

การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์คันทวยุทธ

โดย

นางสาวประสงค์ สมน้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาวិเคราะห์คัมภีร์คันทวยุทธ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสันสกฤตศึกษา แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

A CRITICAL STUDY OF GANḌAVYŪHA SŪTRA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Doctor of Philosophy SANSKRIT STUDIES

Department of Oriental Languages

Silpakorn University

Academic Year 2023

Copyright of Silpakorn University

61116803 : Major SANSKRIT STUDIES

Keyword : Kalayanamitra, Dharmadhatu, Samantabhadracarya, Samantabhadrakaya

MISS Prasong SOMNOI : A CRITICAL STUDY OF GAṆḌAVYŪHA SŪTRA Thesis

advisor : Associate Professor Dr. Samniang Leurmsai

This thesis has its three aims, the first is to translate the *Gaṇḍavyūhasūtra* from Sanskrit text into Thai. The study also focuses on textual analysis. The notable aim is to study the main teachings which is the searching of Good-friend (*kalayanamitra*) as well as the practice to obtain the supreme array which is Dharmadhātu.

Initially, the *Gaṇḍavyūhasūtrasutra* which is the main source of this research was transliterated from Devanāgarī alphabets into Thai alphabets and translated from Sanskrit into Thai. Then it has been studied and analyzed according to its aims.

The study found that *Gaṇḍavyūhasūtra* is said to be the Mahayāna scripture written in Middle period. The time of its writing and author were unknown. The mainstream of story is about the searching for 52 good-friends (*Kalayāṇamitra*). The sutra is divided into 56 chapters which covered two parts namely the journey of searching for the 52 Good-friends and the final goal of searching. The Beginning of the journey is led by Mañjuśrīkumārabhūta, the kalayāṇamitra, the preacher of the path leading to the final Good-friend which is the body of universal goodness (Samantabhadrakāya). Finally with the Samantabhadrakāya lead to the highest goal of the searching which is Virocana Buddha.

The study also found that the core teachings of the sutra focus on the universal goodness practices (Samantabhadracaryā), the path leading to the Dharmadhātu. The path comprises of 4 steps namely initiating the enlightening mind (Bodhicitta), accumulating perfection (mahā-sambhāra), collecting purity (mahā-samādhī), setting Bodhisattva carrier (mahā-praṇidhāna) and entering to the worlds

for benefits of all sentient beings (mahā-upāya).

Lastly, the *Samantabhadracaryā* is the path for all Bodhisattvas to attain dharmakāya which is the body of *Dharmadhātu*. The path which in turn leads the Bodhisattvas to come back to the world.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ตามเป้าหมายได้ด้วยการอนุเคราะห์และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่งจากบุคคลหลายส่วน ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง

ขอบพระคุณประธานมูลนิธิธรรมกาย และรองประธานมูลนิธิธรรมกาย และพระเดชพระคุณพระสุธรรมยานวิเทศน์ (วิ.) ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย ประเทศออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (DIRI) และทีมงานนักวิชาการสถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัยทุกรูป ทุกคนที่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนด้านทุนการศึกษา

ขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สำเนียง เลื่อมใส อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาและเสียสละเวลาอันทรงคุณค่าให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อช่วยให้การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์สำเร็จด้วยดีทุกประการ

ขอบพระคุณอาจารย์ ชะเอม แก้วคล้าย ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรโบราณและภาษาสันสกฤต ผู้เป็นกัลยาณมิตรชักชวนให้มาสู่เส้นทางการศึกษาภาษาสันสกฤต และถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนช่วยตรวจสอบแก้ไขสำนวนแปลให้ถูกต้อง

ขอบพระคุณบิดามารดาผู้เป็นแรงกายและกำลังใจ เป็นทั้งผู้อยู่เบื้องหน้าและเบื้องหลังความสำเร็จทุกประการ

ขอบพระคุณเหล่ากัลยาณมิตรทุกคนที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ ที่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนเป็นกำลังผลักดันให้การทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี

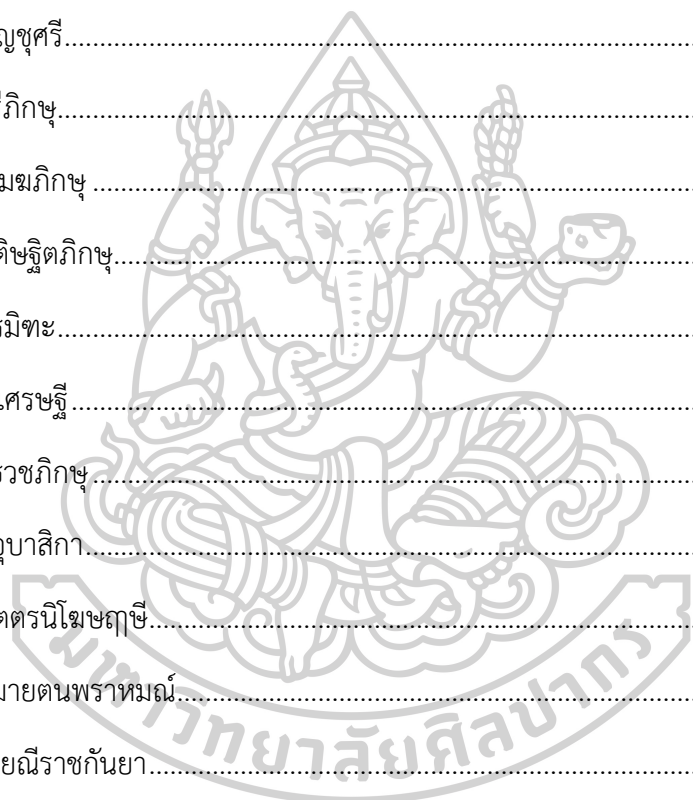
คุณความดีและคุณประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมบูชาแต่ประธานและรองประธานมูลนิธิธรรมกาย และประธานที่ปรึกษาสถาบันวิจัยนานาชาติธรรมชัย ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ขอน้อมบูชาแต่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ตลอดจนเพื่อนกัลยาณมิตรทุกท่าน

ประสงค์ สมน้อย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ณ
รายการอ้างอิง.....	2
ประวัติผู้เขียน.....	4
บทที่ 1.....	5
บทนำ.....	5
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	5
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
วิธีดำเนินการศึกษา.....	11
คำจำกัดความ.....	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
บทที่ 2.....	21
คณขวยหสูตรแปลภาษาไทย.....	21
ต้นฉบับที่ใช้ในการแปล.....	21

ทฤษฎีการแปล	21
การแปลคัมภีร์ฮสุตเป็นภาษาไทย.....	22
ปัญหาที่พบในการแปลและวิธีการแก้ปัญหา	26
คัมภีร์ฮสุตแปลภาษาไทย	27
นิทานปริวรรต	27
พระโพธิสัตว์สมันตภัทร	66
พระมัญชุศรี.....	80
เมฆศรีภิกษุ.....	94
สาครเมฆภิกษุ	99
สุประติษฐิตภิกษุ.....	104
เมฆทรมิตะ.....	109
มุกตกเศรษฐี.....	113
สาครธวภิกษุ.....	120
อาศอาวาสิกา.....	134
ภิกษุโมตตรนิโมชฤชี.....	147
ชโยชฌายตบพราหมณ์.....	150
ไมตรรายณิราชกันยา.....	158
สุทรรศนภิกษุ	162
อินทริเยศวรมาณพ	166
ประภูตาอุบาสิกา.....	172
วิทวานคหปติ.....	178
รัตนจตุธรรมเศรษฐี	183
สมันตเนตรคานธิกเศรษฐี	186
อนลราชา	189

มหาประภะราชา	195
อจลาอุบาสิกา	203
สรรพคามีปริพาชก	212
อุตปลภูตคานธิกเศรษฐี.....	214
ไวรทาส	218
ชโยตตมเศรษฐี.....	220
สิงหวิชฌมภิตาภิกษุณี	223
วสุมิตรากาควตี	231
เวชฐีลคหบดี.....	235
อวโลกิตศวรโพธิสัตว์	238
อนันยคามีโพธิสัตว์	244
มหาเทวเทพ	246
สถาวรปฐวีเทวดา	248
वासันตีราตรีเทวดา.....	251
สมันตคัมภีร์ศรีวิมลประภาราตรีเทวดา.....	264
ประมุขิตนยชนคัทธิโรจนาเทพิดาราตรี.....	269
สมันตสัตตวตราโณชศรีราตรีเทวดา.....	288
สรรพนครรักษาสัมภวเตชศรีราตรีเทวดา	324
สรรพพฤษประมุขผลนสุขสังวาสาราตรีเทวดา	336
สรรพชคัทธิรักษาประณิธานวีรยประภาราตรีเทวดา	359
สุเตโฆมณฑลรัตนศรี เทวดาประจำสวนลุมพินีวัน	383
โคปาศากยกันยา	399
มายา 439	
สุเรนทราภาเทพธิดา.....	453

วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต.....	454
ศิลปาภิชนุเศรษฐศาสตร.....	455
ภทโรตตมาอบาสิกา.....	458
มุกตาสารทรรณยกะ.....	459
สัจนทรคหบดี.....	459
อชิตเสนคหบดี.....	460
ศิวราครพราหมณ.....	460
ศรีสัมภวะและศรึมติ.....	461
ไมเตรยโพธิสัตว.....	473
มัญชูศรุกรุมารภูต.....	535
สมันตภัทรจรรยาปณิธาน.....	535
บทที่ 3.....	556
การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของการประพันธคัมภีร์คณชาวยุทธ.....	556
ประวัติคัมภีร์คณชาวยุทธ.....	556
ความหมายของชื่อคัมภีร์.....	560
ประวัติการคณพบคัมภีร์ การตรวจชำระ และการจัดพิมพ์.....	564
ประวัติการแปลคณชาวยุทธ.....	565
ภาษาและไวยากรณ์.....	566
ฉันทลักษณ์.....	572
อสังการ.....	576
รูปแบบประโยคคำพูดของสุทธ.....	581
โครงเรื่องและเนื้อหาของคณชาวยุทธ.....	584
ผู้เดินทางแสวงหากัลยาณมิตร.....	587
เส้นทางแสวงหากัลยาณมิตร.....	590

อิทธิพลของคัมภีร์ชาวยุทธ	598
บทที่ 4	601
การศึกษาวิเคราะห์สาระและแนวคิดสำคัญของคัมภีร์คัมภีร์คัมภีร์ชาวยุทธ.....	601
ความหมายของกัลยาณมิตร.....	601
กัลยาณมิตรในคัมภีร์ชาวยุทธ	603
กัลยาณมิตร คือ ผู้บอกรกรรม	605
กัลยาณมิตร คือ ผู้ชี้ทาง.....	606
กัลยาณมิตร คือ สมันตภัทรรรยา.....	607
สมันตภัทรรรยา.....	608
พระโพธิสัตว์	613
พระโพธิสัตว์ในคัมภีร์ชาวยุทธ.....	614
พระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุต	615
พระโพธิสัตว์สมันตภัทร	617
การบำเพ็ญจรรยา.....	620
โพธิจรรยา.....	621
โพธิจิต	621
มหาสัมภาระ	628
มหาสมาธิ.....	635
มหาปณิธาน	644
มหาอุปายะ	647
โพธิสัตว์มรรคา	656
บารมี 657	
ภูมิ 667	
ชั้นมະ 670	

สมันตภัทรราย ธรรมกายแห่งธรรมธาตุ.....	673
ลักษณะของสมันตภัทรราย	675
ลักษณะของธรรมกายในคัมภีร์ทวยหสูตร.....	676
กัลยาณมิตรกับธรรมกาย	678
พระไวโรจนพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าแห่งธรรมธาตุ.....	681
ความหมายของธรรมธาตุ.....	684
ธรรมธาตุในคัมภีร์ทวยหสูตร	686
โครงสร้างพื้นฐานของธรรมธาตุ.....	689
ศูนย์กลางธรรมธาตุ	691
บทที่ 5	696
สรุปผลการวิจัย วิจาร์ณ และข้อเสนอแนะ.....	696
สรุปผลการวิจัย.....	696
อภิปรายผลการวิจัย.....	698
ข้อเสนอแนะ.....	699
ภาคผนวก.....	700

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมโครงสร้างของคณทวูหสูตร	584
ตารางที่ 2 ตารางสรุปรจำนวนของกัลยามมิตรตามสถานภาพทางสังคม	604
ตารางที่ 3 ฎมิ 10.....	668

สารบัญรูปรภาพ

หน้า

รูปภาพที่ 1 แผนผังสรุปการเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตร.....593

รายการอ้างอิง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ประสงค์ สมน้อย
วัน เดือน ปี เกิด	20 เมษายน 2518
สถานที่เกิด	อุบลราชธานี
วุฒิการศึกษา	ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

สูตรแบ่งออกเป็น 56 บท แต่ละบทมีการกระจายเนื้อหามากน้อยแตกต่างกัน เช่น บทที่ 54 (พระไม่เต
ระยะ) มีความยาวมากถึง 1 ใน 3 (คิดเป็น 30 เปอร์เซนต์) ของเนื้อหาทั้งหมด บทที่ 55 (มัญชุศรีกุมาร
ภุต) มีความยาวเพียงหนึ่งย่อน้ำเท่านั้น

คันทวยุทสูตรมีลักษณะของการประพันธ์ผสมผสานระหว่างร้อยแก้วและร้อยกรองเรียกว่า จัมป
(Campū) เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของร้อยแก้ว (Prose) มีลักษณะของภาษาเรียบง่ายถูกต้อง
ตามไวยากรณ์ตามแบบนิยมของคัมภีร์มหายาน⁵ ส่วนเนื้อหาที่ประพันธ์ในรูปของบทร้อยกรอง
(Verses) มักจะเป็นส่วนที่มีเนื้อหาซ้ำกันกับเนื้อหาในส่วนร้อยแก้ว เนื้อหาสาระของคัมภีร์
แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นเนื้อหาตามโครงเรื่อง(56 บท) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทาง
แสวงหากลัณยมิตรของเศรษฐีบุตรชื่อว่า สุธนะ ส่วนที่สองเป็นส่วนของภทวาริคาถา มีจำนวน 62
คาถาปรากฏอยู่ตอนท้ายของพระสูตร Douglas Osto กล่าวว่าส่วนของภทวารินี้ไม่ใช่เนื้อหาของ
คัมภีร์คันทวยุทสูตร แต่เป็นส่วนที่คัดลอกมาจากพระสูตรของนิกายสุชาวดี⁶ และถูกเพิ่มเติมเข้ามาใน
ภายหลัง⁷ โดยผู้คัดลอกคัมภีร์ที่อาจเป็นผู้เลื่อมใสในนิกายสุชาวดีที่ตั้งจิตปรารถนาการปฏิบัติในสุชาวดี
พุทธเกษตร⁸ คาถาภทวาริสำหรับชาวอินเดีย ทิเบต และอินโดนีเซียเชื่อว่าเป็นมนตร์ศักดิ์สิทธิ์ และ
ทรงพลัง ช่วยขจัดปัดเป่าภัยให้แก่ผู้สวดสาธยาย⁹

เนื้อหาของคัมภีร์คันทวยุทสูตรเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางแสวงหากลัณยมิตรแบ่ง
ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของเนื้อหากลัณยมิตร 53 คน¹⁰ ได้แก่ เนื้อหาในบทที่ 2-55 และส่วนของ

⁵ Les Morgan, *Croaking Frogs: A Guide to Sanskrit Metrics and Figures of Speech* (n.p.: Mahodara Press, 2011), p. 11.

⁶ Douglas Osto, "A New Translation of the Sanskrit Bhadracarī with Introduction and Notes," *New Zealand Journal of Asian Studies* 12, no. 2(december 2010) (2010), p. 16.

⁷ Gregory Schopen, "A Verse from the Bhadracarīpraṇidhāna in a 10th Century Inscription found at Nālandā," *The Journal of the International Association of Buddhist Studies* 12, no. no.1 (1989), p. 149-160.

⁸ Keikyo Nakamikado, "Amitābha cult in Bhadracarīpraṇidhānarāja," *Journal of Indian and Buddhist Studies* 52, no. 1(December) (2003), p. 13.

⁹ Douglas Osto, "A New Translation of the Sanskrit Bhadracarī with Introduction and Notes.", p. 8.

¹⁰ พระมัญชุศรีกุมารภุต(มี 2 ลำดับ คือ ลำดับที่ 1 และ ลำดับที่ 53) Kwee กล่าวว่า 52 เป็นตัวเลขมงคลเกี่ยวกับการบรรลุนิพพานของมหายานเท่ากับจำนวนสัปดาห์ทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่งปี ดู footnote 7 ของ

เป้าหมายของการเดินทาง ได้แก่เนื้อหาในบทที่ 56 และบทที่ 1 และ 2 การเดินทางแสวง
 กัลยาณมิตรเริ่มต้นที่เมืองธัญกระ(Dhanyakara)ซึ่งเป็นเมืองบ้านเกิดของสุธนะ เป็นสถานที่ที่สุธนะ
 ได้พบกับพระมัญชุศรี कुमारภูต¹¹ ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรคนแรกที่สอนธรรมและแนะนำสุธนะให้มีโพธิจิต
 เกิดขึ้นด้วยการให้ฟังพุทธกถา เป็นครูผู้สอนโพธิจรรยา เป็นผู้นำให้สุธนะเข้าสู่เส้นทางธรรมแสวงหา
 ธรรมและเป็นกัลยาณมิตรคนสุดท้าย¹² ทำให้สุธนะได้เข้าถึงสมันตภัททกถาซึ่งเป็นกายที่ทำให้สุธนะได้
 เข้าถึงธรรมธาตุที่มีพระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลางและเป็นพระพุทธเจ้าองค์ประธาน¹³

การได้พบกับกัลยาณมิตรในแต่ละลำดับเป็นการเรียนรู้โพธิจรรยาไปตามลำดับ ขั้นตอนการ
 เรียนรู้โพธิจรรยามีความสัมพันธ์กับตามลำดับของกัลยาณมิตร เพราะลำดับของกัลยาณมิตรจะทำให้รู้
 ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติของโพธิจรรยาแล้วยังเป็นสิ่งที่ทำให้รู้ถึงลำดับของการบรรลุธรรมที่มี
 ความก้าวหน้ามากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นลำดับของกัลยาณมิตรทำให้สุธนะเดินทางเพื่อวนกลับมาที่เดิม
 กล่าวคือ มีจุดเริ่มต้นการเดินทางคือกัลยาณมิตรลำดับที่ 1 คือพระมัญชุศรี कुमारภูต¹⁴ และจุดสิ้นสุด
 การเดินทางคือกัลยาณมิตรลำดับที่ 53 คือพระมัญชุศรี कुमारภูต¹⁵ การเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรจึง
 เป็นการเดินทางเพื่อกลับมาสู่ภูมิที่อยู่เดิมของตน(สวเทศะ)¹⁶ หรือกล่าวอีกนัยว่า การบำเพ็ญโพธิ
 จรรยาเป็นการบำเพ็ญเพื่อกลับมาสู่ที่เดิมของตน(สวเทศะ) เช่นเดียวกับการบำเพ็ญโพธิจรรยาของพระ
 โพธิสัตว์ซึ่งเป็นแนวคิดหลักของการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์คือการบำเพ็ญเพื่อให้บรรลุธรรมสูงสุดแต่
 เลื่อนการเข้านิพพานออกไปก่อนเพื่อกลับมาช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหมดให้ถึงฝั่งเกษม¹⁷

Maurits G.T. Kwee, "The Borobudur: A Psychology of Loving Kindness Carved in the stone,"
Journal of the International Association of Buddhist Universities (JIABU) 1, no. 6 (2017)., p. 6.

¹¹ *The Gandavyuha Sutra*, ed. Daisetz Teitaro Suzuki and Hokei Idzumi (Kyoto: The
 Sanskrit Buddhist Texts Publishing Society., 1934)., p. 50.

¹² Anthony Tribe, "MañjuŚrī-Origins, Role and Significance," *The Western Buddhist
 Review* 2 (1997)., p.p. 72-83.

¹³ *The Gandavyuha Sutra*., p. 539.

¹⁴ กัลยาณมิตรลำดับที่ 1 *ibid.*, p.p. 47-58.

¹⁵ *ibid.*, p. 529.

¹⁶ *ibid.*, p. 529

¹⁷ ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ, โพธิสัตว์จรรยา:มรรคาเพื่อมวลชน (กรุงเทพฯ: โครงการเผยแผ่ผลงาน
 วิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546)., หน้า 40-45.

WWW. Dsbcproject.org เป็นต้นฉบับภาษาสันสกฤตที่มีเนื้อหาครบถ้วนและได้รับความนิยมมากที่สุด²⁶และเป็นต้นฉบับที่เข้าถึงได้ง่าย)

3. ต้นฉบับตรวจเทียบสำนวนการแปลใช้ บทที่ 39 ธรรมธาตุประเวศน์ ของ คัมภีร์อวตังสกุสูตร (The Flower Ornament: Chapter 39 Entry into the Dharma Realm)แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย Thomas Cleary ตีพิมพ์ ค.ศ. 1993 (ใช้สัญลักษณ์อักษรย่อเป็น Gve) Douglas Osto ยกย่องว่าเป็นคัมภีร์อวตังสกุสูตรแปลภาษาอังกฤษที่ควรแก่การนำมาศึกษาค้นคว้าในเชิงวิเคราะห์เนื่องจากผู้แปลไม่ได้สอดแทรกความคิดความเชื่อของตนเองในเนื้อหา²⁷

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การปริวรรตจะคงความถูกต้องตาม Gvs และตรวจเทียบความถูกต้องของอักขระกับ Gvv เนื่องจากเป็นฉบับที่มีเนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์และเป็นต้นฉบับที่ได้รับความนิยมและเข้าถึงได้ง่าย²⁸
2. การแปลคัมภีร์คณฺหุสฺตรจะคงรักษาความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ภาษาสันสกฤต และคงความหมายของศัพท์เดิมไว้
3. การแปลคำศัพท์ไวพจน์ แปลโดยตัดคำแปลที่ความหมายที่ซ้ำซ้อนให้กระชับเพื่อไม่ให้เสียอรรถรสในการอ่าน และเพื่อให้ข้อความแปลภาษาไทยมีความกระชับและชัดเจนมากขึ้น
4. คำศัพท์ทางพุทธศาสนาหายานที่นิยมใช้เป็นคำยืมสันสกฤตบางศัพท์จะยังคงรักษารูปศัพท์เดิมเพื่อให้มีความแตกต่างจากศัพท์ยืมบาลี เช่น กษานติ (บาลี ชันติ) ธยาน (บาลี ฌาน) อวิชยา (บาลี อวิชชา) เป็นต้น
5. การอ้างอิงข้อความที่คัดลอกมาจากคณฺหุสฺตรในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยอ้างอิงจาก Gvs เนื่องจากต้นฉบับของคณฺหุสฺตรรูปแบบออนไลน์ไม่มีข้อมูลเลขหน้า ทำให้การอ้างอิงไม่สมบูรณ์ สัญลักษณ์ที่ใช้สำหรับการอ้างอิงประกอบด้วย ชื่ออักษรย่อของคัมภีร์คณฺหุสฺตร เครื่องหมายจุลภาค(,) เลขหน้า เครื่องหมายทวิภาค(:) หมายเลขคาถา ตัวอย่าง Gvs, 166:13 หมายถึง The Gandavyuhasutra หน้า 166 คาถาที่ 13 เป็นต้น

²⁶ Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p.40.

²⁷ Ibid., p.47.

²⁸ Ibid., p.40.

ธรรมธาตุ มีอาณาบริเวณกว้างขวางหาที่สุดไม่ได้ และเป็นสภาวะที่กาลเวลาทั้งสามรวมเป็นจุดเวลาเดียวกัน เรียกว่าอากาลโก สรรพสิ่งที่อยู่ในธรรมธาตุเป็นแก้วรัตนะที่มีความใสและสามารถสะท้อนภาพของกันและกัน และมองเห็นกันและกัน (Inter-Reflecting) ปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้มีเพียงผู้มีดวงตาที่เกิดขึ้นจากพุทธสมมติชื่อว่า สิงหวิษณุมฤตตะ ซึ่งเป็นสมมติที่ทำให้เห็นที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่มีสภาวะพิเศษเรียกว่าธรรมธาตุ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากที่อยู่ทั่วไป Suzuki อธิบายเพิ่มเติมว่าความบริสุทธิ์ของธาตุธรรมสามารถทำให้โลกธาตุที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของเวลา และข้อจำกัดสังสาร กลายเป็นธาตุที่มีความบริสุทธิ์ปราศจากโทษของสังสารและอยู่เหนืออกฏของกาลเวลา เช่นเดียวกับตน ธรรมธาตุเป็นสภาวะที่ไม่ปรากฏแก่บุคคลทั่วไปแต่พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิ 10 สามารถมองเห็นได้ด้วยดวงตาภายในที่เกิดจากสมาธิระดับสูง ผู้มีความสามารถในการแทงตลอดโลกธาตุ (Interpenetration) และผู้เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริงเท่านั้น³⁰

Luis Gomez ปีค.ศ. 1967³¹ ได้ศึกษาเนื้อหาของบทที่ 1 (นิทานปริวรรต) และ บทที่ 35 (สมันตคัมภีร์วิมลประภา) จากต้นฉบับภาษาสันสกฤต ตรวจสอบชำระโดย D.T. Suzuki ต้นฉบับของ P.L. Vaidya และฉบับแปลภาษาทิเบต ในวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิตเรื่อง Selected Verses from the Gaṇḍavyūha: Text Critical Apparatus, and Translation ในการศึกษาครั้งนี้ Gomez สรุปเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันอยู่ของความจริง 2 ประการ ได้แก่โลกธาตุซึ่งเป็นมายาและธรรมธาตุที่เป็นภาวะจริงแท้ที่มีความบริสุทธิ์เป็นสภาวะที่ปราศจากข้อจำกัดของกาลเวลาและภพภูมิ ผู้ที่จะเข้าถึงธรรมธาตุจะต้องปฏิบัติสมาธิจนได้บรรลุสมาธิระดับสูง เมื่อพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิสูง เข้าถึงธรรมธาตุแล้วมีธรรมกายที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับธรรมธาตุ เป็นธาตุที่บริสุทธิ์หมดจด และเป็นธาตุธรรมแท้ในสรรพชีวิต ดังนั้นพระโพธิสัตว์กลับมาสู่โลกธาตุด้วยรูปรกายของสรรพสัตว์ในโลกธาตุที่เกิดจากธรรมกายเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ จากการศึกษาของ Gomez มีข้อสรุปว่า ธรรมธาตุมี 2 ประเภท คือ ธรรมธาตุที่อยู่ในภพภูมิ ได้แก่สภาวะของธรรมกายที่อยู่ภายในอัตภาพของสรรพสัตว์ เรียกว่า อสัมภินนธรรมธาตุ (Asambhinnadharmadhātu) และ ธรรมธาตุแท้สูงสุดที่มีความแตกต่างกัน เป็นสภาวะที่รวมเป็นหนึ่งเดียวกันเรียกว่า ธรรมธาตุตลภท(Dharmadhātutalabheda) และสรุปว่าธรรมธาตุจึงเป็นธรรมพื้นฐานและเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา³²

³⁰ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 38

³¹ Cited by *ibid.*, p. 39.

³² *ibid.*, p. 42

Jan Fontein³³ ได้อธิบายภาพประติมากรรม และภาพจิตรกรรมเรื่องราวในคัมภีร์ชาวยุทธใน ประเทศจีน ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอินโดนีเซีย ในวิทยานิพนธ์เรื่อง *The Pilgrimage of Sudhana: A study of Gandavyūha Illustrations in China, Japan and Java* ในปี ค.ศ. 1967 สารระสำคัญของวิทยานิพนธ์นี้คือการอธิบายภาพประติมากรรมบนกำแพงระเบียงชั้นที่สองของบุโรพุทโธ (Borobudur) ที่เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย เปรียบเทียบกับเนื้อหาของคัมภีร์ชาวยุทธเป็นครั้งแรก ทำให้การตีความภาพแกะสลักนูนต่ำมีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

Judy Jastram³⁴ ในปี ค.ศ. 1975 ได้แปลเนื้อหาของคัมภีร์คัมภีร์ชาวยุทธบทที่ 4 (เมฆศรีภิกษุ) บทที่ 5 (สาครเมฆภิกษุ) และ บทที่ 6 (สุประติษฐิตภิกษุ) โดยใช้ต้นฉบับภาษาสันสกฤตและต้นฉบับแปลภาษาทิเบต จำนวน 8 ฉบับ และศึกษาเปรียบเทียบกับต้นฉบับแปลภาษาจีนของพระพุทธรภัทร ต้นฉบับแปลภาษาจีนของคณะพระศึกษานันทะ และต้นฉบับแปลภาษาจีนของพระปรัชญา ในวิทยานิพนธ์เรื่อง *Three Chapters from the Gandavyūhasūtra: A Critical Edition of the Sanskrit and Tibetan Texts of the Youth Sudhana's Visits to the Bhikshu Meghasri, Sagaramegha and Supratisthita* ในการศึกษา Judy สรุปไว้ว่า กัลยาณมิตรแต่ละคนสอน โภธิสัตว์จรรยาคนละลำดับขั้นตอน ไม่ได้สอนจรรยาทั้งหมด และโภธิสัตว์จรรยาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการ บรรลุธรรมระดับสูงและคำสอนที่มีลุ่มลึกมากกว่าพระสูตรทั้งหลาย และยังเป็นพระสูตรที่ดีที่สุดของ พุทธศาสนาหายาน เป็นพระสูตรที่ประกอบด้วยหลักคำสอนสำคัญ เป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่า และเป็นจุดเปลี่ยนของวรรณกรรมทางพุทธศาสนา

Mark Ehman³⁵ ในปี ค.ศ.1977 ได้แปลบทที่ 1 ของคัมภีร์ชาวยุทธภาษาสันสกฤต อักษรเทวนาครีเฉพาะส่วนที่เป็นร้อยแก้วจากต้นฉบับของ P.L Vaidya เพื่อศึกษาในวิทยานิพนธ์เรื่อง *The Gandavyuha: Search for Enlightenment* ในวิทยานิพนธ์นี้ Mark Ehman ได้สรุปสาระสำคัญ เกี่ยวกับธรรมชาตว่า ธรรมชาตคือพุทธเกษตร เป็นสถานที่ประทับอยู่ของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้

³³ อ้างถึงใน *ibid.*, p. 43.

³⁴ Judy Ann Jastram, "THREE CHAPTERS FROM THE GANDVYUHA SUTRA: A CRITICAL EDITON OF THE SANSKRIT AND TIBETAN TEXTS OF THE YOUTH SUDHANA'S VISITS TO THE BHIKSUS MEGHASRI, SAGARAMEGHA, AND SUPRATISTHITA, WITH ENGLISH TRANSLATION AND COMMENTARY" (Doctoral of Philosophy University of of California Berkeley, 1975)., p. cvi.

³⁵ อ้างไว้โดย Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 43.

Erman ยังได้กล่าวถึงขอบเขตของธรรมาตฺว่า มีลักษณะคล้ายทรงกลม และยังกล่าวว่าสาระสำคัญของบทที่ 1 (นิทานปริวรรต) เป็นการอธิบายลักษณะของธรรมาตฺ โดยมีศูนย์กลางเป็นตำแหน่งที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้า ส่วนเส้นรอบวงคือ การเดินทางของสุทธนะที่มีแผนผังเส้นทางการเดินเป็นวงกลมเพื่อสอบถามกัลยาณมิตรเกี่ยวกับการบำเพ็ญสมันต์ภทฺรจรรยา และการไปพบกับกัลยาณมิตร ไม่ได้สอนหลักสำคัญอะไร แต่เป็นเหตุจูงใจให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย

Lara Braitstein³⁶ ในปีค.ศ. 1999 ได้ตีพิมพ์วิทยานิพนธ์เรื่อง *A Road to Nowhere: The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature* ในการวิจัยนี้เปรียบเทียบการเดินทางแสวงหาโมกขธรรมในวรรณกรรม 2 เรื่องคือเรื่องการเดินทางแสวงกัลยาณมิตรของสุทธนกุมารในคัมภีร์พุทธสูตรและการเดินทางไปศึกษาธรรมของพระถังซำจั๋ง (Xuan Zang) ในวรรณกรรมเรื่อง *Journey to the West (Xiyou Ji)* และอัตชีวประวัติของ Marpa นักบวชชาวทิเบตที่เดินทางไปศึกษาพระธรรมที่ประเทศอินเดีย ภายหลังได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศทิเบต ในวรรณกรรมเรื่อง *The life of Marpa the Translator (sgra-bsgyur mar-pa lo-tsa'i namthar mthong-ba don-yod)* ในงานวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมทางพุทธศาสนาเป็นกลวิธีที่ทรงประสิทธิภาพที่ใช้ในการอธิบายสภาวะธรรมสูงสุด (โมกขธรรม) ที่มีความลุ่มลึกและอธิบายให้เข้าใจได้ยากด้วยโวหาร นอกจากนี้ Lara Braitstein กล่าวถึงสัจจะสำคัญในวรรณกรรม 2 ประการคือ สมมติสัจจะ และปรมาตตสัจจะ พร้อมทั้งได้สรุปการเดินทางแสวงหาโมกขธรรม (Pilgrimage) ไว้ว่าเป็นวิธีการที่จะทำให้เข้าถึงกัลยาณมิตร ได้ฟังพุทธธรรมและได้ปฏิบัติตามคำสอนของครูบาอาจารย์ การเดินทางเป็นวิธีการกำจัดอวิชชาที่เป็นสาเหตุทำให้ไม่รู้แจ้งในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง กล่าวอีกอย่างว่า การเดินทางเป็นวิธีการเข้าถึงการบรรลุธรรม ดังคำกล่าวที่ว่า

“The pilgrimage has served not to allow him to be in physical proximity to all kinds of wonderful teachers, but to remove the ignorance that prevented him from seeing that they have been together all this time. The excruciating duration of his journey and his being shunted from teacher to teacher was the necessary means by which his ignorance was eroded”³⁷

“การแสวงหากัลยาณมิตรไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผู้แสวงบุญได้เข้าไปอยู่ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตรที่เป็นอาจารย์เก่งๆทั้งหลาย แต่เป็นการกำจัดอวิชชา(ความไม่รู้)ที่ปิดกั้นการมองเห็นกัลยาณมิตรที่อยู่กับตัวของผู้แสวงบุญอยู่ตลอดเวลา ระยะเวลาในการเดินทาง

³⁶ Lara Braitstein, "A Road to Nowhere; The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature" (Master of Arts McGill University, Montreal, 1999)., p.p. 13-15.

³⁷ Ibid., p. 26.

ยาวนานและเป็นไปยากลำบาก ตลอดจนการถูกพร่ำสอนโดยกัลยาณมิตรเป็นอุปายในการ
ทำให้อวิชชาหลุดร่อนออกจากใจ”

James Heisig³⁸ ในปี ค.ศ. 2004 ได้เผยแพร่บทความเรื่อง Way of Enlightenment, Way of Salvation ในบทความนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบำเพ็ญสมันตภัทรรยาปณิธานว่าเป็นการบำเพ็ญที่นำไปสู่การเข้าถึงธรรมธาตุซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของชาวพุทธ และได้แบ่งขั้นตอนการปฏิบัติดังกล่าวออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเจริญสมาธิแบบพุทธานุสติ เพื่อให้ได้กายที่สามารถกลับมาสู่โลกธาตุเป็นการเรียนรู้จากกัลยาณมิตรคนที่ 1-10

ขั้นที่ 2 การเรียนรู้ศิลปวิทยาเพื่อใช้เป็นอุปายในการสอนสรรพสัตว์ เรียนรู้จากกัลยาณมิตรคนที่ 11-20

ขั้นที่ 3 การเข้าถึงภพภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์และปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มของสรรพสัตว์ในแต่ละภพภูมิ ได้แก่การเรียนรู้จากกัลยาณมิตรลำดับที่ 21-30

ขั้นที่ 4 เรียนรู้เรื่องการสั่งสมบุญสัมภาระในอดีตชาติ ได้แก่การเรียนรู้จากกัลยาณมิตรคนที่ 31-40

ขั้นที่ 5 เรียนรู้วิธีการการจำแนกธรรมทั้งที่เป็นโฆหารธรรมและปรมาตธรรม ได้แก่ การเรียนรู้จากกัลยาณมิตรลำดับที่ 41-50

Julie A. Gifford³⁹ ปี ค.ศ 2011 ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง Buddhist Practice and Visual Culture, The Visual Rhetoric of Borobudur หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับพุทธานุสติในคัมภีร์คณฺหายุหสูตรว่าเป็นวิธีการทำให้คนธรรมดาสามารถเข้าถึงพุทธภาวะ พุทธานุสติเป็นสิ่งทำให้เกิดการเห็นภายในและเกิดการรู้ประจักษ์แจ้ง เป็นวิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่การเข้าถึงพุทธภาวะ สาระสำคัญเกี่ยวกับการเห็นพุทธะและการรู้ประจักษ์แจ้งได้ถูกนำมาถ่ายทอดส่งต่อแก่ชาวโลกในรูปแบบของศิลปะและสถาปัตยกรรม ได้แก่ บุโรพุทโธ ที่มีภาพแกะสลักนูนต่ำของคัมภีร์คณฺหายุหสูตรปรากฏอยู่

³⁸ James W. Heisig, "Way of Enlightenment, Way of Salvation," *Studies in Interreligious Dialogue* 14, no. 1 (2004), p.p. 53-63.

³⁹ Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur* (New York: Routledge, 2011), p.p. 7-18.

ที่กำแพงภาพที่ระเบียงชั้นที่ 2 3 4 Julie Gifford สรุปรว่าเรื่องราวการแสวงหาโมกขธรรมนี้คือภาพเหตุการณ์จำลองประสบการณ์ของพุทธานุสติ เป็นสาระของการเข้าถึงพุทธภาวะ

Bhikkhu Ānandajoti⁴⁰ อติตช่างภาพชาวอังกฤษ ภายหลังได้บวชเป็นพระภิกษุในนิกายเถรวาท เมื่อปี ค.ศ. 1996 มีความรู้ความสามารถทั้งภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี ภิกษุอาณันทโชติ ได้ตีพิมพ์หนังสือภาพชื่อว่า *Gaṇḍavyūha the Quest for Awakening* ซึ่งในหนังสือดังกล่าวได้แบ่งชุดภาพแกะสลักปูนต้ำของคัมภีร์คัณฑวายุหสูตรออกเป็น 4 ชุด ดังนี้

1. ภาพชุดบนระเบียงกำแพงด้านใน ชั้นที่ 2 เป็นภาพอธิบายเหตุการณ์การพบกับระหว่างสุทธนะและกัลยาณมิตรแต่ละคน(52 คน)
2. ภาพชุดบนระเบียงชั้น 3 กำแพงด้านในเป็นภาพของพระไมเตรยะแสดงธรรมธาตุแก่สุทธนะ กำแพงด้านนอกเป็นภาพของการบำเพ็ญบารมีของพระไมเตรยะ
3. ภาพชุดบนระเบียงชั้นที่ 4 บนกำแพงด้านนอกเป็นภาพของพระไมเตรยะ พระมัญชุศรี และพระสมันตภัทร
4. ภาพชุดบนระเบียงภาพบนกำแพงด้านในเป็นภาพของภัทรจารี

Dan Martin⁴¹ กล่าวถึงแนวคิดและหลักปรัชญาของคัณฑวายุหสูตรไว้ในบทความเรื่อง *Illusion Web-Locating the Guhyagarbha Tantra in Buddhist Intellectual History* ในปี ค.ศ. 1987 ระบุว่า แนวปฏิบัติของคัมภีร์คัณฑวายุหสูตรมีลักษณะคล้ายกันกับการปฏิบัติของตันตระซึ่ง Dan Martin เชื่อว่าแนวคิดของคัณฑวายุหสูตรน่าจะเกี่ยวข้องกับแนวคิดของตันตระเพราะพระสูตรของตันตระบางพระสูตร เช่น มหาไวโรจนสูตร⁴² ซึ่งเป็นพระสูตรเกี่ยวกับมณฑลจักรซึ่งเป็นสภาวะธรรมสูงสุดที่ทำให้

⁴⁰ Bhikkhu Ānandajoti, *Gaṇḍavyūha: The Quest For Awakening*, 2 ed. (Ehipassiko Foundation, 2019). <https://www.photodharma.net/Indonesia/08-Gandavyuha-Level-2/08-Gandavyuha-Level-2.htm>; *ibid.*, p.p. 20-21.

⁴¹ Dan Martin, "Illusion Web-Locating the Guhyagarbha Tantra in Buddhist Intellectual History", in *Silver on Lapis: Tibetan Literary Culture and History*, ed. Chistopher I. Beckwith (Bloomington: The Tibetan Society, 1987), p.191. cited by Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 168.

⁴² ชื่อเต็มของพระสูตรคือ มหาไวโรจนอภิสัมโพธิวิภูรวิตติสตันไวปุลยสูตร (mahāvairocanaabhisambhodhivikurvitadhisatanavaipulyasutra) แปลโดย Śubhakarasiṃha และ I-Shing (725 C.E.) พระสูตรของสำนักชินกอน (Shingon) ของญี่ปุ่น ผู้ก่อตั้งคือ Kūkai Kwang-soo Park, "A comparative Study of the Concept of Dharmakaya Buddha: Vairocana in Hua-yen and

Douglas Osto⁴⁵ ในปี ค.ศ. 2009 ได้เขียนบทความเรื่อง ‘The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title “Gaṇḍavyūhasūtra”’ ในบทความนี้ Douglas Osto ได้อธิบายความหมายของ “คัมภีร์วายุหะ” ว่า ธรรมธาตุ ซึ่งเป็นความหมายของชื่อเดิม ได้แก่ ธรรมธาตุปุระเวศนปริวรรต(Dharmadhātupraveśanaparivarta) ในบทความดังกล่าว Douglas Osto สรุปเนื้อหาของพระสูตรกล่าวถึงการเข้าถึงธรรมธาตุ ธรรมกาย สมันตภัทรกาย ทั้งสามสิ่งนี้คือ สภาวะธรรมสูงสุดที่เป็นเป้าหมายมนุษย์โลก ไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้ปฏิบัติหรือบูชาลัทธิใด หรือศาสนาใด ในบทความดังกล่าว Douglas Osto อธิบายว่า คัมภีร์วายุหะ เป็นวรรณกรรมที่อธิบายลักษณะและ คุณสมบัติของธรรมธาตุโดยการบรรยายให้ผู้อ่านเข้าใจได้ด้วยภาพของอาคารที่พักของบุคคลผู้มีคุณวิเศษ เป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ตรัสรู้โพธิแล้ว เช่น พระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ภูมิสูง

ในบทความนี้กล่าวถึงที่มาของชื่อพระสูตรซึ่งเป็นที่รู้จักในการแปลสู่ภาษาจีนคือธรรมธาตุปุระเวศนปริวรรต ต่อมาเปลี่ยนเป็นอจินตวิโมกข์โคจรปุระเวศนสมันตภัทรจรรยาปนิธานภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นคัมภีร์วายุหะ เป็นคำสมาสที่มีความหมายตามศัพท์ว่าวายุหะอันประเสริฐ เนื่องจากต้องการให้พระสูตรเป็นที่สนใจของชาวพุทธมากยิ่งขึ้น

Adrian Snodgrass⁴⁶ ปี ค.ศ. 2018 ในหนังสือ The Symbolism of the Stupa กล่าวว่า อาติพุทธะได้แก่พระมหาไวโรจนะ (หรือสมันตภัทร-วัชรสัตว์)ว่าเป็นพระพุทธเจ้าสำคัญที่สุด และเป็นพระพุทธเจ้าสูงสุดที่ปกครองพระชินพุทธเจ้า(เฮยานิพุทธะ หรือ ฌานินิพุทธะ) Adrian Snodgrass เชื่อว่าในระบบพระชินพุทธะ มีพระอักษะกษัยพุทธเจ้าเป็นพระพุทธเจ้าองค์ประธาน และยังกล่าวอีกว่า พระพุทธเจ้าที่อยู่บนสถูปใหญ่ที่เป็นจุดสูงสุดของบุโรพุทโธ คือ พระอักษะกษัย เป็นบุคลาธิษฐานของใจที่หลุดพ้นแล้ว ตื่นแล้ว เบิกบานแล้วของพระตถาคต พระอักษะกษัยพุทธะนี้เป็นสัญลักษณ์ของจิต मात्रา (Mind Only) ส่วนพระไวโรจนะพุทธเจ้าคือพระพุทธเจ้าที่อยู่ในสถูปเล็กทั้ง 72 สถูปที่อยู่รายรอบสถูปใหญ่ เป็นบุคลาธิษฐานของพุทธญาณ Snodgrass สรุปว่าพระอักษะกษัย คือ วิญญูญาณ หรือใจ ซึ่งเป็นศูนย์กลาง เป็นประธาน ส่วนพระไวโรจนะเป็นพุทธะบริวารล้อมรอบ

⁴⁵ ———, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title Gaṇḍavyūhasūtra," *Indian Philos* (2009), p.p. 274-290.

⁴⁶ Adrian Snodgrass, *The Symbolism of the stupa* (Cornell University Press, 2018), n.p.

3. ได้รู้และเข้าใจสาระและแนวคิดสำคัญของคัมภีร์ทวยหสูตร เช่น ธรรมชาติ สมันตภัทรกาย และแนวทางการบำเพ็ญตามสมันตภัทรจรยาปนิธาน

ทฤษฎีการแปลที่มักจะถูกนำมาอ้างอิงถึงมากที่สุดได้แก่ทฤษฎีการแปลของ Newmark (1988) และ Larson (1984) แบ่งการแปลออกเป็น 2 ระบบ ได้แก่

1. การแปลแบบรักษารูปแบบของภาษาต้นฉบับไว้ (Source Language Emphasis) คือการรักษารูปแบบทางภาษาของต้นฉบับไว้ทุกประการ หรือ การแปลคำต่อคำ (Word for Word) ในกลุ่มของนักแปลเรียกแปลโดยพยัญชนะ(Literal translation) มีเอกลักษณ์คือการเน้นคงรูปหลักภาษาศาสตร์ (Form-based Translation) เหมาะสำหรับการแปลวรรณกรรมด้านศาสนาและกฎหมายเนื่องจากการแปลดังกล่าวมีข้อดีคือรักษาความหมายของคำไว้ได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การแปลโดยมุ่งเน้นที่จะรักษารูปแบบทางภาษามากเกินไปอาจนำไปสู่ข้อบกพร่องบางประการคือทำให้สูญเสียความเป็นธรรมชาติของเนื้อหาอันเกิดจากความเหลื่อมล้ำทางภาษาและความแตกต่างทางวัฒนธรรม
2. การแปลเน้นความหมายของภาษาปลายทาง (Target Language Emphasis) การแปลแบบยืดหยุ่นหรือแปลเน้นความหมาย(Meaning-based Translation) หรือแปลโดยอรรถ (Idiomatic translation) การแปลที่เน้นความหมายของภาษาปลายทางเหมาะกับการแปลวรรณกรรม เน้นความสละสลวยของภาษาเพื่อเน้นความหมายและโวหารภาพ (Figurative Language) การแปลเน้นความหมายเป็นหลัก เพราะมีความยืดหยุ่นทางกฎเกณฑ์ไวยากรณ์ของภาษาเดิม นอกจากนี้ความรู้และประสบการณ์ของผู้แปลเป็นตัวแปรสำคัญในการแปลแบบเน้นความหมาย ทำให้ผลงานแปลมีความสละสลวย เป็นธรรมชาติ และได้รรถรส

การแปลคณพหุสูตรเป็นภาษาไทย

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าการแปลทั้งสองทฤษฎีมีข้อดีและข้อด้อยต่างกัน การแปลโดยยึดหลักการใดหลักการหนึ่งอาจทำให้การแปลขาดอรรถรสและอาจทำมีความหมายไม่สมบูรณ์ได้ ผู้วิจัยเห็นว่าการแปลคณพหุสูตร สมควรอย่างยิ่งที่จะคงรักษาเนื้อความของต้นฉบับเดิมไว้ให้มากที่สุด จึงประยุกต์หลักการแปลทั้งสองเข้าไว้ด้วยกันคือ แปลความโดยรักษารูปแบบทางไวยากรณ์ไว้ และในบางกรณีแปลแบบเน้นความหมายโดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของคำหรือประโยคเล็กน้อยเพื่อให้ทำให้อรรถรสฉบับแปลไทยที่ยังคงความหมายเดิมและมีความสละสลวยเป็นธรรมชาติ ดังนี้

1. การแปลความหมายของภาษาต้นฉบับและภาษาแปลให้มีความหมายตรงกัน

ภาษาสันสกฤต: อพฺย ตํ ทฺรภุชยามิ กลฺยาณมิติรํ

ภาษาไทย : ในวันนี้ เราจักได้พบกับพระราชอาพระองค์นั้นผู้เป็นกัลยาณมิตร

คำอธิบาย: แปลความหมายให้ตรงกันทั้งสองภาษา แต่อาจมีการปรับโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาทั้งสองบ้าง เพื่อสื่อความหมายให้ตรงกัน

2. การแปลความหมายให้เหมาะสมกับบริบทเพื่อให้เป็นธรรมชาติของภาษาแปล เป็นการแปลที่ไม่ตรงตัวแต่ความหมายใกล้เคียงกัน

ภาษาสันสกฤต : อวตฺรณฺติ สรวชฺยชฺยวานสาครม

ภาษาไทย : เข้าถึงสาครแห่งสรวชฺยชฺยวาน

คำอธิบาย : คำว่า อวตฺรณฺติ มีความหมายกว้างซึ่งแปลว่า หยั่งลง ก้าวลง เข้าถึง เข้าใจ ได้รับ บรรลุ

3. การแปลความหมายกว้างให้เป็นความหมายแคบ เป็นการเลือกคำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงมากกว่าแต่ยังคงรักษาความหมายเดิมไว้

ภาษาสันสกฤต: กสฺย ตฺวํ ทาริเก โเก วา ตวารกฺษกะ?

ภาษาไทย : ดูก่อนน้องหญิง เธอเป็นบุตรของใคร ใครเป็นบิดามารดาของเธอ?

คำอธิบาย: อารกฺษกะ มีความหมายกว้าง คือผู้รักษา ผู้ปกครอง สามิ เจ้านาย ในที่นี้หมายถึงบิดามารดา ซึ่งเป็นความหมายแคบ

4. การแปลกรรมวาจกเป็นกรรมวาจก ในกรณีที่เนื้อความมีความสอดคล้องกันทั้งภาษาสันสกฤตและภาษาไทย

ภาษาสันสกฤต: สรวโกศโกษจากราณิ วิวฤตทานิ

ภาษาไทย : (ประตู)ยั้งฉางและเรือนคลังทั้งหมดถูกเปิดออก

คำอธิบาย: ประโยคกรรมวาจกที่กล่าวถึงประธานของประโยคเป็นผู้ถูกกระทำ ในประโยคตัวอย่างข้างต้นประตูของยั้งฉางหรือเรือนคลังไม่ได้เปิดออกเอง แต่มีใครบางคนเปิดออก คำกริยาที่ใช้คือ วิวฤตทานิ (ถูกเปิด) เป็นกริยาของกรรมวาจก ลักษณะการใช้ประโยคกรรมวาจกเป็นการเน้นที่สิ่งที่ถูกกระทำ ไม่ได้เน้นผู้กระทำ

5. การแปลกรรมวาจกเป็นกรรตุวาจก ในกรณีที่เนื้อความในทั้งสองภาษาไม่สอดคล้องกันเพื่อให้เหมาะสมตามธรรมชาติของภาษา

ภาษาสันสกฤต : มยา อารฺย อนุตฺตรายา สมยกฺสฺโพิเฮา จิตฺตมฺตฺปาทิต

ภาษาไทย : ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ตั้งจิตปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้ว

คำอธิบาย: แปลประโยคกรรมวาจก (แปลว่า จิตปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิถูกข้าพเจ้าทำให้เกิดขึ้นแล้ว)เป็นประโยคกรตุจกเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นและตรงกับลักษณะของรูปประโยคในภาษาไทยที่ไม่นิยมให้เป็นกรรมวาจก

6. การแปลทับศัพท์ซึ่งการใช้คำศัพท์เดิมในภาษาสันสกฤต หรือในภาษาบาลีที่นิยมใช้ไปในภาษาไทย

ภาษาสันสกฤต : ตถาคโตะ โลก อุทปาติ วิทยาจรณสัปนนะ สุคโตะ โลกวิทนุตตระ ปุ
รุษทมยสารถิเ ศาสตา เทวมนุษยณำ จ พุทโธ ภควาน

ภาษาไทย : พระตถาคตทรงอุบัติขึ้นในโลก ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
พระองค์เสด็จไปดีแล้ว ทรงเป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษที่ยอดเยี่ยมในโลก ทรง
เป็นครูของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนก
ธรรม

คำอธิบาย: คำว่า เทว และ มนุษย เป็นคำในภาษาสันสกฤตเมื่อแปลเป็นภาษาไทย
ใช้ทับศัพท์เป็นเทวาและมนุษย์

7. การแปลคำแสดงอารมณ์ เป็นการแปลเพิ่มคำเพื่อให้ได้อรรถรสทางภาษามากขึ้น

ภาษาสันสกฤต : สดตวำสตุถษณำปาศวินิพทธาน อวิทฺยาคหนคตาน โมนานธ
การปรกษิปตาน ทาริทรยทุษขปรปีชิตาน

ภาษาไทย : ถูกบ่วงแห่งตัณหารัตริ่งไว้ วนเวียนอยู่ในความมกรเรือของอวิทฺยา ถูกขัง
อยู่ในความมืดของโมหะ ได้รับความยากลำบากและมีทุกข์แสนสาหัส

คำอธิบาย: คำว่าแสนสาหัส แปลเพิ่มเข้ามาเพื่อเพิ่มอรรถรสให้รู้สึกถึงความทุกข์ที่
บีบคั้นนั้นมีมากและทุกข์จริงๆ

8. การแปลสรรพนามให้เหมาะสมกับบริบททางภาษาและวัฒนธรรมไทย

ภาษาสันสกฤต: ส อาห อหิ กุลบุตฺร ททโร ชาตยา นวกสตุ ปรวชยยา

ภาษาไทย : ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร อாதมภาพเป็นผู้มีพรรษาน้อย บวช
ได้ไม่นาน”

คำอธิบาย: อหิ เป็นสรรพนามบุรุษที่หนึ่งแปลว่า เรา ฉันท ข้าพเจ้า ในที่นี้แปล อหิ ว่า
อாதมภาพ เพื่อแทนตัวผู้พูดที่เป็นพระสงฆ์

9. การแปลข้อความเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้เนื้อความของการเปรียบเทียบชัดเจนมากขึ้น มี
ลักษณะแตกต่างกันดังนี้

1. อุปมาอุปไมย (Simile) การเปรียบเทียบของที่เป็นคนละประเภทกันแต่ใช้ลักษณะที่เหมือนกัน เพื่อต้องการเน้นย้ำลักษณะนั้นๆ มักจะมีคำว่า เหมือนกับ ดุจ ดัง ราวกับ เสมอ เทียบกับ ราวกะ

ภาษาสันสกฤต : วชฺรทฤตมจกรวาลานวมฤทยาตมภาวนำ

ภาษาไทย : มีใจใสดุจเพชร และมันคงดุจเขาจักรวาล

คำอธิบาย: แปลเป็นอุปมาอุปไมย (simile) เพราะเป็นการกล่าวถึงลักษณะความใสของใจที่มีลักษณะเหมือนกับความใสของเพชร และกล่าวถึงลักษณะความนิ่ง หนักแน่นมันคงของใจเหมือนความแข็งแกร่งหนักแน่นของภูเขาจักรวาล มีใจ เป็นอุปมา เพชร และ ภูเขาจักรวาลเป็นอุปมา มีความใส และความแข็งแกร่งเป็นอุปมา นธรรม มีคำเชื่อม “ดุจ” เป็นเอาปมยวจากะ

2. รูปกะ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบของสิ่งของสองสิ่งที่มีรูปลักษณะเหมือนกันโดย สำนวนต่างๆ ในการเปรียบเทียบ มีคำว่า เป็น และ คือ เช่น

ภาษาสันสกฤต : เตชามภุทศจโร มุนินุโร ธรรมวโซ นาม ชคตปฺรทีปะ|

ภาษาไทย : พระมุนิผู้เป็นใหญ่ ผู้เป็น ประทีป ของชาวโลกพระองค์สุดท้ายของกัปนี้ คือพระธรรมวชชะ|

คำอธิบาย: พระมุนิผู้เป็นใหญ่ และผู้เป็นประทีปแปลเป็นรูปกะ เพราะคำว่า ประทีปใช้สื่อถึงแสงสว่างทำลายความมืด ไม่ใช่พระพุทธเจ้าเป็นดวงประทีป

3. บุคลาธิษฐาน (Personification) การอธิบายลักษณะของสิ่งไม่มีชีวิตให้เป็นเหมือนสิ่งมีชีวิต เพื่อเน้นความมีชีวิตชีวาและการปรากฏอยู่จริง

ภาษาสันสกฤต : มโหรมิเวควยูปตมฺนตาโย

ภาษาไทย : ด้วยการทำคลื่นยักษ์ให้สงบ

คำอธิบาย: ยักษ์มีลักษณะของความเกรี้ยวกราด ดุร้าย เมื่อนำมาใช้แทนคำว่า “คลื่นใหญ่” ทำให้เห็นภาพของคลื่นที่ถูกลมพายุพัดกระหน่ำถาโถมอย่างบ้าคลั่ง แปลเป็นบุคลาธิษฐาน

4. อติพจน์ (Hyperbole) การกล่าวเกินความเป็นจริง เพื่อเน้นความให้ชัดเจนมากขึ้น

ภาษาสันสกฤต : กลปานนตานิ จกรวาลา กจจิจฉโร เม ปริจฺรณเยษุ

ภาษาไทย: แม้ศึรชะของหม่อมฉันถูกภูเขาจักรวาลบดให้แหลกเป็นจุด ตลอดกาล ยาวนานหลายกัปหาที่สุดไม่ได้

คำอธิบาย: แปลเนื้อความในลักษณะของการกล่าวเกินจริง

10. ลักษณะนาม คำบอกชนิดของสิ่งของ จะใช้ลักษณะนามอนุโลมตามภาษาไทย

ภาษาสันสกฤต : คจฉ กุลบุตร อยมิไหว ทักษิณาปถे สมุทรวतालया नालयुरनाम
 ชนปทะ| ตตร ฤษिमेत्तरनिर्झे नाम णचि प्रदिवस्ति|

ภาษาไทย : คูก่อนกุลบุตร ในทักษิณาภณนี้มีชนบทชื่อว่า นาลยุ อยู่ที่เมืองสมุทรว
 ตาละ เป็นที่อยู่ของฤษิเตนหนึ่งชื่อว่า ฤษิเมตตนิโฆชะ|

คำอธิบาย: คำว่า ตน แสดงลักษณะนามของฤษิ

กล่าวโดยสรุป วิธีการแปลดังกล่าวอย่างที่ได้นำมาแล้วเบื้องต้นนี้เป็นหลักการที่นำมาใช้ในการแปลคัมภีร์ทวยหสูตรทั้งสิ้น โดยมุ่งเน้นความหมายเดิมและคงรักษารูปแบบทางไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตในรูปแบบของคำต่อคำ เช่น คำนามยังคงรักษารูปเป็นคำนาม คำกริยาแปลรักษารูปกริยา เป็นต้น และบางแห่งแปลโดยตรงตามต้นฉบับภาษาสันสกฤต และบางประโยคปรับเปลี่ยนโครงสร้างของประโยคเพื่อต้องการรักษาความหมายและให้มีความสละสลวยตามหลักภาษาไทยให้มากที่สุด

ปัญหาที่พบในการแปลและวิธีการแก้ปัญหา

คัมภีร์คัมภีร์ทวยหสูตรที่มีความยาวมากและเนื้อหาล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานะธรรมที่มีความลุ่มลึกเข้าใจได้ยากดังนั้นการแปลจึงต้องการความพิถีพิถันและต้องใช้เวลาและความเพียรมาก ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการแปลและวิธีการแก้ปัญหาได้แก่

1. ปัญหาหลักคือภาษาสันสกฤตของต้นฉบับที่ใช้ในการปริวรรตนี้พิมพ์ด้วยอักษรเทวนาครีโดยใช้หมึกพิมพ์เมื่อถูกเก็บไว้เป็นเวลานานทำให้ตัวอักษรไม่คมชัด และเทคนิคการจัดทำต้นฉบับในยุคนั้น(ราว ค.ศ. 1908 – 1930)เป็นการถ่ายรูปคัมภีร์ด้วยกล้องฟิล์ม และการคัดลอกด้วยมือ⁵² ทำให้เกิดความผิดพลาดในการเรียบเรียงและการจัดวางหน้าในการพิมพ์ต้นฉบับดังนั้นความผิดพลาดดังกล่าวทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการปริวรรตและการแปล เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ต้นฉบับออนไลน์(พ.ศ. 2503) ของ P.L. Vaidya ซึ่งเป็นฉบับภาษาสันสกฤตของ D.T. Suzuki ตรวจสอบชำระกับคัมภีร์ทวยหสูตรฉบับโบราณของห้องสมุดบาโรดา (Baroda) ในการตรวจชำระครั้งนี้ทำให้ได้ต้นฉบับคัมภีร์ทวยหสูตรภาษาสันสกฤตอักษรเทวนาครีที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และมีความยาวมากขึ้นเนื่องจากการเติมเต็มข้อความที่ถูกต้องเพราะเป็นคำซ้ำ⁵³ และเนื้อหาและคาถาที่ขาดหายไปก็ได้รับการเพิ่มเติมเข้ามาครบถ้วน (986 โศลก)

⁵² *The Gandavyuha Sutra.*, p. 1.

⁵³ P.L. Vaidya, *Gaṇḍavyūha Sūtra (Buddhist Sanskrit Text No.5).*, p. ix.

2. ปัญหาในการแปลคำศัพท์ คัมภวฺยหฺสฺตรเป็นคัมภีร์ที่อธิบายสภาวะธรรมซึ่งเป็นสภาวะที่ผู้ปฏิบัติจะเข้าใจสภาวะดังกล่าวได้ด้วยตัวเอง การอธิบายด้วยคำศัพท์เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก วิธีการแก้ปัญหา คือ การใช้ทับศัพท์และอธิบายเพิ่มเติมในเชิงอรรถ โดยอ้างอิงจากเอกสารวิชาการและงานค้นคว้าของชาวต่างชาติ และอ้างอิงจากพจนานุกรมพุทธศาสตร์ของ ป.อ.ปยุตฺโต และ Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary ของ Franklin Edgerton เป็นต้น
3. ปัญหาการตีความประโยค เนื่องจากการแปลตามตัวศัพท์ที่ปรากฏทุกคำเมื่อเรียบเรียงใหม่ในภาษาไทยทำให้เข้าใจยากและมีความหมายไม่ผิดเพี้ยนได้ ผู้วิจัยแก้ปัญหาด้วยวิธีการอธิบายและเรียบเรียงใหม่ในเชิงอรรถ
4. ปัญหาการแปลสภาวะธรรม ที่เป็นศัพท์ทางศาสนาซึ่งศัพท์ทางธรรมเมื่อแปลสู่ภาษาไทยทำให้เกิดปัญหาในการเลือกคำให้ถูกต้องตรงตามสภาวะธรรมและตรงกับภาษาไทยนิยม บางคราวการใช้คำศัพท์แบบสันสกฤตทำให้การแปลภาษาไทยขาดอรรถรสเนื่องจากคนไทยมักคุ้นกับภาษาบาลียืม เช่นคำว่าปรัชญา ซึ่งเป็นคำในภาษาสันสกฤต แต่คนไทยมักคุ้นกับคำว่า ปัญญา ดังนั้นผู้วิจัยจึงหลีกเลี่ยงการใช้ทับศัพท์สันสกฤตเท่าที่จำเป็น และใช้คำไทยยืมบาลีแทน

คัมภวฺยหฺสฺตรแปลภาษาไทย

นิทานปริวรรต

โอม ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์และพระโพธิสัตว์ทั้งปวง

ข้าพเจ้าสดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี⁵⁴ ในพระคันธกุฎี (ที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า) ในพระอารามเชตวัน ที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย พร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์จำนวน 5000 รูป มีพระโพธิสัตว์สมันตภัทรและพระโพธิสัตว์มัญชุศรีเป็นประมุข พระมหาสัตว์โพธิสัตว์เหล่านั้นได้แก่ พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชญาโนตตรชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สัตตวัตตชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อสังโคตตชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์กุสมตตรชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สุรโยตตชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์จันทโรตตรชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์

⁵⁴ ศราวาสตี (สัน.) ปัจจุบันมีชื่อเรียกว่า สาเหตุ มาเหตุ (Sahet-mahet) เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษา 25 ปี (คือที่อารามเชตวัน 19 ปี และที่บุพพาราม 6 ปี) เป็นเมืองหลวงของแคว้นโกศล มีพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นพระราชอาของแคว้น ด้านเหนือจรดเทือกเขาเนปาล ทิศตะวันออกติดกับแคว้นกาฬิ ด้านทิศใต้และด้านทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำคงคา คือบริเวณตอนกลางของแม่น้ำคงคาและภูเขาหิมาลัย ดูใน G. P. Malalasekera, "Dictionary of Pali Proper Names.", p. 1126.

วิมลไตรตรชนยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วัชโรตตชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิโรตตรชยานี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไวโรจนตรชนยานี||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชโยตตรชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์เมรุชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อสังคชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์กุสมชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิมลชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สุรชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รุจชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไวโรจชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไวโรจนชวชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์มหาเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชยานวัชรเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิมลเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรมสุริยเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์บุญยบรรพตเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชยานาวภาสเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตศรีเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตประภเตชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตประภศรีเตชะ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธารณีครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คคนครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ปัทมครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สุริยครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คุณวิศุทธิครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรมสมทรครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไวโรจนครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์นาภีครรณะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ปัทมศรีครรณะ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สุนทรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิศุทธิเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิมลเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อสังคเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตพรศนเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สุวิมลโลกิตเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อุปลเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วัชรเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คคนเนตรชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตเนตรชะ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์เทวมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรมธาตุปิตาสมณีมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์โพธิมณฑมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ทิวไวโรจนมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพพุทธสัมภุตครรภณมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพโลกธาตุทตมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตไวโรจนมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อนภิกุตมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพตถาคตสิงหาสนสัมปติชฐิตมณีมุกุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตธรรม-ธาตุคคนประติภาสมุกุชะ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์พรหมอินทรจุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์นาคอินทร์จุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพพุทธรนิรมาณประติภาสจุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์โพธิมณฑจุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพประณิธานสาครนิรโฆษมณิราชจุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพตถาคตประภามันชลประมุจณมณิราชซาลัญญาทิตจุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพทถาคตลาสัมภทวิชยุปติมณิรัตนวิภูษิตจุชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรพตถาคตวิกรูวิทประติภาสชวชมณิราชซาลันทาทิต

จุฑะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพตถาคตธรรมจักรนโรหะจุฑะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพตถั
 วนามจักรนโรหะจุฑะ ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์มหาประภา| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิมลประภา| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์
 วิมลเดชประภา| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนประภา| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิรัชประภา| พระมหาสัตว์
 โพธิสัตว์ธรรมประภา| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สุรยประภา| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิภูวิตประภา| พระ
 มหาสัตว์โพธิสัตว์เทวประภา||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์บุญเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชฎานเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรม
 เขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อภิขญาเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ประภเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์โกสม
 เขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์โพธิเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์พรหมเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตาว
 ภาสเขต| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์มณีเขต||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์พรหมโฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สาครโฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์
 ธรณินรนาทโฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์โลเกนทรโฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไศเลนทรราชสังฆัญ
 โฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพธรรมธาตุสุภณโฆชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพธรรมธาตุสาคร
 นิคเรชิตโฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพมารมณฑลประมรทโฆชะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์มหา
 กรุณานัยเมฆนิครชิตโฆชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพหคัททุกขประศานตยาศวาสนโฆชะ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรโมทคตะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิเศโขทคตะ | พระมหาสัตว์
 โพธิสัตว์ชฎาโนทคตะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์บุญสุเมรุทคตะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คุณประภาโวทค
 ตะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์โยทคตะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันตาวภาโสทคตะ | พระมหาสัตว์
 โพธิสัตว์มหาไมตรยุทคตะ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชฎานสัมภาโรทคตะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ตถาคต
 กุลโคตรโทคตะ ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ประภาศรี| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ปวรศรี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ส
 มุทคตศรี| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไวโรจนศรี | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรมศรี| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์
 จันทรศรี| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คคนศรี| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนศรี| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์เขตศรี|
 พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชฎานศรี|| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ไศเลนทรราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรมนทร
 ราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชคทินทรราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์พรหมนทรราชะ| พระมหาสัตว์
 โพธิสัตว์คณนทรราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์เทเวนทรราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ศานदनทรราชะ|
 พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อจเลนทรราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ฤษณนทรราชะ| พระมหาสัตว์โพธิสัตว์
 ประวเรนทรราชะ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ประธานตสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อสังคสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรณินโรชสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สาครนิครชิตสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์เมฆนิโรชสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรมาวภาสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คคนนิโรชสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สรรพัตตวกุศลมูลนิครชิตสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ปุรพประณิธานสัญญาทสวาระ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์มารมณฑลนิโรชสวาระ ||

พระมหาสัตว์โพธิสัตว์รัตนพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชฎานพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์คคนพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์อสังคพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิมลพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิศุทธพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ตรีชวาวภาสพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์วิศาลพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์สมันดาวภาสพุทธิ | พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ธรรมธาตุนยาวภาสพุทธิ ||

พระโพธิสัตว์ทั้ง 5,000 รูปเป็นต้นเหล่านั้น ล้วนเป็นผู้บำเพ็ญสมันตภัทรรรยาปณิธาน เป็นผู้ไปสู่พุทธเกษตร⁵⁵ ทั้งปวงได้โดยไม่ได้ขัดข้อง มีกายไม่มีประมาณเพราะได้เข้าเฝ้าพระตถาคตทุกพระองค์ มีจักขุมนทลบริสุทธิไม่มีสิ่งขวางกั้นเพราะการเห็นพุทธปาฏิหาริย์ ได้บรรลุกายไม่มีประมาณ เพราะเข้าถึงการตรัสรู้ของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ในทุกขณะจิต | ผู้มีอาโลกหาประมาณไม่ได้ เพราะได้บรรลุขุยานาภาสแห่งพุทธธรรมนัยทุกประการ มีคุณปรากฏอยู่ตลอดอนันตกัปเพราะมีปฏิสัมภิตาหุดผ่อง มีปรัชญาเครื่องรู้แจ้งอันหมดจด และมีโคจร⁵⁶ กว้างขวางดุจอากาศธาตุ เพราะการแสดงรูปกายให้ชาวโลกได้เข้าถึงตามสภาวะใจ ปราศจากความมืดมน เพราะรู้สัตว์ธาตุตามความจริงว่าไม่ใช่สัตว์

⁵⁵ พุทธเกษตร เป็นภูมิ หรือภาวะ หรือ ดินแดน ที่อยู่ (ชั่วคราว) ของสัมภคกายของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิสูง เป็นดินแดนที่พ้นจากทุกข์ พ้นจากความผันแปร และไม่ใช่ภาวะนิพพาน เป็นดินแดนที่ผู้เข้าถึงอยู่เหนืออำนาจของกรรม ไม่ต้องเวียนว่ายไปตามอำนาจและกฎของสังสารวัฏ สุมาลี มหณรงค์ชัย เปรียบเทียบความงามของพุทธเกษตรว่าเป็นเสมือนสรวงสวรรค์ อาจจะเป็นการเปรียบเทียบที่ทำให้พุทธเกษตรและภาวะความเป็นพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์มีความสำคัญและความยิ่งใหญ่ลดน้อยลง ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าภาวะความเป็นทิพย์ (สัมภคกาย) ของเทวดาและของพระพุทธเจ้าคือภาวะเดียวกัน Julie Gifford อธิบายเพิ่มเติมว่าพระโพธิสัตว์สามารถเข้าถึงเกษตรได้สองวิธีคือการเข้าถึงด้วยสมาธิระดับสูง และการเข้าถึงด้วยสัมภคกาย ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 143.

⁵⁶ แปลโดยตรงว่า สถานที่ไปของฝูงโค ได้แก่ ทุ่งหญ้า Monier Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary," ed. E. Leumann and C. Cappeller (Oxford: Oxford University Press, 1899)., p. 364. ฝูงโค มีปกติมักเที่ยวหากินไปตามสถานที่ที่เคยไป และจะไม่ไปที่ที่ไม่คุ้นเคย โคจรในที่นี้หมายถึงหมายเอาอาการของจิตที่มีปกติรับอารมณ์ หรือหน่วงอารมณ์ที่คุ้นเคย คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และธรรมารมณ์

ไม่ใช่ชีวะ มีปรัชญากว้างขวางดุจอากาศ เพราะมีข่ายรัศมีแผ่ขยายกว้างขวางปกคลุมทั่วทั้งธรรมชาติ⁵⁷ มีพระสาวกผู้มีฤทธิ์มากจำนวน 500 รูปเป็นบริวาร พระสาวกเหล่านั้นล้วนรู้แจ้งสภาวะแห่งสังขันธ์⁵⁸ เห็นแจ้งภูตโกฏี⁵⁹ เข้าถึงประภคติธรรม⁶⁰ หลุดพ้นจากภพทั้งปวง เข้าถึงตถาคตโคจร ไม่ตกไปในอำนาจและวาสนา⁶¹ของสังโยชน์⁶² ไม่ติดข้องอยู่ในขันธ(ห้า) ได้ศานตวิหาร(เครื่องอยู่เป็นสุขด้วย

⁵⁷ สภาวะเดิมแท้ (ประกอบด้วยคำศัพท์ 2 คำ คือ ธรรม + ชาติ, คำว่า ชาติ มาจาก ฐา ชาติ ในความทรงไว้ รักษาไว้ สิ่งที่ตั้งอยู่ คงอยู่ เช่น ชาติ 18 ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายเหมือนกับคำว่า ชาติ คือ ธรรมชาติที่ทรงไว้ รักษาไว้ กฎ ความจริงแท้ และสภาวะเดิมแท้ (สภาวะ)

⁵⁸ (สันสกฤต สตย บาลี สัจ) สัจจะ คือ ความจริงแท้ นยะ(disciplines) คือ ลักษณะเฉพาะข้อกำหนด สัจจนัย มีความหมายเดียวกับสัจจธรรม คือการสอนธรรมที่เป็นไปตามความจริงแท้ Osto แปลศัพท์ สภาวะ ว่า ธรรมชาติแท้จริงของสรรพสิ่ง Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 240.

⁵⁹ พจนานุกรมสันสกฤต-อังกฤษ ของ Monier Williams แปลว่า การบรรลุสภาวะธรรมอันสูงสุดของมนุษย์ ได้แก่ ศูนย์ตา (บาลี สุธัญญา) คำอื่นที่ใช้ในความหมายเดียวกันได้แก่ ธรรมตา ตถตา ตัตตวลักษณะ ดูเพิ่มใน Jikido Takasaki, "Dharmatā dharmadhātu Dharmakāya and Buddhadhātu-Structure of the Ultimate Value in Mahāyāna Buddhism.", p.p. 903-919. พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) 2551) อธิบายความว่างไว้ 4 นัยได้แก่

1. ขันธ 5 เพราะว่างจากความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน
2. นิพพาน เพราะว่างจากกิเลส
3. โลกุตตรมรรค เป็นความหลุดพ้นด้วยปัญญาพิจารณาเห็นอนัตตา พิจารณาเห็นสังขารว่าเป็นสภาพวงจากสัตว์ บุคคล และชีวะ และว่างจากกิเลสเพราะมีสุญญาเป็นอารมณ์
4. สุญญาธรรมณ์ เป็นการกำหนดความว่างเป็นอารมณ์ของสมาธิ

⁶⁰ สสาร หรือ ปฐมธาตุ มูลเดิม รากเหง้า ธรรมชาติ สำคัญ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", หน้า 654.

⁶¹ วิบาก หรือ กิริยาอาการทางกายวาจาที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจจิตหรือ สำนึกรู้เดิมในอดีต พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม," (พิมพ์ครั้งที่ 34, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, 2559)., หน้า 200. อธิบายวาสนาไว้ว่าเป็นความคุ้นเคยชินของแต่ละบุคคลมีทั้งฝ่ายที่เป็นกุศลฝ่ายอกุศล และเป็นกลาง

⁶² (หรือสังโยชน์) กิเลสที่พัวพัน กิเลสที่ร้อยรัด ผูกมัดใจของสรรพสัตว์มี 10 ประการ ได้แก่ 1) สักกายทิฐิ ความเห็นว่าเป็นของตัว 2) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย 3) สีลัพพตปรามาส ความถึมั่นในศีลพรต 4) กามราคะ ความยินดีพอใจในกาม 5) ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ 6) รูปราคะ ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต 7) อรูปราคะ ความติดใจในอรูปธรรม 8) มานะ ความถือตัวว่าเป็นนั่นเป็นนี่ 9) อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน

สมาธิ) ดุจอากาศธาตุ ไม่มี ความสงสัย ไม่มี ความลังเลใจ และไม่มี ความคลางแคลงใจใน (คุณของ) พระพุทธเจ้า มีความเชื่อมั่นในพุทธญาณ⁶³||

เป็นผู้เป็นใหญ่ในโลก ได้กระทำอธิการไว้ในพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ผู้ไม่ได้กัลยาณมิตร⁶⁴ ปฏิบัติเพื่อรักษาผู้อื่น ผู้หยังลงสู่ความสุขในญาณที่เป็นไปในโลก ไม่คิดทอดทิ้งสรรพสัตว์ ไม่ว่างเว้นจากการประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติเพื่อรักษาคำสอนของพระตถาคต มีความตั้งใจมั่นที่จะสืบต่อพุทธวงศ์ มุ่งตรงต่อการเกิดในตระกูลและโคตรของตถาคต แสวงหาสรวิชฌญาณ⁶⁵||

10) อวิชา ความไม่รู้จักจริง พระพรหมคุณาภรณ์(ปยุต ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์," (15 ตุลาคม 2566 2547)., หน้า 418.

⁶³ (บาลี พุทธญาณ) ญาณที่ในพระพุทธเจ้าเท่านั้น (หรือเรียกว่า อสธารณญาณ เป็นญาณหยั่งรู้ที่ไม่ทั่วไปแก่พระอรหันตสาวก) ได้แก่ 1) อินทริยปิโรปรียัตตญาณ 2) อาสยานุสยญาณ 3) ยมกปาฏิหาริย์ญาณ 4) มหากรุณาสมุปัตติญาณ 5) สัพพัญญุตญาณ 6) อนาวรณญาณ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 323.

⁶⁴ (บาลี กัลยาณมิตร) ประกอบด้วยคำศัพท์สองคำ คือ กัลยาณ มีความหมายว่า ดี งาม และคำว่า มิตต หมายถึง เพื่อน หรือ สหาย รวมความได้ว่า เพื่อนที่ดี หรือ คนดี Steve Collins แสดงความคิดเห็นว่า คำว่า คนดี มีความหมายหลากหลายขึ้นอยู่กับมิติหรือมุมมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า กัลยาณมิตร ที่ใช้ในทางพุทธศาสนา มีนัยะแตกต่างกัน 3 ระดับ คือ 1) คนดี ในความหมายกว้างๆ 2) ศีลธรรม 3) คนสอนการปฏิบัติให้เข้าถึงสภาวะธรรมภายใน Steve Collins, "Kalyanamitta and Kalyanamittata," *Journal of Pali Text Society* 21 (1987)., n.p. กัลยาณมิตรเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่ผู้มีความประสงค์จะปฏิบัติโพธิสัตว์จรยาต้องแสวงหาและกัลยาณมิตรนี้จะเป็นครูคนแรกที่จะคอยช่วยเหลือประคับประคองให้พระโพธิสัตว์ปฏิบัติได้ตลอดรอดฝั่ง Har Dayal, *The Dodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature* (Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd.: London, 1932). Douglas Osto, "'Proto-Tantric' Elements in The Gaṇḍavyūha-sūtra," *Journal of Religious History* 33, no. 2(June) (2009)., p. 175.

⁶⁵ (บาลี สัพพัญญุตญาณ) ญาณหยั่งรู้ธรรมทุกประการ , พระปริชาญาณหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง ทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นคุณสมบัติพิเศษของพระพุทธเจ้า ในจุลนิเทศ ขุททกนิกาย อธิบายไว้ว่า รู้แจ้งในสังขตธรรมและอสังขตธรรมทั้งสิ้น, รู้แจ้งในจิตและสภาวะของจิต, รู้แจ้งในสิ่งที่ในอดีต อนาคต ปัจจุบัน, รู้แจ้งในอนิจจังของชาติ ชรา และมรณะ รู้แจ้งในอรรถแห่งทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค, รู้แจ้งในความหมายทั้งหมดของโลกและเทวดา, รู้แจ้งในสิ่งที่มนุษย์และเทวดาได้เห็นได้ฟังได้ผ่าน ได้รู้ ได้ถึงตามลำดับที่กำหนดไว้, รู้แจ้งในการพิจารณาอารมณ์ของสัตว์ทั้งหลาย, รู้แจ้งในการขจัดกิเลสในใจของสัตว์ทั้งปวง, เมื่อรู้ดังกล่าวแล้วไม่มีความอาลัย ขุม. 29/51/52(ไทย)

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์และบริวารทั้งหลาย พระสาวกผู้มีฤทธิ์มาก และผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งปวง พร้อมด้วยบริวารต่างพากันคิดว่า “เว้นจากการอธิษฐาน⁶⁶ เว้นจากปาฏิหาริย์ เว้นจากอานุภาพ เว้นจากปณิธานในกาลก่อน เว้นจากอธิมุขิตี เว้นจากกุศลมูลที่ได้บำเพ็ญไว้ในพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน เว้นจากกัลยาณมิตร และเว้นจากศรัทธาและปรัชญาที่หมดจดบริสุทธิเครื่องสอนสรรพสัตว์ เว้นจากปณิธานในสรวิชัย แม้มนุษย์และเทวดาย่อมไม่อาจเข้าถึงได้ ไม่อาจค้นหา และไม่อาจน้อมนึกคิดให้เกิดขึ้นได้ และไม่อาจหยั่งรู้ ไม่อาจรู้แจ้ง ไม่อาจพิจารณา หรือชี้แจง หรือไม่อาจจำแนกวิสัยของตถาคตกาย หรือญาณโคจร อธิษฐาน พละ ไวศรัทธยกรณธรรม สมาธิ วิหาร อธิบัติของพระตถาคตได้ หรือไม่อาจจะทำให้เกิดมีในสันดานของตนหรือสันดานของผู้อื่นได้ | พระผู้มีพระภาคเจ้าจะพึงแสดงสถานะของสรวิชัย⁶⁷ ในอดีตแก่พวกเรา และเหล่าพระโพธิสัตว์ตามสภาวะของใจ ตามอัธยาศัย ตามอธิมุขิตี และตามสภาวะธรรมที่ได้บรรลุ ตามความแตกต่างของภาษา และตามภูมิที่อุบัติ ตามความหมดจดของอินทรีย์ ตามความเพียร ตามการระลึกถึงตถาคตคุณ ตามการพึงธรรมในเบื้องหน้า (พระพุทธเจ้า) | และพึงแสดงปาฏิหาริย์การก้าวเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิในอดีต | และพึงแสดงการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา⁶⁸ในอดีตให้บริบูรณ์ | พึงแสดงโอกาสของการบำเพ็ญโพธิสัตว์ยานในกาลก่อน | พึงแสดงการทำวูหะของโพธิสัตว์มรรคาในอดีตให้หมดจด | พึงแสดงวูหะของการปฏิบัติตามหนทางที่นำไปสู่การหลุดพ้นของพระโพธิสัตว์ในอดีต | พึงแสดงวูหะของสาครปาฏิหาริย์ของโพธิสัตว์จรยาในกาลก่อน | พึงแสดงสมุทรแห่งความเพียรของพระโพธิสัตว์ในกาลก่อน | พึงแสดงสาครปาฏิหาริย์มุขคือทางแห่งอภิสัมโพธิ | พึงแสดงปาฏิหาริย์คือกำลังในการหมุนจักรแห่งธรรมของพระตถาคต | พึงแสดงสาครปาฏิหาริย์ของพุทธเกษตรอันหมดจดของพระตถาคต | พึงแสดงอุบายะ คือ การสอนสัตว์ธาตุของ

⁶⁶ ความสามารถในการจัดการ ควบคุม และบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ โดยมากใช้เกี่ยวกับกุศลธรรม Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 139.

⁶⁷ (บาลี สหุพพณฺ) ผู้รู้ธรรมทั้งปวง ส่วนมากเป็นพระนามที่ใช้เรียกแทนพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์อรรถกถาฝ่ายบาลีอธิบายศัพท์พัญญู 5 ประการ ได้แก่ 1) กมศัพท์พัญญู รู้จติ และ อุบัติของสัตว์ทุกประการว่าเป็นไปตามลำดับกรรม 2) สกิงศัพท์พัญญู รู้สภาวะธรรมชาติทั้งสิ้นได้ด้วยขณะญาณเดียว 3) สดตศัพท์พัญญู รู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริงทุกประการ 4) สัตตศัพท์พัญญู รู้สภาวะธรรมทั้งหมดด้วยพระปริชา 5) ญาตศัพท์พัญญู รู้สภาวะธรรมด้วยปัญญาตรัสรู้อริยสัจ 4 คำว่าศัพท์พัญญู คือ ญาตศัพท์พัญญู (ขุ.อ. 51/156/390)

⁶⁸ (โพธิสัตว์จรยา) ได้แก่คุณธรรมที่พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญให้บริบูรณ์ได้แก่ปารมิตา (ได้แก่ ทาน ศีล กษานติ วิริยะ ฌยานะ ปรัชญา) อปัมัญญา 4 (ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) มหาประณิธาน 4 (ได้แก่ 1) การอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหมดทั้งสิ้น 2) กำจัดกิเลสทั้งปวงให้หมดสิ้น 3) ศึกษาธรรมทั้งหมดทั้งสิ้นให้แตกฉาน 4) บรรลุพุทธภูมิ) ดูเพิ่มใน อภิขัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนายาน (กรุงเทพฯ: วี พรินท์ (1991) จำกัด, 2551), หน้า 136-140.

พระตถาคต | พึงแสดงผู้เป็นใหญ่แห่งนคร คือ ความเป็นสรวิชัยของพระตถาคต | พึงแสดงมรรคา
 ได้แก่ พระตถาคตแก่สรรพสัตว์ | พึงแสดงปาฏิหาริย์การไปสู่ภพภูมิในสัตว์(ชาติ) | พึงแสดงการรับ
 ทักขิณาของสัตว์ | พึงแสดงปาฏิหาริย์การอุทิศบุญแก่สัตว์ | พึงแสดงการเห็นพุทธปฏิมาให้ปรากฏ |
 พึงแสดงปาฏิหาริย์คือการได้รูปกาย(ตามภูมิของ)สัตว์ | พึงแสดงปาฏิหาริย์การเทศนาและการสอน
 สัตว์ | พึงแสดงสมาธิและโคจรของพระพุทธเจ้าแก่สรรพสัตว์||

ครั้งนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบปริวิตกของพระโพธิสัตว์เหล่านั้นแล้ว พระองค์
 เข้าสมาธิ ชื่อ สิ่งวิเศษมหิยะ⁶⁹ เปล่งรัศมีสว่างไสวไปทั่วทั้งโลก ทรงมีมหากรุณาเป็นศรัทธา(เป็น
 หัวหน้า) มีมหากรุณาเป็นประมุข มีมหากรุณาเป็นประธาน มีมหากรุณาเป็นเครื่องเข้าถึงอากาศธาตุ
 คือ ธรรมธาตุ | เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเข้าสมาธิอยู่นั้น มหาภูฏาครที่มีการตกแต่งอันงดงามได้
 กลายเป็นอาคารที่มีอาณาบริเวณกว้างขวาง | มีพื้นธรณีปูลาดด้วยแก้ววัชรระ พื้นอาคารปูลาดด้วยชาย
 ของแก้วมณีรัตนราช ไรยด้วยกลีบริตตนบุปผาและมหายมณีรัตนระ เสาของอาคารทำด้วยแก้วไพฑูรย์และ
 แก้วมณีราชมีรัศมีสว่างไสว มีก่องทองชมพูทและก่องแก้วมณีรัตนระ เวทีประดับด้วยแก้วรัตนระ ชุ่ม
 ประดูทำด้วยแก้วโลกาธิปติมณีรัตนระ และหน้าต่างทำด้วยแก้วสาครโลกมณีรัตนระ หลังคามุงด้วยรัตนระ
 ทั้งหมด ประดับฉัตร ธงชัย และธงผ้าที่เสาประตูทางเข้า ประดับด้วยชายรัศมีที่แผ่ขยายไปจรดธรรม
 ธาตุ พื้นภายนอกอาคารมีปริมณฑลขอบเขตกว้างขวางสุดพรรณนา มีเวทียกพื้นสูงและทำบันไดทาง
 ขึ้นด้วยแก้วมณีรัตนระ |

พระอารามเซตวันทั้งสิ้นได้กลายเป็นอารามที่มีบริเวณกว้างขวาง | เพราะพุทธานุภาพ แม้พุทธ
 เกษตรที่มีอยู่จำนวนมากเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากเกินพรรณนานั้น ได้
 กลายเป็นเกษตรที่กว้างใหญ่ไพศาล | เป็นเกษตรที่ตกแต่งไว้งดงามและวิจิตรไปด้วยแก้วรัตนระทั้งสิ้น
 พื้นดินจัดแต่งด้วยรัตนระจำนวนอนภิลายะ มีกำแพงแก้วรัตนระล้อมรอบ มีต้นตาลรัตนระอย่างต่าง
 เรียงเป็นแถวยาว | มีสระน้ำที่เต็มด้วยน้ำหอมตลอดเวลาจำนวนเกินจะนับได้ น้ำในสระมีกลิ่นหอม
 และมีดอกไม้แก้วรัตนระ เมื่อมีลมพัดไปทางขวาจะมีเสียง(สรรเสริญ)พระพุทธเจ้า | ในสระมีดอกบัว
 บุนนทริกาแก้วทั้งดงาม มีดอกอุบลแก้วที่กำลังผลิบานเต็มสระนั้น อาคารเรือนยอดตกแต่งให้วิจิตร
 งดงามด้วยแก้วรัตนระ ประดับด้วยชายมณีรัตนระทั้งสิ้น รุ่งเรืองด้วยแสงรัศมีที่เกิดจากแก้วมณีรัตนระ
 จำนวนมากเกินจะกล่าวพรรณนาได้ วิมาน(ส่วนที่เป็นที่พักอาศัย)ทำด้วยแก้วมณีรัตนระทั้งหมดจำนวน

⁶⁹ การเหยียดกายของสีหะ แต่ในที่นี้เป็นชื่อตถาคตสมาธิ เป็นสมาธิที่มีในพระพุทธเจ้าเท่านั้น Julie Gifford อธิบายว่าเป็นสมาธิของพระพุทธเจ้าทรงใช้เมื่อจะแสดงปาฏิหาริย์ทำให้โลกธาตุทั้งปวงสว่างไสว และทำให้
 พุทธเกษตรในโลกธาตุปรากฏแก่กันและกัน (Illuminating Concentration) ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p.p. 36-40.

อภิลาปะยะ อบกถีนด้วยธูปหอม| ประดับธงแก้ว ธงชัย ธงแผ่นผ้า ธงแผ่นแก้ว ธงดอกไม้ ธงอาภรณ์ ธง
มาลัย ธงตาข่ายติดกระดิ่งแก้วรัตนะ ธงฉัตรแก้วมณีราช ธงแก้วมณีโชติธรรมีรัศมีส่องสว่างโดยรอบ ธง
แก้วมณีรัตนราช เมื่อธง(ธูปกลมพัด)ให้ปลิวไสวจะมีเสียง(สรรเสริญ)พระตถาคตเกิดขึ้น ธงรูปสิ่งๆที่
ด้วยแก้วรัตนะชั้นเยี่ยม ธงที่ทำด้วยรัตนะชั้นเลิศเมื่อมีลมพัดจะมีเสียงสรรเสริญการบำเพ็ญความเพียร
ในกาลก่อนของพระตถาคต ธงแสดงธรรมธาตุ ประดับด้วยธงแก้วมณีรัตนราช ในแต่ทิศโดยรอบ(ของ
พระอาราม)งดงามไปด้วยธงเหล่านี้]

พระอารามเขตวันทั้งสิ้นได้กลายเป็นสถานที่งดงามไปด้วยก้อนเมฆาและท่อนงาที่เป็นเหมือน
วิมานทิพย์ ปกคลุมด้วยเมฆาต้นไม้หอมนับไม่ถ้วน ปกคลุมด้วยเขาสุเมรุที่เต็มไปด้วยสรรพสิ่งเกินจะ
พรรณนา มีเมฆาดุริยางค์ที่อันไพเราะ เสียงสังคีตอันไพเราะสรรเสริญพระตถาคต เมฆาดอกบัวแก้ว
เมฆาเสียงสรรเสริญพระตถาคตอันไพเราะของเหล่าพระโพธิสัตว์ที่นั้งอยู่ในสิงหาสนรัตนะแก้วปูดด้วยผ้า
ทำจากรัตนะทิพย์คลุมด้วยเมฆาแก้วมณีวิครหะปรากฏเป็นรูปเหมือนเทวดาผู้เป็นใหญ่ ปกคลุมด้วย
ข่ายเมฆาแก้วมุกดาสีขาวคลุมด้วยภูภาคาร์เมฆาแก้วมุกดาสีแดงคลุมด้วยเมฆาแก้ววัชรสารมุกดา ถ้าม
ว่า(เหตุอัศจรรย์เหล่านี้มีได้)เพราะเหตุอะไร? ตอบว่า เพราะกุศลมูลของพระตถาคตเป็นอนิจนไถย
ธรรมฝ่ายขาวที่พระตถาคตทรงบำเพ็ญเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด พุทธผลของพระตถาคตเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด
การไปสู่โลกธาตุ⁷⁰ทั้งหมดด้วยเอกกายของพระตถาคตเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด การเข้าถึงแสดงพุทธเกษตร

⁷⁰ ศาสตราจารย์พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิตได้อธิบายว่าขนาดและจำนวนโลกธาตุไว้ว่า

1. โลกธาตุขนาดเล็ก มีชื่อเรียกว่า สหัสโลกธาตุ (บาลี: สหัสโลกาณิกาโลกธาตุ, สันสกฤต:
สหัสโลกธาตุ) ประกอบด้วย 1000 จักรวาล ประกอบด้วยดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ เขาสินธุ
ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป อุตตรกुरुทวีป ปุพพิเทหทวีป มหาสมุทรทั้งสี่ ท้าวมหาราชทั้งสี่
สวรรค์ชั้นจาตุมุข ดาวดิงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรตี ปรินิมิตตวสวัตตี พรหมโลกอย่างละหนึ่งพัน

2. โลกธาตุขนาดกลางมีชื่อเรียกว่า ทวิสหัสโลกธาตุ (ทวิสหัสสัมชมิภิกาลโลกธาตุ
, สันสกฤต: ทวิสหัสโลกธาตุ) ประกอบด้วยจักรวาลจำนวน 1,000,000 (1000x1000)
จักรวาล ประกอบด้วย ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ เขาสินธุ ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป อุตตรกुरु
ทวีป ปุพพิเทหทวีป มหาสมุทรทั้งสี่ ท้าวมหาราชสี่ สวรรค์ชั้นจาตุมุข ดาวดิงส์ ยามา ดุสิต
นิมมานรตี ปรินิมิตตวสวัตตี พรหมโลกอย่างละ หนึ่งล้าน

3. โลกธาตุขนาดใหญ่ ชื่อว่า ติสหัสโลกธาตุ (บาลี: ติสหัสสัมมหาสหัสโลกธาตุ, สันสกฤต
ตริสหัสสมมหาสหัสโลกธาตุ) ประกอบด้วยจักรวาลจำนวน 1,000,000,000
(1000x1000x1000) ประกอบด้วยดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ เขาสินธุ ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป
อุตตรกुरुทวีป ปุพพิเทหทวีป มหาสมุทรทั้งสี่ ท้าวมหาราชสี่ สวรรค์ชั้นจาตุมุข ดาวดิงส์ ยามา
ดุสิต นิมมานรตี ปรินิมิตตวสวัตตี พรหมโลกอย่างละ หนึ่งพันล้าน ดูเพิ่มใน อดิศักดิ์ ทองบุญ,

ทั้งสิ้นด้วยเอกกายของพระตถาคตเป็นสิ่งไม่ควรคิด การเข้าถึงธรรมธาตุทั้งสิ้นให้ปรากฏเห็นได้ภายใน
อณูฝุ่นที่เล็กละเอียดเพียงอณูเดียวของพระตถาคตเป็นสิ่งไม่ควรคิด การแสดงการเกิดขึ้นของพระ
ตถาคตทั้งหมดที่อุบัติขึ้นต่อเนื่องกันในอดีตให้ปรากฏเกิดขึ้นที่ชุมชนแห่งเดียวเป็นสิ่งไม่ควรคิด รัศมี
โอภาสของพระพุทธเจ้าที่ปลายขนเส้นเดียวที่เกิดขึ้นจำนวนมากต่อเนื่องกันเหมือนกระแสน้ำของฝุ่นที่
มีในโลกธาตุทั้งสิ้นเป็นสิ่งไม่ควรคิด การเข้าสู่พุทธเกษตรทั้งสิ้นด้วยเมฆานิรมาน(กาย)จำนวนเท่ากับ
ละอองฝุ่นในโลกธาตุทั้งหมดให้ปรากฏที่ปลายขนเส้นเดียวเป็นสิ่งไม่ควรคิด การแสดงกัปที่เจริญขึ้น
และกัปเสื่อมถอยลงของโลกธาตุทั้งหมดให้ปรากฏที่ปลายขนเส้นเดียว เป็นสิ่งไม่ควรคิด|

พระอารามเขตนวันเป็นสถานที่ที่มีความบริสุทธิ์หมดจดอย่างไร ความบริสุทธิ์หมดจดของพุทธ
เกษตรที่มีความหมดจดเพียงอย่างเดียวก็ได้มีแล้วอย่างนั้น แม้โลกธาตุทั้งหลายที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบ
ตั้งแต่อากาศธาตุไปจนจรดธรรมธาตุเป็นที่สุด ก็มีความบริสุทธิ์เกิดขึ้นอย่างนั้น (พุทธเกษตรและ
โลกธาตุเหล่านั้น)ได้เป็นสถานที่งดงาม วิจิตร เป็นสถานที่ที่มีกายตถาคตสัมผัส เป็นที่(เนื่อง)รวมเป็น
อันเดียวกันกับพระเชตวันาราม เป็นที่ชุมนุมแวดล้อมด้วยพระโพธิสัตว์ เป็นที่เนื่องแน่นไปด้วยสมุทร
แห่งตถาคตบริษัทมณฑล มีฝนแห่งวายุหะ⁷¹ทุกประเภทตก(ในพุทธมณฑลแห่งนี้) สว่างไสวด้วยรัศมี
ของแก้วรัตนะทุกประการ มีฝนแก้วมณีรัตนะตกเป็นอสังการอันงดงาม มีวายุหะของเกษตรทั้งปวงเป็น
เครื่องอสังการ เมฆาอัฏฐภาพทิพย์ทั้งหมดตกเป็นฝนอสังการ มีฝนเมฆาดอกไม้ทุกประเภท มีฝอบ
ดอกไม้ฟุ้งกระจายเป็นอสังการ มีผ้าและจีวรหลากสีสันประดับตกแต่งเหมือนผ้าที่ถูกลำออกจากคลังที่
มีประตูเปิดไว้ มีเมฆาแห่งมาลัยและสร้อยคอประดับตกแต่งระย้าเหมือนสายฝนอันงาม มีเมฆารูป
หอมประเภทต่างๆ แกะสลักให้เป็นรูปที่มีสรีระเหมือนมนุษย์ มีฝนจุนละเอียดฟุ้งกระจายออกจากชาย
แก้วรัตนะและชายดอกไม้แก้วรัตนะตกเป็นฝนอสังการ เหล่าเทพกนิยาถือถือธงแก้วรัตนะ ธงแผ่นผ้า
แก้วรัตนะอยู่ในอากาศ เครื่องดนตรีที่อยู่บนดอกบัวแก้วรัตนะที่มีใบและก้านดอกประณีตวิจิตรด้วย
แก้วรัตนะบรรเลงเสียงดุริยางค์อันไพเราะและตกเป็นฝนสร้อยรัตนมาลาอันวิจิตร สีหบัญชรตกแต่ง
ด้วยชายแก้วรัตนพิมพชालา||

เมื่อพระผู้มีพระภาคตถาคตเจ้าเข้าสมาบัติ ชื่อ สิงหวิฆมภิตะยอมมี(เหตุอัศจรรย์)เกิดขึ้นอย่างนี้
ในเวลานั้น ในทิศตะวันออกมีพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชื่อ ไวโรจนปณิธานนภีรัศมีประภา มาจากพุทธ

"ศึกษาวิเคราะห์ความหมายของคำโลกธาตุ ทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับ คำเอกภพ
ตามแนวคิดของนักดาราศาสตร์," สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (2560)., หน้า 1-13.

⁷¹ ในที่นี้ฝนวายุหะ หมายถึง ฝนตกลงมาเป็นวัตถุสิ่งของอื่นๆ เช่น ฝนดอกไม้ ฝนรูปหอม ฝนผ้าทิพย์
เป็น

เกษตรของพระพุทธเจ้าพระนามว่า ไวโรจนศรีเตโชราช จากโลกธาตุชื่อกนกเมฆประทีปธวัช เป็นโลกธาตุที่มีอยู่ในบรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับจำนวนละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายะ⁷² เมื่อได้รับพุทธาณุญาตจึงมาสู่สหาโลกธาตุพร้อมกับพระโพธิสัตว์บริวารจำนวนมากเท่ากับปริมาณฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายะ แล้วเนรมิตพื้นอากาศเบื้องบนให้เต็มไปด้วยฝนนอกอังกาอย่างต่างๆ คือ เนรมิตฝนเมฆาดอกไม้ทิพย์ เนรมิตฝนเมฆาคันธาทิพย์ เนรมิตฝนเมฆापัทมาทิพย์ รัตนะ เนรมิตฝนเมฆาทิพยมालา เนรมิตฝนเมฆาแก้วรัตนทิพย์ เนรมิตฝนเมฆาอาภรณ์ทิพย์อาภรณ์ เนรมิตฝนเมฆาฉัตรแก้วทิพย์ เนรมิตฝนเมฆาผ้าทิพย์เนื้อละเอียดสีสันวิจิตร เนรมิตฝนเมฆาธงแก้วรัตนะ ธงแผ่นผ้าแก้วรัตนะ และเนรมิตฝนเมฆาวิหะแก้วรัตนะอันน่าพิงใจให้เต็มท้องนภา แล้วพาบริวารเข้าไปสู่ที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ถวายความเคารพแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า จากนั้นได้หันหน้าไปด้านทิศตะวันออก เนรมิตกุฎาคารที่คลุมด้วยชายแก้วมณีรัตนชลาและตกแต่งเครื่องอลังการโดยรอบ เนรมิตอาสนะดอกบัวแก้วมณีราชที่มีรัศมีรุ่งเรือง และสิงหาสนะ แล้วนั่งคู้บัลลังก์อธิษฐานกายพระโพธิสัตว์ให้ปรากฏด้วยเครื่องทรงทำด้วยชายแก้วมณีจินดาราชชลา||

ในทิศทักษิณ พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชื่อ ทุโรยธนวิริยเวคราช มาจากพุทธเกษตรของพระตถาคตพระนามว่า สมันตาวภาสศรีครุภราช เมื่อได้รับพุทธาณุญาตแล้ว จึงมาจากมณฑลบริษัทนั้นจึงมาสู่สหาโลกธาตุจากโลกธาตุ ชื่อว่า วัชรสาครครุภะ ซึ่งเป็นโลกธาตุหนึ่งที่มีอยู่ในบรรดาโลกธาตุที่มีจำนวนมากเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายะพร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์บริวารจำนวนมากเท่ากับละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายะ ได้เนรมิตโลก(ธาตุ)และมหาสมุทรทั้งหมดให้เนื่องเป็นอันเดียวกันคลุมด้วยชายคันธทามชลา เนรมิตพุทธเกษตรทั้งหมดให้เนื่องเป็นสายเดียวกันคลุมด้วยชายรัตนทามชลา เนรมิตวงศ์แห่งพุทธเกษตรทั้งปวงคลุมด้วยชายพวงดอกไม้(บุพผาทามชลา) เนรมิตพุทธเกษตรที่กำลังเจริญอยู่ทั้งหมดให้ปกคลุมด้วยชายพวงมัลลีย(มัลลาทามชลา) เนรมิตพุทธเกษตรบริษัทที่มีขอบเขตทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นแก้ววัชรหารชลา เนรมิตพุทธเกษตรนัยทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยชลาแก้วมณีรัตนะ เนรมิตโลกธาตุทั้งสิ้นให้แวดล้อมด้วยวัชรทามะ เนรมิตพุทธเกษตรทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยชายรัตนพิมพหารทามกลาปชลา เนรมิตเกษตรทั้งหมดให้ปกคลุมด้วยชายแก้วมณีรัตนชลาที่มีรัศมีรุ่งเรือง เนรมิตพุทธเกษตรทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยชายแก้วมณีไพโรจน์ที่มีรัศมีส่องสว่างท่วมทับรัศมีของเครื่องประดับทั้งปวง เนรมิตโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยชายสร้อยแก้วมณีสิงหกันตะ แล้วเข้าไปยังที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า จากนั้นได้ถวายบังคมพระองค์ด้วย

⁷² หน่วยการนับใช้สำหรับคำนวณสิ่งของมีจำนวนมากจนไม่สามารถระบุจำนวนด้วยตัวเลขได้ ดูรายละเอียดหน่วยการนับในบทของ อินทรยศวรรกุมาร

ความอบอุ่นแล้วจึงพาบริวารไปสู่ทิศทักษิณ เนมิตถุฎาการให้เป็นอาคารแก้วมณีที่มีรัศมีส่องสว่างไปโดยรอบทั้งสิบทิศแล้วเนรมิตปัทมสิงหาสนฉัตรณะที่รัศมีส่องสว่างไปโดยรอบทิศทั้งสิบ นั่งคู้บัลลังก์แล้วอธิษฐานโพธิสัตว์กายห่มคลุมด้วยข่ายรัตนโกสุมาลา||

ด้านทิศตะวันตก มีพระโพธิสัตว์ชื่อ สมันตศรีสมุทตราจ จากพุทธเกษตรของพระตถาคตพระนามว่า ธรรมธาตุชฎานประทีป จากโลกธาตุชื่อว่า มณีสุมะรุวิโรจนธวัชประทีป เป็นโลกธาตุหนึ่งในบรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์บริวารจำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापยะ เมื่อได้รับพุทธาณูญาติได้ลุดจากบริษัทมณฑลนั้นแล้วมุ่งหน้ามาสู่สหาโลกธาตุนี้แล้วเนรมิตเมฆาธงชัยที่มีกลิ่นหอมจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้ แล้วให้กลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาคันธะของดอกไม้หอมจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้ มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาไม้หอม(ที่อยู่ที่)คันธสุเมรุหลากชนิดจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้ มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆากลิ่นหอมอันวิจิตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้ มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาแก้วมณีโรมเตชสัมภวะที่มีสีเหมือนแก้วเจียรไนจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้แผ่กระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาแก้วมณีโชติธวัชที่มีรัศมีแสง(สี)ต่างๆ จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้แผ่กระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาวิมานที่อยู่อาศัยที่ตกแต่งให้วิจิตรด้วยแก้วมณีวัชรครระที่มีประกายแสงสีแตกต่างกันจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้แผ่กระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาทองชมพูพุทธและแก้วมณีรัตนสุเมรุที่สะท้อนให้เห็นภาพของโลกธาตุเห็นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้แผ่กระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาแก้วมณีราชสุเมรุที่สะท้อนให้เห็นภาพภูเขาและธรรมธาตุทั้งหมด จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้เกิดขึ้นเต็มพื้นนภา เนรมิตเมฆาแก้วมณีราชสุเมรุที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณะมหาบุรุษของพระตถาคตทุกประการจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้กระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เนรมิตเมฆาแก้วมณีราชสุเมรุสะท้อนให้เห็นการบำเพ็ญเพียรในกาลก่อนของพระตถาคตทุกพระองค์ และสรรเสริญจรรยาของพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้กระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุและอากาศธาตุ เนรมิตเมฆาแก้วมณีราชสุเมรุที่สะท้อนให้เห็นภาพโพธิมณฑลของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะให้แผ่ไปในทิศทั้ง

สิบ จากนั้นจึงพาบบริวารเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ณ ที่ประทับแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ด้วยความนอบน้อม แล้วพาบบริวารมุ่งหน้าไปนั่ง(ในที่ควร)ด้านทิศตะวันตก||

ในบรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับจำนวนเท่ากับปริมาณฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะ ทางด้านทิศเหนือ มีโลกธาตุชื่อว่า รัตนภัสตราภัสสวชะ ในโลกธาตุนี้มีพุทธเกษตรของพระตถาคต พระนามว่า ธรรมธาตุคคณาศรีไวโรจนะ และมีพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ ชื่อว่า อสังคศรีราช เมื่อได้รับ พุทธานุญาติแล้วได้ลุกออกจากมณฑลบริษัทนั้นมาสู่สหาโลกธาตุนี้พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์บริวาร จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ยัง ที่ประทับ| จากนั้นเนรมิตห้องฟ้าให้มีอสังการด้วยเมฆาผืนผ้ารัตนปฏิกฐะ เนรมิตพื้นนภาให้มีอสังการด้วยผ้าแก้ว รัตนวัสตระ มีประกายสีเหลืองทองเมื่อแสงส่องกระทบวัตถุสิ่งของใด จะทำให้สิ่งนั้นมีสีเหลืองเหมือน ทอง เนรมิตพื้นนภาให้เต็มไปด้วยเมฆาผ้ารัตนภรณ์ที่มีกลิ่นหอมหลากชนิด เนรมิตพื้นนภาให้มี อสังการด้วยธงอาทิตยะและเมฆาผ้ามณีราชวัสตระ ทำพื้นนภาให้มีอสังการด้วยเมฆาผ้ามณีพัสตรา ภรณ์แก้วแกมทองมีรัศมีรุ่งเรือง ทำพื้นนภาให้มีอสังการด้วยเมฆาผ้ามณีราชวัสตระอันรุ่งเรืองด้วย รัตนะ ทำพื้นนภาให้มีอสังการด้วยเมฆาผ้ามณีพัสตราภรณ์อันวิจิตรไปด้วยภาพสะท้อนแสงดวงดาวทั้ง ปวง ทำพื้นนภาให้มีอสังการด้วยเมฆาผ้ามณีรัตนวัสตระที่มีแสงสว่างของปาณทุกัมพลศิลา ⁷³ส่อง สว่างไปทั่วทิศทั้งสิบ ทำพื้นนภาให้มีอสังการด้วยเมฆาผ้ามณีพัสตราภรณ์ที่มีแสงสว่างของแก้วมณี ไพโรจน์ที่ส่องสว่างไปทั่วทิศทั้งสิบ ทำพื้นนภาให้มีอสังการด้วยเมฆาผ้ามณีราชวัสตระอันรุ่งเรืองมี โอภาสสุกสว่างส่องไปทั่วทั้งสิบทิศ? ทำพื้นนภาให้เต็มไปด้วยเมฆาผ้าสาครวูหมณีราชพัสตราภรณ์ พาบบริวารเข้าไปสู่ที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วไปสู่ทิศอุดร เนรมิตกุฎาคารทำด้วยแก้วมณีราชที่เกิดขึ้นแล้วเนรมิตอาสนะสิ่งที่มีห้องดอกบัวปทุมะแก้ว ไพฑูรย์ อธิฐานโพธิสัตว์กายที่ห่มคลุมชายแก้วสิ่งหกรานตมณีราช สวมชฎาแก้วมณีโชติชวชะ ||

บรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะ ในทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ มีโลกธาตุ ชื่อ สรรพมหาปฤถิราชมณีรัศมีชาลประมุคตา พุทธเกษตรของพระ ตถาคตพระนามว่า อนิลัมภจักษุ มีพระโพธิสัตว์ ชื่อ สุนิรมิตประณีจันทระ พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ จำนวนเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापยะ เมื่อได้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นอนุญาตแล้ว จึงลุกออกจากมณฑลบริษัทนั้นแล้วมาสู่สหาโลกธาตุนี้ ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาใน รัตนกุฎาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในคันธกุฎาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้

⁷³ รัตนชาติชนิดหนึ่งมีสีเหมือนผ้ากัมพลเหลืองอ่อน พระมหาสมปอง มุทิต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา., หน้า 47.

ปกคลุมด้วยเมฆาในธูปภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในจันทนภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในกุสมภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในมณีภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในวัชรภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในกนกภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในพัสดรภูฏาคาร ทำกระแสโลกธาตุทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาในปีทมภูฏาคาร จึงเข้าไปสู่ที่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยบริวารแล้ว เข้าไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เนรมิตรัตนภูฏาคารหลังใหญ่ ประตุทำด้วยรัตนะล้วน มีประตูทางออกนำไปสู่ธรรมธาตุ และอาสนะสิ่งหนึ่งทำเป็นดอกบัวปัทมาทำด้วยแก้วมณีตลลยคันธราช แล้วนั่งคู้บัลลังก์ อธิษฐานโพธิสัตว์กายห่มคลุมด้วยชายกุสมราชชลา ที่ศิระระสวม(มงกุฎ)แก้วโกศชาลมณี ||

ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ (มี)พุทธเกษตรอื่นอีก มีพระตถาคตพระนามว่านาเคศวรราช แห่งโลกธาตุจำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหลายจำนวนอนภิลายะ พระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชื่อว่า ธรรมารจิมัตเตชราช พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์จำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลายะ เมื่อพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นอนุญาต จึงได้ลุกออกจากมณฑลบริษัทจากพุทธเกษตรนั้นมาสู่สถานที่ที่อยู่บนสทาโลกธาตุนี้ ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้ปกคลุมไปด้วยเมฆาดวงรัศมีแสงสีทอง ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงแก้วรัตนะมีแสงสีต่างๆ หาที่ไม่สิ้นสุด ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีสีเหมือนอูรณะ(รัศมีสีขาวนวลเหมือนนุ่น) ของพระตถาคต ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีแสงแก้วรัตนะอันวิจิตร ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีแห่งครรภ์ดอกบัวปัทมา ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีสีเหมือนแก้วรัตนทรมสาชา และดวงรัศมีสีเหมือนแก้วมณีราช ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีแสงสีเหมือนอุษณี⁷⁴ของพระตถาคต ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีแสงสีทองชมพูนุท ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยเมฆาดวงรัศมีแสงเหมือนรัศมีดวงอาทิตย์ ทำพื้นนภาทั้งสิ้นให้เต็มไปด้วยวรรณะแห่งดวงจันทร์ดาวฤกษ์ และจักรมณฑล เข้าไปสู่ที่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยบริวาร ไปสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ เนรมิตภูฏาคารสว่างไสวเรียงรองด้วยแก้วมณีไพโรจน์และดอกมะลิ และเนรมิตอาสนะดอกบัวปัทมาทำด้วยแก้วมณีและประดับสิ่งๆที่ทำด้วยแก้ววัชระ นั่งคู้บัลลังก์อธิษฐานกายพระโพธิสัตว์ประดับด้วยแก้วมณีรัตนารจิวลนมนนิราช||

⁷⁴ สวมมงกุฎ มวยผมอยู่กลางพระเศียรของพระพุทธเจ้า Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 220.

ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ในบรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตร ทั้งหลายจำนวนอนภิลายะมีพุทธเกษตรของพระตถาคตพระนามว่า ธรรมจันทรสมันตชฎานาวภาส ราชแห่งโลกธาตุชื่อวามณีสूरยาปติภาสครระกะ มีพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ ชื่อ สรรพมารมณฑลวิกิ รณชฎานชวชะ พร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์บริวารจำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในโลกธาตุ ทั้งหลายจำนวนอนภิลายะ เมื่อพระตถาคตเจ้าพระองค์นั้นอนุญาตแล้ว ลุกออกจากมณฑลบริษัท แล้วได้มาสู่สหาโลกธาตุนี้ จากนั้นเนรมิตเมฆารัศมีที่มีดอกมะลิออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็ม อากาศอากาศธาตุ เนรมิตเมฆารัศมีที่มีเสียงสังคีตทุกประเภทออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็มอากาศ อากาศธาตุ เนรมิตเมฆารัศมี(สีเหมือน)แก้วมณีรัตนะออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็มอากาศอากาศ ธาตุ เนรมิตเมฆารัศมีที่มีฝ้ายรัตนวิสูตระอบกลิ่นธูปหอมอย่างต่างๆ ออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็ม อากาศอากาศ เนรมิตเมฆารัศมีที่เป็นสายฟ้าที่พญานาคบันดาลออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็ม อากาศอากาศ เนรมิตเมฆารัศมีที่มีแก้วมณีไพโรจน์ออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็มอากาศอากาศ เนรมิตเมฆารัศมีมีแก้วสุวรรณชวลนะออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็มอากาศอากาศ เนรมิตเมฆารัศมี โชติช่วงของแก้วครุภณณิราชออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)เต็มอากาศ เนรมิตเมฆารัศมีแสงแก้ว ตรีชวตลาวภาสนยรัตนะ (รัตนะที่เป็นเหมือนดวงตามองเห็นทั่วทั้งโลกสาม)ที่ทำให้มีสติระลึกถึง พระตถาคต(ตถาคตสมฤติ)ออกจากรูขุมขน(ให้กระจาย)ทั่วทั้งอากาศ(ธาตุ) จากนั้นเข้าไปสู่ที่ประทับ ของผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า จากนั้นพาบริวารไปสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ เนรมิต ภูฏาคารแก้วมณีรัตนะหลังใหญ่ประดับด้วยขำยรัศมีขำลาที่ส่องสว่างไปสู่ทิศโดยรอบ และส่องสว่าง ธรรมธาตุ และเนรมิตปัทมสิงหาสนะทำด้วยแก้วมณีคันธประทีปารจิ (มีรัศมีส่องสว่างเหมือนดวง ประทีปและมีกลิ่นหอม) นั่งคู้บัลลังก์แล้วอิฐฐานโพธิสัตว์กายสวมชฎาแก้วมณีสรรพสัตว์ประธาน นิโรหะ (มีเสียงกังวานเครื่องสังฆสรสรรพสัตว์)||

ในทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในบรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตร จำนวนอนภิลายะ มีพุทธเกษตรของพระตถาคตพระนามว่า สมันตไวโรจนศรีเมรุราช พระมหาสัตว์ โพธิสัตว์ ชื่อ ไวโรจนประณิชิชฎานเกตุพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์จำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นใน โลกธาตุจำนวนอนภิลายะเมื่อได้รับอนุญาตจากพระผู้มีพระภาคเจ้าจากพุทธเกษตรนั้นแล้วลุกออก จากมณฑลบริษัทนั้นมาสู่สหาโลกธาตุนี้พร้อมด้วยบริวาร| เนรมิตเมฆาตถาคตกายจำลองในกาลทั้ง สามออกจากลักษณะ(มหาบุรุษ)และอนุพยัญชนะทุกประการ จากขนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆาโพธิสัตว์กายในกาลทั้งสามให้เกิดขึ้นจากลักษณะมหาบุรุษและและจากอนุพยัญชนะทุก ประการ จากขนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆาตถาคตบริษัทกายในกาลทั้งสามออกจาก

ลักษณะและอนุพยัญชนะครบถ้วนทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆากายที่เป็นพุทธนิรมิตกายที่เข้าถึงกาลทั้งสามออกจากลักษณะและอนุพยัญชนะทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆากายที่เข้าไปถึงกาลก่อนของพระตถาคตในกาลทั้งสามออกจากลักษณะและอนุพยัญชนะทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆากายของพระสาวกกายของพระปัจเจกพุทธเจ้าในกาลทั้งสามออกจากลักษณะและอนุพยัญชนะทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆารูปเหมือนของตถาคตกายประทับนั่งอยู่ที่โพธิมณฑล⁷⁵ในกาลทั้งสามออกจากลักษณะและอนุพยัญชนะ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด มีเมฆากายที่สะท้อนให้เห็นพุทธปาฏิหาริย์ในกาลทั้งสามเกิดขึ้นจากลักษณะ(มหาบุรุษ)และอนุพยัญชนะทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆากายของผู้เป็นใหญ่ในโลก(ทั้งสาม)ในกาลทั้งสามออกจากลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด เนรมิตเมฆาพุทธเกษตรที่บริสุทธิ์หมดจดในกาลทั้งสามออกจากลักษณะมหาบุรุษและจากอนุพยัญชนะทุกประการ จากชนทุกเส้น จากสรีระทั้งหมด ในทุกๆ ขณะแผ่กระจายไปทั่วทั้งอากาศ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยบริวารแล้ว ไปสู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือแล้วเนรมิตกุฎาคารที่มีห้องทำด้วยแก้วมณีราชที่มีรัศมีส่องสว่างโดยรอบทุกทิศและปัทมสิงหาสนะที่ทำด้วยแก้วชัคทวีโรจนมณี (มีรัศมีส่องสว่างทั่วทั้งโลก) แล้วอธิษฐานให้โพธิสัตว์สรีระทั้งหลายหม่อมคลุมด้วยข่ายแก้วมุกดาอचितประภา (ผู้ไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส และผู้มีรัศมีสว่างไสว) สวมขงาแก้วมณีมีรัศมีส่องสว่างโดยรอบ||

ในทิศเบื้องล่าง บรรดาโลกธาตุจำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะมีโลกธาตุชื่อ สรรพตถาคตประภมณฑลไวโรจนะ มีพุทธเกษตรของพระตถาคตพระนามว่า อสังคชญาณเกตุรวชราชะ และมีพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชื่อว่า สรรพวาวณวิกรณชวิกรามิ เมื่อได้รับพุทธานุญาตจากพระตถาคตพระองค์นั้นแล้วจึงได้ลุกจากมณฑลบริษัทจากพุทธเกษตรนั้นมาสู่สุหา

⁷⁵ โพธิมณฑล เป็นตำแหน่งที่เจ้าชายสิทธัตถะประทับนั่งได้ต้นโพธิในวันที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า (ที่โพศคยา) สำหรับขวามหายานโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีความเชื่อว่า ธรรมคือพุทธะที่แท้จริง ได้สื่อให้เห็นว่า “ธรรม” ที่พระพุทธเจ้าได้เข้าถึงขณะที่ประทับนั่งที่โพธิมณฑลนั้น คือ สิ่งที่สำคัญที่สุด ไม่ใช่กายที่เป็นมนุษย์ของเจ้าชายสิทธัตถะ และแนวคิดเกี่ยวกับโพธิมณฑล ได้กลายเป็นสื่อสัญลักษณ์ของพุทธภาวะ นักวิชาการรุ่นก่อนๆ เช่น Lamotte เรียก มณฑล ว่า ธรรมกาย และ มณฑลเป็นตำแหน่งที่ทำให้เกิดบุญศักดิ์สิทธิ์และใจโดยภุคที่แท้จริง เป็นตำแหน่งที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า และเป็นที่ยปรากฏขึ้นของพุทธะ เพราะเป็นตำแหน่งที่อยู่ของธรรมภายในที่ทำให้เป็นพุทธเจ้า อ้างโดย Daniel Boucher, "The Pratityasamutpadagatha and Its Role in the Medieval Cult of the Relics," *The Journal of the International Association of Buddhist Studies* 14, no. 1 (1991), pp.3-4.

โลกธาตุนี้พร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์จำนวนเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापये |
 เนรมิตสรรพสำเนียง ภาษานิรุกติที่เป็นภาษาของชาวโลกทั้งสิ้นให้ตั้งกังวานออกจากช่องว่างระหว่าง
 ขนแต่ละเส้น เนรมิตเมฆานัยแห่งการเกิดขึ้นของพระโพธิสัตว์ในกาลทั้งสาม เนรมิตเมฆาการสรรเสริญ
 สาคกรแห่งความอัศจรรย์ของโพธิสัตว์ปณิธาน เนรมิตเมฆาการสรรเสริญความหมุดจดแห่งโพธิสัตว์ปาร
 มิตาที่เกิดขึ้นอัศจรรย์ สรรเสริญความอัศจรรย์ของโพธิสัตว์ปณิธานให้มีก้องกังวานไปไกล ประกาศ
 สาคกรนัยแห่งการบังเกิดขึ้นของพระโพธิสัตว์อันอัศจรรย์ให้ตั้งกังวาน สรรเสริญปาฏิหาริย์การเข้าสู่
 โภติมัทธชะ สรรเสริญการชนะมารและ(กองทัพ)มาร สรรเสริญการตรัสรู้สัมโพธิของพระตถาคตทุก
 พระองค์ให้ตั้งกังวาน สรรเสริญสาคกรแห่งการหมุนธรรมจักร และสรรเสริญชื่อพระสูตรและอรรถแห่ง
 พระสูตรของพระตถาคตทุกพระองค์ให้ตั้งกังวาน สรรเสริญการสอนชาวโลก สรรเสริญการสอน
 กาลจักร ประกาศวิธีและอุปายแห่งธรรมนัยให้ตั้งกังวาน สรรเสริญสาคกรแห่งการบรรลุสุวัชฌญาณ
 สรรเสริญความพิเศษของกุศลมูล กาล อุปายะ และธรรมนัยตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ให้ก้องกังวาน
 จากนั้นได้พาบริวารเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้ายังที่ประทับแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้ว
 พาบริวารไปสู่ทิศเบื้องล่าง ได้เนรมิตกุฎาคารมีห้องที่สะท้อนให้เห็นภาพตถาคตวิมานทั้งหมด และ
 ภาพคลังรัตนะทุกอย่างที่มีความงามวิจิตร เนรมิตอาสนะดอกบัวประดับสิ่งที่ทำด้วยรัตนะ
 จากนั้นนั่งคู้บัลลังก์บนอาสนะนั้นแล้วอธิษฐานพระโพธิสัตว์กายที่มีชฎาแก้วมณีหวนชะที่สะท้อนภาพ
 โภติมัทธชะทั้งหมด และนุ่งห่มผ้าทำด้วยแก้วมณีราชที่รุ่งเรืองด้วยรัศมีส่องสว่างไปทั่วทั้งพุทธเกษตร
 ทั้งสิ้น||

ในทิศเบื้องบน บรรดาโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับปริมาณละอองฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापये
 มีโลกธาตุชื่อ อักขยพุทธรังศนิเทศะ มีพุทธเกษตรของพระตถาคตพระนามว่า สมันตชฎานมณฑลประ
 ติภาสนิโรหะ มีพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ชื่อ ธรรมธาตุปรณิธิลนิรเกหะ เมื่อได้รับพุทธาณูญาติจากพระ
 ตถาคตในโลกนั้น ได้ลุกออกจากมณฑลบริษัทพร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์บริวารจำนวนเท่ากับ
 ละอองฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापये แล้วมาสู่สทาโลกธาตุนี้ | จากนั้นได้แสดงทานปารมิตา
 ทั้งหมดตนได้สั่งสมไว้ดีแล้ว แสดงสมุทแห่งความเพียรในกาลก่อน แสดงการบำเพ็ญทานวัตถุทุก
 ประการตามความปรารถนาแก่ผู้ต้องการ และแสดงการได้ลักษณะ(มหาบุรุษ)และอนุพยัญชนะให้
 ปรากฏขึ้นที่ปลายเส้นขนบนศีรษะทั้งสิ้น ที่อวัยวะน้อยใหญ่ ที่ใบหน้า และที่ศีรษะของบริวารของพระผู้
 มีพระภาคเจ้าไวโรจนะและของบริวารของพระตถาคตเจ้าทั้งหลายผู้ประเสริฐสุด(แห่งพุทธเกษตรที่มี
 ในทิศทั้งหลาย)หารเบื้องต้นเบื้องต้นไม่ได้ ทั้งที่ในอดีตและอนาคต และพระตถาคตเจ้าทั้งหลายผู้
 ประเสริฐสุดในบรรดา(พุทธเกษตรที่มีในทิศ)อื่นอีกที่ยังมาไม่ถึง และผู้ที่จะตรัสรู้เป็นพระตถาคตที่

ได้รับพยากรณ์แล้วและที่ยังไม่ได้รับพยากรณ์ และพระตถาคตเจ้าทั้งหลายในปัจจุบันที่ยังดำรงอยู่ใน
 กระแสพุทธเกษตรในทิศทั้งสี่ทุกพระองค์ ให้เกิดขึ้นจากลักษณะและอนุพยัญชนะทุกประการ จาก
 ปลายขนทุกเส้น จากกายทั้งสิ้น จากกองกายพหุอันใหญ่ จากปาก จากจีวรเครื่องนุ่งห่ม จากกายของ
 พระโพธิสัตว์บริวาร แสดงศีลปารมิตาที่ได้สั่งสมมาแล้วในกาลก่อน แสดงสมุทรรวมความเพียรในกาลก่อน
 และแสดงภาพการสละอวัยวะอันใหญ่ให้เป็นทานของผู้บำเพ็ญกุศลปารมิตา แสดงการบำเพ็ญ
 เพียรในกาลก่อน แสดงการบำเพ็ญวิริยะ(ปารมิตา)มีกำลังกล้าในกาลก่อนของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง
 แสดงการแสวงหาและการได้เข้าถึงธยานในกาลก่อนของพระตถาคตทุกพระองค์ แสดงการหมุน
 ธรรมจักร แสดงการแสวงหาธรรมของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ แสดงการบำเพ็ญปริจาคะอัน
 ยิ่งใหญ่ด้วยสรีระ วาจา และด้วยการกระทำให้ปรากฏ แสดงปิติ⁷⁶อันเกิดขึ้นเพราะได้การเห็นพระ
 ตถาคตทั้งปวง แสดงโพธิสัตว์มรรคาทั้งสิ้น แสดงความรุ่งเรืองของชาวโลกทั้งปวงที่ได้บำเพ็ญมาแต่
 กาลก่อน แสดงการได้วิหะอันบริสุทธิ์ของการบำเพ็ญอธิษฐาน⁷⁷ของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง อันเป็น
 ความเพียรในการสั่งสมผลปารมิตาของพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้น แล้วแผ่ขยายเมฆาแห่งการแสดงความ
 อัจฉรย์ทั้งสิ้นไปทั่วทั้งธรรมธาตุ แล้วแสดงการบำเพ็ญพระโพธิสัตว์ญาณทั้งปวง แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้
 มีพระภาคเจ้าในที่ประทับอยู่แล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วพาบริวารไปยังทิศเบื้องบน
 เนรมิตกุฎาคารที่วิจิตรด้วยแก้ววชิเรนทร์ล้วน และเนรมิตอาสนะสิ่งชื่อ วชิเรนทรธาราสมันตภัทร
 โพธิสัตว์นิลปัทมาแล้วนั่งคู้บัลลังก์ อธิษฐานโพธิสัตว์สรีระทรงชายที่ทำด้วยแก้วรัตนขวลนมนิราช
 สวมสร้อยแก้วตรัยธวตถาคตนามนิรมโฆษนิราช สวมชฎาที่ทำด้วยแก้วจุฑามณีนิราช ||

พระโพธิสัตว์และบริวารทั้งหมดเหล่านั้นล้วนบำเพ็ญสมันตภัทรจรยาปนิธาน เป็นผู้มียุทธจักขุ
 บริสุทธิ เพื่อการได้อยู่ในที่ใกล้บาทมูลของพระตถาคตเจ้าทั้งปวง และที่สามารถมองเห็นหน้า(พระ
 ตถาคตเจ้า) พระโพธิสัตว์เหล่านั้นมาต่างรวมกันเพื่อสดับเสียงแสดงธรรมจักรและเสียงแสดงสูตรนัย
 ของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ และเป็นผู้บรรลุปารมิตาเครื่องเป็นไปของโพธิสัตว์วิคิตา ผู้มีปกติอยู่

⁷⁶ ความอิ่มใจ มี 5 ประการ ได้แก่ 1. ขุททกาศปิติ ปิติเล็กน้อย พอชื่นชูชื่นน้ำตาไหล 2. ขณิกาปิติ ปิติ
 ชั่วขณะ ทำให้รู้สึกแปลกๆ เป็นขณะ 3. โอกกันตिकाปิติ ปิติเป็นระลอกให้รู้สึกซูลงมาในกาย ดุจคลื่นซัดฝั่ง 4. อุพเพ
 ตาปิติ หรือ อุพเพทคาปิติ ปิติโลดลอย ให้รู้สึกใจฟูแสดงอาการบางอย่างโดยไม่ได้ตั้งใจ 5. ผรณาปิติ ปิติซาบซ่าน ให้
 รู้สึกเย็นชานแผ่เอบอาบไปทั่วสรรพางค์ เป็นปิติที่เกิดจากสมาธิ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), "พจนานุกรม
 พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม," (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธรศาสนาของธรรมสภา, 2556), พิมพ์ครั้งที่ 25.,
 หน้า 266.

⁷⁷ (บาลี ปณิธาน) ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำสิ่งใดๆ มีคำที่ใช้แทนความหมายเดียวกันนี้หลากหลายคำ
 เช่น ปรรธนา อธิษฐาน อภินิหาระ ประพจน์ อัศววิรุฬหาร, โพธิสัตว์จรยา:มรรคาเพื่อมวลชน., หน้า 212.

กับพระตถาคตทั้งปวงทุกขณะจิต ผู้สามารถไปสู่โลกธาตุทั้งปวงได้ด้วยกายเดียว ผู้มีกายรุ่งโรจน์(ยิ่ง)ใน
 บริษัทธิภพของพระตถาคตเจ้าทั้งหมด ผู้สามารถมองเห็นโลกธาตุทั้งหมดได้ในฝันเพียงอณูเดียว
 และทำให้โลกธาตุแห่งเดียวปรากฏเห็นได้ในฝันเพียงอณูเดียวได้ ผู้มีความเป็นอยู่พ้นกาลเพื่อการ
 อบรมสั่งสอนให้ชาวโลกมี(อินทรีย์)แก่กล้า ผู้สามารถเปล่งเสียงแสดงธรรมจักรของพระตถาคตเจ้าทุก
 พระองค์ให้ดังออกมาจากปลายขนทุกเส้นได้ ผู้รู้สัตว์ธาตุทั้งปวง(ตามความเป็นจริงว่าว่างเปล่า)ดุจ
 มาया ผู้หยั่งลึกลงสุดตถาคต(แล้วเห็นสัตว์ธาตุว่าเป็น)เหมือนเงาสะท้อน เป็นผู้รู้ว่าการอุปบัติในคติภพทั้งสิ้น
 (ว่างเปล่า)เหมือนความฝัน เป็นผู้รู้แจ้งกรรมและผลของกรรมทั้งปวง(ว่าเป็นมาया)เหมือนภาพสะท้อน
 เป็นผู้รู้ยิ่งด้วยญาณว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งปวง(ว่างเปล่า)เหมือนพยับแดด ผู้เข้าใจกระแส (ความ
 เป็นไปของสรรพสิ่งใน)โลกธาตุทั้งปวง(ไม่มีสาระ)เหมือนนิมิต ผู้ได้บรรลุขุณยานุภาสของตถาคตทศพล
 ญาณ⁷⁸ ผู้มีกำลังดุจโคอุสุภะ⁷⁹ ด้วยไวศารัทยะ⁸⁰ บันลือสีหนาท ได้บรรลุปฏิสัมภิทา⁸¹หาที่สุดไม่ได้ ผู้รู้

⁷⁸ (บาลี ตถาคตพลญาณ) มี 10 ประการได้แก่

1. ฐานาฐานญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ฐานะและอฐานะ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตและขีดขั้น
 ของสิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้
2. กรรมวิปากญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ผลของกรรม สามารถกำหนดและจำแนกได้ว่ากรรมไหนให้
 วิบากอย่างไร
3. สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งสิ้น คือ สุขคติ ทุกคติ หรือ
 พ้นจากคติหรือปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่สรรพประโยชน์ทั้งปวง คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ
 ประโยชน์ สัมปรายิกัตถะประโยชน์
4. นานาธาตุญาณ พระปรีชาหยั่งรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุเป็นอนนกะ รู้สภาวะของ
 ธรรมชาติทั้งฝ่ายอุปาทินนสังขาร และฝ่ายอนุปาทินนสังขาร
5. นานาธิมุตติญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ธิมุตติ รู้ธรรมาศัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ ความสนใจ
 ของสัตว์ที่เป็นไปแตกต่างกัน
6. อินทรีย์โปรปริยัตตญาณ พระปรีชาหยั่งรู้อินทรีย์คือ ศรัทธาวิริยะ สติ สมาธิ และปัญญาของ
 สัตว์ว่ามีมาก มีน้อยเพียงใด
7. ฌานาภิสังกิลเลสาทิญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกจากฌาน
 วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ
8. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ภพที่เคยอยู่ในกาลก่อน
9. จุตูปปาตญาณ พระปรีชาหยั่งรู้จุดและอุบัติของสัตว์ที่เป็นไปตามกรรม
10. อาสวักขยญาณ พระปรีชาหยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต),
 พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, ed. 11 (กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปร
 ดักส์, 2551),. หน้า 237-8.

ยิ่งในสาครภาษาของชาวโลกทั้งปวง และรัฐธรรมนูญผู้มีความเป็นไปในธรรมชาติและอากาศธาตุไม่
 ข้องขัด ผู้ได้บรรลุนาวารณญาณ⁸²ในธรรมทั้งปวง ผู้มีดวงโพธิสัตว์อภิขญาณ⁸³หมดจดแล้ว ผู้มีวิร
 ยา(กำลัง)คือการทำให้หม่อมมารทั้งปวงหวาดหวั่นพรันพรึง ผู้มีญาณพละเป็นไปในกาลทั้งสาม ผู้ได้
 บรรลุนาวารณญาณ ได้แก่สรวชญาณ ผู้มีโคจรเป็นไปไม่ได้ไม่ติดข้องเหมือนไปในอากาศ(อนาลยคน
 โจร) ผู้มีอนายุทธวิชฌิตาภูมิ(ภูมิแห่งความเป็นสรวชอันบริบูรณ์)เป็นกำลัง ผู้มีสรรพภวานิลมภ
 ญาณ(ญาณที่เป็นไปในภพทั้งสิ้นแต่ไม่ติดอยู่ในภพ) ผู้มีญาณรู้แจ้งธรรมชาตุนัยทั้งปวง ผู้อยู่ในโลกธาตุ

⁷⁹ (สันสกฤต โศภณะ อรรถกถาเวสารัชชสูตร อธิบายโคจำฝูงของโคร้อยตัวหรือร้อยคอกชื่อว่า โศสุ
 ภา อรรถกถาเวสารัชชสูตร อังคุตรนิกาย จตุกนิบาท ปฐมปณณาสก

⁸⁰ บาลี ว่า เวสารัชชญาณ ได้แก่ ธรรมอันเป็นปฏิปักษ์ต่อความขลาด ญาณเป็นเหตุให้กล้าหาญ เป็น
 ชื่อของโสมนัสสญาณที่เกิดขึ้นแก่พระตถาคตผู้พิจารณาเห็นความไม่มีความขลาด และไม่มีใครจะท้วงพระองค์ได้โดย
 ขอบธรรมในฐานะ 4 คือ

1. ปฏิญาณว่าเป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมเหล่านี้ท่านยังไม่รู้แล้ว
2. ท่านปฏิญาณว่าเป็นชีนาสพ อาสวะเหล่านี้ของท่านยังไม่สิ้นแล้ว
3. ท่านกล่าวธรรมเหล่าใดว่าทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นไม่อาจทำอันตรายแก่ผู้สั่งเสพได้
 จริง
4. ท่านแสดงธรรมเพื่อประโยชน์อย่างใด ประโยชน์อย่างนั้นไม่เป็นทางนำผู้ทำตามให้ถึง
 ความสิ้นทุกข์โดยชอบได้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน
 ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 386-387)

⁸¹ ได้แก่ อรุณปฏิสัทธิ ธรรมปฏิสัทธิ นิรุกติปฏิสัทธิ และ ปรตถิถานปฏิสัทธิ Franklin Edgerton,
 "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol.2," in *Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar
 and Dictionary Vol.2* (2, Delhi: Motilal Banarsidass, 1993), p. 370.

⁸² แปลโดยตรงว่า ญาณที่เป็นไปไม่มีสิ่งปิดกั้น พระอรรถกถาจารย์อธิบายไว้ในอรรถกถาสัพพัญญุต
 ญาณนิเทศ ว่าเป็น สัพพัญญุตญาณ (ขุ.ปฏิสม.(ไทย) 32/72/286)

⁸³ (บาลี อภิขญาณ) ความรู้อย่าง 6 ประการ ได้แก่

1. อธิวิธิตา ความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้
2. ทิพพิโสตนญาณ ความรู้ที่ทำให้มีหุทิพย์
3. เจโตปริยญาณ ความรู้ที่ทำให้กำหนดรู้ใจผู้อื่นได้
4. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติ ภูภพที่อยู่ในอดีต
 ได้
5. ทิพจักขุญาณ ความรู้ที่ทำให้มีตาทิพย์
6. อาสวกขญาณ ความรู้ที่ทำให้อาสวะสิ้นไป พระพรหมคุณา
 ภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 202.

ทั้งปวงได้ด้วยอสมภพญาณ ผู้สามารถเข้าใจความเนื่องถึงกันของโลกธาตุทั้งปวง ผู้ปรากฏด้วยกายที่
 อุบัติเกิดขึ้นในตระกูลในโลกธาตุทั้งสิ้น ผู้แทงตลอดโลกธาตุทั้งหลายทั้งปวงทั้งละเอียด หยาบ ขนาด
 ใหญ่ และเล็ก ผู้เข้าถึงญาณแห่งกษมารัมพณะ และญาณแห่งการเข้าถึงเกษตรที่กว้างขวาง ผู้มีญาณ
 อันละเอียดในอารมณ์หยาบ ผู้ได้วิหารในขณะจิตเดียวในพระพุทธเจ้าทั้งปวง ผู้มีตถาคตญาณเป็น
 สรีระทั้งหมด ผู้ได้บรรลุอสมภพญาณ(ความรู้อันเกิดจากความไม่หลง ปัญญาทริยเจตสิก) ที่เป็นไปใน
 สาครทิศทั้งสิ้น ผู้ไปสู่สมุทรรแห่งทิศทั้งปวงได้ด้วยขณะจิตเดียว พระเชตวันนารามได้เป็นสถานที่เนื่อง
 แน่นไปด้วยพระโพธิสัตว์ที่มีคุณภาพประมาณไม่ได้ เพราะการอธิษฐานของพระตถาคตทั้งหลายอย่างนี้||

ส่วนพระมหาสาวกทั้งหลาย ได้แก่ พระสารีบุตร⁸⁴ พระเมณฑลียานะ พระมหากาศยปะ
 พระเรวตะ พระสุภูติ พระอนิรุทธะ พระนันทิกะ พระกัปปิณะ พระกาดยายนปุรณไมตรายนินบุตร
 เป็นต้น ไม่อาจเห็นเหตุอัศจรรย์ของพระตถาคตที่เกิดขึ้นในพระเชตวัน| และพระมหาสาวกทั้งหลาย
 เหล่านั้นไม่เห็นพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ไม่เห็นพุทธพละ ไม่เห็นพุทธลีลา ไม่เห็นพุทธปาฏิหาริย์ ไม่เห็น
 ความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า ไม่เห็นพุทธจริต ไม่เห็นพุทธอำนาจ ไม่เห็นพุทธาธิษฐาน และไม่เห็น
 ความหมจดจของพุทธเกษตร| พระมหาสาวกทั้งหลายเหล่านั้นไม่เห็นแม้วิสัยของพระโพธิสัตว์อันเป็น
 อจินไตยนั้น ไม่เห็นโพธิสัตว์สมาคม ไม่เห็นโพธิสัตว์สโมสร ไม่เห็นโพธิสัตว์สันนิบาต ไม่เห็นการเข้าเฝ้า
 ของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างอัศจรรย์ของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ ไม่
 เห็นมณฑลแห่งโพธิสัตว์บริษัท ไม่เห็นทิศและตำแหน่งของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นสิงหาสนะของพระ
 โพธิสัตว์ ไม่เห็นความเป็นไปอยู่ ไม่เห็นโพธิสัตว์วิหาร ไม่เห็นความชำนาญในการเข้าและการออกจาก
 สมาธิ ไม่เห็นพระโพธิสัตว์(ที่นั่งอยู่ในที่นั้น) ไม่เห็นว่าพระโพธิสัตว์จำนวนมากที่มีอยู่เนื่องแน่น ไม่เห็น
 โพธิสัตว์วิกรมะ (กำลังความสามารถ) ไม่เห็นการบูชาพระตถาคตของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นโพธิสัตว์
 พยากรณ์ ไม่เห็นโพธิสัตว์วิปาก ไม่เห็นกำลังของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นความหมจดจของธรรมกายของ
 พระโพธิสัตว์ ไม่เห็นความบริบูรณ์ของญาณกายของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นความโดดเด่นแห่งโพธิสัตว์
 ประณีตกาย ไม่เห็นรูปร่างของพระโพธิสัตว์ที่สมบูรณ์(ด้วยลักษณะและพยัญชนะ) ไม่เห็นความ
 บริสุทธิ์แห่งลักษณะสมบัติของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นมณฑลของรัศมีของโพธิสัตว์พละที่ส่องสว่างไป
 กว้างขวางหาที่สุดไม่ได้ ไม่เห็นการเปล่งรัศมีขาลาของพระโพธิสัตว์ ไม่เห็นของพระโพธิสัตว์กายที่

⁸⁴ (บาลี สารีบุตร) พระธรรมเสนาบตี เป็นผู้เลิศทางปัญญาอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า เป็นบุตรพราหมณ์นายบ้านชื่อวัง
 คันตะและนาสารี ตำบลบ้านชื่อนาลกะหรือนาลันทะ มีชื่อเดิมว่า อุปติสสะสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส,
 "สารานุกรมพระพุทธศาสนา," (1, กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521)., หน้า 547.

เกิดขึ้นจำนวนมาก ไม่เห็นรัศมีขาลาของพระโพธิสัตว์ที่แผ่ขยายไปในทิศ ไม่เห็นขอบเขตมณฑลของพระโพธิสัตว์จรยา(ที่ปรากฏอยู่ทุกที่)||

มีคำถามว่าเพราะเหตุใดพระมหาสาวกจึงมองไม่เห็นเหตุอัศจรรย์ดังกล่าว? ตอบว่า เพราะไม่ได้สร้างกุศลมูลร่วมกันมาแต่กาลก่อน| และพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้สั่งสมกุศลมูลอันเป็นเหตุแห่งการเห็นความเป็นไปมหัศจรรย์ของพระพุทเจ้าทุกพระองค์| และในกาลก่อน ความบริสุทธิ์หมดจดของคุณและวูหะในพุทธเกษตรที่นับเนื่องกันทั้งหมดที่มีในโลกธาตุในทิศทั้งสี่ของพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่เป็นที่กล่าวถึง ไม่ได้รับการสรรเสริญไว้| และพระพุทเจ้าไม่ได้ตรัสถึงการเห็นพุทธาฤทธิ์ของพระมหาสาวกเหล่านั้น| ในกาลก่อนพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้ชักชวนสัตว์ทั้งหลายที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารให้สมาทานอนุตรสัมมาสัมโพธิ และสมาทานปารมิตา| และพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้ชักชวนให้ผู้อื่นตั้งจิตปรารถนาโพธิให้เกิดขึ้นในสันดาน| พระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ใช่ปฏิบัติเพื่อสืบทอดาคตวงศ์ไม่ให้ขาดสูญ| พระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ใช่ผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อที่จะสงเคราะห์สรรพสัตว์| พระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ใช่ผู้ชักชวนให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายสมาทานปารมิตา| พระมหาสาวกเหล่านั้นเมื่อยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารในกาลก่อน ไม่ใช่ผู้ปรารถนาญาณภูมิ⁸⁵ที่มีความวิเศษกว่าชาวโลกทั้งปวง| พระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้สั่งสมกุศลมูลซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความเป็นสรวัชชฌ| พระมหาสาวกเหล่านั้นไม่รู้ความบริสุทธิ์แห่งโลกุตตรกุศลมูล ความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตรทั้งสิ้น และการแสดงอภิญาฤทธิ์ของพระตาคต| พระมหาสาวกเหล่านั้นย่อมไม่รู้ว่ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายมีอยู่เบื้องหน้าของตน ไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์นั้นไม่ใช่ผู้จะปรากฏมีทั่วไป เป็นผู้มีโลกุตตรโพธิเป็นอารมณ์ มีกุศลมูลเป็นอสาธารณะ(ไม่เหมือนกับพระสาวก) มีประณิธานยิ่งใหญ่เป็นอสาธารณะ| พระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้บำเพ็ญเพื่อบรรลุธรรมตา⁸⁶ที่อยู่ในมายาที่พระตาคตอชิษฐานให้เกิดขึ้น| พระมหาสาวกเหล่านั้นเป็นผู้ดำเนินโพธิสัตว์นนานาสัญญาว่าเป็นการอชิษฐานที่ไร้แก่นสารเหมือนความฝัน และพระสาวกและพระปัจเจกพุทเจ้าดำเนินการอชิษฐานของพระโพธิสัตว์ที่เข้าถึงสัญญา⁸⁷ต่างๆ ว่าไร้แก่นสาร

⁸⁵ (สันสกฤต ชยฐานภูมิ) คือโพธิสัตว์ภูมิ 10 Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses," *EASTERN BUDDHISM* 1, no. no.1 (2021), p. 69.

⁸⁶ กฎที่เป็นจริงตามธรรมชาติ ได้แก่ ปติจจสมุปบาท(สันสกฤต ประติจยสมุปบาท) คำที่ใช้ในความหมายเดียวกันได้แก่ ธรรมนิยาม ธรรมฉิติ

⁸⁷ การกำหนดหมาย ความจำได้หมายรู้ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และรู้จักอารมณ์นั้นว่าเป็นอย่างนั้นๆ เมื่อเข้าไปพบเข้าอีก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 284.

เหมือนความฝัน คำนิทานทำปิติที่มีกำลังมากให้เกิดขึ้นของพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ เพราะเหตุที่พระมหาสาวกทั้งหลาย มีพระอัครสาวกผู้เลิศทั้งสองเป็นประมุขจึงมองไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่ปลงใจให้เชื่อ ไม่บรรลु ไม่เข้าถึง ไม่รู้แจ้ง ไม่คานึง ไม่พิจารณา ไม่ศึกษาเหตุอัครจริยของพระตถาคตเจ้า| เพราะเหตุอะไร? เพราะเหตุว่า (เหตุอัครจริย)นี้เป็นโคจร⁸⁸ของพุทธญาณ ไม่ใช่โคจรของสาวก(ญาณ)| เพราะเหตุที่พระมหาสาวกทั้งหลายเหล่านั้นจึงมองไม่เห็นเหตุอัครจริยที่เกิดขึ้นในพระอารามเสตวัน| ด้วยว่าพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้สร้างกุศลมูลอันเป็นเหตุแห่งการเห็นความอัครจริยที่เกิดขึ้นนั้น และพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่มีความหมัดจดแห่งญาณจักขุที่เป็นเครื่องมองเห็นสิ่งเหล่านั้น การมีจักขุญาณที่หมัดจดนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้พระมหาสาวกทั้งหลายจะพึงมองเห็นความเป็นไปมหัศจรรย์ของพระพุทเจ้าได้| ไม่ใช่เพราะสมาธิเป็นเหตุให้เข้าถึงอธิฐานที่เกิดขึ้นเป็นไปกว้างขวางในปริตตารมณ⁸⁹| ไม่ใช่เพราะวิโมกข์ในสมาธินั้น ไม่ใช่เพราะฤทธิ์ ไม่ใช่เพราะพลัง ไม่ใช่เพราะอำนาจ ไม่ใช่เพราะพระผู้เป็นใหญ่ ไม่ใช่เพราะได้ฐานะ ไม่ใช่เพราะสัญญา ไม่ใช่เพราะจักขุ (สิ่งเหล่านี้)ไม่ใช่เหตุที่ทำให้พระมหาสาวกเหล่านั้นจะพึงรู้ได้ พึงเห็นได้ พึงเข้าถึงได้ จะพึงได้ยิน พึงน้อมเข้าไปหา พึงนำเข้ามาใกล้ หรือพึงให้สัตว์ทั้งหลายสมาทานบำเพ็ญและให้ตั้งมั่นในปาฏิหาริย์อันยิ่งใหญ่ของพระพุทเจ้าได้ หรือจะพึงชักชวนให้สรรพสัตว์ชวนชวายนในธรรมตาซึ่งเป็นความยิ่งใหญ่และความอัครจริยของพระพุทเจ้าได้| แต่เป็นเพราะญาณของพระมหาสาวกเหล่านั้นไม่ใช่ญาณที่จะทำให้รู้และทำให้เห็น(สิ่งอัครจริย)ได้| เพราะเหตุอะไร? เพราะเหตุว่า พระมหาสาวกเหล่านั้นดำเนินบนสาวกยาน หลุดพ้นแล้วด้วยสาวกมรรคา เป็นผู้อยู่จบพรหมจริยด้วยขอบเขตของสาวกจรยา เป็นผู้ดำรงอยู่ในสาวกผล เป็นผู้อยู่ด้วยโอภาสและญาณแห่ง(อริย)สัจย์ เป็นผู้เข้าถึงภูตโกฏี เป็นผู้สงบและ(มีกิเลส)ดับแล้ว(คือนิพพาน) ไม่มีมหากรุณา ไม่ข้องเกี่ยวกับโลกทั้งปวง ได้ทำกิจที่ควรทำบริบูรณ์แล้ว(| พระมหาสาวกทั้งหลายแม้จะนั่งอยู่ท่ามกลางสันนิบาตที่พระเชตวันนี้ก็จริง | และแม้เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายประทับนั่งอยู่เบื้องหน้า เบื้องซ้ายและเบื้องขวา หรือประทับนั่งอยู่ต่อหน้า| ก็มองไม่เห็นความมหัศจรรย์ที่เกิดในพระเชตวันเหล่านั้น| ถามว่า เหตุนี้เพราะอะไร? ตอบว่า เพราะบุคคลที่ยังไม่บรรลุสรวิชฌญาณ ผู้ยังไม่ถึงพร้อมด้วยสรวิชฌญาณ หรือผู้ไม่ตั้งมั่นในสรวิชฌญาณ ยังไม่สามารถควบคุมรักษาได้ ยังไม่ถึง

⁸⁸ มีหลายความหมาย เช่น ฟุ้งเลี้ยวว้าว อาหารว้าว อาหาร ที่ควรเที่ยวไป แต่ในที่นี้หมายถึง อารมณ

⁸⁹ (บาลี ปริตต= เล็กน้อย, อารมณ = สิ่งที่จิตยึดหน่วง) ความเป็นไปของอารมณที่มีกำลังอ่อนขณะที่เป็นอารมณของวิถีจิตทางปัญญา อารมณจะเกิดขึ้น ดำเนินไปและสิ้นสุดลงที่ไวภูฐัพพนจิตเท่านั้น แม้ชวนจิตก็ไม่เกิดขึ้น จึงไม่เป็นกุศลหรืออกุศล แต่มีจิตเห็น หรือจิตได้ยินเกิดขึ้น บางครั้งจึงกล่าวได้ว่าเหมือนกับเห็นเหมือนกับได้ยิน แต่ไม่รู้ว่าเป็นอะไรเพราะชวนวิถีจิตไม่เกิด (มูลนิธิศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา www.dhammadhome.com เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2564)

ความบริสุทธิ์เต็มที่ ย่อมไม่สามารถที่จะหยั่งลงสู่ตลาคตสมาธิ ไม่สามารถเข้าถึง ไม่สามารถเห็น ไม่สามารถบรรลุตลาคตสมาธิที่น่าอัศจรรย์นั้นได้ | ถามว่าเพราะเหตุอะไร? ตอบว่า เพราะความอัศจรรย์ของตลาคตสมาธิเป็นสิ่งที่พึงเห็นด้วยคลองจักษุของพระโพธิสัตว์ที่บริบูรณ์ดีแล้วเท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะพึงเห็นได้ด้วยคลองจักษุของพระสาวก ด้วยเหตุนี้พระมหาสาวกทั้งหลายจึงไม่เห็นความมหัศจรรย์ของพระตลาคตที่เกิดขึ้นที่พระเชตวัน ไม่เห็นพุทธานิฐาน ไม่เห็นความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตร ไม่เห็นสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ | เหมือนอย่างว่า พวกเปรตจำนวนนับล้านยอมมาสู่ฝั่งทั้งสองของคองคามหานทีแม่น้ำใหญ่ เปรตเหล่านั้นถูกความหิวกระหายบีบคั้น มีความลำบาก มีสระระเปลือยเปล่าปราศจากอาหารหล่อหุ้มกาย มีร่างกายซูบผอม ผิพรรณหยาบกร้านเพราะสายลมและแสงแดดแผดเผา มีฝูงการุมจิกทิ้ง มีฝูงหมาในและฝูงหมาป่าตามคุกคาม เปรตเหล่านั้นยอมมองไม่เห็นน้ำในคองคามหานทีใหญ่ | เปรตบางพวกยอมมองเห็นคองคามหานทีใหญ่เหล่านั้นแห่งเหือดและเต็มไปด้วยเจ้าฤติ เพราะถูกกรรมปิดกั้น ฉันทไค | เหล่าพระมหาสาวกทั้งหลายนั้นก็เช่นเดียวกัน แม้(นั่ง)อยู่ในพระเชตวันนั้นนั่นเอง แต่มองไม่เห็น ไม่สามารถรับรู้ถึงความมหัศจรรย์ทั้งหลายของตลาคตนั้น เพราะปฏิเสธความเป็นสรวัชฌูและเพราะถูกอวิชชาปิดหุ้มดวงตาไว้(จึงมองไม่เห็น) เพราะไม่ได้สร้างกุศลมูลที่เป็นภูมิของความเป็นสรวัชฌู ||

เปรียบเทียบบุรุษผู้หนึ่งก้าวลงสู่ความหลับในเวลากลางวัน ในที่มีหมู่ชนกลุ่มใหญ่ | เขาหลับแล้วเข้าสู่ระหว่างแห่งความฝัน | เขา(ฝัน)เห็นเทวนครแห่งหนึ่งในที่แห่งนั้น | มีอาคารที่พิภพอาศัยที่สวยงามเห็นภาคพื้นเขาพระสุเมรุทั้งหมดพร้อมด้วยพสกษานานาพรรณ เห็นขอบเขตสวนอุทยาน เห็นนางอัปสรหลายแสนโกฏิ และเห็นเหล่าเทพบุตรหลายแสนโกฏิ เห็นอุทยานในทีนั้นมีดอกไม้ทิพย์ที่มีความงดงามวิจิตร | เห็นผ้าทิพย์ชนิดต่างๆ เห็นสร้อยคอ เห็นอาภรณ์แก้วในท้องคลัง และเห็นต้นกัลปพฤกษ์ | เห็นต้นไม้ที่มีเสียงดนตรีที่มีเสียงไพเราะดุจดุริยางค์ทิพย์ชนิดต่างๆ กำลังบรรเลงเสียงดนตรีทิพย์ไพเราะรื่นรมย์ใจ | เห็นอลังการหลากชนิดล้วนเป็นสิ่งน่ายินดีและเห็นการเล่นสนุกสนานอย่างต่างๆ | ได้ยินเสียงดุริยางค์และเสียงขับร้องอันไพเราะของเหล่านางอัปสร | และในความฝันนั้น บุรุษผู้นั้นยอมสำคัญตนอยู่ว่าตนอยู่ที่เทพนครนั้นจริงๆ | และเห็นความวิจิตรสวยงามที่เป็นทิพย์ทั้งหมดในประเทศที่อยู่ในความฝันนั้น | แต่หมู่ชนทั้งปวงที่ยืนอยู่ในที่ที่บุรุษผู้นั้นนอนหลับและกำลังฝันอยู่นั้น มองไม่เห็น ไม่รับรู้ และไม่สังเกตเห็น(สิ่งเหล่านั้น)เลย | เพราะเหตุอะไร? เพราะการเห็นนั้นเป็นการเห็นในความฝันของบุรุษผู้นั้นเท่านั้น แต่ไม่ใช่การเห็นของหมู่ชนที่ยืนอยู่ในที่นั้นฉันทไค | พระโพธิสัตว์และผู้เป็นใหญ่ในโลก ผู้บำเพ็ญเพียรมุ่งตรงต่อโพธิญาณ เพราะกำลังของพุทธานิฐานอันไพบูรณ์ เพราะกุศลมูลที่ตนได้บำเพ็ญแล้ว เพราะอภินิหารของปณิธานมุ่งต่อความเป็นสรวัชฌู เพราะ

การปฏิบัติชอบในคุณของพระตถาคตทั้งสิ้น และเพราะตั้งมั่นด้วยดีในมหายุทธะของโพธิสัตว์มรรคา และเพราะมีธรรมอันเป็นเหตุให้เข้าถึงสรวิชัยญาณพร้อมด้วยอาการทั้งปวง เพราะมีสมันตภัทร จรรยา⁹⁰ อันบริสุทธิบริบูรณ์ยิ่ง เพราะบรรลุดวงญาณแห่งพระโพธิสัตว์ภูมิทั้งหมด เพราะความชำนาญ ในการเข้าออกโพธิสัตว์สมาธิวิหาร เพราะมีโพธิสัตว์ญาณเป็นโคจรคือ (ปรัชญา) พิจารณาที่ไม่มีสิ่งใด กีดขวาง ย่อมมองเห็นพุทธานุภาพอันเป็นอนิจนไต่ยนั้นได้ ย่อมเข้าใจได้ และย่อมรับรู้ได้ | ส่วนพระ มหาสาวกทั้งหลายมีอัครสาวกผู้เลิศทั้งสองเป็นต้น ย่อมมองไม่เห็น ย่อมไม่รู้ เพราะไม่มีโพธิสัตว์จักขุ ฉะนั้น

เหมือนอย่างว่า บุรุษที่รู้มนตร์ รู้วิธีการปรุงยา รู้วิธีการใช้และการประกอบยาพิงทำโอสถกรรม บนเขาหิมวันบรรพตที่อุดมไปด้วยโอสถทุกชนิด | ส่วนคนเลี้ยงโคและนายพรานเมื่อขึ้นไปบนยอดเขา หิมวัน ย่อมไม่มีความสนใจโอสถทุกชนิดนั้นเพราะไม่รู้รส ไม่รู้ฤทธิ์และไม่รู้สรรพคุณของสมุนไพร เหล่านั้น และไม่รู้จักและอุบายในการประกอบโอสถ ฉะนั้น พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้นได้เข้าถึงวิสัยของ ตถาคตญาณ ได้บรรลุวิสัยอันเป็นอนิจนไต่ยของพระโพธิสัตว์ ย่อมรู้วิสัยอันเป็นอนิจนไต่ยของตถาคต สมาธิ แต่พระมหาสาวกและอัครสาวกเป็นต้นนั้น แม้นั่งอยู่ที่พระเชตวันนั้น เป็นผู้สันโดษในกิจของตน ไม่ใช่ผู้มีความขวนขวายในกิจของผู้อื่น เป็นผู้ไม่มีอาลัย ย่อมอยู่สบายด้วยทิฐฐธรรมสุขวิหาร แต่ไม่ รู้วิสัยของตถาคตสมาธิและวิสัยของเหตุอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นนั้นฉะนั้น

เหมือนอย่างว่า มหาปฐวินีเป็นที่เกิดขึ้นของรัตนะทั้งปวง เป็นที่ที่เกิดขึ้นของขุมทรัพย์นับแสน เป็นที่บริบูรณ์ด้วยรัตนะหลากหลายประเภทนอกเหนือ | ในมหาปฐวินีมีบุรุษผู้หนึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญ เรื่องอัญมณีและรู้แหล่งที่เกิดขึ้นของอัญมณี เมื่อเขาได้ตรวจสอบอัญมณี ย่อมรู้ศาสตร์และศิลป์ในการ คัดเลือกอัญมณี บุรุษนั้นเป็นผู้มีบุญมาก มีกำลังมาก มีพวกพ้องสนับสนุนมาก ได้ขนเอาอัญมณี

⁹⁰ มีความหมายสองนัย คือ การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร และอีกนัยหนึ่งคือการ บำเพ็ญอันประเสริฐสูงสุดของพระโพธิสัตว์ ซึ่งมีรายละเอียดอธิบายการบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิสูงไว้ใน คัมภีร์สุชาวัตตยอุทสูตว่า พระโพธิสัตว์ที่บรรลุภูมิสูงเมื่อไปอุบัติในสุชาวดีเกษตรย่อมมีความสามารถในการบำเพ็ญ โพธิสัตว์กิจสองอย่างโดยไม่ต้องละจากเกษตรคือ การเข้าถึงพระพุทธรูปเจ้าที่อยู่ในพุทธเกษตรอื่นๆ ในโลกธาตุทั้งสิบทิศ ได้ด้วยสัมโภคกายที่เนรมิตให้เกิดขึ้นได้จำนวนมากในเวลาเดียวกัน และการไปอุบัติในโลกด้วยนิรมิตกาย คือกายที่มีลักษณะต่างๆ ตามภพภูมิที่ไปอุบัติเพื่อสั่งสอนสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ความสามารถ หรือกำลังในการ เนรมิตกายไปในภพภูมิ และการเนรมิตกายไปในพุทธเกษตรเหล่านี้เป็นการข้ามมิติของเวลาและภพภูมิ (Multilocation) เป็นจรรยาที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้บรรลุตั้งแต่ภูมิที่หนึ่งและจะเป็นคุณที่มีกำลังใช้งานได้ใน ภูมิที่แปด การเนรมิตกายได้รวดเร็วและจำนวนมากทำให้พระโพธิสัตว์สามารถสั่งสมกุศลมูลได้จำนวนมาก ดังนี้จึง เรียกการบำเพ็ญนี้ว่า สมันตภัทรจรรยา ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 125.

ทั้งหลายจากที่นั่นแล้วพึงเปลี่ยนให้เป็นทรัพย์สินมีมูลค่าน่าพึงใจอย่างยิ่งแก่ตนเอง พึงเลี้ยงดูบิดา มารดาให้ได้รับความสุขสบาย และพึงเลี้ยงดูบุตรภรรยาให้มีความสุขยิ่ง| และพึงแบ่งปันเอื้อเพื่อให้แก่ สรรพสัตว์ทั้งหลาย เอื้อเพื่อคนแก่เฒ่า คนเจ็บไข้ คนขัดสน คนสิ้นหวัง คนอนาถาไร้ที่นอน ไม่มีผ้าห่ม ผ้าห่มได้| และพึงได้ความยินดีและอรรถประโยชน์เป็นอันมาก| ส่วนผู้ไม่รู้แหล่งเกิดขึ้นของอัญมณีและ ไม่รู้ที่ตั้งชุมทรัพย์เหล่านั้น เป็นผู้ไม่ได้สร้างบุญไว้แต่กาลก่อน ไม่มีดวงตาและไม่มีปรัชญาความรู้ เกี่ยวกับอัญมณีว่าเป็นสิ่งมีค่า ย่อมไม่รู้บ่อเกิดอัญมณีและที่ตั้งชุมทรัพย์ แม้จะเที่ยวไปในที่มีทรัพย์ นั้น ย่อมไม่ถือเอาอัญมณีและย่อมไม่ทำกิจที่เนื่องด้วยอัญมณีฉันใด| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ได้ บรรลุนิเวศน์ของตถาคตญาณอันเป็นอจินไตย รู้วิสัยแห่งญาณจักขุที่หมดจดและสว่างไสว เข้าถึงตถาคต วิสัยอันเป็นอจินไตยที่เกิดขึ้นในพระเชตวัน ย่อมมองเห็นอานุภาพของพระพุทธเจ้าทั้งหมดได้| และ เข้าถึงสาครการแสดงธรรม | และบรรลุสมุทฺธสมาธิ| และย่อมบูชาพระตถาคต| และย่อมทำความเพียร เพื่อบรรลุธรรมทั้งปวง| ย่อมสงเคราะห์สรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยสังคหัตถุสสี| ส่วนพระมหาสาวก ทั้งหลายเหล่านั้นย่อมไม่เห็น| ย่อมไม่รู้ความมหัศจรรย์ทั้งหลายของพระตถาคต และย่อมไม่รู้ไม่เห็น มหาสันนิบาตของพระโพธิสัตว์นั้นฉันนั้น||

เหมือนอย่างว่า บุรุษคนหนึ่งมาสู่เกาะแก้วรัตนะแต่มีผ้าพันปิดดวงตาทั้งสองข้างไว้| บุรุษ นั้นแม้จะพึงเดินไปเดินมา ยืน นั่ง หรือพึงสำเร็จการนอนอยู่ที่เกาะสมบัตินั้น เขาย่อมมองไม่เห็น บ่ออัญมณีนั่น| เขาย่อมมองไม่เห็นต้นไม้รัตนะ ไม่เห็นผ้ารัตนะ คันรัตนะ หรือไม่เห็นรัตนะใดๆทั้งสิ้น| เขาย่อมไม่รู้วาลักษณะของอัญมณี ย่อมไม่รู้มูลค่าของอัญมณี และไม่รู้คุณประโยชน์ของอัญมณีนั่น| เขาผู้นั้นย่อมไม่ได้เป็นเจ้าของแก้วรัตนะทั้งหลายนั้น และไม่ได้ประโยชน์จากการทำกิจที่เนื่องด้วยอัญมณี| ส่วนบุรุษผู้มีดวงตาปราศจากผ้าพันปิดดวงตาไว้ย่อมมองเห็นแก้วรัตนะและย่อมรู้จัก(ที่ควรทำ ด้วยรัตนะ)นั้นทุกประการ| ฉะนั้นฉันใด| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเมื่อมาถึงเกาะแห่งธรรมรัตนะย่อม มองเห็นรัตนะคือพระตถาคตผู้ประเสริฐยิ่ง ผู้เป็นอสังการของโลกทั้งหมด ผู้ปรากฏอยู่ต่อหน้าของตน ในพระเชตวัน พระองค์ทรงแสดงเหตุมหัศจรรย์ทั้งหลายอันเป็นอจินไตยอยู่| ส่วนพระมหาสาวก ทั้งหลายเหล่านั้นแม้จะยืนแทบเบื้องพระบาทของพระตถาคต ก็หาได้มองเห็นปาฏิหาริย์อันมหัศจรรย์ ที่เป็นไปในสมาธิของพระตถาคตนั้นไม่ และมองไม่เห็นมหาสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ (ที่เปรียบเหมือน บ่ออัญมณีขนาดใหญ่) เพราะเหตุอะไร? เพราะเมื่อพระมหาสาวกเหล่านั้นมีญาณจักขุถูกผ้าคืออวิชชา ซึ่งเป็นปฏิกฤษต์ต่อความเป็นสรวัชฌูปิดไว้แล้ว ย่อมทำให้โพธิสัตว์ญาณจักขุไม่ผ่องใส และเพราะพระ มหาสาวกเหล่านั้นไม่ได้แทงตลอดโลกธาตุที่เป็นเหตุให้มองเห็นปาฏิหาริย์อัศจรรย์ที่เกิดขึ้นเพราะ อานุภาพของตถาคตสมาธิอันน่าอัศจรรย์นั้น||

เปรียบเทียบ เมื่อมีจักขุชื่อว่าวิเศษประภาวดี ที่มีความหมจดเกิดขึ้น ความมืดมนอนธการทั้งปวงย่อมไม่เกิดขึ้น | หากบุรุษจะพึงได้จักขุอันผ่องแผ้วชื่อวิเศษประภาวดีนั้น | เขาผู้นั้นจะพึงสัญจรไปในเวลาค่ำคืนอันมืดมิดได้ พึงเดินไปมา พึงยืน พึงนั่ง หรือพึงสำเร็จอิริยาบถต่างๆ ในที่ทำมกลางสัตว์มีชีวิตจำนวนหลายแสนโกฏิ และในที่ทำมกลางของมนุษย์ทั้งหลายที่ประชุมรวมกันอยู่ ผู้มีอิริยาบถแตกต่างกัน มีดวงตามืดบอด | แต่ว่ามีชีวิตและมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้นมองไม่เห็นหรือไม่รู้สึกว่าบุรุษผู้นี้กำลังทำอิริยาบถต่าง ๆ นั้น | แต่บุรุษนั้นมองเห็นฝูงชนหมู่ใหญ่ เห็นอิริยาบถที่พวกเขา กำลังทำแตกต่างกัน เห็นการไปสู่ทิศต่างกัน เห็นสถานะที่แตกต่างกัน เห็นวรรณะที่ต่างกัน เห็นการนุ่งห่มแตกต่างกันฉันใด | พระตถาคตที่มีคณะพระโพธิสัตว์แวดล้อม มีญาณจักขุผ่องแผ้วมองเห็นแจ้งทุกสรรพสิ่งไม่มีสิ่งใดขวางกั้น พระองค์ย่อมรู้และย่อมเห็นโลกได้ทั้งหมด | พระองค์ย่อมทรงแสดงปาฏิหาริย์อัศจรรย์ของพุทธสมมติทั้งสิ้น | แต่พระมหาสาวกทั้งหลายเหล่านั้น มองไม่เห็นปาฏิหาริย์อันมหัศจรรย์ของมหาญาณของพระตถาคตนั้น และมองไม่เห็นบริวารคือพระโพธิสัตว์สันนิบาตหมู่ใหญ่ฉันนั้น ||

เหมือนอย่างว่า ภิกษุรูปหนึ่งเข้าสมาธิ (มี) ปรุวิกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ นีลกสิณ ปีตกสิณ โลหิตกสิณ โอทาทกสิณ เทเวตตกสิณ หรือสัตว์การย⁹¹กสิณ หรือสมาธิในสรรพเสียง หรือในวัตถุที่เป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์ทั้งปวงในที่ที่มีชนหมู่ใหญ่ | แต่หมู่ชนนั้นย่อมมองไม่เห็นน้ำนั้น มองไม่เห็นแสงสว่างนั้น มองไม่เห็นกายต่าง ๆ นั้น หรือแม้กระทั่งวัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์นั้น เว้นแต่ภิกษุผู้ได้วิหารของสมาบัติที่เกิดจากสมาธิผู้เดียวเท่านั้นที่จะมองเห็นวัตถุ(ของกสิณ)นั้น | ฉันใดก็ฉันนั้น เมื่อพระตถาคตทรงแสดงปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นวิเศษของพุทธสมมติอันเป็นอจินไตยนั้น พระมหาสาวกทั้งหลายย่อมมองไม่เห็น แต่เป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ปฏิบัติตามมรรคาของตถาคตย่อมเข้าถึงวิสัยของพระตถาคตนั้นได้ ||

เหมือนอย่างว่า น้ำมันสำหรับหยอดตาขานานหนึ่งมีสรรพคุณพิเศษเมื่อใช้หยอดนัยน์ตาทั้งสองของบุรุษยอมทำให้เขาผู้นั้นมีสระที่หมู่ชนทั้งสิ้นมองไม่เห็น | และบุรุษผู้นั้นจะเดิน หรือจะยืน หรือจะนั่ง ย่อมมองเห็นฝูงชนทั้งปวง | ฉันใดฉันนั้น พระตถาคตทรงเป็นผู้เหนือโลก ทรงก้าวล่วงวิสัยของชาวโลกทั้งสิ้น ทรงมีวิสัยของสรวิชัยญาณ พระองค์จะพึงปรากฏให้เห็นได้ด้วยโพธิสัตว์ญาณจักขุ | พระองค์ย่อมทอดเนตรเห็นชาวโลกทั้งหมด | แต่พระมหาสาวกหลายร้อยเหล่านั้น ย่อมมองไม่เห็นความมหัศจรรย์ทั้งหลายของพระตถาคต ||

⁹¹ Gve : กาย ในที่นี้หมายถึงอสุภวิธี

เหมือนอย่างว่า เทวดาผู้เป็นสหชาติของบุรุษ เป็นเทวดาที่คอยติดตามตัวบุรุษนั้นตลอดเวลา| เทวดานั้นย่อมมองเห็นบุรุษผู้นั้น แต่บุรุษนั้นมองไม่เห็นเทวดานั้น| ฉันทัดฉันทันั้น พระตถาคตผู้ตั้งมั่นอยู่ในวิสัยของสรวัชชญาณทรงแสดงพุทธปาฏิหาริย์มากมายในที่ท่ามกลางแห่งมหาสมาคมของพระโพธิสัตว์หมู่ใหญ่| แต่พระมหาสาวกทั้งหลายนั้นย่อมมองเห็น ย่อมไม่รู้ถึงความมหัศจรรย์ของปริศนาลมของพระโพธิสัตว์นั้น||

เหมือนอย่างว่า ภิกษุผู้ได้บรรลุเจตวาสีและปารมิตาอันยอดเยี่ยม ผู้เข้าสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ⁹²อยู่ ย่อมไม่มีความรู้สึกและไม่มีเวทนาทางกาย ไม่เสวยอารมณ์(ทางกาย)ใดด้วยอินทรีย์ทั้ง 6 แต่ภิกษุนั้นไม่ใช่ผู้ดับสนิทแล้ว| ชาวโลกย่อมพูดคุยกกล่าวโหว่พรทั้งปวงในประเทศนั้น| แต่ภิกษุนั้นย่อมไม่รับรู้ถึงโหว่พรของชาวโลกนั้น ไม่รู้สึกถึงความเป็นไปนั้นเพราะการมีสติรู้ตัวเฉพาะในสมาบัตินั้นเป็นใหญ่นั่นเอง| ฉันทัดฉันทันั้น พระมหาสาวกทั้งหลายนั้นแม้อยู่ในพระเชตวันนั้นนั่นเอง อินทรีย์ทั้ง 6⁹³ของพระมหาสาวกก็มีอยู่ แต่ไม่อาจมองเห็นปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์ของพระตถาคตสมาธิได้ ไม่อาจเข้าใจ ไม่อาจรับรู้ และไม่อาจเข้าถึงมหาสมาคมของพระโพธิสัตว์และปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์| และไม่รู้ไม่เห็นความมหัศจรรย์ของพระโพธิสัตว์ | เพราะเหตุอะไร? เพราะ พุทธวิสัย⁹⁴มีความลุ่มลึกและกว้างขวางเกินจะประมาณได้ เป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก รู้ได้ยาก ค้นหาได้ยาก ล่วงพ้นวิสัยของชาวโลกทั้งปวง| พุทธวิสัยเป็นอินทรีย์ เป็นวิสัยที่พระมหาสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายไม่อาจจะเข้าถึงได้| เพราะเหตุนั้น พระมหาสาวกทั้งหลายในพระอารามเชตวันนั้นแม้นั่งอยู่เบื้องพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าก็หาได้มองเห็นพุทธานุภาพอันมหัศจรรย์ทั้งหลายนั้นไม่| และหาได้มองเห็น หาได้รู้ว่ามิมหาสันนิบาตของเหล่าพระโพธิสัตว์นั้นไม่ และไม่อาจมองเห็น หาได้รู้ว่าพระอารามเชตวันนั้นเป็นที่มิ

⁹² สมาบัติ คือ สมาธิที่เป็นภาวะอันสงบประณีตที่พึงเข้าถึง โดยทั่วไปมักจะหมายถึง สมาบัติแปด ได้แก่ รูปฌาน 4 และอรูปฌาน 4 สัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ คือ การเข้าสมาบัติของพระอรหันต์และพระอนาคามีที่ได้สมาบัติแปดแล้วเท่านั้น ในภาวะนี้สัญญาและความจำได้หมายรู้ เวทนา การเสวยอารมณ์ทั้งหลายดับ จัดอยู่ในสมาบัติ 5 และ อนุปปยุพวิหารสมาบัติ 9 พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 299.

⁹³ อายตนะภายใน หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 70.

⁹⁴ ขอบเขต หรือ ปริมาณพลที่ญาณของพระพุทธเจ้าแผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วถึงได้ Luis Gomez เรียกว่า พุทธเกษตร (Field of the Buddha) หรือ ธรรมธาตุ (Ultimate Reality) อ้างโดย Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p.p. 44-45.

คุณอันบริสุทธ์ผ่องแผ้วประชุมกันอยู่จำนวนมากเกินจะนับประมาณอันเป็นอจินไตยของโลกธาตุนั้นไม่ เพราะเป็นผู้ไม่มีการรู้เห็นความอัศจรรย์นั้น||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์ไวโรจนปนิธานาภิจจิมประภะ ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบด้วยพุทธาธิษฐาน แล้วจึงได้กล่าวคาถาเหล่านี้ขึ้นในเวลานั้นว่า:

1. ท่านทั้งหลายได้เห็นการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นสวาทที่ เป็น กายแท้ของสรรพสัตว์โดยความเป็นอจินไตย พระชินเจ้าผู้เป็นศาสดาทรง แสดงพุทธานุภาพอันมหัศจรรย์ใน(พระเชตวัน)อันเป็นธงชัยของ พระราชาพระนามว่าเชต||
2. พระองค์ทรงแสดงสวามัญญา⁹⁵ที่ชาวโลกผู้ไม่รู้พุทธธรรมมีความเคลือบ แคลงสงสัย ให้เป็นไปอยู่||
3. พระธรรมราชาทรงแสดงปาฏิหาริย์อันลุ่มลึก อจินไตย เกินจะประมาณ ได้ ชาวโลกทั้งหลาย(ที่ไม่มีญาณจักขุ)ไม่อาจจะเข้าใจได้||
4. พระตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายทรงประกอบด้วยลักษณะที่บุคคล กล่าวสรรเสริญไม่มีสิ้นสุด ส่วนพระธรรมที่พระองค์ทรงทำให้แจ้งหา ลักษณะไม่ได้||
5. พระชินพุทธเจ้าทรงแสดงความมหัศจรรย์ที่มีความลุ่มลึกหาประมาณ ไม่ได้ เป็นสิ่งที่จะพึงกล่าวอธิบายด้วยถ้อยคำเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก||
6. สันนิบาตของพระโพธิสัตว์ที่มีในพระเชตวันนั้น เป็นสันนิบาตของผู้มีตน เป็นใหญ่ ผู้มาจากพุทธเกษตรที่มีจำนวนหลายแสนเพื่อเข้าเฝ้าพระชิน พุทธเจ้า เป็นสันนิบาตที่(พระสาวก)มองไม่เห็น||
7. พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ถึงพร้อมด้วยปนิธาน มีอาจารย์และโคจร กว้างขวางและมีอยู่ทุกที่ ผู้มีสภาวะใจที่ชาวโลกทั้งปวงไม่สามารถจะรู้ ได้||
8. พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายย่อมไม่รู้จรรยาและโคจรของ จิตของพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้นโดยประการทั้งปวง||
9. พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย มีปรัชญามาก และเป็นปรัชญาที่ไม่มีสิ่งใดทำลาย ได้ ผู้เป็นธงชัยแห่งความกล้าหาญ ผู้ไม่เศร้าหมอง ผู้มีปรัชญาภูมิเป็น เป้าหมาย||

⁹⁵ ญาณ หยังรู้เอง ความรู้เฉพาะของพระพุทธเจ้า Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 1178.

10. ผู้ที่ใครๆประมาณไม่ได้ ผู้มีศใหญ่ ผู้ได้สมาธิสมาบัติ ผู้ไปสู่ธรรมธาตุ
แสดงอานุภาพอันมหัศจรรย์อยู่||

ครั้งนั้น ได้ยินว่า พระโพธิสัตว์ชื่อว่า ทุรุฑธนาวิริยเวคราช ตรวจดูทิศทั้งสิบในเวลานั้นแล้ว จึง
ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

11. ท่านทั้งหลายได้เห็นพระโพธิสัตว์ผู้เกิดแต่อกของพระสุตซึ่งเป็นที่ให้เกิด
บุญ มีปรัชญามาก ผู้ถึงคติแห่งโพธิสัตว์จรรยา ผู้ทำความสุขและความ
ร่มเย็นให้เกิดขึ้นในโลกทั้งสิ้น||
12. (พระโพธิสัตว์)มีปรัชญาหาที่สุดไม่ได้ มีใจเป็นสมาธิตั้งมั่นดี มีญาณโคจรลุ่ม
ลึกและกว้างขวางหาที่สุดไม่ได้||
13. ณ ป่าใหญ่ที่ได้นามว่าเซตะ อังคตมารุ่งเรือง มีพระโพธิสัตว์แวดล้อม
จำนวนมาก ซึ่งเป็นที่ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่||
14. พวกท่านทั้งหลายได้เห็นสาครพระโพธิสัตว์จำนวนมาก ผู้ไม่มีเครื่องเหนียว
รัง ไม่มีเครื่องขวางกั้น ผู้ไปสู่ทุกที่ทุกเวลาได้ที่มาแล้วจากทิศทั้งสิบ และ
กำลังนั่งอยู่บนอาสนะดอกบัว||
15. พระโพธิสัตว์เหล่านั้นเป็นผู้ไม่มี(กิเลส)เครื่องผูกพัน ไม่ยึดติดอยู่ใน(ภพภูมิ)
ใด ไม่มีเครื่องเหนียวรัง ไม่มีอาลัย ไม่มีจิตขัดข้อง ปราศจากมลทิน มีธรรม
ธาตุเป็นที่ไปในเบื้องหน้า||
16. ผู้มีญาณเป็นธงชัย มีความกล้าหาญยิ่ง มีใจใสและแข็งแกร่ง)ดุจแก้ววชิระ
มีใจเด็ดเดี่ยวมุ่งมั่นในบรรดาธรรมทั้งหลายที่ไม่หวนกลับ พระโพธิสัตว์
เหล่านั้นได้ทำนิรวาน⁹⁶ให้ปรากฏแล้ว ||
17. พระโพธิสัตว์เหล่านั้นมาจากพุทธเกษตรจำนวนหลายโกฏิที่มีในทิศทั้งสิบ
นับอสงไขยไม่ได้ เป็นผู้ไม่มีอภัยสัญญาได้เข้าไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
||
18. พระสวยมภูพุทธเจ้าทรงทำเหตุอัศจรรย์หลายอย่างให้เกิดขึ้นที่พระเชตะวัน
ทรงอธิษฐานให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนี้มาสู่(สหา)โลกธาตุนี้ด้วยความพร้อม
เพรียงกัน||
19. บรรดาพุทธธรรมทั้งหลายและธรรมธาตุทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ผู้เกิดจาก
พระชินเจ้าเหล่านั้นนั้นเป็นผู้(มีธรรม)เสมอกัน เป็นผู้พ้นจากโหวหาร(ธรรม)ที่
ทำความแตกต่างให้เกิดขึ้น||

⁹⁶ บาลี นิพพาน

20. พระมหามุนีทรงดำรงอยู่ในธรรมชาติ อันเป็นที่สุดของความแบ่งแยก ทรงแสดงธรรมอันเป็นเหตุแห่งความแบ่งแยกด้วย(ธรรม)บททั้งหลายไม่มีสิ้นสุด||

ก็ในสมัยนั้น พระโพธิสัตว์สมันตศรีสมุทตเตโชราชา ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบด้วยพุทธาธิษฐาน ในเวลานั้นแล้ว กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

21. พวกท่านทั้งหลายได้เห็นดวงญาณอันไพบูลย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นสารระของสัตว์ทั้งหลาย พระตถาคตเจ้าทรงรู้แจ้งกาลควรและกาลไม่ควร แล้วทรงแสดงธรรมแก่เหล่าสัตว์ทั้งหลาย||

22. พระองค์ทรงปราบพวกเดียรถีย์ ผู้เป็นเจ้าลัทธิทั้งหลาย แล้วทรงแสดงปาฏิหาริย์อันมหัศจรรย์ให้ปรากฏแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายเห็นได้ตามสภาวะใจ||

23. พระมหามุนี ทรงตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์เอง พระทรงเป็นมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ก็หามิได้ และพระองค์ทรงเป็นบุคคลเล็กน้อยก็หามิได้ เพราะพระองค์ล่วงพ้นความเป็นบุคคลที่ใครๆ จะประมาณได้||

24. เปรียบเสมือนดวงอาทิตย์โคจรไปบนท้องฟ้าส่องแสงสว่างในเวลากลางวัน ฉะนั้น พระศาสดาทรงมีพระปรีชาญาณแห่งตลอด(สรรพสิ่ง)ทรงเปล่งรัศมีสว่างไสวในกาลทั้งสามฉนนัน||

25. เปรียบเหมือนดวงจันทร์จะปรากฏให้เห็นเต็มดวงในคืนวันเพ็ญฉนนใด บุคคลผู้มีธรรมฝ่ายขาวบริบูรณ์ เมื่อจะอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ย่อมปรากฏขึ้นสว่างไสวโดดเด่นฉนนัน||

26. เปรียบเหมือนมณฑลดวงอาทิตย์เมื่อโผล่พ้นขอบฟ้าย่อมโคจรไป(เบื้องหน้า)ไม่หยุดอยู่กับที่ฉนนใด ปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์ของพระตถาคตเมื่อเกิดขึ้นย่อมเป็นไปต่อเนื่อง ไม่หยุดอยู่กับที่ฉนนัน||

27. เปรียบเหมือนอากาศธาตุที่มีโคจรกว้างขวางย่อมมีอยู่ทุกหนทุกแห่งทั่วทั้งเกษตรทั้งสิ้นที่มีในทิศทั้งสิบฉนนใด อานุภาพอันมหัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าผู้เป็นดวงดวงประทีปของชาวโลกย่อมทำความสว่างไสวให้เกิดขึ้นทุกที่ทุกเวลาฉนนัน||

28. เปรียบเหมือนผืนปฐวีเป็นที่รองรับทุกสรรพสิ่งบนโลกฉนนใด จักรแห่งธรรมของพระตถาคตผู้เป็นดวงดวงประทีปของชาวโลกย่อมเป็นที่พึ่งของสรรพสัตว์ในโลกฉนนัน||

29. เปรียบเหมือนมารุตย่อมพัดไปทั่วทั้งโพยมहनฉันใด ธรรมตาของ
พระพุทเธ้าย่อมแผ่ปกคลุมไปตลอดทั่วทั้งโลกธาตุดันนั้น||

30. เปรียบเหมือนน้ำเป็นที่รองรับเกษตรจำนวนมากนับอสงไขยไม่ได้ทั้งหมด
เอาไว้ฉันใด พระพุทเธ้าย่อมมีญาณเป็นเครื่องทำให้เข้าถึงกาลทั้งสาม
ฉันนั้น||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์อสังครีครรกราช ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบด้วยพุทธานิฐานในเวลานั้น
แล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า :

31. เปรียบเหมือนเพชรย่อมเกิดขึ้นที่ภูเขาศิลามียอดสูงชันฉันใด พระพุทเธองค์
เมื่อทรงอุบัติขึ้นในโลก(ย่อมเป็นบุคคลผู้เลิศ)ฉันนั้น ||

32. เปรียบเหมือนน้ำในสาครสมุทรย่อมมีความลึกและไม่เคยลดลงฉันใด การ
เห็นของพระพุทเธ้าย่อมเป็นไปไม่มีสิ้นสุดและเห็นได้ลุ่มลึกและพระองค์
ทรงเห็นแจ้งกิเลสของชาวโลกทั้งได้(ลุ่มลึกและรู้ได้กว้างขวาง)ฉันนั้น||

33. เปรียบเหมือนภูเขาสุเมรุบรรพตมียอดสูงโผล่เหนือสาครสมุทรฉันใด พระ
พุทเธองค์(อุบัติขึ้นในโลก)ทรงเปล่งรัศมีธรรมส่องสว่างแก่สาครโลกธาตุดัน
นั้น||

34. เปรียบเหมือนสาครสมุทรย่อมมีน้ำเต็มอยู่ตลอดเวลาและเป็นแหล่งรวม
รัตนะทั้งปวงฉันใด โโพธิ(พระปัญญาธิคุณ)ของพระสวียมุทเธ้าย่อม
ย่อมเป็นปรัชญาที่อยู่บริบูรณ์ตลอดเวลา ไม่พร่อง ไม่ลด ไม่หมดสิ้นไปได้
ฉันนั้น||

35. ญาณของพระนายกะ มีความลุ่มลึก ประมาณไม่ได้ วัดไม่ได้ เป็นเครื่อง
ปรากฏแห่งอนุภาพอันเป็นอจินไตย อันหาประมาณไม่ได้ วัดไม่ได้||

36. เปรียบเหมือนนักมายากลย่อมทำมายากลให้เกิดขึ้นได้ฉันใด พระพุทเธองค์
ทรงมีปรัชญาเชี่ยวชาญทรงแสดงเหตุอัศจรรย์ให้ปรากฏได้ฉันนั้น||

37. เปรียบเหมือนแก้วมณีจินดาที่ใสบริสุทธิ์ย่อมบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา
ฉันใด เหล่าชนผู้มีใจผ่องใสบริสุทธิ์ย่อมมีพระชินพุทธเจ้าเป็นเครื่องทำ
ความปรารถนาให้บริบูรณ์ได้ฉันนั้น||

38. เปรียบเหมือนแก้วรัตนะมีรัศมีรุ่งเรือง เจิดจรัส ย่อมเปล่งประกายงดงาม
ฉันใด ความเป็นสรวิชัยย่อม(เป็นสภาวะ)สว่างไสวอยู่ในใจของชาวโลกฉัน
นั้น||

39. เปรียบเหมือนรัตนะมืองค์ 8⁹⁷ ย่อมมีรัศมีสว่างไสวโชติช่วงไปในทิศทั้งปวง ฉันไต รัตนะคือ ธรรม ย่อมส่องสว่างไปในทุกที่ไม่มีสิ่งใดกีดขวางได้ย่อมส่องธรรมธาตุให้ปรากฏได้ฉันนั้น||
40. เปรียบเหมือนน้ำใสไม่มีตะกอน แสงสว่างย่อมแทรกซึมผ่านลงได้ฉันไต พระมหานาคะผู้ประเสริฐทั้งหลายทรงมีปรัชญาสว่างไสวเห็นแจ้ง(โลกธาตุ)และปลดปล่อยชาวโลกทั้งปวงได้ฉันนั้น||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์ธรรมธาตุประณิสนิรมิตจันทรราช ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบด้วยพุทธาธิษฐานในเวลานั้นแล้วได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

41. เปรียบเหมือน แก้วอินทนิลมีรัศมีสีเขียวย่อมส่องทิศทั้งหมดให้ปรากฏเป็นสีเขียวฉันไต การเห็นพุทธะภายในย่อมทำให้คนทั้งสิ้นมีวรรณะเดียวกันคือเป็นผู้รู้ฉันนั้น||
42. ในแต่ละขณะจิตพระพุทธรองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์มีอย่างต่างๆ จำนวนมากเกินจะประมาณได้ (ปาฏิหาริย์เหล่านั้น)ทำพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเข้าถึงความบริสุทธิ์||
43. พุทธปาฏิหาริย์นั้นมีความวิจิตรอย่างยิ่ง ลุ่มลึกหาที่สุดไม่ได้ (พุทธปาฏิหาริย์นั้น)เป็นที่สภาวะที่จะเข้าถึงได้ เห็นได้ด้วยญาณโคจรของผู้มีปรัชญา ส่วนชาวโลกทั่วไป(ที่ปราศจากปรัชญา)ย่อมไม่อาจเข้าถึง||
44. เพราะพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเข้าสู่ธรรมธาตุของผู้ได้บรรลุพุทธาลังการอันผ่องแผ้วพร้อมด้วยวายุหะทั้งหลาย(จึงทำให้มองเห็นพุทธปาฏิหาริย์นั้นได้)||
45. พุทธเกษตรอันเป็นอจินไตยทั้งหลายเป็นที่ที่พระชินเจ้าทรงปรากฏอยู่ เป็นที่เนื่องแน่นด้วยพระพุทเจ้าแวดล้อมด้วยพระโพธิสัตว์ผู้มีปรัชญาเฝ้ารอบ||
46. พระศาสดาทรงมีอำนาจลวงพันสรรพธรรมทั้งหลาย พระองค์ทรงเป็นบุรุษผู้ประเสริฐแห่งศากยวงศ์ เมื่อทรงอุบัติขึ้นในโลกแล้ว ทรงแสดงปาฏิหาริย์ที่มีความอัศจรรย์หาประมาณไม่ได้นี้ให้เป็นไปอยู่||

⁹⁷ ในปหาราตสูตรกล่าวว่ ในมหาสมุทรมีรัตนชาติ 8 ประการ ปหาราตสูตรเป็นผู้รักษา ได้แก่ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ ทับทิม และมรกต รัตนะเหล่านี้ส่องสว่างทั้งกลางวันกลางคืน ส่วนรัตนะที่ทำให้เข้าถึงธรรมธาตุได้แก่ สติปัญญา 4 สัมมปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พลละ 5 โพชฌงค์ 7 และ มรรคมีองค์ 8 (อัง.สัจต-อัญญ-นว 15/109/174-180)

47. ท่านทั้งหลายจงดูจรรยาอันหาประมาณไม่ได้ของ(พระโพธิสัตว์)ผู้มีปรัชญา (และจงดู)พระศาสดาผู้มีรัศมีรุ่งเรืองหาประมาณไม่ได้ ทรงแสดงอานุภาพ อันอัศจรรย์ทั้งหลาย||
48. พระโลกนาถทรงสอนพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุตรเกิดแต่อกของตนทั้งหลายให้ ศึกษาอยู่ในธรรมธาตุ (พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย)เหล่านั้นเป็นผู้มีญาณรู้แจ้ง ธรรมทั้งปวง||
49. จักรแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าผู้เป็นจอมนระ ที่บริบูรณ์ด้วยปาฏิหาริย์ และทำความบริสุทธิ์ผ่องแผ้วให้แก่ชาวโลกทั้งปวง กำลังหมุนไปอยู่ ||
50. วิสัยของพระศาสดาผู้เป็นสาระแก่นสารของสรรพสัตว์ทั้งหลาย พระมหานาคผู้ประเสริฐทั้งหลายทรงมีดวงญาณที่หมดจดผ่องแผ้ว มีภูมิปรัชญา เป็นผู้ปลดปล่อยชาวโลกทั้งปวง(ให้พ้นจากทุกข์)||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์ธรรมาริขมัตเตโฆราช ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบด้วยพุทธาธิษฐาน ใน เวลานั้นแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

51. พระสาวกทั้งหลายผู้ได้รับการแนะนำสั่งสอนจากพระมหาฤๅษีผู้ประเสริฐ ย่อมไม่รู้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังเป็นไปอยู่และยังดำรงอยู่ในกาลทั้ง สาม||
52. แม้พระปัจเจกพุทธเจ้าในกาลทั้งสามก็ไม่รู้การไป การทรงอยู่ของพระ ศาสดาผู้คุ้มครองโลก||
53. ส่วนสรรพสัตว์ทั้งหลายย่อมไม่รู้จักพระศาสดาผู้แนะนำสั่งสอน สรรพ สัตว์เหล่านั้นเป็นผู้ถูกล่ามด้วยไซ้ตรวนและถูกห่อหุ้มด้วยความมืดแห่งอ วิทยา||
54. พระชินเจ้าทรงเป็นบุคคลหาผู้เปรียบไม่ได้ พระองค์ทรงเป็นผู้ไม่อาจจะ ทราบได้ด้วยการเปรียบเทียบ ด้วยการประมาณ การคำนวณ (เพราะ) พระพุทธเจ้าทรงก้าวล่วงญาณที่ไม่แห่งตลอดโลกธาตุและญาณที่ถูก (อวิทยา)ปิดบัง||
55. พระมหาธีรเจ้า ทรงดงามผ่องแผ้วเหมือนพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ ทรงมี พระรูปร่างดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษ ทรงดำรงอยู่ตลอดกัปยาวนาน หาประมาณมิได้ พระองค์ดำรงอยู่ด้วยอานุภาพอันเป็นอนิจนไตย||
56. เมื่อบุคคลพยายามคิดคำนวณพุทธ(คุณ)ที่มีนัยครบถ้วน แม้ใช้เวลาหลาย โภกิกัป เขาย่อมไม่อาจรู้ความเป็นอนิจนไตยของพระองค์ได้||

57. บุคคลไม่อาจจะเข้าถึงคุณและธรรมของพระสวียมภูพุทธเจ้าแม่เพียงเศษเสี้ยวอันน้อยนิดได้ แม้คุณของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่กำลังปรากฏอยู่เฉพาะหน้าก็เป็นอจินไตย||
58. แม้บุคคลผู้มีใจตั้งมั่นและมีเจตนาดีใน(สาวก?)โคจรนั้นย่อมไม่อาจรู้โคจรของพระพุทธรูปนั้นได้โดยง่าย||
59. ส่วนบุคคลผู้มีกำลังมาก มีปรัชญา มีใจผ่องแผ้วตั้งมั่นยอมก้าวลงสู่ธรรมที่ทำให้ปัญญาและปรัชญาหาประมาณไม่ได้เกิดขึ้นและเจริญงอกงาม||
60. ผู้มีปณิธานอันไพบุลย์ มีจิตสังวรอันไพบุลย์ เมื่อก้าวลงสู่โคจรของพระชินเจ้าย่อมได้บรรลุโพธิอันไพบุลย์||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์นามว่า สรรพมารมณฑลวิกรมชฎานรชราช เพราะพุทธานุฐานได้ตรวจดูทิศทั้งสิบในเวลานั้นแล้ว จึงกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

61. พระสวียมภูพุทธเจ้ามีญาณกายที่เป็นไปไม่ติดข้องเป็นสรีระ (ญาณกาย)มีวิสัยเป็นอจินไตย และเป็นสภาวะที่บุคคลผู้มีปัญญาน้อยไม่อาจคาดคิดเพื่อทำให้เกิดขึ้นได้ ||
62. พุทธกายเป็นพระกายที่งดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะทุกประการเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญกุศลกรรมฝ่ายบุญอันอจินไตยเป็นกายที่ไม่ถูกโทษของไตรโลกีย์ทำให้หม่นหมองได้||
63. รัศมีโอภาสที่แผ่ขยายไปโดยรอบทิศทำให้ธรรมชาติบริสุทธิ์หมดจด เป็นแหล่งเกิดขึ้นของญาณทั้งปวง เป็นทางไปสู่พุทธะ||
64. พระพุทธองค์ผู้เป็นดวงอาทิตย์ ทรงหมดจดไม่มีมลทิน ไม่มีกิเลสเครื่องเนิ่นช้า ปราศจากความข้องเกี่ยวทั้งปวง ทรงเปล่งรัศมีคือญาณส่องโลกธาตุให้สว่างไสว||
65. (พระตถาคต)ทรงเป็นผู้ทำลายความหวาดสะดุ้งแห่งภพ เป็นผู้แนะนำบุรุษที่มีปรัชญาให้เข้าถึงโลกสามด้วย(ญาณ)บริสุทธิ์ แม้การบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย และการตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปก็เหมือนอย่างนั้น(เกิดขึ้นจากพระตถาคต)||
66. พระพุทธองค์แม้ปรากฏให้เห็นด้วยวาระต่างๆ มากมายนับประมาณไม่ได้ ในบรรดาธรรมะทั้งหลายเหล่านั้นพระองค์ไม่ติดข้องอยู่ในวาระใด||

67. ที่สิ้นสุดแห่งพุทธญาณเป็นสิ่งที่ใครๆ ไม่อาจจะรู้ได้ การเข้าถึงพุทธะในแต่
ลักษณะจิตและความบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงพุทธะนั้นก็เป็นสิ่งที่
ใครๆ ไม่อาจคาดคิดได้||
68. พระชินเจ้าทรงเข้าถึงญาณอันบริบูรณ์ ไม่ขาดไม่พร่องที่เป็นไปในกาลทั้ง
สามเกิดขึ้นสว่างไสวได้ในเวลาชั่วขณะเดียว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะในพระ
ชินเจ้าเท่านั้น||
69. ผู้มีปรัชญาปรารถนาโพธิ พึงตามระลึกถึง(กุศล)กรรมอันหาที่สุดไม่ได้ในทุก
ขณะ พึงมีสติรู้ตามความเป็นจริงอยู่เสมอว่า แม้มีความคิดเกิดขึ้นอยู่ แต่
ความจริงแล้วในความคิดนั้นปราศจากผู้คิด||
70. พุทธธรรมทั้งหลายเป็นภาวะอินทรีย์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้
แล้วนั้น มีความลุ่มลึก ไม่ใช่สิ่งที่ชาวโลกจะกล่าวอธิบายได้ด้วยโวหาร||
ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์ไวโรจนปณิธานเกตุธวัช ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบด้วยพุทธาธิษฐาน ในเวลา
นั้นแล้ว กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:
71. บุคคลผู้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอไม่หลงลืมสติย่อมมีธรรมบริสุทธิ์เกิดขึ้น ผู้มี
ปรัชญาอันเป็นอินทรีย์ย่อมทำสาครโพธิให้เกิดขึ้นอันหาที่สุดไม่ได้||
72. นี่เป็นญาณโคจรของพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเพียรและมีความปรารถนา
(โพธิ)แน่วแน่ไม่หวั่นไหว ผู้ไม่มีความล่งเลสงสัย(ในกัลยาณมิตร)||
73. บุคคลเช่นนั้นเป็นผู้ไม่มีความลำบาก มีใจไม่หุดหู่ท้อแท้ มีใจมุ่งตรงต่อพุทธ
ธรรมเพียงอย่างเดียว||
74. เป็นผู้เข้าถึงความบริสุทธิ์หมดจดจากเหตุ(แห่งความเศร้าหมอง) ย่อมเป็น
ผู้รู้ บุคคลเหล่านั้นมีความยินดีในญาณที่(เกิดด้วย)สมาธิ เป็นผู้ไม่มีอาลัย
(ในที่อยู่คือ ชันธ ชาติ และอายตนะ) ||
75. ได้บำเพ็ญกุศลธรรมบริบูรณ์มาตลอดโกฏิกัป ผู้มีความปรารถนาญาณ ผู้ไม่
มีใครเสมอ บุคคลเช่นนี้ย่อมอุทิศตนเพื่อสรรพสัตว์||
76. นิยตบุคคลที่ยังต้องท่องเที่ยวอยู่ในสังสารย่อมยินดีในธรรมและในโคจร
ของพระพุทธเจ้า||
77. สมบัติทั้งหลายบรรดามีอยู่ในโลกย่อมเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายอยู่ในสัตว์
ชาติ ส่วนผู้สละขาดจากสมบัติเหล่านั้นได้แล้วย่อมเป็นผู้สถิตมั่นในพุทธมี
ปรัชญา||

78. โลกเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยสิ่งทีหาประโยชน์มิได้ เป็นที่คุ้มขัง ส่วน(พระโพธิสัตว์)ผู้มีจรรยาเป็นไปในทุกที่ ย่อมกลับมาสู่โลกนี้เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย||
79. ในบรรดาบุคคลทั้งหลายในโลกนี้ไม่อาจหาใครเทียบได้กับ(พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์)ผู้มีจรรยาน่าอัศจรรย์ ผู้คำนึงถึงประโยชน์สุขของชาวโลกและเป็นผู้จัดทุกข์ของชาวโลก||
80. (พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์)เหล่านั้นมีโพธิญาณผ่องแผ้ว เป็นผู้สงเคราะห์ชาวโลกทั้งปวง เป็นแสงสว่างของชาวโลก เป็นผู้ปลดเปลื้องชาวโลกทั้งมวล||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์สรรพาวรรณวิภังคชยานวิภังคทรราช ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบเพราะพุทธาธิษฐาน ในเวลานั้นแล้ว กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

81. แม้การที่จะได้ยินคำว่า “พุทธะ” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ต่อเมื่อกาลล่วงเลยไปแล้วหลายร้อยโกฏิกัปจึงเกิดขึ้นได้ จะต้องกล่าวอะไรกันอีกเล่า ถึงการได้เห็น(พุทธะ) ซึ่งเป็นเหตุให้กำจัดตัณหา⁹⁸ เป็นการได้ที่ยากยิ่งกว่า ||
82. พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นเป็นแสงสว่างแก่ชาวโลก ทรงถึงคติแห่งธรรมทั้งปวง ย่อมอุบัติขึ้นเป็นดุจห้วงน้ำคือบุญใหญ่ที่จะกลั่นชำระโลกสามให้หมดจด||
83. ผู้ยินดีด้วยรูปรูปกายของผู้พระพุทธเจ้าผู้เป็นสาระแห่งโลกย่อม(ดู)ไม่รู้สึกรู้สึกเปื้อนหนายแม้กาลยาวนานผ่านล่วงไปหลายโกฏิกัป||
84. ผู้เป็นบุตรของพระชินเจ้าเมื่อ(น้อมใจ)พิจารณาเห็นรูปรูปกายของพระจอมมหาราช ย่อมเป็นผู้ไม่มีอุปสรรค ย่อมแสวงประโยชน์เพื่อผู้อื่น ย่อมน้อมมฤตตนเพื่อโพธิเพียงเท่านั้น||
85. นี้คือทางเข้าถึงพุทธะ คือ รูปรูปกายของพระมหามุนี เป็นที่เกิดขึ้นของปฏิสัมภิทาญาณที่เป็นไปได้ทุกที่ไม่ติดข้องและกว้างขวางหาที่สุดไม่ได้||

⁹⁸ (สันสกฤต ตฤชณา) คือ ความทะยานอยาก ความปรารถนา ความอยากได้ ออยากเสพ ออยากครอบครอง ความเส่นหา มี 3 ประเภท คือ 1) กามตัณหา ความทะยานอยากได้ในกาม ออยากได้อารมณ์อันน่าใคร่น่าพอใจ 2) ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ ออยากเป็นอย่างนี้ อย่างนั้น 3) วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ ออยากไม่เป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ออยากพราภพดับสูญไปเสีย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 101.

86. ครั้นพระมหารามณีเปล่งรัศมีโอภาสไปยังเหล่าสัตว์จำนวนมากนับประมาณ
ไม่ได้คำนวณไม่ได้ ย่อมเสด็จมาอุบัติแล้วทรงพยากรณ์อัครโโพธิอัน
ประเสริฐ คือ มหายาน||
87. ทรงแสดงเกษตรและญาณมณฑลที่เกิดจาก(กำลังของกุศล)บุญมหาศาล
ทรงเปล่งรัศมีโอภาสจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ เพื่อส่องสว่างชาวโลกผู้
ไม่มีบุญ ||
88. เมื่อทำลายข่ายแห่งทุกข์ ทำดวง⁹⁹ ญาณให้หมดจด ภัยในทุกข์ย่อมไม่มีแก่
พวกสัตว์โลกผู้บูชาพระชินเจ้า ||
89. จิตอันยิ่งใหญ่ย่อมเกิดมีแก่ผู้เห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐกว่าบรรดามนุษย์
ทั้งปวง ปรัชญาที่ประเสริฐและสว่างไสวดุจรัศมีดวงจันทร์ย่อมเกิดขึ้นหา
ที่สุดไม่ได้ ||
90. เมื่อเห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐกว่านระทั้งปวงแล้ว ความเป็นผู้แน่นอนใน
การได้บรรลุโพธิ์ย่อมเกิดขึ้น เขาย่อมเป็นนิตยบุคคล และจักได้ตรัสรู้เป็น
พระตถาคต||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์ธรรมธาตุตลภทชญาณอภิษยาราชา ได้ตรวจดูทิศทั้งสิบเพราะ
พุทธาธิษฐาน ในเวลานั้นแล้ว กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า :

91. เมื่อ(พระโพธิสัตว์)ได้เห็นพระมหารามณีเจ้าผู้ถึงพร้อมด้วยคุณอันหาที่สุดไม่ได้
ผู้เป็นศากยะผู้ประเสริฐสูงสุดแล้ว (พระโพธิสัตว์)ผู้มีใจน้อมไปในมหายาน
ย่อมถึงความผ่องแผ้ว||
92. พระตถาคตทั้งหลาย มีพระมหากุณา มีปรัชญา ทรงหมุนธรรมจักรให้
เป็นไป ทรงอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์||
93. แม้สัตว์โลกทั้งปวงจะกระทำคุณตอบแทนพระพุทธรูปเจ้าผู้ทรงทำประโยชน์
ทั้งหลายแก่เหล่าสัตว์ตลอดกาลยาวนานหลายร้อยโกฏิกัปย่อมไม่อาจกระทำ
ตอบแทนได้||
94. การถูกเผาไหม้ในอบายทั้งสาม¹⁰⁰ได้รับทุกข์ทรมานแสนสาหัสตลอดกาล
หลายโกฏิกัปยังประเสริฐกว่าการไม่เห็นพระศาสดาผู้ไม่ข้องติดอยู่ในโลก
ทั้งปวง||

⁹⁹ ศัพท์เดิมคือ กอง (ราศี)

¹⁰⁰ อบายภูมิ 4 คือ นรก เตร็จฉาน เปรต และอสุรกาย เว้นจากเตร็จฉาน แล้วคืออบาย 3 ที่ต้องเสวย
วิบากกรรมยาวนานแสนสาหัส พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 198.

95. การเสวยทุกข์ของสัตว์ที่เข้าถึงเดรัจฉานคติทั้งสิ้นยังประเสริฐกว่าการไม่ได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย||
96. การที่บุคคลผู้เข้าถึงโลกและเสวยทุกข์ทั้งสิ้นตลอดกาลยาวนานยังประเสริฐกว่าการไม่ได้ฟังธรรมของพระพุทธรูปเจ้า||
97. สัตว์นรกที่ต้องเสวยทุกข์ทรมานตลอดกัปทั้งหลายยังประเสริฐกว่าการอยู่ในที่ที่ไม่ได้การเห็นพระพุทธรูปเจ้า เพราะทำให้เป็นผู้ห่างไกลจากการเข้าถึงพุทธะ||
98. อะไรเล่าเป็นเหตุทำให้(พระโพธิสัตว์)เลือกที่จะอดทนต่อความทุกข์ในอบายทั้งหลายตลอดกาลยาวนานเพียงนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุผลเพื่อได้การเห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นใหญ่แห่งโลกและเพื่อทำญาณให้เจริญงอกงาม||
99. เพราะการได้เห็นพระชินเจ้าผู้ประเสริฐสุดในโลกย่อมทำให้ทุกข์ทั้งหลายมลายไปสิ้น และย่อมได้การเกิดใหม่ในญาณและในโคจรของพระพุทธรูปเจ้าทั้งปวง||
100. เพราะการเห็นพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นจอมนระที่ประเสริฐสุด ย่อมเป็นเหตุให้ได้การกำจัดกิเลสเครื่องครอบงำทั้งปวง เป็นเหตุให้ได้บุญมากนับประมาณไม่ได้เจริญงอกงามซึ่งเป็นเหตุให้โพธิเจริญขึ้น|
101. การเห็นพุทธะย่อมทำลายความสงสัยและมิจฉาทิฐิของสัตว์ทั้งหลาย และทำให้เกิดสัมมาทิฐิทั้งที่เป็นโลกุตรและโลกียะให้สำเร็จบริบูรณ์ได้||

พระโพธิสัตว์สมันตภัทร

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์มหาสัตว์สมันตภัทรได้ตรวจดูคณะของพระโพธิสัตว์ทั้งหมดแล้วจึงแสดงสมตานิย ได้พรรณนา อธิบาย ประกาศ กระทำให้แจ้ง จำแนกนัยแห่งสมตานิยของ(สภาวะต่างๆ ดังนี้)ธรรมธาตุ อากาศธาตุ กาล สัตว์ธาตุ โลกธาตุ วงจรกรรม อัธยาศัยของสัตว์ อธิมุกติของสัตว์ การสอนธรรม กาลที่ควรอบรมสัตว์ อินทรีย์ของชาวโลก จากนั้นได้แสดงตถาคตสมาธิชื่อ สิ่งวิชฌมกิตะ แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายด้วยบทที่เป็นเครื่องอธิบาย 10 ประการ | 10 ประการ มีอะไรบ้าง? ได้แก่ เครื่องแสดงความสืบทอดของความเป็นพุทธะ และความสืบทอดของเกษตรที่มีจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรที่นับเนื่องกันในธรรมธาตุทั้งหมด เครื่องแสดงการเข้าถึงตถาคตคุณและตถาคตธรรม ที่มีในกับอื่นอีกในพุทธเกษตรทั้งปวงที่มีโลกธาตุตลอดจนอากาศธาตุเป็นที่สุด เครื่องแสดงการอุบัติของพระตถาคตในพุทธเกษตร และเครื่องแสดงสมุทรรสมีโพธิมรรคอันหาที่สุดไม่ได้ เครื่องแสดงการเข้าสู่โพธิมณฑลของพระโพธิสัตว์ตามลำดับของพระตถาคตที่อยู่ในพุทธเกษตรที่มีในโลกธาตุทั้งหลาย ตลอดจนอากาศธาตุเป็นที่สุด เครื่องแสดงการเข้าสู่ธรรมธาตุของพุทธกายแห่งกาลทั้งสามที่เกิดขึ้นที่เส้นขนในแต่ละขณะจิต เครื่องแสดงรัศมีที่สว่างไสวของเอกกายซึ่งส่องสว่างไปทั่วทั้งสาครเกษตรทั้งหมดที่มีในทิศทั้งปวง เครื่องแสดงการอธิษฐานปาฏิหาริย์อันเป็นวิสัยของพระพุทธเจ้าให้เกิดขึ้นที่วัตถุที่ตั้งขึ้นแห่งอารมณทั้งปวง เครื่องแสดงการเกิดขึ้นของสาครกัปแห่งพุทธปาฏิหาริย์ในเกษตรทั้งสามกาลจำนวนมากเท่ากับปริมาณฝุ่นในเกษตรทั้งสิ้น เครื่องแสดงการเกิดขึ้นของพระโพธิสัตว์ด้วยการอธิษฐานอันหาที่สุดไม่ได้จากชนทั้งหมดด้วยสมุทรรแห่งปณิธานของพระพุทธเจ้าทั้งสามกาล เครื่องแสดงการสอนธรรมพร้อมด้วยอสังการต่างๆ ที่โพธิมณฑลแก่พระโพธิสัตว์ที่อยู่เนื่องอยู่ในสิงหาสนะในธรรมธาตุเป็นประมาณ แล้วกล่าวว่า “ดูก่อน ท่านผู้เป็นบุตรของพระชินเจ้า อากา 10 อย่างที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในบรรดาอาการอื่นของสิ่งวิชฌมกิตสมาธิที่กำลังเข้าอยู่ในขณะนี้จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหลายเกินจะกล่าวให้หมดได้ | ดูก่อน ชินบุตรทั้งหลาย นั้นเป็นตถาคตโคจร” ||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์สมันตภัทรเมื่อแสดงอรรถของตถาคตสมาธิ ชื่อ สิ่งวิชฌมกิตะนั้นแล้ว จึงหันหน้าไปทางที่พระตถาคตอยู่ ด้วยพุทธาธิษฐานแล้วจึงตรวจดูชุมชนุมนุขของเหล่าสรรพสัตว์ ตรวจดูปาฏิหาริย์ของตถาคตสมาธิในวิสัยของพระพุทธเจ้าอันเป็นอจินไตย ตรวจดูธรรมตาอันเป็นญาณมายาที่เป็นอจินไตย ตรวจดูพุทธสมตานิยอันเป็นอจินไตยในกาลทั้งสาม ตรวจดูธรรมนัยอันเป็นอจินไตยและหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ทั้งที่เป็นพากย์ บท และนิรุกติทั้งสิ้นในเวลานั้นแล้ว ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

1. ที่ปลายขนแม่เพียงเส้นเดียวของพระชินเจ้า มีพระพุทเจ้าที่กำลังประทับนั่งอยู่ที่พุทธอาสน์และมีเหล่าพระโพธิสัตว์ประชุมแวดล้อมอยู่ในสาครเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งสิ้น||
2. ที่ปลายขนแม่เพียงเส้นเดียวมีสาครเกษตรจำนวนมาก มีพระพุทเจ้า ผู้เป็นผู้นำของชาวโลกประทับนั่งอยู่บนปัทมอาสน์ที่โพธิมณฑลที่กว้างขวางจรดธรรมธาตุ||
3. ที่ปลายขนเส้นเดียวมีหมู่พระโพธิสัตว์ผู้นั่งแวดล้อมเป็นปริมณฑลอยู่จำนวนมากเท่ากับปริมาณฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น พระชินพุทธเจ้าทรงแสดงจรรยาอันประเสริฐทั้งปวง||
4. พระชินพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ในแต่ละพุทธเกษตรที่กว้างขวางเนื่องเป็นอันเดียวกันทั้งหมดในทิศทั้งสี่ แวดล้อมด้วยเมฆาพระโพธิสัตว์จำนวนมากหาที่สุดไม่ได้ ||
5. สาครรัศมีแห่งคุณของพระโพธิสัตว์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้เหมือนจำนวนฝุ่นที่มีในเกษตรหลายโกฏฐิ เกิดขึ้นที่บริษัทของพระตถาคตแล้วขยายกว้างขวางออกไปในทิศทั้งสี่จรดธรรมธาตุ||
6. สาครญาณที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญจรรยาอันประเสริฐของพระชินพุทธเจ้าผู้เป็นพระธรรมราชา เป็นเครื่องทำให้เห็นเกษตรทั้งปวงและเป็นเครื่องเห็นบริษัททั้งสิ้นของพระพุทเจ้า||
7. พระโพธิสัตว์ในเกษตรทั้งปวงที่ประชุมรวมจำนวนมากตลอดแนวยาวเนื่องเป็นอันเดียวกันเมื่อฟังเมฆาธรรมแล้วเกิดมีปีติมีกำลังกล้าได้มาจากเกษตร(ของตน)จำนวนหลายโกฏฐิรวมเป็นเกษตรเดียว||
8. พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีจรรยามุ่งหน้าต่อสาครธรรม เป็นผู้รุ่งเรือง ก้าวลงสู่สาครปนิธาน ดำรงอยู่ในโคจรที่เป็นภูมิของพระชินเจ้า||
9. (พระโพธิสัตว์เหล่านั้น)เป็นผู้เกิดแต่ธรรมของพระชินเจ้า มีจรรยาในมรรคาของพระพุทเจ้าผู้ประเสริฐเท่าเทียมกัน ได้ก้าวลงสู่สาครพุทธคุณ และก้าวลงสู่พุทธปาฏิหาริย์อันไพบูรณ์||
10. (พระโพธิสัตว์เหล่านั้น)เป็นผู้ไปสู่สุดติในธรรมธาตุ ทำเมฆกายให้เกิดขึ้นจำนวนมากเหมือนฝุ่นจำนวนมากในเกษตรทั้งสิ้นให้เนื่องเป็นอันเดียวกันไม่ขาดสาย ทำเมฆาฝนแห่งธรรมให้เกิดขึ้นเพื่อการบรรลุโพธิ||

ครั้งนั้นแล เมื่อจะทำให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้นอยู่ในพุทธสมมติชื่อสิงหวิษณุมภิตะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้เปล่งรัศมีชื่อ ธรรมธาตุสมันตทวารวิษณุปติตรยาทราวภาสะ ออกจากพระอุณาโลมที่

อยู่ระหว่างพระชนงทั้งสอง พร้อมด้วยรัศมีบริวารจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหลายที่มีจำนวนมากเกินจะกล่าวให้หมดสิ้นได้ ทำให้เกษตรทั้งหมดที่มีในสมุทรรแห่งโลกธาตุทั้งปวงในทิศทั้งสิบสว่างไสวรุ่งเรือง||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์ทั้งหมดที่นั่งอยู่ในพระเชตวันได้มองเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ประทับอยู่ที่โพธิมณฑลอันประเสริฐ ประทับนั่งอยู่ในโพธิสัตว์สิงหาสนะ มีพระอินทร์ผู้ปกครองโลกกำลังทำการบูชา มีคณะพระโพธิสัตว์นั่งแวดล้อม ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นพระพุทธเจ้าบางพระองค์กำลังหมุนธรรมจักรด้วยมณฑลเสียงที่ดังกังวานไปทั่วทั้งธรรมธาตุ เห็นมณฑล(ของพระโพธิสัตว์)บริษัททั้งสิ้นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยะ ในบรรดาบริษัทเหล่านั้น บริษัทบางเหล่าอยู่ในเทวภพ บริษัทบางเหล่าอยู่ในนาคพิภพ บางพวกอยู่ในยักษ์พิภพ บางพวกอยู่ในภพของคนธรรพ์ บางพวกอยู่ในภพพอสูร บางพวกอยู่ในภพของครุฑ บางพวกอยู่ในภพของกินนร บางพวกอยู่ในภพของโมหระคะ บางพวกอยู่ในภพมนุษย์ผู้เป็นใหญ่ (บริษัทเหล่านั้นทั้งสิ้นกำลังแสดงธรรมด้วยด้วยปาฏิหาริย์ในรูปแบบกันในโลกของมนุษย์ ในคาม นคร นิคม ชนบท ราชธานี กำลังแสดงธรรมด้วยอิริยาบถต่างกัน ด้วยอัตภาพต่างกัน ด้วยการเข้าสมาธิต่างกัน ด้วยอภิษญาสมาธิต่างกัน ด้วยการเกิดในตระกูลและโคตรต่างกัน ด้วยรูปพรรณต่างกัน ด้วยดวงรัศมีแตกต่างกัน ด้วยข่ายรัศมีต่างกัน ด้วยมณฑลเสียงต่างกัน ด้วยมณฑลบริษัทต่างกัน ด้วยการมีอธิษฐานผู้ฟังต่างกัน การอธิษฐานคำสอนต่างกัน ด้วยบทและพยัญชนะต่างกัน ด้วยการกล่าวด้วยเสียง(นिरुक्ति)ต่างกัน | และได้เห็นความอัศจรรย์ของพุทธสมาธิอันลุ่มลึกของพระตถาคตในที่ท่ามกลางของบริษัทมณฑลของพระโพธิสัตว์| (เห็นพุทธปาฏิหาริย์)ในธรรมธาตุ ในโลกธาตุ มีอากาศธาตุเป็นที่สุด ในทิศทั้งสิบ ในระหว่างแห่งทิศ ในสมุทรรแห่งทิศทั้งปวง ในทวารต่างๆ ในสัญญาต่างๆ ในทิศทั้งหมดโดยอาการ(ที่เห็นพร้อมกัน)เป็นอันเดียวกัน ในทิศแต่ละทิศ ในทิศน้อย สาครทิศต่างๆ ได้แก่ ทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่าง ในเกษตรทั้งหมดที่เห็นทีเดียวพร้อมกัน ในเกษตรที่มีหมู่สัตว์ ในที่มีไม้ในสัตว์สัญญา ในที่ที่เคยมีในอดีต ในเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบันในทิศทั้งสิบ ในที่ที่อากาศแทรกซึมผ่านเข้าไปได้ในอนุฝุ่นที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันในทุกเกษตร ในที่ที่เข้าไปสู่ทิศ ในที่เป็นที่ที่เกิดขึ้นของอภิสังขาร¹⁰¹ที่เกิดจากกรรมทั้งหลาย ในวิถีของสัญญาและในอากาศที่หาที่สุดไม่ได้ ในที่มีขนาดเล็กเท่ากับปลายของ

¹⁰¹ สภาวะที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของปัจจัย หรือ เจตนาที่เป็นตัวกระทำกรรม มี 3 ประการคือ ปุณฺณภิกขังขาร การปรุงแต่งที่เป็นฝ่ายกุศล อปุณฺณภิกขังขาร การปรุงแต่งที่เป็นฝ่ายอกุศล และ อาเนญขาริกขังขาร คือกุศลเจตนาที่เป็นอรูปาวจร (บุญ บาบ และฌาน) *ibid.*, หน้า 129.

เสี้ยวหนึ่งของชนทราย พระโพธิสัตว์เหล่านั้นได้เห็นพุทธานุภาพที่ปรากฏขึ้นในใจของสรรพสัตว์แต่ละประเภทเป็นไปตามภาษาและความเข้าใจของสรรพสัตว์นั้นและไม่มีการแบ่งแยกประเภทของสรรพสัตว์ว่าเป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ทั้งหมด รู้สัญญาของสรรพสัตว์ โดยไม่มีการแบ่งแยกในหมู่สัตว์ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ได้เห็นรูปกายที่เข้าไปสู่บริษัทของสัตว์แต่ละหมู่เหล่าด้วยการอุบัติขึ้นในเหล่านั้น สัตว์นั้นๆ ได้เห็นญาณที่มีในกาลทั้งสาม ได้เห็นรูปร่างและอากัปกิริยาที่ปรากฏให้สรรพสัตว์เห็นได้ตามอัธยาศัยโดยไม่ลำเอียงเลือกหน้า เห็นการประกาศพุทธธรรม และเห็นการสอนสัตว์ทั้งปวงจำนวนมากหาที่สิ้นสุดไม่ได้

พระโพธิสัตว์ทั้งหมดนั้นได้มาประชุมรวมกันเพราะพระไวโรจนพุทธเจ้า เพราะได้บำเพ็ญกุศลมาแต่กาลก่อน และได้(รับการ)สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุสี่มาแต่กาลก่อน ได้เห็นพระพุทเจ้าในกาลก่อน ได้ฟังธรรม ได้ตามระลึกถึงพระพุทเจ้ามาแต่กาลก่อน มีปารมิตาแก่กล้า ได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิมาแต่กาลก่อน ได้เข้าไปเฝ้าพระตถาคตทั้งหลายในที่ต่างๆ (ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าว)จึงมาชุมนุมพร้อมเพรียงกันด้วยกุศลมูล ย่อมหยั่งลงสู่ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากสมาธิของพระไวโรจนพุทธเจ้าอันเป็นอจินไตยและไม่มีขอบเขตคุณธรรมธาตุ ครอบคลุมไปทั่วทั้งอากาศธาตุ เพราะกุศลมูลที่ได้บำเพ็ญมาในอดีต ตามมาส่งเสริม และเป็นอุปายะในการบำเพ็ญเพื่อความเป็นสรวิชัย พระโพธิสัตว์บางเหล่าได้เข้าถึงธรรมกาย บางเหล่าเข้าถึงรูปกาย บางเหล่าเข้าถึงความเป็นพระโพธิสัตว์ในกาลก่อน บางเหล่ามีปารมิตาเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ พระโพธิสัตว์บางเหล่าเข้าถึงจรรยาอันหมดจด พระโพธิสัตว์บางเหล่าได้ปาฏิหาริย์ของโพธิสัตว์ภูมิ พระโพธิสัตว์ได้ปาฏิหาริย์แห่งอภิสมโพธิ บางเหล่าได้ปาฏิหาริย์ของพุทธสมาธิวิหาร บางเหล่าได้บรรลุปุทธไวศาริทยกรรมธรรม พระโพธิสัตว์บางเหล่าได้เข้าสู่สาครพุทธปฏิสัมภทา

พระโพธิสัตว์บางเหล่าย่อมเข้าถึงพุทธเกษตรทั้งสิบเป็นต้นอย่างนี้ และได้สมุทรรูปปาฏิหาริย์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่ไม่อาจจะกล่าวให้หมดได้ ย่อมหยั่งลงสู่สมุทรรูปปาฏิหาริย์ด้วยอธิมุกติต่างกัน ด้วยวิถีทางต่างกัน ด้วยช่องทางต่างกัน ด้วยวิธีการเข้าต่างกัน ด้วยอวตารต่างกัน ด้วยวิธีการสอนต่างกัน ด้วยการบรรลุต่างกัน ในทิศทางต่างกัน ด้วยความสามารถต่างกัน มีสถานที่ต่างกัน โลกต่างกัน การได้บรรลุต่างกัน มีความพร้อมต่างกัน ปาฏิหาริย์ต่างกัน อุปายต่างกัน สมาธิต่างกัน

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้นได้เข้าถึงสมุทรรูปปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระไวโรจนพุทธเจ้า ด้วยโพธิสัตว์สมาธิต่างๆ ดังนี้

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพตริยชาตสังคหญาณวิษยาวภาส

ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ ธรรมธาตุตลาสัมภทชญาณาลอก

- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ ตถาคตวิษยตลประเวศ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ คคนตลาวภาส
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ ทศตถาคตพลากรรมณวิวัระ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ พุพัจฉัมภิตวยุทวิกรมวิชฎมภิตะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพธรรมธาตุนยาวรรตครรณะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพธรรมธาตวงค니라ชนสมรณจันทรนทระ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สมันตยอุทธรรมประณะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ อสังคปัญญธรรมราชวชชะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพาวรณพุทธสมุทรวิปคยี
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพโลกคตยสัมภทกายประติภาสวชชะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ ตถาคตกายาสัมภทวิษยประเวศ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพวโลกาวรรตนกรุณาครรณะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพธรรมปทประติษฐานาธิษฐิตะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ อตัยันตศานตประศานตสมตวภาสมันทละ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ อนิลัมพสุนิมิตสมันตนิรมาณประติภาสชะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพเกษตรสมันตสมวสรณาธิษฐานะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพพุทธเกษตรากิสมโพธยาการณากินิรหารชะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพชคทินทรพลวิวัระ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพชคทวิเศชาสังคณพลวิวัระ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพตถาคตชเนตริสัมภวาธิษฐานะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพสาครคณาประติปัตตยวตาระ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ อเศชสรรพารัมพณวิกรูวิตากินิรหาราปรานตาธิษฐานะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพตถาคตปุรวโยคสมุทรวตาระ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ อปรานตสรรพตถาคตวงศสันธารธาธิษฐานะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ ปรัตยุดป็นนทชทิกสรรพเกษตรสาครปริสุทธาธิมุทยธิษฐานะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพพุทไธกจิตตักษณวิหารวภาสชะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพารัมพณาสังคโกฎิประเวชะ
- ด้วยพิธีสวดสมาธิชื่อ สรรพโลกธาตเวกพุทธเกษตรธาธิษฐานะ

ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพพุททกายนิรมาณาภินิหาระ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ วัชรเรนทรสรเวทริยสาครประติเวระ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพตถาคไตศรีครรรภาธิชฐานะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ จิตตักษณโกฏิสรรพธรรมธาตุนยานุคณวินหาระ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพธรรมธาตुเกษตรประสรนिरวฤตีสันทรศนาธิชฐานะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ อธมูรตลวiharาธิชฐานะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพพุททเกษตรสัตตวากยสัมภทาธิชฐานะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพขญานาวตาราภิมุขสมวสรณะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพธรรมสภาวลัक्षणปริชญาประภทะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ ตรัยไรวกจิตตักษณสัมภทมันทละ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพจิตตักษณธรรมธาตุนัยศรีครรรภะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพตถาคตวงศานุคณสิงหะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพารัมพนธรรมธาตุมติจักขุมันทละ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ ทศพลากรมวิกรมสมารัมภะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพารัมพนสมันตทรศนจักขุมันทละ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สรรพวรรณมณฑลชัทรोजनाภินิหาระ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ อจลารรตครรรภะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ เอกธรรมสรรพธรรมสมวสรณนिरเทคะ
 ด้วยโพธิสัตว์สมาธิชื่อ เอกธรรมวากปณินรุคติปทประภทะ

เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหมดนั้นย่อมก้าวลงสู่สมุทรรพพุททปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระไวยโรจนะและ
 ย่อมระลึกถึงปาฏิหาริย์อันมีเหตุปัจจัยที่ได้ทำมาแต่กาลก่อน โพธิสัตว์สมาธิที่กล่าวถึงนี้เป็นเบื้องต้นใน
 บรรดาที่มีอยู่มากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหลายมากเกินจะกล่าวให้หมดได้ ดังนี้:

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพุททธวธาธิชฐานธรรมนिरเทคะ
 โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ ตรัยธวโกฏยสังควภาสะ
 โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพกัลปานุคมาสัมภินนาชญานะ
 โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สุกษมันยทศพลานตรคตะ
 โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ อนาจเจทยโพธิสัตตวจรรยาสรพกัลปาภินิหาระ
 โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพทศสมันตชวาภิมุขเมฆะ

- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ อภิสัมโพธิวิภูริตวิภูษิต
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพเวทย์ตาสปรศเกษมธวัช
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพยุหคคณาลังการาภินิหาร
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ กษัตริย์คชคหุปนินิมิตติมพเมฆาภินิหาร
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ คณวิรัชสถถาคตจันทรประภะ
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพตถาคตคณาธิษฐาน
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพธรรมเมทริยวิภูษิต
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพธรรมมารถวิภูษิต
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ ทศพลมณฑลภาส
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ ตรีชฎพทุทเทจธวัช
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพทุทเทจธวัช
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรวักษณ์กษณารัมภนิษฐาน
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ อักขยปยุญครรภา
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ อนันตพทุททรรคณวินยาวภาส
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพธรรมวัชรสิงหประดิษฐาน
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพตถาคตนิรมานสันทรคณสมันตวิภูษิต
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพตถาคตทิวสากรมณานติ
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ เอกตรีชฎสันดาปะ
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ ประกฤตีสานตสรรพธรรมสมันตประภามุขตโฆษสวระ
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพทุททรรคณสีมวตีกรม
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ นิรวเศษสรรพธรรมธาตูปัทมลินีประดิษฐ
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ อนาลยธรรมคณวโยโลกน
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ เอกทศทศทิกสาครสมวสรณาวรรต
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพธรรมธาตุดลประมุขประเวศ
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพธรรมสาครวตีครรภา
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพสัตตวประภามุญจนประศานตภาส
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ เอกจิตตักษณสรรพภาภิษญาประณิยาภินิหาร
- โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สทาสรวัตรสมันตอภิสัมโพธิษฐาน

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพธรรมธาตุเวทวูหามุขมประเวศะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพุทธสมฤตศีรราวภาสะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพขัคทภูริวิเศษชญาณานาภิขณูชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ จิตตักษณานันตธรรมธาตุนยสวกายผรณชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ เอกนยธรรมธาตุสรรพธเมกนยวูหประภะชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพุทธธรรมมณฑลจักรเตโชธิชฐานชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ อินทรชาลสัตตวธาตุสังครหประณิธิจรรยาธิชฐานชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพโลกธาตุดลาสัมภะชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ ปัทมาศรีวิภูริวิตสมันตวิกรมมิ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพสัตตวกายปรีวรัตชญาณานาภิขณูชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพภาภิมุขกายาธิชฐานชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพสัตตววางคศาครชคันมันตรสัมภะทนายาภิขณูชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพขัคคตลภะชญาณานาภิขณูชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ มหากรุณาโกศาสัมภะทครภชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพพุทธธาตคโคภิประเวชะ

โพธิสัตว์สมาธิ ชื่อ สรรพตธาตควิโมกขภานววยวโลกนสิงหวิชฎมภิตชะ

พระโพธิสัตว์ทั้งหมดเหล่านั้นล้วนเป็นผู้สามารถไปสู่ธรรมธาตุได้ภายในขณะจิตเดียว เป็นผู้เข้าไปนั่งอยู่ ณ เบื้องพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้าในพระเชตะวัน พระโพธิสัตว์แต่ละพระองค์นั่งอยู่ในสิงหาสนะดอกบัวประดับอัญมณีชนิดต่างๆ จำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีในพุทธเกษตรทั้งสิบเนื่องแน่นไปตลอดทั่วทั้งโลกธาตุทั้งหมด เป็นผู้เกิดขึ้นจากปาฏิหาริย์ของมหาญาณอภิญาณา ได้บรรลุภูมิของญาณอภิญาณาที่มีกำลังกล้า มีญาณรู้แจ้งได้ไม่มีสิ้นสุด มีสรวัชฌญาณเป็นไปในเบื้องหน้า มองเห็นได้ด้วยญาณจักขุ ได้เข้าถึงความเป็นสารถิผู้ฝึกสัตว์โลก เป็นผู้เข้าถึงพุทธสมต่า ผู้มีปกติบำเพ็ญจรรยาโดยไม่ลำเอียงเลือกหน้า แหวงตลอดในธรรมารมณั้ทั้งปวง มีความสงบสงัดในประกฤติธรรมทั้งปวง มีการอยู่อันยอดเยี่ยมคือนิรวาน¹⁰²อันสงบยิ่งบนโลกทั้งปวง ดำรงอยู่ในโลกที่มีความต่าง(คติภพ) เข้าถึงเกษตร

¹⁰² (สันสกฤต นิรวาน บาลี นิพพาน) ความดับตัณหา หรือ ความดับกิเลสและดับทุกข์, สภาวะที่ปราศจากเครื่องร้อยรัดเสียเบง หรือสภาวะที่ออกไปจากตัณหาได้ นิพพานเป็นความดับเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และนิพพานเป็นชื่อของนิโรธ ดังนั้นนิพพานก็คือนิโรธ นิโรธก็คือนิพพาน เป็นความจริงสูงสุด เป็นสภาวะที่สมบูรณ์ เป็นความดีขั้นสูงสุด เป็นสภาวะที่เที่ยงแท้ เป็นสุขนิรันดร์ นิพพานไม่ถูกปรุงแต่ด้วยปัจจัยอะไร จึงได้ชื่อว่า อสังขตะ นิพพานแบ่งเป็น 1 โดยสภาวะคือ สงบจากกิเลส ส่วนนิพพานว่าโดยลักษณะแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1) สอุปาทิ

ทั้งปวงได้โดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น เข้าสู่สรรพธรรมโดยไม่มีติดข้องอยู่ในสรรพธรรมนั้น มีมาตราในสรรพธรรมโดยไม่ต้องขวนขวายมาก ได้อบรมสั่งสอนสัตว์ให้มีความพร้อม เป็นผู้บอกทางไปสู่แดนเกษมแก่สรรพสัตว์ เป็นผู้อยู่ในคติภพด้วยญาณและวิโมกข์¹⁰³ ที่ตนได้บรรลุ มีญาณสรีระที่เป็นที่สุตแห่งความสิ้นราคะ¹⁰⁴ เป็นผู้ออกจากสมุทรรคติภพทั้งปวงได้แล้ว เป็นผู้เห็นที่สุตแห่งการเวียนว่ายในโลกธาตุ มีปรัชญาแห่งสาครธรรมที่สว่างไสว มีมหากรุณาจิตกว้างขวางดุจสาครตั้งมั่นเป็นสมาธิ ได้บรรลุวิถีสรรพธรรมมา ยา เข้าใจโลกธาตุทั้งมวลตามความเป็นจริงว่าเป็นเหมือนความฝัน(หาแก่นสารไม่ได้) ได้เห็นพระตถาคตที่ปรากฏเหมือนภาพสะท้อน แดกฉานในสรรพสำเนียง ภาษา ได้บรรลุโฆชะที่เป็นเสียงก้องกังวานดังไปได้ไกล แดกฉานในสิ่งที่เป็นตามธรรมดาโลกว่าเป็นเพียงการปรุงแต่ง มีใจตั้งมั่นเชี่ยวชาญในการดวงญาณที่บริสุทธิ์ มีใจสงบเป็นสุขอย่างยิ่ง มีวิสัยเป็นไปในสรรพธารณีโคตร มีความ

เสสนิพพาน หรือ ทิฏฐธัมมิกนิพพาน คือ นิพพานที่เห็นได้ในปัจจุบัน 2) อนุปติเสสนิพพาน หรือ สัมปรายิกนิพพาน คือ ดับกิเลสหมดสิ้นแล้ว พร้อมทั้งดับขันธ ส่วนนิพพาน 3 แบ่งตามลักษณะของการเข้าถึงได้แก่ 1) สุกุญฺจนิพพาน คือ นิพพานที่เข้าถึงด้วยการพิจารณาขั้นห้าว่าว่างเปล่า เป็นอนัตตา 2) อนิมิตตนิพพาน คือ นิพพานที่เข้าถึงได้ด้วยการพิจารณาขั้นห้าไม่เที่ยง เห็นอนิจจลักษณะ 3) อัปปนิตตนิพพาน คือ นิพพานที่เข้าถึงได้ด้วยการพิจารณาขั้นห้าโดยความเป็นทุกข์ คำไวพจน์ที่ใช้เรียกหรือมีความหมายเช่นกับนิพพาน มีมากถึง 64 คำ ยกตัวอย่างเช่น วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด) สันตะ (ความสงบ ระวัง) นิจจัง (เที่ยง) เขมมะ (ปลอดภัย) อนุตตระ (ยอดเยี่ยม ไม่มีอะไรยิ่งกว่า) สีวะ (เกษมสำราญ) อมตะ (ไม่ตาย) วิราคะ (คลายกำหนด) ตัณห์หักขะ (ที่สิ้นตัณหา) ธูระ (ยังยืน) โมกขะ (หลุดพ้น) เป็นต้น วัชระ งามจิตรเจริญ กล่าวว่านิพพาน มีความหมายว่าดับกิเลส ดับทุกข์ ดังนั้นนิพพานจึงไม่ใช่ อัตตา ดูเพิ่มใน วัชระ งามจิตรเจริญ, "อนัตตาและนิพพานในพระไตรปิฎก," วารสารครุศาสตร์ 1, no. 1(มกราคม-มิถุนายน) (2544)... หน้า 93-109.

¹⁰³ (สันสกฤต วิโมกษ บาลี วิโมกษ) คือภาวะที่จิตปลอดจากสิ่งรบกวนและตั้งไปในอารมณ์สมาธินั้นๆ มี 8 ประการ ได้แก่ 1) ผู้มีรูปมองเห็นรูปทั้งหลาย 2) ผู้มีรูปสัมผัสญาณภายในมองเห็นรูปทั้งหลายภายนอก 3) ผู้น้อมใจตั้งไปว่างาม 4) เพราะล่องรูปสัมผัสญาณโดยประการทั้งปวง เพราะปฏิขันธ์ญาณดับไป เพราะไม่ใส่ใจงานันตตสัญญาจึงเข้าถึงอากาสนัญญาตนะ โดยมนสิการว่าอากาศหาที่สุดมิได้ 5) เพราะล่องอากาสนัญญาตนะโดยประการทั้งปวง จึงเข้าถึงวิญญาณัญญาตนะ โดยมนสิการว่าวิญญาณหาที่สุดมิได้ 6) เพราะล่องวิญญาณัญญาตนะโดยประการทั้งปวงจึงเข้าถึงอากิญจัญญาตนะ โดยมนสิการว่าไม่มีอะไรเลย 7) เพราะล่องอากิญจัญญาตนะโดยประการทั้งปวงจึงเข้าถึงเนวสัญญานาัญญาตนะ 8) เพราะล่องเนวสัญญานาัญญาตนะโดยประการทั้งปวงจึงเข้าถึงสัญญาเวทิตนโรธ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 218.

¹⁰⁴ วิราคะ ความสิ้นกำหนด เป็นยอดแห่งธรรมทั้งปวง คำที่เป็นไวพจน์ของวิราคะ ได้แก่ มทนิมมทโนธรรมยังความเมาให้สร่าง ปิปาสวินโย ความนำเสียซึ่งความกระหาย อาลัยสมุคชาโต ความถอนขึ้นด้วยดีซึ่งอาลัยวฏฏุบงเจโท ความเข้าไปตัดเสียซึ่งวิฏฏะ ตณฺหุกโย ความสิ้นแห่งตัณหา นิโรโธ ความดับ นิพพานํ ธรรมชาติหาเครื่องเสียบแทงมิได้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 454. วิราคะโกฏี คือ มีนิพพานเป็นอารมณ์-ผู้วิจัย

เพียรเพ่งในสมาธิ มีการเห็นได้กว้างไกล เห็นแจ้งที่สุดแห่งธรรมธาตุ ได้การอยู่สบายในสรรพธรรม
 วิหารด้วยใจที่เป็นสมาธิ มีสาครปรัชญาที่เป็นไปกว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุด ถึงฝั่งแห่งญาณปารมิตา ได้
 บรรลุปรัชญาปารมิตาที่มีกำลังกล้า ผู้เข้าถึงความเป็นชาวโลกด้วยอิทธิปารมิตา มีสมาธิปารมิตา
 คล่องแคล่ว มีญาณรอบรู้ถูกต้องแม่นยำในอรรถ(ธรรม)ของพระตถาคต รู้วิธีการสอนธรรมอันแยบยล
 เชี่ยวชาญในนิรุกติ มีเมฆธรรมคือปฏิภาณอันมีกำลังหาที่สุดไม่ได้ บันลือสีหนาทด้วยความองอาจ
 สามารถ (มีวิศวกรรม) มีความยินดียิ่งในธรรมไม่มีอาลัย มีดวงตาที่เปิดและเห็นแจ้งสรรพธรรม มีดวง
 ญาณส่องสว่างภาพให้แจ้งเห็นความเป็นไปของโลกทั้งสิ้นเหมือนดวงจันทร์ส่องโลกให้สว่าง มีดวง
 ปรัชญาสว่างไสวส่องสัจฉัญย์ มีกองบุญหมดจดและมหาศาลดุจเขาจักรวาลและมีดวงญาณ(สว่างไสว
 และใส)ดุจเพชร ก้าวล่วงการอุปมาของอุปมาทั้งปวง(ไม่มีสิ่งใดเปรียบเทียบได้) มีอินทรีย์ธรรมที่ทำให้
 หน่อแห่งญาณเจริญงอกงาม เป็นผู้แก้คลั่งคล้ำดุจธงชัย มีวิริยะเป็นเครื่องทำลายอำนาจของมารทั้งปวง
 มีเดชแห่งญาณหาที่สุดไม่ได้ มีกายล่องพันโลก มีปรัชญาแทงตลอดในสรรพธรรมโดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น
 มีญาณรู้แจ้งที่สุดแห่งธรรมที่เป็นเหตุดับและธรรมที่เป็นเหตุเกิด มีธรรมที่เป็นภูตโกฏี มีจักขุเครื่อง
 พิจารณาเห็นอนิมิตตธรรม มีกุศลปายะเครื่องบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาทั้งปวง มีญาณแห่งอภัย
 ธรรม¹⁰⁵ เป็นโคจร เป็นผู้เห็นแจ้งคติเป็นที่ไปของสัตว์โลกทั้งปวง ไปสู่คติแห่งพุทธเกษตรทั้งปวงโดยไม่
 ต้องมีขั้นที่ป็นจุดเริ่มต้นที่อาศัย เห็นแจ้งสรรพธรรมโดยไม่มีสิ่งปิดกั้นคือความมืดมิด มีญาณมณฑลที่
 ไม่ถูกความมืด(อวิชชา)ปิดบัง มีโอภาสธรรมแผ่ไปตลอดทิศทั้งหมด เป็นบุญเขตของชาวโลกโดยความ
 ประเสริฐ เป็นที่บุคคลที่ใครเห็นหรือได้ยินก็มีความสุขเหมือนดวงจันทร์(ทำความเย็นใจให้เกิดแก่ผู้
 มองดู) เป็นแหล่งแห่งบุญของชาวโลกดุจเขาพระสุเมรุ มีความแก้คลั่งคล้ำสามารถได้ว่าทะธรรมกับเหล่า
 ชนผู้เป็นมิจฉาทิฐิ บันลือเสียงได้ไกลทั่วพุทธเกษตรทั้งปวง ไม่มีความเบื่อหน่ายต่อการเห็นพุทธกาย
 สามารถทำพุทธสรีระทั้งหมดให้ปรากฏได้ อธิษฐานกายให้เป็นไปตามการอบรมสั่งสอนสัตว์โลกได้ ทำ
 กายเดียวให้ขยายไปทั่วทั้งเกษตรทั้งหมดได้ มีมณฑลแห่งอภิสังขารบริสุทธิ มีมหาญาณเป็นเครื่อง
 เข้าถึงทุกที่ได้โดยไม่มีสิ่งขวางกั้นดุจอากาศธาตุ ทำกายของสรรพสิ่งในธรรมธาตุทั้งสิ้นให้ปรากฏใน
 ญาณมณฑล มีญาณสว่างไสว่าดุจดวงอาทิตย์ที่เป็นแสงสว่างให้แก่ชาวโลกทั้งปวง มีกำลัง
 ความสามารถปรับให้เหมาะต่อชาวโลกได้ มีญาณรู้แจ้งอภัยอาศัยและอินทรีย์ของสรรพสัตว์ มีวิสัยที่ไป
 เป็นไปเพื่อการสรรพธรรม เป็นผู้แสดงสรรพธรรมที่ไม่อุบัตตามสภาพความเป็นจริง มีญาณรู้แจ้งสรรพ
 ธรรมที่อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น สามารถแทงตลอดได้ทั้งหยาบและละเอียด มีพุทธภูมิอันลุ่มลึกเป็น

¹⁰⁵ อภัย ไม่เป็นสอง ไม่มีสอง เป็นเอก ความจริงอันสูงสุด (ปรมัตถ) Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 18.

คติ มีญาณเครื่องแทงตลอดโศกโศกพร้อมทั้งอรรถ บท และพยัญชนะที่ลุ่มลึก เป็นผู้แสดงอรรถแห่งบท และพยัญชนะอันปราศจากที่สิ้นสุด สามารถแสดงอรรถแห่งสาครสูตรทั้งสิ้นด้วยธรรมบทเดียวได้ มี ญาณสรณะไฟบุลย์เป็นเครื่องรองรับธารณี¹⁰⁶ มีความตั้งมั่นเป็นเครื่องรองรับตลอดกาลไม่มีสิ้นสุด มี ญาณรู้แจ้งที่เข้าถึงกาลยาวนานได้ด้วยขณะจิตเดียว มีอภิญาญรู้แจ้งสรรพโลก รู้ทั้งอดีต ปัจจุบัน และ อนาคตได้ด้วยขณะจิตเดียว สามารถแสดงธารณีแห่งสรรพธรรมและสาครพุทธธรรมอันหาที่สุดไม่ได้ เป็นผู้หมุนจักรแห่งธรรมให้เป็นไป เป็นผู้ไม่หวนกลับเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก มีปรัชญาโอกาส และชญาณโอกาสที่เป็นไปในพุทธวิสัย มีสมาธิเป็นเครื่องเห็น(สุทัคนสมาธิ)ตลอดเวลา มีชญาณอภิญา ในเพราะการแจจแจงสรรพธรรมได้โดยไม่ติดข้อง มีญาณเป็นไปในวิสัยของวิโมกข์คล่องแคล่วเป็นเหตุ ให้เห็นสรรพารัมพะโดยอาการนำล้อมใส เป็นผู้ไปสู่ธรรมธาตุที่มีอยู่ทุกที่ในทิศทั้งสิบ เป็นที่รวมลง แห่งธรรมธาตุใหญ่น้อยในทิศทั้งสิบ รู้โพธิจิตในที่เล็กละเอียดแม้ในละอองได้ เป็นผู้แสดงวรรณะหมด จดของประกฤติ เป็นที่รวมสรรพสิ่งไว้ในที่เดียว มีญาณและคุณอนันต์ที่อยู่ในเอกกายอันเป็นคลังแห่ง ปรัชญาและบุญ ได้รับการสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าทั้งปวง มีคุณและลักษณะเกินจะพรรณนาให้หมด สิ้นได้ด้วยบทและพยัญชนะทั้งปวง

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่นั่งประชุมแวดล้อมกันอยู่ที่พระอารามเซตวันย่อมเข้าถึงสมุทคุณของ พระตถาคต เป็นผู้สว่างไสวเพราะรัศมีของพระตถาคต ผู้มีธรรมตาที่เกิดจากมหาปิติมีกำลังกล้า และมี โอกาสของโพธิสัตว์ธรรมทั้งปวงอันเป็นอนิจนโดย ได้เห็นมหาปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นจากสรณะทั้งหมด เกิดขึ้นที่กุฎาคารทั้งหลายนั้น และเกิดขึ้นที่เครื่องอุปโภคของพระโพธิสัตว์ ปาฏิหาริย์นั้นแผ่ขยาย ครอบคลุมไปทั่วทั้งธรรมธาตุ ใน(มีอาการอย่างนี้)ทุกๆ ขณะจิตมีกลุ่มเมฆารัศมีชาลาที่ไฟบุลย์เกิดขึ้น

¹⁰⁶ บทธรรม หรือคำสอนที่ย่อเนื้อหาสาระสำคัญของคัมภีร์ทั้งหมดให้สั้นลงเหลือเพียงหนึ่งประโยค หรือหนึ่งคาถา มหายานเชื่อว่าการบูชากายธรรมของพระพุทธเจ้าทำให้ได้บุญมากดังนั้นจึงบรรจุคำสอนที่เป็นหัวใจ สำคัญของพระพุทธเจ้าบรรจุไว้ในเจดีย์เพื่อกราบไหว้บูชา ต่อมาแนวคิดนี้จึงถูกพัฒนาเป็นธารณี ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 158. บางคราว เรียกว่า มंत्रา ปริตร เชื่อว่ามีพลังอำนาจในด้านการคุ้มกันภัย Winternitz กล่าวว่า แนวคิดนี้น่าจะเป็นอิทธิพล ของคัมภีร์พระเวทโดยเฉพาะอาถรรพ์เวท พุทธศาสนมหายานรับมาและพัฒนาให้เป็นบทสวดสำหรับการสรรเสริญ การขอพร ภายหลังได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญและมีบทบาทสำคัญถ่ายทอดมาถึงยุคปัจจุบัน ปัจจุบันมีมหายาน นิิกายที่ให้ความสำคัญกับธารณี เช่น ลัทธิมนตรยาน เน้นการทรงจำ การสวดธารณีว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ โลกปาละ M. Winternitz, *A History of Indian Literature Vo. II Buddhist Literature and Jaina Literature* (Calcutta: University of Calcutta, 1933), p. 381. ส่วนเสถียร โปธินันท์กล่าวว่า มหายาน เชื่อว่าการสวดสวดธารณีสามารถขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงได้ ทำให้ผู้สวดมีความหมจดจจากบาปอกุศลได้ เสถียร โปธินันท์, *ปรัชญามหายาน*, ed. 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 177-178.

จากนั้นแผ่กระจายไปตลอดทั่วทิศทั้งสิบทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกทั้งปวง| มีเมฆาระฆังแก้ว
 มณีที่มีดังกังวานสรรเสริญคุณ ลักษณะและวรรณะของพระตถาคตทั้งปวงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และใน
 อนาคตตั้งสะท้อนไปทั่วทิศทั้งสิบ| เมฆาเสียงของชาวโลกทั้งปวงเกิดจากสรรพารัมพะทั้งปวง แสดง
 วิบากกรรมของสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยกังวานก้องไปในทิศทั้งสิบ| ทำเมฆารูปแสดงโพธิสัตว์ปณิธาน
 และโพธิสัตว์จรรยาที่มีความแตกต่าง พร้อมด้วยเสียงสรรเสริญโพธิสัตว์ปณิธานดังไปตลอดทิศทั้งสิบ|
 ทำเมฆารูปกายของพระโพธิสัตว์ที่มีลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะทุกประการให้ปรากฏขึ้นในทิศ
 ทั้งสิบ| ทำเมฆาโพธิสัตว์มณฑลเหมือนกับตถาคตมณฑลในอดีต ปัจจุบันและอนาคต แสดงอสังการ
 ของการตรัสรู้โพธิของพระตถาคตทั้งหมดให้ปรากฏในทิศทั้งสิบ| ทำเมฆาอสังการให้เกิดขึ้นจากสรร
 พารัมพะ¹⁰⁷ให้สะท้อนภาพของพญานาคกำลังพ่นน้ำให้ตกเป็นฝนกลิ่นหอมอย่างต่างๆ ให้มีกลิ่น
 หอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งสิบทิศ| ทำเมฆารูปของพระอินทร์ผู้ปกครองโลกทั้งปวงกำลังแสดงจรรยาของ
 พระโพธิสัตว์สมันตภัทระ ให้ปรากฏขึ้นในทุกทิศทั้งสิบ| ทำเมฆาแสดงพุทธเกษตรที่มีความบริสุทธิ์และ
 เต็มไปด้วยอัญมณีที่เกิดจากอาร์มพะ¹⁰⁸ แสดงการหมุนธรรมจักรของพระตถาคตทั้งหมด ให้ปรากฏ
 ทั่วทิศทั้งสิบ| ปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์ที่เกิดขึ้นเพราะการอธิษฐานและธรรมตาอันเกิดจากโอกาส
 ธรรมที่เป็นอนิจนโดยเหล่านั้นมีอสังการยิ่งใหญ่และมีมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหลายที่มีมากเกิน
 จะกล่าวให้หมดสิ้นได้ ทักกล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น||

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์มัญชุศรี กุมารภูต เมื่อจะแสดงปาฏิหาริย์ทั้งปวงนั้นจึงได้ตรวจดูทิศทั้ง
 สิบด้วยพุทธาธิษฐานแล้วกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า:

11. เมื่อพระโพธิสัตว์ทั้งหลายได้เห็นพุทธาธิษฐานที่พระพุทธเจ้าทรงทำให้
 เกิดขึ้นและเป็นไปยิ่งใหญ่เอนกอนันต์ในพระอารามเขตวันแล้ว เนรมิต
 เมฆากายของสรรพารัมพะให้เกิดขึ้นแล้วขยายออกไปสู่ทิศทั้งปวง||
12. รูปกายเอนกอนันต์ของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุตรของพระสุคต ล้วนเป็นกาย
 ที่มีความอันหมดจด กว้างขวางไพบุลย์ มีอสังการตรงามวิจิตร ปรากฏ
 เกิดขึ้นจากอาสนะและเครื่องตกแต่งทั้งหลาย||
13. รัตนะทั้งหลายเปล่งแสงรัศมีไปในระหว่างเกษตรทั้งหลาย และมีเสียงของ
 พระพุทธเจ้าดังออกมาจากปลายขนของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุตรของพระ
 สุคต||

¹⁰⁷ อาร์มพะ(หรือ อาลัมพะ) วัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์ Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol.2.", p. 105.

¹⁰⁸ มน หรือ ใจ ดูความหมายที่ 3 ในibid., p. 105

14. อัฐภาพที่ดังามผุดผ่องตั้งกายพรหมและกายอินทรา มีอริยาบถสงบน่า
เลื่อมใสปรากฏขึ้นมาจากพฤษาและดอกไม้นานาพันธุ์แล้วกล่าว
สรรเสริญองค์ชยานอยู่||
15. พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้เป็นเหมือนพระสมันตภัทรโพธิสัตว์ ผู้มีกาย
ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะมีจำนวนมากมายอจินไตย
เกินจะนับประมาณได้ ล้วนเป็นนิมิตที่ปรากฏจากขนของพระสุคต||
16. เมฆาลังการของสมุทรรคผู้มีเสียงสรรเสริญสาครคุณของพระโพธิสัตว์ผู้
เป็นบุตรที่เกิดแต่พระสุคตเจ้าในกาลทั้งสาม||
17. เสียงแสดงสมุทรรกรรมของสัตว์ดังก้องออกมาจากแก่นกลางของต้นไม้ที่อยู่
ในพระอารามเซตวัน||
18. พระชินเจ้าทั้งหลายในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคตเนรมิตรูปที่มีในเกษตร
ทั้งหมดให้ปรากฏขึ้นที่สรรพารัมณะจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีในเกษตร||
19. ที่เส้นขนแต่ละเส้นที่อยู่ทีกายมีพระพุทเจ้าจำนวนมากมหาศาล และ
(พุทเกษตร)ที่ประทับอยู่ของพระชินพระพุทเจ้าทั้งหลาย||
20. พระพุทเจ้าทั้งหลายนั้นเปล่งรัศมีออกจากพระวรกาย จากนั้นรัศมี
เหล่านั้นได้กลายเป็นเมฆาสมุทรรเครื่องหอมและดอกไม้มีรัศมีเปล่งประกาย
มากเท่ากับจำนวนของสัตว์โลก กระจายไปทุกทิศทำให้สัตว์ทั้งหลายมี
ความแก่กล้าด้วยอุบายทั้งหลาย ||
21. (รัศมีเหล่านั้น)แผ่ขยายไปทั่วทั้งวิมานแก้ว ครอบคลุมเกษตรทั้งหลายใน
ทุกทิศ ครอบคลุมวิมานแก้ว ครอบคลุมท้องฟ้ากว้างขวางหาประมาณมิได้
และครอบคลุมมณฑลของพระโพธิสัตว์แล้วทำให้สถานที่เหล่านั้นเต็มไปด้วย
ด้วยสัตย์ความจริง||
22. เกษตรของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นโอรสของพระสุคตเจ้าที่ดำรงอยู่ในกาลทั้ง
สามในทิศทั้งหลายผู้เป็นคณนายแพทย์ใหญ่ ได้มีความหมดจดผ่องแผ้วด้วย
สมันตภัทรจรยา||
23. กับทั้งหลายอันวิจิตรด้วยอสังการและความบริสุทธิ์หาประมาณไม่ได้ และ
สัตว์โลก ได้ปรากฏให้เห็นด้วยภาพสะท้อนในท้องฟ้าเบื้องบนพระ
อารามเซตวันทั้งสิ้น||

ครั้งนั้นแล บรรดาพระโพธิสัตว์ผู้มีรัศมีสว่างไสวเพราะพุทสมานิ พระโพธิสัตว์แต่พระองค์ได้
ก้าวเข้าสู่มหากุณามุขจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทเกษตรจำนวนมากเกินจะกล่าวให้หมดได้ พระ

โพธิสัตว์เหล่านั้นล้วนบำเพ็ญจรรยาเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลกทั้งมวล | พระโพธิสัตว์ผู้มีสมาธิตั้งมั่นเหล่านั้นแปลงรัศมีจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากเกินจะกล่าวพรรณนาให้หมดสิ้นได้ออกจากปลายขนแต่ละเส้น | และในรัศมีที่เปล่งออกจากปลายขนแต่ละเส้นมีเมฆาโพธิสัตว์นิมิตเกิดขึ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากเกินจะกล่าวพรรณนาให้หมดสิ้นได้ และมีรูปร่างเหมือนอินทราผู้เป็นใหญ่แห่งโลก และหมู่กายที่มีใบหน้าเหมือนสัตว์โลก และ หมู่กายของสรรพสัตว์ที่มี (อินทรีย์) แก่กล้าต่างกัน | เกิดขึ้นจากปลายเส้นขนแล้วก็กระจายออกไปตลอดธรรมชาติในทิศทั้งปวง ปลุกสัตว์ทั้งหลาย(ที่หลับใหล)ให้ตื่น และอบรมให้มีความแก่กล้ามากขึ้น | ด้วยการแสดงการเคลื่อนจาก(ดุสิต)เทวภาพ แสดงการมาอุบัติขึ้นในโลกทั้งสิ้น แสดงโพธิสัตว์จรรยาอนาลด ด้วยการทำนิมิตให้เกิดขึ้นในจิตที่กำลังหลับฝัน ด้วยการแสดงโพธิสัตว์ปณิธาน แสดงการเข้าสู่โลกธาตุ แสดงการบำเพ็ญทานปารมิตา แสดงการบำเพ็ญตถาคตคุณ แสดงการบำเพ็ญกษานติปารมิตาในเพราะถูกตัดอวัยวะน้อยใหญ่ แสดงการบำเพ็ญวิริยปารมิตาของพระโพธิสัตว์ด้วยการเข้าสู่โลกด้วยกายต่างๆ ด้วยการแปลงรัศมีโอกาสแห่งมรรคาของพุทธญาณ ญาณ วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติ แสดงการแสวงหาพุทธธรรมด้วยการสละอวัยวะจำนวนมากนับอสงไขยไม่ได้เพื่อแลกกับการได้รู้ธรรมแม้เพียงบท หรือพยัญชนะเดียว และด้วยการเข้าไปหาเพื่อสอบถามสรรพธรรมจากพระตถาคต แสดงสาครอุปายะที่มีนัยหลากหลายในการเข้าสู่โลก ในการสอนสัตว์ให้เป็นผู้แก่กล้าและสอนให้มุ่งต่อสรวัชฌายตามกาลตามอัธยาศัยที่เหมาะสม แสดงธงชัยคือกำลังแห่งบุญสัมภาระและญาณสัมภาระของพระโพธิสัตว์อันเป็นเครื่องปราบปรวาทิและเป็นเครื่องย่ำยีหมู่มารทั้งปวง แสดงญาณภูมิอันเป็นความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ แสดงญาณภูมิอันเป็นความรู้ยิ่งที่วิเศษกว่าชาวโลก แสดงญาณภูมิอันเป็นเครื่องแทงตลอดอัธยาศัยและวิสัยของสรรพสัตว์ แสดงขอบเขตญาณคือการรู้ยิ่งในอินทรีย์ แนวทาง [45] และความรู้ยิ่งในการทำลายกิเลสของสรรพสัตว์ พร้อมทั้งวาสนา แสดงญาณภูมิอันเป็นความรู้ยิ่งในวิบากของกรรมที่ทำให้สรรพสัตว์มีความแตกต่างกัน แสดงอุปายะเครื่องอบรมสรรพสัตว์ที่มีจำนวนมากเหมือนฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากเกินจะกล่าวพรรณนาให้หมดได้(อนภิลापये¹⁰⁹)

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจึงเป็นผู้กลับมาสู่ภพของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ได้แก่ เข้าสู่ภพของเทวดานาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ พรหม อินทร์ มนุษย์ ยมโลก เปเรตวิสัย นรก สัตว์เดรัจฉาน ด้วยมหากรุณาโดยไม่ลำเอียงเลือกหน้า ด้วยปณิธานโดยไม่แบ่งแยก ด้วยญาณโดยไม่แบ่งแยก ด้วยความเพียรเพื่อสงเคราะห์สัตว์โดยไม่แบ่งแยกเพื่อการอบรมสรรพสัตว์ตามอัธยาศัย คือ บางคนบรรลुได้ด้วยเห็น(รูปร่าง) บางคนบรรลुได้ด้วยการฟัง(เสียง) บางคนบรรลुได้ด้วยการระลึกถึง

¹⁰⁹ หนว้นับที่ใช้บ่งจำนวนของพระโพธิสัตว์มีรายละเอียดในเนื้อในบทของอินทริยศวร

บางคนบรรลุได้ด้วยการบันลือสีหนาท บางคนบรรลุได้ด้วยการเอ่ยพระนาม บางคนบรรลุได้ด้วยการเห็นดวงรัศมี บางคนบรรลุด้วยการเปล่งรัศมีซาลาให้มีความแก่กล้า(เป็นต้น) พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้นได้ทำให้พระอารามเขตวันตลอดจนสัตว์ธาตุทั้งหมดให้มองเห็นเหตุอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้น | และ (พระโพธิสัตว์ทั้งหลายนั้น) ไม่ได้ลุกออกไปจากเบื้องพระบาทของพระตถาคตเลย | และบริวารที่นั่งอยู่ที่ภูฏาคารในภพของตนๆ ปรากฏให้เห็นทั้งหมดในทิศทั้งสี่โดยไม่ได้ลุกออกไปจากเบื้องพระบาทของพระตถาคตเลย | พระโพธิสัตว์บางเหล่าได้เนรมิตเมฆาให้สรรพสัตว์มองเห็นเพื่อทำความพร้อมให้เกิดขึ้นโดยไม่ลุกออกไปจากมณฑลบริษัทของพระตถาคต พระโพธิสัตว์บางพวกเข้าไปในหมู่บ้าน นคร นิคม ชนบทและ ราชธานีด้วยอัตภาพ¹¹⁰ ของพระโพธิสัตว์ | บางกลุ่มไปด้วยอัตภาพของสมณะ บางกลุ่มไปด้วยอัตภาพที่เป็นพราหมณ์ บางกลุ่มไปด้วยอัตภาพที่ระดับตกแต่ตั้งแต่นั่นจนถึงส่วนล่าง บางกลุ่มไปด้วยอัตภาพที่เป็นแพศย์ บางกลุ่มเป็นพ่อค้า บางกลุ่มเป็นผู้ประกอบสุภาชีวะ (อาชีพสุจริต) บางกลุ่มเป็นนักพ้อน บางกลุ่มเป็นคณริบใช้เทวาลัย บางกลุ่มเป็นศิลปิน |

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาที่เป็นดุจอินทราชา แก่ชาวโลก และเป็นเครื่องแสดงมณฑลศิลปะทั้งปวง เป็นดุจประทีปส่องสว่างแก่ชาวโลกคือการทำญาณให้เกิดขึ้น เป็นเครื่องประดับของสัตยาริษฐานทั้งปวง เป็นแสงสว่างแห่งธรรมทั้งปวง เป็นเครื่องมุ่งตรงต่อยานเครื่องดำเนินไปสู่ทิศทั้งปวง เป็นประทีปส่องธรรมมณฑล ได้เข้าไปสู่คาม นคร นิคม ชนบท และราชธานีทั้งหลายเพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้เป็นผู้มีความพร้อม ด้วยอำนาจของกาล ด้วยการอนุวัติตามกาล ด้วยการได้(สว)กายและอำนาจตามสมควร โดยการอนุวัติให้เหมาะแก่ภพภูมิของสัตว์ที่จะต้องสอน (ได้แก่) ด้วยกาย วรรณะ สถานะ ด้วยเสียง ด้วยภาษา ด้วยอิริยาบถ ด้วยสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ||

พระมัญชุศรี

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์มัญชุศรี กุมารภูตอยู่ที่ภูฏาคารพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์บริวารที่มีจรรยาเสมอกัน มีวัชรปาณิตติดตามอยู่เนืองนิตย์ มีสิริระกายเหมือนเทวดา ผู้บำเพ็ญวิริยบารมี คือสอนให้ชาวโลกเข้าถึงพละ ผู้มีจิตตั้งมั่นต่อการเข้าไปปรับใช้พระพุทเจ้าทั้งปวง เป็นเทวดาผู้ดำเนินตามปณิธานในกาลก่อน ผู้เป็นดุจปฐวีเทพผู้ปรารถนาการฟังธรรม ผู้เป็นเหมือนเทวดาประจำแม่น้ำ เทวดาประจำลำธาร บึงและสระน้ำน้อยใหญ่ ผู้มีมหากรุณา ผู้เป็นเทวดาที่มีปรัชญาสว่างไสวดุจประทีปที่มีเปลว (สว่างไสว) เป็นผู้มิ่งกุฎเหมือนนายุเทพ เป็นเหมือนเทวดาประจำทิศผู้มีญาณส่องสว่างไปทั่วทุกทิศ เป็นเหมือนรัตติกาลเทพผู้ทำลายความมืดมนอนธการแห่งราตรีคืออวิชา เป็นเหมือนเทวดาประจำวันผู้ทำปาฏิหาริย์คือความสว่างไสวของเวลากลางวันคือความเป็นผู้ไปแล้วอย่างนั้น (ตถตา) ผู้

¹¹⁰ ศัพท์เดิมคือ วรรณะ

เป็นเหมือนเทวดาประจำท้องฟ้าที่ทำให้ล้อการของอากาศธาตุทั้งปวงเกิดขึ้น ได้แก่ธรรมชาติ ผู้เป็นเหมือนสาครเทพที่คอยช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้ข้ามฝั่งแห่งมหาสมุทรคือภพ ผู้เป็นเหมือนบรรพตเทพผู้มีความเพียรในการสั่งสมเสบียงเพื่อสรวลชุกดา ผู้มีใจสูงเพราะมีกุศลมูลสูงโดดเด่นเหมือนยอดภูผา ผู้เป็นเหมือนนทีเทวดาที่บันดาลลงการให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ และทำให้สรรพสัตว์มีปณิธานมุ่งสู่พุทธคุณ เป็นเหมือนเทวดาประจำนครที่คุ้มครองบริบาลจิตตนครของชาวโลก เป็นเหมือนพญานาคผู้เป็นใหญ่ผู้ปรารถนาที่จะเข้าถึงนครธรรม ผู้เป็นเหมือนราชาแห่งยักษ์ที่รักษาสรรพสัตว์ เป็นเหมือนราชาแห่งคนธรรพ์ผู้ทำความปิติแรงกล้าให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก เป็นเหมือนพญากุมภาน¹¹¹ผู้คอยขับไล่เปรต เป็นเหมือนพญาครุฑผู้พระราชทำให้สรรพสัตว์ข้ามสาครแห่งภพ เป็นเหมือนท้าวสุเรนทร์ผู้มีใจปรารถนาตถาคตพลกาย คือ การหลุดพ้นจากโลกทั้งมวล เป็นผู้มีใจอ่อนนุ่มเหมือนท้าวโมหิเคนทรราชผู้ไปสูที่ทุกสถานด้วย(การพิบภัยให้อ่อน)เลื้อยลำตัว ผู้มีใจปิติเพราะการเห็นพระตถาคต ผู้เป็นเหมือนท้าวเทวินทรราช¹¹² ผู้มีใจหวาดสะดุ้งต่อสังสาระและมีหน้าแห่งนอมเบื่องบน ผู้เป็นเหมือนท้าวมหาพรหมผู้มีสิริระน้อมลงทำความนอบน้อม

พระโพธิสัตว์มัญชุศรี กุมารภูตพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์บริวารที่มีคุณอย่างนั้น ได้ออกจากวิหารที่อยู่ของตน ได้ทำประทักษิณ¹¹³ พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ที่ได้รับการสรรเสริญและการบูชาด้วยความเคารพมากหลายร้อย ได้ทำการบูชาด้วยการบูชาต่างๆ แล้วหลีกไปจากที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า เดินทางไปสู่ทักษิณาบถ||

ครั้งนั้น พระสารีบุตรผู้มีอายุ เพราะพุทธานุภาพจึงมองเห็นพระโพธิสัตว์มัญชุศรี กุมารภูตผู้กำลังเดินทางออกจากพระเชตวันไปสู่ทิศทักษิณพร้อมกับคณะพระโพธิสัตว์ผู้มีวัยหนุ่ม | ครั้นได้เห็นแล้ว พระสารีบุตรได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “เราควรไปสูชนบทจรรยาในทิศทักษิณกับพระโพธิสัตว์มัญชุศรี กุมารภูต” | ท่านพระสารีบุตรและภิกษุบริวารจำนวน 60 รูปได้ออกจากวิหารที่อยู่ของตนแล้วไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า | เมื่อเข้าไปแล้ว กราบถวายบังคมด้วยเศียรเกล้าที่พระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วมองดูพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อได้รับพุทธานุญาตแล้วจึงทำประทักษิณพระผู้มีพระภาคเจ้าสามรอบ แล้วพาภิกษุผู้เป็นสัทธิวาหริกที่เพิ่งบวชได้ไม่นานจำนวน 60 รูปเดินทางออกจากที่

¹¹¹ (บาลี กุมภาน) จัดเป็นเทวดาจำพวกหนึ่งมีท้องใหญ่ มีตัวลำสั้นเหมือนหม้อ อธิปไตยของกัมภันท์คือท้าววิรุฬหก ส่วนกัมภานท์ในฝ่ายวรรณกรรมสันสกฤตอธิบายว่าเป็นพวกผิชนิดหนึ่งที่มีอณตขนาดใหญ่เท่าหม้อ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 125-126.

¹¹² Gv : เทวนไทร, Gvs : เทวนไทร ผู้เป็นใหญ่แห่งเทพ ได้แก่พระอินทร์

¹¹³ การเดินเวียนขวาตามเข็มนาฬิกาเป็นอาการแสดงความเคารพ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 206.

ประทับของพระผู้มีพระภาค บรรดาภิกษุเหล่านั้น ได้แก่ ภิกษุสาครพุทธิ ภิกษุมหาสุทตะ ภิกษุปัญย
ประภา ภิกษุมหาวัตตะ ภิกษุวิภูตตะ ภิกษุวิศุทธจารี ภิกษุเทวศรี ภิกษุอินทรมติ ภิกษุพหุโมตตมะ
ภิกษุประสานตมตี เป็นต้น|

ก็แลภิกษุทั้งหลายนั้นเป็นผู้ได้ทำอธิการไว้ในพระชินเจ้าในกาลก่อน ได้ปลุกกุศลมูลมาแต่กาล
ก่อน มีอธิมุกตีกว้างขวาง มีศรัทธาเลื่อมใส มีเจตนาและอาจารย์กว้างขวาง เป็นผู้เห็นแจ้งพุทธเกษตร
มีใจถึงพร้อมประภคติดันเป็นธรรมสภาวะ แสวงหาตถาคตคุณและปรารถนาประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่น
เป็นผู้ควรแก่การสั่งสอนด้วยเทศนาของพระโพธิสัตว์มีัญชุกรี ได้เดินทางไปกับพระโพธิสัตว์มีัญชุกรี
กุมารภูต||

ครั้งนั้นแล พระศาสดาผู้มีอายุ เมื่อจะออกเดินทางจึงหันไปมองภิกษุทั้งหลายนั้น แล้วกล่าว
กับพระสาครพุทธิภิกษุว่า “ดูก่อน สาครพุทธิผู้มีอายุ ท่านจงดูกายของพระโพธิสัตว์มีัญชุกรีและพระ
โพธิสัตว์บริวารทั้งหลายที่กำลังเดินทางไปกับพระมีัญชุกรีกุมารภูต กายของพระมีัญชุกรีกุมารภูตผุด
ผ่องยิ่งนัก สว่างไสวยิ่งกว่ากายของมนุษย์และเทวดาทั้งปวง กายของท่านงดงามวิจิตรไปด้วยลักษณะ
มหาบุรุษและอนุพยัญชนะ มีรัศมีมณฑลสว่างไสว มีข่ายรัศมีแผ่กว้างไกลหาประมาณไม่ได้ พระมีัญชุกรี
ศรีเปรียบเหมือนมารดาของสัตว์โลก ท่านเป็นผู้ทำลายความทุกข์อันหาประมาณไม่ได้ให้มลายสิ้นไป มี
บริวารมาก ท่านมีกุศลมูลที่ได้สั่งสมมาดีแล้วจำนวนมาก” | การเดินทางของท่านมีความยิ่งใหญ่ดุจ
ขบวน(เกียรตียศ)ที่กำลังมุ่งหน้าไปสู่มณฑลในทิศต่างๆ และทำให้ชุ่มทรัพย์ใหญ่ คือ บุญเกิดขึ้น
มากมายทั้งด้านซ้ายและด้านขวา| แม้นั้นไม่ยอมปรากฏเป็นเหมือนกำลังแสดงความยินดีและชื่นชม
เพราะอานิสงส์แห่งกุศลมูลที่ได้อุปฐากพระพุทธรูปเจ้าในกาลก่อน| ผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งหลายเนรมิตฝน
ให้ตกเพื่อน้อมบูชาแก่ท่าน| ข่ายรัศมีขาลามณฑลที่เกิดขึ้นจากพระอนุโลมของพระตถาคตทั้งมวล
จากทิศทั้งสิบ และเสียงแสดงพุทธธรรมทั้งปวงที่ตั้งก้องกังวาน ได้มาตกลงที่จอมกระหม่อม(ของพระ
มีัญชุกรีกุมารภูต)”| พระศาสดาผู้มีอายุกล่าวสรรเสริญวาทะของพระโพธิสัตว์มีัญชุกรี กุมารภูตที่
เกิดขึ้นและกำลังเป็นไปหาประมาณไม่ได้แก่ภิกษุ(บริวารของตน) ด้วยประการที่กล่าวแล้วอย่างนี้ แล้ว
กล่าวคำพรรณนา ชี้แจง ทำให้แจ้ง บรรยาย เปิดเผย ทำให้กระจ่างแจ้งมากขึ้น| เมื่อพระศาสดา ได้
กล่าวยกย่องคุณของพระโพธิสัตว์มีัญชุกรี กุมารภูตอย่างนี้ทำให้พระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นมีจิต
เลื่อมใส มีปีติกำลังแรงกล้าเกิดขึ้น เป็นผู้มีความเบิกบาน มีใจน้อมนวลควรแก่การงาน มีอินทรีย์หมดจด
มากยิ่งขึ้น มีโสมนัสเกิดขึ้น ความเศร้าสลดใจได้มลายไปสิ้น จิตคลายจากความหม่นหมองและความ
ข้องใจทั้งปวง ย่อมเป็นผู้เข้าใกล้การเห็นพระพุทธรูปเจ้า มีใจน้อมไปในพุทธธรรม มีอินทรีย์หมดจด เกิด
ความเลื่อมใสมีกำลังกล้า เกิดมหากรุณา ก้าวลงสู่ดวงปารมิตา เกิดมหาปณิธานขึ้น พระพุทธรูปเจ้า

ทั้งหลายเปล่งรัศมีสว่างไสวขึ้นในทิศทั้งสิบ| ภิกษุเหล่านั้นเมื่อได้ความเลื่อมใสในสรวัชชุตานัน
ประเสริฐมีกำลังแรงกล้าอย่างนี้แล้ว จึงได้กล่าวกับท่านพระศาสดาว่า “ขอท่านจงพาพวกเราไปสู่ที่
พำนักของ(พระมัญชุศรี कुमारภุตผู้เป็น) สัตบุรุษนั้นด้วยเถิด” | ครั้งนั้นแลท่านพระศาสดามีอายุและ
ภิกษุเหล่านั้นได้เข้าไปหาพระโพธิสัตว์มัญชุศรี कुमारภุตแล้วกล่าวกับท่านว่า “ดูก่อน ท่านพระมัญชุศรี
กุมารภุต ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้มีความปรารถนาที่จะพบกับท่าน” | ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์มัญชุศรี
กุมารภุตพร้อมด้วยคณะพระโพธิสัตว์ผู้มีกายงดงาม ได้หมุนตัวหันกลับมามองดูภิกษุเหล่านั้นอันมี
มณฑลบริษัทเป็นประมาณและมีพื้นเป็นมณฑลด้วยการมองอย่างพญาช้าง¹¹⁴ | ครั้งนั้นแล ภิกษุ
เหล่านั้นได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าทั้งคู่ของพระโพธิสัตว์มัญชุศรี कुमारภุตแล้วพนมมือประคอง
อัญชลีกล่าวคำนี้ว่า “ด้วยกุศลมูลนี้ มีพระพุทธเจ้าศากยมนีทรงเป็นประจักษ์พยาน ด้วยกุศลมูลนั้น
ขอให้พวกเราทั้งหลายพึงเป็นเช่นกับท่าน ขอให้มียกายอย่างนี้ มีโสมพะโยมอย่างนี้ มีลักษณะ(มหาบุรุษ)และ
สามารถเนรมิตกายได้เหมือนอย่างท่าน” ||

เมื่อพระภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว พระโพธิสัตว์มัญชุศรี कुमारภุตจึงได้กล่าวกับภิกษุ
เหล่านั้นว่า “เมื่อกุลบุตรและกุลธิดาปฏิบัติตามมหายาน 10 ประการด้วยใจตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ย่อม
ก้าวเข้าสู่ตถาคตภูมิ จะต้องกล่าวอะไรถึงโพธิสัตว์ภูมิ| ข้อปฏิบัติมหายาน 10 ประการมีอะไรบ้าง?
[49] ได้แก่ ตั้งใจมั่นในเพราะการเห็นพระตถาคต ตั้งใจมั่นในเพราะการเข้าไปหา และการเข้าไปบูชา
พระตถาคตเจ้าทั้งปวง ตั้งใจมั่นในการสั่งสมกุศลมูล ตั้งใจมั่นในการแสวงหาธรรมทั้งปวง ตั้งใจมั่นใน
การบำเพ็ญโพธิสัตว์ปารมิตา ตั้งใจมั่นปฏิบัติโพธิสัตว์สมาธิ ตั้งใจมั่นต่อการเข้าถึงสนธิของกาลทั้งสาม
ตั้งใจมั่นที่จะทำพุทธเกษตรในทิศทั้งสิบให้บริสุทธิ์ ตั้งใจมั่นที่อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความพร้อม
ตั้งใจมั่นบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในทุกเกษตรและบำเพ็ญในทุกกัป ตั้งใจมั่นบำเพ็ญเพียรเพื่อให้มีตถาคต
พลด้วยการอบรมสัตว์ธาตุให้มีความพร้อม ด้วยการบำเพ็ญปารมิตาให้มากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร
ทั้งหมดเพื่อทำให้สัตว์ทั้งหมดมีความพร้อม| ภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรหรือกุลธิดาผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา มี
จิตตั้งมั่นไม่หวั่นไหว(ปณิธาน)ในข้อปฏิบัติ 10 ประการนี้ ย่อมไม่หวั่นไหวและไม่ถอยออกห่างจากกุศล
มูลทั้งปวง ย่อมออกจากสังสารคติทั้งปวง ออกจากวงศ์ของชาวโลก ออกจากสาวกภูมิและปัจเจกภูมิ|
ย่อมเกิดในวงศ์ของพระตถาคต ย่อมเข้าถึงโพธิสัตว์ปณิธาน เป็นผู้มีความบริสุทธิ์ในข้อปฏิบัติที่จะ

¹¹⁴ พญาช้างเมื่อหันกลับไปมองด้านหลังมักจะหมุนกลับทั้งตัวจึงจะมองเห็นได้ ในที่นี้หมายถึง พระ
โพธิสัตว์มัญชุศรีและบริวารหันกลับมามองด้านหลังทั้งคณะโดยมีพระมัญชุศรีอยู่ข้างหน้า ซึ่งเป็นการหันกลับทั้ง
ขบวนเหมือนพญาช้าง-ผู้วิจัย

นำไปสู่ตถาคตคุณ เป็นผู้มีโพธิสัตว์จรรยาหมดจด ได้บรรลุตถาคตผละ ย่อมอย่ายี่มารและปราบผู้มัก
กล่าววาจาจาบจ้วง(คำสอนของพระศาสดา) ย่อมได้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิ ย่อมได้บรรลุตถาคตภูมิ”||

ครั้งนั้นแล เมื่อภิกษุเหล่านั้นครั้งฟังธรรมที่มีนัยอย่างนี้แล้วได้เข้าสมาธิ ชื่อ สรรพพุทธวิทธรรศ
นาสังคจักษุวิษยะ ที่มีอานุภาพทำให้เห็นพระตถาคตและมณฑลบริษัทธิในโลกธาตุที่กว้างใหญ่หาที่
สิ้นสุดไม่ได้ในทิศทั้งสี่| และเป็นสมาธิที่ทำให้เห็นพระโพธิสัตว์เข้าสู่คติภพในโลกธาตุเหล่านั้น| เห็น
เหตุที่เป็นไปแตกต่างกันภายในโลกธาตุนั้น| และรู้จำนวนโลกธาตุที่กำลังเป็นไปอยู่จำนวนมากมาย
เท่ากับจำนวนฝุ่น| ย่อมเห็นวิมานและอุปกรณ์เครื่องใช้สอยที่เป็นแก้วรัตนและอัญมณีต่างๆของ(พระ
โพธิ)สัตว์เหล่านั้น| และย่อมได้ยินเสียงของพระตถาคตเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น| ได้รู้ธรรมเทศนาเหล่านั้น
ทั้งโดยบท พยัญชนะ นิรุกติและมนตร์ต่างๆ| ย่อมเห็นจิต และได้เห็นอินทรีย์และอวัยวะของสัตว์
เหล่านั้น| ย่อมระลึกชาติย้อนไปในอดีตได้สี่ชาติและระลึกชาติในอนาคตได้สี่ชาติ| รู้นิรุกติแห่ง
ธรรมจักรทั้งสี่ของพระตถาคตเหล่านั้น | [50] ได้ฤทธิ์สี่ เทศนานัยสี่ และอนุศาสน์สี่ | ได้
ปฏิสัมภิตาทั้งสี่ของพระตถาคตเหล่านั้น| และเพราะการได้สมาธินั้นทำให้บรรลุองค์แห่งโพธิจิตนับ
หมื่น| ได้สมาธินับหมื่น| ได้ทำองค์แห่งปารมิตานับหมื่นให้หมดจด| เป็นผู้มีโอกาสใหญ่ มีมหาปรัชญา
มณฑลสว่างไสว ได้บรรลุโพธิสัตว์อภิชญาทั้งสี่¹¹⁵| พระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุตได้ให้ภิกษุเหล่านั้น
สมาทานหน่อแห่งอภิชญาอันประณีตและลุ่มลึกแล้วชักชวนให้ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น ให้ดำรงอยู่ใน
สมันตภัทรโพธิจรรยา| ภิกษุเหล่านั้นตั้งใจมั่นใน(การบำเพ็ญ)สมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยาแล้วหยั่งลงสู่
สมุทรแห่งมหาปณิธาน| เมื่อหยั่งลงสู่สาครมหาปณิธานแล้วได้ทำจิตให้ผ่องใส แล้วได้ทำกายให้ผ่องใส
สว่างไสว| เมื่อมีกายผ่องใส กายย่อมเบา เพราะเป็นกายผ่องใส เพราะเป็นกายเบา ย่อมทำให้อภิชญา
มุขเจริญกว้างขวางมากขึ้น อภิชญา ย่อมถึงความหยุดนิ่งตั้งมั่นเป็นเหตุให้ไม่ลุดออกจากแทบเท้าของ
พระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุต ได้ทำให้เห็นเมฆากายของพระตถาคตทั้งหลายในทิศทั้งสี่อันเป็นเหตุที่
จะนำไปสู่การเข้าถึงพุทธธรรมทั้งปวง||

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุต ได้ให้ภิกษุเหล่านั้นทำความปรารถนาอนุตตรสัมมา
สัมโพธิแล้วให้เกิดขึ้น จากนั้นได้ออกเดินทางมุ่งหน้าไปสู่ชนบทจรรยา ได้เข้าไปในมหานครชื่อ อัญญา
กระ ที่อยู่ทางทิศใต้| เมื่อเดินทางไปถึงปามหาวันชื่อ วิจิตรสาครชวชยูหะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก

¹¹⁵ (บาลี อภิชญา) คือความยิ่งของพระพุทธเจ้ามี 5 ประการ ได้แก่ 1) วิภพพนาฤทธิ์ (การเนรมิต
กายให้มีรูปแตกต่างกันได้) 2) ทิพโสถ สามารถฟังเสียงที่อยู่ห่างไกลออกไปได้ 3) ทิพจักขุ สามารถมองเห็นได้ใน
ระยะไกล 4) เจตปริยญาณ สามารถล่วงรู้ความคิดของผู้อื่นได้ 5) จตุปปาตญาณ รู้การจุดและอุบัติของสัตว์อื่นได้
แต่ในที่นี้ระบุว่ามี 10 ประการ แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดไว้ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p.
62.

ของธัญยากระ มหานครใหญ่ พระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤตและพระโพธิสัตว์บริวารได้พักอยู่ที่เจดีย์แห่งหนึ่งที่เคยเป็นสถานที่ที่พระพุทธรูปองค์ก่อนๆ เคยประทับอยู่ เป็นสถานที่ที่พระตถาคตได้ตั้งจิตอธิษฐานที่จะโปรดสัตว์ให้มีความพร้อม เป็นที่ที่รู้จักของเกษตรทั้งหลายจำนวนนับอนันต์ เป็นที่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในกาลก่อน ทรงสละสิ่งที่สละได้ยากนับอนันต์ เป็นที่ที่เทวดาทั้งหลายรวมถึงนาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ มนุษย์ และอมนุษย์ทั้งหลายมีความอดสาหะที่จะทำบูชาอยู่เสมอ | ที่พระเจดีย์แห่งนี้ พระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤตได้แสดงพระสูตรชื่อ ธรรมชาตุนัยประภาสะ ทำให้มีพระสูตรอื่นเกิดขึ้นอีกหลายหมื่นแสนโกฏิ | ขณะที่ท่านกำลังแสดงพระสูตรอยู่นั้น มีพญานาคจำนวนหลายแสนโกฏิมาจากมหาสมุทรเพื่อฟังพระสูตรนั้น | พญานาคเหล่านั้นเมื่อฟังธรรมนั้นแล้วก็เกิดความรังเกียจอัตภาพที่เป็นพญานาคของตนจึงทำความปรารถนาที่จะบรรลุตถาคตคุณ เมื่อกลับสู่นาคพิภพจึงได้การอุปติในเทวภูมิและมนุษย์ภูมิ | ในครั้งนั้น มีพญานาคหนึ่งพันตนเมื่อฟังพระสูตรนั้นแล้วได้เป็นผู้ไม่หวนกลับจากอนัตตสัมมาสัมโพธิ | และในระหว่างที่พระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤตกำลังแสดงธรรมนั้น ได้มีสัตว์ธาตุจำนวนมากเข้าถึงยานสาม ||

ครั้งนั้นชาวเมืองธัญยากระได้ทราบข่าวว่า “พระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤตได้มาถึงนครชื่อธัญยากระนี้แล้วพักอยู่ที่เจดีย์วิจิตรสารทวายุหะนี้” บรรดาอุบาสกอุบาสิกา เด็กชายเด็กหญิง และเศรษฐี เป็นต้น แต่ละคนมีบริวารหำร้อยเมื่อได้ยินข่าวนั้นแล้วจึงพากันออกจากเมืองธัญยากระแล้วเดินทางไปยังเจดีย์นั้นเพื่อเข้าไปหาพระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤต | ในบรรดาเศรษฐีเหล่านั้น ได้แก่ มหาปรัชญาเศรษฐี และบรรดาอุบาสก ได้แก่ อุบาสกสุทัตตะ อุบาสกวิสุทัตตะ อุบาสกปัญยประภา อุบาสกยโสเทวะ อุบาสกโสมศรีตตะ อุบาสกโสมนันทิ อุบาสกสมุติ อุบาสกมหามติ อุบาสกกราทุลาภัทร และอุบาสกภัทรศรี เป็นต้น แต่ละคนมีบริวารจำนวน 500 ได้เข้าไปหาพระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤตแล้วได้กัมศิระชะอภิวาทแทบเท้าของท่าน เวียนประทักษิณสามรอบแล้วนั่ง ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง ||

ในกาลนั้น มหาปรัชญาอุบาสกา พร้อมด้วยอุบาสกาทั้งหลายมี อุบาสกาสุประภา อุบาสกาสุคาตรา อุบาสกาสุภัทรา อุบาสกาภัทรศรี อุบาสกาจันทรประภาสา อุบาสกาเกตุประภา อุบาสกาศรีภัทรา อุบาสกาสุโลจนา เป็นต้น แต่ละคนมีบริวาร 500 คนได้เข้าไปหาพระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤต น้อมศิระชะอภิวาทแทบเท้าของท่านแล้วเวียนประทักษิณท่านสามรอบแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ||

ในกาลนั้น สุธนเศรษฐีบุตรและสุวรรณเศรษฐีบุตร ผู้มีศิลาจารวัตรตรงดงาม ผู้มีการไปมาตรงดงาม มีความฉลาด มีปรัชญาดี และมีพุทธิดี และเศรษฐีบุตรคนอื่นอีก(ได้แก่) สุเนตร สุพาหุ สุประภะ พร้อมด้วยบริวารของตนอีกจำนวน 500 แวดล้อม ได้มุ่งหน้าเข้าไปหาพระโพธิสัตว์มัญชุศรีภุมารฤตตามที่อยู่ของ

ท่าน ได้กัมศีระชะอภิวาทที่เท่าทั้งสองของพระมัญชุศรี कुमारภุตแล้ว ทำประทักษิณท่านสามครั้งแล้วนั่งที่ควรส่วนข้างหนึ่ง||

[52] ในกาลนั้นสุภัทททริกาผู้เป็นธิดาของมหาปรัชญาคหบดีและทริกาคนอื่นอีก(ได้แก่) ภัทธา อภिरามวรดา ทฤฒมตี ศรีภัทธา พรหมทัตตา ศรีประภา สุประภา เป็นต้นพร้อมด้วยทริกาที่เป็นบริวารของตนจำนวน 500 นางได้เข้าไปหาพระโพธิสัตว์มัญชุศรี कुमारภุตแล้วน้อมศีระชะอภิวาทแทบเท้าของท่านแล้วเวียนประทักษิณสามรอบแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง||

ครั้งนั้นแล เมื่อเหล่าบุรุษและสตรี เด็กหญิงเด็กชายที่พากันมาจากนครอันยากระนั้นนั่งพร้อมเพียงกันแล้ว เมื่อพระโพธิสัตว์มัญชุศรี कुमारภุตรู้อย่างนั้นแล้ว เป็นผู้ถูกความเป็นใหญ่ในการทรศนาครอบงำแล้ว ถูกความเป็นใหญ่แห่งมหาไมตรีท่วมทับ ถูกความเป็นใหญ่แห่งมหากรุณาทำให้แสดงธรรม ถูกความเป็นใหญ่แห่งปรัชญาทำให้ตรวจสอบจิตและอัธยาศัยแล้ว ผู้มีมหาปฏิสัมภิตา ปรรณนาจะแสดงธรรม จึงได้ตรวจดูอัธยาศัยของสุธนเศรษฐีบุตร (หากมีคำถามว่า ทำไมเศรษฐีบุตรจึงได้ชื่อว่าสุธนฯ ตอบว่า เพราะในเวลาทีสุธนเศรษฐีบุตร(ปฏิสนธิ)ในครรภ์มารดาได้มีหน่ออัญมณี 7 ประการปรากฏเกิดขึ้นในเรือนของบิดานั้น แล้วกระจายไปสู่เรือนอื่นที่อยู่ติดกันนั้น | เบื้องล่างของหน่ออัญมณีทั้งเจ็ดนั้นมีขุมทรัพย์ใหญ่เกิดขึ้น 7 แห่งหน่ออัญมณีเหล่านั้นผุดขึ้นในที่ใดจะมีบ่อทอง บ่อเงิน บ่อไพฑูรย์ บ่อแก้วผลึก บ่อทับทิม บ่อมรกต บ่อแก้วปะการังชำแรกพื้นธรณีขึ้นมาในที่นั้น | ในกาลทีสุธนกุมารนั้นมีวัยวระน้อยใหญ่เจริญครบถ้วนบริบูรณ์ดี เมื่ออยู่ในครรภ์ได้สิบเดือนจึงออกจากครรภ์มารดา ในกาลนั้นขุมทรัพย์ทั้งเจ็ดนั้นมีความยาวเจ็ดศอก กว้างเจ็ดศอก สูงเจ็ดศอก ได้ชำแรกแผ่นดินขึ้นมาแล้วเปลี่ยนรูปร่างเรื่องให้ปรากฏ | และมีภาชนะอัญมณีชนิดต่างๆปรากฏเกิดขึ้นในเรือนนั้นจำนวน 500 ได้แก่ หม้อบรรจุเนยใส หม้อบรรจุน้ำมันงา หม้อบรรจุน้ำผึ้ง หม้อบรรจุวนินตะ และมีหม้อบรรจุสิ่งของอื่นๆ คือ ภาชนะเพชรเป็นภาชนะใส่เครื่องหอมทุกชนิด ภาชนะศิลาบรรจุผ้าหลากชนิด ภาชนะแก้วมณีบรรจุอาหารและโภชนเภสัช ภาชนะทองบรรจุอัญมณีชนิดต่างๆ และบรรจุด้วยเงินและจุก ภาชนะเงินบรรจุจุกที่มีสีดีที่สุด ภาชนะทองปนเงิน บรรจุแก้วไพฑูรย์และแก้วมณี ภาชนะแก้วผลึก บรรจุแก้วโป่งข่าม ภาชนะแก้วโป่งข่ามบรรจุแก้วผลึก ภาชนะนิลบรรจุทับทิม ภาชนะทับทิมบรรจุนิล ภาชนะแก้วมณีโชติรสบรรจุแก้วมณีน้ำใส ภาชนะแก้วมณีน้ำใสบรรจุแก้วมณีโชติรส นี่เป็นเพียงตัวอย่างของหม้อสมบัติห้าร้อยที่เกิดขึ้นพร้อมกับสุธนกุมารในเรือนของเศรษฐี มีฝนธัญญาหาร ฝนรัตนะ เช่น ฝนเงินและฝนทองเป็นต้น ตกลงมาทำให้เรือนคลังทั้งหมดเต็มบริบูรณ์ | ในเวลาที่กุมารนั้นคลอด ความรุ่งเรืองไพฑูรย์ก็ปรากฏขึ้นในเรือนทันที เพราะเหตุนี้พราหมณ์ผู้ทำนายนิมิตและบิดามารดาและหมู่ญาติจึงตั้งชื่อกุมารนั้นว่า สุธนฯ)

ได้ยินว่า สุธนเศรษฐีบุตร ได้ทำอธิการไว้ในพระพุทธเจ้าในกาลก่อน และได้สั่งสมกุศลมูลมาแต่กาลก่อน จึงเป็นผู้มีอธิมุตติกว้างขวาง มีอธยาศัยแห่งความเป็นกัลยาณมิตร มีความประพฤติทางกาย วาจา ใจที่ปราศจากโทษ มีความเลื่อมใสในโพธิสัตว์มรรคา มีสรวัชฌูเป็นเป้าหมาย เป็นเหมือนภาชนะที่รองรับพุทธธรรมทั้งหลาย มีอธยาศัยบริสุทธิ์ มีโพธิจิตไม่ติดข้อง||

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุต ได้มองดูสุธนเศรษฐีบุตรแล้ว ได้ทำให้เขาเกิดความบันเทิงใจแล้วจากนั้นได้แสดงธรรมแก่เขา เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงพุทธธรรมทั้งหมด แสดงเหตุเกิดของพุทธธรรมและเหตุแห่งการบรรลุธรรม แสดงพระพุทธเจ้าที่มีจำนวนมากอนกอนันต์ แสดงการเข้าถึงความสืบทอดของพระพุทธเจ้า ความผ่องแผ้วของพุทธบริษัท การประกาศพุทธธรรม และลักษณะของนิรวาน การได้รูปกายของพระพุทธเจ้าที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะ การได้บรรลุธรรมกายของพระพุทธเจ้า การได้บรรลุคุณธรรมของพุทธโฆชะ การได้รัศมีสว่างไสวของพุทธมณฑล และการบรรลุพุทธสมต¹¹⁶||

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์มัญชุศรี กุมารภุตแสดงธรรมกถาแล้วได้กล่าวสัมโมทนีกถาเพื่อให้สุธนเศรษฐีบุตรและมหาชนเกิดความปีติยินดีแล้วจึงกล่าวชักชวนยกจิตให้ขึ้นสู่สัมมาสัมโพธิอันยอดเยี่ยมให้ระลึกถึงกุศลมูลในกาลก่อน เมื่อกกล่าวเพียงเท่านั้นแล้วจึงหยุดการแสดงธรรมที่เป็นไปตามสภาวะใจที่จะเข้าใจได้ของชนชาวเมืองธัญยากรแล้ว จากนั้นได้ลุกจาก(อาสนะแล้ว)หลีกไป||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้ฟังกถาด้วยพุทธคุณอันยิ่งใหญ่เช่นนี้จากพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุตแล้ว ได้เกิดความสงสัยใคร่รู้ในอนุตรตสัมมาสัมโพธิ จึงได้เดินตามหลังท่านไป พร้อมกับกล่าวถาคาเหล่านี้กับท่านว่า:

1. ดูก่อนท่านผู้มีปรีชญาณมาก ด้วยอานุภาพของท่าน ข้าพเจ้าจึงดำรงอยู่บนหนทางโพธิมรรคอันเป็นหนทางที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก เป็นหนทางที่ทำให้ได้โคจรอันหาที่สุดไม่ได้ ขอท่านจงฟังความ(สงสัยที่อยู่)ในใจของข้าพเจ้า||
2. มหานครใหญ่ที่มีกำแพงน้ำที่ล้อมรอบ คือ ความยินดี ถูกทำลายลงแล้วและมีป้อมปราการคือมานะและอหังการ¹¹⁷ที่ถูกทำลายแล้ว และมีประตูเปิดสู่อคติ(ภาพ)ของสรรพสัตว์ นครนั้นคือ นครแห่งภพสาม||

¹¹⁶ สมต คือ ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคกัน *ibid.*, p. 1150.

¹¹⁷ การทำความถ้อยว่าตัวเรา ในภาษาไทยมักใช้ในความหมายว่า เยอหยิ่ง ทะนงตัว ก้าวร้าว อวดดี พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 525.

3. (นครภพสามฤกษ์)ปกคลุมห่อหุ้มด้วยความมืดคือความลุ่มหลงและความไม่รู้ ถูกเปลวไฟคือราคะและไฟโทสะเผาไหม้ ฤกษ์มารที่มีอำนาจมากบังคับควบคุมอยู่ตลอดเวลา เป็นที่อยู่ของคนเขลา||
4. มีโชตรวนผูกมัดไว้คือบ่วงของตัณหา ถูกความว่างเปล่าของมายาสาโดยทอดทิ้งให้อ้างว้างเดียวดาย ถูกความสงสัยและความเห็นผิดปิดพันดวงตาให้มืดมิดมองไม่เห็น หลงทางวนเวียนอยู่ในดงของมิจฉาทิฐิ||
5. ถูกความอิจฉาริษยาผูกพันนาการไว้แน่นหนา เป็นผู้เข้าถึงเปรต เดรัจฉาน นรกและอบาย ถูกบีบคั้นด้วยชาติ พยาธิ ชราและมรณะ ย่อมวนเวียนอยู่ใน วงจรแห่งภพ||
6. ท่านผู้มีความเมตตากว้างขวาง ท่านผู้มีปรัชญาสว่างไสวดุจดวงอาทิตย์ที่กำลังเปล่งรัศมีสว่างไสว ผู้อุบัติขึ้นเพื่อทำให้ห้วงน้ำให้เหือดแห้งคือทำลายกิเลส ขอท่านโปรดจงเป็นดวงอาทิตย์ส่องสว่างแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด||
7. ขออำนาจแห่งความเมตตา โปรดเปล่งแสงแห่งบุญทำความสุขให้เกิดขึ้น จงเป็นเช่นกับดวงจันทร์ในคืนวันเพ็ญที่เปล่งรัศมีส่องสว่างแก่ภพของสรรพสัตว์||
8. ข้าแต่ท่านผู้เป็นดุจพระราชา ผู้เป็นแหล่งแห่งพลอันบริสุทธิ์ทั้งปวง ท่านผู้มีใจเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติที่เข้าถึงทุกแห่งดุจอากาศธาตุ ท่านผู้มีจักรแก้วคือ ธรรมจักรเคลื่อนไปในเบื้องหน้า ขอท่านได้โปรดสอนข้าพเจ้าด้วยเถิด||
9. ท่านผู้มีความเพียรมุ่งมั่นในโพธิยาน มีบุญและญาณอันไพบุลย์ ผู้ดำรงอยู่เพื่อเกื้อกูลสรรพสัตว์ ขอท่านผู้เป็นดั่งสารถิโปรดช่วยบริหารปกป้องข้าพเจ้าด้วยเถิด||
10. ท่านผู้มีความอดทน มีความแข็งแกร่ง และมีความสามารถ เป็นดุจเกราะหุ้มกาย มีมือคือความกรุณา ถือดาบคือปรัชญา ทำสงครามในสนามรบ คือ พญามาร ขอท่านผู้เป็นนักรบกล้าโปรดจงฝึกฝนอบรมข้าพเจ้าด้วยเถิด||
11. ท่านผู้อยู่เหนือยอดเขาพระเมรุ คือ ธรรม ผู้อยู่ท่ามกลางแวดล้อมของนางอัปสร คือ อยู่ภายในสมาธิอันประเสริฐ ผู้ทำลายบ่วงอสุรคือกิเลส ขอท่านผู้มีผลได้โปรดจงมองมาที่เราด้วยเถิด||
12. ในนคร(ภพสาม)อันเป็นที่อยู่ของคนเขลา เป็นนครที่อยู่ในวงจรของเหตุแห่งภพภูมิอันมืดมิด ท่านผู้เป็นดั่งดวงประทีป ผู้นำ(คนเขลา)ออกจาก(วงจรของ)กิเลสและกรรม ขอท่านจงแสดงทาง(ออก)ที่ควรดำเนินไปแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด||

13. ขอท่านจงนำข้าพเจ้าออกจากหนทางที่นำไปสู่ทุกข์ และชำระหนทางไปสู่
 สுகติให้ผ่องแผ้ว ท่านผู้หลุดพ้นจากโลกคติ¹¹⁸ ทั้งปวง ขอท่านจงนำข้าพเจ้า
 ไปสู่ทางแห่งโมกษะด้วยเถิด||
14. [55]ด้วยการเห็นสัตย์ญาณ¹¹⁹ อันมีกำลัง(ทำให้)ข้าพเจ้ารู้ว่า อุตตาและ
 ความสุข เป็นสิ่งยั่งยืน (แต่)ถูกมิถิฆาทีฐิและความถึอมั่นครอบงำปิดไว้อยู่
 บัดนี้ขอท่านจงเปิดทางสู่โมกษะแก่ข้าพเจ้า||
15. ท่านผู้ฉลาดในทางและไมทางที่นำไปสู่สัตย์¹²⁰ ผู้แกลัวกล้าในคลองแห่ง
 มรรคญาณ ผู้ตั้งมั่นมุ่งตรงต่อมรรคา ขอท่านจงแสดงโพธิมรรคแก่ข้าพเจ้า
 ด้วยเถิด||
16. ท่านผู้มีสัมมาทีฐิตั้งมั่นดีแล้ว ผู้เจริญองกามด้วยน้ำคือพุทธคุณทั้งสิ้น ผู้ทำ
 ให้ฝนดอกไม้ตกคือ(การสอน)พุทธธรรม ขอท่านจงแสดงโพธิมรรคแก่
 ข้าพเจ้าด้วยเถิด||
17. ท่านผู้ชี้ทางมรรคา ขอท่านจงแสดงพระชินเจ้าทั้งในอดีต อนาคต และ
 ปัจจุบัน ผู้เป็นคิงดวงอาทิตย์ ผู้เสด็จไปดีแล้วจากสัตว์สวาระ ผู้อยู่ในทุกที่ใน
 ทิศทั้งปวง||
18. ผู้รู้แจ้งในวงจรรกรรม ผู้มีปริชาในยนต์คือธรรมยาน ผู้ชำนาญในปรัชญายาน
 ขอท่านจงแสดงโพธิยานแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด||
19. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่โพธิยานอันวิจิตรที่มีไพลาคือศรัทธา ดุมคือคุณ ล้อ
 คือความตั้งใจมั่นและปณิธาน กงคือกษานติ¹²¹ และแอกคือ(มหา)เมตตา||

¹¹⁸ คติ คือ การไป ทางไป การเข้าถึง มี 5 ประการได้แก่ นรก เตรัจฉาน เปรตวิสัย มนุษย์ และ
 เทวดา กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ภพ 4 หรือ มีนัยเดียวกับภุมมิ 31 เรียกว่าคติของสัตว์โลก พระพรหมคุณาภรณ์,
 "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 315.

¹¹⁹ ศัพท์เดิมคือ สัตยญาณจักขุ (บาลี สัจจญาณ) คือ การเห็นที่เกิดจากสัจจญาณ (ความหยั่งรู้สัจจะ คือ
 รุอิริสัจ 4 ตามภาวะที่เป็นจริง ว่านี้ทุกข นีทุกขสมุทัย)พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับ
 ประมวลศัพท์," (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, 2538)., หน้า 318.

¹²⁰ ผู้ฉลาดในทางและไมใช่ เรียกว่ามรรคามรรคญาณ (บาลี มัคคามัคคญาณ) เป็นวิสุทธิ(7)ในลำดับที่ 5
 คือมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ibid., หน้า 284.

¹²¹ (บาลี ชันติ) การรักษาสภาวะให้คงที่ ความอดทน อดกลั้น ในคัมภีร์ภาวนากรรม กล่าวว่ กษานติ
 คือสภาวะธรรมที่เกิดจากวิปัสสนาระดับที่ 3 (ระดับที่1 อุสมคตะ ผู้ปฏิบัติจะเห็นแสงสว่างสลัวๆ เกิดขึ้น ระดับที่ 2
 มุรทชะ เกิดแสงสว่างเจิดจ้าภายใน ระดับที่ 3 กษานติ การเข้าถึงฐานที่ตั้งของตน และระดับที่ 4 อาครุธรรม เป็นการ
 เข้าถึงสมาธิในสมาธิไม่มีประมาณ) กษานติจึงเป็นขั้นที่ผู้ปฏิบัติได้เห็นและได้รู้ตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่ง

20. ขอต่านโปรดจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่อัศจรรย์ที่วิจิตรด้วยมณฑลธารณีอันบริสุทธิ์ ผ่องแผ้วและมีมหาไมตรีที่รุ่งเรืองเหมือนเรือนยอดบนหลังคา มีปฏิสัมพันธ์ เป็นอสังการเหมือนระฆังและมาลัย(ที่ประดับยาน)||
21. ขอต่านจงนำข้าพเจ้าเข้าไปสู่ราชอาณาจักรที่เป็นที่พิงกาย มีเหล่า สตรีแวดล้อม คือ สมภาณี มีเสียงก้องเกริดก้อง คือ เสียงแสดงธรรม(ที่ก้อง กังวานดังไป)ทั่วทั้งอาณาบริเวณ||
22. ขอต่านโปรดนำข้าพเจ้าเข้าไปสู่ยานอันประเสริฐที่ประกอบด้วยเบาที่นิ่ง อันไพบุลย์ คือ การสงเคราะห์ด้วยวัตถุเครื่องสงเคราะห์สี ตกแต่งไว้สวยงาม ด้วยแก้วและไข่มุก ได้แก่ ญาณ และคุณ มีเชือกดิ่งบังเหียร คือ ความละอาย (ต่อบาปกรรม)||
23. บัดนี้ ขอต่านผู้มีรัศมีมณฑลแห่งจากะส่องสว่าง ผู้เป็นดุจกลิ่นหอมของ จันทน์ คือ ศิลและเมตตา มีมือถือดอก คือ กษานติและสันธิ(การสืบต่อ) โปรดจงทำอัศจรรย์ให้เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า||
24. ขอต่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ธรรมยานอันประเสริฐที่วิ่งไปด้วยความเร็วมุ่งไป ข้างหน้าเพียงอย่างเดียวโดยไม่เลี้ยวถอยหลังกลับเพื่อการสั่งสอนสรรพสัตว์ มีสมาธิอันเป็นทางไปสู่ธรรมยาน เหมือนการเปิดประตูคอกช้างสัตว์¹²² มีปรัชญา และอุบายเป็นเครื่องดำเนินไป||

ปราศจากตัวตนที่แท้จริง ดูเพิ่มใน ขั้นตอนการปฏิบัติภาวนา (ภาวนากรรม) Martin T. Adam แปลจากฉบับภาษา สันสกฤต ของ Kamalasila ดูเพิ่มใน Martin T. Adam, "Meditation and the Concept of Insight in Kamalasila's bhāvanākramas" (Doctor of Philosophy McGill University, Montreal, 2002)., p.p. 153-4. ส่วนทศภูมิสูตร กล่าวไว้เช่นเดียวกัน แบ่งระดับของกษานติเป็น 2 ได้แก่ อนุโลมิกกษานติ(คัมภายสุตฺตเรียกว่า อุตปัตตติกรรมกษานติ)พระโพธิสัตว์ได้บรรลุเมื่อเข้าถึงปรัชญาปารมิตา(ตรงกับอภิมุขิภูมิ 6) และอนุตปัตตติกรรมกษานติเป็นกษานติสูงสุดและเกิดขึ้นในอจลาภูมิที่ 8 Barbara Elizabeth Nelson, "Kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva " (Doctor of Philosophy University of Sydney, 2021)., p. 100. กษานติ ที่เป็นบารมี(ลำดับที่ 3 ในทศบารมี) ในคัมภีร์โพธิจักรยาวตาร แบ่งออกเป็น 3 ได้แก่ ทุกขาธิวาสนา กษานติ ปราการมรรชนกษานติ ธรรมนิชยานกษานติ ibid., p. 118.

¹²² ธรรมคาสัตว์ที่ถูกขังไว้ในที่แออัดต้องเบียดกันเป็นเวลานานตลอดทั้งคืนจึงต้องการจะออกไปสู่อิสระภายนอกให้เร็วที่สุด เมื่อประตูคอกเปิดออกตัวที่อยู่ข้างหน้าสุดจะพุ่งตัวออกจากคอกไปก่อนด้วยความเร็วแรง เพราะถูกตัวอื่นๆ ที่อยู่ข้างหลังดันให้ไปออก-ผู้วิจัย

25. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ธรรมยานที่มีปณิธานเป็นล้อเป็นเครื่องชำระคติ และภพให้บริสุทธิ์ มีธรรมธารณีแก่กล้าเป็นเหมือนพื้นดินอันกว้างใหญ่ เป็นยন্ত্রที่ถูกสร้างไว้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ด้วยญาณ||
26. ขอท่านจงนำข้าพเจ้าขึ้นสู่ปรัชญายานนั้น ได้แก่ สมันตภัทจรจรายานอันหมดจดผ่องแผ้วที่ดำเนินไปพร้อมกับการอบรมสั่งสอนสัตว์ เป็นจรรยาที่ประเสริฐในที่พึงปรารถนา||
27. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ภัทรวานอันประเสริฐ ที่มีกำลัง(วิ่งด้วยความแรง) เหมือนสายฟ้า (ตัวยาน)ทำจากเหล็กชั้นดีคือญาณเครื่องทำลายอวรณ์ทั้งปวง||
28. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่โพธิยานอันยิ่งใหญ่ ที่ปราศจากมลทิน เป็นที่พึงของสรรพสัตว์ ที่บริบูรณ์ด้วยความสุข เป็นแสงสว่างส่องสว่างได้กว้างไกล ได้แก่ธรรมธาตุที่กว้างใหญ่ให้สว่างไสว ||
29. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ธรรมยานนั้น อันเป็นเครื่องทำลายกองทุกข์ที่เป็นไปอยู่ เครื่องชำระความเศร้าหมองของวงจรรกรรมกิเลส เป็นเครื่องย้ายมารและความเห็นผิดทั้งมวล||
30. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ธรรมยานนั้น อันเป็นโคจรของญาณที่แล่นไปในทิศทั้งปวงโดยรอบ เป็นวายุหะของอากาศธาตุ คือ ธรรมธาตุ เป็นเครื่องทำความปรารถนาของสรรพสัตว์ให้บริบูรณ์||
31. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ธรรมยานนั้น อันบริสุทธิ์กว้างขวาง ไม่มีที่สิ้นสุดดุจอากาศธาตุ ปราศจากความมืดอันเกิดจาก(เมฆฉา)ทิวและอวิद्या||
32. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่ธรรมยานนั้นที่วิ่งไปด้วยความเร็วดุจกำลังลมรองรับชาวโลกไว้ด้วยกำลังแห่งลมคือประณิธาน นำไปสู่ภูมิแห่งศานตนคร (นิพพาน) ||
33. ขอท่านจงยกข้าพเจ้าขึ้นสู่อครยานอันมั่นคงไม่หวั่นไหวเหมือนผืนแผ่นดินใหญ่ รองรับภาระไว้ด้วยกำลังคือมหากรุณา อุปการะชาวโลกไว้ด้วยญาณสัมปทา||
34. ขอท่านจงให้ข้าพเจ้าเข้าถึงดวงญาณที่สว่างไสวเปล่งรัศมีอันประเสริฐคือธารณี อันเปรียบได้กับดวงระวีที่มีมณฑลรัศมีส่องสว่างไปได้กว้างขวางไพบุลย์เพื่อหล่อเลี้ยง เพื่อรักษา และเพื่อเกื้อกูลแก่โลก||

35. ท่านผู้มีปรัชญารู้อบเหตุปัจจัยทั้งปวง ขอท่านจงให้อริยญาณอันทรงพลัง (เร็วแรง) คุจสายฟ้า ญาณ(เกิดขึ้นได้ต้องใช้)เวลาศึกษาตลอดทั้งจำนวนมาก แก่ข้าพเจ้า เพื่อเป็นเครื่องทำลายสังขตนคร||
36. ในสาครอันยิ่งใหญ่ไพบุลย์ท่านได้เรียนรู้สาครพุทธิอันกว้างขวางหาที่เปรียบไม่ได้ และเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยพุทธคุณทั้งปวง สาธุ ขอท่านจงบอกสิ่งนั้นแก่ข้าพเจ้าว่าสิ่งนั้นเป็นเช่นใด||
37. ญาณเป็นสิ่งที่ทำให้ท่านได้การเห็นยิ่ง และเป็นเครื่องทำให้ได้รับการอภิเชก¹²³ที่ประเสริฐสุด เป็นเครื่องทำให้ได้สวมเทริตบนศีรชะคือธรรมอันประเสริฐ ขอท่านจงแสดงนครของพระธรรมราชา¹²⁴แก่ข้าพเจ้า||

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์มัชชุกรีมารฤตได้หันกลับมามองสุทธนครชฐิบุตรแล้วได้กล่าวคำนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร เมื่อเธอทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว เธอจงแสวงหา กัลยาณมิตรเถิด| เธอผู้ปรารถนาจะทำโพธิสัตว์มรรคาให้บริบูรณ์จงไปสอบถามถึงโพธิสัตว์จรรยา| ดูก่อนกุลบุตร เพราะกัลยาณมิตรเป็นเบื้องต้นเป็นที่สุดของการได้บรรลุสรวชยุตตา คือ การเสวนา การคบหา การเข้าไปสอบถามกัลยาณมิตร | ดูก่อนกุลบุตร เพราะเหตุนี้ เธอจะต้องเป็นผู้ไม่เพ้อหน่ายกับการเข้าไปสอบถามกัลยาณมิตร”| สุทธนครชฐิบุตร กล่าวว่่า “ดูก่อนผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดอธิบาย ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร พระโพธิสัตว์จะบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาได้ถึงฝั่ง(แห่งความสำเร็จ)อย่างไร พระโพธิสัตว์พึงปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร พึงทำให้บริบูรณ์ได้อย่างไร พึงบำเพ็ญให้บริสุทธิ์ได้อย่างไร พึงให้เจริญอย่างไร พึงทำให้มีกำลังได้อย่างไร พึงให้เป็นไปตามที่ต้องการได้อย่างไร พึงทำให้เป็นอารมณ์ได้อย่างไร พึงทำให้เจริญกว้างขวางได้อย่างไร พึงทำสมันตภัทจรจรรยาจนทลให้บริบูรณ์ได้อย่างไร?” พระโพธิสัตว์มัชชุกรีมารฤตได้กล่าวตอบสุทธนครชฐิบุตรด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

1. [54]ดีละ เธอที่มีสาครบุญอันประเสริฐ เธอมาสู่อาศรมของเรา เป็นผู้ที่มีใจประกอบด้วยมหากุณาอันยิ่งใหญ่ปรารถนาจะแสวงหาโพธิอันประเสริฐ||

¹²³ ศัพท์เดิมคือ ได้มงกุฎแห่งความเป็นพระราชา ในที่นี้คือได้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิที่ 10 อภิเชกภูมิ-ผู้วิจัย

¹²⁴ พระธรรมราชา หมายถึง พระตถาคต "พจนานุกรมพุทธศาสตร์," in พจนานุกรมพุทธศาสตร์, ed. จักรพล พิมพการ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณ, 2537), หน้า 85. ที่ประทับอยู่ของพระตถาคตไวโรจนพุทธเจ้าในบทนิทานปริวรรตคือ พระคันธกุฎีในพระอารามเชตวัน ที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าในบทที่ 2 (สมันตภัท) คือ ธรรมชาตุ ในบทที่ 55 (ไมเตรยะ) เรียกว่า มหาภูฏาการ ชื่อ ไวโรจนวูหาหลังการครรภฏาการ

2. เธอผู้ปรารถนาจะบำเพ็ญมหาปณิธานอันยิ่งใหญ่เพื่อปลดปล่อยชาวโลก จักได้เป็นผู้คุ้มครองโลก นี่เป็นนัยของโพธิสัตว์จรรยา||
3. พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ผู้หนักแน่นไม่หวั่นไหว มีใจไม่เบื่อหน่าย เป็นผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสาร ย่อมได้เข้าถึงสมันตภัทร(กาย)ที่ไม่มีใครทำลายได้ และเป็นไปทุกที่โดยไม่มีสิ่งใดเกาะเกี่ยวให้ติดข้อง||
4. เธอจะมีปณิธานและบำเพ็ญสมันตภัทรจรรยาที่มีบุญเป็นความมั่งคั่ง มีบุญเป็นยอด มีบุญเป็นเสปียง มีบุญมากดุจสาคร และมีบุญบริสุทธิ์ เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก||
5. เธอจักได้พบพระอมิตาภพุทธเจ้า¹²⁵ผู้มีธยานับอนันต์ในโลกในทิศทั้งสิบ และเพราะการระลึกถึงท่านจักทำให้เธอทรงจำธรรมเมฆาของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นได้||
6. เมื่อเธอนั้นเห็นพระพุทธเจ้าทั้งหลายในพุทธเกษตรที่มีในทิศทั้งสิบเหล่าใด เธอจักทำสาครปณิธานแห่งโพธิจรรยาของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นให้บริสุทธิ์ได้||
7. บุคคลเหล่าใดข้ามลงสู่สมุทรแห่งธรรมนัยและสถิตมั่นอยู่ในพุทธภูมิ บุคคลเหล่านั้นเมื่อศึกษาธรรมของพระโลกนาถย่อมได้ดวงตา(เห็นธรรม)||
8. เมื่อเธอบำเพ็ญสมันตภัทรจรรยาให้เป็นไปตลอดกับจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหลายที่มีในกระแสนเกษตร เธอจักได้เสวยความสุขสงบอันเกิดแต่โพธิ||
9. เธอจะต้องบำเพ็ญปณิธานในสมันตภัทรจรรยาให้บริบูรณ์ และจะต้องบำเพ็ญให้ได้ตลอดต่อเนื่องตลอดสาครกับนับอนันต์ในเกษตรทั้งสิ้น ||
10. สัตว์จำนวนหลายแสนเมื่อได้ฟังปณิธานของเธอแล้วจะได้ปีติ และตั้งใจทำ ความปรารถนาโพธิให้เกิดด้วยญาณของสมันตภัทรจรรยา||

ครั้งนั้นแลพระโพธิสัตว์มัญชุศรี कुमारภูต เมื่อกล่าวคาถาเหล่านี้จบลง จากนั้นกล่าวกับสุธน เศรษฐีบุตรอีกว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร เธอนั้นทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว เธอ

¹²⁵ ในที่นี้จะหมายถึง คือพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่มีรัศมีสว่างไสวหาประมาณไม่ได้ อย่างไรก็ตาม พระอมิตาภพุทธเจ้าโดยมากมักจะเข้าใจว่าเป็นพระพุทธเจ้าของสุชาวดีพุทธเกษตร มีรัศมีแผ่ปกคลุมทุกที่เหมือน อากาศที่ได้ทั่วทุกหนแห่งและมีอานุภาพในการบรรเทาทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้ง และนำมาซึ่งโชคลาภ พระองค์เป็น พระ พุ ท ธ เจ้ า ที่ ค อ ย ป ก ป ็ อ ง ค ุ ม ค ร อ ง ข า ว โ ล ก Keikyo Nakamikado, "Amitābha cult in Bhadracarīpraṇidhānarāja.", p.12. ดูรายละเอียดเพิ่มในคาถาที่ 57-60 ในบทที่ 55 สมันตภัทรจรรยาปณิธาน

จงใคร่ครวญถึงการแสวงหาโพธิสัตว์จรรยา| ดูก่อนกุลบุตร บุคคลผู้มีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธินั้นย่อมเป็นบุคคลผู้หาได้ยาก| แต่บุคคลที่ทำจิตปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้ว เริ่มแสวงหาโพธิสัตว์จรรยานั้นหาได้ยากยิ่งกว่า| ดูก่อนกุลบุตร ด้วยเหตุนี้แล เธอจึงเป็นพระโพธิสัตว์ผู้แสวงหากัลยาณมิตรเพื่อการเข้าถึงปรัชญาแห่งสรวชฌเกิด จงเป็นผู้ไม่ย่อท้อ จงอย่าได้เบื่อหน่ายในการแสวงหากัลยาณมิตร จงเป็นผู้กระหายใคร่ต่อการเห็นกัลยาณมิตรเกิด จงเป็นผู้มอบน้อมต่อการสอนของกัลยาณมิตร จงอย่าขัดเคืองในกุศโลบายของกัลยาณมิตร ดูก่อนกุลบุตร ในทักษิณานภนี้ มีหมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อว่า รามาวรานตะ ในหมู่บ้านนั้นมีหุบเขาชื่อว่า สุกรีวะ มีภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่า เมฆศรีอาศัยอยู่ที่หุบเขานั้น เธอจึงไปหาท่านแล้วสอบถามข้อที่พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยา และข้อที่พระโพธิสัตว์ควรทำความเพียรอย่างไร และควรทำความเพียรให้ถึงฝั่งแห่งความสำเร็จอย่างไร ควรบำเพ็ญอย่างไร ควรทำให้บริบูรณ์อย่างไร ควรทำให้บริสุทธิ์อย่างไร ควรเข้าถึงอย่างไร ควรทำให้เป็นไปอย่างไร ควรให้ตั้งมั่นอย่างไร ควรทำให้เป็นอารมณ์อย่างไร ควรทำให้กว้างขวางอย่างไร ควรทำสมันตภัทรจรรยามณฑลบริบูรณ์อย่างไร ดูก่อน กุลบุตร กัลยาณมิตรผู้นั้นจักนำเธอไปสู่สมันตภัทรจรรยามณฑล”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรมี มีใจร่าเริง ยินดียิ่ง เกิดปีติโสมนัส ได้กัมศรีชะลงอภิวาทที่เท้าทั้งสองของพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุตแล้วทำประทักษิณแก่ท่านนบรื้อยนับพันรอบ ได้มองดูหลายร้อยพันครั้งแล้ว เป็นผู้มึนจิตเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักและไมตรีต่อกัลยาณมิตร ไม่อาจจะอดกลั้นต่อการได้พบกับกัลยาณมิตรได้ มีใบหน้าเปี่ยมชุ่มด้วยน้ำตา ร้องให้คร่ำครวญแล้วออกจากที่พักของพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุตแล้วหลีกไป

เมฆศรีภิกษุ

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางถึงหมู่บ้านรามาวรานตะ ตามลำดับ เมื่อไปถึงที่นั่นได้เที่ยวไปในหมู่บ้าน สุธนเศรษฐีบุตรผู้เคยบริโภคโภคะที่ประณีตและน่าเจริญใจที่เกิดขึ้นจากกุศลมูลที่ได้สร้างไว้ในกาลก่อน ได้เดินทางมุ่งหน้าไปสู่ยอดเขาสุกรีวะแล้วมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเพื่อไปพบกับพระภิกษุเมฆศรี| เขาเที่ยวตามหาภิกษุเมฆศรีตามทิศต่างๆคือจากทิศใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่างเป็นเวลาเจ็ดวันจึงได้พบกับภิกษุเมฆศรี สุธนเศรษฐีบุตรเห็นภิกษุเมฆศรีกำลังเดินจงกรมอยู่ที่ยอดเขาอีกแห่งหนึ่ง สุธนเศรษฐีบุตรนั้นได้เข้าไปหาภิกษุเมฆศรีที่ยอดเขาแห่งนั้นแล้วกัมศรีชะอภิวาทที่เท้าทั้งสองของท่านแล้วทำประทักษิณแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของท่านแล้วกล่าวว่า “ข้า

แต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอพระอริยะเจ้าโปรดรู้ว่าข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว แต่ว่าข้าพเจ้าไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ควรเริ่มบำเพ็ญเพียรอย่างไร ควรประพฤติอย่างไร ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์อย่างไร ควรทำให้บริสุทธิ์อย่างไร ควรทำให้เจริญอย่างไร ควรทำให้มีกำลังอย่างไร ควรทำให้เป็นสิ่งที่พึงตามระลึกถึงอย่างไร ทำให้เป็นอารมณ์อย่างไร ทำให้เจริญกว้างขวางอย่างไร ทำสมันตภัทรรจยามณฑลให้บริบูรณ์อย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า “พระอริยะเจ้าย่อมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย” ขอพระคุณเจ้าโปรดบอกแก่ข้าพเจ้าว่า โพธิสัตว์ทั้งหลายจะปฏิบัติเพื่อการได้อนุตตรสัมมาสัมโพธิอย่างไร” เมื่อเศรษฐีบุตรกล่าวอย่างนั้นแล้ว ภิกษุเมฆศรีจึงได้กล่าวกับเขาว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร เธอทำความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิที่เกิดขึ้นแล้วได้ตามสอบถามถึงโพธิสัตว์จรยา เธอได้ทำสิ่งที่ถูกต้องแล้ว (เพราะ)การทำโพธิจิตให้เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก ดูก่อนกุลบุตร แต่สิ่งที่ทำได้ยากยิ่งกว่านั้น คือ การแสวงหาโพธิสัตว์จรยา การแสวงหาโพธิสัตว์โคจร การแสวงหาความบริสุทธิ์แห่งโพธิสัตว์จรยา การแสวงหาความบริสุทธิ์แห่งโพธิสัตว์มรรคา การแสวงหาความไพบุลย์ของโพธิสัตว์จรยา การแสวงหาความบริสุทธิ์แห่งโพธิสัตว์อภิขญา การได้โพธิสัตว์วิโมกข์ การแสดงโพธิสัตว์เมตตาจิตต่อชาวโลก การอนุวัตตามอัธยาศัยของชาวโลก การแสดงทางแห่งสังสารและทางแห่งนิพพานแก่สรรพสัตว์ การเข้าสู่โลกธาตุโดยไม่ถูกโทษของสังขตะ(ธรรม)และอสังขตะ(ธรรม)¹²⁶ทำอันตราย

ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมเห็นพระตถาคตจำนวนมากในเกษตรทั้งหลายในทิศทั้งปวงด้วยกำลังแห่งอธิมุกติเป็นใหญ่ ด้วยจักขุอันส่องแผ้วเครื่องนำไปสู่ศรัทธาที่ประกอบด้วยปรัชญา ด้วยญาณสว่างไสวและเป็นไปไม่ติดข้อง ด้วยดวงตาที่มองเห็นได้รอบทิศ ด้วยวิสัยที่เป็นไปในทิศทั้งปวงโดยไม่ติดข้อง ด้วยการเห็นโดยไม่มีสิ่งกีดขวาง ด้วยการได้สมันตจักขุ ด้วยสรีระอันบริสุทธิ์ ด้วยธารณีพละเพราะทรงจำเมฆาพุทธธรรมทั้งปวง ด้วยความฉลาดในการน้อมกายให้เป็นไปตามกระแส(โลกธาตุที่มีอยู่)ในทุกทิศ เราย่อมเห็นอย่างนี้ คือ ในทิศตะวันออก เราเห็นพระตถาคตหนึ่งพระองค์ สองพระองค์ เห็นพระตถาคต 100 พระองค์ 1,000 พระองค์ หนึ่งโกฏิพระองค์ หนึ่งร้อยโกฏิ หนึ่งพันโกฏิ หนึ่งแสนโกฏิ หนึ่งร้อยล้านโกฏิ และจำนวนมากมายเกินจะนับ เกินจะประมาณ เกินจะคิดคำนวณนับ เกินจะเปรียบ เกินจะกล่าวให้หมดสิ้นได้ เราย่อมเห็นพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่ในชมพูทวีป

¹²⁶ (สันสกฤต สัสกฤต บาลี สัสต) สังขตธรรม คือ ธรรมที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง ตรงกับว่าสังขารธรรม ส่วนคำว่า อสังขตธรรม (สันสกฤต อสัสกฤต บาลี อสัสต) คือ ธรรมที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ นิพพาน (พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์), หน้า 410-411.

เราย่อมเห็นตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุที่มีในทวีปสี่¹²⁷ ทั้งหมด เราย่อมเห็นพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในหลายล้านพุทธเกษตร เราเห็นพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่ในพุทธเกษตรทั้งสิบแห่ง | เราเห็นพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับ(ฝุ่นที่มีอยู่ใน)หนึ่งร้อยพุทธเกษตร หนึ่งพันพุทธเกษตร หนึ่งหมื่นพุทธเกษตร หนึ่งแสนพุทธเกษตร หนึ่งโกฏิพุทธเกษตร หนึ่งร้อยโกฏิพุทธเกษตร หนึ่งพันโกฏิเกษตร หนึ่งแสนโกฏิพุทธเกษตร หนึ่งหมื่นล้านโกฏิพุทธเกษตรและในพุทธเกษตรมากมายเกินจะกล่าวให้หมดได้ | เราเห็นพระตถาคตในทิศตะวันออกอย่างไร ในทิศทักษิณ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศเบื้องบนก็เป็นอย่างเดียวกันนั้น คือเห็นหนึ่งพระองค์ | เรื่อยไปจนถึงเห็นพระ

¹²⁷ มหาทวีป 4 (เรียกตามฝ่ายบาลี) ได้แก่ทวีป 4

1. ปุพพิเทหะ (สันสกฤต ปูรววิเทห บาลี ปุพพิเทห) อยู่ด้านทิศตะวันออกของเขาพระสุเมรุ มีเขตแดนกว้างประมาณ 7,000 โยชน์ มีเกาะ 400 เกาะ มีธาตุเงินที่ส่องแสงทำให้ท้องฟ้าและมหาสมุทรมีสีน้ำเงิน มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในทวีปนี้มีรูปหน้าทรงกลมคล้ายพระจันทร์วันเพ็ญ สูงประมาณ 9 ศอก มีอายุประมาณ 700 ปี และจะตายก่อนหมดอายุขัย ดอกไม้ประจำทวีปคือดอกสิริรีสะ

2. อมรโคยานทวีป (สันสกฤต อปรโคทานีย บาลี อมรโคยาน) อยู่ด้านทิศตะวันตกของเขาพระสุเมรุ มีเขตแดนกว้าง 7,000 โยชน์ มีเกาะและแม่น้ำน้อยใหญ่ มีแก้วผลึกส่องแสงทำให้ท้องฟ้าและน้ำทะเลมีสีเหมือนแก้วผลึก มนุษย์ชาวอมรโคยานทวีปมีรูปหน้าเหมือนพระจันทร์ครึ่งซีก มีต้นกัมพิมะ (ไม้กระทุ้ม) เป็นต้นไม้ประจำทวีป

3. อุตตรกुरुทวีป (สันสกฤต อุตตรกुरु บาลี อุตตรกुरु) อยู่ด้านทิศเหนือของภูเขาพระสุเมรุ มีขอบเขตกว้าง 8,000 โยชน์ ชาวอุตตรกुरुทวีปมีปักษีรักษาศีลห้า มีความเป็นอยู่สุขสบาย มีต้นกัลปพฤกษ์บันดาลให้ทุกสิ่งตามที่ปรารถนา มีสระน้ำเต็มไปด้วยดอกบัวมีกลิ่นหอมฟุ้งกระจาย มนุษย์มีร่างกายสมบูรณ์ ไม่แก่ชรา ไม่ต้องประกอบอาชีพ ไม่มีอันตรายเพราะภัยพิบัติทั้งปวง ด้วยอาณิสย์ของการรักษาศีล

4. ชมพูทวีป ปัจจุบันมักเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นชื่อประเทศอินเดีย ตามคติโบราณ ชมพูทวีปเป็นหนึ่งในมหาทวีปมีอาณาเขตกว้างขวางมาก มีต้นหว่านเป็นเครื่องหมาย และมีสี่ฐานคล้ายเกวียน ในพุทธกาลคำว่าชมพูทวีปหมายถึงเอามหาชนบท 16 แคว้นได้แก่ อังคะ มคธ กาสี โกลล วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กुरु ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสน อัสนะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 79-80. และ G.P. Malalasekera, "Dictionary of Pali Proper Names," (Delhi: Munshiram Manoharlal, 2002)., p.p. 235-236.

ตลาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายปะ¹²⁸ | เมื่อเรามองดูในแต่ละทิศก็ให้เห็น พระตลาคตที่มีความแตกต่างกันด้วยวรรณะ ฐานะ ปาฏิหาริย์ อลังการ บริษัทมณฑลวายุหะอันวิจิตร เปล่งรัศมีโอภาสชาลาแสงสีเดียวล้วน และรัศมีแสงสีแตกต่างหลากหลาย มีวายุหะในพุทธเกษตรต่างๆ ผ่องใส มีอายุประมาณแตกต่างกัน สามารถปรากฏให้ชาวโลกเห็นได้ตามสภาวะใจ มีปาฏิหาริย์แห่ง อภิสัมโพธิ์แตกต่างกัน มีพุทธพละต่างกัน และบันลือสีหนาทได้ต่างกัน|

ดูก่อนกุลบุตร เราบรรลุปุทธธานุสติ¹²⁹ ได้อาโลกที่เกิดขึ้นจากอาลัมพะ¹³⁰ ที่รวมเป็นหนึ่ง| เราไม่รู้จักรรยาและไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้มีดวงญาณที่ผ่องแผ้ว ผู้เข้าถึงพุทธธานุสติอัน

¹²⁸ หน่วยการนับ ตูรายละเอียดในบทที่ 15 (อินทริยศวระ)

¹²⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ อธิบายความหมายไว้ในวิสุทธิธรรมว่า เป็นชื่อของสติที่มีพุทธคุณเป็น อารมณฺ์ การระลึกถึงพระพุทธเจ้า การตามระลึกนึกถึงพุทธคุณซึ่งมีทั้งหมด 9 ประการ ได้แก่

1. **อะระหัง** พระพุทธองค์ทรงเป็นพระอรหันต์ คือ เป็นผู้บริสุทธิ ท่างไกล จากกิเลส ทำลายกำแพงสังสารจักรได้แล้ว เป็นผู้ควรแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ควรได้รับความเคารพ บูชา
2. **สัมมาสัมพุทธโ** พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ
3. **วิชาสัมปັນโน** พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะคือ ความประพฤดี
4. **สุคะโต** พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว คือ ทรงดำเนินพระพุทธร จรียาให้เป็นไปโดยสำเร็จผลด้วยดี
5. **โลกวิทู** พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก คือ ทรงรู้แจ้งสภาวะอันเป็นคติ ธรรมดาแห่งโลกคือ สังขารทั้งหลาย ทรงหยั่งทราบอหยาศัยสันดานแห่งสัตว์โลกทั้งปวงผู้เป็นไป ตามอำนาจแห่งคติธรรมดาโดยถ่องแท้ เป็นเหตุให้ทรงดำเนินพระองค์เป็นอิสระ พ้นจากอำนาจ ครอบงำแห่งคติธรรมดา และทรงเป็นที่พึ่งแห่งสัตว์ทั้งหลายผู้บังจมอยู่ในกระแสโลก
6. **อนุตโตโร ปุริสทัมมสารถิ** พระพุทธองค์ทรงเป็นสารถิฝึกบุรุษที่ฝึกได้ ไม่มีใครยิ่งไปกว่า คือ ทรงเป็นผู้ฝึกคนได้ดีเยี่ยม ไม่มีผู้ใดเทียมเท่า
7. **สัตถา เทวมานุสสานัง** พระพุทธองค์ทรงเป็นพระศาสดาของเทวดาและ มนุษย์ทั้งหลาย
8. **พุทธโ** พระพุทธองค์ ทรงเป็นผู้ตื่นผู้เบิกบานแล้ว มีคำอธิบายว่า ทรงตื่น เองจากความเชือถือและข้อปฏิบัติทั้งหลายที่ถือกันมาผิดๆ ด้วย ทรงปลุกผู้อื่นให้พ้นจากความ หลงมมงายด้วย อนึ่ง เพราะไม่ติดไม่หลง ไม่ท่วงกังวลในสิ่งใดๆ มีการดำเนินประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น จึงมีพระทัยเบิกบาน บำเพ็ญพุทธกิจได้ถูกต้องบริบูรณ์ เช่นนี้ ย่อมอาศัยเหตุคือความ เป็นผู้ตื่นแลย่อมให้เกิดผลคือทำให้ทรงเบิกบาน

บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ด้วยการเห็นวูหะอันบริสุทธิ์อุบัติขึ้นในพุทธเกษตรที่อยู่ใต้มณฑลของพระตถาคต ผู้เข้าถึงพุทธานุสติเพราะการคุ้มครองชาวโลก ด้วยการเห็นพระตถาคตที่หมดจดอันเป็นสภาวะที่จะเห็นได้ตามสภาวะใจของชาวโลก ผู้ได้พุทธานุสติเพราะการทำทศพละให้เกิดขึ้น ด้วยการตามระลึกถึงตถาคตพละที่ไม่มีประมาณ ผู้ได้พุทธานุสติอันธรรมยกขึ้นแล้ว ด้วยการเห็นเมฆาตถาคตกายอันเป็นบ่อเกิดแห่งการได้ฟังธรรม ผู้ได้พุทธานุสติอันเป็นเครื่องส่องสว่างทิศ(ทิศสิบ) ด้วยการเข้าถึงพุทธะในทิศทั้งสิบ ผู้ได้พุทธานุสติเครื่องเข้าไปสู่ทิศทั้งสิบ ด้วยการหยั่งลงสู่ตถาคตปาฏิหาริย์ภายในอารมณ์อันละเอียดอ่อน ลุ่มลึก ผู้ได้พุทธานุสติในกับทั้งปวง เพราะการรู้และการเห็นพระตถาคตต่อเนื่องเป็นอันเดียวกัน ผู้ที่ได้พุทธานุสติในกาลทั้งสาม เพราะได้การเห็นเป็นหนึ่งกับ(การเห็นของ)พระตถาคตในกาลทั้งปวง ผู้ได้พุทธานุสติในเกษตร ด้วยการรู้การเห็นพุทธกายอันหมดจดอุบัติในพุทธเกษตร ผู้ได้พุทธานุสติในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ด้วยการมีจิตและอัธยาศัยที่รวมเป็นอันเดียวกันภายในมณฑลของพระตถาคตทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ผู้ได้พุทธานุสติในอาลัมพะ(เห็น จำ คิด รู้) โดยการรู้และการเห็นตถาคตอาลัมพะที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ผู้ได้พุทธานุสติในศานติ(ความสงบระงับ)โดยเห็นการเสด็จดับขันธปรินิรวานของพระตถาคตในโลกธาตุในหนึ่งขณะจิต ผู้ได้พุทธานุสติโดยการเห็นการเข้าสู่โลกธาตุของพระตถาคตในแต่ละขณะจิต ผู้ได้พุทธานุสติอันไพบูลย์ด้วยพุทธสรีระปรากฏในธรรมธาตุของพระตถาคตแต่ละพระองค์ ผู้ได้พุทธานุสติอันละเอียดลุ่มลึกโดยการเข้าถึงปิติในเพราะการเห็นการอุบัติขึ้นของพระตถาคตจำนวนหนึ่งอนภิลายะ ผู้บำเพ็ญพุทธานุสติเพื่อการได้วูหะโดยเห็นการตรัสรู้อภิสมโพธิเป็นพระพุทธเจ้าในโลกธาตุทั้งปวงในแต่ละขณะจิต ผู้มีพุทธานุสติหยุดนิ่งตั้งมั่นโดยเห็นการอุบัติของพระพุทธเจ้า และการหมุนธรรม(จักร)ของพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติพุทธานุสติโดยได้เห็นจิตตาศยะเดิมแท้ของตนเป็นพระตถาคต ผู้ได้พุทธานุสติในกรรมโดยการเห็นผลกรรมที่ชาวโลกได้สั่งสม ผู้มีพุทธานุสติโดยการรู้และการเห็นปาฏิหาริย์และอานุภาพอันยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นที่ดอก

9. **ภควา** พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้มีโชค คือ จะทรงทำการใด ก็ลุล่วงปลอดภัยทุกประการ หรือทรงเป็นผู้จำแนกธรรม พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 303.

¹³⁰ อาลัมพนวิญญูตินิทรศนะ แยกศัพท์เป็น อาลัมพะ (บาลี อารมม) หมายถึง อารมณ การยึด อารมณ การรับรู้ อารมณ 5 (ได้แก่ การเห็นรูป การลิ้มรส การดมกลิ่น การได้ยินเสียง และการสัมผัส) Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 152. วิญญูติ (สันสกฤต วิชฺญูปติ) คือ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ ให้เข้าใจเนื้อความได้ ibid., p. 960. วิญญูติแบ่งเป็น กายวิญญูติ คือ ความเคลื่อนไหวร่างกายให้รู้ความหมาย และวจิวิญญูติ ได้แก่การเปล่งวาจาให้รู้ความหมาย (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์) นิทรศนะ (สันสกฤต นิทรศน บาลี นิทฺสสน) การเห็น อาลัมพนวิญญูตินิทรศนสมโสมสร คือ การรู้การเห็นด้วยอารมณ์ หรือ การประชุมรวมลงเป็นอันเดียวของ การเห็น ความคิด ความจำ ความรู้

อุบลที่เป่งบานกว้างขวางในธรรมชาติทั้งสิ้นในทิศทั้งสี่ ผู้ได้พุทธานุสติในอากาศธาตุด้วยอาโลกอันสว่างไสวเครื่องส่องธรรมชาติที่เนื่องแน่นไปด้วยพระตถาคต|

ดูก่อนกุลบุตร จากทักษิณาทันไปทางทิศใต้มีสถานที่แห่งหนึ่งชื่อว่า สาครเมฆะ| ในสถานที่แห่งนั้นมีพระภิกษุรูปหนึ่ง นามว่า สาครเมฆะ อาศัยอยู่ ท่านจงไปสู่สาครเมฆะนั้น เมื่อไปถึงที่นั่นจงสอบถามกับสาครเมฆะภิกษุนั้นว่า “พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาจรรยาอย่างไร ต้องบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร| ดูก่อนกุลบุตร ภิกษุนั้นจักแสดงกัลยาณมิตรแก่ท่าน| ท่านจักอธิบายเหตุแห่งกุศลสัมภาระแก่ท่าน| จักทำกฐิแห่งสัมภาระอันไพบุลย์ให้เกิดขึ้น| จักอธิบายกำลังแห่งกุศลมูลอันไพบุลย์| จักทำเหตุแห่งการสั่งสมเสบียงที่เกิดขึ้นเพราะโพธิจิตให้ไพบุลย์| จักทำเหตุแห่งมหายานโอกาสให้เจริญกว้างขวางไพบุลย์ จักทำให้ได้ผลอันเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญปารมิตา จักทำเหตุแห่งการหยั่งลงสู่สาครจรรยาอันยิ่งใหญ่ให้มองแล้ว จักทำให้มีมณฑลปณิธานอันยิ่งใหญ่บริสุทธิ์ จักทำให้ได้การเข้าสู่ทิศทั้งหมดโดยรอบ จักทำให้มีมหากรุณาเกิดขึ้นมีกำลังกล้า||

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรษฐีบุตรน้อมศรัทธาอภิวาทแทบเท้าของภิกษุเมฆะศรี เวียนประทักษิณหลายร้อยพันรอบแล้วหันหน้ากลับไปมองดูท่านอีกครั้งแล้ว หลีกออกจากที่พำนักของท่านไป||

สาครเมฆะภิกษุ

ครั้งนั้นสุนทรเศรษฐีบุตร ผู้กำลังแสวงหากัลยาณมิตรผู้สอนธรรม (มีสติ)ตามระลึกถึงโลกนั้นอยู่ พิจารณาโพธิสัตว์วิโมกข์นั้นอยู่ เจริญโพธิสัตว์สมาธินั้นอยู่ ใคร่ครวญดูโพธิสัตว์สาครนัยนั้นอยู่ ทำพุทธมณฑล¹³¹ให้เกิดขึ้นอยู่ มีใจเป็นสมาธิหยุดนิ่งตั้งมั่นในอยู่กับการเห็นพุทธะอยู่ ตรัสระลึกถึงสมุทระพุทธเจ้าอยู่ ตามระลึกถึงพระพุทธเจ้าที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสายอยู่ ตามระลึกถึงพุทธนัยอยู่ มองดูพุทธคณา¹³²อยู่ ลำดับนั้นได้เดินทางมาถึงสาครมุขประเทศ สุนทรเศรษฐีบุตรได้เข้าไปหาพระภิกษุสาครเมฆะ น้อมศรัทธาลงอภิวาทแทบเท้าทั้งสองของท่าน ทำความเคารพท่านแล้วทำประทักษิณร้อยพันรอบแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของท่าน แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ

¹³¹ แปลตามลักษณะของสมาส ว่า มณฑลของพระพุทธเจ้า คือขอบเขต หรือ เกษตรที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน พระโพธิสัตว์ (หรือพระสาวก)แวดล้อม Julie Gifford อธิบายว่า พุทธมณฑลไม่ใช่การมารวมกันของพระพุทธเจ้า แต่เป็นอาณาบริเวณของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur...*, p. 127.

¹³² แปลโดยตรงว่า ท้องฟ้าแห่งพุทธะ ในที่นี้จะหมายถึงพิจารณาดูพระพุทธเจ้าที่ปรากฏเป็นจำนวนมากมองไม่ขอบเขตว่าสิ้นสุดลงที่ได้ เปรียบเหมือนท้องฟ้าที่กว้างขวางมองเห็นสุดสายตา-ผู้วิจัย

ข้าพเจ้ามีความปรารถนามุ่งตรงต่ออนุตรสัมมาสัมโพธิแล้ว ปรารถนาจะก้าวลงสู่สาคระญาณอันยอดเยี่ยม| แต่ว่า ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะออกจากวงจรโลกไปได้อย่างไร| และจะเข้าสู่ตถาคตดวงศได้อย่างไร| จะเข้าสู่กระแสโพธิสัตว์จรยาอย่างไร| จะหยั่งลงสู่สรวิชฌญาณสาครได้อย่างไร| จะทำลายภูมิของความเป็นพาลปุถุชนได้อย่างไร| จะเข้าสู่ตระกูลของตถาคตได้อย่างไร| จะทำลายกระแสสังสาระได้อย่างไร| จะหลุดพ้นจากการเข้าสู่วงจรสังสาระได้อย่างไร| จะเข้าสู่วงจรโพธิสัตว์จรยาปนิธานได้อย่างไร| จะกำจัดมารและบริษัทมารได้อย่างไร| จะทำพุทธมณฑลให้รุ่งเรืองได้อย่างไร| จะทำห้วงน้ำแห่งตัณหาให้เหือดแห้งได้อย่างไร| จะทำมหาสาครแห่งกรุณาให้เต็มเปี่ยมได้อย่างไร| จะปิดประตูอบาย ทุกติและวินิบาตได้อย่างไร| จะเปิดประตูสวรรค์และนิพพานได้อย่างไร| จะทำลายบานประตูที่เปิดสู่ไตรชาตุนคร¹³³ได้อย่างไร| จะปิดประตูนครไตรชาตุนครได้อย่างไร| จะเปิดประตูสรวิชฌญาณนครได้อย่างไร| จะละความยินดีในวัตถุภายนอกได้อย่างไร| จะทำให้ความมุ่งมั่นในการสงเคราะห์ชาวโลกให้เกิดขึ้นได้อย่างไร||

เมื่อสุรณเศรษฐีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว พระภิกษุสาครเมฆะจึงได้กล่าวกับเขาว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร เธอได้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว ดูก่อนกุลบุตร สัตว์ทั้งหลายที่ไม่ได้สั่งสมกุศลมูลมาแต่กาลก่อน ย่อมไม่คิดปรารถนาโพธิ เพราะโพธิจิตย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านี้คือ ผู้มีโอกาสแห่งกุศลมูลแผ่ขยายกว้างขวางสู่ทิศทั้งหลายโดยรอบ ผู้สว่างไสวด้วยแสงสว่างของญาณอันเกิดขึ้นจากสมาธิและเป็นเหตุแห่งการเข้าถึงอุบาย ผู้มีสาครบุญสัมภาระยิ่งใหญ่ ผู้ไม่ละการสั่งสมกุศลบุญ ผู้ไม่เห็นดีเห็นชด้อยต่อคำสอนและอุบาย¹³⁴ ของกัลยาณมิตร ผู้ไม่หมกมุ่นอยู่กับการประดับตกแต่งร่างกาย ผู้ไม่ยึดติดในทรัพย์สมบัติ ผู้ปราศจากความยินดีในร้าย มีจิตเสมอดั่งแผ่นดิน ผู้มีปกติเห็นอกเห็นใจและมีความรักต่อผู้อื่น ผู้อยู่ในคติภพทั้งปวง ผู้แสวงหาตถาคตวิสัย บรรดาบุคคลเหล่านั้นผู้มีมหากรุณาจิตมักมีจิตคิดจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ ผู้มีมหาไมตรีจิต มักคิดที่จะมาสู่โลก (เพราะมีความรักในสรรพสัตว์) ผู้มีสุขจิตมักคิดที่จะเข้าไปทำลายกองทุกข์ของชาวโลก ผู้มีหิตจิต มัก

¹³³ ธาตุ หรือ ภพที่อยู่ของสัตว์ มี 3 คือ 1) กามภพ ภพที่อยู่ของผู้เสวยกาม 2) รูปภพ ภพที่อยู่ของผู้ได้บรรลุรูปฌาน 3) อรูปภพ ภพที่อยู่ของผู้ได้บรรลุอรูปฌาน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 279.

¹³⁴ หมายถึง อุบาย หรือ วิธีการ ในที่นี้หมายถึง อุบายโกศล ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จโดยไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นการสอนธรรมะที่มีรูปแบบการสอนโดยไม่มีรูปแบบเฉพาะตายตัว และเป็นมีวิธีการที่ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาวะของผู้ฟัง เป็นหนึ่งในโกศล 3 ได้แก่ 1) อายโกศล ความฉลาดในความเจริญ 2) อปายโกศล ความฉลาดในความเสื่อม 3) อุบายโกศล ความฉลาดในอุบาย พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 71)

คิดที่จะขจัดอกุศลธรรมทั้งปวง ผู้มีกรุณาจิตมักคิดที่จะช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากภัยทั้งหลาย ผู้มีอสังคจิตมักคิดที่จะกำจัดอุปสรรคทั้งปวง ผู้มีวิปุลจิตมักคิดที่จะไปสู่ธรรมธาตุ ผู้มีอนันตจิตมักคิดที่จะเข้าถึงนสภาวะ๖ที่มีคุณสมบัติ)เช่นเดียวกับอากาศธาตุ(มีอยู่ทุกที่ทุกเวลา) ผู้มีวิมลจิตมักคิดที่จะทำให้อตถาคตวิญญูติให้ปรากฏ ผู้มีวิศุทธิจิตมักคิดที่จะเข้าถึงญาณที่แล่นไปในกาลทั้งสาม ผู้มีญาณจิตมักคิดที่จะทำลายอุปสรรคสิ่งขวางกั้น ญาณที่เป็นเครื่องหยั่งลงสู่สาครญาณของพระตถาคต(สรวิชัย)||

ดูก่อนกุลบุตร เราอาศัยอยู่ในสาครมุขแห่งนี้เป็นเวลา 12 ปีแล้ว ได้ทำมหาสาครให้เป็นอารมณตั้งอยู่เฉพาะหน้าอย่างนี้ มีสตรระลึกถึงความกว้างใหญ่ไม่มีประมาณของมหาสาครอยู่เนืองๆ ว่า (น้ำในมหาสาครมีความใสไม่มีตะกอน มีความลึกหยั่งถึงได้ยาก มีความลุ่มลึกลงไปตามลำดับ เป็นที่รวบรวมรัตนอันมีค่าหลากชนิด เป็นที่รองรับน้ำเอาไว้ได้ไม่มีประมาณ มีรูปพรรณกว้างขวางไม่มีประมาณ ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นที่อยู่อาศัยอันกว้างของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด มีท้องฟ้าที่กว้างขวางเป็นดุจหลังคามหาสาครไม่เคยเต็มด้วยน้ำ เราย่อมตรึกระลึกถึงมหาสาครโดยนัยอย่างนี้แล| ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า “ในโลกนี้ อะไรหนอแล ยิ่งใหญ่กว่ามหาสาครนี้ กว้างใหญ่ไพศาลกว่า มีความลุ่มลึกกว่า มีความวิจิตรกว่ามหาสาครนี้| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเรากำลังครุ่นคิดตรึกตรองถึงเหตุและผลอยู่อย่างนี้ ดอกบัวมหาปัทมาได้ปรากฏขึ้นมาจากท้องมหาสมุทร| ดอกบัวมหาปัทมานั้นมีก้านเป็นแก้วมณี ประดับด้วยทับทิมและแก้ววชิระ พันรอบด้วยแก้วไพฑูรย์และแก้วมณีขนาดใหญ่ กลีบดอกมีขนาดใหญ่กว้างขวาง ผิวเกลี้ยงและมีสีทองชมพูหุ่ ผักบัวทำด้วยจันทร์ เกสรเป็นแก้วมรกต(สีเขียว) เข้ม ดอกบัวนั้นมีขนาดใหญ่เท่ากับสาคร มีจอมเทพอสูรหนึ่งล้านตนคอยประคองฐานรองดอก คลุมด้วยข่ายแห่งรัตนชาติหนึ่งล้าน มีพญานาคหนึ่งล้านประพรมน้ำหอมและโปรยปรายเมฆมิกกลิ่นหอม มีพญาครุฑหนึ่งล้านตนถือสร้อยแก้วมณีประดับตกแต่ง มีกนิษฐหนึ่งล้านตนเฝ้ามองด้วยจิตเมตตา มีมีโหระคะหนึ่งล้านตนทำความนอบน้อมบูชา มีรากษส¹³⁵ หนึ่งล้านตนทำการบูชา มีคนธรรพ์หนึ่งล้านตนบรรเลงดนตรีและขับร้องด้วยเสียงอันไพเราะ มีพระอินทร์ผู้เป็นจอมราชันย์แห่งเทพหนึ่งล้านเนรมิตฝนทิพย์ให้ตก เนรมิตฝนดอกบัว ฝนเครื่องหอม ฝนมาลัย ฝนรูปหอม ฝนผงจันทร์หอม ฝนจีวร ฝนฉัตร ฝนธงชัย ฝนธงผ้า มีพรหมหนึ่งล้านมาทำความนอบน้อมด้วยเศียรเกล้า มีเหล่าเทวดาชั้นสุทธาวาสหนึ่งล้านประคองอัญชลีนอบน้อมบูชา มีพระราชาจักรพรรดิหนึ่งล้านพระองค์ทำการบูชาด้วยรัตนะทั้งเจ็ด มีเหล่าสาครเทวดาหนึ่งล้านทำความนอบน้อมบูชา สว่างไสวด้วยลำแสงรัศมีของแก้วมณีโชติรสลับล้านดวง งดงามด้วยแก้วมณีบริสุทธิ์ด้วยบุญมีรัศมีนับล้าน มีห้องแก้วมณีไพโรจน์นับล้าน เปล่งรัศมีรุ่งเรืองด้วยแก้วมณีอันมีสิรินับล้าน สว่างไสวไม่มีประมาณด้วยแก้วมณีจากแหล่งต่างๆ นับ

135 ยักษ์ "พจนานุกรมพุทธศาสตร์.", หน้า 185.

ล้าน ประดับตกแต่งด้วยแก้วมณีชมพูระวเซ มีวูหะทำด้วยแก้วมณีสิงหวัชระจำนวนหนึ่งล้าน มีห้อง
สุรยครระตกแต่งด้วยแก้วมณีหนึ่งล้าน ตกแต่งด้วยแก้วมณีที่ทำความปรารถนให้สำเร็จหนึ่งล้าน
รุ่งเรืองด้วยรัศมีของแก้วมณีจินดาหารหนึ่งล้าน|

ดอกบัวมหาปัทมะนั้นเกิดขึ้นจากโลกุตตรกุศลมูลของพระตถาคต พระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ใน
ทิศทั้งปวงย่อมเห็นดอกบัวนั้นตามความปรารถนา เป็นธรรมมายา เกิดขึ้นจากสิ่งที่ปราศจากกลิ่นที่นำ
รังเกียจ มีนัยเป็นอย่างเดียวกันกับธรรมตา เป็นทั้งสภาวะที่แท้จริงและสภาวะที่ไม่แท้เหมือนความฝัน
แสดงธรรมนัยที่อยู่ในอภิสังขารให้ปรากฏ เป็นสิ่งที่อยู่ในอสังครธรรมนัย อยู่ในธรรมชาติที่มีอยู่ในทุกทิศ
โดยรอบ มีโอกาสสว่างไสวด้วยพุทธวิสัย และดอกบัวมหาปัทมะนั้นมีอาการ คุณลักษณะ คุณสมบัติ
สถานะจำนวนมาก การเข้าถึงที่สุดของสิ่งเหล่านี้แม้จะใช้เวลายาวนานหลายร้อยพันกัปนับไม่ได้ก็
ไม่สามารถทำได้| เราຍ่อมเห็นตถาคตกายประทับนั่งคู้บัลลังก์อยู่ในดอกบัวมหาปัทมะนั้น(มีพระชานู
กว้างเต็มพอดี) และเราຍ่อมเห็นตถาคตกายขยายจากที่นี้กว้างขวางครอบคลุมไปจนถึงที่สุดของภพ|
และเราຍ่อมเห็นวูหะของตถาคตอาสนะอันเป็นอจินไตย| ย่อมเห็นวูหะแห่งมณฑลสาวกอันเป็น
อจินไตย | ย่อมเห็นวูหะของประภามณฑล | ย่อมเห็นลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะอันวิจิตร
อจินไตย | ย่อมเห็นความยิ่งใหญ่ของพุทธะ | ย่อมเห็นพุทธปาฏิหาริย์อันเป็นอจินไตย | ย่อมเห็นความ
บริสุทธิ์ของตถาคตคุณอันอจินไตย| ย่อมเห็นพีธีมูรธาภิเษก| ย่อมเห็นการกล่าววาจาอันอาจหาญอัน
เป็นอจินไตย| เราຍ่อมได้พุทธโฆชะอันเป็นอจินไตย | เราຍ่อมเข้าถึงไวยศารัทยะ มีกำลังมากหา
ประมาณไม่ได้ และ เข้าถึงปฏิสัมภทา¹³⁶มีกำลังเป็นอจินไตย | เราຍ่อมระลึกถึงการประพตโพธิสัตว์
จรรยาในกาลก่อนได้| เราຍ่อมเห็นภาพการได้อภิสัมโพธิ| เราຍ่อมได้ยินการประกาศเมฆาธรรมและ
การอุปบัติของที่พึงพิงในทุกทิศ| เราຍ่อมเห็นการจำแนกสรีรกายเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่สรรพสัตว์|

พระตถาคตพระองค์นั้นทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาสัมผัสที่ศีรษะของเราและประกาศธรรม
บรรยายชื่อ สมันตเนตร ซึ่งเป็นวิสัยของพระตถาคตทุกพระองค์ และเป็นพระสูตรที่ทำให้โพธิสัตว์
จรรยาเกิดขึ้น เป็นพระสูตรแสดงธรรมชาติทุกประเภท แสดงการรวมธรรมมณฑลทั้งสิ้นโดยความเป็น
อันเดียวกัน แสดงเกษตรมณฑลอันหมดจด เป็นที่เกิเกิดขึ้นของ(ปัญญาเครื่อง)ปราบพวกมักกล่าวจาบ
จ้วงพระศาสนา(ปรวาที) เป็นเครื่องกำจัดความมืดของเหล่ามาร เป็นเครื่องทำความยินดีแก่สัตว์ธาตุ
ทั้งปวง เป็นเครื่องเปิดเผยสัจจิต(เดิมแท้)ของเหล่าสัตว์ที่ถูก(กิเลส)ห่อหุ้มไว้ เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ตาม

¹³⁶ (สันสกฤต ปุติสสิวิท) หมายถึงความแตกฉาน 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญาแตกฉานในอรรถ 2)
ปัญญาแตกฉานในธรรม 3) ปัญญาแตกฉานในภาษา 4) ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ พระพรหมคุณาภรณ์,
"พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", p. 121.

สภาพใจของสรรพสัตว์ เป็นเครื่องเปิดเผยความเป็นไปของอินทรีย์ของสรรพสัตว์ | และเราย่อมเรียนธรรมบรรยายนั้น ย่อมทรงจำ และทำให้เป็นไป ย่อมทำให้เจริญยิ่งขึ้นด้วยวิธีการอย่างนี้ (คือ) เมื่อจะให้เขียน จะต้องใช้หมึกปริมาณมากเท่ากับน้ำในมหาสมุทรทั้งหมด จะต้องมีปากกาขนาดใหญ่เท่ากับเขาสุเมรุราชบรรพตก็ไม่อาจเขียนให้จบสิ้นได้ | ย่อมไม่สามารถจะอธิบายธรรมโยนี¹³⁷เดียวของธรรมนัยเดียวจากธรรมทวารเดียวของปริวรรตของธรรมบรรยายนั้นให้จบสิ้นได้ หรือว่าทำให้เต็ม ทำให้บริบูรณ์ทั้งหมดไม่ได้||

ดูก่อนกุลบุตร เราอาศัยอยู่ในสถานที่แห่งนี้เป็นเวลา 12 ปี ได้เรียนสมันตเนตรธรรมบรรยายนี้ด้วยวิธีนี้คือ ในหนึ่งคืนหนึ่งวัน เราย่อมท่องบ่นโดยอนุโลมและปฏิโลม(ท่องกลับไปกลับมา)นับสงขยรอบด้วยโอภาสและอาโลกเป็นเครื่องทรงจำสิ่งที่ได้ฟังมา | เราย่อมเข้าถึงการปริวรรตนับสงขยไม่ได้ด้วยโอภาสและอาโลกเครื่องทรงจำการเข้าสู่ศานตमुख | เราย่อมมีสติระลึกถึงการปริวรรตนับสงขยไม่ได้ด้วยโอภาสและอาโลกเครื่องทรงจำอเนกอนันต์ | เราย่อมทำการปริวรรตให้เป็นไปนับสงขยไม่ได้ด้วยโอภาสและอาโลกเครื่องทรงจำการเข้าสู่ภูมิ | เราย่อมเข้าถึงการปริวรรตนับสงขยไม่ได้ด้วยรัศมีโอภาสอันสว่างไสว | เราย่อมทำรัศมีโอภาสแห่งดอกบัวปัทมาให้เกิดขึ้นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ | เราย่อมแสดงรัศมีโอภาสที่มีเสียงโฆชะก้องกังวานหาประมาณไม่ได้ | เราย่อมเข้าถึงรัศมีโอภาสที่เป็นเหมือนแหล่งกำเนิดของอาโลกหาประมาณไม่ได้ | เราย่อมทำรัศมีโอภาสให้เจิดจ้าเหมือนรัศมีดาวฤกษ์ให้เกิดขึ้นและเป็นไปหาประมาณไม่ได้ | เราย่อมทำรัศมีโอภาสที่เกิดจากแหล่งกำเนิดอาโลกให้เกิดขึ้นและเป็นไปหาประมาณไม่ได้ | และสัตว์เหล่าใดที่มาถึงเราในทิศตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นวทดา พระอินทร์ผู้เป็นจอมเทพ พญานาค ยักษ์ พญายักษ์ อสูร หรืออสูรผู้พระราช ครุฑ หรือ ครุฑราชา หรือว่า มโหระคะหรือ มโหระคราชา มนุษย์หรือ มนุษย์ผู้เป็นราชา พรหมหรือพรหมราชา เราย่อมให้บรรดาสัตว์เหล่านั้นดำรงอยู่ในสมันตเนตรธรรมบรรยาย อันเป็นเครื่องแสดงตลาคตโพธิสัตว์จรรยา | เราย่อมทำให้สมันตเนตรธรรมบรรยายรุ่งเรืองและทำให้สัตว์เหล่านั้นหันมาใส่ใจ ให้รับเอาธรรมบรรยายนั้น เราย่อมกล่าว ย่อมแสดง จำแนก ขยายความ อธิบายทำให้ง่ายขึ้น ทำให้ชัดขึ้น ย่อมชี้แจง ย่อมเปิดเผยแก่สัตว์เหล่านั้นทั้งหมด | แม้ผู้มาจากทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออกเฉียงใต้ ทิศเบื้องบน และเบื้องล่าง ก็เป็นอย่างเดียวกันนั้น||

ดูก่อนกุลบุตร เรา รู้จักธรรมยานี้เท่านั้น | เราไม่รู้จักรรยา และไม่สามารถบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้เข้าถึงสมุทราโพธิสัตว์จรรยาด้วยปณิธานอันบริสุทธิ์ ผู้มีสาครปณิธานแน่วแน่ที่จะอยู่ในโลก

¹³⁷ โยนี หรือ โยนิ หมายถึง ครรภ์ แหล่งกำเนิด ต้นแหล่ง ที่อยู่ ธรรมโยนีคือ ที่เกิดขึ้นของธรรมะ ที่อยู่ของธรรมMonier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 858.

ตลอดกัปอันยาวนานไม่มีกำหนด ผู้เข้าสู่สังสารเพื่อบำเพ็ญจรรยา ผู้เข้าถึงจิตสาคระของชาวโลกเพื่อทำ
 ญาณเครื่องรู้แจ้งให้ปรากฏ ผู้เข้าถึงสาครคุณเพื่อทำญาณอาโลกแห่งพละสิบให้เกิดขึ้น ผู้รู้แจ้งอินทรีย์
 ของสรรพสัตว์และอบรมสัตว์ตามสภาวะของอินทรีย์นั้น ผู้เข้าถึงสาครเกษตรทั้งปวงเพื่อทำปณิธานให้
 บริสุทธิ์ ผู้เข้าถึงสาครพุทธะด้วยกำลังแห่งปณิธานเพื่อการอุปฐากพระตถาคต ผู้เข้าถึงสาครสรรพ
 ธรรมด้วยญาณเครื่องรู้แจ้ง ผู้เข้าถึงสาครสรรพคุณด้วยการปฏิบัติ ผู้รู้สาครแห่งภาษาของชาวโลกเพื่อ
 หมุนธรรมจักรให้เป็นไปด้วยภาษานั้น||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปสู่ลังกาปะละ ซึ่งอยู่ห่างจากทักษิณาบถนี้ 60 โยชน์¹³⁸ มินครแห่งหนึ่ง
 ชื่อ สาครตรีระ มีพระภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อว่า สุประติชฐิตะอาศัยอยู่ที่นั่น เธอจึงไปหาพระภิกษุรูปนั้น แล้ว
 สอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์มหาสัตว์พึงทำโพธิสัตว์จรรยาให้บริสุทธิ์ได้อย่างไร”|| ครั้งนั้น สุจนเศรษฐี
 บุตรได้น้อมศีรษะลงอภิวาทภิกษุสาครเมฆะที่เท้าทำประทักษิณหลายร้อยพันรอบ เหลียวมองดูท่าน
 (อีกครั้ง)แล้วหลีกเลี่ยงไปจากที่อยู่ของท่าน||

สุประติชฐิตภิกษุ

ครั้งนั้นแล สุจนเศรษฐีบุตร (มีสติ)ตามระลึกถึงกัลยาณมิตรผู้เป็นให้อนุสาสน์และสมันตเนตร
 ธรรมบรรยายนั้นอยู่ และตรัสระลึกถึงปาฏิหาริย์กายของพระตถาคตนั้น ทรงจำบทและพยัญชนะแห่ง
 เมฆาธรรม หยั่งลงสู่สาครธรรมมุขนั้น [68]ไตร่ตรองนัยแห่งการสอนธรรม ก้าวลงสู่ยานแห่งการ
 ประกาศธรรม เข้าสู่ธรรมคันทนา ทำดวงธรรมให้บริสุทธิ์หมดจด ไตร่ตรองพิจารณา(แสงสว่างของ)
 ประทีปธรรมรัตนะอยู่ในที่สุดเขาได้เดินทางมาถึงสาครตรีระ โดยลำดับ เพราะคิดคำนึงถึงการพบกับ
 ภิกษุสุประติชฐิตะ จึงเที่ยวตามหาท่านในทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศ
 ตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศเบื้อง
 บน และทิศเบื้องล่าง| สุจนเศรษฐีบุตรได้เห็นภิกษุสุประติชฐิตะกำลังเดินจงกรมอยู่บนท้องฟ้า มีเทวดา
 จำนวนหลายแสนอสงไขยแวดล้อมอยู่ และบนท้องฟ้าานั้น สุจนเศรษฐีบุตรเห็นเมฆาดอกไม้ทิพย์ลอย
 เต็มท้องฟ้า และได้ยินเสียงเมฆาดุริยางค์ทิพย์ พระอินทร์ทั้งหลายกำลังบูชาพระภิกษุสุประติชฐิตะนั้น
 ด้วยการประดับธงแผ่นผ้า ธงปตาง| พญานาคทั้งหลายประดับท้องฟ้าด้วยเมฆากฤษณากาลาคูรุ|
 เหล่ากนิษฐทั้งหลายบรรเลงดุริยางค์ปี่พาทย์ขับร้องด้วยการสรรเสริญอันน่ารื่นรมย์ใจ | เหล่ามโหระทึก
 มีใจปิติมีกายงดงามประดับท้องฟ้าด้วยผ้าเนื้อละเอียดและมีสัมผัสอ่อนนุ่มเพราะเลื่อมใสในภิกษุสุปริ

¹³⁸ มาตรการวัดระยะทางเทียบได้ดังนี้ 1 โยชน์= 400 เส้น 1 เส้น=20 วา (80 ศอก) 400 เส้น = 8,000
 วา 8,000 วา = 16,000 เมตร 16,000 เมตร = 16 กิโลเมตร ฉะนั้น 1 โยชน์เท่ากับ 16 กิโลเมตร "พจนานุกรม
 พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม).", หน้า 334.

ดิษฐ์ดิษฐ์ | เหล่าอสูรผู้เป็นราชาประดับท้องฟ้าด้วยเมฆามณีรัตนะแสดงคุณลักษณะอันเป็นอจินไตย | เห็นเหล่าครุฑผู้เป็นราชาที่มีอติภาพเป็นมาณพผู้มีกำลัง มีใจตั้งมั่นไม่ถูกรบกวนด้วยอารมณ์โกรธเคือง มีเหล่านางครุฑบริวารแวดล้อมยืนประคองอัญชลีอยู่บนท้องฟ้า | เห็นเหล่ายักษ์ผู้เป็นราชาหลายแสน พร้อมด้วยบริวารคอยแวดล้อม มีสิริระกายตกแต่งงดงาม(ยืน)อยู่บนท้องฟ้าเพราะมีความรักในพระภิกษุสุประดิษฐ์ดิษฐ์ | เห็นเหล่าบรรดาราชาสพพร้อมด้วยบริวารหลายร้อยพันห้อมล้อมทำการอารักขาแก่พระภิกษุสุประดิษฐ์ดิษฐ์ | เห็นบรรดาพรหมราชาหลายร้อยพันประคองอัญชลี กล่าวสรรเสริญด้วยถ้อยคำไพเราะน่านรื่นรมย์ใจอยู่บนท้องฟ้า | เห็นเหล่าเทวดาชั้นสุทธาวาสหลายร้อยพันอยู่ในวิมานบนท้องฟ้าทำการบูชาแก่พระภิกษุสุประดิษฐ์ดิษฐ์ |

ครั้งนั้น เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรเห็นพระภิกษุสุประดิษฐ์ดิษฐ์กำลังเดินจงกรมอยู่ในอากาศ มีใจรื่นเริงเกิดปีติโสมนัสมีกำลังยิ่ง ประคองอัญชลีทำความนอบน้อมแก่พระภิกษุสุประดิษฐ์ดิษฐ์แล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ แต่ว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรแสวงหาพุทธธรรมอย่างไร พระโพธิสัตว์ควรได้พุทธธรรมมาอย่างไร ควรบำเพ็ญอย่างไร ควรเข้าไปเสพ(ธรรม)อย่างไร ควรทำให้แจ้งอย่างไร ควรทำให้ชำนาญได้อย่างไร ควรบริหารอย่างไร ควรทำให้เจริญได้อย่างไร ควรทำให้บริสุทธิ์ได้อย่างไร เพื่อทำกิจที่พระโพธิสัตว์ควรทำให้สำเร็จ และ พระโพธิสัตว์พึงเข้าถึงพุทธธรรมได้อย่างไร ข้าพเจ้าฟังมาว่า พระอริยเจ้ายอมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ดังนี้ ข้าแต่พระคุณเจ้า ผู้เป็นอริยะ ขอท่านจงบอกข้อที่พระโพธิสัตว์ควรประกอบความเพียรในพุทธธรรมอย่างไร จะเป็นผู้ทำกิจที่ควรกระทำควบคู่ไปกับการเห็นพุทธะอย่างไร และในขณะที่ยังต้องดำเนินชีวิตตามกระแสโลกจะไม่ละการเห็นโพธิสัตว์อย่างไร จะเป็นผู้มีสมาธิตั้งมั่นอยู่ในโพธิสัตว์กุศลมูล¹³⁹ ไม่ละจากพุทธธรรมได้อย่างไร จะไม่เว้นจากโพธิสัตว์ปณิธานเพื่อให้ได้ญาณได้อย่างไร เป็นผู้ไม่ละจากโพธิสัตว์จรยาเพื่อการทำให้โพธิสัตว์กรณีกิจให้สำเร็จได้อย่างไร เป็นผู้ไม่ละจากการไปสู่พุทธเกษตรทั้งมวลเพื่อความเป็นอยู่ตลอดกับทั้งสิ้นโดยไม่มีความเป็นห่วงได้อย่างไร จะเป็นผู้ไม่ละจากการเห็นพุทธปาฏิหาริย์เพื่อทำโลกธาตุทั้งสิ้นให้หมดจดได้อย่างไร เป็นผู้ไม่ละจากการเป็นอยู่ด้วยสังฆธรรม¹⁴⁰ เพื่อการทำตถาคตปาฏิหาริย์ให้ปรากฏขึ้นได้อย่างไร

¹³⁹ (บาลี กุสลมูล) รากเหง้าหรือต้นเหตุแห่งกุศล มี 3 ประการ ได้แก่ 1) อโลภะ คือไม่โลภ 2) โอทสะ ไม่คิดปองร้าย 3) อโมหะ ไม่หลงมัวเมา พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 84.

¹⁴⁰ ธรรมอันปัจจัยปรุงแต่ง ลักษณะของสังฆธรรม 3 ได้แก่ มีความเกิดขึ้นปรากฏอยู่ มีความเสื่อมปรากฏอยู่ กำลังตั้งอยู่แปรปรวนเป็นอย่างอื่นเช่น สังขาร เป็นสังฆธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 502.

เป็นผู้ไม่ละจากการฟังธรรมเพื่อการเข้าถึงสวสรีระ(กายแท้ดั้งเดิมของตน)อันเป็นกายที่จืดและอุบัติใหม่ในภพภูมิทั้งปวงเพราะมีการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาเป็นเหตุได้อย่างไร เป็นผู้ไม่ละจากญาณโลกเพื่อการรองรับธรรมเมฆาของพระตถาคตทุกพระองค์ และเพื่อเข้าถึงญาณในกาลทั้งสามและการทำให้ได้ญาณที่แทงตลอดกาลทั้งสามได้อย่างไร”||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว พระภิกษุสุประตัญญูจึงได้กล่าวกับเขาว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร เมื่อเธอทำความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว จงสอภกามธรรมที่ทำให้เป็นพุทธะ ธรรมที่ทำให้ความเป็นสรวิชัย ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นพระสวัมมัญญ(พุทธเจ้า) | ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ อสังคมุขะ | ดูก่อนกุลบุตร เรามำเพ็ญเพียรอสังคมุขวิโมกข์นั้น ตามระลึกถึงเนื่องๆ จำแนก คั่นควำ พิจารณา ทำให้แจ้ง จึงได้บรรลุญาณอาโลกชื่อ อสังคโกฏฐิ ซึ่งเป็นเหตุทำให้เราได้เห็นและได้เข้าถึงจริต¹⁴¹ของสรรพสัตว์ได้โดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น เป็นผู้มิจตุปาตญาณ¹⁴²ไม่ติดข้อง มีบุพนิวาสานุสสติญาณ¹⁴³ไม่ติดข้อง เป็นผู้เข้าสู่โลกทั้งปวงได้ตลอดกับไม่มีสิ้นสุดโดยไม่ติดข้อง| เป็นผู้สามารถแสดงวิญญูติให้ปรากฏแก่ชาวโลกในกาลปัจจุบันโดยไม่มีสิ่งใดขัดขวาง เป็นผู้รู้สรรพสำเนียงและภาษาของสรรพสัตว์โดยไม่มีสิ่งใดขัดขวาง เป็นผู้สามารถตัดความล้งเลงสงสัย(ในธรรม)ของสรรพสัตว์ได้โดยไม่ติดขัด (เป็นผู้รู้แจ้งอินทรีย์ของสรรพสัตว์โดยไม่มีสิ่งใดขัดขวาง เป็นผู้สามารถเข้าถึงชาวโลกเพื่ออบรมให้มีความพร้อมได้โดยไม่มีสิ่งกีดขวาง¹⁴⁴) เป็นผู้สามารถสอนสรรพสัตว์ในกาลที่เหมาะสมได้โดยไม่มีสิ่งใดขัดขวาง เป็นผู้ไปสู่พุทธเกษตรในทุกทิศโดยไม่อาศัยสรีระกายคือไม่มีสภาวะ ไม่มีสถานะ ไม่มีอภิสังขาร¹⁴⁵ได้โดยไม่มีสิ่งใดกีดขวาง

¹⁴¹ จริต หรือ จริยา คือ ความประพฤติปกติ พื้นเพของจิต อุปนิสัย พื้นนิสัย แบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) รากจริต มีความประพฤติหนักไปทางรักสวยรักงาม 2) โทสจริต มีปกติเป็นคนใจร้อน หงุดหงิดง่าย 3) โมหจริต มีความประพฤติหนักไปทางเขลา เงา เชื่องซึม งมงาย 4) สัทธาจริต มีความประพฤติหนักไปทางมีจิตขบขั้ง ชื่นบาน น้อมใจเชื่อ ปักใจเชื่อโดยง่าย 5) พุทธิจริต หรือ ญาณจริต มีความประพฤติหนักไปทางใช้ความคิด พิจารณา 6) วิตกจริต มีความประพฤติหนักไปทางนึกคิดจับจด ฟุ้งซ่าน พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม." หน้า 189.

¹⁴² (สันสกฤต จตุปาตชญาณ บาลี จตุปาตญาณ)ความรู้จืดและอุบัติของสัตว์โลก ibid., หน้า 202.

¹⁴³ (บาลี บุพเพนิวาสานุสสติญาณ)ความรู้เป็นเครื่องระลึกถึงอดีตภาพที่อาศัยอยู่ในกาลก่อน หรือ การระลึกชาติย้อนไปในอดีต ibid., หน้า 202.

¹⁴⁴ ข้อความแปลในวงเล็บไม่ปรากฏใน Gv. ไม่มี , แปลจากต้นฉบับ Gvs

¹⁴⁵ (สันสกฤต อภิสสังการ บาลี อภิสสังขาร) สภาพที่ปรุงแต่ง, ธรรมมีเจตนาเป็นประธานอันปรุงแต่งผลแห่งการกระทำ, เจตนาที่เป็นตัวการในการทำกรรม มี 3 ประเภท ได้แก่ 1) ปุญญาภิสสังขาร อภิสสังขารที่เป็นบุญ, สภาพที่ปรุงแต่งกรรมฝ่ายดี ได้แก่ กุศลเจตนาที่เป็นกามาวจรและรูปาวจร 2) อปุญญาภิสสังขาร อภิสสังขารที่เป็น

ดูก่อนกลุบุตร ด้วยอานุกาพแห่ง(อภิญา)ฤทธิ์นี้ เราเป็นผู้มีกายปราศจากอกิสังขาร จะเดิน จงกรม นั่ง นอน หรือสำเร็จจริยาบถต่างๆ บนท้องฟ้านี้ก็ย่อมทำได้ จะหายตัว หรือปรากฏตัว บังหวนคว้นหรือพันไฟก็ย่อมทำได้ คนเดียวทำให้เป็นหลายคนก็ทำได้ หรือหลายคนทำให้เป็นคนเดียว ก็ย่อมได้ | จะทำที่แจ้งให้เป็นที่มืดหรือทำที่มืดให้เป็นที่แจ้งก็ได้ จะเดินผ่านฝ่าเรือนหรือกำแพงออกไป ภายนอกก็ย่อมทำได้โดยไม่ติดขัดเหมือนเดินผ่านอากาศไปได้ฉะนั้น | จะนั่งคู้บัลลังก์ไปในอากาศ เหมือนนกมีปีกบินไปได้ จะดำลงหรือผุดขึ้นจากปฐวีเหมือนดำลงและผุดขึ้นจากน้ำก็ได้ | จะเดินบน น้ำเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ย่อมได้ | เราจะบังหวนคว้นหรือจะทำให้เป็นเปลวไฟลุกไหม้เหมือนกองไฟ ใหญ่ก็ได้ | เราจะทำปฐพีให้ไหวก็ได้ | เราย่อมลูปคลำพระจันทร์และพระอาทิตย์ที่มีฤทธิ์มาก มีอานุกาพ มาก มีความร้อนมากด้วยมือก็ย่อมทำได้ | เราจะย่อโลก(มนุษย์)จนถึงพรหมโลกให้มาอยู่ในกายก็ได้ | หรือจะปิดโลกให้มืดมืดด้วยหมอกควันและเมฆก็ได้ | หรือทำให้โลกให้สว่างไหวด้วยรัศมีของรัตนะทั้งปวง แล้วเนรมิตเมฆาให้เป็นรูปสัตว์โลกก็ได้ | หรือว่าจะเนรมิตชายเมฆารัศมีขาลาให้มีสีสันมากหลายแล้ว กระจายไปทุกทิศโดยรอบ คือ ทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศบน และทิศล่าง | ด้วยเวลา ชั่วขณะจิต ในทิศตะวันออก เราย่อมไปสู่หนึ่งโลกธาตุที่อยู่ในทิศตะวันออกได้ ย่อมไปสู่โลกธาตุในทิศ ตะวันออกจำนวน สอง สิบ ร้อย พัน แสน โกฏิ ร้อยโกฏิ พันโกฏิ หมื่นโกฏิ หมื่นแสนโกฏิ หรือไปได้ไม่มี ประมาณ ไม่มีกำหนด ไม่อาจนับได้ เกินคาดคิดได้ เกินจะชั่งได้ เกินจะวัด เกินจะหาที่สุดได้ ไม่มี ขอบเขต ไปได้ตลอดโลกธาตุจำนวนอนภิลापยะ | พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายที่ยังดำรงอยู่ ทรง อยู่ และเป็นอยู่ในโลกธาตุนั้นๆ และแสดงธรรมอยู่ในสมุทรวรรณโลกธาตุนั้นๆ ในกระแสโลกธาตุนั้นๆ ใน เขตโลกธาตุนั้นๆ ในวงจรโลกธาตุนั้นๆ ในกลุ่มโลกธาตุนั้นๆ ในการเกิดขึ้นของโลกธาตุนั้นๆ ใน โลกาธาตุที่ปรากฏอยู่นั้นๆ ในทวารโลกธาตุนั้นๆ ในโลกธาตุที่ปรากฏในกับ ในอวตารโลกธาตุนั้นๆ ในว ยุหะของโพธิสัตว์มณฑลในโลกธาตุนั้นๆ ในมณฑลบริวารโลกธาตุนั้นๆ

เราย่อมเข้าเฝ้าพระตถาคตพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยกายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรที่มี มากนับอนันต์เท่ากับกายของพระตถาคตพุทธเจ้าบูชาแต่ละพระองค์ด้วยเมฆาฝนจำนวนมากเท่ากับ ฝุ่นในพุทธเกษตรนับอนันต์ | เมื่อเราเข้าไปหาแล้วได้ทำการบูชาด้วยดอกไม้ทั้งปวง เครื่องหอม มาลัย เครื่องลูบไล้ ธงผ้า ธงระฆะ ธงปตัก ม่าน ข่ายขาลาทั้งหลายทั้งมวล | พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายนั้น

ปฏิปักร์ต่อบุญคือเป็นบาป, สภาพที่ปรุแต่งกรรมฝ่ายชั่ว ได้แก่ อกุศลเจตนาทั้งหลาย 3) อานัญชาภิสังขาร อภิ สังขารที่เป็นอเนญชา, สภาพที่ปรุแต่งภพอันมั่นคง ไม่หวั่นไหว ได้แก่ กุศลเจตนาที่เป็นอรุปาจาร 4) หมายเอาภาวะ จิตที่มั่นคงแน่วแน่ ด้วยสมาธิแห่งจตุตถฌาน พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 109.

ยอมตรัสสอนพระสูตรใด ย่อมแสดง ย่อมขยายความ ย่อมทำให้แจ้ง ย่อมพรรณนา ย่อมเปิดเผย ย่อมชี้แจง ย่อมทำให้เห็นแจ้ง ทำให้รู้แจ้ง เราย่อมเรียนรู้และทรงจำเอาพระสูตรนั้น | และเราย่อมตามระลึกถึงความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตรของพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น | (เราย่อมตามระลึกถึงความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า) ในทิศตะวันออกอย่างไร แม้ในทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศบน และทิศล่าง เราก็ทำอย่างเดียวกันนี้ คือไปสู่หนึ่งโลกธาตุ | เราไปสู่สองโลกธาตุ สิบโลกธาตุ ร้อยโลกธาตุ จนถึงโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับอนาถาปิยะ | และในโลกธาตุทั้งหลายเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายที่สถิตอยู่ ทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ ทรงเป็นอยู่อยู่ ทรงแสดงธรรมอยู่ในสมุทรวัดโลกธาตุนั้นๆ ในวิสุทธิโลกธาตุนั้นๆ เรื่อยไปจนถึงมณฑลบริวารโลกธาตุนั้นๆ | เราย่อมเห็นพระพุทธเจ้าเหล่านั้นทั้งหมด และเราย่อมทำการบูชาแก่พระตถาคตเจ้าทั้งหลายนั้นด้วยเครื่องบูชาทั้งหลายมีดอกไม้เป็นต้น | และพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายนั้นยอมตรัสรู้ ย่อมทำให้แจ้งธรรมใด เราย่อมเรียนรู้และทรงจำเอาธรรมนั้นทั้งหมด | และยอมตามระลึกถึงความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าเหล่านั้นทั้งหมด | และเราเข้าถึงรัศมีของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่เป็นนิยตะที่ได้รับพยากรณ์การตรัสสอนสูตรสัมมาสัมโพธิ์ทั้งสิ้น | และสัตว์ทั้งหลายทั้งที่เป็นสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ก็ตาม (มีอตภาพ) ทยาบหรือประณีตก็ตาม เป็นผู้มีสุขหรือทุกข์ก็ตาม ที่มาสู่รัศมีของเรา เราย่อมอบรมสัตว์เหล่านั้น | และสัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเมื่อมาถึงเรา เราจะสอนให้สัตว์เหล่านั้นให้ตั้งอยู่ในโพธิสัตว์วิโมกข์ที่เข้าถึงทุกที่และเป็นที่สุดแห่งความเป็นอโมฆกรรม(กรรมไม่ผลัดผล) |

ดูก่อนกัลบุตร เรา รู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ที่ทำให้ที่เข้าถึงทุกที่โดยรอบ เป็น(ทาง)เข้าถึงการบูชาพระตถาคต เป็นวิโมกข์สำหรับเกื้อกูลสัตว์ทั้งหลายและสำหรับอบรมสัตว์ให้มีความแก่กล้า เป็นทางดำเนินไปที่ไม่มีสิ่งใดขวางกั้น | เราไม่รู้ ไม่อาจแสดงจรรยาและไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์มหาสัตว์ทั้งหลายผู้มีปกติประกอบด้วยมหากรุณา ผู้มีปกติปฏิบัติตามมหายาน ผู้มีปกติไม่หันเหออกจากโพธิสัตว์มรรคา ผู้มีปกติไม่มีพันธะ ผู้มีปกติเข้าถึงอภยาศัยของโพธิสัตว์ ผู้มีปกติบำเพ็ญทานเพื่อโพธิจิต ผู้มีปกติมุ่งหน้าสู่พุทธธรรมเพียงอย่างเดียว ผู้มีปกติมนสิการสรวชัญดา ผู้มีปกติเสมอด้วยอากาศธาตุ ผู้มีปกติเป็นไปตามโลก ผู้ไม่มีความเสื่อมถอย มีปกติไม่กระทบกระทั่งเบียดเบียน ผู้มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่างพร้อย ผู้มีศีลบริสุทธิ์ ผู้มีศีลไม่มีมลทิน ดูก่อนกัลบุตร ในทักษิณาทันที มีหมู่บ้านทมิตะชื่อว่า วชรปุระ เธอจงไปเกิด ที่หมู่บ้านนั้นมีมาณพชาวทมิตะชื่อว่า เมฆะอาศัยอยู่ที่นั่น เธอจงไปพบเขาผู้นั้น แล้วสอบถามถึงชื่อว่า พระโพธิสัตว์มหาสัตว์ควรศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร และควรปฏิบัติอย่างไร ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของภิกษุสุประดิษฐ์ตะ ทำประทักษิณ
ท่านร้อยรอบพันแล้วหลีกออกไปจากที่พักของท่าน||

เมฆทมมิหะ

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร (น้อมใจ)ระลึกตามธรรมอาโลกนั้นเนื่องๆ อยู่ จากนั้นได้เข้าสู่ธรรมที่
บริสุทธิผ่องใส มนสิการพุทธสัจญา¹⁴⁶ เป็นผู้ไม่ทำวงศ์ของพระรัตนตรัยให้ขาดสูญ ระลึกถึง
กัลยาณมิตรอยู่ มีจิตสว่างใสรุ่งเรืองด้วยไตรโลก มีใจมุ่งต่อมหาปณิธาน ตั้งมั่นอยู่กับความคิดที่จะ
ช่วยเหลือสัตว์ธาตุทั้งปวง ไม่ยินดีในสิ่งที่ถูกสังขาร¹⁴⁷ ประทุแต่งทั้งปวง สรรเสริญวงศ์ของผู้ปราศจาก
ราคะ มุ่งมั่นในการที่จะได้เข้าถึงสภาวะที่เป็นสุดยอดแห่งธรรม มีปณิธานตั้งมั่นไม่หวั่นไหวที่จะทำ
โลกธาตุให้บริสุทธิ เป็นผู้อยู่ท่ามกลางของพุทธบริษัท ในที่สุดได้เดินทางมาถึงหมู่บ้านชาวทมิหะ¹⁴⁸ ชื่อ
ว่า วัชรปุระ ตามลำดับ เขาได้ตามหามาณพชาวทมิหะชื่อเมฆะ และได้เห็นมาณพนั้นนั่งอยู่บนสิงหา
สนะกำลังสอนธรรมบรรยายชื่อว่า จักรารักษะปวิรรตวายุหะ(วายุหะที่เป็นไปเพื่อรักษาจักร)แก่สรรพ
สัตว์หลายหมื่น อยู่ที่ทางแยกภายในพระนครด้วยวาจาที่เป็นเครื่องกล่าวธรรม||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทที่เท้าทั้งสองของเมฆทมมิหะแล้ว ทำประทักษิณ
หลายร้อยหลายพันแล้วยืนประคองอัญชุลีอยู่เบื้องหน้าเขาแล้วกล่าวอย่างนี้ “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ
ข้าพเจ้าได้ตั้งความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควร
ศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ควรรักษาโพธิจิตที่เกิดขึ้นแล้วให้มั่นคงอย่างไร จะทำ
ให้อภัยภัยแก่กล้าและไม่เบียดเบียนในการเข้าสู่ภพภูมิทั้งปวงได้อย่างไร จะทำอภัยภัยให้บริสุทธิโดย
ไม่ถอยกลับอย่างไร จะทำให้มหากรรมที่เกิดขึ้นมีกำลังมากโดยไม่มีกรรมเบียดเบียนท้อแท้ได้อย่างไร จะ
ทำธารณีให้มีกำลังมากและมีความบริสุทธิ์โดยส่วนเดียวได้อย่างไร จะทำให้ปรัชญามีความสว่างใส
เกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องกำจัดความมืดของสรรพธรรมได้อย่างไร จะทำให้ปฏิสัมภิทาญาณคือความฉลาด
ในอรรถ ในธรรม ในนิรุกติ และทำประติภาณให้เกิดขึ้นบริบูรณ์ได้อย่างไร จะทำให้สติเกิดขึ้นมีกำลังใน

¹⁴⁶ ตามระลึกถึงพระพุทธเจ้าไว้ในใจ-ผู้วิจัย

¹⁴⁷ (สันสกฤต สัสการ บาลี สขาร) คือ สภาพที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง, ธรรมมีเจตนาเป็นประธานปรุงแต่ง
การกระทำ สัญเจตนา หรือเจตนาที่แต่งกรรม เป็นสังขารในปฏิจจสมุปบาท แบ่งเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1) กายสังขาร
คือ สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางกาย 2) วจีสังขาร คือ สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางวาจา 3) จิตตสังขาร หรือ
มโนสังขาร คือ สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางใจ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวล
ธรรม.", หน้า 120.

¹⁴⁸ Douglas Osto แพลคัพท์ ทรมิหะ ว่า นักภาษาศาสตร์ (Grammarian) Douglas Osto, *Power
Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 177.

การทรงจำและรวบรวมสรรพธรรมของพระพุทธเจ้าไว้ได้อย่างไร จะทำให้ได้เอาโลกที่เป็นเครื่องดำเนิน สภาวะที่เข้าถึงทุกที่ คือธรรมธาตุที่หมดจดพร้อมด้วยอาการทั้งสิ้นแล้วกลับมาสู่ภพภูมิที่พึงประสงค์ อย่างไร พระโพธิสัตว์จะบรรลุสมาธิพละด้วยการแสวงหา(ธรรม)และไตรตรองอรรถแห่งธรรมได้อย่างไร”

ครั้งนั้นแล เมฆะ ทรมิตะ ได้ลุกขึ้นจากอาสนะสิ่งนั้นเพราะมีความเคารพในพระโพธิสัตว์ (ทำ ความเคารพ)แก่สุณเศรษฐีบุตรด้วยการหมอบลงทั้งศีรษะแล้วโปรยดอกไม้สีทองและอัญมณีมีค่ามาก จนเป็นกอง โปรยผงจันทน์หอม แล้วให้นุ่งห่มผ้าที่ย้อมด้วยเปลือกผลไม่มีสีสันวิจิตรหลายหมื่นผืน โปรยดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมหลากชนิดและมีสีอันสวยงาม แล้วบูชาด้วยการบูชาอย่างอื่น ๆ อีก เมื่อบูชา ด้วยความเคารพนอบน้อม บูชาแล้ว จึงกล่าวกับเขาอย่างนี้ “สาธุ สาธุ กุลบุตร ท่านได้มีความ प्रารณาในอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้วหนอ เพราะเหตุอะไร? ตุก่อนกุลบุตร เหตุแห่งการทำความ प्रารณาอนุตรสัมมาสัมโพธิ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อเข้าไปทำให้พุทธวงศ์ให้มีอายุสืบต่อไปได้ไม่ ให้ขาดสูญ เป็นการทำให้วงศ์ของผู้หมคคิเลสให้ปรากฏแจ้งโดยชอบ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อทำวงศ์ของเกษตร ทั้งสิ้นให้มีความหมดจด เป็นการดำรงอยู่(ในโลก)เพื่ออบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้(มีอินทรีย์)แก่กล้า เป็น ข้อปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสรรพธรรมตามที่เป็นจริง เป็นเหตุให้พิชชะ คือเมถิตพันธ์แห่งกรรมทั้งสิ้นกลายเป็น กรรมที่มีวิบากไม่แตกต่างกัน เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้วงศ์โพธิสัตว์จรยาบริบูรณ์ เป็นจรยาที่จะชำระ วงศ์ปณิธานไม่ให้ขาดสูญ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการได้ญาณที่แห่งตลอดกาลสาม¹⁴⁹ เป็นเครื่องทำให้อิ มุกติเจริญงอกงามมีกำลัง มีใจตั้งมั่นอยู่ในตถาคตมณฑล เข้าถึงพุทธสมตาคุณ มีความยินดีในพระ โพธิสัตว์ทั้งมวล มีความยินดีในฤชี่ทั้งปวง ได้รับการบูชาจากพรหมและอินทร์ มีเทวดาคุ้มครอง ได้รับความเคารพ ยกย่อง สรรเสริญ เชื่อเชิญ จากเหล่ายักษ์ รากษส¹⁵⁰ เหล่าพญานาค กิณนร และผู้เป็น ใหญ่ในโลกทั้งปวง เพื่อตัดการเข้าถึงอบายภูมิในโลกธาตุทั้งสิ้น เพื่อตัดการเข้าถึงทุกคติ เพื่อการไม่ เข้าถึงความลำบากยากแค้นทั้งมวล เพื่อการได้ทิพย์สมบัติและมนุษย์สมบัติ เพื่อการแสวงหา

¹⁴⁹ กาลสามคือ อดีต อนาคต และปัจจุบัน ญาณที่เป็นไปในกาลทั้งสาม คือญาณที่เป็นอภาลโก ไม่ ขึ้นอยู่กับกาลว่าเป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ในที่นี้จะหมายถึง ญาณ 3 ได้แก่ 1) สัจจญาณ ความหยั่งรู้อริยสัจ 4 ตามที่เป็นว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา 2) กิจจญาณ หยั่งรู้กิจอันจะต้องทำใน อริยสัจ 4 ว่า ทุกข์เป็นสภาวะที่ควรกำหนดรู้ ทุกขสมุทัยเป็นสภาวะที่ควรละให้ได้ ทุกขนิโรธ เป็นสภาวะที่ควรทำให้ แจ่ม ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นสภาวะที่ควรเจริญ 3) กตญาณ ความหยั่งรู้ว่ากิจที่ควรกระทำในอริยสัจ 4 แต่ละ อย่างได้ทำให้สำเร็จแล้ว พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 73.

¹⁵⁰ รากษส หมายถึง อมนุษย์ที่มีความเป็นกึ่งเทพกึ่งมนุษย์(demi-god) Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 860.

กัลยาณมิตรและการได้คบหากัลยาณมิตร เพื่อได้การฟังพุทธธรรมอันโอฬาร เพื่อทำอภัยสัณฑ์แห่งความเป็นโพธิสัตว์ให้บริสุทธิ์ เพื่อทำเหตุแห่งโพธิจิตให้เกิดขึ้น เพื่อโอกาสแห่งโพธิสัตว์มรรคา เพื่อการได้เข้าถึงโพธิสัตว์ญาณ เพื่อการเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิ

ดูก่อนกุลบุตร เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ทำสิ่งที่ทำได้ยาก เป็นบุคคลที่หาได้ยาก เป็นที่พึ่งของชาวโลก | เป็นดุจบิดามารดาของสรรพสัตว์ทั้งหลาย | เป็นเครื่องประดับของมนุษย์โลกพร้อมทั้งเทวโลก | เป็นที่พึ่งของผู้มีทุกข์บีบคั้น | เป็นที่หลบภัย ผู้คุ้มครองปกป้องสัตว์ทั้งหลาย | เป็นที่ขจัดภัยและวิบัติทั้งหลาย | เป็นเหมือนมณฑลของลมที่พัดพาสรรพสัตว์ให้ออกจากความเสื่อมทั้งหลาย | เป็นเหมือนธรรมิเพราะเป็นที่ให้สรรพสัตว์ได้เจริญกุศลมูลให้งอกงาม | เป็นเหมือนสาครเพราะเป็นแหล่งรวมของรัตนะทั้งปวง คือบุญที่ใช้ได้ไม่พร่อง | เป็นเหมือนดวงอาทิตย์ เพราะเป็นที่เกิดขึ้นของอาโลกแห่งญาณที่สว่างไสว | เป็นดุจเขาพระสุเมรุ เพราะเป็นที่ให้กุศลมูลเจริญงอกงามขึ้น | เป็นเหมือนดวงจันทร์เพราะเป็นที่เกิดขึ้นของญาณเครื่องรู้แจ้ง | เป็นเหมือนนักรบกล้า เพราะย่ออิมารและเสนามารทั้งปวง | เป็นผู้กล้าหาญในการเข้าสู่ธรรมนครคือความเป็นสวयัมภู | เป็นผู้มีเดชเพราะอยู่เหนือความรักตัว(กลัวตาย)ของสรรพสัตว์ | เป็นเหมือนเมฆาเพราะเป็นที่ให้เกิดฝนคือธรรมอันยิ่งใหญ่กว้างขวาง | เป็นเหมือนฝนเพราะทำให้หน่อแห่งอินทรีย์ ได้แก่ ศรัทธินทรีย์ เป็นต้นของสรรพสัตว์เจริญงอกงาม | เป็นเหมือนต้นหนเรือเพราะแสดงฝั่งแห่งสาครธรรม | เป็นเหมือนสะพาน เพราะเป็นที่ให้สรรพสัตว์ข้ามสมุทรแห่งสังสาร | เป็นเหมือนฝั่งเพราะเป็นที่ที่สรรพสัตว์จะพึงถึง ||

เมื่อเมฆะ ทรมิตะได้พรรณนาความเป็นโพธิสัตว์ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าวเหล่านั้นแก่สุนทรเศรษฐี บุตรแล้ว ได้ให้สาธุการแก่เขาอีกครั้งหนึ่ง | ขณะที่เขากล่าวคำสรรเสริญพระโพธิสัตว์อย่างนี้อยู่ ขณะนั้นได้มีเปลวไฟใหญ่พวยพุ่งออกจากปากของเขา เปลวไฟนี้ทำให้สามารถมองเห็นโลกธาตุจำนวนหลายพัน | เมื่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย และเทวดาที่มีฤทธิ์มาก รวมทั้งพญานาคที่มีฤทธิ์มาก เหล่ายักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ มนุษย์และอมมนุษย์ พรหมผู้มีฤทธิ์มากทั้งสิ้น ได้เห็นแสงสว่างที่เกิดขึ้นจากเปลวไฟนั้นแล้ว ทำให้(ภาพเหล่านั้น)มีความสว่างไสวขึ้นเพราะ(อานูกาภาพของ)เปลวไฟนั้น แล้วพากันมาหาเมฆะ ทรมิตะ จากนั้นเขาย่อมประกาศธรรมบรรยายชื่อ จักรารักษปริวรรตวายุหะ และอธิบายขยายความให้ชัดแจ้งแก่สัตว์ทั้งหลาย ทำให้เข้าใจ แนะนำ และให้พิจารณาตามธรรมนั้น เมื่อเมฆะ ทรมิตะนั้นทำให้(สัตว์เหล่านั้น)มีใจสงบตั้งมั่นแล้ว ต่างพากันประคองอัญชลี มีกายและใจระเริง เบิกบาน มีความยินดีเกิดขึ้น มีมหาคารวะเกิดขึ้น เป็นผู้ไม่มีกิเลสที่เป็นดุจธงชัยของพญามารปราศจากมายาสาโลย มี(ใจ)เลื่อมใสเป็นใหญ่ สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นเมื่อได้ฟังธรรมบรรยายนั้นแล้ว ได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุตรสัมมาสัมโพธิ

เมฆะ ทรมิตะนั้นได้ไปนั่งบนธรรมาสน์แล้วจึงกล่าวกับสุชนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อน กุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุ สรสวติธารณีโอภาส(โอภาสที่ทำให้ได้ธารณีที่ประกอบด้วยเสียงแสดงธรรม)| เรานั้นย่อมรู้เทวมนตร์ของเหล่าเทวดาในโลกรธาตุทั้งสาม(คือโลกธาตุขนาดเล็ก ขนาดกลาง และโลกธาตุใหญ่) เท่านั้น| และเราย่อมรู้มนตร์ (ภาษา) ของพญานาค มนตร์ของยักษ์ มนตร์ของคนธรรพ์ มนตร์ของอสูร มนตร์ของครุฑ มนตร์ของกินนร มนตร์ของพวกมโหรีคะ มนตร์ของมนุษย์และอมมนุษย์ และมนตร์ของพรหม| เราย่อมรู้ความแตกต่างของเทวมนตร์ของเทวดาทั้งหลาย และเราย่อมรู้ความแตกต่างของนาคมนตร์ของพญานาค ความแตกต่างของมนตร์ยักษ์ ความแตกต่างมนตร์คนธรรพ์ ความแตกต่างมนตร์อสูร ความแตกต่างมนตร์ครุฑ ความแตกต่างมนตร์กินนร ความแตกต่างมนตร์มโหรีคะ ความแตกต่างมนตร์มนุษย์และอมมนุษย์ และแม้ความแตกต่างมนตร์พรหมเราก็อู้เหมือนกัน| เราย่อมรู้ความเป็นหนึ่งของเทวมนตร์ของเทวดา| และเราย่อมรู้ความเป็นหนึ่งของมนตร์พญานาค ความเป็นหนึ่งของมนตร์ยักษ์ ความเป็นหนึ่งของมนตร์คนธรรพ์ ความเป็นหนึ่งของมนตร์อสูร ความเป็นหนึ่งของมนตร์พญาครุฑ ความเป็นหนึ่งของมนตร์กินนร ความเป็นหนึ่งของมนตร์มโหรีคะ ความเป็นหนึ่งของมนตร์มนุษย์และอมมนุษย์ และความเป็นหนึ่งของมนตร์มหาพรหม| เราย่อมรู้ความเหมือนกันของมนตร์เทวดา และเราย่อมรู้ความเหมือนกันของมนตร์ของพญานาค ความเหมือนกันของมนตร์พญายักษ์ ความเหมือนกันของมนตร์คนธรรพ์ ความเหมือนกันของมนตร์อสูร ความเหมือนกันของมนตร์พญาครุฑ ความเหมือนกันของมนตร์กินนร ความเหมือนกันของมนตร์มโหรีคะ ความเหมือนกันของมนตร์มนุษย์และอมมนุษย์ และความเหมือนกันของมนตร์มหาพรหม| เราย่อมรู้โวรหาร ย่อมรู้มนตร์ และย่อมรู้สัญญาของสรรพสัตว์ในกำเนิดของไตรภวาน เราย่อมรู้มนตร์ของสัตว์สัญญาในนรก เราย่อมรู้มนตร์สัญญาของสัตว์ในยมโลก เราย่อมรู้มนตร์สัญญาของพระอริยบุคคล| เราย่อมรู้มนตร์สัญญาของปุถุชน(อนาเรยบุคคล) | เราย่อมรู้สัญญามนตร์ของมนตร์โพธิสัตว์ และรู้อัธยาศัยของสรรพสัตว์ทั้งหลาย รู้สำเนียง และภาษาของสรรพสัตว์ทั้งหลาย | เราย่อมเข้าถึงและน้อมใจไปสู่สาครตถาคตสวรางค์ และตถาคตโฆชะที่เป็นไปเหมาะแก่ภาษาที่ทำให้สรรพสัตว์เข้าใจได้| เราย่อมรู้จักธาตุมนตร์ในแต่ละขณะจิต เราย่อมเข้าถึงสาครโวรหาร สำเนียง และภาษาของสรรพสัตว์ในโลกธาตุทั้งสาม (คือโลกธาตุเล็ก กลาง และใหญ่)อย่างไร แม้ในหมื่นแสนโกฏิลโลกธาตุนับประมาณไม่ได้ นับอสงไขยไม่ได้ เป็นอนจินไตย มากมายเกินจะเปรียบ หาขอบเขตສີมาไม่ได้ ที่ไม่ได้กล่าวถึงในทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ และทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศบน และทิศล่างเราก็อู้เหมือนอย่างนั้น | เราย่อมรู้โวรหาร นิรุกตี ภาษา และสัญญาอย่างนี้ ย่อมรู้เทว

มนตรีตลอดจนมหาพรหมมนตรี| ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมรู้เอาโลกของธารณีและสวารงค์¹⁵¹ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายอย่างนี้| เราไม่รู้ และไม่สามารถบอกจรรยาและคุณทั้งหลายของพระโพธิสัตว์ผู้เข้าสู่สาครแห่งสรรพสิ่งที่มีสัญญาต่างกัน| เข้าสู่สาครแห่งสัญญามนตร์ของสรรพสัตว์ที่มีความแตกต่างกัน| เข้าสู่สาครแห่งเสียงที่ใช้สอนสรรพสัตว์ที่มีความแตกต่างกัน| การเข้าสู่สาครแห่งบัญญัติ¹⁵²ที่สรรพสัตว์จะพึงเข้าใจได้ด้วยสำเนียงและภาษา| การเข้าสู่สาครแห่งบัญญัติอนุสนธิ(การทำให้บัญญัติทั้งหลายเป็นอันเดียวกัน)| การเข้าสู่สาครแห่งทิวทัศน์ที่หลงยึดติดในบัญญัติว่าเป็นสิ่งสูงสุด| การเข้าสู่สมุทรรแห่งไฉน อาลัมพะทั้งหมดที่มีในอดีต ปัจจุบันและอนาคตให้เป็นอันเดียวกัน| การเข้าสู่สาครนิเทศของสิ่งที่ลวงพันบัญญัติ| การเข้าสู่สาครแห่งนิเทศที่ไม่เป็นทวิบัญญัติ| การเข้าสู่สาครแห่งนิเทศที่แตกต่างจากบัญญัติ| การเข้าสู่สาครแห่งนิเทศแห่งการสอนที่แตกต่างจากธรรมบัญญัติ| เข้าสู่สาครแห่งมนตรีของชาวโลก| ก้าวลงสู่ความบริสุทธิ์แห่งสวารงค์มณฑล| ผู้เชี่ยวชาญในการจำแนกวิถีอักษร||

ดูก่อน กุลบุตร ในทักษิณานบถนี้มีชนบทชื่อ วนวาสี | เป็นที่อยู่ของเศรษฐีชื่อมุกตกะ ท่านจงไปที่วนวาสีชนบทนั้น เมื่อไปถึงแล้วจงสอบถามถึงโพธิสัตว์จรรยาที่พระโพธิสัตว์ควรทำความเพียรอย่างไร ควรให้สำเร็จอย่างไร ควรทำจิตให้หยุดนิ่งได้อย่างไร?| ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศิระขอภิวาทแทบเท้าของเมฆะ ทรมิตะนั้นด้วยเศียรเกล้าด้วยความเคารพในธรรม พรรณนาถึงลักษณะของศรัทธาที่หยั่งรากลึกที่เกิดขึ้นในตน พิจารณาเห็นปรัชญาที่มีอยู่ในกัลยาณมิตร มีใบหน้าเปื้อนน้ำตา ร้องไห้คร่ำครวญอยู่ ทำประทักษิณหลายร้อยหลาย หันกลับไปมองดูเมฆะ ทรมิตะอีกครั้งแล้วจึงหลีกออกไป||

มุกตเศรษฐี

[76]ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร (มีสติ)ระลึกตามรู้วูหะแห่งอาโลกของสวารงค์ธารณีของพระโพธิสัตว์นั้นอยู่ หยั่งลงสู่สาครโพธิสัตว์มนตรีนั้นนั้นอยู่ มีสติระลึกไปตามความบริสุทธิ์ผ่องแผ้วของโพธิสัตว์จิตอยู่ บำเพ็ญโพธิสัตว์กุศลและวาสนา อธิษฐานให้คำสอนของพระโพธิสัตว์มีความหมดจด

¹⁵¹ (สันสกฤต สวารังค แยกศัพท์เป็น สวร การลงเสียง(สูง ต่ำ)แตกต่างกัน เป็นเหตุให้รู้ความหมายของเสียง หรือเรียกว่า การสวดibid., p. 1284. องค์ ส่วนประกอบ อวัยวะ) สวารังค น่าจะเป็นการสวดโดยเฉพาะ การเน้นออกเสียงให้ถูกต้อง- ผู้วิจัย

¹⁵² สิ่งที่กำหนดหมายเรียก สิ่งที่วางไว้เป็นกฎเกณฑ์ การกำหนดตั้งหรือตราไว้ให้เป็นที่รู้จักกัน พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต) ใ้รายละเอียดไว้ว่ามี 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญาปิยบัญญัติ หรือ อรรถบัญญัติ คือ บัญญัติที่เป็นความหมายหรือพึงกำหนดเรียก 2) ปัญญาปนบัญญัติ หรือ นามบัญญัติ หรือ สัททบัญญัติ บัญญัติที่ทำให้รู้จักได้ด้วยการเรียกชื่อ หรือด้วยศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 28.

ผ่องแผ้ว อธิษฐานให้ญาณเครื่องสงเคราะห์สรรพสัตว์ของพระโพธิสัตว์ให้มีความหมจด ทำอภัยคัยแห่งความเป็นโพธิสัตว์ให้เจริญมีกำลัง ทำให้หมจด ทำให้แก่กล้า ทำกว้างขวาง ทำโพธิสัตว์อภิมุคติให้หมจด ทำอภัยคัยและจิตให้รุ่งเรืองในความเป็นโพธิสัตว์ให้เกิดขึ้น เข้าถึงวิริยะ คือความเพียรที่จะทำกิจของพระโพธิสัตว์ สุทธเศรษฐีบุตร ผู้มีปฎิญา มีปณิธาน และมีใจตั้งมั่น ไม่ท้อแท้เบื่อหน่าย มีวิริยะไม่ถอยถอย มีใจตั้งมั่น มีกำลังศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหว มีใจ(ผ่องแผ้วและแข็งแกร่ง)เหมือนเพชร ผู้ปฏิบัติตามโอวาทและอนุศาสน์ของกัลยาณมิตรทั้งปวง มีปรัชญาวิสัยเป็นไปไม่ติดข้อง มุ่งมั่นที่จะเข้าถึงความบริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ผู้มีญาณบริสุทธิ์รู้ได้กว้างไกลไม่ติดข้อง ได้การเห็นแจ้งด้วยสมันตเนตรชญาณนัย ได้โอกาสของสมันตภูมิธารณี ใจมุ่งมั่นต่อธรรมชาติที่มีนัยหลากหลาย เข้าถึงกายที่หมจด และเป็นกายที่มีในทุกที่ มุ่งมั่นปรารถนาธรรมเอกที่ปราศจากกิเลสเครื่องผูกพัน มีญาณหมจดเป็นสัญญาที่มีกำลังแรงกล้า ไม่มีลำเอียง ไม่หลีกเลี่ยงหนีออกจากความเป็นชาวโลก ไม่ถอยออกห่างจากธรรมที่จำแนกดีแล้ว เป็นผู้มีความปรารถนาที่จะได้การเห็นพุทธกายที่สว่างไสว มีญาณรู้แจ้งกาลทั้งสาม มีปัญญาทำให้ธรรมจักรสว่างไสว มีจิตผ่องแผ้วด้วยอาโลกที่เกิดจากสมาธิชื่อว่า สมันตรุจิรชญาณ(สมาธิได้ความยินดีและญาณเกิดขึ้น) มีกายและใจอยู่ในภพวิชัย มีความประพฤติหมจดเพราะอาโลกแห่งตถาคตญาณ มีศรัทธามั่นใน(พระตถาคต)ผู้เป็นสรวิชัยอย่างยิ่ง มีศรัทธามั่นในพุทธธรรม มีตถาคตอธิษฐานตั้งมั่น เป็นผู้ที่มีสัจจิต(จิตเดิมแท้ของตน)คือพระพุทธเจ้าที่สว่างไสว มีปณิธานแน่วแน่ที่จะได้บรรลุสวกายเพื่อการกลับมาสู่โลกธาตุ ในที่สุดได้เดินทางมาถึงหมู่บ้านนวนวาสีโดยกาลล่วงไป 12 ปี

สุทธเศรษฐีบุตรเดินทางทิศต่างๆ โดยรอบเพื่อตามหามุกตกเศรษฐีจนได้พบมุกตกเศรษฐีนั้น | เมื่อได้พบกับมุกตกแล้วเขาได้น้อมกายทำความเคารพแล้วยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้า และกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ การได้พบกับท่านผู้เป็นกัลยาณมิตรเป็นลาภของข้าพเจ้าโดยแท้ | เพราะเหตุอะไร? เพราะกัลยาณมิตรเป็นบุคคลที่หาได้ยาก พบเห็นได้ยาก การได้อยู่ร่วมกับกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก กัลยาณมิตรเป็นผู้ที่จะพึงเข้าหาได้ยาก เข้าไปสอบถามได้ยาก [78]เข้าไปนั่งใกล้ได้ยาก เข้าไปทำความสนทนสมได้ยาก | เป็นสิ่งที่พึงคิดจินตนาการ(ให้เกิดขึ้น)ได้ยาก ติดตามไปได้ยาก | แต่ที่เราได้พบกับท่านผู้เป็นเมฆากัลยาณมิตรแล้ว | ท่านผู้เป็นอริยะ เราทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว | (เพราะ)ปรารถนาที่จะบรรลุพุทธะทั้งปวง เพราะปรารถนาจะได้พุทธะปิติ(ปิติที่เกิดขึ้นจากการได้เข้าถึงพุทธะ)ทั้งปวง ต้องการที่จะได้การเห็นพุทธะ การรู้แจ้งพุทธะ ได้บรรลุพุทธสมตภา พุทธปณิธาน ปรารถนาที่จะทำพุทธปณิธานให้บริบูรณ์ ทำพุทธญาณให้สว่างไสว ปรารถนาที่จะเข้าถึงความเป็นหนึ่งกับพุทธะทั้งปวง ความเป็นหนึ่งกับพุทธจรรยา

อนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ย่อมบอกนัย ย่อมแสดงวิธี ย่อมบอกทาง ย่อมนำไปสู่ฝั่ง(แห่งธรรม) ย่อมเปิดประตูสู่ธรรม ย่อมตัดความเคลือบแคลงสงสัย ย่อมบรรเทาความกระหาย ย่อมถอนลูกศรแห่งความสงสัย ย่อมกำจัดวิจิติจกฉาความเคลือบแคลงสงสัย กำจัดความยุ่งเหยิงของจิต ย่อมกำจัดมลทินของจิต ทำจิตสันตติให้ผ่องแผ้ว กำจัดความคองในจิต ดับความวุ่นวายภายในจิต ย่อมยังจิตให้เจริญ ย่อมถอนจิตให้ออกจากสังสาร ออกจากอกุศล ให้หันเหออกจากนรก ให้ออกจากที่อยู่อาศัย ให้หลุดพ้นจากอภินิเวศน์(ความผูกพัน) ให้ออกห่างจากที่คุมขัง(ได้แก่ภพ)ทั้งปวง แล้วให้หันหน้าสู่สรวัชชุตายา ย่อมให้เข้าสู่ธรรมนคร ย่อมให้ตั้งอยู่ในมหากรรณา ประกอบด้วยมหาไมตรี ให้เข้าสู่โพธิสัตว์จรยา ย่อมให้อยู่บนวิถีการบำเพ็ญสมาธิ ให้ตั้งอยู่ในทางแห่งการบรรลุธรรม ทำให้ได้ชุ่มทรัพย์ใหญ่คือสภาวะธรรมที่แท้จริง ให้ได้พละเครื่องจำแนกจิต(ของสัตว์)เพื่อการบรรลุโลกสมตา¹⁵⁶ | ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรเริ่มอย่างไร ควรทำให้เจริญอย่างไร เมื่อเพียรแล้วควรทำโพธิสัตว์จรยามณฑลให้บริสุทธิ์รวดเร็วได้อย่างไร?

ครั้งนั้นแล มุกตกเศรษฐิ ได้เข้าสมาบัติในโพธิสัตว์สมาธิชื่อว่า สรรพพุทธเกษตรสมวสธณะ(การรวมพุทธเกษตรทั้งปวงเข้าด้วยกัน) สมาธินี้ทำให้ได้บรรลุธารณมีชื่อว่า อนันตวรรต ในเวลานั้น ด้วยกุศลมูลมีกำลังแรงในกาลก่อน และเพราะตถาคตอธิษฐาน และความตั้งใจของพระมัชชุกรีกุมารภูตและด้วยญาณโลก | ขณะที่มุกตกทะเข้าสมาบัติอยู่ ภายของมุกตกทะมีความใสสว่างเกิดขึ้น ทำให้มองเห็นพระพุทธรูปที่(ปรากฏอยู่ใน)กายนั้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรพร้อมทั้งเห็นบริษัทมณฑลปรากฏขึ้นที่พุทธเกษตรอันหมดจด พร้อมกับกำเพ็ญในกาลก่อนและภพที่อยู่ในกาลก่อน พร้อมด้วยพุทธปาฏิหาริย์ พร้อมด้วยปณิธานและสัมภาระปรากฏขึ้นจากรัศมีสว่างไสว พร้อมด้วยการแสดงการตรัสรู้อภิสมโพธิปรากฏขึ้นเพราะมีวิญหะผ่องแผ้วอันเกิดขึ้นเพราะการบำเพ็ญจรยา พร้อมกับธรรมที่สว่างไสวปรากฏขึ้น การอบรมสัตว์ให้แก่กล้า และที่สุดแห่งธรรม (คุณที่กล่าวมา)ทั้งหมดนี้ ได้ปรากฏขึ้นภายในกายของมุกตกทะ | ความไม่ผิดแผกกัน ความไม่เป็นอุปสรรคต่อกันและกัน ความจำแนกด้วยดีซึ่งกันและกัน ความเป็นกาลเดียวกันเพราะการกำหนดด้วยดี การแสดงให้รู้ตามที่เป็นอยู่ พุทธะของพุทธเกษตรต่างๆ อลังการของโพธิสัตว์บริวารต่างๆ พุทธปาฏิหาริย์ได้ปรากฏให้เห็น | การพิจารณานานายานะ การปรากฏขึ้นของปณิธานต่างๆ ได้ปรากฏเกิดขึ้นในดุสิตภพในโลกธาตุบางแห่ง | บางพระองค์เคลื่อนจากดุสิตภพและกำลังทำพุทธกิจ บางพระองค์กำลังเข้าสู่ครุฑมารดาและทำปาฏิหาริย์ต่างๆ ให้ปรากฏ บางพระองค์กำลังประสูติและเจริญวัยกำลังเล่นสนุก บางพระองค์กำลัง

¹⁵⁶ เข้าถึงคติภพโดยปริวรรตให้เหมือนกับสัตว์ในภพภูมิอื่นๆ โดยไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง และไม่ติดอยู่ในภพนั้นๆ

ประทับอยู่ท่ามกลางเรือน บางพระองค์กำลังเสด็จออกจากเรือน และบางพระองค์เสด็จออก อภิเนษกรรมณ์ บางพระองค์ประทับนั่งที่คองไม้ตรัสรู้อันประเสริฐและทำความปราชัยให้เกิดแก่มาร และเสนาमारด้วยอุหะมหาปาฏิหาริย์| บางพระองค์แวดล้อมด้วยเหล่าเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ และได้รับอาราธนาจากท้าวมหาพรหมและพระอินทร์ให้เคลื่อนจักรแห่งธรรม บางพระองค์กำลังหมุน ธรรมจักร บางพระองค์กำลังเข้าสู่ภพ บางพระองค์กำลังเสด็จดับขันธปรินิรวาน| บางคราวก็ปรากฏ เห็นเพียงพระบรมสารีริกธาตุของพระตถาคตที่เสด็จดับขันธปรินิรวานแล้ว| บางคราวเห็นเทวดาและ มนุษย์ในพุทธเกษตรกำลังตกแต่งตถาคตเจดีย์| และเห็นสิ่งที่เนื่องด้วยพุทธธรรมในสัตว์นิกายต่างๆ ใน สัตว์โลกที่ต่างกัน ในสัตว์คติต่างๆ ในสัตว์อุบัติต่างๆ ในสัตว์สันนิบาตต่างๆ ในวงจรแห่งกุศลมูลของ สัตว์ต่างๆ ในวงจรคติของสัตว์ต่างๆ ในอัยาศัยของสัตว์ต่างๆ ในวิถีอิมุตติของสัตว์ต่างๆ ในอินทรีย์ ของสัตว์ต่างกัน ในกาลต่างกัน ในกรรมของสัตว์ ในคติ จรรยาและจริต ในอัยาศัยและความเพียร ของสัตว์ที่มีความพยายามต่างกัน ในอินทรีย์แตกต่างกัน ในเผ่าพันธ์อันเป็นที่อาศัยนอนเนื่องของกิเลส และวาสนาต่างกัน ในเชื้อสายแห่งสัตว์ ด้วยการแสดงพุทธปาฏิหาริย์ให้เป็นไปแตกต่าง ด้วยนิรุกติ ต่างกัน ด้วยเสียงและสำเนียงต่างกัน ด้วยสุดันตย์ต่างกัน ด้วยธารณิมุขต่างกัน ด้วยปฏิสัมภทา ต่างกัน ด้วยสัตย์และนามต่างกัน ด้วยกำลังในการสอนธรรมด้วยเสียงโฆชะ ด้วยการใช้เทศนา ปาฏิหาริย์แสดงให้เห็นตามความแตกต่างกันแห่งกุศลมูล ด้วยสติปัญญาที่รู้ได้หลายหลาก ทำให้เห็น ด้วยปาฏิหาริย์ ด้วยการแสดงโพธิสัตว์พยากรณ์ด้วยการบ้นลือสีหนาท ด้วยการหมุนธรรมจักรของ พระพุทธเจ้าให้ปรากฏ ในบริษัทมณฑลอันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ในความแตกต่างอนกอนันต์ ในอารมณณ์แตกต่างกัน ในบริษัทมณฑลที่มีความหมจดจตแตกต่างกัน ในบริษัทมณฑลขนาดเล็กที่ รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ในบริษัทมณฑลมีขนาดประมาณหนึ่งโยชน์ มีขนาดสิบโยชน์เป็นประมาณ เรื่อยไปจนถึงโลกธาตุจำนวนเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวน 1 อนภิลापยะ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เหล่านั้นแสดงธรรมด้วยตถาคตวาจา ได้แก่ สรวรางค์ รุตะ และโฆชะ สุนเศรชฐิบุตรยอมได้ฟังธรรม นั้นทั้งหมด ย่อมเรียนเอา ย่อมทรงจำ ย่อมทบทวน ย่อมทำให้ขึ้นใจ| ได้เห็นปาฏิหาริย์ และได้เห็น กำลังของโพธิสัตว์สมาธิอันน่าอัศจรรย์นั้น||

ในสมัยนั้นแล มุกตกเศรชฐิที่มีสมาธิรู้ตัวอยู่ ได้ออกจากสมาธินั้นแล้วกล่าวกับสุนเศรชฐิบุตร ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมเข้าออกตถาคตวิโมกข์ชื่อว่า อสังคยหะ| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราเข้าออก ตถาคตวิโมกข์ชื่ออสังคยหะอยู่นั้น ในทิศตะวันออกเราเห็นโอภาสแสงสว่างเกิดขึ้น โอภาสนั้นมีรัศมี แสงสีทองชมพู (เป็นรัศมี)ของพระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ตาเรศวรราช และ คณะของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบริวารมีพระโพธิสัตว์ไวโรจนครรณะเป็นต้น| ในทิศทักษิณเราเห็นรัศมีที่มี

กำลังของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า สมณคณัธวิตานะ และคณะพระโพธิสัตว์ผู้
เป็นบริวาร มีพระโพธิสัตว์จินตราชโพธิสัตว์เป็นต้น ในทิศตะวันตก เราเห็นรัศมีที่มีความสว่างไสวและ
มีกลิ่นหอมของพระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า เมรุประทีปราช ที่อยู่ในโลกธาตุที่มี
รัศมีสว่างไสว และมีกลิ่นหอมพร้อมด้วยคณะพระโพธิสัตว์บริวารมีพระโพธิสัตว์อสังคจิตเป็นต้น | ใน
ทิศเหนือ เราเห็นแสงสว่างของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า วัชรประมรทนะ ที่อยู่
ในโลกธาตุชื่อว่า กาษายชวชะและคณะพระโพธิสัตว์บริวารมีพระวัชรปทวิกรมโพธิสัตว์เป็นต้น | ใน
ทิศตะวันออกเฉียงใต้ เราเห็นโอภาสของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า คันธประที
ปะ ในโลกธาตุชื่อว่า คันธารจิชประภสวรา พร้อมด้วยคณะพระโพธิสัตว์บริวารมีพระสรรพรธรรมธาตุ
ตลภทเกตุราชโพธิสัตว์เป็นต้น | ในทิศตะวันตกเฉียงใต้ เราเห็นแสงสว่างของพระตถาคตอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า สมันตมุขชฎานวิโรจนโฆชะ ในโลกธาตุชื่อว่า สุรยเกสรนิภาสะ พร้อม
ด้วยคณะพระโพธิสัตว์บริวาร มีพระสมันตเกตุสมาธิประภัมพจุทโพธิสัตว์เป็นต้น | ในทิศตะวันตก
เฉียงเหนือ เราเห็นรัศมีสว่างไสวของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า อประมาณคุณ
สาครประภะ ในโลกธาตุชื่อว่า คันธาลังการจุริศุภครรภะ พร้อมด้วยคณะพระโพธิสัตว์บริวาร มี
พระอสังคกายรัศมีโตมตีโพธิสัตว์เป็นต้น | ทิศเบื้องบน เราเห็นรัศมีสว่างไสวของพระตถาคตอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ธรรมธาตุวิโชติตรีศมี ในโลกธาตุชื่อว่า รัตนสิงหภาสชวละ พร้อมด้วย
คณะพระโพธิสัตว์บริวาร มีพระธรรมธาตุอรจิชไวัโรจนสัมภมตีโพธิสัตว์เป็นต้น | ทิศเบื้องล่างในทิศตะ
บน เราเห็นรัศมีสว่างไสวของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า อประติหตุณกีรติวิ
โมกษประภราช ในโลกธาตุ ชื่อ ลักษณะจุริวัโรจนะ พร้อมด้วยคณะพระโพธิสัตว์บริวาร มีพระอสัง
คพลวิрымตีโพธิสัตว์เป็นหัวหน้า |

ดูก่อนกัลบุตร เราเห็นพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร
ในทิศทั้งสี่ และพระพุทธรูป 10 พระองค์ตั้งที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น | และพระ
ตถาคตเหล่านั้นไม่ได้เสด็จมายังสถานที่แห่งนี้ และ ตัวเราก็ไม่ได้ไปสู่พุทธเกษตรในโลกธาตุเหล่านั้น
และ(หาก)เรามีความจำนงที่จะเข้าเฝ้าพระตถาคตอภิมิตาภะที่อยู่ในสุขาวดีโลกธาตุในเวลาใด เราย่อม
สามารถเข้าเฝ้าพระองค์ได้ในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตวัชรภะที่อยู่ใน
จันทนวัตโลกธาตุในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตรัตนภะในคันธวัต
โลกธาตุในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง)เราย่อมเห็นพระตถาคตรัตนปัทมาภะที่อยู่ในปัทมวัต
โลกธาตุในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตศานตาทาภะที่อยู่ในกนวัตโลกธาตุ
ในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตอัชโภภะที่อยู่ในอิทธิวัตโลกธาตุในเวลานั้น |

(หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตสิงหะที่อยู่ในสุประดิษฐานโลกธาตุในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตจันทรพุทธิที่อยู่ในโลกธาตุชื่อ อาหารสมณพจนินภาสา ในเวลานั้น | (หากเรามีความจำนง) เราย่อมเห็นพระตถาคตไวโรจนะที่อยู่ในโลกธาตุ ชื่อ รัตนศรีหังสจิตระ ในเวลานั้น |

ดูก่อนกุลบุตร ความจริงแล้ว หากเรามีความปรารถนาที่จะเห็นพระตถาคตพระองค์ใดในทิศใด หรือในโลกธาตุใด เราย่อมเห็นพระตถาคตพระองค์นั้นได้ตามที่เราปรารถนาอย่างนี้แล | หากเรามีความปรารถนาจะเห็นพระตถาคตในเวลาใดหรือในอารัมภณะใด หรือกำลังบำเพ็ญบารมีในชาติใด หรือปรารถนาจะเห็นพระตถาคตพระองค์ใดกำลังทำเหตุอัศจรรย์ หรือกำลังแสดงปาฏิหาริย์ใด หรือกำลังสอนสัตว์เหล่าใด เราย่อมเห็นได้ตามที่เราต้องการ | และพระตถาคตทั้งหลายนั้นไม่ได้เสด็จมาจากที่ใด และเราก็ไม่ได้ไปสู่อสถานแห่งนั้น | ดูก่อนกุลบุตร เราไม่รู้สึกละเลยพระตถาคตทั้งหลายนั้น เสด็จมาจากที่ใด และไม่รู้สึกร่างกายของเราเคลื่อนไปสู่ที่ใด แต่เราย่อมรู้สึกได้ถึงการเห็นพระตถาคตทั้งหลายเหล่านั้น เหมือนความรู้สึกของบุคคลผู้เข้าถึงความฝันย่อมรู้สึกตัวอยู่ว่า สิ่งปรากฏให้เห็นในความฝันนั้นมันเกิดขึ้นจริงและมีอยู่จริง และความคิดที่เกิดขึ้นในฝันเป็นความคิดที่เกิดขึ้นที่สวจิต(จิตเดิมแท้ของตน) และการเห็นพระตถาคตเป็นการเห็นที่เกิดขึ้นจริง และเห็นสวจิตเป็น(ดุจ)ภาชนะที่มีความใสเหมือนน้ำ ส่วนตถาคตรูปที่เห็นเป็นเพียงมายา และเห็นสวจิตเป็นสิ่งเดียวกับตถาคตโทษะ เราย่อมเข้าถึงอย่างนั้น น้อมใจไปตามสิ่งเหล่านั้น มีสติระลึกตัวอยู่เนื่องๆ ว่า “พุทธธรรมทั้งมวลมีสวจิตเป็นฐานที่รองรับและเป็นฐานที่เกิดขึ้น | ความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตรทั้งสิ้น มีสวจิตเป็นฐาน เป็นที่ตั้งมั่น พุทธจรรยาและโพธิสัตว์จรรยามีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น การอบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า ย่อมมีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น การบำเพ็ญโพธิสัตว์ปณิธานย่อมมีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น การเข้าสู่นครแห่งความเป็นสรวิชัยมีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น การได้โพธิสัตว์วิโมกข์ย่อมมีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น การบรรลุโพธิของพระพุทธเจ้ามีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น การเข้าถึงธรรมธาตุทั้งหมด โดยความเป็นอันเดียวกันย่อมมีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น และญาณอันลุ่มลึกเป็นที่รวมลงของกัปทั้งปวง มีสวจิตเป็นฐานเป็นที่ตั้งมั่น” ||

ดูก่อนกุลบุตร เรามีความคิดอย่างนี้ว่า “จิตเดิมแท้มีกุศลมูลเท่านั้นเป็นเครื่องอุปถัมภ์ | จิตเดิมแท้มีธรรมเมฆาเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง จิตเดิมแท้มีอารัมภณียธรรมเป็นเครื่องทำให้หมดจด | จิตเดิมแท้มีวิริยะเป็นเครื่องทำให้มีกำลังแก่กล้า | จิตเดิมแท้มีกษานติเป็นเครื่องทำให้สงบ | จิตเดิมแท้ควรให้น้อมไปสู่การได้ญาณ | จิตเดิมแท้เป็นจิตที่จะทำปรัชญาให้สว่างไสว | จิตเดิมแท้ควรบำเพ็ญให้ขานานู เป็นวสี | จิตเดิมแท้จะทำให้พุทธสมตาทาเจริญงอกงามไพบลูย์ | จิตเดิมแท้จะทำให้ทศพละสว่างไสว |

ดูก่อนกุลบุตร เราารู้สังคพยุหตถาคตวิโมกข์นี้เท่านี้ และเราบำเพ็ญวิโมกข์นี้เท่านี้ซ้าๆบ่อยๆ | เราไม่รู้จรรยาและไม่อาจกล่าวคุณของพระโพธิสัตว์ที่มีจิตไม่ข้องติด ผู้มีความเป็นอยู่และความประพฤติไม่ข้องติด ผู้ได้บรรลุสมาธิชื่อว่า ปรตยุตปันนสรรพพุทธรรมสัมมุขาวีสถิตสมาธิ และสมาธิชื่อว่า ปรีนิรวานโกภิกคตสัมโพธิมุขสมาธิ ผู้เข้าถึงสมตาทกาลทั้งสาม มีญาณวิธีในการเข้าสมาธิชื่อ สมันตตลสัมภทสมาธิ ผู้มีสรีระเครื่องเข้าสู่พุทธเกษตรทั้งปวง มีพุทธวิสัยเป็นเครื่องอยู่สัมบูรณ์ ผู้มีโคจรไปในทิศทั้งสิบ ผู้มีความเพียรเพ่งญาณมณฑลเห็นการเกิดและการดับในโลกธาตุทั้งปวงเป็นธรรมที่คนทั้งหลายเรียกกันว่า ธรรมคู่ (ทวยธรรม) เป็นสภาวะธรรมที่มีในอัตภาพของบุคคลทั่วไป แต่ทวยธรรมนี้นั้นย่อมไม่มีในอัตภาพของพระโพธิสัตว์เหล่านั้น หรือในโลกธาตุทั้งหลาย||

ดูก่อนกุลบุตร เธอจงไปเกิด ในทักษิณบถนี้มีสถานที่แห่งหนึ่งชื่อ มลิสพรรณะ สถานนั้นเป็นศิระชะของทวีป| มีภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่า สารทวชะ อาศัยอยู่ที่นั่น ท่านจงเข้าไปหาภิกษุรูปนั้นแล้วสอบถามว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร พึงบำเพ็ญอย่างไร”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรอภิวาทที่เท้าของมุกตกเศรษฐี และทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบมองดูท่านอีกครั้ง กล่าวคำสรรเสริญ เข้าไปพิจารณา รำพึงรำพันถึงคุณหาประมาณไม่ได้ของมุกตกะ ไม่อยากจากไปจากที่นั่น ร้องให้คร่ำครวญ เกิดความรักในกัลยาณมิตร มีกัลยาณมิตรเป็นที่พึง มีกัลยาณมิตรเป็นผู้นำ ไม่มีความขุ่นเคืองต่อคำสอนของกัลยาณมิตร ตามพิจารณาเห็นความเป็นสรวัญญของกัลยาณมิตร กำหนดใจ¹⁵⁷ ให้เป็นไปตามกัลยาณมิตร มีกัลยาณมิตรคอยประคับประคองด้วยอุปายะ กำหนดใจ¹⁵⁸ ให้เป็นไปตาม(คำสอนของ)กัลยาณมิตร เกิดความสำนึกขึ้นในใจว่ากัลยาณมิตรเป็นดุจมารดาเพราะเป็นผู้สอนให้เว้นจากการประพฤติไม่เป็นที่ไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล มีความสำนึกเกิดขึ้นว่ากัลยาณมิตรเป็นดุจบิดาเพราะเป็นผู้ให้กำเนิดในกุศลธรรม (กำหนดใจให้เป็นไปอย่างนี้)แล้วจึงหลีกออกจากมุกตกเศรษฐีไป||

สาครทวภิกษุ¹⁵⁹

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร (น้อมใจ)พิจารณาตามโอวาทและอนุศาสน์ของมุกตกเศรษฐี ประพฤติตนอยู่ในคำสอนของมุกตกเศรษฐีนั้นอยู่ น้อมใจระลึกไปตามโพธิสัตว์วิโมกข์อันเป็นอจินไตย น้อมใจระลึกทั่วตามแสงสว่างที่เกิดจากโพธิสัตว์ญาณอันเป็นอจินไตยอยู่ ได้เข้าถึงธรรมธาตุ ชื่อประเวศาวตารอันเป็นอจินไตย หยั่งลงสู่คำสอนที่นำไปสู่การเข้าถึงโพธิสัตว์ น้อมใจเห็นไปตามตถาคต

¹⁵⁷ ศัพท์เดิมคือ อธิยาศัย (อธิ-อาศัย)

¹⁵⁸ ศัพท์เดิมคือ เจตนา

¹⁵⁹ Gv : สารทวชะ

ปาฏิหาริย์อยู่ น้อมใจเข้าไปรวมเป็นหนึ่งในพุทธเกษตรสโมสร กลั่นวายุหะแห่งพุทธาธิษฐานอันเป็น
 อจินไตยให้บริสุทธิ์ จำแนกโพธิสัตว์สมาธิ และโพธิสัตว์วิโมกข์ หยั่งลงสู่โลกธาตุโดยไม่มีสิ่งขวางกั้น
 ปฏิบัติกิจของพระโพธิสัตว์ด้วยใจแก้วกล้า ทำกิจและปณิธานของโพธิสัตว์ ลำดับนั้น สุนัขเดินตาม
 มาถึงมิลล์สมรณะ ซึ่งเป็นศิรัษะของชมพูทวีป ออกเดินตามหาภิกษุสารทวชชะ ได้เห็นภิกษุนั้นกำลังนั่ง
 เข้าสมาธิตามลมหายใจออกและหายใจเข้าอยู่ (นั่ง)นิ่ง ไม่หวั่นไหว ไม่มีความวิตก มีกายตั้งตรง มีสติ
 ดำรงอยู่เฉพาะหน้า กำลังทำอนันตกายหาประมาณไม่ได้อันเป็นอจินไตยให้ลอยไปทางด้านซ้ายและ
 ด้านขวาด้วยอำนาจสมาธิอันเป็นอจินไตย และแสดงกายให้ปรากฏด้วยรูปพรรณแตกต่างกันเป็น
 จำนวนมากในแต่ละขณะจิต| เขาได้เห็นอานุภาพของโพธิสัตว์วิโมกข์ที่กำลังมากเป็นไปอจินไตยที่ชาน
 ออกจากปลายขนแต่ละเส้นของภิกษุสารทวชชะที่กำลังเข้าสมาบัติที่มีอารมณ์ประณีตลุ่มลึก มีกายตั้ง
 ตรงและ(ใจ)สงบนิ่ง| ภิกษุนั้นเจริญวิโมกข์ให้มีกำลังแผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วทั้งธรรมธาตุ (และ)ทำให้
 สรรพสัตว์มีความแก้กล้า ทำการบูชาพระตถาคตทั้งปวง ทำให้พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์
 ทำลายกองทุกข์ของสรรพสัตว์ ตัดการท่องเที่ยวไปในทุกคติ[85] เปิดประตูสู่สุคติแก่สรรพสัตว์ ดับ
 ความร้อนของกิเลสให้แก่สรรพสัตว์ ขจัดอุปสรรคที่ขวางกั้นการรู้แจ้งของสรรพสัตว์ ทำให้สรรพสัตว์
 ตั้งอยู่ในความเป็นสรวิชัย||

สุนทรศรีบุตรเห็นเศรษฐีจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรนับสองขยไม่ได้ออกเดินเข้า
 เดินออกจากลานจงกรมของภิกษุสารทวชชะนั้นเป็นแถวยาวไปวิชัยที่อยู่ในภพภูมิอื่น ๆ อีกจำนวนมาก
 ทำให้ดูเหมือนกับว่าโลกธาตุทั้งสิ้นเต็มไปด้วยเศรษฐี เศรษฐีเหล่านั้นสวมเครื่องประดับสรีระแตกต่าง
 กัน สวมมงกุฎจุฬามณี มีमाणพหุ่มเป็นบริวาร| และเห็นพราหมณ์และคหบดีจำนวนมากในทิศสิบ
 โดยรอบ กำลังสงเคราะห์คนมีทุกข์ คนยากไร้ด้วยการให้ข้าวและน้ำทุกประการ กำลังให้การต้อนรับ
 ปฏิสนธิสาร แจกอาหารและผ้า แจกดอกไม้ มาลัย เครื่องหอมและเครื่องประทีปผิว สิ่งของที่ต้องการ
 แก้วแหวน ที่ปักอาศัย ภาชนะและอุปกรณ์ทั้งปวง ช่วยปลดปล่อยคนมีทุกข์มาก ทำความบันเทิงใจให้
 เกิดแก่พวกเขา ทำอัธยาศัยของพวกเขาให้ผ่องใส ให้มีความพร้อมสำหรับโพธิ||

สุนทรศรีบุตรได้เห็นกษัตริย์ผู้เป็นนักรบกล้า และพราหมณ์ผู้ปราชาญ์เปรี๊ยะ ชาวโลกที่เป็น
 บัณฑิตผู้รอบรู้ศิลปะหลายแขนง มนุษย์โลกผู้ฉลาด นักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ทั้งหลายทั้งที่เป็น
 โลภียะ และโลกุตระ นักปราชญ์ที่ชาวโลกสมมติว่าเป็นอาจารย์เหล่านั้น มักมีอากัปกิริยาแตกต่างกัน
 มีท่าทางและสถานะแตกต่างกัน ผู้รู้เหล่านี้อุบัติขึ้นที่มณฑลชานของภิกษุสารทวชชะนั้นแล้ว จากนั้นได้
 กระจายออกไปยังทิศทั้งสิบ และทำให้สัตว์ผู้มิทุกข์ได้รับความสุข (คือ)ช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากวิบาต
 ทำให้ผู้ประสบกับวิบัติให้ได้รับความสบายใจ คຸ້ມครองผู้ถูกภัยคุกคาม สอนให้สั่งสมกุศลมูล สอนให้

เว้นจากบาป ให้สมาทานกุศล ให้บำเพ็ญประโยชน์ ทำให้มีปีติมาก ให้เป็นผู้กล่าววาจาเป็นที่รัก และให้เป็นผู้ทำประโยชน์แก่ชาวโลกโดยไม่ลำเอียงเลือกหน้า(สมานัตตา) ||

สุนทรเศรษฐีบุตรเห็นคณะของฤๅษีทั้งหลายที่มีเครื่องแต่งกายแตกต่างกัน และมีชีวิตอยู่ยืนยาวตลอดกัป (ฤๅษีบางคน) ทุ่มหม่นหนังสือ ทุ่มหม่นจีวร หรือทุ่มหม่นเปลือกไม้ ในมือถือไม้เท้าบ้าง บางคนถือหม้อน้ำ บางคนอยู่ในอิริยาบถสงบ (ฤๅษีเหล่านี้) แสดงพุทธคุณอยู่ในท้องฟ้าเบื้องบน แสดงธรรมะเสียงดังก้องด้วยเสียงพุทธโฆษาะที่ดังก้องวานไกล และแสดงโพธิสัตว์คณะให้ปรากฏแล้วกล่าวสรรเสริญการประพฤติพรหมจรรย์ สอนสัตว์ทั้งหลายให้เป็นผู้คุ้มครองอินทรีย์ อธิบายอรรถของธรรมที่ไม่มีสภาวะสอนให้ชาวโลกตั้งอยู่ในญาณและอรรถ สอนโลกียศาสตร์ต่างๆ แสดงมรรควิธีสู่สรวิชัยญาณ สอนให้สัตว์ตั้งมั่นในอนุปปกิริยา¹⁶⁰ |

สุนทรเศรษฐีบุตรเห็น นางนาคกันยามีอิตถภาพจำนวนมากเป็นอินโดย จำนวนเท่ากับที่เป็นไปในสรรพโลกเกิดขึ้นจากกายด้านข้างทั้งสองของภิกษุสาวระและกำลังแผ่ไปสู่โลกธาตุในทุกๆ ขณะ กำลังแสดงกำลังฤทธิ์ของนาคอยู่ (เช่น) อธิษฐานให้ท้องฟ้าประดับด้วยเมฆากลิ่นหอมชั้นดี เนรมิตท้องฟ้าทั้งสิ้นให้ปกคลุมด้วยเมฆาดอกไม้ เนรมิตให้อากาศธาตุทั้งสิ้นประดับด้วยเมฆามาลัยรัตน์ เนรมิตให้ธรรมธาตุทั้งสิ้นประดับเมฆาฉัตรรัตน์ เนรมิตให้อากาศธาตุปกคลุมด้วยเมฆาแห่งรัตนเมฆาแผ่นผ้ารัตน์ เมฆาม่านรัตน์ เมฆาอาภรณ์รัตน์ เมฆาแห่งแก้วมณี เมฆาแห่งไข่มุกและฝนดอกบัวอันวิจิตร เมฆาฝนพระโพธิสัตว์กำลังนั่งขัดสมาธิบนอาสนะแก้วกล่าวแสดงพุทธธรรม เมฆาฝนอาภรณ์แก้วทิพย์และเมฆานางอัปสรกำลังประโคมสังคีตสรรเสริญธรรม เมฆาฝนดอกบัวแก้วที่มีมุกดาชลาหุ่ม มีเกสรทำด้วยแก้ววิษระ เมฆาฝนเทริดทำด้วยแก้ว เมฆารัตน์มีแสงแก้วรัตน์ เมฆาเทวนิกาย เมฆามาลัยดอกไม้ ฉัตร ธงแผ่นผ้า และธงปตัก เมฆานางอัปสร เมฆาฝนนางอัปสรกำลังยื่นประคองอัญชลีและโปรยดอกไม้สีทอง และกล่าวคำสรรเสริญคุณของพระตถาคต เนรมิตให้เมฆารูปรัตน์มีกลิ่นหอมปกคลุมสันนิบาตของบริษัทของตถาคต เนรมิตให้โลกธาตุทั้งหมดต่อเนื่องเป็นอันเดียวกัน เนรมิตให้สรรพสัตว์ให้ความเบิกบาน แล้วทำการบูชาพระพุทธเจ้าทั้งปวง||

¹⁶⁰ กิริยา หรือการกระทำที่ควรปฏิบัติตามลำดับความลุ่มลึก ได้แก่ อนุปปกิริยา มี 5 ประการได้แก่ 1) ทานกถา สอนเรื่องอานิสงส์ของการทำทาน 2) สीलกถา สอนเรื่องอานิสงส์ของศีล 3) สัคคกถา สอนเรื่องผลที่น่าปรารถนาอันเป็นส่วนที่ดึงดูดของการปฏิบัติในสองข้อแรก 4) กามาทีนวกถา สอนเรื่องโทษของกามว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรหมกมุ่นและสอนให้ถอยถอนตัวเองออกจากกาม 5) เนกขัมมานิสังกถา สอนเรื่องอานิสงส์หรือคุณของการออกบวช ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 246.

สุนทรเศรชฌীবุดร ได้เห็นท้าวอสุเรนทรราชจำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นในพุทธเกษตรนับไม่ถ้วน เกิดขึ้นจากศรีวัตส์¹⁶¹ที่อยู่บนอกของภิกษุหนึ่ง จากนั้นเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุทุกขณะจิต เหล่าเทพอสุเรนทรราชนั้นได้สำแดงมายาฤทธิ์ของอสูร ได้แก่ ทำให้มหาชลธารเหือดแห้ง ทำให้โลกธาตุจำนวนหลายล้านสิ้นไหว ทำศิลาบรรพตให้กระทบกันเกิดเสียงดังกัปนาท ทำให้เทวภพมีอาการสิ้นไหว ทำให้ที่อยู่ของมารมีอาการสิ้นไหว(เพื่อ)ข่มเสนามาร ทำลายความเมา ทำลายความอวดดีและอหังการของสัตว์โลก กำจัดจิตคิดพยาบาทเบียดเบียนและทำจิตให้ผ่องใส กำจัดวิหิงสาจิต กำจัดอกุศลธรรมของสัตว์ทั้งหลาย ทำลายภูเขแห่งกิเลส ทำให้การสู้รบและสงครามสงบลง ทำให้สัตว์เกิดความสังเวชด้วยฤทธิ์ของอสูรให้ปรากฏแตกต่างหลากหลาย ทำให้สรรพสัตว์เกิดความกลัวต่อบาป ทำให้หวาดกลัวต่อภัยในสังสาร ทำให้สรรพสัตว์เคลื่อนจากคติภพแล้วให้เข้าถึงอนิเกตะ(ธรรม) ให้สัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในโพธิจิต ทำให้จรรยาของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ์ ทำให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในฝั่งแห่งปารมิตา ทำให้พระโพธิสัตว์เข้าถึงภูมิ ทำให้พระโพธิสัตว์ได้เข้าถึงโอภาสเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการสอนพุทธธรรม||

สุนทรเศรชฌীবุดรได้เห็นกลุ่มพระสาวก กลุ่มพระปัจเจกพุทธเจ้ามีจำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนับอสงไขยไม่ได้ในพุทธเกษตร เกิดขึ้นจากแผ่นหลังของภิกษุสารทวชแล้วเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุ สอนให้สรรพสัตว์ที่ยึดมั่นในอัตตาให้เข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่งว่าไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่สัตว์ และสรรพสัตว์ที่ควรแก่การสอนของพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้า สอนให้เข้าใจว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงเป็นอนิจจาแก่ผู้ยึดติดในอัตตา(อสุญญตา) แสดงอสุภภาวนา¹⁶²แก่พวกราคะจริต สอนเมตธี(ภาวนา)แก่พวกโทสะจริต แสดงอิทัปปัจจยาและปติตยสมุตปาทา¹⁶³แก่พวกโมหะจริต สอนธรรมนัยที่ประยุกต์ให้

¹⁶¹ สัตถุลักษณะกาทบาท หรือ กลุ่มขนอ่อนสีขาววอลอยู่บริเวณอก เป็นอนุพยัญชนะ 1 ใน 80 ประการของพระพุทธเจ้า Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 1100.

¹⁶² หรืออสุภสังขยา ใน พจนานุกรมสันสกฤตกล่าวว่ามี 9 วิธี(ในวิสุทธิมรรค กล่าวว่ามี 10) ได้แก่ วินีลกะ วิบุยกะ วิปทุมกะ วยารมาตกะ วิโลหิตกะ วิชาทิตะกะ วิชิปิตกะ วิทตกะ และ อสถิสขยา Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol.2.", p. 80.

¹⁶³ (เรียกอีกชื่อว่า ปัจจยาการ) ภาวะที่มีอันนี้ๆ เป็นปัจฉัย, ความเป็นไปตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจฉัย กระบวนธรรมแห่งเหตุปัจฉัย กฎที่ว่า “ อิมสมิ สติ โหติ อิมสสุปปาทา อิทั อูปปชชติ อิมสมิ อสติ อิทั น โหติ อิมสส นิโรธา อิทั นิรุชฌติ แปลความว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มีสิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับ ” เป็นชื่อหนึ่งของปฏิจจสมุตปาทา (สันสกฤต ปติตยสมุตปาทา) (พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์) ปฏิจจสมุตปาทา (ประกอบด้วยศัพท์ ปฏิจจ อาศัย และคำว่า สมุตปาทา เกิดขึ้นพร้อมกัน) เป็นหมวดธรรมที่สำคัญและมีความลุ่มลึกเข้าใจยาก หลวงพ่อพุทธทาสกล่าวว่าเป็นหัวใจของพุทธศาสนาและเป็นตัวแท้ของศาสนา พุทธทาสภิกขุ, ปฏิจจสมุตปาทาจากพระโอษฐ์, พิมพ์ครั้งที่ 7 ed. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ,

เป็นไปเพื่อให้ได้ญาณวิสัยแก่สรรพสัตว์ที่มีจิตทั้งสาม เช่น สอนอนาลยตา(ความไม่มีอาลัย)แก่พวก ยินดีในวิสัย ส่วนผู้มีอภัยรักสงบอย่างเดียวเหมาะกับการบำเพ็ญปณิธาน สอนให้บำเพ็ญประโยชน์ แก่สรรพสัตว์ในทุกทิศ จึงจะทำให้สาครแห่งสรรพธรรมนัยเกิดขึ้นได้||

สุนทรศรีบุตรได้เห็นพญายักษ์ผู้เป็นราชาและรากลักษณานานมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบ อสงไขยไม่ได้ ในพุทธเกษตรเกิดขึ้นจากจะงอยบ่าทั้งสองข้าง แล้วเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุทั้งสิ้น (ยักษ์ และรากลักษณนั้น)มีสรีระพิกลพิการแตกต่างกัน มีวรรณะและอติภาพแตกต่างกัน มีกิริยาท่าทางแตกต่างกัน มีพาหนะแตกต่างกัน มีบริวารแวดล้อมแตกต่างกัน ทั้งยักษ์และรากลักษณทำหน้าที่คุ้มครองรักษาสัตว์ ชาติด้วยการแสดงอำนาจต่างๆเช่น ชูด้วยเสียงคำรามดังกึกก้อง เหาะเหินเดินไปในท้องฟ้าสู่ทุกทิศ น้อยใหญ่ คุ้มครองให้สรรพสัตว์ทำความดีด้วยกลอุบายต่างๆ และคุ้มครองผู้ทำความดี(เช่น)พระ อริยบุคคล พระโพธิสัตว์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้เข้าไปหาและเข้าไปอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าทั้งปวง ช่วย ให้สัตว์ออกจากอบาย คติและวินิบาตด้วยวัชรปาณีกรรม¹⁶⁴ บรรเทาความเจ็บไข้และความทุกข์ ของสัตว์โลก คุ้มครองให้สรรพสัตว์ทำอรรถจริยาด้วยอาโลก? (...) คุ้มครองผู้ทำบุญและญาณอันเป็น เสี่ยงให้บริบูรณ์ เพื่อทำกิจกรรมให้เป็นไป ช่วยข่มขู่พวกที่เป็นปรวาที||

สุนทรศรีบุตรได้เห็นกษัตริย์จำนวนมากเท่ากับละอองฝุ่นในพุทธเกษตรนบอสงไขยไม่ได้ พร้อมด้วยนางกษัตริย์ที่เป็นบริวารแวดล้อมหลายร้อยหลายพันนบอสงไขยไม่ได้ และเห็นคนธรรพ์ พร้อมด้วยคนธรรพ์กันยาที่เป็นบริวารหลายร้อยหลายพันแวดล้อมนบอสงไขยไม่ได้ เกิดขึ้นที่ท้อง ด้านหน้าแล้วเคลื่อนไปสู่โลกธาตุแล้วสอนสรรพสัตว์ด้วยการแสดงทิพยดุริยางค์และสังคีตหลายร้อย พันสรรเสริญธรรมสภาวะและสรรเสริญพระพุทธเจ้า สรรเสริญโพธิจิต โพธิสัตว์จรรยา หนทางแห่ง อภิสิมโพธิ เขตชุกการหมุนจักรแห่งธรรม สรรเสริญปาฏิหาริย์ทั้งปวง แสดงการดับขันธปรินิพพานของ

2547)., หน้า 44. ส่วน สมภาร พรหมทา อธิบายว่ากฎอหิทัปปัจจยา หมายถึง หลักแห่งความเป็นเหตุปัจจัยทั่วไป และ ปฏิจจสมุปบาท คือหลักเหตุปัจจัยเฉพาะ และอธิบายสั้นและง่ายว่า กฎของปัจจัย 11 ประการที่เป็นตัวเหตุที่ เกี่ยวเนื่องกับทุกสรรพสิ่ง ทุกสรรพชีวิต กล่าวคือ เมื่อมีอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสิ่งต่างๆ เกิดขึ้น ได้แก่ สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส(ดูเพิ่มเติม ใน อิ ทั ป ป จ จ ย ตา คี อ อ ะ ไ ร สำ ค ัญ อ ย ่าง ไ ร , เข้าถึงเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, https://www.youtube.com/watch?v=55u_B1bvTYo)

¹⁶⁴ วัชรปาณี หมายถึง ผู้มีวัชระในมือ ได้แก่พระอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ เป็นผู้ปกครองเทวภพ เป็น ผู้มีชัยชนะเหนืออสูรเป็นตัวแทนของฝ่ายเทวดา และยังหมายถึงพระโพธิสัตว์สายฟ้า คือพระวัชรปาณี เป็นพระ โพธิสัตว์ที่ได้รับการบูชาว่าสามารถขจัดปัดเป่าอุปัทวันตรายทั้งปวงได้ ในที่นี้จะหมายถึงการปกป้องคุ้มครองภัย อันตราย-ผู้วิจย

พระตถาคต แสดงการประกาศพุทธศาสนาแล้วทำสรรพสัตว์ให้รำงับเบิกบาน ทำพุทธเกษตรทั้งปวง ให้หมดจด ทำสรรพธรรมมาให้รุ่งเรือง ทำลายอุปสรรคทั้งปวง ทำกุศลมูลให้เกิดขึ้น||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระราชจักรพรรดิเกิดขึ้นจากหน้าของภิกษุสารทวชะ จำนวนมาก เท่ากับละอองฝุ่นจำนวนนับอสงไขยไม่ได้ ในพุทธเกษตร แต่ละพระองค์มีรัตนะทั้งเจ็ด และมีเสนาทั้งสี่ กองทัพแวดล้อม กำลังเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุ แล้วเปล่งลำแสงรัศมีแห่งมหาจาคะทำให้ปอรัถนะชาติ เกิดขึ้น จากนั้นได้แจกจ่ายบ่ออัญมณีทุกประเภท สังเคราะห์คนยากไร้ให้เป็นผู้มีทรัพย์ ทำให้ชาวโลก เว้นการฆ่าสัตว์มีชีวิต ทำให้สัตว์ทั้งหลายเกิดมีไมตรีจิต สอนให้เว้นจากการลักสิ่งที่ไม่ได้ให้ ทำ ให้เบื่อหน่ายคลายความยินดีในหญิงสาวผู้มีกายตกแต่งสวยงามนับหลายร้อยพันแสนโกฏิ นับอสงไขย ไม่ได้ สอนให้ละขาดจากการประพฤตินิโคต สอนให้ประพฤตินิโคต สอนให้เว้นจากมุสาวาท สอนให้เว้นจากการพูดกลั่นกลอก สอนให้ละวาจาเสื่อมเสียทำให้แตกแยก สอนให้กล่าววาจาเกื้อกูล อย่างเดียว สอนให้ชาวโลกละการกล่าวคำหยาบ และให้กล่าววาจาที่ก่อให้เกิดความบันเทิงใจ สอนให้ ละวาจาเท็จ ไม่เป็นความจริง และไม่ประกอบด้วยประโยชน์ สอนให้รู้จักจำแนกกรรมโดยบทและ จำแนกกรรมที่ลุ่มลึก สอนให้ชาวโลกละวาทมีโทษให้กล่าววาจาที่ประกอบด้วยกรุณา ขจัดมลทินใน ใจของชาวโลก สอนให้สัตว์ทั้งหลายมีความมักน้อยสันโดษ สอนให้ละความพยาบาท ให้เลื่อมใสในการ ปฏิสันถาร นำชาวโลกออกจากข่ายแห่งทิว¹⁶⁵ สอนให้ทำลายป้อมปราการคือมิถิลาและมิถิลา สังข์กับปะ ทำลายความลังเล กำจัดความมืดคือความระแวงสงสัย สอนให้เข้าใจอิทัปปัจจยตาและประ ติตยสมุปาท สอนให้สัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในสัตย์ ให้กำจัดอาวรณ์สิ่งขวางกั้น ให้เข้าถึงอนาวรณ์ธรรม ให้ เข้าถึงแสงสว่างแห่งธรรมทั้งโดยอรรถและโดยพุทธิปัญญา

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นดวงสว่างเหมือนดวงสุริยะหลายร้อยพันเท่ากับละอองฝุ่นนับอสงไขย ไม่ได้ ในพุทธเกษตร เกิดขึ้นจากดวงตาทั้งสองข้างของภิกษุสารทวชะ ส่องรัศมีไปยังมหานรกทำลาย ความมืดมืดให้หายไป ทำลายความมืดคือโสมพะของสัตว์ทั้งหลาย ดับความทุกข์ร้อนของสัตว์นรกและ ออบายให้สงบเย็นลง เปล่งรัศมีส่องสว่างไปยังมถุณมัยเกษตร(โลกธาตุที่สำเร็จด้วยดินเหนียว) เปล่งรัศมี แสงสีเหมือนไฟพวยพุ่งไปยังสุวรรณมัยเกษตร(โลกธาตุที่มีพื้นเป็นทอง) เปล่งรัศมีแสงสีทองไปที่โลกธาตุที่ มีพื้นเป็นแก้วไพฑูรย์ เปล่งรัศมีแสงสีทองไปยังโลกธาตุที่มีพื้นเป็นเงิน เปล่งรัศมีสีเหมือนแก้วผลึกไป ยังโลกธาตุที่มีพื้นเป็นทอง เปล่งรัศมีแสงสีทองไปยังโลกธาตุที่มีพื้นเป็นแก้วผลึก เปล่งรัศมีแสงสีเหมือน

¹⁶⁵ ความเห็น มุมมอง ความเข้าใจ ความเชื่อ ทิวฐิลา ข่ายของความยึดถือมั่นเพราะตามความเห็น ผิด ความเข้าใจผิดและความเชื่อผิดซึ่งจะนำไปสู่ความยึดถือมั่นตามที่ตนยึดถือมั่นๆ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 92.

แก้วประการังไปยังโลกธาตุที่มีพื้นเป็นสุวรรณ เปล่งรัศมีแสงสีทองไปในโลกธาตุที่มีพื้นเป็นแก้ว
 ปะการัง เปล่งรัศมีแสงสีทองไปสู่โลกธาตุที่มีพื้นเป็นแก้วทับทิม เปล่งรัศมีสีแดงเหมือนแก้วมุกดาสีแดง
 ไปยังโลกธาตุที่มีพื้นเป็นทอง เปล่งรัศมีแสงสีทองไปในโลกธาตุที่มีพื้นเป็นหยกน้ำแข็ง เปล่งรัศมีแสงสี
 น้ำเงินเหมือนนิลไปสู่โลกธาตุพื้นสีทอง เปล่งรัศมีแสงสีเหมือนแก้ววัชระไปที่โลกธาตุพื้นเป็นแก้วอินท
 นิล เปล่งรัศมีแสงสีเขียวเหมือนแสงแก้วอินทนิลไปยังโลกธาตุที่มีพื้นเป็นแก้วมณีสุริยครรภและม
 ส่วนบนเป็นแก้วมณีราช เปล่งรัศมีแสงสีเหมือนแก้วจันทราศุขาลมณฑลครรภะไปสู่โลกธาตุที่มีพื้นเป็น
 แก้วมุกดาสีแดง เปล่งรัศมีแสงสีแดงเหมือนมุกดาสีแดงไปในโลกธาตุที่มีพื้นเป็นแก้วจันทราศุขาล
 มณฑลครรภและมีส่วนบนเป็นแก้วมณีราช เปล่งรัศมีแสงเหมือนอัญมณีต่างๆไปที่เกษตรที่มีรัตนเพียง
 อย่างเดียว เปล่งรัศมีแสงสีรัตนชนิดเดียวไปที่เกษตรที่มีรัตนหลายประเภท กำลังทำกิจไม่มี
 ประมาณของสัตว์ในมณฑลของพระโพธิสัตว์ทั้งปวงและกำลังเข้าสู่สัตว์ธาตุและธรรมธาตุทั้งสิ้นอย่าง
 นี้||

สุทธเศรษฐีบุตรได้เห็นดวงจันทร์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธเกษตร
 ที่เกิดขึ้นจากอุณาโลมที่อยู่ระหว่างคิ้วของภิกษุสารธวัช (ส่องสว่าง) ครอบคลุมทั้งเทวดาและพระ
 อินทร์ทั้งปวง จากนั้นได้(ส่องสว่าง)ทำลายความยินดีในกามของชาวโลกทั้งปวง แล้วทำสัตว์โลกให้
 ยินดีในการเห็นพุทธะ เมื่ออบรมสรรพสัตว์ไม่มีประมาณอย่างนี้แล้วแผ่ขยายไปสู่ธรรมธาตุในทิศทั้ง
 ลิป||

สุทธเศรษฐีบุตรได้เห็นท้าวมหาพรหมจำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธ
 เกษตรที่เกิดขึ้นจากหน้าผากของภิกษุสารธวัช มีอริยาบถสงบขยี้ กำลังสอบถามธรรมกับพระพุทธเจ้า
 ทั้งปวง กำลังและสรรเสริญพระพุทธเจ้าทั้งปวงด้วยเสียงพรหมโฆชะ แล้วได้ทำความเบิกบานใจให้แก่
 พระโพธิสัตว์ทั้งปวง ทำกิจที่ควรทำแก่สัตว์หาประมาณไม่ได้ จากนั้นจึงแผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วทั้ง
 ธรรมธาตุ||

สุทธเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธ
 เกษตร เกิดขึ้นจากศีรษะของภิกษุสารธวัช รูปโพธิสัตว์นั้นปรากฏด้วยสรีระที่มีรูปพรรณ สถานะ และ
 เครื่องประดับแตกต่างกัน ปรากฏด้วยกายที่งดงามด้วยอนุพยัญชนะ จากนั้นเนรมิตเป็นท้องฟ้าให้มี
 ดวงสว่างนบอันต์ กล่าวโพธิสัตว์จรรยาที่มีในกาลก่อนของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ที่รู้ชุมชนทุกแห่งเห็น
 เมฆาที่ปรากฏภาพผู้ให้ทาน ผู้รับทาน[91] วัตถุทานและการบริจาคทาน แสดงการบำเพ็ญปารมิตา
 ต่างๆในกาลก่อน กล่าวสรรเสริญการบำเพ็ญทานแก่ชาวโลก กำจัดมลทินคือความริษยา ทำให้สัตว์
 ทั้งหลายคลายความยึดถือมั่น อธิษฐานให้ชาวโลกเข้าถึงความรุ่งเรืองด้วยรัตนต่างๆ ให้สัตว์ทั้งหลาย

บำเพ็ญทานปารมิตาแล้วให้ดำรงอยู่ในปริชการวสิตา¹⁶⁶ กล่าวสรรเสริญลักษณะมหาบุรุษและคุณทั้งปวง และแสดงเหตุแห่งการได้พุทธลักษณะ|

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธเกษตร เกิดขึ้นแล้ว กำลังกล่าวสรรเสริญศีลปารมิตา แสดงการบำเพ็ญศีลปารมิตาในกาลก่อนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ให้เกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง ทำสรรพสัตว์ให้เป็นหน้าออกจากความเป็นอยู่แบบชาวโลกแล้วให้หันหน้าสู่ภูมิแห่งตถาคตวิสัย ให้เกิดความเบื่อหน่ายคลายยินดีในโลก ให้ทำลายความเสื่อมสลายที่เป็นลักษณะที่แท้จริงของโลก ให้ทำลายความเห็นผิด แล้วให้ตั้งอยู่ในโพธิสัตว์ปฏิบัติ ให้สัตว์ทั้งหลายยินดีในมหากรุณาศีลแล้วให้ประพฤติตามมรรคาของพระพุทธเจ้าเพื่อการบรรลุตถาคตศีล แสดงความว่างเปล่า(จากอตต)ของภพและคติ มีอุปมาด้วยความฝันแล้วสอนให้ตั้งอยู่ในวิสัยที่ปราศจากอำนาจของกิเลสที่มีอยู่ในมายาและเป็นวิสัยที่เหมือนความจริงในความฝัน||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธเกษตรที่เกิดขึ้นแล้วแปลงรัศมีสีทองทำให้โลกสว่างไสวด้วยแสงสีทอง สอนให้สัตว์ทั้งหลายมีจิตปราศจากความโกรธ ปราศจากความพยาบาทปองร้ายและความพินาศ แสดงความเพียรบำเพ็ญกษานติปารมิตาในกาลก่อนของพระตถาคตให้เกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง เพื่อเข้าไปตัดการเข้าถึงกำเนิดเดรัจฉาน ทำให้สัตว์ทั้งหลายดำรงอยู่ในกษานติผล และทำสัตว์ทั้งหลายให้ดำรงอยู่ในธรรม(ธรรมวสิตา)|

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ ในพุทธเกษตรกำลังแสดงกำลังของโพธิสัตว์วิริยะ กำลังอบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก้แล้วกล้าในการแสวงหาสาครธรรม ทำให้สรรพสัตว์ที่ได้ฟังธรรมนั้นแล้วเป็นผู้ไม่หวนกลับจากบำเพ็ญเพียรเพื่อความ เป็นสรวิชัย สอนให้สัตว์ทั้งหลายบูชาและอุปัฏฐากพระตถาคตทั้งปวง สอนให้มุ่งมั่นทำลายกองทุกข์ทั้งปวง แสดงเมฆาการบำเพ็ญวิริยปารมิตาในกาลก่อน ให้เกิดขึ้นจากสรีระทั้งหมด แสดงวิริยปารมิตาอันเป็นข้อปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ ทำลายภูเขาดแห่งความเกียจคร้านของสัตว์ทั้งหลายแล้วให้ตั้งอยู่ในวิริยปารมิตา ชักชวนให้ชาวโลกเป็นผู้ประกอบ(กุศล)กรรม(กรรมวสิตา)|

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธเกษตร กำลังอบรมสรรพสัตว์ให้ปฏิบัติโพธิสัตว์อนุสสติ กำจัดกิเลส(อันเป็นเหตุของ)ความเศร้าหมอง และเป็นอุปสรรคเครื่องขวางกั้นทั้งสิ้น สอนสรรพสัตว์ให้สร้างจากความเมมาและความประมาท ให้

¹⁶⁶ (ปริ-ส-กถ, ปริ-ษุกถ) เตรียมพร้อม ทำให้พร้อม ตกแต่ง ปรงแต่ง ความพร้อมเพรียง ความหมดจด ในลลิตวิสตระกล่าวว่าเป็นหนึ่งในพละสิบประการ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 602.

ตั้งอยู่ในธรรม(เป็นเหตุสร้างจากความเมา) ทำลายมานะความถือตัว ความเย่อหยิ่งและความโอ้อวด แสดงองค์แห่งพุทธชยาน แสดงชยานปารมิตาที่บำเพ็ญในโลก แสดงการบำเพ็ญชยานปารมิตาในกาลก่อน ให้เกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง ชักชวนให้สัตว์ทั้งหลายตั้งมั่นในการอบรมจิต(จิตตวิเสสา)

สุนทรเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นนบสงขโยไม่ได้ในพุทธเกษตร กำลังแสดงการแสวงหาพุทธธรรมในกาลก่อนให้เกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง แสดงปรัชญาปารมิตา¹⁶⁷ ด้วยสาครสรวรงค์ ทำสัมมาทิวฐิให้เกิดขึ้น แสดงโอภาสธรรมด้วยเสียงก้องกังวานไกล ทำลายยอดเขาสูงได้แก่ความเห็นผิดว่าสัตว์คืออัตตา ถอนศรแห่งทิวฐิทั้งปวง กำจัดความมืดมนแห่งความลึกลับและ ความคลางแคลงใจ ความเห็นผิดวิปลาส ให้มีความยินดีในอริยมุกตวิเสสา แล้วเข้าสู่ธรรมธาตุในทุกขณะ จิต

สุนทรเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขโยไม่ได้ในพุทธเกษตร เกิดขึ้นแล้วแสดงมณฑลแห่งพุทธอุบายโกศลให้ปรากฏ ทำเมฆาแสดงการบำเพ็ญอุบายโกศล (ปารมิตา)ในกาลก่อนให้เกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง แล้วแสดงให้ชาวโลกเห็นการบำเพ็ญอุบายโกศล ทำมหายานให้ปรากฏแจ่มแก่สรรพสัตว์และชักชวนให้ยินดีในพุทธมณฑลทั้งปวง สรรเสริญโพธิสัตว์ จรรยาว่าเป็นการบำเพ็ญที่ไม่ทิ้งสังสารและนิพพาน ชักชวนให้สัตว์ทั้งหลายตั้งมั่นอยู่ในอุบายโกศล ปารมิตาของพระโพธิสัตว์ แสดงให้สรรพสัตว์เห็นมณฑลของโพธิสัตว์ผู้ได้การอุบัติ(อุปัตตวิเสสา)

สุนทรเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขโยไม่ได้ในพุทธเกษตร กล่าวสรรเสริญสมุทรรแห่งตถาคตนามทั้งปวงให้เกิดจากรูชมชนทุกแห่ง แสดงการบำเพ็ญ โพธิสัตว์ปณิธานปารมิตาให้บริสุทธิในกาลก่อนจากปลายชนทุกเส้น ชักชวนให้สรรพสัตว์ยินดีใน(การบำเพ็ญ)ปณิธานปารมิตา ชักชวนให้สัตว์ทั้งหลายตั้งมั่นอยู่ในโพธิสัตว์วิเสสา¹⁶⁸ แล้วทำกงล้อแห่งมหา

¹⁶⁷ ปรัชญาปารมิตา เป็นบารมีลำดับสุดท้ายในโพธิสัตว์บารมี 10 หมายถึง สภาวธรรมสูงสุด ดูเพิ่มใน Mart Laanemets, "On the the meaning of 'Good Friendship' in Buddhism1.", p. 174. การเข้าถึง สภาวธรรมสูงสุดของคัมภีร์พุทธคือ การแทงตลอดธรรมธาตุที่มีสภาวธรรมที่อยู่นอกเหนือการเห็นได้แก่ สุนทรเศรษฐี ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, pp. 148-150.

¹⁶⁸ (สันสกฤต) วิเสสา หมายถึง การควบคุม การครอบครอง, ความสามารถควบคุมกิเลสในใจตน โพธิสัตว์วิเสสา มี 10 ประการ ได้แก่ 1) อายุวิเสสา 2) จิตตวิเสสา 3) บริหารวิเสสา 4) ธรรมวิเสสา 5) ฤทธิวิเสสา 6) ชันมวิเสสา 7) อริยมุกตวิเสสา 8) ปณิธานวิเสสา 9) กรรมวิเสสา และ 10) ชยวิเสสา Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 928.

ปณิธานที่เป็นเหตุทำให้สรรพธรรมสว่างไสวและทำลายกิเลสและทำลายภูเขแห่งความไม่รู้ แล้วเข้าสู่ธรรมธาตุต่างๆ ขณะจิตด้วยอำนาจของปณิธานต่างๆ

สุคนฺธเรขฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ ในพุทธเกษตรให้เกิดขึ้น จากนั้นเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุในทุกขณะจิต แสดงการทำโพธิสัตว์มณฑลให้สว่างไสว สอนการบำเพ็ญโพธิสัตว์พละ(ปารมิตา) เนรมิตเมฆาการบำเพ็ญพละปารมิตาให้เกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง แสดงพละข่มมารและปรวาทิ ทำพละให้ตั้งมั่นแข็งแกร่งยิ่งแม้ถูกภูเขจักรวาลที่แข็งแกร่งทั้งลูกก็ไม่อาจทำให้แตกสลายได้ แสดงพละที่แข็งแกร่งแม้ไฟประลัยกัลป์ก็ไม่อาจทำลายได้ แล้วทำเมฆาโลกธาตุสิ้นให้ปรากฏอยู่ในฝ่ามือด้วยพละ แล้วชักชวนให้สัตว์ทั้งหลายตั้งมั่นอยู่ในอิทธิวีสิตาในทุกๆ ขณะจิต

สุคนฺธเรขฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ในพุทธเกษตร(พระโพธิสัตว์แต่ละคน)ทำญาณมณฑลของสรรพสัตว์ทั้งหลายให้สว่างไสวและทำความหมดจดของญาณปารมิตาให้ปรากฏเกิดขึ้นจากรูชมชนทุกแห่ง แสดงขอบเขต(ภูมิ)ของญาณและอภิญญาในพุทธคุณ การอุบัติขึ้นในโลกของพระพุทธเจ้า แสดงขอบเขตของญาณและอภิญญาในการแทงตลอดพุทธสัจญา แสดงขอบเขตของญาณและอภิญญาในการแทงตลอดปณิธาน อภินิหารทั้งปวง แสดงขอบเขตญาณและอภิญญาเพื่อการสงเคราะห์สัตว์ทั้งปวง แสดงขอบเขตการรู้แจ้งตามความเป็นจริงว่าสรรพสัตว์ไม่มีอัตภาพจริงแท้ดั้งเดิม แสดงขอบเขตของญาณและอภิญญาในการแทงตลอดจิตตสาคระของสรรพสัตว์ แสดงขอบเขตญาณและอภิญญาในการแทงตลอดอินทรีย์ของสรรพสัตว์ แสดงขอบเขตของญาณและอภิญญาในการเข้าถึงอริมุกติและอริยาศัยของสรรพสัตว์ แสดงขอบเขตของญาณและอภิญญาในการแทงตลอดกรรมของสรรพสัตว์ แสดงภูมิของญาณและอภิญญาในการเข้าถึงปณิธานสรรพสัตว์ แล้วชักชวนให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมุ่งมั่นในการบำเพ็ญญาณปารมิตา จากนั้นเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุทุกขณะจิต

สุคนฺธเรขฐีบุตรเห็นตถาคตกายปรากฏเกิดขึ้นจากจอมกระหม่อมของภิกษุสารวชชะ จำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขัยไม่ได้ ในพุทธเกษตร (ตถาคต)กายเหล่านั้นล้วนประกอบด้วยลักษณะ(มหาบุรุษ) และอนุพยัญชนะอันประเสริฐพร้อมทั้งอสังการที่หมดจด งดงามตั้งภูเขาทองชมพูพทุทที่มีประกายเปล่งปลั่ง มีรัศมีประภามณฑลหาประมาณไม่ได้ส่องสว่างไปทั้งสิบทิศ และแผ่ครอบคลุมไปทั่วทั้งธรรมธาตุทั้งหมด มีเสียงโฆษะ(ประกาศธรรม)ดังกังวานไปถึงธรรมธาตุ ทำพุทธปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นจำนวนมากหาที่สิ้นสุดไม่ได้ เนรมิตเมฆาฝนแห่งธรรมแก่สัตว์โลกทั้งสิ้นไม่เลือกชั้น คือ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สมันตธรรมธาตุตลภาทาภิมุขญาณเมฆะ (เมฆาแห่งญาณเครื่องเข้าถึงเฉพาะธรรมธาตุที่

อยู่ในโลกธาตุ) แก่พระโพธิสัตว์ในโพธิมณฑลอันประเสริฐ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สมันตตลเมฆา ของพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการอภิเชกแล้ว แสดงเมฆาธรรมชื่อ สมันตมุขประเวศะ แก่พระโพธิสัตว์ที่ได้รับการอภิเชกเป็นมหาธรรมยุพราช แสดงเมฆาธรรมชื่อ สมันตพยุหะ แก่พระโพธิสัตว์ที่ยังเป็นกุมาร แสดงเมฆาธรรม ชื่อ มหากรุณาทถตมกุฎะ แก่พระโพธิสัตว์ผู้ไม่ถอยกลับ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพธรรมสภาวะทชญาณวัชระ แก่พระโพธิสัตว์ที่มีอัธยาศัยบริสุทธิ์ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สมันตชคัทสังครหายุหะ แก่พระโพธิสัตว์ผู้มีบุพโยคสัมปทา แสดงเมฆาธรรมชื่อ ตริยชวตถาคตบริษัทมัณฑลอลภิมุขวิญญูติเมฆา แก่พระโพธิสัตว์ผู้ได้ชั้นมะ(10) แสดงเมฆาธรรม ชื่อ สรรพธรรมสภาวะตลนโรหะ แก่พระโพธิสัตว์ผู้เป็นโยคจาร¹⁶⁹ แสดงเมฆาธรรม ชื่อ มหากรุณานโยปายครรภเมฆสัมภวะ ของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นอาทิกัมมิกะ แสดงเมฆาธรรมชื่อ ปรัคคทโกโคปจครรภะ แก่พระโพธิสัตว์ที่ทำความปรารถนาโพธิเกิดขึ้นครั้งแรก แสดงเมฆาธรรมชื่อ อักขยวิโมกษตถาคตปณิธิปรัคคทโกศะ แก่พระโพธิสัตว์ที่มีอธิมุตติกว้างขวางโอฬาร แสดงเมฆาธรรมชื่อ สมันตตลากษยโกศะ แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายที่ท่องเที่ยวอยู่ในรูปภพ แสดงเมฆาธรรมชื่อว่า อัปปมาณยสาครนโรหะ แก่เทวดาที่เข้าถึงความเป็นสหายของพรหม แสดงเมฆาธรรมชื่อ พลสัมภวรรโหมปกรณักษยโกศะแก่เทวดาในวสวัตตีเทวภพ แสดงเมฆาธรรมชื่อ จิตรชวชสรวิชยุตาสัมภารสมารชโนหะ แก่เทวดาที่เข้าถึงความเป็นสหายมาร แสดงเมฆาธรรมชื่อ ชญาณรัตนวิจิตรจระ แก่เทวดาในนิรมาณรตีเทวภพ แสดงเมฆาธรรมชื่อ โพธิสัตตวปณิธิจิตรตริยชวะ แก่เทวดาในดุสิตเทวภพ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพตถาคตานุสสติโกศะ แก่เทวดาในยามาเทวภพ เนรมิตธรรมเมฆาชื่อ ตถาคตทรรศนปรีติเวคสัมภวะ (แก่เทวดา)ในภพของท้าวคักระผู้เป็นจอมเทพ แสดงเมฆาธรรมชื่อ ธรรมธาตुकคนตถาคตวิภูริตพรมเมฆะ ในภพของยักษ์ผู้เป็นใหญ่ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพตถาคตธรรมสังคีตนิโรหะ ในภพของคณธรรพ์ผู้เป็นใหญ่ แสดงเมฆาธรรมชื่อ ชญาณันยวัชรมณฑล ในภพของอสูรผู้เป็นใหญ่ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพตถาคตสัมภ

¹⁶⁹ โยคจาร ตามรูปศัพท์หมายถึง ผู้ประพฤติโยคะ Kate Crosby ให้ข้อคิดเห็นว่า โยคจารบางครั้งหมายถึงกลุ่มของผู้ปฏิบัติสมาธิแบบเฉพาะกลุ่ม มีรูปแบบการเรียนการสอนโดยการถามตอบประสบการณ์โดยตรงระหว่างผู้สอนกับผู้ปฏิบัติ Kate Crosby, "Tantric Theravada: A Bibliographic Essay on the Writings of Franqios Bisot and Others on the Yogacavacara Tradition," *Contemporary Buddhism* 1, no. 2 (2002), p. 141. สำเนียง เลื่อมใส การปฏิบัติบำเพ็ญทางจิตนี้น่าจะมีสอดคล้องกับแนวคิดหลักของนิคายโยคจารซึ่งเชื่อว่า จิตเท่านั้นสำคัญที่สุด สิ่งอื่นนอกจากนี้ไม่ใช่ความจริงแท้ เป็นเพียงมายา เกิดขึ้น มีอยู่เพราะการคิดของจิต จิตที่เป็นธาตุแท้เรียกว่า อายวิญญาน หรือ ธาตุรู้ สำเนียง เลื่อมใส, มหาวิสตถวาทาน เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสันสกฤตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553), หน้า 78. ในที่นี้หมายถึงพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในภูมิที่ 2 คือผู้เริ่มปฏิบัติสมาธิ

โวปายเมฆา ในภพของครุฑผู้เป็นใหญ่ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพธรรมเมฆสังคีตนิโรธะ ในภพของ
 กิณนรผู้เป็นใหญ่ แสดงเมฆาธรรมชื่อ โพธิสัตตวิภูริวัตนิโรธะภวคตยุทเวคสัมภวะ ในภพของนาคผู้
 เป็นใหญ่ แสดงเมฆาธรรมชื่อ ปริตติสาครวิวัชรณะ ในภพของมโหระคะผู้เป็นใหญ่ เนรมิตฝนธรรม
 เมฆาชื่อ สรรพชคทวิเศษชญาณวิเศษ ในมนุษย์โลก แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพสังสารทุกขปศานตนिर
 โฆษารियमारควजारาลังการะ ในนรกภูมิ แสดงเมฆาธรรมชื่อ อนวัชกรมภตติปัตตินิโรธะตถาค
 ตานุสสติเมฆมณฑปครีระ ในเดรัจฉานภูมิ แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพตถาคตปารมิตานิรนาทสรรพ
 สัตตวจาคจิตตสัมภวะ ในยมโลก แสดงเมฆาธรรมชื่อ สรรพทุกโขปศมประติลาภสมาศวาสนาสูวรรนिर
 โฆษะ ในภพของสัตว์ที่ตกไปในวินิบาต จากนั้นเคลื่อนไปสู่ธรรมธาตุทั้งสิ้น||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นรัศมีชาลมนถลจำนวนมากเท่ากับจำนวนฝุ่นนบสงขโยไม่ได้ในพุทธ
 เกษตรเกิดขึ้นจากรูขุมขนแต่ละแห่ง รัศมีชาลมนถลนั้นประกอบด้วยพระนบสงขโยไม่ได้ ได้แสดง
 บำเพ็ญกิจแตกต่างกันนบสงขโยไม่ได้ จากนั้นได้แผ่ขยายไปสู่ธรรมธาตุจากทิศทั้งสิบ (กิจเหล่านั้น
 ได้แก่) อานุภาพของจรรยาอันที่หมดจด การบริจาทานทุกประเภท อานุภาพการสมาทานศีลพรต
 ของโพธิสัตว์ในกาลทั้งสาม เห็น(กษานติ)คือความอดทนอดกลั้น ได้แก่ ทนต่อความเจ็บปวดเพราะถูก
 ตัดด้วยขวะมีมือ[96]และเท้าเป็นต้น และความอดทนอดกลั้นต่อการถูกทำร้ายร่างกายด้วย(อุปกรรม
 เช่น)ฝ่ามือ ท่อนไม้หรือศาสตรา และอดทนต่อการถูกฟันสรีระและควักหัวใจและดวงตา ของพระ
 โพธิสัตว์ที่บำเพ็ญโพธิสัตตวิภูริวัตนิโรธะในกาลทั้งสามเกิดขึ้นจากรัศมีชาลมนถลที่เกิดขึ้นจากรูขุม
 ขน| เขาได้เห็นการบำเพ็ญกษานติของพระโพธิสัตว์ (คือ) ความอดกลั้นต่อการถูกตัดด้วยขวะน้อยใหญ่
 เพราะเหตุแห่งการแสวงหาธรรมเพื่อความเป็นสรวิชัย อดทนอดกลั้นโดยไม่มีความเดือดร้อนในใจ(ให้
 อภัย) และการถูกทรมานทั้งทางกายและทางใจ การถูกทำร้ายเพราะปราศจากมหากรุณา |ที่รัศมีชาล
 มนถลสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นการบำเพ็ญวิริยปารมิตาของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง (คือ)เห็นพระโพธิสัตว์มี
 ความเพียรในการทำให้โลกสิ้นไหว ทำสาครให้สิ้นสะเทือน ทำสัตว์ให้เกิดความสังเวช ทำให้พวก
 เตียรถีย้สะดุ้งหวาดกลัว ทำให้เหล่ามารสะดุ้งกลัว ทำให้ธรรมรุ่งเรืองในทุกทิศ|

จากรัศมีชาลมนถลนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นการบำเพ็ญโพธิสัตตวิ(ชยาน)จรรยาที่ทำให้การ
 ได้อัตภาพที่ถึงพร้อมด้วยรูปกายเพื่อการอุปบัติในตระกูลสูง ได้ฟังคำสอนของกัลยาณมิตร ได้การปฏิบัติ
 ตามคำแนะนำของกัลยาณมิตร ได้ถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญตถาคตชยานให้ถึงพร้อม (สถานที่
 ที่เหมาะแก่การทำชยานให้เกิด) ได้แก่ ที่ว่าง ขนบท เจื่อมเขา ได้การถือเพศเป็นฤๅษี ได้บรรลุลองค์
 ชยาน ได้การเกิดเป็นกษัตริย์และอริบตี ได้การสละเรือนออกบวช การมีกายสงบด้วยการสมาทานพรต||

จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นการเข้าสู่กายอันเป็นเหตุให้แสงหาวิหารธรรม คือการบำเพ็ญปรีชาญาณปารมิตา| สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นกายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้เป็นกายที่เป็น อุประการณ์ในการท่องเที่ยวแสวงหาธรรมแม้เพียงบพเดียวจากบรรดาสรรพสัตว์ทุกชั้นทุกเหล่าและไม่ยึดติดกายเหล่านั้น ท้ายแสวงหา(ธรรม)จากกัลยาณมิตรด้วยการเข้าไปหาและเข้าไปรับใช้ใกล้ชิด ท้ายแสวงหา(ธรรม)จากพระพุทธเจ้าทั้งหลายด้วยศรัทธาและความเคารพยิ่งและด้วยกายหาประมาณไม่ได้ อย่างนี้ แม้การแสวงหาธรรมที่เป็นเหตุให้ปรีชาญาณปารมิตาบริบูรณ์ได้ก็เพราะการเข้าถึงกายทั้งหลาย คือ การอุปบัติด้วยรูปกายของชาวโลกทั้งสิ้น| จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นการเข้าสู่กายอันเป็นเหตุให้แสงหาวิหารธรรม คือการบำเพ็ญปรีชาญาณปารมิตา| สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นกายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้เป็นกายที่เป็น อุประการณ์ในการท่องเที่ยวแสวงหาธรรมแม้เพียงบพเดียวจากบรรดาสรรพสัตว์ทุกชั้นทุกเหล่าและไม่ยึดติดกายเหล่านั้น ท้ายแสวงหา(ธรรม)จากกัลยาณมิตรด้วยการเข้าไปหาและเข้าไปรับใช้ใกล้ชิด ท้ายแสวงหา(ธรรม)จากพระพุทธเจ้าทั้งหลายด้วยศรัทธาและความเคารพยิ่งและด้วยกายหาประมาณไม่ได้ อย่างนี้ แม้การแสวงหาธรรมที่เป็นเหตุให้ปรีชาญาณปารมิตาบริบูรณ์ได้ก็เพราะการเข้าถึงกายทั้งหลาย คือ การอุปบัติด้วยรูปกายของชาวโลกทั้งสิ้น| จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นการเข้าสู่กายอันเป็นเหตุให้แสงหาวิหารธรรม คือการบำเพ็ญปรีชาญาณปารมิตา| สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นกายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้เป็นกายที่เป็น อุประการณ์ในการท่องเที่ยวแสวงหาธรรมแม้เพียงบพเดียวจากบรรดาสรรพสัตว์ทุกชั้นทุกเหล่าและไม่ยึดติดกายเหล่านั้น ท้ายแสวงหา(ธรรม)จากกัลยาณมิตรด้วยการเข้าไปหาและเข้าไปรับใช้ใกล้ชิด ท้ายแสวงหา(ธรรม)จากพระพุทธเจ้าทั้งหลายด้วยศรัทธาและความเคารพยิ่งและด้วยกายหาประมาณไม่ได้ อย่างนี้ แม้การแสวงหาธรรมที่เป็นเหตุให้ปรีชาญาณปารมิตาบริบูรณ์ได้ก็เพราะการเข้าถึงกายทั้งหลาย คือ การอุปบัติด้วยรูปกายของชาวโลกทั้งสิ้น|

จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นการเข้าสู่กายอันเป็นเหตุให้แสงหาวิหารธรรม คือการบำเพ็ญปรีชาญาณปารมิตา| สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์ผู้ สงเคราะห์สัตว์ด้วยอุบายโกลาหลที่ได้บำเพ็ญในกาลก่อนเข้าไปสู่(ภพของ)สัตว์นั้นๆ ด้วยรูปกายของสัตว์ นั้นๆ |

จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นการบำเพ็ญปณิธานของพระผู้มีพระภาคเจ้าในอดีตตลอดกับยาวนานทั้งสิ้น ได้แก่ความแน่วแน่มั่นในการอบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า เห็นการทำให้ปณิธานความหมัดจดในเกษตรทั้งปวง เห็นมณฑลของปณิธานอภินิหารที่พระ ตถาคตแต่ละพระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อกำจัดความไม่สมบูรณ์ในสังสารทั้งปวงแต่ละประการที่บาทมุล ของพระตถาคตแต่ละพระองค์|

จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นการเพียรปฏิบัติปารมิตาในอดีต|

จากรัตนศาสตร์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรมังคลารัตนญาณมุนี พระราชาคณะชั้นราชที่วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ได้เห็นสมุทแห่งความเพียรในกาล ก่อน คือการบำเพ็ญเพียรเพื่อสรวชัญญาณ และเพื่อเข้าถึง(ธรรม)สรีระที่เป็นกายไปสู่ภพของสรรพ สัตว์และอบรมสรรพสัตว์ให้ตื่นจากความหลับไหลคืออวิชชา|

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ปฏิบัติตามภิกษุสาวณะที่กำลังเข้าถึงสมาธิอย่างนั้น(คือ) (น้อม ใจไป)ตามสมาธิวิโมกข์นั้นอยู่ วางใจให้ตั้งมั่นในโพธิสัตว์สมาธิจินไตยนั้นอยู่ กำหนดใจให้เข้าสู่สาคร แห่งการแนะนำประโยชน์แก่สรรพสัตว์อจินไตยนั้นอยู่ น้อมใจให้มีสติตามระลึกถึงสมันตโสตาภิมุขพยุ หาทิสังขารมุข อยู่ น้อมใจให้เข้าสู่ญาณมุขที่มีความบริสุทธิ์และเป็นเครื่องจำแนกธรรมธาตุ รับเอา พุทธาธิษฐานอยู่ ทำญาณให้ขยายกว้างขวางออกไป ทำโพธิสัตว์วิเสสาให้เกิดขึ้น ทำโพธิสัตว์ ปณิธานพละให้แก่กล้ามากขึ้น ขยายโพธิสัตว์จรรยาให้เจริญมากขึ้น น้อมใจให้เป็นสมาธิพิจารณาธรรม อยู่กับภิกษุสาวณะอยู่อย่างนี้(จนเวลาผ่านไป)หนึ่งวันหนึ่งคืน สองวันสองคืน เจ็ดวันเจ็ดคืน กึ่งเดือน

สองเดือน จนกระทั่งเวลาล่วงเลยผ่านไปทั้งสิ้นหกเดือนและหกวันหกคืน | หลังจากหกเดือนและหกวันหกคืนล่วงไปแล้ว ภิกษุสารทวชะจึงลุกออกจากสมาธินั้น | สุธนเศรษฐีบุตรจึงกล่าวว่า “สมาธินี้ นำอัครจรรย์จริงหนอ พระคุณเจ้าผู้เจริญ สมาธินี้มีความลุ่มลึกถึงเพียงนี้ ยิ่งใหญ่ไพบูรณ์เพียงนี้ มีวิสัยนับประมาณไม่ได้เพียงนี้ มีวิญหะปาฏิหาริย์นำอัครจรรย์เพียงนี้ มีความสว่างไสวหาที่เปรียบไม่ได้ มีวิญหะนับอสงไขยไม่ได้ มีโคจรหาไม่มีประมาณ มีอารมณ์ที่บริสุทธิ์หมดจด มีแสงสว่างแผ่ไปรอบทิศ มีอรรถประโยชน์ต่อสัตว์นับประมาณไม่ได้ แท้จริงแล้วสมาธินี้ทำให้กองทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้สงบลงได้อย่างนี้ คือ สมาธินี้ทำให้กองทุกข์ของคนยากไร้ให้สงบ | ตัดการเข้าถึงนรกช่วยเหลือผู้เข้าถึงกำเนิดเดรัจฉาน ปิดประตูทางที่นำไปสู่ความเป็นผู้ไม่ได้โอกาสที่จะบรรลุนิพพาน สมาธินี้ทำให้สรรพสัตว์ไปสู่ภพสวรรค์ หรือได้การอุปบัติในภพของเทวดาและมนุษย์ และได้สุขอันน่าปรารถนา ทำให้ได้อารมณ์ที่น่ายินดีอันเป็นวิสัยของฌาน(ธ्यान) เมื่อยังต้องท่องเที่ยวอยู่ในสังขตธรรมเป็นผู้มีสุขสมบัติ สมาธินี้เป็นเหตุให้เห็นทางออกจากโลกทั้งสาม | เป็นเหตุทำให้โพธิจิตเกิดขึ้น การทำสมาธิทำให้ได้บุญสัมภาระและญาณสัมภาระเจริญขึ้น ทำให้มีมหากรุณา รุ่งเรืองไพบูรณ์ เป็นเหตุให้ได้มหาปณิธาน พละ ทำให้ได้โอกาสของโพธิสัตว์มรรคา ทำให้ได้วิญหะของมหาปารมิตายาน ทำให้ก้าวลงสู่มหายาน ทำให้ได้สมันตภัทรรจรรยาญาณที่สว่างไสว ได้โพธิสัตว์ภูมิ และญาณาโลก มีโพธิสัตว์ปณิธานจรรยาที่หมดจดพร้อมทั้งวิญหะทุกประการ เพื่อความตั้งมั่นในการก้าวสู่สรวิชัย |

พระคุณเจ้าผู้เป็นอริยะ สมาธินี้มีชื่อว่าอะไร?” ภิกษุสารทวชะ กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร มีปรัชญาปารมิตาอย่างหนึ่ง ชื่อว่า สมันตจักขุอุเบกขาประติลัทธา(ปัญญาพิจารณาเห็นโดยรอบได้แก่สมันตจักขุ) ส่วนสมาธินี้มีชื่อว่า สมันตมุขิวุฑฺฒวิญหะ เป็นอาโลกของสมันตจักขุอุเบกขาประติลัทธาปรัชญาปารมิตานั้น | ดูก่อนกุลบุตร เมื่อสมันตมุขิวุฑฺฒวิญหะสมาธิที่เป็นอาโลกของสมันตจักขุอุเบกขาประติลัทธาปรัชญาปารมิตาเกิดขึ้นสว่างไสวแล้ว จากนั้นอาโลกที่มีความสว่างแจ่มอย่างยิ่งย่อมทำให้เห็นสมาธิอื่นอีกนับอสงไขยไม่ถ้วน สมาธิทั้งหมดนั้นล้วนมีความบริบูรณ์และมีวิญหะที่หมดจดอย่างยิ่งและมุ่งหน้าไปสู่ทุกทิศจำนวนหลายร้อยหลายพัน” | สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เป็นอริยะ นี่คือนิยามสมาธิที่มีวิสัยยอดเยี่ยมสูงสุดใช่หรือไม่?” ภิกษุสารทวชะกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อใครก็ตามเข้าสมาธินี้ย่อมได้การอธิษฐานอันเป็นเหตุให้รู้แจ้งโลกธาตุ เข้าสู่โลกธาตุได้ สามารถท่องเที่ยวไปในโลกธาตุได้ ได้ จัดแจงโลกธาตุให้งดงาม ทำให้โลกธาตุมีความหมดจด ทำให้รู้แจ้งเห็นแจ้งพระพุทเจ้า ได้เห็นความยิ่งใหญ่ของพระพุทเจ้า ได้เข้าถึงพุทธปาฏิหาริย์ของพระพุทเจ้า ได้เข้าถึงพุทธพละ ได้บรรลุสมุทรรแห่งพุทธานุภาพ ได้บรรลุเมฆาพุทธานุภาพ ได้ญาณเครื่องทำให้จักรแห่งพุทธานุภาพเคลื่อนไปได้ ได้เข้าถึงสมุทรรของพุทธานุภาพสามารถเข้าถึงทุกที่มีในทิศทั้งสิบได้โดย

การน้อมใจให้ระลึกถึง(โดยไม่ต้องเคลื่อนไหวกาย) ได้เข้าถึงการแสดงพุทธธรรม ได้การเห็นพุทธะในทิศทั้งปวง มีมหากรุณาใน(สรรพสัตว์ที่อยู่ใน)ทิศทั้งปวง มีมหาไมตรีเป็นไปในที่ทั้งปวง เข้าถึงการเห็นพุทธในที่ทั้งปวง สามารถเข้าถึงสมุทสรสรรพสัตว์ สามารถรู้แจ้งอินทรีย์ของสรรพสัตว์ สามารถจำแนกอินทรีย์ของสรรพสัตว์

ดูก่อนกุลบุตร เราจักปรัชญาปารมิตาวิหารนี้เท่านั้น เราไม่อาจรู้จรรยา หรือบอกคุณ หรือแสดงโคจร หรือบอกวิชัย หรือบอกมหาปณิธานพละ หรือแสดงนิรยานมุข หรือว่า แสดงการปฏิบัติ หรือ แสดงมรรคา หรือเข้าถึงกระแสสมาธิ หรือว่า วิสัยของจิต หรือ การเข้าถึงสมตาของพระโพธิสัตว์ ผู้หยั่งลงสู่สาครแห่งปรัชญาปารมิตาวิหาร ผู้มีปรัชญาสว่างไสวรู้วิสัยของธรรมชาติ ผู้มีญาณรู้คติแห่งสรรพธรรม ผู้เข้าถึงวิชัยอันไม่มีประมาณได้ด้วยพุทธิอันกว้างขวาง ผู้มหาธารณีให้แจ้งด้วยความชำนาญ ผู้มีอาโลกแห่งดวงสมาธิส่องแผ้ว ผู้เกิดขึ้นจากอภิญญาปาฏิหาริย์ ผู้ได้บรรลุสาครแห่งปฏิสัมภิตาอันไม่มีประมาณ ผู้สรรเสริญภูมิด้วยเสียงอันไพเราะ ผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลกทั้งปวง ดูก่อนกุลบุตร เธอจงไป ในทักษิณาทน มีสถานที่ชื่อว่า สมุทรวะตาทิ ในที่นั้นมีอุทยานชื่อว่า สมันตวายุหะอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของมหาประภานคร มีอุบาสิกาท่านหนึ่งชื่อว่า อาศา อาศัยอยู่ในที่นั้น เป็นภรรยาของอุบาสกผู้เป็นใหญ่ชื่อว่า สุประภะ เธอจงไปพบกับอุบาสิกานั้นแล้วสอบถามโพธิสัตว์จรรยาที่พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาและต้องบำเพ็ญเพียร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร มีใจร่าเริง ยินดี อย่างยิ่ง เกิดปีติโสมนัสขึ้นแล้ว เป็นผู้มึนใจร่างเรง เบิกบาน ได้เข้าสู่วิสัยแห่งสมาธิ มีญาณสว่างไสวด้วยแสงสว่างของอาโลก มีสมาธิปรากฏชัดแจ้ง มีใจอยู่ในอาโลกแห่งธรรมนัยอันเกิดจากความแผ้วใสของอธิมุกติ มีความบริสุทธิ์หมดจด มีญาณส่องสว่างไปในทุกทิศ ได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของภิกษุสาวุธะ ทำประทักษิณแก่ท่านหลายร้อยหลายพันรอบ มองดูท่านอีกครั้งแล้วหมอบกราบไหว้มนสิการ[100] และจดจำท่าน กล่าวคำให้พร ระลึกถึงคุณและรักษาใจให้มีปณิธานมั่น มองดูหน้าท่าน จดจำคำสอน ระลึกถึงตัวท่าน พิจารณาคำสอนอันยอดเยี่ยม แล้วเข้าสู่ดวงสมาธิ กำหนดใจไว้ที่เป้าหมาย นึกถึงคุณและทำญาณให้สว่างไสว||

อาศาอุบาสิกา

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร มีความยินดียิ่งเกิดขึ้นในกัลยาณมิตรแล้ว มีกัลยาณมิตรเป็นเครื่องอุปถัมภ์ส่งเสริม ได้การเห็นกัลยาณมิตร ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของกัลยาณมิตร ตามระลึกถึงถ้อยคำอันไพเราะ(ของกัลยาณมิตร) มีความรักต่อกัลยาณมิตรเกิดขึ้น เห็นกัลยาณมิตรเป็นมูลเหตุแห่งการเห็นพุทธะ เห็นกัลยาณมิตรว่าเป็นผู้แสดงพุทธธรรม ตามเห็นจรรยาของกัลยาณมิตรว่านำไปสู่ความเป็นสรวิชัย เห็นกัลยาณมิตรเป็นเหมือนพุทธจักขุที่เห็นได้กว้างขวางเหมือนอากาศธาตุที่มีอยู่ทุกที่ น้อมใจให้

ตั้งมั่นอยู่กับกัลยาณมิตรอย่างนี้อยู่ เขาได้เดินทางมาถึงอุทยานชื่อ สมันตวายุหะ ในเมืองสมุทรวทาลี ตามลำดับ | สุรเศรษฐีบุตรนั้น ได้เห็นอุทยานสมันตวายุหะ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีทิวแถวต้นไม้แก้ว รัศนะ ประดับด้วยเพชรดอกโกมุทที่ละเอียดประณีตเหมือนระเบียบอัญมณีที่สวยงาม มีต้นไม้รัศนะที่ ออกดอกบานเต็มต้น ต้นไม้หอมเรียงรายเป็นทิวแถวมีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วอุทยานโดยรอบ ต้นไม้รัศนะมาลามีดอกเหมือนพวงมาลัย มีดอกร่วงหล่นเหมือนฝนมาลัยแก้วรัศนะ มีต้นไม้ฉวีราชทำ ให้พื้นโดยรอบประยิบประยាប់สวยงามวิจิตรไปด้วยแก้วมณี มีต้นกัลปพฤกษ์ที่ออกดอกเป็นผ้าหลากสีสัน มีต้นไม้วาหะมีเครื่องดนตรีทิพย์หลากชนิด เมื่อมีลมพัดทำให้มีเสียงดนตรีอันไพเราะเกิดขึ้น มีต้นไม้ อารมณ์พฤกษ์ที่ออกผลเป็นผ้าเกิดขึ้นบนพื้นปฐพีทั้งที่ลุ่มและที่ดอน|

ได้เห็นว่า ในมหาอุทยานนั้น มีปราสาท¹⁷⁰ ที่สวยงามตกแต่งด้วยแก้วมณีรัศนะจำนวนหลาย แสนโกฏิ มีภูเขาคาร์จำนวนหลายล้าน(แต่ละหลัง)มีหลังคาทำด้วยทองชมพูหุท มีวิมานหลายล้านหลัง (แต่ละหลัง)มีห้องประดับด้วยแก้วมณีไพโรจน์ มีสระบัวหลายล้านสระทำด้วยแก้วมณีชนิดเดียวและอิฐ แก้ว มีบันไดทางลงทำด้วยแก้วรัศนะเจ็ดชนิดมีความงดงามวิจิตร มีที่นั่งทำด้วยแก้วมณีหลากชนิดเรียง รายโดยรอบ น้ำในสระมีกลิ่นหอมด้วยการอบแก่นจันทร์ทิพย์ พื้นล่างของสระน้ำเกลี่ยทรายสีทอง แล้วเกลี่ยทับด้านบนด้วยทองคำบริสุทธิ์แล้วประดับแก้วมณีทั้งสิบชนิด ที่ขอบสระทั้งสี่ด้านมีบันไดทาง ลง น้ำในสระเป็นน้ำที่ประกอบด้วยคุณ 8 ประการชื่อว่า “อัญญาโศปิตวาริ”¹⁷¹ (บริเวณรอบสระ)มี เสียงร้องที่ไพเราะกังวานของเหล่าสกุณา ได้แก่ นกหงส์ นกกระยาง นกยูง นกโกลีลา นกการเวก แวดล้อมด้วยทิวแถวของต้นตาลแก้วประดับด้วยชายระฆังทอง เมื่อมีลมพัดทำกระทบกระดิ่งทำให้เกิด เสียงดังไพเราะกังวาน เบื้องบนกั้นผ้ามา้นทำด้วยมณีรัศนะ ล้อมรอบด้วยต้นไม้แก้วรัศนะทุก ประเภท ยกฉัตร ธงชัยปลิวไสวจากมณีรัศนะชลา ในอุทยานมีบึงหนึ่งล้านแห่ง ประดับด้วยไม้จันทร์

¹⁷⁰ พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส อธิบายว่า เป็นที่อยู่(วิหาร)ที่ประดับหลังคาสูง(เรือน ยอด) เป็นที่อยู่ที่น่ามาซึ่งความสดใสแห่งจิต คือน้ำรัศนะ หรือ น้ำสนุก สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 464.

¹⁷¹ (สระ)น้ำที่มีคุณลักษณะ 8 ประการ ได้แก่ 1) ใสบริสุทธิ์(Purity) 2) เย็นสดชื่น (Refreshing Coolness) 3) มีรสอร่อย (Sweetness) 4) มีอุณหภูมิพอเหมาะสัมผัสสบาย(Softness) 5) มีแร่ธาตุ (Nurturing Quality) 6) นานิ่ง(Calmness) 7) มีคุณสมบัติในการป้องกันโรค(Power of Preventing) 8) อุดมสมบูรณ์ (Productiveness) Tadeusz Skorupski, "A Prayer for Rebirth in the sukḥāvatī," *The Buddhist Forum* 3, THE INSTITUTE OF BUDDHIST STUDIES, TRING, UK & THE INSTITUTE OF BUDDHIST STUDIES, BERKELEY, USA. (2012)., p.p. 375-409.

กาลานุสารี(ไม้กฤษณา) ดารดาชด้วยดอกบัวแก้วดงงาม น้ำในบึงใสสะอาด สามารถมองเห็นเงาสะท้อนของดอกบัวมหารัตนระได้อชัดเจน|

บริเวณกลางสวนนั้น มีวิมานหลังใหญ่ชื่อว่า วิจิตรรัวช วิมานนั้นตั้งอยู่บนพื้นไข่มุก เสาทำด้วยแก้วไพฑูรย์และแก้วมณี มีหลังคายกสูงทำด้วยทองชมพู พื่นกระดานทำด้วยแก้วมณีที่สว่างที่สุดในโลกมนุษย์ พื้นประดับด้วยชายแก้วมณีรัตนะชลาที่มีรัศมีระยิบระยับนับบองไซยไม่ได้ อบกกลิ่นรูปหอมชื่อว่ามณีราชันระ และรูปหอมชื่อมณีรัตนคันระที่มีกลิ่นหอมกระจายไปทั่วบริเวณ และอบด้วยรูปหอมชื่อวิโชนคันธมณีราชที่มีกลิ่นหอมทำให้ร่างกายอินทรีย์ผ่อนคลาย|

ในวิจิตรรัวชมหาวิมานนั้น มีอาสนาประเภทต่างจัดเตรียมไว้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ อาสนะปัทมครรรภ์ อาสนะดอกบัวแก้วชคัทโรจนมณีรัตนะ อาสนะดอกบัวแก้วมณีไพโรจน์ อาสนะกลีบบัวทำด้วยแก้วชคัทโรจนมณีรัตนะ อาสนะกลีบบัวทำด้วยแก้วจิตรโกศมณีรัตนะ อาสนะกลีบดอกบัวทำด้วยแก้วสิงห์ปัญชรมณีรัตนะ อาสนะกลีบบัวทำด้วยแก้ววิมลมณีรัตนะ อาสนะกลีบบัวทำด้วยมณีรัตนะ อาสนะกลีบบัวทำด้วยแก้วสมันตมุขมณีรัตนะ อาสนะกลีบบัวทำด้วยแก้วประภาวยุหมณีรัตนะ อาสนะกลีบบัวทำด้วยแก้วมณีราชและแก้วมณีสาครราชและอาสนะดอกบัวทำด้วยแก้ววัชรสิงหะ| และบริเวณโดยรอบของอุทยานมีซุ้มต่างๆจำนวนหนึ่งล้าน บรรดาซุ้มเหล่านั้น ได้แก่ ซุ้มผ้า ซุ้มไม้เลื้อย ซุ้มดอกไม้ ซุ้มมัลลย ซุ้มไม้หอม ซุ้มมณีรัตนะ ซุ้มทอง ซุ้มอาภรณ์ ซุ้มมณีแสงเพชร ซุ้มนางอัปสรที่พญานาคเนรมิตขึ้น ซุ้มมณีรัตนะที่เป็นสมบัติของท้าวศักระ เป็นต้น|

นอกจากนี้ยังมีช่ายมหารัตนะชลาจำนวนหนึ่งล้านประดับตามซุ้มเหล่านั้น ได้แก่ ช่ายกระดิ่งแก้วรัตนะ ช่ายฉัตรแก้วรัตนะ ช่ายรัตนะพิมพา ช่ายแก้วมุกดา ช่ายแก้วไพฑูรย์สีเขียวสลบด้วยแก้วมณีรัตนะ ช่ายสิงหลตา ช่ายมณีแก้วจันทรกานต์ ช่ายน้ำหอม ช่ายมงกุฎรัตนะ ช่ายรัตนหาระ เป็นต้น ช่ายเหล่านี้เป็นตัวอย่างของมณีรัตนะชลาเหล่านั้น|

ภายในอุทยานนั้น สว่างไสวด้วยมหาโอภาสที่เกิดจากแก้วมณีหนึ่งล้าน| มหาโอภาสเหล่านี้ได้แก่ โอภาสที่มีแสงสว่างเหมือนดาวเคราะห์ โอภาสที่มีรัศมีสว่างเหมือนดวงอาทิตย์ โอภาสที่มีรัศมีเหมือนแก้วจันทรระชะ โอภาสที่มีรัศมีเหมือนหมอกควันและมีกลิ่นหอม โอภาสของแก้วมณีศรีครรรภ์ โอภาสของแก้วมณี โอภาสของแก้วมณีชโยดิธวัช โอภาสของแก้วมณีที่แสงเหมือนมหาประทีป โอภาสของแก้วมณีไพโรจน์ที่ส่องสว่างไปรอบทิศ โอภาสของแก้วมหาคันธเมฆานิศจรติวิฑูมาลา(แก้วมาลาที่มีกลิ่นหอม) ดังนี้ เป็นต้น| และนี่คือมหาอุทยานใหญ่ที่สว่างไสวด้วยมหาโอภาสหนึ่งล้าน| อุทยานใหญ่นั้นตั้งงามด้วยเมฆาฝนอาภรณ์จำนวนหนึ่งล้าน มีเมฆาจันท์กาลานุสารีเกิดขึ้นจำนวนหนึ่งล้าน มีเมฆมาลัยที่สวยงามยิ่งกว่ามาลาทิพย์หนึ่งล้าน มีเมฆาฝนพัสดราภรณ์ที่วิจิตรงดงามตั้งอาภรณ์ทิพย์หนึ่ง

ล้าน มีเมฆาอากาศที่สวยงามตั้งของทิพย์หนึ่งล้าน มีเทพบุตรหนึ่งล้านกำลังก้มหน้ามองลงมาเพื่อจะดูเหมือนสายฝนโปรยปรายลงมาจากเบื้องบน มีเมฆาฝนนางอัปสรหนึ่งล้านที่ปรากฏขึ้นด้วยอัทธภาพของตนในอดีต มีเมฆาฝนพระโพธิสัตว์หนึ่งล้านผู้มีความยินดีเฝ้ามาเพื่อฟังธรรม

อุบาสิกานามว่า อาศา นั่งอยู่บนอาสนะทองอันประเสริฐ ประดับด้วยข่ายไข่มุก นางสวมมงกุฎ (บนศรีษะ) และสวมกำลังแขนที่ทำด้วยทองแกะรูปนกยูงทองที่งดงามยิ่งกว่าเครื่องประดับของเทวดามีผิวกายรุ่งเรืองด้วยมณีรัตนะ ที่คลุมศีรษะคลุมด้วยข่ายทอดด้วยแก้วมหารัตนะ ใส่ตุ้มหูอัญมณีสีน้ำเงินเข้ม สวมสร้อยคอทำด้วยไข่มุกแก้วจินดาราช นุ่งผ้าที่ถักทอด้วยรัตนะทั้งหมด นางนั่งอยู่ในอุทยานพร้อมด้วยสัตว์หลายร้อยพันโกฏิ น้อมกายอยู่รายรอบ สัตว์ทั้งหลายที่มาจากทิศตะวันออก ได้แก่ ท้าวมหาพรหม พรหมบุโรหิตา พรหมกายิกาเทวดาชั้นวศวรรตี เทวดาชั้นปรนิรมิตาวศวรรตี เทวดาชั้นสุนิรมิต เทวดาชั้นนิรมานรตี เทวดาชั้นสันคูลิตและสหาย เทวดาชั้นสุยามาและสหาย พระอินทร์ เทวดาชั้นดาวดึงศาและสหาย ยักษ์ผู้มีศักดิ์ใหญ่และบริวาร คนธรรพ์และบริวาร กุมภัณฑ์และบริวาร พญานาคและบริวาร อสูรและบริวาร ครุฑและบริวาร กินนรและบริวาร มโหระคะและบริวาร ยมและบริวาร เปรตผู้หัวหน้าและบริวาร มนุษย์ผู้มีศักดิ์ใหญ่และบริวาร

แม้สรรพสัตว์ที่มาจากทิศอื่น คือ ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่างก็มาหาอุบาสิกาอาศาในที่นั้นเหมือนกัน (สรรพสัตว์เหล่านั้นมี) ท้าวมหาพรหม พรหมบุโรหิตาและบริวาร เทวดาชั้นวศวรรตีและบริวาร จนถึงมนุษย์ที่มียศใหญ่จนถึงปุถุชนทั่วไป ตลอดจนคนเป็นไข้เพราะกิเลสและความเห็นผิด แม้คนที่เคยทำกรรมหนักถูกปิดกั้นหนทางไปสวรรค์ก็ดี เมื่อมาถึง (อุทยาน) และเพียงแต่ได้การเห็นอุบาสิกาอาศา ความเจ็บไข้ทั้งปวงก็หายหายไป เป็นผู้มีจิตผ่องใสปราศจากกิเลสศรแห่งที่ถูกลูกอนขึ้น ภูเขาแห่งการปิดกั้นทั้งปวงถูกทำลายให้ราบเรียบ เขาเหล่านั้นย่อมได้เข้าสู่ดวงใสบริสุทธิ์ที่ปราศจากความมัวหมอง

กุศลมูลทั้งสี่เกิดขึ้นที่มณฑลแห่งความหมดจด หน่อแห่งอินทรีย์ทั้งปวงย่อมเจริญองงามยิ่งขึ้น กระแสแห่งสาครธรรมคือสรวิชัยญาณย่อมเป็นไป สมุทรรแห่งธารณิมุขทั้งปวงย่อมเกิดขึ้นที่ใจ สมุทรรแห่งสมาธิทั้งปวงย่อมปรากฏขึ้นต่อหน้า ปณิธานมุขทั้งปวงย่อมเกิดขึ้น จรรยามุขทั้งปวงย่อมเกิดขึ้น | คุณและอภินิหารทั้งปวงย่อมบริสุทธิ์ | ย่อมทำความไม่หวนกลับให้เกิดขึ้นด้วยอภิญญาและความมีจิตยิ่งใหญ่ไพบุลย์ | ไม่มีอุปสรรคทางกาย ย่อมเป็นผู้ที่มีอยู่ทุกที่ได้ |

ครั้งนั้นแล สุรณเศรษฐีบุตร เข้าไปสู่อุทยานสมันตวายุหะนั้น เทียมมองหาอุบาสิกาอาศาโดยรอบ ได้เห็นอุบาสิกาอาศานั่งอยู่บนภัทรารสน์ | เขาได้เข้าไปหาอุบาสิกาอาศาแล้วน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้า

ของอุบาสิกาอาศา ทำประทักษิณจำนวนหลายแสนแล้วกล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ เรามีจิตคิดปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิแล้ว แต่เราไม่รู้ว่ พระโพธิสัตว์ควรศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร เราได้ยินมาว่า พระอริยะเจ้าทั้งหลายยอมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายดังนี้ ขอท่านผู้เป็นพระอริยะเจ้าจงบอกสิ่งนั้นแก่เราด้วยเถิดว่า พระโพธิสัตว์ควรบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร”

อุบาสิกาอาศานั้กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ที่มีความสิ้นทุกข์และความสุขเกษมเป็นอารมณ์เท่านั้น| ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นเป็นผู้ควรแก่การเห็น ควรแก่การได้ฟัง ควรแก่การเข้าหา ควรแก่การคบหา ควรแก่การระลึกถึง| ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นยอมไม่มาปรากฏในคลองจักขุของสัตว์ทั้งหลายที่ไม่ได้สร้างกุศล ย่อมไม่ปรากฏแก่ผู้ไม่มีกัลยาณมิตร และผู้ไม่มีศรัทธาในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย| ดูก่อนกุลบุตร สัตว์ทั้งหลายเมื่อได้พบกับเราย่อมเป็นผู้ไม่หวนกลับจากอนุตรสัมมาสัมโพธิ|

ดูก่อนกุลบุตร ยิ่งไปกว่า พระตถาคตพุทธเจ้ายอมเสด็จมาจากทิศตะวันออกแล้วประทับนั่งแสดงธรรมบรรณรัตนาสน์นี้ และ(พระตถาคตพุทธเจ้า)จากทิศทั้งสิบได้เสด็จมานั่งแสดงธรรมบรรณรัตนาสน์เหมือนอย่างนั้น| ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นไม่เคยละการเห็นพระตถาคตเลย ไม่เคยเว้นจากการฟังธรรม ไม่เคยเว้นจากการได้พบกับพระโพธิสัตว์เลย ดูก่อนกุลบุตร มีสัตว์ 84,000 สิบล้านโกฏิอาศัยอยู่ในมหาอุทยานสมันตวายุหะแห่งนี้ สัตว์เหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้ไม่หวนกลับจากอนุตรสัมมาสัมโพธิ| เป็นผู้ประพฤดิเช่นเดียวกับเรา| ดูก่อนกุลบุตร สัตว์เหล่าอื่นที่อาศัยอยู่ในที่นี้จะเป็นผู้ไม่หวนกลับจากอนุตรสัมมาสัมโพธิและจะเป็นผู้เข้าสู่สมาคมของผู้ไม่หวนกลับเช่นเดียวกันเราและพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย”

สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ท่านได้ตั้งใจความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ นานแค่ไหน?”อุบาสิกาอาศา กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมระลึกถึงอัทภาพที่มีอยู่ในกาลก่อน พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าทีปังกร และระลึกถึงพรหมจรรย์ที่เราประพฤดิในสำนักของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เราได้บูชาพระตถาคตเจ้าทีปังกรนั้น| ได้เรียนธรรมเทศนาจากสำนักของพระองค์ | เมื่อกาลของพระพุทธเจ้าทีปังกรล่วงไปแล้ว มีพระตถาคตพระนามว่าวิมลละ | เราได้บวชในศาสนาของพระองค์และได้เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมจักร | ต่อจากกาลของพระตถาคตวิมลละ มีพระตถาคตพระนามว่าเกตุ เราได้สรรเสริญพระตถาคตพระองค์นั้น| ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่าเมรุศรี| ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่าปัทมครุระ| ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่าไวโรจนะ| ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่าสมันตจักขุ| ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์

นั้น มีพระตถาคตพระนามว่า พรหมศุทธะ|ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่า วัชรนาถิ| ต่อจากกาลของพระตถาคตพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่า วรุธเทวะ|

ดูก่อนกัลบุตร ด้วยการระลึกไปในชาติที่มีลำดับต่อเนื่องกัน ในภพที่มีลำดับต่อเนื่องกัน ในพระพุทเจ้าพระองค์ที่อุบัติขึ้นต่อเนื่องกัน ในพระอรหันต์ในลำดับของพระตถาคตที่อุบัติในโลก เราย่อมระลึกถึงพระตถาคตได้จำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในแม่น้ำคงคา 36 แห่งรวมกัน เราได้สรรเสริญอุปัฏฐาก บูชา กราบไหว้และฟังธรรมเทศนาจากสำนักของพระพุทเจ้าเหล่านั้น และได้ประพาดพรหมจรรย์ในศาสนาของพระพุทเจ้านั้นๆ| ดูก่อนกัลบุตร นอกเหนือไปจากนี้แล้ว มีเพียงพระตถาคตเจ้าเท่านั้นที่ทรงทราบว่าเราได้สรรเสริญพระพุทเจ้าจำนวนมากประมาณเท่าใด| ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากนับประมาณไม่ได้เพราะมีการเกิดขึ้นของปฐมจิตเครื่องไปสู่ธรรมชาตฺ ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากนับประมาณไม่ได้ เพราะมีมหากรุณาเครื่องเข้าถึงโลก ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากนับประมาณไม่ได้เพราะมีมหาปณิธานเครื่องดำเนินไปถึงที่สุดแห่งธรรมชาตฺในทิศทั้งสิบ ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีมหาไมตรีเครื่องเข้าถึงชาวโลกทั้งปวง ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีโพธิสัตว์จรรยาเครื่องนำเข้าไปสู่(พุท)สมาคมในทั้งปวงในพุททเกษตรทั้งหมด ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีสมทธิพลอันไม่หวนกลับจากโพธิสัตว์มรรคา ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีธารณีพละ และบรรลุธารณีเพื่อรวมชาวโลกทั้งหมด ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะกำลังของญาณโลกเครื่องทรงจำและเข้าถึงนัยแห่งญาณในกาลทั้งสาม ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีกำลังอภิญาญา เครื่องทำจักรแห่งข่ายรัศมีประภาที่ทำความยินดีให้แก่สัตว์ในสรรพเกษตรทั้งหลาย ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีกำลังปฏิสัมภิตาเครื่องทำให้ชาวโลกทั้งปวงมีความยินดีด้วยการสอนเพียงคราวเดียว ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์มีมากเกินจะประมาณได้เพราะมีกายที่หมดจดเครื่องไปสู่สรรพเกษตรด้วยสวากาย”||

สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ อิกนนานเท่าไรท่านจักได้บรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิ?” อุบาสิกาอาศา กล่าวว่า “ดูก่อนกัลบุตร ได้ยินว่า พระโพธิสัตว์ทั้งหลายยอมทำความปรารถนาโพธิให้เกิดขึ้น เพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์ให้เป็นผู้มีความแก่กล้า หากได้มีความคิดปรารถนาโพธิ เพราะการมีสัตว์เพียงตัวเป็นอารมณ์หาไม่| และไม่ใช้เพียงเพราะประโยชน์ของสัตว์จำนวนนับร้อย นับพัน นับแสน นับโกฏิ หรือร้อยโกฏิ หรือพันโกฏิ พระโพธิสัตว์ยอมไม่ปรารถนาที่จะอุบัติขึ้นเพียงเพื่อประโยชน์ของสัตว์จำนวนแสนโกฏิล้านเท่านั้น| ไม่ใช่เพื่อสัตว์จำนวน 1 กังกะระ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 พิมพะระ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ปะวะระ ไม่ใช่เพื่อ

ประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ประระมะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 อะวะระ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์
 แก่สัตว์จำนวน 1 อะสีนะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 อะโนปมยะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์
 จำนวน 1 เนมะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิปาสะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1
 มฤควะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วินาหะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งวิราคะ
 ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งอะวะคะระมะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิวะคะ
 ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 สังคะระมะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิสะระะ ไม่ใช่เพื่อ
 ประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิชังคะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิสะโรตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์
 แก่สัตว์จำนวน 1 วิวาหะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิภักติ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์
 จำนวน 1 วิคะธันตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ตุละนะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน
 1 ตุละ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิวะระณะ¹⁷² ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิ
 วะณะ¹⁷³ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งวะนะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งวิวะ
 ระณะ¹⁷⁴ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 สามะยะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ณะวะ
 ระณะ¹⁷⁵ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิจาระะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิศาระะ
 ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ะยัตยัสตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 อะภะยุกะตะ
 ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 วิมฤชณะ¹⁷⁶ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งเทวะละ
 ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งปะริภะทะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์วิภังคะ ไม่ใช่เพื่อ
 ประโยชน์แก่สัตว์จำนวนหนึ่งปัลลัญชะ¹⁷⁷ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ะหะริตะ ไม่ใช่เพื่อ
 ประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 อะโลกะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 อินทริยะ ไม่ใช่เพื่อ
 ประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 เหลกะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 ทุรพุกะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์
 แก่สัตว์จำนวน 1 ะหะรุณะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 มาลุตตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์
 จำนวน 1 ะมัลลุตตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 กะชะยะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1
 อักขมุกตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 อละตะ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์จำนวน 1 มาลุตตะ

¹⁷² Gw : ะระณะ

¹⁷³ Gw : วิวะระนะ

¹⁷⁴ Gw : ตุระณะ

¹⁷⁵ Gw: ะระณะ

¹⁷⁶ Gw: วิสฤชณะ

¹⁷⁷ Gw: ปัลลิมกะ

ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีโพธิจิตเพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์ให้เป็นผู้มีแก่กล้าไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายที่นับเนื่องไปตลอดโลกธาตุขนาดใหญ่ชื่อว่าสาหัสสมหาสาหัสระจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ ก็แต่ว่าพระโพธิสัตว์มีโพธิจิต เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายที่เข้าถึงโลกธาตุทั้งหมดทั้งสิ้นไม่มีเหลือเศษ คือเพื่ออบรมสั่งสอนให้สัตว์มีความแก่กล้า | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีโพธิจิตเพื่อการสรรเสริญและการเข้าไปอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าเพียงพระองค์เดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อการสรรเสริญบูชาและเข้าไปอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าจำนวนสิบพระองค์ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีโพธิจิตเพื่อการสรรเสริญและเข้าไปอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าจำนวนมากเท่ากับละอองฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापยานภิลापยะก็หาไม่ได้ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีโพธิจิตเพื่อสรรเสริญและเข้าไปอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่มีในวงศ์ที่เนื่องกันตลอดภายในโลกธาตุแห่งเดียวก็หาไม่ได้ และไม่ใช่การสรรเสริญและเข้าไปอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าในวงศ์ที่นับเนื่องกันในโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีโพธิจิตเพื่อทำพุทธเกษตรเพียงแห่งเดียวให้มีความบริสุทธิ์หาไม่ได้ และไม่ใช่เพื่อทำพุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อสืบทอดศาสนาของพระตถาคตเจ้าเพียงพระองค์เดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อการสืบทอดคำสอนของพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อทำปณิธานในการเข้าถึงพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อทำสู่ปณิธานเพื่อเข้าถึงพระพุทธเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อวูหะของพุทธเกษตรของพระตถาคตพระองค์เดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อวูหะของพุทธเกษตรของพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อได้พุทธบริษัทมณฑลแห่งเดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อพุทธบริษัทมณฑลจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อรักษาสืบทอดธรรมจักรของพระตถาคตพระองค์เดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อการรักษาสืบทอดธรรมจักรของพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงสมุทรรแห่งจิตของสัตว์ตัวเดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่สมุทรรแห่งจิตของสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อรู้แจ้งอินทรีย์ของสัตว์ตัวเดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อรู้แจ้งอินทรีย์ของสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงสาครแห่งอินทรีย์ของสัตว์ตัวเดียวหาไม่ได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่สาครแห่ง

อินทรีย์ของสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากอนภิลายานภิลายะ| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายยอมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงกัปที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันของโลกธาตุแห่งเดียวหาได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่กัปที่มีต่อเนื่องกันของโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากอนภิลายานภิลายะ| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายยอมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงอนุสนธิแห่งจรรยาวาส(จริตและความคุ่นชิน)ของสรรพสัตว์ที่อยู่ในโลกธาตุแห่งเดียวหาได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่อนุสนธิแห่งจรรยาวาส(จริตและความคุ่นชิน)ของสรรพสัตว์ที่อยู่ในโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากอนภิลายานภิลายะ| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายยอมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงสมุทรรแห่งกิเลสของสรรพสัตว์ในโลกธาตุแห่งเดียวหาได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่สมุทรรแห่งกิเลสของสรรพสัตว์ในโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากอนภิลายานภิลายะ| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายยอมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงสมุทรรแห่งกรรมทั้งหมดของสรรพสัตว์ที่นับเนื่องอยู่ในโลกธาตุเดียวหาได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่สมุทรรแห่งกรรมทั้งหมดของสรรพสัตว์ที่นับเนื่องอยู่ในโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากอนภิลายานภิลายะ| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายยอมทำโพธิจิตเกิดขึ้นเพื่อเข้าถึงสมุทรรแห่งจรรยาทั้งหมดของสรรพสัตว์ที่นับเนื่องอยู่ในโลกธาตุเดียวหาได้ ไม่ใช่เพื่อการหยั่งลงสู่สมุทรรแห่งจรรยาทั้งหมดของสรรพสัตว์ที่นับเนื่องอยู่ในโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากอนภิลายานภิลายะ|

ตรงกันข้าม พระโพธิสัตว์ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้นเพื่อแนะนำสั่งสอนสัตว์ธาตุทั้งหมดทั้งสิ้นให้มีความแก่กล้าไม่ให้เหลือแม้เพียงตัวเดียวเลย| พระโพธิสัตว์ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้นเพื่อการบูชาและอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ไม่ให้เหลือเลย| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีปณิธานแน่วแน่ที่จะบูชาและอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าในวงศ์ทั้งหมดไม่ให้มีเหลือเลย| พระโพธิสัตว์ยอมทำอภัยค้ายแก่กล้าเพื่อทำพุทธเกษตรทั้งสิ้นให้บริสุทธ์ไม่ให้เหลือเลย| พระโพธิสัตว์ทำความบากบั่นให้เกิดขึ้นเพื่อสืบต่อคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ไม่ให้มีเหลือเลย| พระโพธิสัตว์มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะทำให้อปณิธานที่เป็นมรรคาของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ไม่ให้มีเหลือเลย| พระโพธิสัตว์มีความตั้งใจที่จะเข้าสู่คุณพยุหะของพุทธเกษตรของพระตถาคตทุกพระองค์ไม่มีเหลือแม้เพียงพระองค์เดียว| พระโพธิสัตว์มีความปรารถนาที่จะก้าวลงสู่จิตสาคระของชาวโลกทั้งหมดไม่ให้เหลือเลย| พระโพธิสัตว์มีความปรารถนาที่จะรู้แจ้งอินทรีย์ทั้งหลายของสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าไม่ให้เหลือเลย| พระโพธิสัตว์มีความอุตสาหะที่จะเข้าถึงสาครอินทรีย์ของสรรพสัตว์ทั้งหมดไม่ให้มีเหลือเลย| พระโพธิสัตว์มีความประสงค์ที่จะเข้าถึงความสืบทอดแห่งกัปยาวนานในโลกธาตุทั้งปวงไม่ให้มีเหลือเลย|

พระโพธิสัตว์มีความบากบั่นที่จะเข้าไปตัดอนุสนธิของกิเลสและवासนาของสรรพสัตว์ทั้งปวงไม่ให้มีเหลือ| พระโพธิสัตว์ทำดวงมหาญาณที่สว่างไสวดุจดวงอาทิตย์ให้เกิดขึ้นเพื่อทำลายสมุทรรแห่งกรรมกิเลสของสรรพสัตว์ให้เหือดแห้งหมดสิ้นไม่ให้เหลือ| พระโพธิสัตว์มีปรัชญาที่สว่างไสวเพราะต้องการรู้แจ้งจริตของสรรพสัตว์ทั้งหมดทั้งสิ้น| พระโพธิสัตว์ทำเมฆาแห่งมหากรุณาให้เกิดขึ้นเพราะต้องการขจัดกองทุกข์ของสรรพสัตว์ให้หมดสิ้นไม่ให้เหลือ| คุณก่อนกุลบุตร โดยย่อ โพธิสัตว์จรรยาอย่างมามีมากมายถึงหนึ่งล้านอสงไขยเป็นเบื้องต้นที่พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญให้บริบูรณ์| คุณก่อนกุลบุตร โพธิสัตว์จรรยาอื่นยังมีอีก คือ สรรพธรรมสมวสรวรรยา (การบำเพ็ญเพื่อเข้าถึงสรรพธรรม) เพื่อการเข้าถึงญาณ | สรรพเกษตรสมวสรวรรยา (การเข้าถึงเกษตรทั้งหมดโดยความเป็นอันเดียวกัน) เพื่อทำความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้น| คุณก่อนกุลบุตร เรามีความตั้งใจว่า ปณิธานของเราจะเป็นไปจนกว่าโลกธาตุทั้งหมดจะมีความบริสุทธิ์หมดจดดีแล้ว| เมื่อกิเลสและवासนา อนุสนธิและอนุสัยของสรรพสัตว์หมดสิ้นนั้นแหละ ปณิธานทั้งหลายของเราจึงจะถึงที่สุด”||

สุธนเศรษฐีบุตร [110]กล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ วิโมกข์นี้มีชื่ออย่างไร?” อาศา กล่าวว่า “คุณก่อนกุลบุตร วิโมกข์นี้ ชื่อว่า อโศกเกษมธวัช(ธงชัยแห่งความเกษมไม่ปนด้วยทุกข์โศก)| คุณก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์นี้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น| เราไม่อาจรู้จรรยา ไม่อาจบอกคุณทั้งหลาย ไม่อาจอธิบายโพธิสัตว์สิกขาอันเป็นอจินไตย และไม่อาจแสดงโพธิสัตว์ปณิธานอันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ของพระโพธิสัตว์ผู้มีจิตกว้างขวางลุ่มลึกเสมอด้วยสาคร เพราะเข้าถึงพุทธธรรมทั้งสิ้น เพราะมีอภัยค้ำหนักแน่นเหมือนเขาเมรุ เพราะเป็นเสมือนสุรทศนเภสัชทำสรรพสัตว์ให้หายขาดจากความเจ็บไข้คือกิเลส เพราะเป็นเหมือนอาทิตย์กับ กำจัดความมืดมิดของอวิชชาของสรรพสัตว์ เพราะมีจิตเสมอด้วยธรณีอันเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของสรรพสัตว์ เพราะเป็นผู้เช่นกับด้วยมารุตทำความเกื้อกูลแก่ชาวโลก เพราะเป็นดังดวงประทีปส่องแสงสว่างแห่งญาณแก่สรรพสัตว์ เพราะเป็นเสมือนเมฆาหลังสายฝนแห่งธรรมเพื่อความสงบเย็น เพราะเป็นเสมือนดวงจันทร์ส่องแสงซาลารัศมีแห่งบุญ เพราะรักษาคุ้มครองชาวโลกเสมือนท้าวคักระ(คุ้มครองชาวสวรรค์)|

คุณก่อนกุลบุตร ในทักษิณาบถนี้มีชนบทชื่อว่า นาลยุ อยู่ในเมืองสมุทรวตลาคะ เป็นที่อยู่ของฤๅษีตนหนึ่งชื่อว่า ฤๅษโอมตตรนิโฆชะ ท่านจงไปที่นั่นแล้วสอบถามดูเถิด| คุณก่อนกุลบุตร ฤๅษีนั้นจักแสดงโพธิสัตว์จรรยาแก่ท่าน”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะขอภิกขาแทบเท้าของอุบาสิกาอาศา เวียนประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบแล้วมองดูอีกครั้ง ผู้มีหน้าเต็มไปด้วยน้ำตา ร้องให้ ตามตริกระลึกถึงโพธิอันประเสริฐอันเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ยาก ตามตริกระลึกถึงกัลยาณมิตรว่าเป็นผู้เข้าไปหาได้ยาก ตามตริกระลึกถึงความ

ที่สัตบุรุษเป็นผู้หาได้ยากยิ่ง ตามตรีภระลึกถึงโพธิสัตว์อินทรีอันหาได้ยากและเกิดขึ้นได้ยาก ตามตรีภระลึกถึงความบริสุทธิ์แห่งโพธิสัตว์อาศยะนั้นหาได้ยากยิ่ง ตามตรีภระลึกถึงความหายากของการได้ผู้เสมอไปด้วยมิตร ตามตรีภระลึกถึงความยากยิ่งของการทำจิตให้มุ่งตรงต่อโพธิเพียงอย่างเดียว ตามตรีภระลึกถึงความยากยิ่งของการสั่งสอนเพื่อการหลุดพ้นจากธรรมอันไม่สงบ ตามตรีภระลึกถึงความยากยิ่งของการเกิดขึ้นของจิตอันเป็นกุศล ตามตรีภระลึกถึงความยากยิ่งของธรรมาโลกอันเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตให้เจริญแล้ว หลีกไปจากสำนักของอุบาสิกาอาศา||

ภิชโมตตรนิโฆษฤษี

ครั้งนั้นแล ในระหว่างเดินทางสู่นครสุทนต์ระชฐีบุตร ได้น้อมใจให้ตั้งมั่นอยู่กับคำสอนของพระโพธิสัตว์ อยู่ ในขณะที่ความหมองมืดของโพธิสัตว์จรรยาได้เกิดขึ้นที่ใจ มีใจเป็นแหล่งเจริญขึ้นของกำลังบุญของ พระโพธิสัตว์ ผู้มีใจใสสว่างด้วยอำนาจแห่งการเห็นพุทธะ ผู้มีใจมีอำนาจที่เกิดจากการได้ชุมทรัพย์คือ ธรรม มีมหาปณิธานพละเกิดขึ้นที่ใจ จากนั้นเห็นแจ้งสรรพธรรมเหมือน(เห็นสิ่งของที่)อยู่ตรงหน้า ผู้ เห็นแจ้งธรรมสภาวะ ผู้ปราศจากอวารณสิ่งขวางกั้นทั้งปวง ผู้มีใจแน่วแน่อยู่กับธรรมชาติอันสว่างไสว ผู้มีใจบริสุทธิ์ปราศจากมลทินเหมือนแก้วนารายณ์วัชระ ผู้มีใจเป็นใหญ่ (มารทั้งปวงทำลายไม่ได้) ได้ เดินทางมาถึงนาลยุชนบทโดยลำดับ และได้มองหาฤษีภิชโมตตรนิโฆษะ|

สมัยนั้น ฤษีภิชโมตตรนิโฆษะอาศัยอยู่ในอาศรมบถ อันน่ารื่นรมย์ อุดมไปด้วยแมกไม้และ เถาวัลย์นานาชนิด หลังคาของอาศรมบถมุงด้วยใบไม้ชนิดต่างๆ วิจิตรงดงามด้วยไม้ดอกสีสดสวยออก ดอกเต็มต้นตลอดฤดูกาล และไม้ผลชนิดต่างๆ ที่ออกผลเต็มต้นตลอดฤดูกาล พื้นอาศรมบถปูด้วย เปลือกของผลไม้แก้วขนาดใหญ่จากต้นไม้แก้วหลากชนิด ทำด้วยไม้จันทน์หอม มีกลิ่นหอมของต้น กฤษณาลอยกระจายไปตลอดทิศทั้งสี่ มีต้นปาฐุลิที่มูมทั้งสี่ของอาศรมบถ มีต้นไทร ต้นหว้าที่มีผลสุก ตลอดฤดูกาลร่วงหล่นลงพื้นดินจุสสายฝน มีสระบัวหลวงและบัวสาย|

สุทนต์ระชฐีบุตร ได้เห็นฤษีภิชโมตตรนิโฆษะและฤษีบริวารจำนวนหนึ่งหมื่นตนเกล้าผม สวมชฎาสูง นั่งบนอาสนะเปลือกไม้บ้าง ปูด้วยผ้าบ้าง ปูด้วยหญ้าแห้งบ้าง ปูทับด้วยหนังเสือบ้าง ใน กุฎิที่สร้างไว้ใกล้โคนต้นจันทน์| เมื่อสุทนต์ระชฐีบุตรเห็นแล้วจึงเดินเข้าไปหาฤษีภิชโมตตรนิโฆษะ พลังครุ่นคิดอยู่ว่าตนได้พบกับกัลยาณมิตรแล้ว เห็นกัลยาณมิตรเป็นเหมือนประตูสู่ความเป็นสรวัชฌู เห็นว่ากัลยาณมิตรชี้แนะสั่งสอนให้ดำเนินเข้าสู่สรวัชฌูตามรรคา เห็นกัลยาณมิตรแนะนำให้เข้าสู่สร วัชฌูตาภูมิ เห็นกัลยาณมิตรเป็นประทีปส่องสว่างนำทางสู่เกาะแก้วคือสรวัชฌูตาโดยให้เข้าถึงทศพล ญาณ เห็นกัลยาณมิตรที่ดำเนินไปสู่ความเป็นสรวัชฌูด้วยการทำแสงสว่างแห่งทศพลญาณเกิดขึ้น เห็น กัลยาณมิตรเป็นจุดดวงประทีปส่องทางไปนครแห่งความเป็นสรวัชฌูอันสมบูรณ์ เห็นกัลยาณมิตรเป็น เหมือนสะพานข้ามไปสู่สรวัชฌูตาโดยสอนสิ่งควรทำและไม่ควรทำ เห็นกัลยาณมิตรเป็นจุดฉัตรเพื่อให้ เข้าถึงความเป็นสรวัชฌูเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้มีภัยตกมาถึงได้ เห็นกัลยาณมิตรเป็นพละ นำไปสู่ความเป็นสรวัชฌูเพราะทำความปิติยินดีให้เกิดขึ้นด้วยมหาไมตรี ความยินดีในการเห็นสรวัช ฌูตาที่เกิดขึ้นได้เพราะมีกัลยาณมิตร ด้วยการทำมหากรุณาให้เกิดขึ้น เพราะทำให้เห็นแจ้งสภาวะธรรม สุ ทนต์ระชฐีบุตรน้อมกายทำความเคารพแล้วลุกขึ้น เวียนประทักษิณภิชโมตตรนิโฆษะร้อยรอบพันรอบ แล้วยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้า แล้วกล่าวคำทักทายด้วยกายนอบน้อมและด้วยวาจาที่ท่า

ให้เกิดความบันเทิงใจ จากนั้นจึงแจ้งความจำนงค์ว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนา อนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยา อย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่าพระอริยเจ้ายอมให้อโวกาและอนุสาสน์ของพระ โพธิสัตว์ | ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกอโวกาและอนุสาสน์นั้นแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด โพธิสัตว์จรยาพระ โพธิสัตว์ควรศึกษาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร?”

ครั้งนั้นแล ฤชภิษโมตตรนิโฆชะได้มองดู(ฤชบริวาร)ทั้งหนึ่งหมื่นตนเหล่านั้นแล้ว ได้กล่าว อย่างนี้ว่า “ดูก่อนมาณพทั้งหลาย กุลบุตรผู้นี้ได้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว | และสรรพสัตว์ทั้งหลายจะเป็นได้รับการอบรมให้ถึงความไม่มีภัย | ดูก่อนกุลบุตรทั้งหลาย เขาผู้นี้มีใจ มุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ เป็นผู้มุ่งหน้าสู่สาครญาณ ปรารถนาที่จะทรงจำธรรมเมฆา ของพระตถาคตทุกๆพระองค์ ปรารถนาจะก้าวลงสู่สาครสรรพธรรมนัย ปรารถนาที่ทำแสงสว่างแห่ง มหาญาณให้เกิดขึ้น ปรารถนาจะทำเมฆาแห่งมหากรุณาให้เกิดขึ้น ปรารถนาที่จะทำเมฆาฝนแห่งมหา ธรรมให้ตก เขาจะทำให้ดวงจันทร์คือดวงมหาญาณให้สว่างไสว ปรารถนาที่ทำสรรพกิเลสให้สงบราบ คาบ ปรารถนาที่จะชักชวนสรรพสัตว์ให้เจริญกุศลมูล”

ครั้งนั้นแล มาณพจำนวนหนึ่งหมื่นคนนั้นได้ไปรดดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมและมีสีสดสวยเพื่อทำ ความเคารพมีการอโวกาและเวียนประทักษิณแก่สุธนเศรษฐีบุตรแล้ว เมื่อกล่าวคำพักทายปราศรัย แล้วกล่าวสรรเสริญอย่างนี้ว่า “บุรุษผู้นี้จักเป็นที่พึ่ง จักทำลายนิรยทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ มลายหายไปสิ้น จักตัดคติที่นำไปสู่กำเนิดเดรัจฉาน จักตัดคติทางไปสู่ยมโลก จักปิดบานประตูแห่งอัญ ฐานะทั้งปวง จักทำสมุทรแห่งตมหาให้เหือดแห้ง จักตัดบ่วงของตมหา จักทำลายกองทุกข์ จักกำจัด ความมืดคืออวิชชา จักทำภูเขากวาลแห่งบุญให้ตั้งมั่นในโลก จักแสดงป้อเกิดแห่งรัตนะคือญาณ จัก ทำญาณที่สว่างไสวดุจดวงอาทิตย์ให้เกิดขึ้น จักทำธรรมจักขุให้มองเห็นแจ่มชัด จักแสดง(ทาง)ที่ควรและไม่ ควรให้ประจักษ์แก่โลก” | ครั้งนั้นแล ฤชภิษโมตตรนิโฆชะ ได้กล่าวกับมาณพเหล่านั้นว่า “ดูก่อน มาณพทั้งหลาย บุรุษผู้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นผู้ประพฤติ โพธิสัตว์จรยา เป็นผู้ทำความสุขให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และจะได้บรรลूसรรวิชัยตาในที่สุด | ดูก่อนมาณพทั้งหลาย กุลบุตรผู้นี้ได้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว เขาจักทำภูมิ แห่งพุทธคุณทั้งปวงให้บริบูรณ์” | ครั้งนั้นแล ฤชภิษโมตตรนิโฆชะได้กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อปราจิตตวชชะ(ธงชัยที่ไม่แพ้)เท่านั้น”

สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ อะไรเป็นวิชัยของโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อปราจิตตวชชะ นั้น?” ลำดับนั้น ฤชภิษโมตตรนิโฆชะได้ยื่นมือข้างขวาออกไปวางที่ศีรษะของสุธนเศรษฐีบุตรแล้วลูบ

เบาๆ แล้วเชื้อเชิญเขาด้วยมือข้างขวา| เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้รับการต้อนรับด้วยมือข้างขวาของฤๅษี ฤๅษีโหมตตรนิโฆชะแล้ว ทันใดนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้มองเห็นพุทธเกษตรทั้งหลายที่มีมากเท่ากับฝุ่นใน หนึ่งล้านพุทธเกษตรในทิศทั้งสี่| และได้เห็นว่าขณะนี้นั้นกำลัง(นั่ง)อยู่แทบบาทมูลของพระตถาคต จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในล้านพุทธเกษตรเหล่านั้น และมองเห็นพุทธเกษตรทั้งหลายมือลังการและวู หะต่างๆนับอสงไขยไม่ได้| และมองเห็นอลังการที่วิจิตรงดงามของสมุทบริษัทมณฑลของพระตถาคต เหล่านั้น| และในสมุทบริษัทมณฑลนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นตถาคตกายที่ประดับด้วยลักษณะมหา บุรุษและอนุพยัญชนะ| ได้ยินเสียงแสดงธรรมเทศนาของตถาคตเจ้าเหล่านั้นโดยไม่ให้ขาดแม้เพียงบท เดียวหรืออักขระเดียว| ทรงไว้ซึ่งธรรมจักรของพระตถาคตเจ้า(แต่ละพระองค์)โดยไม่ให้ปะปนกัน| รongรับฝนธรรมเมฆาที่ตกตาม(สภาวะแห่ง)อากาศของสรรพสัตว์ที่มีความแตกต่างกัน| เมื่อทำอธิมุกติ ให้ตั้งมั่นมากขึ้นได้เข้าถึงสู่สมุทรแห่งปณิธานอันบริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ของพระตถาคตเจ้าทั้งหลาย และ เข้าถึงสมุทรแห่งพุทธสาครปณิธานหลายหลากนั้น| ได้เห็นพุทธวาระนับพันที่ปรากฏให้สรรพสัตว์ เห็นตามอภัยคัยเพื่อทำให้สรรพสัตว์เกิดความยินดี| เห็นดวงสว่างของพุทธรัศมีขาลาที่หมดจด ผ่องใส ปราศจากราคะทั้งปวง| เข้าถึงพุทธผลด้วยดวงญาณที่ผ่องแผ้วไม่มีมลทิน |

สุธนเศรษฐีบุตรนั้นย่อมมีสติรู้สึกเหมือนว่าขณะที่ตนอยู่ที่บาทมูลของพระตถาคตอย่างนั้นเวลา ล่วงไปหนึ่งวันหนึ่งคืน เจ็ดวันเจ็ดคืน กึ่งเดือน หนึ่งเดือน หนึ่งปี ร้อยปี พันปี หมื่นปี โกฏิปี ร้อยโกฏิปี พันโกฏิปี แสนโกฏิปี โกฏิอยู่ตะ โกฏิินิยตะ กึ่งกับ หนึ่งกับ หนึ่งร้อยกับ หนึ่งพันกับ แสนกับ ตลอดโกฏิ กับ ตลอดร้อยโกฏิกับ ตลอดพันโกฏิกับ ตลอดแสนโกฏิกับ ตลอดกับหนึ่งแสนโกฏิินิยตะ ตลอดกับ โกฏิอนภิลापानภิลापยะ เขามีความสติรู้สึกตัวอยู่ว่ากำลังอยู่ที่บาทมูลของพระตถาคตตลอดเวลา หลายกับจำนวนมากเท่ากับละอองฝุ่นในชมพูทวีป| ตลอดกับจำนวนเท่ากับละอองฝุ่นในพุทธเกษตร ทั้งหลายจำนวนนับประมาณได้ เป็นผู้มีญาณแห่งโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อปราจิตวชชะ ที่สว่างไสว ได้ เข้าถึงความสว่างที่เกิดจากไวโรจนนครภสมาริ(สมาธิที่บรรลุดวงสว่างไสว) ได้เข้าถึงสมาธิชื่อว่า อักขยชญาณวิโมกข์(วิโมกข์ที่ได้ญาณไม่มีประมาณ) ได้เข้าถึงความสว่างของธารณิมุขชื่อว่า สมันต ทิศปัญชร(ปัญชรแห่งทิศทั้งสี่) มีใจสว่างไสวด้วยธารณิมุขชื่อว่า วัชรมณฑล(ดวงแก้ววัชระ) ได้สมาธิ วิหารชื่อว่า สุวิภักตชญาณภูวิชัย(การอยู่ผาสุกด้วยญาณที่เกิดจากสมาธิ) ได้ปรัชญาปารมิตาวิหารชื่อ ว่า สมันตตลพยุหมรรคา (ทางแห่งการเข้าถึงวูหะของภูมิที่อยู่ทั้งหมด) เข้าถึงสมาธิชื่อว่า พุทธ คคณาครระกะ (ครรรค์แห่งการตรัสรู้อันกว้างขวางดุจอากาศธาตุ) เข้าถึงความสว่างของสมาธิชื่อว่า สรรพพุทธธรรมจักรเนมิ(กงล้อจักรแห่งพุทธธรรมทุกพระองค์) เข้าถึงความสว่างไม่มีประมาณของ สมาธิชื่อ ตรียชชญาณรัตนะ(รัตนะคือญาณรู้แจ้งในกาลสาม)||

ในเวลานั้น ฤๅษีเกษมัตตนิโฆษะ ได้ให้สุธนเศรษฐีบุตรให้ออกจากสมาธิ ทำให้เขากลับได้ความรู้สึกตัวกลับมาสู่ที่ที่ตนยืนอยู่ ณ เบื้องหน้าของฤๅษีเกษมัตตนิโฆษะ จากนั้นจึงถามว่า “เธอระลึกได้อยู่หรือไม่ กุลบุตร?” สุธนเศรษฐีบุตรนั้นกล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าระลึกได้อยู่เพราะการอธิษฐานของกัลยาณมิตร” ฤๅษีเกษมัตตนิโฆษะกล่าวว่า “กุลบุตร เรารู้โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อปราจิตตวชชนันทัน | เราไม่อาจบอกจรรยาหรือว่า พรรณนาคุณ หรือบอกปณิธานอันวิเศษ ไม่รู้ขอบเขตการรู้ของญาณวิเศษ ไม่สามารถเข้าถึงสมาธิโคจร หรือว่าเข้าถึงการทำอิทธิปาฏิหาริย์(การแสดงฤทธิ์) หรือว่าเข้าถึงการทำวิโมกข์ให้มีกำลังเร็วแรง หรือว่าเข้าใจการทำนิมิตและการจำแนกสรีระ หรือว่าบอกความเป็นไปของมณฑลเสียง หรือว่าแสดงญาณโอกาสของพระโพธิสัตว์ ผู้ได้สมาธิที่เป็นบาทมูลแห่งญาณและอภิญาอันวิเศษกว่าชาวโลกทั้งปวง ผู้สามารถทำให้กาลจักรหมุนไปได้ตามที่ปรารถนา ผู้สามารถทำพุทธลักษณะและพุทธญาณให้เกิดขึ้นได้ ผู้สามารถเห็นตลาคตได้ตามที่ตนปรารถนาได้ ผู้มีญาณเป็นไปอดีต อนาคต และปัจจุบัน ผู้มีกายเข้าถึงโลกธาตุทั้งสิ้นได้ ผู้มีญาณสรีระส่องสว่างไปในธรรมชาติทั้งปวง ผู้อุบัติขึ้นตามอาศยะของสรรพสัตว์ ผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตามจรรยาและอาศัยของสัตว์ ผู้มีแต่ความสว่างใสรุ่งโรจน์ไปในทุกแห่ง ผู้มีดวงญาณบริสุทธิ์หมดจดรุ่งเรืองไพบุลย์ คู่ก่อนกุลบุตร เธอจงไปเกิด ในทักษิณาบถนี้มีชนบทชื่อว่า อีษานะ เป็นที่อยู่ของพราหมณ์ชื่อว่า ชโยชฌายตนะ เมื่อเธอไปพบกับพราหมณ์ผู้นั้นจงสอบถามเอากับเขาผู้นั้นเถิดว่าโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรมีใจรื่นเริงเบิกบานบันเทิง เกิดปีติโสมนัส น้อมศรัทธาขอภีวาทแทบเท้าของฤๅษีเกษมัตตนิโฆษะ ทำประทักษิณหลายร้อยหลายพันรอบแล้วหันมามองท่านอีกครั้งแล้วหลีกออกไปจากที่พำนักของท่าน||

ชโยชฌายตนะพราหมณ์

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ผู้ได้เข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อปราจิตตวชชะและมีญาณสว่างไสวพร้อมทั้งได้ทิฏฐธรรมสุขวิหาร¹⁸⁸ ในพุทธวิชัยอันเป็นอนิจนไตย ได้ญาณและอภิญาที่เกิดจากโพธิสัตว์วิโมกข์อันเป็นอนิจนไตย มีญาณอาโลกที่เกิดขึ้นจากโพธิสัตว์สมาธิและได้ญาณอาโลกที่เกิดจากสมาธิที่รวมกาลทั้งปวงให้เป็นอันเดียวกัน(คือขณะปัจจุบันกาล) ได้อาโลกสมาธิที่มีวิชัยในการแทงตลอด

¹⁸⁸ การอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เป็นภาวะที่เกิดจากสมาธิภาวนา เป็นเครื่องพักผ่อนจิต หาความสุขยามว่างของผู้ได้ฌาน ดูเพิ่มใน พระราชวรมณี(ประยูรท์ ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม," (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528)., หน้า 166.

สัญญาทำให้เป็นอันเดียวกัน เข้าถึงญาณอาโลกที่สว่างไสวยิ่งกว่าชาวโลก ได้การเที่ยวไป(ในภพ)และ อยู่ผาสุก(โคจรวิหาร)ที่เข้าถึงได้ทุกสถานที่และทุกกาล เป็นผู้มุ่งหน้าสู่(พุทธ?)ญาณเครื่องเห็นธรรมเอก และสมตา มีญาณอาโลกเครื่องแทงตลอดสรรพธรรม มีปัญญาและความตั้งใจมั่นที่จะทำกษานติ(ปาร มิตา)ให้มีความหมัดจด ตั้งใจทำให้สรรพสัตว์เกิดความเลื่อมใส(ศรัทธา) เข้าถึงญาณอาโลกที่เกิดจากความอดกลั้นต่อสภาวะธรรม มีใจไม่ห่างจากบำเพ็ญกิจให้เจริญเป็นไปสม่ำเสมอ ได้แก่ การบำเพ็ญ โภธิสัตว์จรรยาในทุกสถานที่เพื่อการได้อภิญญา มีใจแน่วแน่ต่อความเป็นสรวัชฌูเพื่อเข้าถึงทศพลญาณ ที่สว่างไสว มีใจมุ่งมั่นที่จะได้บรรลुरुธรรมธาตุโฆชะ(เสียงประกาศธรรมของธรรมกาย) ตั้งใจปฏิบัติเพื่อ การได้วิหารและโคจรของความเป็นสรวัชฌู ตั้งใจบำเพ็ญเพื่อการได้คุณของโภธิสัตว์จรรยาจำนวนนั้น อนันต์ ตั้งใจมั่นในการทำโภธิสัตว์ปณิธานให้หมัดจด มีใจตั้งมั่นมุ่งตรงต่อญาณเครื่องรู้แจ้งโลกธาตุ(ที่ มาก)หาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ มีปณิธานมุ่งมั่นที่จะอบรมสั่งสอนสาครสัตว์จำนวนมากนับอนันต์ให้มีความพร้อม ผู้รู้แจ้งวิชัยของโภธิสัตว์จรรยาจำนวนมากนับอนันต์ ผู้รู้แจ้งคติของโลกธาตุที่มีความ แตกต่างหลากหลายนับอนันต์ ผู้เห็นโลกธาตุนับอนันต์โดยความหลากหลายและแตกต่าง ผู้เห็น โลกธาตุทั้งโดยความเป็นโลกธาตุที่ละเอียดประณีตและหยาบ ผู้เห็นโลกธาตุโดยความเป็นเพียงสัญญา ผู้เห็นโลกธาตุนับอนันต์โดยโวหาร และโดยบัญญัติ ผู้เห็นอธิมุกติของสรรพสัตว์โดยความแตกต่าง หลากหลาย ผู้เห็นสรรพสัตว์โดยการจำแนกแตกต่าง ผู้เห็นการสั่งสอนสัตว์ให้มีความพร้อม ผู้เห็นสัตว์ สัญญาที่มีความแตกต่างหลากหลายตามสถานที่และกาล ผู้มีใจตั้งมั่นอยู่กับกัลยาณมิตร ได้เข้าไปหา พราหมณ์ชโยชฌายะในอิสานชนบท) ก็ในสมัยนั้น พราหมณ์กำลังบำเพ็ญตบะ(ความเพียรเครื่อง เผากิเลส) โดยการทำสรวัชฌูตาให้เป็นอารมณฺ์ ในเวลานั้นในทิศทั้งสี่ของเขามีกองไฟใหญ่ขนาดเท่า ภูเขากำลังลุกไหม้มีเปลวสว่างโชติช่วง เขาเห็นเงื่อมเขาสูงชันมีทางเดินแคบและเบื้องล่างเป็นหุบเหว ลึก||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร น้อมศีรษะขอภิวาทแทบเท้าของพราหมณ์แล้วยื่นประคองอัญชลีอยู่ เบื้องหน้าแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้น แล้ว แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโภธิสัตว์ควรศึกษาโภธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ได้ยินมา ว่าพระอริยะเจ้าย่อมให้อโวกาและอนุศาสน์แก่โภธิสัตว์ดังนี้ ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกสอนและชี้แนะ ข้าพเจ้าว่า พระโภธิสัตว์ควรศึกษาโภธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร” พราหมณ์กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไต่ไปตามทางเดินแคบและมีเหวลึกเบื้องล่างแล้วปีขึ้นไปปีขึ้นไปยังยอดภูเขา สูงนั้นจากนั้นจงกระโดดลงมาที่กองถ่านเพลิงนี้ เมื่อท่านทำอย่างนี้แล้วโภธิสัตว์จรรยาของท่านจักถึง ความหมัดจด”||

เมื่อได้ฟังอย่างนั้นสุธนเศรษฐีบุตรได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “การหลีกออกจากอภิวานะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก(อภิวานะเหล่านั้นได้แก่) การได้ความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก| ความหมัดจดแห่งชนสัมปทา(การได้โอกาสในการฟังธรรม)เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก| การอุปถัมภ์ของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก| การได้อิทธิฤทธิ์ที่ไม่พิกลพิการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก | การได้สดับพุทธธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก | การได้อยู่ร่วมกับสัตบุรุษเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก| การได้เพื่อนแท้ผู้เป็นกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก| การได้(ฟัง)คำสั่งสอนเกี่ยวกับอริยสัจ¹⁸⁹ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก | การดำรงชีพโดยชอบในโลกมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก | การปฏิบัติธรรมสมควรตามธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก | บุคคลผู้นี้จงอย่าเป็นมาร(ที่จำแลงกายมา) หรือผู้ถูกมารเข้าสิง หรือว่าเป็นเสนามาร หรือว่าเป็นผู้จำแลงกายเป็นกัลยาณมิตร หรือว่าเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ทศิล หรือผู้ปฏิบัติเพื่อทำอันตรายแก่กุศลมูลของเรา หรือบุคคลที่เกิดมาเพื่อทำลายชีวิตของเรา| จงอย่าได้ทำอันตรายความปรารถนาสรวิชัยของเราเลย| จงอย่าเป็นผู้ล่อลวงเราไปสู่ทางที่ไม่ควรดำเนินไป| จงอย่าเป็นผู้มีความปรารถนาจะทำอันตรายหนทางการบรรลุพุทธธรรมของเราเลย”]

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรกำลังมนสิการอย่างนี้อยู่ ขณะนั้นมีพรหมจำนวนหนึ่งหมื่นตนได้ปรากฏขึ้นในท้องฟ้าเบื้องบนพร้อมกับกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เธอจงอย่าได้ปริวิตกอย่างนั้นเลย| ดูก่อนกุลบุตร พราหมณ์ผู้นี้เป็นพระอริยบุคคล เข้าถึงดวงสว่างของสมาธิชื่อว่า วัชรารจิ(แสงโชติช่วงของแก้ววัชระ) มีความเพียรไม่ถอย เป็นผู้ปฏิบัติมหาวิปัสสนาสมาธิ(สมาธิที่ปรารถนาความเบาสบาย ปล่อยวางความคิดยุ่งเหยิง) เป็นผู้ไม่มีความรักใน(ความเป็นอยู่แบบชาว)โลก ผู้ทำความเพียรเพื่อทำลายช่ายของทิฐิตั้งปวง ผู้ปฏิบัติเพื่อเผากิเลสกรรมทั้งปวง เป็นผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อให้ได้ญาณที่เป็นไปเพื่อการรู้แจ้ง เป็นผู้ทำลายความสะดุ้งหวาดหวั่นต่อชราและมรณะของสรรพสัตว์ เป็นผู้ทำลายความมืดมนอนธการในอดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำสรรพธรรมให้สว่างไสว|

ดูก่อนกุลบุตร เวลาใดที่พราหมณ์นั้นบำเพ็ญปัญญาตบะ¹⁹⁰ แม้พราหมณ์(อื่น)ผู้สำคัญตนว่าเป็นผู้สร้าง สำคัญตนว่าเป็นผู้เป็นใหญ่ สำคัญตนว่าเป็นผู้ประเสริฐสุดในโลกทั้งปวง และเป็นเจ้าลัทธิผู้มีความเห็นเรื่องทิฐิต่างๆ บุคคลเหล่านี้ย่อมเกิดความเบื่อหน่ายคลายความยินดีในฐานะของตน เพราะเดชแห่งการสมาทานพรตและการบำเพ็ญตบะเพียงเล็กน้อยของพราหมณ์ผู้นี้ก็ทำให้พราหมณ์เจ้าลัทธิเหล่านั้นเป็นผู้ไม่ยินดีในการบำเพ็ญเพ่งตามลัทธิของตนได้มาหาพราหมณ์ผู้นี้ในที่พัก | พราหมณ์นี้ได้

¹⁸⁹ (สันสกฤต อารยสตะย) ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol.2.", p. 105.

¹⁹⁰ การบำเพ็ญโดยเพ่งไฟ 5 กอง ibid., p. 315.

ชมเจ้าลัทธิเหล่านั้นผู้มาหาตนด้วยฤทธาภาพแล้วแสดงธรรมให้เจ้าลัทธิเหล่านั้นคลายจากทิฐิทั้งปวง และให้สร้างจากมานะ(ความถือตัว) และได้แสดงธรรมแก่เจ้าลัทธิเหล่านั้นเพื่อให้เข้าถึงชาวโลกทั้งปวง ด้วยมหาไมตรีและมหากรุณา สอนให้ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น และสอนให้เจริญโพธิจิตที่เกิดขึ้นแล้วให้งอกงามไปบุลย์ยิ่งขึ้น สอนให้ได้การเห็นพุทธะทั้งปวง สอนให้เข้าถึงพุทธโฆษาอันบริบูรณ์ และสอนให้ละความขัดเคืองใจและทำลายอุปสรรคที่เป็นเครื่องขัดขวางต่อพุทธโฆษาให้เป็นไปอยู่ในทุกที่||

มารหนึ่งหมื่นตนยืนอยู่บนท้องฟ้า(กล่าวอย่างนั้นแล้ว) ได้ไปรยอัญมณีทิพย์มาที่สุทธนครฐัฐบุตร จากนั้นกล่าวอีกว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญบุญจนบวชอยู่ แสงสว่างจากกองไฟใหญ่ นั้นทำภาพที่อยู่ พร้อมทั้งทำให้อัตภาพ อารมณ์ และอุปกรณ์เครื่องใช้ของพวกเราอับแสง และหม่นหมอง ทำให้พวกเราทั้งหลายมีความสังเวชเกิดขึ้นในใจ จึงได้มาสู่ที่พักของพราหมณ์นี้พร้อมด้วยบริวาร| พราหมณ์ผู้นี้ได้แสดงธรรมแก่พวกเราผู้มาหาแล้วสอนให้เข้าถึงสัจจิต จิตแท้ของตนที่มีความบริสุทธิ์แต่ต้น สอนให้มีโพธิจิต สอนให้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนัตตสัมมาสัมโพธิ”||

เทวดาผู้เป็นใหญ่ผู้มีอำนาจเนรมิตตามใจปรารถนาหนึ่งหมื่นตนไปรยดอกไม้ทิพย์แก่สุทธนครฐัฐบุตรพร้อมทั้งกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตบุญจนบวชอยู่ พวกเราทั้งหลายไม่ได้มีความยินดีในอัตภาพของเลย พวกเรานั้นจึงพาบบริวารของตนมาสู่ที่พักของพราหมณ์ผู้ นี้| เขาผู้นี้แสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้ามาหาเพื่อให้เข้าถึงสัจจิตที่ใสสว่างของตนได้ทุกขณะตามที่ตนปรารถนา| และแสดงธรรมที่สามารถข่มคุกกี้เลสทั้งปวงได้ และธรรมที่ทำให้ได้การอุปบัติในที่ที่ตนปรารถนาได้ เพื่อให้ได้อำนาจในการกำจัดอุปสรรคในกิจทั้งปวงได้ เพื่อทำสมาบัติให้เกิดขึ้นได้ตามที่ปรารถนา เพื่อให้มีบริวาร¹⁹¹ และเครื่องอสังการอันหมดจดได้ตามที่ต้องการ เพื่อให้ได้อำนาจในการเนรมิตสิ่งตามที่ตนปรารถนา”||

เทวดาที่เป็นหัวหน้าของสวรรค์ชั้นสุรนิรมิตจำนวนหนึ่งหมื่นตนยืนอยู่บนท้องฟ้า ทำการบูชาด้วยเสียงดนตรีทิพย์อันไพเราะ กล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตบุญจนบวชอยู่ แสงสว่างที่เกิดจากกองไฟใหญ่นั้นทำให้วิมานที่อยู่ทั้งหลายของพวกเราร้อนขึ้น สว่างไสว รุ่งเรือง และแม้อารมณ์ทั้งหลายนี้ เหล่านางอัปสรก็ดีล้วนมีรัศมีรุ่งเรืองยิ่งขึ้น พวกเราพร้อมด้วยเหล่าเทพบุตรและนางอัปสรผู้เป็นบริวารหาได้มีความยินดีในกามทั้งหลายไม่ ไม่ได้เพลิดเพลินกับกามสุข(อันเป็นทิพย์) พวกเรานั้นมีกายและใจละเอียดอ่อน สุขุม เยือกเย็นจึงมาสู่ที่อยู่ของพราหมณ์ผู้นี้| เขาแสดงธรรมแก่

¹⁹¹ (สันสกฤต ปริชการ) คือ ของใช้ส่วนตัวของพระภิกษุ มี 8 ประการ คือ สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มืดโกน เข็ม ประคดเคว และกระบอกกรองน้ำ, ในที่นี้หมายถึง ความพร้อม ความบริบูรณ์ สมบัติ ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.", หน้า 133.

พวกเราที่เข้ามาหาให้มีใจใสบริสุทธิ์ เลื่อมใสยิ่ง ให้มีใจเป็นกัลยาณมิตร ให้มีใจนุ่มนวล(ควรแก่การงาน) ทำปิติให้เกิด และทำความหมัดจืดให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นภาชนะรองรับทศพลญาณ ให้มีมหา(พละ)เกิดขึ้น มีกำลังไม่ถอย ให้ได้กายที่บริสุทธิ์ ให้เข้าถึงพุทธกายที่เกิดขึ้นจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ ให้มี วาจาบริสุทธิ์ ให้มีใจบริสุทธิ์เพื่อเป็นภาชนะรองรับตถาคตโฆชะ ให้เข้าถึงสรวิชฌิตา” ||

เทวดาผู้พระราชทานแห่งชั้นสันดุสิตหนึ่งหมื่น มีหมู่เทพบุตรและนางอัปสรแวดล้อมยืนอยู่ใน อากาศทำฝนเมฆามีกลิ่นหอมให้ตกเพื่อบูชาอบน้อมแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อ พราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตบะ พวกเราย่อมไม่มีความยินดีในภพที่อยู่ของตนเลย พวกเรานั้นไม่ได้ ความยินดีพลิตเพลิน(อันเป็นทิพย์ในภพของตน) จึงได้พาบริวารมายังที่อยู่ของพราหมณ์ผู้นี้ ในเวลา นั้นเขาแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหา สอนให้คลายจากอารมณ์ขุ่นข้องทั้งปวง จากนั้นให้มีใจสงบ ให้ ได้ปิติความพึงพอใจ ให้เกิดกุศลมูล ให้เกิดโพธิจิต ให้บริบูรณ์ด้วยพุทธธรรมทั้งปวง” ||

เทวดาผู้เป็นใหญ่แห่งชั้นสุยามาจำนวนหนึ่งหมื่นมีเหล่าเทพบุตรและนางอัปสรแวดล้อม ได้ทำ ฝนดอกไม้ทิพย์ให้ตกแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตบะ พวก เราทั้งหลายไม่มีความยินดีแม้ในการฟังดนตรีทิพย์เลย พวกเรานั้นปราศจากความยินดีพลิตเพลิน จึง มาสู่ที่พักของพราหมณ์ผู้นี้ จากนั้นเขาแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหา สอนให้คลายความยินดีในกาม ทั้งปวงแล้วสอนให้เข้าถึงพุทธธรรมทั้งสิ้น” ||

ท้าวศักระผู้เป็นจอมเทพจำนวนหนึ่งหมื่น แต่ละองค์มีพี่น้อง 32 องค์และมีเหล่าเทพบุตรและ นางอัปสรแวดล้อม ทำฝนผ้าทิพย์ อารมณ์ทิพย์ ดอกไม้ทิพย์ให้ตก แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตบะ พวกเราทั้งหลายไม่มีความยินดีในศักระภพเลย ไม่ยินดีในเที่ยว เล่นในอุทยาน ในป่า ไม่ยินดีในเสียงดนตรีทิพย์ การฟ้อนรำ ขับร้องเลย พวกเราผู้ปราศจากความยินดี อย่างนั้นได้มาสู่ที่พักของพราหมณ์ผู้นี้ จากนั้นเขาแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหา สอนให้คลายความ ยินดีในกามทั้งสิ้น พราหมณ์ผู้นี้กล่าวสอนว่า “สิ่งนี้ล้วนไม่เที่ยงมีธรรมชาติเปลี่ยนแปลง และเสื่อม สลายเป็นธรรมชาติ” และแสดงธรรมแก่พวกเราเพื่อให้สร้างจากความเมาและความประมาททั้งปวง ให้ ยินดีในอนัตตตสัมมาสัมโพธิยิ่งขึ้นไป ดูก่อนกุลบุตร นอกจากนี้อแล้ว ได้ยินว่ายอดเขาเมรุเหล่านี้ย่อม สั่นสะเทือนเพียงเพราะพราหมณ์ผู้นี้เพ่งมอง พวกเรานั้นมีจิตหวั่นไหวได้ตั้งปณิธานมุ่งมั่นต่อสรวิชฌ ญาณ มีความปรารถนาที่จะตั้งมั่นในสรวิชฌิตา” ||

เหล่าานาคจำนวนหนึ่งหมื่น มีเอราวัตนครราช และ นันโทปนันทนาคราชเป็นต้น ปราภฏ(กาย) ขึ้นบนท้องฟ้าทำเมฆาฝนจันทน์ทิพย์ที่มีกลิ่นหอม ทำเมฆาฝนสังคิตที่ไพเราะของเหล่านางนาคกันยา ทำเมฆาฝนน้ำหอมทิพย์ จากนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจต

ปะ แสงสว่างจากกองไฟใหญ่นี้ส่องสว่างไปถึงนาคพิภพทั้งหลายแล้วทำลายพายุฝนทรายและทำลายความสะอึกหวาดกลัวทั้งปวงให้สิ้นไป ทำความโกรธของนาคเหล่านั้นให้สงบลงแล้วให้เป็นผู้มีอัธยาศัยเบิกบาน แล้วให้ทำความเลื่อมใสเกิดขึ้น จากนั้นเขาแสดงธรรมแก่พวกเราทั้งหลายผู้เข้ามาหา สอนให้เกิดความเบื่อหน่ายคลายยินดีในคตินาคอันต่ำต้อย สอนให้ละกรรมที่ขัดขวาง(การบรรลुरुธรรม) เมื่อให้ฟังธรรมแล้ว ให้ทำจิตปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้วให้ตั้งมั่นต่อสรวัชฎา”||

เหล่ายักษ์จำนวนหนึ่งหมื่นยืนอยู่บนท้องฟ้า ทำการบูชาด้วยบุขามีรูปแบบต่างๆ แล้วกล่าวกับชโยชมายตนะและสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์นี้บำเพ็ญพรตปัญจตปะ พวกเราเกิดไม่ตรีจิตในพวกมนุษย์ทั้งหลาย แม้พวกยักษ์ รากษส และกุมภภัณฑ์ทั้งหลายเป็นผู้ไม่ตรีจิต ยักษ์ที่มีไม่ตรีจิต ผู้ไม่ทำความเบียดเบียนเหล่านั้นได้เข้ามาสู่ที่พักของพราหมณ์ผู้นี้ พวกเราทั้งหลาย พร้อมด้วยบริวารเป็นผู้มีความรักมีกำลังยิ่ง ไม่มีความยินดีในภพของตนเลย ได้มาสู่ที่พักของพราหมณ์นี้ รัศมีสว่างไสวที่ชานออกจากสรีระของพราหมณ์ผู้นี้ทำให้สรีระของพวกเราสว่างไสวและมีทำความสุขเกิดขึ้น จากนั้นความสุขดังกล่าวได้แผ่ชานไปทั่วสรรพางค์กาย| พราหมณ์ผู้นั้นแสดงธรรมแก่พวกเราผู้มีกายและใจประณีตนุ่มนวลแล้ว สอนให้ยักษ์ รากษส กุมภภัณฑ์และเวตาลทั้งหมดตั้งจิตปรารถนาโพธิ”||

เหล่าคนธรรพ์จำนวนหนึ่งหมื่นยืนอยู่บนท้องฟ้าแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตปะ แสงสว่างจากกองไฟใหญ่นี้ส่องสว่างไปถึงภพของเรา| พวกเรานั่นเมื่อถูกแสงสว่างนั้นสัมผัสถูกต้องที่กายแล้ว ทำให้เกิดความสุข มีปีติเกิดขึ้นเป็นอนิจินไตย มาสู่ที่พักของพราหมณ์นั้น| พราหมณ์นั้นแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหา สอนพวกเราได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิ”||

เหล่าอสูรจำนวนหนึ่งหมื่นมาจากมหาสมุทรแล้วนั่งคุกเข่าประคองอัญชลินอบน้อมอยู่ จากนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตปะ โลกอสูรทั้งสิ้นของพวกเรา พร้อมด้วยสาครทั้งหลาย รวมถึงภูเขาศิลาและผืนแผ่นดินใหญ่สันตะเทือน ในเวลานั้นพวกเราได้ตื่นจากความเมาและความถือตัว เป็นผู้ถูกตบะพรตครอบงำแล้ว ได้พากันมาสู่ที่พักของพราหมณ์นั้น| พราหมณ์นั้นแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหา สอนให้ละมายาสาไถยทั้งสิ้น สอนให้หยั่งลงสู่ธรรมกษานติที่ลุ่มลึก สอนให้ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวในธรรมตา สอนให้ได้ทศพลญาณ”||

เหล่าครุฑผู้เป็นใหญ่จำนวนหนึ่งหมื่นมีมหาเวศาริครุฑเป็นต้น จำแลงกายเป็นมาณพหมุ่มแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตปะ แสงสว่างเกิดขึ้นจากกองไฟใหญ่ทำให้ภพที่อยู่ของพวกเราสว่างไสว และทำให้สันตะเทือน พวกเรานั่นต่างพากันหวาดหวั่นพรัน

พริ้ง มีใจหวาดระแวง จึงมาสู่ที่พักของพราหมณ์นั้น ตูก่อนกุลบุตร พราหมณ์ผู้นั้นแสดงธรรมแก่พวกเรา สอนให้พวกเราmimeหาไมตรี สอนให้สมาทานในมหากรุณา สอนให้เป็นผู้ยังลงสู่สากแห่งสังสาร ให้เป็นผู้ยุติธรรมสวดให้ขึ้นจากหล่มกามคุณ ให้มีอภัยยศยบริสุทธิ์น้อมไปในโพธิ ให้มีปรัชญาเฉียบแหลมและประกอบด้วยอุบายโกศล และให้เป็นผู้อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า”||

เหล่ากนิกรผู้เป็นใหญ่จำนวนหนึ่งหมื่นยืนอยู่บนท้องฟ้าแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ตูก่อนกุลบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตบะ ย่อมปรากฏเสียงพระพุทเจ้าดังขึ้นมาจากแนวต้นตาลที่อยู่ในภพของเรา และเมื่อมีลมพัดต้นไม้ทำมีเสียงดังที่เกิดขึ้นจากชายกระดิ่ง ข่ายสร้อยอัญมณี เครื่องดนตรี อารมณ์แก้ว และเครื่องใช้ภายในที่อาศัย(เป็นเสียงแสดงธรรม?)| และมีเสียงแสดงธรรมของพระโพธิสัตว์ผู้ไม่ถอยกลับ เสียงพระโพธิสัตว์เปล่งปณิธานตั้งขึ้นว่า ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์ชื่อโน้นย่อมมีปณิธานตั้งมั่นที่จะบรรลุโพธิ| ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์ชื่อโน้นได้ทำจาละ ด้วยการให้ทานที่ทำได้ยาก| ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์มีชื่ออย่างนี้ ทำดวงสรวิชัยุตญาณให้หมดจด| ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์มีชื่ออย่างนี้ก้าวเข้าสู่โพธิมณฑล| ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์มีชื่ออย่างนี้ทำมารพร้อมด้วยเสนาให้พ่ายแพ้แล้วได้บรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิ| ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์มีชื่ออย่างนี้กำลังหมุนธรรมจักร| ในโลกธาตุนับสงขัยไม่ได้โน้น พระโพธิสัตว์มีชื่ออย่างนี้ทำพุทธกิจของพระตถาคตเจ้าให้เสร็จสิ้นแล้วเสด็จปริณิรวาณในอนุปาทีเสสนิรวาณธาตุ|

ตูก่อนกุลบุตร แมตต้นหญ้า ท่อนไม้ กิ่ง ก้าน และใบไม้ในชมพูทวีปนี้ทั้งสิ้นเมื่อถูกตัดให้เล็กละเอียดย่อมมีที่สิ้นสุด แต่เสียงการเอ่ยพระนามของพระตถาคตทั้งหลาย และเสียงสรรเสริญปณิธานของพระโพธิสัตว์ เสียงกล่าวสรรเสริญความวิเศษแห่งโพธิสัตว์จรรยา ที่ตั้งกังวานมาจากแนวต้นตาลที่อยู่ในภพของเราและดังมาจากเครื่องดนตรี รัตนอารมณ์และเครื่องใช้สอยภายในเรือนที่เกิดขึ้นเพราะแรงลมพัด ดังสะท้อนมาสู่โสตวิญญานของพวกเรา หาที่สิ้นสุดไม่ได้เลย| ตูก่อนกุลบุตร พวกเรานั้นเกิดเบิกบานใจ มีมหาปิติเป็นกำลังเพราะได้ฟังเสียงอันไพเราะกังวานกล่าวขานพระนามของพระพุทเจ้าและพระโพธิสัตว์ปณิธาน และโพธิสัตว์จรรยา จึงพากันมาสู่ที่พักของพราหมณ์นั้น| พราหมณ์ผู้นั้นแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหาด้วยการให้พวกเราและบริวารนั้นเป็นผู้ไม่หวนกลับจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิ”||

เหล่าเทพบุตรชั้นกามาวจร¹⁹²ที่มีวรรณะงดงามไม่มีประมาณ จำนวนหลายพันได้มาปรากฏอยู่ในอากาศทำการบูชาด้วยการบูชาที่เกิดขึ้นด้วยฤทธิ์ทางใจ กล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกฤษบุตร เมื่อพราหมณ์ผู้นี้บำเพ็ญพรตปัญจตปะ ได้มีรัศมีสว่างไสวเห็นปานนี้เกิดขึ้นจากกองไฟใหญ่แล้วส่องสว่างตั้งแต่ภพภูมิในนรกทั้งปวงเรื่อยไปจนถึงเวทที่ทำให้ทุกข์ทั้งสิ้นของสัตว์นรกสงบลง เพราะรัศมีแสงสว่างนั้น พราหมณ์นี้ได้มาปรากฏในคลองจักษุของเรา พวกเรานั้นมีจิตเลื่อมใสในคุณของพราหมณ์นี้แล้ว ได้ไปปฏิบัติในระหว่างแห่งเทพชั้นกามาวจรที่มีความประณีตงดงามมากกว่าเดิม | เพราะรู้คุณที่พราหมณ์นี้ได้กระทำแล้ว พวกเราจึงเป็นผู้ไม่เคยเบื่อหน่ายต่อการเห็นพราหมณ์ผู้นี้ เป็นผู้ปราศจากความยินดีในกามทั้งปวงแล้ว ได้มาสู่ที่พักของพราหมณ์ผู้นี้ ในกาลนั้นเขาแสดงธรรมแก่พวกเราผู้เข้าไปหาด้วยการสอนให้พวกเราและสัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้มีปัญหานุ่มน้นต่อโพธิ์” ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร มีความร่าเริง ยินดี มีใจเบิกบาน เกิดปีติโสมนัส ได้ฟังธรรมมีนัยสำคัญอย่างนี้แล้วจึงเกิดความรู้สึกว้าชโยชฌายณะพราหมณ์ว่าเป็นกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนแท้(ผู้มุ่งประโยชน์) จากนั้นได้ก้มกราบแทบเท้าของพราหมณ์แล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำสิ่งที่น่าตึ่เตียน(เพราะ)ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าท่านเป็นกัลยาณมิตร” | ครั้งนั้นแล ชโยชฌายณะพราหมณ์ได้กล่าวคานานี้กับสุธนเศรษฐีบุตรว่า:

1. พระโพธิสัตว์ที่ประพฤติตามคำสอนย่อมปราศจากความลึงเลสงสัย มีใจสถิตตั้งมั่นอยู่ในครูผู้สอนตลอดเวลา เขาย่อมได้รับอรรถประโยชน์ทุกประการ และย่อมเป็นผู้ควรแก่ทักษิณา และจะพึงได้บรรลุพุทธญาณและบรรลุ(ธรรม)ที่โพธิ์มีถนะ ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้ปีนป่ายขึ้นไปตามหนทางที่เป็นหน้าผาสูงชันและมีหินแหลมคมนั้น แล้วกระโดดลงมาที่กองไฟใหญ่เบื้องล่างนั้น | เพราะการกระโดดลงมาจากหน้าผานั้น เขาได้เข้าถึงโพธิ์สัตว์สมาธิชื่อว่า สุประตติชฐิตะ (ผู้ดำรงมั่น) และทันทีที่ตกลงถึงกองไฟ(ด้านล่าง)ก็ได้บรรลุโพธิ์สัตว์สมาธิ ชื่อ ประสมสุขาภิญญา(ความสงบสุขและอภิญญา) | สุธนเศรษฐีบุตรกล่าวอย่างนี้ว่า “ช่างน่าอัศจรรย์จริงหนอ กองไฟใหญ่นี้มีสัมผัสสสบาย และทางขึ้นสู่หน้าผาที่สูงชันและคับแคบ กลายเป็นทางเดินสะดวกสบาย” | พราหมณ์กล่าวว่า “ดูก่อนกฤษบุตร เราเป็นเพียงผู้ได้บรรลุโพธิ์สัตว์วิโมกข์ ชื่อ อปริยาทตมณฑล (ดวงที่ถูกแย่งชิงไปไม่ได้)เท่านั้น ดูก่อนกฤษบุตร เรา รู้จักเพียงอปริยาทตมณฑล โพธิ์สัตว์วิโมกข์นี้เท่านั้น เราไม่อาจจะรู้จรรยา หรือว่า บอกคุณของพระโพธิ์สัตว์ผู้มีความดำริสว่างไสว

¹⁹² ซึ่งท่องเที่ยวไปในกามภพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกามภพ ได้แก่ ชั้นธ ชาติ อยตนะ กามาวจรมี 11 ภูมิ ได้แก่ อบายภูมิ 4 (นรก เตร็จฉาน เปรต อสุรกาย) กามสุคติภูมิ 7 (มนุษย์ จาตุมาหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิตา นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตตี) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 291.

เหมือนแสงประทีป ผู้มีความตั้งใจมั่นที่จะกำจัดกิเลสและทิฐิของชาวโลกทั้งปวง ผู้เป็นดุจธงชัยที่ถูกยกแล้วขึ้นตลอดกาล ผู้มีใจไม่ท้อแท้ ผู้ไม่มีใจหดหู่ ผู้มีใจไม่คดงอ ผู้มีดำริสว่างไสวและใสดุจแก้วนารายณ์ วัชรครุฑ ผู้ไม่เคยปฏิบัติเสถียรการบำเพ็ญมหาอารัมภะ ผู้มีความเพียรไม่ย่อหย่อน ผู้มีดำริเหมือนลมพายุหมุน ผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อประโยชน์ของชาวโลก ผู้ไม่ถอยกลับจากความเพียร ดูก่อนกุสุมบุตร เธอจงเดินทางไป ในทักษิณาบถนี้มีนครชื่อ สิงหวิฆนภิตะ เป็นที่อยู่ของสตรีนางหนึ่งชื่อว่า ไมตรรายณี เป็นธิดาของเจ้าเมืองสิงห์เกต มีหญิงบริวารห้าร้อยนาง เธอจงไปพบกับธิดานั้นแล้วสอบถามถึงข้อที่โพธิสัตว์ควรศึกษาและควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของพราหมณ์ชโยชฌายณะแล้วทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ แล้วหลีกไปจากที่อยู่ของพราหมณ์||

ไมตรรายณีราชกนิยา

ครั้งนั้นแล เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรมีกัลยาณมิตรโคจรที่เป็นอินทิดแล้ว มีอิมุคติแผ่ขยายกว้างขวางหมดจด หันหน้ามุ่งตรงต่อมหายาน มุ่งหน้าตรงต่อพุทธญาณ มีพุทธธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บรรณานาจะเฝ้าตามติดกัลยาณมิตร มีความประพฤติเป็นไปตามคลองธรรม มุ่งหน้ามุ่งต่ออสังคญาณ เป็นผู้แน่นอนต่อการบรรลุภูตโกฏิธรรม มีวิชัยตั้งมั่นอยู่ในญาณโกฏิ เป็นผู้จะได้บรรลุขณะโกฏิในอดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นผู้มุ่งหน้าต่อธรรมเอก(อหวัชยะ)อันเป็นเหมือนอากาศโกฏิ เป็นนิยตโพธิสัตว์ผู้ที่จะได้บรรลุที่สุดแห่งอหวัชธรรม เป็นธรรมชาติโกฏิวิหารี (ผู้อยู่ผาสุกด้วยธรรมธาตุอันประเสริฐสุด)ผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุที่สุดแห่งความไม่มีกิเลสเครื่องขวางกั้น บรรณานาเพียงที่จะเป็นผู้มีกรรมที่ประเสริฐสูงสุดเท่านั้น มีการเป็นอยู่ไม่แตกต่างจากผู้ได้บรรลุตถาคตที่ประเสริฐสูงสุด บรรณานาจะได้ญาณเครื่องทำลายขันธ์แห่งสัญญาของสรรพสัตว์ ปราศจากความยึดมั่นถือมั่นในคติภพทั้งปวง มีใจน้อมไปในบริษัทธิผลของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ได้อนิเกตวิหารี(ผู้อยู่ผาสุกในธรรมธาตุ)ในความบริสุทธิ์หมดจดของพระพุทธเจ้าทั้งปวง เป็นผู้มีความเห็นว่าสัตว์ทั้งปวงไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่สัตว์ เป็นผู้เข้าใจอุปมาของคำพูดที่เปล่งออกมาในสรรพเสียง(ว่ามีการเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ไม่มีตัวตนแท้จริง) เป็นผู้เข้าใจว่าบรรดารูปทั้งปวงเป็นเพียงภาพมายาที่ปรากฏให้เห็น(ไม่มีตัวตนที่แท้จริง ไม่มีเจ้าของ) เขาเดินทางมาถึงเมืองสิงหวิฆนภิตะโดยลำดับ เที้ยวตามหานางไมตรรายณีโดยรอบ มีผู้บอกเขาว่า “นางไมตรรายณีนั้นเป็นธิดาของพระราชาแห่งเมืองสิงห์เกต นางมีสตรีรับใช้จำนวนห้าร้อยคน อยู่ในห้องชั้นบนสุดของปราสาทอันรุ่งเรือง นั่งแสดงธรรมอยู่บนภัทราสน์ที่ทำด้วยไม้จันทน์แดง กั้นม่านทอด้วยข่ายทอง ห่มจีวรอันเป็นทิพย์|

เมื่อเขาได้ฟังกล่าวนั้นแล้ว จึงเดินทางไปสู่นครสิงหวิษณุภิตะ แล้วเข้าไปยังปราสาทของพระราชินี เจ้าผู้ครองนครสิงห์เกิด เขาได้หยุดพักที่ศาลาภายนอกปราสาท มีความปรารถนาจะเข้าไปพบกับนางไมตรีรายณี| ในที่นั้นเขาได้เห็นผู้คนจำนวนมากหลายร้อย หลายพัน หลายแสนคนเดินเข้าออกประตูปราสาทนั้นอยู่| จึงได้ซักถามว่า “ดูก่อนถูบุตรทั้งหลาย พวกท่านกำลังจะไปไหนหรือ มาจากที่ใดหรือ?” คนเหล่านั้นตอบว่า “พวกเรากำลังจะไปฟังธรรมที่ปราสาทของนางไมตรีรายณี”| สุธนเศรษฐีบุตร มีความคิดว่า “สถานที่แห่งนี้ไม่ห้ามบุคคลภายนอกเข้าออก”| เมื่อคิดอย่างนี้แล้วจึงเข้าไปสู่ภายในปราสาท|

เมื่อเข้าไปภายในปราสาท สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นปราสาทหลังใหญ่มีห้องที่สวยงามรุ่งเรืองตั้งอยู่บนพื้นปฐวี มีหลังคามุงบังด้วยแก้วผลึก เสาปราสาททำด้วยแก้วไพฑูรย์ ผนังห้องทำด้วยแก้ววชิระประดับด้วยทองชมพูทนต์ร้อยนับพัน มีแผ่นกระจกที่ทำด้วยแก้วมณีบอบบองไข่มุกไม่ได้ พื้นปราสาทปูลาดด้วยชายแก้วมณีไพโรจน์ที่รุ่งเรืองที่สุดในบรรดาอัญมณีที่มีในโลก ประดับชายระฆังทองมีเสียงไพเราะกังวานเมื่อถูกลมพัด สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปพบกับนางไมตรีรายณี นางเป็นสตรีที่มีนัยน์ตาดำขลับเป็นประกาย มีผมดำสนิท ผิวพรรณผ่องใสดังผิวทอง|

สุธนเศรษฐีบุตรก็มิรู้ชะอภิวาทแทบเท้าของนาง เวียนประตกฉัตรร้อยรอบพันรอบ แล้วยื่นประคองอัญชลี กล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ก็ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ธรรมดาพระอริยะเจ้าย่อมให้อโวกาและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกข้อที่พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ปฏิบัติอย่างไรแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”|

นางไมตรีรายณีกล่าวว่า “ดูก่อนถูบุตร ท่านจงดูความสวยงามอลังการของปราสาทที่อยู่ของเรา”| จากนั้นสุธนเศรษฐีบุตรหันไปมองโดยรอบทำให้เห็นผนังแต่ละด้าน เสาแต่ละต้น กระจกแต่ละบาน ลวดลายและความประณีตของอัญมณีแต่ละชนิด ระฆังทองแต่ละอัน รัตนพฤกษ์แต่ละต้น หลิงรับใช้แต่ละนาง สร้อยที่สวมใส่ที่คอแต่ละเส้น เขาได้เห็นภาพของพระตถาคตขณะที่อยู่ในห้องแห่งธรรมธาตุ เห็นการตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพุทธะครั้งแรก เห็นปณิธานที่มุ่งมั่นในการบำเพ็ญจรยา การมาอุบัติขึ้นในโลก การตรัสรู้อภิสัมโพธิ การหมุนธรรมจักร และการเสด็จดับขันธปรินิพพาน|

และเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากวัตถุนั้นหนึ่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไร แม้ที่วัตถุนั้นอื่นก็เห็นเหมือนอย่างนั้น| ความจริง ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์และดวงดาวที่อยู่บนท้องฟ้าย่อมสะท้อนภาพให้เห็นได้ชัดเจนได้บนผิวน้ำที่ใสสะอาดและนิ่งฉันทใด พระตถาคตทั้งหลายที่อยู่ในธรรมธาตุย่อมปรากฏให้เห็น

ชัดเจนที่วัตถุที่สว่างไสวในปราสาทที่ประกอบด้วยห้องที่สว่างไสวรุ่งเรืองนี้ได้ฉนั้น | ความสว่างไสวของสมบัติเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะอานิสงส์ของกุศลมูลในกาลก่อนของนางไมตรายนี |

สุธนเศรษฐีบุตรนั้นได้มองดูสิ่งเหล่านี้แล้วจดจำภาพนิมิตของพระตถาคต(ที่สะท้อนบนวัตถุเหล่านี้)นั้นก็ประคองอัญชลีแล้วตั้งใจฟังคำกล่าวของนางไมตรายนี | นางไมตรายนีนั้นได้กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุเพียงปรัชญาปารมิตามุขปริวรรต(การบำเพ็ญที่จะนำไปสู่ปรัชญาปารมิตา) พร้อมด้วยเครื่องอสังการทุกอย่าง | และเราได้ปรัชญาปารมิตามุขปริวรรตจากสำนักพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในคางคานที่ทั้ง 36 แห่ง | และพระตถาคตจำนวนมากนั้นได้ตรัสบอกสมันตมุขปรัชญาปารมิตามุขปริวรรตนั้นด้วยการให้เข้าถึงวัญหะที่แตกต่างกัน | และแต่ละพระองค์ทรงสอนวิธีการเข้าถึงที่ไม่ซ้ำกันเลย” | สุธนเศรษฐีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ วิษยของปรัชญาปารมิตามุขปริวรรตนั้นเป็นอย่างไร?” ไมตรายนีกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อทำปรัชญาปารมิตามุขปริวรรตนั้นให้ปรากฏชัดเหมือนอยู่เบื้องหน้า จากนั้นทำให้มั่นคง บ่อยๆเรื่อยๆ ตรึกเอามาได้ ตามนึกเอามาได้ เข้าออกปรัชญาปารมิตามุขปริวรรตนั้นแล้วๆเล่าๆอยู่ ทำให้ตั้งมั่นอยู่ได้ ทำให้เจริญมากขึ้นได้ ทำให้มีกำลัง ทำให้ชำนาญ ทบถ้วนแล้วๆเล่าๆ จากนั้นธารณีชื่อว่า สมันตมุข(มุ่งหน้าไปในทุกทิศโดยรอบ) ย่อมเกิดขึ้น ดวงธารณีนี้นี้เป็นที่ให้เกิดขึ้นของธรรมมุข เป็นที่รวมลงเป็นอันเดียวกัน เป็นทางไป เป็นที่เข้าถึงจำนวนหลายหมื่นนอสงไขย และมีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในภายในดวงธารณี คือ ทางไปสู่พุทธเกษตร ทางเข้าสู่พุทธะ ทางเข้าสู่ธรรม ทางเข้าสู่คติภพของสรรพสัตว์ ทางเข้าสู่อดีต ทางเข้าสู่อนาคต ทางเข้าสู่ปัจจุบัน ทางเข้าสู่(ใจ)ที่หยุดนิ่งเป็นที่สุด ทางเข้าสู่บุญ ทางเข้าสู่บุญสัมภาระ ทางเข้าสู่ญาณ ทางเข้าสู่ญาณสัมภาระ ทางเข้าปณิธาน ทางสู่ปณิธานวิภักดิ์ ทางสู่จรรยา ทางสู่จรรยาวิสุทธิ ทางสู่เหตุเกิดขึ้นของจรรยา ทางสู่การบำเพ็ญจรรยาบริบูรณ์ ทางสู่กรรม ทางสู่การทำกิจให้ปรากฏ ทางสู่กระแสรวม ทางสู่การทำกรรมดี ทางสู่วิษยของกรรม ทางออกจากกรรมวิษย ทางสู่สัมมากรรม ทางสู่กรรมวิเสสา ทางแห่งความประพฤติดีตังาม ทางให้ถือเอาความประพฤติดีตังาม ทางสมาธิ ทางแห่งสมาธิอนุจาร ทางแห่งสมาธิวิจารณ์ ทางแห่งสมาธิโคจร ทางทำให้ออกจากสมาธิ ทางแห่งอภิชญา ทางแห่งจิตตสาคร ทางแห่งการไปของจิต ทางแห่งการทำจิตให้หมดจดจาก(กิเลส)เครื่องพัวพัน ทางแห่งการทำจิตให้สว่างไสวจากการถูก(อวิชชา)ครอบงำ ทางแห่งการทำจิตให้ผ่องแผ้ว ทางแห่งกำลังของจิต ทางแห่งการเที่ยวไปของจิต ทางแห่ง(วิบากของ)กิเลสที่ทำให้สรรพสัตว์เป็นไปแตกต่างกัน ทางแห่งกิเลสและवासนา ทางที่ไม่ประกอบด้วยกิเลส ทางแห่งความหลุดพ้น ทางแห่งการบำเพ็ญเพียรเพื่อ(ประโยชน์ของ)สรรพสัตว์ ทางแห่งการบำเพ็ญจรรยาเพื่อสรรพสัตว์โดยความเท่าเทียมกัน ทางแห่งความเป็นไปของโลก ทางแห่งจิตตาศยะ ทางแห่งสัตว์สัญญา ทางสู่ทิศ ทางแห่งการตั้งอยู่ในธรรม ทาง

แห่งมหากรุณา ทางแห่งมหาไมตรี ทางแห่งศานติ ทางแห่งคลองวจี ทางแห่งมุขนิย ทางของการ
 จำแนก(ความแตกต่าง) ทางของการเข้าถึงความเป็นอันเดียว ทางแห่งอสังคโกฏี(ธรรมธาตุ) ทางเข้าสู่
 ทิศโดยรอบ ทางแห่งพุทธธรรม ทางแห่งโพธิสัตว์ธรรม ทางแห่งสาวกธรรม ทางแห่งปัจเจกพุทธธรรม
 ทางของโลกธรรม ทางแห่งธรรมทำให้โลกมีอยู่ ทางแห่งธรรมเหตุให้หลุดพ้นจากโลก ทางแห่งธรรมอัน
 เป็นเหตุให้โลกตั้งอยู่ ทางแห่งความบริสุทธิ์ของโลกธาตุ ทางแห่งความเศร้าหมองของโลกธาตุ ทาง
 แห่งความเศร้าหมองและหมดจดของโลกธาตุ ทางแห่งความหมดจดและเศร้าหมองของโลกธาตุ ทาง
 แห่งโลกธาตุเศร้าหมองโดยส่วนเดียว ทางแห่งโลกธาตุหมดจดโดยส่วนเดียว ทางแห่งการเข้าถึง
 โลกธาตุที่มีพื้นเสมอกันทั้งหมด ทางแห่งโลกธาตุอยู่ผิดที่ ทางแห่งโลกธาตุมีหัวลง ทางแห่งอินทราชา
 ทางแห่งโลกธาตุที่ยังเป็นไปอยู่ ทางแห่งการบังเกิดขึ้นเพราะสัญญา ทางแห่งภพขนาดเล็กอยู่ในภพ
 ขนาดใหญ่ ทางแห่งภพขนาดใหญ่อยู่ในภพขนาดเล็ก ทางแห่งการเห็นพุทธะ ทางแห่งความ
 หลากหลายของพุทธกาย ทางแห่งพุทธรัศมีชาลาอันวิจิตร ทางแห่งมณฑลเสียงของพุทธะ ทางแห่ง
 การหมุนธรรมจักรของพระพุทเจ้า ทางแห่งความเป็นอันเดียวกันของพุทธธรรมจักร ทางแห่งนิรุกติ
 ของพุทธธรรมจักร ทางแห่งการหมุนและการหยุดหมุนของพุทธธรรมจักร ทางแห่งพุทธกาย ทางแห่ง
 พุทธบริษัทมณฑล ทางแห่งจำแนกพุทธบริษัทมณฑล ทางแห่งการหยั่งลงสู่สาครแห่งพุทธบริษัท
 มณฑล ทางแห่งโอกาสแห่งพุทธผล ทางแห่งพุทธสมาธิ ทางแห่งการทำฤทธิด้วยพุทธสมาธิ ทางแห่ง
 พุทธวิหาร ทางแห่งพุทธานุฐาน ทางแห่งพุทธานิรามณ ทางแห่งเข้าถึงจิตของผู้อื่นของพระพุทเจ้า
 ทางแห่งการแสดงฤทธิ์ของพระพุทเจ้า ทางแห่งการอยู่ในภพดุสิต ทางแห่งการแสดงปรีชาญาณ ทาง
 แห่งการบำเพ็ญอรรถจริยาแก่สัตว์จำนวนมากเกินจะประมาณได้ ทางแห่งธรรมนัยอันลุ่มลึก ทางแห่ง
 ธรรมนัยอันวิจิตร ทางแห่งรูปแบบของโพธิสัตว์ธรรม ทางแห่งรูปธรรมของการทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น
 ทางแห่งสัมภารูปแห่งโพธิจิต ทางแห่งปณิธานรูป ทางแห่งจรรยา रूप ทางแห่งอภิญาณรูป ทางแห่งนิร
 ยานรูป ทางแห่งรูปของธารณวิสุทธิ ทางแห่งรูปของญาณมณฑลวิสุทธิ ทางแห่งรูปของปรัชญาวิสุทธิ
 ทางแห่งรูปหาประมาณไม่ได้ของโพธิ ทางแห่งรูปของความมีสติบริสุทธิ์]

ดูก่อนกฤษบุตร เราจักเพียง สมนตสมฤตวิญหปรชญาปารมิตามุขาปวิรรตนะนี้เท่านั้น | เราไม่
 อารุจรรยา หรือบอกคุณของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้มีใจเสมอด้วยอากาศธาตุ ผู้มีปรัชญากว้างขวาง
 ไพบุลย์ดุจธรรมธาตุ ผู้มีสันดานเกิดจากบุญสัมภาระ ผู้ปฏิบัติตามแนวทางของโลกุตระ ผู้ไม่ประพฤติ
 ตามธรรมดาของชาวโลก ผู้ได้ดวงตาคือญาณอาโลกเครื่องทำลายความมืด ผู้แทงตลอดธรรมธาตุทั้งสิ้น
 ด้วยแสงสว่าง ผู้มีฤทธิ์ไม่มีประมาณดุจท้องฟ้า ผู้มีจักขุในอนุสติในอารมณ์ทั้งปวง ผู้เข้าสู่ภูมิทั้งหลาย
 ได้โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง ผู้ฉลาดในอรรถและบทแห่งธรรมแต่ละประเภท ผู้ไม่ถูก(กระแส)โลก

ครอบงำ ผู้ประพฤติดำจารีตประเพณีของชาวโลก ไม่ทำผิดต่อคติโลก ผู้ตั้งใจทำโลกัตถจริยา ผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลก ผู้มีมารยาทและอาจารย์ในการกล่าววาจาตามอย่างชาวโลก ผู้มีอาศยะเหมือนกับอาศยะของชาวโลก ผู้แสดงวิญญูติ¹⁹³ ให้ปรากฏตามสภาวะใจของชาวโลก ผู้ทำกาลจักรให้หมุนไปได้ตามอำนาจของตน||

ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไป ในทักษิณาบถนี้มีชนบทชื่อ ตรินยนา เป็นที่อาศัยอยู่ของภิกษุชื่อว่าสุทรรศนะ| ท่านจงเข้าไปหาภิกษุนั้นแล้วสอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ต้องปฏิบัติอย่างไร”||

ครั้งนั้นแล สุทรรศนะฐิบุตรน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของนางไมตรายณี เวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบ หันไปมองดูนางอีกครั้ง แล้วหลีกออกไปจากที่อยู่ของนาง||

สุทรรศนภิกษุ

ครั้งนั้นแล สุทรรศนะฐิบุตร (น้อมใจ)พิจารณาโพธิสัตว์ญาณที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาธรรมธาตุที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาญาณที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาสัญญา(ของสัตว์)โลกที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาอภิสังขารธรรมที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาจิตของสัตว์โลกที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาปฏิจสมุปบาทที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาสัตยภาวะที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาสัตยไวยาหารของชาวโลกที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณาวุฑฒะที่เป็นอสังการของธรรมธาตุที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณายนตร์กายที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ พิจารณากรรมและจิตที่ลุ่มลึกไปตามลำดับ (เมื่อพิจารณาอยู่อย่างนั้นในที่สุด)สุทรรศนะฐิบุตรได้เดินทางมาถึงตรินยนาชนบท จึงได้ออกเดินตามหาสุทรรศนภิกษุ (ตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่)ในที่ใกล้กับหมู่บ้าน ที่ใกล้เมือง ในที่ใกล้ร้านตลาด ในที่ใกล้คามาณคม ในที่ใกล้กับที่คอกสัตว์ ในที่ใกล้กับอาคารมฤษี ในที่ใกล้กับเขตประเทศ ในที่ใกล้กับแม่น้ำ ในที่ใกล้กับภูเข ในที่ใกล้กับป่าใหญ่ เขาเห็นสุทรรศนภิกษุที่กำลังทำสมาธิจงกรมอยู่ที่ป่าดงดิบ ท่านเป็นภิกษุหนุ่มที่มีกายแข็งแรง (มีอาจารย์)ดงงาม น่าเลื่อมใส น่ากราบไหว้ มีผมสีดำขดเป็นลอนเวียนขวาเหมือนกันหอย จอมกระหม่อมตั้งสูงเหมือนฉัตร ส่วนหน้าของศีรษะประกอบด้วยอุษณี หน้าผากกว้าง ตาดำสนิทและดวงตาโตเหมือนตาโค มีสันจมูกสูงปลายงุ้มงาม ริมฝีปากปิดสนิทสีเหมือนตำลึงสุก มีฟัน 40 ซึ่งวางเรียบเสมอขาวงามบริบูรณ์ มีคางเหมือนคางสิงห์ โหนกแก้มมีเนื้อเต็มงาม คิ้วยาวโค้งงาม

¹⁹³ การเคลื่อนไหวให้รู้ความหมาย หรือ การสื่อความหมาย มี 2 คือ 1. กายวิญญูติ การให้รู้ความหมายด้วยกาย 2. วจีวิญญูติ การให้รู้ความหมายด้วยวาจา พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 272.

เหมือนคันศร ที่หน้าผากมีขนอ่อนสีเหมือนนรค์มีจันทร์ หูห้อยยาว มีวาจานุ่มสบาย(โสต)เหมือนแสงจันทร์ในคืนวันเพ็ญ คอเป็นปล้องกลมงาม บริเวณอกมีสัญลักษณ์ศรีวิสต์ กายท่อนบนกำยำเหมือนสิงหะ (หลุมคอ)ไหล่มีเนื้อเต็ม แขนห้อยยาวลงข้างลำตัว นิ้วมีลวดลายสานกันเป็นตาข่าย ฝ่ามือและฝ่าเท้ามีลายจักร ฝ่ามือและฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม มีเนื้อทั้งเจ็ดแห่งเต็มนูน เมื่อยืนมีกายตรง ได้สัดส่วนงามเหมือนนั้ชระ ต้นขาเรียวยาว ภัสติคุษะหลบอยู่ในฝัก แข้งเหมือนแข้งทราย มีนิ้ว(เท้าและ)สันเท้ายาว มีรัศมีแผ่กว้าง ผิวพรรณผ่องใสเหมือนทอง ขนแต่ละเส้นขดเวียนเป็นทักษิณาวรรต มีปริณทลเหมือนต้นไทร มีสิริระประกอบด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะ มีสายตานิ่ง มีสติตั้งมั่น (สิริระ)เหมือนเหมวัตบรรพตเป็นที่เกิดขึ้นของต้นหญ้า ไอสภสมุนไพรรหลากชนิด มีพุทธิกว้างขวางไพบุลย์ มีวิชัยมุ่งตรงต่อการได้ญาณที่ไม่มีสิ่งใดทำให้หันเหได้ ประกอบด้วยมณฑลเสียงที่มีอาการเหมือนชลธ¹⁹⁴ จิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วุ่นวาย ไม่เงืองซึมเพราะเหตุทั้งปวง ไม่มีกิเลสเครื่องเนิ่นช้า มีความประพฤติเป็นไปด้วยญาณอันผ่องแผ้ว เข้าถึงพุทธญาณวิชัยที่สว่างไสว มีอธิยาชัยมุ่งต่อการแนะนำสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า มีดวงมหากรรณาขยายกว้างขวางไพบุลย์ มีความต้องการที่จะรักษาดวงเนตรแห่งตถาคตธรรมทั้งปวง ต้องการที่จะสอนให้สรรพสัตว์เข้าถึงญาณอาโลก มีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นอยู่กับการเข้าถึงพระตถาคต ขึ้นสู่จกรมเพื่อประโยชน์ของชาวโลก จกรมด้วยอาการสงบนิ่ง ไม่ซ้าก ไม่เรื้อนิก นุ่งห่มเหมือนเทวดาชั้นสุทธาวาส แวดล้อมไปด้วยเหล่าเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ ท้าวศักระ พรหม ท้าวโลกบาล มนุษย์ และอมมนุษย์

ขณะที่สุทธรรคนภิกษุกำลังจกรมอยู่ จะมีเหล่าเทวดาประจำทิศเดินนำอยู่ด้านหน้า และมีเทวดาติดตามถือดอกบัวแก้วรองรับเท้าที่ก้าวเดินจกรม มีเทวดาประจำดวงดาวส่องแสงสว่างเพื่อขับไล่ความมืด เทวดาผู้อยู่ป่าชมพูรวชชะทำฝนดอกไม้ให้ตก |เทวดาประจำภูเขาคำบ่ออัญมณีให้ปรากฏ |เทวดาประจำท้องฟ้าทำท้องฟ้าให้สว่างไสว |เทวดาประจำสาครผู้มีสิริโรปรายแก้วมณีดวงใหญ่ |เทวดาประจำเขาสุเมรุผู้มีรัศมีสว่างไสวยืนพนมประคองอัญชลีด้วยความนอบน้อม | วายุเทพผู้มีกำลังเนรมิตลมให้พัดโชยให้มีกลิ่นหอมของธูปหอมและดอกไม้ | วาสันตีราตรีเทวดาผู้มีสิริระงดงามด้วยเครื่องอลังการกำลังน้อมกายทำความเคารพ |ทิวาเทวดาผู้มีแต่ความเบิกบานอยู่เสมอยืนถือธงแก้วมณีที่มีประกายส่องสว่างไปในทุกทิศอยู่บนท้องฟ้าเพื่อทำแสงสว่างให้เกิดขึ้น||

¹⁹⁴ ชลธ คือ ที่ที่รองรับน้ำไว้ ได้แก่มหาสมุทร เสียงที่มีอาการเหมือนมหาสมุทรคือเสียงที่ทรงพลังเมื่อเปล่งเสียงเพียงครั้งเดียวดังสะท้อนต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุดเหมือนระลอกคลื่นที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไม่มีสิ้นสุด - ผู้วิจัย

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรเข้าไปหาสุทรรคนภิกษุ คุกเข่าหมอบลงจุมพิตที่พื้นที่ภิกษุนั้นเดิน จงกรม จากนั้นลุกขึ้นยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของท่านพร้อมกับกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้ เป็นอริยะ ข้าพเจ้าเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในอนุตตรสัมมาสัมโพธิกำลังแสวงหาโพธิสัตว์จรรยาอยู่ ข้าพเจ้าได้ ยินมาว่า พระอริยะเจ้ายอมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย| ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอ พระคุณเจ้าโปรดจงแนะนำข้าพเจ้าว่า โพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร จะต้องปฏิบัติ อย่างไร”| ภิกษุนั้น กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร อาตมาเป็นผู้ใหม่ด้วยชาติ เป็นผู้ใหม่ในการบรรพชา| ดูก่อนกุลบุตร ด้วยเหตุนี้ในหนึ่งชาติ อาตมาประพฤติพรหมจรรย์กับพระตถาคตเจ้าจำนวนเท่ากับเม็ด ทรายในคางคานที่ทั้ง 38 สาย| อาตมาประพฤติพรหมจรรย์กับพระตถาคตเหล่านั้นตลอดวันตลอดคืน ตลอดเจ็ดวันเจ็ดคืน ตลอดกึ่งเดือน ตลอดเดือน ตลอดปี ตลอดร้อยปี ตลอดพันปี ตลอดแสนปี ตลอด โทกปี ตลอดแสนโทกปี และตลอดเวลาอนภิลาปะยะปี ตลอดอันตรกัป ตลอดกึ่งกัป ตลอดหนึ่งกัป ตลอดกัปที่ไม่อาจจะประมาณด้วยการนับได้ ตลอดอสงไขยกัป| และอาตมาได้พึงธรรมเทศนาในสำนัก ของพระตถาคตทั้งหลายนั้นตลอดเวลายาวนานอย่างนั้น | อาตมาได้รับอิวาทและอนุศาสน์ ได้ทำ วยุหะของปณิธานให้หมดจด ได้บำเพ็ญจรรยามณฑลเครื่องหยั่งลงสู่วิชัยแห่งการรู้แจ้งหมดจด ได้ทำ สาครปารมิตาให้บริบูรณ์ ได้รู้แจ้งอภิสัมโพธิ(ของพระพุทธเจ้า) ได้สืบทอดการหมุนธรรมจักรของพระ ตถาคตเหล่านั้นโดยไม่ทำให้ปะปนกัน ได้เข้าถึงพลสมตาทของพระตถาคตเหล่านั้น ได้สืบทอดคำสอนของ พระตถาคตเหล่านั้น ตลอดจนได้ทำพระสัทธรรมให้ตั้งมั่นถาวร| อาตมาได้รู้รูปปณิธานในการทำพุทธ เกษตรให้หมดจดของพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์ ด้วยกำลังของปณิธานสมาธิมณฑลเราได้เข้าถึง บุปโพธิสัตว์จรรยาของพระตถาคตเหล่านั้นทั้งหมด ทำจรรยาของตนให้หมดจดด้วยการเข้าสมาธิแล้ว ตามระลึกถึงจรรยาทั้งหมด| และได้บรรลุปารมิตาอันหมดจดของพระตถาคตเหล่านั้นทั้งหมดด้วย กำลังของสมันตภัทรรจรรยา|

ดูก่อนกุลบุตร ยิ่งไปกว่านั้น ขณะที่อาตมากำลังเดินจงกรมอยู่อย่างนี้กระแสมรรคาสุทิต ส์ทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นเพราะมีใจตั้งมั่นอยู่ในญาณตลอดเวลา | กระแสมรรคาสุโลกธาตุทั้งปวงย่อม เกิดขึ้นเพราะมีใจรวมเป็นหนึ่ง เพื่อทำความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องเข้าถึงโลกธาตุจำนวนอน ภิลาปะยานภิลาปะยะได้แก่ ด้วยกำลังอำนาจของมหาปณิธาน ในแต่ละขณะจิตมีสัตว์จำนวนอนภิลาปะ ยานภิลาปะยะย่อมเห็นแจ้งมรรคาที่ทำให้เข้าถึงความหมดจด ได้เห็นแจ้งพุทธเกษตรจำนวนอนภิลาปะ ยานภิลาปะยะ ด้วยกำลังอำนาจของปณิธานอันตั้งมั่นในการบำเพ็ญสมันตภัทรรโพธิสัตว์จรรยา เพื่อ การเข้าไปรับใช้พระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลาปะยานภิลาปะยะ| เข้าถึง ธรรมเมฆาของพระตถาคตจำนวนอนภิลาปะยานภิลาปะยะพระองค์ด้วยกำลังความเพียรและปณิธานตั้ง

มันในสมันตภัทรวชิรสูตร| เข้าถึงธรรมเมฆาของพระตถาคตจำนวนอนภิลายานภิลายะด้วย
กำลังธารณีเครื่องทรงจำธรรมจักรที่ได้ด้วยการเข้าถึงธรรมนบสงไขยไม่ได้ เข้าถึงสมุทรวชิรสูตร
จรรยาจำนวนมากนบสงไขยไม่ได้เพื่อทำจรรยาจนผลให้หมดจด| มีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นด้วยกำลังของ
โพธิสัตว์จรรยาปณิธาน เข้าถึงสมาธิจำนวนมากนบสงไขยไม่ได้เพื่อทำความหมดจดให้เกิด| เพราะมี
ใจหยุดนิ่งตั้งมั่นด้วยปณิธานทำให้รู้แจ้งอินทรีย์จำนวนมากนบสงไขยไม่ได้ เพื่อรู้แจ้งกาลจักรแห่ง
อินทรีย์ทั้งปวง| เพราะมีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นเป็นหนึ่งใน ด้วยกำลังแห่งการรู้แจ้งอินทรีย์แล้วย่อมเห็นแจ้ง
กาลจักรจำนวนมากมายนบสงไขยไม่ได้เพื่อหมุนธรรมจักรให้เป็นไป| เพราะมีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นเป็น
หนึ่งด้วยกำลังแห่งปณิธานตั้งมั่นในฐานะและอภิวินัยของสัตว์ ทำให้เข้าถึงกาลทั้งสามจำนวนมากนบ
สงไขยไม่ได้เพื่อจำแนกอดีต อนาคต ปัจจุบันในโลกธาตุทั้งปวงด้วยกำลังแห่งญาณอาโลก |

ดูก่อนกุลบุตร อาตมารู้เพียงอนิคาณตชฎานประทีป (แสงประทีปแห่งญาณที่เกิดจากความ
สงบ)โพธิสัตว์วิโมกข์นี้เท่านั้น ไม่อาจรู้จรรยา หรือบอกคุณของพระโพธิสัตว์ ผู้มีใจสว่างไสวและ
แข็งแกร่งดุจเพชร ผู้เป็นอภิชาติบุตรของพระตถาคตทุกพระองค์ ผู้ไม่ถูกศัตรูอนชีวิตินทรีย์ ผู้มีประทีป
คือ ญาณไม่เคยดับแสง ผู้มีกายไม่แตกไม่ถูกทำลาย ผู้มีรูปมายุเป็นไปไม่สิ้นสุด ผู้มีสรีระน้อยใหญ่
เสมอด้วยปัจจัยธรรม ผู้ปรากฏให้ชาวโลกรู้ได้ตามสภาวะแห่งอชยาศัย ผู้มีสรีระปรากฏได้ตามลักษณะ
รูป ขนาด(ของสัตว์ในภพนั้นๆ) ผู้มีสรีระแม่ไฟ ยาพิษ หรือศาสตราไม่อาจทำอันตรายได้ ผู้มีอตภาพ
แข็งแกร่งดุจเพชร และมั่นคงดุจเขาจักรวาล ผู้เป็นเหตุให้กำลังของมารและพวกปรวาทที่อ่อนกำลังลง ผู้
มีรูปงดงามเหมือนรูปภูเขาทองชมพูท มีสรีระอยู่ในโลกทั้งปวง ผู้ปกป้องชาวโลกทั้งปวง เป็นที่พึ่งของ
ชาวโลก เป็นเสียงที่ได้ยินในทุกที่ มีหน้าแห่งมองชาวโลก เป็นผู้ทำบ่อน้ำแห่งธรรมทั้งปวงให้เกิดขึ้น
นำความรุ่งเรืองไปสู่ทุกที่ ปรากฏให้เห็นได้ด้วยการทำลายภูเขแห่งอุปสรรคสิ่งขวางกั้นให้หมดสิ้น ผู้
เป็นวีรบุรุษผู้กล้าเพราะถอนรากแห่งอกุศลทั้งปวงแล้ว เป็นที่ยินดีของผู้พบเห็นเพราะมีกุศลมูลไพบุลย์
ผู้เป็นเหมือนดอกอุทุมพร เพราะเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและเกิดขึ้นได้ยาก ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเกิด ใน
ทักษิณภตแห่งนี้มีนครชื่อ สุขะอยู่ในหมู่บ้านอาศรมภต เป็นที่อยู่ของชายหนุ่มชื่อ อินทริยศวร ท่าน
จงเข้าไปหาเขาแล้วสอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุชนเศรษฐีบุตร มีความปรารถนาที่ปฏิบัติโพธิสัตว์วิกรมให้หมดจด มีใจสว่างไสว
ด้วยโพธิสัตว์อาโลก มีใจถูกพระโพธิสัตว์ผู้ไม่เคยปราศัยครอบงำเสียสิ้น มีใจหนักแน่นกล้าหาญด้วยแรง
โพธิสัตว์ปณิธาน ปรารถนาที่จะทำโพธิสัตว์อาศยะมีความตั้งมั่นและกว้างขวาง ตั้งใจที่สืบต่อโพธิสัตว์
จรรยา มีความปรารถนาโพธิสัตว์ธรรมโดยไม่เปื้อนนาย ตั้งใจมั่นที่จะเข้าถึงความเป็นโพธิสัตว์
ปรารถนาที่จะเป็นสารถิของชาวโลกและเป็นผู้สงเคราะห์ชาวโลก ต้องการช่วยให้ชาวโลกข้ามพ้น

จากสังสารที่เป็นเหมือนป่ารกชัฏและเต็มไปด้วยความยากลำบาก ไม่มีความเบื่อหน่ายในการเห็น การ ฟัง และการเข้าไปหาภักตยานมิตร มีความเคารพในธรรมอย่างยิ่งเขาน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของ ภิกษุสุทธรรศนะ เวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้ว มองดูท่านอีกครั้ง แล้วหลีกออกไปจากที่พัก ของท่าน||

อินทริเยศวรมาณพ

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร (น้อมใจ)เป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่กับอนุศาสน์ของภิกษุสุทธรรศนะ ทบทวนกลับไปกลับมา ตามพิจารณา ตามตรึก ทำให้ปรากฏแจ้ง ทำให้ชัด ทำให้สว่าง ทำให้เป็น ปฏิภาคนิคมิต¹⁹⁵ ตามตรึก ทำให้เจริญ ทำให้เป็นนัย ตามตรึกนึกให้เป็นธรรมนัย ทำให้เป็นอารมณ์ เดียว หยุดหนึ่ง ทำให้ผ่องแผ้ว เทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ได้มาแวดล้อมเขา ในที่สุดได้ดำเนินมาถึง หมู่บ้านอารามบลตามลำดับ เขาได้เข้าไปสู่นคร สุมุขะ เทียบเดินทางเด็กหนุ่มชื่ออินทริเยศวระ| เทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ที่อยู่ขอบฟ้าได้บอกกับเขาว่า “ดูก่อนกุลบุตร เด็กหนุ่มอินทริเยศวระ กำลังเล่น ทรายอยู่กับเหล่าเด็กหนุ่มหนึ่งหมื่นอยู่บริเวณแก่งแม่น้ำ”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรเข้าไปสู่นครสุมุขะแล้วไปที่ฝั่งแม่น้ำ| เขาได้เห็นอินทริเยศวระเด็กหนุ่ม กำลังเล่นทรายอยู่กับเด็กหนุ่มหนึ่งหมื่นคนแวดล้อมอยู่| เมื่อเขาเห็นแล้วจึงเข้าไปหาอินทริเยศวระน้อม ศีรษะอภิวาทแทบเท้า ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วยืนพนมมืออยู่เบื้องหน้าของเขาพร้อมกับ กล่าวอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้ว| แต่ว่า ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกข้อที่พระ โพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร และควรปฏิบัติอย่างไร อินทริเยศวระนั้นกล่าวว่า “ดูก่อน กุลบุตร เราได้ศึกษาการอ่านการเขียนและการนับจากพระโพธิสัตว์มัชฌิมชุตริกุมารฤต ท่านสอนให้เรา รู้แจ้งในศิลปะทุกอย่าง และให้เข้าถึงดวงญาณที่สว่างไสว| ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นย่อมรู้หลักการศึกษามี การอ่าน การเขียน การนับ มุรธา รู้สรีรวิทยา รู้ศิลปะและศาสตร์การไต่คว้าที่ การทำนายลักษณะนิสัย รู้การรักษาอาการลมชักและอาการถูกภูติเข้าสิง รู้การออกแบบและวางผังหมู่บ้าน เมือง นิคม ปฎิฐานะ อุทยาน สนามเด็กเล่น และที่พักอาศัย รู้สถาปัตยกรรม การก่อสร้างอาคาร สร้างปราสาท การทำ หน้าต่าง ภูฎาคาร รู้งานช่าง การสร้างยন্ত্রและรถ รู้การพยากรณ์โชคและวิบัติและบอกฤกษ์ยาม รู้ การทำเกษตรกรรมและการค้าขาย การต่อรอง รู้การทำนายลักษณะที่เป็นมงคลและไม่เป็นมงคล การ

¹⁹⁵ นิคมิตเทียบเคียง คือ จิตจำนิมิตนั้นได้จนขยายออกหรือย้อนเข้าให้เล็กลง สมเด็จพระมหาสมณ เจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 109.

ทำนายภพภูมิที่เกิดตามกรรมที่ทำ การบอกผลของการบูชา ฐักรรรมที่ทำให้ไปเกิดในสุคติและทุคติ รู้ การบำเพ็ญปารมิตาของพระสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้า การบำเพ็ญปารมิตาของพระตถาคต การ ประกอบเหตุปัจจัย เราย่อมรู้ศาสตร์ทุกอย่างบรรดามีในโลกนี้ และเราย่อมสอนสัตว์ทั้งหลายให้ศึกษา ให้ทำบ่อยๆ สอนให้ทำให้แก่กล้า สอนให้ชำนาญ สอนให้เข้าใจ สอนให้เจริญ สอนให้ทำบ่อยๆ ให้น้อม เข้าไป สอนให้ทำงานถึงยอด ให้ทำแจ้ง ให้ทำให้เลื่อมใส ทำให้ชำนาญ ให้เชี่ยวชาญ ให้ไพบูลย์ ใน ศาสตร์เหล่านั้น| ดูก่อนกฤษบุตร เรานั้นย่อมรู้วิธีการนับจำนวนของพระโพธิสัตว์| นับอย่างไร? นับอย่าง นี้ คือ

$$100 \times 100,000 = 1 \text{ โภภี}$$

$$\text{โภภี} \times \text{โภภี} = 1 \text{ อยุตะ}$$

$$\text{อยุตะ} \times \text{อยุตะ} = 1 \text{ นียุตะ (625,000)}$$

$$\text{นียุตะ} \times \text{นียุตะ} = 1 \text{ พิมพะระ}$$

$$\text{พิมพะระ} \times \text{พิมพะระ} = 1 \text{ กิงกะระ}$$

$$\text{กิงกะระ} \times \text{กิงกะระ} = 1 \text{ อะกะระ}$$

$$\text{อะกะระ} \times \text{อะกะระ} = 1 \text{ ประวะระ}$$

$$\text{ประวะระ} \times \text{ประวะระ} = 1 \text{ มะปะระ}$$

$$\text{มะปะระ} \times \text{มะปะระ} = 1 \text{ ตะปะระ}$$

$$\text{ตะปะระ} \times \text{ตะปะระ} = 1 \text{ สีมะ}$$

$$\text{سیمะ} \times \text{سیمะ} = 1 \text{ ยามะ}$$

$$\text{ยามะ} \times \text{ยามะ} = 1 \text{ เนมะ}$$

$$\text{เนมะ} \times \text{เนมะ} = 1 \text{ อะวะคะ}$$

$$\text{อะวะคะ} \times \text{อะวะคะ} = 1 \text{ มฤคะวะ}$$

$$\text{มฤคะวะ} \times \text{มฤคะวะ} = 1 \text{ วิจารณ์}$$

$$\text{วิจารณ์} \times \text{วิจารณ์} = 1 \text{ วิกะวะ}$$

$$\text{วิกะวะ} \times \text{วิกะวะ} = 1 \text{ สังกะระมะ}$$

$$\text{สังกะระมะ} \times \text{สังกะระมะ} = 1 \text{ วิสะระ}$$

$$\text{วิสะระ} \times \text{วิสะระ} = 1 \text{ วิกะชะ}$$

$$\text{วิกะชะ} \times \text{วิกะชะ} = 1 \text{ วิชังฆะ}$$

$$\text{วิชังฆะ} \times \text{วิชังฆะ} = 1 \text{ วิโธระ}$$

วิโคระ X วิฆังฆะ = 1 วิวาหะ

วิวาหะxว X วาหะ = 1 วิภักตะ

วิภักตะ X วิภักตะ = 1 วิชตะ

วิชตะ X วิชตะ = 1 อิละนะ

อิละนะ X อิละนะ = 1 อะวะนะ

อะวะนะ X อะวะนะ = 1 ณะวะนะ

ณะวะนะ X ณะวะนะ = 1 วิปริยะ

วิปริยะ X วิปริยะ = 1 สมะยะ

สมะยะ X สมะยะ = 1 วิตุระณะ

วิตุระณะ X วิตุระณะ = 1 เหตุระ

เหตุระ X เหตุระ = 1 วิจาระ

วิจาระ X วิจาระ = 1 ะยัตตะ

ะยัตตะ X ะยัตตะ = 1 อะภียุทตะ

อะภียุทตะ X อะภียุทตะ = 1 วิศิษฏะ

วิศิษฏะ X วิศิษฏะ = 1 นิลัมพะ

นิลัมพะ X นิลัมพะ = 1 ะหริตะ

ะหริตะ X ะหริตะ = 1 วิโฆกะ

วิโฆกะ X วิโฆกะ = 1 ะหริตะ

ะหริตะ X ะหริตะ = 1 ะหริ

ะหริ X ะหริ = 1 อาโลกะ

อาโลกะ X อาโลกะ = 1 ทฤษวานะตะ

ทฤษวานะตะ X ทฤษวานะตะ = 1 เหตุนะ

เหตุนะ X เหตุนะ = 1 เอละ

เอละ X เอละ = 1 ทุเมละ

ทุเมละ X ทุเมละ = 1 เกษะมฺ

เกษะมฺ X เกษะมฺ = 1 เอลุทะ

เอลุทะ X เอลุทะ = 1 ภาลุทะ

ภาลุทะ X ภาลุทะ = 1 สมะตา

สะมะตา X สะมะตา = 1 วิสะทะ

วิสะทะ X วิสะทะ = 1 ประมาตระ

ประมาตระ X ประมาตระ = 1 อะมันตระ

อะมันตระ X อมันตระ = 1 ภาระมันตระ

ภาระมันตระ X ภาระมันตระ = 1 คะมันตระ

กะมันตระ X คะมันตระ = 1 นะมันตระ

นะมันตระ X นะมันตระ = 1 นะหิมันตระ

นะหิมันตระ X นะหิมันตระ = 1 วิมันตระ

วิมันตระ X วิมันตระ = 1 ประมันตระ

ประมันตระ X ประมันตระ = 1 ศิวะวันตระ

ศิวะมันตระ X ศิวะมันตระ = 1 เทลุ

เทลุ X เทลุ = 1 เวลุ

เวลุ X เวลุ = 1 เคลุ

เคลุ X เคลุ = 1 เขลุ

เขลุ X เขลุ = 1 เนลุ

เนลุ X เนลุ = 1 เภลุ

เภลุ X เภลุ = 1 เกลลุ

เกลลุ X เกลลุ = 1 เสลุ

เสลุ X เสลุ = 1 เปลุ

เปลุ X เปลุ = 1 เมลุ

เมลุ X เมลุ = 1 สะระชะ

สะระชะ X สะระชะ = 1 เภรุตุ

เภรุตุ X เภรุตุ = 1 เขลุตุ

เขลุตุ X เขลุตุ = 1 มาลุตุ

มาลุตุ X มาลุตุ = 1 สมะลุตุ

สมะลุตุ X สมะลุตุ = 1 อะถะวะ

อะถะวะ X อะถะวะ = 1 กะมะละ

กะมะละ X กะมะละ = 1 อะคะวะ

อะคะวะ X อะคะวะ = 1 อะตะรุ

อะตะรุ X อะตะรุ = 1 เหลวะ

เหลวะ X เหลวะ = 1 มึระหุ

มึระหุ X มึระหุ = 1 จะระณะ

จะระณะ X จะระณะ = 1 ณะมะนะ

ณะมะนะ X ณะมะนะ = 1 ประมะทะ

ประมะทะ X ประมะทะ = 1 นิคะมะ

นิคะมะ X นิคะมะ = 1 อุปะวรรตะ

อุปะวรรตะ X อุปะวรรตะ = 1 นึรเทศะ

นึรเทศะ X นึรเทศะ = 1 อักษะยะ

อักษะยะ X อักษะยะ = 1 สัมภูตะ

สัมภูตะ X สัมภูตะ = 1 มะมะมะ

มะมะมะ X มะมะมะ = 1 อะวะทะ

อะวะทะ X อะวะทะ = 1 อุตปะละ

อุตปะละ X อุตปะละ = 1 ปัทมะ

ปัทมะ X ปัทมะ = 1 สัจขยา

สัจขยา X สัจขยา = 1 คะติ

กะติ X คะติ = 1 อุปะคะ

อุปะคะ X อุปะคะ = 1 เออปั้มยะ

เออปั้มยะ X เออปั้มยะ = 1 อะสังขยะ

อะสังขยะ X อะสังขยะ = 1 อะสังเขยยะปริวรรตะ

อะสังเขยยะปริวรรตะ X อะสังเขยยะปริวรรตะ = 1 อะประมาณะ

อะประมาณะ X อะประมาณะ = 1 อะปริมาณะ

อะปริมาณะ X อะปริมาณะ = 1 อะปริมาณะปริวรรตะ

อะปริมาณะปริวรรตะ X อะปริมาณะปริวรรตะ = 1 อะปริยัตตะ

อะปริยัตตะ X อะปริยัตตะ = 1 อะประยัตตะปริวรรตะ

อะประยัตตะปริวรรตะ X อะประยัตตะปริวรรตะ = 1 อะสมันตะ

อะสมันตะ X อะสมันตะ = 1 อะสมันตะปริวรรตะ

อะสมันตะปริวรรต X อะสมันตะปริวรรต = 1 อะคะณะตียะ

อคะณะตียะ X อคะณะตียะ = 1 อะคะณะตียะปริวรรต

อะคะณะตียะปริวรรต x อะคะณะตียะปริวรรต = 1 อะตุลยะ

อะตุลยะ X อะตุลยะ = 1 อะตุลยะปริวรรต

อะตุลยะปริวรรต X อะตุลยะปริวรรต = 1 อะจินตะยะ

อะจินตะยะ X อะจินตะยะ = 1 อะจินตะยะปริวรรต

อะจินตะยะปริวรรต X อะจินตะยะปริวรรต = 1 อะมาปะยะ

อะมาปะยะ X อะมาปะยะ = 1 อะมาปะยะปริวรรต

อะมาปะยะปริวรรต X อะมาปะยะปริวรรต = 1 อะนะภิลापยะ

อะนะภิลापยะ X อะนะภิลापยะ = 1 อะนะภิลापยะปริวรรต

อะนะภิลापยะปริวรรต X อะนะภิลापยะปริวรรต = 1 อะนะภิลाप
ยานะภิลापยะ

อะนะภิลापยานะภิลापยะ X อะนะภิลापยานะภิลापยะ = 1 อะนะภิ
ลापยานะภิลापยะปริวรรต

มีกองทรายใหญ่สูงประมาณหนึ่งโยชน์อยู่เบื้องหน้า | เขานับเม็ดทรายออกจากกองทรายนั่นทั้งหมดแล้วถามจำนวนของเม็ดทรายทั้งหมดนั้น และเม็ดทรายที่มีอยู่เท่ากับหนึ่งภิลापปริวรรต | เมื่อเขาได้แสดงวิธีการบอกจำนวนโดยการเทียบกับการนับเม็ดทรายนั่นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกฤษบุตร การบอกจำนวนด้วยวิธีนี้พระโพธิสัตว์ใช้สำหรับนับจำนวนโลกธาตุที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน | ด้วยวิธีการนับนี้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมบอกจำนวนโลกธาตุที่มีต่อเนื่องกันไปในทิศทั้งหลายคือในทิศตะวันออก | ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่างก็นับอย่างเดียวกันนั้น | เมื่อคำนวณนับอย่างนี้ทำให้พระโพธิสัตว์สามารถบอกจำนวนของโลกธาตุที่มีอยู่จำนวนมากได้โดยไม่ขาดไม่เกิน | ดูก่อนกฤษบุตร พระโพธิสัตว์ทั้งหลายบอกจำนวนของโลกธาตุทั้งหลายที่มีสืบต่อเนื่องกันในทิศทั้งสี่ด้วยการคำนวณนี้ | พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมนับโลกธาตุที่มีอยู่จำนวนมากได้ทั้งหมดโดยการนับอย่างนี้ฉันท | พระโพธิสัตว์เหล่านั้นย่อมคำนวณนับจำนวนของพระพุทธรเจ้าทั้งหลายที่มีอยู่จำนวนมากในลำดับต่อเนื่องกัน สามารถคำนวณธรรมทั้งหลายที่มีต่อเนื่องกัน สามารถคำนวณสรรพสัตว์ที่มีต่อเนื่องกัน สามารถบอกจำนวนกรรมทั้งหลายที่มีต่อเนื่องกันด้วยวิธีการนับเหมือนอย่างนั้น | พระโพธิสัตว์คำนวณนามทั้งปวงที่มีต่อเนื่องกันในทิศทั้งสี่ด้วยการนับคำนวณอย่างนี้ | ด้วยการนับอย่างนี้ย่อมทำให้รู้

จำนวนของนามพระโพธิสัตว์ที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบ| พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมบอกจำนวนของนามทั้งปวงที่มีในทิศทั้งสิบได้ด้วยการนับอย่างนี้| ดูก่อนกุลบุตร เราผู้เพียงโพธิสัตว์ญาณอาโลกที่เป็นธรรมญาณ และรู้ศิลปะชั้นสูงเท่านั้น| เราไม่สามารถบอกจรรยา หรือบอกคุณ หรือชี้แจงโคจร หรืออธิบายวิชัย หรือพรรณากำลัง หรือแสดงอาศยะ หรือว่าบอกสัมภาระ เราไม่สามารถบอก แสดง ทำให้แจ้ง ปณิธาน จรรยา หรือปารมิตาอันหมดจด การเข้าถึงความหมดจด สมาธิวิชัย ญาณอาโลกของพระโพธิสัตว์ผู้รู้จำนวนโลกทั้งหมด ผู้รู้จำนวนของพระโพธิสัตว์ ผู้รู้ความยาวนานของอดีต อนาคตและปัจจุบัน ผู้รู้จำนวนของสรรพสัตว์ทั้งสิ้น ผู้รู้จำนวนของธรรมชั้นทั้งหมด ผู้รู้จำนวนของพุทธโพธิทั้งสิ้น ผู้มีอำนาจเหนือนามธรรมทั้งปวง||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป ในทักษิณบาลีนีมีนครแห่งหนึ่งชื่อว่า สมุทระประดิษฐาน ซึ่งเป็นที่อยู่ของอุบาสิกาชื่อ ประภูตา| ท่านจงไปพบกับนางแล้วสอบถามวิธีการศึกษาและการปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยา||

ครั้งสุนทรเศรษฐีบุตรได้ฟังคำกล่าวของกัลยาณมิตรอย่างนี้แล้วจึงเกิดความเบิกบาน มีมหาปิติเกิดขึ้นแรงกล้า มีใจร่าเริง ใจของสุนทรเศรษฐีบุตรมีความเลื่อมใสเป็นแก้วเกิดขึ้นอัศจรรย์และเกิดขึ้นได้ยาก เกิดความรู้สึกลอยลางจะทำคุณประโยชน์แก่อุภยกุลแก่ชาวโลก เกิดความคิดที่จะเข้าถึงพระพุทธเจ้าที่มีจำนวนมากให้ได้ต่อเนื่องตลอดเวลา บรรารณาที่จะเข้าถึงดวงธรรมที่สว่างไสว บรรารณาจะเข้าถึงการบรรลุในทุกที่ บรรารณาพุทธวิชัยที่เป็นไปในอดีต อนาคต ปัจจุบันตั้งแต่ต้นโดยไม่ทำให้ปะปนกัน บรรารณาที่เข้าถึงอยู่แห่งสาครบุญที่เกิดขึ้นหาประมาณไม่ได้ บรรารณามหาญาณโอภาสที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่ต้องการ บรรารณาที่จะทำให้ลายบานประตู่ของเรือนจงจำในภพสาม เขาน้อมศีรษะ อภิวัตพบเท้าของเด็กหนุ่มนั้น ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ มองดูเขาอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกออกไปจากที่ที่เขาอยู่||

ประภูตาอุบาสิกา

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรษฐีบุตรผู้ได้ฟังเมฆาคำสอนของกัลยาณมิตร ผู้เป็นเหมือนสมุทระที่ไม่เต็มด้วยน้ำฝนที่ตกจากมหาเมฆ มีอินทรีที่แก่กล้าที่เกิดจากญาณเพราะ(มี)กัลยาณมิตรเป็นเหมือนดวงอาทิตย์ที่ทำให้หน่อต้นกล้าที่งอกขึ้นเหนือพื้นธรณีและเจริญเติบโตขึ้นเพราะได้รับแสงจากดวงอาทิตย์ มีความเย็นกายเย็นใจเพราะกัลยาณมิตรผู้เป็นเหมือนดวงจันทร์ส่องแสงเย็นตาเย็นใจแก่ชาวโลก เป็นผู้ได้ดื่ม น้ำแห่งคำสอนของกัลยาณมิตร เหมือนฝูงมฤคที่อ่อนล้าเพราะถูกแสงอาทิตย์หน้าร้อนแผดเผาแล้วได้ดื่มน้ำ มีใจเบิกบานเพราะอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร เหมือนดอกบัวบุณฑริกที่เกิดขึ้นในสระที่มีน้ำไหลมาจากภูเขามิวันบรรพต เป็นเหมือนดอกบัวที่เบ่งบานเพื่อให้แมลงภู่งขึ้นชมเกสร มีสันดานหมดจด

งดงามด้วยการประพุดิตตามอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร เป็นเหมือนเกาะแก้วที่เคลื่อนกล่นด้วยแก้ว ชนิดต่างๆ เป็นผู้มียุญมากและมีญาณสว่างไสวเพราะอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร เป็นผู้มีดอกและผล เหมือนต้นท้าวใหญ่ที่ออกดอกและออกผลเต็มต้น เป็นผู้สั่งสมความรู้จากการฟังเพราะอนุศาสน์ของ กัลยาณมิตร เป็นเหมือนท้องฟ้ากว้างใหญ่ที่เกิดขึ้นจากการละเล่นของพญากุญเคนทร์ เข้าถึงยอดแห่ง ธรรมอันบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นเพราะอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร เป็นเหมือนยอดเขาจิตรกุฎที่มียอดสูงเด่น เป็นสง่าที่เป็นศูนย์กลางของคติภาพสามสิบ มีคุณอันหมดจดเกิดขึ้นเพราะอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร เป็นผู้มียานาสูงกว่าผู้อื่น และไม่ถูก(กิเลส)ครอบงำ เหมือนท้าวศักระ ผู้มีเทวสหาย 33 คน ผู้ปราบ เหล่าเทพอสุเรนทร์ให้พ่ายแพ้ เมื่อสุรนเศรชฐิบุตรทำสมาธิจนได้บรรลุคุณอย่างนี้แล้ว เขาได้เดินทาง มาถึงเมืองสมุทรประดิษฐานโดยลำดับ ได้เข้าไปพบกับอุบาสิกาประภูตา ภายในนคร | มหาชนได้บอก แก่เขาว่า “ตูก่อนกุลบุตร เรือนที่พักของอุบาสิกาประภูตานั้น อยู่ภายในนคร” ||

ลำดับนั้น สุรนเศรชฐิบุตรได้ไปยังเรือนที่พักของอุบาสิกาประภูตา แล้วยืนพนมมือประคอง อัญชลีอยู่ที่ศาลาใกล้ประตูทางเข้าเรือนของนาง | เขาเห็นเรือนหลังใหญ่ มีบริเวณกว้างขวางไพบุลย์ มี กำแพงแก้วล้อมรอบ มีประตูทางเข้าทั้งสี่ทิศ ตกแต่งด้วยรัตนนบ้องสังขยไม้ได้ เกิดขึ้นด้วยกำลังของ ผลบุญอันเป็นอนินไตย | เมื่อสุรนเศรชฐิได้ก้าวเข้าไปภายในเรือน และสำรวจบริเวณเรือนโดยรอบ เขา ได้เห็นอุบาสิกาประภูตานั่งอยู่บนอาสนะแก้ว อุบาสิกาประภูตานั้นเป็นสตรีที่มีความงดงาม ใบหน้ายิ้ม แยม มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง สวยงามยิ่ง ผมของนางยาวสลวย นางไม่สวมเครื่องประดับ นุ่งห่มด้วย เสื้อผ้าสีขาว | เว้นจากพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์แล้ว บุคคลอื่นที่มาสู่เรือนของนางย่อมถูกครอบงำ ด้วยกำลังกายบ้าง ด้วยกำลังจิตบ้าง ด้วยเดชบ้าง ด้วยวรรณะบ้าง ด้วยสิริของนางบ้าง | บุคคลเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเทวดา หรือว่ามนุษย์เมื่อได้เห็นอุบาสิกาประภูตาย่อมเกิดความรู้สึกว่านางเป็นครู (ศาสดา) | ภายในเรือนมีอาสนะที่ปูไว้แล้วจำนวนหมื่นโกฏิ อาสนะเหล่านั้นล้วนมีความงดงามยิ่งกว่า อาสนะใดในเทวโลกและมนุษย์โลก (อาสนะเหล่านั้น)เกิดขึ้นได้เพราะผลบุญของพระโพธิสัตว์ | ภายใน เรือน ไม่มีการจัดเตรียมข้าวและน้ำ หรือเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องบริโภคใด มีเพียงหมอน้ำใบเดียววาง อยู่เบื้องหน้าของนาง | เบื้องหน้าของนาง มีสตรีจำนวนหนึ่งหมื่นนางยืนอยู่ สตรีเหล่านั้นมีรูปพรรณ งดงามดุจนางอัปสร มีอาภักปิริยาท่วงท่าเหมือนนางอัปสร สวมอาภรณ์เหมือนนางอัปสร มีกิริยา เหมือนนางอัปสร สวมเครื่องประดับกายเหมือนเทวดา มีเสียงไพเราะเสนาะโสตและน่าประทับใจ เหมือนเสียงของนางอัปสร อินทรียอร์ชเหมือนนางอัปสรกำลังเหาะลอยไปในอากาศ | สตรีเหล่านั้น ล้วนมีความพร้อมและกระตือรือร้นคอยฟังคำของนาง เข้าไปยืนอยู่เบื้องหน้าคอยปรนนิบัติ คอยดูแล ฝ้ามองดูอยู่ด้วยความเคารพ นอบน้อม | กลิ่นกายของพวกนางหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งเมือง | เมื่อ

กลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปที่ใดยอมทำให้จิตใจของผู้คนปราศจากความพยาบาท ไม่คิดปองร้าย ไม่คิดเบียดเบียน ไม่มีมายาสาโดย เป็นผู้ว่าง่าย ไม่มีความขัดเคืองใจ ไม่มีความยินดียินร้าย ไม่มีอคติ เกิดจิตคิดเมตตา มีจิตคิดเกื้อกูล มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่คิดโลภอยากได้สมบัติของผู้อื่น | เสียงของพวงนางยอมทำให้ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเกิดความร่าเริงเบิกบาน มีจิตใจอ่อนโยน | เมื่อได้เห็นพวงนาง ยอมทำให้มีจิตใจปราศจากราคะ|

ครั้งนั้น สุทรเศรษฐีบุตรน้องศิระชะลงอภิวาทแหบเท่าของอุบาสิกาประภูตา เวียนประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบแล้วยืนประคองอัญชูลืออยู่เบื้องหน้านาง พร้อมกับกล่าวว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว | แต่ว่าข้าพเจ้าไม่รู้ว่าจะพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร | ก็ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุสาสนีแก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | ขอท่านผู้เป็นอริยะโปรดจงบอกข้าพเจ้าว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร” | นางกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุเพียงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อักขวยุหุณยโกษะ(คลังบุญที่มียูหะใช้ไม่พร่อง)เท่านั้น | ดูก่อนกุลบุตร เรายอมให้สัตว์ทั้งหลายที่มีอธิมุกติต่างกันได้บริโภคอาหารให้อิ่มหน้าสำราญด้วยอาหารและแกงประเภทต่างๆ ให้อิ่มแอมด้วยน้ำและเครื่องดื่มประเภทต่างๆ ให้อินดีด้วยเครื่องหอมประเภทต่างๆ | ดูก่อนกุลบุตร เรายอมทำให้สัตว์จำนวนหนึ่งร้อยบ้าง หนึ่งพันบ้าง หนึ่งแสนบ้าง หนึ่งโกฏิบ้าง หนึ่งร้อยโกฏิบ้าง หนึ่งแสนโกฏิบ้าง หนึ่งแสนโกฏิยุดบ้างได้รับความยินดีด้วยโภชนาหารตามที่พวกเขาต้องการ ยอมทำให้พวกเขายินดี พอใจ ให้ปิติ เบิกบาน ร่าเริง บันเทิงใจ ให้มีความสุขด้วยหมอน้ำใบเดียวนี้ | และ(อาหารและน้ำจาก)หมอน้ำใบนี้ไม่เคยหมด ไม่เคยสิ้น ไม่เคยขาด ไม่เคยพร่อง ไม่มีหมดสิ้นไป ไม่มีกำหนดสิ้น ไม่เคยจบสิ้น | ดูก่อนกุลบุตร ด้วยปริยายอย่างนี้ แม้สัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป หรือมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุที่มีในทวีปทั้งสี่ หรือ เท่ากับฝุ่นในโลกธาตุเล็ก หรือเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุกลาง(ทวิสาหฺสริกา) หรือว่าเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุใหญ่(ตริสาหฺสริกา)¹⁹⁶ หรือว่าเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวน

¹⁹⁶ ตริสาหฺสริกา ในที่นี้แปลว่าโลกธาตุใหญ่ (Universe) ศัพท์นี้มีการแปลแตกต่างกันเช่น “มหจักรวาลสามพันโลกธาตุ” (สำเนียง เลื่อมใส, มหาวิสตฺวาทาน เล่ม 2 (มูลนิธินิสิตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: นิติธรรมกายพิมพ์, 2557), หน้า 18) หรือ “สามหมื่นโลกธาตุ” ศัพท์นี้เป็นคำที่ใช้แสดงจำนวนของโลกธาตุที่มีจำนวนมากเกินจะใช้ตัวเลขมาอธิบายได้ ดังนั้นจึงมีการประกอบศัพท์เพื่อบ่งชี้ปริมาณ อติศัพท์ บุญทองหลายอธิบายว่า โลกธาตุมี 3 ขนาดได้แก่ ขนาดเล็ก (สันสกฤต สาหฺสริกาโลกธาตุ, บาลี สหสฺสิจฺจนิกโลกธาตุ) ขนาดกลาง (สันสกฤต ทวิสาหฺสริกาโลกธาตุ บาลี ทวิสหสฺสิมฺชมิณิกโลกธาตุ) และขนาดใหญ่ (สันสกฤต ตริสาหฺสริกาโลกธาตุ บาลี ตริสหสฺสิมฺหาสฺสิโลกธาตุ) ดูเพิ่มเติมใน อติศัพท์ ทองบุญ, “ศึกษาวิเคราะห์ความหมายของคำโลกธาตุ ทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับ คำเอกภพ ตามแนวคิดของนักดาราศาสตร์.”, หน้า

อภิลาปยานภิลापये ผู้เข้าถึงสัตว์ทั้งหลายเราก็ทำให้ได้รับความยินดีด้วยโภชนาหารตามที่พวกเขาต้องการ ย่อมทำให้เขาพอใจ ให้ปิติ รื่นเริง บันเทิงใจ ให้มีความสุข| และ(โภชนาหารที่เกิดจาก)หม้อน้ำ โปนนี้ไม่เคยหมด ไม่เคยสิ้น ไม่เคยขาด ไม่เคยพร่อง ไม่มีขีดจำกัด ไม่มีที่สิ้นสุด| ดูก่อนกุลบุตร บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงโลกธาตุทั้งปวงบรรดามีในทิศทั้งสิบ หากพวกเขาแต่ละคนมีความต้องการ หรือมีความปรารถนาด้วยสิ่งของใดแล้วมาหาเรา เราย่อมทำให้พวกเขาเหล่านั้นทั้งหมดสมปรารถนา พึงใจและพอใจด้วยข้าวและน้ำประเภทต่างๆ ด้วยอาหารเลิศรสชนิดต่างๆ ด้วยการต้อนรับอย่างต่างๆ ด้วยผ้า ด้วยดอกไม้ ด้วยมาลัย ด้วยเครื่องหอม ด้วยรูป ผงจันทน์เครื่องประพินกาย ด้วยรัตนชนิดต่างๆ ด้วยเครื่องประดับชนิดต่างๆ รถแก้ว ฉัตร ธงชัย ธงผ้า การค้ำครองที่ดีเยี่ยมทุกอย่าง| ดูก่อน กุลบุตร ในโลกธาตุทางด้านทิศตะวันออก หากผู้ที่จะได้บรรลุเป็นพระสาวก หรือเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายในชาตินี้ เมื่อท่านเหล่านั้นได้ฉันทภัตตาหารของเราแล้วย่อมได้บรรลุความเป็นพระสาวก และได้บรรลุความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า| และ(ผู้ที่จะได้บรรลุเป็นพระสาวก หรือเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า)ที่เหลือในหนึ่งร้อยโลกธาตุ หนึ่งพันโลกธาตุ หนึ่งแสนโลกธาตุ หนึ่งโกฏิโลกธาตุ ร้อยโกฏิโลกธาตุ หนึ่งพันโกฏิโลกธาตุ หนึ่งแสนโกฏิโลกธาตุ หนึ่งแสนโกฏิวิญญะโลกธาตุ ในโลกธาตุจำนวนเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุในทวีปทั้งสี่ ที่มีเท่ากับฝุ่นในหนึ่งหมื่นโลกธาตุ ที่มีเท่ากับฝุ่นในสองหมื่นโลกธาตุ ที่มีเท่ากับฝุ่นในสามหมื่นโลกธาตุเป็นอย่างนั้นคือเมื่อฉันทภัตตาหารของเราแล้วก็ได้บรรลุผลอย่างนั้น| แม้ที่มีอยู่ในทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศบน และทิศล่าง ก็เป็นเช่นเดียวกัน ทิศตะวันออก||

ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์บางเหล่าในโลกธาตุหนึ่งที่อยู่ทิศตะวันออก เมื่อได้ฉันทภัตตาหารของเราแล้วนั่ง(บำเพ็ญเพียร)ที่โพธิมณฑลแล้ว ย่อมสามารถทำลายมารและเหล่าเสนามารให้พ่ายแพ้ ย่อมได้บรรลุสัมมาสัมโพธิ| พระโพธิสัตว์บางเหล่าในโลกธาตุหนึ่งในทิศตะวันออกบำเพ็ญเพียรแล้วได้บรรลุธรรมได้อย่างไร แม้พระโพธิสัตว์ที่มีในหนึ่งร้อยโลกธาตุ หนึ่งพันโลกธาตุ หนึ่งแสนโลกธาตุ หนึ่งโกฏิโลกธาตุ ร้อยโกฏิโลกธาตุ หนึ่งพันโกฏิโลกธาตุ หนึ่งแสนโกฏิโลกธาตุ หนึ่งแสนโกฏิวิญญะโลกธาตุ ในโลกธาตุจำนวนเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุในทวีปทั้งสี่ ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุขนาดเล็ก ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุดกลาง ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุขนาดใหญ่ ก็เป็นอย่างนั้น คือ เมื่อ

50-56. ส่วน Douglas Osto แพล ตรีสาหัสรมมหาสาหัสระ เท่ากับ 30 ล้าน (thirty million) ดูเพิ่มใน footnote 3 ใน Douglas Osto, "The Supreme Array Scripture: chapter 55," (n.d.), p. 3. พจนานุกรม BHSD อธิบายว่าเท่ากับ หนึ่งพันล้านคูณด้วยหนึ่งพันล้าน (triple thousand great thousand) Franklin Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol I," (New Haven: Yale University Press, 1953), p. 259.

ฉันทัดดาหารของเราแล้วย่อมได้บรรลุผล ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ที่ต้องมาเกิดเพียงชาติเดียวในโลกธาตุทั้งหลายที่มีมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापये แม้ทั้งหมดเมื่อฉันทัดดาหารของเราแล้วนั่งที่โพธิมณฑล กำราบมารแล้วย่อมบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิ| แม้พระโพธิสัตว์ผู้ต้องมาเกิดอีกเพียงชาติเดียวที่มีอยู่ในทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศบน และทิศล่าง ก็เป็นเช่นเดียวกันกับพระโพธิสัตว์ในทิศตะวันออก เมื่อฉันทัดดาหารของเราแล้ว นั่งที่โคนต้นโพธิ ทำลายมารและเสนามารแล้ว ย่อมบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิ| แม้พระโพธิสัตว์ที่ต้องกลับมาเกิดอีกเพียงชาติเดียวที่มีอยู่จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापयाภिलापयेแห่งใน หนึ่งร้อยโลกธาตุ หนึ่งพันโลกธาตุ หนึ่งแสนโลกธาตุ หนึ่งโกฏิลโลกธาตุ ร้อยโกฏิลโลกธาตุ หนึ่งพันโกฏิลโลกธาตุ หนึ่งแสนโกฏิลโลกธาตุ หนึ่งแสนโกฏินิยุคะโลกธาตุ ในโลกธาตุจำนวนเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุในทวีปทั้งสี่ ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุขนาดเล็ก ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุกลาง ที่มีเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุขนาดใหญ่ ก็เป็นเช่นเดียวกันทิศตะวันออก แม้ทั้งหมดฉันทัดดาหารของเราแล้ว นั่งที่โคนต้นโพธิ กำราบมารและเสนามารแล้ว ย่อมบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านเห็นสตรีจำนวนหนึ่งหมื่นนาง ที่ยืนรอรับใช้เรา หรือไม่?” สุนทรเศรฐ์บุตรตอบว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าเห็นสตรีเหล่านั้น” นางกล่าวอีกว่า “ดูก่อนกุลบุตร สตรีที่ท่านเห็นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีสตรีอีกจำนวนหนึ่งแสนอสงไขยนางที่มีวัตรปฏิบัติเช่นเดียวกับเรา มีปณิธานเป็นอย่างเดียวกัน มีกุศลมูลอย่างเดียวกัน มีวิริยะเกิดขึ้นเหมือนกัน มีอธิมุตติหมดจดเป็นอย่างเดียวกัน มีสติหมดจดผ่องแผ้วเช่นเดียวกับเรา มีคติหมดจดเช่นเดียวกับเรา มีพุทธิจำนวนมากนับประมาณไม่ได้เช่นเดียวกับเรา มีอินทรีย์เช่นเดียวกัน มีใจกว้างขวางเช่นเดียวกัน มีโคจรวิชัยเป็นเช่นเดียวกัน เข้าสู่ธรรมนัยเช่นเดียวกัน มุ่งแสวงหาอรรถเช่นเดียวกัน สามารถอธิบายอรรถธรรมให้แจ่มแจ้งได้เช่นเดียวกับเรา มีรูปที่หมดจดเช่นเดียวกัน มีกำลังไม่มีประมาณเหมือนกัน มีวิริยะและมีธรรมโฆชะเสมอกัน มีสวระ(เสียงประกาศธรรม)อันหมดจดเสมอกัน มีโวหารคุณบริสุทธ์เสมอกัน มีกุศลกรรมหมดจดเสมอกันและประกอบด้วยคุณหาประมาณไม่ได้ มีมหาไมตรีกว้างขวาง มีกุศลกรรมหมดจด มีมหากรุณาจิตที่จะปกป้องชาวโลก มีกายกรรมหมดจดเสมอกันด้วยการอบรมสั่งสอนชาวโลกโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก ด้วยการปรากฏกายทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกตามอัธยาศัย มีวาจาหมดจดเสมอกันทั้งด้วยภาษาและโวหารของธรรมธาตุเสมอกัน เข้าถึงธรรมธาตุนิรุกติและโวหารได้เท่าเทียมกัน เข้าสู่มณฑลบริษัทของพระพุทธเจ้าได้เสมอกัน สามารถไปสู่อุทธเกษตรทั้งปวงได้รวดเร็วเหมือนกัน มีญาณเห็นแจ้งในธรรมนัยเพื่อการบูชาพระพุทธเจ้า และเพื่อการเข้าถึง

พระพุทธเจ้าทั้งปวง มีโพธิสัตว์ภูมิภรรยาหมดจดเสมอกัน | ดูก่อนกุลบุตร สตรีหนึ่งหมื่นนางเหล่านี้ย่อมไปสู่ทิศทั้งสี่ได้รวดเร็วด้วยเวลาเพียงชั่วขณะเดียว เพื่อถวายโภชนาหารแด่พระโพธิสัตว์ผู้กำลังจะบรรลุธรรมในชาตินี้ | (พวกนาง)นำโภชนาหารจากหม้อน้ำใบนี้ไปสู่ทิศทั้งสี่ | สตรีเหล่านั้นเดินทางไปในทิศทั้งสี่เพื่อแจกจ่ายอาหารแก่ผู้คนพเนจรและคนขัดสน และถวายบิณฑบาตแก่เหล่าพระสาวก และพระปัจเจกพุทธเจ้า | เมื่อเดินทางไปถึง ได้ให้ข้าวและน้ำแก่บุคคลผู้ล่องลับ |

ดูก่อนกุลบุตร เราได้ถวายอาหารทิพย์ที่เกิดจากหม้อน้ำใบนี้แก่เหล่าเทวดาทั้งหลาย | เราได้ถวายนาโคเคแก่เหล่าพญานาค แจกโคเคสำหรับยักษ์ ทำให้คนธรรพ์ยินดีด้วยโคเคสำหรับคนธรรพ์ ทำให้เหล่าสุรียินดีด้วยโคเคสำหรับอสูร ทำให้เหล่าพญาครุฑยินดีด้วยโคเคสำหรับครุฑ ทำให้เหล่ากนิกรยินดีด้วยโคเคสำหรับกนิกร ทำให้เหล่ามโหระทึกยินดีด้วยโคเคสำหรับมโหระทึก ทำให้มนุษย์ทั้งหลายยินดีด้วยโคเคของมนุษย์ ทำให้พวกอมมนุษย์ยินดีด้วยโคเคสำหรับอมมนุษย์ | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงมา(ดูด้วยตนเอง) แล้วจักได้ประจักษ์ในทันที” | เมื่อนางกล่าวจบ ได้มีผู้คนจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ พวกกันมาที่เรือนของนาง บุคคลเหล่านั้นได้แก่ ผู้ที่ได้รับการเชื่อเชิญด้วยปณิธานในกาลก่อนของอุบาสิกาประภูตา | ผู้คนจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ที่มาจากทางด้านทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศเหนือได้รับการเชื่อเชิญด้วยปณิธานในกาลก่อนของอุบาสิกาประภูตา | นางประภูตาเชื่อเชิญให้บุคคลเหล่านั้นนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ดีแล้ว จากนั้นให้นำอาหารและแกงรสเลิศที่พวกเขาชอบมาให้รับประทานตามความพึงพอใจ ทำให้พวกเขามีความยินดี รื่นเริง บันเทิงใจ มีความสุขใจ ด้วยข้าวและน้ำ เครื่องดื่มรสเลิศ ที่นั่ง ที่นอน ยานพาหนะ เสื้อผ้า ดอกไม้ กล้วย เครื่องหอม รูป เครื่องประทีปผิว เครื่องประดับ รถแก้ว ฉัตร ธงชัย ธงผ้า การคุ้มครอง | ทำให้(พวกเขาเหล่านั้น)มีความอิมเอมใจ สุขใจ ด้วยโคเคต่างๆ ด้วยน้ำดื่มอย่างต่างๆ ด้วยน้ำรสต่างๆ ด้วยอาสนะต่างๆ ด้วยที่นอนต่างๆ ด้วยยานต่างๆ ด้วยผ้าต่างๆ ด้วยดอกไม้ต่างๆ ด้วยกล้วยต่างๆ ด้วยเครื่องหอมต่างๆ ด้วยรูปหอมต่างๆ ด้วยเครื่องลูบไล้ต่างๆ ด้วยจุนต่างๆ ด้วยเครื่องประดับต่างๆ ด้วยรถแก้วต่างๆ ด้วยฉัตรต่างๆ ด้วยธงชัยต่างๆ ด้วยธงปกต่างๆ ด้วยอุปกรณ์ต่างๆ | ทำให้เหล่าเทวดามีความอิมเอมด้วยเทวโคเค ทำให้พวกพญานาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กนิกร มโหระทึก มนุษย์ อมนุษย์ ให้ยินดีด้วยโคเคต่างๆ ทำให้มีความสุข | สิ่งของต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นจากหม้อน้ำใบนี้ไม่เคยหมด ไม่เคยสิ้น ไม่เคยขาด ไม่เคยพร่อง ไม่มีที่จำกัด ไม่มีขีดกำหนด ไม่มีที่สิ้นสุด |

ครานั้นอุบาสิกาประภูตา กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราจักกับโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อักขยวุหุพุลณยโกสะนี้เท่านั้น | เราไม่รู้ภรรยา ไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ ผู้มีบุญมากหาที่สิ้นสุดไม่ได้อันเกิดจากมหาบุญสาครอันไม่วันเหือดแห้ง ผู้กว้างขวางเสมอด้วยพื้นนภาเพราะมีบุญสั่ง

สมไว้ไพบุลย์ ผู้สามารถบันดาลความสมหวังให้เกิดขึ้นได้ดั่งแก้วมณีจินดาราช เพราะได้ชักชวนให้สัตว์โลกมีจิตใจตั้งมั่น ผู้บุญใหญ่ดุจภูเขาจักรวาล เพราะได้ปกป้อง คุ่มครองชาวโลกด้วยกุศลมูล ผู้มีบุญมากเหมือนเมฆา เพราะทำฝนรดณะให้ตกแก่ชาวโลก ผู้มีภาชนะรองรับบุญใหญ่ไม่รู้จักหมดสิ้น เพราะเป็นผู้เปิดประตูนครธรรม ผู้มีความสว่างไสว ผู้มีบุญมากสำหรับการช่วยเหลือชาวโลกให้พ้นจากความยากลำบากและความมืดมิด(แห่งความไม่รู้)||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเดินทางไปสู่ทักษิณาบถ ที่นั่นมีนครชื่อว่า มหาสัมภวะ ซึ่งเป็นที่อยู่ของคหบดีท่านหนึ่งชื่อว่าวิทวาน| ท่านจงไปพบกับเขาแล้วสอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร”||

ครั้งนั้นแลสุทธนครฐิบุตรน้อมศีรษะขอภิวาทแทบเท้าของอุบาสิกาประภูตา เวียนประทักษิณนางร้อยรอบพันรอบแล้ว มองดูนางอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงหลีกจากไปจากที่อยู่ของนาง||

วิทวานคหปติ

ในเวลานั้น สุทธนครฐิบุตรได้เข้าถึงวิโมกข์ที่มีความสว่างไสว ชื่อ อักขยวญฺหุณยโกสะ จากนั้นได้น้อมใจไปในสมาธิตามระลึกรู้ตัวไปในกระแสดาครแห่งบุญอยู่ ตามเห็นบุญที่กว้างใหญ่อากาศธาตุ นั้นอยู่ เข้าถึงกองบุญใหญ่นั้น ทำบุญนั้นให้เป็นดุจภูเขา สัมสมบุญนั้น วางใจลงสู่บุญนั้น หยั่งลงสู่ฝั่งแห่งบุญนั้น ทำดวงบุญนั้นให้บริสุทธิ์ มองดูขุมทรัพย์แห่งบุญ ตามระลึกถึงบุญตามนัยที่กล่าวมานั้นอยู่ เขาได้เห็นบุญเกิดขึ้น ทำให้วงศ์บุญให้หมดจดอยู่ จนในที่สุด สุทธนครฐิบุตรผู้กำลังเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรได้เดินทางมาถึงนครชื่อว่า มหาสัมภวะ และได้เที่ยวค้นหา คหบดีวิทวาน เพราะ(เหตุแห่งการ)ได้อบรมจิตใจไว้ในกาเห็นกัลยาณมิตร| เพราะได้กาเห็นกัลยาณมิตรไม่สายขาด เพราะได้ทำเหตุแห่งการได้กัลยาณมิตร เพราะได้ปฏิบัติตามกัลยาณมิตร เพราะมีอุตสาหะในการรับใช้ใกล้ชิดกัลยาณมิตรโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก เพราะมีกุศลมูลปลูกสร้างไว้ในกัลยาณมิตร เพราะมีบุญสัมภาระสั่งสมไว้ดีแล้วเพราะเหตุแห่งกัลยาณมิตร เพราะมีอุปายโกศลเกิดขึ้นเพราะอาศัยกัลยาณมิตร เพราะเป็นผู้มีปฏิภาณเพราะอาศัยกัลยาณมิตร เพราะมีกุศลมูลเพิ่มพูนได้เพราะมีอธยาศัยแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ เพราะมีโพธิสัตว์อินทรีย์แก่กล้า เพราะมีกุศลมูลแก่กล้าเจริญรุ่งเรือง เพราะมีมหาปณิธานเจริญเพิ่มพูน เพราะมีมหากรุณากว้างขวาง เพราะเห็นตนเข้าใกล้ความเป็นสรวชญ เพราะบำเพ็ญสมันตภัทโพธิสัตว์จรรยา ได้รับธรรมโอภาสจากพุทธิทั้งปวง เพราะมีตถาคตพละทั้งสิบเกิดขึ้นสว่างไสว ในที่สุดเขาได้พบคหบดีวิทวานที่กำลังนั่งอยู่บนตั่งที่ทางสี่แยกใหญ่ภายในพระนคร ตั่งที่นั่งของเขานั้นทำด้วยรัตนะจำนวนนับอสงไขยไม่ได้ ขาตั้งทำด้วยแก้ววชิระ ประดับด้วยแก้วมรกต

ฐานรองตั้งทำด้วยแก้วมณี เบาะรองนั่งตกแต่งไว้อย่างงดงาม ประณีต รุ่งเรืองด้วยแก้วรัตนเจียรนายนามห้าร้อย ประดับด้วยผ้าทิพย์หลากสี ยกทรงต่างๆ เช่นธงผืนผ้า ธงชัย และธงผ้า มีความงดงามราวกับตั้งทิพย์ ด้านบนของตั้งมุงด้วยชายแก้วรัตนชालา กั้นด้วยเพดานผ้ามางที่ทำด้วยแก้วมหารัตนนะ มีพวงดอกไม้แก้วแกมทองห้อยระย้ายาวตั้งแต่เพดานจรดพื้นดิน กั้นด้วยฉัตรทองชมพูท ด้ามทำด้วยแก้วไพฑูรย์ล้วน (คหบดีวิทวานมีมือถือ) พัดที่ทำจากขนจามรีและขนพญาหงษราช อบกลิ่นธูปหอมหลายชนิด มีผู้คนจำนวนหลายหนึ่งหมื่นนั่งแวดล้อม คนเหล่านั้นล้วนมีกุศลมูลเสมอกัน คนเหล่านั้นคอยติดตามต้อนรับ และทำตามคำสั่ง มีเสียงดนตรีอันไพเราะยิ่งกว่าดนตรีทิพย์ดังบรรเลง เสียงของดนตรีนั้นแผ่กระจายไปทั่วทั้งเมืองมหาสัมภวะ มีดอกมะลิโปรยปรายลงมาจากท้องฟ้าราวสายฝน ทำให้ความปิติเบิกบานให้เกิดแก่เหล่าชนผู้มีรูปงามยิ่งกว่าเทวดาและมนุษย์ ผู้มีอัธยาศัยมุ่งต่อความเป็นพระโพธิสัตว์ สวมเครื่องประดับสวยงามยิ่งกว่าเครื่องประดับทิพย์

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นอย่างนั้นแล้ว เขาได้เข้าไปหาคหบดีวิทวาน เมื่อเข้าไปแล้วจึงน้อมศีรษะอภิวาทที่เท้าทั้งสองของคหบดีนั้น จากนั้นทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วยืนพนมมืออยู่เบื้องหน้าพร้อมทั้งกล่าวว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้า ได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลายอย่างนี้ คือ เพื่อขจัดทุกข์ของสรรพสัตว์ เพื่อให้สรรพสัตว์ได้รับความสุขเพียงอย่างเดียว เพื่อยกสรรพสัตว์ขึ้นจากสสารสังสาร เพื่อให้สรรพสัตว์เข้าถึงเกาะแก้วแห่งธรรม เพื่อทำลายขันธ์ของตัณหาของสรรพสัตว์ เพื่อทำมหากรุณาและความเมตตาให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อนำสรรพสัตว์ทั้งหลายออกจากตัณหาและความยินดีในกาม เพื่อให้สรรพสัตว์ยินดีในพุทธญาณ เพื่อให้สรรพสัตว์ข้ามพ้นจากความยุ่งเหยิงและความลำบากในสังสาร เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายยินดีในพุทธคุณและพุทธธรรม เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายออกจากเมืองที่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส คือ โลกสาม เพื่อนำสรรพสัตว์ทั้งหลายให้เข้าถึงนครแห่งความเป็นสรวิชัย ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้โอวาท และอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ดังนี้ |ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร พระโพธิสัตว์ผู้ยังต้องศึกษาอยู่ จะเป็นที่พักของสรรพสัตว์ทั้งหลายได้อย่างไร? ” เมื่อกล่าวอย่างนี้แล้ว คหบดีวิทวาน จึงกล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้ว ท่านมีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว สิ่งนี้เป็นเหตุทำให้ท่านเป็นบุคคลที่หาได้ยาก |ดูก่อนกุลบุตร แม้ผู้มีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิและกำลังแสวงหาโพธิสัตว์จรยาอยู่ เป็นผู้ไม่อิมด้วยการเห็นกัลยาณมิตร |ไม่เห็นดเหน้อยในการเข้าไปหา กัลยาณมิตร |ไม่มีความเดือดร้อนใจเพราะคลุกคลีกับกัลยาณมิตร |ไม่มีความหดหู่ต่อความลำบากใน

การเข้าหากัลยาณมิตร| ไม่หันหลังกลับจากการแสวงหากัลยาณมิตร| ไม่สิ้นหวังในเพราะการแสวงหากัลยาณมิตร| ไม่ออกห่างจากการอยู่ต่อหน้ากัลยาณมิตร| ไม่ท้อแท้ในเพราะการสอนของกัลยาณมิตร| ไม่เหน็ดเหนื่อยในการเข้าไปรับใช้ใกล้ชิดกัลยาณมิตร| แม้คนเหล่านี้ก็นับว่าเป็นผู้หายาก ดูก่อนกุลบุตร ท่านเห็นบริวารของเราหรือไม่?” สุธนเศรษฐีบุตรตอบว่า “ข้าพเจ้ายอมเห็น ท่านผู้เป็นอริยะ” คหบดีกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ เราทำให้พวกเขาได้เกิดในตระกูลของพระตถาคต| เราเป็นผู้ประคับประคองให้พวกเขาบำเพ็ญปารมิตา |เราชักชวนให้พวกเขาประพฤติธรรมชาวเท่านั้น| เราเป็นผู้ทำให้พวกเขาได้มีเข้าถึงตถาคตพลสี| เราทำให้พวกเขาก้าวออกจากวงศ์ของชาวโลก| เราเป็นผู้ทำให้พวกเขาดำรงอยู่ในวงศ์ของพระตถาคต| เราเป็นผู้นำพวกเขาให้ก้าวออกจากวงจรโลก | เราเป็นผู้ชี้แนะให้เข้าสู่การหม่นของธรรมจักร| เราเป็นผู้ทำให้เขาเหล่านั้นพ้นจากการตกไปสู่อบายและคติทั้งสาม| เราเป็นผู้ทำให้พวกเขาได้บรรลุธรรมตาและสามารถดำรงอยู่ในโลกได้(ด้วยธรรมนั้น)| ดูก่อนกุลบุตร เพราะเหตุดังกล่าวมานี้ พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย จึงได้เป็นผู้ปกป้องสรรพสัตว์ทั้งหลาย| ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นเพียงผู้มีบุญที่เกิดขึ้นจาก “คลังใจ” | เรา นั้นให้ข้าวแก่ผู้มีความต้องการด้วยข้าว ให้น้ำแก่ผู้ต้องการน้ำ ให้สิ่งเลิศรสแก่ผู้ต้องการสิ่งเลิศรส ให้ของขบเคี้ยวแก่ผู้ที่ต้องการของขบเคี้ยว ให้โภคะแก่ผู้ต้องการโภคะ ให้ขนมหวานแก่ผู้ต้องการขนมหวาน ให้ของลื้มแก่ผู้ต้องการของลื้ม ให้ผ้าแก่ผู้ต้องการผ้า ให้ดอกไม้แก่ผู้ต้องการดอกไม้ ให้มาลัยแก่ผู้ต้องการมาลัย ให้เครื่องหอมแก่ผู้ต้องการเครื่องหอม ให้รูปแก่ผู้ต้องการรูป ให้เครื่องประทีนผิวแก่ผู้ต้องการเครื่องประทีนผิว ให้ผิงจุนแก่ผู้ต้องการผิงจุน ให้เสื้อผ้าเครื่องประดับแก่ผู้ต้องการเสื้อผ้าเครื่องประดับ ให้แก้วแก่ผู้ต้องการแก้ว ให้ทองแก่ผู้ต้องการทอง ให้เงินแก่ผู้ต้องการเงิน ให้มุกดาแก่ผู้ต้องการมุกดา ให้ที่พึ่งพิงแก่ผู้ต้องการที่พึ่งพิง ให้ที่นั่งแก่ผู้ต้องการที่นั่ง ให้ที่นอนแก่ผู้ต้องการที่นอน ให้คิลานปัจจัย เกสัชและบริวารแก่ผู้ต้องการคิลานปัจจัย เกสัชบริวาร ให้นยานแก่ผู้ต้องการยาน ให้พาหนะแก่ผู้ต้องการพาหนะ ให้ช้าง ม้า รถ โค แพะ ควาย แก่ผู้ต้องการช้าง ม้า รถ โค แพะ ควาย ให้ฉัตร ธงชัย ธงผ้า แก่ผู้ต้องการฉัตร ธงชัย ธงผ้า ให้ทาสหญิงชายแก่ผู้ต้องการทาสหญิงชาย ให้มาณพบริวารแก่ผู้ต้องการบริวารชาย ให้สตรีแก่ผู้ต้องการสตรี ให้กุมารีแก่ผู้ต้องการกุมารี ให้แก้วมณีที่ประดับบนขณาแก่ผู้ต้องการแก้วมณีที่ประดับบนขณา ให้แก้วจุฬามณีประดับร่างกายแก่ผู้ต้องการแก้วจุฬามณีประดับร่างกาย ให้มวยผมสีดำสนิทแก่ผู้ต้องการมวยผม ให้อุปกรณ์หลากหลายชนิดแก่ผู้ต้องการอุปกรณ์ ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงมาดูเถิด แล้วท่านจักเห็นประจักษ์ได้ด้วยตัวของท่านเองทีเดียว”| เมื่อคหบดีนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เหล่าชนผู้มีปรีชาญาณจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ ได้มาชุมนุมโดยพร้อมเพรียงกัน ด้วยอำนาจกำลังปณิธานของคหบดีแต่กาลก่อน| (บุคคลเหล่านั้นมา)จากทิศต่างกัน จาก

ชนบทและประเทศต่างกัน จากนครต่างกัน จากนิคมต่างกัน จากตำบลต่างกัน จากหัวเมืองต่างกัน จากเชื้อชาติต่างกัน จากตระกูลต่างกัน จากความหลากหลายตระกูล จากคติปรีวรรตต่างกัน จากคติที่เกิดจากสัญญาต่างกัน จากอายตนะ¹⁹⁷ที่หมดจด จากผู้เป็นอยู่ได้ด้วยอาหาร จากผู้เป็นอยู่โดยไม่บริโภคาอาหาร จากอาศัยะต่างกัน ที่มีความปรารถนาข้าวน้ำที่สะอาด สัตว์ที่กินเนื้อเป็นอาหาร ผู้มีความต้องการโภคะแตกต่างกัน จากผู้อยู่ในอายตนะที่มีการอุปบัติและคติต่างกัน ได้แก่ ในบรรดามนุษย์ทั้งหลาย ผู้ต้องการกาวฝึการหาร¹⁹⁸ประเภทต่างๆ เช่น ข้าว แกงกล้วย ปลา และเนื้อ | และ ในบรรดาผู้ที่ท่องเที่ยวไปในคติทั้งปวง ผู้ไม่มีความต้องการโภคะและน้ำ (บุคคลเหล่านี้)เป็นผู้ที่เข้ามาคือเป็นผู้มีความตั้งใจที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ที่มาเพราะอาณาภาพของพระโพธิสัตว์ มาเพราะเสียงกลองแห่งจากะที่ไม่มีสิ่งใดขัดขวางได้ ครั้นพวกเขาเหล่านั้นเดินทางมาแล้ว เพียงมองดู หรือทำวิญญูติให้รู้อยู่ในระหว่างท้องฟ้า||

เมื่อผู้มีความปรารถนาสิ่งของ ได้มาประชุมรวมกัน ครั้นวิทวานคหบดีเห็นอย่างนั้นแล้วจึง(ทำที่เหมือน)ครุ่นคิดครุ่นหนึ่งแล้วจึงแหงนหน้าขึ้นมองบนท้องฟ้า | บรรดาข้าวและน้ำหลากชนิด เครื่องดื่มต่างๆ เครื่องหอมและอาหารณ์ต่างๆ ได้ตกลงมาจากท้องฟ้าเบื้องบนนั้น แล้วตกลงในมือของพวกเขาเหล่านั้น | พวกเขาได้หยิบสิ่งของเหล่านั้นแล้วนำไปให้แก่ผู้มาชุมนุมกันเพราะต้องการขวัตถุที่ตามทีตนปรารถนา ทำความยินดี รื่นเริง บันเทิง สบายใจ สุขใจให้เกิดขึ้นเพราะการให้สิ่งที่ดีเลิศ | เมื่อทำให้บุคคลเหล่านั้นได้รับความยินดีพอใจแล้วจึงสอนธรรม ดังนี้ สอนเหตุแห่งการทำญาณสัมภาระให้ไพบุลย์ อธิบายเหตุที่จะทำให้ไม่ไปเกิดเป็นคนยากจน อธิบายเหตุแห่งการเข้าถึงความเป็นผู้มีมหาโภคะ อธิบายเหตุแห่งการเข้าถึงธรรมนัย และญาณนัย อธิบายเหตุแห่งการสั่งสมบุญสัมภาระให้ยิ่งใหญ่ไพบุลย์ อธิบายเหตุแห่งการได้ปติเป็นภิกษาหาร อธิบายเหตุแห่งการได้กามมหาบุรุษพร้อมทั้งอนุพยัญชนะครบถ้วน อธิบายเหตุแห่งการได้พละอันบริสุทธ์และไม่มีผู้ใดแย่งได้ อธิบายเหตุแห่งการได้ปรัชญาอันไม่มีที่สิ้นสุด อธิบายเหตุแห่งการได้บุญพละเครื่องย่ำยีกองทัพมาร | เราย่อมทำให้ผู้วิทโทยมีความยินดีด้วยการให้ข้าวที่ตกลงมาจากท้องฟ้าแล้วทำให้พวกเขาเหล่านั้นได้ปฏิภาณ อายุวรรณะ และพละ เป็นต้น แล้วแสดงธรรม | คหบดีวิทวานได้ให้น้ำดื่มที่สะอาด เย็น ชื่นแก่ผู้กระหายน้ำ ให้เขามีความยินดี พอใจแล้ว แสดงธรรมแก่พวกเขาเพื่อให้ละจากความยินดีพอใจในสังสาร แล้วให้ยินดี

¹⁹⁷ ที่อยู่อาศัย หรือ เครื่องรู้ เครื่องต่อต่อ หมายถึงอายตนะภายนอก อารมณ์ภายนอก หรือสิ่งที่ถูกรับรู้ มี 6 ประการ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และ ัมมมารมณ ส่วนอายตนะภายใน ได้แก่ อารมณ์รับรู้ มี 6 ประการ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.", หน้า 546.

¹⁹⁸ อาหารที่ทำให้เป็นคำแล้วกลืนกินดูซึมเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกาย พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 186.

และปรารถนาพุทธธรรม] เขาได้ให้ของเคี้ยวอันประณีตเลิศรส คือ รสหวาน รสเปรี้ยว รสเค็ม รสเผ็ด และรสขมแก่ผู้ต้องการของเคี้ยวมีเลิศรส | ยิ่งไปกว่านั้น คหบดีวิทวานได้แสดงธรรมอันเป็นเหตุให้ได้ลักษณะมหาบุรุษผู้เลิศแก่พวกเขา | ให้นานแก่ผู้ต้องการยานที่มาจากทิศต่างๆ แล้วแสดงธรรมเพื่อให้ขึ้นสู่มหายาน | เมื่อมีผู้ต้องการผ้าเดินทางมาจากทิศต่างๆ ครั้นคหบดีเห็นอย่างนั้นจึงทำจิตสมาธิครู่หนึ่งแล้วมองขึ้นไปบนท้องฟ้า | ผ้าจำนวนมาก (คือ) ผ้าที่ลวดลาย ผ้าไม่มีลวดลาย ผ้าเขียว ผ้าเหลือง ผ้าแดง ผ้าขาว ผ้าแก้วผลึก ตกจากท้องฟ้านั้นมาอยู่ในมือของเขา เขาได้ให้ผ้าประเภทต่างๆ เหล่านั้นแก่ผู้ต้องการผ้า | แล้วแสดงธรรมอันเป็นเหตุได้ไว้บรรณอันละเอียด หมดจด งดงามเปล่งปลั่งตั้งสีทองของพระตถาคตผู้ประเสริฐแก่พวกเขา | เมื่อคหบดีวิทวานให้ทานสิ่งของแก่ผู้มาเพื่อขออุปรณ์ต่างๆ ที่ตนปรารถนา ได้แสดงธรรมที่สมควรแก่พวกเขา ||

ครั้งนั้น เมื่อคหบดีวิทวาน (ได้รู้ว่า) สุนทรเศรษฐีบุตรได้เห็นวิสัยของโพธิสัตว์วิโมกข์อันเป็นอจินไตยอย่างนั้นจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เรา รู้จักเพียงวิโมกข์ที่เกิดจากคลังใจนั้น | เราไม่รู้จักจรยา และไม่สามารถบอกคุณ หรือว่าแสดงปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์ผู้สามารถทำบริวารให้เกิดขึ้นได้ตามใจปรารถนา ผู้มีรัตนปาณี ผู้สามารถปิดโลกธาตุทั้งหมดไว้ได้ด้วยฝ่ามือ และสามารถทำฝนเมฆรัตนประภพต่างๆ ให้ตกลงในท่ามกลางของบริษัทยุทธภาคได้ เพื่อทำการบูชาแต่พระพุทเจ้าด้วยสิ่งของต่างๆ | ผู้ทำฝนเมฆาเครื่องประดับต่างๆ ฝนเมฆาอาคารเรือนยอดต่างๆ ฝนเมฆาผ้าวิจิตรงดงามหลากสี ฝนดนตรีและสังคีตสวรรค์ ฝนเมฆาน้ำหอมชนิดต่างๆ ฝนเมฆาแห่งรูป มาลัย เครื่องลูบไล้ ผงอบน้ำ จิวร ฉัตร ธงชัย ธงผ้า และอุปรณ์ทั้งปวง ฝนเมฆการบูชาพระพุทเจ้าทั้งปวงด้วยการบูชาต่างๆ ทำฝนเหล่านี้ให้ตกในเขตบริษัทยุทธภาคทั้งปวง ในเขตของสรรพสัตว์ เพื่อการบูชาและการเข้าไปปฏิญารับใช้พระพุทเจ้าทั้งปวง และเพื่อการอบรมสั่งสอนสัตว์โลกทั้งปวงให้แก่กล้า ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ในทักษิณานภินี้มีนครชื่อ สิงหโปตะ เป็นที่อยู่ของธรรมเศรษฐีชื่อ รัตนจู่ทะ ท่านจงไปพบเศรษฐีนั้นแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร” ||

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรษฐีบุตร มีใจยินดี รื่นเริง บันเทิง มีปีติโสมนัสเกิดขึ้น เป็นผู้มั่งปรีชญา ได้แสดงความเป็นผู้จะทำความเคารพต่อธรรมของคหบดี แสดงพุทธธรรมทั้งปวงจากการอธิษฐานนั้น แสดงสรรพวิญญูที่เกิดจากผู้มีพุทธธรรมนั้น แสดงความรักในกัลยาณมิตรอันหาประมาณไม่ได้ แสดงขญานอันหาที่สุดยากในกัลยาณมิตรทั้งหลาย การอนุวัตไปตามกำลังอำนาจของกัลยาณมิตร การได้ฟังคำสอนของกัลยาณมิตรด้วยความตั้งใจแล้วทำสัทธินทรีย์ที่เกิดขึ้นเพราะกัลยาณมิตรให้ตั้งมั่น การแสวงหาคำสอนของกัลยาณมิตร

ครั้งเมื่อความรักในกัลยาณมิตรเกิดขึ้นภายในใจของสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนี้ เขาน้อมศีรษะ อภิวัตเทบเท้าของคหบดีผู้มีปรัชญา ทำประทักษิณร้อรอบพันรอบ มองดูท่านอีกครั้งแล้วหลีก ออกไปจากที่ที่อยู่ของคหบดี||

รัตนจตุธรรมเศรษฐี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรมีสติตามระลึกไปใน(กระแสบุญที่มีกระแส)เสมือนน้ำ เห็นบุญเขตนั้นเจริญขึ้นเหมือนนา(เป็นท้องงามของข้าว) เขากำหนดใจเป็นสมาธินึกให้กองบุญ(ขยายใหญ่ขึ้น)ดุจภูเขา [148]ทำให้มีความบริสุทธิ์ผ่องใสแล้วเข้าไปสู่บุญอันเป็นเหมือน(ขึ้นสู่)ฝั่ง ทำให้แหล่งแห่งบุญนั้นปรากฏชัดขึ้น เขามองดูบุญที่เป็นเหมือนขุมทรัพย์นั้น ทำบุญนั้นให้เป็นมณฑลที่มีความบริสุทธิ์ผ่องใส เข้าไปครอบครองกองบุญนั้น ทำให้เป็นบุญมีกำลังมากขึ้น ขณะที่เขากำหนดใจให้เป็นสมาธิอยู่อย่างนี้ ลำดับนั้นเขาก็ได้เดินทางมาถึงเมืองสิงห์โปตะ สุธนเศรษฐีบุตรเที่ยวตามหารัตนจตุธรรมเศรษฐีไปในที่ต่างๆ และได้พบกับเศรษฐีนั้นในร้านตลาด| สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวัตเทบเท้าของรัตนจตุฯ ทำประทักษิณร้อรอบพันรอบแล้วยืนพนมมืออยู่เบื้องหน้าของรัตนจตุฯแล้ว และกล่าวว่า “ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว| แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ข้าพเจ้าขอท่านผู้เป็นอริยะโปรดแสดงโพธิสัตว์มรรคาแก่ข้าพเจ้า เพื่อเป็นมรรคาให้ข้าพเจ้าตั้งมั่นอยู่ในความเป็นสรวชัญ||

ครั้งนั้นแล รัตนจตุธรรมเศรษฐี ได้จับมือสุธนเศรษฐีบุตรแล้วพาเขาไปที่เรือนของตน พร้อมกับกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงดูเรือนที่พักของเรา” | เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรมองดูเรือนนั้นแล้ว จึงได้พบว่าเรือนของเศรษฐีนั้นมีความรุ่งเรือง สว่างไสวยิ่งนัก เรือนนั้นสร้างด้วยทองชมพูนุท มีขนาดใหญ่ และโอ่อากว้างขวาง มีกำแพงเงินล้อมรอบ มีปราสาทแก้วผลึกอันสวยงาม หลังคายอดสูงสร้างด้วยแก้วไพฑูรย์จำนวนหนึ่งหมื่น เสาทำด้วยหินปะการัง มีสิงหาสนะที่ทำด้วยแก้วมุกดาสีแดงเข้มจัดเตรียมไว้แล้ว มีธงรูปสิงห์ทำด้วยแก้วมณีโชติรส เพดานทำด้วยแก้วมณีไพโรจน์ หลังคามุงด้วยชายเหมชालา ประดับด้วยแก้วมณีจินดาจำนวนสองไชย สระบัวทำด้วยหินสีน้ำเงินเข้ม ภายในสระมีน้ำใสเย็น รอบสระมีต้นไม้แก้วรัตนะล้วน เรือนแก้วนี้มีสิบชั้น มีประตูทางเข้า 8 ด้าน| เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรเข้าไปภายในเรือนนั้น ได้สำรวจดูบริเวณภายนอกโดยรอบ| เขาได้เห็นการให้ทานด้วยข้าวและน้ำประเภทต่างๆ ในเรือนชั้นที่หนึ่ง| (เห็น)การบริจาคผ้าประเภทต่างๆ ในเรือนชั้นที่สอง| เห็นการบริจาครัตนารมณ์และเครื่องประดับทุกประเภทที่เรือนชั้นที่สาม| เห็นการบริจาคทานด้วยเครื่องบริโภคและนางแก้วผู้มีความงามที่สุดในพื้นแผ่นดินในเรือนชั้นสี่| เห็นสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ที่ได้ภูมิที่ห้า(สุ

ทุรชยาภูมิ) กำลังสวดสรรเสริญธรรม อยู่ภายในเรือนชั้นที่ห้า เป็นผู้มีกายและใจคิดถึงประโยชน์สุขของชาวโลก กำลังทำศาสตร์ทั้งปวง ธารณีนัย การเข้าสมาธิ การออกจากสมาธิ การเจริญสมาธิให้ เป็นไป และทำญาณโลกให้เกิดขึ้น| ในเรือนชั้นที่หก เขาได้เห็นสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุปรัชญาปารมิตาวิหาร มีปรัชญาลุ่มลึก มีอภิขญาเครื่องเข้าไปสงบสภาวะธรรมทั้งปวง ผู้สามารถเข้าถึง อยู่แห่งธารณีนัยได้ด้วยภูมิสมาธิ มีโคจรปราศจากเครื่องขวางกั้น เข้าถึงอภัยวธรรม กำลังสวดสรรเสริญธรรมพร้อมเพรียงกันอยู่ และบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาปริวรรตสมาธิให้เกิดขึ้น ได้แก่ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ ศานติครรณะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ สรรพศัพทญาณสุวิภักตะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ อจลารรตตะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ วิรชประภาสะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ ทุรโยชนครรณะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ ชคัทโรจนามณฺฑลปะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ อนุคมนยมนฺฑลปะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ สาคครรณะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ สมันตจักขุรูปะปะติลปะระ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ อักขยโกศานุกมะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ สรรพธรรมนยสาคระ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ สรรพศัพทสาครานุกมะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ อสังคปะระติภาณะ ปรัชญาปารมิตามุข ชื่อ ธรรมเมฆาวลัมพานุปุรวาภิลัมภนิลยะ

(เมื่อสุธนเศรษฐีบุตร)บำเพ็ญปรัชญาปารมิตามุขจำนวนหนึ่งล้านอสงไขยเป็นต้น ให้เต็มบริบูรณ์แล้ว เขาพบว่าในบรรดาพระโพธิสัตว์จำนวนอนภิลายปะยะในกลุ่มของบริษัทมณฑลนั้นแม้มีสถานะแตกต่างกันแต่กล่าวคำสวดสรรเสริญพร้อมเพรียงกัน| ในเรือนชั้นที่เจ็ด เขาได้เห็นสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุประติศรุตโกปักษานติ ผู้ได้อุปายญาณ และได้เข้าถึงธรรมเมฆาของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ | ในเรือนชั้นที่แปด เขาได้เห็นสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภิญญาที่ไม่ถูกทำลาย ผู้สามารถไปสู่โลกธาตุทั้งหมดได้ ผู้สามารถเข้าถึงบริษัททุกหมู่เหล่าได้ ผู้มีกายที่สามารถไปสู่ธรรมธาตุทั้งหมดได้ ผู้มีวิชัยเป็นอย่างเดียวกันกับ(พระโพธิสัตว์ผู้อยู่แหบ)ปาพมูลของตถาคตทั้งสิ้น มีกายเข้าถึงเป็นอันเดียวกันกับพุทธกายทั้งสิ้น ผู้เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เจริญที่สุด ในบรรดาบริษัทของพระตถาคต| ในเรือนชั้นที่เก้า เขาได้เห็นสันนิบาตของพระโพธิสัตว์ผู้มีชาติสุดท่าย| ในเรือนชั้นที่สิบ เขาได้เห็นการบำเพ็ญสาครปณิธานของพระตถาคตเจ้าทั้งสิ้นเริ่มตั้งแต่การทำปฐมจิต(ให้เกิดขึ้น) เห็นวิชัยแห่งการแสดงพุทธธรรมทั้งปวง เห็นมณฑลบริษัท(พระโพธิสัตว์)ทั้งปวงในพุทธเกษตร เห็นการประกาศพุทธธรรมทั้งสิ้น และเห็นปณิธานอันแน่วแน่ในการอบรมสั่งสอนชาวโลก||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรเห็นอย่างนี้แล้วจึงได้กล่าวกับรัตนจูฑะอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ท่านทำสิ่งที่เห็นอยู่นี้ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร? ท่านได้ปลูกสร้างกุศลมูลไว้ที่ไหน ทำไมจึงทำให้ท่านได้รับผลอย่างที่เราได้เห็นอยู่นี้?” รัตนจูฑะ กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราระลึกชาติย้อนไปในอดีต (นับ)จาก

กับจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรที่มีในกับนี้ มีพระตถาคตพระนามว่า โลกธาดาวนันทร์ศรีธรรม
ธาดุสมลิ่งกฤตธรรมราชา ได้มาอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้
เสด็จไปดีแล้ว ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก ทรงเป็นสารถีฝึกบรูษผู้ยอดเยี่ยม เป็นครูของมนุษย์และเทวดา
ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม|

ได้ยินว่า พระตถาคตเจ้าพร้อมด้วยเหล่าพระสาวกจำนวนหนึ่งร้อยโกฏิ มีพระสาวกชื่อว่าชฎาน
ไวโรจนะ เป็นเบื้องต้น พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์จำนวนหนึ่งแสนโกฏิ มีพระโพธิสัตว์ชื่อว่า ชฎานสุริยเต
ชะ เป็นพระองค์ได้รับอาราธนาจากพระเจ้าธรรมเมศวรราชให้เสด็จมาสู่อุทยานชื่อว่า มณิธวชพยุหรา
ชะ| เมื่อพระตถาคตพระองค์นั้นเสด็จเข้าไปภายในพระนคร ขณะที่พระองค์เสด็จมาถึงบริเวณกลาง
ตลาด (ขณะนั้น)เราได้เล่นดนตรีและเครื่องดุริยางค์| ได้จุดธูปคันธกุฎิกาเพื่อบูชาแด่พระผู้มีพระภาค
เจ้าพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์และพระสาวก| เพราะอาณิสสส์ที่เกิดจากการจุดคันธกุฎิกานั้น ทำให้ก้อน
เมฆธูปหอมมีรูปพรรณเหมือนกับสรรพสัตว์ต่างๆเกิดขึ้นและมีกลิ่นหอมแผ่ปกคลุมไปทั่วชมพูทวีป
ทั้งสิ้นเป็นเวลาเจ็ดวัน| มีเสียงอันเป็นอจินไตยดังก้องกังวานออกจากก้อนเมฆธูปหอมนั้น(กล่าว
สรรเสริญ) ชั้นอันไพบุลย์ของพระตถาคตทั้งในอดีต อนาคต และปัจจุบัน พระองค์ทรงเป็นสรวิชัย
ปราศจากอาวรณ์เครื่องขวางกั้นทั้งปวง หมัดจดจากละกิเลสพร้อมทั้งวาสนาทั้งปวง พระตถาคต
ทั้งหลายทรงยกย่องว่าเป็นทักษิณาอันยอดเยี่ยม เป็นผู้ใหญ่ในบรรดาผู้เป็นสรวิชัยหาทั้งปวง เป็นที่ให้
เข้าถึงสรวิชัยตา อย่างนี้ คือ เพื่อทำให้กุศลมูลของพวกเราทั้งหลายแก่กล้าและเพื่อทำกุศลมูลของสัตว์
ให้เกิดมีกำลังขึ้นเป็นอจินไตย| เสียงอย่างนี้เกิดขึ้นจากเมฆธูปหอมนั้นเพราะอำนาจของพุทธานุชา
ตุก่อนกุลบุตร เราย่อมโน้มกุศลมูลไปเพื่อเหตุแห่ง(การได้)ฐานะสาม | ฐานะสาม คือ อะไร? คือ เพื่อ
ความสิ้นไปแห่งความทุกข์อันหาที่สิ้นสุดไม่ได้ เพื่อให้ได้การฟังพระสัทธรรม และเพื่อได้เห็น
พระพุทเจ้า พระโพธิสัตว์ และกัลยาณมิตร| ตุก่อนกุลบุตร เราจักเพียงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อประ
ติหตประณิธมณฑลวายุหะ | เราไม่รู้โพธิสัตว์จรรยาและไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นอยู่แห่งคุณ
อันหาประมาณไม่ได้ เหมือนบอรัตนชาติที่มีรัตนะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ ผู้เข้าถึง
สาครพุททกายทั้งสิ้น ผู้มีธรรมเมฆาทุกประการ ผู้ได้บรรลุสาครคุณทั้งปวง ผู้บำเพ็ญสมันตภัทจรรยา
ผู้ยังลงสู่วิชัยแห่งสมาธิทั้งสิ้น ผู้มีกุศลมูลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกุศลมูลของพระโพธิสัตว์ ผู้ได้
วิหารเช่นเดียวกับวิหารของพระตถาคตทั้งปวง ผู้เข้าถึงกาลสาม ผู้ได้ความเป็นอยู่เช่นเดียวกับความ
เป็นอยู่ของชาวโลกทั้งปวงโดยไม่คำนึงถึงความลำบากของตน ผู้ดำรงอยู่ในภูมิที่เป็นวิชัยของสมันต
จักขุทั้งหมด||

ดุก่อนกุลบุตร ท่านจงเดินทางไปที่ทักษิณาบถ ที่นั่นมีชนบทแห่งหนึ่ง ชื่อว่า เวตรมูลกะ มี เศรษฐีผู้หนึ่งอาศัยอยู่ที่นครสมันตमुख นั้นมีชื่อว่า สมันตเนตร ท่านจงไปหาเศรษฐีสมันตเนตรแล้ว สอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของรัตนจู่ทะ เวียนประทักษิณร้อยรอบ พันรอบแล้วเหลียวมองท่านอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกออกไปจากที่ที่ท่านอยู่||

สมันตเนตรคานิกเศรษฐี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร(กำหนดใจให้เป็นสมาธิแล้วตาม)ดูพระพุทธรูปเจ้าจำนวนมากไม่มีที่ สิ้นสุด (น้อมใจ)เข้าไปในสโมสรของพระโพธิสัตว์จำนวนมากหาที่สุดไม่ได้ มีโพธิสัตว์มรรคานัยสว่างไสวหาที่สุดไม่ได้(เกิดขึ้น) มีใจขยายกว้างและมีความเชื่อมั่นในโพธิสัตว์ธรรมนัยหาที่สุดไม่ได้ มีโพธิสัตว์ อธิมุक्तिหมจดดวงไสยงเกิดขึ้น มีโพธิสัตว์อินทรีย์สว่างไสวหาที่สุดไม่ได้ มีโพธิสัตว์อาศยะ¹⁹⁹มีกำลัง ตั้งมั่นถาวรหาที่สุดไม่ได้ (เกิดความคิดใน)การบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา(หนักแน่นมากขึ้น) โพธิสัตว์ ปรนิฐานเกิดขึ้นมีกำลังกล้า มีโพธิสัตว์ธงชัย คือ ไม่มีผู้ใดทำให้ปราศได้ มีโพธิสัตว์ญาณโลกเกิดขึ้น ตลอดต่อเนื่องไม่ขาดสาย เข้าถึงโพธิสัตว์ธรรมที่มีความสว่างไสวหาที่สุดไม่ได้ (เมื่อเขาทำสมาธิอยู่ อย่างนี้) ในที่สุดได้เดินทางมาถึงชนบทที่มีชื่อว่า เวตรมูลกะ เขาได้เที่ยวสอบถามถึงนครชื่อ สมันตमुख ตามทิศต่างๆ โดยรอบ ในเขตเมืองเล็กเมืองใหญ่ ในที่ลุ่ม และในที่สูงและบนยอดเขาสูงชัน ในที่ราบ และในที่ผืนแผ่นดินขรุขระ โดยไม่มีความเบื่อหน่าย ไม่ท้อแท้ แต่มีความบากบั่น พากเพียร ไม่ย่อท้อ ไม่หดหู่ ไม่ปล่อยสติให้หลงลืมจากคำสอนของกัลยาณมิตร มีใจตั้งมั่นจรดจ่ออยู่กับกัลยาณมิตร ตลอดเวลา มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ปล่อยสติ มีความกระตือรือร้นที่จะได้ฟังกัลยาณมิตรและได้พบ กัลยาณมิตร เขาได้เห็นนครสมันตमुखอยู่นอกเขตเมืองสมันตเนตร สมันตमुखนครนี้มีหมู่บ้านเล็กๆ จำนวนหนึ่งหมื่น มีกำแพงเมืองยาว 48 (โยชน์?) | ที่เมืองแห่งนี้ เขาได้พบกับคานิกเศรษฐีชื่อว่า สมันตเนตร เศรษฐีนั้นกำลังเดินไปตามถนนที่เต็มไปด้วยร้านเครื่องหอม| เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้พบกับ เขาแล้วจึงรีบเข้าไปหาและน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเขาแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้จักว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร| สมันต เนตรกล่าวว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วที่ท่านมีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| ดุก่อนกุลบุตร เรารู้จักโรคร้ายที่เกิดขึ้นเพราะมีลมเป็นสมุฏฐาน โรคที่เกิดขึ้นเพราะมีน้ำดีเป็นสมุฏฐาน

¹⁹⁹ ที่อาศัย ใจ มน ความคิด ดำริ พิษะ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 156.

บ้าง โรคที่เกิดขึ้นเพราะมีเสมหะเป็นสมุฏฐานบ้าง โรคที่เกิดจากคนใกล้ชิดทำให้กำเริบก็ดี โรคที่เกิดจากเพราะมีบุคคลอื่นทำให้เกิดขึ้นก็ดี โรคที่เกิดจากมนุษย์ผู้มีเวรต่อกันก็ดี โรคที่เกิดจากบุคคลผู้ไม่เป็นมิตรทำให้เกิดขึ้นก็ดี หรือโรคที่เกิดจากมนตร์ ศาสตรา เวตาล หรือ(ธาตุ)ไฟต่างก็ดี เกิดจาก(ธาตุ)น้ำกำเริบก็ดี โรคที่เกิดจากความกลัว ความหวาดหวั่นของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เราย่อมรู้จักวิธีการรักษาอาการเจ็บไข้เหล่านั้น คือ การทาน้ำมัน การทำให้อาเจียน การทำให้ระบาย การให้อาบ การบงเอาเลือดออก การหยอดยาทางจมูก การอบด้วยไอร้อน²⁰⁰ การบรรเทาความเจ็บปวด การแก้พิษ การรักษาอาการถูกผีสิง การบำรุงกำลัง การล้าง การอบ การฟื้นฟู การขัดผิว การบำรุงกำลัง]

ดูก่อนกุลบุตร ผู้คนจำนวนมากจากทิศทั้งสิบเมื่อมาสู่สำนักของเรา เราย่อมรักษาอาการเจ็บไข้ของพวกเขาคือให้หายขาด | ทำให้พวกเขาหายไข้ ทำให้มีผิวพรรณผ่องใส ให้เครื่องประดับตามสมควร ให้เสื้อผ้าห่อหุ้มศีรษะตามสมควร ทำให้พวกเขามีความยินดีด้วยการให้โภคะและ(เครื่องดื่ม)เลิศรสต่างๆ แล้ว เราย่อมให้ทรัพย์จำนวนมากแก่พวกเขา และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น เราจะแสดงธรรมเพื่อให้ความเขาละความกำหนัดจากราคะ แสดงธรรมเพื่อให้ความเขาละโทสะ ด้วยการพรรณนาคุณของมหาเมตรี แสดงธรรมเพื่อให้ความเขาละโมหะ | เราจะแสดงธรรมเพื่อให้ความเขาละกิเลสที่เป็นสภาคะกัน กล่าวคือการประกาศปริญญานัยอันวิเศษ แสดงเหตุเกิดขึ้นของโพธิจิต กล่าวคือ พุทธคุณกถา เราจะแสดงเหตุเกิดขึ้นของมหากรุณา กล่าวคือ แสดงสังสารทุกข์อันหาประมาณไม่ได้ เราแสดงเหตุแห่งการได้คุณหาประมาณไม่ได้ กล่าวคือการสั่งสมเสบียงบุญและญาณอันไพบุลย์ เราแสดงเหตุเกิดปณิธานของมหายาน กล่าวคือ การอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้แก่กล้า เราแสดงเหตุแห่งการบรรลุสมันตภัทรโพธิสัตว์จรยา กล่าวคือ การเข้าถึง(พุทธ)เกษตรและกัปทั้งปวง เราแสดงเหตุแห่งการได้พุทธสรีระที่ประกอบด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะครบทุกประการ กล่าวคือ ทานปารมิตา เราแสดงเหตุแห่งการบรรลุพุทธะที่บริสุทธิ์อันเป็นเครื่องเข้าถึงภพภูมิกล่าวคือ ศิลปารมิตา เราแสดงเหตุแห่งการได้ตถาคตรูปพรรณอันสว่างไสวและเป็นอจินไตย กล่าวคือ กษานติปารมิตา เราแสดงเหตุเกิดขึ้นของตถาคตสรีระที่ใครๆไม่อาจทำลายไม่ได้ กล่าวคือ วีรยปารมิตา เราแสดงเหตุแห่งการได้อัตภาพของพระตถาคตที่สว่างไสวปราศจากสิ่งครอบงำได้และอยู่เหนือสรรพสิ่ง กล่าวคือ ทยานปารมิตา เราแสดงเหตุแห่งการได้ธรรมสรีระอันบริสุทธิ์ กล่าวคือ ปรัชญาปารมิตา เราแสดงเหตุแห่งการทำอัตภาพของพระพุทธเจ้าอันบริสุทธิ์ให้ปรากฏแก่ชาวโลก กล่าวคือ อุบายเภาศัลยปารมิตา เราแสดงสรีระอันบริสุทธิ์(ที่อยู่)ในใจของชาวโลกตลอดกัปทั้งปวง กล่าวคือ ปณิธานปารมิตา เราแสดงอัตภาพอันบริสุทธิ์

²⁰⁰ (สันสกฤต กรขุปริณาห) การทำให้คนป่วยมีเหงื่อออกโดยนอนบนเตียงที่วางถ่านร้อนไว้ใต้เตียง
ibid., p. 260; p. 594.

ในพุทธเกษตรทั้งปวง กล่าวคือ พลปารมิตา เราแสดงกายอันบริสุทธิ์ที่เป็นเครื่องทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลกตามอริยาตย์ของชาวโลก กล่าวคือ ญาณปารมิตา ได้แก่ สอนให้ลอยห่างออกจากอกุศลธรรมทุกอย่าง เมื่อเราสังเคราะห์พวกเขาด้วยการให้ธรรมทานอย่างนี้แล้ว ย่อมทำการแจกจ่ายทรัพย์และรัตนะจำนวนมาก| ดูก่อนกุลบุตร นอกจากนี้เรายังรู้จักวิธีการปรุงน้ำหอม การอบธูปหอม การทำน้ำปรุง คือ การทำเครื่องหอมชื่ออตุลคันธราช เป็นต้น| รู้วิธีการทำเครื่องหอมต่างๆ เหล่านี้ (คือ) สินธุวาริตคันธราช อชิตาวลิตคันธราช วิโชนคันธราช อรุณวลิตคันธราช กาลานุสาริตคันธราช อรุคสารจันทนคันธราช เมฆาครคันธราช อักโขภยอินทริยคันธราช เป็นต้น| ดูก่อนกุลบุตร นอกจากนี้เรายังรู้จักการทำคันธพิมพา สำหรับวางตั้งไว้ในที่บูชาและที่เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทำให้ทุกคน(ที่มาเข้าเฝ้า)เกิดความปีติเบิกบานใจ||

ดูก่อนกุลบุตร ด้วย(อาณิสงส์ของ)การบูชาด้วยคันธพิมพาที่วางไว้ในที่บูชาและที่เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทำความปีติเบิกบานใจให้เกิดขึ้นแก่ทุกคนนี้ เป็นเหตุให้เราเข้าถึงสำเร็จสมความปรารถนาในสิ่งที่มุ่งหวังทุกประการ เป็นเหตุทำให้เราสามารถสังเคราะห์สรรพสัตว์ได้เป็นจำนวนมาก และมีอสังการมาก| กล่าวคือ เมฆาแห่งอสังการของคันธวิมานและเมฆาอสังการแห่งการบูชาพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งอสังการทุกประการ |ดูก่อนกุลบุตร เมื่อใดที่เราปรารถนาจะบูชาพระตถาคตทั้งหลาย ในกาลนั้นเราจะทำให้เมฆาแห่งคลังเก็บน้ำหอมหาประมาณไม่ได้ให้ปรากฏเกิดขึ้นในธรรมธาตุทั้งสิ้นในทิศทั้งสี่และในบริษัทมณฑลของพระตถาคตทุกพระองค์ แล้วทำอสังการแห่งเมฆาเรือนเก็บน้ำหอมทั้งหมดให้เกิดขึ้นในธรรมธาตุทั้งปวง| นอกจากนี้ เราจะทำอสังการเมฆาแห่งพุทธเกษตรทั้งปวงให้หมดจด อสังการเมฆาแห่งภมิกลิ้นหอม อสังการเมฆากำแพงมิกลิ้นหอม อสังการเมฆาแห่งธรณีประตุมิกลิ้นหอม อสังการเมฆาแห่งหน้าต่างมิกลิ้นหอม อสังการเมฆาแห่งเรือนหลังเล็กมิกลิ้นหอม อสังการเมฆาแห่งพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวมิกลิ้นหอม อสังการเมฆาแห่งฉัตรน้ำหอม อสังการเมฆาแห่งธงชัยน้ำหอม อสังการเมฆาแห่งธงผ้าน้ำหอม อสังการเมฆาแห่งเพดานน้ำหอม อสังการแห่งเมฆาผ้าตาข่ายน้ำหอม อสังการเมฆาแห่งรัศมีมิกลิ้นหอม อสังการเมฆาแห่งโอภาสมิกลิ้นหอม อสังการฝนเมฆามิกลิ้นหอมทุกประเภทเหล่านั้นให้ประดิษฐานอยู่ในธรรมธาตุทั้งหมด| ดูก่อนกุลบุตร เรา รู้จักเพียงธรรมมุขที่เกิดขึ้นจากคันธพิมพาที่วางไว้เพื่อบูชาพระพุทธเจ้าและวางไว้ตามที่ต่างๆ เพื่อทำความยินดีแก่สรรพสัตว์เท่านั้น| เราไม่รู้จักจรรยา และไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นเหมือนพระโพธิสัตว์โภชชยราชา ผู้ทำให้การได้พบเห็นท่านไม่เป็นโมฆะ ผู้ทำให้การฟังธรรมของท่านไม่เป็นโมฆะ ผู้ทำให้การได้อยู่ร่วมกับท่านไม่เป็นโมฆะ ผู้ทำให้การระลึกถึงท่านไม่เป็นโมฆะ ผู้ทำให้การประพฤติตามท่านไม่เป็นโมฆะ ผู้ทำให้การเอยนามของท่านไม่เป็นโมฆะ เพราะการได้เห็นท่านทำให้สรรพกิเลส

ของสรรพสัตว์สงบบราบคาบ เพราะการได้พบเห็นท่านทำให้สัตว์ทั้งหลายถอยออกห่างจากอบายทั้งปวง เพราะการได้เห็นท่านนั้นทำให้สัตว์ทั้งหลายได้ฟังพุทธธรรม เพราะการได้พบเห็นท่านทำให้กองทัพทั้งมวลของเหล่าสัตว์มลายหายไป เพราะการได้พบเห็นท่านทำให้สัตว์ทั้งหลายปราศจากภัยในสังสารทั้งสิ้น เพราะการได้พบเห็นท่านทำให้สัตว์ทั้งหลายปราศจากภัยและได้เข้าสู่ภูมิแห่งสรวัญตา เพราะการได้พบเห็นท่านทำให้สัตว์ทั้งหลายไม่ตกไปในเหวลึก คือ ชราและมรณะ เพราะการได้พบเห็นท่านทำให้สัตว์ทั้งหลายได้เข้าถึงความบรมสุขอันเกิดแต่การได้บรรลุนิพพานตามตา||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเดินทางไปที่ทักษิณาบถ ในที่นั้นมึนครชื่อตาลธวัชซึ่งเป็นที่อยู่ของพระราชอาชญาพราหมณ์ อนละ ท่านจงเดินทางไปเข้าไปเฝ้าพระราชอาชญาพราหมณ์นั้นแล้วทูลถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรนอมศีระชะอภิวัตเทบเท้าของสมันตเนตร แล้วเวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้ว หันกลับมามองดูเขาอีกครั้ง หลีกออกไปจากที่ที่อยู่เขา||

อนลราชา

[155]ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร (กำหนดใจ)ตามระลึกถึงกัลยาณมิตรเหล่านั้นให้ตลอดต่อเนื่อง มนสิการคำสอนของกัลยาณมิตรเหล่านั้น เขาเกิดความคิดขึ้นในใจอย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้ได้กัลยาณมิตร” แล้วทำใจให้เบิกบานด้วยคิดว่า “หากไม่มีกัลยาณมิตรคอยตามคุ้มครองรักษาเราจักไม่อาจทำอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เจริญงอกงามได้” เมื่อพิจารณาอย่างนี้อยู่ ใจของสุธนเศรษฐีบุตรมีความเลื่อมใส มีปราโมทย์ มีปีติ ยินดี รื่นเริง เบิกบาน และมีความสงบ (ใจ)ขยายกว้างขวาง ไม่มีขอบเขต ไม่มีสิ่งขวางกั้น เข้าถึงวิเวก²⁰¹ และเอกัคคตา ทำ(ใจ)เกิดมีกำลัง มีอำนาจ เข้าถึงธรรม ขยายแผ่ไปถึงเกษตร มีจิตกว้างขวางด้วยการเห็นพระพุทธรูป มีใจมนสิการอยู่กับทศพละ| เขาได้เที่ยวแสวงหาไปตามชนบท ตามหมู่บ้าน ตามท้องถื่นต่างๆ จนในที่สุดได้เดินทางมาถึงเมืองตาลธวัช และได้เข้าไปสอบถามชาวเมืองว่าพระเจ้าอนละประทับอยู่ที่ไหน| ชาวเมืองได้บอกกับเขาว่า “ดูก่อนกุลบุตร พระเจ้าอนละประทับนั่งอยู่บนสิงหาสนะและกำลังทรงราชกิจเพื่อบำเพ็ญประโยชน์| พระราชาทรงปกครองชนและประเทศ | ทรงข่มบุคคลที่ควรข่ม ทรงสรรเสริญบุคคลที่ควรสรรเสริญ ทรงให้ลงทัณฑ์

²⁰¹ ความสงบ ความปลีกออก มี 3 ประกาย คือ 1) ภาววิเวก ความสงบทางกาย ได้แก่ อยู่ในที่สงัดก็ตีดำรงอิริยาบถและเที่ยวไปผู้เดียวก็ตี 2) จิตตวิเวก คือ ความสงบใจ ได้แก่ ทำจิตให้สงบผ่องใส สงัดจากนิวรณ์สังโยชน์ และอนุสัย หมายถึงจิตแห่งท่านผู้บรรลุนิพพาน และอริยมรรค อริยผล 3) อูปธิวิเวก คือ ความสงบอูปธิ ได้แก่ ธรรมเป็นที่สงบระงับสังขารทั้งปวง ปราศจากกิเลสทั้ง ๕ ขั้นทั้งก็ตี อภิสังขารก็ตี ที่เรียกว่าอูปธิ หมายถึงอนิพพาน พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 109.

แก่บุคคลผู้ทำความผิด | ทรงวินิจฉัยข้อพิพาท | ทรงปลอมโยนผู้มีความทุกข์ใจ ทรงปราบพวกกบฏ
ทรงบรรเทาความเจ็บไข้ของสัตว์มีปราณ ทรงปราบโจรขโมย ทรงสอนให้งดเว้นจากการแสวงหาสมบัติ
ที่เจ้าของหวงแหน ทรงสอนให้งดเว้นจากมธุรสวาจา (การพูดเท็จ) ทรงสอนให้งดเว้นจากการกล่าวปสุณ
วาจา (การพูดส่อเสียด) ทรงสอนให้เว้นจากผรุสวาจา (การพูดคำหยาบ) ทรงสอนให้เว้นจากสัมภินา
ปลาปะ (การพูดให้แตกแยก) ทรงสอนให้เว้นจากอภิขมา (การเพ่งเล็งอยากได้ของของคนอื่น) ทรง
สอนให้เว้นจากพยาบาท (การปองร้าย) ทรงสอนให้เว้นจากมิจฉาทิฐิ

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าเฝ้าพระเจ้าอนละ | เขาได้เห็นพระเจ้าอนละกำลังประทับนั่ง
อยู่บนอาสนะมหารัตนสิงหาสน์ประดับด้วยแก้วนารายณวัชระ (ปูลาดบน) ตั้งทำด้วยแก้วมณีจำนวน
มากนับอสงไขยไม่ได้ ตกแต่งด้วยรูปสลักที่ทำด้วยแก้วจำนวนมาก เบาะที่นั่งหุ้มด้วยผ้าที่ทอด้วยด้าย
ทำจากทองล้วน เรืองรองด้วยด้วยประทีปแก้วมณีจำนวนมาก ส่วนอาสนะดอกบัวทำด้วยแก้วมณี
ศิราษ (เบาะ) หุ้มด้วยผ้าทิพย์รัตนะจำนวนมาก มีกลิ่นหอมของธูปหอมหลากชนิด ประดับธงชัยและกั้น
ฉัตรจำนวนหนึ่งแสน มีธงผ้าทอด้วยแก้วรัตนะผูกไว้บนยอดเสาสูงจำนวนหนึ่งแสน ประดับช่อดอกไม้
และพวงมาลัยดอกไม้แก้วดงามวิจิตร ม่านเพดานทำด้วยแก้วทิพย์รัตนะหลายชนิด พระองค์เป็น
พระราชาหนุ่ม มีรูปร่าง น่ารัก น่ารัก น่ารัก พระเศวตมีสีดำนสนิท ขดเวียนขวา มีกระหม่อมตั้งสูง
เหมือนฉัตร พระเศียรตั้งตรง พระนลาฏกว้าง นัยน์ตามีสีดำนสนิท พระเนตรกลมโตเหมือนดวงตาลูกโค
พระนาสิกตั้งสูงเป็นสันมีปลายงุ้มงาม ริมพระโอษฐ์มีสีแดงงามเหมือนสีดำนถึงสุก มีพระทนต์ 40 ซี่
เรียงชิดติดกันเรียบเสมอ สีขาวงามครบถ้วนบริบูรณ์ พระหนุเหมือนคางสิงห์ โหนกแก้มมีเนื้อเต็มนูน
พระขนงยาวโค้งงามได้รูปเหมือนคันศร มีขนอ่อนสีเหมือนพระจันทร์อยู่บนพระนลาฏ พระกรรมห้อย
ยาว พระพักตร์อวบอ้อมเหมือนพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ พระศอเป็นปล้องกลมงาม มีสัญลักษณ์ศรีวิตส์
ปรากฏอยู่ที่พระอุระ พระกายท่อนบนกำยำเหมือนกายสิงห์ ไหล่มีเนื้อเต็มนูน พระกายสมส่วนได้รูป
งาม แขนห้อยยาวลงข้างลำตัว ลายนิ้วมือสานกันเป็นตาข่าย พระหัตถ์ทั้งสองและพระบาททั้งสองมี
ลายจักรระ ฝ่าพระหัตถ์และพระบาทมีสัมผัสอ่อนนุ่ม มีเนื้อทั้งเจ็ดแห่งเต็มนูน เมื่อยืนตรงมีลำตัวได้
สัดส่วนงดงามเหมือนวัชระ ออกกว้างลำตัวสูงใหญ่²⁰² ต้นขาเรียวยาว ภูษติคหะซ่อนอยู่ในฝัก พระ
ขงฆ์เรียวยาวเหมือนแข่งทราย นิ้วพระหัตถ์ และนิ้วพระบาทยาว สันเท้ายาว มีรัศมีแผ่กว้าง พระฉวี

²⁰² ศัพท์เดิมคือ พุทฺทชุกาตระ ในปฐมสมโพธิกถาอธิบายว่ามีกายตรงตั้งกายพรหม ไม่ค้อมไป
ข้างหน้าหรือข้างหลังเกินไป ไม่เอียงไปทางซ้ายหรือขวามากเกินไป(พฺรหฺมชุกตฺโต) สมเด็จพระสังฆราช(ปฺสุสเทว),
ed., พระปฐมสมโพธิ (ร.ศ. 124), p. 20.

ละเอียดเนียนนุ่มเปล่งปลั่งเหมือนทอง ขนแต่ละเส้นเวียนเป็นทักษิณาวรรต มีปริณทลเหมือนต้นนิโครธ พระสรีระประกอบด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะดังกล่าวมานี้

ที่พระเศียรทรงมงกุฎทำด้วยแก้วมณีจินดาราช พระนลาฏมี(ขนอ่อนขดเป็นรูป)พระจันทร์เสี้ยว มีสีเหมือนสีทองชมพูท ทรงกมลท่วงทำด้วยแก้วอินทนิลสีเขียวเข้ม พระอุระประดับด้วยมีทับทรวงและสังวาลทำด้วยแก้วอนันตมณี ทรงกำไลแขนทำด้วยแก้วที่งดงามกว่าของทิพย์ กั้นด้วยฉัตรแก้วขนาดใหญ่ มีด้ามทำด้วยแก้วมณีจินดาและแก้วไพฑูรย์สุกใส และซี่(ของฉัตร)หนึ่งหมื่นทำด้วยแก้วฝ้าคลุมฉัตรทำด้วยทองชมพูท ดุมทำด้วยแก้วมณีโชติรสมีประกายเจิดจ้า ประดับกระดิ่งแก้วเมื่อมีลมพัดจะมีเสียงดังกังวานไพเราะ มีแก้วมณีดวงใหญ่อันเป็นเครื่องหมายของความเป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ส่องแสงรัศมีสว่างไสว ทรงมีอำนาจการปกครองเหนืออาณาจักรอื่น พระองค์เป็นพระราชผู้ยิ่งใหญ่เพราะไม่ต้องหวาดระแวงภัยของอาณาจักร สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นสันนิบาตของอำมาตย์ของพระเจ้าอนลชนั้นจำนวนหนึ่งหมื่นคนที่กำลังนั่งประชุมปรึกษาราชกิจ||

เขาได้เห็นเหล่าบุรุษผู้ตัดสินใจความหนึ่งหมื่นคนชุมนุมกันอยู่เบื้องหน้า บุรุษเหล่านี้แต่งกายเหมือนนายนิรยบาล บุรุษแห่งยมโลก มองดูน่าเกรงขาม ดุดัน น่ากลัว มีนัยน์ตาแดงกำ ปากกว้าง ริมฝีปากสามชั้น(ริมฝีปากหนา?) ในมือถือเครื่องประหารประเภทต่างๆ ได้แก่ ดาบ ขวาน หอก ตะบอง แหวน และหลาว สรีระและใบหน้าของบุรุษเหล่านี้มีผิดแปลกประหลาด มีผิวสีดำเหมือนเมฆ เสียงดุร้ายน่ากลัว ปราศจากความปราณี กล่าววาจาเสียงดังทำความหวาดกลัว สะดุ้ง และความหวั่นใจเกิดขึ้นแก่สัตว์นั้บแสน ชมขุสัตว์ผู้ควรชมขุ | ในที่นั่นเอง สุธนเศรษฐีบุตร ได้เห็นผู้คนที่ยังมีชีวิตจำนวนหนึ่งแสนคน บุคคลเหล่านี้ได้แก่ พวกโจร พวกก่อความเดือดร้อนให้แก่คนอื่นและตนเอง พวกลักขโมยสิ่งของและโภคะของผู้อื่น พวกดักปล้นคนเดินทาง พวกเผาหมู่บ้าน นคร นิคม พวกฆ่าตระกูล พวกตัดช่องลักขโมย พวกทำการหลอกลวง พวกวางยาพิษ พวกฉ้อโกง นักฆ่า คนเป็นชู้กับภรรยาคนอื่น พวกกระทำผิด พวกมีเจตนาร้าย พวกทำความชั่วทารุณโหดร้าย เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ถูกจองจำแน่นอนหนาด้วยเครื่องจองจำห้าอย่าง(ได้แก่ ใส้ตรวนที่เท้า มัดเท้าติดข้อไม้ ใส้โซ่ล่ามคอ ใส้คาไม้ที่คอทับโซ่มือสองข้างสอดเข้าไปในคาน) ถูกนำตัวไปยังสำนักของพระราช | สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระราชตัดสินให้ลงทัณฑ์บุคคลเหล่านั้นตามสมควรแก่ความผิดที่พวกเขากระทำ| ด้วยอาญาของพระราช บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการตัดมือและเท้า บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการตัดหูและจมูก บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการควักดวงตาออก บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการตัดอวัยวะน้อยใหญ่และศีรษะ บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการเผาทั้งเป็น บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการฟันลำตัวให้ขาดจากกัน หรือทำให้พิการ หรือเผา(ด้วยไฟ) หรือราดด้วยน้ำกรด เป็นต้น

ในที่นั่งสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นความโหดเหี้ยม ทารุณ โหดร้าย ความเจ็บปวด ความหดหู่ใจ การทำโทษหนักจนถึงแก่ความตาย เกิดขึ้นเป็นไปในที่แห่งนั้น| ส่วนบริเวณลานประหาร เขาได้เห็นชิ้นส่วนอวัยวะ เช่น มือ เท้า ตา หู จมูกและศีรษะที่ถูกนำมากองรวมกันมีขนาดใหญ่เท่าภูเขา| เขาได้เห็นเลือด (ที่เกิดจากการลงทัณฑ์)ไหลมารวมกันมีขนาดใหญ่เท่ากับสระที่มีความกว้างสามโยชน์และลึกสามโยชน์

เขาได้เห็นศพของคนตายแล้ว(เพราะ)ถูกตัดอวัยวะและศีรษะจำนวนหลายแสนถูกฝูงสุนัขจิ้งจอก ฝูงกา ฝูงแร้ง ฝูงเหยี่ยวกำลังรุมจิกกินเป็นอาหาร| เขาเห็นซากศพบางพวกกำลังอืดพอง มีสีเขียวคล้ำ เป็นต่อมเป็นพอง น่ารังเกียจยิ่งนัก|

เขาได้ยินเสียงร้องไห้คร่ำครวญของนักโทษที่กำลังจะถูกประหารชีวิตและนักโทษที่กำลังถูกทรมานด้วยวิธีต่างๆ เป็นที่น่าเวทนาสงสารยิ่งนัก เสียงดังราวกับเสียงร้องระงมซึ่งแช่อยู่ในสังขามหานรกณั้น||

เพราะได้เห็นการทารุณ โหดร้าย รุนแรงอย่างนี้ สุธนเศรษฐีบุตรจึงมีความคิดเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า “เราเป็นผู้มีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิอันเป็นเหตุให้บำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อสรรพสัตว์ และเป็นเหตุให้แสวงหาโพธิสัตว์จรรยา และเป็นเหตุให้สอบถามกัลยาณมิตรทั้งหลายว่า พระโพธิสัตว์ควรทำแต่กุศล(กรรม)และควรละเว้นจากการทำอกุศล(กรรม)มิใช่หรือ? | ก็แต่ว่าพระราชอาพระองค์นี้ชะรอยจะเป็นผู้มีกุศลธรรมเสื่อมแล้วหนอ พระราชาพระองค์นี้ทรงกระทำความกรรมมีโทษมาก มีจิตชั่วร้ายปฏิบัติเพื่อทำลายชีวิตของผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่น ปราศจากความเห็นใจผู้อื่น พระองค์จะต้องเข้าถึงทุกติเป็นแน่แท้| จะให้เราฟังโพธิสัตว์จรรยาจากบุคคลผู้กระทำความกรรมเช่นนี้หรือ?” เมื่อพิจารณาและมนสิการอย่างนี้อยู่ได้เกิดความคิดที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นขึ้นภายในใจ มีมหากรุณาเกิดขึ้นแรงกล้าและขยายกว้างขวางยิ่งขึ้น เทวดาบนท้องฟ้าเบื้องบนพากันกล่าวกับเขาอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านระลึกถึงอนุศาสน์ของกัลยาณมิตรที่ท่านถุชิโยชฌายะสอนไม่ได้หรือ?” สุธนเศรษฐีบุตรแหงนหน้ามองขึ้นไปบนฟ้าแล้วกล่าวว่า “เรายอมระลึกได้” | เทวดากล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงอย่าได้มีความลังเลสงสัยในอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร| กัลยาณมิตรทั้งหลายยอมชี้นำไปสู่หนทางที่ถูกต้องและยอมไม่ชักนำไปในทางผิด| ดูก่อนกุลบุตร ความจริง ญาณเป็นเครื่องประพตฺติอุปายเภาศัลยะของพระโพธิสัตว์นั้นเป็นอจินไตย| และญาณเครื่องสงเคราะห์ชาวโลกก็เป็นอจินไตย| ญาณเครื่องอนุเคราะห์สัตว์เป็นอจินไตย| ญาณเครื่องห้ามชาวโลกให้เว้นจากความชั่วเป็นอจินไตย| ญาณเครื่องส่งเสริมชาวโลกให้ทำความดีเป็นอจินไตย | ญาณเครื่องสงเคราะห์ชาวโลกเป็นอจินไตย| ญาณเครื่องทำให้สัตว์โลกมีความหมดจดเป็นอจินไตย| ญาณเป็นเครื่องปกป้องคุ้มครอง

ชาวโลกเป็นอินไตย| ญาณเครื่องทำให้สัตว์โลกมีความเข้าใจถูกต้องเป็นอินไตย| ญาณเครื่องอบรมสัตว์โลกให้แก่กล้าเป็นอินไตย| ญาณเครื่องอบรมสั่งสอนสัตว์โลกเป็นอินไตย| ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไปเถิด จงสอบถามว่าโพธิสัตว์จรยากับพระราชาพระองค์นั้นเกิด”||

ครั้งนั้นแล เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้ฟังคำของเทวดาแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระเจ้าอนละ | เมื่อเข้าไปแล้วน้อมศีรษะลงอภิวัตแทบพระบาทของพระราชา เวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องพระพักตร์ กราบทูลอย่างนี้ว่า “ขอเดชะ พระองค์ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว | แต่ว่าข้าพเจ้าไม่รู้ว่ พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร | ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวัตและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ ขอพระองค์ผู้เป็นอริยะจงบอกข้าพเจ้าว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร”||

ครั้งนั้น ได้ยินว่า เมื่อพระเจ้าอนละทรงบำเพ็ญราชกรณียกิจเสร็จแล้ว พระองค์เสด็จลงจากพระแท่นสิงหาสนะ ยืนพระหัตถ์ข้างขวาไปสัมผัสที่สุธนเศรษฐีบุตรแล้วทรงนำเข้าไปภายในเมืองตาลวชะ| เมื่อพระราชานั้นพาสุธนเศรษฐีบุตรเข้าไปภายในพระนครแล้ว พระองค์ได้ประทับนั่งที่พระแท่นแล้วกล่าวว่า “ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงดูเครื่องบริโภคที่อยู่ภายในปราสาทนี้เถิด” | เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรหันไปมองดูปราสาทใหญ่โต กว้างใหญ่ เขาเห็นกำแพงแก้วล้อมรอบปราสาทเจ็ดชั้น มีปราสาทแก้วมณีหลายชนิด ที่หลังคามีอาคารเรือนยอดทำด้วยแก้วจำนวนหนึ่งแสนหลัง ปราสาทสว่างไสวรุ่งโรจน์ด้วยรัศมีของแก้วมณีอินไตย เสาปราสาททำด้วยแก้วมุกดาสีแดงตกแต่งด้วยแก้วมณีประเภทต่างๆ สิงหาสนะทำด้วยแก้วปะการังประดับด้วยแก้วอื่นอีกนับแสน ยกธงชัยที่ทำด้วยแก้วมณีโชติรส ม่านเพดานทำด้วยแก้วมณีไพโรจน์ หลังคาทำด้วยข้ายแก้วมณีจินดา ประดับด้วยแก้วมณีอันวิจิตรนับอสงไขย มีสระดอกบัวทำด้วยแก้วมรกตสีเขียวเข้มเหมือนน้ำในสระอนโณดาต²⁰³ มีต้นไม้อันวิจิตรรายล้อมโดยรอบ | สุธนเศรษฐีบุตรเห็นเหล่าสตรีที่เป็นนางสนมจำนวนสิบโกฏิ สตรีเหล่านั้นมีรูปร่างงดงาม น่าเลื่อมใส น่ามอง มีผิวพรรณผ่องใสงดงามอย่างยิ่ง แต่ละนางมีความฉลาดรอบรู้ในทุกสิ่ง แต่ละนางเกิดขึ้นเอง มีไมตรีจิต เป็นผู้คอยรับใช้ใกล้ชิด||

²⁰³ (สันสกฤต สระอนวตปตะ) เป็นชื่อของสระใหญ่มีน้ำใสสะอาด มีประกายดุจแก้วผลึก เป็นสถานที่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันต์ชำระกาย และเป็นสถานที่เหล่าเทวดา และยักษ์มักแวะเวียนมาที่สระแห่งนี้ เป็นหนึ่งในสระใหญ่ทั้ง 7 แห่งได้แก่ 1) สระอนโณดาต 2) สระกันนมนุททะ 3) สระรถการะ 4) สระฉัททันตะ 5) สระกุนาละ 6) สระมันทากินี 7) สระสีหปปาตะ Malalasekera, "Dictionary of Pali Proper Names.", p.p. 96-99.

ครั้งนั้นแล พระเจ้าอนละ ตรัสถามสุนทรเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านมีความคิดเห็นเป็นอย่างไรในข้อว่า คนทำกรรมชั่วจะมีอานิสงส์ที่มีความประณีตได้หรือไม่? (คนทำกรรมชั่ว)จะได้อัตภาพที่งดงามอย่างนี้หรือ จะมีบริวารที่น่าอัศจรรย์อย่างนี้หรือ จะมีมหาโภคะมากอย่างนี้หรือ จะเข้าถึงความเป็นผู้มีอำนาจมากอย่างนี้หรือ?” | สุนทรเศรษฐีบุตร กราบทูลว่า “ขอเดชะ พระองค์ผู้เป็นอริยะ (คนทำกรรมชั่ว)ย่อมไม่ได้อานิสงส์อย่างนี้พระเจ้าข้า” พระราชาตรัสว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุนิพพานแล้ว วิโมกข์ชื่อว่า มายาคตวิโมกข์ เท่านั้น | ดูก่อนกุลบุตร สัตว์ทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การปกครองของเรา (หาก)เป็นผู้ทำลายชีวิตของผู้อื่น ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ ประพฤติผิดในกาม กล่าววาจาเท็จ กล่าววาจาใส่ร้าย กล่าวคำหยาบ กล่าววาจาทำให้เกิดความแตกแยก มีอภิษณาลัมพะ มีใจอาฆาตพยาบาท เป็นมิถนาคิณี ทำกรรมชั่ว ทุจริต โหดเหี้ยม มีปกติประพฤติอกุศลกรรมต่างๆ | พวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถยับยั้งความคิดต่ำทราม เว้นขาดจากกรรมชั่วไม่ได้ จึงเว้นการทำบาปไม่ได้ | ดูก่อนกุลบุตร เพื่อทำหิตประโยชน์ด้วยการสอน และเพื่ออบรมบุคคล(บาป)เหล่านั้นให้มีความแก่กล้าในความดี เรานั้นต้องไม่มีมหากรุณา | เราต้องฆ่าคนทำผิดที่ถูกสมมติขึ้น ด้วยการสมมติเหตุการณ์ขึ้น เราแต่งตั้งบุรุษผู้วินิจฉัยโทษแก่ผู้กระทำอกุศลกรรมบถ เราจำลองเหตุการณ์ให้เป็นตัวอย่าง | เราสั่งให้ทำการตัดมือตัดเท้า ตัดหู ตัดจมูก ตัดศีรษะ และการประหารชีวิต สั่งให้มีเหตุการณ์ที่มีผู้ได้รับทุกขเวทนาอันแสนสาหัสเพื่อแสดงให้เห็นการเสวยวิบากของกรรม(ชั่ว)นั้น | และเมื่อคนเหล่านั้นได้เห็นสิ่งที่เราให้สมมติขึ้นย่อมเกิดความสังเวช เกรงกลัว และมีความหวาดหวั่น(ต่อการทำชั่ว) พวกเขาย่อมมีความเกรงกลัว ไม่กล้าทำความชั่ว | ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเรารู้ว่าพวกเขาเหล่านั้นมีกายสันสะท้านและเกิดความเกรงกลัวเพราะอุบายนี้แล้ว เราย่อมสอนให้เว้นจากการทำอกุศลกรรมบถสิบ แล้วให้ประกอบกุศลกรรมบถสิบ สอนให้พวกเขาเข้าไปสู่ฝั่งอันเกษมจากโยคะ ที่ปราศจากทุกข์ทั้งปวง และเข้าถึงความสุขแห่งความเป็นสรวิชัย |

ดูก่อนกุลบุตร เราไม่ได้ทำการเบียดเบียนใครๆ แม้ด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ | (เพราะจะทำให้)เราเข้าถึงทุกข์หาที่สิ้นสุดไม่ได้ในอเวจี | ดูก่อนกุลบุตร เราไม่ปรารถนาที่จะเป็นผู้ทำความทุกข์ให้เกิดแก่สัตว์เดรัจฉานเพราะความประมาทอันเป็นเหตุทำความเดือดร้อนแก่สัตว์ตัวเล็กๆ เช่น มดแดงมดดำแม้เพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของขณะจิต จะต้องกล่าวอะไรถึงความทุกข์ของมนุษย์ผู้สามารถที่จะทำประโยชน์ยิ่งใหญ่ คือ การปลุกกุศลกรรมในบุญเขต | ดูก่อนกุลบุตร แม้ขณะที่กำลังหลับฝันอยู่ เราย่อมไม่ประพฤติอกุศล(กรรม) จะต้องกล่าวอะไรถึงขณะมีสติรู้ตัวอยู่แล้ว | ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุนิพพานแล้ว วิโมกข์นี้เท่านั้น | เราไม่รู้อริยา และไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ที่บรรลุนุตปตติกษานติธรรม ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในภพทั้งปวงด้วยธรรมมายา ผู้เกิดจากโพธิสัตว์จรยาเหมือนสมมติ ผู้รู้สรรพสิ่ง

ว่าเพียงภาพสะท้อน(ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง) ผู้รู้แจ้งธรรมตาว่าเป็นเหมือนความฝัน ผู้ไปตามวิถีของธรรมธาตุโดยไม่เข้าไปยึดติดอยู่ ผู้ได้บรรลุข่ายแห่งจรรยาก็เป็นเหมือนชายอินทรี ผู้มีวิชัยแห่งญาณโคจรเป็นไปไม่มีอารมณ์(เครื่องกั้น) ผู้เข้าสู่สมาธิสมันตโมสร ผู้ทำธารณีให้เป็นไปได้ตามอำนาจของตน||

ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไปเถิด ที่ทักษิณาทนแห่งนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อสุประภา เมืองนี้เป็นที่อยู่ของพระราชอาชญาว่า มหาประภา ท่านจงไปเข้าเฝ้าพระราชามหาประภา แล้วจงทูลถามพระองค์ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาและควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ถวายบังคมพระเจ้าอนละแทบพระบาทด้วยเศียรเกล้า ทำประทักษิณร้อรอบพันรอบแล้วหันกลับไปมองพระองค์อีกครั้งแล้วหลีกออกไปจากที่ประทับ||

มหาประภาราชา

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร (กำหนดใจ)ตามระลึกถึงญาณมาช้านานอยู่น้อมใจไปในโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ มายาคตานัน พิจารณาสภาวะของมายาคตา กำหนดใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกรรมมายาสมตานั้น ตรัสระลึกกรรมมายาสมตานั้นอยู่ พิจารณาการอบรมสั่งสอนธรรมอยู่ ตามระลึกถึงความสว่างที่เกิดจากญาณอันเป็นอจินไตยนั้นอยู่ ทำมายาธรรมให้เจริญด้วยปณิธานไม่มีสิ้นสุด กลั่นธรรมตาในการบำเพ็ญจรรยที่ไม่ติดข้องนั้นให้หมดจด พิจารณาอาการของกรรมมาช้านานในอดีตอนาคต และปัจจุบัน พร้อมกับเที่ยวสอบถามทางไปสู่ชายแดนทางด้านตะวันออก ตามหาในทิศน้อยใหญ่ ในที่ราบ ที่สูง ในทางเรียบ และทางสูงชัน ทางน้ำ ทางบก บนเขา ซอกเขา หมู่บ้าน ตำบล นิคม นคร พรมแดน โดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยทั้งกาย และไม่มีใจท้อแท้ ในที่สุดได้เดินทางมาถึงชายแดนมหานครแห่งหนึ่ง จึงเข้าไปสอบถามว่า พระเจ้ามหาประภาประทับอยู่ที่ไหน มหาชนได้ชี้บอกแก่เขาว่า “ดูก่อนกฤษบุตร ที่นี่คือมหานครสุประภา พระเจ้าสุประภาประทับอยู่ที่นี้”||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรเข้าไปภายในมหานครนั้น ครั้นเมื่อเขาได้เห็นมหานครนั้นแล้ว มีใจรื่นเริง บันเทิง เกิดความปีติ เบิกบาน มีโสมนัสเกิดขึ้น ใคร่ครวญอยู่ว่า “กัลยาณมิตรอยู่ที่ไหนหนอ? ในวันนี้ เราจะได้พบกัลยาณมิตรผู้นี้ เราจะได้รับฟังโพธิสัตว์จรรยจากกัลยาณมิตรผู้นี้ (โพธิสัตว์จรรยอัน)เป็นโพธิสัตว์ปฏิบทา เป็นโพธิสัตว์ธรรมตาอันเป็นอจินไตย เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ได้โพธิสัตว์คุณอันเป็นอจินไตย เป็นกำลังอจินไตยของพระโพธิสัตว์ เป็นโพธิสัตว์สมาธิสุขวิหารอจินไตย เป็นเครื่องประดับคือวิโมกข์อันเป็นอจินไตยของพระโพธิสัตว์ เป็นความหมดจดในการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรย| เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรมนสิการอย่างนี้อยู่ เขาได้เดินทางมาถึงมหานครสุประภา| เมื่อเข้าไปภายในมหานครสุประภา เขาพบว่า มหานครแห่งนี้มีความมั่งคั่งมั่งมีวิจิตรอย่างยิ่ง มหานครสร้างด้วยรัตนเจ็ดชนิด คือ ทอง เงิน ไพฑูรย์ แก้วผลึก ทับทิม มรกต และแก้วปะการัง มีกำแพงเมืองทำด้วย

แก้วเจ็ดชนิด พื้นสระน้ำด้านล่างเกลี่ยด้วยทรายสีทอง ปลูกบัวหลวง บัวสาย บัวขาว ออกดอกเต็มสระ มีผิงจันทร์หอมลอยบนผิวน้ำ มีแถวต้นตาลแก้วรัตนะทั้งเจ็ด บริเวณโดยรอบมีปราการแก้ววัชระ 7 ชั้น ได้แก่ คือ ปราการแก้วสิงหามันตวัชระ ปราการแก้วปราจิตวัชระ ปราการแก้วนิรเวธวัชระ ปราการแก้วทุโรธวัชระ ปราการแก้วอสังควัชระ ประการแก้ววัชระสังขาลครรภ์ ปราการแก้ววิโรธวัชระ | มหาปราการวัชระทั้งเจ็ดชั้นนี้ประดับด้วยแก้วมณีจำนวนหลายอสงไขย ขอบกำแพงแต่ละชั้นตกแต่งไว้ต่างกัน (ดังนี้) งามข้างประดับทองชมพูท งามข้างประดับแก้วมณีและเงิน งามข้างแกะลวดลายประดับด้วยแก้วมณีและแก้วไพฑูรย์ งามข้างแกะลวดลายฝังแก้วมณีและแก้วผลึก งามข้างประดับแก้วมณีและแก้วโป่งขาม งามข้างประดับแก้วมุกดาและทับทิม งามข้างประดับแก้วมุกดาและหินปะการัง|

มหานครแห่งนี้มีประตูเมืองแปดด้าน (แต่ละด้าน) หางกันสิบโยชน์ ประตูทางเข้าแต่ละด้านมีความวิจิตรงดงาม (ประตูทางเข้าแต่ละแห่ง) สร้างด้วยรัตนะเจ็ดชนิด | และมหานครนี้มีอาณาบริเวณกว้างขวาง มีสัณฐานเป็นรูปทรงแปดเหลี่ยม พื้นดินที่ตั้งเมืองเป็นแก้วไพฑูรย์สีเข้ม | ภายในมหานครมีถนนใหญ่สายหลักจำนวนสิบโกฏิ สองฝั่งของถนนแต่ละสายมีมหาปราสาทหลังใหญ่จำนวนหนึ่งแสน สร้างด้วยแก้วรัตนะชนิดต่างๆ จำนวนไม่น้อย ประดับด้วยฉัตร ธงชัย ธงผ้า ที่ทำด้วยรัตนะ ภายในมีอุปกรณ์ทุกประเภท มีชาวเมืองอาศัยอยู่จำนวนหลายนियุตะ ||

(ภายใน)มหานครมีปราสาทแก้วมณีปนทองจำนวนหนึ่งอสงไขย (ปราสาทบางละแห่ง) มีภูภาคารทองชมพูทจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วจำนวนอินไตยคลุมด้วยผ้าชายทอดด้วยแก้วมณีและไพฑูรย์ (บางแห่ง) มีภูภาคารเงินจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยผ้าชายทอดด้วยทับทิมและแก้วมุกดา (บางแห่ง) มีภูภาคารแก้วไพฑูรย์จำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยผ้าชายทอดแก้วมณีและแก้วลวดลายวิจิตร (บางแห่ง) มีภูภาคารแก้วผลึกจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยผ้าชายแก้วกรรมณีราชผินใหญ่ (บางแห่ง) มีภูภาคารแก้วมณีรุ่งโรจน์ที่สุดในโลกจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยผ้าทอดด้วยแก้วมณีราชอาทิตย์ครรภ์ (บางแห่ง) มีภูภาคารแก้วอินทนิลจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยผ้าทอดด้วยแก้วมณีราชศิริ (บางแห่ง) มีภูภาคารแก้วมณีสาครราชจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยผ้าทอดด้วยแก้วมณีไรชชยอปราชัย (บางแห่ง) มีภูภาคารไม้จันทร์กาลานุสารีจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยดอกไม้ธมพรซึ่งเป็นดอกไม้ที่เกิดในสวรรค์ (บางแห่ง) มีภูภาคารทำด้วยไม้มีกลิ่นหอมชื่อคันธราชจำนวนอสงไขยประดับด้วยแก้วอินไตยคลุมด้วยดอกไม้สวรรค์ประเภทต่างๆ

ซุ้มประตู(ของปราสาท)ทำด้วยแก้วจำนวนมาก มีเวทีทำด้วยแก้วทั้งเจ็ด มีแถวต้นตาลแก้วรัตนะล้อมรอบ| ที่ซุ้มประตูแก้วและผ้าตาข่ายประดับด้วยสร้อยแก้วมณีรัตนะที่ร้อยด้วยด้ายทำด้วยแก้ว ที่สร้อยแก้วรัตนะมีระฆังทองผูกห้อยไว้ และที่ระฆังทองประดับด้วยพวงแก้วทำลวดลายวิจิตร และที่พวงแก้วประดับด้วยข่ายกระดิ่งแก้ว หลังคาซุ้มประตูทางเข้ามุงด้วยข่ายดอกไม้ประดับด้วยแก้วจำนวนมาก โยง เพดานวัชระจำนวนมาก โยง รัตนะจำนวนมาก โยง และเพดานฉัตรแก้วจำนวนมาก โยง เพดานกุฎาคารแก้วจำนวนมาก โยง เพดานมาลาดอกไม้แก้วจำนวนมาก โยง ยกธงชัยแก้วและธงผ้าแก้วหลากชนิด||

ปราสาทที่ประทับของพระเจ้ามหาประภาะ ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของมหานครสุประภาะ| ปราสาทนี้สร้างด้วยรัตนะเจ็ดชนิด มีกำแพงยาวด้านละสี่โยชน์ มีเวทีทำด้วยแก้วทั้งเจ็ด บริเวณโดยรอบของเวทีมีข่ายกระดิ่งแก้วเจ็ดชนิด กระดิ่งมีเสียงดังกังวานไพเราะยิ่ง มีแนวต้นตาลแก้วทั้งเจ็ด มีกุฎาคารจำนวนหนึ่งแสนประดับให้สวยงามทำด้วยแก้วชนิดต่างๆจินไตย มีสระบัวทำด้วยแก้วจำนวนมาก มีบันไดทางลงสี่ด้านก่อด้วยอิฐที่เป็นแก้วรัตนะ ในสระมีน้ำใสสะอาด ปลูกดอกบัวสวรรค์ ดอกบัวหลวง ดอกบัวสาย ดอกบัวขาว พื้นสระด้านล่างเกลี่ยด้วยทรายสีทอง รอบสระแห่งนี้ปลูกไม้ดอกและไม้ผลโดยรอบ มีเสียงสุกษาเจื้อยแจ้วไพเราะเสนาะโสตยิ่งนักราวจะว่าเป็นวิมานของเทพสวรรค์| ภายในมีกุฎาคารแก้วมณีที่มีรัศมีประกายส่องสว่างทั่วทั้งโลก วิจิตรงดงามน่าชมยิ่งนัก ประดับตกแต่งด้วยแก้วมณีจำนวนมาก โยง พระราชาทรงใช้เป็นศาลาสดับพระสัทธรรม (สัทธรรมศาลา)||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรไม่ได้มีความคิดหลงไหลในสมบัติแก้ว(เหล่านั้น)เลย ไม่ได้มีใจหลงไหลในปรากฏการณ์ทั้งหลาย ไม่ได้มีใจยินดีกับทิวต้นตาลแก้วทั้งหลายเลย ไม่ปล่อยให้เคลิบเคลิ้มไปกับเสียงของกระดิ่งแก้วและระฆังแก้วเหล่านั้นเลย ไม่ได้ตั้งใจในเสียงดุริยางค์และเสียงขับร้องที่ไพเราะดุจเสียงสวรรค์เลย ไม่ได้หลงไหลในวิมาน อาคารเรือนยอด หรือเครื่องบริโภคนวิจิตรงดงามใดเลย เมื่อเหล่าสตรี และบุรุษจำนวนมากต่างมีความยินดีเปลितเปล็น(ในโลกสมบัติ)กันอยู่ เขากลับได้ปีติยินดีในธรรม ปราศจากความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส แต่ปรารถนาความสงบ ตั้งมั่นในธรรมเพียงอย่างเดียว เขาได้เดินไปตามทางแยกในพระนครโดยลำดับตามคำบอกของกัลยาณมิตรที่เขาได้พบเจอ| ไม่ไกลจากเรือนที่อยู่ ใกล้ทางแยกใหญ่ที่ตั้งอยู่ภายในพระนคร เขาได้เห็นพระราชอาสน์ประทับนั่งขัดสมาธิอยู่บนอาสนะแก้วจินดาราชมณีรัตนปะทมครรภ์ที่อยู่บนภัทราสนะที่ตกแต่งไว้อย่างวิจิตรงดงามอลังการ บัลลังก์ทำด้วยแก้วมณีและแก้วไพฑูรย์สีเข้ม ตั้งอยู่บนรูปสิงห์ที่แกะสลักด้วยแก้วไพฑูรย์สีอ่อน ตกแต่งด้วยข่ายห้อยเบี่ยงที่ผูกร้อยด้วยด้ายทำจากทองชมพูนุท ประดับ

ด้วยผ้ารัตนงดงามยิ่งกว่าสมบัติทิพย์ มีรูปปั้นทำจากแก้วจำนวนหนึ่งองส่าย หลังคามุงด้วยชายแก้ว มณีอินไตย เพดานทำด้วยแผ่นทองชมพูวิจิตรด้วยแก้วดงามราวของสวรรค์

พระราชามีพระวรกายดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ| และอนุพยัญชนะ 80 ประการ| พระองค์มีความรุ่งเรืองดุจภูเขาทอง รุ่งเรืองไปด้วยรัตนะหลากชนิด รุ่งโรจน์ด้วยรัศมีเหมือนดวงอาทิตย์ ร่มเย็นเหมือนพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ รุ่งเรืองในหมู่แห่งพรหม (มีปฏิภาณ)เหมือนพราหมณ์ เป็นที่รวมแห่งรัตนะคือ คุณธรรมนับอนันต์ ลุ่มลึกเหมือนสาคร พระเกียรติยศของพระองค์แผ่ขยายทั่วอาณาจักรด้วยลักษณะธรรมสภาวะเหมือนเสียงมหาเมฆาคำราม มีธรรมเป็นเครื่องประดับเหมือนดวงดาวเป็นเครื่องประดับของท้องฟ้า(ในยามราตรี) เป็นศูนย์รวมใจของชาวเมืองทั้งสี่วรรณะเหมือนเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์รวมของมหาสมุทรทั้งสี่ ประกอบด้วยญาณทั้งหลายเหมือนเกาะรัตนะที่เคลื่อนกล่นเต็มไปด้วยรัตนะหลากชนิด| สุรนเศรษฐิบุตร ได้เห็นกองแก้วสุวรรณ กองแก้วมุกดา กองแก้วไพฑูรย์ กองแก้วสังข์สีลา กองแก้วประพาฬ กองทอง กองเงินจำนวนมาก เห็นกองรัตนะที่มีแก้วหลากหลายชนิดปะปนรวมกันอยู่ กองผ้าทิพย์ เห็นกองเครื่องประดับทิพย์รัตนะประเภทต่างๆ เห็นกองภัตตาหารและโภชนาหารต่างๆ เห็นกองสิ่งของอันประณีตพิเศษหลากหลายชนิด เห็นสิ่งของเครื่องประดับต่างๆวางกองอยู่ข้างหน้าของพระราชานั้น| เขาเห็นรถแก้วที่งามเหมือนรถสวรรค์จำนวนหลายแสนโกฏิ เห็นดุริยางค์สวรรค์จำนวนหลายแสนโกฏิ เห็นคันธปราการสวรรค์จำนวนหลายแสนโกฏิ เห็นคิลานปัจจัยและเภสัชบริวารจำนวนมาก เห็นอุปกรณ์ทุกอย่างวางกองรวมกันจำนวนมาก อุปกรณ์เหล่านั้นเหมาะสมแก่การใช้ทำประโยชน์ไม่ใช่เครื่องมือสำหรับนำไปประกอบกรรม)มีโทษเป็นอุปกรณ์ที่พวกเขาจะพึงนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามความประสงค์| และเขายังเห็นแม่โคนมจำนวนหลายแสนตัว (แต่ละตัว)มีเขาและกีบเท้าเป็นทอง เห็นหม้อสำหรับบริดนมวัวถูกนำมาจัดวางเรียงไว้เพื่อให้แก่คนยากจนได้นำไปใช้| และเห็นหญิงสาวหลายแสนโกฏิ นิตยตะ แต่ละนางมีรูปร่างหน้าตาสวยงาม น่ารัก นามอง พวกนางสวมเครื่องประดับครบครัน สวมอาภรณ์ทิพย์ ลูบไล้ทิพยอูรค สารจันทน์ ฉัตรครอบรู้ศีลปะ 64 สาขา สามารถสนองงานตามพระราชโองการทุกประการ พวกนางยืนเรียงรายอยู่เบื้องหน้าของพระราชานี้| และเห็นเครื่องอุปโภคที่อยู่เบื้องหน้าของพระราชานี้ถูกนำมาจัดวางเตรียมไว้แก่ชาวพระนครที่อาศัยอยู่สองฝั่งของถนนใหญ่ทุกสายได้นำไปใช้ทำประโยชน์ กล่าวคือเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวประชา เพื่อทำความปิติให้เกิดขึ้นแก่ชาวประชา เพื่อทำความปราโมทย์ให้เกิดขึ้นแก่ชาวประชา เพื่อให้ชาวประชามีใจผ่องใส เพื่อให้ชาวประชามีใจชื่นบาน เพื่อกำจัดกิเลสของชาวประชา เพื่อให้เข้าใจสรรพสิ่งตามที่เป็นอย่างจริง เพื่อให้เห็นสรรพัญญาเป็นสิ่งที่จะต้องเข้าถึง เพื่อให้วัน

จากการเบียดเบียนกันและกัน เพื่อให้เว้นจากกายทุจริตและวจีทุจริต เพื่อถอนลูกศรแห่งทิฐิออกจากชาวประชา เพื่อให้ทำกุศลกรรมให้หมดจดเพียงอย่างเดียว

ครั้งนั้นแล สุชนเศรษฐีบุตรได้ถวายบังคมพระราชาด้วย(หมอบลงทั้ง)กาย ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องพระพักตร์แล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นอริยะ ข้าพระองค์มีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว แต่ว่าข้าพระองค์ยังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ข้าพระองค์ได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ ขอพระองค์โปรดทรงเมตตาบอกแก่ข้าพระองค์ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร พระเจ้าข้า” |

พระราชาดัรสีว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราทำโพธิสัตว์จรรยาชื่อว่า มหาไมตรีธวัช ให้มีความหมดจดบริสุทธิ์บริบูรณ์ ดูก่อนกุลบุตร มหาไมตรีธวัชจรรยา (การบำเพ็ญมหาไมตรีเป็นใหญ่)ของเรา เป็นสิ่งที่เราได้เรียนมาจากสำนักของพระผู้มีภาคเจ้าจำนวนมากหลายร้อย หลายพัน หลายแสนโกฏิ नियุตหลายอนภิลายานภิลายนระพระองค์ เป็นสิ่งที่เราได้ฟัง ได้ตรวจสอบ ได้ทบทวน แก้ไข พิจารณาวิเคราะห์ ทบทวนแล้ว ทำให้พิสดารแล้ว ทำให้เจริญแล้ว | ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราตั้งใจมั่นบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาชื่อว่า มหาไมตรีธวัชนี้ เรายอมครองราชย์โดยธรรม ย่อมอนุเคราะห์ชาวโลกโดยธรรม ย่อมเทียวอยู่ในโลกโดยธรรม ย่อมอบรมชาวประชาโดยธรรม ย่อมปฏิบัติโดยมีประชาเป็นที่ตั้งโดยธรรม ย่อมให้ชาวประชาได้เข้าถึงดวงธรรม ย่อมนำพาชาวประชาสู่ทางธรรม ย่อมทำให้ชาวประชาวางเรื่องด้วยธรรม ย่อมชี้แนะให้ชาวประชาปฏิบัติตามธรรม ทำให้ชาวประชาเข้าถึงธรรมสภาวะ | เรายอมให้ชาวประชาเป็นผู้มีไมตรีจิต ประกอบด้วยมหาไมตรี ให้เป็นใหญ่ด้วยไมตรี ให้เป็นใหญ่ด้วยการเอื้อเพื่อประโยชน์ ให้คำนึงถึงความสุข(ของผู้อื่น) ให้เป็นผู้มีใจเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือ เกื้อกูล และอนุเคราะห์ผู้อื่น ให้มีปณิธานมุ่งมั่นที่จะให้พวกเขาพ้นทุกข์และให้ดำรงอยู่ในความสุข | ทำให้เขาเหล่านั้นมีใจเบิกบาน | ให้มีปีติสุข | เรายอมสอนให้พวกเขาเป็นผู้มีจิตสันดานไม่ยึดถือมั่นและไม่ยินดีในสังสาร | ให้ยินดีในธรรมะเพียงอย่างเดียว | ให้เว้นจากอกุศลธรรมทุกประเภท | ให้(ปฏิบัติบำเพ็ญเพื่อ) ทวนกระแสสังสาร | ให้ทำลายอวิชชาที่อยู่ภายในใจในสมุทรรแห่งวิถีของธรรมธาตุ²⁰⁴ เพื่อตัดอุบัติในคติมภ | ให้พวกเขามีอาศยะคือใจสว่างใสอันเป็นเหตุให้บรรลุความเป็นสรวิชัยุตตา | ให้ทำจิตสาครให้

²⁰⁴ สมุทรรแห่งวิถีของธรรมธาตุ ในที่นี้จะหมายถึง กายของมนุษย์ซึ่งเป็นที่อยู่ของใจ ซึ่งตรงกับกรวิเคราะห์ของ Julie Gifford ว่า ธรรมธาตุเป็นสภาวะธรรมอันบริสุทธิ์ที่อยู่ภายในโลกธาตุ และภายในธรรมธาตุมีโลกธาตุ ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 1.

เลื่อมใส เพื่อเป็นศรัทธาตั้งมั่นไม่หวั่นไหวและมีกำลัง ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราตั้งอยู่ในโพธิสัตว์จรรยา ชื่อ ไมตรีธวัช เราย่อมปกครองโดยธรรมอย่างนี้แล|

ดูก่อนกุลบุตร เหล่าชนนิกรทั้งหลายที่อยู่ในแคว้นของเราอย่าได้มีภัย หรือมีความหวาดหวั่น พรันพรึง สะดุ้ง หวาดกลัวจากสำนักของเราเลย| และคนยากจน หรือคนขัดสนด้วยอุปกรณต่างๆ หรือว่า ผู้มีความต้องการด้วยข้าว ผู้มีความต้องการน้ำ ผู้มีความต้องการผ้า หรือว่า ต้องการวัตถุสิ่งของใด เมื่อมาถึงเรา เราให้เปิดคลังหลวงที่เก็บสิ่งของไว้แต่(กาล)ก่อนนั้นและให้พวกเขาถือเอาสิ่งของจากคลังนั้น หรือจากสองข้างทางตามถนนตามความปรารถนาของตน เพื่อพวกเขาจะไม่ต้องประกอบกรรมชั่ว หรือทำการฆ่าสัตว์ ลักขโมย ประพฤติผิดในกาม กล่าววาจาเท็จ กล่าวคำหยาบ กล่าวคำส่อเสียด กล่าววาจาทำควาแตกแยก มีความโลภ พยาบาท เป็นมิจฉาธิฐิ หรือเป็นคนคดโกง | เพราะฉะนั้น หากผู้ใดปรารถนาสิ่งใด ผู้นั้นจงมาถือเอาสิ่งที่เขาต้องการนั้นจากทางแยกหรือถนนใหญ่ภายในมหานครสุพรรณนั้นเถิด| ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอีก ชาวเมืองมหานครสุพรรณะที่เป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญประพฤติดั้งมั่นอยู่ในมหายาน| มหานครนี้จะปรากฏแก่พวกเขาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสภาวะ(ความหมดจดของ)ใจของชนเหล่านั้น กล่าวคือ บางพวกเห็นเป็นเมืองเล็กๆ บางพวกเห็นเป็นมหานครกว้างขวางไพบุลย์ บางพวกเห็นมหานครนี้ตั้งอยู่บนกรวดดิน บางพวกเห็นมหานครตั้งอยู่บนแก้วไพบุลย์ บางพวกเห็นแค่ป้อมปราการดินเหนียว บางพวกเห็นเพียงกำแพงใหญ่ที่ประดับด้วยผ้า ธงชัย ผ้า และแก้ว บางพวกเห็นเพียงก้อนหินและก้อนกรวด หรือเห็นเป็นพื้นผิวขรุขระเต็มไปด้วยหลุมบ่อ บางพวกเห็นเป็นหุบเขาลึก บางพวกเห็นพื้นดินเต็มไปด้วยแก้วมณีขนาดใหญ่จำนวนมาก งดงาม ราบเรียบเหมือนฝ่ามือ บางพวกเห็นที่อยู่อาศัย (เช่น) วิมาน ปราสาท ภูฎาคาร ลานบ้าน ตั้งเรียงรายงดงาม มีช่องลม ชายชालา สีหบัญชรรูปพระจันทร์เสี้ยว วิจิตรด้วยแก้วมณี งดงาม เป็นที่ที่น่าอยู่| แม้ผู้ที่อาศัยอยู่ภายนอกพระนครแต่มีใจผ่องใส มีกุศลมูลสร้างไว้แต่กาลก่อน เคยได้พบพระพุทธเจ้า มีความปรารถนาสรวิชญูตา ยึดเอาสรวิชญูตาเป็นที่พึงยอมมองเห็นมหานครนี้เป็นเมืองแก้ว | ส่วนผู้ประพฤติโพธิสัตว์จรรยา เคยเป็นผู้ที่เราสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุสี่ประการมาในอดีต พวกเขาจะเห็นเป็นเมืองแก้ว ส่วนพวกอื่นนอกนี้จะเห็นเป็นเมืองดินเหนียว|

ดูก่อนกุลบุตร ก็ในคราวใดที่ผู้อาศัยอยู่แคว้นของเรา ในบรรดาประเทศน้อยประเทศใหญ่ ในคาม นคร นิคม และเมืองประเทศราช ปรารถนาจะประพฤติกุศลกรรมบถสิบในโลภที่กำลังเสื่อมด้วยเหตุห้าประการ พวกเขาจะยอมมีสภาพความเป็นอยู่กำเริบขึ้นในกาลนั้น เพื่อจะอนุเคราะห์คนเหล่านั้นเราจะสมทานโพธิสัตว์สมาธิมีมหาไมตรีเป็นใหญ่ชื่อว่า โลกนทริยวรรตนะ |

สวรรค์อันวิจิตรจำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการฝนเมฆาฝ้ารัตน์สวรรค์อันประณีตงดงาม บริสุทธิ
จำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการฝนเมฆาฉัตรแก้วสวรรค์อันวิจิตรจำนวนหนึ่งอสงไขยทำอสังการฝน
เมฆาธงวชชะแก้วสิงหาคันตสวรรค์จำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการฝนเมฆาธงปตักแก้วที่รุ่งเรืองสว่าง
ไสวเหมือนแก้วสวรรค์จำนวนหนึ่งอสงไขย เพื่อบูชาแก่พระราชฯ

ส่วนท้าวเอราวัณมหานาคราช(เนรมิต)ท่องฟ้าทั้งสิ้นให้อสังการสวयงามด้วยดอกบัวทิพย์รัตน์
จำนวนหนึ่งอสงไขย และฝนสร้อยแก้วมณีสวรรค์จำนวนหนึ่งอสงไขย ฝนแผ่นแก้ว ฝนพวงดอกไม้แก้ว
แก้วสวรรค์(อย่างละ)หนึ่งอสงไขย ทำอสังการมาลาคุณอันวิจิตรด้วยรัตนทิพย์จำนวนหนึ่งอสงไขย
อสังการเครื่องประดับแก้วรัตนทิพย์อันวิจิตรจำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการมาลาคุณทำด้วยแก้วรัตน
ทิพย์จำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการพวงดอกไม้แก้วรัตนทิพย์ที่มีสีสนสวयงามจำนวนหนึ่งอสงไขย ทำ
อสังการฝ้าแก้วรัตนทิพย์และฝนเมฆารูปต่างๆจำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการฝนเมฆรูปสวรรค์ รูป
สลัก จำนวนหนึ่งอสงไขย ทำอสังการฝนละเอียดจากเมฆจุนสวรรค์สีต่างๆจำนวนหนึ่งอสงไขย ทำ
อสังการฝนเมฆาเสียงไพเราะของดุริยางค์และสังคีตสวรรค์ของเหล่านางอัปสรจำนวนหนึ่งอสงไขย
ด้วยกำลังของปาฏิหาริย์ของนาคผู้เป็นใหญ่

ส่วนเหล่าราชสผู้เป็นใหญ่จำนวนหนึ่งอสงไขย ราชสที่อาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำ ราชสที่อาศัย
อยู่ตามพื้นธรณีของโลกธาตุในทวีปทั้งสี่ และราชสที่กินเลือดและเนื้อเป็นอาหาร ราชสที่กิน
เนื้อสัตว์อื่น คือ ปลา กวาง สัตว์เลี้ยง นก โค ม้า ช้าง ลา และราชสที่กินเนื้อมนุษย์ ราชสที่มีจิตใจ
ดุร้าย มักเบียดเบียนทำร้ายสัตว์อื่น ราชสเหล่านี้ทั้งหมดได้มีไมตรียั้งและความเอื้อเฟื้อ มีใบหน้า
ม่วงใส จิตใจอ่อนโยน ไม่คิดเบียดเบียน ปองร้ายสัตว์อื่น มีความเอื้ออาทรต่อสัตว์อื่น มีปิตียัง พากัน
พนมมือทำความเคารพอ่อนน้อมต่อพระราชฯ พวกราชสต่างเข้าถึงความสุขทางกายและความสุข
ทางใจอย่างยิ่ง หาสิ่งเทียบไม่ได้

ส่วนพวกยักษ์ กุมภัณฑ์ ภูติ ฝี่ ปีศาจ จำนวนหลายแสนตนได้กลายเป็นผู้มีไมตรีจิต เอื้อเฟื้อ มี
ใบหน้าม่วงใส ไม่คิดเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย มีความเอื้ออาทรต่อชาวโลก เกิดความปิตียัง ยืน
ประคองอัญชลินอ่อนน้อมต่อพระราชฯ เป็นผู้เข้าถึงความสุขทั้งทางกายและทางใจอันโอฬารยิ่งไม่มี
สิ่งใดเทียบได้ ความหวาดกลัวภัย อุปสรรคสิ่งขวางกั้น ความมีเวร การทะเลาะวิวาท และจิตกำเริบ
ความคิดเบียดเบียนของสรรพสัตว์ในโลกธาตุในทวีปทั้งสี่ย่อมสิ้นไป สงบลง ไม่เป็นไป ดับสนิท ไม่
เกิดขึ้นอีกอย่างนี้ แม้ในโลกธาตุน้อยใหญ่จำนวนหนึ่งล้านโกฏิในทิศทั้งสี่ ก็เป็นอย่างนั้นคือ
ความกลัว อุปสรรคสิ่งขวางกั้น ความมีเวร การทะเลาะวิวาท และจิตกำเริบ การเบียดเบียนกันของ

สรรพสัตว์ทั้งหลายก็สงบราบคาบไปอย่างเดียวกันนี้ด้วยอำนาจของโพธิสัตว์สมาธิธรรม ชื่อว่า โลกเกษตริยาวรรตอัมมิมหาไมตรีเป็นประธาน||

สมัยนั้นแล ครั้นพระราชามหาประภา ออกจากสมาธินั้นแล้ว ได้ตรัสกับสุทธเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร เรา รู้จักญาณอาโลกมุขอันเป็นโพธิสัตว์จรรยา ที่มีมหาไมตรีเป็นประธานนี้ เราไม่รู้จรรยาของพระโพธิสัตว์ ไม่อาจบอกคุณ ไม่อาจคำนวณกองบุญบรรพต ไม่อาจบอกคุณที่ความสว่างไสวแผ่ขยายกว้างขวางดุจท้องฟ้า ไม่สามารถพยากรณ์ปริมาณผลของมหาปณิธานว่ามีขอบเขตเหมือนพายุ ไม่สามารถจะคาดคะเนกำลังของธรรมสมตา ไม่สามารถบอกรูปพรรณของมหายานวายุหะ ไม่อาจบอกความพิเศษของวิถีแห่งสมันตภัทรรจรรยา ไม่อาจเข้าถึงมหาโพธิสัตว์สมาธิภาวนา และไม่อาจพรรณนามหากฎณาเมฆาของพระโพธิสัตว์ผู้มีมหาไมตรีหาประมาณไม่ได้ ผู้เป็นดุจฉัตรขนาดใหญ่ไม่มีประมาณเพราะทำความสุขให้แก่ปวงคฤมใจของชาวโลกธาตุทั้งปวง ผู้มีชาวโลกที่มี(คุณธรรม)เสมอภาคกันคอยแวดล้อม ผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลกโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่มีอคติ แต่ปฏิบัติด้วยความเท่าเทียมกัน ทั้งผู้ที่มี(มี)วรรณะ)ด้อยกว่าตน คนที่มี(มี)วรรณะ)สูงกว่าตน ผู้มี(วรรณะ)เสมอกับตน ผู้มีไมตรีจิตเสมอตั้งแผ่นดิน ด้วยการรองรับเอาชาวโลกทั้งปวงไว้ ผู้มีต้นเสมอต้นเสมอปลายเหมือนมณฑลพระจันทร์วันเพ็ญ ผู้มีรัศมีแห่งบุญและญาณแผ่ไปสม่าเสมอแก่สัตว์โลก ผู้มีอัธยาศัยเหมือนมณฑลดวงอาทิตย์เพราะส่องแสงแห่งญาณและแสงสว่างแห่งสรวัชชยุไปสู่ชาวโลกทั้งปวง ผู้เป็นเหมือนดวงประทีปใหญ่เพราะกำจัดความมืดและความยุ่งเหยิงในใจของสรรพสัตว์ ผู้เป็นเช่นกับแก้วมณีที่ทำน้ำขุ่นกลายเป็นน้ำใส เพราะกำจัดความขุ่นมัวอันเกิดจากมายาสาไถยในสาครคือใจของสรรพสัตว์ ผู้เป็นเช่นกับแก้วมณีจินดาราชเพราะทำความปรารถนาของสรรพสัตว์ให้บริบูรณ์||

ผู้เป็นเช่นกันมหาอรุณเทพเพราะสร้างมหานครแห่งสรวัชชยุตาให้เกิดขึ้นด้วยปฏิบัติสมาธิ ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป ในทักษิณบาณนี้มีราชธานีแห่งหนึ่งชื่อว่า สถิรา เป็นที่อยู่อาศัยของอุบาสิกา นามว่า อจลา ท่านจงไปพบกับอุบาสิกา นั้นแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุทธเศรษฐีบุตรน้อมศีรษะอภิวาทที่พระบาทของพระราชินี แล้วเวียนประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบ หันกลับไปมองดูอีกครั้งแล้วหลีกออกไปจากที่นั้น||

อจลาอุบาสิกา

ครั้งนั้นแล สุทธเศรษฐีบุตรได้เดินทางออกจากมหานครสุประภะและดำเนินสู่หนทางโดยเร็ว เขา(มีสติ)ตามระลึกถึงคำสอนของพระราชามหาประภะ และตามระลึกถึงโพธิสัตว์จรรยามิมีมหาไมตรี

เป็นใหญ่ นั่น ทำสมาธิโลเกนทริยววรรตะให้สว่างไสวปรากฏเป็นทาง ตรีกะลิกถึงสิงหาสนะที่มี
 โพธิสัตว์กายอันหมดจดอันเป็นอจินไตยนั้นให้เป็นกำลัง ทำให้โพธิสัตว์ปณิธานอันมีกำลังเพราะบุญ
 เป็นประธานอันเป็นอจินไตย ทำโพธิสัตว์ญาณนัยเครื่องอบรมสัตว์อันเป็นอจินไตยนั้นให้มีความแ่
 กล้าสว่างไสวยิ่งขึ้น ตามระลึกถึงความยิ่งใหญ่ของโพธิสัตว์ปริโภาคอันเป็นอสาธารณะและเป็น
 อจินไตย ทำความยิ่งใหญ่แห่งโพธิสัตว์อันเป็นอจินไตยนั้นให้หนักแน่นตั้งมั่นอยู่ในใจ ตามตรีกะลิกถึง
 ความบริสุทธิ์แห่งการอบรมสัตว์ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายอันเป็นอจินไตยนั้น ตามตรีกะลิกถึงความ
 หมดจดของโพธิสัตว์บริวารที่เกิดขึ้นอจินไตยนั้น นึกน้อมใจไปในความสว่างไสวแห่งการบำเพ็ญกิจของ
 พระโพธิสัตว์อันเป็นอจินไตยเพื่อสัตว์ทั้งหลายนั้น เมื่อใจของสุทธนครชฎีบุตรเกิดปีติมีกำลังมากและมี
 ความสว่างไสวยิ่งขึ้น เกิดความเบิกบาน ร่าเริง บันเทิง ความผ่องแผ้ว สว่างไสวเพิ่มมากขึ้น ใจขยาย
 กว้างขวาง ปลอดโปร่ง | เมื่อเขาตามระลึกถึงกัลยาณมิตร และทำกัลยาณมิตรไว้ในใจอย่างนี้อยู่ น้ำตา
 (แห่งความปีติ)ไหลออกมาและมีความคิดคำนึงอยู่ว่า “โอหนอ การได้เห็นกัลยาณมิตรนี้ย่อมทำให้ได้
 บรรลุคุณทั้งปวง เป็นเหตุให้ได้บรรลุโพธิสัตว์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์ทั้งสิ้น เป็นเหตุให้โพธิสัตว์สติมีความ
 หมดจด เป็นเหตุให้โพธิสัตว์ธารณิฆณทลบริสุทธิ์ เป็นเหตุให้เข้าถึงความสว่างไสวของโพธิสัตว์สมาธิ
 เป็นเหตุให้ได้การเห็นพระพุทเจ้าทุกพระองค์ เป็นเหตุให้ธรรมเมฆาของพระพุทเจ้าทุกพระองค์ตก
 เป็นฝน เป็นเหตุให้รู้โพธิสัตว์ปณิธานนัย เป็นเหตุให้ปรัชญาญาณมีความสว่างไสวอจินไตย เป็นเหตุให้
 หน่อแห่งโพธิสัตว์อินทรียเจริญงอกงาม | กัลยาณมิตรเป็นผู้ปกป้องเราจากการตกไปในทุกดิวินิบาตทั้ง
 ปวง | กัลยาณมิตรเป็นผู้แนะนำเราด้วยการให้เข้าถึงธรรมตานัย | กัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงทางเรียบ
 และทางขรุขระ | กัลยาณมิตรเป็นผู้ชี้ทางสว่างแห่งมหายานแก่เรา | กัลยาณมิตรเป็นผู้สอนสมันต์ภัก
 โพธิสัตว์จรรยาแก่เรา | กัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงมรรคาสู่สรวิชฌุตานครแก่เรา | กัลยาณมิตรเป็นผู้นำเรา
 เข้าสู่สรวิชฌุตานคร | กัลยาณมิตรเป็นผู้ให้เราเข้าถึงสาครธรรมธาตุนัย | กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำแสงสว่าง
 แห่งสาครนัยแห่งสิ่งควรรู้ในอดีต อนาคต และปัจจุบัน | กัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงคณะแห่งมณฑลความ
 ประรณาทั้งปวง | กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำธรรมฝ่ายขาวเท่านั้นให้เจริญงอกงามขึ้น |

เมื่อสุทธนครชฎีบุตร ร้องไห้มีน้ำตานองหน้าอยู่ เหล่าทวยเทพที่อยู่ในท้องฟ้าและ(เทวดา)ผู้เป็น
 ตัวแทนของพระพุทเจ้าที่เฝ้าติดตามเขาอยู่ตลอดเวลา เป็นเทวดาประจำตัวพระโพธิสัตว์ พวกนั้นกล่าว
 อย่างนี้ว่า “ดูก่อนกฤษบุตร เมื่อพระโพธิสัตว์ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตร พระพุทเจ้าทั้งหลาย
 ย่อมมีใจยินดีอย่างยิ่ง สรวิชฌุตาย่อมอยู่ใกล้พระโพธิสัตว์ผู้ไม่มีความขัดเคืองใจในคำสอนของ
 กัลยาณมิตรและดำรงอยู่ในโอวาทของกัลยาณมิตร | กัลยาณมิตรทั้งหลายย่อมอยู่ใกล้พระโพธิสัตว์ผู้ไม่
 มีความลังเลสงสัยในคำสอนของกัลยาณมิตร | พระโพธิสัตว์ผู้(มีใจ)ไม่วางเว้นจากมนสิการถึง

กัลยาณมิตรยอมเข้าใกล้ประโยชน์ทั้งหลายทั้งปวง| ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปสู่เมืองสิทธราชธานีเกิดเมืองนั้นเป็นที่อยู่ของอุบาสิกาจลา| ท่านจักได้ฟังโพิสัตว์จรรยาจากนาง”| ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรออกจากญาณที่มีความสว่างไสวอันเกิดจากสมาธิแล้ว ได้เดินทางไปที่สิทธราชธานีโดยลำดับ แล้วเที่ยวตามหาอุบาสิกาจลา| มหาชนได้ชี้แสดงแก่เขาว่า “ดูก่อนกุลบุตร อุบาสิกาจลานั้นอาศัยอยู่กับบิดามารดาและเหล่าญาติของนาง ขณะนี้กำลังแสดงธรรมแก่มหาชนหมู่ใหญ่|

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร มีใจสว่างไสว มีมหาปิติเกิดขึ้นท่วมท้น มีความยินดียิ่ง ได้ไปที่เรือนที่อยู่ของอุบาสิกานั้น| เมื่อไปถึงแล้วได้ยืนอยู่ที่ใกล้ประตูเรือนของนาง เรือนของนางมีความสว่างไสวด้วยรัศมีสีทองที่ทำให้เกิดความเย็นกายเย็นใจ| เมื่อรัศมีแสงสีทองกระทบกายของสุธนเศรษฐีบุตร (ทำให้)ใจของเขาตั้งมั่นเป็นสมาธิขุประมาณหำร้อย ทำให้ใจขยายกว้างขวาง มีความรู้สึกเบาสบาย นุ่มนวล สมาธิเหล่านั้นได้แก่ ศวยธวสมาธิ ศานติประเทศสมาธิ สรรพคหิตสมาธิ สมันตจักขุรูปกษาวดีสมาธิ ตถาคตโกศสมาธิ เป็นต้น| ความจริง เมื่อทารกที่ยังเป็นตัวอ่อนอยู่ในครรภ์ที่มีอายุครึ่งวันมีความรู้สึก(ละเอียดอ่อน)เป็นอย่างไร สมาธิเหล่านั้นก็มีลักษณะอาการเบา ละเอียด นุ่มนวลอย่างนั้น| ประสาทในการรับกลิ่นมีความประณีต ละเอียด นุ่มนวลยิ่งกว่าประสาทรับกลิ่นของพวกเทวดา พวกเทพกัณยา พวกนาค พวกนาคกัณยา พวกยักษ์ พวกยักษ์กัณยา พวกคนธรรพ์ พวกคนธรรพ์กัณยา พวกอสูร พวกอสูรกัณยา พวกครุฑ พวกครุฑกัณยา พวกกินนร พวกกินนรกัณยา พวกกมโหระคะ พวกกมโหระคะกัณยา พวกกมนุษย์ พวกมนุษย์กัณยา ในบรรดาสตรีชาวโลกทั้งสิบ จะหาสตรีที่มีความงามเสมอเท่ากับความงามของอุบาสิกาจลานั้น ย่อมหาไม่ได้ สตรีที่มีความงามยิ่งกว่านางนั้นไม่ต้องกล่าวถึง| เว้นโอภาสรัศมีของพระตถาคตและโอภาสรัศมีของพระโพิสัตว์ที่ได้บรรลุอภิเชกภูมิ(ภูมิที่ 10) โอภาสรัศมีของนางสว่างไสวไม่มีผู้ใดเทียบได้ ผู้ที่มีโอภาสรัศมีสว่างยิ่งกว่านางไม่ต้องกล่าวถึงเลย| เว้นอัทธภาพของพระตถาคตและพระโพิสัตว์ผู้ได้รับการอภิเชกแล้ว บรรดาบุคคลทั้งหลายในโลกทั้งปวงที่มีในทิศทั้งสิบ จะหาผู้มีอัทธภาพงดงาม ได้สัดส่วนดีเสมอเท่ากับนางไม่มี ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงผู้มีอัทธภาพได้สัดส่วนสวยงามยิ่งกว่านาง| เว้นรัศมีวิญหะของพระตถาคต และพระโพิสัตว์ที่ได้รับการอภิเชกแล้ว บรรดาบุคคลทั้งหลายในโลกที่มีในทิศทั้งสิบจะหาบุคคลผู้มีรัศมีวิญหะเสมอกับนางไม่มี ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงผู้มีรัศมีวิญหะยิ่งกว่านาง| แม้นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กินนร มโหระคะ มนุษย์และอมมนุษย์บรรดามีในโลกทั้งหมดทั้งสิ้นในทิศทั้งสิบจะหาบุคคลผู้มีกลิ่นหอมที่ออกจากปากเสมอเท่ากับนางไม่มี ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงผู้มีกลิ่นหอมยิ่งกว่านาง| เว้นจากเครื่องบริโภคสำหรับพระตถาคตและพระโพิสัตว์ที่ได้รับการอภิเชกแล้ว บรรดาเครื่องบริโภคที่เป็นวิญหะของบุคคลทั้งหลายอื่นบรรดามีในโลกทั้งสิ้นในทิศทั้งสิบย่อมไม่มีเครื่องบริโภคของใครจะมีความประณีตเสมอกับเครื่องบริโภคของนาง

ไม่มี ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงผู้มีเครื่องบริโศกที่เป็นนวุหะของที่อยู่อาศัยยิ่งกว่าของนาง | เว้นบริวารสัมปทาของพระตถาคตและพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการอภิเษกแล้ว บรรดาบุคคลในโลกที่มีในทิศทั้งสี่ ย่อมไม่มีผู้ใดได้บริวารสัมปทาที่เสมอเทียบเท่ากับนาง ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงผู้มีบริวารสัมปทายิ่งกว่านาง | บุคคลทั้งหลายในโลกในทิศทั้งสี่เมื่อได้เห็นอุบาสิกาจลา ย่อมมีจิตปราศจากราคะ แม้สัตว์นิกายที่มีอยู่ในโลกในทิศทั้งสี่เมื่อได้เห็นอุบาสิกาจลา ย่อมมีใจสงบระงับ (จากกิเลส) | เมื่อบุคคลเหล่านั้น เพียงแต่ได้เห็นอุบาสิกาจลา กิเลสของพวกเขา ก็สงบระงับ เหมือนท่าวมหาพรหมผู้มีอำนาจมากในกามาวจรพยายามสามารถข่มกิเลสของตนไม่ให้กำเริบขึ้นได้ | เว้นจากปรัชญาแล้ว บรรดาสัตว์นิกายที่มีอยู่ในโลกในทิศทั้งสี่เมื่อได้เห็นอุบาสิกาจลาแล้ว ย่อมไม่รู้สึกรังเกียจ²⁰⁵ ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ประคองอัญชลีอยู่ ครั้นได้เห็นกายอชิบตีอันเป็นอจินไตย รูปสัณฐานอันได้สัดส่วนงดงามอันเป็นอจินไตย และรัศมีฉายาอันสว่างไสว แม้นครทั้งสี่และมหาบรรพตสูงตระหง่านบนพื้นแผ่นดินก็ไม่สามารถจะบดบังได้ เขาได้กลิ่นหอมที่สามารถประโยชน์แก่สัตว์ที่ฟุ้งกระจายออกมาจากรูขุมชนทุกแห่ง และได้เข้าถึงบริวารสัมปทาหาที่สุดไม่ได้ และได้เห็นภพสัมปทา (ความเพียบพร้อมด้วยภพ) อันเป็นที่อยู่ที่ถาวร และได้เข้าถึงคุณค่าประมาณไม่ได้ จึงกล่าวคำสรรเสริญอุบาสิกาจลาด้วยคำถาปนินี้ว่า:

1. บุคคลใดมีศีลสำรวมไม่ต่างพร้อยและเจริญกษานดิอันไพบุลย์ และทำวิริยะมั่นคง
แข็งแกร่งเหมือนเพชร บุคคลนั้นย่อมอุบัติขึ้นเพื่อเป็นแสงสว่างในโลกเหมือนดวง
อาทิตย์ส่องสว่างโลก ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ได้กล่าวสรรเสริญอุบาสิกาจลา ด้วยคำถาปนินี้แล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว แต่ว่า ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าจะพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติ(จรรยานั้น)อย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะย่อมให้อโวกาและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร ||

ครั้งนั้นแล อุบาสิกาจลาผู้มีวาจาเหมือนพระโพธิสัตว์ได้(กล่าววาจา)ทำให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความยินดี ความปรารถนาดีและความพอใจแล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วหนอ ที่ท่านมีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว | ตุก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า ทุโรยชนชฎานครระกะ เท่านั้น | เราได้ศึกษาโพธิสัตว์จรรยาขุเครื่องสมาทานให้มีความแก่กล้า | และได้บรรลุธารณิมุขที่เป็นมูลรากของธรรมสมตาทั้งปวง และเราได้หยั่งลงสู่ปฏิภาณ ญาณ และ

²⁰⁵ ประโยคนี้น่ามีความหมายว่า ใครก็ตามที่ได้เห็นนางย่อมไม่อาจจะสาบสูญจากนางได้ - ผู้วิจัย

อาโลกอันเป็นเครื่องส่องสว่างธรรมัตตะ²⁰⁶ทั้งหมด และเราได้บรรลุสมาธิมุขที่เป็นเหตุทำให้แจ้งธรรม โดยไม่รู้จักเห็นตเห็น้อย” | สุนทรเศรษฐีบุตรถามว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ อะไรคือวิชัยของโพธิสัตว์ วิโมกข์มุขชื่อว่า พุโรยชนญาณครรรณะ การสมาทานโพธิสัตตวจรยามุขะ ชื่อว่า ทถุณสมาทาน สรรพธรรมสมตาทถุณิชาณิมุขะ และสรรพธรรมัตตวโชตนประตติภานาโลกมุขะ และอะไรเป็นวิชัยของสมาธิเครื่องทำให้แจ้งธรรม โดยไม่รู้สีกเปือหนาย?” อุบาสิกากล่าวตอบว่า “ตูก่อนกุลบุตร (สภาวธธรรม)นี้ เป็นฐานะที่เข้าใจได้ยาก” สุนทรเศรษฐีบุตรกล่าวว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดกล่าวเถิด ด้วยพุทธานุภาพ และการน้อมใจให้อยู่กับกัลยาณมิตร เราจักเข้าใจได้ จักทำให้แจ้งได้ จักมีพิจารณาได้ด้วยปัญญา จักตามระลึกได้ จักหยั่งถึงได้ จักทำให้เข้าใจได้ จักใคร่ครวญทำให้แจ้งได้ จักไม่เปือหนาย จักไม่เคลือบแคลงสงสัย จักไม่ทำให้ผิดแผก จักทำให้สม่าเสมอ” ||

ครั้งนั้นแล อุบาสิกาอจลา กล่าวอย่างนี้กับสุนทรเศรษฐีบุตร “ตูก่อนกุลบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว ในอดีตกาลในกับชื่อว่า วิมลประภาะ พระตถาคต พระนามว่า ประลัมพพาทุ ได้อุบัติขึ้นในโลก | (ในสมัยนั้น)เราได้เกิดเป็นธิดาของพระราชาพระนามว่า วิทญุททตตะ | ในระหว่างแห่งราตรีอันเงียบสงัด ขณะที่พระบิดาและพระมารดากำลังบรรทมหลับอยู่ภายในพระราชมณเฑียร และข้าราชการบริพารชายหญิงกำลังเข้าถึงความหลับอยู่ เมื่อเสียงดุริยางค์และเสียงกลองเจียบสงบลง และเหล่าหญิงรับใช้ใกล้ชิดทั้งห้าร้อยเข้าถึงความหลับ เรามองดูท้องฟ้าที่มีดวงดาวดารดาษ เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า ประลัมพพาทุ สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นอรหันต์ ผู้เสด็จไปดีแล้ว ทรงเป็นดุจเขาพระสุเมรุ ไม่หวั่นไหว มีเหล่าเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ แวดล้อมจำนวนมาก มีพระโพธิสัตว์ แวดล้อมจำนวนหนึ่งอสงไขย ข้ายรัศมีขาลาสว่างไสวของพระวรกายส่องสว่างแผ่ขยายครอบคลุมทั่วทุกทิศโดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น | กลิ่นหอมที่ฟุ้งออกมาจากรูขุมขนทุกเส้นของพระตถาคต ทำให้เราเมื่อได้กลิ่นหอมนั้นเกิดปีติ มีความเย็นกาย เย็นใจ เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ | เราได้ลุกจากที่บรรทมไปยังพื้นเบื้องล่าง(ปราสาท) แล้วยืนพนมมือประคองอัญชลีทำความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าประลัมพพาทุ ผู้เป็นตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อทำความนอบน้อมแล้ว เราได้เห็นความถึงพร้อมด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะ (เมื่อใคร่ครวญดูแล้ว รูปสมบัติของ)เราย่อมเทียบไม่ได้โดยข้างซ้ายและข้างขวา เราไม่รู้สีกถึงความอัมเอมใจ” |

ตูก่อนกุลบุตร เรามีความคิดเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า “จะต้องทำกรรมเช่นใดหนอจึงจะได้กายสัมปทา เช่นกับกายของพระพุทธเจ้าพระองค์นี้? ความถึงพร้อมด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะจะเกิดขึ้นได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยรัศมีประภาจะเกิดขึ้นได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยบริวารจะเป็นไปได้

²⁰⁶ สภาวะที่เป็นความจริงแท้ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 432.

ด้วยเหตุอะไร? ความถึงพร้อมด้วยเข้าถึง(สุดดี)ภพและได้เครื่องบริโภคน้ำที่เกตุขึ้นด้วยฤทธิ์มนมัยได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยบุญจะเกิดขึ้นได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยญาณจะบริสุทธิ์ได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยสมาธิมีกำลังอินทรีย์จะเข้าถึงได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยธารณีจะสำเร็จได้อย่างไร? ความถึงพร้อมด้วยประติมานจะเกิดมีกำลังขึ้นได้อย่างไร? ดูก่อนกฤษณะ ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตถาคตประลัมพพาหุทรงทราบความคิดนั้นของเรา จึงตรัสอย่างนี้ว่า “ดูก่อนทาริกา เธอจะต้องทำทุโรชนจิต(จิตกล้าหาญ)ให้เกิดขึ้นเพื่อกำจัดกิเลสให้หมดสิ้น ต้องทำปราจิตจิต(จิตไม่ท้อแท้)ให้เกิดขึ้นเพื่อละความยึดถือมั่นทั้งปวง ต้องทำสังกตจิต(จิตไม่คงอ)ให้เกิดขึ้นเพื่อการบรรลุธรรมนัยอันลุ่มลึก ต้องทำอภิชฌาจิต(จิตไม่มัวเมา)ให้เกิดขึ้นเพื่อการเข้าสู่สภาวะแห่งวิชัยและอาศยะของสัตว์ ต้องทำสังกมุขจิต(จิตไม่มีโมหะ)ให้เกิดขึ้นในภพ คติ อุบัติ และอายตนะทั้งสิ้น ต้องทำวิตถุจิต(จิตไม่คิดเบียดเบียน)ให้เกิดขึ้นเพื่อเริ่มปฏิบัติเพื่อให้ได้การเห็นพุทธะ ต้องมีความกระหายรู้ต่อการแสวงหาธรรมเมฆาของพระตถาคตทุกพระองค์ ต้องทำนิยัตติจิต(จิตเป็นสมาธิ)ให้เกิดขึ้นเพื่อการได้แสงสว่างแห่งธรรมนัยของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ต้องทำสังฆารณาจิต(จิตคิดเผื่อแผ่)ให้เกิดขึ้นเพื่อจักรแห่งธรรมของพระตถาคตทุกพระองค์ ต้องมีจิตปราศจากความหลงให้เกิดขึ้นในคำแนะนำ การไม่สงสัยในญาณในคำสอนของพระตถาคต ดูก่อนทาริกา เธอต้องทำวิภาจจิตให้เกิดขึ้นเพื่อการแบ่งปันธรรมรัตนะแก่สรรพสัตว์ตามอริยาศัย” ดูก่อนกฤษณะ เมื่อเราได้ธรรมนัยของพระผู้มีพระภาคเจ้าตถาคตเจ้าประลัมพพาหุ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามสมควรอย่างนี้ เราได้ตั้งความปรารถนาที่จะบรรลุสรวิญญูณ ตั้งความปรารถนาที่จะได้บรรลุศุพละ ตั้งความปรารถนาที่จะได้พุทธโฆชะ ปรารถนาจะทำพุทธประภาวายุหะ คือ พุทธรัศมีให้สว่างไสว ปรารถนาที่จะได้กายเหมือนพุทธสรีระ ปรารถนาที่จะได้พุทธลักษณะและอนุพยัญชนะที่มีความรุ่งเรือง ปรารถนาความถึงพร้อมด้วยพุทธบริษัทมหณฑล ปรารถนาพุทธเกษตรที่สว่างไสว ปรารถนาความถึงพร้อมด้วยพุทธอิริยาบถ ปรารถนาความถึงพร้อมด้วยพุทธอายุประมาณ เป็นผู้มิจิตตูปบาทที่ไม่ถูกทำลายด้วยกิเลสทั้งปวงและแม้พระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งสิ้นก็ไม่สามารถทำลายได้ เหมือนทุโรชนวัชระ(วัชระที่ถูกทำลายได้ยาก) เพราะมีบรรพตทั้งหมดเป็นกองกำลัง ดูก่อนกฤษณะ เมื่อตั้งความปรารถนาอย่างนั้นเราย่อมไม่ให้ความคิดที่จะบริโภคน้ำเกิดขึ้นเลยตลอดเวลาหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป จะกล่าวอะไรถึงการทำความของคนๆ]

ดูก่อนกฤษณะ เพราะมีความคิดอย่างนั้น เราย่อมไม่เคยมีจิตคิดขัดเคืองต่อพวกพ้องของตนแม้เพียงครั้งเดียว จะกล่าวอะไรถึงความขัดเคืองใจในผู้หาความผิดไม่ได้ เพราะมีความคิดอย่างนั้น เราย่อมไม่เคยมีความคิดผิดในเรื่องอรรถาภิธานแม้เพียงขณะเดียว จะต้องกล่าวอะไรถึงการยึดถือมั่น(มมการ)

เรายอมไม่เคยมีโมหจิต หรือนานาตวสัญญา หรือความคิดที่เป็นอพยากต²⁰⁷ แม้ในขณะจิต ขณะอุบัติ และในขณะที่อยู่ในครรรค์ จะป่วยกล่าวไปโดยขณะยังมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์พร้อม เรายอมไม่เคยละการเห็นพระพุทเจ้าแม่เพียงครั้งเดียวตลอดกัปจำนวนมากประมาณเพียงนั้น โดยที่สุดแม้ขณะกำลังหลับฝันอยู่ จะต้องกล่าวอะไรถึงการได้ดวงตาสีบคู่ของโพธิสัตว์ เพราะมีความคิดนั้น เราผู้กำลังเรียนธรรมเมฆาของพระตถาคตทุกพระองค์ด้วยใจยอมไม่รู้เคยหลงลืมธรรมที่ได้เรียนมาแล้วแม้เพียงบทเดียวหรือเพียงพยัญชนะเดียว แม้โดยที่สุดด้วยสัญญา จะกล่าวอะไรถึงคลังแห่งคำสอนของพระพุทเจ้า| ตั้งแต่เรามีความคิดปรารถนาอย่างนั้นเราผู้ได้บรรลุสาครธรรม ย่อมไม่เคยละการเห็น (ธรรมอันเป็นดุจ) ชุมทรัพย์แม้เพียงบทเดียว แม้โดยที่สุดในโลกียธรรม| ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เรายอมไม่เคยละการเข้าสู่สาครธรรมนี้ยมุขแม่เพียงครั้งเดียว แม้โดยที่สุดในวิธีแห่งศิลปะที่เป็นของชาวโลก|

ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เรายอมสืบทอดธรรมจักรของพระตถาคตทั้งหลาย โดยที่สุดแม้(การทรงจำธรรม)ด้วยอันวชญาณ(ปัญญาตามรู้เป็นไปตามลำดับ) เราไม่เคยหลงลืมแม้เพียงบทเดียวหรือแม้แต่พยัญชนะเดียว เว้นจากกำลังในการอบรมสัตว์

ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เรายอมมีปณิธานตั้งมั่นในการเห็นพุทธะเพียงอย่างเดียว เราได้ทำสัตว์สาครให้มีความหมดจด โดยที่สุดแม้ในการประพฤติปณิธานของเนमितพุทธะ ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เรายอมเรียนรู้โพธิสัตว์จรรยาจากสมุทรวโพธิสัตว์บุพจรรยาของพระพุทเจ้าทั้งหลายทั้งหมดแล้วทำให้หมดจด ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เรายอมชักชวนสัตว์แม่เพียงตัวเดียวที่มาสู่คลองจักขุของเราให้ตั้งความปรารถนาต่ออนุตรสัมมาสัมโพธิ ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เรามนสิการในความเป็นสาวกและความเป็นปัจเจกพุทธะทุกขณะจิต

ดูก่อนกุลบุตร ตั้งแต่ตั้งความปรารถนาอย่างนั้น เราไม่มีความสงสัย หรือมีความดำริเป็นสอง หรือมีความเห็นผิด หรือว่ามีความเห็นต่าง หรือว่ามีความยึดถือมั่นหรือแบ่งแยกว่าเลวหรือประณีต หรือว่ามียินดียินดีร้ายในธรรมแม่เพียงบทหรือพยัญชนะเพียงตัวเดียวตลอดเวลาหลายกัปจำนวนมาก เท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป||

ดูก่อนกุลบุตร ตั้งแต่กาลนั้น เราไม่ห่างไกลจากพุทฐูปาท ไม่ห่างไกลจากพระผู้มีพระภาคพุทเจ้าทั้งหลาย ไม่เว้นห่างจากพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ไม่เว้นห่างจากกัลยาณมิตรทั้งหลาย ไม่เว้นห่างจาก

²⁰⁷ (บาลี อพยากต) สภาพธรรมที่ไม่เป็นกุศล หรืออกุศล ในทางอิทธิธรรมหมายถึง วิบากจิต วิบากเจตสิก กิริยาจิต กิริยาเจตสิก นิพพาน และรูปธรรม พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 108.

การฟังพุทธปณิธาน ไม่เว้นห่างจากการได้ยินได้ฟังโพธิสัตว์จรรยา ไม่เว้นห่างจากการได้ฟังโพธิสัตว์
 ปารมิตานัย ไม่เว้นห่างจากการได้ฟังโพธิสัตว์ภูมิญาณอาโลก ไม่เว้นห่างจากการได้ฟังโพธิสัตว์สมาธิที่
 เป็นดุจขุมทรัพย์และเป็นคลังแห่งโพธิสัตว์ธารณี ไม่เว้นห่างจากการได้ยินได้ฟังการอุบัติในโลกธาตุ
 ขาลาอันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ไม่ว่าจะเว้นจากการได้ฟังเหตุเกิดขึ้นของสัตว์ธาตุอันหาที่สุดและ
 ท่ามกลางไม่ได้ ไม่เว้นห่างจากการได้รู้ได้เห็นญาณอันเป็นเครื่องทำลายข่ายกิเลสของชาวโลกทั้งสิ้น ไม่
 จะเว้นห่างจากการได้ญาณเครื่องแทงตลอดเหตุเกิดขึ้นของกุศลมูลของสรรพสัตว์ ไม่เว้นห่างจากแสดง
 ภายให้ปรากฏตามสภาวะใจของสรรพสัตว์ ไม่เว้นห่างจากการทำมณฑลเสียงให้หมดจดเพื่อการสั่ง
 สอนสรรพสัตว์ ดูก่อนกัลบุตร เมื่อเราได้บรรลุความสุขอันเกิดแต่โพธิสัตว์วิโมกข์อันเป็นที่เกิดขึ้นของ
 ญาณที่ไม่มีสิ่งใดสามารถทำลายได้ และการได้สมาธิเครื่องทำให้แสวงหาสรรพธรรมเป็นไปไม่ท้อแท้
 และเครื่องบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา เครื่องสมาทานบำเพ็ญโพธิสัตว์ปณิธาน ธรรมสมตา ภูมิ ธารณี และ
 ญาณอาโลกเครื่องรู้แจ้งสรรพธรรม ดูก่อนกัลบุตร ท่านปรารภที่ดูให้ประจักษ์แจ้งหรือไม่? สุน
 เสรชฐีบุตร กล่าวว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าปรารภจะได้ประจักษ์” ||

ในเวลานั้น อุบาสิกาจลาทั้งที่ยังนั่งอยู่อย่างนั้นทีเดียว นางกำหนดสติตรีกะลึกจรดใจนิ่ง
 เข้าสมาธิจำนวนสิบ ร้อย พัน คือ เข้าสมาธิแล้วทำญาณที่เกิดขึ้นจากโพธิสัตว์วิโมกข์อันไม่มีสิ่งใด
 ทำลายได้เกิดขึ้น สมาธิที่นำไปสู่การใจที่สงบและมีกำลังแรงกล้าปรารภในการแสวงหาสรรพธรรม
 สมาธิที่มีดวงไม่เป็นโมฆะ (อโมฆมัตถลวฺยหฺสมาธิมุขะ) และ สมาธิที่นำไปสู่ดวงญาณอันเป็นเหตุให้ได้
 ทศพละ (ทศพลญาณมัตถลวฺยหฺสมาธิมุขะ) และสมาธิที่นำไปสู่การเข้าถึงสมาธิวิโมกข์อันเป็นแหล่ง
 แห่งพุทธวงศ์ที่หาที่สุดไม่ได้ เมื่ออุบาสิกาจลาเข้าสมาบัติอยู่ สุนเสรชฐีบุตรได้เห็นโลกธาตุจำนวน
 มากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวน 10 อนภิลापยะในทิศทั้งสิบสิ้นสะเอนไหวด้วยอาการทก (ใน
 บรรดาโลกธาตุเหล่านั้น) โลกธาตุที่สำเร็จด้วยแก้วไพฑูรย์ใสบริสุทธิ์ ในบรรดาโลกธาตุทั้งหนึ่งร้อยโกฏิ
 ที่ตั้งอยู่ในมหาทวีปทั้งสี่ ในโลกธาตุแต่ละแห่งเขาได้เห็นพระตถาคตจำนวนหนึ่งร้อยโกฏิพระองค์ (เขา
 เห็นตั้งแต่ขณะที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์) อยู่ในดุสิตภพอันประเสริฐ เห็นการเสด็จลงมาประสูติในครรรค์
 มารดา จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน สุนเสรชฐีบุตรเห็นเหตุอัศจรรย์เหล่านี้ได้เพราะโลกธาตุ
 นั้นทำด้วยแก้วไพฑูรย์ที่มีความใสบริสุทธิ์ไม่มีสิ่งขวางกั้นการเห็น | และเขาได้เห็นพระตถาคตแต่ละ
 พระองค์มีรัศมีขาลารุ่งเรืองแผ่ขยายปกคลุมไปตลอดทั่วทั้งธรรมธาตุ พระตถาคตแต่ละพระองค์มี
 สมุทบริขารแวดล้อมเป็นระเบียบงดงาม | และได้ยินเสียงของพระตถาคตแต่ละพระองค์กำลังแสดง
 ธรรมแก่สรรพสัตว์ ||

ครั้งนั้นแล อุบาสิกาจลาออกจากสมาธินั้นแล้วกล่าวอย่างนี้กับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว ได้รู้แล้วใช่หรือไม่? สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว ได้ยินแล้ว ได้รู้แล้ว” อุบาสิกาจลากล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เราเป็นผู้ที่ยังต้องศึกษาโพธิสัตว์จรया อันเป็นการสมาทานเพื่อให้มี(อินทรีย์)แก่กล้า เราได้สมาธิที่ทำให้มีความมุ่งมั่นไม่ท้อแท้ในการแสวงหาสรรพธรรม เป็นผู้มั่งใจตั้งมั่นในโพธิสัตว์วิโมกข์ที่ทำให้ได้ญาณที่ไม่มีสิ่งใดทำลายได้ เราย่อมทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้รับความยินดี ด้วย(การสอน) ด้วยวาจาไพเราะ ด้วยกุศโลบายอันชาญฉลาดแห่งญาณอาโลกอันเป็นเหตุให้รู้แจ้งมูลเหตุของสรรพธรรม ด้วยการบรรลุสมตา การได้ภูมิ และการได้ธารณีในสรรพธรรม| เราไม่รู้จักรยา และไม่อาจกล่าวคุณของพระโพธิสัตว์ผู้ประกอบด้วยคุณอินทรี หยาประมาณไม่ได้ ผู้มีปกติท่องเที่ยวไปในภพ) แต่ไม่ข้องอยู่ในภพเหมือนพญาเหยี่ยวท่องเที่ยวไปในท้องนภาภาคนั้น ผู้เข้าถึงสาครสรรพสัตว์เพื่อจุดตั้งสรรพสัตว์ขึ้นสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์ผู้มีถึงความแก่กล้า เหมือนพญาครุฑที่โฉบลงสู่สมุทรคร่าเอาพญานาคขึ้นมาฉะนั้น ผู้มีความปรารถนาที่จะได้ครอบครองดวงแก้วคือทศพลญาณแล้วท่องเที่ยวไปสู่เกาะแก้วคือสรวชัญดาเหมือนพ่อค้าผู้มีความปรารถนาทรัพย์แล้วเดินทางท่องเที่ยวไปยังเกาะสมบัติ ผู้เป็นเหมือนชาวประมงที่มีกำลังมาก(ล่องเรือ)ออกไปในสาครคือสังสารพร้อมกับแหและอวนเครื่องดักจับสัตว์น้ำคือธรรมจักรเพื่อนำสรรพสัตว์ออกจากต้นหาและภพและอบรมให้มีอินทรีย์แก่กล้า ผู้เป็นเหมือนท้าวสุเรนทราษท่องเที่ยวไปสู่นครคือภพสามเพื่อปราบอสูรผู้กำเริบคือกิเลสให้สงบราบคาบ ผู้เป็นเหมือนดวงอาทิตย์โผล่ขึ้นเหนือขอบฟ้าคือธรรมธาตุเพื่อทำให้กระแสน้ำคือต้นหาและเปลือกตมคือกิเลสของสัตว์ให้เหือดแห้งไป ผู้มีดวงญาณสว่างไสวอุบัติขึ้นในโลกเพื่ออบรมจิตใจของเวไนยสัตว์ผู้ควรแก่การสอนให้เบิกบาน เหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญที่อยู่กลางท้องนภาเพื่อทำให้ดอกบัวเบ่งบานฉะนั้น ผู้ดำรงอยู่ในโลกด้วยความเป็นกลางเพราะปราศจากความยินดีและยินร้ายความ เป็นกลางระหว่างความสูงต่ำ เหมือนพื้นแผ่นดินรองรับทุกสรรพสิ่ง ผู้เป็นเหมือนลมที่มีปกติพัดในทิศทั้งปวงโดยไม่ติดข้องเพื่อถอนรากต้นไม้แห่งกิเลสและทิฐิ และทำลายเถาวัลย์และป่าไม้คือความยินดีของสรรพสัตว์ ผู้เป็นเหมือนพระเจ้าจักรพรรดิท่องเที่ยวไปในโลกเพื่อสงเคราะห์ชาวโลกด้วยสังคหวัตถุสี่เครื่องบริหารและอุปกรณ์|

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปสู่นครโตสละในชนบทชื่อว่า อมิตโตสละ ในทักษิณาบถนี้ ในนครนั้นมีปริพาชกชื่อ สรรพคามี อาศัยอยู่ ท่านจงเข้าไปหาเขาผู้นั้นแล้วสอบถามถึงโพธิสัตว์จรयाที่พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาอย่างไรอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของอุบาสิกาอจลา ทำประทักษิณ นางร้อรอบพันรอบ หันมาดูนางอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงหลีกจากไปจากที่อยู่ของนาง||

สรรพคามปริพาชก

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร (กำหนดใจ)ตามระลึกถึงอุบาสิกาอจลา ให้เห็นชัดเหมือนอยู่ต่อหน้า แล้ว (กำหนดใจ)ตามระลึกถึงคำสั่งสอนของนาง ตรึก ระลึก พิจารณา ทำให้เจริญ ทำให้มาก ทำให้ปรากฏ ใคร่ครวญ ทำให้อยู่ใกล้ ทำให้แจ้ง ขยายใจไปในสิ่งที่นางได้อธิบาย ทำให้แจ้ง ทำให้เห็นชัด จำแนก แจกแจง ทำให้ปรากฏ ทำให้เข้าใจง่าย ในที่สุดได้เดินทางมาถึงชนบทโดยลำดับ เดินทางเข้าไปในชนบทนั้น | เมื่อเข้าไปแล้วเดินเสาะหานครชื่อโตสละอยู่ และเดินทางไปถึงนครนั้นตามลำดับ| ในเวลาที่เขาเข้าภายในนครโตสละ พระอาทิตย์กำลังอัสดง จึงหยุดอยู่ทางแยกใหญ่ในกลางนคร แล้วเดินตามมหาสรรพคามปริพาชกตามตรอกและมุมถนนทุกแห่ง ตามทางแยกทุกที่ และตามตรอกถนนทุกสาย ในระหว่างราตรีที่เจียบสัจเขาเห็นภูเขาคือว่า สุลละ อยู่ทางตอนเหนือของนครโตสละ| บณยอดเขาปกคลุมไปด้วยกอหญ้า ไม้พุ่ม ไม้สมุนไพรร และต้นไม้ใหญ่นานาชนิด เขาได้เห็นมหาโอภาสส่องสว่างโชติช่วงราวกับดวงอาทิตย์| เมื่อเขาเห็นมหาโอภาสนั้นแล้ว ได้เกิดความคิดอย่างนี้ว่า “เราจักได้พบกัลยาณมิตรบณยอดเขาแห่งนี้อย่างแน่นอน” เขาออกจากนครนั้นแล้วมุ่งหน้าไปยังทิศของภูเขาสุลละนั้น และได้เดินขึ้นไปยังยอดภูเขาสุลละที่มีดวงสว่างของมหาโอภาสนั้น ในที่แห่งนั้นเขาได้พบกับสรรพคามปริพาชกผู้มีผิวพรรณผุดผ่อง งดงามยิ่งกว่าวรรณะผิวพรรณของมหาพรหม ผุดผ่องสว่างไสว มีพรหมจำนวนหนึ่งหมื่นเดินจงกรมอยู่รอบๆ|

สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของปริพาชกนั้น เวียนประทักษิณร้อรอบพันรอบ ยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของปริพาชกนั้นแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร และข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายดังนี้” ขอท่านผู้เป็นอริยะได้โปรดบอกแก่ข้าพเจ้าเถิดว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร” |

ปริพาชกนั้นกล่าวว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วที่ท่านมีความปรารถนาตั้งมั่นในอนุตตรสัมมาสัมโพธิ | ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้เข้าถึงความเป็นผู้อยู่ทุกหนทุกแห่ง เป็นผู้ประพาศดีบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาที่เข้าถึงได้ในทุกสถานที่ เป็นผู้ได้สมาธิที่มีความสว่างไสวรอบทิศ และได้บรรลุปรัชญาปารมิตาญาณที่สว่างไสวแห่งตลอดธรรมธาตุในทิศทั้งปวงโดยไม่ต้องพยายามเพราะเป็นธรรมไม่มีสภาวะ | ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมทำอรรถประโยชน์เพื่อสัตว์ทั้งหลายโดยไม่เลือกว่าจะเป็นผู้มีรูปพรรณ สัตว์ฐาน

หรือมีรูปร่างแตกต่างกัน หรือมีการอุบัติเกิดขึ้นแตกต่างกัน หรือประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีความเชื่อต่างกัน การเข้าถึงภพและมีสภาวะต่างกัน เข้าถึงคติ จุติและอุบัติ อายุขณะที่แตกต่างกันหลากหลายในโลกสันนิวาส กล่าวคือ เป็นเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ สัตว์นรก สัตว์เดรัจฉาน ยมโลก มนุษย์ หรืออมนุษย์ ไม่ว่าจะพวกเขาจะเป็นผู้มีทิฐิแตกต่างกัน มีใจน้อมไปสู่สาวกยานก็ดี น้อมไปสู่ปัจเจกพุทธยานก็ดีหรือมีใจน้อมไปสู่สมุหยานก็ดี

สำหรับสัตว์บางพวกเราย่อมสงเคราะห์ด้วยความรู้ศิลปะทุกอย่างและด้วยธารณีเครื่องเรียนรู้อุทิศทั้งปวง| สำหรับสัตว์บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุสี่ เพื่อน้อมไปสู่สรวิชัยญาณ| บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยการพรรณนาคุณของปารมิตา คือ สอนให้มีปรัชญาญาณที่น้อมไปสู่สรวิชัยญาณ| บางพวกเราสอนด้วยการพรรณนาโพธิจิต คือ ทำให้มีจิตคิดเกื้อกูลรักษาหน่อแห่งโพธิ บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยการพรรณนาคุณและอาการทุกอย่างของโพธิสัตว์จรยา คือ ให้พวกเขามีปณิธานที่จะทำพุทธเกษตรให้หมดจดและให้อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยการทำความสังเวชให้เกิดขึ้น คือ แสดงวิบากของการประพฤติชั่วและแสดงการเสวยทุกขเวทนาในนรก บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยการทำให้เกิดมหาปีติ คือ แสดงผลของทักษิณาที่ปลูกสร้างไว้ในพระตถาคตทั้งปวง และมีสรวิชัยเป็นผลสูงสุด บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยการประกาศตถาคตคุณ คือ ทำให้มีปณิธานตั้งมั่นที่จะบำเพ็ญเพื่อให้ได้สรวิชัยที่อันประกอบด้วยพุทธลักษณะและมุ่งต่อสรวิชัยตา บางพวกเราสงเคราะห์ด้วยการแสดงความยิ่งใหญ่แห่งพุทธะเพื่อให้เกิดอาภอกคือความมีใจผูกพันแน่นแนบไม่หวนกลับ มีความอุตสาหะในพุทธกิจ และการได้พุทธกาย

ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอยู่อีก เราเนรมิตต่อภาพให้มีรูปร่าง ขนาดและสัณฐานให้มีอัยาศัย มีเป้าหมาย มีอำนาจ และความเชื่อ คือมีรูปเป็นบุรุษ สตรี เด็กชาย เด็กหญิง แล้วแสดงธรรมแก่พวกเขาเหล่านั้นในสถานที่ต่างๆ เช่น ถนน ตรอก ทางแยกในนครนี้| ผู้คนทั้งหลายย่อมไม่รู้เลยว่าใครเป็นผู้แสดงธรรมนี้ พวกเขาไม่รู้ว่าคุณคนผู้นี้เป็นใคร| พวกเขาฟังธรรมแล้วปฏิบัติตามคำสอนที่ได้ฟังตามความเป็นจริงเท่านั้น ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมแสดงธรรมแม้แก่ผู้มีความเชื่อต่างกันและมีทิฐิแตกต่างเราเที่ยวไปในทุกสถานที่ในชมพูทวีปเพื่ออบรมสั่งสอนให้ผู้มีมิจฉาทิฐิ(ละทิฐิ)อย่างต่างๆ

ดูก่อนกุลบุตร เราสงเคราะห์สรรพสัตว์ในนครโตสะณะนี้(ด้วยวิธีการ)อย่างไร แม้สรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ในคาม นคร นิคม ชนบทและประเทศราชที่อยู่ในชมพูทวีปทั้งหมด เราก็ทำการสงเคราะห์ด้วยวิธีการอย่างเดียวกันนั้น|

เราสงเคราะห์สรรพสัตว์ในชมพูทวีปอย่างไร เราก็ทำอย่างเดียวกันนั้นแก่สรรพสัตว์ในหนึ่งพันโลกธาตุ สองพันโลกธาตุ สามพันโลกธาตุน้อยใหญ่ในทิศทั้งสี่ หรือแม้แต่ในโลกธาตุจำนวนมากหา

ประมาณไม่ได้ ในสรรพสัตว์ปละ²⁰⁸ ในสรรพสัตว์สถาน ในสรรพสัตว์นิเกต²⁰⁹ ในสรรพสัตว์นียะ²¹⁰ และสัญญา ในทุกสรรพสัตว์ปริวรรต ในทุกสรรพสัตว์สโมสร ในทุกสรรพสัตว์สมุทร ในทุกสรรพสัตว์วงศ์ ในทุกสรรพสัตว์ทศน้อยใหญ่ ในทุกประเภทของสรรพสัตว์เราช่วยเหลือพวกเขาตามอาศยะ และอธิมุติ| ด้วยอุบาย วิธีการ แนวทาง ระบบเทียบและด้วยแผนการ ด้วยประสบการณ์ ด้วยอุบาย นัย ด้วยการกระทำ ด้วยการอธิบาย แสดง ทำให้เลื่อมใส ด้วยภาษาต่างๆ|

ดูก่อนกุลบุตร เราจักโพิสสัตว์จรรรยาเข้าถึงทุกที่ทุกสถานชื่อว่า สรรพคามินี| เราไม่รู้จรรรยา และไม่อาจแสดงคุณของพระโพิสสัตว์ ผู้มีสรีระ(เข้าถึงความเป็นเช่นเดียวกับ)สรรพสัตว์ ผู้ได้บรรลุสมาริที่ทำการตนและสรรพกายให้เป็นหนึ่งได้ ผู้สามารถทำ(ธรรม)จักรให้เป็นไปกว้างขวางไพบุลย์ในคติภพ ผู้มีปกติท่องเที่ยวไปด้วยสวากาย กายจริงแท้ของตนที่สามารถอุบัติในโลกทั้งมวล ผู้สามารถแสดง(ธรรม)จักรอันรุ่งเรืองและน่าพอใจแก่สรรพสัตว์ ผู้เข้าถึงการอุบัติในตระกูล ผู้มีปัญหานแน้วนตลอดกับ ผู้ได้จรรยาวุทโภาสจตุอินทรชลา ผู้อุทิศตนเพื่อทำอรรถประโยชน์แก่ชาวโลกเพียงอย่างเดียว และไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง ผู้ได้บรรลุสมตารธรรมอันเป็นเบื้องต้นของโลกทั้งสาม ผู้มีดวงมหากรุณาเกิดขึ้นในญาณธาตุ ผู้ได้สั่งสมกุศลเพื่อ(ประโยชน์)ชาวโลก

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเกิด ในทักษิณาบถนี้มีชนบทแห่งหนึ่งชื่อว่า ปถุราชภูร์ เป็นที่อยู่อาศัยของเศรษฐีเครื่องหอม ชื่อว่าอุตปลภูติ ท่านจงไปหาเขาแล้วสอบถามเขาว่า พระโพิสสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพิสสัตว์จรรรยาอย่างไร”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศีระะอภิวัตแทบเท้าของสรรพคามิปริพาชก เวียนประทักษิณ ร้อยรอบพันร้อย หันหน้ามองดูปริพาชกอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

อุตปลภูติคานจิกเศรษฐี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร เป็นผู้ไม่มีอาลัยในกายและชีวิต ไม่มีความผูกพันในภพและไม่มีอาลัยในภคคะใด ไม่มีความมุ่งหวังด้วยสรรพสัตว์และฐานะใด ไม่มีความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส และผัสสะทั้งปวง ไม่มีความยินดีในบริวาร เครื่องอุปโภคบริโภคใด ไม่มีความยินดีในความเป็นพระราช

²⁰⁸ ปถ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 582. ก้าวเท้า รอยเท้า ขณะ (เปเทน ปเท- ทุกขณะ) หรือโอกาสหรือช่องว่างระหว่างคิ้ว สัตวปถ ในที่นี้น่าจะหมายถึง สัตวสัญญา-ผู้วิจัย

²⁰⁹ บาลี นิเกต นิเกตน การอยู่ การอาศัย ที่อยู่ ที่อาศัย "พจนานุกรม มจร-ไทย ", ed. ประยุทธ์ หลงสมบุญ (กรุงเทพฯ, 2540), หน้า 385.

²¹⁰ (นิ-ลี ธาตุ) ที่พัก เรือน รัง ที่อยู่ ibid., หน้า 385.

ความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ และความเป็นผู้มีอำนาจใจ (แต่)มีความยินดีในการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้แก่
 กล้าและให้บริสุทธ์ด้วยเข้าถึงพุทธเกษตรที่หมดจดอย่างยิ่ง มีความยินดีการอุปฐากบูชาพระตถาคต
 ทั้งปวงอย่างไม่รู้จักเบื่อหน่าย มีความยินดีด้วยการเข้าถึงความรู้แจ้งแห่งสภาวะที่แท้จริง มีความยินดี
 ในโพธิสัตว์คุณทั้งปวง เพื่อการปฏิบัติในสาครคุณทั้งสิ้น มีความยินดีในโพธิสัตว์มหาปณิธานทั้งปวง
 เพื่อการอยู่ด้วยโพธิสัตว์จรยาดลอดกับทั้งปวง มีความยินดีในการเข้าถึงสมุทแห่งตถาคตบริษัททั้ง
 ปวง มีความยินดีในการเข้าถึงสัตว์ทั้งสิ้นเพื่อเข้าโพธิสัตว์สมาธิแต่ละอย่างแล้วหยั่งลงสู่โพธิสัตว์สมาธิ
 อีกหนึ่งองสขัย มีความยินดีในการทำญาณอาโลกแห่งธรรมทั้งปวงให้เป็นไป เพื่อการรับเอาธรรมจักร
 ของพระตถาคตเจ้าทุกๆ พระองค์โดยไม่เบื่อหน่าย เมื่อพิจารณาเห็นบ่อเกิดขึ้นของกัลยาณมิตรทั้งปวง
 และพิจารณาเห็นโพธิสัตว์คุณประการอื่นอีก สุธนะได้เดินทางมาถึงปฤถุราชภูร์ชนบท| เขาเที่ยวตาม
 หาจงได้พบกับอุตปลภุติ คานธิกเศรชฐี| และเมื่อเขาได้พบแล้วจึงได้เข้าไปหาเขาน้อมศีรษะลงอภิวาท
 แทบเท้าแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นนริยะ ข้าพเจ้าเป็นผู้
 มีปณิธานตั้งมั่นในอนุดตรสัมมาสัมโพธิแล้ว เป็นผู้แสวงหาความรู้ที่ทำให้เข้าถึงพุทธสมตาททั้งปวง เป็น
 ผู้ปรารถนาจะทำดวงปณิธานในกาลก่อนของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ให้บริบูรณ์ เป็นผู้ปรารถนาจะ
 ได้เห็นรูปรกายของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ปรารถนาจะเข้าถึงธรรมกายของพระพุทธเจ้าทั้งมวล
 ปรารถนาจะรู้แจ้งญาณกายแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ปรารถนาจะทำโพธิสัตว์จรยยา
 มณฑลทั้งสิ้นให้หมดจด ปรารถนาจะทำโพธิสัตว์สมาธิทั้งสิ้นให้เป็นดวงสว่าง ปรารถนาจะทำดวง
 ธารณีของพระโพธิสัตว์ทั้งหมดให้เกิดขึ้น ปรารถนาจะทำลายอาวรณ์สิ่งขวางกั้นทั้งปวง ปรารถนาจะ
 ท่องเที่ยวไปในเกษตรทั้งปวง| แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรยยา
 อย่างไร| พระโพธิสัตว์ผู้เมื่อปฏิบัติอยู่จะบรรลुरुสรวชญตาอย่างไร?” อุตปลภุติกล่าวว่า “สาธุ สาธุ
 กุลบุตร ดีแล้วหนอที่ท่านได้มีความปรารถนาอนุดตรสัมมาสัมโพธิแล้ว| ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักกลิ่น
 หอมทุกประเภท รู้จักวิธีการปรุงกลิ่นหอม รู้จักธูปหอมและการทำธูปหอมทุกประเภท รู้จักเครื่องลูบ
 ไล่ และวิธีการทำทุกประเภท รู้จักผงจุนสำหรับอาบและวิธีการประกอบ รู้จักผลจุนหอมสำหรับลูบไล่
 ผิวกาย รู้จักกลิ่นหอมของเหล่าเทวดาทั้งหมด รู้จักกลิ่นหอมของพวกนาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ
 กิณนร มโหระคะ มนุษย์และอมมนุษย์ทุกชนิด เรารู้ความแตกต่างของกลิ่นหอม รู้จักกลิ่นหอมสำหรับ
 บรรเทาความเจ็บไข้ กลิ่นหอมบำบัดความเศร้าใจ กลิ่นหอมที่ทำให้เกิดความสำราญ กลิ่นหอมที่ทำให้
 กิเลสพุ้งขึ้น กลิ่นหอมที่ทำให้กิเลสสงบลง กลิ่นหอมที่ทำให้ยินดีในสังฆตธรรมและมีความสุขที่เกิดจาก
 สังฆตธรรม(สิ่งปรุงแต่ง)ประเภทต่างๆ กลิ่นหอมที่ทำให้เกิดสังเวทในสังฆตธรรมทั้งปวง กลิ่นหอมที่ทำให้
 ให้สร้างจากความเมาและความประมาท กลิ่นหอมที่ทำให้ใจระลึกถึงพระพุทธเจ้า กลิ่นหอมที่ทำให้

เข้าถึงธรรมนัย กลิ่นหอมที่ทำให้เข้าถึงความเป็นอริยะ กลิ่นหอมแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ และกลิ่นหอมของโพธิสัตว์ภูมิต่างๆ| และเรารู้จักกลิ่นหอมทั้งหมดนั้น และรู้คุณลักษณะ รู้อาการของกลิ่นหอม นั้นด้วย รู้จักแหล่งที่เกิด ที่เจริญ ที่ปรากฏ แหล่งที่มี แหล่งที่บริสุทธิ์ แหล่งวิบัติ สถานที่ปรุง วิธีการใช้ ผลข้างเคียง และประสิทธิภาพ ธรรมชาติ และที่มา||

ดูก่อนกุลบุตร ในมนุษยโลกมีกลิ่นหอมชนิดหนึ่งชื่อว่า นาคสังโฆสสัมภวหัสติครรณะ แม้เพียงเท่ากับเมล็ดงา ย่อมมีกลิ่นหอมฟุ้งแผ่กระจายไปทั่วทั้งเมืองปถุทธราชฐรชนบท และกลิ่นหอมนั้นเมื่อกระจายไปทั่วนครแล้วย่อมตกลงมาเป็นฝนมีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายอยู่ตลอดเจ็ดวัน| และเมื่อฝนมีกลิ่นหอมที่เกิดจากนาคสังโฆสสัมภวหัสติครรณะ เมื่อตกสัมผัสถูกต้องสรีระกาย หรืออารมณ์เครื่องนุ่งห่มของบุคคลใด ย่อมทำให้สรีระกาย และเครื่องนุ่งห่มของผู้นั้นมีความสว่างไสวรุ่งเรืองราวกับดอกไม้สีทอง| เมื่อตกลงบนที่อยู่อาศัยมีวิมาน และอาคารเรือนยอดเป็นต้น ย่อมทำให้สถานที่แห่งนั้นมีความวิจิตรงดงามด้วยดอกไม้สีทอง| เมื่อลมพัดพาเอากลิ่นหอมให้ฟุ้งกระจายไปตามภพที่เป็นที่อยู่อาศัยบุคคลใดได้สูดดมกลิ่นหอมแล้ว ย่อมเกิดความปีติปราโมทย์เป็นเวลาตลอดเจ็ดวัน และเขาย่อมได้เข้าถึงความสุขกายและมีความสุขใจเอนกอนันต์| และแม้ความเจ็บไข้หรือว่าความไม่สบายกายที่เกิดจากธาตุกำเริบก็ดี หรือว่าถูกกรรมอย่างอื่นทำให้เกิดขึ้นในสรีระของพวกเขา (ความไม่สบายนั้น) ย่อมมลายหายไปสิ้น| หรือแม้แต่ความทุกข์โศกนั้นสทางใจย่อมไม่เกิดขึ้น ความหวาดหวั่นระแวงภัย ความสะดุ้ง ความหวาดเสียว หรือว่าจิตกำเริบ และพยายามยอมมลายหายไปสิ้น| สรรพสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจะมีไมตรีจิต เกิดความรักใคร่ต่อกัน มีปีติหรรษา มีใจร่าเริงเบิกบาน| ดูก่อนกุลบุตร ครั้นเมื่อเหล่าชนนั้นปีติเบิกบานใจดีแล้ว เราจะทำให้พวกเขามีจิตใจผ่องแผ้วก่อน แล้วจึงแสดงธรรมอันเป็นเหตุให้พวกเขาตั้งความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิ||

ดูก่อนกุลบุตร จันทน์หอมชนิดหนึ่งมีชื่อว่า โคศิระชะ เกิดขึ้นบนยอดเขามลีย (สรรพคุณของจันทน์โคศิระชะนี้) เมื่อบุคคลลูบไล้บนร่างกายแล้วตกไปในกองเพลิง ย่อมไม่ถูกไฟเผาไหม้| ดูก่อนกุลบุตร กลิ่นหอมอย่างหนึ่งชื่อว่า อปราจิตะ เกิดในที่มึนน้ำไหล เมื่อกลิ่นหอมชนิดนี้เคล้าเข้ากับเสียงกลองและเสียงสังข์ย่อมทำให้อาณาจักรอื่นทั้งสิ้นถึงความปราศัย| ดูก่อนกุลบุตร กฤษณาชื่อว่า ปัทมครรณะ เกิดขึ้นบริเวณริมฝั่งสระอนดาต แม้มีขนาดเล็กเท่ากบเมล็ดงา ก็สามารถทำให้ชมพูทวีปทั้งหมดดอบอวลไปด้วยกลิ่นหอมและเมื่อผู้ใดได้สูดดมกลิ่นหอมนั้น เขาย่อมมีใจสำรวมละอายต่อบาป| ดูก่อนกุลบุตร คันธชาติชื่อว่า อรุณวตี เกิดที่ยอดเขาหิมวันบรรพต ผู้ได้สูดดมกลิ่นหอมของมันย่อมมีใจคลายกำหนด เราย่อมแสดงธรรมแก่พวกเขาให้คลายราคะแล้วให้พวกเขาทำสมาธิชื่อว่า วิรชฌนทละ| ดูก่อนกุลบุตร มีคันธชาติชื่อว่า สาครครรณะ เกิดขึ้นในภพที่อยู่ของรากษส คันธชาติชนิดนี้เป็นของใช้

สอยสำหรับพระราชและพระเจ้าจักรพรรดิ เมื่อนำมาทำเป็นรูปหอมแล้วจุดให้มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจาย จะทำให้จตุรงค์เสนาพล(ได้แก่ พลช้าง พลรถ พลม้า และพลราบ)ของพระราชและเจ้าจักรพรรดิเหาะลอยไปในอากาศได้| ดูก่อนกฤษบุตร มีคันทชาติชื่อว่า โสภณวายุหะ มีอยู่ที่ สุธรรมมาเทวสภา เมื่อจุดเพียงรูปเดียวยอมทำให้เหล่าเทวดาทั้งหลายมีสติตรีกะลึกถึงกลิ่นอายของการบรรลุนิพพาน| ดูก่อนกฤษบุตร ในสุยามาเทวภพมีศุทธโกศคันทชาติอย่างหนึ่ง เมื่อนำมาทำเป็นรูปหอมแล้วจุดให้มีกลิ่นหอมยอมทำให้เหล่าสุยามาเทวบุตรทั้งหลายเข้าไปประชุมยังที่อยู่ของท้าวสุยามาเทวราช เมื่อเหล่าเทพบุตรทั้งหลายมาชุมนุมพร้อมเพรียงกันแล้ว ท้าวสุยามาเทวราชยอมแสดงธรรมมีกถาแก่เทพบุตรเหล่านั้น|

ดูก่อนกฤษบุตร ในดุสิตภพมีคันทชาติอย่างหนึ่งชื่อว่า สินธุวาริตะ เมื่อจุดให้มีกลิ่นหอมกระจาย เบื้องหน้าของพระโพธิสัตว์ผู้ต้องมาเกิดอีกชาติเดียวที่กำลังนั่งแสดงธรรมอยู่บนธรรมาสน์ จะทำให้มหาเมฆากลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วทั้งธรรมธาตุแล้วตกเป็นฝนมีกลิ่นหอมมีลังการจำนวนอนนิกอนันต์ในท่ามกลางบริษัทของพระตถาคตทุกพระองค์| ดูก่อนกฤษบุตร ในภพที่อยู่ของท้าวสุนิรมิตเทวราช มีคันทชาติอย่างหนึ่งชื่อว่า มโนหระ ซึ่งเมื่อจุดให้มีกลิ่นหอมในที่อยู่ของท้าวสุนิรมิตเทวราชแล้วจะทำให้ฝนแห่งธรรมเมฆาตกตลอดเจ็ดวัน|

ดูก่อนกฤษบุตร เราย่อมรู้จักการใช้เครื่องหอมอย่างนี้เท่านั้น เราไม่รู้จักจรยา และไม่อาจแสดงหรือ อธิบายถึงคุณก็ดี ศิลจรรยาวิสุทธิมุขก็ดี จรรยา²¹¹ อันหาโทษไม่ได้ก็ดี แสดงความประพฤติทางกาย วาจา และใจที่ปราศจากพยาบาทของพระโพธิสัตว์ผู้ปราศกลิ่นเหม็น ผู้พ้นจากกามทั้งหลาย ผู้หลุดพ้นจากบ่วงกิเลสของมาร ผู้ทวนกระแสแห่งคติภพทั้งปวง ผู้ท่องเที่ยวไปด้วยรูปรูปกายที่อยู่ในญาณมาตา ผู้ไม่ถูกกิเลสโลกทำให้มัวหมอง ผู้มีปกติไม่ติดข้อง(อยู่ในภพ) ผู้มีดวงปรัชญาสว่างไสวเป็นไปไม่ขัดข้อง ผู้มีญาณวิเศษเป็นไปไม่ขัดข้อง ไม่มีอาลัย หรือในภพใดๆ ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไปเกิด ในทักษิณภพนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่า ภูฏาคาร เป็นที่อยู่อาศัยของทาสคนหนึ่งชื่อว่า ไวระ ท่านจงพบกับเขาแล้วสอบถามเขาว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรยาอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศิระขอภิกษาแทบเท้าของเศรษฐี เวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบ หันไปมองดูเศรษฐีอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

²¹¹ ความประพฤติ หรือปฏิบัติ ขอบปฏิบัติที่ทำให้บรรลุนิพพาน หรือนิพพาน มี 15 ประการได้แก่ 1) ศิลสังวร 2) อินทริยสังวร 3) โภชนมัตตัญญูตา 4) ซาคริยานุโยค 5) ศรัทธา 6) สติ 7) หิริ 8) โอตตปเป 9) พาหุสังจา 10) อุปกัมมะ 11) ปัญญา 12) ปฐมฆาน 13) ทุตติฆาน 14) ตติยฆาน 15) จตุตถฆาน พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 355.

ไวโรทาส

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร เดินทางมุ่งหน้าไปสู่ภูฏาการนคร เขาเดินทางลัดเลาะไปตามทางลุ่มทางดอน ทางเรียบ ทางขรุขระ ทางมีฝุ่น ไม่มีฝุ่น เดินผ่านทุ่งนา ทางรกชัฏ ทางโล่ง ทางคดเคี้ยว ทางตรง เขามีความคิดเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า “การเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรผู้หนึ่งของเรานั้น จักเป็นเหตุแห่งการปฏิบัติโพธิสัตว์มรรคา จักเป็นเหตุแห่งการปฏิบัติปรัชญามรรคา อันเป็นไปเพื่ออนุเคราะห์สรรพสัตว์” จักเป็นเหตุแห่งการปฏิบัติเพื่อบรรลุปารมิตา เป็นเหตุแห่งการปฏิบัติตามมรรคาแห่งปรัชญาเพื่ออนุเคราะห์สรรพสัตว์ และจักเป็นเหตุทำให้สรรพสัตว์เว้นจากความยินดีในร้าย ความขัดเคืองใจ ความอวดดี มีมานะถือตัว เหตุทำให้สรรพสัตว์เว้นจากตำริผิด เหตุทำลายมลทินกิเลสของสรรพสัตว์ เหตุแห่งการกำจัดหนามแหลมคมคืออกุศลและทิวของสัตว์ เหตุแห่งการเข้าถึงธรรมธาตุโดยไม่มีสิ่งขวางกั้น เหตุแห่งการช่วยเหลือให้สรรพสัตว์เข้าสู่นครแห่งสรวิชัยตาอันไม่สิ้นสูญ | เพราะเหตุอะไรหนอ? เพราะการมีกัลยาณมิตร เป็นทั้งหมดแห่งกุศลธรรม | การได้กัลยาณมิตรเป็นสรวิชัยตา” | เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรมนสิการอย่างนี้อยู่ได้เดินทางมาถึงนครภูฏาการ เทียวตามหาทาสชื่อไวระอยู่ ได้พบเขาที่ทำน้ำสาคราวตาระ ระหว่างทางไปสู่มหานคร มีพ่อค้าและประชาชนหนึ่งแสนคนแวดล้อมรอบฟังปาฐกถาอันไพเราะของเขา ผู้กำลังกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าแก่ชนเหล่านั้น | ครั้นได้เห็นทาสชื่อไวระแล้ว จึงได้เข้าไปหา แล้วน้อมศีรษะขอภิวาทแทบเท้า เวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของเขา ได้กล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ เราได้ทำ ความปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนุดตรสัมมาสัมโพธิแล้ว | แต่เรายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา โพธิสัตว์จรรยา และจะต้องปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร? | เราได้ยินมาว่า “ธรรมดาชนผู้เป็นอริยะ ย่อมให้อาวาท และ อนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์” | ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกสิ่งนั้นแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา จะต้องปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร” | นายทาสไวระกล่าวว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วที่ท่านมีความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิ ท่านจงถามถึงเหตุแห่งการได้มหาปรัชญาเถิด | ท่านจงถามถึงเหตุประพตติให้เกิดทุกข์ในสังสารอย่างต่างๆ เหตุแห่งการเข้าไปตั้งมั่นในเกาะแห่งสรวิชัย เหตุเกิดของมหายานอันไม่มีสิ่งใดทำลายได้ เหตุแห่งการปฏิบัติตามทางที่นำไปสู่การ ตกไปในภูมิของสาวกและภูมิของพระปัจเจกพุทธเจ้าซึ่งเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวเหตุแห่งการเกิดขึ้นของมรรคาแห่งปรัชญาที่ทำให้บรรลุความสุขสงบและสมาธิต่างๆ เหตุแห่งการได้มรรคาที่ไม่มีสิ่งใดทำลายได้นำไปสู่กัลล่อแห่งรถที่นำไปสู่โพธิสัตว์จรรยาชื่อว่า สัพพัตถคามินี เหตุแห่งการทำมรรคาให้สว่างไสวที่เกิดจากโพธิสัตว์จรรยาพร้อมด้วยคลื่นแห่งกำลังทั้งปวง เหตุแห่งความหมดจดเกิดจากมรรคาหาที่สุดไม่ได้ที่นำไปทุกทิศ | ท่านจงสอบถามเหตุแห่งความหมดจดที่เกิดจากสรวิชัยตามรรคา | ดูก่อนกุลบุตร

เราอาศัยอยู่ในมหานครชื่อว่า มหาสาครตรีภูฏาคร นี้ทำโพธิสัตว์จรยาอันมีมหากรุณาเป็นธงชัย นำหน้าให้หมดจด| ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นเฝ้ามองดูเหล่าชนที่ลำบากยากจนในชมพูทวีป บำเพ็ญตบะ อยู่อย่างนั้นเพื่ออรรถประโยชน์ของพวกเขาเหล่านั้น คือ เราจักทำความปรารถนาขอพวกเขาให้ บริบูรณ์| เราจักทำการสงเคราะห์พวกเขาด้วยโลกามิส| และเราจักทำให้พวกเขายินดีด้วยธรรมสัมโมก| เราจักสอนให้พวกเขาสั่งสมเสบียงบุญ| เราจักทำญาณสัมภาระให้เกิดขึ้น| เราจักทำกุศลมูลให้เจริญมี กำลัง| เราจักทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น| เราจักทำอภัยศัยแห่งโพธิให้หมดจด| เราจักทำให้พวกเขาเกิดมหา กรุณามีกำลัง| เราจักทำลายสังสารทุกข์| เราจักให้พวกเขาประพติจรยาในสังสารให้เป็นกำลังโดยไม่ ท้อถอย| และเราจักให้พวกเขาสงเคราะห์สรรพสัตว์ | เราจักให้พวกเขาดำรงอยู่ในปฏิปทาแห่งสาคร คุณ | เราจักให้พวกเขาเข้าถึงญาณอาโลกแห่งสาครธรรม | เราจักให้พวกเขาเข้าถึงพุทธสาคร เราจักให้ เข้าถึงสาครแห่งสรวิชัยตา||

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเรามนสิการอย่างนี้แล้วก็ท่องเที่ยวไปทั่วสาครตรีภูฏาครนครแห่งนี้| ดูก่อน กุลบุตร เมื่อเราทำหิตสุขแก่ชาวโลกอยู่อย่างนี้ เราย่อมได้รู้จักเกาะแก้วทั้งหมดที่มีในมหาสาคร ย่อม รู้จักบอรรถนะทั้งหมด รู้จักโคตรรัตนะทั้งหมด ย่อมรู้ภาพที่อยู่ของพวกพญานาค การทำให้เหล่า นาค โกลาหล รู้ที่อยู่ของพวกยักษ์และการทำให้เหล่ายักษ์โกลาหล รู้ภาพที่อยู่ของพวกราक्षสและการ ป้องกันภัยจากราक्षส รู้ภาพที่อยู่ของพวกภูติ และการป้องกันอันตรายจากพวกภูติ| เราย่อมรู้เหตุ(ร้าย) และการป้องกันทั้งปวง รู้ความลึกของน้ำและสีของน้ำ รู้จักการเกิดคลื่นยักษ์และกระแสน้ำวน| เรา ย่อมรู้การโคจรของดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ และ(คำนวณ)กลางวัน กลางคืน ขณะ และชั่วครู่| เราย่อมรู้กาลที่ควรเดินทางและไม่ควรเดินทาง รู้กาลที่ปลอดภัยและกาลมีภัย รู้การ กางใบเรือและการทำงานของยนต์ รู้วิธีการควบคุมทิศทางเรือและการเดินเรือ รู้การกางใบเรือเพื่อรับ ลมและทิศทางลม รู้การตั้งทิศทางเรือ รู้การเทียบท่า และการแล่นเรือ| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเรานั้นมี ความรู้อย่างนี้ ทำกิจเพื่อประโยชน์แก่สัตว์อยู่ตลอดเวลาเนื่องนิത്യ ทำให้กลุ่มพ่อค้ามีความหรรษา ปราโมทย์ด้วยเรือที่แข็งแรงมั่นคง ปลอดภัย ร่มเย็น ปราศจากความทุกข์กังวลใดๆ| เราย่อมนำพวกเขา ไปสู่เกาะแก้วตามที่พวกเขาปรารถนา ทำให้พวกเขายินดีด้วยแก้วทั้งปวงแล้วเราย่อมนำพวกเขา กลับมายังชมพูทวีป| ดูก่อนกุลบุตร เรือของเราไม่เคยอัปปรางแม้เพียงครั้งเดียว | ดูก่อนกุลบุตร บรรดาชนทั้งหลายที่ได้พบเห็นเรา หรือได้ฟังธรรมเทศนาของเรา ผู้ที่เราชักนำให้ออกจากสาครสังสาร ที่เต็มไปด้วยความหดหู่และภัย ย่อมเป็นผู้มุ่งหน้าสู่ปรัชญาเครื่องหยั่งลงสู่สาครแห่งสรวิชัยตา และ ย่อมปฏิบัติเพื่อทำให้สาครแห่งตณหาเหือดแห้งและจะได้เข้าถึงญาณอาโลกในอดีต อนาคตและ ปัจจุบัน และมีความสามารถในการช่วยขจัดสาครทุกข์ของสรรพสัตว์ มีความเพียรเพื่อทำสาครจิตของ

สรรพสัตว์ที่ขุนมัวให้ฟ้องแล้ว มีวิริยะในการทำเกษตรสาครทั้งสิ้นให้หมดจด ไม่หันเหออกจากกรเข้าสู่สาครทิศทั้งปวง (ไม่ทอดทิ้งชาวโลก) ย่อมแห่งตลอดอินทรีย์ของชาวโลกทั้งสิ้น และย่อมอนุวรรตไปตามสาครแห่งความประพฤติของสรรพสัตว์ เป็นผู้เข้าถึงโลกตามสภาวะใจของสัตว์โลก||

ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ที่มีมหากรุณาเป็นธงชัย และมีเสียงเหมือนแม่น้ำ และใครที่ได้เห็นและได้ฟัง ได้อยู่ร่วม ได้ระลึกถึงชื่อของเรา ย่อมได้รับประโยชน์ | เราไม่อาจรู้จักจรรยา หรือบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้มีปกติเที่ยวไปในสาครแห่งสังสารทั้งปวง ผู้ไม่ถูกสาครกิเลสทำให้หม่นหมอง ผู้พ้นจากการถูกภัยสาครแห่งทิฐิทั้งปวงท่วมทับ ผู้มีปกติท่องเที่ยวไปในน้ำคือสภาวะที่แท้จริงในสาครชาวโลก ผู้มีปกติไปบนพื้นดินคือสภาวะของชาวโลก ผู้มีวนคือสังคหวัตถุเป็นเครื่องช่วยค้ำจุนในสาครโลก ผู้อาศัยอยู่ในสาครแห่งสรวิชฌดา ผู้อุตติงสรรพสัตว์ให้ออกจากสาครแห่งความยึดถือมั่น ผู้มีปกติอยู่ได้ยาวนานตลอดสาครแห่งกาลทั้งสิ้น ผู้รู้ความแก่กล้าของ(อินทรีย์)สาครสรรพสัตว์ ผู้อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ได้ตลอดกาลหาที่สุดไม่ได้||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ในทักษิณาบถนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อนันทิหาระ เป็นที่อยู่ของเศรษฐีท่านหนึ่งชื่อว่า ชโยตตมะ ท่านจงเข้าไปหาเศรษฐีนั้นแล้วสอบถามถึงข้อที่ พระโพธิสัตว์ควรศึกษาและควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศีระะอภิวาทแทบเท้าของทาสไวระ เวียนประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วหันไปมองดูเขาอีกครั้งแล้วหลีกจากไป||

ชโยตตเศรษฐี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร มีใจประกอบด้วยมหาไมตรีที่แผ่ขยายครอบคลุมกว้างขวางไปทั่วทั้งสัตว์ธาตุไม่มีขอบเขต มีสันดานท่วมทับไปด้วยมหากรุณาและความสเนหา มีบุญสัมภาระและญาณสัมภาระสั่งสมไว้มาก ปราศจากความมัวหมอง มีตมและหล่มของกิเลสทั้งปวง ได้บรรลุธรรมสมตามุ่งหน้าสู่หนทางแห่งสรวิชฌดาด้วยความมุ่งมั่น ได้ละทางอกุศลธรรมหาประมาณไม่ได้ มีความบากบั่นมุ่งมั่นด้วยกำลังวิริยะแม้อกุศลธรรมทั้งปวงไม่อาจทำลายได้ เข้าถึงปีสัทธา²¹²เกิดแต่โพธิสัตว์สมาธิกำจัดความมืดของอวิชชาด้วยเดชและโอกาสแห่งดวงอาทิตย์คือปรัชญา มีดอกไม้แห่งปรัชญาที่มีลมคืออุปายัพตพาให้เกิดความสุขร่มเย็น มีญาณเป็นวิธินำไปสู่สมุทรรแห่งมหาปณิธาน มีญาณที่ขยาย

²¹² ความสงบกายสงบใจ ในทางกัมฐานมีอธิบายประสบการณ์นี้ไว้ว่า อาการตัวเบา อ่อนสลวย ไม่มีทุกขเวทนา ใจไม่รู้สึกทุกข์ มีความสงบ ใจเบา อ่อนนุ่ม จิตตรง เป็นความสงบอย่างยิ่ง ภัททันตะ อาสภเถระ, วิปัสสนาที่ปณีตศึกษา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532), หน้า 100-105.

ครอบคลุมทั่วธรรมชาติไม่มีสิ่งใดขัดขวางได้ มีความตั้งใจมั่นที่จะเข้าสู่นครแห่งสรวัญตาอันไม่ว่างเปล่า แสวงหาโพธิสัตว์มรรคา ลำดับนั้นเขาได้เดินทางมาถึงนันทิหารนคร เทียบเสาะแสวงหาชโยตตม เศรษฐี ได้เห็นเขาอยู่ในสวนป่าประดับด้วยธงสีอันวิจิตรในที่สุดเขตเมืองทางด้านตะวันออก มีเหล่าคหบดีหลายพันแวดล้อม กำลังกล่าวธรรมมีกถาเนื่องด้วยกิจต่างๆของชาวนคร กำลังแสดงธรรม เพื่อกำจัดอหังการทั้งสิ้น เพื่อทำลายมมังการ เพื่อให้ทำลายความยึดถือมั่น เพื่อให้ทำลายความยึดติดในวัตถุสิ่งของ เพื่อให้คลายความผูกพันทั้งปวง เพื่อตัดความรัตรึงเกี่ยวพันจากตัณหา เพื่อไม่ให้ตกไปในวิถีสี่ต่างๆ เพื่อให้คลายความมัวหมอง คือความสงสัย เคลือบแคลง ลังเลใจ เพื่อกำจัดความมัวเมาคือมายาสาโลย เพื่อขจัดมลทินคือความอิจฉาริษยา เพื่อทำให้ใจให้เลื่อมใส เพื่อทำให้ใจของเหล่าชนให้ใสไม่ขุ่นมัว เพื่อทำความยินดีในการเห็นพุทธะด้วยศรัทธาเลื่อมใสมีกำลัง เพื่อเป็นเครื่องรองรับพุทธธรรม ด้วยการทำโพธิสัตว์พละให้เจริญ เพื่อเข้าถึงโพธิสัตว์สมาธิพละ ด้วยการเปิดเผยโพธิสัตว์จรรยาเพื่อเป็นเครื่องทำความหมดจดแก่โพธิสัตว์สติพละ ด้วยการบรรลุปรัชญาพละของพระโพธิสัตว์ เพื่อทำความยินดีในการทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น||

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรษฐีบุตร ได้มาเข้าไปหาเศรษฐีนั้นผู้แสดงธรรมจบแล้ว แสดงความนอบน้อมแก่เศรษฐีด้วยความเคารพในธรรมแล้วกล่าววาจาว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าคือสุนทร กำลังแสวงหาโพธิสัตว์จรรยา) ขอนานผู้เป็นอริยะจงบอกข้อนั้นแก่ข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าควรศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร เมื่อศึกษาอยู่ข้าพเจ้าจะต้องมุ่งมั่นอบรมสรรพสัตว์ให้มีปารมิตาแก่กล้าได้อย่างไร ข้าพเจ้าจะไม่ละการเห็นพระพุทเจ้าทุกพระองค์ได้อย่างไร จะได้ฟังพุทธธรรมทั้งปวง จะทรงจำธรรมเมฆาของพระพุทเจ้าทุกพระองค์ได้อย่างไร | จะต้องปฏิบัติตามแนวทางของพุทธธรรมทั้งปวงอย่างไร จะต้องประพฤติโพธิสัตว์จรรยาในโลกธาตุทั้งสิ้นอย่างไร จะไม่เป็นผู้ท้อแท้เบื่อหน่ายในโพธิสัตว์จรรยาในการดำรงอยู่ตลอดกับทั้งสิ้นได้อย่างไร เราจะพึงรู้การแสดงปาฏิหาริย์ของพระตถาคตทุกพระองค์ได้อย่างไร ข้าพเจ้าจะเข้าถึงพุทธาธิษฐานทั้งหมดได้อย่างไร และข้าพเจ้าจะพึงเป็นผู้ได้โอกาสในตถาคตพละทั้งสิ้นได้อย่างไร”||

ครั้งนั้นแล ชโยตตมเศรษฐีกล่าวกับสุนทรเศรษฐีบุตรว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีหนอ ท่านได้ทำความปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนุดตรสัมมาสัมโพธิ) ดูก่อนกุลบุตร ข้าพเจ้าจะทำโพธิสัตว์จรรยาชื่อว่า สรรพคามินีให้หมดจดเพียงส่วนเดียวด้วยกำลังที่ได้บรรลุธรรมที่เป็นอนภิสังขารในสิ่งที่ไม่ใช่สภาวะ | เพราะเรานั้นตั้งอยู่ในสรรพคามินีโพธิสัตว์จรรยาที่หมดจดแล้ว ย่อมแสดงธรรมในโลกธาตุน้อยใหญ่ ในเทวโลกสามสิบ ในยามาภพ ในดุสิตเทวโลก ในนิรนิมาณรติเทวโลก ในปรนิรมิตวศรติเทวโลก ในมารภพ ในกามธาตุ ในเทวนิกาย ในเทวภพ ในโลกของนาค ในที่ภพที่อยู่ของนาค ในโลกและภพที่อยู่ของ

ยักษ ในโลกและภพที่อยู่ของรাকษส ในโลกและภพที่อยู่ของภูมิกัณฑ์ ในโลกและภพที่อยู่ของเปรต ในโลกและภพที่อยู่ของคนธรรพ์ ในโลกและภพที่อยู่ของอสูร ในโลกและภพที่อยู่ของครุฑ ในโลกและภพที่อยู่ของกนิษฐ ในโลกและภพที่อยู่ของมโหระทึก ในโลกและภพที่อยู่ของมนุษย์ ในคาม นคร นิคม ชนบท ราชธานีทั้งหลาย ในที่สุดแห่งกามธาตุ ในสัตว์คตทั้งหมด | เราย่อมละอธรรม ย่อมเข้าไปสงบการวิวาท ห้ามการทะเลาะ ห้ามการโกลาหล ห้ามการรบ ห้ามสงคราม ห้ามการก่อเวร ห้ามการจองจำ ห้ามการลักขโมย ห้ามภัย ห้ามอกุศลกรรม ให้ผู้คนเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ให้งดเว้นจากการลักทรัพย์ การประพฤตินิคม การกล่าวมูสา การกล่าวคำหยาบ การกล่าวคำส่อเสียด การกล่าวทำให้แตกแยก อภิขมา พยาบาท และมีฉาติฐิ | เราย่อมให้คนทั้งหลายเว้นขาดจากการเบียดเบียน และประกอบกุศลธรรม และกุศลกริยาทุกอย่าง ให้พวกเขาศึกษาสรรพศิลปะ ให้เชี่ยวชาญ ชำนาญ มีความสามารถในสรรพศาสตร์ที่จะทำประโยชน์แก่โลก เพื่อความผาสุกของโลก เรานุวัติตามคำสอนของศาสดาอื่นเพื่อความแก่กล้าของสัตว์ เราแสดงธรรมครอบงำเทวดาทั้งหลายที่อยู่ในรูปภพทั้งหมดตลอดจนพรหมโลก²¹³ เพื่อทำความวิเศษแห่งญาณอันสูงสุดให้ปรากฏ เพื่อเป็นเครื่องให้สรรพสัตว์หลีกออกจากทิวี่ทั้งปวง เพื่อเป็นเครื่องทำความยินดีในพุทธธรรมทั้งปวง | เราแสดงธรรมในโลกธาตุน้อยใหญ่นี้ อย่างไรก็ตามโลกธาตุอื่นที่มีมากเท่ากับฝุ่นพุทธเกษตรทั้งสิบอนภิลายแสนโกฏิในทิศทั้งสิบเราก็แสดงธรรมเหมือนอย่างนั้น | เราแสดงพุทธธรรม เราแสดง โพธิสัตว์ธรรม สวางธรรม และปัจเจกพุทธธรรม | เราแสดงนรก เราแสดงปฏิบัติที่ทำให้เข้าถึงนรก แสดงเหตุที่ทำให้ไปเกิดในนรก แสดงกำเนิดของเดรัจฉาน เราแสดงความแตกต่างของคติเดรัจฉาน ปฏิบัติที่ทำให้ไปเกิดในคติเดรัจฉาน และทุกข์ที่ต้องเสวยในเดรัจฉานคติ เราแสดงยมโลก ปฏิบัติที่ทำให้ไปสู่ยมโลก และทุกข์ในยมโลก เราแสดงโลกสวรรค์ ปฏิบัติที่ทำให้ไปสู่โลกสวรรค์ และเครื่องใช้สอยที่น่ายินดี ในโลกสวรรค์ เราแสดงมนุษยโลก ปฏิบัติที่ทำให้เข้าถึงมนุษยโลก และการเสวยสุขและทุกข์อย่างต่างๆ ในมนุษยโลก | ตุก่อนกุลบุตร เราย่อมแสดงโลกธรรมด้วยประการฉะนี้ | เราแสดงเหตุเกิดขึ้นของโลก ความเสื่อมลงของโลก อาทีนพของโลก และการหลุดพ้นจากโลก คือ แสดงธรรมเพื่อประกาศโพธิสัตว์มรรคา เพื่อการเว้นห่างจากโทษในสังสาร เพื่อแสดงคุณของสรวัชชญา เพื่อทำความลุ่มหลงและทุกข์ในคติภพให้ดับ เพื่อทำให้เกิดความยินดีในธรรมอันไม่มีอุปสรรคขวางกั้น เพื่อเป็นเครื่องส่องให้เห็นเหตุที่เป็นไปของโลก เพื่อเป็น

²¹³ ที่อยู่ของพรหมที่มีรูป(กาย) มี 16 ชั้นได้แก่ 1)พรหมปารีสัชชา 2) พรหมบุโรหิตา 3) มหาพรหมา 4) ปริตรตาภา 5) อัปมาณาภา 6) อาภัสสรา 7) ปริตตสุภา 8) อัปมาณสุภา 9) สุภิกินหา 10) อสัณญิสัตตา 11) เวหัพผลา 12) อวิหา 13) อตปปา 14) สุทสสา 15) สุทสสี 16) อกนิฐฐา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 258.

เครื่องแสดงให้เห็นสุขและทุกข์ที่เป็นไปในโลกทั้งปวง เพื่อแสดงให้เห็นสัญญาที่อยู่ในชาวโลก เพื่อแสดงธรรมของพระตถาคตผู้ไม่มีอาลัย (ผู้เป็นอิสระจากเครื่องข้อง) เพื่อไม่ให้เป็นไปในวงจรของกรรมกิเลส เพื่อแสดงการหมุนไปของธรรมจักรของพระตถาคต| ดูก่อนกุกุบุตร เรา รู้จักเพียงสรรพคามินี โภธิสัตว์จรยาอันหมดจด ประกอบด้วยอสังการอันหมดจด ไม่ถูกปรุงแต่ง| เราไม่อาจรู้จรยาหรือกล่าวคุณของพระโภธิสัตว์ผู้มีอภิญญา ผู้มีญาณสรณะแผ่ขยายครอบคลุมเกษตรทั้งสิ้น ผู้ได้ญาณภูมิแห่งสมันตจักขุ ผู้ได้ฟังสรรพเสียง ผู้ทำธรรมอาโลกให้สว่างไสวได้ตามที่ตนปรารถนาในกาลทั้งสาม ผู้เป็นวีรบุรุษผู้เป็นใหญ่ด้วยญาณเครื่องรวมสรรพธรรมให้เป็นไปตามกำลังอำนาจของตน ผู้มีถ้อยคำที่กล่าวด้วยสำเนียงที่ทำให้สรรพสัตว์จำนวนมากเกินจะนับประมาณได้สามารถเข้าใจได้ด้วยภาษาของตน ผู้มีสรีระมายาของพระโภธิสัตว์ทั้งปวงที่มีรูปพรรณสัณฐานเป็นที่พอใจของสัตว์ทั้งหลายที่มีความปรารถนาแตกต่างกัน ผู้มีสรีระงดงามดุจสรีระของพระตถาคตทุกพระองค์ ผู้มีญาณกายเข้าถึงกาลทั้งสาม ผู้มีโคจรและวิสัยกว้างขวางไปบุลย์หาขอบเขตไม่ได้เหมือนท้องฟ้า| ดูก่อนกุกุบุตร ท่านจงไป ในทักษิณบาถนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่ากลิงควันอยู่ในชนบทชื่อว่าไครณาปรานตะ เป็นที่อยู่ของภิกษุณีชื่อว่า สิงหวิขุมภิตา ท่านจงไปพบกับภิกษุณีนั้นแล้วสอบถามว่า พระโภธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติ โภธิสัตว์จรยาอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศิระขอภิวาทแทบเท้าของเศรษฐีชโยตตมะ เวียนประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบ หันไปหองดูท่านอีกครั้งแล้วหลีกจากไป||

สิงหวิขุมภิตาภิกษุณี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางไปสู่นครกลิงควันในชนบทชื่อว่าไครณาปรานตะ โดยลำดับ เมื่อไปถึงได้เดินเที่ยวตามหาภิกษุณีสิงหวิขุมภิตา เขาเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆและสอบถามกับกุมารและกุมารีหลายร้อยคน ตามถนน ตามตรอก ตามทางแยก| และบุรุษหลายร้อย สตรีหลายร้อยได้บอกแก่เขาว่า “ดูก่อนกุกุบุตร ภิกษุณีสิงหวิขุมภิตานั้นอาศัยอยู่ที่เมืองกลิงควันนี้ ท่านอยู่ที่มหาอุทยานชื่อสุริยประภาที่สร้างโดยเศรษฐีชโยตตมะ ท่านกำลังประกาศธรรมเพื่อประโยชน์แก่ผู้คนจำนวนมากเกินจะประมาณได้”|| ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปสู่มหาอุทยานสุริยประภา นั้นเที่ยวตามหาภิกษุณีโดยรอบในมหาอุทยานนั้นเขาเห็นต้นไม้ชื่อว่า จันทโรคตา มีสัณฐานเหมือนกุฎาคารมีสีดุดจเปลวเพลิงครอบไว้ มีแสงสว่างแผ่กระจายครอบคลุมพื้นที่โดยรอบ เห็นต้นไม้ชื่อว่า สัมปรัจฉะ มีรูปทรงเหมือนฉัตร มีใบดกหนา มีรัศมีแสงสีเขียวเหมือนแก้วไพฑูรย์สีเข้ม และเห็นต้นไม้ที่ออกดอกบานสะพรั่งทั้งต้นชื่อว่า กุสุมโกศะ มีรูปร่างสวยงามเหมือนภูเขามิวันบรรพต มีดอกสีสนห

สวยงามร่วงหล่นลงสู่พื้นดินไม่ขาดสายเหมือนละอองฝนที่ตกโปรยปรายอยู่ตลอดเวลา เป็นเช่นกับ ต้นไม้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเห็นต้นไม้มีผลสุกตลอดฤดูกาลชื่อว่า สทาศิวานนุพมสวาทุผล นิจิตะ ต้นไม้นี้มีรูปพรรณสัณฐานเหมือนยอดเขาสุวรรณเมรุสิงขร มีดอกและผลออกเต็มต้นตลอด ฤดูกาล และเห็นต้นไม้แก้วมณีราชชื่อว่า ไวโรจนโกศะ มีสัณฐานเหมือนแก้วมณีรัตนราชที่(มีความใส สว่าง)ไม่มีอะไรเทียบได้ รุ่งเรืองด้วยยอดที่เป็นแก้วมณีจินดาราช มีมาลัยทิพย์และอาภรณ์แก้วทิพย์ ประดับ มีแก้วมณีบอสงไขย และเห็นต้นไม้ผ้าชื่อว่า ประสาทนะ เต็มไปด้วยยอดที่เป็นผ้าแก้วทิพย์สี ต่างๆ ประดับประดาดงาม และเห็นต้นไม้ดุริยางค์ ชื่อว่า ประโมทนะ มีเสียงไพเราะจับใจเกินกว่า ดุริยางค์ทิพย์ และเห็นต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม ชื่อว่า สมันตศุกายูหะ มีกลิ่นหอมนำขึ้นใจด้วยอาการทั้งปวง ที่ไม่มีสิ่งใดเทียบได้กลิ่นหอมฟุ้งแผ่กระจายไปทุกทิศ|

ที่สระดอกบัวมีบันไดแก้วที่ขอบสระทั้งสี่ด้านทำด้วยอิฐแก้วเจ็ดชนิด มีเวทีทำด้วยแก้วประเภท ต่างๆ และไม้จันทน์กาลานุสารี พื้นทำด้วยแก้วมณีราชและไพฑูรย์สีเข้ม เกลี่ยทรายสีทองชมพู น้ำ ในสระเป็นน้ำมีกลิ่นหอมและประกอบด้วยคุณลักษณะ 8 ประการ ผสมด้วยน้ำหอมทิพย์อันนำรื่นรมย์ ใจ (ในสระ)ปลูกดอกบัวหลวง ดอกบัวปัทมา ดอกบัวโกมุท และบัวสายแก้วหลากสีล้วนมีกลิ่นหอมและมี สัมผัสเหมือนดอกไม้สวรรค์ บริเวณรอบสระนั้นมีเสียงสกุณาชนิดต่างๆที่ดังงามเกินกว่านกสวรรค์ ประสานเสียงร้องไพเราะ มีทิวแถวต้นไม้แก้วทิพย์ประเภทต่างๆที่ตัดแต่งไว้ดงามยิ่ง| และที่โคนต้นไม้ แก้วทั้งหมดนั้นมีสิ่งหาสนะแก้วที่แกะสลักไว้อย่างวิจิตรสวยงามตระเตรียมไว้และตกแต่งแก้ว ประเภทต่างๆจำนวนมาก ปลูกด้วยผ้าแก้วทิพย์ประเภทต่างๆ อบอวลไปด้วยกลิ่นรูปหอมทิพย์มี ประการต่างๆ เพดานเบื้องบนทำด้วยแก้วสวดลายวิจิตรมีแผ่นแก้วที่ดงามยิ่งกว่าแก้วสวรรค์ห้อย ระย้า คลุมด้วยข่ายทอดด้วยทองชมพูทำลวดลายให้วิจิตรด้วยแก้วประเภทต่างๆ มีเสียงแว่วกังวาน ของกระดิ่งแก้วที่ทอเป็นผ้าตาข่าย และมีอาสนะแก้วทิพย์อีกจำนวนหลายพันบุไ้รายรอบ| สุธนเศรษฐี บุตรนั้นเห็นอาสนะรัตนปัทมครรภสิงหาสนะปลูกไว้ที่โคนต้นไม้แก้วต้นหนึ่ง| เห็นอาสนะคันธราชมณี รัตนปัทมครรภสิงหาสน์ ที่ต้นไม้อีกต้นหนึ่ง เห็นอาสนะ นาควยูหมณีราชปัทมครรภสิงหาสน์ เห็น อาสนะรัตนสิงหสกันธมณีรัตนปัทมครรภสิงหาสน์ เห็นอาสนะไวโรจนมณีราชปัทมครรภสิงหาสน์ เห็น อาสนะทิวโรจนมณีราชปัทมครรภสิงหาสน์ เห็นอาสนะอินทรวัชรมณีราชปัทมครรภสิงหาสน์ เห็น อาสนะชคัทโรจนมณีราชปัทมครรภสิงหาสน์ เห็นอาสนะสิตาภมณีราชปัทมครรภสิงหาสน์ที่โคนต้นไม้ รัตนพฤกษ์ต้นหนึ่ง| เขาเห็นมหาอุทยานมีบริเวณโดยรอบกว้างขวางไพบุลย์ เหมือนอากาศที่แผ่ไปทั่ว โลกธาตุนับบอสงไขย พื้นของมหาอุทยานนั้นเต็มไปด้วยแก้วประเภทต่างๆ เหมือนมหาสาครที่เต็มไปด้วย แก้วทุกประเภท ส่วนที่เป็นพื้นแผ่นดินมีแก้วไพฑูรย์สีเข้มใผลขึ้นมาปด้วยแก้วทุกประเภทและมีสัมผัส

อ่อนนุ่ม เมื่อก้าวเท้าเหยียบย่างไปบนพื้นที่เป็นปุมปมเหล่านั้น พื้นจะยุบลงและฟูขึ้นมาเมื่อยกเท้าขึ้น ที่พื้นมีดอกบัวลิลีแก้ววัชรรัตนราชที่มีสัมผัสสบายและมีกลิ่นหอมน่ารื่นรมย์ใจ มีเสียงนกหงส์ นกกระเรียน นกยูง นกการเวก นกโกกิลา นกจากพรากร้องประสานเสียงไพเราะกังวาน มีต้นไม้จันทน์ทิพย์รัตนราชประดับตกแต่งสวยงาม มีกลุ่มดอกไม้แก้วสีสนวิจิตรตกลงมาที่พื้นเบื้องล่างดูสวยงามไปรยปรายงดงามน่ารื่นรมย์ยิ่งกว่าปามิศรวัน²¹⁴ มีภูฏาคารที่ตกแต่งด้วยแก้วชนิดต่างๆ อบกลิ่นรูปหอมคันธราชชนิดดีที่สุดในเวลา มีอลังการงดงามยิ่งกว่าสุทธมาเทวสภา ปกคลุมด้วยข่ามีลวดลายวิจิตรด้วยแก้วหลากสีงดงามยิ่งกว่าข่าแก้วสวรรค์ มีพวงมาลัยแก้วมุกดาห้อยระย้า คลุมด้วยผ้า(ทองด้วย)ทอง ตกแต่งด้วยกระดิ่งแก้วโดยรอบ ต้นไม้ดูริยางค์มีเสียงบรรเลงท่วงทำนองไพเราะ ต้นตาลแก้วและผ้าประดับกระดิ่ง(แก้ว)เมื่อมีลมพัดทำให้เกิดเสียงดังกังวานดูเสียงขบร้องของนางอัปสรเทพกัญยาของท้าวศรดิเทวราชผู้เป็นประมุข มีสายฝนตกไปรยปรายจากเมฆา(ที่มีสีเหมือน)ผ้าทวยะ²¹⁵ งดงามเหมือนผ้าสวรรค์มีลวดลายวิจิตรเปล่งประกายรัศมีสีต่างๆ ดูเหมือนมหาสาคร มีภูฏาคารจำนวนหนึ่งแสนล้านประดับด้วยแก้วจำนวนหนึ่งอสงไขยงดงามตั้งเทพนครดาวดิงส์ ตกแต่งด้วยแก้วประเภทต่างให้มีลวดลายน่าชมตกแต่งด้วยฉัตรรูปทรงตั้งจิตรภูฏาบรรพตในภพของท้าวมหาพรหม มีรัศมีรุ่งเรืองสว่างไสวตลอดเวลา วิหารของท้าวมหาพรหมที่รุ่งเรืองด้วยแสงแก้วมณีศักดิ์โรจนะมีบริเวณกว้างขวางราวกับว่าเป็นที่รองรับโลกธาตุนับอสงไขย สุธนเศรษฐีบุตรสามารถมองเห็นมหาอุทยาน ชื่อว่า สุริยประภาณันได้ด้วยกำลังฤทธิ์อินไตยของภิกษุณีสิงหวิษุณมิติ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรเมื่อมองหาโดยรอบในกลุ่มคนหนุ่มจึงได้เห็นนวยหะอันงดงามของมหาอุทยานที่แสดงลักษณะ(อลังการ)อันเป็นอินไตยหาประมาณไม่ได้นี้ อลังการเหล่านั้นล้วนเกิดขึ้นจากผลของโพธิสัตว์กรรม เกิดขึ้นจากกุศลมูลอันยิ่งใหญ่ที่บำเพ็ญเพื่อความหลุดพ้น อลังการอันน่าอัศจรรย์นั้นเกิดขึ้นเพราะการบูชาและเข้าไปรับใช้อุปัฏฐากพระพุทธรูปเจ้า อลังการเหล่านั้นมันคงถาวรกว่าอุทยานที่มีในโลก อลังการนั้นเกิดขึ้นได้เพราะสภาวะธรรมมาตา เป็นผลของบุญวิบากที่บริสุทธิ์ไพบุลย์ เป็นอสาธารณะสมบัติเกิดขึ้นด้วยผลของสุจริตกรรมที่ภิกษุณีได้บำเพ็ญในกาลก่อน แม้พระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายก็ไม่อาจทำให้เกิดขึ้นได้ เป็นเครื่องย่ำยีพวกเดียรถีย์และพวกปรวาทิ เป็นสิ่งที่คนเขลาผู้ดำเนินตามทางของมารทั้งหลายย่อมไม่อาจเข้าใจ |

²¹⁴ (บาลี มิสกวน) สอนของพระอินทร์ หนึ่งในสี่แห่ง ได้แก่ นันทวัน ปารุสกวัน จิตรลดาวัน และ มิสกวัน "พจนานุกรม มคธ-ไทย ", หน้า 580.

²¹⁵ (บาลี ทุสส) ผ้าที่ทอจากเยื่อไม้ *ibid.*, หน้า 349.

บรรดามหาสิงหาสนะที่ปูไว้ใต้ต้นไม้แก้วทั้งหมดนั้น สุธนเศรษฐีบุตรเห็นภิกษุสิงหวิฆณภิกษานั่งอยู่บนอาสนะ มีบริวารหมู่มากแวดล้อม นางมีอิริยาบถสงบ และมีอินทรีย์สำรวม มีใจสงบ เรียบร้อย เหมือนพญาช้างที่ได้รับการฝึกมาดีแล้ว ใจของนางสงบนิ่งและใสไม่ขุ่นมัวเหมือนน้ำในทะเลสาบลึก(ที่ปราศจากคลื่นลมทำให้กระเพื่อม) นางกำลังแจกสิ่งของต่างๆแก่ผู้คนที่มีการรณาเหมือนแก้วมณีจินดาที่บันดาลให้ในสิ่งที่ปรารถนาทุกประการ ไม่ถูกโลกธรรมทั้งหลายทำให้มัวหมองเหมือนดอกบัวที่ไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำและโคลนตม ชับไล่ภัยและความน่ากลัวด้วยความบริสุทธิ์คือความกล้าหาญเหมือนสิงหาราชาหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวเหมือนภูเขามหาเจดีย์เพราะมีศีลบริสุทธิ์ เป็นผู้ทำให้ชาวโลกมีความชื่นบานเหมือนมโนหรคันธราชที่ทำให้ผู้ได้กลิ่นมีความสำราญใจ เป็นผู้ดับความร้อนของกิเลสเหมือนจันทน์ทิมะ(ที่ดับความร้อนที่เกิดจากไฟ) เป็นผู้บรรเทาทุกข์ของชาวโลกเหมือนสุทธรรคนเสถียรราช(บรรเทาความเจ็บไข้) เป็นผู้ควรแก่การเห็นเหมือนวรุณบาท(ที่ปรากฏให้เห็นได้ยาก) ผู้มีกายและใจสงบ เยือกเย็นและเป็นสุข เหมือนรัศมีของพระตถาคต(ที่สงบสุข) ไม่ถูกครอบงำด้วยราคะ โทสะ โมหะ เหมือนมหาพราหมณ์(ผู้ลอยบาปแล้ว) ผู้ยังจิตใจของสรรพสัตว์ให้เบิกบานเพราะปราศจากกิเลสเครื่องผูกมัดเหมือนแก้วมณีที่ทำน้ำขุ่นให้เป็นน้ำใส เป็นบุญเขตอันเลิศ(ให้สรรพสัตว์ได้)ปลูกสร้างกุศลมูลเหมือนนาที่อุดมสมบูรณ์(เป็นที่เจริญงอกงามของพืชพรรณ) เขาเห็นภิกษุณีนั่งอยู่บนอาสนะแวดล้อมด้วยบริษัจำนวนมากมาย||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อว่า อักขยวิโมกขสัมภะ แก่เหล่าเทวบุตรผู้เป็นสหายของเทวดาชั้นสุทธาวาส มีมหาเศวตเทวบุตรเป็นประมุข ผู้นั่งอยู่บนอาสนะปูลาดไว้ในที่แห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศความหมดจดแห่งสรวมณฑลชื่อว่า สมันตลตภะ (ความแตกต่างของการประกาศเสียงธรรม) แก่สันนิบาตของเทวบุตรชั้นพรหมกายิกา มีท้าวจุริพรหมเป็นประมุข| ได้เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อว่า โพธิสัตตวาศยวิศุทธิวิศิตวายุหะ (อสังการที่เกิดขึ้นจากการทำจิตให้หมดจด) แก่เหล่าเทวบุตรชั้นปรนิรมิตวศวรรตี มีท้าววศวรรตีเทวราชเป็นประมุข และท้าวปรนิรมิตวศวรรตีเทวราชเป็นประมุข พร้อมด้วยเหล่าเทพกัญยาที่เป็นบริวารที่นั่งอยู่บนอาสนะที่วางรายรอบอยู่ที่แห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อว่า สรวพรธรรมศุภวายุหะ (ความงามของสรวพรธรรม) แก่เหล่าเทวบุตรชั้นนิรมานรตี มีท้าวสุนิรมิตเทวราชเป็นประมุข พร้อมด้วยเหล่าเทพกัญยาบริวารที่นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูเรียงรายไว้ในที่แห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุกำลังประกาศธรรมชื่อ สวจิตตเกศวรรตนะ (ดวงจิตที่มีลักษณะกลมเหมือนลอนผมที่ม้วนกลม) แก่เหล่าเทวบุตรชั้นดุชิตมีท้าวสันดุชิตเทวราชเป็นประมุขพร้อมด้วยเหล่าเทพกัญยาผู้เป็นบริวารที่นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้ในที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ภิกษุณีนันตวายุหะ (อานุภาพอันหาประมาณไม่ได้ของภิกษุณี) แก่เหล่า

เทพบุตรชั้นสุยามา มีท้าวสุยามาเทวราชเป็นประมุขพร้อมด้วยเหล่าเทพกัณยาที่เป็นบริวารที่นั่งอยู่บน
 อาสนะที่ปูไว้ในที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อว่า ภิกษุณีมฤทเวคมุขะ (การบรรลุลุณ
 เวเศษของภิกษุณี) แก่เหล่าเทพบุตรชั้นดาวดึงส์ มีท้าวศักรเทวราชเป็นประมุข พร้อมด้วยเหล่าเทพ
 กัณยาที่เป็นบริวาร นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อว่า
 พุทธาวิชัยประภาวุหะ (รัศมีสว่างไสวอันเป็นวิชัยของพุทธะ) แก่เหล่านาคราช มีนินโทปนันทนา
 คราซที่มีรัศมีนัยบร้อย สาครนาคราชเป็นประมุขพร้อมด้วยเหล่านาคกัณยาและเหล่านาคบริวารนั่งอยู่
 บนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่แห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ชคัทปิตราณโกศะ (สัมภาระเหตุ
 คัมครองชาวโลก) แก่เหล่าพญายักษ์มีท้าวไวศรวิณมหาราชเป็นประมุข พร้อมด้วยนางยักษ์ฉิณีและ
 ยักษ์ชาผู้เป็นบริวารที่นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ
 ภิกษุณีอักษยประหรรษา (ความสุขอันไม่มีสิ้นสุดของภิกษุ) แก่เหล่าคนธรรพ์ มีท้าวธฤตราษฎร์เป็น
 ประมุข พร้อมด้วยคณะคนธรรพ์กัณยาและบริวารนั่งอยู่บนอาสนะที่ปูลาดไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็น
 ภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ธรรมธาตุดุญญานเวควุหะ(การได้การไปสู่ธรรมธาตุดุด้วยญาณที่มี
 ความเร็วแรง) แก่เหล่าอสูรผู้เป็นใหญ่ มีท้าวราหุสเรนทรราชเป็นประมุข พร้อมด้วยนางอสูรและอสูร
 บริวารที่นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ภาวสาครสัน
 ตราสวิษยะ (วิชัยของภพ(สาม)ที่มีความกว้างใหญ่ดุจสาคร) แก่เหล่าพญาครุฑผู้เป็นใหญ่มีท้าวมหา
 เวชาริครุเทนทรราชเป็นประมุข พร้อมด้วยนางครุฑและครุฑบริวารที่นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีก
 แห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ พุทธจรรยาภาสยะ (โอภาสของโพธิจรรยา) แก่เหล่า
 กิณนรผู้เป็นราชามีท้าวทรมราชเป็นประมุข พร้อมด้วยนางกิณนรีและกิณนรบริวารนั่งอยู่บนอาสนะที่ปู
 ไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ พุทธปริติสัมภวะ แก่มโหระคะผู้เป็นราชา มีท้าว
 ภฤกฏิมุขมโหระเคนทรราชเป็นประมุข พร้อมด้วยนางมโหระคะและบริวารนั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่
 อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ชญานวิเศษคมนะ (การรู้แจ้งด้วยญาณ) แก่เหล่าบุรุษ
 และสตรีและเหล่าเด็กหญิงเด็กชายจำนวนหลายแสนคนที่นั่งอยู่บนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่ควรอีกแห่งหนึ่ง|
 เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรม ชื่อ กฤปาสัมภวะ (การบำเพ็ญมหากรุณา) แก่เหล่าราชาสผู้เป็นราชา
 มีท้าวนิตยาโฆทรทรมราชราเกษนทร์เป็นประมุข พร้อมด้วยนางรากษสและบริวารนั่งอยู่บนอาสนะ
 ที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ญาณวิเศษประภาวะ (กำลังของญาณ) แก่
 เหล่าชนที่มีใจน้อมไปในสวากยานที่นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศ
 ธรรมชื่อ อุทการพุทธคุณวภาสยะ (ความสว่างไสวยิ่งของพุทธคุณ) แก่เหล่าชนที่มีใจน้อมไปในปัจเจกพุทธ
 ยาน ที่นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง|

เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ สมันตมุขะแก่เหล่าชนผู้มีใจน้อมไปในมหายานที่นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ สรรพพุทธประณิธิภูฏะ (พุทธะคือขุมทรัพย์ทุกประการ) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่เริ่มตั้งโพธิจิตนั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ วิโรชมันถละ (ดวงใส) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ผู้ได้บรรลุมิที่สองนั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ประสานตวยุหะ (ความสงบ) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ผู้ได้บรรลุมิที่สาม นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ สรวชฌุตาวะ (วิชัยของความเป็นสรวชฌ) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่ 4 นั่งอยู่ที่อาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อันควรอีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ จิตตลตาสุมครระ (ครรภคอกบัวอันงดงาม) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่ห้าที่นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ไวโรจนครระ (ครรภแห่งไวโรจน(พุทธะ)) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่หก นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่แห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ สมันตมุขมลังการะ (อสังการทุกอย่างของ(โพธิสัตว์)ภูมิ) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่เจ็ด นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ธรรมธาตุปัญชรสุวิภักตศีรวิษยะ (สรีระและวิชัยของตลภทธรรมธาตุ) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่แปด นั่งบนอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ อนิลัมภพณินลวยุหะ แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่เก้า นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ อนาวรณมันถละ แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุมิที่สิบนั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| เห็นภิกษุณีกำลังประกาศธรรมชื่อ ชญานวัชรนารายณวยุหะ (อสังการของวัชรนารายณญาณ) แก่บริษัทของพระโพธิสัตว์วัชรปานิที่นั่งอยู่ในอาสนะที่ปูไว้ ณ ที่อีกแห่งหนึ่ง| ในบรรดาผู้เป็นตั้งภาชนะสำหรับรองรับธรรมที่มีอุปติและอายตนะแตกต่างกัน ผู้มีสัตว์บัญญัติ ผู้เข้าถึงสัตว์คติ เมื่อสุณเศรษฐีบุตรได้เห็นภิกษุณีสิงหวิชฎมภิตาประกาศธรรมแก่ผู้คนที่ทั้งหลายผู้มีปารมิตาแก่กล้า ผู้เป็นเวไนยสัตว์ควรแก่การสอน ผู้เป็นประจุกภาชนะ ที่มาประชุมรวมกันที่มหาอุทยานอย่างนั้น หากจะมีคำถามว่า เพราะเหตุอะไรผู้เป็นนิตตะในอนุดตรสัมมาสัมโพธิจึงพากันมาประชุมรวมกันในที่แห่งนี้? (ที่เป็นอย่างนั้น) ก็เพราะภิกษุณีสิงหวิชฎมภิตาเป็นผู้บรรลุปรัชญาปารมิตาตามจำนวนหนึ่งล้านองสโข ได้แก่ สมันตจักขุเพกษาวดี (การได้สมันตจักขุ) สรรพพุทธธรรมนิเทศ(การแสดงพุทธธรรม) ธรรมธาตุตลประภะ (ระดับขั้นของธรรมธาตุ) สรรพาวรณมณฑลวิภักต (การจำแนก(กิเลส)เครื่องผูกพัน) สรรพชคท์กุศลจิตสัมภวะ(กุศลจิตของสัตว์โลก) วิเศษวตวยุหะ (การหลุดพ้นพิเศษ) อสังคณัยครระ(อยู่แห่งธรรมที่ไม่ติดข้อง) ธรรมธาตุมณฑล (ขอบเขตธรรมธาตุ) จิตตโกศ (กล่องใจ) สมันตรูจิตาภินิหารครระ(ครรภ

แห่งอภินิหารที่น่าพิงใจทุกอย่าง) เป็นต้น| และพระโพธิสัตว์และบุคคลอื่นที่เข้าไปภายในมหาอุทยานสุรียประภาเพื่อจะดู และ เพื่อจะฟังธรรมของภิกษุณีสิงหวิชฌมฤตา บุคคลเหล่านั้นทั้งหมดเป็นผู้เคยบำเพ็ญเพียร และเคยสั่งสมกุศลมูล ได้ประพฤติธรรม ตลอดจนได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิและทำให้เจริญมาแต่ต้นแล้ว||

ในเวลานั้นแล ครั้นสุนทรเศรษฐีบุตรได้เห็นภิกษุณีสิงหวิชฌมฤตา และเห็นมหาอุทยานที่มีความรุ่งเรืองงดงามและเป็นที่มีความเหมาะสมด้วยความเป็นสัปปายะ คือ ถึงพร้อมด้วยวิหาร ถึงพร้อมด้วยจกกรม ถึงพร้อมด้วยเครื่องบริโภค ถึงพร้อมด้วยที่นั่งที่นอน ถึงพร้อมด้วยบริษัท ถึงพร้อมด้วยอธิบดี ความเป็นใหญ่ มีความสำเร็จรุ่งเรืองและกำลังฤทธิ์ ถึงพร้อมด้วยสร้อยสุวรรณหุหะ (เสียงอันไพเราะ) และเมื่อเขาได้ฟังธรรมนัยอันน่าอัศจรรย์แล้ว ด้วย(อานุภาพของ)ธรรมเมฆาอันไพบูรณ์นั้นทำให้เขามีความคิดเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า “เราจักทำให้หมดจด และ(ทำให้ให้)ประณีตเมื่ออยู่ต่อหน้าภิกษุณีแล้วทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ”| ครั้นนั้น มหาอุทยานนั้นทั้งสิ้นสว่างไสวด้วยรัศมีสว่างไสวของภิกษุณีสิงหวิชฌมฤตาพร้อมด้วยเหล่าบริษัทมณฑล| เมื่อสุนทรเศรษฐีบุตรทำประทักษิณหลายร้อยพันรอบแล้ว เขาได้ความรู้สึกอย่างนี้ว่า ขณะเขากำลังทำประทักษิณอยู่นั้น ภิกษุณีสิงหวิชฌมฤตาปรากฏให้เห็นชัดเหมือนอยู่เบื้องหน้าของเขาในทุกทิศโดยรอบ| เขาได้ยื่นประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาในอนุตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว| ก็แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้จักว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร| ก็ข้าพเจ้าได้ยินมาว่าธรรมดาผู้เป็นอริยะยอมให้โอรยาและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ ขอท่านผู้เป็นอริยะจงบอกข้อที่พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไรแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด”||

ภิกษุณีนั้นได้กล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สรรพมัญจนสมุทธาติ” สุนทรเศรษฐีบุตร กล่าวว่ “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ วิสัยของโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สรรพมัญจนสมุทธาตินั้นเป็นอย่างไร?” | ภิกษุณีกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร วิสัยของโพธิสัตว์วิโมกข์นั้น คือ ญาณและอาโลกที่เป็นสภาวะจริงแท้ที่ปรากฏให้เห็นและรับรู้ได้ด้วยอาการ แม้เกิดขึ้นรวดเร็วเพียงชั่วขณะจิตเดียวแต่ทำให้รับรู้ได้ถึงอสังการทั้งหลายที่เกิดขึ้นตลอดกาลทั้งสาม” สุนทรเศรษฐีบุตรถามว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ วิสัยของญาณและอาโลกนั้นเป็นอย่างไร?” ภิกษุณีตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราเข้าออกญาณอาโลกนั้น เราได้บรรลุสมาธิชื่อว่า สรรพธรรมโฆปนนา (บรรลุสรรพธรรม) ด้วยสมาธินี้เราย่อมเข้าถึงโลกธาตุที่มีในทิศทั้งสิบด้วยมโนมกาย(กายที่เกิดขึ้นในสมาธิจิต) เพื่อทำการบูชาพระโพธิสัตว์ผู้ที่จะต้องมาสู่โลกนี้อีกเพียงชาติเดียวในดุสิตภพ ด้วยการบูชาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนหนึ่งอนภิลापยะด้วยอัทภาพจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนหนึ่งอนภิลाप

ยะ อย่างนี้คือ เราย่อมไป(สู่ภูมิ)ได้ด้วยเทเวทรกาย ด้วยกายของนาค กายของยักษ์ กายคนธรรพ์ กายอสูร กายครุฑ กิณนร มโหระคะ กายมนุษย์ และกายอมมนุษย์ เพื่อบูชาด้วยดอกไม้ เครื่องหอม รูป มาลัย เครื่องลูบไล้ ผงจุนหอม ผ้า ฉัตร ธงชัย ธงผ้า อาภรณ์แก้ว เครื่องประดับ ผ้าที่ทอด้วยแก้ว ผ้ามานแก้ว ประทีปแก้ว อาสนะแก้ว | และด้วยอัทธภาพกายที่เกิดขึ้นด้วยการอธิษฐานจิตอย่างนี้ เราย่อมบูชาพระโพธิสัตว์ที่จะต้องมาสู่โลกนี้อีกเพียงชาติที่อยู่ในดุสิตภพอย่างไร เราย่อมบูชาพระตถาคตเจ้าทั้งหลายตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์มารดา ขณะประสูติ ขณะยังอยู่ภายในพระนคร ขณะออกบวช ขณะเข้าไปสู่วิภิมณฑล ขณะตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิที่โคณโคธันประเสริฐ ขณะที่หมุนธรรมจักรของพระพระตถาคตทุกพระองค์ ขณะที่เข้าสู่เทวภพ ขณะที่เข้าสู่ภพของนาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ มนุษย์ และอมมนุษย์ และเมื่อทรงทำจิตและอาศยะของชาวโลกให้ยินดีแล้วเสด็จดับขันธปรินิรวาณอย่างนั้น | และสัตว์ทั้งหลายที่ได้รู้การการบูชาและอุปัฏฐากพระพุทธานุเจ้าของเรา พวกเขาทั้งหมดจะได้เป็นนิยตโพธิสัตว์ คือ ผู้ที่มีความแน่นอนที่จะได้บรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิ | และผู้ที่เข้ามาหาเราจะได้รับโอวาทและอนุสาสน์เพื่อการบรรลุปรัชญาปารมิตาจากเรา ||

ดูก่อนกุลบุตร (เราเป็นผู้)ผู้ได้ญาณจักขุยอมเห็นสรรพสัตว์ทั้งหลาย | แต่เราไม่ใช่(ผู้)ทำสัตว์สัญญาให้เกิดขึ้น และไม่ได้คิด(ให้)เกิดขึ้น | เราย่อมได้ฟังภาษาของชาวโลกและเข้าใจความหมายภาษานั้นทั้งหมด แต่เราไม่มีใจผูกพันเพราะไม่ยึดถือมั่นในการพูดทั้งปวง | เราได้เห็นตถาคตทั้งปวงและไม่ได้คิดคำนึง(ให้)เห็น)เพราะความรู้แจ้งธรรมสรีระ | เราย่อมทรงไว้ซึ่งธรรมจักรของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ และเราไม่ต้องจินตนาการให้เกิดขึ้นเพราะได้ทำธรรมสภาวะให้แจ้งแล้ว | เราย่อมเข้าสู่ธรรมธาตุทั้งปวงได้ทุกขณะจิตและเราไม่ต้องคิดคำนึงเพราะรู้แจ้งธรรมตาที่อยู่ในมาया | ดูก่อนกุลบุตร เรา รู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สรรพมันยนาสมุทธาตินีเท่านั้น เราไม่รู้จรรยา และไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้ยังลงสู่ธรรมธาตุอันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ผู้มีปากติดอยู่ด้วยสรรพธรรมมันยนาวิโมกข์ที่ทำให้เข้าถึงธรรมธาตุทั้งสิ้นได้ด้วยการนั่งขัดสมาธิ(ด้วยบัลลังก์)เดียวเท่านั้น ผู้ทำพุทธเกษตรทั้งสิ้นให้ปรากฏอยู่ในกายของตนได้และสามารถเข้าถึงพระตถาคตทุกพระองค์ได้ภายในชั่วขณะจิตเดียว ผู้มีอัทธภาพที่เกิดขึ้นของพุทธปาฏิหาริย์ทั้งหมดได้ ผู้สามารถยกพุทธเกษตรจำนวนหลายอนภิลापยานภิลापยะด้วยปลายขนเพียงเส้นเดียวแล้วโยนออกไปได้ ผู้สามารถแสดงโลกธาตุที่กำลังเกิดขึ้นและกำลังเสื่อมสลายไปจำนวนอนภิลापยานภิลापยะให้ปรากฏขึ้นที่รูขุมขนของตนได้ ผู้ที่สามารถทำให้ความเป็นอยู่ยืนยาวตลอดทั้งจำนวนมากเท่ากับอนภิลापยานภิลापยะให้เกิดขึ้นได้เป็นอันเดียวกันภายในขณะจิตเดียว ผู้สามารถระลึกชาติได้ตลอดกาลนับอนภิลापยานภิลापยะกัปได้ภายในชั่วขณะเดียว ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเกิด ในทักษิณภณนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่า รัตนวายุหะ ตั้งอยู่ในทุรคชนบท เป็น

ที่อยู่ของสุมิตรากาควตีผู้บูชาพระเจ้า²¹⁶ ท่านจงไปหานางแล้วสอบถามนางว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาและควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศรัทธาอภิวาทแทบเท้าของภิกษุณีสิงหวิชฌุมภิตา เวียนประทักษิณร้อยพันรอบแล้ว หันไปมองดูท่านอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

วสุมิตรากาควตี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร มีใจสว่างไสวด้วยมหาปรัชญา ใจตั้งมั่นในสรวัชฌญาณอาโลกนั้น แล้วตามเห็นความสว่างไสวที่เป็นธรรมดาของญาณและอาโลกนั้นทุกขณะจิต ทำธารณีอันเป็นแหล่งเกิดขึ้นของโสมะและความรู้ที่จะสอนสรรพสัตว์ให้แก่กล้าขึ้น ทำธารณีอันเป็นเหตุให้สามารถทรงจำธรรมจักรของพระตถาคตเจ้าทุกๆพระองค์และแผ่ขยายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เจริญมหากรุณาให้มีกำลังยิ่งขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งให้กับชาวโลก พิจารณาคุณสรวัชฌญาตาผลที่เกิดขึ้นจากการทำให้สรรพธรรมอาโลกให้สว่างไสว อนุวัตตามปณิธานอันบริสุทธิ์หมดจดเพื่อจะสามารถเข้าสู่ฌตธรรมธาตุอันไพบุลย์ ทำญาณอาโลกให้สว่างไสวไปทั่วทุกทิศ ทำอภิญญาให้มีกำลังเพื่อจะสามารถเข้าไปสู่โลกธาตุในทิศทั้งสิบ ทำปณิธานให้บริบูรณ์เพื่อจะสามารถพิจารณาอารมณ์ และทำกิจของพระโพธิสัตว์ให้สำเร็จ ในที่สุดเขาก็ดำเนินทางมาถึงรัตนวายุหนคร ในทรุคชนบท จากนั้นได้เดินเที่ยวตามหานางวสุมิตรากาควตี ในทุกๆที่ |

[202]ในที่ที่คนทั้งหลายไม่รู้จักคุณของนาง และไม่รู้จักคุณของนาง บุคคลเหล่านั้นกล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรนั้นว่า “ท่านมีกิจอะไรกับนางวสุมิตรากาควตี ท่านเป็นผู้มีอินทรีย์สงบสำรวม มีสติสัมปชัญญะ มีความสะอาดหมดจด มีใจไม่ซัดส่าย มีสายตาทอดลงมองเพียงชั่วแอก ไม่ถูกความยินดีครอบงำจิตใจ ไม่ยึดถือในนิमित ไม่มีสายตาเพ่งดูรูป(ทั้งดงาม) มีใจสงบนิ่งลุ่มลึก และมีรูปงามยิ่ง ผู้ลุ่มลึกสงบและบริบูรณ์เหมือนสาคร จิตไม่ฟุ้งขึ้นและผ่อแพบ ท่านอย่าได้เป็นคนลามก อย่าได้ยินดีในราคะเลย อย่าเป็นผู้มีจิตกลับกลอก | อย่าประพฤติในสัญญาอันน่ารังเกียจของบุคคลเช่นกับสตรีผู้นี้เลย อย่าตกเป็นทาสของกาม อย่าเป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจของสตรี อย่าเที่ยวไปในโคจรของมาร อย่าเข้า

²¹⁶ กาควตีเป็นคำนามรูปสตรีลิงค์ของ ภควตี มีความหมายว่าผู้เจริญ ผู้เป็นเจ้าของ ผู้รุ่งเรือง Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 743. Douglas Osto ให้เหตุผลว่า ตำแหน่ง กาควตี น่าจะเป็นตำแหน่งของสตรีที่ได้รับการอบรมมาแล้วอย่างดี และเป็นฐานันดรศักดิ์ไม่ธรรมดาในสังคมอินเดียโบราณได้แก่ หญิงงามประจำเมือง Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 205.

ไปในวิสัยของมาร อย่าตกลงไปในหล่มแห่งกาม อย่าหลงไปติดบ่วงของมาร อย่าได้ทำกิจอันไม่สมควร”

ส่วนบุคคลที่รู้คุณพิเศษของนางสุมิตรา ภาควดี และรู้แจ้งว่านางมีญาณโคจรวิเศษกว้างไกลจะพูดอย่างนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร เป็นโชคของท่านที่เห็นว่านางสุมิตรา นั้นเป็นคนสำคัญ นางเป็นบุคคลที่ท่านควรสอบถามถึง | ท่านจะต้องปรารถนาความเป็นพุทธะอย่างแน่นอน | ท่านจะต้องเป็นผู้ปรารถนาที่จะกระทำตนให้เป็นที่พึ่งพิงของสรรพสัตว์แน่แท้ | ท่านจะต้องเป็นผู้ถอนลูกศรแห่งราคะของสรรพสัตว์โดยแน่แท้ | ท่านจะต้องเป็นผู้มีความประสงค์ที่จะทำลายสุภัสสญาณแน่แท้ | ดูก่อนกุลบุตร นางวสุมิตราภาควดีนั้นอาศัยอยู่ที่เรือนของนาง ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับทางแยกในนครด้านทิศเหนือ” ||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรเมื่อได้ฟังคำกล่าวอย่างนี้แล้วก็มีใจยินดี ร่าเริง เบิกบาน เกิดปีติโสมนัสขึ้น ได้เดินทางไปที่เรือนของนางวสุมิตรา นางมีเรือนที่พักหลังใหญ่กว้างขวาง | มีปราการแก้วสิบชั้นล้อมรอบ ด้านในกำแพงมีแนวต้นปาล์มแก้วสิบชั้นล้อมรอบ มีสระบัวที่ทำด้วยแก้วรัตนะ น้ำในสระเป็นน้ำอัษฎางโคปิตวารีที่มีกลิ่นหอม ในสระมีบัวหลวง บัวปัทมา บัวโกสมุข บัวบุณฑริกา บัวสาย พื้นด้านล่างของสระเกลี่ยด้วยทรายสีทอง เมื่อน้ำในสระถูกลมพัดให้กระเพื่อมเป็นระลอกทำให้กลิ่นหอมนำหลงไหลฟุ้งกระจาย(ทั่วบริเวณสระ) ส่วนอาคารที่พักทำด้วยแก้วมณีล้วนมีหลังคามียอดสูง บริเวณซุ้มประตูทางเข้า หน้าต่างและสีหบัญชรประดับด้วยซุ้มรูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวประดับตกแต่งงาช้างที่มีลวดลายสวยงามสว่างไสวรุ่งเรืองด้วยแก้วมณี มีปราการทำด้วยแก้วหลากชนิดหนึ่งองสองชั้นพื้นทำด้วยแก้วไพฑูรย์และแก้วมุกดา อบกลิ่นรูปหอมทิพย์ทั่วทั้งบริเวณโดยรอบของเรือน จุฑรูปที่ทำด้วยมหากาลาครุ(กฤษณาดำ) ซิลมด้วยน้ำมันหอม กำแพงทำด้วยแก้วรัตนะล้วน ยอดบนหลังคาคลุมด้วยชายทอดด้วยทองชมพูนุฑด้านในบุด้วยแก้วต่างชนิด มีชายผู้กระซิ่งทองจำนวนหนึ่งแสนเมื่อมีลมพัดทำให้มีเสียงดังกังวานไพเราะยิ่งนัก เมฆดอกไมแก้วล้วนมีกลีบดอกร่วงลงพื้นเป็นเหมือนสายฝนกำลังโปรยปรายงดงาม ประดับธงที่ทำเป็นลวดลายต่างๆ ด้วยแก้วทั้งหมดประดับไว้ที่ประตู แสงสว่างจากคบไฟทำด้วยแก้วมณีต่างๆส่องแสงสว่างมองเห็นแต่ที่ไกล มีวัชระศิลาทำลวดลายให้วิจิตรด้วยแก้วประภุตมณี มีขุมทรัพย์ที่ตักไม่พร่องจำนวนหนึ่งแสน มีอุทยานสิบแห่ง |

ภายในเรือนนั้น สุธนเห็นนางวสุมิตราภาควดีนั้นเป็นสตรีที่มีความงามอย่างยิ่ง น่าเลื่อมใส น่ามอง มีรูปร่างสมส่วนงดงามอย่างยิ่ง ผิวเรียบเนียนผุดผ่องเหมือนผิวทอง เรือนผมมีสีดำสนิท อ้วนน้อยใหญ่ได้สัดส่วนงามดี ทรวดทรงงดงามเกินกว่ามนุษย์และเทวดาในกามธาตุทั้งปวง มีเสียงไพเราะยิ่งกว่าเสียงพรหม รอบรู้ภาษาและสรรพสำเนียงของสรรพสัตว์ สามารถทำเสียงทุกเสียงได้ เชี่ยวชาญในวิโมกข์ที่ประกอบด้วยอักษร รอบรู้ศิลปะและศาสตร์ทุกแขนง ได้ศึกษาธรรมญาณมา ยา ได้บรรลุ

โพธิสัตว์อุปายะพร้อมทั้งอาการทั้งปวง นางสาวอาภรณ์แก้วอันวิจิตร คลุมสรีระด้วยผ้าที่ทออย่าง ประณีตด้วยรัตนะล้วน สวมเครื่องประดับทำด้วยอัญมณีสวรรค์ที่มีมูลค่าหนึ่งสอโขย ศีรษะสวมเทริด แก้วมณีจินดาราช คาดเข็มขัดเพชร สวมสร้อยคอทำด้วยแก้วไพฑูรย์ มีเหล่าบริวารที่มีกุศลมูลและ จรรยาเสมอกันและมีปณิธานเหมือนกัน มีบุญมากและญาณกว้างขวาง | เรือนแก้วและวิมานแก้วที่เป็น ที่อาศัยสว่างไสวรุ่งเรืองด้วยรัศมีที่เกิดจากสรีระของนาง รัศมีนั้นเป็นแสงสว่างที่ทำให้เกิดความสุขาย ภายและทำให้ใจมีปีติเป็นกำลัง||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของนาง ยืนประคองอัญชูลีอยู่เบื้องหน้า แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมา ว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านจง บอกแก่ข้าพเจ้าเถิดว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร” | นางวสุมิตรา กล่าววว่า “ดูก่อนกัลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า วิราคะโกฏิตตะ (วิโมกข์ที่เป็น ยอดแห่ง วิราคะ)| ดูก่อนกัลบุตร เรานั้นยอมมาปรากฏให้เห็นได้ตามอาศยะและอธิมุกติของพวกเทวดาทั้งหลาย [204]ด้วยรูปพรรณสัณฐานของนางอัปสรที่มีรัศมีประภาบริสุทธิ์ประเสริฐ| และปรากฏให้เห็นได้ตาม อาศยะและอธิมุกติของพวกนาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ มนุษย์ และอมมนุษย์ ทั้งหมด ด้วยรูปพรรณสัณฐานของหญิงสาวที่มีรัศมีประภาบริสุทธิ์ประเสริฐอย่างนั้น

ดูก่อนกัลบุตร ส่วนบุคคลที่มีราคะมากเมื่อเข้ามาหาเรา เราจะแสดงธรรมเพื่อให้พวกเขาคลาย จากราคะ| และเมื่อพวกเขาได้ฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมเข้าถึงความสิ้นราคะ และสามารถเข้าโพธิสัตว์ สมานธิชื่อว่า อสังควิษยะ (ความหลุดพ้น) | บางคนเมื่อได้เห็นเราแล้ว ย่อมเข้าถึงความสิ้นราคะ และสามารถเข้าโพธิสัตว์สมานธิชื่อว่า ปราโมทยรติ| บางคนแค่เพียงได้พูดคุยกับเราแล้ว ย่อมเข้าถึงความสิ้น ราคะและสามารถเข้าโพธิสัตว์สมานธิชื่อว่า อสังคสวรโกตะ(คลังเสียงที่ตั้งกังวานไกล)| บางคนเพียงแค่ ได้จับมือยอมเข้าถึงความสิ้นราคะแล้วสามารถเข้าโพธิสัตว์สมานธิชื่อว่า สรรพพุทธเกษตรรานุกมนประ ติษฐานะ(เข้าถึงและดำรงอยู่ในพุทธเกษตรทั้งปวง)| บางคนแค่มาอยู่ด้วยกันเพียงครั้งเดียวยอมเข้าถึง ความสิ้นราคะแล้วสามารถเข้าโพธิสัตว์สมานธิชื่อว่า วิสังโยคาโลก(การหลุดพ้นและอาโลก)| บางคน เพียงแค่มองดูเรายอมเข้าถึงความสิ้นราคะแล้วสามารถเข้าโพธิสัตว์สมานธิชื่อว่า ประสานตากรวยหะ (วยหะที่มีความสงบเป็นอาการ)| บางคนเพียงแค่หายยอมเข้าถึงความสิ้นราคะแล้วสามารถเข้าโพธิสัตว์ สมานธิชื่อว่า ประวาทีวิโชภณะ(การไต่වාတီ)| บางคนเพียงแค่หลับตาลงยอมเข้าถึงความสิ้นราคะแล้ว สามารถเข้าโพธิสัตว์สมานธิชื่อว่า พุทธวิษยาโลกะ(อาโลกอันเป็นพุทธวิษยะ)| บางคนเพียงแค่สวมกอด

ยอมเข้าถึงความสิ้นราคาแล้วสามารถเข้าโพธิสัตว์สมาธิชื่อว่า สรรพขันธ์สังคหปริจจาครรณะ(ครรรค์แห่งการสงเคราะห์ให้ทานแก่ชาวโลก)| บางคนเพียงสัมผัสด้วยการจุ่มพิต ย่อมเข้าถึงความสิ้นราคาแล้วสามารถเข้าโพธิสัตว์สมาธิชื่อว่า สรรพขันธ์ปุณโกศสังสปรศนะ(การเข้าถึงคลังบุญเพื่อ(สงเคราะห์)ชาวโลก)| บางคนที่เข้ามาหาเรา เราทำให้พวกเขาทั้งหมดตั้งอยู่ในโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อสังคสรวิชฌิตาภูมิมุข(ประตูลู่สรวิชฌิตาภูมิ) ที่เป็นที่สุดแห่งความสิ้นราค่นี้”||

สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ท่านได้ปลูกสร้างกุศลมูลไว้ที่ไหน และสั่งสมกรรมเช่นใด ท่านจึงได้เป็นผู้มีความเพียบพร้อมด้วยสมบัติเหล่านี้?” นางกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมระลึกได้ ในอดีตกาลนานมาแล้ว ในพุทธกัปนี้มี พระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า อุตตยจกามีได้อุบัติขึ้นในโลก พระองค์ทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เป็นผู้เสด็จไปดีแล้ว เป็นครูของชาวโลก เป็นผู้ฝึกบรูษผู้ยอดเยี่ยม เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพระตถาคตอุตตยจกามีเสด็จเข้าไปที่ราชธานีชื่อว่า สุขุมหาเพื่ออนุเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย เมื่อพระองค์ทรงก้าวพระบาทเข้าสู่เขตอินทิล²¹⁷ ได้เกิดแผ่นดินไหวสั่นสะเทือนไปทั่วทั้งพระนคร| นครนั้นได้กลายเป็นเมืองที่มีขอบเขตกว้างขวางมากยิ่งขึ้น สำเร็จด้วยรัตนะจำนวนมาก รุ่งเรืองด้วยรัศมีของรัตนะทั้งหลาย มีดอกไม้รัตนะโปรยปรายตกลงมา มีเสียงดนตรีทิพย์สวรรค์บรรเลงดังขึ้น| เหล่าเทวดาจำนวนมากเกินจะนับจะประมาณได้พากันมาต้อนรับพระองค์เนื่องแน่นบนท้องฟ้า| ดูก่อนกุลบุตร ส่วนตัวเราในเวลานั้นได้เป็นภรรยาของเศรษฐีชื่อว่าสุเมติ| เพราะพุทธปาฏิหาริย์ทำให้เราและสามีได้เดินทางไปยังที่แห่งนั้นและได้ถวายรัตนะหนึ่งภาคึก²¹⁸ แต่พระตถาคตที่กำลังเสด็จดำเนินมาตามถนนใหญ่ เพราะมีความเลื่อมใสมากหาประมาณไม่ได้ และในสมัยนั้น พระมัญชุศรีภุมมุตได้เป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาคเจ้าอุตตยจกามี | ด้วยเหตุนั้นเราได้ตั้งจิตปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิ| ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ที่เป็นที่สุดแห่งความสิ้นราคา| เราไม่รู้จักรยา และไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้มีความเชี่ยวชาญในอุบายและญาณอันหาที่สุดไม่ได้ ผู้มีคลังบุญอันยิ่งใหญ่หาที่สิ้นสุดไม่ได้ ผู้มีญาณวิเศษอันใครๆจะให้พ่ายแพ้ไม่ได้||

²¹⁷ เสาหลักเมือง เสาเขื่อน เสาใหญ่ที่ปักตามชายเขตแดน เสาใหญ่ในทางธรรมยังหมายถึง โลกะโทสะ และโมหะ "พจนานุกรม มจร-ไทย", หน้า 112.

²¹⁸ (บาลี ภาคณ หรือ ภาคณิก) เหยี่ยมมีมูลค่าน้อยมาก ในที่นี้หมายถึง รัตนะที่มีค่าเพียงเล็กน้อย "พจนานุกรมพุทธศาสตร์.", หน้า 16.

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป ในทักษิณาบถนี้มึนครหนึ่งชื่อว่า ศุภปารคมา เป็นสถานที่ที่คหบดีชื่อว่า เวชฐิละได้ถวายตั้งทำด้วยแก่นจันทร์แก่พระเจดีย์ของพระตถาคต ท่านจงไปหาคหบดีท่านนั้นแล้ว สอบถามถึงวิธีการที่พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรยา||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศรัทธาอภิวาทแทบเท้าของนางวสุมิตรา ภาควดี เวียนประทักษิณร้อยพันรอบแล้วหันไปมองดูนางอีกครั้งแล้วหลีกจากไป||

เวชฐิลคหบดี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางไปยังที่อยู่ของคหบดีเวชฐิละในเมืองสุภปารคมา เมื่อไปถึงแล้วน้อมศรัทธาอภิวาทแทบเท้าของคหบดีแล้วยื่นพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่าผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายดังนี้ ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดบอกแก่ข้าพเจ้าว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร” | คหบดีกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อปรยาทตตโกฏิคตะ| ดูก่อนกุลบุตร เรามีความคิดอย่างนี้ว่า “ในโลกธาตุทั้งหมดทั้งสิ้นพระตถาคตไม่ได้ดับขันธ์ หรือว่ากำลังดับ หรือว่าจักดับ แต่พระองค์(มีกิเลส)ดับสนิทเพื่อการอบรมสัตว์ทั้งหลายที่เป็นสัตว์ผู้ควรแก่การสอน” | ดูก่อนกุลบุตร เราได้เปิดประตูไม้จันทร์ของตถาคตเจดีย์| และเราได้บรรลุโพธิสัตว์สมาธิชื่อว่า อักขยพุทธวังศวยุหะ| ดูก่อนกุลบุตร เราได้ภาวนาสมาธิให้เกิดขึ้นทุกขณะจิต | และในแต่ละขณะจิตเราย่อมได้บรรลุภาวการวิเศษจำนวนมาก”||

สุธนเศรษฐีบุตรถามว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ อะไรคือวิชัยของสมาธินั้น?” เวชฐิลคหบดีตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราเข้าสมาธินั้นอยู่ในบรรดาพระพุทธเจ้าจำนวนมากที่มีในตถาคตวงศ์ที่อุบัติต่อเนื่องกันในโลกธาตุ ได้แก่ พระกาศยปะ พระกนกกมุณี พระกระกุจฉันทะ พระวิศวกุชะ พระศิขินะ พระวิปัสสิยะ พระติชยะ พระปุชยะ พระยโสตตระ และพระปัทมตตระ เป็นต้น พระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้นปรากฏให้เห็นชัดเหมือนอยู่ต่อหน้า | ในแต่ละขณะจิตนั้นมีพระพุทธเจ้าปรากฏเห็นนับร้อยพระองค์ต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย| ด้วยจิตหยุดนิ่งตั้งมั่นเราย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้านับพัน| ย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าหนึ่งแสน| หนึ่งโกฏิ ร้อยโกฏิ พันโกฏิ แสนโกฏิ หนึ่งอโยตะโกฏิ นโยตะโกฏิ กังคะระโกฏิ พิมพะระโกฏิด้วยการทำใจให้หยุดนิ่งตั้งมั่นอย่างนั้น| จนกระทั่งเข้าถึงพระพุทธเจ้าที่ปรากฏขึ้นต่อเนื่องกันเป็นสายจำนวนอนภิลापยานภิลापยะพระองค์| เราเข้าถึงพระตถาคตพุทธเจ้าจำนวนมาก

เท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป| และมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापयानภिलापये| และเข้าถึง
 ปฐมจิตและสัมภาระของพระตถาคตพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นตลอดต่อเนื่องเป็นสาย| เราได้เข้าถึง
 ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับปฐมจิตตูปบาท| เราย่อมเข้าถึงความบริสุทธิ์ของการบำเพ็ญปณิธาน
 จำนวนมาก| เราย่อมเข้าถึงความบริสุทธิ์หมดจดของ(พุทธ)จรรยา เราย่อมเข้าถึงความบริสุทธิ์แห่งปาร
 มิตา| เราย่อมเข้าถึงการประพฤติโพธิสัตว์ภูมิทั้งปวง| เราย่อมเข้าถึงความหมดจดของกษานติ| เราย่อม
 เข้าถึงการทำลายมาร| เราย่อมเข้าถึงการตรัสรู้ยิ่ง(ของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น)| เราย่อมเข้าถึงความ
 หลากหลายแห่งพุทธเกษตรที่บริสุทธิ์หมดจด| เราย่อมเข้าถึงการสั่งสอนสรรพสัตว์ต่างๆ| เราย่อมเข้า
 ถึงบริษัทสันนิบาต(ของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น)| เราย่อมเข้าถึงความหลากหลายแห่งมณฑลรัศมี| เรา
 ย่อมเข้าถึงการหมุนธรรมจักรด้วยกำลัง| เราย่อมเข้าถึงการแสดงพุทธปาฏิหาริย์| เราย่อมระลึกถึงธรรม
 เทศนาของพระตถาคตเหล่านั้นที่มีความงามเหมือนกัน เราได้ทรงจำ(ธรรม)เอาไว้ได้ เมื่อเราระลึกได้
 แล้ว ย่อมเรียนเอา เราย่อมพิจารณาด้วยคติ| เราย่อมจำแนกด้วยภักติ| เราย่อมเข้าถึงด้วยพุทธิปรัชญา|
 เราย่อมทำให้แจ้งด้วยปรัชญา | เราย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าที่กำลังจะมาตรัสรู้ในอนาคตตามลำดับ
 ต่อเนื่องไม่ขาดสาย มีพระไมเตรยะเป็นต้น| ในหนึ่งขณะจิตเราย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าหนึ่งร้อย
 พระองค์| เมื่อมีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นมากขึ้นเราย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าหนึ่งพันพระองค์| หนึ่งแสนพระองค์
 เรื่อยไปจนกระทั่งเข้าถึงพระพุทธเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรหนึ่งอนภิลापयानภिलापये|
 เราย่อมเข้าถึงปฐมจิตตูปบาทและสัมภาระตามลำดับต่อเนื่องกันไม่ขาดสายของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น|
 และเราย่อมระลึกถึงธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ทรงจำแนกไว้ดีแล้ว ย่อมทรงจำ ย่อมเรียนรู้ด้วย
 สติ²¹⁹ | ย่อมพิจารณาด้วยคติ²²⁰ | ย่อมจำแนกด้วยมติ²²¹ | ย่อมเข้าถึงด้วยพุทธิ²²² | และย่อม
 ประกาศด้วยปรัชญา| เราย่อมเห็นและเข้าถึงพระพุทธเจ้าในกาลก่อน ในอนาคต และปัจจุบันใน
 โลกธาตุนี้ตามดับต่อเนื่องไม่ขาดสายอย่างไร แม้ในโลกธาตุในอดีตที่มีมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร
 จำนวนอนภิลापयानภिलापयेในทิศทั้งสี่เราก็เข้าถึงพระตถาคตพุทธเจ้าตลอดต่อเนื่องเป็นสาย

²¹⁹ สติ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เพลา ความทรงจำ *ibid.*, หน้า 220. การเรียนรู้ธรรมด้วยสติ คือการพิจารณากำหนดสติตามรัฐธรรมนูญในธรรม เป็นหนึ่งในสติปัญญา 4 (พิจารณาภายในกาย พิจารณาเวทนาในเวทนา พิจารณาจิตในจิต พิจารณาธรรมในธรรม)ทั้งสี่ประการนี้เรียกว่า สัมมาสติ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 165.

²²⁰ คติ คือ การไป การถึง การบรรลุการเข้าถึง ภูมิที่ไปของสัตว์ ความหมดจด ความสละสลวย ความรู้ ความสำเร็จ "พจนานุกรม มคอ-ไทย ", หน้า 228.

²²¹ มติ คือ ความรู้ ความคิด ปัญญา *ibid.*, หน้า 556.

²²² พุทธิ คือ ความรู้ ปัญญาเป็นเครื่องรู้ การตรัสรู้ ปัญญา *ibid.*, หน้า 530.

ทั้งหมดอย่างนั้น| และเราย่อมเข้าถึงปฐมจิตตูปบาทและสัมภาระของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นตลอด ต่อเนื่องไม่ขาดสาย| และเราย่อมเข้าถึงอวตารของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น| เราเข้าถึงพระตถาคตในปัจจุบันตลอดต่อเนื่องเป็นสาย ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน เป็นที่น่าศรัทธา และเข้าถึงโพธิสัตว์วิริยะที่ทำให้กำลังแห่งวิริยะของพระโพธิสัตว์เกิดขึ้นและเจริญวัฒนา มี พระไวโรจนะ เป็นต้น ในโลกธาตุทั้งหมด ในทิศทั้งสี่ (พร้อมด้วยพระสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้าและโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ก้าวล่วงวิชัยของสาวก และพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นแล้ว)

ในหนึ่งขณะจิตเราย่อมเห็นและย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าร้อยพระองค์ เราย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าหนึ่งพันพระองค์| เราย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้าหนึ่งแสนพระองค์ トラบกระทั้งมีจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน พุทธเกษตรจำนวนอนภิลายานภิลายะแห่ง| และหากเราต้องการจะเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์ใดในเวลาใด เราย่อมทำได้เช่นนั้น| คำสอนที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นตรัสไว้แล้ว หรือย่อมตรัส หรือ จักตรัส(ในอนาคต) เราย่อมได้ฟังคำสอนเหล่านั้นทั้งหมดเมื่อฟังแล้วเราย่อมเรียนเอา| ย่อมทรงจำด้วย สติ| ย่อมพิจารณาด้วยคติ| ย่อมจำแนกด้วยมติ| ย่อมเข้าถึงด้วยพุทธิ| และย่อมประกาศด้วยปรัชญา|

ดูก่อนกฤบุตร เรารู้จักเพียงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อปรินิรวาณโกฏีคตะ(วิโมกข์ที่เข้าถึงความไม่ ดับสูญ)นี้เท่านั้น| เราไม่อาจรู้จรรยา หรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้มีญาณไปในกาลทั้งสามได้ใน เวลาเพียงขณะเดียว ผู้มียูหสมาธิได้ในเวลาเพียงขณะเดียว ผู้มีความสว่างไสวเพราะบรรลุความเป็น เช่นนั้น ผู้เข้าถึงสมตาทแห่งความคิดและไม่คิดทั้งปวง ผู้เข้าถึงสมาธิที่ทำให้เข้าถึงความเป็นพุทธะทั้งปวง ผู้มีปกติอยู่ด้วยอหทัยธรรมของอตตาสัตว์ และพระพุทธเจ้า ผู้มีธรรมมณฑลปรากฏชัด ผู้ไปสู่โลก (ธาตุ)ได้ด้วย ญาณยন্ত্র ผู้มีปกติมีความสงบอยู่ด้วยธรรมมูทรา²²³ ของพระตถาคตเจ้า ผู้มีญาณวิชัย ในการทำธรรมธาตุทั้งหมดให้ปรากฏ ผู้มีญาณวิชัยทำธรรมเทศนาของพระตถาคตทุกพระองค์ให้ ปรากฏ||

ดูก่อนกฤบุตร ท่านจงไป ในทักษิณาบถนี้มีภูเขาแห่งหนึ่งชื่อว่าไปตลกะ| เป็นที่อยู่ของพระ โพธิสัตว์อวโลกิเตศวรยะ| ท่านจงไปหาท่านผู้นี้แล้วสอบถามว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติใน โพธิสัตว์จรรยาอย่างไร” | ในเวลานั้นเวชฐิลคหบดีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

²²³ มูทรา (หรือ มุทรา) สัญลักษณ์ トラประทับ ธง สัญลักษณ์บ่งถึงความประเสริฐผ่องแผ้ว Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 822. ส่วนความเห็นของ Franklin Edgerton อธิบายไว้ว่า เป็นการ วัด การคำนวณนับด้วยมือ ดูเพิ่มใน Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol I.", p. 435.แต่ผู้วิจัยเห็นว่าความหมายแรกน่าจะเหมาะสมและตรงกับ ความหมายของคำว่า ธรรมมูทรา คือ เป็นผู้ ประกอบด้วยธรรมเป็นปกติ -ผู้วิจัย

1. คุณก่อนสุธนะ ท่านจงไปสู้อยอดเขาโปตลกะ ที่อยู่กลางทะเล เป็นที่อยู่ของผู้กล้า ยอดเขานี้เป็นเขาแก้วรัตนะ เต็มไปด้วยไม้ป่า ไม้ดอก มีอุทยาน มีสระบัว มีลำธารและป่าไม้||
2. ที่เขาโปตลกะอันประเสริฐนั้น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรผู้มีปัญญา ผู้รู้แจ้ง อาศัยอยู่ที่นั่นเพื่อทำประโยชน์แก่ชาวโลก คุณก่อนสุธนะ ท่านจงไปสอบถามคุณของผู้ชี้แนะสั่งสอน พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์จักแสดง (จรรยา)อันเป็นมรรคอันประเสริฐไพบุลย์นั้น||

ครั้งนั้นแล สุธนะเศรษฐีบุตรน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของคหบดีवेशฐิณะนั้น ทำประทักษิณร้อยพันรอบแล้วหันกลับไปมองดูท่านอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์

ในสมัยนั้นแล สุธนะเศรษฐีบุตร(กำหนดสติ)ตามระลึกถึงคำสอนของคหบดีवेशฐิณะอยู่ พิจารณาโพธิสัตว์อภิมุक्तिโกตะนั้นอยู่ (กำหนดสติ)ตามระลึกถึงการได้โพธิสัตว์สถินั้น ประคับประคองใจให้ดำรงมั่นอยู่กับผลของการเห็นพุทธะที่เกิดขึ้นไม่ขาดสายนั้นอยู่ (มีสติ)ตามรู้ไปในพระพุทธรูปเจ้าที่ปรากฏต่อเนื่องกันไม่ขาดสายนั้น ตริภระลิกตามของพระพุทธรูปเจ้า กำหนดสติให้ไปตามมรรคาของธรรมเทศนาของพระพุทธรูปเจ้านั้น เข้าสู่วิญญูแห่งพุทธธรรมนั้นอยู่ กำหนดใจให้ตั้งมั่นกับการอุทานในการตรัสรู้ของพระพุทธรูปเจ้านั้นอยู่ ทำกิจของพระตถาคตให้ปรากฏชัดเหมือนอยู่เฉพาะหน้า ลำดับนั้นเขาได้เดินทางมาถึงยอดเขาโปตลกะ เขาได้ขึ้นไปบนยอดเขา เดินตามหาพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรตามสถานที่โดยรอบ ได้เห็นท่านอยู่ที่เนินเขาด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นที่อุดมด้วยแม่น้ำ สระน้ำ และ ลำธารน้อยใหญ่ เห็นท่านนั่งขัดสมาธิคู้บัลลังก์อยู่บนแผ่นหินแก้วใส(วัชรรัตนศิลา)ที่วางอยู่ลานท่ามกลางแวดล้อมของไม้ป่าทั้งหลาย มีคณะของพระโพธิสัตว์จำนวนมากนั่งแวดล้อมอยู่บนแผ่นหินรัตนศิลา ขณะนั้นพระอวโลกิเตศวรกำลังแสดงธรรมบรรยายชื่อวามหาไมตรีมหากรุณาโมทโยตะ เป็นธรรมบรรยายมีเนื้อหาเกี่ยวกับอุบายในการสงเคราะห์ชาวโลก| เมื่อสุธนะเศรษฐีบุตรเห็นท่านแล้วก็เกิดความยินดี มีใจร่าเริง เกิดปีติโสมนัสขึ้น มีความหรรษา มีดวงตาเบิกบานแจ่มใสจ้องมองไปที่ท่าน ยืนพนมมือประคองอัญชลี มีใจ(เป็นสมาธิ)แน่วแน่ไม่ซัดสายออกไปนอกตัวเพราะมีศรัทธาปสาทะในกัลยาณมิตรเกิดขึ้นแรงกล้า เป็นผู้สำคัญว่าตนได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าทั้งหมดในกัลยาณมิตร เป็นผู้สำคัญว่าได้รับสรรพธรรมเมฆาที่มีกัลยาณมิตรเป็นมูลเหตุ เป็นผู้สำคัญในการปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณของกัลยาณมิตรทั้งสิ้น เป็นผู้สำคัญว่าการได้อยู่ร่วมกับกัลยาณมิตรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก เป็นผู้สำคัญว่ารัตนะคือทศพลญาณจะเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยกัลยาณมิตร เป็นผู้สำคัญว่ากัลยาณมิตรเป็นผู้ทำญาณ

อาโลกอันไม่หมดสิ้นให้เกิดขึ้น เป็นผู้สำคัญว่ากัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้บุญสัมภาระเจริญงอกงาม เป็นผู้สำคัญว่ากัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงประตูสู่สรวัชชุตตา เป็นผู้สำคัญว่ากัลยาณมิตรเป็นผู้ทำสาครแห่งมหาญาณให้ปรากฏ เป็นผู้สำคัญว่ากัลยาณมิตรเป็นเหตุในการสั่งสมเสบียงเพื่อสรวัชชุตตา|

ครั้งนั้นแล พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรมองดูสุชนเศรษฐีบุตรผู้กำลังเดินมาแต่ที่ไกล แล้วกล่าวเชื้อเชิญเขาว่า “เชิญท่านมาเถิด| ขอต้อนรับท่านผู้มีใจหนักแน่นมั่นคงในมหายานอันไม่มีสิ่งใดเปรียบเทียบได้ เป็นยานอันโอฬารยิ่ง และเป็นอจินไตย ท่านมีความตั้งใจที่จะเป็นที่พึ่งพิงให้กับชาวโลกที่ถูกความทุกข์บีบคั้นเพราะมูลเหตุอย่างต่างๆ (ชาวโลก)ผู้ขาดที่พึ่งพิง (ท่าน)แสวงหาพุทธธรรมหาประมาณไม่ได้ หาที่เปรียบไม่ได้ เป็นผู้พ้นจากโลกทั้งสิ้น ผู้มีกำลังแห่งมหากรุณา มีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือชาวโลก มุ่งมั่นบำเพ็ญเพื่อได้การเห็นสมันตภัทรกาย ตั้งใจที่จะทำมณฑลมหาปณิธานให้หมดจด ผู้เกิดด้วยสาครญาณของพระมัญชุศรี ประพฤติชอบในคำสอนของกัลยาณมิตร ผู้มีใจเด็ดเดี่ยวไม่ย่อท้อในการสั่งสมกุศลมูล ไม่เบื่อหน่ายในการแสวงหาธรรมเมฆาของพระพุทธเจ้าทั้งปวง และไม่เบื่อหน่ายในการธำรงรักษา(ธรรม)ไว้ เป็นผู้มิดอกบัวคือคุณความดีบังเกิดขึ้น มีหน้ามุงต่อพุทธิฐาน ผู้ได้บรรลุสมาธิที่มีความสว่างไสวยิ่งและมีกำลังเร็วแรง ผู้ตั้งใจแสวงหาธรรมเมฆาของพระพุทธเจ้าทั้งปวงและทรงไว้ซึ่งธรรมเหล่านั้น ผู้มีปิติแรงกล้าและมีศรัทธาแน่นแฟ้น ผู้เบิกบานเพราะได้เห็นพระพุทธเจ้า มีใจกว้างขวางด้วยกำลังแห่งการประพฤติชอบอันเป็นอจินไตยและหาประมาณไม่ได้ บรรณาที่ช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้บรรลุสรวัชชุตตาญาณที่ตนได้บรรลุด้วยกำลังอภิขญา แสดงกำลังแห่งการปฏิบัติเพื่อให้ได้คุณอันบริสุทธิ์ และบุญอันบริสุทธิ์ รวมถึงการได้ญาณอันหมดจด มีความตั้งใจแรงกล้าที่จะรักษาญาณอาโลกของพระตถาคตให้มีความมั่นคงด้วยมหากรุณา||

ครั้งนั้น สุชนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปหาพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรน้อยศีระชอภิวาทเทบเท้าของท่าน เวียนประทักษิณร้อยพันรอบแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของท่านกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าทำความปรารถนาให้เกิดขึ้นในอนุดตรสัมมาสัมโพธิแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้าไม่รู้ว่าจะพระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร| ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้โอวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์| ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านจงบอกข้าพเจ้าด้วยเถิดว่า พระโพธิสัตว์ต้องศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร และต้องปฏิบัติโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”||

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรยื่นแขนข้างขวาที่มีผิวพรรณเปล่งปลั่งดั่งทองชมพูพูน มีเมฆารัศมีขาลาอันวิจิตรหาประมาณไม่ได้(ข้านอกจากกาย) เหยียดฝ่ามือที่มีลวดลายคล้ายดอกไม้ที่เกิดจากรัศมีของกายที่ประกอบด้วยด้วยลักษณะและพยัญชนะและใจที่มีความบริสุทธิ์หมดจด วางลงที่ศีระชอของสุชนเศรษฐีบุตร แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วที่ท่านมีความปรารถนา

อนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้น | ดูก่อนกัลบุตร เราย่อมรู้จักโพธิสัตว์จรยามุข ชื่อว่า มหากรุณามุขาวิลัมพะ (มหากรุณามุขที่เกิดขึ้นรวดเร็ว) | ดูก่อนกัลบุตร โพธิสัตว์วิโมกข์นี้นั้นเราใช้เป็นอุบายสำหรับสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าโดยความเสมอภาคกันไม่ลำเอียงเลือกหน้า ไม่เลือกชาติกำเนิด เป็นแนวทางในการสงเคราะห์และแนะนำสั่งสอน(พร้อม)ด้วยวิญญูติทุกประการ | ดูก่อนกัลบุตร เมื่อเราเข้าวิโมกข์นี้และมีจิตตั้งมั่นอยู่ในมหากรุณาเป็นอารมณ์ แม้ในขณะที่เรากำลังอยู่ท่ามกลางผู้คนจำนวนมาก(จิตของเรา)ก็ไม่อยู่จากบาทมูลของพระตถาคตเจ้าแม้เพียงพระองค์เดียว | เราย่อมสงเคราะห์สัตว์โลกทั้งหลายด้วยการให้ทาน | เราสงเคราะห์สัตว์โลกด้วยการบำเพ็ญประโยชน์และปฏิบัติเสมอต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย | เราย่อมอบรมสั่งสอนสัตว์โลกให้มีความแก่กล้าด้วยการปรากฏกายให้เห็นแตกต่างกันออกไป | เราจะทำสัตว์โลกให้มีความเบิกบานก่อนแล้วจึงอบรมสั่งสอนให้มีความแก่กล้าด้วยการให้ได้เห็นรูปกายที่มีวรรณะงดงามน่าอัศจรรย์ ให้เห็นความบริสุทธิ์ และให้เห็นรัศมีขालา | เราย่อมทำการสงเคราะห์สรรพสัตว์ก่อนแล้วจึงอบรมสั่งสอนให้มีความแก่กล้า(ด้วยอุบายแตกต่างกัน เช่น) สอนด้วยน้ำเสียงที่สามารถเข้าใจได้ด้วยอัธยาศัยของสรรพสัตว์ สอนด้วยการแสดงกิริยาท่าทางที่สามารถเข้าใจได้ตามสภาวะใจของพวกเขา สอนด้วยการแสดงธรรมที่ตรงกับจริตและอัธยาศัยของพวกเขา สอนด้วยการเนรมิตรูปให้เห็นแตกต่างกัน ด้วยการเตือนสติของสัตว์โลกให้สั่งสมกุศลธรรม ด้วยการเนรมิตรูปมีลักษณะแตกต่างกันตามสมควรแก่อัธยาศัยของพวกเขา ด้วยการแสดงรูปร่างที่มีชาติและการอุปนิสัยต่างกันตามความแตกต่างกันของสัตว์โลก และด้วยการอยู่ร่วมกับพวกเขา | ดูก่อนกัลบุตร เพราะเหตุนี้ เราจึงทำโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า มหากรุณามุขาวิลัมพณ์นี้ให้หมดจดเพื่อช่วยทำให้เกิดความปรารถนาที่จะเป็นที่พึงพิงของชาวโลก คือ เพื่อเข้าไปขจัดปัดเป่าภัยอันตรายที่จะตกถึงสรรพสัตว์ เพื่อทำลายความสะดุ้งหวาดกลัวของสรรพสัตว์ เพื่อทำลายภัยที่เกิดจากความประมาทของสรรพสัตว์ เพื่อกำจัดภัยจากการถูกจองจำของสรรพสัตว์ เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากการถูกหมายปองชีวิต เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากภัยเพราะขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องเลี้ยงชีพ เพื่อให้พ้นภัยที่เกิดจากการเลี้ยงชีพ | เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นภัยที่เกิดจากการนิทา เพื่อระงับภัยในสังสาร เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากการคุกคาม เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากมรณภัย เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากภัยในทุกคติ เพื่อเป็นแสงสว่างแก่สรรพสัตว์ผู้ตกอยู่ในความมืดมนอนธการและอุปสรรคทั้งหลาย เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากภัยที่เกิดจากการอยู่ร่วมกับศัตรู เพื่อขจัดภัยที่เกิดจากการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากภัยที่เกิดจากการอยู่ร่วมกับผู้มีความเกลียดชังกัน เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากภัยเพราะถูกเบียดเบียนทางกาย และถูกเบียดเบียนทางใจ เพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์โศกเศร้าและความระทมใจ | (เราย่อม)เจริญอุปบมัญญาสมาธิให้เป็นไปในสัตว์โลกทั้งปวงเพื่อปิด

เป่าภัยอันตรายของเหล่าสรรพสัตว์| เราย่อมชักชวนให้ชาวโลกรู้จักการสวดสรรเสริญนามของเราเพื่อ
ขจัดภัยของสัตว์โลกทั้งปวง| เราเจริญสมณะเพื่อทำกายของชาวโลกที่แตกต่างกันหาที่สุดไม่ได้ให้อยู่ใน
กายของเราเพื่อรอเวลาให้พวกเขาจำแจ้ง| ดูก่อนกฤษบุตร เรานั้นทำให้สัตว์โลกหลุดพ้นจากสรรพภัยด้วย
อุบายอย่างนี้แล้วทำให้พวกเขาตั้งความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้ว เราย่อมทำให้พวกเขา
เป็นผู้ไม่หวนกลับ เพื่อให้พวกเขาได้เข้าถึงพุทธธรรม| ดูก่อนกฤษบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์จรรยา
ชื่อ มหากรุณามุขวิไลมณีเท้านั้น| เราไม่อาจรู้ หรือบอกคุณของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร ผู้มีดวง
ปณิธานแห่งพุทธะที่บริสุทธิ์หมดจด ผู้เข้าถึงคติแห่งสมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยา ผู้มีกระแสแห่งกุศล
ธรรมไม่มีสิ่งใดปรุ่งแต่งและเป็นไปไม่ขาดสาย ผู้มีโพธิสัตว์สมาธิหยุดนิ่งตั้งมั่นอยู่ตลอดเวลา ผู้ประพฤติ
เป็นอยู่ตลอดกับทั้งสิ้นโดยไม่หันเหออกจากกระแส(ธรรม) ผู้เป็นอยู่ทุกที่ทุกเวลา ผู้ฉลาดในกระแสการ
เปลี่ยนแปลงของโลกธาตุทั้งปวง ผู้ทำลายอกุศลจิตของสรรพสัตว์ให้หมดสิ้นไป ผู้ทำให้สรรพสัตว์เจริญ
ในกุศลจิต ผู้ทำให้สรรพสัตว์เป็นอนหน้าออกจากกระแสสังสาร” || ดังคำกล่าวว่:

1. เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรทำประทักษิณและกล่าวคำสรรเสริญด้วยความเคารพ
แล้ว ได้เดินทางไปสู่ทักษิณบาป และได้พบกับพระอวโลกิเตศวร ผู้มีปกติอยู่
ด้วยความกรุณาที่หุบเขารัตนะ||
2. บนนยอดเขาที่ดงามดั่งแก้วประดับด้วยวิษระแห่งนี้ พระอวโลกิเตศวรผู้เป็น
นักปราชญ์นั่งอยู่บนปัทมสิงหาสะ กำลังแสดงธรรมแก่เหล่าเทพ อสูร นาค
กินนร รากษส ที่นั่งแวดล้อมอยู่||
3. เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรเห็นอย่างนั้นจึงเกิดปีติมีกำลังมากเกินเปรียบ แล้วเข้าไปหาพร้อม
กับไหว้แทบเท้าทั้งสองของพระอวโลกิเตศวรผู้ทรงคุณอันยิ่งใหญ่ดุจห้วงสาคร แล้ว
กล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านจงทำความกรุณาให้เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า ขอ
ท่านจงทำให้ข้าพเจ้าได้ศึกษาภัทรจรรยา(การบำเพ็ญอันประเสริฐ)”||
4. พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรผู้มีความบริสุทธิ์หมดจด ผู้เป็นนักปราชญ์เหยียดแขน(ขวา)
ที่วิจิตรด้วยบุญอันหมดจดหลายร้อย และมีรัศมีขาลาอันสว่างไสวยิ่งบนศีรษะของสุ
ธนเศรษฐีบุตรแล้วกล่าวอย่างนี้||
5. ดูก่อนพุทธบุตร เรารู้การเข้าวิโมกข์อย่างหนึ่งซึ่งเป็นวิโมกข์ที่ทำให้เห็น
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์และทำให้เกิดมหากุณาและมีญาณ เป็นวิโมกข์ที่
ทำให้เกิดความรักในตนเองและเป็นวิโมกข์เกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองและ
ช่วยเหลือชาวโลกทั้งปวง||
6. เราย่อมคุ้มครองเหล่าชนให้พ้นจากหายนะทั้งหลาย เราย่อมช่วยเหลือชนผู้
ถูกจองจำด้วยข้อคาและพันธนาการและช่วยให้รอดพ้นจากศัตรู ช่วยไม่ให้

- ถูกตัดอวัยวะ และช่วยให้พ้นจากการคุมขัง เพียงการไต่ยืนยันชื่อของเรายอม ทำให้พวกเขาเหล่านั้นหลุดพ้นจากการจองจำ ||
7. ศรที่ปล่อยจากแฉ่งของผู้มีความแค้นเป็นกำลังยอมไม่ตกลึงสรีระ หรือ ศาสตรายอมไม่อาจทำลาย และกระแสน้ำเชี่ยวยอมไม่อาจทำอันตรายแก่ ผู้ที่ตามระลึกถึงชื่อของเรา||
  8. ผู้ที่อยู่ท่ามกลาง(ภัยอันเกิดแต่)พระราชา หรือผู้มีเรื่องทะเลาะ เมื่อระลึก ถึงชื่อเรายอมได้ชัยชนะจากศัตรูทั้งปวงและยอมมิโซคลาภและมียศ มี ทรัพย์ ถึงพร้อมด้วยญาติและมิตรสหาย||
  9. ผู้หลงทางในป่าตงถูก(ภัยจาก)โจรคุกคาม ถูกศัตรูคุกคาม ถูกสัตว์ร้ายเช่น สิงห์โต เสือโคร่ง หรือ จามรีคุกคามทำอันตรายอยู่ เมื่อ(น้อมใจให้)ระลึกถึง ชื่อของเรายอมถึงความสิ้นภัย ย่อมชนะศัตรูได้ทั้งหมด||
  10. ผู้ถูกศัตรูผู้ไม่เป็นมิตรผลักจากยอดเขาสูงให้ตกลงไปในหลุมถ่านเพลิงเพื่อหวังจะฆ่า เมื่อระลึกถึงชื่อของเรา ถ่านไฟที่กำลังลุกไหม้โชติช่วงยอม เปลี่ยนเป็นสระดอกบัว||
  11. ผู้ถูก(จับ)โยนไปในทะเลยอมไม่ตายเพราะจมน้ำ เมื่อถูกโยนลงแม่น้ำยอม ไม่ถูกน้ำพัดพาไป หรือหากถูกโยนเข้าไปในกองไฟยอมไม่ถูกไฟไหม้ ภัย วิบัติทั้งปวงยอมไม่มีแก่พวกเขาแต่จะได้รับความรุ่งเรืองด้วยประโยชน์ สมบัติเมื่อตามระลึกถึงชื่อของเราแม้เพียงเวลาสั้นๆ||
  12. ผู้ระลึกถึงนามของเรายอมพ้นจากการจองจำด้วยข้อหา การทุบตี การ กักขังด้วยโซ่ตรวน การถูกใส่ร้าย การดูหมิ่น เหยียดหยาม ชูบังคับ ดุด่าว่า ร้าย และทุบตี ||
  13. ผู้มีเวรต่อกัน ผู้มักจับผิด ผู้นิสัยมั่งร้าย และมีปากตืตืนทา เมื่อได้เห็นเรา ย่อมเป็นผู้มีไมตรีจิต เมื่อไต่ยืนยันชื่อของเรา และระลึกถึงนามของเราจักมี ความเกรงกลัวเกิดขึ้น||
  14. เวตาลและกะโชรท²²⁴ และศัตรูผู้มุ่งเอาชีวิต ย่อมเป็นผู้อ่อนกำลังลงและ พิชทั้งปวงยอมไม่สามารถทำอันตรายสรีระของผู้ตามระลึกถึงนามของเรา||

²²⁴ กะโชรท หรือ กาโชรท (Kakhorda, Kākhorda) เป็นคำยืมจากภาษาอิหร่าน หมายถึง วิญญาณ ร้าย ศัพท์นี้มักจะมากู้กับเวตาล ———, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol I.", p. 163.

15. ผู้ถูกเหล่าพญานาค รากษส พญาครุฑ ปีศาจ กุมภัณฑ์ นางปุดนา เบียดเบียน ช่มชู้ ทำร้าย เมื่อตามระลึกถึงนามของเราแม้ในความฝันสิ่งเหล่านั้นทั้งหมดย่อมสงบระงับ||
16. ผู้ตามระลึกถึงนามของเราแม้เพียงครู่เดียวย่อมไม่พลัดพรากจากบิดา มารดา ญาติและพวกพ้องผู้มีใจดี ย่อมได้อยู่ร่วมกับบุคคลอันเป็นที่รัก ทรัพย์ของเขาจะไม่วิบัติและไม่เข้าถึงความยากจน||
17. ผู้มีความบริสุทธิ์เมื่อตามระลึกถึงนามของเราเมื่อเคลื่อนจากโลกนี้ย่อมไม่ ตกไปในนรกอเวจี ไม่ไปเกิดเป็นเดรัจฉาน และไม่ไปเกิดเป็นเปรต แต่จะดี ไปเกิดในโลกสวรรค์และโลกมนุษย์||
18. ผู้ตามระลึกถึงนามของเราจะไม่เกิดเป็นคนพิการ ไม่เป็นคนหูหนวก ไม่เกิด เป็นคนตาบอด ไม่เป็นคนง่อย ไม่เป็นคน(มีสันดาน)หยาบกระด้าง แต่จะ เป็นผู้มีใจอ่อนโยนและน่าเข้าใกล้ มีอินทรีย์สมบูรณ์ไม่พิกลพิการ มี อายุขัยยืนยาวอยู่ได้หลายภพ||
19. ผู้ใดโปรยดอกไม้ที่สระของเราแม้เพียงกำมือเดียวย่อมเข้าถึงที่อยู่ของเรา ชื่อว่า อวโลกิตะ²²⁵ และหากบูชาด้วยรูปหรือฉัตร หรือทำจิตให้เลื่อมใส ขณะทำการบูชาด้วยการบูชายิ่ง (เขา)จักได้เป็นผู้ควรแก่การรับเข้าสู่พุทธ เกษตรของเรา||
20. ผู้ตามระลึกถึงนามของเราย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ เมื่อละจากโลกนี้ย่อม ไปอุบัติเบื้องหน้าของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในโลกธาตุที่มีในทิศทั้งสิบ ย่อม ได้พบพระพุทธเจ้า ย่อมได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า||
21. คู่ก่อนกัลบุตร เราย่อมอบรมสั่งสอนสัตว์โลกด้วยอุบายอย่างนี้ เราเจริญ วิโมกข์นี้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เราไม่สามารถบอกคุณ หรือคาดคะเนคุณ ทั้งหมด(ของพระโพธิสัตว์)ได้||
22. สุนทรชฐิบุตรได้เข้าไปหากัลยาณมิตรในโลกธาตุทั้งหลายในทิศทั้งสิบ โดยไม่มีความเบื่อหน่ายต่อการฟังธรรมของ(พระโพธิสัตว์)ผู้เป็นโอรสของ พระชินเจ้า เมื่อเขาฟังธรรมอยู่ เขาย่อมเข้าถึงปีติ||

ได้ยินว่าในเวลานั้นพระโพธิสัตว์ชื่อว่า อนันยคามิเหาะมาทางอากาศจาก(โลกธาตุที่อยู่)ทิศ ตะวันออกทางอากาศแล้วยืนอยู่บนยอดเขาจักรวาลของสหาโลกธาตุ | เมื่อทำทั้งสองของท่านสัมผัส

---

²²⁵ หมายถึง ผู้ได้รับการดูแลเอาใจใส่ เป็นคำคุณศัพท์ ในที่นี้เป็นชื่อของสุชาติเกษตร ผู้ไปอุบัติในที่นี้ แล้วจะได้ความสุขเกษมทุกอย่าง -ผู้วิจัย

ยอดเขาจักรวาลของสหัสโลกธาตุนี้ สหัสโลกธาตุก็เกิดแผ่นดินไหวมีอาการ 6²²⁶ แก้วรัตนะจำนวนมากเกิดขึ้นในโลกธาตุทั้งปวง| เปล่งแสงรัศมีประกายออกจากกายส่องสว่างกลบแสงรัศมีของดวงจันทร์ และรัศมีของดวงอาทิตย์ทั้งสิ้น กลบรัศมีของเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระทึก ท้าวศักระ มหาพรหม ท้าวโลกบาล และกลบแสงสว่างของดวงไฟ และกลบรัศมีของแก้วมณีโชติรส ทำให้มหานรกทั้งหมดและกำเนิดของเดรัจฉาน ยมโลก มีความสว่างไสวเกิดขึ้นและทำให้ทุกขทั้งหมดในอบายภูมิสงบลง| สรรพสัตว์ทั้งหลายไม่มีกิเลสเครื่องเบียดเบียน| ความทุกข์โศกต่างๆ สงบลง| และเกิดฝนรัตนะ ฝนดอกไม้ ฝนรูปหอม ฝนเครื่องหอม ฝนมาลัยดอกไม้ ฝนจวนเครื่องลูบไล้ ฝนผิงจวน อาน้ำ ฝนจีวร ฝนฉัตร ฝนธงชัย ฝนธงผ้า ฝนเครื่องบูชาทุกอย่างตกลงในพุทธเกษตรนี้แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า| และท่านเข้าสู่ภภูมิของสรรพสัตว์แล้วทำความยินดีให้เกิดขึ้นตามสภาวะใจของพวกเขา จากนั้นจึงมาปรากฏกายของพระโพธิสัตว์ที่มีความสว่างไสว นั่งอยู่บนเขาไปตลกะนี้||

ครั้งนั้น พระอวโลกิเตศวรฯ ถามสุทธเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านเห็นพระโพธิสัตว์อนันยคามินั่งอยู่ท่ามกลางในบริษัทนี้หรือไม่?” สุทธเศรษฐีบุตรตอบว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าเห็นอยู่” พระอวโลกิเตศวรฯ กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเข้าไปหาพระโพธิสัตว์อนันยคามินั้นแล้วสอบถามท่านว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาและปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร”||

ครั้งนั้น สุทธเศรษฐีบุตรน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของพระโพธิสัตว์แล้ว ทำประทักษิณจำนวนร้อยพัน หันหน้ากลับไปมองท่านอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป ||

อนันยคามินิโพธิสัตว์

ครั้งนั้น สุทธเศรษฐีบุตรได้บรรลุญาณของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรฯ ได้การเห็นพระโพธิสัตว์โดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ได้ฟังคำสอนของท่านแล้วจึงเข้าไปหาพระโพธิสัตว์อนันยคามิน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าทั้งสองของท่านจากนั้นจึงลุกขึ้นยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของท่านพร้อมกับกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว| แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร”||

²²⁶ คือ โคลงเคลงไปด้านหน้าหน้า (จลิตะ) โคลงเคลงไปด้านหลัง (สัมประจริตะ) เขย่าไปด้านหน้า(เวธิตะ) เขย่าไปด้านหลัง(สัมประเวธิตะ) สั่นไปด้านหน้า(กษุภิตะ) สั่นไปด้านหลัง(สัมประกษุภิตะ) ดูใน P.L. Vaidya, *Saddharmapundarikasūtra* (Darbhanga: The Mithila Institute, 1960)., p. 3.

พระโพธิสัตว์อนันยคามินั้นกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สมันตมุขนิรชวณะ” | สุนทรเศรชฐีบุตร ถามว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ท่านได้บรรลุวิโมกข์นี้จากบาทมูลพระตถาคตพระองค์ไหน? โลกธาตุนั้นอยู่ห่างไกลจากโลกธาตุนีเท่าไร? และ ท่านเคลื่อนจากโลกธาตุนั้นเมื่อไหร่?” | พระโพธิสัตว์อนันยคามินั้นตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร (คำถาม)นี้เป็นเรื่องที่ชาวโลกแม้มนุษย์ และเทวดา หรืออสูรทั้งหลาย หรือแม้แต่ผู้รู้ อันได้แก่สมณะและพราหมณ์จะพึงรู้ได้ยาก แต่พระโพธิสัตว์ผู้ทำความเพียรจะพึงรู้ได้ก็ต้องอาศัยความเพียรอย่างแรงกล้าไม่ถอยถอยจึงจะรู้ได้ | ดูก่อนกุลบุตร บุคคลผู้ไม่ได้กัลยาณมิตร(คอยชี้แนะ) ผู้ไม่มีพระพุทธรูปเจ้าคุ้มครอง ผู้ไม่เคยสร้างกุศลมูลผู้มีอภัยศัลยกรรมไม่บริสุทธ์ ผู้ไม่มีโพธิสัตว์อินทรีย์ ผู้ไม่มีปรัชญาจักษุ จะไม่สามารถเข้าใจเรื่องนี้ได้ จะไม่สามารถเรียนและทรงจำได้ ไม่อาจน้อมใจให้เชื่อได้ และไม่อาจเข้าถึงฐานะนี้ได้” | สุนทรเศรชฐีบุตรกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดกล่าวแก่ข้าพเจ้าเถิด | ด้วยพุทธานุภาพ และเพราะการได้กัลยาณมิตร ข้าพเจ้าจักน้อมใจให้เข้าถึงได้ จักทำให้เลื่อมใสได้” | พระโพธิสัตว์อนันยคามินั้นจึงกล่าวตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เรามาจากพุทธเกษตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า สมันตศรีสัมภวะ แห่งโลกธาตุชื่อว่า ศรีครรรวดี เป็นโลกธาตุที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก | ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สมันตมุขนิรชวณะ (การไปโลกธาตุในทิศทั้งสี่ได้โดยไม่เคลื่อนที่) ที่บาทมูลของพระตถาคตสมันตศรีสัมภวะพระองค์นั้น | ดูก่อนกุลบุตร เราจุติจากโลกธาตุศรีครรรวดีนั้นเป็นเวลายาวนานหลายกัปเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนหนึ่งอนภิลายานภิลายะ | แต่ละขณะจิตเราได้บรรลุขบและโวหาร(แห่งธรรม)จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรหนึ่งอนภิลายานภิลายะ | และแต่ละขบโวหาร เราเข้าถึงพุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีในพุทธเกษตรหนึ่งอนภิลายานภิลายะ | แต่ละพุทธเกษตรเหล่านั้นมีพระตถาคตเจ้า(อุบัติ)จำนวนมาก | เราเข้าถึงพระพุทธรูปเหล่านั้นทั้งหมด | เราได้บูชาพระตถาคตแต่ละพระองค์ด้วยเครื่องบูชาที่ดีที่สุดที่เกิดขึ้นด้วยกำลังฤทธิ์ทางใจ เข้าถึงธรรมธาตุที่ปราศจากสิ่งปรุงแต่ง ด้วยพุทธานุญาติ และด้วยโพธิสัตว์ปีติ | เราย่อมเห็นสาครสรรพสัตว์ในโลกธาตุเหล่านั้นและเข้าถึงสาครจิตของพวกเขาทั้งหมด เมื่อรู้แจ้งความเป็นไปแห่งอินทรีย์ของพวกเขาแล้ว เราย่อมให้พวกเขาได้เห็นรูปร่างของเราตามสภาวะใจของสัตว์แต่ละประเภท | เราประกาศธรรมด้วยโฆชะ | ด้วยรัศมีประภามณฑล | และด้วยอุปกรณ์ทุกชนิด | เราย่อมอธิษฐานให้พวกเขาได้เข้าถึงสวกาย(กายแท้) เพื่อบำเพ็ญเพียรในการอบรมแนะนำสรรพสัตว์ให้มีความพร้อม | และเราทำประโยชน์ให้เกิดแก่สรรพสัตว์ในทิศตะวันออกอย่างไร แม้ทิศอื่น ได้แก่ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่าง เราก็อำอย่างเดียวกัน | ดูก่อนกุลบุตร เราจักจักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สมันตมุข

นิรชณะ นี้เท่านั้น เราไม่อาจรู้จรรยาของพระโพธิสัตว์ และไม่สามารถบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้เข้าถึงได้ทุกที่ ผู้ปรากฏอยู่รอบทิศ ผู้มีญาณวิสัยเป็นไปโดยไม่แบ่งแยก มีสรีระเข้าถึงธรรมชาติ²²⁷ ทั้งปวงได้ ผู้รู้แจ้งอริยาศัยพร้อมทั้งอริมุกติของสรรพสัตว์ทั้งปวง ผู้เข้าถึงเกษตรทั้งหมดได้ ผู้ได้บรรลุสรรพธรรมตามความเป็นจริง ผู้ได้บรรลุกาลทั้งสาม ผู้สามารถอนุวัตตามความเหมาะสมและตามสถานที่ ผู้เป็นแสงสว่างของชาวโลก ผู้มีใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระตถาคต ผู้มีปกติดำเนินไปโดยไม่ติดข้อง ผู้ไม่มีอาลัยและ(เป็นผู้มีการไป)ไร้ร่องรอย||

ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไป ในทักษิณบาถนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่า ทวารวดี เป็นที่อยู่ของเทวดาชื่อว่า มหาเทวะ ท่านจงไปหามหาท่านนั้นแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร”||

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรชฐีบุตรน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของพระโพธิสัตว์อนันยคามิแล้ว เวียนประทักษิณร้อยพันรอบ หันกลับไปมองดูท่านอีกครั้งแล้วหลีกจากไป||

มหาเทเวเทพ

สมัยนั้น สุนทรเศรชฐีบุตร (กำหนดใจ)ไปตามโพธิสัตว์จรรยาอันยิ่งใหญ่ มีความกระหายใคร่รู้ญาณโคจรของพระโพธิสัตว์อนันยคามิ ได้เข้าถึงคุณวิเศษคือมหาอภิญญา เป็นผู้เข้าถึงเกราะอันแข็งแกร่ง คือวิริยะ สามารถเข้าออกวิโมกข์ด้วยความชาญชำนาญเป็นอัศจรรย์ บำเพ็ญภาวนาโพธิสัตว์คุณภูมิ เข้าถึงสมาธิภูมิอยู่ เข้าถึงธารณีภูมิ ก้าวขึ้นสู่ปณิธานภูมิ เรียนรู้ปฏิสัมภิตาภูมิ เจริญพลภูมิให้มีกำลังอยู่ ในที่สุดเขาก็เดินทางมาถึงเมือง ทวารวดี และได้สอบถามถึง(ที่อยู่ของ)มหาเทเวเทพ| มหาชนบอกแก่สุนทรเศรชฐีบุตรว่า “ดูก่อนกฤษบุตร มหาเทเวเทพอยู่ที่เทวาคาร ทางแยกใหญ่ในนคร ขณะนี้กำลังแสดงธรรมแก่เหล่าชนทั้งหลายด้วยอัธยาอันยิ่งใหญ่”| ครั้งนั้น สุนทรเศรชฐีบุตรจึงเข้าไปมหาเทวะ น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเขาแล้วยื่นประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้า และกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษา และควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร| ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะย่อมให้โอวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดบอกข้าพเจ้าว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาและควรบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร”|

ครั้งนั้น มหาเทวะได้เหยียดมือทั้งสองข้างออกไปนำน้ำมาจากมหาสมุทรด้วยความรวดเร็วอย่างยั้ง แล้วล้างหน้าของตน จากนั้นโปรดดอกไม้สีสันสดใสไปที่สุนทรเศรชฐีบุตรแล้วกล่าวว่า “ดูก่อนกฤษบุตร

²²⁷ ได้เข้าถึง สมันตภัทรกาย ดูเพิ่มในบทที่ 55

จริงอย่างนั้น การเห็นพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก การได้การพึงธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่งกว่า การมีพระโพธิสัตว์มาอุบัติขึ้นในโลกเป็นความอัศจรรย์อย่างยิ่ง เป็นประดุจดอกบัวปทุมทริกาอันประเสริฐยิ่ง(เกิดขึ้น)ในโลกมนุษย์ (พระโพธิสัตว์)ผู้ปกป้องคุ้มครองชาวโลก เป็นที่พึ่งของโลก ดำรงอยู่เพื่อชาวโลก ดุจดวงภาสกรที่มี(อานุภาพ)ยิ่งใหญ่ส่องสว่างแก่สัตว์โลกทั้งหลาย เป็นผู้ชี้ทางเกษมแก่ชาวโลกผู้หลงเดินทางผิด เป็นผู้นำไปสู่การรู้ธรรม เป็นผู้บรมสั่งสอนน้อมนำไปสู่นครแห่งสรวิชัยตา| ดูก่อนกุลบุตร เรามีความเห็น(ทิฏฐิ)อย่างนี้ว่า “การทำลายมิชฉาติฐิเป็นนามของพระโพธิสัตว์ เป็นมูลเหตุทำให้บุคคลผู้มีใจบริสุทธิ์หมดจดปราศจากมลทินสามารถมองเห็นสวกายอันเป็นกายแท้ของตน| สามารถปรากฏแก่ผู้มีจิตประพุดิตทางกายบริสุทธิ์หมดจด| ปรากฏแก่ผู้เว้นขาดจากวาจาทุจริต| ปรากฏต่อเนื่องทุกเวลาแก่ผู้มีใจใสหมดจด| ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่าเมฆชาลเท่านั้น” | สุนเศรษฐีบุตรถามว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ อะไรเป็นวิชัยของโพธิสัตว์วิโมกข์เมฆชาลนั้น?”

ครั้งนั้น มหาเทวเทพ ได้เนรมิตทอง เงิน แก้วไพฑูรย์ แก้วผลึก แก้วโป่งข่าม นิล แก้วมณีโชติตรัส แก้วมณีวิมลครรณะ แก้วมณีไพโรจน์ แก้วมณีสมันตทศกิมุข แก้วจุฬามณี แก้วมณีชนิดอื่นทุกประการ กำไลแขน ตุ่มหู เครื่องประดับ กำไลข้อมือ เข็มขัด กำไลข้อเท้า อัญมณีประเภทต่างๆ เครื่องประดับกายทั้งหลาย แก้วมณีจินดาราช ดอกไม้ เครื่องหอม ฐูป มาลัย เครื่องลูบไล้ ผงจุน ผ้า ฉัตร ธงชัย ธง ผ้า ดนตรี กลอง และสิ่งที่คุณปรารถนา ให้เป็นกองใหญ่เท่าภูเขา และเนรมิตหญิงสาวจำนวนหลายอสงไขยแสนโกฏิให้ปรากฏแก่สุนเศรษฐีบุตรแล้วกล่าวกับเขาอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเป็นเจ้าของสมบัติเหล่านี้ และจงทำทานเถิด จงทำบุญ จงบูชาพระตถาคต จงสงเคราะห์ชนทั้งหลายด้วยการให้วัตถุทานและการช่วยเหลือ จงทำจาคะให้ถึงฝั่งแห่งความบริบูรณ์ จงสั่งสอนชาวโลกให้บริจาทาน| จงสอนให้เขาละการทำชั่ว| ดูก่อนกุลบุตร เรานำข้าวของเงินทองและอุปกรณ์มากองรวมกันแล้วมอบให้แก่ท่าน ท่านจงให้ทานแก่ชาวโลกจำนวนมากเกินจะนับประมาณได้อย่างนี้ให้เต็มที่ได้เต็มกำลัง| เมื่อเราได้ปลูกสร้างกุศลมูลไว้ในพุทธธรรมและในพระโพธิสัตว์และกัลยาณมิตรทั้งหลายแล้วจึงได้สมาทานอนุตตรสัมมาสัมโพธิ| ดูก่อนกุลบุตร ยิ่งไปกว่านั้น สำหรับชาวโลกที่มีความยินดีในกามและมีความประมาท มีความอยากได้วัตถุสิ่งของที่น่าพอใจ เราย่อมทำให้พวกเขาเกิดความเบื่อหน่ายในวัตถุเหล่านั้น| สำหรับผู้มักโกรธ มีมานะ ลุ่มหลง และอวดดี และผู้ก่อแตกแยกทำให้เกิดความวุ่นวาย เราจะดำรงอยู่ในอสุภวิชัยแล้วแสดงอภภาพและรูปร่างเหมือนยักษ์รุทร และรากษสที่น่าสะพรึงกลัว มีเนื้อและเลือดเป็นรักษาหาร และแสดงให้พวกเขาเห็นว่าสิ่งนั้นทั้งหมดเป็นความอวดดี หยาบ กระด้าง| ส่วนผู้มีใจหดหู่ท้อถอย เรากระตุ้นเตือนให้พวกเขาบำเพ็ญเพียรด้วยการเนรมิตให้เห็นไฟบัง

น้ำบ้าง พระราชาบ้าง โจรผู้ร้ายบ้าง ให้มีอุปสรรคบ้าง ความน่ากลัวบ้าง | เราย่อมทำให้พวกเขาเว้นจากอกุศลกรรมทั้งปวงด้วยวิธีการที่เหมาะสมนั้นๆ แล้วสอนให้พวกเขาประพฤติกุศลธรรมเพียงอย่างเดียว เพื่อกำจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการไปสู่ฝั่งแห่งความสำเร็จ เพื่อสั่งสมเสบียงปารมิตาทั้งปวง เพื่อเป็นเครื่องข้ามพ้นจากภูเขแห่งอภยธรรมอันเป็นกีดขวางที่จะเกิดขึ้นแก่พวกเขา และเพื่อให้บรรลุนิพพานได้โดยง่ายปราศจากอภยธรรม| ก่อนกฤษณะ เราจักโพธิสัตว์วิโมกข์เมฆชาลนีเท่านั้น เราไม่อาจรู้จรรยาหรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นตั้งพระอินทร์ย่ำยือสุรคือกิเลสให้พ่ายแพ้ ผู้เสมอตั้งแม่น้ำที่ทำการกองไฟ คือความทุกข์ที่เผาไหม้ชาวโลกทั้งปวงให้ดับสนิท ผู้เสมอตั้งกองไฟที่ทำน้ำคือตัณหาของชาวโลกทั้งมวลให้แห้งเหือด ผู้เป็นตั้งลมพายุทำลายภูเขาแห่งความยึดถือมั่นของชาวโลก ผู้เป็นตั้งสายฟ้าที่ฟาดกระหน่ำทำลายภูเขาแห่งอัตตสัญญาอันเหนียวแน่นให้มลายสิ้นไป||

ดูก่อนกฤษณะ ท่านจงไปเกิด ในชมพูทวีป ในเขตเมืองมคร²²⁸ มีโพธิมณฑลอยู่ ณ ที่แห่งนั้นมีปฐวีเทวดาชื่อ สถาวรา อาศัยอยู่ที่นั่น ท่านจงเข้าไปหาเทวดานั้นแล้วสอบถามว่า “พระโพธิสัตว์ควรศึกษา และควรประพฤติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร” ||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรน้อมศีระะอภิวาทเทพเท้าของมหาเทวะ ทำประทักษิณร้อยพันรอบ แล้วหันกลับมามองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

สถาวราปฐวีเทวดา

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร เดินทางไปยังเมืองมคร มุ่งหน้าสู่โพธิมณฑล เข้าไปพบกับสถาวราปฐวีเทวดา| เหล่าปฐวีเทวดาจำนวนหนึ่งล้วนพากันโจทยอย่างนี้ว่า “บุรุษผู้กำลังมานี้จักเป็นที่พึงของสรรพสัตว์| บุรุษผู้เป็นตถาคตครม²²⁹ ที่กำลังเดินทางมานี้จักทำลายเปลือกหุ้ม คือ อวิทยาของสรรพ

²²⁸ แคว้นมครตั้งอยู่ทางใต้ของแม่น้ำคงคาตอนกลาง มีเมืองหลวงชื่อ ราชคฤห์ ในสมัยพุทธกาลปกครองโดยพระเจ้าพิมพิสาร และในปลายสมัยพุทธกาลพระเจ้าพิมพิสารถูกพระโอรสพระนามว่า อชาตศัตรูปลงพระชนม์แล้วขึ้นครองราชย์แทน พระเจ้าอชาตศัตรูครองราชย์ต่อมาอีก 24 ปีก็ถูกพระโอรสพระนามว่าอุทัยภัทรปลงพระชนม์แล้วได้ย้ายเมืองหลวงจากราชคฤห์ไปตั้งเมืองราชธานีใหม่ที่ปาฏลีบุตร และในรัชสมัยของพระเจ้ากาลาโศก (ราวพ.ศ. 100) ได้ย้ายเมืองหลวงมาที่เมืองปาฏลีบุตรเป็นการถาวร ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช แคว้นมครรุ่งเรืองอำนาจมากที่สุด เพราะพระเจ้าอโศกทรงรวบรวมแคว้นทั้งหมดไว้ภายใต้การปกครองของพระองค์ ปัจจุบันแคว้นมครอยู่ในบริเวณรัฐพิหาร ประเทศอินเดีย (Malalasekera, "Dictionary of Pali Proper Names.", pp. 402-403)

²²⁹ ตถาคตะ (มาจากคำว่า ตถา อย่างนั้น ดังนั้น, อตตะ มาแล้ว) หมายถึง มาแล้วแล้วอย่างนั้น ส่วนคำว่า ครม (สันสกฤต ครม บาลี คพภ) หมายถึง ครม หรืออวัยวะภายในของสตรี หรือ ตัวอ่อน หรือ ทารก

สัตว์| บุรุษผู้เป็นบุตรของ(พระตถาคตผู้เป็น)พระธรรมราชาที่กำลังเดินทางมานี้จักสวมผ้าโพกศีรษะแห่งความเป็นธรรมราชาอันหมดจดประเสริฐและไม่มีสิ่งใดขวางกั้นได้| บุรุษผู้เป็นวีรบุรุษที่มีนารายณ์วัชรอาวุธคือญาณ บุรุษผู้กำลังมานี้จักข่มเหล่าปราวาที่²³⁰ทั้งปวง” |

ครั้งนั้นเทวดาประจำภาคพื้นทั้งหนึ่งล้านเหล่านั้น มีสถาวราเป็นประมุขได้ทำให้มหาปฐวีหวั่นไหว แล้วบันลือเสียงดังกึกก้องไปทั่วทั้งสาคระแม่น้ำลิก ทำโลกธาตุทั้งสามให้สว่างไสวด้วยโอภาสอันโอฬาร (มีกาย)สวมเครื่องประดับและอสังการทุกประการแล้วลงมาจากท้องฟ้าเหมือนสายฟ้าแลบ แลปลาบลงบนท้องฟ้า เมล็ดพันธุ์พืชมีหน่อชำแรกพื้นดินขึ้นมา บรรดาไม้ดอกทั้งหลายผลิดอกบานสะพรั่งเต็มต้น มีฝนตกลงมาทำให้แม่น้ำน้อย แม่น้ำใหญ่ สระน้ำและบึงเต็มด้วยน้ำ มีฝนที่มีกลิ่นหอมตกลงมา มหาวายุพัดดอกไม้เคล้าเสียงดุริยางค์แสนโกฏิ नियุตตั้งกังวาน เครื่องประดับบนวิมานสวรรค์ปรากฏขึ้น บรรดาสัตว์ ได้แก่โคอุสภะ ช้าง พยัคฆ์ และพญาสีหราชผู้เป็นเจ้าของมฤคบันลือสีหนาทเหล่าเทวดา เทพอสูร พญานาคผู้เป็นใหญ่บันลือสีหนาท ภูเขาศิลาทั้งหลายกระทบกันทำให้มีเสียงดังกึกก้อง ชุมทรัพย์แสนโกฏิผุดขึ้นมาเหนือพื้นดิน||

ครั้งนั้นสถาวราปฐวีเทวดา กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เชิญมาเถิด ขอเชิญท่านเข้ามาเถิด| ที่นี้คือแผ่นดินที่ท่านได้เคยสร้างกุศลมูลไว้และมีเราเป็นพยาน| ท่านปรารถนาจะดูผลอันเป็นวิบาก(ของกุศลมูล)เหล่านั้นเพียงอย่างเดียวหรือไม่?” สมัยนั้น สุธนได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของปฐวีเทวดา ทำประทักษิณร้อยพันรอบแล้วยืนประคองอัญชliesเบื้องหน้าของปฐวีเทวดา พร้อมกับกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าย่อมปรารถนาจะดู” ||

ครั้งนั้น สถาวรา ปฐวีเทวดาได้(ใช้มือ)สัมผัสมหาปฐวีบริเวณที่ตนยืนอยู่แล้วแสดงบ่ออัญมณีจำนวนอสงไขยแสนโกฏิให้ปรากฏขึ้น แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านเป็นเจ้าของบ่ออัญมณีแสนโกฏิ नियุตเหล่านี้ ชุมทรัพย์เหล่านี้รอคอยท่านอยู่ เป็นสมบัติที่ท่านจะพึงใช้ได้ตามความปรารถนา ชุมทรัพย์เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นเพราะผลบุญของท่าน (เรา)รักษาไว้ด้วยกำลังบุญของท่าน| ท่านจงรับเอาสมบัตินี้แล้วจงใช้สอยตามปรารถนาเถิด| ดูก่อนกุลบุตร แท้จริงเราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่าชญาณทุโรยจนครณะ(ญาณอันเป็นครณะที่ใครจะแย่งชิงไปไม่ได้)| เมื่อเราได้บรรลุวิโมกข์นี้แล้ว เราได้

ก่อนกำเนิด, เมล็ดพันธุ์, ช่องว่างภายใน, และผู้สืบทอด ละอองดาว นนทสร วิเคราะห์ความหมายและนัยของตถาคตครณะไว้ 4 ความหมาย คือ 1) ที่ตั้ง ที่เกิดขึ้น ที่อยู่ของพระตถาคต 2) หน่ออ่อนแห่งพระตถาคต 3) พุทธภาวะที่อยู่ภายในจิตของสรรพสัตว์ 4) พระตถาคตเป็นที่ก่อเกิดของสรรพสัตว์ ละอองดาว นนทสร, "การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์รัตนโคตรวิภาค มหายานนิตยรัตนศาสตร์" (ปริญาดุขภูมิจิต มหาวิชยาลัยศิลปากร, 2561), หน้า 308.

²³⁰ แปลโดยตรง คือ ผู้มีปกติกล่าววาจาของอื่น ในที่นี้หมายถึงเอา บุคคลที่ไม่เสื่อมใส ไม่ศรัทธา ไม่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ตรงข้ามกับคำว่า สกวาที่ หมายถึงคำสอนของพระพุทธองค์-ผู้วิจัย

เป็นผู้อารักขาของพระโพธิสัตว์และเป็นผู้คอยติดตามดูแลไม่ห่างตลอดเวลา เพื่อ(รอคอย)การอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าที่ปิงกร| ดูก่อนกุลบุตร จำเดิมแต่กาลนั้น เราจะคอยสอดส่องดูความเป็นไปของจิตของพระโพธิสัตว์ หยั่งลงสู่ญาณวิเศษ และมีสติมั่นคงอยู่กับดวงปณิธานทั้งมวล และกำหนดใจให้ตั้งมั่นกับความหมัดจดของโพธิสัตว์จรรยา ตามระลึกถึงสมาธิทั้งสิ้น และทำโพธิสัตว์อภิขญาทั้งหมดให้กว้างขวาง| และเราย่อมตามระลึกโพธิสัตว์พละ ทรงจำไว้ และรองรับโพธิสัตว์พละอันยิ่งใหญ่ นั่น และความเป็นผู้แน่วแน่ของพระโพธิสัตว์ การเข้าไปสู่เกษตรชลาทั้งหมด การได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ การแสดงการตรัสรู้ภูมิโพธิในกาลทั้งปวง การหมุนธรรมจักรทั้งสิ้น ธรรมเมฆาเครื่องแสดงสูตรทั้งหมด การทำมหาธรรมให้ปรากฏแจ้ง ทำญาณเครื่องอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เกิดขึ้น ตลอดจนกระทั่งการแสดงพุทธปาฏิหาริย์ทั้งหมด |

ดูก่อนกุลบุตร เราเข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า ชญาณทุโรยธนครรณะนี้ตลอดกาลยาวนาน ล่วงเลยมาแล้วหลายกัปเท่ากับฝุ่นในที่มีในเขาพระสุเมรุ จากสำนักของพระพุทธเจ้าพระนามว่า สุเนตร ในโลกธาตุชื่อว่าจันทรชะ ในกัปชื่อว่าโอภาสวายุหะ| ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมเข้าออกโพธิสัตว์วิโมกข์ชญาณทุโรยธนครรณะ(ได้ชำนาน) ทำให้เจริญ ทำให้กว้างขวาง เราไม่เคยละการเห็นพระพุทธเจ้าตั้งแต่กาลนั้นจนถึงภัทรกัป²³¹นี้ ในภัทรกัปนี้เราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะพระองค์| และเราย่อมเห็น(เหตุการณ์อัศจรรย์ตั้งแต่)การเข้าไปสู่โพธิมณฑลและเหตุอัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์| เราได้เป็นสักขีพยานในการบำเพ็ญกุศลมูลของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เหล่านั้น| ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมรู้โพธิสัตว์วิโมกข์ ชญาณทุโรยธนครรณะนี้เท่านั้น| เราไม่รู้จรรยาและไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้อยู่ใกล้ชิดติดตามพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ผู้ตามรักษาพุทธกาทั้งปวง ผู้เข้าสู่ญาณของพระตถาคตทุกพระองค์ ผู้เข้าถึงธรรมธาตุได้รวดเร็วชำนาน ผู้มีสิริระเสมอด้วยพระตถาคต ผู้มีพุทธอาศยะหมัดจดไร้มลทิน ผู้มีบุญมากจากการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าตลอดกาล ผู้เป็นตัวแทนแห่งพุทธกายทั้งมวล||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป ในชมพูทวีปนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่า กปิลวัสตุ เป็นที่อยู่ของราตรีเทวดา ชื่อว่าสันติ ท่านจงไปพบกับราตรีเทวดานั้นแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา และควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร||

²³¹ (สันสกฤต ภทรกลป บาลี ภทรกบป ไทย ภัทรกัป)หมายถึงกัปเจริญในภัทรกัปนี้มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติ 5 พระองค์ ได้แก่ พระกกุสันธะ พระโกนาคมะ พระกัสสปะ พระโคตรมะ และพระเมตเตยะ พระพรหมคณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 11.

คราวนั้น สุณน้อมศีรชะอภิวาทแหบเท้าของสถาวรา เทวดาประจำภาคพื้น ทำประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบ หันกลับมามองนางอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

वासन्तिरात्रीเทวดา

คราวนั้น สุณนเศรชฐีบุตรเดินทางมุ่งหน้าไปยังมหานครกปิลวัสดุ ในระหว่างนั้น(ได้ทำสมาธิ โดย)ตามระลึกถึงอนุสาสน์ของสถาวราปฐวีเทวดา (มีสติ)ตามระลึกถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อทุโรยณครรรค์ นั้นอยู่ เข้าโพธิสัตว์สมาธิแล้วทำให้เจริญมากขึ้น พิจารณาโพธิสัตว์ธรรมนัยเนื่องๆอยู่ เข้าและออก โพธิสัตว์วิโมกข์ให้เชี่ยวชาญชำนาญอยู่ ตามดูญาณที่มีความลุ่มลึกที่เกิดจากโพธิสัตว์วิโมกข์นั้น ทำ สาครญาณที่เกิดจากวิโมกข์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน(กับตน) น้อมใจเข้าสู่โพธิสัตว์วิโมกข์ญาณนั้นอยู่ กำหนดใจให้ตามรู้สมุทรญาณที่เกิดแต่วิโมกข์นั้น มีสติตั้งมั่นอยู่ในโพธิสัตว์วิโมกข์ญาณที่ขยาย กว้างขวางดุจดมหาสมุทรนั้นอยู่| ขณะนั้นสุณนเศรชฐีบุตร ได้เดินทางมาถึงมหานครชื่อว่ากปิลวัสดุ เมื่อ เวียนประทักษิณแล้วจึงเดินไปที่ประตูเมืองด้านทิศตะวันออกแล้วยืนอยู่ที่ทางแยกใหญ่ในภายในนคร นั้น ขณะนั้นเป็นเวลาพระอาทิตย์กำลังจะอัสดง | ใจของสุณนเศรชฐีบุตรยังคงตั้งมั่นอยู่กับคำสอนของ พระโพธิสัตว์ทั้งปวง มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะได้พบกับราตรีเทวดาชื่อว่าสันติ (น้อมใจ)พิจารณา การได้พบพหุญาณที่มีกัลยาณมิตรเป็นเหตุให้เกิดขึ้น ปรารถนาที่จะบรรลุสุริระที่เป็นไปในวิชัยของ สมันตจักขุญาณ มีความปรารถนาที่จะเข้าถึงกัลยาณมิตรที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในทุกที่ มีใจน้อมไปในมหา ญาณอันยิ่งใหญ่ ปรารถนาที่จะทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกว้างขวางด้วย(การได้)ญาณจักขุ ได้เห็นราตรี เทวดาว่าสันติที่กำลังนั่งอยู่ที่อาสนะดอกบัวที่มีกลิ่นหอมทำด้วยรัตนชาติ (สรรพคันธ์ปัทมกรรมหารัต นสิงหาสนะ) ในภูฏาคารที่ทำด้วยแก้วมณีอยู่บนท้องฟ้าเหนือมหานครกปิลวัสดุ นางเทพธิดานั้นมี รูปร่างสวยงาม น่าเลื่อมใส น่าทศนา มีผิวพรรณเปล่งปลั่งเหมือนวรรณะของทองคำ มีเรือนผมสีดำ สนิท นัยน์ตาดำขลับ สวมเครื่องประดับอลังการทุกอย่าง สวมอาภรณ์สีแดง มีดวงจันทร์เป็นเพริศบน ศรีษะ มีสุริระสว่างไสวรุ่งเรืองยิ่งกว่า(รัศมีของ)ดวงดาวน้อยใหญ่ หรือดาวนักษัตรและดาวเคราะห์ ทั้งหลาย ที่รู้ชุมชนที่อยู่บนกายของนาง สุณนเศรชฐีบุตรเห็นสรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ในโลกธาตุที่กว้าง ใหญ่กำลังได้รับการช่วยเหลือไม่ให้ตกไปในทุกคติและอบาย| และเขาได้เห็นสรรพสัตว์ที่เกิดในโลก สวรรค์ และเห็นสรรพสัตว์ที่ได้รับการอบรมแนะนำในสาวกยาน ปัจเจกพุทธยานและในมหายาน | ที่รู้ ชุมชนที่อยู่บนกายของนาง สุณนเศรชฐีบุตรเห็นการอบรมสั่งสอน(สรรพสัตว์)ด้วยอุบายต่างๆ (เช่น) สอนด้วยการปรากฏกายให้เห็น สอนด้วยการแสดงกายให้เห็นแตกต่างกัน สอนด้วยเสียงโฆชะที่ก้อง กังวานได้ยินไกล สอนด้วยภาษา(ที่แตกต่างกัน) สอนตามกาลที่สมควรแก่อัธยาศัยและอธิมุกติเพื่อทำ

ให้สรรพสัตว์มีใจน้อมไปในการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา สอนด้วยการใช้กำลังข่มขู่ สอนด้วยสมาธิ สอนด้วยปาฏิหาริย์ สอนด้วยพละ สอนตามสถานะ สอนด้วยการบังคับเคียวเข็ญ ด้วยการลงทัณฑ์ ด้วยการควบคุมด้วยบุรุษผู้มีกำลัง สอนด้วยวิโมกข์||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นการแสดงธรรม ได้ฟังการสอนสาครธรรมด้วยอุบายอย่างนั้นแล้วจึงเกิดความยินดี ปริศนาปราโมทย์ เกิดโสมนัสมีกำลังยิ่ง น้อมตัวลงทำความเคารพนอบน้อมต่อราตรี เทวดาวาสันตีแล้ว ลูกขึ้นทำประทักษิณร้อยพันรอบ จากนั้นจึงยืนพนมประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของนาง แล้วกล่าวว่า “ข้าแต่เทพธิดา ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว | ข้าพเจ้าได้เห็นพุทธคุณทั้งปวงในกัลยาณมิตร ดังนั้นจึงทำกัลยาณมิตรให้มีอยู่ภายในใจตน | ข้าแต่เทพธิดา เมื่อข้าพเจ้าได้เห็นทางแห่งสรวิชฌูตาซึ่งเป็นเหตุทำให้พระโพธิสัตว์ได้ดำรงอยู่ในภูมิทิศพลภูมิ”

เมื่อเขากล่าวอย่างนั้นแล้ว ราตรีเทวดาวาสันตีจึงกล่าวกับเขาอย่างนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วที่ท่านมีใจตั้งมั่นอยู่ในกัลยาณมิตร เชื่อฟังคำสอนของกัลยาณมิตร | ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตร เมื่อท่านปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตรบ่อยๆ เรื่อยๆ อยู่ ท่านจักเข้าไปใกล้อนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ | ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้บรรลุปุทธิธรรมวิโมกข์ชื่อว่า สรรพสัตว์ตมโฆวิกรณธรรมาวภาสชคทวินัยมุขะ (การสอนชาวโลกโดยการทำลายความมืด(โหมะและอวิทยา)ของสรรพสัตว์ด้วยแสงสว่างแห่งธรรม) | (วิโมกข์นั้นทำให้เรามีเมตริจิตในสัตว์ที่มีความเห็นผิด มีกรุณาจิตในผู้ทำอกุศลกรรมบถ มีมุทิตาจิตในผู้ปฏิบัติกุศลกรรมบถ | มีอุเบกขาจิตในผู้มีความเห็นผิด มีจิตคิดกำจัดกิเลสให้หมดจด คิดที่จะปฏิบัติชอบในผู้เดินทางผิด คิดที่จะทำให้ผู้มีอริมุกตคับแคบให้กว้างขวาง คิดที่จะทำผู้มี (วิริย)อินทรีย์²³² อ่อนให้เป็นมหาวิริยะที่มีกำลังกล้า คิดที่จะช่วยให้ผู้ตกอยู่ในสังสารให้หลุดพ้นจากวงจรของสังสารคติ คิดที่จะชักชวนให้สัตว์ที่หันหน้าไปสู่สาวกยานและปัจเจกพุทธยานก้าวสู่หนทางแห่งสรวิชฌูตา(คือมหายาน) | ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราพิจารณาและมนสิการอยู่อย่างนี้ เราย่อมบรรลุปุทธิธรรมวิโมกข์ชื่อสรรพสัตว์ตมโฆวิกรณธรรมาวภาสชคทวินัยนี้||

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายเที่ยวไปในยามราตรีอันมืดมิด (หรือ)เดินทางไปในทะเลในยามค่ำคืนซึ่งเป็นเวลาสัญจรของมนุษย์ เป็นเวลาที่พวกโจรมาชุมนุมกัน และมีเครื่องดักจับสัตว์ซ่อนอยู่ และเป็นเวลาที่มิเมฆดำและหมอกควันปกคลุมท้องฟ้าให้มืดมิด มีลมพายุฝนพัดกระหน่ำ เป็นเวลาที่พระจันทร์ พระ

²³² อินทรีย์ 5 คือธรรมที่เป็นกำลัง (พละ 5) คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 198. อินทรีย์ คือ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ เรียกว่า อายตนะ ภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ เรียกว่าอินทรีย์ เพราะเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตนเอง ibid., หน้า 236.

อาทิตย์และดวงดาวทั้งหลายดับแสงทำให้(ผู้เดินทาง)มองไม่เห็นด้วยดวงตา| ผู้เดินทางบก ทางบนไหล่เขา ทางในป่ารกชัฏหรือทางกันดาร เดินทางไปในระหว่างป่าดงดิบ ไปในระหว่างประเทศ ระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างทิศ ระหว่างทิศน้อย ระหว่างทาง(บก)หรือไปในมหาสมุทร หรือเป็นผู้มีเรืออับปราง| ผู้ไปทางบกย่อมล่ำบาก| ผู้เดินทางบนไหล่เขาย่อมตกลงไปในปากเหวสูงชัน| ผู้เดินทางในป่าดงดิบและทางกันดารย่อมขาดแคลนข้าวและน้ำ | ผู้หลงทางในป่าดงที่เต็มไปด้วยขวากหนามแหลมคมย่อมมีล่ำบาก ไม่มีความสะดวกสบาย| ผู้ไปในระหว่างประเทศย่อมถูกโจรดักปล้นและฆ่า| ผู้เที่ยวไปในระหว่างหมู่บ้านหรือไปตามทางขรุขระย่อมพบกับความพินาศ | ผู้ไปในระหว่างทิศย่อมหลงทาง ผู้ไปในระหว่างทิศน้อยย่อมเกิดความสับสน(หลงทาง) ผู้ไปในระหว่างทางย่อมหลงทาง

ดูก่อนกุลบุตร เราจะเป็นผู้นำทางพวกเขาด้วยอุบายต่างๆ อย่างนี้ คือ สำหรับผู้ไปทางน้ำ²³³ เราช่วยเหลือน้ำด้วยกำลังลมพัดออกจากจากที่มีน้ำวนแล้วพัดให้ไปในทิศ(ที่ปลอดภัย) หรือทำคลื่นยักษ์ให้สงบ ด้วยการพาออกจากภัยที่เกิดจากน้ำวนแล้วแสดงทิศทางที่ถูกต้อง หรือทำให้แล่นเรือไปในทิศทางที่เหมาะสม ด้วยการแสดงฝั่งให้ปรากฏ| เราย่อมแสดงทางไปสู่เกาะแก้วด้วยเพศของลูกเรือ และด้วยเพศของคนพายเรือ เราจะเป็นที่พึ่งพิง| ด้วยเพศของมนุษย์ ด้วยเพศของเต่า ด้วยเพศของสุร ด้วยเพศครุฑ ด้วยเพศกิงนร ด้วยเพศมโหรีคนาคราช ด้วยเพศเทวดาประจำสาคร ด้วยเพศชาวประมง และเราจะนำพาพวกเขาขึ้นไปสู่กุศลมูล เราจะเป็นที่พึ่งพิงของสรรพสัตว์ด้วยการทำลายกองทุกข์ทั้งสิ้น| สำหรับผู้ไปทางบก(คือผู้เป็นมิถิชาติบุคคล) ในยามค้าคินอันมีดมืด ที่เต็มไปด้วยพุ่มไม้และกอหญ้า หนามแหลมคม ก้อนกรวด พื้นขรุขระ ที่ลุ่มที่ดอน มีฝุ่นควัน มีพายุลมแรง มีสัมผัสไม่สบาย เพราะความหนาวความร้อน มีสัตว์ร้ายซ่อนกายอยู่ และสถานที่เที่ยวไปของพวกเขาปราศป่า และพวก(โจรที่)ตัดช่อง(ฝ่าเรือนเพื่อ)ลักขโมย

สำหรับผู้เดินทางบกไปบนพื้นแผ่นดินแล้วหลงทาง เราจะเป็นผู้คุ้มครองสัตว์ทั้งหลายด้วยรูปของดวงอาทิตย์ ด้วยรูปของพระจันทร์ที่โผล่พ้นขอบฟ้า ด้วยรูปของดาวตก ด้วยรูปของแสงดวงดาว ด้วยรูปของแสงแก้ว(รัตนอาภา) ด้วยรูปของดาวเคราะห์ ดาวนักษัตร ดาวฤกษ์ ดวงประทีป ด้วยรูปของเทวดา ด้วยรูปของพระโพธิสัตว์| และเมื่อเราเกิดความคิดอย่างนี้ว่า “เราจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองสรรพสัตว์ด้วยกุศลมูลนี้เพื่อทำลายความมืดมิดของกิเลสทั้งปวง | สำหรับผู้เดินทางไปบนไหล่เขาและมีเหวลึก(เบื้องล่าง) มีความสะดุ้งหวาดหวั่นต่อมรณภัย สำหรับผู้ปรารถจะมีชีวิตอยู่รอด สำหรับผู้มีความกระหายอยากได้เกียรติยศชื่อเสียง ผู้แสวงหาสมบัติ ผู้แสวงหาโชคลาภ ผู้ดิ้นรนแสวงหาสิ่งของ

²³³ สรรพสัตว์ที่ยินดีพอใจในกาม ถูกโอฆะคือกระแสน้ำท่วมใจ โอฆะ 4 ได้แก่ กาม ภพ ทิฎฐิ และ อวิชชา พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 215.

เครื่องใช้ ผู้แสวงหาสมบัติทางโลก ผู้ถูกความรักในบุตรและความรักในภรรยาผูกมัดไว้ ผู้หลงอยู่ในความยุ่งเหยิงของทิลี ผู้ถูกความทุกข์ต่างๆ บีบคั้น เราจะเป็นที่พึ่งเป็นสรณะให้แก่พวกเขาเหล่านั้นด้วยอุปายะต่างๆ ได้แก่ เนรมิตถ้าให้เป็นที่พักในหุบเขา จัดเตรียมผลไม้และรากไม้และโภชนาหาร น้ำดื่ม เครื่องป้องกันความหนาวความร้อน หรือบอกทางที่ควรดำเนินไป หรือทำเสียงร้องของนกการเวก เสียงนกยูง บอกแหล่งที่มีพันธุ์ไม้รักษาโรคบ้าง หรือแสดงตนเป็นเทวดาประจำหุบเขา เปล่งรัศมีรุ่งเรือง| สำหรับผู้อยู่ในถ้ำบนภูเขาและตามหุบเขา เราจะเป็นสรณะที่พึ่งให้พวกเขาด้วยการทำพื้นปฐวีให้เสมอราบเรียบเพื่อกำจัดความมืดมนอนธการ| เรามีความคิดที่จะอารักขาสรรพสัตว์ผู้อยู่บนภูเขาเหล่านี้ จะเป็นที่พึ่งพิงแก่ผู้ตกจากหน้าผาสูงชัน และตกไปสู่ก้นเหวลึกเบื้องล่างคือสังสาร และผู้ตกอยู่ในอำนาจของชราและมรณะ| สำหรับผู้หลงทางเดินวนเวียนอยู่ในป่ารกชัฏที่เต็มไปด้วยต้นไม้พุ่มไม้หนาทึบ ในเวลาค่ำคืนอันมืดมิดมองไม่เห็นทางเดินเติมไปด้วยกอหญ้า ป่ารกและแม่น้ำ ดงหนาม พุ่มไม้และเถาวัลย์ มีความสะดุ้งหวาดกลัวเพราะเสียงของสัตว์ร้ายคือสิงโต มีจิตใจว่าวุ่นกังวลหาทางออกไม่เจอ ถูกความกลัวและความคับแค้นครอบงำจิตใจ มองไม่เห็นทางออกจากป่ารกชัฏ เราจะเป็นผู้บอกทางออกที่ควรไปแก่คนเหล่านั้น|

เราย่อมมีความคิดที่จะช่วยให้ผู้ตกอยู่ในความยุ่งเหยิงของทิลีต่างๆ ผู้ติดข้องอยู่ในข่ายของตัณหา ผู้มีทุกข์ภัยในสังสาร และมีความคับแค้นใจให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยกุศลมูลนี้| เมื่อทำให้ผู้หลงทางในป่าดงดิบและหนทางกันดารและตกอยู่ในความมืดมนอนธการได้รับความสบายใจด้วยอุปายะต่างๆแล้ว เราย่อมแสดงทาง(ออก)ให้ปรากฏขึ้น และนำพวกเขาไปสู่ที่ปลอดภัย เราคิดที่จะปลดเปลื้องผู้หลงทางในป่าดงและทางกันดารของสังสาร ช่วยเหลือผู้ดำเนินไปสู่ทุกคืนให้พ้นจากทุกข์ทั้งหมดแล้วให้พวกเขาดำเนินไปสู่ประตูที่นำไปสู่สรวัชฌูที่มีความเกษมอย่างยิ่งหาที่สุดไม่ได้เพียงอย่างเดียว (ไม่มีทุกข์เจือปน)

ดูก่อนกุลบุตร สำหรับผู้อยู่ในชนบทกันดารประสบความทุกข์ยากในการแสวงหา(ที่ไม่รู้จักพอ) และความอยากได้อีกมี เมื่อเราช่วยให้หลุดพ้นจากความยึดถือมั่นและความผูกพันในที่อยู่ด้วยวิธีการและอุปายะต่างๆแล้ว เราคิดที่จะช่วยให้พวกเขาหลุดพ้นจากการติดอยู่ในที่อยู่คือขันธห้าแล้วให้ได้ที่อยู่คือสรวัชฌูตาที่ปราศจากความอาลัย ปราศจากความผูกพันในขันธด้วยกุศลมูลนี้

ดูก่อนกุลบุตร สำหรับ(สรรพสัตว์)ผู้อยู่ในเรือนถูกเครื่องผูกคือเรือนและที่อยู่(คือขันธ)ผูกมัดไว้ให้ติดแน่น มีทุกข์อันเกิดจากเรือนที่อยู่เป็นเหตุ ในยามราตรีที่ความมืดมิดปกคลุมทุกทิศทาง เราย่อมทำให้พวกเขาเกิดความสังเวชแล้วช่วยให้พวกเขาได้ทรัพย์ และพลบโยนให้พวกเขาในทางที่ชอบ ให้ตั้งอยู่ในธรรมที่ไม่มีเรือนเป็นที่อยู่(ธรรมที่พ้นจากขันธ) เราคิดที่จะช่วยให้สรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ใน

หมู่บ้านร้าง คือ อายตนะ ให้พ้นจากการท่องเที่ยวอยู่ในคติวิสัยของสังสาร แล้วให้มีโคจรเป็นไปในสรวชัญดา||

ดูก่อนกฤษบุตร สำหรับชาวโลกที่หลงทางในทิศน้อยทิศใหญ่มีทิศตะวันออกเป็นต้นในเวลาค่าคืน ที่มีแต่ความมืดมืดปกคลุมไปทั่วทิศทั้งสิบเป็นผู้มีความสำคัญ(ผิดคิด)ว่าทางราบเรียบเป็นทางขรุขระ เห็นที่ลุ่มเป็นที่ดอน เห็นที่ดอนเป็นที่ลุ่ม เราย่อมทำแสงสว่างส่องทางแก่ผู้หลงทางในทิศทั้งหลายด้วยอุบายต่างๆ แล้วแสดงทางออกแก่ผู้ต้องการจะออก| เราย่อมแสดงทางเดินแก่ผู้ต้องการจะเดินทาง| เราย่อมแสดงท่าข้ามแก่ผู้ต้องการข้าม| เราย่อมแสดงที่พักแก่ผู้ต้องการที่พักอาศัย| เราย่อมแสดงทิศแก่ผู้ต้องการเที่ยวดูสถานที่| เราย่อมแสดงพื้นภูมิให้แจ้ง ให้เห็นที่ลุ่มที่ดอน ที่เรียบและขรุขระ และอื่นๆ เราย่อมแสดงที่หยุดพักระหว่างทางตามหมู่บ้าน นคร นิคม เมืองประเทศราชแก่ผู้เดินทางได้พักเหนื่อย| สำหรับผู้ถูกความร้อนแผดเผาและมีความหิวกระหาย เราย่อมแสดงสถานที่ที่มีสระน้ำ บึง ลำธาร สระบัว สวนป่า และอุทยานอันนารัณรมย์| เราย่อมแสดงบุคคลอันเป็นที่รักมีมารดา บิดา บุตร ภรรยา มิตร อำมาตย์ ญาติสายโลหิตและสิ่งต่างๆที่น่าพอใจแก่ผู้คร่ำครวญร้องไห้เพราะพลัดการจากคนที่ตนรัก|

เรามีความคิดที่จะทำแสงสว่างให้เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกความมืดปิดบังดวงตาทำให้มองไม่เห็นในเวลา ค่าคืนที่มีมถนอนธการปกคลุมไปทั่วและมองไม่เห็นทางที่จะไป เราจะทำโอกาสในรูปแบบต่างๆให้ปรากฏขึ้น และในทางเดียวกัน เราจะใช้แสงสว่างแห่งมหาปรัชญาทำลายความมืดมืดแห่งอวิชชาของผู้มืดดวงตาที่ถูกความมืดมืดปิดบังและผู้หลงทางอยู่ในราตรีแห่งสังสารอันยาวนาน ติดอยู่ในความมืดของอวิชชา มองไม่เห็นเพราะถูกความไม่รู้พันปิดญาณจักขุไว้ทำให้มีสัญญาวิปริต มีความเห็นวิปริต ผิดพลาด เห็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืนว่ายั่งยืน เห็นสิ่งที่เป็นทุกข์ว่าไม่มีทุกข์ เห็นอนัตตาว่าเป็นอัตตา เห็นความไม่งามว่างาม ผู้มีความคิดยึดถือมั่นในอัตตา ในสัตว์ ในชีวะ และในบุคคล ผู้มีอาลัยในขันธ ธาตุ อายตนะ ผู้มีความหลงผิดในเหตุและผล ดำเนินตามอกุศลกรรมบถ ผู้ทำปาณาติบาต ผู้ถือเอาสิ่งของที่ เขาไม่ได้ให้ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพ้อเจ้อ มีความโลภเพ่งเล็งอยาก ได้ของคนอื่น มีจิตคิดพยาบาท เป็นมิจฉาทิฐิ ไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดา สมณพราหมณ์และ(สัต)บุรุษ ผู้ไม่ยินดีในความถูกต้อง ผู้ถูกตัณหาที่เป็นเหมือนยาพิษครอบงำ ผู้ถูกชักนำไปสู่มิจฉาทิฐิธรรม ผู้กล่าว ตู่พระพุทเจ้าทั้งหลาย ผู้ขัดขวางจักรแห่งธรรมไม่ให้เป็นไปถึงที่สุด ผู้เป็นธงชัยของมาร ผู้ทำร้ายพระ โพธิสัตว์ ผู้ต่อต้านมหายาน ผู้ตัดโพธิจิต ผู้ค้นหาว่าร้ายพระโพธิสัตว์ ผู้ทำร้ายมารดา ผู้มีเวร ผู้จับจ้วง พระอรียเจ้า ผู้สมคบกับอัสตบุรุษและผู้มีอาจารย์ไม่ประกอบด้วยธรรม ผู้ทำลายสถูปและวัตถุที่เป็น สมบัติของศาสนา ผู้ปฏิบัติผิดในบิดามารดา ผู้ทำอนันตริยกรรม ผู้มุ่งหน้าสู่มหาวินิบติ แล้วเราจะ

ชักชวนพวกเขาเหล่านี้ทั้งหมดให้สมาทานถือเอาอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้วจึงแสดงหนทางสู่ทศพลญาณ ภูมิด้วยสมันตภัทรมหายาน| แสดงตถาคตภูมิ ตถาคตวิชัย สาครสรวิชัยญาณ ญาณโคจร พุทธวิชัย ทศพละ²³⁴ ธารณีของพระพุทธเจ้า พุทธสรีระทั้งหมด| เมื่อแสดงแล้วเราจะทำให้พวกเขาทั้งหมด ตั้งอยู่ในพุทธสมตญาณ||

ดูก่อนกุลบุตร สำหรับผู้มีความเจ็บไข้ ได้รับทุกข์เวทนาตลอดกาลยาวนาน มีร่างกายพิกลพิการ แก่หง่อมคร่ำคร่าถูกชราครอบงำ ปราศจากที่พึ่ง ลำบากยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัย คนสิ้นหวัง คนเร่ร่อน หรือถูกคุมขัง ผู้ต้องโทษ ผู้ถูกเนรเทศ ถูกพระราชาสั่งให้จองจำ เราจะอยู่เพื่อปกป้องและช่วยเหลือให้ พวกเขาทั้งหมดพ้นจากภัยที่เข้าถึงชีวิต| ดูก่อนกุลบุตร เราจะทำทุกอย่างเพื่อบำบัดความเจ็บไข้ของ สัตว์ผู้กำลังเจ็บป่วย สำหรับคนเฒ่าชราแก่หง่อม เราจะสงเคราะห์ด้วยการอุปฐาก สำหรับคนอนาถา ไร้ที่พึ่งเราจะทำให้พวกเขามีที่พึ่ง สำหรับผู้เคราะห์ร้ายยากไร้ เราจะสงเคราะห์ด้วยกองเงินและกอง ทอง สำหรับผู้เข้าถึงวิบัติเราจะสงเคราะห์ด้วยสมานตถตา สำหรับคนไม่มีที่อยู่อาศัยเราจะนำไปสู่ที่ (พึ่งพิง)ของตน

สำหรับผู้ดำเนินทางผิด เราจะนำไปสู่ที่ที่ถูกต้อง สำหรับผู้ถูกคุมขังเราจะช่วยให้พ้นจากที่คุม ขัง เราจะช่วยให้ผู้ได้รับโทษทัณฑ์ได้พ้นจากโทษและความทุกข์ลำเค็ญ สำหรับผู้ที่พระราชาสั่งให้ ประหารชีวิตเราจะช่วยให้เขาได้ชีวิต เรามีความคิดอย่างนี้ว่าจะต้องเป็นที่พึ่งพิงและปกป้องสัตว์ เหล่านั้นให้พ้นจากภัยและอุปัทวะตามสมควร| เมื่อช่วยสงเคราะห์(ด้วยวิธีการ)อย่างนี้แล้วเราจะทำให้ พวกเขาหลุดพ้นจากสรรพกิเลสด้วยอนุตตรสัมมาสัมโพธิ | จะทำให้พวกเขาข้ามพ้นจากชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ความทุกข์ คร่ำครวญ ความระทมใจ และความคับแค้นใจ| ช่วยให้พวกเขาพ้นไปจาก ทุกคติวิบาตทั้งปวง | ช่วยให้พวกเขาได้อยู่ในความคุ้มครองของกัลยาณมิตร| เราจะอนุเคราะห์พวกเขา

²³⁴ พละ 10 ประการของพระผู้มีพระภาคเจ้าได้แก่

1. พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมรู้จักฐานะอันควรและฐานะอันไม่ควร
2. อนึ่งพระองค์ย่อมรู้จักปฏิบัติอันนำไปสู่ความรู้ในสรรพสิ่ง
3. พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมรู้จักโลกธาตุต่างๆ
4. พระองค์ย่อมรู้จักความแตกต่างกันแห่งลักษณะนิสัย
5. พระองค์ย่อมรู้จักกุศลธรรมอันเป็นจริตของบุรุษอื่น
6. พระองค์ย่อมรู้จักกำลังแห่งกรรมที่เป็นกุศลและอกุศล
7. พระองค์ย่อมรู้จักการทำให้กิเลสเบาบางและรู้จักถนอมสมบัติ
8. พระองค์ย่อมรู้จักปุพเพนิวาสานุสสติญาณอันเป็นอุปการะมาก
9. พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมทรงเป็นผู้มีทิพยจักขุอันบริสุทธิ์

ด้วยการให้ธรรมรัตนะ| เราจะให้พวกเขาประกอบกรรมที่ไม่มีโทษ | ให้พวกเขาสมาทานประพฤติเพื่อ
เข้าถึงตถาคตสรีระอันหมดจด| เราจะทำให้พวกเขาได้การแทงตลอดอมตธาตุที่ไม่มีความแก่และเป็น
อมตจากความตาย||

ดูก่อนกุลบุตร สำหรับผู้ดำเนินตามมิจฉาทิฐิ ผู้ยึดถือมั่นในทิฐิต่างๆ ประพฤติมิจฉาสังกับปะ ผู้
ประพฤติกรรมชั่วทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีปกติไม่สำรวม ไม่บำเพ็ญพรตและตบะ เห็นผู้
ไม่ใช่สัมมาสัมพุทธะว่าเป็นสัมมาสัมพุทธะ และเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าไม่ใช่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ทรมานร่างกายให้ได้รับความเดือดร้อน บุกกราบไหว้สิ่งที่ไม่ใช่สรวง เช่น สระน้ำ บ่อน้ำ บึง แม่น้ำ
ภูเขา ต้นไม้ ทิศน้อยทิศใหญ่ และคบมิตรชั่ว เราจะเป็นที่พึ่งให้พวกเขาด้วยวิธีและอุบายต่างๆ | เราจะ
ชักชวนให้พวกเขาออกห่างจากคนชั่ว ออกจาก(มิจฉา)ทิฐิต่างๆ และช่วยให้พ้นจากการตกไปในทุกคติทั้ง
ปวง| และจะทำให้พวกเขาตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิอันเป็นโลกียะแล้วทำให้พวกเขาได้ทิพยสมบัติและมนุษย์
สมบัติ| เรามีความคิดอย่างนี้ว่า จะทำให้พวกเขาหลุดพ้นจากทุกข์ที่เกิดจากการปฏิบัติผิดอย่างนี้ เรา
จะช่วยให้พวกเขาตั้งอยู่ในปารมิตาอันประเสริฐและเป็นโลกุตระแล้วทำให้พวกเขาเจริญงอกงามในสร
วิญญาแล้วจึงนำไปสู่สรวิญญาด้วยสมันตภัทรมหาปณิธาน และเราจะไม่เคลื่อนจากโพธิสัตว์ภูมิตราบ
เท่าที่ยังอยู่ในสัตว์ธาตุ”||

ครั้งนั้นราตรีเทวดาวาสันติ เมื่อจะแสดงทิศของโพธิสัตว์วิโมกข์ที่สั่งสอนชาวโลกด้วยธรรม
โอภาสเครื่องทำลายความมืดมิดของสรรพสัตว์อย่างนี้ให้ชัดเจนเพิ่มขึ้นอีก จึงตรวจดูทิศทั้งสิบด้วย
พุทธาธิษฐานแล้วกล่าวกับสุนนเศรษฐีบุตรด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

1. วิโมกข์ของเรา นำความสงบสุขมาให้แก่ชาวโลก เมื่อเจริญสมำเสมอทำให้
เกิดแสงสว่างแห่งธรรมเพื่อทำลายความมืดคือโสมพะ และ ความมืดคืออ
ริยา||
2. ดูก่อนสุนน ผู้มีปรีชา ความรักของเรายิ่งใหญ่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ เรา
ได้บำเพ็ญเจริญมาดีแล้วเป็นเวลาหลายกัปในอดีต และ(บัดนี้ยัง)บำเพ็ญให้
แผ่ขยายกว้างขวางไปทั่วโลก(ธาตุ) นี่คือการหยั่งลงสู่(ธรรม)นัย||
3. ดูก่อนสุนนผู้มีปรีชา สมุทแห่งกรุณาของเรากว้างขวางหาประมาณไม่ได้
เกิดขึ้นเพราะ(ความรักใน)ชาวโลก และเป็นที่เกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าในกาล
ทั้งสาม เป็นเครื่องดับทุกข์ของชาวโลก นี่เป็นการหยั่งลงสู่(ธรรม)นัย||
4. ดูก่อนชินบุตร เมื่อเราเข้าถึงความสุข(ทั้งที่)เป็นโลกียสุขของชาวโลกและโล
กุตตรสุขอันเป็นของพระอรียเจ้า เป็นสิ่งที่ทำให้(ใจ)เรามีปีติ รื่นเริง บันเทิง
ใจ นั่นเป็นการหยั่งลงสู่(ธรรม)นัย||

5. ดูก่อนชินบุตร เราเป็นหน้าออกจากโทษของสังขตธรรมและวิโมกข์ที่เป็นผลของสาวกยานตลอดไป แล้วทำพุทธพละให้หมดจด นี่คือการหยั่งลงสู่่นัย||
6. จักขุของเรามีความหมจดจ่องใส และมองเห็นได้กว้างไกล ทำให้เราเห็นแจ้งเกษตรที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบ และทำให้เราเห็นแจ้งสวยาม์ภูพุทธเจ้าที่ประทับนั่งที่มณฑลโพธิอันประเสริฐในเกษตรเหล่านั้น||
7. เราเห็นพุทธสรีระที่ประดับด้วยลักษณะมีรัศมีที่สว่างไสวที่ชานออกจากปลายเส้นขน (มหาบุรุษ) เปล่งรัศมีอันงดงามพร้อมทั้ง(รัศมี)บริวาร ||
8. และเห็นสรรพสัตว์ทั้งหลายที่กำลังจุติและอุบัติในเกษตรเหล่านั้น (สรรพสัตว์)นั้นเป็นผู้เขลา กำลังท่องเที่ยวเสวยกรรมของตนในสาครคติภพ||
9. สมุทรรแห่งโสต(ประสาท)ของเรามีความหมจดจ่ออย่างยิ่งเป็นเหตุให้เราได้ยินสรรพสำเนียงและเข้าใจภาษาของสัตว์โลก ครั้นได้ฟังแล้วเราย่อมจดจำได้ ย่อมระลึกได้||
10. เสียงโหมชะที่ประกอบด้วยสำเนียงและภาษาของ(พระ)พุทธเจ้าผู้ไม่มีสิ่งใดทำลายได้ย่อมทำให้(ธรรม)จักรของพระชินเจ้าหมุนไปได้ ครั้นเมื่อเราได้ฟังแล้วย่อมทรงจำได้ ย่อมระลึกได้||
11. ฆาน(ประสาท)ของเราทรงพลังและบริสุทธิ์อย่างยิ่งและเป็นไปไม่ติดข้องในธรรมสภาวะทั้งหลาย และสามารถใช้งานได้แม้ขณะกำลังเข้าวิโมกข์อยู่||
12. ชิวหาของเรามีขนาดใหญ่และมีความยาว มีสีแดง (มีสัมผัส)ละเอียด มีประกายเหมือนแก้วมณี มีความบริสุทธิ์ ทำให้สามารถแสดงธรรมให้สรรพสัตว์สามารถเข้าใจได้ตามสภาวะของใจของสัตว์นั้นๆ ดูก่อนกุลบุตร นี่คือการหยั่งลงสู่่นัย||
13. ธรรมสรีระของเราหมจดจ่ออย่างยิ่ง (เป็นสรีระ)ที่สถิตอยู่ในทุกที่และทุกกาลเวลา เป็นสรีระที่สัตว์ทั้งหลายจะพึงเห็นได้ตามสภาวะของใจและกำลังของอธิมคติ||
14. ใจของเราไม่มีสิ่งใดติดข้องและปราศจากอาสวะ เรามีเสียงโหมชะที่ดังก้องไปไกลเหมือนเสียงฟ้าร้องคำราม (ใจของเรา)อัดแน่นไปด้วยพระพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่กว่าคนทั้งปวง และใจของเราไม่มีความแตกต่าง(จากพระ)พุทธเจ้า||
15. สรรพสัตว์ที่มีในเกษตรทั้งหลายมีจำนวนมากเกินจะประมาณได้ เราย่อมรู้สมุทรรแห่งจิตของสัตว์เหล่านั้น ย่อมรู้อินทรีย์ และรู้อาศยะของสัตว์เหล่านั้น และเราไม่มีความลำเอียง(ในสัตว์เหล่านั้น)||

16. ฤทธิ์ของเรายังใหญ่กว้างขวางและบริบูรณ์ (สามารถ)ทำเกษตรให้หัวนไหว และรัศมีกายของเรา(ย่อมสามารถ)ทำให้โลกสว่างไสวแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ผู้ฝึกได้ยาก||
17. เสบียงบุญของเรามีปริมาณมาก มีความบริสุทธิ์ เป็นเสบียงที่ใช้ไม่หมดสิ้น มีอยู่ทุกแห่งเป็นเครื่องทำให้การบูชาพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นได้ และทำให้สรรพสัตว์เป็นอยู่ได้||
18. ปรีชญาของเรายังใหญ่ บริสุทธิ์ยิ่งนัก เป็นเครื่องทำความรู้(แจ้ง)ธรรม ทำลายความสงสัยของชาวโลก ดูก่อนชินบุตร นี่เป็นการหยั่งลงสู่่นัย||
19. เราเข้าถึงพระพุทธเจ้าในอดีต อนาคต ปัจจุบันจำนวนมากเหมือนมหาสมุทร และเข้าถึงปณิธานของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น นี่เป็นการได้บรรลุธรรมอันไม่มีสิ่งใดเทียบได้||
20. เราย่อมเห็นเกษตรจำนวนมากกว้างใหญ่เหมือนมหาสมุทร เราย่อมเข้าถึงกาลทั้งสามซึ่งเป็นที่ที่เราเห็นสมุทรแห่งพระพุทธเจ้า และ สมันตภูมิคือภูมิแห่งธรรม||
21. เมื่อเราเห็นพระไวโรจนะที่ประทับนั่งอยู่ที่มณฑลโพธิ์และกำลังสอนความสงบในทุกละอองฝุ่น(เรา)ย่อมเข้าสู่เกษตรในทิศทั้งสี่ได้||

ครั้งนั้น สุชนเศรษฐีบุตร ได้กล่าวกับนางวาสันตีราตรีเทวดาว่า “ดูก่อนเทวดา นานเท่าไรที่ท่านตั้งอยู่ในอนุดตรสัมมาสัมโพธิ์? นานเท่าไรที่ท่านได้บรรลุวิโมกข์ที่ท่านใช้ทำอรรถจริยาอย่างนี้?” เมื่อเขากล่าวอย่างนี้แล้ว วาสันตีราตรีเทวดากล่าวกับเขาว่า “ดูก่อนชินบุตร เรื่องมีมาแล้วในอดีตกาลแต่ภัทรกัปนี้ โดยกาลล่วงไปหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นที่มีในเขาสุเมรุ มีพระพุทธเจ้าจำนวน 500 โภกวิ พระองค์ทรงอุบัติขึ้นในกัปชื่อว่า ประสานตประภะ ในโลกธาตุชื่อว่า รัตนศรีสัมภวะ | ซึ่งเป็นที่ตั้งของมัธยมประเทศในทวีปสี่ชื่อ รัตนจันทรประทีปประภะ| เป็นโลกธาตุที่มีอยู่ในบรรดาโลกธาตุอื่นอีกจำนวน มีราชธานีชื่อว่า ปัทมประภา มีพระราชานามว่า สุธรรมติระถะ ในเมืองนั้นทรงเป็นพระราชูปการโดยธรรม เป็นพระราชูปการที่ประกอบด้วยธรรม เป็นพระราชูปการที่ผู้เป็นใหญ่ในทวีปทั้งสี่ พระองค์ทรงมีรัตนะ 7 ประการ²³⁵ พระองค์ปกครองมหาปฐวีมีสาครและภูเขาเป็นที่สุดโดยธรรม||

²³⁵ แก้ว 7 ประการ กล่าวไว้ในมหาสุทสสนสูตรว่าเป็นสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ ได้แก่ 1)จักรรัตนะ จักรแก้ว 2) หัตถิรัตนะ ข้างแก้ว 3) อัสนรัตนะ ม้าแก้ว 4) มณีรัตนะ แก้วมณี 5) อิตถิรัตนะ นางแก้ว 6) คหปติรัตนะ ขุนคลังแก้ว 7) ปรินายกรรัตนะ ขุนพลแก้ว พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 10, (มหามกุฏราชวิทยาลัย)., หน้า 136.

พระราชามีพระมเหสีพระนามว่า ธรรมมติจันทรา ในปฐมยามพระนางมีความมัวเมาในความรัก และเมื่อสร้างมาจากความยินดีแล้วจึงเข้าสู่ความหลับในมัชฌิมยาม | และในเวลานั้น ในปามหาวันชื่อ สมถศรีสัมภวะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของราชธานีปทมประภะนั้น มีพระตภาคตพระนามว่า สรรพธรรมนิครนจิตราชา ทรงตรัสรู้อนัตตตรสัมมาสัมโพธิที่มหาโพธิพฤกษ์ที่มีลำต้นเป็นแก้วประภานิราชที่ เกิดขึ้นด้วยพุทธานุภาพ | พระองค์ทำให้โลกธาตุรัตนศรีสัมภวะทั้งสิ้นสว่างไสวด้วยรัศมีที่มีแสงสว่าง โอฬารยิ่ง | และในเมืองปทมประภานั้นมีราตรีเทวดาชื่อว่า สุวิศุทธจันทราภา | เทวดาตนนั้นได้เข้าไปหา พระราชเทวีธรรมมติจันทรา ปลุกพระเทวีให้ตื่นบรรทมด้วยการทำเครื่องประดับให้กระทบกันแล้วมี เสียงดัง กราบทูลว่า “ข้าแต่พระเทวี พระองค์โปรดทราบเหตุแห่งแสงสว่างนั้นว่า พระตภาคเจ้าพระ นามว่า สรรพธรรมนิครนจิตราชา ทรงตรัสรู้อนัตตตรสัมมาสัมโพธิที่ปามหาวันสมถศรีสัมภวะ” | และ ราตรีเทวดานั้นได้กล่าวสรรเสริญพุทธคุณ พุทธปาฏิหาริย์และพุทธปณิธานซึ่งเป็นสมันตภัทรรรยาแต่ พระเทวินั้น | ดูก่อนกุลบุตร ได้ยินว่า พระเทวินั้นได้รับโอภาสของพระตภาคตนนั้นจึงตั้งจิตมั่นไว้ใน อนัตตตรสัมมาสัมโพธิ | พระเทวีได้ทำการบูชาสักการะใหญ่แต่พระตภาคพร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์ และพระสาวก | ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าได้คิดว่าพระเทวีในกาลนั้นเป็นบุคคลอื่น ท่านอย่าพึงเห็นเป็น อย่างนั้น | เรานี้ได้เป็นพระเทวี ชื่อ ธรรมมติจันทรา ในกาลสมัยนั้น ||

ดูก่อนกุลบุตร เรานั้น เพราะการตั้งความปรารถนาในอนัตตตรสัมมาสัมโพธินั้น ด้วยจิตตูปบาท และด้วยกุศลมูลที่ได้ปลุกสร้างไว้ในพระตภาคพระองค์นั้น เราไม่ไปสู่ทุกคติเลยตลอดกาลยาวนาน หลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นในเขาพระสุเมรุ | ไม่ไปเกิดในนรก หรือเดรัจฉานภูมิ ไม่เกิดในเปรตภูมิ และ ไม่เกิดในตระกูลต่ำเลย | ไม่เกิดเป็นคนพิกลพิการ | ไม่เกิดเป็นคนทุกข์ยากเข็ญใจ | เราได้อัตภาพของ เทพในสวรรค์ ได้อัตภาพมนุษย์ในมนุษย์โลก | ไม่เคยเว้นจากกัลยาณมิตรคือพระพุทธเจ้าและพระ โพธิสัตว์เลย ไม่เกิดในกาลไม่สมควร(ว่างเว้นจากคำสอนของพระพุทธเจ้า) | ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นได้ ปลุกสร้างกุศลมูลไว้ในพระพุทธเจ้าและพระอนุพุทธเจ้าทั้งหลาย²³⁶ ได้เข้าถึงความสุข สงบ มีความ ปลอดภัยและเข้าถึงมรรคตลอดกาลยาวนานหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นในเขาสุเมรุ และจนบัดนี้ โพธิสัตว์อินทรีย์ของเราก็ก็นับไม่ถึงที่สุดเลย ||

เมื่อกาลล่วงไปยาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเขาสุเมรุ นับไปหนึ่งหมื่นกัปแต่ ภัทรกัปนี้ มีกัปชื่อว่า อโศกวิระชะ ในโลกธาตุชื่อว่า รัชวิมลเทศศรี | ดูก่อนกุลบุตร โลกธาตุชื่อรัชวิมล เตชะศรีนี้เป็นโลกธาตุที่มีความเศร้าหมองระคนกับความบริสุทธิ์ มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติ 500 พระองค์ | และในบรรดาพระพุทธเจ้าเหล่านั้นพระพุทธเจ้าที่มาอุบัติพระองค์แรกคือ พระสุเมรุราชายตณศานต

²³⁶ พระอรหันตสาวกผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า "พจนานุกรมพุทธศาสตร์.", หน้า 267.

เนตรศรี ได้อุบัติขึ้นในโลก ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา เป็นผู้เสด็จไปได้แล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝึกบรูษผู้ยอดเยี่ยม เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้จำแนกธรรม และในกาลนั้น เราได้เป็นธิดาเศรษฐีชื่อว่า ปรชญาภาสศรี เป็นหญิงสาวผู้มีรูปร่างยิ่ง เป็นหญิงที่น่ารักน่าปรารถนา มีผิวพรรณผ่องผุด ส่วนราตรีเทวดา สุวิศุทธจันทรากานัน ได้เป็นราตรีเทวดาชื่อว่า วิศุทธาเนตราภาอยู่ในเมืองวิจิตรวชะ ในโลกธาตุชื่อวิโรชิต ในทวีปสี่ด้วยกำลังปณิธาน ในราตรีอันเงียบสงัดคืนหนึ่งขณะที่บิดามารดาของเรากำลังหลับสนิท ราตรีเทวดานั้นได้ทำเรือนของเราให้สั่นไหว แสดงรูปร่างที่สว่างไสวรุ่งเรืองยิ่งให้ปรากฏขึ้นแล้วกล่าวสรรเสริญพุทธคุณ และแสดงพระตถาคตที่ตรัสรู้อภิสมโพธิได้เพียงเจ็ดวันกำลังประทับนั่งอยู่ที่โพธิมณฑล ราตรีเทวดาสุวิศุทธจันทรากานันได้นำเราพร้อมด้วยบิดามารดาและญาติหมู่ใหญ่ไปที่สำนักของพระตถาคตพระองค์นั้น จากนั้นเราได้บูชาพระตถาคตด้วยการบูชาอันโอฬารยิ่ง ในขณะที่เราอยู่เบื้องพระยุคลบาทของพระตถาคตพระองค์นั้น เราได้บรรลุสมานธิชื่อว่า ชคทวินัยพุทธทรรคนประภาวะ และสมานธิชื่อ ตริยชวตลชยานาวภาสมณฑล เพราะได้บรรลุสมานธิดังกล่าวทำให้เราสามารถระลึกชาติไปในกัปทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเขาสุมะรุ และทำให้เห็นโพธิจิตชัดเจนเหมือนอยู่ต่อหน้า เมื่อเราได้ฟังธรรมเทศนาจากสำนักของพระตถาคตนั้นแล้ว เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สรรพสัตว์ตโมวิกิรณธรรมวภาสชคทวินัยมุขะ ทำให้เราเข้าถึงโลกธาตุทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบแห่ง และได้เข้าถึงพระพุทธเจ้าที่อยู่ในโลกธาตุเหล่านั้นทั้งหมด และทำให้เราจดจำอัตภาพที่เคยมีในอดีตขณะอยู่เบื้องพระยุคลบาทของพระองค์ ทำให้เราเข้าถึงสัตว์ทั้งหลายที่อุบัติขึ้นในเกษตรเหล่านั้น และทำให้รู้ภาษา สำเนียง ของสัตว์เหล่านั้น | รู้จิตใจ อาศยะ อินทรีย์ และอธิมุกติของสัตว์เหล่านั้น รู้การอบรมของกัลยาณมิตรในกาลก่อน ทำให้เราสามารถเนรมิตกายให้พวกเขาเห็นได้ตามอาศยะของพวกเขาและความพอใจ ||

เราได้ทำวิโมกข์ที่เราได้บรรลุขึ้นให้เจริญกว้างขวางขึ้นทุกขณะจิต เพราะมีกายสงบและจิตที่ตั้งมั่นในวิโมกข์ทำให้เราย่อมไปสู่พุทธเกษตรได้จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุหนึ่งร้อย | เพราะมีกายสงบและจิตตั้งมั่นในวิโมกข์ เราย่อมไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุหนึ่งพัน | เพราะมีกายและจิตสงบนิ่งตลอดต่อเนื่องกันในวิโมกข์เราไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุหนึ่งแสน | เพราะมีกายและจิตสงบนิ่งตลอดต่อเนื่องกันในวิโมกข์เราไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากมายได้เร็วขึ้นและจำนวนมากขึ้นจนถึงจำนวนอนภิลาปยานภิลาปยะ | และพระตถาคตพระพุทธเจ้าจำนวนมากที่อยู่ในพุทธเกษตรเหล่านั้นก็ปรากฏขึ้นในคลองจักษุของเรา เพราะมีกายที่สงบและจิตตั้งมั่นตลอดต่อเนื่องกันในวิโมกข์ เราย่อมไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุ เราย่อมมีสติระลึกได้ว่าตัวเรากำลังอยู่แทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น | เราย่อมมีสติ

ระลึกไว้ว่ากำลังฟังธรรม ย่อมจดจำได้ และย่อมกำหนดใจให้ตั้งมั่นในธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น| และเราได้หยั่งลงสู่สมุทรปนิธานในกาลก่อนของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น| และเราย่อมได้เข้าถึงพุทธเกษตรที่บริสุทธิ์ สว่างไสว ของทุกพระองค์| และสัตว์ทั้งหลายที่อุบัติในพุทธเกษตรเหล่านั้นมาปรากฏให้เห็นในคลองจักขุ| เรากำหนดจิตให้ตั้งมั่นอธิษฐานไปที่เหล่าสัตว์ที่มีอาศยะ อินทรีย์ อธิมุกติที่มีความแตกต่างหลากหลายหาประมาณไม่ได้นั้น เพื่อเข้าไปแนะนำสั่งสอนสรรพสัตว์ให้แก้ลวงล้าในการทำกุศล| สอนให้เจริญวิโมกข์ทุกขณะจิตด้วยการเข้าถึงธรรมาตุตลอดต่อเนื่องอย่างนี้|

ดูก่อนกุลบุตร เราจักวิโมกข์สรรพสัตว์ตตโมวิกรณธรรมาวภาสขัคทวินยวิโมกข์นี้เท่านั้น เราไม่รู้จักจรยา ไม่อาจกล่าวคุณ ไม่อาจเข้าถึงโคจร ไม่อาจแสดงการเข้าออกวิโมกข์อย่างชำนาญของพระโพธิสัตว์ ผู้เข้าถึงปนิธานของสมันตภัทรโพธิสัตว์จรยาอันกว้างขวางหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ผู้เข้าออกสาครธรรมธาตุได้รวดเร็วคล่องแคล่ว ผู้ชำนาญในการเข้าออกสมาธิชื่อ สรรพโพธิสัตว์สมุทราคมชญาณวัชรเกตุ ผู้บำเพ็ญมหาปนิธานเพื่ออภังค์ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในโลกธาตุทั้งหมด ผู้มีบุญเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ดุจมหาสาครเต็มด้วยด้วยน้ำฉะนั้น และบุญนี้เป็นอุปการะคุณในการทำโลกธาตุทั้งสิ้นให้บริสุทธิ์หมดจดในทุกขณะจิต ผู้มีญาณจักขุที่มีความสว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์ทำลายความมืดมนอนธการอันเป็นเครื่องขวางกั้นการรู้แจ้งของสรรพสัตว์ในโลกธาตุทั้งหมด ผู้แสดงมหายานแก่สรรพสัตว์ ผู้มีปรัชญาดุจแสงจันทร์เครื่องทำลายความลึกลับเคลือบแคลงสงสัยที่ครอบงำ(สัตว์)โลกทั้งสิ้น ผู้รู้แจ้งสำเนียงเสียงโสมพะอันหมดจดเครื่องทำให้สัตว์คลายจากความยึดติดอยู่ในภพ ผู้มีกำลังอำนาจที่จะแสดงพุทธปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นได้ในอนุภาคของฝุ่นในธรรมาตุทั้งหมด ผู้มีญาณเข้าถึงอดีตอนาคต และปัจจุบันรวมเป็นอันเดียวกัน||

ดูก่อนกุลบุตร ในเขตเมืองมคธนี้ท่านจงไปที่โพธิมณฑล ที่นั้นมีราตรีเทวดาชื่อว่า สมันตคัมภีร์ศตีวิมลประภาอาศัยอยู่ นางได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว และได้ทำความคิดนั้นให้มีความมั่นคงอยู่เนืองๆ ท่านจงเข้าไปหานางแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา และควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ครั้งนั้น สุคนธเศรษฐีบุตรได้กล่าวสรรเสริญนางด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

22. บัดนี้ เราได้เห็นกายที่รุ่งเรืองสว่างไสวดงามด้วยลักษณะต่างๆของท่าน
ที่ปรากฏขึ้นในโลกประดุจเขาสุเมรุ(ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร) ทำ
ความสว่างไสวให้เกิดขึ้นในโลกด้วยกายที่สว่างไสว เหมือนพระมัญชุศรีที่
ปรากฏขึ้นเพื่อทำโลกให้สว่างไสว ||
23. ธรรมสรีระของท่านบริสุทธิ์ยิ่งนัก ไร้กาลเวลา มีอดีตอนาคตและปัจจุบัน
เสมอกัน ความเป็นหนึ่งเดียว เป็นที่เข้าถึงโลกทั้งหมดในที่เดียว และมี

กำลังมาก เป็นกายที่งดงามและหลุดพ้นจาก(กิเลส)เครื่องพันธนาการ
ทั้งสิ้น||

24. เราเห็นกายของท่านที่ปรากฏในรูปร่างต่างๆ ในคติทั้งหมด และที่ปลาย
เส้นขนของท่านเราเห็นหมู่ดวงดาราและดวงจันทร์ที่มีรัศมีสว่างไสว
รุ่งเรือง ||

25. ใจของท่านกว้างขวางจรดขอบฟ้าในทิศทั้งสี่ มีความบริสุทธิ์ยิ่ง เป็นที่
เนื่องแน่นไปด้วยพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดในบรรดามนุษย์ทั้ง
ปวง ดวงญาณของท่านเป็นไปไม่ติดข้อง สว่างไสวรุ่งเรืองยิ่ง||

26. เมฆา(รัศมี)หลากสีวิจิตรงดงามมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรเกิดขึ้นจากปลาย
ขนของท่านแล้วแผ่ไปยังพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายในทิศทั้งสี่แล้วกลายเป็น
ฝนรัตนชาติและฝนสิ่งของต่างๆ ||

27. ที่ปลายเส้นขนของท่านมีกายจำนวนมากเท่าฝุ่นในโลกทั้งปวงเกิดขึ้นแล้ว
กระจ่ายไปสู่โลก(ธาตุ)ทั้งหลายที่มีอยู่ในทิศทั้งสี่แล้วทำให้สัตว์ทั้งหลาย
มีความบริสุทธิ์หมดจด||

28. ที่ปลายเส้นขนของท่าน เราเห็นเกษตรจำนวนมาก (แต่ละแห่ง)งดงาม
วิจิตรด้วยอลังการทุกอย่าง เป็นอจินไตย ท่านทำให้(เกษตร)เกิดขึ้นและ
ทำให้บริสุทธิ์หมดจด และท่านทำให้สัตว์ที่อยู่ในคฤภพทั้งหมดมีความ
หมดจดตามอัธยาศัยของพวกเขา||

29. ผู้ที่ได้ยินนามของท่านย่อมเป็นผู้ได้ลาภและมีความสุข เป็นอยู่ที่ดี มีความสุข
และผู้ที่ได้เห็นท่านผู้ประเสริฐกว่ามนุษย์ทั้งหลาย ย่อมเป็นผู้มุ่งสู่โพธิ
มรรคา||

30. บุคคลที่กำลังเสวยทุกข์อยู่ในอบายตลอดกัปยาวนานเกินจะคิดคำนึงได้
เมื่อได้เห็นท่าน ย่อมมีใจร่าเริง และเมื่อได้ฟังเรื่องราว(การบำเพ็ญบารมี)
ของท่านนั้น ย่อมก็ทำให้กิเลสคลายไปสิ้น||

31. การกล่าวสรรเสริญคุณของท่านแม้ต้องใช้เวลายาวนานหลายกัปจำนวน
มากเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหนึ่งพันก็ไม่อาจจะกล่าวให้สิ้นสุดได้||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร เมื่อกกล่าวสรรเสริญราตรีเทวดาวาสันติแล้วจึงน้อมศีรษะอภิวาทลงที่
พื้นที่นั่งยืนอยู่ แล้วทำประทักษิณร้อยพันรอบ หันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

สมันตคัมภีร์วิมลประภาราตรีเทวดา

ครั้งนั้น สุทธเศรษฐีบุตร (กำหนดสติ)ตามระลึกถึงความสว่างไสวของปฐมโพธิจิตของवासันตีราตรีเทวดา พิจารณาการเกิดขึ้นของโพธิกรรม (มีใจ)ตั้งมั่นในสาครโพธิสัตว์ปณิธาน (เจริญ)โพธิสัตว์ปารมิตามรรคานั้นให้มีความบริสุทธิ์หมดจด ได้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิ เจริญโพธิสัตว์จรยามณฑลให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีสติตั้งมั่นอยู่ในโพธิสัตว์วิโมกข์ทุกขณะ ตามเห็นมหาสาครแสงสว่างเครื่องส่องทางสรรพธาตุทุกขณะ ทำเมฆาแห่งโพธิสัตว์มหากรุณาให้ตกเป็นฝนคือกาย(นิมิต) เพื่อช่วยเหลือชาวโลกทั้งสิ้นให้กว้างขวางมากขึ้น ทำสมันตภัทรปณิธานจรยาและปณิธานของवासันตีราตรีเทวดาให้เป็นอริชฐานตั้งมั่นในเกษตรทั้งหลายจำนวนมากหาที่สุดไม่ได้

ในเวลานั้น(สุทธนะ)ได้เดินทางมาถึงที่อยู่ของราตรีเทวดาสมันตคัมภีร์วิมลประภา ได้เข้าไปหาเทพิดานั้นแล้วน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของนาง ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วพนมมือยืนอยู่เบื้องหน้าของนางแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่เทพิดาผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาภูมิอย่างไร จะทำให้เป็นไปอย่างไร และจะทำให้บริบูรณ์อย่างไร” เทพิดากล่าวว่า “สาธุ สาธุ ดูก่อนกุลบุตร ดีละ ที่ท่านมีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิแล้วสอบถามถึงการทำให้โพธิสัตว์ภูมิให้เป็นไปและให้บริบูรณ์

ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ต้องมีธรรม 10 ประการจึงเป็นความสมบูรณ์ ธรรม 10 ประการ มีอะไรบ้าง? ได้แก่

1. (พระโพธิสัตว์)จะต้องได้บรรลุสมาธิที่สว่างไสวและเห็นพระพุทธรูปเจ้าทั้งปางขัดแจ้งเหมือนปรากฏอยู่เฉพาะหน้า
2. พระโพธิสัตว์จะต้องเห็นพุทธรูปที่มีลักษณะมหาบุรุษครบถ้วนจำนวนมาก
3. พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงตถาคตกายที่ปรากฏเกิดขึ้นจำนวนมากเหมือนสาครสมุทรรหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้
4. พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงธรรมธาตุด้วยมณฑลแห่งพุทธรูปที่มีความบริสุทธิ์หาประมาณไม่ได้
5. พระโพธิสัตว์จะต้องได้การเห็นแจ้งด้วยโอภาสจำนวนมากที่ทำให้มองเห็นสรรพสัตว์ที่เกิดขึ้นจากรูขุมขนของพระตถาคตและทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์
6. พระโพธิสัตว์จะต้องเห็นรัศมีแสงสีต่างๆของรัตนะทั้งปางที่รูขุมขนแต่ละแห่งในทุกขณะจิต
7. พระโพธิสัตว์ต้องเข้าถึงสมุทรรูปนิมิตจำนวนมากเพื่อเป็นอุปการะในการเข้าถึงธรรมธาตุทั้งสิ้นเพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์

8. พระโพธิสัตว์ต้องเข้าถึงตถาคตโสมพะที่บันลือเสียงธรรมจักรในกาลทั้งสามให้เป็นตาม สำเนียง เสียง และภาษาของสรรพสัตว์ทั้งปวง เหมือนเสียงดังกัมปนาทของเมฆาแห่งพระ สุตตรทั้งปวง
9. พระโพธิสัตว์ต้องเข้าถึงสมุทรรพุทธนาม²³⁷ มากมายหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้
10. พระโพธิสัตว์ต้องเข้าถึงการแสดงพุทธปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นเพื่ออบรมสรรพสัตว์

ดูก่อนกุกุบุตร พระโพธิสัตว์ที่ประกอบด้วยธรรม 10 ประการเหล่านี้ย่อมเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ ได้ทำโพธิสัตว์จรรยาให้ถึงที่สุดและทำให้บริบูรณ์แล้ว ดูก่อนกุกุบุตร เราเป็นผู้บรรลุปุทธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ ว่า ศานตธยานสุขสมันตวิกรมะ นี้เท่านั้น

ดูก่อนกุกุบุตรเมื่อเราเข้าถึง (ธรรมสภาวะ) ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน พระพุทธเจ้า ทั้งหมดย่อมปรากฏแก่เรา | และเราย่อมเข้าถึงพุทธเกษตรที่หมดจดสว่างไสวของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เหล่านั้น | เราย่อมเข้าถึงมณฑลบริษัทจำนวนมากหาขอบเขตไม่ได้เหมือนมหาสมุทร(กว้างขวางไม่มี ขอบเขต) ย่อมเข้าถึงสมาธิที่ทำให้ได้ปาฏิหาริย์มากมายหาที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายและท่ามกลางไม่ได้ เหมือนมหาสมุทร ได้บุพโยคะและ(พุทธ)นาม(ได้แก่) การมาสู่โลกทั้งปวง | (พุทธ)นามเป็นสภาวะที่ไม่ หวนกลับ(อนาคติกะ) เพราะความไม่มีสภาวะ | เป็นสภาวะที่ไม่เกิดขึ้น (อนุปันนะ) เพราะเป็นสรีระ เป็นธรรมชาติไม่เกิดขึ้น | เป็นสภาวะไม่ดับสนิท (อนิรุทธะ) เพราะไม่มีลักษณะของการเกิดขึ้น | เป็นอสังขเพราะปรากฏให้เห็นได้ด้วยมายาธรรม | เป็นอมฤชา เพราะทรงอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์ของ ชาวโลกทั้งมวล | ทรงเป็นอสังกรานตะ เพราะปราศจากการดับและการเกิด | เป็นอวิวัชฐะเพราะมี ลักษณะของความจริงแท้อันเป็นที่สุดของธรรมที่เป็นสภาวะแท้ดั้งเดิม | ทรงเป็นเอกลักษณ์ เพราะ เป็นสภาวะที่พ้นจากการอธิบายด้วยวาจา | ไม่มีลักษณะ เพราะมีลักษณะแห่งความจริงแท้เป็นที่สุด ของธรรมมีสภาวะ

ดูก่อนกุกุบุตร อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราเข้าถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งปวงอย่างนี้อยู่ โพธิสัตว์ วิโมกข์ของเราเจริญมากยิ่งขึ้น กว้างขวางขึ้นเพราะแสงสว่างที่เกิดจากดวงธยานของพระพุทธเจ้า ศานตธยานสุขสมันตวิกรมะเรากำหนดสติรู้ตัวไปตาม(วิโมกข์) ทำวิโมกข์นั้นให้เข้ามาใกล้ ทำให้เป็นไป ทำให้ประณีต ทำให้กว้างขวางครอบคลุมสรรพสิ่ง ทำให้ชัดขึ้น ทำให้มั่นคงขึ้น ทำให้มาก ทำให้ ชำนาญ ทำให้แน่นหนา ทำให้สว่าง ทำให้แจ่ม จำแนกให้มีลักษณะแตกต่างกัน ทำให้รวมเป็นอัน เดียวกัน ทำให้เจริญขึ้น | และในวิโมกข์นั้น เมื่อมหากุณณาที่ปราศจากความดำริผิดตั้งขึ้น เราทำ(ปฐม) ฌานให้เกิดขึ้นเพื่อทำจิตให้แน่วแน่ในการคุ้มครองสรรพสัตว์ เราทำมโนกรรมให้สงบ เพื่อการได้ปิติ

²³⁷ พุทธนาม คือ ธรรมชั้นของพระพุทธเจ้า คุณสมบัติดังกล่าวรายละเอียดไว้ในย่อหน้าถัดไป

สุข จิตเอกัคคตาเป็นไปในการสงเคราะห์สรรพสัตว์ด้วยญาณพลและความเพียร| เราทำทุกติยามานให้เกิดขึ้น เพื่อทำอายตนะของสรรพสัตว์ให้หมดจด เพื่อให้สัตว์ไม่ไปสู่สังสาระด้วยอุเบกขา| เราทำตติยามานให้เกิดขึ้นเพื่อทำความทุกข์และความเดือดร้อนใจเพราะกิเลสของสรรพสัตว์ให้สงบลง |เราทำจตุตถยามานให้เกิดขึ้นเพื่อทำมณฑลปณิธานแห่งสรรพสัตว์ให้ไพบุลย์ เพื่อทำสมาธิให้ถึงที่สุด เพื่อเข้าถึงสาคระโพธิสัตว์วิโมกข์ เพื่อทำโพธิสัตว์ญาณและอภิญญาให้เป็นไปคล่องแคล่ว เพื่อทำปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาให้ถึงที่สุด เมื่อเราทำญาณเครื่องเข้าสู่ธรรมธาตุที่เป็นไปในทุกที่ให้หมดจดอยู่| เราเจริญโพธิสัตว์วิโมกข์ ศานตชยานมุขสมันตวิกรมอย่างนี้ ||

เทพธิดากล่าวอีกว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราทำวิโมกข์นั้นให้เจริญอยู่ เราย่อมทำให้สัตว์ทั้งหลายมีความบริสุทธิ์ด้วยอุบายต่างๆ คือ ในราตรีอันเงียบสงบเราทำอสุภสัญญาให้เกิดขึ้นแก่ผู้มีความยินดีและมีความประมาท เราย่อมทำอติสัญญา (แสดงความไม่น่ายินดี) ปรีเขตสัญญา (แสดงอาการของใจหดหู่) อุปโรธสัญญา (แสดงอุปสรรค) พันธสัญญา(แสดงการจงจจำ) และรากษสีสัญญา (แสดงรูปน่ากลัวของรากษส) ทำอนิจจสัญญา (แสดงความไม่เที่ยง) ทุกขสัญญา (แสดงการเสวยทุกข์) อนาตมสัญญา (แสดงความว่างเปล่าจากอดีต) อัสมิมิกสัญญา(แสดงความน่ารังเกียจ เต็มไปด้วยเลือดและเนื้อ) อปราธินสัญญา(แสดงความเป็นโทษ) ชรามรณสัญญา (แสดงความแก่หง่อมคร่ำคร่าและความตาย)แก่ผู้มีราคะและมีความประมาท| เราย่อมทำความไม่ยินดีในกามวิชัยและความไม่ยินดีในการบริโภคมกามให้เกิดขึ้น| และสัตว์ผู้มีจิตเจริญดีแล้วเหล่านั้น ผู้ไม่ยินดีในเพราะความยินดีในกามทั้งมวลหันมาสู่ความยินดีพอใจในธรรม ย่อมออกจากเรือนไปสู่ความเป็นผู้ไม่มีเรือน| เราย่อมทำศรัทธาอันอมไปในธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้อยู่ในป่าใหญ่นั้น| เราทำลายอุปสรรคและบรรเทาความหวาดหวั่น(สะดุ้งกลัวเพราะ)เสียงขู่คำรามให้หายไป ในยามราตรีที่เงียบสงบ เราทำพุทธธรรมอันลุ่มลึกให้ปรากฏแก่พวกเขา| เราช่วยจัดเตรียมเหตุที่ควรแก่การทำปหานะและเปิดประเรือนแก่ผู้กำลังสละเรือน(ออกบวช)| และแสดงหนทางให้ปรากฏ| ทำแสงสว่างส่องทางขับไล่ความมืด ทำความกลัวให้อันตรธานหายไป สรรเสริญการสละเรือนออกบวช กล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และกัลยาณมิตร ตลอดจนสรรเสริญคุณของการเข้าไปหากัลยาณมิตร||

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราทำวิโมกข์นั้นให้เจริญอยู่อย่างนี้ เราได้ทำลายความไม่ยินดีในธรรมของสัตว์ทั้งหลาย เราย่อมกำจัดความคิดและมนสิการของผู้ถูกความโลภครอบงำ และผู้เป็นมิฉฉาสงกัปปะให้อันตรธานหายไป| เราย่อมส่งเสริมให้พวกเขาละวางไม่ให้กุศลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้น และส่งเสริมให้พวกเขากำจัดอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป| สำหรับผู้ที่มีความคิดที่จะทำกุศลมูลที่ยังไม่เกิดขึ้น เราจัดเตรียมปัจจัยช่วยผู้มีความคิดที่จะบำเพ็ญปารมิตา

บำเพ็ญจรรยา บำเพ็ญปณิธานเพื่อสรวิชัยดา บำเพ็ญไมตรี แผ่มหากรุณาไปในสรรพสัตว์ ทำความสุขที่เป็นของชาวสวรรค์และสุขของชาวโลกให้เกิดขึ้น | เราเข้าไปช่วยสนับสนุนผู้มีความคิดที่อนุโลมต่อสรวิชัยดาทุกประการ||

ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ ศานตชยานสุขสมันตวิกรม นี้เท่านั้น| เราไม่รู้จักจรรยา และไม่อาจกล่าวคุณของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญสมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยาและปณิธาน ผู้บรรลุญาณที่เป็นไปในธรรมธาตุมีอาการหาที่สุดไม่ได้ ผู้มีใจเจริญด้วยกุศลมูลทั้งปวง ผู้มีใจสว่างไสวเพราะกำลังแห่งตถาคตญาณ ผู้มีใจอยู่ในตถาคตวิชัย ผู้มีใจปราศจากอวรณ์เครื่องขวางกั้นเป็นเครื่องอยู่ในภพภูมิทั้งหมด ผู้มีปณิธานอันบริบูรณ์ตั้งมั่นในสรวิชัยดา ผู้เข้าถึงสาครเกษตรทั้งสิ้นได้ ผู้ได้การเห็นสาครพระพุทธเจ้า ผู้มีใจเป็น(เหมือนภาชนะ)ที่รองรับธรรมเมฆาของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ผู้ทำลายความมืดมิดของอวิชชา ผู้มีใจเป็นที่เกิดขึ้นของแสงสว่างแห่งมรรคาที่ทำความสิ้นไปของราคะ(ความยินดี)และตัณหาในสังสารและสรวิชัยดา||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ใกล้กับที่อยู่ของเรานี้มีราตรีเทพธิดาชื่อประมุขิตนยนชคัทวีโรจนา อยู่ด้านทิศใต้ของโพธิมณฑลของพระไวโรจนะ ท่านจงเข้าไปนางแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรทำความเพียรในโพธิสัตว์กรรม(การสอนสรรพสัตว์)อย่างไร||

ครั้งนั้นสมันตคัมภีร์ศรีวิมลประภา ราตรีเทวดา เมื่อแสดงศานตชยานสุขสมันตวิกรมโพธิสัตว์วิโมกข์ให้ยิ่งขึ้นอีกเล็กน้อย จึงกล่าวกับสุนทรเศรษฐีบุตรด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

1. พระตถาคตเจ้าทั้งหลายทรงเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในกาลทั้งสาม ย่อมปรากฏแก่ผู้มีอธิมุกติและมี(ธรรม)จักขุกว้างไกล ผู้มีความบริสุทธิ์อย่างยิ่งจึงจะเข้าถึงสาครแห่งพระพุทธเจ้าได้||
2. ท่านจงดูพุทธสรีระอันบริสุทธิ์ หมดจต และอสังการด้วยลักษณะมหาบุรุษครบถ้วนทุกประการ และจงดูพุทธปาฏิหาริย์นั้นที่เข้าถึงธรรมธาตุในทุกขณะจิต||
3. พระไวโรจนพุทธเจ้า พระองค์เสด็จไปดีแล้ว ทรงตรัสรู้เองโดยชอบ (ขณะประทับนั่ง)ที่พุทธอาสน์ภายใต้โพธิอันเป็นต้นไม้ตรัสรู้ นั้น คำสอนของ(พระองค์)ย่อมแผ่ขยายไปตลอดธรรมธาตุที่กว้างใหญ่และเป็นไปตามสภาวะใจของชาวโลก||
4. พระชินเจ้าเมื่อได้บรรลุธรรมตาที่เป็นสภาวะ(สภาวะธรรมจริงแท้ของตน) เป็น(พุทธ)สรีระที่มีความสงบยิ่ง มีธรรมชาติไม่เปลี่ยนแปลง(อหทัยธรรม)

เป็นรูปกายที่งดงามประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษครบถ้วนทุกประการ
ย่อมปรากฏแก่ชาวโลกทั้งปวง||

5. ทุกคนสามารถเข้าถึงพุทธกายอันยิ่งใหญ่ไพบุลย์ เป็นอจินไตย(เครื่องทำให้)
เข้าถึงธรรมชาติทั้งปวง ได้ทุกที่ ทุกเวลา ทำพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายให้ปรากฏ
ได้ในทุกที่||
6. รัศมีมณฑลที่ชานออกจากพุทธกายมีมากเหมือนฝุ่นในเกษตรทั้งหมด รัศมี
นั้นมีประกายแสงสีเจิดจ้างดงามแผ่กระจายขยายไปทั่วธรรมชาติในทุกขณะ
จิต||
7. รัศมีเมฆานั้นยิ่งใหญ่ อจินไตย เกิดขึ้นจากรูขุมขนไม่มีสิ้นสุดแล้วแผ่กระจาย
ออกไปทั่วทั้งโลกด้วยความร้อนของสัตว์ทั้งหลายให้เย็นลง||
8. พุทธนิมิตที่(ปรากฏจำนวนมาก)ไม่มีที่สิ้นสุดเหมือนสมุทรกว้างขวางไม่มี
ขอบเขต เกิดขึ้นจากปลายพระโลมาชาติแต่ละเส้นของพระพุทธรูปเจ้า แผ่ขยาย
ไปทั่วทั้งธรรมชาติกว้างใหญ่ ทำลายทุกขในทุกข์ของสัตว์ทั้งหลาย||
9. พุทธโฆชะอันไพเราะ ก้องกังวาน และรัศมีสว่างไสวของเสียงอันไพเราะนี้ทำ
ให้ฝนแห่งธรรมตกแก่สรรพสัตว์และทำให้สัตว์ทั้งหลายมีโพธิจิตเกิดขึ้น||
10. ผู้ที่เคยได้รับการสงเคราะห์ของพระไวโรจนพุทธเจ้ามาแต่กาลก่อน ย่อมได้
บำเพ็ญจรรยาและย่อมได้เห็นพระไวโรจนพุทธเจ้าที่ปรากฏกายอยู่ที่(พุทธ)
เกษตรทั้งปวงตลอดกาลยาวนานหลายกัป||
11. พระตถาคตพุทธเจ้าเมื่ออุบัติขึ้นในโลกทั้งปวงที่ปรากฏแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง
เสมอเหมือนกัน เราไม่อาจรู้ภูมิคติ และโคจรทั้งหมดของพระพุทธรูปเจ้า
เหล่านั้น||
12. เราไม่อาจรู้พระโพธิสัตว์ผู้ประเสริฐที่เกิดขึ้นที่ชนหนึ่งเส้นของพระสุคตเจ้าผู้
เสด็จไปได้แล้ว และวิโมกข์อันเป็นอจินไตยนั้น ||
13. เทพธิดาที่อยู่ถัดออกไปจากเรานั้นเป็นผู้เคยอยู่ต่อหน้าของพระโลกนาถเจ้า
และได้ทำความยินดียิ่งในพระพุทธรูปเจ้า มีชื่อว่า ชโยติรจินยนะ ท่านจง
สอบถามนางว่าการปฏิบัติเพื่อการได้โพธิ์อย่างไร||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรนอมศีระชะอภิวาทแหบเท่าของราตรีเทวดาสมันต์คัมภีร์วิมลประภา
ทำประทักษิณร้อยพันรอบแล้วหันกลับมาดูนางอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

ประมุขิตนยชนคัทธิโรจนาทเพธิตารตรี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร พิจารณาอนุศาสน์ของกัลยาณมิตรและไคร่ครวญและปฏิบัติตามคำของกัลยาณมิตร มีใจใคร่รู้ในวิชาความรู้ของกัลยาณมิตร มีใจไม่ซัดสายฟุ้งซ่าน(ออกไปนอกตัว) เพราะมนสิการการเห็นกัลยาณมิตร มีใจปลอดโปร่ง ปราศจากภูเขาแห่งอาวรณ์เครื่องขวางกั้นทั้งปวง เพราะ(กิเลสนั้น)ถูกทำลายไปเพราะการเห็นกัลยาณมิตร มีใจอิมเอมอยู่ด้วยมหากุณากว้างขวาง ยิ่งใหญ่ดุจมหาสมุทรอันเป็นเครื่องคุ้มครองสัตว์โลกทั้งสิ้น [242]เพราะการเห็นกัลยาณมิตรทำให้ใจสว่างไสวรู้แจ้งสาครแห่งธรรมชาติ เพราะการเห็นกัลยาณมิตร(อย่างนั้น)แล้วเข้าไปพบราตรีเทวดาชื่อว่า ประมุขิตนยชนคัทธิโรจนา||

ครั้งนั้น ราตรีเทวดาชื่อว่า ประมุขิตนยชนคัทธิโรจนา อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นและได้เข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นมหา(บุญ)สัมภาระอันยิ่งใหญ่| อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความเข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นความแก้แค้นอย่างยิ่ง | อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความเข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรว่าเป็นการกระทำที่แก้แค้นกระทำไต่ยาก | อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความเข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นความเกื้อกูลผูกพันกันมาแต่กาลก่อน | อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความเข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นการได้การเข้าสู่ภุมิทั้งหมด| อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความเข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นการเกิดขึ้นของการอยู่ร่วมกันตลอดกาลยาวนาน| อธิษฐานให้เห็นการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นการทำกิจให้สัมฤทธิ์ผลได้อเนกอนันต์| อธิษฐานให้เห็นการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นการทำความพร้อมในการเดินทาง(ในภพ)ให้เกิดขึ้นมากมายนับอนันต์| อธิษฐานให้เห็นการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นความมองอาจกล้าหาญ เพื่อการกลับมาสู่ภุมิทั้งปวงด้วยความมองอาจ| อธิษฐานให้เห็นการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นความแก้แค้นที่มีมารมาและการไปไม่ปรากฏ||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรเข้าไปหาราตรีเทวดา ประมุขิตนยชนคัทธิโรจนา เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรยอมทำให้ได้การบำเพ็ญวิริยะเพื่อเป็นเสบียงสำหรับการบรรลุสรวัชฌูตา เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรเป็นความมองอาจในการบำเพ็ญมหาสาครปณิธาน เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรเป็นการ(สละตนเพื่อ)แสวงทุกข์หาที่สุดไม่ได้ตลอดกับเพื่อประโยชน์แก่สัตว์แม่เพียงตัวเดียว เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรเป็นความมองอาจในการเข้าถึงธรรมชาติทั้งปวงที่มีในฝุ่นเพียงอนุเดียว เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรด้วยการเข้าถึงสมุทรแห่งทิศาภาคทุกแห่ง เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรได้การอยู่ในที่ที่มีการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาตลอดกับหาที่สุดไม่ได้ในทุกขณะจิต เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรทำให้ได้ปณิธานแน่วแน่ที่จะทำสรวัชฌูญาณให้เกิดขึ้นในทุกขณะจิตเมื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์

จรรยา เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรได้ความตั้งมั่นที่จะบรรลุถาคตปาฏิหาริย์ในอดีต อนาคต และปัจจุบันทั้งหมด เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรได้ปณิธานมั่นที่จะดำเนินตามมรรคาในกระแสรธรรมชาตทั้งหมด เพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรได้(สมาธิที่มี)ธรรมชาตเป็นอารมณ์และสามารถเข้าธรรมชาตได้ทั้งหมด ||

[243]สุชนเศรษฐีบุตรนั้นได้เห็นราตรีเทวดา ประมุขิตนายนชคค์ทวิโรจนา กำลังนั่งอยู่บนอาสนะดอกบัวช่อปุชปครรภิงหาสนะท่ามกลางบริษัทของพระผู้มีพระภาค นางกำลังเข้าโพธิสัตว์สมาธิชื่อว่า สมันตภัทรปริติวิปุลยวิมลเวทชวชะ(ธงชัยแห่งสมันตภัทรปีติอันไพบุลย์บริสุทธิ์และรวดเร็ว)| สุชนเศรษฐีบุตรนั้นได้เห็นเหตุอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจากรูขุมขนของนาง ดังนี้ รัศมีสว่างไสวของสรรพสัตว์ ความยินดีของสรรพสัตว์ การอนุกุลการเห็นของสรรพสัตว์ การเกิดขึ้นของการบำเพ็ญปารมิตา คือ ทานปารมิตา เป็นต้น อันเป็นเหตุทำให้สรรพสัตว์ที่ได้เห็นมีความยินดี เห็นการสรรเสริญการให้ทานตามอัยาศัยของสรรพสัตว์ เพื่อให้สรรพสัตว์ละความยึดถือมั่น เพื่อการคุ้มครองสรรพสัตว์ เพื่อการอนุเคราะห์สรรพสัตว์โดยไม่ลำเอียงเลือกหน้า เพื่อความเสมอภาคในสรรพสัตว์ เพื่อการละความลำเอียงที่เกิดขึ้นเพราะความเกลียดชัง เพื่อการสละวัตถุสิ่งของที่เป็นสมบัติภายในกายและภายนอกกาย เพื่อแสดงการให้วัตถุสิ่งของที่สละได้ยากยิ่ง เพื่อแสดงทานจรรยาตามอัยาศัยของสัตว์ สุชนเศรษฐีบุตรได้เห็นเมฆาปาฏิหาริย์เกิดขึ้นจากรูขุมขนของนางแสดงการบริจาทานที่ทำได้ยากและเป็นอจินไตยของพระโพธิสัตว์ในกาลทั้งสามแล้วแผ่ขยายไปสู่สรรพสัตว์ที่อยู่ในโลกธาตุทั้งหมดในทิศทั้งสิบด้วยปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์อันเป็นอจินไตย||

เขาได้เห็นเมฆานิรมานภายในอุปติของสรรพสัตว์เกิดจากรูขุมขนทั้งหมดแผ่ขยายไปถึงสรรพสัตว์ที่อยู่ในโลกธาตุทั้งหมด แล้วแสดงการสมาทานพรตทั้งปวงให้ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า แสดงตบะและพรตทั้งหลายมีจำนวนมากเท่ากับสรรพธาตุ แสดงความหลุดพ้นจากโลกทั้งปวง ความไม่ติดข้องอยู่ในวิชัยทั้งปวง ความเปื้อน่ายในการเป็นอยู่ในสังสาระทั้งหมด ความไม่ยั่งยืนของสุขสมบัติของเทวดาและสุขสมบัติของมนุษย์ เห็นการแสดงอสุภมณฑล(ความไม่งาม)และการทำลายสุภสัณญญาในโลกให้ปรากฏ เปิดเผยสภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่งว่ามีสภาพไม่ตั้งอยู่ถาวร ไม่มั่นคง มีการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติ แสดงสภาวะที่แท้จริงของสังขารธรรมว่า เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง แสดงการอยู่ในตถาคตวิชัย(เพื่อ)ทำให้สัตว์ทั้งหลายสมาทานตถาคตศีลอันหมดจด แสดงการบำเพ็ญศีล(ปารมิตา)ให้สัตว์เข้าใจด้วยภาษาของพวกเขา แสดงกลิ่นของศีล ว่าเป็นกลิ่นหอมที่ทำให้สรรพสัตว์เกิดปีติยินดี แสดงการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์||

เขาได้เห็น เมฆาอัถภาพที่มีรูปพรรณแตกต่างกันที่มีในสัตว์โลกทั้งปวง แสดงความอดทนอดกลั้นต่อการถูกตัดอวัยวะน้อยใหญ่ แสดงความอดทนอดกลั้นต่อการถูกทำร้ายร่างกาย แสดงความอดทนอดกลั้นต่อการถูกกล่าวหาด้วยเรื่องที่ไม่เป็นจริง ต่อการถูกการด่า บริภาษ นินทา ทำร้ายร่างกาย ช่มชู้(ด้วยวาจา) แสดงความไม่กำเริบของสรรพสัตว์ แสดงความเคารพในสรรพสัตว์โดยปราศจากความอวดดี แสดงความไม่มีอภิมานะแก่สรรพสัตว์ แสดงกษานติญาณอันหาที่สุดไม่ได้ของสวภาวะธรรมทั้งปวง แสดงการบำเพ็ญกษานติ(ปารมิตา)เพื่อทำลายกิเลสของสรรพสัตว์ ทำให้สัตว์ทั้งหลายละความเห็นผิดแล้วสรรเสริญความบริสุทธิ์ของพระตถาคต อบรมสรรพสัตว์ให้มีความพร้อมต่อการทำความดี||

เขาได้เห็นเมฆาสัตว์กายที่มีรูปพรรณ สันฐานเหมือนสรรพสัตว์เกิดขึ้นจากรูชุมชนของเทพธิดานั้นแล้วแผ่ขยายไปยังสัตว์(โลก)ทั้งหลายตามอริยาศัยและเห็นการสั่งสมวิริยะ(ปารมิตา)เพื่อเป็นเสบียงบรรลुสรวิชฌดา ความเพียรเพื่อกำจัดมารทั้งปวง เพียรที่จะบำเพ็ญโพธิ์โดยไม่ท้อแท้เปลี่ยนใจ เพียรที่จะช่วยให้สรรพสัตว์ก้าวขึ้นจากสาครสังสาร เพียรที่จะออกจากวิถีที่นำไปสู่ความมืดบอดและวิถีที่นำไปสู่อบาย ทุกคติวินิบาต เพียรที่จะทำลายภูเขแห่งความไม่รู้ เพียรที่จะบูชาและอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าทุกพระองค์โดยไม่รู้ลี้กเปื้อนหน่าย เพียรที่จะเรียนรู้พุทธธรรมทั้งสิ้นและธำรงรักษาไว้ เพียรที่จะทำลายภูเขแห่งอาวรณ เพียรที่จะสั่งสอนสรรพสัตว์ให้แก้ล้าในการทำความดีโดยไม่รู้ลี้กเปื้อนหน่าย เพียรที่จะทำพุทธเกษตรให้หมดจด และเพียรที่จะเข้าถึงความบริสุทธิ์อย่างยิ่งของพระตถาคต||

สุชนเศรษฐีบุตรเห็นเมฆาอัถภาพที่มีรูปพรรณสันฐานแตกต่างกันเกิดขึ้นจากรูชุมชนของเทพธิดานั้นและการทำความปิติให้เกิดแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยอุบายต่างๆ ปลูกโยนสรรพสัตว์ให้คลายความทุกข์ระทมใจ สอนสรรพสัตว์ให้สำรวมในกาม สอนให้สรรพสัตว์เป็นผู้มีความละเอียดต่อการทำบาป(หิริธรรม) สอนให้สรรพสัตว์คุ้มครองอินทรีย์ของตน สอนให้สรรพสัตว์ยินดีสรรเสริญพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม สอนให้สรรพสัตว์เห็นว่ากามภพและภัยที่เกิดจากกามเป็นวิษัยของมาร แสดงให้เห็นวิษัยของความยินดีในโลกและความยินดีใน(วัตถุ)กามทั้งหมด สอนให้สัตว์ทั้งหลายมีความยินดีพอใจในธรรม สอนให้สรรพสัตว์ได้ความสุขที่เกิดจากชยานและสมาธิตามลำดับ สอนสรรพสัตว์ให้สรรเสริญการทำความเพียรเพ่งเผากิเลส สอนให้เห็นอานุภาพของโพธิสัตว์สมาธิ[245]ทั้งหมด สอนให้เห็นอานุภาพของโพธิสัตว์อภิญญา สอนให้ได้ปิติและปราโมทย์ สอนให้เข้าถึง(สุข)ปราศจากความระทมใจ สอนให้มีกัลยาณจิต สอนให้ฝึกจิตให้นุ่มนวลควรแกกิจ สอนให้ทำอาศยะให้บริสุทธิ์ สอนให้ทำอินทรีย์ให้หมดจด สอนให้เข้าถึงปิติที่เกิดขึ้นจาก(สมาธิ)ธรรม แล้วทำให้สัตว์ทั้งหลายมี(อินทรีย์)แก้ล้าในการทำความดี||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นเมฆาแห่งกายที่มีสรีระเช่นเดียวกับกายของสรรพสัตว์เกิดขึ้นจากรูขุมขนของเทพิดานั้น ปรากฏต่อหน้าสรรพสัตว์ที่อยู่ในเกษตรทั้งสิ้นด้วยความปีติยินดีอย่างยิ่ง แสดงการเข้าไปหากัลยาณมิตรทั้งปวงโดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ แสดงให้เห็นความไม่เหน็ดเหนื่อยในการรับใช้ครูบาอาจารย์และกัลยาณมิตร แสดงให้เห็นความไม่เหน็ดเหนื่อยในการหมั่นธรรมจักรของพระตถาคตทุกพระองค์ การรับเอาธรรมและการรักษาธรรมไว้ ให้พิจารณาสมุทรแห่งธรรมทั้งสิ้น ให้ได้เข้าถึงสมุทรแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง ให้เห็นโอกาสแห่งธรรมลักษณะทั้งปวง ให้เห็นธรรมทั้งหมด และแสดงทางเข้าสู่สมาธิ แสดงให้เห็นปรัชญาวัชระ(ปรัชญาที่มีกำลังแรงกล้าดุจจักรวาล)เครื่องทำลายภุมหาแห่งทิฐิทั้งปวง ด้วยการทำความเพียรทุกขณะจิต แสดงให้เห็นปรัชญาที่สว่างไสวดุจดวงอาทิตย์เพื่อทำลายความมืดมนอนธการของอวิชชา แล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้มีความแก้แค้นในสรวัชชุตตา ด้วยการทำให้สรรพสัตว์ได้ปีติ||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นเมฆาแสดงอรรถภาพที่มีรูปพรรณสัณฐานเหมือนอรรถภาพของชาวโลกทั้งปวงที่มีความแตกต่างหลากหลายเกิดขึ้นจากรูขุมขนของเทพิดานั้น ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าของสรรพสัตว์ตามอาศยะและอิโมกษ์แล้ว แสดงให้เห็นโลกียบุญและโลกียอภิญญาโดยการใช้เสียง ตามสำเนียงและภาษาต่างๆ อธิบายความวิเศษของสรวัชชุตตามรรคา โดยการบำเพ็ญกิจที่เป็นของชาวโลกทั้งปวง โดยการแสดงความเป็นไปของโลกธาตุทั้งสาม โดยพรรณนาการออกจากไตรธาตุทั้งสิ้น และแสดงการออกจากความกัณธและยุ่งเหยิงของทิฐิทั้งหมด แสดงให้เห็นการเข้าสู่สาวกภูมิและปัจเจกพุทธภูมิ แสดงให้เห็นความไม่ยินดีร้ายในสังฆธรรมและอสังฆธรรม แสดงสุขที่ไม่ควรถือเอาคือสังสารสุขและนิพพานสุข แสดงการอุบัติของพระพุทธเจ้าตั้งแต่เป็นโพธิสัตว์เทวบุตร)อยู่ในภพดุสิต แสดงให้เห็นการตรัสรู้อภิสมโพธิที่โพธิมณฑล และทรงสอนสรรพสัตว์ให้เข้าถึงสรวัชชุตตา||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นเมฆาอรรถภาพจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากรูขุมขนของเทพิดานั้นแล้ว ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าของสรรพสัตว์แล้วสรรเสริญสมันตภัทรรรยาปนิธานพรรณนา(คุณ)วิเศษของปนิธานในการทำธรรมธาตุให้หมดจด พรรณนาความบริสุทธิ์ของสมุทรโลกธาตุที่เกิดขึ้นทุกขณะจิต พรรณนาการบูชาและเข้าไปรับใช้พระตถาคตทุกพระองค์ พรรณนาการเข้าสู่สาครธรรมทั้งปวงในแต่ละขณะจิตต่อเนื่อง พรรณนาความเป็นไปตลอดต่อเนื่องของการเข้าถึงตถาคตพละทุกขณะจิต พรรณนาความเป็นไปตลอดต่อเนื่องของการเข้าถึงสาครธรรมธาตุทั้งหมดจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในสมุทรโลกธาตุทั้งสิ้นทุกขณะจิต พรรณนาความเป็นไปตลอดต่อเนื่องของการประกาศความหมดจดของมรรคาสรวัชชุตตาลอดกาลยาวนานหลายกัปนับประมาณไม่ได้ที่มีในเกษตรทั้งปวง แสดงให้เห็นความเป็นไปตลอดต่อเนื่องของการเข้าถึงตถาคตพละในทุกขณะจิต แสดง

ให้เห็นความเป็นไปตลอดต่อเนื่องการเข้าสู่กาลทั้งสาม แสดงให้เห็นความเป็นไปตลอดต่อเนื่องของการแสดงปาฏิหาริย์ในเกษตรของพระโพธิสัตว์ ทำให้สรรพสัตว์ดำรงอยู่ในสรวัชชุตาดด้วยการแสดงโพธิสัตว์ปณิธานและโพธิสัตว์จรรยา||

สุคนธ์ศรีบุตรีได้เห็นเมฆากายที่มีมากเท่ากับใจของสัตว์โลกที่เกิดขึ้นจากรูขุมขนของเทพิดานั่น แล้วปรากฏอยู่เฉพาะหน้าของสรรพสัตว์ แล้วสั่งสมเสียบ้างเพื่อเป็นกำลังในการบรรลุสรวัชชุตาดแสดงสรวัชชุตาดผลที่ไม่มีสิ่งใดทำลายและครอบงำ หรือทำให้พินาศไปได้ แสดงการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาให้เป็นกำลังมั่นคงเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง พรรณนาอานุภาพของพระโพธิสัตว์ที่ไม่ถูกโทษในสังสารทำให้หม่นหมอง แสดงกำลังของพระโพธิสัตว์ในการกำจัดเหล่ามาร แสดงกำลังของพระโพธิสัตว์ที่ไม่ถูกกิเลสทำให้หม่นหมอง แสดงกำลังของพระโพธิสัตว์ในการทำลายภูเขแห่งกรรมที่เป็นเครื่องขวางกั้น(ต่อการบำเพ็ญจรรยา)แสดงกำลังมหากรุณาของพระโพธิสัตว์ที่ประพาศโพธิสัตว์จรรยาให้ เป็นไปได้อย่างดีโดยไม่มีข้อสงสัย แสดงกำลังของพระโพธิสัตว์ในการทำพุทธเกษตรทั้งหมดสิ้นสะเทือน และทำสรรพสัตว์ให้มีความเบิกบาน แสดงกำลังในการกำจัดมารและข่มปาวาทีของพระโพธิสัตว์ แสดงญาณผละเครื่องทำให้มหาธรรมจักรหมุนไปได้ในโลก แล้วแสดงสรวัชชุตาดแก่สรรพสัตว์|

สุคนธ์ศรีบุตรีเห็นเมฆาสมุทรกายที่มีรูปร่างสัณฐานแตกต่างกันจำนวนเท่ากับจิตของชาวโลกที่มีมากหาที่สุดไม่ได้ เกิดขึ้นจากรูขุมขนของเทพิดานั้น แผลขยายไปทั่วสัตว์ธาตุหาที่สุดไม่ได้ในทิศทั้งสี่ แล้วแสดงญาณที่เกิดจากโพธิสัตว์จรรยาให้สัตว์เห็นได้ตามอริยาศัยและตามอริโมกข์ แสดงการรู้แจ้งสมุทรสัตว์ธาตุทั้งปวงด้วยญาณ แสดงการเข้าถึงสมุทรจิตของสรรพสัตว์ด้วยญาณ แสดงการรู้แจ้งสาครอินทรีย์ของสรรพสัตว์ด้วยญาณ แสดงการเข้าถึงสมุทรจรรยาของสรรพสัตว์ด้วยญาณ แสดงการสั่งสอนสัตว์ตามกาลสมควรเพื่อให้แก่กล้าในการสั่งสมปารมิตาดด้วยญาณ แสดงโฆชะให้ตั้งก้องกังวานได้ยืนกว้างไกลไปในธรรมธาตุทั้งปวงด้วยญาณ แสดงการเข้าถึงสาครปรัชญาในธรรมธาตุทั้งสิ้นทุกขณะจิตด้วยญาณ แสดงการรู้แจ้งสมุทรโลกธาตุที่กำลังเจริญและที่กำลังเสื่อมสลายด้วยญาณ แสดงการจำแนก การเกิดขึ้น สันฐาน และวายุหะของโลกรธาตุทั้งปวงด้วยญาณ แสดงอานุภาพการบูชา ตถาคตและเข้าไปอุปฐฐาน และรองรับเมฆาธรรมจักรด้วยญาณ ทำให้สัตว์ทั้งหลายปีติยินดีด้วยญาณ ปารมิตาและจรรยาอย่างนี้ ทำให้ใจให้เสื่อมใส มีความรื่นเริง เบิกบาน ปราศจากความทุกข์ระทมใจ ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส ให้เข้าถึงกัลยาณจิต ทำอินทรีย์ให้หมดจด เกิดอริโมกข์มีกำลังแรงกล้า ไม่หันเหออกจากการบำเพ็ญบารมีเพื่อสรวัชชุตาด||

และเขาเห็นการอบรมสั่งสอนสัตว์ในโลกด้วยการบำเพ็ญปารมิตาดด้วยธรรมวัชระของพระโพธิสัตว์อย่างไร เขาก็เห็นเมฆาสัตว์กายที่มีรูปพรรณแตกต่างกันเกิดขึ้นจากรูขุมขนแต่ละแห่งของ

ราตรีเทวดานั้นแล้วบรมสังฆสันตวิหังมีความแก่กล้าในการบำเพ็ญกุศลโดยสอนโพธิสัตว์ธรรมทั้ง
 ปวง อย่างนี้ คือ แสดงสัมภาระที่เกิดขึ้นจากปฐมจิต ความเพียรในการเข้าหากัลยาณมิตร ความเพียร
 ในการเข้าเฝ้าพระตถาคต การบูชาและรับใช้พระตถาคต ความเพียรในการประพฤติกุศลธรรม การ
 สละสิ่งของที่สละได้ยากเพื่อให้ทานปารมิตาบริบูรณ์ ความเพียรในการบำเพ็ญศีลปารมิตาให้บริสุทธิ์
 ความเพียรในการสละความเป็นพระราชา สละอำนาจ บริวาร สละโภคสมบัติ สละความเป็นใหญ่แล้ว
 ออกบวช การบำเพ็ญกษานติด้วยการสมาทานพรตและตบะอย่างยิ่งยวดอันเป็นการทำได้ยากในโลก
 ความเพียรในการสมาทานโพธิสัตว์พรตโดยไม่ย่อท้อ สมาทานโพธิสัตว์ธรรมให้แก่กล้า ความเพียร
 พยายามอดทนอดกลั้นต่อความลำบากในสัตว์ธาตุทั้งปวงที่ทำได้ยาก อธิบายได้ยาก คาดเดาได้ยาก
 ความอดทนอดกลั้นต่อการถูกเบียดเบียนทางกายและทางใจ อดทนอดกลั้นต่อความอยู่ดีธรรม ความ
 เพียรพยายามเพื่อน้อมใจไปในธรรมทั้งปวง กษานติที่เกิดจากธรรมสวภาวะทั้งปวง ความเพียรในการ
 พิจารณาอารมณ์ของสรวัชชญา ความเพียรที่เกิดจากการพิจารณาพุทธธรรม ความเพียรที่จะบำเพ็ญ
 ให้เป็นปารมิตา ตลอดจนการสั่งสม ฌยานปารมิตา การบำเพ็ญฌยานปารมิตาให้บริบูรณ์ การทำฌยาน
 ปารมิตาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากโพธิสัตว์สมาธิ การเข้าสมาธิ ฌยานปารมิตาที่ได้
 บำเพ็ญมาแล้ว การสั่งสมปรัชญาปารมิตา การเข้าถึงโพธิสัตว์ปรัชญาที่สว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์
 กำลังของมหาปรัชญาเมฆา บ่อเกิดแห่งปรัชญา ความเพียรพิจารณามหาสาครแห่งมหาปรัชญา การ
 ประกอบความเพียรในมหาอุบายโกศล การทำมหาอุบายโกศลให้บริสุทธิ์ สรีระของโพธิสัตว์มหา
 ภิธานปารมิตา ความบริบูรณ์ของมหาภิธานปารมิตา มหาภิธานปารมิตาในกาลก่อน การ
 บำเพ็ญมหาภิธานปารมิตาในกาลก่อน มหาเสปียงที่เกิดขึ้นจากผลปารมิตา เหตุปัจจัยของผลปารมิ
 ตา ความยิ่งใหญ่อุดมมหาสาครของผลปารมิตา การปรากฏขึ้นของผลปารมิตา การบำเพ็ญผลปารมิตา
 ในกาลก่อน นัยแห่งญาณปารมิตา การบำเพ็ญญาณปารมิตา การทำให้หมดจด บ่อเกิดของญาณปารมิ
 ตา การบรรลุญาณปารมิตา กระแสญาณปารมิตา การรวมลงแห่งญาณปารมิตา การรู้แจ้งด้วยญาณ
 ปารมิตา สติที่เกิดขึ้นพร้อมญาณปารมิตา การทำให้ญาณปารมิตาเป็นไปกว้างขวาง สรีระของญาณ
 ปารมิตา การเป็นไปของญาณปารมิตา ความบริบูรณ์ของญาณปารมิตา การบำเพ็ญ การเจริญ การสั่ง
 สม การบรรลุ การทำให้เจริญขึ้น และการบำเพ็ญญาณปารมิตา การทำให้ญาณปารมิตารวมเป็นหนึ่ง
 เดียวกัน การเข้าถึงธรรมญาณซึ่งจะเป็นเครื่องทำความรู้แจ้งธรรมและอธรรม การหยั่งรู้กรรม เกษตร
 ขณะ กาลทั้งสาม พุทธูปบาท พุทธญาณ โพธิสัตว์ญาณ การมีโพธิสัตว์จิต การกำหนดรู้ความเป็นพระ
 โพธิสัตว์ กำลังของพระโพธิสัตว์ การบรรลุโพธิสัตว์ฐานะ การบรรลุโพธิสัตว์ภิธาน การบรรลุ
 โพธิสัตว์ธรรมจักรญาณ การบรรลุโพธิสัตว์ธรรมประวัติญาณ การบรรลุโพธิสัตว์ธรรมสาครนัยญาณ

การบรรลุสมุทราแห่งโพธิสัตว์ธรรมญาณ การบรรลุโพธิสัตว์ธรรมปริวรรตญาณ การบรรลุโพธิสัตว์ธรรมนิทานญาณ การบรรลุโพธิสัตว์ธรรมคติญาณ

เมื่อสุทธเศรษฐีบุตรได้เห็นโพธิสัตว์ธรรมที่ราตรีเทวดาประมุขิตนายนชคค์วิโรจนาได้บำเพ็ญด้วย ญาณปารมิตาเป็นอารมณ์(สมาธิ)หาที่สุดไม่ได้| สุทธเศรษฐีบุตรได้เห็นเมฆากายที่มีรูปเหมือนเทวดาใน ชั้นพรหมศูทธาวาสชั้น ได้แก่ อภินิษฐะ ชั้นสุทธรรศนะ ชั้นสุทธฤคชา ชั้นอตัปปะ²³⁸ เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่ง สอนสัตว์ให้แก่วกัล้าในการประกอบกุศล(ธรรม)| เห็นเมฆากายของเทพธิดากำลังอบรมสัตว์ทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นจากเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนกายของเทวดาชั้นพหุหัตผลปุณยประสวา²³⁹| เห็นเมฆา กายที่มีอัตภาพเหมือนเทวดาชั้นศุกกิตสนา อปมาณสุภา ปรีตตสุภา²⁴⁰เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ ให้แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนเทวดาชั้นอาภาสวรา อประมาณภา ปรีต ตาภาสุทธาวาส²⁴¹เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นเมฆากายที่มี อัตภาพเหมือนเทวดาในชั้นมหาพรหมา พรหมปุโรหิตะ พรหมปารช²⁴²เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอน สัตว์ให้แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพที่มีรูปเหมือนท้าวศวรรดิเทวราช นางอัปสร และเทพบุตรเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นเมฆากายที่มี อัตภาพเหมือนท้าวสุนิรมิตเทวราช นางอัปสร และเทพบุตรเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้ แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นกายที่มีอัตภาพเหมือนท้าวสันตติชิตเทวราช นางอัปสร และเทพบุตร เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือน ท้าวสุยามเทวราช นางอัปสรและเทพบุตรเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่วกัล้าในการทำ กุศล| เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าวศักรเทวราช นางอัปสร และเทพบุตรเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่ง สอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่วกัล้าในการทำกุศล| เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าวธฤตราช ท้าว

²³⁸พรหมที่อุบัติขึ้นเพราะได้จตุตถฌาน อภินิษฐา สุทัสสี สุทัสสา อตัปปา และอวิหา จัดเป็น สุทธาวาสภูมิ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 318-319.

²³⁹พรหมที่อุบัติขึ้นเพราะได้บรรลุจตุตถฌานเบื้องต้นได้แก่ ชั้นเวหัพผลา และชั้นอัสัญญาสัตตา *ibid.*, หน้า 318.

²⁴⁰พรหมที่อุบัติขึ้นเพราะได้บรรลุตติยฌานได้แก่ ชั้น สุภิกณณหา ชั้นอัปมาณภา ชั้นปรีตตสุภา *ibid.*, หน้า 318.

²⁴¹พรหมที่อุบัติเพราะได้บรรลุทุติยฌานได้แก่ชั้น อาภัสสรา ชั้น อัปมาณภา ชั้นปรีตตภา *ibid.*, หน้า 318.

²⁴²พรหมที่อุบัติเพราะได้บรรลุปฐมฌานได้แก่ชั้น มหาพรหมา ชั้นปุโรหิตา และชั้นปาริรัชชา *ibid.*, หน้า 317.

คนธรรพ์ราช คนธรรพ์เทวบุตร คนธรรพ์กันยาเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าววิรุฒก²⁴³ กุมภันท์ราชา กุมภันท์บริวาร และ กุมภันท์กันยาเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าววิรุฎปากษณาครราช เหล่านาคา และนาคีเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนไวยศรวิณมหายักษราช ยักษา ยักษิ เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าวทรมกีนรราช กีนร กีนรี เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนสุมติมโหระเคนทรราช มโหระคามาณ มโหระคกันยาเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนมหาพลเวศสตามครุฑนทรราช พร้อมด้วย ครุฑบริวาร ครุฑกันยา เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าวราหูสุเรนทรราช อสูรบริวาร อสูรกันยา เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนท้าวยมธรรมาราช ยมบุตร ยมกันยา เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนมนุษย์ผู้เป็นใหญ่ ทั้งชายและหญิง เด็กหญิงชาย เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนสรรพสัตว์ในภพคติทั้งปวง เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนพระสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้า ฤๅษีทั้งปวง เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนวายุเทพ เตชเทพเกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนเทวดาประจำมหาสมุทร แม่น้ำ ภูเขา ต้นไม้เจ้าป่า ไอสถฤกษา ปฐวี เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนเทวดาประจำอุทยาน เทวดาประจำนคร เทวดาประจำโพธิมณฑล เทวดาประจำรัตติกาล เทวดาประจำกลางวัน เทวดาประจำท้องฟ้า เทวดาประจำทิศ เทวดาประจำทางเดิน เทวดาประจำตัว เกิดขึ้นแล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล | เห็นเมฆากายที่มีอัตภาพเหมือนวัชรปาณี เกิดขึ้นแล้วแผ่ขยายไปตลอดทิศทั้งสี่ แล้วตั้งอยู่เฉพาะหน้าของสรรพสัตว์ที่อยู่ในธรรมธาตุ แล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้แก่ล้าวก้าในการทำกุศล |

สุธนเศรษฐีเห็นเหตุอัศจรรย์ที่เกิดขึ้นจากรูขุมขนของราตรีเทวดาประมุขิตนยนชคัทธิโรจนา อย่างนี้แล้วจึงแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ ประกาศธรรม สั่งสอน ทำให้แจ้ง ยกขึ้นแสดง ชี้แจง อธิบายทำ

²⁴³ (บาลี วิหุฏก) ท้าวจาตุมหาราชประจำทิศใต้ "พจนานุกรมพุทธศาสนาสตรี", หน้า 208.

ให้กว้างขวาง ทำให้มาก ทำให้ปรากฏ ทำให้รู้แจ้ง ทำให้เหมาะสมแก่สัตว์ทั้งหลาย คือ ให้มีกุศลจิตที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสายในการบำเพ็ญในกาลก่อนมีปฐมจิตอุปบาทสัมภาระ(สัมภาระที่เกิดขึ้นพร้อม กับปฐมจิต)เป็นต้น ให้สรรเสริญโพธิจิตที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ให้ได้การจตุและการอุบัติที่เป็นไป ต่อเนื่องไม่ขาดสาย ให้ได้อัตภาพและนามที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้เข้าถึงกัลยาณมิตรที่เป็นไป ต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้เข้าถึงพระพุทธเจ้าที่เกิดขึ้นต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้เรียนธรรมและจดจำธรรมทุก บททุกพยัญชนะที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้การปฏิบัติตามโพธิสัตว์มรรคาที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาด สาย ได้สมาธิที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้การเห็นพระพุทธเจ้าด้วยสมาธิที่ตนได้บรรลุที่เป็นไป ต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้การเข้าถึงพุทธเกษตรที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การเข้าถึงกับด้วยญาณ แหง ตลอดธรรมชาตด้วยญาณที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย รู้แจ้งสัตว์ธาตุที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การ ได้จตุอุปตญาณ(รู้จตุและอุบัติของสัตว์) การเข้าถึงสาครธรรมชาตที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย (การ ได้ปัจจเวกขณญาณ²⁴⁴พร้อมทั้งมีทิพโสตร(หุทิพย์)ที่หมดจดที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ได้โฆษณา (ปัจจเวกขณญาณ)เครื่องตรวจดูจิตของสัตว์ธาตุทั้งสิ้นที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ทิพจักขุที่เป็นไป ต่อเนื่องไม่ขาดสาย ทิพโสตรและวิญญูติ(อาการที่ปรากฏให้รู้ได้)ที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การหยั่งรู้ ญาณที่เกิดจากปฐมจิตคือจิตแท้ดั้งเดิมที่มีธรรมชาติเป็นประภัสสรที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย ปุพเพ นิवासานุสสติญาณ(การระลึกถึงชาติย้อนไปในอดีต)ที่เกิดจาก(การเข้าถึง)ปฐมอาตมะ คือ ตัวตนแท้ ดั้งเดิมที่มีธรรมชาติเป็นประภัสสรที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การได้อภิสังขารฤทธิ์ที่อยู่ในปฐมอ ภาวะที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การเข้าถึงทิศด้วยมหาฤทธิ์และวิริยะที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การได้โพธิสัตว์วิโมกข์ที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การเข้าถึงธรรมตาอันเป็นอจินไตยของโพธิสัตว์ วิโมกข์ที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย โพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย โพธิสัตว์วิกรม (ความองอาจกล้าหาญ)ที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การเข้าถึงความเป็นโพธิสัตว์ที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ ขาดสาย โพธิสัตว์สัญญาที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาดสาย การเข้าสู่โพธิสัตว์มรรคาที่เป็นไปต่อเนื่องไม่ขาด สาย การเข้าสู่โพธิสัตว์ญาณที่มีความละเอียดประณีตยิ่ง||

เขาเห็นการสอนธรรมแก่เหล่าสัตว์ด้วยวิธีแตกต่างกัน ดังนี้ สัตว์บางพวกสอนด้วยเสียงที่ตั้ง กึกก้องไปไกลเหมือนเสียงฟ้าคะนอง| บางพวกสอนด้วยเสียงที่เป็นไปราบเรียบเหมือนสายน้ำ(ไหล?) บางพวกสอนด้วยเสียงของเปลวไฟที่กำลังลุกไหม้(เสียงเบาๆ) บางพวกสอนด้วยเสียงคลื่นในสาคร สมุทร(เสียงหนักบ้างเบาบ้าง) บางพวกสอนด้วยเสียงแผ่นดินกัมปนาท บางพวกสอนด้วยเสียงมหา

²⁴⁴ ญาณที่พิจารณาทบทวน ญาณหยั่งรู้ด้วยการพิจารณาทบทวนตรวจตรามรรคผล กิเลสที่ยังเหลืออยู่ และนิพพาน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 161.

บรรพตกระทบกัน บางพวกสอนด้วยเสียงกึกก้องกัมปนาท บางพวกสอนด้วยเสียงทิพยวิมานกระทบกัน บางพวกสอนด้วยเสียงของพระอินทร์ผู้เป็นราชา บางพวกสอนด้วยเสียงนาคผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงยักษ์ผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงคนธรรพ์ผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงอสูรผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงครุฑผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงของมโหระทึกผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงของเทวดาผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงของกนิษฐผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงมนุษย์ผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงพรหมผู้เป็นใหญ่ บางพวกสอนด้วยเสียงขบร้องของนางอัปสร บางพวกสอนด้วยเสียงทิพดุริยางค์ บางพวกสอนด้วยเสียงของแก้วมณี สุธนเศรษฐีบุตรเห็นเทพธิดานั้นกำลังทำวิโมกข์วิชัยให้เกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยการกล่าวด้วยเสียงที่เป็นสำเนียงของสัตว์เหล่านั้น| สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นราตรีเทวดาประมุขิตนยชนชัทธิโรจนากำลังสอนให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้รู้จักวิโมกข์วิชัย สอนให้เห็นการทำปฐมจิตตูปบาทให้บริบูรณ์ ด้วยการเข้าวิโมกข์ ด้วยโพธิสัตว์อรรถภาพ ด้วยโพธิสัตว์โฆชะ ด้วยตถาคตนิรมานกาย ด้วยสุวรรณงค์ที่กังวานเหมือนตถาคตโฆชะ||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นเทพธิดานั้นกำลังทำพุทธเกษตรจำนวนอนภิลापยานภิลापยะในโลกที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบให้มีความหมดจดทุกขณะจิตด้วยรูปนิมิต ได้เห็นเทพธิดานั้นกำลังช่วยให้สรรพสัตว์จำนวนมากพ้นจากอบายทุกข์ทั้งปวง| เห็นเทพธิดานั้นสงเคราะห์สัตว์ธาตุที่มีจำนวนมากไม่มีเบื้องต้นเบื้องปลายท่ามกลางได้เข้าถึงเทวสมบัติและมนุษย์สมบัติ| เห็นเทพธิดานั้นช่วยให้สรรพสัตว์ที่มีจำนวนมากหาเบื้องต้นเบื้องปลายท่ามกลางไม่ได้ข้ามฝั่งสาครคือสังสาร| เห็นเทพธิดานั้นทำให้สมุทรรแห่งสัตว์ที่ไม่มีเบื้องต้นเบื้องปลายท่ามกลางให้ตั้งอยู่ในสาวกภูมิ ปัจเจกภูมิ และพุทธภูมิ| ในทุกขณะจิต สุธนเศรษฐีบุตรเห็นสมุทรรแห่งสัตว์ที่มีจำนวนมากไม่มีเบื้องต้นเบื้องปลายท่ามกลางได้เข้าสู่ภูมิสิบ สุธนเศรษฐีบุตรได้ฟัง ได้พิจารณา ไคร่ครวญ สังเกต เข้าถึง ตามระลึก กำหนดใจจดจ่อ จรดใจเข้าไปหยุดเสมอเท่าเทียมเป็นอันเดียวกัน ด้วยกำลังอำนาจภาพของสมันตภัทรโพธิสัตว์วิโมกข์ที่เป็นอจินไตยที่ทำให้ปิติเกิดขึ้น และเป็นธงชัยของราตรีเทวดาประมุขิตนยชนชัทธิโรจนา และด้วยกุศลมูลที่บริบูรณ์และเป็นอจินไตย เพราะมีเหตุปัจจัยที่เคยทำในอดีตมาช่วยสนับสนุน และเพราะมีใจนิ่งตั้งมั่นอยู่กับพระตถาคต และการทำตนให้เป็นดุจภาชนะรองรับสมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยา||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรมีโพธิสัตว์มหาปิติเกิดขึ้นมีกำลังมาก ได้เข้าถึงแสงสว่าง (ใจ)เป็นสมาธิอยู่ที่พระตถาคตที่ปรากฏให้เห็นโดยรอบ จึงยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของราตรีเทวดาประมุขิตนยชนชัทธิโรจนาได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

1. ท่านได้ศึกษาธรรมอันลุ่มลึกของพระชินเจ้าทั้งหลายเป็นเวลายาวนานตลอดกัปหาประมาณไม่ได้ ได้เข้าถึงโลก(ธาตุ)ที่มีในทิศทั้งสิบตามรูปพรรณและตามอาศัยของโลก||
2. เมื่อเห็น(ตามความจริง)ว่า(สรรพสิ่ง)ปราศจากอัตตาที่แท้จริง ปราศจากผู้กระทำกรรม เป็นอนิจจา กรรมที่กระทำเพราะความเห็นผิดเป็นเหตุให้(สรรพสัตว์)เวียนว่ายอยู่ในสังสารที่หาที่สิ้นสุดไม่ได้ ท่านได้เนรมิตกายให้มีอัตภาพแตกต่างหลากหลายด้วยฤทธิ์แล้ว ย่อมทำการอบรมสั่งสอนชาวโลก||
3. ธรรมสรีระของท่านสว่างไสวรุ่งเรืองหาที่สุดไม่ได้ เป็นกายที่มีความสงบยิ่ง เป็นกายไม่มีความเสื่อม เป็นกายที่หมดจด ท่านแนะนำชาวโลกที่ยังติดอยู่ในธรรมที่มีความเสื่อมด้วยเสียงของกายที่ท่านเนรมิตให้เกิดขึ้นจำนวนมาก||
4. เมื่อท่านทำลายอาลัยความยึดติดในขันธ ในอายนะ และธาตุ ท่านย่อมสอนชาวโลกด้วย(ธรรมกายที่เป็น)กายที่ประเสริฐประกอบด้วยลักษณะ(มหาบุรุษ)ครบถ้วนทุกประการ||
5. เมื่อหลุดพ้นจากสมุทรรแห่ง(ธรรมที่มี)ความเสื่อมเป็นธรรมดา(ด้วยกาย)ภายในและภายนอก ท่านได้แสดง(กาย)สภาวะ(ที่มีอัตภาพเหมือนกายของสรรพสัตว์)ที่มีในสังสารสาครจำนวนมากมายหาที่สุดไม่ได้ให้ปรากฏแก่ชาวโลก||
6. (ใจของ)ท่านตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ไม่มีความคิดฟุ้งซ่าน ไม่มีกิเลสเครื่องเนิ่นช้า ท่านแสดงสภาวะที่เป็นธรรมชาติจริงแท้ให้ปรากฏแก่เหล่าคนเขลาผู้ยินดีในกิเลสเครื่องเนิ่นช้าแล้วจึงอบรมสั่งสอนพวกเขา(ให้ละกิเลส)||
7. (ใจ)ท่านมีปกติเป็นอยู่สงบนิ่งรวมเป็นหนึ่งด้วยสมาธิวิหารจำนวนมากตลอดกัปเนิ่นนานเพื่อบูชาพระสุคตเจ้าในทิศทั้งสิบด้วยเมฆารูป(กาย)ที่เกิดขึ้นจากรูมขน||
8. ทุกขณะจิต ท่านเจริญ(สมาธิ)ที่นำไปสู่พุทธพละ บำเพ็ญวิริยะเพื่อต้องการสงเคราะห์สัตว์ทั้งหลาย โดยการเข้าถึง(กาย)สภาวะที่มีอัตภาพเหมือนกับพวกเขา||
9. เมื่อท่านตรวจดู(สัตว์ที่อยู่ใน)ภพภูมิทั้งหลายที่มีกายและอัตภาพแตกต่าง เพราะวิบากของกรรมที่กระทำ ท่านย่อมแสดงมรรคาเพื่อการได้บรรลุ

ธรรมไม่มีอาวรณ์ทั้งหลายและทำให้สัตว์ทั้งหลายเข้าถึงความบริสุทธิ์หมดจด||

10. กายของท่านงดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษ เป็นกายบริสุทธิ์(เกิดจาก)การล้างเพ็ญสมันต์ภัทรจรรยา ดูก่อนเทพธิดา ท่านปรากฏในโลก(นี้)ด้วยรูปร่างที่สัตว์ทั้งหลายจะพึงเห็นได้ตามอาศัยของพวกเขา||

ครั้งนั้น สุคนเศรชฐิบุตร เมื่อกล่าวสรรเสริญราตรีเทวดาประมุขิตนยชนคหวิโรจนาแล้ว ได้กล่าวว่า “ข้าแต่เทพธิดา ท่านได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นในกาลใด? ข้าแต่เทพธิดา ท่านได้บรรลุโพธิ์สัตว์วิโมกข์สมันต์ภัทระที่ทำให้เกิดปีติยิ่ง บริสุทธิ์หมดจด มีกำลังมาก อันเป็นดุจธงชัยนี้ในกาลใด?” ครั้งนั้น ราตรีเทวดา ประมุขิตนยชนคหวิโรจนา ตอบสุคนเศรชฐิบุตรด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

11. ระลึกย้อนไปในอดีตกาลยาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตร มีเกษตรชื่อว่า มณีประภัสสุขอากาศ ในกัปชื่อว่า ประศานตโมษะ||
12. มีทวีปสี่จำนวนหนึ่งแสนโกฏิในยุต ทวีปสี่ที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางมีความวิจิตร และมีขนาดใหญ่เท่ากับภูเขามณีบรรพต||
13. มีราชธานีจำนวนหนึ่งแสนโกฏิในยุต เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางทวีปสี่ เป็นเมืองที่น่าอยู่ น่ารื่นรมย์ยิ่ง เป็นเมืองที่สว่างไสวด้วยรัศมีที่เกิดจากแก้วมณีคันธวชะ||
14. ในราชธานีนี้มีพระราชาจักรพรรดิพระนามว่า ปารถิวะ พระองค์เป็นพระราชาที่มีรูปงาม พระวรกายประดับด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ พร้อมด้วยอนุพยัญชนะ||
15. พระองค์ประสูติจากครรภ์ดอกบัว มีพระสรีระรุ่งเรืองเปล่งปลั่งดุจทอง มีรัศมีส่องสว่างไปทั่วทั้งชมพูทวีปและอากาศธาตุ||
16. พระราชามีพระโอรส 1000 พระองค์ แต่ละพระองค์มีรูปร่างงาม แก้วกล้า พระราชามีอำมาตย์จำนวนมาก แต่ละคนเป็นนักปราชญ์ เฉลียวฉลาด มีปัญญาเฉียบแหลม ||
17. พระองค์มีสตรี(ที่เป็นบริวาร)สิบโกฏิ แต่ละนางงดงามดั่งเทพอัปสร เป็นผู้มึจิตใจเปี่ยมด้วยความรัก ความเกื้อกูล มีเมตตา และคอยติดตามรับใช้ใกล้ชิดพระราชา||
18. พระราชานั้นปกครองมหาปฐวีและทวีปทั้งสิ้น มีภูเขจักรวาลและมหาสมุทรเป็นขอบเขตโดยธรรม||

19. ส่วนเราได้เป็นอัศวมเหสีของพระราชจักรพรรดิพระองค์นั้น เรามีเสียงที่ไพเราะกังวานดุจเสียงพรหม มีรูปกายงดงาม มีผิวกายผุดผ่องมีรัศมีดุจทอง รัศมีกายของเราแผ่ไปได้ประมาณ 1000 โยชน์||
20. เมื่อดวงอาทิตย์อัสดง สิ้นแสงรัศมีแล้ว ขณะที่พระราชจักรพรรดิกำลังบรรทมหลับ มีพระโอรสแวดล้อม เสียงประโคมดนตรีเจียบสงบลง เราเข้าถึงความหลับสนิทอยู่บนพระแท่น||
21. ในมัชฌิมยามแห่งราตรีพระพุทเจ้าทรงอุบัติขึ้นในโลก ทรงทำปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นแล้วแผ่กระจายไปสู่ทิศทั้งสี่||
22. สรีระแห่งปาฏิหาริย์เกิดขึ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตร ปาฏิหาริย์เหล่านั้นล้วนมีรัศมีสว่างไสวแผ่ขยายไปสู่ทิศทั้งสี่||
23. ปฐวีและภูเขาสั่นสะเทือนเลื่อนลั่นเสียงดังกึกปนาทเพื่อประกาศการอุบัติขึ้นของพระชินเจ้า ส่วนเหล่าเทวดา อสูร มนุษย์ และนาคต่างพากันปีติเบิกบานเพราะการอุบัติขึ้นของพระพุทเจ้า||
24. (กาย)นิมิตจำนวนมากเหมือนมหาสมุทรเกิดขึ้นจากรูขุมขนของพระพุทเจ้าแล้วกระจายไปในทิศทั้งสี่แล้วแสดงธรรมแก่เทวดา อสูร มนุษย์และนาคเหล่านั้นตามอาศยะและภาษาของพวกเขา||
25. พระชินเจ้าทรงทำปาฏิหาริย์แสดงสัตว์จำนวนหาประมาณไม่ได้ให้เกิดขึ้นในฝันของเรา เมื่อเราได้ฟังธรรมที่มีความลุ่มลึกในระหว่างความฝันนั้น ปีติย่อมเกิดขึ้นแก่เรา||
26. ราตรีเทวดาหนึ่งหมื่นตนได้ปรากฏกายอยู่ในท้องฟ้าเบื้องบน กล่าวสรรเสริญคุณของพระชินเจ้าด้วยเสียงทิพย์อันไพเราะ ปลุกเราให้ตื่นจากความฝัน||
27. (เทพธิดานั้นกล่าวว่า) “ข้าแต่พระเทวีของพระราชเจ้าผู้เป็นสมมติเทพ ขอพระองค์จงตื่นจากบรรทมเถิด บัดนี้พระพุทเจ้าได้อุบัติขึ้นแล้วในราชอาณาจักรของพระองค์ การอุบัติของพระพุทเจ้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากตลอดเวลายาวนานหลายร้อยกัป ผู้ที่ได้เห็นพระพุทเจ้าย่อมได้สุขและความบริสุทธิ์||
28. เมื่อตื่นบรรทมแล้ว เรามีปีติเกิดขึ้นแรงกล้าและเมื่อได้เห็นรัศมีสว่างไสวหมดจดบริสุทธิ์ เราได้เห็นพระพุทเจ้าสว่างไสวรุ่งเรืองอยู่ที่ต้นไม้ตรัสรู้||

29. พระองค์ทรงประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ มีสมุทรรศมีชาน
ออกจากเส้นพระโลมาแล้วพวยพุ่งขึ้นไปเบื้องบนท้องฟ้า พวยพุ่งออกทาง
ด้านซ้าย ด้านขวาโดยรอบเหมือนภูเขาสุเมรุ||
30. เมื่อเห็นอย่างนั้น เราเกิดความเบิกบานใจอย่างยิ่ง เพราะการเห็นพุทธ
ปาฏิหาริย์อันไพบูรณ์และยิ่งใหญ่ เราจึงได้ทำปณิธานให้เกิดขึ้น||
31. เราปลุกพระราชาให้ตื่นจากบรรทม และปลุกเหล่าสตรีและบริวารให้ตื่น
จากความหลับและเมื่อชนเหล่านั้นทั้งหมดได้เห็นรัศมีประกายอันไพบูรณ์
ของพระพุทธเจ้า ต่างมีสรีระเบิกบาน||
32. เราและพระราชาจักรพรรดิผู้เป็นพระสวามีพร้อมด้วยพลนิกายจำนวน
แสนโกฏิที่เป็นบริวารได้ไปยังสำนักของพระชินเจ้า ||
33. เราได้ทำการบูชาแก่พระชินเจ้าเป็นเวลาสองหมื่นปี ได้ถวายรัตนะ 7
ประการ ถวายปฐวีและสาคร||
34. พระพุทธเจ้าได้แสดงสมุทรรแห่งพระสูตรสูตร เมฆาแห่งคุณ สมุทรรแห่ง
ปณิธาน และอสังการของพระตถาคตตามอาศยะของชาวโลก||
35. ราตรีเทวดานั้นได้ปลุกให้เราตื่นจากความหลับ เพราะต้องการจะเกื้อกูล
เราและได้ทำให้เราได้เข้าถึงมหากรุณา ทำให้เราตื่นจากความประมาทและ
เข้าถึง(คุณ)เช่นนี้||
36. นี่คือการตั้งปณิธานเพื่อบรรลุปริอันประเสริฐยิ่งครั้งแรกของเรา และเมื่อ
เราผู้เข้าถึงสาครคือสังสาร(ที่หาเบื้องต้น ท่ามกลางและเบื้องปลายไม่ได้)
เราไม่เคยละทิ้งปณิธานนี้เลย||
37. เมื่อเรากำลังแสวงหาความยินดีและความสุขอยู่ในวิสัยของเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลายในสังสารเราได้มีศรัทธาทำการบูชาพระพุทธเจ้าจำนวนสิบ
โกฏิินยุต||
38. พระพุทธเจ้าองค์ปฐมคือ พระสิริสมุทรร องค์ที่สองคือ พระคุณประทีป
พระองค์ที่สามคือ พระรัตนเกตุ พระองค์ที่สี่คือ พระภูทักคนปรัชญา||
39. พระองค์ที่ห้าคือ พระพุทธเจ้ากุกุสมุทรร พระองค์ที่หกคือ พระอสังคมิติ
จันทร์ พระองค์ที่เจ็ด คือ พระธรรมจันทรประภุราช พระองค์ที่แปดคือ
พระชยฐานมณฑลประภาส||
40. พระองค์ที่เก้าคือ พระรัตนารจิบรรพตประทีปะ องค์สิบคือ พระตรัยธวัช
โมฆะ บูชาพระพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยความปิติยิ่ง ||

41. (แม่)เราบูชาพระพุทธเจ้าทั้งสี่มีพระพุทธเจ้าสิบพระองค์นี้เป็นประมุข แต่เรายังไม่บรรลุจักขุที่จะทำให้เข้าสู่สมุทธรรมอันยอดเยี่ยม||
42. ต่อจากนั้นมีเกษตรชื่อว่า สรรพรัตนภา เกิดขึ้น ในกับชื่อว่า เทวสิริ ซึ่งเป็นเกษตรที่มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้น 500 พระองค์||
43. พระองค์แรกคือ พระศติมณฑลภาวะ สองคือ พระภาสกรประทีปะ สามคือ พระชโยติธวชสฤตฤตย ต่อจากนั้นคือ พระมณิสุมเร||
44. พระกฤษุมารจิสากรประทีปะ พระชวลนศิริ พระเทวศิริครรรณะ พระอวภาสราชา พระประภเกตุรทศมะ และพระสมันตชญาณประภราชา||
45. เราบูชาพระพุทธเจ้าทั้ง 500 พระองค์มีพระพุทธเจ้าสิบพระองค์นี้เป็นต้น เราได้บรรลุพุทธธรรมไม่มีอาลัยแต่เรายังคงอาศัยอยู่ในที่อยู่คือขันธ||
46. ต่อจากนั้นมีโลกธาตุชื่อว่า ธรรมประทีปะเมษศิริ เป็นโลกธาตุที่วิจิตรงดงามยิ่ง ส่วนกับชื่อว่า พรหมประภา||
47. ในกับนี้มีพระพุทธเจ้าอุบัติจำนวนหาประมาณไม่ได้ เราได้บูชาพระพุทธเจ้าและพระสาวกบริวารและได้ฟังธรรมของพระตถาคตทุกพระองค์นั้นด้วยความเคารพ||
48. พระพุทธเจ้าพระองค์แรกคือ พระรัตนเมรุ [257]พระองค์ที่สองคือ พระคุณสมุทระ พระธรรมธาตุสุวเกตุ พระธรรมสมุทรรชนะ||
49. พระธรรมธวชะ พระธรรณิเดชะ พระธรรมพลประภา พระคนนพุทธิ พระธรรมารจิเมรุสิขรภาชะ และสุดท้ายคือพระเมษศิริ||
50. พระพุทธเจ้าทั้งปวงมีพระพุทธเจ้าสิบพระองค์นี้เป็นต้นเราได้บูชาแล้ว แต่เรายังไม่รู้แจ้งธรรม ยังไม่เข้าถึงสมุทระพระชินเจ้า||
51. ต่อจากนั้นมีพุทธเกษตรชื่อ พุทธมติ ในกับชื่อ โสมศิริ มีพระสุคตเจ้าพระนามว่า สุรายประทีปะเกตุศิริ ได้มาอุบัติขึ้น||
52. ในกับนี้เราได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้มีทศพละจำนวนแปดสิบนยุค ด้วยเครื่องบูชาอันประณีตประเภทต่างๆ จำนวนมาก ||
53. พระพุทธเจ้าพระองค์แรกคือ พระคันธรวราชา สองคือ พระพุทธทรมราชา สามคือ พระคุณสุเมรุ และ พระรัตนเนตร||
54. พระไวโรจนประภาวิภูหะ พระธรรมสมุทระเตชศิริ พระโลเกนทรเตชศิริภัทร และ พระสรพรธรรมประภราชา||
55. เราได้บูชาบรรดาพระสุคตพุทธเจ้าทั้งหมดมีพระพุทธเจ้าสิบพระองค์นี้เป็นต้น แต่เรายังไม่บรรลุญาณแห่งสมุทระสัทธรรม ||

56. ต่อจากนั้นก็ขึ้น มีเกษตรที่มีความสว่างไสวรุ่งเรืองด้วยรัศมีสว่างของแก้ววัชร
รมณีหาที่เปรียบไม่ได้ มียูหะงดงามวิจิตร ชื่อว่า สมันตประภเมฆะ||
57. เป็นเกษตรที่มีเหล่าสัตว์ที่มีความรุ่งเรืองจำนวนมาก มีกายงดงาม แข็งแรง
ปราศจากมลทินกิเลส ส่วนกับชื่อว่า ประสานตมตีเตโช มีพระพุทธเจ้าหนึ่ง
พันพระองค์มาอุบัติ||
58. พระพุทธเจ้าพระองค์แรกคือ พระวชิรนาถ สองคือ พระอภุสสังคพลธารี
พระธรรมธาตุประติภาสะ พระสรรพทิศประทีปประภราชะ||
59. ห้าคือ พระกรุณาเตชะ หกคือ พระวรัตสมุทร พระกษานติมณฑลประทีป
และแปด พระธรรมมณฑลประภาส||
60. พระอภุสสาครวิภูหะ และ พระประสานตประภราชะ เราได้บูชา
พระพุทธเจ้าที่เป็นบุคคลผู้เลิศกว่ามนุษย์ทั้ง 1 พันพระองค์มีพระพุทธเจ้า
ทั้ง 10 พระองค์เหล่านี้เป็นต้น||
61. แต่ว่าเรายังไม่รู้แจ้งธรรม ยังไม่เข้าถึงความเป็นผู้หาประมาณไม่ได้ดูจ
อากาศธาตุ และยังไม่ผู้เข้าถึงสภาวะ อันเป็นสภาวะที่มีความบริสุทธิ์
และเป็นสภาวะที่แท้จริงของตน||
62. ต่อมา มีเกษตรชื่อ คันธประทีปเมฆศิริ เป็นเกษตรที่นารี نرمย์ ไม่มีกิเลส มี
แต่ความบริสุทธิ์เพียงส่วนเดียว ส่วนกับชื่อว่า สุสัมภวะ||
63. ในกับนี้มีพระพุทธเจ้าอุบัติหนึ่งร้อยโกฏิ แต่ละพระองค์มีอายุประมาณสิบ
กับ เราได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าผู้ชี้แนะโลกเหล่านั้นและทรงจำธรรมด้วย
กำลังแห่งสติ||
64. พระพุทธเจ้าพระองค์แรกคือ พระวิบุลกีรติ พระธรรมสมุทรวะคศิริราชะ
พระธรรมเมณฑลราช พระคุณโฆชะ พระธรรมศิริ และพระเทวมกุฎะ||
65. พระองค์ที่เจ็ดคือ พระชฎานรจิตเตชศิริ พระองค์ที่แปดคือ พระคนโฆชะ
พระองค์ที่เก้าคือ พระสมันตสัมภวะประทีปะ||
66. พระองค์ที่สิบคือ พระอรุณศิริประภาสมติ เราได้บูชาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
นั้นทุกพระองค์มีพระพุทธเจ้าสิบพระองค์นี้เป็นต้น แต่เรายังไม่บรรลุ
มรรคอันหมดจดและไม่ติดข้อง||
67. ต่อจากนั้นมีโลกธาตุชื่อ รัตนวชक्रमติ เป็นโลกธาตุที่มีเครื่องอสังการ
งดงามวิจิตรด้วยรัตนะ||
68. ในกับที่รุ่งเรืองนั้นมีพระพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้นห้าร้อยพระองค์ เราได้บูชา
พระพุทธเจ้าผู้เป็นสวียมภูทั้งหมดนั้นเพราะต้องการบรรลุวิโมกข์||

69. พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นพระองค์แรกคือ พระศาสนตนีโรฆะ พระ
สาครศิริ พระอาทิตย์เตช พระคิริราช พระลักษณเมรุ พระเมฆรุตโฆษ||
70. พระธรมนทรราช พระคุณราชะ พระปุณยสุเมรุ พระศานตประภราช เรา
ได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นจอมนระทุกพระองค์ก็มีสิบพระองค์นี้เป็นต้น ||
71. พุทธมรรคาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เข้าถึงมีความบริสุทธิ์หมดจด เรายัง
ไม่ได้บรรลุชานติและยังไม่บรรลุธรรมของพระชินเจ้า||
72. ต่อจาก มีโลกธาตุที่มีแต่ความยินดีพอใจยิ่งชื่อ ศานตนีโรฆะหรมติ เป็นที่
อยู่ของผู้มีความบริสุทธิ์ ผู้มีกิเลสน้อย||
73. ส่วนกับชื่อว่า สุขาภริติ มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในกัปนี้จำนวน 80 นยุค เรา
ได้บูชาพระพุทธเจ้าทุกพระองค์และทำหนทางการเข้าถึงพระพุทธเจ้าให้
บริสุทธิ์||
74. (บรรดาพระพุทธเจ้าเหล่านั้น)ได้แก่ พระกุกุมราติ พระสาครครระ
พระสัมภวศิริ [259]พระเทเวนทรจู่ทะ พระมณีครระ พระกาญจนบรรพ
ตะ พระรัตนราติ||
75. พระธรรมชวชะ พระวจนศรี และพระชญานมติ เป็นต้น เราได้บูชา
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์มีสิบพระองค์เหล่านี้เป็นต้น||
76. ต่อจากนั้นมีเกษตรชื่อ สุนิมิตชวชปะระทีปะ เกิดขึ้น ส่วนกับชื่อว่า สหัสศิริ
มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นนยุคโกฏี||
77. มีพระศานตชวชะ พระสมถเกตุ พระศานตปะระทีปะ พระเมฆศิริราชะ
พระอภาสยันตประภราชะ พระเมฆวิลัมพิตะ พระสุริยเตชะ||
78. พระธรรมปะระทีปะศิริ พระเมรวารจศิริ พระเทวศิริครระ และพระสิง
หวิรพิตะ พระวิฑูปะระทีปะ||
79. เราได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้เสด็จไปดีแล้วเหมือนดวงจันทร์ทุกพระองค์ มีสิบ
พระองค์นี้เป็นต้นแต่ยังไม่บรรลุชานติและยังไม่เข้าถึงสมุทธธรรมนัย||
80. ต่อจากนั้น มีเกษตรชื่อ สมันตภาศิริ ในกัปชื่อ อนาลยวูหะ ในกัปนี้มี
พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น 26 นยุคะ ||
81. เริ่มต้นด้วยพระสมันตคุณเมฆะ ต่อไปคือ พระคคนจิตะ พระสุสัมภววิญหะ
พระครชิตธรรมสาครนีโรฆะ||
82. พระธรรมธาตุสุวโฆษะ พระนิรมิตเมฆสุวศิริ พระสมันตพิศเตชะ พระ
ธรรมสมุทธสัมภารุตะ||

83. พระคุณสาคระ และพระศิริประทีปะ และองค์สุดท้ายที่ทำให้เราได้สร้าง
กุศลคือ พระรัตนศิริประทีปะคุณเกตุ||
84. ในเวลาที่พระองค์ได้มาสู่โลกนี้ เรานั้นเกิดเป็น พระนางศศิพัทรวเทวี ได้ไป
บูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นจอมนระ||
85. พระพุทธเจ้าผู้เป็นจอมนระทรงแสดงพระสูตรเกี่ยวกับธรรมไม่มีอาลัย
(อนาลยธรรม) ทำให้เราได้เข้าถึงปณิธานจำนวนมาก||
86. เราได้จักขุอันไพบุลย์ บรรลุสมาธิอันสงบ และ ธารณีพละ เราเห็นสมุท
พระชินเจ้าในเกษตรเกิดขึ้นต่อเนื่องกันในทุกขณะจิต||
87. (สมาธิที่ทำให้เกิดมหากรุณา และไมตรีธรรม และดวงสว่างไสวโดยรอบ
เกิดขึ้นแก่เรา ความปรารถนาที่จะบรรลุโพธิ[260]เจริญงอกงามขยาย
กว้างขวางเต็มท้องฟ้า และมีพุทธผลสว่างไสว ขยายกว้างขวางหา
ประมาณไม่ได้||
88. สัตว์โลกที่มีทิฏฐิวิปริต มีความเห็นผิดคิดว่าสรรพสิ่งมีความยั่งยืนและเป็น
สุข และผู้เป็นมิฉชาติทิฏฐิ เพราะถูกอภิวินยาห่อหุ้ม และ ถูกกิเลสห่อหุ้ม ||
89. ผู้เข้าถึง(มิฉชาติ)ทิฐิต่างๆ ย่อมมีความประพฤติกิริยารื้อ ถูกตัณหาครอบงำ
ให้กระทำการชั่ว และ(มีวิบาก)ให้เข้าถึงคติมีอัตภาพแตกต่างอันเป็น
วิบากของกรรมที่ทำแตกต่างกัน||
90. เมื่อจตุตถจากคติหนึ่งแล้วต้องไปอุบัติในคติหนึ่ง ถูกชาติ ชรา มรณะบีบคั้นให้
ต้องได้รับทุกข์เวทนาทางกายและทุกข์เวทนาทางใจ||
91. ในขณะจิตที่เป็นสมาธิมีพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระผลสิบในเกษตรทั้งปวงเกิดขึ้น
ตลอดต่อเนื่องไม่ขาดสายนั้น เรามีความคิดที่จะทำหิตสุขแก่สัตว์เหล่านั้น
ได้เกิดขึ้น(ภายในใจ)||
92. จากนั้นเมฆาปณิธานที่เป็นเหตุปัจจัยให้บำเพ็ญหิตสุขแก่ชาวโลกก็เกิดขึ้น
(พร้อม)ด้วยการเกิดขึ้นของมหาเสียงจำนวนมากหาที่สุดไม่ได้ เพราะ
สมุทรรรคาที่ได้บรรลุ||
93. แสงสว่างที่เกิดขึ้นแล้วแผ่ขยายกว้างขวางทำความสว่างไสวให้เกิดแก่สรรพ
สัตว์ และทำให้ปารมิตาขยายกว้างขวางครอบคลุมธรรมชาต||
94. บรรดาภพภูมิที่มีอยู่ในสาครไตรธาตุทั้งสิ้น เราสามารถไปสู่ภูมิทั้งหลายนั้น
ได้โดยไม่ติดข้องอยู่ในภูมิ เป็นผู้เข้าถึงพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ภายใน
ขณะจิตเดียว||

95. ดูก่อนสุธนนะ ผู้เป็นบุตรพระสุคต เราได้บรรลุมันตภัทรรจรรยา ย่อมเห็น
เหตุเบื้องต้นของธรรมาตุทั้งสิ้น และเข้าถึงสมุทรรรมของพระพุทธเจ้า
เหล่านั้น||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าได้คิดว่าพระเจ้าวิศวาปติ เป็นพระราชจักรพรรดิที่ดำรงอยู่เพื่อเข้าไปตัด
วงศ์ของพระพุทธเจ้าในกาลนั้นเป็นบุคคลอื่น ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าฟังเห็นอย่างนั้น| เพราะ พระเจ้า
วิศวาปติผู้ปฏิบัติเพื่อตัดวงศ์ของพระพุทธเจ้าในกาลนั้น (บัดนี้) คือ พระมัญชุศรี कुमार ฤๅ และราตรี
เทวดาผู้ปลุกให้เราตื่นจากความหลับนั้นคือ กายนิมิตของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร| ดูก่อนกุลบุตร ท่าน
อย่าได้มีความเห็นว่าพระนางภัทรมติพระเทวีของพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นสตรีรัตนะในกาลนั้นเป็นคน
อื่น ท่านอย่าฟังคิดอย่างนั้น| ดูก่อนกุลบุตร ในกาลนั้นเราได้เป็นสตรีรัตนะมีนามว่า ภัทรมติ พระเทวี
ของพระเจ้าจักรพรรดิ| เพราะพระเทวีนั้นคือเราผู้ที่ราตรีเทวดาปลุกให้ตื่นจากความหลับแล้วทำให้ได้
เห็นพระพุทธเจ้า| ดูก่อนกุลบุตร ไม่นานเลยที่เราได้ทำความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้น
เพราะจิตตูปาทนั้น| เราไม่เข้าถึงทุกติวินิบาตทั้งหลายตลอดกับมากมายเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร| เรา
เข้าถึงคติของเทวดาและมนุษย์ตลอดกาลเรื่อยมา| และในทุก(ภพชาติ)เราไม่เคยละการเห็นพระตถาคต
เลย| จนกระทั่งเราได้บรรลุปุริสสัตว์วิโมกข์ชื่อ สมันตภัทรปริตีวิบูลย์วิมลเวทชะนะ นี้ เพราะการเห็นพระ
ผู้มีพระภาคเจ้ารัตนศรีประทีปคุณเกตุ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่ทำให้เราตั้งปณิธานที่จะ
แนะนำสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก้วกล้าในกุศลธรรมอย่างนี้||

ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อสมันตภัทรปริตีวิบูลย์วิมลเวทชะนะนี้เท่านั้น เราไม่อาจรู้
จรรยา หรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ ผู้ได้บรรลุมหาเวทศาครเครื่องอยู่ในสรวัชฌดาทุกขณะจิตในที่
ใกล้บาทมูลของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ผู้เข้าถึงมหาปณิธานสาครตลอดต่อเนื่องในทุกขณะจิต ผู้
ฉลาดในการบำเพ็ญจรรยาตลอดกับหาที่สุดไม่ได้ในสรรพปณิธานสาครทุกขณะจิต ผู้สามารถบำเพ็ญ
จรรยาด้วยกายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีในพุทธเกษตรทั้งหมด แต่ละกายของพระโพธิสัตว์นั้นสามารถ
เข้าสู่ธรรมาตุสาครได้ทั้งหมด ผู้สามารถแสดงจรรยาด้วยกายที่รู้ได้ตามอาศยะของสัตว์ในพุทธเกษตร
ที่มีในแต่ละธรรมาตุ พระโพธิสัตว์สามารถเข้าถึงสมุทรรแห่งพระตถาคตหาเบื้องต้นเบื้องปลายและ
ท่ามกลางไม่ได้ในแต่ละเกษตร ผู้สามารถเข้าถึงตถาคตปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่แผ่
ขยายครอบคลุมไปทั่วธรรมาตุ ผู้สามารถเข้าถึงสมุทรรแห่งโพธิสัตว์จรรยาสัมภาระที่สั่งสมไว้แต่กาล
ก่อนของพระตถาคตแต่ละพระองค์ ผู้สามารถทรงจำธรรมจักรอันหมดจดของพระตถาคตเจ้าทุก
พระองค์ ผู้สามารถเข้าถึงสาครแห่งตถาคตปาฏิหาริย์ที่เป็นไปในกาลทั้งสาม ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป
เถิด ในที่นี้มีราตรีเทวดาชื่อว่า สมันตสัตตวตราวโนชศรีอยู่ในกลุ่มของตถาคตบริษัท ท่านจงไปหานาง

แล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ต้องเข้าถึงโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร และต้องทำโพธิสัตว์จรรยาให้สว่างไสวได้อย่างไร”

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร น้อมศีรษะขอภิวาทแทบเท้าของราตรีเทวดา ประมุขิตนยชนคัพทวิโรจนา แล้วทำประทักษิณร้อยพันรอบแล้ว หันกลับไปมองดูอีกครั้ง แล้วหลีกจากไป

สมันตสัตตวตราวาณิชศรีราตรีเทวดา

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร (เจริญสมาธิ) เข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า สมันตภัทรวิปุลวิมลเวศร วชะ ของราตรีเทวดาประมุขิตนยชนคัพทวิโรจนา นั้น เจริญ(วิโมกข์)นั้นให้เป็นไป ทำให้เจริญขึ้น ทำให้กว้างขวาง ตามเข้าไปทำให้เป็นอยู่ ทำให้เจริญอยู่ ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตร กำหนดสติ ระลึกตามคำสั่งสอนของราตรีเทวดาประมุขิตนยชนคัพทวิโรจนา มีใจแน่วแน่อยู่ที่อุบายโกศลของกัลยาณมิตรตลอดเวลา เพื่อทำกุศลมูลทั้งหมดให้เกิดขึ้น สุธนเศรษฐีบุตร(กำหนดสติ)ตามเห็นกัลยาณมิตร บำเพ็ญมณฑลแห่งอินทรียทั้งมวล มุ่งหน้าไปสู่ทิศทั้งปวง บำเพ็ญเพื่อเข้าถึงการเห็นกัลยาณมิตร ทำลายความถือตัว มนสิการการแสวงหากัลยาณมิตร พิจารณามหาสัมภาระ น้อมใจไปในกัลยาณมิตรบ่อยๆ เนืองๆ บำเพ็ญมหาสาครวิริยะให้เกิดมีกำลังแรงกล้าเพื่อเป็นเหตุให้ได้การอุปถัมภ์จากกัลยาณมิตร มุ่งมั่นแน่วแน่ที่จะเข้าถึงภพและเข้าถึงกัลยาณมิตร แล้ว(สุธนเศรษฐีบุตร)เข้าไปหาราตรีเทวดาสมันตสัตตวตราวาณิชศรี ||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้พบกับเทพธิดานั้นแล้ว ครั้นเทพธิดาต้องการที่จะแสดงให้สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นคุณอันยิ่งใหญ่หาประมาณไม่ได้ของโพธิสัตว์วิโมกข์ซึ่งเป็นแนวทางการสั่งสอนชาวโลกทั้งหมด ราตรีเทวดาจึงปรากฏกายที่งดงามสมบุรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะครบถ้วนทุกประการ พร้อมกับเปล่งรัศมีออกจากออรณโคศ รัศมีนั้นมีชื่อว่า สมันตญาณารจิประทีปวิมลโชติธวัชระ (สมันตญาณสว่างดุจดวงประทีปที่มีเปลวโชติช่วงปราศจากมลทินและเป็นธงชัย) พร้อมกับรัศมีบริวารอีกจำนวนมากหาที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายและท่ามกลางไม่ได้ รัศมีนั้นแผ่ขยายไปทั่วทั้งโลกแล้ว(กลับ) มาหยุดนิ่งอยู่ที่จอมกระหม่อมของสุธนเศรษฐีบุตร สักครู่หนึ่งแล้วแผ่กระจายไปทั่วทั้งสรีระ| เมื่อรัศมีนั้นสัมผัสทั่วกายของสุธนเศรษฐีบุตร เขาได้บรรลุสมาธิ ชื่อ อัถยันตวิโรชมันถละ(ดวงใสขยายกว้าง กว้างไม่มีขอบเขต)| เพราะเหตุที่สุธนเศรษฐีบุตรได้บรรลุสมาธินั้นจึงสามารถมองเห็นโลกธาตุที่กำลังเจริญ เห็นโลกธาตุที่กำลังเสื่อมจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรอยู่ในอนุภาคขนาดเล็กที่สุดในบรรดาอนุภาคเหล่านั้นได้แก่ ในมรรคาระหว่างราตรีเทวดาประมุขิตนยชนคัพทวิโรจนาและเทพธิดาสมันตสัตตวตราวาณิชศรี ในปฐมวิมณฑล ในอนุภาคของไฟ หรือ อนุภาคของน้ำ หรือว่า ในอนุภาคของดิน อนุภาคของแก้ววัชระ อนุภาคของแก้วมัทมณีนรัตนะประเภทต่างๆ ในอนุภาคของดอกไม้ของหอม

และจุด ในอนุภาคของรัตนวายุหะ ในอนุภาคของวัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์ทั้งปวง | เขาเห็นกลุ่มของน้ำ ไฟ ลม ดิน สัตว์ในโลกธาตุที่มีสัณฐานแตกต่างกัน วายุหะของพื้นปฐพี ภูเขาที่อยู่โดยรอบ แม่น้ำและลำธาร ขอบเขตของสาคร การแบ่งภพภูมิบนสวรรค์ รูปทรงของต้นไม้ คัคนาลังการ อลังการในเทพนคร อลังการในนาคนคร อลังการในเมืองยักษ์ อลังการในนครคนธรรพ์ อลังการในนครอสูร อลังการในเมืองของครุฑ อลังการของเมืองกินนร อลังการของที่อยู่ในเมืองของมโหระคะ อลังการในที่อยู่ในเมืองของมนุษย์ วิษัยของเดรัจฉานโลก วิษัยของยมโลก วิษัยของการเกิด การอุปบัติในมนุษย์คติ การแบ่งแยกอุปบัติต่างๆ การแบ่งและการรวมคติจำนวนมากนับอนันต์ | เขาได้เห็นความแตกต่างในบรรดาโลกธาตุเหล่านั้น | เขาเห็นโลกธาตุบางแห่งมีความเศร้าหมอง | เขาเห็นโลกธาตุบางแห่งมีความบริสุทธิ์ บางแห่งมีแต่ความเศร้าหมองเพียงส่วนเดียว (โลกธาตุ) บางแห่งมีความบริสุทธิ์เพียงส่วนเดียว โลกธาตุบางแห่งมีทั้งเศร้าหมองและความหมดจดระคนกัน โลกธาตุบางแห่งมีส่วนที่หมดจดปนกับส่วนที่เศร้าหมอง โลกธาตุบางแห่งมีความหมดจดเพียงส่วนเดียว โลกธาตุบางแห่งมีทางเรียบเสมอ บางแห่งมีหัวห้อยลง บางแห่งมีสัณฐานเอียง | เขาเห็นสมันตสัตตวตราวโนชศรีราตรีเทวดา มุ่งหน้าไปในคติและอุปบัติของสรรพสัตว์ที่มีในโลกธาตุเหล่านั้นผู้เป็นวโนยัสต์ว์ ||

สุธนเศรษฐีบุตรเห็นราตรีเทวดายืนอยู่เบื้องหน้าของสรรพสัตว์ที่มีความแตกต่างกันเพื่ออบรมสั่งสอนให้มีความแก่กล้าในการสร้างกุศลธรรมตามอายุประมาณ ตามอธิมุกติและตามโคจร ตามสภาวะ ตามภาษา ตามบัญญัติ ตามนิรุกติ ตามสังขาร ตามไฉน และตามความเพียร ตามความชอบ เพราะสัตว์ทั้งหลายปรากฏด้วยความแตกต่างกัน เขาเห็นราตรีเทวดายืนอยู่เบื้องหน้าของสัตว์ทั้งหลายด้วยความเสมอภาค (ไม่ลำเอียงเลือกหน้า) ดังนี้ สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงนรกและคติต่างๆ ช่วยให้พ้นจากทุกข์ภัยในนรก สำหรับสัตว์ในกำเนิดเดรัจฉานช่วยให้พ้นจากการเป็นอาหารของกันและกัน สำหรับสัตว์ที่เข้าถึงยมโลกช่วยให้พ้นจากทุกข์ภัยที่เกิดจากความหิวกระหาย สำหรับสัตว์ที่เข้าถึงคติของนาคช่วยให้พ้นจากทุกข์ภัยของความเป็นนาค สำหรับสัตว์ในกามธาตุช่วยให้พ้นจากทุกข์ภัยในกามธาตุ สำหรับให้สัตว์ในคติของมนุษย์โลกช่วยให้พ้นจากทุกข์ภัยที่ถูกปกคลุมด้วยความมืดในราตรี สำหรับสัตว์หลงติดอยู่ในโลก(ธรรม) คือนินทา สรรเสริญ เกียรติยศช่วยให้พ้นจากทุกข์ภัยที่เกิดจากความเสื่อมจากเกียรติยศ สำหรับสัตว์ที่ตกอยู่ในภัยพิบัติเพราะการข่มขู่ของพวกพ้องช่วยให้พ้นจากภัยที่เกิดจากการข่มขู่ สำหรับสัตว์ที่มีความหวาดหวั่นต่อมรณภัยช่วยให้พ้นจากจากมรณภัย เพื่อให้สัตว์ที่มีความหวาดกลัวภัยในทุกคติพ้นจากภัยในทุกคติ สำหรับสัตว์ที่หวาดกลัวต่อภัยที่เกิดขึ้นจากการหาเลี้ยงชีพช่วยให้พ้นจากภัยในการเลี้ยงชีพ สำหรับสัตว์ที่หวาดกลัวต่ออกุศลมูลช่วยให้พ้นจากภัยที่เกิดจากอกุศลมูลพินาศ สำหรับสัตว์ที่ประมาทช่วยให้พ้นจากความกลัวต่อการหลงลืมโพธิจิต สำหรับสัตว์มีภัยที่

เกิดจากมิตรชั่วช่วยให้พ้นจากความกลัวต่อการอยู่ร่วมกับบาปมิตร สำหรับสัตว์มีภัยเพราะขาด
 ภัยมิตรช่วยให้ได้ภัยมิตร สำหรับสัตว์ที่ตกไปในสาวกภูมิและปัจเจกพุทธภูมิช่วยให้พ้นจาก
 ภูมิทั้งสอง สำหรับสัตว์ที่มีภัยในสังสารช่วยให้พ้นจากสังสารทุกข์ สำหรับสัตว์ที่มีภัยเพราะอยู่ร่วมกับ
 ศัตรูช่วยให้พ้นจากการอยู่ร่วมกับศัตรู ช่วยสัตว์ให้พ้นจากความกลัวที่เกิดจากการอุบัติในกาลที่ว่าง
 จากพระพุทธเจ้า ช่วยสัตว์ให้พ้นจากความกลัวต่อการอุบัติในตระกูลที่ไม่มีศรัทธา(ในพระพุทธเจ้า)
 ช่วยให้สัตว์กลัวต่อการทำบาปกรรม ช่วยให้สัตว์กลัวต่อกรรมกิเลสและอาวรณ์ ช่วยสัตว์ให้พ้นจากการ
 ติดอยู่ในสัญญาต่างๆ||

สุธนเศรษฐีบุตรเห็นเทพธิดามุ่งหน้าสู่การทำสรรพเกษตรให้หมดจดด้วยการบำเพ็ญปณิธาน
 พละเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่เป็นอันตชะ(สัตว์ที่เกิดจากไข่) ชราพุชชะ(สัตว์เกิดในครรภ์) สังเสทชะ
 (สัตว์เกิดในเหงื่อไคล) และอุปาทุชะ(สัตว์ผุดเกิดขึ้น เช่น เทวดา) สัตว์มีเท้า(มากและมีเท้าน้อย) สัตว์มี
 รูป(รูปพรหม)และไม่มีรูป(อรุปรหม) สัตว์มีสัญญา สัตว์ที่เป็นเนวสัญญานาสัญญาสัตว์ ด้วยกำลัง
 ความกล้าหาญของกำลังโพธิสัตว์สมาธิอันไพบุลย์ ด้วยความบากบั่นในโพธิสัตว์มหาปัญญาพละ ด้วย
 กำลังการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา และกำลังของโพธิสัตว์ปณิธาน จากมหากรุณาสาครมีกำลังยิ่ง เพื่อทำ
 มหาเมตรีให้แผ่ขยายไปทั่วทั้งสัตว์โลก เพื่อทำให้ปิติมีกำลังเร็วแรงที่เป็นปัจจัยแก่ความสุขของสัตว์โลก
 เพื่อญาณเครื่องช่วยเหลือสรรพสัตว์ จากกำลังของปาฏิหาริย์ที่เกิดจากโพธิสัตว์วิโมกข์อันไพบุลย์| เขา
 เห็นราตรีเทวดามุ่งหน้าต่อการบรรลุญาณแห่งธรรมทั้งปวง มุ่งหน้าต่อการบูชาพระพุทธเจ้าทุก
 พระองค์และรับใช้พระพุทธเจ้าเหล่านั้น มุ่งหน้าต่อการธำรงรักษาสืบต่อศาสนาของพระตถาคต
 ทั้งหมด มุ่งหน้าต่อการสั่งสมกุศลทั้งปวง มุ่งหน้าต่อการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาให้เจริญยิ่งขึ้น มุ่งหน้า
 ต่อการทำจิตของสรรพสัตว์ให้ปราศจากอาวรณ์ มุ่งหน้าต่อการทำอินทรีย์ของสรรพสัตว์ให้แก่กล้าใน
 ความดี มุ่งหน้าต่อการทำอธิมุกติของสรรพสัตว์ให้หมดจด มุ่งหน้าต่อการช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจาก
 อาวรณ์ธรรม มุ่งหน้าต่อการกำจัดความมืดคือความไม่รู้(อวิทยา)ของสรรพสัตว์ มุ่งหน้าต่อการทำกุศล
 ทั้งปวง เพื่อให้อาโลกเกิดขึ้นเพื่อการบรรลุสรวิชฌูตา||

ครั้งนั้น เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นอานุภาพอันน่าอัศจรรย์ของกำลังโพธิสัตว์วิโมกข์ที่แสดงการ
 สั่งสอนชาวโลกของราตรีเทวดาสมันตสัตตวตราโณชศรีนี้แล้ว เกิดความรื่นเริงหรรษา เกิดสาครมหา
 ปิติมีกำลังแรงกล้า หมอบกายลงทำความนอบน้อมแก่นางแล้วเงยหน้าขึ้นมองนาง| ครั้งนั้น ราตรี
 เทวดาสมันตสัตตวตราโณชศรีทำให้โพธิสัตว์รูป(กาย)ที่ถึงพร้อมด้วยลักษณะและความบริสุทธิ์ให้
 อันตรธานหายไป แล้วทำอานุภาพทั้งปวงให้กลับสู่รูปเดิมของตนแล้วยืนอยู่ ครั้งนั้นสุธนเศรษฐีบุตรลุก
 ขึ้นยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของนาง ได้กล่าวคาถาเหล่านั้นขึ้นในเวลานั้นว่า:

1. เมื่อเราได้เห็นกายอันประเสริฐ งดงามด้วยลักษณะ(มหาบุรุษ) สวมเครื่องประดับแก้วรัตนะ วิจิตรไปด้วยอนุพยัญชนะครบถ้วนทุกประการ (กาย)กว้างขวางงดงามดุจท้องฟ้าที่ประดับด้วยหมู่ดาว||
2. ดวงรัศมีประกายของท่าน(เปล่ง)รัศมีอันประเสริฐจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตราหาที่สุดไม่ได้ แผ่ขยายไปโดยรอบในทิศทั้งหมดเหมือนแสงรัศมีสีต่างๆ||
3. ช่างรัศมีขาลาจำนวนมากมายเท่ากับจิตของชาวโลกเกิดขึ้นจากปลายขนทุกเส้นของท่าน (ดุษ)ดอกบัวอันนารีนรมย์ใจ เมื่อท่านเปล่งรัศมีส่องสว่าง ย่อมทำให้ทุกซ์ที่มีอยู่ในโลกมหลายหายไปแล้ว||
4. ท่านเนรมิตเมฆาที่มีกลิ่นหอมและมีรัศมีสว่างรุ่งเรืองให้เป็นอติภาพเหมือนอติภาพของสัตว์โลกที่หมดจดงดงามแล้วตกเป็นฝนดอกไม้โปรยปรายไปทั่วทุกที่ และกระจายไปยังธรรมชาติที่มีพระชินเจ้าประทับอยู่||
5. รัศมีสว่างไสวของท่านมีความบริสุทธิ์หมดจด สง่างามเหมือนภูเขารัตนบรรพต (รัศมีของท่าน)ย่อมทำให้โลกทั้งปวงสว่างไสว ทำลายความมืดมนอนธการในโลก||
6. เมฆาแสงสว่างดุจดวงอาทิตย์ ยิ่งใหญ่ ไสบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นจากปากของท่าน มีมณฑลรัศมีสว่างไสวดุจแสงของดวงอาทิตย์ส่องสว่างไปสู่วิษยะ²⁴⁵อันกว้างขวางของพระไวโรจนพุทธเจ้า||
7. ท่านมีรัศมีส่องสว่าง(ที่ทำให้เกิดความเย็นกายเย็นใจ)ดุจแสดงของพระจันทร์และดวงดาว เกิดขึ้นจากดวงตาของท่านแผ่ไปในทิศทั้งสี่แล้วส่องโลกให้สว่างไสวทำลายความมืดในโลก||
8. กายมหาบุรุษ(ของท่าน)เนรมิตกาย(อื่น)ที่มีสรีระเหมือนสัตว์โลกแล้วไปสู่ทิศทั้งสี่ และเข้าสู่ธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ แล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายจำนวนมากไม่มีประมาณให้มีความแก้แล้วกล้าในการทำกุศล||

²⁴⁵ (ประกอบด้วยวิ บพหน้า ลี ธาตุ ในความหมายว่า แผ่ ขยาย) วิษยะ หมายถึง อาณาจักร หรือขอบเขตที่กำลัง หรืออำนาจ หรือ ใจแผ่ขยายออกไปได้ หรืออีกความหมายหนึ่งคือ อารมณ (อายตนะภายนอก)และอินทรี (อายตนะภายใน) ได้แก่ สัททารมณ ผัสสสารมณ รูปารมณ รสารมณ และคันธารมณ อารมณทั้งห้านี้บางครั้งอาจเรียกว่า คุณสมบัติของธาตุ เรียกว่า อากาศ ลม ไฟ น้ำ และ ดิน ดูเพิ่มใน Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 996.

9. ท่านปรากฏกายขึ้นในทิศทั้งสี่ เพื่อทำความปิติยินดีให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ เพื่อขจัดภัยทั้งปวง (ได้แก่) ภัยที่เกิดจากพระราชา ภัยที่เกิดขึ้นเพราะไฟ ภัยที่เกิดขึ้นเพราะโจร ภัยที่เกิดขึ้นเพราะน้ำ||
10. เพราะได้รับคำแนะนำ เราจึงมาหาท่านและได้เห็นคุณอันน่าอัศจรรย์ เห็นมณฑลรัศมีสว่างไสว และงดงามที่เกิดขึ้นจากอูรณโกศที่อยู่ระหว่างคิ้วทั้งสองของท่าน ||
11. อาโลกที่เกิดขึ้นแล้วส่องสว่างไปในทิศทั้งหลาย แล้วมาตกลงที่ศีรษะของข้าพเจ้า ได้ทำปาฏิหาริย์ทั้งหลายให้ปรากฏ ||
12. เมื่อรัศมีมณฑลตกลงที่ข้าพเจ้า ความสุขอันโอฬารยิ่งเกิดขึ้นทันที ข้าพเจ้าได้บรรลุสมาธิหลายร้อย ได้บรรลุธารณีและได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าจำนวนมาก นับประมาณไม่ได้ปรากฏเกิดขึ้น||
13. ข้าพเจ้าย่อมรู้ว่าได้ว่าผู้ใดมีประมาณเท่าใดในที่ที่ข้าพเจ้าก้าวเท้าเหยียบย่างไป ข้าพเจ้าย่อมเห็นเกษตรจำนวนมากเท่ากับผู้ใดในเกษตรที่อยู่ในละอองผู้เดียว||
14. เราเห็นสิ่งต่างๆเกิดขึ้นภายในผู้ใดเพียงละอองเดียว(เช่น) มีเกษตรที่มีความเศร้าหมองเพียงอย่างเดียวจำนวนหลายร้อย (เราย่อมเห็นลงไปอีกว่า) ในเกษตรเหล่านี้มีสรรพสัตว์ที่กำลังเสวยทุกข์ทรมานร้องไห้คร่ำครวญน่าเวทนา||
15. นอกจากนี้เราเห็นเกษตรที่มีทั้งความเศร้าหมองและความบริสุทธิ์ระคนกันอยู่ เป็นเกษตรที่มีความสุขน้อยแต่มีความทุกข์มาก เป็นที่ที่มีพระชินเจ้าที่เปี่ยมไปด้วยพระกรุณาประทับอยู่ พร้อมด้วยพุทธสาวก และมีพระปัจเจกพุทธเจ้า||
16. เกษตรที่หมดจดเพียงฝ่ายเดียวเป็นที่ที่มีแต่พระโพธิสัตว์จำนวนมากอยู่รวมกัน เป็นที่ที่สวยงาม เต็มไปด้วยผู้คนหญิงชายหน้าตาสวยงามน่ารัก น่าชื่นชม (เกษตรนั้น)เป็นที่ตั้งอยู่ของพุทธวงศ์||
17. สมุทรรแห่งเกษตรทั้งหลาย กว้างขวาง หมดจดที่อยู่ในผู้ใดเพียงละอองเดียว หรือหรืออยู่บนพื้นราบเรียบ พระพุทธรูปเจ้าไวโรจนะใช้เวลาหลายกัปทำให้หมดจดได้||
18. ในบรรดาเกษตรทั้งหลาย มีพระชินเจ้าที่เป็นใหญ่กว่าเหล่าเทพทั้งปวง ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ประทับนั่งอยู่ที่โพธิพฤกษ์ต้นไม้ตรัสรู้ ทรงหมุนธรรมจักรให้เป็นไปเพื่อแนะนำสั่งสอนชาวโลก||

19. ข้าพเจ้าเห็นท่านอยู่ในวิชัยอันยิ่งใหญ่ไพบูลย์ของพระพุทธเจ้าไวโรจนะ

กำลังบูชาพระชินเจ้าทุกพระองค์ด้วยการบูชาจำนวนหลายพันนยุต||

ครั้งนั้น เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรกล่าวคาถาเหล่านี้แล้ว จึงถามราตรีเทวดาสมันตสัตตวตฺราโณชศรีว่า “น่าอัศจรรย์จริงหนอ โพธิสัตว์วิโมกข์นี้มีความลุ่มลึกยิ่งนัก| ข้าแต่เทพธิดา วิโมกข์นี้ชื่ออะไร? ท่านได้บรรลุตั้งแต่กาลใด? และพระโพธิสัตว์ที่กำลังบำเพ็ญเพียรอยู่จะทำให้โพธิสัตว์วิโมกข์นี้บริสุทธ์ได้อย่างไร?” เทพธิดาตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร ฐานะนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่ง แม้มนุษย์หรือเทวดา พระสาวกหรือพระปัจเจกพุทธเจ้าก็ทำให้เกิดขึ้นได้ยาก| เพราะเหตุอะไร? เพราะเป็นโคจรของพระโพธิสัตว์ผู้มีความตั้งใจจะบำเพ็ญสมันตภัทรวชิรโพธิสัตว์จรรยา ผู้เกิดขึ้นด้วยมหากุณา ผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อช่วยเหลือชาวโลกทั้งปวง ผู้ได้ทำลายทางที่นำไปสู่อบายและทุกข์ ผู้ปฏิบัติเพื่อทำเกษตรน้อยใหญ่ให้หมดจด ผู้ปฏิบัติเพื่อสืบทอดตถาคตวงศ์ในสรรพเกษตร ผู้ปฏิบัติเพื่อสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ผู้ยังลงสู่สาครมหาปนิธาน เหตุทำให้เป็นอยู่(ในโลก)และเป็นเหตุแห่งการอบรมสรรพสัตว์ตลอดกาลเพื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา ผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้ญาณหมดจด ผู้ทำลายความมืดทั้งสิ้นด้วยโอภาสแห่งดวงปัญญา ผู้อยู่ด้วยสรรพตริยธัญยสาครชญาณอาโลก(ญาณอาโลกที่ทำให้เห็นแจ้งสรรพสิ่งในกาลทั้งสาม)|

ดูก่อนกุลบุตร ด้วยตถาคตอริชฐาน บัดนี้เรจักอธิบายแก่ท่าน ในกาลก่อน(เรื่องเคย)มีมาแล้ว โดยล่วงไปแห่งกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร ในกัปชื่อว่า วิโรชมณฑล ในโลกธาตุ ชื่อว่า ไวโรจนเทศศรี มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นจำนวนเท่ากับฝุ่นในเขาพระสุเมรุ | และทุกสรรพสิ่งที่มีในโลกธาตุ นั้นล้วนทำด้วยแก้วรัตนะทั้งสิ้น แม้วิมานและที่อยู่อาศัยก็ทำด้วยแก้ววชิระ | และโลกธาตุนี้ ตั้งอยู่ท่ามกลางมหาสาครที่เป็นแก้วมณีราช เป็นแก้วที่มีรัศมีสว่างไสวและมีความใสไม่มีมลทิน (โลกธาตุนี้) ทำด้วยแก้วมณีคันธราชทั้งหมด มีปริมณฑลเป็นทรงกลม เป็นโลกธาตุที่มีทั้งความเศร้าหมองและบริสุทธ์ปะปนกัน มีภูเขจักรวาลแก้วล้อมรอบ ประกอบด้วยทวีปสี่จำนวนแสนโกฏิยุต| ทวีปสี่บางแห่งเป็นที่อยู่ของผู้ประพตกรรมเศร้าหมองและผู้ประพตกรรมบริสุทธ์ บางแห่งเป็นที่อยู่ของสัตว์ที่ทำความดีและกรรมเศร้าหมอง บางแห่งเป็นที่อยู่ของผู้ทำกุศลเป็นส่วนมากและมีผู้ทำความชั่วอยู่น้อย บางแห่งมีเพียงพระโพธิสัตว์ที่มีแต่ความบริสุทธ์อาศัยอยู่นั้น||

และโดยกาลล่วงไปของโลกธาตุไวโรจนศรีนั้นที่ขอบภูเขจักรวาลมีทวีปสี่แห่งหนึ่งชื่อว่า รัตนกุสมุประทีปราชะ (ดอกบัวแก้วอันเป็นดุจประทีปจงชย) เป็นที่อยู่ของผู้ทำกรรมหมดจดและทำความเศร้าหมองปะปนกัน (มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในทวีปสี่แห่งนี้)บริโภคข้าวสาลีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (ผู้คน)ไม่ต้องไถหว่าน อาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและเครื่องบริโภคล้วนเกิดขึ้นจากผลกรรม(ดี)ที่ทำไว้ในอดีต มีต้นกล้วยพฤษภเกิดขึ้นทุกแห่ง มีคันธพฤกษาชนิดต่างๆ เช่น ไม้ที่มีกลิ่นหอมที่ดอก ไม้ที่มีกลิ่น

หอมที่ผล(เป็นต้น) และออกดอกผลส่งกลิ่นหอมตลอดทั้งปี มีมาลัยพฤกษานิตต่างๆ ที่ผลิดอกออกผลตลอดปีและร่วงหล่นลงบนพื้นดินดูราวกับสายฝนมาลัย มีไม้ดอกที่มีดอกสีสังดงาม ร่วงหล่นตกลงที่พื้นเหมือนสายฝนดอกไม้สีสดและมีกลิ่นหอมจำนวนมาก ต้นไม้จุนพฤกษา เป็นไม้ที่มีคุณสมบัติและลักษณะแตกต่างหลากหลายออกผลตลอดทั้งปีและร่วงหล่นเป็นสายฝนพวงรัตนราชมีกลิ่นหอม ต้นไม้รัตนพฤกษ์หลากหลายชนิดดอกผลเป็นแก้วมณีดวงใหญ่เปล่งประกายแสงสีต่างๆ ต้นไม้ทิพยวาทยพฤกษ์เมื่อมีลมพัดใบทำให้เกิดเสียงดนตรีบรรเลงไพเราะได้ยินไปถึงชั้นฟ้า ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เปล่งรัศมีแห่งความสุขตลอดคืนตลอดวัน ภาคพื้นของทวีปสว่างไสวอยู่ตลอดเวลา(ไม่ปรากฏกลางวันและกลางคืน) ด้วยแสงของดวงแก้วมณี||

ได้ยินว่า ในทวีปสี่มีราชธานีจำนวนหนึ่งล้านโกฏิินยุต| ในแต่ละราชธานีมีแม่น้ำหนึ่งพันสาย| แม่น้ำทุกสายเหล่านั้นเต็มไปด้วยดอกบัวสวรรค์ มีเสียงดุริยางค์และสังคีตสวรรค์ที่ไพเราะเสนาะโสตสองฝั่งของแม่น้ำนั้นมีต้นไม้รัตนะเรียงเป็นแนว ต้นไม้นั้นมีรัตนะหลากหลายชนิด ผู้คนที่เดินทางสัญจรไปมาด้วยเรือในแม่น้ำย่อมได้รับความรื่นรมย์ตามที่ตนปรารถนา| ระหว่างแม่น้ำแต่ละสายมีนครตั้งอยู่หนึ่งล้านโกฏิินยุต| ในนครแต่ละแห่งมีหมู่บ้านหนึ่งล้านโกฏิินยุตล้อมรอบ| ตามบ้าน นคร นิคมทุกแห่งมีอุทยาน อาคารและวิมานที่อยู่อาศัยจำนวนมากหลายแสนโกฏิินยุต| และในทวีปสี่นี้มีราชธานีที่เป็นเมืองศูนย์กลางชื่อว่า รัตนกุสมุประทีป ตั้งอยู่ศูนย์กลางของชมพูทวีป เป็นนครที่มีความรุ่งเรือง กว้างขวาง สงบร่มเย็น และอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวและน้ำ มีเหล่าเทวดาและมนุษย์อาศัยอยู่เนืองแน่น เป็นที่อยู่ของมนุษย์ที่สมาทานกุศลกรรมบถ 10 เท่านั้น| ราชธานีนั้นมีพระราชพาพระนามว่า ไวโรจนรัตนปัทมครรภศรีจุฑะ เป็นพระราชจักรพรรดิผู้ปกครองทวีปสี่ พระองค์ประสูติในครรภ์ดอกบัว มีพระวรกายประดับด้วยลักษณะมหาบุรุษ และอนุพยัญชนะครบถ้วนทุกประการ เป็นผู้มธธรรม ปกครองด้วยธรรม มีรัตนะ 7 ประการ| และพระองค์มีพระราชโอรส 1000 พระองค์ พระโอรสแต่ละพระองค์ล้วนเป็นนักรบที่กล้าหาญ มีรูปร่างมิ่ง สามารถย้ายยกกองทัพเมืองอื่นให้พ่ายแพ้ เมืองคพายพบริบูรณ์งดงามด้วยอลังการทุกอย่าง| พระองค์มีเหล่าสตรีหนึ่งล้านโกฏิินยุต แต่ละนางเกิดขึ้นด้วยกุศลมูลของพระเจ้าจักรพรรดิ สตรีแต่ละนางมีกิริยาสงบเสงี่ยมเรียบร้อย ประดับกายด้วยรัตนะ มีกัลยาณจิต งดงามปานเทพกัณยา ผิวกายผุดผ่องเหมือนผิวทองชมพูท มีกลิ่นหอมสวรรค์ฟุ้งกระจายออกจากรูขุมขนที่อยู่บนร่างกายของพวกนาง มีรัศมีสว่างไสว มีกลิ่นหอมเหมือนดอกไม้สวรรค์ฟุ้งกระจายออกจากสิริระของพวกนาง| และพระองค์มีเหล่าอำมาตย์ที่ปรึกษาจำนวนสิบโกฏิอยู่เบื้องหน้า||

พระราชพาไวโรจนรัตนปัทมครรภศรีจุฑะ มีพระเทวีพระนามว่า สัมปยุตตรีวัคตระ(ผู้มีพักตร์งดงาม) เป็นสตรีรัตนะ มีสิริโฉมงามยิ่ง มีผิวพรรณเปล่งปลั่งยิ่งนัก| พระเกศาดำขลับ ดวงเนตรดำ

สนิท มีผิวเปล่งปลั่งเหมือนทอง มีเสียงดุจเสียงพรหม มีรัศมีเปล่งประกายออกจากศีรษะตลอดเวลา มีรัศมีกลิ่นหอมเหมือนดอกไม้สวรรค์ มีรัศมีประกายระยิบระยับของดวงดาวนับพันแผ่กระจายรอบกาย | พระเทวีสัมปยุตศรีวัคตระ นั้นมีพระธิดาชื่อ ปัทมภัทรภริรามเนตรศรี(ผู้มีสิริยังความยินดีให้เกิดแก่ผู้พบเห็นเหมือนดอกดอกบัว) นางมีทรวดทรงสมส่วน รูปร่างงาม น่าเลื่อมใส น่ารัก (ความงามของ)นางเป็นที่ปรากฏไปทั่วทั้งโลกสาม | คู่ก่อนกฤษณะ ตามธรรมดาบุคคลทั้งหลายย่อมไม่เบื่อหน่ายในการได้เห็นพระราชจักรพรรดิฉันใด ยกเว้นผู้ปรารถนาปรัชญาบุคคลเหล่านั้นไม่เบื่อที่จะได้เห็นพระราชธิดา ปัทมภัทรภริรามเนตรศรีฉันนั้น | สมัยนั้นมนุษย์ทั้งหลายมีอายุชยยืนยาวไม่มีประมาณและไม่ตายก่อนหมดอายุชย | แม้มนุษย์ในยุคนี้มีอายุยืนยาวเหมือนกันแต่มีฐานะแตกต่างกัน คือ มีรูปร่างแตกต่างกัน รูปพรรณสัณฐานต่างกัน ภาษาพูดต่างกัน มีโคตรและนามต่างกัน อายุชยต่างกัน ขนาดของรูปร่างต่างกัน มีความอูตสาหะและกำลังต่างกัน มีความยินดีชอบใจต่างกัน มีอธิมุติต่างกัน | ภายในราชธานีรัตนกุสุมประทีปนั้น เนื่องจากฐานะที่แตกต่างกันปรากฏให้เห็น บรรดาบุคคลที่มีผิวพรรณเปล่งปลั่งงดงาม มีจิตใจสูงส่ง มีร่างกายสมส่วน มีทรวดทรงงาม เป็นที่น่าชอบใจมักจะกล่าววาจาอย่างนี้ “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีผิวพรรณงดงามกว่าท่าน” | ส่วนผู้มีรูปร่างสมส่วนดีก็จะดูหมิ่นผู้มีรูปร่างไม่ดี เป็นต้น เพราะการดูถูกกันและกันอย่างนี้จึงเป็นเหตุทำให้พวกเขาเสื่อมจากอายุ วรรณะ พล และ สุข ||

ได้ยินว่า ทางด้านทิศเหนือของราชธานีรัตนกุสุมประทีปนั้น มีต้นโพธิ์ชื่อว่า สมันดาวภาสนธรรมเมฆนิโรชชวชะ(ธงชัยแห่งเสียงโฆชะคือการประกาศธรรมที่ทำให้ความสว่างไสวทั่วทิศทั้งสี่) มีรูปทรงเป็นปริมณฑล รากแก้วของต้นโพธิ์ฤกษ์นี้เป็นแก้ววิฆรมณีราชชนิดดีที่สุดในที่แสดงวายุหะแห่งโพธิมณฑลของพระตถาคตทุกพระองค์ทุกขณะ ลำต้นสูงใหญ่ประดับด้วยแก้วมณีล้วน มีกิ่งก้านสาขาสมาบูรณ์ มีใบดกหนา ดอกและผลทั้งสี่เป็นแก้วรัตนะ มีรูปทรงมีสัณฐานเป็นทรงกลมคือ กิ่งของต้นโพธิ์ที่แผ่ขยายออกไปในแต่ละด้านมีความยาวเท่ากันเป็นปริมณฑลโดยรอบ ||

ด้านหน้าของโพธิมณฑลนั้นมีสระน้ำที่มีกลิ่นหอมชื่อว่า รัตนโกสุมิชชธรรมนิโรชิตเมฆโฆชะ (เสียงกึกก้อง ประกาศธรรมเหมือนสายฟ้าที่เรียงร้อยด้วยดอกบัวรัตนะ) บริเวณโดยรอบของสระน้ำแห่งนี้มีต้นไม้ที่เป็นแก้วรัตนะจำนวนหนึ่งล้านโกฏิณยุค | ต้นไม้แก้วรัตนะแต่ละต้นนั้นมีสัณฐานเหมือนต้นโพธิ์ | และมีสระมหาคันโธทกอีกแห่งหนึ่งที่เป็นแก้วมณีล้วน ประดับด้วยสร้อยแก้วรัตนะล้วน ที่พักอาศัยทำด้วยแก้วรัตนะที่มีความใสไม่มีมลทิน เครื่องตกแต่งทุกชนิดทำด้วยแก้วใส | โพธิมณฑลทั้งหมดนั้นมีภูเขาคาขนาดใหญ่ทำด้วยแก้วมณีและบริเวณโดยรอบมปลุกดอกบัวไว้จำนวนมากนับประมาณ

ไม่ได้| บริเวณกลางสระน้ำแห่งนี้มีดอกบัวมหาราช ชื่อว่า สรรพตริยธูตภาคตวิชัยปตรัสถวิชิชาวาติ
เมฆวูหะ ปรากฏเกิดขึ้น||

ภายในห้องดอกบัวมหาราชปีมานั้น มีพระตภาคตพระนามว่า สมันตชฎานารจิศรีคุณเกตุชวะ
(ญาณสว่างไสวโดยรอบเป็นดุจสะพานเชื่อมของสิริและคุณ)ปรากฏอยู่ในภพนั้นพระตภาคตมาอุบัติ
ขึ้นเป็นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุและพระองค์เป็นพระพุทธรูปเจ้าพระองค์แรกที่ตรัสรู้อภิ
สัมมาสัมโพธิ | พระองค์จะแสดงธรรมอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายเป็นเวลาหลายพันปี และปาฏิหาริย์ที่
เกิดขึ้นจากกำลังของรัศมีโอภาสจะปรากฏให้เห็นเป็นเวลาหนึ่งหมื่นปี| และมีรัศมีชื่อว่า สรรพสัตต
วิรัชประทีปเกิดขึ้นจากดอกบัวมหาราชนั้น เมื่อแผ่กระจายไปถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายย่อม
ทำให้พวกเขาว่า “อีกหนึ่งหมื่นปีจะมีพระตภาคตมาอุบัติขึ้น” หรือ “ในอีก 9 พันปีข้างหน้าจักมีพระ
ตภาคตเสด็จอุบัติขึ้น”|

(ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นจากรัศมีโอภาสชื่อ วิโรชติศรีครณะ เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์นั้นเมื่อแผ่
กระจายไปสัมผัสถูกต้องสรรพสัตว์ทั้งหลายจะทำให้สรรพสัตว์นั้นสามารถมองเห็นรูปที่มีความละเอียด
ประณีตทั้งหมดได้ เช่น เห็นเหตุในอนาคตอย่างนี้ “พระตภาคตเจ้าพระองค์นั้นจักเสด็จอุบัติขึ้นในอีก
8 พันปีข้างหน้า” | รัศมีโอภาสชื่อสรรพสัตตวกรรมวิบากนิโรชชะที่เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์นั้นเมื่อ
ถูกต้องสัมผัสสัตว์ทั้งหลายจะทำให้พวกเขาหยั่งลงสู่สมุทรแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไว้แล้ว และเข้าถึง
ญาณที่เกิดจากการสมาธิแล้วพิจารณากรรม เช่น เห็นเหตุในอนาคตอย่างนี้ว่า “พระตภาคตเจ้า
พระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในอีก 7 พันปีข้างหน้า” | รัศมีโอภาสชื่อสรรพกุศลมูลสมภวนิโรชชะเกิดขึ้น
จากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาเป็นผู้มีอินทรีย์สมบูรณ์ไม่พิก
พิการอย่างนี้ว่า “พระตภาคตพระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในอีก 6 พันปีข้างหน้า” | รัศมีโอภาสชื่ออิน
ทรวิชัยนิรทรรสนิโรชชะเกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขา
เป็นผู้มีจิตใจและอาศัยสูงส่งขึ้นอย่างนี้ว่า “พระตภาคตพระองค์นั้นจักมาอุบัติในอีก 5 พันปี
ข้างหน้า”| รัศมีโอภาสชื่อสรรพพุทธเกษตรปริศุทธินิครชิตประติภาสวิชญาณะ เกิดขึ้นจากมหาโพ
ธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาเห็นความหมดจดของพุทธเกษตรพร้อมด้วย
อาการทั้งหมดอย่างนี้ว่า “พระตภาคตพระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในอีก 4 พันปีข้างหน้า”| รัศมีโอภาส ชื่อ
สรรพตภาคตวิชยาสัมภะประทีป เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำ
ให้พวกเขาหยั่งลงสู่ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าในเวลาที่ทุกเวลาอย่างนี้ว่า “พระตภาคตพระองค์นั้น
จักอุบัติขึ้นในอีก 3 พันปีข้างหน้า”| รัศมีโอภาสชื่อสรรพชกาทาภิมุขประทีป เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์
เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาเห็นอริมุกติที่อยู่เฉพาะหน้าพระตภาคตอย่างนี้ว่า

“พระตถาคตพระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในอีก 2 พันปีข้างหน้า” | รัศมีโอภาสชื่อตริยธูณามวิขุตตะประทีป และชื่อตถาคตบุพโยคนิรโฆชะ เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาเห็นจิตขณะในการบำเพ็ญสมุทรรูปโยคะของพระตถาคตพระองค์นั้น อย่างนี้ว่า “พระตถาคตพระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในอีกพันปีข้างหน้า” | รัศมีโอภาสชื่อ วิติมิธูณตถาคตประทีป เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาได้สมันตจักขุที่มีกำลังทำให้มองเห็นสรรพสัตว์ในพุทธเกษตรด้วยตถาคตปาฏิหาริย์อย่างนี้ว่า “พระตถาคตพระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในอีก 100 ปีข้างหน้า” | รัศมีโอภาสชื่อสรรพคัทพุทธทรรศนวิปากกุศลมูลสัมภวะ(การสร้างกุศลมูลที่เหตุให้เห็นพุทธะของชาวโลก) เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาได้รู้การอุบัติเกิดขึ้นของพระตถาคตอย่างนี้ว่า “พระตถาคตพระองค์นั้นจักอุบัติขึ้นในเจ็ดวัน” | รัศมีโอภาสชื่อสรรพสัตว์ประหารชปริติปราโมทยสมุทัยนิรโฆชะ(เสียงที่ทำให้สรรพสัตว์มีความหรรษา รื่นเริง เบิกบาน) เกิดขึ้นจากมหาโพธิพฤกษ์ เมื่อถูกต้องสัมผัสกับสัตว์ทั้งหลายทำให้พวกเขาเกิดมหาปีติมีกำลังเพราะได้เห็นพระพุทธเจ้า

ดูก่อนกุลบุตร เมื่ออบรมสัตว์ทั้งหลายให้มีความแก่กล้าในการบำเพ็ญกุศลด้วยรัศมีนับประมาณ ไม่ได้ตลอดเวลาหนึ่งหมื่นปี ดังที่กล่าวมาแล้วนี้(จากนั้น) ในวันที่เจ็ดโลกธาตุทั้งหมดนั้นก็มีการสั่นสะเทือน จากนั้นโลกธาตุได้กลายเป็นโลกธาตุที่มีเพียงความหมดจดเท่านั้น แม้พุทธเกษตรของพระตถาคตทุกพระองค์ในทิศทั้งสี่ก็มีความหมดจดเกิดขึ้นในทำนองเดียวกันนั้น | และในแต่ละขณะจิตย่อมมีพุทธเกษตรของพระตถาคตพระองค์นั้นปรากฏขึ้นในที่นั้นพร้อมด้วยวายุหะทุกอย่าง | และในสัปดาห์ที่ห้า สัตว์ทั้งหลายในโลกธาตุนั้นเป็นผู้มีความแก่กล้าเพราะได้เห็นพระพุทธเจ้า พวกเขาจึงพากันมุ่งหน้าไปยังโพธิมณฑลนั้น||

และในโลกธาตุนั้น ความยิ่งใหญ่ของตถาคตวิชัยทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากภูเขาจักรวาล ภูเขาสุเมรุ และภูเขาทุกแห่ง แม่น้ำทุกสาย สาครทั้งหมด ต้นไม้ทุกต้น พื้นปฐพีทุกแห่ง จากนครทุกแห่ง จากกำแพงทั้งหมด จากภพทั้งหมด จากวิมานทั้งหมด จากเสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องบริโภคน้ำดื่มทั้งหมด จากวาทยพฤกษ์ทุกต้น จากดุริยางค์สังคีตทั้งหมด จากวายุหะที่เป็นทิพย์ทั้งหมด จากวัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์ทุกอย่าง ทำให้เกิดเมฆารูปหอมขึ้น เมฆาแห่งประกายแสงของรัตนะทุกชนิด แสงสว่างแห่งรูปหอมทั้งหมด เมฆาแห่งแก้วคันธมณี เมฆาแห่งเสื้อผ้าอาภรณ์แก้ว เมฆาแห่งกอดอกไม้รัตนแก้วที่มีขนาดเท่าภูเขาพระสุเมรุ เมฆาแห่งจุมพฏทั้งหมด เมฆารัศมีของพระตถาคตทุกพระองค์ให้สว่างขึ้น ทำเมฆาแห่งดวงรัศมีของพระตถาคตทุกพระองค์ เมฆาแห่งวาทยและดุริยางค์ให้มีเสียงดังขึ้น ทำเมฆาเสียงโฆชะประกาศปณิธานของพระตถาคตทุกพระองค์ ทำเมฆาสมุทรรแห่งตถาคตโฆชะของพระตถาคตเจ้า

ทุกพระองค์ให้ตั้งขึ้น แสดงเมฆาแห่งนิมิตของพระตถาคตที่วิจิตรด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุ
พยัญชนะครบถ้วนทุกประการ แสดงบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า หลังจากนั้นดอกบัวมหา
รัตนราชที่เป็นบริวารจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบได้แบ่งบาน

ที่ต้นโพธิ์นั้นมีดอกบัวใหญ่ ชื่อว่า มหารัตนราชสรรพตริยชวตถาคตวิชัยปัตรสันธิโชติตรัสมี
เมฆวายุเกิดขึ้น | และฝักของดอกบัวมีพื้นที่ว่างที่มีอาสนะสิ่งทำด้วยแก้วมณีจำนวนมากเท่ากับฝุ่น
ในสิบพุทธเกษตร | และที่อาสนะสิ่งแก้วมณีรัตนทะเล่านั้นมีพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน
พุทธเกษตรหนึ่งล้านแห่งกำลังนั่งขัดสมาธิอยู่ ||

เมื่อพระตถาคตพระนามว่า สมันตชฎานรัตนารจิศรีคุณเกตุราชา ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิ
พระตถาคตที่อยู่ในโลกธาตุทั้งหมดในทิศทั้งสิบก็ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิแล้วหมุนธรรมจักรมุ่งหน้าสู่
สรรพสัตว์ทั้งหลายตามอาศยะของพวกเขา | เพราะเหตุนั้น สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ในโลกธาตุ
นั้นเป็นผู้พ้นจากทุกติและวินิบาตทั้งปวง | สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณได้ไปเกิดในสวรรค์ | สัตว์ทั้งหลาย
นับประมาณไม่ได้เข้าสู่สวากภูมิ | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ เป็นผู้แก่กล้าในปัจเจกพุทธภูมิ | สัตว์
ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ เป็นผู้แก่กล้าในโพธิ์ที่เกิดขึ้นเพราะกำลังของรัศมีประกายที่มีความสว่างไสว
ยิ่ง | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ เป็นผู้แก่กล้าในโพธิ์บริสุทธ์ิหมดจดและมีวิริยะเป็นธงชัย | สัตว์
ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ ดำรงอยู่ในโพธิ์ที่เกิดจากการมีธรรมสภาวะบริสุทธ์ิหมดจด | สัตว์ทั้งหลาย
นับประมาณไม่ได้ มีความแก่กล้าในโพธิ์ที่เกิดขึ้นจากอินทรีย์บริสุทธ์ิหมดจด | สัตว์ทั้งหลายนับ
ประมาณไม่ได้ มีความแก่กล้าในโพธิ์ที่เกิดขึ้นจากพลสมตจรรยา | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้
ตั้งอยู่ในโพธิ์ที่เกิดขึ้นด้วยการทำวิชัยให้เกิดขึ้นเฉพาะหน้าของธรรมนคร | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณ
ไม่ได้ ตั้งอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับโพธิ์ที่เกิดจากการบำเพ็ญจรรยา | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้
ตั้งอยู่ในโพธิ์ที่เกิดจากการมีสมาธิตั้งมั่น | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ตั้งมั่นอยู่ในโพธิ์ที่เกิดจากการ
ทำให้วิชัย²⁴⁶ แห่งวัตถุเป็นที่ตั้งแห่งอารมณ์ทั้งปวงบริสุทธ์ิหมดจด | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ มี
ความปรารถนาโพธิ์สัตว์โพธิ์เกิดขึ้น | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ ผู้ตั้งอยู่บนหนทางแห่งความเป็น
พระโพธิ์สัตว์ | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ ผู้ตั้งอยู่ในหนทางสร้างปารมิตาอันหมดจด | สัตว์
ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ผู้ตั้งอยู่ในโพธิ์สัตว์ภูมิ | เมื่อพระตถาคตพระองค์นั้นหมุนธรรมจักรให้เป็นไป
ด้วยกำลังแห่งพุทธปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์ทำให้สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้เข้าถึง(โพธิ์สัตว์)ภูมิที่
หนึ่ง ภูมิที่สอง ภูมิที่สาม ภูมิที่สี่ ภูมิที่ห้า ภูมิที่หก ภูมิที่เจ็ด ภูมิที่แปด ภูมิที่เก้า และภูมิที่สิบในทุก
ขณะจิต | สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้เข้าถึงโพธิ์สัตว์จรรยา มีปณิธานเป็นเบื้องต้น | สัตว์ทั้งหลาย

²⁴⁶ อารมณ โคจร "พจนานุกรม มจร-ไทย ", หน้า 664.

นับประมาณไม่ได้บำเพ็ญสมันต์ภัทรปนิธานอันหมดจด | เมื่อพระตถาคตพระองค์นั้นหมุนธรรมจักรให้ เป็นไปด้วยกำลังของพุทธปาฏิหาริย์อันเป็นอนิจนโดยยอนางนี้ การอบรมสั่งสอนสัตว์ธาตุนั้นหาเบื่องตัน เบื่องปลายและท่ามกลางไม่ได้ยอมเป็นไปถึงที่สุดทุกขณะจิต | สรรพสัตว์ในโลกธาตุนั้นสามารถเข้าใจ ธรรมเทศนาได้เพราะพระตถาคตทรงสอนด้วยอุปายะอันชาญฉลาดและด้วยการนิมิตอัถภาพกาย||

สำหรับสัตว์ที่ประมาทและเมาในรูปพรรณ ในวิชัย และในเครื่องบริโภค ผู้ถูกกันและกัน ใน ราชธานีรัตนโกสุมประทีปนั้น พระโพธิสัตว์สมันต์ภัทรจะเข้าไปภายในราชธานีนั้นด้วยเพศของผู้มี วรรณะและรูปร่างอันงดงาม | จากนั้นทำให้ราชธานีทั้งสิ้นสว่างไสวด้วยรัศมีประกายที่มีความสว่างหา ประมาณไม่ได้ | รัศมีนั้นทำให้ความสว่างของรัศมีอื่นอันแสงลง เช่น รัศมีของราชธานี รัศมีกายของ พระราชาจักรพรรดิไวโรจนรัตนปัทมครรภศรีจุฑะ รัศมีของสตรียุติธนะ รัศมีของตันรัตนพฤษ์ รัศมี ของแก้วมณี รัศมีของดวงจันทร์ รัศมีของดวงอาทิตย์ ดาวเคราะห์ ดาวนักษัตร ดาวฤกษ์ รัศมีของ ชมพูทวีป | แท้จริงเมื่อดวงอาทิตย์ไพล่ขึ้นเหนือขอบฟ้ายอมขับไล่ความมืดให้มลายหายไป ส่วนดวง จันทร์ ดาวเคราะห์ ดาวนักษัตร ดาวฤกษ์ยอมไม่ปรากฏอันใด แสงสว่างทุกประเภทที่มีในชมพูทวีปนั้น ย่อมถูกแสงสว่างของพระโพธิสัตว์สมันต์ภัทรกลับทำให้ยับแสงลงฉนั้น เหมือนถ่านที่มีสีดำเมื่อวางอยู่ ใกล้กับแท่งทองชมพูยอมไม่่งดงาม ไม่ผุดผ่อง ไม่เปล่งประกาย ไม่รุ่งเรืองอันใด รูปกายของสัตว์ ทั้งหลายที่อยู่เบื้องหน้าพระโพธิสัตว์สมันต์ภัทรยอมไม่่งดงาม ไม่ผ่องใส ไม่หมดจด ไม่รุ่งเรืองฉนั้น ||

มนุษย์ทั้งหลายต่างมีความคิดอย่างนี้ว่า “บุรุษผู้นี้เป็นเทวดาหรือเป็นพรหมกันหนอ? พวกเขา เมื่อยืนอยู่ต่อหน้าบุคคลผู้นี้หาความสว่างไม่ได้เลย หาสิริไม่ได้เลย (กลายเป็นผู้)ไม่มีรัศมี ไม่รุ่งเรือง เลย แม้กายของพวกเขา หรือรัศมีก็ดี ความงาม วรรณะ และเดชของพวกเขาก็ไม่อาจเทียบ(กาย) นิมิตของคนผู้นี้ได้เลย” ||

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์สมันต์ภัทรได้ยืนอยู่บนท้องฟ้าเบื้องบนปราสาทของพระราชาจักรพรรดิไวโรจนรัตนปัทมครรภศรีจุฑะ ที่อยู่กลางราชธานีรัตนโกสุมประทีปนั้นแล้วกราบทูลพระราชาจักรพรรดิ ว่า “ดูก่อน มหาบพิตร ขอพระองค์ทรงโปรดทราบพระเจ้าข้า พระตถาคตผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธ เจ้าได้อุบัติขึ้นในโลกแล้ว | บัดนี้พระองค์ประทับอยู่ที่โพธิมณฑลชื่อว่า สมันตธรรมวาทาสธรรมเมฆนิ โฆษระวะ ในแวงแคว้นของพระองค์นี้” ||

ครั้งนั้นพระราชบิดาพระนามว่า สมันตญาณารจิปัทมภัทรภิรามเนตรศรีจันทรฯ เห็นรูปกาย ของพระโพธิสัตว์สมันต์ภัทร เห็นรัศมี ปาฏิหาริย์และอาภรณ์ และได้ยินเสียงแจ้งข่าวการอุบัติขึ้นของ พระตถาคตนั้นแล้ว มีมหาปีติและปราโมทย์เกิดขึ้นแรงกล้า มีดำริเกิดขึ้นในเวลานั้นว่า “(ด้วย)กุศลมูล ที่เราได้สั่งสมมาดีแล้ว ขอให้เราได้กายที่งดงามเช่นนี้ ได้อลังการเช่นนี้ ได้ลักษณะเช่นนี้ ได้อิริยาบถ

อย่างนี้ มีฤทธิ์อย่างนี้ด้วยเถิด| เมื่อใดที่พระตถาคตพระองค์นั้นทรงกระทำโอภาสให้เกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลายในเวลาค่าคืนอันมีคัมภีร์และประกาศการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า เมื่อนั้นแม้เราพึงกำจัดความมืดคือความไม่รู้ของสัตว์ทั้งหลายแล้วทำมหาญาณอาโลกให้เกิดขึ้นในทุกที่ที่เราจะพึงอุบัติ ขอให้เราอย่าได้พลัดพรากจากกัลยาณมิตรผู้เป็นเช่นกับพระสมันตภัทรผู้นี้”||

ดูก่อนกุลบุตร ในสมัยนั้น พระราชาจักรพรรดิไวโรจนรัตนปีทมครรภศรีจุฑะเสด็จลงจากปราสาทแล้วเหาะขึ้นไปในอากาศเบื้องบนพร้อมด้วยเสนา 4 เหล่า รัตนะทั้ง 7 พร้อมด้วยเหล่านางสนมบริวาร พระโอรส อำมาตย์และประชาชนด้วยราชฤทธิ์ใหญ่ ด้วยมหาราชาภาพ ทำให้ชมพูทวีปทั้งสิ้น ตลอดจนโลกธาตุในทวีปสี่ส่วนไสวด้วยมหาโอภาส แล้วสะท้อนภาพให้ปรากฏขึ้นที่ภูเขาแก้วรัตนะล้วนเพื่อแสดงแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายได้มองเห็นพระพุทธเจ้า พระองค์ประทับยืนอยู่เบื้องหน้าของสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกธาตุในทวีปสี่ส่วนนั้น พระองค์ตรัสสรรเสริญการเห็นพระพุทธเจ้านั้นด้วยคาถานี้ว่า:

20. พระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก ทรงเป็นผู้ปกป้องสัตว์ทั้งปวง พวกท่านทุกคนจงลุกขึ้นเถิดแล้วไปเข้าเฝ้าพระโลกนาถผู้ชี้แนะสั่งสอนชาวโลก||
21. การอุบัติขึ้นของพระตถาคตพุทธเจ้าทั้งหลายจะมีขึ้นได้ต่อเมื่อกาลผ่านไปเนิ่นนานหลายโกฏิกัป (เมื่ออุบัติแล้ว)พระองค์ทรงประกาศธรรมเพื่อเกื้อกูลประโยชน์แก่สัตว์โลกทั้งปวง||
22. เพราะเห็นชาวโลกกำลังวิบัติตกอยู่ในความมืดคืออวิชชา มีความทุกข์บีบคั้นเวียนว่ายอยู่ในสังสารจึงเกิดมหากรุณาขึ้น||
23. พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรเป็นเวลาหลายอสงไขยโกฏิกัปเพื่อตรัสรู้โพธิเพื่อดับทุกข์ของสัตว์ทั้งหลายพระองค์ได้อบรมสั่งสอนให้พวกเขาเป็นผู้แก้แล้วกล้าในการทำกุศล ||
24. พระองค์ตัดอวัยวะมีมือและเท้า หู จมูก และศีรษะให้ท่านตลอดกับยาวนานหาที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายไม่ได้เพื่อการบรรลุพุทธโพธิ||
25. พระพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลก ทรงเป็นบุคคลที่หาได้ยากอย่างยิ่งในโลก แม้จะใช้เวลายาวนานหลายโกฏิกัป (ดังนั้น) การได้ฟังธรรม หรือการได้เห็นพระองค์ หรือการได้เข้าไปอยู่ใกล้จักไม่เป็นโมฆะเลย||
26. บัดนี้พระองค์ผู้เป็นครูที่ประเสริฐสุดได้อุบัติขึ้นแล้ว ขณะนี้ประทับอยู่ที่โพธิอาสนะ พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้โพธิอันยอดเยี่ยมแล้ว ทรงกำจัดมารและเหล่าเสนามาร||

27. พวกท่านทั้งหลายจงมาดูพุทธรูปที่รุ่งเรืองสว่างไสวด้วยรัศมีรังสีต่างๆ เป็นรัศมีที่นำมาซึ่งความเบิกบานใจแก่ชาวโลก||
28. รัศมีเมฆานับอสงไขยที่ชานออกจากกรูมขนของพระพุทธรูปองค์ย่อมทำ ความปีตินับประมาณไม่ได้ให้เกิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ทำความสว่าง ไสวและทำให้ได้ปีติสุขหาสิ่งเปรียบไม่ได้||
29. พวกท่านทั้งหลายจงบูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นครูผู้ประเสริฐด้วยใจไม่ตั้งมั่น อยู่ภายในตัว จงมีกำลังใจกล้าหาญยิ่งใหญ่แล้วเข้าไปหาพระพุทธเจ้า พระองค์นั้นเถิด||

ครั้งนั้น เมื่อพระราชโอรสรัตนปัทมครุฑศรีจุฑะได้ชักชวนให้ชาวประชาทุกคนที่อาศัยอยู่ใน แวนแคว้นของพระองค์ด้วยคาถาเหล่านี้แล้ว ทรงทำฝนให้ตกลงที่โพธิมณฑลชื่อสมันตวาตภัสสรธรรมเมฆ นิโรชชวชะด้วยเมฆาของเครื่องบูชาจำนวนหลายแสน และด้วยเมฆา(เครื่องบูชา)ที่เกิดขึ้นเพราะ อานุภาพของกุศลมูลของพระราชจักรพรรดิ จากนั้นจึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าสมันตชญาณ รัตนารจิตศรีคุณเกตุราช (เวลานั้น) ท้องฟ้าเต็มไปด้วยเมฆาแห่งฉัตรแก้ว เพดานกันด้วยดอกไม้ ประดับ ผ่าให้วิจิตรงดงาม ติดชายกระดิ่งแก้ว อบกลิ่นให้หอมด้วยธูปหอมประเภทต่างๆ กลิ่นของธูปนั้นหอม ฟุ้งกระจายจรดชั้นฟ้า มีอาสนะแก้วคลุมด้วยผ้าทอด้วยแก้ว บนท้องฟ้าประดับธงชัยทำด้วยรัตนะ วิมานที่อยู่อาศัยทั้งมวล(ปรากฏ)ในอากาศ ทำเมฆาดอกไม้ทุกประเภทให้เป็นฝนเกิดขึ้นเต็มท้องฟ้า| ทำฝนเมฆาเครื่องบูชาทุกประเภทในอากาศให้ตกเป็นฝน เมื่อเข้าไปเฝ้าพระตถาคตแล้ว จึงน้อมถวาย บังคมที่พระบาทของพระผู้มีพระภาคสมันตญาณรัตนารจิตศรีคุณเกตุราชตถาคต กระทำประทักษิณ ร้อยพันรอบแล้วประทับนั่งบนอาสนะดอกบัว ชื่อว่า สมันตทิวชิติตมหามณิรัตนปัทมครุฑะเบื้อง หน้าของพระผู้มีพระภาคเจ้า||

ครั้งนั้น พระธิดาของพระราชจักรพรรดิพระนามว่า สมันตชญาณรัตนารจิตปัทมภัทราภิราม เนตรศรีจันทราได้ถอดเครื่องประดับทุกอย่างออกจากกายแล้วไปเฝ้าพระผู้มี พระภาคสมันตญาณรัตนารจิตศรีคุณเกตุราชตถาคต| เครื่องประดับเหล่านั้นได้ลอยอยู่ในอากาศ แล้ว แผ่กางกันเป็นฉัตรเครื่องประดับแก้วมณีขนาดใหญ่ ลอยอยู่เบื้องบนพระเศียรของพระผู้มีพระภาคนั้น แล้วตั้งอยู่ มีชายแก้วมณีซาลาหลากสีแวดล้อม มีเหล่าพญานาคชั้นสูงประดับประคองไว้ ตกแต่งให้มี รูปร่างเหมือนภูฎาคาร มีเมฆาอาภรณ์แก้วเป็นหลังคามุงบัง มีแถวต้นไม้แก้วมณีราชประดับ และ ตกแต่งด้วยแก้วมณีสรรพคันธสาร| ในที่นั้นพระนางได้ทอดพระเนตรเห็นต้นมหาโพธิ์ชื่อ ธรรมธาดู ประภัสสรพรรณมณีสาขาประลัมพะ(มีกิ่งก้านเป็นแก้วมณีที่เกิดขึ้นจากธรรมธาดู) ที่มีอสังการจำนวนมาก แสดงอสังการประเภทต่างๆ | ที่ต้นโพธิ์นั้นพระนางทอดพระเนตรเห็นพระตถาคตโอรสโอรส มีเหล่า

พระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรหนึ่งอนภิลายะแวดล้อมและทอดพระเนตรเห็นผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งหมดอยู่เบื้องหน้าของพระพุทธเจ้าไวโรจนะนั้น | ทอดพระเนตรเห็นพุทธปาฏิหาริย์หาที่สุดและท่ามกลางของพระพุทธเจ้าไวโรจนะนั้น ทรงเข้าถึงกัปที่มีลำดับต่อเนื่องกันในกาลก่อนของการบำเพ็ญโพธิสัตว์ | และทรงเข้าถึงกาลที่โลกธาตุนี้เจริญขึ้นและกำลังเสื่อมสลายตลอดกัปยาวนานต่อเนื่องกันไม่ขาดสาย ในโลกธาตุนั้น | พระนางเข้าถึงพุทธวงศ์ที่มีมาแต่อดีตตลอดกัปยาวนานต่อเนื่องกันไม่ขาดสายในโลกธาตุนั้น | พระนางทอดพระเนตรเห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทระในโลกธาตุนั้น | และทอดพระเนตรเห็นการบูชาพระพุทธเจ้า การอบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าในการสร้างกุศล ณ เบื้องยุบาทของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ | พระนางทอดพระเนตรเห็นพระโพธิสัตว์(อื่นอีก) ปรากฏอยู่ในกายของโพธิสัตว์สมันตภัทระ และภายในกายของพระโพธิสัตว์นั้นพระนางเห็นอรรถภาพและอานุภาพของพระองค์เองกำลังประทับอยู่ที่บาทมูลของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ที่อยู่ในภพภูมิของสรรพสัตว์ทั้งปวง

ในบรรดาโลกธาตุทั้งหลายเหล่านั้น พระนางทอดพระเนตรเห็นโลกธาตุแต่ละแห่งมีโลกธาตุอื่นอีกจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร | พร้อมด้วยขอบเขต ที่ตั้ง รูปร่าง โครงสร้าง ความหมดจด เมฆาวุหุหะ นามและจำนวน ตถาคตวงศ์ การสอน การเข้าสู่ทิศ การเข้าสู่ธรรมธาตุ การเข้าสู่เหตุเบื้องต้นของธรรมธาตุ อากาศมณฑล โภติมณฑล รัศมีของพุทธปาฏิหาริย์ พุทธสิงหาสนะ ขอบเขตของตถาคตบริษัท การเปลี่ยนแปลงของตถาคตบริษัท การแสดงอุปายโกศลของพระตถาคต การหมุนธรรมจักรของพระตถาคต การบันลือสีหนาทของพระตถาคต การแสดงสาครธรรมด้วยมนตร์และพระสูตรต่างๆ | และเมื่อพระนางทอดพระเนตรเห็น(สิ่งเหล่านี้)แล้ว มหาปีติก็เกิดขึ้นมีกำลังกล้าและมีความหมดจดยิ่ง||

เมื่อพระธิดานั้นมีมหาปีติมีกำลังเกิดขึ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าสมันตชยวนรัตนารจิสริคุณเกตุราชตถาคตนั้นทรงประกาศพระสูตรชื่อสรรพตถาคตธรรมจักรนิโรชชะและพระสูตรบริวารอีกจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | เพราะได้สดับพระสูตรนี้ พระธิดานั้นได้บรรลุสมาธิหนึ่งล้าน ทำให้ใจของพระนางมีความละเอียดอ่อน นุ่มนวล ไม่ติดข้อง | เหมือนดวงจิต(ของทารก)ในครรภ์มารดาที่มีอายุเพียงหนึ่งวันฉะนั้น และเหมือนสัตว์ผู้เริ่มจะทำภารกิจการทำงาน(มีความกระตือรือร้น) และเหมือนเมล็ดพันธ์ุดีที่ปลูกได้เพียงหนึ่งวันพร้อมจะมีหน่องอกออกมาฉับใด ใจที่เป็นสมาธิมีความนุ่มนวลควรแก่การทำงานย่อมพร้อมที่เจริญขึ้นฉับนั้น | (สมาธิทั้งหลายนั้น) ได้แก่ สรรพตถาคตตถาภิมุขวิद्याปณสมาธิ (สมาธิที่ทำให้ปรากฏอยู่เฉพาะต่อพระตถาคตทุกพระองค์) สรรพเกษตรประสรานุกตาวาสสมาธิ (สมาธิที่ได้โอภาสส่องสว่างเกษตรทั้งหมด) สรรพตรีธุนยาวตารประเวศสมาธิ (สมาธิที่ทำให้เข้าถึงฐานะต่างๆใน

กาลสาม) สรรพตถาคตธรรมจักรนิโรชสมาธิ(สมาธิที่ทำให้ได้เสียงประกาศธรรมของพระตถาคตทุกพระองค์) สรรพพุทธานุสสาครวิชญาปนสมาธิ (สมาธิที่ทำให้รู้แจ้งสาครแห่งพุทธานุสสาครทุกพระองค์) สรรพสังสารทุกขประติปชิตสรพนิรายนนิโรชวิชญาปนสมาธิ (สมาธิที่ทำให้ได้การประกาศธรรมยังปชิตให้เกิดขึ้นเพื่อบรรเทาสังสารทุกข) สรรพสัตตวตโมนธการวิธมนปนนิธานวูหสมาธิ (สมาธิที่ได้(โอภาส)เครื่องกำจัดความมืดมนแก่สรรพสัตว์) สรรพสัตตวทุกขวิประโมกข์ปณิธิวิลัมพะสมาธิ (สมาธิที่ทำให้เกิดปณิธานมั่นในการช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข) สรรพสัตตวสุขนิชปตติสัมภวสมาธิ (สมาธิที่ทำให้สรรพสัตว์เข้าถึงสุข) สรรพสัตตวปริปากวินยาปริเขตกรรมสมาธิ(สมาธิเข้าถึงอุแห่งความอดทนในการอบรมสรรพสัตว์ให้แก้กลัวกลัว) สรรพโพธิสัตตวมรควาตรณชวชสมาธิ(สมาธิที่เป็นธงชัยเครื่องก้าวลงสู่โพธิสัตตวมรรคา) สรรพโพธิสัตตวภุมยกรมณสัมภววูหะสมาธิ(สมาธิที่ทำให้ก้าวลงสู่โพธิสัตตวภูมิ) สมาธิจำนวนหนึ่งที่ได้บรรลุนั้นเป็นเพียงเบื้องต้น||

พระธิดานั้นมีใจนุ่มนวลละเอียดอ่อน ตั้งมั่นเป็นสมาธิ ไม่ซัดส่าย โอนเอียง มีปิติ มีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา ผ่อนคลาย มีใจหยุดนิ่งอยู่ที่กัลยาณมิตรทั้งหลาย มีสรวชัญอันลุ่มลึกตั้งมั่นเป็นอารมณ์ (สมาธิ) มีใจน้อมไปตามสาครแห่งมหาเมตตา ใจเป็นอิสระเพราะปราศจากเครื่องเกาะเกี่ยวผูกพัน(ของโลก)และหลุดพ้นจากโลกวิสัยที่เป็นจุดคุกคุมขัง (ใจจึง)ก้าวเข้าสู่ตถาคตวิสัย มีสาครแห่งพุทธานุสสาครที่สว่างไสวปรากฏให้เห็นในใจ (ทำให้)ใจตั้งมั่น(มากยิ่งขึ้น) ไม่ซัดส่าย หยุดนิ่ง ไม่พร่อง ไม่ลั่น ไม่หตุไม่เงื้อง่าไม่ท้อแท้ ใจของพระธิดานั้นเปี่ยมไปด้วยรัศมีธรรมที่สว่างไสวไปในทุกทิศโดยรอบ (ใจ)มุ่งตรงสู่สาครธรรมสภานัย แล้วพิจารณาใคร่ครวญธรรม(สภาวะ)นั้นอยู่ จากนั้นเคลื่อนไปสู่สมุทรรแห่งสรรพสัตว์ทั้งปวง ขณะนั้นจิตคิดช่วยเหลือชาวโลกได้เกิดขึ้น และมีสมุทรรแห่งพระพุทธเจ้าที่สว่างไสวปรากฏขึ้นเนืองแน่นหาที่สุดไม่ได้เหมือนมหาสมุทรร มีใจตั้งมั่นกับพระพุทธเจ้าทั้งหมดนั้น (ขณะนั้น)อวารณทั้งปวงถูกทำลายไปหมดสิ้น และบุญจำนวนมหาศาล และมหาสัมภาระเกิดขึ้นเป็นอันมาก เมื่อน้อมใจสู่ตถาคตพละทั้งสิบได้มีโพธิสัตตววิสัยปรากฏสว่างไสว มีโพธิสัตตวสัมภาระเจริญขึ้นและขยายกว้างขวางออกไปโดยรอบ จากนั้นเข้าถึงตถาคตปณิธานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบ จากนั้นทำพุทธานุสสาครของตนให้บริสุทธ์ เพื่ออบรมสั่งสอนให้สรรพสัตว์ให้มีความแก้กลัวกลัวในการทำกุศล เพื่อรู้แจ้งการเข้าสู่ธรรมธาตุ เพื่อเข้าสู่วิถีของธรรมธาตุ เพื่อเข้าสู่โพธิสัตตวจรรยาในพุทธานุสสาครทั้งสิบได้ตลอดกับยาวนาน เพื่อการเป็นอยู่ตลอดกับยาวนานในโพธิสัตตวจรรยามณฑลได้ เพื่อได้การเข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ เพื่อการมีกัลยาณมิตรแวดล้อม เพื่อได้การบูชาและอุปัฏฐากพระตถาคตทุกพระองค์ให้บริบูรณ์ เพื่อการบำเพ็ญโพธิสัตตวจรรยาให้ได้ตลอดต่อเนื่อง เพื่อทำสรวชัญตาให้เจริญออก

งามขึ้น พระธิดาบำเพ็ญปณิธานของสมันตภัทรวโฑธิดำจรรยาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบเหล่านี้เป็นต้น||

พระผู้มีพระภาคเจ้าสมันตชฎานารัตนารจิตร์คุณเกตุราชตถาคตนั้น ทรงสรรเสริญและทำกุศลมูลในอดีต ให้ปรากฏ ทำให้เป็นไป ทรงประกาศ ทรงจำแนก ทำให้แจ้ง ทรงอธิบาย ทำให้เจริญยิ่งขึ้น ทำให้มีขึ้น ทำให้เป็นไปกว้างขวาง เพื่อให้หนี้อมไปสู่สรวิญญา ได้แก่ เพื่อให้เกิด(โฑธิดำ)จิตตูปบาทขึ้น เพื่อให้เข้าถึงสมุทรรณิธานในกาลก่อนของพระตถาคตนั้นบอสงไขยไม่ได้||

ดูก่อนกุลบุตร เรื่องได้เคยมีมาแล้ว ในอดีตกาล ย้อนไปใน 10 กัปแต่กัปนี้ ในโลกธาตุชื่อ มณิสूरยจันทรวิทโยติตประภะ ในกาลนั้น การฟังธรรมของพระตถาคตพระนามว่า จันทรชวศรีเกตุยัง เป็นไปอยู่ มีหญิงสาวชื่อว่า สมันตชฎานารจิตต์ภทราภิรามเนตรศรีจันทรธำได้ฟังธรรมจากพระโฑธิดำสมันตภัทระแล้วได้ปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปที่ประทับนั่งบนดอกบัวที่ชำรุดหักพัง | ทำให้งดงาม (ดังเดิม) | เมื่อนางได้ปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปเสร็จแล้วได้ทำการบูชาตถาคตด้วยรัตนะ | เมื่อได้ตั้งจิตปรารณาอนุตตรสัมมาสัมโฑธิดำแล้วได้มาหาพระโฑธิดำสมันตภัทระผู้เป็นกัลยาณมิตร เพราะกุศลมูลนั้น นั้น หญิงสาวผู้นั้นไม่ไปสู่วินิบาตเลย และได้อุบัติในหมู่เทพชั้นสูงและในหมู่มนุษย์ชั้นสูง ไม่ว่านางจะ ไปเกิดในที่ใด นางยอมได้รูปสมบัติทั้งดงาม น่ำเลื่อมใส น่ำรักใคร่ น่ำปรารณา มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง ดงามอย่างยิ่ง และไม่เคยละการเห็นพระพุทธรเจ้า เพราะอาณิสงส์การได้พระโฑธิดำสมันตภัทระเป็น กัลยาณมิตร ในชาตินั้นๆ นางจึงเป็นผู้ได้รับการชื่นชมและสรรเสริญ | เพราะเหตุนี้ นางจึงได้มีความ เลื่อมใสและเข้าไปหาพระโฑธิดำสมันตภัทระ ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่าพระราชาพระองค์นั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านคิดว่าพระราชาจักรพรรดิ ไวรจันรัตนปีทมครรภศรีประภุชะนั้น ในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าฟังคิด อย่างนั้น | พระราชาจักรพรรดิไวรจันรัตนปีทมครรภศรีประภุชะในกาลนั้น คือ พระโฑธิดำไมเต ริยะ | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะฟังเห็นว่าพระเทวีสัมปุรณศรีวิกตธาในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่า ฟังคิดอย่างนั้น | พระเทวีนั้น คือ ราตรีเทวดาประศานตรุตศครวตีผู้นั่งอยู่ถัดจากเรานี้ | ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่าพระราชาสมันตชฎานารจิตต์ภทราภิรามเนตรศรีจันทรธำในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้มีความคิดอย่างนั้น | ในกาลสมัยนั้น พระธิดาพระนามว่าสมันตชฎานารจิตต์ภทราภิ รามเนตรศรีจันทรธำในกาลนั้นคือเราเอง | เราคือทาริกาที่ทำการปฏิสังขรณ์รูปปั้นของพระตถาคตที่ นั่ง ในดอกบัวในคราวที่ยังมีคำสอนของพระตถาคตพระนามว่า อินทรชวเกตุ และการบูชาในครั้งนั้นเป็น เหตุให้เรำตั้งความปรารณาอนุตตรสัมมาสัมโฑธิดำ | ดูก่อนกุลบุตร โฑธิดำจิตของเราเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่พระ สมันตภัทรวโฑธิดำ(ชกชวน)ให้เรำสมำทานอนุตตรสัมมาสัมโฑธิดำ | และในกาลที่เราได้เข้าเฝ้าพระผู้มี

พระภาคสมันตชฎานารจิตศรีคุณเกตุราชตถาคตและโปรยเครื่องประดับบูชาพระองค์ ได้เห็นตถาคต ปาฏิหาริย์ และได้ฟังธรรมจากสำนักของพระตถาคตพระองค์นั้น กาลที่เราได้บรรลุปุริสวัฏวิโมกข์ชื่อว่า สรรพโลกาภิมุขคัทวินยนิทรศนะ| และทำให้เราน้อมใจเชื่อมั่นศรัทธาพระพระตถาคต และไม่ เคยเว้นจากการเห็นพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุทั้งหมดนั้น ไม่ว่างเว้นการบูชา ด้วยเครื่องบูชาทุกประเภท| ไม่เว้นห่างการฟังธรรมทั้งหมดที่พระตถาคตเหล่านั้นทรงแสดง| และไม่ เว้นห่างการปฏิบัติตามโอวาทและอนุศาสน์ของพระตถาคตเหล่านั้น| และมีความเคารพในพระตถาคต อย่างยิ่ง ในทุกขณะจิตเราเห็นพระตถาคตทั้งหลายเหล่านั้น เห็นโพธิสัตว์มณฑล และพุทธเกษตร ทั้งหมด||

เมื่อโลกธาตุไวโรจนศรีนั้นเสื่อมลง และกับวิโรจมณฑลเหล่านั้นสิ้นไป ได้มีโลกธาตุ ชื่อ มณีจักร วิจิตรประติมาภิตตวายุหะ(จักรแก้วอันวิจิตรงดงามเป็นนวยหะ) และกับชื่อโลกธาตุมหาประภาหะ(โลกธาตุที่ สว่างไสวยิ่ง)เกิดขึ้น| ในกัปนี้มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติ 5 ยุคต่อพระองค์| เราได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เหล่าเหล่านั้นทั้งหมด| และในมหาประภากัปนี้มีพระตถาคตพระนามว่า มหากรุมเมฆธวัช(ผู้มีมหากรุม เป็นธงชัย) เป็นพระพุทธเจ้าต้นกัป| ในสมัยนั้น เราได้เป็นราตรีเทวดาได้บูชาพระตถาคตขณะที่กำลัง ออกบวช | ในลำดับต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีพระตถาคตพระนามว่า วัชรนารายณเกตุ (ผู้มี วัชรนารายณ์เป็นใหญ่) ได้มาอุบัติขึ้น| เราในสมัยนั้นเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิได้บูชาพระองค์| และ พระองค์แสดงพระสูตรชื่อว่า สรรพพุทธอุปาทสัมภวะ (การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์) และ พระสูตรบริวารจำนวนเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบแก่เรา| พระองค์ทรงแสดงธรรมและสอนธรรม แก่เรา| ต่อจากพระตถาคตเจ้าพระองค์นี้ พระตถาคตพระนามว่า ขวลนารจิบรรพตศรีวายุหะ (ผู้มีสิริ โชติช่วงสว่างไสวยิ่งใหญ่ดุจบรรพต)ได้อุบัติขึ้น| ในสมัยนั้น เราได้เกิดเป็นธิดาเศรษฐีได้บูชาพระ(พุทธ เจ้า)พระองค์นี้| และพระองค์แสดงพระสูตรชื่อว่า ตรียวาวภาสครระ (ครรรแห่งโอภาสที่ทำให้รู้แจ้ง นัยในกาลสาม)พร้อมด้วยพระสูตรบริวารจำนวนเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีปแก่เรา| และแสดงธรรมและ สอนธรรมแก่เรา| ต่อจากพระตถาคตเจ้าพระองค์นี้ มีพระตถาคตพระนามว่า สรรพธรรมสมุทธราภ ยุทคตเวคราช อุบัติขึ้นในโลก| ในสมัยนี้เราได้เกิดเป็นอสุรราชาได้บูชาพระตถาคตพระองค์นี้| และ พระองค์แสดงพระสูตรชื่อ สรรพธรรมธาตุตลชฎานภวะ(ญาณรู้แจ้งธรรมธาตุแต่ละชั้น) และพระ สูตรบริวารจำนวนห้าร้อย | พระองค์เป็นผู้แสดงธรรมและสอนธรรมแก่เรา| ต่อจากพระตถาคต พระองค์นี้ มีพระตถาคตพระนามว่า คัมภีรธรรมศรีสมุทธประภา (สมุทธแห่งรัศมีประภาที่เกิดจาก ธรรมอันลุ่มลึก)อุบัติขึ้น| ในกาลนี้เราเกิดเป็นนาคกันยาได้บูชาด้วยฝนเมฆแก้วมณีจินดาราช พระองค์ ได้แสดงพระสูตรชื่อปิติศากรวิวรรณะ(ชวนะเครื่องทำให้ได้สาครปิติ)และพระสูตรบริวารจำนวน

หนึ่งล้านโกฏิพระสูตรแก่เรา| ต่อจากพระตถาคตพระองค์นี้ มีพระตถาคตพระนามว่า รัตนศิขรา
 รจิตปรวตประทีปะ(ดวงประทีปสว่างไสวเหมือนบรรพตที่มียอดเป็นแก้วรัตนะ) อุบัติขึ้น| ในกาลนี้เรา
 เกิดเป็นเทวดาประจำสาครได้บูชาด้วยฝนเมฆาดอกบัวรัตนะ| พระองค์ได้แสดงพระสูตรชื่อว่า ธรรม
 ธาตุสาครนยประภา (รัศมีประภาอันเป็นนัยอันหลากหลายของธรรมธาตุ)และพระสูตรบริวารจำนวน
 มากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบแก่เรา| พระองค์เป็นผู้ทรงแสดงธรรมและสอนธรรมแก่เรา และเรา
 ทรงจำไว้ด้วยสติ| ต่อจากพระตถาคตเจ้าพระองค์นี้แล้ว มีพระตถาคตพระนามว่า คุณสมุทราว
 ภาสมันทลศรี อุบัติขึ้น| ในกาลนี้เราเกิดเป็นฤๅษีผู้ได้อภิญญาห้า มีฤทธิปาฏิหาริย์มาก มีฤๅษีบริวารหก
 หมื่นตนเราได้บูชาด้วยฝนเมฆากองดอกไม้หอม| พระองค์ประกาศพระสูตรชื่อ อนาลยธรรมประทีปะ
 (ประทีปที่สว่างไสวที่เกิดขึ้นจากธรรมไม่มีอาลัย)พร้อมด้วยพระสูตรบริวารจำนวนหกหมื่น| และเป็นผู้
 แสดงธรรมและสอนธรรมแก่เรา| ต่อจากพระตถาคตพระองค์นี้มีพระตถาคตพระนามว่า ไวโรจน
 ศรีครระ (ครรภ์แห่งสิริที่สว่างไสวรุ่งโรจน์)อุบัติขึ้น| และเราก็คือเทพธิดาประจำภาคพื้นชื่อว่า สมตา
 รดสัมภาวะ| เรานั้นได้มีเทพธิดาบริวารจำนวนมากเกินจะประมาณได้ เราทำฝนเมฆดอกไม้แก้ว และทำ
 เมฆาฝนแก้วรัตนหารทั้งหมดให้เกิดขึ้นจากผลของต้นไม้แก้วแล้วตกเป็นฝน จากนั้นจึงไปเข้าเฝ้าพระ
 ตถาคตแล้วบูชาพระองค์| พระองค์แสดงพระสูตรชื่อ สรรพตถาคตสัมภวชยานาการครระ (ครรภ์
 แห่งชยานพร้อมทั้งอาการทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงตถาคต)และพระสูตรบริวารจำนวนมากแก่
 เรา| ทรงสอนธรรมแก่เราและให้ทรงจำถูกต้องแม่นยำ ไม่ทำให้ปะปนกัน ไม่ให้ผิดบิดเบือน| ดูก่อน
 กุลบุตร บรรดาพระพุทธเจ้า 500 พระองค์นั้น พระองค์ที่ห้าพระนามว่า ธรรมธาตุดุคนปุญรัตนศิขรศรี
 ประทีปะ อุบัติขึ้นในโลก| และในกาลนั้น เราได้เกิดเป็นหญิงนักฟ้อนชื่อว่า อภิรามศรีวัทตรา (ผู้มีใบหน้า
 งดงามตราตรึงใจ) ในสมัยนั้นพระตถาคตพระองค์นั้นเสด็จมาสู่นคร ในเวลานั้นเรากำลังฟ้อนรำ ด้วย
 พุทธานุภาพ เรานั้นได้เหาะลอยขึ้นในท้องฟ้าเบื้องบน จากนั้นได้เข้าไปเฝ้าพระตถาคตและทำการ
 สรรเสริญด้วยคาถานับพัน| พระองค์เปล่งรัศมีชื่อ ธรรมธาตุดุวิทโยติตวยูหะ ออกจากอุณาโลมแล้วทำให้
 กายเราให้สว่างไสวและได้บรรลุวิโมกข์ชื่อ ธรรมธาตุนัยวารตครระ (ครรภ์แห่งการได้ธรรมธาตุนัย)||

ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมทำเหตุดังกล่าวมานี้ให้เป็นเบื้องต้นเท่านั้น ในกัมปะหาประภาแห่ง
 โลกธาตุดุมนจักรวิจิตรประติมันทิตวยูหะ พระพุทธเจ้าห้าร้อยพระองค์อุบัติขึ้น และเราได้ทำความ
 เลื่อมใสให้เกิดขึ้นและบูชาพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ | เราได้ฟังธรรมของพระตถาคตเหล่านั้น ทรงจำ
 เอาไว้ได้ทุกบทและทุกพยัญชนะไม่หลงลืม| เราเข้าไปสู่สำนักของพระตถาคตทุกพระองค์ ทำ
 อรรถประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลายจำนวนมากไม่มีประมาณด้วยการแสดงพุทธธรรม| เราได้รับโอกาส
 ยิ่งใหญ่ของสรวชญาตุดุจธรรมธาตุดุชื่อว่า ตรีธยชยานครรภธรรมธาตุดุวิปุละ ซึ่งเป็นที่รวมลงและเป็น

เกิดขึ้นของสมันตภัทรจรรยาทั้งสิ้น จากพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์ | ดูก่อนกุลบุตร เพราะเหตุนี้ ในทุกขณะจิตเราจึงเห็นพระพุทธรูปปรากฏเกิดขึ้นจำนวนมากหาขอบเขตไม่ได้ | และเห็นโอภาสแห่งสรวิชัยตาของพระตถาคตที่ปรากฏขึ้นจำนวนมากอย่างนั้นซึ่งเราไม่เคยเข้าถึงมาก่อน ไม่เคยได้รับมาก่อน ไม่เคยเห็นมาก่อนเลย และเราไม่เคยละการบำเพ็ญสมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยาเลย | เพราะเหตุใด? เพราะโอภาสของสรวิชัยตาที่สว่างไสวหาที่สุดไม่ได้นั้น ||

ครั้งนั้น ราตรีเทวดาสมันตสัตตวตราวโณชศรีได้อธิบายเนื้อความ กล่าวแสดง ทำให้แจ้งยิ่งขึ้น แล้วกล่าวคาถาเหล่านี้กับสุชนเศรษฐีบุตร:

30. ดูก่อนสุชนะ ท่านจงฟังสิ่งที่เราจะกล่าวต่อไป สิ่งที่จะกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ลุ่มลึก เห็นได้ยาก เข้าใจได้ยากยิ่ง เป็นเครื่องทำลาย(กิเลส)มูลเหตุแห่งไตรชาตุดังปวง เป็นดวงธรรมสว่าง มีรัศมีสว่างไสวรอบทิศ ||
31. ท่านจงฟัง เราจะอธิบายเหตุแห่งการทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น การทำให้ได้พุทธานุคุณ และการเข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ ||
32. ในอดีต เมื่อกาลล่วงไปหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร มีโลกธาตุชื่อว่าไวโรจนธวัชประทับที่มีความสว่างไสวรุ่งเรือง ไพบุลย์ และบริสุทธิ์ ||
33. ในกัปชื่อ วิรัชมันถลานั้น มีพระพุทธรูปเกิดขึ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุต่อกันโดยไม่ขาดช่วง ทุกพระองค์มีทศพละ และมหากรุณา ||
34. ในบรรดาพระพุทธรูปเหล่านั้น มี พระคุณเกตุราชา ทรงมีรัศมีหมดจด แลแสงดงามกว้างขวางสว่างไสวไปทุกทิศโดยรอบ พระธรรมวาระ พระศิริสุเมรุ พระคุณเกศริศวาระ ||
35. พระศานติราชา พระสมิตายุ พระยศบรรพต พระคุณสุเมรศิริ พระชินภาสกระ พระศศิमुखะ เหล่านี้คือพระพุทธรูปเจ้าสิบพระองค์แรกที่อุบัติขึ้นในกัปนั้น ||
36. พระคคนาลยะ พระสมตประภา พระทศสัมภา พระสมฤติสมุทรมุขะ พระอภยทตตะพระสุเมรุศิริ พระธรรมารจিবรพตศิริ ||
37. พระปัทมทตตะ พระธรรมธาตุสุเม และนี่คืออีกสิบพระองค์ในบรรดาสุมุทระแห่งพระพุทธรูปจำนวนมาก ||
38. พระประภเกตุราชมิติ พระชฎานมิติ พระจิตรารณะ พระอินทศิริ พระเทวติ พระเวคราชมิติ พระชฎานศิริ พระโอภาสราชา พระประภเกตุศิริ ||

39. พระวชิรญาณตเวทคตติ และองค์ที่สืบคือพระธรรมธาตูปทุมะ และนี่คือสามสืบพระองค์ในกัณฐ์นั้น||
40. พระรัตนารจิปรวพตศิริ พระคุณสมุทศิริ พระธรรมประภะ พระปทุมครรรภศิริ พระคตัจันทรเนตรนยนะ||
41. พระคันธประภะ พระมณิสูเมรุศิริ พระคันธวากุ พระประภะราชะ พระมณิศรรภราชะ พระศิริเตชวดี และพระประภะสมรูปคตติ||
42. ต่อมาคือ พระวิปุลพุทธิ พระรัตนประภะ พระคนนเมฆศิริ พระวรลักษณศิริ พระสุศรีประภะ||
43. พระนารายณวรรตชะ พระสุเมรุศิริ พระคุณจักรวาลศิริราชะ พระอปราชิตวรัตถวชะ และพระทรมบรรพตชะ ||
44. พระสาเลนทราชศิริครรรภะ พระโลเกนทรกายประติภาสประภะ พระอภโยทคตประภศิริ พระวิรัชประภะ พระธณิเตชศิริ||
45. พระคัมภีรธรรมคุณราชศิริ พระธรรมสาครนิรโฆษมติ พระเมรุชวชะ พระศิริประภาสมิตรทศมะ พระรัตนราชศิริ ||
46. พระพรหมประภะ พระคนนโฆษะ และพระธรรมธาตูประติภาสศิริ พระอโลภมณฑลประภะ พระทศเภทชญาณประภะเกตุมติ||
47. พระคัคณประทีป พระอภิรามศิริ พระไวโรจนประภาศิริ พระบุญยประภาศิริ พระศานตศิริ และ พระมหากรุณเมฆศิริ||
48. พระตถตาประภะ พระพลประภัสสมติ พระสรรพชคามิมุขรูปะ พระอภโยทคตภาชะ และพระสมศรีระ||
49. พระธโรมทคตชะ และถัดไปคือพระอนิลเวคศิริ พระสุรชวชะ พระรัตนคตศิริ และพระองค์ที่สืบคือพระไตรยธวประติภาสประภะ||
50. พระปณิธานสาครประภาศิริ พระวัชราศยะ พระศิริศิริ พระหริสุเมรุศิริ พระสมฤติเกตุราชศิริ พระธรรมมติ||
51. พระปรัชญาประทีปะ พระประภะเกตุศิริ พระวิปุลพุทธิ พระธรรมธาตุนยชญาณคตติธรรมะ พระสมุทรมติชญาณศิริ||
52. พระธรรมธระ พระรัตนทานศิริ พระคุณจักรวาลศิริ พระเมฆะ พระกษานติประทีปศิริ พระเตชวดีเวคประภะ พระสมณโฆษะ||
53. พระศานตติชวชะ พระชคประทีปศิริ พระมหาประณิธิเวคศิริ พระอปราชิตชวชะพละ และพระญาณารจิสากรศิริ||

54. พระธรรมเมศระ พระอสังคมติ พระชคมันตรสาครนโรฆมติ พระ
สรพสวารางครุตโฆษศิริ พระวศวรรตยัชฌยศายัชฌิมติ||
55. พระทิศเทศามุขชคะ พระสมศรীরศิริ พระปรารถสวิหารศิริ พระประภคตี
ศรীরศิริ และพระภัทรชินะ||
56. เราได้บูชาสมุทรรแห่งพระพุทเจ้าผู้จุดดวงประทีปให้สว่างไสวเหล่านี้
ทรงอุบัติขึ้นในกัปนั้น เป็นระยะเวลายาวนานหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่น
ในภูเขาพระสุเมรุ||
57. เราได้เข้าถึงวิโมกข์ของพระพุทเจ้าที่อุบัติขึ้นทั้งหลายเหล่านั้นที่เราได้
ทำการบูชาตลอดระยะเวลาหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นในภูเขาสุเมรุ||
58. เราได้เข้าออกวิโมกข์นั้นและทำให้เจริญตลอดหลายกัปหาที่สุดไม่ได้ แม้
ตัวท่านได้ฟังแล้ว ได้ปฏิบัติแล้ว อีกไม่นานท่านจักได้บรรลุธรรมนี้||

ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สรรพโลกาภิมุขชคทวินัยนทรศนะนี้เท่านั้น เราไม่รู้
และไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้อยู่ด้วยอิมกตทั้งหลายในสาครแห่งโพธิสัตว์จรรยา ผู้มีอาศยะ
และสรีระหลากหลาย ผู้มีสาครอินทรีย์บริบูรณ์ ผู้แทงตลอดโพธิสัตว์ปณิธาน||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ที่โพธิมณฑลนี้มีราตรีเทวดาชื่อว่า ประศานตรุตสาครวตี ผู้นั่งอยู่
ที่ปัทมาสนะที่มีธงชัยและมีที่นั่งทำด้วยมณีราชไกล่กับเรานี้ ผู้ที่มีเหล่าราตรีเทวดาบริวารหนึ่งล้าน
สองแสนนาง ท่านจงเข้าไปหานางแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยา
อย่างไร” ครั้งนั้น สุณเศรษฐีบุตรน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเทพิดานั้น ทำประทักษิณนางร้อย
รอบพันรอบแล้วหันหน้ากลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

ประศานตรุตสาครวตี ราตรีเทวดา

ครั้งนั้น สุณเศรษฐีบุตรเจริญสมาธิแล้วเข้าโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สรรพโลกาภิมุขชคทวินัยน
ทรศนะที่ราตรีเทวดาสมันตสัตตวตราโณชศรีได้เข้าถึง บริกรรมทำให้เจริญมากขึ้น ขยายให้กว้างขวาง
มากขึ้น ทำให้ชำนาญ ทำให้สว่างไสวยิ่งขึ้น ทำให้ตั้งมั่นรวมเป็นหนึ่ง จากนั้นเข้าไปหาราตรีเทวดา
ประศานตรุตสาครวตี เมื่อเข้าไปแล้วน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของนาง ทำประทักษิณร้อยรอบพัน
รอบ ยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของราตรีเทวดานั้นแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่เทพิดาผู้
เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิแล้ว| ข้าพเจ้า ผู้กำลังศึกษาในโพธิสัตว์
จรรยาตามที่กัลยาณมิตรได้ช่วยแนะนำ กำลังบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาอยู่ กำลังปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอยู่

กำลังดำรงอยู่ในโพธิสัตว์จรรยาอยู่ ข้าพเจ้าปรารถนาจะ(ปฏิบัติเพื่อ)เข้าใกล้สรวิชฌดา| ข้าแต่เทพธิดา ผู้เป็นนริยะ ขอท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่าพระโพธิสัตว์ควรศึกษาควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร”||

ครั้งนั้น ราตรีเทวดาประธานตรุตศาครวดีได้กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “สาธุ สาธุ ดีแล้ว กุลบุตร ที่ท่านแสวงหาโพธิสัตว์จรรยาสาครตามคำแนะนำของกัลยาณมิตร| ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้ บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า วิปุลปิติเวคสัมภวจิตตักษณวูหะ(มีปิตีกำลังเร็วแรงเกิดขึ้นทุกขณะจิต) เท่านั้น”| สุธนเศรษฐีบุตรถามว่า “ดูก่อนเทพธิดา ท่านสามารถทำ(ปาฏิหาริย์)อะไรได้บ้าง? ท่านทำได้ อย่างไร? โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า วิปุลปิติเวคสัมภวจิตตักษณวูหะนั้นมีวิชัยเป็นอย่างไร?” เทพธิดาตอบ ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความมีใจกว้างขวางและมีอาศยะกว้างขวาง บริสุทธิ เท่า เทียมกัน เข้าถึงวูหะที่ทำลายไม่ได้และไม่ถูกมลทินโลกทำให้เศร้าหมอง ใจของเราตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ ของวิโมกข์ไม่ถอนถอย มีใจนุ่มนวลควรแก่การงาน ใจของเราประกอบด้วยคุณและอสังการเหมือน ภูเขาแก้ว มีจิตไม่เกาะเกี่ยวกับสิ่งใด(เป็นอิสระ) ปราศจากอาลัย มีหิตจิตคิดจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ มีความยินดีพอใจอยู่กับการเห็นสมุทรรแห่งพระพุทธเจ้าจำนวนมากหาที่สุดไม่ได้ มีใจบริสุทธิ์หมดจดด้วย โพธิสัตว์พละ ใจตั้งมั่นมีสติรู้ตัวอยู่กับความสว่างไสวที่เกิดจากมหาญาณ เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อช่วยสรรพ สัตว์ให้พ้นจากความทุกข์โศกและความลำบาก บำเพ็ญเพียรเพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ โทมนัส ปฏิบัติเพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากการติดอยู่ในนาม รูป เสียง กลิ่น รส และผัสสะ ปฏิบัติเพื่อ ช่วยสรรพสัตว์ให้คลายจากความทุกข์ใจอันเกิดจากการพลัดพรากจากคนผู้เป็นที่รักและ ให้คลายจาก ความทุกข์เพราะการอยู่ร่วมกับศัตรู ปฏิบัติเพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์อันเกิดจากความมัวเมา ในอารมณ์ที่เกิดขึ้นเพราะการกระทบกันของอารมณ์และวัตถุแห่งอารมณ์²⁴⁷ เป็นที่พึ่งอาศัยของ สรรพสัตว์ผู้ถึงความวิบัติ และแสดงวิธีการออกจากทุกข์ที่เกิดจากการเวียนว่ายอยู่ในสังสารให้แก่ สรรพสัตว์ ปฏิบัติเพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นจากชาติ ชรา มรณะ ความเศร้าโศก ความระทมทุกข์ ความ เศร้าใจ และความคับแค้นใจ ปฏิบัติเพื่อช่วยสรรพสัตว์ให้ถึงตถาคตสุขอันยอดเยี่ยม เราปรารถนาที่จะ ช่วยสรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน นคร นิคม ชนบท และเมืองประเทศราชภูริให้ได้รับความเป็นอยู่ สุขสบาย และเรายอมให้การคุ้มครองป้องกันที่เป็นธรรมแก่พวกเขา เราอบรมสั่งสอนให้พวกเขามีใจ มุ่งมั่นต่อสรวิชฌดาตามลำดับ อย่างนี้ สำหรับผู้ครองเรือนในบ้านหลังใหญ่เราสอนให้เกิดความเบื่อ หน่าย คลายความยินดี(ในเรือน)| สำหรับสัตว์ทั้งหลายที่มีความทุกข์ระทมใจเราสอนให้คลายความ

²⁴⁷ การกระทบกันของอายตนะภายนอก และอายตนะภายใน ยกตัวอย่างเช่น ตามองเห็นรูป หูได้ยิน เสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นรับรส กายสัมผัสร้อนเย็น เป็นต้นอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากตามองเห็นรูปแล้วส่งไปที่ใจเพื่อประเมิน สิ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งน่าพึงใจ หรือไม่น่าพึงใจ และนำมาความรู้สึก สุขใจ เศร้าใจ หรือเฉยๆ ตามมาเป็นต้น- ผู้วิจัย

เศร้้าโศก| เราแสดงธรรมเพื่อให้รู้แจ้งธรรมสภาวะตามความเป็นจริงดั้งเดิมทั้งปวงเพื่อทำลายความยึดถือมั่นทั้งปวง| สำหรับสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ร่วมกับมารดาบิดาพี่น้องหญิงชายญาติผู้ร่วมสายโลหิตและมีความรักในบุคคลดังกล่าวเกิดขึ้นตลอดกาลยาวนาน เราสอนให้เข้าถึงความเป็นญาติกับพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย| สำหรับสัตว์ที่อยู่ร่วมกับภรรยาและบุตรเราสอนให้ละความรักความผูกพันในสังสารทั้งหมด เพื่อให้มีความรักความปรารถนาดีในสรรพสัตว์เท่าเทียมกัน| สำหรับสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ท่ามกลางร้านตลาดเราสอนให้เอาใจไปเกาะเกี่ยวผูกพันอยู่กับการเห็นอริยสงฆ์ และการเห็นพระพุทธเจ้า| สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้มีความประมาท มีความเมาในโภค(สมบัติ) เราสอนให้บำเพ็ญกษานติปารมิตาให้บริบูรณ์| สำหรับสัตว์ผู้มีความยินดีเพลิดเพลินในการพ้อนร่า ขับร้อง การละเล่น เราสอนให้พวกเขายินดีพอใจในธรรม| สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้ยินดีในอารมณ์ทั้งปวงเราสอนให้มีใจ(เป็นสมาธิ)โดยมีพระตถาคตเป็นอารมณ์| สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้มีใจมักโกรธเราสอนให้ตั้งอยู่ในกษานติปารมิตา| สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้เกียจคร้านเราสอนให้พวกเขาบำเพ็ญวิริยปารมิตา สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้ชอบท่องเที่ยวเราสอนให้ได้ตถาคตญาณปารมิตา| สำหรับสัตว์ผู้หลงทางอยู่ในป่ารกคือทิลุเราสอนให้พวกเขาออกจากความมืดมนในป่ารกชัฏของมิจฉาทิลุ| สำหรับสัตว์ผู้มีปัญญาเขลาเราสอนให้บำเพ็ญปรัชญาปารมิตา| สำหรับสัตว์ผู้ถูกขังอยู่ในไตรชาตุเราสอนให้แสวงหาทางออกจากสังสารทุกข์| สำหรับสัตว์ที่มีอหิภักคิบัคแคบเราแสดงธรรมให้บำเพ็ญปณิธานปารมิตาเพื่อบรรลุตถาคตโพธิ| สำหรับสัตว์ผู้ทำประโยชน์แก่ตนเพียงอย่างเดียวเราแสดงธรรมให้ตั้งปณิธานเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์| สำหรับผู้มีอินทรีย์อ่อน เราแสดงธรรมเพื่อให้บำเพ็ญโพธิสัตว์พลปารมิตาให้บริสุทธ์| สำหรับผู้มีใจมืดบอดเพราะถูกอวิชชาครอบงำเราแสดงธรรมให้บำเพ็ญโพธิสัตว์ญาณปารมิตาให้ผ่องแผ้ว| สำหรับผู้มีกายพิกลพิการเราแสดงธรรมเพื่อให้ได้ตถาคตรูปกายที่บริสุทธ์บริบูรณ์| สำหรับผู้มีสรีระไม่สมส่วนเราแสดงธรรมเพื่อให้ได้ธรรมกายอันยอดเยี่ยม บริสุทธ์หมดจด| สำหรับผู้มีผิวพรรณทราม เราแสดงธรรมเพื่อให้ได้ผิวงามเปล่งปลั่งดุจผิวทองและมีสัมผัสอ่อนนุ่มเหมือนผิวพรรณของพระตถาคต | สำหรับผู้มีทุกข์เราแสดงธรรมเพื่อให้เข้าถึงตถาคตสุขเพียงฝ่ายเดียว| สำหรับผู้มีสุขเราแสดงธรรมเพื่อให้ได้สรวุชยตาสุข| สำหรับผู้เจ็บไข้ทุรนทุรายเราแสดงธรรมเพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ของโพธิสัตว์กายที่ไม่มี(ทุกข์)เวทนา²⁴⁸เหมือนรูปปั้น(ที่ปราศจากความรู้สึกสุขและทุกข์)| สำหรับผู้หลงใหลในความงามเรา

²⁴⁸ เวทนาหมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นทั้งทางกายและทางใจเป็นคำกล่าวหาความโดยรวม ในคำอธิบายเกี่ยวกับเวทนา แบ่งเป็นสองนัย ได้แก่ เวทนา 3 ประการได้แก่ 1) สุขเวทนา ความรู้สึกสุขสบาย 2) ทุกขเวทนา ความรู้สึกไม่สบาย 3) อทุกขมสุขเวทนา ความรู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์ หรือ เฉยๆ อีกนัยอธิบายว่ามี 5 ได้แก่ 1)สุข ได้แก่ความสบายทางกาย 2)ทุกข์ ความไม่สบายทางกาย 3) โสมนัส ความสบายทางใจ 4) โทมนัส ความไม่

แสดงธรรมเพื่อให้ยินดีในโพธิสัตว์จรรยา| สำหรับคนยากจนเชื้อใจเราแสดงธรรมเพื่อให้ได้ชุ่มทรัพย์คือโพธิสัตว์ธรรม| สำหรับผู้อาศัยอยู่ในอุทยานเราแสดงธรรมให้ได้เหตุแสวงหาพุทธธรรม| สำหรับผู้กำลังบำเพ็ญมรรคา เราแสดงธรรมให้ดำเนินบนทางสู่สรวัชชุตตา| สำหรับผู้อยู่ในหมู่บ้าน(คือกาย ที่ประกอบขึ้นด้วย ชั้น 5, ธาตุ 18 และ อายตนะ 12 อินทรีย์ 22) เราแสดงธรรมเพื่อให้ออกจากโลกสาม| สำหรับผู้อยู่ในชนบท(สาวกยาน)และชายแดนประเทศ(ปัจเจกยาน) เราแสดงธรรมเพื่อให้ออกจากสาวกยานและปัจเจกพุทธยาน และให้เข้าสู่ตถาคตภูมิ| สำหรับผู้อาศัยอยู่ในนคร เราสอนให้ได้การอยู่ในนครของพระธรรมราชา| สำหรับผู้อยู่ในทึคน้อยเราแสดงธรรมเพื่อให้ได้ญาณในกาลทั้งสาม| สำหรับผู้อยู่ในทึคใหญ่เราแสดงธรรมเพื่อให้รู้แจ้งสรรพธรรม| สำหรับผู้มีราคจริตเราแสดงธรรมเพื่อให้ละความยินดีพอใจในสังสารด้วยอสุภวิธี| สำหรับพวกโทสจริต เราแสดงธรรมเพื่อให้ยังลงสู่สาครมหาไมตรี| สำหรับสรรพสัตว์ที่มีโมหจริต เราแสดงธรรมเพื่อให้พิจารณาให้แทงตลอดในสมุทรรูปธรรม| สำหรับพวกมีจริตทั้งสามอย่างเท่ากัน เราแสดงธรรมให้เข้าสู่สาครธรรมเครื่องตั้งมั่นในยานทั้งสาม| สำหรับผู้มีใจยินดีในอารมณ์สังสาร เราแสดงธรรมเพื่อให้ละความยินดีนั้น| สำหรับผู้มีทุกขในสังสารบีบคั้นเราแสดงธรรมเพื่อให้ขจัดทุกข์นั้น| สำหรับบุคคลควรได้รับการสั่งสอนโดยพระตถาคตเราแสดงธรรมที่ทำให้เห็นพระตถาคต| สำหรับผู้มีใจยึดถือมั่นในชั้น เราสอนให้ประพฤติธรรมไม่มีอาลัย| สำหรับผู้มีใจหัดหู่ เราแสดงธรรมให้เห็นความอลังการพิเศษของมรรคาอายุหะ| สำหรับผู้มีมานะมากเราแสดงขันติในธรรมสมตตา| ส่วนพวกมีมารยาสาโดยเราแสดงความหมัดจดแห่งโพธิสัตว์อาศยะ|

ดูก่อนกฤษบุตร เราสงเคราะห์สรรพสัตว์ด้วยการให้ธรรมทานแล้วนำออกจากทางแห่งทุกข์ทั้งปวง แสดงให้เห็นสุขสมบัติของเทวดาและสุขสมบัติของมนุษย์ ยกขึ้นจากไตรธาดุแล้วให้พวกเขาดำรงอยู่ในสรวัชชุตตา ให้มีความแก้แค้นด้วยอุบายต่างๆอย่างนี้แล้ว ทำให้มีมหาปิติเกิดขึ้นตั้งมั่นท่วมทันใจทำให้มีความเบิกบาน เกิดปราโมทย์ มีกายและใจตั้งมั่นเป็นหนึ่ง |

ดูก่อนกฤษบุตร อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเรามองดูโพธิสัตว์บริษัทที่มีปริณชทนกลกว้างขวางหาขอบเขตไม่ได้เหมือนมหาสมุทรรในทึคน้อยทึคใหญ่ เราได้ทำมหาปิติมีกำลังแรงกล้าให้เกิดขึ้นแก่พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญปณิธานต่างๆ ผู้มีกายหมัดจด ผู้มีรัศมีประภามณฑล ผู้มีรัศมีมณฑลเปล่งประกายสว่างไสวด้วยรัศมีแสงสีนันท ผู้มีญาณอาโลกของสาครธรรมแห่งสรวัชชุตตา ผู้หยั่งลงสู่สมุทรรสมาธิต่างๆ ผู้มีฤทธิ์สำเร็จด้วยใจ ผู้บันลือสุรเสียง ผู้มีสิริระประดับด้วยอาภรณ์ต่างๆ ผู้หยั่งลงสู่ตถาคตธรรม ผู้มีสิริระปรากฏอยู่ในเกษตรจำนวนนับอสงไขยไม่ได้ ดุจ(ปริมาณน้ำใน)มหาสมุทรร ผู้มีใจก้าวลงสู่สาคร

พระพุทธเจ้า ผู้ได้ปฏิสัมภทา ผู้มีใจสว่างไสวด้วยญาณที่เกิดจากตถาคตวิโมกข์ ผู้มีญาณโอภาสส่องสว่างไปได้กว้างขวางไร้ขอบเขต ผู้มีปกติอยู่ด้วยสมาธิธรรม ผู้เข้าออกวิโมกข์ได้คล่องแคล่วชำนาญ ผู้หันหน้าสู่ประตูแห่งสรวชัญดา ผู้เป็นอสังการแห่งธรรมธาตุอันกว้างขวางเหมือนอากาศธาตุ ผู้สามารถเข้าถึงอากาศธาตุด้วยเมฆอลังการต่างๆ เห็นแจ้งสมุทรรแห่งบริษัทมณฑล ผู้ทำให้โลกธาตุเกิดปีติมีกำลังยิ่ง ผู้ไปสู่อุทเทสขัตต ผู้ไปสู่อสังการทิศต่างๆ ผู้เป็นตัวแทนของพระตถาคต ผู้มาจากบาทมูลของพระตถาคตเจ้า แวดล้อมด้วยคณะของพระโพธิสัตว์ ผู้ทำฝนเมฆาแห่งอสังการให้ตกได้ ผู้มีปกติอยู่ด้วยตถาคตธรรม พิจารณาสาครธรรมของพระตถาคต ผู้เข้าถึงสมุทรรแห่งญาณ ผู้มีใจสว่างไสว มันคงเป็นแหล่งกำเนิดของวายุหะต่างๆ | พระโพธิสัตว์เหล่านั้นย่อมเข้าถึง ย่อมเห็นแจ้งสมุทรรมณฑลบริษัทที่มีปีติ มีกำลังแรงกล้าของพระตถาคต | เมื่อพระโพธิสัตว์เหล่านั้นพิจารณาตถาคตพะลาประมาณไม่ได้นั้น อยู่ ย่อมได้ปีติมีกำลังแรงกล้ามากยิ่งขึ้น มันคงหนักแน่นมากขึ้นและขยายกว้างขวางมากยิ่งขึ้น||

ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราพิจารณารูปกายของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ ที่บริสุทธีหมดจดและประดับด้วยลักษณะมหาบุรุษ เรามีปีติมีกำลังแรงเกิดขึ้นมีความเลื่อมใสเกิดขึ้น มีปีติเบิกบานใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น | เมื่อเราน้อมใจพิจารณาทำให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น ความสว่างไสวก็แผ่ขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปจนจรดธรรมธาตุ และมีความสว่างไสวที่เกิดขึ้นไม่มีประมาณหาที่สุดเบื้องปลายและท่ามกลางไม่ได้เกิดขึ้นในทุกขณะจิตและทำให้เราได้มหาปีติเกิดขึ้นมีกำลังแรงกล้าขึ้นทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร ประการอื่นยังมีอีก เมื่อได้เห็นสมุทรรัศมีที่ชานออกจากอรูมขณของพระผู้มีพระภาคไวโรจนะ ที่สว่างไสวยิ่งจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรกว้างขวางไม่มีขอบเขต และรัศมีแต่ละกลุ่มมีรัศมีบริวารจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมากนับอนันต์แผ่ขยายกว้างขวางครอบคลุมธรรมธาตุของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้นทำความทุกข์ของสรรพสัตว์ให้สงบลง ใจเราเกิดมหาปีติท่วมท้นมากขึ้นทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอีก เมื่อเราเห็นเมฆาแห่งแสงรัศมีใสสว่างเหมือนแก้วมณีที่ใสไร้มลทินที่ชานออกจากอรูมขณบนกายของพระผู้มีพระภาคไวโรจนะแล้วหยุดนิ่งตั้งมั่นอยู่เหมือนภูเขาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมด จากนั้นแผ่ขยายครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด เรายังได้มหาปีติมีกำลังมากเกิดขึ้นทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร ประการอื่นยังมีอีก เมื่อเราเห็นรัศมีที่มีกลิ่นหอมที่แผ่ชานออกจากอรูมขณที่กายของพระผู้มีพระภาคไวโรจนะจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมด จากนั้นแผ่ขยายครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด มหาปีติมีกำลังมากก็เกิดขึ้นทุกๆ ขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอีก เมื่อเราพิจารณาดูกายของพระตถาคตไวโรจนะอยู่ เราได้เห็น ตถาคตกายที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษที่ชานออกจากลักษณะมหาบุรุษจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน พุทธเกษตรทั้งหมดทุกขณะจิตมหาปีติมีกำลังมากก็เกิดขึ้นแก่เราทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอีก เมื่อเราเห็นเมฆานิมิตกายของพระตถาคตที่รุ่งเรืองด้วยอนุ พยัญชนะ 80 ประการที่ชานออกจากอนุพยัญชนะแต่ละประการที่อยู่บนกายของพระผู้มีพระภาคไว โรจนะจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมด จากนั้นแผ่ขยายครอบคลุมพุทธเกษตรทั้งสิ้นแล้ว ประกาศเสียงมนุธรรมจักรของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ มหาปีติมีกำลังมากก็เกิดขึ้นทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอีก เมื่อเราพิจารณาดูกายของพระตถาคตไวโรจนะ ได้เห็นเมฆาพุทธ ปาฏิหาริย์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมด เห็นการเกิดขึ้นของจิต เห็นอสังการแห่งความ บริสุทธิ์หมดจดของปารมิตาทั้งหกประการ มรรคา และปาฏิหาริย์ การเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิ ที่เกิดขึ้นจากรู ชุมชนทุกแห่งในทุกขณะจิตแล้วแผ่กระจายครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด มหาปีติมีกำลังมากก็เกิดขึ้น ทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอีก เมื่อมองดูเมฆากายของเทวดาผู้เป็นใหญ่จำนวนมากเท่ากับฝุ่น ในพุทธเกษตรทั้งหมดที่แผ่ชานออกจากรูชุมชนทุกแห่งบนกายของพระผู้มีพระภาคไวโรจนะแล้วแผ่ กระจายครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด พร้อมด้วยปาฏิหาริย์ของเหล่าเทวดาที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าของ เหล่าเวไนยสัตว์²⁴⁹ที่ปรากฏให้เห็นด้วยกายเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่แล้วแสดงธรรมอยู่ มหาปีติมีกำลังมาก ก็เกิดขึ้นทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอยู่อีก เมื่อเราเห็นเมฆากายของนาคผู้มีศักดิ์ใหญ่ พร้อมด้วย ปาฏิหาริย์แสดงธรรมอยู่เบื้องหน้าเหล่าเวไนยสัตว์ที่ปรากฏขึ้นด้วยกายของนาคผู้มีศักดิ์ใหญ่จำนวน มากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดที่แผ่ชานออกจากรูชุมชนทุกแห่งบนกายของพระผู้มีพระภาคไว โรจนะแล้ว มหาปีติมีกำลังมากก็เกิดขึ้นทุก ขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอยู่อีก เมื่อเราพิจารณาดูกายของพระตถาคตไวโรจนะอยู่ เราเห็น เมฆากายของยักษ์ผู้มีศักดิ์ใหญ่ พร้อมด้วยปาฏิหาริย์แสดงการเข้าสู่ธรรมธาตุทั้งปวง แล้วแสดงธรรม อยู่เบื้องหน้าเหล่าเวไนยสัตว์ที่ปรากฏขึ้นด้วยกายของยักษ์ผู้มีศักดิ์ใหญ่จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธ เกษตรทั้งหมดที่แผ่ชานออกจากรูชุมชนทุกแห่ง มหาปีติมีกำลังมากก็เกิดขึ้นทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอยู่อีก เมื่อเราพิจารณาดูกายของพระตถาคตไวโรจนะอยู่ เราเห็น เมฆากายคนธรรพ์ผู้มีศักดิ์ใหญ่ พร้อมด้วยปาฏิหาริย์ที่แผ่ไปสู่ธรรมธาตุทั้งปวง แล้วแสดงธรรมอยู่เบื้อง

²⁴⁹ สัตว์ผู้ควรแก่การสั่งสอน ควรแนะนำ *ibid.*, หน้า 211.

เราย่อมได้บรรลุสิ่งที่ยังไม่เคยได้บรรลุมาก่อน ย่อมเข้าถึงสิ่งที่ยังไม่เคยเข้าถึงมาก่อน ย่อมหยั่งลงสู่สิ่งที่ยังไม่เคยหยั่งลงมาก่อน ย่อมเข้าถึงที่ที่ไม่เคยไปมาก่อน ย่อมเห็นสิ่งที่ยังไม่เคยเห็นมาก่อน ย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟังมาก่อน เพราะอะไร? เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายเป็นสิ่งที่จะพึงรู้แจ้งได้ด้วยธรรมสภาวะและลักษณะ เป็นสิ่งที่มีเพียงลักษณะเดียวของกาลทั้งสาม เมื่อยังไม่ปรากฏขึ้นในท่ามกลางความหลากหลาย||

ดูก่อนกัลบุตร นี้เป็นโอภาสของสมุทรวชิรโศภิตวิโมกข์นัยชื่อว่า วิปุลปีติเวคสัมภวจิตตักษณวูหะ(ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับปีติมีกำลังทุกขณะจิต)| แต่ว่าวิโมกข์นี้กว้างขวางหาที่สิ้นสุดและท่ามกลางไม่ได้เพราะเป็นการเข้าสู่สมุทรรแห่งธรรมชาตุนัย | วิโมกข์นี้เกิดขึ้นไม่มีสิ้นสุด เพราะไม่แยกจากจิตตูปาทของความเป็นสรวิชัย| วิโมกข์นี้ไม่มีขอบเขต เพราะเป็นสิ่งที่จะพึงรู้ได้ด้วยโพธิสัตว์จักขุ| วิโมกข์นี้ไม่มีสิ่งใดเสมอ เพราะแผ่ขยายไปตลอดธรรมชาตุนัย| วิโมกข์นี้มีอยู่โดยรอบ เพราะรวมเอาปาฏิหาริย์ทั้งปวงไว้ด้วยวัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์อย่างเดียวกัน| วิโมกข์นี้ไม่เป็นโมฆะเพราะเป็นธรรมสรีระที่มีธรรมชาติเป็นธรรมเอก(อภัยธรรม)| วิโมกข์นี้เป็นสภาวะที่ไม่มีการเกิด(อนุตปันนา)เพราะเป็นเสมือนมายาธรรม| วิโมกข์นี้เปรียบเหมือนภาพสะท้อน เพราะเป็นการสะท้อนภาพของปณิธานของสรวิชัยตา| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนนิมิต เพราะเป็นนิมิตของโพธิสัตว์จรริยา| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนมหาปฐวี เพราะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์โลกทั้งมวล| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนมวณน้ำใหญ่ เพราะเป็นสายฝนแห่งมหากรุณาต่อชาวโลกทั้งสิ้น| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนไฟ เพราะทำลายยางเหนียวของตัณหาของสรรพสัตว์| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนวายุ เพราะพัดพาให้สรรพสัตว์ไปสู่สรวิชัยตา| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนสาคร เพราะเป็นแหล่งอาศัยของคณาธิการของชาวโลกทั้งปวง| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนภูเขามะรุบรรพต เพราะทำให้สมุทรรแห่งรัตนะคือธรรมญาณทั้งปวงเกิดขึ้น| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนวาทมณฑลเพราะมีธรรมวิโมกข์วูหะทั้งปวง| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนอากาศ เพราะเป็นที่ว่างอันเป็นที่เกิดขึ้นของตถาคตปาฏิหาริย์ในกาลทั้งสาม| วิโมกข์นี้เหมือนมหาเมฆ เพราะเป็นฝนเมฆาธรรมที่ตกลงเฉพาะหน้าของสรรพสัตว์| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนดวงอาทิตย์ เพราะทำลายความมืดมิดของอวิชชาของสรรพสัตว์| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนดวงจันทร์ เพราะมีสมุทรรแห่งบุญและญาณยิ่งใหญ่| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนพระตถาคต เพราะเข้าถึงได้ทุกแห่ง| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนเงาเพราะเป็นกุศลนิมิตของกรรมดี| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนเสียงสะท้อน เพราะเป็นเสียงธรรมที่ได้เข้าใจได้ตามอริมุกติ| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนเงาสะท้อน เพราะปรากฏแก่สรรพสัตว์ตามอาศัย| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนต้นทรมราช เพราะเจริญงอกงามด้วยพุทธ

ปาฏิหาริย์| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนวัชระ²⁵⁰ เพราะเป็นธรรมที่ไม่ถูกทำลาย| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนแก้วมณีจินดาราช(ที่บันดาลให้ทุกสิ่งได้ตามที่ปรารถนา)เพราะมีอำนาจมากหาที่สุดไม่ได้| วิโมกข์นี้เหมือนแก้วมณีวิมลครุระ(ที่มีความใสมากสามารถสะท้อนภาพของโลกธาตุให้ปรากฏได้)เพราะทำตลาคตปาฏิหาริย์ในกาลทั้งสามให้ปรากฏ| วิโมกข์นี้เป็นเหมือนแก้วมณีนันทิวัชระ(แก้วที่บันดาลให้ความยินดี) เพราะบันลือเสียงธรรมจักรของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ | ดูก่อนกุลบุตร โพธิสัตว์วิโมกข์วิปุลปิติเวศสัมภวจิตขณวยหะยอมอธิบายได้ด้วยอุปมาหลายประการอย่างนี้||

ครั้งนั้นแล สุธนะเศรษฐีบุตรได้กล่าวคำนี้กับราตรีเทวดาประธานตรูตศาครวตีว่า “ดูก่อนราตรีเทวดา พระโพธิสัตว์ผู้กำลังบำเพ็ญเพียรอยู่จะบรรลุวิโมกข์นี้ได้อย่างไร?” เทพธิดาตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร ธรรม 10 ประการเหล่านี้คือ มหาสัมภาระ มหาวิตานธรรม มหาวิปารชา มหาวิชชุตตา มหาโอภาส มหาประภาโอภาส มหาอาภา มหาวิภาค มหาสัมภวะ มหาวิภวะ พระโพธิสัตว์ที่ปฏิบัติในธรรมสิบเหล่านี้ย่อมได้บรรลุวิโมกข์นี้ | ธรรม 10 เหล่านี้เป็นอย่างไร? คือ

1. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์ยอมให้ทานทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ตามที่เขาปรารถนา|
2. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีศีลอันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อยังลงสู่สมุทรรคุณของพระตลาคตทุกพระองค์|
3. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีกษานติเป็นเครื่องทำให้สรรพธรรมปรากฏขึ้นได้|
4. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีวิริยะเป็นเครื่องทำให้ไม่ละอารมณ์ของสรวัชชุตตา|
5. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีธยานเป็นเครื่องเข้าไปตัดอำนาจของกิเลส|
6. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีปรัชญารู้แจ้งสมุทรรคุณ|
7. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีอุบายะ เป็นอุปกรณ์ในการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้แกล้วกล้าในการทำกุศล|
8. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีปณิธานในการเข้าสู่เกษตรทั้งสิ้นด้วยการประพฤตโพธิสัตว์จรรยาในเกษตรเหล่านั้นได้ตลอดกาลหลายโกฏีกัปหาที่สุดไม่ได้|
9. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีผละเป็นกำลังเข้าสู่สมุทรรคุณในธรรมธาตุทั้งสิ้นเพื่อทำให้แจ้งการตรัสรู้โพธิในเกษตรทุกแห่งในทุกขณะจิต|
10. มหาวิตานธรรม ได้แก่ พระโพธิสัตว์มีตลาคตญาณเพื่อแทงตลอดกาลสามให้|

²⁵⁰ วัชระ(บาลี วชิร)ในที่นี้มีความหมายเป็นสองนัย คือ เพชร เพราะมีลักษณะที่แข็งแกร่ง และ อินทรวัชระ เป็นอาวุธที่ทรงพลังของพระอินทร์ "พจนานุกรม มคธ-ไทย ", หน้า 625. เชื่อกันว่า เป็นอาวุธที่ไม่มีสิ่งใดทำลายได้ ความหมายในที่นี้อาจเป็นได้ทั้งสองนัย เพราะทั้งสองสิ่งมีความแข็งแกร่งและทรงพลังเหมือนกัน-ผู้วิจัย

ดูก่อนกฤษบุตร พระโพธิสัตว์ผู้มีมหาสัมภาระ คือ มหาวิธานธรรมสิบประการเหล่านี้ย่อมได้บรรลุ วิโมกข์เห็นปานนี้ ย่อมทำให้หมดจด ทำให้มีกำลังมาก ทำให้เจริญขึ้น ทำให้แจ่ม ทำให้ชำนาญ ทำให้ มั่นคง ทำให้กว้างขวาง ทำให้บริบูรณ์ และให้ตั้งอยู่ถาวร”||

สุธนเศรษฐีบุตร ถามว่า “ข้าแต่เทพธิดา ท่านได้เริ่มตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิตั้ง ครั้งแรกในกาลไหน?” เทพธิดาตอบว่า “ดูก่อนกฤษบุตร ก่อนโลกธาตุชื่อว่า กุสมตลครภวภายหลังการระ นี้ มีโลกธาตุหนึ่งหมื่นล่วงไปแล้ว ในระหว่างโลกธาตุนั้น มีโลกธาตุชื่อว่า สรรพรัตนวิมลประภาวูหะ| มีโลกธาตุวงศ์ชื่อ สรรพตถาคตประภาปณินโรหะอยู่ ท่ามกลางของโลกธาตุนั้น| มีโลกธาตุชื่อ กนก วิมลประภาวูหะ วิจิตรด้วยเมฆารัตนะทุกประเภท ด้านล่างของโลกธาตุเป็นที่ตั้งของสาครรัตนหาร ซาลาทุกประเภท โลกธาตุนั้นเป็นแก้วมณีคันชวชระล้วน (โลกธาตุ)มีสัณฐานเหมือนกฎาศกร เป็น โลกธาตุที่มีทั้งความหมดจดและความเศร้าหมองระคนกันอยู่ เบื้องบนเป็นภพที่อยู่ของเทวดา| ใน โลกธาตุนี้มีกับชื่อ สมันดาวภาสวชะ| มีโพธิมณฑลชื่อ สรรพรัตนครภววิจิตรภะ| มีพระตถาคต ผู้ เป็นอนุตรสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า อวิวรรตธรรมธาตุนิโหะ| ส่วนเราในกาลสมัยนั้นได้เป็น เทพธิดาประจำโพธิมณฑลชื่อว่า ปุณยประทีปสมปัดตเกิดุประภา| เราได้เห็นการแสดงปาฏิหาริย์ใน การตรัสรู้ของพระตถาคตพระองค์นั้นแล้วได้ตั้งจิตปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ| และเพราะการเห็น พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เราได้บรรลุสมาธิชื่อ ตถาคตคุณสมุทราวภาสะ | ต่อจากโลกธาตุนั้น ที่ โลกธาตุนี้ มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าธรรมทรมบรรพตเตชะ ตรัสรู้ที่ควงไม้โพธิ ในที่นั้นมีราชธานีชื่อ สมันตสัมปยุณศรีครภะ| และเมื่อเราเคลื่อนจากภพนั้นได้เกิดเป็นราตรีเทวดาชื่อว่า ชญานศรีปุณย ประภาประจำอยู่ที่โพธิมณฑลนั้น | เมื่อเราได้เห็นการหมุนธรรมจักรของพระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมทรม บรรพตเตชตถาคตนั้นแล้ว เราก็บรรลุสมาธิชื่อ สรรพขัคทสันทรศนสมดาวภาสวชยะ| ต่อจาก โลกธาตุนั้น มีพระตถาคตพระนามว่า สรรพธรรมสาครนิโหะราชาฆะมาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้นอีก| เรา เห็นพระตถาคตพระองค์นั้นแล้วก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ สรรพธรรมภูมิสังวัฒนสถานะ| ต่อจากนั้น มีพระ ตถาคตพระนามว่า รัตนรัศมีประทีปชวชระ มาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้นอีก เมื่อได้เห็นพระตถาคต พระองค์นั้นเราได้บรรลุสมาธิชื่อ สมันตวฤกษประภาเมฆะ| ต่อจากนั้นก็มิพระตถาคตพระนามว่า คุณ สุเมธประภเตชะ มาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้นอีก| เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ พุทธสม มุทราวภาสะ| ต่อจากนั้นก็มิพระตถาคตพระนามว่า ธรรมเมฆนิโหะราชาฆะ มาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้น อีก| เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ ธรรมสาครประทีปะ| ต่อจากนั้นเราผู้เป็นเทพธิดาได้ เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า ชญาโนลกาวภาสวชะ ที่โพธิมณฑลนั้น| เพราะได้เห็นพระตถาคตนั้น เราได้บรรลุสมาธิชื่อ สรรพสัตตวทุกขประศมนประติภาสประทีปะ| ต่อจากนั้นก็มิพระตถาคตพระนาม

ว่า ธรรมวิภูริตเวคธวชศรี มาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้นอีก | เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ ตรียชวตถาคตสัมประสถานาวภาสครระ | ต่อจากนั้นก็ยังมีพระตถาคตพระนามว่า ธรรมประทีปวิกรมชญาณสิงหะ มาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้นอีก | เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ สรรพโลกาประติทตชญาณจักรประภเตชะ | ต่อจากนั้นก็ยังมีพระตถาคตพระนามว่า ญาณพลบรรพตเตชะ มาตรัสรู้ที่โพธิมณฑลนั้นอีก | เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ ตรียชวรสรวสัตตวจรเณทริยประภาสะ | ดูก่อนกุลบุตร ในสมัยนั้น ในกัปชื่อสมันตาวภาสวชะ เราได้เข้าเฝ้าพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบ | ตลอดระยะเวลาที่เราได้อัฏฐภาพเป็นเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง เป็นนาคผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง ยักษ์ผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง คนธรรพผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง ครุฑผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง กิณนรผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง มโหระคะผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง มนุษย์ผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง พรหมผู้มีศักดิ์ใหญ่บ้าง เป็นเทวดาบ้าง มนุษย์บ้าง สตรีบ้าง บุรุษบ้าง เด็กชายบ้าง เด็กหญิงบ้าง | ได้มาเข้าเฝ้าและบูชาพระตถาคตทั้งหมดนั้นด้วยเครื่องบูชาตามที่ตนเองมีอยู่ในอัฏฐภาพนั้นๆ ได้เข้าไปรับใช้ | และฟังธรรมเทศนาของพระตถาคตทั้งหมดทุกพระองค์ |

เมื่อเราเคลื่อนจากโลกธาตุนั้นแล้ว ได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาตลอดกาลยาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรในโลกธาตุนั้น เมื่อเคลื่อนจากโลกธาตุนั้นได้มาอุบัติในสหาโลกธาตุในกลุ่มโลกธาตุชื่อกุสมตลครระวยุทาลังการะ นี้ เราได้เข้าเฝ้าพระตถาคตผู้มีพระภาคเจ้ากระกุกฉันทะ | และเมื่อเราได้เห็นพระพุทเจ้ากระกุกฉันทะนั้นเราได้บรรลุสมาธิชื่อ สรพันธการวิรัชประติภาสะ | ต่อจากนั้นพระตถาคตพระนามว่ากณกมุณีได้มาตรัสรู้ | เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ สรรพเกษตรสาคราวภาสานุคตผรณะ | ต่อจากนั้นพระตถาคตพระนามว่ากาศยปะได้มาตรัสรู้ | เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ สรรพสัตตวมันตรสมุทธรนิรคชนัสวรนโรฆชะ | ต่อจากพระกาศยปะพุทธเจ้านั้นพระตถาคตพระนามว่าไวโรจนะได้มาตรัสรู้ | เมื่อเราเห็นสมุทธรปาฎิหาริย์ของตถาคตที่ตรัสรู้ได้ไม่นานที่โพธิมณฑลนั้นในแต่ละขณะจิตเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ วิบุลปีติเวคสัมภวจิตขณวยุทะนั้นซึ่งมีพุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้ง 10 อนภิลาปยานภิลาปะยะ | หยั่งลงสู่สมุทธรธรรมธาตุทั้งปวง | และเราเห็นพุทธเกษตรทั้งสิ้นที่อยู่ในสมุทธรธรรมธาตุนัยทั้งหลายเหล่านั้นภายในละอองฝุ่นเดียว และพุทธเกษตรทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวน 10 อนภิลาปะยะที่อยู่ในฝุ่นหนึ่งละอองฝุ่นเหล่านั้น | และในบรรดาพุทธเกษตรทั้งหลายเหล่านั้น ในแต่ละพุทธเกษตรเราเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะประทับนั่งอยู่ที่โพธิมณฑล กำลังแสดงอภิสมโพธิปาฎิหาริย์ทุกขณะจิตและกำลังเข้าสู่สาครธรรมธาตุด้วยอภิสมโพธิปาฎิหาริย์แต่ละอย่าง(ไม่ซ้ำกัน) | บรรดาพระตถาคตเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น เราย่อมจดจำ

อัฐภาพ(ของตน)ขณะที่อยู่ ณ บาทมูลของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ได้ | และเราได้ฟังธรรมของพระตถาคตเจ้าที่อยู่ทีโพธิมณฑลในโลกธาตุเหล่านั้นทั้งหมด | สมุทรรินรามณ(กาย)ของพระตถาคตทั้งหลายที่เกิดจากรูชมุขนทั้งหมดกำลังแสดงสมุทรรธรรมเมฆาแก่สรรพสัตว์ แสดงปาฏิหาริย์อย่างต่างๆ และหมุนธรรมจักรให้เป็นไปตามสัญญา ตามกำลังอาชยะของสัตว์ที่อุบัติในคติต่างๆ ในสัตว์ธาตุทั้งหมดในโลกธาตุทั้งหมด ในกลุ่มของโลกธาตุในสมุทรรเทศที่มียอยู่ในธรรมธาตุทุกทิศทั้งหมดเหล่านั้นเราได้ทรงจำ ได้ปฏิบัติ(ธรรม)และได้ทำให้บริบูรณ์ | เราเรียนธรรม(นั้น)ด้วยธารณีที่ทำให้เรามีความสามารถในการทรงจำธรรมได้ทุกบททุกตัวอักษรโดยไม่ทำให้เกิดเพี้ยนปะปนกัน และทำธรรมนั้นให้บริสุทธิ์หมดจดด้วยปรัชญาที่เกิดจากดวงธรรมที่เป็นแหล่งเกิดขึ้นของความบริสุทธิ์หมดจด | เราย่อมนำใจ(ธรรมนั้น)และย่อมนำสัจธรรมทั้งปวงด้วยการพิจารณา(เห็นตามความเป็นจริง) | เราทำให้(ธรรม)แผ่ขยายออกไปกว้างขวางด้วยพุทธปรัชญาอันกว้างขวางครอบคลุมกาลทั้งสาม ทำให้เท่าเทียมด้วยปรัชญาที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงตถาคตสมตฺตา | ย่อมประพจน์ตามสรรพธรรม | ประพจน์ตามธรรมเมฆาตามพระสูตร | ย่อมจำแนกสมุทรรธรรมที่มีในเมฆาพระสูตรทั้งปวง | รวมธรรมปรีวรตที่มีอยู่ในสมุทรรธรรมทั้งสิ้นให้เป็นหนึ่ง | ทำคลื่นแห่งธรรมให้เกิดขึ้นในธรรมเมฆานั้น | เรารู้ธรรมเมฆาในธรรมปรีวรตนั้น | เมื่อธรรมเมฆาเกิดขึ้นเราย่อมนำได้ปฐิเกิดขึ้นมีกำลังกล้า | เมื่อมีปฐิมีกำลังกล้าอันเกิดขึ้นจากสัจธรรมแล้ว เราย่อมนำภูมิให้เกิดมีกำลังขึ้น | เมื่อมีภูมิให้มีกำลังแรงกล้า เราย่อมนำสมาธิให้เกิดมีกำลังเร็วแรง | เมื่อมีสมาธิที่มีกำลังเร็วแรง เราย่อมนำเห็นพระพุทเจ้าปรากฏขึ้นจำนวนมากเหมือนท้องมหาสมุทรมองไม่เห็นฝั่ง | เพราะเห็นพระพุทเจ้าที่ปรากฏขึ้นมากมายเหมือนท้องมหาสมุทร เราเข้าถึงสมุทรรแห่งโอภาส | เมื่อได้สมุทรรโอภาสสว่างไสว เราทำภูมิแห่งดวงญาณในกาลทั้งสามให้เกิดขึ้น และตั้งมั่นด้วยการขยายใจให้กว้างขวางออกไปโดยรอบทิศหาที่สุดเบื้องต้นเบื้องปลายและท่ามกลางไม่ได้ด้วยการพิจารณาสมุทรรจรยาในกาลก่อนหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณโอภาสในสมุทรรวิริยะในกาลก่อนหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยพิจารณาญาณอาโลกหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยพิจารณาดวงศีลอันบริสุทธิ์หมดจดและสว่างหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณากษานติภูมิอันหมดจดหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณโอภาสที่เกิดจากมหาวิริยะหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยพิจารณาความสว่างแห่งความเพียรที่ทำให้ได้ธยานเกิดขึ้นสว่างไสวหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาสัจธรรมปฐิพารมิตาหมดจดที่ปรากฏขึ้นหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการวางใจให้เป็นสมาธิไว้ที่อุปายโกศลพารมิตาหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาปณิธานพารมิตาหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณเครื่องทำให้พลพารมิตาที่เกิดจากบุญและญาณ

ที่ขยายกว้างขวางและติดแน่นอยู่หาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการไตร่ตรองตามธรรมที่ทำให้
 ได้ญาณปารมิตาหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาดวงญาณสว่างเพื่อก้าวลงสู่
 โพธิสัตว์ภูมิในกาลก่อนหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการอยู่ตลอดกับด้วย
 ปาฏิหาริย์ที่เป็นวิธีการทำให้ยังลงสู่ภูมิหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการเข้าสู่
 โพธิสัตว์ภูมิในกาลก่อนหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการอยู่ในโพธิสัตว์ภูมิหา
 ประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาความหมดจดของโพธิสัตว์ภูมิหาประมาณไม่ได้ของ
 พระตถาคต ด้วยการพิจารณาการไคร่ครวญสาครญาณหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการ
 พิจารณาการได้ญาณโอภาสหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการเห็นพระพุทธรูปเจ้า
 ในกาลที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์หาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการอยู่ตลอดกับด้วย
 การเห็นสมุทธานุภาพในกาลก่อนเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์หาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการ
 พิจารณาการได้ญาณโอภาสทำให้การไปสู่เกษตรด้วยกายในกาลที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์หาประมาณ
 ไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการจรดใจนิ่งไว้ที่การไปสู่ธรรมชาติเพื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาในกาลก่อน
 หาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความสุขด้วย
 อุบายต่างในคราวบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาในกาลก่อนหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการ
 พิจารณาแสงสว่างที่แผ่กระจายไปสู่ทิศทั้งหมดหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการ
 แสดงปาฏิหาริย์แก่สัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณโอภาสเพื่อ
 ยังลงสู่ภูมิหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณโอภาสที่ทำให้การตรัสรู้เกิดขึ้น
 อย่างอัศจรรย์หาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการรองรับธรรมและการรักษาเมฆา
 แห่งธรรมทั้งหมดเพื่อการหมุนธรรมจักรหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณ
 โอภาสที่ทำให้ได้ลักษณะมหาบุรุษหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาการได้แสงสว่าง
 ที่ทำให้สมุทธานุภาพปรากฏหาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ด้วยการพิจารณาญาณโอภาสที่มีวิสัยกว้าง
 ใหญ่หาประมาณไม่ได้ของพระตถาคต ในทุกขณะจิตเข้าถึงเหตุการณ์ทุกอย่างตั้งแต่การตั้งความ
 ประารถนาครั้งแรกจนกระทั่งถึงการหายไปของพระสัทธรรมของพระตถาคตพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น||

หากท่านจะมีความสงสัยใคร่ถามว่า “เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์วิปุลปิติเวศสัมภวจิตตขณวูหะ
 นี้เมื่อไหร่? | เราจะตอบว่า โดยกาลล่วงไปของพุทธกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร ใน
 โลกธาตุช็อกนกวิมลประภา มีเทพธิดาประจำโพธิพฤกษ์ชื่อว่า ปุณยประทีปสัมปตสมันตเกตุประภา
 ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าพระนามว่า อโวรตยธรรมธาตุนิโฆษ แล้วได้ตั้งความปรารถนาอนุตร
 สัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้น แล้วได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาเป็นเวลายาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่น

ในพุทธเกษตร แล้วได้มาอุบัติในสหาโลกธาตุนี้และได้พบกับพระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ในภัทรกัปมีพระ
 พระพุทธเจ้ากระจุจฉันทะและพระพุทธเจ้าศากยมนีองค์สุดท้าย| และเราจักเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าที่
 จักมาตรัสรู้ในอนาคตทุกพระองค์ | เราจักเลื่อมใส จักบูชาพุทธวงศ์ที่มีในอนาคตในโลกธาตุทั้งปวง
 เหมือนที่เกิดขึ้นในสหาโลกธาตุนี้ | คู่ก่อนกัลบุตร แม้บัดนี้ โลกธาตุนกวิมลประภานี้ก็ยังคงตั้งอยู่และ
 พุทธวงศ์ก็ยังไม่ขาดสูญ| คู่ก่อนกัลบุตร เพราะเหตุนี้ท่านควรประกอบความเพียรในคำสอนนี้ด้วยจิต
 แน่วแน่อิ่งใหญ่”||

ครั้งนั้น ราตรีเทวดาประธานตรุตสาครวดีเมื่อจะแสดงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า วิบุลปีติเวคสัมภว
 จิตขณวยุทธ ให้ยิ่งขึ้นไปอีกจึงกล่าวคาถาเหล่านี้กับสุนทรศรีบุตรว่า:

1. คู่ก่อนสุนทร ขอท่านจงสดับ เราจักกล่าวเหตุที่ทำให้ได้บรรลุวิโมกข์อัน
 หมดจด ท่านจงฟังให้ดีและจงทำปิติให้เกิดมีกำลังกล้าแล้ว จงน้อมใจให้
 เข้าสู่วิโมกข์นั้น||
2. ในอดีตกาลล่วงมาแล้วเราได้บำเพ็ญเพียรตลอดกาลยาวนานหลายกัป
 จำนวนมาก ทำให้ใจของเรามีความบริสุทธิ์หมดจด มีอธิมุกตเกิดขึ้นมี
 กำลังกล้าและขยายกว้างขวางยิ่งขึ้น มีหน้ามุงตรงต่อสรวิชัยญาณนคร||
3. เราได้ฟัง(ธรรมของ)พระสุตพุทธเจ้าผู้ประเสริฐในกาลทั้งสามแล้วทำ
 ความเลื่อมใสให้เกิดในพระตถาคตเหล่านั้น ขยายโอภาสให้กว้างขวาง
 ไพบูลย์ เราและบริวารได้อุปัฏฐากรับใช้พระพุทธเจ้าเหล่านั้นเป็นเวลา
 หลายร้อยกัปด้วยความสุข||
4. เราได้เข้าเฝ้าและทำการบูชาแก่พระสุตเจ้าพระองค์ผู้ทำประโยชน์แก่
 ชาวโลก ได้ฟังธรรมที่ไม่มีสิ่งใดเทียบได้ แล้วเราทำปิติมีกำลังแรงและ
 ยิ่งใหญ่ให้เกิดขึ้น||
5. ในสมัยนั้นเราผู้บรรลุวิโมกข์นั้นได้อุปัฏฐากบิดามารดา ครูอาจารย์ด้วย
 ความเคารพเสมอมา ด้วยการเอื้อประโยชน์สุข ||
6. เราได้(เกือบ)คนแก่ชรา หรือยากจนขาดแคลนทรัพย์ ผู้มีร่างกายพิการ
 พิการ ผู้มีทุกข์ ผู้ขาดแคลนที่พึ่งที่อาศัย เราทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีสุข
 ทำให้มีทรัพย์ ให้มีมิตรจิต ทำให้มีที่พักตลอดหลายร้อยชาติ||
7. ในอดีตกาล เมื่อเรายังท่องเที่ยวอยู่(ในสังสาร)เราได้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน
 ภพผู้มีความหวาดกลัวต่างๆให้พ้นจากภัยทั้งหลาย มีภัยที่เกิดจาก
 พระราชา โจรผู้ร้าย ไฟ และน้ำ สัตว์ร้าย และผู้เป็นศัตรู เป็นต้น||

8. เราได้ช่วยเหลือผู้ติดข้องอยู่ในคติภพที่ถูกกิเลสเผาผลาญอยู่ตลอดเวลา กำลังทำอกุศลกรรมอันเป็นเหตุให้เกิดในไตรภพ และตกลงไปสู่เหวลึกแห่งสังสาระ||
9. เราได้ช่วยให้ผู้มีความหวาดกลัวทุกข์ และการตกไปในทุกคติ เต็มไปด้วยความทุกข์กล้าแสนสาหัส เป็นผู้มียัยจากชาติ ชรา มรณ และโรค ||

เราทำให้สัตว์ทั้งหลายพ้นจากทุกข์แสนสาหัสในสังสาระแล้วให้พวกเขามีความสุข ทำให้พวกเขาได้รับความสุขอันเกิดจากพระพุทธเจ้าเพียงอย่างเดียวตลอดกับหาที่สุดไม่ได้ นี่คือปณิธานของเรา||

ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์วิบูลปีติเวศสัมภวจิตขณวูหะนี้เท่านั้น เราไม่รู้จักจรรยา และไม่อาจบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้หยั่งลงสู่สาครธรรมธาตุทั้งปวง ผู้หลุดพ้นจากทุกข์ภายในและทุกข์ภายนอก ผู้ได้บรรลุนิยามที่อยู่ในสัญญาตลอดกับทั้งปวงได้ ผู้รู้โลกธาตุที่กำลังเกิดขึ้นและที่กำลังเสื่อมสลายทั้งสิ้น||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป ที่ควงไม้ตรัสรู้ที่มีในบริษัทมณฑลของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้โรจนะมีราตรีเทวดาชื่อว่า สรรพนครรักษาสัมภวเตชศรี| ท่านจงเข้าไปสอบถามนางว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้กล่าวกับราตรีเทวดาประธานตรูตสาครวดีด้วยคาถาเหล่านี้ว่า :

11. ข้าแต่เทพธิดา เมื่อข้าพเจ้าได้รับคำแนะนำจากกัลยาณมิตรแล้ว ข้าพเจ้าจึงเดินทางมาพบกับท่าน ได้เห็นท่านผู้นั่งอยู่ที่อาสนะที่นั่งสูง(ผู้รุ่งเรือง)กว่าคนอื่นในท่ามกลาง(บริษัท)||
12. บุคคลที่มีใจผูกพันเกาะเกี่ยวกับนิमितเหตุที่ทำให้เข้าถึงภพและมีภวสัญญา และมีใจคับแคบและมีความเห็นผิดจะไม่รู้โคจรของท่าน||
13. แม้มนุษย์และเทวดาหากแสวงหาท่านตลอดกับยาวนานหาที่สุดไม่ได้ก็ไม่อาจรู้รูปพรรณและนิमितของท่าน เพราะรูปของท่านเป็นดุจอากาศธาตุ(ที่เข้าถึงทุกที่) หาที่สุดไม่ได้||
14. ข้าแต่เทพธิดา ท่านเป็นผู้พ้นจากอภายคือชั้น และท่านดำรงอยู่ในที่ที่ไม่มียอภัย พ้นจากโลกและพ้นจากความปรารถนา(คือ ตัณหา 3 กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา) ท่านปรากฏแก่ชาวโลกด้วยกายปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์||

15. ท่านเป็นผู้ไม่หวั่นไหว ไม่มีความผิด อิสระ ไม่ติดข้อง หมดจด มีญาณจักขุอันประเสริฐแม้ในพื้นที่เล็กละเอียดขนาดเท่ากับอนุฝุ่นย่อมเห็นกายของพระพุทธรเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นปรากฏ||
16. กายของท่านเป็นที่เกิดขึ้นของธรรมสรีระ และใจของท่านเกิดขึ้นจากญาณทำให้รู้แจ้งแทงตลอด(สภาวะที่แท้จริงของ)สรรพสิ่งโดยติดข้อง มีความสว่างไสวทั่วทิศโดยรอบ ท่านเป็นแสงสว่างของชาวโลกหาที่สุดไม่ได้||
17. เพราะมีใจ(สว่างไสว)อย่างนั้น ท่านจึงสามารถทำกิจมากมายหลายประการให้แก่ชาวโลกทั้งปวงรู้สภาวะที่แท้จริงของจิตของชาวโลก และเนรมิตสวากายที่แท้จริงของตนให้มีจำนวนมากเท่ากับชาวโลก||
18. ท่านย่อมรู้แจ้งว่าโลกนี้เป็น(มายา)เหมือนความฝัน และรู้ว่าพระพุทธรเจ้าทั้งหลายทั้งปวงเป็นเหมือนภาพที่ปรากฏให้เห็น เห็นธรรมเหมือนเสียงสะท้อน ท่านอยู่ในโลกนี้โดยไม่ติดข้อง(อยู่ในภาพ)||
19. ข้าแต่เทพธิดา ในแต่ละขณะจิต ท่านย่อมปรากฏแสดงสวากายอันเป็นกายแท้ของตนให้ปรากฏแก่ชน ท่านผู้อาศัยอยู่ในกาลทั้งสาม ผู้มีอภัยธรรมในใจย่อมแสดงธรรมให้ปรากฏทุกที||
20. ท่านมีวิโมกข์โคจรแผ่ขยายกว้างไกลครอบคลุมมหาสมุทรชนทั้งหลายหาที่สุดไม่ได้ และมหาสมุทรสัตว์ทั้งหลายที่ไม่มีประมาณ และท่านย่อมเห็นพระพุทธรเจ้าปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากกว้างขวางเหมือนมหาสมุทร ||

ครั้งนั้น เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรกัลาวสรรเสริญราตรีเทวดาประศานตรุตสาครวดีแล้ว ได้ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วหันกลับไปมองดูเทพธิดานั้นอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงหลีกจากไป

สรรพนครรัक्षाสัมภวเตชศรีราตรีเทวดา

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรเจริญโพธิสัตว์วิโมกข์วิปุลปีติเวศสัมภวจิตขณวยุหะ (ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นจากความมีปิตอันไพบูลย์ในทุกขณะจิต) ให้ตั้งมั่น ตามระลึกถึงคำสอนและโอวาทของราตรีเทวดาประศานตรุตสาครวดี มีสติตั้งมั่นทำความรู้สึกให้แนบไปตามธรรมสมตา ทำความรู้อัจฉธรรมทั้งโดยบทและโดยอักขระทั้งสิ้นให้เกิดขึ้น ใคร่ครวญด้วยปัญญา ตามรู้และตามเห็นด้วย(ปัญญา)คติ ทำให้กว้างขวางเจริญด้วย(ปัญญา)พุทธิ มีสติรู้ตัว สงบนิ่ง ตั้งมั่นอยู่ภายใน ขณะนั้นได้เดินทางถึงที่อยู่ของราตรีเทวดาชื่อสรรพนครรัक्षाสัมภวเตชศรี| เขาเห็นราตรีเทวดานั้นนั่งอยู่บนอาสนะดอกบัวแก้ว(มหาปัทมรัตนาศน์) (นาง)มีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทั้งนครและส่องสว่างวิมานที่อยู่อาศัยทั้งสิ้น เทพธิดานั้นมี

บริวารแวดล้อมจำนวนหนึ่งอภิลาปะะ ภายของเทพิตานั้นปรากฏให้สรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณ โดยรอบมองเห็นรูปร่างของนางมีอัทภาพเช่นเดียวกับสัตว์โลกทั้งปวง มองเห็นนางราวกับว่ากำลัง ปรากฏต่อหน้าสรรพสัตว์ นางมีกายบริสุทธิ์หมดจดไม่ถูกกิเลสของโลกทำให้เศร้าหมอง มีสีระเสมอ เหมือนชาวโลก มีกายที่หลุดพ้นจากโลก มีกายที่เหมาะสมแก่การอบรมสั่งสอนชาวโลก มีกายที่สามารถ เปล่งเสียงบันลือให้ดังออกไปทั่วทิศโดยรอบ มีกายเข้าถึงโลกทั้งหมด มีกายปราศจากเครื่องกั้นทั้งปวง มีกายเป็นตถาคตสภาวะ ภายของนางเป็นกายที่สามารถเข้าถึงการอบรมสั่งสอนสัตว์ให้เข้าถึง เป้าหมายสูงสุด||

เมื่อสุทธเศรษฐีบุตรได้เห็นอย่างนั้นแล้วก็เกิดความรำเริง ยินดี เบิกบานใจ มีปีติโสมนัสเกิดขึ้น ท่วมทันแล้วได้เข้าไปหาเทพเทพิตาและกัมศิระชะลงกราบแทบเท้าของเทพิตา ทำประทักษิณร้อย รอบพันรอบแล้วยืนประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่เทพิตา ข้าพเจ้าเป็นผู้มีความปรารถนามุ่งมั่นในอนุตรสัมมาสัมโพธิ์ ข้าแต่เทพิตา ขอท่านจงโปรดบอกข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์ประพตโพธิสัตว์จรยาแล้วจะเป็นผู้ทำอุปการะต่อสรรพสัตว์ได้อย่างไร | จะช่วยเหลือสัตว์ทั้งหลายด้วยการสงเคราะห์ให้หยอดเยียมได้อย่างไร | พระโพธิสัตว์ที่ได้รับอนุญาตจากพระตถาคตแล้ว จะทำกิจของพระโพธิสัตว์อย่างไร และขณะที่พระโพธิสัตว์ยังต้องบำเพ็ญกรณียกิจอยู่ พระโพธิสัตว์ต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้อยู่ใกล้พระพุทธเจ้าผู้เป็นธรรมราชา?

ราตรีเทวดาสรรพนครรักษาสัมภวเตชศรีตอบว่า “สาธุ สาธุ ดูก่อนกุลบุตร ดีแล้วที่ท่าน สอบถามถึงวิธีการบำเพ็ญที่เป็นเหตุให้เมฆารธรรมตกเป็นฝนแก่ชาวโลกมากมายกว้างขวางเหมือน มหาสมุทรตามอาศัยของพวกเขา เพื่ออบรมสั่งสอนให้มีความแก่กล้า เพื่อทำความสำเร็จในการดำรง วงศ์ของพระตถาคตทั้งมวลให้เกิดขึ้น เพื่อบำเพ็ญเพียรที่จะทำญาณให้ขยายครอบคลุมไปทั่วทุกแห่ง เพื่อเข้าถึงสาครธรรมในธรรมธาตุทั้งสิ้น เพื่อทำญาณอันหาประมาณไม่ได้แผ่ไปกว้างขวางเสมอด้วย อากาศธาตุ เพื่อรองรับและรักษาธรรมจักรของพระตถาคตทั้งหมด | ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุ โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า มนุชชุตคัมภีร์วิภูริตประเวชะ(เสียงที่ไพเราะที่เข้าไปอยู่ในใจได้อย่างน่า อัศจรรย์) | ดูก่อนกุลบุตร เราเองได้บรรลุวิโมกข์นั้นแล้วจึงบำเพ็ญเพียรไปพร้อมกับการเป็นผู้สอนธรรม (เพื่อ)ประกาศพุทธพจน์คือธรรมของพระตถาคตด้วยใจมุ่งมั่น เราได้เข้าถึงมหากรุณาและมหาไมตรี และตั้งใจบำเพ็ญอรรถจริยาแก่สรรพสัตว์เพื่อให้พวกเขา มีโพธิจิต ดำรงอยู่ในภูมิของ(พระตถาคต)ผู้ เป็นสารถิของชาวโลก เพื่อให้สรรพสัตว์ได้สั่งสมกุศลมูลเพื่อเป็นเสบียงในการบำเพ็ญโพธิจิตให้ได้ ตลอดต่อเนื่อง เพื่อให้สรรพสัตว์ตั้งอยู่บนหนทางสู่สรวิษุตาแล้วเป็นผู้ทำธรรมเมฆาและธรรมสุริยะให้ เกิดขึ้นแล้วทำความสว่างไสวแก่โลกทั้งสิ้นด้วยกุศลมูลที่มีมากนับประมาณไม่ได้ มีจิตเสมอในชาวโลก

ทั้งสิ้น(โดยไม่ลำเอียงเลือกหน้า) เพื่อความเพียรในการประกอบกุศลมูลของชาวโลก ประกอบความเพียรเพื่อทำใจใสบริสุทธิ์ เพื่อความรู้แจ้งการบำเพ็ญกุศลมูลของชาวโลกและบำเพ็ญเพียรเพื่อทำลายอภิสังขาร(ธรรม) บำเพ็ญกุศลกรรมและทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์ สอนให้เว้นอกุศลกรรมบถแล้วให้บำเพ็ญกุศลธรรม แสดงทางไปสู่คติที่มีแต่ความสุขเกษมแก่สรรพสัตว์ สอนให้สรรพสัตว์มีความพร้อมและเป็นผู้ไม่(มีกิเลส)เหนียวรั้ง มีความเพียรเพื่อชักชวนให้สรรพสัตว์ประพฤติกุศลธรรมและมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวในการแสวงหากัลยาณมิตรและการเข้าถึงกัลยาณมิตร มีความเพียรเพื่อทำให้สรรพสัตว์ตั้งอยู่ในคำสอนของพระตถาคตทั้งสิ้น บำเพ็ญกุศลธรรม(ธรรมฝ่ายบุญกุศล) ทั้งปวงมีธรรมทานเป็นต้น สอนให้หันหน้าสู่สรวิชฌูตา ขยายใจให้ยิ่งใหญ่ทำพุทธผลให้เป็นอารมณ์แน่วแน่เพื่อการบรรลุวิชฌนารายณ์²⁵¹ เราไม่เคยห่างจากกัลยาณมิตร| เราได้ทำลายภูเขาแห่งกิเลสกรรมและอารมณ์ที่อยู่ในใจ ได้สั่งสมสัมภาระเพื่อเป็นเสบียงในการดำเนินไปสู่สรวิชฌูตา ได้สั่งสมกุศลธรรม มีใจเป็นสมาธิมีสรวิชฌูตาเป็นอารมณ์หาที่สุดเบื้องต้นและท่ามกลางไม่ได้|

ดูก่อนกฤตบุตร อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเราทำอาโลกแห่งธรรมที่บริสุทธิ์ให้ปรากฏแก่สรรพสัตว์แล้วสั่งสมกุศลมูลและเสบียงสัมภาระอยู่อย่างนี้ เราย่อมโน้มใจพิจารณาธรรมชาติ มีสติตั้งมั่นอยู่ในธรรมชาติ มีสติตามรู้เข้าไปในธรรมชาติอยู่ โดยอาการ 10 อย่าง มีอะไรบ้าง? อาการ 10 คือ

1. เราย่อมเข้าถึงธรรมชาติจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ ด้วยญาณที่สว่างไสวและ(เห็นได้) กว้างไกล|
2. เราย่อมเข้าถึงธรรมชาติที่กว้างขวางหาเบื้องต้นท่ามกลางไม่ได้ เพื่อทำปาฏิหาริย์ของพระตถาคตให้ปรากฏ|
3. เราย่อมเข้าถึงธรรมชาติหาที่สุดไม่ได้เพื่อเข้าสู่พุทธเกษตรทั้งปวง และทำการบูชาอุปัฏฐากพระตถาคตให้บริบูรณ์|
4. เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาติที่ไม่ขอบเขตสีมาเพื่อแสดงโพธิสัตว์จรรยาให้ปรากฏในสมุทรวัดโลกธาตุทั้งปวง|
5. เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาติที่ไม่มีกำหนดขอบเขต เพื่อการเข้าถึงดวงญาณของพระตถาคต|
6. เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาติโดยความเป็นอันเดียวกันเพื่อเข้าถึงมณฑลแห่งสุรเสียงของพระตถาคตที่สัตว์จะพึงรู้ได้ตามอาศยะ|
7. เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาติที่มีสภาวะมีธรรมชาติหมดจดไร้มลทินเพื่อทำให้ปณิธานบริบูรณ์ได้แก่การอบรมสรรพสัตว์|

²⁵¹ วัชรนารายณ์ เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากสมาธิ เข้าใจว่า ปัญญาที่เข้าถึงคือปัญญาที่มีความสว่างไสว และมีกำลังในการแทงตลอดได้รวดเร็ว-ผู้วิจัย

8. เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาตที่เป็นไปตามชาวโลกทั้งสิ้นเพื่อเข้าสู่สมันตภัทรรรยา|
9. เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาตที่มีอสังการเป็นอย่างเดียวกัน เพื่อเข้าถึงอสังการและอานุภาพของสมันตภัทรรรยา|
10. เราย่อมเข้าถึงธรรมชาตที่ไม่มีความพินาศเพื่อทำสรรพกุศลธรรมให้หมดจดเป็นธรรมชาติที่ไม่ถูกทำลายเป็นเครื่องเข้าถึงธรรมชาตอื่นอีก

ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมเข้าสู่ธรรมชาตเพื่อทำกุศลธรรมให้บริสุทธิ์หมดจดและสามารถไปสู่ธรรมชาตอื่นได้ด้วยอาการสืบอย่างนี้| ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมโน้มใจพิจารณาไปตามธรรมชาต น้อมใจยั้งลงสู่ธรรมชาต และมีสติตามรู้ธรรมชาตทั้งหมดด้วยอาการสืบ อย่างนี้ เพื่อสั่งสมกุศลมูลและสั่งสมเสขิยสังการะทั้งปวง เพื่อเข้าถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า เพื่อเข้าถึงพุทธวิชัยอันเป็นอจินไตย||

ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง เราแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยดวงธารณีหนึ่งหมื่นประการที่เกิดขึ้นจากการได้ตถาคตมหาคณะและมนสิการ 10 ประการ มีอะไรบ้าง? คือ การรวมสรรพธรรมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธารณีมณฑล| การทำให้สรรพธรรมมั่นคงด้วยธารณีมณฑล| การรับเอาเมฆาสรรพธรรมด้วยธารณีมณฑล| การทำตถาคตสมาธิให้สว่างไสวด้วยธารณีมณฑล| การเห็นแจ้งสมุทรรกรรมของสรรพสัตว์ด้วยธารณีมณฑล| การทำให้ยานนัยทั้งปวงบริสุทธิ์หมดจดและรวมเป็นอันเดียวกันด้วยธารณีมณฑล| การประกาศตถาคตนามให้เป็นไปกว้างขวางด้วยธารณีมณฑล| การแสดงปณิธานของพระพุทธเจ้าที่เป็นไปในกาลสามด้วยธารณีมณฑล| การเข้าถึงสรรพธรรมได้รวดเร็วชำนาญด้วยธารณีมณฑล | การเข้าสู่สรวัชชุตตาด้วยธารณีมณฑล | ดูก่อนกุลบุตร บรรดาธารณีจำนวนหนึ่งหมื่นดังกล่าวมาแล้วนั้น เราใช้(เป็นเครื่องมือ)ในการแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ธารณีสืบประการที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเพียงส่วนเบื้องต้นเท่านั้น||

ดูก่อนกุลบุตร นอกจากนี้ เรายังแสดงธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยสุตมยปัญญา เราแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยจินตามยปรัชญา และ กาวนามยปรัชญา| เราแสดงธรรมปรารภการกลับสู่เอกภพ(การเข้าสู่ภพครั้งละภพ)แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย| เราแสดงธรรมปรารภการเข้าสู่สมุทรรภพทั้งหมด| เราแสดงธรรมปรารภตถาคตนาม²⁵²โดยความเป็นที่เป็นหนึ่งและโดยรวมทั้งหมด| เราแสดงธรรมปรารภโลกธาตุโดยความเป็นหนึ่ง| เราแสดงธรรมปรารภโลกธาตุโดยรวมทั้งหมด| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรรการพยากรณ์ความเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรรการพยากรณ์ความเป็นพระพุทธเจ้าทุกพระองค์| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรรบริษัทมณฑลของพระตถาคต

²⁵² ตถาคตนาม หรือ พุทธนาม คือลักษณะพุทธะ ได้แก่ อนาคติกะ อนุตปันนะ อนิรุทธะ อสังจะอมฤชา อสังกรานตะ อวินัยฐะ เอกลักษณะ และ อลักษณะ

หนึ่งพระองค์| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรวรรณของพระตถาคตทุกพระองค์| เราแสดงธรรมปรารภธรรมจักรของพระตถาคตพระองค์เดียว| เราแสดงธรรมปรารภธรรมจักรของพระตถาคตทุกพระองค์| เราแสดงธรรมปรารภพระสูตรเดียว| เราแสดงธรรมปรารภพระสูตรที่รวมเอาธรรมจักรของพระตถาคตทุกพระองค์ไว้| เราแสดงธรรมปรารภการมาประชุมรวมกันของสมุทรวรรณของพระตถาคตพระองค์เดียว| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรวรรณแห่งสมุทรวรรณของพระตถาคตทุกพระองค์| เราแสดงธรรมปรารภจิตปรารภนาสรวชัญญาที่โดยความเป็นหนึ่ง| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรวงศ์แห่งโพธิจิตทั้งหมด| เราแสดงธรรมปรารภยานเดียว| เราแสดงธรรมปรารภสมุทรวรรณการบำเพ็ญยานทั้งหมด| ดูก่อนกุลบุตร เราแสดงธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยวิธีการแตกต่างกัน เกินจะกล่าวนับได้| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราเข้าถึงพระตถาคตในธรรมชาตจำนวนมากต่อเนื่องกันหาขอบเขตไม่ได้เหมือนสมุทรวรรณ ทำการสังเคราะห์สรพสัตว์ด้วยการแสดงธรรมอันยอดเยี่ยม เราย่อมเป็นอยู่ตลอดเวลาหลายกัปหาที่สุดไม่ได้ ด้วยการบำเพ็ญสมันตภัทรรรยา ปฏิบัติธรรมเจริญโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า มโนชชุตคัมภีร์วิภูริตประเทศ ในทุกขณะจิตเราไม่เคยเว้นจากการภาวนาวิโมกข์| และทุกขณะจิตที่อยู่ในวิโมกข์เราย่อมเข้าถึงธรรมชาตทั้งหมด”||

สุธนเศรษฐีบุตรกล่าวว่า “ข้าแต่เทพธิดา โพธิสัตว์วิโมกข์นี้ มีความลุ่มลึก น่าอัศจรรย์อย่างยิ่ง| ท่านได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์นี้ในกาลใด?” เทพธิดาตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว ในอดีตกาล เมื่อกาลล่วงไปหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่ในโลกชาตุนี มีโลกชาตุนีชื่อ ธรรมารจินครเมฆะ ตั้งอยู่ในคันธนิสมะรุชลาละจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกชาตุนี ในโลกชาตุนีมีดอกบัวที่มีเสียงประกาศปณิธานในกาลก่อนของพระตถาคตทุกพระองค์ โลกชาตุนีสำเร็จด้วยแก้วมณีราชสาครที่เกิดขึ้นจากกรรมของสรพสัตว์ มีสีฐานเหมือนดอกบัวมหาปัทมา เป็นโลกชาตุนีที่มีความหมดจดและความเศร้าหมองระคนกัน มีภูเขาดอกไม้จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุ มีดอกบัวจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุ มีทิวปสีจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุ| ทิวปสีแต่ละแห่งมีนครใหญ่จำนวนอนภิลายานภิลายะแสนโกฏิยุต||

ดูก่อนกุลบุตร ในโลกชาตุนี มีกัปชื่อว่า วิมลประภะ มีพระตถาคตมาอุบัติขึ้นจำนวนเท่ากับฝุ่นในภูเขาพระสุเมรุ ในโลกชาตุนีธรรมารจินครเมฆะนั้นมีทิวปสีชื่อว่า วิจิตรวชชะ(ทิวปสีที่ตกแต่งด้วยธงชัย) ในทิวปสีนั้นมีเมืองชื่อว่า สมันตรัตนกุสมประภะ(ดอกบัวรัตนโกสมที่มีรัศมีสว่างรอบทิศ) เป็นราชธานีตั้งอยู่ศูนย์กลางของทิวปสี| ในราชธานีนั้น ในที่ไม่ไกลจากเมืองสมันตรัตนกุสมประภะนั้น มีต้นโพธิ์ชื่อ ธรรมราชกวนประติภาสะ(ภาพสะท้อนการเกิดขึ้นของธรรมราชา) | ที่ต้นโพธิ์นั้นเป็นที่อุบัติของพระ

ตลาคตพระนามว่า สรรพธรรมสาครนโรชประภราชะ(ผู้เป็นใหญ่ด้วยสุรเสียงและรัศมีธรรม) พระองค์เป็นพระพุทธเจ้าต้นกบในบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายจำนวนเท่ากับฝุ่นในภูเขาสุเมรุ| ในสมัยนั้นมีพระราชจักรพรรดิพระนามว่า วิมลวัชรกานูประภะ(ผู้มีพักตร์สว่างไสวเหมือนแสงอาทิตย์)| พระองค์ได้สดับพระสูตรชื่อ สรรพธรรมสาคร จากสำนักของพระตลาคตพระนามว่า สรรพธรรมสาครนโรชประภราชะ| และเมื่อสดับพระสูตรนั้นแล้ว พระองค์ได้หมั่นธรรมจักรให้เป็นไป | จากนั้นได้เสด็จออกบวชเพื่อรักษาพระศาสนาของพระตลาคตที่เสด็จปรินิพพานแล้ว| ในคราวที่พระศาสนาได้อันตรายไปแล้ว ศาสนาถูกแบ่งแยกออกหลายกลุ่มมีมากถึง 1,000 นิกาย พระธรรมคำสอนถูกตีความออกไปแตกต่างกันมากถึงหนึ่งพันนัย เมื่อถึงแห่งความเสื่อมของธรรมเทศนาปรากฏขึ้น พระองค์ปรารถนาที่จะทำความสังเวชให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ผู้ยังต้องเวียนว่ายอยู่ในวงจรของกรรมกิเลส และอภรณ์ และทำความสังเวชให้แตกเหล่าภิกษุผู้ทำความทะเลาะวิวาท ทำความแตกแยกให้เกิดขึ้น ไม่นินทาในพุทธธรรมและมีความกลางแกลงในพุทธคุณ ยินดีในวัตถุภายนอก(กาย) ยินดีด้วยการพูดคุยเรื่องราวของพระราชและโจรผู้ร้าย ยินดีด้วยการพูดคุยเรื่องของสตรี สมุทรร และ ชนบท ยินดีในการโต้แย้งและวิจารณ์เรื่องของชาวโลก พระองค์ผู้ทรงธรรมนั้นได้รำพึงว่า “โอหนอ ดวงมหาประทีปธรรมที่เคยสว่างไสวตลอดกาลยาวนานหลายกัปจักดับมีอันตรายไปเสียแล้วหรือ” แล้วเปล่งวาจาเพื่อให้เกิดความสังเวช| พระราชาที่เสด็จออกบวชพระองค์นั้นได้เหาะขึ้นไปในอากาศเบื้องบนสูงเจ็ดชั่วลำตาลเป็นประมาณ จากนั้นจึงเนรมิตเมฆาให้ลูกใหม่เป็นเปลวเพลิง แล้วเปล่งรัศมีสว่างโชติช่วงมีสีสันต่างๆ ออกจากกาย และรัศมีนั้นได้แผ่กระจายไปยังโลก รัศมีนั้นดับความร้อนรุ่มเพราะกิเลสให้เย็นลง ทำให้สัตว์ทั้งหลายจำนวนมากหาที่ที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ตั้งอยู่ในโพธิ์ | และได้ทำให้คำสอนของพระตลาคตนั้นรุ่งเรืองขึ้นมาอีกครั้งและดำรงอยู่ได้อีกหกหมื่นปี||

ในสมัยนั้น มีภิกษุณีรูปหนึ่งชื่อว่า ธรรมจักรนิรมานประภา เป็นพระธิดาของพระเจ้าจักรพรรดิวิมลวัชรกานูประภะ| นางมีภิกษุณีบริวารหนึ่งพันรูป เมื่อได้ฟังเสียงแห่งความสังเวชนั้น และได้เห็นปาฏิหาริย์ใหญ่นั้น นางภิกษุณีและภิกษุณีบริวารได้ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น| และเหล่าภิกษุณีบริวารทั้งหนึ่งพันรูปไม่เคยละจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์เลย| ภิกษุณีเหล่านั้นได้บรรลุสมาธิชื่อ ตลาคตสัมมุขี ภาวสมวสรมณะ (การได้เข้าไปอยู่ใกล้กับพระตลาคต) | บรรลุธารณีชื่อ สรรพตลาคตธรรมจักรนิรมานประภา บรรลุปรัชญาปารมิตาชื่อ สรรพธรรมสาครนัยประเวศะ(การได้นัยแห่งสาครสรรพธรรม) ส่วนภิกษุณี ธรรมจักรนิรมานประภาได้สมาธิชื่อสรรพตลาคตศาสนสัมภาวาสประทีปะ(ประทีปแสงธรรมของพระตลาคต) ได้โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ มโนญชฺฐตคัมภีร์วิกรวิตประเวศะ อันละเอียดประณีต

เพราะการได้วิโมกข์นั้นนางได้เห็นปาฏิหาริย์ทั้งหมดของพระตถาคตสรพพธรรมสาครนโรชประภราช
นั้น||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าได้คิดว่าพระเจ้าจักรพรรดิวิมลจักรภานุประภะที่ออกบวชในศาสนาของ
พระสรพพธรรมสาครนโรชประภราชตถาคต และภายหลังได้หมนธรรมจักร และสืบต่อศาสนาในกาล
สมัยที่ศาสนาอันตรธานหายไปแล้ว และได้จุตมาหาประทีปแห่งธรรมให้สว่างไสวรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งนั้น
เป็นคนอื่น? ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าเพิ่งคิดเห็นอย่างนั้น| พระเจ้าจักรพรรดิวิมลจักรภานุประภะในกาล
นั้น คือพระโพธิสัตว์สมันตภัทระ| ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่าพระธิดาพระนามว่าธรรมจักรนิรมาณ
ประภะและเหล่าภิกษุณีบิรवारหนึ่งแสนในกาลสมัยนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าเพิ่งเห็น
อย่างนั้น| ภิกษุณี ชื่อธรรมจักรนิรมาณประภะในกาลสมัยนั้นได้มาเป็นเรา เราได้ทำให้ศาสนาของพระ
สรพพธรรมสาครนโรชประภราชตถาคตตั้งอยู่ได้ตลอดกาลยาวนาน| และภิกษุณีทั้งหมดหนึ่งแสนรูป
ได้เป็นผู้ไม่หันเหออกจากอนุตรสัมมาสัมโพธิ ได้บรรลุสมาธิชื่อ ตถาคตสัมมุขีภาวสมาวสธนะ ได้
บรรลุธารณีชื่อ สรวตถาคตธรรมจักรวัชรประภะ(รัศมีอันบริสุทธิ์ของธรรมจักรของพระตถาคต) ได้
บรรลุปรัชญาปารมิตาชื่อสรพพธรรมสาครนโรชประภะ (การได้นัยแห่งสาครสรพพธรรม)||

ต่อจากพระตถาคตเจ้าพระองค์นั้นเราได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า วิมลธรรมบรรพตชญา
นศิขราภะ (ผู้มีญาณที่เป็นยอดสุดของกุศลธรรม) ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นี้เราได้พบกับพระ
ตถาคตพระนามว่า มัณฑลาวภาสประภะ(ดวงรัศมีสว่าง) | ต่อจากนั้นได้พบพระธรรมภาสกรศรี
เมฆตถาคตะ(เมฆาสีริของตะวันธรรม)| ต่อจากนั้นได้พบพระธรรมสาครนโรชประภะ(การ
ประกาศสาครธรรมด้วยพุทธโฆชะ)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมมาทิตยชญาณมณฑลประทีปตถาคตะ
(แสงประทีปได้แก่ดวงญาณอันเกิดจากตะวันธรรม) ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมกุสมุเกตุวัชเมฆะ
(เมฆาดอกบัวแห่งธรรมอันเป็นดุจสีริชะและธงชัย) | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมารัจฉบรรพตเกตุ
ราชา(ผู้เป็นใหญ่สูงสุดแห่งเปลมประทีปธรรม) | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมนยคัมภีร์รัศมีจันทร์
(นัยอันลุ่มลึกแห่งธรรมดุจรัศมีจันทร์) | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมชญาณสัมภวะสมันตประทีปสาคร
ระ(ครรภ์แห่งความสว่างไสวเกิดขึ้นพร้อมกับธรรมญาณ) ต่อจากนั้นได้พบกับพระชญาณากรจุฑะ
(แหล่งกำเนิดญาณสูงสุด)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระไศเลนทรศรีครรภาชะ(ผู้เป็นใหญ่ ผู้รุ่งเรืองด้วย
ครรภ์แห่งสิริ) | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตมุขชญาณภัทรมะรุ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสรพพธรรม
วีรยเวคธวัชชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมรัตนกุสมุศรีเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสานติ
ประภคัมภีร์ภูชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัศมีเนตรประทีปสาครประภจันทรชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับ
พระชญาณารัจฉีสาครชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตชญาณภัทรมณฑลชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับ

พระอรุณวาทิศฐานาวภาสยะ| ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัศมีสังกษุมิตประทีปะ| ต่อจากนั้นได้พบกับ
 พระชญาณสิงหนกตฺตวราชาชะ| ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตสุรยยาวภาสประภราชะ(รุ่งเรื่องด้วยรัศมี
 โอภาสส่องสว่างโดยรอบดุจดวงอาทิตย์)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัตนลักษณะณวิภูมิตเมรุ(รุ่งเรื่องด้วย
 ลักษณะอันหมดจด)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระสุรยวิกรมสมันตประติภาสยะ(ผู้ปรากฏในทุกแห่งดุจพระ
 อาทิตย์)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมชาลวิพุทธศรีจันทรชะ(ผู้มีเบิกบานยิ่งด้วยธรรมชาลาดุจดวง
 จันทร)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมปัทมประมุขลิตศรีเมฆชะ (ผู้เบ่งบานด้วยธรรม ดุจดอกบัวบาน)|
 ต่อจากนั้นได้พบกับพระลักษณะสุรยจักรสมันตประภชะ(ผู้มีรัศมีสว่างโดยรอบดุจสุรยจักร)| ต่อจากนั้นได้
 พบกับพระสมันตาวภาสธรรมศรีโฆชะ(ผู้รุ่งเรื่องด้วยธรรมโอภาสและธรรมโฆชะ) | ต่อจากนั้นได้พบ
 กับพระไวศารทยวัชรนารายณสิงหชะ(พระชินสีห์ผู้ทรงพลังแก่กล้าดุจวัชรนาราย) | ต่อจากนั้นได้พบ
 กับพระสมันตชญาณธวชศุระ(ผู้มีญาณแก่กล้าสูงที่สุด) | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมปัทมผลคา
 ตระ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระคุณกฤษมศรีสาครชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมธศิขรภาขันธชะ |
 ต่อจากนั้นได้พบกับพระชญาณศิขรารจิมะชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตธรรมทวารวหนศิขรภาชะ
 | ต่อจากนั้นได้พบกับพระโพธิมณฑวิพุทธศรีจันทรชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรมลกาชวลนศรี
 จันทรชะ| ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตประติภาสจุกชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมเมฆธวัชประที
 ปะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระวัชรสาครธวชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระยศบรรพตศรีเมฆชะ |
 ต่อจากนั้นได้พบกับพระจันทรศรีจันทรชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตศรีกฤษมเตชชะ | ต่อจากนั้น
 ได้พบกับพระสรรพสัตตวภาสเตชะ| ต่อจากนั้นได้พบกับพระคุณปัทมศรีครระชะ (ครรรค์แห่งคุณและ
 สิริ)|ต่อจากนั้นได้พบกับพระคันธารจิวภาสราชะ(รุ่งเรื่องด้วยโอภาสที่สว่างไสวและมีกลิ่นหอม) |
 ต่อจากนั้นได้พบกับพระเหตุปัทมะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระลักษณะบรรพตไวโรจนชะ(รุ่งเรื่องด้วย
 ลักษณะมหาบุรุษ)| ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตวิษุภกิริติธวัชะ(ผู้มีเกียรติก้องจรไปทุกแห่งดุจธ
 ธวัช(ที่มองเห็นแต่ที่ไกล)) |ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมชญาณประภามะรุ(ผู้ประเสริฐสุดด้วยญาณส่อง
 สว่างโดยไม่ลำเอียงเลื้อกหน้า) |ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมนครประภศรี(สิริสว่างไสวแห่งนครธรรม)
 |ต่อจากนั้นได้พบกับพระทรมบรรพตเตชะ(ผู้ทรงกำลังดุจทรมบรรพต) |ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมัน
 ตศรีไวโรจนเกตุ(พระผู้ประเสริฐสูงสุดผู้ทำความหมดจดและแสงสว่างโดยรอบ)| ต่อจากนั้นได้พบกับ
 พระธรรมสาครนินาทนิโรชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสรรพธรรมภาวนารัมภสัมภวเตชะ|
 ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตชญาณภาปวะชะ| ต่อจากนั้นได้พบกับพระวรลักษณศรี| ต่อจากนั้นได้
 พบกับพระธรรมพลศูลธวัชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมจักรประภนิโรชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับ
 พระรัศมีคุณกฤษชญาณปรัชญาประภชะ| ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมจักรจันทรโศกตศรี | ต่อจากนั้น

ได้พบกับพระธรรมปัทมไวโรจนวิพุทธเกตุ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัตนปัทมวาทาสครรณะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัตนศรีศิขรเมฆประทีป | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตสุจิตสุวิศุทธชญาณโกสมุ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระนารายณ์ศรีเมรุครรณะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัศมีมณฑลศิขรราชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระปณฺยเมฆจฺจฺจ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมศิขรวัชเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระคุณบรรพตเตชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมสุรยเมฆประทีปะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมเมฆวิษณุเกียรติราชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมมณฑลปฏฺลเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระวิพุทธญาณโพธิธวเตชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมมณฑลวิพุทธศรีจันทระ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระกนกมณิบรรพตเตโชภทระ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระภัทรศรีเมรุเตชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตปรัชญปตินโรชเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมลศรีภูชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระคันธารจิมะศรีระ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระกนกมณิบรรพตโฆชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระอุษณิโกศสรรพธรรมประภามณฑลเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมจักรชวลนเตชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระไสลศิขรวิภูตเตชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตวิโรลภาสเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมาธิบุทราวิบุลสุภฏฺฐปรัชญาประภะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระคณนุจิริศรีราชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมโกลการัตนวิธานโฆชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมคณนุจิริสิงหประภะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระลักษณวิภูตเตชะจันทระ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระรัศมีบรรพตวิโชติเตเมฆะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระอนาวรรณธรรมคณนุจิริประภะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระลักษณนุจิริสุปัชิตางคะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระโลเกนทรบรรพตโฆชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสรรพธรรมสมาธิประภะโฆชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระทวารสวรประภฏฺฐโกศะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมชวลนารจิสาคระโฆชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระตริยชวลลักษณประติภาสเตชะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมมณฑลศรีศิขรภาประภะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระธรรมธาตูลิงหประภะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสรรพสมานิสาคระวาทาสสิงหะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตชญาณประภาสะ | ต่อจากนั้นได้พบกับพระสมันตปรัชญาธรรมนครประทีปะ |

ดูก่อนกุลบุตร พระพุทธเจ้า 100 พระองค์ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในบรรดาพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาสุเมรุที่อุบัติขึ้นในกัปวิมลภาวะ | ดูก่อนกุลบุตร บรรดาพระตถาคตพุทธเจ้าเหล่านี้ พระพุทธเจ้าพระองค์สุดท้ายมีพระนามว่า ธรรมธาตุนครภชชญาณประทีปราชะ | ดูก่อนกุลบุตร บรรดาพระพุทธรูปทั้งหมดนั้น มีพระสรรพธรรมสาครนโรชประภาราชเป็นอาทิพุทธเจ้า เป็นพระพุทธรูปที่มาตรัสรู้เป็นพระองค์แรกและพระธรรมธาตุนครภชชญาณประทีปราชเป็นพระพุทธรูปที่มาตรัสรู้พระองค์สุดท้าย เราได้บูชาทุกพระองค์ | ได้ต้อนรับ อุปัฏฐากรับใช้พระตถาคตทุกพระองค์ |

ได้ฟังธรรมเทศนาของทุกพระองค์| ได้บวชในศาสนาของพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์| ได้สืบทอดศาสนาของพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์| ได้บรรลุนิพพานวิโมกข์ ชื่อ มโนญชุตคัมภีร์วิกรูวิตประเทศจากสำนักของพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์| ได้อบรมสั่งสอนสาครสรรพสัตว์จำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้จากของพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์| นับแต่กาลนั้นเราได้ปฏิบัติบูชาพระตถาคตเหล่านั้นทุกพระองค์ที่อุบัติขึ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรเรื่อยมา| ดูก่อนกุลบุตร นับแต่กาลนั้นเป็นต้นมา เราเป็นผู้ตื่นจากความหลับใหลคือความไม่รู้ในภพของสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงราตรียาวนาน ได้แก่ สังสาร เราได้(ช่วย)คุ้มครองรักษาจิตนครของสรรพสัตว์เหล่านั้น ย่อมทำให้พวกเขาออกจากนครคือโลกสามแล้วให้ตั้งอยู่ในนครธรรมคือสรวัชชุตตา||

ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นรู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์มโนญชุตคัมภีร์วิกรูวิตประเทศ ซึ่งเป็นวิโมกข์ที่ไม่อาจอธิบายด้วยโวหารโลกได้ มีสถานะที่ไม่เสื่อมสลาย(อภัยธรรม) เป็นเหตุให้เข้าถึงความจริงอันสูงสุด| เราไม่รู้จักรรยาหรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้รู้จักสภาวะของวาจาทั้งปวง ผู้รู้ยิ่งในสรรพสัตว์ได้ในทุกขณะตามที่ตนต้องการ ผู้หยั่งลึกลงสู่สาครสำเนียง เสียง และภาษาของสรรพสัตว์ ผู้ฉลาดในการใช้ภาษาทั้งปวง ผู้สามารถคำนวณและบอกชื่อของสรรพสิ่ง ผู้สามารถจดจำและรวบรวมสรรพธรรมได้ตามที่ตนต้องการ ผู้ฉลาดในการทำธรรมเมฆาให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ตามอาศยะได้ ผู้สามารถในการอบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าในธรรมสุดยอด และเราไม่อาจบอกข้อปฏิบัติในการสงเคราะห์สรรพสัตว์ หรือว่ารู้การทำสมาธิเพียรเพื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์กรรมอันยอดเยี่ยม หรือว่า การได้โพธิสัตว์ญาณอันละเอียดประณีต หรือว่า การจำแนกขุมทรัพย์แห่งโพธิสัตว์ธรรม หรือว่า การเข้าสู่สิ่งท้อสนะของผู้มีปกติบอกโพธิสัตว์กรรม| นั่น เพราะเหตุอะไร? เพราะว่ามี สัตบุรุษทั้งหลายเป็นผู้เข้าถึงธารณีธรรม||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเดินทางไปยัง(สถานที่)ที่เป็นบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้โรจนะมีราตรีเทวดาชื่อสรรพฤกษ์ประมุขสนุสสังวาสา อยู่ในที่ประชุมซึ่งอยู่ในที่ใกล้จากเรานี้ ท่านจงเข้าไปหานางแล้วสอบถามว่าพระโพธิสัตว์จะศึกษาสรวัชชุตตาอย่างไร และเมื่อปฏิบัติอยู่จะทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในความเป็นสรวัชชุตได้อย่างไร”||

ครั้งนั้นแล ราตรีเทวดาสรรพนครรักษาสัมภวเตชศรี เมื่อจะแสดงโพธิสัตว์วิโมกข์มโนญชุตคัมภีร์วิกรูวิตประเทศให้ชัดมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวกับสุนทรเศรษฐีบุตรด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

1. วิโมกข์ของพระโพธิสัตว์ผู้เกิดแต่พระชินเจ้ามีความลุ่มลึก เข้าถึงได้ยาก เป็นสถานะที่ปรากฏอยู่ในทุกแห่งเหมือนอากาศธาตุ(ที่มีอยู่ในทุกสรรพสิ่ง) ภิกษุณีเหล่านั้นได้เข้าถึงพระพุทธเจ้าในกาลทั้งสามจำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ตลอดธาตุธรรม||

2. เข้าถึงวิโมกข์ที่ทำให้เกิดธรรมชฎาที่เป็นอจินไตย เห็นแจ้งได้ในทุกทิศ โดยรอบ และเห็นได้กว้างขวางในกาลสามและเป็นวิโมกข์ที่มีมิติ(เป็นประธาน) ||
3. โดยกาลล่วงไปหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร ชื่อ ธรรมาร จิเมชนคร ที่อยู่ในโลกธาตุนันรุ้งเรือง ในกัปชื่อวิมลภา เป็นกัปที่มีความสว่างไสวมาก||
4. ในกัปนั้น ในกาลที่ยังมีพระพุทธเจ้ามาบังเกิดขึ้นต่อเนื่องไม่ขาดสาย มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาสุมเมรุ ในบรรดาพระพุทธเจ้าเหล่านั้นมีพระธรรมสมุทระประกาศระชิตราชา เป็นพระพุทธเจ้าที่มาอุบัติเป็นพระองค์แรกและเป็นพระพุทธเจ้าต้นกัป||
5. พระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายคือพระธรรมเมฆนคราภประทีปราช เราได้เข้าไปทำการบูชาพระพุทธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์ ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์และได้ทำความปิติให้เกิดขึ้น||
6. เราได้พบพระกาญจนวรรณรัศมีพระองค์แรก พระธรรมสมุทระประกาศิตโฆชราช ผู้ตั้งนามด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ พระองค์สง่างามเหมือนภูเขาสุมเมรุ เมื่อเราได้เห็นพระองค์แล้ว ได้มีความคิดจะอยากจะเป็นพระพุทธเจ้า||
7. เมื่อเราเห็นพระพุทธเจ้าปรากฏขึ้นทำให้เกิดความปรารถนาแรงกล้าที่จะเป็นพระชินเจ้าด้วยเหตุปัจจัย(คือ)ความบริสุทธิ์หมดจดเหมือนอากาศธาตุ เป็นสภาวะแห่งความจริงแท้ ||
8. เพราะการเห็นพระพุทธเจ้าในกาลทั้งสาม เห็นพระโพธิสัตว์ทั้งหลายและเห็นเกษตรทั้งหมดและเห็นสรรพสัตว์ทั้งหลายทำให้เราเกิดเมตตาจิตที่เป็นดุจน้ำอมฤต||
9. เราย่อมเข้าสู่เกษตรทั้งหมดด้วย(สว)กาย เพื่อปรากฏให้ชาวโลกเห็นโดยอภาพที่จะฟังได้ด้วยสภาวะใจของชาวโลก และเพื่อทำให้เกษตรทั้งสิ้นให้สิ้นไหวแล้วทำแสงสว่างให้เกิดขึ้นแล้วจึงทำการอบรมสั่งสอนชาวโลก||
10. เราได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์ที่สองและได้เข้าเฝ้าพระชินเจ้าผู้เป็นใหญ่ที่สถิตอยู่ในเกษตรทั้งหลายในทิศทั้งสี่ และได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่อยู่ในเกษตรทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในสมุทระเกษตรทั้งหมด เราได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์สุดท้าย(ที่มาอุบัติในกัปนั้น)||

11. เราได้บูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นดวงประทีปของโลกที่อุบัติในเกษตร ทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหมด เราได้ทำวิโมกข์นี้ให้บริสุทธิ์หมดจดอย่างนี้||

ในสมัยนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ มโนชญะรุตคัมภีร์วิภูริตประเวศ ได้เข้าถึง สมุทรมหาสมุทรที่เป็นไปกว้างขวางเหมือนมหาสมุทร ทำธารณีให้เจริญขึ้น ได้บรรลุโพธิสัตว์มหาภิขยา วภาสะ(การรู้ยิ่งและได้โอภาสสว่างไสว) เกิดมหาปิติเป็นอันมากตุมหาสาคร มีกำลังแรงกล้ามากยิ่งขึ้นจึงกล่าวคำนี้กับบราตรีเทวดาสรรพนครรักษาสัมภวเตชศรีว่า :

12. ท่านมีปรัชญามาก รู้ได้กว้างขวาง ท่านมีปกติประพฤติธรรม ได้ข้ามฝั่ง สมุทรแห่งภพภูมิที่หาเบื้องต้น ที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ เป็นผู้มียายุไชยยืนยาว ปราศจากอาพาธ ข้าแต่เทพธิดา ท่านผู้มีกรรมแห่งญาณสรณะที่เปล่งรัศมีสว่างไสวทำให้บริษัทนี้สว่างไสวรุ่งเรือง||
13. ท่านได้บรรลุญาณอันเกิดแต่ประภคิตธรรมอันกว้างขวางหาขอบเขตไม่ได้ เหมือนอากาศธาตุ ท่านเข้าสู่กาลทั้งสามได้โดยไม่ติดข้อง ท่านมีใจสงบ ปราศจากความคิด(ฟุ้งซ่าน) มีใจตั้งมั่นไม่เอนเอียง และเป็นอนินไตย||
14. ท่านรู้แจ้งและเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงด้วยจักขุญาณ (รู้ว่า) สรรพสิ่งไม่มีอึดตา แม้กระนั้นท่านก็มาสู่สมุทรแห่งสัตว์(โลก)เพราะมีความกรุณาต่อสรรพสัตว์ ท่านได้บรรลุวิโมกข์อันลุ่มลึก ละเอียด ประณีตยอมอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์จำนวนมากนับประมาณไม่ได้ให้หันหน้าสู่สรวิชฌิตาด้วยปรัชญาที่รู้แจ้ง||
15. ท่านมีปรัชญาที่รู้แจ้งแห่งตลอดธรรมมณฑล รู้แจ้งทางบรรลุธรรมสวภาวะ ท่านยอมเจริญอุริยมรรคให้หมดจดบริสุทธิ์ จากนั้นได้ทำให้ชาวโลกมีความบริสุทธิ์หมดจด||
16. ข้าแต่เทพธิดา ท่านเป็นสาวกผู้ประเสริฐของสรรพสัตว์ ผู้เข้าถึงสรวิชฌิตาอันหมดจด ผู้เข้าถึงผู้คนทั้งปวงในธรรมธาตุ ท่านประกาศธรรมเพื่อกำจัดความหวาดกลัวทั้งหลายในโลกให้มลายไปสิ้น||
17. ข้าแต่เทพธิดา ท่านมีพุทธิอันหมดจด รู้ได้กว้างขวาง เป็นไปไม่ข้องขัด ผู้ปรารถนาจะปฏิบัติเพื่อการได้พุทธผลที่สามารถทำพุทธปาฏิหาริย์ให้ปรากฏแก่เกษตรทั้งสิ้นได้ และบำเพ็ญไวยโรจนปณิธานมรรคาอยู่ ||
18. ท่านมีใจที่เป็นดุจอากาศธาตุ(มีอยู่ เข้าถึงทุกที่) เป็นสภาวะที่ใครๆจะพึงเข้าถึงได้ยาก เป็นสภาวะที่บริสุทธิ์หมดจด ปราศจากมลทินโลกทั้งปวง

เป็นที่รวมลงของเกษตรทั้งหมด เป็นที่ที่มีการเห็นพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และสรรพสัตว์เกิดขึ้น||

19. ท่านย่อมเข้าถึงสัญญาที่เป็นไปแตกต่างหลากหลายของสัตว์โลกที่กำลังเป็นทุกๆ ขณะจิต ตลอดวันตลอดคืน ทุกขณะ ทุกกาล ทุกฤดู ทุกกิ่งเดือน ทุกปี ตลอดกับที่กำลังเสื่อมและที่กำลังเกิดขึ้น ตลอดกับที่กำลังเป็นไปอยู่ และกับที่กำลังเสื่อมลงจำนวนมาก||
20. ท่านย่อมรู้แจ้งการจติและการอุบัติของสัตว์ทั้งที่มีรูปและไม่มีรูป สัตว์ที่มีสัญญาและไม่มีสัญญาในแต่ละทิศทั้งสิบ รู้โหวหารและสัจจะของสัตว์เหล่านั้น และแสดงมรรคาและย่อมโน้ม(สรรพสัตว์)ให้ไปสู่โพธิมรรคาอันประเสริฐ||
21. ท่านเป็นผู้เกิดขึ้นด้วยไวโรจนประณิธาน เช่นเดียวกับพระสุคตเจ้าทุกพระองค์ ท่านมีใจเป็นธรรมกายที่ผ่องใสหมดจด อิสระไม่ติดข้อง ย่อมปรากฏให้ชาวโลกเห็นได้ตามสภาวะของอาศยะ||

ครั้งนั้น เมื่อสุนทรเศรษฐีบุตรกล่าวสรรเสริญราตรีเทวดาสรรพนครรักษาสัมภวเตชศรีอย่างนี้แล้ว ได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของนางแล้ว ทำประทักษิณแล้ว หันกลับไปมองอีกครั้งหนึ่งแล้ว หลีกจากไป||

สรรพพฤกษ์ประมุขลนุสุขสังวาสราตรีเทวดา

ครั้งนั้น สุนทรเศรษฐีบุตรได้ทำโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ มโนชญะรุตคัมภีร์วิกรูจิตประเวชะ ให้เกิดขึ้น ทำให้เป็นไป ทำให้เจริญมากขึ้น ทำให้มีกำลังมากขึ้น ทำให้ขยายกว้างขวางมากขึ้น แล้วเข้าไปหาราตรีเทวดาสรรพฤกษ์ประมุขลนุสุขสังวาสา| สุนทรเศรษฐีบุตรได้เห็นราตรีเทวดานั้นกำลังนั่งอยู่ที่ทรมุรัตนสิงหาสนะ(อาสน์สิงห์ทำด้วยรากไม้แก้วรัตนะ) อยู่ในภูฎาคารไม้แก้วรัตนะที่มีกลิ่นหอม มีเทพธิดาบริวารหนึ่งหมื่นตนนั่งแวดล้อม||

เวลานั้นสุนทรเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของราตรีเทวดาสรรพฤกษ์ประมุขลนุสุขสังวาสา จากนั้นได้ลุกขึ้นยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของนางแล้วกล่าวว่า “ข้าแต่เทพธิดาผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้าได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ควรประพฤติโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรศึกษาอย่างไร ข้าแต่เทพธิดา ขอท่านจงโปรดบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์จะต้องประพฤติ และจะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร และเมื่อประพฤติแล้วและศึกษาแล้วจะเข้าถึงความเป็นสรวัชฌุได้อย่างไร?”||

เมื่อเขากล่าวแล้วอย่างนี้ ราตรีเทวดาสรรพฤกษ์ประมุขสนุขสังวสาได้กล่าวกับเขาว่า “ดูก่อน กุลบุตร ในสหาโลกธาตุแห่งนี้ ในยามราตรีกาลเมื่อพระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว ดอกบัวทั้งหลายย่อม ขยายกลีบดอกเบ่งบาน ส่งกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปด้วยอานุภาพของเรา เหล่าบุรุษและสตรีชาวเมืองย ผู้เพลิดเพลินในการเล่นในอุทยานย่อมคิดที่จะกลับไปสู่เรือนของตน | ส่วนผู้เข้าถึงทางและไม่ใช่ทาง ย่อม เป็นผู้ตั้งใจและยินดีในราตรีสถานเพื่อที่จะคุ้มครองปกป้องชาวโลก | สัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในถ้ำหรือ ในหุบเขา ย่อมกลับเข้าสู่ที่พักในถ้ำ | [318] สัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ย่อมมุ่งหน้ากลับสู่ต้นไม้ อันเป็นที่พักของตน | สัตว์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำย่อมกลับเข้าสู่ถ้ำ | สัตว์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน คาม นคร นิคม หรือในชนบท ย่อมเข้าไปสู่คาม นคร นิคม ชนบท | สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำ ย่อมลงสู่ น้ำ | สัตว์ที่ อาศัยในชนบทห่างไกลย่อมเกิดความคิดที่จะกลับสู่ชนบทห่างไกล เพื่อการอยู่สุขสำราญในยามราตรี ||

ดูก่อน กุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง เมื่อเหล่าบุรุษและสตรีที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวและมีร่างกายแข็งแรง (บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ประมาทในความเป็นหนุ่มเป็นสาว มัวเมาเพลิดเพลินในการพ้อรำซบร้อม มัวเมา ในกามคุณ เพื่อกำจัดความกลัวในความมืดมิด คือ ชาติ ชรา และมรณะ เราจะแสดงการบำเพ็ญเพียร ในการทำกุศลให้เกิดขึ้น | เราจะทำให้สัตว์ผู้มีความตระหนี่รู้จักการให้ทาน | ทำให้สัตว์ไม่มีศีลตั้งอยู่ใน ศีล | สอนผู้มีจิตคิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่นให้มีจิตเมตตา | สอนผู้มีใจโลเลเป็นผู้มีใจมั่นคงที่เกิดจากกษาน ติ | ทำให้ผู้มีความเกียจคร้านตั้งอยู่ในโพธิสัตว์วิริยารัมภะ (โพธิสัตว์จรรยา) | สอนผู้มีจิตซัดสายฟุ้งซ่านเป็น ผู้มีใจตั้งมั่นในธยาน | สอนคนโง่เขลาเบาปัญญาทำความเข้าใจในปรัชญาปารมิตา | เราทำให้ผู้มีอริมุกติ น้อมไปสู่หินยานให้หันกลับมาสู่มหายาน | เราสอนให้ผู้ติดข้องอยู่ในไตรธาตุ ผู้มีปกติประพฤติดตาม มรรคาที่นำไปสู่คติภพ เราสอนให้พวกเขาตั้งอยู่ในโพธิสัตว์ปณิธานปารมิตา ผู้ตกอยู่ในอำนาจของ กิเลสเครื่องขวางกั้น อกุศลกรรมและกิเลสทำให้เสื่อมจากพละอันเกิดแต่บุญและญาณ | เราสอนให้พวกเขาดำรงอยู่ในโพธิสัตว์พลปารมิตา ผู้ถูกความมืดแห่งวิทยาครอบงำตกอยู่ในความมืดมนอนธการของ อหังการและมมังการ | เราสอนให้สัตว์ผู้ตกอยู่ในความมืดของความไม่รู้ให้ตั้งอยู่ในโพธิสัตว์ชญาณปาร มิตา ||

ดูก่อน กุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อวิปุลยปีติสัมภวสันตคุณฐยาวภาส (แสงสว่างที่ทำให้ ความยินดีเกิดจากปีติมาก) นี้เท่านั้น” | สุธนเศรษฐีบุตรถามว่า “ข้าแต่เทพธิดา วิษยของโพธิสัตว์ วิโมกข์ชื่อ วิปุลยปีติสัมภวสันตคุณฐยาวภาส นี้เป็นอย่างไร?” เทพธิดาตอบว่า “ดูก่อน กุลบุตร วิษยของ โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อวิปุลยปีติสัมภวสันตคุณฐยาวภาส นี้ คือ (มี) ญาณและบุญเป็นอุปายะเครื่องสงเคราะห์ สรรพสัตว์บุญที่เกิดจาก (การเข้าถึง) พระตถาคต | เพราะเหตุอะไร? ดูก่อน กุลบุตร เพราะว่า การที่สัตว์ ทั้งหลายจะได้เสวย (สุข) ย่อมมีเหตุจากอานุภาพบุญของพระตถาคต จากคำสอนของพระตถาคต จาก

การปฏิบัติตามคำสอนของพระตถาคต จากการศึกษาตามรอยบาทของพระตถาคต จากการอธิษฐานของพระตถาคต จากการปฏิบัติตามมรรคาสู่ญาณของพระตถาคต จากกุศลมูลที่เคยปลูกสร้างไว้ในพระตถาคต [319]จากธรรมชาติของพระตถาคต จากตถาคตญาณที่สว่างไสวตั้งดวงอาทิตย์]

ดูก่อนกมลบุตร ความจริงสัตว์ทั้งหลายจะได้เสวยสุขเพราะมีกรรมอันหมัดจดที่เกิดจาก(การเห็น)พระตถาคต| เพราะเหตุอะไร? ดูก่อนกมลบุตร เหมือนตัวเราเป็นผู้เข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์วิปุลยปีติสัมภวสันตภูมียาวภาสนี้ เป็นผู้ติดตามระลึกถึงสมุทโพธิสัตว์จรรยาและเข้าถึงสมุทโพธิสัตว์จรรยาในกาลก่อนของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ ผู้เป็นอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เราย่อมรู้อย่างนั้นและยอมเข้าถึงอย่างนั้น เหมือนในกาลก่อนที่พระพุทธเจ้ายังเป็นพระโพธิสัตว์มีใจตั้งมั่นเป็นสมาธิอยู่ในโพธิสัตว์ภูมิ เมื่อเห็นสัตว์ทั้งหลายถูกความมืดคืออวิชชาห่อหุ้มใจ(ให้มีมืดบอด)แล้วหลงติดอยู่ในอหังการและมมังการ หลงติดอยู่ในความกันดารและความยุ่งเหยิงของทิวู ภูราระจองจำไว้ในคุกคือภพ ถูกความโกรธบีบคั้นใจ ถูกโมหะห่อหุ้มสันดาน มีความอิจฉาริษยาห่อหุ้มใจ มีกิเลสท่วมทับใจ เสวยทุกข์ในสังสารเป็นอันมาก ถูกความยากลำบากในสังสารบีบคั้น ไม่ได้โอกาสในการเห็นพระพุทธเจ้า เพราะการเห็นอย่างนี้จึงเกิดมหากรุณาขึ้นในใจ| เกิดความคิดจะช่วยเหลือสงเคราะห์อุปการะสรรพสัตว์เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ มีจิตคิดหาหนทางที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ คิดที่จะปลดปล่อยสรรพสัตว์ มีจิตปราศจากความโลภอยากได้วัตถุสิ่งของใด มีจิตปราศจากราคะ มีจิตไม่คิดครอบครองวัตถุสิ่งของใด มีจิตไม่มุ่งหวังผลในทานทั้งปวง ไม่คิดอยากได้สมบัติทางโลก มีจิตปราศจากเหตุปัจจัย มีจิตคิดใคร่ครวญธรรมที่ได้แสวงหาดีแล้ว มีจิตคิดจะทำที่พึงแก่สรรพสัตว์||

เมื่อเข้าถึงสวภาวะของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง ย่อมปฏิบัติต่อสรรพสัตว์ด้วยมหาเมตริโดยความเท่าเทียมกัน แผ่เมฆามหากรุณาไปในสรรพสัตว์ มีธรรมมณฑลเป็นดุจฉัตรเครื่องกัน(ภัย)แก่สรรพสัตว์ มีมหาญาณเป็นดุจแก้ววชิระเครื่องตัดทำลายภูเขากิเลสของสรรพสัตว์ มีใจยิ่งใหญ่กว้างขวางที่เกิดแต่มหาปิติมีกำลังแรงกล้าในเพราะการเข้าถึงสุขของสรรพสัตว์ ตั้งใจที่จะบำเพ็ญสุขให้เกิดแก่สรรพสัตว์ ปรรณนาที่จะทำฝนรตนะเพื่อบันดาลให้ความปรารถนาของสรรพสัตว์ได้สัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ ไม่คิดทอดทิ้งสรรพสัตว์ ปรรณนาที่จะทำให้สรรพสัตว์มีความยินดีเพราะได้อริยทรัพย์ ปรรณนาที่จะให้สรรพสัตว์ได้แก้วอันประเสริฐคือทศพลญาณ โพธิสัตว์มหาภิษญาและโพธิสัตว์พละได้เข้าถึงธรรมธาตุ อากาศธาตุ และสัตว์ธาตุทั้งสิ้นด้วยโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์แล้วดำรงอยู่เบื้องหน้าของสรรพสัตว์ ทำมหาเมฆฝนรตนาภรณ์ให้ตกเพื่อให้สรรพสัตว์ได้นำไปใช้ประโยชน์ตามสมควร ทำให้สรรพสัตว์เข้าถึงมหาจาคะ คือการให้วัตถุสิ่งของจำนวนมาก ให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างต่างๆ นับไม่ถ้วน

สงเคราะห์ด้วยการบริจาควัตถุต่างๆ จำนวนมาก แจกจ่ายอุปกรณ์จำนวนอนภิลापये แจกทานที่ ประณีตแตกต่างกัน ทำสัตว์ให้ยินดีพอใจตามความปรารถนาของตน ทำอภินิหารให้หมดจดเพื่อให้ สรรพสัตว์อิมเอมใจ พอใจตามที่ตนปรารถนา จัดแจงวัตถุทานให้หมดจด ทำความเพียรให้บริสุทธิ์หมด จดเพื่อคุ้มครองสรรพสัตว์ให้พ้นจากสังขารทุกข์ เป็นผู้ไม่หวังสิ่งตอบแทนจากสรรพสัตว์ มีใจเสมอใน สรรพสัตว์ ทำให้สรรพสัตว์มีใจผ่องแผ้วหมดจดเพื่อเป็นภาชนะรองรับกุศลที่เกิดขึ้นจำนวนมากและ เป็นเหตุให้เห็นพระพุทธรเจ้าและเข้าถึงเป็นความหนึ่งเดียวกับพระพุทธรเจ้าทุกพระองค์ ทำการ สงเคราะห์ด้วยฝนที่มีวัตถุตามความปรารถนาของสรรพสัตว์ ทำมหาสาครบุญให้เจริญเพื่อเป็นเสบียงสู่ สรวัชชุตตาของสรรพสัตว์ บำเพ็ญเพียร(วิริยะ)ในทุกขณะจิตเพื่อการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์| เพื่อทำ พุทธเกษตรทั้งหมดให้ประเสริฐบริสุทธิ์ทุกขณะจิต เพื่อทำสาครแห่งสรรพธรรมให้หมดจดในทุกขณะ จิต เพื่อทำญาณให้บริบูรณ์ เพื่อเข้าถึงอากาศธาตุทั้งหมดในทุกขณะจิต เพื่อทำญาณให้หมดจดแล้วเข้า สู่สัตว์ธาตุทั้งหมดโดยไม่มีเหลือในทุกขณะจิต เพื่อให้ได้โอกาสแห่งญาณสำหรับการอบรมสั่งสอน ชาวโลกทั้งหมดไม่ให้เหลือในทุกขณะจิต เพื่อหมั่นธรรมจักรตามกาลที่เหมาะสมโดยไม่ให้เหลือในทุก ขณะจิต เพื่อเป็นผู้อุปการะชาวโลกด้วยอุบายโกศลทำให้สรรพสัตว์ตั้งอยู่ในญาณของผู้เป็นสรวัชชุต ทั่วทั้งหมดไม่ให้เหลือในทุกขณะจิต เพื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในโลกธาตุนับอสงขยทั้งหมดไม่ให้เหลือใน ทุกขณะจิต ในสมุทรวัดโลกธาตุที่เกิดขึ้น ในที่ชุมนุมรวมกันแห่งสมุทรวัดโลกธาตุทั้งหมด ในการสอน โลกธาตุ ในกลุ่มของโลกธาตุมารวมกันโดย(ตถาคต)วงศ์ต่างๆ ในการปรากฏด้วยสรีระจำนวนมากเพื่อ การดำรงอยู่ในกัปที่มีวิหะแตกต่างกัน และในบรรดากัปที่มีในทิศทั้งสี่ คือ กัปที่เศร้าหมองเพียง อยางเดียว กัปที่มีความบริสุทธิ์ระคนกันกับความเศร้าหมอง กัปที่บริสุทธิ์ฝ่ายเดียว กัปที่มียาวนาน กัปที่มีพื้นราบเรียบ หรือกัปที่มีห้วงลึกลง (เป็นต้น) เพื่อให้ได้ก้าวลงสู่โพธิสัตว์แล้ว ได้บำเพ็ญ กาลังสมุทรวัดแห่งบุญ เพื่อทำให้สรรพสัตว์บำเพ็ญ(กุศล)เพื่อสรวัชชุตตาให้เจริญมากขึ้น เพื่อทำโพธิสัตว์ จรรยาให้แผ่ขยายไปได้อย่างอัศจรรย์ เพื่อทำให้สรรพสัตว์เข้าถึงพุทธกายในกาลสามตามอาคยะ||

ดูก่อนกุลบุตร แม้ในกาลที่พระผู้มีพระภาคไวโรจนตถาคตเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญโพธิสัตว์ จรรยา พระองค์มีมหากรุณาในสัตว์ที่ไม่มีบุญสัมภาระและไม่มีญาณสัมภาระ สัตว์ที่ติดข้องอยู่ในโลก ในผู้ไม่รู้คุณที่ผู้อื่นได้ทำไว้กับตน ในผู้ถูกความมืดคืออวิชชาห่อหุ้มไว้ ในผู้ยึดมั่นถือมั่นในอหังการและ มมังการ ในผู้หลงอยู่ในความมืดของอวิชชา ผู้ไม่มีโยนิโสมนสิการ ผู้หลงทางในป่าดงกันดารของ มิฉชาติฐิ ผู้ไม่รู้จักเหตุและผล ตกอยู่ในอำนาจของกรรมกิเลส เสวยความทุกข์ยากลำบากในสังสารมี อยางต่างๆ พระองค์ได้เจริญเมฆาแห่งปารมิตาให้เป็นไปกว้างขวาง แล้วสอนให้สรรพสัตว์ตั้งมั่นอยู่ใน กุศลมูล ให้พ้นจากความทุกข์ในสังสาร ให้ยินดีในการสั่งสมบุญและญาณ ให้เห็นแจ้งมณฑลแห่งเหตุ

(คือปฏิจจนสมุปปบาทแบบอนุโลม) สอนให้รู้จักวิบากของกรรม สอนให้ประพตัพุทธธรรม สอนให้สรรพสัตว์มีใจเลื่อมใส สอนให้เห็นการเกิดขึ้นของ(พุทฺธ)เกษตร สอนให้รักษาวางศ์ของตถาคต ให้รักษาสืบต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้ละอกุศลธรรมทั้งปวง สอนให้สั่งสมเสบียงเพื่อสรวิชฌุตตาแล้วกลับมาสู่สัตว์ธาตุทั้งหมด พระองค์ทรงทำเมฆาปารมิตาที่ยิ่งใหญ่ให้ปรากฏ แล้วให้สัตว์ทั้งหลายตั้งปณิธานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยธรรมทาน ให้พวกเขามีความยินดีตามอัธยาศัย ให้สมทานการสั่งสมเสบียงเพื่อสรวิชฌุตตา| ให้พวกเขาบำเพ็ญมหาโพธิสัตว์ปารมิตา| ให้พวกเขาเป็นที่พึ่งของตนเองด้วยการมอบอริยทรัพย์ให้| ให้สัตว์ทั้งหลายเจริญกุศลมูลด้วยกำลังแห่งปิตินสรวิชฌุตตา| ให้หยั่งลงสู่ปาฏิหาริย์ของพระตถาคตเจ้าทั้งปวง สงเคราะห์ด้วยการสอนให้เข้าถึงโมกขสุข(ความสุขที่เกิดจากการหลุดพ้น) ทำให้พวกเขามุ่งหน้าสู่ความยิ่งใหญ่ของพระตถาคตเจ้า ให้พวกเขามีใจมุ่งมั่นในโพธิสัตว์สงเคราะห์ญาณ”||

สุธนเศรษฐีบุตร ถามว่า “ข้าแต่เทพธิดา ท่านได้ทำความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเท่าไร?” เทพธิดาตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นฐานะที่จะพึงเกิดขึ้นได้ยาก รู้ได้ยาก น้อมใจให้เชื่อได้ยาก เข้าถึงได้ยาก ทำให้แจ้งได้ยาก บรรลุได้ยาก| เว้นจากการอธิษฐานของพระตถาคต และการช่วยเหลือของกัลยาณมิตร แม่มนุษย์ เทวดาหรือพระสวาก หรือว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าก็ไม่อาจจะเข้าถึงฐานะนี้ได้ (ส่วน)บุคคลที่มีบุญสัมภาระและญาณสัมภาระยิ่งใหญ่ มีใจบริสุทธิ์หมดจด ไม่มีกิเลสท่วมทับใจ มีใจไม่คดงอ ใจไม่มีคดบอด มีใจสว่างไสวเพราะได้ญาณอาโลกที่สว่างไสวไปในทิศโดยรอบ ผู้มีใจน้อมไปในการบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อสรรพสัตว์ ผู้ไม่ตกอยู่ในการควบคุมกิเลสमार ผู้มีใจกว้างขวางปลอดโปร่ง(จากเครื่องเหนี่ยวรั้ง) มีสรวิชฌุตตาเป็นอารมณ์ ไม่ยึดติดในสังสารสุข(โลกียสุข) [322] มีใจสงบตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียวด้วยตถาคตสุข(ความสุขที่เกิดขึ้นเพราะใจหยุดนิ่งกับการเห็นตถาคต) ปฏิบัติเพื่อเป้าหมายในการกำจัดความทุกข์ ความระทมใจของสรรพสัตว์ให้มีอารมณ์ตั้งมั่นอยู่กับสวภาวะธรรม มีใจกว้างขวางเลื่อมใสหมดจด เป็นผู้(ปฏิบัติ)ทวนกระแสสังสาร หันหน้ามุ่งสู่สมุทรรแห่งสรวิชฌุตตญาณ มุ่งที่จะไปสู่(สรวิชฌ)นคร มีความบากบั่นที่จะเข้าสู่ตถาคตวิชัย มีความพากเพียรที่จะเข้าสู่พุทฺธภูมิ มุ่งมั่นที่จะไปสู่ฝั่งแห่งสรวิชฌุตตาพละ เป็นผู้ได้ทศพละ (ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว)นี้เท่านั้นจึงจะสามารถเข้าใจ น้อมใจไปในฐานะนี้ได้ และตามรู้ตามเห็นฐานะนี้ได้|

(หากจะถามว่า) ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น? ดูก่อนกุลบุตร เพราะว่า วิชัยของตถาคตญาณนั้นนั้นเป็นฐานะที่แม้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายก็บรรลุได้ยาก| ไม่ต้องกล่าวถึงบุคคลอื่นเลย| และบัดนี้เราจะอธิบายแก่ท่านด้วยตถาคตอธิษฐาน เพื่อเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นบุรุษอาชาไนยมีความบริสุทธิ์บริบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้เกิดกุศลมูลและให้มีกำลังใจมากขึ้น และเพื่อตอบคำถามในสิ่งที่ท่านสงสัยใคร่รู้”||

ครั้งนั้น เมื่อราตรีเวทาศรพฤกษปุลนสุขสังวสา จะอธิบายขยายความให้ชัดเจนมากขึ้น ได้ตรวจดูตลาคติวิชัยในกาลทั้งสามแล้วกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

1. ดูก่อนพุทธบุตร พุทธวิชัยที่ท่านสอบถามอยู่นี้ เป็นสภาวะที่มีความลุ่มลึก ยิ่งใหญ่กว้างขวาง เป็นอนินไตยยิ่งนัก แม้จะใช้เวลายาวนานหลายกัปจำนวน เท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหลายก็ไม่อาจจะอธิบายวิชัยนั้นให้ถึงที่สุดได้||
2. พุทธธรรมตา เป็นพุทธภาวะของพระชินเจ้ามีความสงบยิ่งนัก ผู้มีถูกโลกะ และโทษะครอบงำจิตใจและหลงอยู่ในความมืดของโมหะ มีใจชุ่มอยู่เพราะ ความโกรธจะพึงรู้ได้ภาวะนี้ได้ยาก||
3. พุทธโคจร เป็นสิ่งที่ผู้มีใจอิจฉาริชยา มีมายาสาไถย ถูกอำนาจของกรรม กิเลสชักนำให้เป็นอยู่(ในโลก)ไม่สามารถจะรู้ได้||
4. พุทธภูมิ เป็นสิ่งที่ผู้ข้องอยู่ในขันธ ชาติ และอายตนะ ผู้ยึดถือมั่นในสัทกาย ทธิ²⁵³ ผู้เป็นมิจฉาทิฐิและมีสัญญา²⁵⁴ วปริตไม่สามารถจะรู้ได้||
5. พุทธวิชัย เป็นสภาวะสงบ เป็นสวภาวะ บริสุทธิ พ้นจากความนึกคิด รู้ได้ ยาก ผู้ที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสาร และติดอยู่ในคติภพไม่อาจจะรู้ธรรมนี้ได้||
6. ส่วนผู้ออกบวชเป็นฤๅษี²⁵⁵ ผู้เกิดในตระกูลที่เป็นเชื้อสายของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่มีพระตลาคตเจ้าสถิตมั่นอยู่ในใจ แล้วชำระรักษาวงศ์ตระกูลของ พระพุทธเจ้าผู้เป็นธรรมราชา บุคคลเช่นนี้ย่อมเข้าถึงโคจรนี้ได้||
7. ผู้ไม่เบื่อหน่ายในศุกลธรรม มีกัลยาณมิตรคอยช่วยเหลือ [323]มีผลของ ฤๅษีเป็นอารมณ์ให้ใจเกาะเกี่ยว เมื่อได้ฟังธรรมนี้ย่อมบรรลुकษานติ||

²⁵³ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ผู้มีความเห็นผิดในสิ่งไม่ใช่อัตตา ว่า อัตตา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 308.

²⁵⁴ หมายรู้ไว้ซึ่ง รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และอารมณ์ ความจำได้คือ จำอารมณ์นั้นๆ ได้ ส่วน สัญญา 10 ประการที่ควรกำหนดหมายไว้ในใจ ได้แก่ อนิจจสัญญา กำหนดหมายความไม่เที่ยงของสังขาร อนัตตสัญญา คือหมายรู้ว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา อสุภสัญญา หมายรู้ว่า กายนี้ไม่งาม อาทินวสัญญา หมายรู้ว่า กายนี้มีโทษมาก ปหานสัญญา หมายรู้ว่า ควรละบาปธรรม วิคารสัญญา หมายรู้ว่า อริยมรรคเป็นธรรมประณีต นิโรธสัญญา หมายรู้ว่า นิโรธคืออริยผล สัพพโลเก อนภริตสัญญา หมายความว่า โลกนี้ไม่น่าเพลิดเพลิน สัพพสังขารสุ อนิฐฐสัญญา หมายความว่า สังขารทั้งหลายไม่น่าปรารถนา อานาปานัสสติ สติกำหนดลมหายใจเข้าใจออก ibid., หน้า 320.

²⁵⁵ ฤๅษีคือผู้แสวงหาสัจธรรม มีที่พักตามอาศรมในป่า นุ่งห่มหนังเสือ ใบไม้ ผ้าเก่า เกลาผมสวมขฎา สูง(ตามลักษณะที่อธิบายไว้ในบทฤๅษีภิชโมตตรนิโฆษ แต่ในที่นี้หมายถึงเอาผู้บำเพ็ญเพื่อกำจัดกิเลสในใจตน "พจนานุกรมพุทธศาสตร์.", หน้า 190.

8. ผู้มีใจเลื่อมใสหมดจดดี ใจไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ซัดส่าย มีความว่าง กว้างขวาง ผ่อนคลาย ไม่เกาะเกี่ยวติดข้อง สามารถไปมาได้อิสระเหมือนอากาศธาตุที่มีอยู่ในทิศต่างๆโดยรอบ ผู้มีใจสว่างไสวเหมือนดวงประทีปแห่งปรัชญาทำลายความมืด(แห่งอวิชชา)||
9. ผู้มีใจประกอบด้วยกรุณา มีความรัก²⁵⁶ในสรรพสัตว์ทั้งปวงยอมเข้าถึงโลก(ธาตุ)ทั้งหมด และเข้าถึงกาลทั้งสาม ย่อมเข้าถึงธรรมของพระชินเจ้า||
10. นี่เป็นภูมิของผู้ไม่ยึดถือมั่น ผู้ประพฤติน่าเทียมน(ปราศจากความลำเอียง)ในสรรพสัตว์ ผู้ยินดีในการให้ทาน มีใจเป็นสมาธิหยุดนิ่งตั้งมั่น ||
11. นี่เป็นโคจรของผู้มีใจไม่เศร้าหมอง มีจรรยาไม่ต่างพร้อย ผู้มีใจไม่คดง ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยความเพียรอยู่เสมอ||
12. นี่เป็นวิโมกข์ของผู้มีใจไม่กำเริบ ไม่หวั่นไหว มีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นในสภาวะ(สภาวะที่แท้จริง)ของสรรพสิ่ง ไม่ถูกห้วงน้ำคือกรรมทั้งหลายท่วมทับ(พัดพาไป)||
13. ผู้ใดมีใจไม่หดหู่ ไม่ท้อแท้ ใจไม่หวนคืน เป็นบุรุษผู้มีความเพียรเป็นใหญ่ มีเสขียงสัมภาระเพื่อความเป็นสรวิชัย มีวิริยะมาก มีจรรยางดงาม โคจรนี้ย่อมมีแก่บุคคลเช่นนั้น||
14. ผู้มีใจสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ มีปกติประพฤติน่าเพ็ญองค์ชยานยอมเข้าถึงความสงบของธรรมนี้||
15. ธรรมนี้เป็นเหมือนประทีปที่สว่างไสว ได้แก่ ปรัชญาแห่งธรรมธาตุของพระชินเจ้าย่อมมีแก่ผู้มีใจหลุดพ้น(จาก)อำนาจของกิเลสเครื่องข้องเกี่ยว แห่งตลอดสภาวะธรรม รู้แจ้งแทงตลอดคติภพทั้งสิ้น||
16. นี่คือนิวโมกข์ของผู้รู้แจ้งมรรคา ผู้แห่งตลอดสภาวะของสัตว์ทั้งหลาย ผู้มีใจหลุดพ้นจากการถูกคุมขังคือภพ ผู้สว่างไสวเหมือนดวงจันทร์ที่เปล่งแสงส่องสว่างให้กับสัตว์โลก||
17. นี่เป็นการสมันตภัทรรจรรยาของบุคคลที่เกิดด้วยเชื้อสายอันเป็นสาครปณิธานของพระชินเจ้าผู้เข้าถึงกาลทั้งสาม ผู้บำเพ็ญเพื่อ(เข้าถึงพุทธ)เกษตรทั้งปวง||
18. นี่เป็นวิโมกข์ของผู้มีสาครธรรมที่เข้าถึงธรรมธาตุและเข้าถึงสมุทรรแห่งสัตว์โลก ผู้มี(พุทธ)สมตาคณเข้าถึงกับทั้งหลายที่กำลังเจริญและที่กำลังเสื่อม||

256 ศัพท์เดิมคือ ไมตรี (บาลี เมตติ)

19. นี่เป็นดวงตาของเจ้าถึงพระพุทธเจ้าจำนวนมากนับอสงไขยเหมือนฝุ่นใน
 เกษตรทุกแห่งที่ตรัสรู้ที่โคนไม้ทรมราช และสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายให้เข้าถึง
 โภธิ เป็นดวงตาที่ทำให้เห็นแจ้งแทงตลอดสรรพธรรมโดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น||
20. ท่านเป็นผู้มาจากมหาสมุทรแห่งกัปได้แสงหากัลยาณมิตร ท่านผู้ปรารถนา
 ธรรม ผู้ไม่เบื่อหน่ายในการแสวงหาธรรม[324] เมื่อได้ฟังธรรมนั้นท่านเป็นผู้
 สามารถทรงจำธรรมนั้นไว้ได้||
21. ด้วยการอธิษฐานของพระมหามุนี เราจะแสดงไวโรจนวิชัยอันหาประมาณ
 ไม่ได้แก่ท่านเพื่อทำให้ท่านมีใจเลื่อมใสฟ่องแผ้ว ||

ดูก่อนกัลบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว ในอดีตกาลยาวนานล่วงไปหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นใน
 สมุทรโลกธาตุ มีสมุทรโลกธาตุชื่อ มณิกนกบรรพตศิขรไวโรจนะ(แก้วมณิกนกที่มีความสว่างรุ่งโรจน์ยิ่ง
 ดุจศิขรบรรพต)| ดูก่อนกัลบุตร ได้ยินว่า ในโลกธาตุมณิกนกบรรพตศิขรไวโรจนะนั้นมีพระตถาคตพระ
 นามว่า ชญาณบรรพตธรรมธาตุทิกประตปนเตชราชะ| ดูก่อนกัลบุตร ในกาลที่พระตถาคตญาณ
 บรรพตธรรมธาตุทิกประตปนเตชราชะเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญโพธิสัตว์จรายอยู่ พระองค์ได้ทำให้
 โลกธาตุมณิกนกบรรพตศิขรไวโรจนะหมดจด| ในสมุทรโลกธาตุนั้นมีโลกธาตุอื่นอีกจำนวนมากเท่ากับ
 ฝุ่นในปฐพีบรรพต| แต่ละโลกธาตุประกอบด้วยโลกวงค์ของตนจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุ| ในแต่
 ละโลกวงค์มีกัปหลายอสงไขยเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุ| ในแต่ละกัปมีอันตรกัปจำนวนมาก| ในแต่ละอันตร
 กัป มีอาการ(ขุมทรัพย์?)ต่างๆในโลกธาตุจำนวนมาก| พระตถาคตที่มาอุบัติขึ้นแสดงปาฏิหาริย์
 แตกต่างกัน| ในแต่ละพุทธบูชาประกาศพระสูตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุ| แต่ละพระสูตรมี
 การพยากรณ์พระโพธิสัตว์จำนวนเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุ มีโพธิสัตว์วินัยหาที่สุดเบื้องต้น เบื้องปลาย
 และท่ามกลางไม่ได้ที่หมุนไปด้วยยานต่างๆ ที่สอนด้วยยานุภาพปาฏิหาริย์ต่างๆ||

ส่วนสมุทรโลกธาตุมณิกนกบรรพตศิขรไวโรจนะนั้น มีโลกธาตุวงค์ที่เป็นศูนย์กลางของโลกธาตุชื่อ
 ว่า สมันตทิกภิมุขทวารชวชวยุหะ(มีประตูหันหน้าสู่ทิศทั้งหมดเป็นธงชัย)| ดูก่อนกัลบุตร ในโลกธาตุ
 วงค์นี้นั้นมีโลกธาตุชื่อว่า สรรพรัตนวรรณสมันตประภาสศรี(รัตนะที่มีรูปงดงามและมีสิริประภาสไปทั่ว
 ทุกทิศ)| มีโลกธาตุยุหะจำนวนมาก ที่ขอบโลกธาตุมีนิมิตของดวงไม้โพธิ์ของพระตถาคตทุกพระองค์
 ตั้งอยู่บนสรรพรัตนโกสมุสาคร(สระดอกบัวรัตนกุสุมา) ทำด้วยแก้วมณีราช ที่ดวงไม้โพธิ์นั้นมีนิรมาน
 กายของพระตถาคตเจ้าปรากฏอยู่ โลกธาตุนั้นมีสัณฐานเหมือนเทพนคร เป็นโลกธาตุที่มีทั้งความหมด
 จดและความเศร้าหมองระคนกัน| ในโลกธาตุนั้นมีทวีปสี่จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในภูเขาสุเมรุ| บรรดา
 ทวีปสี่จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเขาพระสุเมรุ นั้น มีทวีปสี่ชื่อว่า สรรพรัตนศิขรชวชะ [325] ตั้งอยู่กลาง
 โลกธาตุทั้งหมด| ก็แล ในทวีปสี่ชื่อสรรพรัตนศิขรชวชะนั้น ในโลกธาตุอื่นอีกมีทวีปที่มีความยาว และ

ความกว้างหนึ่งแสนโยชน์| แต่ละทวีปมีมหานคร 10,000 แห่ง| ในทวีปสี่นั้นมีราชธานีชื่อ รัตนสาลาว
 ยูหเมฆประทีปะ ตั้งอยู่ศูนย์กลาง และมีนครบริวาร 10,000 นคร| มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในชมพูทวีปนั้นมี
 อายุยืนหนึ่งหมื่นปีเป็นประมาณ| และในราชธานีรัตนสาลาวยูหเมฆประทีปะนั้นมีพระราชจักรพรรดิ
 พระนามว่า สรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะ| พระองค์มีอำมาตย์ที่ปรึกษา 500 คน| มีเหล่าสตรี
 ชาววัง 60,000 นาง |มีพระราชโอรส 700 พระองค์ แต่ละพระองค์ล้วนเป็นนักรบที่แกร่งกล้า สง่างาม
 มีเดชาภาพ และพละภาพมาก| ชมพูทวีปทั้งสี่เมื่ออยู่ภายใต้ฉัตรการปกครองของพระราช
 จักรพรรดิพระองค์นั้นย่อมปราศจากศัตรูรบกวน||

ในสมัยนั้น ความสิ้นสลายแห่งอันตรกัปกำลังปรากฏขึ้นในโลกธาตุนั้น ความเสื่อมทั้งห้า
 ประการ²⁵⁷ ได้ปรากฏขึ้นในโลกธาตุที่กำลังพินาศ เมื่อสรรพสัตว์ละเลยการสั่งสมกุศลกรรมบถสืบแล้ว
 มุ่งหน้าประกอบอกุศลกรรมบถสืบทำให้สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้เข้าถึงทุกคติ ทำให้สัตว์เหล่านั้นมีอายุขัยสั้น
 ลง มีโภคะน้อย มีรูปร่างพิกลพิการ มีผิวพรรณทราม มีอวัยวะตั้งอยู่ผิดที่ มีความสุขน้อยนิดแต่เสวย
 ทุกขเวทนา มาก มักทะเลาะวิวาทกันและกัน ประพฤติแตกแยก กล่าววาจาหยาบคาย กล่าววาจาเป็น
 เหตุก่อให้เกิดความแตกแยก มีความโลภครอบงำ มีจิตคิดประทุษร้ายกัน ตกอยู่ในความมืดและความ
 ยุ่งเหยิงของมิจฉาทิฐิต่างๆ | เมื่อพวกเขายินดีในอธรรมและถูกความโลภครอบงำ ประพฤติมิฉัตรธรรม
 ทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นเหตุให้พืชคาม(พืชที่แม้ถูกพราจากที่แล้วยังงอกขึ้นได้อีก) และข้าว
 กลับบิ่นแผ่นดินเหี่ยวแห้งตายไป||

ได้ยินว่า เมื่อต้นหญ้า ถั่วกุ่มมาส โอสถพฤษษา ต้นไม้ในป่า และต้นไม้ในสวนก็ดี ในอุทยานก็ดีพา
 กันเหี่ยวแห้งตายไป เพราะเหตุ(ประพฤติอธรรม)นั้น พวกสัตว์ทั้งหลายถูกโรคร้ายเบียดเบียนจึงตั้งรกร
 อพยพหนีไป(อยู่)ตามทิศน้อยทิศใหญ่| [326]พวกเขาได้มาชุมนุมพร้อมหน้ากันแล้วได้พากันมุ่งหน้าไป
 ยังราชธานี รัตนสาลาวยูหเมฆประทีปะ ซึ่งเป็นเมืองที่มีชายแดนอยู่ติดกัน ได้ทำอาการเหล่านี้ (คือ)
 บางคนยกมือขึ้นเหนือศีรษะ บางคนพนมมือไหว้ บางคนมีศีรษะสั่นเทิ้ม บางคนยืนอยู่ บางคนก้มหน้า
 คอดก บางคนก้มตัวลงกราบ บางคนคุกเข่าลงที่พื้น บางคนยกมือไขว่คว้าในอากาศ บางคนอ่อนล้าไร้
 เรี่ยวแรง บางคนมีใบหน้าบิดเบี้ยวและมีแววตาสิ้นหวัง ร้องไห้คร่ำครวญอยู่เบื้องหน้าของพระราช
 สรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะ ว่า| “มหาบพิตร พวกข้าพระองค์ได้รับความทุกข์แสนสาหัส
 ถูกทอดทิ้ง(ไม่มีใครเหลียวแล) ถูกความหิวกระหายเบียดเบียน เป็นผู้หวาดหวั่นต่อภัยทั้งหลาย
 ปราศจากที่คุ้มภัย ไม่มีที่พึ่ง ไม่มีที่อาศัย ถูกคุมขังให้อยู่ในทุกข์ หาเลี้ยงชีวิตยากลำบาก พวกข้า

²⁵⁷ 1) ความเสื่อมเพราะญาติ 2) ความเสื่อมเพราะโรค 3) ความเสื่อมเพราะโรคร 4) ความเสื่อม
 เพราะศีล 5) ความเสื่อมเพราะทิว อังคตตรนิกาย ปัญจกนิบาต-ฉกนิบาต เล่ม 3 หน้า 271.

พระองค์กำลังจะตาย” | ต่างพากันส่งเสียงแข็งแรมีอาการต่างๆ (คือ) ด้วยเสียงร้องบ้าง ด้วยการแสดงสีหน้าและแววตาให้ผิดแผกพิกลพิการบ้าง ด้วยการรำพึงไพลพรรณนา ด้วยการอ่อนวอนร้องขอความช่วยเหลือ | เหล่าบุรุษและเหล่าสตรี เด็กชายเด็กหญิงที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้น เป็นผู้ถูกความหิวกระหายเบียดเบียน ไม่มีเสื้อผ้าอาหารณ์ ตัวเปล่าเปลือยไร้ที่อยู่ ผิพรรณทรามหยาบกระด้าง มีความทุกข์ระทมโศกเศร้าเสียใจ พวกเขาไม่ปรารถนาความทุกข์ มีใจหดหู่เหี่ยวแห้งเพราะความทุกข์และความหวาดกลัว | เมื่อพวกเขาเข้าไปเฝ้าพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโฆชะ กษัตริย์ผู้ทรงเป็นมหาบุรุษ ทรงมีพระปรัชญามาก ได้กราบทูลขอให้พระองค์ทรงเป็นที่พึ่ง เปี่ยมด้วยความหวังว่า (พระองค์จะทำให้พวก)ตนได้รับความสุขทุกประการ ได้อยู่ร่วมกับบุคคลผู้เป็นที่รัก ได้รับความเป็นอยู่ที่ดี และมีความหวัง มองเห็นฝั่ง(แห่งความสิ้นทุกข์) ได้ดำเนินตามมหารรรคา ได้ขึ้นสู่มหายาน มาสู่เกาะแก้วคือมหายาน ได้รับประโยชน์ยิ่ง สำคัญว่าตนจะได้รับความสุขอันรื่นรมย์ทุกประการ(ดูความสุขอันเป็นทิพย์)ในสวรรค์||

เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโฆชะได้สดับเสียงร้องคร่ำครวญแข็งแ่งของชาวเมืองจำนวนมากที่พากันมาขอความช่วยเหลือ | เพราะการได้สดับเสียงนั้น พระองค์(ทำสมาธิ)น้อยใจลงสู่มหากรุณาหนึ่งล้านสองไซโย | พระองค์มีพระหฤทัยเป็นสมาธิสงบนิ่งตั้งมั่นในมหากรุณา เพียงครู่เดียวพระองค์มีใจตั้งมั่นเป็นเอกัคตาแล้วจึงเปล่งพระสุรเสียงที่ประกอบด้วยความเอื้ออาทร (และ)มหากรุณาเป็นอุทาน 10 บท | อุทานสิบ ได้แก่อะไรบ้าง? ได้แก่

1. “โอหนอ ผู้คนเหล่านี้ไม่มีผู้คุ้มครอง ตกกลงไปปากเหวใหญ่ คือสังสาร เมื่อไทร์หนอ เราจักเป็นที่ลี้ภัยให้แก่สัตว์ผู้ตกลงไปในปากเหวลึกแห่งสังสาร|
2. โอหนอ สัตว์ทั้งหลายขาดผู้รักษา ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส เมื่อไทร์หนอเราจักได้เป็นผู้คุ้มครองสรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ถูกกิเลสภัยคุกคาม ขาดผู้คุ้มครอง ด้วยการให้พวกเขาตั้งอยู่ในกรรมที่ไม่มีโทษ|
3. โอหนอ สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ขาดที่พึ่ง ตกอยู่ในความหวาดกลัวเพราะชราและมรณะในโลก เมื่อไทร์หนอ เราจักได้เป็นที่พึ่งพิงของสัตว์ทั้งหลายผู้ขาดที่พึ่ง ด้วยการให้พ้นจากภัยในสังสารทั้งปวง|
4. โอหนอ สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้หมดหวัง สิ้นหนทางไป ถูกความหวาดกลัวในโลกต่างๆคุกคาม เมื่อไทร์หนอเราจักได้เป็นที่พึ่งพิงของผู้ถูกภัยในโลกคุกคามด้วยการให้ดำรงอยู่ในมรรคาสู่สรวิญญูตาอันเกษมจากโยคะเพียงส่วนเดียว|

5. โอนอ สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ตกอยู่ในความมืดของอวิชชา หลงทางอยู่ในความมืดคือความคิดวิปลาส(วิปริตผิดจากความเป็นจริง)และความกลางแคลงสงสัย เมื่อโหราหนอเราจักได้เป็นแสงสว่างจุดดวงประทีปส่องสว่างทำลายความมืดมนอนธการแก่สัตว์ทั้งหลาย|
6. โอนอ สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ปราศจากแสงสว่าง เมื่อโหราหนอเราจักได้บรรลุมหาญาณที่ส่องแสงสว่างจุดดวงอาทิตย์เพื่อแสดงทางคือญาณอันสว่างไสวแก่สรรพสัตว์|
7. โอนอ สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้ไม่ขงยามที่เป็นแสงสว่าง ผู้มีใจถูกครอบงำด้วยความอิจฉาริษยาและมารยาสาไทย เมื่อโหราหนอเราจักได้เป็นผู้ทำให้ขงยามที่มีความสว่างไสวยอดเยี่ยมเป็นผู้ทำให้สรรพสัตว์ตั้งมั่นอยู่ในความหมดจดเพียงฝ่ายเดียว|
8. โอนอ สัตว์ทั้งหลายถูกกระแส(กิเลส)พัดพาให้เป็นไปตามสังสารวัชย ขาดผู้ชี้แนะสั่งสอนเมื่อโหราหนอเราจักได้เป็นผู้ชี้แนะสั่งสอนโดยสอนให้สรรพสัตว์หยั่งลงสู่สมุทร(กุศล)กรรม
9. โอนอ สัตว์ทั้งหลายผู้ดำเนินทางผิดเพราะขาดผู้นำทาง เมื่อโหราหนอเราจักได้เป็นผู้นำสรรพสัตว์เข้าสู่ตถาคตอิฐฐานกาลได้รับการอบรมสั่งสอนให้แก้กล้า|
10. โอนอ สัตว์ทั้งหลายผู้เป็นคนบอดแต่กำเนิดขาดผู้นำ เมื่อโหราหนอเราจักได้เป็นผู้ชี้บอกทางให้สรรพสัตว์หยั่งลงสู่สรวิขญญาณที่พ้นกิเลสเครื่องขวางกั้น||

เมื่อพระราชานั้นทรงเปล่งอุทานที่เปี่ยมด้วยมหากรุณาและเอื้ออาทรมีอาการสืบประการเหล่านี้แล้ว พระองค์ทรงโปรดให้เคาะระฆัง| ป่าวประกาศถึงการทำมหานานครั้งยิ่งใหญ่ในราชธานีนั้นว่า “เราจักทำให้ชาวโลกทั้งปวงได้รับความยินดีและความสุขใจ เราจักให้ทุกคนได้รับสิ่งที่ทุกคนปรารถนา”| ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงรับสั่งให้เปิดคลังที่เก็บอูปกรณ์ทั้งหมดที่มีอยู่ในชมพูทวีป ในราชธานี ในคาม นคร นิคมและในชนบททั้งสิ้น| แล้วทรงให้นำอูปกรณ์ประเภทต่างๆเหล่านั้นมาวางกองรวมกันตามสถานที่ต่างๆ เช่น ตามถนนใหญ่และตามทางแยกทุกแห่ง| รับสั่งให้จัดเตรียมหาอูปกรณ์การทำมาหากินของชาวโลกทุกประเภท| รับสั่งให้เปิดเรือนคลังทุกแห่ง| ให้เปิดชุมทรัพย์ที่เก็บมหารัตนะ| ให้ทำป้อรัตนะแต่ละชนิดขึ้นจำนวนมาก| ให้เปิดคลังที่เก็บข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ กล้วย ของหอม เครื่องลูบไล้ ผ้าห่ม และแก้วรัตนะ| รับสั่งให้จัดแจงที่นอน ที่นั่ง ที่อยู่อาศัย บ้านเรือน รับสั่งให้แจกจ่ายเงินทอง รับสั่งให้จุดประทีปตามคบไฟให้สว่างไสว ให้รุ่งเรืองเพื่อขจัดความมืดมิด| พระราชาทรงให้ชาวเมืองเหล่านั้นทุกคนได้รับความพึงพอใจตามความปรารถนาทุกประการ ทรงเสด็จไปที่เรือนเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง| โปรดให้จัดหาแพทย์ หมอยา คนดูแลไข้และปัจจัยที่จะช่วยยังชีพให้พร้อมเพรียงเพื่อรักษาความเจ็บไข้ของสรรพสัตว์| ให้จัดตั้งอูปกรณ์เครื่องใช้ตามสมควรและให้จัดเตรียมลาดบรรจุแก้วรัตนะประเภทต่างๆไว้จนเต็ม ได้แก่ ถาดแก้ววัชระบรรจุแก้วคันธมณีชนิดต่างๆ ถาดแก้วคันธรัตนะให้บรรจุผ้าแพรมีสีสนและลวดลายต่างๆ ให้จัดเตรียมยานพาหนะทุก

ประเภทและให้ตกแต่งยานด้วยแก้วรัตนะ ให้เทียมคู่ม้าอาชาไนย | ให้จัดเตรียมราชรถ ให้จัดเตรียมรัตนารมณ์และเครื่องบริโภค ปุลาตอาสนะ ตกแต่งให้สวยงามด้วยแก้วรัตนะ กันม่านประเภทต่างๆ ประดับด้วยผ้าทอประดับด้วยชายกระดิ่งแก้ว ให้ยกฉัตรและธงทุกชนิด พระราชามีรับสั่งให้จัดเตรียมเช่นเดียวกันนี้ทุกเขต ทุกชนบท | ทรงให้ราชบุรุษปาวประกาศให้ทั่วทั้งคาม นคร นิคม ชนบททั้งหลาย | ให้ปาวประกาศแจ้งข่าวการบริจาคลังของทุกอย่างทั้งที่เป็นวัตถุภายนอก(ได้แก่)อุทยานอันน่ารื่นรมย์และสวนป่าโตไพบวัน บริจาคเครื่องบริโภค บริจาคบ้านเรือน บริจาคภรรยา บุตรธิดา การบริจาครัตนะทุกประเภท และการให้ทานวัตถุภายในกาย เช่น การบริจาควิวใจ เยื่อกระดูก ลำไส้ ตับ เนื้อ เลือด ผิวหนัง เท้า แขน หู จมูก ดวงตา ลิ้น ฟัน ริมฝีปาก ศีรษะ ||

พระราชานั้นรับสั่งให้สร้างที่บูชาญาณ(มหาชัยภูวาม)ในทิศตะวันออกของราชธานีรัตนสาละวหยุดเมฆประทีปเพื่อการจำแนกจ่ายแจกสิ่งของและบริจาควาน ด้านหน้าประตูพระนครมณิศิขเรตชะ (สถานที่บูชาญาณนั้น)มีขนาดกว้างยาวเท่ากัน ครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวาง ให้ปรับพื้นที่ให้เรียบเสมอไม่ให้มีหลุมมีบ่อ ไม่ให้มีหนามหรือหมุดแหลมคม ไม่ให้มีกรวดและฝุ่น ทำให้เป็นที่สะอาด แล้วให้เกลี่ยรัตนธาตุทุกชนิด กลี่ยพื้นที่ทั้งหมดด้วยแก้วมณีรัตนราชและตกแต่งด้วยแก้วมณีอีกจำนวนมาก โปรรยดอกไม้รัตนะต่างๆ อบกลิ่นด้วยผงหอมสุคันธราช และธูปหอม จุดประทีปแก้ว เบื้องบนมีเมฆาของรูปหอมชื่อ เตชศรีสรรพคันธรูป มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายปกคลุมทั่วท้องฟ้า มีแนวดันไม้แก้วรัตนะประดับสวยงาม พระองค์รับสั่งให้สร้างวิมานและอาคารที่พุกขึ้นเป็นจำนวนมาก และให้ประดับฉัตรและธงทุกชนิด ประดับผ้าที่ทอด้วยแก้วต่างๆ ประดับด้วยชายดอกไม้แก้วประเภทต่างๆ ฉัตรมณฑลทำด้วยผ้าทอด้วยแก้วคันธราชรัตนะล้วน ตกแต่งชายทองผูกกระชังแก้วที่มีเสียงไพเราะกังวาน ด้านบนมีเพดานแก้วรัตนะกัน โปรรยผงหอมคันธราช โปรรยดอกไม้แก้ว ให้บรรเลงดุริยางค์นับแสนโกฏิยุตตกแต่งด้วยอสังการแก้วรัตนะทั้งปวง ทั้งหมดล้วนเกิดขึ้นด้วยวิบากของโพธิสัตว์กรรม | บริเวณศูนย์กลางของมหาชัยภูวามนั้นมีมหาสิงหาสนะปูไว้บนเวทีประดับด้วยแก้วรัตนะ(มีอาคาร)สิบ มีที่กันที่ทำด้วยแก้ว แวดล้อมด้วยต้นไม้แก้วรัตนะ ขาดั่งตั้งอยู่บนพื้นที่ทำด้วยแก้วจักรที่ตีที่สุด ส่วนโค้งของอาสนะยึดไว้ด้วยแก้วหลายร้อย ประดับธงที่ทำด้วยรัตนะต่างๆ และผูกธงชัยที่ทำด้วยรัตนะประดับโดยรอบ ผูกผ้าทำด้วยแก้วสีสนต่างๆ ผูกชายกระดิ่งแก้ว กันม่านด้านบนด้วยชายทองประดับด้วยทิพย์มณี ประดับด้วยชายดอกไม้แก้ว ข่ายมหามณีราช ข่ายรัตนะมีผ้าสีสนลวดลายวิจิตร มีเมฆกลิ่นหอมมีรูปคล้ายสัตว์ต่างๆ ทำด้วยแก้วคันธมณี และ มีเมฆกลิ่นหอมรูปทรงแตกต่างกัน มีสีและกลิ่นหอมนำรื่นรมย์ มีกลิ่นหอมที่อบด้วยธูปหอมทิพย์ มีผ้าที่ทำด้วยแก้วมณีมีสีหลากหลาย เนื้อผ้าละเอียดมีสัมผัสนุ่มยิ่งกว่าผ้าทิพย์ และมีเสียงดนตรีทิพย์และเสียงขับร้องทิพย์หลายพัน มีบันได(ทาง

ขึ้น)ทำด้วยแก้วรัตนะ รวบบันไดประดับด้วยธงผ้าสีสนสวยงาม และประดับประดาด้วยรูปปั้นแก้วรัตนะสว่างไสอรุ่งเรือง เป็นที่ที่ประทับนั่งของพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะ พระองค์มีรูปสง่างาม น่ารักสดใส น่าทัศนา มีพระฉวีวรรณงดงามยิ่ง มีลักษณะมหาบุรุษอันรุ่งเรือง มีพระเกตุมกุฎรุ่งเรืองเหมือนแก้วมณีไพโรจน์ พระวรกายแข็งแรงกำยำเหมือนแก้วอภินายณวัชระ มีองค์พวยพ่นน้อยใหญ่ครบถ้วนบริบูรณ์ รุ่งเรือง สง่างาม น่ารักสดใส ทรงปกครองแคว้นแคว้นโดยธรรม มีบริวารทั้งปวงเกิดขึ้นตามที่ทรงปรารถนา มีธรรมหมดจด มีจิตที่ได้รับการฝึกมาดีแล้ว มีพระพักตร์เบิกบาน มีญาณ ประกอบความเพียรชอบในธรรมที่ได้ตั้งไว้ดีแล้ว มีกิตติคุณและกิตติศัพท์เป็นที่เลื่องลือ

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะประทับนั่งบนมหาสิงห์อาสนะ เมื่อนั้นฉัตรขนาดใหญ่จะปรากฏขึ้นบนท้องฟ้าเบื้องบนของพระราชา ดำฉัตรทำด้วยแก้วมณีอันวิจิตร คุณทำด้วยแก้วมณีขนาดใหญ่ มีซี่จำนวนหนึ่งแสนทั้งหมดทำด้วยรัตนะ มีความงดงาม รุ่งเรือง หุ้มด้วยทองชมพูที่สุกปลั่ง ตกแต่งด้วยชายชालาทองคำประดับรัตนะต่างๆ มีสร้อยแก้วมุกดาผูกโยงห้อยระย้า คลุมด้วยชายแก้วรัตนะประเภทต่างๆโดยรอบ ประดับด้วยชายกระดิ่งแก้วรัตนะ ชายระฆังทอง ชายระฆังแก้วรัตนะ ผู้ร้อยไว้ด้วยด้ายที่ทำด้วยแก้วรัตนะ ประดับสายสร้อยแก้วมณีโดยรอบ เสียงกระดิ่งและระฆังไพเราะดุจเสียงสวรรค์ มีเสียงระฆังประกาศกุศลกรรมบถของสรรพสัตว์ ได้ยินว่าพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะนั้น มีท้าวคักระผู้เป็นราชาแห่งเทพผู้มีฤทธิ์มากถือพัตรรัตนาลงนิถวยงานพักอยู่ พระองค์ทรงรุ่งเรือง สง่างาม | เมื่อพระองค์ประทับนั่งที่อาสนะมหาสิงห์นั้น เหล่าชนทั้งหลายที่อยู่เบื้องพระพักตร์จะลุกขึ้นยืนแล้วพนมประคองอัญชลินถวายบังคมพระราชาด้วยความนอบน้อม||

ครั้งนั้น เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะนั้น เห็นเหล่าชนพากันมาชุมนุมจำนวนมากนั้น พระองค์มีจิตรักใคร่ เกิดปีติ จิตเลื่อมใสในสำนักของกลุ่มคนผู้มาขอรับวัตถุทานทั้งหลาย ครั้นเมื่อเหล่าสรรพสัตว์นั้นบอสงขยแสนโกฏิในยุตที่ชุมนุมกัน บุคคลเหล่านั้นอยากได้วัตถุสิ่งของแตกต่างกัน (คือ) ผู้ต้องการผ้า ผู้ต้องการอุปกรณ์ มาจากสถานที่ต่างๆ (เช่น)ภพ คติ ผู้มีจิตปรารถนาต่างๆ ผู้มาจากต่างถิ่น ผู้มีวิสัยในการบริโภคอาหารแตกต่างกัน ผู้ต้องการเครื่องใช้ต่างๆ ผู้มีความปรารถนาและความคิดต่างกัน แม้ที่เป็นมนุษย์ก็มีความแตกต่างกันด้วยเผ่าพันธุ์ กำเนิดในตระกูลต่างกัน มาจากชนบทต่างๆ มีสำเนียงเสียงพูดแตกต่างกัน ผู้มีเสียงต่างกัน มีวัตถุพยุชนะต่างกัน พูดจาต่างภาษากัน บุคคลทั้งหมดนั้นได้พากันแหงนหน้ามองดูกองบุญใหญ่ดูภูเขาพระสุเมรุ นั้น และพวกเขาพากันคิดว่า “พระราชาพระองค์นี้ทรงเป็นมหาบุรุษและทรงประกอบด้วยมหาญาณ”

เงยหน้ามองดูด้วยความคิดว่า “พระราชอาพระองค์นี้ทรงเป็นผู้มีบุญมาก เป็นมหาบุรุษ(ให้ความร่มเย็น) เหมือนพระจันทร์ เป็นผู้มีความคิดที่จะทำมหาจาคะ” บุคคลเหล่านั้นพากันมาประชุมรวมกันด้วยใจ ตั้งมั่นในโพธิสัตว์ปณิธาน| มีความรู้สึกว่าได้เห็นกัลยาณมิตร มีมหากรุณายิ่งใหญ่เกิดขึ้นมีกำลังมาก| มีวิริยะเกิดขึ้นมีกำลังแรงกล้าพร้อมที่จะทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้มาขอทุกคนตลอดกับ| และเกิดความคิดที่จะบริจาคทานแก่สรรพสัตว์โดยความเท่าเทียมกัน||

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาถฉัตรมณฑลนิโรหะชะ ทอดพระเนตรเห็นเหล่าชนผู้มาขอรับวัตถุทานเหล่านั้น พระองค์มีปิติเกิดขึ้นในพระทัยหาประมาณไม่ได้ ยิ่งกว่าการได้ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิที่มีอำนาจปกครองไปทั่วทั้งโลกธาตุน้อยใหญ่ตลอดกับยาวนานหาขอบเขตไม่ได้ ปิติยิ่งกว่าการได้นั่งบนบัลลังก์ของท้าวศักระผู้เป็นใหญ่ตลอดหลายแสนโกฏินิยุตกับ ยิ่งกว่าการได้นั่งบนบัลลังก์ของท้าวสุยามาเทวราชตลอดหลายแสนโกฏินิยุตกับ ยิ่งกว่าการได้นั่งบนบัลลังก์ของท้าวสันดุสิตเทวราชตลอดหลายแสนโกฏินิยุตกับ ยิ่งกว่าการได้นั่งบนบัลลังก์ของท้าวสุนิรมิตเทวราชตลอดกับหาประมาณไม่ได้ ยิ่งกว่าการได้นั่งบนบัลลังก์ของท้าวศวรตีเทวราช มีนางอัปสรผู้มีใบหน้างดงามและเหล่านางเทพกัญญาผู้งดงามคอยรับใช้ตลอดกับยาวนานอนิจนุโดย ยิ่งกว่าการได้นั่งในตำแหน่งของท้าวมหาพรหม อยู่ด้วยพรหมวิหารสุขตลอดกาลยาวนานอนภิลาปะยะกับ ยิ่งกว่าสุขของเทวดาในชั้นอาภัสราตลอดกับหาที่สุดไม่ได้ ยิ่งกว่าสุขของเทวดาชั้นสุภิกษิตตลอดกับหาที่เปรียบไม่ได้ ยิ่งกว่าการอยู่ในวิโมกข์สุขอันสงบของชั้นสุทธาวาสเทพตลอดกับที่สุขที่สุดไม่ได้|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อบุรุษผู้มีความประพฤติเป็นไปตามอำนาจของ)ตัณหาฝ่ายเดียว ผู้พลัดพรากจากบุคคลเป็นที่รักมีมารดาบิดา พี่น้องชายหญิง มิตร อำมาตย์ ญาติร่วมสายโลหิต บุตรธิดา ภรรยาไปเป็นเวลาเนิ่นนาน ความเป็นอยู่ลำบากในป่าดงกันดาร ผู้มีความปรารถนาจะได้พบกันอีก มหาปิติย่อมเกิดขึ้นแก่บุรุษผู้นั้นไม่มีสิ้นสุดเพราะการได้มาอยู่ร่วมกับบุคคลที่เป็นที่รักของตนเหล่านั้น ฉันทดูก่อนกุลบุตร เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาถฉัตรมณฑลนิโรหะชะนั้น ได้เห็นผู้มาขอความช่วยเหลือเหล่านั้นก็เกิดมหาปิติมีกำลังแรงกล้าอย่างนั้นเหมือนกัน| พระองค์มีพระทัยตั้งลงสู่ปิตีสุข| เกิดความคิดที่จะสงเคราะห์ขึ้นอย่างแรงกล้า| เกิดปราโมทย์ยินดีมีกำลังแรงกล้า| เกิดความเลื่อมใสศรัทธาโอฬารมีกำลังกล้าในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า| ศรัทธาที่เกิดขึ้นแล้วนั้นได้เจริญออกงามขึ้นเพราะเหตุแห่งสรวิชัยตา| มีผลที่เกิดขึ้นจากใจที่เลื่อมใสเพราะธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งปวง| มีโพธิสัตว์อินทรีย์นุ่มนวลควรแก่การงาน| มีมหาปิติและมหาศรัทธาเกิดขึ้นมีกำลังกล้า| เพราะมีใจยิ่งใหญ่กว้างขวางมีกำลังทำให้กายและใจน้อมไปเพื่อความเป็นอินทรีย์ของกัลยาณมิตร| เพราะเหตุใด? เพราะว่า เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาถฉัตรมณฑลนิโรหะชะนั้นมีสรวิชัยตาเป็นอารมณ์ มีสรวิชัยตา

ธรรมดาเป็นที่พึ่ง มีใจมุ่งมั่นต่อสรวัชฌายตามรรคา มุ่งมั่นที่จะทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ ตั้งใจปฏิบัติเพื่อเข้าสู่สมุทฺตพทุฑฒคณทังปวง บำเพ็ญเพียรที่จะทำลายภูเขแห่งเครื่องขวางกั้น ได้แก่ มารกรรมและกิเลส ตั้งใจที่จะทรงจำคำสอนของพระตถาคตทังปวง สังกศมกุศลมูลทังปวง ทำลายความยึดถือมั่นในสังขารทังปวง สละขาดจากการครอบครองวัตถุทางโลกทุกอย่าง เข้าถึงสวภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่งทังปวงว่า มีสภาวะว่างเปล่าเหมือนอากาศ มีความสำคัญในบุคคลผู้มาขอรับวัตถุธานเหล่านั้นว่าเป็นบุตรเพียงคนเดียวของตน มีความรู้สึกว่าเขาเป็นดุษฎิยามรรดา มีความรู้สึกว่าเป็นเหมือนบุคคลที่ควรแก่ทักษิณา มีความรู้สึกว่าเป็นเหมือนผู้หาได้ยาก มีความรู้สึกว่าเป็นการกระทำที่ทำได้ยาก มีความรู้สึกว่าเป็นผู้ที่มีอุปการะคุณมากควรทำอุปการะตอบ มีความรู้สึกว่าเป็นดุษฎิยามรรคา มีความรู้สึกว่าเป็นดุษฎิยาจารย์ มีความรู้สึกว่าเป็นดุษฎิยาศสตา|

พระราชานันได้ทำความปรารถนาของผู้มาขอรับวัตถุธานเหล่านั้นให้บริบูรณ์ทุกประการตามเหตุแห่งการมา เช่นตามสถานที่มา ตามที่ได้รับ ตามกาลที่มาถึง ตามสถานที่และทิศทาง ตามวัตถุที่ต้องการ ตามความพอใจ ตามความปรารถนา ตามที่ต้องการ ตามการแสวงหา ตามวัตถุที่ต้องการ ด้วยจิตไม่ขัดเคือง ด้วยมหาไมตรีมณฑล ด้วยมหาจาคะรัศมี ด้วยการประพฤดิโดยความเท่าเทียมในสรรพสัตว์ | พระราชาให้ข้าวแก่ผู้ต้องการข้าว | ให้น้ำแก่ผู้ต้องการน้ำ | ให้ผ้าแก่ผู้ต้องการผ้า | ให้ดอกไม้แก่ผู้ต้องการดอกไม้ | ให้ของหอม ฐูป มาลัย เครื่องลูบไล้ จีวร ฉัตร ธงชัย ธงผ้า รัตนารณณ์ ที่นั่ง ที่นอน วิมาน เรือที่พักอาศัย วิหาร อาราม อุทยาน สวนป่าตโปวัน ช้าง ม้า รถ คนเดินทาง ยานพาหนะพร้อมด้วยคู่มือ เงิน ทอง แก้วมณี แก้วมุกดา แก้วไพฑูริย์ สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ แร่เงิน แร่ทอง ตามที่เขาต้องการ | ให้เรือและวิมานของตน ข้าทาสบริวารในนคร ให้เปิดเรือนคลังทั้งหมดแล้วแจกให้แก่ผู้มีความต้องการสิ่งใดก็ให้สิ่งนั้น | พระราชาให้ชนบทแก่ผู้ต้องการชนบท ให้หมู่บ้านแก่ผู้ต้องการหมู่บ้าน ให้นครแก่ผู้ต้องการนคร | พระองค์ทรงปฏิบัติต่อสรรพสัตว์โดยความเท่าเทียมกันด้วยการบริจาศทุกสิ่งที่มีอยู่ด้วยวัตถุสิ่งของทังหมด||

ได้ยินว่า ในสมัยนั้น มีธิดาเศรษฐีชื่อว่า รัตนประภา นางมีหญิงบริวาร 60 คน อยู่ในที่ชุมนุมในที่แจกมทาทานมหายัชฌวณณันด้วย นางเป็นสตรีที่มีรูปงาม น่าเลื่อมใส น่าทศนา มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง สว่างไสวเหมือนผิวทอง มีผมดำสนิท นัยน์ตาดำขลับเป็นประกาย นางมีกลิ่นกายหอม มีเสียงไพเราะเหมือนเสียงพรหม นางนุ่งผ้าเนื้อดี สวมเครื่องประดับมีราคา นางมีสติ มีปรัชญา สงบเสงี่ยม มีอิริยาบถงดงาม เคารพครูอาจารย์ มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ได้สั่งสมกุศลมูลมาแต่กาลก่อน กุศลมูลนี้เป็นเหตุอันควรที่จะทำให้นางได้การฟังธรรม ได้การประพฤดิธรรม และการได้บรรลุธรรม มีธรรมจรยาน่าเลื่อมใส มีใจหมอดจดงดงาม มีอธิมคติและโคจรกว้างขวางเหมือนอากาศ

ธาตุ มีใจน้อมไปในประโยชน์เพื่อผู้อื่น หันหน้ามุ่งต่อการเห็นพระพุทธเจ้าในทุกทิศ แสงหาสรวิญญูญาณ | นางรัตนประภาณั้นยื่นประคองอัญชลีทำความนอบน้อมแก่พระราชายูในที่ไม่ไกลจากที่แจกมหาทานของพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรชยะ แต่นางไม่ได้ถือเอาวัตถุทานใด | นางยืนอยู่ในที่ควรข้างหนึ่ง ทำความคิดให้เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า “เป็นลาภของเราหนอที่ได้เห็นกัลยาณมิตร ได้อยู่ใกล้กัลยาณมิตรผู้เช่นกับพระราชาพระองค์นี้” | นางเกิดความรู้สึกต่อพระราชาว่าเป็นกัลยาณมิตร ว่าเป็นผู้สงเคราะห์ เป็นผู้อุปถัมภ์ และเป็นพระพุทธเจ้า นางไม่มีความคิดมีมายาสาไถย ใจของนางเกิดปีติเบิกบาน เกิดศรัทธาเลื่อมใสมีกำลังแรงกล้าจึงถอดเครื่องประดับออกจากกายของตนแล้วไปรยเครื่องประดับนั้นไปยังบริเวณที่พระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรชยะประทับอยู่ | เครื่องประดับเหล่านั้นตกลงที่พื้นใกล้กับมหาสิงหาสน์ของพระราชา | เมื่อได้ไปรยเครื่องประดับนั้นไปแล้วนางได้ทำความปรารถนาว่า “ในอนาคตกาลขอให้เราได้เป็นที่พึ่งของเหล่าชนผู้ขาดที่พึ่ง ได้เป็นที่พึ่งของชนผู้ตกอยู่ในความมืด ขอให้ได้เป็นเช่นกับด้วยพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรชยะพระองค์นี้ | ขอให้เราได้รู้ในสิ่งที่พระราชาพระองค์นี้ได้รู้ | ขอให้เราพึงได้ยานที่พระองค์ได้ | ขอให้เราพึงได้ปฏิบัติมรรคาที่พระองค์ได้ปฏิบัติ | ขอให้เราเป็นผู้มีรูปร่างงาม มีทรัพย์สมบัติใช้ไม่พร่อง มีบริวารมาก มีพลังกำลังมาก มีความแก่ล้าวก้าวหาผู้ใดเอาชนะไม่ได้เหมือนพระราชาพระองค์นี้ | ขอให้เราได้อุบัติในที่ที่พระราชาพระองค์นี้อุบัติ” ||

เมื่อพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรชยะได้สดับการตั้งความปรารถนาอย่างนี้แล้ว พระองค์ทอดพระเนตรมองดูนางแล้วจึงตรัสอย่างนี้ว่า “ดูก่อนน้องหญิง ขอความปรารถนาที่เธอปรารถนาจงสำเร็จแก่เธอเถิด ดูก่อนน้องหญิง เราเป็นผู้บริจาคสมบัติที่เป็นของมีอยู่แห่งตนทุกอย่าง เราปฏิบัติอย่างนี้เพื่อทำให้สรรพสัตว์มีความสุขใจ” คราวนั้น ธิดาเศรษฐีนั้นเมื่อได้รับพรจากพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรชยะนั้นแล้ว ใจของนางเกิดความเลื่อมใสเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อใจมีความใสสว่างแล้วกุศลมูลก็เกิดมีกำลังขยายกว้างขวางไปบุญล้นมากยิ่งขึ้น นางได้กราบทูลต่อพระราชาด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

22. ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นสิงหราชา ในกาลก่อน เมื่อพระองค์ยังไม่ได้อุบัติขึ้น นครสาละวายุหเมขานี้ เป็นที่ไม่น่ารื่นรมย์ ถูกศัตรูรุกราน เป็นเมืองชบเซา เป็นสถานที่น่ากลัวเหมือนภพภูมิของเปรต||
23. ผู้คนทั้งหลาย ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่สำรวม(ในคู่ของตน) มักกล่าววาจาเท็จ มีวาจาหยาบกระด้าง กล่าวคำส่อเสียด กล่าวคำไม่เป็นที่รัก||

24. มักว่าร้ายผู้อื่น เฟงเล็งอยากได้ของผู้อื่น มีจิตคิดพยาบาทต่อผู้อื่น ประพฤติชั่วเพราะอำนาจของทิฐิ ตกไปในทุกติเพราะทำกรรมชั่ว||
25. เพราะผู้คนที่หลายมีปกติประพฤติกกรรมที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ตกอยู่ในความมืด คือ อวิชชา มีทิฐิวิบัติ มีความเห็นผิดจึงทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นเวลาหลายปี||
26. และเมื่อฝนไม่ตกตามฤดูกาลพืชผลทั้งหลายเหี่ยวแห้งตายไป ข้าวกล้าและพฤษภษาทั้งหลายไม่งอกงาม น้ำในสระน้ำ แม่น้ำ บึงเหือดแห้ง ต้นหญ้าและไม้ป่า สมุนไพรทั้งหลายเหี่ยวแห้งตายไป||
27. ข้าแต่พระองค์ผู้มีดวงเนตรสอดส่องดงาม เมื่อพระองค์ยังไม่อุบัติ แม่น้ำทั้งหลายแห้งเหือดหมดสิ้น อุทยานทั้งปวงแห้งแล้งปรากฏเหมือนทะเลทรายกันดาร ผืนปฐพีเต็มไปด้วยกระดูกชาวโพลน||
28. เมื่อพระองค์อุบัติขึ้น และช่วยเหลือเหล่าคนยากจนทรงทำให้เหล่าผู้คนทั้งหมดที่มาชุมนุมกันเพื่อขอรับวัตถุทานให้มีความอิ่มเอม พอใจ สุขใจ ด้วยเมฆาแห่งทาน||
29. (บ้านเมือง)ปราศจากโจรผู้ร้าย ไม่มีข้าทาส และคนฉ้อโกง ไม่มีใครถูกทำร้ายหรือถูกฆ่า ไม่มีคนอนาถา ถูกทิ้งให้ตาย ชาวโลกทั้งสิ้นไม่เป็นผู้ขาดที่พึ่งพิงอีกต่อไป||
30. มนุษย์ผู้ยินดีในการฆ่าสัตว์แล้วดื่มเลือด เคี้ยวกินเนื้อของสัตว์อื่นเป็นอาหาร บุคคลเหล่านั้นได้กลับใจกลายเป็นผู้มีไมตรีจิตเพราะการบริจาคทานของพระองค์||
31. แม้คนเข็ญใจมีเพียงเศษผ้าและใบไม้เป็นเครื่องห่อหุ้มกาย หิวโหย และไร้พึ่งพิง แม้มีจำนวนหลายแสนองสงไขย พระองค์ไม่ได้ทอดทิ้งแม้เพียงผู้เดียว||
32. ข้าวสาลีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติโดยไม่มีผู้ไต่หว่านไถและต้นกล้าพฤษภษที่บันดาลทุกสิ่งให้เกิดขึ้นได้ตามใจปรารถนาย่อมปรากฏขึ้น และเหล่าบัณฑิตนักปราชญ์ทั้งหลายย่อมปรากฏขึ้นในคราวที่พระองค์ทรง(อุบัติขึ้น)เป็นที่พึ่งพิงของชาวโลก||
33. ในกาลก่อน มนุษย์ประพฤติกกรรมชั่ว (มี)ตัดช่อง(ลักขโมย)ตลอดทั้งเดือนหรือหนึ่งเดือน ประดับตกแต่งร่างกายวิจิตรงดงาม นุ่งผ้ามีราคาแพง มีความประมาทหมัวเมากการเล่นเพลตเพลนอยู่เหมือนเทวดาชั้นดาวดึงส์||
34. ผู้ประพฤติดิตในกาม ยินดีพอใจในอธรรม สตรีและเด็กหญิงทั้งที่อยู่ในการคุ้มครองของตนและของผู้อื่นตกอยู่ในภยันตราย ||

35. คนทั้งหลายที่มองเห็นสตรีอื่นว่ามีรูปงดงามเหมือนนางอัปสร นุ่งผ้าเนื้อละเอียด ประดับร่างกายให้สวยงาม ประทับนกายด้วยกลิ่นจันทน์ คนเหล่านั้นได้กลับใจเป็นผู้สันโดษด้วยภรรยาของตนเหมือนเทวดาชั้นดุสิต||
36. คนทั้งหลายที่เคยกล่าวมุสา กล่าวคำหยาบ คำส่อเสียด คำเป็นคล่อง มีเล่ห์เหลี่ยม มีทริฐั่ว ได้กลับใจเป็นผู้ไม่กล่าววาจา มีโทษทั้งสี่ประการนั้นแล้วหันมาประพฤติ(กุศล)ธรรม||
37. เสียงดุริยางค์ทิพย์ และสังคีตทิพย์อันไพเราะ หรือเสียงที่ทำความเบิกบานใจให้เกิดขึ้น หรือเสียงไพเราะเหมือนเสียงพรหม หรือเสียงกังวานเหมือนเสียงนกกการเวก เสียงเหล่านี้ไม่อาจเทียบได้กับเศษเสี้ยวหนึ่งของพระสุรเสียงของพระองค์||
38. ฉัตรแก้วที่กั้นอยู่เบื้องบนของพระองค์ ประดับด้วยข้ายสุวรรณชालา ดำฉัตรทำด้วยแก้วไพฑูรย์ ประดับด้วยข้ายแก้วมณีรัตนชालาโดยรอบ||
39. ระฆังมีเสียงไพเราะกังวานยิ่งกว่าเสียงระฆังในโลก ดังกังวานเหมือนพระสุรเสียงของพระพุทธเจ้ากำลังบันลือพระสัทธรรม นำความสงบไปสู่ทุกทิศ||
40. ผู้ใดได้ฟังชื่อของพระสุคตเจ้าย่อมมีปรัชญามากในเกษตรทั้งหมดตลอดกับทั้งหลายแล้ว ก็เลศทั้งหลายของพวกเขาย่อมดับไป||
41. เสียงระฆังทั้งหลายย่อมตั้งประกาศชื่อเกษตรทั้งหลายที่มีในกาลก่อน และประกาศเสียงพระสัทธรรมกระจายไปทุกทิศโดยรอบทั้งหมดเพราะอำนาจของพระราชา||
42. เสียงของระฆังดังก้องต่อเนื่องกันเหมือนระลอกคลื่นของน้ำ แผ่ขยายไปทั่วทั้งชมพูทวีป เป็นเสียงประกาศการทำความดีของเหล่าพรหมผู้เป็นใหญ่ และพระอินทร์ผู้เป็นราชาแห่งเทพทั้งหลาย||
43. เมื่อมนุษย์และเทวดาทั้งหลายได้ยินเสียงระฆังที่ประกาศผลกรรมของที่ตนได้สั่งสมไว้แล้วต่างพากันเว้นจากกรรมที่เป็นบาปแล้วหันมาประพฤติกรรมอันงาม และพวกเขาทั้งหมดย่อมดำรงอยู่ในพุทธโพธิ์||
44. พระบิดาของพระองค์มีพระนามว่าพระเจ้าชโยติประภาะ ส่วนพระมารดา มีพระนามว่าพระนางปัทมประภาพระองค์ประสูติในกาลที่กกำลังจะสิ้นลงด้วยเหตุห้าประการ และได้เป็นพระราชาผู้ทรงธรรม||
45. มีอุทยานกว้างขวางตกแต่งด้วยดอกไม้สวยงามและประทีปแก้วมณี มีสระดอกบัวจำนวนห้าร้อยสระ แวดล้อมไปด้วยต้นไม้แก้วหลายร้อย||

46. มีสระอันน่ารื่นรมย์ มีวิมานและเรือนที่พักอาศัยมีเสาเรือนหนึ่งพัน มีราวระเบียงประดับด้วยชายรูปโค้งพระจันทร์เสี้ยวโดยรอบ||
47. เมื่อฝนไม่ตกเป็นเวลานานหลายปีเพราะอธรรมมีกำลังมากกว่ากุศลธรรม น้ำในสระบัวทั้งหลายแห้งเหือด ต้นไม้ทั้งหลายเหี่ยวแห้งตายไป||
48. เจ็ดราตรีก่อนพระองค์ประสูติ มีนิมิตหลายประการเกิดขึ้น ทำให้สัตว์ทั้งหลายมีความสงสัยใคร่รู้จึงกล่าวแก่กันละกันว่า “ผู้สงเคราะห์ช่วยเหลือจักได้บังเกิดขึ้นแล้วแน่แท้”||
49. (นิมิตเหล่านั้นได้แก่)ในเวลาเที่ยงคืน ได้เกิดแผ่นดินไหวมีอาการทกอย่าง ที่กลางสระบัวชื่อว่า อนินทิตา มีแสงสว่างเหมือนดวงอาทิตย์ปรากฏเกิดขึ้น||
50. สระบัวทั้งห้าร้อยสระมีน้ำใสสะอาดเต็มบริบูรณ์ขึ้นมาอีก ต้นไม้ทั้งหลายมีกิ่งก้านงอกงามขึ้นและออกดอกออกผลเต็มต้น||
51. สระบัวเหล่านั้นเต็มด้วยน้ำ ทำให้ป่าทั้งสิ้นเขียวขจี กระแสน้ำจากสระนั้นไหลไปหล่อเลี้ยงทั่วทั้งชมพูทวีปทั้งสิ้น||
52. ต้นไม้ใหญ่ สมุนไพรรักษาโรค ข้าวกล้า ต้นหญ้า งอกใบใหม่ขึ้น พืชทั้งหลายผลิดอกออกผลเต็มต้น เมล็ดพืชที่อยู่ใต้พื้นดินเมื่อได้รับความชุ่มชื้นจากน้ำย่อมงอกหน่อใหม่ขึ้นมา||
53. ทุกที่บนแผ่นดินชุ่มด้วยน้ำ ทำให้ทุกๆที่ทั้งที่ต่ำ ที่สูง ได้กลายเป็นที่ราบเรียบเสมอกัน||
54. พื้นที่เป็นหุบเขาลึกสูงชัน พื้นที่มีผิวขรุขระ ได้กลายเป็นที่เรียบเสมอกัน ในทันที พื้นที่มีหนามแหลมคมและก้อนกรวดได้กลายเป็นที่เต็มไปด้วยหญ้า รัตนะชั้นเยี่ยมเกิดขึ้นแทน||
55. หมู่ชนทั้งหลายทั้งบุรุษและสตรีพากันยินดีปรีดาอย่างยิ่ง เหมือนคนผู้กระหายน้ำได้ดื่มน้ำ ต่างร้องถามกันและกันอย่างนี้ว่า “ความสุขเช่นนี้เกิดขึ้นได้เพราะอาณาภาของผู้ใดหนอ” ||
56. พระราชาผู้เป็นเจ้าของแผ่นดินพระนามว่าชโยตีประภาะ พร้อมด้วยพระโอรสและพระเทวี และเหล่ามหาอำมาตย์ และประชาชนหลายพันโกฏิได้เสด็จไปที่อุทยานด้วยความปีติโสมนัส||
57. สระอนินทิตาอันงดงามน่ารื่นรมย์ ตั้งอยู่ศูนย์กลางอุทยานเต็มด้วยน้ำมีกลิ่นหอมพระราชาและพระเทวีประทับยืนอยู่บนปราสาทชื่อว่า สุธรรมตริถะ||
58. น้ำในสระบัวปรากฏอยู่เต็มสระบัวตลอดเจ็ดวันและธรณีทั้งสิ้นและภูเขาสิลาและวิมานที่อยู่อาศัยเกิดอาการสั่นสะเทือน||

59. ดอกบัวจำนวนหนึ่งพันปรากฏเกิดขึ้นเหนือผิวน้ำที่บริเวณกลางสระอนินทิตาและเปิดกลีบบานออกมีแสงสว่างอันรุ่งโรจน์เหมือนดวงอาทิตย์เกิดขึ้น (แล้วแผ่ขยายสว่างไปถึงยอดเขาพระสุเมรุ||
60. ก้านของดอกบัวทำเป็นแก้ววิษระ กลีบดอกงดงาม มีใบขนาดใหญ่กลมเกลี้ยงทำด้วยแก้วอินทนิล ฝักทำด้วยทองชมพูท เกสรทำด้วยแก้วสุคันธราชที่มีความสว่างไสวรุ่งเรือง||
61. ภายในดอกบัวมีพระผู้เป็นนาคะ อุบัติขึ้นภายในฝักบัว พระองค์นั่งคู้บัลลังก์ มีรัศมีสว่างไสว พระวรกายสมบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษ มีเหล่าเทวดาผู้ยิ่งใหญ่หลายร้อยกำลังทำการบูชา||
62. พระราชาทรงมีใจยินดียิ่ง เสด็จลงมาจากราสาท (ไปหาพระกุมารในดอกบัว) แล้วจึงมือพาไปหาพระเทวีแล้วตรัสว่า “ดูก่อนพระเทวี ขอพระเทวีจงรับ(กุมาร)ผู้นี้ไว้เป็นบุตรของพระเทวี จงมีใจรักใคร่ยินดี(อุทิศบุตรของตน)”||
63. ในเวลาที่พระองค์ผู้เป็นที่พึ่งของชาวโลกได้อุบัติเกิดขึ้น ชุมทรัพย์ที่ถูกฝังเก็บไว้ใต้พื้นดินจำนวนหลายโกฏิได้ปรากฏขึ้น ต้นไม้ออกดอกผลเต็มต้น บนท้องฟ้ามีเสียงดุริยางค์ทิพย์บรรเลงดังขึ้น||
64. เหล่าสรรพสัตว์ในชมพูทวีปมีหน้าแห่งนมองดูพระองค์ด้วยความปีติเบิกบานต่างพากันพนมมือประคองอัญชลีแล้วกล่าวแก่กันและกันว่า “บรรดาบุคคลผู้เป็นโลกนาคะทั้งหลายพระราชพระองค์นี้เป็นนาคะ(ที่ยอดเยี่ยม)” ||
65. พระองค์เปล่งรัศมีออกจากสรีระกายแล้วส่องสว่างไปทั่วทั้งปฐพีทุกทิศโดยรอบ รัศมีนั้นแผ่กระจายทำลายความมืดมิดที่ปกคลุมโลก ทำให้โรคร้ายทั้งสิ้นให้สงบลง||
66. เหล่าสัตว์ที่มักเบียดเบียนและฆ่าสัตว์อื่น(มีพวก)ยักษ์ กุมภัณฑ์ ปีศาจ งูมีพิษที่ดุร้าย(เป็นต้น) ได้กลับใจเป็นผู้ไม่เบียดเบียน||
67. ความเสื่อมลาภ การนินทา และความเสื่อมจากยศ ความทุกข์ ความเจ็บไข้ และความมิอุปสรรค ทั้งหมดเหล่านั้นมลายหายไปสิ้น (และทำให้) ความหวังและการเอื้อเฟื้อประโยชน์และความยินดีได้เกิดขึ้นบนโลก||
68. ชาวโลกทั้งปวงต่างมีความรักและเมตตาต่อกันเหมือนมารดา(มีความรักต่อบุตร) เป็นผู้ไม่มีตรีต่อกัน ไม่คิดจองเวรต่อกัน พระธรรมราชาให้ชาวโลกออกจากทุกคติแล้วนำสู่หนทางใหญ่ที่นำไปสู่สวรรค์||

69. พระธรรมราชาทรงให้ชาวโลกออกจากทุกคติแล้วให้หันหน้าสู่หนทางใหญ่แห่ง สวรรค์และแสดงทางปฏิบัติแห่งสรวชัญดา พระองค์เป็นผู้ทำอรรถประโยชน์ อันไพศาลให้เกิดแก่ชาวโลก||

70. เป็นลาภของพวกเราเพราะการเห็นพระองค์ ผู้ให้ ผู้เป็นเหมือนห้วงน้ำใหญ่ ทรงอุบัติเกิดขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งของผู้ไม่ขาดที่พึ่ง ท่านเป็นผู้ชี้แนะสั่งสอน ที่ ชาวโลกได้รอคอยมาตลอดกาลนานยิ่งนัก||

ครั้งนั้น ธิดาเศรษฐี ชื่อ รัตนประภา เมื่อกล่าวสรรเสริญพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑล นิรโฆชะด้วยคาถาเหล่านี้แล้วได้ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วมอบน้อมประคองอัญชลียืนอยู่ที่ ครอบส่วนข้างหนึ่ง| ครั้งนั้นพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิรโฆชะมีรับสั่งกับธิดาเศรษฐีรัตน ประภาว่า “สาธุ สาธุ ดูก่อนน้องหญิง ดิฉัน ที่เธอเป็นผู้เข้าใจและรู้คุณของผู้อื่นด้วยญาณและอภิญาอัน วิเศษ| ในบรรดาบุคคลที่หาได้ยากทั้งหลาย คือผู้เชื่อมั่นในคุณของผู้อื่น ดูก่อนน้องหญิง (ส่วน)ผู้ตกอยู่ ในความมืด ผู้ไม่มีความกตัญญู ผู้มีปรัชญาวิบัติ ผู้มีใจกำเริบ ผู้มีสันดานโลเล ใจมืดบอด คนมีอาศยะ พินาศ ผู้ล้มเลิกการปฏิบัติ ผู้ไม่รู้คุณวิเศษของคนอื่น บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงโพธิสัตว์คุณ(ของ ผู้อื่น)ได้ และ ไม่อาจน้อมใจเชื่อตถาคตคุณได้ และไม่อาจรู้ยิ่งคุณของใครทั้งหมด| ดูก่อนน้องหญิง เธอ จะต้องเป็นผู้ดำรงอยู่ในโพธิ(จรรยา) เข้าถึงโพธิสัตว์คุณอย่างนี้โดยไม่ต้องสงสัยเลยเพราะการรู้ยิ่งใน คุณของสัตว์อื่น | เธอคือบุคคลผู้มีความรู้อย่างนี้ ได้เกิดขึ้นแล้วในแว่นแคว้นของเรา ผู้มีความบากบั่น ในการสงเคราะห์สัตว์ในชมพูทวีป| ครั้งนั้น พระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิรโฆชะได้ พระราชทานแก้วมณีดวงใหญ่ที่มีค่ามาก และผ้าทอดด้วยแก้วรัตนะประดับด้วยแก้วมณีไพโรจน์ที่ ประเมินค่าไม่ได้ให้แก่นางด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง| และมอบผ้ารัตนะให้แก่เหล่าหญิงบริวารของ นางทุกคน จากนั้นมีรับสั่งว่า “ดูก่อนน้องหญิง เธอรับเอาผ้าผืนนี้แล้วจงนุ่งห่มเถิด”| ครั้งนั้นนางรัตน ประภาพร้อมด้วยบริวารคุกเข่าลงที่พื้นแล้วรับผ้าผืนนั้นด้วยมือทั้งสองแล้วยกขึ้นจรดที่ศีรษะก่อน แล้ว นุ่งผ้าผืนนั้น| แม้เหล่าหญิงบริวารทั้งหมดนุ่งผ้าที่ตนได้รับมาเหมือนอย่างนั้นกัน| ธิดาเศรษฐีรัตนประ ภาและเหล่าหญิงบริวารนุ่งผ้าผืนนั้นแล้วได้ทำประทักษิณพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิร โฆชะ| (ขณะนั้นได้ปรากฏ)ดาวนักษัตรที่มีรัศมีรุ่งเรืองอยู่บนผ้ารัตนวัศตราของสตรีเหล่านั้น| ขนิกาย ที่ได้เห็นอย่างนั้นต่างพูดกันอย่างนี้ว่า “ดูก่อนน้องหญิง ผู้มีหญิงสาวเป็นบริวาร เธอช่างมีความมั่งคั่งมั่ง ยิ่งนัก เธอมีเหล่าดวงดาวเปล่งประกายระยิบระยับประดับแวดล้อมราวกับราตรีเทวดาที่สว่างไสว แวดล้อมด้วยหมู่ดวงดาว”||

ครั้งนั้น ราตรีเทวดาชื่อ สรรพพฤษกษประมุขลนสุขสังวาสา ได้กล่าวคำนี้กับสุนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านสำคัญว่า พระเจ้าสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิรโฆชะที่เป็นพระราชาในกาล

สมัยนั้นเป็นคนอื่นหรือ? อย่าเพิ่งเห็นอย่างนั้น| พระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะในกาลสมัยนั้น คือ พระตถาคตผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ อรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้| และท่านจะพึงเห็นว่า พระเทวีปัทมประภา ที่เป็นอัศวินของพระเจ้าชโยติประภา และเป็นพระมารดาของพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าเพิ่งคิดอย่างนั้น| พระราชาเทวีปัทมประภาในกาลนั้น คือ พระนางมาयाเทวีผู้ให้กำเนิดพระกุมารที่เป็นโอปปาติกะที่ถือกำเนิดด้านข้าง(อุตสังคะ)| และท่านอย่าคิดว่าพระราชาชโยติประภา ที่เป็นพระบิดาของพระเจ้าสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะในกาลนั้นเป็นคนอื่น? ท่านอย่าได้เห็นอย่างนั้น | พระราชาชโยติประภาในกาลนั้นก็คือพระเจ้าสุทโธทนะ| และท่านอย่าเพิ่งเห็นว่านางรัตนประภา ธิดาของเศรษฐีในกาลนั้นเป็นคนอื่น| ท่านอย่าได้คิดอย่างนั้น| เราได้เกิดเป็นรัตนประภาธิดาของเศรษฐีในกาลนั้น| และท่านจะพึงเห็นว่า สัตว์ทั้งหลายที่อุบัติในชมพูทวีปและได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือจากพระราชาสรรพธรรมนิรนาทฉัตรมณฑลนิโรหะในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้คิดเห็นเป็นอย่างนั้น| พระโพธิสัตว์ที่นั่งอยู่ในบริษัทมณฑลของพระผู้มีพระภาคในที่นี่ทั้งหมดเป็นผู้ได้ดำรงอยู่ในโพธิสัตว์ภูมิไม่หันเหออกจากอนุตรสัมมาสัมโพธิแน่นอน| บางคนได้บรรลุภูมิที่หนึ่ง บางคนได้บรรลุภูมิที่สอง บางคนได้บรรลุภูมิที่สาม บางคนได้บรรลุภูมิที่สี่ บางคนได้บรรลุภูมิที่ห้า บางคนได้บรรลุภูมิที่หก บางคนได้บรรลุภูมิที่เจ็ด บางคนได้บรรลุภูมิที่เก้า บางคนได้บรรลุภูมิที่สิบ| พระโพธิสัตว์เหล่านั้นเป็นผู้มีปณิธานแตกต่างกัน หลากหลาย เข้าถึงสรวิชัยุตตาในระดับต่างๆ มีสัมภาระแตกต่างกัน ได้บรรลุในลำดับต่างกัน มีความบริสุทธิ์ของวายุหะต่างกัน แสดงปาฏิหาริย์ได้ต่างกัน มีมรรคาวายุหะต่างกัน อยู่ด้วยวิโมกข์วิหารต่างกัน และมีวิมานธรรมต่างกัน||

ครั้งนั้นราตรีเทวดา สรรพพฤกษ์ประผลนสุขสังวาสาเมื่อจะแสดงโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ วิปุล ปิติสัมภวานิธานสันตสุขภูยवास (รัศมีโอภาสที่ทำความปิติยินดีให้เกิดขึ้น)ให้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้นไปอีกจึงกล่าวกับสุนเศรษฐีบุตรเป็นคาถาเหล่านี้ว่า :

71. ดูก่อนสุนนะ ผู้เป็นบุตรพระชินเจ้า จักขุของเรามองเห็นได้กว้างไกล ทำให้เราเห็นสมุทรรเกษตรทั้งหลาย เห็นพระพุทธรเจ้าจำนวนมาก เห็นสรรพสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในสังสารที่มีอยู่ในแต่ละทิศโดยรอบ||
72. เราย่อมเห็นพระชินเจ้าผู้มีความบริสุทธิ์หมดจดประทับนั่งอยู่ที่ควงไม้โพธิ์ใน(พุทธร)เกษตรทั้งหมดที่มีอยู่เนื่องกันไม่ขาดสายในทิศทั้งสิบ (พระองค์) กำลังแสดงธรรมสั่งสอนสัตว์โลก||

73. โสตของเรามีความหมดจดยิ่งนัก ทำให้เราได้ยินเสียงทุกประเภท (และเรา) ได้ยินเสียงพระตถาคตแสดงธรรมทั้งหมด ทำให้เราได้รับปีติยินดีมีประมาณยิ่ง||
74. ญาณของเราเป็นไปไม่ติดข้อง ทำให้เราเข้าถึงจิตใจและวิสัยของผู้อื่นได้ ทำให้เราเข้าถึงสมุทรแห่งจิตของชาวโลกที่มีมากนับประมาณไม่ได้ ได้ในเวลารวดเร็วด้วยขณะจิตเดียว||
75. เราระลึกชาติย้อนไปในอดีตได้หลายกัปด้วยกำลังสมาธิ ทำให้(รู้แจ้ง)ความเป็นไปของอัตภาพของตนและของผู้อื่นได้หลายร้อยชาติในอดีต||
76. ภายในเวลาขณะจิตเดียว เราย่อมเข้าถึงกัปได้จำนวนมากเท่ากับฝุ่นได้ รู้เห็นสัตว์ทั้งหลายในคติทั้งหมดในสังสาร เห็นพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยปาฏิหาริย์ของพระองค์||
77. เราย่อมตามระลึกถึงปณิธานของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น ระลึกถึงพระพุทธเจ้าที่ได้ทำปณิธานให้บริบูรณ์สำเร็จด้วยวิธีการต่างๆมากมาย||
78. และการได้บรรลุอภิเชกภูมิ และคุณอันยอดเยี่ยมของสมาธิ และวิธีการบรรลุโพธิ์ เราย่อมเข้าถึง(คุณ)เหล่านี้ได้ภายในขณะจิตเดียวเท่านั้น||
79. เราเห็นพระสุคตเจ้าทั้งหลายหมุน(ธรรม)จักรอันประเสริฐให้เป็นไปในโลกด้วยอุบายะ เราย่อมรู้แจ้งการดับสนิทแล้ว(นิโรธ) หาประมาณไม่ได้ และการตั้งอยู่ของคำสอน||
80. เราย่อมร्ู้यानอันกว้างขวางและหมดจด เห็นการสั่งสอนอบรมสัตว์ เห็นการปรากฏขึ้นในโลก(ของพระโพธิสัตว์) และเรารู้อุบายในการสอนที่แตกต่างกัน||
81. การเข้าวิโมกข์นี้เป็นเหตุทำให้เราได้กองสมบัติคือความสุขใจ(ปีติ) เราได้เจริญทำให้กว้างขวางตลอดเวลาหลายร้อยกัป และแม้ตัวท่านก็ควรเจริญวิโมกข์ให้เกิดขึ้น||

ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักเพียงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อวิปุลปีติสัมภวนิธานสันตสุขญวภาส (โอภาสแห่งความสุขใจอันเป็นขุมทรัพย์อันยิ่งใหญ่ได้แก่ปีติ)นี้| เราไม่รู้จักจรรยา และไม่อาจกล่าวคุณของพระโพธิสัตว์ผู้ได้เข้าถึงสมุทรปณิธานที่จะไปสู่สรวิชฌดาในบาทมูลของพระตถาคตเจ้าทั้งปวง ผู้ได้ทำปณิธานตามปณิธานของพระตถาคตเจ้าในกาลก่อนทั้งปวงให้บริบูรณ์ ผู้มีญาณแก่ลักล้าเพื่อหยั่งลงสู่สาครคือโพธิสัตว์ภูมิ ภูมิเดียว หรือทุกภูมิ ผู้บำเพ็ญปณิธานได้หมดจด และทำโพธิสัตว์จรรยาให้ถึงความ เป็นเอกภาวะ ผู้มีโพธิสัตว์วิโมกข์วิหารทั้งหมดรวมเป็นอันเดียว||

คู่อ่อนกมลบุตร ท่านจงไปเถิด ที่ดวงไม้ตรีสรู้นี้มีราตรีเทวดาชื่อว่า สรรพศักดิ์รักษาประณีธาน
 วีรยประภาผู้อยู่ในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า| ท่านจงเข้าไปหานางแล้วสอบถามว่าพระโพธิสัตว์
 จะต้องอบรมสัตว์ทั้งหลายให้มีความแก่กล้าในอนุตรสัมมาสัมโพธิ์อย่างไร ควรทำพุทธเกษตรทั้งสิ้น
 ให้หมดจดได้อย่างไร ควรทำให้พระตถาคตทั้งหมดทั้งสิ้นมีความยินดีอย่างไร ควรบำเพ็ญพุทธธรรมทั้ง
 ปวงอย่างไร||

ครั้งนั้นสุธนเศรษฐีบุตรนอมศีระชะลงอภิวาทแทบเท้าของราตรีเทวดาสรรพฤกษ์ประมุข
 สุขสังวาสแล้วทำประทักษิณร้อรอบพันรอบ หันกลับไปมองคู่อีกครั้งแล้วหลีกจากไป||

สรรพศักดิ์รักษาประณีธานวีรยประภาราตรีเทวดา

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางไปพบกับราตรีเทวดาสรรพศักดิ์รักษาประณีธานวีรยประภา
 ณ ที่อยู่ของนาง| เขาได้เห็นราตรีเทวดาสรรพศักดิ์รักษาประณีธานวีรยประภาอยู่ในบริษัทมณฑลนั้น
 และได้เห็นนางราตรีเทวดากำลังนั่งอยู่ที่อาสนะที่ทำด้วยแก้วมณีราชครุฑที่สะท้อนให้เห็นภาพของ
 ภาพที่เป็นภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์ สรีระของนางประดับด้วยชายของแก้วมณีชालาที่สะท้อนให้เห็นภาพ
 ของธรรมชาติ ภายของนางสะท้อนภาพของดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดาวนักษัตร ดาวเคราะห์ แต่ว่า
 สรรพสัตว์ทั้งหลายมองเห็นกายของนางได้แตกต่างกันตามสภาวะใจที่แตกต่างกัน ภายสรีระที่ปรากฏ
 ให้เห็นนั้นมีอติภาพเหมือนกับอติภาพของสรรพสัตว์ที่อยู่ในแต่ละคติภพและมีรูปพรรณสัณฐาน
 แตกต่างหลากหลายหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ (กายนั้นจะปรากฏด้วยอิริยาบถแตกต่างกัน (กายนั้น)
 ปรากฏให้เห็นเหมือนอยู่เฉพาะหน้าเพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์ในทุกทิศ เพื่อแสดงปาฏิหาริย์ด้วยอาการ
 แตกต่างกัน และแสดงธรรมเมฆา นางปรากฏกายให้เห็นบนท้องฟ้าเพื่อทำประโยชน์ให้ชาวโลกตลอด
 กาล ภายของนางน้อมลงสู่พื้นดินรองรับพระบาทของพระตถาคตทุกพระองค์ ภายของนางเป็นกายที่มี
 แต่ความสุขเพียงอย่างเดียวเพื่อนำพาให้สรรพสัตว์สั่งสมกุศลมูล ภายของนางราตรีเทวดาเป็นดุจ
 (ภาชนะ)ที่รองรับธรรมเมฆา(ในที่)เบื้องหน้าพระตถาคตทุกพระองค์ ทรงจำธรรมเมฆาไว้ด้วยปณิธาน
 อันแน่นแน้ อารงรักษาธรรมเมฆาเพื่อบำเพ็ญปณิธานให้บริบูรณ์ สรีระของนางทำความสว่างไสว
 รุ่งเรืองไม่มีประมาณไปในทิศทั้งสิ้น ภายของนางปรากฏให้เห็นรัศมีส่องสว่างไปในทิศโดยรอบเพื่อเป็น
 ดุจแสงประทีปธรรมทำลายความมืดให้กับชาวโลก ภายของนางปรากฏให้เห็นเป็นญาณสรีระที่หมดจด
 บริสุทธิ์เป็นมายาธรรม ภายของนางปรากฏเป็นธรรมสรีระที่บริสุทธิ์ ผ่องใส ปราศจากมลทิน ภายของ
 นางเกิดจากมายาธรรมตา ใจของนางแทงตลอดธรรมตา สว่างไสวด้วยญาณอาโลกที่ส่องสว่างไปในทิศ
 รอบด้าน ภายและใจของนางเทพิดานั้นหลุดพ้นจากความขัดเคืองและความเดือดร้อน ราตรีเทวดานี้

เกิดด้วยธรรมกายที่มีเป็นอยู่ในโลกที่ไม่มีสิ่งใดทำลายได้และเป็นธาตุจริงแท้[342]สรีรกายของนาง
 บริสุทธิ์ผ่องแผ้วเพราะมีธรรมตาที่มีธรรมชาติบริสุทธิ์ เป็นธรรมชาติปราศจากกิเลส เกิดขึ้นและเป็นไป
 อยู่ ตั่งมั่น เกิดขึ้นจากการได้เข้าถึงตถตา²⁵⁸ที่เป็นอิสระไม่ติดข้องในสรรพธรรม(ที่เป็นโลกียะ) เมื่อสุ
 ธนเศรษฐีบุตรได้เห็นราตรีเทวดานั้นแล้ว เขาได้น้อมศีรษะลง แล้วน้อมใจให้เป็นสมาธิพิจารณากายที่
 ปรากฏขึ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร แล้วน้อมตัวลงที่พื้นเป็นเวลาเนิ่นนาน||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรลุกขึ้นยืนประคองอัญชลี เมื่อเขามองดูกายของราตรีเทวดาสรรพพศัท
 รักษาประณิธานวิริยประภา เขาได้บรรลุสัญญา²⁵⁹วิสุทธิ 10 ประการ (สัญญาสุทธินี้)ทำให้สุธนเศรษฐี
 บุตรเข้าถึงสมาคมของกัลยาณมิตรทั้งปวง| สัญญาวิสุทธิ 10 ประการมีอะไรบ้าง? ได้แก่

1. ได้สัญญาในกัลยาณมิตรทั้งสิ้นว่าเป็นใจของตัวเอง เพื่อสมาคมกับทุกคนที่มีความเพียรที่จะ
 ไปสู่ฝั่งแห่งสรวิชัย|
2. ได้สัญญาในวิบากกรรมของตนเองที่มีความหมัดจดและสว่างไสว เพื่อทำความยินดีในการ
 บำเพ็ญกุศลมูลที่ยิ่งใหญ่ เพื่อทำความยินดีให้เกิดแก่กัลยาณมิตร|
3. ได้สัญญาในอสังการของโพธิสัตว์จรयाเพื่อการบำเพ็ญปณิธานและอสังการทั้งปวง|
4. ได้สัญญาในการบำเพ็ญพุทธธรรมให้บรรลุถึงเป้าหมาย เพื่อปฏิบัติตามคำสอนของ
 กัลยาณมิตร|
5. ได้สัญญาในธรรมวิหารที่เป็นไปในพุทธวิชัยอันยอดเยี่ยมทั้งปวงเกิดขึ้นสะดวก(คล่องแคล่ว)|
6. ได้สัญญาว่านี่คือการบำเพ็ญปณิธานในสมันตภัทรยานวิโมกข์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์|
7. ได้สัญญาใน(กัลยาณมิตร)ว่าเป็นแหล่งสั่งสมบุญเพื่อเป็นเสบียงสู่สรวิชัยเพื่อทำให้กุศลธรรม
 ทั้งปวงเพิ่มพูนมากขึ้น|

²⁵⁸ ความจริงสูงสุด (Reality) ความเป็นอย่างนั้น (Suchness) ความเป็นเหมือนอย่างนั้น Jikido
 Takasakiอธิบายว่า ธรรมชาติ หรือลักษณะที่แท้จริงของสรรพธรรมคือ สุญญตา (ศุนยตา หรือ นิระสวภาวะ) ได้แก่
 ปฏิจจสมุปบาท เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธเข้าถึงลักษณะความจริงแท้ที่นั่นเอง
 เรียกว่า อริยสัจ 4 กล่าวโดยสรุป ตถตา คือ สุญญตา หรือ ปฏิจจสมุปบาท หรือ อริยสัจ และยังมีคำที่ใช้ใน
 ความหมายเดียวกันอีก เช่น ธรรมตา ตัตตวิสยะ ลักษณะ ภูตโกฏี สวภาวะ ประภฤติ ธาตุ ดูเพิ่มใน Jikido
 Takasaki, "Dharmatā dharmadhātu Dharmakāya and Buddhadhātu-Structure of the Ultimate
 Value in Mahāyāna Buddhism.", p.p. 918-920. และ Chandradhar Sharma, *Indian Philosophy: A
 Critical Survey* (U.S.A: Barnes&Noble, Inc., 1962)., p.p. 72-73.

²⁵⁹ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า perception คือ ความรู้สึก การกำหนดรู้ ความจำได้หมายรู้ พระ
 พรหมคุณากรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), "พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.", p. 22.

8. ได้สัญญาในการรักษากุศลธรรมเพื่อทำวิริยะพละให้มีกำลังเพื่อบรรลุสรวชฌญาณในพุทธโพธิ์ให้เจริญไพบูลย์
9. ได้สัญญาใน(กัลยาณมิตร)ว่าเป็นความบริบูรณ์ของกุศลมูลทั้งมวลเพื่อการทำความปรารถนาทั้งมวลของสรรพสัตว์ให้เต็มบริบูรณ์
10. ได้สัญญาใน(กัลยาณมิตร)เป็นผู้ทำความปรารถนาทั้งปวงให้สำเร็จเพื่อทำให้มีกำลังความสามารถในการรักษาคุ้มครองสรรพสัตว์

นี่เป็นสัญญาวิสุทธิ 10 ประการที่สุชนเศรษฐีบุตรได้บรรลุและทำให้สุชนเศรษฐีบุตรได้เข้าถึงความเป็นสภาคะกัปรাত্রีเทวดาสรรพขัตถ์รักษาประณิธานวิริยะประภา และเหล่าโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร| ได้แก่ สามารถระลึกชาติได้เท่ากัน ได้แก่ ตามระลึกถึงพระพุทเจ้าทุกพระองค์ที่มีในทิศทั้งสิบในกาลทั้งสาม มีปรัชญาเท่าเทียมกัน คือมีวิจารณ์ญาณในการจำแนกธรรมสาครได้ทั้งหมดทั้งสิ้น มีปฏิภาณเท่าเทียมกัน คือฉลาดในการจำแนกธรรมจักรของพระตถาคตทุกพระองค์ด้วยคติ มีโพธิ์เท่าเทียมกัน คือ การได้โอกาสแห่งสาครธรรมในกาลทั้งสามด้วยปรัชญาที่กว้างขวางดูจอากาศธาตุ มีอินทรีย์บริสุทธิ์เท่ากัน คือการได้ญาณโอกาสแห่งโพธิ์สัตว์อินทรีย์ทั้งสิ้น มีใจหมจดจ่อเท่าเทียมกัน คือ การปฏิบัติโพธิ์สัตว์มรรคาที่มีวิริยะคือการสงเคราะห์สรรพสัตว์ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน มีใครเสมอกัน คือ มีขอบเขตของตถาคตญาณโอกาส ได้แก่ สามารถเข้าสู่ธรรมเพื่อทำโอกาสที่สามารถหยั่งลงสู่สมุทธรรมแห่งสรวชฌญาพร้อมด้วยอาการทั้งปวง ความสามารถในการแทงตลอดอรรถธรรมเท่าเทียมกัน คือ รู้แจ้งแทงตลอดสภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่ง มีวิหารธรรมเสมอกัน คือ ทำลายภูเขแห่งกิเลสเครื่องขวางกั้นทั้งปวง มีรูปกายหมจดจ่อเท่าเทียมกัน คือ ได้กายที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะที่สัตว์โลกจะพึงเห็นได้ตามสภาวะของใจ มีผลเสมอกัน คือมีสรวชฌญาเป็นอารมณ์ของสมาธิเพียงอย่างเดียว(แล้ว)ทำโพธิ์สัตว์พละให้เกิดขึ้น มีความแก้วกล้าในสมุทธรรมทั้งสิ้นเท่าเทียมกัน คือ ทำอภัยคัยให้กว้างขวางและความหมจดจ่อ มีวิริยะเท่าเทียมกัน คือ การบำเพ็ญโพธิ์สัตว์จรยาโดยไม่ท้อแท้และเหนื่อยหน่ายตลอดกับทั้งสิ้น มีปิติเท่าเทียมกัน คือ ได้ญาณอาโลกของธรรมที่หมจดจ่อปราศจากกิเลสและเป็นไปได้กว้างขวางไม่มีสิ่งใดขวางกั้น เป็นผู้ไม่ถูกครอบงำ ได้แก่ มีอติภาพที่หมจดจ่อ(ยิ่ง)กว่าอติภาพของชาวโลก มีจิตใจสูงส่ง มีวาจาแก้วกล้า ได้แก่ ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในบริษัททั้งปวงและทำให้มีความหมจดจ่อเสมอกัน มีโฆชะเสมอกัน ได้แก่ การประกาศสรรพธรรม มีสุรเสียงหมจดจ่อ คือ การแสดงธรรมด้วยวาจา ด้วยวิญญูติและด้วยโวหารของชาวโลก มีคุณหมจดจ่อ คือ การปฏิบัติตามธรรมของพระตถาคต ได้บรรลุพุทธธรรมและพุทธกรรม คือ การสอนสรรพสัตว์ให้เว้นจากการประกอบกรรมที่มีโทษ สามารถทำให้ผู้อื่นตั้งอยู่ในภูมิแห่งการอุทิศตนเพื่อธรรม คือ การหมนุธรรมจักรของพระพุทเจ้าทุกพระองค์ที่อุบัติแล้ว มีพรหมจรรย์

หมดจดเสมอกัน คือ การอยู่ด้วยตถาคตญาณวิชัย มีมหาไมตรีเสมอกัน คือการเข้าสู่สภารแห่งสรรพสัตว์เพราะมีความรัก(ในสรรพสัตว์) หยั่งลงสู่สมุทรแห่งมหากรุณาได้เท่าเทียมกัน คือการทำฝนแห่งธรรมเมฆอันเป็นเครื่องคุ้มครองสัตว์ธาตุ มีกายกรรมเสมอกัน คือ การอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์โดยไม่มีลำเอียงเลือกหน้า มีวจิกรรมอันหมดจดเสมอกัน คือ การแสดงธรรมโวหาร มีมโนกรรมเท่าเทียมกัน คือการทำสรรพสัตว์มีใจเป็นสมาธิที่มีสรวิชฌิตาให้เป็นอารมณ์ มีวูหะทั้งสี่ในหลากหลายในการเข้าถึงพระตถาคตทุกพระองค์ที่มีในพุทธเกษตรทั้งหมด มีการเข้าถึงสมุทรแห่งพุทธบาททั้งหมดทั้งสี่เท่าเทียมกัน คือ การแสวงหาธรรมจักรในพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ การเข้าไปบูชาพระตถาคตพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ตลอดกาลยาวนาน สามารถเข้าถึงการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ในสัตว์ธาตุได้เท่าเทียมกัน คือ มีอาโลก(สว่างไสว)เท่าเทียมกัน และสอนธรรมแก่สรรพสัตว์ได้เท่ากันเทียมกัน ได้บรรลุสมาธิจำนวนมากเท่ากัน สามารถไปสู่ทุกทิศโดยรอบได้เท่าเทียมกัน คือการแสดงโพธิสัตว์จรรยาให้กว้างขวางครอบคลุมทั่วทั้งพุทธเกษตรทั้งหมด มีโพธิสัตว์วิหารเท่ากัน คือ สมุทรแห่งโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ มีบริวารเท่าเทียมกัน คือการเป็นอยู่เพื่อประพาสโพธิสัตว์จรรยา สามารถเข้าถึงโลกธาตุที่ละเอียดประณีตได้เท่ากัน สามารถจำแนกจิต(ที่มี)ในพุทธเกษตรอันกว้างขวางไพศาลได้เท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงสมุทรแห่งพุทธเกษตรที่มีจำนวนมากและมีความแตกต่างกันได้ทั้งหมดทั้งสี่เท่าเทียมกัน สามารถเข้าสู่กระแสธรรมในทิศโดยรอบ คือการได้ญาณเครื่องรู้แจ้งเห็นแจ้งพุทธเกษตร ได้การอุบัติในพุทธเกษตรทั้งปวงเท่ากัน สามารถเข้าสู่ทิศทั้งสี่โดยไม่ถอยกลับ²⁶⁰ สามารถอยู่(ร่วมกับสัตว์ธาตุที่อยู่)ในทิศ และสามารถรักษา(ปณิธานให้)ตั้งมั่นอยู่ได้ สามารถทำลายความมืดมนอนธการได้เท่ากัน คือ ได้โอภาสแห่งดวงญาณอันเป็นเครื่องตรัสรู้ที่ควงไม้ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ สามารถเข้าถึงสมุทรแห่งบริษัทธิมณฑลของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ สามารถเข้าถึงพุทธเกษตรทั้งสี่ได้ด้วย(นิรมาณ)กายจำนวนมากเพื่อเข้าไปบูชาพระตถาคตพุทธเจ้า(ที่อยู่)ในพุทธเกษตรจำนวนมาก ได้การแหงตลอดสมุทรแห่งธรรมเท่ากัน คือ ได้การอนุโลมตามธรรมทั้งสี่ มีฉันทารัมพันธะ(ความพอใจ)ในการแสวงหาธรรมอันหมดจด มีการสมทานพุทธคุณและอสังการทั้งปวงด้วยกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรมอันหมดจด เป็นผู้มิมีใจตีเพราะปราศจากมิถนาทิจิ และมีดวงธรรมและดวงญาณที่บริสุทธิ์ มีวิริยารัมภะ คือ เพียรในการสั่งสมกุศลมูลทุกประการเพื่อเป็นเสบียงด้วยความอุตสาหะ มีจรรยาอุหะเสมอภาคกัน คือ การบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา มีอสังควิหาร²⁶¹เสมอกัน คือ การรู้แจ้งนิมิตแห่งสรรพธรรม ได้อุบายโกศลเสมอกัน คือ การทำปาฏิหาริย์ด้วยธรรมวิหารและญาณในที่นั้นๆ มีอายตนะ

²⁶⁰ การเข้าถึงภพภูมิ แต่ไม่ถูกกิเลสกรรมทำให้ความคุณทั้งปวงเศร้าหมอง-ผู้วิจัย

²⁶¹ การไม่อยู่คลุกคลี การไม่อยู่ร่วม ในที่นี้น่าจะหมายถึงวิโมกข์-ผู้วิจัย

บริสุทธิเสมอกัน คือการทำสมาธิที่คนละ (การเห็นถูก) ให้เกิดแก่ชาวโลกตามอัธยาศัยและสภาวะใจ ได้บรรลุปุทธิสัตว์สมาธิอันเป็นเหตุทำให้เห็นแจ้งสรรพธรรม และได้อธิษฐานเท่ากัน คือ การเข้าถึงพระตถาคตทั้งปวง ได้การก้าวขึ้นสู่ภูมิเสมอกัน คือ การได้พุทธภูมิ และปุทธิสัตว์ภูมิ ได้ฐานะตั้งมั่น (ประดิษฐาน) เสมอกัน คือ ปุทธิสัตว์ฐานะทั้งหมด ได้อาเทศน์เท่ากัน คือ พุทธพยากรณ์ทั้งปวง สามารถเข้าสู่สาครสมาธิทั้งสิ้นได้ชำนาญและรวดเร็วภายในขณะจิตเดียว ได้สมาธิวิภูฐานเสมอกัน คือ (สมาธิที่เป็นไปรู้แจ้ง?) ในพุทธกิจที่มีลักษณะแตกต่างกัน อนุสสติในทุกอารมณ์ มีปุทธิสัตว์จรรยา เสมอกัน คือ การทำภารกิจของพระปุทธิสัตว์ให้เป็นไปได้ตลอดกับยาวนานหาที่สุดไม่ได้ มีความเลื่อมใสเสมอกัน คือ การทำความปิติมีกำลังกล้าหาประมาณไม่ได้ให้น้อมไปสู่พุทธญาณ สามารถทำลายสรรพกิเลสเครื่องขวางกั้นทั้งปวงได้ มีญาณไม่ถอยกลับเพื่อทำ(บุญและญาณ)สัมภาระให้เกิดขึ้นเพื่อการได้พุทธญาณ ได้การอุปบัติในกาลที่เหมาะสมเสมอกัน คือ การอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ มีวิหารในระหว่างการทำเพ็ญสรวัชชุตตาเสมอกัน มีวิชัยเสมอกัน คือ การเข้าสู่ธรรมธาตุ มีการอยู่เสมอกัน คือ การยกจิตให้พ้นจากอาลัยทั้งปวง ได้ธรรมนิเทศเสมอกัน คือ การรู้แจ้งธรรมสมตา มีอภิโยคะ เสมอกัน คือ มีสรีระที่เป็นดุจภาชนะรองรับพุทธาธิษฐานได้ทั้งหมด มีอภิญาเสมอกัน คือ รู้วิธีการปฏิบัติบำเพ็ญเพ็ญเพื่อรู้แจ้งโลกทั้งปวง ได้อนภิสังขารฤทธิ์เสมอกัน คือ การเข้าสู่สาครเกษตรจำนวนมากที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบ ได้ธารณีภูมิเสมอกัน คือ การได้สมุทธธารณีที่สว่างไสวครบถ้วนทุกประการ สามารถเข้าใจจักรแห่ง(อรรถ)ธรรมที่ปรากฏในพระสูตรและธรรมบรรยายทั้งปวงที่เป็น(ธรรมเกิดขึ้นในระหว่าง)รอยต่อของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ได้บรรลุคัมภีร์ธรรมเสมอกัน คือ การบรรลุธรรมทั้งปวงที่มีธรรมชาตูลุ่มลึก เป็นผู้(เข้าถึงทุกที่)ไม่ติดข้อง(ด้วยกิเลสในโลก)เหมือนอากาศธาตุ(ที่อยู่ในทุกที่) มีโอกาสเท่ากัน คือ สามารถแหงตลอดกระแสโลกธาตุทั้งปวงได้เท่าเทียมกัน สามารถแสดงวิญญูติให้สัตว์โลกเข้าใจแจ่มแจ้งได้ตามสภาวะใจของพวกเขา สามารถทำให้แผ่นดินไหวได้ สามารถแสดงพุทธเกษตรที่ตั้งมั่นให้ปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลายได้ด้วยอภิญาฤทธิ์ เป็นผู้มือโมฆจรรยาเสมอกัน คือ การแนะนำสั่งสอน(สรรพสัตว์)ด้วยการให้เห็น ให้ได้ยิน และสอนให้ระลึกถึงได้ สอนให้ปฏิบัติเพื่อให้ได้พลญาณที่ทำให้สมุทธแห่งปณิธานทั้งปวงให้ถึงฝั่งอันไพบูลย์(ปารมิตา)

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรผู้มีใจผ่องใส มองดู(กายของ)ราตรีเทวดาสรรพพศัทธิกาประณิธานวีรยประภาอยู่ใต้บรรลุปุทธิวิสุทธิทั้ง 10 ประการ(ด้วยประการ)ฉะนี้ ได้บรรลุคุณเสมอเท่าเทียม(สภาค)กับราตรีเทวดานั้นหลายประการจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร สัญญาวิสุทธิ 10 ประการที่กล่าวเบื้องต้นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น||

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร เมื่อมีใจสว่างไสวเพราะ(ฟังธรรมจาก)ราตรีเทวดาสรรพพศักรักษา ประณิธานวิริยประภา ได้บรรลุสัญญาวิสุทธิแห่งกัลยาณมิตรจำนวนมากหาเบื้องต้นเบื้องปลายและ ท่ามกลางไม่ได้ จึงน้อมใจพิจารณาสภาคตาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร (จากนั้น)เขาได้ห่ม จีวรเฉวียงป่าข้างหนึ่งแล้วเข้าไปหาราตรีเทวดาสรรพพศักรักษาประณิธานวิริยประภาในที่อยู่ของนาง จากนั้นยกมือไหว้ด้วยความนอบน้อมแล้วกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

1. ใจของเรามีความปรารถนาแรงกล้ามุ่งตรงต่อโพธิ หนักแน่น มั่นคง ไม่เอนเอียงเช่นเดียวกับใจของท่าน ความตั้งใจที่มุ่งมั่นนั้นบัดนี้มีกำลังมากขึ้น มั่นคงมากยิ่งขึ้น||
2. บาบทั้งหลายถูกชำระไปหมดสิ้น คงไว้เพียงผลแห่งความดีงามที่รุ่งเรือง บริสุทธิ์หมดจด เราเห็นความรู้เรื่องของท่านแล้วทำให้ศุภกรรมเกิดขึ้นที่ ใจของเรา||
3. ใจของเราเต็มเปี่ยมไปด้วยกระแสแห่งคุณความดีที่จะทำความเกื้อกูลแก่ ชาวโลกด้วยอุบายต่างๆ เพื่อบำเพ็ญจรรยาในเกษตรทั้งปวงให้เป็นไปได้ ตลอดกัปยาวนานต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด||
4. ท่านได้แสดงธรรมทั้งปวงที่เป็นคำสอนอันประเสริฐยิ่งเพื่อยังความสำเร็จ ให้เกิดขึ้นแก่เรา เพื่อการอนุเคราะห์ประโยชน์แก่เรา ||
5. ท่านได้ปิดทางไปสู่ทุกคติ และแสดงวิสุทธิมรรคอันเป็นทางหมดจดนำไปสู่ สวรรค์ แสดงทางไปสู่ความเป็นสรวิชัยอันเป็นยานที่พระตถาคตเจ้าทั้ง ปวงทรงดำเนินไป||
6. เราได้ความดำริเกิดขึ้นในใจ ว่าท่านคือผู้นำทางไปสู่ความหลุดพ้นผู้ ประเสริฐ ไม่มีผู้ใดเปรียบได้ (เป็นหนทางที่)ปราศจากกิเลส บริสุทธิ์ เป็น ทางนำไปสู่สรวิชัยตาที่มีคุณกว้างขวางหาประมาณไม่ได้ เหมือนอากาศ ธาตุ||
7. เราได้ความรู้สึกว่า ท่านคือผู้ทำให้ใจของเรามีสรวิชัย(ญาณ)เกิดขึ้นสว่าง ไสวทุกขณะจิต (ใจที่สว่างไสวด้วยญาณ)เป็นแหล่งเกิดขึ้นของบุญอัน ยิ่งใหญ่หาประมาณไม่ได้ กว้างขวางเหมือนอากาศธาตุ ||
8. ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดนำเราไปสู่บุญที่บริบูรณ์และยิ่งใหญ่ อจินไตย เพื่อที่เราจะได้มีบริสุทธิคุณทั้งปวง และเป็นคนที่จะทำให้เราได้ บรรลุความเป็นสรวิชัยโดยเร็วพลัน||

9. ขอให้เราได้สัญญาในกัลยาณมิตรทั้งปวง ว่า (กัลยาณมิตร)เป็นผู้ทำ
ความสำเร็จแห่งสรวัชชุตตา และขอให้เราได้บูชาและรับใช้กัลยาณมิตร
เหล่านั้นและขอให้เราได้เจริญกุศลกรรมทั้งปวง||
10. อรรถประโยชน์และปารมิตาทั้งหมดทั้งสิ้นที่เกิดขึ้นจากกัลยาณมิตร เราจัก
(น้อมไปเพื่อ)การแสดงหนทางสู่ความเป็นสรวัชชอุอันเป็นคุณค่าที่สุดไม่ได้
แก่ชาวโลก||
11. ท่านเป็นอาจารย์ผู้มีคุณค่าประมาณไม่ได้ เป็นผู้นำเราไปสู่หนทางแห่ง
ความเป็นสรวัชชอุ เราไม่อาจจะกระทำคุณตอบแก่ท่านผู้เป็นอริยะ แม้ด้วย
กาลยาวนานหลายอสงไขยโกฏิยุตม์ก็||

ครั้งนั้น สุชนเศรษฐีบุตรเมื่อกล่าวคาถาเหล่านี้แล้ว จึงกล่าวกับราตรีเทวดาสรรพศักดิ์รักษา
ประณิธานวิริยประภาอีกว่า “ข้าแต่เทพธิดา ท่านได้แสดงโพธิสัตว์วิโมกข์ที่มีวิชัยอินไตยนี้แก่ข้าพเจ้า
แล้ว| ข้าแต่เทพธิดา ขอท่านโปรดบอกแก่ข้าพเจ้าว่า วิโมกข์นี้มีชื่อว่าอะไร? ท่านได้ตั้งความปรารถนา
อนุตรสัมมาสัมโพธิ์นานเท่าไร? และ อีกนานเท่าไรท่านจักได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิ์?” เมื่อ
เขากล่าวอย่างนี้ ราตรีเทวดาจึงตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร วิโมกข์นี้ชื่อว่า สรรพสัตว์ปริปากสันใจท
นกุศลสัมภาวะ(สังสมกุศลเครื่องอบรมสรรพสัตว์)| เราเป็นผู้ได้บรรลุวิโมกข์นี้ ได้บรรลุสมตาใน
ธรรมสวภาวะ เข้าถึงประภคิธรรม มีธรรมไม่มีอาลัยเป็นที่พึง หลุดพ้นจากโลกทั้งปวง เข้าถึงธรรมที่มี
รูปหลากหลาย เข้าถึงวณะที่เป็นสภาคะ(กับกัลยาณมิตร) ได้วณะที่ปราศจากรูป มีวณะไม่ผัน
แปร มีวณะไม่เป็นสีเขียว ไม่เป็นสีเหลือง มีวณะไม่เป็นสีแดง มีวณะไม่เป็นสีขาว มีวณะ
รูปร่าง และอภาพหลากหลาย มีวณะต่างกัน ไม่เสมอกัน ไม่ต่างกัน ไม่หลากหลาย ไม่แปลกกัน
ไม่เขียว ไม่เหลือง ไม่แดง ไม่ขาว มีวณะมาก วณะนับประมาณไม่ได้ มีวณะบริสุทธิ มีวณะที่
แสดงวุษะทุกอย่าง มีวณะที่ปรากฏรอบทิศ มีวณะที่ปรากฏให้สรรพสัตว์เห็นได้ มีวณะที่
ปรากฏเฉพาะหน้าของชาวโลก มีวณะมีแสงสะท้อนรอบด้าน มีวณะสะท้อนแสงโดยรอบ มี
วณะที่ไม่เป็นปฏิกุล มีวณะงดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะ มีวณะรุ่งโรจน์ด้วย
ความประพติไม่มีโทษ มีวณะที่แสดงความกล้าหาญและมีกำลังมาก มีวณะลุ่มลึกเข้าถึงได้ยาก
มีวณะที่ไม่เหนื่อโลก มีวณะเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ มีวณะที่ปรากฏเป็นรูปร่างต่างๆ มีวณะ
ที่มีรูปร่างต่างๆ เปลี่ยนแปลงรูปพรรณได้ไม่มีประมาณ มีวณะที่มีใบหน้างดงามยิ่ง มีวณะที่มีกาย
และใจงดงาม มีวณะที่เหมาะสมแก่การอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ มีวณะประณิตงดงามปรากฏเฉพาะ
หน้าตามสภาวะใจของเวไนยสัตว์ มีวณะสว่างไสวรอบตัว มีวณะใสไม่ขุ่นมัวมีรัศมีสว่าง มีวณะ
งดงามมีร่างกายแข็งแรง มีวณะเจริญด้วยธรรมอจินไตย มีวณะที่สามารถครอบงำผู้ที่ไม่ถูก

ครอบงำได้ มีวาระที่ไม่ตกอยู่ในความมืดมิด มีวาระที่สามารถทำลายความมืดทั้งปวงได้ มีวาระ
 ที่บริบูรณ์ด้วยศุภกรรม มีวาระที่มีกำลังมาก มีวาระที่เกิดขึ้นได้ด้วยความเคารพในกาลก่อน มี
 วรรณะที่มีใจใสบริสุทธิ์ประเสริฐกว้างขวางเหมือนอากาศ(ที่มีอยู่ในทุกที่) มีวาระที่ทำให้เกิดสมุท
 แห้งคุณที่ไม่รู้จักหมดสิ้นและไม่ถูกทำลายได้ มีวาระที่หลุดพ้นแล้วจากการติดข้องในโลกทั้งปวง มี
 วรรณะที่สามารถเข้าถึงทุกที่ทุกเวลาได้ไม่สิ่งใดกีดขวาง มีวาระที่ปรากฏให้เห็นด้วยรูปอื่นๆ ที่
 แตกต่างกันอย่างมากมายในเกษตรทั้งหลายจำนวนอนภิลบายะได้ในขณะจิตเดียว มีวาระที่ทำให้สรรพ
 สัตว์เห็นแล้วเกิดปีติยิ่ง มีวาระที่สงเคราะห์สรรพสัตว์ได้จำนวนมาก มีวาระที่ทำให้เกิดพุทธคุณ
 จำนวนมากเหมือนมหาสมุทรเกิดจากรูขุมขนทั้งหมดได้ มีวาระที่ทำให้ใจและความเชื่อของสรรพ
 สัตว์มีความบริสุทธิ์ มีวาระที่สามารถแสดงอรรถแห่งธรรมทั้งปวง มีวาระที่มีชายรัศมีสว่างไสวด้วย
 รัศมีหลากหลาย มีวาระที่มีแสงสว่างแผ่ไปได้กว้างไกลไม่มีสิ่งขวางกั้นได้ไม่มีประมาณเหมือนอากาศ มี
 วรรณะที่มีรัศมีสว่างไสวเหมือนแสงแก้วมณีราชที่รัศมีใสบริสุทธิ์ มีวาระที่จะปรากฏภาพให้เห็นได้ใน
 (สิ่งที่มี)ธรรมชาติที่มีความใสบริสุทธิ์ มีวาระที่สามารถปรากฏให้เห็นได้ด้วยวรรณะที่มีลักษณะ
 ต่างกันและหาผู้เทียบไม่ได้ มีวาระสว่างไสวรอบทิศ มีวาระที่สามารถปรากฏเห็นได้ตามกาล
 สมควร มีวาระที่เกิดขึ้นในที่สงบสันโดษ มีวาระทำให้กิเลสทั้งสิ้นดับ มีวาระทำให้บุญเขตเกิดขึ้น
 แก่ชาวโลก มีวาระทำให้สรรพธรรมสงบลงได้ มีวาระที่ทำให้การเข้าถึงโลกไม่เป็นโมฆะ มีวาระ
 ทำให้มหาญาณเกิดขึ้นมีกำลังแรงกล้า มีวาระทำให้การไปสู่ทิศโดยรอบได้ด้วยกายปราศจากกิเลสทำ
 ให้มัวหมอง มีวาระที่เป็นกายอันประเสริฐเมื่อปรากฏแก่ชาวโลกย่อมไม่เป็นโมฆะแก่การเห็น มี
 วรรณะที่เกิดด้วยมหาไมตรี มีวาระที่เกิดด้วยบุญอันยิ่งใหญ่ มีวาระที่สามารถเห็นคติโลกที่อยู่ของ
 สรรพสัตว์ มีวาระที่มีมหาญาณมีกำลังเร็วและบริสุทธิ์ มีวาระเป็นเครื่องเข้าไปสู่สรรพธรรมในโลก
 มีวาระสว่างไสวด้วยรัศมีแก้วทั้งหมด มีวาระปรากฏให้เห็นเป็นที่เกิดขึ้นของรัศมีสว่างไสว มี
 วรรณะที่เป็นไปตามความเลื่อมใสของใจชาวโลก มีวาระมุ่งตรงต่อการบำเพ็ญสุทธวิชยุตตา มีวาระที่
 เป็นดวงตาทำให้ชาวโลกเลื่อมใส มีวาระเป็นรัศมีแก้วอันประเสริฐ มีวาระที่ไม่ติดข้องในภพใดแต่
 ไม่หลุดพ้นจากโลกทั้งมวล มีวาระเป็นอนิยตะและไม่ยึดถือมั่น มีวาระที่ผันแปรให้เป็นไปตามกำลัง
 การอธิษฐาน มีวาระที่สามารถเนรมิตให้มีวาระทุกประเภทที่มีอยู่แตกต่างกันหลากหลาย มีวาระที่
 ทำให้เห็นกุศลมูลของพระตถาคต มีวาระสามารถเข้าสู่สาคธรรมธาตุทั้งสิ้นโดยไม่มีโทษ มีวาระที่
 แสดงการเข้าสู่มณฑลบริษัทของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ให้ปรากฏเห็น มีวาระที่ทำให้สมุทแห่ง
 วรรณะทั้งหลายเป็นไปได้อย่างแตกต่างกัน มีวาระเกิดขึ้นด้วยวิบากของการประพฤติดุจจริต มีวาระที่
 เป็นผู้สอนเวไนยสัตว์(ผู้ควรแก่การสอน) มีวาระที่ชาวโลกอยากเห็นไม่รู้จักเบื่อหน่าย มีวาระ

ปรากฏด้วยแสงรัศมีอันประเสริฐ มีวาระเข้าถึงกาลทั้งสาม มีวาระปรากฏได้มากมายเหมือนสมุทร มีวาระที่มีรัศมีปรากฏให้เห็นเป็นแสงสีหลากหลาย มีวาระที่มีรูปจำนวนเท่ากับอนภิลापยะ มีวาระที่มีรัศมีมณฑลปรากฏให้เห็นได้แตกต่างกันโดยอรรถ มีวาระที่มีกลิ่นหอมเมื่อก้าวลงสู่ชาวโลก มีวาระที่ปรากฏให้เห็นเป็นสุริยมณฑลจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรที่มีจำนวนอนภิลापยะให้เกิดขึ้นที่ชุมนุมชนแต่ละแห่ง มีวาระที่สว่างไสวดุจดวงจันทร์วันเพ็ญปราศจากเมฆหมอก มีวาระทำให้เกิดเมฆาแห่งดอกไม้จำนวนมาก มีวาระทำให้เกิดฝนมาลัยยอภินิหาร ต้นไม้ เมฆ มาลัย เครื่องอสังการต่างๆได้ทั้งหมด มีวาระทำให้เกิดเมฆาดอกบัวรัตนะทั้งหมด มีวาระที่สามารถทำให้ธรรมชาติทั้งสิ้นปกคลุมด้วยเมฆาธูปหอม ในแต่ละขณะจิตเราได้ทำเมฆาผงจุนหอมให้ฟุ้งกระจายไปทั่วธรรมชาติที่มีในทิศทั้งสิบ เราได้แสดงสิ่งเหล่านี้ให้ปรากฏแก่สัตว์ผู้ควรแก่การแนะนำโดยการปรากฏกายให้เห็น (และแก่สัตว์เหล่าอื่น ได้แก่) ผู้ควรแนะนำด้วยการให้ฟังธรรม ผู้ควรแนะนำด้วยการให้ระลึกถึง ผู้ควรแนะนำด้วยการหมั่นธรรมจักร ผู้ควรแนะนำในกาลที่มีความแก่กล้า ผู้ควรแนะนำด้วยการให้ได้เห็นรูปกาย ผู้ควรแนะนำด้วยการให้เข้าไปเรียนรู้ ผู้ควรแนะนำด้วยการให้ได้ตรัสรู้ตาม ผู้ควรแนะนำด้วยการให้เห็นปาฏิหาริย์และวิฤพนาฤทธิ์ ผู้ควรแนะนำด้วยการแสดงให้เข้าใจปาฏิหาริย์และทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้วยฤทธิ์ที่เป็นอนินทรีย์ ผู้ควรแนะนำด้วยอำนาจของใจ ผู้ควรแนะนำด้วยอำนาจกาล ผู้ควรแนะนำด้วยวิธีการทำให้ละจากอกุศลกรรม ผู้ควรแนะนำด้วยการให้ดำรงอยู่ในสร้างกุศลกรรม ผู้ควรแนะนำด้วยอำนาจมหาปณิธานที่ได้บำเพ็ญในกาลก่อน ผู้ควรแนะนำด้วยอำนาจกำลังของสรวัชญ ผู้ควรแนะนำด้วยกำลังปาฏิหาริย์อันไพบูรณ์ที่เกิดขึ้นจากโพธิสัตว์วิโมกข์ ผู้ควรแนะนำด้วยกำลังของมหากรุณาพละที่เกิดขึ้นเพื่อการช่วยเหลือชาวโลก ผู้ควรแนะนำด้วยกำลังแห่งมหาไมตรีจิตพละ เพราะได้รับตถาคตอธิษฐาน||

ดูก่อนกุลบุตร เพราะได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สรรพสัตว์ปริปากยถาศยกุลมุลสันโจทน์ วิโมกข์นี้ เราเข้าถึงธรรมตาที่มีกายเพียงกายเดียว(ไม่แบ่งแยก)(แต่)ปรากฏให้เห็นด้วยอัทภาพที่มีลักษณะแตกต่างกันและและมีรูปพรรณสัณฐานแตกต่างกันจำนวนมากหาที่ สุดท่ามกลางไม่ได้ แล้วทำรัศมีเมฆาให้เกิดขึ้นจากจรรยา(สัมโภคกาย) จำนวนมากหาที่ สุดและท่ามกลางไม่ได้ ด้วยอาโลกของสมุทรแห่งวาระ แสดงรัศมีประภาของพุทธเกษตร แสดงการอุบัติขึ้นของพระตถาคตในแต่ละพุทธเกษตรที่มีจำนวนมากหาที่ สุดและท่ามกลางไม่ได้ แต่ละพระองค์แสดงปาฏิหาริย์จำนวนมาก เรา ย่อมเห็นแจ้งกุศลมูลในกาลก่อน| และย่อมทำกุศลมูลที่ยังไม่ได้เจริญให้เจริญ| ย่อมทำกุศลมูลที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น| ทำกุศลมูล(ที่เจริญแล้ว)ให้เจริญองงามกว้างขวางยิ่งขึ้น| เราย่อมทำให้สัตว์ธาตุที่มี

มากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ให้มีความปรารถนาในอนุตรสัมมาสัมโพธิ เป็นการก้าวสู่ภูมิไม่หวนกลับเกิดขึ้นในทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร ข้อที่ท่านถามว่า “เราได้ตั้งจิตปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธินานเพียงใด? และถามว่า “เราได้บำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์ได้กี่ร้อยกัป? ด้วยพุทธานุภาพเรจักแสดงความซื่อมั่นแก่ท่าน| ดูก่อนกุลบุตร ดวงญาณมณฑลของพระโพธิสัตว์ไม่ใช่วิชายที่ใครจะพึงคาดเดา หรือพึงนึกคิด หรือจินตนาการเอาได้ | สังสารจะเป็นไปตลอดกาลยาวนาน หรือจะเป็นไปตลอดกาลเพียงเล็กน้อยเป็นสิ่งที่ใครจะพึงรู้ได้ยาก หรือ จะพึงเห็นได้ยาก ความเศร้าหมองแห่งกัปหรือความหมดจดแห่งกัป หรือ กัปมีขนาดเล็กน้อย หรือว่ากัปมีความยาวนาน กัปมีจำนวนมาก หรือ กัปมีความความแตกต่าง หรือความเป็นไปแตกต่างหลากหลาย เป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก| เพราะเหตุอะไร? ดูก่อนกุลบุตร เพราะดวงญาณของพระโพธิสัตว์มีสภาวะบริสุทธิ์อย่างยิ่ง เป็นความสัตย์จริงแท้ที่มีอยู่ในประภคติ และพ้นจากข่ายของสัญญาทั้งปวง ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของภูเขากิเลสเครื่องขวางกั้นทั้งปวง เป็นสภาวะที่มีอยู่ภายในใจของสรรพสัตว์ผู้เป็นเวไนยสัตว์ ผู้รอคอยกาลอันเหมาะสมที่จะได้รับการสอนให้มีความแก่กล้า| ดูก่อนกุลบุตร การกำหนดว่ากลางคืนหรือกลางวันย่อมไม่กำหนดนับที่ดวงอาทิตย์| เมื่ออาทิตย์อัสดงกลางคืนย่อมปรากฏเกิดขึ้น| เมื่อดวงอาทิตย์โผล่ขึ้น(ในท้องฟ้า)เวลากลางวันย่อมปรากฏเกิดขึ้น ฉนั้นใดก็ฉนั้น| ดูก่อนกุลบุตร ในญาณมณฑลของพระโพธิสัตว์ย่อมไม่ปรากฏความคิด ความรู้สึก หรือจินตนาการ | สัญญาอยู่มีอยู่ในสังสารและกาลทั้งสาม| แต่เมื่อใจของพระโพธิสัตว์ถอนออกจากดวงญาณนั้น ด้วยการเกิดขึ้นของดวงญาณที่ปราศจากความคิดคำนึง ด้วยอำนาจกาลที่เหมาะสมแก่การอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ การนับว่ากัป สังวาส สังสาร สัญญาอยู่ปรากฏขึ้น| การนับว่ากัป สังวาส สังสาร สัญญาในอดีต และกัป สังวาส สังสาร สัญญาในอนาคตย่อมปรากฏขึ้นที่ดวงญาณที่สงบปราศจากความคิด (อวิกัปชญาณมณฑล)|

ดูก่อนกุลบุตร เหมือนดวงอาทิตย์ที่อยู่บนท้องฟ้า ย่อมปรากฏภาพของดวงอาทิตย์สะท้อนให้เห็นได้บนผิวของ(วัตถุที่มีความใสและสงบนิ่ง เช่น)ภูเขารัตนบรรพต ต้นไม้แก้วรัตนราช บ่อรัตนะทั้งปวง น้ำในสาคร หรือในสระ น้ำใสสะอาดที่อยู่ในภาชนะ และใจ(ที่ใสบริสุทธิ์)ของสัตว์โลก| และภาพสะท้อนนั้นย่อมปรากฏให้เห็นชัดเจนเหมือน(กับว่าดวงอาทิตย์นั้น)อยู่ต่อหน้าของสัตว์ทั้งหลาย| ดวงอาทิตย์นั้นเป็นเพียงเงาสะท้อนที่ปรากฏให้เห็นในทุกอณูของรัตนะทั้งปวง| แต่ดวงอาทิตย์ไม่ได้อยู่ที่รัตนบรรพต ไม่ได้อยู่ที่ต้นไม้รัตนทรมะ หรือแม้แต่ละอองฝุ่น| ไม่มีอยู่ในต้นไม้รัตนะ| ไม่ได้มีอยู่ในสาครทั้งหลาย| และไม่ได้เข้าไปในภาชนะบรรจุน้ำ แต่ว่า(ดวงอาทิตย์นั้นปรากฏ)ภาพสะท้อนให้เห็นอยู่ทุกที่ได้ ฉนั้นใด| ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์มหาสัตว์ผู้พ้นจากโลกแล้ว ผู้ออกจากสมุทรรแห่งภพได้แล้ว ผู้มี

ปกติโคจรไปในทุกที่ (ได้แก่) ในธรรมสภาวะ ในธรรมชาติของพระตถาคต ในที่ที่มีความสงบนิ่ง ปลอดภัยและปราศจากสิ่งรบกวน ย่อมปรากฏให้เห็นได้ใน(ที่ทั้งปวง เช่น) ในภพ ในคติ และในอุบัติ (พระโพธิสัตว์มหาสัตว์ย่อมปรากฏ) ให้เห็นด้วยอรรถาภายที่มีรูปพรรณสัณฐานเหมือนกับสรรพสัตว์ทั้งหลายเพื่ออบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าในกุศลธรรม| และไม่ถูกโทษในสังสารทำให้หม่นหมอง ไม่มีความทุกข์ที่เกิดขึ้นเพราะการจืดและการอุปบัติ ไม่เป็นอยู่ด้วยความคิดและจินตนาการ ไม่มีความสำคัญในกัปปาสน์หรือยาว| เพราะเหตุใด? เพราะพระโพธิสัตว์เป็นผู้พ้นจากสัญญาวิบัติและทิววิบัติ เป็นผู้ที่มีปกติเห็นแจ้งและรู้แจ้งโลกทั้งสิ้นตามความเป็นจริง ว่า (สรรพสิ่งว่างเปล่า) เป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นเหมือนความฝัน เป็นผู้เข้าใจโลกทั้งสิ้นว่าเป็นเหมือนมายาไม่ใช่ความจริงแท้ พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุญาณในโลกธาตุ(ที่ว่างเปล่า)ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง เป็นผู้ที่มีปกติเห็นธรรมตามความเป็นจริง ย่อมปรากฏให้สรรพสัตว์เห็นได้ด้วยอำนาจมหาปณิธานที่เกิดจากดวงกรุณาเมตตอันบริสุทธิ์และแผ่ขยายกว้างขวางไปในทุกที่เพื่ออบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีความแก่กล้า ฉะนั้น||

ดูก่อนกัลบุตร เปรียบเหมือน(คนพาย)เรือรับจ้างอยู่ท่ามกลางมหานครใหญ่ ย่อมไม่ว่างเว้นจากการพายเรือรับจ้างตลอดชีวิต เพื่อให้สัตว์สามารถข้ามฝั่ง เรือจ้างนั้นไม่ใช่ผู้อยู่บนฝั่งนี้หรือฝั่งโน้นของแม่น้ำเลย และไม่ได้จอดนิ่งอยู่กลางแม่น้ำฉับใด ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์เมื่อมาสู่ห้วงน้ำใหญ่คือสังสาร และกำลังในการพายเรือ คือ มหาปารมิตา| เป็นผู้บำเพ็ญเพียรเพื่อให้สรรพสัตว์ได้อาศัยข้ามฟาก พระโพธิสัตว์นั้นไม่ได้มีความสะดุ้งหวาดกลัวต่อฝั่งนอกหรือฝั่งใน ไม่ได้มีความสำคัญในฝั่งนอกหรือฝั่งในว่าเป็นที่เกษม| แต่เป็นผู้มีความเป็นกลางและปฏิบัติเพื่อให้สัตว์ได้อาศัยข้ามฝั่ง และจะต้องเข้าไปอยู่ในกัปปิที่มีความหลากหลายด้วยการอยู่ประพัตติโพธิสัตว์จรรยตลอดกัปปทั้งหลายทั้งปวงหา กำหนดไม่ได้| เพราะพระโพธิสัตว์เป็นผู้ได้สัญญาว่าเป็นผู้พ้นแล้วจากกัปปสั้นหรือกัปปยาวนานแล้วจึงบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา ก็หาไม่ได้||

ดูก่อนกัลบุตร เหมือนอากาศธาตุเมตตลยอมมืออยู่ทุกที่ มีเมตตลบริเวณกว้างขวางไพบุลย์ เช่นเดียวกับธรรมชาติ (ทั้งสองอย่างนั้น)เป็นธรรมชาติ(สภาวะ)ที่พ้นจากการคาดคิดจินตนาการ แม้ในกาลที่กำลังเจริญขึ้นหรือในกาลเสื่อม หรือกาลที่ล่วงผ่านไปแล้ว (ธรรมชาตินั้น)ย่อมเป็นสภาวะบริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ไม่หยุดนิ่ง ไม่เฉื่อยชา ไม่ยาว ไม่กว้าง เป็นสภาวะที่เป็นอยู่และมีอยู่ตลอดเวลา ทำให้สรรพเกษตรทั้งสิ้นเป็นอยู่ได้ ฉับใด ดูก่อนกัลบุตร พระโพธิสัตว์ก็เป็นอย่างนั้น (คือ)มีใจที่ประกอบด้วย ญาณแผ่ขยายไปกว้างขวางไพบุลย์ดุจอากาศที่ถูกกำลังของลมพัดพาให้แผ่ขยายกระจายไปในทุกที่ ฉับใด พระโพธิสัตว์ย่อมไปสู่ทุกที่ได้ด้วยกำลังมหาปณิธาน ฉะนั้น เป็นผู้ทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายหลุดพ้นจากการตกไปสู่ทุกคติทั้งปวงโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ไม่ย่อท้อในการนำสัตว์ทั้งหลายให้เข้าสู่ทางแห่ง

สุดดี ไม่ย่อท้อต่อการทำให้สรรพสัตว์ได้ตั้งอยู่ในหนทางแห่งสรวิชฌดา เป็นผู้ไม่มีกิเลสต่อหุ้ม ไม่ถูกโทษในสังสารทำให้หม่อมอง||

ดูก่อนกุลบุตร เหมือนบุรุษผู้เป็นอยู่ภายใต้อำนาจของมายุา บุรุษนั้นเป็นผู้มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วนบริบูรณ์ แต่ศีรษะของบุรุษนั้นปราศจากอาการ 10 | อาการ 10 มีอะไรบ้าง? ได้แก่

1. ย่อมไม่รับรู้ถึงลมที่หายเข้าไปภายใน(ใจ)และลมที่ออกมาจากภายใน
2. ไม่รับรู้ถึงความหนาวและความร้อน
3. ไม่รับรู้ถึงความหิวและกระหาย
4. ไม่มีความรู้สึกสุขหรือทุกข์
5. ไม่มีความรู้สึกถึง(เวทนาที่เกิดจาก)ความบีบคั้นเพราะชาติ ชรา พยาธิ และมรณะฉันใด|

ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ที่มีรูปเกิดขึ้นจากญาณมายุา มีกายเป็นเหมือนธรรมชาติที่เป็นไปอยู่ในภพ คติ และอุปบัติทั้งปวง เพื่ออบรมสั่งสอนให้สรรพสัตว์มีความแก่กล้า พระโพธิสัตว์นั้นย่อมเป็นอยู่ได้ตลอดไปด้วยธรรม 10 ประการฉนั้น| ธรรม 10 มีอะไรบ้าง? ได้แก่

1. ไม่มีความยินดีพอใจในสังสาร
2. ไม่ปรารถนาคติภพและการอุปบัติในสังสาร
3. ไม่ยินดียินร้ายในวิสัยโลก
4. ไม่มีจิตขัดเคือง
5. ไม่ยินดีในการเข้าไป(สู่ภพ)
6. ไม่เดือดร้อนเพราะกิเลส
7. ไม่เสวยทุกข์เวทนา
8. ไม่หวาดหวั่นต่อการอุปบัติในคติภพ
9. ไม่มีความยินดีในภพ
10. ไม่มีความยึดถือมั่น|

ดูก่อนกุลบุตร ด้วยพุทธานุภาพ เราจะอธิบายแก่ท่านให้ยิ่งขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามไปบุุลย์แห่งโพธิสัตว์ปณิธานของเหล่าพระโพธิสัตว์ที่กำลังจะอุปบัติขึ้นในอนาคต||

ดูก่อนกุลบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว ในอดีตเมื่อกาลแห่งกับจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในสมุทรโลกธาตุล่วงไปแล้ว ในกาลสมัยนั้น มีโลกธาตุชื่อว่า รัตนประภะ| ดูก่อนกุลบุตร ในโลกธาตุนั้นมีกับชื่อ สุประภะ| ได้ยินว่าในกับนั้นมีพระพุทธเจ้ามาอุปบัติขึ้น 10,000 พระองค์| ดูก่อนกุลบุตร บรรดาพระพุทธเจ้า 10,000 พระองค์นั้น มีพระธรรมจักรนิโรชคัคคนประที่ปราศตภาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระพุทธเจ้าต้นกับที่มาอุปบัติขึ้นในโลก พระองค์ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้เสด็จ

ไปได้แล้ว เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เป็นผู้ตื่นผู้เบิกบานแล้ว พระองค์ได้ตรัสรู้อุตรธรรมสัมมาสัมโพธิ์ก่อนกว่าพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นทั้งหมด | ตุก่อนกฤษบุตร พระตถาคตพระองค์นั้นทรงอุบัติขึ้นในที่ไมไกลจากราชธานีรติวยูหา | ซึ่งเป็นเมืองหลวงของทวีปสี่ที่อยู่กลางโลกธาตุ ในทิศตะวันออกเฉียงของราชธานีรติวยูหา นั้นมีป่าดงดิบชื่อว่า สุประภะ | ในที่นั้นมีควางไม้โพธิ์ชื่อว่า รัตนกุสมเมฆะ | ที่ควางไม้โพธิ์นี้มีพระตถาคตพระนามว่าพระธรรมจักรนิโรชคัคคน ประทีปราชประทับนั่งอยู่ที่ไวยโรจนมณีปัทมครรภสิงหาสนะ | ในกาลนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุไชย 1 หมื่นปีเป็นประมาณ | และเมื่อปาณาติบาตปรากฏขึ้นในโลก และอทินนาทาน การประพฤติผิดในกาม มุสาวาท ปิสุณวาจา ผรุสวาจา สัมภินาปลาปะ อภิชณา พยาบาท และมิจฉาทิฐิเกิดขึ้น อกุศลกรรมบถสิบเหล่านี้เกิดขึ้นมาอย่างนี้ พระธรรมจักรนิโรชคัคคนประทีปราชตถาคต พุทธเจ้าพระองค์นั้นได้แสดงธรรมแก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายอยู่ที่ควางไม้โพธิ์เป็นเวลาพันปีถ้วนเพื่อให้ผู้เป็นใหญ่ในโลก ที่ได้ทำอชการไว้ในพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ และชาวชมพูทวีปทั้งหลายมีกุศลมูลแก่กล้ามากขึ้น ||

ในสมัยนั้น ในราชธานีรติวยูหา นั้นมีพระราชาพระนามว่า ชยประภะ | พระองค์รับสั่งให้จับบุรุษที่เป็นโจรที่ลักขโมยเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ผู้ก่อการร้าย ผู้ทำปาณาติบาต ผู้ประพฤติผิดในกาม ผู้กล่าวมุสาวาท ผู้กล่าวปิสุณวาจา ผู้กล่าวผรุสวาจา ผู้กล่าวเพ้อเจ้อ ผู้มีอภิชณามาก ผู้มีจิตคิดพยาบาท ผู้เป็นมิจฉาทิฐิ ผู้มีความยินดีฝักใฝ่ในอธรรม ผู้ถูกความโลภครอบงำ ประพฤติมิฉฉาธรรม คนทำบาป คนดुर้าย ผู้ไม่ทำบุญ ผู้ก่อความไม่สงบทำความแตกแยก(เพราะหวาดระแวงไม่ไว้วางใจ)ให้เกิดขึ้น ผู้ไม่รู้คุณบิดามารดา ไม่รู้คุณของสมณพราหมณ์ อาจารย์ และนักฆ่าจำนวนหลายแสนคนเพื่อข่มขู่(ทำให้เกิดความกลัวต่อบาป) |

ได้ยินว่า พระราชามีพระราชโอรสพระนามว่า วิชิตาวี พระองค์มีรูปงามยิ่ง เป็นที่น่าเลื่อมใส น่ารักใคร่ น่าพิงใจ พระฉวีวรรณเปล่งปลั่ง ถึงพร้อมด้วยลักษณะมหาบุรุษ 28 ประการ | ครั้งนั้น พระราชาโปรดให้พระโอรสประทับอยู่ภายในปราสาทที่เปรียบพร้อมด้วยดนตรีและการขับร้องอันไพเราะ มีเหล่าสตรีจำนวนมากแวดล้อม พระองค์ได้ยินเสียงร่อนนำเวทนาเพราะความหวาดกลัวของเหล่านักโทษที่ถูกจองจำด้วยเครื่องจองจำต่างๆเหล่านั้น | เมื่อพระองค์ได้ยินเสียงร่อนนั้นจึงเกิดความสลดสังเวชและมีมหากรุณาเกิดขึ้นจึงเสด็จลงจากปราสาทแล้วเสด็จเข้าไปยังที่จองจำที่เป็นคุกใต้ดิน ได้ทอดพระเนตรเห็นนักโทษที่ถูกจับกุมและถูกคุมขังไว้เหล่านั้น นักโทษบางคนถูกมัดมือมัดเท้าด้วยโซ่ตรวน บางคนถูกผูกมัดตัวให้ติดกัน บางคนถูกโยนเข้าไปในคุกมืดที่เต็มไปด้วยฝุ่นควัน ถูกลมพัดเปียดเปียนร่างกาย บางคนมีเส้นเลือดปูดโปนตามร่างกาย ถูกความหิวกระหายเปียดเปียน มีตัวเปล่า

เปลือยปราศจากเสื้อผ้า เนื้อตัวเปราะเปื้อนด้วยฝุ่น มีผมเผ้ารุงรัง ถูกล้ามโซ่ตรวนให้ได้รับความทรมานด้วยวิธีการต่างๆ ได้รับความทุกข์ทรมานแสนสาหัส มีเสียงร้องโหยหวนเป็นที่น่าเวทนา | เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรเห็นอย่างนั้นจึงมหากรุณาแรงกล้าเกิดขึ้น ท่วมทับพระทัย พระองค์มีดำริที่จะช่วยเหลือผู้อื่นขึ้น พระองค์ทรงปลอบใจนักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในคุกมืดนั้นให้คลายทุกข์ เพื่อให้พวกเขา รู้สึกเหมือนได้หลุดพ้นจากพันธนาการ | พระองค์ได้ทำให้นักโทษเหล่านั้นคลายความหวาดกลัวแล้ว ได้เสด็จเข้าไปเฝ้าพระราชบิดาแล้วกราบทูลอย่างนี้ว่า “ข้าแต่พระบิดาผู้เป็นสมมติเทพ ขอพระองค์ทรงโปรดพระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้ให้ความปลอดภัยแก่เหล่านักโทษที่ถูกจองจำและถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำเพราะความสงสาร | ขอพระองค์ทรงโปรดเมตตาอย่าจองจำพวกเขาเลย พระเจ้าข้า” | จากนั้นพระราชชายาประยูร ทรงให้เรียกอำมาตย์ 500 คนมาประชุมกันแล้วตรัสถามว่า(เรื่องนี้)ควรทำอย่างไร? อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลว่า “นักโทษเหล่านั้นเป็นโจรปล้นคลังหลวงของพระราชบิดา เป็นผู้พยายามจะปลงพระชนม์พระราชบิดา เป็นผู้ลักลอบเข้าสู่พระราชวัง เป็นผู้ควรได้รับโทษประหารชีวิต | ขอพระองค์โปรดประหารชีวิต(นักโทษเหล่านั้น) เพราะโทษทัณฑ์ของนักโทษที่ถูกจองจำอยู่ในคุกคือความตายเท่านั้น | ผู้ใดจะกระทำการช่วยเหลือคนเหล่านั้น แม้ผู้นั้นก็เป็นผู้ทำผิดต่อพระราชอาญา” ||

ครานั้นพระกุมารวิชิตาวิถูกกำลังของมหากรุณาบิบบิ้นจึงบอกกับอำมาตย์เหล่านั้นว่า “พวกท่านจงทำตามนั้นเถิด | พวกท่านจงปล่อยนักโทษเหล่านั้นไปเถิด | เราจะขอรับทุกขเวทนาแทนพวกเขาทั้งหมด | พวกท่านจงลงโทษทัณฑ์ทั้งหมดที่พวกเขาจะได้รับแก่เราเถิด | เราจะสละทั้งร่างกายและชีวิตเพื่อรับโทษทัณฑ์เหล่านั้นเพื่อให้พวกเขาได้หลุดพ้นจากพันธนาการ | เพราะเหตุใด? เพราะ ถ้าหากเราไม่อาจช่วยเหลือให้บุคคลเหล่านั้นหลุดพ้นจากพันธนาการเหล่านี้ได้ แล้วเราจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ถูกขังอยู่ในคุกคือโลกสาม ที่ถูกบ่วงแห่งตัณหารัตริย์ไว้ ผู้ตกอยู่ในป่ารกชัฏ คือ อวิทยา ผู้ถูกขังอยู่ในความมืดคือโมหะ ผู้เสวยทุกข์ทรมานแสนสาหัส มุ่งหน้าไปสู่ทุกขคติ มีสิริระบอบข้าและเศร้ามอง ผู้ไม่มีหวัง มีใจสับสนวุ่นวาย มองไม่เห็นทางที่จะพ้นจากทุกข์ มองไม่เห็นแสงสว่าง ติดอยู่ในไตรชาตุนั้น ผู้มีบุญและญาณบกพร่อง ไม่มีญาณตนะ จิตใจเศร้าหมองเพราะกิเลสทั้งหลาย ถูกขังอยู่ในกรงแห่งทุกข์ ตกอยู่ในอำนาจของมาร ถูกบีบคั้นด้วยชาติ ชรา มรณะ ความโศกเศร้า คร่ำครวญเวทนา ความโหม่นนัส และความพลัดพราก ได้อย่างไรเล่า” ||

ครานั้นพระกุมารวิชิตาวิ ทรงปลดปล่อยนักโทษที่ถูกขังออกจากเรือนจองจำด้วยการสละอัฐภาพของตน พร้อมด้วยบริวารและกองสมบัติทั้งปวง | เมื่อพระกุมารทรงปลดปล่อยนักโทษเหล่านั้นแล้ว พระองค์ทรงรับโทษแทนนักโทษเหล่านั้นทั้งหมด | ครานั้น อำมาตย์ทั้ง 500 คนมีโกรธแค้นเกิดขึ้นจึงพากันเข้าไปเฝ้าพระเจ้าชยประยูรแล้วกราบทูลว่า “ขอเดชะ ขอพระองค์ผู้เป็นสมมติเทพ

ทรงโปรดทราบ ว่า ราชโกศถูกฉันทะของพระกุมารปล้นไปเสียแล้ว | บัดนี้พวกข้าพระองค์ไม่แน่ใจใน ชีวิตของตน ถ้าหากพระองค์ไม่กำราบพระกุมารวิชิตาวิเสศ อีกไม่นานแม้ชีวิตของพระองค์ก็จักหาไม่ พระเจ้าข้า” ||

ครั้งนั้น พระเจ้าชยประภาราชาทรงพิโรธ(พระกุมารนั้น)จึงรับสั่งให้ประหารพระกุมารวิชิตาวิ พร้อมทั้งนักโทษเหล่านั้น | พระมารดาของพระกุมารเมื่อทรงทราบเรื่องนี้ทรงสลดพระทัยอย่างยิ่ง พระ นางและเหล่าสตรีบริวารจำนวนหนึ่งพันนางต่างพากันสยายผม และถอดเครื่องประดับออกทั้งหมด จากนั้นจึงไปรยฝุ่นลงบนศีรษะ ทูพระอุระด้วยหัตถ์ มีพระเนตรเปื้อนอัสสุชลแล้วเข้าไปเฝ้าพระราช าพร้อมทั้งบริวาร น้อมพระวรกายลงแทบพระบาททั้งสองแล้วกราบทูลพระราช าให้ทรงทราบอย่างนี้ “ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นสมมติเทพ ขอพระองค์ทรงปล่อยพระกุมารวิชิตาวิขึ้นเถิดพระเจ้าข้า | ข้าแต่ พระองค์ผู้เป็นสมมติเทพ ขอพระองค์จงโปรดไว้ชีวิตของพระกุมารด้วยเถิด พระเจ้าข้า” | คราวนั้น พระราชาประทับอยู่เบื้องหน้าพระกุมารวิชิตาวิแล้วตรัสอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุมาร เธอจงล้มเลิกที่จะ ปล่อยนักโทษเหล่านี้เสียเถิด | หากเธอไม่ทำตามนั้น เธอจักถูกฆ่าเพื่อให้พวกเขาพ้นโทษ” | พระกุมาร นั้นมีจิตใจกล้าหาญที่จะเผชิญกับการถูกประหารชีวิต ไม่คิดหวาดกลัว ทรงมีสรวัญตาเป็นอารมณ์ มี พระทัยน้อมไปเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น มีมหากรุณานำหน้า | พระมารดาของพระกุมารนั้นทูลอ้อนวอนขอให้ พระราชาชยประภะ เลื่อนการประหารออกไปอีกกึ่งเดือน | (ตรัส)ว่า “ภายในกึ่งเดือนนี้ขอให้พระกุมาร ได้ถวายทานแก่ผู้คนที่มีความต้องการด้วยวิตุทาน จากนั้นพระองค์มีพระประสงค์จะทำสิ่งใดก็แล้วแต่ พระองค์จะทรงโปรดเถิดพระเจ้าข้า จงให้เป็นไปตามอาญาของพระองค์ พระเจ้าข้า” | ด้านทิศเหนือ ของราชธานีรัตนวิภูหานั้นมีอุทยานใหญ่ชื่อว่า สุริยประภะ เคยเป็นที่สำหรับประกอบพิธีชัชฌิวาฏมา ก่อน เคยเป็นที่ที่พระกุมารเสด็จออกอภิเษกกรรม ผู้ใดมีความปรารถนาสิ่งใด พระองค์จะประทานสิ่ง นั้นแก่ผู้นั้น | พระองค์ให้ทานด้วยการให้สิ่งของต่างๆเป็นเวลากึ่งเดือน ทรงให้ข้าวแก่ผู้ต้องการข้าว ให้ น้ำ ผ้า ดอกไม้ กล้วย เครื่องอุปโภคบริโภค ผงทาตัว จีวร ฉัตร ธงชนิดต่างๆ รัตนากรณ์ เครื่องประดับต่างๆ และอุปกรณ์ทั้งปวงแก่ผู้มีความต้องการด้วยสิ่งของเหล่านั้น ||

ในวันสุดท้าย มหาชนทั้งหมดทั้งสิ้นได้มาประชุมโดยพร้อมหน้ากัน | พระราชา อำมาตย์ เหล่า สตรี เศรษฐี คหบดี ชาวนิคม ชาวชนบท และนักบวชทั้งหลาย ต่างพากันมาชุมนุมกัน(ในสถานที่บูชา ยัญ) และพระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมจักรนิโรธะคนเมฆประทีปราช พระตถาคตพระองค์นั้นทรงทราบ ว่า เวลานี้เป็นกาลควรที่จะทำการอบรมสัตว์ให้มีความแก่กล้า พระองค์ได้เสด็จไปสู่สถานที่ประกอบ ยัชฌิวาฏนั้น พร้อมด้วยเหล่าเทวดาผู้เป็นใหญ่แวดล้อม มีนาคผู้เป็นใหญ่แวดล้อม มีนาคผู้เป็นใหญ่ บูชา ยักษ์ผู้เป็นใหญ่นอบน้อมหมอบกายอยู่ คนธรรพผู้เป็นใหญ่กล่าวสดุดี เหล่าเทพอสุรณ้อมกาย

เคารพ มีจิตเลื่อมใสประดับด้วยแก้วจุฬามณี เหล่าครุฑบุชา เหล่ากษัตริย์ใจปิติแวดล้อมบูชา
สรรเสริญพระองค์ด้วยสังคีต เหล่ามโหระทึกแห่งหน้าเฝ้ามองดูอยู่|

เมื่อพระกุมารทอดพระเนตรเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมจักรนิโรชชคนเมฆประทีปราช
ตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า กำลังเสด็จมาแต่ที่ไกล พระองค์ทอดพระเนตรเห็นอย่างนี้ (พระ
ตถาคต)ทรงนำเลื่อมใส นำทัศนาศา มีอินทรีย์สงบ พระหทัยสงบ สรรวม มีอินทรีย์ชนะแล้ว เป็นผู้ฝึกดี
แล้วเหมือนพญาช้าง (ใจ)สงบนิ่ง ไสสะอาด สงบนิ่งเหมือนน้ำในทะเลสาบลึก ผ่องใส สว่างไสว มีพุทธ
ปาฏิหาริย์ มีพุทธานุภาพมาก รุ่งเรืองสว่างไสว ทรงยิ่งใหญ่ด้วยพุทธาธิบตี ส่องสว่างอยู่ด้วยพุทธกาย
อันยิ่งใหญ่ พระวรกายงดงามด้วยมหาพุทธลักษณะและอนุพยัญชนะครบถ้วนทุกประการ มีรัศมี
มณฑลสว่างรุ่งเรืองไปทั่วโลกธาตุทั้งสิ้น สว่างไสวด้วยพุทธรัศมี รุ่งเรืองด้วยแก้วคันธรัตน์ออกจากกรู
ขุมขนทุกแห่ง โลกธาตุและพุทธเกษตรทั้งหมดสิ้นสะเทือน พระองค์กำลังเสด็จมาพร้อมด้วยฝนเมฆา
แห่งวายุหะทุกประการ ด้วยพุทธวิกรม คือการให้สรรพสัตว์ละกิเลส ด้วยพุทธอิริยาบถ คือ การให้
สรรพสัตว์เกิดปิติมีกำลังแรงกล้าอันเกิดจากการเห็นพุทธรัศมี| และเพราะได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทำให้ใจของทุกคนที่มาถึงสำนักของพระผู้มีพระภาคมีความเลื่อมใส||

ได้ยินว่า ในกาลนั้น พระกุมารวิจิตาวิ ทรงลุกขึ้นและดำเนินจากที่ไกลนั่นเอง พระองค์มีพระทัย
เลื่อมใส ทรงก้มกราบอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมจักรนิโรชชคนเมฆประทีปราชตถาคต
พระองค์นั้นที่พระบาททั้งสอง แล้วบูชาด้วยการบูชาจำนวนมาก แล้วกราบทูลว่า “ขอเชิญเสด็จพระ
ผู้มีพระภาคเจ้า ขอเชิญเสด็จพระพุทธองค์ผู้เสด็จไปดีแล้ว| พระตถาคตเจ้าทรงเสด็จมาโปรดพวกเรา
แล้ว พระสุคตเจ้าทรงเมตตาช่วยเหลือพวกเราแล้ว”| ได้ยินว่า ในเวลานั้นพระกุมารวิจิตาวิทรงนำ
เสด็จพระพุทธเจ้าและแสดงอาสนะอันประเสริฐแก่พระองค์แล้วจึงตรัสว่า “ขอพระพุทธองค์ประทับ
นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้แล้วนี้ พระพุทธเจ้าข้า”| ลำดับนั้น (เมื่อ)พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าไป
ประทับนั่งที่อาสนะนั้น ด้วยพุทธานุภาพ เทวดาทั้งหลายที่เป็นพวกพ้องของเทพที่มีสิริระบิสุทธิ์ผ่อง
ใส(สุทธาวาสพรหม) ได้อธิษฐานให้อาสนะนั้นเป็นอาสนะดอกบัวแก้วคันธมณีราช| เมื่อพระผู้มีพระ
ภาคเจ้าประทับนั่งบนอาสนะนั้นแล้ว เหล่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจึงนั่งบนอาสนะบริวาร| เพียงแค่ได้
เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าความเจ็บป่วยของผู้คนในบริษัททั้งหลายทั้งสิ้นก็สงบราบคาบ กิเลสเครื่อง
ขวางกั้นทั้งหลายทั้งปวงมลายหายไปสิ้น ทุกคนมีความพร้อมที่จะรองรับธรรมอันประเสริฐ||

ครั้งนั้นเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมจักรนิโรธคัคคนเมฆประทีปราชตถาคตทรงทราบว่าบริษัทนี้มีความพร้อมเพรียงกันที่จะรองรับธรรมของพระองค์แล้ว พระองค์จึงตรัสอนุพุทพิกถา²⁶² (พระองค์) ทรงประกาศพระสูตรชื่อว่า เหตุมณฑลประภาส | ทรงบันลือเสียงสรรพหัตถ์มนตรสาครนิรุกตินิรนาทนิโรชชะที่ประกอบด้วยพระสุรเสียงนั้บพัน และประกอบด้วยองค์ธรรมทั้งปวง| ในเวลานั้น มีสัตว์จำนวน 80 นียุตะได้ดวงตาเห็นธรรม | และมีผู้ได้บรรลุเสขภูมิจำนวนหลายนียุตะ| มีผู้ได้รับการชักชวนสู่มหายานหนึ่งหมื่น คือ ที่ได้ทำให้มหาปณิธานแห่งสมันตภัทโรพิสัต์ว์จรรยาถึงความบริบูรณ์| เมื่อธรรมจักรของพระองค์หมุนไปอยู่ด้วยมหาพุทธปาฏิหาริย์อย่างนี้ สัต์ว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในหนึ่งล้านพุทธเกษตรในทิศทั้งสิบได้ศรัทธาในมหายาน| สัต์ว์จำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ที่มีอยู่ในกลุ่มกระแสพุทธเกษตรต่างๆในทิศทั้งสิบพันจากอบายภูมิ| และสัต์ว์จำนวนมากเกินจะคำนวณนับได้ดำรงอยู่บนหนทางสวรรค์ และพระกุมารวิจิตาวิทรวงได้บรรลุโพธิสัต์ว์วิโมกข์ชื่อว่า สรรพสัต์त्वปริปากยถาศยสัณโจทนกุศลมูลสัมภาวิโมกข์|

ดูก่อนกุลบุตร ท่านคงจะคิดว่า พระกุมารวิจิตาวิทรวงได้สละร่างกายและชีวิตของพระองค์ สละทรัพย์สมบัติและบริวาร สละความสุขทางโลกที่เป็นอยู่ในโลกมนุษย์ทั้งหมดแล้วช่วยเหลือนักโทษทั้งหลายที่ถูกคุมขังให้รอดพ้นจากพันธนาการในกาลสมัยนั้นเป็นคนอื่นอย่างนั้นหรือ? และผู้ที่ทำการบูชามหาโยธด้วยการบริจาคสิ่งของทุกอย่าง และ ผู้ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคธรรมจักรนิโรชชะคนเมฆประทีปราชตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และผู้ตั้งความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิเมื่อได้เห็นพระตถาคตเจ้าพระองค์ ผู้ที่ได้บรรลุโพธิสัต์ว์วิโมกข์ชื่อสรรพสัต์त्वปริปากยถาศยสัณโจทนกุศลมูลสัมภาวะว่าเป็นคนอื่นหรือ? ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าเพิ่งคิดเห็นอย่างนั้น| เรายังเองคือพระกุมารวิจิตาวิในกาลสมัยนั้น| เราเป็นพระกุมารวิจิตาวิผู้ถูกมหากรรมบีบคั้น ผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลชาวโลกทั้งปวง ผู้ไม่ยึดติดอยู่ในไตรธาตุ ผู้ปรารถนาเพียงมรรคผล ผู้ไม่ยินดีในลาภ ยศ และชื่อเสียง ผู้ไม่ยกตนเหนือคนอื่น ไม่เหยียบย่ำคนอื่น ไม่ยึดถือมั่นในสรรพวัตถุ ผู้พ้นจากภวสังโยชน์ ผู้ไม่มีความยินดีในไตรธาตุ ผู้ไม่

²⁶² อนุพุทพิกถา มี 5 ประการได้แก่ 1) ทานกถา สอนเรื่องอานิสงส์ของการทำทาน 2) สีกถา สอนเรื่องอานิสงส์ของศีล 3) สัคคกถา สอนเรื่องผลที่นำปรารถนาอันเป็นส่วนที่ติงามของการปฏิบัติในสองข้อแรก 4) กามาทีนวกถา สอนเรื่องโทษของกามว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรหมกมุ่นและสอนให้ถ้อยถอนตัวเองออกจากกาม 5) เนกขัมมานิสัณสกถา สอนเรื่องอานิสงส์หรือคุณของการออกบวช พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 246.

มุ่งหวังต่อความสุขทางโลก ผู้ไม่เบือนหน้าหนีจากตลาคตวิชัย มีใจใสหมดจดในโพธิ มีวัชรจิต²⁶³สงบนิ่งและตั้งมั่น ผู้มีมหาไมตรีต่อชาวโลกทั้งปวง ผู้เข้าไปทำให้ความทุกข์ของชาวโลกให้สงบด้วยมหากรุณา ผู้มีใจเกาะเกี่ยวอยู่กับตลาคตพละและมีตลาคตเป็นอารมณ์สมาธิ ผู้ทำโพธิสัตว์มรรคให้หมดจด ผู้ได้สั่งสมวชิระและทางดำเนินไปสู่มหายาน ผู้ทำความเพียรมุ่งต่อหนทางสรวัชชุตตา กิจเหล่านี้ทั้งหมดเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เราได้กระทำมาแล้วทั้งสิ้น| ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สรรพสัตว์ปริปากยถาศยสันโชนกุลสมุทสัมภววิโมกข์ตั้งแต่กาลยาวนานอย่างนี้||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะพึงเห็นว่าอำมาตย์ทั้งห้าร้อยคนผู้ยงพระราชอาชยประภะทรงให้มีพระทัยไม่หนักแน่นและรับสั่งให้ประหารเราในกาลสมัยนั้นว่าเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าเห็นอย่างนั้น| อำมาตย์เหล่านั้นก็คือพระภิกษุ 500 รูปที่ถูกพระเทวทัตยุยงให้ปองร้ายพระผู้มีพระภาคเจ้า| และภายหลังพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมแล้วให้ตั้งอยู่ในอนุดตรสัมมาสัมโพธิ และได้รับพยากรณ์ว่าจักได้เป็นพระพุทธเจ้า 500 พระองค์ในอนาคตอีกหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเขาสุเมรุ ในกัปที่มีชื่อว่า สุประภะ แต่ละคนจะได้บรรลุคุณวิเศษในพุทธเกษตรต่างกัน และจะอุบัติในตระกูลและโคตรต่างกัน มีมารดาบิดาในเขตประเทศต่างกัน ได้ปาฏิหาริย์อุบัติต่างกัน มีปาฏิหาริย์ขณะออกผนวชต่างกัน เปล่งรัศมีที่โพธิพฤกษ์ต่างกัน มีดวงไม้โพธิ์ต่างกัน แสดงปราบพญามารต่างกัน มีปาฏิหาริย์ขณะตรัสรู้ภูมิสัมโพธิ์ต่างกัน มีปาฏิหาริย์การหมุนธรรมจักรต่างกัน การประกาศพระสูตรต่างกัน การบันลือสีหนาทต่างกัน มีบริษัทธิมณฑลวิเศษต่างกัน มีรัศมีมณฑลวิเศษต่างกัน มีอายุประมาณต่างกัน พระศาสนาตั้งมั่นยาวนานต่างกัน ได้การประกาศพระศาสนาต่างกัน มีนามต่างกัน มีมหากรุณาเป็นสรณะ ในบรรดาพระพุทธเจ้าห้าร้อยพระองค์นั้น พระมหากาโรณิกะ จักเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์แรกที่จะได้ตรัสรู้อนุดตรสัมมาสัมโพธิ์| ต่อจากนั้นในโลกธาตุเดียวกันนั้นพระพุทธเจ้าพระองค์ที่สองคือ พระสรรพชคัทธิตปณินจันทรระ| พระองค์ที่สามคือ พระมหากาโรณาสิงหะ| พระองค์ที่สี่คือ พระสรรพโลกิไตยิ| และพระองค์สุดท้ายคือพระไวทยราชะ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่าน(อาจจะ)มีความสำคัญชื่อว่า ผู้ที่ทำความผิดที่ละเมิดต่อพระราชอาชญาทั้งหลายในกาลสมัยนั้นทั้งหมดที่เราได้ช่วยให้หลุดพ้นจากการถูกคุมขังโดยการสละร่างกายและชีวิตของตนเพื่อรับโทษประหารแทนนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้มีความคิดเห็นเป็นอย่างนั้น| นักโทษทั้งหมดนั้นก็คือพระตลาคตพุทธเจ้าทั้งหลายที่จะมาตรัสรู้ในภัทรกัป มีพระกระษุณฺฑินทะเป็นต้น| และพระโพธิสัตว์จำนวนหนึ่งล้านอสงไขยเหล่านั้นได้ทำความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้น

²⁶³ มีใจใส เข้มแข็ง และมีพลัง เหมือนเพชรที่มีทั้งความใส ความแข็งแกร่ง และเป็นอาวุธที่ทรงพลัง-ผู้วิจัย

เพราะการเห็นพระอนันตพลวิษุภฏนิรนาทศรีสัมภวติตถาคตเจ้า และบัดนี้ กำลังบำเพ็ญโพธิจริยา อยู่ในทิศทั้งสิบ| พระโพธิสัตว์เหล่านี้ กำลังเจริญภาวนาและทำโพธิสัตว์วิโมกข์สรรพสัตว์ปรีชาภยา ศยสัจฉโงทณกุศลมูลสัมภววิโมกข์นี้ให้ขยายกว้างขวางไพบุลย์มากยิ่งขึ้น||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะสำคัญข้อนี้ว่า พระราชาขยประภะในสมัยนั้นเป็นบุคคลอื่นหรือ? ท่านอย่าฟังเห็นเป็นอย่างนั้น| พระราชาสุประภะในกาลสมัยนั้นได้มาเป็นสัจจวาที| ดูก่อนกุลบุตรท่านจะฟังสำคัญเรื่องนี้ว่า เหล่าข้าราชการบริวาร หรือว่าเหล่าสตรีที่อยู่ในพระราชวังและที่คอยติดตามในกาลสมัยนั้นเป็นคนอื่นหรือ ท่านอย่าฟังเห็นอย่างนั้น| บุคคลเหล่านี้ได้มาเป็นนิครนถ์ทั้งหกหมื่นคนที่ถูกสัจจวาทีนำไปสู่สำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อไต่วาทีกับพระผู้มีพระภาค และนิครนถ์เหล่านั้นได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคว่าจะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิในอนาคตกาล| จักอุบัติขึ้นในโลกเป็นพระตถาคตพร้อมด้วยพุทธเกษตรวายุหะ ในกัปต่างกันและได้นามต่างกัน ||

ดูก่อนกุลบุตร พระกุมารวิชิตาวันนั้นเมื่อได้รับราชานุญาตแล้ว ทรงช่วยให้ภัทโทยทั้งหลายที่ถูกคุมขังให้พ้นภัยแล้ว ทรงสละความรุ่งเรือง สละแก้วแหวนเงินทองที่มีอยู่ และสละบุตรภรรยาแล้วทรงออกผนวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมจักรนิโรชคัคคนเมฆประทีปราช| เมื่อผนวชแล้ว ประพฤติพรหมจรรย์เป็นเวลา 5,000 ปี| ได้บรรลุสมาธิมุขหนึ่งหมื่น| ได้บรรลุธารณิหนึ่งแสน| เข้าถึงอภิขญาหนึ่งแสน| ได้บรรลุโพธิสัตว์มหาปนิธานหนึ่งแสน| และได้ทำสรวชัญญาตพละให้เกิดขึ้นหนึ่งแสน| ด้วยการได้พละนั้นได้ทำกษานติมุขหนึ่งแสนให้หมดจด| ได้ทำใจให้ตั้งมั่นทำโพธิสัตว์พละสรีระให้เจริญขึ้นหนึ่งแสน| หยั่งลงสู่โพธิสัตว์ญาณมุขหนึ่งแสน| ทำปรีชญาปารมิตาให้เกิดขึ้นหนึ่งแสน| เป็นผู้ได้มุ่งตรงต่อการได้อยู่เฉพาะหน้าพระพุทเจ้าหนึ่งแสน| และได้บำเพ็ญโพธิสัตว์ปนิธานหนึ่งแสน| พระกุมารที่ออกบวชนั้นได้บรรลุคุณเหล่านี้ทุกๆขณะจิตได้เข้าถึงพุทธเกษตรหนึ่งหมื่นในทิศทั้งสิบ และได้เข้าถึงพระพุทเจ้าหนึ่งแสนพระองค์ทั้งในอดีตและในอนาคตที่มีอยู่ในแต่ละโลกธาตุ| และเข้าถึงพุทธนิรมาณหนึ่งแสนของพระตถาคตเหล่านั้นทุกๆพระองค์| ในแต่ละขณะจิต(สามารถ)เห็นแจ้งสรรพสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในพุทธเกษตรหนึ่งหมื่น เห็นสัตว์ที่เข้าถึงฐานะต่างๆ ตามกำลังของกรรมทั้งที่กำลังอุบัติในคติต่างๆ ที่เคลื่อนแล้วกำลังอุบัติขึ้นอีก สัตว์ที่มีคติหายาบ และประณีต ที่เป็นสุคติ ทุกคติ ที่มีผิวพรรณงาม และมีผิวพรรณทราม | ได้ตามเห็นการจุดและการอุบัติของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น||

ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง พระกุมารวิชิตาวันนั้น เมื่อเคลื่อนจากภพนั้นแล้วได้ไปบังเกิดในราชตระกูลในราชธานีรติวิยาในชมพูทวีปนี้เอง ได้ถึงความเป็นพระราชาจักรพรรดิ| ได้เกิดเป็นพระราชาจักรพรรดิ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้าพระนามว่าธรรมคคณาภิกษุทตศรีราชะภายหลังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าธรรมจักรนิโรชคัคคนเมฆประทีปราชเสด็จปรินิรวาณแล้ว| ต่อจากพระพุทเจ้าพระองค์นั้นได้เกิด

เป็นท้าวศักระและเข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า เทเวณฑรรณพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นท้าวสุยามเทวราชในโลกธาตุนั้นนั่นเอง ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า ธรณีศรีบรรพตเทพพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นท้าวสันตुชิตเทวราชในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า ธรรมจักรประภานิโรชราชพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นท้าวสุนิรมิตเทวราชในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า คณกานตราชพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นท้าววศวรรตเทวราชในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า อนวมัทพลเกตุพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นอสุเรนทรราชในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า สรรพธรรมนิครชิตราชะ | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นพรหมเมณฑรราชในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า ธรรมจักรนิรมาณสมันตประติภาสนิโรชะ | ตูก่อนกฤษบุตร ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าตั้งที่กล่าวมานี้เป็นต้นในกัปสุประภะนี้ ในโลกธาตุดันประภานี้มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น 10,000 พระองค์ ดังกล่าวมาแล้วฉะนี้ | พระกুমารวิชิตาวิได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าทั้งหนึ่งหมื่นพระองค์ | ตูก่อนกฤษบุตร เมื่อมหากัปสุประภาล่วงไปแล้ว ได้มีกัปสุศรีเกิดขึ้น | ในกัปสุนี้มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติขึ้นหนึ่งหมื่นพระองค์ | และในกัปสุนี้ เราได้เกิดเป็นพระราชาพระนามว่า มหามติ | ได้พบพระตถาคตพระนามว่าลักษณศรีบรรพตพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้เกิดเป็นคฤหบดีในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า สังวฤตชินพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นอำมาตย์ในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า วิมลวัตสะ | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นอสุเรนทรในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า เวศธารี | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นเทวดาประจำต้นไม้ในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า ลักษณสุเมรุ | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นนายสารถิในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า วิมลพาหุ | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นเทวดารักษาพระนครในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า สิงหวิกรานตคามิ | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณในโลกธาตุนั้นนั่นเอง ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า เทเวณฑรรณพุทธเจ้า | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นท้าวคนธรรพ์ราชาในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า ธรรมโศคตกีรติ | ต่อจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้เกิดเป็นภุมมาณพเทวราชในโลกธาตุนั้นนั่นแหละ ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตพระนามว่า อวภาสมกุฎิ | ตูก่อนกฤษบุตร พระพุทธเจ้าทั้งสิบพระองค์นี้เป็นเบื้องต้นในบรรดาพระพุทธเจ้าหกสิบโกฏในสุริยัมกับที่เราได้เข้าเฝ้า | พระตถาคตเจ้าทั้งหมดนี้เราได้บูชาด้วยการปฏิบัติทางกายอย่างต่างๆ | และเราได้

ทำให้สัตว์ธาดูหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ให้เป็นผู้แก่กล้าในอนุตตรสัมมาสัมโพธิ ด้วยการเข้าถึงพระตถาคตเจ้าแต่ละพระองค์| และในการเข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้าแต่ละพระองค์ได้บรรลุสมมติต่างๆจำนวนมาก| นอกจากนี้ได้บรรลุ ธารณีमुख อภินิหาร ปฏิสัมภีทา การได้เข้าใกล้สรวัชชุตตา ได้เข้าญาณนัยด้วยการได้ธรรมาโลก ได้โอกาสที่ส่องสว่างทั่วทิศโดยรอบ ได้โอกาสที่ส่องสว่างไปถึงสมุทรแห่งพุทธเกษตรทั้งหลาย ได้โอกาสที่ทำให้มองเห็นตถาคต| เราได้เข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้าทั้งหลายในสุรัศมีกัปนั้นอย่างไร แม้ในกัปอื่นที่มีจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในสมุทรแห่งโลกธาตุทั้งปวง(เราก็ได้เข้าเฝ้าอย่างนั้น) และพระตถาคตมาอุบัติในโลกธาตุนั้นจำนวนเท่าใดและพระตถาคตเจ้าที่มาจากโลกธาตุอื่นแสดงธรรม เราได้ฟังธรรมเหล่านั้นทั้งหมด และได้ทรงจำเอาไว้ได้ทั้งหมด| เราได้เข้าเฝ้าและได้ทำให้พระตถาคตเจ้าทั้งหมดนั้นให้ทรงยินดี| และเราได้สืบทอดคำสอนของพระผู้มีภาคเจ้านั้น| ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ สรรพสัตว์ปริปากยถาศยสังใจหนักุศลมูลสังภาวะ จากสำนักของพระตถาคตเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์ พร้อมด้วยการได้วิโมกข์ที่มีนัยต่างๆ || ครั้งนั้นราตรีเทวดาสรรพคัทรักษาประณิธานวิรยประภาเมื่อจะแสดงวิโมกข์นัยให้แจ่มแจ้งขึ้นอีกได้กล่าวคาถาเหล่านี้กับสุธนเศรษฐีบุตรว่า:

10. ท่านผู้มีความกระหายใคร่รู้ธรรมได้สอบถามเราถึงวิโมกข์อันยอดเยี่ยมและอจินไตยนี้ เราจะแสดงทั้งหมดแก่ท่านตามความเป็นจริง ด้วยอำนาจของพระตถาคต ท่านจงตั้งใจฟังให้ดีเถิด||
11. ในกัปยาวนานหาที่สุดไม่ได้ ในเกษตรอันกว้างขวางไพบุลย์ อจินไตยนับอสงไขยไม่ได้ มีโลกธาตุชื่อว่ารัตนประภะ เป็นที่นารื่นรมย์ยิ่งกว่าโลกธาตุอื่นทั้งหมด||
12. ในโลกธาตุนั้นมีกัปชื่อ สุประภะ ซึ่งเป็นที่อุบัติของพระชินพุทธเจ้าจำนวนมาก เราได้เข้าเฝ้าพระมหามุนีและได้ทำให้ทรงยินดีทั้งหมดทุกพระองค์ และได้เจริญวิโมกข์||
13. มีราชอาณาจักรอันประเสริฐ กว้างขวางรุ่งเรืองชื่อว่า รติวยูหะ เป็นสถานที่อยู่อาศัยของผู้คนที่มีจิตใจบริสุทธิ์และผู้มักทำกรรมชั่ว||
14. มีพระราชผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินพระนามว่า ชยประภะ ทรงปกครองชาวประชาทั้งหลายด้วยธรรม มีพระราชโอรสพระนามว่า วิชิตาวิ พระองค์มีรูปงดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษเป็นที่น่าเลื่อมใส||
15. ในเวลานั้น พระราชาทรงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตผู้กระทำความผิดหลายพันคน เมื่อพระกุมารได้เห็นเหตุอันมีความสงสารเกิดขึ้นจึงทูลขอให้พระราชาลปล่อยนักโทษเหล่านั้น||

16. เมื่อพระราชชาติได้สดับดังนั้น ทรงมีรับสั่งให้เรียกอำมาตย์ให้วินิจฉัยเรื่องนี้ อำมาตย์ทั้งหมดกราบทูลพระราชชาติว่า พระกุมารนั้นจะปลงพระชนม์ พระราชา||
17. พระราชาถูกอำมาตย์เหล่านั้นเพ็ญทูลให้ฆ่าพระกุมารนั้นโดยเร็ว พระกุมารผู้ไม่หวาดหวั่นต่อความตายของตนไม่คิดเสร์้าโศก ไม่ทอดทิ้งนักโทษผู้ตกอยู่ในมรณภัย||
18. พระมารดาของพระกุมารผู้ถูกตัดสินโทษประหารชีวิต เมื่อได้สดับข่าวนั้น ได้เสด็จไปพร้อมกับเหล่านางสนมเพื่อทูลขอโอกาสต่อพระราชชาติให้พระกุมารได้ถวายทานทุกอย่างในโลกตลอดเวลากึ่งเดือน||
19. เมื่อได้รับราชานุญาตแล้ว พระกุมารได้ถวายทานแก่ผู้มาขอรับทานตามที่ปรารถนาที่มาจากทุกทิศภาคตลอดวันตลอดคืนเป็นเวลาครึ่งเดือน||
20. บรรดานักบวชทั้งหลายที่ต้องการด้วยสิ่งของใด พระกุมารผู้กำลังจะถูกประหารได้ถวายทานทุกอย่างให้ตามความต้องการ เหล่าชนที่อยู่ในราชธานีมีความสลดใจต่างพากันออกมา(เพื่อดู)||
21. พระสุคตเจ้าพระนามว่าสีหธรรมโฆษคัคคนทีปราชที่ประทับอยู่ที่ต้นโพธิ์ทรงทราบข่าวเหล่าชนผู้มาชุมนุมกันนี้ล้วนมีบาปมีแก้กล้า อาศัยพระกรุณาจึงเสด็จไปสู่ที่ประกอบบิณฑบาตนั้น||
22. ทรงเข้าไปสู่บริษัทนั้นด้วยการแสดงปาฏิหาริย์วิเศษของพระตถาคต ทรงตรัสพระสูตรอันรุ่งเรืองชื่อ ธรรมประทีปปีทมพุทธธรรมโฆษะ||
23. ทรงสอนชาวประชาจำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้และพระกุมารวิจิตาวีให้ตั้งอยู่ในโพธิ์อันประเสริฐ||
24. พระกุมารทรงให้พระพุทธเจ้ายินดีด้วยการบูชาต่างๆ แล้วได้ตรัสขอพรด้วยจิตที่เกิดมีปีติว่า “ในอนาคตกาล ขอให้ข้าพระองค์จงเป็นที่พึ่ง เป็นผู้แนะนำของชาวโลก เป็นที่อาศัยของชาวโลก” ||
25. พระกุมารนั้นได้ออกบวชในสำนักของพระมหามุนีนั้นแสวงหาทางแห่งการตรัสรู้ แสวงหาความรู้แจ้งสภาวะธรรมที่แท้จริง ประพฤติธรรมในกัมมันต์เป็นเวลาหลายร้อยกัป||
26. (พระกุมาร)มีความสงสารต่อชาวโลกผู้ไม่มีที่พึ่ง ผู้ตกอยู่ในความทุกข์ เมื่อพระกุมารเจริญสัมโพธิ์มรรคแล้ว ได้บรรลุวิโมกข์||
27. พระกุมารได้รับความทรงยินดีและทรงบูชาพระสุคตเจ้าทั้งหลายในกัมมันต์ด้วยความเลื่อมใส ทรงสืบทอดธรรมจักรของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์||

28. พระกุมารนั้นได้เข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหลายและได้บูชาทุกพระองค์เหล่านั้นตลอดกาลหลายมหากัป ||
29. เราคือพระกุมารวิชาติวินาตินั้น ได้เห็นนักโทษถูกขังอยู่ในห้องขัง จึงสละร่างกายเพื่อให้พวกเขาพ้นจากการถูกคุมขังและเราได้บรรลุวิโมกข์นี้ในกาลนั้น||
30. เราเจริญวิโมกข์นั้นตลอดกาลยาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นนับอสงไขยในเกษตรทั้งสิ้น และได้ทำให้วิโมกข์นั้นเจริญขึ้นทุกขณะจิตของเรา||
31. พระมหารามุณีทั้งหลายที่เราได้เข้าเฝ้า ที่เราเข้าถึง เราได้บรรลุวิโมกข์นี้เพราะการปรากฏของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นตลอดต่อเนื่องไม่ขาดสาย||
32. เราได้ศึกษาความจริงด้วยวิโมกข์อินไตยของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นเป็นเวลาหลายโกฏีกัป เราทรงจำสรรพธรรมเมฆาที่สอนโดยพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ปรากฏขึ้นในสมาธิวิโมกข์นั้น||
33. ในทุกขณะจิต(เรา)เข้าถึงกายพระพุทธเจ้าทั้งหมดในเกษตรทั้งสิ้นที่มีในทิศทั้งสี่ได้ไม่ติดขัด เข้าถึงกาลทั้งสาม เข้าถึงนาม และเข้าถึงพุทธวงศ์ในเกษตรเหล่านั้น||
34. ได้เข้าถึงในที่เฉพาะหน้าของพระชินเจ้าทั้งหลายในกาลทั้งสาม และกายของ(พระพุทธเจ้า)เหล่านั้นย่อมปรากฏอยู่ภายในพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เห็นจากการสะท้อนภาพ(ภายใน) ||
35. (เรา)เข้าถึงทิศทั้งหมดที่มีพระตถาคตเจ้าทั้งปวงปรากฏชัด(เป็นเหตุ)ทำให้มีวิมูหะ เพื่อทำการบูชาแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ||
36. แล้วทูลถามปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น และทรงจำเอาฝนแห่งธรรมเมฆาของพระพุทธเจ้า ||
37. เราเข้าถึงบริษัทมณฑลของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ที่กำลังประทับนั่งอยู่ที่อาสนะด้วยกายปาฏิหาริย์ที่มีรูปร่างแตกต่างกันจำนวนมากในทิศทั้งสี่ ||
38. แสดงการไปสู่ทิศทั้งหมดด้วยรูปพรรณและอัตภาพแตกต่างหลากหลายจำนวนมาก และแสดงรูปทั้งหลายให้ปรากฏเห็นอยู่ภายในรูปกายเดียว ||
39. เปล่งรัศมีนับอสงไขยออกจากปลายขนแต่ละเส้น(รัศมีนั้น)ทำความร้อนที่เกิดจากกิเลสของชาวประชาดับลงด้วยอุบายต่างๆ||
40. ผู้เข้าถึงวิโมกข์นี้และอยู่ในวิโมกข์นี้(สามารถ)เนรมิตกายจำนวนมากให้เกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นแล้วกระจายไปสู่ทิศทั้งหมดแล้วทำการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยฝนแห่งธรรม||

41. การเข้าถึงธรรมที่มีรูปอจินไตยนี้เป็นการอยู่ของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เพราะตั้งอยู่ในวิโมกข์นี้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมบำเพ็ญจรรยาในเกษตรทั้งปวงได้ยาวนานตลอดกับจำนวนมากหาที่สุดไม่ได้ ||
42. เมื่อจะแสดงธรรมให้ตรงตามอัธยาศัยของสัตว์จะต้องให้เว้นจากข่ายของทิวทัศน์ทั้งหลายเป็นต้น ให้เป็นอยู่ด้วยความสุขอันประเสริฐ จึงแสดงสรวัชฌิตาภูมิ ||
43. พระโพธิสัตว์ที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับสรรพสัตว์ที่จะต้องสอนย่อมแสดงธรรมตามอัธยาศัยของสรรพสัตว์ในคติและอุบัติทั้งสิ้นด้วยวาระและอัทธภาพที่เป็นอจินไตย||
44. สมุทแห่งวาระจำนวนเท่ากับฝุ่นในเกษตรทั้งหลายของผู้ปราศจากความสะดุ้งหวาดกลัว ที่ได้บรรลุวิโมกข์อันสงบนี้ ||

ดูก่อนกุลบุตร เราจักจักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อสรรพสัตว์ปริปากยถาศยสังโฆทกสมุทสัมภวะนี้เท่านั้น เราไม่รู้จักรรยา หรือไม่อาจเข้าถึงสมุทคุณ หรือว่าไม่รู้การทำญาณให้แก่กล้า หรือว่ารู้การกำหนดความคิด หรือบรรลุสมาธิ หรือว่ารู้แจ้งวิโมกข์ปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์ผู้ข้ามพ้นโลกและคติทั้งปวง ผู้ได้การอุบัติเช่นเดียวกับอุบัติของชาวโลก ผู้มีความเพียรเพื่อทำลายภูษาแห่งสิ่งขวางกั้นต่อการเข้าถึงสรวัชฌิตา ผู้แห่งตลอดธรรมสภาวะและธรรมลักษณะที่แท้จริง ผู้ทำความเพียรเพื่อทำลายความมืดของกิเลสเครื่องขวางกั้นทั้งปวง ผู้มีกุศลมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องพิจารณาสรรพธรรม ผู้เห็นแจ้ง(สรรพธรรม)ด้วยญาณแห่งธรรมที่ปราศจากอิตตา ผู้ไม่วางเว้นจากการอบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าในกุศล ผู้แห่งตลอดธรรมธาตุที่ไม่เป็นสอง ผู้มีปรัชญาหยั่งลงสู่สสารแห่งวิธีการพูดทั้งปวง ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไป ในสวนลุมพินีวันในชมพูทวีปนี้มีเทวดาประจำสวนลุมพินีวันชื่อ สุเตโฆมณฑลดิศรี อาศัยอยู่ที่นั่น ท่านไปหาเทวดานั้นแล้วจงสอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์จะเป็นผู้ได้การเกิดในตระกูลของพระตถาคตอย่างไร จะทำแสงสว่างให้เกิดขึ้นได้อย่างไร? พระโพธิสัตว์จะประพฤติจรรยาให้ได้ตลอดกาลยาวนานหลายโกฏิกัปในอนาคตโดยไม่เบื่อหน่ายได้อย่างไร?”

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรนอมศีระลงอภิวัตแทบเท้าของราตรีเทวดาสรรพชคัทรักษา ประณิธานวิรยประภา เวียนประทักษิณร้อรอบพันรอบ ไหว้ทำความนอบน้อมแล้วประคองอัญชลีมองดูนางอยู่สักครู่แล้วหลีกจากไป||

สุเตโชฆณทลตติศรี เทวดาประจำสวนลุมพินีวัน

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร (น้อมใจ)ระลึกไปตามคำสอนของราตรีเทวดา สรรพหัตถ์รักษา ประณิธานวิริยประภา ทำโพธิสัตว์วิโมกข์ สรรพสัตว์ปริปากยาศยสังโฆทกตมุลสมภววิโมกข์ให้ เกิดขึ้นอยู่ ทำให้เจริญมากยิ่งขึ้น ทำให้ขยายกว้างขวางไม่มีขอบเขต ในที่สุดสุธนก็ได้มาถึงสวนลุมพินี วันโดยลำดับ เมื่อเข้าไปสู่สวนลุมพินีวัน ได้ทำประทักษิณแล้วเดินตามหาเทวดาประจำสวนลุมพินีวันชื่อว่า สุเตโชฆณทลตติศรี ได้เห็นเทวดานั้นนั่งอยู่ที่อาสนะมณิพทมครรภสิงหาสนะ ที่อยู่ภายในภูฎาคารทำ ด้วยรัตนทรมสาขาในสวนลุมพินีวัน มีเทวดาบริวาร 20 แสนนียุตแวดล้อมอยู่ กำลังแสดงพระสูตรชื่อ สรรพโพธิสัตว์ชั้นมสมุทรนिरเทศะ (แสดงสมุทรชั้นมะของพระโพธิสัตว์) กำลังทำสมุทรรคุณของพระ โพธิสัตว์ที่เกิดจากตลาคตกายให้มีกำลังแก่กล้ามากขึ้น เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นแล้วจึงเข้าไปหา เทวดาสุเตโชฆณทลตติศรี เมื่อเข้าไปใกล้แล้วจึงน้อมศีรษะไหว้แทบเท้าของเทวดานั้น ยืนประคองอัญชลี อยู่เบื้องหน้าของเทวดาแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ดูก่อนเทวดา ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตตรสัมมา สัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะได้ชื่อว่าเป็นผู้เกิดในตระกูลของพระ ตลาคตกได้อย่างไร เมื่อประพตเป็นโพธิสัตว์จะเป็นผู้ทำให้สัตว์ทั้งหลายสว่างไสวได้อย่างไร”

เมื่อเขาได้กล่าวอย่างนี้แล้ว สุเตโชฆณทลตติศรีเทวดาจึงกล่าวตอบเขาอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร โพธิสัตว์ชั้นมะ 10 ประการยอมทำพระโพธิสัตว์ให้เป็นผู้เกิดในตระกูลของพระตลาคตก เมื่อพระ โพธิสัตว์ผู้เกิด(ในตระกูลของตลาคตก)แล้วย่อมทำทักษิณาให้เจริญขึ้นด้วยโพธิสัตว์กุศลทั้งหลาย พระ โพธิสัตว์จะต้องไม่ยกเล็ก ไม่หดหู่ ไม่เปลี่ยนใจ ไม่ท้อแท้ ไม่ยอมแพ้ ไม่ชบเซา ไม่สับสน ไม่เฉื่อยชา ไม่ เขลา ไม่ถอยออกห่าง แต่จะดำเนินไปสู่ทิศที่มุ่งสู่สรวิชฎตา ต้องตามระลึกธรรมชาติตนอยู่เนื่องๆ | จะต้องมีพุทธโพธิที่แก่กล้า ต้องทำโพธิจิตให้เจริญงอกงามไพบุลย์ | มีปารมิตาเจริญงอกงาม | ต้อง เป็นหน้าออกจากคติโลกทั้งปวง มุ่งหน้าสู่ตลาคตกภูมิ | ทำญาณและอภิขญาให้แก่กล้า มุ่งหน้าสู่พุทธ ธรรม | เป็นผู้น้อมไปตามวิชัยของสรวิชฎตา ชั้นมะ 10 ประการ | มีอะไรบ้าง ชั้นมะ 10 ได้แก่

1. โพธิสัตว์ชั้นมะที่ 1 ชื่อ สรรพพุทโธปสถานประณิธิประโยคครรภ(ครรภแห่งความเพียรอัน แน่วแน่ว่าจะเข้าถึงพระพุทธเจ้าทั้งปวง)
2. โพธิสัตว์ชั้นมะที่ 2 ชื่อ โพธิจิตตตคปรินิชปตติสัมภวครรภ(ครรภแห่งการทำองค์แห่งโพธิ จิตให้เกิดขึ้น)
3. โพธิสัตว์ชั้นมะที่ 3 ชื่อ ธรรมนยนิชยัปติประโยคาภิมุขสัมภวครรภ(ครรภแห่งการมุ่งหน้าทำ ความเพียรเพื่อให้เข้าถึงขุมทรัพย์คือธรรมนัย)
4. โพธิสัตว์ชั้นมะที่ 4 ชื่อ ตรียธวโลกาธาตวิศุทธิครรภ(ครรภแห่งการทำให้โลกธาตุทั้งสาม หมุดจดตามอาศัย)

5. โภธิสัตว์ชั้นมะที่ 5 ชื่อ สมันดาวภาสประกาศรรค(ครรรค์แห่งโอภาสที่สว่างไสวโดยรอบ)
6. โภธิสัตว์ชั้นมะที่ 6 ชื่อ สรรพตถาคตกุลโคตรสัมภวครรรค(ครรรค์แห่งการเกิดในตถาคตโคตร)
7. โภธิสัตว์ชั้นมะที่ 7 ชื่อ พุทธพลวภาสาลอกลังการครรรค(ครรรค์แห่งโอภาสของพุทธพละที่มีอลังการสว่างไสว)
8. โภธิสัตว์ชั้นมะที่ 8 ชื่อ สมันตชญาณมุขวยวจาณปรินิชปัตติสัมภวครรรค(ครรรค์แห่งการได้สมันตญาณ)
9. โภธิสัตว์ชั้นมะที่ 9 ชื่อ ธรรมธาตุนิรามณวยุทธครรรค(ครรรค์แห่งการได้นิรามณอันเป็นวูหะของธรรมธาต)
10. โภธิสัตว์ชั้นมะที่ 10 ชื่อ ตถาคตกมุขยารมณเวครรรค(ครรรค์แห่งกำลังเครื่องก้าวสู่ตถาคตภูมิ)||

ดูก่อนกุลบุตร โภธิสัตว์ชั้นมะที่หนึ่งชื่อ สรรพพุทโธปสถานประณิธิประโยคครรรค คืออะไร? ดูก่อนกุลบุตร ในชั้นมะที่หนึ่งนี้พระโภธิสัตว์ต้องบูชาพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งปวง ต้องเคารพสักการะ นอบน้อม บูชา เข้าไปรับใช้ ทำให้ยินดี ทำให้พอใจ ไม่เบื่อหน่ายที่จะเห็นพระตถาคต ต้องสักการะพระพุทเจ้าด้วยใจที่มีปีติมีกำลังแรงกล้า มีความเลื่อมใสยิ่งในเพราะการเห็นพระตถาคต| สิ่งสมบุญด้วยศรัทธาไม่ถอยและไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ประกอบความเพียรในการสั่งสมเสบียงที่เกิดจากการบูชาพระพุทเจ้าทั้งปวงให้ได้ตลอดต่อเนื่อง| ดูก่อนกุลบุตร นี่คือนโภธิสัตว์ชั้นมะที่หนึ่งชื่อ สรรพพุทโธปสถานปณิธิประโยคครรรค ย่อมเป็นไปเพื่อการสร้างกุศลมูลให้เป็นเสบียงสำหรับการบำเพ็ญสรวิชชุตตา||

ดูก่อนกุลบุตร โภธิสัตว์ชั้นมะที่สองชื่อ โภธิจิตตางคปรินิชปัตติสัมภวครรรค เป็นอย่างไร? ดูก่อนกุลบุตร ชั้นมะที่สอง คือ พระโภธิสัตว์ทำความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้น ทำมหากรุณาจิตให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ มีจิตคิดที่จะทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทเจ้าทั้งปวง เพื่อทำมหาปติให้เกิดขึ้น มีจิตคิดแสวงหาพุทธธรรมทั้งปวงเพื่อละความยึดมั่นถือมั่นในวิถุทั้งปวง ทำมหาสถานจิตให้เกิดขึ้นเพื่อมุ่งหน้าต่อสรวิชชุตตา ทำมหาไมตรีจิตให้เกิดขึ้นและเป็นไปกว้างขวางเพื่อทำความเพียรในการช่วยเหลือชาวโลก ไม่คิดทอดทิ้งชาวโลกเพื่อทำเกราะ(เครื่องคุ้มกันภัย)ให้แข็งแรงเพื่อใช้ในการเดินทางสู่สรวิชชุตตา ไม่มีมายาสาไถยเพื่อทำโอภาสให้เกิดขึ้นและเป็นเครื่องทำความรู้แจ้งเห็นแจ้งตามความเป็นจริง มีวาจาสัตย์ที่จะปฏิบัติตามโภธิสัตว์มรรคา ไม่จาบจ้วงพระพุทเจ้าทั้งปวงเพื่อการตามรักษาปณิธานของพระตถาคตทั้งสิ้น มีมหาปณิธานมุ่งมั่นต่อสรวิชชุตตาเพื่อการอบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เป็นไปได้ตลอดกาลยาวนานหลายโกฏิกัปที่ยังมาไม่ถึง(อนาคต)

และให้บำเพ็ญได้ตลอดต่อเนื่อง นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสั่งสมเสบียงเพื่อการบำเพ็ญโพธิจิต และทำให้พระโพธิสัตว์เป็นผู้เกิดในตระกูลของพระตถาคต ดูก่อนกัลปบุตร นี้คือโพธิสัตว์ชั้นมะที่สองชื่อ โพธิจิตตคปริณิษปัตติสัมภวกรรมะ||

ดูก่อนกัลปบุตร โพธิสัตว์ชั้นมะที่สามชื่อ ธรรมนยนิธยัปปิโยคาภิมุขสัมภวกรรมะ ชั้นมะนี้เป็นอย่างไร? ดูก่อนกัลปบุตร ชั้นมะที่สามนี้ พระโพธิสัตว์มีใจสงบและตั้งมั่นเป็นสมาธิตามสรรพธรรมนัย มีใจน้อมสู่สรวิชฌิตตามรรคา ประกอบกรรมที่ไม่มิโทษ มุ่งมั่นที่จะทำโพธิสัตว์สมาธิให้บริสุทธิ์หมดจด ตั้งใจปฏิบัติเพื่อให้ได้โพธิสัตว์คุณทั้งปวง ตั้งใจที่จะทำโพธิสัตว์มรรคาและวญฺเฐให้บริบูรณ์ มีความเพียรกล้า และมีความหนักแน่นมั่นคงที่จะบำเพ็ญเพื่อสรวิชฌิตตาให้ได้ตลอดต่อเนื่องและเป็นไปได้อย่างยาวนานตลอดกับเหมือนเปลวไฟที่ลุกโชนตลอดกาลเพราะไม่สิ้นเชื้อ ตั้งใจบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้เพื่อการสั่งสอนสรรพสัตว์ ด้วยความถึงพร้อมทั้งอาจารย์และการศึกษาตลอดจนได้โพธิสัตว์คุณทั้งสิ้น ต้องมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเห็นแจ้งธรรมตามภาวะที่เป็นจริงทั้งปวง และทำให้ธรรมนั้นเจริญมากขึ้น| ดูก่อนกัลปบุตรนี้คือโพธิสัตว์ชั้นมะที่สามชื่อว่า ธรรมนยนิธยัปปิโยเคนตราภิมุขสัมภวกรรมะ||

ดูก่อนกัลปบุตร โพธิสัตว์ชั้นมะที่สี่ชื่อ ตรียชวโลกาธยาศยวิศุทธิกรรมะของพระโพธิสัตว์ คืออะไร? ในชั้นมะที่สี่นี้ พระโพธิสัตว์จะต้องเป็นผู้มีอาศยธาตุหมดจด| เป็นผู้ได้โอกาสแห่งพุทธโพธิ | เป็นผู้ก้าวล่วงสู่สมุทรรแห่งโพธิสัตว์ธรรม | เป็นผู้มีความมีใจหนักแน่นและบริสุทธิ์ทรงพลังจตุรชราตุ| พ้นจากคติภพและอุบัติทั้งปวง | เป็นผู้มีความมุ่งสู่ตถาคตปาฏิหาริย์ทั้งปวง | ได้บรรลุภูมิพิเศษที่ทำให้ได้โพธิสัตว์อินทรีย์เกิดขึ้นและเจริญงอกงามมีกำลังกล้า | มีกัลยาณจิตเพื่อทำให้ใจสว่างไสว | เป็นผู้ไม่หวั่นไหวเพราะมีมหาปณิธานแก่กล้ามีพลังมากยิ่งขึ้น | มีใจเกาะเกี่ยวอยู่กับพระพุทธเจ้าทั้งปวงเพื่อทำลายกิเลสเครื่องขวางกั้นทั้งปวง | เป็นที่พึ่งที่สรรพสัตว์ควรเข้าไปอาศัย| ดูก่อนกัลปบุตร นี้เป็นชั้นมะที่สี่ของพระโพธิสัตว์ชื่อว่าตรียชวโลกาธยาศยวิศุทธิกรรมะ||

ดูก่อนกัลปบุตร พระโพธิสัตว์มีโพธิสัตว์ชั้นมะที่ห้าชื่อว่า สมันดาวภาสประภากรรมะ คืออะไร? ดูก่อนกัลปบุตร พระโพธิสัตว์ในชั้นมะนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยประโยชน์ เป็นผู้ปฏิบัติบำเพ็ญเพื่ออบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าในกุศล| เป็นผู้ไม่มีสัญญาในสรรพวัตถุทั้งปวง | เป็นผู้สละปล่อยวาง | เป็นผู้มีความประพฤติกุศลความหมดจดเพียงฝ่ายเดียว มีความประพฤติกุศลสม่ำเสมอ เป็นอยู่ด้วยตถาคตวิชัย | ถึงพร้อมด้วยกษานติ เข้าถึงกษานติโอกาสแห่งพุทธธรรมทั้งมวล | เป็นผู้มีความวิริยะและปฏิบัติเพื่อการออกจากทุกข์ มีชยาน และดวงญาณที่เกิดขึ้นจากสมาธิที่หมดจด| มีปรัชญาสว่างไสวเพราะเข้าถึงโอกาสแห่งธรรมทั้งปวง | มีดวงตาเห็นได้กว้างไกลเป็นไปไม่ติดข้อง และได้การเห็นสมุทรรแห่ง

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย | ทำความจริงแห่งธรรมธาตุและสัตว์ธาตุให้ปรากฏ ทำความยินดีให้เกิดแก่
ชาวโลกทั้งสิ้น | ประกอบความเพียรเพื่อบรรลुरुทธมนัยตามความเป็นจริง | ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นพระ
โพธิสัตว์ชั้นมะที่ห้าชื่อสมันตโสภาสปรภาครระ ||

ดูก่อนกุลบุตร โพธิสัตว์มีชั้นมะที่หกชื่อ สรรพตถาคตกุลโคตรสัมภวครระ คืออะไร? ดูก่อน
กุลบุตร ในชั้นมะที่หกนี้พระโพธิสัตว์เป็นผู้เกิดขึ้นแล้ว คือ เป็นบุตรที่เกิดในตระกูลของพระตถาคต
เป็นผู้อยู่ในวงศ์ของพระตถาคต เป็นผู้หมดจดในพุทธธรรมทั้งหลาย เป็นผู้เข้าถึงมหาปณิธานของพระ
ตถาคตอันหมดจดทั้งในอดีต อนาคตและปัจจุบัน | เป็นผู้ที่มีสมบัติคือกุศลมูลเป็นเช่นเดียวกับกุศลมูล
ของพระตถาคตทั้งสิ้น | เป็นผู้มีสรีระเป็นเช่นเดียวกับสรีระของพระพุทธเจ้าทั้งหมด | เป็นผู้ได้รับรลุศุ
กธรรมที่เป็นโลกุตระ | เป็นผู้มีปกติอยู่ด้วยมหาตมธรรมวิหารในสมาธิที่ทำให้เห็นพุทธาธิชฐาน |
เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้สรรพสัตว์มีความหมดจดตามกาลสมควร | เป็นผู้มีการสอบถามพุทธธรรมตลอด
กาลเนื่องนิตย์ | ดูก่อนกุลบุตร นี้แลชื่อว่าโพธิสัตว์ชั้นมะที่หกชื่อ สรรพตถาคตกุลโคตรสัมภวครระ ||

ดูก่อนกุลบุตร โพธิสัตว์ชั้นมะที่เจ็ดชื่อ ตถาคตพลาวภาสาโลกาลังการครระ คืออะไร? ดูก่อน
กุลบุตร ในชั้นมะที่เจ็ดนี้ ภายในโอภาสรัศมีสว่างไสวของการเข้าถึงพุทธผล พระโพธิสัตว์จะเข้าสู่พุทธ
เกษตรอยู่ตลอดต่อเนื่องไม่ถอนถอย | เข้าถึงสมุทโพธิสัตว์คุณทั้งหลายตลอดต่อเนื่องไม่ถอนถอย | ไม่มี
ความหวาดหวั่นเพราะได้รู้แจ้งความจริงที่เป็นธรรมายาทั้งหมด | รู้แจ้งและเห็นแจ้งโลกทั้งหมดว่าเป็น
ความว่างเปล่าเหมือนความฝัน | รู้แจ้งรูป วิญญาณ และอริชฐานว่าเป็นสภาวะว่างเปล่าเหมือนเงา | มี
อภิขญาและปาฏิหาริย์เหมือนรูปเนรมิต | เข้าถึงภพ คติ และอุปติทั้งปวง(ด้วยมายากาย)เหมือนเงา |
ย่อมหมุนจักรแห่งธรรมของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ให้เป็นไปกว้างขวางเหมือนเสียงสะท้อน(ดังก้อง
ต่อเนื่องกันไปไกล) | เป็นผู้มีการมิตาที่บริบูรณ์สามารถแสดงธรรมชาตุนัยและอธิบายอรรถ(แห่งธรรม)
ด้วยอุบายและนัยต่างๆ | ดูก่อนกุลบุตร นี้แลเป็นโพธิสัตว์ชั้นมะที่เจ็ดชื่อว่า ตถาคตพลาวภาสาโลกาลัง
การครระ ||

ดูก่อนกุลบุตร โพธิสัตว์ชั้นมะที่แปดชื่อว่าสมันตชญาณมุขววารปรินิชปติสัมภวครระ คือ
อะไร? ดูก่อนกุลบุตร ในชั้นมะที่แปดนี้ พระโพธิสัตว์เป็นเหมือนกุมาร เป็นผู้ที่จะต้องเข้าสู่ฐานะแห่ง
ความเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งเมื่อดำรงอยู่ในฐานะนี้แล้ว จะต้องบำเพ็ญปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสรวิชญาณ |
จะต้องท่องเที่ยวไปอย่างพระโพธิสัตว์ตลอดกาลยาวนานหลายกับจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ | และ
จะต้องเป็นผู้มีโพธิสัตว์สมาธิวิเสและมีปารมิตาอันประเสริฐ | ทุกขณะจิตจะต้องอุบัติขึ้นในที่บาทมูล
ของพระตถาคตที่อยู่ในพุทธเกษตรจำนวนหลายอภิลาปะะที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบ | เข้าสมาธิที่มีอารมณ์
แตกต่างกันด้วยอารมณ์แตกต่างกัน | และมีความชำนาญญาณในธรรมที่แตกต่างกัน | รู้แจ้งอารมณ์และ

ธาตุของสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์หาที่สุดไม่ได้| เข้าถึงภุมินิเทศอันหาที่สุดไม่ได้ด้วยปริตรารมณ์ |
 แห่งตลอดความเป็นปริตตรธรรมและมหัคคตธรรมหาที่สุดไม่ได้| หยั่งลงสู่โลกที่วิญญูติเสมอกันและ
 เข้าถึงวิญญูติทั้งปวงด้วยภาวนา | ดูก่อนกมลบุตรนี้คือ ชั้นมะที่แปดชื่อว่าสมันตชญาณมขวยวารณปริ
 นิษปัตติสัมภวครระ||

ดูก่อนกมลบุตรโพธิสัตว์ชั้นมะที่เก้า ชื่อ ธรรมธาตุนิรมาณวยุหครระ คืออะไร? ดูก่อนกมลบุตรใน
 ชั้นมะนี้พระโพธิสัตว์ทำพุทธเกษตรพร้อมด้วยวยุหะให้ตั้งมั่นทุกที่ทุกขณะ| ได้บรรลุปารมิตาอัน
 ประเสริฐเพราะวีระอันแก่กล้า| มีความชำนาญในพุทธนิรมาณ | มีความแก่กล้าในธรรมนิรมาณ
 อันหมดจด มีโคจรเป็นไปในธรรมธาตุนั้นประเสริฐไม่ติดข้องสิ่งใด | เชี่ยวชาญในการทำกายให้เกิดขึ้น
 ได้จำนวนมากและให้ปรากฏเห็นได้ตามสภาวะใจของสรรพสัตว์ที่จะสั่งสอน| ฉลาดในการแนะนำสั่ง
 สอนสัตว์ เป็นผู้แสดงการตรัสรู้โพธิด้วยจรรยาต่างๆ| ฉลาดในการทำมรรคาแห่งสรวิชฌดาที่ไม่มีกิเลส
 เครื่องขัดขวางให้เกิดขึ้น| แสดงการหมั่นธรรมจักรให้เป็นไปด้วยความชำนาญ | เป็นผู้เชี่ยวชาญในการ
 ทำอุบายการสั่งสอนสัตว์หาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ให้เกิดขึ้น | มีใจตั้งมั่นเป็นสมาธิในการอบรมสั่งสอน
 สัตว์ตามกาลที่เหมาะสม | เป็นผู้มีแหล่งกำเนิดชญาณที่สว่างไสวเกิดขึ้น | ดูก่อนกมลบุตร นี้คือโพธิสัตว์
 ชั้นมะที่เก้าชื่อธรรมธาตุนิรมาณวยุหครระ||

ดูก่อนกมลบุตร โพธิสัตว์ชั้นมะที่สิบชื่อ ตถาคตภูมยการมณเวคครระ คืออะไร? ดูก่อนกมลบุตร
 พระโพธิสัตว์เป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในความเป็นตถาคตเอกภาวะในกาลทั้งสาม หยั่งลงสู่วิษัยของโลกธาตุทั้ง
 ปวง | รู้การเกิดขึ้นและการดับของขณจิตของสรรพสัตว์ที่เป็นไปต่อเนื่องกันอดีตและอนาคต | รู้วิษัย
 ของจรรยาและญาณที่เป็นไปในสรรพสัตว์ | รู้การตรัสรู้โพธิของพระพุทธเจ้าที่เป็นไปสืบเนื่องกัน | รู้
 ความชำนาญในการ(สอน)สรรพธรรมที่เป็นไปต่อเนื่องกัน | รู้แจ้งกับที่กำลังเจริญและกำลังเสื่อมทั้งใน
 อดีต อนาคต ปัจจุบัน พร้อมทั้งชื่อ และการแสดงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน| มีญาณรู้กาลที่เหมาะสมที่
 อบรมสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าและให้มีใจมั่นต่อการตรัสรู้ภูมิโพธิ| แสดงการหมั่นธรรมจักรให้
 เข้าใกล้ภูมิโพธิในพุทธบาททั้งปวงที่เป็นไปต่อเนื่องกัน ด้วยความเชี่ยวชาญในอุบายในการอบรม
 สัตว์หาที่สุดไม่ได้| ดูก่อนกมลบุตร นี้คือชั้นมะที่สิบของพระโพธิสัตว์ชื่อว่าตถาคตภูมยการมณเวคครระ||

ดูก่อนกมลบุตร พระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมเกิด ย่อมอุบัติ ย่อมเจริญ ย่อมบริบูรณ์ ย่อมเป็นอยู่
 ย่อมเพียบพร้อมในโพธิสัตว์ชั้นมะ 10 ประการนี้ ทำอสังการและวยุหะให้เกิดขึ้นทุกประการเพื่อเป็น
 เหตุให้ได้การเข้าถึงพุทธเกษตรทั้งหมดทั้งสิ้น| มีอิชฐานที่ทำให้การบำเพ็ญจรรยาคือการสอนสัตว์ธาตุ
 เป็นไปได้ตลอดต่อเนื่องแม้กาลยาวนานหลายโยกุกกับโดยไม่ขาดสาย| รู้แจ้งในกระแสธรรมที่เป็นไปไม่
 ขาดสายและมีอารมณ์ธรรมหลากหลาย | แสดงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า และปาฏิหาริย์ของ

พระพุทธเจ้าที่เป็นไปตลอดธรรมชาติและอากาศธาตุอันเป็นที่สุด | ประกาศธรรมจักรให้เป็นไปในสมุทสรพสัตว์ที่มีสัญญาและอหยาศัยหลากหลายและแตกต่างกันนับประมาณไม่ได้ เพื่อแนะนำสั่งสอนและสงเคราะห์ | ย่อมตั้งมั่นไม่เว้นจากพระพุทธเจ้าที่อุบัติขึ้นในโลกธาตุทั้งหมด | ประกาศธรรมเมฆาทิ้งปวงที่กำลังเป็นไปอยู่ในสรรพารัมพณะ | ทำสรรพสัตว์ที่อยู่ในคติที่ไม่มีสิ่งขวางกั้นใน(คติภพ) ความเป็นอยู่หาประมาณไม่ได้ มีโพธิสัตว์วูหะที่ทำให้(สรรพสัตว์)ยินดีในธรรม | ประกาศธรรมเพื่อให้ชาวโลกหาสุดและท่ามกลางไม่ได้ได้เข้าถึงพุทธภูมิตามอริภูมิและอาศยะ||

ครั้งนั้น สุเตโฆมณฑลตรีศรีผู้เป็นเทวดาประจำลุมพินีวันได้แสดงโพธิสัตว์ชั้นมะด้วยถาคาเหล่านี้กับสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนี้ว่า :

1. ผู้มีใจผ่องใส ไม่เศร้าหมอง เป็นผู้เห็นพระพุทธเจ้าทิ้งปวง เป็นผู้ไม่เบื่อหน่าย (ในการบำเพ็ญจรรยา) ย่อมทำเมฆาแห่งวูหะจำนวนมากหาที่สุดไม่ได้ให้เกิดขึ้น และทำให้เจริญทำให้มั่นคง คือผู้ดำรงอยู่ในปฐมชั้นมะ||
2. ผู้มีใจกว้างขวางครอบคลุมโลกธาตุ ครอบคลุมเกษตร ครอบคลุมธรรม และครอบคลุมพระพุทธเจ้าทั้งหลายในกาลทั้งสาม ใจหยุดนิ่งตั้งมั่นอยู่ในโมกษะทิ้งปวง นี้เรียกว่าชั้นมะที่สองของผู้เป็นอจินไตย||
3. ผู้ได้เข้าถึงธรรมเมฆา ไม่มีความเบื่อหน่าย ใจสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิ มีกายไม่ติดข้องในกาลทั้งสาม มีกายและใจหมดจด กว้างขวาง(มีอยู่ทุกที่และทุกขณะ) เหมือนอากาศธาตุ ผู้นี้ได้ชั้นมะที่สาม||
4. ผู้เข้าถึงสาครแห่งมหากรุณา มีใจผ่องใส สว่างไสว ตั้งมั่นเหมือนภูเขามะรุ ผู้เข้าถึงสมุทแห่งธรรมเพื่อ(หันหน้าสู่)สรวชัญญา คือนระผู้ประเสริฐผู้ได้ชั้นมะที่สี่||
5. ผู้มีไมตรีแผ่ขยายไปในสัตว์โลกที่มีในทิศทั้งสิบ ได้ทำปารมิตาให้หมดจดเพื่ออบรมชาวโลกให้แก้วักล้า เพื่อทำชาวโลกให้ยินดีในธรรมและมีธรรมสว่างไสว ผู้นี้เป็นมหาบุรุษย่อมได้ชั้นมะที่ห้า||
6. ผู้มีจิตไม่ติดข้อง(ในคติภพ) (มีญาณ)แห่งตลอดธรรมชาติของสรรพธรรมตามความเป็นจริง(ว่า เป็นทุกข์ ไม่คงที่ ว่างเปล่า) เป็นผู้เกิดในตระกูลของพระพุทธเจ้า เป็นผู้เข้าถึงสาครธรรมชาติ ผู้มีปรัชญารู้แจ้งอย่างนี้ย่อมได้ชั้นมะที่หก||
7. ผู้มีธรรมกายบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว มีใจไม่ติดข้อง(เพราะกิเลส)ย่อมเข้าถึงเกษตรทั้งสิ้นได้ด้วยสวกาย ได้บรรลุปุทธพละ ผู้มีปรัชญารู้แจ้งอย่างนี้ย่อมได้ชั้นมะที่เจ็ด||

8. ผู้สามารถเข้าสู่สาครญาณ พิจารณาธรรมอันเป็นมรรคาสู่สรวชัญญา ได้บรรลุ
สาครสมาธิทั้งสิ้น ผู้ได้บรรลุอาการเช่นนั้นย่อมได้ชั้นมะที่แปด||
9. ผู้ทำให้กระแสนธรรมและกระแสเกษตรมีความหมดจด มีความเพียรเพื่อการ
อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ ผู้มีปรัชญาตรัสรู้แสดงปาฏิหาริย์ ผู้มีมหาอาศยะยอม
ได้ชั้นมะที่เก้า||
10. ผู้เข้าถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เข้าถึงพละทั้งสิ้น เป็นผู้มียะยิ่งใหญไพบุลย
เป็นผู้เจริญอกงามในสรวชัญญา ผู้ไม่ติดข้องอยู่ในมูลเหตุแห่งธรรมธาตุ ผู้เป็น
โอรสของพระชินเจ้ายอมได้ชั้นมะที่สิบ||

ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์เป็นผู้เกิดในตระกูลของพระตถาคตด้วยชั้นมะทั้ง 10 ประการนี้ ย่อม
เป็นผู้ทำแสงสว่างให้เกิดแก่สรรพสัตว์อย่างนี้แล

ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า อประเมยกัปปสรรพารัมพณ
โพธิสัตว์ชั้นมวิกรุตสันทรศนะ(วิโมกข์ที่เห็นโพธิสัตว์ชั้นมะในทุกขณะในกัปปไม่มีประมาณ)” | สุธน
เศรษฐีบุตรถามว่า “ดูก่อนเทวดา อะไรเป็นวิชัยของโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่ออประเมยกัปปสรรพารัมพณ
โพธิสัตว์ชั้นมวิกรุตสันทรศนะ?” | เทวดาตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราทำปณิธานให้บริบูรณ์แล้ว
ยอมเป็นเหตุให้ได้การเห็นโพธิสัตว์ชั้นมะทั้งหมด|

ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นได้เข้าถึงสมุทรรชั้นมะอันไพบุลยของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ อย่างนี้
เราเป็นผู้หยั่งลงสู่โพธิสัตว์ชั้นมะในหมีนโลกธาตุทั้งสิ้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าปรากฏขึ้นที่สวนลุมพินี
วันในชมพูทวีปที่มีในทวีปสี่ เราได้อุบัติขึ้นเพราะปณิธานในกาลก่อน | เรานั้นได้เจริญอนุสสติใน
โพธิสัตว์ชั้นมะนี้อยู่ | เมื่อเราอยู่(ด้วยอาการ)อย่างนั้น โดยกาลล่วงไป 100 ปีพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทั้งหลายได้เคลื่อนจากคฤสตีภพ||

ครั้งนั้นบุพนิมิต 10 ประการได้ปรากฏขึ้นที่สวนลุมพินีวัน| บุพนิมิต 10 ประการ มีอะไรบ้าง?
ได้แก่ สวนลุมพินีวันได้กลายเป็นสถานที่ที่มีพื้นดินราบเรียบเสมอกัน ไม่มีที่สูงต่ำ ไม่มีหน้าผา นี้คือ
บุพนิมิตที่หนึ่งได้ปรากฏขึ้น| พื้นดินของสวนลุมพินีวันนี้ปราศจากก้อนกรวด ไม้พุ่ม และหนามแหลม
คม พื้นดินทั้งหมดกลายเป็นแก้ววชิระจำนวนมาก นี้คือบุพนิมิตประการที่สองที่เกิดขึ้น | สวนลุมพินี
วันทั้งสิ้นนี้เต็มไปด้วยต้นไม้อันตระณะ ต้นสาละแก้ว ต้นตาลแก้วเกิดขึ้น นี้เป็นบุพนิมิตประการที่สาม|
สวนลุมพินีวันทั้งสิ้นนี้มีหน่อแห่งคันธชาติที่มีกลิ่นหอมยิ่งกว่าคันธชาติบนสรวงสวรรค์ผุดขึ้น มีฝักเป็น
ผงจูล มีธงชัยเกิดขึ้นบนท้องฟ้า นี้คือบุพนิมิตประการที่สี่| สวนลุมพินีวันทั้งสิ้นเต็มไปด้วยอสังการทุก
อย่างมีดอกไม้ มาลัย เครื่องประดับทิพย์ นี้คือบุพนิมิตที่ห้า| หม้อบรรจุแก้วมหายานีระณะที่ฝังอยู่ตาม
ต้นไม้อันสวนลุมพินีวันทั้งหมดกำลังเปิดออก นี้เป็นบุพนิมิตที่หก| สระบัวทั้งหลายที่มีอยู่ในสวน

ลุมพินีออกดอกชูขึ้นเหนือผิวน้ำ นี่เป็นบุพนิมิตที่เจ็ด | เทพบุตรในสวรรค์ชั้นกามาวจรและรูปาวจร²⁶⁴ และเหล่าหน้าค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ ผู้เป็นใหญ่ในโลก ผู้เป็นใหญ่ในมนุษย์โลก พวกเขามาขึ้นประคองอัญชลีเนื่องแน่นอยู่ในสวนลุมพินีวัน นี่เป็นบุพนิมิตที่แปด | เทพกันยา นางนาค นางยักษ์ฉณี เทพนารีคนธรรพ์ เทพอสุรี นางครุฑ กิณนรี มโหระคะต่างมีปิติเบิกบานใจ พวกเขากลือเอาเครื่องบูชาหลากหลายชนิดมุ่งหน้าไปสู่ทิศที่อยู่ของต้นปลักษสาขา²⁶⁵ ยืนนอนน้อมกายอยู่ นี่คือบุพนิมิตที่เก้า | รัศมีชื่อ โพธิสัตว์ชั้นมวิกรูวิตประทีป(ประทีปที่เกิดจากโพธิสัตว์ชั้นมะ) ชานออกจากนาภิมณฑลของพระตถาคตแล้วแผ่กระจายไปในทิศที่อยู่โดยรอบทำให้ลุมพินีวันทั้งสิ้นให้รุ่งเรืองสว่างไสว | และภายในมณฑลรัศมินั้นได้ปรากฏภาพการอุบัติ(ของพระพุทธเจ้า) มีเสียงประกาศคุณของพระโพธิสัตว์ทั้งปวงที่เกิดจากปาฏิหาริย์ดังสะท้อนออกมาจากมณฑลรัศมี | นี่คือบุพนิมิตประการที่สิบ บุพนิมิต 10 ประการนี้ปรากฏขึ้นเมื่อมีโพธิสัตว์ชั้นมะเกิดขึ้น และเมื่อบุพนิมิต 10 ประการนี้เกิดขึ้น ผู้เป็นใหญ่ในโลกย่อมรู้ว่า จักมีพระโพธิสัตว์บังเกิดขึ้น | ตุก่อนกุลบุตร เรานั้นย่อมได้ปิติมีกำลังแรงกล้า และอจิญไต่ยจากบุพนิมิตทั้งสิบประการนี้ |

ตุก่อนกุลบุตร เมื่อคราวที่พระนางมาयाเทวีเสด็จออกจากมทานครกปิลวัสตุ ที่สวนลุมพินีวันแห่งนี้มีบุพนิมิตเกิดขึ้นได้แก่มหาโอภาส 10 ประการ บุพนิมิตเหล่านี้เป็นเหตุทำให้สรรพสัตว์จำนวนมากนับประมาณไม่ได้เกิดปิติในธรรมที่นำไปสู่สรวิชัยตา (บุพนิมิต 10 อย่าง) มีอะไรบ้าง? บุพนิมิต 10 ได้แก่ รัศมีโอภาสเกิดขึ้นที่ห้องภายในกุฎาคารแก้วทุกแห่งในพื้นที่ปฐพี | มีรัศมีโอภาสเกิดขึ้นภายในดอกบัวคันธโกสุม | รัศมีโอภาสเกิดขึ้นภายในดอกบัวรัตนะที่กำลังเบ่งบาน และมีเสียงอันไพเราะเกิดขึ้นจากกลีบดอกบัวนั้น | รัศมีโอภาสเกิดขึ้นภายในใจของพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในทิศทั้งสิบและ(รัศมีโอภาส)ทำให้สวนลุมพินีวันสว่างไสวขึ้น | รัศมีโอภาสสะท้อนภาพการเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิของพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในทิศทั้งสิบปรากฏให้เห็นภายในสวนลุมพินีวัน | รัศมีโอภาสแห่งญาณของพระโพธิสัตว์ที่ได้

²⁶⁴ กามาวจร คือ ท่องเที่ยวไปในกามภพซึ่งยังพัวพันอยู่กับกามได้แก่ ชั้นธ ชาติ อยตนะ ครอบคลุมตั้งแต่เวจิมทานรกถึงสวรรค์ชั้นปรนิมิตตวสวัตติ ส่วนรูปาวจร ได้แก่ ที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในรูป หมายเอาจิตชั้นรูปฌานมีรูปธรรมเป็นอารมณ์ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 270.

²⁶⁵ ไม้ในตระกูลมะเดื่อ (fig tree) และมีหลายสายพันธุ์ ได้แก่พวกที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ficus Religiosa* เป็นต้นไม้ที่มีใบหยัก (waved leaf) และมีลูกขนาดเล็ก สีขาว บ้างก็เรียกว่าต้นไทร บ้างก็เรียกว่าต้นโพธิ์ (Holy fig tree) พวกที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ficus Infectoria* และ *Thespecia Populneoides* ต้นปลักษะ เป็นต้นไม้เนื่องด้วยการประสูติ บางครั้งแปลเป็นต้นสาละ เช่นในมหาวัสตุ อ้างโดย Marek Mejor, "Sudhana's encounter with the Lumpini-vana goddess according to the Gandavyuhāsutra" (The International Conference on Lumbini: The Birthplace of Buddha and Fountain of Buddhism and World Peace, Lumbini, 28-29 April 2018), p. 3.

บำเพ็ญปารมิตาบริบูรณ์ปรากฏขึ้นในสวนลุมพินีวัน | รัศมีโอกาสแสงสว่างแห่งญาณของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญปณิธานจนกลายเป็นวสีปรากฏขึ้นในสวนลุมพินีวัน | รัศมีโอกาสแห่งญาณโลกแสดงภาพพระโพธิสัตว์สั่งสอนอบรมสรรพสัตว์ปรากฏขึ้นในสวนลุมพินีวัน | รัศมีโอกาสแห่งอาโลกที่พระโพธิสัตว์ได้บรรลุญาณในธรรมธาตุปรากฏขึ้นที่สวนลุมพินีวัน | รัศมีโอกาสแห่งอาโลกที่พระโพธิสัตว์ได้รู้แจ้งพุทธปาฏิหาริย์ ชั้นมะ การออกบวช การตรัสรู้ที่ปรากฏขึ้นที่สวนลุมพินีวัน | มหาโอกาสนิมิตสืบประการเหล่านี้ได้ปรากฏขึ้นเป็นโอกาสทำลายความมืดที่ครอบงำจิตใจของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้||

ดูก่อนกัลบุตร เมื่อพระนางมายาเทวีทรงเอนพระวรกายพึ่งต้นปลักษทรมะ เหล่าผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งหมด เทพบุตรในกามธาตุพร้อมด้วยนางอัปสรเทวกันยาที่เป็นบริวาร เหล่าเทพบุตรชั้นรูปาวจร เหล่าเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะพร้อมด้วยบริวารได้มาประชุมพร้อมกันเป็นคณะเพื่อบูชาพระโพธิสัตว์ วุฒะแห่งเครื่องบูชาและวุฒะของรูปกายที่รุ่งเรืองด้วยสิริความงาม และ รูปพรรณ ด้วยเดชของพระนางมายาเทวี และรัศมีในสามหมื่นโลกธาตุนั้นทั้งหมดถูกบดบังให้อับแสงเสียสิ้น | รัศมีประกายที่ชานออกจากกรูมขณของพระนางมายาเทวีทำให้รัศมีอื่นเศร้าหมองลง เมื่อแผ่ขยายไปในทิศทั้งสี่ทำให้ทุกข์ของสัตว์นรก ทุกข์ของสัตว์ในเดรัจฉานภูมิ ทุกข์ของสัตว์ในยมโลก ทุกข์ของสัตว์ที่เข้าถึงคติภพทั้งปวงสงบลง และทำให้กิเลสทั้งหลายสงบลง และมีแสงสว่างเกิดขึ้น | ดูก่อนกัลบุตรนี้เป็นชั้นปาฏิหาริย์ที่หนึ่งของพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในลุมพินีวัน||

ดูก่อนกัลบุตร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกธาตุน้อยใหญ่ย่อมปรากฏให้เห็นในท้องของพระนางมายาเทวีแม้กาลที่พระเทวีเข้าไปที่โคนต้นไม้ต่างๆ ในป่าชื่อต่างๆ ในราชธานีชื่อต่างๆ ในชมพูทวีปทั้งสิ้น ที่มีอยู่ในโลกธาตุที่มีในทวีปสี่ทั้งร้อยโกฏีในโลกธาตุน้อยใหญ่นั้นก็ปรากฏเหมือนอย่างนั้น คือ มีผู้เป็นใหญ่ในโลกมาชุมนุมแวดล้อมพระโพธิสัตว์ที่กำลังประสูติด้วยปาฏิหาริย์ญาณที่เกิดจากพระโพธิสัตว์ อจินไตย | ดูก่อนกัลบุตร นี้เป็นปาฏิหาริย์แห่งชั้นมะที่สองในลุมพินีวันของพระโพธิสัตว์||

ดูก่อนกัลบุตร อย่างอื่นยังมีอยู่อีก พระตถาคตทั้งหลายในคราวที่เป็นพระโพธิสัตว์ขณะกำลังบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในอดีตที่พระนางมายาเทวีได้เคยเข้าเฝ้า เคยเข้าไปรับใช้ให้มีความยินดี ได้เคารพสักการะนอบน้อมบูชา พระตถาคตเจ้าทั้งหมดปรากฏขึ้นที่ปลายขนแต่ละเส้นของพระนางมายาเทวี | พระธรรมที่พระตถาคตเหล่านั้นทรงแสดงด้วยพระสุรเสียงเกิดขึ้นมาจากกรูมขณทุกแห่ง | เหมือนดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ส่องสว่างบนพื้นท้องฟ้าย่อมสะท้อนให้เห็นเป็นดวงแสงสว่างบนผิวน้ำที่สงบนิ่งและใสสะอาด หรือ ปรากฏให้เห็นได้บนผิวของทองคำที่มีความสุกใส หรือ ปรากฏให้เห็นได้บนพื้นกระจกส่องเงาหน้า หรือบนน้ำใสสะอาดได้ฉับใด ดูก่อนกัลบุตร ปาฏิหาริย์ของ

พระตถาคตในกาลก่อนและเสียงแสดงธรรมทั้งปวงก็ปรากฏเกิดขึ้นให้เห็นได้ที่ปลายเส้นขนของพระนางมาयाได้ฉนั้น| ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นปาฏิหาริย์แห่งชั้นมะที่สามของพระโพธิสัตว์ที่ลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร อย่างอื่นยังมีอีก พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญจรรยาในเกษตรทั้งสิ้น ในสมุทรรแห่งโลกธาตุและสมุทรรแห่งวงศโลกธาตุ ในสัญญาโลกธาตุที่เกิดขึ้นจากประชุมชนทั้งหมดที่อยู่บนมณฑลกายของพระนางมาयाเทวี เมื่อประพฤติเป็นพระโพธิสัตว์ ในเกษตรที่อธิษฐาน ในสันฐาน ในวายุหะ ในสรีระ ในอสังการภูษา ในอสังการคาม นคร นิคม ชนบท ในอสังการอุทยาน แม่น้ำน้อยใหญ่ บึง สาคร ในอสังการเมฆาบนท้องฟ้า ในที่อยู่ของสัตว์ ในยาน ในอสงไขยนาม ในกัป ในพุทธอุปบาท ในความบริสุทธิ์ยิ่ง ในพุทธเกษตรที่เป็นไปตามอายุประมาณของสัตว์ ตามความสว่างไสวของการเกิดและอุบัติ ตามกลุ่มของสัตว์ ตามการแนะนำของกัลยาณมิตร ตามการประกอบความเพียรในกุศลธรรม ตามการปฏิบัติตามธรรม ทั้งหมดนั้นปรากฏให้เห็นที่ปลายขนทุกเส้นของพระนางมาयाเทวี| พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายเมื่อยังเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญปารมิตาในอดีตด้วยกายอาการ วิหาร เครื่องบริโภค และการเสวยสุขและทุกข์ในชาติต่างๆ ปรากฏให้เห็นที่ประชุมชนแต่ละแห่งของพระนางมาयाเทวี| พระนางมาयाเทวีได้เป็นพระชนนีของพระโพธิสัตว์ในอุบัตินั้นๆ ทั้งหมด| และโพธิสัตว์กายทั้งหลายทั้งปวงที่เข้าถึงปาฏิหาริย์ปรากฏให้เห็นที่ประชุมชนของพระนางมาयाเทวี| ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นชั้นมะปาฏิหาริย์ที่สี่ของพระโพธิสัตว์ที่สวนลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร มีภาพของพระผู้มีพระภาคเจ้าในกาลที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์กำลังบำเพ็ญปารมิตาในอดีตด้วยกาย วรรณะ สันฐาน อาการ เครื่องบริโภค การเสวยสุขและทุกข์หมุนเวียนไปในชาติแล้วๆ เล่าๆ ทั้งหมดนี้ปรากฏให้เห็นที่ปลายขนทั้งหมดที่อยู่บนกายของพระนางมาयाเทวี| ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นชั้นมะปาฏิหาริย์ที่ห้าของพระโพธิสัตว์ในสวนลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอีก มีภาพของพระโพธิสัตว์บำเพ็ญปารมิตาในกาลก่อน ได้สละสิ่งที่สละได้ยาก คืออวัยวะภายในกาย(ได้แก่) มือและเท้า หู จมูก ลิ้น ฟัน นัยน์ตา อวัยวะ เนื้อ เลือด กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ผิวหนัง และสมบัติภายนอกกาย (ได้แก่) บุตร ธิดา ภรรยา ร่างกาย ข้าวของเงินทอง คาม นิคม นคร ชนบท ราชธานี ทรัพย์ ยุ้งข้าว อาคารที่พักอาศัย แก้วมณี มุกดา ไพฑูรย์ สังข์ สีลา ประพาฬ บ่อเงิน บ่อทอง รัตนาอาภรณ์ต่างๆ ที่นอน ที่นั่ง เรือน วิมาน เครื่องอุปโภคทุกอย่าง การบริจาคทุกอย่างนั้นได้ทำด้วยรูปกายของพระโพธิสัตว์ผู้สละทาน| และผู้ที่รับเอาวัตถุทานด้วยรูปกายของผู้รับ| และวัตถุที่บริจาคทาน ทักขิณา และพระโพธิสัตว์บริวาร ทั้งหมดนั้นปรากฏเป็นภาพให้เห็นที่ประชุมชนทั้งหมดของพระนางมาयाเทวี| ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นชั้นมะปาฏิหาริย์ที่หกของพระโพธิสัตว์ในสวนลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอยู่อีก.....²⁶⁶ เมื่อความจำได้หมายรู้ของชาวโลกเกิดขึ้นร่วมกันที่สวน
ลุมพินีวัน |ดูก่อนกุลบุตร นี่คือชั้นมะปาฏิหาริย์ที่เจ็ดของพระโพธิสัตว์ในสวนลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอยู่อีก นิमितของเครื่องใช้สอยทุกอย่างของพระโพธิสัตว์ล้วนเป็นของ
ประณีตยิ่งกว่าเครื่องบริโภคอันเป็นวอยุหะที่มีในภพของเทวดาผู้เป็นใหญ่ทั้งปวง ประณีตยิ่งกว่าเครื่อง
บริโภคที่เป็นวอยุหะในภพของนาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กินนร มโหระคะ มนุษย์ผู้เป็นใหญ่ ได้แก่
เครื่องบริโภคในภูฏาคารแก้วมณิราช เครื่องบริโภคในวิมานแก้วมณิราช เครื่องบริโภคที่มีชายชालา
แก้วมณิราช เครื่องบริโภคที่เป็นวิคหะของแก้วมณิราช เครื่องบริโภคที่เป็นพิมพะแก้วมณิราช เครื่อง
บริโภคที่เป็นวอยุหะแก้วมณิราช เครื่องบริโภคที่เป็นอาภรณ์ทั้งปวง เครื่องบริโภคที่เป็นคันธราช เครื่อง
บริโภคที่เป็นวัตถุที่น่ายินดี และปราศจากสิ่งที่น่ารังเกียจ นิमितทั้งหมดนี้ปรากฏขึ้นภายในครรภของ
พระนางมายาเทวีแล้วแผ่ขยายไปตลอดทั้งสวนลุมพินีวันแล้วได้มาหยุดอยู่ที่นั่นนั่นเอง | ดูก่อนกุลบุตร
นี่เป็นชั้นมะปาฏิหาริย์ที่แปดของพระโพธิสัตว์ในสวนลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอยู่อีก มีภาพพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธ
เกษตรจำนวน 10 อนภิลาปะยะแสนโกฏิในยุตะ พระโพธิสัตว์เหล่านั้นมีรูปพรรณสัณฐานเหมือนกับพระ
ผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนพุทธเจ้า มีลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะครบถ้วนทุกประการเหมือนกัน มี
รัศมีสว่างไสวเหมือนกัน เปล่งรัศมีออกไปได้กว้างไกลเท่ากัน มีลึงคลีลาเหมือนกัน มีความแก้วกล้า
เหมือนกัน แสดงปาฏิหาริย์ได้เหมือนกัน มีจำนวนบริวารเท่ากัน มีวอยุหะเท่ากัน แสดงสมุทรวรรณะ
ของพระผู้มีพระภาคให้ปรากฏอยู่ | ดูก่อนกุลบุตร นี่คือชั้นมะปาฏิหาริย์ที่เก้าของพระโพธิสัตว์ที่สวน
ลุมพินีวัน||

ดูก่อนกุลบุตร ข้ออื่นยังมีอยู่อีก เมื่อกาลแห่งการเกิดของพระโพธิสัตว์เป็นไปอยู่ มหาปฐพีใหญ่
ที่มีพื้นสำเร็จด้วยแก้ววชิระ เบื้องหน้าของพระนางมายาเทวีได้แยกออกจากกัน มีดอกบัวมหามณิรัต
นปัทมะ ชื่อ สรรพรัตน์วอยุหะครุระผุดขึ้นมา ดอกบัวนั้นมีฝักเป็นแก้วปราศิตมหาวชิรมณิราช เกสร
เป็นแก้วมณิราช มีกลีบดอกจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบแห่ง ใบบัวเป็นแก้วมณิราช
ฝักบัวประดับด้วยแก้วมณิจินดาที่ใสบริสุทธิ์ เกสรเป็นแก้วรัตนะล้วนจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
คลุมด้วยชายชาลาแก้วมณิราชและรัตนะจำนวนหนึ่งอสงไขย ปลายดอกบัวหุ้มด้วยแก้วอภยนา
รายณวชิระ มีเหล่าเทวดาผู้เป็นใหญ่แวดล้อม เหล่านาคผู้เป็นใหญ่เนรมิตเมฆให้ตกเป็นฝน เหล่ายักษ์ผู้
เป็นใหญ่พนมมือถือดอกไม้ทิพย์ยืนแวดล้อม เหล่าคนธรรพ์ผู้เป็นใหญ่ขับร้องสรรเสริญฐานะการ
เกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าในอดีต เหล่าอสูรผู้เป็นใหญ่ทำความเคารพนอบน้อมไม่มีมานะ สร้างจาก

²⁶⁶ ข้อความในต้นฉบับภาษาสันสกฤตขาดหายไป ไม่สมบูรณ์

ความเมา และไม่มีความถือตัว เหล่าครุฑผู้มีศักดิ์ใหญ่ประดับท้องฟ้าด้วยสร้อยรัตนะ เหล่ากษัตริย์ผู้มีศักดิ์ใหญ่มีใจปีติขบรับสรรเสริญคุณะของพระโพธิสัตว์ เหล่ามโหระทึกผู้มีศักดิ์ใหญ่ทำสายฝนแห่งเสียงอันไพเราะที่เกิดจากความปีติ | ดูก่อนกฤษณะ นี่เป็นชั้นมะปาฏิหาริย์ที่สิบของพระโพธิสัตว์ในสวนลุมพินีวัน||

ดูก่อนกฤษณะ เมื่อชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์ทั้งสิบประการปรากฏขึ้นที่สวนลุมพินีวันแล้ว | จากนั้น รัศมีประกายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้เกิดขึ้นในท้องฟ้าเบื้องบนของพระนางมายาเทวี (สว่างไสว)ราวดวงสุริยมณฑลผุดขึ้นจากขอบฟ้า มีลำแสงสอดส่องขึ้นจากขอบฟ้า เหมือนแสงพระอาทิตย์ในยามเช้าเกิดขึ้นเหนือยอดเขาศิลา เหมือนดวงประทีปเกิดขึ้นท่ามกลางความมืด | พระโพธิสัตว์นี้ออกจากครรภ์ของพระนางมายาเทวีก็ปรากฏให้เห็นด้วยธรรมตาที่มีอยู่ในรูปมายา ด้วยธรรมตาที่ยังมาไม่ถึง ด้วยธรรมตาที่ไม่เกิดไม่ดับ |

ดูก่อนกฤษณะ เมื่อเราอยู่ที่สวนลุมพินีวัน เราย่อมเข้าสู่สมุทรรแห่งชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระไวโรจนพุทธเจ้า | ดูก่อนกฤษณะ เราเข้าถึงสมุทรรชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระไวโรจนพุทธเจ้าในทวีปสี่อย่างไร เราก็เข้าถึงชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะในชมพูทวีปหนึ่งร้อยโกฏิที่มีอยู่ในทวีปสี่ในโลกธาตุสามหมื่นน้อยใหญ่อย่างนั้น | ดูก่อนกฤษณะ เราเข้าถึงชั้นมะปาฏิหาริย์หนึ่งร้อยโกฏิของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะของชมพูทวีปหนึ่งร้อยโกฏิในทวีปสี่ทั้งหมดในสามหมื่นโลกธาตุอย่างไร แม้ในชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระภาคไวโรจนะจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร ในขณะที่จิตหนึ่งเราได้อยู่เท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรในสามหมื่นโลกธาตุเราก็เข้าถึงได้อย่างนั้นเหมือนกัน | ด้วยขณะจิตต่อไป ในพุทธเกษตร ในละอองฝุ่นใน 1,000 พุทธเกษตรแต่ละแห่งเราเข้าถึงชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์ได้อย่างนั้น | โดยนัยนี้ เราเข้าถึงโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์ทั้งสิ้นในพุทธเกษตรแต่ละแห่งในบรรดาพุทธเกษตรทั้งหมดที่มีอยู่ในฝุ่นในพุทธเกษตรก็ไม่ถึงที่สิ้นสุด | ในบรรดาฝุ่นทั้งหมดทั้งสิ้น ในแต่ละหนึ่งอณูฝุ่นมีพุทธเกษตรจำนวนมากอยู่ติดต่อนั่นเองกันไม่ขาดสาย เราย่อมไม่อาจจะไปให้ถึงที่สุดของสายพุทธเกษตรนั้นได้ ในบรรดาเกษตรทั้งหมดทั้งสิ้น ในหนึ่งพุทธเกษตรมีชั้นมะของ(พระโพธิ)สัตว์ที่จะมาอุบัติเป็นพระพุทธเจ้าจำนวนมาก | ในแต่ละหนึ่งขณะจิตเราเข้าถึงโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์ทั้งปวงในโลกธาตุนี้อย่างไร ในบรรดาฝุ่นทั้งปวงในโลกธาตุจำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ในทิศทั้งสิบเราย่อมเข้าโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์ทั้งหมดอย่างนั้นเหมือนกัน (เราเข้าสู่ชั้นมะ)ด้วยความเพียรไม่หยุดหย่อนอย่างนี้ ||

เมื่อเทวดาสุเตโชมณฑลตรัสศรีกล่าวอย่างนี้แล้ว สุธนเศรษฐีบุตรจึงถามเทวดานั้นว่า “ดูก่อนเทวดา ท่านได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อประเมยกปสรรพารัมพณโพธิสัตว์ชั้นมิถุนวิตรัสสนทรศนะ

ตั้งแต่กาลใด?” เทวดาตอบว่า “ดุก่อนกุลบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว ในอดีตกาล เมื่อกัปจำนวนมาก เท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรหนึ่งโกฏิล่วงมาแล้ว มีพระตถาคตพระนามว่า อิศวรคณาปราจิตตวชะ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้อุบัติขึ้นในโลก พระองค์ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ผู้เสด็จไปได้แล้ว เป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษยอดเยี่ยมในโลก เป็นครูของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรมทรงเข้าถึงโลกธาตุชื่อว่า สมันตรัตนะ ในกัปที่มีพระพุทธเจ้ามาอุบัติจำนวน 8 ล้านโกฏินิยุตะ|

ดุก่อนกุลบุตร ในโลกธาตุสมันตรัตนะนั้น มีทวีปสี่ที่เป็นศูนย์กลางชื่อว่า วิจิตรวุหุประภา| ได้ยินว่า ในทวีปสี่นี้มีชมพูทวีปและมีราชธานีชื่อว่า เมรุวิศุททวายุทวชะ (ความหมดจดแห่งเมรุที่เป็นดุจธงชัย) ในราชธานีนั้นมีพระราชอาพระนามว่า รัตนารจินทรประภา| ดุก่อนกุลบุตร พระองค์มีพระเทวีพระนามว่า สุหรรษิตประเภศวรา | ดุก่อนกุลบุตร เหมือนอย่างว่า พระนางมาयाเทวีได้เป็นพระมารดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะในชมพูทวีปที่อยู่ในทวีปสี่นี้ฉันใด ดุก่อนกุลบุตร พระเทวีนั้น ในกาลสมัยนั้นได้เป็นพระมารดาของพระตถาคตพระนามว่า อิศวรคณาปราจิตตวชะ ในชมพูทวีปในทวีปสี่ชื่อ วิจิตรวุหุประภา| พระนางเป็นพระมารดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าอิศวรคณาปราจิตตวชะ ที่เป็นพระพุทธเจ้าต้นกัปที่มาตรัสรู้พระองค์แรกในบรรดาพระพุทธเจ้าแปดล้านโกฏินิยุตะพระองค์ ดุก่อนกุลบุตร พระเทวีสุหรรษิตประเภศวารานี้ ในสมัยที่พระโพธิสัตว์ประสูติ พระนางพร้อมด้วยเหล่าสตรีที่เป็นบริวาร 2 แสนนางได้เสด็จไปสู่มหาอุทยานชื่อ สุวรรณปุชปาภมันตละ(ดวงสว่างของดอกไม้สีทอง) ซึ่งเป็นที่ประสูติของพระกุมารพระนามว่า อิศวรคณาปราจิตตวชะ ด้วยโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์อินไตย| ในสมัยนั้น ในอุทยานนั้นมีภูเขาคือ ศุภรัตน์วิจิตรภูเข(มียอดที่งดงามด้วยแก้วรัตนะ) ที่ภูเขาคือพระเทวีทรงจับกึ่งของต้นกัลปพฤกษ์แล้วให้ประสูติพระตถาคตอิศวรคณาปราจิตตวชะนี้| และในสมัยที่พระผู้มีพระภาคประสูติมีแม่มนชื่อว่า วิมลสัมภวประภา(รัศมีที่เกิดจากความหมดจด) | ในเวลาที่พระโพธิสัตว์ประสูติ ผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งหลายได้สรวนพระวรกายด้วยน้ำหอมที่มีกลิ่นหอมยิ่ง ทำการบูชาด้วยเครื่องบูชาจินไตยนับอสงไขยแล้วส่งให้นางวิมลสัมภวประภาผู้เป็นแม่มนอ้อม| เมื่อนางได้สัมผัสพระโพธิสัตว์ด้วยมือ ทันใดนั้นนางเกิดมหาปีติยินดีมีกำลังท่วงทั้นใจและได้บรรลุโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สมันตจักขุวิษยะ(สมาธิที่มีการเห็นได้โดยรอบเป็นวิชัย) ในสมาธินี้นางเห็นพระตถาคตจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ปรากฏเนื่องแน่นอยู่ในโลกธาตุในทิศทั้งสี่| และโพธิสัตว์วิโมกข์(ชื่อ)อประเมยกัลปสรรพารัมพนโพธิสัตตวขันมวิภูรวิตสันทรศนะ อันละเอียดลุ่มลึกเกิดขึ้นแก่นางเหมือนครรภวิญญูณที่เข้าสู่ครรภของมารดาขณะนั้น การได้วิโมกข์นั้น(ทำให้)นางได้บรรลุมหาปณิธานอันเป็นเหตุให้เข้าถึงชั้นมปาฏิหาริย์ของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะพึงเห็นว่านางวิมลสัมภวประภา ผู้เป็นแม่นมของพระโพธิสัตว์ในสมัยนั้น เป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้คิดอย่างนั้น| เรานี้มันได้เป็นนางวิมลสัมภวประภาในสมัยนั้น| ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่า เหล่าสตรี 2 ล้านนียุตะในสมัยนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าพึงเห็นอย่างนั้น| สตรีสองล้านนียุตะในสมัยนั้นคือบริวารของเราที่อยู่ในสวนลุมพินี(ที่ท่านเห็น)ในวันนี้| ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่าพระนางสุประหรรษิตประภคธวรา พระมารดาของพระกุมารอัสวครุณาปราชาติธวชะในกาลนั้น เป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้คิดอย่างนั้น| พระเทวีในกาลนั้นได้มาเป็นพระนางมายาเทวีนี้| ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่า พระราชารัตนารจิตเนตรประภะ ในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าคิดอย่างนั้น| พระราชาในกาลนั้นได้มาเป็นพระเจ้าสุทโธทนะนี้| ดูก่อนกุลบุตร ตั้งแต่กาลนั้นเป็นต้นมาในทุกขณะจิต เราไม่เคยเว้นจากการเข้าสาครโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์และสาครปาฏิหาริย์การสอนสรรพสัตว์ของพระไวโรจนพุทธเจ้าเลย||

ดูก่อนกุลบุตร เราเข้าถึงสมุทรเกษตรที่อยู่ในฝู่นทั้งสี่ด้วยญาณจักขุที่ทำให้เห็นแจ้งได้ละเอียด แม้ในฝู่นทั้งหมดในทุกขณะจิตของพระตถาคตเจ้าทั้งหลาย ที่มีอยู่ในสาครสมุทรแห่งมหาปนิธานของพระไวโรจนตถาคตพุทธเจ้าในสหาโลกธาตุนี้ และเข้าถึงการอุบัติขึ้นของพระตถาคตในเกษตรทั้งหลายเหล่านั้น| เราเข้าถึงสมุทรโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระตถาคตเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น(ด้วยอาการ)อย่างไร เราก็เข้าถึงสาครโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์ในทุกขณะจิตของพระตถาคตทั้งหลายจำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ในทิศทั้งสี่(ด้วยอาการ)อย่างนั้น| เราเข้าถึงพุทธคุณทั้งหลายที่กำลังเป็นอยู่ในขณะที่พระโพธิสัตว์กำลังจะตรัสรู้สัมมาสัมโพธิด้วยการเข้าถึงสนธิของแต่ละหนึ่งอณูฝู่นทั้งสี่ในสามหมื่นโลกธาตุน้อย่างไร เราย่อมเข้าถึงเกษตรสาครทั้งหลายที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไม่ขาดสายของอณูฝู่นในอภิลาปะยแสนโกฏินียุตพุทธเกษตรในทิศทั้งสี่อย่างนั้นเหมือนกัน| และ เราเข้าถึงสมุทรแห่งพระพุทเจ้าในเกษตรเหล่านั้น| และเราเห็นพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ที่อยู่เฉพาะหน้าของพระโพธิสัตว์ชั้นมะปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลาย| เราย่อมบูชาพระตถาคตในอดีต ย่อมฟังธรรมเทศนาของพระตถาคตเจ้าเหล่านั้น ย่อมปฏิบัติธรรมสมควรตามธรรม||

ครั้งนั้น สุเตโฆมณฑลตติศรี เมื่อ(ต้องการ)จะแสดงโพธิสัตว์วิโมกข์อประเมยสรรพกับสรรพารัมพณโพธิสัตว์ชั้นมวิภูริตสันทรสนะ ให้เห็นแจ้งมากขึ้น จึงได้ตรวจดูทิศทั้งสี่แล้วกล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า:

1. ดูก่อนพุทธบุตร ท่านจงทำความเคารพนอบน้อมให้เกิดขึ้น แล้วตั้งใจฟังคำตอบ(ในสิ่ง)ที่ท่านได้สอบถามเรา พระชินเจ้านั้นมีโคจรที่สงบ เห็นได้ยาก เราจะแสดง(สิ่งนั้น)ตามเหตุแห่งการเกิดขึ้น||

2. ระลึกย้อนไปในที่จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรหลายโกฏฐิที่ล่องมาแล้ว มีพระพุทเจ้าผู้เป็นพระนากะ(มาอุบตี)จำนวน 80 นียุตะพระองค์||
3. ในกาลนั้นบรรดาพระพุทเจ้าทั้งหลายนั้น มีพระอิศวรชิตคุณธวัชเป็นพระตถาคตพุทเจ้าพระองค์แรกของกัป เราได้เห็นการประสูติของพระองค์ในสวนอันประเสริฐที่อุดมไปด้วยดอกไม้บานาพรรณ||
4. เรา(ในกาลนั้น) ได้(เกิด)เป็นแม่นมของพระตถาคตพระองค์นั้น มีชื่อว่าวิมลสัมภาวประภา ดูก่อนท่านผู้เป็นบัณฑิต ท้าวโลกบาลได้วางพระองค์ไว้ในอ้อมแขนของเรา พระองค์มีพระฉวีวรรณรุ่งเรืองเหมือนวรรณะทอง||
5. เมื่อแขนสัมผัสพระองค์ผู้เป็นบุคคลผู้ประเสริฐ เราไม่อาจจะมองดูพระเศียรของพระองค์ได้ เมื่อมองดูพระองค์ผู้เป็นนอจินไตย เรามองไม่เห็นที่สุด(แห่งความอึ้งใจ)เลย ||
6. พระวรกายของพระกุมารนั้นเปรียบพร้อมด้วยลักษณะมหาบุรุษ งดงาม หมดจด นาทศนา พระวรกายของพระกุมารนั้นงดงามราวรูปแก้วรัตนะที่แกะสลักไว้ดีแล้ว เมื่อเราได้เห็นแล้วทำให้มีปีติมีกำลังหาที่เปรียบไม่ได้||
7. เมื่อพิจารณาคุณอันหาประมาณไม่ได้ของพระกุมารนั้น สาครบุญเกิดขึ้นแก่เรานับประมาณไม่ได้และเมื่อได้เห็นปาฏิหาริย์ของพระองค์ ใจของเรามีความเลื่อมใสอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้นพร้อมกับมีความปรารถนาโพธิเกิดขึ้น||
8. เมื่อปรารถนาที่จะเห็นสาครแห่งพระชินเจ้า ปณิธานของเรากัขยายกว้างขวางไพบุลย์ยิ่งขึ้น กระแสแห่งเกษตรทั้งปวงถูกกัลับให้บริสุทธิ์ หนทางไปสู่ทุกดิทั้งปวงถูกทำลาย||
9. เมื่อได้กระทำการบูชาอันเป็นนอจินไตยแก่พระสุคตเจ้าที่มาสู่กระแสแห่งเกษตรทั้งสิ้น ปณิธานกัขยายกว้างขวางมากขึ้นเพื่อปลดเปลื้องสัตว์ผู้มีทุกข์||
10. เมื่อได้ฟังธรรมของพระตถาคต ผู้มีความหนักแน่นมั่นคง เมื่อเราประพฤติตามจรรรยาของพระองค์เพื่อทำโพธิให้หมดจดตลอดกาลยาวนานเท่ากับฝุ่นในเกษตรหลายโกฏฐิ เราได้บรรลุวิโมกข์อันประเสริฐนี้||
11. เราได้บูชาพระนากะพุทเจ้าทุกพระองค์ และได้ทรงจำคำสอนของพุทเจ้าเหล่านั้น ได้ทำให้สาครแห่งวิโมกข์มีความบริสุทธิ์หมดจด||
12. เราได้รับเอาจักรแห่งธรรมของพระพุทเจ้าทั้งหลายในอดีต ผู้มีทศพละจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในเกษตรหลายโกฏฐิ และได้เจริญวิโมกข์นี้||
13. บรรดาอณูฝุ่นทั้งหลายที่มีในพุทเกษตร ในแต่ละอณูฝุ่นเหล่านั้น เราเห็นสาครแห่งเกษตรอันหมดจด(ด้วยอานุภาพของ)พระพุทเจ้าจำนวนมาก||

14. ในแต่ละขณะจิตเราเห็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกะประสูติที่สวนลุมพินีวันอันประเสริฐในวงศ์เกษตรจำนวนมาก ได้เห็นปาฏิหาริย์อันยิ่งใหญ่และเป็นอจินไตย||
15. ในเกษตรบางแห่งเราเห็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระนายกะจำนวนมาก เรามีความปรารถนาโพธิ์อันประเสริฐ ดำรงอยู่ในดุสิตโลกในเกษตรหลายโกฏิินิยุตตะ||
16. เราได้เห็นพระพุทธเจ้าที่กำลังประสูติพร้อมด้วยปาฏิหาริย์อันไพบลูย์ในสาครเกษตรจำนวนหลายร้อย ทำให้เหล่าสตรีผู้ประเสริฐให้อยู่เบื้องหน้าแล้วแสดงธรรม ||
17. ในแต่ละขณะจิตเราได้เห็นพระมหาวิรุฬหกเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีในเกษตรจำนวนหนึ่งโกฏิที่กำลังแสดงธรรมเครื่องทำความสงบ(แห่งสรรพกิเลส) แก่ชาวโลก||
18. เราเห็นพระชินเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีในสาครเกษตร เราเห็นพระชินเจ้าทั้งหลายในแต่ละชาติ ในกายจำนวนหลายโกฏิ เราได้การบูชาพระพุทธเจ้าเหล่านั้น||
19. พระองค์ปรากฏกายแก่ชาวโลกในคติอันหาที่สุดไม่ได้ทั้งหมดที่มีในสาครเกษตร และเราได้เข้าไปเฝ้าพระองค์และทำฝนแห่งธรรมเมฆาให้ตก||
20. ดูก่อนชินบุตร เรา รู้จักวิโมกข์มณฑลอันประเสริฐและเป็นอจินไตยนี้เท่านั้น เราไม่อาจแสดงให้หมดสิ้นได้แม้ด้วยกัปหลายโกฏิินิยุตตะ||

ดูก่อนกุลบุตร เรา รู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อประเมยกัลปสรรพารัมพณโพธิสัตว์ชั้นมวิรุฬหกสัตถุทธระคนะนี้เท่านั้น| เราไม่รู้จรรยา และไม่อาจแสดงคุณของพระโพธิสัตว์ที่มีจิตเข้าถึงกับในทุกขณะจิตผู้มี(ธรรม)ชาติปรากฏให้เห็นด้วยธรรมนัยที่มั่นคง ผู้มีใจมุ่งมั่นต่อการบูชาพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ผู้มีใจเกาะเกี่ยวผูกพันกับการรู้แจ้งพุทธธรรมเพียงอย่างเดียว ผู้ปรากฏในตระกูล ในโคตร ในอุบัติ ในคติได้เหมือนเงาที่ปรากฏ ผู้ได้การอุบัติขึ้นภายในดอกบัวในที่ใกล้บาทมูลของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ผู้มีอภิญาญรู้กาลอันควรที่จะอบรมชาวโลกให้มีความแก่กล้า ผู้มีปาฏิหาริย์เป็นไปเพื่อการสั่งสอนชาวโลก ผู้แสดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏในเกษตรจำนวนมากต่อกันไม่ขาดสาย ผู้ได้การเข้าถึงตระกูลในคติโลก ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเดินทางไปเถิด ในมหานครกปิลวัสดุนี้มีศากยกันยานามว่า โคปา อาศัยอยู่ ท่านจงเข้าไปหาแล้วสอบถามการเข้าสู่สังสาระเพื่ออบรมสั่งสอนของพระโพธิสัตว์เพื่อทำ(ปารมิตา) ให้เกิดขึ้นมีกำลังได้อย่างไร”||

ครั้งนั้นสุนทรเศรษฐีบุตร น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเทวดาประจำสวนลุมพินีวันชื่อ สุเตโสมณฑลศรีศรี ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ หันกลับไปมองอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

โคปาศากยกันยา²⁶⁷

ครั้งนั้น สุนทรเศรษฐีบุตรเดินทางออกจากที่อยู่ของเทวดาประจำสวนลุมพินีวัน ชื่อว่า สุเตโสมณฑลศรีแล้ว ได้เข้าไปสู่มหานครกปิลาวัสตฺ เจริณฺฐสมาธิ เข้าโพธิสัตว์วิโมกข์ที่อประเมยกาลปสรรพารัมภณโพธิสัตว์ชั้นมวิกรวิตสันทรศนะนั้นอยู่ มีใจสงบตั้งมั่นอยู่ใน เจริญ(วิโมกข์นั้น)ให้ขยายกว้างขวาง ทำให้ตั้งมั่น ทำให้หมดจด ทำให้ชื่นใจ ให้ปรากฏชัด ตรึงกระสิกลง อยู่ในลำดับนั้นได้มาถึงปราสาทที่ขุมนมของพระโพธิสัตว์ชื่อ ธรรมชาติสุประติภาสประภา(รัศมีที่สะท้อนให้เห็นธรรมชาติ) เมื่อเขาได้เข้าไปภายในปราสาทนั้น| อารักษ์เทวดาผู้รักษาปราสาทโพธิสัตว์สังคิตติปราสาท ชื่อ อโศกศรี พร้อมด้วยอารักษ์เทวดาประจำเรือนจำนวนหนึ่งหมื่นตนลุกขึ้นต้อนรับสุนทรเศรษฐีบุตรที่กำลังเดินมาที่ปราสาท พร้อมกับกล่าวกับเขาว่า “ขอต้อนรับท่านผู้เป็นมหาบุรุษ ผู้มีมหาปรัชญาและมหาญาณ ผู้มีปกติประพฤติธรรมอันไพบูรณ์ มีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นเจริญโพธิสัตว์วิโมกข์ให้เป็นอารมณ์ ผู้มุ่งหน้าสู่ธรรมนคร ผู้มีตถาคตคุณที่สว่างไสว ผู้มีใจหยั่งลงสู่โพธิสัตว์อุบายธรรมหาที่สุดไม่ได้อยู่ตลอดเวลาเป็นนิจ ผู้อนุวัตตามความประพฤติของสรรพสัตว์ ตามความรู้ กาย และภาษาของสรรพสัตว์เพื่อทำความรู้และปฏิภาณให้เกิดขึ้นเพื่อการสอนชาวโลก มีจรรยาตั้งมั่นในใจ มีปณิธานแน่วแน่ที่จะทำให้ชาวโลกมีปิติแรงกล้า ดำเนินทางแห่งการแห่งตลอดตถาคตธรรมทั้งปวง| เรามองเห็นท่านผู้มีดวงตาทอดลงต่ำ มีความประพฤติหมดจด มีอิริยาบถสุขุม อีกไม่นานนักท่านจักได้บรรลุความหมดจดยิ่งแห่งกาย วาจา และใจอันยอดเยี่ยมของพระตถาคต ท่านจักท่องเที่ยวไปในโลกด้วยกายที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะทุกประการ ด้วยใจที่สว่างไสวที่เกิดจากทศพลญาณ| เราย่อมเห็นความเพียรกล้าและอุตสาหะยิ่งของท่าน ในอนาคตอันใกล้นี้ ท่านจักเป็นผู้ได้อยู่เฉพาะหน้าและได้เข้าเฝ้าพระตถาคต ในกาลทั้งสามทั้งหมด จักได้รับธรรมเมฆาของพระตถาคตทุกพระองค์ จักมีความปิติเบิกบานด้วยธรรมวิหาร²⁶⁸อันสงบอันเกิดแต่โพธิสัตว์ธยาน วิโมกข์ และสมาธิ จักได้บรรลุพุทธวิโมกข์อันลุ่มลึก| เพราะท่านไม่มีความเบื่อหน่าย ไม่ท้อแท้ ไม่ขัดเคืองในเพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตร ไม่เบื่อในการเห็น

²⁶⁷ Hillary Langberg แปลศัพท์ ศากยกันยา ว่า buddha's wife ดังนั้นโคปาศากยกันยา ก็คือ พระนางยโสธรา Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 62.

²⁶⁸ ศัพท์เดิมคือวิมาน

การเข้าไปเรียนรู้และรับฟังคำสั่งสอนของกัลยาณมิตรทั้งปวง | ภัยอันตราย อุปสรรคและเครื่องขวางกั้น จักไม่อาจขัดขวางท่านได้ หรือแม้แต่มารและเสนามาร หรือเทวดาผู้เป็นมิถิฉาที่รู้จักไม่อาจขัดขวาง ท่านได้ | ด้วยเหตุนี้ อีกไม่นานเลยท่านจักได้เป็นผู้ทำความปิติเบิกบานให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย”

เมื่อเทวดาเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว สุธนเศรษฐีบุตรได้กล่าวกับเทวดาโคกศรีอย่างนี้ว่า “ดูก่อนเทวดา ขอจงเป็นไปอย่างที่ท่านได้พยากรณ์เถิด | ดูก่อนเทวดา เรามีความปิตินดีอย่างยิ่งที่จะ ทำให้สรรพสัตว์มีความสุข พ้นจากความเดือดร้อนเพราะกิเลส | เรามีความปิตินดียิ่งที่จะได้ช่วยให้สรรพสัตว์หลุดพ้นจากวิบากกรรม และทำให้สรรพสัตว์มีความสุข ทำให้สรรพสัตว์ประกอบกรรมดี ดูก่อนเทวดา | ในกาลใดสัตว์ทั้งหลายมีความสุขทุกขใจ ได้รับความเดือดร้อนเพราะกรรมกิเลสแล้วต้องตก ไปในทุคติก็ดี สุกคติก็ดี เสวยทุกข์โศกนันททางกายและทางใจรูปแบบต่างๆก็ดี ในสมัยนั้นพระโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีความสุขทุกขใจอย่างยิ่ง | ดูก่อนเทวดา เหมือนบุรุษที่มีบุตรเพียงคนเดียวย่อมมีใจรักใคร่ใน บุตรเพียงคนเดียวของตนหาที่เปรียบไม่ได้ | เมื่อบุตรคนเดียวของเขาถูกตัดอวัยวะน้อยใหญ่ เขาจะเป็น ผู้มีความสุขทุกข์ระทมใจหาที่เปรียบไม่ได้ฉันใด ดูก่อนเทวดา พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์เมื่อ เห็นสัตว์ทั้งหลายตกไปในทุคติภพเพราะอำนาจของกรรมกิเลสย่อมทุกข์ใจอย่างยิ่ง |

และในสมัยใดที่สัตว์ทั้งหลายละจากโลกเพราะแตกกายทำลายขันธได้ไปอุบัติในโลกสวรรค์ เข้าถึงความสุขของเหล่าเทวดาทั้งหลายเพราะเหตุแห่งการสมาทานกรรมสุจริตทางกาย วาจา และใจ ได้เสวยสุขทั้งทางกาย และทางใจในเทวโลกและในมนุษย์โลก ในสมัยนั้น(พระโพธิสัตว์)จะเป็น ผู้มีความสุขอย่างยิ่ง มีใจดีเบิกบานเกิดความปิติโสมนัสขึ้น ฉะนั้น | ดูก่อนเทวดา อีกประการหนึ่ง พระ โพธิสัตว์ทั้งหลายไม่ได้มีความปรารถนาสรรวิญญาเพื่อประโยชน์แก่ตน | ไม่ใช่เพื่อการได้สุขและความ ยินดีในสังสาร ไม่ใช่เพราะปรารถนาวิญญาอันน่ายินดีในกามภพ ไม่ใช่เป็นไปเพราะอำนาจของสัญญา ทุจริต และไม่ใช่เป็นไปเพราะอำนาจของสังโยชน์ ความผูกพัน และไม่ใช่เพื่อความยินดีในร้าย | ไม่ใช่เพื่อ ตัณหาและทุจริต ไม่ใช่เพื่อการมีใจติดข้องอยู่ในสัญญาและความยินดี ไม่ใช่เพราะยินดีพอใจในรณานสุข ไม่ใช่เพราะอารมณ์ต่างๆที่ทำให้พระโพธิสัตว์กลับมาสู่สังสาร |

ดูก่อนเทวดา อีกประการหนึ่ง พระโพธิสัตว์ทั้งหลายมีมหากรุณาเกิดขึ้นในสัตว์ผู้มีทุกข์บีบคั้น ผู้มีปัญญามีตบอดตกอยู่ในสมุทรรแห่งภพแล้ว จึงบำเพ็ญมหาปณิธานเพื่อสงเคราะห์ชาวโลก | พระ โพธิสัตว์เหล่านั้นมีความเพียรเพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์ให้มีความแก่กล้าด้วยกำลังมหากรุณาตั้งมั่น จึงมา เกิดในภพและท่องเที่ยวอยู่ในสังสาร บำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา | เมื่อพระโพธิสัตว์เหล่านั้นกำลังแสวงหา

อนาวรณสรวัชฎตาญาณ²⁶⁹ ย่อมมีปณิธานมุ่งมั่นที่จะเข้าไปรับใช้และบูชาพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ | พระโพธิสัตว์เหล่านั้นไม่เคยเบื่อหน่ายต่อการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรयाเพราะได้กำลัง(บุญ)ที่เกิดขึ้นจากการบูชาและรับใช้พระตถาคต พระโพธิสัตว์เหล่านั้นเมื่อกำลังบำเพ็ญโพธิสัตว์จรयाอยู่ได้เห็นเกษตรทั้งหลายเสรำหมองย่อมตั้งปณิธานที่จะทำพุทธเกษตรให้หมดจด เมื่อทำเกษตรสาครที่เสรำหมองให้หมดจดแล้วย่อมทำอายตนะให้ปรากฏแก่สรรพสัตว์ | ย่อมตั้งปณิธานที่จะทำธรรมกายอันยอดเยี่ยมเป็นหนึ่ง(ไม่หลากหลาย)ให้บริสุทธิ์ เมื่อจะแสดงกาย วาจาใจให้ปรากฏแก่สรรพสัตว์ที่มีความเสรำหมอง ย่อมตั้งปณิธานที่จะทำอสังการแห่งกาย วาจา ใจของสรรพสัตว์ให้ผ่องใส | เมื่อสรรพสัตว์มีอายตนะไม่หมดจดและมีใจไม่หมดจด เมื่อจะทำความเห็น(ทิวณฺฐิ)ของสรรพสัตว์ให้หมดจด ย่อมไม่เบื่อหน่ายในการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรया |

ดูก่อนเทวดา พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีไม่คิดเบื่อหน่ายต่อการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรयाอย่างนี้ | เมื่อพระโพธิสัตว์บำเพ็ญอยู่อย่างนี้ย่อมเป็นความเจริญของกามของเทวโลกและมนุษย์โลกเพราะทำให้ได้เทวสมบัติและมนุษย์สมบัติ | ย่อมเป็นมารดาบิดาเพราะให้กำเนิดความเป็นพระโพธิสัตว์ | เป็นเหมือนพี่เลี้ยงเพราะเป็นผู้ประคับประคองให้สัตว์ทั้งหลายดำเนินบนเส้นทางแห่งพระโพธิสัตว์ | เป็นเหมือนเทวดาที่คอยติดตามตัวอยู่ตลอดเวลาเพราะเป็นผู้อารักขาปกป้องให้พ้นจากภัยและไม่ให้ตกไปในทุกคติ | เป็นเหมือนทาสผู้ซื่อสัตย์ เพราะช่วยให้ข้ามจากสมุทรแห่งสังสาร | เป็นที่พึ่ง(ของสรรพสัตว์) เพราะช่วยให้พ้นจากภัยที่เกิดจากกิเลสมารทั้งปวง | เป็นที่อาศัย เพราะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือความเป็นผู้ดับเย็น | เป็นเหมือนฝั่ง เพราะให้ข้ามขึ้นสู่ฝั่งแห่งพุทธะ | เป็นผู้ช่วยเหลือ เพราะนำไปสู่เกาะสมบัติคือ ธรรม | เป็นเหมือนดอกไม้เพราะทำให้พุทธคุณทั้งปวงเบ่งบาน | เป็นเครื่องประดับ เพราะทำให้ได้บุญใหญ่และญาณสว่างไสว (เป็นไป)กว้างขวาง | เป็นผู้นำเลื่อมใส เพราะเป็นผู้ทำความปิติยินดียิ่งให้เกิดขึ้น | เป็นผู้นำเข้าหา เพราะกระทำการมปราศจากโทษ | เป็นสมันตภัทร คือมีความงดงามยิ่งเพราะมีกายสมบูรณ์ประกอบด้วยอาการและอวัยวะน้อยใหญ่ | มีความน่ารัก เพราะไม่มีความน่ารังเกียจปรากฏให้เห็น | เป็นญาณสว่างไสว เพราะ เป็นผู้ทำความสว่างไสวให้เกิดขึ้น | เป็นประทับแห่งธรรมเพราะเป็นผู้ทำแสงสว่างให้เกิดขึ้น | เป็นผู้ทำความรุ่งเรืองเพราะทำอาศยะแห่งโพธิให้หมดจด | เป็นเสนาบดี เพราะทำลายกำลังของมาร | เป็นดวงอาทิตย์ เพราะเปล่งแสงรัศมีแห่งปรัชญา | เป็นดวงจันทร์ เพราะทำให้ดวงจันทร์แห่งพุทธิปรากฏขึ้นบนท้องฟ้า เป็นเหมือนเมฆาเพราะ

²⁶⁹ อนาวรณญาณ ญาณที่เป็นไปไม่ติดข้อง ได้แก่ สัพพัญญูญาณ มีเฉพาะพระพุทธเจ้า ไม่ได้มีกันทั่วไปในบรรดาพระสาวก "พจนานุกรมพุทธศาสตร์.", หน้า 265.

เป็นสายฝนแห่งมหาธรรมเมฆาที่ตกลงมาเพื่อชาวโลกทั้งปวง ดูก่อนเทวดา พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้ปฏิบัติอยู่อย่างนี้ย่อมเป็นที่รักใคร่ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย||

ครั้งนั้น เทวดาประจำโพธิสัตว์สังคิทิปราสาทชื่ออโศกศรีพร้อมด้วยเทวดาประจำอาคารจำนวนหนึ่งหมื่นตนได้ทำฝนมาลัยดอกไม้ที่มีความงดงามยิ่งกว่าดอกไม้ทิพย์ในสวรรค์และฝนจุ่มหอมฝนเครื่องประดับรัตนชาติสำเร็จด้วย(ฤทธิ์ทาง)ใจ แก่สุชนเศรษฐีบุตรแล้วกล่าวคาถาสรรเสริญเขา อย่างนี้:

1. ในกาลบางครั้งวพระชินเจ้าทั้งหลาย ผู้มีพระญาณสว่างไสวตั้งดวงภาสกรเมื่อมาอุบัติขึ้นในโลก ทรงทำความปรารถนาในสัมมาสัมโพธิ์ให้เกิดขึ้นแล้วเพื่ออนุเคราะห์สรรพสัตว์||
2. การเห็นพระพุทธานั้นเป็นสิ่งที่พึงเกิดขึ้นได้ยาก แม้ตลอดกาลยาวนานหลายนิยตก็เพราะท่านเป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ผู้เช่นกับดวงอาทิตย์ที่เปล่งรัศมีแห่งญาณเพื่อกำจัดความมืดมิดเพราะอวิชชาให้โลกสว่างไสว||
3. เพราะท่านได้เห็นความวิบัติที่เป็นไปในโลกที่เกิดจากความมืดมิดคือความไม่รู้(คืออวิชชา)แล้วจึงได้เริ่มทำมหากรุณาและความเป็นสวยามภูให้เกิดขึ้น||
4. ท่านมีใจหมัดจดดีแล้วจึงตั้งความปรารถนาที่จะบรรลุพุทธโพธิ์ จากนั้นเริ่มแสวงหา กัลยาณมิตรโดยไม่ได้คำนึงถึงร่างกายและชีวิตของตน||
5. ท่านเป็นผู้ปราศจาก นิศรยะ (กรรมเป็นเหตุให้อยู่)ในโลกนี้ นิเกตะ (ภพ)คือเรือนที่อยู่อาศัย สังสตะ คือความคุ่นชิน และ ท่านมีใจกว้างขวางดูจุนภาภาค ไปปราศจาก ตัณหาเครื่องร้อยรัด แผ่ขยายกระจายไป ไม่ติดข้อง||
6. เมื่อท่านบำเพ็ญโพธิ์สัตว์จรยาอันยอดเยี่ยม มีดวงบุญสว่างไสวรุ่งเรือง ท่าน(มา)เกิดขึ้นในโลกเปล่งรัศมีแห่งญาณให้สว่างไสว||
7. ท่านไม่ได้หลุดพ้นแล้วไปจากโลก และไม่เศร้าหมองเพราะโลกธรรมทั้งหลาย ไม่ติดข้องอยู่ในโลก ท่านเข้าถึงทุกที่ได้อิสระเหมือนมารุตพัดอากาศให้เข้าถึงทุกที่||
8. เหมือนเปลวประทีปที่ลุกโชนอยู่ได้ต่อเนื่องเพราะมีเชื้อไฟฉั่นใด วีริยะเป็นเหมือนเชื้อไฟทำให้ท่านบำเพ็ญโพธิ์จรยาได้ตลอดต่อเนื่องฉั่นนั้น||
9. ท่านเป็นเหมือนพญาสีหะที่มีกำลังมาก มีวีริยะบากบั่นแกลั่วกล้าถึงพร้อมด้วยญาณ แกลั่วกล้า เป็นผู้ที่ใครไม่อาจทำให้ปราศัย||
10. ดูก่อนท่านผู้กล้า ท่านก้าวลงสู่สาครธรรมทั้งสิ้นในธรรมชาติเพราะการเห็น กัลยาณมิตร||

ครั้งนั้น เมื่อเทวดาโคศกศรี เทวรักษ์ของโพธิสัตว์สังคีติปราสาทได้กล่าวสรรเสริญสุนทรเศรฐ์ บุตรแล้ว จึงติดตามเขาไปข้างหลังเพราะความอยากรู้ธรรม| ครั้งนั้นสุนทรเศรฐ์บุตรได้เข้าไปสู่โพธิสัตว์สังคีติปราสาทชื่อธรรมธาตุประติภาสประภะ เขาได้มองหาโคปาศากยกันยา²⁷⁰ทุกแห่ง| เขาได้เห็นนางโคปาศากยกันยากำลังนั่งอยู่บนรัตนปัทมาสนีในโพธิสัตว์สังคีติปราสาทที่มีภาพสะท้อนให้เห็นวิมานที่อยู่ของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง มีเหล่าสตรี 84,000 นางแวดล้อม สตรีเหล่านั้นล้วนเกิดในราชตระกูล ได้บำเพ็ญกุศลมูลเพื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรรยา ผู้เคยได้ทำทานสังคหะ มีกิริยาอาการสงบเสงี่ยม มีวาจาไพเราะ เป็นผู้มีความปรารถนาสรวิชฌิตา เป็นผู้มีความปรารถนาเสมอเหมือนกับด้วยพระพุทเจ้าและพระโพธิสัตว์(ปรารถนาที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์) เป็นผู้ได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างดีด้วยมหากรุณา มีมหาไมตรีบริสุทธิหมดจด ได้อบรมโพธิสัตว์อุปายเภคาลัยมาแต่กาลก่อน| พวกนางทั้ง 84,000 นางนั้นเป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิ เป็นผู้ก้าวลงสู่โพธิสัตว์ปารมิตา เป็นผู้โน้มไปในโพธิสัตว์ศึกษาโดยไม่ต้องมีผู้ชี้แนะ มีใจไม่ติดข้อง(อยู่ในโลก) ไม่นินทาใจในสังสารทั้งปวง มีความหมดจด (ใจ)อิสระกว้างขวางในธรรมธาตุ มีใจมุ่งมั่นต่อสรวิชฌิตา พ้นจากข่ายของนิรวณเครื่องขวางกั้นทั้งสิ้น หลุดพ้นจากวิถีทั้งปวง มีธรรมกายเป็นสมาธิสงบนิ่งตั้งมั่นดี มุ่งมั่นอบรมสั่งสอนชาวโลก ให้แก่กล้า มีใจเกิดขึ้นด้วยสาครบุญไพบูลย์ บำเพ็ญสมันตภัทรโพธิสัตว์จรรรยา มีโพธิสัตว์พละเกิดขึ้น เป็นไปกว้างขวาง และมีกำลังเร็วแรง มีญาณสว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์||

ครั้งนั้นสุนทรเศรฐ์บุตร ได้เข้าไปพบกับนางโคปาศากยกันยาแล้วน้อมสรีระทำความเคารพนาง แล้วจึงลุกขึ้นยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของนางแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่แม่เจ้า ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย จะเข้าสู่สังสารอย่างไรจึงไม่ถูกโทษในสังสารทำให้หม่นหมอง| และจะรู้แจ้งสภาวะของธรรมสมตา ทั้งสิ้น| ไม่ติดอยู่ในสาวกภูมิและปัจเจกพุทธภูมิ | ได้บรรลุโอภาสแห่งพุทธธรรม | ไม่ตัดขาดจากโพธิสัตว์จรรรยา | เป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในโพธิสัตว์ภูมิ | แสดงตถาคตวิชัยทั้งปวงได้ | หลุดพ้นจากคติโลกทั้งปวง| และดำรงอยู่ในคติโลก | เป็นธรรมกาย| แต่มีกายที่มีวรรณะแตกต่างกันอนันต์ | มีธรรมกายที่ปราศจากลักษณะเป็นที่พึงอาศัย | แต่ยังปรากฏด้วยกายที่มีรูปพรรณสัณฐานเหมือนชาวโลก | เข้าถึงสรรพธรรมทั้งหลายจำนวนอนภิลายะ| แสดงธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายด้วยภาษาและโวหารทั้งปวง | รู้

²⁷⁰ ในคัมภีร์ถุคเวท กันยา หมายถึง หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน หรือหญิงพรหมจารีย์ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. xiii. Douglas Osto แปล กันยา ว่า หญิงที่แต่งงานแล้ว ศากยกันยา จึงหมายถึง ภรรยาเจ้าชายสิทธัตถะ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 224.

แจ้งสรรพธรรมว่าปราศจากสัตว์ | แต่ไม่ละความเพียรในการแนะนำสัตว์โลก | รู้แจ้งสรรพธรรม(ได้แก่ วงจรของปฏิตยสมุปบาท และอิทัปปัตตยา) ว่าหาที่เบื้องต้นและเบื้องปลายไม่ได้ | ไม่ละความเพียรในการบูชาและรับใช้พระตถาคตทั้งปวง | รู้แจ้งสรรพธรรมว่าไม่มีกรรมวิบาก แต่ไม่ละความเพียรในการประกอบกุศลกรรม||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้กล่าวอย่างนี้แล้ว โคปาศากยก้นยาได้กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร ดีแล้วที่ท่านได้สอบถามถึงโพธิสัตว์จรยาอันเป็นธรรมที่สำคัญนี้และเป็นเป้าหมายสำหรับการบำเพ็ญสมันตภัทรปณิธานจรยา | ดูก่อนกุลบุตร ฉะนั้นแล้วท่านจงฟัง จงตั้งใจฟังให้ดี ด้วย พุทธานุภาพเราจักกล่าวแสดง | ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ผู้ประกอบด้วยธรรม 10 ประการย่อม บำเพ็ญสมันตภัทรจรยาที่เปรียบเหมือนอินทราชาอย่างนี้ให้บริบูรณ์ได้ | ธรรมเหล่านั้นได้แก่ อะไรบ้าง? คือ มีกัลยาณมิตรช่วยเหลือมาก มีอิหมักติกว้างขวาง มีใจดวงมกว้างขวางหมดจด มีจิตตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของบุญใหญ่และญาณกว้างขวาง ได้ฟังการแสดงมหาธรรมของพระพุทธเจ้า มีใจ เลื่อมใสในพระตถาคตในกาลทั้งสาม ปฏิบัติตามโพธิสัตว์จรยาสม่ำเสมอ ได้ตถาคตอริชฐาน มีอาศัยะ บริสุทธิ มีปกติประกอบด้วยมหากรุณาในสันดาน มีกำลังใจที่จะเข้าไปตัดสังสารจักร ดูก่อนกุลบุตร ธรรม 10 ประการนี้เมื่อบำเพ็ญครบถ้วนแล้วย่อมบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาสมันตชฎานประภา(ญาณที่รู้แจ้งโดยรอบ)ที่เป็นเหมือนอินทราชาเช่นนี้ให้บริบูรณ์ได้||

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อพระโพธิสัตว์ผู้มีความเพียรไม่ถอย ภาวนาธรรมเหล่านี้ ทำให้เจริญ ทำให้มากด้วยอาการไม่สิ้นสุด ทำความยินดีให้เกิดแก่กัลยาณมิตรย่อมได้อาการที่ทำให้หน้ายินดี 10 ประการ ได้แก่อะไรบ้าง? คือ ไม่มีอาลัยในร่างกายและชีวิตของตน ไม่มีความต้องการที่จะเข้าสู่สังสาร เข้าถึงความเท่าเทียมกันแห่งสภาวะของสรรพสิ่ง ไม่ละความตั้งใจในสรวชฎตา เล็งแลดูธรรมธาตุนี้ ทั้งปวงอยู่เสมอสม่ำเสมอ มีใจหลุดพ้นจากสมุทแห่งภาวะ(ความเป็น)ทั้งสิ้น เข้าถึงธรรมไม่มีอาลัย เป็นผู้ เข้าถึงทุกที่เหมือนอากาศธาตุ ไม่มีอาวรณ์(เครื่องขวางกั้น) ในโพธิสัตว์ปณิธาน เข้าถึงกระแสแห่งสาคร เกษตรทั้งสิ้น มีดวงโพธิสัตว์ญาณไม่ติดข้อง สะอาด ผ่องใส ดูก่อนกุลบุตร อาการสิบเหล่านี้ที่ทำให้ พระโพธิสัตว์ทำความยินดีในกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้นได้||

ครานั้น โคปาศากยก้นยาเมื่อจะแสดงนัยแห่งอรรถนี้ให้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น จึงตรวจดูทิศทั้งสิบด้วย พุทธาธิชฐานแล้วกล่าวคาถาเหล่านี้กับสุธนเศรษฐีบุตรในเวลานั้นอย่างนี้:

11. ผู้ตั้งอยู่ในปรัชญาอันหมดจดกว้างขวางไปบุลย์เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ได้อุทิศตนเพื่อกัลยาณมิตรด้วยความเพียรไม่ย่อท้อ ด้วยสำคัญว่าเป็นครูของตน ท่องเที่ยวอยู่ในโลกที่เปรียบเหมือนอินทราชา||

12. ผู้มีอิหมุกติกว้างขวางยิ่งใหญ่เหมือนท้องฟ้า เข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับชาวโลก เข้าถึงความเป็นหนึ่งกับเกษตร เข้าถึงความเป็นหนึ่งกับสัตว์ธาตุ เข้าถึงความเป็นหนึ่งกับธรรมชาติ และเป็นหนึ่งกับพระพุทธเจ้าในอดีต อนาคต ปัจจุบัน นี้แหละเป็นจรรยาของพระโพธิสัตว์ผู้มีญาณสว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์ ||
13. ผู้มีอาศยะกว้างขวางหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้เหมือนอากาศธาตุ มีความบริสุทธิ์อย่างยิ่งเพราะไม่มีมลทินของสังกิเลสเครื่องทำใจให้เศร้าหมอง ตลาคตคุณทั้งปวงย่อมเกิดขึ้น มีสมาธิตั้งมั่นกว้างขวางเหมือนอินทราชาลา||
14. ผู้เป็นเหมือนเมฆาที่เกิดจากห้วงน้ำใหญ่คือคุณแห่งสรวิชัยุตตา ยิ่งใหญ่อุจฉินไตยไพบุลย์ หาประมาณไม่ได้ เป็นแหล่งเกิดขึ้นของบุญใหญ่ และกายที่หมดจดกว้างขวางเหมือนมหาศากรย่อมท่องเที่ยวไปอยู่ในโลกแต่ไม่เศร้าหมองเพราะมลทินโลก||
15. ผู้ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าที่บันลือเสียงธรรมให้ดังกึกก้องด้วยพระสุรเสียงก้องกังวาน ผู้ไม่มีความเบื่อหน่าย เป็นดุจประทีปส่องแสงสว่างแห่งปรัชญาที่ตนได้เข้าถึงตามธรรมนัย นี่คือจรรยาของผู้ทำดวงประทีปให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก||
16. ผู้เข้าถึงตลาคตในทุกทิศรอบด้านจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ในแต่ละขณะจิต แล้วกำหนดใจพิจารณาพระตลาคตเหล่านั้นทั้งสิ้น นี่คือการเข้าถึงอาศยะของพระพุทธเจ้า||
17. ผู้เห็นบริษัทของพระพุทธเจ้า เข้าถึงสมาธิธรรมสาคร เข้าถึงปณิธานสาครกว้างขวางหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ นี่คือจรรยาของผู้อุปมาเหมือนอินทราชาลานี้||
18. ผู้ได้มีพระชินเจ้าปรากฏให้เห็นจำนวนมากโดยรอบทิศทั้งสี่ตั้งมั่นอยู่ เป็นผู้ประพฤตินุสนันตภัทรรรยางดงามตลอดกับยาวนาน ได้ประติภาสในเกษตรทั้งหลายต่อเนื่องกันไม่ขาดสายในทุกแห่ง นี่เป็นจรรยาของผู้เป็นดังดวงอาทิตย์ส่องประกายธรรมเหล่านั้น||
19. ผู้มีมหากรุณาและดวงญาณสว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์ ผู้มีปรัชญา เมื่อเห็นความพินาศของชาวโลกย่อมทำลายความมืดในโลกด้วยแสงสว่างแห่งธรรม นี่เป็นจรรยาของผู้เป็นเช่นดังดวงทิวากร||
20. เมื่อเห็นสรรพสัตว์เวียนว้ายไปตามภพและคติ ผู้มีปรัชญามาก ผู้เดินทวนกระแสสังสาร บำเพ็ญสัทธรรมหาประมาณไม่ได้ บำเพ็ญสนันตภัทรรรยาอันประเสริฐ||
21. ผู้ได้ศึกษาในธรรมเหล่านี้แล้วเข้าสู่โลกแสดงกายจำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ ให้ปรากฏเห็นได้ตามสภาวะใจของชาวโลก ใช้กายของตนที่เป็นเหมือนเงา เหมือนรูปปั้นนั้นสั่งสอนชาวโลกที่อยู่ในสาครภพให้มีความแก่กล้า||

22. แผ่ขยายไมตรีที่ยิ่งใหญ่กว้างขวางยิ่งไปในชาวโลกที่มีอธิมุกติแตกต่างกัน แล้วแสดง
จรรยา ทำฝนแห่งสายธาราธรรมให้ตกลงมาตามอาศัยของชาวโลก สั่งสอนสัตว์
หลายนยุคเพื่อให้รู้แจ้งธรรม||

ครั้งนั้น เมื่อโคปาตาศากยกันยาได้กล่าวคาถาเหล่านี้แล้ว จึงกล่าวกับสุทธเศรษฐีบุตรอย่างนี้ว่า
“ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อสรรพโพธิสัตว์สมาธิสาครนัยวิวโลกนวิชัยเท่านั้น” |
สุทธเศรษฐีบุตร ถามว่า “ข้าแต่แม่เจ้า อะไรเป็นวิชัยของโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อสรรพโพธิสัตว์สมาธิสาคร
นัยวิวโลกนวิชัยนี้?” นางตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์นี้ ทำให้เราเข้าถึงกับ
ยาวนานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหลายอภิลาปะะในโลกธาตุนี้ | เราย่อมรู้จักสัตว์
ทั้งหลายที่อยู่ในกับเหล่านั้นทั้งหมด | รู้การจุดและอุบัติของสัตว์เหล่านั้น | รู้ความเป็นไปของสรรพสัตว์
รู้การประกอบกรรม รู้วิบากกรรมที่แตกต่างหลากหลาย | เราย่อมรู้การสมათานกุศลกรรม |
อกุศลกรรม นียยานิกกรรม อนียยานิกกรรม²⁷¹ นียตกรรม อนียตกรรม มิจฉานียตกรรม (กรรม)
พร้อมด้วยอนุสัย และกรรมที่ปราศจากอนุสัย ความถึงพร้อมด้วยกุศลมูล ความวิบัติของกุศลมูล การ
ได้รับความคุ้มครองจากกุศลมูล การไม่มีกุศลมูลคอยคุ้มครอง การมีกุศลและมีกุศลคอยสนับสนุน
การมีกุศลมูลเป็นเหตุชักนำ การมีบาปธรรมคอยชักนำ ||

เราเข้าถึงสมุทธานามของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่อุบัติในกับทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน
พุทธเกษตรจำนวนอนภิลาปะะนั้น | เราย่อมรู้สมุทธารแห่งตั้งความปรารถนาครั้งแรกของพระผู้มีพระ
ภาคพุทธเจ้าเหล่านั้น | ย่อมรู้สมุทธารแห่งธรรมที่ทำให้ดำรงอยู่ในสรวิชฌิตา | ย่อมรู้การบำเพ็ญสาคร
แห่งปณิธานทั้งปวง | เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่งฐานะการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าในกาลก่อน เราย่อม
รู้จักสมุทธารแห่งการบำเพ็ญเพียรเพื่อบูชาและรับใช้พระพุทธเจ้าในกาลก่อน เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่งการ
บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาให้บริบูรณ์ในกาลก่อน เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่งวายุหะ เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่งการ
อบรมสัตว์ให้มีความแก่กล้าของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่งการตรัสรู้
อภิสัมโพธิ เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่งปาฏิหาริย์และกำลังในการหมุนธรรมจักร เราย่อมรู้จักสมุทธารแห่ง
ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าทั้งปวง เราย่อมรู้จักขอบเขตของสมุทธานมตลบริษัทของพระผู้มีพระภาค
พุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้จักการดำเนินไปของสาวกทั้งหลายที่อยู่ในมตลบริษัทนั้น เราย่อมรู้จัก
กุศลมูลในกาลก่อน เราย่อมรู้จักความแตกต่างของการเจริญมรรคา เราย่อมรู้จักการจำแนกของญาณ
สมบัติ เราย่อมรู้ว่าสัตว์ทั้งหลายที่ได้รับการสั่งสอนจากพระตถาคตทั้งหลายแล้วตั้งอยู่ในภูมิของพระ

²⁷¹ นียยานิกกรรม คือกรรมที่ไม่นำออกจากสังสารภพ ส่วนอนียยานิกกรรม คือกรรมที่ไม่นำออกจากภพ
พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 180.

ปัจเจกพุทธเจ้า เราย่อมรู้การบำเพ็ญกุศลมูลในกาลก่อนของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น เราย่อมรู้การบรรลุปัจเจกโพธิ์ของพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้มรรคาของวิโมกข์ชื่อว่าศาสนตวิหารวิฑูรวิเต(การสอน การอยู่ และปาฏิหาริย์)ของพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้จักปาฏิหาริย์ประเภทต่างๆของพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เรารู้จักการอบรมสั่งสอนสัตว์ของพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้จักการแสดงธรรมพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้จักการทำวิโมกข์ประเภทต่างๆให้ชำนาญเพื่อการอยู่ด้วยสมาธิบ่อนันต์ของพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น เราย่อมรู้การปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย เราย่อมรู้จักสมุทรมณฑลโพธิสัตว์บริษัทของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย เราย่อมรู้การปลุกกุศลมูลครั้งแรกของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น เราย่อมรู้ปณิธานแห่งการเกิดขึ้นของ(โพธิ)จิต เราย่อมรู้จักปณิธานที่แตกต่างหลากหลาย และการบำเพ็ญวิญญูหะแห่งโพธิสัตว์จรยาทั้งปวง เราย่อมรู้จักองค์แห่งมรรค สัมภาระ ความหมดจด และประเภทของปารมิตา เราย่อมรู้การปฏิบัติโพธิสัตว์มรรคาวุหะ เราย่อมรู้จักการเข้าถึง สัมภาระ และประเภทของโพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักกำลังในการเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักดวงสมาธิที่ทำให้บรรลุปโพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักปาฏิหาริย์การเข้าโพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักวิหารธรรมของการเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักการหยุดอยู่ในโพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักการทำโพธิสัตว์ภูมิให้เป็นสมาธิอันละเอียดและสงบ เราย่อมรู้จักวิธีการชำระโพธิสัตว์ภูมิให้หมดจด เราย่อมรู้จักการอยู่ของโพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักนิมิตแห่งโพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักการทำโพธิสัตว์ภูมิให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้ เราย่อมรู้จักญาณแห่งการก้าวสู่โพธิสัตว์ภูมิ เราย่อมรู้จักโพธิสัตว์ญาณเพื่อการสงเคราะห์(ชาวโลก) เราย่อมรู้จักโพธิสัตว์ญาณเพื่อการอบรมสั่งสอน เราย่อมรู้จักประมาณและการอยู่ของพระโพธิสัตว์ เราย่อมรู้จักการทำโพธิสัตว์จรยาให้กว้างขวาง เราย่อมรู้จักปาฏิหาริย์ของโพธิสัตว์จรยา เราย่อมรู้จักสาครโพธิสัตว์สมาธิ เราย่อมรู้จักสมุทรรแห่งโพธิสัตว์วิโมกข์นี้ เราย่อมรู้จักการบรรลุสมุทรรสมาธิในแต่ละขณะจิตของพระโพธิสัตว์เหล่านั้น เราย่อมรู้จักการได้โอกาสแห่งสรวิชฌูตา เราย่อมรู้จักเมฆาแห่งอาโลกที่เกิดจากสรวิชฌูตา เราย่อมรู้จักการบรรลุปโพธิสัตว์กษานดินัย เราย่อมรู้จักความแก้แค้นในการเข้าถึงสรวิชฌูตา เราย่อมรู้จักการเข้าถึงสมุทรรเกษตรของพระโพธิสัตว์เหล่านั้น เราย่อมรู้จักการหยั่งลงสู่สมุทรรธรรมนัย เราย่อมรู้จักความแตกต่างของลักษณะสมุทรร เราย่อมรู้จักปาฏิหาริย์แห่งโพธิสัตว์วิหาร เราย่อมรู้จักสมุทรรปณิธานนัยต่างๆ เราย่อมรู้จักสมุทรรแห่งปาฏิหาริย์ประเภทต่างๆ ||

ดูก่อนกฤษบุตร เราย่อมเข้าถึงกับที่ยาวนานเป็นไปในอดีตในโลกรธาตุนี้อย่างไร และ เราย่อมรู้จักสมุทรรแห่งกับในอนาคตที่มีต่อเนื่องกันไม่ขาดสายอย่างนั้น | เราย่อมรู้จักกับที่เป็นไปในสหาโลกธาตุนี้อย่างไร เราก็รู้จักกับที่เป็นไปในโลกธาตุนี้อย่างไรที่เกิดขึ้นต่อเนื่องที่รวมเข้าเป็นอันเดียวกับสหาโลกธาตุนี้อย่างไร

อย่างนั้น | เรา รู้จักกับที่เป็นไปในโลกธาตุทั้งหมดต่อเนื่องกันที่รวมเป็นอันเดียวกับสหาโลกธาตุอย่างไร
 แม้ในโลกธาตุทั้งหมดอยู่ระหว่างฝุ่นในสหาโลกธาตุต่อเนื่องกันเป็นสายเราก็รู้อย่างนั้น | เรา รู้จัก(กับ)ใน
 โลกธาตุทั้งหมดที่อยู่ระหว่างฝุ่นในสหาโลกธาตุอย่างไร แม้ในโลกธาตุทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในระหว่างแห่ง
 ทิศทั้งสี่ของสหาโลกธาตุเราก็รู้อย่างนั้น | เรา รู้จัก(กับ)ในโลกธาตุทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในระหว่างแห่งทิศ
 ทั้งสี่ของสหาโลกธาตุอย่างไร แม้ในโลกธาตุทั้งหมดที่ตั้งอยู่ต่อกันเป็นลำดับสายในระหว่างแห่งทิศทั้ง
 สี่ของสหาโลกธาตุเราก็รู้อย่างนั้น | เรา รู้จัก(กับ)ในความเป็นไปของกับในโลกธาตุทั้งหมดที่ตั้งอยู่
 ระหว่างทิศทั้งสี่ของสหาโลกธาตุอย่างไร แม้โลกธาตุทั้งหมดที่อยู่ในวงศ์ของโลกธาตุสมันตทิก
 ประภาสไวโรจนะเราก็รู้อย่างนั้น | เรา รู้ในโลกธาตุทั้งหมดที่อยู่ในวงศ์ของโลกธาตุสมันตทิกประภาสไว
 โรจนะอย่างไร แม้ในโลกธาตุทั้งหมดที่ตั้งอยู่ในสายเดียวกันที่อยู่ระหว่างทิศของวงศ์สมันตทิกประภาส
 ไวโรจนะโลกธาตุเราก็รู้อย่างนั้น | เรา รู้โลกธาตุทั้งหมดที่ตั้งอยู่ในสายเดียวกันที่อยู่ระหว่างทิศของวงศ์
 สมันตทิกประภาสไวโรจนะโลกธาตุเราอย่างไร แม้ในกระแสโลกธาตุที่อยู่ในสมุทรโลกธาตุในกุสมลต
 ครรภายูหาหลังการเราก็รู้อย่างนั้น | ในโลกธาตุนยะ โลกธาตุจักระ โลกธาตุมณฑลชะ โลกธาตุวิภาค
 โลกธาตุนที โลกธาตุอวารรัต โลกธาตุปริวรรต โลกธาตุสุเมรุ โลกธาตุสมุทตะ โลกธาตุปัทมะ โลกธาตุ
 พกฤษ์ โลกธาตุซารกะ โลกธาตุสัญญาตะ เราก็รู้อย่างเดียวกัน||

เรา ย่อม รู้กับที่เป็นไปในสมุทรโลกธาตุกุสมลตครรภายูหาหลังการนี้ อย่างไร เรา ย่อม รู้ ย่อม เข้าถึง
 ย่อม ตามระลึกสาครปณิธานในการกาลก่อนของพระไวโรจนะในสมุทรโลกธาตุทั้งปวงมีอากาศธาตุเป็น
 ขอบเขตมีธรรมธาตุเป็นที่สุดในทิศทั้งสี่อย่างนั้น | เรา ย่อม หยั่งถึงสมุทรความเพียรในกาลก่อน | ย่อม
 หยั่งถึงสาครเครื่องมาสู่สมุทรในการกาล | ย่อม หยั่งลงสู่การอยู่ได้ตลอดกับยาวนานหาที่สุดและ
 ท่ามกลางไม่ได้เพื่อบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา | ย่อม เข้าถึงวิธีการทำเกษตรให้หมดจด | ย่อม เข้าถึงวิธีและ
 อุบายในการอบรมสัตว์ | ย่อม เข้าถึงปาฏิหาริย์การทำ ความพอใจให้เกิดแก่พระตถาคตในกาลก่อน |
 ย่อม เข้าถึงวิธีการและความเพียรในการบูชาและรับใช้พระตถาคตในกาลก่อน | ย่อม เข้าถึงวิธีการรับเอา
 ธรรมเทศนาของพระตถาคตในกาลก่อน | ย่อม เข้าถึงวิธีการบรรลุโพธิสัตว์สมาธิในกาลก่อน | ย่อม
 เข้าถึงวิธีการได้บริวารตามที่ต้องการ | ย่อม เข้าถึงการปฏิบัติเพื่อให้ได้บรรลุตถาคตคุณในกาลก่อน |
 ย่อม เข้าถึงสมุทรแห่งทานปารมิตา | ย่อม เข้าถึงการทำ ให้ศัลพรตของพระโพธิสัตว์มีความหมดจด |
 ย่อม เข้าถึงยานเครื่องทำให้บรรลุโพธิสัตว์กษานติ | ย่อม เข้าถึงสมุทรแห่งโพธิสัตว์วิริยะพละ | ย่อม เข้าถึง
 การทำสาครองค์ธยานทั้งสิ้นให้บริบูรณ์ | ย่อม เข้าถึงสมุทรวิธีการทำปรัชญามณฑลให้หมดจด | ย่อม
 เข้าถึงวิธีการและอุบายในการแสดงปฏิภาณกายที่อุบัติในโลกทั้งปวง||

ยอมเข้าถึงความหมจดของปณิธานของสมันต์ภัทรรยา | ยอมเข้าถึงการเข้าถึงสาครเกษตร
 ทั้งปวง | ยอมเข้าถึงสมุทรความหมจดของเกษตรทั้งปวง | ยอมเข้าถึงการบรรลุญาณโอภาสของพระ
 ตถาคตทั้งสิ้น | ยอมเข้าถึงสาครแห่งการก้าวลงสู่พุทธโพธิ | ยอมเข้าถึงการได้ญาณโอภาสของพระ
 ตถาคตเจ้าทั้งสิ้น | ยอมเข้าถึงสมุทรการหยั่งลงการเข้าถึงสรวชญาตา | ยอมเข้าถึงสมุทรปาฏิหาริย์การ
 ตรีสรู้อภิสัมโพธิ | ยอมเข้าถึงสมุทรแห่งความเชี่ยวชาญในการหมุนธรรมจักร | ยอมเข้าถึงสมุทรแห่ง
 บริษัทมณฑลต่างๆ | เรายอมเข้าถึงสมุทรกุศลมูลในกาลก่อนของพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้นในมณฑลบริษัท
 ทั้งหมด | ยอมเข้าถึงสมุทรปณิธาน ยอมเข้าถึงสมุทรอุบายและวิธีการอบรมสั่งสอนสัตว์ | ยอมเข้าถึง
 สมุทรแห่งสัตว์ทั้งหลายที่พระผู้มีพระภาคเมื่อยังบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในกาลก่อนได้อบรมสั่งสอน
 ให้แก่กล้า ยอมเข้าถึงสมุทรอุบายและวิธีการทำกุศลมูลให้เจริญขึ้นในทุกขณะจิตของพระโพธิสัตว์
 ทั้งหมดนั้น ยอมเข้าถึงสมุทรการได้บรรลุสมาธิ ยอมเข้าถึงสาครนัยการได้บรรลุสมุทรแห่งธารณิมุข
 ยอมเข้าถึงสมุทรปฏิภาณและญาณอันหมจด ยอมเข้าถึงสมุทรปาฏิหาริย์การก้าวไปสู่อภิสัมโพธิ
 ยอมเข้าถึงสมุทรจรยาชาลาภินิหาร ยอมเข้าถึงสมุทรความละเอียดประณีตลุ่มลึกตามลำดับ ยอม
 เข้าถึงสมุทรญาณนัยของการบรรลุตามลำดับที่เข้าถึงทิศต่างๆได้ ยอมเข้าถึงสมุทรแห่งอินทรีย์ พละ
 โภชณงค์²⁷² ฌยาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ และปาฏิหาริย์ |

เรายอมเข้าถึง ยอมรับ และได้บรรลุสมุทรโพธิจริยาของพระผู้มีพระภาคไวโรจนะในธรรมชาตุนี
 อย่างไม่ เรายอมเข้าถึง ยอมรับ ยอมรับได้บรรลุสมุทรโพธิสัตว์จริยาอย่างเดียวกันในสมุทรโลกธาตุทั้งสิ้นที่มี
 อากาศธาตุเป็นขอบเขตและมีธรรมชาตุนีในทิศทั้งสิบเป็นที่สุดของพระตถาคตทั้งหลายอย่างนั้น
 เหมือนกัน | และเรายอมเข้าถึง ยอมรับ ยอมรับได้บรรลุโพธิสัตว์จริยาทั้งหมดที่รวมเป็นอันเดียวกัน การเข้า
 สู่อากาศธาตุที่ยากที่สุดไม่ได้ การเข้าสู่ธรรมชาตุนีที่ไม่มีที่สิ้นสุด การสอนอันหาที่สุดไม่ได้ การเข้า
 ไปดำรงอยู่ตลอดกับอันหาที่สิ้นสุดไม่ได้ในโลกธาตุทั้งสิ้นที่มีอากาศธาตุเป็นขอบเขตและมีธรรมชาตุนี
 ในทิศทั้งสิบเป็นที่สุดของพระตถาคตทั้งสิ้นอย่างนั้นเหมือนกัน |

เพราะอะไร? ตุก่อนกุลบุตร นี้คือโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ วิษยของสรรพโพธิสัตว์สมาธินัยสาครวิ
 โลกนวิษย ที่เราได้เข้าถึงแล้วยอมรับจิตและจริตของสรรพสัตว์ทั้งสิ้น | ยอมรับการสั่งสมกุศลของสรรพ
 สัตว์ | ยอมรับวิธีการกำจัดกิเลสของสรรพสัตว์ | ยอมรับว่าสรรพสัตว์มีกรรมแตกต่างกัน | ยอมรับช่องทางเข้า
 สู่อภิสัมโพธิของพระสาวกทั้งหมด | ยอมรับสมาธิภูมิของพระสาวกทั้งสิ้น | ยอมรับอำนาจของคานตวิโมกข์

²⁷² ธรรมแห่งการตรีสรู หรือ องค์ธรรมของผู้ตรีสรู 7 ประการ คือ สติ ธรรมวิจยะ วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ
 สมาธิ และ อุเบกขา *ibid.* , หน้า 281,352.

ของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งปวง| ย่อมรู้สมุทรมหาธิของพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้น | ย่อมรู้การเข้าสู่สาครวิโมกข์
ของพระโพธิสัตว์ทั้งหมด ย่อมรู้การเข้าสู่สาครวิโมกข์ของพระตถาคตทุกพระองค์”||

ครั้งนั้นสุนทรศรีบุตรได้ถามนางโคปา ศากยกันยาว่า “ข้าแต่แม่เจ้า ท่านได้บรรลุโพธิสัตว์
สมาธินัยสาครวิโมกข์นี้เมื่อไหร่?” นางตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เรื่องเคยมีมาแล้ว ในอดีต
กาล เมื่อกาลล่วงไปแล้วหลายกัปเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรหนึ่งร้อย มีโลกธาตุชื่อว่า อภยกรา| ใน
โลกธาตุนั้นมีกัปชื่อว่า คติปุระ| ที่ใจกลางโลกธาตุนั้นมีทวีปสี่ชื่อ เขมวติ| กลางทวีปสี่นั้น มีราชธานี
ของชมพูทวีปชื่อ ทรมเมรุศรี| เป็นเมืองหลวงของบรรดานครทั้ง 80,000 โภคิ| บรรดานครทั้งหมดนั้น
แต่ละนคร ตั้งอยู่บนภาคพื้นที่เป็นแก้วไพฑูริย์สีเข้ม | แวดล้อมด้วยกำแพงแก้วเจ็ดชั้น มีสระดอกบัวที่มี
น้ำที่มึกลิ่นหอมบุปผาพื้นเกลี่ยทรายสีทอง ปลูกดอกบัวแดง บัวขาว บัวขาบขนาดใหญ่เท่ากับล้อเกวียน มี
ชายรัศมีเปล่งประกายเจิดจ้าและมีรั้วแก้วล้อมรอบ ด้านในมีแนวต้นตาลเจ็ดแนว และต้นไม้สี่ประดับพัน
กฤษ์(แก้ว7ประการ) ด้านบนมุงด้วยเมฆชาลา ภาคพื้นทำลวดลายเหมือนกระดานหมากรุกทำด้วย
รัตนะ เป็นที่แฉะเวียนมาของเหล่านักบวช มีเสียงร้องอันไพเราะของเหล่าปักษี มีอุทยานหนึ่งแสนโกฏิ
แห่ง มีความรุ่งเรืองและกว้างขวาง มีกลุ่มของชายหนุ่มหญิงสาวผู้ร่าเริงจำนวนหนึ่งแสน มีผู้เป็นใหญ่ที่
เป็นผู้ปกครองแผ่นดินจำนวนหนึ่งแสน ได้ยินว่ามีเสียงนำอินทีกว่าเชื้อเชิญบรรดาบุคคลที่อยู่ในนคร
ใหญ่นั้นตั้งออกมาจากชายทองที่ตกแต่งต้นไม้รัตนพฤกษ์เมื่อถูกลมพัดกระทบกันเกิดจะมีเสียงดัง
ไพเราะเหมือนเสียงดุริยางค์กล่าวเชื้อเชิญอยู่อย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญ ขอเชิญสนาน เชิญดื่ม น้ำ เชิญ
บริโภคอาหาร เชิญประพาศธรรม จงทำโพธิจิตให้เกิดขึ้นเถิด จงเข้าถึงภูมิไม่หวนกลับ| ขอให้ท่านมี
ความสุขเถิด”||

ได้ยินว่าในราชธานีทรมเมรุศรีนั้นมีพระราชผู้ครองแคว้นพระนามว่า ธนปติ| พระองค์มีนาง
สนม 84,000 นาง| และอำมาตย์ 500 คน| มีพระราชโอรส 500 พระองค์ ทุกพระองค์เป็นนักรบกล้ามี
ปรีชาสามารถ รุปร่าง ปราบเหล่าเสนาแคว้นอื่นให้ปราศัย นำเลื่อมใส นำชื่นชม อยู่ในวัยงดงามยิ่ง|
พระราชามีอัคมเหสีพระนามว่า ปัทมศรีครรภัสสภวา(สตรีที่เกิดในดอกบัว) พระนางมีสตรี 84,000
นางเป็นบริวาร| พระนางมีพระราชโอรสพระนามว่า เตโชธิปติ(ผู้มีเป็นใหญ่ด้วยเดช) มีรุปร่าง นำ
เลื่อมใส นำชื่นชม มีพระวรกายประดับด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ| ลักษณะมหาบุรุษ 32
ประการของพระกุมารนั้นได้แก่

1. พระกุมารเตโชธิปติมีพระหัตถ์และพระบาทตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ควรอยู่| เมื่อยกฝ่าเท้าขึ้นและ
เหยียบลงที่มหาปฐพีเต็มฝ่าเท้า และรอยเท้าที่เหยียบสัมผัสมหาปฐพีเต็มเสมอฝ่าเท้า|
2. ฝ่าพระบาทมีลายเหมือนงจักร หลายพันซี่ มีกม มีดม และส่วนประกอบครบทุกอย่าง|
3. หลังพระบาท(นูน)ดุจสังข์คว่ำ มีพระฉวีละเอียดผ่องแผ้วยิ่งกว่าดอกมะลิ(กุสุมา)|

4. ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาททั้งสองมีลายเป็นตาข่ายอันงดงามกระจายเต็มฝ่ามือและฝ่าเท้าเหมือนจักรของท้าวฤทธราชกุมาร
5. มีสันเท้ายื่นยาว
6. มีองค์เดียว ข้อต่อเรียบเสมอกัน | เมื่อลุกขึ้นยืนนิ้วทั้งหมดนั้นจรดถึงพื้นดิน
7. ฝ่ามือและฝ่าเท้ามีสัมผัสอ่อนนุ่ม มีสัมผัสสบายยิ่งกว่าผ้ากาจลินทิกา²⁷³ | เมื่อสัมผัสสตรีหรือบุรุษ หรือเด็กชาย เด็กหญิง ทำให้พวกเขาได้ปีติโสมนัส รู้สึกอึดอัดเหมือนได้ดื่มกินความสุขโสมนัส
8. มีแข้งเหมือนแข้งเนื้อทราย ผู้ที่มีแข้งเนื้อทรายเกิดขึ้นย่อมวิ่งได้เร็ว เหมือนเนื้อทรายที่วิ่งได้เร็ว | (เป็นผู้วิ่งได้เร็ว) ไม่มีผู้สามารถวิ่งตามทันได้ และเมื่อวิ่งย่อมวิ่งโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย
9. พระกุมารเตโชธิปติมีเนื้อนูนเต็มงามทั้งเจ็ดแห่ง | ได้แก่เนื้อหลังเท้าทั้งสอง หลังมือทั้งสอง อังสะทั้งสองและหลุมคอ
10. มีคุษะหลบเร้นอยู่ภายในฝัก มีคุษะรักษาไว้ ปกปิด หลบอยู่ภายใน เหมือนคุษะของพญาช้าง และม้าอาชาไนย | (เป็นอันสงส์ของการต้อนรับด้วยเครื่องบริโภคของตน หรือด้วยของประณีตของนำพ้อใจแก่บุคคลทั้งหลายผู้ไม่ได้อยู่ด้วยกันหรือไม่รู้จักไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน เช่น สตรี บุรุษ ทารกทาริกา คนแก่ คนวัยกลาง คนหนุ่ม คนเฒ่า หรือผู้ตั้งอยู่ในฐานะครุของ เขา |
11. พระกุมารเตโชธิปตินั้นมีกายส่วนบนเหมือนสิงหะ | สรีระตั้งตรง ออกผายไหล่ผึ่ง งามยิ่งกว่ามฤคราช
12. เมื่อยืนตรงมีลำตัวตั้งตรงงดงาม ไม่ค่อม ไม่เอียง ไม่งอ กายงดงามรุ่งเรืองยิ่งกว่าแก้วผลึก
13. พระกุมารมีแผ่นอกกว้าง | ไหล่ทั้งสองกว้าง เต็ม งามและสง่า
14. มีพระพาหาสองข้างห้อยลงแนบลำตัว | พระกุมารนั้นย่อมจับที่มณฑลเข้าได้ด้วยฝ่ามือทั้งสอง โดยไม่ต้องก้ม ขณะที่สรีระยังยืนตั้งตรง
15. กายสูงใหญ่ สมส่วน ตั้งตรง สะอาด สงบ นำเคารพ นำเลื่อมใส นำยินดี
16. ลำคอกกลม ยาว รับกับใบหน้าพ้อเหมาะพอดี และมีเนื้อเรียบเสมอ
17. มีพระหนุเหมือนคางสิงห์ ทำให้เวลาเปล่งเสียงพูดรูปปากมีรูปปากกลมงาม ไม่แยะไม่ยื่นไปตามการขยับตัวของกระดูกกราม

²⁷³ กาจลินทิกะ เป็นผ้าที่มีผิวสัมผัสอ่อนนุ่ม ส่วน Monier Williams เรียกว่า กากจัญจิกะ ซึ่งหมายถึงขนอ่อนเล็ก ๆ ที่อยู่บน ฝัก ของพืชใน ตระกูล *Abrus precatorious* Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 268.

18. มีพระทนต์ 40 ซี่ถ้วนมีขนาดเท่ากันทุกซี่ มีเขี้ยวแข็งแรง(เกิดขึ้นเพราะอานิสงส์จากเหตุนี้) ในบรรดาเครื่องบริโภคน้ำที่แบ่งแล้วทั้งหลาย แม้เพียงเสี้ยวเดียว ที่ถูกนำมาวางอยู่ต่อหน้า ก็ไม่แตะต้อง ไม่ให้เสียหาย แม้แต่น้ำเพียงหยดเดียว²⁷⁴
19. พระกุมารมีพระทนต์แต่ละซี่ขนาดเท่ากันเรียงชิดติดกันไม่มีช่องว่าง เรียงกันเป็นระเบียบ เพราะเป็นผู้ไม่มีความขัดข้องยุ่งเหยิง ไม่เป็นผู้มีความเปียกชุ่ม ไม่เป็นผู้ไม่กักตุน ไม่หวงแหน ไม่สร้างให้ทานอาหารหรือเครื่องบริโภคน้ำ²⁷⁵
20. พระกุมารได้ลักษณะมหาบุรุษคือมีพระทนต์เรียบเสมอกัน คือมีฟันเรียบเสมอกัน ไม่ขาดไม่เกินไม่ยื่น ไม่เอียง ไม่ห่าง ตั้งตรงเท่ากัน ไม่เกยกัน ไม่ซ้อนทับกัน| พระกุมารมีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม ไม่ขุ่นมัว ใสสว่าง เป็นแก้ว ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ควรอยู่|
21. พระกุมารมีลักษณะมหาบุรุษคือมีพระชิวหาใหญ่และยาว| ผู้มีลิ้นกว้างและยาว มีความละเอียดอ่อน(รับรสได้ดี) อ่อนนุ่ม ใ้ใช้การได้ดี ยืดให้ยาวปิดใบหน้าได้|
22. พระกุมารมีเสียงเหมือนเสียงพรหม มีน้ำเสียงไพเราะอย่างยิ่ง เวลาเปล่งเสียงพูดตามปกติ หรือเวลาสนทนามีเสียงกังวานเหมือนเสียงนกร้อง เป็นเสียงนำฟัง เพราะอานิสงส์การเปล่งเสียงทำความยินดียิ่งให้แก่ชาวโลก ชักชวนให้ทำความดีด้วยวาจา| เสียงของพระองค์ย่อมก้องกังวานก้าวล่วงบริษัทมณฑลทั้งสิ้นด้วยเสียงยิ่งกว่าเสียงพรหม|
23. พระกุมารมีพระเนตรดำสนิท²⁷⁶ นัยน์ตาใส มีประกาย แจ่มใส สดใส ดวงตางดงาม นามองน่าเลื่อมใส|
24. พระกุมารมีตาเหมือนตาโค เป็นที่อยู่ของจักขุอายตนะที่มีลักษณะใสเหมือนแก้วทับทิม ตาดำมีสีดำสนิท ตาดำเท่ากัน ตาดำกลมโต ตาดำเต็มบริบูรณ์|
25. มีอุรณา²⁷⁷ เกิดขึ้นระหว่างคิ้ว มีความอ่อนนุ่ม มีสัมผัสละเอียดอ่อน มีสีขาวใสและมีประกาย มีลักษณะเป็นก้อนเหมือนเกล็ดหิมะ มีแสงรัศมีสีขาวนวล|

²⁷⁴ Levman แปลว่า มีฟัน 40 ซี่แข็งแรง เวลากินอาหารสามารถเคี้ยวทั้งคำโดยไม่กัดไม่ฉีก Brian G. Levman, "Buddhalakṣaṇa and the Gaṇḍavyūha Sūtra," *Canadian Journal of Buddhist Studies* 1, no. 27 (2005), p. 40.

²⁷⁵ Levman แปลว่า ฟันชิดเรียบเสมอกัน ไม่มีช่องว่างระหว่างฟัน ฟันเรียงแนบชิดติดกัน ทำให้เวลาเคี้ยวได้ละเอียด ไม่เกิดเสียงดัง ไม่มีอาหารตกค้างตามซอกฟัน ไม่มีกลิ่นปาก ฟันไม่เหิน ไม่เก Ibid., p. 41.

²⁷⁶ สีครามเข้ม (dark blue) Ibid., p. 42.

²⁷⁷ (สันสกฤต อุรณ, อุรณ บาลี อุณณา) กลุ่มขนอ่อนที่ขดเป็นวงกลมอยู่ตรงกลางระคิ้วทั้งสอง (Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 220) ลักษณะสูตรกล่าวว่า อุณาโลม คือ กลุ่มขนมีลักษณะอ่อนนุ่ม สีขาวอ่อนเหมือนปุยขน เกิดขึ้นบริเวณระหว่างคิ้วทั้งสอง เป็นลักษณะมหาบุรุษ 1 ใน 32 ประการ

26. ที่จอมกระหม่อมมีอุษณีย์มีลักษณะเป็นขดเป็นเกลียวสวยงาม ทำให้ดูเหมือนมีเครื่องประดับอยู่บนผม รวากับว่ามีดอกบัวรัตนะที่มีกลีบดอกนับแสนโกฏิประดับอยู่ตรงกลางกระหม่อม|
27. พระกุมารมีพระฉวีวรรณละเอียด| กายของพระองค์ไม่ติดละอองฝุ่น ไม่มีมลทิน ไม่มีรอยย่น ไม่มีเหงื่อ สัมผัสอ่อนนุ่ม|
28. พระกุมารมีพระฉวีละเอียดดุจผิวทอง มีรัศมีเปล่งปลั่งสีทองชมพูหุ่ มีรัศมียาวหนึ่งคืบ โดยรอบ มีดวงรัศมีแสงสีทองสว่างไสว มีสีระที่ประดับด้วยรัศมีมีกลิ่นหอมส่องสว่างทำลายความมืดที่เปล่งออกมาจากรูขุมขนทั้งหมด|
29. พระกุมารมีพระโลมาชาติเส้นเดียวในแต่ละรูขุมขน| ที่รูขุมขนแต่ละแห่งมีเส้นโลมาเส้นเดียว แต่ละเส้นขนขดเป็นก้นหอยเวียนขวา สีเขียวเหมือนแก้วไพฑูรย์ งดงาม|
30. พระกุมารมีปลายพระโลมาชาติซึ่งอน มีปลายชี้ไปทางเดียวกันตลอดเวลา ขนเป็นสีอ่อน|
31. พระกุมารมีลักษณะมหาบุรุษคือพระเกศาดำเหมือนแก้วอินทนิล| พระองค์มีพระเกศาดำขลับ เป็นประกายเหมือนประกายของแก้วมณีไพโรจน์ ดกดำ นุ่มสลวย สีดำขลับ ขดเป็นลอนเวียน ประทักชฌ มีโคนแข็งแรง ไม่ชี้ฟู ไม่พันกันยุ่งเหยิง|
32. พระกุมารเตโชธิปติมีลักษณะมหาบุรุษคือมีปริมณฑลเหมือนต้นนิโครธ พระองค์มีปริมณฑลสง่างามไม่ว่าจะมองจากด้านไหนก็สง่างาม สมส่วนทุกด้าน น่าเลื่อมใสทุกด้าน| พระองค์สง่างาม มองไม่รู้ลืม| แม้มองจากด้านหลัง ด้านขวา ด้านซ้าย กิ่งดงาม แม้กำลังเดินอยู่ ยืนอยู่ นั่งอยู่ กำลังกล่าววาจา นั่งเฉยอยู่กิ่งดงาม นามอง|

ดูก่อนกฤตบุตร พระกุมารเตโชธิปติมีพระวรกายงดงามประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32²⁷⁸ ประการเหล่านี้ครบถ้วน ผู้มีสง่างามที่สุดในบรรดาสรรพสัตว์ เป็นผู้ทำความสมปรารถนาให้สำเร็จทุกอย่าง ผู้ทำความยินดีให้เกิดแก่สรรพสัตว์||

²⁷⁸ มหาวิสตฺถวทาน (เล่ม 1) กล่าวไว้ตามลำดับดังนี้ 1)มีการก้าวเท้าที่สม่ำเสมอ 2) มีรอยงกจักรบนฝ่าเท้า 3) มีนิ้วมือและนิ้วเท้ายาว 4) มีสันเท้ายื่นออกมาและกว้าง 5)มีเท้าที่มีลายเส้นคมชัด 6)มีขาคล้ายขาของกวาง 7)มีร่างกายเหยียดตรงตั้งเทวดา 8)สามารถแต่หัวเข่าในขณะที่ยืนตรงได้ 9) มีอวัยวะเพศซ่อนอยู่ในฝัก 10)ร่างกายมีสัดส่วนคล้ายต้นไทร 11)มีมือและเท้าอ่อนนุ่ม 12)มีมือและเท้าเหมือนตาข่าย 13)มีร่างกายบริบูรณ์ 14)ส่วนล่างของร่างกายมีขนขึ้นเพียงเส้นเดียว 15)ร่างกายส่วนล่างเจริญเติบโตขึ้นไปข้างบนตรงๆ 16)มีผิวพรรณเนียน 17)มีผิวพรรณเรียบ 18)มีลักษณะดุจหงส์ 19)ไม่มีช่องแฉ่งระหว่างกระดูกสะบัก 20)ร่างกายมีพื้นผิวนูน 7 แห่ง 21)ประสาทรับรสได้อย่างดีเยี่ยม 22)ผิวพรรณผ่องใสเป็นสีทอง 23)มือกึ่งผายดุจราชสีห์ 24)มีพื้นเป็นระเบียบ 25)มีพื้นขาเป็นเลิศ 26)มีหน้าอกเป็นแผ่นตรง 27)มีลิ้นยาวและเรียว 28)มีเสียงเหมือนพรหม 29)มีดวงตาเป็นสีน้ำเงิน 30)มีขนตาเหมือนขนตาแมว 31)ระหว่างคิ้วมีอุณาโลม 32)มีศีรษะคล้ายผ้าโพกศีรษะของพระราชา สำเนียง เลื่อมใส, มหาวิสตฺถวทาน เล่ม 1., หน้า 154-155.

ดูก่อนกุลบุตร สมัยหนึ่ง พระกุมารโตโชธิปตินั้นได้รับราชานุญาตจากพระบิดาให้เสด็จไปสู่อุทยานชื่อ คันธกรบูรณะในเมืองทรมเมรุศรีพร้อมด้วยหญิงสาว 20,000 นาง มีคณะของบุรุษสตรีผู้มีบุญ มีสิริ ผู้มีความงามติดตามแวดล้อมทำให้เบิกบานใจ พระองค์เสด็จขึ้นสู่ราชรถมีสี่ตั้งทองชมพูทูล ล้อทั้งสี่มีขนาดใหญ่ทำด้วยแก้ววชิระ มีกงแข็งแรงทำด้วยแก้วนารายณ์วชิระบนเพลาทำด้วยไม้จันทน์ชนิดเยี่ยมที่สุด ตัวรถตกแต่งด้วยแก้วคันธมณีราชทั้งหมด ประดับตกแต่งดอกไม้แก้วล้วนด้านบนคลุมด้วยข่ายรัตนชालาล้วน พระแท่นเป็นสิงหาสนะวางอยู่บนเบาะที่ทำด้วยแก้วมณีรัตนราชขนาดใหญ่ มีสายบังเหียรทำด้วยแก้ว มีหญิงสาวห้าร้อยนางจับไว้ เทียมด้วยม้าอาชาไนยและม้าอัสตรมีฝีเท้าเร็วเหมือนอสักตพายุหนึ่งพันตัว กั้นฉัตรขนาดใหญ่ทำเป็นชั้นลดลั่นงดงามด้วยแก้วมณีไพฑูรย์ราชสีขาว บริสุทธิหาประมาณไม่ได้ มีความรุ่งเรือง ดำรงทำด้วยแก้วไพฑูรย์สีเข้มและแก้วมณีราชตกแต่งด้วยรัตนะล้วน ใช้กำลังของบุรุษ 50,000 คนกั้นฉัตร มีเสียงบรรเลงดุริยางค์ไพเราะอย่างยิ่งหนึ่งแสน เมฆดอกไม้โปรยปรายเป็นสายฝน จุฑรูปหอมสวรรค์หลายแสนโกฏิในกาลนั้น หนทางที่มีความกว้างแปดทางถูกปรับให้มีพื้นราบเรียบเสมอ ไม่ให้มีที่สูงต่ำ ไม่ให้มีก้อนกรวด ปูพื้นด้วยวัตถุธาตุที่เป็นแก้วรัตนราชทั้งหมด เกลี้ยด้วยทรายสีทอง ปูทับด้วยดอกไม้แก้วหลากสี สองข้างของถนนประดับด้วยแนวต้นรัตนพฤกษ์และรัตนเวที ด้านบนคลุมด้วยข่ายกระดิ่งแก้ว ประดับธงชัย ธงผ้าที่ทำด้วยรัตนะประเภทต่างหลายแสนตลอดสองข้างทางมีอาคารต่างๆ เป็นแถวเรียงราย||

ในอาคารที่อยู่สองข้างทางเดินนั้น บางแห่งวางภาชนะแก้วบรรจุรัตนะประเภทต่างๆ วางไว้เพื่อแจกจ่ายแก่ฝูงชนที่มาเพื่อขอรับวัตถุทาน | บางแห่งวางรัตนากรณ์ทุกอย่างเพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ต้องการเครื่องประดับ | บางแห่งวางแก้วมณีจินดาไว้เพื่อบันดาลความปรารถนาของสรรพสัตว์ให้สัมฤทธิ์ทุกอย่าง | บางแห่งวางภาชนะบรรจุข้าว น้ำและน้ำรสประเภทต่างๆ เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้มีความต้องการสิ่งนั้นๆ | บางแห่งวางอาหารทิพย์ที่รูป รส กลิ่น สัมผัสประณีตที่สุดประเภทต่างๆ | บางแห่งวางผลไม้ทิพย์ที่มีรสอร่อย บางแห่งวางผ้าทิพย์หนึ่งแสนโกฏิ มีสี และมีลวดลายวิจิตรต่าง มีค่ามากเนื้อละเอียด มีสีเหมือนดอกกุสุมาภะ เพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ต้องการผ้า | บางแห่งวางเครื่องหอมทุกประเภทที่มีสีและกลิ่นหอมจรรูใจเหมือนน้ำหอมสวรรค์ชนิดต่างๆ เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ต้องการจะลูบไล้ของหอมตามที่ตนปรารถนา | บางแห่งวางอุปกรณ์ทุกอย่างไว้เพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ต้องการใช้ตามความปรารถนา | บางแห่งให้เหล่าสตรีที่มีรูปสวยงาม นำเลื่อมใส นำชื่นชม มีรูปร่างสมส่วน นุ่งผ้าเนื้อละเอียดวิจิตรงดงาม สวมเครื่องประดับทุกอย่าง ประดับตกแต่งสรรพระหมดจด เพื่อยาวอายุในศิลปะและมายาหญิงทุกอย่าง||

ได้ยินว่า ในสมัยนั้นในเมืองทรมเมรุศรีมีหญิงอัครณิกามีความงามยิ่ง ชื่อว่า สุพรรณนา นางเป็นราชปริโภาคะ| นางมีบุตรชื่อว่าสุจิตตติประภาสศรี มีความงามอย่างยิ่ง หน้าตาน่ารัก น่าชมรูปร่างไม่สูงเกินไป ไม่เตี้ยเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ผอมเกินไป ไม่ท้วมเกินไป ไม่ดำเกินไป นัยน์ตาไม่ดำเกินไป ผมไม่ดำเกินไป มีดวงหน้านามองยิ่ง มีเสียงไพเราะกังวานเหมือนเสียงพรหม มีปากดีกล่าวคำอ่อนหวานน่ารัก มีปรัชญารอบรู้สรรพศิลปะ ชำนาญในสรรพศาสตร์ ร่ำเรียง มีความเคารพ มีศรัทธา มีจิตประกอบด้วยเมตตา มีจิตไม่คิดประทุษร้าย เป็นผู้ทำความยินดีพอใจไม่รู้จักเบื่อ ไม่มีราคะ โทสะ โมหะ มีความสงบเสงี่ยมเกรงกลัวบาป อ่อนโยน ซื่อตรง ไม่มีมายาสาโลย เป็นผู้ว่าง่าย| นางและมารดาพร้อมด้วยหญิงบริวารจำนวนมากขึ้นสู่รถประดับรัตนะเดินทางออกจากเมืองทรมเมรุศรีไปก่อนพระกุมารเตโชธิปตี เพื่อไปดูขบวนเสด็จของพระกุมาร| เมื่อนางได้เห็นพระกุมารเตโชธิปตีแล้วเกิดจิตปฏิพัทธ์²⁷⁹ขึ้น นางเกิดความเลื่อมใสในพระกุมารกล่าวกับนางสุพรรณนาผู้เป็นมารดาว่า “ข้าแต่มารดา ท่านจงรู้เถิดว่าถ้าท่านไม่ให้เราแก่พระกุมารเตโชธิปตี เราจักต้องตายแน่แท้ หรือไม่ก็จะต้องทุกข์ทรมานถึงตาย”| มารดากล่าวเตือนว่า “ลูกรัก เจ้าอย่าได้มีความคิดอย่างนี้เกิดขึ้นเลย| เพราะว่าพระกุมารพระองค์นี้ประกอบด้วยลักษณะของพระเจ้าจักรพรรดิ| ซึ่งเป็นฐานะว่า ในกาลใดพระราชบิดาของพระกุมารนี้สวรรคต| พระกุมารจักได้รับการอภิเษกเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ| จากนั้นนางแก้วจักปรากฏเกิดขึ้นแก่พระองค์จากเบื้องบนเวหา| ลูกรัก อีกอย่างหนึ่งพวกเราเป็นเพียงหญิงคนิกาก็ทำ ความยินดีแก่ชาวโลกทั้งปวงเท่านั้น| และพวกเราจะทำความยินดีต้อนรับบุรุษคนเดียวตลอดชีวิตไม่ได้| พวกเราได้รับราชบัญชาให้ออกมารับเสด็จพระกุมารเตโชธิปตี อย่าได้คิดอย่างนี้เลย เพราะมันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก”||

ก็ในสมัยนั้น พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนามว่า สุริยคাত্রปวระ ทรงอุบัติขึ้น ทรงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทรงเสด็จไปดีแล้ว ทรงเป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นสารถิผู้ฝึกบุรุษผู้ยอดเยี่ยม เป็นครูของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย ทรงเป็นผู้ตื่นผู้เบิกบาน และทรงเป็นผู้จำแนกธรรม| ในอุทยานคันธางกูรศิขรประภเมษะ นั้นมีต้นไม้ตรัสรู้ชื่อ ธรรมเมโฆทตประภาสะ| พระผู้มีพระภาคเจ้าสุริยคাত্রปวระ ตรัสรู้ได้เจ็ดวัน ประทับนั่งเสวยวิมุตติอยู่ที่ต้นโพธิ์นั้น| ธิดาของนางคนิกาก็กำลังนั่งอยู่บนรถได้เห็นพระตถาคตพระองค์นั้นแล้วในความฝัน| และเมื่อนางตื่นจากความฝันแล้วเทวดาที่เคยเกิดเป็นญาติร่วมสายโลหิตเดียวกันในกาลก่อนได้บอกแก่นางว่า “แม่หญิง บุรุษผู้นี้คือพระตถาคตสุริยคাত্রปวระ พระองค์ประทับอยู่ที่โพธิ์มณฑลธรรมเมโฆทตประภาสะ ตรัสรู้ได้เจ็ดวัน มีคณะของพระโพธิสัตว์แวดล้อม มีเหล่าเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสุร ครุฑ กิณนร มโหระคะ พระอินทร์ พรหม

279 ศัพท์เดิมคือ รากจิต

อภัสรา เทวดาชั้นนอกนิชฐะนั่งอยู่เบื้องหน้า| และในที่นั่งนั้นมีสัตว์ทั้งหลาย ปฐวีเทวดามาประชุมกัน| อากาศเทวดา อาโปเทวดา เตโชเทวดา วายุเทวดา สาคระเทวดา นทีเทวดา บรรพตเทวดา ราตรีเทวดา อรุณเทวดา วนเทวดา พฤษภเทวดา โอสถเทวดา สลิวเทวดา นครเทวดา ปทคามินีเทวดา โภติมณฑลเทวดา สรีรรัศมีเทวดา สัตว์นิกายเทวดา คัคณเทวดา ทิศเทวดา มาชุมนุมในที่นั้น เข้าเฝ้าพระตถาคตเจ้าสุรยาคาตรปวระ||

เพราะการเห็นและได้ฟังการพรรณนาคุณของพระตถาคตนั้นทำให้บุตรีของนางคณิกานั้นเกิดความแกล้วกล้า เป็นผู้ได้ออกาสจึงกล่าวคาถาเหล่านี้ขึ้นในเวลานั้น ณ เบื้องพระพักตร์ของพระกุมาร เตโชธิปตีว่า:

1. หม่อมฉันเป็นผู้ได้รับการกล่าวว่ามีรูปงดงามยิ่ง และมีปัญญาฉลาดรอบรู้ ศาสตร์และรู้ศิลปะในการทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่บุรุษ และรู้สตรีมาหาหาใครเทียบไม่ได้||
2. บุรุษนักร้อยนับพัน เมื่อได้เห็นข้าพระองค์แล้วย่อมตกอยู่ในอำนาจแห่งความรักและความปรารถนา แต่ว่าข้าพระองค์ไม่ได้มีความยินดีในบุรุษคนใดในโลกเลย||
3. ข้าพระองค์ไม่มีจิตคิดขัดเคือง หรือว่ายินดีในร้าย ไม่ได้มีเวร หรือมีความผิดต่อบุคคลใด ข้าพระองค์มีใจยินดีการเกื้อกูลประโยชน์||
4. ข้าแต่พระกุมาร เมื่อข้าพระองค์ได้เห็นพระกุมารผู้ทรงพระรูปสง่างาม มีคุณประเสริฐ ทำให้อินทรีย์ของข้าพระองค์อ่อน เกิดปีติมีกำลังยิ่งขยายกว้างขวางท่วมทับัน||
5. พระองค์ทรงมีพระฉวีวรรณผ่องใสรุ่งเรืองเหมือนวรรณะทอง พระเกศาดำสนิท และมีวนเป็นลอน พระองค์ทรงมีพระขนงและนลาฏและพระนาสิกงดงามยิ่งนัก ข้าพระองค์นั้นอ้อมถวายตน(เป็นข้ารองบาท)ของพระองค์||
6. ข้าแต่พระกุมาร พระองค์มีพระลักษณะประเสริฐยิ่ง ทรงพระรูปงดงามเหมือนภูเขาทอง เมื่ออยู่เบื้องพระพักตร์พระองค์ รัศมีของข้าพระองค์ไม่ปรากฏเลย เป็นประดุจถ่าน(กับทอง)||
7. พระเนตรของพระองค์งามได้รูป สีดำสนิท ดวงเนตรกลมโต มีพระพักตร์เต็มงามเหมือนพระจันทร์วันเพ็ญ พระหนุเหมือนคางสีหะ พระสุรเสียงไพเราะก้องกังวาน ขอพระองค์จงทรงโปรดหม่อมฉัน||
8. พระองค์มีชีวหายาวและกว้าง มีสีแสด อ่อนนุ่ม และ รุ่งเรืองเหมือนรัตนะ มีพระสุรเสียงก้องกังวานเหมือนเสียงพรหม เมื่อพระองค์รับสั่งยอมทำให้ชาวประชาเกิดความยินดี||

9. พระองค์มีพระทนต์เรียบเสมอ ขาวเหมือนสังข์ขัด เรียงชิดสนิทกันดี ข้าแต่พระกุมารผู้ทรงเป็นจอมวีรชน เมื่อพระองค์ทรงแยมพระสรวยล่อมทำให้ชาวประชาชื่นบาน||
10. พระองค์มีวรกายประดับด้วยลักษณะสามสิบสองประการ งดงาม หมดจด ซึ่งทำให้พระองค์มีพระรูปร่างงามยิ่งกว่าชนใดทั้งหมด ทำให้พระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ||

ครั้งนั้นพระกุมารเตโชธิปติตรัสกับนางสุจิตริติประภาสศรีว่า “น้องหญิง เธอเป็นบุตรของผู้ใดใครเป็นผู้ปกครองของเธอ เธอกล่าวาจาของผู้ใด วาจาของบิดามารดา หรือวาจาของพี่เลี้ยง?” แล้วตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า:

11. ดูก่อนนางผู้มีรูปร่างงามยิ่ง มีรูปร่างสมส่วน ประกอบด้วยลักษณะงดงาม มีกายหมดจดด้วยคุณงามความดี เราขอถามนางว่าเนื้อความที่นางกล่าวนั้นนางได้จดจำมาจากใครหรือ? ||
12. เป็นคำกล่าวของมารดา บิดา ของนางหรือเป็นวาจาของพี่ชาย หรือสามี หรือจดจำคำของคนอื่นมาแล้ว ดูก่อนนางผู้มีสิริโฉมงาม||
13. เราหวังว่า เธอจะไม่ยินดีในการเบียดเบียนใคร ไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เขาไม่ได้ให้ เธอคงจะไม่ยินดีในการประพฤติดินในกาม หรือว่าจะไม่กล่าวคำเท็จ||
14. เธอจักไม่เป็นผู้ทำลายมิตร ไม่มีอภิขณาเพ่งเล็งสมบัติของผู้อื่น และไม่มิจิตคิดพยาบาทในหมู่ชน||
15. อย่าเป็นคนหลงเดินอยู่ในความแห้งแล้งของมัจฉาทิฐิ อย่าให้สติปรัชญาของเจ้าถูกทำลายเพราะวิสัย อย่าเป็นคนมีมายาสาไทยแล้วเบียดเบียนทำลายชาวโลก||
16. เธอจงมีความเคารพรักต่อบิดามารดา หมุ่ญาติ เหล่าชนผู้มีใจดี ครูอาจารย์ และสงเคราะห์ชนผู้ยากไร้||
17. เธอจงมีความรักต่อผู้เป็นกัลยาณมิตร ผู้มีใจดี ผู้คอยบอกสอนธรรมแก่เธอในกาลสมควร ผู้ทำให้กาย และใจงดงามและควรแก่การงานโดยชอบ||
18. มีความเคารพในพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ และมีความรักต่อเหล่าชนผู้เป็นพุทธบุตรทั้งหลาย เธอจงรู้พระธรรมอันเป็นบทที่ประเสริฐนั้นว่าเป็นที่เกิตขึ้นของชนทั้งหลายผู้เกิดแต่องค์พระสุคตะ||

19. เธอจตั้งอยู่ในวงศ์แห่งธรรมและอย่าคิดประพฤดิธรรม จงมีความ
เคารพรักต่อคุณมากมายเหมือนมหาสมุทรหาขอบเขตไม่ได้||
20. เราหวังว่าเธอจะมีเมตตาในชนผู้ชาติที่พึ่งพิง ไร้อาศัย เป็นผู้มี
ความกรุณายินดีในกิจการอันเป็นไปเพื่อความเจริญ||
21. เมื่อเธอเห็นความสมบูรณ์พร้อม และความเป็นเลิศในชนเหล่าอื่นแล้วมี
ความยินดี เป็นผู้วางเฉยต่อชนทั้งหลายเพราะกำลังปรัชญาได้||
22. เมื่อเห็นเหล่าชนหลับไหลเพราะอวิทยาเป็นเหตุ เธอมีความปรารถนา
แรงกล้าต่อโพธิอันประเสริฐ แล้วประพฤดิจรยาเป็นเวลายาวนาน
หลายกัปที่สุดไม่ได้เป็นผู้แสวงหาธรรมไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย||

ครั้งนั้น นางสุทรรตนา หญิงคนิกามีความงามยิ่ง ผู้เป็นมารดาของนางสุจิตตติประภาสศรีได้
กราบทูลต่อพระกุมารเตโชธิปตีว่า “ขอเดชะ นางทาริกาบุตรของข้าพระองค์ผู้นี้เป็นผู้เกิดจากห้อง
ดอกบัวไม่เคยออกไปภายนอกเรือนเลยพระเจ้าข้า” และนางได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า:

23. ขอเดชะพระกุมาร ขอพระองค์โปรดสดับสิ่งที่หม่อมฉันจะกล่าวตอบสิ่งที่
พระองค์รับสั่งถามเกี่ยวกับการอุปบัติขึ้นของบุตรของหม่อมฉันและการเลี้ยง
ดูนาง||
24. ในเวลาเช้าตรู่ของวันที่พระองค์ประสูติซึ่งเป็นวันเดียวกันกับเวลาที่บุตร
ของหม่อมฉันเกิด นางอุปบัติเกิดขึ้นในห้องดอกบัวอันไม่มีมลทิน มีอวัยวะ
ครบถ้วนสมบูรณ์ มีดวงตากลมโตได้รูปงาม||
25. ในวสันตฤดู ซึ่งเป็นฤดูอันประเสริฐข้าวกล้าและพืชพรรณโอสถองงามขึ้น
ในศาลอุทยานอันรุ่งเรืองของหม่อมฉันซึ่งทำให้หม่อมฉันต้องเข้าไปในที่
นั้น||
26. ต้นไม้ออกดอกบานสะพรั่งทุกกิ่งก้าน ส่วนไม้ผลก็ผลัดผลเป็นกลุ่มก้อน
คล้ายเมฆ ในระหว่างแมกไม้มีเหล่าสกุณาประเภทต่างๆ ส่งเสียงร้องด้วย
เสียงอันไพเราะกังวาน หม่อมฉันเดินเล่นไปในสวนด้วยใจปลอดโปร่ง รื่น
เริง เบิกบาน ยินดี||
27. หม่อมฉันพร้อมด้วยเหล่าหญิงสาว 800 นาง ทุกนางแต่งกายงดงามนำ
ประทับใจยิ่ง สวมรัตนภรณ์อันวิจิตร แต่ละนางล้วนได้รับการฝึกฝนมา
อย่างดีทั้งการขับร้องและการเจรจาปราศรัย||

28. ในขณะที่หม่อมฉันกำลังนั่งอยู่ริมสระน้ำที่มีดอกบัวบุณฑริกาส่งกลิ่นหอม
ฟุ้งกระจาย ดอกไม้ร่วงหล่นโปรยปรายลงบนพื้นดิน และสตรีเหล่านั้นผู้
ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว(กำลังเล่นอยู่ในสวน)||
29. (ขณะนั้น)ดอกบัวแก้วอันประเสริฐมีกลีบดอกนับพันปรากฏขึ้นที่บริเวณ
กลางสระน้ำนั้น ก้านของดอกบัวนั้นเป็นแก้วไพฑูรย์ กลีบดอกเป็นแก้ว
วชิระ ก้านเกสรเป็นทองชมพูบุษบิสุทธิ์สุกใส ||
30. เกสรมีสีแดงและมีกลิ่นหอมฟุ้งกระจาย มีแสงสว่างเกิดขึ้น ในเวลานั้นชน
ชาวเมืองทั้งหลายต่างมีความสงสัยใน แสงสว่างนั้นคิดกันว่ามิดวงอาทิตย์
เกิดขึ้นในเวลากลางคืนหรือ||
31. เพราะมิดวงสว่างจ้าขนาดใหญ่เกิดขึ้นทำลายความมืดมิดของกลางคืนสิ้น
รัศมีโอภาสสว่างไสวนั้นเกิดขึ้นพร้อมกับมีเสียงเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิด
ของเด็กหญิงผู้นี้||
32. จากนั้นนางแก้วผู้นั้นก็ได้ถือกำเนิดขึ้นในโลกมนุษย์ ด้วยความหมดจด
แห่งศีล ผลกรรมย่อมไม่ละเว้นผู้ทำกรรม หญิงนี้เกิดขึ้นเพราะวิบากแห่ง
กรรมดีที่นางได้บำเพ็ญมาแต่กาลก่อน||
33. นางมีผมดำสนิท มีดวงตางดงามมีสีเหมือนดอกอุบลเขียว มีเสียงเหมือน
เสียงพรหม มีผิวเรียบเนียนเหมือนทอง สวมมาลาภรณ์ อุบัติขึ้นในฝัก
ดอกบัว มีสิริหมดจดสว่างไสวไร้มลทิน||
34. สรีระกายของนางสะอาดหมดจด มีรูปร่างสมส่วน สมบูรณ์พร้อมด้วย
อวัยวะทั้งปวง รูปร่างงดงาม เหมือนรูปทอง หมดจดเหมือนแก้วมณี รัศมี
ของนางรุ่งเรืองสว่างไสวไปทุกทิศ||
35. กายของนางมีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นจันทร์ราช ฟุ้งกระจายไปในอากาศ
รอบทิศ และเมื่อนางเปล่งเสียงพูด เสียงของนางไพเราะดุจเสียงสวรรค์
และมีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นดอกอุบลเขียวฟุ้งออกมาจากปากของนาง||
36. เมื่อนางแย้มยิ้มจะมีเสียงดุริยางค์บรรเลงเหมือนเสียงสวรรค์กล่าวคำว่า ผู้
นี้เป็นสตรีรัตนะเกิดขึ้นในโลกแล้ว อำนาจของประภคินีไม่อาจทำลาย ||
37. เพราะในมนุษย์โลก ไม่มีบุรุษผู้ใดเหมาะสมกับนางเช่นกับด้วยพระองค์ผู้มี
พระรูปสง่างามด้วยลักษณะมหาบุรุษ ขอพระองค์โปรดรับเอาหญิงผู้นี้เป็น
บาทบริจาคะ) พระเจ้าข้า||
38. นางผู้นี้ไม่เตี้ยไม่สูงเกินไป ไม่อ้วนไม่ผอมเกินไป ทรวดทรงองค์เอวงามสม
ส่วน นางผู้นี้เหมาะสมและควรคู่แก่พระองค์||

39. นางมีความรอบรู้ในการนับ การเขียน มุทรา ศิลปะ ศาสตร์หลายแขนง บรรดามีในโลกทั้งสิ้น นางย่อมรู้ทุกอย่าง||
40. นางมีความฉลาดรอบรู้ในศาสตร์ และการยิงธนู นางรู้วิธีเอาชนะศัตรูด้วยการน้อมใจให้อินดี นางเข้าถึงฝั่งแห่งความสำเร็จอันสูงสุดในทุกสถาน||
41. กายอันประเสริฐของนางมีความหมดจด มีความรุ่งเรืองสว่างไสวเหมือนประกายแห่งรัตนะ นางงดงามด้วยคุณความดีเพราะบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญมาแต่กาลก่อน นางผู้นี้มีความงามเหมาะสมที่จะเป็นบาทจาริกาของพระองค์||
42. นางรู้จักเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยในสรรพชีวิต และวินิจฉัยโรคได้อย่างถูกต้อง รู้วิธีการใช้เภสัชรักษาโรคเหล่านั้นให้สงบลงได้||
43. นางมีความแตกฉานในภาษาของชนในชมพูทวีปและเข้าถึงโลกโหวหารในทุกสถาน||
44. นางรู้สำเนียงประเภทต่างๆของภาษานั้นๆ รู้ความแตกต่างของสำเนียง รู้จักการขับร้อง การพ่อนในโลก||
45. นางมีความสามารถในการสร้างความยินดีด้วยการร้องการเล่น รู้การทำให้เกิดความบันเทิงใจ การพ่อนรำ รอบรู้ในความยินดีและความไม่ยินดีในบุรุษ นางไม่ได้มีความยินดีในร้ายในบุรุษใด||
46. ความจริงเสียงของสตรีในโลกนี้ได้รับการกล่าวขานว่ามีความอ่อนหวานเป็นพิเศษ ก็ชนผู้มีโทษทั้งหลายมากหาประมาณไม่ได้เมื่อเขากล่าวอ่อนหวานขอแล้วโทษเหล่านั้นย่อมไม่มีเพราะเสียงอันอ่อนหวาน||
47. นางย่อมพิจารณา และไต่สวนในเพราะการให้ความจริง และการพิสูจน์ความจริง ในบรรดาความยุ่งยากทั้งสิ้น นางเป็นผู้ทำให้สำเร็จได้ เป็นผู้ทำความให้ท่านสมปรารถนาให้บริบูรณ์||
48. นางเป็นผู้ไม่มีความอิจฉาริษยา ไม่มีจิตราคะ ไม่มีโมหจิต นางเป็นผู้สงบเสงี่ยม ซื่อสัตย์ และอ่อนโยน ไม่ฉุนเฉียวเกรี้ยวกราด||
49. นางมีปกติขยัน กล่าววาจาไพเราะ ปฏิบัติตามผู้เป็นครูอาจารย์เสมอ มีความเคารพ มีปกติแสวงหาสิ่งที่เป็นกุศล นางเป็นผู้ประพฤติตามความปรารถนาของพระองค์||
50. นางมีเมฆาแห่งการุณาในคนแก่เฒ่า ในคนป่วย ในคนยากไร้ ในคนมีทุกข์ ในคนมีดวงตามืดบอด ในคนสิ้นหวัง||

51. นางมีใจยินดีมุ่งแต่ประโยชน์ต่อคนอื่น ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ตนเพียงฝ่ายเดียว มีปกติแสวงหาประโยชน์เกื้อกูลต่อชาวโลกทั้งปวง นางเป็นผู้มีใจประกอบด้วยคุณธรรมอันยิ่งใหญ่||
52. เป็นผู้ไม่ประมาท มีสติสัมปชัญญะตลอดเวลาทั้งยืน นั่ง นอน เดิน แม้เวลาอยู่อาการสงบและเมื่อนางกล่าววาจาก็เป็นผู้มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ||
53. นางผู้มีบุญญาธิการย่อมปรากฏขึ้นแก่ชนทั้งปวงโดยรอบ เป็นที่รักของชาวประชาทั้งหลาย ใครก็ตามเมื่อบอกนางย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักเบื่อหน่าย แต่นางไม่ได้มีความข้องติดอยู่ในโลก||
54. มีความเคารพต่อกัลยาณมิตรทั้งหลาย นางมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะเข้าเฝ้าพระองค์เสมอมา การมองดูแต่ที่ไกลนี้มันไม่มีความต่างพริ้วต่อหญิงผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ สะอาดและหนักแน่นดังภูเขาสุเมรุ||
55. นางผู้มีบุญญาธิการไม่เคยมีศัตรูผู้ไม่เป็นมิตรเลย ความรู้และ สติปัญญาของนางหาผู้เสมอไม่มี ขอเดชะ พระกุมาร ธิดาของหม่อมฉันเป็นผู้เหมาะสมแก่พระองค์||

ครั้งนั้น ได้ยินว่าพระกุมารเตโชธิปตีได้เสด็จเข้าไปสู่อุทยานคันธางกูรศิขรประภเมฆะ แล้วตรัสกับนางสุฉลิตรติประภาสตรีต่อหน้ามารดาของนางว่า “ดูก่อนน้องหญิง เราได้ทำความปรารถนาแน่วแน่ในอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ อันเป็นเหตุให้เรานั้นเป็นผู้แสวงหาเสปียงสัมภาระเพื่อความเป็นสรวัชฌู | เป็นผู้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาและจะต้องบำเพ็ญปารมิตาทั้งสิ้นให้บริสุทธิ์หมดจดตลอดกัปอันยาวนานหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ | จะต้องบูชาพระตถาคตเจ้าจำนวนมากมายหลายโกฏิกับพระองค์ | จะต้องทรงจำสืบท่อคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น | ต้องทำพุทธเกษตรทั้งปวงให้หมดจดบริสุทธิ์ | เราจะไม่ทำให้วงศ์ของพระตถาคตทั้งสิ้นขาดสูญ | เราจะต้องอบรมเหล่าสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า | จะต้องช่วยให้สรรพสัตว์หลุดพ้นจากทุกข์ในสังสาร | จะต้องช่วยให้สัตว์ทั้งหลายดำรงอยู่ในสุขเพียงอย่างเดียว | จะต้องให้สรรพสัตว์ทั้งหลายมีญาณจักขุที่บริสุทธิ์ | จะต้องบำเพ็ญเพียรให้ได้บรรลุความเป็นพุทธะและโพธิสัตว์ | จะต้องดำรงอยู่ในโพธิสัตว์สมตาทั้งสิ้น | จะต้องได้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิทั้งหมด | ต้องชำระสัตว์ธาตุทั้งสิ้นให้หมดจดเพื่อทำลายความลำบากยากแค้นของสรรพสัตว์ จะต้องเป็นผู้บริจาคทานวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ของตน | จะต้องเป็นผู้บำเพ็ญทานปารมิตาตลอดกัปยาวนานหลายโกฏิหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ด้วยการให้ข้าวและน้ำแก่สัตว์ทั้งหลายให้ได้รับความสุขใจ | บริจาควัตถุอุปกรณ์ทั้งปวงให้เหล่าชนผู้ขาดแคลนให้มีความยินดีพอใจ | เพราะเหตุนี้เราผู้บำเพ็ญสวปริตยาคะ(การบริจาคทานสมบัติในอกกายและสมบัติในกายเช่น อวัยวะ เลือด เนื้อ ชีวิต)ทั้งหมดจะต้องสละสิ่งของที่มีอยู่ในตัว หรือวัตถุ

สิ่งของภายนอกกายให้เป็นทานจนหมดสิ้น| เพราะเหตุนี้เรานั้นจึงต้องสละบุตรธิดาและภรรยาให้ทาน| สละนัยน์ตา ศีรษะ มือ เท้า และอวัยวะน้อยใหญ่ให้ทาน| เมื่อเรานั้นปฏิบัติเป็นอย่างอื่นก็จะต้องทำให้ การสละทานของเรามีอุปสรรค| เมื่อบุตรอันเป็นที่รักทั้งหลายถูกสละให้เป็นทานเธอจะต้องมีความ เสียใจ จะต้องเสวยทุกข์ทั้งกายและทุกข์ทั้งใจเป็นอันมาก| เมื่อเรามีความคิดที่จะสละทานสมบัติทุก อย่าง เธอจะต้องมีใจขัดเคือง| เมื่อเราตัดอวัยวะน้อยใหญ่ให้ทานแก่ผู้มาขอ เธอจะต้องเป็นผู้มีความ ทุกข์โหม่นัส| และนั่นจะเป็นเวลาที่เราจะสละเธอแล้วออกบวชในศาสนาของพระตถาคต เมื่อถึงเวลา นั้นเธอจักเป็นผู้มีใจแตกสลาย ถึงความเป็นผู้มีใจไม่ว่างของตน(ถึงความเป็นบ้า)”||

ครานั้นพระกุมารเตโชธิปติตรัสคาถาเหล่านี้กับนางสุจิตตปริภาสศรีในเวลานั้นว่า:

56. เราจะทำมหาสมุทรแห่งเสปียงสัมภาระเพื่อสัมโพธิอันยิ่งใหญ่ไม่มีประมาณ ให้เต็มบริบูรณ์ ด้วยการบำเพ็ญกรุณาในชาวโลกทั้งสิ้นแล้วตั้งมั่นอยู่ในโพธิตลอดกาลยาวนาน||
57. ตลอดภพยาวนานหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้เหมือนอากาศธาตุ เราจะบำเพ็ญปณิธานให้หมดจด และบำเพ็ญเพียรกิจเพื่อให้ได้ตถาคตภูมิตลอดภพยาวนานนั้น||
58. เราจะศึกษาในหนทางแห่งปารมิตาของพระชินเจ้าที่ดำรงอยู่ในกาลทั้งสาม ทำโพธิมรรคาอันประเสริฐให้หมดจด ด้วยมหาญาณอันประเสริฐ||
59. จะทำเกษตรที่ยังไม่หมดจดทั้งหมดในทิศทุกดวงให้บริสุทธิ์โดยไม่มีเบื้องหน่าย ท้อถอย และจะกำจัดอุปสรรคและการดำเนินไปสู่ทุกขในโลกให้สิ้นไป||
60. สรรพสัตว์ที่ถูกกิเลสห่อหุ้ม ถูกโมหะปิดบังให้เป็นผู้มืดบอดเราจะอบรมให้ พวกเขามีความกล้าในการเข้าสู่วิถีแห่งสรวิชัยตาด้วยอุบายต่างๆ ||
61. เราจะบำเพ็ญกุศลให้หมดจดปราศจากสิ่งขวางกั้นและจะบูชากราบไหว้พระ ชินเจ้าทั้งหลายตลอดกาลยาวนานหาที่สุดไม่ได้เหมือนห้วงน้ำใหญ่ จะมี เมตตาในชาวโลกทั้งสิ้น และจะบริจาคสิ่งของทุกสิ่งสมควรให้ในโลกให้เป็น ทานอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย||
62. เมื่อเราต้องจัดแจงและแจกจ่ายสิ่งของให้แก่คนยากจนผู้มาชุมนุมกัน เนื่องนิตย เธอจะต้องไม่มีจิตใจหดหู่ เศร้าโศกหรือขัดเคือง||
63. เมื่อเห็นผู้ต้องการศีระของเราเพื่อประโยชน์ ผู้มีปรัชญาย่อมยินดีที่จะได้ บำเพ็ญจรรยาอันยิ่งใหญ่ เธอจะต้องเดือดร้อนเป็นทุกข์ เมื่อเธอได้ฟังความ ตั้งใจของเราอย่างนี้แล้ว จงตัดสิ้นใจให้แน่วแน่||

64. เมื่อเราตัดมือและเท้าบริจาคให้แก่ผู้ต้องการ และเมื่อเรากล่าวคำเสียดแทงใจ เธอจะต้องมีความโทมนัส มีกายอ่อนแรงสิ้นกำลัง เมื่อฟังคำที่เป็นความต้องการของเราอย่างนี้แล้วเธอจงตัดสใจให้ดี||
65. เราจะบริจาควัตถุสิ่งของและบุตรผู้เป็นที่รักยิ่งกว่าทุกสิ่ง และเราก็มีความปรารถนาที่จะรับเอาเธอ เมื่อเธอฟังความต้องการของเราอย่างนี้แล้ว ถ้าหากเธอจะไม่เสียใจในภายหลัง ก็ขอให้ทุกอย่างจงเป็นอย่างที่เธอปรารถนาเถิด||

เมื่อพระกุมารตรัสอย่างนี้แล้ว นางสุจิตริติประภาสศรีจึงกราบทูลว่า “ขอเดชะ ขอพระองค์ทรงโปรดพระเจ้าข้า หม่อมฉันจักเป็นผู้ทำตามความปรารถนาของพระองค์ทุกประการ จะคอยติดตามไปในทุกที่ ทุกเวลา จะเป็นผู้ชวนช่วยในกิจการทุกอย่าง จะคอยรับใช้เกื้อกูลตามพระอัชฌาสัยจะเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร จะคอยปฏิบัติบำเพ็ญตามพระองค์” ครั้งนั้นนางสุจิตริติประภาสศรีได้กราบทูลเป็นคาถาเหล่านี้ว่า:

66. หม่อมฉันนี้แม้ถูกไฟในนรกเผาผลาญกายจนถึงตาย หม่อมฉันก็จะอดทนตลอดภพชาติที่ยาวนานหาที่สุดไม่ได้เหมือนห้วงน้ำเพื่อจะเป็นผู้ปฏิบัติ คอยติดตามมีส่วนในจรรยาของพระองค์||
67. แม้กายของหม่อมฉันจะถูกตัดขาดเป็นท่อนในทุกชาติหาที่สิ้นสุดไม่ได้ หม่อมฉันก็จะอดทน มีใจแน่วแน่มั่นคง หากพระองค์ผู้ทรงรูปร่างงามเป็นพระสวามีของหม่อมฉัน||
68. แม้จะถูกภูเขจักรวาลบดศีรษะให้แหลกเป็นจุนตลอดกัปยาวนานหาที่สุดไม่ได้ หม่อมฉันก็จะอดทนด้วยใจมุ่งมั่นแน่วแน่ หากพระองค์เป็นพระสวามีของหม่อมฉัน||
69. และหากพระองค์จะต้องตัดอวัยวะหรือร่างกายสละให้แก่คนอื่นนับชาติไม่ถ้วน แล้วทำให้หม่อมฉันตั้งอยู่ในอำนาจแห่งใจและทำให้หม่อมฉันหนักแน่นอยู่ในความถูกต้อง||
70. ขอเดชะ พระกุมาร หม่อมฉันได้ถวายกายนี้แก่พระองค์ ผู้บำเพ็ญจรรยาลอดกาลยาวนานหาที่สุดไม่ได้เหมือนมหาสมุทร หม่อมฉันยินดีหากพระองค์จะยกหม่อมฉันให้แก่ผู้ต้องการ||
71. พระองค์ผู้มีความปรารถนาตั้งมั่นในโพธิอันประเสริฐสุด ผู้มีกรุณาในสรรพสัตว์หาที่สุดไม่ได้ พระองค์ทรงสงเคราะห์ทะเลแห่งหมู่สัตว์ทั้งหมดไม่มีเหลือขอพระองค์ทรงโปรดสงเคราะห์หม่อมฉันด้วย||

72. หม่อมฉันไม่ได้ปรารถนาพระองค์เป็นสามีเพียงเพราะเหตุแห่งภคทรัพย์ หรือเพราะความยินดีในกามราคะ แต่หม่อมฉันปรารถนาพระองค์เพื่อการ ประพฤติจรยาที่พระองค์บำเพ็ญ||
73. พระองค์มองดูสัตว์โลกด้วยดวงตาแจ่มใสและหัวใจเมตตา ไม่มีจิต ประกอบด้วยราคะ แต่มีใจกรุณา พระองค์จะต้องเป็นพระมุณีผู้ยิ่งใหญ่โดยไม่มี ต้องสงสัยเลย||
74. เมื่อพระองค์ดำเนินไป รอยพระบาทที่มีความรุ่งเรืองเหมือนแก้วรัตนะปรากฏ บนพื้นแผ่นดินนั้นมีความหมดยด และประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ พระองค์จะเป็นพระราชจักรพรรดิอย่างสิ้นสงสัยแน่แท้||
75. ข้าพระองค์เห็นพระสุคตพร้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์ผู้เป็นพุทธบุตรจำนวนมากในความฝัน พระองค์ประทับนั่งอยู่ที่ควงไม้สุธรรมเมฆประภาโพธิมณฑล ในราชธานี||
76. พระสุคตเจ้าผู้เป็นใหญ่ยิ่งกว่าผู้ชนะทั้งปวง(ชินนทระ) ในความฝันนั้น คือ พระสุรยคาตรปวระ ทรงรุ่งเรืองเหมือนภูเขาทองชมพูทออันประเสริฐ พระองค์ทรงลูบที่ศีรษะของหม่อมฉัน เมื่อข้าพระองค์ตื่นจากฝันและมีใจปีติ เบิกบานยิ่ง||
77. เทวดาผู้เคยเป็นญาติสายโลหิตในกาลก่อนของข้าพระองค์ ชื่อรติประภาผู้มี กายสว่างไสวได้มาบอกหม่อมฉันว่า นั่นคือพระตถาคตประทับอยู่โพธิมณฑล อันยิ่งใหญ่||
78. หม่อมฉัน ตั้งปณิธานไว้ว่าจะต้องเข้าเฝ้าพระองค์ให้ได้ และเทวดานั้นได้แจ้ง แก่หม่อมฉันว่าจะได้พบกับพระองค์ในวันนี้||
79. บัดนี้ หม่อมฉันได้เห็นพระสุคตเจ้าแล้วในความฝัน และได้เห็นพระองค์ผู้ทรง คุณหมดยด ความปรารถนาของหม่อมฉันถึงความสำเร็จแล้ว หม่อมฉันจักได้ บูชาพระมุณีนาถในบัดนี้พร้อมด้วยพระองค์||

ครั้งนั้นแล พระกุมารเตโชธิปตีเมื่อได้สดับพระนามของพระตถาคตสุรยคาตรปวระแล้ว ทรงได้ โอกาสเพื่อจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์มีมหาปิติและความเลื่อมใสแรงกล้า ทรงโปรยแก้วมณีห้า ร้อยดวงไปที่นางสุกสิตรติประภาสศรี และได้ประทานแก้วจุฑามณีชื่อ ศรีครรภประภาสแก่นาง และ ให้นางนุ่งผ้าพัสดรรัตนะที่วิจิตรด้วยแก้วมณีขนาดใหญ่มีสีสุกเหมือนสีเปลวไฟ และให้เหล่าบริวารทำ ความเคารพนาง นางไม่แสดงอาการกระหึ่มยิ้มใจ หรือไม่หดหู่ หรือว่าไม่สงบนิ่งเฉย แต่นางพนมมือ แล้วจ้องมองนิ่งไปที่พระกุมาร|| ครั้งนั้นนางสุทธรรศนากราบทูลพระกุมารเตโชธิปตีด้วยคาถาเหล่านี้ว่า:

80. ตลอดกาลยาวนานหม่อมฉันเฝ้ารอที่จะน้อมถวายหญิงสาวผู้นี้แต่พระองค์ บัดนี้นางผู้งดงาม ผู้มีบุญญาธิการนี้เป็นของพระองค์แล้ว||
81. ในมนุษย์โลกไม่มีหญิงใดจะมีความงามและมีความดีและมีปรัชญา หรือว่าคุณอย่างอื่นยิ่งไปกว่านางผู้นี้ นางคือสตรีผู้ประเสริฐในบรรดาสตรีในโลกมนุษย์ทั้งหมด||
82. นางอุบัติขึ้นจากดอกบัว ไม่มีคำติเตียนเพราะไม่มีมลทิน มีใจหมดจดจากโทษ นางเกิดมาเป็นผู้มีส่วนในการบำเพ็ญปารมิตากับพระองค์||
83. นางมีกายและอวัยวะทั้งสิ้นอ่อนนุ่มมีสัมผัสนุ่มนวลอย่างยิ่ง แม้เพียงการสัมผัสของนางสามารถทำให้ความทुरนทुरายของความเจ็บไข้คลายหายสิ้น||
84. กลิ่นหอมที่ฟุ้งออกจากกายของนางหอมยิ่งกว่ากลิ่นหอมชั้นเยี่ยม ผู้คนทั้งปวงเมื่อได้ดมกลิ่นหอมนั้นย่อมเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์||
85. กายของนางละเอียดอ่อนนุ่มเหมือนทอง หมดจดเหมือนนครรัตติกาล สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงผู้มักโกรธเมื่อได้เห็นนางก็เป็นผู้มีจิตเมตตา||
86. ผู้ได้ฟังวาจาอันอ่อนหวาน ไพเราะ เสนาะโสต และจับใจ เมื่อฟังแล้วความมืดแห่งโทษระยอยมลายไปสิ้น ย่อมเป็นผู้ไม่ปรารถนาจะทำกรรมไม่งาม||
87. ใจของนางมีความบริสุทธิ์หมดจด ปราศจากมลทิน นางเป็นผู้ไม่โอ้อวดในที่ทั้งปวง ปากกับใจตรงกันซึ่งเป็นเหตุทำให้ชาวโลกมีความยินดี||
88. นางไม่มีมายาทำให้ผู้คนทั้งหลายลุ่มหลง และไม่ทำให้มีความโลภเพราะเห็นแก่ประโยชน์เป็นเหตุ นางมีความละเอียดและสำรวมใจ มีความเคารพในผู้ใหญ่เสมอ||
89. นางไม่ข่มผู้อื่นด้วยชาติและโคตร ด้วยความงาม หรือบริวาร ไม่เป็นคนมัวเมา ไม่มีมานะถือตัว แต่เป็นคนอ่อนน้อมต่อผู้อื่นเสมอ||

ครั้งนั้น พระกุมารเตโชธิปตีพร้อมด้วยนางสุจิตตดิประภาสศรีและบริวารของนาง และเหล่าหญิงบริวาร 20,000 นางเสด็จออกจากอุทยานคันธางกูรศิขรประภเมฆะ แล้วเสด็จไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคাত্রปวรตถาคตพุทธเจ้า ที่โพธิมณฑลธรรมโมทคตประภาสเพื่อทอพระเนตร เพื่อกกราบไหว้บูชา เพื่อสนทนาธรรม พระองค์ประทับนั่งบนยานเสด็จไปไกลเท่าที่ยานจะไปได้ แล้วลงจากยานเสด็จดำเนินด้วยพระบาทเข้าไปสู่สำนักของพระตถาคตสุรยคাত্রปวระ|

เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นพระผู้มีพระภาคสุรยคาตรปวระ พระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ที่ไกล (เห็นว่าพระองค์)ทรงนำเลื่อมใส นำทัศนาศนา มีอินทรีย์สงบ มีใจสงบ มีอินทรีย์คุ้มครองแล้ว สงบเสถียรเหมือนพญาช้างที่ได้รับการฝึกมาดีแล้ว มีใจสงบนิ่ง บริสุทธ์ สะอาดเหมือนน้ำในทะเลสาบ| และเมื่อพระกุมารได้ทอดพระเนตรเห็นแล้วทรงมีพระหฤทัยเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น|

เมื่อใจเลื่อมใสมีศรัทธายิ่งก็เกิดมหาปีติ มีศรัทธาปสาทะมีกำลังแรงกล้าในอันที่จะได้ทอดพระเนตรพระพุทเจ้า พระองค์ผู้มีจิตเต็มเปี่ยมไปด้วยมหาปีติ และศรัทธาแรงกล้า และความปีติปราโมทย์ทรงทำประทักษิณพระผู้มีพระภาคเจ้าร้อยรอบพันรอบ ทรงน้อมพระเศียรลงอภิวัตที่พระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์พร้อมด้วยบริวารทั้งสิ้นมีนางสุจิตตปริภาสศรีเป็นต้นทรงบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยดอกบัวมณีรัตนนะ 5 แสนดอก |และทรงให้สร้างวิหารแก้วคันธมณีรัตนนะ 500 หลัง และประดับด้วยแก้วมณีรัตนราชทั้งหมดถวายแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า วิหารแต่ละหลังให้ตกแต่งด้วยแก้วมณีรัตนราชห้าแสน||

ดูก่อนกมลบุตร คราวนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคาตรปวระตถาคตพุทเจ้าทรงทราบอัธยาศัยของพระกุมารเตโชธิปตินั้นแล้ว จึงทรงประกาศพระสูตรชื่อ สมันตเนตรทวารประทีป| และเมื่อพระกุมารนั้นได้สดับพระสูตรนั้นทรงบรรลุสมุทรรสมาธิมุข 10 ประการในธรรมนัยทั้งสิ้น คือ

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพตถาคตประณิธานสาครสัมภวาภาส |

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า ตรัยวาวภาสครระภา |

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพพุททมณฑลลาภิมุขนิรยามะ|

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพสัตตวประวารวภาสประเวศ |

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพโลกสมุททยชญาณาวภาสประติป็นนะ |

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพสัตตเวเนทริยสมุทรวภาสประทีปะ |

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพชคัทปริตรานชญาณเมฆะ |

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพสัตตวชคัทปริปากวินยาภิมุขประทีปะ|

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สรรพตถาคตธรรมจักรนิรโฆษวิชฌูปนะ|

ได้บรรลุสมุทรรสมาธิมุขชื่อว่า สมันตภัทรรจรรยามณฑลปริศุทธิประณิเมฆะ |

สมาธิมุข 10 ประการนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่พระกุมารได้บรรลุ ส่วนนางสุจิตตปริภาสศรีได้บรรลุสมุทรรสมาธิชื่อว่า ทุโรยธนชญาณสาครครระภา และเป็นผู้ตั้งมั่นไม่หวนกลับจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิ||

ครั้งนั้น ได้ยินว่าพระกุมารเตโชธิปติทรงอภิวัตพระบาทของพระผู้มีพระภาคสุรยคาตรปวระด้วยพระเศียรแล้วทรงทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้วจึงเสด็จออกจากสำนักของพระผู้มีพระภาค

พร้อมด้วยนางสุจิตตติประภาสศรีและเหล่าหญิงบริวาร| แล้วได้เสด็จไปทางราชธานีทรมเมรุศรีเข้าไป
 ฝ่าพระราชชนปติ| เมื่อเข้าเฝ้าแล้วทรงอภิวัตพระบิดาที่พระบาททั้งสองด้วยเศียรเกล้าแล้วกราบทูล
 ว่า “ข้าแต่สมมติเทพ ขอพระองค์ทรงทราบฯ พระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคตปรวตถาคต ผู้เป็น
 อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นในโลก พระองค์เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทรงเสด็จไปตี
 แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก ทรงเป็นผู้ฝึกบุรุษที่ยอดเยี่ยม เป็นครูของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย เป็นผู้ต้นผู้เบิก
 บาน เป็นผู้จำแนกธรรม| ทรงตรัสรู้แล้วและประทับอยู่ที่ธรรมเมโฆทตประภาสโพธิมณฑลอยู่ในแคว้น
 แคว้นของพระองค์นี่เองพระเจ้าข้า”| คราวนั้นพระเจ้าชนปติ ตรัสถามพระกุมารเตโชธิปติว่า “ดูก่อน
 กุมาร บุคคลที่แจ้งข่าวนี้แก่เจ้า เป็นเทวดา หรือว่าเป็นมนุษย์?” พระกุมารตรัสตอบว่า “นางสุจิตตติ
 ประภาสศรีบอกแก่ข้าพระองค์”||

คราวนั้น พระเจ้าชนปติ เพราะการสดับว่าพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว รู้สึกเหมือนตนได้
 ขุมทรัพย์ใหญ่ รู้สึกเหมือนได้พุทธรัศมีที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่ง เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นพระตถาคต ทรง
 รู้สึกเหมือนหลุดพ้นจากความหวาดกลัวต่อการตกไปในทุกคติทั้งสิ้น ทรงรู้สึกเหมือนได้พบกับแพทย์
 หลวงผู้รักษาไข้คือกิเลสให้สงบราบคาบ ทรงรู้สึกเหมือนเป็นผู้หลุดพ้นจากทุกขันธ์สังสารทั้งปวง ทรง
 รู้สึกเหมือนถูกนำไปสู่บรมสุขอันเกษมจากโยคะ รู้สึกเหมือนได้ญาณโลกที่ปราศจากความมืด รู้สึก
 เหมือนพระพุทธรูปปรากฏขึ้นเหมือนคบเพลิงขนาดใหญ่ทำลายความมืดมิดแห่งอวิชชา รู้สึกเหมือน
 ได้ผู้ชี้ทางธรรมของโลกที่ขาดผู้นำ รู้สึกเหมือนมีผู้น้อมนำไปสู่สรวิชัยุตถายานได้เกิดขึ้นแล้วแก่โลกที่
 ขาดผู้นำ พระองค์มีมหาปิติ ศรีทรา และความยินดีเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้สดับว่าพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น
 แล้ว ทรงให้นักรบ พราหมณ์ ประชาชนชาวเมืองและชนบท อำมาตย์ บุโรหิต กุมาร เหล่าข้าราชการ
 บริหาร ตลอดจนคนเฝ้าประตูเมืองทั้งปวงประชุมกันแล้วสละราชสมบัติให้แก่พระกุมารเตโชธิปติผู้นำ
 ความปิติอันเกิดจากการได้ฟังว่าพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้ว| แล้วทรงให้อภิเชกพระกุมารนั้นขึ้นสู่ราช
 สมบัติ แล้วเสด็จเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคตปรวระพร้อมด้วยเหล่าข้าราชการบริวารหนึ่งหมื่น |
 เมื่อไปถึงทรงอภิวัตที่พระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้า ทรงทำประทักษิณร้อย
 รอบพันรอบแล้วประทับนั่งอยู่เบื้องหน้าพระผู้พระภาคเจ้าพร้อมทั้งบริวารของพระองค์||

ดูก่อนกุลบุตร ในคราวนั้นได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคตปรวตถาคตนั้น ทรงเปล่งรัศมี
 ชื่อ สรรพขัตติจิตประทีปะออกจากพระอุณาโลมแผ่รัศมีส่องสว่างที่พระเจ้าชนปติและบริวาร| รัศมีนั้น
 แผ่กระจายทั่วโลกธาตุที่มีอยู่ในทิศทั้งสิบแล้วไปหยุดอยู่เบื้องหน้าของผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งหมด แสดง
 พุทธปาฏิหาริย์อันใดให้ปรากฏแล้วกลั่นจิตใจของสัตว์ผู้ที่พระพุทธเจ้าสามารถแนะนำสั่งสอนได้ให้มี
 ความบริสุทธิ์หมดจด และในเวลานั้นพระองค์ทรงประกาศารณิมุขชื่อ สรรพธรรมวิติมิราถประทีป

และธารณีมุขบิรวารจำนวนเท่ากับฝูงในพุทธเกษตรด้วยความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าอันเป็นอนิจนโดย ด้วยพุทธกายที่ปรากฏขึ้นในโลกทั้งสิ้น ด้วยพุทธโฆษะที่กล่าวด้วยการใช้เสียงสรรพสำเนียง | ครั้งนั้น เมื่อพระเจ้าธนปติได้สดับธารณีมุขแล้ว ธรรมโอภาสใหญ่ได้ปรากฏแก่พระองค์ | และพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจำนวนเท่ากับฝูงในชมพูทวีปที่อยู่บริษัทนั้นได้บรรลุธารณีสรรพธรรมวิติมิราถประทีป | สัตว์ 60 นียุตะที่ได้ฟังธารณินั้นแล้วเป็นผู้มีจิตปราศจากอสาสะ มีสัตว์หนึ่งหมื่นได้ธรรมจักขุอันหมดจดปราศจากฝุ่นไธมลทิน | สัตว์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้มีความปรารถนาในอนุตรสัมมาสัมโพธิ สัตว์ธาตุจำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้เข้าถึงยานสามเพราะได้เห็นพุทธปาฏิหาริย์ |

พระเจ้าธนปติเมื่อได้บรรลุธรรมโอภาสที่สว่างไสวมก ทรงดำริอย่างนี้ว่า “เราผู้อยู่ครองเรือน ไม่อาจจะบรรลุธรรมมีรูปร่างนี้และญาณอย่างนี้ได้ | เราควรบวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า” | ครั้งนั้นได้ยินว่า พระเจ้าธนปติได้ตรัสกับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “หม่อมฉันควรได้การบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้า” | พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดูก่อนมหาบพิตร พระองค์เห็นสำคัญว่าเป็นกาลที่สมควรหรือ?” |

ครั้งนั้นพระเจ้าธนปติได้ผนวชในสำนักของพระสุริยศาตรปวรตถาคตพุทธเจ้าพร้อมด้วย บิรวารหนึ่งหมื่นคน | เมื่อพระองค์บวชได้ไม่นานก็ทรงได้บรรลุธารณีสรรพธรรมวิติมิราถประทีปพร้อม ด้วยบิรวารทั้งหมดทั้งสิ้น และได้บรรลุสมาธิมุข | ได้บรรลุโพธิสัตว์อภิขญาสิบประการ | ทรงได้เข้าถึง สาครแห่งปฏิสัมภิทาหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ | ได้บรรลุกายที่หมดจดบริสุทธิ์ชื่อว่า อสังคโคจระ ใน เพราะการเข้าไปเฝ้าพระตถาคตพุทธเจ้าในทิศทั้งสี่ | และทรงรองรับธรรมและสืบต่อธรรมและเป็น ผู้ประกาศธรรมจักรของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น | ทรงเป็นมหาธรรมภาณกะ(ผู้ประกาศธรรม) | เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสอน | ทรงแผ่กำลังอภิขญาที่ได้บรรลุไปทั่วโลกธาตุและแสดงกายให้ปรากฏเห็นได้ ตามสภาวะของใจของสัตว์ทั้งหลายและแจ้งข่าวการอุบัติขึ้นของพระตถาคตพุทธเจ้า ประกาศธรรมตา ที่เป็นเหตุให้เกิดตถาคตพุทธเจ้าทั้งสิ้น ประกาศความถึงพร้อมแห่งโยคะในกาลก่อน สรรเสริญกำลัง ของพุทธปาฏิหาริย์ ทำนุบำรุงศาสนา |

ในวันเพ็ญพระจันทร์เต็มดวงนั้นพระกุมารเตโชธิปติทรงได้รับรัตนะเจ็ดประการ | เมื่อพระองค์ ประทับอยู่ในปราสาทเบื้องบนพร้อมด้วยเหล่าสนม มหาจักรรัตนะอันเป็นทิพย์ชื่อ อประติหตเวคะ ประดับด้วยรัตนะหนึ่งแสนล้าน ทำด้วยทองชมพูททิพย์ มีรัศมีสว่างรอบตัวประกอบด้วยอาการทั้ง ปวงครบถ้วน | มีมหาหัตถรัตนะชื่อ วัชรรัตนคริเตชะปรากฏขึ้น | มีม้าแก้วชื่อ นิลคริยนิลเวคะ ปรากฏ ขึ้น | มีมหาณัฏรัตนะชื่อ อาทิตยครรภประภเมฆราชะ ปรากฏขึ้น | และสตรีรัตนะคือนางสุกสิตรติ ประภาสศรีปรากฏขึ้น | มีคหบดีแก้วชื่อ ประภูตชนสกันธะ ปรากฏขึ้น | มีปรีณายกแก้วชื่อ วิมลเนตร

ปรากฏขึ้น| พระองค์มีรัตนเจ็ดประการเป็นพระราชจักรพรรดิ เป็นใหญ่ในทวีปทั้งสี่ ผู้ประกอบด้วย
 ธรรม ปกครองด้วยธรรม เป็นผู้ปกครองแคว้นแคว้น มีประชาชนชาวชนบทเป็นกำลังและวีริยะ|
 พระองค์มีพระโอรสหนึ่งพันล้านแต่ละพระองค์ล้วนแก้วกล้า เกรียงไกร รูปงาม มีชัยชนะย่ำยีศัตรู
 และกองทัพเสนา| พระองค์ปกครองแคว้นแคว้นมหาปฐพีนี้มีสาครและภูเขาเป็นขอบเขตไม่ให้ความ
 ทุกข์ยากเสี้ยนหนามอุปสรรคทั้งหลาย ทำให้แคว้นแคว้นรุ่งเรือง กว้างขวาง สงบสุข ข้าวปลาอาหาร
 อุดมสมบูรณ์ รื่นรมย์ มีผู้คนเนืองแน่น||

ในชมพูทวีปนั้น มีราชอาณาจักรทั้งสิ้น 84,000 แห่ง แต่ละแห่งพระองค์โปรดให้สร้างวิหาร 500 หลัง
 ให้จัดเตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคที่ตีเยี่ยมทุกอย่างไว้ครบครัน ให้สร้างอุทยาน ปราสาท สวนป่าที่ไป
 มาสะดวก| ในวิหารทุกแห่งโปรดให้สร้างพุทธเจดีย์ขนาดใหญ่และรูปทรงสูง ให้ประดับตกแต่งด้วย
 รัตนเจ็ดจำนวนมาก ตกแต่งด้วยแก้ววิเศษล้วน |และทรงให้อารธนาพระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคาตปวรรต
 ถาคตและบริวารให้เสด็จไปสู่นครในราชธานีทั้งปวงนั้น | และในราชธานีทั้งสิ้นนั้นพระองค์ทรงบูชา
 พระตถาคตด้วยการบูชาที่ควรกระทำทุกอย่างที่เป็นอจินไตย | ด้วยอำนาจของการเสด็จเข้าไปสู่พระ
 นครของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงทำกุศลมูลให้เกิดแก่สัตว์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้| สัตว์
 ทั้งหมดที่ยังไม่มีจิตเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นย่อมได้ความเลื่อมใส| ส่วนผู้มีความเลื่อมใส
 แล้วย่อมเกิดปีติท่วมท้นเพราะการได้เห็นพระพุทธเจ้า| ส่วนผู้ที่มีปีติเกิดขึ้นแรงกล้าแล้วย่อมมีอัธยาศัย
 แห่งการบรรลุโพธิ์อันหมดจด| ส่วนผู้มีโพธิ์จิตบริสุทธิ์พร้อมใสแล้วย่อมเกิดมหากุณชาติขึ้น| ส่วนผู้มีใจ
 ปรารถนาดีต่อสัตว์ทั้งหลายแล้ว จะมีความมุ่งมั่นแสวงหาพุทธธรรมทั้งปวง| ผู้รู้หลักพุทธธรรมแล้วก็มี
 จิตตั้งมั่นในสภาวะ(สภาวะเดิมแท้)ของสรรพธรรม | ส่วนผู้ได้เข้าถึงธรรมสมต่าย่อมมีจิตโน้มไปในสม
 ตาในกาลทั้งสาม| ส่วนผู้ได้บรรลุญาณโอภาสในกาลทั้งสามแล้วย่อมก้าวลงสู่ญาณอาโลกของ
 พระพุทธเจ้าสืบเนื่องเป็นสาย | ส่วนผู้ได้บรรลุตถาคตวิญญูติต่างๆแล้วย่อมมีจิตโน้มไปในกาล
 สงเคราะห์ชาวโลกทั้งปวง | ส่วนผู้ที่ได้ทำการสงเคราะห์ชาวโลกทั้งสิ้นแล้วย่อมมีปณิธานในการทำ
 โพธิ์สัตว์มรรคาให้หมดจดเกิดขึ้น| ส่วนผู้ที่ได้บรรลุมรรคาสมต่าย่อมทำญาณอาโลกให้เกิดขึ้นเพื่อ
 ทำให้จักรแห่งธรรมของพระตถาคตทั้งปวงให้ตั้งมั่น | ส่วนผู้มีความพร้อมต่อการสอนสาครธรรมแล้ว
 ย่อมมีใจโน้มไปสู่การแผ่ขยายสวากาย(กายแท้ดั้งเดิม)ไปในสรรพเกษตรทั้งปวง| ส่วนผู้ที่ได้บรรลุเกษตร
 สมต่าย่อมทำปณิธานให้เกิดขึ้นเพื่อการรู้สมุทธรอินทรีย์ของสรรพสัตว์ทั้งสิ้น| ส่วนผู้ที่ได้ตามรู้เห็น
 อินทรีย์ของชาวโลกทั้งสิ้นที่มีอธิมุกติต่างกันแล้ว ย่อมทำอัชฌาศัยให้หมดจดเพื่อการบรรลุสรวิญญูตา|
 ด้วยประการฉะนี้ พระเจ้าเตโชธิปติราชาทรงทำความปรารถนาของสรรพสัตว์ทั้งหลายให้สำเร็จ
 แล้ว ได้อารธนาพระผู้มีพระภาคเจ้าสุรยคาตปวรรตให้เสด็จไปสู่ราชธานีทั้งปวงเพื่อให้สรรพสัตว์

ทั้งหลายนั้นมีความแก่กล้าด้วยการให้พวกเขาได้เห็นอานุภาพแห่งพุทธปาฏิหาริย์อันเป็นอนิจนไตยอย่างนี้||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านคงจะคิดว่าพระกุมารเตโชธิปติในสมัยนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าคิดอย่างนั้นเลย| เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้คือพระกุมารเตโชธิปติในกาลสมัยนั้นที่ได้ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และได้ทำความเลื่อมใสไว้ในพระตถาคตพระนามว่าสุรยาคาตรปวระนั้น | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะคิดว่าพระเจ้าธนปติราช พระบิดาของพระองค์ในกาลสมัยนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้คิดเห็นอย่างนั้น| เพราะพระเจ้าธนปติ ในกาลสมัยนั้นคือพระรัตนกุสมุประภตถาคตเจ้า ผู้ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิได้ดวงไม่ตรัสรู้ชื่อ สุจันทรกายประติภาสธวชะ ในโลกธาตุชื่อพุทธประภามณฑลศรีประทับในวงศ์ของโลกธาตุชื่อ ตรีชวรประติภาสสมณิราชสัมภวกุละ ที่เป็นศูนย์กลางแห่งโลกธาตุชื่อธรรมธาตุคนประติภาสเมฆะซึ่งเป็นโลกธาตุที่มีอยู่อีกนอกจากโลกธาตุจำนวนมากมายเท่ากับฝุ่นในสาครโลกธาตุในทิศตะวันออกนี้ ทรงแวดล้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์จำนวนเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรอภิลาปะยะแห่งกำลังแสดงธรรมอยู่| และพระองค์ผู้ได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาแต่กาลก่อนขณะนี้ทรงกำลังกลั่นโลกธาตุชื่อสรรพธรรมธาตุคนประติภาสเมฆะ ให้หมดจดบริสุทธิ์| และพระองค์ได้เคยอบรมพระตถาคตที่อุบัติขึ้นแล้ว ที่กำลังจะอุบัติ และจักอุบัติในอนาคตทั้งหลายในสมุทรวัดโลกธาตุนี้ให้เป็นผู้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาในกาลก่อนและได้ทำให้ทุกพระองค์มีความแก่กล้าในอนุตรสัมมาสัมโพธิ||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะเห็นว่าพระราชเทวีพระนามว่า บัณฑวีครรภสัมภวา พระมารดาของพระกุมารเตโชธิปติในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าได้เห็นอย่างนั้น| ดูก่อนกุลบุตร พระนางบัณฑวีครรภสัมภวาอัครมเหสีของพระเจ้าธนปติ ผู้ได้บรรลุมันตาวภาสานาวรรณวิโมกษะ เป็นประจักษ์พยานของการอุบัติขึ้นของพระตถาคตจำนวนนับอสงไขยไม่ได้ทั้งหมด ผู้รู้วิธีการทำโพธิสัตว์ชั้นมะให้ปรากฏ ในกาลสมัยนั้นได้มาเป็นพระนางมายาเทวีพระมารดาของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระชนนีของพระโพธิสัตว์ไวโรจนะ| ดูก่อนกุลบุตร ท่านคิดว่านางสุทรรศนา อัครคณิกาในกาลนั้นเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าเห็นอย่างนั้น| นางคือนางสุนเตรธา ภรรยาของทัณฑปาณีผู้เป็นศากยวงศ์ และเป็นมารดาของเรา ซึ่งในสมัยนั้นได้เป็นหญิงคณิกาผู้ตั้งงามชื่อว่าสุทรรศนา | ดูก่อนกุลบุตร ท่านเห็นว่าบุตรของนางคณิกาชื่อว่าสุจิตติประภาสศรีในกาลนั้นได้เป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าเห็นอย่างนั้นเลย| เพราะในกาลสมัยนั้นเป็นนางสุจิตติประภาสศรีครรภะ บุตรีของนางคณิกา| ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะเห็นว่าบริวารทั้งหมดของพระเจ้าเตโชธิปติในกาลสมัยนั้นได้มาเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าเพิ่งเห็นอย่างนั้น| เพราะพวกเขาเหล่านั้นทั้งหมด คือ พระโพธิสัตว์ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทำให้ตั้งอยู่ในการ

บำเพ็ญสมันต์ภัทรวโฑธีสัตว์จรรรยาปณิธาน แม่นิ่งชุมนุมรวมกันอยู่ในท่ามกลางบริษัทมณฑลนี้ แต่มีกายปรากฏในโลกธาตุทั้งสิ้น มีใจนิ่งแน่นด้วยโฑธีสัตว์สมาธิอยู่ มีดวงตาเฝ้ามองดูความเป็นไปและพระพักตร์ของพระตถาคตทั้งสิ้น คอยเงี่ยโสตสดับฟังเสียงบันลือของเมฆาจักรแห่งคันทนาแห่งพระตถาคตเจ้าทั้งปวง หายใจเข้าออกด้วยธรรมวิหารทั้งปวง เป็นผู้ประกอบด้วยเสียงนโรดมที่ดังกังวานไปทั่วทั้งพุทธเกษตร โฑธีสัตว์กายที่เข้าไปสู่บริษัทมณฑลของพระตถาคตเจ้าทั้งปวง การเนรมิตอภินิหารให้เกิดขึ้นตามอรรถาธิบายของสรรพสัตว์เพื่ออบรมให้มี การกำหนดกับทั้งปวงที่อยู่แตกต่างกันไปทั่วทุกทิศ โดยไม่ให้เหลือเลย การบำเพ็ญสมันต์ภัทรวโฑธีสัตว์จรรรยาปณิธานได้บริบูรณ์ที่กำลังนั่งอยู่ในบริษัทมณฑลของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหมดนี้ | ต่อก่อนกฤษบุตร พระเจ้าเตโชธิปติจักรพรรดิราช และเรา ได้บูชาอุปัฏฐากพระพุทธรูปเจ้าสุรยคาตปรวระตถาคตด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัย เกษขบิหารทั้งหลายตลอดอายุขัย ||

ตื่อก่อนกฤษบุตร ภายหลังจากที่พระพุทธรูปเจ้าสุรยคาตปรวระตถาคตเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ได้พระตถาคตเจ้าพระนามว่า ประสันนคาตระ อุบัติขึ้นในโลกธาตุนั้นอีก | พระเจ้าจักรพรรดิและเราก็ได้ทำความเลื่อมใส เคารพ กราบไหว้ บูชาพระองค์นั้น | เมื่อพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วได้มีพระตถาคตพุทธรูปเจ้าพระนามว่า สรรพคาตระชฎานประติภาสจันทรจะได้มาอุบัติขึ้นในโลก | เราก็ได้ทำความเลื่อมใสในพระองค์ เคารพ กราบไหว้ บูชาต่อพระองค์นั้น | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า ชามพุนทเตโชราชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า ลักษณะภูษิตคาตระ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า วิจิตรรัศมีชัชวาลจันทระ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า สุวิโลกิตชฎานเกตุ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า วิปุลมหาชฎานรัศมีราชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า นารายณวัชรวิริยะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า อปราจิตชฎานสถามะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า สมันตวิโลกิตชฎานะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า วิมลศรีเมฆะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า สิงหวิษณุมภิตประภะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธรูปเจ้าพระนามว่า ชฎานรัศมี

ความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า สมานเมธวโทยทตชฎานะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า รัตนจันทรชชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า อรจิมนชลาตตระ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า รัตนครปะระภาเตชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า สมันตชฎานจรรยาวิลัมพะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า อรจิขสมุทรมุขเวคปะระทีปะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ธรรมวิมานนิโฆษราชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า อสทฤศคุณกิริตริชชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ประลัมภพาหุ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปุรวปะระณิธินิรมาณจันทรชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า อากาศชฎานารถปะระทีปะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ธรรมโหมทตนะเศวระชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ไวโรจนะศรีครรรราชะ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ธรรมนารายณเกตุ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ชฎานเกตุ | ต่อจากลำดับของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระพุทธเจ้าพระนามว่า ธรรมสาครปะทะมะ |

ดูก่อนกุกุบุตร นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ในบรรดาพระพุทธเจ้าจำนวน 60 แสนโกฏิในยุตะพระองค์ที่อุบัติขึ้นแล้วในโลกธาตุนั้นที่เราได้ทำความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแล้ว ทำความเคารพ กราบไหว้ บูชาด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ(ที่พักอาศัย) คิลานปัจจัยและเภสัชบริขารทั้งหลาย||

ดูก่อนกุกุบุตร บรรดาพระพุทธเจ้าทั้ง 60 แสนโกฏิในยุตะ พระองค์สุดท้ายคือ พระวิปุลธรรมามิกติสัมภวะเตชตถาคตเจ้าได้มาอุบัติ | เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปสู่พระนคร เราผู้เป็นพระราชเทวีพร้อมด้วยพระสวามีได้ทำการบูชาด้วยการบูชาตถาคตมีอาการทุกอย่าง ได้ฟังตถาคตธรรมบรรยายชื่อสรรพตถาคตโตตปะติสัมภวะปะระทีปะจากสำนักของพระตถาคตซึ่งเป็นเหตุทำให้เราได้บรรลุญาณจักขุ และได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ที่มีขอบเขตในการตรวจดูสุภาครนัยแห่งโพธิสัตว์สมาธิทั้งหมด||

ดูก่อนกฤษบุตร เมื่อเรายังบำเพ็ญวิโมกข์นั้นอยู่เราได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาพร้อมกันกับพระโพธิสัตว์ไวโรจนะตลอดกับจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในหนึ่งร้อยพุทธเกษตร| และในกับจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรนั้นเราได้ทำความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ บางกับเราบำรุงพระตถาคตเจ้าพระองค์เดียวที่มาสู่กับ บางกับเราได้บำรุงพระตถาคตเจ้าสองพระองค์ บางกับได้บำรุงพระตถาคตเจ้าจำนวนอนภิลापये บางคราวได้บำรุงพระตถาคตเจ้าจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร และเราไม่เคยรู้จักโพธิสัตว์กายว่ามีประมาณเท่าไร สันฐานเท่าไร หรือว่าเหมือนอะไร ไม่รู้กายกรรม วจกรรมและมโนกรรม ญาณทรศนะ ญาณโคจร ญาณสมาธิวิชัย เราไม่เคยรู้เลย ดูก่อนกฤษบุตร ก็สัตว์เหล่าใดได้เห็นพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาแล้วจะพึงมีอนุญยจิตเกิดขึ้นในสำนักของพระโพธิสัตว์ พึงทำความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นด้วยอาการและการอยู่ต่างๆ สัตว์เหล่านี้ทั้งหมดย่อมได้รับการดูแลคุ้มครองจากพระโพธิสัตว์ด้วยอุบายทั้งทางโลกียะและโลกุตระได้เป็นบริวารของพระโพธิสัตว์| ผู้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาย่อมเป็นผู้ไม่ห่างจากการอยู่แวดล้อมของพระโพธิสัตว์ ไม่หวนกลับจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิ||

ดูก่อนกฤษบุตร เรานี้เมื่อได้บรรลุสรพโพธิสัตว์สมาธิชื่อ สาครอวยวโลกนวิชัยโพธิสัตว์วิโมกข์นี้เพราะการเห็นพระวิปุลธรรมามิภุคตีสัมภเวโชแล้ว เราพร้อมด้วยพระโพธิสัตว์ไวโรจนะได้บำเพ็ญวิโมกข์นี้ตลอดกับยาวนานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในหนึ่งร้อยพุทธเกษตร| พระตถาคตเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่อุบัติขึ้นในกับยาวนานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรเหล่านั้น เราได้บำรุงอุปัฏฐากบูชาทั้งหมดทุกพระองค์| และได้ฟังธรรมเทศนาของทุกๆ พระองค์ เมื่อฟังแล้ว ได้เรียนเอา ทรงจำไว้| และได้บรรลุวิโมกข์นั้นจากสำนักของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเหล่านั้นทั้งหมดโดยนัยต่างๆ โดยการกล่าว นัยแห่งสูตรต่างๆ โดยวิโมกข์สรีระต่างๆ โดยวิโมกข์ทวารต่างๆ โดยวิโมกข์วิจารณ์ต่างๆ โดยการเข้าถึงชวชะต่างๆ โดยการได้บรรลุสาครพุทธเกษตรต่างๆ โดยวิญญูติแห่งสมุทรรแห่งพุทธทรศนะต่างๆ ด้วยการหยั่งลงสู่ตถาคตบริษัทมณฑลต่างๆ โดยวิธิสครโพธิสัตว์ปณิธานต่างๆ โดยกระแสแห่งโพธิสัตว์จรรยาต่างๆ โดยโพธิสัตว์จรรยาอภินิหารต่างๆ โดยกระแสแห่งโพธิสัตว์ต่างๆ | และเรายังไม่ได้หยั่งลงสู่สมันตภัทรวินัยของพระโพธิสัตว์| เพราะเหตุอะไร? ดูก่อนกฤษบุตร เพราะว่าสมันตภัทรวินัยของพระโพธิสัตว์วิโมกข์นัยหาประมาณไม่ได้กว้างขวางเหมือนพื้นอากาศ กว้างขวางหาประมาณไม่ได้เหมือนสัตว์สัญญาทั้งสิ้น หาประมาณไม่ได้เหมือนพื้นสาครแห่งกาลที่เป็นไปแล้วๆเล่าของอดีตอนาคตและปัจจุบัน หาประมาณไม่ได้เหมือนท้องสมุทรแห่งทะเล หาประมาณไม่ได้เหมือนพื้นสาครแห่งธรรมธาตุนัย| ดูก่อนกฤษบุตร และเพราะสมันตภัทรวินัยของพระโพธิสัตว์วิโมกข์นัยมีสรีระเสมอด้วยวิชัยของตถาคต||

ดูก่อนกุลบุตร เรานี้มันเมื่อได้เห็นโพธิสัตว์สี่ระแม่ตลอดก็ยาวนานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน พุทธเกษตรก็มองไม่รู้จักเบื้องหน้า| ดูก่อนกุลบุตร เหมือนอย่างว่า เพราะอโยนิโสมนสิการและความ ลุ่มหลงหมกมุ่นในสุภสัญญาอันหาประมาณไม่ได้ ความคิดที่จะอยู่ร่วมกันของบุรุษและสตรีย่อมเกิดขึ้น ฉันทดู ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเรามองดูสี่ระของพระโพธิสัตว์ในทุกขณะจิต นิमितต่างๆที่ไม่เคยเห็นมาก่อน (เกิดขึ้น)จากรูชมชนแต่ละแห่งของพระโพธิสัตว์ได้มาปรากฏให้เห็นด้วยจักขุของเราคือ สายวงศ์ของ โลกธาตุที่ปรากฏขึ้นไม่มีประมาณ ไม่มีที่สิ้นสุดและท่ามกลาง ที่ตั้งมันต่างๆ สนธิวิหะต่างๆ สันฐาน ต่างๆ ลำดับวิหะต่างๆ(คือ) วิหะแห่งพื้นปฐพีต่างๆ อลังการที่เกิดขึ้นที่ก่อนเมฆบนท้องฟ้าต่างๆ การแสดงชื่อและจำนวนกับต่างๆ การอุปบัติและวงศ์ของตถาคตพุทธเจ้าอลังการของโพธิมณฑลต่างๆ การแสดงการหมุนธรรมจักรของพระตถาคต วิหะบริษัทมณฑลของพระตถาคตเจ้า การบันลือเสียง แสดงนัยแห่งพระสูตรต่างๆ การเกิดอภินิหารยานนัยต่างๆ อาโลกและโอภาสและรัศมีอันบริสุทธิ์ต่างๆ เพราะความเพียรต่อเนื่องในทุกขณะจิตหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้|เราเห็นสมุทรรแห่งพระพุทธเจ้า จำนวนมากเกิดขึ้นจากรูชมชนแต่ละแห่ง|เห็นอลังการต่างๆของโพธิมณฑล ปาฏิหาริย์ต่างๆของการ หมุนธรรมจักร การบันลือเสียงพระสูตรต่างๆ ทุกขณะจิตด้วยความเพียรไม่ขาดสาย|เราเห็นสมุทรร สัตว์จำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้เกิดขึ้นจากรูชมชนแต่ละแห่ง เห็นที่อยู่ต่างๆ มีภพ อาราม ภูเข วิมาน แม่น้ำ สมุทรร เห็นรูปร่างต่างๆ วิษัยแห่งเครื่องใช้สอยต่างๆ โจรที่ควรไปและไม่ควรไป ต่างๆ การอบรมอินทรีย์ต่างๆ| เราได้เห็นการเข้าสู่สมุทรรแห่งกาลทั้งสามที่เป็นไปมากมายหาที่สุด ท่ามกลางไม่ได้จากรูชมชนแต่ละแห่ง| สมุทรรแห่งโพธิสัตว์ปณิธานหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ถูก กลั่นให้มีความบริสุทธิ์| เห็นความแตกต่างหาที่สุดและท่ามกลางของจรรยาแห่งโพธิสัตว์แต่ละภูมิ| เห็น ความบริสุทธิ์แห่งสาครของโพธิสัตว์ปารมีตานิหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ |เห็นสมุทรรการบำเพ็ญ เพียรในกาลก่อนของโพธิสัตว์|เห็นสมุทรรแห่งการทำพุทธเกษตรให้มีความหมดยุติ|เห็นการเข้าสู่สมุทรร แห่งโพธิสัตว์มหาไมตรีนัย สมุทรรแห่งสรรพสัตว์มหาไมตรีนัย สาครแห่งความเพียรบากบั่นแห่งนัยการ อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ สาครแห่งเมฆโพธิสัตว์มหากรุณาหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ย่อมเจริญขึ้น| สาครแห่งโพธิสัตว์มหาปติเรงกล้าหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ย่อมเจริญขึ้น สาครแห่งการสงเคราะห์ สรรพสัตว์หาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ย่อมเป็นไปทุกขณะจิต||

ดูก่อนกุลบุตร ในกัปอันยาวนานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่ในพุทธเกษตร 100 แห่ง สาคร ธรรมนัยหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ที่เกิดจากรูชมชนแต่ละแห่งของพระโพธิสัตว์ที่เราบรรลุลุย์อยู่ยอมไม่ ถึงที่สุด| และเราไม่ได้เข้าสู่ธรรมนัยที่เราเคยเข้าถึงแล้ว| ไม่เข้าถึงธรรมนัยที่เราได้บรรลุลุแล้ว ดูก่อน กุลบุตร สิ่งนั้นมันเกิดขึ้นเพราะการเข้าสู่สมุทรรแห่งวิโมกข์ต่างๆของสิทธิารโโพธิสัตว์ ผู้อยู่ในท่ามกลาง

นคร แวดล้อมด้วยเหล่าสตรี| เราย่อมเข้าถึงสาครแห่งกาลทั้งสามอันหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ที่เกิดจากรู
ขุมขนแต่ละแห่งด้วยสมุทรแห่งธรรมชาติอวตารนัย||

ดูก่อนกฤบุตร เราย่อมรู้แจ้งและเข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สรรพโพธิสัตว์สมาธิสาครยวโลกน
วิษณะนี้เท่านั้น| เราไม่รู้จรรยาหรือว่าไม่สามารถกล่าวคุณ หรือแสดงบ่อเกิดแห่งคุณของพระโพธิสัตว์ที่
มีสายสาครแห่งอุบายนัยอันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ผู้แสดงกายที่มีรูปสัณฐานเหมือนสรรพสัตว์ ผู้
มีจรรยาเป็นไปตามอาศัยของชาวโลก ผู้เปล่งเมฆาแห่งรูปนิมิตจำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลาง
ไม่ได้ออกจากปลายขนทั้งหมดได้ ผู้ได้บรรลุสภาวะอันเป็นสภาวะที่แท้จริงของตนและประภคัตอัน
เป็นสมตาแห่งสรีระทั้งปวง ผู้ปราศจากความดำริผิดเพราะรู้แจ้งประภคัตของชาวโลกที่เป็นเหมือน
อากาศอาธาตุ ผู้พุทธิญาณที่เข้าถึงได้ทุกที่และเข้าถึงตลาคตอานุภาพ ผู้แสดงวิโมกข์วิชัยปาฏิหาริย์ที่
ได้มากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ ผู้เข้าสู่ธรรมธาตุอันกว้างขวางไพบุลย์ในเวลาชั่วขณะจิตตาม
ที่ต้องการได้ ผู้เข้าออกวิโมกข์แห่งภูมิธรรมทั้งหมดทั้งสิ้นได้อย่างชำนาญ||

ดูก่อนกฤบุตร ท่านจงไปเถิด ในที่เดียวกันนี้ มีพระเทวี นามว่า มายา เป็นโพธิสัตว์ชนนี ผู้นั่งอยู่
ที่อาสนะมหามณิราชปัทมครุระประดับด้วยรัตนชาติต่าง ๆ ไกล่บาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้
โรจนะ| ท่านจงเข้าไปหานางแล้วสอบถามว่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเมื่อยังต้องบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาจะ
ไม่เป็นผู้ถูกมลทินโลกธรรมทั้งปวงทำให้เศร้าหมองได้อย่างไร จะไม่ละการบูชาตลาคตอย่างไร จะ
เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากการทำกิจของพระโพธิสัตว์ได้อย่างไร จะเป็นผู้เข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์โดยปราศจาก
อวารณ์ทั้งปวงได้อย่างไร จะไม่ละโพธิสัตว์วิหารได้อย่างไร จะเป็นผู้มีพระตลาคตปรากฏอยู่เฉพาะ
หน้าตลอดเวลาได้อย่างไร จะไม่ละการสังเคราะห์สรรพสัตว์ได้อย่างไร จะไม่พลัดพรากจากสมาคมกับ
โพธิสัตว์จรรยาทั้งปวงตลอดกาลโกฏิกัปที่มีในอนาคตไม่มีที่สิ้นสุดได้อย่างไร จะไม่เสื่อมถอยจาก
ปณิธานแห่งมหายานได้อย่างไร จะไม่ย่อท้อต่อการธำรงรักษาคุณสมมูลให้เจริญวัฒนาอยู่ในโลกได้
อย่างไร|| ครั้งนั้นนางโคปา ศากยกันยาเมื่อจะแสดงวิธีที่เป็นทางสู่วิโมกข์นี้ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ด้วย
พุทธาธิษฐานในเวลานั้นว่า:

90. บุคคลทั้งหลายผู้เห็นบุคคลผู้เลิศที่บำเพ็ญเพียรเพื่อการตรัสรู้ชอบ ไม่ว่าจะ
เป็นผู้มีใจเลื่อมใส หรือมีใจประทุษร้าย ย่อมเข้าถึงความเป็นพวกเดียวกัน||
91. เราย่อมระลึกได้ตลอดกัปยาวนานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในหนึ่งร้อยพุทธ
เกษตร มีโลกธาตุชื่อว่าเมรุประภา ซึ่งมีในกัปอื่นจากนั้น||[427]
92. ในกัปนี้มีพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระมหามุนี 6 ล้านโกฏิอยู่ตลาคตพระองค์ พระมุนีผู้
เป็นประดุจดวงประทีปของโลกพระองค์สุดท้ายของกัปนั้นคือพระธรรมธวัช||

93. เมื่อพระมุนีพระองค์นั้นปรินิพพานแล้ว มีพระราชอาชวาทว่า ศรีเตชะ ทรงปราบปรามเหล่าศัตรูทั้งปวง เป็นพระราชผู้เป็นใหญ่ ประกอบด้วยพระปรีชญาหาใครเทียบไม่ได้||
94. พระองค์มีพระโอรสห้าร้อยพระองค์ล้วนสง่างาม เป็นนักรบกล้าหาญ มีกายสมบูรณ์งดงามด้วยอวัยวะทั้งปวง เป็นผู้สมบูรณ์พร้อมด้วยสิริ||
95. พระราชาและพระโอรสทรงเลื่อมใสในพระสุคตเจ้าทรงบูชาพระชินเจ้าอย่างโอฬารยิ่งใหญ ทรงยึดมั่นในพระสัทธรรมเนื่องนิത്യ มีศรัทธาตั้งมั่นในการประพฤติธรรม||
96. พระองค์มีพระกุมารพระองค์หนึ่งพระนามว่า สุรัศมี เป็นผู้มีความดีพร้อมหมดจดเป็นที่รัก และที่พอใจ ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ||
97. พระราชาทรงสละราชสมบัติแล้วออกบวชพร้อมด้วยบริวารห้าโกฏิ เมื่อบวชแล้วทำความเพียรกล้า ได้ธำรงรักษาพระธรรมของพระชินเจ้า||
98. มีนครชื่อว่าทรมาวดี เป็นเมืองที่ดีที่สุดในบรรดาเมืองหนึ่งพันโกฏิแห่งในเมืองนั้นมีส่วนป่าที่อุดมด้วยแมกไม้ นานาพรรณ เป็นสถานที่เงียบสงบ และน่ารื่นรมย์||
99. พระกุมารสุรัศมี ทรงพระปรีชาสามารถ มีปรีชญาและปฏิภาณอันหมดจด ได้ทำพระธรรมของพระชินเจ้าให้รุ่งโรจน์โชติกาเพื่อชำระล้างน้ำแห่งสัตว์ผู้มีกิเลสเศร้าหมองให้หมดจด||
100. ทรงรวบรวมชนผู้มีปรีชญาแล้วเข้าไปสู่พระนคร ทรงมีอิริยาบถสงบน่าเลื่อมใส มีดวงตานิยมชัดสาย มีสติสัมปชัญญะ มีท่วงท่าสุขุม มีการก้าวไปนิ่งมั่นคง||
101. ในกาลนั้นมีเมืองอันอุดมชื่อ นันทิรวช มีเศรษฐีชื่อ สุวิษุภฏกิริติ เราได้เป็นธิดาของเศรษฐีนั้นชื่อ ภาณุประภา เป็นผู้มั่งคั่งงามน่ารักอย่างยิ่ง||
102. ขณะที่เรายืนอยู่ที่ประตูเรือนมองเห็นพระกุมารสุรัศมีพร้อมด้วยบริวารพระองค์มีรูปร่าง น่าเลื่อมใส พระวรกายงดงามด้วยลักษณะมหาบุรุษ เรามีความเลื่อมใสอย่างยิ่งในพระองค์||
103. เมื่อพระองค์เสด็จมาถึงประตูเรือน เราได้ถวายแก้วมณีของเราในบาตรแก่พระองค์และเราได้ถอดเครื่องประดับทั้งหมดของตนถวายแก่พระองค์เพราะมีความรักในพระองค์||
104. มีจิตปราศจากราคะได้บูชาพระโพธิสัตว์ผู้เกิดแต่พระสุคตเจ้าสุรัศมีเกตุ ตลอด 250 กัปเราไม่ไปสู่อบายเลย||

105. เราได้ไปเกิดในโลกสวรรค์ในกำเนิดของเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ และเมื่อมาสู่โลกมนุษย์ได้เกิดเป็นธิดาของผู้เป็นใหญ่ เราผู้เกิดด้วยรูปพรรณนับบอนันต์ได้พบกับพระโพธิสัตว์ทุกภพชาติ||
106. ในภพที่ 250 เราเกิดเป็นธิดาของนางคณิกา เป็นสตรีผู้มีรูปร่างงามยิ่งนัก เป็นที่รัก และเป็นทีพอใจ||
107. และเมื่อได้เห็นพระกุมารเตโชธิปติแล้วเราเกิดความยินดี ได้ทำการบูชาแก่พระกุมารนั้น ได้ทำให้พระองค์ทรงทราบความปรารถนานั้นแล้วได้เป็นเทวีผู้อยู่ในอำนาจของพระองค์ ||
108. พระกุมารผู้ได้รับการบูชาและเรามีความเลื่อมใสในพระมหาฤๅษีสูริยาตพรพวระนั้น ได้เข้าเฝ้าพระองค์ผู้ได้ทำให้เรามีโพธิจิตอันประเสริฐเกิดขึ้น||
109. ในภพนั่นนั่นเองมีพระชินเจ้า 60 โกฎิอุบัติขึ้น และพระพุทธรูปเจ้าที่มาอุบัติพระองค์สุดท้ายคือพระพุทธรูปเจ้าอิมุกติเตชะ||
110. ธรรมจักขุของเรามีความบริสุทธิ์หมดจด และเราได้รู้แจ้งธรรมสวภาวะที่แท้จริง ความเห็นผิดอันเกิดจากอโยนิโสมนสิการ²⁸⁰มลายหายไปสิ้น และได้บรรลุโอสภาส||
111. จากนั้นเป็นต้นมา เราย่อมพิจารณาสมาธิภูมิของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นโอรสของพระชินเจ้า และทุกขณะจิตเราย่อมเห็นห้วงสมุทรแห่งเกษตรอันเป็นอจินไตยในทิศทั้งสี่||
112. และเราย่อมเห็นเกษตรที่มีความบริสุทธิ์ต่างๆ เมื่อได้เห็นแล้วใจของเราย่อมไม่ติดข้องอยู่ในเกษตรเหล่านั้น และไม่ได้ขุ่นข้องใจในเกษตรที่มีความหม่นหมอง||
113. เราย่อมมองเห็นโพธิมณฑลที่อยู่ในเกษตรทั้งหลายนั้น เห็นพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายในที่นั้นทั้งหมด และย่อมเห็นรัศมีประกายสว่างไสวไม่มีประมาณของพระพุทธรูปเจ้าเหล่านั้นได้ด้วยขณะจิตเดียว||
114. และด้วยขณะจิตเดียวเราย่อมเข้าถึงสมุทรแห่งบริษัทอันไม่ข้องติดของพระพุทธรูปเจ้าเหล่านั้น และย่อมรู้สมาธิและวิโมกข์อันหาประมาณไม่ได้ทั้งหมดทั้งสิ้น||

²⁸⁰ การไม่พิจารณาไตรตรองสืบสาวไปถึงเหตุปัจจัย การไม่ทำไว้ในใจโดยแยบคาย ไม่ใช่ปัญญาพิจารณา ปล่อยให้วิชาครอบงำนำความคิด พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 505.

115. เราย่อมทรงไว้ซึ่งจรรยาอันไพบุลย์ของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นไว้ และเข้าสู่ภูมิ
ทั้งสิ้นไม่เหลือเลยและหยั่งลงสู่มหาสมุทรปณิธานนับอสงไขยอนันต์ทุกขณะ
จิต||
116. เมื่อเราพิจารณากายของผู้เป็นสัตบุรุษ และประพฤติตามจรรยาตลอดกาล
หลายกัป สิ่งที่ปรากฏขึ้นอัศจรรย์จากรูขุมขนแต่ละแห่งของสัตบุรุษนั้นก็
เห็นที่สิ้นสุด||
117. เราเห็นสมุทรเกษตรนับอสงไขยไม่ได้ที่ปลายชน พร้อมทั้งเห็นมวलय ห้วง
น้ำใหญ่ กองไฟ และปฐพี||
118. มีที่ตั้งแตกต่างกัน รูปร่างแตกต่างกัน สันฐานแตกต่างหลากหลายเพราะ
ประเภทของธาตุทำให้จำแนกแตกต่างกันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้||
119. เราเห็นโลกธาตุจำนวนมากเกินจะกล่าวได้ในสมุทรเกษตรทั้งหลายนับ
ประมาณไม่ได้ และเห็นพระพุทธเจ้าทั้งหลายกำลังสั่งสอนชาวโลกด้วยการ
จำแนกธรรมอยู่ในโลกธาตุนั้น||
120. เราผู้แม่บ่าเพ็ญจรรยาตลอดกัปก็ไม่อาจเข้าถึงกายกรรม วจีกรรม และ
มโนกรรม และภพธนูภาพ และจรรยาอันไพบุลย์ของพระพุทธเจ้าเหล่านั้นได้||
ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตร เศรษฐีบุตรนอมศีระชะอภิวัตนางโคปา ศากยกันยาแล้ว ได้ทำ
ประทักษิณแก่นางหลายแสน หันกลับไปมองอีกครั้งแล้วหลีกจากไป||

มายา

ได้ยินว่าในกาลนั้น เมื่อสุธนเศรษฐีบุตร(เดินทาง)มุ่งหน้าไปยังที่อยู่ของพระนางมายาเทวี ขณะ
กำลัง(กำหนดสติ)ตามระลึกถึงพุทธโคจรอยู่ ขณะนั้นได้มีความคิดว่า “ด้วยอุบายอะไรหนอจะทำให้เรา
ได้พบกับกัลยาณมิตร ได้เข้าไปอยู่เฉพาะหน้า เข้าไปสมาคมร่วมด้วย ได้เห็นกิริยาท่าทาง ได้ฟังเสียง
ได้รู้ภาษาและสำเนียง และได้ฟังคำสอนของกัลยาณมิตรผู้มีอายตนะ 6²⁸¹ พ้นจากโลกทั้งปวง ผู้ไม่ติด
อยู่ในที่อยู่ใด ผู้มีกายหลุดพ้นจากเครื่องเหนี่ยวรั้งทั้งปวง ผู้ดำเนินตามปฏิปทาของผู้ดำเนินไปสู่คติที่ไม่
ติดข้อง ผู้มีธรรมกายบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ผู้มีสรีระงดงามปรากฏด้วยมายาแห่งกายกรรม ผู้พิจารณาเห็น
แจ้งโลกอันเป็นมายาญาณ ผู้มีปณิธานเป็นรูป ผู้ทำให้สรีระเกิดขึ้นด้วยการอธิษฐานพุทธานุภาพ ผู้มี
กายที่ไม่เกิดไม่ดับ ผู้มีกายไม่จริงและไม่เท็จ ผู้มีกายที่ไม่ไปไม่กลับ ผู้มีกายไม่เจริญไม่เสื่อม ผู้มีกายที่มี
ลักษณะเดียวกับธรรมที่ไม่มีลักษณะ| ผู้มีอภัยกายและพ้นจากความถือมั่น ผู้มีกายอาศัยอยู่ในที่อยู่

²⁸¹ อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ *ibid.*, หน้า 236.

ปราศจากตัณหา ผู้มีกายไม่ถูกทำลาย ผู้มีกายเหมือนเงาสะท้อน ผู้มีกายเป็น(มายา)เหมือนความฝัน ผู้มีกายเป็นดุจเงา(ที่ปรากฏ)บนหน้าแว่น ผู้มีกายอยู่ในความสงบในทิศรอบด้าน มีนิรมานกายอยู่ในทุกทิศ ผู้มีกายเป็นทั้งอดีต อนาคต ปัจจุบัน ผู้มีกายประกอบด้วยกายและจิตที่ปราศจากนิमित ผู้มีกายพ้นจากคลองจักษุของชาวโลก ผู้มีกายที่รู้ได้ด้วยสมันตภัทรรัจจุ ผู้มีโคจรอยู่ในทุกที่เหมือนอากาศธาตุ||

[430]ขณะที่สุธนเศรษฐีบุตรคิดใคร่ครวญอยู่อย่างนี้ เทวดาประจำนครชื่อว่า รัตนเนตร ผู้มีบริวารเป็นอากาศเทวดาได้แสดงอภินิหารให้ปรากฏบนท้องฟ้าด้วยสรีระที่มีเครื่องประดับต่างๆ ถู้อวดดอกไม้ทิพย์มีสีสนสดใสและลักษณะแตกต่างกันจำนวนมาก ได้ไปรดดอกไม้มาที่สุธนเศรษฐีบุตรแล้ว จึงกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องคุ้มครองรักษาจิตตนครของท่านด้วยการอยู่โดยปราศจากอารมณ์ยินดีในสิ่งสารทั้งปวง | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้ตั้งงามด้วยการเพ่งอารมณ์ของตถาคตพละสีบ | ดูก่อนกุลบุตร จิตตนครของท่านจะต้องมีความหมัดจดด้วยการกำจัดความอิจฉา ริษยา | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำความเดือดร้อนของจิตตนครให้สงบเย็นด้วยการสั่งสมธรรมทั้งปวง | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้เจริญแผ่ขยายกว้างขวางด้วยการบำเพ็ญมหาวิริยะให้มีกำลัง เพื่อเป็นเสบียงสัมภาระต่อสรวิษณุตา | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรักษาความเป็นอยู่ภายในจิตตนคร รักษาเรือนคลังและวายุหะของจิตตนครให้ดีด้วยกำลังของวิหาร(ธรรม) ด้วยสมาธิสมาบัติ ธยาน วิโมกข์ และธรรมวินัย | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้สว่างไสวด้วยโอภาสและต้องบรรลุปริชญา ปารมิตาในบริษัทมณฑลของพระตถาคตทั้งสิ้น | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงรักษาและประคับประคองจิตตนครให้มั่นคงด้วยการสั่งสมอุปายะและมรรคาอันเกิดแต่พระตถาคตเจ้าทั้งปวงไว้ในจิตตนครของตน | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องมีป้อมปราการแผ่ระวางจิตตนครอย่างเข้มงวดด้วยการกลั่นจิตให้หมัดจดด้วยสมันตภัทรรโพิสัต์วัจรรยาปนิธาน | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องป้องกันจิตตนครไม่ให้ข้าศึกบุกเข้ามาภายในจิตตนคร ด้วยการไม่เป็นทาสของกิเลสและไม่ถูกมารคือปามิตรชักนำไปในทางผิด) | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้มีโอภาสด้วยการทำให้สรรพสัตว์เข้าถึงตถาคตญาณโอภาส | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้สงบด้วยการรองรับตถาคตธรรมเมฆาทั้งสิ้น | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องค้ำจุนจิตตนครให้มั่นคงด้วยการรองรับสมุทตถาคตบุญทั้งสิ้นไว้ในจิตตาศยะของตน | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องขยายอาณาเขตของจิตตนครให้กว้างขวาง ด้วยการแผ่หาไมตรีไปในชาวโลกทั้งปวง | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องป้องกันจิตตนครด้วยการกั้นฉัตรแห่งธรรมที่กว้างขวางปิดกั้นไม่ให้ข้าศึกคืออกุศลธรรมมารบกวน | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้ร่มเย็นด้วยการสงเคราะห์ชาวโลก ด้วยการแผ่มหากรุณาให้กว้างขวางไพบุลย์ | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องเปิดประตูจิตตนครด้วยการสละวัตถุสิ่งที่เป็นสมบัติภายนอกกายให้แก่ชาวโลก | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้หมัดจดด้วย

การไม่ยินดีในอารมณ์แห่งสังสารทั้งปวง | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตนกรให้แข็งแกร่งมั่นคงด้วยการ(ป้องกัน)ไม่ให้กุศลธรรมทั้งปวงเกิดขึ้นในสันดานของตน | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำความเพียรพยายามทำจิตนกรให้มีกำลังด้วยการสังขมเสปียงแห่งสรวชยุตา | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตนกรให้รุ่งเรืองสว่างไสวด้วยการทำโอภาสให้เกิดขึ้นจากการตามระลึกถึงพระพุทธเจ้าตลอดเวลา | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้วิธีการตรวจสอบจิตนกร ด้วยการเรียน การพิจารณา และทำความรู้ยิ่งในธรรม ในพระสูตร ที่พระตถาคตได้ทรงประกาศไว้แล้วให้เกิดขึ้น | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้(ธรรม)นิยามแห่งจิตนกรด้วยการแสดงให้ชาวโลกเห็นมรรคาสู่ประตูแห่งสรวชยุตา | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้อิฐฐานแห่งจิตนกรด้วยการทำตถาคตปณิธานในอดีต อนาคต และปัจจุบันให้หมดจด | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้การทำจิตนกรให้เจริญด้วยการเตรียมเสปียงคือ พละ ให้พร้อมด้วยการทำให้บุญสัมภาระให้เจริญกว้างขวางครอบคลุมทั่วทั้งธรรมชาต | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้การทำจิตนกรสว่างไสวโดยรอบ ด้วยญาณอภิขญา กลั่นจิตาศยะและอินทรีย์ของสรรพสัตว์ที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้ว | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้การควบคุมจิตนกรให้เป็นไปตามอำนาจด้วยการทำธรรมาตทุกทั้งหมตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตนกรให้สว่างไสวด้วยโอภาสอันเกิดจากพุทธานุสสติ | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้แจ้งสวภาวะที่เป็นธรรมชาติเดิมแท้ของจิตนกร ด้วยการแทงตลอดสรรพธรรมนัยที่ไม่มีสรีระ | คุณก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรู้แจ้งมายาแห่งจิตนกรโดยการเข้าถึงนครธรรมคือสรวชยุตา | คุณก่อนกุลบุตร ท่านผู้มีจิตนกรบริสุทธิ์ผ่องใสยอมเข้าถึงกุศลทั้งปวงได้

เพราะเหตุอะไร? เพราะว่า เมื่อพระโพธิสัตว์ทำจิตนกรให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้วแล้ว ก็เลสเครื่องขวางกั้นทั้งหลาย ไม่ว่าจะ เป็น เครื่องกั้นไม่ให้การเห็นพระพุทธเจ้า เครื่องกั้นไม่ให้การฟังธรรม กั้นไม่ให้ได้บูชาอุปฐากพระพุทธเจ้า กั้นไม่ให้ทำการสงเคราะห์สัตว์ หรือว่า กั้นไม่ให้ทำเกษตรให้หมดจดยอมตั้งอยู่ไม่ได้ | คุณก่อนกุลบุตร เมื่อพระโพธิสัตว์ได้แสวงหากัลยาณมิตรยอมได้พบกับกัลยาณมิตรโดยไม่ลำบากเกินไป เพราะมีจิตาศยะปราศจากอวารณเครื่องกั้น | คุณก่อนกุลบุตร สรวชยุตาย่อมเกิดมีแก่พระโพธิสัตว์ได้เพราะการช่วยเหลือของกัลยาณมิตรนั้น |

เทวดาประจำกายชื่อ ธรรมปัทมศรีกุศล ผู้มีรัศมีสว่างไสว งดงามและสงบเสงี่ยม พร้อมด้วยคณะของเทวดาจำนวนมากแวดล้อมมาจากโพธิมณฑลแล้วยืนอยู่บนท้องฟ้า ณ เบื้องหน้าของสุทธเศรษฐีบุตรกล่าวสรรเสริญคุณของพระนางมาयाเทวี เทวดาแต่ละตนเปล่งข่ายรัศมีแสงแก้วรัตนะจำนวนมาก รัศมีแสงไฟสีใส(เหมือนแก้ว)มีกลิ่นธูปหอม รัศมีแสงทำให้จิตเลื่อมใส รัศมีทำความปิติมีกำลังกล้าให้เกิดขึ้น แสงที่ทำให้ความร้อนกายมลายหายไป รัศมีทำกายให้บริสุทธิ์กาย ข่ายรัศมีที่เกิดจากกายกรรมอันไม่ยุ่งเหยิง | รัศมีนั้นทำตถาคตกายทั้งปวงที่อยู่ในทุกแห่งหนปรากฏให้สุทธเศรษฐีบุตร

เห็นในทิศทั้งหมด เวียนประทักษิณโลกทั้งสิ้นแล้วได้มาหยุดอยู่ที่จอมกระหม่อมของสุธนเศรษฐีบุตร | จากนั้นเคลื่อนจากศิระของเขาแล้วหายเข้าไปในรูชุมชน | เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรถูกรศมีนั้นสัมผัสทั่วกายแล้ว จักขุชื่อว่า วิรุชยประภาส(รัศมีที่มีแสงสว่างใส) ก็เกิดขึ้นทันที เป็นเหตุทำให้ความมืดมนของการหายไปแล้ว | และได้จักขุชื่อ วิติมิระ ทำให้สุธนเศรษฐีบุตรเข้าถึงสวภาวะเดิมแท้ของสรรพสัตว์ | และได้เข้าถึงจักขุชื่อ วิรุชยประภาส ทำให้เขาเห็นแจ้งสวภาวะที่แท้จริงของสรรพธรรม | ได้เข้าถึงจักขุชื่อ วิสุทธคต ทำให้เขาเห็นแจ้งประภคตในเกษตรทั้งปวง | ได้บรรลุจักขุชื่อ ไวโรจนประภค ทำให้เขาเห็นแจ้งธรรมสรีระของพระตถาคต | ได้บรรลุจักขุชื่อ วิสุทธคต ทำให้เขาเห็นแจ้งความสมบูรณ์ของรูปกายของพระตถาคต | ได้บรรลุจักขุชื่อ สมันตประภค เกิดขึ้นเขาได้เห็นแจ้งความสมบูรณ์ของรูปกายอันเป็นอจินไตยของพระตถาคต | ได้จักขุชื่อ อสังคประภค เขาได้เห็นโลกธาตุที่เกิดขึ้นในกระแสสาครเกษตรทั้งหมด | ได้จักขุชื่อ สมันตวาทาส ทำให้เขาได้เห็นแจ้งสูตรนัยในธรรมของพระตถาคตทั้งปวง | ได้จักขุชื่อ สมันตวิษยะ เกิดขึ้นเขาเห็นแจ้งการสอนสรรพสัตว์ที่เป็นไปด้วยอธิฐานคือด้วยพุทธานุภาพหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ | เมื่อจักขุชื่อ สมันตทรรคนะ เกิดขึ้นเขาเห็นแจ้งการอุปติขันธ์ของพระพุทธเจ้าในกระแสของเกษตรที่เกิดขึ้นแล้วทั้งสิ้น |

ครั้งนั้นแล รากษสราชา ชื่อ สุเนตร เป็นรากษสที่เฝ้าประตูโพธิสัตว์สังคีติปราสาท และเป็นประมุขของรากษสบริวารจำนวนหนึ่งแสน ได้พบบุตรและภรรยาพร้อมด้วยบริวารของตนมา แล้วไปรดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมชื่นใจและมีสีอันสวยงามแก่สุธนเศรษฐีบุตรแล้วกล่าวกับเขาอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ผู้มีธรรม 10 ประการ ย่อมได้อยู่ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตรทั้งหลาย | ธรรมเหล่านั้นมีอะไรบ้าง? คือ ไม่มีมายาสาโดย มีใจหมัดจดผ่องแผ้ว สงเคราะห์ชาวโลกด้วยมหากุณาโดยไม่อ้าเอียง เลือกหน้า มีความ(มีปัญญาพิจารณา)เห็นว่าสรรพสัตว์ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่สวภาวะเดิมแท้ เป็นผู้มีมุมนี่จะบรรลุสรวิชยุตตาโดยไม่ย่อท้อ มีความมุมนี่จะทำตถาคตมณฑลให้ปรากฏเฉพาะหน้า มีจักขุเห็นแจ้งธรรมสวภาวะที่มีธรรมาชาติบริสุทธิ์ มีความรักในสรรพสัตว์โดยไม่มีข้อแม้ มีญาณอาโลกทำลายกิเลสเครื่องขวางกั้นทั้งปวง มีมหาธรรมเมฆาเป็นเหมือนฉัตรเครื่องกันสังสารทุกข์ทั้งปวง มีญาณจักขุที่เป็นไปในกระแสธรรมธาตุมุ่งสู่การได้กัลยาณมิตร |

ดูก่อนกุลบุตร ธรรม 10 ประการนี้จะทำให้พระโพธิสัตว์เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตรทั้งปวง และเมื่อพระโพธิสัตว์พิจารณาสมาธิมุข 10 ประการนี้ย่อมเป็นผู้ที่อยู่ต่อหน้าของกัลยาณมิตรทั้งสิ้น | ธรรม 10 ประการคืออะไร? คือ สมาธิพิจารณาเห็นดวงธรรมอันหมัดจดผ่องใสกว้างขวางเหมือนท้องฟ้า สมาธิที่ทำให้ได้จักขุเห็นแจ้งสมุทรรแห่งภพภูมิทั้งสิ้น สมาธิพิจารณาเห็นอารมณ์ที่ปราศจากทิฏฐิและความนึกคิด สมาธิพิจารณาเห็นพระตถาคตที่มีอยู่ทุกที่ทุกภพภูมิ สมาธิพิจารณาเห็นอยู่แห่ง

บุญที่เกิดขึ้นจำนวนมากเพื่อ(เป็นเสปียงสุ)สรวชัญญาณ สมาธิพิจารณาเห็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้น(ในใจ) ทุกขณะจิต สมาธิพิจารณาเห็นตถาคตคุณที่เกิดขึ้นจากการเห็นกัลยาณมิตร สมาธิพิจารณาเห็นการอยู่ สมาคมกับกัลยาณมิตรทั้งปวง สมาธิพิจารณาเห็นความเพียรเพื่อได้การเข้าถึงกัลยาณมิตรในทุกที่โดย ความเสมอภาค สมาธิน้อมไปในอุบายของกัลยาณมิตร ดูก่อนกุลบุตร ธรรม 10 ประการเหล่านี้แลเมื่อ มีอยู่ในพระโพธิสัตว์แล้วย่อมทำให้เป็นผู้ได้อยู่เฉพาะหน้าของกัลยาณมิตรทั้งปวง| และได้บรรลุสมาธิ วิโมกข์ชื่อ สรรพตถาคตธรรมจักรกัลยาณมิตรมุขินิโฆษะ เป็นคุณที่ทำให้พระโพธิสัตว์ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่พุทธสมตาทิ้งหมด และมีกัลยาณมิตรในทุกที่ทุกสถาน||

เมื่อรากษสสุนทรกล่าวอย่างนี้แล้ว สุนทรเศรษฐีบุตรได้มองขึ้นไปบนท้องฟ้าแล้วกล่าวว่า “สาธุ สาธุ ท่านผู้เป็นอริยะ ผู้อุเคราะห์ ได้ช่วยแสดงกัลยาณมิตร(ธรรม)แก่เรา| ขอท่านจงบอกอุบายอัน ควรว่า เราควรจะมุ่งหน้าไปทางทิศไหน? เราจะต้องเที่ยวแสวงหาที่ไหน? เราจะเพ่งอารมณ์ใดให้เป็น สมาธิจึงจะได้เห็นกัลยาณมิตร?” สุนทรตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องเข้าไปสู่ที่พำนักของ กัลยาณมิตรด้วยความนอบน้อมมีสรีระอ่อนและน้อมไปในทุกที่ มีใจตามระลึกถึงกัลยาณมิตรเป็น อารมณ์ทั้งปวง ด้วยใจที่สามารถเข้าสมาธิได้รวดเร็วฉับไว มีใจและสรีระที่เป็นเหมือนความฝันและ เหมือนภาพสะท้อนเข้าถึงสมาธิได้รวดเร็วและสงบตั้งมั่น”||

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรษฐีบุตรปฏิบัติตามวิธีการที่รากษสสุนทรได้แนะนำ ขณะนั้นเขาได้เห็น ดอกบัวมหาปทุมรัตน์ผุดขึ้นที่พื้นธรณีเบื้องหน้า ดอกบัวนั้นมีดอกและก้านเป็นแก้ววัชรล้วน ภายใน ดอกบัวทำด้วยแก้วสรรพขัตติศาสตรมณีราช กลีบดอกทำด้วยแก้วมณีราชทั้งหมด ฝักของดอกบัวทำ ด้วยแก้วมณีไพโรจน์ เกสรทำด้วยแก้วมณีสุคันธราช(มีสีใสและมีกลิ่นหอม) คลุมด้วยรัตนะชาลา นับอสังขโยมิได้| ภายในฝักของดอกบัวมหาปทุมรัตน์ราชบัณฑุณนั้นเขาเห็นกุฎาคารชื่อ ธรรมธาตุทิกสมว สรณครรณะ ที่งดงาม น่าชม พื้นที่ตั้งของกุฎาคารเป็นแก้ววัชรไพโรจน์ ประกอบด้วยเสาหนึ่งพันต้นทำ ด้วยแก้วมณีราชทั้งสิ้น ตามรอยต่อประดับแก้วรัตนะหุ้มด้วยทองชมพูนุท และทองกนกทิพย์ทั้งหมด ยึดให้ติดกันไว้แล้วประดับด้วยข่ายทำด้วยสร้อยมุกดาประเภทต่างๆ ภายนอกประดับด้วยแก้วมณีรัตน ราชอีกชั้นหนึ่ง ยกเวทีที่ทำด้วยแก้วรัตนะจำนวนมากตกแต่งด้วยแก้วมณีชมพูวระโดยรอบ บันได ทางขึ้นทุกแห่งทำด้วยแก้วมณี| ที่กุฎาคารนั้นมีอาสนะดอกบัวแก้วมณีจินดาราชปูไว้ที่กลางเรือน ที่ ฐานรองเป็นแก้วมณีมีรูปสลักของผู้เป็นใหญ่ในโลกทั้งสิ้น มีรูปแกะสลักแก้วมณีสัณฐานประดับด้วย ธง อินทรชวชะ วางบนพื้นที่ทำด้วยแก้ววัชรมณีจักร ล้อมรอบด้วยเวทีแก้วประดับด้วยแก้วมณีชนิดต่างๆ ตกแต่งด้วยแก้วมณีและธง ตกแต่งด้วยแก้วต่างๆ ผูกผ้าที่ทำด้วยแก้วมณีราชให้งดงามสะดุดตายิ่งกว่า สวรรค์ ประดับผ้ามีลวดลายสีสนวิจิตร กั้นม่านผ้าแก้วล้วนเป็นอลังบนท้องฟ้า คลุมด้วยผ้ารัตนะล้วน

มีเสียงธงที่ตกแต่งไว้รอบทิศ รุ่งเรืองด้วยธงและแผ่นแก้ว และธงแก้วคันธมณีราช มีดอกไม้สี่สนวิจิตรตกลงมาเหมือนสายน้ำ กระจิ่งแก้วที่ผูกติดอยู่กับธงชวชะมีเสียงดังไพเราะกังวาน ประดุจทางเข้าสู่ที่พัก ทำด้วยรัตนชนิดต่างๆ มีระฆังผูกเป็นสายเรียงกันมีเสียงดังกังวานเหมือนเสียงพรหมสรรเสริญคุณของมหาไมตรี เสียงบอกสุกปักซ์ เสียงกล่าวนามของพระพุทธเจ้าในอดีต อนาคต และปัจจุบัน ระฆังแก้วมณีนีราชมีเสียงกล่าวสรรเสริญการประกาศธรรมจักรของพระพุทธเจ้า ระฆังแก้ววัชระมีเสียงสรรเสริญปณิธานของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง ระเบียบแก้วมณีนีราชจันทรวชะสะท้อนภาพพระพุทธเจ้า และมีเสียงกล่าวพระนาม ระเบียบแก้วมณีนีราชสุทธครณะแสดงภาพการประสูติและลำดับวงศ์ของพระตถาคตในอดีต อนาคตและปัจจุบัน ระเบียบของแก้วมณีนีราชอาทิตย์ครณะแสดงปาฏิหาริย์ทั้งหมดให้ปรากฏสว่างไสวทั่วพุทธเกษตรในทิศทั้งสิบตลอดจนอากาศธาตุเป็นที่สุด ระเบียบของแก้วมณีนีราชวภาสรวชะ เปล่งแสงโอภาสแสดงมณฑลรัศมีของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ระเบียบของแก้วมณีไพโรจน์เปล่งแสงแสดงภาพของผู้เป็นใหญ่แห่งโลกทั้งปวงทำการบูชาปฏิฐากพระพุทธเจ้า ระเบียบแถวของแก้วมณีจินดาราชสะท้อนภาพการแสดงความอัศจรรย์ของสมันตภัทโพธิสัตว์ให้ปรากฏขึ้นในธรรมทั้งสิ้น ระเบียบแถวของแก้วมณีเมรุชวะบันลือเสียงของเหล่าเทวดาผู้เป็นใหญ่ทั้งหลายและเหล่านางอัปสร สรรพสิ่งทั้งปวงบนอาสนะอันมีลักษณะอันโดยมีเสียงสดุดีพระตถาคตดั่งขึ้น และเขาได้เห็นอาสนะที่เป็นบริวารก็ตกแต่งอลังการด้วยรัตนและมีความเป็นอันโดยเช่นเดียวกัน||

ที่อาสนะนั้น สุนทรศรีบุตรเห็นพระนางมายาเทวีนั่งอยู่ในที่นั้น นางมีรูปร่างยิ่งกว่าหญิงใดในโลกสาม รูปเกิดขึ้นในคติภพมุ่งหน้าสู่โลกทั้งปวง ชาวโลกจะมองเห็นรูปที่ไม่หม่นหมองเพราะกิเลสของชาวโลกได้ตามสภาวะของใจ มีรูปที่เกิดด้วยบุญอันไพศาลเหมือนรูปกายของชาวโลก มีรูปที่ทำให้ชาวโลกผู้ได้เห็นเกิดความสุขใจและน้อมใจไปเพื่อการอบรมสรรพสัตว์เพื่อให้มีอินทรีย์แก่กล้า ปรากฏให้ชาวโลกเห็นได้ตลอดเวลาเหมือนอากาศธาตุที่มีอยู่ทุกที่ทุกขณะ มีรูปที่เห็นได้ตลอดกาลเป็นนิจ เหมือนกับว่าไม่ได้เคลื่อนที่ไปสู่ที่อื่นเลย มีรูปที่ไม่ไปสู่โลกทั้งปวง มีรูปไม่มาด้วยความดับของโลกคติทั้งปวง มีรูปที่ยังไม่อุบัติขึ้นที่เกิดในโลกทั้งปวง มีรูปที่ยังไม่ดับที่อยู่ในอนุปตติยกรรม มีรูปไม่แท้ที่อยู่ในโหวหารและปรมัตถกรรม มีรูปไม่ผิดได้บรรลุตามความเป็นจริง มีรูปไม่เปลี่ยนแปลงไปตามโลกวิญญูติ มีรูปไม่จืด ไม่อุบัติ ไม่เสื่อม มีรูปเป็นประภคิตแห่งธรรมธาตุ หาลักษณะไม่ได้เพราะนอกเหนืออวกปละในกาลสาม มีรูปเป็นเอกลักษณ์เพราะเกิดขึ้นด้วยลักษณะที่ไม่มีลักษณะ มีรูปเป็นเหมือนภาพสะท้อนเพราะปรากฏให้รู้แจ้งตามสภาวะของจิตใจของชาวโลก มีรูปเหมือนมายาเพราะเกิดขึ้นด้วยญาณมายา มีรูปเหมือนพยัคฆเพราะตั้งอยู่ในโลกสัตถุญา มีรูปเหมือนเงาเพราะปณิธานผูกติดอยู่ในโลกทั้งปวง มีรูปเหมือนความฝันเพราะมีปรากฏให้รู้ได้ตามสภาวะใจของชาวโลก มีรูปในธรรมธาตุ

ทั้งหมดเพราะมีประภคติบริสุทธิ์เหมือนอากาศธาตุ มีรูปเกิดด้วยมหากรรณาเพราะทำการปกป้องและ
 บริบาลวงศ์ของสัตว์ มีรูปเกิดขึ้นด้วยธรรมที่ไปสู่ทางไม่มีกิเลสเครื่องขัดขวางเพราะการไปสู่ธรรมธาตุ
 ทุกขณะจิต มีรูปไม่มีที่สุดและท่ามกลางเพราะอาศัยอยู่ในโลกอันไม่มีวามอง มีรูปหาประมาณไม่ได้
 เพราะก้าวล่วงคลองแห่งวจีทั้งสิ้น มีรูปประดิษฐานมั่นคงเพราะเกิดขึ้นเป็นอยู่อบรมสั่งสอนชาวโลก มี
 รูปไม่ติดอยู่เฉพาะที่เพราะได้อิฐฐานกายของชาวโลก มีรูปปรากฏขึ้นเพราะเกิดจากปณิธานมายา มี
 รูปไม่ถูกครอบงำเพราะอยู่เหนือโลกทั้งปวง มีรูปไม่เป็นจริงเพราะปรากฏให้รู้ได้ด้วยแสงสว่างที่เกิด
 จากความสงบ มีรูปไม่เป็นไปเพราะมีกรรมผูกไว้ให้ติดอยู่ในโลก มีรูปเหมือนแก้วจินตามณีราช เพราะ
 ทำปณิธานให้บริบูรณ์ตามความปรารถนาของสัตว์ มีรูปไม่มีความแบ่งแยกเพราะได้อุปถัมภ์ความดำริ
 ของชาวโลก มีรูปอยู่เหนือความคาดคิดเพราะมีความเหมือนวิญญูติโลก มีอิฐฐานรูปเพราะไม่
 ทอดทิ้งสังสารสัตว์ มีรูปหมดจดเหมือนตดตา ด้วยประการฉะนี้ สุนทรเศรชชีบุตร เห็นพระนางมายา
 เทวีผู้มีรูปอย่างนี้คือ มีรูปที่ไม่ใช่รูป เป็นภาพสะท้อนที่เป็นรูป ด้วยรูปที่ไม่ใช่เวทนา และมีทุกขเวทนา
 แบบชาวโลกสงบระงับแล้ว มีรูปที่อยู่เหนืออสังขยาของชาวโลก แต่รับรู้สังขยาของสัตว์อื่นได้ มีรูป
 ที่เกิดขึ้นจากธรรมตาที่ไม่ถูกปรุงแต่ง และไม่ตกอยู่ในอำนาจของมายากรรม พ้นจากวิชัยของวิญญูญาณ
 และเกิดจากโพธิสัตว์ปณิธานญาณ มีรูปที่ไม่ใช่สภาวะ มีสรีระที่อยู่เหนือภาษาของชาวโลก มีรูป
 ด้บความเดือดร้อนในสังสาร เข้าถึงธรรมกายที่เป็นความเย็นยิ่ง ผู้มีรูปกายที่ชาวโลกจะเห็นได้ตาม
 สภาวะของใจ คือย่อมปรากฏด้วยรูปกายเหมือนชาวโลกแต่คงตามยิ่งกว่ารูปกายของชาวโลกทั้งสิ้น| ใน
 เวลานั้น บางคนเห็นพระนางมายาเทวีดังตามเหมือนธิดามารที่มีรูปร่างงดงามยิ่งกว่าธิดามาร |บางคน
 เห็นพระนางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่านางอัปสรในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมี
 รูปร่างงดงามยิ่งกว่านางอัปสรในสวรรค์ชั้นสุนิมิตา บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่านาง
 อัปสรในสวรรค์ชั้นตมุขิตา บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่านางอัปสรในสวรรค์ชั้นสุยา
 มา บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่านางอัปสรในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บางคนเห็นพระ
 นางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่านางอัปสรในสวรรค์ชั้นจตุมาหาราชิกา บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมี
 รูปร่างงดงามยิ่งกว่าธิดาของท้าวกุมภภณราช บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่าธิดาของ
 ท้าวมโหรรราช |บางคนเห็นพระนางมายาเทวีมีรูปร่างงดงามยิ่งกว่าธิดาของพระราชา||

ครานั้นแล สุนทรเศรชชีบุตรได้ทำลายโลกสังขยาทั้งปวงแล้ว น้อมใจเข้าไปสู่ใจของสัตว์อื่นอยู่
 ได้เห็นพระนางมายาเทวีในจิตตาศยะของสัตว์ทั้งมวล เห็นบุญที่รักษาชีวิตของชาวโลก เห็นสรีระที่มี
 บุญเพื่อ(เป็นเสปียงสู่)ความเป็นสรวิชัย เห็นการบำเพ็ญทานปารมิตาอันหมดจด เห็นการปฏิบัติต่อ
 ชาวโลกทั้งมวลด้วยความสม่าเสมอ(รักษาศีล) เห็นมหากรรณาที่เป็นเครื่องรวมสรรพสัตว์ให้เป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน การเกิดขึ้นจากการได้บำเพ็ญตถาคตคุณทั้งปวง เข้าสู่สาครภษานดีทั้งมวล มีเจตนาที่จะทำความเพียรให้เจริญมีกำลังเพื่อสรวิชัยตา เป็นความเพียรพยายามเพื่อทำให้ดวงธรรมหมดจดมากยิ่งขึ้น เกิดขึ้นจากสมาธิที่มีใจตั้งมั่นอยู่ในธรรมสวภาวะทั้งปวง มีใจตั้งมั่นจดจ่ออยู่ในองค์ธยานทั้งสิ้น ได้บรรลุโอบาสแห่งดวงธยานของตถาคตที่รักษาวิชัยองค์ธยานให้หมดจด ต้องการจะเข้าถึงสมาธิประเภทต่างๆ เพื่อทำสาครแห่งกิเลสของสรรพสัตว์ให้เหือดแห้งไป รู้แจ้งการพิจารณาธรรมจักรของตถาคตทั้งปวง รอบรู้สมุทรแห่งสรรพธรรมนัย ไม่เบื่อหน่ายในเห็นพระตถาคตทั้งปวงในอดีต อนาคต ปัจจุบันให้ได้ตลอดต่อเนื่อง มีสติจดจ่ออยู่กับทางแห่งการเห็นพระพุทเจ้าทั้งปวง รู้การทำมรรคาและการเข้าถึงพระตถาคตทั้งปวงและการทำความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้น เป็นโคจรของพระตถาคตจำนวนมาก กว้างขวางเหมือนอากาศธาตุ รู้วิธีการและอุปายะในการสงเคราะห์ชาวโลก ได้กายปฏิภาสเพื่อสอนสรรพสัตว์ตามสภาวะใจที่มีจำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ เข้าถึงพุททกายที่หมดจดทั้งมวล มีปณิธานที่จะทำสรรพเกษตรสาครให้มีความหมดจด มีอธิษฐานและปณิธานที่หมดจดในการสอนสรรพสัตว์ธาตุ มีใจเข้าถึงการบูชาตถาคตทั้งปวง เกิดขึ้นจากวิริยะที่เป็นโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ มีธรรมกายบริสุทธิ์หมดจดอย่างยิ่ง มีรูปกายที่ปรากฏได้นับอนันต์ สามารถย่ำยีมารและเสนามารทั้งปวง มีกุศลมูลไพศาลและมีกำลังมาก เข้าถึงโอบาสของธรรมพละ กำลังแห่งปัญญา(พุทธิพละ) กำลังแห่งพระพุทเจ้า(พุทธิพละ) และโพธิสัตว์พละสมบูรณ์ มีพละเกิดขึ้นเป็นไปเร็วแรงเพื่อความเป็นสรวิชัย มีญาณสว่างไสวเพราะได้บรรลุตถาคตญาณ มีญาณแห่งตลอดสาครใจของสรรพสัตว์ที่มีจำนวนมากหาที่สุด และท่ามกลางไม่ได้ สามารถเข้าถึงอาศยะของชาวโลกได้กว้างขวาง รู้แจ้งอินทรีย์ของผู้อื่นและจำแนกได้เชี่ยวชาญ สามารถเข้าถึงอธิมุคตอันหลากหลายของสัตว์จำนวนมากอย่างชาญฉลาด สามารถไปสู่สมุทรเกษตรจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ที่มีในทิศทั้งสิบด้วย(สว)กายได้ รู้แจ้งโลกธาตุที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งปวง เป็นผู้รู้แจ้งสรรพเกษตรและสามารถจำแนกได้เชี่ยวชาญ มีญาณรู้แจ้งกระแสสาคร(ธรรม)ที่มีอยู่ทุกที่ทุกขณะ รู้แจ้งกาลที่เป็นขณะเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน มีกายนอบน้อมต่อหน้าสาครพระพุทเจ้าทั้งหลายทั้งปวง มีใจ(เป็นภาชนะ)พร้อมรองรับสมุทรแห่งธรรมเมฆาของพระพุทเจ้าทั้งปวง ได้บำเพ็ญตถาคตคุณทั้งปวงให้เกิดขึ้นบริบูรณ์ มีพุทธิที่เกิดขึ้นเพื่อทำให้โพธิสัมภาระ บำเพ็ญฐานของพระโพธิสัตว์ทั้งปวงด้วยปณิธานตั้งมั่น ทำองค์แห่งโพธิจิตให้เกิดขึ้นสำเร็จ คุ่มครองปกป้องสรรพสัตว์ มีอาโลกเกิดขึ้นจากการสรรเสริญพระพุทเจ้าทั้งปวง มีความปรารถนาจะเป็นชนนิจของพระโพธิสัตว์และพระชินพุทเจ้าทั้งมวล|

สุธนเศรษฐีบุตรเห็นพระนางมายาเทวีโดยนัยแห่งการเห็นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป| สุธนเศรษฐีบุตรนั้นเมื่อเห็นพระนางมายาเทวีแล้ว ได้อธิษฐาน(สว)กายให้มีจำนวนมากเท่ากับกายของ

พระนางแล้วทำความเคารพพระนางด้วยกายนอบน้อม| เมื่อเขาทำความเคารพอยู่นั้น ขณะนั้นใจของสุ
 ธนครษฐิบุตรได้เข้าสู่สมาธิในสมาธิต่อเนื่องกันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้| เขาน้อมใจพิจารณาเข้าไป
 ตามสมาธินั้น ทำสมาธินั้นให้เป็นอนิมิต ทำให้ชัดขึ้น ทำให้หนักแน่นขึ้น ทำให้อยู่กับตัว แผ่ขยายให้
 กว้างขวาง ทำให้ชัด ทำให้มาก ทำให้หนึ่ง ทำให้นุ่มนวลได้แล้ว จากนั้นเขาได้ออกจากสมาธินั้นแล้ว ทำ
 ประทักษิณพระนางมายาเทวีที่ประทับนั่งที่อาสนะพร้อมด้วยบริวารแล้วได้ยืนพนมประคองอัญชลี ณ
 เบื้องหน้าของพระนางแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่พระนางผู้เป็นอริยะ พระมัญชุศรีกุมารภุตได้ทำให้
 ข้าพระองค์มีความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิแล้ว ได้ให้สมาทานการเข้าไปหากัลยาณมิตร| ข้า
 พระองค์นี้นั้นเมื่อจะเข้าไปหากัลยาณมิตรได้เข้าไปในสำนักของท่านเหล่านั้นตามลำดับ| ข้าแต่พระองค์
 ผู้เป็นอริยะ ขอพระองค์จงตรัสบอกข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์เมื่อศึกษาโพธิสัตว์จรยาอยู่ย่อมเป็นผู้ได้
 เข้าไปใกล้ความเป็นสรวชญูอย่างไร” | พระนางมายาเทวีนั้นตรัสตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้
 บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ มหาปณิธานชญาณมายาคตวูหะ(วูหะที่มีในญาณของมหาปณิธาน)เท่านั้น|
 ดูก่อนกุลบุตร เรานี้เป็นเพียงผู้ได้บรรลุวิโมกข์นี้อย่างเดียวเท่านั้น ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราได้บรรลุวิโมกข์
 นี้แล้ว เราได้เป็นชนนึ่งของพระโพธิสัตว์ในชาติสุดท้ายทุกพระองค์ในสมุทรรโลกธาตุนี้ที่พระผู้มีพระภาค
 เจ้าไวโรจนะแสดงการเกิดเป็นพระโพธิสัตว์ในชาติสุดท้าย| และพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นย่อม
 เกิดขึ้นในครรภ์ของเรา| และออกจากครรภ์โดยทางพระปรีศร์วเบื้องขวา| ดูก่อนกุลบุตร เราผู้เป็นพระ
 เทวีของพระเจ้าสุทโธทนะเป็นผู้ให้กำเนิดสิทธารถกุมารด้วยโพธิสัตว์ชั้นมปาฏิหาริย์อันเป็นอนจินไตย
 ยิ่งใหญ่ ในมหานครกปิลวัสตุที่อยู่ในทวีปสันนีเอง||

ดูก่อนกุลบุตร ในกาลนั้นเรา(เป็นพระเทวี)อยู่ในปราสาทของพระเจ้าสุทโธทนะ| และเมื่อถึงกาล
 สมัยที่พระโพธิสัตว์เคลื่อนจากดุชิตภพ พระโพธิสัตว์เปล่งรัศมีชื่อ สรรพตภาคตชนนึ่งคุณมถลประภว
 ประภาสะ(รัศมีสว่างที่เกิดจากดวงคุณของตภาคตชนนึ่ง) ที่มีวูหะคุณนัยของโพธิสัตว์ชนนึ่งทั้งสิ้น
 จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรเกินจะพรรณนาได้ ออกจากรุมชนนึ่งทุกแห่ง รัศมีเหล่านั้นได้ส่อง
 สว่างไปทั่วทั้งโลกธาตุทั้งสิ้น แล้วมาตกลงที่สรีระของเรา แผ่ซ่านตั้งแต่ศีรษะลงไปทั่วทุกรุมชนนึ่ง|
 ดูก่อนกุลบุตร ทนทีที่กายของเราสัมผัสถูกต้องกับโพธิสัตว์รัศมีที่มีชื่อหลากหลาย ที่แสดงปาฏิหาริย์
 การบังเกิดขึ้นของพระโพธิสัตว์ ทำให้เกิดวูหปาฏิหาริย์แสดงโพธิสัตว์ชนนึ่งให้เห็นดวงรัศมีสว่างเกิดขึ้น
 อีก| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อโพธิสัตว์รัศมีเหล่านั้นสัมผัสทั่วกายของเราแล้วทำให้เกิดดวงรัศมีส่องสว่าง
 แสดงให้เห็นโพธิสัตว์ชนนึ่งปรากฏขึ้นแล้ว ได้แสดงชั้นมปาฏิหาริย์ให้เห็นด้วยจักขุ ดังนี้(พระตภาค
 เจ้า)ที่นั่งอยู่บนพุทธสิงหาสนะที่ควงต้นโพธิอันประเสริฐ แวดล้อมด้วยกลุ่มของพระโพธิสัตว์ มีเหล่าผู้
 เป็นใหญ่ในโลกบูชาอยู่ กำลังหมุนธรรมให้เป็นไปอยู่| พระตภาคเจ้าทั้งหลายที่ปรากฏขึ้นในคลอง

จักขุของเราเป็นผู้ที่บำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในกาลก่อนได้ทำความยินดีแก่พระตถาคตเจ้าทั้งหลาย เหล่านั้น| เราได้เห็นภาพปาฏิหาริย์แสดงการเกิดในชาติแรกที่ได้ตั้งความปรารถนาโพธิ การบรรลุ อภิสัมโพธิ การหมุนธรรม(จักร)ให้เป็นไป การเสด็จดับขันธปรินิพพาน การทำความหมจดใจให้เกิดขึ้น ในพุทธเกษตรทั้งมวลแล้วแผ่ขยายไปทั่วทั้งธรรมชาตฺในททุกขณะจิต|

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อโพธิสัตว์รัศมีเหล่านั้นสัมผัสที่กายของเราทำให้กายของเรายืดยาวกว่ากาย ปกติของชาวโลกทั้งปวง และท้องของเราก็อขยายกว้างขวางเหมือนอากาศธาตุ แต่ว่าไม่ได้มีขนาดใหญ่ เกินกว่าท้องของมนุษย์ การอยู่ด้วยอานุภาพปาฏิหาริย์(วายุหะอาวาส)ของโพธิสัตว์ครรรค์ในทิศทั้งสิบ ปรากฏเกิดขึ้นภายในกายของเรา||

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อวายุหะเครื่องใช้สอยในอาวาสและภพเป็นที่อยู่ของโพธิสัตว์ครรรค์ปรากฏขึ้นใน กายของเรา คราวนั้นพระโพธิสัตว์พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิบ ที่ มีปณิธานเป็นอันเดียวกัน มีได้บำเพ็ญจรยาเหมือนกัน มีกุศลมูลเป็นอย่างเดียวกัน มีวายุหะเหมือนกัน มีวิโมกข์วิหารเหมือนกัน อยู่ในภุมิญาณเดียวกัน เกิดจากอานุภาพปาฏิหาริย์เหมือนกัน เกิดขึ้นด้วย ปณิธานอย่างเดียวกัน มีจรยาเกิดขึ้นเหมือนกัน มีธรรมกายบริสุทธิ์หมจดใจเหมือนกัน มีรูปกายที่ เกิดขึ้นได้มากมายหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้เหมือนกัน มีปาฏิหาริย์ของสมันตภัทโพธิสัตว์จรยา ปณิธานเกิดขึ้นเหมือนกัน ได้รับการบูชาจากสาครนาคราชผู้อยู่ในภูฎาคารที่ทำด้วยแก้วนาเคนทร ครรรค์ มีนาคบริวารแปดหมื่นตน ผู้เป็นใหญ่ในโลกหลายพันกัลป์บูชาอยู่ เคลื่อนจากดุสิตเทวภพแล้ว แล้วเข้าสู่ท้องของเราพร้อมด้วยบริวาร ด้วยโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ยิ่งใหญ่ แสดงการจติจากดุสิตเทวภพ แล้วแสดงการอุบัติในทวีปสี่ที่อยู่ในโลกธาตุในเครื่องเดียวกันทั้งหมด มีอุปายโกศลในการอบรมสั่งสอน สัตว์อจินไตย กระตุ้นเตือนสรรพสัตว์ผู้มีความประมาท ชักจูงให้ออกจากความยึดถือมั่น เปล่งมหารัศมี ซาลา กำจัดความมืดมนอนธการของโลกทั้งสิ้น เข้าไปสงบทุกข์จากอบายทั้งปวง ให้ละทางไปสู่ันรทุกทั้ง ปวง ตักเตือนสรรพสัตว์ให้ระลึกถึงบุญกรรม ช่วยเหลือสัตว์ธาตุทั้งหมด ปรากฏกายให้เห็นต่อหน้า สรรพสัตว์||

พระโพธิสัตว์เหล่านั้นเข้าสู่ท้องของเราทั้งหมด เดินไปเดินมาด้วยความกว้างขวางเหมือน โลกธาตุเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนเกินจะกล่าวได้| บริษัทมณฑลของพระโพธิสัตว์ที่บาทมูลของ ตถาคตทั้งปวงในกระแสโลกธาตุในทิศทั้งสิบจำนวนมากเกินจะนับประมาณได้พากันมารวมกันในท้อง ของเราทุกขณะจิตเพราะต้องการจะเห็นปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในครรรค์| ท้าวมหาราชทั้งสี่ ท้าวศักระ ท้าวสุยามา ท้าวสันดุชิตะ ท้าวสุนิรมิตวสวติ ท้าวมหาพรหมได้เข้าไปหาพระโพธิสัตว์ผู้ อยู่ ในครรรค์เพื่อทัศนาศนา เพื่อวันทา เพื่อเรียนธรรม เพื่อฟังธรรม เพื่อสนทนา| ท้องของเรานี้ย่อมรองรับ

บริษัทมณฑลเหล่านั้นได้โดยไม่ได้ขยายใหญ่โตขึ้น| และกายของเรานี้ก็ไม่ใช่กายที่วิเศษไปกว่ากายของ สตรีอื่น| แต่ว่าครรภ์ของเราสามารถรองรับบริษัทบริวารทั้งหมดนั้นเอาไว้ได้ และมนุษย์และเทวดา ทั้งหมดเหล่านั้นย่อมมองเห็นความบริสุทธิ์หมดจดของเครื่องบริโภคต่างๆ ของพระโพธิสัตว์| สิ่งเหล่านี้ เกิดขึ้นได้เพราะเหตุอะไร? เกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งการเจริญโพธิสัตว์วิโมกข์ที่เป็นมาอย่างต่อเนื่องมา ปณิธาน||

ดูก่อนกุลบุตร ครรภ์ของเรารองรับพระโพธิสัตว์ในชมพูทวีปที่มีอยู่ในทวีปอื่นไว้ได้อย่างไร แม้ใน ชมพูทวีปของทวีปอื่นทั้งหมดที่มีอยู่ในสามหมื่นโลกธาตุน้อยใหญ่ เราที่ตั้งครรภ์ของพระโพธิสัตว์ด้วย ปาฏิหาริย์อย่างนั้นเหมือนกัน| และกายของเรานี้ไม่ใช่ทวิกาย และไม่เป็ทวิกายก็หาไม่ได้ และกายของ เรานี้เป็นเอกกายก็หาไม่ได้ และเป็นพหุกายก็หาไม่ได้ นี่เป็นเพราะการเจริญโพธิสัตว์วิโมกข์ที่อยู่ในมหา ปณิธานมาจนั้ทำให้เกิดขึ้น| ดูก่อนกุลบุตร เราได้เป็นมารดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าไว้โรจนะนี้ฉันใด เราได้เป็นมารดาของพระตถาคตเจ้าที่มีมาแล้วในอดีตจำนวนมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ฉันนั้น| พระโพธิสัตว์เมื่อจะอุบัติในโลกย่อมอุบัติขึ้นในท้องดอกบัวในสถานที่ใด ในสถานที่นั้นเราจะเกิดเป็น เทวดาประจำสระบัวเพื่อรองรับพระโพธิสัตว์ในที่นั้น| และชาวโลกก็จะจดจำเราว่า โพธิสัตว์ชนนี |เมื่อ พุทธเกษตรและพระโพธิสัตว์ปรากฏเกิดขึ้นที่ใด เราก็ได้เป็นชนนีของพระโพธิสัตว์นั้นในที่นั้น| เราเป็น เทวดาประจำโพธิมณฑลในที่ที่พุทธเกษตรปรากฏเกิดขึ้น |ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในภพด้วยอุบายอย่างนี้ย่อมแสดงการอุบัติในโลกให้ปรากฏเห็นด้วยประการฉะนี้ เราย่อมเป็นโพธิสัตว์ ชนนีด้วยอุบายอย่างนี้||

ดูก่อนกุลบุตร เราได้เป็นพระมารดาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นี้ในโลกธาตุนี้ แสดง โพธิสัตว์ชั้นมหาปาฏิหาริย์อย่างไร แม้ผู้มีพระภาคเจ้ากระษัตริย์ พระพุทธเจ้ากนกมุนี พระพุทธเจ้า กาศยปะเราก็ได้เป็นพระมารดาฉันนั้น| และเราก็จะได้เป็นพระมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่จะ มาตรัสรู้ในภพที่กำลังจะมาถึง| และเมื่อถึงกาลสมัยที่พระโพธิสัตว์ไม่เตรยะจะเคลื่อนจากดุสิตภพ ปรากฏขึ้น เราจะเห็นรัศมีสว่างไสวแสดงให้เห็นปาฏิหาริย์ที่พระโพธิสัตว์อยู่ในครรภ์มารดาแผ่ไปทั่วทั้ง ธรรมธาตุ เมื่อพระโพธิสัตว์ไม่เตรยะจะอุบัติในตระกูลของผู้เป็นใหญ่ในมนุษย์โลกและอบรมสัตว์ ทั้งหมดในที่ใด เราจะเกิดเป็นโพธิสัตว์ชนนีในที่นั้น| เราจะเป็มารดาของพระโพธิสัตว์ไม่เตรยะโดย ประการใด และเป็นมารดาของพระโพธิสัตว์ผู้จะตรัสรู้อนาคตสัมมาสัมโพธิในลำดับต่อจากพระไม่เต รยะ คือ พระสิงหะ พระปรัทโยตะ พระเกตุ พระสุนทรระ พระกุสุมะ พระกุศุมศรี พระดิษยะ พระปุช ยะ พระสุมนะ พระวัชระ พระวิระชะ พระจันทโรลกาทารี พระยศะ พระวัชระสุทธะ พระเอการถทรี พระสติตางคะ พระปารังคะ พระรัตนารจิษบรรพตะ พระมโหลกาธารี พระปัทมตตระ พระวิษณุภูคัพ

ทะ พระอปริมิตคุณธรรมะ พระทีปศรี พระวิภูมิตางคะ พระสุประยาณะ พระไมตรศรี พระนิมิตสยามิ
 เกตะ พระขวลิตเตชะ พระอนันต์โฆษะ พระอนินเนมะ พระอนินเนตระ พระวิมติวิกรณะ พระปริศุทธะ
 พระสุวิศาลอาภา พระยศศุทธอุทิตะ พระเมฆศรี พระวิจิตรภูตะ พระสรรพรตน์วิจิตรวรรณมณิกุณท
 ละ พระสาครมตี พระศุภร์ตนะ พระอนิหตมัลลชะ พระปริปุรณมโนรณะ พระมหะเศว พระอินทศรี
 พระอัคนิศรี พระจันทนเมฆะ พระสถิตวิศาลอัษชะ พระเศรชฐมตี พระวิภาวิตมตี พระอวโรปนราชชะ
 พระอุตตاپนราชมตี พระวิภูษิตชะ พระวิภูตี พระเศรชชันนทินชะ อิศวรทเวชะ พระอิสวระ พระอุษณิษศรี
 พระวัชรชฎานบรรพตชะ พระศรีครรณะ พระกนกขาลกายวิภูษิตชะ พระสุวิภักชะ พระอิสวทเวชะ พระ
 มเหนททเวชะ พระอนิลศรี พระวิศุทธนันทินชะ พระอรจิมตชะ พระวรุณศรี พระวิศุทธมตี พระอัครยา
 ณะ พระนิหิตคุโณทิตชะ พระอรคูปชะ พระวากยนุทชะ พระวศิภูตะ พระคุณเตชะ พระไวโรจนเกตุ พระ
 วิภาควันชะ พระวิภาวนันชะ พระวิภักตางคะ พระสุวิศาชะ พระสรรพคันธารจิมุชะ พระวัชรมณีวิจิ
 ตระ พระประหลิตเนตชะ พระนิหตรครชะ พระประวททกายราชชะ พระวาสุทเวชะ พระอุททเวชะ
 พระนิโรธนิมชะ พระวิพุทธิ พระธูตชะ พระอรจิมเหนทชะ พระอุปศมวชะ พระวิศาชทเวชะ พระวัชร
 คิริ พระชฎานราชวิไลตศรีชะ พระเกษมังกชะ พระเอาปคชะ พระศารทูลชะ พระปริปุรณศุภชะ พระรุจिर
 ภัทรชะ พระปรากรมวิกรมชะ พระปรมารถวิกรมชะ พระศานตร์ศมี พระเอโกตชะ พระคัมภีเรศ
 ชะ พระภูมิมตี พระอลิตชะ พระโฆษศรี พระวิศิษฏชะ พระวิภูตปตี พระวิภูตภูตะ พระไวทยตมชะ
 พระคุณจันทชะ พระประหรัชิตเตชะ พระคุณสัจญชะ พระจันทโรทชะ พระภาสกรทเวชะ
 พระภิชมชะ พระรศมีมุชะ พระศาลเนทสกันชะ พระยชะ พระเอาษธิราชชะ พระรัตนชะ พระวัชร
 มตี พระสถิตศรี พระนิโรธตาลชะ พระมณีราชชะ พระมหายชะ พระเวศธารี พระอมิตาภชะ พระ
 มหาสนารจิชชะ พระโมทธรรเมศวร พระนิหตธีชะ พระทเวศุทธชะ พระทฤฒประภชะ พระวิศวามิตชะ
 พระวิมุกติโฆษชะ พระวินรทิตราชชะ พระวากยเฉชะ พระจัมปกวิมลประภา พระอนวัทยชะ พระวิศิษฏ
 จันทชะ พระอุลกาธารี พระวิจิตรคตชะ พระอนภิลาปิโยทชะ พระชคันมิตชะ พระประภุตร์ศมี
 พระสวรางคศุชะ พระกรุณาวฤกชะ พระธฤตมตีเตชะ พระกุนทศรี พระอรจิจันทชะ พระอนิหิตมตี
 พระอนุนยวิคชะ พระอนิลัมมตี พระจิตสกันชะ พระอพายประมณะ พระอทินกสุชะ พระสิงหिनรท
 ติชะ พระอนิหารณะ พระอนาวรณทรรศี พระปรคณมณะ พระอนิลเนมะ พระอัมปิตสาครชะ พระ
 โศภนสาครชะ พระอปราชิตเมโรรณิลยชฎานชะ พระอนันตาสนะ พระอุยิษฐิชะ พระจรรยาคชะ พระ
 อุตจรรทตชะ พระอตัณตจันทชะ พระอนุครหจันทชะ พระอจลสกันชะ พระอัครซานุมตี พระ
 อนุครหมตี พระอภิวุทธชะ พระอรจิตนชะ พระอนุคมนาณะ พระนิหตเตชะ พระวิศวรวณะ
 พระอนิมิตตปรัชญา พระอจลทเวชะ พระอจันตยศรี พระวิโมกษจันทชะ พระอนุตตรราชชะ พระจันทรส

กันธารจิตพรหมณะ พระอภัยมณีพระเนตรระ พระอนุชยาคาตรระ พระอภัยทศคตกรรมณะ พระอนุชธรรมมติ พระอนุชตตรศรี พระพรหมทေး พระอจินตยคุณานุตตรธรรมโคจรระ พระอปรยันทภัทระ พระอนุชรูปสวระ พระอภิวจจทေးเป็นต้น |

ดูก่อนกฤษบุตร เราจักเป็นชนนีของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในภัทร์กัปโลกธาตุนี้ทั้งหมด มีพระไมเตรยพุทธเจ้าเป็นต้นดังที่กล่าวมาฉะนั้น | และในโลกนี้เราจักเป็นชนนีของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหมดนี้โดยประการใด แม้ในโลกธาตุนั้นทั้งหลายนับประมาณไม่ได้ในทิศทั้งสี่ เมื่อเราหยั่งลงสู่ธรรมธาตุนั้นที่ สุดท่ามกลางไม่ได้ก็อย่างนั้นเหมือนกัน และเราจักเป็นชนนีของพระตถาคตพระนามว่า ไมเตรยด้วยคุณวิเศษจำนวนมากมายเกินจะกล่าวได้ โดยประการใด เราก็จักเป็นชนนีผู้มีคุณวิเศษมากเกินพรรณนาของพระพุทธรูปเจ้าสิ่งหนึ่งเป็นต้นอย่างนั้นเหมือนกัน | และเราจักเป็นชนนีของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่จะตรัสรู้เป็นพระตถาคตพุทธรูปเจ้าในอนาคตเพื่ออบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายในกัปทั้งหลายที่กำลังบำเพ็ญสมันต์ภัทระโพธิสัตว์จรยามาตลอดหลายโกฏิกัปหาที่สิ้นสุดไม่ได้ในชมพูทวีปทั้งสิ้นในโลกธาตุนั้นทั้งปวงที่อยู่ในกระแสโลกธาตุนั้นทั้งหมดในวงศโลกธาตุนั้นทั้งสิ้นในสมุทรวโลกธาตุนั้น ชื่อ กุศลุตลครรภวภายหลังการทั้งหมดทั้งสิ้นเหมือนที่เราเป็นชนนีของพระตถาคตเจ้าทั้งปวงที่มาอุบัติขึ้นในภัทร์กัปนี้เอง ||

เมื่อพระนางมายาเทวีกล่าวจบแล้ว สุรนเศษฐีบุตรจึงกล่าวกับพระนางมายานั้นว่า “ข้าแต่แม่เจ้า พระองค์ได้บรรลุมหาปณิธานชญาณมาyacคตวายุโพธิสัตว์วิโมกข์นี้เมื่อไร?” พระนางตอบว่า “ดูก่อนกฤษบุตร ในอดีตกาล เรื่องเคยมีมาแล้ว โดยกาลล่วงไปแห่งกัปที่ล่วงพันวิชัยของจิต ล่วงพันการนับด้วยการรับรู้ได้ด้วยคลองจักขุของอภิชาติโพธิสัตว์ มีกัปชื่อ ศุภประภะ | ในกัปนี้มีโลกธาตุนั้นชื่อ เมรุทศตศรี เป็นกัปที่สำเร็จด้วยวิริยะจำนวนมากเป็นกัปที่บริสุทธิและเศร้าหมองระคนกัน มีภูเขาจักรวาลและเขาสุเมรุและสาครเป็นขอบเขต ประกอบด้วยคติทั้งห้า มีความวิจิตรและน่าอัศจรรย์ | โลกธาตุนั้นชื่อ เมรุทศตศรี มีทวีปสี่หนึ่งพัน และในทวีปสี่หนึ่งพันเหล่านั้นมีทวีปสี่ที่เป็นศูนย์กลางชื่อ สิงหราชครเตชะ ตั้งอยู่ตรงกลางของทวีปสี่หนึ่งพันนั้น และมีราชธานี 8,000 โกฏ | เมืองศูนย์กลางชื่อ ธวัชครวตี อยู่ตรงกลางทวีป | พระราชาจักรพรรดิ ชื่อ มหาเตชปรากกรมะ | โภธิมณฑลชื่อ จิตรมัญชรี ประภัสสะ อยู่ที่เมืองธวัชครวตีนั้น | เทวดาชื่อเนตรศรี เฝ้ารักษาอยู่ที่โภธิมณฑลนั้น | พระโพธิสัตว์ชื่อ วิมลราชชนนีอยู่ที่นี่ โภธิมณฑล จิตรมัญชรีประภัสสะ นั้นเพื่อการได้บรรลุสุวิชัยธาดา | มารชื่อ สุวรรณประภะได้ยกทัพมารจำนวนมากมาโดยไม่ปรากฏกายให้เห็นเพื่อขัดขวางการบรรลุสุวิชัยธาดาของพระโพธิสัตว์นั้น | พระเจ้ามหาเตชปรากกรมะ นั้นเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์ศิวาและมีฤทธิและปาฏิหาริย์มาก | ทรงเนรมิตกองทัพให้มีขนาดใหญ่และมีกำลังมากกว่ากองทัพมารให้ทำการรักษาแวดล้อมโภธิมณฑล

นั้นโดยรอบ|และทำลายกองทัพใหญ่ของมารให้พ่ายแพ้และแตกพ่ายหนีไป| และพระผู้มีพระภาคเจ้า
 วิมลธวัชได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิ| ในคราวนั้นเทวดาเนตรศรีมีความรักในพระราชามหาเดช
 ปรากรมน์เหมือนลูกของตน และได้น้อมกายทำความเคารพต่อพระตถาคตเจ้าแล้วได้ตั้งปณิธานว่า
 “เราจะพึงเกิดในทุกชาติ ก็ขอให้พระราชามหาเดชปรากรมพระองค์ได้เกิดเป็นบุตรของเราทุกชาติ|
 และเมื่อใดที่พระราชามหาเดชปรากรมพระองค์นี้จะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิ ในกาลนั้นขอให้เราพึงได้เป็นชนนี
 ของพระองค์ผู้นั้น” |เมื่อได้ตั้งความปรารถนาอย่างนี้แล้ว นางได้บูชาและรับใช้ทำความเบิกบานให้
 เกิดขึ้นแก่พระตถาคตจำนวน 10 นยุคพระองค์ในกับชื่อศุภประภะนั้นที่เพริศมณฑลจิตรมัญชรีประภาส
 นี้เอง||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะคิดว่าเทวดาประจำที่เพริศมณฑล ชื่อ เนตรศรี ในกาลสมัยนั้นได้มาเกิด
 เป็นคนอื่นหรือ? ดูก่อนกุลบุตร ท่านอย่าพึงเห็นอย่างนั้น| เพราะเทวดาประจำที่เพริศมณฑลชื่อเนตรศรี
 ในกาลสมัยนั้นได้มาเป็นเรานี่ | ดูก่อนกุลบุตรท่านสำคัญว่าพระราชจักรพรรดิมหาเดชปรากรมในกาล
 สมัยนั้นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิเศษ ผู้มีฤทธิ์และปาฏิหาริย์มากผู้ทำให้มารและกองทัพใหญ่ของมารแตก
 กระจายกระเจายพ่ายแพ้ไปได้ เกิดเป็นคนอื่นหรือ? ท่านอย่าพึงเห็นอย่างนั้น| เพราะว่าพระราช
 จักรพรรดิมหาเดชปรากรมในกาลสมัยนั้นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิเศษ ผู้มีฤทธิ์และปาฏิหาริย์มาก ผู้ทำให้
 มารและกองทัพใหญ่ของมารแตกพ่าย มาเกิดเป็นพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ ตถาคตอรหันต
 สัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้| ดูก่อนกุลบุตร ส่วนเรานี้นั้นตั้งแต่กาลนั้นมา พระราชาพระองค์นั้นได้เป็น
 บุตรของเราทุกที่ที่เราอุบัติเกิดขึ้น ทรงบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาในพุทธเกษตรทั้งปวง เข้าถึงในคติภพใน
 อุบัติทั้งปวง ในกุศลมูลทั้งปวง ในการบำเพ็ญเพียรโพธิสัตว์จรยาทั้งปวง ในชาติทั้งปวง ในอุบัติของ
 เทวดาผู้เป็นใหญ่ทั้งปวง เข้าถึงความเป็นใหญ่ในโลกทั้งปวง เข้าถึงภูมิของผู้มีอำนาจทั้งปวง เข้าถึงคติ
 น้อยใหญ่ทั้งปวง| เมื่อพระราชามหาเดชปรากรมพระองค์นั้นอุบัติเกิดขึ้นในทีใดๆ เพราะการอบรมสั่งสอนให้มีความแก่
 กล้าเป็นเหตุ เราได้เกิดเป็นชนนีของพระองค์ในทุกที่นั้นเอง| และในชาติสุดท้ายของพระราชามหาเดชปรากรม
 นั้น เราได้เป็นชนนีของพระองค์ในทุกที่| และได้เป็นมารดาของพระองค์ทุกที่ที่พระองค์แสดง
 ปาฏิหาริย์แห่งโพธิสัตว์ชั้นมะในทุกขณะในโพธิสัตว์ชั้นมะทั้งปวง| เราจะเป็นชนนีของพระตถาคตที่จะ
 มาตรัสรู้ในอนาคตกาลทั้งหลายจำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้| เป็นชนนีของพระตถาคตใน
 ปัจจุบันหาประมาณไม่ได้ หาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ในทิศทั้งสิบ| เป็นโพธิสัตว์มารดาในภพสุดท้ายของ
 พระตถาคตทั้งหลายทั้งปวงที่เปล่งรัศมีออกจากมณฑลนาภีทำความสว่างไสวไปทั่วทั้งมหากายและ
 อาสนะที่ประทับนั่ง| ดูก่อนกุลบุตร เราจักโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อมหาปณิธานชฎานมายาตวดยุหะนี
 เท่านั้น| เราไม่สามารถที่จะรู้จรยา หรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้มีบ่อเกิดขึ้นของมหากุณา ผู้

เป็นเหมือนผู้ให้กำเนิดความไม่รู้จักเบื่อน่ายในการอบรมสั่งสอนเพื่อให้สัตว์ได้เข้าถึงสรวิชฌดา ผู้เชี่ยวชาญในการแสดงตถาคตปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นจากรูชมชนได้||

ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไปเถิด ที่ดาวดึงสเทวภพนี้มีเทพกนิยาชื่อ สุเรนทราภา ผู้เป็นธิดาของเทวบุตรชื่อสมฤติมตะ ท่านจงเข้าไปหานางแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะลงอภิวาทแทบเท้าของพระนางมายาเทวีแล้ว ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ หันกลับไปมองอีกครั้งแล้วหลีกจากไปจากที่อยู่ของนาง||

สุเรนทราภาเทพธิดา

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปหาเทพกนิยาชื่อสุเรนทราภา ธิดาของเทวบุตรชื่อว่าสมฤติมตะในที่อยู่ของนาง เมื่อเข้าไปหาแล้ว น้อมศีรษะอภิวาทนางแทบเท้าทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ แล้วยื่นพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของนางแล้วจึงกล่าวว่ “ข้าแต่ท่านผู้เป็นนริยะ ข้าพเจ้าได้มีความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร| ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า บุคคลผู้เป็นนริยะยอมให้โอวาทและอนุศาสน์ของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ขอท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่าพระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาโพธิสัตว์จรยาอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร”||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว เทพกนิยาชื่อว่า สุเรนทราภาได้กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกฤษบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อสังคสมฤติวิสุทธีวิญญูหะนี้เท่านั้น| ดูก่อนกฤษบุตร เรานี้้นยอมรู้ด้วยดีว่า กิ๊ปชื่อ อุตปลกกับ มีอยู่ | ในกัปนั้นเราได้ทำความเลื่อมใสและทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในคงคานที| ได้ทำการอารักขาพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ผู้ออกบวช เราได้บูชาพระโพธิสัตว์เหล่านั้น ได้สร้างอารามถวายให้เป็นที่อยู่อาศัย| เราย่อมรู้ ย่อมจำได้ ระลึกได้ ทรงจำได้ ย่อมนึกได้ ย่อมตรึกได้ตั้งแต่ครั้งทำความปรารถนาโพธิให้เกิดขึ้นครั้งแรกตลอดจนการได้เข้าถึงที่สุดแห่งพระสัทธรรมของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายเมื่อยังเป็นโพธิสัตว์ดำรงอยู่ในพระสัทธรรม เมื่อเข้าสู่ครรรภ์มารดา เมื่อออกจากครรรภ์มารดาเสด็จดำเนินไปได้เจ็ดก้าว เมื่อเปล่งวาจา บันลือมหาสีหนาท เมื่อเป็นพระกุมาร เมื่อยังอยู่ในพระนคร เมื่อเสด็จอภิเนษกรมณณ์ เมื่อตรัสรู้โพธิ เมื่อหมุนธรรมจักรให้เป็นไป เมื่อแสดงพุทธปาฏิหาริย์ และทำการอบรมสั่งสอนสัตว์ | ในกัปชื่อว่า สุฤติ เราได้ทำความศรัทธาและทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในคงคานทีทั้ง 10 สาย| ในกัปชื่อว่าสุกะณะนั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนมาก

เท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร ในกัปชื่อนิลัมภะนั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตจำนวน 84 แสนโกฏิบัญญัติพระองค์ ในกัปที่มีชื่อว่า สุประภะ(รัศมีงาม) นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนเท่ากับฝุ่นในชมพูทวีป ในกัปชื่อ อะตุละประภะ(รัศมีที่สว่างหาที่เปรียบไม่ได้)นั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนเท่ากับเม็ดทรายในคงคาที่ 20 แห่ง ในกัปชื่อว่า อุตตปตศรี(สิริที่มีความเย็นสบาย)นั้น เราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนเท่ากับเม็ดทรายในคงคาที่ ในกัปชื่อสุรยอุทยะนี้เราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าเท่ากับเม็ดทรายในคงคาที่ทั้ง 80 สาย ในกัปชื่อชยังคะนั้นเราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในคงคาที่ทั้ง 60 สาย ในกัปชื่อสุจันทร(จันทร์ฉาย)นั้น เราได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในคงคาที่ทั้ง 70 สาย|

ดูก่อนกุลบุตร ด้วยอุบายนั้นเราย่อมระลึกได้ว่าเราเป็นผู้ไม่เคยละจากการเห็นพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดกาลยาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับเม็ดทรายในคงคาที่| และเราได้ฟังโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อสังคสมฤตวิศุทธวูหะนี้จากสำนักของพระตถาคตเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์| และเมื่อได้ยินได้ฟังแล้ว ได้ทำความยินดีและปฏิบัติตามคำสอนนั้น และเราเข้าถึงวิโมกข์นี้ตลอดกาลเนื่องนิตย์| เราย่อมตามระลึกได้ ทรงไว้ได้ จดจำไว้ได้ ระลึกได้ พิจารณาการได้โพธิสัตว์ภูมิ ดำรงมั่นอยู่ในพระสัทธรรม เข้าถึงพุทธปาฏิหาริย์ โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่ออสังคสมฤตวิศุทธวูหะของพระตถาคตทั้งหมดนั้น| ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์นี้เท่านั้น| เราไม่อาจรู้จรรยาหรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ ผู้ปราศจากความมีตนอนธการ ผู้ทำลายความมืดแห่งราตรีอันยาวนานในสังสารให้แจ้งแล้ว ผู้ปราศจากอุปสรรคเครื่องขวางกั้น ผู้ไม่มีความหลับไหล ผู้ไม่มีความง่วงเหงาหาวนอน ผู้มีกายสังขารสงบระงับ ผู้มีปัญหาเครื่องตรัสรู้ธรรมสวภาวะอันหมดจด ผู้สอนให้คนอื่นได้เข้าถึงทศพละอันหมดจด||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ในมหานครกปิลาวัสตุมีอาจารย์หนุ่มชื่อวิศวามิตรอาศัยอยู่ในเมืองนี้ ท่านจงเข้าไปหาอาจารย์ผู้นี้แล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไร”||ครั้งนั้นแลสุนทรเศรษฐีบุตร มีใจรื่นเริง ยินดี เกิดปีติโสมนัสขึ้น มีกุศลมูลเกิดขึ้นมีกำลังแรงอย่างอินไตย น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเทวกันยาชื่อสุเรนทรภาแล้ว ทำประทักษิณร้อรอบพันรอบ หันกลับไปมองดูอีกครั้ง แล้วหลีกจากไป ||

วิศวามิตรจรรยา

ครั้งนั้นแล สุนทรเศรษฐีบุตรลงจากดาวดึงส์เทวภพแล้วได้ไปสู่มหานครกปิลาวัสตุแล้วเข้าไปหาอาจารย์วิศวามิตร เมื่อเข้าไปหาแล้ว น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของอาจารย์วิศวามิตรแล้ว ได้ทำประทักษิณร้อรอบพันรอบแล้วยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าวิศวามิตรอาจารย์นั้นแล้วกล่าว

อย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไรจะต้องปฏิบัติอย่างไร และข้าพเจ้าได้ยินว่า บุคคลผู้เป็นอริยะยอมให้อิโวกาและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะขอท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิดว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไรจะต้องปฏิบัติอย่างไร?” เมื่อเขากล่าวอย่างนี้แล้ว อาจารย์วิศวามิตรจึงได้กล่าวอย่างนี้กับสุชนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร มีบุตรเศรษฐีคนหนึ่งชื่อ ศิลปาภิษณะ กำลังศึกษาโพธิสัตว์ลิปชฌยาน ท่านจงเข้าไปหาเขาแล้วสอบถามกับเขาเถิด เขาจะแสดงวิธีที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาแก่ท่าน”||

ศิลปาภิษณะเศรษฐีบุตร

ครั้งนั้นได้ว่า สุชนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปหาศิลปาภิษณะเศรษฐีบุตร ได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเขาแล้วยืนพนมมือประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าเขาแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร?| ได้ยินมาว่า บุคคลผู้เป็นอริยะจะให้อิโวกาและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายดังนี้| ขอท่านจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไรจะต้องปฏิบัติอย่างไร?”||

ศิลปาภิษณะกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ ศิลปาภิษณาวัดเท่านั้น| ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราจะบอกอักขระมาติกา (ดังนี้)

เมื่อเราให้ท่อง อะ อักขร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อสัมภินนวิษย(วิษยที่แต่แบ่งแยก)ด้วยโพธิสัตว์อานุกภาพ |

เมื่อให้ท่อง ร อักขร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อนันตตลสัมภะ(การแบ่งออกเป็นภูมิจำนวนมาก)|

เมื่อให้ท่อง ป อักขร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ธรรมธาตุตลสัมภะ(การแบ่งธรรมธาตุออกเป็นภูมิ)|

เมื่อให้ท่อง จ อักขร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สมันตจักรวิกัทธิเถนะ(การตัดแบ่งวงจรออกเป็นส่วนๆ)|

เมื่อให้ท่อง น อักขร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่าอนิลยประติลัพะระ(การหลุดจากที่ซ่อนเร้น)|

เมื่อให้ท่อง ล อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า วิคตนาถลัยวิมลละ(|
 เมื่อให้ท่อง ท อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อโวรระตอประโยคะ|
 เมื่อให้ท่อง พ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า วัชรมณฑลละ(ดวงแก้ววัชระ)|
 เมื่อให้ท่อง ฃ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สมันตจักระ(กงจักร)|
 เมื่อให้ท่อง ส อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สาครครณะ|
 เมื่อให้ท่อง ว อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สมันตวิรุฒวิฐปะนะ|
 เมื่อให้ท่อง ต อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ชโยติมณฑลละ(ดวงสว่างเหมือนดวง
 เคราะห์)|
 เมื่อให้ท่อง ย อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สัมภทภูฏะ(ห่อที่เป็ดออก)|
 เมื่อให้ท่อง ษฏ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สมันตทาหประศมนประภาสะ(แสง
 สว่างที่เข้าไปดับไฟร้อนโดยรอบ|
 เมื่อให้ท่อง ก อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อสัมภินนเมฆะ(อากาศธาตุที่เข้าถึงทุกที่
 ทุกขณะ)|
 เมื่อให้ท่อง ฆ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อภิมุขประวระษณประลัมพะ(ตกลง
 เฉพาะหน้า)|
 เมื่อให้ท่อง ม อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า มหาเวควิจิตรเวคศิขระ|
 เมื่อให้ท่อง ค อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สมันตตลวิฐปะนะ|
 เมื่อให้ท่อง ฌ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ตถตาสัมภทครณะ|
 เมื่อให้ท่อง ช อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ชคัทสังสารวิศุทธิวิคานะ|
 เมื่อให้ท่อง สว อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพพุทธสมถวิญญะ|
 เมื่อให้ท่อง ฐ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ธรรมมณฑลวิจารวิจยะ|
 เมื่อให้ท่อง ฌ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพพุทธานุศาสนิจักรโรจนะ|
 เมื่อให้ท่อง ข อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อภิสังสการเหตุภูมิขญาณครณะ|
 เมื่อให้ท่อง กษ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า กรรมนิศานตสาครโกศวิจยะ|
 เมื่อให้ท่อง สต อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพกลศวิภริณะวิศุทธิประปะ|
 เมื่อให้ท่อง ญ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า โลกสัมภววิญญูปติมุขะ|
 เมื่อให้ท่อง ฎ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สังสารประติจักรขญาณมณฑลละ|
 เมื่อให้ท่อง ภ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพมวณมณฑลวิญญูปติวิญญะ|

เมื่อให้ท่อง ฉ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า อุปยครรภประโยชน์ะ|

เมื่อให้ท่อง สม อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพพุทธทรรศนทิกภิมุขวรรตนะ|

เมื่อให้ท่อง หว อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพสัตตวาภยาวา
โลกนลัญญาตครรภะ|

เมื่อให้ท่อง ตส อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพคุณสาครประติปัตติอวตารวิคาน
นะ|

เมื่อให้ท่อง ฆ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพธรรมเมฆสันธารณทฤณสาครคร
รภะ|

เมื่อให้ท่อง ฐ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพพุทธประณิธานทิกภิมุขกมนนะ|

เมื่อให้ท่อง ณ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า จักรากษราการโกฏิวงนะ|

เมื่อให้ท่อง ผ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพสัตตวปริปากโกฏิคตมณฑลนะ|

เมื่อให้ท่อง สก อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ภูมิครรภาสังคประติสังวัตประภากั
รสมรณะ|

เมื่อให้ท่อง สย อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สรรพพุทธธรรมนिरเทศวิษยะ|

เมื่อให้ท่อง ศจ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สัตตวคัคคนธรรณนนิครรชิตนินนาท
สมรณะ|

เมื่อให้ท่อง ฐ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า สัตตวารถไนราตมยกันตารยาดยันตปริ
นิษฐาประทีปะ

เมื่อให้ท่อง ฒ อักษร เราจะเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขชื่อว่า ธรรมจักรสัมภทครรภะ||

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อเราสอนแม่แบบอักษร เราเข้าสู่ปรัชญาปารมิตามุขจำนวนมากนับจะ
ประมาณไม่ได้ การท่องอักษรทั้ง 42 ตัวนี้เป็นเพียงตัวอย่างเบื้องต้นเท่านั้น| ดูก่อนกุลบุตร เราเป็นผู้
ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อศิลาปักษิณวรรตนะ นี้เท่านั้น เราไม่สามารถจะรู้จรรยา หรือบอกคุณของ
พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุปารมิตาที่ทำให้เข้าถึงสรรพศิลป์ที่เป็นโลกียะและโลกุตระได้เลย ไม่อาจบอก
คุณของผู้ไม่มีอาวรณ์ ไม่มีควมสงสัย ไม่มีควมกลางแกลงใจ ไม่มีควมลังเล ไม่คลุ้มเครือ ไม่โง่ ไม่มี
อุปสรรค ไม่ควมบกพร่อง ไม่ควมขัดเคืองใจ ไม่ควมเขลา ไม่ควมเข้าใจผิด ในสรรพศิลป์
ในการเขียน การนับ แทงตลอดในมนตร์และวิธีการปรุ้งยา การทำนายดาวเคราะห์ดาวฤกษ์ การขับไล่
ภูตและเวตาล การประกอบยารักษาสัตว์ธาดู รู้วิธีประกอบธาดุดันตระ รู้แหล่งเกิดขึ้นและแหล่งกำเนิด
และที่สกัดของสรรพรัตนะมีทอง แก้วมณี แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ สังข์ สีลา แก้วประพาฬ ทับทิม

พลอย ไช้มุก การวางผังเมือง วางตำแหน่งอุทยาน สวนป่า บ้านเมือง นคร ราชธานี วิชาทำนายสัตว์ จักรระ อวัยวะ บอคนิimit บอภุมิศาสตร์ ทำนายแผ่นดินไหว ไฟไหม้ ทำนายนิimitดาวตก บอเหตุดี เหตุร้าย ทำนายข่าวกล้า ทำนายความเป็นไปของโลก และมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติธรรมที่เป็นโลกุตระทั้งสิ้น ||

ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไปเกิด ในเมืองมคธนี้ มีชนบทชื่อเกวลกะ มีนครชื่อ วรรณกะ มีอุบาสิกาชื่อว่า ภัทโรตตมา อาศัยอยู่ที่นั่น ท่านจงไปพบกับอุบาสิกานั้นแล้วสอบถามว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา ต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของศิลปาภิษญาเศรษฐีแล้ว ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบ แล้วหันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

ภัทโรตตมาอุบาสิกา

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปสู่นคร วรรณกะ ใน เกวลกะ ชนบท และได้เข้าไปหาภัทโรตตมาอุบาสิกา เมื่อเข้าไปหาแล้วได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของนาง ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้ว ยืนพนมมืออยู่เบื้องหน้าของนางแล้ว จึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิสัตว์เกิดขึ้นแล้ว | แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา ต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร | ได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะจะให้โอวาทและอนุสาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ขอท่านโปรดจงบอกแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิดว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา จะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”|

ภัทโรตตมาอุบาสิกานั้นได้กล่าวบอกแก่เขาว่า “ดูก่อนกฤษบุตร เรา รู้จักธรรมบรรยายและสอนธรรมบรรยายอย่างหนึ่งชื่อว่า อนาลยัมณฑล (ดวงธรรมไม่มีอาลัย) ซึ่งทำให้เรามีสมาธิตั้งมั่น และในสมาธินั้นไม่มีการตั้งอยู่ของธรรมใดๆ แต่เป็นที่ที่เป็นไปของสรวชัญดาจักขุ สรวชัญตาโสต สรวชัญตาฆานะ สรวชัญตาชีวหา สรวชัญตากาย สรวชัญตามนะ สรวชัญตาอุมิ (คลื่น) สรวชัญตาวิชยุต (สายฟ้า) สรวชัญตาเวคะ (ความเร็ว) และดวงสว่างของชาวโลก | ดูก่อนกฤษบุตร เราย่อมรู้จักธรรมบรรยายชื่ออนาลยัมณฑล นี้เท่านั้น เราไม่อาจรู้โพธิสัตว์จรยาทั้งหมดได้เลย||

ดูก่อนกฤษบุตร ท่านจงไปในทักษิณาบถนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่าภรูกังจะเป็นที่อยู่ของหิรัณยกะชื่อว่า มุกตาสาระ ท่านจงเข้าไปหาเขาแล้วสอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาเถิด||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของอุบาสิกาภักโรตตมา ทำประทักษิณนางร้อยรอบพันรอบแล้วหันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้ว หลีกจากไป||

มุกตาสารทริณยกะ

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรเดินทางไปถึงทักษิณาบถตามลำดับ ได้เข้าไปหามุกตาสารทริณยกะ ในนครมรุกังคะ น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของเขาแล้ว ยืนประนมมืออยู่เบื้องหน้าของเขาแล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่า ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ| ขอจงบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร||

มุกตาสารทริณยกะได้กล่าวอย่างนี้ “ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมรู้จักแต่โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อสังคสมถุตวิยหะ| และเรายังเป็นผู้แสวงหารธรรมที่บาทมูลของพระตถาคตเจ้าทั้งปวงในทิศทั้งสี่ตลอดเวลาไม่หยุดเลย| ดูก่อนกุลบุตร เรารู้จักโพธิสัตว์วิโมกข์สังคสมถุตวิยหะนี้เท่านั้น| และไม่สามารถจะรู้จรยาหรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ผู้บันลือสีหนาทอันองอาจ ผู้ดำรงมั่นอยู่ในมหาบุญและมหาญาณได้หรือ”||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ในนครมรุกังคะนี้มีคหบดีชื่อสุจันทรอาศัยอยู่ ท่านจงเข้าไปหาแล้วสอบถามกับเขาถึงข้อว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของมุกตาสารทริณยกะ แล้วทำประทักษิณแก่เขาร้อยรอบพันรอบ แล้วหันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

สุจันทรคหบดี

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปหาคหบดีสุจันทรแล้วน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของคหบดีสุจันทรนั้นแล้ว ยืนประนมมืออยู่เบื้องหน้าของท่านแล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว| แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร| ได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้อิวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายดังนี้ ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านโปรดบอกแก่ข้าพเจ้าเถิดว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”|| คหบดีสุจันทรกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อว่า วิมลชฎานประภา(รัศมีสว่างของญาณอันหมดจด) ดูก่อน

กุลบุตร เราจักแก้โพธิสัตว์วิโมกข์วิมลชญาณประภะนี้เท่านั้น เราไม่อาจรู้จรรยาหรือว่า บอกคุณของ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่ได้บรรลุวิโมกข์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้”

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเกิดในทักษิณบาณนี้มันครแห่งหนึ่งชื่อว่า โรรุกะเป็นที่อยู่อาศัยของ คหบดีท่านหนึ่งชื่อว่า อชิตเสนะ ท่านจงไปหากหบดีท่านนี้แล้วจงสอบถามถึงข้อที่พระโพธิสัตว์จะต้อง ศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร”

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของคหบดีสุจันทระนั้น ทำประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบ หันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป

อชิตเสนคหบดี

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางไปถึงนครโรรุกะโดยลำดับแล้ว เข้าไปหากหบดีอชิตเสน ได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของคหบดีอชิตเสนนั้นแล้วยื่นประคองอัญชลีอยู่เบื้องหน้าของท่านนั้น แล้วจึงกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว | แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร | ได้ยิน มาว่า ผู้เป็นอริยะยอมให้โอวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ | ขอท่าน ได้โปรดบอกแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิดว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยา อย่างไร” คหบดีอชิตเสน กล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ อักขยลักษณะ และ ทำให้ข้าพเจ้าได้บรรลุสมาริที่เห็นพระพุทธเจ้าตลอดต่อเนื่องไม่รู้จักหมดสิ้น”

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเกิดในทักษิณบาณนี้มีหมู่บ้านปฏิบัติธรรมและเป็นที่อยู่อาศัยของ พราหมณ์ชื่อว่า ศิวราคระ ท่านจงเข้าไปหาพราหมณ์ผู้นี้แล้วสอบถามถึงข้อว่าพระโพธิสัตว์จะต้อง ศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไรจากเขาเถิด”

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของคหบดีอชิตเสนนั้น ทำประทักษิณ ร้อยรอบพันรอบแล้ว หันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป

ศิวราครพราหมณ์

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางไปถึงธรรมครามโดยลำดับ ได้เข้าไปหาพราหมณ์ศิวราคระ เมื่อเข้าไปแล้วได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของพราหมณ์ศิวราคระ แล้วยื่นประคองอัญชลีอยู่เบื้อง หน้าของพราหมณ์นั้นแล้วจึงกล่าวถวายนีว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาใน อนุดตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว | แต่ว่าข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่าพระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติ ในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร | ได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะจะให้อวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย

ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ขอท่านได้โปรดบอกแก่ข้าพเจ้าเถิดว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”

พราหมณ์ศิวราคะนั้นกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราย่อมประพาศโดยตั้งอยู่ในความสัตย์ ซึ่งเป็นสัตย์ความจริงที่ทำให้พระโพธิสัตว์ไม่เป็นหน้าหนี ไม่ทำให้หันเหออกห่าง และจะไม่ทำให้เหินห่างจากอนุตตรสัมมาสัมโพธิในกาลทั้งสาม เพราะการตั้งมั่นในการกล่าววาจาสัตย์นี้ทำให้เรายังความสำเร็จให้เกิดขึ้นในกรณีกิจ ทำให้ความปรารถนาทุกอย่างของเราสำเร็จ ดูก่อนกุลบุตรเพราะการตั้งอยู่ในวาจาสัตย์ทำให้เราทำกรณีกิจทุกอย่างสำเร็จ ดูก่อนกุลบุตรเรารู้จักสัตยาธิษฐานนี้เท่านี้ เราไม่อาจรู้จรยา หรือว่าบอกคุณของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่มีวาจาสัตย์เป็นไปตลอดเวลาได้ ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเกิดในทักษิณาบถนี้มีนครแห่งหนึ่งชื่อว่า สุมนามุข เป็นที่อาศัยอยู่ของเด็กหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่า ศรีสัมภาวะ และหญิงสาวคนหนึ่งชื่อว่า ศรีมติ ท่านจงเข้าไปพวกเขาเหล่านั้นแล้วสอบถามถึงข้อว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตร ทำความเคารพยิ่งให้เกิดขึ้นในธรรมแล้วน้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของพราหมณ์ศิวราคะแล้ว ทำประทักษิณร้อยรอบพันรอบแล้ว หันกลับไปมองดูอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป

ศรีสัมภาวะและศรีมติ

ในเวลานั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้เดินทางมาถึงสุมนามุขนครโดยลำดับ จากนั้นได้เข้าไปหาศรีสัมภาวะ และศรีมติ เมื่อเข้าไปแล้วได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของบุคคลทั้งสอง แล้วยืนพนมมืออยู่เบื้องหน้าของทั้งคู่แล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะทั้งสอง ข้าพเจ้ามีความปรารถนาในอนุตตรสัมมาสัมโพธิเกิดขึ้นแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ได้ยินมาว่า ผู้เป็นอริยะทั้งสองเป็นผู้ให้โอวาทและอนุศาสน์แก่พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้น ขอท่านทั้งสองได้โปรดบอกแก่ข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา และจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร”

ครั้งนั้นแล ศรีสัมภาวะและศรีมติได้กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราทั้งสองได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ มายาคตะ(สัตว์โลกเป็นมายา) ดูก่อนกุลบุตร เพราะการได้วิโมกข์นี้ทำให้พวกเรามองเห็นโลกทั้งสิ้นอยู่ในมายา มีมายาเป็นเหตุปัจจัยเกิดขึ้น และรู้ทั่วถึงสรรพสัตว์ที่อยู่ในมายา เพราะรู้มายาแห่งกรรมและกิเลสทำให้พวกเราเห็นโลกทั้งสิ้นที่อยู่ในมายา ทำให้เห็นสรรพธรรมทั้งหลายที่อยู่ในมายา ที่เกิดขึ้นจากมายาแห่งต้นหาอันมีอภิวาทเป็นเหตุให้เกิด เห็นโลกธาตุทั้งสามที่

เป็นมายากำลังหมุนไปไม่มีที่สิ้นสุดและไม่มีท่ามกลาง เพราะมายาคือการอาศัยกันและกันเกิดขึ้นและ
มีมายาเป็นวิชัยอินไตย เป็นมายาของความวิบัติแห่งโพธิ์ | ทำให้เข้าใจ(ตามความจริงว่า)สรรพสัตว์
อยู่ในมายา เป็นผู้มีความตายและการเกิดชาติ ชรา มรณะ ความโศกเศร้าคร่ำครวญ มีทุกข์โศกนัส
และอุปายาส | ทำให้พวกเราเข้าใจ(ตามความจริงว่า)สรรพเกษตรเกิดขึ้นเพราะมายา เกษตรถูกมายา
ทำให้เกิดความเห็นที่ไม่ถูกต้อง(เห็นผิด) | ทำให้พวกเราได้เห็น(ตามความจริงว่า)เหล่าพระสาวกและ
พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายอยู่ในมายาและเกิดขึ้นจากสัญญาและสัมโมหะที่เป็นมายาที่ทำให้มีสัญญา
วิบัติ ความคิดวิบัติ และทิววิบัติ | ทำให้พวกเรารู้(ตามความเป็นจริง)ว่าการที่พระโพธิสัตว์สอนสรรพ
สัตว์ยาวนานต่อเนื่องด้วยจรรยา และ ปณิธานเป็นมายาที่เกิดจากมายาของปหานญาณ | ทำให้พวกเรา
เห็น(ตามความจริงว่า)พุทธมณฑลและโพธิสัตว์มณฑลทั้งหมดเป็นมายา คือเป็นสภาวะที่อยู่ในมายา
เพื่อการสอนสรรพสัตว์และเพื่อการบำเพ็ญจรรยาที่เกิดขึ้นเพราะปณิธานและปรัชญา | ดูก่อนกุลบุตร
พวกเรารู้จักโพธิสัตว์มายาวิโมกข์นี้เท่านั้น | พวกเราไม่รู้จักจรรยาของพระโพธิสัตว์ และไม่อาจกล่าว
คุณของพระโพธิสัตว์ที่เข้าถึงข่ายแห่งกรรมมายาอันไม่มีประมาณแก่ท่านได้ |

ครั้งนั้นแล ศรีสัมภาวะและศรีมิติทำให้สุณเศรษฐีบุตรมีกุศลมูลที่มีกำลังกล้าอินไตยแล้วได้
แสดงวิชัยของวิโมกข์ของตนให้เห็นแล้วกล่าวกับเขาอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปเถิด ใน
ทักษิณภณนี้มีสถานที่แห่งหนึ่งชื่อว่า สมุทรรักฉะ | ที่นั้นมีอุทยานแห่งหนึ่งชื่อว่า มหาอุษะ | ที่นั้นมี
มหาภูฏาคารชื่อว่า ไวโรจนวูหาหลังการครรภ์ เกิดขึ้นเพราะวิบากของกุศลมูลของพระโพธิสัตว์ เกิดขึ้น
ได้ด้วยโพธิสัตว์เจตนามนสิการ เกิดขึ้นด้วยโพธิสัตว์ปณิธาน เกิดขึ้นด้วยโพธิสัตว์ศิตา เกิดขึ้นด้วย
โพธิสัตว์อภิญาพละ เกิดขึ้นด้วยโพธิสัตว์อุบายโกศล เกิดขึ้นด้วยกำลังบุญและญาณของพระโพธิสัตว์
เกิดขึ้นด้วยมหากรุณาในการอบรมสัตว์ของพระโพธิสัตว์ เกิดขึ้นด้วยโพธิสัตว์อธิษฐานวูหะ มือลังการ
วิหารแห่งวิโมกข์อันเป็นอินไตยของพระโพธิสัตว์ | ในที่นั้นมีพระโพธิสัตว์ผู้เป็นมหาสัตว์ชื่อว่าไมเตรยะ
อาศัยอยู่เพื่อทำความอนุเคราะห์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินเกิด | เพื่ออบรมบิดามารดา ญาติมิตร
สัมพันธชน | เพื่อสอนสรรพสัตว์ที่เกิดและมีชีวิตอยู่ในที่นั้นให้ตั้งมั่นในมหายาน | เพื่ออบรมสัตว์เหล่าอื่น
ให้ตั้งอยู่ในกุศลมูลตามภูมิของพวกเขา | เพื่อสอนให้พวกเขาได้บรรลุวิโมกข์อันเป็นภูมิของตน | เมื่อ
บำเพ็ญโพธิสัตว์อุปตติศิตาให้เกิดขึ้นในตน เพื่ออบรมให้สัตว์มีความแก่กล้าและมั่นคงด้วยการสอนให้
เห็นการเกิดด้วยชาติของสรรพสัตว์ | เพื่อทำให้โพธิสัตว์มหากรุณามีกำลังเกิดขึ้นด้วยการสงเคราะห์
ชาวโลก | และเพื่อการได้โพธิสัตว์วิหารที่พ้นจากการอาศัยและสถานที่ | และเพื่อแสดงการอุปติ การ
อยู่อาศัยในภพทั้งปวง | เมื่อท่านเข้าไปหาแล้วจงสอบถามถึงข้อที่ พระโพธิสัตว์จะต้องแสวงหา
โพธิสัตว์จรรยาอย่างไร จะต้องทำโพธิสัตว์มรรคาให้มีความบริสุทธิ์หมดจดได้อย่างไร จะต้องปฏิบัติใน

โพธิสัตว์ศึกษาอย่างไร พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้โพธิจิตหมดจดได้อย่างไร พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญโพธิสัตว์ปณิธานอย่างไร พระโพธิสัตว์จะต้องทำโพธิสัตว์สัมภาระให้เกิดขึ้นได้อย่างไร พระโพธิสัตว์จะต้องก้าวสู่โพธิภูมิได้อย่างไร พระโพธิสัตว์จะต้องทำโพธิสัตว์ปารมิตาให้บริบูรณ์ได้อย่างไร พระโพธิสัตว์จะเข้าถึงโพธิสัตว์กษานติได้อย่างไร พระโพธิสัตว์จะต้องดำรงอยู่ในคุณที่เกิดจากการปฏิบัติโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าไปหาภักตยาณมิตรทั้งหลาย ได้อย่างไร เพราะเหตุใด คุณก่อนกุลบุตร เพราะว่า พระโพธิสัตว์ไม่เตรยะได้เข้าถึงคติในโพธิสัตว์จรรยาทั้งสิ้นแล้ว เป็นผู้เข้าถึงจิตและอหยาตัยของโพธิสัตว์แล้ว | เป็นผู้มุ่งหน้าสู่สรรพสัตว์จรรยาในการแนะนำสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้า | เป็นผู้ได้รับบรรลุโพธิสัตว์กษานติทั้งปวง | เป็นผู้ดำรงอยู่ในโพธิสัตว์ภูมิทั้งสิ้น²⁸² | มีปารมิตาทั้งปวงบำเพ็ญบริบูรณ์แล้ว | ก้าวลงสู่โพธิสัตว์นิยาม | ได้รับพยากรณ์แล้ว | มีความเชี่ยวชาญในการเข้าโพธิสัตว์วิโมกข์ทั้งหมด | ได้สืบทอดพุทธาธิชฐาน | ได้รับการอภิเษกจากพระตถาคตเจ้าทั้งปวงด้วยสรวิชัยญาณอภิเษก ||

คุณก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ไม่เตรยะนั้นจะทำให้ท่านมีความปิติมีกำลังยิ่ง ทำให้ท่านมีกุศลมูลทั้งปวงเจริญงอกงามยิ่งขึ้น | และทำให้โพธิจิตของท่านเจริญมากยิ่งขึ้น | และจักกั่นจิตกั่นธาตุของท่านให้หมดจดบริสุทธิ์ | ทำให้กุศลมูลของท่านเจริญขึ้น | จักทำให้ท่านได้เห็นโพธิสัตว์อินทรีย์ที่มีกำลัง | จักทำให้ท่านเข้าสู่ธรรมทิวาโดยไม่มีอาวรณ์ | จักทำให้ท่านได้เข้าถึงสมันตภัทรภูมิ | จักอธิบายโพธิสัตว์ปณิธานทั้งปวงแก่ท่าน | จักบอกการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาปณิธานคุณที่เป็นประตุนำไปสู่การได้ฟังสมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยา | คุณก่อนกุลบุตร ท่านไม่ควรบำเพ็ญกุศลมูลเพียงอย่างเดียว ไม่ควรเป็นผู้ได้โอกาสและอาโลกของธรรมเพียงอย่างเดียว ไม่ควรยินดีการประพฤติจรรยาอย่างเดียว ไม่ควรบำเพ็ญปณิธานอย่างเดียว ไม่ควรเป็นผู้ได้รับพยากรณ์เพียงอย่างเดียว หรือไม่ควรหยุดทำความเพียรไม่บำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุกษานติทั้งสามเพียงเท่านั้น ไม่ควรบำเพ็ญปารมิตา 6 ประการให้เต็มบริบูรณ์เพียงอย่างเดียว ไม่ควรพอใจเพียงแค่การได้บรรลุภูมิสืบเท่านั้น ไม่ควรตั้งปณิธานเพื่อการเข้าถึงพุทธเกษตรทั้งหลายนับประมาณไม่ได้และความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตรเหล่านั้นเพียงเท่านั้น ไม่ควรยินดี

²⁸² ทศภูมิสูตร กล่าวถึง โพธิสัตว์ภูมิ 10 ไว้ดังนี้ 1) ประมุขิตาภูมิ 2) วิมลภูมิ 3) ประภากรภูมิ 4) อรจิษมตีภูมิ 5) สุทฺธชยาภูมิ 6) อภิมุขีภูมิ 7) ทูรัจมาภูมิ 8) อจลาภูมิ 9) สาธุมตีภูมิ 10) ธรรมเมฆาภูมิ ตามลำดับ แต่มหาวสตุอวทาน (เล่ม 1) กล่าวถึงภูมิ 10 แตกต่างกันทั้งโดยชื่อและลำดับดังนี้ 1) ทูราโรหา (เข้าถึงได้ยาก) 2) พัทธมานา (จึงรัต ผูกพัน) 3) ปุชปมณิตตา (ประดับด้วยดอกไม้) 4) รุจिरา (สวยงาม) 5) จิตตวิสตรา (จิตใจพองโต) 6) รูปวตี (งดงาม) 7) ทุรชยา (ชนะได้ยาก) 8) ชันมนิเทศ (แสดงการเกิด) 9) เยวาราช (พยุพราช) 10) อภิเษก (อภิเษก) สำเนียง เลื่อมใส, มหาวสตุอวทาน เล่ม 1., หน้า 47-48.

เพียงการเข้าไปทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่กัลยาณมิตรทั้งหลายนับประมาณไม่ได้เท่านั้น | เพราะอะไร?

ดูก่อนกัลบุตร เพราะว่า

พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญกุศลมูลจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้โพธิสัตว์สัมภาระให้เกิดขึ้นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำเหตุแห่งโพธิจิตให้เกิดขึ้นมากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษา(ธรรม)นัยให้มากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้สัตว์ธาตุทั้งหลายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้เข้าถึงนิโรธ(ดับสนิท)

พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าสู่สัตวธาตุจำนวนมากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องมีความรอบรู้ในสัตว์อินทรีย์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องอนุวัตไปตามวิมุกติของสรรพสัตว์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องรู้จักความประพลติสัตว์ธาตุจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องสอนสรรพสัตว์ จำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำลายกิเลสและอนุสัยจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้กรรมวารณหมดจดบริสุทธิ์จำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องกำจัดพริฐิทั้งหลายจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องกำจัดความเศร้าหมองของใจจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำความหมดจดบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นในใจจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องถอนลูกศรแห่งทุกข์ออกจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำหวังตัณหาของสัตว์จำนวนมากนับประมาณไม่ได้ให้แห้งเหือด

พระโพธิสัตว์จะต้องทำลายความมีตนนอนธการแห่งวิทยานับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำลายภูเขา(แห่งความถือตัว) จำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำลายความผูกพันของสังสารจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำสมุทรแห่งการเกิดให้เหือดแห้งไปจำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องข้ามโอฆะคือภพ(เป็นต้น)จำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องปลดปล่อยสัตว์ทั้งหลายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ให้หลุดพ้นจากการ

ติดอยู่ในหล่มคือกาม

พระโพธิสัตว์จะต้องปลดปล่อยสัตว์ให้พ้นจากการถูกจองจำในไตรธาตุ จำนวนมากนับประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องประดิษฐานสัตว์ทั้งหลายจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ให้ตั้งอยู่บนหนทาง
 อริยมรรค พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้ราคะ โทษะ โมหะสงบระงับ จำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องก้าวล่วงบ่วงมารจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องออกห่างจากการกระทำของมาร จำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำโพธิสัตว์อาศยะและธาตุจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ให้หมดจด
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญเพียรโพธิสัตว์ประโยชน์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้ให้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำโพธิสัตว์อินทรีย์ให้เกิดขึ้นจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้โพธิสัตว์อิมุกติให้หมดจดจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงโพธิสัตว์สมต่าจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องปฏิบัติตามโพธิสัตว์จรรยาจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้โพธิสัตว์คุณให้บริสุทธิจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาจำนวนมากหาประมาณไม่ได้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์
 พระโพธิสัตว์จะต้องอนุวัตตามจารีตของชาวโลกที่มีจำนวนมากนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องอนุวัตไปตามโลกปรากฏจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำศรัทธาจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ให้เกิดมีกำลังขึ้น
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้วิริยะพละเกิดขึ้นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำสติพละให้บริสุทธิหมดจด จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำสมาธิพละให้หมดจด จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำปรัชญาพละให้เกิดขึ้น จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำอิมุกติพละให้มีกำลังมาก จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำบุญพละให้เกิดขึ้น จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำญาณพละให้เจริญมากยิ่งขึ้น จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำโพธิสัตว์พละให้มั่นคงถาวร จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญพุทธพละให้บริบูรณ์ จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องสั่งสมธรรมมุข จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าสู่เขตแห่งธรรม จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำประตูธรรมให้บริสุทธิหมดจด จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำอาโลกแห่งธรรมให้เกิดขึ้น จำนวนมากหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องทำโอภาสธรรมให้เกิดขึ้น จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำอินทรีให้สว่างไสว จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องกำจัดพยาธิคือกิเลสให้หมดสิ้น จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องสั่งสมธรรมโอสถจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องรักษาสัตว์ธาตุที่มีจำนวนมากนับประมาณไม่ได้ให้หายจากความเดือดร้อน
 เพราะโรคคือกิเลส
 พระโพธิสัตว์จะต้องสั่งสมอมฤตสัมภาระจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงพุทธเกษตร จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบูชาพระตถาคตจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงโพธิสัตว์มณฑลจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องธำรงรักษาคำสอนของตถาคตไว้จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องอดทนอดกลั้นต่อการถูกบงการร้ายจากผู้อื่นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำลายทางที่จะนำไปสู่อบายอันไม่รู้หมดสิ้นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำรุงสรรพสัตว์ให้ได้สุขจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องสงเคราะห์สัตว์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำธารณีย์จำนวนมากหาประมาณไม่ได้ให้มีความบริสุทธิ์หมดจด
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้ปณิธานมุขเกิดขึ้นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญมหาไมตรีและมหากรุณาให้มีกำลังจำนวนมากหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเพียรแสวงหาธรรมหาประมาณไม่ได้ตลอดต่อเนื่อง
 พระโพธิสัตว์จะต้องมีใจเป็นสมาธิเป็นกำลังตลอดหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญให้ได้บรรลุอุภยญาณหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้วิทญาณอาโลก(อาโลกของญาณที่เกิดวิทญา)ให้หมดจดหาประมาณ
 ไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงคติของสัตว์หาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องได้การอุปถัมภ์ในภพหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องสามารถจำแนกกายให้ปรากฏได้มากมายหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องมีความรอบรู้ในมนตร์(ภาษา)ต่างๆหาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องสามารถเข้าถึงใจของสัตว์ต่างๆที่มีมากมายหาประมาณไม่ได้

พระโพธิสัตว์จะต้องสามารถท่องไปในโคจรของพระโพธิสัตว์อันเป็นผู้กว้างขวาง
 พระโพธิสัตว์จะต้องท่องไปในภพที่อยู่ของพระโพธิสัตว์อันยิ่งใหญ่ไพบุลย์
 พระโพธิสัตว์จะต้องตามพิจารณาความลุ่มลึกของโพธิสัตว์วิหาร
 พระโพธิสัตว์จะต้องตามรู้โพธิสัตว์วิชัยที่รู้ได้ยาก
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงโพธิสัตว์คติที่เข้าถึงได้ยาก
 พระโพธิสัตว์จะต้องได้โพธิสัตว์เวคะที่ได้โดยยาก
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงโพธิสัตว์นิยามที่ยังลงได้ยาก
 พระโพธิสัตว์จะต้องบรรลุโพธิสัตว์จรรยาที่มีความซับซ้อน
 พระโพธิสัตว์จะต้องสามารถแสดงโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ให้ปรากฏได้ทุกที่ทุกเวลา
 พระโพธิสัตว์จะต้องได้รับธรรมเมฆาอันหมดจดยิ่ง
 พระโพธิสัตว์จะต้องสามารถทำโพธิสัตว์จรรยาขาลาอันหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ให้กว้างขวาง
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญปารมิตาอันไม่มีที่สิ้นสุดให้เต็มบริบูรณ์
 พระโพธิสัตว์จะต้องได้รับพยากรณ์หาประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องเข้าถึงทางแห่งกษานดินบอสงไชยไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำกมุททั้งหลายให้บริสุทธิ์หมดจดนับบอสงไชยไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องทำธรรมมุขให้เลื่อมใส
 พระโพธิสัตว์ต้องชำระพุทธเกษตรให้หมดจดบริสุทธิ์จำนวนมากเกินกว่าจะพรรณนาได้
 พระโพธิสัตว์ต้องสวมเกราะป้องกันตัวตลอดกัปยาวนานหาที่สิ้นสุดไม่ได้
 พระโพธิสัตว์ต้องบูชาพระตถาคตเจ้าทั้งหลายนับประมาณไม่ได้
 พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญปณิธานให้มีอภินิหารอจินไตย

ดูก่อนกุลบุตร กล่าวโดยย่อแล้วโพธิสัตว์จรรยาเมื่อจะกล่าวให้เกี่ยวกับสรรพสัตว์ย่อมมีเพื่อทำให้สัตว์มีความแก่กล้า(ในการทำความดี) | เมื่อกล่าวเนื่องด้วยกัป ย่อมทำให้อยู่ได้ตลอดกัปทั้งสิ้น เมื่อกล่าวเนื่องกับการปฏิบัติคือสามารถปรากฏ(เกิดขึ้น)ได้ทุกที่ทุกขณะ เมื่อกล่าวเนื่องด้วยกาล ย่อมมีเพื่อการได้บรรลุญาณในกาลทั้งสาม เมื่อกล่าวเนื่องด้วยสรรพธรรม ย่อมมีเพื่อการปฏิบัติ(เพื่อบรรลุ)ธรรมนั้น เมื่อกล่าวเนื่องด้วยสรรพเกษตร ย่อมมีด้วยนัยเกี่ยวกับการทำเกษตรนั้นให้หมดจด เมื่อกล่าวเนื่องด้วยปณิธานย่อมมีได้ด้วยการบำเพ็ญปณิธานนั้นให้บริบูรณ์ เมื่อกล่าวเนื่องด้วยพุทธะ ย่อมมีได้ด้วยการบูชาพระพุทเจ้าเหล่านั้น เมื่อกล่าวเนื่องด้วยสรรพโพธิสัตว์ย่อมหมายถึงการมีปณิธานร่วมกันของ

พระโพธิสัตว์นั้น เมื่อกล่าวเนื่องด้วยกัลยาณมิตรทั้งปวง ย่อมหมายถึงการทำความปิติยินดีให้เกิดขึ้นใน เพราะกัลยาณมิตรเหล่านั้น||

ดูก่อนกุลบุตร เพราะเหตุนี้ท่านจงอย่าได้มีความเหน็ดเหนื่อยในเพราะการแสวงกัลยาณมิตรเลย | จงอย่ามีความเบื่อหน่ายในเพราะการเข้าไปหากัลยาณมิตรเลย | จงยินดีในเพราะการเข้าไป สอบถามกัลยาณมิตรเถิด | จงอย่าเอาใจออกห่างจากการเข้าไปคลุกคลีกับกัลยาณมิตรเลย | จงอย่าละ ความพยายามในการเข้าไปทำความเคารพกัลยาณมิตรเลย | จงอย่าขัดเคืองใจเมื่อกัลยาณมิตรให้ต่อ โ้อวาทและอนุศาสน์เลย | จงอย่าได้มีความสงสัยในคุณของกัลยาณมิตรเลย | เมื่ออยู่ต่อหน้า กัลยาณมิตรจงอย่ามีความล้งเลงสงสัยเกิดขึ้น | อย่าได้กล่าวโทษกัลยาณมิตรที่มีความประพฤติตามวิถี ชาวโลกเพราะ(นั่นคือ)อุปายะ | จงอย่าขัดขืนด้วยกายและจงอย่าขัดเคืองด้วยใจในการทำความ เลื่อมใสให้เจริญในกัลยาณมิตร | เพราะเหตุอะไร? ดูก่อนกุลบุตร เพราะ

กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายได้ยินดีได้ฟังพระโพธิสัตว์จรรยาทั้งสิ้น

กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้ได้โพธิสัตว์คุณสัมฤทธิ์ผล

กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้โพธิสัตว์ปณิธานย่อมเกิดขึ้นและเป็นไปได้ตลอดต่อ

กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้โพธิสัตว์กุศลมูลทั้งปวงเกิดขึ้น

กัลยาณมิตรเป็นบ่อเกิดของโพธิสัตว์ธรรมทั้งปวง

กัลยาณมิตรเป็นบ่อเกิดของโพธิสัตว์สัมภาระทั้งปวง

กัลยาณมิตรทำให้โพธิมรรคาทั้งปวงหมดจด

กัลยาณมิตรทำให้ได้โพธิสัตว์ศึกษาและโพธิสัตว์ปฏิบัติ

กัลยาณมิตรทำให้พระโพธิสัตว์ตั้งอยู่ในคุณธรรม

กัลยาณมิตรเป็นพื้นฐานโพธิสัตว์วิสุทธิทั้งปวง

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้ความคิดที่จะเป็นพระโพธิสัตว์เกิดขึ้น

กัลยาณมิตรเป็นผู้ชี้แนะสู่โพธิสัตว์ธารณีที่สว่างไสวและโพธิสัตว์ปฏิภาณ

กัลยาณมิตรเป็นผู้รักษาคล้งแห่งทางดำเนินไปสู่ความหมดจดของพระโพธิสัตว์

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้บรรลุปุโพธิสัตว์ญาณอาโลก

กัลยาณมิตรเป็นผู้ถือโพธิสัตว์ปณิธานไว้ในมือ

กัลยาณมิตรเป็นหัวหน้าของการเข้าสู่ความสงบนิ่งเป็นหนึ่งเดียว(เอกภาวะ)

กัลยาณมิตรเป็นรากแก้วแห่งศรัทธาที่ทำให้ได้คุณพิเศษ

กัลยาณมิตรเป็นคลังที่เก็บโพธิสัตว์คุษยะ²⁸³

กัลยาณมิตรเป็นบ่อเกิดของโพธิสัตว์ธรรมทั้งสิ้น

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้หน่อแห่งโพธิสัตว์อินทรีย์ทั้งสิ้นเจริญงอกงามมีกำลัง

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้สาครโพธิสัตว์ญาณทั้งมวลเจริญกว้างขวาง

กัลยาณมิตรเป็นผู้คุ้มครองรักษาคลังและขุมทรัพย์ของพระโพธิสัตว์

กัลยาณมิตรเป็นผู้ตามเก็บรักษาบุญทั้งหมดที่พระโพธิสัตว์สั่งสมไว้แล้ว

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำความหมัดจดแห่งโพธิสัตว์ชั้นมะให้เกิดขึ้น

กัลยาณมิตรเป็นหนทางแห่งโพธิสัตว์ธรรมเมฆาทั้งปวง

กัลยาณมิตรเป็นเรือนที่สั่งสม(อยู่รวมกัน)พระโพธิสัตว์ที่หลุดพ้นแล้ว

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้ได้การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้พระโพธิสัตว์บำเพ็ญจรรยาได้ตลอดรอดฝั่ง

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้ได้โพธิสัตว์จรรยาคุณ

กัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงหนทางแห่งความเป็นโพธิสัตว์

กัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงความยิ่งใหญ่ของใจพระโพธิสัตว์

กัลยาณมิตรเป็นมหาไมตรีพละของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้มหากรุณาของพระโพธิสัตว์เจริญมีกำลังมากขึ้น

กัลยาณมิตรเป็นทำให้ความยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์เป็นไป

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้โพธิยังค(ธรรม) ทั้งปวงเกิดขึ้น

กัลยาณมิตรเป็นที่เกิดขึ้นของสงเคราะห์ชาวโลก

กัลยาณมิตรทำให้พระโพธิสัตว์ไม่ไปในทุกคติ

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้พระโพธิสัตว์ไม่ละจากมหายาน

กัลยาณมิตรเป็นผู้ตามประทับประคองพระโพธิสัตว์ให้ได้โพธิสัตว์ศึกษา

กัลยาณมิตรตามรักษาไม่ให้พระโพธิสัตว์ตกไปในอำนาจของปาปมิตร

กัลยาณมิตรเป็นผู้คุ้มครองบริหารพระโพธิสัตว์ไม่ให้เสื่อมจากโพธิสัตว์ธรรม

กัลยาณมิตรเป็นผู้ยกพระโพธิสัตว์ขึ้นจากภูมิของปุถุชน

กัลยาณมิตรเป็นผู้สอนพระโพธิสัตว์ให้ลงจากสาวกยานและปัจเจกยาน

²⁸³ คุษยะ ชอนไว ปิตบังไว สมบัติเฉพาะตัว Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 360. ในที่นี้จะหมายถึงกัลยาณมิตรภายในใจและเป็นวูหะที่เข้าถึงได้เฉพาะตัว ได้แก่ ตถาคตครรรักษ์-ผู้วิชัย

กัลยาณมิตรเป็นผู้ช่วยให้พระโพธิสัตว์พ้นจากโลก

กัลยาณมิตรเป็นผู้ทำให้พระโพธิสัตว์เข้าถึงความเป็นผู้ไม่ถูกโลกธรรมทำให้เศร้าหมอง

กัลยาณมิตรเป็นผู้สั่งสอนพระโพธิสัตว์ไม่ให้ประพฤติดิฉินในสรรพภพทั้งปวง

กัลยาณมิตรเป็นผู้ประคับประคองพระโพธิสัตว์ไม่ให้ละจากอารมณ์พระ

กัลยาณมิตรเป็นผู้คุ้มครองพระโพธิสัตว์ไม่ให้ถูกกรรมกิเลสย่ำยี

กัลยาณมิตรเป็นผู้ปกป้องพระโพธิสัตว์ไม่ให้ตกไปในอำนาจของมาร

กัลยาณมิตรเป็นที่พึ่งที่อาศัยให้พระโพธิสัตว์เจริญโพธิยั้งคะ(ธรรม)ได้

ดูก่อนกุลบุตร นี่เป็นเพราะเหตุอะไร? เพราะ กัลยาณมิตรทั้งหลายเป็นผู้ทำลายอุปสรรคเครื่องปิดกั้นธรรม กัลยาณมิตรทั้งหลายห้ามไม่ให้ตกไปในอบายทั้งหลาย กัลยาณมิตรทั้งหลายสอนไม่ให้มีความประมาทเหลวไหลในสิ่งที่ไม่ควรทำ กำจัดความมืดของอวิชชา ทำลายพันธนาการของ(มิจฉา)ทิฐิ นำออกจากสังสาร สอนให้ทำลายที่อยู่คือโลก ช่วยให้พ้นจากบ่วงมาร ถอนลูกศรแห่งทุกข์ ปลดเปลื้องให้พ้นจากปาดงคือความไม่รู้ นำออกจากความกัณดารคือ(มิจฉา)ทิฐิ ให้ข้ามขึ้นจากฝั่งโอฆะคือภพ หลุดขึ้นจากหล่มคือกาม ให้ออกจากทางที่คดเคี้ยว แล้วแสดงโพธิสัตว์มรรคา(ที่เป็นทางตรง) ให้สมทานความเป็นโพธิสัตว์ นำไปสู่การปฏิบัติ นำไปสู่ทิศของสรวิชัยุตตา สอนให้ทำปรัชญาจักขุให้หมดจด ให้ทำโพธิจิตให้เจริญยิ่งขึ้น ทำมหากรุณาให้เกิดขึ้น(โดย)ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง สอน(ให้บำเพ็ญ)ปารมิตา นำไปสู่ภูมิทั้งหลาย แสดงกษานติ ให้มีกุศลมูลทั้งหมดทั้งสิ้น ให้สิ่งสมเสียบึงสัมภาระ มอบโพธิสัตว์คุณทั้งปวงให้ ให้ได้เข้าถึงบาทมูลของพระพุทธเจ้า ชี้บอกคุณทั้งปวง ให้สมทานอรรถประโยชน์ ส่งเสริมให้ปฏิบัติธรรม ชี้บอกทางหลุดพ้น คุ้มครองให้พ้นจากอบายมุข(ทางแห่งความฉิบหาย) ส่องทางสู่ธรรมอาโลกให้แจ้ง ทำเมฆาฝนแห่งการฟังธรรมให้ตก ทำลายกิเลสทั้งมวลให้พินาศ ให้หันหน้าออกจากทิฐิชั่ว นำเข้าไปสู่พุทธธรรมทั้งปวง||

ดูก่อนกุลบุตร ยิ่งไปกว่านั้น กัลยาณมิตรทั้งหลายเป็นเหมือนมารดาผู้ให้กำเนิดในตระกูลของพระพุทธเจ้า เป็นบิดาที่คอยค้ำจุนด้วยประโยชน์ยิ่งใหญ่ เป็นพี่เลี้ยง(แม่นม)ประคับประคองรักษาให้พ้นจากบาปทั้งปวง เป็นอาจารย์ผู้ให้โพธิสัตว์ศึกษา เป็นบอกทางชี้ทางการสร้างปารมิตา เป็นแพทย์บำบัดความกลัว(ภัย)และรักษาไข้(พยาธิ)คือกิเลส เป็นภูเขานิรมลที่ให้อิสถพฤกษาคือญาณเจริญงอกงาม เป็นวีระบุรุษผู้กล้าคอยคุ้มครองให้พ้นจากภัยทั้งปวง เป็นทาสที่ช่วยให้ข้ามฝั่งแห่งโอฆะใหญ่คือสังสาร เป็นเรือจ้างนำทางไปสู่เกาะแก้วคือสรวิชัยุตญาณ||

ดูก่อนกุลบุตร เมื่อท่านมนสิการอย่างนี้แล้ว จงมีอุตสาหะเข้าไปหา กัลยาณมิตรทั้งหลาย (ด้วยอาการอย่างนี้) เป็นผู้มิจิตเสมอด้วยแผ่นดิน(ไม่ยินดียินร้ายต่อสิ่งปฏิกุศลหรือดอกไม้ที่มีคนทิ้งลงบน

แผ่นดิน) | จงอย่าหวั่นไหวต่ออุปสรรคของมาร | จงมีใจดุจเพชร(ที่แข็งแกร่ง ใส และทรงคุณค่า) | จงมีใจมั่นคงไม่หวั่นไหวต่อทุกข์ทั้งปวงเสมอตั้งภูเขจักรวาล(ที่ไม่สะทกสะท้านเพราะแรงลม) | จงมีใจสงบเสถียรเหมือนคนรับใช้ใกล้ชิด(ของพระราชชาติที่ต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา) | จงมีใจเสมอตั้งศิษย์ผู้ไม่ขัดเคืองต่อคำพร่ำสอน(ของครูและอาจารย์)ทั้งปวง | จงมีใจเสมอตั้งทาส(ไม่มีข้อแม้ในการ)ทำการงานตามที่ได้รับมอบหมายเต็มที่เต็มกำลัง | จงมีใจเสมอตั้งพยาบาลผู้มีใจปราศจากกิเลสทั้งปวง | จงมีใจเหมือนคนรับใช้ คือ ทำทุกอย่างด้วยความนอบน้อม | จงมีใจเหมือนคนเก็บหยากเยื่อ คือ ไม่มีความอวดดีและความถือตัว | จงเป็นดุจพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ คือ มาในเวลาที่เหมาะสมและไปในเวลาควรไป | จงมีใจเสมอตั้งม้าอาชาไนย คือ เลี่ยงทางไปที่มีขวากหนาม | จงมีใจเสมอตั้งยาน คือ การรองรับภาระหนัก | จงมีใจเสมอตั้งพญาช้าง คือ มีใจสงบและเป็นผู้ว่าง่าย | จงมีใจเสมอตั้งศิลา(บรรพต)คือ เป็นผู้หนักแน่นไม่หวั่นไหว | จงมีใจเสมอตั้งสุนัข คือ ไม่เป็นผู้มักโกรธ | จงมีใจเสมอตั้งบุตรของคนจันทาล คือ เป็นผู้ไม่หยิ่งโส | จงมีใจเสมอตั้งโคเขาหัก คือ ไม่หยิ่งผยอง | จงมีใจเสมอตั้งอันเดวาลิก²⁸⁴ ด้วยการไม่ทำตัวพองลม(อวดดี) | จงมีใจเสมอตั้งเรือ คือ เป็นผู้ไม่เบื่อง่ายต่อการไปและการมา | จงมีใจเสมอตั้งสะพาน คือ การข้ามจากความไม่รู้ไปสู่กัลยาณมิตร(ผู้รู้) | จงมีใจเสมอตั้งปิยบุตร คือ การมองดูหน้าของกัลยาณมิตร(เหมือนมารตามองหน้าบุตรอันเป็นที่รัก) | จงมีใจเสมอตั้งบุตรของพระราชชาติ คือ เป็นผู้มีความสามารถและทรงคุณอันยิ่งใหญ่คือลักษณะของพระราชชาติผู้ทรงธรรม||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงสำเหนียกในใจเสมอว่า ตัวเองเป็นดุจคนมีโรคเรื้อรังและมีกัลยาณมิตรเป็นแพทย์ผู้รักษาใช้ คำสอนของกัลยาณมิตรเป็นดุจเภสัช การปฏิบัติตามคำสอนเป็นดุจการรักษา | ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง ท่านจงมีความสำนึกอยู่ภายในใจว่า ตัวเองเป็นดุจคนเดินทางไกล กัลยาณมิตรเป็นดุจคนนำทาง อนุศาสน์เป็นดุจมรรคา การปฏิบัติคือการเข้าถึงเขตแดนที่เป็นเป้าหมายปลายทาง | ดูก่อนกุลบุตร อีกอย่างหนึ่ง ท่านจงสำคัญตนว่า ตัวเองเป็นผู้โดยสารเรือ(เพื่อข้ามฝั่งแม่น้ำ) กัลยาณมิตรเป็นนายเรือ อนุศาสน์เป็นท่าข้าม การปฏิบัติเป็นเรือ | ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจะต้องสำคัญตนว่า ตนเองเป็นดุจชาวนา กัลยาณมิตรเป็นดุจพยานาคผู้ให้ฝน อนุศาสน์เป็นดุจฝน การปฏิบัติตามคำสอนเป็นดุจรวงข้าวที่สุกงอม | ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจงสำคัญว่า ตนเองเป็นดุจคน

²⁸⁴ ผู้อยู่ในสำนัก ภิกษุผู้ขออยู่ร่วมสำนัก หรือศิษย์ อันเดวาลิกมี 4 ประเภท คือ 1) ปัพพันชันเดวาลิก อันเดวาลิกในบรรพชา 2) อุปสัมปตันเดวาลิก อันเดวาลิกในอุปสมบท 3) นิสสยันเดวาลิก อันเดวาลิกผู้ถือนิสัย 4) รัมมันเดวาลิก อันเดวาลิกผู้เรียนธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. *ibid.*, หน้า 534.

ขอทาน กัลยาณมิตรเป็นจุดผู้แจกทาน อนุศาสน์คือทรัพย์ การปฏิบัติตามคำสอน คือ การรับเอา ทรัพย์นั้นมาเป็นสมบัติของตน||

ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจงสำคัญว่า ตนเองเป็นอันเตวาสิก กัลยาณมิตรเป็นอาจารย์ อนุศาสน์เป็นวิทยาการความรู้ การปฏิบัติตามคำสอน คือ การจบการศึกษา ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจงสำคัญว่า ตนเองเป็นเหมือนคนไม่มีความกลัว กัลยาณมิตรเป็นนักรบกล้า อนุศาสน์เป็นการรบ การปฏิบัติเป็นจุดการชนะศัตรู|ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจงสำคัญว่า ตนเองเป็นจุดพ่อค้า กัลยาณมิตรเป็นต้นหนเรือ อนุศาสน์เป็นรัตนะ การปฏิบัติเป็นการได้ครอบครองรัตนะ| ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจงสำคัญว่า ตนเองเป็นจุดลูกที่ดี กัลยาณมิตรเป็นบิดามารดา อนุศาสน์เป็นจุดวงศ์ตระกูล การปฏิบัติคือความไม่วิบัติของวงศ์ตระกูล| ดูก่อนกุลบุตร หรือว่า ท่านจงสำคัญว่า ตนเองเป็นจุดราชา บุตร กัลยาณมิตรเป็นจุดอัครอำมาตย์ของพระราชเจ้าผู้ทรงธรรม อนุศาสน์เป็นการศึกษาราชประเพณี การปฏิบัติเป็นการที่พระราชเจ้าผู้ทรงธรรมสวมเทริดบนศีรษะที่ประดับด้วยราชมงกุฎคือญาณแล้วเที่ยว ตรวจดูพระนคร| ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องมนสิการให้มีจิตสำนึกรู้เกิดขึ้นอย่างนี้แล้วเข้าไปหา กัลยาณมิตร| เพราะเหตุใด? ดูก่อนกุลบุตร เพราะว่า พระโพธิสัตว์ทั้งหลายผู้มีอากัปภิกิริยางดงามต่อ กัลยาณมิตรอย่างนี้ เมื่อปฏิบัติอยู่ในคำสั่งของกัลยาณมิตรย่อมเจริญด้วยกุศลมูลทั้งปวง เปรียบเหมือน ภูเขาหิมวันบรรพตเป็นที่เกิดขึ้น เป็นที่เจริญองกามของต้นหญ้า ไม้พุ่ม โอสถพฤกษา ต้นไม้ใหญ่| เป็น เหมือนภาชนะรองรับพุทธธรรมทั้งปวง เหมือนมหาสมุทรเป็นที่รองรับน้ำ | ย่อมเป็นเหมือนคลังเก็บ รักษาคุณทั้งปวง เป็นเหมือนมหาสมุทรที่เป็นแหล่งรวมของรัตนะทั้งหลาย| ย่อมทำโพธิจิตให้บริสุทธิ์ และรุ่งเรืองเหมือนทองที่อยู่ในเขี้ยวหลอม | ย่อมเป็นผู้อยู่เหนือโลกเหมือนภูเขาเมรุที่มียอดอยู่เหนือ มหาสมุทร| ย่อมไม่ถูกกิเลสทั้งหลายทำให้หมวมองเหมือนดอกบัวไม่เปื้อนด้วยน้ำ | ย่อมไม่คลุกคลีกับ ผู้มีความประพฤติชั่ว เหมือนมหาสมุทรไม่เก็บซากศพและปฏิกูลเอาไว้| ย่อมมีกุศลธรรมเจริญขึ้นๆ เหมือนพระจันทร์ในคืนข้างขึ้น | ย่อมทำให้ธรรมธาตุสว่างไสว เหมือนพระอาทิตย์ส่องชมพูทวีปให้ สว่างไสว | ย่อมทำให้สรณะคือโพธิสัตว์ปณิธานเจริญขึ้น เหมือนเด็กทารกที่มารดาบิดาเลี้ยงดูย่อม เจริญวัยขึ้น| ดูก่อนกุลบุตร กล่าวโดยสรุป พระโพธิสัตว์ที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของกัลยาณมิตรย่อม ได้รับคุณหนึ่งล้านอนภิลापโยกนิยุตตะ| ทำอภัยศัยหนึ่งล้านโกฏิยุตให้บริสุทธิ์| ทำโพธิสัตว์อินทรีย์ หนึ่งล้านโกฏิยุตให้เจริญขึ้น | ทำอธิชฌาน หนึ่งล้านโกฏิยุตให้บริสุทธิ์ | ทำจรรย์ธรรม(ธรรมที่ควร บำเพ็ญ) หนึ่งแสนอสงไขยให้มีความหมดจด | ล้วงพันมารได้หนึ่งล้านอสงไขย | เข้าสู่ธรรมมุขได้ หนึ่ง ล้านอสงไขย | บำเพ็ญสัมภาระวิสุทธิมุขได้ ลีบอสงไขยแสนโกฏิยุต | มีจรรยาเต็มเปี่ยมหนึ่งล้าน อสงไขย| ทำให้จรรยา หนึ่งล้านอสงไขยให้หมดจด| บำเพ็ญมหาปณิธานหนึ่งล้านอสงไขย|

ดูก่อนกุลบุตร กล่าวโดยย่อแล้ว โภทิสต์วัจรรยาทั้งปวง โภทิสต์วัปารมิตาทั้งหมด โภทิสต์วัภูมิ ทั้งหมด โภทิสต์วัสมาธิขทั้งหมด โภทิสต์วัอภิญาญาณ และปาฏิหาริย์ทั้งหมด โภทิสต์วัธารณี ปฏิภาส และอาโลกทั้งหมด ญาณและอภิญาแห่งการน้อมไปของพระโภทิสต์วั การบำเพ็ญโภทิสต์วั ปณิธาน การได้บรรลุพุทธธรรมทั้งหมด ย่อมมีได้เพราะได้กัลยาณมิตร มีมูลเหตุมาจากกัลยาณมิตร เกิดขึ้นได้จากกัลยาณมิตร กำเนิดจากกัลยาณมิตร เจริญขึ้นได้เพราะกัลยาณมิตร ย่อมเป็นขึ้นมาได้ เพราะกัลยาณมิตร รุ่งเรืองได้เพราะกัลยาณมิตร ย่อมตั้งมั่นถาวรเพราะกัลยาณมิตร มีส่วนเบื้องต้น เกิดมาจากกัลยาณมิตร มีกำลังมากขึ้นได้เพราะกัลยาณมิตร||

ครั้งนั้นแล สุทธเศรษฐีบุตรเมื่อได้ฟังพรรณนาคุณและอนุศาสน์ของกัลยาณมิตร ความไม่มี ประมาณของโภทิสต์วัจรรยา ความกว้างขวางของพุทธธรรมอย่างนี้แล้ว มีใจร่าเริง เบิกบาน เกิดความ ยินดี ปริดาโสมนัสขึ้น ได้น้อมศรัทธาขอภิกษาแหบเท้าของนายศรีสัมภวะและนางศรีมตี ทำความเคารพ ร้อยพันครั้งแล้วหลีกจากไป||

ไมเตรยโภทิสต์วั

ครั้งนั้นแล สุทธเศรษฐีบุตรน้อมใจให้เป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่กับคำสอนของกัลยาณมิตรแล้ว ได้เข้าไปสู่ชนบทชื่อสมุทระกัจฉะ และ(น้อมใจ)พิจารณาใคร่ครวญคำสอนคือโภทิสต์วัจรรยาอยู่ ทำกายให้มีความพร้อม(กระตือรือร้น)ด้วยการระลึกถึงการกระทำในอดีตที่ไม่เป็นสัมมาจรรยา มีสติรู้ตัวอยู่ภายใน ด้วยการระลึกถึงความเป็นไปของจิตที่ยังข้องอยู่ในสังสารที่ไม่นำไปสู่กายบริสุทธิ์และจิตบริสุทธิ์ในอดีต กำหนดใจตามระลึกถึงมหาสามัตถะที่กำลังทำในปัจจุบันด้วยการระลึกถึงกรรมในอดีตที่เป็นการกระทำทางโลกที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ทำอภิสังขารผลของสัมมาสังกัปปะของโภทิสต์วัจรรยาให้เกิดขึ้นด้วยการตามระลึกถึงความดำริผิดในกาลก่อน ทำอาศยะให้มีกำลังกล้ายิ่งขึ้นด้วยการปรารภ การบำเพ็ญประโยชน์แก่สรรพสัตว์ด้วยการตามพิจารณาความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเพราะการแสวงหา ประโยชน์ตนในอัตภาพที่มีในกาลก่อน ทำอินทริย์ให้มีกำลังกล้ายิ่งขึ้นด้วยกำลังที่เกิดขึ้นจากพุทธธรรม ด้วยการตามพิจารณาถึงการชวนชวนในเพราะเหตุแห่งการแสวงหา(สมบัติที่เป็นของนอก)ภายใน อดีต ทำความหมัดจดให้เกิดขึ้นแก่โภทิสต์วัปณิธานที่เป็นสัมมาทิฐิและปราศจากกิเลสในปัจจุบันด้วยการตามพิจารณาความเพียรในอดีตที่เป็นมิจฉาโยคะ มีกายและใจรวมเป็นหนึ่งโดยการปรารภมหาวิ ริยะ โดยการตรึงระลึกถึงกรณีกิจที่ตนได้บำเพ็ญมาดีแล้ว โดยการปรารภความเพียรในอดีต มีปิติ ปราโมทย์เจริญขึ้นกว้างขวางด้วยการตรึงระลึกถึงวิบาก(กรรม)ที่ทำให้ต้องไปสู่อบายและคติทั้งห้า ตลอดกาลยาวนานเพราะการเล็งชีพในอดีต และการสละอัตภาพเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับ ประโยชน์สูงสุดด้วยการให้ตั้งอยู่ในพุทธธรรม ตรวจดูเหตุที่ทำให้ได้การอุบัติในชาติปัจจุบัน เหตุแห่ง

ความแก่ชรา ความเจ็บ ความตาย และความเศร้าโศก ตลอดจนเหตุแห่งการอยู่ร่วมกันและเหตุแห่งการพลัดพราก(จากบุคคลอันเป็นที่รัก) และเป็นเหตุปัจจัยของการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาให้เป็นไปได้ตลอดทั้งปวง ในอนาคตที่ยังมาไม่ถึง การเรียนพุทธธรรมเพื่อสอนสรรพสัตว์ การได้เห็นพระตถาคต ได้เข้าถึงเกษตรทั้งปวง ได้เป็นผู้จำแนกธรรมทั้งปวง สืบต่อคำสอนของพระตถาคตทุกพระองค์ การได้เป็นสหายกับผู้แสวงหาธรรม การได้พบกับกัลยาณมิตรและได้เรียนรู้พุทธธรรมทั้งปวงและโพธิสัตว์ปณิธานสรีระ แล้วทำอินทรีย์แห่งกุศลมูลให้เจริญยิ่งขึ้น| เมื่อคิดอย่างนี้อยู่ มนสิการอย่างนี้อยู่ พิจารณาถึงเหตุอย่างนี้อยู่ คือ มีศรัทธาเกิดขึ้นเพราะความน่าเลื่อมใสของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เกิดความรัก(เมตตา)ขึ้นเพราะมีโพธิสัตว์อาศัย มีความนอบน้อมเคารพที่เกิดขึ้นเพราะมีโพธิสัตว์อาศัย มีความความยำเกรงเกิดขึ้นเพราะมีโพธิสัตว์อินทรีย์น่าเลื่อมใส เพราะมีอินทรีย์ที่ผ่องแผ้ว มีอธิมุกติแรงกล้าที่เกิดขึ้นเพราะน้อมใจเชื่อในปรัชญาของพระโพธิสัตว์ มีจิตที่เลื่อมใสเกิดขึ้นเพราะเคารพต่อพระโพธิสัตว์ ด้วยกุศลสัมภาระที่เกิดขึ้นเพราะศรัทธาในพระโพธิสัตว์ ด้วยการบูชาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากโพธิสัตว์อภิสังขาร ด้วยการอัญชลีนอบน้อมต่อโพธิสัตว์ทั้งปวงเท่าเทียมกัน ด้วยการพิจารณาความแตกต่างหลากหลายของจักขุที่เกิดขึ้นจากสรีระของชาวโลก ด้วยการได้โฆชะอันหมดจดและมีกำลังมากของพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในโลกสัญญา ด้วยความรู้สึกเหมือนได้อยู่เฉพาะหน้าพระตถาคต ด้วยความบริบูรณ์ของโพธิสัตว์อริชฐานในอดีตและปัจจุบัน ด้วยการรู้แจ้งตถาคตปาฏิหาริย์และโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ที่เป็นไปอยู่ตลอดเวลาทุกขณะจิตด้วยอาโลกที่เกิดจากอภิญญาญาณเพราะอยู่ในคลองจักขุของโพธิสัตว์ที่หมดจดปรากฏอยู่ภายในพุทธกายและโพธิสัตว์กายทั้งหมดที่แผ่ขยายออกไปตลอดเวลาในทุกขณะจิต ด้วยมนายตนะ(มโนวิญญาณ) ที่เข้าถึงทุกที่(สรรพเทชะ)โดยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะการแห่งตลอดธรรมชาติ ด้วยกำลังของปณิธานที่ได้บำเพ็ญมาดีแล้ว และได้ทำให้พระธรรมคำสอนแผ่ขยายไปทั่วทั้งภพภูมิทั้งสิ้นดุจอากาศธาตุ(ที่อยู่ในทุกแห่ง) และครอบคลุมเป็นไปในกาลทั้งสาม การเข้าสู่โสภาสของกระแสนธรรมคำสอนของกัลยาณมิตรทั้งปวง และด้วยกำลังศรัทธาและอธิมุกติอันแรงกล้า||

เมื่อสุทธนครฐีบุตรเกิดความเคารพ ยำเกรง นอบน้อมขึ้นภายในใจอยู่อย่างนี้ จึงได้น้อมใจที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิตามระลึกรู้ถึงอริชฐานและปณิธาน (ด้วยเหตุดังกล่าวจึง)ทำให้ญาณจักขุที่เป็นเหตุทำให้มองเห็นภูมิและญาณโคจรหาประมาณไม่ได้เกิดขึ้นอย่างนี้แล้ว จากนั้นได้น้อมกายหมอบลงที่บริเวณประตูทางเข้าด้านหน้าของมหาภูฏาคาร ชื่อ ไวรจนวนยูหาลังการครรภภูฏาคาร²⁸⁵ | สุทธนะได้

²⁸⁵ คำว่า ภูฏาคาร (หมายถึง เรือนยอด อาคารที่มีหลังคาทรงสูง หรือปราสาท ที่อยู่อาศัย สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 464. เป็นคำเปรียบใช้แทนคำว่า

กำหนดใจให้เป็นสมาธิตั้งมั่นอย่างนี้อยู่สักครู่หนึ่ง เมื่อใจหยุดนิ่งตั้งมั่นและมีใจใสเพิ่มมากขึ้น สุธน เศรษฐราชบุตรีจึงได้สัญญาความรู้ตัวว่าเหมือนกำลังอยู่แทบบาทมูลของพระตถาคตเจ้าทั้งปวง เห็นตัวเอง อยู่เฉพาะหน้าพระโพธิสัตว์ทั้งปวง เห็นตัวเองอยู่ในที่เดียวกันกับกัลยาณมิตรทั้งปวง เห็นตัวเองอยู่ใน เจดีย์ของพระตถาคต เห็นตัวเองอยู่ในกายของพระตถาคต เห็นตัวเองอยู่ในพระโพธิสัตว์ เห็นตัวเอง อยู่ ณ ที่ประทับอยู่ของพระพุทธเจ้า เห็นตัวเองอยู่ในธรรมรัตนสถาน เห็นตัวเองอยู่เบื้องหน้าเจดีย์ของ พระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งปวง เห็นตัวเองอยู่ท่ามกลางเหล่าพระอริยบุคคลผู้ควรแก่ ทักขิณา ครูอาจารย์และบิดามารดาทั้งหลาย เห็นตัวเองอยู่เบื้องหน้าของหมู่ชนกลุ่มใหญ่ เพราะการ มนสิการสัญญาด้วยญาณให้เป็นไปในญาณสรีระในทุกขณะ | เขาหมอบตัวลง(ทำความนอบน้อม)อยู่ เบื้องหน้าทางเข้าของมหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรรณะ แล้วทำสมาธิเข้าถึงพระพุทธเจ้าไวโรจ ณะได้อย่างไร สุธนเศรษฐราชบุตรีเมื่อหมอบกายลงเบื้องหน้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น อารมณ์ ความรู้สึกทั้งหมดที่เกิดขึ้นทำให้ได้สัญญารู้ตัวอยู่ว่าตัวเองน้อมไปจรดธรรมชาติทั้งหมดเหมือนอย่าง นั้น | เมื่อ(ใจ)ตั้งมั่นเป็นสมาธิต่อเนื่องไม่ถอยออกอยู่ตลอดก็ยาวนานในอนาคต ด้วยสมตาคือการ เข้าถึงทุกที่ทุกกาลไม่มีที่สิ้นสุดเหมือนอากาศธาตุ ด้วยสมตาคุณที่เป็นไปทุกที่ได้ไม่มีสิ่งขวางกั้นเหมือน ธรรมชาติ ด้วยภูตโกฐีสมตาคือมีอยู่ทุกที่ ด้วยตถาคตวิภังคสมตาคือด้วยการทำให้สัญญาในมายาญาณแผ่ ขยายกว้างขวาง ด้วยจิตสมตาคือมีสภาวะเหมือนความฝัน ด้วยสมตาคือปรากฏแก่ชาวโลกทั้งปวงว่าเป็น เหมือนภาพสะท้อน ด้วยสมตาคือเกิดขึ้นจากเหตุและปัจจัยที่เป็นเหมือนเสียงสะท้อน ด้วยสมตาคือเป็น สิ่งที่ไม่เกิดขึ้น ด้วยสมตาคือแห่งความเป็นไปและความไม่เป็นไป ด้วยสมตาคือไม่เป็นไปตามความอาศัยกัน และกันเกิดขึ้นเหมือนอภิวะ มีความเชื่อมั่นในวิบากกรรมที่ตนกระทำ มีความเชื่อมั่นในผลที่เป็นไป ตามเหตุที่ทำ มีความเชื่อมั่นในกิริยาทั้งปวงเกิดขึ้นตามที่ตนได้กระทำ²⁸⁶ มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติ ของพระตถาคตเกิดขึ้นได้เพราะมีความเลื่อมใสศรัทธา มีความเชื่อมั่นว่าผลของการบูชาพระพุทธเจ้า ทุกพระองค์เกิดขึ้นได้เพราะการน้อมใจเชื่อ มีความเชื่อมั่นว่าตถาคตนิรมาย(กาย)เกิดขึ้นเพราะความ เคารพ มีความเชื่อมั่นว่าพุทธธรรมทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะกุศลมูลที่ได้สร้างไว้ดีแล้ว มีความเชื่อมั่นว่าการ ได้วิุหะที่สำเร็จได้ด้วยใจเกิดขึ้นจากปรัชญาและอุปายะ มีความเชื่อมั่นว่าพุทธธรรมทั้งสิ้นเกิดขึ้น มี ปณิธานเพราะมีความเชื่อมั่นว่าวูหาลังการที่แผ่ขยายกว้างขวางครอบคลุมธรรมชาติและสรรพวิุหิตา

(พุทธ)เกษตร (Synecdoche) Julie Gifford จากข้อสรุปดังกล่าวทำให้ Julie Gifford สรุปว่า ภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรรณะ คือ เกษตรของพระไวโรจนะ ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 142.

²⁸⁶ เชื่อมั่นในผลของการกระทำ เชื่อว่ากรรมย่อมให้ผลของกรรม-ผู้วิจัย

วิชัยในการประพตโพริสต์จรรยาเกิดขึ้นได้เพราะการอุทิศตนเพราะรู้ความไม่แน่นอน(ของสรรพธรรม)ว่ามีการเปลี่ยนแปลง(ปริณามานาถ) ทำลายอุจเฉทสัญญา²⁸⁷ ด้วยอนุทปาทชญาณ ทำลายสัสตสัญญา²⁸⁸ ด้วยสมกริยาวตารเหตุปัจจัยชญาณ ทำลายอเหตุกริยาทิจิ²⁸⁹ สัมมากริยาทิจิ และสมกริยาทิจิด้วยอปรปรตยชญาณ ทำลายทิจิวิบัติด้วยประตติยวตารชญาณ ทำลายอาตมปรสสัญญาทิจิ²⁹⁰ ด้วยอนันตมัธยธรรมธาตुประเวชชญาณ ทำลายอันตคราทิจิ²⁹¹ ด้วยประตติชฐาสมตภานิรเวตติชญาณ ทำลายสังกรานติทิจิด้วยอนุตปาทนิโรชชญาณ (รู้การเกิดและการดับ) ทำลายภววิภวทิจิ และเชื่อว่าโลกและอตตไม่มีอยู่(วิภวทิจิ) ด้วยศูนยตานุตปาทชญาณ (รู้ศูนยตาและการไม่เกิดขึ้น) ทำลายสรรพทิจิด้วยญาณพละแห่งการบำเพ็ญภณิธานที่เนื่องสภาวะธรรมที่ไม่เป็นใหญ่ ด้วยอนิมิตโกฐิมุชชญาณ ทำลายสรรพนิมิตสัญญาด้วยธรรมตา ทำลายวิบัติแล้วทำ(สมบัติ)ให้เจริญงอกงาม(ต่อไปได้เหมือนเมล็ดพันธุ์ที่มีหน่อพร้อมที่จะเจริญงอกด้วยธรรมตาที่มีสภาวะเกิดขึ้นเหมือนรอยประทับที่เกิดขึ้นจากการประทับตรา เพราะธรรมตามีสภาพเกิดขึ้นเหมือนเงาสสะท้อน ธรรมตาเป็นสภาวะเหมือนเสียงสะท้อนกลับ เพราะธรรมตามีสภาวะเกิดขึ้นเสมือนจริงเหมือนการเกิดขึ้นของความฝัน เพราะธรรมตามีสภาพเหมือนเงา เพราะธรรมตาเกิดขึ้นเพราะกรรมเหมือนมายา เพราะธรรมตามีชีวิตเหมือนโลกของจิตที่ปราศจากรูป เพราะธรรมตาเป็นผลที่เกิดขึ้นเพราะเหตุและปัจจัย เพราะธรรมตาเป็นเหมือนความสูงอมของกรรมที่ตนสร้างไว้ เพราะธรรมตาเป็นความเจริญงอกงามที่เกิดจากอุปาย

²⁸⁷ อุจเฉทะ หมายถึง ขาดสิ้น สูญสิ้น ไม่มีสิ่งใดเหลือ สัญญา หมายถึงความจำได้หมายรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ความเห็น ดังนั้นในที่นี้จึงหมายถึงความเห็นว่าสรรพสิ่งขาดสูญ ซึ่งจัดเป็น มิจฉาทิจิอย่างหนึ่ง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 557. เป็นมิจฉาทิจิหนึ่งใน 62 ที่มีความเชื่อว่าตายแล้วสูญ

²⁸⁸ ความรู้ความเข้าใจว่าสรรพสิ่งเที่ยงแท้ยั่งยืนตลอดกาล พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 62) เป็นมิจฉาทิจิที่ความเชื่อว่าโลกและอตตเที่ยงเพราะอาศัยความสามารถในการระลึกชาติสาวไปหาเหตุตามความสามารถของตนแล้วแล้วสรุปว่า โลกเที่ยง อตตเที่ยง

²⁸⁹ มีความเชื่อว่าสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นเอง ไม่มีเหตุปัจจัยทำให้เกิดขึ้น (จัดอยู่ในพวก อธิจจสมุปปนิทิจิ)

²⁹⁰ เชื่อว่าอตตไม่มีหลังจากตายแล้ว

²⁹¹ ความเห็นสุดโต่ง (บาลี อันตคาทิจิ) 10 ประการ มีความเห็นในสิ่งเหล่านี้ได้แก่ 1) โลกเที่ยง 2) โลกไม่เที่ยง 3) โลกมีที่สุด 4) โลกไม่มีที่สุด 5) ชิวะก็อันนั้น สรรีระก็อันนั้น 6) ชิวะอย่างหนึ่ง สรรีระก็อย่างหนึ่ง 7) ตถาคตเบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมเป็นอีก 8) ตถาคตเบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมไม่เป็นอีก 9) ตถาคตเบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมเป็นอีกก็ใช่ 10) ตถาคตเบื้องหน้าแต่ตายย่อมเป็นอีกก็ไม่ใช่ ย่อมไม่เป็นอีกก็ไม่ใช่ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 337)

โกศล เพราะธรรมตาเป็นวิบากของธรรมสมตา และเป็นอธรรมสมตา เพราะมนสิการสัญญาที่เกิดขึ้น ด้วยการมีใจตั้งมั่นในญาณ

สุทธเศรษฐีบุตรกัมมตัวหมอบลงเบื้องหน้าภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระกะ | ทันทที่สุทธนะหมอบตัวลง ทันทไฉนนั้นปีติได้เกิดขึ้นแผ่ซ่านไปทั่วทั้งกายทำความอิมเอมใจให้เกิดขึ้นเพราะกำลังของกุศลมูลอินโดย จากนั้นสุทธนะได้พุงกายลุกขึ้นจากประตูของภูฏาคารแล้วมองตุมหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระกะนั้นโดยไม่กระพริบตาเลย จากนั้นจึงยื่นประคองอัญชลีทำความเคารพหลายร้อย หลายพันครั้ง พร้อมกับได้มนสิการสัญญาเกิดขึ้นจึงกล่าววาจาว่า “ที่แห่งนี้เป็นที่อยู่(อาวาส)ของผู้ที่อยู่ด้วยศูนยตานิมิตาประณีตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพธรรมมาวิภัลปวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยธรรมชาตวสัมภทวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสัตว์ธาตวนุปัลลิมภวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพธรรมมานุตปาทวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพโลกานิเกตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพขัคทาลยานิลยวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพาวสิญญจิตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพปาปาศรยานิคริตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพสมุจจรยานิคริตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยกเลสสัญญาคตวิฐตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพธรรมมาสวภาวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพกัลปวิภัลปวิภัลปวิภัลปวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพสัญญาจิตตมโนวิกตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพสัญญาณายูหนิรยุทวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยคัมภีรปรัชญาปารมิตาประเวทวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสมันตมุขธรรมชาตสุพรโณปายวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสมันตกเลสคานโตปายวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพทฤษฏิตฤษณามานประหิณปรัชโณตตระ ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพธยานวิโมกข์สมาธิสมาปัตตยภิชญาวิทุทปาทวิภริชิตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพโพธิสัตตวสมาธิโคจรภวานวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพพุทธปาทมูลอุปนิคริตวิหาร | ผู้ที่อยู่ด้วยเอกกัลปสรรพกัลปสรรพกัลเปกัลปานุประเวทวิหาร อยู่ด้วยเอกเกษตรสรรพเกษตรเรกเกษตรราสัมภทวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยเอกธรรมสรรพธรรมสรพรเมกธรรมาวิโรธวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยเอกสัตตวสรรพสัตตเวกสัตตวานานาตววิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยเอกพุทธสรรพพุทธสรรพพุทธเรกพุทธธาทววิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพารเอกักษณประเวทวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพเกษตรเรกจิตโตตปาทคมนวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพสัตตวภวนประติภาสวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพโลกहितสุขจิตตวิหาร ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพสวาธินประติลัมภวิหาร ผู้ที่อยู่พ้นจากที่อยู่อาศัยในโลกและปรากฏให้เห็นอยู่ในภพที่อยู่ของชาวโลกเพื่ออบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ ผู้ไม่อาศัยอยู่ในเกษตรใดๆ แต่ต้องเที่ยวไปในเกษตรทั้งสิ้นเพียงเพื่อทำการบูชาพระตถาคต ผู้ต้องเที่ยวไปในสรรพเกษตรเพื่อครอบครองพุทธเกษตรทั้งหมดทั้งปวงและไม่ละทิ้งจากสถานที่ของตน ผู้เข้าถึงบาทมูลของพระตถาคตทั้งปวงและปราศจากความยึดมั่นในพุทธสัญญา ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพกัลยาณมิตรอุปนิคัยวิหาร และเป็นผู้มีญาณเหนือกว่าชาวโลกทั้งสิ้น ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพมารภวานวิหาร แต่ไม่มีความยินดีในกามคุณ ผู้ที่อยู่ด้วยสรรพสัญญาคตประเวทวิหาร และมีใจปราศจากสัญญาทั้งปวง ผู้มีกายอนุโลมตามสรีระของชาวโลก และเป็นผู้อยู่โดยปราศจากความแบ่งแยกว่าตัวเราว่าเป็นผู้อื่น ผู้มีกายอยู่ในโลกธาตุทั้งปวง

แต่ไม่แยกออกจากธรรมชาติ ผู้ตั้งใจมั่นที่จะอยู่ให้ถึงกับในอนาคต แต่ไม่เป็นอยู่ด้วยการอยู่ที่ที่อยู่ ภายใต้อัญญาว่าเป็นกัปปาวหรือกัปปัน นี้เป็นวิหารของผู้ไม่เคลื่อนไปจากที่แม้เพียงปลายขนทราย แต่ปรากฏให้เห็นในโลกธาตุทั้งปวง ผู้อยู่ด้วยทวาราสธรรมทีคนุประเวศวิหาร ผู้อยู่ด้วยทวารายวิหาร อยู่ด้วยคัมภีรวิหาร ผู้อยู่ด้วยอัททวิหาร ผู้อยู่ด้วยยลक्षणวิหาร ผู้อยู่ด้วยนิปประดิปักขวิหาร ผู้อยู่ด้วยอนุปลัมภวิหาร ผู้อยู่ด้วยนิชประปัญจวิหาร ผู้อยู่ด้วยมหาไมตรีมหากุณวิหาร ผู้อยู่ด้วยสรรพศราวกัปปิตยเภททวารวคาวิหาร ผู้อยู่ด้วยสรรพมารวิชัยสมติกรานตวิหาร ผู้อยู่ด้วยสรรพโลกวิชยานุปลิตวิหาร ผู้อยู่ด้วยสรรพโพธิสัตตวปารมิตาวิหาร ผู้อยู่ด้วยสรรพพุทธรวิหารานุกูลวิหาร | ผู้อยู่ด้วยสรรพนิมิตตาปคตวิหาร แต่ไม่ก้าวลงสู่สาวกนิยาม | ผู้อยู่ด้วยสรรพธรรมานุปาทวิหาร แต่ยังไม่ตกไปในอนุปาทธรรมตา | ผู้อยู่ด้วยยศุภาวิหาร แต่ยังไม่ได้ทำราคะวิราคะธรรมตาให้แจ้ง และไม่ได้อยู่ร่วมกับราคะธรรมทั้งหลาย | ผู้อยู่ด้วยไมตรีวิหาร แต่จิตไม่เป็นปณมลินแห่งโทสะ | ผู้อยู่ด้วยประตียสมุตปาตวิหาร แต่ไม่เป็นผู้ไม่รู้ธรรมทั้งปวง | ผู้อยู่ด้วยจตุรชยานวิหาร แต่ไม่อุบัติขึ้นเพราะอำนาจของชยาน | ผู้อยู่ด้วยจตุอประมาณวิหาร แต่ไม่ไปสู่รูปธาตุคติ เพราะต้องการจะสั่งสอนสรรพสัตว์ | ผู้อยู่ด้วยจตุรารูปสมาปัตตวิหาร แต่ไม่ไปสู่รูปธาตุเพราะมีมหากุณา | ผู้อยู่ด้วยสมณวิปัสสนาวิหาร แต่ไม่ทำให้แจ้งซึ่งวิชาและวิมุตติเพื่อตัวเอง แต่ต้องการที่จะสั่งสอนสรรพสัตว์ | ผู้อยู่ด้วยมหาอุเบกขาวิหาร แต่ไม่ละเลยสัตว์ธาตุ | ผู้อยู่ด้วยศูนยตาวิหาร แต่ไม่มีทิวหลงเหลืออยู่ | ผู้มีโคจรทานิมิตไม่ได้ และเป็นผู้พ้นจากสัตว์นัยที่มีนิมิต | ผู้ไม่ปรารถนาใดๆ แต่ไม่ตัดขาดจากโพธิสัตว์ปณิธาน | ผู้มีอำนาจเหนือกรรมกิเลส แต่เพื่อสั่งสอนสัตว์จึงยังเป็นไปตามอำนาจของกรรมกิเลส | ผู้รู้ทั่วการจตุติและการอุบัติ แต่ยังไม่เกิด จุติ และ ตาย | ผู้ไม่เป็นไปตามคติทั้งปวง แต่เข้าถึงคติทั้งปวงเพราะอำนาจการแนะนำสรรพสัตว์ | ผู้เป็นอยู่ด้วยไมตรี แต่ไม่มีความยินดียินร้ายใดๆ | ผู้เป็นอยู่ด้วยกรุณา แต่ไม่อยู่ด้วยความล้งเลงสงสัย | ผู้เป็นอยู่ด้วยมุทิตา แต่มีความสลัดใจอยู่เนื่องนิตย์เพราะเห็นแต่ผู้มีความทุกข์ | ผู้เป็นอยู่ด้วยอุเบกขา ในกิจของผู้อื่น | ผู้เป็นอยู่ด้วยอนุปปพวิหารสมาบัติ 9 ประการ²⁹² แต่ไม่รังเกียจ(ที่จะ)อุบัติในกามธาตุ | ผู้เป็นอยู่ด้วยการอาศัยการอุบัติทั้งปวง แต่ไม่เป็นผู้เพื่องานที่สุกแห่งภพให้แจ้ง | ผู้เป็นอยู่ด้วยวิโมกข์ทั้งสามประการ แต่ไม่แตะต้องสาวกวิมุตติอยู่ | ผู้เป็นอยู่ด้วยการพิจารณาเห็นจตุราริยสัตย์

²⁹² หรือ อนุปปพนิโรธ ธรรมเครื่องอยู่ที่ประณิตต่อกันขึ้นไปโดยลำดับ ได้แก่ ฌาน 4 อรูปฌาน 4 และสัญญาเวทิตนิโรธ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 313.

แต่ไม่ทำผลให้แจ้งอยู่ ผู้เป็นอยู่ด้วยการพิจารณาประตียสมุปบาท²⁹³ที่มีความลุ่มลึก แต่ไม่ข้องอยู่ในวงจรรการเกิดนั้นเด็ดขาด| ผู้เป็นอยู่ด้วยการเจริญอริยมรรคมีองค์แปด แต่ไม่อยู่ด้วยการดับสนิท| ผู้ก้าวพ้นจากภูมิของปุถุชนแต่ไม่เข้าสู่สาวกภูมิและปัจเจกพุทธภูมิ| ผู้รู้ทั่วอุปาทานชั้นห้า²⁹⁴อยู่ แต่ไม่เข้านิโรธดับขันธอยู่| ผู้ข้ามพ้นหนทางของมารสี่อยู่²⁹⁵ แต่ไม่มีค้ำาริของมารอยู่| ผู้อยู่เหนืออายตนะหก แต่ไม่ใช่ผู้ดับสนิทอยู่| ผู้เป็นอยู่ด้วยตถตา แต่ไม่เป็นอยู่โดยปราศจากอายตนะ| เป็นผู้แสดงการหลุดพ้นด้วยยานทั้งปวงอยู่ แต่ไม่เคลื่อนจากมหายานอยู่| ในเวลานั้น สุธนเศรษฐีบุตรได้กล่าวคาถาเหล่านี้:

1. พระโมเตระยนี้มิมหากรรณา มีพุทธิวิสุทธิ มีความรักเป็นสิริ มีความมุ่งมั่นที่จะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลก ดำรงอยู่ในอภิเชกภูมิ เป็นบุตรผู้ประเสริฐของพระชินเจ้า กำลังทำสมาธิแนมใจไปตามพุทธิวิชัยอยู่||
2. (มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรรณะ) เป็นที่เ็นไปของมหาภูฏานของบุตรพระตถาคตผู้มีใจยิ่งใหญ่ มีใจตั้งมั่นอยู่ในวิโมกข์เป็นที่ท่องเที่ยวไปในธรรมธาตุได้โดยไม่ติดข้อง เป็นที่อยู่ของผู้ไม่มีศัตรู||
3. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรรณะเป็นที่อยู่ของผู้มีทมะ ทาน ศีล ขมะ วีรยะ ผู้ไปสู่ฝั่งแห่งอภิขญาพละด้วยยานทั้งหลาย ผู้มีปรัชญา อุปายะ ปณิธาน เป็นกำลัง ผู้ถึงฝั่งแห่งมหายาน||

²⁹³ (บาลี ปฎิจจสมุปบาท) การอาศัยกันและกันเกิดขึ้น วงจรแห่งเหตุ 12 ประการ ได้แก่ อวิชชา สังสการ วิชญานะ นามรูปะ ษทายตนะ สปรษะ เวทนา ตฤขณา อุปาทาน ภาวะ ชาติ ชรา มรณะ โศกะ ปริเทวะ ทุกขะ เทารมนัสสะ อุปายาสะ Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol.2.", p. 374.

²⁹⁴ อุปาทาน คือ ความยึดถือมั่น, ขันธห้า คือ กองแห่งรูปนามประชุมรวมกันเป็นกลุ่มก้อน เรียกตามบัญญัติว่า สัตว์ บุคคล ตัวเรา ตัวเขา คือ

1. รูปขันธ ส่วนที่เป็นรูปธรรมทั้งหมด รวมถึงคุณและอาการ เช่น ร่างกาย พฤติกรรม
2. เวทนาขันธ ส่วนที่เป็นการเสวยรับรู้อารมณ์ความรู้สึก สุข ทุกข์
3. สัญญาขันธ ส่วนที่เป็นความกำหนดรู้อารมณ์
4. สังขารขันธ ส่วนที่เป็นการปรุงแต่งจิตให้เป็นไปแตกต่างกัน เช่น ดี ชั่ว หรือ เป็นกลาง
5. วิญญานขันธ เป็นส่วนของความรู้แจ้งอารมณ์ของอายตนะ พระพรหมคุณาภรณ์,

"พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 162.

²⁹⁵ มาร คือสิ่งที่ฆ่าบุคคลให้ตายตาคุณความดีหรือจากผลที่หมายอันประเสริฐ สิ่งทีล้างผลาญความดีมี 5 ประเภท ได้แก่ 1.กิเลสมาร มารคือกิเลส 2.ขันธมาร มารคือขันธ 3.อกิสังขารมาร มารคืออกิสังขาร 4.เทวบุตรมาร มารคือเทพผู้ยิ่งใหญ่ 5. มัจจุมาร มารคือความตาย ibid., หน้า 234.

- อำนาจของชาติ โศกา ชรา และมฤตยู แล้วช่วยให้ชาวโลกนั้นพ้นจากอำนาจนั้นแล้วนำไปสู่แดนเกษมปราศจากความหวาดกลัว||
13. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรณะนี้คือที่อยู่ของผู้เปรียบเหมือนนายแพทย์ใหญ่ผู้เห็นโลกที่มีความอาดูรเจ็บไข้เพราะกิเลส มีกรุณาอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้นจึงแสวงหาโอสถคืออมฤตยาณแล้วช่วยเหลือสัตว์โลกเหล่านั้นให้ปลอดภัย ||
14. นี้คือที่อยู่ของผู้เป็นเหมือนต้นหนเรือที่สร้างนาวาธรรมอันผ่องใสและมีขนาดใหญ่เพื่อช่วยดับทุกข์เหล่าชนผู้มีทุกข์ที่ตกไปในหล่มแห่งความโศกา และเข้าถึงสมุทรแห่งความตาย และพาขึ้นสู่ฝั่ง||
15. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้เป็นเช่นกับ 'ไภรวรต'²⁹⁷ ที่ช่วยเหลือเหล่าชนผู้ตกอยู่ในสาครกิเลสแล้วจุดดิ่งขึ้นจากสาครภพ ทำให้(ชาวโลก)เป็นสัตว์ประเสริฐมีสรวชญูจิตเกิดขึ้น และให้เป็นผู้มีอาศยะใสเป็นแก้ว||
16. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีจักขุมองเห็นกว้างไกลเหมือน(ดวงตาของ)ลูกพญาครุฑมองดูภพที่อยู่ของสรรพสัตว์ด้วยความรักและความเมตตาที่เกิดขึ้นจากปณิธาน และจุดดิ่งชาวโลกขึ้นจากสาครภพ||
17. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรณะนี้เป็นที่อยู่ของ(พระโพธิสัตว์)ผู้มีโคจรเป็นไปในธรรมธาตุและทำให้โลกสว่างไสวด้วยรัศมีของดวงปณิธานและดวงญาณ มาอุบัติในภพภูมิทำภพภูมิสว่างไสวเหมือนดวงจันทร์และดวงสุรยที่โคจรไปในท้องฟ้าทำให้โลกสว่างไสว ||
18. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีปรัชญา ผู้ไปสู่อื่น(ธรรมธาตุ) แต่ยังเป็นอยู่ตลอดหลายกัปนยุคเพื่อสอนสรรพสัตว์ให้(มีอินทรีย์)แก่กล้าทั้งหมด ไม่ให้เหลือแม่เพียงตัวเดียว||
19. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีวัชรจิตและท่องเที่ยวไปในกระแสเกษตรได้ครวละหนึ่งกระแสและท่องเที่ยวไปในเกษตรทั้งหมดทั้งสิ้นในทิศทั้งสี่บไม่ให้เหลือเลยตลอดหลายกัป บำเพ็ญอรรถประโยชน์แก่ชาวโลกโดยไม่ทอดয়||

²⁹⁷ คนหาปลา ชาวประมง Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 311.

20. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้เป็นเหมือนพระ (ตถาคต)สาครพุทธิที่ประทับนั่งขัดสมาธิคู้บัลลังก์อยู่ในอาสนะเดียวผู้ตีมน้ำ จากธรรมเมฆาของพระตถาคตในทิศทั้งสี่ ผู้มีใจอยู่ในปีติตลอดเวลายาวนาน หลายกัปนิยุตะก็ไม่รู้สึกเต็มอิ่ม||
21. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีจรรยาไม่ติดข้อง สามารถแล่นไปในสาครเกษตรได้ไม่ติดข้องอยู่ และเข้าสู่บริษัทสาครของพระ นายกะทั้งหลาย แล้วทำการบูชาให้วิจิตรและให้มากให้กว้างขวางแก่สมุทธ ของพระชินเจ้า||
22. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณที่ทำให้เข้าสู่สาครจรรยาและสาครแห่งปณิธานกว้างขวางหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ และท่องเที่ยวไปในภพภูมิได้)ตลอดกาลยาวนานหลายกัปเพื่อทำประโยชน์แก่ ชาวโลก||
23. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีสังคนยนา(มีสมันต จักขุ) มองเห็นได้กว้างไกลไม่มีสิ่งใดปิดกั้นการเห็น ผู้เข้าถึงเกษตร เข้าถึง พุทธะ เข้าถึงสัตว์ และเข้าถึงกัปจำนวนมากหาที่สุดท่ามกลางไม่ได้ ผู้สามารถ เข้าออกภายในเกษตรได้บ่อยๆ ||
24. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีคุณและปารมิตาที่สามารถเข้าถึงกัป เกษตร พระพุทธเจ้า และสัตว์ได้จำนวนมากภายในเวลา อันรวดเร็วชั่วขณะจิตเดียว และมีอนาวรณญาณ||
25. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้มีการไปไม่ติดข้อง ผู้ บำเพ็ญปณิธานจำนวนเท่ากับปริมาณฝุ่นในเกษตรทั้งสิ้นและเท่ากับหยดน้ำใน มหาสมุทรทั้งหมด||
26. ผู้เป็นบุตรของพระสุคตะทั้งหลาย ผู้ได้บรรลุปณิธาน ธารณี สมาธิมุข ทยาน วิโมกข์ ปณิธานมุขแล้วบำเพ็ญอยู่(ในโลกธาตุ)ตลอดกัปอันยาวนานจำนวน มาก||
27. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะเป็นที่ดำรงอยู่ของ(พระโพธิสัตว์ผู้เป็น) ชินบุตรที่กำลังสอนอรธแห่งศาสตร์ทั้งหลาย และกำลังตามพิจารณาศาสตร์ และศิลปะที่เป็นโลกียะอยู่||
28. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาหลังการครรรณะนี้เป็นที่อยู่ของผู้ดำรงอยู่ในมหาภิกษา ปายญาณในทิศทั้งสี่ต่างด้วยคติ เห็นการเกิดการดับที่เกิดขึ้นอยู่ทุกที่ เพราะ เข้าถึงวิโมกข์ที่อยู่ภายในมายา มีความประพลติไม่ข้องติด||

29. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระเป็นทืออยู่ของผูมีความคิดทือจะประพฤติธรรมงาม ผูทำให้ธรรมธาตูปรากฏขึ้นบริบูรณ แสดงปาฎิหารียให้ปรากฏขึ้นอย่งนี้||
30. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระนี้เป็นทืออยู่ของผูรู้แจ้งโพธิได้ดด้วยขณะจิตเดียว ผูได้บรรลุญาณหาทือสุดและท่ามกลางไม่ได้ ผูไปสูทือทือไปถึงได้ยากและเป็นทือทือใครจะคิดค่านึงก็ถึงความเป็นผูเสียสติ||
31. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระนี้เป็นทืออยู่ของผูมีปรัชญาไม่ติดข้อง ผูเทียวไปในธรรมธาตได้ไม่มีสิ่งขวางกั้น ผูไม่มีความยึดมั่นถือมั่น ผูมีอัธยาศัยและปรัชญาสว่างใสปราศจากมลทิน||
32. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระนี้เป็ทืออยู่ของผูไม่มีผูเสมอ มีปกติเทียวไปได้ไม่ติดข้อง มีปกติอยู่ในสรรพเกษตรทึงหลายแต่ไม่ยึดติดในทืออยู่นั้นๆ มีปกติอยู่ด้วยอหฺวยญาณ||
33. เป็นทืออยู่ของผูปราศจากธุลี ผูมีโคจรกว้างขวางและไปได้ทุกทือเหมือนอากาศธาต ผูมีอยู่ในทุกทือทุกเวลาเหมือนประฤติของอากาศธาต ผูไม่มีอาลัย ผูมีความสงบ||
34. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระนี้เป็ทืออยู่ของผูมีใจเปี่ยมด้วยเมตตา เมื่อมองเห็นชาวโลกถูกความทุกข์และความเศร้าโศกบิบบคั้น เป็นผูมีมหากรุณา มุ่งมั่นทือจะบำเพ็ญประโยชน์เกือกุลแก่ชาวโลกอยู่||
35. ผูหลุดพ้น(จากภพ)แล้ว(แต่ยัง)ทืองเทียวอยู่ในภพของสรรพสัตัวเหมือนดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ทือเผลขึ้นในทือองฟ้า(แม้อยู่ไกลแต่ปรากฏให้เห็นทือผิวน้ำใสได้)เป็นผูอิสระจากการถูกคุมขังในสังสาร||
36. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระเป็นทือทือเหล่าชินบุตรทึงหลายอยู่แหบบาทมุลของพระชินเจ้าผูปรากฏอยู่ในสรรพเกษตรทึงสิ้นได้ตลอดอนันตกับ||
37. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระเป็นทือทือชินบุตรทึงหลายแผ่ขยายณิรมานกายไปได้กว้างขวางในจักรวาลในทิสทึงหมดทือมีโดยรอบ||
38. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระเป็นทือทือไม่เคยเต็มด้วยเหล่านักรบกล้า ผูพิจารณาเห็นพุทธโคจรทึงหลายเป็นอยู่ตลอดกับยาวนานหลายกับนยุตะ||
39. มหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระเป็นทือทือชินบุตรทึงหลายได้เห็นพุทธวิษัยทือเกิดขึ้นในทุกขณะจิตจำนวนหลายนยุตะด้วยการเข้าสมาธิ||

40. มหาภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะเป็นที่ที่เหล่าพุทธบุตรผู้มีพุทธิโพบูลย์ และสามารรถเข้าถึงกับ เข้าถึงเกษตรและพุทธนามอยู่ตลอดกาลยาวนานหลาย กัปนับประมาณไม่ได้||
41. มหาภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะเป็นที่ที่เหล่าพุทธบุตรที่ปราศจาก ปริกัปสัญญาสามารถเข้าถึงกับจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ภายในเวลา รวดเร็วชั่วขณะจิตเดียว ด้วยการเข้าถึงอำนาจของสัญญา||
42. มหาภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะเป็นที่ที่ผู้บรรลุวิโมกข์เอกกัณณโกฏฐิใน สมาริเข้าถึงกาลที่เป็นหนึ่งแล้ว และท่องเที่ยวอยู่ในภพ(ทั้งสาม)||
43. มหาภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะเป็นที่ที่เมื่อนั่งขัดสมาธิคู้บัลลังก์(ใจ) ตั้งมั่นอยู่ใน(สมาบัติ)วิหาร แม้กายไม่เคลื่อนไหวแต่ไปปรากฏภายในเกษตรทั้ง ปวงได้||
44. เมื่ออยู่ในที่นี้ เหล่า(พระโพธิสัตว์)ผู้มีพละมากนี้ย่อมคิม่น้ำจากสมุทรธรรมของ พระสุคตทั้งหลายแล้วเข้าสู่สาครญาณและได้บรรลุคุณและปารมิตาหาที่สุด ไม่ได้||
45. มหาภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะนี้เป็นที่ที่ผู้มีใจปราศจากอวารณที่เป็น อุปสรรคเครื่องขวางกั้น(การบรรลุธรรม)ย่อมเข้าถึงพระพุทธเจ้า เข้าถึงเกษตร เข้าถึงกับ และแห่งตลอดธรรมเป็นจำนวนมาก||
46. บุคคลที่เข้าถึงภูฏาคารชื่อไวโรจนวยุหาลังการครรณะ คือผู้เข้าถึงกาลทั้งสาม และเข้าถึงเกษตร แห่งตลอดการเกิดดับ(สัมภววิภาวะ)ย่อมเกิดขึ้นได้รวดเร็ว ในขณะจิตเดียว||
47. พระโพธิสัตว์ผู้เป็นชินบุตรที่ท่องเที่ยวอยู่ในภพเมื่อได้การพักอยู่(วิหาร)ในมหา ภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะนี้ย่อมเห็นพุทธจรรยา ปณิธาน และ อินทรีย์ของชาวโลก||
48. ในอนุของฝุ่นเหล่าพระโพธิสัตว์ที่เป็นชินบุตรย่อมแห่งตลอดบริษัทสาร เกษตร สัตว์ กัปทั้งหมดทั้งสิ้นไม่มีสิ่งขวางกั้น||
49. และในละอองฝุ่นทั้งหมดนั้นก็เห็นบริษัท เกษตร สัตว์ และกัปได้อย่างชัดเจน||
50. ในมหาภูฏาคารไวโรจนวยุหาลังการครรณะนี้เองที่เหล่าชินบุตรนั้นย่อมเข้าถึง ธรรมสวภาวะ เกษตรทั้งปวง กัป และพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่ปราศจากความ เป็นภาวะและสวภาวะ||
51. เมื่ออยู่ในวิหารนี้แล้วได้เห็นสัตว์สมตา และพุทธสมตาในธรรมทั้งหลาย ย่อม เข้าถึงเกษตรสมตา และปณิธานสมตาในกาลทั้งสาม||

52. เมื่อผู้มีปรัชญาอยู่ในมหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรรณะซึ่งเป็นที่อยู่อัน
ประเสริฐนี้ ย่อมสอนสรรพสัตว์จำนวนหลายนยุตะ ย่อมสรรเสริญพระพุทธเจ้า
จำนวนหลายนยุตะแล้วมีใจตามระลึกอยู่ในธรรม||
53. แม้จะใช้เวลายาวนานหลายกัปนยุตะย่อมไม่พอที่จะกล่าวถึงวิชัยของปณิธาน
และญาณของผู้มีพุทธิกว้างขวางเหล่านั้นให้หมดสิ้นได้||
54. เราขอน้อมกายวันทามหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครรรณะที่เป็นที่อยู่
(อवास)อันเป็นโคจรปราศจากอาวรณ์และปราศจากตัณหาของผู้ควรแก่การ
สรรเสริญ||
55. และเราขอนอบน้อมวันทาพระไมเตรยะผู้มีจรรยาปราศจากอาวรณ์ ผู้เป็น
ชินบุตรที่ประเสริฐนั้น ผู้มีพุทธิ่องใสหาที่เปรียบไม่ได้ ผู้มีใจเป็นสมาธิมีสติ
รู้ตัวอยู่เสมอ||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้สรรเสริญพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในไวโรจนวูหาลังการครรรณะมหาภูฏาคารด้วย
โพธิสัตว์คุณหาประมาณไม่ได้แล้ว ได้ทำความนอบน้อมวันทา ทำความเคารพแล้วได้ยืนอยู่เบื้องหน้าไว
โรจนวูหาลังการครรรณะมหาภูฏาคารนั้น ได้น้อมกายก้มกราบลงที่พื้นเบื้องหน้า(ของมหาภูฏาคารไวโร
จนวูหาลังการครรรณะ) แล้วตั้งจิตปรารถนาที่จะพบพระโพธิสัตว์มหาสัตว์ไมเตรยะ ทำความปรารถนา
ที่จะได้เข้าไปพบพระโพธิสัตว์ไมเตรยะนั้น เมื่อเขาได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะที่กำลังเดินอยู่ภายนอก
ภูฏาคารขณะเดินทางกลับมาจากสถานที่แห่งหนึ่งพร้อมด้วยสรรพสัตว์หลายแสนเดินตาม สรรพสัตว์
เหล่านั้นได้แก่ เทวา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะจำนวนมากเดินตาม มีคณะของ
ท้าวศักระ (ท้าวมหา)พรหม และท้าวโลกบาลอยู่ทางด้านซ้ายและด้านขวาเดินตามด้วยความเคารพ
นอบน้อม มีเครื่องญาติผู้ร่วมแผ่นดินเกิด และพราหมณ์หลายแสนเดินตาม (พระไมเตรยะและคณะ
ติดตาม)กำลังเดินมุ่งหน้ามาสู่ไวโรจนวูหาลังการครรรณะมหาภูฏาคาร เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นแล้วก็เกิด
ความยินดี มีใจร่าเริง มีความบันเทิงใจเกิดโสมนัสขึ้น จากนั้นได้น้อมกายลงหมอบอยู่เบื้องหน้าของ
พระโพธิสัตว์ไมเตรยะแต่ที่ไกล||

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะมองดูสุธนเศรษฐีบุตรแล้ว แล้วชี้นิ้วข้างขวาไปที่สุธนเศรษฐีบุตร
แสดงแก่บริษัททั้งปวงแล้วกล่าวสรรเสริญด้วยคุณตามที่เป็นจริง แล้วกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

56. พวกท่านทั้งหลายจงดูสุธนเศรษฐีบุตรผู้มีอาศัยะหมดจดดั่ง เขาเป็นบุตรของ
เศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก แสวงหาการบำเพ็ญโพธิอันประเสริฐ บุรุษผู้กำลังมาสู่
สำนักของเรานี้เป็นบัณฑิต||

57. ขอต้อนรับท่านผู้เกิดแต่ความรักและความเมตตา ขอต้อนรับท่านผู้มีไมตรี
มณฑลยิ่งใหญ่ ขอต้อนรับท่านผู้มีดวงตาทอดลงต่ำ ขอท่านจงอย่าได้เห็นด
เหนื่อยในการทำมาเพียรเลย||
58. ขอต้อนรับท่านผู้มีใจหมดจดยิ่ง เชิญท่านเข้ามา ขอต้อนรับท่านผู้มีใจไม่ท้อแท้
ขอต้อนรับท่านผู้มีอินทรีย์ไม่ท้อถอย ท่านผู้กล้าหาญจงอย่าได้อ่อนล้าในการ
บำเพ็ญเพียรเลย||
59. ขอต้อนรับท่านผู้มีความอุตสาหะเพื่อจะทำใจให้ตรีกอยู่ในสรรพธรรม
อุตสาหะเพื่อแนะนำสรรพสัตว์ ตั้งใจมั่นที่จะได้ส่องเสพกัลยาณมิตรเท่านั้น
เชิญเถิดท่านผู้ไม่หวั่น มีปณิธานหนักแน่น||
60. ขอเชิญท่านมาเถิด ท่านผู้เดินบนเส้นทางแห่งความดี ผู้ตั้งมั่นอยู่บนหนทาง
แห่งคุณความดี ขอต้อนรับท่านผู้ยืนอยู่บนหนทางของพระชินเจ้า ขอความ
ปรารถนาของท่านดำเนินไปต่อเนื่อง||
61. ขอต้อนรับท่านผู้มีความดีทั้งหลาย เชิญมาเถิดท่านผู้มีกุศลเต็มเปี่ยม ยินดีต้อนรับ
ท่านผู้มีโคจรกว้างขวางหาที่สุดไม่ได้ การได้เห็นบุคคลเช่นท่านเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น
ได้ยากในโลก||
62. ท่านผู้มีใจไม่หวั่นไหวเพราะได้ลาภและเสื่อมจากลาภ ผู้ปราศจากความทุกข์
เพราะการนิทานและความเสื่อมยศ ท่านผู้หมดจดเหมือนดอกบัวที่ไม่เปื้อน
โคลนตม สาธุ มาเถิดท่านผู้มีใจไม่หมกมุ่นฟุ้งซ่าน||
63. ผู้มีใจผ่องใส ท่านผู้ไม่มีมายาสาโถย ไม่มีความทะนงถือตัว ผู้เป็นดุจภษาชนะ
รองรับความดีงาม ไม่เป็นผู้มักโกรธ ไม่เป็นคนเจ้าโทสะ ไม่เย่อหยิ่ง เป็นการดี
หนอ การได้เห็นท่านเป็นการเห็นอันประเสริฐ||
64. ขอต้อนรับท่านผู้มีโคจรมุ่งมั่นไปสู่ทิศทั้งปวง ขอเชิญท่านมาเถิดผู้เกิดแต่คลัง
แห่งความดีในทุกทิศ ขอต้อนรับท่านผู้เจริญด้วยคลังแห่งพุทธคุณทั้งปวง ผู้มี
ใจไม่ท้อแท้ ขอเชิญท่านมาเถิด ||
65. ขอเชิญท่านมาเถิด ขอต้อนรับท่านผู้มีโคจรในกาลทั้งสาม ผู้มีใจน้อมไปใน
ธรรมธาตุ ผู้เกิดจากบ่อเกิดคุณที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้าทั้งปวง ผู้กล้าหาญไม่
อ่อนแอ มาเถิดเชิญท่านเข้ามา||
66. ขอต้อนรับท่านผู้เกิดจากครรภ์แห่งญาณของพระมัญชุสรี ขอต้อนรับท่านผู้
เจริญเติบโตจากการรดน้ำของพระเมฆศรี ขอเชิญเข้ามาเถิด ท่านผู้ได้แสวงหา
ความเป็นชินบุตร เราจะบอกสถานที่ที่ไม่ไปไม่มาแก่ท่าน||

67. พวกท่านจงดูปณิธานชาลาอันเป็นอจินไตย แผ่ขยายกว้างขวางจนถึงธรรมชาติ พวกท่านจงเปิดทางแห่งโพธิสัตว์จรรยาให้ขยายกว้างขวาง สุนทรเศรชฐีบุตร กำลังมาที่นี่||
68. เขามาเพราะกำลังแสวงหาสुकตโคจร แสวงหาจริยาอันหมดจด สอบถามถึง สาคกรแห่งปณิธาน เดินทางมาด้วยใจที่ไม่ย่อท้อ และไม่เหนื่อยหน่าย||
69. [481]เขาผู้นี้กำลังเที่ยวสอบถามถึงจรรยาที่พระนายกะในอดีตทั้งหลายได้ เรียนรู้ และเป็นจรรยาของพระพุทธเจ้าที่กำลังจะมาตรัสรู้ในอนาคต และ(เป็น จรรรยาของ)พระพุทธเจ้าในปัจจุบัน เขาได้มาสู่ที่นี่แล้ว||
70. เขาผู้มาที่นี้ด้วยความคิดว่า “เราได้กัลยาณมิตรผู้แสดงธรรม ได้ผู้แสดงธรรม ปฏิบัติทั้งปวง ผู้แสดงมรรคาแห่งโพธิสัตว์จรรยา” ||
71. เขาย่อมมาที่นี้ด้วยความคิดว่า “เราได้พระโพธิสัตว์ผู้เจริญด้วยพุทธิ พุทธบุตร ที่ทำให้ได้บรรลุโพธิ กัลยาณมิตรผู้ที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ” สุนทรเศรชฐีบุตรผู้ เป็นบัณฑิตนั้นกำลังมายังที่นี่||
72. (ด้วย)คิดว่า “เราเป็นมารดาผู้ให้กำเนิด เป็นแม่นมผู้ให้คุณ เป็นผู้คอยบริบาล หน่อแห่งโพธิ เป็นกัลยาณมิตรผู้นำออกจากสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์||
73. (ด้วย)คิดว่าเราเป็นแพทย์ผู้รักษาโรคคือความแก่และความตาย เป็นเหมือน ท้าวศักระที่ทาฬนอมฤตให้ตก เป็นเหมือนพระจันทร์เต็มดวงและเปล่งรัศมีแสง นวลเย็นตา เป็นดวงอาทิตย์ส่องทางสูนิพพานให้ปรากฏ||
74. เป็นเหมือนภูเขามะรุไม่มีความหวั่นไหวลำเอียงในเพราะมิตรหรือศัตรู เป็น เหมือนสาคกรเพราะมีใจไม่กระเพื่อม เป็นเหมือนต้นหนเรือคอยควบคุมทิศทาง เรือ สุนทรเศรชฐีบุตรผู้มีความคิดอย่างนี้กำลังมาที่นี่||
75. ด้วยความคิดว่า เราคือวีรบุรุษผู้กล้าหาญผู้ให้ความปลอดภัย เป็นสารภีนำไปสู่ สรรณะ เป็นผู้นำที่ทำให้ได้ความสุข สุนทรเศรชฐีบุตรผู้นี้ย่อมคบหาแต่ กัลยาณมิตร||
76. เขาคิดว่า เราเป็นผู้แสดงทิศทางสู่ธรรมะ ช่วยทำพุทธคุณและพุทธญาณให้ ปรากฏ เป็นผู้กำจัดทางไปสู่ทุกติและอบาย เป็นกัลยาณมิตรผู้ชี้บอกความดี||
77. เขาย่อมมาด้วยความคิดว่า เราเป็นผู้ให้คลังสมบัติของพระพุทธเจ้า เป็น ผู้รักษาสมบัติพระชินเจ้า เป็นผู้มีชินคุหยะ(ตถาคตครรภ) บัณฑิตผู้นี้ย่อมคบ หาแต่กัลยาณมิตร||
78. คิดว่า เราเป็นผู้ทำญาณสมบัติ รูปสมบัติ โภคสมบัติ กุลสมบัติ ชั้นมสมบัติให้ หมดจด ผู้มีความคิดอย่างนี้กำลังมาสู่ที่นี่||

79. พวกท่านจงดูเถิด บุคคลผู้นี้มีอชฌาศัยยิ่งใหญ่ เป็นบัณฑิตคบหากัลยาณมิตร พวกท่านจงเรียนรู้เช่นกับเขา||
80. เพราะมีความหมัดจดและบุญในกาลก่อนเป็นเหตุทำให้เขาได้พบกับพระมัญชุศรีและมีโพธิจิตเกิดขึ้นและได้กระทำตามคำสอนของพระมัญชุศรี พวกท่านจงดูความพากเพียรของเขาเถิด||
81. เขาได้ละทิ้งความสุขสบายทั้งหมด ทั้งเรือนที่สุขสบายดุจสวรรค์ ทั้งบิดามารดา คนเลี้ยงดูและโภคมหาศาล แล้วเป็นผู้ยอมทำทุกอย่างเหมือนทาสเพื่อ (แลกกับการ)คบหากัลยาณมิตร||
82. บัณฑิตผู้นี้ได้ถลันจิตใจให้มีความบริสุทธิ์ สละกายนี้เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของชนทั้งหลายที่ยังเป็นคนเขลา²⁹⁸ บุคคลผู้นี้จักได้พบกับพุทธะเป็นที่พึ่งอาศัย และต่อไปภายหน้าจักเป็นผู้ได้บรรลุมรรคผล||
83. เมื่อเขาได้เห็นชาวโลกถูกการเกิดและชราบีบคั้น มีทุกข์หนักนักร้อยหวาดหวั่นต่อภัยคือการเกิดตาย จึงเกิดความสงสารขึ้นแล้วบำเพ็ญอรรถประโยชน์เพราะมี(ความเมตตาใน)บุคคลเหล่านั้นเป็นเหตุ||
84. เมื่อเห็นโลกถูกยন্ত্রคือความทุกข์บีบคั้นให้เข้าไปในวัฏจักรของคติทั้งห้า จึงแสวงหาวิชญาณอันแข็งแกร่งทำลายงล้อของยন্ত্রที่นำไปสู่ทุกข์ ||
85. มีความปรารถนาจะทำสรรพเกษตรที่ถูกพงหญ้าและขวกหนามแหลมคมคือ ราคะ โทสะ ตัณหาและทิฐิ ห่อหุ้มรังรัดเกี่ยวพันให้สิ้นไป เมื่อหน่อแห่งพีชะอันเป็นเหตุแห่งวิบัติเกิดขึ้น จงแสวงหาไถและแอกที่แข็งแกร่งคือปรัชญาอันแข็งแกร่ง||
86. บุคคลผู้นี้จักเป็นสารถิของโลก แสดงแดนเกษมให้ปรากฏแจ้งแก่ชาวโลกผู้มีใจรกรือเพราะอวิชา มีปรัชญาจักขุวิบัติ ขาดผู้ชี้แนะ||
87. ผู้นี้จักเป็นผู้นำพาชาวโลกไปสู่กษานดิธรรมและวิโมกข์สาม²⁹⁹ เป็นนักรบกล้าผู้ทำลายข้าศึกคือกิเลสด้วยพระขรรค์คือญาณ เป็นผู้ทำลายความหวาดกลัว เป็นผู้ชี้แนะ||

²⁹⁸ ศัพท์เดิมคือ ปุณฺณ หมายถึงชนผู้หนา(เพราะมีกิเลสพอกพูน)-ผู้วิจัย

²⁹⁹ วิโมกข์คือความหลุดพ้นว่าตามลักษณะการเห็นไตรลักษณ์มี 3 ประการ ได้แก่ 1) สุกฺขณฺตวิโมกข์ หลุดพ้นเพราะเห็นคว่างเปล่าพิจารณาเห็นนามรูปโดยความเป็นอนัตตา 2) อนิมิตฺตวิโมกข์ หลุดพ้นจากพิจารณานามรูปโดยความเป็นอนิจจัง 3) อปัณฺนิทฺตวิโมกข์ หลุดพ้นโดยพิจารณาเห็นนามรูปโดยความเป็นทุกข์ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 107.

88. บุคคลผู้กำลังสร้างธรรมนาวา เป็นผู้ศึกษาเส้นทางการเดินสมุทรคือญาณมาติแล้ว เป็นผู้นำชาวโลกไปสู่เกาะแก้วอันประเสริฐคือศานติ เป็นคนบอกทางควรไปในมหาสมุทรคือภพสาม||
89. พระพุทธเจ้าผู้เป็นเหมือนดวงสุริย์มีแสงสว่างเจิดจ้าจกอุบัติขึ้นในท้องฟ้าคือธรรมธาตุ มีญาณเป็นรัศมี มีปณิธานเป็นโคจร มีภพที่อยู่ของสรรพสัตว์เป็นที่ส่องสว่าง||
90. เขาจักเป็นพุทธะอุบัติขึ้นเหมือนดวงจันทร์มีเมตตาเป็นรัศมีส่องสว่างทำความเย็นกายเย็นใจ(แก่สรรพสัตว์) มีใจไม่ลำเอียงในสรรพสัตว์ มีดวงธรรมฝ่ายขวาที่เต็มบริบูรณ์||
91. เพราะมีใจหนักแน่นมั่นคง โภธิจรรยาจึงเจริญขึ้นตามลำดับและจักมีสาครญาณ และเป็นบอรรถนะคือ ธรรมที่ปรากฏขึ้นเกิด||
92. เขามีโพธิจิตเกิดขึ้นในธรรมธาตุเหมือนพญานาคราชที่ปรากฏขึ้นบนท้องฟ้าทำเมฆาฝนแห่งธรรมให้ตกลงทุกแห่งหน ทำผลแห่งความดีให้สูงงอม||
93. บุคคลผู้นี้จักจุดประทีปธรรมให้สว่างไสว ที่มีความบริสุทธิ์เป็นไส้(ประทีป) ทำลายความมืดของกิเลสสาม(คือ อนุสัย ปริยภูฐานกิเลส และ วิตถิมกิเลส) มีเมตตาเป็นเชื้อไฟ มีสติเป็นประทีป มีโพธิจิตอันหมดจดคือเปลวไฟ||
94. เขาคือครรภ์แห่งพุทธะที่กำลังเจริญเติบโตขึ้น มีโพธิจิตที่ยังเป็นกลละ³⁰⁰ มีกรุณาเป็นอัมพุทะ มีเมตริเป็นเปลี่ มีความใจดีเป็นขณะ หน่อแห่งพุทธะเจริญเติบโตยิ่งขึ้น||
95. ครรภ์แห่งบุญจะเจริญงอกงามขึ้น และครรภ์แห่งญาณจะบริสุทธิ์มากยิ่งขึ้น เขาจะได้เป็นผู้ให้กำเนิดญาณ||
96. บุคคลเช่นกับเขาผู้นี้มีกรุณาและเมตริเป็นมาตรฐาน มีปรัชญาเป็นเครื่องปลดเปลื้องสัตว์โลก มีอาศัยเกื้อกูล ในมนุษยโลกและในเทวโลกผู้มีใจใสบริสุทธิ์เช่นกับคนผู้นี้ย่อมหาได้ยาก|| (คาถาที่ 96 มี 2คาถา) ผู้มีใจดีเป็นมูลเดิมเช่นกับคนผู้นี้ ผู้มีความเพียรยิ่งเช่นกับคนผู้นี้ ผู้มีรัศมีทว่มทับภพสามเช่นกับคนผู้นี้ ผู้เป็นเหมือนต้นไม้แห่งญาณ ผู้ให้มรรคผล เช่นกันบุรุษผู้นี้หาได้ยากยิ่ง||

³⁰⁰ รูปแรกของทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา ที่เกิดขึ้นและพัฒนาในเดือนแรก มี 4 ขั้นตอนคือกลละ อัมพุทะ เปลี่ และขณะ กลละมีขนาดเล็กมาก มีค้ำกล่าวเปรียบเทียบกับไว้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกามีขนาดเท่ากับน้ำมันงาที่ติดบนเส้นด้าย มีความใส พระพุทธโฆษาจารย์, สมันตปาสาทิกายแปลไทย ภาค 1 (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2463)., หน้า 534. ในที่นี้หมายถึงโพธิจิตที่เริ่มก่อตัวขึ้นพร้อมที่จะเจริญต่อไป

97. มีความปรารถนาที่ให้คุณให้เจริญ ปรารถนาที่แสวงหาธรรม ปรารถนาที่
ทำลายความสงสัยทั้งสิ้น จึงคบหากัลยาณมิตรเท่านั้น||
98. ผู้ทำลายมารและกิเลสของมาร เขาเป็นผู้ชำระมลทินแห่งทิฐิ และตัณหา เขา
เป็นผู้ปลดเปลื้องสัตว์โลก เป็นบัณฑิตผู้รอบรู้ทุกสิ่ง||
99. เขาผู้นี้จักทำให้การเข้าถึงทุกข์หมดสิ้นไป เขาจะแสดงทางไปสวรรค์ จักนำ
ชาวโลกไปสู่หนทางหลุดพ้น บุรุษผู้นี้จะเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่บนทางแห่งคุณความดี||
100. เขาผู้นี้จักเป็นผู้ทำลายการเข้าสู่ภพ ผู้ปลดเปลื้องคติทุกข์ทั้งสิ้นให้เป็นคติสุข
เป็นผู้ตัดบ่วงแห่งภพทั้งปวง ||
101. เขาผู้นี้จักปลดเปลื้องชาวโลกให้ออกจากความยุ่งเหยิงของ(มิถิลา)ทิฐิ จัก
ทำลายข่ายของตัณหาให้หมดสิ้น ทำให้นันทิราคะเหือดแห้งไปและจักเป็นผู้
ชี้บอกทางและนำออกจากภพสาม||
102. เขาจักเป็นที่พึ่งในปัจจุบันและในอนาคตและเป็นผู้(ทำความสว่างไสว)แก่
ชาวโลกดุจดวงอาทิตย์ส่องโลกให้สว่าง จักเป็นผู้นำ(ของสรรพสัตว์)ในภพทั้ง
สาม เป็นผู้แห่งตลอดในภวธรรมและวิภวธรรมทั้งปวง||
103. คนผู้นี้จักเป็นผู้ทำให้ชาวโลกตื่นจากความหลับไหลในเพราะกิเลส เป็นผู้มี
ปรัชญาที่ฉลาดตั้งสรรพสัตว์ให้ขึ้นจากหล่มคือกาม เป็นผู้ปลดเปลื้องชาวโลกออก
จากความข้องติดคือสัญญา เป็นผู้ปลดเปลื้องสรรพสัตว์ให้พ้นจากพันธนาการ||
104. ดูก่อนสุธนะ ท่านจงเป็นผู้มีความยินดีเถิด ท่านจักเป็นแสงสว่างแห่งสรรพ
ธรรม เป็นความหมดจดแห่งโลกธาตุทั้งหมด และได้ถึงฝั่งแห่งธรรมธาตุทุก
ประการ||
105. ท่านเป็นดั่งนักรบกล้า มีศรัทธามั่นไม่สั่นคลอน มีอาศยะประกอบด้วยคุณ
บุคคลเช่นท่านจักได้ความบริบูรณ์ทุกอย่าง||
106. อีกไม่นานท่านจะได้เห็นพระพุทธเจ้าทั้งปวง อีกไม่นานท่านจะไปสู่เกษตรทั้ง
ปวง อีกไม่นานท่านจักรู้แจ้งธรรมทั้งสิ้น ท่านได้ทำตนเองให้รุ่งเรืองแล้ว||
107. [484]ท่านจักทำสาครเกษตรให้หมดจด จักปลดเปลื้องสัตว์สาครให้หลุดพ้น
จักทำสาครจรรยาให้เต็มเปี่ยม สาครแห่งการปฏิบัติจักเสร็จสิ้นบริบูรณ์||
108. ท่านจักเป็นดุจภาชนะรองรับคุณความดี ท่านจักเป็นผู้มีความหมดจดเกิดขึ้น
ท่านจักเป็นผู้เสมอด้วยพระชินเจ้าทั้งหลาย ดวงอริมุกติของท่านก็จะ(หมดจด
และบริบูรณ์)เช่นนั้น||
109. ท่านทำความปราศให้เกิดแก่หม่อมมาร และทำกรรมทั้งหลายให้บริสุทธิ์ ทำ
ความเศร้าหมองให้ฟ่องใส ทำดวงปณิธานให้บริสุทธิ์||

110. ท่านจ๊กทำดวงญาณให้หมดจด ทำดวงธรรมให้สว่างไสว อีกไม่นานท่านจ๊กทำ
ให้กงล้อของยন্ত্রแห่งกรรมกิเลสทุกข์หยุดหมุน||
111. เมื่อท่านไม่เวียนว่ายอยู่ในโลก และภพ ก้าวข้ามคติทั้งห้า³⁰¹ ทำลายวงจร
ทุกข์ของสรรพสัตว์แล้ว ท่านจ๊กหมุนธรรมจักรอันประเสริฐให้เป็นไป||
112. ท่านจ๊กทำให้พุทธวงศ์เป็นไปต่อเนื่อง จ๊กทำให้ธรรมวงศ์บริสุทธิ์หมดจด จ๊ก
บำรุงสังฆวงศ์(ให้รุ่งเรือง) จ๊กทำบอรรถนะให้เกิดขึ้น||
113. ท่านจ๊กทำลายข่ายของตัณหาและทำลายความยุ่งเหยิงรกเรื้อของข่ายทิฐิ ท่าน
จ๊กช่วยให้ชาวโลกหลุดพ้นจากข่ายแห่งทุกข์ และจ๊กทำให้ข่ายแห่งปณิธาน
บริสุทธิ์หมดจด||
114. ท่านจ๊กอบรมสัตว์ธาตุให้มีความแก่กล้า จ๊กทำให้โลกธาตุบริสุทธิ์สะอาด จ๊กทำ
ญาณธาตุให้เกิดขึ้น และทำอาศยธาตุให้เกิดขึ้น||
115. ดูก่อนสุธนะ ท่านจ๊กเป็นผู้ทำความยินดีให้เจริญขึ้น เป็นผู้เกื้อกูลและทำความ
ปิติ ยินดีให้เกิดแก่สรรพสัตว์ เป็นผู้ทำความบันเทิงให้เกิดแก่วงศ์ตระกูลของ
พระโพธิสัตว์ เป็นผู้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในเพราะพุทธปณิธานทั้งสิ้น ||
116. ท่านจ๊กเป็นพระพุทธเจ้านามว่า สุทรรคนะ เป็นผู้เห็นภพที่อยู่ของสรรพสัตว์ ผู้
เห็นภาพของสรรพเกษตร ผู้เห็นโอภาสแห่งธรรมทั้งปวง||
117. ท่านจ๊กเป็นแสงแห่งโอภาสของธรรมธาตุ เป็นแสงสว่างทำให้ทุกคติทั้งปวงสงบ
เป็นแสงสว่างที่ทำให้ทุกข์ในภพสามสงบ ||
118. ท่านจ๊กแสดงประตูสู่สวรรค์ จ๊กเปิดประตูสู่ความเป็นพุทธะในโลก จ๊กนำ
ชาวโลกไปสู่ประตูแห่งความหลุดพ้น ประตูเหล่านั้นท่านได้ทำให้บริสุทธิ์แล้ว||
119. ท่านจ๊กนำพาชาวโลกออกจากมิถิฉามรรค และนำไปสู่อริยมรรค และเพียร
แสวงหาโพธิมรรค ด้วยความใจมุ่งมั่นและ ความบากบั่น ||
120. [485]เพื่อให้สัตว์ที่เข้าถึงสาครภพข้ามขึ้นจากฝั่งแห่งทุกข์ ท่านจะต้องช่วยสัตว์
โลกให้พ้นจากสาครแห่งภพนั้น ท่านจะต้องมีคุณความดีมากและใช้ไม่รู้จัก
หมดเหมือน(น้ำใน)มหาสมุทรที่กว้างขวางและไม่เคยเหือดแห้ง||

³⁰¹ ปถจกณฺชคฺติ ในที่นี้แปลว่า คติทั้งห้า Edgerton อธิบายศัพท์ คณฺช หมายถึง ส่วน ภาค แห่ง ใน
ที่นี้ไม่ได้ใส่คำที่เป็นลักษณนามไว้ คติทั้งห้า ได้แก่ การเกิดเป็นเทวดา มนุษย์ สัตว์เดรัจฉาน เปรต และนรก ดูเพิ่มใน
Douglas Osto, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title Gaṇḍavyūha-sūtra.", p. 283.

121. ท่านจะต้องทำสาครกิเลสของสัตว์ทั้งหลายให้เหือดแห้งไปด้วยสาครแสงสุริย์ คือญาณอันประเสริฐ จะต้องให้สัตว์เหล่านั้นเข้าสู่สาครแห่งการปฏิบัติ(ธรรม) แล้วให้ตั้งอยู่ในสาครญาณ||
122. ท่านจะต้องทำพุทธิ(ปัญญา)ให้เจริญไปได้กว้างขวางดุจสาคร ทำสาครจรรยา ให้มีความรุ่งเรืองหมดจด และไม่ช้านานท่านจักเข้าถึงสาครปณิธานของ พระพุทธเจ้าทุกพระองค์||
123. ท่านจะต้องเข้าสู่สาครเกษตรจำนวนมาก จักเห็นสาครบริษัทจำนวนมาก ด้วย กำลังแห่งสาครพุทธิ(ปัญญา) ||
124. ท่านจะได้เห็นพระพุทธรูปจำนวนมาก จักได้ทำการบูชาที่ยิ่งใหญ่ จัก ได้ฟังธรรมเมฆาหลายนยุค และจักกระทำปณิธานให้เกิดขึ้นได้หลายนยุค||
125. ท่านจักไปสู่ภพของสรรพสัตว์ จักได้ไปสู่ภพของเกษตรทั้งสิ้น จักได้ไปสู่ภพ ของพระพุทธรูปทั้งปวง จักเป็นผู้เข้าถึงทิศทั้งหมด||
126. ท่านจักได้เข้าสู่ภพของสมาธิ และได้เข้าสู่ภพของวิโมกข์ และดำรงอยู่ในภพ ของธรรมธาตุ||
127. ท่านจักเป็นผู้อยู่เหนือภพของสรรพสัตว์ (แต่ท่านจะปรากฏอยู่ในโลก)เหมือน การปรากฏของเงาดวงจันทร์และดวงอาทิตย์(ในน้ำ) จักไปปรากฏอยู่ต่อหน้า ของพระชินเจ้าทั้งหลาย ท่านจะได้ขึ้นสู่หามรรคา||
128. ท่านจักได้เที่ยวไปในอนิเกตโคจรอันยอดเยี่ยมและในโคจรของโลกทั้งหมด จัก เป็นผู้มีศานตโคจรและมีอภิญาโคจร||
129. ท่านจักรู้แจ้งข่ายแห่งอินทรีย์ทั้งหมด รู้แจ้งข่ายแห่งเกษตรทั้งหมด และไม่นาน ท่านจะเป็นผู้ที่เข้าถึงทุกที่เหมือนลมที่พัดอากาศธาตุให้ไปอยู่ทุกที่ไม่ติดข้อง||
130. ท่านจักเข้าสู่กระแสธารธรรมธาตุ เข้าถึงสายธารแห่งโลกธาตุ จักได้เห็นสาย ธารแห่งพระพุทธรูปในอดีต อนาคต และปัจจุบัน||
131. จงอย่าให้ความท้อแท้เกิดขึ้นภายในใจ จงมีความปีติยินดีแก่ลัทธิ จงทำลาย กิเลส(ให้หมดจด)บริบูรณ์ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้ท่านได้บรรลุวิโมกข์(ขณะ)นี้ และ (วิโมกข์ที่)กำลังจะบรรลุและ(วิโมกข์ที่)จักได้บรรลุยิ่งขึ้นไป||
132. ดูก่อนสุธนะ เมื่อท่านทำให้ตัวเองเป็นดุจภาชนะที่เหมาะสมที่จะรองรับคุณ ความดีทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นจากคำสอนของพระชินเจ้าแล้ว ท่านจะเป็นผู้ สามารถทรงจำธรรมนี้ เพราะเหตุนี้ท่านจักได้เห็นสิ่งอัศจรรย์นี้||

133. [486](เหตุอัศจรรย์)เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากแม้ด้วยกาลยาวนานหลายนยุคกับ ซึ่ง เป็นเหตุทำคุณให้ปรากฏแจ้ง คู่ก่อนพุทธบุตร ท่านได้เห็นผู้บำเพ็ญจรรยาที่ เทียวไปโดยความเป็นอนิเกตะแล้ว||
134. ขอต้อนรับท่านผู้เป็นเผ่าพันธุ์มนุษย์ ท่านจะได้บรรลุสิ่งที่ยิ่งใหญ่และอจินไตย ยิ่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่ทำให้ท่านได้อยู่เบื้องหน้าของพระมัญชุศรี ซึ่งทำให้ท่านเป็น ดุจภาชนะที่ยอดเยี่ยมรองรับคุณความดี||
135. ท่านได้หลีกออกจากหนทางแห่งทุกคติทั้งสิ้น ได้กำจัดทางไปสู่นรกและอบายให้ หมดสิ้น ก้าวขึ้นจากทุกขธรรมทั้งปวง จงอย่าได้มีความกังวลใดๆเกิดขึ้นเลย||
136. ท่านได้ก้าวข้ามจากภูมิของผู้ประมาทแล้วไปดำรงอยู่ในภูมิแห่งโพธิสัตว์คุณ และได้ทำกุณิญาณให้บริบูรณ์ยิ่งแล้ว อีกไม่นานท่านจักได้พุทธภูมิ||
137. โพธิสัตว์จรรยา(กว้างขวางและเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ)เหมือนสาคร ส่วนความ เป็นไปของพุทธญาณ(เข้าถึงทุกที่)เหมือนอากาศ ท่านจงมีใจยินดีในปณิธาน อันไม่มีประมาณดุจสาครนี้เถิด||
138. ผู้มีอินทรีย์แก่กล้าปราศจากความท้อแท้ มีอาศยะและความเพียรกล้า ผู้คบหา บุคคลเช่นกับ(ชินบุตร)เหล่านี้ย่อมเป็นผู้นำ ในอีกไม่ช้านี้||
139. เมื่อได้เห็นการสอนสรรพสัตว์ด้วยโพธิสัตว์จรรยาด้วยวิธีแตกต่างกันแล้ว ท่าน อย่านำได้ทำความลังเลสงสัยให้เกิดขึ้นในโพธิจรรยาที่ต้องประสบกับทุก สภาวะธรรม||
140. ท่านมีบุญสมบัติ อรรถสมบัติ ธรรมสมบัติ คุณสมบัติ และศรัทธาสมบัติที่เป็น อจินไตย คู่ก่อนพุทธบุตร บัดนี้สิ่งเหล่านี้ทำให้ท่านได้เห็นบุคคลผู้ถึงพร้อม เช่นนี้ ||
141. ท่านจงคิดเถิดว่า ท่านได้การใดที่ยิ่งใหญ่เพียงใดที่ได้เห็นชินบุตรมากมายเนื่อง แน่นเต็มไปทุกแห่งและ(ชินบุตร)แต่ละคนได้แสดงปณิธานของตนให้ท่านได้ เห็น และจงอย่าได้มีความเบื่อหน่าย จงดำเนินตามท่านเหล่านั้นไปเถิด||
142. แม้ตลอดหลายร้อยชาติจะหาบุคคลที่ร่วมบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาเช่นบุคคล เหล่านี้นับว่าเป็นการยาก เพราะฉะนั้น พระโพธิสัตว์ที่เป็นชินบุตรแต่ละท่าน เหล่านี้จึงแสดงให้ท่านเห็นวิโมกข์ธรรม||
143. เหล่าชนทั้งหลายแม้ได้อยู่ร่วมกับพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุตรพระสุคตตลอดกับ กาลยาวนานหลายโกฏิยุคก็มิรู้จักโคจรของบุตรพระสุคตทั้งหลายนั้น และ ไม่ทำตนให้เป็นดุจภาชนะรองรับคุณความดีของพระโพธิสัตว์และพระสุคต เหล่านี้||

144. ส่วนตัวท่านเมื่อได้ฟังธรรมเช่นนี้ ย่อมเข้าใจว่าความยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ เป็นสิ่งน่าอัศจรรย์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากในโลก ดูก่อนสุธนะ ท่านจงปลื้มปิติใจไว้เถิด||
145. พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ย่อมสนับสนุนท่าน พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะเป็นผู้คอยช่วยเหลือท่าน และท่านจงตั้งอยู่ในคำสอนของพระโพธิสัตว์เหล่านั้น ดูก่อนสุธนะ ดีแล้ว ท่านดำเนินชีวิตมาถูกทางแล้ว||
146. ท่านจงเป็นอยู่ในตระกูลของพระโพธิสัตว์ด้วยธรรม จงศึกษาคุณของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นชินบุตรทั้งหลาย แล้วท่านจะได้ดำรงวงศ์ของพระสุคตให้เจริญวัฒนา ดูก่อนสุธนะ ท่านจงทำปิตียิ่งให้เกิดขึ้นเถิด||
147. ท่านมีพระพุทธเจ้าเป็นบิดาที่หาผู้ใดเปรียบไม่ได้ มีพระโพธิสัตว์ทั้งหมดเป็นที่น้องของท่าน มีโพธิยังคะเป็นญาติทั้งหมดของท่าน ท่านเป็นบุตรของพระสุคตผู้เกิดดีแล้ว||
148. ผู้ธำรงวงศ์ตระกูลของพระพุทธเจ้าผู้เป็นธรรมราชา ผู้ทำให้วงศ์ตระกูลของพระโพธิสัตว์เจริญขึ้น อีกไม่นาน ท่านจะได้เข้าถึงความเป็นพุทธะ ดูก่อนสุธนะ ท่านจงเป็นผู้มีอินทรีย์(เปี่ยมด้วย)ปิตียินดีเถิด||
149. อีกไม่นานนัก ท่านจักได้รับพุทธาภิเษกอันยอดเยี่ยม และจักเป็น(พระโพธิสัตว์)ผู้เสมอด้วยบุคคลผู้ไม่มีใครเสมอเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ชินบุตร (อื่น)ทั้งหลาย ท่านจงเป็นอย่างนั้น เป็นพวกเดียวกันกับพระโพธิสัตว์เหล่านั้น
150. (เพราะ)บุคคลหว่านพืชเช่นใดเขาย่อมได้รับผลเช่นนั้น จงทำความปิตียินดีให้ยิ่งใหญ่อยู่จันใด บัดนี้เราจะช่วยท่าน||
151. พระโพธิสัตว์จำนวนมากหลายยุคที่บำเพ็ญจรรยาเป็นเวลายาวนานหลายกัปยุคย่อมไม่ได้สมบัติ(ใหญ่)เช่นกับด้วยสมบัติที่ท่านบำเพ็ญในชาติเดียว||
152. นี่เป็นผลแห่งอธิมุกติ อาศยะ และความเพียรอันยอดเยี่ยม และผู้มีความปรารถนาफलนึ่งอย่างนี้ ควรเรียนรู้และจดจำในสิ่งที่สุธนเศรษฐีบุตรได้บำเพ็ญ||
153. จรรยาทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะมีปณิธาน ส่วนธรรมทั้งปวงมิได้เพราะอธิมุกติ ดูก่อนสุธนะ ท่านได้เป็นผู้บำเพ็ญจรรยาอันวิเศษนี้มาตลอดต่อเนื่อง||
154. ความตั้งใจของพญานาคราชคือความยาวนานของฝนที่ตก ญาณที่เป็นไปเพราะกำลังปณิธานย่อมขยายไปได้กว้างไกลตราบเท่าที่การบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ยังเป็นไปอยู่||

155. ดูก่อนสุธนะ ท่านจงเห็นจรรยาของผู้เจริญว่า ผู้ที่ได้รู้อย่างนี้จักเป็นผู้สมาคมอยู่กับกัลยาณมิตร||
156. ท่านจงนึกย้อนทบทวนถึงกายจำนวนมากมายหลายโกฏฐิโนอดีตที่แตกดับสิ้นไปไร้ประโยชน์เพราะเหตุแห่งกาม บัดนี้ท่านแสวงหาโพธิ ท่านจงข่มกายนี้ด้วยวัตรของผู้ประพฤดีดี||
157. นับเป็นเวลายาวนานหลายโกฏฐิกับที่ท่านเสวยทุกข์ทั้งสิ้นในสังขารภพ ไม่ได้บูชากราบไหว้พระพุทเจ้า ไม่ได้ฟังธรรมเช่นนี้||
158. บัดนี้ขณะนี้ ท่านได้ความเป็นมนุษย์นี้แล้ว ได้เห็นพระพุทเจ้า และได้เห็นกัลยาณมิตรเช่นนี้ บุคคลเมื่อฟัง(คำสอนของกัลยาณมิตร)ผู้ประพฤดีโพธิจรรยาอันประเสริฐแล้วจักไม่เป็นผู้มีความบริสุทธิ์ได้อย่างไรเล่า||
159. [488]แม้จะมีการบังเกิดขึ้นของพระสุคต และได้ยินได้ฟังธรรมจากกัลยาณมิตรอยู่ แต่หากไม่ตั้งใจฟังบ่อยๆ ใจจะมีความใสบริสุทธิ์ไม่ได้||
160. เพราะเหตุนั้น จึงควรทำอาศยะให้มีศรัทธาและอธิมุक्ति ทำความเคารพยิ่งให้เกิดขึ้น ทำลายความลังเลสงสัยและทิวี่เสีย แล้วตั้งใจฟังธรรมนี้ให้ดีเถิด||
161. การได้ยินได้ฟังว่า “มีผู้ได้บรรลุจรรยา” แล้วตั้งใจบำเพ็ญปฏิบัติแล้วได้บรรลุภาวะอันยอดเยี่ยมอมจินไตย ได้อัตภาพแห่งความเป็นมนุษย์ นั้นเป็นการได้ที่ดียอดเยี่ยม||
162. ผู้กลับใจให้มีความหมัดจด ไม่ยากที่จะเข้าถึงพระสุคต มีพระโพธิสัตว์ผู้เป็นพุทบุตรเป็นสหายทั้งสิ้น เป็นผู้ไม่มีความสงสัยในโพธิ||
163. ผู้เข้าถึงธรรมเช่นกับบุคคลผู้นี้ ย่อมมีวินัยทั้งปวง เป็นผู้รังเกียจการกระทำที่เป็นบาปทั้งสิ้น เป็นผู้ทำการสั่งสมคุณความดีทั้งปวง||
164. เพราะการพิจารณาภายในแล้วทำพุทเขตให้หมัดจด จักได้เห็นภพที่อยู่ของพระโพธิสัตว์ ได้เห็นพระพุทเจ้าผู้เป็นตถาคตในทิศทั้งสิบได้โดยไม่ยาก||
165. ดูก่อนสุธนะ ท่านได้ทำเหตุในอดีตและทำความตั้งใจในปัจจุบันให้สำเร็จแล้ว ท่านมีความปรารถนาอันวิเศษ และเข้าหากัลยาณมิตรทำให้ท่านเจริญงอกงามขึ้นเหมือนดอกบัวที่โผล่พ้นน้ำ||
166. มีความตั้งใจทำให้กัลยาณมิตรรักใคร่เอ็นดู มีความตั้งใจที่จะทำให้พระพุทเจ้าทั้งหลายยินดี มีความตั้งใจสอบถามธรรมทั้งปวง (เมื่อธรรมนั้น)เกิดขึ้นแล้วอบรมให้ดี และอย่าให้ใจหดหู่||

167. จงปฏิบัติตามธรรมทั้งปวง เดินตามหนทางแห่งอริยมรรค ดูก่อนพุทธบุตร จงตั้งมั่นในปณิธาน และจงทำ(ตนให้เป็น)ภาชนะสำหรับรองรับคุณความดีและธรรมทั้งปวงเถิด||
168. จงมีอธิมุกตถึงพร้อมเช่นนี้ แล้วกราบไหว้วันทาแก่เรา และอีกไม่นานท่านจักได้เข้าถึงสมาคมของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ||
169. ดูก่อนสุธนะ ดิละ ท่านเป็นผู้มีใจไม่ท้อแท้หุดหู่ มีใจมุ่งมั่นในพุทธปณิธานทั้งสิ้น อีกไม่นาน ท่านจะได้เป็นผู้มีความเพียรเพ่ง เข้าถึงฝั่งแห่งพุทธคุณทั้งปวง||
170. ดูก่อนสุธนะ ท่านจงไปสอบถามถึงการเข้าถึงฝั่งแห่งวิโมกข์ที่เป็นญาณโคจรกับพระมัญชุศรีเถิด ท่านจักทำให้ท่านเข้าถึงภทรจรรยาอันประเสริฐในชาติสุดท้าย||
171. เมื่อพระโพธิสัตว์โมเตรยะผู้มีโคจรไม่ติดข้อง ได้เห็นสุธนเศรษฐีบุตรมีคุณอันประเสริฐทั้งหลาย ได้สรรเสริญเขาในท่ามกลางบริษัท(ของตน) แล้วสรรเสริญคลังแห่งคุณความดีของเขา||
172. [489]เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้ฟังอนุศาสน์อย่างนั้นและได้รับคำแนะนำอันยอดเยี่ยมอย่างนี้ ทำให้ปีติมีกำลังเกิดขึ้นแล้วแผ่ซ่านไปทั่วทั้งอินทรีย์ จนน้ำตานองหน้า||
173. ขนทุกเส้นลุกชูชัน ทอดถอนใจเพราะปีติท่วมทับอินทรีย์ เขาลุกชันยืนแล้วพนมประคองอัญชลีนอบน้อมต่อพระโมเตรยะ||
174. ด้วยอานุภาพของพระโมเตรยะนั้น พวงดอกไม้และพวงรัตนะได้ปรากฏขึ้นในมือ(ของสุธนเศรษฐีบุตร) มีความงดงาม และน่าประทับใจ เกิดขึ้นเพราะโพธิสัตว์ปณิธาน||
175. สุธนเศรษฐีบุตรมีใจปีติเบิกบานอย่างยิ่งได้โปรยรัตนะและพวงดอกไม้ไปที่พระโมเตรยะ ในเวลานั้นพระโพธิสัตว์โมเตรยะได้ลูบศีรษะของสุธนเศรษฐีบุตรแล้วกล่าว||
176. (ว่า) “ดิละ ดิละ สุธนะ บุตรพระชินสีห์ ท่านเป็นผู้ไม่มีความเบื่อหน่าย ไม่ย่อท้อเช่นนี้จักเป็นภาชนะรองรับคุณความดีทั้งหลายเช่นเดียวกับพระมัญชุศรีและเรา”||
177. เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้ฟังอย่างนี้แล้ว จึงเปล่งอุทานว่า “ข้าพเจ้าได้กัลยาณมิตรผู้เช่นกับด้วยท่านนี้ เป็นการเห็นที่เกิดขึ้นได้ยากแม้ตลอดร้อยชาติบัดนี้เป็นลางของข้าพเจ้าหนอ ที่ได้มาสู่สถานที่แห่งนี้||

178. สาธุ พระมัญชุศรีผู้ถึงฝั่งแห่งคุณทั้งปวง ผู้เจริญ ผู้เป็นกัลยาณมิตรที่เกิดขึ้นได้
ยาก ข้าพเจ้าได้แล้ว บัดนี้ข้าพเจ้าจะต้องเข้าไปหาท่านในไม่ช้านี้”]]

ครั้งนั้นแล สุธนะเศรษฐีบุตร ได้ยื่นประคองอัญชลีอยู่ต่อหน้าพระโพธิสัตว์ไมเตรยะแล้วกล่าว
อย่างนี้ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เป็นอริยะ ข้าพเจ้ามีความปรารถนาตั้งมั่นอยู่ในอนุดตรสัมมาสัมโพธิแล้ว | แต่
ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษาและปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร | พระไมเตรยะผู้ประเสริฐ
ได้รับพยากรณ์จากพระตถาคตเจ้าทั้งปวงว่าอีกเพียงชาติเดียวจะได้ตรัสรู้อนุดตรสัมมาสัมโพธิ และได้
เข้าถึงโพธิสัตว์นิยาม³⁰² มีปารมิตาทั้งปวงเต็มเปี่ยมบริบูรณ์แล้ว | เป็นผู้ก้าวล่วงสู่กษานติมุขแล้ว | ได้
บรรลุปโพธิสัตว์ภูมิทั้งหมดแล้ว | เป็นผู้เข้าออกวิโมกข์มุขทั้งสิ้นได้คล่องแคล่ว | ได้บรรลุสมาธิทั้งสิ้น | เป็น
ผู้เข้าถึงโพธิสัตว์คติทั้งสิ้น | ได้บรรลุธารณี ปฏิภาณ ธรรมอาโลกทั้งหมด | เป็นผู้มีโพธิสัตว์วศิตา
ทั้งหมด | ได้รวบรวมโพธิสัตว์สัมภาระไว้ครบถ้วนบริบูรณ์ | เป็นผู้เชี่ยวชาญในปรัชญา และอุบายโกศล |
ได้ทำมหาอภิขญาและวิทยา และญาณให้สว่างไสวแล้ว | เชี่ยวชาญในสิกขาทั้งสิ้น³⁰³ | มีโพธิสัตว์จรรยา
ทั้งหมดบริสุทธิ มีปณิธานทั้งหมดบริบูรณ์แล้ว | เป็นผู้ได้รับพยากรณ์จากพระตถาคตทั้งปวง | เป็นผู้รู้ยิ่ง
หนทางแห่งความหลุดพ้นด้วยยานทั้งสาม | ได้สืบทอดตถาคตอริชฐานทั้งปวง | ได้รวบรวมสรรพพุทธ
โพธิเอาไว้ได้ทั้งหมด | มีตถาคตโกศทั้งสิ้น | เป็นผู้รักษาตถาคตคหะทั้งหมด | บรรดาโพธิสัตว์คหะ
มณฑล พระไมเตรยะเป็นผู้ประเสริฐสุด | เป็นผู้แก้ลวงล้าทำลายรากเหง้าของกิเลสทั้งหมด | เป็นผู้บอก
ทางแก่คนหลงทางในป่าตงดิบคือสังสาร | เป็นแพทย์รักษาโรคที่เกิดจากกิเลส | เป็นผู้ประเสริฐที่สุดใน
บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลาย | เป็นอินทระคือผู้ประเสริฐสุดในบรรดาอริยบุคคลทั้งหมด³⁰⁴ | เป็นผู้ยอด

³⁰² นิยามะ หรือ นิยตะ คือความแน่นอนน กฏ ธรรมชาติ ได้แก่ 1. อุตุนิยาม ธรรมชาติที่เกี่ยวกับ
ปรากฏการณ์ธรรมชาติ 2. พีชนิยาม กฏธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ 3. จิตตนิยาม กฏธรรมชาติเกี่ยวกับการ
ทำงานของใจ 4. กรรมนิยาม กฏธรรมชาติที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ 5. ธรรมนิยาม กฏธรรมชาติที่เกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กัน พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.",
หน้า 166.

³⁰³ โดยมากมักจะหมายถึง สิกขา 3 ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา การปฏิบัติเพื่อควบคุมกาย และวาจาให้
เรียบร้อยดีงาม ตามหลักจูลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล 2) อธิจิตตสิกขา การอบรมจิตให้เป็นสมาธิ จนได้บรรลุฌาน
และอภิญญา 3) อธิปัญญาสิกขา การอบรมให้เกิดปัญญา รู้แจ้ง คือการเจริญวิปัสสนา จนได้บรรลุวิชชาทั้งหลายเป็น
ต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงความรู้ 5 สถานของพระโพธิสัตว์ คือ รู้คำสอนของพระพุทธเจ้า รู้ตรรกศาสตร์หรือรู้วิภาษ
วิธี รู้ไวยากรณ์ รู้การแพทย์ และศิลปกรรม

³⁰⁴ บุคคลผู้ประเสริฐ ผู้ไกลจากข้าศึก ผู้หักกำลังของสังสาร แบ่งตามประเภทบุคคลได้ 4 ประเภท
คือ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ (ถ้าแบ่งตามมรรคผลแบ่งเป็น 8) พระพรหมคุณา
ภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 57.

เยี่ยมที่สุดในบรรดาอริยสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งปวง| เป็นภรรณธาระ คนบอกทิศสำหรับผู้เดินเรืออยู่ในสาครคือสังสาร| ได้วางข่ายแห่งอุปายะเพื่อตัดสัตว์จำนวนมาก(เพื่อสอน)| ได้ตรวจตราดูชาวโลกผู้มีอินทรีย์แก่กล้า| เป็นผู้อยู่ร่วมกับสรรพสัตว์ ผู้บริหารปกป้องพระโพธิสัตว์ทั้งปวง| ทำโพธิสัตว์กิจทั้งปวงบริบูรณ์แล้ว| เป็นผู้ตั้งมั่นในปรัชมณฑลของพระตถาคตทั้งสิ้น| เป็นผู้มิประติภาสปรากฏในภพที่อยู่ของสัตว์โลก| เป็นผู้ไม่ถูกโลกธรรมแปดทำให้เศร้าหมอง| เป็นผู้ก้าวข้ามวิสัยของมารทั้งปวง| เป็นผู้ไปตามวิสัยของพระพุทธเจ้าทั้งปวง| เป็นผู้ไม่มีอาวรณ์ในโพธิสัตว์วิสัย| เป็นผู้ได้ทำการบูชาพระตถาคตเจ้าทั้งหมดทั้งสิ้น| เข้าถึงเอภิกาวในพุทธธรรมทั้งสิ้น| ทรงเครื่องราชาภิเษก| มีความเป็นธรรมราชาผู้ยิ่งใหญ่| เป็นผู้ได้การอภิเษกในวิสัยของสรวิชัยญาณ | เป็นที่เกิดขึ้นของพุทธธรรมทั้งปวง| มีการบรรลุโพธิที่มีสรวิชัยญาณเป็นใหญ่| ข้าแต่พระเจ้าผู้เป็นนริยะ ขอท่านจงบอกข้าพเจ้าว่า พระโพธิสัตว์ควรศึกษา ควรปฏิบัติในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ที่จะทำให้พระโพธิสัตว์ผู้เมื่อปฏิบัติจะได้บรรลุโพธิ จะมีความเข้าใจพุทธธรรมทั้งหมดได้ ที่ทำให้เข้าถึงสัตว์ธาตุได้ตามที่ต้องการได้ ที่จะทำให้ปฏิญญาสำเร็จบริบูรณ์ ปลอดประโลมและให้กำลังใจแก่ผู้เริ่มบำเพ็ญปารมิตาเพื่อมหาโพธิ ไม่ทวนกระแสของมนุษย์โลกและเทวโลก ไม่ทำตนให้ห่างไกลจากพุทธธรรมทั้งปวง ไม่ทำพุทธวงศ์ให้เป็นโมฆะ ทำโพธิสัตว์ตระกูลให้ยืนยาว| และธำรงรักษา(ธรรม?)ที่เป็นดวงตาของตถาคต”||

ได้ยินว่า ในเวลานั้นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ ได้ตรวจดูปรัชมณฑลทั้งหมดที่อยู่在那นแล้วขึ้นไปสู่ธรณเศรษฐีบุตรพร้อมกับกล่าวอย่างนี้ว่า “กุลบุตรทั้งหลาย พวกท่านจงดูบุตรเศรษฐีผู้นี้ เขาผู้นี้จะมาสอบถามเราเรื่องการบำเพ็ญจรยาและการบำเพ็ญคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ให้สำเร็จ| ดูก่อนท่านผู้นิรทุกข์ บุตรเศรษฐีผู้นี้เสาะแสวงหากัลยาณมิตร ได้สอบถาม และเข้าไปด้วยวิริยารัมภะ ด้วยความมุ่งมั่น ด้วยการสมาทาน ด้วยใจหนักแน่น ด้วยความเพียรยิ่ง ด้วยความกระหายในพุทธธรรม ด้วยการแสวงหาอันวิเศษ ด้วยความกระตือรือร้นเหมือนคนกินประทีปไว้บนศีรษะ(รีบเร่งเดินเพราะถูกความร้อนเผาศีรษะ) ด้วยความใคร่ต่อการเห็นกัลยาณมิตร ด้วยความไม่เหน็ดเหนื่อยหน่ายในการรับใช้กัลยาณมิตร เศรษฐีบุตรผู้นี้ได้รับคำแนะนำจากพระมัญชุศรี กุมารภูตให้เดินทางจากเมืองธัญยากระมาสู่ทักษิณาปะละ แสวงหากัลยาณมิตร 110 คน³⁰⁵ จนมาถึงเราในลำดับสุดท้ายโดยไม่มี ความเบื่อหน่าย ท้อแท้เลย|

กุลบุตรทั้งหลาย เป็นการยากที่จะได้ยินชื่อ หรือได้เห็นรูปร่าง หรือว่าได้อยู่ร่วม หรือว่าได้ประพาศปฏิบัติร่วมกันกับบุคคลที่มีใจตั้งมั่นอยู่ในมหายานอย่างนี้ ผู้มีมหาปณิธานเจริญอกงาม ผู้มีมหาวิริยารัมภะ ผู้มีมหากรุณา มีมหาไมตรีคิดจะช่วยเหลือสัตว์อื่น ผู้ปฏิบัติด้วยมหาวิริยปารมิตา ผู้

³⁰⁵ คัมภวายุสูตรแสดงกัลยาณมิตรไว้เพียง 52 คนเท่านั้น

คัมภีร์ของกองคาราวานสัตว์ขนาดใหญ่ ผู้ได้ปฏิบัติเพื่อนำสัตว์ข้ามมหาสารคือสังสาร ผู้มุ่งมั่นสู่มรรคา
สู่สรวิชัยตา ผู้ขึ้นสู่มหานาวาธรรม ผู้ได้รับพิจารณาว่ามีบุญรัตนะแห่งมหาธรรม ผู้ได้สั่งสมสัมภาระ
เพื่อการบูชามหาธรรม| เพราะเหตุอะไร? ดูก่อนกฤษทุตรทั้งหลาย เพราะว่า สัตบุรุษผู้นี้ เป็นผู้มีควม
บากบั่น เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ เพื่อปลดปล่อยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทั้งหมด เพื่อนำสรรพสัตว์ออก
จากทุกคติทั้งสิ้น เพื่อไม่ให้สรรพสัตว์เข้าถึงความย่อยยับ เพื่อปิดกั้นทางที่มีภัย เพื่อทำลายความมืดมน
คือความไม่รู้ เพื่อให้ออกจากความกัณดารในสังสารทั้งปวง เพื่อไม่ให้สรรพสัตว์ตกไปในวงจรของคติทั้ง
ปวง เพื่อให้พ้นจากวิชัยของมาร เพื่อกำจัดความยึดถือมั่นและการตกเป็นทาส(ของมาร?) เพื่อให้ออก
จากที่คุมขังคือขันธ์ เพื่อให้ออกจากหล่มแห่งกาม เพื่อให้ทำลายนันทิราคะ เพื่อให้พ้นจากคุกแห่งทิฐิ
เพื่อให้ทำลายสัดกายทิฐิที่มีความคดงอ เพื่อให้ตัดบ่วงแห่งสัญญา เพื่อให้หลีกออกจากหนทางวิบัติ
เพื่อให้ถอนศรแห่งอนุสัย เพื่อให้ทำลายบานประตูคือนิรวณ³⁰⁶ เพื่อให้ทำลายภูเขแห่งอาวรณ์
เพื่อให้ทำลายข่ายแห่งตัณหา เพื่อให้หลุดพ้นจากการถูกอภิวทยาครอบงำ เพื่อทำภพให้สว่างไสว เพื่อ
ทำลายมายาสาไถย เพื่อชำระความเศร้าหมองของใจ เพื่อทำลายความลึกลับสงสัย เพื่อให้สรรพสัตว์
ข้ามโอชะใหญ่คือ(กิเลสเป็นต้น) และความรู้(เป็นที่สุด) เพื่อให้เบื่อหน่ายสังสารเพราะมีโทษมาก||

ดูก่อนกฤษทุตรทั้งหลาย เพราะว่า สัตบุรุษผู้นี้เป็นผู้ต้องการจะสั่งสมมหาทานและมหานาวา
ธรรมเพื่อนำสัตว์ทั้งหลายข้ามโอชะ³⁰⁷ ปรารถนาที่จะสร้างสะพานธรรมให้แก่ผู้จมอยู่ในหล่มแห่งทิฐิ
ได้ข้าม ปรารถนาจะทำให้สัตว์ผู้ตกอยู่ในความมืดเข้าถึงแสงสว่างแห่งญาณ ปรารถนาจะชี้หนทาง
อริยมรรคแก่สัตว์ผู้หลงอยู่ในความกัณดารของสังสาร ปรารถนาที่จะให้ธรรมเกสัชแก่ผู้เจ็บไข้เพราะ
มหากิเลส ต้องการจะให้มฤตธาตุดแก่ผู้มีความเดือดร้อน(ได้แก่ทุกข์)เพราะชาติ ชรา มรณะ ต้องการ
จะดับความร้อนของผู้ถูกไฟกิเลสสามอย่างแผดเผาด้วยน้ำเย็นคือสมณะ(สมาธิ) ต้องการปลอบใจผู้มี
ความระทมใจเพราะความโศกเศร้ารำพัน มีทุกข์กัณดารร้อนใจ และความระทมใจ ต้องการให้
เครื่องทำลายคือญาณแก่ผู้ถูกคุมขังอยู่ในคุกคือภพ ต้องสั่งสมศาคตราคือปรัชญาให้แก่ถูกขังอยู่ในคุกคือ
ทิฐิ ต้องการชี้ทางหลุดพ้นแก่ผู้ถูกคุมขังอยู่ในนคร คือ คติภพในไตรชาต(ได้แก่ กามชาต รูปชาต และ
อรูปรชาต) ต้องการชี้ทางออกให้แก่ผู้ถูกขังอยู่ในไตรชาต ต้องการชี้ทิศเกษมแก่ผู้กำลังมุ่งหน้าสู่ทิศที่มี
ภัยอันตราย ต้องการให้ผู้เดือดร้อนเพราะกิเลสเครื่องปรุงแต่งสังขารให้มีความปลอดโปร่งใจ ต้องการ

³⁰⁶ ได้แก่ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทัจจกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา พระพรหมคุณาภรณ์,
"พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 225.

³⁰⁷ กิเลสที่เป็นเหมือนกระแสน้ำหลากท่วมใจสรรพสัตว์ได้แก่ กาม ภพ ทิฐิ และ อวิชชา *ibid.*, หน้า
215.

ช่วยเหลือผู้หวาดกลัวต่อภัยเพราะตกไปในทุกคติ ต้องการแสดงนครแห่งนิรวามแก่ผู้ถูกปองร้ายจาก มัจจุราชคือซันธ์ ต้องการบอกผู้อยู่ท่ามกลางแวดล้อมของงูพิษคือธาตุ³⁰⁸ให้ออกจากวงล้อมนั้น ต้องการให้แสงสว่างคือปรัชญาแก่ผู้ที่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านร้างคืออายตนะ ต้องการจะนำสรรพสัตว์ ออกจากฝั่งแห่งความชั่วให้ขึ้นสู่ฝั่งแห่งความดี ต้องการแสดงกัลยาณมิตรที่แท้จริงแก่ผู้ตกอยู่ในอำนาจ ของผู้ไม่เป็นมิตร ต้องการทำให้ผู้ยี่นดีในธรรมปฏิบัติของคนพาลตั้งอยู่ในธรรมของพระอริยเจ้า ต้องการให้สัตว์ละความยินดีพอใจในการอยู่ในนครแห่งสังสารแล้วเข้าสู่นครแห่งสรวิชฌดา||

ดูก่อนกุลบุตรทั้งหลาย สัตบุรุษนี้นั้นไม่เคยละจากการช่วยเหลือสัตว์อย่างนี้ แสวงหาความหมด จดแห่งโพธิจิต มีใจไม่ท้อแท้ในการบำเพ็ญมหายาน ไม่เคยเบื่อหน่ายในการไปสู่ธรรมเมฆา สังสม เสาบียงให้บริบูรณ์อยู่เนื่องนิตย์ ไม่ทอดธุระในการทำให้ธรรมมุขมีความหมดจด มีวิริยะยิ่งในทำหน้าที่ พระโพธิสัตว์ ไม่หันเหออกจากการบำเพ็ญบิณฑาน ไม่เหน็ดเหนื่อยในการแสวงหากัลยาณมิตร มีความ พร้อมทางกายในการเข้าไปหากัลยาณมิตร ปฏิบัติตามคำสอนและโอวาทของกัลยาณมิตรด้วยความ เคารพ||

ดูก่อนกุลบุตรทั้งหลาย ผู้เป็นบุคคลที่หาได้ยากยิ่งในโลกนี้ คือ ผู้มีความปรารถนาอนุตตรสัมมา สัมโพธิ ผู้ที่หาได้ยากยิ่งกว่าบุคคลที่มีโพธิจิตเหล่านี้ คือ ผู้มีปณิธานมุ่งมั่นในอนุตตรสัมมาสัมโพธิให้ได้ ตลอดต่อเนื่อง | และมีชีวิตดำเนินไปเพื่อศึกษาพุทธธรรมด้วยวิริยารัมภะเช่นนี้ | แสวงหาโพธิสัตว์มรรคา ด้วยความกระหายใคร่รู้ | มุ่งมั่นที่จะทำโพธิสัตว์จรรยาให้หมดจด | อยู่ร่วมกับกัลยาณมิตรด้วยความ วิริยะอุตสาหะ | เชื้อฟังคำสอนของกัลยาณมิตรด้วยความอุตสาหะเหมือนคนมีคบเพลิงอยู่บนศีระชะ | ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตรด้วยความความมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยว | บำเพ็ญเพียรโพธิยังคะด้วยความ เคารพ | และแสวงหาโพธิสัตว์มหายานด้วยไม่หวังในลาภสักการะและการสรรเสริญ ด้วยการไม่ ทำลายอาศยธาตุของพระโพธิสัตว์ แสวงหาโพธิสัตว์มหายาน ด้วยการสละการอยู่ครองเรือน ละ ความสุข ความยินดีและความพอใจในโภคสมบัติ ใน(บุคคลเป็นที่รักมี)มารดาบิดาญาติและวัตถุทั้งปวง | และแสวงหาสรวิชฌดาโดยไม่อาลัยในกายและชีวิต| ดูก่อนกุลบุตรทั้งหลาย พระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะ ยังไม่บรรลุความบริบูรณ์ของโพธิสัตว์จรรยาและปณิธานแม้ด้วยกาลหลายแสนโกฏิยุตะกัป จักไม่ เป็นผู้อยู่ในพุทธโพธิ หรือในพุทธเกษตรที่หมดจด หรือ ในเพราะเหตุแห่งการสอนสรรพสัตว์ หรือใน เพราะการเข้าธรรมธาตุญาณ หรือ ในเพราะการบำเพ็ญปารมิตา หรือเพราะเหตุแห่งการทำโพธิสัตว์

³⁰⁸ ธาตุ 18 ได้แก่ 1.จักขุธาตุ 2.รูปธาตุ 3.จักขุวิญญาณธาตุ 4.โสตธาตุ 5.สัทธาธาตุ 6.โสตวิญญาณ ธาตุ 7.ฆานธาตุ 8.คันธธาตุ 9.ฆานวิญญาณธาตุ 10.ชีวหาธาตุ 11.รสธาตุ 12.ชีวหาวิญญาณธาตุ 13. กายธาตุ 14. โผฏฐัพพธาตุ 15.กายวิญญาณธาตุ 16.มโนธาตุ 17.ธรรมธาตุ 18.มโนวิญญาณธาตุ ibid., หน้า 348.

จรรยาให้หมดจด หรือว่าเพราะได้บรรลุกำลังแห่งการบำเพ็ญสมันตภัทรวโฬิสต์วัจรรยา แต่ว่า สุธน เศรษฐีบุตรผู้นี้จักได้บรรลุสิ่งเหล่านี้ในอีกหนึ่งชาตินี้||

ในเวลานั้น พระโฬิสต์วัมहाสัตว์ ไม่นิเตรยะ เมื่อพรรณนาเกียรติคุณของสุธนเศรษฐีบุตรตามความเป็นจริงแล้ว ได้ทำให้ความตั้งใจ และอาศยะที่เป็นหน่อแห่งโฬิของเหล่าสัตว์จำนวนหลายแสน มีกำลังมากขึ้น และตั้งมั่นมากยิ่งขึ้น แล้วได้กล่าวคำนี้กับสุธนเศรษฐีบุตรว่า “ดูก่อนกุลบุตร สาธุ สาธุ ท่านได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโฬิให้เกิดขึ้นแล้วเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก เพื่อช่วยเหลือสัตว์ธาตุทั้งปวง เพื่อการบรรลุพุทธธรรมทั้งสิ้น| ดูก่อนกุลบุตร ท่านได้การได้(ลาภ)ที่ประเสริฐ และท่านเป็นผู้ได้ความเป็นมนุษย์ ในบรรดาผู้ต้องเลี้ยงชีพทั้งหลายท่านได้ชีวิตที่ประเสริฐที่สุด และท่านได้ความยินดี(ที่ประเสริฐ)จากการมีพระพุทเจ้าเกิดขึ้น และท่านได้การเห็นที่ประเสริฐ คือการได้กัลยาณมิตรเช่นกับด้วยพระมัญชุศรีภุมมาภุต และได้ทำตัวของท่านให้พร้อมคือเป็นภาชนะอันประเสริฐ และท่านได้ส่งสมุทมูลมิมิธรรมฝ่ายขาวเป็นเครื่องอุ้มชูอันประเสริฐ และท่านมีอธิมุกติอันหมดจดและยิ่งใหญ่ มีอัยาศัยงดงาม มีพระพุทเจ้าทั้งหลายคอยประคับประคองดูแลท่าน ได้การคุ้มครองรักษาจากกัลยาณมิตร เพราะท่านมีความปรารถนาในอนุตรสัมมาสัมโฬิเกิดขึ้น|

[494]เพราะเหตุอะไร ดูก่อนกุลบุตร เพราะโฬิจิตเป็นพีชะแห่งพุทธธรรมทั้งปวง เป็นนาเขตให้ชาวโลกได้ปลูกกุศลธรรม เป็นพื้นธรมให้ชาวโลกทั้งสิ้นได้อยู่อาศัย เป็นน้ำสะอาดชะล้างมลทินคือกิเลสทั้งปวง เป็นสายลมพัดไปได้ทุกที่ เป็นไฟที่เผาไหม้ทิลฐิและอุปาทาน³⁰⁹ทั้งสิ้น เป็นดวงอาทิตย์ที่ส่องแสงทำภพที่อยู่ของสรรพสัตว์ให้สว่าง เป็นดวงธรรมที่มีความสว่างดุจดวงจันทร์(ในคืนวันเพ็ญ) เป็นดวงธรรมที่ส่องสว่างแก่ชาวโลกดุจดวงประทีป(ส่องสว่างในเวลาค่ำคืน) เป็นจักขุสอดส่องทางราบเรียบและส่องทางขรุขระ เป็นหนทางนำไปสู่นครแห่งสรวิชัยดา เป็นตริละ(ฝั่งทั้งสอง) นำออกจากฝั่งแห่งความชั่ว เป็นยานพาหนะของพระโฬิสต์วัทั้งปวง เป็นประตูเข้าสู่ทางแห่งโฬิสต์วัจรรยา เป็นวิหาร³¹⁰เครื่องพักอยู่ในสมาธิภาวนา เป็นอุทยานที่ยินดีบันเทิงในธรรม เป็นที่ลี้ภัย เพราะปกป้องชาวโลก เป็นที่พึ่งอาศัยเพราะนำประโยชน์มาสู่ชาวโลก เป็นที่ตั้งอาศัยเพราะให้บำเพ็ญความเป็นโฬิสต์วั เป็นบิดาเพราะอารักขาพระโฬิสต์วัทั้งปวง เป็นผู้ให้กำเนิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นแม่นมด้วยการเลี้ยงดูโดยประการทั้งปวง เป็นพระราชาเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจของพระปัจเจกพุทเจ้าทั้งที่

³⁰⁹ ความยึดถือมั่นด้วยอำนาจกิเลส มี 4 ประการ ได้แก่ 1)กามุปาทาน ความยึดถือมั่นในกาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ 2) ทิฏฐุปาทาน ความยึดถือมั่นในทิฐิ 3) สิลัพพตูปาทาน ความยึดถือมั่นในศีลพรต 4) อัตตวาหุอุปาทาน ความยึดถือมั่นว่าตัวตน ibid., หน้า 214.

³¹⁰ ศัพท์เดิมคือ วิมาน

ยังเป็นพระเสขะและพระอเสขะ³¹¹ทั้งหมด เป็นอธิบดีด้วยการมีปณิธานอันวิเศษ เป็นมหาศาคร เพราะสังฆมัตตนะคือคุณทั้งปวงไว้ เป็นภูเขาหามาเมรุเพราะปฏิบัติต่อสรรพสัตว์ด้วยความเท่าเทียม เป็นภูเขาจักรวาลเพราะการให้ทาน เป็นที่พึ่งอาศัยแก่ชาวโลกทั้งสิ้น เป็นภูเขาหิมวันเพราะเป็นที่เกิดขึ้นของพืชสมุนไพรคือญาณ เป็นภูเขาคันธมาทน์³¹²เพราะเป็นแหล่งเกิดขึ้นของเครื่องหอมคือคุณความดีทุกอย่าง เป็นท้องฟ้าเพราะมีคุณยิ่งใหญ่กว้างขวาง เป็นดอกบัวเพราะไม่ถูกโลกธรรมทำให้มัวหมอง เป็นภูเขาข้างเพราะมีความอดทนและมีความทะนงตน เป็นม้าอาชาไนย เพราะได้รับการฝึกมาดีแล้ว เป็นสารถิเพราะเป็นผู้นำมหายาน เป็นเภสัชเพราะรักษาโรคที่เกิดจากกิเลส เป็นบ่อน้ำเพราะชำระอกุศลธรรมให้บริสุทธิ์สะอาด เป็นสายฟ้าเพราะสามารถทำลายสรรพสิ่ง เป็นหมอน้ำหอมเพราะทำความหอมคือคุณความดี เป็นมหาปุชปะ(ดอกไม้)เพราะเมื่อชาวโลกมองดูแล้วยอมได้ความพึงพอใจ เป็นจันทน์หิมะเพราะขจัดความร้อนที่เกิดจากราคะให้เย็นลง เป็นกลาปะเพราะแผ่ไปตลอดธรรมชาต เป็นสุทธรรศนมหาเภสัชราชเพราะรักษาโรคที่เกิดจากกิเลส เป็นวิคมเภสัชเพราะถอนลูกศรคืออนุสัย³¹³ เป็นพระอินทร์เพราะเป็นใหญ่ในอินทริย์ทั้งปวง เป็นท้าวเวสสุวรรณเพราะกำจัดความยากไร้ให้หมดสิ้น เป็นสิริเพราะประดับด้วยคุณทุกอย่าง เป็นเครื่องประดับเพราะเป็นเครื่องอสังการของพระโพธิสัตว์ เป็นไฟล้างกัปปเพราะเผาผลาญความทุกข์ทั้งปวง เป็นอนิวัตตมุลมหาเภสัชราช เพราะทำให้พุทธธรรมเจริญขึ้น เป็นมณีนาคาเพราะกำจัดพิษของกิเลสทั้งปวง เป็นแก้วมณีอุทกประสาทเพราะ

³¹¹ (สันสกฤต ไศกษ ,อโคกษ บาลี เสข อเสข) พระเสขะคือ ผู้ยังต้องศึกษา ได้แก่ พระอริยบุคคลที่ยังไม่บรรลอรหัตผลมี 3 ระดับคือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี ส่วนพระอเสขะ คือ ผู้ไม่ต้องศึกษา เพราะศึกษาเสร็จสิ้นแล้วได้แก่ บุคคลผู้ตั้งอยู่ในอรหัตผลคือ พระอรหันต์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 457.

³¹² ภูเขาที่อุดมไปด้วยต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม 10 อย่างได้แก่ ไม่มีส่วนรากหอม(มูลคันโธ) ไม่มีแก่นหอม(สารคันโธ) ไม่มีกระพี้หอม(เผคคคันโธ) ไม่มีเปลือกหอม(ตจคันโธ) ไม่มีสะเก็ดหอม(ปปปฏิกคันโธ) ไม่มีรสหอม(รศคันโธ) ไม่มีใบหอม(ปัตตคันโธ) ไม่มีผลหอม(ผลคันโธ) ไม่มีกลิ่นหอมทั้งลำต้น(ขันธคันโธ) โลกุปปัตติ อรุณวตีสูตฺร ปฐม มู ล ปฐม กั ป และ มู ล ตัน ไ ต ร ย , (ห อ ส ม ม ต แ ท ง ซ า ตี : ห อ ส ม ม ต แ ท ง ซ า ตี , 2533), <http://164.115.27.97/digital/items/show/19810>, D-Libraly National Libraly of Thailand., หน้า 180.

³¹³ ผลของการกระทำ ความเชื่อมโยงกันของผล ความสืบเนื่องกัน (Monier-Williams) บาลี:อนุสย กิเลสอย่างละเอียดที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน จำลอง สารพัตนิก, พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับนักศึกษา, ed. 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2530), หน้า 55. มี 7 ประการ ได้แก่ 1. กามราคะ ความกำหนัดในกาม 2. ปฏิฆะ ความหงุดหงิด 3. ทิฏฐิ ความเห็นผิด 4. วิจิกจฉา ความลังเลสงสัย 5. มานะ ความถือตัว 6. ภวราคะ ความกำหนัดในภพ 7. อวิชชา ความไม่รู้จริง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์., หน้า 459.

ชำระความชุ่มมัวให้หมดจด เป็นแก้ววัชรจินดา(แก้วที่อำนาจให้สมปรารถนาทุกประการ)เพราะทำ
 ความปรารถนาให้สำเร็จทุกประการ เป็นหมอน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพราะทำความปรารถนาทั้งหมดให้สมหวัง
 ทุกประการ เป็นต้นกามเทพฤกษ์(ต้นกัลปพฤกษ์ที่บันดาลให้ทุกสิ่งตามที่ปรารถนา)เพราะทำฝนให้ตก
 เป็นเครื่องอสังการคือคุณความดี เป็นผ้าปีกหงส์เพราะไม่ซึมซับโทษในสังสารทั้งปวง เป็นเหมือนปุย
 นุ่นเพราะมีปกติอ่อนนุ่ม เป็นเหมือนคันไถเพราะทำให้ผืนนาคืออาศยะของสัตว์มีความประณีตควรแก่
 การงาน เป็นนารাজะ³¹⁴ เพราะทำลายสัดกายธรรม เป็นลูกศรเพราะมุ่งตรงเป้าคือความทุกข์ เป็น
 หอกเพราะทำให้ศัตรูคือกิเลสพ่ายแพ้ เป็นเกราะคุ้มกันเพราะป้องกันความคิดที่เป็นอนิโสมนสิการ
 เป็นเหมือนพระขรรค์เพราะตัดกิเลสให้ขาดสะบั้น เป็นดาบมีคมเพราะสามารถพาดฟันเกราะหุ้มคือ
 มานะ อวดดี และทะนงตน เป็นมีดแหลมคมเพราะแทงทะลุอนุสัยธรรม เป็นธงชัยของนักรบ เพราะ
 ทำให้ธงแห่งมานะตกไป เป็นพรีาโต้เพราะโค่นต้นไม้แห่งอวิชชา เป็นเหมือนขวานเพราะโค่นล้มต้นไม้
 แห่งทุกข์ เป็นเหมือนการฆ่าเพราะช่วยให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง เป็นเหมือนมือเพราะบริหารหน่อ
 อ่อนของปารมิตา เป็นเท้าทั้งสองเพราะทำให้เกิดคุณและญาณทุกอย่าง เป็นศัลยแพทย์เพราะกำจัด
 เปลือกหุ้มคืออวิชชา เป็นผู้ถอนลูกศรคือสัดกายทิฐิ เป็นเหล็กแหลมเพราะบ่งหนามแหลมแห่งอนุสัย
 เป็นเหมือนมิตร เพราะปลดเปลื้องให้พ้นจากคุกในสังสาร เป็นเหมือนเครื่องกรองเพราะคัดแยกสิ่งที่ไม่
 เป็นไปเพื่อประโยชน์ เป็นศาสตราเพราะมีความรู้ถึงโพธิสัตว์จรยาและหนทางหลุดพ้นทุกประการ เป็น
 ขุมทรัพย์เพราะมีบุญไม่รู้หมดสิ้น เป็นเหมือนบ่อน้ำเพราะมีญาณไม่รู้หมดสิ้น เป็นเหมือนหน้าแว่น
 เพราะแสดงภาพธรรม मुखทั้งสี่ เป็นเหมือนดอกบัวบุณฑริกเพราะไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เป็น
 เหมือนมหานที เพราะมีกระแสแห่งปารมิตาและสังคหวัตถุเกิดขึ้นตลอดเวลา เป็นเหมือนมหาภูษ
 เคนทร์ เพราะทำฝนธรรมเมฆา เป็นเหมือนชีวิตินทรีย์เพราะดำรงรักษามหากรุณาของพระโพธิสัตว์
 เป็นเหมือนน้ำอมฤตเพราะทำให้ได้บรรลุอมรธาตุ(นิพพาน) เป็นเหมือนชายสมันตปาศชालาเพราะดัก
 จับสัตว์ที่ควรแก่การสอน เป็นคันธกรัณท์³¹⁵ เพราะรักษากลิ่นหอมคือคุณความดีทั้งหมดเอาไว้ เป็น
 เหมือนยารักษาโรคเพราะทำความไม่มีโรคให้เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว เป็นเหมือนยาถอนพิษเพราะถอน
 พิษของกามราคะ เป็นเหมือนมนตร์ธารณีเพราะขับไล่พิษของความขลา เป็นเหมือนวาท(เทพ)เพราะ
 ปิดปากเครื่องปิดกั้นและสิ่งกีดขวางทั้งปวง เป็นเหมือนเกาะแก้ว เพราะเป็นแหล่งเกิดขึ้นของรัตนะคือ

³¹⁴ ศรเหล็ก ช้างน้ำ ช้างทอง Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 537.

³¹⁵ ภาชนะสำหรับเก็บรักษาเครื่องหอม หรือผอบน้ำหอม ibid., p. 524.

โพธิปักขิยธรรม³¹⁶ เป็นเหมือนโคตร(เหง้า)เพราะทำให้เกิดกุศลธรรมทุกอย่าง เป็นเหมือนอาคารเพราะเป็นประตูสู่คุณธรรมทุกอย่าง เป็นเหมือนตลาดเพราะเป็นที่ให้พ่อค้าคือพระโพธิสัตว์มาคบค้าสมาคมกัน เป็นเหมือนรสชาติเพราะชำระกรรมกิเลสเครื่องขวางกั้นให้หมดจด เป็นรวงผึ้งเพราะเต็มเปี่ยมด้วยสรวิชัยตาสัมภาระ เป็นเหมือนมรรคา เพราะนำพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้นไปสู่นครแห่งสรวิชัยตา เป็นเหมือนภาชนะเพราะรองรับกุศลธรรมทั้งหมด เป็นเหมือนสายฝนเพราะทำให้ผู้ฝนคือกิเลสไม่ฟุ้งกระจาย เป็นเหมือนที่ประดิษฐานเพราะแสดงเครื่องกำหนดความเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นเหมือนแม่เหล็กเพราะไม่ดึงดูดสาวกวิมุกติ เป็นเหมือนแก้วไพฑูรย์เพราะมีความใสเป็นสภาวะเดิมของตน เป็นเหมือนแก้วอินทนิลเพราะมีญาณรู้แจ้งโลกทั้งสิ้น มีความสว่างไสวยิ่งกว่าญาณของพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมด เป็นเหมือนเกวียนที่ใช้ตีบอกเวลาเพราะปลุกสรรพสัตว์ให้ตื่นจากความหลับไหลเพราะกิเลส เป็นเหมือนน้ำสะอาดเพราะไม่มีกิเลส เป็นเหมือนเครื่องประดับทองชมพูทเพราะทำให้ใครต่อใครสังสมกุศลมูลในสังขตโลก เป็นเหมือนภูเขามหาไศเลนทรราช เพราะพ้นจากโลกียะ คือ โลกสาม เป็นเหมือนที่ลี้ภัยเพราะไม่ทอดทิ้งผู้อาศัย เป็นอรรถประโยชน์เพียงอย่างเดียว เพราะปราศจากความวิบัติ(สิ่งไม่เป็นประโยชน์) เป็นเหมือนจิตเพราะทำความยินดีให้เกิดขึ้น เป็นเครื่องบูชาัญญ(แจกทาน) เพราะทำให้ชาวโลกได้รับความยินดี เป็นเหมือนพุทธิ เพราะเป็นความประเสริฐสูงสุดในใจของสรรพสัตว์ เป็นเหมือนขุมทรัพย์เพราะเก็บรักษาพุทธธรรมไว้ เป็นเหมือนอุทยานเพราะรวบรวมปณิธานแห่งโพธิสัตว์จรรรยาไว้ทั้งหมด เป็นเหมือนผู้พิทักษ์ เพราะตามรักษาชาวโลก เป็นเหมือนผู้คุ้มครองเพราะคุ้มกันบาปทั้งปวง เป็นเหมือนอินทราชาเพราะปราบอสูรคือกิเลส เป็นเหมือนนรธาบาศก์เพราะการดักจับสัตว์ผู้ควรแก่การสอน เป็นเหมือนอัครีของพระอินทร์ เพราะเผากิเลสและอนุสัยที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานของสัตว์ทั้งปวง เป็นเหมือนเจดีย์(ที่ใส่สิ่งสมบุญ) ของมนุษย์โลกและเทวโลก|

ดูก่อนกุลบุตร เพราะเหตุนี้ พระโพธิสัตว์จึงเป็นผู้ประกอบด้วยคุณวิเศษหาประมาณไม่ได้| ดูก่อนกุลบุตร กล่าวโดยย่อแล้ว ควรจะกล่าวสรรเสริญว่าโพธิจิตมีคุณมาก ประกอบด้วยธรรมคุณและพุทธคุณทั้งหลายทั้งปวง| เพราะเหตุใด? เพราะโพธิสัตว์จรรรยาเกิดขึ้นและเจริญได้กว้างขวางเพราะโพธิจิตนี้ | และพระตถาคตทุกพระองค์ทั้งในอดีต อนาคตและปัจจุบันทรงตรัสรู้ได้เพราะโพธิจิตนี้ |

³¹⁶ ธรรมอันเป็นฝ่ายแห่งการตรัสรู้ มี 37 ประการได้แก่ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อธิบาป 4 อินทริย 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 มรรคมือองค์ 8 พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", p. 352.

ดูก่อนกุลบุตร เพราะฉะนั้น ผู้ที่ได้ตั้งความปรารถนาไว้ในอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นผู้มีคุณหาประมาณไม่ได้ เพราะได้ตั้งความปรารถนาไว้มั่นในสรวิชฌิตา||

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือน ยาวีเศษ ชื่อ อะภะยะ | ทำให้ภัยทั้งห้าประการไม่เกิดขึ้น | (ภัยทั้งห้า) ได้แก่ ย่อมไม่ถูกไฟไหม้ ไม่ถูกทำร้ายด้วยยาพิษ ไม่ถูกทำร้ายด้วยศาสตรา ไม่ถูกทำลายด้วยน้ำ ไม่ถูกทำร้ายด้วยไฟฉนใด ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ที่มีโอสถคือสรวิชฌิตาจิตย่อมไม่ถูกไฟราคะแผดเผา ไม่ถูกพิษของวิชยะทำร้าย ไม่ถูกศัตรารูคือกิเลสที่มั่งแมง ไม่ถูกห้วงน้ำคือภพท่วมทับ ไม่ถูกไฟคือความดำริ(ผิด)เผาไหม้จนตาย ฉะนั้น | ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีโอสถชื่อ อนิมุกตา ภัยที่เกิดจากผู้อื่นเบียดเบียนย่อมไม่เกิดขึ้นฉนใด เมื่อพระโพธิสัตว์มีโอสถคือโพธิจิตญาณย่อมไม่หวาดหวั่นเมื่อต้องเข้าสู่สังสาร ฉะนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนงูมีพิษร้ายแรงเมื่อได้กลิ่นของโอสถชื่อ มขี ย่อมเลื้อยหนีไปฉนใด งูพิษคือกิเลสทั้งปวงเมื่อได้กลิ่นของโพธิจิตย่อมปลาศนาการมลายไปฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อบุคคลมือปราศิตเภสัชชื่อย่อมทำให้ศัตรูพ่ายแพ้ไปฉนใด เมื่อพระโพธิสัตว์ถือเอาปราศิตเภสัชคือสรวิชฌิตาจิตแล้วชื่อย่อมทำให้เหล่าข้าศึกคือมารทั้งปวงปราศัยฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือน เมื่อมีเภสัชชื่อ วิคมะ ย่อมถอนหนามแหลมคมออกฉนใด พระโพธิสัตว์ถือเอาวิคมะเภสัชคือโพธิจิตแล้วชื่อย่อมถอนศคือราคะ โทสะ โมหะ และทิฐิทั้งปวงได้ฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีสุทธรมมหาเภษัชราชชื่อย่อมรักษาโรคภัยได้ทุกชนิดฉนใด พระโพธิสัตว์เมื่อถือเอาสุทธรมมหาเภษัชราชคือโพธิจิตแล้วชื่อย่อมฆ่ากิเลสและอวิทยาทั้งหมดที่เป็นเหตุแห่งความเจ็บไข้ทั้งปวงได้ฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีสันตทานมหาเภษัชพฤษาที่มีเปลือกใช้ประกอบยาทารักษาบาดแผลได้และเมื่อถูกตัดชื่อย่อมงอกขึ้นได้อีกฉนใด ต้นสันตทานพฤษคือสรวิชฌิตาที่เกิดขึ้นจากพีชะคือโพธิสัตว์ชื่อย่อมรักษากุลบุตรผู้มีศรัทธาให้หายจากบาดแผลเพราะกิเลสกรรมด้วยการเห็น และต้นไม้แห่งสรวิชฌิตานี้เป็นต้นไม้ที่ชาวโลกไม่อาจเข้าไปหักทำลายให้สิ้นไปได้ฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีมหาเภสัชชื่อ อนิรวฤตมูลา ทำให้เหล่าพฤษาที่เกิดขึ้นในชมพูทวีปทั้งหมดเจริญงอกงามขึ้นฉนใด ด้วยอำนาจของอนิรวฤตมูลมหาเภษัชคือโพธิจิตทำให้โพธิสัตว์ธรรมเจริญมากกว่าปัจเจกพุทธธรรมทั้งที่ยังเป็นพระเสขะและที่เป็นพระเสขะฉนนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีเกสซ์ชื่อ รติลัมภาในสรีระของผู้ใด ย่อมทำให้ความงดงามเกิดขึ้นในกายและใจของผู้นั้นฉันใด รติลัมภาโอสถคือการเกิดขึ้นของสรวัชฌูตาจิตย่อมทำให้พระโพธิสัตว์มีความงามเกิดขึ้นในกายและใจฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนโอสถ ชื่อ สมฤติลัทธาย่อมทำให้ใจใสบริสุทธิ์ด้วยสติฉันใด สมฤติลัทธโอสถคือการเกิดขึ้นของสรวัชฌูตาจิตทำให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายมีสติหมดจดบริสุทธิ์ไม่มีสิ่งใดขวางกั้นการเรียนรู้พุทธธรรมทั้งปวงฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนโอสถชื่อว่า มหาปัทมา ย่อมทำให้มีอายุหนึ่งกับฉันใด พระโพธิสัตว์ที่ใช้โอสถนี้คือโพธิจิตต่อเนื่องย่อมเป็นผู้มีอายุยืนตลอดตอสงไขกับฉันนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนโอสถชื่อ อทฤศยะ ทำให้มนุษย์และอมมนุษย์ทั้งปวงมองไม่เห็นฉันใด พระโพธิสัตว์ผู้มีมืออทฤศยะโอสถคือโพธิจิตเป็นผู้ได้รับพยากรณ์อยู่ย่อมไม่ปรากฏในวิสัยของมารฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือน ในมหาสมุทรมีมหามณีรัตนราชชื่อว่า สรรพมณีรัตนสมุจจยะ น้ำแม่สักหยดเดียวของมหาสมุทรนั้นแม้ไฟล้างก็ไม่สามารถทำให้ระเหยเหือดแห้งไปได้ฉันใด ข้อที่กุศลของพระโพธิสัตว์แม้ที่มี “สรรพมณีรัตนสมุจจยะมหามณีรัตนราช” คือ ความปรารถนาสรวัชฌูตาอยู่ในใจและสันดานแม้เพียงเล็กน้อยจะพินาศไป ข้อนี้ย่อมไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าเมื่อใดที่พระโพธิสัตว์ละความปรารถนาสรวัชฌูตาเสีย ย่อมทำให้กุศลมูลทั้งหมดถูกทำลายไปหมดฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีดวงใหญ่ชื่อ สรรพประสาทสมุจจยะ เมื่อประดับไว้ที่คอ ย่อมมีความงามยิ่งกว่าแก้วมณีทั้งปวงฉันใด พระโพธิสัตว์ที่มีแก้วมณีสรรพประสาทสมุจจยะของความเป็นโพธิสัตว์ที่ประดับไว้ในใจย่อมมีความยิ่งใหญ่กว่าเครื่องประดับรัตนะคือความคิดที่เป็นสวากและปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมหามณีรัตนะที่ทำน้ำขุ่นให้เป็นน้ำใส เมื่อใส่ไว้ในน้ำย่อมทำให้น้ำขุ่นเพราะโคลนตมกลายเป็นน้ำใสสะอาดได้ฉันใด มหามณีรัตนะคือโพธิจิตย่อมทำให้ความขุ่นเพราะโคลนแห่งสรรพกิเลสกลายเป็นใจใสหมดจดได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนชาวประมงที่มีแก้วมณีอุทกสังวาสผูกไว้ที่คอแล้วย่อมไม่จมน้ำฉันใด พระโพธิสัตว์ที่มีแก้วมณีอุทกสังวาสคือความปรารถนาสรวัชฌูตาอยู่ไม่จมน้ำในสาคคือสังสารฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีนาคาทำให้คนหาปลาและสัตว์น้ำเมื่อเข้าไปในนาคพิภพ แล้วยอมไม่ถูกพวกพญานาคทำร้ายฉนใด พระโพธิสัตว์ที่มีมณีนาคา คือ ธรรมและญาณที่ทำให้ความปรารถนาสรวิชฌุตาดเกิดขึ้นเมื่อไปสู่ภพที่อยู่ในภพธาตุทั้งปวงยอมไม่ถูกกิเลสทำอันตรายฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนท้าวศักระผู้เป็นจอมเทพ ประดับแก้วมณีที่ทำให้เป็นใหญ่ยอมเป็นใหญ่กว่าหมู่เทพทั้งปวงฉนใด พระโพธิสัตว์ที่สวามมกุฏ ชื่อ ศักราภิลันนมหามณีรัตนราช คือ ปณิธานเพื่อสรวิชฌุตาดแล้วยอมเป็นใหญ่ในไตรธาตุทั้งปวงฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีแก้วมณีจินตาราชมหามณีรัตนะยอมไม่กลัวต่อความยากจนฉนใด พระโพธิสัตว์ที่มีจิตปรารถนาสรวิชฌุตาด เหมือนมีแก้วมณีจินตาดวงใหญ่ยอมไม่กลัวต่อการเลี้ยงชีพฉนใด|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีสุริยกานต์เมื่อสัมผัสกับรัศมีของอาทิตย์ยอมเกิดไฟขึ้นฉนใด แก้วมณีสุริยกานต์คือจิตปรารถนาสรวิชฌุตาดยอมเกิดแสงสว่าง คือ และเกิดปรัชญามีแสงสว่างเหมือนแก้วฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีจันทรกานต์ดวงใหญ่เมื่อสัมผัสกับรัศมีของดวงจันทร์ยอมทำให้สายน้ำไหลฉนใด ดวงแก้วมณีจันทรกานต์คือจิตปรารถนาสรวิชฌุตาด ย่อมทำกุศลมูลและปณิธานให้เกิดขึ้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนช่างมหานาคเมื่อผูกแก้วมณีจินตาราชไว้ที่ระฆังยอมไม่เกรงกลัวศัตรูฉนใด ผู้สวามมกุฏแก้วมณีจินตาราชคือมหารัณหาแห่งโพธิจิตยอมไม่กลัวต่อภัยในทุกคติและอุปายภูมิฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีชื่อ ชัคทวยุทธระระ ดวงใหญ่ทำให้ความปรารถนาของสรรพสัตว์เต็มเปี่ยม และไม่หมดสิ้นไปได้ฉนใด แก้วมณีชัคทวยุทธระระคือความคิดที่จะเป็นพระโพธิสัตว์ด้วยการทำความปรารถนาของสรรพสัตว์ให้บริบูรณ์ ทำโพธิปณิธานให้เต็มเปี่ยมได้ฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีของพระเจ้าจักรพรรดิยอมขับไล่ความมืดมนอันธกาลและส่องแสงสว่างปกคลุมทั่วทั้งเมืองฉนใด ดวงแก้วมณีจักรพรรดิคือการทำจิตปรารถนาสรวิชฌุตาดยอมกำจัดความมืดมนของอวิद्याในคติของสัตว์ และส่องแสงสว่างแห่งมหาญาณไปในภพธาตุฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนวัตถุที่ถูกแสงรัศมีของแก้วมณีอินทรนิลยอมเป็นสีเขียวเหมือนรัศมีของแก้วอินทรนิลฉนใด ผู้ใดมีใจตามคิดและตามเห็นแก้วอินทรนิลคือจิตคิดปรารถนาสรวิชฌุตาดและบำเพ็ญกุศลมูลเพราะความปรารถนาสรวิชฌุตาดยอมมีวรรณะเดียวกันกับวรรณะของสรวิชฌุตาดฉนนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์แม้จะอยู่ในที่สกปรกนานนับแสนปียอมไม่ดูดซึบกลิ่นเน่าเหม็นเอาไว้ฉันใด แก้วมณีที่ใสคือจิตที่ปรารถนาสรวิชฌูตายอมมีรัศมีสว่างท่วมทับบ่อแห่งรัตนะคือคุณของปฤชฌนและคุณของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งที่เป็นเสขะและอเสขะฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีเอกมาคเนยดวงใหญ่ยอมส่องสว่างกำจัดความมืดมิดฉันใดดวงแก้วอากาศคือจิตคิดปรารถนาสรวิชฌูตาเท่านั้นที่ประกอบด้วยวิปัสสนาและโยนิโสมนสิการ ย่อมทำความมืดของความไม่รู้ให้สิ้นไปได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีมีค่ามากแม้อยู่ในมือของพ่อค้าที่อยู่ในเรือที่กำลังแล่นไปในมหาสมุทรยอมมีความงดงามด้วยรูปและเป็นที่ต้องการมากกว่าแก้วกาจะ³¹⁷ จำนวนหลายร้อยหลายพันที่อยู่ในนครฉันใด แก้วมณีที่มีค่ามากนับประมาณไม่ได้คือจิตปรารถนาสรวิชฌูตาแม้ยังอยู่ในมหาสมุทรคือสังสาร อยู่ในเรือคือปณิธาน และอยู่ในจิตสันดานของพระโพธิสัตว์ที่เพิ่งเริ่มตั้งโพธิจิตแม้จะยังไม่ถึงนครแห่งสรวิชฌูตา หรือนครแห่งวิโมกข์ยังมีคุณค่ามากกว่าแก้วกาจะของพระสาวกและปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนดวงแก้วมณีวิศิราชดวงใหญ่ แม้อยู่ในชมพูทวีปยอมสะท้อนภาพของคติภพและวิมานให้เกิดขึ้นที่ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ที่อยู่ห่างไกลถึงสี่หมื่นโยชน์ได้ฉันใด แก้วมณีวิศิราชคือความปรารถนาสรวิชฌูตาที่มีคุณบริสุทธิ์หมดจดแล้วแม้อยู่ในสังสารยอมทำให้สะท้อนให้เห็นพุทธวิชัยปรากฏขึ้นในมหาญาณของพระตถาคตที่มีโคจรเป็นไปในธรรมธาตุได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือน ทรัพย์สมบัติ ธัญญาหาร รัตนะ เงิน ทอง ดอกไม้ ของหอม มาลัย ผ้า เครื่องบริโภคทั้งหมดที่มีความใสและสะท้อนให้เห็นรัศมีของดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ได้ยอมมีค่าเท่ากับค่าของแก้วมณีวิศิราชฉันใด คุณของเทวดา คุณของมนุษย์ คุณของสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งที่เป็นผู้ไม่มีอาสวะหรือยังมีอาสวะแม้รวมกันทั้งหมดนั้นยอมมีคุณเทียบกับโพธิจิตคุณอันเป็นธรรมธาตุวิชัยปรากฏในไตรธาตุด้วยสรวิชฌูญาณฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมหามณีรัตนะชื่อ สาครวุฑูทรรณะ สามารถทำยูหะในมหาสาครให้ปรากฏเห็นได้ฉันใด โพธิจิตยอมทำให้ยูหะสาครที่เป็นวิชัยของสรวิชฌูญาณปรากฏขึ้นได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เว้นจากแก้วมณีจินดาราชแล้วไม่มีสิ่งใดมีค่าพิเศษเหมือนกับทองชมพูทอนเป็นทิพย์ฉันใด เว้นสรวิชฌูญาณแล้วไม่มีสิ่งใดที่จะประเสริฐเท่ากับโพธิจิตฉันนั้น|

³¹⁷ แก้วเจียรไน แก้วตาแมว หรือต่าง (alkaline salt) Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 286.

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนผู้รู้มนตร์ชื่อ นาคมณฑลสิทธิ สามารถทำให้งูและพญานาคสิ้นฤทธิ์ และอยู่ในอำนาจได้ฉันทิ พระโพธิสัตว์ที่มีจิตปรารถนาสรวิชฌุตาลแล้วบำเพ็ญจรยาเย่อมสามารถควบคุมกิเลสได้ฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนนักรบที่มีอาวุธอยู่ในมือเย่อมทำให้ข้าศึกพ่ายแพ้ได้ฉันทิ พระโพธิสัตว์ที่มีจิตปรารถนาสรวิชฌุตาลเย่อมกำจัดกิเลสทั้งหลายให้สิ้นไปได้ฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนผงจันทน์ทิพย์ยศสาระแม่มัเพียงกำมือเย่อมทำให้มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปไกลตลอดสามหมื่นโลกธาตุได้ และรัตนะทั้งหมดที่มีอยู่ในโลกธาตุทั้งสามหมื่นเย่อมมีค่าไม่เท่ากับผงจันทน์เพียงแคกรัษะ³¹⁸ ฉันทิ อาศยธาตุของผู้ปรารถนาสรวิชฌุตาลเย่อมแผ่ขยายคุณได้กว้างขวางครอบคลุมทั่วทั้งธรรมธาตุ และยิ่งใหญ่กว่าจิตของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดทั้งที่เป็นเสชและเป็นนเสชฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมหาจันทน์รัตนะชื่อ หิมวัตจันทนะ เย่อมทำให้ไฟป่าสงบลงได้และทำให้ที่อยู่อาศัย(ในโลก)เย็นลงได้ฉันทิ ผู้มีปรารถนาสรวิชฌุตาลเย่อมทำให้ความร้อนของกิเลส ทิฐิราคะ โทสะ โมหะให้สงบเย็นลงได้และทำให้ญาณเกิดขึ้นได้ฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนผู้ไปถึงภูเขาสุมะรุตราชเย่อมมีวรรณะเป็นสีเดียวกับสีทองฉันทิ ผู้ที่เข้าสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์เพราะมีความปรารถนาสรวิชฌุตาลเย่อมเป็นผู้มีวรรณะเดียวกันคือสรวิชฌุตาวรรณะฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนกลิ่นหอมของเปลือกของต้นโกวิทารปริยัตระที่อยู่บนสวรรค์เย่อมไม่มีกลิ่นหอมของดอกไม้ใดในโลกเทียบได้ฉันทิ กลิ่นหอมของต้นไม้คือปณิธานที่เกิดจากพีชคือสรวิชฌุตาลิตมิเปลือกคือญาณ แม่กลิ่นหอมของศีล สมาธิ ปรัชญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสนะของพระสาวกและปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดที่มีกุศลมูลน้อยกว่าเย่อมเทียบไม่ได้ฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนยอดของต้นปาริยัตระโกวิทาระ เย่อมออกดอกได้หลายร้อยหลายพันดอกฉันทิ ยอดอ่อนของกุศลมูลของต้นไม้คือสรวิชฌุตาลิตจกมีดอกคือโพธิ์ทั้งมีอาสวะและสิ้นอาสวะแก่เทวดาและมนุษย์นับอสงไขยฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนกลิ่นหอมของผ้าที่อบด้วยดอกปาริยัตระ หรือน้ำมันหอมของดอกปาริยัตระเพียงแคสวมใส่หรือลูบไล้บนกายเพียงวันเดียวเย่อมมีกลิ่นหอมยิ่งกว่าผ้าและน้ำมันหอมที่อบด้วยดอกจัมปะกะ³¹⁹ แม้อบนานหลายร้อยหลายพันวันฉันทิ คุณและญาณของพระโพธิสัตว์ผู้มี

³¹⁸ (กรษ) หน่วยของการชั่งน้ำหนักทองคำ ประมาณ 28.35 กรัม (280 grains) *ibid.*, p. 259.

³¹⁹ ต้นจำปา หรือ ต้นไม้ที่เกิดในจัมปานคร *ibid.*, p. 388.

ความปรารถนาสรวิชัยตาอยู่ในสันดานเพียงชาติเดียวที่เกิดขึ้นที่บาทมูลของพระพุทธรเจ้าทั้งปวงนั้น ย่อมมากกว่ากุศลธรรมและญาณของพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดทั้งที่ยังมีอาสวะและสิ้นอาสวะแล้วแม้บำเพ็ญตลอดหลายร้อยหลายพันกัปฉนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนพฤษชาติชื่อ นาลิกระ³²⁰เกิดขึ้นตามฝั่งมหาสมุทร ตั้งแต่รากดอกและผลของมันเป็นอาหารของสรรพสัตว์ทั้งหลายได้ตลอดฤดูกาลฉนั้นใด จิตแห่งสรวิชัยตาของพระโพธิสัตว์ที่เกิดขึ้นจากรากคือมหากรุณาจนถึงการได้บรรลุสัทธรรมเป็นที่สุดย่อมสามารถหล่อเลี้ยงมนุษย์โลกและเทวดาได้ฉนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนรสชาติ(สารสกัดทองคำให้บริสุทธิ์)ชื่อ หาฏกประภาส แม้เพียงหนึ่งปะยอมทำให้โลหะหลายพันปะเปลี่ยนเป็นทองได้ และรสชาตินั้นไม่ถูกโลหะนับพันปะทำให้บริสุทธิ์ หรือทำให้เป็นโลหะได้ฉนั้นใด จิตปรารถนาสรวิชัยตาเมื่อเกิดขึ้นแม้ครั้งเดียวยอมทำให้เกิดญาณที่น้อมไปในกุศลมูลจักรกรมกิเลสและอวารณทั้งปวงแล้วทำสรรพธรรมให้มีวาระเดียวกับสรวิชัยตา และรสธาตุแห่งสรวิชัยตานนั้นยอมไม่ถูกกรรมกิเลสทำให้เศร้าหมองหรือทำให้ผ่องแผ้วได้ฉนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนไฟปริมาณเล็กน้อยยอมทำให้เกิดเปลวไฟลุกโชติช่วงได้ฉนั้นใด จิตปรารถนาสรวิชัยตาแม้เพียงชั่วขณะเดียวก็ทำให้เกิดการสั่งสมเสบียงจนกระทั่งมีญาณเจริญยิ่งใหญ่ขึ้นได้ฉนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนดวงประทีปจำนวนหลายแสนโกฏิยอมถูกจุดขึ้นจากประทีปเพียงดวงเดียวและแสงสว่างของประทีปดวงนี้ยอมไม่ดับแสงลงเพราะประทีปดวงอื่นสว่างขึ้นฉนั้นใด เมื่อประทีปแห่งสรวิชัยตาจิตของพระตถาคตในอดีต อนาคต และปัจจุบันส่องสว่างขึ้นจากสรวิชัยตาจิตครั้งเดียวแสงสว่างนั้นยอมไม่ดับไป และสรวิชัยตาจิตนั้นยอมสว่างไสวไม่ถูกแสงของประทีปแห่งสรวิชัยตาอื่นที่เกิดขึ้นทำให้ดับแสงดับลงฉนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีประทีปดวงหนึ่งส่องสว่างอยู่ภายในเรือน ย่อมทำลายความมืดภายในเรือนที่สั่งสมมาตลอดพันปีและทำให้ห้องสว่างไสวขึ้นฉนั้นใด ทนที่ที่สรวิชัยตาจิตที่สว่างไสวขึ้นภายในเรือนคือใจที่รกรื้อและมีตมิตเพราะอวิชาของสรรพสัตว์ ย่อมทำลายความมืดมนอนธการของกิเลสและอวารณแม้พอกพูนมานับหลายแสนอภิลาปะกะปและทำแสงสว่างคือญาณให้เกิดขึ้นฉนั้น

³²⁰ ต้นมะพร้าว หรือไม้ตระกูลปาล์ม *ibid.*, p. 537.

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแสงของดวงประทีปย่อมนส่องสว่างอยู่ใต้ตราบเท่าที่ยังมีไส้ประทีป และเปลวไฟย่อมนลุกไหม้อยู่ใต้ตราบเท่าที่น้ำมันยังมีอยู่ฉนั้นใด จิตปรารณาสรวิชฌิตาของพระโพธิสัตว์ ที่มีปณิธานวิเศษย่อมนทำให้ธรรมธาตุสว่างไสวอยู่ได้ และกำลังของการอบรมสัตว์ ความหมจดจของ เกษตร และพุทธกิจย่อมนเป็นไปใต้ตราบเท่าที่มหากรุณาและการประพติจจรยายังเป็นไปอยู่ ฉนั้นนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเครื่องประดับทองชมพูทพิพที่ประดับอยู่บนศิระษะของท้าว ศวรตีเทวราชาย่อมนเป็นเครื่องประดับที่เทวบุตรในชั้นกามาจรทั้งสิ้นแย่งชิงไปไม่ได้ฉนั้นใด จิต ปรารณาสรวิชฌิตาที่เป็นเหมือนเครื่องประดับทองพิพประดับศิระษะคือมีมหาปณิธานย่อมนเป็น สมบัติคุณอันมั่นคงยิ่งกว่าปณิธานของพาลบุณชนและยิ่งใหญ่มากกว่าปณิธานของพระปัจเจกพุทธเจ้า ทั้งหลายทั้งที่ยังเป็นเสขบุคคลและอเสขบุคคลฉนั้นนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนลูกของราชสีห์ที่เกิดได้ไม่นานย่อมนคำรามด้วยเสียงการบันลือสี หนาทของผู้เป็นเจ้าป่าทำให้เหล่าสัตว์เล็กสัตว์น้อยทั้งสิ้นหลบหนีหากำบังซ่อนตัวฉนั้นใด พระโพธิสัตว์ ผู้ยังใหม่เพิ่งเริ่มต้นเมื่อบรรลือเสียงแห่งสรวิชฌิตาสรเรณูโพธิจิตของบุรุษสิงหะคือพระตถาคตด้วย พุทธธรรม เหล่าสัตว์คือความยึดถือมั่นถือมั่นย่อมนตั้งอยู่ไม่ได้ ฉนั้นนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนพิมที่ขึ้นสายด้วยเส้นเอ็นทั่วไปย่อมนไม่ไพเราะเท่ากับพิมที่ขึ้นสาย ด้วยสิงหนายุ ฉนั้นใด พิมคือความยินดีในกามคุณทั้งปวงย่อมนขาดสะบั้นเพราะเสียงสรเรณูคุณที่ เป็นสนายุคือโพธิจิตของสิงหนตถาคตที่มีสิระระประกอบด้วยปารมิตาและการสรเรณูจรยาของพระ สวากและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมนเทียบไม่ได้ฉนั้นนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนน้ำนมราชสีห์แม่เพียงหยดเดียวเมื่อหยดลงในน้ำนมของแม่โค หรือ น้ำนมของกระบือปริมาณมากเท่ากับมหาสมุทรย่อมนทำให้นมกับน้ำแยกกันและไม่รวมกันฉนั้นใด เกษียรสมุทรแห่งกรรมกิเลสที่สั่งสมไว้ตลอดหลายร้อยพันกับทั้งหมดย่อมนเหือดแห้งไปสิ้นด้วยการใส่ น้ำนมราชสีห์คือสรวิชฌิตาจิตของพระมหาบุรุษผู้เป็นตถาคต และไม่มีวันหมดสิ้น ย่อมไม่อยู่ปะปนกัน วิมุกติของพระสวากและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งสิ้นฉนั้นนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเสียงร้องของสกุณาทั้งหลายที่อยู่บนภูเขาหิมวันย่อมนไม่ไพเราะ กังวานและไม่ทรงพลังเหมือนเสียงลูกนกการเวกที่เพิ่งออกจากเปลือกไข่ได้ไม่นานฉนั้นใด บรรดาพระ สวากและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดย่อมนบันลือเสียงแห่งธรรมไม่ก้องกังวานไกลทรงพลังวิเศษเท่ากับ เสียงของพระโพธิสัตว์แม้ผู้ใหม่ที่สดที่ยังอยู่ในเปลือกไข่คือสังสารฉนั้นนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบรรดาสัตว์มีปีกทั้งหลายที่มีสิระระเจริญเต็มวัยย่อมนมีกำลังลมใต้ปีก และสายตาเฉียบคมไม่อาจเทียบได้กับพลังปีกและสายตาที่แหลมคมของลูกพญาครุฑที่เกิดได้ไม่นาน

ฉันท ไค กำลังและความเร็วแห่งสรวชญตาดิจตแม่เพ็งเริ่มตั้งขึ้นของพระโพธิสัตว์ผู้เป็นบุตรของพระมหาสมณะผู้เป็นใหญ่ที่เกิดในตระกูลและโคตรของพระตถาคต และความบริสุทธิ์เฉียบคมของใจประกอบด้วยมหากรุณาย่อมมีความยิ่งใหญ่กว่า และมีกำลังเร็วแรงกว่าจิตของพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดทั้งสิ้นที่ได้บรรลุธรรมแล้วตลอดแสนกัปฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนหอกที่อยู่ในมือของมหาบุรุษย่อมแทงทะลุเกราะที่แข็งแกร่งได้ฉันท ไค สรวชญตาดิจตที่อยู่ในมือของพระโพธิสัตว์ผู้ประกอบด้วยความเพียรกล้าอย่างอมแทงทะลุทิวและอนุสัย (ที่ห่อหุ้มใจ) ทั้งปวงได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมหานักคนะ³²¹ผู้มีนิสัยมักโกรธ เมื่อใดมีฝุ่ดขึ้นที่หน้าผากของเขา เขาย่อมเป็นผู้ไม่ยินดีกับมนุษย์ชาวชมพูทวีปทั้งสิ้นตราบนั้น พระโพธิสัตว์ผู้ประกอบด้วยมหาไมตรีและมหากรุณา เมื่อสรวชญตาดิจตยังปรากฏมีอยู่ในอายุศตวรรษตราบไค พระโพธิสัตว์นั้นย่อมเป็นผู้ไม่ยินดีด้วยมารทั้งหลายและกรรมทั้งหมดที่อยู่นับเนื่องในโลกรัตถุทั้งสิ้นตราบนั้นฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนอันเตวาสิกที่กำลังเรียนยิงธนูย่อมไม่เร็วแรงและไม่แม่นยำเท่ากับบรรดาอาจารย์ผู้แม่นยำที่เรียนรู้มาหมดสิ้นแล้วฉันท ไค บรรดาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งที่ยังเป็นพระเสขะและที่เป็นพระเสขะทั้งหมดย่อมมีปณิธาน ญาณ อธิมุกติ และจรรยาที่มีกำลังเทียบไม่ได้กับพระโพธิสัตว์อาชาไนยที่อยู่ในสรวชญตาดิจตแม้ยังอยู่ในขั้นต้นฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนผู้ฝึกหัดยิงธนูครั้งแรก เบื้องต้นเขาต้องรู้จักการวางเท้าเพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของการยิงธนูฉันท ไค พระโพธิสัตว์เมื่อจะเรียนภูมิของสรวชญ เบื้องต้นต้องมีสรวชญตาดิจตตั้งมั่น เป็นหลักสำคัญในการบรรลุพุทธธรรมทั้งปวงฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนนักมายากลเมื่อจะแสดงมายา เบื้องต้นต้องท่องจำมนตร์ให้ได้ขึ้นใจก่อนแล้วแสดงให้ปรากฏด้วยกาย มายาจึงสำเร็จได้ฉันท ไค พระโพธิสัตว์เมื่อจะแสดงพุทธวิชัยและโพธิสัตว์วิชัยให้ปรากฏ เบื้องต้นต้องทำจิตตูปบาทให้มั่นคงแล้วจึงทำพุทธวิชัยและโพธิสัตว์วิชัยให้เกิดขึ้นฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมนตร์มายาและการหายตัว ต้องทำนิรมานรูปมายาให้ปรากฏได้ด้วยจิตตูปบาทฉันท ไค สรวชญตาดิจตูปบาทและการไม่ปรากฏรูปจะเกิดขึ้นได้ด้วยการมีคุณาลังการทุกประการและจิตตูปบาทาศิตาฉันทนั้น|

³²¹ นักคนะ หมายถึง นักบวชไม่นุ่งผ้า คนเจ้าเล่ห์ กวี *ibid.*, p. 524. มหานักคนะ พวกนักรัก นักกรีธา โสภณ *ibid.*, p. 796. คนเหล่านี้เป็นคนรักสวยรักงาม

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนหนูทั้งหลายเมื่อเห็นแมวเดินไปมาย่อมหนีเข้าไปหลบอยู่ในที่กำบัง ฉันทใด เมื่อพระโพธิสัตว์เพียงทำอาศยะให้มีสรวชัญญาจิตให้เกิดขึ้นแล้วๆเล่าๆย่อมทำให้สรรพกรรม กิเลสหลุดล่อนไปได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือน สร้อยทองชมพู่มุทยอมทำให้เครื่องประดับอื่นเศร้าหมองอับแสง ลงได้ฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่มีใจมุ่งมั่นอยู่ในโพธิจิตย่อมรุ่งเรืองยิ่งกว่าพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้า ทั้งสิ้น ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนอัยสกาณตราชาตุมแมมีปริมาณเพียงเล็กน้อยยอมทำลายรอยต่อ ของห่วงโซ่เหล็กขนาดใหญ่ให้แยกออกจากกันได้ฉันทใด สรวชัญญาจิตตูปบาทธาตุที่เกิดขึ้นในใจแม้เพียง น้อยนิดยอมทำลายการท้อหุ้มมัจฉาทิฐิ อวิชชา และ ตัณหาได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมื่อมีอัยสกาณตราตุมอยู่ โลหะอื่นยอมตั้งอยู่ไม่ได้ ฉันทใด เมื่อมีสรวชัญญาจิตเกิดขึ้น กามทั้งหลาย กิเลสทั้งหลาย หรือว่า การน้อมใจไปในพระสาวกยานหรือพระปัจเจก พุทธยานหลาย ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ ย่อมมีขึ้นไม่ได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนคนหาปลาที่รู้มนตร์จะเข้ยอมไม่ถูกสัตว์น้ำทั้งปวงทำร้าย ไม่ถูก จระเข้เคี้ยวกินเป็นอาหารฉันทใด เมื่อพระโพธิสัตว์ผู้มีสรวชัญญาจิตท่องเที่ยวอยู่ในสังสารยอมเป็นผู้ไม่มี ภัยที่เกิดจากกรรมกิเลส และไม่เข้าสู่ความเป็นสาวกและความเป็นปัจเจกพุทธเจ้า เพราะการทำให้แจ้ง ซึ่งภูตโกฏิยอมไม่ตกไปสู่ความวิบัติฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษผู้ได้ดื่มน้ำอมฤตยอมไม่ถูกคนอื่นฆ่าให้ตายฉันทใด พระโพธิสัตว์ ที่ได้ดื่มน้ำอมฤตคือสรวชัญญาจิตตูปบาทแล้ว ย่อมไม่ตายในภุมิของพระสาวกทั้งปวง และยอมยินดีใน โพธิสัตว์มหากรุณาและปณิธานไม่หมดสิ้นฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษผู้มียาวิเศษ เมื่อหยอดยาวิเศษที่ตาย่อมท่องเที่ยวไปในภพ ของมนุษย์และไม่มีผู้ใดมองเห็นเขาได้ฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่มีใจหยุดนิ่งตั้งมั่นรู้แจ้งโพธิจิตตูปบาทแล้ว ย่อมท่องเที่ยวไปในวิษยของมารทั้งหมดได้และมารทั้งปวงยอมไม่เห็นพระโพธิสัตว์ที่มีโพธิจิตได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษคนสนิทของพระราชามีอำนาจมากยอมไม่กลัวต่อสามัญชน ทั่วไปฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่อยู่ใกล้ชิดพระมหาธรรมราชาคือสรวชัญญาจิตตูปบาทยอมไม่ต้องหวาดกลัว ต่ออุปสรรคและสิ่งขวางกั้นและทุกดิทั้งปวงฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนผู้อยู่บนเขายอมไม่หวาดกลัวต่อน้ำและผู้อยู่ใกล้น้ำยอมไม่มีความ กลัวต่อไฟฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่มีโพธิจิตและกุศลมูลฝังแน่นอยู่ในสันดานยอมไม่มีความกลัวต่อไฟคือวิ โมกขญาณของพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าฉันทนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษที่มีน้กรบกล้าเป็นที่พึงยอมไม่หวาดกลัวต่อศัตรูฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่มีสรวชญาจิตตูปบาทเป็นที่พึ่งอาศัยแล้วยอมไม่กลัวต่อศัตรูคือทุจริตทั้งปวงฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนท้าวศักรเทวินทร์เมื่อถือวัชราวุธแล้วยอมย่ำยีสู่รให้พ่ายแพ้ได้ฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่มีวัชราวุธ คือ ใจตั้งมั่นในสรวชญาจิตตูปบาทแล้วยอมย่ำยีเหล่ามารทั้งปวง และเหล่าปรวาทฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีอายุวัฒนะยอมทำให้มีอายุชยยืนยาว และมีกำลังไม่ถดถอยฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่สังสมสัมภาระคือมีสรวชญาจิตตูปบาทเกิดขึ้นแล้วยอมท่องเทียวไปในสังสารได้หลายองสขยกับโดยไม่เหนื่อยหน่ย และไม่ถูกโทษของสังสารทำให้หม่นหมองได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนน้ำยอมเป็นส่วนประกอบสำคัญในการปรุงเภสัชและยาอายุวัฒนะทั้งปวงและไม่ทำลายสรรพคุณของยาฉันทใด สรวชญาจิตตูปบาทเป็นสิ่งสำคัญในการสังสมเสบียงเพื่อความมั่นคงของโพธิสัตว์จรยาทั้งหมดและไม่เสื่อมสิ้นไปได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนชีวิตินทรีย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในกายทั้งหมดของบุรุษฉันทใด โพธิจิตเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการได้พุทธธรรมทั้งหมดฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษผู้ปราศจากชีวิตินทรีย์ยอมเป็นอยู่ไม่ได้เพราะไม่สามารถทำการงานของบิดามารดาและญาติได้ฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่ปราศจากสรวชญาจิตตูปบาทแล้วไม่เป็นอยู่เพื่อสรวชญาคุณเพราะไม่สามารถจะเข้าถึงพุทธญาณเพื่อประโยชน์ของสรรพสัตว์ได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมหาสมุทรมยอมไม่ถูกทำลายด้วยยาพิษได้ฉันทใด มหาสมุทรรแห่งสรวชญาจิตตูปบาทยอมไม่ถูกพิษของกรรมกิเลสและความคิดที่จะเป็นของพระสวากและพระปัจเจกพุทธเจ้าทำให้เสียหายได้ฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนดวงอาทิตย์ยอมไม่ถูกรัศมีของดวงดาวกลบได้ฉันทใด ดวงอาทิตย์แห่งสรวชญาจิตตูปบาทยอมประเสริฐสุดครอบงำคุณของพระสวากและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมดฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุตรของพระราชาแม้ประสูติได้ไม่นานยอมยิ่งใหญ่กว่าอำมาตย์ผู้ใหญ่ที่ได้รับการอภิเชกทั้งปวง ด้วยความเป็นใหญ่ด้วยตระกูลและความเป็นอภิชาติบุตฉันทใด พระโพธิสัตว์ที่เป็นอาทิกกรรมิกะ เกิดในตระกูลของพระตลาคคผู้เป็นธรรมราช มีโพธิจิตเกิดขึ้นได้ไม่นานยอมเป็นใหญ่กว่าพุทธสวากที่ประพตดิพรหมจรรยมาเนนนาน เพราะความเป็นใหญ่ด้วยมหากรรณาแห่งโพธิจิตฉันทนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนอำมาตย์ผู้แก้วย่อมน้อมกายถวายความเคารพต่อพระกุมารแม้ยังเด็ก แต่ว่าพระกุมารไม่ต้องทำความเคารพต่ออำมาตย์ผู้แก้วยกกว่าฉันทิ พระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้แก้วย่อมมากกว่าและได้บำเพ็ญพรตหมั่นขยันมาช้านานก็ต้องค้อมกายลงให้แก่พระโพธิสัตว์ผู้เป็นอาทิกรรมิกะ และพระโพธิสัตว์ไม่ต้องทำความเคารพในพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งปวงฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนราชกุมารแม้ยังไม่มีกำลังกองทัพย่อมเป็นผู้มีอำนาจเท่าเทียมกับราชอำมาตย์ทั้งหลายที่ได้รับการแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งสูง เพราะประกอบด้วยลักษณะของความเป็นพระราชา เพราะมีชาติกำเนิดสูงฉันทิ พระโพธิสัตว์ผู้เป็นอาทิกรรมิกะแม้ยังตกอยู่ภายใต้อำนาจของกรรมกิเลส ย่อมไม่เว้นจากสรวัชชุตัจจิตตูปบาท และย่อมเป็นผู้เสมอกับพระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าที่ได้บรรลุความเป็นผู้เลิศทั้งหมดทั้งสิ้นเพราะมีความเป็นใหญ่เพราะการเกิดในพุทธตระกูลฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้วมณีที่มีความใสปราศจากขนแมวเมื่อมองดูด้วยจักษุที่มีตมัวย่อมเห็นเป็นแก้วที่ไม่ใสฉันทิ ดวงแก้วคือสรวัชชุตัจจิตตูปบาทที่มีปกติใสบริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลายปราศจากดวงตาคือศรัทธาและถูกความไม่รู้ทำให้ตมัวจึงเข้าใจว่า ไม่ใสไม่บริสุทธิ์ฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนส่วนประกอบของยาคือ วิชา ตัวยา การปรุง ย่อมทำให้โรคของสัตว์ทั้งหลายสงบลงได้ด้วยการดู การสัมผัส และการอยู่ร่วมฉันทิ ญาณสรีระของโพธิสัตว์ปณิธานที่ประกอบในโพธิจิตที่มีองค์ประกอบคือ การสั่งสมกุศลมูล ปรีชญา อุปายะย่อมทำให้โรคคือกิเลสของสัตว์ทั้งหลายสงบระงับได้ด้วยการฟัง การเห็น การอยู่ร่วม และการตามระลึกเนื่องๆฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนผ้าปักหงส์ย่อมเศร้าหมองเพราะฝุ่นฉันทิ โพธิจิตตูปบาทก็เหมือนผ้าปักหงส์ที่ไม่เศร้าหมองเพราะฝุ่นโคลนคือกิเลสในสังสารฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนหุ่นยนต์ที่ทำด้วยไม้ถูกยึดไว้ให้ติดกันด้วยหมุดตัวใหญ่จึงไม่แยกกระจัดกระจายออกจากกันฉันทิ สรีระของปณิธานและญาณของสรวัชชุตัจจิตตูปบาทที่ถูกยึดให้ไปด้วยกันได้ด้วยโพธิสัตว์ปณิธานย่อมสามารถทำโพธิสัตว์กิจให้สำเร็จได้ และไม่ถูกทำลายเพราะเป็นสรีระของสรวัชชุตัจจิตตูปบาทที่มีความมั่นคงฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเครื่องดนตรีที่ไม่มีกุญแจย่อมไม่สามารถใช้งานได้แม้มีองค์ประกอบครบถ้วนฉันทิ พระโพธิสัตว์ที่ไม่มีสรวัชชุตัจจิตตูปบาทอยู่ในใจย่อมไม่สามารถเข้าถึงธรรมที่ทำให้เป็นพุทธะ และไม่เข้าถึงเสขียงคือโพธิยังคะฉันทิ

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนนกฤษณกาลาครุฑนะ ชื่อ หัสตีครุฑนะของพระเจ้าจักรพรรดิแม้มีปริมาณเล็กน้อยเมื่อจุดให้มีเกิดกลิ่นหอมย่อมทำให้จตุรงค์เสนาของพระราชจักรพรรดิเหาะลอยขึ้น

ไปในอากาศได้ฉันใด กุศลมูลที่ของพระโพธิสัตว์ ที่สั่งสมด้วยสรวัชฌายาจิตตูปาทาย่อมเป็นเหตุให้พ้นจากโลกสามและเป็นเหตุให้ถึงที่สุดแห่งโคจรคือตถาคตญาณทั้งเป็นสังขตะและอสังขตะฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรย่อมไม่เกิดขึ้นในบอรัตน์ะประเภทอื่น แต่จะเกิดขึ้นในบ่อเพชร หรือบ่อทองฉันใด สรวัชฌายาจิตตูปาทายที่เปรียบเหมือนเพชรไม่ได้เกิดขึ้นในที่อื่นใด แต่เกิดจากกุศลมูลภายในใจของสรรพสัตว์ เกิดขึ้นจากบ่อเพชรคือมหารุณาคือการช่วยเหลือสัตว์ หรือเกิดจากบ่อทองคือสมาธิของสรวัชฌายา ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนพฤษชาติชื่อ อสติมุละ(ต้นไม้ที่ไม่มีราก) รากของมันไม่ปรากฏให้เห็นแต่ว่ามีกิ่งก้าน ใบ และออกดอกเต็มต้นฉันใด สรวัชฌายาจิตตูปาทายไม่ปรากฏที่ตั้งของรากเหง้า แต่ว่ามีดอกคือบุญ ญาณ และอภิญาและมิกังก้านเจริญงอกงามขึ้นจากมหาปณิธานซึ่งจะปรากฏให้เห็นในโลกฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรเมื่ออยู่ในภาชนะอื่นย่อมไม่มีประกายเจิดจ้า และแม้ภาชนะมีรูรั่วก็ไม่สามารถที่จะรองรับเพชรได้ มีเพียงภาชนะที่ไม่ขาดไม่รั่วเท่านั้นจึงเหมาะสมที่จะรองรับเพชรได้ฉันใด เพชรคือสรวัชฌายาจิตตูปาทาย่อมไม่รุ่งเรืองในภาชนะคือสัตว์ผู้มีจิตใจคับแคบ มีความตระหนี่ เป็นคนทุศีล มีความคิดพยาบาท เกียจคร้าน มีสติหลงลืม และมีปรัชญาทราวม และสัตว์ผู้มีอหิสาภัยไม่ตั้งมั่น มีพุทธิไม่มั่นคงก็ไม่อาจจะเป็นภาชนะที่จะรองรับสรวัชฌายาเอาไว้ได้ เว้นแต่ผู้เป็นเหมือนภาชนะแก้วคือมีโพธิสัตว์อาศัย(ใสเป็นแก้ว)เท่านั้นจึงจะเป็นที่รองรับสรวัชฌายาเอาไว้ได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้ววัชระ(เพชร)ย่อมสามารถตัดแก้วทุกชนิดได้ฉันใด วัชระคือสรวัชฌายาจิตตูปาทาย่อมแทงตลอดสรรพสัตว์ทั้งปวงฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรย่อมมีความแข็งสามารถตัดหินศิลาให้แตกได้ฉันใด วัชระคือสรวัชฌายาจิตตูปาทาย่อมทำลายศิลา(ความหยาบกระด้าง)คือทิฐิได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเครื่องประดับเพชรแม้มีรอยร้าวเล็กน้อยย่อมมีมูลค่ามากกว่าเครื่องประดับทองฉันใด วัชรรัตน์คือสรวัชฌายาจิตตูปาทายแม้มีอาศยะที่ถูกวิบัติทำให้มัวหมองบ้าง ก็มีคุณประเสริฐยิ่งกว่าเครื่องประดับทองคำของสาวกยานและปัจเจกพุทธยานฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนวัชรรัตน์แม้มีมลทินอยู่บ้าง(แต่ยังคงมีมูลค่ามาก)ย่อมทำให้พ้นจากความยากจนได้ฉันใด สรวัชฌายาจิตตูปาทายแม้ยังไม่สมบูรณ์ย่อมทำให้พ้นจากความลำบากในสังสารได้ฉันนั้น|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนวัชรธาตุแม้มีขนาดเล็กก็มีคุณลักษณะ(ทรงค่ามาก)แตกต่างจากแก้วมณีและก้อนกรวด(ที่มีค่าน้อยกว่า)ฉันใด สรวัชฌูตาจิตตูปบาทแม้เป็นเพียงปริตรตำราัมพะ (เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะจิต)ก็มีความแตกต่างจากญาณอื่น(สวากญาณ และปัจเจกพุทธญาณ) ทั้งหมดฉันนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนวัชรรัตนะย่อมไม่อยู่ในมือของคนปกติทั่วไปฉันใด สรวัชฌูตาจิตตูปบาทที่เปรียบเหมือนวัชรรัตนะย่อมไม่ไปสู่มือของมนุษย์และเทวดาผู้ไม่มีกุศลมูลอยู่ในจิตตาสยะฉันนั้น | ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนบุรุษผู้ไม่รู้จักรัตนะและตุรตนะไม่เป็น ไม่รู้คุณสมบัติของเพชรและแก้วมณีย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากรัตนะนั้นฉันใด บุรุษผู้มีปรัชญาทราวม ไม่รู้คุณวิเศษของโพธิสัตว์จิตและมหาปรัชญา ย่อมไม่ได้บรรลุคุณวิเศษฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนมูลค่าของเพชรย่อมไม่เสื่อมลงฉันใด โพธิจิตตูปบาทที่เกิดขึ้นจากสรวัชฌูตาไม่ถูกทำให้หมดไปได้ฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนสายฟ้าวัชระไม่มีใครจะทรงเอาไว้ได้แม้จะเป็นบุรุษผู้มีพลังกำลังมาก(ก็ไม่อาจทรงไว้ได้) เว้นแต่พระนารายณ์ผู้ทรงพลังกำลังเร็วแรงมากเท่านั้น ฉันใด สรวัชฌูตาจิตตูปบาทเปรียบเหมือนวัชระประหารพระสาวกและปัจเจกพุทธเจ้าหรือผู้มีอำนาจทั้งหลายไม่อาจจะครอบครองได้ ยกเว้นพระมหาสัตว์ผู้ได้บรรลุคุณวิเศษคือมีกำลังอุปถัมภ์และมีมหากรุณาหาประมาณไม่ที่เกิดจากสรวัชฌูตา และได้บรรลุมหาโอภาสเท่านั้น ฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรย่อมแข็งแกร่งทนทาน เครื่องตัดอื่นทั้งปวงไม่สามารถตัดเพชรได้และไม่มีสิ่งใดต้านทานเพชรได้ ฉันใด พระโพธิสัตว์ที่มีสรวัชฌูตาจิตตูปบาทมีใจไม่ย่อท้อยอมยิ่งใหญ่มุ่งมั่นในการอบรมสัตว์ให้มีความแก่กล้า และเป็นผู้สามารถทนต่อความทุกข์(ในคตภาพ)เพื่อบำเพ็ญจรรยาลอดกับในกาลทั้งสามที่แม้พระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าย่อมไม่สามารถทำได้ฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนพื้นปฐพีย่อมไม่อาจรองรับเพชรได้ เว้นแต่เพชรเท่านั้นที่จะรองรับเพชรได้ฉันใด สัมภาระแห่งปณิธานที่พระโพธิสัตว์สั่งสมไว้แล้ว พระสาวกและพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายไม่อาจจะธารเอาไว้ได้ มีเพียงพื้นปฐพีที่แข็งแกร่งดุจเพชรคือโพธิจิตตูปบาทเท่านั้นจึงจะรองรับได้ฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนน้ำในมหาสมุทรย่อมไม่เอ่อล้นฝั่งเพราะเป็นภาชนะที่มีที่กั้นที่ทรงพลังดุจเพชร(ที่แข็งแกร่ง)ฉันใด กุศลมูลของพระโพธิสัตว์ที่มีสั่งสมไว้มั่นคงถาวรย่อมเป็นเสปียงน้อยเพื่อโพธิ์ย่อมไม่ถูกทำลายและไม่ถูกทำให้หมดสิ้นไปได้ฉันนั้น |

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนพื้นมหาปฐวีที่มีความหนักแน่นมั่นคงเหมือนเพชร(ที่แข็งแกร่งไม่มีสิ่งใดตัดทำลายได้)ย่อมไม่ถูกทำลาย หรือไม่จมลง(ไปในพื้นดิน)ได้ฉันท ปณิธานของพระโพธิสัตว์ที่ตั้งมั่นในโพธิจิตตูปบาทย่อมไม่ถูกทำลาย ไม่ถูกทำให้มีคุณลดลงได้ฉันทนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรไม่ถูกน้ำทำให้ประกายเศร้าหมองลงฉันท โพธิจิตตูปบาทไม่ถูกรรณกิเลส และการอยู่ร่วมกับกรรมไม่ทำให้เศร้าหมอง ไม่ทำให้อ่อนกำลังลงได้ฉันทนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรย่อมไม่ถูกไฟเผาไหม้ทำลายได้ฉันท สรวัชชุตัจจิตตูปบาทย่อมไม่ถูกไฟคือความทุกข์ในสังสารทั้งปวงเผาไหม้ และไม่ถูกกิเลสเผาผลาญได้ฉันทนั้น

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือน รัตนบัลลังก์ของพระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อจะตรัสรู้สรวัชชุตัจจิตตูปบาทประทับนั่งทรงผจญมารที่โพธิมณฑล ปฐพีอื่นไม่สามารถที่จะรองรับได้ เว้นแต่พื้นธรณีที่เป็นวัชรนาภีแห่งสามหมื่นโลกธาตุนี้ใหญ่เท่านั้นจึงจะสามารถรองรับไว้ได้ฉันท กำลังที่รองรับมหากุศลมูลผลของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญปณิธานในอนุดตรสัมมาสัมโพธิ บำเพ็ญปารมิตาถึงฝั่งแห่งความบริบูรณ์แล้ว ได้บรรลुकษานติ ได้บรรลुकุณมิต ได้รับพยากรณ์ที่นำไปสู่การสั่งสมกุศลมูล ได้สั่งสมเสบียงเพื่อโพธิสัตว์มรรคา ได้บรรลุมหาธรรมเมฆาของพระตถาคตทั้งหมด จิตของคนทั่วไปไม่อาจจะรองรับเอาไว้ได้ เว้นแต่สรวัชชุตัจจิตตูปบาทที่เป็นพื้นวัชรนาภีที่มีปณิธานญาณมั่นคงฉันทนั้น

ดูก่อนกุลบุตร สรวัชชุตัจจิตตูปบาทประกอบด้วยคุณวิเศษหลายอนภิลापยานภิลापยะหาประมาณไม่ได้เหล่านี้ และสัตว์ที่ประกอบด้วยคุณธรรมอย่างนี้เป็นผู้มีจิตตูปบาทเกิดขึ้นในอนุดตรสัมมาสัมโพธิและในอนาคตก็จักเป็นผู้มีจิตเกิดขึ้น ดูก่อนกุลบุตร เพราะเหตุนี้ท่านจึงเป็นผู้ได้ลาภอันประเสริฐ ที่ได้ทำความปรารถนาในอนุดตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้น แล้วเที่ยวเสาะแสวงหาโพธิสัตว์จรรยา เพื่อการบรรลุคุณเหล่านี้

ดูก่อนกุลบุตร ที่ท่านถามว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาและจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไรนั้น ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเข้าไปภายในมหาภูฏาคารไวัโรจนวูหาลังการครรณะแห่งนี้เถิด แล้วจงพิจารณาดูเถิด ภายในภูฏาคารนั้นท่านจักได้รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร และผู้ศึกษาอยู่จะได้บรรลุคุณเช่นใด

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้ทำความเคารพพระโพธิสัตว์ไม่เตรยะแล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า “ข้าแต่ผู้เป็นอริยะ ขอท่านจงเปิดประตูของภูฏาคารนี้เถิด ข้าพเจ้าจักเข้าไป” | ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์ไม่เตรยะได้ไปสู่ธรณีประตูของภูฏาคารไวัโรจนวูหาลังการครรณะ แล้วตีดั้งมือข้างขวาให้มีเสียงดัง | ประตูของอาคารก็เปิดออก | พร้อมกับกล่าวว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเข้าไปภายในภูฏาคารนั้นเถิด” | คราวนั้น สุธนเศรษฐีบุตรเกิดความอัศจรรย์ใจอย่างยิ่งเมื่อเข้าไปภายในภูฏาคาร ทันทีที่สุธนเศรษฐี

บุตรเข้าไปภายในบริเวณภูฏาคาร ประตู่ทางเข้านั้นก็ปิดลงทันที เขาได้เห็นภูฏาคารนั้นใหญ่โต กว้างขวาง มีความกว้างหลายแสนโยชน์ กว้างขวางเหมือนอากาศธาตุหาประมาณไม่ได้ ประดับด้วย ฉัตร ธงผ้า ธงปตาทหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยแก้วรัตนะหนึ่งอสงไขย มีมัลย์แก้วมุกดาตดแต่งจำนวน หนึ่งอสงไขย มีมัลย์แก้วรัตนะหนึ่งอสงไขย มีมัลย์ทับทิมประดับหนึ่งอสงไขย มีมัลย์สิงหมุกดา ประดับหนึ่งอสงไขย มีธงสังฆะประดับหนึ่งอสงไขย มีจันทร์(เต็มดวง)และอัมจันทร์(จันทร์เสี้ยว) ประดับหนึ่งอสงไขย ผูกผ้าประดับหนึ่งอสงไขย ประดับผ้าผืนยาวหนึ่งอสงไขย ประดับข้ายมณีขาลา ประดับหนึ่งอสงไขย มีข้ายเหมขาลาประดับหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยแผ่นแก้ว(รัตนปฏัก)หนึ่ง อสงไขย ประดับด้วยรัตนะร้อยด้วยทองหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยระฆังเสียงไพเราะหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยข้ายกระดิ่งแก้วเมื่อถูกลมพัดทำให้มีเสียงนารีนรมย์ใจหนึ่งอสงไขย โปรงดอกไม้ทิพย์ เหมือนสายฝนหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยพวงมัลย์ทิพย์หนึ่งอสงไขย ประดับด้วยหม้อบรรจุน้ำหอมที่มี กลิ่นหอมฟุ้งไปโดยรอบบริเวณหนึ่งอสงไขย โปรงผงจุนชนิดดีเป็นสายหนึ่งอสงไขย ประดับด้วย ธรรม³²²หนึ่งอสงไขย ประดับด้วยหน้าต่างหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยซุ้มประตู่หนึ่งอสงไขย ประดับ ด้วยป้อมปราการหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยกระจงเงาหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยรูปสลักด้วยแก้วหนึ่ง อสงไขย ประดับด้วยผนังแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยเสาหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยเมฆาผ้าแก้วหนึ่ง อสงไขย ประดับด้วยรัตนพฤกษ์หนึ่งอสงไขย ประดับด้วยเวทีแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยทางเดิน แก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยกระโจมหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยพื้นภูมิลวดลายวิจิตรหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยปราสาทแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยอาสนะแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยนางแก้วหนึ่ง อสงไขย ประดับด้วยที่จงกรมปูด้วยผ้าแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยต้นกล้วยสีทองชมพูหนึ่ง อสงไขย ประดับด้วยรูปสลักด้วยแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยภาพวาดของพระโพธิสัตว์หนึ่งอสงไขย ประดับด้วยนกต่างๆที่มีเสียงร้องไพเราะหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยรัตนปัทมาหนึ่งอสงไขย ประดับด้วย สะพานแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยสระบัวหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยดอกปทุมชริกาหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยบันไดแก้วหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยแก้วรัตนะวามกะ³²³หนึ่งอสงไขย ประดับด้วยพื้นดิน ทำด้วยแก้วกะสลักให้มีลวดลายวิจิตรหนึ่งอสงไขย ประดับด้วยแก้วมณีมีแสงสว่างขนาดใหญ่หนึ่ง อสงไขย ประดับด้วยแก้วล้วนหนึ่งอสงไขย และการพรรณนาคุณหนึ่งอสงไขย|

³²² (บาลี ทัมมียะ)สมเด็จพระมหาสมณเจ้า อธิบายไว้ว่าเป็นที่อยู่(วิหาร)ที่มีหลังคาตัด มีลานที่ พระจันทร์ส่องถึง สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, "สารานุกรมพระพุทธศาสนา.", หน้า 464.

³²³ 1. แก้วขนาดเล็กๆ หรือ แก้วที่มีหลากหลายชนิดปะปนกันอยู่ 2. แก้วของพระเจ้าจักรพรรดิ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 941.

เขาได้เห็นภายในมหาภูฏาคารนั้นมีภูฏาคารอื่นอีกจำนวนหนึ่งแสน มีการตกแต่งเครื่องอลังการ เหมือนกับมหาภูฏาคาร คือ ประดับฉัตรแก้ว ธงชัย ธงผ้าหนึ่งธงสวยตลอดจนถึงมีการสวดสรรเสริญ คุณนั้บอสงไขย ภูฏาคารเหล่านั้นใหญ่โตกว้างขวางเหมือนท้องอากาศที่กว้างขวางไม่มีขอบเขต บริเวณโดยรอบอาคารตกแต่งไว้งดงาม บรรดาภูฏาคารเหล่านั้นไม่ใช่อาคารเดียวกัน ไม่เกี่ยวข้องกัน (มีลักษณะ) แตกต่างกันไป ปรากฏเหมือนเป็นภาพสะท้อนของกันและกันในอารมณ์อย่างหนึ่ง และอาคารอื่นที่เหลือมีอาการเหมือนกัน||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นปาฏิหาริย์อันจินตโยที่ที่เกิดขึ้นในมหาภูฏาคารไวโรจนวูฬาลังการครรรณะอย่างนี้แล้ว มีปีติเกิดขึ้นมีกำลังท่วมท้น มีความปราโมทย์ท่วมทับกายและใจ มีใจผ่องแผ้ว (กิเลสที่เป็น) อารมณ์เครื่องกั้นทั้งหลายได้มลายออกไปจากใจ ปราศจากโมหะทั้งปวง มีตาทิพย์บังเกิดขึ้น มีโสตทิพย์ที่ได้ยินเสียงทั้งปวงมีสติตั้งมั่นและไม่มีความสงสัยเกี่ยวเหนี่ยวรั้ง มีใจเป็นสมาธิตั้งมั่นไม่ซัดส่าย มีพุทธตามรู้ด้วยการเห็น(นัยน์ตา)แห่งวิโมกข์ที่ไม่ติดข้อง มีกายที่สงบหันหน้าไปในกระแสแห่งทิศทั้งปวง มีจักขุ(มอง)เห็นสรรพสิ่งโดยไม่มีสิ่งขวางกั้นได้ เขาได้หมอบลงด้วยการกายทั้งหมดด้วยกำลังของการบำเพ็ญ(วิโมกข์)ที่อยู่เข้าถึงทุกที่ทุกขณะ||

ในขณะที่สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมกายลงเท่านั้น เขาได้ความรู้สึกว่าอัตภาพของตนเข้าไปอยู่ในภูฏาคารเหล่านั้นทั้งหมดด้วยกำลังอธิษฐานของพระโพธิสัตว์โมเตรยะ และได้เห็นปาฏิหาริย์ที่เป็นวิชัยอันจินตโยหลากหลายที่เกิดขึ้นภายในภูฏาคารเหล่านั้นทั้งหมด(ได้แก่)ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ที่พระโพธิสัตว์โมเตรยะได้ตั้งความปรารถนาอนุตรสัมมาสัมโพธิ ที่ที่ได้นามและโคตร ที่บำเพ็ญกุศลมูล ที่มีการสมาทาน ที่มีการได้กัลยาณมิตรตามแนะนำ อายุประมาณ ชื่อกัป พระพุทธเจ้าที่ได้พบวูฬะที่ได้รับ ลักษณะของบริษัท ความพิเศษอัศจรรย์ของการบำเพ็ญปณิธาน เขาได้เห็นเหตุเหล่านั้นทั้งหมด ได้รู้ตาม(เหตุอัศจรรย์เหล่านั้น) และได้ระลึกตามเหตุนั้น | เขาได้รู้อายุประมาณของสัตว์ทั้งหลายและอายุประมาณของพระพุทธเจ้าในกาลสมัยนั้น และได้เห็นอัตภาพของตนที่กำลังอยู่แทบบาทมูลของพระตถาคตพระองค์นั้นในกาลเหล่านั้น เขาเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นทั้งหมด||

ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ที่พระโพธิสัตว์โมเตรยะได้บรรลุโมตริสมาธิครั้งแรก สมานิดังกล่าวเป็นเหตุให้ได้ชื่อว่าโมเตรยะ สุธนเศรษฐีบุตรได้ตามเห็นเหตุนี้ๆ ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่บำเพ็ญจรรยาของพระโมเตรยะ บางแห่งเป็นที่บำเพ็ญปารมิตาให้ถึงฝั่งความบริบูรณ์ บางแห่งเป็นที่ได้บรรลุกุชานติ ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ก้าวเข้าสู่ภูมิ ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ได้พุทธเกษตรวูฬะ และในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ประกาศคำสอนของพระตถาคต ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ได้บรรลุอนุตปัตติกธรรมกุชานติ ในภูฏาคารบางแห่งเป็นที่ได้รับพยากรณ์ในอนุตรสัมมาสัมโพธิ และได้เห็นวิธีการ

พยากรณ์ของพระไมเตรยะ เห็นผู้พยากรณ์แก่พระไมเตรยะ และระยะเวลาของการพยากรณ์ เขาได้ ตามเห็นเหตุนี้ทั้งหมด| ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในชาติที่เกิดเป็นพระเจ้า จักรพรรดิได้สอนให้สรรพสัตว์ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบทสิบ³²⁴| ในกฎการอีกแห่งหนึ่งได้เห็นพระ โพธิสัตว์ไมเตรยะในชาติที่บังเกิดเป็นท้าวโลกบาลได้ทำहितสุขแก่ชาวโลกทั้งปวง และสงเคราะห์สรรพ สัตว์ทั้งหลาย ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในชาติที่อุบัติเป็นท้าวศักระทำให้สัตว์ ทั้งหลายคลายความยินดีในกามคุณ ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในชาติที่อุบัติเป็น พรหมได้ชักชวนให้สัตว์ทั้งหลายหาประมาณไม่ได้ให้มีความยินดีในการบำเพ็ญชยาน ในกฎการบา งแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในชาติที่อุบัติเป็นท้าวสุยามาเทวาริบัติ ได้ชักชวนสัตว์ทั้งหลายให้ยินดี ในคุณนบประมาณไม่ได้ ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในชาติที่อุบัติเป็นท้าวสัน ตุชิตเทเวศร ได้แสดงคุณของพระโพธิสัตว์ผู้ที่จะต้องมาเกิดอีกเพียงชาติเดียว ในกฎการบางแห่งได้ เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในสมัยที่อุบัติเป็นท้าวสุนิรมิตรเทวราชได้แสดงโพธิสัตว์นิรมานวายุหะทั้งปวง ในเทวบริษัท ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในกาลที่อุบัติเป็นท้าวศวรติเทวราช ได้ ประกาศสรรพธรรมวศวัตแก่เหล่าเทพทั้งหลาย และ ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ กำลังแสดงความไม่ยั่งยืนของสมบัติทั้งปวงแก่เหล่าเทพทั้งหลาย ในกฎการบางแห่งได้เห็นพระ โพธิสัตว์ไมเตรยะอุบัติขึ้นในภพของท้าวอสุเรนทร์แล้วแสดงธรรมในบริษัทอสุรเพื่อทำลายความมี มานะ ความถือตัว เพื่อให้ได้บรรลุสาคระแห่งมหาญาณ เพื่อให้ได้บรรลุธรรมญาณ เพื่อให้ได้ธรรมญาณ มายา| ภายในกฎการบางแห่งเขาเห็นยมโลก ในที่นั้นได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะเปล่งรัศมีสว่างไสว ไปทั้งทั้งมหานรกแล้วทำความทุกข์และการลงทัณฑ์ของสัตว์ที่เกิดในนรกให้สงบลง| ในกฎการบา งแห่งได้เห็นเปรตวิชัย ในที่นั้นเขาเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกำลังสงเคราะห์ด้วยการให้ข้าวและน้ำแก่ สัตว์ที่อุบัติในเปรตวิชัยทำลายความหิวกระหาย| ในกฎการบางแห่งเขาเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ สอนธรรมแก่สัตว์ในกำเนิดเดรัจฉานตามที่อยู่และตามอุบัติที่แตกต่างกัน| ในกฎการบางแห่งเขาเห็น พระโพธิสัตว์ไมเตรยะแสดงธรรมแก่ท้าวโลกบาลทั้งหลายในเทวบริษัทในสวรรค์ชั้นมหาราชา| ใน กฎการบางแห่งเขาเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะแสดงธรรมในบริษัทของท้าวศักระเทวราช ในกฎการบา งแห่งสอนธรรมในบริษัทของท้าวสุยามเทวราช ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัทของท้าวสัน

³²⁴ ได้แก่ 1) เว้นจากการทำลายชีวิต 2) เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ 3) เว้นจากการประพฤติ ผิดในกาม 4) เว้นจากการพูดเท็จ 5) เว้นจากการพูดเท็จ 6) เว้นจากการพูดส่อเสียด 7) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ 8) เว้นจากความโลภอยากได้ของผู้อื่น 9) ไม่มีความพยาบาทปองร้าย 10) เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม พระพรหม คุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 319.

ตูษิตเทวราช ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัทของท้าวสุนิรมิตเทวราช ภายในกฎการบางแห่ง
 สอนธรรมในบริษัทของท้าววศวัตเทวราช ในกฎการบางแห่งพระโพธิสัตว์ไมเตรยะเป็นท้าว
 มหาพรหมสอนธรรมในบริษัทของพรหม ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกำลังแสดง
 ธรรมแก่บริษัทของนาค ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัทของยักษ์และรากษส ในกฎการบา
 งแห่งสอนธรรมในบริษัทของคนธรรพ์และกินนร ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัทของอสุเรนทร์
 ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัทของท้าวมหโรเคนทร์ ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัท
 ของพระราช ในกฎการบางแห่งสอนธรรมในบริษัทของนาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กินนร มโห
 คะ มนุษย์และอมมนุษย์ ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกำลังแสดงธรรมแก่พระโพธิสัตว์
 ผู้เป็นอาทิกัมมิกะ ที่เพิ่งเริ่มตั้งจิตในบริษัทของพระสาวกบ้าง ในบริษัทของพระปัจเจกพุทธเจ้าบ้าง ใน
 บริษัทของพระโพธิสัตว์บ้าง ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกำลังกล่าวสรรเสริญพระ
 โพธิสัตว์ที่บำเพ็ญจรรยาว่าเป็นผู้วิเศษในภูมิการบำเพ็ญจรรยา บางแห่งสรรเสริญพระโพธิสัตว์ที่ได้
 บรรลุชานตีแล้วเป็นผู้ไม่หวนกลับว่าเป็นผู้วิเศษในภูมิ บางแห่งสรรเสริญพระโพธิสัตว์ที่ได้การอภิเษก
 แล้วและเป็นผู้ที่จะต้องมาเกิดอีกเพียงชาติเดียว บางแห่งสรรเสริญพระโพธิสัตว์ที่ตั้งอยู่ในภูมิที่หนึ่งว่า
 เป็นผู้วิเศษในภูมิ ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกับเหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้ภูมิที่ 1
 จนถึงภูมิที่ 10 กำลังสวดสรรเสริญความวิเศษของภูมิทั้งหมด ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไม
 เตรยะกับพระโพธิสัตว์ที่มีจรรยาเสมอกันกำลังสวดสรรเสริญการบำเพ็ญปารมิตาให้บริบูรณ์ บางแห่ง
 สวดสรรเสริญความเท่าเทียมกันในการหยั่งลงสู่สรีกษา บางแห่งสรรเสริญความกว้างขวางของสมาธิมุข
 บางแห่งสรรเสริญวิโมกขธรรมที่มีความลุ่มลึก บางแห่งสรรเสริญการเข้าสู่วิสัยของชยานสมาธิอันสงบ
 บางแห่งสรรเสริญวิธีการสอนการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา บางแห่งสรรเสริญความยิ่งใหญ่ของการ
 บำเพ็ญปณิธาน บางแห่งสรรเสริญการบำเพ็ญเพียร การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก ความวิเศษของการ
 สอนศิลปะต่างๆ และการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้ได้รับहितสุข ในกฎการบางแห่งพระโพธิสัตว์ไมเตร
 ยะกับพระโพธิสัตว์ที่เป็นผู้ต้องมาเกิดอีกเพียงชาติกำลังสวดสรรเสริญการอภิเษกด้วยพุทธญาณ ใน
 กฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะเดินจงกรมทำความเพียรไม่ทอดธุระตลอดหลายร้อยหลาย
 พันปี ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะสวดสาธยายอุเทศ(การบรรยายธรรม) บางแห่ง
 กำลังพิจารณาธรรมมุข บางแห่งสังคายนารวม บางแห่งกำลังเขียนธรรม บางแห่งกำลังเข้าไมตรีสมาธิ
 บางแห่งกำลังเข้าชยานสมาบัตินับประมาณไม่ได้บางแห่งกำลังเข้าสรรพกตนายตนิโมกข์สมาบัติ บาง
 แห่งกำลังเข้าสมาธิทำความเพียรโพธิสัตว์อภิขญา||

ในกฎการบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ทั้งหลายที่กำลังเข้าโพธิสัตว์สมาธิชื่อนิรมานวตี| และเห็นนิรมานเมฆาที่เกิดขึ้นจากปลายขนที่อยู่ในสรีระของพระโพธิสัตว์เหล่านั้น บางท่านมีเทวนิกายเมฆาเกิดขึ้นจากปลายขนทั้งหมด | บางท่านมีเหล่านี้ค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระคะ ท้าวศก รัระ พรหม ท้าวโลกบาล พระเจ้าจักรพรรดิเกิดขึ้นที่ปลายเส้น | ที่ปลายขนของพระโพธิสัตว์บางเหล่านี้มีโกฏฐราช³²⁵เมฆา บางเหล่านี้มีราชกุมารเมฆา บางเหล่านี้มีเศรษฐี อำมาตย์ คหบดีเมฆา บางเหล่านี้มีพระสาวก และพระปัจเจกพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์เมฆา บางเหล่านี้มีกายพระตถาคต บางเหล่านี้มีนิรมานของสรรพสัตว์หาประมาณไม่ได้เกิดขึ้นที่ปลายเส้นขน เขาได้เห็นสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด| เขาได้ยินเสียงแสดงธรรมมุขหลากหลายเกิดขึ้นจากปลายขนของพระโพธิสัตว์บางเหล่านี้ ได้แก่ เสียงพรรณนาคุณของพระโพธิสัตว์ เสียงกล่าวแสดงการบำเพ็ญทานปารมิตา การบำเพ็ญศีลปารมิตา กษานติปารมิตา วีรยปารมิตา ธานปารมิตา ปรัชญาปารมิตา อุบายปารมิตา ปณิธานปารมิตา พลปารมิตา ญาณปารมิตา สังคหวัตถุ ธาน สมาธิและสมาบัติไม่มีประมาณ อภิชญา วิชา ธารณี ปฏิภาณ สัตย์ ปฏิสัมภิตา สมถวิปัสสนา วิโมกข์มุข ปฏิจจสมุบาท ปฏิสธนะ ธรรมอุทาน สติปฏิฐาน สัมมาปทาน ฤทธิบาท อินทรีย์พละ โพธิยงค์ มรรค สาวกยานกถา ปัจเจกพุทธธานกถา มหายานกถา ภูมิ กษานติ จรรยา ปณิธาน เป็นต้น| ในกฎการบางแห่งเขาได้เห็นบริษัทมณฑลของพระตถาคตกำลังชุมนุมกันอยู่| และเห็นความแตกต่างกันของบรรดาพระตถาคตเหล่านั้นคือ มีชาติและตระกูลต่างกัน มีกายวายุหะมากน้อยต่างกัน มีอายุประมาณต่างกัน มีเกษตรต่างกัน มีกัปต่างกัน มีธรรมเทศนาต่างกัน มีนิรมานมุขต่างกัน การตั้งอยู่ได้นานของพระสัทธรรม จนกระทั่งบริษัทมณฑล เป็นต้น|

ภายในมหาภูฏการไวโรจนวูหาหลังการครระกะ มีบรรดาภูฏการจำนวนมากแต่ภูฏการที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางมีความสูงที่สุดและกว้างที่สุด และสวยงามยิ่งกว่าอาคารหลังอื่นทั้งหมด| ภายในภูฏการนั้นเขาได้เห็นโลกธาตุขนาดใหญ่| และในโลกธาตุนั้นเขาได้เห็นทวีปสี่จำนวนหนึ่งร้อยโกฏี เห็นชมพูทวีปหนึ่งร้อยโกฏี เห็นดุสิตภพหนึ่งร้อยโกฏี| และในชมพูทวีปทั้งหมดนั้นเขาได้เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกำลังเกิดขึ้นในครรภ์ดอกบัว| เห็นการเดินไปได้ 7 ก้าวโดยมีท้าวศกและท้าวมหาพรหมเฝ้าดูอยู่เห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะกำลังตรวจดูทิศทั้งสิบ เห็นการบันลือมหาสีหนาท เห็นทุกช่วงอายุในวัยเด็ก เห็นเหตุการณ์เมื่อยังอยู่ภายในนคร เห็นการออกไปสู่อุทยาน เห็นการออกจากพระนครแล้วผนวชมุ่งหน้าต่อสรวชัญดา การบำเพ็ญทุกกรจรยาการบริโภคาหารเมื่อสุดท้าย การเข้าสู่โพธิมณฑล การผจญมาร การตรัสรู้โพธิ การพิจารณาณิมิตที่โพธิฤกษ์ มีมหาพรหมอาราธนาให้แสดงธรรม การหมุนธรรมจักร การไปสู่เทวภพ| การตรัสรู้ที่แตกต่างกัน วิชยแสดงการหมุนธรรมจักรต่างกัน ความเป็นไป

³²⁵ หัวหน้าคาราวาน โคจำฝูง Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 313.

ของกับและชื่อต่างกัน อายุประมาณต่างกัน มีวูหะของบริษัทยุทธต่างกัน ความหมจดจของเกษตร
ต่างกัน มีอำนาจของจรรยาและปณิธานต่างกัน มีระยะเวลาของการดำรงอยู่ของพระธรรมต่างกัน
การสอนให้สัตว์มีความแก่กล้าด้วยวิธีการต่างกัน มีการแสดงการประดิษฐานพระธาตุ และการสูญ
หายไปของคำสอน| สุนเศรษฐีบุตรได้รู้สึกถึงอภิมหาของตนอยู่แทบบาทมูลของพระโพธิสัตว์ไม่เตรยะ
ทุกที่ทุกเวลา||

ในบริษัทยุทธทั้งหมด ในทุกการแสดงกิจทั้งหมด ในอายุประมาณทั้งหมด ด้วยญาณที่มีสติ
หยุดนิ่งตั้งมั่นและหมจดจ เมื่อสุนเศรษฐีบุตรมีใจหยุดนิ่งอยู่ในภุมิญาณมีสรวิญญูตกำหนดมั่น เขาได้
ยินเสียงดังมาจากสิ่งของที่อยู่ภายในภูฎาคารเหล่านั้นทั้งหมด ได้ยินเสียงดุริยางค์สังคีตของระฆัง และ
ข่ายกระดิ่ง เสียงของสัตว์| ในภูฎาคารบางแห่งสุนเศรษฐีบุตรได้ยินเสียงกล่าวธรรมอย่างนี้ คือความ
แตกต่างของโพธิจิต บางแห่งมีเสียงกล่าวแสดงความต่างกันของปารมิตา จรรยา และปณิธาน บาง
แห่งมีเสียงแสดงความต่างกันของภูมิ บางแห่งมีเสียงแสดงความต่างกันของอภิญาและปาฏิหาริย์
อจินไตย บางแห่งมีเสียงแสดงความต่างกันของการบูชาตถาคต บางแห่งมีเสียงแสดงความต่างกันของ
พุทธเกษตรวูหะ บางแห่งมีเสียงแสดงธรรมเมฆาของพระตถาคตนั้นประมาณไม่ได้บางแห่งได้ยิน
เสียงธรรมเหมือนที่เคยแสดงไว้แล้วในกาลก่อน | ในภูฎาคารบางแห่ง เขาได้ยินเสียงแสดงการบรรลุสร
วิญญูตาว่า ในโลกธาตุนั้นมีพระโพธิสัตว์ชื่อนั้นทำโพธิจิตให้เกิดขึ้นแล้ว ได้ฟังธรรมนั้น มีกัลยาณมิตร
ชื่อนั้นชักชวน ได้เข้าเฝ้าพระตถาคตองค์นั้น ในภัพชื่อนี้ ในพุทธเกษตรอย่างนี้ ในท่ามกลางบริษัท
อย่างนี้ ได้ปลูกสร้างกุศลมูลอย่างนี้ ได้ฟังตถาคตอย่างนี้ มีอาศยะอย่างนี้ มีปณิธานอย่างนี้ ได้บำเพ็ญ
โพธิสัตว์จรรยาตลอดกับเท่านั้น ได้ตรัสรู้หลุดตรสัมมาสัมโพธิโดยกาลล่วงหลายกับอย่างนี้ มีชื่ออย่างนี้
มีอายุประมาณอย่างนี้ มีพุทธเกษตรวูหะอย่างนี้ | มีปณิธานที่มีคุณวิเศษอย่างนี้ อบรมสัตว์เช่นนี้ มี
การประชุมกันของสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์เช่นนี้ | ภายหลังการปรินิพพานของ
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นแล้วพระสัทธรรมจักอยู่ได้ตลอดกับเท่านั้น จักมีอรรถประโยชน์เช่นนี้ | ในภูฎา
คารบางแห่ง เขาได้ยินเสียงกล่าวอย่างนี้ ในโลกธาตุนั้น มีพระโพธิสัตว์ชื่อนั้น ได้บำเพ็ญทานปาร
มิตา ได้ทำการบริจาคทานที่ทำได้ยากหลายร้อยประการ| ส่วนพระโพธิสัตว์โน้นย่อมรักษาศีล บำเพ็ญ
กษานติ ได้บรรลุวิริยะ ได้บรรลุอุยาน ได้บำเพ็ญปรัชญา| ส่วนพระโพธิสัตว์โน้นได้แสวงหาพระ
สัทธรรมจึงเป็นเหตุให้สละราชสมบัติ บริจาคแก้วแหวนเงินทอง บริจาคบุตรภรรยาให้เป็นทาน สละ
อวัยวะน้อยใหญ่มีมือ เท้าและดวงตาเป็นต้น กระโดดเข้าสู่กองไฟใหญ่(เพื่อแลกกับการฟังธรรม)| ส่วน
พระโพธิสัตว์ชื่อนั้นได้เข้าสู่ศาสนาของพระตถาคตแล้วอุทิศตนเป็นธรรมภาณกะ ให้ธรรมทาน บูชา
ธรรม เชิดชูธรรม ยำก่องธรรมเภา สืบส่งแห่งธรรม ทำฝนธรรมให้ตก สืบต่ออายุพระศาสนาของ

พระตถาคต ให้ตกแต่งเจดีย์ของพระตถาคต ให้สร้างรูปตถาคต ช่วยให้สัตว์ได้รับความสุข รักษาคลังแห่งพระสัทธรรม เป็นต้น| ในกฎการบางแห่ง สุคนฺธเศรษฐีบุตรได้ยินเสียงกล่าวธรรมอย่างนี้ ในโลกธาตุนั้นมีพระตถาคตชื่อนั้น บัดนี้ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ยังมีอัตภาพเป็นไปอยู่ และกำลังแสดงธรรมด้วยการได้รับการอภิเษกชื่อนี้ ในบริษัทอย่างนี้ ในพุทธเกษตรเช่นนี้ ในกัปเช่นนี้ ด้วยอายุประมาณเช่นนี้ด้วยธรรมเทศานี้ ด้วยการสอนสัตว์อย่างนี้ ด้วยการตรัสรู้ปณิธานอย่างนี้|

สุคนฺธเศรษฐีบุตรได้ยินเสียงแสดงธรรมต่างๆ นับประมาณไม่ได้ตั้งมาจากสิ่งของแต่ละอย่างมีระฆัง กระดิ่ง ดุริยางค์ เป็นต้นอย่างนี้| และเพราะได้ฟังเสียงเหล่านั้นทั้งหมดทั้งสิ้นทำให้สุคนฺธเศรษฐีบุตรยอมได้ฟังธรรมมุขด้วยความปีติมีกำลังกล้าท่วมนั่นในใจของเขา| ในกฎการบางแห่งเขาได้บรรลุธารณิมุข บางแห่งได้บรรลุปณิธานมุข บางแห่งได้บรรลุลักษณติมุข บางแห่งได้บรรลุจรรยามุข บางแห่งได้บรรลุปณิธานมุข บางแห่งได้บรรลุปารมีตามุข บางแห่งได้บรรลุอุภยนิมิตตมุข บางแห่งได้บรรลุวิทิตตมุข บางแห่งได้บรรลุวิโมกข์มุข บางแห่งได้บรรลุสมาธิ|

เขาได้เห็นภาพของวายุหะหาประมาณไม่ได้จากมณฑลหน้าแว่นเหล่านั้น| เห็นภาพของบริษัทมณฑลของพระตถาคต เห็นภาพของบริษัทมณฑลของพระโพธิสัตว์ เห็นภาพของบริษัทมณฑลของสาวก เห็นภาพของบริษัทมณฑลของพระเจ้าเอกพุทธเจ้า เห็นภาพของบริษัทมณฑลของพระตถาคต เห็นภาพของเกษตรที่เศร้าหมอง เห็นภาพของเกษตรที่มีความหมดจดเพียงฝ่ายเดียว เห็นภาพของเกษตรที่มีทั้งเศร้าหมองและหมดจดตระคน เห็นภาพของโลกธาตุที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นเพียงพระองค์เดียว เห็นภาพของพุทธโลกธาตุ เห็นภาพของปริตตโลกธาตุ เห็นภาพของมหัทคตโลกธาตุ เห็นภาพของสุขุมโลกธาตุ เห็นภาพของอุทารโลกธาตุ เห็นภาพของอินทรชालาโลกธาตุ เห็นภาพของวายุยัสโลกธาตุ เห็นภาพของอโธมุทธาโลกธาตุ เห็นภาพของโลกธาตุที่มีพื้นธรณีเสมอราบเรียบ เห็นภาพของโลกธาตุที่มีความสว่างไปจรดภพของนรก เจริจฉานภูมิและเปตภูมิ เห็นภาพของโลกธาตุที่มีเทวดาและมนุษย์อาศัยอยู่มาก| และเห็นพระโพธิสัตว์จำนวนหลายอสงไขยกำลังบำเพ็ญกิจต่างกัน (เช่น) จงกรมอยู่บ้าง นั่งอยู่บนอาสนะของตนบ้าง| บางท่านกำลังจงกรมอยู่ บางท่านกำลังสาธยาย บางท่านกำลังเจริญวิปัสสนา บางท่านกำลังแผ่เมตตา กรุณา บางท่านกำลังบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกตามศาสตร์ต่างๆ บางท่านกำลังสอนธรรม บางท่านสวดมนตร์ บางท่านกำลังเขียน บางท่านกำลังสอบถาปธรรม บางท่านกำลังส่งใจตามเทศนาชั้นทั้งสาม (ศีล สมาธิ ปรัชญา) บางท่านบำเพ็ญปณิธาน|

สุคนฺธเศรษฐีบุตรได้เห็นข่ายรัศมีของแก้วมณีราชทั้งปวงที่เสาเหล่านั้น| ที่เสาบางแห่งเห็นแสงสีเขียวเข้ม บางแห่งเห็นแสงสีเหลือง บางแห่งเห็นแสงสีแดง บางแห่งเห็นแสงสีขาว บางแห่งเห็นแสงใส

ไม่มีสีเหมือนแก้วผลึก บางแห่งเห็นแสงสีป็น³²⁶ บางแห่งแสงสีเขียวเหมือนสีของอินทนิล บางแห่งเป็นสีของอินทราวุธะ(สีรุ้ง?) บางคราวเป็นแสงสีทองชมพูท บางคราวเป็นแสงสีทุกสี เป็นแสงที่ทำให้ความปิติให้เกิดขึ้นทั้งกายและใจสบายตาอย่างยิ่ง| เขาเห็นเสาดันกล้วยสีทองชมพูท และรูปแกะสลักแก้วทั้งปวง (ยีน)ปล่อยแขนลงข้างลำตัวมือถือดอกไม้| ถือพวงมาลัยบ้าง มือถือฉัตร ธงชัย และธงผ้าบ้าง ถือรูปหอมและเครื่องลูบไล้บ้าง ถือสร้อยแก้วรัตนะที่ร้อยด้วยด้ายทองบ้าง ถือสร้อยมุกดาบ้าง ถือสร้อยรัตนะต่างๆบ้าง ถือวูหะทั้งปวงบ้าง| เขาเห็นรูปแกะสลักบางรูปสวมจุฬามณีมุกฏ มีสายตามองตรง พนมมือน้อมกาย| เขาได้เห็นสายน้ำใสสะอาดมีกลิ่นหอมไหลออกมาจากสร้อยมุกดา| เขาเห็นสายธารที่ไหลออกมาจากสร้อยแก้วไพฑูรย์| เขาเห็นฉัตรแก้วประดับตกแต่งงดงาม| เขาเห็นระฆังแก้วข่ายกระดิ่งประดับผ้าตามเสา ห้องประดับด้วยผ้าไหมปักลวดลายด้วยแก้วมณี| เขาเห็นดอกบัวปัทมา ดอกบัวโกมุท ดอกบัวปทุมทริกันบอสงไขยออกดอกเต็มสระบัว| บางดอกมีขนาดหนึ่งคืบ บางดอกมีขนาดหนึ่งวา บางดอกมีขนาดเท่ากับลือเกวียน| และในดอกบัวเหล่านั้น เขาเห็นรูปต่างๆ | เช่น รูปปั้นสตรี รูปบุรุษ รูปเด็กชายเด็กหญิง รูปท้าวศักระ รูปพรหม รูปท้าวโลกบาล รูปเทวดา รูปนาค รูปยักษ์ รูปคนธรรพ์ รูปอสูร รูปครุฑ รูปกนิษฐ รูปมโหระคะ รูปพระสาวก รูปพระปัจเจกพุทธเจ้า รูปพระโพธิสัตว์ เป็นต้น รูปเหล่านั้นมีสีระเหมือนรูปสัตว์โลกทั้งหมด มีวรรณะแตกต่างหลากหลายเช่น พนมมือไหว้บ้าง มีกายนอบน้อมด้วยความเคารพ | และเห็นรูปปั้นของพระตถาคตที่มีกายประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการนั่งคู้บัลลังก์อยู่||

ที่พื้นมหาปฐพีมีลานสีเหลี่ยมทำด้วยแก้วไพฑูรย์ เขาเห็นภาพสะท้อนอนจินไตยจากแผ่นกระดานแต่ละแผ่นในพื้นนั้น| เป็นภาพของเกษตรบ้าง บางแห่งเป็นภาพของพระพุทธเจ้า | และเห็นอลังการทั้งหมดในกฎการเหล่านั้นสะท้อนปรากฏให้เห็นบนแผ่นสีเหลี่ยมเหล่านั้น| บรรดาต้นไม้รัตนพฤกษ์เหล่านั้นล้วนออกดอก ผล และยอดอ่อน เขาเห็นรูปปั้นที่มี(แต่)กายท่อนบน| เห็นกายพระพุทธเจ้า กายของพระโพธิสัตว์ กายของเทวดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กนิษฐ มโหระคะ ท้าวศักระ ท้าวมหาพรหม ท้าวโลกบาล พระเจ้าจักรพรรดิ พระราชา พระกุมาร เศรษฐี คหบดี อำมาตย์ สตรี บุรุษ ทารก ทาริกา ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา บ้างก็ถือพวงดอกไม้ไว้ในมือ บ้างก็ถือสร้อยรัตนะไว้ในมือ บางคนถือวูหะทุกอย่างในมือ บางคนมีกายนอบน้อม ประคองอัญชลี มีดวงตานิ่ง บางร)กำลังสวดสรรเสริญ บางคนเข้าสมาบัติ บางคนมีรัศมีแสงสีทอง บางคนมีรัศมีสีเงิน บางคนมีรัศมีสีขาว

³²⁶ ปณียส หรือปณย หมายถึง นำประทับใจ สวยงามยิ่ง *ibid.*, p. 585.

เหมือนดอกตุษารสุกุมาร³²⁷ บางคนมีรัศมีสีเขียวเหมือนแก้วอินทรนิล บางคนมีรัศมีรุ่งเรืองเหมือนแก้วมณี บางคนมีรัศมีสีเหมือนรัตนะทุกอย่าง บางคนมีรัศมีสีเหลืองเหมือนดอกจัมปกะ บางคนมีรัศมีกายสว่าง บางคนมีอัฐภาพที่แตกต่างหลากหลาย | เขาเห็นภาพของดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดวงดาว นบอสงไขยกำลังส่องแสงสว่างอยู่ในทิศทั้งสี่เกิดขึ้นจากอรรถจักร์นั้น | เขาเห็นผนังของภูฏาคารปราสาท และวิมานประดับแผ่นแก้วรัตนะ เห็นโพธิสัตว์จรรยาทั้งหมดของพระโพธิสัตว์ไมเตรยะในแผ่นแก้วทั้งหมดนั้นตามที่ได้บำเพ็ญมาในกาลก่อน | ที่แผ่นแก้วบางแห่งเห็นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะบริจาตศีระให้เป็นทาน | บางที่เห็นการบริจาตดวงตา บางแห่งเห็นการบริจาตผ้า บางแห่งเห็นการให้ทานแก้วจุฑามณี บางแห่งเห็นการให้จุฑามณีเพื่อแลกกับการได้ฟังสัทธรรม บางแห่งเห็นการบริจาตฟัน บางแห่งเห็นการบริจาคลิ้น บางแห่งเห็นการสละหูและจมูก บางแห่งเห็นการบริจาตหัวใจ บางแห่งสละเยื่อในกระดูกและเนื้อ บางแห่งเห็นการสละโลหิต บางแห่งเห็นการสละผิวหนัง บางแห่งเห็นการสละเนื้อและเล็บเท้า บางแห่งเห็นการสละนิ้วมือ บางแห่งเห็นการสละร่างกายทั้งหมด บางแห่งเห็นการบริจาตบุตรธิดาภรรยา บางแห่งเห็นการบริจาตกองรัตนะ บางแห่งเห็นการบริจาตหมู่บ้านนคร นิคม ชนบท ราชธานี บางแห่งเห็นการบริจาตชมพูทวีป บางแห่งเห็นการบริจาตทวีปสี่ บางแห่งเห็นการสละการครองราชย์ บางแห่งเห็นการบริจาตที่นั่ง และอาสนะ บางแห่งเห็นการบริจาตทาสหญิงชาย บางแห่งเห็นการบริจาคนางสนม บางแห่งเห็นการบริจาตอุทยานและสวนป่า บางแห่งเห็นการบริจาตฉัตร ธงชัย ธงผ้า บางแห่งเห็นการบริจาตดอกไม้ มาลัย ของหอม เครื่องลูบไล้ บางแห่งเห็นการบริจาตศิลาปัจจัยและเภสัช บางแห่งเห็นการบริจาตข้าวน้ำทุกชนิด บางแห่งเห็นการบริจาตอุปกรณ์เครื่องใช้ทุกอย่าง บางแห่งเห็นการบริจาตที่พักอาศัยทุกอย่าง บางแห่งเห็นการให้ทานถาดแก้ว บางแห่งเห็นการบริจาตราชรถ บางแห่งเห็นการช่วยเหลือผู้ถูกคุมขังให้เป็นอิสระ บางแห่งเห็นการช่วยเหลือผู้ถูกตัดสินโทษให้เป็นอิสระ บางแห่งเห็นการรักษาเด็ก บางแห่งเห็นการซื้อบอกทางแก่คนผู้ดำเนินทางฉิบหาย บางแห่งเห็นเป็นคนพายเรือรับจ้างอยู่ในทางแม่น้ำ บางแห่งเห็นเป็นพญาม้า วลาหกกำลังช่วยเหลือสัตว์ที่หลงทางไปสู่เกาะของผีเสื้อน้ำในมหาสมุทร บางแห่งเห็นเป็นมหาฤๅษีกำลังศึกษาศาสตร์ต่างๆ บางแห่งเห็นเป็นพระเจ้าจักรพรรดิกำลังนำพาสัตว์ให้ตั้งมั่นอยู่ในกุศลกรรมบถสิบ บางแห่งเห็นเป็นแพทย์กำลังรักษาผู้ป่วย บางแห่งเห็นกำลังช่วยเหลือบิดามารดา บางแห่งเห็นกำลังฟังคำสอนของกัลยาณมิตร บางแห่งเห็นกำลังสอนสัตว์ด้วยรูปพรรณของพระสาวก บางแห่งเห็นเป็นรูปพรรณของพระปัจเจกพุทธเจ้า บางแห่งเห็นเป็นรูปพรรณของพระโพธิสัตว์ บางแห่งมี

³²⁷ ตุษาร เกล็ดหิมะ กลีบเล็กบาง เกล็ดน้ำค้าง ฝนละออง หมอก *ibid.*, p. 452. สุกุมารา ดอกมะลิ (Jasmine Sambac) ตุษารสุกุมารา ดอกมะลิที่มีกลีบดอกสีขาว

รูปพรรณเป็นพระพุทธรูปเจ้ากำลังสอนสัตว์ บางแห่งเห็นแสดงการอุบัติเป็นสัตว์วิเศษแล้วสั่งสอนให้สัตว์ มีความแก่กล้า บางแห่งเป็นธรรมภาณกะกำลังสวดสาธยายแสดงการเกิดขึ้นของศาสนาของพระ ตถาคต พิจารณาไตร่ตรองธรรม แดกแต่งเจตีย์ของพระตถาคต ให้สร้างรูปของตถาคต ให้สัตว์ สมาทานการบูชาพระพุทธรูป แจกจ่ายเครื่องหอมและเครื่องประทีปผิว บูชาพระพุทธรูปด้วยการ บูชาทุกอย่างมีน้ำมันหอม ระเบียบดอกไม้เป็นต้น สอนให้สัตว์ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถสิบ ชักชวนให้ รักษาสิกขาบทห้า และอุโบสถศีล การถึงพระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ การบวช การ ฟังธรรม การแสดงธรรม การสาธยาย และการพิจารณาธรรม นั่งกล่าวธรรมกถาบนสิงหาสนะ แสดง การตรัสรู้ของพระพุทธรูป| สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์ไม่เตรยะเมื่อกำลังบำเพ็ญปารมิตาทั้ง 6 ประการตลอดหลายแสนอสงไขยโกฏิในยุคที่ป้อนนี้ทั้งหมดจากแผ่นแก้วแต่ละแผ่นจนครบทั้งหมด| ในกฎการบางแห่งเขาได้เห็นวายุพาภิหารีย์พระโพธิสัตว์ไม่เตรยะได้เข้าไปรับใช้กัลยาณมิตรทั้งหลาย| และได้ความรู้สึกว่าตนกำลังอยู่ต่อหน้าบรรดากัลยาณมิตรเหล่านั้นและได้รับการกล่าวเชื้อเชิญว่า “จง มาเกิด สุธนะ เชิญท่านเข้ามาเกิด ท่านอย่าได้มีความลำบากเลย| ท่านจงดูความอดใจตายของพระ โพธิสัตว์เหล่านี้เกิด”||

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นวายุพาภิหารีย์ที่เกิดขึ้นจางินไตยจากกฎการแต่ละแห่งและจากวัตถุ สิ่งของภายในกฎการทุกอย่างดังกล่าวมาแล้วด้วยกำลังของสมาธิที่ตั้งมั่น| ด้วยจักขุอันหมดจดเห็นได้ รอบทิศ ด้วยวิปัสสนาโคศลชญาณที่(เห็นได้โดย)ไม่มีสิ่งใดขวางกั้น ด้วยจิตตาแห่งโพธิสัตว์ญาณและ อธิษฐาน ทำให้เขาได้บรรลุญาณภูมิที่เป็นไปในโพธิสัตว์สัญญา และได้เห็นวายุพาภิหารีย์ที่เกิดขึ้นนั้น ทั้งหมด| เปรียบเหมือนบุรุษผู้กำลังอยู่ในห้วงความหลับฝันเห็นรูปและอารมณ์อันงดงามต่างๆ เช่น คุกหาสน์และวิมานอันน่ารื่นรมย์ หรือ หมู่บ้าน นคร นิคม ชนบทอันน่ารื่นรมย์ หรือ เสื้อผ้า ข้าวน้ำ เครื่องบริโภคอันประณีต หรือว่า เสียงดนตรี การขับร้อง และการละเล่นต่างๆ ที่น่ารื่นรมย์| บุรุษนั้น ย่อมรู้สึกถึงความน่ารื่นรมย์ของอุทยานและสวน หรือต้นไม้ แม่น้ำ สระบัว ภูเขา หรือว่าย่อมรู้สึก ว่า ตนอยู่ในที่แวดล้อมด้วยบิดามารดา มิตรสหาย ญาติสาโลหิต| หรือว่าเมื่อฝันเห็นมหาสมุทร เขาสุเมรุ บรรพตราช หรือสวรรค์เทวภพ หรือชมพูทวีป หรือว่าย่อมรู้สึกว่าตนเองอยู่ในที่ห่างไกลหลายร้อย โยชน์| หรือได้ฝันเห็นเรือนหลังใหญ่โตกว้างขวาง| เขาย่อมรู้สึกว่าลักษณะและอสังการทุกอย่าง สวยงามชัดเจนเหมือนที่เห็นในเวลากลางวัน| และย่อมไม่รู้สึกว่ากลางคืนสั้นหรือยาว และไม่รู้สึกว่า ตนเองกำลังฝัน และถ้าฝันว่าตัวเองกำลังมีความสุข จะรู้สึกกายสังขารสงบ ไม่รู้สึกง่วงซึม ปราศจาก เครื่องกังวล รู้สึกมีปีติสุขสมบูรณ์ ยาวนาน และยิ่งใหญ่ ย่อมมีความรู้สึกว่าเวลาผ่านไปหนึ่งวันหนึ่งคืน หรือ ตลอดเจ็ดวัน ตลอดครึ่งเดือน หนึ่งปี หรือ ร้อยปี หรือนานกว่านั้น และเมื่อเขาตื่นจากความฝัน

ยอมจำได้ทั้งหมดฉันใด | สุธนเศรษฐีบุตร เพราะการอธิษฐานของพระโพธิสัตว์ และเพราะญาณเป็นเครื่องเข้าถึงได้เหมือนความฝันที่เป็นไปได้ในโลกทั้งสาม เมื่อปริตตสัญญาจิตดับลง (จิตของผู้ที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในกามาวจรภพ) เขาอยู่ด้วยโพธิสัตว์สัญญาที่มีความยิ่งใหญ่ไพบูรณ์และไม่มีสิ่งใดขวางกั้นเข้าสู่โพธิสัตว์วิชัยแล้ว ทำพุทธิให้เข้าสู่โพธิสัตว์นัยอันเป็นอจินไตยแล้ว ได้เห็นวายุพาฎิหาริย์นั้นทั้งหมด ย่อมตามรู้ ตามระลึก ตามนึกบ่อยๆ ทำให้เป็นนิมิต ทำให้ปรากฏชัด และย่อมรู้สึกตัวเองอยู่ในเหตุการณ์นั้นได้ฉันนั้น | เหมือนคนป่วย (ใกล้ตาย) เมื่อจิตสุดท้ายปรากฏขึ้นและเมื่อจิตนั้นกำลังดับจิตที่จะนำไปเกิด (ในภพใหม่) ย่อมแสดงภาพของกรรมภพให้ปรากฏต่อหน้า (บุคคลนั้น) จะพึงเห็นนรกด้วยกรรมปัจจุบันที่เป็นผลของอกุศลกรรมที่ทำได้ก่อนตาย หรือเห็นกำเนิดของเดรัจฉาน หรือเปรตวิชัย หรือยมทูต หรือเครื่องประหาร หรืออาจจะได้ยินเสียงร้องโหยหวนของสัตว์นรก | และเห็นแม่น้ำที่เป็นกรด เห็นภูเขาที่มีมิตปลายแหลมคม ภูเขาศาลมลึ เห็นป่าที่มีใบเป็นมิตปลายแหลมคม | เห็นไฟในมหานรกลุกไหม้มีเปลวโชติช่วง เห็นโลหกุมภินรก เห็นการทรมาน ย่อมรู้สึกถึงการเสวยเวทนานั้น | พึงเห็นและพึงได้รับความทุกข์ร้อนเพราะไฟในนรก | หรือว่าพึงเห็นภาพของเทวดา เพราะการสังสมกุศลกรรม | และเห็นหมู่บริษัทเทวดาและนางอัปสร เห็นเครื่องประดับอสังการสวรรค์ทั้งปวง หรือว่าจะพึงเห็น พึงได้เข้าเล่นสำราญในอุทยาน วิมาน แม่น้ำ สระบัว ภูเขาแก้ว ต้นกัลปพฤกษ์ เครื่องบริโภคน และจะต้องรู้อายุกาลนั้นว่า เคลื่อนจากที่นี่แล้วอุบัติขึ้นในที่นั้น และหากยังไม่ตายจะพึงเห็น พึงรู้ และพึงเสวยกรรมนั้นเพราะความอจินไตยของกรรมวิชัยฉันใด | สุธนเศรษฐีบุตร ได้เห็นวายุพาฎิหาริย์นั้นได้ เพราะเป็นกรรมวิชัยอจินไตยของพระโพธิสัตว์ฉันนั้น | เปรียบเหมือนบุรุษถูกภูตเข้าสิงย่อมมองเห็นรูปประหลาดต่างๆ และย่อมพยากรณ์สิ่งที่คนอื่นถามฉันใด | สุธนเศรษฐีบุตร ได้เห็นวายุหะทั้งปวงนั้นได้ เพราะกำลังอธิษฐานของโพธิสัตว์ญาณฉันนั้น | เปรียบเหมือนบุรุษผู้เข้าไปสู่ภพของนาคด้วยเพศของนาค ย่อมรู้สึกเวลาที่ผ่านไปหนึ่งวัน หนึ่งสัปดาห์ หนึ่งเดือน หนึ่งปี หรือร้อยปี หรือเป็นเพียงความจำได้หมายรู้เท่านั้น เมื่อออกจากนาคสัญญาเข้าสู่สัญญามนุษย์จะพึงรู้สึกที่ผ่านไปเพียงครู่เดียวเท่านั้นฉันใด | ด้วยอำนาจการอธิษฐานของพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ สุธนเศรษฐีบุตร ปล่องใจไปตามสัญญาของพระโพธิสัตว์ เพียงครู่เดียวเท่านั้นแต่เขารู้สึกเหมือนเวลายาวนานหลายแสนโกฏิยุคทัณฑ์ได้ฉันนั้น |

เปรียบเหมือนวิมานของท้าวมหาพรหมชื่อสรรพหัตถ์วายุหะครระกะ เป็นที่ที่สามารถมองเห็นโลกธาตุทั้งสามพร้อมด้วยสรรพสิ่งทั้งหมดที่สะท้อนปรากฏเห็นได้ชัดเจนฉันใด | สุธนเศรษฐีบุตรเห็นภาพสะท้อนของวายุหะเหล่านั้นทั้งหมดโดยไม่ปะปนกันฉันนั้น เปรียบเหมือนภิกษุผู้เข้ากฤตสนายตนสมาบัติอยู่ แม้เป็นคนผู้เดียวไม่มีเพื่อน เมื่อนอนอยู่ จงกรมอยู่ หรือนั่งอยู่ ลูกขี้ยืน หรือว่านอนก็ตาม

ย่อมรู้ ย่อมเห็น และย่อมรู้สึกถึงโลกทั้งปวงได้ ด้วยการเข้าสู่วิสัยของกฤตสนายตนสมาบัติเพราะความ
 อจินไตยของธยานอันวิเศษฉันทใด สุธนเศรษฐีบุตรเห็นและรู้วิหะทั้งหมดนั้นได้เพราะมีใจก้าวลงสู่วิสัย
 ฉันทนั้น | เปรียบเหมือนเครื่องประดับอลังการทั้งปวงของเมืองนครรพยอมปรากฏให้เห็นบนท้องฟ้า
 และใครๆ ก็มองเห็นได้ไม่มีสิ่งกีดขวางได้ | และเปรียบเหมือนวิมานของมนุษย์ที่ซ่อนอยู่ในวิมานของ
 ยักษ์ ทั้งสองวิมานไม่ทับซ้อนกันและกันและปรากฏให้เห็นแยกกันเพราะความบริสุทธิ์ของกามวิสัย
 ต่างกัน | และเปรียบเหมือน โลกาธาตุทั้งสามหมื่นน้อยใหญ่ทั้งหมดในมหาสมุทรย่อมปรากฏสะท้อน
 ภาพให้เห็นบน(ผิวน้ำใน)มหาสมุทร | และเปรียบเหมือนนภมายากล่อมแสดงกริยาทั้งหมดที่อยู่ในรูป
 ทั้งหมดด้วยการอธิษฐานและกำลังของมนตร์ วิชชา และโอสถฉันทใด สุธนเศรษฐีบุตรเห็นวิหะ
 ปาฏิหาริย์ทั้งหมดนั้นได้ด้วยกำลังแห่งมายาญาณอันเป็นอจินไตยของพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ ด้วยการ
 บำเพ็ญกำลังมายาแห่งธรรมญาณ และด้วยมายาของโพธิสัตว์วิเศษฐานญาณ||

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์ไมเตรยะเข้าไปในกุฎาคารนั้นแล้วคลาไคลอานุภาพนั้นแล้วจึงคิดว่าให้มีเสียง
 ดังแล้วกล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรนั้นอย่างนี้ “ดูก่อนกุลบุตร จงลุกขึ้นเถิด | นี้เป็นธรรมชาติของสรรพสิ่ง
 | มีความไม่ตั้งอยู่ถาวรเป็นลักษณะ ดูก่อนกุลบุตร สรรพธรรมทั้งปวงถูกทำให้เกิดขึ้นด้วยโพธิสัตว์
 ญาณ | เพราะฉะนั้นจึงไม่มีสภาวะของตนเอง อุปมาเหมือนมายา ความฝัน และภาพสะท้อน” | ครั้ง
 นั้น สุธนเศรษฐีบุตรออกจากสมาธินั้นด้วยเสียงคิดนั้นแล้ว | พระโพธิสัตว์ไมเตรยะจึงกล่าวกับเขาว่า
 “ดูก่อนกุลบุตร ท่านได้เห็นปาฏิหาริย์แห่งโพธิสัตว์อธิษฐานแล้วหรือ | ท่านได้เห็นอานิสงส์ของกำลัง
 แห่งโพธิสัตว์สัมภาระแล้วไม่ใช่หรือ ท่านได้เห็นการเกิดขึ้นของญาณแห่งโพธิสัตว์ปณิธานแล้วมิใช่หรือ
 ท่านได้เห็นการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาแล้วไม่ใช่หรือ ท่านได้ฟังทางหลุดพ้นของโพธิสัตว์แล้วไม่ใช่หรือ
 ท่านได้เห็นความไม่มีประมาณของพุทธเกษตรวิหะแล้วไม่ใช่หรือ ท่านเห็นความพิเศษของเวศารัทยะ
 ของตถาคตปณิธานแล้วไม่ใช่หรือ ท่านได้เข้าถึงความอจินไตยของโพธิสัตว์วิโมกข์แล้วไม่ใช่หรือ ท่าน
 ได้เสวยปีติที่เกิดจากโพธิสัตว์สมาธิแล้วไม่ใช่หรือ?” สุธนเศรษฐีบุตรตอบว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า
 ข้าพเจ้าได้เห็นเพราะการอธิษฐานของกัลยาณมิตร และเพราะอานุภาพของกัลยาณมิตร ข้าแต่
 พระคุณเจ้าวิโมกข์นี้มีชื่อว่าอะไร?” | พระโพธิสัตว์ไมเตรยะตอบว่า “กุลบุตร วิโมกข์นี้มีชื่อว่า สรรพ
 ตรีชวารัมพณชญาณประเวศาสัมโมชสมฤตวิหะครณะ(ครณะแห่งสติที่ไม่ใครๆ ไม่อาจลักไปได้และ
 เป็นเหตุให้ได้ญาณในกาลทั้งสาม) ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ที่จะต้องมาอุบัติอีกเพียงชาติเดียวแล้ว
 จะพึงได้ตรัสรู้ ได้บรรลุวิโมกข์เช่นนี้เป็นจำนวนมากมายหลายภิลापยานภิลापยะ” สุธนเศรษฐีบุตร
 ถามว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้าความจงมอลังการนั้นหายไปไหนเสียแล้ว?” พระโพธิสัตว์ไมเตรยะตอบ
 ว่า “มันมาจากที่ไหนก็กลับไปสู่นั้น” | สุธนเศรษฐีบุตรถามอีกว่า “แล้วมันมาจากที่ไหน?” | พระ

โพธิสัตว์ตอบว่า “มาจากอำนาจการอธิษฐานด้วยโพธิสัตว์ญาณ และอยู่ที่นั่นด้วยการอธิษฐาน ไม่มีการไป ไม่มีการมา ไม่ได้เป็นกลุ่ม ไม่ได้สร้างขึ้น ไม่ใช่กฎสละ ไม่ใช่สิ่งที่มีรูปที่ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ภาวะ และไม่ใช่ภาวะที่ถูกปรุงแต่ง ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในทะเล³²⁸ และไม่ใช่สิ่งที่อยู่นอกทะเล|

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเมฆฆาลาของพญานาคทั้งหลายไม่ได้ปรากฏขึ้นด้วยกาย หรือใจ ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นได้เพราะการสังสม| แต่เกิดขึ้นด้วยอำนาจความตั้งใจของพญานาคจึงทำให้สายฝนหาประมาณไม่ได้ให้ตกลงมาเพราะนาควิชัยเป็นอินไตย ฉนฺได| ดูก่อนกุลบุตร วุหะเหล่านี้ ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ภายในกาย หรือภายนอกกาย และเป็นสิ่งที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นด้วยอำนาจการอธิษฐานของพระโพธิสัตว์ก็หาไม่ได้ และไม่ใช่เพราะตัวท่านที่เป็นดุจภาชนะอันเหมาะสม| ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนนักมายากลเมื่อจะทำการแสดงวิชัยของมายา มายากลไม่ได้มาจากที่ไหน ไม่ได้หายไปไหน ไม่ได้เปลี่ยนไปไหน ปรากฏอยู่ได้เพราะกำลังของมนตร์และโอสถฉนฺได| ดูก่อนกุลบุตร วุหะเหล่านั้นไม่ได้ไปที่ไหน ไม่ได้มาแต่ที่ใด ไม่ได้เป็นกองอยู่ที่ไหน แต่ว่าปรากฏให้เห็นอยู่เพราะความมีความรู้เกี่ยวกับมายาที่เป็นโพธิสัตว์ญาณที่มีความเป็นอินไตย ด้วยวิศิตาของปณิธาน อธิษฐานและญาณในกาลก่อน”| สุธนเศรษฐีบุตรถามว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า ท่านมาจากที่ไกลแค่ไหน? พระโพธิสัตว์ตอบว่า “จากที่ที่ไม่มีมีการมาไม่มีการไป| ดูก่อนกุลบุตร คติของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นคติที่ไม่เคลื่อนที่ไม่ตั้งอยู่เฉพาะ| เป็นอนาลยานิเกตคติ (คติที่ไม่ใช่ที่อยู่คือเรือนและไม่ใช่ที่อยู่คือบ้าน)| เป็นคติไม่ตายไม่เกิด| เป็นคติที่ไม่ตั้งอยู่ถาวร |ไม่ใช่คติที่เป็นอยู่ชั่วคราว |เป็นคติไม่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง | เป็นคติที่ไม่ใช่การคำนึง |เป็นคติไม่มีกรรมไม่มีวิบาก| เป็นคติไม่มีการเกิดขึ้นและไม่มีการดับ |เป็นคติไม่มีการสูญและไม่มีการคงอยู่ถาวร|

ดูก่อนกุลบุตร มหากรุณาเป็นคติของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เพราะทำให้พระโพธิสัตว์ตั้งใจสั่งสอนสัตว์ที่ควรได้รับการสั่งสอน มหาไมตรีเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะช่วยเหลือสัตว์ที่กำลังมีความทุกข์ ศีลเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะเป็นผู้ปฏิบัติขึ้นตามอาศยะ ปณิธานเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะการอธิษฐานในกาลก่อน อภิชญาเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะแสดงความสุขทั้งปวง อนภิสังขารเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะเป็นผู้ไม่ห่างจากบาทมูลของพระตถาคตทั้งปวง อนายุหวิญญะ(ไม่ยึดมั่นและการยอมรับ) เป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะไม่ถูกครอบงำทางกายและทางใจ ปรัชญาและอุปายะเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะเป็นผู้อนวัตตามสัตว์ การปรากฏ(ในโลกธาตุ)ด้วยนิรมานกายเป็นคติของพระโพธิสัตว์เพราะมีสรีระเหมือนกับภาพสะท้อน เหมือนรูปปั้น และเหมือนนิมิต ดูก่อน

³²⁸ มีความหมายหลายอย่างเช่น พื้นที่ เขต ภาคพื้น รัฐ แคว้น ประเทศ อาณาประเทศ ส่วนของกาย ibid., p. 496. ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่แสดงขอบเขต พื้นที่ ได้แก่ รูปร่าง (body)

กุลบุตร ส่วนข้อที่ท่านถามว่าเรามาจากที่ไกลแค่ไหนนั้น | ดูก่อนกุลบุตร เรามาจากกุกุคคามในมณฑลทชนบท ที่นั่นเป็นบ้านเกิดของเรา | มณฑลทชนบทนั้นมีเศรษฐีชื่อว่า โคपालกะ | เป็นผู้ตั้งอยู่ในพุทธธรรมทั้งหลาย และสอนธรรมแก่ชาวบ้านตามที่เขาพอจะรองรับได้ ได้ชักชวนให้บิดามารดา ญาติสัมพันธวงศ์ พราหมณ์ คหบดี ให้สมาทานรับเอามหายาน” | สุธนเศรษฐีบุตร ถามว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า ชันมภูมิ(ภูมิการเกิด)ของพระโพธิสัตว์มีกี่ภูมิ? พระโพธิสัตว์ไม่ตรัสตอบว่า “ดูก่อนกุลบุตร ชันมภูมิมีสิบ มีอะไรบ้าง? ได้แก่ โพธิจิตตูปบาทเป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | อธิษาศัยที่ทำให้เกิดในตระกูลของพระโพธิสัตว์เป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | ผู้ทำให้เกิดในตระกูลของกัลยาณมิตรเป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ผู้ตั้งอยู่ในภูมิทั้งหลาย | (ธรรม)ที่เกิดในตระกูลของปารมิตาเป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | อนุตปัตตติกรรมกษานติ เป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | ดูก่อนกุลบุตร ธรรมปฏิบัติทั้งหมดเป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย | (ปารมิตา)ที่ทำให้เกิดในตระกูลของพระพุทธเจ้าในอดีต อนาคต และปัจจุบันทั้งหมดเป็นชันมภูมิ | ดูก่อนกุลบุตร ชันมภูมิสิบเหล่านี้เป็นชันมภูมิของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย||

ดูก่อนกุลบุตร ปรัชญาปารมิตาเป็นเหมือนมารดาของพระโพธิสัตว์ อุปายโกศลเป็นเหมือนบิดา ทานปารมิตาเป็นเหมือนน้ำนม ศิลปปารมิตาเป็นเหมือนพี่เลี้ยง กษานติปารมิตาเป็นเหมือนอาจารย์ วิริยปารมิตาเป็นเหมือนวัตถุสิ่งของที่ทำให้เจริญเติบโต ธานปารมิตาเป็นเหมือนความประพฤติที่หมดจด กัลยาณมิตรเป็นเหมือนอาจารย์ผู้ให้การศึกษา โพธิยังคะเป็นเหมือนมิตรสหาย พระโพธิสัตว์ทั้งหมดเป็นเหมือนพี่น้อง โพธิจิตเป็นเหมือนตระกูล การปฏิบัติเป็นเหมือนธรรมของตระกูล ภูมิเป็นเหมือนที่อยู่ การได้บรรลुकษานติเป็นเหมือนการได้เกิดในตระกูลสูง การบำเพ็ญปณิธานเป็นเหมือนการได้วิชาของตระกูล การได้จรรยาบริสุทธีเป็นเหมือนการปฏิบัติตามธรรมของตระกูล การสมาทานในมหายาน เป็นเหมือนการไม่เข้าไปทำในวงศ์ตระกูลขาดสูญ การเป็นผู้ต้องมาเกิดอีกเพียงชาติก็จะได้รับการอภิเชกเป็นเหมือนความเป็นบุตรของพระธรรมราชา การได้บรรลुकความเป็นตถาคตเป็นเหมือนการทำให้วงศ์ตระกูลมีความหมดจด | ดูก่อนกุลบุตร ด้วยเหตุฉะนี้แล พระโพธิสัตว์จึงเป็นผู้พ้นจากภูมิของความเป็นพาลบุณชน | และเป็นผู้ได้ชื่อว่า ผู้หยั่งลงสู่โพธิสัตว์นิยาม | เป็นผู้เกิดในตระกูลของพระตถาคต | เป็นผู้ดำรงอยู่ในวงศ์ของพระตถาคต | เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำวงศ์ตระกูลของพระรัตนตรัยไม่ให้ขาดสูญ | เป็นผู้รักษาตระกูลของพระโพธิสัตว์ | เป็นผู้บริสุทธีหมดจดด้วยชาติและโคตร | เป็นผู้มึวรรณะสูงและมีชาติกำเนิดสูง | เป็นผู้หาความผิดไม่ได้ | เป็นผู้ปราศจากโทษในมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก และในหมู่สมณะพราหมณ์ | เป็นผู้เกิดในตระกูลของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เป็นผู้มึสรีระที่ห้ามหาปณิธานเกิดขึ้น||

ดูก่อนกุลบุตร พระโพธิสัตว์ที่ถึงพร้อมด้วยตระกูลและชาติอย่างนี้ย่อมไม่จมลงในอุบัติทั้งหลายในโลก เพราะพระโพธิสัตว์เหล่านั้นรู้แจ้งสรรพธรรมที่มีอายตนะเป็นมายาเหมือนเงาในกระจก | ย่อมไม่เศร้าหมองในเพราะการอุบัติขึ้นและการอยู่ในคติภพทั้งปวงเพราะรู้ว่าการอุบัติในภพปราศจาก(อิตตา)ที่สาระ(เป็นความว่างเปล่า)เปรียบเหมือนภาพนิมิต| ย่อมไม่เบื่อหน่ายในการสอนสรรพสัตว์ให้มีความแก่กล้าเพราะรู้แจ้งตามความเป็นจริงว่า(สัตว์)โลกปราศจากอาตมัน(ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง)| ย่อมไม่ทอดธุระหนึ่งเฉยต่อการอนุเคราะห์สรรพสัตว์เพราะประกอบด้วยมหาไมตรีและมหากรุณา| ย่อมไม่มีความสะดุ้งหวาดกลัวต่อการเป็นอยู่ยาวนานตลอดกับเพราะหลุดพ้นจากสังสารที่เปรียบเหมือนความฝัน| เมื่อเห็นการเกิด การจุติ การตายย่อมไม่มีความหวาดหวั่นเกิดขึ้นเพราะรู้ว่าขันธเป็นเหมือนมายา| ย่อมไม่ถูกทำร้ายในวิชัยทั้งปวงเพราะเข้าถึงความเป็นสภาวะที่เป็นธรรมชาติ| ย่อมไม่หลง(ทาง)ในคติสังสารทั้งปวง เพราะได้รู้แจ้งสัญญาทั้งปวงว่าเป็นเหมือนหยับแดด หาแก่นสารไม่ได้| ย่อมไม่เศร้าหมองในวิชัยของมารเพราะรู้แจ้งธรรมชาติของสรรพสิ่งว่าเป็นเพียงมายา| ย่อมไม่ถูกกิเลสทั้งปวงล่อลวงได้เพราะมีอำนาจ(อยู่เหนือ)กายทั้งปวง| เป็นผู้เข้าถึงคติทั้งหมดได้เพราะได้บรรลุอุปปัตตวิจิตตา(อำนาจในการอุบัติในภพภูมิ)|

ดูก่อนกุลบุตร เรานั้นเข้าถึงธรรมชาติทั้งปวงได้ด้วยอัทธภาพกายที่เหมือนอัทธภาพของสรรพสัตว์ในโลกธาตุทั้งหมด มีรูปร่างเหมือนชาวโลก ด้วยกำลังพิเศษ ด้วยภาษาที่เหมือนของชาวโลก ด้วยการมีชื่อหลากหลายเหมือนชาวโลก ด้วยอิริยาบถที่น้อมไปในทิศทางเดียวกับชาวโลก ด้วยการอนุวัตตามชาวโลกน้อมไปเพื่อการอบรมชาวโลก ด้วยการอุบัติในชาติและในตระกูลที่มีความบริสุทธิ์ ด้วยการอาศัยในสัตว์สัญญาเพื่อการทำ(โพธิสัตว์)กิจ ด้วยการทำให้อัทธภาพปรากฏได้เหมือนกับนิรมานของพระโพธิสัตว์ที่เกิดขึ้นด้วยกำลังของปณิธาน แล้วได้อุบัติขึ้นเพื่ออบรมสัตว์ที่มีจริตเดียวกันในกาลก่อน(เรา)ผู้มีโพธิสัตว์จรยาไม่พินาศ เพื่อปรากฏเกิดขึ้นในชมพูทวีป เพื่อสั่งสอนมารดาบิดาญาติสายสัมพันธ์ทั้งหลายที่เกิดในตระกูลพราหมณ์ในหมู่บ้านกุฎาคามในมัลทชนบท ในทักษิณาปละแห่งนี้ และเพื่อทำตระกูลของพระตถาคตให้เกิดขึ้นเพื่อสั่งสอนให้(เหล่าญาติ)ละมานะความถือตัวในเพราะชาติกำเนิดว่าเป็นผู้กำเนิดในตระกูลพราหมณ์ และมานะว่าตนเป็นผู้ยิ่งใหญ่เป็นผู้วิเศษ |

ดูก่อนกุลบุตร ในทักษิณาปละแห่งนี้ เราย่อมอาศัยอยู่ที่มหาภูฏาคารไวโรจนวายุหาลังการครระแห่งนี้ได้สั่งสอนสัตว์ทั้งหลายตามสภาพใจและตามที่เป็นผู้ควรแก่การแนะนำได้ด้วยอุปายะ| และเมื่อเราละจากที่นี่แล้วจักไปอุบัติในดุสิตภพเพื่ออนุวัตตามสัตว์ตามอาศยะ และเพื่ออบรมสั่งสอนเทวบุตรทั้งหลายที่ได้เคยประพฤติ(จรยา)ร่วมกันมาก่อนในดุสิตภพ เพื่อแสดงวายุหะที่เกิดจากบุญและญาณของพระโพธิสัตว์ผู้ข้ามพ้นจากภพธาตุได้แล้ว เพื่อให้(เทวบุตร)หันเหออกจากความยินดีในภพและ

ค้นหา เพื่อแสดงความไม่เที่ยง(แปรเปลี่ยน)ของสังสารให้ปรากฏ เพื่อแสดงแก่เทวบุตรทั้งหลายให้เห็นว่าแม้การเกิดเป็นเทวดาก็มีความเสื่อมและมีการสิ้นสุดได้เช่นกัน เพื่อเข้าสู่สมาคของพระโพธิสัตว์ที่เป็นเอกชาติ(อีกเพียงชาติเดียวก็จะได้ตรัสรู้) เพื่อสรรเสริญมหาญาณธรรมมุขชื่อว่า “จวนการ” เพื่อสงเคราะห์แก่ผู้มีความพร้อมที่จะมาเกิดในที่นั้น เพื่อโปรดเวไนยบุคคลที่จะตามมาเกิดภายหลังกาลของพระศากยมุนี และเมื่อถึงกาลที่เหมาะสมเราจักได้บรรลุสุรวชยุตบาบริบูรณ์ตามที่ปรารถนาทุกประการ| ดูก่อนกุลบุตร ท่านจักได้พบกับเราผู้ได้บรรลุโพธิแล้วอีกครั้งพร้อมกับพระมัญชุศรี कुमारภูตผู้เป็นกัลยาณมิตร||

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปพบกับพระมัญชุศรี कुमारภูตนั้นเถิด| เมื่อเข้าไปหาท่านแล้วจงสอบถามท่านว่า “พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร ต้องปฏิบัติอย่างไร จะต้องเข้าสมันตภัทรจรรยามณฑลอย่างไร จะต้องบำเพ็ญอย่างไร จะต้องทำให้หยุดนิ่งตั้งมั่นอย่างไร จะทำให้มีกำลังยิ่งใหญ่ได้อย่างไร จะให้มีความละเอียดยิ่งขึ้นอย่างไร จะทำให้มีความบริสุทธิ์ได้อย่างไร จะเข้าถึงได้อย่างไร จะทำให้บริบูรณ์ได้อย่างไร ดูก่อนกุลบุตร พระมัญชุศรี कुमारภูตนั้นจักแสดงกัลยาณมิตรแก่ท่าน| เพราะอะไร? ดูก่อนกุลบุตร เพราะว่า บรรดาพระโพธิสัตว์จำนวนแสนโกฏิในยุตพระมัญชุศรี कुमारภูตเป็นผู้มีปณิธานยอดเยี่ยมที่สุด| ดูก่อนกุลบุตร ท่านมีจรรยากว้างขวางที่สุด | มีปณิธานอธิการยิ่งใหญ่ที่สุด มีคุณวิเศษตลอดต่อเนื่องไม่มีสิ่งใดขัดขวางได้| พระมัญชุศรี कुमारภูตนี้เป็นคุณมารดาของพระพุทธเจ้าจำนวนแสนโกฏิในยุต | เป็นผู้ให้โอวาทแก่พระโพธิสัตว์จำนวนแสนโกฏิในยุต | เป็นผู้อยู่ในโลกธาตุเพื่ออบรมสั่งสอนสัตว์ธาตุให้มีความแก่กล้า| ท่านเป็นผู้มีชื่อเสียงขจรไกลไปทั่วทั้งโลกธาตุที่อยู่ในทิศทั้งสี่| เป็นผู้กล่าวธรรมในมณฑลบริษัทของพระตถาคตหลายอนภิลปาเย| เป็นผู้ได้รับการสรรเสริญจากพระตถาคตทุกพระองค์ | เป็นผู้ได้ญาณวิหารในธรรมอันลุ่มลึก เป็นผู้เห็นอรรถแห่งธรรมทั้งหมด | เป็นผู้มิใคร่ไปได้กว้างไกลในวิโมกข์นัยทั้งปวง | เป็นผู้หยั่งลงสู่สมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยาแล้ว | ดูก่อนกุลบุตร พระมัญชุศรี कुमारภูตนั้นเป็นผู้ให้กำเนิดกัลยาณมิตร ทำตระกูลของพระตถาคตให้เจริญ ผู้ทำให้กุศลมูลทั้งหมดเกิดขึ้น เป็นผู้แสดงโพธิสัมภาระ เป็นผู้ชักชวนให้สมათานกัลยาณมิตรมาแต่ก่อน เป็นผู้ให้หยั่งลงสู่คุณทั้งปวง เป็นผู้ให้ตั้งอยู่ในมหาปณิธานขาลาเป็นผู้ให้ได้ยินได้ฟังการบำเพ็ญปณิธาน เป็นผู้บอกโพธิสัตว์คุหะทั้งหมด เป็นผู้มีความเป็นโพธิสัตว์อจินไตย ได้ประพาสเช่นเดียวกันมาแต่กาลก่อน| ดูก่อนกุลบุตร เพราะฉะนั้น เมื่อท่านอยู่ต่อหน้าแทบบาทมูลของพระมัญชุศรีหรือเป็นผู้เกิดมีใจน้อยเด็ดขาด อย่าได้มีความเหน็ดเหนื่อยในการการรองรับคุณธรรมและคำสอนของท่าน เพราะอะไร เพราะตั้งแต่ท่านได้พบกับกัลยาณมิตรทั้งหลาย ได้ฟังแนวทางการ

ประพตปฏิบัติ ได้เข้าถึงวิโมกข์ธรรม ได้เข้าสู่ปณิธานพิเศษ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเพราะอานุภาพการ
อธิษฐานของพระมัญชุศรี กุมารภูตทั้งสิ้น และพระมัญชุศรีนั้นเป็นผู้ได้เข้าถึงที่สุดแห่งปารมิตาแล้ว||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรได้น้อมศีรษะอภิวาทแทบเท้าของพระโพธิสัตว์ไมเตรยะแล้ว ทำ
ความนอบน้อมพระมหาสัตว์ร้อยเท่าพันเท่า[529] หันกลับไปมองท่านอีกครั้งหนึ่งแล้วหลีกจากไป||

มัญชุศรีกุมารภูต

ครั้งนั้น สุธนเศรษฐีบุตรเห็นนคร 1,000 นครที่มีความอุดมสมบูรณ์ และได้เดินทางมาถึงสุมนา
มุขทิศปรตโยทเทศะ แล้วย่นระลึกนึกถึงพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภูต บรรณาณาที่จะได้พบกับมัญชู
ศรีกุมารภูต และเฝ้าคำนึงถึงการที่จะได้อยู่ร่วมกับพระมัญชุศรีกุมารภูต ครั้งนั้นแล พระมัญชุศรีกุมาร
ภูตได้เหยียดฝ่ามือออกไปแล้ววางบนศีรษะของสุธนเศรษฐีบุตรที่ยืนอยู่ที่สุมนามุขนครซึ่งอยู่ห่าง
ออกไปประมาณ 110 โยชน์ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร บุคคลผู้ปราศจากศรัทธินทรีย์ มี
ใจท้อแท้ มีใจหดหู่ ไม่ยินดีในการบำเพ็ญเพียร มีวิริยะย่อหย่อน ยินดีพอใจ(ในสิ่งที่ประกอบด้วย)คุณ
อันน้อยนิด มีกุศลมูลเพียงน้อยนิด ไม่ชวนชวายในการบำเพ็ญจรรยาและปณิธาน ไม่มีกัลยาณมิตร
ซื่อบอกทาง ไม่มีพระพุทเจ้าอยู่ในใจ ย่อมไม่สามารถจะรู้ธรรมตาว่า “สิ่งนี้คือนัย สิ่งนี้คือโคจร สิ่งนี้คือ
วิหาร” ย่อมไม่อาจรู้ ไม่สามารถคาดคิดได้ ไม่สามารถแทงตลอดได้ ไม่เชื่อมั่น ไม่รับเอา ไม่อาจรู้แจ้ง
ไม่อาจบรรลุได้” พระมัญชุศรีนั้นได้ทำให้สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าใจด้วยธรรมกถาแล้ว ได้กล่าวยกใจ
ชักชวนให้สุธนเศรษฐีบุตรเกิดความยินดีแล้วได้ให้ได้บรรลุธรรมมุขนั้นบอสงไขยไม่ได้ ทำให้เขาได้บรรลุ
ญาณที่มีมหาโอภาสสว่างไสวหาที่สุดไม่ได้ ทำให้สุธนเศรษฐีบุตรได้บรรลุโพธิสัตว์ธารณี ปฏิภาณ สมาธิ
อภิขญา และได้บรรลุญาณมีกำลังมากหาที่สุดไม่ได้ ทำให้เขาได้เข้าถึงสมันตภัทรรจรรยามณฑล ทำให้
ให้หยุดนิ่งเป็นสมาธิอยู่ภายในสวเทศะ(กายของตน)³²⁹ แล้วจึงจากไป

สมันตภัทรรจรรยาปณิธาน

ครั้งนั้นแล เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าไปอุปัฏฐากรับใช้กัลยาณมิตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่
ในโลกธาตุดูอยู่ได้เกิดความคิดที่จะสั่งสมเสบียงเพื่อสรวัญตาขึ้นจึง กำหนดใจให้ตั้งมั่นอยู่ในโอวาทและ
อนุสาสน์ของกัลยาณมิตรทั้งหมดด้วยความนอบน้อมและมีอาศยะเสมอในกัลยาณมิตรทั้งหมด มีสติ
รู้ตัวคู่กับความยินดีที่เกิดขึ้นเป็นไปในกัลยาณมิตรทั้งหมด มีสติรู้ตัวไปตามสมุทรวาทและอนุสาสน์

³²⁹ Douglas Osto แพล สวเทศะ ว่า บ้านเกิดของสุธน และอธิบายว่าท้ายสุดของการเดินทางยาว
ไกลสุธนจะกลับไปยังที่เดิมคือเมืองฉันทยกระ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian
Mahayana Buddhism.*, p. 239.

ของกัลยาณมิตรทั้งหมด มีสาครมหากรุณาเกิดขึ้นที่ใจ(อาศัยะ) ทำ(สัตว์)โลกทั้งสิ้นให้รุ่งเรืองด้วยมหาไมตรีธรรม มีมหาปิติมีกำลังยิ่งหล่อเลี้ยงกาย เข้าถึงความสุขอันไพบุลย์ที่เกิดจากโพธิสัตว์วิโมกข์อยู่ มีจักขุทอดไปในทิศโดยรอบด้วยใจที่เปี่ยมด้วยความสุข ได้ปฏิบัติเพื่อบรรลุดุทธคุณทั้งหมดให้ถึงความบริบูรณ์แล้ว (ใจน้อม)เข้าสู่ทางแห่งตถาคตอริยมุक्तिแล้ว ทำให้วิริยะอันเป็นเหตุให้สั่งสมเสถียรเพื่อสรวิชฌิตาและทำให้เจริญมีกำลังมากขึ้น มีพุทธปรัชญาน้อมไปสู่ความคิดและอัยาศัยของพระโพธิสัตว์ เข้าถึงพระตถาคตที่อุบัติขึ้นตามลำดับต่อเนื่องกันในกาลทั้งหลาย ตามรู้สาครแห่งพุทธธรรมนัยทั้งหมด เข้าถึงสาครธรรมจักรของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ได้เห็นอุบัติในโลกทั้งหมด หยั่งรู้ตามสาครปณิธานนัยของพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้น บำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาตลอดกับ ได้โอกาสที่เป็นวิชัยของสรวิชฌิตา ทำโพธิสัตว์อินทริยให้เจริญยิ่ง ได้โอกาสแห่งมรรคาสรวชฌิตา ได้อาโลกเพื่อทำลายความมืดมิดในทิศทั้งปวง มีพุทธิเข้าถึงธรรมชาตุนัยทั้งสิ้น ทำโอกาสให้เกิดขึ้นในเกษตรทั้งปวง เข้าถึงการบำเพ็ญอรรถจรยาเพื่อสรรพสัตว์ที่อุบัติในแต่ละภพภูมิตามลำดับ ทำลายเหวถึกและภูเขา(กิเลส)คืออวารณเครื่องขวางกั้น(การเข้าถึงธรรม)ทั้งหมด เข้าถึงธรรมตาโดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้นตามลำดับ เข้าถึงโพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สมันตตลภูมิธรรมชาตุนัย เป็นสุขสงบอยู่ มีสติตั้งมั่นอยู่ในตถาคตโคจร มีใจหยุดนิ่งเป็นสมาธิอยู่ที่พระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ตามระลึกถึงสมันตภัทรโคจรอยู่ มีใจเป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่

เมื่อได้ยินชื่อของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร ได้ฟังโพธิจรยา ปณิธานอันวิเศษ และการสั่งสมเสถียรให้ถึงพร้อม ได้ฟังความวิเศษของอภินิหารที่เกิดขึ้น การตรึงระลึกถึงสมันตภัทรภูมิ ได้ฟังวิธีการเตรียมตัวเข้าสู่ภูมิและอาลัยภวะอันวิเศษ ได้ฟังกำลังความเร็วในการได้บรรลุภูมิ การก้าวขึ้นสู่ภูมิ(ใหม่) การหยุดอยู่ในภูมิ ความบากบั่นในภูมิ ความเคารพในภูมิ การอธิษฐานภูมิ การอยู่ในภูมิแล้ว(ทันใดนั้น)ปิติมีกำลังได้เกิดขึ้นแก่สุทธนครฐิบุตร เกิดความยินดีมีกำลังยิ่งที่จะได้พบกับสมันตภัทรโพธิสัตว์ จึงมุ่งหน้าไปยังโพธิมณฑปที่มีตถาคตสิงหาสนะและที่ด้วยแห่งแก้ววัชระ(ตถาคตสิงหาสนวัชระสาครครภโพธิมณฑป)ทันที แล้วนั่งที่อาสนะดอกบัวรัตนะ(รัตนครภปัทมาสนะ) (ขณะนั้น)ใจของสุทธนะได้ขยายกว้างขวางจรดอากาศธาตุและเป็นใจที่โล่งโปร่ง(เพราะปราศ)จากเครื่องกังวลทั้งปวง มีสัญญา(ความรู้ตัว)อยู่ในเกษตรที่เกิดขึ้นแล้ว มีใจปราศจาก(นิเวรณ)เครื่องเกาะเกี่ยวเหนี่ยวรั้งที่เป็นเหตุให้ติดข้อง(อยู่ในภพ) มีใจตั้งมั่น(เพราะ)ปราศจากสิ่งที่ทำให้ใจซัดส่าย มีใจขยายกว้างขวาง(ไม่มีขอบเขต)เหมือนสมุทรที่มีอยู่ในทิศทั้งปวงโดยไม่มีสิ่งใดขวางกั้น ใจบริสุทธิ์เพราะเข้าถึงวิชัยของสรวิชฌิตา มีใจประณีตละเอียดหมดจดที่จะทำให้เห็นแจ้งอสังการของโพธิมณฑล มีใจขยายกว้างขวางเข้าไปสู่สมุทรพุทธธรรมทั้งสิ้น มีมหัคคตจิต(จิตที่ได้บรรลุสุมาบัติ 8) แผ่ขยายครอบคลุมสัตว์ธาตุที่กว้างขวางแล้วสอนให้มีความแก่กล้า(ในการสั่งสมกุศลกรรม) มีใจกว้างขวางไม่มีขอบเขตทำความ

บริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นในพุทธเกษตรทั้งหมด มีใจขยายออกไปกว้างขวางหาที่สุดไม่ได้และครอบคลุมบริษัทมณฑลของพระพุทธเจ้าและเป็นไปตลอดถึงจนถึงเวศารัทยาเวณิกพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์|

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรมีใจเป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่ในกายอย่างนี้ บุพนิมิต 10 ประการ ย่อมปรากฏขึ้น เพราะการอธิษฐานของพระตถาคตทุกพระองค์ที่สุธนเศรษฐีบุตรได้สั่งสมกุศลมูลไว้แต่กาลก่อน และเพราะการได้สร้างกุศลมูลร่วมกับพระโพธิสัตว์สมันตภัทรมาแต่กาลก่อน บุพนิมิต 10 มีอะไรบ้าง? คือ พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะมีอสังการของดวงไม้ตรัสรู้ของพระตถาคตบริสุทธิ์บริบูรณ์| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะความทุกข์และวิบัติในอบายและทุกคติดับลง| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะความหมดจดของพุทธเกษตรประดับด้วยดอกบัวนลินีคือธรรม| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะสรรพสัตว์มีกายและใจปีติเบิกบาน| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะมีสัจฐานทำด้วยรัตนะทั้งหมด| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะสรรพสัตว์มีรูปกายบริบูรณ์ด้วยลักษณะและอนุพยัญชนะ| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะได้อสังการงดงาม| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะสัตว์ธาตุมิไม่ตรีต่อกัน มีความคิดเกื้อกูลต่อกัน ไม่คิดพยาบาทปองร้ายต่อกัน| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะอสังการของดวงไม้โพธิ| พุทธเกษตรทั้งสิ้นมีความบริสุทธิ์เพราะสรรพสัตว์มีสติตรีกะลิกถึงพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ| นี้ คือ บุพนิมิตสิบของโพธิสัตว์มหาสัตว์สมันตภัทรที่ปรากฏแก่สุธนเศรษฐีบุตรให้เห็น||

นอกจากนี้ยังมีมหาโอภาส 10 ประการเกิดขึ้นเป็นบุพนิมิต 10 ของพระโพธิสัตว์มหาสัตว์สมันตภัทร มหาโอภาส 10 ประการมีอะไรบ้าง? ได้แก่ ในทุกอณูฝุ่นที่มีอยู่ในโลกธาตุทั้งหมดมีแสงสว่างของตถาคตขาลาสว่างไสวโชติช่วง| มณฑลรัศมีของพระพุทธเจ้าทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากฝุ่นแต่ละอณูที่มีอยู่ในโลกธาตุทั้งหมดนั้น มีสีเดียวกันบ้าง มีสีแตกต่างกันบ้าง มีสีหลายร้อยหลายพันส่องสว่างไปทั่วทั้งธรรมธาตุ| รัตนเมฆาสะท้อนภาพของพระตถาคตทุกพระองค์ให้ปรากฏขึ้นในแต่ละอณูฝุ่นทั้งหมดที่มีโลกธาตุแล้วขยายออกไปครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด| ดวงรัศมีสว่างเหมือนดวงประทีปของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เกิดแสงสว่างขึ้นในทุกอณูฝุ่นที่มีในโลกธาตุทั้งหมดแล้วแผ่ขยายครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด| เมฆาแห่งเครื่องหอม ระเบียบดอกไม้ เครื่องลูบไล้ และรูปเกิดขึ้นในทุกอณูฝุ่นที่มีในโลกธาตุทั้งหมดแล้วมีเสียงสรรเสริญคุณธรรมของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรดังครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมดโดยรอบ| เมฆาแห่งดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดวงดาวเกิดขึ้นในทุกอณูฝุ่นทั้งหมดที่มีในโลกธาตุและทำรัศมีพระโพธิสัตว์สมันตภัทรให้สว่างไสวแผ่ขยายกว้างไกลครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด| เมฆาประทีปที่มีสัจฐานเหมือนกายสรรพสัตว์เกิดขึ้นในทุกอณูฝุ่นทั้งหมดที่มีในโลกธาตุแล้วทำรัศมี

พระพุทธเจ้าให้สว่างครอบคลุมธรรมธาตุทั้งหมด| เมฆาแห่งรูปกายพระตถาคตที่สำเร็จด้วยแก้วรัตนะ
เกิดขึ้นที่ทุกอณูฝุ่นที่มีอยู่ในโลกธาตุทั้งหมดแผ่ครอบคลุมธรรมธาตุในทิศทั้งสิบ| เมฆาแห่งรูปที่มี
สัณฐานเหมือนตถาคตกายเกิดขึ้นในทุกอณูฝุ่นที่มีอยู่ในโลกธาตุทั้งหมดแล้วตกเป็นฝนเมฆปนิธานของ
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทั่วทั้งธรรมธาตุ| สมุทรรแห่งเมฆาภาพกายของพระโพธิสัตว์ที่มีรัศมีสีที่มีในรูป
(ธาตุ)ทั้งหมด กำลังทำนิรมานกิจของสรรพสัตว์ ทำความปรารถนาของสรรพสัตว์ให้เป็นไปตามที่
ต้องการอยู่ (สิ่งเหล่านั้น)กำลังเกิดขึ้นในทุกอณูฝุ่นที่มีในโลกธาตุทั้งหมดแล้วแผ่ขยายครอบคลุมไปทั่ว
ทั้งธรรมธาตุ| มหาโอภาสสิบประการเป็นบุพนิมิตของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรอย่างนี้||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นบุพนิมิตด้วยแสงโอภาส 10 ประการแล้ว จึงได้โอกาสในการเห็นพระ
โพธิสัตว์สมันตภัทร ครั้งนั้นกุศลมูลจำนวนมากเกิดขึ้นแก่สุธนเศรษฐีบุตร มีโอภาสของพุทธธรรม
เกิดขึ้นเพราะได้พระตถาคตอริชฐาน (ได้การ)เข้าสู่สมันตภัทรโพธิสัตว์ปนิธาน เข้าสู่ตถาคตโคจร
ทั้งหมด ได้บรรลุมหาผลที่เกิดขึ้นจากโพธิสัตว์โคจร มีรัศมีประกายของสรวิชยดาเกิดขึ้นทำให้เห็นพระ
โพธิสัตว์สมันตภัทร มีอินทรียปรากฏอยู่เบื้องหน้าการเห็นของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร มีมหาวิริยะมี
กำลังกล้าในการเห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทร มีวิริยะอุตสาหะที่จะแสวงหาพระโพธิสัตว์สมันตภัทร มี
สมันตภัทรโพธิสัตว์ทรศนัญญาคตครรรณะ (สัญญาเป็นเหตุให้รู้และเห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทร)
เป็นอารมณ์ทั้งปวงตั้งมั่นอยู่ในอินทรียที่สามารถเข้าถึงทิศต่างๆโดยรอบ ด้วยการได้การเห็นพระ
โพธิสัตว์สมันตภัทร ด้วยโพธิสัตว์สรริระ[533] ด้วยจิตติดตามไปพร้อมกับพระโพธิสัตว์สมันตภัทรที่อยู่
แทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ มีใจตั้งมั่นเป็นอารมณ์เดียวกับพระโพธิสัตว์สมันตภัทร สุธน
เศรษฐีบุตรได้ญาณจักขุ(ทำให้)มองเห็นสมันตภัทรมรรคา มีใจเข้าถึงทุกที่เหมือนอากาศธาตุ มีใจใสดู
แก้ววัชระ มีมหากรุณา มีปนิธานตั้งมั่นปฏิบัติตามปนิธานของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรไปตลอดโกฏ
กับ มีกุศลกรรมบริสุทธิ์หมดจดเท่าเทียมกับพระโพธิสัตว์สมันตภัทร มีญาณหยุดนั่งตั้งมั่นอยู่ในภูมิของ
พระโพธิสัตว์สมันตภัทรที่อยู่ในวิชัยของพระตถาคตทั้งปวงอยู่

(สุธนเศรษฐีบุตร)ได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรนั่งอยู่ที่สิงหาสนมหารัตนปัทมครรรค์ที่อยู่เบื้อง
หน้าของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่ามกลางบริษัทมณฑลของพระ
โพธิสัตว์ มีคณะของพระโพธิสัตว์แวดล้อม เบื้องหน้าของคณะพระโพธิสัตว์(เหล่านั้น) กายของพระ
โพธิสัตว์สมันตภัทรมีความ(รุ่งเรือง)โดดเด่นกว่าพระโพธิสัตว์อื่นทั้งหมด (กายของพระสมันตภัทร)
ครอบคลุมโลกธาตุทั้งสิ้น กำลังตรวจตราดูพระโพธิสัตว์ทั้งปวง มีญาณวิชัยไม่มีที่สิ้นสุด มีโคจร
กว้างขวาง มีวิริยะเป็นอินดิเย เข้าถึงสมตาแห่งกาลทั้งสาม บรรลุตถาคตสมตาทุกประการ|

สุธนเศรษฐีบุตร ได้เห็นกลุ่มรัศมีสว่างออกมาจากปลายขนแต่ละเส้นของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร
 จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกาธาตุทั้งหมด ส่องสว่างไปทั่วโลกาธาตุทั้งหมดครอบคลุมธรรมาธาตุจรด
 อากาศธาตุทำลายความทุกข์ของสัตว์ทั้งหลายอยู่ | เห็นรัศมีมีฉนวนเกิดขึ้นที่กายของพระโพธิสัตว์สมันต
 ภัทรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมด (รัศมีนั้น) ทำความปิติปราโมทย์ยิ่งให้เกิดขึ้นแก่พระ
 โพธิสัตว์ทั้งปวง | เห็นเมฆาสว่างไสวเหมือนประทีปเปลวไฟที่มีกลิ่นหอมมีสีสันต่างๆ เปล่งออกจาก
 ศีรษะและปลายเส้นผมทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแผ่กระจายไปทั่วบริษัทธิผลของพระ
 ตถาคตแล้วเปลี่ยนเป็นสายฝนตกลงมาที่บริษัทธินั้น | เห็นกลุ่มดอกไม้ทุกชนิดจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน
 พุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร แผ่
 ขยายปกคลุมบริษัทธิผลของพระตถาคตทั้งหมดแล้วตกลงมาเหมือนสายฝน | เห็นต้นไม้หอมทุก
 ชนิดจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของ
 พระโพธิสัตว์สมันตภัทร แล้วทำให้ทั่วทั้งธรรมธาตุไปจนจรดอากาศธาตุประดับด้วยคันชชาติทั้งหมด
 แล้วออกผลมีฝักที่มีกลิ่นหอม(แล้วเปลี่ยนเป็น)พวงจุกสำหรับลูบไล้ผิวแล้วจากนั้นได้กระจายปกคลุม
 บริษัทธิผลของพระตถาคตทั้งหมดแล้วตกลงมาเหมือนสายฝน | เห็นเมฆาผ้าทุกประเภทเกิดขึ้นจาก
 ปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร ปิดคลุมตกแต่งทั่วทั้งธรรมธาตุจรด
 อากาศธาตุ | เห็นกองเสื้อผ้า เครื่องประดับ สร้อยมุกดา แก้วมณีจินดา จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธ
 เกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร แผ่ขยาย
 ปกคลุมบริษัทธิผลของพระตถาคตทั้งสิ้นแล้วเปลี่ยนเป็นสายฝนเพื่อทำความปรารถนาทุกประการ
 ของสรรพสัตว์ให้สำเร็จ | เห็นเมฆาดินไม้รัตนะจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจาก
 ปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร แผ่ขยายปกคลุมทั่วทั้งธรรมธาตุ
 ตลอดจนอากาศธาตุแล้วออกดอกบานสะพรั่งสวยงามยิ่ง แล้วเปลี่ยนเป็นฝนรัตนชาติตกลงท่ามกลาง
 บริษัทธิผลของพระตถาคตทั้งหมด | เห็นเทวณิกายชั้นรูปธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร
 ทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกล่าวสรรเสริญ
 พระโพธิสัตว์เสียงก้องกังวานไปทั่วทั้งโลกาธาตุ | เห็นเมฆานิรมิตของเทวณิกายชั้นพรหมโลกทั้งหมด
 เกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกำลังอาราธนาพระ
 ตถาคตที่เพิ่งตรัสรู้ได้ไม่นานให้หมุนธรรมจักร | เห็นเมฆาเทวณิกายผู้เป็นใหญ่ในชั้นกามธาตุทั้งหมด
 เกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกำลังฟังธรรมจักรของ
 พระตถาคตเจ้าทั้งหมด | เห็นเมฆาแห่งพุทธเกษตรในกาลทั้งสามจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร
 ทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรขยายไปจรด

ธรรมชาติทั้งหมดและกาชธาตุ เป็นที่ลี้ภัย เป็นที่คุ้มกันภัยและเป็นที่พักของสัตว์ผู้ไม่มีที่ลี้ภัย ผู้ไม่มีที่คุ้มกันภัยและไม่มีที่พัก | เห็นเกษตรทั้งหมดจดพร้อมด้วยพุทธูปาทและมณฑลของโพธิสัตว์บริษัทจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกว้างขวางจรดธรรมชาติและอากาศธาตุแล้วทำความหมจดทำให้เกิดแก่สัตว์ผู้มีอิหมุติกว้างขวาง[534] เห็นเมฆาเกษตรที่มีทั้งความบริสุทธิ์และความเศร้าหมองจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแล้วแผ่ขยายครอบคลุมธรรมชาติจรดอากาศธาตุทำความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นแก่สัตว์ที่มีกิเลส |

เห็นเมฆาเกษตรที่มีความบริสุทธิ์และจิตที่เศร้าหมองของสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแผ่ขยายครอบคลุมธรรมชาติจรดอากาศธาตุทำความบริสุทธิ์เพียงเท่านั้นให้เกิดขึ้นแก่สัตว์ที่มีกิเลส |

เห็นเมฆาโพธิสัตว์กายทั้งหมดจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแผ่ขยายครอบคลุมธรรมชาติจรดอากาศธาตุทุกขณะกำลังอบรมสรรพสัตว์ทั้งหลายให้น้อมไปตาม(โพธิ)สัตว์จรรยา และให้มีความพร้อมในอนุตตรสัมมาสัมโพธิ

เห็นเมฆาโพธิสัตว์กายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรทุกขณะจิตแผ่ขยายครอบคลุมธรรมชาติจรดอากาศธาตุกำลังกล่าวสรรเสริญพระนามของพระพุทธเจ้าทั้งหมดเพื่อทำให้กุศลมูลของสรรพสัตว์เจริญขึ้น

เห็นเมฆาโพธิสัตว์กายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแผ่ขยายครอบคลุมธรรมชาติจรดอากาศธาตุกำลังช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ผู้กำลังบำเพ็ญกุศลมูลเพื่อทำ(โพธิ)จิตตูปาทให้(เจริญ)อกงามและ)สามารถเข้าสู่กระแสพุทธเกษตรที่มีต่อเนื่องกันทั้งหมดทั้งสิ้น

เห็นเมฆาพระโพธิสัตว์จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุกรุมขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกำลังทำสาครโพธิสัตว์ปณิธานให้สว่างไสวเพื่อให้สมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยามีความหมจดจดบริสุทธิ์ในพุทธเกษตรทุกแห่งที่มีอยู่ในพุทธเกษตรทั้งหมด

เห็นเมฆาแห่งการบำเพ็ญโพธิสัตว์สมันตภัทรจรรยาโดยการทำความปรารถนาของสรรพสัตว์ให้สัมฤทธิ์ผลทุกประการ และทำความปีติปราโมทย์ให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การบรรลุสรวิชฌิตา มี

จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรจากนั้นได้เปลี่ยนเป็นสายฝน

เห็นเมฆาแห่งอภิสมโพธิที่จะทำให้อุณหภูมิของอากาศมีกำลังขึ้นเพื่อน้อมไปสู่การบรรลุธรรมวิชฌายาเกิดขึ้นจากปลายขนแต่ละเส้นและรุ่มขนทั้งหมดของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร||

ครั้งนั้น เมื่อสุทธนครฐิบุตรได้เห็นวิสัยของปาฏิหาริย์ของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรที่รุ่งเรืองอย่างนี้แล้ว จึงเกิดความปีติยินดี มีใจร่าเริงเบิกบานอย่างยิ่ง สุทธนครฐิบุตรได้กำหนดจิตให้เป็นสมาธิตั้งมั่นอยู่ที่กายของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร (ขณะนั้น) ได้ปรากฏ(ในสมาธิ) เห็นนิมิตของโลกธาตุทั้งสาม (ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่) พร้อมด้วยวายุชั้น ๖ ฐิวิชั้น ๖ เตโชชั้น ๖ พร้อมทั้งสาคร ทวีป แม่น้ำ ภูเขารัตนะ ภูเขาสุเมรุ ภูเขาจักรวาล คาม นคร นิคม เมือง ประเทศราชภูฏ ป่า ที่อยู่อาศัย ขวานคร นรก เจริญานโลก ยมโลก อสุรโลก ภพของนาค ภพครุฑ มนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก กามธาตุวิสัย อรูปธาตุวิสัย พร้อมด้วยอริชฐาน การประดิษฐาน สันฐาน เมฆ สายฟ้า ดวงดาว กลางคืน กลางวัน กิ่งเดือน หนึ่งเดือน หนึ่งปี อันตรกัป(ครึ่งกัป) หนึ่งกัป ที่เกิดขึ้นที่ปลายขนแต่ละเส้น ที่อยู่ในรุ่มขนแต่ละแห่ง ที่เทหะแต่ละส่วน ที่อยู่บนอวัยวะของร่างกายแต่ละส่วน ที่อยู่บนอวัยวะบนสรีระส่วนหนึ่งที่อยู่บนองค์หนึ่งๆ ของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร| และเห็นโลกธาตุในทิศตะวันออกเหมือนที่เห็นในโลกธาตุนี้| และเห็นโลกธาตุทั้งหมดในทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เห็นโลกธาตุทั้งหมดในทุกทิศโดยรอบ เห็นพุทธรูปบาททั้งหมดพร้อมด้วยประติภาส พร้อมด้วยโพธิสัตว์บริษัทมณฑล พร้อมทั้งสัตว์ทั้งหลาย ในสหาโลกธาตุที่มีต่อเนื่องกันเป็นลำดับจำนวนหลายโกฏิในอดีต|

เมื่อสุทธนครฐิบุตรได้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากลักษณะมหาบุรุษแต่ละประการของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร ได้เห็นพุทธรูปบาททั้งหมดพร้อมด้วยโพธิสัตว์บริษัท เห็นสัตว์(ธาตุ) เห็นภพภูมิที่อยู่อาศัย (ของสัตว์ธาตุ) เห็นความเป็นไปของกาลที่กำหนดว่าเป็นเวลากลางวันและกลางคืน เห็นกัป| ได้เห็นลำดับพุทธเกษตรทั้งหมดที่มีเป็นลำดับต่อเนื่องกันในทิศตะวันออกในสหาโลกธาตุนี้อย่างไร | แม้ในลำดับของโลกธาตุจำนวนหลายโกฏิในอดีตและอนาคตในโลกธาตุที่มีในทิศทั้งสี่อย่างนั้นที่ลักษณะมหาบุรุษแต่ละประการและรุ่มขนแต่ละแห่งที่มีอยู่ที่กายของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรตามลำดับที่มีการจัดแจงไว้ดีแล้วและไม่ปะปนกันและกันเหมือนที่เห็นลำดับของโลกธาตุทั้งหมดหลายโกฏิในอดีตและอนาคตที่อยู่ในสหาโลกธาตุนี้|

สุทธนครฐิบุตรได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรนั้นกำลังแสดงปาฏิหาริย์อย่างเดียวกันนี้ในโลกรธาตุชื่อว่า ปัทมศรี ของพระตถาคตภัทรศรีผู้มีพระภาคที่อยู่ในทิศตะวันออกเหมือนอย่างที่เราเห็น

พระโพธิสัตว์สมันตภัทรนั่งอยู่บนมหารัตนปัทมครรภสิงหาสนะเบื้องหน้าของพระตถาคตไวโรจนะ ผู้มีพระภาคเจ้า ที่กำลังแสดงปาฏิหาริย์นี้|

เขาได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกำลังนั่งแสดงปาฏิหาริย์อย่างเดียวกันนี้ที่มหารัตนปัทมครรภสิงหาสนะที่อยู่เบื้องหน้าของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ในโลกธาตุทั้งหมดในทิศทั้งสี่ที่มีอยู่โดยรอบ เหมือนที่เห็นในทิศตะวันออก [537] เขาได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรกำลังนั่งแสดงปาฏิหาริย์อย่างเดียวกันนี้บนมหารัตนปัทมครรภสิงหาสนะอยู่เบื้องหน้าของพระตถาคตเจ้าในโลกธาตุทั้งหมดเหมือนอย่างที่เราเห็นในทิศทั้งสี่|

เขาได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรอยู่เบื้องหน้าของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์(ปรากฏอยู่) ในพุทธธรรมมณฑลของบริษัทในธรรมธาตุที่กว้างขวางไพศาลในอนุฝุ่นต่างๆ ในบรรดาอนุฝุ่นทั้งหมดที่มีอยู่ในพุทธเกษตรในทิศทั้งสี่โดยรอบอย่างนี้| และแต่ละอรรถภาพของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร เขาได้เห็นวัตถุที่ตั้งแห่งอารมณ์ในกาลทั้งสามที่กำลังปรากฏขึ้นพร้อมด้วยประติภาส เห็นเกษตรทั้งสิ้น เห็นสรรพสัตว์ทั้งหลาย เห็นพุทธบุปผาทั้งหมด พร้อมทั้งโพธิสัตว์บริษัทมณฑลที่ปรากฏให้เห็นด้วยประติภาส| และได้ยินเสียงของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ได้ยินเสียงโฆชะ(ประกาศธรรม)ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เสียงดังก้องกังวาน และได้ยินเสียงการหมุนธรรมจักรของพระตถาคตทั้งหมด ได้ยินการแสดงธรรมและการสอนธรรมทั้งสิ้น ได้ยินการได้บรรลุความเป็นโพธิสัตว์ทั้งปวง และได้ยินพุทธปาฏิหาริย์ทั้งหมด||

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นปาฏิหาริย์ของพระมหาโพธิสัตว์สมันตภัทรและได้ฟัง(คำสอน)แล้ว เขาได้บรรลุญาณปารมิตาวิหาร 10 ประการ ได้แก่อะไรบ้าง? ได้แก่ ในแต่ละขณะจิตเขาได้บรรลุดังนี้

1. สรรพพุทธเกษตรกายสพรมปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารที่สามารถเข้าถึงพุทธเกษตรทั้งหมดด้วยกาย)|
2. ได้บรรลุสรรพตถาคตปาหุโลปสังกรรมนาสัมภินนญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารของสัมภินนญาณเครื่องทำความเพียรกับพระตถาคตทุกพระองค์ในที่บาทมูล)|
3. ได้บรรลุสรรพตถาคตบุโชปสถานชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารแห่งญาณที่เป็นเครื่องให้ได้เข้าไปบูชาพระตถาคตทุกพระองค์)|
4. ได้บรรลุสรรพพุทธธรรมปรัศนปริภูจฉาสัมประติจณชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารแห่งญาณเครื่องสอบถามพุทธธรรมทั้งปวง)จากพระตถาคตทุกๆพระองค์|
5. ได้บรรลุสรรพตถาคตธรรมจักรประวรรัตนนิยัปติชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารแห่งญาณที่ตั้งมั่นและมีกำลังไม่หมดสิ้นเป็นเครื่องทำการหมุนธรรมจักรของพระตถาคตทุกพระองค์)|

6. ได้บรรลุจินตยพุทธวิภูริตชญาณปารมิตาวิหาร (ปารมิตาวิหารแห่งญาณที่เป็นพุทธปาฏิหาริย์ที่เป็นอธิปไตย) ได้บรรลุสรุทธรรพธรรมากษยประติสังวิทปรานตโกฏฐิ(คือได้การแห่งตลอดสรรพธรรมทั้งสิ้นโดยไม่มีที่สุด)
7. ได้บรรลุศกตภัททิชฐาเนกธรรมบพนิรเทศชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารของญาณเครื่องแสดงธรรมบพด้วยกำลังที่เป็นไปในกาลตลอดกับ)
8. ได้บรรลุสรุทธรรพมูทราปรัตยัภชชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาญาณในการเห็นแจ้งธรรมและมูทราทั้งปวง)
9. ได้บรรลุสรุทธรรพธาตุนัยสาครชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารของการรู้แจ้งธรรมธาตุนัยทั้งสิ้น)
10. ได้บรรลุสรุทธรรพสัตตวสัณญาคตสังวสนชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาญาณเป็นเครื่องเข้าถึงสัตว์สัณญาทั้งปวง)
11. ได้บรรลุเอภักษณสมันตภัทโรพิสัตตวจรยาปรัตยัภชชญาณปารมิตาวิหาร(ปารมิตาวิหารญาณรู้เฉพาะสมันตภัทโรพิสัตตวจรยาในทุกขณะ)

เมื่อสุธนเศรษฐีบุตรได้บรรลุญาณปารมิตาวิหารอย่างนี้แล้ว บัดนี้พระโพธิสัตว์สมันตภัทระเหยียดฝ่ามือข้างขวาออกไปวางไว้ที่ศีรษะของเขา | ทันทีที่พระโพธิสัตว์สมันตภัทรวางฝ่ามือลงบนศีรษะของสุธนเศรษฐีบุตร | คราวนั้น สมามีมุขจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้นได้เกิดขึ้นแก่สุธนเศรษฐีบุตร[538] สมามีแต่ละอย่างที่เขาได้บรรลุทำให้สุธนเศรษฐีบุตร(สามารถ)เข้าถึงสมุทรวจรโลกธาตุจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | เสบียงสัมภาระทั้งหลาย(บุญและญาณ)ที่ต้องใช้เพื่อการบรรลุสรวิชญาตาได้เกิดขึ้นแก่เขาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | และสรวิชญาตาธรรมสัมภาวะ(ธรรมที่โน้มไปสู่สรวิชญาตา)ปรากฏขึ้นแก่เขาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | สรวิชญาตามหาปัญฐานเกิดขึ้นแก่เขาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | เขาได้เข้าถึงสาครปณิธานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | สรวิชญาตามรรคาได้เกิดขึ้นแก่เขาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น |

(บัดนี้สุธนเศรษฐีบุตร)เป็นผู้เข้าสู่โพธิสัตว์จรยาจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | เป็นผู้กำลังของสรวิชญาตาเวคะเกิดขึ้นเป็นอันมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้น | โอภาสแห่งพุทธญาณทั้งสิ้นจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งสิ้นเกิดขึ้นสว่างไสว |

พระโพธิสัตว์สมันตภัทระที่กำลังนั่งอยู่ ณ บาทมูลของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์เหยียดฝ่ามือข้างขวาออกไปวางไว้ที่ศีรษะของสุธนเศรษฐีบุตรในสหาโลกธาตุนี้อย่างไร แม้ในโลกธาตุทั้งหมดทั้งสิ้นพระโพธิสัตว์สมันตภัทระผู้ต่อหน้าของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะได้เหยียดฝ่ามือข้างขวาไปวางที่

ศีระของสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนั้น และในโลกธาตุทั้งหมดที่มีอยู่เท่ากับฝุ่นในโลกธาตุในทิศทั้งสี่ โดยรอบพระโพธิสัตว์สมันตภัทรผู้อยู่ต่อหน้าของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะได้เหยียดฝ่ามือข้างขวา ออกไปแล้ววางลงบนศีระของสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนั้นเช่นเดียวกัน|

สุธนเศรษฐีบุตรได้เข้าถึงธรรมมุขทั้งหลายเพียงเพราะการสัมผัสจากมือของพระโพธิสัตว์สมันต ภัทรที่อยู่แทบบาทมุลของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะโดยประการใด สุธนเศรษฐีบุตรได้บรรลุธรรม มุขทั้งหลายด้วยนัยมืออย่างต่างๆ เพราะได้การสัมผัสด้วยมือของนิรมานกายของพระโพธิสัตว์สมันต ภัทรที่อยู่แทบบาทมุลของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะโดยประการเดียวกันนั้น||

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์มหาสัตว์สมันตภัทรได้กล่าวกับสุธนเศรษฐีบุตรอย่างนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร ท่านได้เห็นปาฏิหาริย์ของเราแล้วมิใช่หรือ?” สุธนเศรษฐีบุตร กล่าวตอบว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าได้เห็นแล้ว แต่ว่า มีเพียงพระตถาคตเจ้าเท่านั้นจะเข้าใจปาฏิหาริย์อันเป็นอนิจนิตย ส่วนบุคคล อื่นจะพึงรู้ได้ยาก” | พระโพธิสัตว์สมันตภัทรจึงกล่าวคำนี้ว่า “ดูก่อนกุลบุตร เราได้ทำความเพียร แสวงหาสรวิชัยตถาคตตลอดกาลยาวนานหลายกัปจำนวนเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะ ในแต่ละมหากัปเราได้ทำความเลื่อมใสยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเจ้าจำนวนมาก เท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะเพื่อทำโพธิจิตให้มีความบริสุทธิ์หมดจด | [539] ในแต่ละมหากัปเราได้บูชามหาชัย บริจาคทานทุกอย่าง สอนธรรมแก่ชาวโลก ทำความ ประารถนาของสรรพสัตว์ให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ สังสมเสียบัญญาเพื่อสรวิชัยตถาคต ในแต่ละมหากัปเราได้ทำ มหาจาคะ คือการแจกจ่ายทานเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะ เราได้ทำดิ อรรธจาคะ (การบริจาทานที่ทำได้ยาก) เพียงเพราะต้องการธรรมที่ทำให้ได้ความเป็นสรวิชัย | ในแต่ละ มหากัป เราได้สละร่างกาย สละราชสมบัติ คาม นคร นิคม ชนบท ราชธานี ประเทศราชภูริ สละ บุคคลผู้เป็นที่รักและวัตถุสิ่งของที่สละได้ยาก สละบริวารสมบัติ สละบุตรธิดาและภรรยา | สละสรีระ และเนื้อของตน สละเลือดจากกายของตนให้แก่ผู้มาขอ บริจาคเยื่อกระดูก | บริจาคอวัยวะน้อยใหญ่ | บริจาคหูและจมูก | บริจาคนัยน์ตา | บริจาคชีวหาและฟันในปากของตนจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธ เกษตรจำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะ เพราะต้องการพุทธญาณโดยไม่มีควมอาลัยในร่างกายและชีวิต เลย | ในแต่ละมหากัปเราตัดศีระของตนให้เป็นทานจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะ เพราะปรารถนาศีระคือสรวิชัยตถาคตอันประเสริฐสูงสุดเหนือสรรพโลกทั้งปวง | และ ในมหากัปหนึ่งๆเราให้ทานอย่างไร แม้ในสาครแห่งมหากัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร จำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะเราก็บริจาทานอย่างนั้น | และในมหากัปหนึ่งๆ เราได้สักการะ ทำความ เคารพ นอบน้อมและบูชาพระตถาคตและได้ทำความยินดีให้เกิดขึ้นในพระตถาคตเหล่านั้นด้วยการ

ถวายจีวร ถวายบิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยและเภสัชบริขารทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน พุทธเกษตรจำนวนอนภิลาปยานภิลาปะยะ| และเราได้ออกบวชในศาสนาของพระตถาคตเจ้าทั้งหลาย เหล่านั้นและได้ปฏิบัติตนอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ และได้เผยแผ่คำสอนของ พระพุทธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์||

ดูก่อนกุลบุตร ตลอดสาครแห่งกัป เราไม่รู้ถึงการทำให้ความคิดที่จะทำลายศาสนาของพระ ตถาคต ให้เกิดขึ้นแม้เพียงขณะจิตเดียว ตลอดสาครแห่งกัป เราไม่รู้ถึงการทำให้จิตที่ประกอบด้วย ปฏิยะเกิดขึ้นแม้เพียงขณะจิตเดียว ไม่รู้ถึงการทำให้ความเห็นแก่ตัว หรือความหลงตัว หรือการยก ตนข่มผู้อื่น หรือคิดจะหลีกออกห่างจากโพธิมรรค หรือ ความคิดท้อแท้เหนื่อยหน่ายในการอยู่ใน สังสาร หรือจิตขัดข้องและหลงผิดให้เกิดขึ้นแม้เพียงขณะจิตเดียวตลอดจนในการสั่งสมสัมภาระเพื่อ สรวัชชุตตา เพราะโพธิจิตเป็นแห่งเกิดขึ้นของอปราจิตญาณ

ดูก่อนกุลบุตร ด้วยเหตุนี้ สาครแห่งกัปทั้งหมดทั้งสิ้นจึงสิ้นไปอย่างนี้คือ บางสาครกัป [540]เป็นไปเพื่อความหมดจดของพุทธเกษตร บางสาครกัปเป็นไปเพื่อการอบรมสรรพสัตว์ให้หมดจด บางสาครกัปเราทำพุทธานุชา บางสาครกัปเราย่อมแสวงหาธรรมด้วยการเข้าไปหาครูบาอาจารย์ บาง สาครกัปเราแสวงหาธรรมด้วยการบริจาคอัฐภาพของตน บางสาครกัปเราสละชีวิตของตนเพื่อรักษา พระสัทธรรม ดูก่อนกุลบุตร เราได้ทำให้สมุทรรแห่งธรรมเป็นไปอย่างนี้ เพื่อให้บทหรือพยัญชนะแม้ เดียวบทเดียวเป็นไปอยู่เราย่อมสละความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และเราย่อมสละแม้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มี อยู่เพียงเพื่อการช่วยเหลือสรรพสัตว์ เพื่อการสืบทอดแห่งสันตติจิต เพื่อการบรรลุธรรม เพื่อการบำเพ็ญ เพื่อให้ได้ญาณอาโลกที่เป็นโลกียะทั้งหมด เพื่อการบำเพ็ญโลกุตตรญาณทั้งสิ้น เพื่อให้สรรพสัตว์เข้าถึง ความสุข

ดูก่อนกุลบุตร ด้วยกำลังสัมภาระ กำลังแห่ง(กุศล)มูลอันเป็นเหตุ(ของปาฏิหาริย์นี้)ที่ได้สั่งสมไว้ ดีแล้ว กำลังแห่งอิมุกติอันไพบูลย์ กำลังแห่งคุณ(อันเกิดจาก)การปฏิบัติ กำลังแห่งใจที่หยุดนิ่งตั้งมั่น เป็นสมาธิในสรรพธรรม กำลังแห่งปรัชญาจักขุ กำลังแห่งใจที่ดำรงมั่นอยู่กับพระตถาคต กำลังแห่ง ปณิธาน กำลังแห่งมหากรุณา กำลังแห่งอภิษญาอันหมดจดยิ่ง กำลังแห่งการได้กัลยาณมิตรช่วย ส่งเสริม ทำให้เราได้บรรลุธรรมกายที่มีความบริสุทธิ์อย่างยิ่ง (ธรรมกาย)ที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน เกิดขึ้นต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นเหตุทำให้เรามีรูปกายที่ประเสริฐ มีความบริสุทธิ์ และอยู่เหนือโลกทั้ง ปวง (เรา)ย่อมปรากฏให้ชาวโลกได้รู้และได้เห็นตามสภาวะใจของพวกเขา (เราปรากฏ)อยู่ในทุกที่ทุก เวลา ในพุทธเกษตรทั้งปวงที่มีอยู่ในทุกทิศโดยรอบ (เรา)แสดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏโดยประการที่ ชาวโลกทั้งหลายจะพึงเห็นได้(ตามสภาวะใจ)| ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงพิจารณาอัฐภาพของเรานี้เกิด

(อัฐภาพ)นี้เป็นอยู่ได้ตลอดอนันตกับ เป็นกายที่เกิดขึ้นได้ยากแม้ตลอดหลายแสนโกฏิในยุตะกัป และปรากฏให้เห็นได้ยากยิ่ง|

ดูก่อนกุลบุตร สัตว์ทั้งหลายที่ไม่ได้สังสมกมุศลมูลไว้แต่กาลก่อนย่อมไม่ได้รับการฟัง(ชื่อเรา) ไม่ต้องกล่าวถึงการเห็น(กาย)ของเรา ดูก่อนกุลบุตร สำหรับสัตว์ที่ได้ยินเพียงชื่อของเราแล้วเป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิมีอยู่ และสรรพสัตว์ผู้ที่ได้เห็น(กาย)เราแล้วได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิก็มีอยู่ สัตว์ที่ได้รับการสัมผัสด้วยมือของเราแล้วได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิก็มีอยู่ สัตว์ที่ได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิเพราะการเดินตามหรือประพฤติดตามเรา หรือได้เห็น(กาย)เราในขณะความฝัน หรือได้ยินชื่อของเราในความฝัน แล้วเป็นผู้(ปฏิบัติ)มุ่งตรงต่ออนุดตรสัมมาสัมโพธิ ก็มีอยู่มาก| สัตว์บางเหล่าเพียงกำหนดใจตามระลึกถึงเราเพียงชั่วข้ามคืนย่อมเข้าถึงความเป็นผู้แก่กล้า[541] สัตว์บางเหล่าใช้เวลานานถึงกึ่งเดือน บางเหล่าใช้เวลานานหนึ่งเดือน บางเหล่าใช้เวลานานหนึ่งปี บางเหล่าใช้เวลานานนับร้อยปี บางเหล่าใช้เวลานานหนึ่งร้อยกัป บางเหล่าใช้เวลานานตลอดหลายกัปเท่ากับจำนวนฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนหลายอนภิลापยานภิลापยะในการกำหนดใจให้ตั้งมั่นตามระลึกถึง(เรา)อยู่เนืองๆจึงเข้าถึงความเป็นผู้แก่กล้าได้| สัตว์บางเหล่ากำหนดใจตามระลึกถึงเราเพียงชาติเดียวย่อมเข้าถึงความแก่กล้าได้| บางพวกใช้เวลานานหนึ่งร้อยชาติ บางพวกใช้เวลานานหลายชาติจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนหลายอนภิลापยานภิลापยะ| สัตว์บางเหล่าได้เห็น(รัศมี)สว่างไสวของเราก็ทำให้เข้าถึงความแก่กล้าได้ | บางเหล่าเห็นการเปล่งรัศมีแล้วเข้าถึงความแก่กล้า บางเหล่าเข้าถึงความแก่กล้าได้เพราะแผ่นดินไหว บางเหล่าได้เห็นรูปกายแล้วทำให้เข้าถึงความแก่กล้า บางเหล่าเพียงทำความยินดีให้เกิดขึ้นก็ทำให้เข้าถึงความแก่กล้าได้|

ดูก่อนกุลบุตร ด้วยเหตุนี้ สัตว์ทั้งเป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิด้วยวิธีการแตกต่างกันจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรอย่างนี้แล| ดูก่อนกุลบุตร ก็แลสัตว์ทั้งหลายที่ได้ยินว่าพุทธเกษตรของเรามีความบริสุทธิ์หมดจด ย่อมได้ไปอุบัติในพุทธเกษตรที่มีความบริสุทธิ์หมดจด ผู้ที่ได้เห็นอัฐภาพที่บริสุทธิ์ของเราย่อมได้ไปอุบัติในอัฐภาพของเรา| ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงมองดูอัฐภาพที่บริสุทธิ์หมดจดของเรานี้เถิด||

ครั้งนั้นแล สุธนเศรษฐีบุตรทำสมาธิกำหนดใจให้ตั้งมั่นอยู่กับสมันตภัทรกาย เมื่อเห็นภavnันชัดเจนดี(จน)เขาได้เห็นที่ปลายขนแต่ละเส้นมีสาครพุทธเกษตร (พุทธเกษตรเหล่านั้น)เต็มไปด้วยการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า| และในเกษตรสาครแต่ละแห่งเขาได้เห็นพระตถาคตและพระโพธิสัตว์บริษัทแวดล้อมอยู่จำนวนมากหาที่สุดไม่ได้| และเห็นสัตว์ทั้งหลาย เห็นเกษตรสาคร(ที่มีความแตกต่างกันคือ)เกษตรที่มีที่ตั้งแตกต่างกัน มีสีฐาน วายูหะ ภูเขาจักรวาล ท้องฟ้าและเมฆาก่อนเมฆ การอุบัติของ

พระพุทธเจ้า และเสียงประกาศธรรมจักรล้วนมีความแตกต่างกันทั้งสิ้น | ที่ประชุมชนแต่ละแห่งเขาเห็น ปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้นอย่างไร ที่ประชุมชนทั้งหมด ในลักษณะมหาบุรุษ ในอนุพยัญชนะ ในอวัยวะน้อยใหญ่ ทั้งหมดที่เหลือเขาก็ได้เห็นเหมือนอย่างนั้น | และในแต่ละที่ได้เห็นสาครเกษตรเต็มไปด้วยเมฆาพุทธ กายมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งปวง แผ่ขยายไปสู่สาครเกษตรทั้งหลาย ไปสู่โลกธาตุทั้งสิ้นที่มีอยู่ในทิศทั้งสี่ และเห็นสัตว์ทั้งหลายที่มีอนุตรสัมมาสัมโพธิ(จิต)แก่กล้า |

ครั้งนั้นแล สุทธเศรษฐีบุตรได้น้อมใจให้ไปตามกระแสโอวาทและอนุสาสน์ของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแล้ว น้อมใจให้เข้าไปภายในโลกธาตุทั้งหมดที่มีอยู่ภายในกายของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรแล้ว นึกน้อมให้สัตว์ทั้งหลายให้มีกุศลแก่กล้า | และเขาได้เห็นยิ่งขึ้นไปอีกว่า [542] ญาณาลอกและกุศลมูลที่เขาได้สั่งสมมาแล้วที่เกิดขึ้นเพราะการได้เข้าไปหา การได้เห็น การเข้าไปรับใช้กัลยาณมิตรจำนวนมาก เท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมดนั้นเทียบไม่ได้กับเสี้ยวหนึ่งในร้อย ในพัน ในแสน ในแสนโกฏิของกุศลมูลที่เกิดขึ้นจากการได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทร (กุศลมูลที่ตนได้สั่งสมมา) ตั้งแต่เริ่มตั้งโพธิจิต จนกระทั่งการได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรยังไม่อาจนับค่านวณ ไม่อาจประมาณ ไม่อาจเทียบส่วนได้ | พุทธเกษตรที่มีเป็นลำดับสายต่อเนื่องกันในภพนี้ที่สุทธเศรษฐีบุตรได้เข้าถึงเริ่มตั้งแต่ต้นจนถึงได้ การเห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทร เขาได้เข้าถึงจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะ ที่ปลายชนแต่ละเส้นเขาเข้าสู่ลำดับสายแห่งสาครพุทธเกษตรทุกขณะจิต | เขาเข้าถึง สาครเกษตรที่มีอยู่ที่ปลายชนเส้นเดียวอย่างไร ในประชุมชนทั้งหมดที่เหลือเขาก็เข้าพุทธเกษตรอย่างนั้น ตลอดเวลาในทุกขณะจิต แม้ต้องใช้เวลาตลอดกาลล่วงไปของโลกธาตุจำนวนเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร จำนวนอนภิลाप ยานภิลापยะ หรือตลอดกาลล่วงไปของโลกธาตุในภพนี้ก็จำนวนมากหาที่สุดไม่ได้จน แตกสลายไปสิ้น ก็ไม่สามารถเข้าถึงที่สุด(ของพุทธเกษตร)ได้ | เขาย่อมไปไม่ถึงลำดับสุดท้ายของสาคร เกษตร ย่อมเข้าไม่ถึงที่สุดแห่งความเป็นไปของเกษตรกรรม ย่อมเข้าไม่ถึงที่สุดแห่งเหตุเกิดขึ้นของ เกษตรสาคร ที่สุดของการหยั่งลงสู่เกษตรสาคร ที่สุดของพุทธเกษตรที่มีอยู่จำนวนอนภิลाप ยานภิลाप ยะ ที่สุดของความบริสุทธิ์หมดจดของเกษตรสาคร ที่สุดของวายุหาลังการแห่งเกษตรสาคร ที่สุดของ ตถาคตกรรม ที่สุดของพระพุทธเจ้าที่มาอุบัติขึ้นแล้ว ที่สุดของเหตุแห่งการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า ที่สุดของความยิ่งใหญ่แห่งการอุบัติของพระพุทธเจ้า ที่สุดของโพธิสัตว์บริษัทมหาล ที่สุดของโพธิสัตว์ บริษัทสาครที่มีเนื่องกันเป็นสาย ที่สุดของกรรมที่เป็นที่เกิเกิดขึ้นของโพธิสัตว์บริษัท ที่สุดของความ แตกต่างของพระโพธิสัตว์บริษัท ที่สุดของการเข้าสู่โพธิสัตว์บริษัท ที่สุดของความเป็นไปของพระ โพธิสัตว์บริษัท ที่สุดของความหมดจดของโพธิสัตว์บริษัท ที่สุดของการเข้าสู่สัตว์ธาตุ ที่สุดของการหยั่ง รุ้อินทรีย์ของสรรพสัตว์ ที่สุดของการแทงตลอดอินทรีย์ของสรรพสัตว์ ที่สุดของการอบรมสรรพสัตว์ให้

มีความแก่กล้า ที่สุดของการแสดงปาฏิหาริย์อันลุ่มลึกของพระโพธิสัตว์ ที่สุดของการเข้าสู่โพธิสัตว์ภูมิ และการกลับจากโพธิสัตว์ภูมิ เขา(ตามเข็มนาฬิกาและเห็น)ไปในเกษตรบางแห่งใช้เวลาตลอดหนึ่งกับ| เกษตรบางแห่งใช้เวลาหลายกับจำนวนเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายานภิลายะโดยไม่ถอนถอยออกจากเกษตรนั้น| จากนั้นได้ไปสู่อีกเกษตรอื่น|

ในทุกขณะสุณเศรษฐีบุตรได้เข้าถึงสาครเกษตรจำนวนมากหาที่สุดเบื้องต้นท่ามกลางไม่ได้และได้อบรมสรรพสัตว์ให้ตั้งอยู่ในอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ สุณเศรษฐีบุตรได้บรรลุสมันตภัทรโพธิสัตว์จรยาปนิธานสมตา ตามลำดับอย่างนี้ คือ ได้ตถาคตสมตาทุกประการ ได้สรรพเกษตรกายปารณสมตา [543] ได้ถึงความบริบูรณ์ของจรยาเท่าเทียมกัน ได้อภิสัมโพธิ์วิภูริตสันทรศนปารณสมตา(ได้การเห็นปาฏิหาริย์ของการตรัสธรรมของพระพุทธเจ้าได้เท่าเทียมกัน) ธรรมจักรปวารณสมตา(การหมุนธรรมจักรได้เท่ากัน) ประติสังวิวิศุทธิสมตา(ความหมดจดของปฏิสัมภิตาเท่ากัน) โฆษิตาหารสมตา (ได้เสียงโฆษะและอุทานในการแสดงธรรมเท่ากัน) สรรพสรวงศาครสัมประโยคสมตา(ได้การกล่าวด้วยสรวงศ์ได้เท่ากัน) พลเวศารัทยสมตา(มีกำลังและความแก่กล้าเท่ากัน) พุทธวิหารสมตา(ได้พุทธวิหารเท่ากัน) มหาไมตรีมหากุณาสมา(มีมหาเมตตาและมหากุณามากเท่ากัน) อจินไตยโพธิสัตตววิโมกขวิภูริตสมตา(ทำโพธิสัตว์ปาฏิหาริย์ได้น่าอัศจรรย์เท่ากัน) ||

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์สมันตภัทร ผู้เป็นพระมหาสัตว์ ได้แสดงกับจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนอนภิลายานภิลายะในลำดับสายแห่งโลกธาตุให้มากยิ่งขึ้นไปอีกจึงตั้งปณิธานด้วยการกล่าวคาถาเหล่านี้ว่า:

1. พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ผู้เป็นนรสิงหะทั้งหลายในอดีต อนาคต และปัจจุบันในโลกในทิศทั้งสิบ เรา³³⁰ ได้บูชาแก่พระองค์ทั้งหมดทั้งสิ้น ด้วยความเลื่อมใสทั้งกาย วาจา และใจ||

³³⁰ “เรา” ในคานานี้จนถึงคาถาที่ 62 น่าจะหมายถึงผู้เขียน หรือผู้คัดลอกคัมภีร์คณทวยหสูตร เพราะคาถาทั้ง 62 คานานี้เป็นส่วนของภัทรจารีคาถา (หรือ อารยสมันตภัทรจรยาปนิธาน ภัทรจารีธารณี) ดูเพิ่มใน ———, "A New Translation of the Sanskrit Bhadracarī with Introduction and Notes.", p.p. 1-35. และ Sonya Rhie Mace, "Clearing the Course: Folio 348 of the Nepalese Gandavyuha sutra in the Cleveland Museum of Art," *Religions* 11, no. 4 (2020)., p.p. 183-192. ส่วนของคาถาภัทรจารีปรากฏในคณทวยหสูตรแปลภาษาจีนทุกฉบับ ยกเว้นคณทวยหสูตรที่เป็นบทที่ 39 ของอวตังสกุสูตร Douglas Osto และ Keikyo Nakamikado มีความเห็นว่า คาถาภัทรจารีนี้ไม่ใช่เนื้อหาของคณทวยหสูตร แต่เป็นข้อปฏิบัติของผู้ปรารถนาที่จะไปอุบัติในสุชาวดีพุทธเกษตร และเป็นจรยาของผู้บูชาพระอมิตาภะ Keikyo Nakamikado, "Amitābha cult in Bhadracarīpraṇidhānarāja.", p. 180.

2. เราทำความนอบน้อมแต่พระชินพุทธเจ้าทุกพระองค์ด้วยกายจำนวนมาก เท่ากับฝุ่นในเกษตร ด้วยใจที่มีพระพุทเจ้าทุกพระองค์ปรากฏชัด และด้วยกำลังแห่งภัทรรรยาปณิธาน³³¹||
3. (เราเห็น)ในหนึ่งอนุฝุ่นมีพระพุทเจ้ามากมายเหมือนปริมาณฝุ่นประทับนั่ง ในท่ามกลางของเหล่าพุทบุตรทั้งหลาย และเราเห็นธรรมชาติทั้งสิ้นเต็มไปด้วยพระชินพุทธเจ้า||
4. เรากล่าวคำสรรเสริญพระพุทเจ้าในธรรมชาตุนั้นที่กำลังแสดงคุณของพระชินพุทธเจ้าทั้งปวงในธรรมชาตุนั้นด้วยพระสุรเสียงจำนวนมากหาที่สิ้นสุดไม่ได้||
5. เราได้บูชาพระชินเจ้าผู้ประเสริฐทั้งหลายนั้นด้วยดอกไม้และระเบียบมาลัยดนตรี ประทีปของหอมและฉัตรอันประเสริฐ||
6. เราบูชาพระชินเจ้าทั้งหลายนั้นด้วยผ้าเนื้อดี เครื่องหอมอย่างดี จุลนมากมาย เป็นกองเท่าภูเขาเมรุ และเครื่องบูชาอันวิเศษทุกอย่าง||
7. เราได้บูชาพระชินเจ้าทุกพระองค์ด้วยการบูชาด้วยวัตถุที่ดีที่สุดทุกอย่างและยิ่งใหญ่ที่สุด เราย่อมกราบไหว้บูชาพระชินเจ้าทุกพระองค์ด้วยกำลังที่น้อมไปสู่การบำเพ็ญ(สมันต)ภัทรรรยา||
8. บาปกรรมที่กระทำเพราะลู่แก่อ่านาจราคะ โทสะ และโมหะ แม้ด้วยกายด้วยวาจา และด้วยใจ เราขอแสดงคินบาปกรรมนั้นทั้งหมด||
9. และสิ่งใดที่เป็นบุญในทิศทั้งสิบจะเป็นของคนทั่วไป ของพระเสชะ หรือพระอเสชะ หรือพระปัจเจกพุทเจ้าทั้งหลาย พุทบุตรทั้งหลาย และพระชินพุทธเจ้าทุกพระองค์ เราขออนุโมนทนาบุญนั้นทั้งหมด||
10. และผู้เป็นประดุจดวงประทีปของโลก ผู้ตรัสรู้โพธิ ผู้ได้บรรลุความไม่ติดข้อง บรรดามีในโลก เราขอถึงท่านเหล่านั้นทั้งหมดว่าเป็นที่พึ่งเพื่อหมุนจักรแห่งธรรมอันสูงสุดให้เป็นไป||
11. และเราผู้มีมือประคองอัญชลีไว้ดีแล้ว ขออาราธนาผู้ปรารถนาจะเห็นความสิ้นไปแห่งกิเลส ขอท่านเหล่านั้นจงดำรงอยู่ตลอดกับทั้งหลายจำนวนมาก เท่ากับฝุ่นในเกษตรเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของเหล่าชนทั้งปวง||

³³¹ ความสามารถในการเนรมิต(สัมโภค)กายให้ไปปรากฏในพุทเทศกรจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกัน เพื่อบูชาพระพุทเจ้าที่อยู่พุทเทศกรนั้นๆ ด้วยสมาธิจิต ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 126.

12. ด้วยการวันทา การบูชา การเห็น การอนุโมทนา การเข้าถึง การอาราธนา และคุณอันหมดจดใดที่เราได้สั่งสมไว้ดีแล้ว เราขอน้อมคุณนั้นทั้งหมดเพื่อการตรัสรู้โพธิ์||
13. ขอให้ผู้บูชาพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต และพระพุทธเจ้าที่ยังดำรงอยู่ในโลกในทิศทั้งสี่ และพระพุทธเจ้าที่ยังมาไม่ถึง ขอให้เขาเหล่านั้นจงเป็นผู้อยู่สบาย ขอให้ได้รับความเบิกบานใจ เป็นผู้ได้ตรัสรู้โพธิ์||
14. ขอให้เกษตรทั้งหลายในทิศทั้งสี่ทั้งสิ้นจงมีความหมดจด กว้างขวาง ยิ่งใหญ่ ด้วยพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพุทธบุตรทั้งหลายประทับอยู่ที่ดวงไม้ตรัสรู้||
15. ขอให้สัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในทิศทั้งสี่จงมีความสุข จงปราศจากโรคภัยตลอดกาลทุกเมื่อ ขอความปรารถนาในธรรมจงเกิดมีแก่ชาวโลกทั้งปวง ขอให้ชาวโลกจงเป็นผู้รุ่งเรืองด้วยทรัพย์สมบัติ และจงสมปรารถนาทุกประการ||
16. และเมื่อเราบำเพ็ญโพธิ์จรรยา ขอให้สามารถระลึกชาติ ภพ และคติ การจู้ติ และการอุบัติในทุกๆชาติ ขอให้เราได้ออกบวชทุกภพชาติ||
17. เป็นผู้ได้ศึกษาตามพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ได้บำเพ็ญภัทรรจรยาให้บริบูรณ์ พึงรักษาศีลได้บริสุทธิ์บริบูรณ์ทุกประการในกาลทุกเมื่อ||
18. ภาษาสำเนียงของชาวโลก เราจะแสดงธรรมด้วยเสียงสำเนียงของเทวดา นาค ยักษ์ กุมภภัณฑ์ มนุษย์ และสัตว์โลกทั้งหมด||
19. ขอให้ผู้ฉลาด ผู้ได้บำเพ็ญปารมิตาอย่าได้ออกจากทางแห่งโพธิ์จิต และขอให้สิ่งที่เป็บบาบ และอุปสรรคขวางกั้น(ต่อการบรรลุโพธิ์)จงมลายหายสิ้นไปไม่เหลือเศษ||
20. เราจะบำเพ็ญเพื่อก้าวข้ามโลกคติไปโดยปราศจากกรรม กิเลสและหนทางของมาร เหมือนดอกบัวที่ไม่เป็บบนด้วยน้ำโคลน และเหมือนดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรไปในอากาศไม่ติดข้อง||
21. เราจะทำอบายทุกข์ทั้งสิ้นให้สงบลง และให้ชาวโลกทั้งสิ้นตั้งอยู่ในความสุข บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งปวงที่อยู่ในเกษตรในทิศทั้งสี่||
22. จะอนุวัตให้เข้ากับจริตของสัตว์โลก จะทำโพธิ์จรรยาให้เต็มเป็บบริบูรณ์ และจะบำเพ็ญภัทรรจรยา ทั้งหมดนี้เราจะบำเพ็ญตลอดกัปที่ยังมาไม่ถึง||
23. ขอให้เราพึงได้อยู่ร่วมกับบุคคลผู้มีจรรยาเช่นเดียวกัน พึงบำเพ็ญปณิธานให้เป็นเอกจรรยาด้วยกาย วาจา และใจ||

24. และขอให้เราได้อยู่ร่วมกับเหล่ามิตรผู้ใคร่ประโยชน์ต่อเรา ผู้ชี้แนะเพื่อการบำเพ็ญภัทรรจิริยา ขอย่อได้พลัดพรากจากบุคคลเหล่านั้น ตลอดกาลเนื่องนิตย์||
25. ขอให้เราพึงได้เห็นพระพุทธรูปชินเจ้าในที่ต่อหน้าตลอดกาลเนื่องนิตย์ แวดล้อมด้วยพุทธบุตรทั้งหลาย พึงได้ทำการบูชาพระพุทธรูปเจ้าทั้งหมดด้วยบูชาอย่างโดยไม่ท้อแท้ตลอดกัปในอนาคตกาล||
26. ได้ทรงไว้ซึ่งพระสัทธรรมของพระชินเจ้าทั้งหลาย ได้ทำโพธิจรรยาให้สว่างไสว และทำภัทรรจิริยาให้หมดจด ผ่องแผ้ว ให้สามารถบำเพ็ญไปได้ตลอดกัปในอนาคต||
27. เมื่อยังท่องเที่ยวอยู่ในภพทั้งปวงขอให้มิบุญและญาณหาที่สุดไม่ได้ ขอให้มิปัญญา เข้าถึงอุปายะ สมาธิ วิโมกข์ และคุณครบถ้วนทุกประการ||
28. เมื่อเรายังบำเพ็ญโพธิจรรยาอยู่ในเพศที่มีมากเท่ากับฝุ่นในเพศทร ขอให้เราพึงได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายจำนวนมากอจินไตยแวดล้อมด้วยเหล่าพุทธบุตรบริษัท||
29. เมื่อเราบำเพ็ญปารมิตาอยู่ตลอดกัปหาที่สุดไม่ได้เหมือนสมุทรมองไม่เห็นฝั่ง ขอให้เราพึงหยั่งลงสู่สมุทรมหาแห่งพระพุทธรูปเจ้า และสมุทรมหาแห่งทั้งหลาย นับประมาณไม่ได้ในกาลทั้งสามในทิศทั้งสี่ทั้งหมดทั้งสิ้นไม่มีเหลือเลย||
30. ขอให้เราพึงได้เข้าถึงสวรางค์อันบริสุทธิ์ของพระชินเจ้าทุกพระองค์ และพุทธโฆษาที่ทำให้กล่าวสอนธรรมให้สรรพสัตว์เข้าใจได้ตามอาศยะ และพุทธดำรัสด้วยเสียงเอกสุรางคะ(การกล่าวเพียงครั้งเดียวแล้วทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ภาษาของตน) ตลอดกาลทุกเมื่อ||
31. บรรดาสรรพเสียงและสำเนียงเหล่านั้นของพระชินเจ้าในกาลทั้งสาม ขอให้เราพึงได้เข้าถึงการหมุนธรรมจักรด้วยกำลังแห่งพุทธิ||
32. ขอให้เราพึงได้เข้าถึงกัปทั้งปวงในอนาคตกาลทุกขณะจิต และขอให้เราพึงได้บำเพ็ญ(จรรยา)ได้ตลอดกัปในทุกขณะ ||
33. ขอให้เราพึงได้เห็นพระพุทธรูปเจ้าในกาลทั้งสามในทุกขณะจิต และพึงได้เข้าถึงโคจรของพระพุทธรูปเจ้าเหล่านั้นตลอดกาลทุกเมื่อ ด้วยกำลังแห่งวิโมกข์อยู่ใต้อย่างมา||
34. ขอให้เราพึงบำเพ็ญเพื่อให้มีวิญญูแห่งเพศทรในกาลทั้งสาม และพึงได้วิญญูแห่งพุทธเพศทรในทิศทั้งสี่ทั้งปวงไม่ให้เหลือ||

35. เมื่อเรียนเอาธรรมของพระผู้เป็นดวงประทีปของโลกที่จะอุบัติขึ้นในอนาคต ขอให้เราได้เข้าไปหาผู้ชี้แนะสั่งสอนผู้ปราศจากกิเลสเข้าถึงความสงบเย็น||
36. ด้วยกำลังฤทธิ์ที่มีชวณะรอบทิศ ด้วยกำลังของญาณแห่งตลอดได้ทุกทิศ โดยรอบ ด้วยกำลังแห่งจรรยาที่มีคุณโดยรอบ ด้วยกำลังโมหิตริเป็นเหตุให้เข้าถึงทุกทิศโดยรอบ||
37. ด้วยกำลังแห่งบุญอันหมดจดโดยรอบ ด้วยกำลังแห่งญาณแห่งตลอดไม่ติดข้อง ด้วยกำลังแห่งปรัชญา อุปายะ และสมาธิ อันเป็นเหตุให้ได้โพธิพละ||
38. ขอให้เราพึงทำกรรมพละให้มีความบริสุทธิ์ ทำกิเลสพละให้สิ้นกำลัง ทำให้มารพละอ่อนลื่นกำลังลง ทำให้ภักทรจรรยาพละทั้งหมดมีความบริสุทธิ์||
39. ขอให้เราได้ทำสมุทระเกษตรให้หมดจด ทำให้สมุทระแห่งสัตว์หลุดพ้น ทำให้สมุทระแห่งธรรมปรากฏแจ้ง ทำให้สมุทระแห่งญาณเกิดขึ้น||
40. ขอให้เราทำสมุทระแห่งจรรยาให้หมดจด ทำสมุทระแห่งปณิธานให้เต็มเปี่ยม ให้ได้บูชาสมุทระแห่งพระพุทธเจ้า ขอให้เราพึงบำเพ็ญ(จรรยา)ได้ตลอดกัปยาวนานโดยไม่มีความเบื่อหน่าย||
41. ขอให้เราพึงได้ทำความวิเศษแห่งปณิธานแห่งโพธิจรรยาของพระชินเจ้าในกาลทั้งสามให้เต็มเปี่ยมบริสุทธิ์ไม่ให้เหลือเลย และพึงบำเพ็ญภักทรจริยาและได้รู้แจ้งโพธิ||
42. ผู้ร่วมบำเพ็ญสมันต์ภักทรจรรยา เป็นบุตรประเสริฐสูงสุดของพระชินเจ้า เราเรียกบุคคลนั้นว่า “คนดี” ||
43. ความบริสุทธิ์กาย วาจา ใจ ความหมดจดแห่งจรรยา และความหมดจดแห่งเกษตร ขอให้เราเป็นผู้เสมอกับด้วยผู้มีปรัชญา นามว่า ภักเระ ||
44. ขอให้เราพึงบำเพ็ญภักทรจรรยาให้หมดจดยิ่ง พึงบำเพ็ญปณิธานของพระมัญชุศรี³³² ได้ตลอดกัปยาวนานโดยไม่ย่อท้อ พึงทำกิจนั้นให้บริบูรณ์ไม่ขาดพร่องเลย||
45. ขอให้เราอย่าพึงมีข้อแม้ในการบำเพ็ญจรรยา อย่าได้มีข้อแม้ในการบำเพ็ญคุณ จงมุ่งมั่นบำเพ็ญจรรยาและบำเพ็ญคุณนับประมาณไม่ได้ขอให้เราได้รู้ปาฏิหาริย์ของพระสมันต์ภักทรและพระมัญชุศรีนั้น||

³³² Douglas Osto คาทาในส่วนนี้เรียกว่า ภักทรจารี เป็นปณิธานของพระมัญชุศรี Douglas Osto, "A New Translation of the Sanskrit Bhadracarī with Introduction and Notes.", p. 16.

46. ตราบใดที่โลกยังตั้งอยู่ สัตว์ทั้งปวงยังเวียนว่ายอยู่ กรรมกิเลสยังตั้งอยู่
ปณิธานของเราจะเป็นไปตราบนั้น||
47. ขอให้เราได้ทำการตกแต่งพระพุทธชินเจ้าทั้งหลายนับอนันต์ในเกษตรในทิศ
ทั้งสิบด้วยรัตนะทั้งหลาย ขอให้เราเป็นผู้ทำให้เทวดาและมนุษย์เข้าถึง
ความสุขตลอดกาลหลายกัปเท่ากับฝุ่นในเกษตร||
48. ผู้ที่ได้ฟังความรุ่งเรืองแห่งการนอบน้อมนี้แล้วทำความเคารพและอธิมุกติให้
เกิดขึ้น มีความปรารถนาต่อโพธิอันประเสริฐอยู่ พึงเป็นผู้เข้าถึงบุญอันเลิศ
นี้||
49. ขอให้ผู้มีปณิธานที่จะบำเพ็ญภัทรรจิริยาจงอย่าได้เข้าถึงอบาย อย่าได้พบพาน
มิตรชั่ว และขอจงได้พบพระอมิตาภะโดยเร็วพลัน³³³||
50. จงมีโชคลาภ เลี้ยงชีพชอบ ได้มาเกิดในโลกมนุษย์นี้ และจงได้(บรรลुकุณ)เป็น
เหมือนพระสมันตภัทรนั้นโดยกาลไม่นาน||
51. ผู้ถูกอำนาจของความไม่รู้ครอบงำแล้วพลาดพลั้งทำอนันตริยกรรมห้า
ประการ³³⁴ เมื่อเขากล่าวถึงภัทรรจิริยานี้ กรรมเหล่านี้ย่อมถึงความสิ้นไป
หมดไม่เหลือเศษ||
52. ย่อมเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยญาณ รูปสมบัติ วรรณะ โคตร เข้าถึงความเจริญ ไม่
ตกไปในคำสอนของพวกเดียรถีย์ และอำนาจมาร ย่อมได้รับการยกย่องบูชา
ในไตรโลกทั้งสิ้น||
53. เขาจะเข้าสู่ต้นโพธิ อันเป็นต้นไม้แห่งการตรัสรู้อันประเสริฐทันที และเมื่อไป
ถึงแล้วย่อมนั่งทำความเพียรเพื่อประโยชน์แก่สัตว์ ย่อมตรัสรู้โพธิ ย่อมจะทำให้
จักรแห่งธรรมหมุนไป และทำลายมารและเหล่าเสนามารให้หมดสิ้นไป||

³³³ คำถ้อย 49-55 Douglas Osto กล่าวว่า เป็นอานุภาพของภัทรรจิริยาธรรม คือ ทำให้ผู้สวดไม่ไปสู่ออบาย มีโชคลาภ มีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่เป็นคนหลงทำกรรมหนัก สมบูรณ์พร้อมด้วยคุณสมบัติทั้งปวง ตรัสรู้ธรรมได้โดยง่าย เข้าถึงพระพุทธเจ้า และได้พบกับพระอมิตาภะ ได้อุบัติในสุชาวดีพุทธเกษตร *ibid.*, p. 1.

³³⁴ เป็นกรรมหนักฝ่ายอกุศลที่ให้ผลทันทีและให้ผลก่อนกรรมอื่น เป็นกรรมที่ห้ามกุศลกรรม หรือเป็นกรรมห้ามอกุศลกรรมที่เหลือไม่ไหวสามารถผลได้มี 5 ประการได้แก่ 1) มาตุฆาต คือกรรมฆ่ามารดา 2) ปิตุฆาต กรรมฆ่าบิดา 3) อรหันตฆาต กรรมฆ่าพระอรหันต์ 4) โลหิตุปาต กรรมทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงห้อพระโลหิต 5) สังฆเภท กรรมทำลายสงฆ์ให้แตกแยก พระพุทธโฆษาจารย์, วิสุทธีมัจค์ (กรุงเทพมหานคร: กองทุนกิตติยากรศาสนาบุปผัมภ์, 2512)., หน้า 222.

54. พระพุทธเจ้ายอมจดจำผู้บำเพ็ญภัทรจรรยาปณิธาน ผู้ทรงรักษาไว้ และผู้บอกกล่าว และผู้เทศน์สอน เพราะผลแห่งการประกอบเหตุนี้ย่อมได้เข้าถึงโพธิ์ อย่างไม่ต้องสงสัยเลย||
55. พระสมันตภัทรยอมรับเหมือนที่พระมัญชุศรีกุมารภุตู้ และเมื่อเราปฏิบัติตามตามท่านทั้งสองอยู่จงเป็นเหตุปัจจัยให้เราได้กุศลนี้ทั้งหมด||
56. ภัทรจรรยาที่พระพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต อนาคต ปัจจุบันทรงยกย่องสรรเสริญว่าประเสริฐที่สุด เราน้อมอุทิศกุศลนี้ทั้งหมดเพื่อการบำเพ็ญภัทรจรรยาอันประเสริฐนั้น||
57. เมื่อถึงกาลที่จะละจากโลกนี้³³⁵ (ขอให้ใจของเรา)อย่าได้มีอาวรณ์ทั้งปวง ขอให้เราได้เข้าถึงสุขาวดีพุทธเกษตร และได้อยู่เฉพาะพระพักตร์ของพระอมิตาภพุทธเจ้า ||
58. ปณิธานเหล่านี้ของเราผู้ไปสู่สุขาวดีเกษตร พึงได้บำเพ็ญให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ และพึงได้ทำประโยชน์แก่สัตว์โลกทั้งหมด ||
59. ขอให้ได้อุบัติในดอกบัวอันประเสริฐ รุ่งเรือง งดงาม นำรื่นรมย์ท่ามกลางมณฑลของพระชินพุทธเจ้า พึงได้รับพยากรณ์จากพระอมิตาภะ||
60. เมื่อได้รับพยากรณ์จากพระอมิตาภะนั้นแล้ว พึงได้นิमित ³³⁶หลายร้อยโกฏิ เพื่อทำประโยชน์แก่สัตว์จำนวนมากด้วยกำลังแห่งพุทธิปัญญา รู้แจ้งในทิศทั้งสิบ||
61. เมื่อมีปณิธานแห่งภัทรจริยาตั้งมั่นแล้ว ด้วยกุศลที่เราได้สั่งสมไว้ดีแล้วขอให้ปณิธานอันหมจดจดของชาวโลกทั้งหมดนั้นจงสำเร็จโดยเร็ว||
62. ด้วยบุญนบ่อนันต์ที่ได้บรรลุเพราะการน้อมอุทิศการบำเพ็ญภัทรจริยา ขอให้ชาวโลกที่ถูกห้วงน้ำคือกิเลสท่วมทับจงได้เข้าถึงอมิตาภบุรีอันประเสริฐเทอญ||

³³⁵ ศัพท์เต็มคือ กาลกิริยา

³³⁶ นิमित ในที่นี้ ศักยมิตรา อธิบายว่า พระโพธิสัตว์ที่อุบัติในสุขาวดีพุทธเกษตรย่อมมีฤทธิ์บันดาลเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลาย เช่น เนรมิตเมฆ และมีปัญญามาก ซึ่งเป็นปรัชญาปารมิตาที่บำเพ็ญบริบูรณ์ดีแล้วเพื่อช่วยให้สรรพสัตว์ได้เข้าถึงความสุขอันยิ่งแห่งบรมนิพพาน ส่วนอรรถกถาโพธิสัตว์ภูมิในอวตังสกุตรอธิบายนิमित หรือฤทธิ์บันดาล หรือ อภิญญาฤทธิ์ที่เกิดจากการได้ฌาน ดูเพิ่มใน Keikyo Nakamikado, "Amitābha cult in Bhadracarīpranidhānāja.", p. 14.

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสคำนี้ว่า “สุณเศรษฐีบุตรและพระโพธิสัตว์เหล่านั้น มีพระมัญชุศรี เป็นต้น และภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นได้รับการอบรมสั่งสอนโดยพระมัญชุศรี และพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ที่อยู่ในภทรกัปทั้งหมดล้วนมีพระมัญชุศรีเป็นหัวหน้า และพระมหาสัตว์โพธิสัตว์ที่ได้รับการอภิเษก เป็นยุวราชมีพระโพธิสัตว์สมันตภัทรเป็นต้น ที่กำลังประชุมกันอยู่ในโลกธาตุต่างๆ และพระมหาสาวกทั้งหลายมีพระศาริบุตร พระเมทคัลยานะ เป็นต้น และเหล่าบริษัทบริวารทั้งปวง พร้อมด้วยเหล่าเทวดา มนุษย์ อสูร คนธรรพ์ และชาวโลกล้วนยินดีในภาษิตของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรฯ||

อารยคณทวายุหะ³³⁷ มหาธรรมบรรยาย(ว่าด้วย)การเข้าไปหากัลยาณมิตรของสุณเศรษฐีบุตร (เราได้แสดง)อารยคณทวายุหะมหายานสูตรรัตนราช จบแล้ว||

เย ธรรมา เหตุปรภวา

हेतुम ते साम तदाकतो ह्यवतต

ते साम ज यो निरो हो

एवम वा ती महाक्रमणे³³⁸||

³³⁷ คณทหะ หมายถึง สว่างไสว ยอดเยี่ยม ประเสริฐ โดดเด่น วายุหะ (แยกคำเป็น วิ+ อุห) หมายถึง การแผ่ขยาย การจัดลำดับ เป้าหมาย กาย ปราบกฏการณ์ การบรรลุล (Monier-Williams) ดังนั้น คณทวายุหะ จึงมีความหมายว่า การเข้าถึงอันยอดเยี่ยม การบรรลุอันประเสริฐ สิ่งทีประเสริฐที่สุด และ กายอันประเสริฐ ส่วน Douglas Osto และ Thomas Cleary กล่าวว่า สิ่งทีประเสริฐดังกล่าวนั้น คือ ธรรมธาตุ (สมันตภัทรกาย และ ธรรมกาย)ดูเพิ่มใน Douglas Osto, "Proto-Tantric' Elements in The Gandavyūha-sūtra.", p.p. 165-178. และ Thomas Cleary, "Book 39 Entry Into the Dharma Realm," in *Flower Ornament Scripture A Translation of The Avatamsaka Sutra* (Boston: Shambhala, 1993).

³³⁸ คาถาบทนี้เป็นหัวใจของปฏิจจสมุปบาท มีความหมาย 2 นัย คือธรรมฝ่ายเกิด และธรรมฝ่ายดับ เป็นธรรมทีพระพุทเจ้าตรัสรู้ และเป็นธรรมทีทำให้เข้าถึงความเป็นพุทธะ คาถาบทนี้มักพบตามพุทธสถานเช่น สถูป ในรูปของจารึก และเป็นสื่อแทนพระพุทเจ้า หรือพระบรมสารีริกธาตุ และการปรากฏขึ้นของคาถาบทนี้ยังเป็นการประกาศถึงการเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนนั้นเสมือนหนึ่งว่าพระพุทองค์ได้เสด็จมาเผยแผ่ธรรมด้วยพระองค์เอง Daniel Boucher, "The Pratyasamutpadagatha and Its Role in the Medieval Cult of the Relics.", p. 30. แต่การปรากฏของคาถานี้ ณ ที่นี้โดยไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของคณทวายุหสูตร ผู้ประพันธ์ หรือผู้คัดลอกคัมภีร์ อาจจะมีเจตนาทีจะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระสูตรทีมีสาระธรรมสำคัญเนื่องด้วยสถูป และการเข้าถึงธรรม นอกจากนี้การย่อหลักคำสอนปฏิจจสมุปบาทให้เป็นคาถาย่อ ตามข้อสันนิษฐานของ Julie Gifford ว่า เป็นคาถาทีใช้เป็นตัวแทนของธรรมะทีชาวทีมีความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาเจดีย์มักจะจารึกกำกับไว้ทีเจดีย์ภายนอก หรือบรรจุไว้ภายในเจดีย์แทนพระสารีริกธาตุเพื่อให้เป็นตัวแทนของพระธรรมกาย การปรากฏของคาถานี้อยู่ตอนท้ายของคัมภีร์จึงไม่น่าจะเป็นตามข้อสันนิษฐานดังกล่าว ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p.p. 148-170.

บทที่ 3

การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของการประพันธ์คัมภีร์คณชาวยุทธ

เนื้อหาในบทที่ 3 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการประพันธ์ของคัมภีร์คณชาวยุทธ ได้แก่ ความหมายของชื่อพระสูตร ลักษณะทางภาษาและไวยากรณ์ โครงเรื่องและเนื้อหาตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

ประวัติคัมภีร์คณชาวยุทธ

ราว 2600 ปี พุทธศาสนาได้กำเนิดขึ้นที่ประเทศอินเดีย มีพระศากยมนีเป็นศาสดา พระองค์เป็นพระโอรสของพระเจ้าศุทโธทนะ ประสูติที่สวนลุมพินี(ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเนปาล)และทรงตรัสรู้สัมโพธิญาณที่ตำบลคยา ทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ภิกษุที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ที่แขวงเมืองพาราณสี พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานที่เมืองกุสินารา เมื่อพระชนมายุได้ 80 พรรษา ตลอดพระชนม์ชีพพระองค์ได้ทำพุทธกิจสั่งสอนชาวโลกเป็นเวลา 45 ปีเสด็จจาริกเผยแผ่ศาสนาตามสถานที่ต่างๆ ทั่วทั้งประเทศอินเดีย ต่อมา 3 เดือนภายหลังพุทธพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระเถระนุเถระได้ร่วมกันประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ผลของการสังคายนาทำให้มีพระไตรปิฎกที่จัดแจงหมวดหมู่ของพระธรรมและพระวินัย เมื่อพระพุทธศาสนาดำรงต่อมาอีก 100 ปีการสังคายนาได้จัดขึ้นอีกครั้งที่เมืองไวศาลีโดยมีมูลเหตุมาจากความเห็นไม่ลงรอยกันภายในหมู่ภิกษุสงฆ์เกี่ยวกับการถือครองวัตถุ 10 ประการ ผลของการสังคายนาครั้งนี้ทำให้มีสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเถรวาทซึ่งมีความเห็นว่าการครอบครองวัตถุเหล่านั้นเป็นข้อห้ามที่พระภิกษุไม่ควรมีครอบครอง และฝ่ายมหาสังฆิกะซึ่งเป็นสงฆ์ฝ่ายข้างมากมีความเห็นว่ภิกษุได้รับอนุญาตให้มีวัตถุเหล่านั้นไว้ในครอบครองได้³³⁹

นอกจากนี้ยังมีเหตุแห่งการแยกนิกายอื่นอีก คือ ความไม่ลงรอยกันของทิฐิ 5 ประการ³⁴⁰ ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกทางความเชื่อว่าการบรรลุธรรมของพระอรหันต์ไม่ใช่การบรรลุสูงสุด ซึ่งผลต่อมมาได้กลายมาเป็นนิกายโลกิโกตตรวาท ประเด็นความขัดแย้งเรื่องการตรัสรู้สูงสุดนี้เชื่อว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดเรื่องการบรรลุพุทธภาวะ ในยุคนี้เองที่แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์โพธิสัตว์ได้ถือกำเนิดขึ้น

³³⁹ อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนามหายาน., หน้า 5.

³⁴⁰ ได้แก่ 1. พระอรหันต์เมื่ออยู่ในภาวะหลับฝันอาจถูกมารยั่ววนได้ 2. พระอรหันต์อาจจะมีอัญญาณได้ 3. พระอรหันต์อาจเกิดความคิดสงสัยในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ 4. ผู้บรรลุอรหัตโดยไม่รู้ตัว ต้องให้ผู้อื่นพยากรณ์จึงรู้ได้ 5. ผู้จะบรรลุอรหัตด้วยการอุทานว่า ทุกข์หนอ ทุกข์หนอ เสถียร โพธิ์นันทะ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 4 ed. (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 134-135.

ในหมู่ชาวพุทธ โดยมีทัศนคติเบื้องต้นมาจากความเชื่อว่าการบรรลุพุทธภาวะคือการบรรลุธรรมสูงสุด ส่วนการบรรลุของพระอรหันต์ไม่ใช่การบรรลุสูงสุด³⁴¹

กล่าวโดยสรุป เบื้องต้นพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 นิกายหลักได้แก่นิกายเถรวาท (หรือสรวาท) และนิกายมหาสังฆิกะ ต่อมาราว 350-100 ปีก่อนคริสตกาลพุทธศาสนาแตกแยกเป็นนิกายเล็กน้อยมากถึง 18 นิกาย³⁴² แต่ละนิกายต่างมุ่งที่จะรักษาและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในรูปแบบของตน ทำให้เกิดความแตกต่างหลากหลายของแนวคิดทางปรัชญา แต่ละนิกายได้สร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีอัตลักษณ์ของตนขึ้นเป็นจำนวนมาก วรรณกรรมทางพุทธศาสนาที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นอาจแบ่งตามระยะเวลาการประพันธ์ได้ 2 ช่วงคือ วรรณกรรมศาสนาในยุคแรกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงต้นคริสตกาลโดยมีคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุด และคัมภีร์ยุคหลังซึ่งเป็นวรรณกรรมที่แต่ละนิกายสร้างสรรค์ขึ้นในช่วงที่แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์พระโพธิสัตว์กำลังเจริญรุ่งเรือง³⁴³

แนวคิดคำสอนของวรรณกรรมพุทธศาสนาแบ่งได้ 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ กลุ่มที่เน้นแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ คัมภีร์ในกลุ่มนี้ได้แก่ สัทธรรมปุณฑริกสูตร ทศกัมภีร์สูตร สมาธิราชสูตร ติมิลเกียรตินิรเทศสูตร ศึกษาสมุจจัย โพธิจรรยาวดาร เป็นต้น แนวคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะของมหายานอีกกลุ่ม คือ แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาศูนยตา เช่น รัตนคุณสัมมัจจคาถา ปรัชญาปารมิตา หฤทยสูตร อัชฌสาหัสสิริกาปรัชญาปารมิตา วัชรเนติกาปรัชญาปารมิตา เป็นต้น และแนวคิดที่เน้นการบูชาพระพุทธเจ้า (พุทธภักติ) ได้แก่ สุขาวดียหะ คันทวายุหสูตร การณทวายุหสูตร เป็นต้น³⁴⁴

คัมภีร์คันทวายุหสูตรจัดอยู่ในกลุ่มของคัมภีร์พุทธมหายานที่เน้นความเลื่อมใสศรัทธาในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นวรรณกรรมที่เกิดขึ้นจากแรงผลักดันให้อยากเป็นเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า

³⁴¹ Paul Williams, *Mahāyāna Buddhism : The Doctrinal Foundation* (London and New York: Routledge, 1994), p.p. 16-20.

³⁴² ข้อมูลการแบ่งนิกายมีความแตกต่างกันเช่น คัมภีร์ฝ่ายบาลีกว่าว่ามี 18 นิกาย คัมภีร์ฝ่ายสันสกฤตระบุว่า 26 นิกาย บางแหล่งข้อมูลกล่าวไว้ว่ามีมากถึง 34 นิกาย ดูเพิ่มใน พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลีบ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาวดาร" (Doctor dissertation มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2006), หน้า 1. "Encyclopedia of Indian Philosophies," ed. Karl H. Potter (New Delhi: Motilal Banarsidass, 1978), p.p. 22-28.

³⁴³ ปัทมา นาควรรณ, "การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ทิวาวทานเรื่องที่ 1-19" (ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาสันสกฤต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556), หน้า 2.

³⁴⁴ ประพจน์ อัสววิรุฬหการ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 27.

คือการใช้บรรลุปัญญาตรัสรู้ธรรมและบำเพ็ญกรุณาเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นจากสังสารทุกข์³⁴⁵ คัมภวายุหสูตรมีประวัติความเป็นมาไม่แน่ชัด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีผู้พยายามค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของพระสูตร เช่น Louis Gomez สันนิษฐานว่า คัมภวายุหสูตรน่าจะประพันธ์ขึ้นราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 2-3 เช่นเดียวกับ Douglas Osto เชื่อว่าคัมภวายุหสูตรได้รับการแปลสู่ภาษาจีนครั้งแรกโดยพระภิกษุชาวจีนชื่อ Sheng Chien ราวพุทธศตวรรษที่ 9 (378-408 CE) ตรงกับยุคแรกที่มีการแปลพระสูตรมหายาน ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่คัมภวายุหสูตรจะได้รับการประพันธ์ขึ้นและเป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศอินเดียอย่างน้อย 100-200 ปีก่อนหน้าที่จะมีการแปลพระสูตรมหายานยุคแรก³⁴⁶ เนื่องจากการแปลคัมภีร์มหายานในประเทศจีนเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 2-5 (CE) ดังนั้นคัมภวายุหสูตรน่าจะประพันธ์ในช่วงปี พ.ศ 700-800 (ราว 200-300 CE) จากข้อมูลการแปลคัมภวายุหสูตรสู่ภาษาจีนในยุคต่อมาเกิดขึ้นในช่วงปี 418-420 (CE) โดยพระพุทธเจ้าทำให้ David McMahan สรุปว่าคัมภวายุหสูตรน่าจะเป็นพระสูตรเดี่ยวประพันธ์ที่ประเทศอินเดียก่อนและภายหลังจึงถูกนำมารวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง(บทที่ 39)ของอวตังสกุสูตร³⁴⁷ ซึ่งตรงกับข้อสันนิษฐานของ Thomas Cleary ผู้แปลคัมภีร์อวตังสกุสูตรเป็นภาษาอังกฤษกล่าวว่า อวตังสกุสูตรเป็นคัมภีร์ที่น่าจะประพันธ์ขึ้นในช่วง 100-200 ก่อนคริสตกาล (1-2 AD)³⁴⁸ ส่วน Lara Baitstein³⁴⁹ และ Douglas Osto³⁵⁰ มีความเห็นเหมือนกันว่าพระสูตรเกิดขึ้นจากพระโอรุขของพระพุทธเจ้า เพราะเบื้องต้นของพระสูตรมีหลักฐานที่บ่งชี้ว่าเป็นพระสูตรยุคแรก คือ คำว่า เอวิ มยาครุติ (เราได้สดับมาอย่างนี้) คำกล่าวนี้นี้โดยมากมักจะพบในส่วนต้นของพระสูตร โดยมีพระอรุขเป็นพยานในการตรัสพระสูตรเหล่านั้น

³⁴⁵ วิทยา ศักยาภินันท์ อธิบายโพธิสัตว์จรรยาว่า การแสวงหาปัญญาและมหากรุณา วิทยา ศักยาภินันท์, "อุดมการณ์พระโพธิสัตว์: พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน," *Manutsayasat Wichakan* 16, no. 1 (2009), หน้า 6.

³⁴⁶ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 70.

³⁴⁷ David L. McMahan, "Transpositions of Metaphor and Imagery in the Gandavyuha and Tantric Buddhist Practice.", p. 184.

³⁴⁸ Thomas Cleary, *Entry into the Inconceivable: an introduction to Hua-Yen Buddhism* (United States of America: Library of Congress Cataloging in Publication Data, 1983)., p. 1.

³⁴⁹ Lara Braitstein, "A Road to Nowhere; The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature.", p.p. 13-14.

³⁵⁰ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 59.

สถานที่กำเนิดของคัมภีร์คณทวยหสูตรแม้จะไม่มีหลักฐานบันทึกไว้อย่างแน่ชัด แต่นักปรัชญาและนักศาสนาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าในเมื่อไม่มีหลักฐานอื่นใดมี ดังนั้นเนื้อหาภายในตัวพระสูตรน่าจะเป็นแหล่งข้อมูลที่พอจะอนุมานที่มาของคัมภีร์คณทวยหสูตรได้ Douglas Osto เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้เห็นด้วยกับคำกล่าวข้างต้น พร้อมกับระบุว่าข้อความที่ปรากฏในบทที่ 1 (นิทานปริวรรต) กล่าวถึงสถานที่ที่เป็นจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางของการเดินทางแสวงหาโมกษธรรมคือ ที่ประทับของพระไวโรจนพุทธเจ้า คือ พระอารามเซตวัน ในแคว้นมคธ (มคธวิชัย) อีกประการหนึ่งพระสูตรกล่าวถึง “ทักษิณบาล” ซึ่งเป็นสถานที่ที่สุธนะเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรทั้ง 52 คน และยังคงกล่าวเพิ่มเติมว่าเป็นหลักฐานยืนยันว่าคณทวยหสูตรกำเนิดขึ้นที่อินเดีย ยิ่งไปกว่านั้นยังได้อ้างหลักฐานอื่นอีกว่าชื่อเมืองบ้านเกิดของสุธนะ คือ เมืองธันยกระ ซึ่งตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าเมืองดังกล่าวนี้มีชื่อว่า ธานยกุกะ (Dhānyakataka) หรือ ธรรณีโกฏะ เป็นเมืองเก่าแก่ตั้งอยู่ฝั่งแม่น้ำ กฤษณา ทางตอนใต้ของ อันธระ เมือง ธานยกุกะเป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองในรัชสมัยของพระเจ้าอิกษวากุ³⁵¹ ตั้งอยู่ระหว่างเมืองอมราวตีและนาคราชุณโณทชะ³⁵²

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประพันธ์คัมภีร์คณทวยหสูตรไม่มีหลักฐานบันทึกไว้อย่างแน่ชัด แต่จากข้อสันนิษฐานของ Douglas Osto ระบุว่า ผู้ประพันธ์คัมภีร์นี้ไม่น่าจะเป็นสามัญชนทั่วไปเพราะลักษณะของภาษาที่ใช้ในการประพันธ์มีความสละสลวยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาที่เป็นพรรณนาโวหารมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การใช้อุปมาอุปไมยที่มีความพิเศษสละสลวยในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจของคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยังไม่เคยรู้เคยเห็นก็สามารถอนุมานให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังนั้นผู้ประพันธ์จะต้องมีความรู้ด้านภาษาและไวยากรณ์เป็นอย่างดี และมีความเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าผู้ประพันธ์จะต้องเป็นพระสงฆ์ หรือ ต้องเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์ และด้วยเหตุผลอีกประการคือ คณทวยหสูตรเป็นคัมภีร์มหายานที่ประพันธ์ขึ้นในยุคกลาง (Middle Period) เป็นยุคที่พุทธศาสนามหายานมีความเจริญรุ่งเรือง ช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากจะเป็นยุคทองของการเผยแผ่คำสอนแล้ว ยังเป็นยุคที่มีการสร้างวัดวาอารามจำนวนมากในประเทศอินเดีย การก่อสร้างส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนและการทำนุบำรุงจากผู้มีอำนาจทางการปกครอง เช่น กษัตริย์ ในยุคกลางนี้วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาคัมภีร์และเป็นแหล่งรวมบรรดานักปราชญ์ทั้งหลาย และที่สำคัญพระสงฆ์เป็นผู้มีหน้าที่ในการรักษา ทรงจำ สืบทอดพระธรรมคำสอน

³⁵¹ ในรัชสมัยของพระเจ้าอิกษวากุรุ่งเรืองในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 3 แม้ขึ้นครองราชย์เพียงระยะเวลาไม่นาน แต่พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาและทรงสนับสนุนให้สร้างวัดและพระอารามทั่วทั้งอินเดีย จึงกล่าวกันว่าเป็นยุคพุทธศาสนามหายานรุ่งเรืองมากและเป็น มหายานยุคแรก (Middle Period) เป็นยุคที่วัดและพระอารามได้รับการอุปถัมภ์โดยกษัตริย์ ดูเพิ่มใน *ibid.*, p. 66.

³⁵² *ibid.*, p.p. 60-61.

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้ Douglas Osto จึงเชื่อมั่นว่า คัมภีร์คณทวยหสูตรเป็นพุทธวจนะที่ได้รับการรักษา ทรงจำ โดยพระภิกษุสงฆ์³⁵³

ความหมายของชื่อคัมภีร์

คัมภีร์คณทวยหสูตรเป็นชื่อที่รู้จักกันในปัจจุบัน แต่ในการแปลสู่ภาษาจีนยุคแรกคัมภีร์นี้มีชื่อเรียกว่า “ธรรมชาตฺประเวศนปริวรรต”³⁵⁴ ต่อมาราวคริสต์ศตวรรษที่ 8 พบว่ามีการแปลต้นฉบับคัมภีร์คณทวยหสูตรที่เป็นฉบับเดี่ยวเป็นครั้งแรกภายใต้ชื่อว่าจินตยวิโมกษโคจรประเวศนสมันตภัทจรรยาประณิธาน³⁵⁵ แม้คัมภีร์คณทวยหสูตรเปลี่ยนชื่อจากเดิมมาเป็นชื่อที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันตั้งแต่เมื่อใดหรือเปลี่ยนเพื่อวัตถุประสงค์ใดไม่มีข้อมูลปรากฏแต่น่าจะเปลี่ยนเพื่อดึงดูดศรัทธาของเหล่าสาธุชน³⁵⁶

“คณทวยหะ” เป็นคำสมาสของ คณหะ และ วุยหะ

คณหะ

ความหมายของคณหะ ศัพท์ ตามพจนานุกรมสันสกฤตมีอธิบายไว้ 2 นัย ได้แก่ ความหมายทั่วไปที่มักพบเห็นได้บ่อยๆ คือ โหนกแก้ม กระพองข้าง หรือ ส่วนด้านข้างของใบหน้า ฟองน้ำ ตุ่มพอง หรือ ฝู³⁵⁷ และความหมายในเชิงเปรียบเทียบขั้นสูงสุด คือ หัวหน้า (The Chief) ยอดเยี่ยม (Excellent) ดีที่สุด(the best) ประเสริฐที่สุด (Supreme)³⁵⁸

³⁵³ Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 68.

³⁵⁴ หมายถึง การเข้าถึงธรรมชาตฺ เป็นชื่อที่พระพุทธรักร์เรียกพระสูตรนี้ (แปลราวปี 420 CE (T278)) เนื้อหาที่แปลนี้รู้จักกันในบทสุดท้ายของพระสูตร Huayan Jing (อวตังสกสูตร) เชื่อว่าเป็นต้นฉบับแปลภาษาจีนที่เก่าแก่ที่สุด ดูเพิ่มใน Douglas Osto, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title Gaṇḍavyūha-sūtra.", p. 275.

³⁵⁵ แปลว่า การบำเพ็ญสมันตภัทจรรยา คือ การเข้าถึงสภาวะหลุดพ้นอันประเสริฐอจินไตย (ผู้วิจัย) Douglas Osto เชื่อว่าเป็นคณทวยหสูตรที่แปลจากฉบับภาษาสันสกฤตฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับมาจากอินเดีย กษัตริย์โอริสสาได้ส่งมาถวายพระเจ้าจักรพรรดิจินในปี 795 CE ได้รับการแปลโดยปรัชญาราวปี 798 CE (T293) ดูเพิ่มใน ———, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 26.

³⁵⁶ ———, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title Gaṇḍavyūha-sūtra.", p. 290.

³⁵⁷ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 344.

³⁵⁸ Ibid., p. 344.

Franklin Edgerton อธิบายว่า คัมภีระ ที่ใช้ในทางพุทธศาสนา(มหายาน)มักจะแปลว่า “ส่วน ภาค ชิ้นส่วน (Part, Piece, Portion)” เช่น คำว่า ปัญจคัมภีระ³⁵⁹ หมายถึง (สังสาร)จักรที่ประกอบด้วยคติทั้งห้า นอกจากนี้ยังพบ วุฒะ ศัพท์ในชื่อคัมภีร์มหายานสูตรบางพระสูตรเช่น การันทวายุสูตร และ สุขาวดีวายุสูตร คัมภีระ³⁶⁰ ส่วน Douglas Osto มีความเห็นแตกต่างจากความหมายที่ Edgerton กล่าวไว้ข้างต้น โดยแย้งว่า หากแปลความหมายของ คัมภีระ ตามความหมายที่กล่าวมาข้างต้น (ส่วน ตอน หรือ ภาค) จะทำให้ได้ความหมายของพระสูตรว่า พระสูตรที่แบ่งเป็น 56 บท ดูเหมือนจะไม่ครอบคลุมหลักคำสอนสำคัญที่เป็นเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการแสวงหาโมกษะ และเป็นเป้าหมายสูงสุดและที่สำคัญเนื้อหาบทสุดท้ายคือ สมันตภัทรจรรยาปนิธานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด และสุดท้ายของการเดินทาง นอกจากนี้ยังตั้งข้อสันนิษฐานเพิ่มเติมอีกว่าการใช้ คัมภีระ ศัพท์ตามคติของฮินดูพราหมณ์ ซึ่งมักนิยมแปลว่า ใหญ่ เช่น คัมภีร์ไศละ แปลว่า ก้อนหินขนาดใหญ่ ดังนั้น คัมภีระ ศัพท์ควรจะแปลว่าใหญ่ เช่นเดียวกับ คำว่า มหา (มหุต) ในภาษาบาลี และสันสกฤต³⁶¹

คัมภีระ ศัพท์เมื่อมาคู่กับกับวายุหะ ศัพท์ ทำให้ความหมายของ คัมภีระ ศัพท์เปลี่ยนจากความหมายทั่วไปเป็นความหมายที่พิเศษสุด แตกต่างมากขึ้น ดังนั้นควรแปลว่า ใหญ่ที่สุด ตรงกับคำว่า “บรม” หรือ “โคตร”³⁶² (ดูความหมายของ วุฒะ ศัพท์ในย่อหน้าถัดไป) และที่สำคัญเมื่อกล่าวถึง ธรรมธาตุ คือ ความจริงสูงสุด และเป็นเป้าหมายสูงสุดของชาวโลก และมีคุณลักษณะ อจินไตย³⁶³ การใช้ มหุต ศัพท์จึงไม่สื่อความหมายที่เหมาะสมกับลักษณะของสภาวะที่มีความ

³⁵⁹ โลกจักรวาลจักรมาศรตี ปัญจคัมภีระโมหิตม|

สรวสตตวพุทธจกรเจหนิ ธรรมจกรตรุ วรตธิษยลล ||111|| *The Gandavyuha Sutra.*, p. 484.

เมื่อท่านไม่ต้องเวียนว่ายอยู่ในโลกและภพ ก้าวข้ามจากสังสารจักรที่ประกอบด้วยคติทั้งห้า ทำลายวงจรทุกข์ของสรรพสัตว์แล้ว ท่านจักหมั่นธรรมจักรให้เป็นไป

³⁶⁰ Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol I.", p. 280.

³⁶¹ Douglas Osto, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title *Gaṇḍavyūha-sūtra.*", p. 227.

³⁶² *Ibid.*, p. 228.

³⁶³ เทพธิดาสรรพนครรัักษสัมภวเตชศรีกล่าวถึงลักษณะและคุณสมบัติอจินไตยของธรรมธาตุ 10 ประการ ได้แก่

1. อประเมยะ หมายถึง หาประมาณไม่ได้

ยิ่งใหญ่ ดังกล่าวข้างต้น ด้วยเหตุนี้ Douglas Osto จึงเห็นว่า ควรใช้ในความหมายการเปรียบเทียบ
ขั้นสูงสุด คัมภะ จึงควรแปลว่า ยิ่งใหญ่ หรือ บรม (ปรม)³⁶⁴

วฺยฺหะ

วฺยฺหะ ศัพท์ เป็นคำนามเพศชาย Monier-Williams อธิบายความหมายไว้หลายนัย ได้แก่ กาย
หรือ สรีระ สิ่งที่ปรากฏให้เห็น (Body, Form, Appearance) การจัดลำดับ หรือการแบ่งเป็น
ระดับชั้น (Arrangement) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเอง (Manifestation) หรือเครื่องประดับ (Array)
เช่น เสื้อผ้า อาภรณ์ ผิวพรรณ รูปร่าง รัศมี คุณธรรม สิ่งก่อสร้าง (Structure) อาคารที่พัก
(Manufacture)³⁶⁵

คำว่า วฺยฺหะ ศัพท์ยังพบปรากฏในชื่อของวรรณกรรมสันสกฤตทางพุทธศาสนา เช่น คัมภวฺยฺหะ
อักษฺภวฺยฺหะ การัณวฺยฺหะ และ สุขาวตฺวฺยฺหะ เป็นต้น ซึ่งวฺยฺหะศัพท์ในชื่อคัมภีร์ดังกล่าวมักมี
ความหมายเกี่ยวกับสภาวะธรรม หรือ สถานที่ที่อยู่ที่มีคุณสมบัติพิเศษกว่าโลกที่เรารู้จัก เช่น สุขาวตฺวฺยฺหะ
หมายถึงโลกที่เป็นทิพย์และเชื่อว่าเป็นที่ปราศจากความทุกข์ มีแต่ความสุขเพียงอย่างเดียว³⁶⁶

Hillary Langberg กล่าวว่า วฺยฺหะ ในคัมภีร์คัมภวฺยฺหะสูตร คือ อิทธิปาฏิหาริย์ของกัลยาณมิตร
แต่ละคนที่สำคัญให้ปรากฏแก่สุรณะเพื่อให้รู้ตามและเข้าถึงตามความสามารถของกัลยาณมิตรแต่ละ

2. อนันตมัชยะ หมายถึง ไม่มีที่สิ้นสุด
3. อปรยันตะ หมายถึง ไม่มีปลายสุด
4. อสีมาปราปตะ หมายถึง ไม่มีขอบเขต
5. อวยวัจฉินนะ หมายถึง ไม่มีเขตกัน
6. เอโกตีภาวคตะ หมายถึง เนื่องอันเดียวกัน
7. สวภาววิมล หมายถึง มีธรรมชาติบริสุทธิ์
8. สรวชคัทสมदानุคตะ หมายถึง มีอยู่ทุกในสรรพสิ่ง
9. เอกาลังการะ หมายถึง มีคุณสมบัติเป็นอย่างเดียวกัน
10. อวินาศนะ หมายถึง มีธรรมชาติไม่ถูกทำลาย

³⁶⁴ Douglas Osto, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title
Gaṇḍavyūha-sūtra.", p. 288.

³⁶⁵ Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p.1041.

³⁶⁶ Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol I.", p. 520.

คน Langberg ยังกล่าวอีกว่าความสามารถของกัลยาณมิตรเหล่านี้เป็นเพียงนิมิต(มายา)ที่เกิดขึ้นด้วย
 อานุภาพ(อิทธิฐาน)ของธรรมชาติ และสัจจะเห็นได้ด้วยใจที่เป็นสมาธิ³⁶⁷

Luis O. Gomez ให้ข้อสังเกตว่า วายูหะ พบว่าบางครั้งอาจใช้ในความหมายเดียวกันคำว่า วิภววิตะ
 หรือ การแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ (Illusory Manifestations) เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นด้วยอานุภาพ
 ของวิโมกข์ของกัลยาณมิตรแต่ละคน ดังนั้น วายูหะ ของกัลยาณมิตรแต่ละคนที่แสดงให้เห็นจึง
 มีความแตกต่างกัน ปรากฏการณ์ที่เกิดจากอานุภาพของวิโมกข์นี้เป็นนิรมาน เป็นมายาไม่ใช่ความจริง
 และวิโมกข์เป็นเครื่องมือสำหรับใช้แสดงฤทธิ์เพื่อช่วยเหลือคนอื่น ไม่ใช่วิโมกข์ที่ทำให้ตัวเองหลุด
 พัน³⁶⁸

วายูหะศัพท์ในคัมภีร์วายูหะปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก และมักมาในรูปของคำสมาสคู่กับศัพท์
 อื่นเช่น พุทธวายูหะ สมันตวายูหะ มหาวายูหะ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า มหาวายูหะ ปรากฏใช้ใน
 ความหมายแทนคำว่า คัมภีร์วายูหะ เมื่อกล่าวถึงที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้า เช่น

1. “มหาวายูหะกุฎาคาร” ชื่อของอาคารที่พักของพระพุทธเจ้าไวโรจนะ และพระโพธิสัตว์ที่ได้
 บรรลุภูมิสูง อาคารดังกล่าวนี้ตั้งอยู่ในพระอารามเขตะวัน เมืองสาวัตถี³⁶⁹
2. “มหากุฎาคารไวโรจนวายูหะหลังการครรภ์” ชื่ออาคารที่พักของพระไมเตรยะ³⁷⁰

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นความสัมพันธ์ของคำเหล่านี้ คือ คัมภีร์วายูหะ มหาวายูหะ มหากุฎา
 कार และ ไวโรจนวายูหะ ” สองคำแรก มีศัพท์หน้าที่วางตำแหน่งเดียวกันคือ คัมภีระ และมหา ตามที่
 กล่าวมาข้างต้น สองคำนี้มีความหมายเดียวกัน คือ “ใหญ่” ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คัมภีระ และ มหา คือ
 คำที่มีความหมายที่ใช้แทนกันได้ ส่วนศัพท์หลังได้แก่ วายูหะ ศัพท์ เป็นคำนาม และเป็นคำหลักใน
 สมาสเหล่านี้คือ มหาวายูหะและมหากุฎาคาร คำสมาสทั้งสองใช้ในความหมายเดียวกัน คือ ที่อยู่

³⁶⁷ Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 49.

³⁶⁸ Luis O. Gomez, "Selected Verses from the Gandavyuha: Text, Critical Apparatus and Translation" (PhD. Yale University, 1976). Cited by Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 72.

³⁶⁹ อาคารที่ทำด้วยไม้หอม (บาลีเรียกว่า คนธกุฎี) ในบทนิทานปริวรรตกล่าวไว้ว่าอาคารนี้สร้างโดย
 อนาถบิณฑิกเศรษฐีเพื่อให้เป็นที่ประทับของพระศากยมุนีพุทธเจ้า *The Gandavyuha Sutra.*, p.2.

³⁷⁰ คัมภีร์วายูหะกล่าวว่าอาคารนี้อยู่ที่เมืองสมุทรรักฉะ เป็นที่พักชั่วคราวของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุ
 ภูมิสูง พระไมเตรยะพักอยู่ที่นี่ *ibid.*, p. 466.

ยิ่งใหญ่ หรือ ที่อยู่ของผู้ยิ่งใหญ่ ดังนั้น วยุหะ จึงมีความหมายเดียวกันกับ กฎาการ หรือที่อยู่ (Locus) ดังนั้น คัมถวยุหะ จึงหมายถึง ที่อยู่ที่ยิ่งใหญ่ หรือที่อยู่ของผู้ยิ่งใหญ่³⁷¹ เช่นเดียวกับความเห็นของ Thomas Cleary ผู้แปลคัมถวยุหะสูตรจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตเป็นภาษาอังกฤษ เรียกสถานที่อยู่ดังกล่าวว่า ธรรมธาตุ (Dharma Realm)³⁷²

ประวัติการค้นพบคัมภีร์ การตรวจชำระ และการจัดพิมพ์

ต้นฉบับที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นต้นฉบับที่มีลำดับการตรวจชำระมาจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตฉบับโบราณ อักษรเนวารี (Newari) ค้นพบครั้งแรกโดย B.H. Hudson นักพฤกษศาสตร์และมนุษยศาสตร์ชาวอังกฤษ มีอายุอยู่ในช่วงค.ศ. 1800-1894 ขณะที่ทำหน้าที่ในอินเดียและเนปาล B.H. Hudson เป็นผู้มีความสนใจในคัมภีร์พุทธศาสนาแบบทิเบต-เนปาล ในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงศึกษาเกี่ยวกับศาสนาและภาษาในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ และยังได้สะสมคัมภีร์เหล่านี้ไว้และภายหลังต่อมา (ราวปี ค.ศ.1835)ได้นำคัมภีร์เหล่านั้นกลับไปยังประเทศอังกฤษและบริจาคคัมภีร์โบราณเหล่านี้ให้แก่ห้องสมุดในประเทศอังกฤษ³⁷³ และพิพิธภัณฑสถานในประเทศฝรั่งเศส คัมถวยุหะสูตรฉบับที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ ภาษาสันสกฤต เป็นต้นฉบับที่บันทึกด้วยอักษรเนวารี (Newari) ค้นพบครั้งแรกที่ประเทศเนปาล โดย B.H. Hodgson เป็นต้นฉบับที่มีข้อมูลหลักฐานการจารเสร็จในปี พ.ศ. 1609 (1166 CE) เป็นคัมภีร์โบราณที่มีความยาว 22.5 นิ้ว กว้าง 2 นิ้ว จารหน้าลานละ 6 บรรทัด มีความยาว 289 หน้า ลาน นอกจากนี้ยังมีคัมถวยุหะสูตร ภาษาสันสกฤต อักษรเนวารีที่บันทึกด้วยเอกสารโบราณ (Paper Manuscript) เขียนด้วยหมึกดำ³⁷⁴ และยังมีคัมถวยุหะสูตร ภาษาสันสกฤต อักษรพราหมี เป็นต้นฉบับคัมภีร์โบราณค้นพบในแถบเอเชียกลาง

คัมถวยุหะสูตร ภาษาสันสกฤต อักษรเทวนาครี มีหลักฐานการจัดทำครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ. 2477-2479 โดย D.T. Suzuki และ H. Idzumi ตรวจชำระโดยใช้ต้นฉบับคัมถวยุหะสูตรภาษาสันสกฤตฉบับโบราณจำนวน 6 ฉบับ คือ คัมถวยุหะสูตรฉบับโบราณอักษรเนวารีจาก คัมภีร์โบราณใน

³⁷¹ Douglas Osto, "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title Gaṇḍavyūha-sūtra".p.285.

³⁷² คัมถวยุหะ (สูตร) ที่แปลโดย Thomas Cleary เป็นบทสวดที่ 39 ของอวตังสกุสูตร คัมภีร์สำคัญ และมีความยาวมากของมหายานนิกาย ฮวา เหยียน (Hua Yen)

³⁷³ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism*.,p. 7.

³⁷⁴ ต้นฉบับภาษาสันสกฤตอักษรเนวารี ดูภาพถ่ายดิจิทัลที่หอสมุดมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ <https://cudl.lib.cam.ac.uk>

คอลเล็กชันของ B.H. Hodgson จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์³⁷⁵ และคัมภีร์คัมภวายุหสูตรฉบับสมุดพับเขียนด้วยหมึกดำอักษรเนวารีจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส³⁷⁶ และคัมภีร์คัมภวายุหสูตรฉบับใบลานจากมหาวิทยาลัยโตเกียว อิมพีเรียล ประเทศญี่ปุ่นจำนวน 2 ฉบับ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 P.L. Vaidya ได้เรียบเรียงฉบับภาษาสันสกฤตขึ้นอีกครั้งโดยใช้ต้นฉบับของ D.T. Suzuki ตรวจสอบเทียบกับคัมภีร์คัมภวายุหสูตรฉบับใบลานของห้องสมุดบาโรดา (Baroda) ในการเรียบเรียงครั้งนี้ทำให้ได้ต้นฉบับคัมภีร์คัมภวายุหสูตรภาษาสันสกฤต อักษรเทวนาครีที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และมีความยาวมากขึ้นเนื่องจากมีการเติมเต็มข้อความที่ถูกตัดออกเพราะเป็นคำซ้ำ³⁷⁷ และเนื้อหาและคาถาที่ขาดหายไปก็ได้รับการเพิ่มเติมเข้ามาครบถ้วน (986 โศลก) จึงทำให้ฉบับนี้ได้รับความนิยมนำมาแปลสู่ภาษาอื่น เช่น ภาษาจีน ภาษาทิเบต เป็นต้น³⁷⁸

ประวัติการแปลคัมภวายุหสูตร

1. คัมภีร์คัมภวายุหสูตรต้นฉบับแปลภาษาจีน

จากหลักฐานข้อมูลการแปลภาษาจีนพบว่ามีประวัติการแปลคัมภีร์คัมภวายุหสูตรครั้งแรกโดยพระภิกษุชาวจีนชื่อว่า Sheng Chien (378-408 CE)³⁷⁹ แม้จะมีเนื้อหาบางส่วนขาดหายไปบ้าง เช่น ส่วนของนิทานปริวรรตไม่พบส่วนที่เป็นคาถาและเนื้อหาของกัลยาณมิตรในลำดับ 1-9 หายไป ส่วนของกัลยาณมิตรลำดับที่ 9 ไม่ตรงกับฉบับอื่น และส่วนของคาถาในบทของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรขาดหายไป 22 คาถา และมีเนื้อหาไม่สมบูรณ์ มีเพียงกัลยาณมิตรลำดับ 1-34 เท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 860 (418-420 CE) ตรงกับสมัยของราชวงศ์ฉิน (Jin Dynasty) พระพุทธภัทรและคณะได้แปลคัมภีร์คัมภวายุหสูตรขึ้นอีกฉบับและเป็นฉบับที่มีเนื้อหาดูตรงกันกับคัมภีร์อวตังสกุสูตรบทสุดท้าย คือ ธรรมธาตุประเวศ

³⁷⁵ คัมภีร์สมุดพับเขียนด้วยหมึกดำ อักษรเนวารี ฉบับแรกมีความยาว 311 หน้า อีกฉบับมี 297 หน้า

³⁷⁶ คอลเล็กชันของหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีสสามารถเข้าไปดาวโหลดหรือดูภาพถ่ายดิจิทัลได้ที่ <https://gallica.bnf.fr>

³⁷⁷ P.L. Vaidya, *Gaṇḍavyūha Sūtra (Buddhist Sanskrit Text No.5)*..p.ix.

³⁷⁸ Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative."p.40.

³⁷⁹ บางแหล่งเขียนเป็น Cheng-Jian ตรงกับ 385-422 CE ดูเพิ่มใน Marcus Bingenheimer, Cheng-en Hsieh, and Jen-Jou Hung, "Stylometric Analysis of Chinese Buddhist texts-Do Different Chinese translations of the Gandavyuha reflect stylistic features that are typical for their age?," *Journal of the Japanese Association for Digital Humanities* 2, no. 1 (2017),p.2.

นปวิวรรต คัมภีร์คัมภวายุหสูตรฉบับนี้ส่วนที่เป็นคาถาในบทของเวชฐิละ และส่วนของคาถาในบทของ พระอวโลกิเตศวรไม่สมบูรณ์ และไม่มีภัทราจารีคาถา(62 คาถา)ซึ่งพบในฉบับสันสกฤตฉบับเต็ม ต่อมา คณะของพระศิกขานันทะ(ช่วงปี พ.ศ. 1238-1242 (695-699 CE) ตรงกับรัชสมัยราชวงศ์ถัง (Tang Dynasty) ได้แปลต้นฉบับที่มีความสมบูรณ์โดยปรับเพิ่มเติมเนื้อหาส่วนของเวชฐิละสองคาถาสุดท้าย และในปี พ.ศ 1341 (798 CE) พระปรัชญาและคณะแปลอีกฉบับชื่อว่า อจินตยวิโมกษโคจร ประเวศนสมันต์ภัทราจรยาประณิธานแปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตฉบับยาว ต้นฉบับนี้กษัตริย์แห่งรัฐ โอริสสามอบถวายเป็นบรรณาการแก่พระเจ้าจักรพรรดิฉิน (ปีพ.ศ. 1338) เป็นต้นฉบับที่มีความสมบูรณ์ตรงกับต้นฉบับภาษาสันสกฤตโบราณที่ยังมีเหลืออยู่ในปัจจุบัน และมีเนื้อหาบางส่วนที่เกินมาจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตฉบับแต่่งเพิ่มเติม³⁸⁰

2. คัมภวายุหสูตรฉบับแปลภาษาทิเบต

คัมภวายุหสูตรได้รับการแปลสู่ภาษาทิเบต ในช่วงปี พ.ศ.1243-1443 (คริสต์ศตวรรษที่ 7-9) ในช่วงรัชสมัยของกษัตริย์ Khri lde srong bstan และ กษัตริย์ Khri gstug lde bstan จากข้อมูล การศึกษาของ ดักลาส ออสโต พบว่า ปัจจุบันพบว่าต้นฉบับคัมภวายุหสูตรที่แปลภาษาทิเบตเป็นฉบับ ที่เป็นส่วนของคัมภีร์อวตังสกสูตร ฉบับที่ยังมีอยู่ในปัจจุบันเรียกว่า ฉบับ Kanjur มีเนื้อหาใกล้เคียงกับ ต้นฉบับภาษาสันสกฤต อักษรเนวารี อักษรโบราณของชาวเนปาล ผู้แปลคือ Jinamitra, Surendrabodhi และ Ye shes sde ภายหลังต่อมาราวปี พ.ศ. 1943 (คริสต์ศตวรรษที่ 14) ได้รับการเรียบเรียงใหม่อีกครั้ง คือต้นฉบับ Old Narthang³⁸¹

ภาษาและไวยากรณ์

คัมภวายุหสูตรประพันธ์ด้วยภาษาสันสกฤตแบบผสม (Buddhist Hybrid Sanskrit) ซึ่งเป็นภาษา ที่นิยมใช้สำหรับการประพันธ์คัมภีร์มหายาน³⁸² คัมภวายุหสูตร มีลักษณะของการประพันธ์ผสมผสาน ระหว่างร้อยแก้วและร้อยกรองเรียกว่า จัมปู เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของร้อยแก้ว(Prose)ที่มีความ เรียบง่ายถูกต้องตามไวยากรณ์ตามแบบนิยมของคัมภีร์มหายาน เป็นแต่เพียงการร้อยเรียงเนื้อหา

³⁸⁰ Thomas Cleary, "Book 39 Entry Into the Dharma Realm." cited by Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative."p.31.

³⁸¹ Douglas Osto, "'Proto-Tantric' Elements in The Gaṇḍavyūha-sūtra.",p.168.

³⁸² จำลอง สารพัดนึก, ประวัติวรรณคดีสันสกฤต., หน้า 147.

ที่เป็นสาระสำคัญต่อๆ กัน ดังนั้นสูตร จึงมีความสั้น ยาวแตกต่างกัน³⁸³ ส่วนที่มีรูปแบบร้อยกรอง หรือ คาถา (Verse) เป็นการสรุปเนื้อหาในส่วนร้อยแก้ว มีรูปแบบกำหนดด้วยมาตรา และกำหนดด้วย เสียงสั้น เสียงยาว ลักษณะของภาษาและไวยากรณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในคัมภีร์ทศมาสมีสังเขป ดังต่อไปนี้

1. มีการใช้ภาษาสันสกฤตมาตรฐานโดยมีการแจกวิภัติของคำนามและสนธิที่ถูกต้องตามหลัก ไวยากรณ์ของภาษาสันสกฤต ลักษณะของภาษาและไวยากรณ์ที่ถูกต้องมีปรากฏให้เห็น ภายในเนื้อหาตลอดทั้งคัมภีร์ เช่น อถ ขลु सूनुनेः सेरुषुत्थितारโก คมภีร์ โภติสत्वชชญาณวिवार मनुविजिनตयनु³⁸⁴ ในประโยคตัวอย่างนี้จะเห็นว่าคำนามมีการแจกวิภัติถูกต้องตามหลัก ไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตมาตรฐาน คำว่า सूनुस् และ คำว่า सेरुषुत्थितारगः เป็นคำนาม อะ การันต์ เพศชาย แจกรูปเป็นประสมวิภक्ति ฝ่ายเอกพจน์, โภติสत्वชชญาณวिवार मनु เป็น คำนาม อะ การันต์ เพศกลาง แจกรูปเป็นรูปหัตวิภक्ति ฝ่ายเอกพจน์ ส่วนการสนธิได้แก่ सूनुनेः सेरुषुत्थितारโก คมภีร์ มีวิสรคสนธิ 2 แห่งระหว่าง सूनुस् + सेरुषुत्थितारโก และ ระหว่าง सेरुषुत्थितारगः + คมภีร์ คมภีร์ กลายเป็น सूनुनेः सेरुषुत्थितारโก คมภีร์
2. มีการใช้กริยาศัพท์เพื่อแสดงอาการของสภาวะธรรมเป็นปัจจุบันกาลมาคู่กับกริยาอาชยาด เนื่องจากคัมภีร์ทศมาสเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิ ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ไม่มุ่งเน้นการแสดงสุนทรียภาพด้านอารมณ์และความรู้สึกมากนัก ภาษาที่ใช้ อธิบายความเป็นไปของจิตที่เป็นไปในขณะปัจจุบัน มักจะใช้กริยากรตุที่เป็นปัจจุบันกาล (Present Participle) ในรูปของ อต ปัจจัย มีความหมายว่า เมื่อ ขณะที่ ครั้นเมื่อ ในทาง วากยสัมพันธ์ อต ปัจจัยเป็นอัมพันธ์กริยาที่มักจะแปรร่วมกับกริยาอาชยาด ใช้สำหรับ อธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะปัจจุบันของการปฏิบัติสมาธิ ที่มักเกิดขึ้นในขณะปัจจุบัน กาล รูปกริยาที่บ่งบอกถึงเหตุการณ์ที่สุธนเศรษฐีบุตรกำลังทำสมาธิ ภายหลังจากได้พบกับ กัลยาณมิตรแต่ละคนและกำลังทำสมาธิขณะกำลังเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรคนต่อไป ตัวอย่างการใช้อัมพันธ์กริยาควบคู่กับกริยาอาชยาด เช่น อนुविजिनตयनु และ อุปसंक्रमय เพื่อแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ทั้งสองอย่างเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน ตัวอย่างนี้ขณะที่กำลัง เดินทางไปหากัลยาณมิตรได้ทำกำหนดจิตให้เป็นสมาธิไปพร้อมกัน ดังตัวอย่างนี้:

³⁸³ Les Morgan, *Croaking Frogs: A Guide to Sanskrit Metrics and Figures of Speech*, p.11.

³⁸⁴ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 127.

อด ชล สุธนะ เศรษฐีทาร์โก คมภีร์ โภธิสตตวชญาณวิจารณ์วินิตยณ คมคิรฺ ธรรมชาตตุลา
 นุคมนมวินิตยณ คมภีร์ สรวสุกษมชญาณมวินิตยณ โลกสัชญาตคคภีร์ตามนุ
 วิจินิตยณ อนภิสัการตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ จิตตโสทรตคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ ปร
 ตีตยสมุตปาตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ สวภาวสตยตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ สรวชคทวย
 วหารสตยตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ ธรรมชาตูปริตมณชิตวยุหตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ
 กายนตราเปกษตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ กรุมจิตตโลกตลคคภีร์ตามนุวิจินิตยณ อนุปุรเวณ
 เยน ตรินโยน ชนปทสเตรโนปสักรมย³⁸⁵

3. มีการใช้กริยาภคที่ประกอบด้วย ตวา ปัจจัย (Gerund) มีรูปแบบการใช้หลากหลาย บาง
 คราวใช้รูปที่แจกตามหลักไวยากรณ์ บางคราวมีการใช้รูปที่ไม่เป็นไปตามหลักไวยากรณ์
 ภาษาสันสกฤต กริยาภคหมวด ตวา และ ย ปัจจัยซึ่งเป็นกริยาบ่งบอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
 แล้วในอดีตกาล กฎเกณฑ์ในการประกอบกริยาภคนี้สามารถเพิ่ม ตวา ปัจจัยให้แก่ธาตุได้
 โดยตรง หรืออาจลง อิ อากมที่ท้ายธาตุได้บ้าง แต่ การใช้ ย ปัจจัยที่เป็นปัจจัยกริยาภคที่
 เป็นอดีตกาลมีข้อกำหนดที่เข้มงวด คือใช้ประกอบกับธาตุที่มีอุปสรรค หรือคำนำหน้า³⁸⁶
 เท่านั้น เช่น คำว่า อุตสฤชิตว(วา) และ สัชนิตว ที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ควร
 เป็น อุตสฤชย และ สัชนย ดังปรากฏในคาถาเหล่านี้

เอช สรวสุกษเสาชย อชณีย	อุตสฤชิตว อมโรปมि कृधम
ชาตริมาตฤปิตฤโกควิสตริ	ทาสฤต อิม मित्र सेवते 26 ³⁸⁷
เตน ศรทธรมิภคิตอาศย	สัชนิตว कुरुकरव प्रम
กาภกษทฤชปฏิเรทวารชิต	ภุย ภุย नयमितृत् ศฤณु 106 ³⁸⁸

4. เนื้อหาในส่วนที่เป็นฉันลักษณะมีการใช้กริยาวิภคที่มีการแจกรูปพิเศษต่างจากหลัก
 ไวยากรณ์เนื่องจากข้อกำหนดของคณะฉันท์ เช่น อธิมุจยมิ วณทมิ และ ปุชยมิ ดังใน
 ตัวอย่างนี้

ยา จ อนุตตร ปุช อุทารา	ตานธิมุจยมิ สรวชินานาม
ภทฺรจรีอธิมุคตีพเลน	วณทมิ ปุชยมิ ชิน สรวาน 7 ³⁸⁹

³⁸⁵ Ibid., p.127.

³⁸⁶ Edward Delavan Perry, *A Sanskrit Primer*, 4th ed. (USA: Columbia University Press, 1936), p. 118.

³⁸⁷ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 481.

³⁸⁸ Ibid., p.488.

³⁸⁹ Ibid., p. 543.

การผันกริยาดังกล่าวข้างต้นนี้ ควรจะมีรูปการผันดังนี้ อธิ + มฺจ ธาตุ หมวด 6 (ในความหมายว่า หลุดพ้น อะ ปัจจัย ไม่ทำคุณสระต้นธาตุ เป็นธาตุที่สามารถแจกด้วยวิภक्तिทั้งสองฝ่าย) ธาตุหมวด 10 (ในความหมายว่า ปลด ปล่อย แจกฝ่าย ปรสไมบท, ในประโยคกัตตุวาก ในความหมายว่ากระทำการ บูชายิ่งใหญ่แก่พระชินเจ้า ที่ถูกควรแจกเป็น อธิมฺจยามิ ส่วน วนท ธาตุ เป็นธาตุหมวด 1 แจกวิภक्ति ฝ่ายอาตเนบท ในความหมายว่าเราย่อมไหว้ ควรประกอบกริยาเป็น วนเท (ฝ่ายอาตมเน) หรือ วนทามิ (ฝ่ายปรสไมบท) และ ปุช ธาตุหมวด 10 ฝ่ายปรสไมบท ควรเป็น ปุชยามิ หรือ ปุชเย (ฝ่ายอาตมเนบท)

5. มีการใช้หลักการสนธิที่ไม่เคร่งครัดตามหลักไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตบ้าง การสนธิเป็นการเชื่อมคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปโดยการเปลี่ยนเสียง(สระ)ให้กลมกลืนกัน การเชื่อมคำมีทั้งการเชื่อมคำศัพท์สองคำเข้าด้วยกัน(สนธิภายนอก) และการเชื่อมพยางค์ในคำศัพท์เดียวกัน(สนธิภายใน) ลักษณะการสนธิที่ปรากฏในคัมภีร์ทศวรรษสุตพบว่า ไม่มีความเข้มงวดตามหลักการสนธิตามหลักไวยากรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิภายในพบว่าบางครั้งการใช้รูปศัพท์สำเร็จที่ไม่มี การสนธิภายในระหว่างคำศัพท์ทั้งสอง เช่น คำว่า โพธิองค ซึ่งมักจะพบในฉันทลักษณ์ ดังตัวอย่างนี้

มาตถกฺกุต ชนกายิเม มม

ชาตริภฺต คุณสตนฺยททยากะ|

โพธิองคฺปรีปาลกาะ สทา

เอติ มิตร อหิตานนิวารกาะ || 17 ||³⁹⁰

บางครั้งพบการใช้รูปศัพท์ที่ทำสนธิภายในเช่น สรวโพธิองค³⁹¹ ในส่วนที่เป็นร้อยแก้ว ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า โพธิ ศัพท์เมื่อสนธิกับ องค ศัพท์ มีสระเป็นต้นคำ และส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลง (วฤทธิ) สระท้ายของศัพท์หน้า (สระ อี) เป็นพยัญชนะกึ่งสระ (ย) จึงทำให้ได้รูปสำเร็จเป็น โพธิองค อย่างไรก็ตาม การจะสรุปลงไปให้แน่ชัดว่ามีการสนธิอย่างเคร่งครัดหรือมีการใช้แบบผสมผสานไม่ควรถือเป็นข้อสรุป เนื่องจากต้นฉบับคัมภีร์ที่ใช้ในการปริวรรต การแปล และการศึกษาวิเคราะห์เป็นต้นฉบับที่ผู้ตรวจชำระได้แยกสนธิไว้แล้ว

6. มีการใช้คำนามที่แจกวิภक्तिตามหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีบ้าง เช่น มเนน ศัพท์นี้มีรูปศัพท์เดิมคือ มนสฺ (สันสกฤต) และ มน (บาลี) ซึ่งเป็นคำนามเพศกลาง มีการแจกวิภक्तिที่ 3 (Instrumental Case) ตามแบบสันสกฤต³⁹² ดังนี้ มนสา (เอกพจน์) มโนภยาม (ทวิพจน์)

³⁹⁰ Ibid., p. 481.

³⁹¹ Ibid., p. 463.

³⁹² Edward Delavan Perry, *A Sanskrit Primer.*, p. 91.

และ มโนภิ (พหูพจน์) แต่คัมภวายุหสูตรใช้ มน ศัพท์ที่แจกรูปอุปตติยวิภัติตามไวยากรณ์
ภาษาบาลี ฝ่ายเอกพจน์เป็น มเนน ดังตัวอย่างในคานานี้

ยวต เกจิ ทศททิสี โลก   สรวตริยธวคตา นรสีหะ|
ตานหุ วนทมิ สรวี อเศชาน   กายตุ วาจ มเนน ปรสนนะ || 1 ||³⁹³

อีกตัวอย่างของคำยืมจากภาษาบาลีได้แก่คำศัพท์ จูติ (หรือ จูติ) เป็นคำศัพท์ในภาษาบาลี มีความหมายว่า การเคลื่อนย้าย การเปลี่ยนจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง(จากภพภูมิ) ส่วนคำศัพท์ จูติ (สันสกฤต) มีความหมายว่า ทวารหนัก ส่วนคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับการเปลี่ยนภพภูมิในภาษาสันสกฤตคือ จยติ หรือ จยติ คำนามเพศหญิงมาจาก (จย ชำตุหมวด 2) คำดังกล่าวอยู่ในรูปของคำศัพท์สมาส ไม่มีการแจกรูปวิภัติ ดังนั้น คำที่ถูกต้องควรเป็น สรวจยติอุปตติ แต่ในคานานี้ผู้ประพันธ์ใช้คำศัพท์จากภาษาบาลีจึงกลายเป็น สรวจูติอุปตติ ดังปรากฏในคานานี้

เตชु จ เกษตรปเณชु ย สดตวาระ   สรวจูติอุปตติมเชชु
ปศยมิ เต คตีสาศริ พาลาระ   สัสมาน สวกรรมนุโกนติ || 8 ||³⁹⁴

อีกตัวอย่างของใช้คำยืมจากภาษาบาลี คำศัพท์ ลักษณะ เป็นคำนามเพศกลาง (Neuter) มีใช้ทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต หมายถึง ลักษณะ หรือ สัญลักษณ์ รูปการณแจกวิภัติที่ 3 (Instrumental Case) รูปพหูพจน์เป็นรูป ลักษณะ (สันสกฤต) และ ลักษณะหิ (บาลี) ตัวอย่าง ปศยหิ ชินศรีรุ นิรมล ลักษณะหิ สมลลฤต หมายถึง ท่านจงดูพุทธสรีระที่มีความบริสุทธิ์หมดจดและประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ เป็นต้น ดังปรากฏในคานานี้

ปศยหิ ชินศรีรุ นิรมล   ลักษณะหิ สมลลฤต ศุภม
ตจจ ปศยหิ ชิน วิกรวิติ   ธรรมชาตุผรมณั ปรติเกษม || 2 ||³⁹⁵

7. มีการใช้คำกริยาที่มีความหมายเหมือนกัน หรือใกล้เคียงกันวางไว้ในตำแหน่งใกล้เคียงกันมากกว่า
หนึ่งคำ ในประโยคเดียวกัน เพื่อเน้นความหมายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

³⁹³ The Gandavyuha Sutra., p. 543.

³⁹⁴ Ibid., p. 230.

³⁹⁵ Ibid., p.240.

เอว ปรมุขานาเยษุมาณ ศาโรปุโตร มณชุศรียะ กุมารภูตสย อปริมาณาน มารคก
 รมณคณว्यूห่าสเตช่า ภิกษุณนำ สัทรศยติ ภาษเต อุทึรยติ ปรมาวยติ สัวรรณยติ วิวรติ
 วิภชติ อุตตานิกโรติ]

ท่านพระศาโรปุตรผู้มีอายุ กล่าวสรรเสริญว्यूหะของพระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภูต
 ที่เกิดขึ้นจำนวนมากหาประมาณไม่ได้ ให้แก่ภิกษุได้ทราบโดยอาการที่ได้กล่าวแล้ว
 อย่างนี้แล้วจึงแสดง พรพรรณนา ชี้แจง อธิบาย เปิดเผย ทำให้แจ้ง ทำให้ชัด

8. มีการใช้หน่วยคำซึ่งเกิดจากการรวมคำศัพท์หลายๆคำ ที่มีความหมายต่างกัน มีเพศ และ
 จำนวนต่างกันรวมเข้าด้วยกันและได้คำศัพท์ใหม่เกิดขึ้น โดยยังคงความหมายเดิมของ
 คำศัพท์ทุกคำไว้ครบถ้วน คำเหล่านี้เรียก สมาส ประโยชน์และข้อดีสรรคทำให้ได้คำศัพท์ที่
 มียาวมากขึ้น มีเพศเดียวเท่านั้น ทำให้ง่ายต่อการแจกวินิยัติ เช่น

รัตนปทโมตปลกมุทปุนทริกานิ เป็นสมาสที่นำเอาดอกบัว 4 ประเภทมา
 รวมไว้ในคำศัพท์เดียว ได้แก่ ปัทมะ คือ ดอกบัวหลวง อุตปละ คือ ดอกบัวแดง
 กุมุท คือ ดอกบัวขาว และ ปุนทริกานิ คือ ดอกบัวบุณฑริกานิ

เทวนาคยักษคนทรวาสุครุทกีนนรมโหระ เป็นสมาสที่รวมสัตว์ 8 ชนิดที่
 อุบัติในภพภูมิอื่นได้แก่ เทวดา คือ สัตว์พวกที่เกิดในสวรรค์ นาค คือสัตว์ที่เกิดใน
 กำเนิดของนาค ยักษ์ ได้แก่สัตว์ในกำเนิดของยักษ์ คันทรวะ คือ สัตว์ที่กำเนิด
 เป็นคนธรรพ์ อสุระ คือ สัตว์ที่มีกำเนิดเป็นเทพอสุระ กีนนระ คือ สัตว์ที่มีกำเนิด
 เป็นกีนนร และมโหระ คือ สัตว์ที่มีกำเนิดเป็นงูใหญ่

หัสกเรณจมยूरुणालกลวิงโกกิลชีวีชีวก สมาสที่รวมเอาพวกสกุณาที่มี
 เสียงร้องไพเราะ ตัวอย่างนี้มีสกุณา 7 ชนิด แยกเป็น หัส ได้แก่ หงส์ กุเรณจ
 ได้แก่ นกกระยาง มยूरุ ได้แก่ นกยูง กุณาล ได้แก่ นกแก้วสาธิกา³⁹⁶ กลวิงก
 ได้แก่ นกการเวก³⁹⁷ โกกิล ได้แก่ นกโกกิลา ชีวีชีวกะ ได้แก่ นกจากพราว³⁹⁸

³⁹⁶ นกชนิดหนึ่งที่มีเสียงร้องกังวาน มีถิ่นอาศัยอยู่แถบภูเขาหิมาลัย Monier-Williams, "Sanskrit-
 English Dictionary.", p. 291.

³⁹⁷ นกแขกเต้าอินเดีย หรือ นกกระต๊ออินเดีย (Indian Cuckoo) ibid., p. 260.,
<https://www.learnsanskrit.cc/translate?search=kalaviGka&dir=se> เข้าถึงเมื่อ 31 ตุลาคม 2566.

³⁹⁸ นกในเทพนิยาย เป็นนกมีสองหัว (Mythical bird with two heads), p. 422.

ฉันทลักษณ์

ส่วนเนื้อหาที่เป็นร้อยกรอง หรือคาถา ในภาษาสันสกฤตมักเรียกว่า ฉันท (Prosody) แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. วฤตตะ (Vṛtta) คือการประพันธ์ที่กำหนดเสียงหนัก(คุรุ) เสียงเบา(ลหุ)ของพยางค์ คาถา 1 บทประกอบด้วย 4 บาท วฤตตฉันทที่มีจำนวนพยางค์เท่ากันทุกบาทเรียกว่าสมวฤตตะ (Samavṛtta) มีจำนวนพยางค์ในบาทก็เท่ากันอรรธวฤตตะ(Ardhavṛtta) มีจำนวนพยางค์ในแต่ละบาทไม่เท่ากันเรียกว่า วิษวฤตตะ(Viṣamavṛtta)³⁹⁹

2. ชาติ (Jati) คือ ฉันทที่มีกำหนดด้วยกำหนดนับด้วยระยะเวลาในการออกเสียง เรียกว่ามาตรา โดยกำหนดให้เสียงสั้นนับเป็นหนึ่งมาตราและ เสียงยาวกำหนดนับเป็นสองมาตรา⁴⁰⁰

วฤตตฉันทกำหนดนับด้วย คณะ(Gana) ซึ่งประกอบด้วย 3 พยางค์ ด้วยพยางค์เสียงหนัก (คุรุ ใช้ ค เป็นเครื่องหมาย) และพยางค์เสียงเบา (ลหุ ใช้ ล เป็นเครื่องหมาย) วฤตตฉันทประกอบด้วย 8 คณะ ได้แก่

ม คณะ (ย่อมาจาก มารุตะ ลม) ประกอบด้วยเสียงคุรุล้วน แทนด้วย คคค

ย คณะ (ย่อมาจาก ยชมานะ ผู้บูชาไฟ) ประกอบด้วยเสียงลหุ 1 พยางค์ และ คุรุ 2 พยางค์ แทนด้วย ลคค

ร คณะ (ย่อมาจาก รวี พระอาทิตย์) ประกอบด้วยเสียงลหุ 1 พยางค์ และคุรุ 2 พยางค์ แทนด้วย คลค

ส คณะ(ย่อมาจาก โสมะ พระจันทร์) ประกอบด้วยเสียงลหุ 2 พยางค์ และคุรุ 1 พยางค์ แทนด้วย ลลค

ต คณะ (ย่อมาจาก ไตยะ น้ำ) ประกอบด้วยเสียงลหุ 1 พยางค์ และคุรุ 2 พยางค์ แทนด้วย คคค

ช คณะ (ย่อมาจาก ชลนะ ไฟ) ประกอบด้วยเสียงลหุ 2 พยางค์ และคุรุ 1 พยางค์ แทนด้วย ลคค

ภ คณะ (ย่อมาจาก ภูมิ แผ่นดิน) ประกอบด้วยเสียงลหุ 2 พยางค์ และคุรุ 1 พยางค์ แทนด้วย คคค

น คณะ (ย่อมาจาก นภะ ฟ้า) ประกอบด้วยเสียงลหุ 3 พยางค์ แทนด้วย ลลล

³⁹⁹ V.S. Apte, "The Students's Sanskrit-English Dictionary," (rpt., Delhi: Banarsidass, 1970)., p. 648.

⁴⁰⁰ Ibid., p. 648.

คัมภวยูหสูตรเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาประพันธ์เป็นร้อยแก้วสลับกับร้อยกรอง ประเภทฉันทน์ที่
นิยมใช้มี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มของอนุษฏกฉันทน์

เป็นฉันทน์ที่ได้รับความนิยมนำมาใช้ในการประพันธ์ฉันทน์ในภาษาสันสกฤตแบบแผน โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในวรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนาเนื่องจากเป็นฉันทน์ประกอบด้วย 8 พยางค์ในแต่ละบาท และ
คาถาหนึ่งบทประกอบด้วย 4 บาท ข้อบังคับของอนุษฏกฉันทน์มี 3 พยางค์หลัก ได้แก่ในบาทคือพยางค์
ที่ 5 บังคับให้เป็นเสียงเบา (ลขุ ใช้สัญลักษณ์แทนด้วย ล) และพยางค์ที่ 6 เป็นเสียงหนัก (คุรุ ใช้
สัญลักษณ์แทนด้วย ค) และในบาทคู่บังคับพยางค์ที่ 7 ให้เป็นเสียงเบา⁴⁰¹ อนุษฏกฉันทน์พบมากในบท
นิทานปรีวรัต (101 คาถา จากทั้งหมด 121 คาถา บทที่ 37 มีจำนวน 10 คาถา และบทที่ 43 มี
จำนวน 10 คาถา และบทที่ 12 มีจำนวน 1 คาถา) และพบในบทคาถาภัทรจารีในตอนท้ายของพระ
สูตร

ตัวอย่างอนุษฏกฉันทน์

กลปโกฏโย วรุ ปกาวสตรยปาเย พุศทธารุณ |
น ตเววาทรศนี ศาสตุระ สรวสงควีรวติเน ||⁴⁰²

คคค คคค คค ล คคค ลคค ค|
ลคค คคค คค ค ลคค ลคค ค||

กลุ่มของตรีษฏกฉันทน์

ฉันทน์ในกลุ่มตรีษฏกฉันทน์ เป็นฉันทน์ที่มี 11 พยางค์ และคาถาหนึ่งบทประกอบด้วย 4 บาท ดังนั้น
อาจกล่าวได้ว่าคาถา 44 พยางค์ ฉันทน์ในกลุ่มนี้มีหลายประเภท เช่น อินทรวีเชียร อุเปนทรวีเชียร ศา
ลินี และ สวาคาตา และอุปชาติ ซึ่งเป็นการรวมฉันทน์มากกว่าสองชนิดไว้ในหนึ่งบท คัมภวยูหสูตรมี
ฉันทน์ 44 พยางค์มากถึง 500 คาถา อุปชาติฉันทน์ที่พบในคัมภวยูหสูตรเป็นอุปชาติที่มีความ
หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อินทรวีเชียร เป็นฉันทน์ที่มีลีลารุ่งเรือง มีจำนวนคำ และข้อกำหนด

⁴⁰¹ Les Morgan, *Croaking Frogs: A Guide to Sanskrit Metrics and Figures of Speech*, p.33.

⁴⁰² *The Gandavyuha Sutra*, p. 32.

เสียงหนักเบาที่มีความไพเราะมาก กวีมักจะนำมาใช้พรรณนาความงาม ความรัก คร่ำครวญ และบทสวดและบทร้อง

ตัวอย่างไตรลักษณ์ อูปชาติ

ศุถุณ สุธโน วจนเมต มยา   ยถ ยํ วิโมกษ ปรัตติพฐุ ศุภม|
ศรุตวา จ ปรีติพลุ สํชนยา   เอตํ วิโมกษนยโมตรหิ || 1 ||⁴⁰³

ลลค ลคล ลลค ลลค   ลลค ลคล ลลค ลลค (ไตรลักษณ์-ไตรลักษณ์)
ลคล คคล ลคล คค   คคล คคล ลคล ลค (อุเปนทรวีเชียร-อินทรวีเชียร)

คมกริรุ เพาโท วิชโย อนนตา   ยํ ปฤจฉลิ ตวํ ชลु พุทฐปุตร|
อจินตियเกษตรโรปมาโนะ   กลไปร น ศกยํ ส หิ สรว วฤตุ || 1 ||⁴⁰⁴

คคล คคล ลคล คค   คคล ลคล ลคล คค (อินทรวีเชียร-อินทรวีเชียร)
ลคล ลคล ลคล คค   คคล คคล ลคล คค (อุเปนทรวีเชียร-คาลินี)

กลุ่มของศักริฉันท์

ศักริฉันท์⁴⁰⁵ เป็นฉันท์ที่มีจำนวนคำ 14 พยางค์ ฉันท์ในกลุ่มนี้ได้แก่ วสันตติลฉันท์⁴⁰⁶ หรืออุทธรฉิฉิ หรือ สิงโหนดา ประกอบด้วยบาทละ 12 พยางค์และมีมาตราเสียงตามคณะ ต ภ ช ซ และ 2 พยางค์สุดท้ายเป็น คุรุ มีสัญลักษณ์ดังนี้ คคล คคล ลคล ลคล คค ฉันท์ในกลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วสันตติลฉันท์ เป็นฉันท์ที่มีลีลาในการแต่งที่มีความสละสลวย มีความไพเราะที่สุด และนิยมแต่งฉันท์ในกลุ่มนี้เพื่อตั้งอารมณ์ของผู้ฟังให้เกิดความซาบซึ้ง เช่น พรรณนาความงาม พรรณนาความงดงามของธรรมชาติ และพรรณนาความเศร้าโศก

ตัวอย่างวสันตติลฉันท์

ศีล สทา ยทมลํ ปิริรุกษิตํ เต

⁴⁰³ Ibid., p.301.

⁴⁰⁴ Ibid., p. 322.

⁴⁰⁵ หรือ สักริฉันท์ เป็นฉันท์ที่กระทำด้วยคณะ ลหุ คุรุ และ ยติ

⁴⁰⁶ ชื่อคาลา มีความหมายว่า คาลาที่มีคณะวิจิตรราวเมฆในวสันตฤดู มี 4 บาท แต่ละบาทมี 14 คำ มีสูตรว่า วุตตา วสันตติลกา ตภชา ชกา โค ประกอบด้วย คณะ ต ภ ชซ และ คุรุ 2 คำ

กษานดิรยตะ สุวิปูลา ปรีภาวิตา จ|
 วีรย์ จ วชรมิว ยทฤตมมาสติเต เต
 เตโนทคตา ซคติ ภาสยจเลนทรกกลปา || 2 ||⁴⁰⁷

คคค คคค ลคค คคค คค

คคค คคค ลคค ลคค คค⁴⁰⁸

คคค คคค ลคค ลคค คค

คคค คคค ลคค ลคค คค

กลุ่มอรรถสมวฤตฉันท⁴⁰⁹

คือฉันทที่มีจำนวนพยางค์ในบาทคู่และบาทคี่ไม่เท่ากัน เช่นบาทแรกมีจำนวนคำ 9 พยางค์ ส่วน
 บาทที่สองมี 10 พยางค์เป็นต้น นิยมจัดวางเป็นสองบาทเป็นหนึ่งคาถา

ตัวอย่างฉันทอรรถสมวฤตฉันท

คมภีรธรรม ต ชินานำ ยตร สุกฤษิตาสยमितกกลปาน

ทศทิตี โลกี อนุปุรว รุป ยถาศย์ ซคุ ฝริตวา || 1 || Gvs [253]

คคค คคค ลคค คคค ลคค ลคค คค

ลลล ลคค ลคค คคค ลคค คคค ลคค

กลุ่มมอติศักรวี

ได้แก่ มาลินีฉันท ประกอบด้วย 15 พยางค์ มีสัญลักษณ์คณะฉันทดังนี้ ลลล ลลล คคค ลคค
 ลคค หนึ่งคาถาประกอบด้วยบาทคาถา 4 บาท

ตัวอย่างฉันทในกลุ่มมอติศักรวี

อิห โส มหารุณ ลากิ วิศุทพทุธิ-

รุไมเตรย ไมตรศิริ โลกหิตาภิกฤตะ|

อภิเชกภูมิติต ชเยษจุสโต ชินานำ

⁴⁰⁷ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 173.

⁴⁰⁸ ปาทันตครุ คือ คำที่มีสระเสียงสั้นอยู่ท้ายบาทคาถา แม้จะมีเสียงสั้นแต่อนุโลมให้นับว่าเป็น ครุ ได้

⁴⁰⁹ Les Morgan, *Croaking Frogs: A Guide to Sanskrit Metrics and Figures of Speech.*,p.166.

วิหราติ พุทธวิษย์ อนุจินตยนตะ || 1 ||⁴¹⁰

ลลค ลลล ลลค ลลค ลคค

คคค คคค ลลล ลลค คค-

ลลค ลลล คคค ลลค ลคค

ลลค ลลล ลลค ลลค ลคค

กลุ่มประเภถฉันทที่พบได้บ่อยที่สุด เป็นฉันทในกลุ่มอนุชฎฉันทและตรีชฎฉันท และเป็นอุปชาติฉันทมากกว่าครึ่งของจำนวนทั้งหมดที่ปรากฏในเนื้อหา ฉันททั้งสองประเภถนี้จะใช้ในบทนิทานปริวรรต และบทสุดท้ายเป็นส่วนมาก และใช้ในเนื้อหาส่วนที่เป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนที่เป็นร้อยแก้ว และเป็นคาถาที่มักจะใช้ประพันธ์ในส่วนของการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตกาล เป็นหลัก

อสังการ

อสังการ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมมีความงดงามสละสลวย แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แก่ อสังการทางเสียง(ศัพทาลังการ) และอสังการทางความหมาย(อรรถาลังการ)⁴¹¹ คัมภวูหสูตรเป็นวรรณคดีมุ่งเน้นการสอนด้านหลักธรรมเป็นหลักสำคัญ ภาษาที่ใช้ในการประพันธ์มีความเรียบง่ายและสื่อความหมายแบบตรงไปตรงมา อสังการที่จะพบเห็นได้มากที่สุดตลอดทั้งคัมภีร์ และเป็นความโดดเด่นของคัมภวูหสูตร คือ การใช้โวหารเปรียบเทียบ หรืออุปมาลังการ ซึ่งจัดอยู่ในอสังการประเภทอรรถาลังการ⁴¹² คัมภวูหสูตรมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรม อุปมาลังการที่ใช้จึงมักเป็นการเปรียบเทียบสภาวะธรรมซึ่งเป็นสภาวะที่มีความลึกซึ้ง อธิบายได้ยากด้วยโวหารและเป็นสิ่งที่เข้าใจ มองไม่เห็นด้วยดวงตาทั่วไป(Physical Eyes) สภาวะธรรมบางอย่างเป็นเรื่องที่ต้องรับรู้ได้ด้วยตัวเอง(ปัจเจกตั้ง) เช่นเดียวกับความเผ็ดร้อนของพริก อธิบายได้ยาก ต้องลองด้วยตัวเองจึงจะรู้ได้ สภาวะธรรมบางอย่างอยู่เหนือการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสของคนทั่วไป การพยายามอธิบายด้วยภาษาพูด หรือด้วยภาษาเขียนบางครั้งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ ดังนั้นอุปมาลังการจึงเป็นกลยุทธที่ดีเยี่ยมสำหรับการอธิบายนามธรรมโดยเปรียบเทียบกับธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ที่เห็นอยู่บ่อยๆ⁴¹³ ตัวอย่างของอรรถาลังการที่ปรากฏในคัมภวูหสูตร

⁴¹⁰ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 472.

⁴¹¹ กุสุมา รักษมณี, การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต (กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2549), หน้า 27.

⁴¹² *Ibid.*, หน้า 27.

⁴¹³ *Ibid.*, หน้า 28.

1. การเปรียบเทียบอากาศธาตุ กับ ธรรมธาตุ

คณทวยหุสูตรกล่าวถึงอากาศธาตุและธรรมธาตุว่ามีคุณสมบัติเหมือนกัน (สมตา) ธรรมธาตุเป็นสภาวะธรรมสูงสุดที่เข้าถึงได้ด้วยใจที่เป็นสมาธิ เป็นสภาวะที่เข้าใจและอธิบายได้ยาก ส่วนอากาศเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และเป็นสิ่งที่ทุกคนรับรู้และสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส แม้จะมองไม่เห็นด้วยดวงตาทั่วไปแต่ลักษณะทางฟิสิกส์ อากาศธาตุเช่น ออกซิเจน ประกอบด้วยอนุภาคที่มีขนาดเล็กที่สุด(Quark)⁴¹⁴ แบ่งแยกไม่ได้ มีอยู่ตลอดเวลา และมีอยู่ทุกที่ ไม่ว่าโลกหมุนเวียนเกิดขึ้นดับไปอย่างไร อากาศธาตุก็ยังเป็นอยู่ มีอยู่ ด้วยลักษณะเฉพาะตัวของอากาศธาตุนี้ ผู้ประพันธ์คัมภีร์คณทวยหุสูตรมักจะนำมาใช้เปรียบเทียบเพื่อให้คนอ่านสามารถจินตนาการได้ว่าธรรมธาตุที่เป็นสภาวะธรรมที่ละเอียดประณีตและเข้าถึงได้ยากมีคุณสมบัติเหมือนอากาศธาตุ คือ ที่สภาวะที่มีอยู่เป็นอยู่ตลอดเวลา คือ ในอดีตก็มีแล้ว แม้ปัจจุบันก็มีอยู่ และอนาคตก็มีอยู่ และเป็นสภาวะที่มีอยู่เป็นอยู่ทุกที่เหมือนอากาศธาตุแทรกซึมอยู่ทุกแห่งหน และในสสารทุกอย่างก็มีองค์ประกอบของอากาศธาตุ เป็นต้น

2. การเปรียบเทียบวัชระ กับ ปรัชญา

ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนแก้ววัชระ(เพชร)ย่อมสามารถตัดแก้วทุกชนิดได้ฉับไฉน วัชระคือสรวัชฎดาจิตตูปบาทย่อมแทงตลอดสรรพสัตว์ทั้งปวงฉับนั้น |ดูก่อนกุลบุตร เปรียบเหมือนเพชรย่อมมีความแข็งสามารถตัดหินศิลาให้แตกได้ฉับไฉน วัชระคือสรวัชฎดาจิตตูปบาทย่อมทำลายศิลา(ความหยาบกระด้าง)คือทิวได้ฉับนั้น⁴¹⁵

วัชระคือแก้วชนิดหนึ่งที่อยู่จกกันใต้นามของเพชรเป็นอัญมณีที่มีค่ามาก เพชรมีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นกว่ารัตนชาติอื่นทั้งหมด เพชรที่มีความใสและบริสุทธิ์มากก็จะมีค่ามากตามความใส นอกจากนี้เพชรยังมีความแข็งจึงทำให้เพชรเป็นสุดยอดอัญมณีที่มีความแข็งแกร่งไม่มีอะไรตัดทำลายได้ เพชรยังขัดยิ่งเจียรระไนยิ่งเป็นสิ่งมีคุณค่ามาก ดังนั้นคุณสมบัติของเพชรเช่น รูปร่าง ความใส และการสะท้อนแสง ความแข็งแกร่ง มูลค่าและคุณค่าของอัญมณี สิ่งเหล่านี้มักจะถูกนำมาเปรียบเทียบกับปรัชญา(บาลี ปัญญา)ที่เป็นนามธรรมที่มองไม่เห็น และไม่รู้อาการ และคุณสมบัติพิเศษ การเปรียบเทียบปรัชญากับเพชรทำให้ปุถุชนคนทั่วไปที่ยังไม่บรรลुरुธรรมวิเศษพอจะนึกจินตนาการได้ว่าปัญญาที่มีลักษณะใส มีรัศมี และปรัชญาที่ใสยิ่งมีความประเสริฐมากเช่นเดียวกับเพชรที่มีความบริสุทธิ์มากยิ่งมีค่า

⁴¹⁴ Quark เป็นอนุภาคที่มีขนาดเล็กกว่าโปรตอน 1000 เท่า มีพลังงานที่เกิดจากประจุไฟราว 2 /3 เท่ากัน ของโปรตอน ปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์ค้นพบ Quark 6 ชนิด <https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet5/topic5/1.htm> เข้าถึง เมื่อ 31 ตุลาคม 2566.

⁴¹⁵ พระโมเตระยะ กัลยณมิตราดำบที่ 52 *The Gandavyuha Sutra.*, p.508.

มาก อีกประการหนึ่ง ปรัชญาสามารถ “ตัด” และสามารถทำลายอวิชชา(สันสกฤต อวิทยา) ความไม่รู้ นอกจากอวิชชา(สันสกฤต อวิทยา) ดังนั้นการเปรียบเทียบดังกล่าวจึงทำให้เข้าใจในเบื้องต้นว่า ปรัชญามีลักษณะและคุณสมบัติที่มีความใสและมีแสงสว่างส่องให้เห็นรายละเอียดได้ชัดเจน และสามารถทำให้เห็นธรรมตามความเป็นจริง และทำให้ความจริงเหล่านั้นปรากฏสะท้อนออกมาให้คนอื่นเห็นได้ และทำหน้าที่ตัดกิเลสให้หมดสิ้นไปได้

3. การเปรียบเทียบดวงอาทิตย์ กับ ญาณอาโลก

เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่มีอยู่ มองเห็นได้ คือดวงอาทิตย์ เปรียบเทียบให้เห็นภาพ รูป คือ เป็นดวงกลม คุณลักษณะ สว่าง และ ร้อน โคจรไปทุกที่ ส่องแสงไปทุกที่โดยไม่เลือกหน้า และหน้าที่ เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้นความมืดก็หายไป เวลากลางวันซึ่งแสงสว่างดวงอาทิตย์ทำให้สิ่งมีชีวิตเริ่มขึ้น สัตว์มองเห็นท่ามาหากิน ต้นไม้และพืชพรรณเมื่อได้รับแสงแดดทำให้มีการเจริญเติบโตเช่น มีการสังเคราะห์แสงเกิดขึ้น ผลิดอกออกใบทำให้เกิดห่วงโซ่อาหาร ผลิตก๊าซออกซิเจนเป็นต้น ในเวลากลางวันทุกคนสามารถมองเห็นได้เพราะแสงของดวงอาทิตย์ดำเนินชีวิตได้สะดวกสบายและมีความปลอดภัยมากกว่าเวลากลางคืน นอกจากนี้สรรพชีวิตยังสามารถทำกิจการงานหลายอย่างให้เป็นไปได้ในเวลากลางวัน

ส่วนญาณอาโลกเป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่สามารถมองเห็นและจินตนาการไม่ได้ การเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้นทำให้เข้าใจลักษณะอาการของญาณอาโลกว่าเป็นดวงที่สว่างไสวเหมือนดวงอาทิตย์และแสงสว่างของญาณส่องสว่างไปทั่วถึงทุกที่ และทำให้เกิดการมองเห็นขึ้น ทำลายความมืด และยังทำให้อรรถประโยชน์เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ และทำความรู้สึกปลอดภัยแก่สรรพสัตว์

4. การเปรียบเทียบลักษณะอาการของปรากฏการณ์ธรรมชาติกับอาการของสภาวะธรรมที่มองไม่เห็นด้วยตาของมนุษย์ เช่น

การเปรียบเทียบการทำลายความมืดของดวงอาทิตย์เพื่ออธิบายการกำจัดความมืดของอวิชชาด้วยแสงสว่างของปัญญา เช่น

ตฤทถาปีนาม อาทิตเย อุทิตเ วิคเต’นธกาเร น จนทรครหนกษตรชโยติษำ นาคเนรูน
มณีนำ ปรงภา ปรงชลายเตสม เอวเมว สมนตภทรสย โภอิสตตวสย ปรงภยาภิภูตาส ตตร
ชมพุทวิเป สรวปรงภา น ปรงชลาเยต สม⁴¹⁶

⁴¹⁶ Ibid., p. 274

การเปรียบเทียบความงดงามและความสมบูรณ์ของกายมหานบุรุษกับและความอัปลักษณ์ของถ่าน เป็นการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่ตรงกันข้าม ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่าสิ่งที่กล่าวถึงมีความงามเกินกว่าจะเปรียบเทียบขั้นสุด เกินจะพรรณนาให้เห็นได้ด้วยคำพรรณนา โดยทั่วไปการเปรียบเทียบในภาษาบาลี หรือสันสกฤตมี 3 ระดับ คือ การเปรียบเทียบระดับเท่ากัน เช่น ผิวสวยเหมือนผิวทอง การเปรียบเทียบขั้นกว่า เช่น ผิวพรรณของเราสวยกว่าผิวของท่าน และการเปรียบเทียบขั้นสุด เช่น เว้นจากพระพุทธเจ้า อุบลิกาชื่ออภิลามีรูปงามที่สุด การเปรียบเทียบกับคุณสมบัติมืดมิดอับแสง และเป็นสิ่งที่ไม่งาม เทียบกับสิ่งตรงข้ามคือ ทองชมพูนุท การเปรียบเทียบของสองสิ่งเพื่อเป็นการสื่ออารมณ์ของคนอ่านให้เข้าใจและให้เห็นสภาวะธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น เช่น

ตฺยถาปิ นาม ชามฺพฺนทกนกกิมฺพสย ปฺรโต มชฺชิวฺครโห น โสภเต น ภาสเต น ตปติ น วิโรจเต เอวเมว สมฺนตฺททสย โปธิสฺตตฺวสย ปฺรตเต เตชํ สดตฺวานํ ฐปฺกาย น โสภนเต น ภาสเนเต น ตปนติ น วิโรจเนเต⁴¹⁷
 เปรียบเหมือน ถ่านเมื่อวางอยู่ข้างของรูปทองชมพูนุทย่อมไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง ไม่สุกใส ไม่มีรัศมีเปล่งประกาย ฉนั้นใด รูปกายของสัตว์เหล่านั้นเมื่ออยู่ต่อหน้าของพระโพธิสัตว์สมันตภัทร ย่อมไม่งดงาม ย่อมไม่รุ่งเรือง ย่อมไม่สว่างไสว ย่อมไม่รุ่งโรจน์ ฉนั้นนั้น

การเปรียบเทียบวิถีโคจรของดวงอาทิตย์ทำให้กลางวันและกลางคืนปรากฏเกิดขึ้นเพื่อสื่อให้เห็นสภาวะธรรมของสังสารจักรที่โคจรเป็นไปตลอดเวลา ดังตัวอย่าง

กฺลปฺตฺร อนุภาเวน สเท โลกธาเตา อาทิตฺยาสตฺคฺมนกาเล ปทฺมานิ ปฺรพฺลลานิ สฺคนธิ ภาวนติ | สรว เวน นครนารีคณาศฺโจทฺยานคตา รติกรีชาปฺรยุกตา คฤทฺคมนาเย มติมุตปาทยนติ | ปโถตฺปคตฺตาสะ สดตฺวา ราตฺริสฺถาเน เจตนาพหุลาสะ สรวชคตฺपालนาภิสุชา ภาวนติ | ทริคฺชนคฺหาศฺรยาสะ สดตฺวา ทริคฺชนคฺหาสุ ปฺรวีสานติ | วฤกฺษา [318]ลยาศฺรยาสะ สดตฺวา วฤกฺษาลยาศฺรยาภิมุขา ภาวนติ | วิลาศฺรยาสะ สดตฺวา พิลานยนฺปฺรวีสานติ | คุรามนคฺรนิคฺมชนปทาศฺรยาสะ สดตฺวา คุรามนคฺรนิคฺมชนปทานนฺปฺรวีสานติ | อุทกาศฺรยาสะ สดตฺวา ชลมวตฺรนติ | อนุยทิกฺชนปทคตฺตาสะ สดตฺวาสะ สวชนปททิกเจตนามุตฺปาทยนติ ราตฺเรว สุขสฺปฺรศฺวิหาราย”⁴¹⁸

ดูก่อนกัลปบุตร ในสหาโลกธาตุแห่งนี้ ในยามราตรีกาลเมื่อพระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว ดอกบัวทั้งหลายย่อมขยายกลีบผลิดอกแบ่งบาน มีกลิ่นหอมกระจายตามปกติ

⁴¹⁷ Ibid., p. 274.

⁴¹⁸ Ibid., p.p. 317-18.

เหล่าบุรุษและสตรีชาวเมืองที่เล่นเฟลิดเฟลินในอุทยานย่อมคิดที่จะกลับสู่เรือนของตน| ส่วนผู้เข้าถึงทางและไม่ใช่ทาง ย่อมเป็นผู้มีความยินดีปรารถนาในราตรีสถานเพื่อที่จะคุ้มครองชาวโลก| สัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในถ้ำหรือในหุบเขา ย่อมกลับเข้าสู่ที่พักในถ้ำ | สัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ย่อมมุ่งหน้ากลับสู่ต้นไม้| สัตว์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำย่อมกลับเข้าสู่ถ้ำ | สัตว์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน คาม นคร นิคม หรือในชนบท ย่อมเข้าไปสู่คาม นคร นิคม ชนบท| สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำ ย่อมลงสู่น้ำ| สัตว์ที่อาศัยในชนบทห่างไกลย่อมเกิดความคิดที่จะกลับสู่ชนบทห่างไกล เพื่อการอยู่อาศัยสำราญในยามราตรี

ผู้ประพันธ์บรรยายถึงวิถีชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นเหมือนเดิมซ้ำๆ ทุกวัน เช่น ดอกบัวบานยามค่ำ คื่น หนุ่มสาวชาวเมืองย่อมสนุกสนานเฟลิดเฟลินในสวนในสระ และสรรพสัตว์ย่อมพักผ่อนในเวลา กลางคืน การบรรยายภาพของวิถีชีวิตที่ดำเนินไปเป็นปกติเหมือนเดิมทุกวันของสรรพสัตว์และสรรพสิ่งในโลกนี้ เป็นภาพที่แสนจะธรรมดา แต่หากพิจารณาให้ละเอียดจะเห็นว่า ผู้ประพันธ์กล่าวถึงวงจรของสรรพสัตว์ที่เป็นไปวันแล้ววันเล่าไม่มีสิ้นสุดซึ่งเป็นคุณสมบัติของสังสารวัฏที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ไม่มีเบื้องต้นเบื้องปลาย และการกล่าวดวงอาทิตย์อัสดง หมายถึงดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าแสงสว่างกำลังจะจากไปและความมืดของยามราตรีกำลังจะปรากฏขึ้น การกล่าวแม่เพียงประโยคเดียวสามารถสื่อถึงการโคจรของดวงอาทิตย์ได้ คือมีขึ้นและมีตก คือเมื่อขึ้นจากขอบฟ้าแล้วมุ่งหน้าตกเพียงเดี่ยวนอกจากจะสื่อความหมายว่าเป็นวงจรแล้วยังสื่อให้เห็นอีกนัยหนึ่งว่า ดวงอาทิตย์ตกทำให้เกิดความมืดปรากฏ และเมื่อดวงอาทิตย์ปรากฏแสงสว่างย่อมขับไล่ความมืดให้หายไป

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์กล่าวถึง “ส่วนผู้เข้าถึงทางและไม่ใช่ เป็นผู้ปรารถนาและยินดีในราตรีสถานเพื่อที่จะคุ้มครองปกป้องชาวโลก” ประโยคนี้หมายถึงพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุญาณรู้ว่าทางไหนควรปฏิบัติทางไหนไม่ปฏิบัติ ย่อมมีความคิดที่จะกลับมาสู่ราตรีสถานซึ่งหมายถึงโลกธาตุที่ตกอยู่ในความมืดของอวิชชา เพราะมีความรักต่อชาวโลก

การเปรียบเทียบคนเดินทางกับภาวะของกิเลส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สกลคตานำ สดตวานำ โมหานุชการตมิสรายำ ราตเรา เวณุกณฏกศรกรกจลลาภิรณายำ
โฆรวโฆรคส์ภิรณายำ นิมนนตวิชมปรจารายำ รโฆเรณุสมุทตายำ วิชมวาทฤษฏิสัก
โฆภิตายำ ศีโตษณหะขสปรคายำ วุยาลมถเคนทุรสาภิศงกายำ วรกตสกรคณานุจิริตายำ
ธรณายำ ทิกสมุณานำ สดตวานามาทิตยรูเปณ อุทคตจนทรูเปณ..... สดตวานำ ตราณภูตา
ภวามิ⁴¹⁹

⁴¹⁹ Ibid., p. 226.

สำหรับผู้ไปทางบก ในยามค่ำคืนอันมืดมิด ที่เต็มไปด้วยพุ่มไม้และกอหญ้า หนามแหลมคม ก้อนกรวด พื้นขรุขระ ที่ลุ่มที่ดอน มีฝุ่นควัน มีพายุลมแรง มีสัมผัสไม่สบายเพราะความหนาวความร้อน มีสัตว์ร้ายชุกซ่อนกายอยู่ และสถานที่ที่เกี่ยวไปของพวกพรานป่า และพวก (โจรที่)ตัดช่อง(ผาเรือนเพื่อ)ลักขโมย สำหรับผู้เดินทางบกไปบนพื้นแผ่นดินแล้วหลงทาง เราจะเป็นผู้คุ้มครองสัตว์ทั้งหลายด้วยรูปของดวงอาทิตย์ ด้วยรูปของพระจันทร์ที่เฝ้ายาม ขอบฟ้า

ข้อความข้างต้นนี้ กล่าวถึงวิธีการกำจัดมัจฉาภิกษุด้วยแสงสว่างที่เกิดจากสมาธิ ผู้ประพันธ์ไม่ได้ กล่าวถึงมัจฉาภิกษุในข้อความดังกล่าวเลย และไม่ได้กล่าวถึงแสงสว่างของสมาธิไว้เลย ข้อความนี้ เป็นอุบายในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่บนบก หมายถึง บุคคลที่เป็นมัจฉาภิกษุ มัจฉาภิกษุเป็นความคิดเห็นผิดที่ทําปฏิบัติผิด ซึ่งเปรียบได้กับคนหลงทางอยู่ในดงที่ยุงเหยิง หนทางเต็มไปด้วยอุปสรรค ขวากหนาว หาทางออกไม่ได้ ตามธรรมดาเมื่อเกิดหลงป่าในเวลากลางคืน นักเดินทางมักใช้ดวงดาวต่างๆ ในการบอกทิศทาง ในทางปฏิบัติสำหรับคนที่เป็นมัจฉาภิกษุ ควรปฏิบัติสมาธิทําให้เกิดแสงสว่างคือ ญาณ เป็นเครื่องส่องทาง

รูปแบบประโยคคำพูดของสุธนะ

คณทวยหสูตรได้มีการแบ่งเนื้อหาและสาระสำคัญออกเป็นบทต่างๆ ตามชื่อของกัลยาณมิตร รูปแบบของแต่ละบทมีสาระสำคัญแบ่งออกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. การแสดงความเคารพ การแนะนำตัวและการบอกวัตถุประสงค์ของการมา

หลังจากสุธนะเกิดความปรารถนาแรงกล้าและตัดสินใจที่จะเดินทางแสวงหากัลยาณมิตร ข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับกัลยาณมิตรคนแรก คือ พระภิกษุเมฆศรี สถานที่คือหมู่บ้านรามาวรานตะ เมื่อสุธนะเดินทางไปถึงหมู่บ้านดังกล่าวและได้พบกับพระภิกษุเมฆศรีแล้ว ได้แสดงความเคารพด้วยการไหว้ที่เท้า แล้วเดินเวียนประทักษิณ จากนั้นพนมมือไหว้และกล่าวแนะนำตัวและบอกวัตถุประสงค์ของการมาโดยมีข้อความว่า

เมฆศรีโย ภิกโษะ ปาเทา ศิรสาภินทวย เมฆศรียํ ภิกษุมฺ พรทกษิณิกถุตยํ ปุระตะ ปุระถ
ชลีสถิตไวตทโวจต|| ยตชลวรายชานียานมยานุตตรายํ สมยกลโโพธา จิตตมุตปาทิตํ น
จ ชานะ กถํ โโพธิสเตตวน โโพธิสตตวจรายํ ศิกษิตวฺยํ กถํ ปฺรติปตตวฺยํ กถํ โโพธิสตตวจร
ยายํ ปฺรารภชวฺยํ กถํ โโพธิสตตวจรายํ จริตวฺยํ กถํ โโพธิสตตวจรยา ปฺริปุริยิตวฺยํ
กถํ ปฺริโศธยิตวฺยํ กถมวตฺรตวฺยํ กถมภินิรฺหฺรตวฺยํ กถมนุสฺสรตวฺยํ กถมธฺยาลมพิตวฺยํ
กถํ วิสฺตารยิตวฺยํ กถํ โโพธิสตตวฺสยยํ ปฺริปุรฺณํ ภวติ สมนนตภทฺรจฺรยยามณฺทลม| ศฺรุตํ เม

อารโย โภธิสตตวานามวาทานุศาสนิม ททาตีติ| ตทวตฺ เม อารยธ กถํ โภธิสตตวา
 นิรฺยานติ อนุตฺตรายํ สมฺยกสฺโพะธา⁴²⁰

ข้อความนี้เป็นรูปประโยคแสดงการไปพบกับกัลยาณมิตรโดยมีรูปแบบที่เหมือนกัน คือ การทำความเคารพต่อกัลยาณมิตรด้วยความนอบน้อมตามความเหมาะสมของสถานภาพทางสังคม เช่น หากเป็นพระภิกษุการทำความเคารพจะเป็นการกราบที่เท้า การเวียนประทักษิณ และเมื่อจะกล่าวแนะนำตัวเองต่อบุคคลอื่น ควรอยู่ในตำแหน่งข้างหน้าของบุคคลนั้นๆ แล้วกล่าวแนะนำตัวเอง ในที่นี้สุธนะแนะนำตัวเองว่า “ข้าพเจ้าได้ปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธ ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้าแล้ว บัดนี้ปรารถนาจะฟังธรรมและปฏิบัติธรรมต่อไป” อย่างไรก็ตามสุธนะได้ตั้งคำถามในสิ่งที่ต้องการรู้คือการบำเพ็ญโภธิสัจจรรยา เมื่อบอกความประสงค์ของตนแล้ว กล่าวคำแสดงความชื่นชมด้วยคำยกย่องว่า ท่านผู้เป็น “อริยชน” ได้โปรดแนะนำสั่งสอนเราด้วยเถิด การเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรทั้ง 52 คนมีรูปแบบการไปเหมือนกัน มีเพียงคำถามเกี่ยวกับหลักธรรมแตกต่างกันไปตามลำดับของกัลยาณมิตร

2. คำถามเกี่ยวกับข้อปฏิบัตินำไปสู่การเรียนรู้โภธิจรรยา

เมื่อสุธนะได้พบกับกัลยาณมิตร จะกล่าวประโยคว่า “ กิ มยา ศกฺยํ โภธิสตตวานํ จรฺยา ชฺลาตุคฺคฺคานํ วา วุทฺถุ สรวุ โภธิสตตวจรฺยาสมุทฺทราวติรฺณานํ...” ซึ่งเป็นประโยคเพื่อสอบถามหลักธรรมระดับสูงสุดที่กัลยาณมิตรนั้นได้บรรลุ หลักธรรมที่กัลยาณมิตรคนปัจจุบันสอนแก่สุธนะจะเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้หลักธรรมระดับสูงขึ้นไป ดังนั้นเมื่อกัลยาณมิตรมีลำดับสูงขึ้น หลักธรรมปฏิบัติจึงมีความลุ่มลึกขึ้นไปตามลำดับ กัลยาณมิตรแต่ละคนจะแนะนำตามภูมิที่แต่ละคนได้เข้าถึง และถ่ายทอดสภาวะธรรมตามที่แต่ละคนเข้าถึง ทำให้สุธนะได้เรียนรู้และได้เข้าถึงภูมิเท่ากับกัลยาณมิตรผู้สั่งสอน เมื่อถ่ายทอดความรู้ความสามารถตามภูมิของตน เมื่อสุธนะได้รู้เห็นตามสภาวะธรรมเท่าเทียมกันแล้วจึงบอกกัลยาณมิตรคนต่อไปซึ่งเป็นผู้มีความรู้และภูมิธรรมในระดับสูงขึ้นไปตามลำดับ

3. ประโยคบอกทางไปสู่กัลยาณมิตรคนต่อไป

รูปแบบของการบอกข้อมูลต่อไปคือ จุดหมายปลายทางต่อไปรวมถึงชื่อของกัลยาณมิตรคนต่อไป และหลักธรรมที่มีระดับสูงขึ้นโดยมีรูปแบบประโยคคำพูดดังนี้

⁴²⁰ Ibid., p. 60.

คจจ กุลบุตร อยมิไหว ทกษิณาเปถ อิตะ ษษฎิโยชไนะ สาครตีร์ นาม ลงกาปณฺ | ตตร สุปรตสิถิ
โต นาม ภิกษุะ ปรวสติ ตมฺปสฺกรมย ปริภุจจณ กถ โปธิสเตตวน มหาสตุเตวน⁴²¹

ขั้นตอนนี้เป็น การแสดงให้รู้ว่าสุธนะได้เข้าถึงสภาวะธรรมเท่าเทียมกับกัลยาณมิตรผู้สอนธรรม และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ ปฏิบัติและ จดจำ และรองรับสภาวะธรรมในลำดับต่อ ขั้นตอนนี้ ผู้ประพันธ์จะมีรูปแบบประโยคที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของสุธนะ โดยมีการบอกข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่ของกัลยาณมิตรคนต่อไป รวมถึงชื่อและสถานภาพ รวมถึงข้อปฏิบัติขั้นต่อไป

4. ประโยคคำกล่าวลา

เมื่อสุธนะเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรคนหนึ่งและเรียนรู้หลักธรรมจนสามารถจดจำได้ทั้งหมด และมีความรู้เทียบเท่ากับกัลยาณมิตรผู้สอนแล้ว กัลยาณมิตรผู้นั้นจึงแนะนำกัลยาณมิตรคนต่อไป ดังนั้นกัลยาณมิตรแต่ละคนจึงเป็นทั้งเป้าหมายของการเดินทางและยังเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทาง เพื่อกัลยาณมิตรคนต่อไป ตามลำดับ การเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรคนที่ 1-52 ของสุธนะจึงเป็นการเดินทางที่มีจุดเริ่มต้นและปลายทางเป็นจุดเดียวกัน แต่เป็นการเคลื่อนที่ผ่านจุดเดิม ซ้ำๆ หลายรอบ และแต่ละรอบมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และมีพัฒนาการสูงขึ้น ได้บรรลุภูมิสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงผ่านการเดินทางที่รูปแบบเหมือนเดิม คือการไปพบกัลยาณมิตรและการจากลา กัลยาณมิตรเป็นลักษณะของการเคลื่อนที่เพราะมีการไปจากคนก่อนเพื่อมาพบกับคนใหม่ แสดงให้เห็นว่าการเดินทางของสุธนะ มีการเคลื่อนที่จากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งเช่น สุธนะเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรในเขตทักษิณาทจากนั้นเดินทางขึ้นเหนือเพื่อไปพบกับกัลยาณมิตรที่อยู่ด้านทิศเหนือเป็นต้น นอกจากนี้การเดินทางสุธนะยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ เช่น การได้บรรลุคุณธรรมตามลำดับของกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้นจากคนที่ 1 ไปจนถึงคนที่ 53 เป็นต้น รูปแบบและโครงสร้างประโยคที่แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปจุดหนึ่ง คือ

อล ชล สุธนะ เศรษฐทารโก ..... ปาเทา ศิริสาภิวนทวย .....อเนกศตสทสรกฤตวะ ป
รทกษิณีกฤตย อวโลกย จ .....อนติกาณ ปกรรานตะ

ได้ยินว่า ครั้งนั้น สุธนะเศรษฐีบุตรได้กัมศรีษะกราบที่เท้าทั้งสองของ .....ทำประทักษิณหลายพัน
แล้วมอดดู..... แล้วหลีกจากไป

⁴²¹ Ibid., p. 67.

จากโครงสร้างประโยคดังกล่าวจะแสดงให้เห็นการเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปสู่จุดหนึ่งและสะท้อนให้เห็นประเพณีและมารยาทของการจากลาของกัลยาณมิตร หรือการจากลาของลูกศิษย์กับอาจารย์ ได้แก่ การแสดงความนอบน้อมตามสถานภาพ การทำประทักษิณ การแสดงความรักอาลัยอาวรณ์ ผ่านทางสีหน้าและแววตา ก่อนจะเดินหันหลังจากไป

โครงเรื่องและเนื้อหาของคณทวยหุสูตร

คณทวยหุสูตรแบ่งเป็น 56 บท โครงสร้างแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นส่วนของเนื้อหาหลักของการเดินทางไปพบกัลยาณมิตรคือบทที่ 1-56

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมโครงสร้างของคณทวยหุสูตร

บทที่	กัลยาณมิตร คนที่	ชื่อ	สถานะ/ อาชีพ
1		นิทานปริวรรต	
2		สมันตภัทระ	พระโพธิสัตว์
3	1	มัญชุศรีกุมารภุตตะ	พระโพธิสัตว์
4	2	เมฆศรี	พระภิกษุ
5	3	สาครเมฆะ	พระภิกษุ
6	4	สุประตัญญิตตะ	พระภิกษุ
7	5	เมฆะ	คนทั่วไป
8	6	มุกตกะ	เศรษฐี
9	7	สารธวัช	พระภิกษุ
10	8	อาศา	อุบาสิกา
11	9	ภีษมะ อุตตรนิโฆษ	ฤๅษี
12	10	ชโยชฌายตนะ	พราหมณ์
13	11	ไมตรายถิ	ทาริกา
14	12	สุทรรศนะ	ภิกษุ
15	13	อินทรีเยศวร	กุลบุตร
16	14	ประภูตา	อุบาสิกา
17	15	วิทวัน	คหบดี
18	16	รัตนจฺฐี	เศรษฐี

19	17	สมันตเนตร	(คานธิก)เศรชฐี
20	18	อนละ	ราชา
21	19	มหาประภะ	ราชา
22	20	อจลา	อุบาสิกา
23	21	สรรพคามี	ปริพาชก
24	22	อุตปลภูติ	(คานธิก)เศรชฐี
25	23	ไวระ	ทาส
26	24	ชโยชตมะ	เศรชฐี
27	25	สิงหวิชฌมกิตะ	ภิกษุณี
28	26	วสุมิตรา	ภาควดี
29	27	เวชฐิละ	คหบดี
30	28	อวโลกิตเศศวร	พระโพธิสัตว์
31	29	อนันยคามี	พระโพธิสัตว์
32	30	มหาเทวะ	เทพเจ้า
33	31	สถาวรา	เทวดา(ปฐพี)
34	32	वासันตี	เทพธิดา (ราตรี)
35	33	สมันตคัมภีรศรีวิมลประภา	เทพธิดา (ราตรี)
36	34	ประมุขิตนัยนชคัพทวิโรจนา	เทพธิดา (ราตรี)
37	35	สมันตสัตตวัตตราโณชศรี	เทพธิดา (ราตรี)
38	36	ประคานตรุตสาครวดี	เทพธิดา (ราตรี)
39	37	สรรพนครรักษาสัมภวเตชศรี	เทพธิดา (ราตรี)
40	38	สรรพพฤษภประมุขสุนสุสังวสา	เทพธิดา (ราตรี)
41	39	สรรพชคัทรักษาประณิธานวีรยประภา	เทพธิดา

			(ราตรี)
42	40	สุเตโฆมณฑลตรีศรี	เทวดา(สวนลุมพินี)
43	41	โคปาศากยกันยา	ราชธิดา
44	42	มายาเทวี	เทพธิดา
45	43	สุเรนทราภา	เทพธิดา
46	44	วิศวามิตร	อาจารย์
47	45	ศิลาภิชญะ	เศรษฐี(บุตร)
48	46	ภัทโรตตมา	อุบาสิกา
49	47	มุกตาสาร	เศรษฐี(หิรัณยกะ)
50	48	สุจันทร	คหบดี
51	49	อชิตเสน	คหบดี
52	50	ศิวราคะ	พราหมณ์
53	51	ศรีสัมภวะ และ ศรีมตี	บุคคลทั่วไป
54	52	ไมเตรยะ	พระโพธิสัตว์
55	53	มัญชุศรีกุมารภุต	พระโพธิสัตว์
56		สมันตภัทรจรรยาปณิธาน	

สรุปโครงสร้างของคัมภวายุหสูตร แบ่งตามเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 กัลยาณมิตร 52 คน คือ (กัลยาณมิตรคนที่ 1-53) มีพระมัญชุศรีกุมารภุตเป็นจุดเริ่มต้น (บทที่ 3) และเป็นจุดสิ้นสุดของการเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรของสุนนะ(บทที่ 55)

ส่วนที่ 2 กัลยาณมิตรคนที่ 54 คือ พระสมันตภัทร (บทที่ 56) เป็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้นภายหลัง การแสวงหากัลยาณมิตรสิ้นสุดครบถ้วน⁴²²

ส่วนที่ 3 การเข้าถึงพระไวโรจนพุทธเจ้า(บทที่ 1) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรทั้งหมด(บทที่ 3-55)

⁴²² เหตุการณ์ในบทที่ 56 คือ พระสมันตภัทรทำให้สุนนะเศรษฐีบุตรได้บรรลุมหาธรรมระดับสูง จนเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกายของพระสมันตภัทรแล้วทั้งสองมาปรากฏอยู่เบื้องหน้าของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่อยู่ท่ามกลางของพระโพธิสัตว์ภูมิ 10 “สมันตภัทร โพธิสัตตว ภาควโต ไวโรจนสย ตถาคตสย ปุโรโต มหารตนปทุมครภสิ หาสเน นิษณณมทราภุชิต” *ibid.*, p. 536.

เนื้อหาของคัมภีร์

คัมภีร์คณฺหุสฺตฺรเริ่มต้น(บทที่ 1) ด้วยการกล่าวถึงที่ประทับของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่มีพระสาวก และพระโพธิสัตว์แวดล้อมจำนวน 5,000 รูป ซึ่งสถานที่ดังกล่าวคือ เขตของพระอารามเขตนวัน ในบทที่ 2 กล่าวถึงที่ประทับของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่แวดล้อมไปด้วยมหาสมาคมของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุ ภูมิสูงเท่า นั้น สถานที่ดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นภพภูมิพิเศษ คือ อาณาเขตกว้างขวางไม่มีประมาณ สิ่งของทั้งหมดล้วนเป็นรัตนและมีความสว่างไสว มหาสมาคมของพระโพธิสัตว์ที่มีพระไวโรจนเป็น ศูนย์กลางเนื่องแน่นตั้งแต่โลกธาตุนี้จรดโลกธาตุทั้งหมดที่มีในทิศทั้งสิบ

จากนั้นตั้งแต่บทที่ 3 จนถึงบทที่ 55 เป็นเรื่องของการเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรแต่ละคน โดยมีฐานะเป็นตัวละครเดินทางเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับโพธิจรรยาจากกัลยาณมิตรทั้ง 52 คน การเดินทางประกอบด้วย 1. ผู้เดินทาง ได้แก่ สุนฺดฺเรชฺชฺฐิบุตฺร 2. เป้าหมายของการเดินทาง ได้แก่ กัลยาณมิตร 3. เส้นทางเดิน ในบทที่ 3 นี้ผู้วิจัยจะกล่าวเฉพาะหัวข้อที่ 1 และ 3 ส่วนหัวข้อที่ 2 มีรายละเอียดในบทที่ 4

ผู้เดินทางแสวงหากัลยาณมิตร

สุนฺ(อ่านว่า สุ-ทน) หรือสุนฺระ เป็นตัวละครที่คัมภีร์คณฺหุสฺตฺรกำหนดให้เป็นตัวละครหลักที่ทำให้การเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรเป็นไปตามลำดับ(53 ลำดับ) จนครบถ้วนบริบูรณ์ ซึ่งทำให้เป็นการ กำหนดขั้นตอนของการบำเพ็ญสมันต์ภัทฺรจรรยาอันเป็นสาระสำคัญของคัมภีร์คณฺหุสฺตฺร คณฺหุสฺตฺรกล่าวถึงสุนฺระว่าเป็นเพียงบุตรคนหนึ่งของครอบครัวหนึ่งในเมืองธัญกระ คณฺหุสฺตฺรไม่ได้ แนะนำประวัติความสำคัญของตัวละครนี้ กล่าวไว้เพียงเหตุที่ทำให้ได้ชื่อว่า สุนฺระ เพราะในเวลาที่ยุชฺชฺฐิบุตฺรอยู่ในครรภ์มารดาได้มีหน่ออัญมณีเจ็ดชนิดปรากฏเกิดขึ้นในเรือนและกระจายไปสู่เรือนที่อยู่ใกล้เคียง เบื้องล่างของหน่ออัญมณีทั้งเจ็ดนั้นมีขุมทรัพย์ใหญ่เจ็ดบ่อ หน่ออัญมณีเหล่านั้นผุดขึ้นใน ใดในทีนี้มีบ่อทอง บ่อเงิน บ่อไพฑูรย์ บ่อแก้วผลึก บ่อทับทิม บ่อพลอยมรกต บ่อแก้วปะการังชำแรก พื้นธรณีขึ้นและสุนฺกุมารคลอดออกมาขุมทรัพย์ทั้งเจ็ดนั้นยาวเจ็ดศอก กว้างเจ็ดศอก สูงเจ็ดศอก ได้ ชำแรกแผ่นดิน มีหม้อบรรจุของมีค่าปรากฏขึ้นจำนวนมาก มีฝนธัญญาหาร ฝนรัตนะ มีทรัพย์สินเงิน และทองตกลงมาทำให้เรือนคลังทั้งหมดเต็มบริบูรณ์ ในเวลาที่กุมารนั้นคลอด ความเป็นเศรษฐีมีทรัพย์ ก็ปรากฏขึ้นในเรือนทันที จึงได้ชื่อว่า “สุนฺระ” คณฺหุสฺตฺรไม่เน้นประวัติความเป็นมาของสุนฺระที่ เป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องราว สุนฺระถูกกล่าวถึงในฐานะของชายหนุ่มคนหนึ่งที่ไม่ได้มีบิดา มารดาเป็นบุคคลสำคัญทางสังคม แต่สุนฺระถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นบทบาทของผู้มีบุญ

มาก เมื่อมาเกิดก็มีความพร้อมด้วยรูปกายที่สมบูรณ์และทรัพย์ศฤงคารจำนวนมาก ในบทที่ 3 (มัญชุศรีกรรมสูตร) คัมภีร์พุทธสูตรแนะนำตัวละครที่เป็นสุธนะด้วยบทบาทของผู้เดินทาง จุดเริ่มต้นของการเดินทางเกิดขึ้นจากได้พบกับพระมัญชุศรีกรรมสูตรที่เมืองธัญญะ⁴²³ ได้ฟังธรรมจนเกิดความศรัทธาปรารถนาจะเรียนรู้ธรรมให้มากยิ่งขึ้น พระมัญชุศรีกรรมสูตร (กัลยาณมิตรลำดับที่ 1) จึงได้แนะนำให้สุธนะเดินทางไปพบกับพระภิกษุเมฆศรี (กัลยาณมิตรลำดับที่ 2) ต่อจากนั้นสุธนะได้เดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรคนอื่นอีกจำนวน 52 คน การเดินทางไปพบกัลยาณมิตรแต่ละคนทั้งใกล้และไกลบางคนใช้เวลาเดินทางนานถึง 12 ปี⁴²⁴ และใช้เวลาเรียนรู้และปฏิบัติตามที่กัลยาณมิตรสอนเป็นเวลามากบ้างน้อยบ้างต่างกัน เช่น ใช้เวลา 6 เดือนปฏิบัติสมาธิกับพระภิกษุสารทวัช⁴²⁵ บางคราวสุธนะต้องเดินทางไปตามสถานที่ที่อยู่ทางอินเดียตอนใต้บ้างเดินทางย้อนกลับขึ้นไปทางตอนเหนือบ้าง⁴²⁶ บางคราวสุธนะเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรที่อยู่ในภพภูมิสวรรค์⁴²⁷ บางคราวเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรที่มาจากโลกธาตุอื่น⁴²⁸ ในระหว่างการเดินทางของสุธนะที่ยังเป็นเด็กหนุ่มธรรมดาได้กลายเป็นนักบวชในที่สุด⁴²⁹ เมื่อสุธนะได้พบกับพระโมเตระยะ พระโพธิสัตว์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต และเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุธรรมสูงสุด ได้สั่งสมบารมีบริบูรณ์แล้ว และเป็นผู้ที่ทำให้ทราบว่าสุธนะคือพระโพธิสัตว์ที่กำลังบำเพ็ญบารมี ดังนี้

⁴²³ เมืองบ้านเกิดของสุธนะ ตั้งอยู่ที่ทักษิณาชนปถะ *ibid.*, p. 53.

⁴²⁴ *ibid.*, p. 76.

⁴²⁵ *ibid.*, p.p. 86-100.

⁴²⁶ กัลยาณมิตรคนที่ 1-39 เป็นการเดินทางไปยังทิศใต้(ทักษิณาปท) จากนั้นสุธนะเดินทางไปยังสวนลุมพินีไปพบกับกัลยาณมิตรคนที่ 40 ซึ่งอยู่ที่อินเดียเหนือ ดูเพิ่มใน Marek Mejer, "Short Sudhana's encounter with the Lumpini-vana goddess according to the Gandavyuhasutra.", p. 6.

⁴²⁷ มายาเทวี และ สุเรนทรภาพเป็นเทพกนิยาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 445.

⁴²⁸ กัลยาณมิตรลำดับที่ 27 พระอวโลกิเตศวรมาจากสุชาวดีเกษตรในโลกรธาตุที่อยู่ทิศตะวันตกและกัลยาณมิตรลำดับที่ 28 พระอนันตคามิ มาจากโลกรธาตุที่อยู่ทิศตะวันออก พระโพธิสัตว์ทั้งสองมาที่สหาโลกธาตุเพื่อสอนภัทรรยาแก่สุธนะ *ibid.*, p. 216.

⁴²⁹ สุธนะได้พบกับราตรีเทวดาชื่อว่า สรรพชาติรักษาประณิธานวีรยประภา(กัลยาณมิตรคนที่ 38) เมื่อได้บรรลุวิโมกข์เดียวกันกับนางได้เปลี่ยนเครื่องห่มเป็นห่มจีวรเฉยียงบ่า ขลุ สุธนะ เศรษฐทาทระ..... อวติริโณ' นนต ม ธ ย ก ล ย า ณ มิ ต ร สี่ - ขลวาวิศุทธิปรดิลพโธ พุทธเกษตรปรมาณุระสมาสภาคทานยาวตฺรณะ เอกำส จีวร ปรวาทุย *ibid.*, p. 345.

ท่านจักได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้ามีนามว่า สุทรรคนะ จักเป็นผู้เห็น
 แจ่มตลอดโลกธาตุที่เป็นภพที่อยู่ของสรรพสัตว์ เป็นผู้เห็นแจ่มตลอด
 สรรพเกษตร เป็นผู้เห็นแจ่มธรรมทั้งปวง||

ท่านจักเป็นผู้เข้าถึงความสว่างไสวของธรรมชาติซึ่งเป็นแสงสว่างที่ทำให้
 ให้ทุกดิถีทั้งปวงสงบจาก(ทุกข์) เป็นแสงสว่างที่ทำให้ทุกข์ที่มีในภพสาม
 สงบลง ||

ท่านจักแสดงประตูไปสู่สวรรค์ จักเปิดประตูสู่ความเป็นพุทธะในโลก
 จักนำชาวโลกไปสู่ประตูแห่งความหลุดพ้น ประตูเหล่านั้นท่านได้ทำให้หมดจด
 บริบูรณ์||⁴³⁰

บทบาทของสุธนะถูกกำหนดให้เป็นตัวละครที่ทำให้เห็นถึงขั้นตอนการบำเพ็ญโพธิจริยาซึ่งถูก
 จัดเรียงไว้ตามลำดับของกัลยาณมิตร สุธนะยังเป็นตัวแทนของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากคนธรรมดา
 ไปสู่การเป็นพระโพธิสัตว์ตามลำดับโดยมีพระมัญชุศรีภุมมุตเป็นกัลยาณมิตร คณทวยหุสูตรแสดง
 หน้าที่ของพระมัญชุศรีภุมมุตว่าผู้ทำให้โพธิจิตเกิดขึ้น เป็นคนทำให้พระโพธิสัตว์บำเพ็ญจริยา เป็น
 คนทำให้พระโพธิสัตว์เข้าถึงสมันตภัทรกาย และนำไปสู่พระสมันตภัทร ที่เป็นจุดพีเลียงทำให้โพธิจิต
 เจริญเติบโตขึ้น และสุดท้ายคณทวยหุสูตรแสดงให้เห็นสาระสำคัญของพระสูตรคือการเข้าถึง
 พระพุทธเจ้าในธรรมชาติคือการที่สุธนะได้ไปปรากฏกายอยู่เบื้องหน้าของพระไวโรจนพุทธเจ้าพร้อม
 กับพระสมันตภัทร

บทบาทของผู้เดินทางแสวงหากัลยาณมิตรเริ่มจากบทที่ 3 ถึงบทที่ 55 ส่วนบทที่ 1 และบทที่ 56
 ซึ่งเป็นบทนำและบทสรุปสาระสำคัญของคัมภีร์คณทวยหุสูตรไม่ปรากฏบทบาทของสุธนะผู้เดินทางแต่
 อย่างไม่ได้ และการกำหนดให้สุธนะเป็นตัวละครที่ไม่มีประวัติความเป็นมา ไม่มีฐานะทางสังคมที่ชัดเจน
 ผู้ประพันธ์คัมภีร์คณทวยหุสูตรต้องการสะท้อนภาพของสุธนะให้เป็นแค่ใครคนหนึ่ง ที่เป็นบุคคล
 ธรรมดาสามัญ ไม่ได้มีความเชื่อหรือศรัทธาในลัทธิใดลัทธิหนึ่งที่มีแตกต่างหลากหลายในสังคมอินเดีย
 ยุคนั้น ไม่ได้เป็นอยู่ภายใต้ระบอบวรรณะของสังคมอินเดีย การสร้างตัวละครให้เป็นบุคคลสามัญทั่วไป
 ย่อมทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการตามได้ และมีความรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมกับตัวละครในวรรณกรรม
 ที่อ่าน เมื่อผู้อ่านทำความรู้สึกคล้อยตามเนื้อหาในคณทวยหุสูตรย่อมเข้าถึงบทบาทของตัวละครที่เป็น

⁴³⁰ Ibid., p. 484

สุธนะได้ง่ายโดยไม่รู้สึกว่ามันแตกต่าง⁴³¹ Julie ชี้ให้เห็นบทบาทของสุธนะว่าเพื่อสมมุติให้เป็นตัวแทนของคนทั่วไปที่มีความปรารถนาจะเดินบนเส้นทางของพระโพธิสัตว์และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมระดับพื้นฐาน สุธนะเริ่มออกเดินทางเมื่อครั้งยังเป็นเด็กหนุ่ม(กุมาร)ได้ฟังธรรมมีศรัทธาในพระพุทธเจ้าและเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญสมันต์ภทรรยาตามคำแนะนำของกัลยาณมิตร 52 คนได้บรรลุสมตาคณตามลำดับจนได้พบกับพระสมันต์ภทท(ดูรายละเอียดในบทที่ 4) การกล่าวถึงคุณสมบัติผู้เดินทางแสวงหากัลยาณมิตรเป็นการสะท้อนให้เห็นลักษณะของผู้เดินทางแสวงหากัลยาณมิตรที่มีเส้นทางการเดินยาวไกล 1,760 กิโลเมตร⁴³² การเดินทางที่ต้องใช้เวลานานผู้เดินทางต้องมีความพร้อมทั้งกายและใจ กายที่เหมาะสมกับการเดินทางควรเป็นกายที่แข็งแรงเหมือนกายของบุรุษใจที่เหมาะสมสำหรับการเดินทางไกลคือใจปราศจากเครื่องกังวลจากการครองเรือนและมีความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า⁴³³

เส้นทางการแสวงหากัลยาณมิตร

การเดินทางมีจุดเริ่มต้นเกิดขึ้นที่เมืองธัญยากระ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของสุธนะเศรษฐี ในบทที่ 3 กล่าวไว้ว่า เมืองธัญยากระตั้งอยู่ในทักษิณาบถ พระมัญชุศรีกุมารภูตก่อนเดินทางไปยังเมืองธัญยากระได้ทำประทักษิณพระตถาคตที่ประทับอยู่ที่เมืองสวตถิ (สันสกฤต ศราวาสตี) ซึ่งเป็นธรรมเนียมการขอพุทธานุญาตก่อนไปการเดินทาง จากนั้นได้เดินทางพร้อมกับพระโพธิสัตว์บริวารไปยังเมืองดังกล่าว ได้หยุดพักและแสดงธรรมแก่ชาวเมืองธัญยากระ สุธนะเศรษฐีบุตรได้มาฟังธรรมและเกิดความศรัทธาเลื่อมใสอยากจะเรียนรู้การปฏิบัติกับพระมัญชุศรีกุมารภูต ท่านกล่าวรับคำขอเป็นผู้ศึกษารธรรมด้วยคำว่า

สาธุ สาธุ กุลบุตร เอนั้นทำความปรารถนาอนุดตรสัมมาสัมโพธิให้เกิดขึ้นแล้ว เอาจ
ใคร่ครวญถึงการแสวงหาโพธิสัตว์จรยา ..... เอาจจงเป็นพระโพธิสัตว์ผู้แสวงหา
กัลยาณมิตรเพื่อการเข้าถึงปรัชญาแห่งสรวชญเถิด จงเป็นผู้ไม่ย่อท้อ จงอย่าได้เบื่อหน่ายใน

⁴³¹ Lara Baitstein ศึกษาบทบาทของวรรณกรรมพุทธศาสนาและได้สรุปว่า วรรณกรรมเหล่านี้เป็นการเรียนรู้ และเป็นการปฏิบัติธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ดูเพิ่มใน Lara Braitstein, "A Road to Nowhere: The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature.", p.p. 1-15.

⁴³² สุธนะได้พบกับพระมัญชุศรีอีกคร้งเมื่อเดินทางได้ 110 โยชน์ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 529.

⁴³³ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p.p. 106-107.

การแสวงหากัลยาณมิตร จึงเป็นผู้กระหายใคร่ต่อการเห็นกัลยาณมิตรเกิด จึงมีความนอบ
น้อมต่อการสอนของกัลยาณมิตร จงอย่าขัดเคืองในกุศโลบายของกัลยาณมิตร”⁴³⁴

จากข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าการเดินทางไปพบกัลยาณมิตรได้เริ่มขึ้นภายหลังจากได้
พบกับพระมัญชุศรีกุมารภุตและการเดินทางเกิดขึ้นภายหลังจากที่สุธนะได้ทำความเลื่อมใสศรัทธา
ในพระพุทธเจ้าให้เกิดขึ้นแรงกล้าและปรารถนาจะได้บรรลุสัมโพธิตามพระองค์

การเดินทางไปพบกัลยาณมิตรในแต่ละลำดับของสุธนะ มีกิจสำคัญที่เกิดขึ้นคือ การพบ การ
สอบถามธรรม การปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุธรรมเป็นหนึ่งเดียวกับกัลยาณมิตรนั้นๆ เมื่อสุธนะได้
ไปพบกับพระภิกษุเมฆสรี(กัลยาณมิตรคนที่ 2) สุธนะได้เข้าถึงสมาธิที่มีใจแน่วแน่อยู่กับการเห็น
พระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา มีสติรู้ตัวอยู่กับการเห็นพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา จากนั้นสุธนะได้รับ
คำแนะนำให้เดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรคนที่ 2 ให้ไปทางทิศใต้ (ทักษิณาท) ⁴³⁵ การได้พบ
กัลยาณมิตรในลำดับที่สูงขึ้นทำให้สุธนะได้เรียนรู้ธรรมที่มีความลุ่มลึกมากขึ้น และได้บรรลุ
สภาวะธรรมที่ลุ่มลึกขึ้นไปตามลำดับของกัลยาณมิตรจนได้พบกับกัลยาณมิตรลำดับที่ 52 คือพระ
ไมเตรยะ ได้รับคำแนะนำให้ไปพบกับกัลยาณมิตรคนที่ 53 โดยมีข้อความว่า

ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงไปพบกับพระมัญชุศรี กุมารภุตเถิด เมื่อเข้าไปหาท่านแล้วจง
สอบถามท่านว่า “พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาในโพธิสัตว์จรยาอย่างไร ต้องปฏิบัติอย่างไร
จะต้องเข้าสมันตภัทรรยามณฑลอย่างไร จะต้องบำเพ็ญอย่างไร จะต้องทำให้หยุดนิ่งตั้ง
มั่นอย่างไร จะทำให้ยิ่งใหญ่ได้อย่างไร จะทำให้ประณีตยิ่งขึ้นอย่างไร จะทำให้มีความ
บริสุทธิ์ได้อย่างไร จะเข้าถึงได้อย่างไร จะทำให้บริบูรณ์ได้อย่างไร” ⁴³⁶

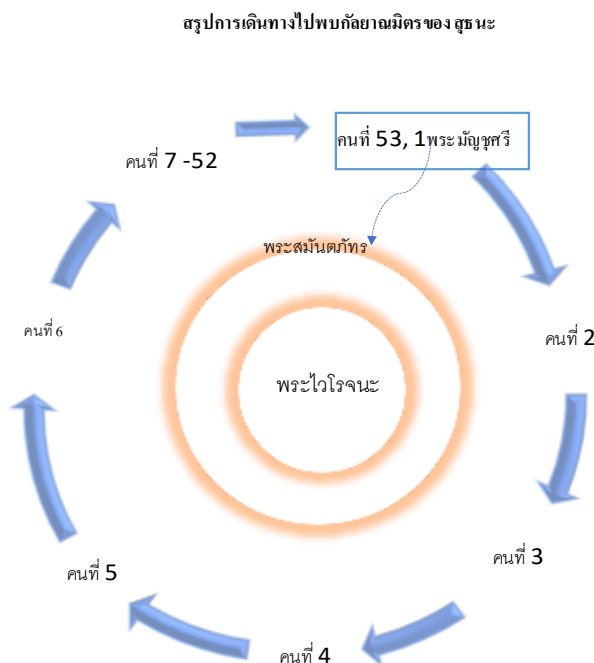
จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่ากัลยาณมิตรคนที่ 53 พระมัญชุศรีซึ่งเป็นกัลยาณมิตรคนสุดท้าย
ของการเดินทางคือกัลยาณมิตรคนเดียวกันกับกัลยาณมิตรคนที่ 1 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการ
เดินทางของสุธนะ ดังนั้นการเดินทางไปพบกัลยาณมิตรทั้ง 52 คนมีเริ่มต้นจากกัลยาณมิตรคนที่ 1
(บทที่ 3 มัญชุศรีกุมารภุต) ไปสิ้นสุดการเดินทางที่กัลยาณมิตรคนที่ 53 (บทที่ 55 มัญชุศรีกุมาร
ภุต) ทำให้การเดินทางของสุธนะวนรอบเป็นวงกลมดังแผนภาพข้างล่างนี้

⁴³⁴ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 59

⁴³⁵ *Ibid.*, p. 62.

⁴³⁶ พระไมเตรยะ (หรือพระศรีอริยเมตตรัย) คณทวยหุสูตรกล่าวว่าท่านเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิ
10 และเป็นดุสิตเทวโพธิสัตว์รอเวลาที่มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ต่อไป *ibid.*, p. 466.

รูปภาพที่ 1 แผนผังสรุปการเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตร

การเดินทางไปพบกัลยาณมิตรของสุธนะมีลักษณะเป็นเหมือนวงกลม ประกอบด้วยวงกลม 2 วง รอบแรกคือการเดินทางที่เกิดขึ้นจากพระมัญชุศรีและกลับมาบรรจบที่เดิม(บทที่ 3-55) สุธนะได้เรียนรู้และได้ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตรจนได้บรรลุธรรมตามลำดับ⁴³⁷ การเดินทางเป็นวงกลมนี้เป็นการบำเพ็ญจรรยาตามคำสอนของพระมัญชุศรีเพียงผู้เดียวตามข้อสันนิษฐานของ Hillary Langberg มีความเห็นว่ากัลยาณมิตรทั้งหมดคือนิมิตกายของโพธิสัตว์มัญชุศรีเพื่อเป็นสะพานเชื่อมต่อให้สุธนะได้พบกับพระสมันตภัทร ด้วยการสอนให้ปฏิบัติจรรยาและเข้าถึงคุณความ

⁴³⁷ สุธนะเศรษฐียังไม่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าก่อนการเดินทาง เมื่อได้พบกัลยาณมิตรได้ปฏิบัติสมาธิภาวนากับกัลยาณมิตรคนที่ 2-11 เรียนรู้การบำเพ็ญโพธิจรรยาและการสงเคราะห์ชาวโลกกับกัลยาณมิตรคนที่ 27-38 และเป็นผู้มีศรัทธาได้เปลี่ยนจากคนธรรมดาเป็นนักบวช “อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ สรวชคทรกษาปรณิธาน วีรยปรภายา ราตริเทวตายา พุทฺธเกชฺตรปรมาณูระสมทฺรสนตยา อวตีโรณ ’นนตมธยกัลยาณมิตรสฺสขวาวิศุทธิปรติลโพ โพุทฺธเกชฺตรปรมาณูระสมาสภาคตานยวตฺรณะ เอกําสํ จีวรํ ปฺรารวฤตฺย”, *ibid.*, p. 345.

บริสุทธิจินได้พบกับพระสมันตภัทรซึ่งผลของการบำเพ็ญจรรยาอันประเสริฐ (สมันตภัทรจรรยา)⁴³⁸

การเดินทางของสุธนะเริ่มขึ้นอีกครั้ง โดยมีจุดเริ่มต้นคือพระสมันตภัทร(บทที่ 56) เป็นการเดินทางภายในที่ทำให้สุธนะเดินทางไปสู่มณฑลที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้า(บทที่ 1)ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นจุดสุดท้ายของคัมภีร์หุสสูตร ในบทสุดท้ายของคัมภีร์หุสสูตรสรุปการเดินทางแสวงกัลยาณมิตรของสุธนะสิ้นสุดบริบูรณ์ลงเมื่อได้เข้าไปอยู่ท่ามกลางสมาคมของพระโพธิสัตว์และปรากฏตัวอยู่เบื้องหน้าของพระไวโรจนพุทธเจ้า ดังข้อความว่า

อทราชาธิ สมณฑกัทร โพธิสตตว ภาควโต ไวโรจนสย ตถาคตสยารหตะ สมยกสัพพุทธสย ปุโรโต
มหารตนปทมครภ สีสาสเน นิษณณ โพธิสตตวปฤษนณทลสมุทราครต โพธิสตตวคณปริวฤต
โพธิสตตวสัพสุกฤต สรวปฤษนณทลนุสสุตาภยทุกตกาย สรวโลกานภิกฤต สรวโพธิสตตวา
นุวยวโลกิตมปฤษนตชยานวิษยมสหารยโคจรณจินตยวิษย ตฤษยธวสมตานุคต สรวตถาคตสมตา
นุปรูปตม⁴³⁹

(สุธนะเศรษฐีบุตร)ได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทรนั่งอยู่ที่สิงหาสนมหารัตนปัทมครภที่อยู่เบื้องหน้าของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าท่ามกลางบริษัทมณฑลของพระโพธิสัตว์ มีคณะของพระโพธิสัตว์แวดล้อม เบื้องหน้าของคณะพระโพธิสัตว์ (เหล่านั้น) กายของพระโพธิสัตว์สมันตภัทรมีความ (รุ่งเรือง)โดดเด่นกว่าพระโพธิสัตว์อื่นทั้งหมด (กายของพระสมันตภัทร)ครอบงำโลกธาตุทั้งสิ้นกำลังตรวจตราดูพระโพธิสัตว์ทั้งปวง มีญาณวิชัยเป็นไปกว้างขวางไม่มีสิ้นสุด มีโคจรกว้างขวาง มีวิชัยที่เป็นอจินไตย เข้าถึงสมตาทองกาลทั้งสาม บรรลุตถาคตสมตาทูกประการ”

คัมภีร์หุสสูตรกล่าวถึงเหตุการณ์ก่อนที่将会พบกับพระสมันตภัทร(กัลยาณมิตรคนที่ 54) ว่าสุธนะเจริญสมาธิจนเกิดแสงสว่าง(โอภาส)ขึ้นภายในใจ จากนั้นพระสมันตภัทรจะปรากฏกายให้เห็นเป็นกายนิมิตของพระสมันตภัทรในสมาธิ การเห็นกายของพระสมันตภัทรทำให้สุธนะได้เข้าถึงกุศลมูลจำนวนมาก ทำให้เห็นแจ้งพุทธธรรม ได้เข้าถึงสมันตภัทรโพธิสัตว์ปณิธาน เข้าสู่ตถาคตโคจรทั้งหมดได้บรรลุมหาผล เมื่อได้เข้าถึงคุณสมบัติเหล่านี้แล้วจึงทำให้สุธนะได้เข้าไปอยู่เบื้องหน้าของพระ

⁴³⁸ Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 24.

⁴³⁹ *The Gaṇḍavyūha Sutra.*, p. 533.

โพธิสัตว์สมันตภัทร⁴⁴⁰ และในที่สุดเมื่อได้บรรลุสมตาคุณเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกัลยาณมิตรลำดับที่ 54 นี้แล้วสุธนะจึงได้ไปปรากฏอยู่ ณ ท่ามกลางสมาคมของพระโพธิสัตว์จำนวนมาก มีพระสมันตภัทรและพระมัญชุศรีรวมอยู่ในสมาคมนี้ มีพระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นประธาน ดังนี้

เอว มยา ศรุต เอกสมิ สมเย ภควาน ศราวสตุย้า วิหริติ สม เขตวเน 'นาถปิณฑทสยาราเม
มหาวุยกุฎฏาคาเร สารธึ ปญจมาไตร โพธิสตุตวสทสไรระ สมณฑกัทรมลชุศรีโพธิสตุตวาปุรุวัค
โมะ⁴⁴¹

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในพระเชตวัน เป็นภูฎาคาร
เป็นมหาวุยกุฎฏาคาเร พร้อมด้วยพระโพธิสัตว์จำนวน 5000 รูป มีพระสมันตภัทรและพระมัญชุศรี
กุมารภูต เป็นต้น

การเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรที่มีลักษณะเป็นวงกลมและมีพระไวโรจนพุทธเจ้าอยู่ตำแหน่ง
ศูนย์กลางดูเหมือนประหนึ่งว่าสุธนะเดินเวียนรอบพระไวโรจนพุทธเจ้าซึ่งมีลักษณะเหมือนการเดินทาง
เวียนประทักษิณ (Ritual Circumambulation) โดยทั่วไปชาวพุทธเชื่อว่าการเวียนประทักษิณคือ
การได้สักการะบูชาพระพุทธรูปเจ้า มีหลักปฏิบัติที่นิยมกระทำคือการเดินเวียนขวาโดยรอบ
พระพุทธรูปหรือสิ่งแทนพระพุทธรูปเจ้า เช่น พุทธเจดีย์ เป็นต้น โดยให้สิ่งที่เราต้องการจะสักการะให้
อยู่ทางด้านขวามือของผู้เวียนประทักษิณ⁴⁴² การสักการะบูชาพระพุทธรูปเจ้าด้วยวิธีการเวียน
ประทักษิณเชื่อว่าทำให้ผู้เดินเวียนประทักษิณได้บุญมากเพราะขณะที่ทำประทักษิณมีใจน้อมระลึก
ถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นอารมณ์ Julie Gifford เรียกการกำหนดใจให้มีสติตั้งมั่นด้วยการระลึกถึง
พระพุทธรูปเจ้าเป็นอารมณ์ว่าเป็นการเพ็ญสมาธิแบบพุทธานุสติ⁴⁴³ ข้อสรุปดังกล่าวนี้สอดคล้องกับ

⁴⁴⁰ “สุธนะ... สมณฑกัทรสย โพธิสตุตวสย ทรศนาวากาศปรติลพะระ สวกุศลมูลพลโสปสตุพะระ ...สรว
พุทธรูมารวภาสสัชาตะ สมณฑกัทโรธิสตุตวปรณิธานาวิชฎะ สรวตถาคตโคจราภิมุขะ อุทารโพธิสตุตวโคจร
นิศยพลาธานปราปะตะ สมณฑกัทโรธิสตุตวทรศนสรวชุลตาปราภาลาสัชช สมณฑกัทโรธิสตุตวทรศนาภิมุขะนุทริ
ยะ... *ibid.*, p. 532.

⁴⁴¹ *Ibid.*, p. 2.

⁴⁴² Uday Dokras, *Borobudur-Waiting for the Maitreya Buddha* (2021), p. 17.

⁴⁴³ Julie Gifford อธิบายว่า คัมภวายุหสูตรที่อยู่บนกำแพงภาพของบุโรพุทโธเป็นเรื่องราวการเห็น
พระพุทธรูปเจ้าด้วยสมาธิ ภาพของคัมภวายุหสูตรที่จัดวางเรียงไว้บนกำแพงภาพชั้น 2 3 4 ทำให้เกิดการเดินเวียนดูภาพ
ได้ครบ 3 รอบพอดีซึ่งมีทิศทางการเดินเป็นแบบเวียนประทักษิณ ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice
and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p.p. 139-143.

ข้อสรุปของ Lara Braitstein ที่กล่าวว่า การเดินทางของสุทธนะเป็นการแสวงธรรม (Pilgrimage) หรือการบำเพ็ญภาวนาของพระโพธิสัตว์⁴⁴⁴ เป็นการบำเพ็ญเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่อยู่ในโลกธาตุ การจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ในโลกธาตุที่ประกอบด้วยภพภูมิต่างๆ พระโพธิสัตว์จะต้องกลับมาสู่โลกของสรรพสัตว์ และสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เดินบนเส้นทางโพธิมรรคเช่นเดียวกับตน ดังนั้นแนวคิดของการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์จึง เรียกว่า การปฏิบัติเพื่อย้อนกลับมาสู่โลกธาตุซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพระโพธิสัตว์⁴⁴⁵

เนื้อหาของคัมภีร์คณทวยุทธแบ่งเป็น สองส่วนคือ ส่วนที่เป็นเนื้อหาหลักของคัมภีร์คณทวยุทธ และส่วนของคำอธิบายจิตของผู้ประพันธ์ ส่วนสาระของการเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรแบ่งเป็นการเดินทางกลับมาที่เดิมในลักษณะวงกลม แบ่งเป็น 2 รอบ รอบแรกคือการเดินทางเริ่มจากพระมัญชุศรีและกลับมาบรรจบที่เดิม(จากบทที่ 3-55) โดยมีลำดับของกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้นตามลำดับและการไปพบกัลยาณมิตรแต่ละคนทำให้สุทธนะศรัทธาสูงขึ้นตามลำดับ⁴⁴⁶ และรอบที่สองคือการเดินทางต่อจากพระมัญชุศรีกลับมาที่พุทธมณฑลของพระไวโรจนะ(บทที่ 1) โดยเริ่มจากบทสุดท้าย(บทที่ 56) มาบรรจบลงที่บทที่ 1

กล่าวโดยสรุป คณทวยุทธเป็นคัมภีร์มหายานยุคต้นมีลักษณะการประพันธ์แบบผสมระหว่างร้อยแก้วและร้อยกรองมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเดินทางไปพบกัลยาณมิตรของสุทธนะ โครงสร้างของการเดินทางแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การเดินทางไปพบกัลยาณมิตรซึ่งเปรียบเสมือนการบำเพ็ญโพธิจริยา ตรงกับเนื้อหาในบทที่ 3-55 โดยมีพระมัญชุศรีกุมารภุตเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นจุดสิ้นสุดการเดินทางเบื้องต้น เนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการบำเพ็ญโพธิจริยา ชื่อเรียกว่า สมันตภัทรรจยา

ส่วนที่ 2 การได้พบกับสมันตภัทรกาย ซึ่งเป็นผลสำเร็จของการบำเพ็ญจริยา

ส่วนที่ 3 การเข้าถึงสมาคมของพระโพธิสัตว์และการได้พบกับพระไวโรจนพุทธเจ้า

⁴⁴⁴ Lara Braitstein, "A Road to Nowhere; The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature.", p. 59-60.

⁴⁴⁵ Ibid., p. 33.

⁴⁴⁶ สุทธนะศรัทธายังไม่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้าก่อนการเดินทาง เมื่อได้พบกัลยาณมิตรได้ปฏิบัติสมาธิภาวนากับกัลยาณมิตรคนที่ 2-11 เรียนรู้การบำเพ็ญโพธิจริยาและการสงเคราะห์ชาวโลกกับกัลยาณมิตรคนที่ 27-38 และเป็นผู้มีศรัทธาได้เปลี่ยนจากคนธรรมดาเป็นนักบวช “อถ ชลฺ สุทธนะ เศรษฐทรรคเย สรวชตทรรคยาปรณิธาน วิรยปรภายา ราตริเทเวตยา พุทฺธเกชฺตรปรมาณุระชสมทฺรสนตยา อวติโรณ ’นนตมชยกัลยาณมิตรสฺสขวาวิศุทธิปรติลโพ โพุทฺธเกชฺตรปรมาณุระชสมาสภาคตานยาวตฺรณเ เอกํสํ จีวรํ ปฺราวฤตฺย” , *The Gandavyuha Sutra.*, p. 345.

ไฟเกือบ 1 ล้านก้อน ประกอบด้วย 9 ชั้น⁴⁵⁰ ห้าชั้นแรกมีฐานสี่เหลี่ยม สี่ชั้นเป็นฐานทรงกลม บุโรพุทโธประกอบด้วยภาพแกะสลักนูนต่ำเรื่องราวคัมภีร์พุทธศาสนาที่สำคัญเช่น กรรมวิภังค์ ลลิตวิสตระ และคัมภีร์คณายุทธธรรม รวมทั้งสิ้น 1,460 ภาพ พระพุทธรูป 750 องค์ มีเจดีย์ มากกว่า 70 องค์มีรูปทรงเฉพาะตัว⁴⁵¹ คัมภีร์คณายุทธธรรมฉบับภาพแกะสลักนูนต่ำนี้กล่าวว่ามีคุณสมบัติตรงตามคัมภีร์ทุกประการ⁴⁵² ข้อดีของคัมภีร์ภาพเป็นการนำศิลปะมาใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดที่ทำให้เข้าใจง่ายและไม่ถูกจำกัดด้วยภาษาและความเชื่อ และยังทำให้คัมภีร์ได้รับการรักษาการทรงไว้ และเผยแพร่โดยไม่มีข้อจำกัดด้านวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา ความเชื่อ ดังคำกล่าวยกย่องของ Julie Gifford ว่าบุโรพุทโธเป็นเสมือนเจดีย์แห่งพุทธะที่ประกาศคำสอนของพระพุทธเจ้าผ่านภาพแกะสลัก พระพุทธรูป และพระสถูป และการทัศนภาพของการสร้างบารมีพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ เชื่อว่าเป็นการบำเพ็ญบุญกิริยา ที่เกิดจากความเลื่อมใส การน้อมใจเคารพในพระพุทธเจ้า และ พระโพธิสัตว์⁴⁵³

คัมภีร์คณายุทธธรรมฉบับภาพแกะสลักนูนต่ำที่กำแพงระเบียงชั้นที่ 2 3 และ 4 ของบุโรพุทโธ เป็นภาพแกะสลักนูนต่ำที่มีความงดงามมากที่สุด และมีจำนวนภาพมากถึง 460 ภาพ แกะสลักภาพเรื่องราวเนื้อหาของพระสูตรลงบนหินศิลาแต่ละก้อนแล้วนำมาเรียงลำดับต่อเนื่องกันมีความยาวเกือบ 5 กิโลเมตร⁴⁵⁴ โดยมีภาพชุดแรกเป็นภาพบรรยายเหตุการณ์การพบกับพระไมเตรยะซึ่งเป็นเนื้อหา คัมภีร์คณายุทธธรรมที่ 54 จำนวน 3 ภาพอยู่บนกำแพงระเบียงชั้นที่ 2 กำแพงหลักและกำแพงรองบนระเบียงชั้น 3 จำนวน 88 ภาพ ภาพบรรยายเนื้อหาบทที่ 55 สุนนะพบกับพระสมันตรภัทร มีภาพ

⁴⁵⁰ Van Lohuize กล่าวว่ามี 7 ชั้น J.E. Van Lohuizen-de Leeuw, "พระธยานิพุทธที่บุโรพุทโธในเกาะชวา," ศิลปากร 11, no. 1 (2510)., p.p. 37-46.

⁴⁵¹ Bhikkhu Ānandajoti, *Gaṇḍavyūha: The Quest For Awakening.*, p.p. 5-6.

⁴⁵² Swati Chemburkar, "Borobudur's Pala forebear?: A field note from Kesariya, Bihar, India.",p.200.

⁴⁵³ ในบทนำของหนังสือเล่มนี้ Julie Gifford ได้พูดถึงวัตถุประสงค์ของการออกแบบ และการสร้างบุโรพุทโธ ว่าเป็นการจำลองโลกธาตุให้ทุกคนสามารถมองเห็นและเข้าใจและสามารถเข้าไปภายในของแต่ละชั้นและเดินตามบันไดทางขึ้นและผ่านประตูเข้าไปสู่จุดศูนย์กลางที่อยู่บนชั้นสูงสุด การจำลองการเข้าสู่โลกธาตุนี้จะทำให้เห็นพระพุทธเจ้า (รูปพุทธะ)จำนวนมากในแต่ละชั้น (ชั้น3-4) และ ทำให้เกิดความรู้สึกเสมือนว่าได้อยู่เบื้องหน้าของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น ดูเพิ่มใน Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*,p.2-4.

⁴⁵⁴ James W. Heisig, "Way of Enlightenment, Way of Salvation.",p. 53.

4. มิตรมีความรักใคร่ มีลักษณะ 4 ประการได้แก่
- เมื่อเพื่อนมีทุกข์ พลอยทุกข์ด้วย
  - เมื่อเพื่อนมีความสุข พลอยดีใจด้วย
  - ช่วยแก้ไข เมื่อเพื่อนถูกติเตียน
  - เมื่อเพื่อนได้รับการสรรเสริญ ช่วยพุดส่งเสริม

ส่วนความหมายของกัลยาณมิตรที่มาในพระไตรปิฎก หมายถึง บุคคลที่ประกอบด้วยคุณแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ได้แก่ คุณสมบัติของความกัลยาณมิตรที่ทำให้ผู้คบหาประสบกับความดีงาม ความเจริญรุ่งเรืองว่า “บุคคลเหล่าใด เป็นคนมีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต มีจาคะ มีปัญญา การคบหา ความจงรักภักดีต่อบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้มีกายและใจน้อมไปตามคนดี คุณสมบัติที่เป็นแหล่งแห่งความดีงามของกัลยาณมิตรทั้ง 8 ประการ”⁴⁵⁹

- ศรัทธา คือเชื่อมั่นการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม และทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์
- ศีล มีศีลสมบัติ ติเตียนบาป เป็นผู้อดทนอดกลั้นต่อถ้อยคำของผู้อื่นได้
- สุตะ ทำให้เป็นผู้สามารถชี้แจงถ้อยคำอันลุ่มลึกเกี่ยวกับสัจจะ และปฏิเสธสมุปาทเป็นต้น
- จาคะ เป็นผู้มั่งน้อย สันโดษ ขอบสงัด ไม่คลุกคลีกับหมู่คณะ
- วิริยะ เป็นผู้เพียรพยายามในการปฏิบัติทั้งที่เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น
- สติ มีสติตั้งมั่นในทางดี
- สมาธิ มีจิตไม่คิดฟุ้ง มั่นคงแข็งแรงดี
- ปัญญา รู้แจ้งสภาวะของสรรพธรรมตามความเป็นจริง

คุณสมบัติดังที่กล่าวมานี้ เรียกว่า กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นเหตุทำให้ผู้คบหาประสบกับความดีงาม ความเจริญรุ่งเรือง เช่นเดียวกับในกัลยาณมิตรสูตร ที่กล่าวว่า กัลยาณมิตรคือ นิमितแห่งอริยมรรค ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์จะขึ้นสิ่งที่ปรากฏมาก่อน สิ่งที่เป็นนิमितมาก่อน คือ แสงเงินแสงทอง สิ่งที่เป็นเบื้องต้นเป็นนิमितมาก่อน เพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคของ

⁴⁵⁹ พระสุตตันตปิฎกและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อุทานเล่ม 1 ภาค 3, (มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย), หน้า 389.

ภิกษุ คือ ความเป็นผู้มีมิตรดีฉันนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีมิตรดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จัก
เจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรค⁴⁶⁰

กัลยาณมิตรในคัมภีร์ชาวยุทธ

คัมภีร์ชาวยุทธส่วนที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับกัลยาณมิตรทั้งหมด(52 คน) ได้แก่เนื้อหาในบทที่ 3-53 แต่
ละบทแสดงชื่อของกัลยาณมิตรแต่ละคน เช่น บทที่ 3 ชื่อบทและชื่อกัลยาณมิตร คือพระมัญชุศรีภุมมา
ภุต เป็นกัลยาณมิตรคนที่ 1 ชื่อของกัลยาณมิตรแต่ละคนประกอบด้วยชื่อบุคคลตามด้วยอาชีพหรือ
สถานทางสังคม เช่น สรรพคามปริพาชก หมายถึง ปริพาชกชื่อสรรพคามปริพาชกเป็นนักบวชนอก
พุทธศาสนา ไม่มีที่พักเป็นหลักแหล่ง มักสัญจรไปตามสถานที่ต่างๆ เป็นนิตยเพื่อแสดงทรรศนะทาง
ศาสนาและปรัชญาของลัทธิที่ตนนับถือ ไวรทาส หมายถึง นายทาสชื่อว่าไวระเป็นเรือจ้าง⁴⁶¹ หญิง
สาวนามว่า วสุมิตรภาควตี สตรีผู้ดงามที่ทำความยินดีให้เกิดขึ้นแก่บุรุษ นามว่า วสุมิตร⁴⁶² หรือ
อุตปลภุตคานธิกเศรษฐี ได้แก่เศรษฐีชื่อว่า อุตปลภุต มีอาชีพเป็นนักธุรกิจเครื่องหอม เวชฐิลคหบดี
คหบดีชื่อว่าเวชฐิลละ อวโลกิตศวรรโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ชื่อว่าอวโลกิตศวรร⁴⁶³ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า
กัลยาณมิตรทั้ง 52 คนมีหน้าที่สอนหลักโพธิธรรมและผู้บอกทางไปหากัลยาณมิตรคนต่อไปแก่สุธน
เศรษฐีบุตร กัลยาณมิตรที่ทำหน้าที่สอนธรรมและบอกทางดังกล่าวนี้มีทุกเพศ ทุกวรรณะเช่น

⁴⁶⁰ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 11, (มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย).
ข้อ 129.

⁴⁶¹ กัลยาณมิตรคนที่ 22 เป็นพระโพธิสัตว์มีมหากรุณาสอนให้สุธนะได้บรรลุอุปสัทธิตามความสงบของใจ
เข้าถึงวิद्या(บาลี วิชชา) เพราะทำลายอวิद्याได้ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 115.

⁴⁶² คำว่า ภาควตี (ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า courtesan) พจนานุกรมพุทธศาสนาที่เบ็ดเตล็ดว่า
ตำแหน่งโสเภณีผู้รู้แจ้ง หรือหญิงงามเมือง ดูเพิ่มเติมที่ "Gandavyuha Sutra," in *Tibetan Buddhist
Encyclopedia.*

http://www.tibetanbuddhistencyclopedia.com/en/index.php?title=Gandavyuha_Sutra. ในบทสุดท้าย
ของอวตังสกุตรแปลภาษาอังกฤษของ Thomas Cleary แปลศัพท์ “ภาควตี” ว่าเป็นตำแหน่งของหญิงโสเภณี
Thomas Cleary, "Book 39 Entry Into the Dharma Realm.", n.p.

⁴⁶³ พระโพธิสัตว์อวโลกิตศวรร (หรือ พระคณคณคณโพธิสัตว์) เป็นที่นิยมแพร่หลายในแถบจีน (พระ
โพธิสัตว์กวนอิม) ญี่ปุ่น (กวนนอน) เขมร (กวางตือต้ายโตะตัก) ธิเบต (เชนเรลี) เป็นพระโพธิสัตว์ในปัทมโคตร ของ
พระอมิตาภพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์อวโลกิตศวรรมีสัญลักษณ์คือ ดอกบัว คัมภีร์ หม้อน้ำ และลูกปะคำ ในคัมภีร์คัมภีร์
ชาวยุทธบอกว่าท่านมาพักอยู่ที่ภูเขาโปตลกะเพื่อสอนธรรมแก่สุธนเศรษฐีบุตร และสอนสมาธิแบบอัมปัมปัญญา คือ
การแผ่ความรักความเมตตาไปในสัตว์จำนวนมากไม่มีประมาณ ความโดดเด่นของท่านคือช่วยขจัดปัดเป่าภัยอันตราย
ช่วยป้องกันภัยที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 209-213.

กัลยาณมิตรลำดับที่ 9 ซโยชมายตนพราหมณ์แต่สอนสมาธิแบบเพ่ง⁴⁶⁴ แต่แบ่งตามหน้าที่ทางสังคมว่าเป็นผู้ปกครองรัฐ เป็นคหบดี เป็นพ่อค้า เป็นคนรับใช้ เป็นฤๅษี เป็นพระภิกษุภิกษุณี เป็นอาจารย์วีศวามิตร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาโครงสร้างของแต่ละบทออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางสรุปจำนวนของกัลยาณมิตรตามสถานภาพทางสังคม

กลุ่มของกัลยาณมิตร	เพศชาย	เพศหญิง
1. นักบวชเถรวาท	4	1
2. นักบวชมหายาน	5	-
3. นักบวชลัทธิอื่น	4	-
4. ผู้นำผู้ปกครอง	2	2
5. พ่อค้า	11	1
6. เทพและเทวดา	3	11
7. ชาวบ้านทั่วไป	4	5
รวม	33 (63.26%)	20 ⁴⁶⁵ (37.74%)

⁴⁶⁴ พราหมณ์เป็นผู้มีสติปัญญาทั้งด้านศิลปะ และวิชาการ เป็นเพียงวรรณะเดียวที่จะติดต่อกับเทพเจ้าผ่านพิธีพิธีกรรมและการสวดสรรเสริญให้เทวดาพอใจ รวมถึงพิธีกรรมเช่นสังเวยและบันดาลให้สิ่งมนุษย์ปรารถนา เพราะเป็นวรรณะที่มีความบริสุทธิ์และสูงส่งเนื่องจากเชื่อว่าเกิดจากปากของปุรุષะจึงเป็นผู้เปรียบได้กับสีขาว ดังนั้นวรรณะพราหมณ์จึงให้สีขาวเป็นสีประจำวรรณะ พราหมณ์มีหน้าที่หลักเกี่ยวกับวิทยาการ พิธีกรรม ศึกษาไตรเวทย์ เป็นที่ปรึกษา ดูเพิ่มใน สมหวัง แก้วสุฟอง, "การดำรงอยู่ของระบบวรรณะในสังคมอินเดีย," *Panidhana: Journal of Philosophy and Religion* 14, no. 1 (2018)., p.p. 121-130.

⁴⁶⁵ Douglas Osto สรุปว่ามี 21 คน จำนวนนี้นับรวมสุเตโฆมณฑลตรีเทวดา ผู้วิจัยจัดอยู่ในกลุ่มของบุรุษเพศ เพราะคัพทที่ใช้แทน เทวดา (เทวดา) เป็นได้ทั้งสองเพศ และอีกประการหนึ่ง คณชวยสุตรมักจะใช้คำว่าเทพธิดา (เทวีธิดา) แทนเทวดาที่เป็นสตรี การเลือกใช้คำคัพทให้แตกต่าง ผู้ประพันธ์น่าจะต้องการระบุให้เห็นความแตกต่างของเพศภาวะ Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 170.

ข้อมูลดังตารางต้นนี้ แสดงให้เห็นอัตราส่วนระหว่างกลุ่มของกัลยาณมิตรแต่ละกลุ่มมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (5 คน) สุธนเศรษฐีบุตรเดินทางไปพบกัลยาณมิตรที่เป็นนักบวชในแต่ละนิกายรวมถึงนักบวชลัทธิอื่นจำนวนเท่ากัน และไปพบกับกัลยาณมิตรที่เป็นวรรณกะษัตริย์ เช่น นักการเมืองและบุคคลที่นับถือศาสนาพุทธและผู้นับถือความเชื่อและศาสนาอื่น เช่น ฤๅษี ปริพาชก เป็นต้น จะเห็นได้ว่าจำนวนของกัลยาณมิตรแต่ละกลุ่มมีอัตราส่วนเท่ากัน ส่วนกัลยาณมิตรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจค้าขาย และ กัลยาณมิตรที่เป็นเทพเจ้าและเทวดามีจำนวนมากเป็นสองเท่าของกัลยาณมิตรกลุ่มอื่น (13 คน) หากพิจารณาอัตราส่วนของกัลยาณมิตรที่เป็นบุรุษกับกัลยาณมิตรที่เป็นสตรีจะพบว่ากัลยาณมิตรเป็นบุรุษมีจำนวน 63.26 เปอร์เซ็นต์ และเป็นสตรี 37.74 เปอร์เซ็นต์

ข้อมูลสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเพศภาวะมีความแปรผันต่ออาชีพและสถานะทางสังคมของอินเดียในยุคโบราณ สตรีมีบทบาททางสังคมน้อยกว่าบุรุษอย่างเห็นได้ชัด ในสังคมอินเดียในยุคนี้นสตรีไม่มีปรากฏในอาชีพบางประการ เช่น อาชีพพ่อค้า อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและศาสนาเช่น พราหมณ์ แพศย์ นักโหราศาสตร์ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลดังกล่าวคณทวยหุสตรแสดงให้เห็นว่าศาสนาพุทธยอมรับให้สตรีมีบทบาทสำคัญมากขึ้น สตรีสามารถบวชเป็นภิกษุณีได้และยังแสดงให้เห็นว่าสตรีคือส่วนสำคัญที่เป็นกำลังหลักในการขยายงานเผยแผ่ศาสนา เช่น อุบาสิกา เป็นหลัก

กัลยาณมิตร 52 คนในคณทวยหุสตรเป็นเพียงตัวละครรองเพราะปรากฏในโครงเรื่องเพียงครั้งเดียวกัลยาณมิตรแต่ละคนจึงมีรายละเอียดของภูมิหลังไม่มากนัก ไม่มีความสัมพันธ์กันและกัน กัลยาณมิตรแต่ละคนมีข้อมูลส่วนตัว 3 ประการ ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ และวิโมกข์ที่ได้บรรลุ มีเพียงส่วนน้อยที่คณทวยหุสตรจะกล่าวถึงลักษณะพิเศษเช่นรูปร่างที่สวยงามของกัลยาณมิตรที่เป็นสตรี เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้เห็นสาระสำคัญของกัลยาณมิตรซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประการ คือ เป็นผู้บอกรรรถตามคำถามของสุธนะและเป็นผู้บอกทางดำเนินไปพบกับกัลยาณมิตรคนต่อไป

กัลยาณมิตร คือ ผู้บอกรรรถ

จากตารางแสดงลำดับที่ 1 จนถึงลำดับที่ 53 มีพระมัญชุศรีกุมารภุตเป็นคนแรก และเป็นคนสุดท้ายแม้ข้อสรุปดังกล่าวจะมีความเป็นสภาวะเหนือธรรมชาติ หากเปรียบเทียบกับมหาปณิธานและคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ภูมิสูง ได้บรรลุสมันตภทฺทกาย เป็นผู้สามารถท่องเที่ยวอยู่ระหว่างภพภูมิสามารถนิมิตตภาพให้มีรูปลักษณะเหมือนกับชาวโลก เหตุผลที่คณทวยหุสตรให้กัลยาณมิตรแต่ละคนมีสถานะแตกต่างกันเพราะต้องการสะท้อนให้เห็นสภาวะความพร้อมของสุธนะในแต่ละขณะที่มีระดับ

แตกต่างกัน และแสดงกัลยาณมิตรตอบคำถามธรรมะให้ตรงความพร้อมของสุทธนะในแต่ละขณะ Julie Gifford จึงสรุปว่า กัลยาณมิตร คือ ผู้ที่สอน ผู้บอกข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการบำเพ็ญโพธิจริยา⁴⁶⁶

คัมภายูหสูตรแสดงให้เห็นว่ากัลยาณมิตรทั้ง 52 คนมีชื่อเรียกที่บ่งบอกสถานะและหน้าที่การทำงานที่แตกต่าง คัมภายูหสูตรสะท้อนให้เห็นว่ากัลยาณมิตรที่สอนธรรม ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยกฎเกณฑ์ทางสังคม หรือชาติกำเนิด หรือแม้แต่ความเชื่อ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงนาม หรือชื่อเพื่อให้รู้ว่าบุคคลผู้นั้นคือใคร และกำลังทำหน้าที่อะไร กัลยาณมิตรในความหมายของคัมภายูหสูตรจึงเน้นไปที่คุณธรรมของบุคคลนั้น ดังนั้นกัลยาณมิตรจึงเป็นคำเรียกบุคคลผู้ประกอบด้วยกัลยาณธรรม และเป็นผู้สอนธรรมที่ตนได้บรรลุ ไม่ว่าจะเป็นผู้นับถือความเชื่อหรือจารีตประเพณีอื่นนอกเหนือไปจากพุทธศาสนา ได้แก่ พราหมณ์ บุคคลที่ทำหน้าปกครองบ้านเมือง ได้แก่ กษัตริย์ บุคคลที่มีอาชีพค้าขายเช่น เศรษฐีและคหบดี หรือบุคคลที่มีอาชีพรับจ้าง หรือเป็นทาสกรรมกร เป็นต้น คัมภายูหสูตรเรียกทุกสถานภาพและทุกชนชั้นว่า กัลยาณมิตร สิ่งที่น่าแปลกใจที่บุคคลเหล่านี้ว่าเป็นกัลยาณมิตรคือ การสอนเกี่ยวกับความประพฤติที่เป็นความดีงามเพียงฝ่ายเดียว (สมันตภัททจริยา) เป็นสิ่งที่จะไปสู่การปณิธานที่มุ่งทำประโยชน์ยิ่งแก่ตนเองและชาวโลก ตามที่ Douglas Osto สรุปไว้ว่ากัลยาณมิตรคือ ภาณกะ คือ ผู้แสดงธรรม ผู้สอนธรรม ซึ่งเป็นคำที่บ่งชี้เฉพาะพุทธศาสนาเท่านั้น⁴⁶⁷ คัมภายูหสูตรยังได้กล่าวถึงบทบาทของกัลยาณมิตรที่สำคัญอีกอย่างคือการบอกทางไปพบกับกัลยาณมิตรในลำดับสูงขึ้น หน้าที่ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนจากหน้าที่การสอนธรรม

กัลยาณมิตร คือ ผู้ชี้ทาง

กัลยาณมิตรแม้จะมีคำจำกัดความว่าต้องเป็นผู้สอนธรรม แต่มีกัลยาณมิตรจำนวน 10 คน (กัลยาณมิตรลำดับที่ 42-53 คิดเป็น 19.23%) ที่ไม่ได้สอนธรรมแก่สุทธนะ บุคคลเหล่านี้ได้แก่

1. สุเรนทราภาทเพกกันยา
2. อาจารย์วิศวามิตร
3. ศิลปาภิษณะบุตรเศรษฐี
4. ภัทรโรตตมาอุบาสิกา
5. มุกตาสารหิรัณยกเศรษฐี

⁴⁶⁶ Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 76.

⁴⁶⁷ ดู footnote 25 ใน Douglas Osto, "Soteriology, Asceticism and the Female Body in Two Indian Buddhist Narratives," *Buddhist Studies Review* 23, no. 2 (2006)., p. 211

6. สุจันท์คหบดี
7. อชิตเสนคหบดี
8. ศิวราครพราหมณ์
9. ศรีสัมภาวะและศรีมิตี
10. พระมัญชุศรีกุมารภุต

กัลยาณมิตรทั้ง 10 คน ไม่ได้สอนหลักธรรมใดๆแก่สุธนะ เพียงแต่ทำหน้าที่สำคัญไม่ต่างจาก กัลยาณมิตรคนก่อนๆ กัลยาณมิตรกลุ่มนี้มีลำดับสูงและมีลำดับต่อเนื่องกันและทำหน้าที่เดียวกัน คือ การบอกทางไปสู่สมันตภัทรกายเป้าหมายสูงสุด ดังนั้นกัลยาณมิตรทำหน้าที่สอนอย่างเดียวไม่อาจจะ ทำให้พระโพธิสัตว์ไปถึงเป้าหมายได้ กัลยาณมิตรที่ทำหน้าบอกทางจึงเป็นส่วนที่สำคัญที่จะไม่มีไม่ได้ เพราะเป็นผู้ทำให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางสูงสุดได้ แม้กัลยาณมิตรจะไม่สอนแต่การได้พบ ได้เข้าถึง ทำให้ได้บุญเพิ่มมากขึ้น และทำให้มีกำลังในการบำเพ็ญความเพียรเพิ่มมากขึ้น ดังการอธิษฐานจิตของ กัลยาณมิตรคนที่ 33 ดังนี้

การเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นมหา(บุญ)สัมภาระอันยิ่งใหญ่ | อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความ
เข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรเป็นความแกล้วกล้าอย่างยิ่ง | อธิษฐานให้สุธนเศรษฐีบุตรมีความ
เข้าใจว่าการเข้าถึงกัลยาณมิตรว่าเป็นการกระทำที่แกล้วกล้ากระทำได้ยาก⁴⁶⁸

กัลยาณมิตร คือ สมันตภัทรจรรยา

กัลยาณมิตร ยังสามารถที่จะแปลว่า กระบวนการแสวงกัลยาณมิตร การเข้าไปพบ เข้าไปคลุกคลี และการทำความเลื่อมใสอย่างยิ่งให้เกิดขึ้น เป็นวิธีการปฏิบัติสมาธิ⁴⁶⁹ เป็นจรรยาที่ทำให้บรรลุพุทธ ภาวะ คือ สัพพัญญุต⁴⁷⁰ ความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ Lara Braistein ที่กล่าวว่า การ บำเพ็ญเพื่อทำโพธิจิตที่ยังไม่งอกงามให้เป็นเจริญเติบโตมีกำลัง เมื่อพระโพธิสัตว์ที่ได้เพ็ญโพธิจรรยาได้ แล้วกลับมาสู่ภพภูมิที่มีการเกิดการตายเพื่อปลูกโพธิจิตให้เกิดขึ้นใจของสรรพสัตว์เรียกว่าการสั่งสม

⁴⁶⁸ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 262.

⁴⁶⁹ Osto เรียกว่า ข้อปฏิบัติพื้นฐาน(General Course, สันสกฤต นิชยบท)ที่พระโพธิสัตว์จะต้อง บำเพ็ญ ดูเพิ่มใน Douglas Osto, "Proto-Tantric' Elements in The Gaṇḍavyūha-sūtra.", p. 171.

⁴⁷⁰ ข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์ชาวยุทธ พระมัญชุศรีให้โอวาทสุธนะว่า “ดูก่อน กุลบุตร (กัลยาณมิตร) นี้เป็นเบื้องต้น ท่ามกลาง และเป็นที่สุดของความเป็นสัพพัญญูคือการได้คบหากัลยาณมิตร การได้คลุกคลี การเข้าไป นั่งใกล้ ดังนั้นเธอจึงมีความเคารพนบนอบต่อกัลยาณมิตรทั้งหลาย” *The Gandavyuha Sutra.*, p. 53.

กำลังบุญ (Other Power) การบำเพ็ญจรรยาของพระโพธิสัตว์เป็นมรรคาที่นำกลับมาสู่โลกธาตุภพภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์⁴⁷¹

คัมภวายุหสูตรเป็นพระสูตรที่เน้นสาระสำคัญของการเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรซึ่งเป็นการเดินทางที่ทำให้ได้พบกับกัลยาณมิตร ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตร เข้าถึงสภาวะธรรมเดียวกับกัลยาณมิตร เป็นจรรยาที่ทำให้ผู้บำเพ็ญได้เข้าถึงการเห็นพุทธะ เห็นกัลยาณมิตรเป็นผู้แสดงพุทธธรรม ตามเห็นจรรยาของกัลยาณมิตรเป็นผู้มีธรรมนำไปสู่ความเป็นสัพพัญญู เห็นกัลยาณมิตรเป็นเหมือนจักษุแห่งการเห็นพุทธะได้กว้างขวางเหมือนท้องฟ้าที่กว้างขวางการเข้าถึงกัลยาณมิตรทำให้ได้บุญมาก(มหาสัมภาระ)⁴⁷² ทำให้ได้พบกันและอยู่ร่วมกัน และการได้กัลยาณมิตรทำให้มีพลังกำลังสามารถทำโพธิสัตว์กิจ คือการบำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลกได้สำเร็จมาก ทำให้มีเสถียรภาพสำหรับการเดินทางกลับมาสู่ภพภูมิ และสามารถท่องเที่ยวไปในโลกธาตุได้จำนวนมากโดยไม่มีภาระเคลื่อนไหว⁴⁷³ นอกจากนี้กัลยาณมิตรยังหมายถึงข้อปฏิบัติ(จรรยา)ของพระโพธิสัตว์ คัมภวายุหสูตรได้อธิบายไว้ในบทที่ 54 เมื่อสุธนะได้พบกับพระโมเตระยะที่เป็นกัลยาณมิตรลำดับที่ 52 พระโพธิสัตว์ที่เป็นเอกชาติ ได้กล่าวกับสุธนะว่า กัลยาณมิตรเป็นเหมือนอาจารย์ผู้ให้การศึกษา เป็นเหมือนมิตรสหาย⁴⁷⁴

สมันตภัทรรจรรยา

คัมภวายุหสูตรกล่าวถึงคำไวพจน์ที่ใช้แทนความหมายการบำเพ็ญจรรยาของพระโพธิสัตว์หลายคำ เช่น การบำเพ็ญอันประเสริฐ ได้แก่คำว่า ภัทรรจริ ภัทรรจรรยา⁴⁷⁵ สมันตภัทรรจรรยา⁴⁷⁶ บางครั้งเรียกว่าข้อปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ว่า โพธิสัตตวจารี โพธิสัตตวจริ โพธิสัตตวจระ บางครั้ง

⁴⁷¹ Lara Braitstein, "A Road to Nowhere; The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature.", p.p. 48-49.

⁴⁷² เย จ ขลุ ปุณะ สุธนสย เศรษฐทารกสย พุทธเกษตรปรมาณุระสมกถยาณมิโตรปสักรมทรศนปรยุ ปาสนชุลานาโลกกุศลมูลโปลงายะ เต สมณฑทุโพธิสัตตวสททศเนน กุศลมูลโปลงายสย ศตตมิมปี กล่า โนปยานติ สหสตรมิมปี ศตมสตรมิมปี โกฎิศตสหสตรมิมปี | สัชยามปี กลามปี คณนามปี อุปมามปี อุปนิสามปี น กษมนเต สปรณมจิตโตตปาทาย ยาวตสมณฑทุสย โพธิสัตตวสย ทศนเม|*The Gandavyuha Sutra.*, p. 542.

⁴⁷³ Ibid., p.p. 237-238.

⁴⁷⁴ บทที่ 54 พระโมเตระยะ *ibid.*, p. 522.

⁴⁷⁵ *Ibid.*, p. 212.

⁴⁷⁶ ตต สมณฑจริทโรตติต สตตวเวกษสวิลมพวิกรมม | สรวตตะ ศุภจรีปรากรมมิ ชุลานยานมุปนาม ยาหิ เม || 26 || *ibid.*, p.55.

เรียกว่าการบำเพ็ญเพื่อปัญญาตรัสรู้ได้แก่คำว่า โพธิจารี โพธิจรรยา บางครั้งเมื่อกล่าวถึงการบำเพ็ญจรรยาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเช่น ไวโรจนปณิธานจรรยา สมันตภัทรปณิธานจรรยา⁴⁷⁷ เป็นต้น

การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์มีแนวทางและขั้นตอนแตกต่างกัน แต่ละคัมภีร์มีสาระสำคัญและวัตถุประสงค์ในการนำเสนอขั้นตอนแตกต่างกัน เช่น คัมภีร์โพธิสัตว์ตวปถประทีปของอติศะเนนเรื่องการบำเพ็ญพระโพธิสัตว์จรรยาที่เป็นขั้นเป็นตอน ขั้นตอนแรกพระโพธิสัตว์จะต้องสั่งสมเสบียงบุญเรียกว่า “สัมภาระมรรคา” ให้บริบูรณ์ก่อนแล้วจึงทำความเพียรเพื่อให้บรรลุคุณธรรมเรียกว่า “ประโยชน์มรรคา” จากนั้นทำการเห็นอริสงฆ์ให้เกิดขึ้นเรียกว่า “ทรศนมรรคา” ต่อไปคือการบำเพ็ญภาวนา และขั้นสุดท้ายเรียกว่า อโศกขมรรคา เป็นขั้นตอนที่พระโพธิสัตว์ได้บรรลุความเป็นอเสขะ⁴⁷⁸ ส่วนโพธิจรรยาเวตาร ของศานติเทวะเนนเรื่องการบำเพ็ญตามหลักบารมี 6 พระโพธิสัตว์เริ่มจากการมีโพธิจิตเป็นแรงขับเคลื่อนให้บำเพ็ญบารมี⁴⁷⁹ คัมภีร์ทศภูมิสูตรเรียกลำดับการการบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ว่า ภูมิ โดยแบ่งออกเป็นภูมิ 10 ควบคู่กับการบำเพ็ญบารมี 10⁴⁸⁰ คัมภีร์อุทสูตรเรียกว่าการบำเพ็ญอันประเสริฐ(ภัทรจรรยา)⁴⁸¹ หลักธรรมปฏิบัติที่กัลยาณมิตรสอนให้สุทธะปฏิบัติตามจนได้เข้าถึงสภาวะธรรมเท่ากันกับสภาวะธรรมสูงสุดของกัลยาณมิตรแต่ละคน กัลยาณมิตรที่มีลำดับสูงสภาวะที่สอนก็มีความลุ่มลึกมากขึ้นไปตามลำดับ และการบรรลุธรรมของสุทธะมีความลุ่มลึกขึ้นไปตามลำดับของกัลยาณมิตรด้วยเช่นกัน ดังนั้น James Heisig จึงแบ่งการเรียนรู้ของสุทธะออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเจริญพุทธานุสติ เพื่อให้ได้กายที่สามารถกลับมาสู่โลกธาตุ เรียนรู้จากกัลยาณมิตรคนที่ 1-10

ขั้นตอนที่ 2 เรียนรู้ศีลปวิทยาเพื่อใช้เป็นกุศโลบายในการสอนสรรพสัตว์ เรียนรู้จากกัลยาณมิตรคนที่ 11-20

⁴⁷⁷ Ibid., p. 460.

⁴⁷⁸ Barbara Elizabeth Nelson, "kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva ", p. 113.

⁴⁷⁹ พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาเวตาร.", หน้า 72-154.

⁴⁸⁰ Barbara Elizabeth Nelson, "Kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva ", p.p. 113-4.

⁴⁸¹ สุทธะกล่าวกับพระอวโลกิเตศวร กัลยาณมิตรคนที่ 27 ว่าขอท่านโปรดเมตตาบอกวิธีการบำเพ็ญภัทรจรรยาแก่ข้าพเจ้า *The Gandavyuha Sutra.*, p. 212.

ขั้นตอนที่ 3 การเข้าถึงภพภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์และปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มของสรรพสัตว์ในแต่ละภพภูมิ ได้แก่การเรียนรู้จากกัลยาณมิตรลำดับที่ 21-30

ขั้นตอนที่ 4 เรียนรู้เรื่องการสั่งสมบุญสัมภาระในอดีตชาติ ได้แก่การเรียนรู้จากกัลยาณมิตรคนที่ 31-40

ขั้นตอนที่ 5 เรียนรู้วิธีการจำแนกธรรมทั้งที่เป็นโฆหารธรรมและปรมาัตถธรรม ได้แก่การเรียนรู้จากกัลยาณมิตรลำดับที่ 41-50⁴⁸²

ส่วน Douglas Osto แบ่งขั้นตอนการเรียนรู้ของสุทธนะออกเป็น 10 กลุ่มตามอิทธิพลของเพศสภาพ สถานทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทต่อการสอนธรรมแก่ผู้อื่นและการบรรลุธรรมของตนเอง⁴⁸³ ดังนี้

1. พระภิกษุ ได้แก่ เมฆศรีภิกษุ สาครเมฆภิกษุ สุประตัญญูภิกษุ
2. ครูอาจารย์ เศรษฐี และสตรีชั้นสูง ได้แก่ เมฆะ มุกตกะ และอศาศาอุบาลี
3. ฤๅษีและพราหมณ์ ได้แก่ ฤๅษีเมตตรนิโรชเช ชโยชฌายตนะ
4. สตรีผู้ทรงอิทธิพล ได้แก่ ไมตรยาณี ประภูตา อจลา
5. กษัตริย์ ได้แก่ อนลราชา มหาประภะราชา
6. ผู้ทรงอิทธิพลด้านกำลัง(Power) เงินตรา (Money) และราคะ(Sex) ได้แก่ สิงหวิชฎมฤตภิกษุณี และวสุมิตรา
7. มหาเทพเทพและสถาวรา(ปฐวีเทวดา)
8. ราตรีเทวดาประจำทิศทั้ง 8
9. ภรรยาและมารดาของพระไวโรจนพุทธเจ้า⁴⁸⁴ ได้แก่ โคปาศากยกันยาและ มายา
10. รัชทายาทและองคมนตรีของพระไวโรจนพุทธเจ้า ได้แก่ พระไมเตรยะผู้เปรียบเหมือนองค์รัชทายาทของพระธรรมราชา พระมัญชุศรี และพระสมันตภัทท์ผู้เปรียบเสมือนหัวหน้าองคมนตรีของพระธรรมราชา

⁴⁸² James W. Heisig, "Way of Enlightenment, Way of Salvation.", p.p. 53-63.

⁴⁸³ Osto แยกวิเคราะห์กัลยาณมิตรเป็นสี่ยุคโดยใช้ลักษณะทางสังคม เพศสภาพ เป็นเกณฑ์ในการจับคู่ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p.p. 177-239.

⁴⁸⁴ ในวิทยานิพนธ์ของ Douglas Osto ใช้คำว่า ธรรมธาตุ ดูเพิ่มใน Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 224.

การจัดลำดับทั้งสองอย่างมีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ต่างกัน James Heisig จัดลำดับโดยเน้น ธรรมเนียมปฏิบัติที่กัลยาณมิตรสอน ข้อดีของการแบ่งกลุ่มดังกล่าวคือแต่ละกลุ่มมีจำนวนกัลยาณมิตร เท่ากันซึ่งตรงข้ามกับ Douglas Osto ที่แบ่งกลุ่มตามลักษณะทางกายภาพของกัลยาณมิตรทำให้การ แบ่งกลุ่มไม่มีความเสมอภาค และมีจำนวนไม่เท่ากัน การวิเคราะห์ของทั้งคนไม่อาจเลี้ยงข้อสงสัย เกี่ยวกับกัลยาณมิตรลำดับที่ 44-52(ดูตารางที่ 1) กลุ่มนี้ไม่ได้สอนธรรมเนียมปฏิบัติใดๆ แต่วิเคราะห์ว่ามี การเรียนรู้เกี่ยววัชระธรรมซึ่งเป็นข้อสรุปที่ไม่ค่อยสมเหตุสมผลเท่าที่ควร ส่วน Douglas Osto เลี้ยง ที่จะไม่กล่าวถึงกัลยาณมิตรกลุ่มนี้ ความจริงแล้วกัลยาณมิตรกลุ่มนี้ไม่ควรจะถูกตัดออกจากการ แสวงหากัลยาณมิตรด้วยเหตุสองประการ คือ กัลยาณมิตรกลุ่มนี้มีลำดับสูงสุดก่อนจะถึงเป้าหมาย สุดท้าย และกัลยาณมิตรกลุ่มนี้มีหน้าที่บอกทาง และส่งต่อให้ถึงเป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญมาก เช่นเดียวกับธรรมเนียมปฏิบัติ หากขาดกลุ่มนี้การเดินทางของสุทธนะจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายปลายทาง การเดินทางจะไม่ครบวงจร ผู้ปฏิบัติธรรมจะไปไม่ถึงธรรมธาตุ พระโพธิสัตว์จะไม่สามารถบำเพ็ญ จรรยาได้ครบถ้วนบริบูรณ์

คัมภวายุหสูตรให้ความสำคัญกับลำดับของกัลยาณมิตรที่มีลำดับต่อเนื่องกัน ลำดับของ กัลยาณมิตร(ลำดับที่ 1-53 และ 54) แต่ละคนมีความสัมพันธ์ต่อแผนผังและทิศทางการเดิน ดังได้ กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่าการแสวงหากัลยาณมิตรเป็นการเดินทางเพื่อกลับมาสู่ที่เดิมของตน(สว เทชะ) ดังนั้นการตัดลำดับของกัลยาณมิตรช่วงใดช่วงหนึ่งออกไปย่อมทำให้การเดินทางไม่เป็นวงกลม ที่สมบูรณ์ซึ่งอาจส่งผลให้การบรรลุเป้าหมายสูงสุดเกิดขึ้นไม่ได้ หรืออาจเกิดขึ้นล่าช้า เช่นเดียวกับการ บำเพ็ญจรรยาของพระโพธิสัตว์จะขาดคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งและการขาดจากกัลยาณมิตรทำให้ การปฏิบัติไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่ควรมีกัลยาณมิตรถูกตัดออกแม้แต่คนเดียว จึงได้ แบ่งกลุ่มของกัลยาณมิตรตามหน้าที่และตามบรรลุ พระโพธิสัตว์ว่าเป็นการบำเพ็ญที่ในความหมาย ของการแสวงหากัลยาณมิตร แบ่งขั้นตอนการปฏิบัติตามกลุ่มของกัลยาณมิตรดังนี้

1. กัลยาณมิตรคนที่ 1-53 (บทที่ 3-55) การบำเพ็ญจรรยาและมรรคาตามกัลยาณมิตรมีพระ มัญชุศรี कुमार ภูตเป็นเบื้องต้น
2. กัลยาณมิตรที่ 54 (บทที่ 54) สมันตภัทรกาย
3. พระไวโรจนพุทธเจ้า (บทที่ 1) ธรรมธาตุ

การแบ่งขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับการบำเพ็ญจรรยาของพระโพธิสัตว์ ก่อนการ เดินทางแสวงหากัลยาณมิตรของสุทธนะจะเริ่มต้นขึ้น พระมัญชุศรี कुमार ภูตกล่าวสรรเสริญการแสวงหา

กัลยาณมิตรว่าเป็นสมันตภัทรรจรรยาเป็นการบำเพ็ญเพื่อการบรรลุคุณอันประเสริฐที่จะทำให้พระโพธิสัตว์มีคุณสมบัติ 10 ประการ⁴⁸⁵ ดังต่อไปนี้

1. มีมหากรุณายิ่งใหญ่
2. มีมหาปณิธานที่จะช่วยสัตว์โลก
3. ได้เข้าถึงสมันตภัทรรกาย กายที่ประเสริฐที่เข้าถึงทุกที่
4. เป็นการบำเพ็ญที่จะทำให้เข้าถึงบุญเพื่อเป็นบุญยิ่งใหญ่ในการทำหน้าที่สอนชาวโลก
5. ได้เข้าถึงพระพุทธเจ้าที่มีความสว่างไสวและได้เรียนรู้ทรงจำพุทธธรรมจากพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์โดยตรง
6. เข้าถึงพุทธเกษตรได้ไม่จำกัดจำนวนเพื่อทำปณิธานให้บริบูรณ์
7. เข้าถึงพุทธภูมิและได้ธรรมจักขุ

⁴⁸⁵ คุณสมบัติทั้ง 10 ประการสรุปมาจากคถาเหล่านี้

สารุ ศุภปุณยสาคร โย หิ ตวมุปากโต มม สกาศม |

วิปลกฏปรณมานส ปุเรยเส อนุตตมา โพธิ || 38 ||

สรวชนโมฆซารถ วิปล่า ปรมิธิสิ จาริกามสมาม |

เกษยสิ ชคตสตรณัม เอช นยา โพธิจรรยาเย || 39 ||

เย โพธิสคตว สุตถมา อชินนมนสะ สสาริ เต จริ |

สมนตภทรา ลภเต อปราชิตา อสงคำ หิ || 40 ||

ปุณยปรภ ปุณยเกตุ ปุณยกร ปุณยสาคร วิศุทธิม |

ยสตัว สมนตภทรา ปรมิธิ สิ สจาริกำ ชคทถม || 41 ||

อมิตานนตมธยาน ทุภษยสิ พุทธาน ทศททิตี โลเก |

เตชา จ ธรรมเมฆาน ธาธาสิ สมถติพเลน || 42 ||

ส ตว์ ชินาน ทศททิตี ปศยุนปี เยช พุทธเกษเตรษุ |

เตช⁴⁸⁵ ปรมิธานสาคร โศธยิชยสิ โพธิจรรยาเย || 43 ||

เย เอต นยสมุทธานวตีรณ สลิติว พุทธภูมิ เย |

เต โภนติ สรวทฐติ ศิกษนโต โลกนาถานาม || 44 ||

ตว์ สรวเกษตรปรสเร เกษตรระชะสมำศจิริตว พุกกลปาน |

จรรยา สมนตภทรา สปฏิศิชยิ ติวำ ปรสร โพธิ || 45 ||

จิริตวย กลปสาคร อนนตมธย อเศษเกษเตรสุ |

ปริปริตวย ปรมิธิ สมนตวรภทจรรยาเย || 46 ||

เปรภษสว สดตวนยุดาณนรุตวา ตว ปรมิธิปริติ สขาตา |

เย โพธิ ปรารถยุนเต สมนตภเทรณ ขณาเนน || 47 || *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 57-

8.

8. เข้าถึงกับได้โดยไม่มีจำกัด
9. เข้าถึงสัตว์ธาตุได้โดยไม่มีจำกัดจำนวนและขอบเขตที่อยู่ของสรรพสัตว์
10. แสดงธรรมได้ไม่มีขีดจำกัด และสามารถทำให้สรรพสัตว์เข้าใจ ได้รับปิติและมีโพธิจิตเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ทำให้ได้คุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น คณพญหุสตรกล่าวไว้ 10 ขั้นตอน⁴⁸⁶ ได้แก่ 1. มีสมาธิสว่างไสวเห็นพระพุทธรเจ้าชัดเจน 2. เห็นพุทธรกายได้ละเอียดชัดเจนจนถึงลักษณะมหาบุรุษ 3. เข้าถึงตลาคตกาย 4. เข้าถึงธรรมธาตุ 5. มีโอภาสสว่างไสว 6. เห็นรัศมีรัศนที่ปลายเส้นขน(ของพุทธรกาย) 7. ได้พุทธรนิมิต 8. ได้ตลาคตโมหะ 9. เข้าถึงพุทธรนาม 10. ได้ปาฏิหาริย์

หัวข้อต่อไปจะเป็นการวิเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม จรรยา และมรรคาของพระโพธิสัตว์ตามลำดับกัลยาณมิตรคนที่ 1-53 และสาระสำคัญของกัลยาณมิตรสูงสุดของการเดินทาง และหัวข้อสุดท้ายคือบทสรุปของการเดินทางไกล และการได้พบกัลยาณมิตร เพื่อเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่คือการได้เข้าไปสู่ธรรมธาตุที่เป็นชื่อของพระสูตร

พระโพธิสัตว์

แนวคิดเกี่ยวกับการบรรลุโพธิ์เชื่อว่าเป็นความคิดของผู้มีความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธรเจ้าเท่านั้น และมีคำที่ใช้เรียกบุคคลที่มีความคิดปรารถนาดังกล่าวไว้ว่า “พระโพธิสัตว์” ดังนั้นพระโพธิสัตว์จึงหมายถึงผู้สั่งสมเสียบงบุญเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้าและเพื่อช่วยเหลือสัตว์โลก แนวคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและความคิดที่จะบรรลุโพธิ์จึงไม่ใช่แนวคิดแปลกใหม่ แม้ในยุคต่อมาที่พุทธศาสนามีการแบ่งแยกนิกายออกไป แนวคิดเรื่องการช่วยเหลือสรรพสัตว์และการบรรลุโพธิ์ก็ยังคงอยู่ เพียงแต่นิกายมหายานได้ปรับวิธีการสอนเพื่อทำให้มีความเข้าใจว่าการเป็นพระพุทธรเจ้าเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเป็นได้และด้วยความเชื่อมั่นว่าทุกคนสามารถที่จะเป็นพุทธรได้ จึงเรียกผู้ที่คิดอยากจะเป็นพุทธร ผู้ลงมือปฏิบัติ และผู้ได้บรรลุผลของการปฏิบัติว่า พระโพธิสัตว์⁴⁸⁷ อย่างไรก็ตามในคัมภีร์มหายานแต่ละยุคมักจะให้คำนิยามเกี่ยวกับแนวคิดการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์ไว้ค่อนข้างแตกต่างกัน

ในคัมภีร์หมวดปรัชญาปารมิตา ได้แก่ ปัญจวิงศติ สาหสริกา และ อัษฎสาหสริกาเป็นต้น อธิบายความหมายของพระโพธิสัตว์ไว้ว่า “อุปทารุโถ โพธิสตุตตวปทารุถะ”⁴⁸⁸ คือ ผู้มีความปรารถนาโพธิ์

⁴⁸⁶ Ibid., p. 237.

⁴⁸⁷ อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนามหายาน., p.p. 136-40

⁴⁸⁸ Kumataro Kawada แปลว่า apadārtho bodhisattvapadārthaḥ ว่า Bodhisattva is no bodhisattva อ้างโดย Kumataro Kawada, "On Prajñakara," *Journal of Indian and Buddhist Studies (Indogaku Bukkyogaku Kenkyu)* 10, no. 1 (1962)., p. 390.

1. พระอวโลกิเตศวร(กัลยาณมิตรลำดับที่ 27)
2. พระอนันยคามิ(กัลยาณมิตรลำดับที่ 28)
3. พระไมเตรยะ(กัลยาณมิตรลำดับที่ 52)
4. พระมัญชุศรีกุมารภุต(กัลยาณมิตรลำดับที่ 1 และ 53)
5. พระสมันตภัทร(กัลยาณมิตรลำดับที่ 2 และ 54)

พระโพธิสัตว์ทั้งหมดนี้คันทวยุหสูตรกล่าวว่าเป็นผู้ที่ได้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิ 10 แล้วทั้งนั้นและเป็นผู้ที่มีความสามารถเท่าเทียมกัน แต่การจัดลำดับกัลยาณมิตรของพระโพธิสัตว์เหล่านี้แสดงให้เห็นนัยสำคัญคือ พระอวโลกิเตศวร พระอนันยคามิ และพระไมเตรยะมีบทบาทปรากฏในพระสูตรเพียงครั้งเดียว ส่วนพระมัญชุศรีกุมารภุตและพระสมันตภัทรมีบทบาท 2 ครั้งซึ่งมากกว่าพระโพธิสัตว์และกัลยาณมิตรคนอื่นทั้งหมด ดังนั้นหากพิจารณาจากลำดับของกัลยาณมิตรแล้วย่อมแสดงให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์ทั้งสองนี้ต้องมีความสำคัญมากกว่ากัลยาณมิตรคนอื่นอย่างมีนัยสำคัญ

พระโพธิสัตว์มัญชุศรีกุมารภุต

พระมัญชุศรี หรือ พระมัญชุศรีกุมารภุต⁴⁹³ หรือมัญชุโฆษะ มัญชุศวระ⁴⁹⁴ เป็นพระโพธิสัตว์ที่มีบทบาทสำคัญปรากฏอยู่ในพระสูตรมหายานหลายพระสูตรและเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้รับการเคารพบูชาในกลุ่มของชาวพุทธมหายานในแถบเอเชียใต้ว่าเป็นบุคคลาธิษฐานของปัญญา⁴⁹⁵ พระโพธิสัตว์มัญชุศรีเชื่อว่าได้บรรลุธรรมเป็นพระโพธิสัตว์ภูมิสูงแล้ว แต่ยังคงท่องเที่ยวอยู่ในโลกธาตุเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ ในด้านปฏิมานวิทยาพระโพธิสัตว์มัญชุศรีมีรูปบูชาแตกต่างกัน แต่รูปเคารพที่

⁴⁹³ คันทวยุหสูตรเรียกท่านด้วยชื่อ มัญชุศรีกุมารภุต Anthony Tribe อธิบายว่า ท่านมีรูปร่างที่งดงามและอยู่ในวัยหนุ่ม ดูเพิ่มใน Anthony Tribe, "Mañjuśrī-Origins, Role and Significance.", p. 52.

⁴⁹⁴ หมายถึง ผู้มีเสียงแสดงธรรมที่ไพเราะและกึกก้องดังไกล ในคัมภีร์นามสังคีติของพุทธตันตระกล่าวว่า พระมัญชุศรีมีชื่อเรียกมากถึง 800 ชื่อ ชื่อที่ได้รับความนิยมได้แก่ มัญชุศรีญาณสัตว์ วัชรตักขณะ อะระปะจะนะ สรัสวดี วาคีศวร ยมานตกะ เป็นต้น Shakya Sudan, "The Interpretation of Ādibuddha: As Described in the Nāmasaṃgīti Commentaries," *Journal of Indian and Buddhist Studies* 58, no. 3 (2010)., p.p. 114-120.

⁴⁹⁵ พระมัญชุศรีเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีบทบาทปรากฏในคัมภีร์มหายานหลายพระสูตร เรียกพระสูตรเหล่านี้ว่า มัญชุศรีสูตร ยกตัวอย่างพระสูตรในกลุ่มนี้ ได้แก่ Avaivartacakra, Brahmaviśeṣacintiparipṛcchā, Mañjuśrībuddhakṣetrāgunavyūha, และ Ajātaśatrukaukṛtyavinodana ดูเพิ่มใน Miyazaki Tensho, "Highly Effective Practices in the saha world: Similar Accounts Found in Four Mañjuśrī Sutras and Other Mahayana Sutras," *Journal of Indian and Buddhist Studies* 64, no. 3 (2016)., p.p. 129-136.

ได้รับความนิยมในหมู่ชาวมหายานคือพระโพธิสัตว์หนุ่มที่มีสิงโตสีเขียวเป็นพาหนะ มือข้างซ้ายถือดอกบัว หรือ คัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูตกร ส่วนมือข้างขวาถือทรงกระบี่เป็นสัญลักษณ์ของปัญญาอันแหลมคม ใช้ตัดอวิชชามืออีกข้างถือคัมภีร์ปรัชญาปารมิตา

ประวัติของพระมัญชุศรีไม่มีรายละเอียดบันทึกไว้มากนัก บางตำรากล่าวว่าพระมัญชุศรีเป็นพระโพธิสัตว์ที่กำเนิดมาจากพระไวโรจนพุทธเจ้ามักจะยืนอยู่คู่กับพระสมันตภัทรโพธิสัตว์⁴⁹⁶ ในคัมภีร์มหายานที่แปลสู่ภาษาจีนยุคแรกเช่น สุรางคสมาธิสูตร ที่แปลโดยพระโลกเกษม กล่าวว่าพระมัญชุศรีเป็นมารดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพราะเป็นคนแรกที่ทำให้พระโพธิสัตว์มีโพธิจิต ส่วนในคัมภีร์ยุคหลังที่แปลโดยพระกุมารชีพกล่าวว่าพระมัญชุศรีเป็นผู้เลิศด้านสมาธิ และเป็นผู้มีความสามารถเป็นเลิศในการสอนสมาธิแก่พระโพธิสัตว์ที่กำลังบำเพ็ญจรรยา(Master of the samadhi)⁴⁹⁷ Anthony Tribe สรุปหน้าที่สำคัญของพระมัญชุศรีไว้ว่า 5 ประการคือ⁴⁹⁸ เป็นผู้ประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าได้เป็นอัครรรย เป็นผู้ทำให้ผู้ไม่มีศรัทธาในพระศาสนาให้มีศรัทธาในพระศาสนา เป็นนิมิตสำหรับการทำสมาธิ เป็นผู้คุ้มครองพระโพธิสัตว์ และเป็นกัลยาณมิตร เช่นที่ปรากฏในคัมภีร์คันทวยุทธ บทบาทของท่านคือเป็นกัลยาณมิตร(คนแรกและคนสุดท้าย)ที่สอนให้สุทธนะมีโพธิจิตเกิดขึ้นและเป็นผู้แนะนำให้สุทธนะเดินแสวงหากัลยาณมิตรและได้บำเพ็ญสมันตภัทรจรรยา เป็นผู้ทำให้สุทธนะได้บรรลุสมันตภัทรกายและได้เข้าถึงสุธรรมธาตุ⁴⁹⁹ และคอยประคับประคองให้สุทธนะเดินทางจนได้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายคือได้พบกับพระสมันตภัทร⁵⁰⁰

⁴⁹⁶ Manish Meshram, "The Signification of Bodhisattva Manjushri in Mahayana Buddhism," *International Research Journal of India* 2, no. 7 (2017)., p.p. 32-38.

⁴⁹⁷ David Quinter, "MañjuŚrī in East Asia," in *Brill's Encyclopedia of Buddhism*, ed. Jonathan A. Sil, Richard Boweing, Vincent Eltschinger, and Michael Radich (2019)., p. 591.

⁴⁹⁸ Anthony Tribe, "MañjuŚrī-Origins, Role and Significance.", p.p. 72-83.

⁴⁹⁹ ศรทอชัชฌิมรัตนจิตริตฺ โภชยานมภิโรทยาหิ เม || 19 ||

สรวรารณวิศุทธมณฑลั ไมตรภูจฉน สวลัภตม |*The Gandavyuha Sutra.*, p. 55.

⁵⁰⁰ บทที่ 55 สุทธนะเกิดความรู้สึกท้อแท้ไม่ยอมบำเพ็ญจรรยา พระมัญชุศรีกุมารภูตได้ให้กำลังใจว่า “สาธุ สาธุ กุลบุตร น ศกยั ศรทเธนทริยวิริหิตะ ชินนจิตโตะ สินจิตโตรณภยสทปรโยคะ ปรัตยุทวารุตยวิริโยริตวรคุณสัตุชฎเฏเรกกุศลมุลตณมโยศจรรยาปรณิธานาภินิหารากุศโละ กัลยาณมิตรวาปริคฤชฎีไตรพุทธาสมนวาหฤไตรยัธรมตา ชุลาตุ เอช นยะ เอช โคจระ เอช วิหาโร ชุลาตุ วา อวคาหิตุ วา อวตริตุ วา อธิโมกตุ วา กल्पิตุ วา ปรัตยวคนตุ วา ปรัตลพุ วา” *ibid.*, p. 529.

ในคัมภีร์ทศสุตฺรพระมัญชุศรีเป็นพระโพธิสัตว์ 1 ใน 5 ของกัลยาณมิตรที่เป็นพระโพธิสัตว์ของคัมภีร์ทศสุตฺร บทบาทสำคัญของพระมัญชุศรีในคัมภีร์ทศสุตฺรคือผู้ทำให้สุทธนะมีโพธิจิตเกิดขึ้นและเป็นกัลยาณมิตรที่เส้นทางการแสวงหากัลยาณมิตร เป็นผู้ทำให้สุทธนะได้เข้าถึงกัลยาณมิตรสูงสุดคือสมันตภัทรกาย พระโพธิสัตว์โมเตรยะ(กัลยาณมิตรลำดับที่ 51)ได้กล่าวสรรเสริญพระมัญชุศรีไว้ว่า

พระมัญชุศรี กุมารภูตนี้เป็นมารดาของพระพุทเจ้าจำนวนหลายแสนโกฏิในยุตะ เป็นผู้ให้โอวาทแก่พระโพธิสัตว์จำนวนแสนโกฏิในยุตะ เป็นผู้อยู่เพื่อการอบรมสั่งสอนสัตว์ธาตุให้มีความแก่กล้า ท่านเป็นผู้มีชื่อเสียงแผ่ขยายไปกว้างไกลในโลกธาตุทั้งสิบทิศ เป็นภคินีในมณฑลบริษัทของพระตถาคตจำนวนมากเป็นผู้ที่พระตถาคตเจ้าทุกพระองค์สรรเสริญ เป็นผู้ที่มีศีลธรรมชฎาณวิหาร เป็นผู้เห็นอรรถแห่งธรรมทั้งหมด เป็นผู้มีโคจรเป็นไปได้กว้างไกลในวิโมกข์นัยทั้งปวง เป็นผู้หยั่งลงสู่สมันตภัทรโพธิสัตว์จรรยาแล้ว พระมัญชุศรีกุมารภูตนั้นเป็นผู้ทำให้กัลยาณมิตรเกิดขึ้น ทำตระกูลของพระตถาคตให้เจริญ ผู้ทำให้กุศลมูลทั้งหมดเกิดขึ้น เป็นผู้แสดงโพธิสัมภาระ เป็นผู้ชักชวนให้สมาทานกัลยาณมิตรมาแต่กาลก่อน เป็นผู้ทำให้ได้เข้าถึงคุณทั้งปวง เป็นผู้ทำให้ตั้งอยู่ในมหาปณิธานขาลา เป็นผู้บอกแนวทางการบำเพ็ญปณิธาน เป็นผู้บอกโพธิสัตว์คุหะทั้งหมด เป็นผู้มีความเป็นโพธิสัตว์อจินไตย⁵⁰¹

ในบทเดียวกันนี้คัมภีร์ทศสุตฺรกล่าวว่ากัลยาณมิตรทั้งหมดเกิดจากอนุภาพการอธิษฐานของพระมัญชุศรีกุมารภูต ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กล่าวว่าพระมัญชุศรีคือกัลยาณมิตร 52 คน โดยนิมิตกายให้เป็นกัลยาณมิตรที่แตกต่างกันเพื่อสอนหลักธรรมที่แตกต่างกันแก่สุทธนะ และพระมัญชุศรีกุมารภูตคือผู้สอนการบำเพ็ญอันประเสริฐ(สมันตภัทรจรรยา)ให้แก่สุทธนะ⁵⁰² กล่าวโดยสรุป พระมัญชุศรีกุมารภูตคือผู้ทำหน้าที่สอนการบำเพ็ญสมันตภัทรจรรยา

พระโพธิสัตว์สมันตภัทร

พระสมันตภัทร (จีน: Puxian Pusa, ญี่ปุ่น: Fugen Bosatsu, ทิเบต: Kun Tu Bzang Po) เป็นพระโพธิสัตว์ในตระกูลตถาคตโคตรมักจะปรากฏคู่กับพระมัญชุศรีกุมารภูต เป็นบุคลาธิษฐานของความรักและคุณธรรม พระสมันตภัทรได้รับความเคารพบูชามากในกลุ่มชาวพุทธในประเทศเอเชียตะวันออก เช่น ทิเบต จีน และญี่ปุ่น โดยมีรูปเคารพของพระสมันตภัทรของแต่ละท้องถิ่นจะสร้างให้มี

⁵⁰¹ Ibid., p. 528.

⁵⁰² Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 42.

กายแตกต่างกันเช่น ในประเทศจีนพระสมันตภัทรมักจะสร้างให้มีกายสีเขียว ในประเทศทิเบตมักจะสร้างให้มีกายสีเหลือง สีน้ำเงิน หรือสีเขียว⁵⁰³ บางแห่งเป็นรูปพระโพธิสัตว์นั่งขัดสมาธิ บางแห่งเป็นรูปอยู่ในอิริยาบถยืนอยู่ในดอกบัวบาน มีช้างเป็นยานพาหนะ⁵⁰⁴ มือซ้ายถือก้านบัวสีน้ำเงินมีดอกตูม 3 ดอก

ในคัมภวายุหสูตรกล่าวถึงประวัติการสร้างบารมีของพระสมันตภัทรไว้ว่าในอดีตท่านเคยทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรสอนธรรมให้แก่ชาวโลก เรื่องราวนี้บอกผ่านโดยเทวดาตนหนึ่งที่ประจำอยู่ที่เมืองสาวัตถี ชื่อว่า ประมุขิตนัยนชคัทธิโรจนา (กัลยาณมิตรลำดับที่ 34) ได้กล่าวถึงการบำเพ็ญโพธิจริยาในอดีตของตนว่าในชาติที่เกิดเป็นมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิพระองค์หนึ่งในชาตินั้นพระสมันตภัทรนิมิตกายเป็นเทวดามาแจ้งข่าวการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าและกล่าวถึงอดีตชาติของพระสมันตภัทรว่าชาติหนึ่งท่านเคยเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นพระบิดาของสรรพนครรักษาสัมภเวยเศศรี (กัลยาณมิตรลำดับที่ 37) ในชาติที่นางเคยบวชเป็นภิกษุณี⁵⁰⁵ นอกจากนี้คัมภวายุหสูตรยังกล่าวถึงพระสมันตภัทร(บทที่ 2 สมันตภัทร) ไว้ว่าท่านเป็นพระโพธิสัตว์มหาสัตว์คู่กับพระมัญชุศรีกุมารภุตที่อยู่ท่ามกลางบริษัทของพระโพธิสัตว์มหาสัตว์ที่แวดล้อมพระไวโรจนาพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงหน้าที่หลักของพระสมันตภัทรเอาไว้ในบทเดียวกันว่าสามารถเข้าสมาธิได้เท่าเทียมกับพระไวโรจนาพุทธเจ้า⁵⁰⁶ และได้รับหน้าที่จากพระไวโรจนาพุทธเจ้า(พุทธาธิษฐาน)ทำให้พระสาวกและพระโพธิสัตว์ที่ยัง

⁵⁰³ Nancy Shatzman Steinhardt, "Temple: Buddhist temple compounds in East Asia," in *Encyclopedia of Religion* ed. Lindsay Jones (2, USA: Thomson and Gale, 2025), p.p. 9045-9053.

⁵⁰⁴ บ้างก็ว่าเป็นช้าง 3 เศียร มี 6 งา Lao Kan, "Six-tusked Elephants on a Han Bas-relief," *Harvard Journal of Asiatic Studies* 17, no. 3/4 (1954), p. 366.

⁵⁰⁵ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 260-264.

⁵⁰⁶ สมธิดังกล่าวชื่อว่า สิงหวิฆนภิตสมาธิ (simhavijrmbhita) เป็นสมาบัติที่มีพระพุทธเจ้าเท่านั้น สมธิดังกล่าวมีอนุภาพ 10 ประการ ได้แก่ 1.แสดงลำดับของพระพุทธะและลำดับของพุทธเกษตร 2. แสดงการเข้าถึงตถาคตคุณและตถาคตธรรมที่มีในกับอื่น 3.แสดงการอุบัติของพระตถาคตในพุทธเกษตร 4. แสดงสัมโพธิมรรคอันหาที่สุดไม่ได้ 5.แสดงการเข้าสู่โพธิมณฑลของพระโพธิสัตว์ตามลำดับของพระตถาคตที่อยู่ในพุทธเกษตร 6. แสดงการเข้าสู่ธรรมธาตุของพุทธกายที่เป็นไปในกาลทั้งสาม 7.แสดงรัศมีที่สว่างไสวของเอกกายซึ่งส่องสว่างตลอดทิศทั้งปวง 8.แสดงพุทธปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นที่วัตถุที่ตั้งขึ้นแห่งอารมณทั้งปวง 8. แสดงพุทธปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นพร้อมกันในหลายพุทธเกษตรได้ 9.แสดงบริษัทของพระโพธิสัตว์ที่อุบัติขึ้นด้วยปณิธานของพระพุทธเจ้า 10.แสดงการสอนธรรมแก่บริษัทมณฑลพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในธรรมธาตุ *ibid.*, p. 33.

เป็นปุถุชนสามารถมองเห็นพุทธปาฏิหาริย์ของพระไวโรจนพุทธเจ้า และเห็นบริษัทของพระโพธิสัตว์ของแต่ละพุทธเกษตรที่มีจำนวนมากยาวต่อเนื่องกันในทิศทั้งสี่⁵⁰⁷

คัมภีร์ทวยหสูตรกล่าวถึงพระสมันตภัทรอีกครั้งในบทที่ 56 (สมันตภัทรจรรยาปณิธาน) ในบทนี้ พระสมันตภัทรถูกกล่าวถึงในบทบาทของกัลยาณมิตรภายในลำดับที่ 54 ซึ่งมีลำดับสูงกว่าพระไมเตรยะ (ลำดับที่ 52) ซึ่งพระโพธิสัตว์ผู้ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าต่อจากพระศากยมุนี⁵⁰⁸ Douglas Osto กล่าวว่าพระไมเตรยะมีตำแหน่งสำคัญเป็นที่สองรองจากพระไวโรจนพุทธเจ้า โดยเปรียบเทียบให้เห็นว่าหากเปรียบเทียบธาตุกับเป็นเหมือนกับราชบัลลังก์แล้วพระไวโรจนพุทธเจ้าเทียบได้กับพระราชาก็เป็นประมุขของธรรมชาติ พระไมเตรยะเทียบได้กับตำแหน่งขององคมนตรีของพระพุทธเจ้าผู้เป็นธรรมราชา⁵⁰⁹ คัมภีร์ทวยหสูตรให้พระสมันตภัทร(ในบทที่ 56) เพื่อต้องการให้เห็นว่าพระสมันตภัทรนี้แตกต่างจากกัลยาณมิตร 52 คน และเป็นกัลยาณมิตรสูงสุดที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญจรรยาตามคำแนะนำของพระมัญชุศรี อีกประการหนึ่งคัมภีร์ทวยหสูตรชี้ให้เห็นว่าการได้เข้าถึงพระสมันตภัทร(บทที่ 56)ที่เป็นกัลยาณมิตรสูงสุดที่เกิดจากการปฏิบัติตามคำสอนของพระมัญชุศรี พระสมันตภัทรนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางภายใน(รอบที่สอง)ที่จะนำพาสุทธนะเดินทางไปถึงพุทธมณฑลที่เป็นที่ประทับของพระไวโรจนพุทธเจ้าและเหล่าพระโพธิสัตว์ เป็นดุจยานพาหนะที่ไปสู่พุทธเกษตรเขตที่อยู่ของพระพุทธเจ้า⁵¹⁰

กล่าวโดยสรุป พระสมันตภัทรในบทที่ 2 คือ พระโพธิสัตว์ที่บรรลุมิสูงเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์อื่นที่กล่าวถึงในคัมภีร์ทวยหสูตร ส่วนพระสมันตภัทรในบทที่ 56 เป็นผลสัมฤทธิ์ของการบำเพ็ญจรรยาเรียกว่าสมันตภัทรกาย

⁵⁰⁷ Ibid., p.p. 33-46.

⁵⁰⁸ ศรีมติ(กัลยาณมิตรลำดับที่ 51) กล่าวว่าพระไมเตรยะเป็นผู้บำเพ็ญบารมบริบูรณ์แล้ว ได้รับการพยากรณ์ และได้รับการอภิเษกจากพระพุทธเจ้าแล้ว ibid., p. 457.

⁵⁰⁹ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 232.

⁵¹⁰ ยถา เจท สหายำ โลกธาเตา ภควโต โจโรจนสย ปาหุมลคตะ สมณฑโกโทร โพธิสโตตว ทกษิณั ปาณิ ปรสารย สุนสย มุรฺธนิ ปฺรติชจาปยามาส ตถา สรวโลกธาตฺซุ สรวตถาคตปาหุมเลขุ นิษณณะ สมณฑโกโทร โพธิสโตตว ทกษิณั ปาณิ ปฺรติชจาปยามาส| เศวตธาตฺซุ สรวตถาคต ปาหุมเลขุ นิษณณะ สมณฑโกโทร โพธิสโตตว ทกษิณั ปาณิ ปฺรติชจาปยามาส| เศวตธาตฺซุ สรวตถาคต ปาหุมเลขุ นิษณณะ สมณฑโกโทร โพธิสโตตว ทกษิณั ปาณิ ปฺรติชจาปยามาส| *The Gandavyuha Sutra.*, p. 538.

ตามขั้นตอนต่างๆ ผลสำเร็จของแต่ละขั้นตอนเรียกว่า ภูมิ ซึ่งเป็นผลสำเร็จของจรรยา⁵¹⁷ จากที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าการบำเพ็ญจรรยาของพระโพธิสัตว์ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การบำเพ็ญเพื่อบรรลุโพธิ และการบำเพ็ญเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์

โพธิจรรยา

โพธิจรรยา ประกอบด้วยคำศัพท์สองคำ คือโพธิ และจรรยา คำว่า จรรยา (Practice) มีสองอย่าง คือ การกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อเป็นเหตุให้ได้บรรลุเป้าหมายบางอย่าง อีกประการหนึ่งจรรยา เปรียบได้กับการสอบซึ่งเป็นการใช้ศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการสั่งสม ดังนั้นจรรยาจึงหมายถึงการบำเพ็ญต่อเนื่อง เป็นการการสั่งสมคุณสมบัติที่จำเป็นที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายได้สำเร็จ และไม่มีอุปสรรค และจรรยา คือ การใช้บางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายบางอย่าง เช่น พระโพธิสัตว์ทำปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นด้วยอภิญญาฤทธิ์ ในกรณีดังกล่าวนี้พระโพธิสัตว์จะต้องได้บรรลุอภิญญาฤทธิ์เสียก่อนจึงจะสามารถใช้อภิญญาฤทธิ์นั้นเพื่อบันดาลให้เป็นไปอย่างที่ต้องการได้ ดังนั้นคำว่าโพธิจรรยาจึงเป็นได้ทั้งขั้นตอนการบำเพ็ญบารมี และอีกความหมายคือเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญโพธิจรรยา ซึ่ง Lara เรียกว่าการสั่งสมเสขियบุญ (Other Power) กำลังบุญนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระโพธิสัตว์สามารถกลับมาปลุกเมสตีพันธ์แห่งโพธิจิตให้เกิดขึ้นแก่สรรพสัตว์ในภพภูมิได้โดยไม่ขาดเสขियและสามารถทำหน้าที่ตามปณิธานได้ตลอดรอดฝั่ง⁵¹⁸

โพธิจิต

โพธิ (แปลว่า การตรัสรู้ การรู้แจ้ง ปัญญาเครื่องตรัสรู้) และจิต จิต คือ ใจ ความตั้งใจ ความปรารถนาอยากจะทำบรรลุโพธิ⁵¹⁹ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของโพธิจรรยา เป็นวิธีการปฏิบัติของชาวพุทธเป็นหนทาง วิถีทาง ส่วนอีกนัยคือเป็นมรรคจิตที่เข้าถึงแล้ว และเป็นสภาวะที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง การบรรลุธรรมจะเกิดขึ้นต้องมีการปฏิบัติ เมื่อได้บรรลุแล้ว สิ่งที่เข้าถึงเรียกว่า โพธิจิต Lara Braitstein กล่าวว่า โพธิจิต คือ พุทธภาวะ ที่เป็นธาตุตรัสรู้ที่อยู่ภายในใจ โพธิจรรยาที่สุขณะผู้ยังเดินทางแสวงหา และโพธิจรรยาสุขณะได้บรรลุภายหลังจากการเดินทางสิ้นสุดลงคือ สภาวะเดียวกันและไม่มี ความแตกต่างกัน ต่างกันเพียงลำดับการเข้าถึงก่อนและเข้าถึงภายหลัง

⁵¹⁷ Ibid., หน้า 72.

⁵¹⁸ Lara Braitstein, "A Road to Nowhere; The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature.", p.p. 48-49.

⁵¹⁹ Minh Thanh, *The Seeker's Glossary of Buddhism*, ed. 2 (New York: Sutra Translation Committee of the United States and Canada, 1998)., p. 63.

เท่านั้น⁵²⁰ เช่นเดียวกับข้อสรุปของ Suzuki ที่กล่าวว่าโพธิจิตคือภุคโตซึ่งแทนธรรมกายที่ถูกความไม่รู้ปิดบังไว้ในจิตใจของมนุษย์ทุกคน รอเวลาที่ใจมีความใสบริสุทธิ์จึงจะปรากฏให้เห็น⁵²¹ ส่วน Takasaki สรุปว่าโพธิจิตก็คือตถาคตครรรค์ โดยอธิบายคุณสมบัติไว้ว่า สรรพชีวิตในโลกนี้มีโลก โกรธ หลงอยู่ในใจอย่างเดียวกันไม่ใช่ แต่มีพุทธปัญญา พุทธจักขุ และพุทธกายที่กำลังนั่งขัดสมาธิอยู่ภายในใจ ด้วย ส่วนที่เป็นความมัวหมองก็เป็นไป แต่ว่า ตถาคตครรรค์นี้ไม่ได้เป็นอย่างนั้นแต่เป็นคุณความดีที่มี แต่ความบริสุทธิ์เพียงอย่างเดียว และยังกล่าวอีกว่า การทำสมาธิด้วยวิธีการนี้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นวิธีที่จะทำให้หมดกิเลสหมดได้และทำให้เห็นพระพุทธเจ้าที่มีความบริสุทธิ์และมีความสว่างไสวปรากฏขึ้นภายในใจ⁵²² ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า โพธิจิตคือพุทธภาวะที่ยังไม่เจริญงอกงามเต็มที่ โพธิจิตเป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์จะต้องดูแลรักษาและทำให้เจริญงอกงามขึ้นตามลำดับและยังหมายถึงผลสัมฤทธิ์ที่พระโพธิสัตว์ได้บรรลุแล้วและทำให้บริบูรณ์แล้ว⁵²³

คำว่าโพธิจิต มีปรากฏอยู่ในเนื้อหาของคัมภีร์หุสสุตรเป็นจำนวนมาก โดยส่วนมากคำว่า โพธิจิต จะปรากฏอยู่ในประโยคแนะนำตัวเมื่อสุทธนะได้พบกับกัลยาณมิตรและแนะนำตัวว่า “มยานุตตรายำ สมยกลีโพธา จิตตมุตปาติต” ในประโยคนี้ สุทธนะกล่าวว่า เราได้ทำจิตให้เกิดขึ้นแล้วในสัมมาสัมโพธิอันยอดเยี่ยม จะเห็นได้ว่าในประโยคดังกล่าวคำว่าโพธิจิต คือคำว่า อนุตรสัมมาสัมโพธิจิต ซึ่งหมายถึงความคิดที่จะบำเพ็ญเพื่อบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิ หรือความเป็นสรวิชฌ (สัพพัญญู) โพธิจิต หรืออนุตรสัมมาสัมโพธิจิต จึงเป็นจุดเริ่มต้น เป็นเบื้องต้น และเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้เข้าถึงพุทธภูมิ เช่น

ตูก่อนกฤษบุตร เปรียบเหมือนผู้ฝึกยิงธนู เบื้องต้นเขาต้องรู้จักการวางเท้าให้มั่นคงเพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของการยิงธนูฉันใด พระโพธิสัตว์เมื่อจะเรียนภูมิของสรวิชฌ เบื้องต้นต้องมีสรวิชฌ

⁵²⁰ Lara Braitstein, "A Road to Nowhere; The Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature.", p. 38.

⁵²¹ D.T. Suzuki, *Outlines of Mahayana Buddhism* (New York: Schocken Books, 1963), p. 299 cited by Kwang-soo Park, "A comparative Study of the Concept of Dharmakaya Buddha: Vairocana in Hua-yen and Mahavairocana in Shingon Buddhism.", p. 324.

⁵²² Jikido Takasaki, "Dharmatā dharmadhātu Dharmakāya and Buddhadhātu-Structure of the Ultimate Value in Mahāyāna Buddhism.", p. 51.

⁵²³ Padmakara อธิบายลักษณะของโพธิจิต 2 ประการ คือ โพธิจิตสัมพัทธ์(Relative Bodhicitta) เป็นโพธิที่ยังไม่ทำให้แจ้ง หรือที่เรียกกันว่า ตถาคตครรรค์ หรือ พุทธภาวะ ประการที่สองได้แก่ โพธิจิตสัมบูรณ์ (Absolute Bodhicitta) ได้แก่โพธิที่เป็นปัญญารู้แจ้งสูงสุด หรือ ศูนย์ตา Padmakara Translation Group, *The Way of The Bodhisattva* (Boston&London: Shambhala Publication, 1997), p. 3.

ดาจิตตั้งมั่นเป็นหลักสำคัญในการบรรลุปุทธธรรมทั้งปวงฉนั้น | ดูก่อนกฤษบุตร เปรียบเหมือนนักมายากลเมื่อจะแสดงมายา เบื้องต้นต้องท่องจำมนตร์ให้ได้ขึ้นใจก่อนแล้วแสดงให้ปรากฏด้วยกายมายาจึงสำเร็จได้ฉนั้นใด พระโพธิสัตว์เมื่อจะแสดงพุทธวิชัยและโพธิสัตว์วิชัยให้ปรากฏ เบื้องต้นต้องทำจิตตูปบาทให้มั่นคงแล้วจึงทำพุทธวิชัยและโพธิสัตว์วิชัยให้เกิดขึ้นฉนั้น⁵²⁴

จะเห็นได้ว่าโพธิจิตกิติ สรวัชฌดาจิตกิติ อนุตรสรณสมาสัมโพธิจิต เป็นคำแสดงให้เห็นว่า โพธิไม่ได้หมายเอาเพียงแค่การกำจัดกิเลสเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึง สัพพัญญู(สันสกฤต สรวัชฌ) ผู้รู้สรรพสิ่ง การรู้สรรพสิ่งตามความเป็นจริงต้องอาศัยปัญญาเห็นแจ้ง (วิปัสสนาญาณ) และบุคคลที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้รู้สรรพสิ่ง ได้แก่ พระสัพพัญญูพุทธเจ้า ไม่ได้หมายความว่าความเป็นพระอรหันต์ หรือความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือแม้แต่ความเป็นพระโพธิสัตว์ แต่โพธิจิตคือ จิตคิดที่บรรลุนุตรสรณสมาสัมโพธิ โพธิจิตในคัมภายุทธสูตรเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ เช่น

1. เป็นเมล็ดพันธ์แห่งพุทธธรรมทั้งปวง
2. เป็นนาเขตให้ชาวโลกได้ปลูกกุศลธรรม
3. เป็นพื้นธรณีให้ชาวโลกทั้งสิ้นได้อยู่อาศัย
4. เป็นน้ำสะอาดชะล้างมลทินคือกิเลสทั้งปวง
5. เป็นสายลมพัดไปได้ทุกที่
6. เป็นไฟที่เผาไหม้ทิวและอุปาทานทั้งสิ้น
7. เป็นดวงอาทิตย์ที่ส่องแสงทำภาพที่อยู่ของสรรพสัตว์ให้สว่าง
8. เป็นดวงธรรมที่มีความสว่างดุจดวงจันทร์(ในคืนวันเพ็ญ)
9. เป็นประตูที่ส่องสว่างด้วยแสงธรรม
10. เป็นจักษุส่องทางราบเรียบและส่องทางขรุขระ
11. เป็นหนทางนำไปสู่นครแห่งสรวัชฌดา
12. เป็นตึระณะ(ฝั่งทั้งสอง) นำออกจากฝั่งแห่งความชั่ว
13. เป็นยานพาหนะของพระโพธิสัตว์ทั้งปวง
14. เป็นประตูเข้าสู่ทางแห่งโพธิสัตว์จรรยา
15. เป็นวิหารเครื่องพักอยู่ในสมาธิภาวนา
16. เป็นอุทยานที่ยินดีบันเทิงในธรรม
17. เป็นที่ลี้ภัย เพราะปกป้องชาวโลก
18. เป็นที่พึ่งอาศัยเพราะนำประโยชน์มาสู่ชาวโลก

⁵²⁴ The Gandavyuha Sutra., p. 504.

19. เป็นที่ตั้งอาศัยเพราะให้บำเพ็ญความเป็นโพธิสัตว์
20. เป็นบิดาเพราะอารักขาพระโพธิสัตว์ทั้งปวง
21. เป็นผู้ให้กำเนิดแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย
22. เป็นแม่นมที่เลี้ยงดูโดยอาการทั้งปวง
23. เป็นพระราชบิดาเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งที่ยังเป็นพระเสขะและพระอเสขะทั้งหมด
24. เป็นอธิบดีเพราะมีปณิธานอันวิเศษ
25. เป็นมหาสาครเพราะสั่งสมรัตนะคือคุณทั้งปวงไว้
26. เป็นภูเขามหาเมรุเพราะปฏิบัติต่อสรรพสัตว์ด้วยความเท่าเทียม
27. เป็นภูเขาจักรวาลเพราะการให้ทาน
28. เป็นที่พึ่งอาศัยแก่ชาวโลกทั้งสิ้น
29. เป็นภูเขาหิมวันเพราะเป็นที่เกิดขึ้นของโอชธคือญาณ
30. เป็นภูเขาคันธมาพนเพราะเป็นแหล่งเกิดขึ้นของเครื่องหอมคือคุณความดีทุกอย่าง
31. เป็นท้องฟ้าเพราะมีคุณยิ่งใหญ่กว้างขวาง
32. เป็นดอกบัวเพราะไม่ถูกโลกธรรมทำให้มัวหมอง
33. เป็นพญาช้างเพราะมีความอดทนและมีความทนงตน
34. เป็นม้าอาชาไนย เพราะได้รับการฝึกมาดีแล้ว
35. เป็นสารถิเพราะเป็นผู้นำมหายาน
36. เป็นเภสัชเพราะรักษาโรคที่เกิดจากกิเลส
37. เป็นบ่อน้ำเพราะเป็นเครื่องทำอกุศลธรรมให้บริสุทธิ์
38. เป็นสายฟ้าเพราะเป็นเครื่องทำลายสรรพกิเลส
39. เป็นหมอน้ำหอมเพราะเป็นแหล่งสั่งสมความหอมคือคุณความดี
40. เป็นมหาปุชบาเพราะเมื่อชาวโลกมองดูแล้วเกิดความพึงใจ พอใจ
41. เป็นจันทนหิมะเพราะดับความร้อนที่เกิดจากราคะให้เย็นลง
42. เป็นกลาปะ เพราะแผ่ไปตลอดธรรมธาตุ
43. เป็นสุทธรัตนมหาเภสัชราช เพราะรักษาโรคที่เกิดจากกิเลส
44. เป็นวิคมเภสัชเพราะถอนลูกศรคืออนุสัยเป็นพระอินทร์เพราะเป็นใหญ่ในอินทริย์ทั้งปวง
45. เป็นท้าวเวสสุวัณ เพราะกำจัดความยากไร้ให้หมดสิ้น
46. เป็นสิริเพราะประดับด้วยคุณทุกอย่าง
47. เป็นเครื่องประดับ เพราะตกแต่งให้เป็นพระโพธิสัตว์

48. เป็นไฟล้างกัปเพราะเผาผลาญความทุกข์ทั้งปวง
49. เป็นอนิวฤตมูลมหาเอษัชราช เพราะทำให้พุทธธรรมเจริญขึ้น
50. เป็นมณีนาคาเพราะกำจัดพิษของกิเลสทั้งปวง
51. เป็นแก้วมณีอุทกประสาทเพราะชำระความขุ่นมัวให้หมดจด
52. เป็นแก้ววัชรจินดาเพราะทำความปรารถนาให้สำเร็จทุกประการ
53. เป็นหม้อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพราะทำความปรารถนาให้สมหวังบริบูรณ์
54. เป็นต้นกามทพฤกษ์เพราะทำฝนให้ตกเป็นเครื่องอลังการคือคุณความดี
55. เป็นผ้าปีกหงส์เพราะไม่ซึมซับโทษในสังสารทั้งปวง
56. เป็นเหมือนปุยนุ่นเพราะมีปกติอ่อนนุ่ม
57. เป็นเหมือนไถเพราะทำให้ผืนนาคืออาศยะของสัตว์มีความประณีตควรแก่การงาน
58. เป็นเหมือนนารাজะ⁵²⁵ เพราะทำลายสตัภยธรรม⁵²⁶
59. เป็นศรเพราะเล็งพุ่งไปยังความทุกข์
60. เป็นหอกเพราะทำให้ศัตรูคือกิเลสพ่ายแพ้
61. เป็นเกราะคุ้มกันเพราะคุ้มกันความคิดที่เป็นอโยนิโสมนสิการ
62. เป็นเหมือนพระขรรค์เพราะบันคอบของกิเลสให้ขาดสะบั้น
63. เป็นดาบมีคมเพราะสามารถพาดฟันเกราะหุ้มคือมานะ อวดดี และทะนงตน
64. เป็นมีดแหลมคมเพราะแทงทะลุอนุสัยธรรม
65. เป็นธงชัยของนักรบ เพราะทำให้ธงแห่งมานะตกไป
66. เป็นพรว้าไต้เพราะโค่นต้นไม้แห่งอวิชา
67. เป็นเหมือนขวานเพราะโค่นล้มต้นไม้แห่งทุกข์
68. เป็นเหมือนการฆ่าเพราะช่วยให้พ้นจากอันตรายทั้งปวง
69. เป็นเหมือนมือเพราะบริหารหน่ออ่อนของปารมิตา
70. เป็นเท้าทั้งสองเพราะทำให้เกิดคุณและญาณทุกอย่าง
71. เป็นศัลยแพทย์เพราะกำจัดอวิชาที่ห่อหุ้มวิชา
72. เป็นผู้ถอนลูกศรคือสตัภยทฐิ
73. เป็นเหล็กแหลมเพราะบ่งหนามแหลมคืออนุสัย
74. เป็นเหมือนมิตร เพราะปลดเปลื้องให้พ้นจากคุกในสังสาร
75. เป็นเหมือนผ้ากรองเพราะคัดแยกสิ่งที่ไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์

⁵²⁵ ศรเหล็ก ข้างน้ำ ข้างทอง

⁵²⁶ สตัภยทฐิ (บาลี สักกายทฐิ) ความเชื่อผิดเกี่ยวกับเรื่องตัวตน

76. เป็นศาสดาเพราะมีความรู้ยิ่งโพธิสัตว์จรรยาและหนทางหลุดพ้นทุกประการ
77. เป็นขุมทรัพย์เพราะมีบุญไม่รู้หมดสิ้น
78. เป็นเหมือนบ่อน้ำเพราะมีญาณไม่รู้หมดสิ้น
79. เป็นเหมือนหน้าแว่นเพราะแสดงภาพธรรมมุขทั้งสิ้น
80. เป็นเหมือนดอกบัวบุณฑริกาทิภาเพราะไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง
81. เป็นเหมือนมหานที เพราะมีน้ำเต็มอยู่ตลอดเวลา
82. เป็นเหมือนปารมิตาและสังคหวัตถุเกิดขึ้นตลอดเวลา
83. เป็นเหมือนมหาภูซเคนทร์ เพราะทำฝนธรรมเมฆา
84. เป็นเหมือนชีวิตินทรีย์เพราะชำระรักษามหากุณาของพระโพธิสัตว์
85. เป็นเหมือนน้ำอมฤตเพราะทำให้ได้บรรลุอมฤตชาติ
86. เป็นเหมือนชายสมันตปาตชาลา เพราะดักจับสัตว์ที่ควรแก่การสอน
87. เป็นคันธกรรณ⁵²⁷ เพราะรักษากลิ่นหอมคือคุณความดีทั้งหมดเอาไว้
88. เป็นเหมือนยารักษาโรคเพราะทำความไม่มีโรคให้เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว
89. เป็นเหมือนยาถอนพิษเพราะถอนพิษของกามราคะ
90. เป็นเหมือนมนตร์ธารณีเพราะขับไล่พิษของความเขลา
91. เป็นเหมือนวาทะ เพราะปิดเป่าเครื่องปิดกั้นและสิ่งกีดขวางทั้งปวง
92. เป็นเหมือนเกาะแก้ว เพราะเป็นแหล่งเกิดขึ้นของรัตนะคือโพธิปักขิยธรรม
93. เป็นเหมือนโคตร เพราะทำให้เกิดกุศลธรรมทุกอย่าง
94. เป็นเหมือนอากรเพราะเป็นประตูสู่คุณธรรมทุกอย่าง
95. เป็นเหมือนตลาดเพราะเป็นที่ให้พ่อค้าคือพระโพธิสัตว์มาคบค้าสมาคมกัน
96. เป็นเหมือนรสธาตุเพราะชำระกรรมกิเลสเครื่องขวางกั้นให้หมดจด
97. เป็นรวงผึ้งที่มีน้ำผึ้งเพราะเต็มเปี่ยมด้วยสรวิชัยุตตาสัมภาระ
98. เป็นเหมือนมรรคา เพราะนำพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้นไปสู่นครแห่งสรวิชัยุตตา
99. เป็นเหมือนภาชนะ เพราะรองรับกุศลธรรมทั้งหมด
100. เป็นเหมือนสายฝนเพราะทำให้ฝนคือกิเลสไม่ฟุ้งกระจาย
101. เป็นเหมือนที่ประดิษฐานเพราะแสดงการกำหนดความเป็นพระโพธิสัตว์
102. เป็นเหมือนแม่เหล็กเพราะไม่ดึงดูดสาวกวิมุกติ
103. เป็นเหมือนแก้วไพฑูรย์เพราะมีความใสเป็นสภาวะเดิมของตน

---

⁵²⁷ ภาชนะสำหรับเก็บรักษาเครื่องหอม หรือผอบน้ำหอม

ปฏิบัติตามคำสอนของกัลยาณมิตรที่ดี การได้บรรลุสมันต์ภักทรกายที่เป็นกัลยาณมิตรสูงสุด และได้เข้าถึงคุณสมบัติเทียบเท่ากับพระโพธิสัตว์ภูมิสูง เรียกว่า การบำเพ็ญโพธิจริรยา (Life of Bhadra)⁵³¹

มหาสัมภาระ

การบำเพ็ญจริรยาเพื่อมุ่งสู่สัมพัญตาของพระโพธิสัตว์มักจะมากคู่กับสัมภาระ หมายถึงการสั่งสมเสบียงบุญ ซึ่งเป็นมหาสัมภาระอันยิ่งใหญ่คือบุญ(บาลี: ปุณฺณ, สันสกฤต: पुण्य) อันบริสุทธิ์ เพราะปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การบำเพ็ญจริรยาบรรลุเป้าหมายได้ และเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้พระโพธิสัตว์ทำหน้าที่สอนสรรพสัตว์ได้ตลอดรอดฝั่ง บุญ คือความดี หรือ กุศลกรรม ส่วนคำที่มีความหมายตรงข้ามกับบุญคือ บาป หรือ อกุศล บุญดังกล่าวคือ กุศล แปลว่า ดี เหมาะสม ชำนาญ ความสุข บุญ⁵³²

การทำกุศลที่มีอยู่ให้เจริญมากขึ้นและบำเพ็ญกุศลที่ยังไม่ได้บำเพ็ญให้เกิดขึ้นเป็นและกำจัดอกุศลที่มีอยู่ให้ลดลง และระวังไม่มีเกิดขึ้นอีก เป็นวิธีการทำกุศลให้เพิ่มมากขึ้นและทำให้หมดจดมากขึ้น ขั้นตอนนี้เรียกว่า สัมมัตถาน ขั้นตอนดังกล่าวนี้ในทางวิปัสสนาเรียกว่าผู้รู้ธรรม⁵³³ ในคัมภีร์วิปัสสนาที่ป็นกล่าววว่าเมื่อเจริญวิปัสสนาโดยมีสติปัญญาอันเป็นอารมณ์ย่อมเกิดอาตปิ (ความเพียรเพ่ง) ในการการบำเพ็ญให้กุศลเจริญขึ้นได้ การสั่งสมเสบียงบุญที่หมดจดนี้จะเป็นพื้นฐานที่จะก้าวขึ้นสู่อิทธิบาท 4 และเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ก้าวสู่ปฏิบัติญาณทัสนวิสุทธิตี และเป็นพื้นฐานให้ก้าวไปสู่วิปัสสนาญาณขั้นสูง⁵³⁴ ด้วยเหตุนี้ การสั่งสมกุศลจึงเป็นเรื่องของกรรมที่ควรเว้นได้แก่อกุศลกรรม และกรรมที่ควรบำเพ็ญให้เจริญ ได้แก่ กุศลกรรม

อกุศลกรรมบถ

ดิชชตา จ สุกตาน ยา จริ

ปฤจณมานุ อยุตตามิหาคตะ || 69 || *ibid.*, p. 481.

⁵³¹ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p.39.

⁵³² Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 1325.

⁵³³ วิปัสสนาประกอบด้วยสองส่วนคือ ส่วนที่เรียกว่าอารมณ์ที่เป็นไปตามภูมิของวิปัสสนา คือสภาวะที่เกิดขึ้นและดับสับต่อกันอย่างรวดเร็ว อารมณ์ที่ปรากฏเฉพาะหน้าของโยคีบุคคลเรียกว่าปัจจุบันอารมณ์ และผู้รู้ธรรม เรียกว่าโยคาวจร ประกอบด้วย อาตปิ คือความเพียรในการยกสติและสัมปชัญญะไม่ให้ตกไปจากวิปัสสนาสติมา คือสติระลึกไปในอารมณ์ของสติปัญญาอัน และสัมปชานโน เป็นปัญญารู้ความจริงในรูปนาม พระสังฆมณฑลธรรมสังฆมาจารย์, สมถกรรมฐานที่ป็น, 7 ed., ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 9 เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสังฆมณฑล, 2560), หน้า 3.

⁵³⁴ *ibid.*, หน้า 5-7.

ในพระพุทธศาสนาถือว่ากรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา เจตนาในการทำกรรม เป็นไปได้ทั้งทางกาย วาจาและใจและแบ่งประเภทของกรรมออกเป็นกรรมฝ่ายที่เป็นบุญเรียกว่ากุศลกรรม และกรรมฝ่ายชั่วเรียกว่า อกุศลกรรม⁵³⁵ กรรมบถเป็นข้อปฏิบัติที่มีวิบากทำไปเกิดในภพภูมิ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งกำหนดภพภูมิ กล่าวคือ กรรมฝ่ายบุญนำสรรพสัตว์ไปเกิดในภพที่มีทุกข์น้อย เรียกว่าสุคติภพ ส่วนกรรมฝ่ายบาปมีวิบากนำไปสู่ภพที่มีทุกข์มากเรียกว่าทุคติภพ ดังนั้นหากแบ่งโดยลักษณะของกรรมแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ อกุศลกรรมบถ และอกุศลกรรมบถ อกุศลกรรมบถ คือทางของกรรมฝ่ายชั่วซึ่งนำไปสู่ทุคติ มี 10 ประการได้แก่

1. กรรมที่เป็นความชั่วทางกาย
  - a. ทำลายสัตว์มีชีวิต
  - b. ถู้อาของที่เจ้าของไม่ได้ให้
  - c. ไม่สำรวม(ในคู้ของตน)
2. กรรมที่เป็นความชั่วทางวาจา
  - a. การพูดเท็จ
  - b. พูดจาหยาบคาย
  - c. กล่าวคำส่อเสียด กล่าวคำไม่เป็นที่รัก มากกว่าร้ายผู้อื่น
  - d. พูดเพ้อเจ้อ
3. กรรมที่เป็นความชั่วทางใจ
  - a. เฝงเล็งอยากได้ของผู้อื่น
  - b. มีจิตคิดพยาบาทต่อผู้อื่น
  - c. ประพฤติชั่วเพราะอำนาจของมิจฉาทธิ

โทษของอกุศลกรรมบถ

กรรมฝ่ายชั่วที่เป็นไปทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจเหล่านี้เป็นมูลเหตุนำไปเกิดในเปรตและอบายภูมิ กุศลกรรมแต่ละข้อยังส่งผลกระทบต่อผู้กระทำทั้งในระดับบุคคลเช่น ปาณาติบาตทำให้เป็นเกิดมีร่างกายพิกลพิการ มีรูปทราม มีร่างกายอ่อนแอ มีโรคภัยเบียดเบียน วิบากของการลักทรัพย์ทำให้เกิดเป็นคนจน ไม่มีทรัพย์สมบัติ อดอยาก ไม่ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา ทำการค้าขายไม่รุ่งเรือง แม้มีสมบัติมักถูกทำให้พินาศด้วยภัยต่างๆ เป็นต้น ส่วนวิบากของการประพฤติมิจฉาจารย์ ทำให้สังคม

⁵³⁵ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), กรรม-นรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, 6 ed. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สหธรรมิก, 2542)., หน้า 2.

รังเกียจ วิปริตผิดเพศ ถูกดูถูกเหยียดหยาม มีความสุขน้อยเพราะมากด้วยความกังวล พลัดพรากจากของที่รัก วิบากของการพูดเท็จ ได้แก่ พูดไม่ชัด ฟันไม่เรียบ มีกลิ่นปาก ไม่น่าเชื่อถือ การพูดจา ส่อเสียดมีวิบากทำให้เป็นคนมักถูกดูถูกตนเอง มักถูกคนอื่นกล่าวหาด้วยเรื่องไม่จริง ได้รับการติเตียนจากบัณฑิต แยกแยกกับมิตรสหาย การพูดเพ้อเจ้อทำให้เป็นคนพูดจาไม่เชื่อถือ ไม่มีอำนาจ การเพ่งเล็งอยากได้ของเขามาเป็นของตน ทำให้เสียทรัพย์เสียชื่อเสียง ทำให้เกิดในตระกูลต่ำ ได้รับคำติฉินนินทาเป็นคนขัดสนในลาภสักการะ คนคิดให้ร้ายคนอื่น ทำให้มีรูปพรหม มีโรคภัยเบียดเบียน มีอายุขัยสั้น ส่วนผู้เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมมักมีปัญหาพรหม เกิดในที่ห่างไกลความเจริญ ไม่ได้โอกาสฟังธรรม มีฐานะต่ำต้อย

นอกจากนี้อุกศลกรรมยังส่งผลกระทบต่อในระดับสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ในคัมภีร์เวทสุตรกล่าวไว้ว่า เมื่อปาณาติบาตปรากฏขึ้นในโลก และอทินนาทาน การประพฤติดิถีในกาม มุสาวาท ปิสุณวาจา ฆรูสาวจา สัมภินนาปลาปะ อภิขเฌา พยาบาท และมิจฉาทิฐิ นอกจากจะส่งผลเสียให้เกิดแก่บุคคล ยังมีผลต่อกระทบสืบเนื่องดังนี้

การสร้างอุกศลกรรมบถสิบทำให้สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้เข้าถึงทุกข์เพราะสมათานอุกศลกรรมบถสิบ ทำให้สัตว์เหล่านั้นมีอายุขัยสั้นลง มีโรคะน้อย มีรูปกายพิกลพิการ มีผิวพรรณทราม มีอวัยวะตั้งอยู่ผิดที่ มีความสุขน้อยนิดแต่เสวยทุกขเวทนา มากทะเลาะวิวาทกันและกัน ประพฤติแตกแยก กล่าววาจาหยาบคาย กล่าววาจาเป็นเหตุก่อให้เกิดความแตกแยก มีความโลภครอบงำ มีจิตคิดประทุษร้ายกัน ตกอยู่ในความมืดและความยุ่งเหยิงของมิจฉาทิฐิต่างๆ เมื่อพวกเขายินดีในอธรรมและถูกความโลภครอบงำ ประพฤติมิจฉาธรรม ทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นเหตุให้พืชคามและข้าวกล้าบนผืนแผ่นดินเหี่ยวแห้งตายไป⁵³⁶

ข้อความดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะมีสาเหตุมาจากการประพฤติกุศลกรรมสามารถแยกให้เห็นแต่ละประเด็นปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาสังคม

เมื่อคนในสังคมไม่ประพฤติตนอยู่ในกุศลกรรมบถ เช่นสุขภาพทางกายและสุขภาพทางใจเสื่อมลง ได้แก่ทำให้อายุขัยเฉลี่ยสั้นลง ผิวพรรณทราม มีร่างกายอ่อนแอ ซึ่งส่งผลให้สุขภาพใจมีความสุขน้อยลง ความเสื่อมเหล่านี้ทำให้ผู้คนในสังคมมีความแตกต่างกันคือ มีรูปร่างแตกต่างกัน รูปพรรณสัณฐานต่างกัน ภาษาพูดต่างกัน มีโคตรและนามต่างกัน อายุขัยต่างกัน

⁵³⁶ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 325.

ขนาดของรูปร่างต่างกัน มีความอดสาหะและกำลังต่างกัน มีความยินดีชอบใจต่างกัน มีอธิมุคติต่างกัน ความแตกต่างกันเหล่านี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกในสังคม การที่คนมีผิวพรรณทรมามิรูปร่างหน้าตาพิกลพิการ ทำให้เกิดการดูถูกกัน เช่นการเหยียดสีผิว การเหยียดชาติกำเนิด คนผิวสวยมักดูถูกคนผิวทรมาม คนมีรูปร่างงดงามมักดูถูกคนรูปร่างทรมามกว่าตน ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและทำให้เกิดความแตกแยก แบ่งแยกสีผิว คนผิวดี คนผิวทรมาม เกิดปัญหาเหยียดผิว แบ่งเชื้อชาติ ดังคำกล่าวนี้

เนื่องจากฐานะที่แตกต่างกันปรากฏให้เห็น บรรดาบุคคลที่มีผิวพรรณเปล่งปลั่งงดงาม มีจิตใจสูงส่ง มีร่างกายสมส่วน มีทรวดทรงงาม เป็นที่น่าพอใจมักจะกล่าววาจาอย่างนี้ “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีผิวพรรณงดงามกว่าท่าน” ส่วนผู้มีรูปร่างสมส่วนดีก็จะดูหมิ่นผู้มีรูปร่างไม่ดีเป็นต้น เพราะการดูถูกกันและกันอย่างนี้⁵³⁷

ข้อความนี้แสดงให้เห็นถึงการดูถูกกันด้วยเรื่องของผิวพรรณ ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างคนผิวขาวเนียน ละเอียดย ประณีต และดูถูกคนอื่นที่มีผิวพรรณแตกต่างจากตน เป็นต้น ปัญหาความเลื่อมล้ำภายในสังคมเมื่อมีการดูถูกกันและกัน แบ่งพวกทำให้มีกตขี้ขมเหงกัน มีระบบข้าทาสบริวาร ผู้มีชาติตระกูลสูงย่อมดูถูกคนมีชาติตระกูลต่ำ ปัญหาการทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกาย และปัญหาการฆาตกรรม เพราะมือกุศลกรรมปาณาติบาต กล่าววาจาหยาบคาย กล่าววาจาเป็นเหตุก่อให้เกิดความแตกแยก และมีจิตคิดประทุษร้ายกัน เมื่อมนุษย์ไม่สำรวมในกามและไม่ยินดีพอใจในคู่ของตนทำให้เกิดปัญหาและภัยคุกคามต่อเด็กและสตรี ทั้งที่ยังอยู่ในการดูแลของบิดามารดา⁵³⁸

2. ปัญหาเศรษฐกิจ

เมื่อคนในสังคมประพฤติปฏิบัติผิดศีลธรรม หรือ อกุศลกรรมข้อ 2 การลักเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ และอกุศลกรรมข้อว่ามีความโลภเพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจของครอบครัวมีปัญหาเพราะมีทรัพย์สินน้อยและโภคะน้อย จึงเกิดความยากจนและความแร้นแค้น การเลี้ยงชีพเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำมาหากินได้ไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้องจึงทำให้คนขาดความเกรงกลัวต่อ

⁵³⁷ ตตฺร เย สตตฺวาะ สุวณฺณา อฏฺวณฺนุทราธิมุคติกาสะ สํปุณฺณคาคฺตรา อภิรูปา ทฺรศฺนียาสะ ต เอวํ วาจมน ภาษนฺต อหํ โภชะ ปุรุชะ สุวณฺตรสฺตวตฺสกาทิตฺติ| เอวํ เย สตตฺวา สุสํสฺสิตฺตฺริรา อฏฺวณฺ เต พุชะ[270]สฺสิตฺตฺริรานฺ สฺรวณฺมนยฺนเต สม| *ibid.*, p.p. 269-270

⁵³⁸ กาเมษุ มิถฺยาวิษฺมปฺรฎฺตตา อธฺมราเคณ นฺรา หิ รกฺตาะ|

นารายะ กุมารายะ สฺวปรารภิกุปฺตา วิษํ สฺปนฺติ สม ปุรา ปฺรศฺชย || 34 || *ibid.*, p. 335.

บาปกรรม ขาดความละเอียดต่อบาปกรรม ทำให้ต้องทำกรรมชั่วทางกาย วาจา และทางใจ เมื่อความหิวโหยครอบงำทำให้ต้องทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ได้ทรัพย์มาแม้จะต้องลักขโมย ฉ้อโกง ฉกชิงวิ่งราว หรือ ทำร้ายร่างกายของคนอื่นเพื่อให้ได้ทรัพย์มา ดังนั้นปัญหาเศรษฐกิจ จึงเป็นเหตุให้ทำทุจริต และอกุศลกรรมทำให้เกิดเป็นคนยากจน เป็นเหตุให้ลักขโมย และ ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย และผิดต่อศีลธรรมเป็นวงจรเหตุและผลไม่สิ้นสุด

3. ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหานี้เป็นผลมาจากการที่ธรรมชาติถูกทำลาย หากพิจารณาวงจรของการเกิดฝนซึ่งมี รายละเอียดโดยย่อคือปัจจัยที่ทำให้เกิดฝนคือ เมฆน้ำ ป่าไม้ และอากาศ โดยมีวงจรดังนี้เมฆน้ำ และต้นไม้ ทำให้เกิดเมฆที่ตกเป็นฝน หากปัจจัยสำคัญคือ เมฆน้ำหรือ ป่าไม้ถูกทำลาย หรือทำให้เสียหาย ย่อมทำให้ขบวนการเกิดฝนไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็นและเกิดภาวะฝนแล้ง⁵³⁹ ทำให้การเพาะปลูกไม่ได้ผลผลิต เมื่อเพราะปลูกไม่ได้จึงทำให้เกิดภาวะข้าวยากหามากแพงผู้คน อดอยาก และป่วยไข้ ล้มตาย⁵⁴⁰ ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่เหล่านี้เกิดขึ้นเพียง เพราะมนุษย์ประพฤติกุศลกรรม⁵⁴¹

ข้าแต่พระองค์ผู้มีดวงเนตรสอดส่องดงาม เมื่อพระองค์ยังไม่อุบัติ

เมฆน้ำทั้งหลายแห้งเหือดหมดสิ้น อุทยานทั้งปวงแห้งแล้ง

ปรากฏเหมือนทะเลทรายกันดาร ผืนปฐพีเต็มไปด้วยกระดูกชาวโพลน||26||⁵⁴²

กุศลกรรมบถ

กรรมฝ่ายดีที่ตรงข้ามกับอกุศลกรรม เป็นกรรมที่นำไปสู่สุคติภพ มี 10 ประการได้แก่

1. กรรมดีทางกาย มี 3 ประการ ได้แก่
  - a. งดเว้นการฆ่าสัตว์
  - b. งดเว้นการลักเอาของที่เจ้าไม่ได้ให้
  - c. สำรวมในคู่ของตน

⁵³⁹ อรรถมจาร์ณ นราณ ไจว อวิทโยมทานตโมวฤตตานาม|

ทฤษฎีวิปตติยา วิปริตทรศินา พหุภีรวรเชภีร น เทว วรชติ || 25 || ibid., p. 334.

⁵⁴⁰ อวรัชี เทเว จ วินชฎพีชชะ สสยาน โรหนตติ น ไจว วฤกษชะ|

สรสทธาคา นทิสโรต ศุชกาส ตฤชโณษธิะ สรววนสปีตัจจ || 26 || ibid., p. 334.

⁵⁴¹ ปรวากุยจิตเตชุ อภิชยเจตโสวยาปนนจิตตชะ ปรูปุทคเลชุ|

ทฤษฎุคไตรนศีรติปาปโคจรา มิถยาปรโยเคน ปตนติ ทุรคติม || 24 || ibid., p. 334.

⁵⁴² Ibid., p.334.

2. กรรมดีทางวาจา มี 4 ประการ ได้แก่
  - a. ไม่พูดเท็จ
  - b. ไม่พูดคำหยาบ
  - c. ไม่พูดให้แตกแยก
  - d. ไม่พูดเพ้อเจ้อ
3. กรรมดีทางใจ มี 3 ประการ ได้แก่
  - a. ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของของตน
  - b. ไม่คิดพยาบาทปองร้าย
  - c. มีสัมมาทิฐิ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

คณทวยหุสตรได้กล่าวถึงกุศลกรรมบถ 10 ว่าเป็นจริยธรรมที่พระโพธิสัตว์ต้องสำรวมระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจ และยังแสดงให้เห็นว่าความดีทั้งสิบประการเป็นกฎระเบียบแบบแผนในการปกครองบ้านเมือง เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มักอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่นิยมใช้ชีวิตโดดเดี่ยวภายนอกกลุ่ม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงเกิดมาเพื่อช่วยเหลือกันดังนั้นจึงอยู่รวมกันเป็นสังคมเล็กที่สุดคือครอบครัว และหลายครอบครัวรวมกันเป็นเผ่า เมื่อสังคมขยายใหญ่ขึ้นเพราะมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจึงกลายเป็นนครรัฐหรือประเทศ เป็นอาณาจักร เป็นจักรวรรดิ⁵⁴³ เมื่อสังคมมีสมาชิกและขอบเขตเพิ่มขึ้นสิ่งสำคัญที่ต้องมีภายในสังคมคือการจัดระเบียบของสังคม เช่น การปกครองจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในสังคม⁵⁴⁴ รูปแบบของการปกครองในอินเดียยุคกลางเป็นการปกครองแบบราชาธิปไตย(Monarchy) มีพระมหากษัตริย์เป็นใหญ่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ ทำหน้าที่เป็นผู้นำและผู้ปกครอง⁵⁴⁵ คณทวยหุสตรได้กล่าวถึงแบบแผนของนักปกครองที่ดี ที่จะนำความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยมาสู่สังคมชาวประชาภายใต้การปกครองของตน โดยมีใจความดังนี้

ทรงข่มบุคคลที่ควรข่ม ทรงสรรเสริญบุคคลที่ควรสรรเสริญ ทรงให้ลงทัณฑ์แก่บุคคลผู้ทำความผิด ทรงวินิจฉัยข้อพิพาท ทรงปลอบโยนผู้มีความทุกข์ใจ ทรงปราบพวกกบฏ ทรงบรรเทา

⁵⁴³ Micheal Curtis, *The Great Political Theories: From Plato and Aristotle to Locke and Montesquieu* (New York: Avon Book Division, 1961)., p. 36.

⁵⁴⁴ นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, "รูปแบบการปกครองในพระไตรปิฎก" (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556)., หน้า 3.

⁵⁴⁵ ราชบัณฑิตยสถาน, "พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542," (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2542)., หน้า 951.

ความเจ็บไข้ของสัตว์มีปราณ ทรงปราบโจรชโมย ทรงสอนให้งดเว้นจากการแสวงหาสมบัติที่
 เจ้าของหวงแหน ทรงสอนให้งดเว้นจากมูสาวาท (การพูดเท็จ) ทรงสอนให้งดเว้นจากปิสฺฐนวาจา
 (การพูดส่อเสียด) ทรงสอนให้เว้นจากมฺรุสวาจา (การพูดคำหยาบ) ทรงสอนให้เว้นจากสัมภินนา
 ปลาปะ (การพูดให้แตกแยก) ทรงสอนให้เว้นจากอภิขณา (การเพ่งเล็งอยากได้ของของคนอื่น)
 ทรงสอนให้เว้นจากพยาบาท (การปองร้าย) ทรงสอนให้เว้นจากมิจฉาทิฐิ⁵⁴⁶

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่ากุศลกรรมบถเป็นข้อพึงปฏิบัติร่วมกันของคนในสังคม ส่วน
 อกุศลกรรมบถเป็นกฎข้อห้ามไม่ให้ละเมิด หากมีผู้ประมาทเผลอทำอกุศลกรรม ย่อมกลายเป็นผู้ล่วง
 ละเมิดกฎ เป็นผู้มีโทษ ผู้ปกครองต้องตรวจสอบและมีมาตรการในการลงโทษ ขั้นตอนในการตัดสิน
 ลงโทษทัณฑ์ ขั้นต้นเป็นการตักเตือนโดยพระราชาทรงสอนให้เลิกทำชั่วแล้วให้ทำความดีฝ่ายกุศล
 แทน แต่หากยังไม่สำนึกต้องมีมาตรการเด็ดขาดในการลงโทษ มีการแต่งตั้งผู้วินิจฉัยโทษ และตัดสิน
 โทษตามความผิดโดยไม่มีข้อลดหย่อนได้แก่ ให้ตัดอวัยวะ เช่น ให้ตัดมือ ตัดเท้า ตัดหู ตัดจมูก ตัด
 ศรีษะ และสั่งประหารชีวิต ดังนี้

สุธนเศรษฐีบุตรได้เห็นพระราชตัดสินให้ลงทัณฑ์บุคคลเหล่านั้นตามสมควรแก่ความผิดที่พวก
 เขากระทำด้วยอาญาของพระราชฯ บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการตัดมือและเท้า บางพวก
 ถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการตัดหูและจมูก บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการควักดวงตาออก
 บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการตัดอวัยวะน้อยใหญ่และศรีษะ บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษ
 ด้วยการเผาทั้งเป็น บางพวกถูกตัดสินให้ลงโทษด้วยการฟันลำตัวให้ขาดจากกัน หรือทำให้พิการ
 หรือเผา(ด้วยไฟ) หรือราดด้วยน้ำกรด⁵⁴⁷

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าวิธีการตัดสินโทษของพระราชาดูเหมือนจะเป็นการกระทำที่ขัด
 ต่อหลักการปกครองโดยธรรม ข้อนี้คัมภวฺยฺหุสฺตรแสดงให้เห็นอุปายะซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของผู้นำ
 สังคม คัมภวฺยฺหุสฺตรแสดงให้เห็นถึงความซื่อตรง และเด็ดเดี่ยวของผู้นำที่ยึดมั่นในกฎระเบียบข้อห้าม
 ไม่ใจอ่อนต่อการทำความชั่วแม้เพียงเล็กน้อย หากมีผู้ละเมิดกฎดังกล่าวจะต้องถูกตัดสินโทษตามความ
 จริง เพราะพระราชผู้ทรงธรรม ประพฤติธรรม และปกครองโดยธรรม ทรงมองเห็นว่ากุศลกรรมบถ
 สิบเป็นเหตุให้เข้าถึงทุกข์มากในทุกคติ ดังนั้นพระองค์ต้องไม่มีมหากรุณาต่อการประพฤติกุศลกรรม
 การลงโทษหนักเป็นการทำให้เกิดความสังเวช ทำให้เกิดความเกรงกลัวและหวาดหวั่นที่จะทำ

⁵⁴⁶ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 155.

⁵⁴⁷ *Ibid.*, p. 157.

อกุศลกรรม เมื่อมีความเกรงกลัวยอมไม่กล้าทำชั่ว จากนั้นพระราชอาผู้ปกครองทรงสอนให้ตั้งอยู่ใน
 กุศลกรรมบถเพื่อสังคมสงบสุข และเรียบร้อย ไม่กระทบกระทั่งกันทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อ
 ละโลกก็ไปสู่สุคติภพ และการที่สมาชิกในสังคมสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ย่อมทำให้ปัญหาทั้ง 3
 ข้างต้นได้รับการแก้ไขจากต้นเหตุ

ผู้ปกครองบ้านเมืองมีหน้าที่รักษาความสุขสงบภายในรัฐและป้องกันภัยที่เกิดจาก
 อกุศลกรรมบถแล้ว และเป็นผู้นำชาวประชาไปสู่ความสุขสงบด้วยการอนุเคราะห์และสงเคราะห์ ผู้นำ
 จะต้องมีความรัก(มหาไมตรี)ในประชาชนดุจลูกของตน และปกครองประชาโดยธรรม คำว่าปกครอง
 โดยธรรม คือ สอนให้ละอกุศลกรรม ให้ปฏิบัติธรรมจนได้เข้าถึงความสว่างแห่งธรรม ให้เป็นผู้ได้ปีติสุข
 ที่เกิดจากฌาน สอนให้ละความถือมั่น คลายความยินดีในสังสาร สอนให้ออกจากภพ ให้เข้าถึงธรรม
 ชาติ⁵⁴⁸ การที่ชาวประชาจะมีใจตั้งมั่นเป็นสมาธิโดยธรรมอยู่ได้ ต้องปลอดกังวลจากปัญหาปากและ
 ท้องอันเนื่องกับเศรษฐกิจ และการหาเลี้ยงชีพเพื่อกำจัดความหิว ความอดอยาก และความยากจน
 และต้องปลอดกังวลด้านความมั่นคงในชีวิต บุคคลอันเป็นที่รักและทรัพย์สินเป็นต้น

พระราชอาผู้ปกครองรัฐจึงต้องมีมหาไมตรีเป็นธงชัย ต้องทำการสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4
 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา และสมานัตตดา เมื่อบ้านเมืองมีพระราชอาเป็นผู้นำที่อุปลัมภ์บำรุง
 ให้มีความสุขไม่ให้เกิดสนด้วยข้าวน้ำและเครื่องนุ่งห่ม ประชาชนยอมไม่ทำกรรมชั่ว ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลัก
 ขโมย ไม่ประพฤตินิดในกาม ไม่กล่าววาจาเท็จ ไม่กล่าวคำหยาบ ไม่กล่าวคำส่อเสียด ไม่กล่าววาจา
 ทำความแตกแยก ไม่มีความโลภ ไม่มีความพยาบาท ไม่เป็นมิฉฉาธิฐิ หรือเป็นคนคดโกง⁵⁴⁹ ย่อม
 สามารถหลับตาทำสมาธิมีสติสัมปชัญญะได้ กล่าวโดยสรุป กุศลกรรมเป็นคุณธรรมที่พระราชอาที่ดี
 หรือพระเจ้าจักรพรรดิจะต้องมี กุศลโบายในการปกครองบ้านเมือง ได้แก่กุศลกรรมเป็นระเบียบแบบ
 ที่ต้องปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม ส่วนอกุศลกรรมเป็นข้อห้ามเพื่อควบคุมให้สังคมเป็นระเบียบ
 เรียบร้อยดีงาม

มหาสมาธิ

สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นของจิต จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง แน่วแน่กับสิ่งใดสิ่งใหญ่ไม่ซัดส่าย ไม่
 ฟุ้งซ่าน ดังความหมายที่มาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคที่ว่า สมาธิ คือ จิตและเจตสิกตั้งมั่นสม่าเสมออยู่ใน

⁵⁴⁸ Ibid., p. 165.

⁵⁴⁹ Ibid., p. 167.

อารมณ์เดียว ไม่ซัดส่ายไปตามอำนาจของกิเลส⁵⁵⁰ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ของ พระธรรมปิฎก ให้ความหมายคล้ายกันคือ ความตั้งมั่นของจิต การทำให้สงบตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน หรือ การกำหนดจิตแน่วแน่ให้อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง⁵⁵¹ อุบายที่ทำให้จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิมีหลากหลายวิธี ใน คัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวถึงอุบายสำหรับการฝึกสติไว้ 40 วิธี ได้แก่ สมาธิแบบเพ่งกสิณ 10 วิธี การพิจารณาอสุภะ 10 วิธี⁵⁵² การตามกำหนดให้มีสติระลึกได้ตลอดเวลา 10 วิธี การพิจารณาอาหारे ปฏิกุศลสัญญา การพิจารณาจตุธาตวัญฐาน และอัปมัญญา 4 วิธี ส่วนจิตที่เป็นสมาธิแบ่งเป็น 3 ระดับ⁵⁵³ ได้แก่

1. ขณิกสมาธิ (Momentary Concentration) เป็นสมาธิขั้นต้นที่เกิดขึ้นชั่วขณะ
2. อุปจารสมาธิ (Access Concentration) เป็นสมาธิเฉียดๆ สามารถระงับนิวรณ์ได้ เป็นสมาธิที่เกิดขึ้นขณะจะเข้าฌาน
3. อัปปนาสมาธิ (Attainment Concentration) เป็นสมาธิจิตระดับสูง

จิตที่ฝึกสมาธิมาดีแล้วย่อมเป็นจิตที่มีคุณภาพ กล่าวคือ จิตที่เป็นสมาธิย่อมทรงพลังเหมือน กระแสน้ำที่ถูกทำให้พุ่งไปในทิศทางย่อมมีพลังมากกว่าจิตที่ซัดส่าย จิตที่หยุดนิ่งตั้งมั่นย่อมราบเรียบ สงบทำให้ความลุ่มลึกเหมือนสระน้ำที่มีน้ำนิ่งไม่มีลมพัดย่อมไม่กระเพื่อม จิตที่สงบย่อมมีความใส ทำให้มองเห็นได้ชัดเหมือนน้ำใสนิ่ง และจิตที่เป็นสมาธิจะเป็นจิตที่นุ่มนวลควรแก่การงานไม่ขุ่นมัวไม่สับสน ดังนั้นจิตที่เป็นสมาธิทั้งระดับข้างต้นย่อมมีกำลังต่างกัน กล่าวคือ สมาธิระดับต้นมีผลทำให้การใช้ชีวิตประจำวันมีประสิทธิภาพดีกว่าคนที่ไม่มีสมาธิ ยกตัวอย่างเช่น คนที่มีสติ การตัดสินใจถูกต้อง แม่นยำกว่าคนที่สติซัดส่ายไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ส่วนสมาธิจิตระดับที่สองมีความสามารถและมีกำลัง ในการกำจัดนิวรณ์ได้แก่ กามฉันทะ ความพยาบาท ความว่างเหงาหาวนอน ความฟุ้งซ่านและความ กระวนกระวานใจได้ ส่วนสมาธิจิตระดับสูงเป็นจิตที่ทรงพลัง ดังคำกล่าวที่ว่า “สมาธิที่เกิดขึ้นโดยมีศีล เป็นพื้นฐานย่อมมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิทำให้เกิดขึ้นย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญา อบรมแล้วย่อมพ้นจากอาสวะ”⁵⁵⁴ ส่วนเป้าหมายของการทำสมาธิมีกล่าวไว้ในพระวินัยปิฎกว่า

⁵⁵⁰ มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปลภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 6 ed. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2532)., หน้า 2.

⁵⁵¹ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 254.

⁵⁵² พระพุทธโฆษาจารย์, วิสุทธิมรรค.

⁵⁵³ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 168.

⁵⁵⁴ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 10., หน้า 143.

เพื่อให้ได้การรู้แจ้งเห็นแจ้งสรรพธรรมตามความเป็นจริง นอกจากนี้การทำสมาธิยังมีผลอื่นๆ อีก เช่น ย่อมได้ฌานซึ่งเป็นการพักผ่อนที่ทำให้ได้สุขในปัจจุบันขณะ หรือที่เรียกว่า ทัศนธรรมสุขวิหาร และทำให้ได้อภิญาได้แก่ อธิวิธิตี ทิพโสต เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณและทิพจักขุ ทำให้มีสติสัมปชัญญะ คือการตามดูอารมณ์และตามรู้ธรรมชาติของจิตที่เกิดขึ้นอยู่ทุกขณะ เมื่อเจริญให้มากยิ่งขึ้นไปเพื่อการสิ้นอาสวะ คือ เป็นบาทของวิปัสสนา⁵⁵⁵ คณทวายุหสูตร กล่าวถึงประโยชน์ของสมาธิของพระโพธิสัตว์ดังนี้

สมาธินี้ทำให้กองทุกข์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายนับประมาณไม่ได้สงบลงได้อย่างนี้ คือ สมาธินี้ทำให้ระงับทุกข์ของคนยากไร้ ตัดทางไปสู่สุนทร ช่วยเหลือผู้เข้าถึงกำเนิดเดรัจฉาน ปิดประตูทางที่นำสู่ความเป็นผู้ไม่ได้โอกาสที่จะบรรลุดุธรรม สมาธินี้ทำให้สรรพสัตว์ไปสู่ภพสวรรค์ หรือได้การอุบัติในภพของเทวดาและมนุษย์ และได้สุขอันน่าปรารถนา ทำให้ได้อารมณ์ที่น่ายินดีอันเป็นวิสัยของธยาน เมื่อยังต้องท่องเที่ยวอยู่ในสังขตธรรมเป็นผู้มีสุขสมบัติ สมาธินี้เป็นเหตุให้เห็นทางออกจากโลกทั้งสาม เป็นเหตุทำให้เกิดโพธิจิตขึ้น การทำสมาธิทำให้ได้บุญสัมภาระและญาณสัมภาระเจริญขึ้น ทำให้มีมหากรุณารุ่งเรืองไปบุลย์ เป็นเหตุให้ได้มหาปณิธานพละ ทำให้ได้โอกาสของโพธิสัตว์มรรคา ทำให้ได้วิญญะของมหาปารมิตายาน ทำให้ก้าวลงสู่มหายาน ทำให้ได้สมันตภัทรรรยาญาณที่สว่างไสว ได้โพธิสัตว์ภูมิ และญาณโลก มีโพธิสัตว์ปณิธานจรยาที่หมดจดพร้อมทั้งวิญญะทุกประการ⁵⁵⁶

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สมาธิเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำหน้าที่ของพระโพธิสัตว์ตั้งนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่คณทวายุหสูตรกล่าวถึงการบำเพ็ญสมาธิไว้เป็นส่วนแรกของการเดินทางแสวงหา กัลยาณมิตร การพบกับกัลยาณมิตรคนที่ 1-11 จึงเป็นการเรียนรู้การปฏิบัติสมาธิแบบต่างๆ ได้แก่ อนุสสติ อสุภะ อัปปมัญญา กสิณ อาณาปานสติ เป็นต้น กัลยาณมิตรที่ 1-3 สอนวิธีการทำสมาธิแบบพุทธานุสสติ กัลยาณมิตรที่ 6 ฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ กัลยาณมิตรที่ 11 พระภิกษุสุทธรรคนะเป็นพระภิกษุที่ได้ลักษณะมหาบุรุษมีกายงดงามเหมือนกายพรหม ฝึกสมาธิแบบเดินจงกรม พระอวโลกิตศวร⁵⁵⁷ (กัลยาณมิตรลำดับที่ 27) สอนสมาธิแบบอัปปมัญญาคือการแผ่เมตตาและมหากรุณาไปใน

⁵⁵⁵ มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปลภาค 2, พิมพ์ครั้งที่ 6 ed. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2532), หน้า 175-196.

⁵⁵⁶ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 84.

⁵⁵⁷ พระโพธิสัตว์อวโลกิตศวร ชาวจีนรู้จักในชื่อของกวนอิม หรือ กวน ยิน ส่วนชาวญี่ปุ่น รู้จักในชื่อ กวนนอน ชาวเขมรเรียกว่า กวางคือตายโบท้าก และชาวทิเบต เรียกว่า เซนเรลี เป็นพระโพธิสัตว์ในปัทมโคตรมีพระอิมิตาภพุทธเจ้าเป็นพระพุทธรูปเจ้าหลัก สัญลักษณ์ของท่าน คือ ดอกบัว คัมภีร์ หม้อน้ำ และลูกปะคำ ในคัมภีร์คณทวายุห

สรรพสัตว์ไม่มีประมาณ วาสันตี(กัลยาณมิตรลำดับที่ 31)เป็นหนึ่งในกลุ่มของราตรีเทวดาสอนสมาธิ อัมปมัญญาสมาธิคือ เจริญเมตตาในผู้ที่เป็นมิจฉาทิฐิ และช่วยให้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิ การเจริญกรุณาจิตในผู้ทำบาปอกุศลกรรม เจริญมุทิตาจิตในผู้บำเพ็ญกุศลกรรม เจริญอุเบกขาจิตไปในบุคคลที่เป็นมิจฉาทิฐิมีความเห็นผิดและดำเนินทางผิด

การเลือกประเภทของสมาธิให้เหมาะกับจริตและอัธยาศัยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสมาธิปฏิบัติที่ตรงกับ ความชอบและความคุ้นเคยของผู้ปฏิบัติจะทำให้สามารถปฏิบัติได้ง่าย สมาธิแต่ละวิธีเมื่อเลือกปฏิบัติให้ตรงกับจริตสามารถใช้เป็นกุศโลบายในการแก้ไขอุปนิสัยบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของสมาธิ มหาเทวเทพ(กัลยาณมิตรลำดับที่ 29) เป็นเทวดาประจำเทวาคารในนครทวารวดี ได้อธิบายวิธีการสอนสมาธิที่เหมาะสมกับจริตแต่ละประเภทแก่สุธนเศรษฐีบุตร ดังนี้

สำหรับคนมักโกรธ มีมานะจัด ลุ่มหลง และอวดดี ชอบชกต่อย มีอัธยาศัยหยาบกระด้างสอนด้วยอสุภะวิสัย(กัมมัญฐาน) โดยเพ่งอารมณ์ที่น่าเกลียด หรือให้เห็นอารมณ์ที่น่ากลัวเพื่อลดความหยาบกระด้างของอารมณ์ พวกมีจิตใจสลดหดหู่ เหมาะกับการปฏิบัติสมาธิแบบกสิณ เช่นกสิณไฟ กสิณน้ำ หรือกระตุ้นให้จิตใจแจ่มใสสว่างไม่เงื่องซึ้ง ให้เกิดความตื่นตัว และให้สติไม่หย่อนเกินไปการเพ่งกสิณจะทำให้มีสติจรดอยู่กับอารมณ์ของกสิณ พวกโทสจริต เหมาะกับแสดงธรรมเพื่อให้หยั่งลงสู่สาครมหาไมตรี สำหรับพวกโมหจริต เราแสดงธรรมเพื่อให้พิจารณาให้แทงตลอดในสมุทสรธรรม สำหรับพวกมัจฉิตทั้งสามอย่างเท่ากัน เราแสดงธรรมให้เข้าสู่สาครรวมเครื่องตั้งมั่นในยานทั้งสามเจริญพรหมวิหาร 4⁵⁵⁸

กล่าวโดยสรุปสมาธิมีอุปบายในการปฏิบัติหลากหลายวิธี แต่ละวิธีจะมีลักษณะที่ความเหมาะสมกับจริตและอัธยาศัยของผู้ปฏิบัติแตกต่างกัน และแต่ละวิธีแม้จะทำให้ใจตั้งมั่นเป็นสมาธิได้เหมือนกัน แต่จุดหมายปลายทางสูงสุดแตกต่างกันเช่น การเจริญพรหมวิหารทำเข้าถึงความสว่างไสวและสามารถกำจัดมิจฉาทิฐิและปรับทิฐิให้ถูกต้อง มีผลในการทำลายขันธ์ของทิฐิและทำลายความเศร้าหมองของตัณหาที่ห่อหุ้มใจจึงทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงแสงสว่างแห่งธรรม(ธรรมาวภาส)ระดับที่สามารถทำลายความ

สูตรบอกว่าท่านมาสู่สหัสโลกธาตุและอาศัยอยู่ที่เขาชื่อว่าโปตลกะเพื่อมาสอนธรรมแก่สุธน *ibid.*, p.209. ในสุขาวตัญญูสูตรและสัทธรรมปุณฑริกสูตร กล่าวถึงอำนาจของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ไว้ว่าหากบูชารูปเคารพ และนิกน้อมภาพท่านมาไว้ในใจ หรือนิกน้อมใจถึงท่าน หรือเอ่ยนามของท่านแล้วอธิษฐานจิตถึงท่าน จะได้รับความช่วยเหลือให้แคล้วคลาดจากภยันตรายทั้งปวง Paul Harrison, "Manjusri and the Cult of the Celestial Bodhisattvas," *Chung-Hwa Buddhist Journal* 13 (2000)., p.178.

⁵⁵⁸ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 290.

รกรุงรังของมิจฉาทิฐิ และข้อดีอีกประการของสมาธิหมวดนี้คือช่วยปรับอินทรีย์ของผู้ปฏิบัติให้มีความ
 แก่กล้ามากยิ่งขึ้น ทำให้มีจิตใจกว้างขวาง สำหรับบุคคลที่คิดที่จะกำจัดกิเลส กำจัดทุกข์ของตัวเอง
 เพียงอย่างเดียว เช่นพระอรหันต์ และพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อเจริญอัปปมัญญาสมาธิจะทำให้มีใจ
 ยิ่งใหญ่ เห็นอกเห็นใจคนอื่นมากขึ้น เห็นทุกข์ของคนอื่นแล้วเกิดความเมตตาและกรุณาคิดที่จะ
 ช่วยเหลือให้คนอื่นพ้นทุกข์

คัมภายุหสูตรเน้นการปฏิบัติสมาธิเพื่อการเข้าถึงพระพุทธเจ้า เข้าถึงพุทธเกษตร การเข้าถึงสัตว์
 โลก เป็นการเปลี่ยนจากบุคคลธรรมดาให้เป็นพระโพธิสัตว์และวิธีการที่จะทำให้คนธรรมดา
 มีความสามารถเป็นอยู่ระหว่างโลกธาตุ และธรรมธาตุ คือสมาธิ⁵⁵⁹ที่อยู่ระหว่างโลกียโลก และโลกุต
 โลก สมาธิที่พระมัญชุศรีภุมารุทแนะนำแก่สุธนะ คือ พุทธานุสติ ซึ่งเป็นการเรียนรู้กับภิกษุเมฆศรี
 (กัลยาณมิตรลำดับที่ 2) ภิกษุสาครเมฆ (กัลยาณมิตรลำดับที่ 3) และพระภิกษุสุประติษฐิตะ
 (กัลยาณมิตรลำดับที่ 4)ตามลำดับ และเป็นสมาธิที่ปฏิบัติตลอดเส้นทางของการแสวงหากัลยาณมิตร
 เช่น เวชฐิลคหบดี (กัลยาณมิตรคนที่ 26) และมุกตาสารทธีรณยกเศรษฐี(กัลยาณมิตรคนที่ 46) บุคคล
 ทั้งสองเป็นนักธุรกิจแต่ภายในใจทำสมาธิเข้าถึงพระพุทธเจ้าและศึกษาธรรมกับพระพุทธเจ้าตลอดเวลา
 พุทธานุสติจึงกล่าวว่าเป็นขั้นต้นของการบำเพ็ญเพื่อเข้าถึงสมันตภัทรราย(สมันตภัทรรจรรยา
 ปณิธาน)⁵⁶⁰

การบำเพ็ญสมันตภัทรรจรรยาเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่สุธนะได้ฟังพุทธกถากับพระมัญชุศรีภุมาร
 ภูต(กัลยาณมิตรลำดับที่ 1) ทำให้มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะได้เรียนรู้และปฏิบัติให้เข้าถึงความเป็น
 พุทธะ จากนั้นจึงเริ่มปฏิบัติสมาธิแบบพุทธานุสติกับกัลยาณมิตรคนที่ 2 3 4 คือ พระภิกษุเมฆศรี
 พระภิกษุสาครเมฆ และพระภิกษุประติษฐิตะ กัลยาณมิตรเหล่านี้เป็นพระภิกษุในนิกายเถรวาท⁵⁶¹
 และสุธนะเป็นเด็กหนุ่มธรรมดา ผู้ใหม่ต่อการปฏิบัติ และเพิ่งเริ่มจะทำความรู้จักกับเส้นทางความเป็น
 พระโพธิสัตว์ ยังไม่เคยได้พบกับพระพุทธเจ้า จากข้อสังเกตดังกล่าวพระสูตรแสดงให้เห็นความสำคัญ
 ของพุทธานุสติว่า เป็นวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมแก่บุคคลผู้ใหม่ต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ใหม่
 ต่อการปฏิบัติธรรม และผู้มีศรัทธาแรงกล้าในพระพุทธเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์พระไตรปิฎกและ

⁵⁵⁹ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 53.

⁵⁶⁰ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 540-2.

⁵⁶¹ คัมภายุหสูตร เรียกนักบวชในพุทธศาสนาโดยใช้คำเรียกแทนที่แสดงให้เห็นการแบ่งแยกนิกายไว้
 ชัดเจน คือ พระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นต้น แทนบุคคลที่มีความเชื่อและปฏิบัติแบบเถรวาท แบบเรียก
 พระโพธิสัตว์แทนผู้นับถือพุทธศาสนามหายาน - ผู้วิจัย

อรรถกถาบาลีที่กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่าเป็นสมาธิที่เหมาะสมกับผู้เริ่มปฏิบัติสมาธิใหม่ และเป็นวิธีที่เหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติที่มีศรัทธาตั้งมั่นในพระพุทธเจ้า (ศรัทธาธิมุตตะ) เช่น เพราะปิงคิยะ และพระสังคาลมาตาเถรี⁵⁶²

การเข้าสู่ธรรมชาตเริ่มต้นด้วยพุทธานุสติ คัมภวายุหสูตรแนะนำวิธีการปฏิบัติเริ่มจากการนึกให้เห็นเป็นภาพ (Visualization) ผู้ปฏิบัตินึกถึงพระพุทธเจ้า และการกำหนดสติให้อยู่กับพระพุทธเจ้าที่เป็นนิมิตนั้นให้ได้ตลอดต่อเนื่องจนถึงชัดเจน โดยเริ่มจากนึกให้เห็นพระพุทธเจ้าหนึ่งพระองค์นึกให้เห็นชัดทั้งองค์ เมื่อนึกเห็นหนึ่งพระองค์ชัดเจนแล้ว ให้นึกให้เห็นหนึ่งร้อยพระองค์เมื่อเห็นชัดดีแล้ว นึกให้เห็นหนึ่งพันพระองค์เมื่อชัดดีแล้ว และให้นึกให้เห็นคราวละหนึ่งร้อยพระองค์ไม่ถ้วน ดังข้อความว่า

....เราย่อมเห็นพระตถาคต...ด้วยกำลังแห่งอธิมุตติเป็นใหญ่ ด้วยความผ่องใสของจักขุ...เราย่อมเห็นอย่างนี้ คือ ในทิศตะวันออก เห็นตถาคตหนึ่งพระองค์ สองพระองค์ เห็นร้อยพระองค์ หนึ่งพันพระองค์ หนึ่งโกฏิพระองค์ ร้อยโกฏิ พันโกฏิ แสนโกฏิ แสนแสนโกฏิ และจำนวนมากเกินจะนับ เกินจะประมาณ เกินจะคาดคิด เกินจะเปรียบ เกินจะกล่าวให้หมดสิ้นได้ เราย่อมเห็นตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่ในชมพูทวีป เราย่อมเห็นตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุในทวีปทั้งสี่ เราย่อมเห็นตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในหลายล้านพุทธเกษตร เราเห็นตถาคตจำนวนมากเท่ากับฝุ่นที่มีอยู่ในพุทธเกษตรทั้งสิ้น⁵⁶³

วิธีการฝึกพุทธานุสติขั้นต่อไป คือ การขยายนิมิต (Visualization-Inspection) เมื่อผู้ปฏิบัติสามารถที่จะนึกนิมิตคือพระพุทธเจ้าได้ชำนาญดีแล้ว นึกให้เห็นได้ตามที่ต้องการ นึกให้เห็นจำนวนมากเต็มท้องมหาสมุทรได้แล้ว ต่อไปคือการทำให้นิมิตพระพุทธเจ้าปรากฏชัดเจนเห็นได้ทั้งองค์ จนกระทั่งเห็นรายละเอียดของกายของพระพุทธรูปเจ้าคือ ลักษณะมหาบุรุษ⁵⁶⁴ จนสามารถเห็น

⁵⁶² เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, "พุทธานุสติ และ การเห็นพระ," ธรรมชาธา 1, no. 1 (2557), หน้า 102.

⁵⁶³ พระเมฆศรี กัลยาณมิตรลำดับที่ 2 เป็นพระภิกษุณีภคิเยศวร และเป็นผู้สอนชั้นแรกของการปฏิบัติสมันตภัทรวรรยา คือ การปฏิบัติสมาธิแบบพุทธานุสติ ทำนออาศัยอยู่ที่หุบเขาสุครีพ (สุครีพ) ในทักษิณาปถ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 60.

⁵⁶⁴ รายละเอียดของลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ และเหตุที่ทำให้ได้คุณสมบัติดังกล่าวในบทที่ 21 และ 22 ของคัมภวายุหสูตร นอกจากนี้ลักษณะดังกล่าวยังเป็นเครื่องแสดงความสมบูรณ์งดงามทางกายภาพ สมรรถภาพ สุขภาพและบุคลิกภาพ คุณสมบัติดังกล่าวไม่ได้เกิดมีแก่บุคคลทั่วไป แต่มีสำหรับพระพุทธเจ้าและพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้น สำหรับบุคคลอื่นทั่วอาจมีได้มีเพียงบางประการ เช่นพราหมณ์พาวรี หากปรารถนาจะมีสำหรับคนทั่วไปก็ทำ

รายละเอียดเหล่านี้ชัดเจนทุกประการ การเห็นลักษณะดังกล่าวเป็นการเห็นที่มีความละเอียดระดับอนุภาค เห็นทำนองชัดสมาธิ เห็นอาสนะที่นิ่ง เมื่อเห็นนิมิตชัดเจนดังกล่าวแล้ว ทำให้ขยายใหญ่ขึ้นจนครอบคลุมโลกธาตุ ดังนี้

เราย่อมเห็นตลาคตกายประทับนั่งคู้บัลลังก์อยู่ในดอกบัวมหาปัทมะนั้น(มีพระชานุกว้าง) เต็มพอดี และเราย่อมเห็นตลาคตกายขยายจากที่นี่กว้างขวางครอบคลุมไปจนถึงที่สุดของภพและเราย่อมเห็นวายุหะของตลาคตอาสนะอันเป็นอจินไตย ย่อมเห็นวายุหะแห่งมณฑลสาวกอันเป็นอจินไตย ย่อมเห็นวายุหะของประภามณฑล ย่อมเห็นลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะอันวิจิตรอจินไตย ย่อมเห็นความยิ่งใหญ่ของพุทธะ ย่อมเห็นพุทธปาฏิหาริย์อันเป็นอจินไตยย่อมเห็นความบริสุทธิ์ของตลาคตคุณอันอจินไตย⁵⁶⁵

เมื่อผู้ปฏิบัติสามารถนึกกายของตลาคตที่เป็นนิมิตได้ชำนาญคล่องแคล่ว คือสามารถนึกให้ปรากฏได้คราวละจำนวนมากพร้อมกันและชัดเจนทุกพระองค์ได้ หรือสามารถนึกให้กายตลาคตนิมิตนั้นให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อดูรายละเอียดเล็กๆ ได้ หรือนึกให้นิมิตมีขนาดเล็กลงเป็นต้น

ขั้นต่อไปคือการเข้าพุทธเกษตรและเข้าไปเรียนรู้ตามพระพุทธเจ้าที่เป็นองค์ประธาน และตามเห็นความจริงอย่างที่พระพุทธเจ้าได้เห็นและได้รู้ ดังข้อความในพระสูตรกล่าวไว้ว่า

เราย่อมเข้าเฝ้าพระตลาคตพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยกายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรที่มีมากนับอนันต์ของพระตลาคตพุทธเจ้าครั้งละกายและบูชาแต่ละพระองค์ด้วยเมฆาฝนจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรนับอนันต์ เมื่อเราเข้าไปหาแล้วได้ทำการบูชาด้วยดอกไม้ทั้งปวง เครื่องหอม มาลัย เครื่องลูบไล้ ธงผ้า ธงวัช ธงปตัก ม่าน ข่ายชालาทั้งหลายทั้งมวล| พระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายนั้นย่อมตรัส ย่อมแสดง ย่อมขยายความ ย่อมทำให้แจ้ง ย่อมพรรณนา ย่อมเปิดเผย ย่อมชี้แจง ย่อมทำให้เห็น ทำให้แจ้งสิ่งใด เราย่อมเรียนรู้และทรง

ให้เกิดมีได้ด้วยการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 10 ที่มีความสัมพันธ์กับพุทธกรกรรม (บารมีสิบ)และธรรมเพื่อความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กายที่ประกอบด้วยลักษณะดังกล่าว ถือว่า เป็นกายที่สมบูรณ์ และมีกำลัง แข็งแรงทำให้การทำงาน(กรรม)ได้ดีกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า เป็นการสอนเรื่องอานิสงส์ของบุญ กฎแห่งกรรมในพุทธศาสนา ดูเพิ่มใน งามตา ธนानันท์สูตร, วิทยา ศักยาภินันท์, and ธเนศ ปานหัวไผ่, "การศึกษาวิเคราะห์มหาปฐกษัตริย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วยหลักกายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา," *Mahamakut Graduate School Journal* 16, no. 1(July-December (2018)., หน้า 15.

⁵⁶⁵ พระภิกษุสาครเมฆ เป็นกัลยาณมิตรคนที่ 3 สอนสมาธิพุทธาณูสสติ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 65.

จำเอาสิ่งนั้น | และเราย่อมตามระลึกถึงความบริสุทธิ์ของพุทธเกษตรของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายนั้น⁵⁶⁶

พุทธานุสติทำให้ได้มานสมาบัติ และทำให้เข้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นการปฏิบัติที่จะทำให้เข้าถึง
ความเป็นพระพุทธเจ้า และความเป็นพระโพธิสัตว์⁵⁶⁷ และอานิสงส์ของการปฏิบัติพุทธานุสติหากไม่
บรรลุถึงขั้นสุดท้ายย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดุสิต⁵⁶⁸ และในขณะที่ปฏิบัติพุทธานุสติยัง
ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถขัดเกลากิเลสที่ห่อหุ้มจิตใจและทำให้ใจเลื่อมใสจนทำให้เห็นพุทธะที่มีความ
บริสุทธิ์และมีความสว่างไสว⁵⁶⁹

คัมภวายุหสูตรอธิบายการเข้าถึงพุทธานุสติไว้เป็นลำดับค่อนข้างชัดเจน ภายหลังจากการเดินทาง
แสวงหากัลยาณมิตรเกิดขึ้นบริบูรณ์(ดูแผนผังที่ 1) สุทธนะได้รับคำแนะนำให้ทำสมาธิจนมีจิตตั้งมั่นดี
แล้ว ก่อนจะเข้าถึงสมันตภัทรกาย⁵⁷⁰ ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรภายในมีปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นภายใน
จิตที่เป็นสมาธิดังนี้

1. เห็นบุพนิมิต⁵⁷¹
2. เห็นมหาโอภาส⁵⁷²

⁵⁶⁶ พระภิกษุสุประตฺธิฐิตะ กัลยาณมิตรคนที่ 4 เป็นภิกษุผู้ทรงอภิญญาฤทธิ สามารถท่องเที่ยวไปมา
ระหว่างโลกกับธรรมชาตได้ตามที่ตนปรารถนา คัมภวายุหสูตรกล่าวว่า ท่านเป็นพระภิกษุชาวลังกา(ลังกาพล) ตั้งอยู่
ห่างจากทักษิณาพลประมาณ 960 กิโลเมตร *ibid.*, p. 71.

⁵⁶⁷ David L. McMahan, "Transpositions of Metaphor and Imagery in the Gandavyuha
and Tantric Buddhist Practice.", p.181.

⁵⁶⁸ ในคัมภีร์กวนจิง ซึ่งเป็นที่มาของ สุขาวดีวายุหสูตร กล่าวถึงวิธีการเข้าถึงคุณลักษณะของพระโมเตระยะ
ไว้สามประการคือ การเข้าถึงด้วยจิต แบบนี้จะทำได้เฉพาะผู้ที่มีสมาธิระดับสูง และการเข้าถึงแบบอุปบัติเกิดขึ้น
สำหรับผู้ที่ได้สมาธิระดับกลาง ส่วนผู้ทำบุญเมื่ออธิษฐานจิตปรารถนาที่จะได้พบกับพระโมเตระยะก็จะได้พบภายใน
ชาติใดชาติหนึ่ง และหากได้ฟังธรรมของท่านก็จะได้รับบรรลุธรรมทันที Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and
Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 100-101.

⁵⁶⁹ Jikido Takasaki, "Dharmatā dharmadhātu Dharmakāya and Buddhadhātu-
Structure of the Ultimate Value in Mahāyāna Buddhism.", p. 51.

⁵⁷⁰ บทที่ 56 สมันตภัทร *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 531-538.

⁵⁷¹ เอรุ จิตตมนสิการปรุยกุตสย ขลุ ปุณะ สุทธนสย เศรษฐทวารกสย ปุรวุกุศลมูลลาภิชยนทิตสรวตถาค
ตาธิชจาเนน จ สมณฑกทสย โพธิสทตวสย ปุรวุกุศลมูลสภาคตยา สมณฑกทสย โพธิสทตวสย ทศนนาย ทศ
ปุรวุณิมิตตานี ปราทุรวุณ | *ibid.*, p. 531.

⁵⁷² อปร ทศ มหาวภาสสา ปราทุรวุณ | *ibid.*, p. 531.

3. เห็นนิมิตของพระสมันตภัทรชัดเจนเหมือนปรากฏอยู่เบื้องหน้าของตน
  4. เห็นพระสมันตภัทรอยู่เบื้องหน้าของพระไวโรจนพุทธเจ้า⁵⁷³
  5. เห็นปาฏิหาริย์ที่กายของสมันตภัทร⁵⁷⁴ ได้แก่เห็นพุทธเกษตร เห็นโลกธาตุ เห็นสัตว์ธาตุในโลกธาตุ
รวมเป็นหนึ่งกับสมันตภัทรกายเห็นโลกธาตุเล็กละเอียดลง เห็นกาลเริ่มจากหนึ่งวันตลอดจนเห็นกัป เห็นโลกธาตุ เห็นการพุทธูปบาทใน
  6. เห็นภาพของสมันตภัทรและพระไวโรจนพุทธเจ้าพร้อมกับปาฏิหาริย์ทุกอย่างในโลกธาตุทั้งหมดเกิดขึ้นพร้อม⁵⁷⁵
  7. ได้ยินเสียงประกาศธรรมและการหมั่นธรรมจักรของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์
  8. ได้บรรลุนิพพานปรินิพพาน⁵⁷⁶
  9. เมื่อพระสมันตภัทร(สัมผัสด้วยมือ) สุทธนะได้สมาธิในสมาธิอีกจำนวนมากทำให้การเห็นแจ้งแทงตลอดได้ไม่มีจำกัด⁵⁷⁷ เช่น แทงตลอดโลกธาตุได้ไม่จำกัด เข้าถึงบุญและญาณจำนวนมากไม่มีประมาณ เข้าถึงคำสอนได้ไม่มีประมาณ ได้เข้าถึงแสงสว่างที่เกิดขึ้นจากพุทธญาณ
- จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า พุทธานุสติ เป็นสมาธิที่เริ่มต้นด้วยการเห็นนิมิต แล้วนำไปสู่การเห็นภายใน (Seeing) และการเรียนรู้ภายใน (Knowing) ในสิ่งที่พระพุทธรูปทรงรู้และทรงเห็น โดยเริ่มต้นจากการนึกให้เห็น ขยายให้ใหญ่ หรือย่อให้เล็กได้ และมีพระพุทธรูปอยู่ภายใน

⁵⁷³ อทราษิต สมณฑภทฺร โปธิสตตวํ ภควโต ไวโรจนสย ตถาคตสยารหตส สมยกสํพุทฺทสย ปุโรโต มหารตนปทมครภี สีสาสเน นิษณณิ ibid., p. 533.

⁵⁷⁴ สุทธนะ เศรษฐทารกะ สมณฑภทฺรสย โปธิสตตวสย อิทมฤทธีวิษยวิกฺรวิทํ ทฤษฏวาท ฤษฏวาท ฤษฏวาท อุตฺตระ อาตตมมานะ ปรมุทิตะ ปรีติเสถามนสยชาโต ฤษฏวาท มาตฺรยา สมณฑภทฺรสย โปธิสตตวสย กายมฺปนิตฺถ ยายน อทราษิต ibid., p. 535.

⁵⁷⁵ ยถา จ สมณฑภทฺร โปธิสตตวํ ภควโต ไวโรจนสย ตถาคตสย ปุโรโต มหารตนปทมครภี สีสาสเน นิษณณมทฺราษิต เอตทวิกฺรทิตํ สํทฺรศยมานม เอวํ ปุรวสยํ ทิตี ภควโต ภทฺรศรียสสตถาคตสย ปทมศรียํ โลกธาตา เวตเทว วิกฺรทิตํ สํทฺรศยมานมทฺราษิต| ibid., p. 536.

⁵⁷⁶ ส ตทจินตฺย สมณฑภทฺรโปธิสตตววิกฺรทิตํ ทฤษฏวาท ศฺรุตวาท จ ทศ ชยวานปารมิตาวิทาราน ปฺรคยลภต| ibid., p. 537.

⁵⁷⁷ ยถา เจท สหายํ โลกธาเตว ภควโต ไวโรจนสย ปาทมุลคตส สมณฑภทฺร โปธิสโตตว ทกฺษิณํ ปาณิ ปฺรสารย สุทฺทสย มุรฺธนํ ปฺรติษฐापยามาส ตถา สรวโลกธาตฺซุ สรวตถาคตปาทมุเลษุ นิษณณส สมณฑภทฺร โปธิสโตตว ทกฺษิณํ ปาณิ ปฺรสารย สุทฺทสย เศรษฐทารกสย มุรฺธนํ ปฺรติษฐापยามาส| เอวํ สมณฑาท สรวทิตฺทวิกฺษุ สรวโลกธาตฺปรมานุโรชนตฺรคเตชวปี สรวโลกธาตฺซุ สรวตถาคต ปาทมุลคต นิษณณส สมณฑภทฺร โปธิสโตตว ทกฺษิณํ ปาณิ ปฺรสารย สุทฺทสย เศรษฐทารกสย มุรฺธนํ ปฺรติษฐापยามาส| ibid., p. 538.

ตลอดเวลา การเข้าถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของพระโพธิสัตว์ที่ต้องทำให้ชำนาญก่อนจะเข้าสู่พุทธภูมิ พุทธโคตร พุทธสมต⁵⁷⁸ ขั้นตอนนี้อาจเทียบได้กับอนุตรบูชาที่แสดงไว้ในโพธิจรรยาเวดาร⁵⁷⁹ การเข้าถึงพระพุทธรูปเจ้าโดยวิธีดังกล่าวจึงมีนัยแตกต่างจากการบูชาพระพุทธรูปเจ้าตามแนวความเชื่อของนิกายวิชฌานวาทและมารยามิกะโดยสิ้นเชิง⁵⁸⁰

มหาปณิธาน

คำว่า ปณิธาน มักจะมาควบคู่กับโพธิสัตว์จรรยาและมักจะใช้เป็นคำยืมและไม่นิยมแปล ปณิธาน มาจากการประกอบศัพท์ ป - นิ - ฐา ได้เป็นรูปสำเร็จเป็นปณิธานในความหมายว่า ความปรารถนา โดยมีรายละเอียดการแปลคำดังนี้ ปัตถนายํ เปลี่ยน น เป็น ณ แปลง ฐา เป็น ธา ลง ยุ ปัจจัย)⁵⁸¹ พจนานุกรมภาษาสันสกฤต (A Practical Sanskrit Dictionary) ให้ความหมายไว้ว่า

⁵⁷⁸ พระโพธิสัตว์ชื่อว่ากลับมาสู่โลกธาตุและบำเพ็ญอรรถกริยาแก่สรรพสัตว์ได้เมื่อได้บรรลุนิยาม 10 ประการให้เกิดขึ้น ได้แก่

1. เห็นพระพุทธรูปเจ้าชัดสว่าง
2. เห็นพุทธกาย(กายที่มีลักษณะมหาบุรุษครบทุกประการ)
3. มีตาคอดกายที่เกิดขึ้นเหมือนสาคร กว้างขวาง ไม่ขาดไม่เต็ม มีสมบัติ ไม่ขอบเขต
4. เข้าถึงธรรมธาตุ
5. ได้โอกาส
6. เห็นรัศมีใสสว่างดุจแสงของรัตนะชานออกจากกรูมขณ
7. ได้พุทธนิมิต
8. ได้ตถาคตโฆชะ
9. เข้าถึงพุทธนาม (ธรรมกาย)
10. เข้าถึงพุทธปาฏิหาริย์ *ibid.*, p.237.

⁵⁷⁹ พระมหาวิชาญ กำเหนดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาเวดาร.", หน้า 75-87.

⁵⁸⁰ T.R. Sharma อธิบายความหมายของการบูชาพระพุทธรูปเจ้า ว่าเป็นการกราบไหว้สิ่งที่สมมติแทนพระพุทธรูปเจ้าเช่น รูปแทนพระพุทธรูปเจ้า พุทธเจดีย์ รอยพระบาท ต้นโพธิ์ ธรรมจักร หรือ พระธรรมคำสอน ขอพรเพราะเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวจะบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนาโดยเทียบกับแนวปฏิบัติของชาวฮินดู ซึ่งการไหว้ขอพรมักจะเรียกว่า ภักติ T.R. Sharma, *An Introduction To Buddhist Philosophy{Vijjanavada And Madhyamika}* (Delhi: Eastern Book Linkers, 1994), p.126.

⁵⁸¹ พระมหาสมปอง มุฑิต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา., หน้า 541.

ความพยายาม ความบากบั่น ภาวะที่ใกล้จะไปถึง ความปรารถนาแรงกล้า⁵⁸² ในพจนานุกรมภาษาไทย ให้ความหมายไว้ว่า การตั้งไว้ ตั้งมั่น การตั้งความปรารถนา ความตั้งใจ ดังนั้น ปณิธาน จึงมักจะอธิบายว่าเป็นความตั้งใจ เป็นความมุ่งมั่น ความเด็ดเดี่ยว การปฏิบัติด้วยความจริงจังเพื่อบรรลุสู่การเป็นพระพุทธเจ้า⁵⁸³ ความสัมพันธ์ระหว่างปณิธานและโพธิจิตคือช่วงเวลาในการเกิดขึ้นโพธิจิตเป็นความตั้งใจครั้งแรกและการทำให้ความตั้งใจครั้งแรกยังคงดำเนินไปจนถึงฝั่งแห่งความบริบูรณ์ต้องอาศัยปณิธานมุ่งมั่นเด็ดเดี่ยวโดยไม่ยกเลิกความเพียรก่อนจะถึงเป้าหมายสุดท้าย⁵⁸⁴

ปณิธาน ที่สำเร็จรูปมาจาก ปร- นิ- ธา ธาตุ ในความหมายว่า วาง ตั้ง ส่วนอุปสรรค ปร (ทั่วข้างหน้า ก่อน ออก) และ นิ (เข้า ลง ไม่มี ออก)ก็ดี เมื่อแปลตามศัพท์ แปลได้ การวางลงข้างหน้า การวางไว้ ตั้งมั่น ทำให้มั่น⁵⁸⁵ แม้คำศัพท์จะไม่ได้ระบุถึงสิ่งที่ถูกวางให้ตั้งมั่น และไม่ได้ระบุว่าข้างหน้าของอะไร คำถามดังกล่าวมักจะถูกโยงไปที่ จิต ดังนั้นจึงมีคำอธิบายดังกล่าวข้างต้น คือ ความตั้งใจมั่น บากบั่นที่จะบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าแล้วช่วยเหลือสรรพสัตว์

คัมภีร์ทิวาทานกล่าวถึงการตั้งปณิธานไว้ว่าเป็นขั้นตอนที่พระโพธิสัตว์ต้องทำเบื้องหน้าของพระพุทธเจ้า⁵⁸⁶ แม้ในคัมภีร์ทิวาทานก็กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน การตั้งปณิธาน มักจะมีพระพุทธเจ้าเป็นพยาน แต่เป็นการเข้าถึงพระพุทธเจ้าในพุทธเกษตร ตัวอย่างการตั้งปณิธาน ณ เบื้องหน้าของพระพุทธเจ้า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการระลึกชาติในอดีตของกัลยาณมิตรที่เป็นเทพธิดารাত্রีทั้ง 8 เรื่องราวในอดีตกาลส่วนใหญ่จะบอกถึงการตั้งปณิธานที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อการบรรลุโพธิ์เกิดขึ้นในสมัยที่ได้พบกับพระพุทธเจ้าในอดีตกาล ยกตัวอย่างเช่น วาสันตี ซึ่งเป็นราตรีเทวดาอาศัยอยู่ในเขตเมืองกบิลพัสดุ์(กบิลพัสดุ์) เป็นเทวดาที่ได้บรรลุธรรมกาย ได้โมกษะ ซึ่งเป็นความสามารถในการสอนธรรมแก่สรรพสัตว์เข้าใจ ได้เข้าถึงธรรมธาตุนี้ สามารถไปมาระหว่างพุทธเกษตรและโลกธาตุเพื่อบำเพ็ญอรรถจริยา ด้วยการบอกทางแก่สรรพสัตว์ให้ออกจากความมืดของอวิชชา อดีตชาติवासันตีเคยเกิดเป็นมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่าสุธรรมดิระ และได้ทำความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า

⁵⁸² Arthur Anthony Macdonell, "A Practical Sanskrit Dictionary," (London: Oxford University Press, 1958), p. 172.

⁵⁸³ พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจริยยาวดาร.", หน้า 116.

⁵⁸⁴ การทำให้โพธิจิตกลับเป็นขึ้นมาจากสภาวะเดิมที่ยังหลับเพราะถูกกิเลสท้อหุ้ม ขั้นตอนนี้เรียกว่า การปลุกจิต สุมาลี มหณรงค์ชัย, พุทธศาสนมหายาน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, 2550), หน้า 23.

⁵⁸⁵ ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน.", หน้า 212.

⁵⁸⁶ ปัทมา นาควรรณ, "การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ทิวาทานเรื่องที่ 1-19.", หน้า 467.

พระนามว่าสรรพธรรมครุชิตราช ในกัปชื่อว่าประศานตประภา ในโลกธาตุชื่อรัตนศรีสมภพ ในกัปนี้มี พระพุทธเจ้ามาอุบัติ 500 โภกวิพระองค์ และต่อมาอีกหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นจึงได้พบกับ พระพุทธเจ้าอีกพระองค์ ได้ปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุธรรมธาตุ ด้วยสมาธินี้ทำให้สามารถเข้าไปบูชา พระพุทธเจ้าในพุทธเกษตรได้ และเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าถึงปณิธานของพระพุทธเจ้า ดังนี้

เราได้เจริญวิโมกข์ที่เราได้บรรลุนั้นให้กว้างขวางขึ้นทุกขณะจิต เพราะมีกายสงบและจิต ที่ตั้งมั่นในวิโมกข์ทำให้เราย่อมไปสู่พุทธเกษตรได้จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุหนึ่งร้อย| เพราะมีกายสงบและจิตตั้งมั่นในวิโมกข์ เราย่อมไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นใน โลกธาตุหนึ่งพัน| เพราะมีกายและจิตสงบนิ่งตลอดต่อเนื่องอยู่ในวิโมกข์เราไปสู่พุทธเกษตร จำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุหนึ่งแสน| เพราะมีกายและจิตสงบนิ่งตลอดต่อเนื่องกันใน วิโมกข์เราไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากมาได้เร็วขึ้นและจำนวนมากขึ้นจนถึงจำนวนอนภิก ลาปยานภิกลาปะยะและพระตถาคตพระพุทธเจ้าจำนวนมากที่อยู่ในพุทธเกษตรเหล่านั้นก็ ปรากฏขึ้นในคลองจักษุของเรา เพราะมีกายที่สงบและจิตตั้งมั่นตลอดต่อเนื่องกันในวิโมกข์ เราย่อมไปสู่พุทธเกษตรจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในโลกธาตุ เราย่อมมีสติระลึกได้ถึงการที่ ตัวเองอยู่แทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น เราย่อมมีสติระลึกถึงการได้ฟัง ธรรม ย่อมจดจำได้ และย่อมกำหนดใจให้ตั้งมั่นในธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น และเราได้ยังลงสู่สมุทรปณิธานในกาลก่อนของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น⁵⁸⁷

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการตั้งปณิธานเกิดขึ้น ณ เบื้องหน้าของพระพุทธเจ้า ดังนั้นการ ตั้งปณิธานจึงกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากแสนยาก หากพิจารณาจากกรณีตัวอย่างข้างต้นจะเห็น ได้ว่ามีเหตุที่เกิดขึ้นได้ยากหลายครั้ง ได้แก่ การอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์เป็นการเกิดขึ้น ได้ยาก และการเห็นพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก⁵⁸⁸ นอกจากนี้การได้พบกับพระพุทธเจ้าก็เป็น โอกาสที่เกิดขึ้นได้ยาก การได้พบกับพระพุทธเจ้าที่มามีอายุครบแล้วได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นก็ เป็นการยาก ยิ่งไปกว่านั้นการได้ความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าก็เป็นการเกิดขึ้นได้ยาก การตั้งใจ ปณิธานที่เดินตามรอยของพระพุทธเจ้า คือ ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น ทำโพธิให้แจ้ง และช่วยเหลือสรรพ สัตว์ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก

คันทวายุหสูตรกล่าวว่าสรรพสัตว์เกิดขึ้นในภพภูมิและเวียนว่ายอยู่ในสังสารเพราะวิบากของกรรม กิเลสและมีอวิชชาอยู่เบื้องหลังของวงจรกรรมกิเลส สรรพสัตว์ที่ไปเกิดในทุกคติภพเพราะถูกกิเลสบังคับ ให้สร้างอกุศลกรรมจึงผลให้ต้องไปเกิดและเสวยทุกข์มาก ส่วนสรรพสัตว์ที่ประกอบกรรมดีย่อมได้รับ

⁵⁸⁷ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 234.

⁵⁸⁸ พุทธิยะ กลปนยุโตะ ทุรลภนต จ ทุรคณม *ibid.*, p. 388.

ผลกรรมดีและได้การอุปถัมภ์ในภพสวรรค์ แต่การเข้าสู่ภพภูมิของพระโพธิสัตว์เกิดขึ้นเพราะมหากรรณาต่อสรรพสัตว์ที่ต้องถูกทุกข์บีบคั้น จึงตั้งใจกลับมาสู่สังสารและตั้งปณิธานไว้ 4 การ คือ⁵⁸⁹

1. ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น
2. เข้าถึงพระพุทธรเจ้า
3. ทำมหากรรณาให้เกิด
4. ตั้งใจแสวงหากัลยาณมิตรเพื่อการบรรลุโพธิ

มหาอุบายะ

อุบายะ หรือ(หรืออุบายะเกาศัลยะ บาลี อุบายกุศล) หมายถึง ความฉลาด ความเชี่ยวชาญรอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จโดยไม่มีขอบเขตจำกัด เป็นการสอนธรรมะที่มีรูปแบบการสอนโดยไม่มีรูปแบบเฉพาะตายตัว และเป็นมีวิธีการที่ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาวะของผู้ฟัง เป็นหนึ่งในโกศล 3 ได้แก่ 1) อายโกศล ความฉลาดในความเจริญ 2) อปายโกศล ความฉลาดในความเสื่อม 3) อุบายโกศล ความฉลาดในอุบาย⁵⁹⁰ เป็นหลักการของมหายาน⁵⁹¹ หมายถึงวิธีการหรือแนวทางในการช่วยเหลือคนสรรพสัตว์ด้วยวิธีการที่เหมาะสม⁵⁹² ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Skillful Means คือ ความสามารถในการสอนธรรมที่มีวิธีการสอนไม่คงที่ แต่มีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความพอใจ และให้เกิดความน้อมใจเชื่อแล้วอยากปฏิบัติตาม⁵⁹³ วิธีการสอนสรรพสัตว์ไม่ให้ไปสู่ทุกข์และอบายเป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์จะต้องเป็นผู้ฉลาดทั้งศาสตร์และศิลป์⁵⁹⁴ ดังนั้นอุบายะจึงเป็นคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์ต้องเรียนรู้และปฏิบัติให้เห็นแจ้งด้วยตนเองก่อนแล้วจึงนำไปสอนแก่บุคคลอื่น ดังพุทธโอวาทว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงของทิพย์และของมนุษย์ พวกเธอก็พ้นแล้วเช่นกัน ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่คนจำนวนมาก เพื่อความสุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่มนุษย์และเทวดาทั้งหลาย

⁵⁸⁹ *ibid.*, p. 389.

⁵⁹⁰ พระพรหมคุณาภรณ์, "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.", หน้า 71.

⁵⁹¹ มหายานถ้อยอุคตมคติ 3 คือ มหาปัญญา มหากรรณา และมหาอุบายะ พระมหาสุรชัย ชยาภิวัทฒโน(พุดชู), "อุบายโกศลวิธี: ทฤษฎีการตีความในพุทธปรัชญาเซน," วารสารปณิธาน 15, no. 1 (2562)., หน้า 86.

⁵⁹² Monier-Williams, "Sanskrit-English Dictionary.", p. 1322.

⁵⁹³ พระมหาสุรชัย ชยาภิวัทฒโน(พุดชู), "อุบายโกศลวิธี: ทฤษฎีการตีความในพุทธปรัชญาเซน.", หน้า 76.

⁵⁹⁴ Asaf Federman, "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful Means," *Philosophy East and West* 59, no. 2 (2009)., p. 124.

เธอจงอย่าไปทางเดียวหลายคน จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามใน
เบื้องปลาย จงประกาศพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ทั้งอรุณและพยัญชนะ⁵⁹⁵

จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าธรรมที่ผู้สอนได้บรรลุแล้วและธรรมที่สอนผู้อื่นเป็นสิ่งเดียวกัน
ดังนั้น อุปายะจึงเป็นทั้งข้อปฏิบัติ(จริยธรรม)และเป็นผลของการปฏิบัติ(คุณธรรม) เช่นเดียวกับข้อสรุป
ของ Tao Jiang ที่กล่าวว่า อุปายะเป็นทั้งเครื่องมือสำหรับการทำความเพียรเพื่อทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึง
ผลคือการบรรลุธรรม และเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือผู้อื่นให้ออกจากภพได้เช่นเดียวกัน⁵⁹⁶ กล่าว
อีกนัย การสอนสรรพสัตว์ที่ทรงประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับอุปายะในการสอนและความชาญฉลาดของผู้ใช้
อุปายะ บุคคลดังกล่าวต้องมีความรู้และความเข้าใจธรรมชาติของสรรพสัตว์ตามความเป็นจริง เข้าใจ
ธรรมชาติของกิเลสของสรรพสัตว์ เข้าใจธรรมชาติของสภาวะ และสามารถในการเลือกใช้กลยุทธ์ที่
แยบยลและมีประสิทธิภาพให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ(Terminology) เพื่อ
โน้มน้าวให้ชาวโลกหันมาสนใจในการศึกษาหลักธรรมมากขึ้น⁵⁹⁷

ความคิดเห็นของ Asaf Federman กล่าวว่า อุปายะ คือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง
เพียงแต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนการสอนหลักธรรมจึงถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลัง
เป็นไปอยู่ในขณะปัจจุบันกาล เพื่อกระตุ้นให้ผู้ศึกษาเกิดความอยากรู้ อยากเข้าถึง เมื่อสถานการณ์
และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ อุปายะในการสอนมักจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม
และกาลเวลาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เช่น ในสังฆธรรมปุณทริกสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า
พุทธญาณเป็นสิ่งที่พระปัจเจกพุทธหรือพระสาวกไม่สามารถเข้าถึงได้ คำกล่าวนี้เป็นตัวอย่างของอุปายะ
ที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจเป็นแรงกระตุ้นให้ใฝ่หาความรู้ อยากเห็นมากยิ่งขึ้น⁵⁹⁸

ผู้สอนที่มีประสบการณ์และเป็นผู้ฉลาดในธรรมย่อมเลือกที่มีอุปายะที่ชาญฉลาดจะต้องมี
คุณสมบัติพิเศษได้แก่จะต้องเห็นแจ้งและรู้แจ้งสัตว์ธาตุทั้งหมด รู้การกาล ภพภูมิไปเกิด และสภาวะใจ
ความสามารถนี้เรียกว่าการแทงตลอดสัตว์ธาตุ เป็นต้น ดังนั้นพระโพธิสัตว์ที่ฉลาดในการสอนด้วยอุปายะ

⁵⁹⁵ พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี อักษรไทย เล่มที่ 15., หน้า 153-154.

⁵⁹⁶ Tao Jiang, "Desire and Education in the Lotus Sutra," (n.d.), p.p. 159-160.

⁵⁹⁷ Damien Keown, "Paternalism in the Lotus Sutra," *Journal of Buddhist Ethics* 5 (1998),
p. 203. อ้างถึงใน Asaf Federman, "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful
Means," p. 127.

⁵⁹⁸ ———, "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful Means," p.
128.

จะต้องรู้และเข้าใจธรรมชาติของสรรพสัตว์ รู้สถานที่ไปเกิดและมาเกิดของสรรพสัตว์ รู้กิเลสกรรมที่ทำให้มีอภยาศัยแตกต่างกัน ความสามารถในการรู้แจ้งแทงตลอดสัตว์ธาตุและธรรมชาติดังกล่าวนี้เรียกว่า วุญหะ เป็นอำนาจของมโนมยาฤทธิ์ (Illusory Manifestations) ซึ่งตรงกับคำว่า วิภววิตะ (ปาฏิหาริย์) ที่เกิดจากวิโมกข์ พระโพธิสัตว์ผู้จะมาทำหน้าที่ช่วยเหลือสรรพสัตว์จะต้องได้บรรลุวิโมกข์ และมีวุญหะเป็นเครื่องมือที่สำคัญ⁵⁹⁹ วุญหะเหล่านั้นประกอบด้วย

1. มีอัปมัญญาจิต

วาสน์ตี กัลยาณมิตรคนที่ 31 เป็นราตรีเทวดาคนแรกในกลุ่มของเทวดาประจำโพธิมณฑล เป็นผู้สอนคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ผู้มีปณิธานที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ เริ่มต้นจากวิโมกข์ของนางมีชื่อว่า สรรพสัตว์ตมโฆวิภวธรรมมาวาสคัทวินัยมุข วาสน์ตีอธิบายว่าเมื่อพระโพธิสัตว์ได้บรรลุวิโมกข์นี้จะทำให้เป็นผู้มีจิตคิดบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์หาประมาณไม่ได้ มีจิตใจกว้างขวาง ประกอบด้วยพรหมวิหาร 4 ได้แก่ โมตรจิต คือพระโพธิสัตว์จะต้องมีความรักในสรรพสัตว์ทั้งปวงแม้ผู้เป็นมิถนาทิกฐิ กรุณาจิต คือพระโพธิสัตว์จะต้องมีความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ทั้งสิ้นแม้สัตว์ผู้นั้นจะเคยทำความชั่วมาแล้วเป็นจำนวนทั้งหลายพระโพธิสัตว์ มุทิตาจิต คือ พระโพธิสัตว์จะต้องมีความยินดีต่อสรรพสัตว์ที่ประกอบกรรมดี และอุเบกขาจิต คือไม่มีอคติลำเอียงในมิถนาทิกฐิบุคคล วาสน์ตีได้แนะนำให้สุณะได้เข้าใจและเห็นวิธีการสอนสรรพสัตว์ตามหลักมหายานว่า สอนให้เลิกทำบาป สอนให้เป็นสัมมาทิกฐิ คนให้มีศรัทธาในมหายานสอนให้มีอิมุกติกว้างขวาง สอนให้มีอินทริย์แก่กล้า สอนให้ออกจากคติภพ สอนให้ตั้งโพธิจิต ได้แก่ความคิดจะบรรลุสัญญา⁶⁰⁰ สำหรับบางคนที่ทำกรรมชั่วโดยไม่เต็มใจทำ แต่ทำชั่วเพราะความรักตัวกลัวตายจึงทำความชั่ว หลงดำเนินทางและสร้างวิบากกรรม ทำให้ต้องไปเกิดในภพภูมิต่างๆ พระโพธิสัตว์สอนให้สรรพสัตว์คลายกังวลใจจากความสะดุ้งกลัวต่อมรณภัยจากนั้นสอนให้สรรพสัตว์มีที่พึ่งภายในใจ ให้อิมหน้าสำราญ บอกทางที่ควรไป ให้แสงสว่างส่องทาง ใช้มหาปัญญาตัดทำลายผ้าที่ปิดตาแล้วทำความเห็นถูกให้เกิดขึ้น คือ เห็นความจริงของสรรพสิ่งว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และปราศจากตัวตน (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) จากนั้นให้ตั้งปณิธานที่จะบรรลุโพธิ จากนั้นแสดงญาณภูมิ ตถาคตภูมิ ตถาคตวิชัย สัพพัญญูญาณ ธารณี และพุทธสรีระ โดยสรุป วาสน์ตีอธิบายให้เห็นว่าสรรพสัตว์มีอภยาศัยแตกต่างกัน ดังนั้นวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมแก่อภยาศัยของแต่ละคนจึงแตกต่างกัน วิธีการการสอนสรรพสัตว์ต้องมีอัปมัญญาจิตก่อน แล้วจึงสอนให้ละ

⁵⁹⁹ Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 72.

⁶⁰⁰ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 226.

อกุศลกรรมแล้วให้ทำกุศลกรรม สอนให้บำเพ็ญสมาธิ คือ ทำลายกิเลส ทำสมาธิภาวนาให้เกิด สอนให้เจริญปัญญา ทำโอภาสแสงสว่างให้เกิดขึ้น กำจัดอวิชชา ให้ตั้งปณิธาน คือให้สมาทานอนุตสัมโพธิ ให้บำเพ็ญทศพละ ให้บำเพ็ญญาณ

2. มีอภิญญาญาณและปัญญาญาณ

สมันตคัมภีร์ศรีวิมลประกายกัลยาณมิตรคนที่ 32 อธิบายคุณสมบัติของผู้ที่จะได้บรรลุธรรมกาย⁶⁰¹สามารถเข้าสู่พุทธเกษตรได้ และรู้ขอบเขตของมณฑลบริษัท ได้ปาฏิหาริย์⁶⁰²จะต้องได้ฌาน 4 ซึ่งประกอบด้วย ปฐมฌาน คือ ทำมโนกรรมให้สงบ ทุตติยฌาน คือทำอายตนะของสัตว์ให้หมดจด ตุตติยฌาน ทำทุกข์ของสัตว์ให้สงบ จตุตถฌาน เพื่อเป็นพื้นฐานให้ได้ดวงปณิธานให้ไพบุลย์ ญาณและอภิญญา ปาฏิหาริย์และธรรมชาตญาณ จากนั้นเข้าสมาธิจนได้บรรลุวิโมกข์ที่ทำให้รู้แจ้งอาการของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง⁶⁰³ เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในกามวิสัย แล้วออกจากเรือนไปสู่ป่าที่มีเหมาะสมในการทำสมาธิ เข้าสมาธิเพื่อกำจัดความสะอึกหวาดกลัว มีใจสงบตั้งมั่นได้เข้าถึงพุทธธรรมที่มีความลุ่มลึก แล้วได้บรรลุปธานะ 4 ประกอบด้วย เห็นทางที่ควรดำเนินไป ได้แสงสว่างขับไล่ความมืด กำจัดความกลัว ได้ความยินดีที่เกิดจากเนกขัมมะ การเข้าถึงพระรัตนตรัยและกัลยาณมิตร และได้บรรลุคุณที่เกิดจากการเข้าถึงกัลยาณมิตร

กล่าวโดยสรุป การได้รูปฌานและปัญญาเห็นแจ้งเป็นผลของการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาสมาธิ จากข้อความข้างต้น การพิจารณารูปนามแล้วเห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นสภาวะที่แตกสลาย เห็นรูปนามว่าเป็นภัย เห็นรูปนามว่าเป็นโทษ แล้วเกิดความเบื่อหน่าย แสดงว่าผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าถึงวิปัสสนาญาณ ตามลำดับดังนี้ ภังคญาณ ญาณรู้ความแตกสลาย ภัยญาณ คือ ปัญญาที่เห็นรูปนามว่าเป็นภัยที่น่ากลัว อาทินวญาณ คือ ปัญญาเห็นโทษของนามรูป และนิพพิทาญาณ คือ ปัญญาที่ทำให้

⁶⁰¹ ประกอบด้วยลักษณะ 10 ประการคือ อคติกะ อนาคติกะ อนุตปันนะ อนิรุทธะ อสัตตะ อมฤชา อสังกรานตะ อวิษฏฐะ เอกลักษณะ และ อลักษณะ *ibid.*, p. 238.

⁶⁰² ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการบรรลุธรรม 10 ขั้นตอน คือ 1. มีสมาธิสว่างไสวเห็นพระพุทธรูปเจ้าชัดเจน 2. เห็นพุทธกายได้ละเอียดชัดเจนจนถึงลักษณะมหาบุรุษ 3. เข้าถึงตลาคตกาย 4. เข้าถึงธรรมชาต 5. มีโอภาสสว่างไสว 6. เห็นรัศมีรัตนที่ปลายเส้นขน(ของพุทธกาย) 7. ได้พุทธรณิมิต 8. ได้ตลาคตโทษะ 9. เข้าถึงพุทธนาม 10. ได้ปาฏิหาริย์ *ibid.*, p. 237.

⁶⁰³ สัจญา 10 ได้แก่ อตติสัจญา ปริเขตสัจญา อุปรโรสัจญา พันธสัจญา รากษสัจญา อนิจจสัจญา ทุกขสัจญา อนาตมสัจญา อัสมามิกสัจญา อปราธินสัจญา ชรามรณสัจญา *ibid.*, p. 239.

เกิดความเบื่อหน่ายในรูปนาม⁶⁰⁴ เมื่อผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงญาณทั้งสี่นี้แล้วย่อมสามารถทำลายกามราคะได้ ทำลายอภิชฌา(ความโลภ)ได้ ทำลายมิจฉาทิฐิได้ พร้อมกับความเพียรชอบ(สัมมัปปธาน)⁶⁰⁵ ได้แก่ กำจัดอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ป้องกันอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น ทำกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญมากขึ้น และเพียรทำกุศลที่ยังไม่ได้ทำให้เกิดขึ้น

3. มีกัลยาณมิตรภายในใจ

ประมุขิตานัยน์ชตทวิโรจนา กัลยาณมิตรลำดับที่ 33 สอนให้เข้าถึงธรรมกายซึ่งเป็นกัลยาณมิตรที่จะพบได้ที่จิตตนคร⁶⁰⁶ และกัลยาณมิตรภายในใจนี้จะทำให้พระโพธิสัตว์ได้เข้าถึงมหาสัมภาระ มหาพละ และมหาวิริยะ⁶⁰⁷ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระโพธิสัตว์กลับมาสู่ภพภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์ในโลกธาตุ และการเข้าถึงกัลยาณมิตรภายในเป็นเกราะป้องกันไม่ให้พระโพธิสัตว์ต้องเสวยทุกข์เวทนาเหมือนสัตว์โลกด้วยการเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันกับกัลยาณมิตรภายใน พระโพธิสัตว์ที่มีใจเป็นหนึ่งเดียวกับกัลยาณมิตรภายในย่อมเป็นสุขในโลกธาตุได้ และมีมหาพละ สามารถบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดขึ้นได้มาก สามารถไปสู่โลกธาตุอื่นได้โดยไม่มีขีดจำกัดและไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองได้ มีการไปมารวมไม่ปรากฏ สามารถเนรมิตกายให้มีรูปร่างแตกต่างกันและไปปรากฏในสถานที่ต่างๆ ได้ หลากหลายในเวลาเดียวกัน กล่าวโดยสรุป พระโพธิสัตว์จะต้องมีความสามารถทำกายนิมิตให้มีอัตภาพแตกต่างกันตามภพภูมิของสรรพสัตว์ที่ต้องสอน⁶⁰⁸

⁶⁰⁴ ญาณทั้งสามคือ กายญาณ อาทินวญาณ นิพพิทาญาณ เป็นญาณที่เกิดขึ้นพร้อมกัน เมื่อญาณที่หนึ่งเกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติได้บรรลุญาณที่เหลือโดยอัตโนมัติ ญาณทั้งสามนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ได้อุทฺทยัพพญาณ ดูเพิ่มใน พระสังฆมโอชติกะ ธัมมาจริยะ, สมถกรรมฐานที่ปณี., หน้า 7.

⁶⁰⁵ ในโพธิปักขิยธรรม 37 สัมมัปปธานจะเกิดขึ้นเมื่อพิจารณาตามสติปัญญา 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต ธรรมในส่วนของวิสุทธิ 7 สัมมัปปธานจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ในส่วนของวิปัสสนาญาณ 10 สัมมัปปธานเกิดขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติได้บรรลุวิปัสสนาญาณเหล่านี้คือ นามรูปปริจเฉทญาณ เป็นความรู้ที่เกิดจากการพิจารณาสภาวะของรูปนาม ปัจจัยปริคคญาณ คือ เห็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดรูปนาม สัมมสนญาณ คือ พิจารณาเห็นไตรลักษณ์ของรูปนาม อุทฺทยัพพญาณ คือ ปัญญาเห็นการเกิดดับของรูปนาม ตามลำดับ ดูเพิ่มใน *ibid.*, หน้า 9.

⁶⁰⁶ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 430.

⁶⁰⁷ เมื่อสุขณะได้เข้าถึงสมันตภัททกาย เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้น “ครั้งนั้นกุศลมูลจำนวนมากเกิดขึ้นแก่สุธนเศรษฐีบุตร มีโอกาสของพุทธธรรมเกิดขึ้นเพราะได้พระตถาคตอริชฐาน..... ได้บรรลุมหาพละที่เกิดขึ้นจากโพธิสัตว์โคจร มี.....มีมหาวิริยะมีกำลังกล้าในการเห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทท..” *Ibid.*, p. 532.

⁶⁰⁸ *Ibid.*, p. 242.

4. มีกายเหมือนพุทธกาย

สมันตสังคีตตราโณชศรี กัลยาณมิตรลำดับที่ 34 แสดงให้สุทธนะเห็นว่ากายที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษและอนุพยัญชนะเป็นกายที่จะช่วยให้พระโพธิสัตว์ไปสู่ภพภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์ในโลกธาตุเพื่อการสอน เรียกว่า ความสามารถในการจำแนกโลกธาตุซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะของผู้ที่มีธรรมกายที่ประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษเท่านั้น⁶⁰⁹ ธรรมกายประกอบด้วยดวงตาที่มองเห็นพิเศษแตกต่างจากการมองเห็นด้วยดวงตาของคนทั่วไป เป็นกายที่มีรัศมีสว่างไสวที่ชานออกจากออรณาโกศ⁶¹⁰ การเห็นพิเศษและการได้แสงสว่างเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้พระโพธิสัตว์ผู้มีพุทธกายสามารถมองเห็นโลกธาตุด้วยอาการที่แตกต่างกัน เช่น เห็นโลกธาตุที่กำลังเป็นไปอยู่ เห็นโลกธาตุที่กำลังเสื่อมสลายทั้งหมด เห็นรายละเอียดและเห็นลักษณะอาการของโลกธาตุเช่น รู้ว่าส่วนไหนของโลกธาตุมีเป็นที่อยู่ของสรรพสัตว์ที่มีความทุกข์มากหรือมีความเศร้าหมองหรือมีความสุข หรือผ่อนคลาย และทำให้เข้าใจภพภูมิมีทุกข์และความลำบากที่เกิดจากกรรมแตกต่างกัน การรู้เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ย่อมรู้ภพภูมิที่อุบัติเกิดของสรรพสัตว์ เช่น สัตว์ที่อุบัติในนรกย่อมเสวยทุกข์เพียงอย่างเดียว สัตว์ที่เกิดเป็นเดรัจฉานย่อมมีความหวาดกลัวและความทุกข์ที่เกิดจากการถูกล่าเป็นอาหารและกัดกินกันเป็นอาหาร สัตว์ที่อุบัติเกิดในยมโลกมีทุกข์คือความทิวกระหาย สัตว์ที่เกิดในกามภพ มีทุกข์เพราะกามตัณหา ส่วนผู้ที่อุบัติเป็นมนุษย์มีทุกข์เพราะอวิชชาเป็นเหตุทำให้ทำกรรมชั่ว เมื่อรู้สถานที่อุบัติย่อมรู้ภพภูมิที่จะไปช่วยเหลือสัตว์เหล่านั้นและรู้วิธีการสอนเพื่อแก้ไขวิบากกรรมของสัตว์ในภพภูมินั้นๆ การช่วยเหลือสรรพสัตว์เหล่านี้ พระโพธิสัตว์ต้องมีความเพียรมาก(มหาวิริยะ) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ด้วยการเข้าถึงพระพุทธเจ้า มีใจเป็นหนึ่งเดียวกันกับพระพุทธเจ้า ต้องมีมหาปัญญา ได้แก่มีตาทิพย์ หูทิพย์ รู้การจุติและรู้อุบัติของสัตว์ รู้ที่มาของสรรพสัตว์ว่าชาติก่อนทำกรรมอะไร มาจากภพภูมิใด มหาปณิธาน ตั้งใจมุ่งมั่นที่จะช่วยสรรพสัตว์ไม่ว่าสัตว์นั้นจะเป็นสัตว์เกิดจากไข่ เกิดจากครรภ์ เกิดจากเหงื่อไคล พวกโอปปาติกะ พวกมีเท้าไม่มีเท้า พวกมีรูปและไม่มีรูปช่วยเหลือทั้งหมด พระโพธิสัตว์จึงต้องสั่งสมเสบียงจำนวนมากคือมุ่งหน้าสู่ธรรมธาตุเพราะเป็นแหล่งกำเนิดของบุญกุศล การเข้าสู่

⁶⁰⁹ กายมหาบุรุษ(ของท่าน)เนรมิตกาย(อื่น)ที่มีสรีระเหมือนสัตว์โลกแล้วไปสู่ทิศทั้งสิบ และเข้าสู่ธรรมธาตุอันยิ่งใหญ่ แล้วอบรมสั่งสอนสัตว์ทั้งหลายจำนวนมากไม่มีประมาณให้มีความแก้แค้นในการทำกุศล||8||

ibid., p. 266.

⁶¹⁰ ลักษณะกายของสมันตสังคีตตราโณชศรี ibid., p. 266.

ธรรมชาตทำให้พระโพธิสัตว์ได้กระทำการบูชาพระตถาคต ได้ฟังธรรมของพระตถาคตซึ่งเป็นเหตุให้ได้สมกุศลบริบูรณ์ ได้บารมีบริบูรณ์⁶¹¹

5. มีมายาธรรม

ประธานตรุตสาครวดี กัลยาณมิตรลำดับที่ 35 สอนให้เข้าถึงจิตที่เป็นมายาธรรม⁶¹² จิตที่มีสภาวะเหมือนกับธรรมชาต และเป็นจิตชนิดเดียวกันกับวัชฎดาจิตตูปาท และเป็นธรรมสรีระ จิตนี้เป็นธรรมชาตที่มีอยู่แต่เดิม(อนุตปันนา) เป็นสภาวะที่ไม่อาจคิดคำนึง หรือพิจารณาหาเหตุปัจจัยได้ เป็นอยู่ได้โดยปราศจากเหตุปัจจัย ดังนั้นจึงเรียกว่า มายาธรรม เป็นปณิธานของผู้ปรารถนาสรวิชฌิตา เป็นโพธิสัตว์จรยานิมิต เป็นที่เกิดขึ้น และเป็นที่รองรับของสัตว์โลก(เหมือนมหาปฐพีเป็นที่เกิดขึ้นของพฤกษา) เป็นเครื่องทำลายกิเลสตัณหา เป็นเครื่องนำพาสรรพสัตว์ไปสู่สรวิชฌิตา(เหมือนลมที่พัดอากาศไปในทุกที่) เป็นแหล่งรวมของคุณความดีทุกประการ(เหมือนมหาสมุทรที่เป็นแหล่งรวมของรัตนชาติ) เป็นแหล่งเกิดขึ้นของธรรมญาณ เป็นที่เกิดขึ้นของธรรมวิโมกข์ เป็นที่ที่ที่เกิดขึ้นของปาฏิหาริย์ เป็นที่เกิดขึ้นของธรรมเมฆา เป็นเครื่องทำลายอวิชชา(เหมือนดวงอาทิตย์) เป็นแหล่งให้เกิดบุญและญาณ(เหมือนดวงจันทร์แหล่งเกิดขึ้นของความเย็นกายเย็นใจและแสงสว่าง) เป็นเหมือนตถาคตที่เข้าถึงทุกที่ เป็นกุศลนิมิต เป็นเสียงธรรมที่เข้าใจได้ตามอริมุกติ(โฆษะ) สัตว์จะเห็นได้ตามอัชยาศัย เป็นที่เกิดขึ้นของพุทธปาฏิหาริย์ เป็นที่บันดาลให้สมหวังทุกอย่าง(เหมือนแก้วมณีจินดา) เป็นที่ที่จะได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์⁶¹³

จิตที่เป็นดุจมายาธรรมนี้จะทำให้พระโพธิสัตว์เห็นสรรพสัตว์ตามความเป็นจริง เห็นทุกข์ เห็นความไตรลักษณ์ของสรรพสิ่งโดยความเป็นทุกข์ คือ เห็นว่าโลกนี้เป็นทุกข์และโทมนัสและสอนให้ออกจากการถูกคุมขังอยู่ในนามรูป และอายตนะ ส่วนผู้ที่มีทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักสอนให้เข้าถึงความเป็นญาติกับพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้ที่มีความทุกข์จากศัตรูผู้ไม่เป็นมิตร ทุกข์จากเวทนาของอายตนะภายนอกภายใน ทุกข์ในสังสาร และทุกข์เพราะชาติ ชรา มรณะ และความเศร้าโศกสอนให้ได้ตถาคตสุข ฤทธิสัจผู้อยู่ครองเรือนสอนให้เปื้อน่ายคลายยินดีในการครองเรือน คนมีความเศร้าโศกสอนให้คลายโศก ให้เห็นแจ้งไตรลักษณ์เพื่อทำลายความถือมั่น ให้เข้าถึงความเป็นญาติ

⁶¹¹ *ibid.*, p.p. 266-270.

⁶¹² เป็นสภาวะที่ไม่มีเกิดการดับ *ibid.*, p. 294. คือญาณสรีระของธรรมกายที่ทำให้สรรพสัตว์เห็นได้ตามสภาวะใจ *ibid.*, p. 341.

⁶¹³ ประธานตรุตสาครวดี *ibid.*, p.p. 287-303.

กับพุทธะ เพื่อละความรักในบิดามารดาและญาติ ละความผูกพันในสังสาร เพื่อกำจัดความรักในบุตร ภรรยา

6. เป็นนักพูดที่ฉลาด(ภานกะ)

สรรพนครรักษาสัมภเวยศาครี (กัลยาณมิตรคนที่ 36) เป็นธรรมกายที่สามารถปรากฏให้สรรพสัตว์ เห็นได้ตามสภาวะของใจ เป็นกายที่ไม่ถูกกิเลสทำให้มัวหมองเมื่อมาสู่โลกธาตุที่เต็มไปด้วยกิเลส เป็นกายที่มีอยู่ในสรีระที่มีอวัยวะเช่นเดียวกับอวัยวะของชาวโลก แต่หลุดพ้นโลกแล้ว มีกายเหมาะแก่ การสอนและเป็นกายที่สามารถแสดงธรรมด้วยเสียงโชนะที่มีอำนาจมากคือสอนสรรพสัตว์ได้ทุกหมู่ เหล่าที่อยู่ในภพภูมิต่างๆ เป็นกายที่อยู่ในโลกสามแต่เป็นอิสระเข้าถึงทุกที่เหมือนอากาศธาตุเพราะ หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องเกาะเกี่ยวเหนี่ยวรั้ง เป็นตถาคตสภาวะ สามารถสอนธรรมได้กว้างไกลและ ทั่วถึงเหมือนเมฆฝนที่ตกได้ครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างไกลทั่วถึง อุปายะของนางคือสอนธรรมแก่สรรพ สัตว์ให้เข้าไปอยู่ในใจด้วยเสียงที่ไพเราะ(มนุญชชุดคัมภีร์วิกริตประเวศน์วิโมกข์) เป็นวิโมกข์ที่ทำให้ พระโพธิสัตว์เป็นภานกะ (ผู้เผยแผ่ธรรม) การจะเป็นผู้ประกาศธรรมที่ดีและเข้าถึงสรรพสัตว์ได้ต้องมี มหากรุณาและมหาไมตรีในสรรพสัตว์

7. มีตถาคตญาณและอุปายะ

สรรพพฤกษ์ประมุขลนสุขสังวาสากัลยาณมิตรคนที่ 38 เป็นราตรีเทวดาที่อาศัยอยู่ในวิมานที่ ต้นไม้หอม สอนให้เห็นเหตุที่ทำให้สรรพสัตว์ถูกคุมขังโดยไม่รู้ตัวว่าตัวเองไม่รู้ และไม่รู้ว่าจะจงจำให้ ติดอยู่ในโลก แต่เข้าใจผิดคิดว่าเป็นคือธรรมดาของชีวิตที่ต้องทำมาหากินในเวลากลางวัน เวลากลางคืน พักผ่อน หลับนอน เวลาที่สรรพสัตว์ใช้ทำกิจดังกล่าวนี้เรียกว่า “รัตติกาล” เป็นช่วงเวลาที่โลกปกคลุม ด้วยความมืดเพราะปราศจากแสงสว่างของดวงอาทิตย์ เปรียบได้กับความมืดมิดของอวิชชา ความมืด ทำให้สัตว์โลกมองไม่เห็นตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้ไม่เห็นตามความเป็นจริงทำให้ประมาททำความชั่ว ค้นชวายุหสูตร อธิบายภาพของสัตว์โลกที่ตกอยู่ในความโง่เขลาที่มีอวิชชาเป็นหัวหน้าและมีกิเลสอื่นๆ ร่วมด้วยช่วยกันทำให้สรรพสัตว์มีปัญญามืดบอดและผูกมัดจองจำไว้แน่นหนา ไม่ให้หลบหนีออกไปได้ ไม่ให้มีโอกาสได้เห็นแสงสว่างแห่งตะวันที่เปรียบเหมือนปัญญาญาณ เมื่อพระโพธิสัตว์ได้รู้และเห็น อวิชชาเป็นเหตุปัจจัยทำให้สรรพสัตว์ถูกผูกมัดและถูกคุมขังให้ติดอยู่ในโลกแน่นหนาหาทางออกไม่ได้ ทำให้พระโพธิสัตว์มีความคิดที่จะช่วยสัตว์โดยเริ่มกำจัดความโลภ กำจัดราคะ สละทาน ไม่หวังผลใน

ทาน ไม่อยากได้สมบัติทางโลก กำจัดเหตุปัจจัย(อวิชชา) ใคร่ครวญธรรมที่ได้แสวงหา และคิดทำที่พึงให้สรรพสัตว์⁶¹⁴

8. เข้าถึงตถตา

สรรพขันธ์รักษาประณีตวิริยประภา (กัลยาณมิตรคนที่ 39) เป็นราตรีเทวดาที่มีลำดับกัลยาณมิตรสูงสุดของกลุ่มราตรีเทวดาทั้ง 8 ซึ่งเป็นธรรมกายที่มีลักษณะดังนี้

สรณะที่ความสว่างไสวรุ่งเรืองไม่มีประมาณไปในทิศทั้งสี่ ภายของนางปรากฏให้เห็นรัศมีส่องสว่างไปในทิศโดยรอบเพื่อเป็นจุดแสงประทีปธรรมทำลายความมืดให้กับชาวโลก ภายของนางปรากฏให้เห็นเป็นญาณสรณะที่หมดจดบริสุทธิ์เป็นมายาธรรม ภายของนางปรากฏเป็นธรรมสรณะที่บริสุทธิ์ ผ่องใส ปราศจากมลทิน ภายของนางเกิดจากมายาธรรมตา ใจของนางแห่งตลอดธรรมตา สว่างไสวด้วยญาณอาโลกที่ส่องสว่างไปในทิศรอบด้าน ภายและใจของนางเทพิดานั้นหลุดพ้นจากความขัดเคืองและความเดือดร้อน ราตรีเทวดานี้เกิดด้วยธรรมกายที่เป็นไปในโลกที่ไม่มีสิ่งใดทำลายได้และเป็นธาตุจริงแท้ สรรกายของนางบริสุทธิ์ผ่องแผ้วเพราะมีธรรมตาที่มีธรรมชาติบริสุทธิ์ เป็นธรรมชาติปราศจากกิเลส เกิดขึ้นและเป็นไปอยู่ ตั้งมั่นเกิดขึ้นจากการได้เข้าถึงตถตา⁶¹⁵

จากข้อที่อธิบายลักษณะธรรมกาย ทำให้เห็นว่า ธรรมกาย และมีคำอื่นที่ใช้ในความหมายของเดียวกัน คือ ญาณสรณะ มายาธรรม ธรรมสรณะ ธรรมตา ตถตา จะเห็นได้ว่าธรรมกาย หรือตถตา มีคุณสมบัติเดียวกันคือมีความหมดจดปราศจากกิเลส เป็นสภาวะแท้ดั้งเดิม

เมื่อสุธนะเห็นธรรมกายของราตรีเทวดาทำให้เห็นโครงสร้างของโลกธาตุที่แบ่งเป็นภพภูมิแต่ละชั้น และมีธรรมชาติเชื่อมอยู่ส่วนบนสูงสุด ภาพโครงสร้างโลกที่ปรากฏให้เห็นด้วยธรรมกายของราตรีเทวดาสรรพขันธ์รักษาประณีตวิริยประภา นั้นคือภาพของธรรมชาติที่ปรากฏอยู่ที่กายและภาพของโลกธาตุที่ประกอบด้วยภพภูมิที่อยู่ของสรรพสัตว์แต่ละชั้น ภาพที่สุธนะเห็นนี้เป็นตำแหน่งของโลกธาตุและธรรมชาติที่อยู่ในที่เดียวกัน โดยมีธรรมชาติเป็นที่อยู่ของธรรมกายและโลกธาตุเป็นที่อยู่ของกายของสรรพสัตว์โดยแบ่งเป็นภพภูมิ ความสัมพันธ์ของโลกธาตุและธรรมชาติเป็นสภาวะที่อยู่รวมกันโดยไม่แยกจากกันแต่มีคุณสมบัติแตกต่างกัน พระโพธิสัตว์เมื่ออาศัยอยู่ในโลกธาตุจะไม่รับรู้เวทนาของโลกธาตุเพราะมีธรรมกายที่มีอยู่ในธรรมชาติที่เป็นมายา มีความสุขเป็นอารมณ์ เป็นกายที่รองรับธรรม

⁶¹⁴ Ibid., p.p. 342-347.

⁶¹⁵ Ibid., p.p. 341-342.

เมฆาในที่เฉพาะหน้าของพระพุทธเจ้า เป็นกายที่สามารถทำปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นได้ไม่มีขีดจำกัด และเป็นกายที่สามารถสอนธรรมแก่สรรพสัตว์ เป็นกายที่ทำให้ทิศทั้งสี่สว่างไสว กายที่เป็นญาณสรณะธรรมสรณะ เกิดจากมายาธรรมตา ใจที่แทงตลอดธรรมดานั้นเป็นญาณอาโลก กายและใจพ้นจากกิเลสและปฏิกฤษะ⁶¹⁶

โพธิสัตว์มรรคา

คัมภายูหสูตรเน้นสอนประเด็นสำคัญของการแสวงหากัลยาณมิตรซึ่งประกอบด้วย การเดินทาง การเห็นและการเข้าถึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกัลยาณมิตรสูงสุดคือธรรมธาตุ การได้กัลยาณมิตรและปฏิบัติตามสิ่งที่กัลยาณมิตรสอนและเข้าถึงสิ่งเดียวกันกับกัลยาณมิตรเข้าถึงตามลำดับ ขั้นตอนการปฏิบัติและการเข้าถึงดังกล่าวจึงไม่มีโครงสร้างการบำเพ็ญที่ชัดเจน จนบางครั้งทำให้หลายคนเข้าใจว่าคัมภายูหสูตรไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบำเพ็ญจรรยามากเท่าที่ควรจะเป็น เช่นเดียวกับ George Tanabe Jr. กล่าวว่าคัมภายูหสูตรเป็นวรรณกรรมที่รุ่มรวยด้วยปาฏิหาริย์และแนวคิดเกี่ยวกับโพธิสัตว์จรรยาของคัมภายูหสูตรไม่อาจจะระบุให้แน่ชัดลงไปได้เป็นแนวคิดแบบมหายานิกะหรือโยคจารเนื่องจากคัมภายูหสูตรมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดเรื่องการบำเพ็ญบารมีและหลักปฏิบัติตามแนวคิดของโพธิสัตว์ภูมิ⁶¹⁷ ส่วน Hillary มีความเห็นว่า คัมภายูหสูตร เน้นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ของการปฏิบัติธรรมเป็นสำคัญ ได้แก่ ธรรมธาตุ และเป็นที่มาของชื่อพระสูตร “คัมภายูหะ ที่กล่าวถึงบารมี 10 ภูมิ 10 และ ชั้นมะ 10⁶¹⁸

คัมภายูหสูตร เน้นคำสอนเรื่องหนทางดำเนินไปสู่ธรรมธาตุที่พระโพธิสัตว์ทุกคนจะต้องดำเนินตาม สุทธนะได้สอนถามหนทาง(มรรคา)ที่จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดดังกล่าวนี้กับรัตนจตุธรรมเศรษฐี (กัลยาณมิตรลำดับที่ 16)⁶¹⁹ คำตอบที่สุทธนะได้รับคือ รัตนจตุระ พาไปดูเรือนที่อาศัยของตน “นิเวศน์” ซึ่งเป็นที่อยู่ของรัตนจตุเศรษฐี นิเวศน์นี้เป็นอาคาร 10 ชั้นมีประตูทางเข้า 8 ด้านเปิดให้ผู้คนที่มาจากทิศทั้ง 8 เข้ามาอาศัยชั่วคราว ภายในเรือนแต่ละชั้นมีผู้มาชุมนุมและทำกิจแตกต่างกันดังนี้ เรือนชั้นที่

⁶¹⁶ Ibid., p. 341.

⁶¹⁷ Tanabe 1992, p. 11 อ้างไว้ใน Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 66.

⁶¹⁸ Ibid., p.p.70-75.

⁶¹⁹ รัตนจตุธรรมเศรษฐี มีอาชีพค้าขายอยู่ที่เมืองสิงหโปตะ ในทักษิณาปถ อดีตชาติได้จุดเทียนหอมบูชาพระพุทธเจ้า และได้อธิษฐานจิตว่าขอให้ตนสิ้นทุกข์ ขอให้ได้ฟังธรรม ขอให้ได้เห็นพระพุทธเจ้า *The Gaṇḍavyūha Sutra.* , p. 148.

1 -4 เป็นที่มาชุมนุมของคนทั่วไป และเป็นพื้นที่ที่มีการให้ทานด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ และวัตถุสิ่งของที่อื่นเครื่องใช้ของชาวเมือง⁶²⁰ ภายในเรือนชั้นที่ 5 มีเหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 5 มาชุมนุมและทำกิจแตกต่างเช่น สาธยายธรรม สอนวิชาความรู้ บำเพ็ญสมาธิเป็นต้น ภายในเรือนชั้นที่ 6 ได้รับการต้อนรับที่เรือนชั้นที่ 5 พระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญปณิธานบริบูรณ์แล้วอยู่ภายในเรือนชั้นที่ 6 พระโพธิสัตว์ที่มีอภิญญาฤทธิ์สามารถท่องเที่ยวไปในโลกธาตุและธรรมธาตุอื่นได้ไม่จำกัด ได้รับการต้อนรับที่เรือนชั้นที่ 9 เป็นที่ชุมนุมของพระโพธิสัตว์ที่จะมาตรัสรู้ในอีกหนึ่งชาติ(เอกชาติโพธิสัตว์) เรือนชั้นที่ 10 ไม่ปรากฏพระโพธิสัตว์ มีเพียงภาพของเหตุอัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าตั้งแต่เริ่มตั้งโพธิจิตจนกระทั่งได้บรรลุโพธิ และประกาศธรรม นอกจากนี้ยังเป็นที่ยุมนุมนของพุทธเกษตรจำนวนมาก⁶²¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้การบำเพ็ญจรรยาของพระโพธิสัตว์เกี่ยวข้องกับบารมี แม้ไม่ได้กล่าวถึงบารมีไว้ครบถ้วน แต่กล่าวถึงบารมีแรก คือ ทานบารมี และบารมีสุดท้าย คือ ปรชญาปารมิตา ส่วนบารมีที่เหลือตรงกลางไม่ใช่ไม่มี แต่แสดงไว้ด้วยชั้นของเรือนที่สูงขึ้น และ นอกจากนี้ นิเวศนะ 10 ยังสามารถเป็นบารมี 10 ได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้เส้นทางการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์ยังเกี่ยวกับภูมิของพระโพธิสัตว์ คัมภยูหสูตรกล่าวถึงโพธิสัตว์ภูมิที่ 5 เท่านั้น ส่วนภูมิอื่นที่เหลือไม่ได้รับบุไว้ แต่ให้นัยไว้ว่ามี 10 ภูมิ

บารมี

บารมี (สันสกฤต: ปารมิตา บาลี: ปารมี) มีวิธีการประกอบศัพท์ได้สองนัย คือ ประกอบจากศัพท์ ปรม-ตา ปรม ศัพท์ในความหมายว่า ประเสริฐสุด สูงสุด ตา ปัจจัยในภาวตัทธิต แปลว่า ความสูงสุด ประเสริฐ ยอดเยี่ยม ความบริบูรณ์ อีกนัยหนึ่งบารมีสำเร็จมาจากศัพท์ ปาริ-อิ-ตา ปาริ ศัพท์ในความหมายว่า ฝั่งอื่น อิ ธาตุ ในความหมายว่า ไป ลง ตา ปัจจัยในภาวตัทธิต แปลว่า การไปสู่อีกฝั่ง การหลุดพ้น ธรรมที่ทำให้ถึงฝั่ง ฝั่งอื่นอีก คือ ฝั่งแห่งสังสาร ดังนั้นคำว่า ปารมิตา เป็นหลักธรรมที่ใช้

⁶²⁰ ส ปุรณเม ปุเร'นนานาวิปริตยาคุมทราภษิต | ทวีตีเย ปุเร สรววสตรวิปริตยาคุม | ตฤตีเย ปุเร สรวรตนาภรณาลการปริตยาคุม | จตุรเถ ปุเร'นตะ ปุเรปริโกครติมหาปฤถิวีกลยามณนยารตนปริตยาคุมทราภษิต | ibid., p. 148.

⁶²¹ Ibid., p. 215.

บ่งถึงการปฏิบัติเพื่อข้ามมหาสมุทรคือสังสาร⁶²² จากการวิเคราะห์ที่มาของความหมายจะเห็นได้ว่า บารมีเป็นจรรยาและเป็นผลสำเร็จของการบำเพ็ญจรรยา⁶²³

ในพระไตรปิฎกบาลี⁶²⁴ และพระสูตรมหายาน⁶²⁵ กล่าวว่าไว้เป็นนัยเดียวกันว่าบารมีเป็นเหตุ และเป็นความบริบูรณ์ที่ทำให้เป็นพระพุทธรเจ้า แม้กระนั้นในคัมภีร์ทั้งสองฝ่ายต่างก็ระบุจำนวนของ บารมีที่ต้องบำเพ็ญไว้แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายมหายาน ยุคแรก เช่น อชฺฐสาหัสริกาปรัชญา ปารมิตา สัทธรรมปุณฑริกสูตร โพธิจรรยาตาร ธรรมสังครหะ กล่าวถึงบารมี 6 ประการได้แก่ ทาน ปารมิตา ศีลปารมิตา กษานติปารมิตา วิริยปารมิตา ธ्यानปารมิตา และปรัชญาปารมิตา อย่างไรก็ตามในยุคลงมัยจะกล่าวถึงบารมี 10 ประการ บารมีที่เพิ่มเข้ามา⁶²⁶ ได้แก่ อุปายปารมิตา ประณีธานปารมิตา พลปารมิตา และชญาณปารมิตา การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ถูกจัดลงใน การสั่งสมเสบียง(สัมภาระ) 2 ประการ คือ บุญสัมภาระ ได้แก่ ทานบารมีและศีลบารมี และ ญาณสัมภาระ คือปรัชญาปารมิตา นอกจากนี้บารมียังถูกจัดลงในภูมิ เช่น พระโพธิสัตว์บำเพ็ญภูมิ 6 เป็นภูมิที่มีบารมีเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ หรือ พระโพธิสัตว์เมื่อก้าวสู่ความเป็นผู้ไม่หวนกลับ(อวิวรรตนิยะ)ซึ่งตรงกับ ภูมิที่แปด บารมีที่บำเพ็ญจากนี้ไปเรียกว่า โลกุตตรบารมี ส่วนบารมีก่อนหน้านั้นเรียกว่าโลกียบารมี⁶²⁷

⁶²² อ้างไว้โดย Barbara Elizabeth Nelson, "Kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva", p. 64.

⁶²³ Lamotte วิเคราะห์จากมหาปรัชญาปารมิตาศาสตระ สรุปลไว้ใน Le traite de la grande vertu de sagesse de Nāgārjuna(Mahāprajñāpāramitāsāstra) และ Dayal วิเคราะห์จากโพธิสัตว์ภูมิ ทั้งสองมีความเห็นตรงกันว่าบารมี คือ ความบริบูรณ์ของจรรยาและเป็นการบรรลุสูงสุดของพระโพธิสัตว์ "Superior attainment of the bodhisattva" อ้างไว้ใน ibid., p.65.

⁶²⁴ สุเมธกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน เล่ม 70 ภาค 1, (มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552)., หน้า 48.

⁶²⁵ "The Lankavatara Sutra: A Mahayana Text," updated 20 April 2023, 1956, http://lirs.ru/do/lanka_eng/lanka-nondiaccritical.htm. (tran. by D.T. Suzuki)., p.237.

⁶²⁶ การกล่าวถึงส่วนที่เพิ่มเข้ามา ย่อมแสดงให้เห็นว่า เสถียร โพธิ์นันทะ มีความเห็นว่าบารมีเดิมควรมีแค่ 6 บารมีเท่านั้น เสถียร โพธิ์นันทะ, ปรัชญามหายาน., หน้า 6.

⁶²⁷ สัมภาระ และ ภูมิ เป็นไวพจน์ของจรรยา ดูเพิ่มใน Barbara Elizabeth Nelson, "Kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva", p.p. 48-69.

บารมี 10 เป็นกลวิธีในการจำแนกจริตและอหยาศัยของสรรพสัตว์ ราตรีเวทดาชื่อว่า ประศานต
 รุตสาครวตี คนที่ 5 ในกลุ่มของเทพ 8 ทิศได้อธิบายการใช้บารมี 10 เป็นอุบายในการสอนสรรพสัตว์ที่
 มีจริตและสันดานแตกต่างกันต่อไปนี้

สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้มีความประมาท มีความเมาในโภค(สมบัติ) เราสอนให้บำเพ็ญกษานติปาร
 มิตาให้บริบูรณ์ สำหรับสัตว์ผู้มีความยินดีเพลิดเพลินในการฟ้อนรำ ขับร้อง การละเล่น เราสอน
 ให้พวกเขายินดีพอใจในธรรม สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้ยินดีในอารมณ์ทั้งปวงเราสอนให้มีใจ(เป็น
 สมาน)โดยมีพระตถาคตเป็นอารมณ์ สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้มีใจมักโกรธเราสอนให้ตั้งอยู่ในกษาน
 ติปารมิตา สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้เกียจคร้านเราสอนให้พวกเขาบำเพ็ญวิริยปารมิตา สำหรับสัตว์
 ทั้งหลายผู้ชอบท่องเที่ยวเราสอนให้ได้ตถาคตยานปารมิตา สำหรับสัตว์ผู้หลงทางอยู่ในป่ารก
 เราสอนให้พวกเขาออกจากความมืดมนในป่ารกชัฏของมิจฉาทิฐิ สำหรับสัตว์ผู้มีปัญญาเขลาเรา
 สอนให้บำเพ็ญปรัชญาปารมิตา สำหรับสัตว์ผู้ถูกขังอยู่ในไตรชาตุเราสอนให้แสวงหาทางออก
 จากสังสารทุกข์ สำหรับสัตว์ที่มีอธิมุติคับแคบเราแสดงธรรมให้บำเพ็ญปณิธานปารมิตาเพื่อ
 บรรลุตถาคตโพธิ์ สำหรับสัตว์ผู้ทำประโยชน์แก่ตนเพียงอย่างเดียวเราแสดงธรรมให้ตั้งปณิธาน
 เพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ สำหรับผู้มีอินทรีย์อ่อน เราแสดงธรรมเพื่อให้บำเพ็ญโพธิสัตว์พล
 ปารมิตาให้บริสุทธิ์ สำหรับผู้มีใจมืดบอดเพราะถูกอวิชชาครอบงำเราแสดงธรรมให้บำเพ็ญ
 โพธิสัตว์ชญาณปารมิตาให้่องแล้ว⁶²⁸

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าบารมีเป็นทั้งจรรยา และมรรคาสำหรับผู้ปรารถนาจะบรรลุ
 คุณเป็นพระโพธิสัตว์ และยังเป็นอุบายะในการสอนสรรพสัตว์ในคราวเดียว บารมีแต่ละประการมี
 รายละเอียดดังนี้

1. **ทานบารมี** เป็นพื้นฐานของการบำเพ็ญบารมีอื่นๆ และเป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง⁶²⁹
 ในสุเมธกถา ว่าด้วยการบำเพ็ญของสุเมธดาบสเมื่อครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์เมื่อบำเพ็ญโพธิ
 จรรยา ได้เริ่มทำทานบารมีเป็นสิ่งแรก⁶³⁰ ทานบารมีเป็นวิธีการกำจัดความตระหนี่⁶³¹

⁶²⁸ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 297-298.

⁶²⁹ รัตนจฺุฑะสอนโพธิสัตว์มรรคาแก่สุธนะเริ่มด้วยการบำเพ็ญทานซึ่งเป็นเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ธรรมธาตุชั้น
 ที่ 1 2 3 4 เป็นต้น *ibid.*, p. 148.

⁶³⁰ สุเมธกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน เล่ม 70 ภาค 1.,
 หน้า 48. ส่วนประพจน์ อัครวิรุฬหการ มีความคิดเห็นว่าทานบารมีเป็นคุณธรรมที่ต่ำที่สุดและหยากกว่าบารมีข้อ
 ถัดไป ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน.",
 หน้า 285.

อานิสงส์ของท่านบารมีเป็นเหตุให้ได้โภกสมบัติ สำหรับพวกปราจจริต และพวกประมาท คือ พวกยินดี พอใจในกามคุณ และประมาท สอนให้สละวัตตุกาม(ก่อน)⁶³² และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะขาดศีลธรรมและประพฤติกุศลธรรม⁶³³

การบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์โดยเฉพาะอย่างยิ่งของพระสมันตภัทร คณทวยหุสูตรกล่าวไว้ 2 ระดับ คือ การให้ทานทุกอย่างตามที่ทุกคนปรารถนาเรียกว่าการบูชามหาภัย หรือ มหาจาคะคือ การบริจาคทานยิ่งใหญ่ และอดิอรรถจาคะ คือการให้ที่ทำได้ยาก ดังนี้

ในแต่ละมหากัปเราได้ทำมหาจาคะ คือการแจกจ่ายทานเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตร จำนวนอนภิลापยานภิลापยะ เราได้ทำอดิอรรถจาคะ (การบริจาคทานที่ทำได้ยาก)เพียง เพราะต้องการธรรมที่ทำให้ได้ความเป็นสรวิชัย ในแต่ละมหากัป เราได้สละร่างกาย สละราชสมบัติ ความ นคร นิคม ชนบท ราชธานี สละบุคคลผู้เป็นที่รักและวัตตุสิ่งของที่สละได้ ยาก สละบริวารสมบัติ สละบุตรธิดาและภรรยา สละสรีระและเนื้อของตน สละเลือด จากกายของตนให้แก่ผู้มาขอ บริจาคเยื่อกระดูก บริจาคอวัยวะน้อยใหญ่ บริจาคหูและ จมูก บริจาคขนัยน์ตา บริจาคชีวหาและฟันในปากของตนจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธ เกษตรจำนวนมากเกินจะกล่าวพรรณนา เพราะต้องการพุทธญาณโดยไม่มี ความอาลัยใน ร่างกายและชีวิตเลย ในแต่ละมหากัปเราตัดศีรษะของตนให้เป็นทานจำนวนมากเท่ากับ ฝุ่นในพุทธเกษตรจำนวนมาก เพราะปรารถนาศีรษะคือสรวิชัยตาอันประเสริฐสูงสุด เหนือสรรพโลกทั้งปวง⁶³⁴

2. **ศีลบารมี** คณทวยหุสูตรเน้นเรื่องของการละอกุศลกรรม คือ การไม่ทำความชั่วทางกาย ได้แก่ ปาณาติบาต ลักทรัพย์ และประพฤตมิฉฉาจาร ไม่ทำกรรมชั่วทางวาจา ได้แก่ พูดโกหก พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ พูดให้แตกแยก และไม่ทำความชั่วทางใจ ได้แก่ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของ คนอื่น ไม่พยายามทปองร้าย และไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรมและให้บำเพ็ญกุศลกรรมบถ

⁶³¹ ราตรีเทวดาชื่อสรรพฤกษ์ประมุขลนสุขสังวสา อธิบายวิธีการช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่มีจิตแตกต่างกันด้วยบารมี 10 เช่น สอนคนตระหนี่ด้วยการให้ทาน สอนคนเกียจคร้านให้มีวิริยารัมภะ สอนคนจิตใจโลเล ด้วยกษานติ สอนคนโง่ให้เข้าถึงปรัชญาปารมิตา สอนคนจิตฟุ้งซ่านด้วยการให้บำเพ็ญฌาน เป็นต้น ดูเพิ่มใน *The Gandavyuha Sutra.*, p. 318.

⁶³² *ibid.*, p.p. 219-233.

⁶³³ การแก้ไขปัญหาลังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม กล่าวไว้ในคาถาที่ 28-36 *ibid.*, p.p. 334-335.

⁶³⁴ *ibid.*, p. 539.

เป็นหลัก⁶³⁵ กล่าวโดยสรุปศีลบารมี คือการควบคุมกาย วาจา และใจไม่ให้ทำกรรมชั่ว ส่วนโพธิจรรยาบวตารกล่าวว่าการศึกษาศีลคือรักษาใจให้มีสติสัมปชัญญะรู้ตัวอยู่เสมอ⁶³⁶ เพราะคนชาติสมัยก่อนประมาทและพลั้งเผลอไปทำกรรมชั่วซึ่งได้แก่ อุกุศลกรรมบถสิบนั้นเอง การศึกษาศีลมีวัตถุประสงค์เพื่อตัดทางไปสู่ทุกขภูมิ มีภูมิของสัตว์เดรัจฉาน ภูมิของเปรตและอบายภูมิเพราะการไปสู่ภูมิเหล่านี้ทำให้หมดโอกาสบำเพ็ญบารมีอื่นๆ และไม่มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ความชั่วทำลายสุขสัญญา, ศีลสามารถเปลี่ยนจากปุถุชนให้เป็นอริยบุคคลได้(เปลี่ยนจากโลกวิสัยเป็นตถาคตวิสัย)⁶³⁷

3. **กษานติบารมี** คือ ความอดทนอดกลั้นต่ออุปสรรคและความยากลำบาก และเป็นบารมีที่เป็นคู่ปรับกับความโกรธและตรงกับภูมิที่แปด⁶³⁸ เป็นบารมีที่สร้างกำลังใจไม่ให้หวั่นไหวเมื่อเจอกับอุปสรรค และไม่หลงใหลในคำเยินยอ อดทนต่อโลกธรรมแปดเพื่อความดีอย่างยั่งยืนอดทำลายมัจฉาทิฏฐิ⁶³⁹ ตัดทางไปสู่กำเนิดของสัตว์ ความอดทนต่ออารมณ์ที่น่าชอบใจ เช่น อดทนต่ออำนาจกิเลส อดทนต่อการกระทบกระทั่ง⁶⁴⁰ อดทนต่ออารมณ์ที่ไม่น่าชอบใจเช่น ทนความทุกข์และอดทนต่อความเจ็บปวดทรมานที่ถูกตัดอวัยวะ เช่น (พระโพธิสัตว์อดทนต่อการถูกตัดอวัยวะมีมือและเท้าเป็นต้น และเห็นความอดทนอดกลั้นต่อการถูกทำร้ายร่างกายด้วย(อุปกรณ์เช่น)ฝ่ามือ ท่อนไม้หรือศาสตรา และอดทนต่อการถูกฟันสรีระและควักหัวใจและดวงตา ความอดทนต่อการถูกตัดอวัยวะน้อยใหญ่เพราะเหตุแห่งการแสวงหาธรรม กษานติบารมีเป็นวิธีการแก้สำหรับคนที่มีสมาธิสั้น ไม่มีอดทน ผู้มีจิตใจโลเล ให้เป็นผู้มีเหตุผล และมีความหนักแน่น⁶⁴¹
4. **วีริยบารมี** คือความอุตสาหะในการสร้างบารมีอย่างไม่ย่อหย่อน ไม่ท้อแท้ ความบากบั่นและต่อเนื่องในการบำเพ็ญโพธิจรรยาทำลายความเกียจคร้าน (กรรมวีสิตา)

⁶³⁵ พระเจ้าอนละ (กัลยาณมิตรลำดับที่ 18) เป็นพระราชาที่ปกครองนครตาลวัชด้วยทศพิธราชธรรม มีกรรมบถเป็นหลักการในการปกครองชาวเมือง *ibid.*, p. 155.

⁶³⁶ พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาบวตาร.", หน้า 139-40.

⁶³⁷ พระภิกษุสารวัช กัลยาณมิตรลำดับที่ 7 นิमितกายพระโพธิสัตว์สอนศีลปารมิตาแก่สรรพสัตว์ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 91.

⁶³⁸ Barbara Elizabeth Nelson, "Kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva ", p. 45.

⁶³⁹ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 96.

⁶⁴⁰ โพธิจรรยาบวตารระบุว่าอารมณ์โกรธ พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรรยาบวตาร.", หน้า 143-144.

⁶⁴¹ ราตรีเทวดาชื่อ สรรพฤกษ์ประมุขสุขสังวาส (กัลยาณมิตรลำดับที่ 38) สอนบารมี 10 ตามจริตของสรรพสัตว์ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 318.

เป็นอุปายะในการฝึกคนเกียจคร้าน⁶⁴²ในโพธิจักรยาวตารกล่าวถึงความเพียรใน
แง่มุมของการเอาชนะความเกียจคร้านท้อแท้สิ้นหวัง ให้ความเพียรในการงาน
เพียรในการกำจัดกิเลสและเพียรในการหาความรู้⁶⁴³ ส่วนวิธีที่พระโพธิสัตว์ควร
บำเพ็ญเพียรมีนัยะดังนี้ ความเพียรเพื่อกำจัดมารทั้งปวง เพียรที่จะบำเพ็ญโพธิ
โดยไม่ท้อแท้เปลี่ยนใจ เพียรที่จะช่วยให้สรรพสัตว์ก้าวขึ้นจากสาครสังสาร เพียรที่
จะออกจากวิถีที่นำไปสู่ความมืดบอดและวิถีที่นำไปสู่อบาย ทุกคติวินิบาต เพียรที่จะ
ทำลายภูเขแห่งความไม่รู้ เพียรที่จะบูชาและอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าทุกพระองค์
โดยไม่รู้สีกเบื่อหน่าย เพียรที่จะเรียนรู้พุทธธรรมทั้งสิ้นและธำรงรักษาไว้ เพียรที่จะ
ทำลายภูเขแห่งอาวรณ์ เพียรที่จะสั่งสอนสรรพสัตว์ให้แก้กำในการทำความดีโดย
ไม่รู้สีกเบื่อหน่าย เพียรที่จะทำพุทธเกษตรให้หมดจด และเพียรที่จะเข้าถึงความ
บริสุทธิ์อย่างยิ่งของพระตถาคต⁶⁴⁴

5. **ธยานบารมี**(บาลี ฌาน) หมายถึงความเพ่ง ธรรมเครื่องเผากิเลส ภาวะที่จิตสงบเป็นสมาธิ การ
ตั้งมั่นของจิต⁶⁴⁵ โดยมากหมายถึงการได้บรรลุสมาบัติ 8 คือ รูปฌานและอรูปฌาน⁶⁴⁶ ส่วน
โพธิจักรยาวตาร หมายถึงเอาทั้งสมถะและวิปัสสนา⁶⁴⁷ เป็นกุศโลบายในการบำเพ็ญสมาธิเพื่อ
กำจัดราคะ และแก่นิสัยยินดีในวัตถุภพ ธยานบารมีตัดเหตุของการเข้าถึงกามภพ เป็นเหตุให้
ได้อภิญญา เป็นเหตุให้เข้าถึงสุขทางกายและปิติยอันเกิดแต่ธรรม⁶⁴⁸ ได้แก่วิปัสสนาอนุสสติที่
สามารถทำลายกิเลส ทำให้สร้างจากความเมาและประมาท ทำลายมานะ เป็นอุปายะที่ดีใน
การฝึกคนที่มีจิตซัดส่ายไม่อยู่กับร่องรอย⁶⁴⁹ ประโยชน์ของการบำเพ็ญที่นำไปสู่ฌานสมาธิคือ

⁶⁴² Ibid., p. 318.

⁶⁴³ พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจักรยาวตาร.", หน้า 146-47.

⁶⁴⁴ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 244.

⁶⁴⁵ คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย, "พจนานุกรมพระพุทธศาสนา จีน สันสกฤต," (2519)., หน้า 578.

⁶⁴⁶ พระธีรวัฒน์ บุญทอง, "สมาธิในพระพุทธศาสนา การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องธยานะใน
พระพุทธศาสนามหายานกับพระพุทธศาสนาเถรวาท" (อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546)., หน้า 18.

⁶⁴⁷ ส่วนของสมถะได้แก่ อสุภะ อนุสสติ และสติปัฏฐาน อาหาเรปฏิกูลสัญญา พระมหาวิชาญ กำเหนิด
กลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจักรยาวตาร.", หน้า 149-52.

⁶⁴⁸ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 422-453.

⁶⁴⁹ Ibid., p. 318.

7. **ญาณบารมี** คือ การรู้แจ้งทางที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ(มัคคามัคคญาณ) ญาณบารมีเป็นอุปายะในการฝึกคนใจให้เป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด⁶⁵⁷ นอกจากนี้ยังหมายถึงโพธิสัตว์ญาณที่เกิดขึ้นจากบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาคือความสามารถในการแทงตลอดอหังการและอหิมกข์ของสัตว์ สัตว์ธาตุ แทงตลอดทุกสภาวะจิตของสรรพสัตว์ รู้แจ้งสาครอินทรีย์ของสรรพสัตว์ การเข้าถึงสมุทรรยาของสรรพสัตว์ การรู้แจ้งกาลที่เหมาะสมที่จะสอนให้สรรพสัตว์แก้วัฏล้าในการสั่งสมบารมี รู้วิธีการสอนด้วยโฆชะ การรู้แจ้งธรรมชาติทั้งสิ้นได้ในขณะจิตเดียว การรู้แจ้งโลกธาตุทั้งที่กำลังเจริญและที่กำลังเสื่อม รู้แจ้งการเกิดขึ้นของโลกธาตุ รูปพรรณสัณฐาน และวูหะของโลกธาตุทั้งปวง รู้แจ้งอานุภาพที่เกิดจากการได้เข้าถึงพระตถาคต รู้แจ้งการประกาศธรรม และรู้แจ้งการสอนสรรพสัตว์ให้เข้าถึงปิติสุข สอนให้สรรพสัตว์เลื่อมใสในกัลยาณมิตร มีความรื่นเริง เบิกบาน ปราศจากความทุกข์ระทมใจ ทำจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใส ให้เข้าถึงกัลยาณจิต ทำอินทรีย์ให้หมดจด เกิดอหิมกข์มีกำลังแรงกล้า ไม่หันเหออกจากการบำเพ็ญบารมีเพื่อสรวิชฌูตา⁶⁵⁸
8. อุปายเกาศัลยะ วิธีการสอนของพระโพธิสัตว์ที่มีรูปแบบแตกต่างกันตามสภาวะความพร้อมของผู้เรียน คัมภีร์คัมภวูหสูตรกล่าวถึงการสอนธรรมเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อบาป และมีจิตสำนึกละเอียดที่จะทำความชั่ว การสอนของ พระเจ้าอนละ พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ทรงธรรมปกครองชาวประชาโดยธรรมคือลงโทษคนทำความผิด สรรเสริญคนทำความดี ให้กำลังคนมีความทุกข์ใจ ห้ามอกุศลกรรม ส่งเสริมให้ทำกุศลกรรม แต่สั่งให้ลงโทษคนทำผิดเหมือนคนที่ปราศจากคุณธรรม⁶⁵⁹ การกระทำดังกล่าวนี้ทำให้สุณะเกิดความลังเลใจในกัลยาณมิตรขึ้น เพราะสิ่งที่เห็นทำให้คิดว่าพระราชามีไม่ใช่พระราชที่ทรงธรรม แต่เห็นเป็นเพียงภาพจำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากอานุภาพของมายาคตวิโมกข์⁶⁶⁰ที่ใช้เป็นกุศโลบายให้คนเกรงกลัวต่อบาปและตั้งใจทำบุญกุศลเพียงฝ่ายเดียว เช่นเดียวกับอุปายเกาศัลยะของนางวสุมิตราซึ่งเป็นหญิงงามเมือง นางใช้ความงามของสรีระเพื่อเป็นกุศโลบายให้บุรุษผู้ติดในรูป รส กลิ่น เสียง

⁶⁵⁷ Ibid., p. 318.

⁶⁵⁸ Ibid., p. 264.

⁶⁵⁹ พระเจ้าอนละ (กัลยาณมิตรลำดับที่ 18) พระองค์ได้จำลองการลงทัณฑ์อันโหดเหี้ยมปราศจากเมตตาและกรุณาเพื่อให้ชาวเมืองเกิดความเกรงกลัวต่อบาป และมีความละอายที่จะกระทำบาป การจำลองเหตุการณ์นี้เป็นอานุภาพของมายาคตวิโมกข์ ดูเพิ่มใน *ibid.*, p. 159.

⁶⁶⁰ วิโมกข์นี้เป็นทำให้อนลราชาแสดงภาพปาฏิหาริย์ให้เป็นไปตามที่ตนเองต้องการได้ ดูเพิ่มใน *ibid.*, p. 160.

และสัมผัส เพื่อให้คนเหล่านั้นได้โอกาสในการศึกษารธรรม ในสายตาของผู้มีปัญญาน้อยก็เข้าใจผิดคิดว่านางใช้ความงามของร่างกายล่อลวงบุรุษให้ประพฤติกเล่ ความจริงแท้ความงามของนางเป็นเพียงอุปายเกาศ์ละให้คนละระคะ⁶⁶¹ บุคคลที่จะสอนด้วยอุปายะที่มีความซบซ้ออนอย่างนี้ได้ต้องเป็นผู้เข้าถึง มายาคตธรรม หรือ มายาธรรม เป็นคุณสมบัติของธรรมกาย⁶⁶²

9. **ปณิธานบารมี** คือ ความแน่วแนในการอบรมสรรพสัตว์⁶⁶³ ในการช่วยเหลือสัตว์ธาตุทั้งหมดที่อุบัติในภพภูมิแตกต่างกัน มีอัยาศัยและจรรยาแตกต่างกัน พระโพธิสัตว์ต้องเข้าถึงธรรมธาตุอยู่ตลอดเวลา ต้องพุทธาธิฐาน (ตถาคตพละ)ตลอดเวลา มีความต่อเนื่องในการประกาศสรวัชฎตา ความต่อเนื่องในการแห่งตลอดกาล ได้แก่ ทั้งอดีต อนาคต และปัจจุบัน ความต่อเนื่องในการแสดงปาฏิหาริย์ ความต่อเนื่องในการบำเพ็ญตามปณิธานของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ดังนั้นปณิธานของพระโพธิสัตว์จึงกำหนดนับไม่ได้ว่าต้องบำเพ็ญมากเท่านั้นๆ แต่ปณิธานจะถึงที่สุดเมื่อสรรพสัตว์ในโลกธาตุเข้าถึงสุขเกษมทั้งหมด⁶⁶⁴ ประมุทิตนัยนาชคัทวีโรจนา⁶⁶⁵ อธิบายสิ่งที่พระโพธิตั้งปณิธานแน่วแนที่จะทำให้ได้ตลอดต่อเนื่องได้แก่

⁶⁶¹ วสุมิตรภาควติ กัลยามมิตรลำดับที่ 26 คำว่า ภาควติ เป็นค่านามรูปสตรีลิ่งค์ของ ภควตุ มีความหมายว่าผู้เจริญ ผู้เป็นเจ้าของ ผู้รุ่งเรือง ซึ่งตำแหน่งนี้ Douglas Osto แปลว่าหญิงโสเภณี เพราะเป็นหญิงที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีในการดูแลแขกบ้านแขกเมืองโดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ นางดูแลปรนนิบัติด้วยดีเท่าเทียมกันทั้งหมด ดูใน Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 205. ในคณทวูหุสสุทร กล่าวว่ นางเป็นผู้บรรลธรรมชั้นสูงแล้ว สำหรับผู้มองเห็นคุณค่าของความเป็นกัลยามมิตรของนางเมื่อมาถึงนางได้พุดคย ได้สัมผัสมือ ได้จูมพิต หรือได้สวมกอดล้วนทำให้คนเหล่านั้นได้บรรลธรรมตามสมควรแก่สภาวะใจของบุคคลเหล่านั้น ดูเพิ่มใน *The Gandavyuha Sutra.*, p. 204.

⁶⁶² ราตรีเทวดาชื่อ กัลยามมิตรลำดับที่ 38 ปรากฏให้สุขณะได้เห็นด้วยธรรมสรีระซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้ เป็นกายที่บริสุทธิ์สว่างไสว ปราศจากกิเลส เกิดจากมายธรรมตาซึ่งมีธรรมชาติบริสุทธิ์ เป็นธรรมกายที่อยู่ในโลกโดยไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 341-342

⁶⁶³ *Ibid.*, p. 96.

⁶⁶⁴ อุบาสิกาอาศา กัลยามมิตรลำดับที่ 7 มีวูหะคือ ทำให้สัตว์เข้าถึงความสันทุกข์และมีความเกษมสุขเพียงฝ่ายเดียว (อโศกเกษมธวัชวิโมกข์) กล่าวว่ พระโพธิสัตว์จะตั้งใจบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ไม่ใช่เพียงแค่จำนวนที่นับได้ด้วยการคำนวณ แต่มีความแน่วแนตั้งใจบำเพ็ญจนกว่าสรรพสัตว์ทั้งสิ้นจะถึงฝั่งเกษม ประโยคสรุปกล่าวว่ ดูก่อนกุกุบุตร เรามีความตั้งใจว่ ปณิธานของเราจะเป็นไปจนกว่าโลกธาตุทั้งหมดจะมีความบริสุทธิ์หมดจดดีแล้ว| เมื่อกิเลสและวาศนา อนุสนธิและอนุสัยของสรรพสัตว์หมดสิ้นนั้นแหละ ปณิธานทั้งหลายของเราจึงจะถึงที่สุด” ดูรายละเอียดทั้งหมดได้ใน *Ibid.*, p.p. 107-109.

- a. การทำธรรมาตุให้หมดจด
  - b. การทำโลกธาดูให้หมดจดทุกขณะจิต
  - c. เข้าถึงพระพุทธเจ้าและทำการบูชาและเข้าไปรับใช้พระตถาคตทุกพระองค์
  - d. เข้าสู่สาครธรรมทั้งปวงในแต่ละขณะจิตต่อเนื่อง
  - e. การเข้าถึงตถาคตพละทุกขณะจิต
  - f. การเข้าถึงสาครธรรมธาดูทั้งหมดจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในสมุทรโลกธาดูทั้งสิ้นทุกขณะจิต
  - g. การประกาศความหมดจดของมรรคาสู่สรวิชัยตาตลอดกาลยาวนานหลายกัปนับประมาณไม่ได้ที่มีในเกษตรทั้งปวง
  - h. การเข้าถึงตถาคตพละในทุกขณะจิต
  - i. การเข้าสู่กาลทั้งสาม
  - j. การแสดงปาฏิหาริย์ในเกษตรของพระโพธิสัตว์
  - k. การสอนให้สรรพสัตว์ตั้งอยู่ในสรวิชัยตา
10. **พลบารมี** หมายถึงการสั่งสมพละเพื่อการบรรลุสัมพัญญ พละที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา เป็นกำลังที่จะทำให้พระโพธิสัตว์ที่กลับมาสู่โลกธาดูและเป็นอยู่ได้โดยไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง และเป็นกำลังที่จะทำให้สามารถแสดงมุนธรรมจักร เป็นกำลังในสอนให้สรรพสัตว์เข้าถึงพุทธะ⁶⁶⁶ สรววิชัยตาพละนี้เป็นกำลังที่ไม่มีสิ่งใดทำลายและครอบงำ หรือทำให้พินาศไปได้ เป็นกำลังที่จะทำให้การบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยาเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง เป็นอานุภาพที่ช่วยให้พระโพธิสัตว์ไม่ถูกโทษในสังสารทำให้หม่นหมอง และเป็นกำลังในการกำจัดเหล่ามาร สามารถทำหน้าที่สอนสรรพสัตว์ได้สะดวกโดยไม่ถูกกรรมมาตดรอนหรือมาขัดขวางได้ เป็นกำลังที่จะทำให้พระโพธิสัตว์มีมหากรุณาต่อสัตว์ เป็นกำลังของพระโพธิสัตว์ในการทำพุทธเกษตรทั้งหมดสิ้นสะเทือนและทำสรรพสัตว์ให้มีความเบิกบาน แสดงกำลังในการกำจัดมารและข่มปวาทีของพระโพธิสัตว์ แสดงญาณพละเครื่องทำให้มหาธรรมจักรหมุนไปได้ในโลก แล้วแสดงสรวิชัยตาแก่

⁶⁶⁵ กัลยาณมิตรลำดับที่ 34 เป็นราตรีเทวดาที่อยู่กลุ่มของพระโพธิสัตว์ที่แวดล้อมพระไวโรจนพุทธเจ้า
ibid., p. 246.

⁶⁶⁶ Ibid., p. 96.

สรรพสัตว์⁶⁶⁷ พละบารมีเป็นกุศโลบายที่สำหรับผู้มีบุญน้อยและคนมีโศกเวลาน้อยเพราะมีอุปสรรคในชีวิตมากเนื่องจากกฎกรรมกิเลสตัดรอน คนเหล่านี้ควรให้บำเพ็ญพละบารมี⁶⁶⁸

ภูมิ

การจัดระดับความเป็นพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์มหายานแต่ละยุคแตกต่างกัน เช่น ในคัมภีร์ยุคแรกพระโพธิสัตว์คือผู้ได้บรรลุธรรมสูงสุดแล้วเท่านั้น แต่คัมภีร์ยุคถัดมา เช่น ในสัทธรรมปุณฑริกากล่าวว่าพระโพธิสัตว์คือผู้ที่ได้ “วิภูริตตะ” ซึ่งเป็นความสามารถในการสอนไวเนยสัตว์ด้วยปาฏิหาริย์ ส่วนคัมภีร์อวตังตังสกุสูตร ทศภูมิสูตร คัมภีร์อวตังตังสกุสูตรจัดลำดับความเป็นพระโพธิสัตว์ด้วยระบบ “ภูมิ” และเรียกผู้บำเพ็ญภูมิพระโพธิสัตว์เหมือนกันหมดแตกต่างเพียงว่าได้บรรลุภูมิไหน⁶⁶⁹

ภูมิ คือผลสำเร็จของการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาแบ่งเป็นลำดับ⁶⁷⁰ ตามคุณสมบัติที่บำเพ็ญบริบูรณ์แล้วบางครั้งเรียกว่าผลของการบำเพ็ญโพธิสัตว์จรยา⁶⁷¹ เป็นผลสัมฤทธิ์ของโพธิจิตที่เกิดขึ้นหลายครั้งแนวคิดนี้ตรงกันกับ จันทรกีрти (Candrakīrti) ในคัมภีร์มัธยมกาวตาร (Madhyamakāvātāra) ว่าไม่ได้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวแต่เกิดขึ้นหลายครั้งและสิ่งที่พระโพธิสัตว์ได้บรรลุในแต่ละช่วงของโพธิจิตเรียกว่าภูมิ การบรรลุโพธิจิตที่เกิดขึ้นครั้งแรกเรียกว่าภูมิที่ 1 และโพธิจิตระดับที่ 10 คือภูมิที่ 10 สรุปลผลของจิตที่มุ่งมั่นต่อการบรรลุโพธิไว้ 10 ระดับ⁶⁷² ในบรรดาพระสูตรที่กล่าวถึงภูมิ เช่น ทศภูมิสูตรและมหาวิสตวทานมีการจัดลำดับไว้ค่อนข้างใกล้เคียงกัน แม้กระนั้นมหาวิสตวทานไม่ได้อ้างถึงความสัมพันธ์ของภูมิกับการบำเพ็ญบารมีเหมือนคัมภีร์มัธยมกาวตาร กล่าวว่าการบำเพ็ญบารมีจะสำเร็จบริบูรณ์ได้ต้องมีปรัชญาปารมิตา⁶⁷³ ข้อสรุปนี้แสดงให้เห็นว่าพระโพธิสัตว์แม้บำเพ็ญบารมีใดบารมีหนึ่งบริบูรณ์ก็ไม่เรียกว่าบารมี หากเป็นเช่นนั้นการจัดลำดับของ

⁶⁶⁷ Ibid., p. 247.

⁶⁶⁸ Ibid., p. 318.

⁶⁶⁹ Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 63.

⁶⁷⁰ พระมหาวินิจฉัย กำเหนิดกลับ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจรยาวตาร.", หน้า 69.

⁶⁷¹ ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ, "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน.", หน้า 161-162.

⁶⁷² อ้างถึงใน Barbara Elizabeth Nelson, "Kṣānti in the bodhisattva path of Śāntideva ", p.p. 55-6.

⁶⁷³ Ibid., p. 101.

บารมีควรจะต้องบำเพ็ญปรัชญาบารมีไว้เป็นลำดับแรก หากเป็นเช่นนั้นย่อมขัดแย้งกับแนวคิดที่เห็นว่า ทานบารมีควรบำเพ็ญเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตามพระสูตรที่สรุปการบำเพ็ญบารมีและภูมิที่ค่อนข้าง มีความลงตัวได้แก่ทศภูมิสูตรกล่าวถึงบารมีแต่ละประการสำเร็จบริบูรณ์ในแต่ละภูมิและเป็นไปตามลำดับของการบำเพ็ญบารมี⁶⁷⁴ ตามตารางนี้

ตารางที่ 3 ภูมิ 10

ภูมิที่	ทศภูมิสูตร	มหาวัสดุ	คณทวยหสูตร	บารมี
1	ประมุทิตา	ทุราโรหา	ปฐมจิตโตตปาทิกะ	ทาน
2	วิมลา	พัทธมานา	อาทิกกรรมิกะ	ศีล
3	ประภากริ	บุษปมณจิตตา	โยคจาจระ	กษานติ
4	อรจิษมตี	รุจิรา	ชั้นมชะ	วีริยะ
5	สุทุชยา	จิตตวิสตรา	ปุรวโยคสัมปันนา	ธยาน
6	อภิมุชชี	รูปวตี	ศุทธธาธาตยะ	ปัญญา
7	ทุรังคมา	ทุชยา	อวิรตยา	อุบายะ
8	อจลา	ชั้นมนิเทศ	กุมารภูตา	ปณิธาน
9	สาธุมตี	เยาวราช	เยาวราช	พละ
10	ธรรมเมฆา	อภิเชก	อภิเชกปราปตา	ญาณ

คณทวยหสูตรกล่าวถึงภูมิของพระโพธิสัตว์ไว้หลายบท แต่เป็นการอ้างถึงภูมิ 10 ไว้ สิ่งทวิชภูมิ ตาภิกษุณีสอนธรรมแก่พระโพธิสัตว์ 10 ภูมิ ดังนี้

1. สอนธรรมชื่อ สรรพพุทธประณิธิภูงะ (แหล่งเกิดขึ้นของพุทธะทั้งปวง) แก่พระโพธิสัตว์ที่เริ่มตั้งโพธิจิต
2. สอนธรรมชื่อ วิโรฆมณฑล (ดวงใส) แก่พระโพธิสัตว์ผู้ได้บรรลุภูมิที่ 2
3. สอนธรรมชื่อ ประศานตวยุหะ (มีความสงบเป็นนวยุหะ) แก่พระโพธิสัตว์ผู้ได้บรรลุภูมิที่ 3
4. สอนธรรมชื่อ สรวัชฌูตาเวควิษยสัมภวะ (ทำวิชัยให้เกิดขึ้นเพื่อความป็นสรวัชฌู) แก่พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 4
5. สอนธรรมชื่อ จิตตลตาทุกุสมครระ (ครรภดอกบัวอังกงาม) แก่พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่

5

⁶⁷⁴ Ibid., p. 95.

6. สอนธรรมชื่อ ไวรโรจนครรรณะ (ครรรณะแห่งไวโรจน(พุทธะ))แก่พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 6
7. สอนธรรมชื่อ สมันตภูมยลังการะ (อสังการของภูมิทั้งหมด) แก่พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 7
8. สอนธรรมชื่อ ธรรมธาตุปัญชรสุวิภักตศรีวิษยะ (สรีระและวิษัยที่เกิดจากธรรมธาตุ)แก่พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 8
9. สอนธรรมชื่อ อนิลัมภพลนิลยวูหะ(วูหะของสรีระและวิษัยที่มีอยู่ทุกที่ทุกกาล(อนิลัมภะ) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 9
10. ประกาศธรรมชื่อ อนาวารณมณทละ (ธรรมธาตุอันหาขอบเขต) แก่เหล่าพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิที่ 10

นอกจากนี้คัมภวายุหสูตรยังกล่าวถึงภูมิในรูปอาคารที่ปักที่แบ่งเป็นชั้นตามประเภทการบำเพ็ญบารมีไว้ในบทที่ 18 (กัลยาณมิติที่ 15) คัมภวายุหสูตรกล่าวถึงอาคารที่ปักของเศรษฐีค้าขายเครื่องประดับ(รัตนจุฑเศรษฐี)ได้แสดงโพธิสัตว์ภูมิที่พระโพธิสัตว์ได้บรรลุแต่ละชั้น โดยอธิบายให้เห็นภาพด้วยการกล่าวถึงเรือนที่ปักที่เป็นอาคาร 10 ชั้น แต่ละชั้นจะแสดงภาพการบำเพ็ญจรรยาและแสดงพระโพธิสัตว์กำลังบำเพ็ญกิจที่ตนควรกระทำตามภูมิที่ตนได้บรรลุ⁶⁷⁵ ได้แก่ การบำเพ็ญทานบารมีทั้งสองระดับที่เรือนชั้นที่ 1-4 ส่วนเรือนชั้นที่ 5 เป็นที่ประชุมรวมของพระโพธิสัตว์ภูมิที่ 5 บำเพ็ญสมาธิบารมีและกำลังทำกิจที่เนื่องด้วยสมาธิ เรือนชั้นที่ 6 เป็นที่ประชุมรวมกันของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุปรัชญาบารมิตา เรือนชั้นที่ 7 เป็นที่ประชุมรวมกันของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุอุบายบารมี เรือนชั้นที่ 8 เป็นที่ชุมนุมรวมกันของพระโพธิสัตว์ที่ได้ธรรมกายและสามารถเข้าไปมาระหว่างโลกธาตุและธรรมธาตุ เข้าถึงพระพุทธเจ้าในพุทธเกษตร ซึ่งตรงกับปณิธานบารมีได้แก่ภูมิ อจลา (หรือชั้นมนิเทศ) เรือนชั้นที่ 9 เป็นที่ประชุมรวมกันของเอกชาติโพธิสัตว์ คือพระโพธิสัตว์ที่จะต้องมาเกิดอีกเพียงชาติเดียว และเรือนชั้นที่ 10 เป็นที่เกิดขึ้นของพุทธปาฏิหาริย์ เช่นการตั้งความปรารถนาครั้งแรก การบรรลุธรรม การสอนสรรพสัตว์ การหมั่นธรรมจักร

ภูมิในคัมภวายุหสูตรแม้จะแตกต่างจากทศภูมิสูตรและมหาวิสตุอวทาน จากข้อมูลที่ยกมากล่าวไว้ข้างต้นพอจะเทียบเคียงข้อมูลของคุณธรรมที่ต้องบำเพ็ญในแต่ละภูมิและตัวอย่างของการบำเพ็ญบารมี เช่น การบำเพ็ญบารมีโพธิสัตว์ภูมิที่ 5 ซึ่งตรงกับเรือนชั้นที่ 5 ของอาคาร 10 ชั้นแม้จะไม่ได้ระบุชื่อของภูมิเอาไว้ให้เห็นชัดเจนก็ตาม คัมภวายุหสูตรมีเรื่องของบารมีที่บำเพ็ญในแต่ละภูมิแสดงไว้เป็นนัยสำคัญได้แก่ เรือนชั้นที่ 5 เป็นที่ประชุมรวมของพระโพธิสัตว์ภูมิที่ 5 ซึ่งหมายถึงสุทธุชยาภูมิ (หรือจิตตวิสตฺรภูมิ) จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าภูมิที่ 5 พระโพธิสัตว์ได้บรรลุสมาธิบารมี และ เรือนชั้นที่

⁶⁷⁵ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 148-9.

6 เป็นที่ประชุมรวมกันของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุปรัชญาปารมิตา ซึ่งตรงกับภุมิที่ 6 อภิมุขี หรือ รูปวดี เรือนชั้นที่ 7 เป็นที่ประชุมรวมกันของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุอุบายบารมี ตรงกับบุรุษคมาภุมิ

กล่าวโดยสรุป ภุมิ 10 เป็นลำดับขั้นตอนในการบำเพ็ญโพธิจรรยาโดยมีบารมีเป็นเกณฑ์เทียบเมื่อพระโพธิสัตว์ได้บรรลุภุมิสิบ หมายถึงพระโพธิสัตว์มีบารมีทั้ง 10 ประการครบถ้วนบริบูรณ์อยู่ในฐานะของพระโพธิสัตว์ผู้มีความสามารถในการไปมาระหว่างโลกธาตุและพุทธเกษตรได้ตามปรารถนาสามารถทำหน้าที่ของพระโพธิสัตว์สอนสรรพสัตว์ได้ด้วยมหายากาย โฆษะเช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์สมันตภัทร พระโพธิสัตว์มัญชุศรี และพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

ชั้นมะ

ชั้นมะ หมายถึง การเกิด โดยมากมักจะเป็นการเกิดของพระโพธิสัตว์ในชาติสุดท้ายที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เช่น ลลิตวิสตรระ มหาวิสตุ สังฆเภทวิสตุ อโศกาวทาน เป็นต้น ในคัมภีร์เหล่านี้กล่าวถึงการเกิดในชาติสุดท้ายของเจ้าชายสิทธารถะซึ่งเป็นชาติที่จะได้บรรลุเป็นพระพุทธเจ้าไว้ว่า พระองค์ประสูติที่สวนลุมพินี หรือต้นไม้ประสูติ บางคราวเรียกว่าต้นสาละ ต้นปลักษะ หรือต้นลุมพินี⁶⁷⁶ ชั้นมะของพระโพธิสัตว์นี้มีเทพธิดาคนหนึ่งเป็นผู้ได้เห็นเหตุการณ์การประสูติของพระโพธิสัตว์รายละเอียดที่ปรากฏในแต่ละพระสูตรมีความแตกต่างกัน คันทวยุทธกล่าวถึงเทพธิดาที่เห็นชั้นมะนี้ มีชื่อว่า สุเตโฆมณฑลธิดีศรี เป็นเทวดาประจำต้นไม้ตรัสรู้ คือ ต้นปลักษะ⁶⁷⁷ สุธนะได้รู้วิธีการบำเพ็ญที่ทำให้พระโพธิสัตว์ได้เกิดในตระกูลของพระพุทธเจ้าจากเทวดาประจำต้นไม้ตรัสรู้ว่า “ทศมานิ กุลปุตฺร โพธิสฺตตวชนฺมานิ, โยเย สมฺนฺวาคตา โพธิสฺตตวา ชาตา ภวนฺติ ตถาคตฺตกุเลสุ”⁶⁷⁸ จะเห็นได้ว่า ชั้นมะ เป็นการเกิดในตระกูลของพระตถาคต เข้าถึงความเป็นญาติของพระตถาคต คือ เป็นบุตรของพระตถาคต โพธิสัตว์ชั้นมะ มีรายละเอียดดังนี้

⁶⁷⁶ คำว่าลุมพินี” มีความหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1. ชื่อของสวนหรืออุทยาน 2. ชื่อของต้นไม้ บางครั้งเรียกว่าต้นปลักษะ หรือ ต้นสาละ หรือ ต้นลุมพะ 3. ชื่อระดับชั้นเทวดา Edgerton, "Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol I.", p. 463.

⁶⁷⁷ สุเตโฆมณฑลธิดีศรี กัลยาณมิตรลำดับที่ 40 เล่าเรื่องราวในอดีตชาติของตนแก่สุธนะว่า นางได้ตั้งปณิธานไว้ว่าขอให้ตนได้เห็นโพธิสัตว์ชั้นมะของพระพุทธเจ้าในชมพูทวีปทุกแห่งในทวีปทั้งสี่ ด้วยอำนาจของการตั้งปณิธานนี้ทำให้นางเห็นการอุบัติของพระโพธิสัตว์ที่เคลื่อนจากดุสิตภพมาเกิดในสวนลุมพินี *The Gandavyuha Sutra.*, p.373.

⁶⁷⁸ Ibid., p.p. 366.

ชั้นมะที่ 1 สรรพพุทโธปสถานประณิธิประโยชน์ (ตั้งใจและพยายามเพื่อไปอยู่ใกล้พระพุทธเจ้า) พระโพธิสัตว์มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า เมื่อเลื่อมใสแล้ว จากนั้นจึงทำการบูชาพระพุทธเจ้า เริ่มจากการทำความเคารพ สักการะ นอบน้อม บูชา เข้าไปรับใช้ ทำให้ยินดี จากนั้นปฏิบัติสมาธิด้วยใจที่มีฉันทะไม่เบื่อบ่อยต่อเนื่องเพื่อการเห็นพระตถาคต เพราะการเห็นตถาคตทำให้ใจมีปีติมีกำลังแรงกล้า และได้ความเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น และการทำสมาธิ(พุทธานุสติ)ยังเป็นเหตุให้ได้บุญเสขียงศรัทธา ฉันทะ และพระโพธิสัตว์ควรทำการสังสมเสขียงที่เกิดจากการบูชาพระพุทธเจ้าทั้งปวงให้ได้ตลอดต่อเนื่อง

ชั้นมะที่ 2 โโพธิจิตตังคปรินิชปัตติสัมภวกรรม (พระโพธิสัตว์ทำโพธิจิตให้เกิดขึ้น) ขั้นตอนนี้เป็น การเตรียมใจให้พร้อมด้วยการทำมหากรณจิตให้เกิดขึ้น ด้วยการทำสมาธิมีจิตคิดถึงพระพุทธเจ้าทั้งปวงและทำมหาปิติให้เกิดขึ้น ทำมหาสถานจิต ทำมหาไมตรีจิตให้เกิดขึ้น ไม่คิดทอดทิ้งชาวโลก ไม่มีมายาสาโดย จากนั้นเปล่งวาจาสัตย์ว่าจะปฏิบัติตามโพธิสัตว์มรรคา เพื่อแสดงมหาปณิธานมุ่งมั่นว่า จะต้องบรรลุสรวิชฌุตตาและจะสอนสรรพสัตว์ตลอดกาลยาวนานและจะไม่ล้มเลิกความตั้งใจ(ให้บำเพ็ญได้ตลอดต่อเนื่อง)

ชั้นมะที่ 3 พระโพธิสัตว์บำเพ็ญสมาธิจนมีความเข้าใจสรรพธรรม(ธรรมนยนิชยัปติประโยชน์มุขสัมภวกรรม) ในชั้นมะที่ 3 พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมี 4 ประการได้แก่ ศีลบารมี กษานติบารมี มีวิริยบารมี และญาณบารมี

ชั้นมะที่ 4 บำเพ็ญปัญญาปารมิตา (ตรัยธวโลกาธยาศยวิคฺขติ) พระโพธิสัตว์เข้าถึงอาศยธาตุ โอภาสแห่งพุทโธโพธิ โโพธิสัตว์ธรรม มีใจใสเป็นเพชร(วัชรธาตุ) หลุดพ้นจากโลกธาตุ (คติภพและอุปบัติ) มุ่งหน้าสู่พุทธเกษตร(ตถาคตปาฎิหาริย์) ได้บรรลุภูมิพิเศษ มีอินทรีย์กล้า มีกัลยาณจิตสว่างไสว มีมหาปณิธานตั้งมั่น มีใจเกาะเกี่ยวอยู่กับพระพุทธเจ้า ใจปราศจากนิรณันที่เป็นสิ่งขวางกั้นการบรรลุธรรม เป็นที่พึงที่สรรพสัตว์ควรเข้าไปพึ่งอาศัย

ชั้นมะที่ 5 บำเพ็ญบารมีครบถ้วนบริบูรณ์ (สมันตวภาสปรภภา) พระโพธิสัตว์ในชั้นมะนี้ เป็นผู้มีความพร้อมด้วยคุณ 6 ประการ คือ

- มหาทาน มีสมบัติเดียวคือความหมดจดเพราะสละทุกสิ่งทั้งวัตถุสิ่งของและสัญญา
- มหาศีล มีความประพฤติสม่ำเสมอคือทำตามพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ทำ
- มหากษานติ ได้พุทธรธรรมโอภาส
- มหาวิริยะ

- มีธยาน
- มีปรัชญา ได้โอกาส ธรรมจักขุ เห็นพุทธทั้งหมด และ มายาธรรม

ชั้นมะที่ 6 พระโพธิสัตว์ได้การเกิดเป็นพุทธบุตร (สรรพตถาคตกุลโคตรสัมภว) พระโพธิสัตว์เป็นผู้เกิดขึ้นแล้ว คือ เป็นบุตรที่เกิดในตระกูลของพระตถาคต เป็นผู้อยู่ในวงศ์ของพระตถาคต ดังนั้นจึงมีคุณสมบัติเหมือนพระพุทเจ้า ได้แก่ มีพุทธธรรมบริสุทธิ์ เข้าถึงมหาปณิธานของพระตถาคต มีกุศลมูลและมีธรรมสรีระเป็นเช่นเดียวกับพระพุทเจ้าทุกประการ บรรลุโลกุตระธรรม เป็นอยู่ด้วยมหาตมธรรมวิหารในสมาธิที่ทำให้เห็นพุทธาธิฐาน เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อสอนสรรพสัตว์ให้มีความหมดจดตามกาลสมควร พระโพธิสัตว์แม้เกิดแล้วแต่ยังมีการสอบถามพุทธธรรมตลอดกาลเนืองนิตย์ ยังเป็นผู้ต้องศึกษาอยู่

ชั้นมะที่ 7 พระโพธิสัตว์เจริญวัย เป็นผู้เฉลียวฉลาดประกอบอุปายโกศล พระโพธิสัตว์มีพุทธละมีโอกาสรัศมีสว่างไสว (ตถาคตพลาวภาสาโลกาลังการ) สามารถไปสู่พุทธเกษตรได้ไม่จำกัด มีโพธิสัตว์คุณไม่มีประมาณ รู้แจ้งธรรมมายา รู้แจ้งสรรพธรรม มีอภิญญาและทำปาฏิหาริย์ให้เกิดขึ้นได้ พร้อมทั้งจะกลับมาสู่โลกธาตุ มีความสามารถในการประกาศธรรมกว้างไกลเพราะมีโฆษะ ได้เหมือนเสียงสะท้อนที่ก้องกังวานได้ยินไกล สามารถแสดงธรรมชาตุนัยให้เข้าใจได้ง่ายเพราะมีอุบายที่ชาญฉลาด

ชั้นมะที่ 8 พระโพธิสัตว์ชื่อว่าเป็นกุมาร (เป็นหนุ่ม)(สมันตชยานมุขวยวजारปรีนิชปัติสัมภวะ) หน้าที่ต่อไปคือการแสวงหาสรวิชฌญาณ และท่องเที่ยวไปอย่างพระโพธิสัตว์คือการเข้าถึงสัตว์ธาตุและธรรมธาตุได้ไม่มีสิ่งขวางกั้น มีโพธิสัตว์สมาธิและมีปารมิตาครบถ้วนบริบูรณ์ ไปสู่พุทธเกษตรสามารถเข้าสมาธิที่มีอารมณ์แตกต่างกันด้วยอารมณ์แตกต่างกัน ได้ญาณในธรรมที่แตกต่างกัน รู้แจ้งโลกธาตุหาที่สุดไม่ได้ สามารถเข้าถึงภูมิพิเศษได้บริบูรณ์ แทงตลอดปรีตธรรมและมหัคคตธรรมหาที่สุดไม่ได้ กลับมาสู่ภพภูมิได้ด้วยกายที่เหมือนสัตว์ในภพภูมิ(โลกวิญญูติด้วยวิญญูติโลก)

ชั้นมะที่ 9 ทำหน้าที่ในโลกธาตุ (ธรรมชาตุนิรมาณวยุหะ) โพธิสัตว์ทำพุทธเกษตรพร้อมด้วยวยุหะให้ตั้งมั่นทุกที่ทุกขณะ| ได้บรรลุปารมิตาอันประเสริฐ มีความชำนาญในพุทธนิรมาณและธรรมนิรมาณ มีโคจรเป็นไปในธรรมธาตุ เนรมิตกายได้มากตามสภาวะใจของสรรพสัตว์ ฉลาดในสอนสัตว์ และแสดงโพธิจรรยา และสรวิชฌตามรรคา แสดงธรรมจักร มีอุบายในการสอน และตั้งใจสอนสัตว์ตามกาลที่เหมาะสม มีแหล่งกำเนิดชญาณ

ชั้นมะที่ 10 พระโพธิสัตว์สามารถเข้าสู่ตถาคตสมตภา เป็นผู้เชี่ยวชาญ (ตถาคตมุกขการมณเวคะ) พระโพธิสัตว์เข้าถึงตถาคตเอภีภาวะ เป็นผู้ไม่มีกาล เข้าวิษัยของโลกธาตุได้ รู้กรรมที่ทำให้จิตจืดจางที่

ขณะแล้วไปอุบัติในอีกขณะหนึ่ง รู้ว่าสัตว์จะไปเกิดที่ไหน และมาจากไหน รู้วิสัยของจรรยาและญาณที่เป็นไปในสรรพสัตว์ รู้การตรัสรู้โพธิของพระพุทธเจ้า สอนสรรพธรรมแก่ รู้กับที่กำลังเจริญและกำลังเสื่อมทั้งในอดีต อนาคต ปัจจุบัน พร้อมทั้งชื่อ และการแสดงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน รู้ว่าเวลาไหนควรสอนสัตว์ให้มีความแก่กล้าและให้มีใจมั่นต่อการตรัสรู้ภูมิสัมโพธิ สอนธรรมให้เข้าใจภูมิสัมโพธิในพุทธบาท นี่คือการเชื่อมสายใยในอุปายะในการอบรมสัตว์หาที่สุดไม่ได้

กล่าวโดยสรุป ชั้นมะ เป็นการแบ่งการบำเพ็ญโพธิจรรยาของพระโพธิสัตว์เป็นระยะต่างๆ เทียบการเกิดได้ดังนี้

1. เป็นทารกอยู่ในตลาคตครรภ คือ ชั้นมะที่ 1-5
2. เป็นบุตรตลาคตที่ออกจากครรภ คือ ชั้นมะที่ 6
3. เป็นกุมาร คือ ชั้นมะที่ 7
4. เป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุนิพพาน คือชั้นมะที่ 8
5. เป็นพระโพธิสัตว์มีความรู้ความสามารถพร้อมทำหน้าที่การงาน คือ ชั้นมะที่ 9
6. เป็นทายาทของพระตลาคต มีคุณสมบัติเหมือนตลาคตทุกประการ คือ ชั้นมะที่ 10

โดยสรุป ชั้นมะที่หนึ่ง บำเพ็ญสมาธิเพื่อเข้าถึงพระพุทธเจ้าและทำการบูชาให้เกิดขึ้น ชั้นมะที่ 2 บำเพ็ญสมาธิเพื่อโพธิจิตให้แก่กล้า บำเพ็ญปัญชานบารมีขั้นต้น ชั้นมะที่ 3 บำเพ็ญบารมี 4 ประการ ได้แก่ บำเพ็ญสมาธิ ศีลบารมี กษานติบารมี วิริยะบารมี ชั้นมะที่ 4 บำเพ็ญปรัชญาบารมี ชั้นมะที่ 5 มีบารมี 6 ประการเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ชั้นมะที่ 6 ยังต้องมีการสอบถามเรียนรูธรรม ชั้นมะที่ 7 บำเพ็ญอุปายบารมีบริบูรณ์ ชั้นมะที่ 8 เป็นพระโพธิสัตว์ที่มีคุณสมบัติดังนี้คือได้บรรลุนิพพาน เป็นความสามารถในการเข้าสู่ภพภูมิ ได้สวโฆษะคือความสามารถในการแสดงธรรมได้ให้สรรพสัตว์ในแต่ละภพภูมิเข้าใจได้ ชั้นมะที่ 9 ตั้งใจสอนสรรพสัตว์ด้วยคุณที่ได้บรรลุ ชั้นมะที่ 10 พระโพธิสัตว์เข้าถึงความเป็นหนึ่งกับพระตลาคต

สมันตภัททกาย ธรรมกายแห่งธรรมธาตุ

สุขณะเดินทางแสวงหากัลยาณมิตรภายใต้การแนะนำของพระมัญชุศรีกุมารภุตซึ่งเป็นขั้นตอนการบำเพ็ญเพื่อสั่งสมคุณธรรมแต่ละขั้นจนครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว ที่จุดสิ้นสุดของการเดินทาง(สุขณะได้พบกับพระมัญชุศรีอีกครั้ง) พระมัญชุศรีสอนวิธีการที่จะทำให้พระสมันตภัททไว้ว่า

ผู้ปราศจากศรัทธินทรีย์ มีใจท้อแท้ มีใจหดหู่ ไม่ยินดีในการบำเพ็ญเพียร มีวิริยะถดถอย ยินดีพอใจ(ในสิ่งที่ประกอบด้วย)คุณอันน้อยนิด มีกุศลมูลน้อย ไม่ชวนชวายในการบำเพ็ญจรรยา

และปณิธาน ไม่มีกัลยาณมิตรซึ่บอกทาง ไม่มีพระพุทเจ้าอยู่ในใจ ย่อมไม่สามารถจะรู้ธรรม
ตา..⁶⁷⁹

ข้อความนี้แสดงให้เห็นวิธีการของการบำเพ็ญปฏิบัติเพื่อการเห็นสมันตภัทรกาย ประกอบด้วย 1. มีศัทธินทรีย์ 2. การมีพระพุทเจ้าอยู่ในใจ คือการบำเพ็ญสมาธิ 3. การมีกุศลมูลมาก คือการสั่งสมเสถียร 4. มีปณิธานตั้งมั่น 5. การแสวงหากัลยาณมิตร

วิธีการนี้เป็นเหตุทำให้เข้าถึงธรรมกาย คัมภีร์คันทวยุหสูตรกล่าวไว้ในบทที่ 44 (มายา) เป็นเหตุการณ์พบกันระหว่างสุรณะและมายา⁶⁸⁰ โพธิสัตว์ขณะอยู่ที่อาสนะมหายานนิราชปีทมครณะประดับด้วยรัตนชนิดต่างๆ ไกล่บาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้าไวโรจนะ ขณะกำลังมีความคิดเกิดขึ้นในใจว่ามีอุบายอะไรที่จะทำได้เข้าถึงกัลยาณมิตรที่เป็นธรรมกาย อารักขเทวดาประจำนครชื่อว่า รัตนเนตร ได้ปรากฏกายบนท้องฟ้าแล้วกล่าวว่า

ท่านจะต้องคุ้มครองรักษาจิตตนครของท่านด้วยการอยู่โดยปราศจากอารมณ์ยินดีในสังสารทั้งปวง | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้ตั้งงามด้วยการเพ่งอารมณ์ของตถาคตพละสีบ | ดูก่อนกุลบุตร จิตตนครของท่านจะต้องมีความหมัดจดด้วยการกำจัดความอิจฉาริษยา | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำความเดือดร้อนของจิตตนครให้สงบเย็นด้วยการสั่งสมธรรมทั้งปวง | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้เจริญแผ่ขยายกว้างขวางด้วยการบำเพ็ญมหาวิริยะให้มีกำลังเพื่อเป็นเสถียรสัมภาระต่อสรวัชชุตตา | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องรักษาความเป็นอยู่ภายในจิตตนคร รักษาเรือนคลังและวายุหะของจิตตนครให้ดีด้วยกำลังของวิหาร(ธรรม) ด้วยสมาธิสมาบัติ ธ्यान วิโมกข์ และธรรมวินัย | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจะต้องทำจิตตนครให้สว่างไสวด้วยโอภาสและต้องบรรลุปรัชญาปารมิตาในบริษัทมณฑลของพระตถาคตทั้งสิ้น | ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงรักษาและประคับประคองจิตตนครให้มั่นคงด้วยการสั่งสมอุปายะและมรรคาอันเกิดแต่พระตถาคต

⁶⁷⁹ พระมัญชุศรี กัลยาณมิตรลำดับที่ 53 เป็นผู้สอนโพธิจรรยาทั้งหมด และเป็นจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการแสวงหากัลยาณมิตร *ibid.*, p. 529.

⁶⁸⁰ กัลยาณมิตรลำดับที่ 42 มีสถานะเป็นพุทธมารดาของพระพุทเจ้าทุกพระองค์ที่มาตรัสรู้ในภัทรกัปแล้ว และจะเป็นชนนีของพระไมเตรยะและพระโพธิสัตว์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้าต่อจากพระไมเตรยะ เช่น พระสิงหะ พระปรทัโยตตะ พระเกตุ พระสุนทรระ พระกุสมะ พระกุศุมศรี ตระติชยะ และอีกกว่า 100 พระองค์ ดูเพิ่มใน *ibid.*, p.p. 441-443. ส่วน Douglas Osto จัดลำดับให้มายาเป็นกัลยาณมิตรที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 (ลำดับที่ 1 พระไมเตรยะ ลำดับที่ 2 พระสมันตภัทร ลำดับที่ 3 พระมัญชุศรี) Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 231.

นอกจากนี้สื่อนะเห็นว่าสมันตภัทรกายมีรัศมีสว่างไสวที่ขานออกจากรูขุมขุมและส่องสว่างครอบคลุมทั่วอากาศธาตุ สมันตภัทรกายเป็นกายมหาบุรุษ⁶⁸² เป็นกายที่แสดงปาฏิหาริย์ได้ไม่จำกัด เป็นกายที่ท่องเที่ยวในโลกธาตุอื่นได้ทั้งหมดในทิศทั้งสี่ เป็นกายที่สามารถไปปรากฏอยู่เบื้องหน้าของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในโลกธาตุทุกแห่งได้ในเวลาเดียวกัน⁶⁸³ เป็นกายที่ทำให้ผู้ได้พบเห็นมีบุญสัมภาระและญาณสัมภาระ⁶⁸⁴ เป็นกายที่ไม่เป็นโมฆะแก่ผู้ได้ยิน หรือได้เห็น หรือได้เข้าถึง⁶⁸⁵ เป็นกายมีคุณสมบัติเท่าเทียมกับพระตถาคต⁶⁸⁶

ลักษณะของธรรมกายในคัมภีร์ทวิหุตร

คัมภีร์ทวิหุตรกล่าวถึงธรรมกายว่าเป็นกาย(สรีระ) ที่มีรูปร่างหน้าตา มีหู มีจมูก มีปาก แต่เป็นกายที่พิเศษกว่ากายทั่วไปเพราะมีความบริสุทธิ์และทรงอานุภาพเป็นต้น วาสันตีสราตรีเทวดา(อากาศเทวดา)อธิบายคุณสมบัติของธรรมกายด้วยคาถา 21 คาถา สรุปความได้ดังนี้⁶⁸⁷

1. ไปมาระหว่างโลกียะและโลกุตระ(230:3)
2. พ้นจากสังขตธรรมและพ้นจากวิโมกข์ของสาวกยาน(230:5)
3. มีดวงตาที่เห็นได้โดยรอบในทิศทั้งสี่และเห็นได้กว้างไกลตลอดทั้งพุทธเกษตร และเห็นได้วิเศษคือเห็นสวยมุขพระพุทธเจ้าที่อยู่ศูนย์กลาง (230:6) เห็นละเอียดไปจนกระทั่งลักษณะมหาบุรุษ และเห็นกระทั่งรูขุมที่เปล่งรัศมีสว่างไสวออกมา(230:7) และเห็นแจ้งการจุดและอุบัติของสรรพสัตว์ (230:8)

⁶⁸² Ibid., p.535.

⁶⁸³ Ibid., p. 537.

⁶⁸⁴ Ibid., p.p. 538, 541, 542.

⁶⁸⁵ ดูก่อนกฤษบุตร สำหรับสัตว์ที่ได้ยินเพียงชื่อของเราแล้วเป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิ์มีอยู่ และสรรพสัตว์ผู้ที่ได้เห็น(กาย)เราแล้วได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิ์ก็มีอยู่ สัตว์ที่ได้รับการสัมผัสด้วยมือของเราแล้วได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิ์ก็มีอยู่ สัตว์ได้เป็นผู้ไม่ถอยกลับจากอนุดตรสัมมาสัมโพธิ์เพราะการเดินตามหรือประพฤติตามเรา หรือได้เห็น(กาย)เราในขณะที่ความฝัน หรือได้ยินชื่อของเราในความฝัน แล้วเป็นผู้(ปฏิบัติ)มุ่งตรงต่ออนุดตรสัมมาสัมโพธิ์ ก็มีอยู่มาก| สัตว์บางเหล่าเพียงกำหนดใจตามระลึกถึงเราชั่วข้ามคืนยอมเข้าถึงความเป็นผู้แก่กล้าibid., p. 540.

⁶⁸⁶ ได้แก่ ตถาคตสมตตา ได้แก่ การเข้าถึงสรรพเกษตร มีจรรยาบริบูรณ์ การแสดงสัมโพธิ์วิกริตปาฏิหาริย์ การหมุนธรรมจักร มีปฏิสัมภิตาหมดจด มีเสียงโฆษะซึ่งเป็นความสามารถในการแสดงธรรมให้สรรพสัตว์เข้าใจได้ตามสภาวะใจ มีเวสารัชชธรรมที่มีกำลังมาก การเป็นอยู่ในโลกธาตุได้โดยไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า มีมหากรุณาและมหาไมตรี และแสดงปาฏิหาริย์ด้วยโพธิ์สัตว์วิโมกข์ได้ไม่จำกัด ibid., p. 543.

⁶⁸⁷ วาสันตีสกล่าวเป็นคาถา 20 คาถา ibid., p.p. 230-231.

4. มีโสตที่สามารถฟังและทรงจำสรรพสำเนียงภาษาของชาวโลกได้ทั้งหมด(231:9)
5. มีปากที่สามารถพูดด้วยเสียงสวโฆษะประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า(231:10)
6. มีฆานะที่หมดจดทรงพลัง (231: 11)
7. มีชีวหาที่บริสุทธิ์เป็นดุจแก้วมณี ไว้สำหรับแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ที่อยู่ในภพภูมิแตกต่างกันมีสำเนียงภาษาพูดแตกต่างกัน เมื่อฟังการกล่าวธรรมนี้แล้วยอมเข้าใจได้ด้วยภาษาของตน มีกายเป็นธรรมสรีระที่หมดจดและมีอยู่ในทุกแห่ง สรรพสัตว์สามารถเห็นได้ตามสภาวะของใจ(231:12)
8. มีธรรมสรีระที่บริสุทธิ์หมดจด เข้าถึงทุกแห่งและทุกกาล (231:13)
9. มีใจปราศจากกิเลสและอาสวะ และเข้าถึงความเป็นหนึ่งกับพระพุทธเจ้า(231:14)
10. แทงตลอดสัตว์ธาตุ (คือรู้จักอภัยาศัย อินทรีย์ ใจของสรรพสัตว์) (231:15)
11. มีอนุภาพมาก สามารถทำความโลกให้สว่างไหว(สอนสรรพสัตว์ได้ แม้ที่สอนยากก็สอนได้) (231:16)
12. มีบุญสัมภาระมาก เป็นบุญบริสุทธิ์ บริบูรณ์อยู่เสมอ (231:17)
13. มีปัญญาที่บริสุทธิ์สว่างไสว(231:18)
14. เข้าถึงพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต อนาคต ปัจจุบัน (231:19)
15. แทงตลอดเกษตรในกาลทั้งสาม (231:20)
16. แทงตลอดธรรมธาตุต่อเนื่องในทิศทั้งสิบ(231:21)

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติข้อที่ 1-9 บอกรูปลักษณ์ของธรรมกายไว้ชัดเจนว่าเป็นกายที่เป็นอสังขตธรรม เป็นกายปราศจากกิเลสปรุงแต่ง(ธรรมสรีระ) เป็นสรีระที่มีใจเป็นญาณที่รู้แจ้งแทงตลอดได้ไม่มีประมาณ⁶⁸⁸ มีดวงตาที่สามารถมองเห็นได้รอบทิศทั้งสิบ หรือ สมันต์จักขุ และมองเห็นแจ้งได้กว้างไกลตลอดอนันตจักรวาลที่มีทั้งโลกธาตุและธรรมธาตุและเห็นได้ชัดเจนในอนุภาคที่มีขนาดเล็กละเอียด เสียงของธรรมกายเป็นเสียงโฆษะที่มีพลังอำนาจในการประกาศธรรมได้อย่างน่าอัศจรรย์และไม่มีขีดจำกัด มีปาฏิหาริย์ ดังนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่าธรรมกายเป็นกายที่ไม่มีกิเลส อัดแน่นไปด้วยความบริสุทธิ์ เป็นแหล่งที่เกิดขึ้นของบุญสัมภาระและรัศมีสว่างไสว ส่วนข้อที่ 10-16 บอกให้ทราบคุณสมบัติพิเศษของธรรมกาย คือ แทงตลอดสัตว์ธาตุ แทงตลอดธรรม(การสอน) แทงตลอดเกษตร แทงตลอดธรรมธาตุ

⁶⁸⁸ กายของราตรีเทวดาคนที่ 5 เป็นธรรมสรีระประกอบด้วยญาณที่ไม่มีสิ่งใดขวางกั้นสำเร็จด้วยญาณ”
ibid., p. 302:16.

กัลยาณมิตรกับธรรมกาย

ราตรีเวทดา(กัลยาณมิตรคนที่ 31-39) เป็นกลุ่มของกัลยาณมิตรที่สอนมหาอุปายะ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการทำหน้าที่ช่วยเหลือสรรพสัตว์ ราตรีเวทดาทั้งหมดนี้เป็นธรรมกายและเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุนิพพานแล้วเช่นเดียวกับพระมัญชุศรี พระอวโลกิเตศวร พระอนันยคามิ พระโพธิสัตว์มีภารกิจที่ต้องทำให้บริบูรณ์ตามปณิธานที่ตั้งใจไว้ว่าจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ด้วยเหตุนี้พระโพธิสัตว์จึงต้องไปท่องเที่ยวในโลกธาตุและไปตามเกษตรที่มีสรรพสัตว์อาศัยอยู่ การสอนสรรพสัตว์ที่อยู่ต่างภพภูมิต่างโลก ต่างจักรวาลจำนวนการทำหน้าที่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ในการสอน และต้องมีความสามารถและคุณสมบัติที่ยิ่งใหญ่เหมือนธรรมกาย เพราะกายมนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงภพภูมิอื่นได้ ไม่ต้องกล่าวถึงการสอนสรรพสัตว์ภพอื่น การเข้าถึงธรรมธาตุ การแทงตลอดพุทธธรรม แต่เพียงธรรมกายที่สามารถเข้าถึงสรรพสัตว์ เข้าถึงสรรพเกษตร เข้าถึงสรรพธรรม เข้าถึงพระตถาคตไวโรจนพุทธของธรรมธาตุได้⁶⁸⁹

พระโพธิสัตว์ที่ทำหน้าที่สอนสรรพสัตว์เมื่อต้องท่องเที่ยวไปมาระหว่างโลกธาตุทั้งหลาย จำเป็นต้องมีธรรมกาย ตัวอย่างกัลยาณมิตรที่ต้องท่องเที่ยวไปมาระหว่างโลกธาตุกับโลกธาตุอื่น เช่น พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และพระโพธิสัตว์อนันยคามิ ทั้งสองมาเป็นพระโพธิสัตว์ของโลกธาตุอื่น⁶⁹⁰ แต่มาสู่โลกธาตุนี้ (สหาโลกธาตุ) เพราะต้องการจะมาแสดงธรรมแก่สุทธนะ การมาปรากฏกายที่สหาโลกธาตุของพระโพธิสัตว์ทั้งสองเป็นการทำหน้าที่ภายนอกขอบเขตธรรมธาตุ แม้กระนั้นสิ่งที่พระโพธิสัตว์ทั้งสองมาได้ไปได้เพราะอำนาจที่เป็นวญฺหะของธรรมกาย

เมื่อพระโพธิสัตว์ต้องแสดงกายให้ปรากฏเห็นได้จำนวนมากและแตกต่างกันแก่สรรพสัตว์ที่อยู่ต่างภพภูมิ มีอัตภาพ และสำเนียงภาษาแตกต่างกัน สิ่งที่อยู่เบื้องหลังปาฏิหาริย์เหล่านี้คือธรรมกาย

⁶⁸⁹ สุทธนะอธิบายลักษณะธรรมกายของสรรพนครรักษาสัมภวเตชศรีราตรีเวทดาว่า เป็นกายที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าของสรรพสัตว์ในทิศทั้งสิบ มีรูปร่างเสมอกับกายของสรรพสัตว์ เป็นกายที่ไม่ถูกกิเลสโลกทำให้เศร้าหมอง เป็นกายที่มีสรีระเช่นเดียวกับสรีระของสรรพสัตว์ เป็นกายที่อุบัติเกิดขึ้นในโลก เป็นกายที่อบรมสั่งสอนสรรพสัตว์ เป็นกายที่เปล่งอุทานเสียงดังไกล... เป็นต้น สรวทิกุสตุตวชคทมิขณ กายเนน สรวชคทรูปสมเนน กายเนน สรวสตุตวชคทมิขณ กายเนน สรวชคทนุปลิปน กายเนน สรวชคตสมศรีเรณ กายเนน สรวชคทญุทคเตน กายเนน สรวชคตปริปากวินยาภูเลน กายเนน สมนตทิงนิครุชเนน กายเนน สรวชคทสิกรานเตน กายเนน สรววารณตยณตสมุทธาภูเตน กายเนน ตถาคตสรวาเวเนน กายเนน สรวชคทวินยนิชจาปรยวสานเนน กายเนน *ibid.*, p. 303.

⁶⁹⁰ พระอนันยคามิเหาะมาทางอากาศจาก(โลกธาตุที่อยู่)ทิศตะวันออกทางอากาศแล้วยืนอยู่บนยอดเขาจักรวาลของสหาโลกธาตุ *ibid.*, p. 215.

พระโพธิสัตว์ต้องมีธรรมกายที่เป็นมายาธรรม เมื่อต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือสรรพสัตว์ในภพภูมิมนุษย์ คัมภวายุหสูตรอธิบายให้เห็นได้จากการทำหน้าที่สอนสรรพสัตว์ของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุธรรมกาย ตัวอย่างกลุ่มของกัลยาณมิตรที่เป็นธรรมกายและทำหน้าที่สอนสรรพสัตว์ได้แก่ กลุ่มของราตรีเทวดา ทั้ง 8 ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรที่มีสวภาวะ คือกายแท้ดั้งเดิมของตนเป็นธรรมกาย แต่เมื่อต้องมาทำหน้าที่สอนสรรพสัตว์ในแต่ละภพภูมิจะมีอัตภาพกายภายนอกปรากฏให้เห็นแตกต่างกัน ตัวอย่างเมื่อธรรมกายมาทำหน้าที่สอนสุทธนะที่อยู่ในภพภูมิมนุษย์ ธรรมกายปรากฏแก่สุทธนะที่อยู่ในสัตว์ธาตุด้วย รูปกายภายนอกเป็นราตรีเทวดา มีอัตภาพภายนอกเป็นเทวดาประจำท้องฟ้าสำหรับสุทธนะมองเห็นว่าเป็นกายเทพธิดาที่สวมเครื่องประดับงดงาม ดังตัวอย่างกายที่ปรากฏแก่สุทธนะ

ในกฎการที่ทำด้วยแก้วมณีอยู่บนท้องฟ้าเหนือมหานครกิลวัสตุ วาสันตีเทวดานั้นมีรูปร่างสวยงาม น่าเลื่อมใส น่าทศนา มีผิวพรรณเปล่งปลั่งเหมือนวรรณะของทองคำ มีเรือนผมสีดาสนิท นัยน์ตาดำขลับ สวมเครื่องประดับอสังการทุกอย่าง สวมอาภรณ์สีแดง มีดวงจันทร์เป็นเทริดบนศรีษะ มีสิริระสว่างไสวรุ่งเรือง⁶⁹¹

แต่สำหรับสรรพสัตว์อื่นจะมองเห็นด้วยอัตภาพกายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับภพภูมินั้นๆ แม้ภายนอกจะปรากฏให้เห็นแตกต่างแต่กายภายในที่เป็นกายแท้ยังคงเป็นธรรมกาย และเป็นสิ่งที่ทำให้กายภายนอกเป็นอยู่ได้ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าอัตภาพกายนอกแม้จะปรากฏด้วยรูปลักษณะอย่างไร แต่ภายในที่เป็นกายแท้คือธรรมกาย คือ การพบกับราตรีเทวดาชื่อสรรพขค์รักษาประณิธานวีรยาประภา สุทธนะมองเห็นธรรมกายที่อยู่ภายในกายราตรีเทวดากล่าวว่า

ใจของนางแห่งตลอดธรรมตา มีดวงปัญญาสว่างไสว (ญาณอาโลก) มีกายและใจหลุดพ้นจากความขัดเคืองและความเดือดร้อน นางเกิดด้วยธรรมกายที่ไม่ถูกทำลาย และเป็นธาตุบริสุทธิ์เต็มแท้ สิริระกายของนางเกิดขึ้นด้วยธรรมกายอันไม่ถูกทำลาย ปราศจากกิเลส เป็นแหล่งแห่งความบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นด้วยกำลังบุญของตถาคตที่สถิตนิ่งแน่นอยู่กลั่นให้บริสุทธิ์⁶⁹²

การสั่งสมเสถียรบุญเป็นการสั่งสมพลังบุญซึ่ง Douglas Osto สรุปว่าพระโพธิสัตว์ที่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ให้ปรากฏแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายได้โดยไม่มีข้อจำกัดจะต้องเข้าถึงแหล่งกำเนิดของบุญที่ทำให้มีกำลังมาก แหล่งกำเนิดบุญสัมภาระที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือพระพุทธรูปเจ้าที่อยู่ใจกลางธรรมธาตุ

⁶⁹¹ Ibid., p. 223.

⁶⁹² Ibid., p. 342.

และธรรมกายที่เป็นสวภาวะของพระโพธิสัตว์ภูมิสูง⁶⁹³ มีคำอธิบายเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดซึ่งราตรี
เทวดาเชื่อว่าสรรพพศัทธิรักษาประธานวิริยประภา กล่าวแก่สุทธนะตอนหนึ่งว่า

ดูก่อนกุลบุตร เพราะได้โพธิสัตว์วิโมกข์ชื่อ สรรพสัตว์ปริปากยถาศยกุลมุลสันโจทณ
วิโมกข์นี้ เราเข้าถึงธรรมตาที่มีกายเพียงกายเดียว(ไม่แบ่งแยก)(แต่)ปรากฏให้เห็นด้วย
อติภาพที่มีลักษณะแตกต่างกันและและมีรูปพรรณสัณฐานแตกต่างกันจำนวนมากหา
ที่สุดท่ามกลางไม่ได้ แล้วทำรัศมีเมฆาให้เกิดขึ้นจากจรรยาากายจำนวนมากหาที่สุดและ
ท่ามกลางไม่ได้ ด้วยอาโลกของสมุทระแห่งวรรณะ แสดงรัศมีประภาของพุทธเกษตร
แสดงการอุบัติขึ้นของพระตถาคตในแต่ละพุทธเกษตรที่มีจำนวนมากหาที่สุดและ
ท่ามกลางไม่ได้ แต่ละพระองค์แสดงปาฏิหาริย์จำนวนมาก เราย่อมเห็นแจ้งกุศลมูลใน
กาลก่อน| และย่อมทำกุศลมูลที่ยังไม่ได้เจริญให้เจริญ| ย่อมทำกุศลมูลที่ยังไม่เกิดขึ้นให้
เกิดขึ้น| ทำกุศลมูลที่เจริญแล้วให้เจริญงอกงามกว้างขวางยิ่งขึ้น| เราย่อมทำให้สัตว์ธาคู
ที่มีมากหาที่สุดและท่ามกลางไม่ได้ให้มีความปรารถนาในอนัตตสัมมาสัมโพธิ เป็นการ
ก้าวสู่ภูมิไม่หวนกลับเกิดขึ้นในทุกขณะจิต⁶⁹⁴

คันทวยุทธแสดงให้เห็นว่าการได้เข้าถึงธรรมกาย ซึ่งเป็นกัลยาณมิตรภายใน จะทำให้ผู้เข้าถึง
เห็นการสั่งสมเสียบัญญเกิดขึ้นจำนวนมากและรวดเร็ว ข้อความยืนยันการเข้าถึงธรรมกายทำให้ได้บุญ
สัมภาระเกิดขึ้นมาก สุทธนะได้เห็นด้วยตนเองเมื่อได้พบกับสมันตภัทระกาย นอกจากนี้การเข้าถึงสมันต
ภัทระกายยังทำให้สุทธนะได้ญาณที่ทำให้สามารถรู้แจ้งเห็นแจ้งได้กว้างไกลและเห็นได้ถูกต้องแม่นยำ
ดังนี้

“และเขาได้เห็นยิ่งขึ้นไปอีกว่าญาณอาโลกและกุศลมูลที่ตัวเขาได้สั่งสมมาตลอดเวลาที่
เกิดขึ้นจากการเข้าไปหากัลยาณมิตร การได้พบกับกัลยาณมิตร การเข้าไปรับใช้กัลยาณมิตร
ทั้งหลายจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรทั้งหมด เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วมันช่างมี
ปริมาณน้อยนักไม่ถึงหนึ่งเสี้ยวในส่วนจำนวนหนึ่งร้อย หนึ่งในพัน หนึ่งในแสนหรือแสนโกฏิของ
กุศลมูลที่เกิดขึ้นเพียงเพราะได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทระ กุศลมูลที่เกิดขึ้นรวมกันนับตั้งแต่
การเริ่มตั้งปฐมจิตจนกระทั่งการได้เห็นพระโพธิสัตว์สมันตภัทระยังไม่ควรคิดคำนวณ ไม่ควร
เปรียบเทียบกับส่วนของเสี้ยวอันเล็กน้อยนั้นได้”⁶⁹⁵

⁶⁹³ Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 92.

⁶⁹⁴ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 351.

⁶⁹⁵ *Ibid.*, p.p. 532-533.

พระไวโรจนพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าแห่งธรรมธาตุ

พระไวโรจนะ (หรือ มหาไวโรจนะ) สำหรับชาวพุทธนิกายอวตังสกะ (Hua Yen) ให้ความสำคัญกับพระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นพระพุทธรูปสำคัญสูงสุด สำหรับชาวพุทธมหายานและวัชรยาน มีความเชื่อว่า พระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นพระพุทธรูปองค์ปฐมเรียกว่าอาทิพุทธะ (Primal Buddha) หรือพระบรมพุทธเจ้า (Supreme Buddha) ลักษณะของพระอาทิพุทธะกล่าวว่าเป็นธรรมกายที่มีความสว่างไสว และมีอานุภาพยิ่งใหญ่กว่าพระพุทธรูปทุกพระองค์ ซึ่งอาจารย์สุมาลี มหณรงค์ชัยอธิบายเพิ่มเติมว่าพระสัมพันธูปพุทธเจ้าทุกพระองค์ล้วนเกิดขึ้นจากธรรมกายของพระไวโรจนพุทธเจ้าพระองค์นี้ แม้แต่พระพุทธรูปทุกองค์ก็เกิดด้วยธรรมกายของพระไวโรจนพุทธเจ้าเช่นกัน⁶⁹⁶ ดังนั้นพระไวโรจนพุทธเจ้านี้จึงเชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปศูนย์กลางของจักรวาลทั้งหมด เป็นพุทธธรรมกายที่มีความบริสุทธิ์ และเป็นแหล่งที่อยู่ของผู้มีธรรมกายรวมกันอยู่เนื่องแน่นนับไม่ถ้วนในโลกธาตุ⁶⁹⁷ เช่นเดียวกับของข้อสรุปของ Kwangsoo Park ว่าพระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นพระพุทธรูปแห่งธรรมธาตุเป็นศูนย์กลางของจักรวาลทั้งหมด(Cosmic Buddha)⁶⁹⁸

ปัจจุบันแนวคิดเรื่องพระพุทธรูปศูนย์กลางธรรมธาตุเป็นที่แพร่หลายโดยเฉพาะในกลุ่มของชาวพุทธมหายานและวัชรยานเช่นประเทศทิเบตและประเทศญี่ปุ่นให้ความเคารพกับพระไวโรจนพุทธเจ้าว่าเป็นพระพุทธรูปองค์ประธานและอยู่ตำแหน่งศูนย์กลางในระบบแนวคิดของพระชินพุทธเจ้า (ธยานิพุทธะ) มากที่สุด แต่แนวคิดดังกล่าวไม่แพร่หลายในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นพุทธนิกายเถรวาท อย่างไรก็ตามความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปแห่งธรรมธาตุยังคงปรากฏร่องรอยทางประติมากรรมให้เห็นได้ชัดเจน คือที่พุทธเจดีย์บุโรพุทโธ (Borobudur) ใน

⁶⁹⁶ สุมาลี มหณรงค์ชัย, "บทความพุทธศาสนาสำนักอวตังสกะ พุทธแบบเต๋าหรือเต๋าแบบพุทธ," วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 9, no. ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม (2545), หน้า 13.

⁶⁹⁷ Adrian Snodgrass, *The Symbolism of the stupa.*, p.147.

⁶⁹⁸ Kwang-soo Park, "A comparative Study of the Concept of Dharmakaya Buddha: Vairocana in Hua-yen and Mahavairocana in Shingon Buddhism.", p. 313.

เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย⁶⁹⁹ พระธยานิพุทธเจ้า หรือธยานิพุทธะ ที่ปรากฏอยู่ในซุ้มบนกำแพง
ฐานสี่เหลี่ยมประจำทิศทั้งสี่มีลักษณะแตกต่างกัน

1. **พระไวโรจนพุทธเจ้า** เป็นพระธยานิที่สำคัญที่สุดและอยู่ตำแหน่งสูงสุดของธยานิพุทธะ⁷⁰⁰
เป็นพุทธเจ้าองค์ประธาน และเป็นหัวหน้าของธยานิพุทธเจ้า ตำแหน่งที่ประทับคือศูนย์กลางของพุทธ
เกษตร เป็นผู้ให้แสงสว่างและปัญญา และผานสูงสุด ตราสัญลักษณ์ประจำพระองค์คือ ธรรมจักร มี
พระกายสีเขียว เป็นสัญลักษณ์แทนแสงสว่าง มีรัศมีแสงสีน้ำเงิน มีท่าธรรมจักรมูทรา (ปางปฐมเทศนา)
เป็นตัวแทนของความจริงสากล ธาตุประจำตัวคืออากาศธาตุ อยู่ในท่านั่งขัดสมาธิ มีปางทรงเครื่อง
จักรพรรดิเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและความกล้าหาญ หมายถึงความจริงแท้ ความไม่เป็นตัวตน
มีพาหนะเป็นสิงโตเผือก ในนิกายคักติมีชายาชื่อพระธรรมธาตุวิศวาริหรือพระโพธิสัตว์ปาราวา เป็น
ต้นวงศ์ของพระโพธิสัตว์ในตระกูลตถาคตโคตร ได้แก่ พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ และพระมัญชุศรี
โพธิสัตว์

2. **พระอักโขภยธยานิพุทธะ** เป็นพระพุทธรูปที่อยู่กำแพงด้านทิศตะวันออก เป็นสัญลักษณ์
ของปัญญาอันบริสุทธิ์ ผ่องใสเหมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นสภาวะที่แท้จริงของสรรพสิ่ง มีพุทธ
เกษตรชื่อว่า “อภริติ” ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก สัญลักษณ์ประจำพระองค์คือ คทาวัชระ พระ
วรกายมีสีน้ำเงิน มีรัศมีสีขาว มูทราประจำพระองค์คือ ภูษามูทรา(ปางมารวิชัย) ธาตุประจำตัวคือ ธาตุ
น้ำ มีช้างเป็นพาหนะ พระชายา คือ นางโรจนา เป็นพระพุทธรูปต้นวงศ์ของโพธิสัตว์วัชรโคตร ได้แก่
พระวัชรปาณี และ กษิตีครรภโพธิสัตว์

3. **พระรัตนสัมภวธยานิพุทธะ** เป็นพระธยานิพุทธที่อยู่กำแพงด้านทิศใต้ พระพุทธเจ้าที่เป็น
ตัวแทนฝ่ายปัญญาญาณแบบเท่าเทียม เป็นพระพุทธรูปประจำศรัทธิตุทธเกษตรที่อยู่ทางทิศใต้
สัญลักษณ์ประจำพระองค์คือแก้วรัตนมณี มีพระวรกายสีเหลืองทอง มีสัญลักษณ์มืออยู่ในท่า ทาน
มูทรา (ปางประทานพร) มีพระวรกายสีเหลืองคือสีของธาตุดิน และฤดูใบไม้ร่วง มีม้าเป็นพาหนะ มี
ชายา ชื่อ นางมามกี พระองค์เป็นพระพุทธรูปต้นวงศ์ของพระโพธิสัตว์รัตนโคตร ได้แก่ พระรัตนปาณี

⁶⁹⁹ J.Van Lohuizen-de Leeuw, "The Dhyani Buddhas of Barabudur," *Bijdragen tot de Taal- Land-en Volkenkunde* 121, no. 4 (1965), <http://www.kitlv-journals.nl> from <http://www.kitlv-journals.nl> accessed 30 Mar 2020.

⁷⁰⁰ หม่อมเจ้าสุภัทรรติศ ดิศกุล อธิบายว่าพระธยานิลำดับที่ 2345 เป็นพระพุทธรูปของพระธยานิพุทธะที่เป็นใหญ่ประจำแต่ละทิศ แต่พระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นพระธยานิพุทธะที่ปรากฏอยู่บนชั้นฐานที่ 5 ซึ่งอยู่สูงกว่าพระพุทธรูปองค์อื่น ดูเพิ่มใน J.E. Van Lohuizen-de Leeuw, "พระธยานิพุทธที่บุโรพุทโธในเกาะชวา.", หน้า 37-49.

4. **พระอมิตาภยานิพุทธะ** ปรากฏอยู่บนกำแพงภาพด้านทิศตะวันตก(พระนามของพระองค์มีความหมายว่า พระพุทธเจ้าที่รัศมีที่เป็นแสงสว่างนิรันดร์ คือมีรัศมีหาประมาณไม่ได้ เป็นพระพุทธเจ้าที่มีพุทธเกษตรอยู่ทางด้านทิศตะวันตก หรือชมพูทวีป มีพุทธเกษตรชื่อว่าสุชาวดีพุทธเกษตร มีตราประจำพระองค์คือดอกบัว เป็นตัวแทนของธาตุไฟ อยู่ในท่าสมาธิมุทรา(ปางสมาธิ) ฤดูร้อน มีนกยูงเป็นพาหนะ มีชายาคือนางปันทรา เป็นต้นวงศ์ของพระโพธิสัตว์ปัทมโคตร ได้แก่ พระอวโลกิเตศวร หรือพระกวนอิม (หรือที่รู้จักกันในนามของเจ้าแม่กวนอิม)

5. **พระอโมฆลิตธิยานิพุทธะ** เป็นพระพุทธรูปที่ปรากฏอยู่ที่กำแพงทางทิศเหนือ (ผู้สมหวัง) อยู่ในท่าประทานอภัย อยู่ที่ปฤตพุทธเกษตร ตราประจำคือ วิศวะชระ กายเขียว ทำท่าอภัยมุทรา มีพญาครุฑเป็นพาหนะ ชายา ปาราเขียวเป็นชายา เป็นต้นวงศ์ของกรรมโคตร คือ พระวิศวาปถิ

คัมภวยูหสูตรกล่าวถึงพระไวโรจนพุทธเจ้าใน 3 บท คือ บทที่ 1 บทที่ 2 และบทที่ 56 เหตุการณ์ที่เนื่องด้วยพระไวโรจนพุทธเจ้าใน 3 บทนี้เป็นเหตุการณ์เดียวกัน คือ พระไวโรจนพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ท่ามกลางเหล่าพระสาวกและพระโพธิสัตว์ มีพระสมันตภัทรและพระมัญชุศรีเป็นต้น แม้จะเป็นเหตุการณ์เดียวกัน แต่ปรากฏในบริบทแตกต่างกัน

ในบทที่ 1 นิทานปริวรรต คัมภวยูหสูตรเปิดเรื่องด้วยที่ประทับอยู่ในปัจจุบันของพระพุทธเจ้าไวโรจนะมีใจความว่า “สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ในพระคันธกุฎี(ที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า)ในพระอารามเชตวัน ที่อนาลบินทิกเศรชฐีสร้างถวาย”⁷⁰¹ พุทธสมาคมนี้อยู่ที่เมืองสาวัตถี (สันสกฤต คราวาสตี) ปัจจุบันมีเมืองนี้มีชื่อว่า สาเหต-มาเหต (Sahet-mahet) หลักฐานทางบาลีก้าวว่าสถานที่นี้เป็นที่ประทับอยู่จำพรรษาของพระพุทธเจ้าศากยมนีคือเป็นเวลากว่า 25 พรรษา ประทับอยู่ที่พระอารามเชตวัน 19 ปี และที่บุพพาราม 6 ปี⁷⁰² ดังนั้น สาระสำคัญของบทนี้อาจสรุปได้ว่า คัมภวยูหสูตรต้องการจะชี้ให้เห็นว่าพระไวโรจนพุทธเจ้าในที่นี้ คือ พระศากยมนีที่ประทับอยู่ในเชตวัน⁷⁰³ คัมภวยูหสูตรยังได้กล่าวถึงลำดับของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ที่มาตรัสรู้ในภัทรกัป ผู้เล่าเรื่องของพระพุทธเจ้าในอดีตคือเทวดาที่ประจำอยู่ในเมืองสาวัตถีชื่อว่าประศานตรุตสาครวดี เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนได้พบกับพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ให้แก่สุธนะฟังว่า

เมื่อเราเคลื่อนจากโลกธาตุนั้นแล้ว ได้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรยาตลอดกาลยาวนานหลายกัปจำนวนมากเท่ากับฝุ่นในพุทธเกษตรในโลกธาตุนั้น เมื่อเคลื่อนจากโลกธาตุนั้นได้มา

⁷⁰¹ *The Gandavyuha Sutra.*, p. 2.

⁷⁰² Malalasekera, "Dictionary of Pali Proper Names.", p. 1126.

⁷⁰³ Douglas Osto, "'Proto-Tantric' Elements in The Gandavyūha-sūtra.", p. 165.

อุบัติในสหาโลกธาตุนอกกลุ่มโลกธาตุซึ่งอุกสูมตลครรภวูหาลังการะ นี้ เราได้เข้าเฝ้าพระ
 ตถาคต ผู้มีพระภาคเจ้ากระจุจันทะ และเมื่อเราได้เห็นพระพุทเจ้ากระจุจันทะนั้น
 เราได้บรรลุสมาธิชื่อ สรพันธการวิรัชประติภาสะ ต่อจากนั้นพระตถาคตพระนามว่า
 กนกมุนิได้มาตรัสรู้ เมื่อเราได้เข้าเฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ สรรพเกษตรสาคราว
 ภาสานุคตพณะ ต่อจากนั้นพระตถาคตพระนามว่ากาศยปะได้มาตรัสรู้ เมื่อเราได้เข้า
 เฝ้าพระองค์ก็ได้บรรลุสมาธิชื่อ สรพสัตตวมันตรสมุทรนिरคชนัสวรนิโรชยะ ต่อจาก
 พระกาศยปะพุทเจ้านั้นพระตถาคตพระนามว่าไวโรจนะได้มาตรัสรู้⁷⁰⁴

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าพระไวโรจนพุทเจ้าและพระพุทเจ้าลำดับที่ 4 ของภัทรกัปใน
 แนวคิดเรื่องพระพุทเจ้า 5 พระองค์ (ปัญจพุทชะ)⁷⁰⁵ พระไวโรจนมานุชิพุทเจ้าที่มาอุบัติในสหา
 โลกธาตุนลำดับที่ 4 และมีพระมารดาคือพระนางมายา มีพระบิดาคือพระเจ้าสุทโธทนะ และที่สำคัญ
 ข้อความดังกล่าวระบุประทับว่าพระเชตะวันพร้อมด้วยพระสาวก สถานที่ดังกล่าว และเหตุการณ์
 ดังกล่าวนี้อธิบายให้เห็นทั่วไปในพระสูตรฝ่ายบาลีซึ่งหมายถึงพระศากยมุนีพุทเจ้า

ความหมายของธรรมธาตุ

คัมภวายุหสูตร หรือ ธรรมธาตุประเวศน์(การเข้าสู่ธรรมธาตุ) ธรรมธาตุ เป็นพุทฐภูมิที่เห็นแจ้ง
 และเข้าถึงได้ด้วยผู้ได้บรรลุวิโมกข์ ภูมิที่มีพระไวโรจนพุทเจ้าเป็นธรรมราชา⁷⁰⁶ และเป็นสภาวะที่
 พระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิเท่านั้นสามารถมองเห็นว่าธรรมธาตุและโลกธาตุโดยความเป็นมายา
 ธรรม⁷⁰⁷

⁷⁰⁴ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 288-289.

⁷⁰⁵ มานุชิพุทชะ คือ พระพุทเจ้าที่มีกายมาเกิดในโลกมนุษย์และยังอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์(ทุกขตา
 อนิจจตา และ อนัตตตา) ซึ่งพระพุทเจ้าในระดับนี้จัดเป็นนิรมานกาย พระมานุชิพุทชะมีจำนวนไม่แน่ชัด ในคัมภีร์
 ลลิตวิสตรจะมี 56 พระองค์ และสังฆธรรมปุนทริกสูตรมี 16 พระองค์ (เป็นยานิพุทเจ้า 15 พระองค์ และเป็นมานุชิ
 พุทเจ้า 1 พระองค์) คัมภวายุหสูตรมี 5 พระองค์(ปัญจพุทชะ) มีลำดับดังนี้ พระกุกสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสส
 ปะ พระโคตมะ และ พระไมเตรยะ กาญจนา การเกตุ, "พระโพธิสัตว์ที่พบในเมืองโบราณสมัยทวารวดี ที่ตั้งอยู่ในลุ่ม
 แม่น้ำเจ้าพระยา" (ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554), หน้า 33.

⁷⁰⁶ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 224.

⁷⁰⁷ Anthony Tribe, "MañjuŚrī-Origins, Role and Significance.", p. 72.

ธรรมธาตุ เป็นคำสมาส ของคำศัพท์สองคำคือ ธรรม-ธาตุ คำว่า ธรรม (บาลี ธรรม, สันสกฤต ธรรม) มีความหมายหลากหลาย เช่น คำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น สภาวะ ลักษณะธรรมชาติ ความจริงแท้(ปรมาตถธรรม) บุญ ความดี ความยุติธรรม ปรากฏการณ์ ธรรมารมณฺ์ เหตุ

ส่วนคำว่า ธาตุ (มาจากศัพท์ธาตุ ธา) หมายถึง ทรงไว้ รักษาไว้ (ความหมายคล้ายกับธรรม) สิ่งที่เป็นมูลเดิม ธาตุเดิม (Elements) ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ร่างกายเป็นอยู่ได้ (ดิน น้ำ ลม ไฟ)

รูปสำเร็จ ธรรมธาตุ หมายถึง สิ่งที่รักษาคำสอน เช่น สถูป หรือ เจดีย์ที่บรรจุพระธรรมไว้ภายใน⁷⁰⁸ หรือ โลกที่เป็นเพียงสภาวะการณฺ์ที่ปรากฏเกิดขึ้น (Phenomenal World) กฎของธรรมตากฎของจักรวาล และอาจรวมความไปถึงโลกแห่งความจริง (World of the Truth) ซึ่งมักจะเรียกว่า เป็น สวภาวะ (สภาวะแท้ดั้งเดิม) Jikido Takasaki กล่าวว่า ธรรมธาตุ คือ ความจริงแท้ที่มีอยู่ในสรรพสิ่ง⁷⁰⁹ ส่วน Hillary Langberg วิเคราะห์ว่า ธรรมธาตุ คือภูมิที่อยู่(Realm)ของจิตที่หลุดพ้นจากสังสาร และมีสภาวะเป็นเดียวกับพระไวโรจนะพุทธเจ้าแล้ว⁷¹⁰ เช่นเดียวกับอาจารย์สุมาลี มหณรงค์ชัยที่อธิบายธรรมธาตุว่าเป็นสถานที่ที่อยู่ของจิตหลุดพ้นซึ่งเป็นจิตบริสุทธิ์สว่างไสวด้วยฉัพพรรณรังสี ดังนั้นสถานที่ที่อยู่ดังกล่าวจึงมีแต่ความสว่างไสว ธรรมธาตุไม่มีขอบเขตจำกัด และเกิดจากพุทธะมีอยู่ในทุกสรรพสิ่งเช่นเดียวกับอากาศธาตุ และอธิบายเพิ่มเติมว่าจิตของสิ่งที่จะไปเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมธาตุต้องเป็นจิตที่รู้แจ้งเข้าไปในสรรพสิ่งได้ จิตที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจักรวาล คือจิตที่ไม่มีสภาวะ ฝ่ายมหายานเรียกจิตที่มีความแข็งแกร่งสามารถเจาะทะลวงเข้าไปในสรรพสิ่งตามความเป็นจริงว่า “ธรรมธาตุจิต”⁷¹¹

⁷⁰⁸ ในวรรณกรรมสันสกฤต เช่น ในคัมภีร์ปัญจวิงศติปรัชญาปารมิตาสูตฺร คำว่า ธรรมธาตุ หมายถึง พระเจดีย์ที่มีพระธรรมคำสอนบรรจุอยู่ภายใน ส่วนคำว่าสรีรธาตุ คือพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเป็นต้น ดูเพิ่มใน Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p.p. 83-84.

⁷⁰⁹ Jikido Takasaki, "Dharmatā dharmadhātu Dharmakāya and Buddhadhātu-Structure of the Ultimate Value in Mahāyāna Buddhism.", p. 914.

⁷¹⁰ Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 62.

⁷¹¹ สุมาลี มหณรงค์ชัย, "บทความพุทธศาสนาสำนักอวตังสกะ พุทธแบบเต๋าหรือเต๋าแบบพุทธ.", หน้า 32.

กล่าวสรุป ธรรมชาติ มีความหมายสองอย่างคือ สถานที่อยู่ซึ่งเป็นภูมิที่มีสภาวะพิเศษสูงสุดและธรรมชาติจิตซึ่งเป็นสภาวะสูงสุดที่อยู่ในภูมินั้น ซึ่งมีความหมายเดียวกันกับพุทธเกษตร ที่อยู่ แลผู้อยู่คือพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์

ธรรมชาติในคัมภวายุหสูตร

คัมภวายุหสูตรกล่าวถึงสถานที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าไว้ 3 เหตุการณ์ คือ ในบทนิทานปริวรรต กล่าวถึงที่อยู่ในภพภูมิ ในบทที่ 2 กล่าวถึงที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่เป็นภพพิเศษ และในบทที่ 54 กล่าวถึงที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่เป็นธรรมชาติ

ในบทนิทานปริวรรตของคัมภวายุหสูตรกล่าวถึงที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าไว้ว่า คือ วัดเซตวัน สถานที่ที่มีพระพุทธเจ้าไวโรจนะประทับอยู่ ตามที่กล่าวไว้ในพระสูตรคือพระอารามเซตวัน ตามหลักฐานกล่าวไว้ว่าผู้สร้างคืออนาถบิณฑิกเศรษฐีเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระสาวกและเป็นพื้นที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่พระสาวกและสาธุชน นอกจากนี้ ยังเป็นสถานที่ที่ทำให้บุคคลที่ต้องการจะได้พบกับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกและต้องการบูชาพระพุทธเจ้าจะต้องเดินทางมาสู่สถานที่ดังกล่าวแล้วได้เห็นด้วยตาเนื้อของตนเอง ดังนั้น พระอารามเซตวันจึงเป็นพุทธมณฑล เป็นสถานที่ที่อยู่ในโลกนี้ สามารถมองเห็นได้ สามารถเดินทางไปสถานที่นี้ได้และเป็นสถานที่ที่ทำให้ผู้มาถึงที่แห่งนี้ได้บุญพิเศษที่เกิดจากฟังธรรมของพระพุทธเจ้า และได้บุญที่เกิดจากการบูชาและอุปัฏฐานพระพุทธเจ้าในที่เฉพาะพระพักตร์ หากไม่ได้อยู่ในสถานที่ดังกล่าวก็จะได้ไม่เห็นพระพุทธเจ้าและการฟังธรรม การถวายเครื่องบูชาพระพุทธเจ้าและการเข้าไปปฏิบัติรับใช้ใกล้ชิดย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

ต่อมาคัมภวายุหสูตรกล่าวถึงที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าอีกครั้งแต่เป็นที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่เดิมแต่เป็นการเห็นวิเศษที่แตกต่างจากเหตุการณ์แรก คัมภวายุหสูตรอธิบายภาพของภูฏาคารที่สุทธนะเห็นภายหลังจากการอธิษฐานจิตของพระสมันตภัทรวา

ภูฏาคารนั้นใหญ่โตกว้างขวางหลายแสนโยชน์ เหมือนอากาศดุหาขอบเขตไม่ได้ ประดับด้วยฉัตร ธงผ้า ธงปดาก ... แก้วรัตนะ.. มัลลรัตนะ.....ชายของดวงแก้วมณี... ระฆังแก้ว... กระดิ่งแก้ว...ดอกไม้ทิพย์... น้ำหอม... ผงจุน... หรรษหนึ่งองสขัย .... หน้าต่างหนึ่งองสขัย ชุ่มประดูหนึ่งองสขัย บ้อมปราการหนึ่งองสขัย ... แก้วแกะสลักเป็นรูปต่างๆหนึ่งองสขัย ผนึ่งแก้วหนึ่งองสขัย เสาหนึ่งองสขัย ... ผ้ารัตนะ ต้นไม้รัตนพฤษก์หนึ่งองสขัย เวทีแก้วหนึ่งองสขัย ทางเดินแก้วหนึ่งองสขัย กระโจมหนึ่งองสขัย ... ปราสาทแก้วหนึ่งองสขัย อาสนะแก้วหนึ่งองสขัย นางแก้วหนึ่งองสขัย สถานที่จงกรมแก้วหนึ่งองสขัย ต้นกล้วยทอง

ชมพูทหนึ่งองสงไขย ....นทที่มีเสียงร้องไพเราะหนึ่งองสงไขย ดอกบัวรัตนปัทมาหนึ่งองสงไขย
สะพานแก้วหนึ่งองสงไขย สระบัวหนึ่งองสงไขย ดอกบัวปณทริกาหนึ่งองสงไขย..⁷¹²

สถานที่อยู่ของพระพุทธเจ้าที่กล่าวข้างต้นนี้มีอลังการเป็นแก้วรัตนะทั้งสิ้น และอยู่เหนือจินตนาการ Julie Gifford กล่าวว่าลักษณะของความไม่มีประมาณของขอบเขตเป็นต้น บ่งบอกถึงคุณสมบัติของพุทธเกษตร (Purified field)⁷¹³ นอกจากนี้องค์ประกอบและอลังการของภูฏาคารมีลักษณะคล้ายกับสุชาวดีพุทธเกษตรซึ่งมักจะกล่าวถึงสิ่งที่จะต้องปรากฏในพุทธเกษตร คือ สรรพสิ่งนี้ปรากฏล้วนเป็นสิ่งที่น่ารื่นรมย์ทำให้เกิดความปีติเบิกบานใจ มีสัมผัสที่ประณีตเป็นทิพย์ เช่น สระดอกบัวแก้ว แวดล้อมด้วยบรรยากาศที่น่ารื่นรมย์ เสียงธรรมที่ไพเราะโสตประสาท ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมฟุ้งกระจายไปทั่วอาณาบริเวณ ผู้ที่อยู่ภายในเขตดังกล่าวนี้จะได้รับสัมผัสอันประณีตเป็นทิพย์นี้โดยไม่ต้องพยายาม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นไปเพื่อจิตใจน้อมไปในการฟังธรรมและบำเพ็ญกุศลกรรม⁷¹⁴

แนวคิดดังกล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นได้จากความเชื่อของชาวพุทธ โดยทั่วไปมักเชื่อว่าการได้ไปอุบัติในภพดุสิตสวรรค์เป็นผู้มีบุญมาก เพราะเป็นเขตพิเศษของพระโพธิสัตว์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แม้ในวรรณกรรมทางพุทธศาสนาจะมีปรากฏอยู่มากเกี่ยวกับดุสิตภพเขตที่อยู่ของพระไมเตรยะซึ่งมักจะพรรณาน่ามีความพิเศษกว่าบริเวณที่อยู่ของเทพบุตรอื่นบนสวรรค์ชั้นเดียวกัน เทพบุตรที่ไปอุบัติเกิดในเขตมณฑลของพระไมเตรยะจะอุบัติขึ้นในห้องดอกบัว เมื่อกลิบบอกบัวเปิดออกจะได้รับคำเชื้อเชิญให้เข้าสู่สมาคมจากพระไมเตรยะผู้เป็นเจ้าของเขต จะมีกายทิพย์ที่สว่างไสวอยู่ท่ามกลางเหล่าเทพบุตรโพธิสัตว์ ในเขตนี้จะได้อยู่เบื้องหน้าของพระไมเตรยะ ได้ฟังธรรม ได้พบปะสนทนาธรรมกับเหล่าพระโพธิสัตว์ ได้บำเพ็ญธรรม และมีความบริสุทธิ์และกุศลมูลเพิ่มพูนน้อมไปเพื่อการบรรลุธรรม ส่วนพื้นที่นอกเขตเป็นที่เทพบุตรชั้นดุสิตมีความเพลิดเพลินในกุศลบุญที่ตนได้บำเพ็ญในโลกแล้วส่งผลให้มาเกิดบนดุสิตสวรรค์ แต่ประมาทในสมบัติทิพย์ เมื่อหมดบุญย่อมไปเกิดใน

⁷¹² *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 6-7.

⁷¹³ Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p. 123.

⁷¹⁴ Douglas. E. Osto, "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative.", p. 83.

โลกธาตุ ความบังเอิญของสถานที่ทั้งสามแห่งนี้ ดังนั้น พุทธเกษตร จึงเป็นที่อยู่ของพระพุทธเจ้า และเป็นที่อุปติชัวคราวของพระโพธิสัตว์ เพื่อรอเวลาที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต⁷¹⁵

Suzuki กล่าวถึงธรรมชาติที่เป็นอยู่ของผู้มีธรรมชาตุนิพพานว่ามีลักษณะไว้ 3 ประการ คือ ในธรรมชาติไม่มีกาล(Time)ที่แบ่งกาลเป็นอดีต อนาคต หรือปัจจุบัน ไม่มีเส้นแบ่งขอบเขต ดังนั้นธรรมชาติจึงเป็นสภาวะที่มีและเป็นอยู่ทุกขณะและทุกแห่ง(Inter-Penetration), มีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นภายในธรรมชาติเหมือนการแตกอนุภาค(Inter reflection) และมีการเห็นแจ้งด้วยปัญญา(Fundamental Insight) คำอธิบายของ Suzuki สอดคล้องกับคุณลักษณะของธรรมชาติที่แสดงไว้ในคัมภีร์ทศสุตโรบายในบทที่ 1 (นิทานปริวรรต) คัมภีร์ทศสุตโรบายกล่าวถึงการเห็นแจ้งไว้ว่าเป็นการเห็นภาพเหตุการณ์ต่างๆ สะท้อนขึ้นที่พื้นผิวที่มีความใสของวัตถุสิ่งเครื่องใช้ที่เป็นแก้วรัตนที่มีอยู่ภายในที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้า⁷¹⁶ และในบทที่ 54 (ไมเตรยะ) เป็นเหตุการณ์ที่สุทธนะได้เห็นมหาภูฏาคารที่เป็นที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่แวดล้อมด้วยภูฏาคารอื่นๆ จำนวนหลายแสน เมื่อสุทธนะเข้าไปภายในภูฏาคารที่อยู่ของพระไวโรจนะ สุทธนะอธิบายว่าภูฏาคารแต่ละแห่งสะท้อนภาพเหตุการณ์การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่เกิดในภพชาติแตกต่างกันโดยไม่ซ้ำกัน นอกจากนี้แต่ละภูฏาคารสะท้อนภาพเหตุการณ์ของภูฏาคารอื่นให้เห็นในเวลาเดียวกันและภาพทั้งหมดที่สะท้อนภาพของกันและกันยังไปปรากฏที่ภูฏาคารขนาดใหญ่ที่สุดที่อยู่ศูนย์กลางมีชื่อว่าไวโรจนวูหาหลังการครุภภาพทั้งหมดปรากฏให้เห็นพร้อมกันและไม่ปะปนกัน⁷¹⁷

ทั้งสองเหตุการณ์นี้อธิบายลักษณะของธรรมชาติโดยมีนัยเดียวกัน คือ การเข้าถึง การแทงตลอด และการรู้แจ้งโลกธาตุและธรรมชาติว่า เป็นสภาวะที่มีความเชื่อมโยงด้วยแรงดึงดูดพิเศษที่ Suzuki เรียกว่า พลังงานศักดิ์สิทธิ์ที่ส่งผ่านไปยังสรรพสัตว์โดยมีพุทธภาวะเป็นสื่อกลาง อานุภาพแห่งมหากรุณาและแสงสว่างแห่งปัญญาอันบริสุทธิ์ที่แผ่กระจายออกจากพระไวโรจนพุทธเจ้าจะแผ่ขยายออกไปในทิศทั้งสี่ ด้วยเหตุนี้พระโพธิสัตว์และสรรพชีวิตที่อยู่ภายในรัศมีสว่างไสวนี้ย่อมได้รับอานุภาพเหล่านี้ทำให้มีกุศลมูลเพิ่มมากขึ้นและมีความบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ในบทนิทานปริวรรตแสดง

⁷¹⁵ Julie A. Gifford, *Buddhist Practice and Visual Culture: The visual rhetoric of Borobudur.*, p.p. 82-92

⁷¹⁶ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 7-32.

⁷¹⁷ *Ibid.*, p.p. 512-515.

องค์ประกอบของปริณิพจน์ของพระไวโรจนพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่ที่อาสนะดอกบัวแวดล้อมด้วยพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิสูง ส่วนกุฎาคารที่อธิบายในบทของพระไมเตรยะเป็นการกล่าวถึงธรรมธาตุ⁷¹⁸

Kwang-soo Park กล่าวว่าพระไวโรจนพุทธเจ้าที่เป็นศูนย์กลางของธรรมธาตุคือ ไวโรจนธรรมกาย เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงโลกธาตุและสรรพสิ่งที่อยู่ในโลกให้เป็นหนึ่งเดียวกัน⁷¹⁹ คัมภีร์ชวายุหสูตรระบุว่าเมื่อสุทธนะได้เห็นมหากุฎาคารที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้า (ไวโรจนวูหลังกการครรภกุฎาคาร)นี้แล้วไม่ได้อธิบายไว้ว่าภายในของมหากุฎาคารนี้มีพระไวโรจนพุทธเจ้าประทับอยู่ภายในศูนย์กลาง เนื่องจากว่าสุทธนะมองเห็นเพียงภายนอกและอาจเป็นเพราะเหตุผลว่าสุทธนะขณะที่พบกับพระไมเตรยะนี้ยังไม่ได้บรรลุธรรมกายจึงไม่อาจมองเห็นพระไวโรจนพุทธเจ้าที่เป็นธรรมกายได้ แต่เข้าไปภายในบริเวณของมหากุฎาคารแห่งนี้ได้ด้วยอำนาจของพระโพธิสัตว์ภูมิสูงตามที่กล่าวมาแล้ว

กล่าวโดยสรุป คัมภีร์ชวายุหสูตรใช้สัญลักษณ์ของอาคารที่อยู่(กุฎาคาร)แทนธรรมธาตุในความหมายว่าที่อยู่ของพระพุทเจ้า และธรรมธาตุเป็นเรื่องโลกในอุดมคติ เป็นเรื่องของความอมจินไตย จะเห็นและเข้าถึงได้ด้วยวิธีการนึกคิดไม่ได้แต่เห็นได้และเข้าถึงได้ด้วยโพธิสัตว์จรรยา ธรรมธาตุในคัมภีร์ชวายุหสูตรจึงใช้สัญลักษณ์เป็นมหากุฎาคาร เป็นที่มีวิษุหะของพระไวโรจนพุทธเจ้าเกิดขึ้น (ไวโรจนวูหลังกการครรภกุฎาคาร”

โครงสร้างพื้นฐานของธรรมธาตุ

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าธรรมธาตุคือที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าที่เป็นภพพิเศษปราศจากกาลและปราศจากสีมาขอบเขต และมีบริษัทพระโพธิสัตว์กายหาประมาณไม่ได้⁷²⁰ ธรรมธาตุนี้คัมภีร์ชวายุหสูตรอธิบายด้วยอาคารที่พัก (Building) คำศัพท์ที่ใช้แทนธรรมธาตุ คือ กุฎาคาร มีความหมายว่าเรือนยอด มักปรากฏอยู่ส่วนบนสูงสุดของอาคาร และมีส่วนของฐานอาคารเป็นตัวรองรับ ดังนั้นเมื่อคัมภีร์ชวายุหสูตรจะแสดงนัยของธรรมธาตุที่เป็นพื้นฐานอาคารที่รองรับเรือนยอด ได้อธิบายฐานของ

⁷¹⁸ กุฎาคารของคัมภีร์ชวายุหสูตรเป็นสัญลักษณ์แทนพุทธเกษตรและธรรมธาตุ David L. McMahan, "Transpositions of Metaphor and Imagery in the Gandavyuha and Tantric Buddhist Practice.", p. 189.

⁷¹⁹ Kwang-soo Park, "A comparative Study of the Concept of Dharmakaya Buddha: Vairocana in Hua-yen and Mahavairocana in Shingon Buddhism.", p.p. 306-307.

⁷²⁰ Douglas Osto, *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism.*, p. 237.

เรือนยอดว่าประกอบด้วยชั้นต่างๆ 10 ชั้น อาคารนี้เป็นที่อยู่ของรัตนจตุธรรมเศรษฐี⁷²¹ โครงสร้างของแต่ละพื้นฐานภายในอาคาร 10 ชั้น คือ

เรือนของเศรษฐีชื่อรัตนจุฑะ ทำด้วยทองชมพูท สูงสิบชั้น มีประตูทางเข้า 8 ด้าน ชั้นที่หนึ่ง มีการให้ทานด้วยข้าวแฉกน้ำ ชั้นที่สอง ให้ทานด้วยผ้าประเภทต่างๆ ชั้นที่สาม ให้ทานด้วยรัตนากรณ์และเครื่องประดับทุกชนิด ชั้นที่สี่ ให้ทานด้วยเครื่องบริโภคและหญิงสาวมีรูปร่างที่สุดในแผ่นดิน ชั้นที่ห้า มีพระโพธิสัตว์ที่บรรลุมิที่ห้ามาประชุมรวมกันกัน และกำลังทำกิริยาต่างกัน เช่น สวดสรรเสริญธรรม การเข้าสมาธิ การออกจากสมาธิ การทำสมาธิให้เป็นไป และญาณอาโลกให้เกิดขึ้น ชั้นที่หก ชุมนุมพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุปริญญาปารมิตาวิหาร มีปริญญาเล่มเล็ก มือภิญญาแห่งตลอดสภาวะธรรม ได้บรรลุนิยามขรู้แจ้งโลกียธรรมและโลกุตระธรรม เข้าออกโลกธาตุได้คล่องแคล่วไม่มีเครื่องกั้นขวาง ชั้นที่เจ็ด ชุมนุมของพระโพธิสัตว์ผู้บรรลุประติศรุตโกปกษานติ (เห็นตามความเป็นจริงว่าเสียงเป็นเพียงปรากฏการณ์) บรรลุปุบายญาณ และได้เข้าถึงธรรมเมฆาของตถาคตทุกพระองค์ ชั้นที่แปด ชุมนุมของพระโพธิสัตว์ผู้บรรลุปุทธิญาณ ท่องเที่ยวไปในโลกธาตุทั้งปวงได้ไม่ติดข้อง สามารถปาฏิหาริย์กายไปสู่ธรรมธาตุได้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพุทธกาย มีบารมีมากกว่าเหล่าบริษัทของตถาคตทั้งหมด ชั้นที่เก้า ชุมนุมของพระโพธิสัตว์ผู้อยู่ในชาติสุดท้าย คือรอเวลาเกิดและตรัสรู้โพธิอีกเพียงชาติเดียว ภูมิที่สิบเห็นพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งการตั้งปณิธานครั้งแรก การตั้งโพจิตปรารถนาโพธิญาณครั้งแรก เห็นอานุภาพการแสดงพุทธธรรม เห็นมณฑลบริษัทในพุทธเกษตรทั้งปวง เห็นการประกาศเผยแผ่พุทธธรรมทั้งสิ้น และพยุหะของความตั้งใจที่อบรมสั่งสอนชาวโลก ⁷²²

กล่าวโดยสรุป จากภาพของอาคาร 10 ชั้นนี้ จะเห็นโครงสร้างที่เป็นพื้นฐานคุณธรรม 10 ชั้น เพื่อรองรับคุณสมบัติสูงสุดได้แก่ ชุมนุมของเหล่าพระพุทธเจ้าที่มีธรรมธาตุเป็นของตนเองและมีบริษัทโพธิสัตว์เป็นของตนเองคุณธรรมพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของธรรมธาตุใดๆ ที่อยู่ส่วนบนสูงสุด การบำเพ็ญแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือชั้นที่ 1-4 เป็นเรื่องการบำเพ็ญทานทั้ง 3 ระดับ คือ การบำเพ็ญขั้นพื้นฐานได้แก่บริจาคข้าวน้ำและเครื่องนุ่งห่ม ทานขั้นที่สองคือการบริจาคสิ่งของมีค่ามากขึ้นเช่น แก้วแหวนเงินทอง เครื่องประดับ และทานระดับที่สามเป็นการให้ทานที่ทำได้ยากคือการบริจาคสิ่งของอันเป็นที่รัก รัตนจตุเศรษฐีกล่าวว่าการบำเพ็ญทานในเรือนที่ 1-4 นี้เป็น

⁷²¹ กัลยาณมิตรคนที่ 16 เป็นเศรษฐีผู้ปฏิบัติธรรม อาศัยอยู่ที่เมือง สิงทโปตะ ในทักษิณาปถ *The Gandavyuha Sutra.*, p.p. 148-150.

⁷²² *Ibid.*, p.p. 149-150.

พื้นฐานเพื่อรองรับคุณธรรมในชั้นสูงขึ้นไปได้แก่ ชั้นที่ 5 6 7 8 9 10 การบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ในชั้นเหล่านี้ถูกเปลี่ยนจากทานบารมีเป็นการบำเพ็ญโพธิสัตว์ภูมิที่ 5 6 7 8 และ 10

หากพิจารณาตามลำดับขั้นของบารมี 6 จะทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการบำเพ็ญที่เป็นพื้นฐานให้ก้าวไปสู่การบำเพ็ญในภูมิที่สูงขึ้นตามลำดับและก้าวไปสู่ชั้นสูงสุด ดังนั้นควรจะกล่าวว่า การบำเพ็ญทานปารมิตาเป็นการบำเพ็ญขั้นพื้นฐานระดับต้นในชั้นที่ 1-4 และเป็นพื้นฐานในการบำเพ็ญศีลปารมิตา ในเรือนชั้นที่ 5 การบำเพ็ญกษานติปารมิตาในเรือนชั้นที่ 6 การบำเพ็ญวิริยปารมิตาในเรือนชั้นที่ 7 การบำเพ็ญธยานปารมิตาในเรือนชั้นที่ 8 การบำเพ็ญปรัชญาปารมิตาในเรือนชั้นที่ 9 และเมื่อการบำเพ็ญบารมีครบถ้วนแล้วจึงก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ถึงฝั่งแห่งการบำเพ็ญ เข้าสู่ชุมชนของโพธิสัตว์บริษัทในธรรมธาตุใดธรรมธาตุหนึ่งในบรรดาที่มีอยู่จำนวนมาก อีกประการหนึ่ง หากพิจารณาตามลำดับของภูมิ 10 ควรจะกล่าวได้ว่าโครงสร้างพื้นฐานของการไปสู่ธรรมธาตุสูงสุดควรกล่าวว่า ชั้นที่ 1-4 คือ ภูมิ 1 2 3 4 และเรือนชั้น 5 คือการบำเพ็ญภูมิที่ 5 6 7 8 9 และ 10 ตามลำดับ

ศูนย์กลางธรรมธาตุ

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รัตนจุฑาเศรษฐีได้แสดงโครงสร้างอาคารที่อยู่ 10 ชั้น แต่ละชั้นหมายถึงขั้นตอนการบำเพ็ญที่เป็นพื้นฐานรองรับขั้นที่อยู่สูงขึ้นไปตามลำดับ ส่วนชั้นที่ 10 เป็นชั้นสูงสุดที่เป็นที่อยู่รวมกันของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุคุณพื้นฐานเป็นลำดับจนชั้นสูงสุด คือ ธรรมธาตุ (เรือนที่พักชั้นที่ 10) ดังนั้นธรรมธาตุชั้นสูงสุดนี้จึงเป็นที่เฉพาะผู้มีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้ได้บรรลุปรัชญาปารมิตา (จากชั้นที่ 6) ได้บรรลุปรัชญาปารมิตาวิหาร มีปรัชญาลุ่มลึก มีอภิขญาเครื่องเข้าไปสงบสภาวะธรรมทั้งปวง ผู้สามารถเข้าถึงอู่แห่งธารณิมุขได้ด้วยภูมิสมาธิ มีโคจรปราศจากเครื่องขวางกั้น เข้าถึงอภัยวธรรม พระโพธิสัตว์ทั้งหมดได้บรรลุประติศรุตโกปักษานติ ผู้ได้อุบายญาณ และได้เข้าถึงธรรมเมฆาของพระตถาคตเจ้าทุกพระองค์ ได้บรรลุอุภยญาที่ไม้อุกทำลาย ผู้สามารถไปสู่โลกธาตุทั้งหมดได้(จากเรือนชั้นที่ 7) ผู้สามารถเข้าถึงบริษัททุกหมู่เหล่าได้ ผู้มีกายที่สามารถไปสู่ธรรมธาตุอื่นได้ทั้งหมด ผู้มีวิชัยเป็นอย่างเดียวกันกับ(พระโพธิสัตว์ผู้อยู่แทบ)ปาพมูลของตถาคตทั้งสิ้น มีกายเข้าถึงเป็นอันเดียวกันกับพุทธกายทั้งสิ้น ผู้เป็นพระโพธิสัตว์ผู้เจริญที่สุด ในบรรดาบริษัทของพระตถาคต(จากเรือนชั้นที่ 8) ผู้จะต้องมาเกิดอีกเพียงชาติเดียวแล้วจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า(จากเรือนชั้นที่ 9) ดังนั้นสุทธนะจึงเห็นว่าพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในชั้นนี้เป็นผู้บำเพ็ญตามปณิธานของพระตถาคตพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ที่อยู่ในพุทธเกษตรเป็นมณฑลบริษัทที่แวดล้อมอยู่ภายนอก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าสุทธนะเห็นเพียงส่วนประกอบที่อยู่รอบนอกของธรรมธาตุ ส่วนศูนย์กลางของธรรมธาตุเป็นสภาวะที่สุทธนะซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้บรรลุโพธิสัตว์ภูมิสูงไม่สามารถเข้าถึง

ได้ คัมภวายุหสูตรแสดงให้เห็นว่าภายในศูนย์กลางธรรมชาตุมิเพียงพระโพธิสัตว์ภูมิสูงเท่านั้นที่จะสามารถท่องเที่ยวไปมาได้ โดยกล่าวถึงการพระไมเตรยะซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีบารมีเต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ได้บรรลุภูมิสิบ ได้เข้าถึงความเป็นเอกพัทธชาติโพธิสัตว์ และจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตอันใกล้⁷²³ เป็นผู้แสดงที่อยู่ของธรรมชาตุมิแก่สุธนะและทำให้สุธนะได้เข้าไปภายในของมหาภูฏาคาร ภายในมหาภูฏาคารสุธนะได้เรียนรู้สมันตภัททจรรยา

ดูก่อนกุลบุตร ที่ท่านถามว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาและจะต้องปฏิบัติในโพธิสัตว์จรรยาอย่างไรนั้น ดูก่อนกุลบุตร ท่านจงเข้าไปภายในมหาภูฏาคารไวโรจนวูหาลังการครระแห่งนี้เถิด แล้วจงพิจารณาเถิด ภายในภูฏาคารนั้นท่านจักได้รู้ว่า พระโพธิสัตว์จะต้องศึกษาโพธิสัตว์จรรยาอย่างไร และผู้ศึกษาอยู่จะได้บรรลุคุณเช่นใด⁷²⁴

การเข้าไปภายในของมหาภูฏาคารนี้ไม่ได้เปิดให้เข้าออกสำหรับสาธารณชนธรรมดา คัมภวายุหสูตรกล่าวว่า เมื่อสุธนะเดินทางมาถึงมหาภูฏาคารแห่งนั้นและยืนอยู่หน้าหน้าประตูทางเข้าของมหาภูฏาคารแต่ไม่สามารถเข้าไปภายในได้ ภายหลังได้รับการเชื้อเชิญให้เข้าไปภายในด้วยอาณูภาพของพระโพธิสัตว์ไมเตรยะ พระโพธิสัตว์ภูมิ 10 เป็นผู้ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ต่อไป ด้วยยุทธการการการตีนี้ทำให้ประตูของมหาภูฏาคารเปิดให้สุธนะเข้าไปภายใน

ภายในบริเวณโดยรอบของมหาภูฏาคารแห่งนี้ บริเวณโดยรอบแวดล้อมด้วยเหล่าพระโพธิสัตว์ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งปรากฏแก่สุธนะด้วยภาพของมหาภูฏาคารแก้วจำนวนมากตั้งรายล้อมเป็นวงกลม แต่ละมหาภูฏาคารมีลักษณะการตกแต่งเหมือนกัน มีขนาดเท่ากันทั้งหมด พระไมเตรยะบอกแก่สุธนะว่ามหาภูฏาคารนี้เป็นที่อยู่ของบุคคลที่ได้บรรลุได้วิหาร⁷²⁵ และมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นผู้ได้สมาธิสมาบัติที่แห่งตลอดธรรมชาตุมิที่อยู่ในโลกธาตุได้คล่องแคล่วชำนาญ (ธรมชาตวสมเภทวิหารวิหาริน)
2. เป็นผู้แห่งตลอดธรรมชาตุมิได้ทั้งหมด (สมนตมุกขธรรมชาตุมิสุพรโณปาย)
3. เป็นผู้ได้สมาธิสมาบัติที่สามารถแห่งตลอดกับแต่ละกับในกับทั้งหมด และแห่งตลอดกับทั้งหมดในแต่ละกับได้ (เอกกมลปสรวกลปสรวกลปาลปานุปรเศวิหารวิหาริน)

⁷²³ มหาภูฏาคารเป็นที่อยู่ของพระไมเตรยะ(กัลยามมิตรคนที่ 52) *ibid.*, p.p. 466-467. เป็นกัลยามมิตรสูงสุด พระโพธิสัตว์สูงสุดของการเดินทางแสวงหากัลยามมิตร เป็นพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมีเต็มเปี่ยมบริบูรณ์พร้อมที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว โดยตำแหน่งเทียบได้กับรัชทายาทผู้สืบทอดธรรมชาตุมิ

⁷²⁴ *ibid.*, p. 509.

⁷²⁵ ดูเพิ่มใน *ibid.*, p.p. 470-473.

4. ผู้ที่ได้สมาธิสมาบัติที่สามารถแทงตลอดเกษตรแต่ละเกษตรในสรรพเกษตรได้และแทงตลอดสรรพเกษตรในแต่ละเกษตรได้ (เอกเกษตรสรวกเขตไตรกเกษตรรามเภทวิหารวิหาริน)

5. ผู้ที่ได้สมาธิสมาบัติที่สามารถจำแนกธรรมในธรรมทั้งโดยเอกเทศและโดยรวม (เอกธรรมสรวจรสรวจรไมกธรรมาวิโรวิหารวิหาริน)

ลักษณะของคุณสมบัติที่กล่าวมานี้ คุณสมบัติข้อแรกบ่งบอกถึงผู้ที่อยู่ในมหาภูฏาคารใหญ่ว่า ศูนย์กลางธรรมธาตุ บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่สามารถเข้าออกภูฏาคารได้ทุกชั้นตั้งแต่ชั้นที่ 1-10 นั้นหมายความว่า ต้องเป็นผู้ที่ได้บรรลุโพธิบริบูรณ์แล้ว และเป็นพระโพธิสัตว์ที่ได้ภูมิ 10 แล้ว

บริเวณศูนย์กลางมณฑลของภูฏาคารเหล่านี้มีภูฏาคารที่มีลักษณะอาการเหมือนกับภูฏาคารอื่นๆ แต่มีขนาดใหญ่กว่าภูฏาคารอื่นทั้งหมด ตำแหน่งที่ตั้งคือศูนย์กลางของภูฏาคารทั้งหมด มหาภูฏาคาร คุณสมบัติข้อที่ 2 แสดงให้เห็นวชิระมหาภูฏาคารที่อยู่ศูนย์กลางของธรรมธาตุผู้เข้าถึงสามารถมองเห็นโดยรอบ และรู้ทุกสิ่ง กล่าวคือ คุณสมบัติข้อที่ 3 เป็นความสามารถในการแทงตลอดกาลทั้งหมด (Time) คุณสมบัติข้อที่ 4 เป็นลักษณะของผู้มีความสามารถในการแทงตลอดสัตรีธาตุ (Space) และคุณสมบัติข้อที่ 5 เป็นลักษณะของผู้รู้แจ้งสรรพธรรม (Phenomena) การทำให้กับทั้งหลายทั้งที่เป็นอดีต อนาคต เป็นกับเดียวกันโดยไม่มีแบ่งแยกว่าผ่านมาแล้วหรือยังมาไม่ถึง แต่เป็นกับเสมอกัน เป็นอันเดียวกัน และการทำให้โลกธาตุเป็นอันเดียวกัน และการแทงตลอดสรรพธรรมมาตามความเป็นจริง เป็นลักษณะของธรรมธาตุศูนย์กลาง เป็นสภาวะที่ปรากฏให้เห็นได้ด้วยสมาธิระดับสูงของผู้ที่ได้ธรรมกาย⁷²⁶ ความเป็นหรือไม่มีแบ่งกาลเวลาของธรรมธาตุนี้เองที่เรียกว่า “มีอยู่ทุกกาล” (Omnipresence) และการทำให้โลกธาตุเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแบ่งภพแบ่งชั้นจึงกล่าวว่า

⁷²⁶ สรรพนครรักษาสัมภวเตชศรี กัลยาณมิตรลำดับที่ 35 มีกายหยาบเกิดจากธรรมกายภายใน ได้บรรลุโพธิสัตว์วิโมกข์ ชื่อ มโนชญารุตคัมภีร์วิภูริตปุระเวศน์ ด้วยอานุภาพของวิโมกข์ดังกล่าวทำให้เห็นธรรมธาตุที่มีอาการ 10 *ibid.*, p.p. 305-307. คือ

- a. Aprameya immeasurable
- b. Anantamadhya infinite
- c. Apanyanta boundless
- d. Asīmāprāpta unlimited
- e. Aavyacchinna uninterrupted
- f. Ekotībhāvagata a single unity
- g. Svabhāvavimala inherently pure
- h. Sarvajagatsamatānugata the same in all worlds
- i. ekāṅkārā a single ornament
- j. avināśana indestructible

เป็นสภาวะที่ “มีอยู่ทุกแห่ง” (Omnipotence) ส่วนการแทงตลอดสรรพธรรมที่ปรากฏเกิดขึ้นและ
เป็นไป เป็นการรู้ทุกอย่างตามความเป็นจริง เรียกว่า “สัพพัญญุตญาณ” (Omniscience)

นอกจากนี้คัมภีร์ทศมาสยังกล่าวถึงความพิเศษของการเข้าถึงภายในของธรรมชาตุนั้นว่า หากพระ
โพธิสัตว์ที่สามารถเข้าสู่ธรรมชาตุนั้นได้คล่องแคล่วชำนาญไม่ติดขัด (ธรรมชาตุนั้น วิจรณติ อสขชมานา) ย่อม
ทำให้พระโพธิสัตว์สามารถที่จะไปมาระหว่างโลกทั้งสอง ได้แก่ โลกภายนอกธรรมชาตุนั้นได้แก่ภพภูมิ
ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากผลของกิเลสและกรรมและโลกภายในศูนย์กลางธรรมชาตุนั้น (พุทธเกษตร) ซึ่งเป็น
อาณาเขตของอานุกาญจนพิเศษของพระพุทธเจ้าครอบคลุม คัมภีร์ทศมาสเปรียบพระโพธิสัตว์ที่
ท่องเที่ยวระหว่างโลกชาตุนั้นและธรรมชาตุนั้นกับการมาปรากฏของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ที่โคจรไปใน
ท้องฟ้าเมื่อโผล่พ้นขอบฟ้าดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ย่อมทำความสว่างไสวให้กับชาวโลกทั้งกลางวัน
กลางคืนวันแล้ววันเล่า เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ที่ได้เข้าถึงธรรมชาตุนั้นแล้วย่อมสามารถไปมาระหว่าง
โลกทั้งสองได้บ่อยๆ เมื่อพระโพธิสัตว์มาสู่โลกก็ทำหน้าที่เป็นแสงสว่างให้กับชาวโลก (ธรรมชาตุนั้นคณ
ศศิสุรยภูตา วิจรณติ) และอีกความหมายหนึ่งคือ แม้จะสามารถไปนิพพานได้แต่ยังไม่ไป และยัง
กลับมาสู่โลกนี้ได้อีกหลายครั้ง เหมือนดวงอาทิตย์ขึ้นแล้วตกขณะนั้น ซึ่งตรงกับแนวคิดของพุทธศาสนา
มหายานที่เชื่อว่า พระโพธิสัตว์จะยังไม่ไปนิพพาน แต่จะมาสู่โลกนี้เพื่อช่วยเหลืออนุเคราะห์สัตว์โลกให้
พ้นทุกข์

กล่าวโดยสรุป ธรรมชาตุนั้นคือที่อยู่ของพระไวโรจนพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ที่ได้บำเพ็ญบารมี
บริบูรณ์และได้บรรลุภูมิสูง การเข้าสู่ธรรมชาตุนั้นเข้าถึงได้ด้วย การบำเพ็ญธรรมที่เป็นพื้นฐานจนครบถ้วน
แล้วเข้าถึงความเป็นพระโพธิสัตว์ ส่วนผู้กำลังบำเพ็ญคุณธรรมพื้นฐานไปสู่ธรรมชาตุนั้นได้ด้วยการอธิฐาน
ของพระโพธิสัตว์ เช่นเดียวกับสุนัขไปด้วยการอธิษฐานของพระไมเตรยะ ภายในธรรมชาตุนั้นเป็นแหล่ง
รวมของการโพธิจรรยา เป็นแหล่งแห่งพุทธปาฏิหาริย์ เป็นแหล่งแห่งการสั่งสมบารมี 10 เป็นแหล่ง
แห่งบุญสัมภาระและญาณสัมภาระ ที่จะทำให้พระโพธิสัตว์สามารถบำเพ็ญปณิธานได้มากหาประมาณ
ไม่ได้ ทำให้พระโพธิสัตว์สามารถกลับมาสู่ภพภูมิต่างๆ ได้ ทำให้พระโพธิสัตว์ไปสู่ธรรมชาตุนั้นๆ ได้ไม่
มีจำกัด

สรุป

การแสวงหากัลยาณมิตร คือการแสวงหาโพธิจรรยา การได้พบกัลยาณมิตร คือการได้บรรลุ
โพธิคุณ การได้เดินตามหนทางปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ เป็นการบำเพ็ญเพื่อบรรลุคุณธรรมอัน
ประเสริฐและเพื่อการช่วยเหลือสรรพสัตว์ จึงเรียกว่าการบำเพ็ญที่ประเสริฐโดยส่วนเดียว (สมันตภัทร

จรรยา) การได้เข้าถึงสมันตภัทรกาย เป็นการได้เข้าถึงกายที่ประเสริฐที่เป็นผลสำเร็จเกิดขึ้นจากการบำเพ็ญสมันตภัทรจรรยา ซึ่งเป็นกายที่ประกอบด้วยความดีคุณธรรมอันประเสริฐเพียงอย่างเดียวเป็น มีขั้นตอนการบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์แบบเป็นไปตามลำดับขั้นตอน จนในที่สุดเมื่อบำเพ็ญจรรยา ได้ครบถ้วนบริบูรณ์แล้วได้เข้าถึง สมันตภัทรกาย ซึ่งเป็นกายที่ทำให้พระโพธิสัตว์เข้าถึงเขตของไวโรจนธรรมกาย คือ เข้าถึงธรรมธาตุ ซึ่งภายในที่มีธรรมกายของพระไวโรจนพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลางและมีบริษัของธรรมกายของพระโพธิสัตว์ที่ได้บรรลุภูมิสิบแวดล้อม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือเพื่อแปลคัมภีร์คณฺหายุหสูตรจากภาษาสันสกฤตเป็นต้นฉบับแปลภาษาไทย ต้นฉบับภาษาสันสกฤต(อักษรเทวนาครี)ที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ คณฺหายุหสูตรฉบับภาษาสันสกฤต อักษรเทวนาครี ฉบับตรวจชำระโดย D.T. Suzuki และคณฺหายุหสูตร อักษรเทวนาครี ฉบับตรวจชำระของ P.L Vaidya ฉบับออนไลน์ของโครงการ Digital Sanskrit Buddhist Canon (www.dsbcproject.org) และได้ตรวจสอบเทียบสำนวนแปลกับคณฺหายุหสูตรฉบับแปลภาษาอังกฤษของ Thomas Cleary ผู้วิจัยพยายามรักษารูปประโยคตามหลักไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตและรักษาความหมายของเนื้อหาของพระสูตรให้มีความถูกต้องและเข้าใจง่ายตามหลักภาษาไทยไว้ให้ได้มากที่สุด แต่ยังคงรักษาเนื้อหาของพระสูตรพร้อมทั้งรักษาอรรถรสทางวรรณกรรมไว้ให้ได้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ประการที่สอง การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการประพันธ์ของคัมภีร์คณฺหายุหสูตรพบว่า คัมภีร์ที่ใช้ในการแปลและวิจัยครั้งนี้แม้จะเป็นวรรณกรรมภาษาสันสกฤต แต่ต้นฉบับดั้งเดิมที่เชื่อกันว่าเป็นคัมภีร์ที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงมหายานยุคแรก (ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 2 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 3) ซึ่งต้นฉบับดังกล่าวนี้เชื่อว่าสูญหายไปพร้อมกับกาลเวลา แต่ที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันคือต้นฉบับแปลภาษาอื่น เช่น ต้นฉบับแปลภาษาจีน ภาษาทิเบต รวมถึงต้นฉบับภาพแกะสลักนูนต่ำบนกำแพงภาพของบุโรพุทโธ ประเทศอินโดนีเซีย

คณฺหายุหสูตร ในยุคแรกเป็นที่รู้จักด้วยชื่อ อจินตยวิโมกษโคจรประเวศนสมันตภัทจรรยา ประณีธาน (สมันตภัทจรรยาปณีธานเพื่อการเข้าถึงโคจรของวิโมกข์อันเป็นอจินไตย) หรือ อจินตยวิโมกษสูตร(พระสูตรว่าด้วยเรื่องวิโมกข์อันเป็นอจินไตย) หรือ ศึกษาสมุจจะยธรรมธาตุ(ธรรมธาตุเหตุแห่งความรู้แจ้ง) อจินตยวิโมกษประเวศน์(การเข้าถึงวิโมกข์อันเป็นอจินไตย) ชื่อเหล่านี้บ่งบอกความหมายของคณฺหายุหสูตรได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ คำสอนเกี่ยวกับการเข้าถึงธรรมธาตุอันเป็นอจินไตย

รูปแบบการประพันธ์คัมภีร์คณฺหายุหสูตรมีทั้งที่เป็นร้อยแก้วและคาถาแทรกระหว่างร้อยแก้ว(จัมพู) เนื้อหาส่วนที่เป็นร้อยแก้วเป็นการพรรณนาเนื้อหาทั้งหมด ส่วนที่เป็นคาถาเป็นส่วนของการสรุปเนื้อหาที่ได้บรรยายมาก่อนหน้า คาถา(ฉันท)ที่พบมากเป็นไตรสุภณฉันทเป็นหลักอาจจะเป็นเพราะฉันทประเภทดังกล่าวมีความยืดหยุ่นในการลงเสียงหนักเบา เหมาะในการใช้พรรณนาเนื้อหาหลักธรรมที่

ต้องการความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ไม่ต้องการความพิถีพิถันด้วยอสังการด้านเสียงมากนัก คัมภว
ยูหสูตรเป็นวรรณกรรมทางศาสนาเน้นความเข้าใจหลักธรรมดั่งนั้นอสังการที่พบได้มากที่สุดใ
วรรณกรรมประเภทคำสอนคือ อรรถาสังการ เช่น การอุปมาอุปไมย (simile) เป็นต้น

คัมภวยูหสูตรอธิบายขั้นตอนการเข้าถึงธรรมธาตุ ว่าเป็นการบำเพ็ญอันประเสริฐของพระ
โพธิสัตว์ เรียกว่า สมันตภัทรจรรยา ซึ่งใช้การเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตรเป็นการเดินเรื่อง โดยมีสุ
ณะเป็นตัวละครหลักที่เป็นตัวแทนของพระโพธิสัตว์ กัลยาณมิตรเป็นเป้าหมายของการเดินทางซึ่ง
เป็นไปตามลำดับ เมื่อการเดินทางครบถ้วนบริบูรณ์(ได้พบกับกัลยาณมิตร 52) สุณะได้เข้าถึงความ
เป็นพระโพธิสัตว์เช่นเดียวกับพระสมันตภัทรและพระมัญชุศรี

โครงสร้างของพระสูตรแบ่งเป็น 56 บท ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเดินทางแสวงหากัลยาณมิตร
แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. กัลยาณมิตร 52 คน(กัลยาณมิตรลำดับที่ 1-53) เป็นส่วนของเนื้อหาในบทที่ 3-54
สาระสำคัญของการเดินทางไปพบกับกัลยาณมิตร 52 คือ พระมัญชุศรีกุมารภุตเป็น
กัลยาณมิตรคนแรกที่สอนให้สุณะมีโพธิจิต (กัลยาณมิตรคนที่ 1) เป็นผู้ชี้เส้นทางดำเนิน
ไปสู่การบำเพ็ญโพธิจรรยา (กัลยาณมิตรคนที่ 2-52) และคอยประคับคองสนับสนุนให้
ดำเนินอยู่บนเส้นทางบำเพ็ญจรรยาได้ตลอดรอดฝั่ง(กัลยาณมิตรคนที่ 53)
2. กัลยาณมิตรสูงสุด ได้แก่เนื้อหาของบทที่ 56 สาระสำคัญคือ การได้พบสมันตภัทรกาย
(กัลยาณมิตรคนที่ 54) ซึ่งเป็นกายที่ประเสริฐสูงสุดที่เป็นผลของการดำเนินเส้นทาง(ในข้อ 1)
จนครบบริบูรณ์
3. ธรรมธาตุ ได้แก่ บทที่ 1-2 สาระสำคัญคือ บทสรุปสุดท้ายของการเดินทาง คือการเข้าถึง
พุทธมณฑลของพระไวโรจนพุทธเจ้า (บทที่ 1) และได้บรรลุธรรมธาตุ (บทที่ 2) เป็น
ศูนย์กลางประธาน มีบริษัทของพระโพธิสัตว์และพระสาวกบทที่ 1 และเข้าถึงธรรมธาตุ (บท
ที่ 2)

วัตถุประสงค์ประการที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า กัลยาณมิตรแต่ละคนมีหน้าที่หลักสำคัญคือการสอน
ให้สุณะได้บรรลุโพธิสัตว์ธรรมในระดับเดียวกันกับที่ตนสอน และมีหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการ
บอกทางไปพบกับกัลยาณมิตรในลำดับต่อไป การปฏิบัติตามธรรมของกัลยาณมิตร 52 คน (ลำดับที่
1-53) มีชื่อเรียกว่า สมันตภัทรจรรยา แบ่งโครงสร้างส่วนของจรรยาและมรรคาได้ดังนี้

1. จรรยา
  - 1.1 โพธิจิต

นำเสนอหลักการเคลื่อนไหวแต่ใจหยุดนิ่งเป็นสมาธิ ว่าเป็นการฝึกใจให้ตั้งมั่น แต่มีการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ ทำเข้าถึงพัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นลำดับสูงขึ้น (co-extensive)

คัมภีร์พุทธกล่าวถึงกัลยาณมิตรจำนวนมาก มีการวางโครงเรื่องให้มีตัวละครแตกต่างกัน หลากหลาย และให้มีสถานที่อยู่แตกต่างกัน ตัวละครเหล่านั้นไม่มีที่ไปที่มา ไม่มีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง วางบทบาทในการดำเนินเรื่องไว้กับบทของสุนทรเป็นตัวละครเอกของเรื่องทำให้มีการเข้าใจว่าคัมภีร์พุทธเป็นเรื่องของการแสวงหากัลยาณมิตร 52 คนเป็นใจความสำคัญ แท้ที่จริงตัวละครหลักของคัมภีร์พุทธมีเพียง 3 ตัวละคร ได้แก่ พระไวโรจนพุทธเจ้า พระสมันตภัทร และพระมัญชุศรี कुमारภูตซึ่งนิยามอวตังสกะเรียกว่าเป็นเทพเจ้าของชาวฮยาเหยียน (Hua Yian's Trinity)

การวางโครงเรื่องของบทต่างๆ เป็นการกำหนดทิศทางให้ผู้อ่านเข้าใจไปตามทิศทางที่วางไว้ เพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของวงจรที่ซ้อนกันอยู่ 3 รอบ เป็นการแสดงขอบเขต(มณฑล)การเดินทางที่เป็นการเดินทางกลับมาที่เดิม ผู้ประพันธ์คัมภีร์พุทธเริ่มเรื่องด้วยการแนะนำตัวพระสูตรด้วยการระบุนามของพระไวโรจนพุทธเจ้า พร้อมกับพระโพธิสัตว์คู่บารมีคือ พระสมันตภัทร และพระมัญชุศรีไว้ในตอนต้นเรื่อง จากนั้นผู้ประพันธ์แนะนำบทบาทของแต่ละคนเริ่มจากพระมัญชุศรี कुमारภูตเป็นผู้ให้กำเนิดคนธรรมดาคนหนึ่งซึ่งเป็นใครก็ได้โดยใช้สุนทรเป็นตัวแทนของบุคคลที่ไม่ได้มีความสำคัญได้เกิดในวงศ์ตระกูลของพระไวโรจนพุทธเจ้าด้วยสมาธิซึ่งเป็นวิธีการทำให้เข้าถึงธรรมกาย ซึ่งได้แก่พระสมันตภัทรในรูปของธรรมกาย และธรรมกายในบทสุดท้ายของพระสูตรนำพาให้กลับไปยังพระไวโรจนพุทธเจ้าที่กล่าวถึงในตอนต้นเรื่อง การวางโครงเรื่องไว้ดังกล่าวนี้หากอ่านเพียงบทนิทานปริวรรตบทเดียวจะทำให้ไม่เห็นภาพรวมที่อธิบายสาระสำคัญของคัมภีร์พุทธ

ข้อเสนอแนะ

เนื้อหาของพระสูตรมีความยาวมาก และมีความลึกซึ้งมาก เมื่อเทียบกับเวลาในการทำงานวิชาการทุ่มเทใช้เวลาเนิ่นนานไปในส่วนของการแปล และทำความเข้าใจเนื้อหาของพระสูตรทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถที่จะวิเคราะห์เนื้อหาให้ครอบคลุมได้ทุกแง่มุม ตลอดจนหลักธรรมที่มีความลุ่มลึกที่ผู้ประพันธ์ร้อยเรียงไว้ด้วยอุปมาอุปไมย ยากต่อการวิเคราะห์ทำความเข้าใจ เนื่องจากการทำงานของใจเป็นเรื่องยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้ แม้ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายการทำงานของใจได้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า งานแปลและงานวิจัยนี้น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาต่อยอดในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบำเพ็ญสมาธิ

ภาคผนวก

คัมภายูหสูตร ปวิวรรต อักษรไทย

1. นิตานปวิวรรตะ

โอม นมะ สรวพุทธโพธิสเดตวันภยะ

เอว มยา ศรุตม เอกสมิน สมเย ภควาน ศราวสตุย้า วิหริติ สม เขตวเน'นาลปิณฑทสยาราม
 มหาวยูเหตุฎาการะ สารธิ ปญจมาไตโรโพธิสเดตวันสเสระ สมณฑภทรมณชุคฺรีโพธิสเดตวันปุรวักไมะ |
 ยพุทธ ชุลาโนตตรชยานินา จ โพธิสเดตวัน มหาสเดตวัน | สดตโวตตรชยานินา จ | อสงโคตตรชยานินา
 จ | สุรายตตรชยานินา จ | จนุโรตตรชยานินา จ | วิมลตตรชยานินา จ | วชโรตตรชยานินา จ | วิร
 โชตตรชยานินา จ | ไวโรจโนตตรชยานินา จ | โพธิสเดตวัน มหาสเดตวัน | ชโยติรชวเนน จ | เมรุชวเนน
 จ | รตนชวเนน จ | อสงคชวเนน จ | กุสมชวเนน จ | วิมลชวเนน จ | สุรายชวเนน จ | รุจิรชวเนน จ | วิรช
 วเนน จ | ไวโรจนชวเนน จ | โพธิสเดตวัน มหาสเดตวัน || รตนเตชสา จ | มหาเตชสา จ | ชยานาวชเรชสา
 จ | วิมลเตชสา จ | ธรรมสุรายเตชสา จ | ปุณยปรวตเตชสา จ | ชยานาวภาสเตชสา จ | สมณฑศรีเตชสา
 จ | สมณฑปรภเตชสา จ | สมณฑปรภศรีเตชสา จ | โพธิสเดตวัน มหาสเดตวัน ||

ธารณีครภณ จ | คคนครภณ จ | ปทมครภณ จ | รตนครภณ จ | สุรายครภณ จ | คุณ
 วิศุทธิ-ครภณ จ | ธรรมสมุทรรครภณ จ | ไวโรจนครภณ จ | นาภิกครภณ จ | ปทมศรีครภณ จ | โพธิส
 เดตวัน มหาสเดตวัน ||

สุนเตรณ จ | [3] วิศุทธเนเตรณ จ | วิมลเนเตรณ จ | อสงคเนเตรณ จ | สมณฑทรรคเนเตรณ
 จ | สุวิโลกิตเนเตรณ จ | อวโลกิตเนเตรณ จ | อุตปลเนเตรณ จ | วชเรนเตรณ จ | รตนเนเตรณ จ |
 คคนเนเตรณ จ | สมณฑเนเตรณ จ | โพธิสเดตวันมหาสเดตวัน ||

เทวมุกุฏเณน จ | ธรรมชาตฺปุรติภาสมณิมุกุฏเณน จ | โพธิมณฺฑมุกุฏเณน จ | ทิคไวโรจนมุกุฏเณน จ |
 สรวพุทธสิภูตครภณมณิมุกุฏเณน จ | สรวโลกชาตฺปุคตมุกุฏเณน จ | สมณฑไวโรจนมุกุฏเณน จ | อนภิกุฏม
 กุฏเณน จ | สรวตถาคตสีหาสนสปรติภูจตมณิมุกุฏเณน จ | สมณฑธรรมชาตฺคคนปรติภาสมุกุฏเณน จ | โพธิส
 เดตวัน มหาสเดตวัน ||

พรหเมนทรจฺเจเทน จ | นาเคนทรจฺเจเทน จ | สรวพุทธนิรมาณปรติภาสจฺเจเทน จ | โพธิมณฺฑจฺเจเทน
 จ | สรวปรณิธานสาครนโรชมนิราชจฺเจเทน จ | สรวตถาคตปรภามณฺฑลปรภมฺญจนมณิรตนนิครุชิต
 จฺเจเทน จ | สรวากาศตลาสภทวิชูปติมณิรตนวิภูษิตจฺเจเทน จ | สรวตถาคตวิกรุวิตปรติภาสธวมนิราช
 ชาลสํณาทิตจฺเจเทน จ | สรวตถาคตธรรมจกรนโรชมนิราชจฺเจเทน จ | สรวตฺรยชวนามจกรนโรชมนิราชจฺเจเทน จ | โพธิส
 เดตวัน มหาสเดตวัน ||

มหาปรเมณ จ| วิมลปรเมณ จ| วิมลเตชะปรเมณ จ| รตนปรเมณ จ| วิรัชปรเมณ จ|
 โชติษปรเมณ จ| ธรรมปรเมณ จ| ศานติปรเมณ จ| สूरยปรเมณ จ| วิกรูวิตปรเมณ จ| เทวปรเมณ จ
 โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน || ปุณยเกตุนา จ| ชุขานเกตุนา จ| ธรรมเกตุนา จ| อภิขณาเกตุนา จ| ปร
 ภาเกตุนา จ| กุสมเกตุนา จ| โพธิเกตุนา จ| พรหมเกตุนา จ| สมณดาวภาสเกตุนา จ| มณีเกตุนา จ
 โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน||

พรหมโฆเชณ จ| สาครโฆเชณ จ| ธรรมนิรนาทโฆเชณ จ| โลเกนทรโฆเชณ จ| ไศเลนทร-
 ราชส์มัญญโฆเชณ จ| สรวธรรมธาตสุพรรณโฆเชณ จ| สรวธรรมธาตสาครนิครชิตโฆเชณ จ| สรว-
 มารมณชลปรมรทนโฆเชณ จ| มหากรุณนายเมฆนิครชิตโฆเชณ จ| สรวชททชขปรศานตยาศวา
 สนโฆเชณ จ| โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน| ธรไมทคเตน จ| วิเศโยทคเตน จ| ชุขานทคเตน จ| ปุณย-
 สุมรูทคเตน จ| คุณปรภาโวทคเตน จ| ยโคทคเตน จ|[4]ลสมณดาวภาสทคเตน จ| มหาไมตรยทค
 เตน จ| ชุขานสำโรทคเตน จ| ตถาคตกุลโคโตรทคเตน จ| โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน||

ปรภาศรียา จ| ปรวรสรียา จ| สมุทคตศรียา จ| ไวรโรจนศรียา จ| ธรรมศรียา จ| จนทรศรียา
 จ| คคนศรียา จ| รตนศรียา จ| เกตุศรียา จ| ชุขานศรียา จ| โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน || ไศเลนทร
 ราชเสน จ| ธรรมนทรราชเสน จ| ชคทินทรราชเสน จ| พรหมนทรราชเสน จ| คณนทรราชเสน จ|
 เทเวณทรราชเสน จ| ศานตทรราชเสน จ| อจเลนทรราชเสน จ| ฤษภนทรราชเสน จ| ปรวเรนทรราชเสน
 จ| โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน ||

ปรศานตสวเรน จ| อสงคสวเรน จ| ธรรมนิรโฆษสวเรน จ| สาครนิครชิตสวเรน จ| เมฆ-
 นิรโฆษสวเรน จ| ธรรมภาสสวเรน จ| คคนนิรโฆษสวเรน จ| สรวสเตรตวทคตมุลนิครชิตสวเรน จ|
 ปุรวปรณิธานส์เจทนสวเรน จ| สารมณชลนิรโฆษสวเรน จ| โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน ||

รตนพุทธินา จ| ชุขานพุทธินา จ| คคนพุทธินา จ| อสงคพุทธินา จ| วิมลพุทธินา จ| วิศุท-
 พุทธินา จ| ทรยชวภาสพุทธินา จ| วิศาลพุทธินา จ| สมณดาวโลกพุทธินา จ| ธรรมธาตุนยาวภาส-
 พุทธินา จ| โพธิสเตรตวน มหาสเตรตวน ||

เอวํ ปรมุโขะ ปลายมาไตรโรโพธิสเตรตวสหัสระะ สรวโวะ สมณตภทรโพธิสเตรตวจรรยาปรณิธานาภิ-
 นิรยาไตรสงคโคจโระสรวพุททษेत्रสพรรณตยา| อนนตกายาธิชชาไนะ สรวตถาคโตปส์กรมณตยา|
 อนาวรรณจกษุรมณชลวิศุทโระะ สรวพุททวิกรูวิตทรศนตยา| วิชลปติชวปรมาณคโตะ สรวตถาคตาทิส
 โพธิมุโขปส์กรมณาปรติปรสรพตยา| อนนตลโลเกะ สรวพุททธรรมสมุททรนยชุขานาวภาสปรติลพต
 ตยา| อนนตกลปากษีณคณนิรเทโสะ ปรตีสวิทวิศุทตยา| อากาศธาตูปรมชชานโคจรวิศุททนิคฤท
 ไตรยถาศยชคทรูปกายส์ทรศนตยา| วิตมิโรระนิะสเตรตวนิรชิวสเตรตวธาตูปริชชตยา| คคนสมปรชโวะ
 สรวธรรมธาตุระศมิชลสพรรณตยา| ปลายกิตจ ศรววมทรททิกคโตะ สรวโวะ สเตรตวนยสรวภาวาทิสพุโระ
 ภูตโกฏิปเรตยทษेत्रไตรธรรมปรกฤตยวตีระโระระสรวโวะ สเตรตวนยสรวภาวาทิสพุโระ
 ภาวสานาวินิรุตไตรสงคาลยนิลโยระคคนศานตวิทวาริกรพุทททกษेत्र[5]วิมตวิจกิตสาสมุจฉินไนะ พุททช

ถวานสมุทราธิมุกติปถาวตฺริเณะ โลเกนไทรศจ ปูรวชินกฤตธาธิกาโระ สรวชคทิตสุขปฺรติปนไน
 วนธิษฏกถยานมิไตระ ปฺรสตสวรกษาปฺรติปนไนะ โลกวิเชวฺรติชถวานสุขวตฺริเณะ สรวสตตวาปฺรติยาค
 จิตไทรพุทศาสนโคจฺรนิรยาไตสตถาคตศาสนรกษาปฺรติปนไนรพุทศวศสํธารณปฺรณิธินรชาไตสตถาคต
 กุลโคตรสํภวามิเไซะ สรวชถตวชถวานาภิลาชิมิเไซะ||

อถ ชลฺ เตชํ โพธิสตตวานํ สปริวารานํ เตชํ จ ศฺรววภมทรุทิกานํ เตชํ จ โลเกนท
 รวานํ สปริวารานาเมตทภวตฺน ศกยํ สทเวกนาปิ โลเกน ตถาคตวิษยํ ตถาคตชถวานโคจฺรํ ตถาค
 ตาธิษฐานํ ตถาคตพลํ ตถาคตไวศารทฺยํ ตถาคตสมาธิํ ตถาคตวิหารํ ตถาคตาธิปตฺยํ ตถาคตกา
 ยํ ตถาคตชถวานมวคฺนตฺุ วา อวคาหิตฺุ วา อธิโมกฺตฺุ วา ปฺรชถวาตฺุ วา วิชถวาตฺุ วา วิจารยิตฺุ วา วิภาวยิตฺุ วา
 วิภาษิตฺุ วา ปฺรภาวยิตฺุ วา ปฺรสตตวสํตนาเชษฺุ วา ปฺรติชถาปยิตฺุ อนยตฺร ตถาคตาธิษฐานน ตถาคตวิกรฺวิ
 เตน ตถาคตานุภาเวน ตถาคตปูรวปฺรานิธานน ปูรวพุทศสุกฺตกฺุศลมูลตยา กถยานมิตรปฺริศฺรเหณ
 ศฺรทธานยนชถวานปฺริศฺุทฺธา อูทราธิมุกตยวภาสปฺรติลเมภน โพธิสตตวธาตยปฺริศฺุทฺธา อธฺยา
 ศยสรวชถวาปฺรณิธานปฺรสถานน | อปเยว นาม ภควานสมากํ ยถาศยานํ โพธิสตตวานํ สรวเชษํ จ
 สตตวานามาศย วิมาตฺรตยา อธิมุกตินานาตวตยา ปฺรติโพธานานาตวตยา วจนสํเกตนาตวปฺราปฺตา
 นํ นานาธิปเตยภุมิปฺรติชจตานํ นานนทรียวิศฺุทธานํ นานาศยปฺรโยคานํ นานาเจตนาวิชยาณํ
 นานาตถาคตคฺุณนิศฺุริตานํ นานาธรม-นिरุเทศทิกถิมุขานํ ปูรวสรวชถวาปฺรสถานํ จ สํทฺรศเยต | ปูรว
 โพธิสตตวปฺรณิธานภินิรหารํ จ สํทฺรศเยต | ปูรวโพธิสตตวปารมิตามณทลวิศฺุทฺธิํ จ สํทฺรศเยต | ปูรว
 โพธิสตตวภุมยากรมณวิกรฺวิตํ จ สํทฺรศเยต | ปูรวโพธิสตตวจรยามณทลภินิรหารปฺริปฺรี จ สํทฺรศเยต |
 ปูรวโพธิสตตวยานาภินิรหารวฺยูหวภาสํ จ สํทฺรศเยต | ปูรวโพธิสตตวมารควฺยูหปฺริศฺุทฺธิํ จ สํทฺรศเยต |
 ปูรวโพธิสตตวณิรฺยานนยสาคราภินิรหารวฺยูหวนปี สํทฺรศเยต | ปูรวโพธิสตตวสมุทาคมวิกรฺวิตสาครวฺยู
 หวนปี สํทฺรศเยต | โพธิสตตวปูรวโยคสมุทฺรานปี สํทฺรศเยต | [6] อภิสํโพธิมุขวิกรฺวิตสาครานปี สํทฺรศ
 เยต | ตถาคตธรมจกรปฺรวรตฺนวิกรฺวิตวฤชภิตตามปี สํทฺรศเยต | ตถาคตพุทศเกษตฺรปฺริศฺุทฺธิวิกรฺวิตสา
 ครานปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสตตวธาตฺวินโยปายมุขานปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสรวชถวาธรมนคฺราธิป
 เตยตามปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสรวสตตว-มารควาภาสานปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสตตวภวนปฺรเวศวิกรฺวิ
 ตานปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสตตวทกฺุชิณาปฺรติศฺุทฺธาปฺรศจ สํทฺรศเยต | ตถาคตสรวสตตวปฺุณยทกฺุชิณา
 เทศนาปฺราติหารฺยานปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสรวสตตวจิตตคตฺิษุ พุทศปฺรติภาสวิชถปฺตีรปี สํทฺรศเยต |
 ตถาคตสตตววิกรฺวิตปฺราติหารฺยานปี สํทฺรศเยต | ตถาคตสรวสตตวเทศนานุศาสนปีปฺราติหารฺยานปี
 สํทฺรศเยต | ตถาคตสรวสตตวาจिनตยพุทศ-สมาธิโคจฺรวิกรฺวิตานปี สํทฺรศเยต ||

อถ ชลฺ ภควาสเตชํ โพธิสตตวานํ เจตสฺว เจตตะ ปฺริวิตฺรภมาชถาย มหากรฺุณาศรีรํ มหา
 กรฺุณามุขํ มหากรฺุณาปูรวคฺมํ มหากรฺุณาธรมคคฺนยานุคฺมํ สํวิชถมภิตํ นาม สมาธิํ สmapาทยเต สม
 ชคทวิโรจฺนวฺุหม | สมนนตฺรสมาปฺนนสย จ ภควโต มหาวฺยูหะ กุฎาคาโร'นนตมธยวิปฺุละ สํสฺถิต'ภูต |
 อปฺราชิตวชฺรธรมิตลวฺยูหะ สรวมณิรตฺนราชชาลสํสฺถิตภุมิตลมนนกรตฺนปฺุชปาภิกิโรน มหามณิรตฺนสุ

วิจิตรโณ ไชยธรรมสวณโภปโศภิตโต ชคทวิโรจนมณิราชสุวิภกตาล์การะ สรวรตนยมกส์ฆาโต ชามพูนทมณิ
 รตนกุโฏโปโศภิตะ สรวรตนนิรยูห์โตรณหรมยควากษาส์เขยเวทิกาวิศุทชวูหะ สรวโลเกนทรสทฤ
 คมณิรตนวูโหชคตสาครมณิรตนวูหะ สรวมณิรตนส์ฉาทิตะ สมุจฉริตจฉตวรรษปตาคะ สรวทวารโโต
 รณวูหุมุโฆรธรรมชัตตศมิชาลปรมุกตสพรมวูโห พหิรณภิลापยประชนมณพลภูมิตลเวทิกาวูหะ
 สมณตทิกโโสปานมณิรตนกฏะ ปรมสุวิภกโโตปโศภิตะ| สรว จ เซตวนั วิปุลายามวิสตาร์ ส์สตีตมภูต|
 ตานยปี จ พุทธานุกาเวอนอนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณุระชสมานิพุทธเกษตรานิ วิปุลายามวิสตารานิ
 ส์สตีตานยภูวน|

สรวรตนวิจิตรวูหานิ อนภิลापยรตนจิตรส์สตีตมภูตลานิ อส์เขยยมณิรตนปราการปรักษิปดา
 นิ วิวัชรตนตาล[7]ปงกตีวูหานิ ส์สตีตานยภูมिवัน| เตษุ จ อปริมาณคนโธทกนทโย'นนตาวรตคนโธทก
 ปรัปุรณะ สรวรตนปุเชปาฆกลุชชะ ปรัทกษิมวาหिनยะ สรวพุทธนโรฆะนิครชิตวูหะ สมวติษจนเต
 สม| อจินตยาศจ รตนปุณทริกปงกตยะ สรวรโตนทคตปรผลลปทุมวูโหโปโศภิตตลาคจ
 รตนวฤกษชะ อจินตยาศจ วิจิตรรตนกฏาคารปงกตยะ สรวมณิรตนชาลส์ฉนนา อส์เขยยมณิรตนรศมิ
 ชาลาวภาสวูหา อส์เขยยมณิรตนวิมานสรวมณิรตนวูหะ สรวคนธโกศปรมุกตชะ สรวรูปปฏลวู
 หะ ส์สตีตา อภูวน| อปริมาณาศจ รตนธวชะ เหว วสตรธวชะ ปตาคาธวชะ รตนปฏฐธวชะ
 ปุชชธวชะ อภรณธวชะ มาลยธวชะ สรวรตนกิงกณีชาลธวชะ มณิราชฉฉตธวชะ สมณดาวภาส
 ผรณมณิรตนธวชะ สรวตถาคตนามจกรนโรฆะมณิรตนราชธวชะ สี่หกานตมณิรตนราชธวชะ
 สรวตถาคตปุรอยคณิครชนมณิรตนราชธวชะ สรวธรรมชัตตปรัติภาสธวชะ มณิรตนราชธวชวูหะ
 สรวธวชาล์การสมณตทิกสุวิภกตวูหะ ส์สตีจจนเต สม| สรวาวจเซตวนมจินตยทิววิมานเมฆคคนต
 ลาล์การ ส์สตีตมภูต| อส์เขยยสรวคนธวฤกษเมฆส์ฉนنال์การม อนภิลापยสรววูหสุเมรุส์ฉนنال์
 การม อนภิลापยวาทยตุรยเมฆสรวตถาคตสตุตีส์ตีตมธุนโรฆะชาล์การม อนภิลापยรตนปทุมเมฆส์ฉน
 นาล์การม อนภิลापยรตนสี่หาสนทิวมณิรตนวสตรปรัชลปโตโพธิสตตวณิษณตถาคตสตุติเมฆมธุนโร
 โฆชะล์การม อนภิลापยเทเวนทรพิมพสทฤศกัมขมณิวิครหเมฆาล์การม อนภิลापยศเวตมุกตชาล
 เมฆาล์การม อนภิลापยโลहितมุกตาทกฏาคารมเมฆส์ฉนنال์การม อนภิลापยวชรसारมุกตา
 เมฆปรรวษณาล์การ ส์สตีตมภูต| ตตทศย เหวเต? ตถา ทิ ตทจินตย ตถาคตกุศลมุลม อจินตยส
 ตถาคตศุกถธโรมปจยะ อจินตยตถาคตพุทธวฤกษภิตาธิษจัน อจินตย ตถาคตสรวโลกธาทเวกกายส
 ผรณวิกรวิตม อจินตยสรวตถาคไตกกายปรัเวศสรวพุทธเกษตรวูห-สมวสรณธิษจันสัทรศนม
 อจินตย ตถาคตานาเมกปรมาณุระสี สรวธรรมชัตตปรัติภาสวิญูปติสัทรศนม อจินตย ตถาคตานาเมก
 โรมภูเป ปูรวานตโกฏีคตสรวตถาคตปรัปราสัทรศนม อจินตย ตถาคตาเมกรศมิขสรวโลกธาท[8]ปรั
 มาณุระช ปรัสรวภาสนม อจินตย ตถาคตานาเมกโรมมุขสรวโลกธาทปรมาณุระชสมั นิรมิตเมฆสรว
 พุทธเกษตรสพรมม อจินตย ตถาคตานาเมกโรมมุขสรวโลกธาทุสรวตวิวรตกลปสัทรศน จ|

ยถา จ เขตวนเมวรูปยา พุทธเกษตรปริศุทธยาปริศุทธิ สัสถิตม เอว ทศสุ ทิภษุ ธรรมชาตุ-
 ปริมาภาตตปุยวसानาะ สรวโลกธาตวะ ปริศุทธาะ สัสถิตา อล็กถตาะ ปริตมณชิตาะ ตถาคตกาย
 ปริส-พญาเขตวนสมวสรณา โพธิสตตวปริปุรณาะ ตถาคตประชนมณทลสมุทรววยวสถิตาะ สรววยุห
 เมฆ-ภิปรรษณาะ สรวรตนปรภาวภาสิตาะ สรวมณิรตนเมฆปรวรัชิตาล์การาะ สรวเกษตรวยุห
 เมฆสัณนาล์การาะ สรวทิวาตมภาวเมฆปรวรัชิตาล์การาะ สรวปุษปะเมฆปรวรัชิตาล์การาะ สุปุษปะต
 โภคสพรรณาล์ การาะ สรววสตรเมฆนารังครุจิวรรษประมุทโกศาะ สรวมาลยทามหารวยุห
 เมฆาจณนธารภิปรรษณาล์การาะ สรวทิกสมุตถิตนนานาคณธูปเมฆปฏลสรวชจจรรีรศทศสัส
 ถานปรวรัชณาล์การาะ สรวรตนกุสมขาลเมฆาจณนธนขาลสุกษุมจूरणปรวรัชณาล์การาะ
 สรวรตนธวชปตาทาเมฆทิวยกนยาปาณิปริศุทธิตคคตลารวตनปริวรัตนาล์การาะ สรวรตนปทุม
 วิจิตรรตนปตรมณทโลธวทณทาทะเกสรนิพทศุทธยสัสมุทธิตมธूरนिरุโฆษาล์การาะ สรวรตนพิมพ
 ขาลสัหปยชรนารตनจิตรหารมาลยาล์การาะ สัสถิตาะ สัทธิศยเนต สม ॥

สมนนตรสมาปนนสย ภควต เอว สัทธิษุมภิต์ ตถาคตสมาธิ์ อถ ตาวเทว ปุรวสย้า
 ทิติ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูชะสมานำ โลกาตตสมุทราณำ ปเรณ กนกเมฆปรทีปธวชายา
 โลกาโตระไวโรจนศรีเตโชราชสย ตถาคตสย พุทธเกษตรราเทวโรจนปรีณธานนาภิศมิปรโภ นาม โพธิส
 โตตว มหาสตตวะ สารธมนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูชะสัเมรุโพธิสโตตวสเดณ ภควตา อนุชลาตะ
 ตตะ ประชนมณทลสมุทราทจจลิตวา เยน สหาโลกธาตเสตโนปัสกรานโต นานาวยุหเมฆไรคคตลมล
 กूरण| ยทุต ทิวypุษปะเมฆวรัชมิปรรษณ ทิวคณธเมฆวรัช ประมูณจัน ทิวรตนปทุมเมฆวรัชมิป
 ภิรณ ทิวยมาลยเมฆวรัชมวรสถชน ทิวรตนเมฆวรัชมิปรรษณ ทิวยาภรณเมฆ[9]วรัชมิปรรษณ
 ทิวรตนจจตรเมฆานภินิรทณ วิจิตรนารังครุสกุษุมทิววสตรเมฆวรัชมิปรรษณ ทิวรตนธวช
 ปตาทาเมฆาน คคตเล'ธิติษจัน รุจิไระ สรวรตนเมฆวยุไหรคคตล สัสมรณ เยน ภควาสเตโนปัสกรมย
 สารธ ปรีวารธ ภควนต นมสกุตย ปุรวา ทิศุมปนิศริตย สมนตวยุหมณิรตนขาลสัณนานิ กุฎา
 ราณิ ทิกปรภาสมณิราชปทุมครภาณิ จ สัหาसनายภินิรมาย นยชิตตปุยงกมาภุชย จินดาราชมณ
 ิรตนขาลาล์การสัณนานิ โพธิสตตวศรีราณยธิษชาย ॥

ทกษินาย้า ทิติ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูชะสมานำ โลกาตตสมุทราณำ ปเรณ
 วชรสาครครภายา โลกาโตะ สมนตาวภาสศรีครภราชสย ตถาคตสย พุทธเกษตรราท ทุรอยธนวีรยเว
 ราโช นาม โพธิสโตตว มหาสตตวะ สารธมนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูชะ สัเมรุโพธิสโตตวะ เตน จ
 ภควตา อนุชลาตะ ตตะ ประชนมณทลสมุทราทจจลิตวา เยน มหาโลกธาตเสตโนปัสกรานตะ สรวค
 ษทามขาลาวนทธาน สรวโลกสมุทราณธิติษจัน สรวรตนหารทามขาลาวนทธาน สรวพุทธเกษตรปร
 ธานธิติษจัน สรวปุษปะทามหารขาลาวนทธาน สรวพุทธเกษตรว้ทานธิติษจัน สรวมาลยทามหารขาล
 าวนทธาน สรวพุทธเกษตรปริวรัตนธิติษจัน สรววชรหาราธสตาลปรีชานสัศุทธิทานิ สรวพุทธ
 เกษตรประชนมณทลานยธิติษจัน สรวมณิรตนขาลาวนทธาน สรวพุทธเกษตรนยานธิติษจัน สรววส

รทามสมนตปริศนหปริศนหิตาน สรวโลกธาตุนธิติษจน สรวรัตนพิมพหารทามกลาปชาลาवनทธานี
 สรวพุทธเกษตรภณยภินิรทรน ศรีรศมิณนิรตนหารทามชาลาवनทธานี สรวเกษตรภณยธิติษจน สรววญ
 ทรศมยวภาสไวโรจนมณิราชทามชาลาवनทธานี สรวพุทธเกษตรภณยธิติษจน สี่ทกานตมณิรตนหาร
 ทามชาลปรดิษจนส่คฤหิตาน สรวโลกธาตุนธิติษจน เยน ภควาสเตโนปส่กรมย สารธั ปรีวารณ
 ภควนตัม นมสฤกฤตย ทกษิน่า ทิศมฺปนิตริตย ชคทวิโรจนมณิภฎฎาคาราณิ สมนตทิกวิโรจ
 นมณิรตนปทมครภณิ จ สี่หาสนานยภินิรมาย นยชีทต ปรยงกมา[10]ภุชย สรวรัตนกุสมุชาลา
 การส่ณนานิ โโพธิสตตวศรีราณยธิษจาย ||

ปศจิมาย่า ทิศิ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสมาน่า โลกธาตुสมุทราณ่า ปเรณ มณิสูเม
 ฐ-วิโรจนธวชปรที่ปายา โลกธาโตรธรรมธาตुชวานปรที่ปสย ตถาคตสย พุทธเกษตรธาตสมนตศรีสมุทค
 ราโช นาม โโพธิสตตวระ สารธมนภิลापยโลกธาตुสมุทปรมาณูระษะสไมรุโพธิสตตไวสเตน ภควตา อนุช
 ณาตะ ตตะ ปรษนมนชลาทากุจลิตวา เยน มหาโลกธาตुสเตโนปส่กรานโต' นภิลापยพุทธ
 เกษตรปรมาณูระษะสไมรนา นาวรณคนธธวชสุเมรุเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापยพุทธ
 เกษตรปรมาณูระษะสไมรววิธคนธกุสมเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะส
 ไมเรนกวรณคนธสุเมรุรูปเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสไม
 วิจิตรวรณคนธเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापย พุทธเกษตรปรมาณูระษะสไมะ สรวปริษการสทฤ
 ศวรุโณะ โรมเตชะส่กวมณิราชสุเมรุเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะส
 ไมรนา นاپรามณชลาทากุชโยติธวชมณิรตนสุเมรุเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापยพุทธ
 เกษตรปรมาณูระษะสไมรนา นาวรณวชรक्रमณิราชชนา วญุทวิษย-สุเมรุเมเไซะ สรวธรรมธาตु สผรณ
 อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสไมะ สรวโลกธาตुปรดิภาสวิชโยรชามพูนทมณิรตนสุเมรุเมเไซะ
 สรวธรรมธาตु สผรณ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสไมะ สรวปรวตธรรมธาตुปรดิภาสมณิราชสุเม
 รุเมเไซะ ส่ณนัม คคนตลมิธิติษจน อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสไมะ สรวตถาคตลกษณปรดิภา
 สมณิราชสุเมรุเมเไซะ สรวธรรมธาตुวิษย สผรณ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสไมะ สรวตถาค
 ปุรวโยคปรดิภาสส่ทรคนโพธิสตตวจรยานิรุโฆษสวรมณิราชสุเมรุเมเไซะ สรวธรรมธาตुकคน สผรณ อนภ
 ิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสไมะ สรวตถาคตโพธิมณชปรดิภาสมณิราชสุเมรุเมเไซะ ทตะ สผรณ
 เยน ภควาสเตโนปส่กรมย สารธั ปรีวารณ ภควนตัม นมสฤกฤตย ปศจิม่า ทิศมฺปนิตริตย สรวคนธราช
 ศรีรมุกตาชาลส่ณาทิตาน ภูฎาคาราน เทเวนทรปรดิภาสธวชมณิรตนปทมครภณิ จ สี่หาสนานย-ภินิ
 รมาย นยชีทต ปรยงกมาภุชย [11]สรวมณิราชส่ณาทิตานิ จินตาราชมภฎฎापทธานี โโพธิสตตวศรี-
 ราณยธิษจาย ||

อุตตราय่า ทิศิ อนภิลापยพุทธเกษตรปรมาณูระษะสมาน่า โลกธาตुสมุทราณ่า ปเรณ
 รัตนวสตราวภาสธวชาय่า โลกธาเตา ธรรมธาตुकคนศรีไวโรจนสย ตถาคตสย พุทธเกษตรธาตสงคศรีราโช

นาม โพธิสัตว์ มหาสวดะ สารธมนภิลापยโลกธาตุสมุทราปรमाणุระสไมรุโพธิสัตว์ไวเสตน
 ภควตา อนุชญาตะ ตตะ ประษณมณฑลสมุทราทุจจลิตวา เยน महाโลกธาตุสเตโนปส์กรานตะ|
 สรวรตนปฏภูเมฆาล์การม คคนตลมติษจน
 ปีตวรณปีตนิรภาสตรนวสตรเมฆาล์การ คคนตลมติษจน
 นานาคณธปริवासิตมณิวสตรเมฆาล์การ คคนตลมติษจน
 อาทิตยธวหมณิราชวสตรเมฆาล์การ คคนตลมติษจน
 กนกศรีชวชนมณิราชวสตรเมฆาล์การคคนตลมติษจน
 รตนชวลนมนิราชวสตรเมฆาล์การ คคนตลมติษจน
 สรวชโยติะปฤติพิมพวิจิตรมณิวสตรเมฆาล์การ คคนตลมติษจน
 ปาณชุกมพลศิวภาสมณิรตนวสตรเมฆทศทิกปรีสพภู คคนตลมติษจน
 ไวโรจนศรีชวลนาวภาสมณิราชวสตรเมฆทศทิกปรีสพภู คคนตลมติษจน
 อวภาโสตตปตวททิกกุลไวโรจนมณิราชวสตรเมฆทศทิกปรีสพภู คคนตลมติษจน
 สาครว्यूหมณิราชวสตรเมฆส์ณน คคนตลมติษจน เยน ภควัสเตโนปส์กรมย สารธั ปริวารณ
 ภควนต์ สมสฤตย อุตตรา ทิศมฺปนิตริตย สาครส์ภวณิราชวภูภาคารไวชूरयपथमक्रसिंहासनानि ज
 อภिनिरुมาย नुयชีतत् प्रयंगमागुष्य सिंहरान्तमनिराचालส์नातिदानि चโยतिरुचमणिजुत्वावपुथानि
 โพธิสัตว์ศรี-ราณยธิษาย ||

อูตตรปूरुस्या ทิศิ ोनภिलापयपुथकेषत्रप्रमाणुश्चेस्मानां लोकธาตุसुमृताणां प्रेण
 स्रमहापुठिवीराचमनिरस्मिचालप्रमुक्तया लोकधात्रेणिलमगुष्यस्तथाकदस्य पुथकेषत्राथरुमथात्
 सुनिरुमितप्रणिजिणोत्तर नाम पोथिस्त्वस्व สารธมนภिलापयलोकธาตุसुमृत्प्रमाणुश्चेस्मैरुपोथिस्त्वै
 तन भक्वता अनुचญาतस्व तस्व प्रषणमण्डलसुमृत्प्रराजलित्वा येन महालोकधुस्तेनोपस्करणत्स्व|
 रतनगुणाकारे मेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 कनरुणाकारे मेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 रुणुणाकारमेख[12]स्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 जनणगुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 गुसुणुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 मणिगुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 वचरुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 कनगुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 वस्त्रगुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन
 पथगुणाकारमेखस्ननानु स्रवलोकधुत्प्रसरानितिषजन येन भक्वัสतेनोपस्करण्मय สาร्थं प्रिवारण
 भक्वन्तं नमसृगत्य अउत्तरपूरुवा तिसुपनित्तिरित्य स्रवरतनरुमथात्त्वग्मुखवारत्तिरुमहामनिरतनगुणाका

ราน อตุลยคนธราชมณีปทุมครภสีหาสนานิ จ อภินิรมาย นยสีหิต ปรงงกมาภุชย กุสุมราชชาลส์ฉาทิ
 ตานิ วิจิตรโกศชาลณมณิกฎาวพทธานิ โปธิสตุตวศรีราณยธิษาย ||

ปูรวทกษินายำ ทิศิ อนภิลายพททษेत्रปรมาณูระสมานำ โลกธาตุมุทราณำ ปเรณ
 คนธเมฆวยุทรวายา โลกธาโตรนาเศศวรรราชสย ตถาคตสย พุททษेत्रตราชุมารจิมตโตชราโช
 นาม โปธิสตุตวะ สารธมนภิลายโลกธาตุมุทราณูระสมำไรโปธิสตุตไวสเตน ภควตา อนุชลาตะ
 ตตะ ปรัชมนมณฑลนยสมุทราทจจติติยา เยน สหาโลกทสุเตโนปส์กรานตะ| กนกวรณปรภามณฑล
 เมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน อนนตวรณรตนปรภามณฑลเมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน ตถาค
 โตรณวรณปรภามณฑลเมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน วิจิตรรตนวรณปรภามณฑลเมฆะ สรวคคนตล์
 สฉาทยน ปทุมครภปรภามณฑลเมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน รตนทรมุศายาณณฑลเมฆะ สรวค
 ปรภามณฑลเมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน ตถาคโตชณิษวรณปรภามณฑลเมฆะ สรว คคนตล์ สฉาทยน
 ชามพูนทกนกวรณปรภามณฑลเมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน อาทิตยวรณปรภามณฑลเมฆะ
 สรวคคนตล์ สฉาทยน จนุทรัชโยติศจกรณณฑลเมฆะ สรวคคนตล์ สฉาทยน เยน ภควำสเต
 โนปส์กรมย สารธั ปริวารณ ภควนตัม นมสภฤตย ปูรวทกษินำ ทิศุมุปนิศริตย วิรัชไวโรจนมณิศรีกุสุม
 ภูฏาคารณ[13] สีหวชมณีปทุมครภสีหาสนานิ จ อภินิรมาย นยสีหิต ปรงงกมาภุชย รตนารจิวล
 นมณิราชส์ฉาทิตานิ โปธิสตุตวศรีราณยธิษาย ||

ทกษินปศิจิมายำ ทิศิ อนภิลายพททษेत्रปรมาณูระสมานำ โลกธาตุมุทราณำ ปเรณ
 มณิสูรยปรติภาสครภายา โลกธาโตรธรมจกนุทรรสมนตชลาณาวภาสราชสย ตถาคตสย พุททษेत्र
 ราช สรวมารมณฑลวิกิธชลาณธวโช นาม โปธิสตุตวะ สารธมนภิลายโลกธาตุมุทราณูระสมำ
 ไรโปธิสตุตไวสเตน ภควตา อนุชลาตะ ตตะ ปรัชมนมณฑลสมุทราทจจติติยา เยน สหาโลกธาตสุเต
 โนปส์กรานตะ|

สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน กุสุมารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน

สรววาทยารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน

มณิรตนารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมกุเปภย อากาศธาตวิปุลาน

นानาคนธฐปตรตนวสตรารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน

นาควิกรวิตวิฑุทจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน

ไวโรจนมณิรตนารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน

สรวรณชวลนรตนารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลาน

ศรีครภมณิราชชวลนารจิมะชาน ปรมุณจัน สรวโรมวิวเรภย อากาศธาตวิปุลำสตุตถาคตสมฤติสมุทรา-

สทฤตศรยธวตลาวภาสนยรตนารจิมะชาน ปรมุณจัน เยน ภควำสเตโนปส์กรมย สารธั ปริวารณ

ภควนตัม นมสภฤตย ทกษินปศิจิมำ ทิศุมุปนิศริตย สมนตทิกภิมุขรศมิชลาณพิณฑุสทธรรมธาตุมุทรา-

มหมณิรตนภูฏาคาราน คนธปฐีปารจิมณีปทุมครภสีหาสนานิ จ อภินิรมาย วยสีหิต ปรงงกมาภุชย

วิมลกรรมนิราชชาลส์ฉาทีตานี สรวตตวปรสถานนโรฆมณิราชมกุฎาวพทนิ โพิสตตวศรีราณย-
ธิษจาย ||

ปศุจิโมตตรายา ทิติ อนภิลाप्यพุทธเกษตรประมาณุระสมานำ โลกธาตुสมุทราณำ ปเรณ
ไวโรจนศรีปรัณิธิครภายา โลกธาโตะ สมณฑไวโรจนศรีเมรุราชสย ตถาคตสย พุทธเกษตรราท
ไวโรจนปรัณิธิชยานเกตุรนาม โพิสตตวะ สารธมนภิลाप्यโลกธาตुสมุทปรมาณุระสไมรุโพิสตต
ไวสเดตน ภควตา अनुषवाते तते प्रखनमन्थलातुजलिदवा येन सहालोकधातुस्तेनोपसंग्रानते |
สรวลक्षणानुयลขเนภยะ สรวโรมมุเขภยะ สรวศรีราตสรวตρυธวปราปतांสตาตคากายप्रतिपिम्प
मेखानु निศजारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरातस्रवतρυधवप्रापत
โพิสตตวากายप्रतिपिम्पमेखानु निศजारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ สรวศรีरात
สรวตρυधवप्रापतसตาตคप्रखनमन्थलातुजलिदवा प्रतिपिम्पमेखानु निศजारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ
สรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरात सรวतρυधवप्रापतपुठनिरमानजกรप्रतिपिम्पमेखानु निศजारयन
สรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरात सรวतρυधवप्रापतตถาคत्पुरायोत्प्रतिपिम्प
मेखानु निศजारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरात सรวतρυधवप्रापतศरा
วप्रत्येकपुठकयप्रतिपिम्पमेखानु निศजारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรี
(ा)त् सรวतρυधवप्रापतตถาคत्कयोพิठिमन्थवागुखरूपप्रतिपिम्पमेखानु निศजारयन सรวलक्षण
ानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरात सรวतρυधवप्रापतपुठविगुर्वितप्रतिपिम्पकयमेखानु निศ
जारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरात सรวतρυधवप्रापतलोकेनृत्तकयप्र
तिपिम्पमेखानु निศजारयन सรวलक्षणानुयलखनेภयะ सรวโรมมุखेभयะ सรวศรีरात सรวतρυधव
प्रापतप्रिसुत्तपुठเกษตรमेखानु निศजारयन ग्षेण ग्षेण स्रवमाकासधातु स्फरु येन भक्वास्ते
नोपसंग्रम्य सार्ธ प्रिवारेण भक्वन्तं नमस्तुगत्य पसुจิโมत्तरा तीस्मुपनिस्त्रिय समन्ततिकेไวरोजनम
राชक्रगुणाकारानु चคทวิरोजनमणिपทุมक्रगीहासानानि ज ओगिनिरमाय नयชีतद् प्रयङ्गमागुष्य ओชिद्
प्रमुक्ताชาलส์ฉाननानि समन्तावासाप्रगामणिगुणावपुठानि โพิสตตวศรีราณยธิษจาย ||

อโธทิติ อนภิลाप्यพุทธเกษตรประมาณุระสมานำ โลกธาตुสมุทราณำ ปเรณ สรวตถาค-
ตปรगामन्थलไวโรจนายา โลกธาโตรสงคชวานเกตุธวราชสย ตถาคตสย พุทธเกษตรราท สรววารณวิ
กรม-ชวานวิกรามี นาม โพิสตตวะ สารธมนภิลाप्यโลกธาตुสมุทปรมาณุระสไมรุโพิสตตไวสเดตน
[15]ภควตา अनुषवाते तते प्रखनमन्थलसमुत्तरातुक्तुक्तये येन सहालोकधातुस्तेनोपसंग्रानते |
สรวโรมมิวเรภยะ สรวชคนมนตรสาครสรวนिरुक्तिनिरहारनโรฆमानुนิศजारयन सรวतρυधवโพิสतตวปร
सुत्तियसाक्रमेधनिरुघमानुनिरखन सรวโพิสतตवप्रणिधानानिनिरहारनयसाक्रमनिरुघमानु प्रमुणजन सรว
โพิสतตवपारमिताप्रीसुत्तिप्रिรินयसाक्रमेधनिरुघमानु प्रमुणजन सรวโพิสतตवजयामन्थलसรว
เกษตรस्फरणयसाक्रमनिरुघमानु प्रमुणजन सรวโพิสतตवसुत्ताคमिविरुत्तियनयसाक्रमनिरुघमानु प्र
मुणजन सรวตถาคत्โพठिमन्थोपसंग्रममारग्लिविरुत्तियविठियनयविरुत्तियनिरुघसानุ प्रमुणजन

สรวตถาคตธรรมจกรปรวรัตนสุตฺรานตฺนยนามสาครนโรฆเมฆานนโรฆนุ สรวชคทวินยกาลจกรวินยธรม
 มนโยปายนโรฆนุ ปรมุณจน สรวชานานาธคิมยาปรมณิกุศลมูลวิเศษกาโลปายธรมนยสาครนโร
 โฆษาน ปรมุณจน เยน ภควาสเตโนปสักรมย สารธั ปรวาเรณ ภควนตัม นมสกถุตย อโธทศมุปนศรตย
 สรวตถาคตวิมานปรมิถาสครภสรวรัตนวิจิตโรโกศกุฎาคาราน สรวรัตนวิทูปทุมสัธธาตครภสัหาสนาน
 จ อภินิรมาย นยษีทต ปรงงกมาภุชย สรวโพธิมณฑปรมิถาสถวชมณิกุฎฐาทาวพทธานิ สรวเกษต
 รราวภาสมนิราชชาลสัณชาติทานิ โภธิสตตวศรียาธยิชาย ||

อุธธว้า ทิศิ อนภิลापยพุทฺทเกษตรปรมานุระษสมาน้า โลกธาตฺสมุทฺราน้า ปเรณ อภุชย
 พุทฺทวศนโรเทศายา โลกธาโตะ สมณตฺชานามนลลปรมิถาสนโรฆนุสย ตถาคตสย พุทฺทเกษตราทธรม-
 ธาตฺปรมณิตลนโรเกโท นาม โภธิสตตวะ สารธมนภิลापยโลกธาตฺสมุทฺรปรมานุระษสัไมโรโธธิสตตวโส
 เตน ภควตา ออนุชวาทะ ตตะ ปรัชมนนลลสมุทฺราทจจลิตว้า เยน สหาโลกธาตฺสเตโนปสักรานตตะ |
 สรวลภษณานนุชเนภยะ สรวโรมมูชเนภยะ สรวกายาต สรวางคปรมตยงเคภยะ สรววงนปเลภยะ สรว
 วจิวร-ปรวาเรภยะ สรวโพธิสตตวปรวารสย อาตมโน ภควตศจ ไวโรจนสย ปูรวานตโกฏีกตาน้า จ อตี
 ตานาคตาน้า สรวตถาคตานามปรมานตโกฏีกตาน้า จ อนาคตาน้า วยากถดาวยากถตาน้า สรวตถาคต
 น้า ปรมตยตฺปนนาน้า จ ทศสุ ทิกษุ สรวเกษตรปรมปรมติษ[16]จตาน้า สรวทานปารมิตापรมติสัยูกต
 ปูรวโยคสมุทฺราน สรวปรมติคราหกเทยวสตรปรมติพิมพานิ จ ภษณานนุชเนภยโรมมูชสรวศรีย
 รางคปรมตยงคจจนปถสรวศรียปรวาเรษุ ปรมิถาสปราวปตานิ วิชวापยน สรวศีลปารมิตापรมติสัยูก
 ตานปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน สรวภษณานนติปารมิตापรมติสัยูกต
 งามปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน สรว
 อกคปรมตยงคจเจเทน นโรษนสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน สรว
 โภธิสตตววิรัชเวควิกรมสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาส ปราวปตาน สัทรศยน สรวตถาคต
 ยานสาครปรมยษุณิษปตติสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน สรวต
 ถาคตธรรมจกรคตปรมิษปตติธรรมปรมยษุณิษสัปรยูกตางปี สรวาสติปรมิตยาคมทาวยวสายศรียมูชพิมพิช
 ฌापนาน ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน สรวตถาคตทฐนปรมติสรวโพธิสตตว
 มารคสรวชคทวิโรจนสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน สรว
 โภธิสตตวปรมิถานสาคราภินโรหารมูชปรมติษุทธิ-วยุหสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราว
 ปตาน สัทรศยน สรวโพธิสตตวพลปารมิตานิษปตติวิกรมวิศุทธิสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิ
 ถาสปราวปตาน สัทรศยน วิปุลวิปุล ธรรมธาตฺ สรววิกรวิตเมฆะ สฝริตว้า สรวโพธิสตตวช
 ฌานนลลลสัปรยูกตางปี ปูรวโยคสมุทฺราน ปรมิถาสปราวปตาน สัทรศยน เยน ภควาสเตโนปสักรมย
 สารธั ปรวาเรณ ภควนตัม นมสกถุตย อุธธว้า ทิศมุปนศรตย สรววเชรนทรวิจิตรวยูกุฎาคาราน
 วเชรนทรวธาราสมนตทรวโพธิสตตวณิลปทมครภสัหาสนานิ จ อภินิรมาย นยษีทต ปรงงกมาภุชย
 สรวรัตนชวลนมนิราชชาลสัณนนานิ ตฺรยธวตถาคตนามนโรฆเมฆนนิราชหารปรมลพจฺฐาทามณิรัตน
 กุฎฐาทพทธานิ โภธิสตตวศรียาธยิชาย ||

โลกธาตุ ปรยาปนนะ สรวพุทฺธเกษตรคุณวฺยฺหปรีศฺทุชเย สํวณิตา น จ เตชํ พุทฺโธรภควทฺธิร
 นานาพุทฺธิกฺวโรวาทานิ สํวณิตานิ น จ ไตะ ปุรฺวํ สํสारे สํสทฺธิรณฺตฺตฺรายํ สํยกฺสํโพธิเฮา สตฺตฺวาทะ ปาร
 มิตาสุ สมาทาปิตา น จ ไตรโพนิจิตโตตฺตปาหะ ปฺรສຕານេชฺช ปฺรติชฺชาปิตะ
 น จ เต ตถาคตฺวํศฺสยານุจฺเจทาย ปฺรติปนฺนาค
 น จ สรวสตฺตฺวສັครหาย ปฺรยูกฺตาค
 น จ ไตรโพนิสตฺตฺวาทะ ปารมิตาสุ สมาทาปิตา
 น จ ไตะ ปุรฺวํ สํสारे สํสทฺธิเก สรวชคฺทฺวิเศชฺวตีชฺชยฺวานนฺภูมិรชฺชาลมนฺพิทา
 น จ ไตะ สรวชฺชวตาສํวຽດນີຍໍ กຸສລມູລມຸປຈິຕໍ
 น จ ไตสฺตถาคตฺโลโกตฺตฺรກຸສລມູລປຣິນີชฺປນฺนາະ สรวพุทฺธเกษตรປຣິศຸທິວິກຸຣິວິຕາກິชฺລາ ชฺລາຕາ
 น จ โพนิสตฺตฺวຈຸຊຸຊປຄວິຊປຕິຣສາຮາຣນໂລໂກຕຣໂພຣຍາລມພນກຸສລມູລມາໂພນິສຕຕຸວປຣນິຮານສໍ
 ກາຊຸລາຕາະ ນ ຈ ຕຣາຄຕາຣິຊານນິຣຍາຕມາຍາຄຕຣມຕາ ນິຣຸວຸຕຕາະ ສຸວປໂນປມໂພນິສຕຕຸວນານາສໍຊ
 າ-ຮາຮາຣິຊານາ ມາໂພນິສຕຕຸວປຣິຕິເວກິວິຣຸນາະ ສມນຕກຸໂພນິສຕຕຸວຊຸວານຈຸຊຸຊປຄວິຊປຕໂຍ’-
 ສາຮາຣນາະ ສຣຸຣຸວາກປຣຕເຍກຸໂພນິສຕຕຸວາຕາະ ຕຣນ ຕ ມາຮຸວາກາະ ອຸຣຸຍຸກຸໂພນິສຕຕຸວປຣມຸຊາສຕໍ
 ຕຣາຄຕ-ວິກຸຣິວິຕໍ ນ ປຸຍນຕິ ນ ສຸວນວນຕິ ນ ຂານນຕິ ນ [19]ພຸຍນຕິ ນາວຕຣນຕິ ນາຣິມຸຍນຕ ນາຣິຈຸວນ
 ຕິ ນ ສມນວາ-ຮນຕິ ນ ວິໂລກຍນຕິ ນ ນິຣິກຸຊນຕ ນ ນິຣຍານຕິ ນໂປນິຣຍານຕິ ກຕກສຍ ເທໂຕະ?
 ພຸທຸຊຍານໂຈຈໂຣ’ ສາ ນ ສຣຸວາກໂຈຈຣະ ຕຣນ ຕ ມາຮຸວາກາສຕໂຕຣວ ເຊຕວເນ ສຸຕິຕາສຕານິ ພຸທຸວິກຸ
 ວິຕານິ ນ ປຸຍນຕິ| ນ ທີ ຕະຊໍາ ຕຸທຸກາຍ ກຸສລມູລມສຕິ ນ ຈ ຕະຊໍາ ຕຸຊຸຊຍານຈຸຊຸຊຣິຊຸທຸມ ເຍນ ຕານິ
 ພຸທຸວິກຸຣິວິຕານິ ປຸຍເຍຊະ| ນ ຈ ສມາຣິະ ສິວິທຍເຕ ເຍນ ປຣິຕຕາລມພເນ ວິປຸລິວິກຸຣິວິຕາຣິຊານານຍວຕເຣຍະ|
 ນາຊຸເຊວາ ວິໂມຊາະ ສິວິທຍເຕ ນ ສາ ຄຸທິຣະ ນ ສາ ວຸຊຸຊກິຕາ ນ ຕຸທຸພລມ ນ ຕຸທຸທາປິເຕຍມ ນ ຕຕສຸຄານມ ນ
 ສໍຊຸວາ ນ ຈຸຊຸຊຣິວິກຸຣະ ສິວິທຍເຕ ເຍນ ຕຕສໍຊານິຍຸຣຸວາ ປຸຍເຍຊຸຣຸວາ ອວຕເຣຍຸຣຸວາ ອຸຣິຈຸເຍຣຸຣຸວາ ສຸມເຣຍຸຣຸວາ
 ວຸຍວໂລກເຍຣຸຣຸວາ ອນຸກເຍຣຸຣຸວາ ອາກຸຣເຍຣຸຣຸວາ ປຣະຊໍາ ປຣກາວເຍຣຸຣຸວາ ທຸຣເຍຣຸຣຸວາ ສຸຈເຍຣຸຣຸວາ ສິວຣນເຍຣຸ
 ຣຸວາ ສໍຊຸຣເຍຣຸຣຸວາ ອຸປນາມເຍຣຸຣຸວາ ອຸປສໍຊເຍຣຸຣຸວາ ຕຕຣ ວາ ສຕຕວານິ ສມາທາປເຍຣະ ນິຣິໂຍຊເຍຣະ ປ
 ຣຕິຊາປເຍຣະ ຕສຍໍ ພຸທຸວິກຸຣິວິຕຣມຕາຍໍ ສຕຕວານິໂຍຊເຍຣະ| ຕຕຕະຊໍາ ຊຸວານໍ ນ ສິວິທຍເຕ ຕຕກສຍ
 ເທໂຕະ? ຕຣາ ທີ ຕ ສຣຸວາກຍານເນນ ນິຣຍາຕາະ ສຣຸວາກມາຣເຄນ ສມຸທາຄຕາະ ສຣຸວາກຈຸຣຍາມນຸທລປຣິ
 ປຸຣນາະ ສຣຸວາກຸຣຸຣປຣຕິຊຕາະ ສຕຍາວກາສຸວານນິຣຸຕິຕາະ ກຸຕໂກຣິປຣຕິຊຕາະ| ອຕຍນຕສານຕນິຊຸຣໍາ
 ຕຕາະ ມາກຸຣຸຣວາວິຣິທເຈຕສະ ສຣຸວໂລກນິຣເປກຸຊະ ອາຕມກາຣຸຍປຣິປຣາປຕາະ| ຕ ຕໂຕຣວ ເຊຕວເນ ສໍນິ
 ປຕິຕາະ ສໍນິຊຸວນາະ| ກວຕະ ປຸຣໂຕ ວາມທຸຊິນປຸຣຸຣໂຕ ກວາໂຕ’ ກິມຸຊໍ ສໍນິຊຸວນາະ| ນ ຈ ຕານິ ເຊຕ
 ເນ ພຸທຸວິກຸຣິວິຕານຍທຸກາຊຸະ ຕຕກສຍ ເທໂຕະ? ນ ທີ ສຸກຍມສມາຣຸຊິຕສຣຸວຸຊວຕາຊຸວານໂນຣສມຸທານິຕສຣຸວ
 ຸວຕາຊຸວານໂນະ ອສໍປຣສຸຕິຕສຣຸວຸຊວຕາຊຸວານໂນະ ອປຣນິທິຕສຣຸວຸຊວຕາຊຸວານໂນະ ອນກິນຣຸທຸຕສຣຸວຸຊວຕາຊຸ
 ຸວານໂນະ ອປຣິກາວິຕສຣຸວຸຊວຕາຊຸວານໂນະ ອປຣິໂສຕິຕສຣຸວຸຊວຕາຊຸວານໂນະ ຕຕຕຣາຄຕສມາຣິວິກຸຣິວິຕມວຕຣຸ ວາ
 ປຣຕິປຕຕຸ ວາ ທຸຣຸຊມຸຣິຄນຕຸ ວາ ຕຕກສຍ ເທໂຕະ? ອກິຊາຕໂພນິສຕຕຸວຈຸຊຸຊປຄວິຊເຍຍິ ທີ ຕຕ ນ ສ

ราวภกษุขุปลววิชเยยม เตน เต มหาศราวากาสต์ไตรว เขตวเน สติตาสตานี ตถาคตวิกรูวิตานี พุทธาธิษฐานานี พุทธเกษตฺรปรีศุทธี โปธิสตตวสนิปาต์ น ปศยุนติ ||

[20]ตตยถาปี นาม คงคยา มหานทยา อุภยตสตีเร พหุณี เปเรตศตสทสรานี สماعيلานิกษุตฺปิปาสา-ปรีชิตานี นคนานี นิรวสนานี วิทศคตจจวิรวณานี วาตตปรีศุขกาณิ กากสเฒปทรุตานี วุคศุคคาไลรวิตราสมานานี ต่า คงค่า มหานที น ปศยุนติ| เกจิตฺปนุชะ ศุขก่า ปศยุนติ นิรุทก่า ฤษมปรีปุรณ่า อวารณียกรมารวฤตตวาท เอวเมว เต สติวรา มหาศราวากาสต์ไตรว เขตวเน สติตาทานี ตถาคตวิกรูวิตานี น ปศยุนติ| นาวตฺรณติ สรวชวลตาวิปักษิกาวิทยาปฏุลเนตฺรปฺรยวณทศตวาท สรวชวลตาภูมิกุศลมูลาปรีคฤทิตตวาท ||

ตตยถาปี นาม ปุรุโซ มหตยหนิ วรตมานเน มหโต ชนกายสย มชเย สตยานมัทธมวุกฺกรามेत| ส สุปตะ สวปนานตฺรคตสฺตไตรว ปฺรเทศ เทวณครํ ปศเยต| สุทฺรศนจกรนิลยํ สรวํ จ สุมะรุตลํ สวฤกษํ โสทฺยานมณฑลมปฺสระโกฏฺฐินียุตศตสทสรากิรณํ เทวปฺตรโกฏฺฐินียุตศตสทสรายุชิตํ วิจิตฺรทิวยปฺชุปากิกรณม| วิวิทิวยวสตรมุกตาทารตนาภรณสฺรกปฺรมุกตโกษาศจ กลปวฤกษาน ปศเยต| นานาวิทิวยวาทยสมริตมโนชยมจรุณิรโฆษาศจ วาทยวฤกษาน ปศเยต| อเนกวิธาศจ รติกริชาวฺยูหาน ปศเยต| มธฺร่าศจ ทิวยาปฺสโรคณสํคีตีวาทยศพทานุ ศถณฺยูยตี ตตฺรสถํ จาตมานํ สํชานียาต สรวาวนตํ จ ตตฺปฺรเทศํทิวยวฺยูทิวยิตํ ปศเยต| ส จ สรวัว ชนกาโย น ปศเยต น ชานียาต น วิโลกเยต ตไตรว ปฺรเทศ สติตชะ สน| ตตฺกสย เทโตะ? ตสโยว หิ ปุรุชสย สวปนานตฺรคตสย ตททฺรศนํ ตไตรว จ ปฺรเทศ สติตสย ตสย มหาชนกายสยวาทฺรศนม| เอวเมว เต โปธิสตตวาสเต จ โลเกนทฺรา โปธยภิมฺชว วิปฺุเลน พุทธาธิษฐานเนน สวกุศลมูลสฺสุมารชิตตยา จ สรวชวลตาปฺรณิธานสวณินิรหุตตตยา จ สรวตถาคตคฺคณสฺปฺรติปฺนนตยา จ มหาวฺยูทโปธิสตตวามารคฺสฺปฺรติษจตตยา จ สรวชวลตาชวานสรววการชฺรโมทศตฺสฺปฺรนิษปฺนนตยา จ สมนตภทฺรโปธิสตตวจรยา วิเศษปฺรณิธานปรีปุริวิศุทฺธยา จ สรวโปธิสตตวภูมิชวานมณฑลการมณฑตยา จ สรวโปธิสตตวสมาธิวาทวิกริชนตยา จ สรวโปธิสตตวชวานโคจฺรจาสค[21]วิจารณตยา จ ตามจินตยา พุทฺธวฤกษภิต่า พุทฺธวิกริชิตํ ปศยุนติ อวตฺรณติ อนุภวานติ| เต จ มหาศราวากา อครยฺคฺมทฺร-ยฺคฺปฺรมุชาน น ปศยุนติ น ชานนติ โปธิสตตวจกษุรวิวิทิตตวาท ||

ตตยถาปี นาม ทิมวติ ปรวตฺรราช เออาชฺรยากรากิรณ มนตฺรวิทเยอาชฺรยชานครทณสิทฺธิวิทฺยชะ ปุรุชะ สรวเวาชฺรวิธินํ ปฺรชานนุ เออาชฺรทฺรทณกรม กุรยาต| ตไตรว จ ไศเลนทฺราภิรฺุฒาชะ ปศุคเวทกฤกษมฤคฺลพฺธกาสตทนเย วา ปฺนเราชฺรยวิธิชฺวชะ ปุรุชาสตเมอาชฺรวิธียวิปากปฺรภาโวปายโยคํ น ปฺรชานนติ| เอวเมว เต โปธิสตตวาสตถาคตชวานวิชยมวตีรณา โปธิสตตววิกรูวิตวิชยนนิรยาตาสตํ ตถาคตสมาธิวิกรูวิตวิชยํ ปฺรชานนติ เต จ มหาศราวากา อครยฺคฺมทฺรยฺคฺปฺรมุชาสตไตรว เขตวเน วิทฺรณตชะ สวการยสํคฺชฺวชะ ปฺรการยนิรุตฺสกา อุเปกษกา ทฤชฏฺฐรรมสุขวิหาเรณ สุขสฺปฺรศํ วิทฺรณติ ตํ จ ตถาคต-สมาธิวิชยวิกรูวิตวิชยํ น ปฺรชานนติ ||

ตพยถาปี นาม ภิกษุรมหโต ชนกายสย มธเย ปถวิภูตสนั สมานี สมานปทเขต อปกถตสนั วา
 เตชะภตสนั วา วายุกถตสนั วา นีลภตสนั วา ปิตภตสนั วา โลหิตภตสนั วา อวทาทภตสนั วา
 เทวภตสนั วา วิวิธสตตวการยภตสนั วา สรวรุตตวิภตสนั วา สรวาลมพนภตสนั วา สมานี
 สมานปทเขต| น จ ส มหาชนกายสตมปสกันธั ปศเยต น จ ตั ขวลนาโลกั น จ ตทวิวิธกายภตสนั
 ยาวท ตั สรวาลมพนภตสนั น ปศเยต อนยตร ตตสมานีสมานปตติวิหารปราปเตภยะ| เอเวเมว
 ตถาคตสย ตทจินตยพทฐสมานีวิษยวิภูตวิต สัทรศยตตะ เย มหาศรวากา น ปศยณติ เต จ โพธิสตตวส
 ตถาคตมารคปติปนาสตี ตถาคตวิษยมวตรนติ ||

ตพยถาปี นาม อณชนสิทฐะ ปุรุโซ เนตรโยธยชิตมาตริโยะ สรวชนกาเยนาทศยศรีโร ภวติ|
 ส คจณ วา สติโต วา นิษณโณ วา สรวชนกายั ปศยติ| เอเวเมว ตถาคโต โลโกตตรสรวชคทวิษยสมติ-
 กรานตะ สรวชุลชุลานวิษยวกรานโต โพธิสตตวชุลานจภุชวิษเยยะ| ส สรวชคต ปศยติ| เต จ
 มหาศรวากาสตานิ ตถาคตวิภูตวิตานิ น ปศยณติ ||

ตพยถาปี นาม ปุรุชสย สหชาติา เทวตา นิตยานุพทธา| สธา ตั ปุรุชั ปศยติ ส จ ปุรุชสตา
 เทวตา น ปศยติ| เอเวเมว ตถาคตะ สรวชุลชุลานวิษยวสตีโต มหานติ พุทฐวิภูตวิตานิ สัทรศยติ มห
 โต โพธิสตตวคณสันิปาตสย มธเย| เต จ มหาศรวากาสตี ตถาคตวิภูตวิตปราตีหารยั ตจจ
 โพธิสตตวปรัษนมนทลวิภูตวิต น ปศยณติ น ชานนติ ||

ตพยถาปี นาม ภิกษุชะ สรวเจโตวคิปรมปารมิตาปราปตะ สัชวาเวหิตินิโรธั สมานปโน น
 สัชานาติ น เวทยติ น จ ชทินทริเยณ กิจิตการยมนุภวติ น จ ปรีนริวฤตะ สะ| สรวโลกวยวหารศจ
 ตสมินิ ปรัเทเศ ปรัวตนะเต| น จ ตาน สัชานาติ น เวทยติ ยพุต ตสยา เอว [24]สมานปตเตรธิช
 านาธิปตเยน| เอเวเมว เต มหาศรวากาสตีไตรว เขตวเน วิหรนติ ชทินทริยั ไชยามสตี น จ ตั ตถาคต
 สมานีวิภูตวิตวฤชภิตาปราตีหารยั ปศยณติ นาวตรนติ น สัชานนติ น วิชานนติ น จ ตั มหาโพธิสตตวส
 นิปาตม โพธิสตตวปราตีหารยั โพธิสตตววิภูตวิตมวตรนติ น ปศยณติ น ชานนติ| ตตคสย เหโตะ? คมภี
 โร ทิ พุทฐวิษโย วิบุโล'ปรัเมโย ทุรทลโค ทุชปรัตีโพโซ ทุรวคาหะ สรวโลกสมติกรานตะ| อจินตโย
 พุทฐวิษโย'สัหารยะ สรวศรวากปรัตเยกพุทฐะ| เตเน เต มหาศรวากาสตีไตรว เขตวเน ภควตะ ปาท
 มุลคตาสตานิ พุทฐวิภูตวิตานิ น ปศยณติ| ตั จ มหาโพธิสตตวสันิปาตม ตจจ เขตวเนมจินตยาสัชเยย
 วิศุทฐโลกธาตคณวญุหสมวสรณั น ปศยณติ น ชานนติ ยถาปี ตทททชะนีภุตตวาท ||

อถ ขลุ ไวรัจจนปรัณิธานาภีรศิมปรัโก โพธิสโตตว พุทฐาธิชชานเนน ทศ ทีโค วุยวโลกย ตสยั
 เวลายามิมา คาทา อภาษต

ปศยธวั สตตวสารสย พุทฐโพธิจินตียา |

เขตธวเซ นีทรเศติ ชิโน พุทฐวิภูตวิตม || 1 ||

สวัยภวามธิชชานมสัชเยยั ปรัวตเต |

ยตร ส มุหยเต โลโก พุทฐธรรมาณชานกะ || 2 ||

ค⁷²⁷ภีร์ ธรรมราชานามปรเมยมจินตियม
 ปรวรุตเต ปรัตติหารยฺ ยตร โลโก น คาหเต || 3 ||
 อนนตวรณะ สัพฺพุธา ลกฺษเณะ สุวิภูษิตา
 อลกฺษณา หิ เต ธรรมา โยะ⁷²⁸ สัพฺพุโธะ ปฺรภาวิตา || 4 ||
 วิภูรุตานิ ทฺรเศติ ชิโน เซตาทฺเว วเน
 อนนตมธยคมภีราน วากฺปไถศจ สฺพุษฺกราน || 5 ||
 มหาตมนํ สํนิปาตํ โปธิสฺตตฺวาน ปศฺยติ
 อจินตยเกษฺตรโกภฺภิโภย ชินํ ทฺรชฺญมฺุปาคตา || 6 ||
 [25]ปฺรณิธานเนน สํปฺนนา อสงฺคจารโคจฺรา
 น ศกฺยํ สฺรวโลเกน เตชํ วิชฺวาตฺมาศฺยม || 7 ||
 สฺรวปฺรตฺเยกสํพุธาธา สฺรวกา เย จ สฺรวธา
 น จ ปฺรชานนฺติ เต จฺรฺยา น ไจฺชา จิตฺตโคจฺรม || 8 ||
 โปธิสฺตตฺวา มหาปฺรชฺวา ทฺรชฺธา อปฺราชิตา
 สฺรวธา อสํภีรณา ชฺวานภูมิปฺรายณา || 9 ||
 อปฺรเมยาธา สฺมาปฺนนาสุ เต สฺมาธิ มหายธา
 สฺนริตฺวา ธรรมธา หิ ทฺรศฺยนฺติ วิภฺ⁷²⁹รฺวิตฺม || 10 ||

ถล ชลฺ ทฺรโยธนวิรฺยเวคราไซ โปธิสฺโตตฺว พฺุชฺธาธิษฺธานเนน ทศ ทิโส วยวโลภฺย ตสฺยํ เวลายามิ
 มา คาถา อภาษต

ปุณฺยครฺราน มหาปฺรชฺวาน โปธิจฺรฺยาตฺติคฺตาน
 เกษมฺกราน สฺรวโลเก ปศฺยธฺวํ สฺคตาทฺมชาน || 11 ||
 เมชวินนฺต⁷³⁰มฺตีเน สฺสฺมาหิตเจตฺสะ
 อนนตมธยคมภีรวิปฺลชฺวานโคจฺราน || 12 ||
 เซตาทฺเว มหารณฺเย มหาวฺยูโหปฺโศภิต
 โปธิสฺตตฺวสฺมาภีรเณ สมยฺกสํพุธาธาศฺรเม || 13 ||
 อนิโกต⁷³¹ปฺรติษฺชานาน ปศฺยธฺวํ สาคราน พฺุชฺ
 ทศโภย ทิคฺภย อาคตฺย นิษฺณณาน ปฺทฺมอาสเน || 14 ||

⁷²⁷ Gv: คม

⁷²⁸ Gv: เย

⁷²⁹ Gv: กุร

⁷³⁰ Gv: วิโน' นนต

⁷³¹ Gv: เกตา, Gve: เกตา

อปรดิษฐานนายหานนิษปรปถงานนาลยาน
 อสงคจิตตาน วิรชาน ธรรมธาตูปรายณาน || 15 ||
 ชุฉานธวชาน มหาวีรชาน วชรจิตตานกมปิยาน
 อนิรวฤเตษุ ธรรมเมษุ นิรวาณั ทธศยนต์ิ เต || 16 ||
 ทศทิกเกษตรโกฎิโกย'สัเขยภยะ สมุปากตาน
 สัพุทธมุปสักรานตาน ทวยสัชวาวิรวชิตาน || 17 ||
 สวยัโภะ ศากยสัหสย ปศยนต์ิทั วิกรูวิทม
 อธิษฐาเนน ยสเยเม โโพธิสตัดวาระ สماعيلะ || 18 ||
 [26]พุทธธรรมเมษวสัเภท⁷³² ธรรมธาตุดเลขุ จ
 วยวหารมาตรสัเภทปารปราชิตา ชินาตุมชาะ || 19 ||
 ธรรมธาตโรสัเภทโกฎิยนต์ิ มุนยะ สติธิตะ
 อกษัยศจ ปกรูรวนต์ิ ปไทรธรรมปรเภทนม || 20 ||

อถ ขลุ สมณฑศรีสมุทคตเตโชราโช โพธิสตัดโว พุทธธาธิษฐาเนน ทศ ทิโส วยวโลกย ตสยั
 เวลายามีมา คากา อภาษต

ปศยธยั สดตวสารสย วิปลั ชุฉานมณฑลม
 กาลากาลมภิชฉาย ธรรม์ เทเศติ ปราชินาม || 21 ||
 นานาติธยสมากิธมปราชิติปรมรทนะ
 ยถาศยানা สดตวานา สัทรเศติ วิกรูวิทม || 22 ||
 น จ ปรเทศ สัพุทธุโธ น จ พุทธุโธ ทิศานุคชะ
 อปรมาณปรมาณานิ นาทิกุรานโต มหามุณีชะ || 23 ||
 ทินสัชโย ยถาทิตยชะ ปุรภาวยติ เข วุรชน
 เอวั ชุฉานวิฑุชะ ศาสตา ตธยธวาสงคปราชิตชะ || 24 ||
 ปุรณมาสยั ยถา ราทเรภา สเท จนุทรมณฑลม
 ปริปุรณั ตถา ศุกลธรูไมชะ ปศยติ นายกม || 25 ||
 อนตรีกษะ ยไถเวท วุรชตยาทิตยมณฑลม
 วิติษฐเต ไนเวท ตั ตถา พุทธวิกรูวิทม || 26 ||
 ยถापि คคณั ทิกษุ สรวกษตรชวินศริตม
 เอวั โลกปราชิตสย ชุฉเยยั พุทธวิกรูวิทม || 27 ||
 ยถา ทิ ปุถุถิวี โลเก ปรดิษฐา สรวเทหินาม

⁷³² Gv: ทา

โลกะ โลกปรทีปสย ธรรมจักร์ ตถา สติตม || 28 ||
 ยถาปี มารุโต'สขชน กษิปร โวยมณี ปรวายติ
 พุทฺธสย ธรรมตา ตทวลโลกธาตฺฐุ วรตเต || 29 ||
 อปฺสกนฺธเ หิ ยถา สรวกษตรสฺขยาเย ปรดิษฺจตา
 เอวํ ตฺรยชวคตา พุทฺธา ชลวานสฺกนฺธเ ปรดิษฺจตา || 30 ||

[27] อถ ชลฺ อสงคฺศรีครฺรราโช โพธิสโตตฺว พุทฺธาธิษฺจาเนน ทศ ทิโส วฺยวโลกฺย ตสฺยํ เวลา
 ยามิมา คาลา อภาษต

ยถาปี ปรวตเต ไสล อุทฺวิทฺโธ วชรสํวาระ
 สรวโลกปริตฺรธาตา พุทฺโธ โลกเ ตโถทคฺเต || 31 ||
 ยถาเว สาคเร โดยมปรเมยมนาวิลม
 พุทฺธทฺรศนเมวํ หิ โลกตถฺษณํ ฌินตติ จ || 32 ||
 ปรวโต หิ ยถา เมระ สาครามภะ สมฺทุกคฺเต
 ตถาเว โลกปรทโยต อุทฺคโต ธรรมสาครธาต || 33 ||
 ยถาเว สาคระ ปุรณ⁷³³ สรวรตฺนมหากระ
 สวຍํภูสฺ ตถา ชลวานมกฺษยํ กษณโพธนม || 34 ||
 คมภีรํ นายเก ชลวาน⁷³⁴ สฺเชยยมถามิตม
 ทฺรศยตฺยมิตาจฺินตฺย เยน พุทฺโธ วิกรฺวิตม || 35 ||
 มายากาโร ยถา วิทฺวาน มายาลกฺษณทฺรศก
 เอวํ ชลวานวสี พุทฺโธ วิกรฺวิทฺวานิทฺรศก || 36 ||
 จินฺตามณฺริย ยถา ศุทฺโธ'ภีปฺสิตารฺถปรปุรณ
 เอวมาศยศุทฺธานํ ฌินปรณิ⁷³⁵ ธิปุรณ || 37 ||
 ไว⁷³⁶ ไรจณํ ยถา รตฺนํ ปรภาสยติ ภาสฺกรม
 สรวชยธา วิศุทฺโธวํ ชคทาศยภาสนี || 38 ||
 ตถาเว ทิคฺมขํ รตฺนมฆฺฏางคํ สฺปรดิษฺจตม
 ตถาปฺยสงคฺปรทโยต ธรรมธาตฺวภาสนะ || 39 ||
 ทกปรภาสํ ศุทฺธาภํ อวิลามพุปรสาทนม
 พุทฺธสย ทฺรศนํ ตทวชชคทินทฺริยโศธนม || 40 ||

⁷³³ Gv: ณะ

⁷³⁴ Gv: ญาณม

⁷³⁵ Gv: ฌินะ ปรณิ

⁷³⁶ Gv: ไพบ

อถ ขลฺ ฐรมชาตฺปุณฺณิสนฺนิรมิตฺจนฺทรราโช โปธิสโตตฺว พุทฺธิชฺชาเนน ทศ ทิโศ วุยวโลกฺย ตส
 ยํ เวลายามิมา คากา อภาษต

ยถาปีเหฺนทรนีเลน เอกวรุณา ทิศะ กฤตาะ

โพธิวรุณา⁷³⁷ ปฺรชาเมวํ กุรุเต พุทฺททรศนฺม || 41 ||

[28]เอโกกสมินฺ รโช⁷³⁸ พุทฺโธ นานาวิธวิภูริตฺม

วิทฺทศยตฺยปฺรเมยํ โปธิสตฺตฺววิโศชนฺม || 42 ||

ตจฺจาติจิตฺรคฺมภิรมปฺรยฺยนฺตํ ทฺราสทฺม

ยสฺมินฺน คาทเต โลโก อิมํตา ชฺฌานโคจเร || 43 ||

วุยฺหานปิ จ สํปฺนนาท⁷³⁹ พุทฺธการวิโศธิตฺาน

นิชฺปะตฺเตรํ โปธิสตฺตฺวานํ ฐรมชาตฺปุรเวศฺนาค | 44 |

พุทฺธเกชฺตรณฺยจินฺตฺยานิ ยตฺร ทฺรศยเต ชินะ

อิมํตา ปรีวถฺไตรํ พุทฺโธราก็รณฺานิ สมนฺตเต | 45 |

สรวฐรมวสี ศาสตา อุตฺปนฺนนะ ศากฺยปฺงฺควะ

ปฺรชาติหารยํ ทิ ปศฺเย⁷⁴⁰ทฺมปฺรเมยํ ปฺรวรุตเต | 46 |

นानาตฺวจฺรยํ อีรณฺานมปฺรเมยํ วิปศฺยถ

วิภูริตฺานยฺนฺนตฺานิ ทฺรศยตฺยमितฺทฺยติชะ | 47 |

ฐรมชาเตา ศิกฺษยติ โลกนาถ ชินวารसान

ภานฺติ สรวฐรมะชฺ เต'สงฺคชฺฌานโคจระ⁷⁴¹ | 48 |

อธิชฺชานานนเรนฺทรสฺย ฐรมจกรํ ปฺรวรุตเต

ปฺรชาติหารยศต⁷⁴²กัรณํ สรวโลกวิโศชนฺม | 49 |

วิชเย สตฺตฺวสารสฺย ชฺฌานมณฺทลโศธิตฺาชะ

ภุริปฺรชฺฌา มหานาคาชะ สรวโลกปฺรโมจนาชะ | 50 |

อถ ขลฺ ฐรมารฺจิชฺมตฺเตโชราโช โปธิสโตตฺว พุทฺธาธิชฺชาเนน ทศ ทิโศ วุยวโลกฺย ตสฺยํ
 เวลายามิมา คากา อภาษต

เย'ฐวตฺรเย วินิยฺนเต ศฺราวากาชะ ปรมฺรชฺฌินา

⁷³⁷ Gv: ณะ

⁷³⁸ Gv: นเสา

⁷³⁹ Gv: น

⁷⁴⁰ Gv: ยสฺเย

⁷⁴¹ Gv: ราช, Gve: ราช

⁷⁴² Gv: ตา

น กรโมตเกษปนิเกษปี สंपุทสย วิทนต์ิ เต || 41 ||
 เย'ปี ปรัตเยกสंपุทธาส ตริชวปยธเวชวเสษตะ
 น กรโมตเกษปนิเกษปี เต'ปี ชานนติ ตายินะ || 52 ||
 ก็ ปุณะ สรวสตตวา หิ วิชญาสยนติ วินายกม
 เศวว ศถงชลพทฐา⁷⁴³ เย หยวิทยาตมสาวฤตตะ || 53 ||
 [29]ปรมานไณรปรมโย'เสา น ศกยั ชานิตุ ชินม⁷⁴⁴
 อสงคชยานวาน พุทฐะ สมติกรานตวากุปละ || 54 ||
 ปุณจนทรปรโร ธีโร ลกษไณะ สุวิจิตรตะ
 กษปยตยमितาน กลุปานธิติษจน วิกรูวิตะ⁷⁴⁵ || 55 ||
 นยาเทโกโกโต พุทฐั จินตยนุ สุสมาทิตะ
 อนภิลापยา⁷⁴⁶ กษปเยตกลปโกฐีรจिनตยา⁷⁴⁶ || 56 ||
 คุไณกเทศปรยนตัม นาธิจจเจต สวຍภူวะ
 นิธิกษยมาโณ พุทฐั'ปี พุทฐธรรมา หยจिनตिया⁷⁴⁶ || 57 ||
 เยช่า จ ปรมณิสฺ ตตฺร เยช่า จ มนฺโส รัตติ
 เต'ปเยวั โคจฺราระ สรวเว ภวิษยนติ สุทฺรทฤศาะ || 58 ||
 ปุณฺยชยานมยานนตัม มหาสภารวิกฺรมา
 นยั หยวตฺรนตเยตัม ธิมจฺจิตเต'มเล สติตยะ || 59 ||
 วิปฺลະ ปรมณิสฺ เตช่า วิปฺลศฺจิตตสวฺระ
 ลปฺสยนติ วิปฺลํ โทธิมากรมย ชินโคจรม || 60 ||

อถ ขลฺล สรวมารมณฺทลวิกฺรณชยานธวชราไซ โทธิสโตตโว พุทฐาธิษฐาเนน ทศทิสไ วยวโลกฺย
 ตสยัา เวลายามิมา คากา อภาษต

อสงคชยานกายตวาทศรีระ⁷⁴⁷ สวຍภူวะ
 อจिनตยชยานวิษยาะ ศกยั จินตยยิตุ น เต || 61 ||
 อจินตโยะ กรมภีะ ศุกฺโลรพุทฐกายะ สมารุชิตะ
 ไตรโลกฺยานุปลิปโต'เสา ลกษณฺวยลชโนชชวละ || 62 ||
 สมนตาวภาโน⁷⁴⁸ โลเก ธรรมธาทุวิโศธิตะ

⁷⁴³ Gv: ครุทูลพุทฐ

⁷⁴⁴ Gv: นะ

⁷⁴⁵ Gv: ไตะ

⁷⁴⁶ Gv: ยะ

⁷⁴⁷ Gv: ราชะ

พุทฺธโพเธรปี ทวารํ สรวชฌานมหากระ || 63 ||

วิโรช นิษปรปลงจจจ สรวสงควิวริชิตะ

อาทิตยภูโต โลกสย ชฌานรศมิปรมฺญจนะ || 64 ||

ภวสัตราสวิจเฉตตา ไตรธาตูกวิโสธนะ

นิษปตติรุ โพธิสตตวานำ พุทฺธโพธยาภา⁷⁴⁹รสตถา || 65 ||

[30]อนนตวรณทรศาวิ สรววรณษณษนิศฺริตะ

ทรศยตยปี ตาน วรณานจินตยาน สรวเทหิภะ || 66 ||

ศกฺยํ น ชฌานปรยฺนโต คนตุ พุทฺธสย เกนจิต

เอกภษณ พุทฺธโพธิรจินตยา เยน โสธิตา || 67 ||

อกษโย ชฌานนिरเทโส นิริวการะ สวภาวตะ

เอกภษณ ปรภาวย⁷⁵⁰เต ยสมีสตรยชวคตา ชินาะ || 68 ||

อนนตกรมา สปรโซธ โพธิยรฺถิ จินตเยต สทา

จิตตมิตยปี ยตราสย จิตเต จิตตํ น ชายเต || 39 ||

สรวาภิลาปาวิษยา คมภีรา วากุโปชฌิตา

อจินตยา พุทฺธธรรมาสเต โยะ สัพุทฺธะ ปรภาวิตาะ || 70 ||

อกฺขโล วโรจณปรณิธานเกตุธวโ โพธิสตตโว พุทฺธธาธิษฐาเนน ทศทิสฺส วุยวโลกย ตสฺยā เวลา
ยามิมา คาลา อภาษต

อมฺตสมถตยะ ศุทฺธะ⁷⁵¹ธโรมทคตฺสูนิศฺจิตา

อจินตยมตฺมินตสฺ เต อภษยา โพธิสาคราะ || 71 ||

มโน'ตร นิสฺจิตํ เตชā ตจฺจรยาโคจโร หยยม

เตชามตฺรจลฺลี ชฌานํ เนตฺร⁷⁵²จฉินนถฺถิตาะ || 72 ||

เชโท โนตฺปทยเต เตชā น เตชā สีสเต มนะ

เตชā ปรวฺรตเต จิตตํ พุทฺธธรรมาปรายณฺม || 73 ||

เตชā ปรชายเต ศฺรทฺธา มฺลชาตาะ สมฺทุกตา

ชฌาเน'ตร หิ รตฺติสฺ เตชามนฺลเมภ นีราลเย || 74 ||

สัปรุณาะ กุศโลธรรธโรมะ กลบโกฏีสมาธิชิตะ

⁷⁴⁸ Gv: โส

⁷⁴⁹ Gv: ก

⁷⁵⁰ Gv: ยน

⁷⁵¹ Gv: ธา

⁷⁵² Gv: เต' ตร, Gve: เต' ตร

นามยนต์ิ จ ตตฺสรวเ เอเต ชวนานารุณิโน'สมาะ || 75 ||

วิจฺรณติ จ สํสारे น จ สํสาร์นึศฺริตาะ

นึศฺริจिता พุทฺธธฺรเมษุ รมนเต พุทฺธโคจเร || 76 ||

ยวตี โลกสํปตฺติะ สตตฺวธาเตา ปฺรวรตเต

สรวา ปฺรหีณา อีรานํ้า พุทฺธสํปตฺ⁷⁵³สฺถิตา หิ เต || 77 ||

[31]วฤถา สมาสฺถ⁷⁵⁴โต โลกะ สทา พุทฺธะ ปฺรวรตเต

อสงฺคจาร์ณิสฺ ตตฺร สทา สตตฺวารุณึศฺริตาะ || 78 ||

อตุลฺยํ จริตํ เตชามจินตฺยํ สรวเทหึภึะ

โลกเสาขฺยํ จินตฺยติ เยน พุชฺฌํ นึวรตเต || 79 ||

โพธิชฺวานวิศุทฺธาสุ เต สรวโลกานุกมปกาะ

อาโลกภูต⁷⁵⁵โลกสฺย สรวโลกปฺรโมจกาะ || 80 ||

อถ ชลฺล สรวาวรณวิภึรณชฺวานวิภึรณตฺราโช โพธิสโตตฺว พุทฺธาธิษฺฐาเนน ทศทึโส วยวโลกฺย
ตสฺยํ้า เวลายามึมา คาคา อภาษต

สุทฺธฺรลโภ พุทฺธศพุทฺธะ กลฺปโกฏฺฐึศฺไตรปี

กึ ปฺนฺร ทฺรศนึ สรวกาภฺษาเฉทมนุ⁷⁵⁶ตตฺมม || 81 ||

สุ⁷⁵⁷ทฤชฺโณ โลกปฺรทโยตะ สรวธฺรรมคตึ คตะ

ปฺณฺยตีรถึ ตฺริโลกสฺย สรวสตตฺววิศฺรณม || 82 ||

ปศฺยตํ้า รูปกาเยน สตตฺวสาร์มนินฺทิตม

น สมฺตปฺทฺยเต ตถฺปตึะ กลฺปโกฏฺฐึยฺุศฺไตรปี || 83 ||

รูปกาเย นเรณฺทฺรสฺย เปรภฺษยมาณา ชึเนารสาะ

อสงฺคาคะ สวํ ศุภํ โพธา นามยนต์ิ ปฺราร์ณึนะ || 84 ||

พุทฺธโพธิมุชฺมิทม รูปกาโย มหามฺเณะ

นึศฺจฺรณติ ยโต'สงฺคา อภฺษยาะ ปฺรตึสฺวีทะ || 85 ||

อจินตฺยานมิตานฺ สตตฺวานวภาสฺย มหามฺเณ

อวตารฺย มหายาเน วยากโรตฺยศฺรโพธเย || 86 ||

มตฺตปฺณฺยมฺยํ เกษตฺรมุทึตํ ชฺวานมณฺทลม

⁷⁵³ Gv: สํป

⁷⁵⁴ Gv: ศฺริ

⁷⁵⁵ Gv: ตา

⁷⁵⁶ Gv: นมฺ

⁷⁵⁷ Gv: ส

ภาสยตยमित์ โลภ์ ปุณฺยสฺกนฺธววิรรณม || 87 ||
 เฉทโน ทุชฺชชาลสฺย ชฺฉวนสฺกนฺธววิโรธน
 น ทุรคฺติภยฺ เตชํ ไยริหฺราราคิโต ชินะ || 88 ||
 วิปลฺลํ ชายเต จิตฺตํ ปศฺยตํ ทวิปโทตตมม
 ปฺรชฺฉวาพลมสฺสํเขยฺยํ ชายเต จนนฺทฺรภาสฺวรม || 89 ||
 [32]ภวนฺติ นียตา โฟเธา ทฺฤชฺชวฺวา พุทฺธํ นโรตตมม
 นิศฺจิจฺจํ จ ภวตฺเตชํ ภวิชฺชยามิ ตถาคตตะ || 90 ||

อถ ชฺล ธรรมชาตฺตลเกทชฺฉวนาภิชฺฉวาราช โฟธิสโตตฺว พุทฺธาธิชฺฉาเนน ทศทิสํ วยวโลกฺย
 ตสฺยํ เวลายามิมา คธา อภาชต

อนนตคฺคณสฺปนฺนํ ทฺฤชฺชวฺวา ศากฺยรชฺชํ มฺุณิม
 ปรีณามยตํ จิตฺตํ มหฺยาน วิศฺสุยติ || 91 ||
 อรถาย สฺรวสฺตตฺวานามฺุตฺตปฺทยนเต ตถาคตตะ
 มหฺการุณฺนิกา อีธา ธรรมจกรปฺรврตกาชะ || 92 ||
 ปฺรติกรตฺ กถํ ศกฺยํ พุทฺธานํ สฺรวเทหิชิ
 สตตฺวารเถชฺชวภิชฺชกตํ กฺลปโกภฺวิศฺไตรปิ || 93 ||
 กฺลปโกภฺโย วรํ ปกฺวสฺตรยปาเย ภคฺศทฺหารเณ
 น เตวฺวาทฺรศนํ ศาสฺตตะ สฺรวสงฺควิรรตินะ || 94 ||
 สฺรวสฺตตฺวคเตา ยาวาน ทุชฺชสฺกนธะ ปฺรврตเต
 อุตฺโสถมฺวยะ ส นิชิโล พุทฺธานํ น ตฺว ทฺรศนม || 95 ||
 ยาวนตฺยะ สฺรวโลเก’สฺมินนปายคตฺยะ ปฺลถก
 วรํ ตตฺร จิริ วาโส พุทฺธานามศฺรุตฺริน จ || 96 ||
 เอโกกตฺร วรํ กฺลปาน นินฺวาโส นรเก’ปิ ตาน
 น ตฺวณฺยตฺร ชินาปฺตายาชะ สฺถิตโต โฟเธธ วิทฺรตตะ || 97 ||
 ก็ การณมปาเยชฺช นินฺวาสศฺจิริมิชฺชเต
 ยตฺการณํ ชินนทฺรสฺย ทฺรศนํ ชฺฉวนวฺรรณม || 98 ||
 ฉิทฺยนเต สฺรวทุชฺชานิ ทฺฤชฺชวฺวา พุทฺธํ นโรตตมม
 วรชฺชตฺยमितม ปุณฺยํ เยน โฟธิรวาปฺยเต || 100 ||
 ฉินต⁷⁵⁸ติ กางฺกษา วิมตีชะ สตตฺวานํ พุทฺททฺรศนม
 ปฺรปฺรยติ สํกฺลปาลเลากิถาลโลโกตฺตรานปิ || 101 ||

⁷⁵⁸ Gv: ฉินน

2. สมณฑกโทร

[33]อล ชลฺ สมณฑกโทร โหธิสโตตว มหาสตวอะ สรวาวนตฺ โหธิสตวคณฺ วุยวโลกย ฎยสยา มาตฺรยา วิภชน วิสฺตารยณฺ เทศยณฺ อุตฺตานีกรวนฺ สปรกาศยณฺ อวภาสยณฺ ปรภาสยณฺ อุปทิสณฺ ธรรม ฐาตุนเยนาภาศฐาตฺสมตยา ตฺรยฐวสมตยา ธรรมฐาตฺสมตยา สตฺตวฐาตฺสมตยา สรวโลกฐาตฺสมตยา สรว วกฺรมวีสสมตยา สตฺตวาศยสมตยา สตฺตวาทิมุกฺติสมตยา ธรรมปรตฺติภาสสมตยา สตฺตวปริปากกาล สมตยา สรวชคทินฺทฺรียสมตยา จ เอวํ สิวฺชฎมฺภิตฺ ตถาคตสมาธิํ ใจฺฆํ โหธิสตฺตวานํ สปรกาศยติ สม ทศฺภินฺรเทศปฺไทย | กตโมรทศฺภิ? ยทุตฺ สรวธรรมฐาตฺปรยาปนเนชฺ พุทฺทเกชฺตรปรมาณูระสรว พุทฺทปริปฺราเกชฺตรปรปฺรานินฺรเทศ |

ยทุตฺ อากาศฐาตฺปรเมชฺ สรวพุทฺทเกชฺเตรชฺ อุปฺรานตฺโกฏฺคตกลปฺตถาคตคฺณานู⁷⁵⁹รณนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ สรวพุทฺทเกชฺตรตถาคตสมฺตปฺตตยณนตฺมธฺยธาภิสิํ โหธิมุชฺสมุทฺรสรฺทศนนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ อากาศฐาตฺปรมาณูพุทฺทเกชฺตรตถาคตฺปรชนมฺณทลโหธิสตฺตวสํโหธิมณฺฑาภิมุชฺชาวสฺถานนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ สรวตฺรยฐวพุทฺทกายสทฺถนินฺรมาณสรวโรมฺมุชฺปรมฺณจณฺจิตตคฺษณธรรมฐาตฺสฺรณนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ สรวทิกฺสมุทฺเรชฺ สรวเกชฺตรสาครสมตลาธิชฺฉาในฺกกายสฺมรณปรภาสนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ สรวารมฺพณตเลชฺ พุทฺทฎมิวิกรฺวิตสรวตฺรยฐวสมวสฺรณธิชฺฉานสรฺทศนนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ สรวเกชฺตรปรมาณูระสมตฺรยฐวเกชฺตรปรปฺรานานาพุทฺทวิกรฺวิตกลปฺสาครสรฺทศนนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ สรวตฺรยฐวพุทฺทปรณิชานสาครสรวโรมฺนิครชนาปรยฺนตาธิชฺฉานโหธิสตฺตวสํวานนินฺรเทศ |
 ยทุตฺ ธรรมฐาตฺปรมาณูพุทฺทสฺสหาสนโหธิสตฺตวปรชนมฺณทลสํภินนโหธิมณฺฑาลํการณานาธรรมจกร-
 ปรวฺรตนาปรานตาธิชฺฉานนินฺรเทศ | อิติ ทิ โภ ชินปฺุตฺรา เอตฺตานํ ทศานํ สปรมุชานํ กฤตฺวานภิลापย
 พุทฺทเกชฺตรปรมาณูระสมานํ เอตฺสย สิวฺชฎมฺภิตฺสย สมฺาธินฺรเทศนฺนคฺจฉามิ | อปิ ตฺ ชลฺ ปฺนฺรโภ ชิน
 ปฺุตฺราเช ตถาคตชฺฉวานโคจฺร เอชเช |

อล ชลฺ สมณฑกโทร โหธิสตฺตว เอตฺสโยว สิวฺชฎมฺภิตฺสย ตถาคตสมาเชรฺรณนินฺรเทศํ
 ทโยตฺตยมาโน พุทฺทธาธิชฺฉาเนน ตถาคตวทฺนํ [34]เปรกษมาณะ สรวาวนตฺ ปรชนมฺณทลสมุทฺร วุยว
 โลกย อจินตฺยพุทฺทวิชฺยานนตฺมธฺยตถาคตสมาธิวิกรฺวิตานิ วุยวโลกยอจินตฺยชฺฉวานมายาคตธรรมตํ วุยว
 โลกย อจินตฺยตฺรยฐวพุทฺทสมตํ วุยวโลกย อจินตฺยานนตฺมธฺยสรววากฺปณฺนินฺรุตฺติสรวธรรมนยาน วุยว
 โลกย ตสฺยํ เวลายามิมา คธา อภาชต

สรวเกชฺตรปรมาณูสาทฺถตา	เอกรโมิ ชินเกชฺตรสาคราเช
โหธิสตฺตวปรชฺทปฺริวฤตฺส	ตฺตร พุทฺท สฺถิตฺ พุทฺทอาสเน 1
เอกรโมิ พุทฺทเกชฺตรสาครา	โหธิมณฺฑสฺถิต ปทมอาสเน
ธรรมฐาตฺวิปฺุลม กิริตฺวานา	ทฤศยเต ทฺรมวเรชฺ นายกะ 2

⁷⁵⁹ Gvv: จ

สรวยกษัตริย์ปริมาณสาธุศาศ	เอกโรมิ ชินสันนิษณณกา
โพธิสตัดวประตปรีวฤตตะ	สรวยกษัตริย์ยา ปรัชยาเต 3
เอกกษัตริย์ ชิน ⁷⁶⁰ สันนิษณณกา	สรวยกษัตริย์ปราสาณ สฬริตวนา
โพธิสตัดวพหุเมฆ อกษยา	เอนติ เต ทศทศิศา สมนตตะ 4
เกตุรโกฏิปริมาณสาธุศาศ	โพธิสตัดวคุณสาครปรัชญา
อุทธิหนตุ ปรัชยาศ ศาสตุ โน	ธรรมชาตุ สฬริชฺช ทศทศิศา 5
สรวยกษัตริย์ปรีตภาสทรศนา	ธรรมราชชินชวานสาครา
เต จ ภทรจริยปรีตษิตตะ	สรวยกษัตริย์ อูปาคมิ 6
สรวยกษัตริย์ปรีตเร นิษณณกา	โพธิสตัดวจรีปรีตโคจระ
ธรรมเมฆ ศรุณมาน สุรตา	เอกกษัตริย์ จริ กल्पโกฏิยะ 7
โพธิสตัดว วิจรัตนติ จาริกำ	ธรรมสาครจรี วิโรจนา
โอตรัตนติ ปรีตภาสครา	เต ปรีตษิต ชินภูมิโคจระ 8
อนยมนยชินธรรมสภวา	เต สมนตจรี ภทรพุทธิชฺ
สรวยกษัตริย์คุณวณสาครา	โนตรัตนติ วิปุล วิภูริตม 9
ธรรมชาตุสศติ ⁷⁶¹ สฬริตวนา	สรวยกษัตริย์ปริมาณสาธุศาศ
กายเมฆ สดต ปรีตภาสครา	ธรรมวรัชตุ อูปเต โโพธิเย 10

อถ ขลฺ ภควาน ภูยสยา มาตริยา เตชา โพธิสตัดวานามไตรว สฬริชฺชสมภิตเต พุทธิสมมาเถา
 สันนิษณณกา ภูวิจรัตนตราทูลโกศาทธรรม[35]ชาตุสมนตทวารวิชญาปิตตริยธวภาส นาม รศมี
 นิศจายิตวานภิลापยพุทธิกษัตริย์ปริมาณสาธุศาศสมรศมิปรีวาร⁷⁶² ทศทศิศาสรวยโลกชาตุสมุทเรชฺ
 สรวยกษัตริย์ปราสาณวภาสยติ สม ||

อถ ขลฺ เย เต โพธิสตัดวา เขตวเน สันนิษณณกา เต ปศยนติ สม สรวธรรมชาตุคเตชฺ สรวพุทธิ-
 กษัตริย์วากาชาตุปรีตวาเนชฺ สรวพุทธิกษัตริย์ปริมาณสาธุศาศสรวย⁷⁶³พุทธิกษัตริย์ปริมาณสาธุศาศ
 พุทธิกษัตริย์คเตชฺ นานาพเลชฺ นานาวิศุทเชชฺ นานาปรีตษิตาเนชฺ นานาสสสถานเนชฺ พุทธิกษัตริย์
 โพธิสมณทวารคต โพธิสตัดวสฬริชฺชนิษณณกา สรวโลกนทรสฬริชฺชิต โพธิสตัดวคณปรีตภาสครา สมยก-
 สฬริชฺชนิษณณกา กวจิตธรรมจกริ ปรวรัตนติ ธรรมชาตุสฬริชฺช สรวมณชเลนานภิลापยพุทธิกษ-
 ัตริย์วิปุลेषฺ ปรัชญาเมฆเลชฺ กวจิตเทวภวนคต กวจินนาคภวนคต กวจิตยภษภวนคต กวจิตคนธรว-
 ภวนคต กวจิตสุภวนคต กวจิตครุทภวนคต กวจิตกนิษณณกาภวนคต กวจินมโหระภวนคต กวจินมบุช

⁷⁶⁰ Gv: ชิน

⁷⁶¹ Gv: ตี

⁷⁶² Gv: รำ

⁷⁶³ Gv: สม

เขนทฺร-ภวนคตฺ กวจินมฺนุษยโลเก คุรามนครนิกมชนปทราชฎุราชธานีชฺ นานาวิกรฺวิไตรธรมฺ เทศย
 มานํ นานเรยาปไถรฺนानาวิโร⁷⁶⁴ นานาสมาธิมุขวิชฌปติภิกฺรณานาสมาธยภิชฌาภิกฺรณานากุลโคตรสภไวร
 นานาวรณวิชฌปติภิกฺรณานาปรภามณชฺไถรฺนानารศมิชาลปรมฺลจฺไนรฺนानาสวรมณชฺไถรฺนानาปรษน-
 มณชฺไถรฺนानากถาปฺรุษาริชฺจาไนรฺนानาสาสนาิชฺจาไนรฺนानาปทวยลชฺไนรฺนानานิรุกฺติภิกฺรณมฺ
 เทศยนตม ปศยนฺติ สม| โพธิสฺตตวาสตุ เตชฺ ปรษนฺมณชฺเลชฺ ตถาคตสย คมภีรพฺทศสมาธิวิกรฺวิตานิ
 ปศยนฺติ สม| ธรมฺธาตฺปรเมชฺ โลกธาตฺชฺวากาธาตฺปรยวसानेषฺ ทศทิกฺวยวสธาเนชฺวานนตทิกฺปวิรวรต
 สมวสรณेषฺ สรวทิกฺสมุทเรชฺ นานาธรมทิกฺทวาเรชฺ นานาทิกฺสชฺวาคเตสฺ นานาทิกฺสมวสรณेषฺ นา
 นาทิกฺภาเคชฺ นานาทิกฺนุคเมชฺ นานาทิกฺสาครेषฺ ยทฺต ปุรวสยํ ทิศิ ทกฺษิณายํ ปศฺจิมายามุตฺตรสยา
 มุตฺตรปุรวายํ ปุรวทกฺษิณายํ ทกฺษิณปศฺจิมายํ ปศฺจิมตฺตรสยามธะ อูรธฺวํ ทิศิ เกษฺตรกายทิกฺษุ
 สตตวกายทิกฺษวปี สตตวสชฺวาคตทิกฺษวติ ปุรวานตโกฏีคตทิกฺษวปี ทศทิกฺปรตฺยตฺปนนทิกฺษวปี สรวา
 กาศปถสูกฺษมวาลมฺขนิเกชฺปปรครททิกฺษวปี [36]สรวเกษฺตรปรมาณูระชฺปรปฺราทิกฺษวปี ทิกฺปรเว
 ศวตฺรณทิกฺษวปี นานากรมภิสฺสการสฺสตุ⁷⁶⁵ถิตทิกฺษวปี เอกวาลปถานนตมธฺยอากาศลสชฺวาคตทิกฺป
 เกชฺวปี สมตานุสฺสฤตภิสฺสทินนตฺรยชฺวตลสมตานุคตสรวชคทสฺสทินนสรวสตตวสชฺวาคตสมรุตสรวชคจจิต
 เตชฺ ปรตฺทาสปฺราปฺตานิ สรวสตตวกาเยชฺวภิมฺชปรลมพฺสรวปรษนุสภฺสภฺรณรฺูปาณิ สรวกลเปชฺ ช
 วนานาสฺสทินนานิ สรวเกชฺเตรชฺ สรวตฺร สมตยา ยถาศยานํ สตตวานามภิมฺชรูปสภฺรณนวิชฌปตฺนินิ
 สรวพฺทศธรมสภฺรณสรวสตตววินยาปรตฺทปรสภฺรณานิ ตถาคตวิกรฺวิตานิ ปศยนฺติ สม|

สรวเว เต ภควตา ไวรฺจเนน ปุรวกฺศลจฺรยาสภาคตยา จตฺรภีชฺ สภฺรทวสตุภีชฺ สภฺรทิตา ทศ
 เนน ศรวณนानุสมถฺตยา ปฺรยฺปาสนเนน จ ปฺริปาจิตาเช ปุรวมนุตฺตรายํ สมยภฺสภฺรธา จิตตมุต
 ปาทิตาเช ตตฺร ตถาคเตชฺฐปสภฺรณนตฺระ กุศลฺมฺโลเช สภฺรทิตา ยยา⁷⁶⁶กุศลฺมฺลสภฺรณนตฺรย สรวชฺวตาปฺริปา
 โภปายสฺสปฺริภฺรทิตตตวาทตทจินตฺย ภควโต ไวรฺจนสย สมาธิวิกรฺวิตมวตฺรณติ ธรมฺธาตฺวิปฺลมาภาค
 ธาตฺปรยวसानม|

เกจิทฺธรมฺกายมวตฺรณติ เกจิทฺรูปายมฺ เกจิตฺปุรวํ โพธิสฺตตวสมุทาคมมฺ เกจิตฺ ปารมิตาปฺริปุริมฺ เกจิจ-
 จรฺยามณชฺลวิศุทฺธิชฺชฺมฺ เกจิทฺโพธิสฺตตวภฺมฺวิกรฺวิตมฺ เกจิทภิสฺสภฺรณวิกรฺวิตมฺ เกจิทพฺทศวิหฺรสมายสภฺ
 เกทวิกรฺวิตมฺ เกจิตตถาคตพลไวศฺรทยชฺชฺวานนมฺ เกจิทพฺทศปรตฺทิสฺสวิตฺสาครมวตฺรณติ| เอรฺปฺรมฺชาน
 ทศพฺทศเกชฺตรานภิลายปฺรมาณูระชฺสมานน พุทฺธวิกรฺวิตสมุทฺรณนตฺรณติ| นานาธมฺกฺติภิกฺรณานาปไถร
 นานาทวาไรรฺนानาปรเวสฺรณานาวตาไรรฺนानานไยรฺนानานุคไมรฺนานาทิกฺภิกฺรณานาภาชฺไนรฺนानา

⁷⁶⁴ Gv: อาตมภาโว (เพิ่มศัพท์)

⁷⁶⁵ Gv: สมุต

⁷⁶⁶ Gv: ยถา

เทไศรณานาโลไกรณานาธิคไมรณานาสภาไรรณานาวิกุรวีไตรนาโนปาโยรณานาสมาธิภะ ตาน พุทธิวิกร
 วิตสมุทธานวตฺรณติ นานาสมาธยวตาโรระ| ยทุต

สมนตธรรมธาตฺวยุเหน โพิสตตฺวสมาธินาวตฺรณติ|
 สรวตฺรยธฺวาสงคฺชณานวิษยวภาเสน โพิสตตฺวสมาธินา
 ธรมธาตฺตลาสํเภทชณานาโลเกน โพิสตตฺวสมาธินา
 ตถาคตฺวิษยตลปรเวเศน โพิสตตฺวสมาธินา
 คคนตลาภาเสน โพิสตตฺวสมาธินา
 ทศตถาคตฺพลากรเมณ วิวเรณ[37] โพิสตตฺวสมาธินา
 พุทธาจ⁷⁶⁷ณมฺภิตฺวยุหวิกรมฺวิษณฺภิตฺย โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวธรมธาตฺนยวตฺครเมณ โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวธรมธาตฺวสงคฺนคฺรชนสฺพรณจฺนทเรณ โพิสตตฺวสมาธินา
 สมนตฺยฺุหธรมปรเมณ จ โพิสตตฺวสมาธินา เต โพิสตตฺวาส ตาน ภาควโต ไวโรจนสฺย พุทธิ
 กุรวิตสมุทธานวตฺรณติ|
 อสงคฺปฏฺฐธรมราชธฺวเชน จ โพิสตตฺวสมาธินา
 สรววธรมพุทฺธสมุทฺธวิปศฺยนา โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวโลกตฺยสํเภทกายปรตฺติภาสธฺวเชน โพิสตตฺวสมาธินา
 ตถาคตฺกายาสํเภทวิษยปรเวเศน โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวโลกวตฺยนุปรวตฺนกรฺณาคฺรเมณ จ โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวธรมปทปรตฺยจฺนาธฺยจฺนาธฺยจฺเตน จ โพิสตตฺวสมาธินา
 อตฺยนตฺศานตฺปรศานตฺสมตฺวภาสเมณฺทเลน โพิสตตฺวสมาธินา
 อนิลมภฺสุนิรมิตฺสมนตฺนิรมานปรตฺติภาเสน โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวเกษตฺรสมนตฺสมวสธฺนาธฺยจฺนาเนน โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวพุทฺธเกษตฺรภิสํโพธฺยกาเรณภินิรฺหาเรณ โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวชคฺทินทฺรพลวิวเรณ โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวชคฺทฺวิเศษาสงคฺมณฺทลวิวเรณ โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวตถาคตฺชเนตฺรสีภฺวาธฺยจฺนาเนน โพิสตตฺวสมาธินา
 สรวสาครคฺณปรตฺติปตฺยวตาเรณ โพิสตตฺวสมาธินา
 อเศษสรววธรมพณฺวิกุรวิตาภินิรฺหาราปรานตฺธาธฺยจฺนาเนน โพิสตตฺวสมาธินา

⁷⁶⁷ Gvv: ๓๑

สรวตถาคตปุรวโยคสมุทรวธาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 อปรานตสรวตถาคตวศัธธาธนาธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 ปรตยุตปนนทศทิกสรวเกษตรสาครปรีศุทธาธิมุกตยธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวพุทไธกจิตตกษณวิหาราวภาเสน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวารมพณาสงคโกฎีปรเวเศน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวโลกธาเตวกพุททเกษตรธาธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวพุททกายนิรมานาภินิรหาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 วเชรณทสรสวเนทริยสาครปรีติเวเชน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวตถาคไตกศรีครภาธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 จิตตกษณโกฎีสรวธรมธาตุนยานุคณกษณวิหารเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมธาตุงษตรปสรณินรวฤตีสัทรศนาธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 อชมุรตลวิหารธาธิษ[38]จาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวพุททเกษตรสตตวกายาสัเภาธาธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวชวานาวรตาทิมุขสมวสรเณน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมสวภาวลกษณาปรีชญาปรเภาเทน โปธิสตตวสมาธินา
 ตรยธวักจิตตกษณสัเภาทมนชเเลน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวจิตตลกษณธรมธาตุนยศรีครเณน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวตถาคตวศานุคณสัเเสน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวารมพณธรมธาตุมติจกษุรณชเเลน โปธิสตตวสมาธินา
 ทศพลากรม⁷⁶⁸สมารมเณน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวารมพณสมนตทรศนจกษุรณชเเลน โปธิสตตวสมาธิ
 สรวารมณทลชคโทรจนาภินิรหาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 อจลารตครเณน โปธิสตตวสมาธินา
 เอกธรมสรวธรมสมวสรณนิรเทเศน โปธิสตตวสมาธินา
 เอกธรมวากุภณินรุกติปทปรเภาเทน โปธิสตตวสมาธินา เต โปธิสตตวาสุตาน ภควโต ไวโร
 จนสย พุททวิกรวิตสมุทรวรานวตรนติ|
 สรวพุททธวธาธิษจาณธรมนิรเทเศน โปธิสตตวสมาธินา
 ตรยธวโกฎยสงคาวภาเสน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวกลปานุคณาสัภินนชวาเนน โปธิสตตวสมาธินา

⁷⁶⁸ Gvv: เพิ่มศัพท์ วิกรม

สุขุขมนยทศพลานตรคเตน โปธิสตตวสมาธินา
 อนาจเฉทยโปธิสตตวจรรยาสรวกลปาภินิรหาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวทิกสมนตชาวากิมุขเมเขน โปธิสตตวสมาธินา
 อภิสโปธิวิกุรวิตวิจปนเนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวเวทยิตาสปฺรศเกษมธวเชน โปธิสตตวสมาธินา
 สรววุยกคณาลํการาภินิรหาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 ฤษณฤษณชคทูปนิรมิตพิมพเมฆาภินิรหาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 คคนวิรัชสตาตจจนทรปรเมณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวตถาคตคคณาธิษจาเนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมนทรียวฺยหปรภาเสน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมารุถวิวธนปรทีเปน โปธิสตตวสมาธินา
 ทศพลมณทลาวภาเสน โปธิสตตวสมาธินา
 ตฺรยธวพุทเกตฺธวเชน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวพุทโธ⁷⁶⁹ครุเกณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวฤษณฤษณารมณฤษเจเนน โปธิสตตวสมาธินา
 อฤษยปฺญยครุเกณ โปธิสตตวสมาธินา
 อนนตพุททฺรศนวินยาวภาเสน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมวชรสีหปรดิษจา[39]เนน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวตถาคตนิรมานสํทรศนสมนตวิษลปตฺยภินิรหาเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวตถาคตทิวสากรรมณานตินา โปธิสตตวสมาธินา
 เอกตฺรยธวสํตาเปน โปธิสตตวสมาธินา
 ปฺรภกฺติปฺรศานตสรวธรมสมนตปฺรภปฺรมุกตโฆษสวเรณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวพุททฺรศนสีมาวติกรมณ โปธิสตตวสมาธินา
 นิรวเศษสรวธรมธาตฺปทฺมนลินีปฺรดิพุทฺเธน โปธิสตตวสมาธินา
 คนวยวโลกเนน โปธิสตตวสมาธินา
 เอกทิกทศทิกสาครสมวสรณาวเรเตน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมธาตฺลปฺรมุขปฺรเวเศน โปธิสตตวสมาธินา
 สรวธรมสาครวติครุเกณ โปธิสตตวสมาธินา
 สรวสตตวปฺรภามุญจนปฺรศานตกาเยน โปธิสตตวสมาธินา

⁷⁶⁹ Gvv: พุทฺธก

เอกจิตตักษณสรวาภิชาปริญญภินิรหาเรณ โภธิตตวสมาธินา
 สทาสรวตรสมนตาสีโพยธัชชาเนน โภธิตตวสมาธินา
 สรวธรมธาเตวากุญหานุคมประเวเคน โภธิตตวสมาธินา
 สรวพุทธสมฤติศรีราวภาเสน โภธิตตวสมาธินา
 สรวชคทฎฐวิเศษชยานาภิชเณน โภธิตตวสมาธินา
 จิตตักษณานนตธรมธาตุนยสวกายสผรเณน โภธิตตวสมาธินา
 เอกนยธรมธาตुสรวธรมเณนยวภูหปรเณน โภธิตตวสมาธินา
 สรวพุทธธรมมณชลจกรเตโชธัชชาเนน โภธิตตวสมาธินา
 อินทรชาลสตตวธาตุสครหปริญญธาธัชชาเนน โภธิตตวสมาธินา
 สรวโลกธาตุดลาลาสเณน โภธิตตวสมาธินา
 ปทมศรีวิภูริตสมนตวิกรมินา โภธิตตวสมาธินา
 สรวสตตวกายปวิรรตชยานาภิชเณน โภธิตตวสมาธินา
 สรวสตตววาภิมุขกายาธัชชาเนน โภธิตตวสมาธินา
 สรวสตตวสรวางคสาครชคนมนตรสเณนยาภิชเณน โภธิตตวสมาธินา
 สรวชคตตลภทชยานาภิชเณน โภธิตตวสมาธินา
 มหากรุณาโกศาสเณนทศเณน โภธิตตวสมาธินา
 สรวพุทธตถาคตโกฏีประเวเคน โภธิตตวสมาธินา
 สรวตถาคตวิโมกษภวนววยวโลกนสีหวิชฎมภิเตน โภธิตตวสมาธินา

เอตตปรมุไซเรนภิลापยพุทธเกษตรปรมานูระชะสไมรุโภธิตตวสมาธิวระควาตาไรส เต
 โภธิตตวสมาธินา ภควโต [40]ไวโรจนสย พุทธวิภูริตสมุทธานวตฺรณติ | ปุรวสภาคจริตาวิภูริต จ
 สมनुสมรณติ | จิตตักษณ จิตตักษณ สรวธรมธาตुสผรเณนาวตาเรณ เตช่า ปุณรุโภธิตตवान่า ภค
 วตะ สมุขีภาวคต่าน่า เขตวนานูปราปต่าน่า ทศพุทธเกษตรปรมานูระชะสมโลกธาตुวิปล
 นานารตนปทมครภสีทาสนสันิษณณาน่า มหาชยานาภิชวาวิภูริตนิรยาต่าน่า ตีภษณชยานาภิช
 วาติภุมยनुปราปต่าน่า สมนตชลาวยวาราน่า พรชวารโคตรสภวาน่า สรวชชชยานาภิษาน่า วิ
 ติมิรชชานจกษุช่า สตตวสารถิภวานูปราปต่าน่า สรวพุทธสมตานุคต่าน่า สทาวิกปลธรมจรณาน่า
 สรวธรมารมพณปติวิทธาน่าสรวธรมปรกฤตีสานตารมพณาน่า สรวโลกปฺรศานตนิรวานาลยปรมาน่า
 สรวโลกนानาตวปฺรติษชานาmaniเกตสรวเกษตรคมนานาม อปฺรติษชานสรวธรมปทานาม อนารยพ
 สวธรมวิมานปฺรติษชาน่า สรวชคตปฺรปากวินยปฺรติปนนาน่า สรวสตตวเกษมคตีสทรศกานาม อภยทุก
 านวิโมกษภวนโคจรณาน่า วิราคโกฏยนคตชชยานศรีรณาน่า สรวภวสมุโทรจจลิตาน่า สรวชคทฎฐโกฏี
 วิปศยกาน่า ธรมสาครปฺรชชวาภาสมณชลาน่า สาครวตีธาตुสมาธิสุมหาตีตมหากรุณาจิตต่าน่า มา

ยาคตธรรมนยสุปฺรติวิทธานำ สวปโนปมสรวโลกธาตวตวีธรมานำ ปฺรติภาโสปมสรวตถาคตทฺรศนปฺรติ
 วิทธานำ ปฺรติศฺรุตโกปมสรวรุตวิทโฆษวิชยปตีน้ำ นิรมิตปมสรวธรมานินิรฤตติชยวนปฺรติวิทธานำ
 สฺสมารชิตวิชยปฺรณิธานานำ สมนตชยวนมณทลวิศุทธิเกาศลยानुकตानาม อตยนตศานตปฺรศานตจิต
 ตานำ สรวธารณโคตรชยวนวิชยानำ อจณมภิตสมาธิพลสมนตปฺรากฺรมาณำ ธรรมธาตฺสเถติ
 โภกฺกิตตจกษุชำ สรวธรมานิลมภิวหารปฺรปาตानำ อนนตปฺรชยวสาครวิจารินำ ชยวนปารมิตาปารคตา
 นำ ปฺรชยวปารมิตาพลาชานปฺรปาตानาม ฤทธิปารมิตาสรวชคตปารคตानำ สมาธิ-
 ปารมิตาวศคตानำ สรวตถาคตารฤเกาศลยวิปรีตชยวนินำ ธรรมเกาศลยปฺรกาศนวิชิชยวนำ นิรฤ
 ติชยวนานภิชยวนามกษยปฺรติภานพลธรมเมฆานำ ไวศารทฺยรชภสีหนาทินาม อนาลธรมารามรติธตา
 นำ⁷⁷⁰ วิติมิธสรวธรมปฺรสาริตจกษุชำ [41]สรวโลกสวิตติภวชยวนจนุทธานำ ปฺรชย
 วมณทลสรวตยนยวยวหารธรมินำ ชยวนวชฺรปฺญยจกรวาลานำ สรวเวปมเยापมยสมติภฺรณตानำ
 สรวธรมนทฺริยชยวนางกรวิธฺรณำ ศูรชยวนำ สรวมารชยปฺรมรทนวิธฺรณานนตชยวนมณทลเทศ
 สำ สรวชคทภยทคตกายานำ สรวธรมานาวธรมปฺรชยวนำ กษยากษยโภกฺกิชยวนวิพฺทธานำ สมนต
 โภกฺกยนुकตฤตโภกฺกิปฺรติชยวนำ อนิมิตตวยวทรณปฺรตยเวกษชยวนจกษุชำ สรวโพธิสตตวจรยภินิ
 หารนิมิตตกฺศลานาม อทวชยวนโคจรวานำ สรวโลกคตวิปศยگانาม อนิเกตสรวพฺทศกษยคตปฺรติ
 ภาสปฺรปาตानำ สรวธรมานชการวิคตानาม อตโมชยวนมณทลปฺรติปนนานำ สมนตทิกธรมวภาสป
 ญกตानำ สรวชคทวธรม⁷⁷¹กษยธรมานาม อโมธศรวนทฺรศนปฺรณิฉินทฺรณำ สรวโลกภยทคตปฺญยสุ
 เมธฺรณำ สรวปฺรวาทิจกรวินิครทศฺรณำ สรวพฺทศกษยธรมสรวศพทฺนินฺรณาทินำ สรวพฺทศกายตฤต
 ทฺรศนนำ สรวพฺทศศรีปฺรติภาสวศวตฺรตินำ ชคทวินยानุกตกายาธิชยวนานำ สรวกษยธรมปฺรสโรกยส
 ฝรณานาม อภิสสการวิมณทลปฺริศุชยวนานาม นาวธรมคคนมหาชยวนยานปาดรณำ ชย
 วามณทลสรวธรมธาตฺกยปฺรภาสณานำ สรวชคททิตชยวนาทิตยानำ สรวชคทจิตยถาศยพลา
 นำ สรวชคทาศยนทฺริยปฺรติวิทชยวนานาม อนาวธรม-วิชยสรวธรมปฺรปนนานาม อนุปตติสรวธรมสว
 ภาวิชยปตानำ สุกษมธรมานโยนยสมวธรมชยวน-สรวธิตวตฺรตินำ คมภีรพฺทศภูมิตินิฉิจิตานำ คมภี
 ราชภทวยชยวนยวหารชยวนานาม อกษยปทวยชยวนารฤสจกานำ สรวสฺตรสาคโรกปทปฺรเวศป
 ภาชมาณำ วิปฺลธรมณิชยวนศรีราชยวนานาม อนนตกลปสํธารณานुकตาทิชยวนานาม เอก
 จิตตกษยณภิลापยกลปสํวสปฺรติวิทชยวนานาม

เอกจิตตกษยณตฺรยชยวนสรวโลกภิชยวนานำ สรวธรมธารณยนตพฺทศธรมสาครปฺรติภา-
 สานำ สรวชคทชยวนโนปนาภิชยวนจกรปฺรวตฺรณานิวตยานำ พฺทศวิชยชยวนวภาสปฺรติลพฺธานำ
 สฺทฺรศนสมาธิสทาสมานนาม อสงคโภกฺกีสรวธรมปฺรภทชยวนานภิชยวนำ สรวธรมวิเศชวิโมกษวิชยช

⁷⁷⁰ Gv: ธรรมาสมรติธตานำ

⁷⁷¹ Gv: เพิ่มศัพท์ ปุณย

ฌานวิกิริทิตานำ สรวารมพณศุภวญฺหาธิษฐานานำ ทศทิกธรรมธาตุทิกนุสรณ[42]ปรัวิษุณำ สรวทิก
 วิกงครธมธตฺสมวสรณำ สสุภษโฆมทารปรมาณุโรไซโพธิวิพฺยตํ สุวรรณปรกฤตีสรวรรณสัทรศกานำ
 เอกทิกสมวสรณานาม เอกรูปานนตคณชฌานำวริตชฌานปฺณยครภณำ สรวพฺทสตุตสตุตวิตปรศตธา
 นาม อภิษณปทวยถชนคณวรรณนริเทศานำ โพธิสตุตวานำ เขตวเน สันิปติตานำ สันิษณณานำ
 ตถาคตคณสมุทรมวตฺรตํ ตถาคตรศมยวภาสิตานำ สรวศรีเรภยเตภยศจ ภูฏาคาเรภโย โพธิสตุตว
 ริโภเคภยเตภยศจ โพธิสตุตवासเนภย สรวสมาชเขตวานานมหาปรีติเวคปรีติลาภธมตยา อจินตย
 โพธิสตุตวธรวาภาสปรีติลาภน ปรีติเวคสัภวหาวิกุรวิตวฺยหานนิจฺจริตวา สรวธมธตฺ สฬรณตี
 สม| ยทุต จิตตภษณ จิตตภษณ วิปฺลรศมิชาลเมฆา สรวชคทสัโตษณา นิจฺจริตวา ทศทิกษ
 สฬรณตี สม| สรวรตนมณิษณภูเมฆา นิจฺจริตวา สรวตฺรยชวตถาคตคณวรรณนริเทศเมฆนรินา
 ทานนตฺรวนโต ทศทิกษ สฬรณตี สม| สรวชคทวาทยเมฆา สรวารมพณโภโย นิจฺจริตวา สรวสตุตว
 กรมวิปากมธฺรวาทยโฆษสัปรยูกตา อนนตฺรวนโต⁷⁷² ทศ ทิกษ สฬรณตี สม| สรวโพธิสตุตวปรีณิษณ
 วิจิตฺรโพธิสตุตวจรยาสัทรศนรูปเมฆา นิจฺจริตวา สรวโพธิสตุตวปรีณิษณรุตโฆษา⁷⁷³ นิจฺจริต
 ทศทิกษ สฬรณตี สม| ลภษณานูยถชนวิกุชิตโพธิสตุตวกายเมฆา นิจฺจริตวา สรวเกษเตรชวณुकตพ
 โธปาทปรีปรัมมูทริยนโต ทศ ทิกษ สฬรณตี สม| สรวตฺรยชวตถาคตสทศโพธิสตุตวมณช⁷⁷⁴เมฆา นิจฺจ
 ริตวา สรวตถาคตภสิโพธินริยณวฺยหาน สัทรศนโต ทศ ทิกษ สฬรณตี สม| สรวารมพณภย ส
 รวนาเคนทฺรกายเมฆา นิจฺจริตวา สรวคนชวราชานี ปรวรชชนโต ทศ ทิกษ สฬรณตี สม|
 สรวชคทินทฺรสทศกายเมฆา นิจฺจริตวา สมนตฺกทฺรโพธิสตุตวจรยามูทริยนโต ทศ ทิกษ สฬรณตี สม|
 สรวารมพณ ภย สรวรตนมยสรวปรีศุทพทฺรเกษตรปรีทาสเมฆา นิจฺจริตวา สรวต
 ถาคตธมจกรปรวรตฺนานิ ทฺรศนโต ทศ ทิกษ สฬรณตี สม| เหวปรมุชา อนภิลापย-
 พุทฺรเกษตรปรมาณุระสมา มหาวฺยวิกุรวิตเมฆา นิจฺจริตตี สม| เตษั[43]โพธิสตุตวานามธิษฐานน
 อจินตยธมสมุทรวาภาสปรีติลาภธมตยา จ ||

อถ ขลฺ มลชฺสุศรีโพธิสโตตว พุทฺธาธิษฐานน เอตตานเยว สรววิกุรวิตานี สัทรศน ทศ ทิโศ
 วฺยวโลกย ตสยั เวลายามีมา คธา อภษต

สัปรภษโต เขตวเน อนนต

อารมพณา สรวตฺ ภายเมฆาน

อนนตวรรณา วิปฺลา วิศุทธา

พุทฺธาธิษฐานั วิปฺลั ปรวฤตฺตม|

นิจฺจราย เต สรวทิกษ สฬรณตี || 11 ||

วฺยฺหา วิจิตฺราเช สุกตาทมชานาม

⁷⁷² Gv: อนนฺตฺรวนโต

⁷⁷³ Gv: โฆษาน

⁷⁷⁴ Gv: โพธิมณช

ทฤศยนติ สรวเว ทิต อาสเนภยะ	สารมพณภยะ प्रतिभासप्रापताः 12
นานาวิยुहा รตนารจีเมฆา	स्फरन्ति गेखतरान्तरस्त्रमानाः
โรมนำ มุเขภยะ สุกตตามขานำ	रुतानि पैपातुठानि निःस्त्रमानाः 13
พรหมเนทรรูไปะ สฤศตตามภาวาระ	प्रस्रान्तอิरीयापถ सुतुठกาयाः
วฤกษาน ปุષเปภี วินิศจริตวา	वुरऱन्ति ठयानाङ्कมุठีरยन्तः 14
สมนตภโทรปมโพธิสตุวาระ	स्लग्खनवयणऱणुषिठाङ्काः
อจินตยา อสงขยาะ สุกตสย โรมโน	अठिषुठता निरुढितनिःस्त्ररन्ति 15
ตฺรยธโวทภวานำ สุกตตามขานาม	ये वरुणनिःस्त्राऱร महासुठराः
ครุเซนติ ตาน เซตวโนปวิษฏำส	ते वुยुหมेऱा कुणसाऱครाणाम 16
เย สรวทิกสตุตวคณสย ภิรม-	महासुठरा निऱिला विऱิตरा
ศฺรुยนติ เต เซตวเน ทูรุมำนำ	गोकान्तरेगुयो’पि विनिःस्त्रนन्तः 17
ตฺรยธวสฤตทานามิห ยา ชินนำ	गेऱेत्रेषु सรวेषुऱिला विऱुरवा
เกษตโรทเธส ตา ⁷⁷⁵ ปริมาณุสฺขยา	प्रतयेगमारमण्णमाविऱानन्ति 18
เอไกกรอมนิ ปรววิภกตุ จิตฺรา	पुठठा ठिगुเกऱेत्र समुठरमेऱาः
อภาสมายานติ ⁷⁷⁶ ชินาธิวำ	प्रठिगुऱण्ढि तेऱु ङ पुठठमेऱาः 19
ชคทสมาะ สรวทิสะ สฝริตวา	सुठठवानुपायेऱ परिपाङ्गनन्तः
เตชำ ปฺรภาวุยศุ ⁷⁷⁷ วินิศจรฺนโต	कनठारुऱिपुषेऱाऱसुठरमेऱาः 20
วโยมาปรมาณานิ วิมานรตนาน	अऱेषऱवुयुठวिराऱठितानि
สฝรฺนติ สรวาณยปี สรวทิกุषุ	गेऱेत्राणि सรวाण्यण्ठ पोठिमण्ठा ⁷⁷⁸ 21
[44]เย’เศษตสฺตรยธว ⁷⁷⁹ คตา ทิ ทิกุषุ	तฺรยธวสฤตทานำ สุกเตารसानาม
สมนตภโทรศฺจริตปรกาโร	रुविऱैठिताः गेऱेत्र महेऱษठिनाม 22
วูยหา วิऱิตฺรา ชคทปรมาไน	रुविऱैठिताः गलग्णमहासुठไรऱः
ทฤศยนติ เต’ปี प्रतिภาสโยคา	तऱेषุठते सेตवनान्तरिगेऱ 23

อด ขลฺ เตชำ โพธิสตุตวานำ พุठสमारยวภาสิตสฺต่านานาเมไกกสย โพธิสตุตวสยานภिलाप-
 पुठठगेऱेत्रप्रमाणुरऱेऱसानि महाऱुणामुऱानยवऱरान्तानि ते गुยसยา मात्रया सรวชคठुठितสฺศรहाय
 प्रतिपननाः เตชำ ตลา समाठิตानาเมไกกसुमाठोरुमुऱาठनภिलापयपुठठगेऱेत्रप्रमाणुरऱेऱेऱ समा रऱु

⁷⁷⁵ Gv: गेऱेत्राठऱसुठाठ

⁷⁷⁶ Gv: अघासयन्ति

⁷⁷⁷ Gv: प्रभागुयऱु

⁷⁷⁸ Gv: ऱान

⁷⁷⁹ Gv: सु

โย นิจจรนติ| เอโกกสมาจจ รศมิขาทนภิลाप्यपुठुषेत्रप्रमाणरुषेसमा पोथिस्तद्वनिरमाणमेमा
 นิจจรนติ สม สรวโลเกนทรสทศกાયะ สรวชคนมุขกાયะ สรวस्तद्वप्रिपाकानुगुलकैया| นิจจริत्वा
 स्रवतिक्षु चरुमठात् स्रवतित्वा स्तद्वान् सपोथ्यन्ति प्रिपाज्यन्ति विन्यन्ति| अनभिलाप्यपुठु
 षेत्रप्रमाण-रुषेसोमरुत्वेग्वानज्युतिस्रसन्मुखे स्रवलोकोपत्तिस्रसन्मुखे पोथिस्तद्वज्ज
 यामन्थलस्रसन्मुखे स्रवन्स्रसन्मुखेचित्तसुजनामकारुषे| स्रवपोथिस्तद्वप्रणिधाननिरयान्मुखे
 लोकात्स्रसन्मुखे तानपारमिताज्यास्रसन्मुखे स्रवत्ताकत्तुप्रतिपत्तिनिवृत्तितिमन्थलमुखे
 ओङ्कप्रत्यङ्गजेथनाक्षान्तिपारमितास्रसन्मुखे महापोथिस्तद्विगुरुवित्तीयारमितास्रसन्मुखे
 स्रवपोथिस्तद्वयानविमोक्षसमाधिपत्तिपुठुष्यानमारुमन्थलाโลกप्रभास्रवमुखे स्रव
 पुठुषेत्रप्रयेषणाय ऐगोक्ष्य चरुमत्त्वणुचनस्यारुयास्रियेयत्तमगावप्रित्याकस्रसन्मुखे स्रवत्
 ताकत्तुप्रिपरमन्थलस्रवप्रिपुठुष-मुखे यथाकालयाक्ष्यत्तुप्रिपरमन्थलस्रवप्रिपुठुष-मुखे
 पायन्यसाक्रालोकिष्यत्तुप्रिमुखे स्रव-पोथिस्तद्वपुण्यख्यानस्रवमारुप्रप्रवाथ्यनमगुथ्यप्ल
 केत्तुस्रसन्मुखे स्रवस्रिष्यानभिक्षवत्तुख्यानभूमिस्रसन्मुखे स्रवचत्विष्येख्यानभिक्षवत्तुख
 यानभूमिस्रसन्मुखे स्रवस्तद्वत्तुविष्येख्यानभिक्षवत्तुख्यानभूमिस्रसन्मुखे स्रवस्तद्वत्तुविष्ये
 वेत्तुप्रियेकनानाकेत्तु[45]वासनास्रवत्तुख्यानभिक्षवत्तुख्यानभूमिस्रसन्मुखे स्रवस्तद्वत्तुनाग्र
 मप्रतिपत्तिख्यानभिक्षवत्तुख्यानभूमिस्रसन्मुखे| ऐत्तुप्रमुखानभिलाप्यपुठुषेत्रप्रमाणरुषेस
 म्मे स्तद्वप्रिपाकविनोप्यस्रसन्मुखे स्रवपोथिस्तद्वत्तु स्रवस्तद्वत्तुवन्थुप्रिपरान्ता स्रवत्तुयन्ते
 स्म|

เกจิทเทวภวเนษุ เกจิन्नาคภวเนษุ เกจิตุภษภวเนษุ เกจิตคนธรวภวเนษุ เกจิตสุรภวเนษุ
 เกจิตครุภวเนษุ เกจิตกัณนภวเนษุ เกจิณุมโหระภวเนษุ เกจิตพุทธเมนุทภวเนษุ เกจิณมนุษย์นทร
 ภวเนษุ เกจิตยมนครेषุ เกจิตสรวแปรतालเยษุ เกจิตสรวนรกโลกेषุ เกจิต สรวตริยโกโยนคติษุ อส
 กัณนยา महाกรुणया อสัณินเนน प्रणिधानेन อสัณินเนน शुधाเนन อสัณินเนन स्तद्वत्तुส्रहप्रियोकेन
 त्रसन्वैनिकाना स्तद्वत्तुना स्รวवไวधिकानामनुष्यมत्तिवैनिकाना स्รวमन्थलवैनिकाना नामनทีनि
 षेवैनिकाना प्रणामन्थलवैनिकाना रศมิखालप्रमुखजनवैनिकाना यथाक्यान स्तद्वत्तुना प्रिपा
 कविन्यारुत् सेत्वनान्ते पोथिस्तद्वत्तु नानाविगुरुवित्तीयै स्रवलोकत्तुस्रवेषु स्रवस्तद्वत्तुप्रस्रान
 ส्रवन्ते ส्रवत्तुยन्ते न จ ตถคताปาथมูลาทุจลนติ| เกจิท ส्रवภวภูฏาคาราส⁷⁸⁰प्रिवारा तศ तिष
 स्रवन्ते ส्रवत्तुยन्ते ตถคताปาथมูลाज्ज न जलนति| เกจิन्निरमितमेฆान् प्रमुखजत्ते ส्रवत्तुยन्ते |
 स्तद्वत्तुप्रिपाकกาย ตถคत्तुप्रษन्थมन्थลज्ज न जलนति| เกจิज्जूरुมนรูเปण เกจิตพราหมन्รูเปण เก
 จित्सรวप्रतिลิงคากลปาโรหप्रिणाहरुเปण เกจิตไวทयरुเปण เกจิตवณिकरुเปण เกจิज्जूरुภาชีवरुเปण เก

⁷⁸⁰ Gvv: ราสน

จินนรตกรูเปณ เกจิทเว⁷⁸¹วลกรูเปณ เกจิต สรวศีลปารุหารูเปณ สรวครามนครนิคมชนปทราชูฎราชธานีชูปลักรานตาะ สัทฤศยนเต สม|

กาลวเสน กาลมนุวตมานา อนุรูปกายาภินิหารภเทน อนุรูปกายวรวณส์สถานภเทน สวรกเทน มนตรภเทน อีรยาปลภเทน อวสถานภเทน สรวชคทินุทราชาโลปมายำ โพธิสตุตวจรยายำ สรวศีลปมณฑลปรภาสนายำ สรวชคชชวาโนทโยตนาโลกปรทีปายำ สรวสตุยาศิษฐานวูหยายำ สรวธรมวภาสนปรภายำ สรวทิกยานววยสถานโสธนายำ สรวธรมมณฑลปรทีปายำ โพธิสตุตวจรยายำ จรนต์ะ สรวคราม[46]นครนิคมชนปทราชูฎราชธานีชูปลักรานตาะ สัทฤศยนเต สม สตุตวปริปากวินยาย ||

3. มลชูศรีะ

อด ชล มลชูศรีรปี กุมารภูตะ ปรตติชชานุกูฎาคารคตะ สารธั สภาคจรไตร โพธิสตุตไวะ นิตยานุพทไรศจ วชรปาณิกะ สรวโลกพลกรณปรยุกตาทิศจ สรวพทไรปสถานปรณิธานจิตตาทิกะ ศรีรกายิกากิร เทวตาทิกะ ปูรวปรณิธานานุพทฐาทิกะ ปทกายิกากิร เทวตาทิกะ ธรรมศรวณากิมุขาทิศจ ปลถิวีเทวตาทิกะ มหากรณาปรยุกตาทิศจ อุตสสรุทททาโคทธานนทีเทวตาทิกะ ปรชชวาโลกพลปรภวภาสาทิศจ ชวลนเทวตาทิกะ อพทธมกุกุฎาทิศจ วายูเทวตาทิกะ สรวทิกวภาสชชานาทิศจ ทิคเทวตาทิกะ อวิทธานธการวิธมนปรยุกตาทิศจ รัตริเทวตาทิกะ ตถาคตทิวสาภินิหารปรยุกตาทิศจ ทิวสเทวตาทิกะ สรวธรมธาคคณปรตติมณฑลปรยุกตาทิศจ คคนเทวตาทิกะ สรวชคทภวสมุทสรสัตารณปรยุกตาทิศจ สาคเรเทวตาทิกะ สรวชชวตาสัการสมารชปรยุกตาทิศจ กุศลมูลกุกูฎาคารภุทคตจิตตาทิกะ ปรวตเทวตาทิกะ สรวชคจจรีรลัการปรยุกตาทิศจ สรวพทฐวธณาศิษฐานปรณิธานปรยุกตาทิร นทีเทวตาทิกะ สรวชคจจิตตนครปริपालนปรยุกตาทิศจ นครเทวตาทิกะ สรวธรมนครปรณิธานาภิกุฎไตศจ นาคเนไทระ สารธั สรวสตุตวารภษาปรตติปนไนศจ ยเกษนไทระ สรวสตุตวปริตีเวควิวธนปรยุกไตศจ คนธรวเนไทระ สรวเปรต-คตวินิวธนปรยุกไตศจ กุมภภณเทเนไทระ สรวสตุตวภวสาคราภุทธรณปรณิธิปรตติปนไนศจ ครุเทเนไทระ สรวโลกาภุทคตตถาคตกายพลปรนิษปตติปรณิธานส์ชาไตศจ อสุเรนไทระ ตถาคตทรศนปรตีลพิไรศจ ปรณตกาโยร มโหรเคนทไรรุ สัสาโรทวิคนมานไศศจ อุลโลกิตวทไนรุ เทเวเนทไรรุ มหาเคารวปรตีลพิไรศจ ปรณตศรีไรรุ พุทหมเนทไรรุ มหาเคารววิภิกุฎตมहित เอวรูปยาโพธิสตุตววิกรมวูหุสัปทามลชูศรีรุโพธิสตุตวะ สวกาท วิหาราน นิชกรมย ภควนตมเนกศตฤตวะ ปรทกษิณีฤต อเนกาการยา ปูชยิตวา ภควโต'นตีกาทวกรมย เยน ทกษิณาปลสเสน ชนปทจรยา ปรกรานตะ ||

อด ชล อายุษมาณฐรีปุไตร พุทธานุภาเวนาทราภักชินมลชูศรีรีย กุมาร[47]ภูตมนยา อีทฤศยาโพธิสตุตววิกรวิตวูหุสัปทา เขตวานนนิษกรมย เยน ทกษิณาทิกเตโนปลักรมมาณั ทฤศญา จ

⁷⁸¹ Gvv: เท

อสโยตทภวตยณนนวนหิ มลชุศรียา กุมารภูเตน สารธั ชนปทจรย้า ปุรกรเมยม| ส ษษุฎิมาไตรรร ภิษุ
 ภิษะ ปวิภูตตะ ปุรสภฤตตะ สวกาทวิหารานนนิษกรมย เยน ภควัสเตโนปสักรามต| อุปสักรมย ภควตตะ
 ปาเททา ศิรสาภิวททย ภควนตมวโลกย ภควตภยณชุชวาท ภควนตั ตริษะ ปุรทกษิณัฏฤตวา ภควโต'นติ
 กาทปุรกรมย เยน มลชุศรียะ กุมารภูตสเตโนปชคาม สารธั ไตตะ ษษุฎิภริภิกษุภิษะ ปวิภูตตะ
 ปุรสภฤตตะ สารธัวิหาริภริ นวไกรจิริปวรวชิตะ ยทุต สาครพุทธินา จ ภิษุณา มหาสุทตเตน จ
 ภิษุณา ปุณยปรภณ จ มหาวตเสน จ วิภุทตเตน จ วิศุทจจาริณา จ เทวศรียา เจนทรมตินา จ พุรท
 โมตตเมน จ ปุรศานตมตินา จ ภิษุณา| เอวंपรมุ'ชะ ษษุฎิภริภิกษุภิษะ ปวิภูตตะ ปุรสภฤตตะ| สรวะ จ เต
 ภิษุวะ ปุรวชินภฤตธาธิการา อวโรปิตกุศลมูลา ทูรานุกตธาธิมุกตยะ ศรทธานยณ⁷⁸²ปวิศุทธา มหา
 เจตนาสมุททาจारा พุทททิกวิโลกนสมรธา ธรรมสวภาวปรภฤตตินิษปตติเจตตะสะ ปุรหิตปวิณตพุททยส
 ตถาคตคุณมาภิลาษิโณ มลชุศรียะ ธรรมเทศนาไวณยิกะ ||

อถ ชลฺ อายุชฺชมาณฉาริปุโตร คจจนเนว มารคํ สรวาสฺ ตาน ภิษุณวโลกย สาครพุทธิ ภิษุ-
 มามนตรยามาส|| ปศย สาครพุทเธ มลชุศรียะ โฬธิสตตวสย กายปวิศุททธิมจินตย้า สเทวเกน โลเกน
 ลกษณานวฺยณชนวิจิตริต้า ปุรภามณทลปวิศุททธิ จ อปรเมยสตตวสัชนนิรศมิชาลวฺยหิ จ
 อปริมาณสรวทุชปฺรศมนั ปวิวารสัปหิ จ ปุรวกุศลมูลสุปวิศุททธิตานิ มารควฺยหํคจ คจจโต'ษฎาปโท
 มารคะ สติษชเต| มารควิกรม-วฺยหํคจ สรวทิกมณชลาภิมุชาน วรตมานาน ปุณยสมยควฺยหํคจ วา
 มทกษิณเณ มหานิธานานยฺทเวลานิ ภวนติ| ปุรวพุทโธปสถานกุศลมูลนิษยนไทศจ สรววฤกษโกเศโทย
 วฺยหา นิรคจจนติ| สรวโลเกนทฺราระ ปุชามะชานภิปวรวชนตะ ปุรณมนติ| ทศโทย ทิกภยะ สรวตถาค
 ไตรณโกเศโทย รศมิชาลมณทลานิ นิศจริตวา สรวพุทธรุमानนิครชมานาน มุรฺธนิ นิปตฺนติ| เอวंपรม
 มุชานายุชฺชมาน[48] ศาริปุโตร มลชุศรียะ กุมารภูตสย อปริมาณาน มารคกรมณคฺณวฺยหํคจเตช้า
 ภิษุณว้า สัทรศยติ ภาษเต อุทริยติ ปุรภาวยติ สัวรณยติ วิวริติ วิภชติ อุตตานิกรโรติ|

ยถา ยถา สววิระ ศาริปุโตร มลชุศรียะ กุมารภูตสย คฺณานุทริยติ ตถา ตถา เตช้า ภิษุณว้า
 จิตตานิ วิศุททยนติ ปุรสีทนติ ปุริตีเวคา วิวริชเต หรช อุตปทย น⁷⁸³ สัตทานานิ ใจัช้า กรมณยานิ ภวน
 ติ อินทริยานิ ปุรสีทนติ เสามนสยั วิวริชเต เทารมนสยั ปุรหียเต จิตตมลาป⁷⁸⁴คจจติ สรววารณานิ
 วินิวรตฺนเต พุทททศนภิมุชิวานติ พุททธรุเมษุ จิตตานิ ปุริณมนติ โฬธิสตตเวณทริยานิ ปวิศุททยนเต
 โฬธิสตตวปฺรสาทเวคา อุตปทยนเต มหากรุณา สัภวติ ปาริมิตามณทลมวกรามติ มหาปุรณิธานานิ
 สัชายนเต ทศสุ ทิกษุ พุททสมุทฺร่า อภาสัภวนติ| เต เอวมุทาร์ สรวชวตาปฺรสาทเวคั ปุรติลพฺธา
 เอตทโวจฺน| อุปนยโย⁷⁸⁵ปาธยาโย'สมานेतสย สตปุรุษสย สกาศม| อถ ชลฺ อายุชฺชมาณฉาริปุโตร

⁷⁸² Gv: นย

⁷⁸³ Gv: เต

⁷⁸⁴ Gv: โล'ป

⁷⁸⁵ Gv: อุปนยตุ

ภิกษุภี สารถี เยน มลชุศรีระ กุมารภูตสเตรโนปสังกรมย เอตทโวจต อิเม มลชุศรีระ ภิกษวะ ตวททรรคน
 กามาฯ| อถ ชลฺ มลชุศรีระ กุมารภูโต มหตา โพธิสตตววิกฺรวิเตน สารถี ปฺรชนมณฺทลปฺรมาณฺน
 ภูมิมณฺทเลน นาคาวโลกิเตน ปฺรตฺยทาวฤตฺย ตาน ภิกษุณวโลกยามาส| อถ ชลฺ เต ภิกษโว มลชุศรีระ
 กุมารภูตสฺย ปาเทา ศีโรภริภิวนฺทฺย อลฺชลินฺ ปฺรคฤทฺย เอตทโวจน|| อเนน วยํ สตปฺรชฺช ตวททรรคนกฺศล-
 มุเลน ยทปยสฺมากมณฺยตฺกฺศลมุลฺ ตฺวิ ชานีเช อุปาธยายศฺจ ยจฺจ ภควตฺส ศากฺยมฺเณสฺตถาคตสฺย
 ปฺรตฺยภฺชเม เตน วยํ กฺศลมุเลน อีทฺถสา เอว ภวเม ยาทฺถศฺส ตฺวิ เอวรูปํ จ กายํ ปฺรติลเกม | เอวรูปํ
 โฆมฺย์ เอวรูปาณิ ลกฺษณานีทฺถศานิ วิกฺรวิทานิ ยาทฺถศานิ ตว ||

เอวมฺกต⁷⁸⁶ เอภิ ภิกษุภี มลชุศรีระ กุมารภูตส ตาน ภิกษุณิทมโวจท || ทศภิรฺปฺริเชทฺทจิตฺโตต
 ปาโทส สมณวาคโต ภิกษโว มหายานสํปฺรสุตฺติ กุลปฺุเตร วา กุลทฺุทิตา วา ตถาคตฺภูมิมวกรามตี ปฺรา
 เคว โพธิสตตวภูมิมิ| กตมฺไร ทศภี? ยทฺต สรวตถาคตทรรคนปฺรยฺุปาสนปฺุไซป[49]สฺถาเนชฺวปฺริเชทฺทจิต
 โตตฺปาเทน สรวกฺศลมุโลปจเยชฺวณิวรตฺยาปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปาเทน สรวธฺรมปฺรเยชฺวปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปา
 เทน สรว-โพธิสตตวปารมิตาปฺรโยเคชฺวปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปาเทน สรวโพธิสตตวสมาธิปฺรินิชฺปาทเนชฺวปฺริ
 เชทฺทจิตฺโตตฺปาเทน สรวาธฺวปฺรปฺราวตาเรชฺวปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปาเทน ทศทิกฺกสรวพฺุทเกชฺตรสฺมฺุทสรฺพสรณ
 ปฺริศฺุทฺธิชฺวาปฺริเชท-จิตฺโตตฺปาเทน สรวสตตวธาตฺุปฺริปากวินเยชฺวปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปาเทน สรวเกชฺตรกฺลป
 โพธิสตตวจรฺยานิรฺหาเรชฺ ุอปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปาเทน สรวพฺุทเกชฺตรปฺรมาณฺรชฺสมปารมิตาปฺรโย
 ไคกสตตวปฺริปาจนกรเมณ สรวสตตวธาตฺุปฺริปาจเนนไคกถาคตพฺลปฺรินิชฺปาทเนชฺ ุอปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปา
 เทน| เอภิภิกษโว ทศภิรฺปฺริเชทฺทจิตฺโตตฺปาโทส สมณวาคตฺส ศฺราทฺุระ กุลปฺุเตร กุลทฺุทิตา วา สํวรตเต
 สรวกฺศลมุเลชฺ วิวรตเต สรวสํสารถฺติภฺยํ อจฺจลตี สรวโลกฺวเคภฺโย’ ติกฺกรามตี สรวศฺราวกปฺรตเยกพฺุท
 ภูมิมณฺทลยฺจ สํภวตี สรวตถาคตฺกฺลวฺเศชฺ สํปฺทยเต โพธิสตตวปฺรณิธานेषฺ วิศฺุชฺยเต สรวตถาคตฺคณฺป
 รติปตฺติชฺ ปฺริศฺุชฺยเต สรวโพธิสตตวจรฺยาสฺ สฺมฺุททจฺฉนตี สรวตถาคตพฺลเยชฺ ปฺรมาณฺรตี สรวมารปฺรปฺราวาทิ
 ณะ อากฺรามตี สรวโพธิสตตวภูมิมิ อาสนนฺิภวตี ตถาคตฺภูมิมิ ||

อถ ชลฺ เต ภิกษว อิมิ ธฺรมนยํ ศฺรุตฺวา สรวพฺุททวิทฺรศนาสงฺกจฺกษุรฺวิชัยํ นาม สมาริ ปฺรต
 ยลภนต ยสฺยานุภาวาททศทิกนฺนดาปฺรยณฺตโลกธาตฺุสฺสิตําสฺ ตถาคตฺาน ปฺรชนมณฺทลานทฺราภฺุชะ| เย
 จ เตชฺ ุโลก-ธาตฺุชฺ สรวชคตฺุชฺปฺนนาส สตตวาสฺตานเศชฺชนทฺราภฺุชะ| ตําสฺจ ุโลกธาตฺุณฺนาวิภกฺติ
 ตานปศฺยณฺ| ยานิ จ เตชฺ ุโลกธาตฺุชฺ ปฺรมาณฺรชําสี ตานยปี คณฺนาโยเคน ปฺรชานนตี สมฺ| เย จ
 เตชํ สตตวานํ นานารตฺน-มยानภวานวิมานปฺริโภกาสฺตานปี ปศฺยณฺติ สมฺ| เตชํ จ ตถาคตฺานํ
 สรวางคสฺมฺุทฺรานศฺโรชฺุชะ| ตํ จ ธฺรม-เทศนํ นานापทวยณฺชนิรฺกฺติมนฺตรนามสํชฺวาภิรฺชานนตี สมฺ|
 เตชํ จ สตตวานํ จิตฺเตนทฺริยาชฺยาน วยวโลกยณฺติ สมฺ| ทศ จ ปฺุรวาน ุโต⁷⁸⁷ปฺรานตชฺชาติปฺริวรฺตาน

⁷⁸⁶ Gv: เต

⁷⁸⁷ Gv: ตา

นุสมรณติ สม| เตชะ จ ตถาคตานิ ทศธรมจกรนิรุกตินิรหารานวตฺรณติ สม| ทศ[50]รหิวิกรวิตวิ
 หาราน ทศเทศนายนนิรหาราน ทศานุศาสติปนิรหารานวตฺรณติ สม| เตชะ จ ตถาคตานิ ทศป
 รัตสีวินนยาภินิรหารานวตฺรณติ สม| สหปรตฺลภาทสย สมารเฐ ทศโพธิจิตตางคสหสรานิ ปรีนิจปาท
 ยนติ สม| ทศสมาธิสหสรานยวกรามนติ สม| ทศปารมิตางคสหสรานิ วิเศชยนติ สม| เต มหาภาสป
 รัตลพธา มหาปรชยามณทลาวภาสิตา ทศโพธิสตฺตวาทิชวเษ ปรตฺลภนเต สม| ตาน มฤตฺสุกษฺมาภิช
 ฌางกรปรตฺลพธาน โภธิจิตโตปาททฤตมปรตฺลพชตาน มลชฺศฺริเษ กุมารภูตเษ สมนตภทฺรยา โภธิสตฺตวจร
 ยายํ สมารทาปย ปรตฺลพชยาปยามาส| เต สมนตภทฺรโพธิสตฺตวจรยาปรตฺลพชตา มหาปรณิธานสมุทฺรานว
 ตฺริย อภินิรหณติ สม| เต มหาปรณิธานสาคราภินิรหตฺตยาจิตตวิศุทฺธยาภิชวเษ ปรตฺลภนเต สม|
 ภิชวเษ ปรตฺลภนเต สม| ยยา ภาสภิชวเษ ภาสภิชวเษ ตานยภิชวเษมูชยานิ วิปฺลิต
 ภูทวเต อญฺยตาคามินิรหิชวเษ ปรตฺลภนเต สม| เยนภิชวเษปรตฺลภน มลชฺศฺริยศจ กุมารภูตสย
 ปาทมฺมฺลน น จลนติ| ทศสุ จ ทิกฺษุ สรวตถาคตภิชวเษ-ภินิรหณติ สม| สรวพฺทศธรมปรีนิจปตฺตย
 ||

อถ ชลฺ มลชฺศฺริเษ กุมารภูตสฺตาน ภิชวเษนนฺตฺตฺรยา สมารกสิโพธา ปรตฺลพชยาปฺรเวณ
 ชนปทจฺรยา จรณ เยน ทกฺษิณาปเถ ฌนยกรํ นาม มหานครํ เตโนปชคาโมเปตย ฌนยกรสย มหา
 นครสย ปฺรเวณ วิจิตฺรสารชวชฺชฺยเห นาม มหาวนป⁷⁸⁸ณฺหํ ปฺรเวณพฺทศธรมชิตฺตเจตย ตถาคตาทิชจตฺ สตฺตว-
 ปรีปากายานนตฺตฺรณนนิรหิชวเษม ยตฺร ภควตฺตา ปฺรเวณ โภธิสตฺตวจรยา จริตฺตานเก ทฺชกร-
 ปรีตฺตยาคะ ปรีตฺตยกตฺตา | ยสมินิ ปฤถิวิปฺรเทศ สตฺตสมิตฺตํ เทวนาคยภิชวเษสรปรสรวนตฺสย สปรกาศยโต
 ฌนยปรภาสํ นาม สุตฺรณนฺตํ ปฺรกาศยามาส ทศสุตฺรณนฺตํโกฏินิยตฺตสทฺสสรปรสรวนตฺสย สปรกาศยโต
 มหาสมุทฺรทเนกานิ นาคโกฏินิยตฺตสทฺสสรานยฺสปรกานตานิ เต ตํ ธรรมนํ ศฺรุตฺวา[51] นาคคตฺ
 วิชฺศฺสนตฺตถาคตคฺคณาน สปรกานนโต นาคคตฺ วิวฺรตฺย เทวมนุชโยปตฺตตี ปรีกถนนติ สม| ตตฺร ทศ
 นาคสทฺสสรานยไวรตฺติกานยภิชวเษนนฺตฺตฺรยา สมารกสิโพธาเสตฺสย ตํ ธรรมํ เทศยตเษ กาลานตฺเรณานน
 ตมธยสตฺตวธาตฺรวินยํ คตฺตฺตริภิชวเษนเษ ||

อศโร⁷⁸⁹ชฺรชฺรณยกรมฺนุชยเษ มลชฺศฺริเษ กุมารภูตเษ อิทํ ฌนยกรํ นครมฺนุปรापตเษ| อิทว
 วิจิตฺรสารชวชฺชฺยเห ใจตฺย วิหฺรตฺตี| ศฺรุตฺวา จ ปฺนรฺปาสโกปาสิกาทารกทาริกา มหาปรฺาโชปาสก-
 เศรชจปฺรเวณมาเษ ปฺรตฺยเอกํ ปฺลยจตฺตปรีวาร ฌนยกราน นคราน นิชกรมย เยน มลชฺศฺริเษ กุมารภูต-
 สเตโนปฺสปรกานตฺตตฺร มหาปรฺาโชปาสกเษ สุตฺตเตน โจปาสเกน สารธํ วสุทเตน จ ปฺนยปรเวณ จ

⁷⁸⁸ Gv: ช

⁷⁸⁹ Gv: เระ

ยโสเทเวน จ โสมศรียา จ โสมน⁷⁹⁰ทินา จ สมตินา จ มหามตินา จ ราหุลภเทรณ จ ภทรศรียา
 โจปาสเคน สารธเมตตปรมุไชะ ปณจภีรุปาสกศไตะ ปริวฤตะ ปุรสกฤตะ เยน มณชุศรีะ กุมารภูตสเด
 โนปสักรมย มณชุศรียะ กุมารภูตสย ศิรสาภิวนทย มณชุศรียัม กุมารภูตัม ตริชะ ปรทกษิณีกฤตย เอกานเต
 นยชีทต ||

ตตร มหาปรชญา นาโมปาสิกา สุปรภยา โจปาสิกยา สารธัม สุคาตริยา จ ภ⁷⁹¹ทรยา จ ภทรศริ
 ยา จ จนทรปรภาสยา จ เกตุปรภยา จ ศรีภทรยา จ สุโลจนยา โจปาสิกยา สารธเมตตปรมุไชะ
 ปณจภีรุปาสกศไตะ ปริวฤตา ปุรสกฤตา เยน มณชุศรีะ กุมารภูตสเดโนปสักรมย มณชุศรียะ
 กุมาร-ภูตสย ปาเทา ศิรสาภิวนทย มณชุศรียัม กุมารภูตัม ตริชะ ปรทกษิณีกฤตโยกานเต นยชีทต ||

ตตร สุธนะ เศรษฐทารกะ สุวเรน จ เศรษฐทารเกณ สารธัม สุศีเลน จ สวาจาเรณ จ สุวิกรา
 มิณา จ สุจินตินา จ สมตินา จ สุพุทธินา จ สุนेत्रมณ จ สุพาหุณา จ สุปรเกณ จ เศรษฐทารเกณ
 สารธเมตตปรมุไชะ ปณจภีชะ เศรษฐทารกศไตะ ปริวฤตะ ปุรสกฤโต เยน มณชุศรีะ กุมารภูตสเด
 โนปสักรมย มณชุศรียะ กุมารภูตสย ปาเทา ศิรสาภิวนทย มณชุศรียัม กุมารภูตัม ตริชะ ปรทกษิณีกฤตย
 เอกานเต นยชีทต ||

[52]ตตร สุภทราทาริกา มหาปราชลสย คฤหปเตรพุทธิตา ภทรยา จ ทาริกยา สารธมภี
 รามวรตยา จ ทฤฒมตยา จ ศรีภทรยา จ พุรหมทตตยา จ ศรีปรภยา ทาริกยา สารธเมตตปรมุไชะ
 ปณจภีรุตาริกาศไตะ ปริวฤตา ปุรสกฤตา เยน มณชุศรีะ กุมารภูตสเดโนปสักรมย มณชุศรียะ กุมาร
 ภูตสย ปาเทา ศิรสาภิวนทย มณชุศรียัม กุมารภูตัม ตริชะ ปรทกษิณีกฤตย เอกานเต นยชีทต ||

อด ขล มณชุศรีะ กุมารภูโต ธนยากรานนคราตตาะ สตรีปุรุชทารกทาริกาะ สันปิติตาชะ
 สันนิษณณา วิทิตวา ยถาศยัม สัทรศนาธิปเตยนาภิกูย มหาไมตรยาริปเตยเนน ปรทลาทย มหากรูณาธิป
 เตยเนน ธรมเทศนามภินิรุทตย ชุณานาธิปเตยเนน จิตตาศยานุ ปรวิจินตย มหาปรตีสวีทาธรมมุปะเทษฏกา
 มะ สุธนัม เศรษฐทารกมวโลกยามาส| สุธนะ ขล ปุณะ เศรษฐทารกะ เกณ การเณโนจยเต สุธน อิติ||
 สุธนสย ขล เศรษฐทารกสย สมณนตราวกรานตสย มาตุชะ กุกุเชา ตสมิน คฤเห สปตรัตนางุระ
 ปราทรูฏตาะ สมณฑาทคฤทสย สุวิภกตาสเตชะ จ รตนางุระนามชะ สปตมทานิธานานิ ยตสเตรต
 นางุระ สมนตปตย ธรมิตลมภินิรุทต⁷⁹²ย อภยทตตะ สุวธนสย รูปยสย ไวชुरยสย สผฏิกสย โลहित
 มุกเตรศมครภสย มุสสารคลวสย สปตมสย รตนสย| สรวทา สรวางคปรตยงโคชะ ปรีปุโรณ ทศานำ
 มาसानามภ⁷⁹³ยยาชชตตตทา ตานิ สปตมทานิธานานิ สปตหสตายามวิสตาร อูธวาระ⁷⁹⁴ปรมาณานิ

⁷⁹⁰ Gv: นน

⁷⁹¹ Gv: สุภ

⁷⁹² Gv: ภิท

⁷⁹³ Gv: ต

⁷⁹⁴ Gv: (ตา)โรทเวธ

ธรมิตลาทฤษฎุทศมย วิวฤตตานิ วิโรจนติ ภาราชนเต สม| ปถจภาชนศตานิ ตสมิน คฤเห ปราทฤษฏ
 ตานิ นานารตณมยานิ ยทุต สรฺปิกษานานิ ไตลภษานานิ มธฺภษานานิ นวณิตภษานานิ ปฺรตเยกํ จ สรฺโว
 ปกรณปฺริปฺรณานิ| ยทุต วชรภษานานิ สรฺวคณธปฺริปฺรณานิ สฺคนธภษานานิ นานาวสตรปฺริปฺรณานิ
 ศิลภษานานิ นานาภคตย⁷⁹⁵โกษยรสรสาครปฺริปฺรณานิ มณิภษานานิ นานารตณปฺริปฺรณานิ สุวณภ
 ษานานิ รุปจจฺรณปฺริปฺรณานิ รุปยภษานานิ สุวณวณจฺรณปฺริปฺรณานิ สุวณรุปยภษานานิ ไวยุรยมณิ
 รตณปฺริปฺรณานิ สผฏิกภษานานิ มุสสารคฺลวปฺริปฺรณานิ มุสสารคฺลวภษานานิ สผฏิก[53]รตณปฺริปฺรณานิ
 อศมครภษานานิ โลहितมุกตปฺริปฺรณานิ โลहितมุกตภษานานิ อศมครภษานานิ ชโยติรชวชมณิ
 รตณภษานานิ อุทกปฺรสาทกมณิรตณปฺริปฺรณานิ อุทกปฺรสาทกมณิรตณภษานานิ ชโยติรชวชมณิรตณ
 ปฺริปฺรณานิ| เอตตปฺรมุขานิ ปถจ รตณภษานศตานิ สหชาตสย ชลฺ สุณสย เศรชชทารกสย คฤเห
 สรฺวโกศโกษจาคาเรษุ ธนธานยหิรณยสุวณวิวิธรตณวรัชฌณยภิปวรัชชิตานิ| ตสย ไนมิตติโกรฺ พ
 ราหฺมไณร มาตาปิตถภยํ ชลาตีวเรคณ จ วิปฺลสมฤทฺธิรสย ชาตมาตฺรสย คฤเห ปราทฤษฏเตติ สุณ
 ษณ อิติ นามเธยํ กฤตํ| สุณษ ชลฺ เศรชชทารกษ ปูวชชินกฤตาทิการโ'วโรปิตกฺลมูล อุทาทาริก
 ติกะ กลยณมิตฺรานุคตาศโย'นวทฺยกายวามนสมฺกรมสมฺทาจโร โโพธิสตตวमारคปฺริ'โสชนปฺรยูกต
 สรฺวชวลตาทิมฺโข ภษานินฺโถเต พุทฺธธรรมาณามาศยคณปฺริ'โส'สงคโโพธิจิตตปฺรินิษปนษะ ||

อถ ชลฺ มลฺชฺศฺริษ กุมารภฺตษะ สุณฺ เสรชชทารกมวโลกย ปฺรติสํไมทเต สม|| ธรรมํ จาสย เทศยา
 มาส ยทุต สรฺวพุทฺธธรรมานารภย สรฺวพุทฺธธรรสมุทฺยววาปติมารภย สรฺวพุทฺธานนตตามารภย สรฺว-
 พุทฺธปฺริปฺราวตารภย สรฺวพุทฺธปฺรชณมณฺชวลวิศุทฺธิมารภย สรฺวพุทฺธธรรมจกณิรฺวณวญฺหมารภย สรฺว
 พุทฺธ-รุปกายลภษณานุยลชณวิศุทฺธิมารภย สรฺวพุทฺธธรรมกายปฺรินิษปตติมารภย สรฺวพุทฺธสรสวตฺวิ
 ฬมารภย สรฺวพุทฺธปฺรภามณฺชวลวญฺหวิศุทฺธิมารภย สรฺวพุทฺธสมตตามารภย ธรรมํ เทศยามาส ||

อถ ชลฺ มลฺชฺศฺริษ กุมารภฺตษะ สุณฺ เสรชชทารกํ ตํ จ มหาชนกายํ ธรรมกถยา สํทฺรศย สมา
 ทาปย สมฺตเตชย สํปฺรหฺรชยิตฺวา อนฺตตรวยา สมยกฺสโไฟธา จิตตมุตฺปาทย ปูววกฺลมูลํ สํสมารย ธน
 ยากเร มหานครย ฤตาศยานํ สตตวณํ ธรรมเทศนาธิษณํ ปฺรติปฺรสรภย ปฺรกรณตษะ ||

อถ ชลฺ สุณษ เสรชชทารโก มลฺชฺศฺริษ กุมารภฺตสย สกาศาทิทเมวํรูปํ พุทฺธคณมาหาตมยํ
 ศฺรุตฺวา อนฺตตรสมยกฺสโไฟธยภิลาชปฺรมะ ปฤชชตษะ ปฤชชโต'นุพฺโพ มลฺชฺศฺริยํ กุมารภฺตํ คาทาภิ-
 รมยษญฺวาวิต

[54]ตวตฺปฺรภาวต อหํ มหามเต	โโพธิ ปฺรสลิตฺฺ ทิตาย เทหินาม
ตตร นิสฺจยฺ อนนตโคจโร	โย มมา ภวติ ตํ ศฺถโนหิ เม 1
นนฺทิตโย ปฺริชาวโรปิตํ	มานทฺรปฺรการ อุจฺฉิตม

⁷⁹⁵ Gvv: ภกษย

สรวสตตวคตติหวารมาปิตํ	ตตปุริ ตฤภวานายก ⁷⁹⁶ มหต 2
โมหวิหทยติมิราวคณฐิตํ	ราคโทษศิขินา ปรัตตปิทม
मारอิศ्वरवत्คता सहा	यत्र पाल अपुठा गिन्स्रिताः 3
तद्युष्मपास्निकिचोः सुहामिता	मायासाययिचोः खिलिगुताः
संसयाविमति अनर्लोजना	मिद्यपुठिविपेण प्रस्रिताः 4
ईरुष्य मातस्रय सहा सुहामिताः	प्रेतदिरयन्नरगाक्षेण कताः
खादिव्याधिखरामद्युपिचित्ताः	संस्रमन्ति कदिजगर्भोहित्ताः 5
तेषु त्वं गृध्रपुत्रिष्ठमन्थलं	खणानरस्मिगिरणप्रगङ्गरे
केलससाक्रुष्यारुधुत्त	सुर्यगुत्त अवगास्याहि मे 6
मैत्रगवानसुप्रुधुधुत्त	पुण्यखुयोत्सुनिरिणा सुखं तत्
सรวसत्तवग्वानरुहाकता	पुण्यजनत्तसत्तुत्ता प्रगासमे ⁷⁹⁷ 7
सรวसुकुलพลโกศसंगुत्ता	ธรรมธาत्तคคเนน सखसे
ธรรมजกรรตन् ปุโรชวา	ราชगुत्त अनुसास्याहि मे 8
โพธิยานปรณิธิป्राकरमा	पुण्यखणानविपला समरชिता
सรวसत्तवहितयाहिप्रस्रिता	सारुवाह परिपालयाहि मे 9
ภาษาन्तिसारगुधुधुधुत्ता	खणानขงคกรุณายตาगुखा
मारมन्थลธณสมิ आमेष	सुरगुत्त อภิवाहयाहि मे 10
ธรรมเมरुคิखरे समास्रिता	อปลโรวรสมาธินิรुत्ता
केलसราहु असुरप्रमรणा	ศกรगुत्त अवโลกयाहि मे 11
त्वं पुत्रे तฤภवापालालये	केलศกรมวินये วินิศจिता
हेतुग्มุคิตदिजगर्भसंस्रमे	ทีปगुत्त คदि त्रศयाहि मे 12
ทุรคตีคตปลาทวิवरटना	सुकตีคตปลาविโสธन
सรวलोकคतिवितिसंस्रमा	मोग्षत्वारमुपनामयाहि मे 13
[55]นิตยอาตมสุขसंस्र ⁷⁹⁸ ตี	वितलक्राहपिणासुपीठिम
सद्यखणानพลतीक्षुधुधुत्ता	मोग्षत्वारु विवराहि मे लखु 14
सद्यवितลपेषु गोविทา	मारुคखणानविधिषु विसारथे
सรวमारुควินये วินिศจिता	पोथิมารुकुम्पत्तस्याहि मे 15

⁷⁹⁶ Gv: ตริภวานาत्मกํ

⁷⁹⁷ Gv: เส

⁷⁹⁸ Gv: ห

สมยทฤษฎีตลภูมิส์สถิตา	สรวพุทศคุณโดยวรธิตา
พุทศธรรมคุณปุชปวระชณา	โพธิมารคมุปทศยาหิ เม 16
ยามตีตชิน ยามนาคตา	ปรตยุตปนนชินภาสกรำศจ ยาน
สตรว ⁷⁹⁹ ารสุคตานุ ทิศ คตำส	ตานุ ปี ทศยาหิ มารคเทศก 17
กรมยนตรวิธีษุ วิศารทา	ธรมยานรยนตรโกวิทา
ชถานยานวิธีษุ วินิจจิตา	โพธิยานมุปทศยาหิ เม 18
ปรารุณนาปรณิจจกรมณชล	กษานติวชกรฤปกฤษส์สถิตม
ศรทฐอิชคุณรตนจิตริต	โพธิยานมภิโรทยาหิ เม 19
สรวธารณวิศุทหมณชล	ไมตรกฏจณท สวลักฤตม
ฆณฎมालปรตีสวิท ศุภ	อครยานมุปสัรธาหิ เม 20
พรหมจรยศยนาภยลักฤต	สตรีสมาธินยูโตะ สมากุลม
ธรมทุนทุภีรุตาทินาทิต	ยานราชยมุปนยามยาหิ เม 21
สัศรโหศจตุรภีะ โภศ อภษย์	ชถานรตนคุณหารลักฤตม
ทามหรีวรวรตรสัยต	ยานเศรชษมุปทศยาหิ เม 22
ตยาคารศมิศุภมณชลปรภ	ศีลจณทนภูปานูเลปน
กษานตีสลยทฤตมส์ธิสัเท	อครยาน ลษุ สถาปยาหิ เม 23
สรวสตรววินยานิวรติเย	ชยานปถชรสมาธิ อัจฉริเต
ปรชยปายสมโยควาหเต	ธรมยานิ ปรวเร สฎเปหิ เม 24
ปรณิจจกรคติจกรโศชน	ธรมธารณิทฤตม มหาตลม
ชถานยนตรสุกฤต สุนิษจต	ธรมยานมภิโรทยาหิ เม 25
ตต สมนตจริภทโรศิต	สตรวเวภษสวิลมพวิกรมม
สรวตะ ศุภจรีปรากุรัม	ชถานยานมุปนยามยาหิ เม 26
[56]ตฤตม วชิสารส์สถิต	ชถานมารย สุกฤต สุนิษจตม
สรวอวารณส์ปรจเจทน	ภทรยานมภิโรทยาหิ เม 27
ตทวิศาลมมล ชคตสม	สรวสตรวศรณ สุชวาม
ธรมธาดุวิปูล วิโรจน	โพธิยานมภิโรทยาหิ เม 28
ตตปรวฤตติทุชสกนชจเจทน	กรมเกลศรชจกรโศชนม
สรวมารปรวาทิมรทน	ธรมยานมภิโรทยาหิ เม 29
ตตสมนตทิตชถานโคจรี	ธรมธาดุคคน วิยูหนม

⁷⁹⁹ Gvv: ส

สรวสตตวอภิปรายปุรัม	ธรรมยานมภิเวทยาหิ เม 30
ตทวิศุทศคณามิตากษย์	ทฤชฎีวิทยตมทฤชฎินิรมล
สรวสตตวอูปการสัสถิต	ธรรมยานมภิโรทยาหิ เม 31
ตนมทา อนิลเวคเวคิต	ปรัณิธีวายุพลโลกธารณม
สรวศานติปุรัมมิสถาปนี	ธรรมยานมภิโรทยาหิ เม 32
ตนมทามทิตลาจโลปมี	กรุณเวคพลภารวาทิตม
ชฌานสัปชโคโตปชีวิต	อครยานมภิโรทยาหิ เม 33
ตทรวี ยล ชโคปชีวิต	สัครห วิบุลรศมิมณฑล
ธารณิรววิศุทสิสุปรภ	ชฌานสุรยมุปทศยาหิ เม 34
ตทฤยเนกพหุกลปศิกษิต	สรวเหตุณยภูมิโกวิท
ชฌานวชร ทฤตมารย เทหิ เม	เยน สัศกฤตปุรี วิหารยเต 35
ยตร เต วิบุลชฌานสาคร	ศิกษิตา อตุลพฤติสาครา
สรวพทศคุณสิกตสัปทา	สาธ ตนมม วทารย กิถฤศม 36
ยตร เต สมภิรัฐมจกษุษา	ชฌาราชมกฏาภยลัภฤตา
ธรมปฏฐวรวพทศิรชยา	ธรมราชนคร วิโลกิ 37

อถ ขล มลชุศริะ กุมารภูโต นาคาวโลกเตนาวโลกย สุธัน เศรษฐทารกเมตทโวจท|| สาธ
 สาธ กุลบุตร ยสตวมนุตตรายา สมยกลัโพะธา จิตตมุตปาทย กลยาณมิตราณยอนุพธนาสิ โโพธิสตตวจร
 ย่า ปริปุระภูวยา⁸⁰⁰ มนยเส โโพธิสตตวมารค ปริปุริยิตกามะ| เอช หิ กุลบุตร [57] อาหิเอ เอช
 นิษยนทะ สรวชวลตาปรินิษปตเตย ยทต กลยาณมิตตาณำ เสวน ภขณ ปริยุปาสนม|

ตสมตตรหิ กุลบุตราปริชินเนน เต ภวิตวย กุลยาณมิตรปริยุปาสนตาโย| สุธัน อาท ยทารย
 วิสตรธณ กถ โโพธิสเตตวัน โโพธิสตตวจรยา ย่า ศิกษิตวยม? กถ ปรัตติปตตวยม? กถ โโพธิสเตตวัน
 โโพธิสตตวจรยา ปรรายา? กถ โโพธิสเตตวัน โโพธิสตตวจรยา ย่า จริตวย? กถ โโพธิสเตตวัน
 โโพธิสตตวจรยา ปริปุริยิตวยะ? กถ โโพธิสเตตวัน โโพธิสตตวจรยา ปรีศริยิตวยะ? กถ โโพธิสเตตวัน
 โโพธิสตตวจรยา อวตร-ตวยะ? กถ โโพธิสเตตวัน โโพธิสตตวจรยาภินิรหตวยะ? กถ โโพธิสเตตวัน
 โโพธิสตตวจรยานุสรวตวยะ? กถ โโพธิสเตตวัน โโพธิสตตวจรยาธยาลมพิตวยะ? กถ โโพธิสเตตวัน
 โโพธิสตตวจรยา วิสตรตวยะ? กถ โโพธิสตตวสย ปริปุรัม ภวติ สมนตภทจรยามณฑล?

อถ ขล มลชุศริะ กุมารภูตะ สุธัน เศรษฐทารก คาทาภิริมยภาษต

สาธ ศุภปุณยสาคร โย หิ ตวมุปากโต มม สกาศม |

⁸⁰⁰ Gv2: ปริปุระภูวยา

วิปลุกฤปกณมานส ประเยชเส อนุตตมำ โพธิ์ || 38 ||
 สรวชคนโมกษารุถ วิปลำ ปณิธิสิ จาริกามสมาม |
 เกษยสิ ชคตสตรานัน เอช นยา⁸⁰¹ โพธิจรยาเย || 39 ||
 เย โพธิสตรว สุกฤตมา อชินนมนสเส สัสาริ เต จริ⁸⁰² |
 สมณฑภทรำ ลภเต อปราชิตำ อสงค้ำ หิ || 40 ||
 ปุณยปรภ ปุณยเกตุ ปุณยากร ปุณยสาคร วิศุทธิม |
 ยสตรวิ สมณฑภทรำ ปณิธิ สิ สจาริกำ ชคทรณม || 41 ||
 อมิตานนตมธยานุ ทุภษยสิ พุทธานุ ทศททิตี โลเก |
 เตษำ จ ธรรมเมฆานุ ธารยิตาสี สมฤติเพลน || 42 ||
 ส ตวิ ชินานุ ทศททิตี ปศุยนนปี เยชु พุทธเกษเตรษุ |
 เตษุ⁸⁰³ ปณิธานสาคร ไศษยิชยสิ โพธิจรยาเย || 43 ||
 เย เอต นยสมุทธานวตีรณ สติหิตว พุทธภูมิ เย |
 เต โภณติ สรวทริศิ ศิกษนโต โลกนถานาม || 44 ||
 [58]ตวิ สรวเกษตรปรสเร เกษตรระชะสมำศจริตว พุกุลปาน |
 จรยา สมณฑภทรำ สปลุศิชยิ⁸⁰⁴ ศิวำ ปรสร โพธิ์ || 45 ||
 จริตว ย กลปสาคร อนนตมธย อเศษเกษเตรสุ |
 ปริปุริตว ย ปณิธิ สมณฑวทรจรยาเย || 46 ||
 เปรเกษสว สตรวณยุดาถจรูตว ตว ปณิธิปริติ สัชาตา |
 เย โพธิ ปรารุถยนเต สมณฑภเทรณ ชญาเนน || 47 ||

อถ ขล มลชุศรัระ กุมารภูต อีมา คาคา ภาษิตวา สุธัน ศรีษชทากรกเมตทโวจต || สาธู สาธู
 กุลบุตร ยสตรวมนุตตราเย สมยกุลสิโพธิเย จิตตมุตปาทย โพธิสตรวจรายำ ปรีคเวษิตวำ มนยเส |
 ทุรลภาสเต กุลบุตร สตรววา เย'นุตตราเย สมยกุลสิโพธิเย จิตตมุตปาทยนติ | อตสเต ทุรลภตมาเส สตรว
 วา เย'นุตตราเย สมยกุลสิโพธิเย จิตตมุตปาทย โพธิสตรวจรายำ ปรีคเวษนเต |

เตน หิ กุลบุตร ภูตกลยาณมิติเรษุ นิศจยปรापเตน โพธิสเตรตวณ ภวิตวยั สรวชลชญาณปรีติ-
 ลมภาย | อปรีชินนมานเสน ภวิตวยั กลยาณมิตรปรเยษุภิชุ | อตถูปเตน ภวิตวยั กลยาณมิตรทรศ
 เนษุ | ปรีทกษินคราหิณา เต ภวิตวยั กลยาณมิตรานุศาสนิชวาปรีติเตน ภวิตวยั กลยาณมิติรปาย

⁸⁰¹ Gv: โย

⁸⁰² Gv: ฐี

⁸⁰³ Gv: ษำ

⁸⁰⁴ Gv: ยสิ

เกาศลยจรีเตชฺ | อสฺติ กุลปฺตร อีโหว ทกฺษิณาปเถ รามาวรตนโต⁸⁰⁵ นาม ชนปทสฺตตร สฺสุครีโว นาม
 ปรวตตะ | ตตรเมฆศรีรนาม ภิกฺษุ ประติวสฺติ ตมฺปสฺกรมย ปริปฺจจ กถํ โโพธิสฺเตตฺวาน โโพธิสฺตตฺวจฺรยา
 ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปริโยกฺตว ยํ | กถํ โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ปฺรารภฺธยา? กถํ โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ยํ จริตฺว ยํ? กถํ
 โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ปริปฺรยิตฺว ยํ? กถํ ปริโศยิตฺว ยํ? กถมวตฺตรตฺว ยํ? กถมภินิรฺหตฺว ยํ? กถมนุสฺสรตฺว
 ยํ? กถมธฺยาลมพิตฺว ยํ? กถํ วิสฺตารยิตฺว ยํ? กถํ โโพธิสฺตตฺวสฺย ปริปฺรณํ ภาวติ สมฺนตฺภทฺรจฺร
 ยามณฺทลม? ส เต กุลปฺตร กลฺยาณมิตฺระ สมฺนตฺภทฺรจฺรยามณฺทลมฺปเทกฺษยติ ||

อถ ขลฺ สุณฺนะ เศรฺษจฺทการกสฺ ตฺษฏฺ อุทฺคร อาตตฺมนนฺา ปรมฺุทิตะ ปรีติเสามนฺสยชาโต
 มณฺชฺศรียะ กุมารภฺตสฺย ปาเทว ศิรสาภินฺทย มณฺชฺศรียํ กุมารภฺตมเนกศตสฺหสรภฺตว
 ปรทกฺษิณีกถฺตยา[59]เนกศตสฺหสรภฺตวโวลกฺย กลฺยาณมิตฺรเปรมานุกตฺจิตฺตะ กลฺยาณมิตฺรทฺรศ-
 นมสฺหมานํ'ศฺรุมฺโข รุทฺน มณฺชฺศรียะ กุมารภฺตสฺยานตฺกาทฺปกรฺรานตตะ ||

4. เมฆศรี

อถ ขลฺ สุณฺนะ เศรฺษจฺทการโก'นฺปุระเวณฺ เยน รามาวรณโต ชนปทสฺเตโนปชคาโมเปตย
 รามาวรณเต ชนปเท วิจฺรณ ปุรวุกุศฺลมูลสฺสโหว ทการภฺรมาธฺิษจฺานมโน' ภฺริจฺิตาน โภคานฺ ปริภฺุชาโน
 เยน สฺสุครีวะ ปรวตเสตโนปสฺกรมย สฺสุครีโว ปรวตมภิ⁸⁰⁶รฺหย เมฆศรียํ ภิกฺษุมนฺคเวษฺมาณะ ปุรวา ทิศา
 นิรฺยเยา |

เอวํ ทกฺษิณา ปศฺจิมามุตฺตรามุตฺตรปฺรว่า ปุรวทกฺษิณา ทกฺษิณปศฺจิม่า ปศฺจิมุตฺตรามปิ ทิศา
 นิรฺยเยา | เมฆศรียํ ภิกฺษุมนฺคเวษฺมาณะ อูรฺวโต'ปฺยวโลกฺติ สฺม อธฺสตาทปิ | ส สปตาหฺสยาดยฺยาน
 เมฆศรียํ ภิกฺษุมนฺคเวษฺมาณะ ปรวตศฺิขโรตฺสงเค จํกรมยฺมานํ ส เยน เมฆศรีรภิกฺษุสฺเตโนปสฺกรมย
 เมฆศรีโย ภิกฺษุ ปาเทว ศิรสาภินฺทย เมฆศรียํ ภิกฺษุ ปรทกฺษิณีกถฺตย ปฺรตตะ ปราณชฺลีสฺถิตฺวเฑท
 โวจต | ยตฺชวลาธฺยชานียาน มฺยานุตฺตราย่า สมยภฺสฺโพธา จิตฺตมฺตฺปาทิตํ น จ ชานเ กถํ โโพธิสฺเตตฺวาน
 โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปรีตฺปตฺว ยํ กถํ โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ยํ ปฺรารภฺธยา กถํ โโพธิสฺตตฺวจฺรยา
 ยํ จริตฺว ยํ กถํ โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ปริปฺรยิตฺว ยํ กถํ ปริโศยิตฺว ยํ กถมวตฺตรตฺว ยํ กถมภินิรฺหตฺว
 ยํ กถมนุสฺสรตฺว ยํ กถมธฺยาลมพิตฺว ยํ กถํ วิสฺตารยิตฺว ยํ กถํ โโพธิสฺตตฺวสฺย ปริปฺรณํ ภาวติ
 สมฺนตฺภทฺรจฺรยามณฺทลม | ศฺรุตํ เม อารโย โโพธิสฺตตฺวานามวาทานฺุศาสนีม ทาทิตฺติ | ตทวทฺตุ เม อาร
 ยะ กถํ โโพธิสฺตตฺวา นิรฺยานติ อนฺุตฺตราย่า สมยภฺสฺโพธา | เอวมฺเกต เมฆศรีรภิกฺษุ สฺสุณํ เศรฺษจ
 ทการกเมตทโวจต สาธฺุ สาธฺุ กุลปฺตร ยสฺตวมนฺคตฺรยา สฺมยภฺสฺโพธา จิตฺตมฺตฺปาทย โโพธิสฺตตฺวจฺรยา ปรี
 ปฺจจสิ | ทฺษฺกรํ ทิ เอตต กุลปฺตร ปรมฺุทฺษกรํ ยทฺตุ โโพธิสฺตตฺวจฺรยาปรีมารฺคณํ โโพธิสฺโตตฺวโคจฺรปรี

⁸⁰⁵ Gv: รามาวรณโต

⁸⁰⁶ Gv: ติ

มารุคณ์ โปธิสตตวนิรยาณวิศุทธิปริมารุคณ์ โปธิสตตวमारुควิศุทธิปริมารุคณ์ [60]โปธิสตตวจรยาไว
 ปุคยวิศุทธิปริมารุคณ์ โปธิสตตวากิษาณินิรหารวิศุทธิปริมารุคณ์ โปธิสตตววิโมกษสัทรศน์ โปธิสตตว
 โลกกฤปาปรจารสัทรศน์ โปธิสตตวยถาศยชคทนุวตน์ โปธิสตตวสัสารนิรวาณมุขสัทรศน์ โปธิสตตว
 นำ สัศกฤตาสัศกฤตโทษภยานุปลเปวิจารปริมารุคณ์]

อหิ กุลปุตร อธิมุกติพลาธิปเตยตา⁸⁰⁷ จกษุรมติศุรทธานยนิวิศุทธยา อปรางมุขชานาโลกาว-
 ภาเสน สมณฑาภิมุขชาวโลกนยา สมณฑวิชยาปรดิทเตน ทรศเนน สรววารณวิกเตน วิปศุยิณา เกาศล
 เยน สมณฑจกษุรวิชยปริศุทธยา ศริริวิศุทธยา สรวทิกัสโรตะ ปรสรธาภิมุขปรณเตน กายปรณามเกาศล
 เยน สรว-พุทธรธรมเมฆสัธารเนน จ ธารณิพเลน สรวทิกษेत्रาภิมุขัสตถาคตาน ปศยามิ ยทุต ปุรวส
 ยำ ทิศิ เอกั ตถาคตัม ปศยามิ| ทวาวปี ทศापि พุทศตมปี พุทศสทสรหมปี พุทศตสทสรหมปี พุทศ
 โภกัสมปี พุทศโภกัสมปี พุทศโภกัสมปี พุทศโภกัสมปี พุทศโภกัสมปี พุทศโภกัสมปี พุทศโภกัสมปี พุทศโภกัสมปี
 มาณานปรเมยานสัชเยยานจินตยาตุลยานสมณฑานสีมาปราปตานมาปยานนภิลाप्यानปี ตถาคตาน
 ปศยามิ| ชมพุทวิปปรमाणุระชสมานปี ตถาคตาน ปศยามิ| จาตุรทวิปภโลกธตुปรमाणุระชสมานปี
 สาหสรทวิสาหสรตริสาหสรมหาสาหสรพุทศेत्रปรमाणุระชสมานปี ตถาคตาน ปศยามิ| ทศพุท
 ेत्रปรमाणุระชสมานปี ตถาคตาน ปศยามิ| ศตพุทศेत्रปรमाणุระชสมานปี พุทศेत्र
 รสทสรปรमाणุระชสมานปี พุทศेत्रศตสทสรปรमाणุระชสมานปี พุทศेत्रโภกัสมปี
 สมานปี พุทศेत्रโภกัสมปี ตถาคตาน ปศยามิ| พุทศेत्रโภกัสมปี พุทศेत्रโภกัสมปี พุทศेत्रโภกัสมปี
 ศตสทสรปรमाणุระชสมานปี พุทศेत्रโภกัสมปี ตถาคตาน ปศยามิ| ยถา ปุรวสยำ ทิศิ เอวิ ทกษิณายำ ปศจิมายามุตตรา
 ยามุตตรปุรวายำ ปุรวทกษิณายำ ทกษิณปศจิมายำ ปศจิมอตตรายามธ อูรธวิ ทิศิ เอกมปี
 ตถาคตัม ปศยามิ| ยาวทนภิลाप्यानภिलापयพุทศेत्रปรमाणุระชสมานปี ตถาคตาน ปศยามิ|
 [61]เอโภกสยำ ทิศ्यानุวิโลกยन्नानาวรณัสตถาคตาน ปศยามิ นานาสัสนานัน นานาวิกรูวิตาน นานา
 นาวฤษิตำ⁸⁰⁸วิกรูจิตาน วิจิตรปรษนมณฑลว्यूहनเนกवरुणानेकवरुणरक्षिमिखालावणसमुक्तान विवि
 พุทศेत्रวิศุทธิกวนว्यूहन นานาวิธายะปรमाणวิศุทธาน ยถาศยชคทวิชลาปนान วิวิธาสิโปธิ
 วิศุทธิมุขวิกรูวิตาน พุทศेत्रภสีหนาทวินริตัสตถาคตาน ปศยามิ| อสยา อหิ กุลปุตร สมณฑมุขั สรว
 วารมणविश्लपतिस्मवसरणाโลกायाम् पुठथानुस्मृतेरलागि| กิ मया सक्यं पोथिस्तत्वानामनन्तख
 านमण्डलविठथानाम् जरया चण्वात् कुणान् वा वक्तु ये ते समन्तावणसमण्डलपुठथानुस्मृतिमुख
 ปรतिलपथाः स्रवतठाकतमण्डलस्रवपुठथेत्रगवणविठथिव्यूहाभिमुखपศ्यन्त्या| ये ते स्रवचकत्समा
 ไรपितपुठथानुस्मृतिमुखप्रतिलपथा यथาศ्यचकटविश्लपतिठठाकत्तरुणविठथया| ये ते तत्फलसमाไรपित

⁸⁰⁷ Gv: ตยา

⁸⁰⁸ Gv: ตา

พุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา ทศตถาคตพลาปรมาณานุสรณตยา | เย เต ธรรมพลสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา ธรรมศรวณาการสรวตถาคตกายเมฆาวโลกนตยา | เย เต ทิควิโรจนครภพฐา
 นุสมฤตีมุขปรติลพฐา สรวทิกสมุทเรฆวส์ภินนพุทสมุทรวาตรณตยา | เย เต ทศทิกุปรเวศพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สุกษมาวลมพนสรวตถาคตวิภูริวิตวฤษภิตาวตรณตยา เย เต กลปสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 อวิ⁸⁰⁹รหิตสรวกลปตถาคตทรศนวิชลปตยา เย เต กาลสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สรวกาลตถาคตกาลทรศนส์วาสาวิชนตยา เย เต เกษตรสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สรวพุทเกษตราภยทุกตทานภิกุตพุททกายทรศนวิชลปตยา เย เต ทรยธวสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สรวรพณตถาคตปรัปราสมุทาคมทรศนวิชลปตยา เย เต ศานตสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 เอกกษณสรวโลกธาคุช สรวตถาคตปรินิรวาณวิชลปตยา เย เต วิคมสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 เอกทิวเส สรววาเสช สรวตถาคตปรักรมณวิ[62]ชลปตยา เย เต วิปุลสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 เอโกกตถาคตธรรมฐาตุปรยงกปริสฎฐพุทศรีวิชลปตยา เย เต สุกษมสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 เอกวาลปถนนานภิลापยพุทโธตปาหาราคณาวตรณตยา เย เต วยุทสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 เอกษณ สรวโลกธาคุช อภิสัโพธิวิภูริวิตสัทรศนวิชลปตยา เย เต การย สมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สรวพุทโธตปาหารมจกรวิภูริวิตชฎานาวภาสปรตिलाภตยา เย เต สมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สรวจิตตาศยทรศนสรวตถาคตปรัภาสปรัปตยา เย เต กรมสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 สรวชคทยโถปจิตกรมปรัพิมพส์ทรศนตยา เย เต วิภูริวิตสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐา
 อเศษสรวธรรมฐาตุนลิณีปทมปริสฎฐวิปุลพุท-วิภูริวิตทรศนสมนตทิกภิมุขวิชลปตยา
 เย เต คคนสมาโรปีตพุทธานุสมฤตีมุขปรติลพฐาสตถาคตพิมพเมฆริจิตธรรมฐาคคโนล⁸¹⁰โลกนตยา

คจจ กุลปุตระยมิไหว ทกษินาปถ สาครมุโข นาม ทิกุปรตยुทเทศสตร สาคเรเมโฆ นาม ภิกษุ
 ปรัติวสติ | ตมุปส์กรมย ปรัปถจจ ถัง โพธิสเตรตวน โพธิสตรจรวายำ ศิกษิตวยุม ถัง
 ปรัตูปตวยุม | ส เต กุลปุตระ กลยาณมิตร์ ปรัทีปยิชยติ | กุศลมูลส์การเหตุ สมวตารยิชยติ | วิปุลำ
 สัการภุมิ สัชนยิชยติ | วิปุลำกุศลมูลเวคพล สัวรณยิชยติ | วิปุลำ โพธิจิตตส์การเหตุ
 ชนยิชยติ | วิปุลำ มหายานาวภาสเหตุมุปสตรมภยิชยติ | วิปุลำ ปารมิตาสัการพล
 ปรัภาวยิชยติ | วิปุลำ จรยาสาครวตารณย์ ปรัศอยิชยติ | วิปุลำ ปรัณิธานมณทล
 วิศอยิชยติ | วิปุลำ สมนตมุขนิรยณวยุหิ สัวรยิชยติ | วิปุลำ มหากรณาพล
 ปรัวรยิชยติ ||

⁸⁰⁹ Gv: ๖

⁸¹⁰ Gv: คคนา

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทาร์โก เมฆศรีโย ภิกฺโขชะ ปาทะ ศีรสาภิวนทฺย เมฆศรีโย ภิกฺษุมนเณก-
ศตสทสรกฤตวะ ปรทกฺษิณีกฤตฺย อวโลกย จ เมฆศรีโย ภิกฺโขรณตีกานฺ ปฺรกรฺรณตชะ ||

5. สาคฺรเมฆชะ

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทาร์กสตา กฺลยณมิตฺรานุศาสนีมฺนุวิ[63]จินตฺย ตํ โลกมฺนุสมฺรณฺ ตํ
โพธิสฺตตฺววิโมกฺษํ วิจาร์ยณฺ ตํ โพธิสฺตตฺวสมาธิณมฺนุมารฺชณฺ ตํ โพธิสฺตตฺวสาคฺรณมวโลกยณฺ ตํ
พุทฺธมณฺฑลมภิมฺขมธิมฺจยมานชะ ตํ พุทฺธทฺรศนทิสฺมภิลฺลํ ตํ พุทฺธสมุทฺรณมฺนุจินตฺยณฺ ตํ พุทฺธปฺรปฺราม
นุสมฺรณฺ ตํ พุทฺธนยานุคฺมมฺนุคฺจณฺ ตํ พุทฺธคณฺมณฺวิโลกยณนฺนุปฺรเวณฺ เยน สาคฺรเมฆํ ทิกฺปฺรตฺยทฺเทโส
เยน จ สาคฺรเมฆํ ภิกฺษุสฺเตโนปสํกรมย สาคฺรเมฆสฺย ภิกฺโขชะ ปาทะ ศีรสาภิวนทฺย สาคฺรเมฆํ
ภิกฺษุมนเณกศตสทสรกฤตวะ ปรทกฺษิณีกฤตฺย สาคฺรเมฆสฺย ภิกฺโขชะ ปฺรตชะปฺรารุชฺลิสฺ สติตฺวา เอตทวโจจ
อหฺมารฺย- อนุตฺตรํ สมยฺกสฺโพธิมภิสฺปฺรสฺสิดิ'นฺตฺตรํ ชฺวานสาคฺรณมวตฺรตฺกามา น จ ชาน กถํ
โพธิสฺตตฺวา วิวรฺตณฺเตโลกวฺศาค | อวฺรตณฺเต ตถาคตฺวเศ | อุตฺตรณฺติ สํสารสาคฺรต | อวฺรตณฺติ สรวฺช
ชฺวานสาคฺร | อฺจฺจณฺติ พาลปฺถกฺชนภฺมิชะ | สํปฺทยณฺเต ตถาคตฺกฺเล | วิวรฺตณฺเต สํสารสโรตฺสชะ |
ปฺรврฺตณฺเต โพธิสฺตตฺวจฺรยาสโรตฺสสิ นivrฺตณฺเต สํสารสาคฺรคฺติจฺกรต | อวฺรตณฺเต โพธิสฺตตฺวจฺร
ยาศฺรณฺชานจฺกรม | ปฺรมฺรทฺยณฺติ สรวฺมารมณฺฑลม | ทโยตฺยณฺติ สรวฺพุทฺธมณฺฑลปฺรภว | โศษยณฺติ ต
ฤชฺณาสาคฺร | วิวรฺตยณฺติ มหากรฺณาโตยม | ปิณฺติ สรวฺวภฺษณฺปายทฺรคฺติวินิปาตทวาราณิ |
วิวรฺตจฺนติ สรวฺคณฺนิรฺวณทวารา | วินิรฺนินฺทณฺติ ไตร ธาตุกนฺครกปาณฺม | วิวรฺตณฺติ สรวฺชฺวตฺวาปฺรท
วาราปาณฺม | วิชฺทณฺติ สรวฺวปฺกฺรณตฤชฺณาม | อุตฺปาทยณฺติ สรวฺชคตฺสํครทฺปฺรณฺธิม || เวมฺกเกต
สาคฺรเมฆํ ภิกฺษุชะ สุธนํ เศรษฐทาร์กเมตทวโจจ สาทฺ สาทฺ กฺลปฺตฺร ยตฺตฺวยา อนุตฺตรายํ สมยฺกสฺ
โพธา จิตฺตมฺตฺปาทิตม น ทิ กฺลปฺตฺร อนวโรปิตฺกฺลมฺลานํ สตฺตฺวานํ โพธาย จิตฺตมฺตฺปฺทยเต | สมนต
มฺขกฺลลาภาสปฺรตฺลพฺธานามฺปายคฺรณามารฺคสมฺมาธิชฺวานาโลกวภาสิตานํ วิปฺลปฺณยสาคฺรสํกฤตส
ภารานํ สรวฺคฺกุโลปจฺยาปฺรติปฺรสรพฺธานํ สรวฺกฺลยณมฺโตรปฺสทโพธปายาปฺริชฺนินานํ กายชฺวีตน
เปกฺษณํ สรวฺวสฺตฺทฺทฺรทฺวิคฺตานามนิมฺนณฺตปฺถกฺวิสมจิตฺตานามาปฺรกฤตฺกฤตฺกปาสเนหานุคฺตานํ สรว
ภคฺติสฺวาสาภิฆานํ ตถาคตฺวิชยาภิลาชฺณํ สตฺตฺวานํ โพธาย จิตฺตมฺตฺปฺทยเต | ยทฺต มหากรฺณา
จิตฺตํ สรวฺวสฺตตฺวปฺริตฺรณาย[64] มหาไมตฺรีจิตฺตม สรวฺวชคตฺสมโยคตาโย สุขจิตฺตํ สรวฺวชคทฺทฺชฺกนฺช
ยฺปฺคณฺนาย ทิตฺตจิตฺตํ สรวฺวากฺลลธฺมวินivrฺตณฺตาโย ทยาจิตฺตํสรวฺวภยารฺกษาโย อสงคฺจิตฺตํ สรวฺวาวรณ
นivrฺตณฺตาโย วิปฺลจิตฺตํ สรวฺวธฺมธฺตฺสฺพฺรณฺตาโย อนนตฺจิตฺตมาภาสธฺตฺสฺพฺรณฺสมตฺตานุคฺมาย วิมล
จิตฺตํ สรวฺวตถาคตทฺรศนวิชฺลปฺตโย วิศฺุทฺยจิตฺตํ ตฺรยชฺวเวชชฺชฺวานสฺพฺรณฺตาโย ชฺวานจิตฺตํ สรวฺวาวรณ
ชฺวานนivrฺตณฺตาโย สรวฺวชฺชฺวานสาคฺรทฺรณฺตาโย ||

อหัง กุลบุตร ปุณฺณานิ ทวาทศ วรชานิ อิท สาครมฺเข ทิกฺขปรตฺยฺทเทเส วิหรามิ อิมํ มหาสาคร
 มารมพณีกถตฺย อามุขีกถตฺย ยทฺต มหาสาครสย วิปฺลาปรมาณตตามนุวิจฺนิตยฺน วิมลปรสนนตฺมา จ คม
 ภีรทฺรวคาคทฺมา จ อนฺนปุรวนินมนสุสฺสิตฺมา จ อนเกรตนากรวิจิตฺรตฺมา จ วาริสกนธาปรมาณตฺมา จ อจฺฉินฺตย
 ทารวฺรณวิมาตฺรตฺมา จ อนนตฺตฺมา จ วิจฺฉิตฺรทารปรณาวธาสนตฺมา จ มหาเมฆปรตฺติจฺฉนตฺมา จ อนตฺตรา
 ปุณฺนตฺมา จ อนฺนวิจฺนิตยฺน| ตสย มม กุลบุตร เอวํ ภวติ อสฺติ น ปุณฺรณยเย กศฺจิทฺธิ โลเก โย’สฺमानมนา⁸¹¹
 สาคฺราทวิปฺลตฺรศจ วิสฺตีรณตฺรศจ อปรมาณตฺรศจ คมภีรตฺรศจ วิจิตฺรตฺรศจ| ตสย มม กุลบุตร เอวํ โย
 นิสฺสจฺฉินตตามนสิการปรยฺกตสย มหาสาครสยาสตฺตานมหาปทฺมํ ปฺราทฺรภูตฺ| อปฺราศิตมณฺิรตเนนทฺรณํ
 ลมณฺิวชฺรทณฺุฑํ มหาไวชฺุรยมณฺิรตนาเวตฺสํกํชามพฺนทสฺวรณฺวิมลวิปฺลปฺตฺรํ กาลนุสฺสริจฺฉนทกฺลิกาวฺยฺหม
 อศมฺครรตฺนเกสโรเปตํ สาคฺรวิปฺลวิสฺตีรณปรมาณํ ทศาสฺเรนทฺรศตสทฺสสรสํสําริตทณฺุฑคฺรภํ ทศมณฺิรตฺน
 ศตสทฺสรวิจิตฺรตฺนชาลสํฉนฺํ ทศนาเคนทฺรศตสทฺสรคฺนโรทกเมฆาภิปฺรวรชิตํ ทศคฺรุเพนทฺรศตสทฺส
 มุขปรลฺมพิตฺตปฏฺฐมณฺิทามหารํ ทศกิณฺนเรนทฺรศตสทฺสรทิตฺติจิตฺตสํปฺเรกชิตํ ทศมโหเรเคนทฺรศตสทฺส
 มุขปรณโตปจาร์ ทศรากเสนทฺรศตสทฺสปรณตฺกายาภิปูชิตํ ทศคฺนฺุชฺเรนทฺรศตสทฺสรวิจิตฺรตฺรยสํคีตฺส
 ตฺโตปจิตํ ทศเทเวเนทฺรศตสทฺสทวิยฺปุชฺคณฺมาลยฺฐปฺวิเลปนจฺุรณจิวฺรจฺฉตฺรชฺชปตฺกามาเมฆาภิปฺรวรชิตํ
 ทศพรหเมนทฺรศตสทฺสมุรฺธปรณโตปจาร์ ทศศุทฺธาวาสกํยิกาเทวตาสทฺสทฺสฤตฺตยาชฺลิปฺฏนาสฤตฺ
 ทศจกรปฺริวฺรตมนุเชนทฺรศตสทฺสสปฺตฺรตฺนปฺรตฺยฺทคตฺกํปิชิตํ[65]ทศสาคฺเรทเวตาสทฺสทฺสราภยฺทิค
 ตนฺมสฤตฺ ทศชฺโยตีรสมณฺิรตฺนศตสทฺสทศมวิยฺยูหาวภาสิตํ ทศปฺญฺุชฺทมณฺิรตฺนศตสทฺสทฺสสุนิศฺจ
 วินยฺสโตปโศภิตํ ทศไวโรจณมณฺิรตฺนศตสทฺสทศมวิลคฺรภํ ทศศรฺมณฺิรตฺนศตสทฺสมหาศรีปฺรตฺปาปํ ทศ
 วิจิตฺรโกศมณฺิรตฺนศตสทฺسرائนฺนตฺวาภาสิตํ ทศชฺมพฺุชฺชมณฺิรตฺนศตสทฺสทฺสสุปฺริคฺฤทิตฺสทิตฺตปฺราปโตป
 โศภิตํ ทศวชฺุรสีหมณฺิรตฺนศตสทฺสทฺสพฺราศิตวฺยฺหํ ทศสุรยฺคฺรณมณฺิรตฺนศตสทฺสโรธาโรตฺตปโตปจิตํ ทศรฺุ
 รมณฺิรตฺนศตสทฺสทวิวิธวโรณปจาร์ ทศจฺฉินตาราชมณฺิรตฺนศตสทฺสทฺสทศกษยวฺยฺหปฺรโภชชฺวลิตํ| ตจจ
 มหาปทฺมํ ตถาคตโลโกตฺตรกฺุศลฺมฺลนฺิรชํตํ โฟธิสตฺตวาศยสํปฺรสฺสิตํ สรวทิกภิมฺุชฺฉิขณฺปนํ มยา⁸¹²คตฺตรม
 นฺิรยํตํ นฺิรามคณฺุชฺรสมํสํกํตํ อรณฺาธรมตฺนยวฺยฺหํ สวปนสมธรมตฺนยวฺยฺหํ อนภิสํสการธรมนยฺมทฺริตํ
 อสงคธรมนยฺนคคตํ สมนตาททศทิกฺกุลธรมธํคฺุศฺฉรณํ พุทฺธวิชยปฺรภาวภาสณากุลํ ยสย น ศกฺยมสํเขย
 ไยรปฺปี กลปตฺตสทสฺไรรการคฺุณสํสฺถานวรณวฺยฺหปฺรยฺนโต’ธฺิฉนตฺม| ตจจ มหาปทฺมํ ตถาคตฺกยปรยงก
 ปฺริชฺคฺุณํ ปฺริปฺุรณํ ปศฺยามิ| ตํ จ ตถาคตฺกยมิต อุปาทาย ยาวทฺทวาทฺคฺรปฺรณํ ปศฺยามิ| ตสย จ
 ตถาคตสย อจฺฉินตยมาสนวฺยฺหํ ปศฺยามิ|

อจฺฉินตยปฺรชฺชนมณฺุทลวฺยฺหณฺุ| อจฺฉินตยณฺุ ปฺรภามณฺุทลวฺยฺหณฺุ| อจฺฉินตยํ ลกษณสํปทฺมจฺฉินต
 ยามนฺุชฺฉนจฺฉิตฺรตตามจฺฉินตยํ พุทฺธวฺยฺหณฺุจฺฉิตํ| อจฺฉินตยํ พุทฺธวฺยฺหณฺุจฺฉิตํ| อจฺฉินตยํ ตถาคตวรณวฺยฺหณฺุจฺฉิตํ|

⁸¹¹ Gv1.:มหา

⁸¹² Gv1.:มยา

อจินตยามวโลกิตมูรติตาม| อจินตย่ำ ปรภุตชิวต๋า ปศยามิ| อจินตยาน พุทธรสรวตีวฺยูทาน ศฤโนมิ|
 อจินตย่ำ พลาปรมาณตาม อจินตย่ำ ไวศรทวยวฺยวฺหิศุทธิ อจินตย่ำ ปรตีสวิทพลาภินิรหารมนุคฺฉณามิ|
 อจินตย่ำ ปุรวโพธิสตรวจรยาสมุทาคมนุสมรามิ| อจินตยมภิสโพธิวิกรวิท ปศยามิ| อจินตยํ ธรรม
 เมฆาภินิครชิตํ อจินตยํ สมนตทรศนวิชฌนปตยาศรยวฺยหํ ศฤโนมิ| อจินตยาปรมาณำ วามทกษิณน
 ศรีวิภกตี อจินตยํ สตรวารถกายปริปราปตี ปศยามิ ||

ส จ เม ตถาคโต ทกษิณํ ปาณิ ปรสารย ศิรสํ ปริมารชย สมนตเนตรํ นาม ธรรมปรยาัย สรว-
 ตถาคตวิชัย โพธิสตรวจรยาปรภวานํ[66] สรวธรรมธาตฺตลปรภทาวภาสนํ สรวธรรมมณฑลสมวสรณ-
 วภาสนํ สรวเกษตรมณฑลภาการวิศุทธยาโลกํ สรวปรปรวาทิมณฑลวิกรณํ สรวมารภลิปรมรทนต์
 สรวสตรวธาตฺสโตษณํ สรวสตรวจิตตคทนาวภาสนํ สรวสตรวถาศยวิชฌนปนํ สรวสเตรวณทริยจกร
 ปริวรดปรภาสนํ ปรภาศยตี| ตํ จาหํ สมนตเนตรํ ธรรมปรยาัยมฺทุกุณฺณามิ สํธารยามิ ปรวรดยามิ ปุณฺ
 ยายามิ เอรฺวรูปเณทคทณน ยสย ลิชยมานสย มหาสมุทราปสภนธปรมาณำ จ มชึะ สุมเรรูปวรดราชมาต
 รกลมสํจยะ กุชยํ วรเชตฺ| น จ ตสย ธรรมปรยาัยสย เอโกกสมมาตปริวรดทาเทโกกสมมาทธรรมทวาราโกกส
 มาทธรรมนยาเทโกกสมมาทธรรมโยเนะ เอโกกสมมาทธรรมปทปรภทาท กุชย อุปลภยเต น อุณฺตวํ วา ปร
 ยาทานํ วา ปรยวสถานํ วา ปรียนตนิชชา วา ||

อิติ ทิ กุลปุตฺร ปุรณานิ ทวาทศ วรชานฺยหมีมํ สมนตเนตรํ ธรรมปรยาัยมฺทุกุณฺณิตวาน|
 เอรฺวรูปเณทคทณน ยเทกทิวเสน อสํเขยยน ปริวรดานํ ปรยวปาโนมิ ศฺรูโตทคทณนธารณฺยาโลกาวภา
 เสน| อสํเขยยาน ปริวรดานวตรามิ ศานตมฺขธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขยยาน ปริวรดานวตรามิ
 ศานตมฺข-ธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขยยาน ปริวรดานํ สมวสรามิ อนนตาวรดธารณฺยาโลกาวภา
 เสน| อสํเขยยาน ปริวรดานํ วิภายามิ ปรติจิโนมิ ภูมยวจารณานุคฺมธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขย
 ยาน ปริวรดานํ ปรยาททามิ เตโชวตีธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขยยาน ปริวรดานํ อภินิรหรามิ
 ปทมวฺยูธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขยยาน ปริวรดานํ สฺภกาศยามิ สรววิวิทธารณฺยาโลกาวภาเสน|
 อสํเขยยาน ปริวรดานํ ปรติกษามิ คคนครภธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขยยาน ปริวรดานํ ปรวิสตรา
 มิ ชโยติชกฺกุณฺธารณฺยาโลกาวภาเสน| อสํเขยยาน ปริวรดานํ ปรสิสฺถาปยามิ สาคครภธารณฺยาโลกาว
 ภาเสน| เย จ เม เกจิตฺ สตรววา อุปสํกรามนตี ปุรวสยํ ทิติ เทวา วา เทเวณทฺรธา วา นาคา วา
 นาคเณทฺรธา วา ยกษา วา ยเกษนทฺรธา วา อสุธา วา อสุเรณทฺรธา วา ครุททา วา ครุเทณทฺรธา วา มโหระคา
 วา มโหระเณทฺรธา วา มนุชฺยา วา มนุชฺเยณทฺรธา วา พรหมมาโณ วา พรหมเณทฺรธา วา ตานํ สรวานํไตร ว
 สมนตเนตเร ตถาคตโพธิสตรวจรยวภาเส ธรรมปรยาเย ปรตติ[67]ษชาปยามิ นิเวศยามิ| สรวเวษำ จ
 เตชาเมว สมนตเนตรํ ธรรมปรยาัยำ ไรจยามิ นิรุปยามิ ปรตีปยามิ สํวณฺณยามิ สํทรศยามิ วิภชามิ วิศ
 ตารยามิ อุตตานิกรโรมิ วิวรามิ ปรมฺญจามิ อวภาสยามิ| ยถา ปุรวสยํ ทิติ เอรฺว ทกษิณายาะ ปศฺจ
 มายา อุตตรายา อุตตรปุรวายาะ ปุรวทกษิณายา ทกษิณปศฺจิมายาะ ปศฺจิมอตตรายา อธ) อฺรฺธว
 ยาศจ ทิศะ เย เกจิตฺ สตรววา อุปสํกรามนตี ปุรววต ||

เอตมห์ กุลบุตร เอก์ ธรรมปรายย์ ชานามิ | กีมยา ศกย์ โภธิสตะวานำ จรยา ชลาตุ คุณาน
 วา วกตุ สรวโภธิสตะวจรยาสมุทราวตีรณำนำ ปริศุทธรณิธยญุคเมน สรวปรณิธานสาคราวตีรณำนำ
 สรวกลปส์ว่าสรววจเฉทาย สรวสตะวส์สาราวตีรณำนำ ยถาศยจรยานูวรัตนตาโยะ สรวชคจจิตตสา
 คราวตีรณำนามชุลานวิชลปตยา สรวคุณสาคราวตีรณำนามสงคทศพลชุลานาวโลกส์ชนนตาโยะ
 สรวสตะวณทริยสาคราวตีรณำนำ ปริปาจนวินยกาลานติกรมณตาโยะ สรวเกษตรสาคราวตีรณำนำ
 สรวเกษตรวิศุทธิปรณิธยภินิรหเรณ สรวพุทสาคราวตีรณำนำ ตถาคตปุชปสสถานปรณิธิพล
 สรวธรมสาคราวตีรณำนำ ชุลานวิชลปตยา สรวคุณสาคราวตีรณำนำ ปรีติปตยญุคเมน
 สรวชคณมนตรสาครา-วตีรณำนำ สรวมนตเรสุ ธรรมจกรปรวรัตนนาภินิรหเรณตาโยะ ||

คจจ กุลบุตร ออยมีไหว ทกษินาปเถ อิตะ ษษฎุโยชไนะ สาครตีร์ นาม ลงกาปถม | ตตร
 สุปรตีสถิติโต นาม ภิกษุะ ปรีติวสติ | ตมุปส์กรมย ปรีปฤจจ กถ โภธิสตะวณ มหาสตะวณ
 โภธิสตะวจรยา ปรีศโรยิตวยา || อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทวารกะ สาครเมฆสย ภิกษุะ ปาเทา ศีร
 สาภินทย สาครเมฆํ ภิกษุมเนกศตสทสรกถวระ ปรีทกษินภิกษุทย อวโลกย สาครเมฆสย ภิกษุรณติ
 กาท ปกรรณตะ ||

6. สุปรติษตตะ

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทวารกสตา กลยาณมิติรณาสานี ตํ จ สมณตเนตรํ ธรรมปรายยมนุสมรณ
 ตจจ ตถาคตวิกรูวิตมนุวิจันตยณ ตํศจ ธรรมปทวยลชนเมฆาน ธารยณ ตํศจ ธรรมมุขสาครานวตรณ ตํ
 จ ธรรมวิธิ[68]มนุวิโลกยณ ตํศจ ธรรมาวรัตนยานวคาหยमानสตะจ ธรรมคคณํ สมวสรณ ตจจ
 ธรรมมณทลํ ปรีศโรยณ ตํ จ ธรรมรัตนทวิปมนุวิจาร์ยณนุปุรวณ เยน สาครตีร์ ลงกาปถสเทโนปส์กรมย
 ปูรว่า ทิศมวโลกยามาส || สุปรติษตสย ภิกษุรทรรคนกามตยา เอวํ ทกษินำ ปศจิมามุตตรามุตตร
 ปูรว่า ปูรวทกษินำ ทกษินปศจิมำ ปศจิมอตตรามธ อูธวำ ทิศมวโลกยามาส สุปรติษตสย ภิก
 ษุรทรรคนกามตยา | โส'ปศยตสุปรติษตํ ภิกษุม คคนตเล จักรมยमानมส์เขยยเทวตาศตสทสรปรีว
 ฤตม ตจจ คคนตลํ ทิวยปุชปเมฆาภิกรณมทราภกษีทสเขยยทิวยตุรยเมฆนิรโฆษม อส์เขยยปฏฐปตา
 กาล์การ์ เทเวณไทระ สุปรติษตสย ภิกษุะ ปุชกรมณิ | อจันตยกาลคฺรุเมฆนตนิครชนํ จ คคน
 ตลมปศยต นาเคนไทระ | อส์เขยยทิวยมนุชวลจโนปจารสตุตีสรววาทยตุรยสส์คิตินิรโฆษำศจ กิณนเรน
 ไทระ สंपริโยชิตาน คคนตลาทเศราษิต | อจันตยำศจ สุกษมสมุฏฐวสตรเมฆาน คคนตเล ปรีติมโน
 ภิรมโหเรนไทระ ปรีทิตาน ปรีสฤตทานปศยต สุปรติษตสย ภิกษุะ สปฤหมานรูโปะ | อจันตยำศจ
 มณิรตนเมฆาน อสุเรนทรคคนตลมิษตทาน อจันตยคุณวฺยูหาภาสมปศยต | อจันตยำศจ ครุเทนทร
 คณานุทธารมานวรูปพลสส์ถานานครุเทนทรกนยาปรีวาราน อวิหีสาปรมาณ ปราณชลีฏฐาน คคนตเล'
 ปศยต | อจันตยานิ จ ยเกษนทรศตสทสรานิ สปริวารานิ วิกฤตศรีรานิคคนตลคทานปศยต สุปรติษต

ตสย ภิกษุโฆระไมตฺรยาธิปเตยตยา| อจินตยานิ จ รากษเสนทฺรศตสทฺสราณิ สปริวารานิ คคนตเล
 อนุปรวฺรตมานานิ สฺปรติษฺจตสย ภิกษุรารกษาปรติปนฺนายนฺปศยต| อจินตยานิ จ พุท
 เมนทฺรศตสทฺสราณิ คคนตเล กฤตถายชฺลিপฺภูณิ อภิเปรมโนชฉววจโนปจารสตุติปรตฺยทาหารปรยุก
 ตานยนฺปศยต| อจินตยานิ จ ศุทฺธาवासกายิกเทวตาสตสทฺสราณิ คคนตเล วิมานคตายนฺปศยต สฺปรติษ
 จตสย ภิกษุโฆระ ปุชากรมณิ ||

อถ ขลฺล สฺฐนฺธะ เศรษฐทากรกะ สฺปรติษฺจตฺ ภิกษุณฺม คคนตเล จํกรมฺยมาณํ ทฤษฺฐวฺวา ตฺษณฺ
 อุทฺคร อาตตฺมานาปะ ปรฺมฺทิตะ ปรฺติเสาณนสยชาตะ ปรฺราณชฺลิตะ สฺปรติษฺจตฺ ภิกษุณฺม สมสกฤตฺย เอวมาท
 มยา อารย อนุตฺตรายํ สมยกฺสํโพธา จิตตฺมุตฺ[69] ปาทิตํ น จ ชานามิ ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา
 อเนวชฺฐวฺยาะ? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา สมฺททานยิตฺวยาะ? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา
 สํหฺรตฺวยาะ? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา เสวิตฺวยาะ? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา ภาวยิตฺวยาะ? ถลํ
 โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา อนุวฺรตฺยิตฺวยาะ? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา ปรฺริปนฺนชฺยิตฺวยาะ? ถลํ โพธิสฺเต
 วน พุทฺธธฺรมา ปรฺริภาวยิตฺวยาะ? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา วิโคชยิตฺวยาะ สฺรวฺวโพธิสฺตตฺวการยปรฺริ
 ราปณาย? ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรมา อนุคณตฺวยาะ? ศฺรุตํ จ เม อารฺโย โพธิสฺตตฺวานามวาทา
 นฺคฺสาสนินฺ ททาตีติ| ตทวทตฺ เม อารฺยะ ถลํ โพธิสฺเตตฺวณ พุทฺธธฺรเมชฺช ปรฺโยกฺตวฺย ยถา ปรฺยชฺยมาโน
 วิรฺหิตฺ ภาวติ พุทฺธทฺรศเนน ยถาภูตฺวิปรฺวาสายวิรฺหิตฺ ภาวติ โพธิสฺตตฺวทฺรศเนน สฺรวฺวโพธิสฺตตฺวกฺกุสลฺม
 โลกธฺยตาไย อวิรฺหิตฺ ภาวติ พุทฺธธฺรเมรฺชชานานฺคฺมายวิรฺหิตฺ ภาวติ สฺรวฺวโพธิสฺตตฺวปรฺณิธาไนะ สฺรว
 โพธิสฺตตฺวการยปรฺริราปณาย อวิรฺหิตฺ ภาวติ โพธิสฺตตฺวจฺรยยา สฺรวกฺลปสํวสาปรฺิเขตฺตาไย อวิรฺหิต
 ภาวติ สฺรวฺวพุทฺธเกชฺตรสฺพรณน | สฺรวโลกธฺตฺปรฺิศฺทฺย อวิรฺหิตฺ ภาวติ พุทฺธวิกรฺวิตฺทฺรศเนน สฺรวต
 ธาคตฺวิกรฺวิตฺวิชฺยปตฺยา อวิรฺหิตฺ ภาวติ สํสฺกฤตฺวาเสน นฺริมฺโตปมโพธิสฺตตฺวจฺรยายํ สฺรวภาวคฺติจฺยต
 ยฺอุปตฺตยตฺนสฺวคฺรีรานฺคฺมนตฺไย อวิรฺหิตฺ ภาวติ ธรรมศฺรวณน สฺรวตธาคตฺธรรมเมมฺมสํปรฺติจฺฉนตฺไย
 อวิรฺหิตฺ ภาวติ ชฺฉน⁸¹³โลเกน ตฺรยชฺชชฺยานานฺคฺมานฺสรณตฺไย ||

เอวมฺเกต สฺปรติษฺจตฺ ภิกษุชะ สฺฐนํ เศรษฐทากรกเมตทโวจท|| สาธฺ สาธฺ กุลปฺตฺร ยสฺตวมนฺตฺตรา
 ยํ สมยกฺสํโพธา จิตตฺมุตฺปาทย พุทฺธธฺรมาณ สฺรวชฺฉตฺธาธฺรมาณ สฺวยํภฺธธฺรมาณ ปรฺิภฺจฉสิ|| อหํ กุลปฺต
 ราสงค-มุชฺสย โพธิสฺตตฺววิโมกฺชสฺย ลากิ เอตฺนเม กุลปฺตฺราสงคฺมฺชํ โพธิสฺตตฺววิโมกฺชมายฺหตา นฺริยฺหตา
 อนุสรฺตา วิภชฺตา วิจฺินวตา ปรฺวิจฺินวตา ปรฺติภาสยตฺตา ปรฺภาสยตฺตาสงคโกภฺริณาม ชฺฉานาโลกะ ปรฺติลพ
 โธ ยสฺย ปรฺติลมฺภานนาสฺติ เม สฺรวสฺตตฺวจิตตฺจฺริตฺวาภาเสชฺช สงคะ| นาสฺติ สฺรวส[70]ตฺตวจฺยตฺยูปตฺติ
 ปรฺิชฺฉาสุ สงคะ| นาสฺติ ปรฺรวนฺิवासานฺสมถฺติมุชฺฉาตฺเรชฺช สงคะ| นาสฺตยปรฺรานตฺกปฺสฺรวชคตฺสํวสาเสชฺช
 สงคะ| นาสฺติ ปรฺตฺยตฺปนฺนาธฺวสฺรวชคทฺวิชฺยปตฺติชฺช สงคะ| นาสฺติ สฺรวสฺตตฺวธฺรตฺมณฺตรสํวถฺติปรฺิชฺฉาเรชฺช
 สงคะ| นาสฺติ สฺรวสฺตตฺวสํศยจฺฉเนชฺช สงคะ| นาสฺติ นาสฺติ สฺรวสฺตตฺวณทฺริยสํภทฺวาทาเรชฺช สงคะ

⁸¹³ Gv:ชฺฉานา

นาสติสรวตตวปริปากวินยกาโลปลักรมณษุ สงคะราตรีทิวกษณมุหุรตกาลสัชวาคดาวตาเรษุ สงคะ|
 นาสติ ทศทิกพุทธเกษเตรษวศรีรสพรณตาสุ สงคะ| ยพุตภาวปรดิษจตันภิสัศการวิปรติลมเพน| อส
 ยาห์ กุลปุตราณภิสัศการิกายา ฤทธเรนุภาเวเนท คคนตเล จักรมามี ติษจามี นิษิตามิ⁸¹⁴ วิวิธานีรยาป
 ถานุ กल्पยามยานตทรธามี ปราทุรภวามี ธูมายามี พรชวลามี||

เอโก ภูตวา พุทธา ภวามี พุทธา ภูตไวโก ภวามี| อวิธภาว์ ติโรภาว์ ปรตยณูภวามี| ติระ
 กุขย์ ติระปรากการมสชชน คจณามิ|| ตทยถาปี นาม อากาศ อากาเศ'ปี ปรยงเณน กรมามี ตทยถาปี
 นาม ปกษี ศกุนิษะ ปฤถิวยามปยุณมชชนิมชชนั กโรมิ| ตทยโลหก อุทเก'ปยสชชมาโน คจณามิ| ตทยถา
 ปฤถย่ำ ธูมายามี ปรชวลามี| ตทยถาปี นาม⁸¹⁵าคนิสกนธะ ปฤถิวิมปี กมปยามิ| อิมาวปี จนุทรสุร
 ยาเวว มหุทธิกาเวว มหานุภาวาเวว มมหาชสูวิเนา ปาณินา สัปริมารชยามิ| ยาวทพรหมโลกั กายะ จ
 สัรวตยามิ| คนธธูปปฏกเมษสัณนั โลกั กฤตวา ปรชวลามี| สรวรตนารจิมะสัณนั โลกั กฤตวา
 สรวชคตสทฤศนิรมิตเมฆาน ปรมูญจามี| อนนตวรณปรภาสชาลเมฆาน ปรมูญจน สมณฑาทพิโส นิร
 ยามี| ยพุต ปุรว่ำ ทิศั นิรยามิ ทกษิณำ ปศุจิมามุตตรามุตตรปุรว่ำ ปุรวทกษิณำ ทกษิณปศุจิมำ ปศุจ
 โมตตรามธ อูรชวามปี ทิศั นิรยามิ||

เอโกเณน จิตตเกษเณน ปุรวสย่ำ ทิศิ เอกั โลกธัตุมติกรมามี ทวาวปี ทศापि โลกธัตุศตมปี
 โลกธัตุสทสรหมปี โลกธัตุศตสทสรหมปี โลกธัตุโกฎิมปี โลกธัตุโกฎีสตมปี โลกธัตุโกฎีสทสรหมปี
 โลกธัตุโกฎีสตสทสรหมปี โลกธัตุโกฎินิยุตศตสทสรหมปี อปริมาณปี โลกธัตุนปรเมยานาสัชเยยานป
 ยาจินตยานปยาตุลยานปยามาปยานปยาสมนตानปยาปรยณตानปยาสิมาปราปตानปยาน[71]ภิลाप
 ยานภิลापยานปี โลกธัตุนติกรมามี| เย จ เตษุ โลกธัตุษุ พุทธา ภควนตสติษจันติ ธีรียนเต ยาปยนิติ
 เตษุ เตษุ โลกธัตุสมุทเรษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุปรสเรษุ ตาสุ ตาสุ โลกธัตุทิกษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุปรिव्व
 เตษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุสมวสรณษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุสัภเวษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุนิรเทศेषุ เตษุ เตษุ
 โลกธัตุทวारेษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุกल्पนิรเทศेषุ เตษุ เตษุ โลกธัตววตारेษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุ
 โพธิมณทวายุहेษุ เตษุ เตษุ โลกธัตุปรชนมณทलेषु ये पुत्रा भक्वन्तो धर्मतैस्यन्ति तेष्वा ताकताना
 मेऽगौ तदाकतमनन्तपुत्रेषुत्रप्रमाणुरश्सेऽमेऽ गायनानाद्वैरेऽगेन गायनानन्तपुत्र
 षुत्रप्रमाणुरश्सेऽमे पुत्रामेऽमे प्रवृष्यन्नुपसंक्रमामि| उपसंक्रम्य पुत्रां गरोम्य प्रदिप्रस्रप्ते
 स्रवुषुऽपे स्रवकुन्ऽरे स्रवमालुऽये स्रवविलेपुऽने स्रववसुऽद्रे स्रववुऽषे स्रवपतागाभिः स्रवविता
 नुऽने स्रवखालुऽये स्रवविक्रुऽहे| यज्ज ते पुत्रा भक्वन्तो गायन्ते तैस्यन्ति ॐतिरयन्ति संप्रकासयन्ति
 स्रवृणयन्ति प्रीतिपयन्ति ॐपतिस्नन्ति निरतिस्नन्ति प्रभावयन्ति तत्स्रवमाचानामि| ॐत्कृणुमामि या ज तेष्वा
 पुत्रानां भक्वतां पुत्रेषुत्रप्रिसृष्टिस्तां स्रवामनुस्मरामि| यथा पुत्रस्यं तिसि आवेव तक्षिणायं पत्

⁸¹⁴ Gv: เพิ่มศัพท์ นิษิตยามิ

⁸¹⁵ Gv: มท

จิมายามุตตรายามุตตรปุรวายำ ปุรวทกษิณายำ ทกษิณปศุจิมายำ ปศุจิมอตตรายามธ อูรธวายำ ทิศิ เอ
 กมปี โลกธาตุมติกรมามี| ทวาวปี ทศापि โลกธาตुศตมปี ยาวทนภिलापयानภिलापयपुठुषेत्रप्रमाण
 रश्चस्मानपि โลกธาตुनติกรมามี| ये ज तेषु लोकथातुषु पुठुषा णकवन्तस्तिथ्यन्ति ऋषिनन्ते यापयन्ते
 तेषु तेषु लोकथातुस्मृत्तरेषु तासु तासु लोकथातुविशुषिष्यु यवात् तेषु तेषु लोकथातुषु प्रश्नमन्थलेषु ऋम्
 तेष्यन्ति तान् स्रवान् पश्यामि| तेषां ज तदाकदानां पुत्रां गौर्मि स्रवपुष्पिप्रयवत्स्रवपिस्त्रिहै| यज
 ते पुठुषा णकवन्तो भाषन्ते यवात्प्रभावयन्ति तत्स्रवमासानामि ओषधेणामि| या ज तेषां पुठुषानां
 णकवतां पुठुषेत्रप्रिस्त्रुथिस्तां स्रवामनुस्मरामि| येषां ज सत्त्वानामाणामाकज्जामि| एषे समाकज्जा
 मि ते स्रवे नियता णवन्त्यनुत्तरायाम् सम्यक्सिपोहे| ये ज सत्त्वाम् ममाणामाकज्जन्ति सुखमा वा[72]
 ओठारा वा हीना वा प्रणीता वा सुखिता वा पुषिता वा तेषां स्रवेषां तत्प्रमाणं गायमितिथ्यजामि प्रि
 पाकविनयकालानतिक्रमन्ताये| ये ज सत्त्वाम् मामुपसंग्रामन्ति तान् स्रवान्द्रौ व समन्तश्चे'मश्चि
 र्मप्रयवसाने पोथिस्तद्वि'मोकेषु प्रदिष्यथाप्यामि| ऐतमहं गुल्पुत्र समन्तश्च तदाकत्पुष्पिप्रदानप्र
 योक्तं स्रवस्तद्वि'प्रागानुगुल्मसङ्कसुषं पोथिस्तद्वि'मोकेषु प्रचानामि| किं मया कथं पोथिस्तद्वानां
 महासत्त्वानां महाकर्णुणासिलानां महायानप्रतिपत्ति'सिलानां पोथिस्तद्वामारुका-
 विप्रवाससिलानासङ्कसिलानां पोथिस्तद्वาศ्यक्रावि'पादनसिलानां पोथिजित्ताप्रित्याकसिलानां पुठुष-
 ऋमाथालमणसिलानां स्रवचตามनसि'कारावि'प्रवसितसिलानां कनसमसिलानां स्रवलोकानि'स्त्रितसिलानाम
 वि'न्धुसिलानामु'पहतसिलानाम'ध्वत्सिलानाम'ज्जित्'सिलानाम'फलसिलानाम'ग्लमाथसिलानां वि'सुषु'सिलानां
 वि'रु'निरमलसिलानां पोथिस्तद्वानां ज'र्या च'वात् कु'णान् वा व'क्तु ||

คจจ गुल्पुत्र อี'ไหว ทกษิณาป'เถ ว'ชรปุ'รึ นาม ทรมิ'ท'ป'ญ'ญ'น'ม | ต'ต'ร เม'โฆ นาม ทรมิ'ท'ษ
 ปร'ตี'ว'ส'ตี | สมุ'ป'ส'ก'ร'ม'ย ปร'ิ'ป'ถ'จ'จ'น'น'ถ'ถ' โป'ธ'ิ'ส'เต'ต'ว'น'น' มหา'ส'เต'ต'ว'น'น' โป'ธ'ิ'ส'ต'ว'จ'ร'ย'าย'ำ ศิ'ก'ษิ'ต'ว'ย'ม' ถ'ถ'
 ปร'ตี'ป'ต'ว'ย'ม' || อ'ถ' ช'ล' สุ'ธ'น'ษ' เศ'ร'ษ'ช'ท'าร'ก'ษ'ถ' ส'ุ'ปร'ตี'ษ'จ'ต'ส'ย' ภิ'ก'ษ'เ'ษ' ป'า'เท'า' ศิ'ร'สา'ภิ'ว'น'ท'ย' ส'ุ'ปร'ตี'ษ'จ'ต'
 ภิ'ก'ษ'ม'เน'ก'ศ'ต'ส'ห'ส'ร'ก'ถ'ว'ะ ปร'ท'ก'ษิ'ณิ'ภ'ถ'ย' ส'ุ'ปร'ตี'ษ'จ'ต'ส'ย' ภิ'ก'ษ'เ'ร'น'ติ'ก'า'ถ' ปร'ก'ร'า'น'ต'ะ ||

7. เมฆะ

อถ ชลฺ สุธนะ เศรุษชทารกสฺถํ ธรรมาโลกมณฺสมรณ ธรรมปรสาทเวคาวิชฺโณ พุฏฐานุคตสํชฺษา-
 มนสิการะ ตริรัตนวิ'ศานูป'จ'เฉ'ท'ป'ร'ย'ุก'ต'ะ ก'ล'ย'า'ณ'ม'ิต'ร'า'ณ'ย'น'ุ'ส'ม'ร'น'น' ต'ร'ย'ธ'ว'ล'อ'ก'า'ว'า'ภิ'ส'ตี'จ'ิต'โต' มหา-
 ปร'ณิ'ธ'า'น'า'น'ุ'ค'ต'ม'น'ส'ก'า'ระ' ส'ร'ว'ส'ต'ว'ธ'า'ต'ุ'ป'ริ'ต'ร'า'ณ'โย'ค'ป'ร'ส'ถ'ต'ะ ส'ร'ว'ส'ส'ก'ถ'ต'ร'ย'น'ิ'ศ'ริ'ต'จ'ิต'โต' วิ'ร'า'ค'ว'ศ-
 ม'ุ'ท'ิ'ร'ย'น' ส'ร'ว'ธ'ร'ม'ส'ว'ภ'า'ว'น'ิ'ธ'ย'ป'ติ'ป'ร'ม'ะ ส'ร'ว'ล'อ'ก'ธา'ต'ุ'ป'ริ'ศ'ุ'ท'ิ'ป'ร'ณิ'ธ'ย'น'ุ'จ'ล'ิต'ตะ' ส'ร'ว'พ'ุ'ठ'ุ'ษ'ป'ร'ช'น'ม'น'ท'ลา
 นิ'ศ'ริ'ต'วิ'ห'าริ' อ'น'ุ'ป'ร'เว'ณ' ว'ช'ร'ปุ'รึ' นาม ท'ร'ม'ิ'ท'ป'ญ'ญ'น'ม'ป'ส'ก'ร'ม'ย' เม'ฆ'ม' ท'ร'ม'ิ'ท'ป'ร'ย'ेष'น' อ'ท'ร'าก'ษิ'ต' ม'ธ'ย'
 น'ค'ร' ศ'ฤ'ง'ค'า'ภ'เ'ก' ธรรม'ส'ำ'ก'ถ'ย'าย' ส'ี'ห'า'ส'เน' น'ิ'ษ'ณ'ณ'ิ' ท'ศ'า'น'ำ' ป'ร'า'ณิ'ส'ห'ส'ร'า'ณ'ำ' จ'ก'ร'าก'ษ'ร'ป'ริ'ว'ร'ต'ว'ย'ุ'ห'
 [73]นาม ธรรม'ป'ร'ย'าย'ย' ส'ป'ร'ก'า'ศ'ย'มา'น' ||

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก เมฆสย ทรมิตสย ปาเทา ศิริสาภิวนทย เมฆํ ทรมิตมเนก-
 ศตสทสรกถวะ ปรทกษิณีกถตย ปฺรตะ ปฺรารถขลิละ สติตวา เอวมาท มยา อารย อนุตตรายำ สยฺกสิโพ
 เหา จิตตมุตปาทิตํ| น จ ชานามิ ถลํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย? ถลํ ปฺรติปตตวย?
 ถลํ โพธิสตตวสย โพธิสตตวโพธิจิตโตตปาโท น ปฺรณศยติ? สรวภวคตियฺ กถมาศโย ทถมฺภวตยปฺริเขต
 ยา? กถมธยาศยะ ปฺริศุทศยตยนวมรทยตา? ถลํ มหากรุณาพลํ สํชายเต อปฺริเขตตยา? ถลํ ธารณิพล
 มากรามติ สมณตมุขวิศุทตยา? ถลํ ปฺรชญาโลกะ สํชายเต สรวธรมวิติมิราโลกะ สรวาชชานติมิรปฏวิ
 กิรณตยา? ถลํ ปฺรติสํวิทผลมากรามติ อรธธรมนิรุกติปฺรติภานเกาศลสรวมณทลปฺริปุรเย? ถลํ สมถติ
 พลมากรามติ สรวพุทศธรมจกราสํภินนสํชารณตยา? ถลํ คตติพลํ วิศุชยติ สรวธรมทิตคตยาโลกานุกมน
 คมนตยา? ถลํ โพธิสตตวสย สมာธิพลํ นิชฺปะตเต สรวธรมารุณิศจยปฺรเภทปฺรเมตยา? อถ ชลฺ เมฆ
 ทรมิตโพ โพธิ-สตตวเคารเวน ตตะ สีสหาสนาทุตถาย อวตีรยฺ สุธนสย เศรษฐทารกสย สรวศรีเรณ
 ปฺรณิปตยฺ สุธนํ เศรษฐทารกํ สุวธรมปุชฺปะราศินา อภยวทิตฺ| อนรฺไมศจ มณฺริตไนรุตารจหนจฺรูไณศ
 จาภิปฺรทิตฺ| นานาจิตตจรงคกรกฺไตศจ อนเนโถรวสตรศตสทสโรภิจจาทยามาส| อนเนโถศจ นานาวรฺไณ
 รุจฺจิโรรมไนรไมรคณชฺปะไปรภยวทิตฺ อภิปฺรทิตฺ อนนฺโยศจ วิวิโรชะ ปุชฺชาปฺรกาโรชะ ปุชฺชิตวา สตกถตย
 คฺรูกถตย มานยิตวา ปุชฺชิตวา สุธนํ เศรษฐทารกเมตทโวจตฺ สารุ สารุ กุลปฺตร เยน เต อนุตตรายำ
 สมยฺกสิโพเหา จิตตมุตปาทิตํ| เยน กุลปฺตร อนุตตรายำ สมยฺกสิโพเหา จิตตมุตปาทิตํ ส สรวพุทศ
 ยานุปจเจทาย ปฺรติปนฺโน ภวติ วิราควํศสย ยถาวทวิชฺชาปตเต'ภิกฺขุทตะ สรวเกษตรวํศสย ปฺริศุทศเย
 ปฺรติปนฺนะ สรวสตตววํศสย ปฺริปากวินยาย ปฺรตยฺปุสสิตตะ สรวธรมวํศสย ยถาวนนิสตีรณาย ปฺรยูกตะ
 สรวธรมวํศสยวโรชย สติตะ สรวโพธิสตตวจรยวํศสย ปฺริปุรเย ปฺรยูกตะ สรวปฺรณิธานวํศสยววยจ
 เจทาย สंपฺรสสิตตะ สรวตฺรยธวํ[74]ศสย ชชานานุกมมาย ปฺรติปนฺนะ อธิมุกฺติวํศสย ทถมฺภีกรณายทฺยูก
 ตะ สาริษฺจโต ภวติ สรวตถาคตมณชฺเลน สมณวาทถตะ สรวพุทฺโธชะ สมตานุคตะ สรวโพธิสตตวโร
 โมทิตตะ สรวารโยรภินนทิตตะ สรวพรหมเนทฺโรชะ ปุชฺชิตตะ สรวเทเวหนทฺโรรารกษิตตะ สรวยเกษนทฺโร
 ปจิตตะ สรวรากษเสนทฺโรชะ ปฺรตยฺทุกตะ สรวนาเคนทฺโรรภิกษุทตะ สรวกีนเรนทฺโรชะ สํวณิตตะ สรวโลก
 ไนทฺรเนวชิตตะ สรวโลกธตฺตวิวิธายคตिसมฺจเจทาย สรวากษณทฺรคติปถวินิรตนตยา สรวทา
 ริทฺรยปถสมตฺติกรมาย เทวมนุชฺยสंपฺรติลาภาย กลยถณมิตฺรสํทฺรคณาวิปฺรवासาย อุทารพุทศธรมศรวา
 วิการาย โพธิจิตตาศยปฺริศฺธณาย โพธิจิตตเหตุสํภวสมุทยายโพธิสตตวมารุคาวภาสปฺรติลาภาย
 โพธิสตตวชชานานุกมมาย โพธิสตตวภูมยวสถานาย| ตสย มม กุลปฺตร เอวํ ภวติ ทุชฺกรการกา
 โพธิสตตวา ทุรลภทฺรคณปฺรทฺรภาวา อาศวาสกา โลกสย| มาตาศิตถุตตา โพธิสตตววะ สรวสตตวา
 นำ| อถการุทตา โพธิสตตววะ สเทวกสย โลกสย| ปฺรติศรณภูตตา โพธิสตตวา ทุชฺชารทิตานำ| ลยณ
 ทตา โพธิสตตววะ สรวชคทารกษาโย| ปฺรารณภูตตา โพธิสตตวา วิวิธโยปทฺรวาณนำ| วาตมณทลสิภูต
 โพธิสตตววะ สรวชคตฺรยปายปฺรปาทสํชารณตยา| ธรรมิภูตตา โพธิสตตววะ สรวสตตวกุศลมูลวิ
 ษณตยา| สาครภูตตา โพธิสตตววะ อภยชฺปะณยรตนโกศครกถตยา| อาทิตยภูตตา โพธิสตตววะ ชชานา

โลกาวาสกรณตยา| สุเมรุภูตา โพธิสตัดวาระ กุศลมูลาภยทุกตตยา| จนทรภูตา โพธิสตัดวาระ
 โพธิมณฑชชนนจโนทรทาคมนตยา ศุภภูตา โพธิสตัดวาระ สรว-มารไสนยปรมรทนต์ยา| วีรภูตา
 โพธิสตัดวาระ สวัญภูธรมนครานุปราปตเย| เตโชภูตา โพธิสตัดวาระ สรวสตัดวาทมสเนหปรยาทานตยา|
 เมฆภูตา โพธิสตัดวาระ วิบุลธรรมเมฆาภิสंप्रवरชณตยา| วฤษฏีภูตา โพธิสตัดวาระ ศรทธาทิสเตตวนทริ
 ยางกูรวีวิรชนต์ยา| ทาศภูตา โพธิสตัดวาระ ธรรมสาครตีรลปรทศนต์ยา| เสตภูตา โพธิสตัดวาระ
 สรวสตัดวาส์สารสมุทสรส์ตารณตยา| ตีรลภูตา โพธิสตัดวาระ สรวสตัดวาทิกมนตยา ||

อิตี หิ เมโฆ ทรมิตะ สุชนสย เศรษฐทารกสย ปุรต เอภีรวจนปไพโรโพธิสตัดวาน สัรวณย
 สุชนสย เศรษฐทารกสย สาธ[75]การมทาต| ตสเยมำ โพธิสตัดวสัทรชณิมิ วาจมุทริยโต มุขทวาราทต
 ถารูโป-รจิสกนุโธ นิษจจาร เยนารจิสกนุเรน สาทโสโร โลกธาตตะ สผุโฏ'ภูต| เย จ สดตวาสมตมว
 ภาสั สัชานนติ สม เทวมหุทธิกา วา เทวา วา นาคมหุทธิกา วา นาคา วา ยกษมหุทธิกา วา ยกษา
 วา คนธรวมหุทธิกา วา คนธรวา วา อสุรมหุทธิกา วา อสุรา วา ครุฑมหุทธิกา วา ครุฑา วา กิณ
 รมหุทธิกา วา กิณรนา วา มโหระคมหุทธิกา วา มโหระคา วา มนุษยมหุทธิกา วา มนุษยา วา อมนุษย์
 ยมหุทธิกา วา อมนุษย์า วา พรหมมหุทธิกา วา พรหมานา วา เต เตนาวภาเสนาวภาสิตาเส สนโต
 เมฆสย ทรมิตชยานติกมุปลักรามนตะ เอเตชะ เมฆเน ทรมิตเทนาริษชตาศยานำ กฤตถาณชลิปุณำ ห
 ลาทิตถายจิตตานาม อทารปราโมทยชาตानำ महाเคारवस्तिदानำ निहमारचवानำ मायासाक्ष्यापค
 ตानำ विप्रसनเนनुरियानำ मेโฆ त्रमित्तसदमेव जकराकषरप्रिवरद्वयुहं चरुप्रयायं विस्तरेण संप्रका
 ศยति प्रवेथति प्रवेक्षति नयति अनुकम्यति यं श्रुत्वा स्रवे ते'विनिवर्तनिया अग्वान् अनुत्तरायाम् समयसं
 पोषे| स पुनरपि चरुसने निषथ्य सुचनं चरुष्टारकमेतवोवजत् अहं गुलपुत्र स्रसवत्या चारण्या
 लोकस्य लागी| सो'हमेकत्वित्तिसाहस्रमहासाहस्रे लोकธาतेा เทवानำ เทวมนุตราณ प्रचानामि| เอว
 นาคानำ ยกษานำ คนธรวานำ สรวานำ ครุฑานำ กิณรนำ มโหระคานำ มนุษยานำ มนุษยานำ
 พรหมนนำ พรหมนุตราณ प्रचानामि| เทवानำ เทวมนุตราณानात्वं प्रचानामि| เอव नาคानำ ยกษानำ
 คนธรวานำ สรวานำ ครุฑานำ กิณรนำ มโหระคานำ มนุษยานำ มนุษยานำ พรหมนนำ พรหมนุ
 ทรานาत्वं प्रचानामि| เทवानำ เทวมनुไตรง กตवं प्रचानामि| เอव नาคानำ ยกษानำ คนธรวานำ
 สรวานำ ครุฑานำ กิณรนำ มโหระคานำ มนุษยานำ มนุษยานำ พรหมนนำ พรหมนุ
 ทรานामि| เทवानำ เทวมนุตรสัเกทं प्रचानामि| เอव नาคानำ ยกษानำ คนธรวานำ สรวานำ
 กิณรนำ มโหระคานำ มนุษยานำ มนุษยานำ พรหมนนำ พรหมนุ
 ทรसัเกทं प्रचानामि| तिर्यक्योनिक
 ตानำ สดตวานำ สรววยवहारमनुरसुखे प्रचानामि| नारगानां सदतवानां मनुरसुखे प्रचाना
 मि| यामलेकिगानां सदतवानां मनुरसुखे प्रचानामि| आर्यमनुरसुखे प्रचानामि|
 โพธิสตัดวมนุตรสตัดวาศวาคนิรุกตีเส प्रचानामि| त्रयचवप्रापत्तत्तात्सवराज्कौषेसाकरान्
 स्रवसदतवानां गदारुत्मनुरसंप्रयुक्तानवत्रामयिमुजामि| जित्तुषेण जित्तुषेण यथा जेह त
 रि[76]साहस्रमहासाहस्रे लोकथातेा सदतवानां स्रवयवहारनिरुक्तिमनुरसुखेासक्रमवत्रामि तत्ता पुर्वस

ย่ำ ทิศิ กถาตุโกฏีนิยตศตสหสเรษุ อปรมาณेषุ อสัเขยเยษุ อจินตเยษุ อตุลเยษุ อสมนเตษุ อสีมาปราป
 เตษุ อนภิลापยนภिलापयेषु तदा तक्षिणायाम् पक्षिमायामुत्तरायामुत्तरपुरायाम् पुरवत्तक्षिणायाम्
 तक्षिणपक्षिमायाम् पक्षिमोत्तरायाम् ओरुवयाम् तिसि लोकात्तुโกठ्ठिनियत्तसहसरेषु प्राणेषु यवत्त
 लापयानภिलापयेषु सत्त्वानां स्रव्वयवहारनिรุกदिमन्तरसंसुवासक्रमवत्तरामि यत्त वेवानां वेवमन्त
 रान् प्रचानामि | यवत्तพรหมणां प्रहम्मन्तरान् प्रचानामि | ऐत्तमहं गुत्तपुत्तर पोत्तिसत्त्वानां स्रव्वत्ति
 चारण्यालोकं प्रचानामि | गी मया सक्यं पोत्तिसत्त्वानां जरया चลาत्त कुณान् वा वक्तु ऐ ते वित्तिसंसु
 वात्तसाक्रानुप्रविष्णा | ऐ ते वित्तिस्रव्वचत्तंसुवासमन्तरसाक्रानुप्रविष्णा | ऐ ते वित्तिसन्नानि
 त्तसाक्रानुप्रविष्णा | ऐ ते वित्तिस्रव्वचत्तภिलापयप्रचवापत्तियववहारसाक्रानुप्रविष्णा |
 ऐ ते स्रव्वपทานुत्तिसाक्रानुप्रविष्णा | ऐ ते पत्तप्रमसाक्रानुप्रविष्णा | ऐ ते स्रव्वत्तरयत्तराम्पत्त
 การम्मण्वयवहारสมत्तरानुप्रविष्णा | ऐ ते पत्तत्तरนिरत्तसाक्रानुप्रविष्णा | ऐ ते ท्विपत्तत्तर-
 นिरत्तसाक्रानุप्रविष्णा | ऐ ते पत्तปรภत्तनिरत्तसाक्रानุप्रविष्णा | ऐ ते ส्रव्वत्तरम्मปत्तปรภत्त
 วินย นिरत्तसाक्रानุ प्रविष्णा | ऐ ते ส्रव्वชคณมन्तरสาक्रानุ प्रविष्णा | ऐ
 เตस्रव्वत्तरम्मण्वत्तวิत्तियวहारान्ता | ऐ ते จक्रากษरโกฏ्ठิต्तปรภत्तनिरยาत्ता ||

คจจ गुत्तपुत्तर อयมิเทว तक्षिणापेत्त वेवानासी नाम चนपत्ते | ตत्तर मुत्तโก नाम ศเรष्ठी ปत्त
 สติ | ตมุปัสกรมย ปริปถจจ ถถ पोत्तिसत्त्वาน् पोत्तिसत्त्वजरयायामภियोगत्तวयं ถถ นिरยาत्तวयं ถถ จิต्त
 นिरยาत्तวयं | อถ ชลु สุตตะ เศรษฐทาทโก เมฆสย ทรมิต्तสย ปาเทเว ศิรสาภिवนทย ธรรมเคารเวณ กถत्ตา
 มุลล์ ชาตศรत्तालภษณं ปรรูปยमाणะ กลยาณमित्तรานุत्ता สรव्वชลาत्ता สंपत्तยन् อศรมุโข รุทन् เมฆ
 ทรมิต्तมเนกศตสหสเรษุत्तวะ ปรรทถณิกถत्तย पुन्ने पुन्नवलोक्य ปรรณิปत्तย मेघस्य त्रमित्तस्यानत्तिक
 ปรรकरणत्ते ||

8. มุกตกะ

[76] อถ ชลु สุตตะ เศรษฐทาทกสत्ตเมว โพत्ตีสत्त्वสรว्वत्ติचारण्याโลกวฺยุมฺหฺนฺวิจฺจินฺตยํ ตเมว
 โพत्ตีสत्त्वมนฺตรนยสาครมวตฺรณฺ ตเมว โพत्ตีสत्त्वจิตฺตวฺยวทานวิศุทฺธิมนฺุสมฺรณฺ ตเมว โพत्ตีสत्त्वกุศล-
 वासโนปสํหาราภินิรฺहारมภินิรฺหฺรณฺ ตเมว โพत्ตีสत्त्वปรีปากรมุขํ วิโสธนยฺนฺ ตเมว โพत्ตีสत्त्वานา
 สत्त्वสํครหฺช
 พลมฺปสฺตมภยฺนฺ ตเมว โพत्ตีสत्त्वวิมฺภุทฺติวํศํ ปรีโสธนยฺนฺ ตเมว โพत्ตีสत्त्वาศยจิตฺตกลยาณत्ता สํภายน
 ตเมว โพत्ตีสत्त्वวฺยวสยมฺุตตารยฺนฺ สุตตะ เศรษฐทาทโก ทถตฺตปฺรติชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
 ยฺุโห' นีวรุตฺตยวิกรานตวีรยะ ปรรตฺตยทวารตฺตยมนโวยวสยะ อสํหารยฺศรทฺธาพลเปตตะ วชฺรนา
 รายณนา เกทฺยจิตฺตะ สรव्वกลยาณमित्तรานุคฺสาสนีปรรทกฺษิณคฺราที อนุปฺหตปฺรชฺชฺชววิชยะ สมนตมฺุ
 ขวิศุทฺตยภิมฺุชย อปรรติหตฺตชฺชฺชวณวิศุทฺติโคจระ สมนตเนตฺรชฺชวณนยาโลกะ สมนตมฺุ
 ฆิธารณยวภาสปรรติลพฺตะ ธรรมชฺาตุ

ตลเกทาภิมุขจิตตะ สมณฑตลาปรัติษฐานวฺยฺหวิศุทธิสุภาววิชลาปตะ อนิเกตาสมาทวฺยโคจรปรมะ
 สรวสํชวาภิกรมณชฺชานมฺขวิสุทฺธะ สรวทิกกุลเกททิกปรตฺยฺหวฺยฺหะ โลกตลทิกเกทานิวรตฺยะ ธรรม
 ตลทิกเกทาปรตฺยฺหาวรตฺยะ พุทฺธทิกกุลเกททฺรศนวิชลปติปรมะ อธทิกกุลเกทานุคตฺชฺชานี
 รุจฺจิธรรมจกรสํภตฺตพฺพุทฺธิะ สมณฑรุจฺจิรชฺชานสมาธยาการโลกาวภาสิตจิตตะ สมณฑวิชยญฺมยฺนคตฺมณะศรี
 ระ ตถาคตฺชฺชานวิทฺยฺหาภาสิตสํตฺานะ สรวชฺชวาโดรมิปฺรสาทาเวคส์ชาตะ พุทฺธธรรมปฺรสาทเวคาวิรทิตะ
 ตถาคตาธิชฺชานาเวคาวิชฺชฺญะ สรวพุทฺธสฺวจิตฺตานุคมาโลกาวภาสิตะ สรวโลกธตฺชฺชาลสฺวศรีรส
 พรรณปฺรณิธิสมนวาคตะ สรวธรรมธตฺชฺชวกายสมวสรวณาภินิหารปฺรโม'นุปฺรูเวณ ทฺวาทศภิรฺวโรไซสตี วน
 วาสิชนปทมนุปฺราปตะ| ส ตํ มุกตํ เศรษฐันํ ปฺริมารคฺมาโณ'ทฺรากฺษิตฺ| ทฺฤชฺชฺญา จ ปุณะ สรวศรีเรณ
 ปฺรณิปตฺย ปฺรตตะ ปฺราณชฺชลิชะ สติตฺวา เอวมาท อารฺย ลพฺธา เม ลาภาชะ ยสฺย เมฆกลฺยาณมิตรสมวชานํ|
 ตตฺกสฺย เหวโตะ? ทฺรลภทฺรศนานิ ทิ กลฺยาณมิตรานิ ทฺรลภปฺราทฺรภาวานิ ทฺชฺชปฺรตฺยาคตฺตานิ ทฺรปสํก
 รมณานิ ทฺชฺชปฺร[78]ยฺยูปาสฺยานิ| ทฺรสาทานิ ทฺชฺชสํสาณิ ทฺรภิสฺสาธฺยานิ ทฺรณฺพนฺธฺยานิ กลฺยาณมิตรานิ|
 ตจฺจ เมฆกลฺยาณมิตรสมวชานํ ชาตํ| เมยา อารฺย อนฺตฺตรายาํ สมยฺกสฺสโฬธา จิตฺตมฺตฺปาทิตํ| ยทฺต สรว
 พุทฺธาราคณตฺตฺาย สรวพุทฺธภิรฺธาธฺนตฺตฺาย สรวพุทฺธทฺรศนตฺตฺาย สรวพุทฺธวิชลปตฺเต สรวพุทฺธสมตฺตานุค
 มาย สรวพุทฺธปฺรณิธฺยฺนุคมาย สรวพุทฺธปฺรณิธิปฺริปฺรูเย สรวพุทฺธสมฺทาคมชฺชานาโลกนตฺตฺาย สรว
 พุทฺธสฺวศรีราภินิหารณตฺตฺาย สรวพุทฺธสมฺทาคมสวจฺรยาภินิหารณตฺตฺาย สรวพุทฺธวิกรฺวิตปฺรตฺยฺกษาภิชฺช
 ตฺตฺาย สรวพุทฺธพลไวยศฺรทฺยปฺริศฺทฺธเย สรวธรรมเทศนาศฺรวณาวิตถฺปตฺตฺาย สรวพุทฺธธรรมเทศนาศฺรว
 โณทฺรทฺรณตฺตฺาย สรวพุทฺธธรรมเทศนาสํธารณตฺตฺาย สรวพุทฺธธรรมเทศนาวิภินตฺตฺาย สรวพุทฺธศาสนส
 ธารณตฺตฺาย สรวพุทฺธสตฺตฺไวคตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺวสภาคตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺวจฺรยาปฺริศฺทฺธเย สรว
 โพธิสตฺตฺวปารมิตฺตฺายปฺริปฺรูเย สรวโพธิสตฺตฺวปฺรณิธฺยฺภินิหารวิศฺทฺธเย สรวโพธิสตฺตฺวพุทฺธภิชฺชานโกศป
 รมติลาภิตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺวธรรมนิชานโกศกษยชฺชานาโลกตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺวนิชานโกศนุคมาย สรว
 โพธิสตฺตฺวาปฺรมาณโกศภินิหารณตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺวมหกรฺณานิชานโกศสตฺตฺววินยนิชฺชปาปฺรยนต
 คมนตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺววิกรฺวิตนิชานโกศวิชลปตฺเต สรวโพธิสตฺตฺวคิตฺตานิชานโกศสวจิตฺตฺวศฺวตฺนต
 ตฺตฺาย สรวโพธิสตฺตฺววิศฺทฺธินิชานโกศสรวาการวฺยฺหตฺตฺาย| เอวํ จิตฺโต'หมารฺย อีโฬปสํกรานตะ เอวมภิปฺรา
 ยะ เอวมนโรชะ เอวมภินนฺทฺยชะ เอวมาศชะ เอวณิธฺยปติปรมะ เอวโคจฺรภิมุชะ เอวนยานุคมาภิมุชะ
 เอววิศฺทฺธิปรมะ เอววฺยฺหาภิปฺรายชะ เอวปฺรณตฺตฺจิตตะ เอวกลฺยาณปฺรโยคะ เอวมภิมุชฺชนทฺริชะ| ศฺรุตํ จ
 เม อารฺโย โพธิสตฺตฺวานามวาทานุศาสนิน ทฺทาติตฺติ นยฺมปฺทิตฺติ อนุคมนมวภาสยติ มารคฺมปฺทิตฺติ ตีร
 ถมวตฺตารยติ ธรรมทฺวารํ วิวฺถฺโณตฺติ สํศฺยาน ฌินตฺติ กางฺกษฺมา วิโนทฺยติ กถํกถาสลยฺมทฺธรติ วจิจิตฺตฺสามล
 มปกรฺชยติ จิตฺตฺทมนมวภสยติ จิตฺตฺมลฺมปฺรทติ จิตฺตฺสํตฺตี ปฺรสาทยติ จิตฺตฺเกภาภิลยฺมปฺนยติ จิตฺตฺตาปํ ปฺรห
 ลาทฺยติ วฺยวฺรตฺยติ สํสาร์จิตฺตํ วินิวรตฺยติ อุกฺสเลภฺโย วิวฺรตฺยติ นรเกภฺโย วิเวจยติ นิเกต[79]เนภฺย อจ
 จาลยติ อนภินิเวศฺตฺตฺ ปฺริโมจยติ สรวสงฺคภฺย อวฺรชยติ สรวชฺชตฺตฺายามภิมุชฺชิกโรติ ธรรมนคฺรานุปฺร
 เวศฺย อวฺรตฺยติ มหากรฺณายํ ปฺรติชฺชปาปยติ มหาไมตฺรยํ นิโยชยติ โพธิสตฺตฺวจฺรยาภํ ปฺรเวศยติ

โพธิสตตววยากรณสีหนาทะ นานาตถาคตธรรมจักรวิชฌมภิไตะ อนนตมตฺเตเยษุ ปรัชณมณฑลเยษุ
อนนตสํเภเทษวณโยนยารมพเนษุ นานาวิศุทธรปรัชณมณฑลเยษุ วิบุลเยษุ สุกษมปรัชณมณฑลสมวสร
ณเยษุ โยชนปรมานเยษุ ทศโยชนปรมานเยษุ ยาวทณภิลापยพุทธรเกษตรปรมานุระชสมโลกธาคตปุ
รมาณเยษุ ปรัชณมณฑลเยษุ ยตเต พุทธา ภควนโต ธรรม์ ภาษนเต สรวสวราชครุทโฆษานุกามินยา ตถาคต
วจา ตํ สรวํ สุธนะ เศรษฐทารกะ ศถโนติ อุทคฤหณชาติ สํธารยติ ปรวรุตยติ อุปนิตฺถายติ| ตจจ วิกร
วितํ ปศยติ ตํ จ อจินตยา โพธิสตตวสมาธิวชิรภิตํ ||

อถ ขลฺ มุกตกะ ศเรษฐี สมฤตตะ สंपรัชานํสตสมมาตสมมาเธรวุตถาย สุธนํ เศรษฐทารกเมตท
โวจต| อหํ กุลปุตฺรสาสงควยฺหํ นาม ตถาคตวิโมกษมายูหามิ นิรยฺหามิ ตสย เม กุลปุตฺรสาสงควยฺหํ
ตถาคตวิโมกษมายูหโต นิรยฺหตตะ ปุรวสยาํ ทิตฺติ ชามกฺขนทปฺรภาสวตยาํ โลกธาคเตา ตาเรศวฺรราชํ นาม
ตถาคโต'รฺหณสมยกสํพุทฺธะ สารุํ วัโรจนคฺรมโพธิส[81]ตตวปฺรมฺเชน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ| ทกฺษิณายาํ ทิตฺติ สรวพลเวควตยาํ โลกธาคเตา สมนตคฺนชวิตานํ นาม ตถาค
โต'รฺหณ สมยกสํพุทฺธะ สารุํ จินตาราชโพธิสตตวปฺรมฺเชน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ| ปศฺจิมายาํ ทิตฺติ รวคฺนชปฺรภาสวตยาํ โลกธาคเตา เมรุปรทปฺรปฺราโช นาม ตถาคโต'
รฺหณสมยกสํพุทฺธะ สารุํ สงฆจิตตโพธิสตตวปฺรมฺเชน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมา
คจฺจติ| อุตตฺรายาํ ทิตฺติ ภาษายชวชยาํ โลกธาคเตา วชรปฺรมรทโน นาม ตถาคโต'รฺหณ สมยกสํพุทฺธะ
สารุํ วชรปทวิกรามิโพธิสตตวปฺรมฺเชน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ| อุตตฺร
ปุรวายาํ ทิตฺติ สรวรตนฺรจฺจียาํ โลกธาคเตา อนิลมภจกฺษุรวัโรจโน นาม ตถาคโต'รฺหณ สมยกสํพุทฺธะ
สารุํ อนิลมภสนฺนิรมิตโพธิสตตวปฺรวุคฺเมน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ|
ปุรวทกฺษิณายาํ ทิตฺติ คณธารจิจะปฺรภาสวราชยาํ โลกธาคเตา คณธปฺรทปฺโร นาม ตถาคโต'รฺหณ สมยกสํ
พุทฺธะ สารุํ สรวธรมธาคตฺล-ภทเกตุราชโพธิสตตวปฺรวุคฺเมน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช
อภาสมาคจฺจติ|

ทกฺษิณปศฺจิมายาํ ทิตฺติ สุรยเกสฺรนิรฺภาสยาํ โลกธาคเตา สมนตมฺชชวณาวโรจนโฆโษ นาม
ตถาคโต'รฺหณ สมยกสํพุทฺธะ สารุํ สมนตคฺกุสมฺมารจิจะปฺรลมพจฺจโพธิสตตวปฺรวุคฺเมน สรว-
โพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ| ปศฺจิมตตฺรายาํ ทิตฺติ คณธาลํการจฺจิจฺจศฺกฺครภายาํ
โลกธาคตาวปฺรมาณคฺณสาครปฺรโภ นาม ตถาคโต'รฺหณ สมยกสํพุทฺธะ สารุํสมสงคฺกายรคฺมิต⁸¹⁸โฆมตี-
โพธิสตตวปฺรวุคฺเมน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ| อโฆมทิตฺติ รตนสีหาวภาส-
ชวณายาํ โลกธาคเตา ธรมธาคตฺวิทโยติตฺรคฺมิร นาม ตถาคโต'รฺหณสมยกสํพุทฺธะ สารุํ ธรมธาคตฺวจฺจิจโร
จนสํภวตโพธิสตตวปฺรวุคฺเมน สรวโพธิสตตวปรัชณมณฑลเ
น จกฺษุช อภาสมาคจฺจติ|

⁸¹⁸ Gvv: เต

อุรธวายำ ทิศิ ลกษณรุจิรวโรจนายำ โลกธาตาวปรดิหตคุณกีรติวิโมกษปรภราไซ นาม
ตถาคโต'รหณสมยกส์พุทเธ สารธมาสงคพลวีรยม[82]ติโพธิสตตวปุรวคเมน สรว
โพธิสตตวประชนมณฑเลน จกษุ อภาสสมาคจฉติ ||

อิติ หิ กุลปุตไรตานุ ทศ ตถาคตานุ ปรมุขานุ กถตวา ทศสุ ทิกษุ ทศพุทเธษตรปรมานู-
รชชสมัสตถาคตานุรหตตะ สมยกส์พุทธานุ ปศยามิ| น จ เต ตถาคตา อิหาคจฉนติ น จาหิ ตตร
คจฉนมิ ยস্যำ จ เวลายามิจฉนมิ ตস্যำ เวลายำ สุชาวตยำ โลกธาตาวมิตถำ ตถาคตํ ปศยามิ
จหนวตยำ โลกธาเตา วชรำภํ ตถาคตํ ปศยามิ| คนธวตยำ โลกธาเตา รตนำภํ ตถาคตํ ปศยามิ|
ปทมวตยำ โลกธาเตา รตนปทมำภํ ตถาคตํ ปศยามิ| กนกวตยำ โลกธาเตา ศานตำภํ ตถาคตํ ปศยามิ|
อภิรตยำ โลกธาเตา อโกษภยํ ตถาคตํ ปศยามิ| สุปรดิษจายำ โลกธาเตา สีหํ ตถาคตํ ปศยามิ|
อาทรสมณฑลนิภาสายำ โลกธาเตา จนทรพุทธิ ตถาคตํ ปศยามิ| รตนศรีหังสจิตรายำ โลกธาเตา ไว
โรจนํ ตถาคตํ ปศยามิ| อิติ หิ กุลปุตฺร ยস্যำ ยস্যำ ทิศิ ยস্যำ ยস্যำ โลกธาเตา ยํ ยเมว ตถาคตํ
ทรชฎุมำกขำมิ ตํ ตเมว ตถาคตํ ปศยามิ ยสมินิ ยสมินินธวนิ ยสมินิ ยสมินินารมพเณ ยস্যำ ยস্যำ
ปุรวจยายำ ตถาคตํ ทรชฎุมำกขำมิ ยสมินิ ยสมินิ วิกรูวิทการเณ ยสมินิ ยสมินิ สตตววินยการเณ
ยํ ยํ ตถาคตํ ทรชฎุมำกขำมิ ตํ ตเมว ตถาคตํ ปศยามิ| น จ เต ตถาคตา อิหาคจฉนติ น จาหิ ตตร
คจฉนมิ|

โส'หิ กุลปุตฺร น กุตศจิทากมนตำ ตถาคตานุำ ปฺรชำนน น กวจิทกมนตำ สวกายสย ปฺร
ชำนน สวปโนปมวิชยปตี จ ตถาคตานุำ ปฺรชำนน สวปนสมวิจาร์วิชยปตี สวจิตตสส ปฺรชำนน ปฺรติ
ภาสสมวิชยปตี จ ตถาคตานุำ ปฺรชำนน อจโณทกภำชนวิชยปตี จ สวจิตตสย ปฺรชำนน มายากถรู
ปวิชยปตี จ ตถาคตานุำ ปฺรชำนน มำโยปมวิชยปตี จ สวจิตตสย ปฺรชำนน ปฺรติศฺรุตกาคิริโฆษำนูรว
ตำ จ ตถาคตโฆษสย ปฺรชำนน ปฺรติศฺรุตกาสมวิชยปตี จ สวจิตตสย ปฺรชำนน เอวมนุคจฉนมิ เอ
วมนุสมรามิ สวจิตตธาธิษจัน โพธิสตตวานำ สรวพุทเธธรม อิติ| สวจิตตธาธิษจัน สรวโพธิสตตวเกษตร
ปรีศุทธิะ สวจิตตธาธิษจัน สรวพุทโพธิสตตวจรยา[83] สวจิตตธาธิษจัน สรวสตตวปรีปากวินยํ สวจิต
ตธาธิษจัน สรวโพธิสตตวปรีชำนนภินิหาระ สวจิตตธาธิษจัน สรวชยตานุชำนนุปรำปตีะ สวจิต
ตธาธิษจันมจินตยโพธิสตตววิโมกษวิกฤษิตตา สวจิตตธาธิษจัน พุทโพธยภีสิโพธะ สวจิตตธาธิษจัน
สมนตธรมธำตสมวสรณวฤษิตาวิกูวิทํ สวจิตตธาธิษจัน สรวกลปสุกษมสมวสรณชยำนมิตี ||

ตสย มม กุลปุตฺรไรวุ ภาวติ| สวจิตตเมโวปสตมภยิตวยํ สรวกุศลมุไละ| สวจิตตเม
ปรีชยนทยิตวยํ ธรมเมไฆะ| สวจิตตเมว ปรีศโรยิตวยํ อารมพณียธรมภยะ| สวจิตตเมว ทถคัมภีกรวยํ
วีรเยณ| สวจิตตเมว ศมีกรวยํ ศานตยำ| สวจิตตเมว ปรีชยิตวยํ ชยำนุคเมษุ| สวจิตตเมว อุต
ตاپยิตวยํ ปรีชยยา| สวจิตตเมวำภินิหารวยํ วิศิตาสุ| สวจิตตเมว วิปูลีกรวยํ พุทสมตยำ| ส
วจิตตเมวาวภาสยิตวยํ ทศตถาคตพไละ| เอตมห์ กุลปุตฺร อสงคยฺหตถาคตวิโมกษุ ชำนมิ आयุหำมิ
นิรยฺหำมิ| กิ มยา ศกยํ โพธิสตตวานำมสงคจิตตานุำมสงควิหารโคจรำนำ ปรีตยุตปนนสรวพุทเธธรมส์

มุขาสถิตสมาธิปรติลพธานามปรินิรwaanโกฏิตตส์โพธิมุขสมาธิปรติลพธานำ ตรีชวสมตานุปราปตา
 นำ สมณฑลลส์เกทสมาธิโคจรวิธิชานำ สรวพุททเกษตรสวีกฤติสรีรามมส์ภินนพุททวิชัยวิทารินำ
 สรวทิกมิขโคจรามมปรางภุชชานมณฑลยวโลกนนำ จรยา ชวาท คุณาน วา วกตุ เยชามาตม
 ภาวสรวโลกธตส์วรวตวิรวตาะ ปรชชยายนเต | น ไจชามาตมนิ โลกธตส์ว วา ทวยสส์ชวา ปรวรวตเต ||

คจจ กุลบุตร อีไหว ทกษินาปเถ มิสสรณ นาม ชมภูทวิปศิรัษ | ตตร สารธวโซ นาม ภิกษุ
 ปรติวสติ | ตมุปลักรมย ปรปจจจจ กถ โพิสเตตวน โพิสตตวจรยายำ ศิกษิตวยม กถ ปรโยกตวย ||

อด ชล สุธนะ เศรษฐทาร์โก มุกตกสย เศรษฐนะ ปาทา ศิรสาภินทย มุกตก เศรษฐนมนเนก-
 ศตสทสรกถตวะ ปรทกษินีกถตย ปุณะ ปุนรวโลกย มุกตกสย เศรษฐโน'สชยาน คุณานุทานย
 อุปริจารยณ อภิลชน อวิชน รุทน ปริเทวน กลยณมิตรสเนหชาตะ กลยณมิตรปรติศรณะ[84] กล
 ยณมิตราราคณาภิมุชะ กลยณมิตรชวานมิโกปยณ กลยณมิตรธินำ สรวชวาทำ สมณุปศยณ กล
 ยณมิตรานู-คตาศยะ กลยณมิไตรปายสาโรยปจจระ กลยณมิตรเจตนาวศรตี มาตถสชชว กลยณมิ
 เตรษุ สรวาหิต-ปริวรวชนตยา ปิตถสชชว กลยณมิเตรษุ สรวกุศลธรรมสชชนตยา มุกตกสย เศรษฐโน'
 นตีกาต ปรกรณตชะ ||

9. สารธวชะ

อด ชล สุธนะ เศรษฐทาร์กสตาเมว มุกตกสย เศรษฐโน'นุศาสนิมนวิจिनตยณ มุกตกสย
 เศรษฐโน'ววาเท ปรตูปทยมาโน'จिनตยโพธิสตตววิโมกษมนุสมรณ อจिनตยโพธิสตตวชวานาโลกมนุสม
 รณ อจिनตยธรรมธตส์วรวศาวตารมนุสมรณ อจिनตย โพธิสตตวสมวสรณนยมวตรณ อจिनตย ตถาคตวิ
 กุรวิตมนุปศยณ อจिनตย พุททเกษตรสมวสรณมธิมุจยมาโน' จินตย พุทธาธิชชานวญหมนุมารชน
 อจिनตย โพธิสตตวสมาธิวิโมกษยวสถานวฤชภิตามวกลปยณ อจिनตย โลกมรณธตส์เกทานาวรณ
 ตามวคาหมานะ ตস্যามจिनตยโพธิสตตวกรรมทถธวธยาศยตายำ ปรตูปทยมานะ ตพจिनตยโพธิสตต
 วกรรมปรณิธานสโรโต'นุกรวนนุปุรวณ เยน มิสสรณ ชมภูทวิปศิรัษ เตโนปลักรมย สารธวซ ภิกษุ ปริ
 มารคยณ อปศยทนยตรสมินนาศรเม จักรมโกฏยำ นิชณณ สมาสมาปนมนุจจศถสนตมนุปรศวสน
 ตมนินยชมานมมณยมานมถชุกายั ปรติมุขสมถติมจिनตยณ สมาธิวิกุรวิตน วิกุรวมาณ วามทกษินาภ
 ยามูรธว วา อจिनตยปรมาณานนตกายมมวโลกิตมูรชานมเนกาวรณกายาปรเมยวรวณวิมาตธตตำ
 จิตตกษณ จิตตกษณ สัทรศยมานั ตสย ตถา สมาสพนนสย คมภีรศย ศานตสย นรินมณชิตสย นิ
 ราลมพสย โรมาณโจรธวกายสย สรวโรมมุขโย'จिनตย โพธิสตตววิโมกษวิกุรวิต ปรวรวตยมานมปศยต|
 เยน วิโมกษมุขวิกุรวิตน ส จิตตกษณ จิตตกษณ| สรวธรรมธตส์ สรตยณนตนาวิวิกุรวิตวิกไปะ
 สรวสตตวปริปากาย สรวตถาคตปุชาปรโยคาย สรวพุททเกษตรปริโสธนาย สรวสตตวทษชกนธนิว
 ตนาย สรวทุคติมารคสมุจเจทาย สรวสตตวสุคติทวา[85]รวิรวณาย สรวสตตวเกลศสตาปรตมนาย
 สรวสตตวชวานาวรณวิกิธนาย สรวสตตวสรวชวตาปรตยชปาณาย ||

ตสยาระกรรมตลาภยามส์เขยพุทธเกษตรปรมาณุระชสมาน เศรษฐคณาน นานโปสถาน-
 ปรตยูปสถานาน สรวโลกธาตูปรยาปนุเศรษสทศฐรูปาติเรกวิษยปรววาราน นานาภุชณวิภูษิต-
 ศรีราน วิจิตรเมาสีจฐามณิกภูธราน ทารกพิมพปวิวาราน นิศจรมาณานปศยต| พราหมณคฤหปตีศจ
 สรวานนปานวิธิภะ สรวสางโคปจาไระ สรวาภไรณะ สรววสโตไระ สรวปุษไปะ สรวมาไลยะ สรวคน
 ไระ สรววิเลปไนะ สรวกาโมปจาไระ สรวรตไนะ สรวายตไนะ สรวภาชนวิธิภะ สรวโปกธณวิธิภะ ทริท
 ราน สดตวาน สักฤหยมาณาน ทูชิตี ชคทาควาสมมานาน สดตวนนาลี ปรีโตษยमानาน สดตวาศยาน
 วิโรชยमानาน สดตวาน โพธา ปรีปายमानาน ทศ ทิศะ สผริตวา คจฉโต'ปศยต ||

ชานุมณฑลภายำ นิศจริตวา กษตริยปณชิตรูปาน พราหมณปณชิตรูปาน โลกปณชิตรูปาน
 วิวิธศิลปปณชิตรูปาน มนุษยคติปณชิตรูปาน เลากิกโลโกตตรกริยาวิธิชวานปญฺญปณชิตรูปาน
 โลกาจารย์สัมตปณชิตรูปาน อนเนกาการกลปาน อนเนกาการสัสถานวฺยูหาน มโนชวานิ วจำสุยฺุทริยโต
 ทุรมนสะ สดตวาน พรหฺรชมาณาน ธรรมณปรีทีณาน สดตวานคฤหยมาณาน ทูชิตาน สดตวาน สุขย
 มานาน วินิปิตาน สดตวานภุชทธรรมานาน วิปนนยานปาตราน สดตวานาศวาสมมานาน ภูตทาน ปรีต
 รายमानาน กุศลมูลศพทมนุศรวายมาณาน ปาปวินิวฤตติศพทมฺุทริยมาณาน กุศลธรรมสมาทาปเน
 สดตวาน วินโยชยमानาน อรรถรฺยายำ สดตวาน ปรีติชฌาปยमानาน ปรีติเวคฺ สันนยमानาน ปรียวาที
 ตาสัครทวสตุณฺุทริยมาณาน สมานารถดำ จ โลกโสยปทรศยमानาน ทศ ทิศะ สผริตวา คจฉโต'ปศยต
 ||

นาภิมณฑลาค สรวสดตวาน สดตวชคจฉริสัสถานานชินจิวรวลกลธราน ทณทภาชจกฺณชิต
 กาคฤหิตาน นานารูปาน กลปส์[86]สถานาน ปรีศานเตรยาปถาน ฤชคณานนิศจริตวา อุปรยนตรีเกษ
 พุทฺธวรรณฺุทริยमानาน ธรรมศพท สฺุ⁸¹⁹ศรวายमानาน พุทฺธโฆษํ นิศจารยมาณาน โพธิสดตวสํ สัทร
 ศยमानาน พรหมจฺรยํ สัปรวรณยमानาน คูปเตนทฺริยตยำ สดตวานนโยชยमानาน นิสะวากวาร์ถํ ปรี
 รุปรยมาณาน ชวานาเรถ โลกํ ปรีติชฌาปยमानาน เลากิกศาสตรวิธิ ปรีณยमानาน สรวชชชวานนรี
 ยานมารควิธิ ปรีทรศยमानาน อนุปุรวกริยาयำ สดตวาน ปรีติชฌาปยमानาน ทศ ทิศะ สผริตวา คจฉ
 โต'ปศยต ||

ทวภายำ ปารศวภายำ สรวโลกปรีวฤตติสัชยา อจินตยาเนกศรีรสัสถานานาคกนยา นิศจริตวา
 อจินตยํ นาควิกฺรวิตํ สัทรศยमानา| อจินตยสุคนธเมฆาล์การ์ คคตลมาธิชชमानา อจินตยปุษ-
 เมฆาล์กาไระ สรวคคนตลมลักรวตีะ อจินตยมาลยเมฆาล์กาไระ สรวมากาศธาตฺ วฺยูหยमानา
 อจินตยรตนฉตรเมฆาล์กาไระ สรวธรรมธาตฺ สัณาทยमानา อจินตยรตนชวชเมฆาล์การ์ อจินตยรตน-
 ปตาคาเมฆาล์การ์ อจินตยรตนปตาคาวิตตรตนาภรณเมฆวรัชาล์การ์ อจินตยานนตมทามณิรตน-
 เมฆปรีวรัชณาล์การ์ อจินตยรตนทาวิจิตรกฺุสมเมฆปรีวรัชณาล์การ์ อจินตยรตนาสนปรยงกนิชณณ-

⁸¹⁹ Gvv: สั

โพธิสัตว์พุทธธรรมเมฆปวรวรรณาลังการ อจินตยทิวรตนาภรณ์เมฆาปสรโศคนธรมส์คีตริตโฆษ-
 เมฆปวรวรรณาลังการ อจินตยมุกตซาลาลังการตตนาปทโฆษวเกสรสรตนาราชจรรณเมฆวรัชชวิกิรณาลัง
 การ อจินตยรตนมกุฎเมฆสรวมณิรตนาวิชิตานนตรมิเมฆปวรวรรณาลังการ อจินตยเทวกายเมฆปุช-
 มาณยจจรตราชปตาทาลังการ อจินตยาปสรโฆษนตนาภรณ์เมฆชลิปฐสุวรรณปุชวิกิรณปรมุกตปฐ-
 โภศสรตตถาคตคณวรสติเมฆนิตครชิตปวรวรรณาลังการ คคนตลมิติษจมานาษ สรวรตนาวโรฆรรณ
 กุฎ-เมฆไรฐารฐปฐลเมฆจจ สรวรตถาคตปรัชนมณทลธานี สัณทายมานาษ สรวโลกธาดุปรสรณลั
 กุรวตีษ สรวรสตตวานิ ปรัหรัชยมานาษ สรวพุทธาน ปุชยมานาษ กุชเณ กุชเณ สรวธรรมธาดุ สผ
 มานาษ สุธนะ เศรษฐทารโก'ปศยต ||

[87]อุรุตตะ ศรีวัตสาทส์เขยยพุทธเกษตรปรมาณูระชะสมานสุเรนทรานนิตจจิตวา อจินตยา-
 สุมายาวิกุรวิตานิ ปรัทศยมานาน มหาชลธรราน สัโฆษภยมานาน โลกธาดุศตสทสรณนิ สัปรกมปย-
 มานาน สรวไศเลนทรราชาน สัสมุภยมานาน สรวเทวภวานานิ สัปรกมปยมานาน สรวมารมณทลธานี
 ชิมิ์กุรวาณาน สรวมารไสนยั ปรมรัทยมานาน สรวโลกมทมานทรปาน ปรัภยชยมานาน ปรัพุชภูจิต
 ตานนินวารย ปรัสาทยมานาน วิทิสัจจิตานาน ปรัตตินินวารยมานาน สตตวานานามกุศลาน ธรรมานุปศมยมา
 นาน เกลศปรัวตาน วิกรียมานาน รณสัครามานุปศมยมานาน วิวิทาสุมายาวิกุรวิตวิกิรตีไตะ สตต
 วาน สัเวชยมานาน ปาปาพุทเวชยมานาน สัสาราทุนตราสยมานาน สรวภวคตภย อุจจาลยานิเกเต
 นิเวศยมานาน โพธิจิตเต สตตวานา ปรัติษฐापยมานาน โพธิสตตวานาน โพธิสตตวจรยา วิไศธยมานาน
 โพธิสตตวานา ปารมิตาสุ ปรัติษฐापยมานาน โพธิสตตวภูมิษุ อวตารยมานาน โพธิสตตวานาน พุทธธ
 มนยาวภาสั ชนยมานาน นานาธรรมนยววยสลาไนศจิตตกษเณ จิตตกษเณ ธรรมธาดุ สผรมานานปศยต
 สุธนะ เศรษฐทารกะ ||

ปฤษจวิศาทส์เขยยพุทธเกษตรปรมาณูระชะสมาน สุรวกปรัตเยกพุทธานานนิตจจิตวา
 สุรวกปรัตเยกพุทธานนินทานาน สตตวานานามาตมาภินิวิษุภวานาน นินราตมตา นิษตตตตามุทริยมานาน
 ศาศวตาทินิวิษุภวานาน สรวสัการานิตยตา ปรัทีปยมานาน รากจรีตานามศุภาน ภาวนาน ทเวชจิตานาน
 ไมตรีเน โมหจรีตานามิทปรัตยตปรัตติยสมุตปาทมทริยมานาน สมภากจรีตานาน ชลวานวิษยสัปรยุกต์
 ธรรมนยภิตโยตยมานาน วิชยภิตตานานมาลยตา กถยมานาน ศานเตา นิเกตาศยตทานาน ปรัณิวิเศษม-
 ภิโรจยมานาน สรวทิกุปรัวตมูเชษุ สรวธรรมนยสาครปรัวตมูเชษุ สรวสตตวาร์ภกริยามภิตโยตยโต
 ธรรม-ธาดุ สผรมานานปศยต สุธนะ เศรษฐทารกะ ||

อัสสุภายามส์เขยยพุทธเกษตรปรมาณูระชะสมาน ยภษรากษเสนทราน[88]นิตจจิตวา นานา-
 สัสถานวิกุฎตศรีรณาน นานาวรรณาโรหปรัณานาน นานะรยาปถวิกัลปาน นานายานาภิฐุณาน นานา
 ปรัวารปรัวฤตาน สตตวธาดุปรัปาลนปรัยุกตาน นานาปรัภาวภาสปรัยุกตาน นานาโฆษนิตโรฆษนิตครช
 ตาน นานาปายาภินิฐาไรโรสัณนินะ สมนตทิกวทิกคคณ สผรมานาน สรวสตตกุศลจรรยารกษาโย
 สรวารยมณทลรกษาโย สรวโพธิสตตวปรัครหาย สรวสมยคณตสมยกปรัตปิพนปรัปาลนาย

วชรปาณิกกรรมณา สรวพุทโธปสถานปูชาวิธานต่าย วินิปิตานำ สดตวานำ สรวาปายคตวิวินวรัตนต่าย
 สรวโลกสรววยาธยาทยุปทรวโกโยปศมนาย ปश्यकตานุ สดตววารถกรียาโลกปรีปาลโนตสุกาน ปุณยชวล
 านสำการจกร์ ปรีปุยมานาน ธรรมจกรมนุปรววตยมานาน ปรวาทิจกร์ นิคฤหยมานาน สรวธรรมธาต
 สผรมาณาน สุธนะ เศรษฐทาร์โก'ปศยต ||

อุทราทส์เขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมาน กิณเรนทรานส์เขยยกินเรนทรกนยาศตสทสร-
 ปรีวารานส์เขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมำศจ คนธรวนทรานส์เขยยคนธรวนทรกนยาศตสทสร-
 ปรีวาราน นิคจรีตวาส์เขยยทิวยตุรยศตสทสรส์คิตีสปรีภณิตธรรมสวภาโวปส์หิตานี พุทสโตตตราณยู
 ทีรยมาณาน โโพธิจิตต์ ปรีทียมาณาน โโพธิสدتวจรยำ สัรวณยมาณาน สรวาภิสัโพธิมุขานยภิชฎวมา
 นาน สรวธรรมจกรมุขานยวคหายมาณาน สรววิกรูวิทมุขานยภีโรจยมาณาน สรวปรีนิรวาณมุขานี ปรี
 ทียมาณาน สรวพุทศาสนมุขานี สंपริคฤหยมานาน สรวสدتวมุขานี สंपรหษยมาณาน สรวพุท
 เกษตรตราณี ปรีโศธยมาณาน สรวธรรมมุขานี อภิตโยตยมาณาน สรวาวรณมุขานี วินิวรัตนมาณาน สรว
 วกุศลมูลมุขานี สัชยมาณาน ธรรมธาต สผรมาณาน สุธนะ เศรษฐทาร์โก'ปศยต ||

มุขาทวาราทส์เขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมาน สปตรัตนจตุรงคพลกายปรีวาราน จกรวรวติ
 โน นิคจรีตวา มหาตยาครศมิวูหาน ปรมลจมาณาน สรวรัตนกรานุตสฤชยมาณาน สรวมณิรัตนาก
 ราน วิศรณยมาณานทรีทรานสนนิกูรวานาน ปรวาณิวาลโลก์ วินิวรัตนมาณาน ไมตรีจิตเต สดตวาน
 สันโยชยมาณานทตตาทานาทวิเวจยมาณาน สวลักฤตาส์เขยยก[89]นยาโกฎีนียุตศตสทสรานี ปรีติ
 ปาทยมาณาน กามิถยาจาราทวิจณทยมาณาน พุทธมจระย ปรีติชจาปยมาณาน มฤชวาทาทวินิวรัตน
 มาณาน อัสวีวาทปรมตายำ นโยชยมาณาน ปิคูนวจนาทวินิวรัตนมาณาน ปรมส์ครทปรยุกต์ ไชษมุทรีย
 มาณาน ปรัชวจนาลโลก์ วินิวรัตนมาณาน มโนชวลศลกษณำ วาจมุทรียมาณาน อนรธาธโรปส์
 หิตาทพทสรปลาปาด สดตวาน วินิวรัตนมาณาน คมภีรารถปทปรเภทวินิจจเย สันโยชยมาณาน
 สรววจนโทเชโภย โลก์ วินิวรัตนมาณาน กรูณาพทรวาจมุทรียมาณาน หลุทยมล โลเก'ปพรณมาณาน
 อลเปจฉตาส์ตุษฎฐิปรมตายำ สดตวานนโยชยมาณาน วยาปาทาลโลก์ วินิวรัตนมาณาน ปรีสดีติปรีสาท
 เน สันโยชยมาณาน สรวทฤษฏีชาล โลเก อุทธรมาณาน สรววิมตีปรการาน วิกรียมาณาน สรวส์เท
 กูฎาน ปรีปาดยมาณาน สรวส์ศยวิจิกิตสาติมิรมปนยมาณาน ธรรมปรีวิจย โลเก ปรีวิภษมาณาน
 อิทปรีตยตปรีตยสมุตปาทมุทรียมาณาน สรวาวสตยนเย สดตวานนโยชยมาณาน สรวาวรณานี วิ
 นิวรัตนมาณาน อนาวรณนเย'วตารยมาณาน พุทธารณนยมุทโยตยมาณาน ทศ ทีโศ ธรรมธาต สผร
 มาณาน สุธนะ เศรษฐทาร์โก'ปศยต ||

นยนาภยามส์เขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมานี สุธมณพลศตสทสรานี นิคจรีตวา สรวมหา
 นีรยานวภาสมานานี महानธการ์ โลเก วิธมนตี ไมหิติมิรี สดตวานามปนยมาณานี คีตนรกาปายคตानำ
 สดตวานำ คีตทุษข์ ปรีศมยมาณานี มฤณมเยษุ เกษเตรษุ อวทาทวรวณำ ปรีภำ ปรีมฤณจมาณานี สุธมณ
 เยษุ เกษเตรษุ ไวฑูรยวรวณำ ปรีภำ ปรีมฤณจมาณานี ไวฑูรยมเยษุ เกษเตรษุ สุธมณวรวณำ ปรีภำ ปรี

มุลจมานานิ รูปยมเยชฺ ุเกษเตรชฺ สุวรรณวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ สุวรรณมเยชฺ ุเกษเตรชฺ
 สผฏิกวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ สผฏิกมเยชฺ ุเกษเตรชฺ สุวรรณวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ
 สุวรรณมเยชฺ ุเกษเตรชฺ สุमारคลวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ สุमारคลมเยชฺ ุเกษเตรชฺ สุวรรณวรรณา
 ปรภำ ปรมูลจมานานิ โลहितมุกตามเยชฺ ุเกษเตรชฺ [90]สุวรรณวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ สุวรรณม
 เยชฺ ุเกษเตรชฺ โลहितมุกตาวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ| อศมครมเยชฺ ุเกษเตรชฺ สุวรรณวรรณา ปรภำ
 ปรมูลจมานานิ สุวรรณมเยชฺ ุเกษเตรชฺ อศมครมวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ อินทรนีลมเยชฺ ุเกษ
 เตรชฺ สุรยครมณิราชวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ สุรยครมณิราชมเยชฺ ุเกษเตรชฺ อินทรนีลมณิ
 ราชวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ โลहितมุกตามเยชฺ ุเกษเตรชฺ จนนร่ำศุขาลมณฑลครมณิราชวรรณา
 ปรภำ ปรมูลจมานานิ จนนร่ำศุขาลมณฑลครมณิราชมเยชฺ ุเกษเตรชฺ โลहितมุกตาวรรณา ปรภำ ปร
 มูลจมานานิ เอกรัตนมเยชฺ ุเกษเตรชฺ นานารตนวรรณา ปรภำ ปรมูลจมานานิ เอวิ สรว
 โพิสตตวปรษนุมนทเลชฺ อุปริมาณสตตวการยปรยุกตานิ สรวสตตวธรมตุ สผรมาณยปศยตุ สุนะ
 เศรชฺชทารกะ ||

ภรวูวรานตราชูรณาโกศาทส่ำเขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมาน ศศางกายาน นิสจริตวา
 สรวเทเวหนทรานภิกวमानาน กามรตี สรวโลเก วินิวรตยมาน พุทททรศนรติมนูวรตยमानาน
 อุปริมาณสตตววินยปรยุกตานิ ทศ ทิส สรวสตตวธรมตุ สผรมาณยปศยตุ ||

ลลาฎาทส่ำเขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมาน มหาพรมโณ นิสจริตวา ปรศานเตรยาปถาน
 พรมโฆษมุตริยमानาน สรวพุทธานธเยชฺยमानาน สรวพุทธานภิชฎวमानาน สรวโพิสตตวาน
 ปรหษยमानาน อุปริมาณสตตวการยปรยุกตานิ ทศ ทิส สรวสตตวธรมตุ สผรมาณยปศยตุ สุนะ
 เศรชฺชทารโก'ปศยตุ ||

ศิริสโต'ส่ำเขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมาน โพิสตตวานนิสจริตวา นานาวรรณส่ำสถานวิภูษิต
 ศิริรตำ ส่ำทรศยमानาน อนุยถชนวิจิตรคาคตรตำ ปรภāvमानาน อนนตมธยปรภามณฑลเมฆาน
 ปรมูลจมานาน สรวพุทธานำ ปูรวโพิสตตวจรรยามารภย ทายกปรติคราหกวสตุปรติยาคปรการ
 เมฆาน สรวโรมวิเวโรภย นิสจรายमानาน นานาปารมิตาส่ำปรยุกตานิ ปูรวโยคสมุทราน ส่ำทรศยมา
 นาน ทานจรย่ำ โลภสย ส่ำรณยमानาน[91] มาตสรยมล วินิวรตยमानาน สรวคราโหดสรเค สตตวาน
 นิโยชยमानาน วิจิตรสรวรตนาล่ำการล่ำกฤต โลภมธิตยชमानาน ทานปารมิตายำ สตตวาน ปรติช
 ษาปย ปรชการวศิตายำ ปรติชษาปยमानาน สรวลกษณคูนาน ส่ำรณยमानาน พุททลกษณส่ำภเว เหตุ
 มุปติศยमानานปศยตุ|

อส่ำเขยยพุทเกษตรปรมาณูระสมำศจ โพิสตตวานนิสจริตวา ศิลปารมิตำ ส่ำรณยमानาน
 สรวพุทธานำ ศิลปารมิตาส่ำปรยุกตานิ ปูรวโยคสมุทราน สรวโรมวิเวเรภย ส่ำทรศยमानาน สรวสต
 ตวาน สรวโลกคตติวิชเยโรภย วิมุชีกฤตย ตถาคตติวิชยาภิมุชีกุรวาณาน กามโลภ วิชุกุปสมานาน วิปร
 ยาสปฏล โลภ วิภีรमानาน วิตลปริกถปาน ปรศมยิตวา โพิสตตวศีล ส่ำนิโยชยमानาน มหา

กรรณาศील สวรรณยิตวา ตถาคตศีลปรติลมภาย พุทธานุคปรติปตติศีเล สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน สวปโนปมา ภาวตี สดตวานา ปรภาวยิตวา สวปนวิธิสมวสรณตไย วิษยปริครทเกลศวศิตายำ สดตวาน ปรดิษจาปยมานานปศยต]

อัสเซยยพุททเกษตรปรมาณูระสมำศจ โภธิสตตวานนิจจระย สุวรวรณจจวิตำ โลเก'ภทโยทย มานาน อุกโรธานูปายาสภา⁸²⁰ยามชิลทุชฎาวิษฎาปรติหตจิตตายำ สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน สรวตธีรยคโยนคติสมจเฉทาย สรวโรมมุขภยะ กษานติปารมิตาสปรยุกตาน ตถาคตปุรวโยคเมฆานนิจ จารยมาณาน กษานติพล สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน ธรรมวศิตายำ สดตวานวภาสยมานานปศยต]

อัสเซยยพุททเกษตรปรมาณูระสมำศจ โภธิสตตวานนิจจระยานนตโภธิสตตววีรยพล สัทรศย- มานาน สรวชยตารมภำ วิวรตยพลน สรวสดตวศรุตสาครปรเยษฎิปริเขตตำ สัรวณยมานาน สรวตถาคต-ปุโซปสถาเน สดตวานนโยชยมานาน สรวทะชสกนธวินิวรตนมหาวีรยารมเก สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน วีรยปารมิตาปรตีสยุกตาน ปุรวโยคเมฆาน สรวศรียานนิจจารยมาณาน โภธิสตตววีรยปารมิตาจรยำ สัทรศยมานาน เกาสีทยปรวตาน สดตวานำ วิกริมาณาน วีรยปารมิตายำ สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน กรมวศิตายำ โลเก'วินโยชยมาน อธิจานปรยุกต[92]นปศยต]

อัสเซยยพุททเกษตรปรมาณูระสมำศจ โภธิสตตวานนิจจริตวา โภธิสตตวานสมฤติเปล สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน สรววารณนิจจณติมริ วิธมมานาน สรวมทปรมาทต สดตวาน วินิวรตยมานาน อปรมาทธรรม ปรดิษจาปยมานาน สดมกัสมภมานธวชานปรปาดยมานาน พุทธชยานางคสาคร มุทธีรยมานาน ธิยานปารมิตำ โลเก สัรวณยมานาน ธิยานปารมิตาปรตีสยุกตาน ปุรวโยคเมฆาน สรวโรมวิเวโรทย นิจจารยมาณาน จิตตวศิตายำ สดตวาน ปรดิษจาปยมานาน กษณ กษณ ธรรมธาคุ สฬรมาณานปศยต]

อัสเซยยพุททเกษตรปรมาณูระสมำศจ โภธิสตตวานนิจจริตวา พุทธธรรมปรเยษฎีสยุกตาน ปุรวโยคเมฆาน สรวโรมวิเวโรทย นิจจารยมาณาน สรวสรวางคสาครรูโตะ ปรชยปารมิตาเมฆาน นิคชมานาน สมยคทฤษฎีวิทยต์ นิจจารยมาณาน ธรรมสวภาวรุตโฆชาน รวมาณาน อาตมทฤษฎี-ปรวตฤฎานิสตตวานำ ปรทารยมาณาน สรวทฤษฎีสลยानยุทธรรมมาณาน กางฎษาวิมตีวิจิตตาสา-ติมริ วิธมมานาน อธิมุกตวศิตายำ สัรวณยมานาน จิตตกษณ จิตตกษณ ธรรมธาคุ สฬรมาณานปศยต]

อัสเซยยพุททเกษตรปรมาณูระสมำศจ โภธิสตตวานนิจจริตวา สรวพุทโธปายเกาศลยณ ยมณทล ปรภายยมานาน อูปายเกาศลยปรตีสยุกตาน ปุรวโยคเมฆาน สรวโรมวิเวโรทย นิจจารยมาณาน อูปาเกาศลยจรยำ โลเก ปรภายยมานาน มหายานนิจรยณภทโยทยมานาน สรวพุททมณทล สัรวณยมานาน สัสารนิจรยณาสัณินำ โภธิสตตวจรยำ สัรวณยมานาน ทศยมานาน โภธิสโตตวปาย

⁸²⁰ Gv: ตา

เกาศลยมารมิตายำ สดตวานุ ประดิษฐาปยมานานุ สรวุโพธิสโตตวปตติวศิตตามณทลั โลเก นิทรศายมานานุ จิตโตตปาเท ธรมธาดุ สฬรมาณานปศยต|

อสัเขยยพุทธเกษตรปรมาณูระสมำศจ โพธิสตตวานุนิศจริตวา สรวตถาคตนามสมุทธเมฆานุ สรวุโรมวิเวโรภย นิครษมานานุ สรวุโพธิสตตวปณิธานปารมิตาปริศุทธิสัฎกตทานุ ปุรวุโยคเมฆานุ สรวุ-โรมมุขมณทเลภยะ ปรมุณจมานานุ ปณิธานปารมิตำ สัรวณยมานานุ สรวุโพธิสตตวศิตาสุ สดตวานุ ประดิษฐาปยมานานุ อุปรานโกภยวิวิทุ มหา[93]ปณิธานรจจกรั สรวุธรรมานุสรณั สรวุเกลศวินิวรตนมชวานุปรวตวิกรณั โลเก ปรรากวยมานานุ นานาปณิธานวิกรวิโตะ จิตตกษณเณ จิตตกษณเณ ธรมธาดุ สฬรมาณานปศยต|

อสัเขยยพุทธเกษตรปรมาณูระสมำศจ โพธิสตตวานุนิศจริตวา โพธิสตตวพลมวภายสมานานุ โพธิสตตวพลปรินิษตติรุตั ปรมุณจมานานุ พลปารมิตาปรินิษตติสัฎกตทานุ ปุรวุโยคเมฆานุ สรวุโรมวิเวโรภย นิศจายรมาณานุ สรวุมารปรรวาทยพนมกถยพลั สัทรศยมานานุ สรวุจกรวาลวชรปรวตศรีโรปนิปาตตามเกทยพลั ปรรากวยมานานุ สรวุกลโปททาหาคณิศาครสัวาสศรีรานุทโยตพลั สัทรศยมานานุ คคนตเล สรวุโลกธาดุปรสรปานิถลสัธารณพลตำ สัทรศยมานานุ จิตตกษณเณ จิตตกษณเณ กุทิวศิตายำ สดตวานุ ประดิษฐาปยมานานุ ธรมธาดุสฬรมาณาดิปรสรพฐานปศยต|

อสัเขยยพุทธเกษตรปรมาณูระสมำศจ โพธิสตตวานุนิศจริตวา สดตวานำ ชวานนมนทลั ทโยตยมานานุ ชวานนปริมิตาปริศุทธิสัฎกตทานุ ปุรวุโยคเมฆานุ สรวุโรมวิเวโรภยะ ปรมุณจมานานุ สรวุพุทธคณชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ โลเก ปรรากวยมาณานุ สรวุพุทธสัชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ สัทรศยมานานุ สรวุปณิธยภินิหารากิชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ ปริทีปยมานานุ สรวุสตตวสัครทปณิธยภินิหารชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ วิชยาปยมานานุ สรวุสตตวไนราตมยาสวภาววารากิชวานนิน ชวานนภุมิ วิชยาปยมานานุ สรวุสตตวจิตตสาครวุโยโลกนากิชวานนิน ชวานนภุมิ ปรรากวยมาณานุ สรวุสตตวณทริยวิจยชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ ปรรวิภชมานานุ สรวุสตตวาศยภิมุกติววโลกนชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ สัรวณยมานานุ สรวุสตตวากรมสาครววารากิชวานนิน ชวานนภุมิ วิวรมาณานุ สรวุสตตวปณิธานสาครววาราชวานนากิชวานนิน ชวานนภุมิ สัทรศย ชวานนปารมิตายำ สดตวานุ ประดิษฐาปยมานานุ จิตตกษณเณ จิตตกษณเณ ธรมธาดุ สฬรมาณานุ สฐนนะ เศรชฐทารโก'ปศยต ||

มูรุต อุษณิษวิวรทอสัเขยยพุทธเกษตรปรมาณูระสมำศตถาคตวิครทานุ วรลภษณานุญยลชน-วิศุทธยลัการานุ ปรรตปตชามพูนทกนปรรวตนิ[94]รภาสานุ สรวุทศทิกปรรตปาณาปรมาณที่ปตปรภามณทลธรมธาดุนยสฬรณโฆษานุ| อนนตมธยพุทธวิกรวิตสัทรศนนานุ สรวุชคทสัภินนธรมเมฆานนภิปรวรัชมาณานุ ยทุต โพธิมณทวารคตวานำ โพธิสตตวานำ สมนตธรมธาดุตลเกทากิมุชชวานนเมฆั นามธรมเมฆาวรัชมนภิปรวรัชมาณานุ อภิเชกปรราบตวานำ โพธิสตตวานำ สมนตตลเมฆั นาม ธรมเมฆาวรัช-มนภิปรวรัชมาณานุ มหารธรมเยววาราชยาภิชิกตวานำ โพธิสตตวานำ สมนตมุขปรรเวค้ำ นาม ธรม

เมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน กุมารภูตานำ โพธิสตุตวานำ สมณฑวยุห์ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์
 มาณาน อวิวฤตยานำ โพธิสตุตวานำ มหากรุณาทฤตมภูฏี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 ศุทธาธยาศยานำ โพธิสตุตวานำ สรวธรมสรวภาวภทชถานวชร์ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 ปุรวโยคส์ปนนานำ โพธิสตุตวานำ สมณฑชคตส์ครทวยุห์ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน ชนมชานำ
 โพธิสตุตวานำ ตรวธวตถาคตปฤษนมนทลลภิมุชวิชูปติเมฆี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 โยคานารานำ โพธิสตุตวานำ สรวธรมสรวภาวตลนริโซษี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน อาทิกฤษมิ
 กานำ โพธิสตุตวานำ มหากรุณานโยปายครภเมฆสส์ภวี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน ปฤษมาจิต
 โตตปาทิกานำ โพธิสตุตวานำ ปฤษครท โกโตปจยครภี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน อุทาราธิ
 มุกตกานำ โพธิสตุตวานมกษยวิโมกษตถาคตปฤษนินิปรครทโกศี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน รุ
 ปาวจรานำ สตุตวานำ สมณฑตลลภยโกศี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน พรหมกાયิกานำ เท
 วานามปฤษมนนยสาครนิกฤษิตโซษี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน วสรวตตินำ เทวานำ พลส
 ภวธรมปฤษนากษยโกศี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน มารกાયิกานำ เทวานำ จิตรธวชสรวชล
 ตาสัการสัมารชนโซษี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน นิรมาณรตินำ เทวานำ ชถานรตนวนิจิตรธว
 นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน ตฤษิตานำ เทวานำ โพธิสตุตวปฤษนินิวิจิตรธวชี่ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์
 อภิปรวรวงษ์มาณาน ยามา[95]นำ เทวานำ สรวตถาคตานุสมฤติโกศี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์
 มาณาน ศกรเทเวณทรภวเนษุ ตถาคตททรคนปฤษีเวคสส์ภวี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 ยเกษนทรภวเนษุ ธรรมธาคคตถาคตวิกรูวิตสฬรณเมฆี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน คนธ
 เวณทรภวเนษุ สรวตถาคตธรรมสส์คิตินิโรษี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน อสุเรนทรภวเนษุ ชล
 นนยวชรมณทลลี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน ครุเชนทรภวเนษุ สรวตถาคตสัภโวปายเมฆี
 นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน กิณนเรนทรภวเนษุ สรวธรมเมฆสส์คิตินิโรษี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์
 อภิปรวรวงษ์มาณาน นาเคนทรภวเนษุ โพธิสตุตววิกรูวิตินิโรษีภวคตยทุเวคสส์ภวี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์
 อภิปรวรวงษ์มาณาน มโหรเคนทรภวเนษุ ปฤษีตาสครวิวฤษนเวคี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 มนุษยโลเกษุ สรวชคทวิเศษชถานวิชยี่ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน นรกลโลเกษุ สรวส
 สสารทฤษชปฤษนตนิโรษีอารยมารคจนาธาราล์การ์ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน ติริยคโยนินิษุ
 อนวทฤษกรมปลปฤษิตปฤษิตินิโรษีตถาคตานุสมฤติเมฆมนทลศรึรึ นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 ยามเลากิเกษุ สรวตถาคตปารมิตานินุชนาทสรวสตุตวยาคจิตตสส์ภวี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 วินิปติเตษุ สรวทฤษชปฤษมปฤษิตลลภสมาศวาสนสรวนินิโรษี นาม ธรรมเมฆวรวงษ์อภิปรวรวงษ์มาณาน
 สรวธรมธาคต สฬรมาณาน สฤษณะ เศรษฐทารโก'ปศยต ||

สรวโรมมุเขภยศจ เอโกกสมาทโรมวิวราทสัเขยยพฤษกษตรปฤษมาณฤษะสมานิ รศมิชาล-
 มณทลลนินิศจริตวาสัเขยยพลฐปาวธวยุหานสัเขยยวิจิตรการยปฤษตยูปฤษานานินิ ทศ ทีโศ ธรรมธาค
 สฬรมาณานยปศยต ยทุต กุตศจิทโรมมุชฤษศมิชาลมณทลลทวิมลทานจฤษาสรวสวปฤษิตยาค-

ฅนยสาครมวตฺรณ ตทจินตยํ สมนตสโรตาทิมขุยหุภิสสการมุขมนุสรณธิมุจยมานะ ตทธรรมธาดุยหุ
 วิสุทฺธิชุลานมุขมวตฺรณ ตทพุทฺธาธิษฐานํ สंपฺรติจณน ชุลานํ นิสฺตึรยมานะ ตทโพธิสฺตตวาศิตาพลํ สํ
 ชนยณ ตทโพธิสฺตตวปฺรณิธิพลํ ทถตฺมิกฺรวาณะ ตทโพธิสฺตตวจรยาพลํ วิสถารยณ สารธวชสย ภิกฺโขชะ ปุ
 รตชะ เอกมปิ ราตฺรตีทิวสมตินามยติ ทวาวปี สປตาศปี ราตฺรตีทิวานี ปุโรโต'ตินามยติ อรุชมาสมปี
 มาสทวยมปี ยาวตฺ ษทปี มาसान ษท วา ราตฺรตีทิวานี สารธวชสย ภิกฺโขชะ ปุโรโต'ตินามยติ| ตตะ
 ษณณํ มาसानํ ษณณํ จ ราตฺรตีทิวานามตยเยน สารธวช ภิภุสฺตสฺมาตสฺมาธเรวฺยุดิตชะ| สฺฐน
 อาท อาศจฺรยํ พตทม อารย ยาวทคฺมกฺริ อेष สฺมาธชะ| ยาวทวิปฺโล ยาวทปฺรมาณวิษโย ยาวทจินตยวิ
 กุรฺวิตวฺยหะ ยาวทตฺลยาโลกะ ยาวทสํเขยยวฺยหะ ยาวทสํหารยโคจระ ยาวทสํภินนวิษยชะ ยาวทสมทิก
 วิโรจนะ ยาวทปฺรมาณสฺตตวารุทปฺรโยค อेष สฺมาธชะ ยตฺร ทิ นาม เอวํ สรวสฺตตวานามปฺรมาณ
 ทุชะชกนชวฺยปฺศมาย ปฺรตยฺอุปสฺถิตชะ ยทฺต ทาริทรฺยทุชะชกนชวฺยปฺศมารเณน ปฺรตยฺอุปสฺถิตชะ| นรคติว
 ยฺยจเณทวารเณ ตฺริยคโยนิค[98]ติปฺรติรณารเณ สรวากษณคตฺทวารปฺปนารเณ สรวคคตยฺปนยนาร
 เณ เทวมนุชฺยรตฺสิชสํวารเณ ชฺยานวิษฺยรตยฺนุวารเณ สํสฺกฤตวารจฺรสุชสํวารเณ ไตร
 ธาตฺกนิจสฺรณมุขสํทฺรศนารเณ ปฺรตยฺอุปสฺถิตชะ| โพธิจิตตสํภเวตฺตปฺรตีปนารเณ ปฺรตยฺอุปสฺถิตชะ|
 ปฺนุณยชุลานสํการสํภเวตฺตสํวารเณวิปฺลมหากฺรณาเวค-วิวารเณ มหาปฺรณิธานพลสํชนนาร
 เณ โพธิสฺตตวมารควภาสปฺรติลมารเณ มหาปารมิตายานวฺยหารเณ มหายานวิเสชวตารากิณฺร
 หารารเณ สมนตภทฺรจฺรยาชุลานาวโลการเณ โพธิสฺตตวภูมิชุลานาโลกปฺรติลาการเณ สรว
 โพธิสฺตตวปฺรณิธิจฺรยานิรฺยณวฺยทวิสุทฺธิสมุทาคมารเณ สรวชุลวิษยการมณานิษฺจานารเณ ปฺรต
 ยฺอุปสฺถิตชะ| โก นาม อารย อेष สฺมาธชะ? อาท อสฺติ กุลปฺตฺร สมนตจกษุรฺเปกษาปฺรติลพธา นาม ปฺรช
 ฬปารมิตา| ตทาโลก อेषะ สฺมาธชะ สมนตมุขวิสุทฺธิวฺยฺไฮ นาม| เอตสย กุลปฺตฺร สมนตจกษุรฺเปกษาป
 รติลพทฺรชฬปารมิตาโลกนिरุชตสย สมนตมุขวิสุทฺธิวฺยฺหสย สฺมาธชะ สฺภาวิตตวตสมนตมุขวิสุทฺธิวฺย
 ปุรฺวคฺมานี ปฺรिปุรฺณานี ทศ สฺมาธยสํเขยยศตสฺสราณยาชายนเต| อาท เอตวตฺปฺรมะ อารย อสย
 สฺมาธเรวฺยชะ? อาท เอตํ กุลปฺตฺร สฺมาธี สฺมาปนนสย อธิษฺฐานํ โลกธาทฺวิชยปฺติชฺ| อธิษฺฐานํ
 โลกธาทวตฺตาเรชฺ| อธิษฺฐานํ โลกธาทฺวิกรเมชฺ| อธิษฺฐานํ โลกธาทฺปฺรติมณทเลชฺ|
 อธิษฺฐานํ โลกธาทฺปฺรกรมสุ| อธิษฺฐานํ โลกธาทฺปฺรโศธเนชฺ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรศนวิชยปฺติชฺ| อธิษฺฐานํ
 พุทฺทฺรมาหตฺมยปฺรตยเวกษาयํ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรวิกรวิตชุลานตฺายํ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรพลาตารานุคเมชฺ|
 อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรคฺณสมุทฺรราวตฺรณตาสฺ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรธรรมเมฆสंपฺรติจณนตาสฺ| อธิษฺฐานํ สรว-
 พุทฺทฺรธรรมจกรปฺรวารตนาสํภทชุลานานุคเมชฺ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรปฺรชณทลสมุทฺรราวตฺรณาวคานตาสฺ|
 อธิษฺฐานํ ทศทิกฺปฺรเวศานุสรณตาสฺ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรธรรมเทศนानุโลกเนชฺ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรทิกฺนุโลกน
 ตาสฺ| อธิษฺฐานํ มหากรฺณาทิกฺวิชหนตาสฺ| อธิษฺฐานํ ไมตฺรตีทิกฺสฺรณตาสฺ| อธิษฺฐานํ พุทฺทฺรทศนทิกฺวต
 ราตฺตยปฺติชฺ| อธิษฺฐานํ สรวสฺตตวสมุทฺรราวตารานุคเมชฺ| อธิษฺฐานํ สรวสฺตตวทฺรียสมุทฺรชุลานานุค
 เมชฺ| อธิษฺฐานํ[99] สรวสฺตตวทฺรียสํภทชุลานเนชฺ| เอตมํ กุลปฺตฺร ปฺรชฬปารมิตาวิหารํ ชานามิ|

กี มยา ศกยฺ ปรัชญาปารมิตาวิหารศาคราวตีรณานำ ธรรมธาตุวิษยมติวิศุทธานำ สรวรรณคตยनुสฤติชโล
 นานำ วิปุลพุทธยปรมาณวิษยสพธณานำ มหาธารณยวภาสวศวรรดินำ สรวรรณสมณินทลาโลกสุปริศุทธา
 นามภิชณาวิกรวิตวฤชภิตานิรยาตทานามกษยปรตีสวีตศาคราวตีรณานำ ภูมิกรรณธรรนโรฆณาณำ
 สรวรรณคตปรตีสรรณภูตทานำ โพธิสตรตวานำ จรยา ชลาตฺ คุณาน วา วุกตฺ โคจโร วา นิทรศยิตฺ วิชโย วา
 ปรภาวยิตฺ มหาปรณิธานพลฺ วา สัรรณยิตฺ นิรยาณมุขํ วา อวภาสยิตฺ สมุทาคโม วา อภิปโยตยิตฺ มาร์ค
 วา ปรีทีปยิตฺสมาธิสโรโต ว อนุสรตฺ จิตตวิชโย วา ชลาตฺ ชณานํ วา สมตา วา อวคนตฺ ॥

คจจ กุลบุตร อีโหว ทกษินาปเถ สมุทรวะตาทิ นาม ปรตยทุเทศะ| ตตร สมนตวยุหํ นาโมท
 ยานํ มหาปรภสย นครสย ปุรวเณ| ตตร อาศา นาโมปาสิกา ปรติวสติ สุปรรภสย มนุเชนทรสย ภารยา|
 ตามุสักรมย ปริปถจจ กถั โพธิสเตรตวน โพธิสตรตวจรยาเยํ คิกษิตวย กถั ปรโยกตวย ॥

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกสตุษฏฺ อุทฺทร อาตตมณะ ประมุทิตะ ปรีติเสามนสยชาตะ
 สारธวชสย ภิกโษรณติกาทตตสาระ อุปชีวิตธรรมา อวตีรณสมาริวิชโย ลพทาโลกาวภาสิตชวานะ
 สมารยวภาสปรตีสลพธะ อธิมุกตวิศุทธยनुคตธรรมนยาโลกานुकตเจตนะ วิศุทธิมุขานुकตาโลโก ทिका
 โลกปรสฤตชวานะ สारธวชสย ภิกโษะ ปาเทท ศิรสาภินทย อเนกศตสทสรกฤตวะ ปรทิกษินีกฤตย
 สारธวชํ ภิกษุมวโลกย ปรณิปตย ปุณะ ปุณรวโลกยน อภिवิโลกยน นิปตน ปรณิปตน นมสยน อวมน
 มนสิกรวิศัจฉินตยน ภาวยน ปรภาวยน อุทานมูทานยน ทากการํ กุรวน คุณานภิมุขีกุรวน อนุคมายน
 อนุสมรณ อนุสมารยน ทฤตตี-กุรวน อวิชหน มนสา อาคมายน อุปนิพธยनน ปรณิธี สมวสรน ทฺรศน
 มาภิลชน สรวรรณิมิตตมุกฤทหนน ธารยน ธารณานुकตจิตโต วรรณสัสถานมนุสมรณ ชวานวิเศษมน
 วิจिनตยน สมาริวิชยํ สมวตรน ปรณิธีวิช-ยม[100]นุปรพนธน โคจรวิชยํ วิจารยน ชวานาวภาสํ สัปร
 ติจจจน สारธวชสย ภิกโษรณติกาตปรกรานตะ॥

10. อาศา

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ กลยาณมิตรคุณาราริตะ กลยาณมิตรสัปรเชชิตะ กลยาณมิตร-
 ทฺรศนาเวศาวิชญะ กลยาณมิตรานุศาสนี ปรตูปทยมานะ กลยาณวจนานยनुสมรณ กลยาณมิตรานุกต-
 ปเรมา กลยาณมิตรานุยาการ์ พุทฺททฺรศนํ สัปศยน กลยาณมิตราณิ พุทฺธธรรมสัทรศกานิ สัปศยน กล
 ยาณมิตราณยาจารย์ สรวรรณตารธเมษุ สมนุสศยน จกษุรรภูตานิ กลยาณมิตราณิ พุทฺธคคณาโลกน
 ตาโย สัปศยน อนุปุรวเณ เยน สมุทรวะตาลีปรเทศะ สมนตวยุหมุทฺธานํ เตนปสักรานตะ| โส'ปศยน
 สมนตวยุห-มุทฺธานํ สรวรรณปรการปรกษิปตํ สรวรรณทรมปงกติชุ อวิทสมลัภฤตํ สรวรรณปงกติ
 รุจิสสุภษมกุสม-เรณูปรมุกตํ สรวรรณทรมสมลัภฤตํ สรวรรณทรมปุชปวิจิตรกุสมาภิรณํ สรวรรณท
 รุมปงกติสมนตทิกนิตฺจริตคณธํ สรวรรณมาลาทรมโกศปรมุกตปรลมพพานารตณมาลาฤชภูย
 ภิปรรวษณํ สรวรรณราชทรมมณิรตณกฤตวิจิตรภกตีสัตฺโรปโศภิตตลํ สรวรรณปชปทรม
 นานารจควสตรปรลมพปรจจนโนปจารสุวิภกตเทศํ สรวรรณทรมทิวยาติเรกตฺรยมารุตสมิรตินรินาทิต

มธุรณีโฆษมนิมโนนนตปฤถิวีสมตลาวิทธี สรวาภรณวฤกษโกศปรมุกตารณวิกฤตวิจิตรธาราภิปรลมพิ
 โตปโศภิตวายุหัง| ตสมิน ชลฺ ปุณะ สมนตวายุเท มโทยานเน ทศ ปราสาทโกฏีสตสทสรธานี สรวม
 หามณิรตนปรตมณติตนิริยุหายุหानी ทศ กุฎาคารศตสทสรธานี ชามพูนทกุฎกนกจฉทโนเปตานิ ทศ
 วิมานศตสทสรธานี ไวโรจนมณิรตโนปโศภิตครุภานี ทศ ปุษกรณีสตสทสรธานี สรวรตนมยานิ รตเนษฏ
 กานิจิตานี สปรตตณวิจิตรโสปานานี นานามณิ-รตนเวทิกาปริวฤตตานี ทิวยจนทนวารินิษยนทคนธานี
 สรวรณวาลูกาสส์ตีสรณทศปราสาทกนกมณิรตนากีรณตลานี จตุรทิกษุ วิกฤตโสปานานี อษฏางโคเปต
 วาริปริปุรณานี หังสกุเราณจมยุรโกกิลกลวงกฤณาลนินาธาทรุตมธุรณีโรฆษาณี รตนตาลปงกุ
 ตี[101]ปริวฤตตานี สรวรณษณฎาชาลสัณนมารุตสมิรติมนโชนนโรฆษศพพานี อุปริมหามณิรตนวิตาน
 วิตตานี นานารตนวฤกษวากูกาปริวฤตตานี อัจฉริตจฉตวรรษมณิรตนชาโลทยิติตานี ทศ จ ตทาค
 ศตสทสรธานี กาลานุสาริจนทนกรทโมปจิตานี สรวรตนมยวิจิตรรรณปทมสัณนนานี มหามณิรตนปท
 มาวภาสตีตวิมลสลิลานี| ตสย โจทยานสย มธย วิจิตรธวชั นาม มหาวิมาน สาคครุภรตนปฤถิวีสลสั
 ถานไวยุรยมณิรตนสมตโมปโศภิต ชามพูนท-สรวรณสมุทศตกุฎ ชคทวิโรจนมณิรตนครภวูทผลกพท
 ษมสัเขยมณิรตนชาโลชชวลิตตลมิชิตวตคณธมณิ-ราชนिरูธิปโตปจารมณูรจิตคณธมณิราชสมิรติคณธ วิ
 โพนคณธมณิรตนมณิราชวิธมนตักษณนทริยวาสน์|

ตสมิศจ วิจิตรธวเช มหาวิมานะ'ปริมิตานยาสนานี ปรชลปตานิ ยทุต ปทมครุภานี
 ทิคโรจนมณิรตนปทมครุภานี ไวโรจนมณิรตนปทมครุภานี ชคโรจนมณิรตนปทมครุภานี
 จิตรโกศมณิรตนปทมครุภานี สึหปถษรมณิรตนปทมครุภานี วิมลมณิรตนปทมครุภานี
 มณิรตนรจิตปทมครุภานี สมนตมุขมณิรตนปทมครุภานี ปรภวูทมณิรตนปทมครุภานี สาคปรติษ
 ฐานวิศุทษมณิรตนวายุหสมนตรศมิปธาสมณิรตนปทมครุภานี วชรสิหากรานตมณิรตนปทมครุภานี|
 ตสย จ วิจิตรธวชสย มหาวิมานสย อนเเก นิริยุหา อจันตยรตนมยา วิจิตรรตนวายุหา อจันตยรรณนिर
 ภาสสุจิสส์ถานา| ตจจ สมนตวายุหมุขยานมุปธิษฎาททศกริมหาวิตานศตสทสไรระ สัณนั ยทุต วสตุ
 รวิตานโรทรุมลตาวิตานะ ปุษปวิตานโรมลาถยวิตานโรคนธวิตานโรมณิรตนวิตานะ สรวรวิตานาภรณ
 วิตานะ วชรปธาสมณิวิตานโรราวณนาคราชวิกูรวิตาปสโรวิตานะ ศกฺรภิลคณมณิรตนวิตานะ|
 เอตตปรมุไซรทศกริรวิตานศตสทสไรระ สัณนั| ทศภิศจ มหารตนชาลศตสทสไรระ สัณนั| ยทุต รต
 นครภกิงกิมิชาไละ รตนฉตฺรชาไละ รตนพิมพชาไละ สาคครุภมุกตาชาไละ นิตไวยุรยมณิรตนชาไละ
 สึหลตาชาไละ จนุทรกานตมณิรตนชาไละ คณธวิครหชาไละ รตนมกุฎชาไละ รตนหารชาไละ|
 เอตตปรมุไซรทศกริมหามณิรตนชาลศตสทสไรระ สัณนั| [102]ทศภิศจ มหาวภาสศตสทสไรรวภาสตี
 ยทุต ชโยติรศมิมณิรตนาวภาเสน อาทิตยครุภมณิรตนาวภาเสน จนุทรธวชมณิรตนาวภาเสนมณิรต
 นาวภาเสน คณธปรุฐปนารจิมณิรตนาวภาเสน ศรีครุภมณิรตนาวภาเสน ปทมครุภมณิรตนาวภาเสน
 ชโยติรธวชมณิรตนาวภาเสน มหาปรทีปมณิรตนาวภาเสน สมนตทิคโรจนมณิรตนาวภาเสน

มหาคณธเมฆนิศจิริตวิฑูณมาลามณิรตนาวภาเสณ | เอตตปรมุไซรทศภิรมหามณิรตนาวภาสคตสท
 ไสรรนิตยวภาสิต์ ตนมโทยาน์ |

ทศมหากธมเมฆคตสทสรภาภิวัชิตาล์การ์ จ ตนมโทยาน์ ทศกาลานุสาริจนทนมเมฆคต-
 สทสรภาภิครชิต์ ทศทิวยสมตภิกรานตมหมาลยทามเมฆคตสทสรภาภิปรลมพิโตปโศภิต์ ทศทิวยสมตภิ
 กรานต-นानารังควิจิตรวสตรเมฆคตสทสรภาภิปรวรัชิต์ ทศทิวยสมตภิกรานตากรณเมฆคตสทสรวิภูชิต์
 ทศเทวปุตระคตสทสรทศนกามาโธมุขปรณตภิภิปรวรัชิต์ ทศปาปโสโรเมฆคตสทสรปุรวสภาคจิริต-
 สวกสวภาตมภาโวตสฤชนาภิภิปรวรัชิต์ ทศโพธิสตตวเมฆคตสทสรธรรมศรวณตโรષปัสกราน
 ตภิภิปรวรัชิต์ จ ตนมโทยาน์ | ยตร อาโศปาสิกา กายจนครภมมหาภทราสโนปวิษญา สาครครภมกุ
 ตาชาลาล์กฤตา อวพทธมภญา ทิวยาติเรกนกกเกยรวลยพาทูยูหา ศรีกายรศมิณิรตนวิราชิตพาทู
 มหารตนซาลส์ณโนปโศภิตชีรษา สีมุขมณิรตนกรณจุกกธารณิ จินตารามณิรตนหาราวสกกถกณจา
 สรวรตนซาลส์ณนปรโภชชวลิตศรีรา ปราณิโกฏินิยุดคตสทสรปรณตกาया | ตตร เย อาศายา
 อุปสีกายาเย สกาศมปริมาณะ สตตวาะ ปูรวสยา ทิศ อาคจณนติ มหาพรหมาโณ วา พรหมปุโรหิตา
 วา พรหมกายิกา วา วศวรรตีโน วา ปรรนิรมิตวศวรรตีกายิกา วา สุนิรมิตา วา นิรมานรตีกายิกา วา สัตุช
 ตา วา ตุชิตีกายิกา วา สยามา วา สยามกายิกา วา เทเวณทรา วา ตรายสตริตตีกายิกา วา ยเกษนทรา
 วา ยกษา วา คนธรวณทรา วา คนธรวา วา กุมภานเณทรา วา กุมภานทา วา นาเคนทรา วา นาคา
 วา อสุเรนทรา วา อสุรา วา ครุเทณทรา วา ครุชา วา กิณนเรนทรา วา กิณนรา วา มโหระเคนทรา
 [103]วา มโหระคา วา ยมา วา ยมกนยา วา เปรตมทรทริกา วา มนุษเยนทรา วา มนุสยา วา | เอวเ ย
 ทกษินายา วา ปศจิมายา อุตตรายา อุตตรปุรวายา ปูรวทกษินายา ทกษินปศจิมายาเย ปศจิมอตตรา
 ยา อธ อูรธวายา ทิศ อาคจณนติ | มหาพรหมาโณ วา พรหมปุโรหิตา วา พรหมกายิกา วา วศวรรตีโน วา
 วศวรรตีกายิกา วา ยาวนมนุษย์เยนทรา วา มนุษยา วา อาคจณนติ นานาวายาธิสฤทษญา นานา
 เกลศปรยวสฤติตา วิวิทฤทษญี-คตาทินิวิษญาเย กรมวารณวฤตตะ เต สททศนาทาศายา อุปาสีกายาเย
 สรววยาธยุปศานตา ภวติ | วิคต-เกลศมลจิตตา อปคตฤทษญีสลยาเย สรววารณปรวตาวีกรณา อนาว
 รณวิศุทธิมณพลมวตรนติ |

ยตร วิศุทธิมณพเล สรววศลมูลานยุดตปนเต สรวเวณทริยางกูรา วิวรธนเต สรวชยชยวานนย-
 สาคราเย สมวสรนติ | สรววธารณิมุขนยสมุทรา อวารตนเต | สรววสมาธิมุขนยสมุทรา อภิมุขีภวานติ |
 สรววปรณิธานมุขานิ ส์ชายนเต | สรววจรยามุขานิ ปรวรตนเต | สรววคณาภินิรหารมุขานิ วิศุธยนเต |
 จิตตวโปลยตาสรววภิชยวาทินเณน ปรวรตนเต | กายาสงคตา สรววตรานคตา ภวานติ ||

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ สมณตวภูมุตยาน์ ปรววิศย สมณตาทนุวิโลกยน อทราภษีทาศา-
 มุปาสีกา ภทราสเน นิษณณำ ส เณ อาโศปาสิกา เตโนปชคาม อุปเตย อาศายา อุปาสีกายาเย ปาทา
 ศิรสาภินุทย อาโศปาสีกามเนกคตสทสรฤทตะ ประทกษินิฤทตย เอตทโวจต มยา อารเย อนุตตรายำ
 สัยกส์โพธา จิตตมุตปาทิต์ | น จ ชานามิ กถ์ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย? กถ์ ป

รติปัตตวญ์? ศรุต์ จ เม อารยา โภธิตตวณามวาทานุศาสนิน ททาตีติ| ตทวตตุ เม อารยา ถลั โภธิต
เตตวน โภธิตตวจรยายำ คิกษิตวญ์? ถลั ปรัตติปัตตวญ์ ||

สา อาห อหิ กุลบุตร อโศกเกษมธวชสย โภธิตตววิโมกษสย ลากินี| สาหิ กุลบุตร อโฆ
ทรศนา อโฆศรวณา อโฆษปรยูปาสนา อโฆฆากวาสสำสนา อโฆฆาสุสมรณา| นาหิ กุลบุตร อนว
โรปีตกุลตมุลานำ[104] สดตวณำ จกษุช อาภาสมาคจณามิ ทรศนวิชยปตยา นาปริคฤหิตกถยาณมิติ
รณำ นาสมนวาทฤตสมยกุลสุพุธานำ| มม กุลบุตร สหทรศเนน สดตวา อไวรวติกา ถวนตยนุต
ตรายาเย สมยกุลสุโพเธะ| อปี ตุ ชลุ ปุนรม กุลบุตร ปุรวสุยำ ทิติ ตถาคตา อาคตย อิห รตนาสเน
นิษทย ธรรม์ เทศยนติ| ยถา ปุรวสุยำ ทิติ เอวี่ ทศโภย ทิกภยะ| สาหิ กุลบุตร อวิวิทตา ตถาคตทรศ
เนน อวิวิทตา ธรรมศรวเนน อวิวิทตา โภธิตตวสมวธาเนน ยานยปีมานิ กุลบุตร จตุรศีติเย ปราณโกฏี
นิยุตศตสทรณนิ อิห สมนตวญุเห มโทยานเน ปรัตติสนติ สรวณเยตายนยไวรวติกานยนุตตรายาเย
สมยกุลสุโพเธะ มม สภาคจริตานิ เย'ปยนเย กุลบุตร เกจิทิห สดตวาเย ปรัตติสนติ เต'ปยวิรวตยเย
สเว'นุตตรายาเย สมยกุลสุโพเธะ| อวิรวตยสัสมวสรณายะ มม สภาคจริตา โภธิตตวาเย| อาห กิจจจิ
โรตปาทิต์ ตวยา อารเย อนุตตรายำ สยกุลสุโพเธะ จิตต? อาห อหิ กุลบุตร ปุรวเนवासมนุสมรณามิ ทีปกร
ตถาคตมรหนต์ สมยกุลสุพุทธิ์| ตสย เม ตถาคตสยานติเก พุทธมจรัย จีร์ณ ส จ เม ตถาคตเย ปุชิตะ
ธรรมเทศนา จ เม ตสยนติกาทุกฤหิตา| ตสย ปเรณ วิมโล นาม ตถาคโต'ฤต| ตสยหิ ศาสเน ปรวรช
ตา ธรรมจกริ จ เม สัธาริต์| ตสย ปเรณ เกตุนนาม ตถาคโต'ฤต| ส มยา อาราคิตะ| ตสย ปเรณ เมรุศ
รีร์นาม ตถาคโต'ฤต| ตสย ปเรณ ปทุมครุโถ นาม ตถาคโต'ฤต| ตสย ปเรณ ไวโรจโน นาม ตถาคตเย|
ตสย ปเรณ สมนตจกษุชุนาม ตถาคตเย| ตสย ปเรณ พุทธมศุทธิ นาม ตถาคตเย| ตสย ปเรณ วชร
นากริรนาม ตถาคตเย| ตสย ปเรณ วรณเทโว นาม ตถาคโต'ฤต|

อนเนน กุลบุตร ปรยาเยณ ซาติปรัปรัยา กลปรัปรัยา พุทธปรัปรัยามตรนตี อนุสมรมาณา
ตถาคตानรหโต'นุนตริยตยา ซญูตริศทคังคานทีवालุกสมำสตถาคตानนุสมรณามิ เย มยา อาราคิตา
อุปสทธิตเย ปุชิตา อรุจิตายะ เยซำ มยา อนติกาทรธรรมเทศนา ศรุตา เยซำ จ เม ศาสเน พุทธมจรัย จีร์ณ
อต อุตตริ กุลบุตร ตถาคตเย ปรัชานนติ ยาวนโต มยา ตถาคตา อาราคิตายะ อปรมาณายะ กุลบุตร
โภธิตตวาเย ปรัณม[105]จิตโตตปาเทไนว สรวธรรมธาตुสพรัณตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวาเย
มหากรณานเยน สรวชคทนตริคตตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวา มหาปรัณิธานทศทิกธรรมธาตु
ตลนิษชานุกมนตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวา มหาไมตริยา สรวชคตสพรัณตยา อปรมาณายะ
กุลบุตร โภธิตตวา โภธิตตวจรยยา สรวเกษเตรษุ สรวกลปสมวสรณตยา อปรมาณายะ กุลบุตร
โภธิตตวาเย สมาริพเลน โภธิตตวมารุคาปรัตยुทวารตตตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวา ธรรมิพ
เลน สรวชคตสัธารณธารณีนยานุกมนตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวา ซุถานาโลกพเลน
ตริยชวชวานยานุกมนสัธารณตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวา อภิชถาพเลน สรวเกษเตรษุ ยถา
ศยสทตวากิริจติปรัภา-ซาลจกรานินิรหณตยา อปรมาณายะ กุลบุตร โภธิตตวาเย ปรัตติสัทธิพเลน เอก

โฆโฆทาทหารสรวชคตส์โตษณตยา อปรมาณาะ กุลปุตฺร โโพธิสตตวาระ ภายวิศุทฺทยา สรวพุทฺธ
 เกษตรสวศรีรสรณตยา ||

สุธน อาท กิจจจิเรณ อารเย ตวมนุตฺตร้า สมยกสิโพธิมภิสสิโภตฺตสยเส? อาท น ชลฺ กุลปุตฺร
 เอกสตตวอารมฺพนตยา โโพธิสตตวานำ โโพธาย จิตตมุตฺตปทยเต ยทุตฺต ปรีปากวินยาย | น สตตวศตสยาร
 ภาย น สตตวสทสรสย น สตตวศตสทสรสย น สตตวโกญฺชะ น สตตวโกญฺชิตฺตสย น สตตวโกญฺชิสทสรสย
 น สตตวโกญฺชินฺยุตฺตสทสรสย อรฺถาย โโพธิสตตวานำ โโพธาย จิตตมุตฺตปทยเต | น สตตวกงฺกรสยารภาย
 น สตตวพิมฺพรสย น สตตวปรวฺรสย น สตตวปรมฺสย น สตตววฺรสย น สตตวาสิฺนสย น สตตวา
 เนาปมฺยสย น สตตวเนมฺสย น สตตววิปาสสย น สตตวมฤคฺควสย น สตตววินาหสย น สตตววิราคสย น
 สตตวาวคฺมสย น สตตววิคฺสย น สตตวสํกรมฺสย น สตตววิสรสย น สตตววิชงฺคสย น สตตววิโรตฺตชะ
 น สตตววิวาหสย น สตตววิภเกตชะ น สตตววิคฺชนฺตสย น สตตวตฺลนสย น สตตวตฺลสย น สตตวรณสย
 น สตตววิวรณสย น สตตววิวรณสย น สตตวสามยสย น สตตววรณสย น สตตววิจาร์สย น สตตว
 วิสาร์สย น สตตววยตฺยสย น สตตวามฺยทุคฺตสย น สตตววิสฤชฺญสย น สตตวเทวลสย น
 สตตวปริเภทสย น สตตววิโภษสย น สตตวปลิคุณฺชสย น สตตวหริตสย น สตตวโลกสย น
 สตตวณทริยสย น สตตวเหลกฺสย น สตตวทฺรพฺทสย น สตตวหฺรณสย น สตตวมาลุตฺตสย น สตตวไม
 ลุตฺตสย น สตตวภษยสย น สตตวภษยมฺกตฺตสย น สตตวมาลุตฺตายาชะ น สตตวสงคฺมนฺตรายาชะ น สตตว
 วิมนฺตรายาชะ น สตตวหิมนฺตรายาชะ น สตตวปรมนฺตรายาชะ น สตตวคิมนฺตรายาชะ น สตตวไวยาชาชะ น
 สตตวเวลายาชะ น สตตวเตลายาชะ น สตตวไสลายาชะ น สตตวเกลายาชะ น สตตวคิเลียชะ น สตตวศ
 เวลายาชะ น สตตวเนลายาชะ น สตตวเถลายาชะ น สตตวเสลายาชะ น สตตวเปลายาชะ น สตตวเหลลายาชะ
 น สตตวเมลายาชะ น สตตวสรทสย น สตตวมารุตฺตสย น สตตวเมรุตฺตสย น สตตวเขลุตฺตสย น สตตว
 มาลุตฺตสย น สตตวมฺลุตฺตสย น สตตวาชวสย น สตตวภมฺลสย น สตตวภมฺรสย น สตตวาทฺรสย น สตตว
 เหลวสย น สตตวเวลวสย น สตตวชาวกสย น สตตวทวสย น สตตวทวลสย น สตตวพิมฺพรสย น
 สตตวจฺรณสย น สตตวจฺรณสย น สตตวปรวสย น สตตวธวฺรสย น สตตวปรมฺทสย น สตตวคิคมสย น
 สตตวโหววฺรตฺนสย น สตตวนิรฺเทศสย น สตตวภษยสย น สตตวสํภูตฺตสย น สตตวมมสย น สตตวาทสย
 อรฺถาย น สตตวโหวตฺตปลสย น สตตวปทฺมสย น สตตวสํชยาชาชะ น สตตวโหวปาคมสย น สตตวคตฺยาชะ น
 สตตวาสํชยสย น สตตวาสํชยปรีวฺรตฺตสย น สตตวาปริมาณสย น สตตวาปริมาณปรีวฺรตฺตสย น สตต
 วาปรยฺนตฺตสย น สตตวาปรยฺนตฺตปรีวฺรตฺตสย น สตตวาสมนฺตสย น สตตวาสมนฺตปรีวฺรตฺตสย น สตต
 วาคณฺยสย น สตตวาคณฺยปรีวฺรตฺตสย น สตตวาทฺลยสย น สตตวาทฺลยปรีวฺรตฺตสย น สตตวาจินฺตยสย
 น สตตวาจินฺตยปรีวฺรตฺตสย น สตตวสาปรยฺนตฺตย น สตตวาปรยฺนตฺตปรีวฺรตฺตสย น สตตวามาปฺยสย น
 สตตวามาปฺยปรีวฺรตฺตสย น สตตวานภิลาปยสย น สตตวานภิลาปยปรีวฺรตฺตสย น สตตวา[106]นภิ
 ลาปยนภิลาปยสย อรฺถาย น สตตวานภิลาปยานภิลาปยปรีวฺรตฺตสยารฺถาย |

ในกโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย น วทนภิลายนภิลายโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย น จาตุรทวิปกโลกธาตุปรมาณูระสมโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย น สหสรโลกธาตุปรมาณูระสมโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย น ทวิสาหสรโลกธาตุ-ปรมาณูระสมโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย น ดริสาหสรโลกธาตุปรมาณูระสม-โลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย น ยาวทนาภิลายนภิลายตริสาหสรมหาสาหสรโลกธาตุ-ปรมาณูระสมโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต ยทุต ปริปากวินยาย อปี ตฺ อเศษนิเศษนวเศษสรวโลกธาตุปรยาปนนานำ สดตวานามรกาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต ยทุต ปริปากวินยาย | ในกพุทธาราคณตاي โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต ยทุต อาราคณภีราชนบุโซปสฐานตاي | น ทศพุทธาราคณภีราชนบุโซปสฐานตاي | น ยาวทนาภิลายนภิลายโลกธาตุปรมาณูระสมพุทธาราคณภีราชนบุโซปสฐานตاي โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกโลกธาตุปรยา ปนพทวศาราคณภีราชนบุโซปสฐานตاي | น ยาวทนาภิลายนภิลายโลกธาตุปรมาณูระสมโลกธาตุปรยาปนตถาคตวศาราคณภีราชนบุโซปสฐานตاي โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกพุททเศษตรปรีโสธนาย น ยาวทนาภิลายนภิลายโลกธาตุ-ปรมาณูระสมพุททเศษตรปรีโสธนาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกตถาคตศาสนสัธารณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสมตถาคตศาสนสัธารณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกพุททปรสฐานปรณิธานวิมาตฺตาวตฺรณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุทท-เศษตรปรมาณูระสมพุททปรสฐานปรณิธานวิมาตฺตาวตฺรณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต [108]เต |

ในกตถาคตพุททเศษตรวยุทฺตาวตฺรณตاي น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสมตถาคตพุททเศษตรวยุทฺตาวตฺรณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกพุททปรษนมนทลวิกฤตยวตฺรณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสม-พุททปรษนมนทลวิกฤตยวตฺรณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกตถาคตธรรมจกร สัธารณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสมตถาคตธรรมจกร สัธารณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกสตตวจิตตสมุทฺตาวตฺรณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสมสตตวจิตตสมุทฺตาวตฺรณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกสเดตวนทฺริยจกรปรีชญาตاي น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสมสเดตวนทฺริยจกรปรีชญาตاي โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกสเดตวนทฺริยสาคราวตฺรณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสมสเดตวนทฺริยสาคราวตฺรณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต | ในกโลกธาตุกลปรีปรวตฺรณาย น ยาวทนาภิลายนภิลายพุททเศษตรปรมาณูระสม-โลกธาตุกลปรีปรวตฺรณาย โภธิสตตวานำ โภธาย จิตตมุตฺตปทยเต |

ไนกลัทธิธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวจรยาवासานานุสัธยวตรณาย น ยาวทนาภิลाप्यानภिलाप्य
 พุทธเกษตรปรमाणุระชะสมโลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวจรยาवासานานุสัธยวตรณาย โพธิสตุตวานำ
 โพธาย จิตตมุตฺปทยเต|

ไนกลัทธิธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวเกลศสมุทรวาตรณาย น ยาวทนาภिलाप्यानภिलाप्यพุทธ-
 เกษตรปรमाणุระชะสมโลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวสรวเกลศสมุทรวาตรณาย โพธิสตุตวานำ โพธาย
 จิตต-มุตฺปทยเต|

ไนกลัทธิธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวสรวกรมสมุทรวาตรณาย น ยาวทนาภिलाप्यानภिलाप्यพุทธ-
 เกษตรปรमाणุระชะสมโลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวสรวกรมสมุทรวาตรณาย โพธิสตุตวานำ โพธาย
 จิตต-มุตฺปทยเต|

ไนกลัทธิธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวสรวจรยาสมุทรวาตรณาย น ยาวทนาภिलाप्यानภिलाप्य
 พุทธเกษตรปรमाणุระชะสมโลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวสรวจรยาสมุทรวาตรณาย โพธิสตุตวานำ
 โพธาย จิตตมุตฺปทยเต|

อปิ ตุ อเศษนึะเศษนวเศษสรวโลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตวสรวจรยาสมุทรวาตรณาย โพธิสตุตวานำ โพธาย จิตตมุตฺปทยเต
 อนวเศษสรวพุทธาราคณาภिरานนุไซปสถานตาโย โพธิส[109]ตตวานำ โพธาย จิตตมุตฺปทยเต|
 อนวเศษสรวโลกธาตุดุปรยาปนนสรวพุทธว้ศาราคณาภिरานนุไซปสถานตาโย โพธิสตุตวานำ ปรมณึชย-
 ภिलाไซ ภาวติ| อนวเศษสรวพุทธเกษตรปรีศรณาย โพธิสตุตวานามาศโย ทฤฒึ ภาวติ| อนวเศษสรว-
 พุทธศาสนสัธารณาย โพธิสตุตวานำ ปรีโยคะ สัภวติ| อนวเศษสรวตถาคตปรีสถานปรีณึชยว้มาตรตานุค
 มาย โพธิสตุตวานำ จิตตเวคาะ ปราทुरภวณติ| อนวเศษสรวตถาคตสรวพุทธเกษตรคณญูหาวตรณาย
 โพธิสตุตวานำ วุยวสาย อุตฺปทยเต| อนวเศษสรวตถาคตปรีชนมณพลสมุทรวาตรณาย โพธิสตุตวานำ
 อภिलाษะ ปรีภวติ| อนวเศษสรวชคจจิตตสาคราวคาหนตาโย โพธิสตุตวานำ ปรีารุณา สัชายเต|
 อนวเศษสรวสเตตวณทริยจกรปรีชญาโย โพธิสตุตวานำ อภิกาโงกษตฺปทยเต| อนวเศษสรวสเตตวณท
 รียสาคราวตรณตาโย โพธิสตุตวานำ อุตฺโสธมิราชายเต| อนวเศษสรวโลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตว
 โพธิสตุตวานำ ฉนทะ สัภวติ| อนวเศษสรวสตตวเกลศवासานานุสัธยวตรณาย โพธิสตุตวานำ ปรีากรม
 อาชายเต| อนวเศษสรวสตตวกรมเกลศสมุทรวจโรษณาย โพธิสตุตวานำ มหาชญาณสุรย อูทาคจฉติ|
 อนวเศษสรวสตตวจรยาปรีชญาโย โพธิสตุตวานำ ปรีชญาโลกะ ปรีทुरภวติ| อนวเศษสรวสตตวทุชะขา
 นิสกนธปรีสมนาย โพธิสตุตวานำ มหากรุณาเมฆะ สมุทาคจฉติ|

สัเกษปณ กุลปุตฺร เอตตปรีมุขานึ ทศ โพธิสตุตจรยานมูชาสัชเยยศตสหรานึ ยานึ โพธิส
 เตตวณ สมุทานยิตวยานึ อปิ ตุ ชลฺ ปุณะ กุลปุตฺร สรวธรมสมวสรณา โพธิสตุตวานำ จรยา ยทุต ชณ
 นานนุคมาย| สรวเกษตรสมวสรณา โพธิสตุตวานำ จรยา ยทุต ปรีศรณตาโย| ตสยา มม กุลปุตฺร
 เอวปรีณึเชรยณึชญา กาม ธาตุวิศุทึชะ ตนณึชยานึ มม ปรีณึชยานึ ภวณตุ| ยนณึชญา โลกธาตุดุปรยาปนนสรวสตตว

ตณนิษฐานนิ มม ปณิธานานิ ภวานตุ| ยา นิษธา สรวสตตวเกลศวาสนานุสสัยนุศยานาม ตณนิษฐานนิ มม
ปณิธานานิ ภวานตุ ||

อาห โภ [110]นาม อารเย เอช วิโมกษะ? อาห อโศกเกษมธวัช นาม กุลบุตร เอช วิโมกษะ|
เอตมห์ กุลบุตร เอกัง โพธิสตัดววิโมกษัง ชานามิ| ก็ มยา ศกย์ สาครสมจิตตานำ โพธิสตัดวานำ สรว
พุทธธรรมสंपริตีจณตยา เมรูกุลปานำ ทฤฒาธยาศยตยา สุทรศนโภษชยราโชปมานำ สรวสตัด
เกลศวาธิปรมโภษณตยา อาทิตยกุลปานำ สรวสตัดวาวิทยานุทธการวิธมนตยา ธรมีสสมจิตตานำ
สรวสตัดวาศรยปรตีชจณตยา มารุตสฤตทานำ สรวชคทฤถกรณตยา ปรีทีปฏูตานำ สรวสตัดวชวล
านาโลกกรณตยา เมโฆปมานำ ศานตนิรโฆษยถวาทธรรมปรวรชณตยา จโนทรปมานำ ปุณยรศมิ
ชาลปรโมจนตยา ศกโรปมานำ สรวชคทการษาปรตีปนตยา จรยา ชลวตฺ คุณาน วา วกตฺ อจินตยา
วา โพธิสตัดวศิกษาะ ปรมาวิตฺ อนนตมธยา วา โพธิสตัดวปณิธิวิกลปาะ สंपริศยิตุม ||

คจจ กุลบุตร อยมิไหว ทกษิณาปเถ สมุทรวตตาลย้า นาลยฺรนาม ชนปทะ| ตตร ภิษโมตตร-
นิรโฆษ นาม ฤษิะ ปรวสตี| สมุปสักรมย ปรีปจจ| ส เต กุลบุตร โพธิสตัดวจรยา อุปเทษยติ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารก อาศายา อุปาสิกายะ ปาเทหา อาศามุปาสิกามเนกศตสทสร-
กฤตวะ ปรวทกษิณีกฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย ปรวนิปทย อศรมุโข รุทน โพธิปรมทูลภตามนุวิจिनตย
กถยาณมิตรทูลภตามนุวิจिनตย สดปुरुชสมวธานสุทูลภตามนุวิจिनตย โพธิสตัดวทริย-
ปรวติลาภทูลภตามนุวิจिनตย โพธิสตัดวาศยวิศุทธิทูลภตามนุวิจिनตย สภาคมิตรสมวธาน-
ทูลภตามนุวิจिनตย ยถาวทโพธยภิมุขจิตตนิธยปตีทูลภตามนุวิจिनตย อวิษมธรมนยานุศาสนี-
ปรวโยคทูลภตามนุวิจिनตย อสัหารยจิตตกลยาณตาโยคสัชนนทูลภตามนุวิจिनตย สรวชวลตาเวค-
วิวรชณธรมาลอกสุทูลภตามนุวิจिनตย อาศายา อุปาสิกายะ อนติกาตปกรานตะ ||

11. ภิษโมตตรนิรโฆษะ

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก โพธิสตัดวานุศาสนยบุคคลจิตโต[111] โพธิสตัดวจรยาปรีโสธนา
บุคคลจิตโต โพธิสตัดวปุณยพลวิวรชณจิตโต พุทททรศนเวคาวภาสิตจิตโต ธรมนิธานปรวติลาภสัชาตจิต
โตเวโค มหาปณิธานานิบริหารปรวรชิตจิตโตเวคะ สรวธรรมทิกภิมุขจิตโต ธรมสรวภาวภาสิตจิตตะ
สรววารณวิกรณจิตโต นีรชการธรมธาตวยวโลกนจิตโต นารายณวชรรตนาภทยวิมลศยจิตตะ สรว
मारพลทูลโยชนทูลภตามนุวิจिनตย'นุปุระเวณ เยน นาลุชชนปทะ เตโนปสักรมย ภิษโมตตรนิรโฆษมฤชिम
เนวชเต สม|

เตน จ สมเยน ภิษโมตตรนิรโฆษะชริชนยตมสมินนาศรมปเท วิหริติ สม อสัเขยยวิจิตร-
ทูลภตามนุวิจिनตย วิวิธวฤชปทรสัณนเน สทาปรวผลลิตวิจิตรปุษุปวฤเกษ สทาผลปจิตผลลวฤเกษ
นารตนวนฤโทษทารมณิผลกสัศกฤตตเล สุวิภกตมหาจหนทูลเม มโนชลาครฤชสทาปรมฤก-

ส โภธิสตตจรรยา จรณ สรวสตตวานำ สุขุมตปาทยติ อนุปุรวณ จ สรวชวลตา[113] ปรตติภเต| อนน
 มาณวากะ กุลปุเตรณ อนุตตรายา สมยกลีโพธา จิตตมตปาหิติ| ส เอช สรวพุทศคุณภูมิ ปรีปุริษยติ|
 อถ ชล ภิษโมตตรนริโฆษ ฤษิ สุธน เศรษฐทารกเมตทโวจต อหิ กุลปุตร อปราชิตธวชสย
 โภธิสตตวสย วิโมกษสย ลาภิ| สุธน อาห ก เอตสย อารย อปราชิตธวชสย โภธิสตตววิโมกษสย วิช
 ยะ? ตโต ภิษโมตตรนริโฆษ ฤษิ ทกษิณิ ปาณิ ปรसारย สุธน เศรษฐทารก คีริสิ ปริมารชย ทกษิณน
 ปาณินา ปรยคฤหณาต| สมนตตรปรีคฤหิตตจ สุธนะ เศรษฐทารโก ภิษโมตตรนริโฆษณณ ฤษิณา
 ทกษิ-ณน ปาณินา อถ ดาวเทว สุธนะ เศรษฐทารโก'ปศยททศสุ ทิกษุ ทศพุทศเกษตตรศตสสร-
 ปรมาณูระสมานิ พุทศเกษตตราณิ เตษุ จ ทศพุทศเกษตตรศตสสรปรมาณูระสมานำ ตถาคตानำ
 ปาท-มุลคตมาตมานิ สัชานาติ สม| ตานิ จ ทศพุทศเกษตตราณยปศยทสัชยยาการวิศุทธีวัญหานิ| เตษุ
 จ ตถาคตปรัชนมณทลสมุทธานานาวรรณวิจิตรวัญหานปศยต| เตษุ จ ปรัชนมณทลสมุทเรษุ ตถาคต
 ศีริราณิ ลกษณานวยลชโนชชวลิตอปจิตานยปศยต| เตภยศจ ธรรมเทศนā ศฤโณตแยกปท-
 วยลชนาปรางภุชาม| ตานิ จ ตถาคตธรรมจกรณณโยนยาสัณินานิ สัธารยติ| ตāศจ ธรรมเมชาน
 นานาสตตวาศเยษุ ปรวรัชณำ สัปรตัจฉติ| เตษā จ ตถาคตानำ นานาธิมุกติพลวิโศธิติ ปูรวปรีณิธาน-
 สมุทธานวตติ| ตāศจ นานาปรีณิธานสาครวิศุทธาน พุทศสมุททาคมสมุทธานวตติ| ตāศจ-
 ยถาศยสรวสตตวสสรสัโตณวิชญาปนान พุทศวรรณานทราภีต| ตานิ จ พุทศศมิชาลานิ
 นานาวิราควิศุทธีวัญหมณทลนยปศยต ตานิ จ พุทศพลานยนาวรรณชลาณาลอกานुकเมनावตติ|
 ส กวจิตตถาคตปาทมูล ราชธีทิว สัชานาติ| กวจิตตสปต ราชธีทิวานิ กวจิตธรรมาสั กวจินมาสั
 กวจิตสัวตสรุ กวจิตวรัชศต กวจิตวรัชสสรุ กวจิตวรัชศตสสรุ กวจิตวรัชโกฏี กวจิตวรัชโกฏีศต
 กวจิตวรัชโกฏีสสรุ กวจิตวรัชโกฏีศตสสรุ กวจิตวรัชโกฏียยุต กวจิตวรัชโกฏีนิยุต กวจิตกรลป
 สัชานาติ| กวจิตกลป กวจิตกลปศต กวจิตกลปสสรุ กวจิตกลปศตส[114]สรุ กวจิตกลปโกฏี
 กวจิตกลปโกฏีศต กวจิตกลปโกฏีสสรุ กวจิตกลปโกฏีศตสสรุ กวจิตกลปโกฏีนิยุตศตสสรุ กวจิต
 ตถาคตปาทมูล ยาวนภิลाप्यानภिलाप्यान กลปาน สัชานาติ| กวจิตตถาคตปาทมูล ชมพูทธีป-
 ปรมาณูระสมานิ กลปาน สัชานาติ กวจิตยวทนภिलाप्यानภिलाप्यพุทศเกษตตรปรมาณูระสมาน
 กลปาน สัชานาติ อปราชิตธวชโภธิสตตววิโมกษชลาณานวภาสิโต ไวโรจนครภสมายวภาสปรตติลพะ
 อกษยชลาณวิโมกษสมายนุกตชะ สมनตทิกูปลชธธณิมุชวโลกปรตติลพะโ วัชรมณทลธธณิมุชวภา
 สิต-จิตตะ สุวิภกตชลาณกุฏวิชยสมาธิวิหารปรตติลพะ สมनตตลวัญหมารคปรัชญาปารมิตาวิหารวิชโย
 พุทศคณครภมณทลสมายาลอกปรสฤตะ สรวพุทศธรรมจกรณณสมายวภาสิจิตตะ ตรัยธวชลาณ-
 รัตนากษยมณทลสมายาลอกปราปตะ ||

อถ ชล ภิษโมตตรนริโฆษ ฤษิ สุธน เศรษฐทารก วัยมญจต| ส ปุนรปิ ภิษโมตตรนริโฆษสย
 ฤษะ ปุระตะ สติตมาตมานิ สัชานาติ| ต ภิษโมตตรนริโฆษ ฤษิราห สมรสสิ กุลปุตร? อาห สมรามิ
 อารย กลยณมิติราชิชานน| อาห เอตมหิ กุลปุตร อปราชิตธวชโ โภธิสตตววิโมกษ ชานามิ ก็ มยา

ศกย์ สรวชคทวิเศษชวานาภิษณาวตารสมาธิปรติลพธานำ โพธิสตุตวานำ สรวกาลจกรวศรวตินำ
 พุทธลกษณชวานาภิษณารกษลานำ ตถาคตทิวสวกรานตวิษณปติวญุทานำ ตรวยธววิษโยกลกษณชว
 านสมวสรณำ สรวโลกธตสุวิภกตกายานำ สรวธรมธตววภาสิตชวานนศรีรณำ สรวสตุตวยธาศ
 ยานิษุภยตติธานำ ยธาศยสตุตวจรยวิจารรณุกุโลปจารณำ สมนตากรุจิตโรจนำ อมลวิปล
 รุจิริชวานมณทลวิศุทธานำ จรยยา ชยวตฺ คุณา วา วกตฺ ปรณิธิวิเศโซ วา สุกยิตฺ เกษตฺรภสิสฺสกาโร วา
 ชยวตฺ ชยวานวิษโย อวคาคิตฺ สมาธิโคจโร วา อนุสรตฺ ฤทวิวิกรูวิตฺ วา อวตฺริตฺ วิโมกษวฤษภิตาวิกฺริชิตฺ
 วา อนุคนตฺ ศรีรวิภกตินิมิตฺ วา อุทฺครทิตฺ สรวมณทลวิศุทธิรวา ปรภวายิตฺ ชยวานาวภาสโ วา นิทฺรศย
 ตฺ ||

คจจ กุลปุตฺร อยมิ[115]ไหว ทกษิณาปเล อีษาน นาม ชนปทะ | ตตฺร ชโยชฌายตโน นาม พ
 ราหุณะ ปรติวสตี | ตมฺปสฺกรมย ปริปฺฤจจ กถํ โพธิสเตตฺวาน โพธิสตุตวจรยายำ ศิกษิตวย กถํ ป
 รตฺิปตฺตวยํ ||

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกสตุษฏฺ อุทฺคร อาตตฺมนาะ ปรมฺมุตตะ ปรฺติสฆามนสยชาโต ภิช
 โมตฺตรนฺริโฆษสย ฤเชะ ปาเททา ศิรสาภินทย ภิชโมตฺตรนฺริโฆษํ ฤชิมเนกศตมทสรกฤตวะ ป
 รทกษิณีกฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย ภิชโมตฺตรนฺริโฆษสย ฤเชเรนตีกาตปรกรรณตะ ||

12. ชโยชฌายตนะ

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'ปราชิตธวชโพธิสตุตววิโมกษชวานาวภาสิตะ อจินตยพุทฺธวิษย
 วิกรูวิตปรตยภษวิหารี อจินตยโพธิสตุตววิโมกษปรตยภษชวานาภิษณะ อจินตยโพธิสตุตวสมาธิชวา
 นาวภาสิตจิตตะ สรวกาลสมวสรณโพธิสตุตวสมาธิชวานาวภาสปรติลพธะ สรวสฺชวาสคตสมวสรณ
 สมาธิวิษยวภาสิตะ สรวชคทวิเศชวติชวานาโลกปรติลพธะ สรวตฺรยธวานुकตโคจรวิหาราภิษช
 อทวยวิกฺลปสมาทานฺริเทชชวานปรมะ สรวารมพณปรสฺริตชวานาโลกะ สตุตวศฺรทธาภิษชกษานติ
 วิศุทธยธิมุกติโกศกฺศลทะ สวภาวธรมกษานตินิสจยชวานาโลกปรติลพธะ สรวตฺรณุกตาทภิษ
 โภธิสตุตวจรยาสวภาวภวานาวิริทิตจิตตะ สรวชยตาวะคาวีวตฺยจิตโต ทศพลชวานวิทฺยทวภาสป
 รติลพธะ ธรมธตฺนฺริโฆษากิลาชาวิทฤปตฺจิตตะ สรวชยตาวาวิหารโคจรวตฺรณปรตฺิปตฺติจิตตะ อนนต
 โภธิสตุตวจรยวญฺหาภิษนฺริหารจิตโต'อนนตโพธิสตุตวมหาปรณิธานมณทลปริเศธนจิตตะ อนนตมธ
 ยโลกธตฺตฺชลาภษยานุกมชชวานาภิษชจิตตะ อนนตสตุตวสาครปริปากินยาสฺกฺจิตจิตตะ อนนต
 โภธิสตุตจฺรยวิษยํ สฺปศฺยน อนนตโลกธตฺตฺติวิมาตฺรตฺำ สฺปศฺยน อนนตโลกธตฺตฺวิภกตฺวิจิตรตฺำ
 สฺปศฺยน อนนตโลกธตฺตฺสูกษโฆทธารมพณนตฺรคตฺำ สฺปศฺยน อนนตโลกธตฺตฺปรตฺิษชานสฺชวาชาลวิจิต
 ติตฺำ สฺปศฺยน อนนตโลกธตฺตฺววหารปรชยปติสฺวฤตฺิวิมาตฺรตฺำ สฺปศฺยน อนนตสตุตวธาธิมุกตฺิวิมาตฺรตฺำ
 สฺปศฺยน อนนตสตุตววิภกตฺิวิมา[116]ตฺรตฺำ สฺปศฺยน อนนตสตุตวปริปากินยานุกมํ สฺปศฺยน
 อนนตสตุตวทิกกาลสฺชวาคตฺิวิจิตรตฺำ สฺปศฺยน กลยณมิตฺรณยภิมุชฺิกรวโณ'นฺปุรเวณ เยน อีษานเณ

ชนปเท ชโยชฌายตโน พราหมณะ เตโนปัสักรานตะ| เตน จ สมเยน ชโยชฌายตโน พราหมณ อุครุ
ตปะ ตปยติ สรวชดตามารมพณิกฤตย| ตสย จตฺรทิกั มหานครนิสคนธะ ปรวตมาตโรช-
ชวลิตะ| อภยทุกตมหาปรวตปฺรปาตะ กษุรธารามารคะ สัทฤศยเต ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก ชโยชฌายตนสย พราหมณสย ศิรสาภินุทย ปฺรตตะ ปฺรอาชฺชลิ
สฺถิตวา เอวมอาห มยา อารย อนุตตรายำ สมยกสิโพะธา จิตตมุตปาทิตั| น จ ชานามิ กถั โโพธิสเตตวน
โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวฺย กถั ปฺรติปตตวฺย ศฺรุตั จ เม อารโย โโพธิสตตวานามวาทานุศาสนิน
ททาตีติ| ตทวทตฺ เม อารยะ กถั โโพธิสเตตวน โโพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวฺย กถั ปฺรติปตตวฺย ส อาห
คจฺฉ กุลปฺตร เอตั กษุรธารมารคั ปรวตมภฺริหฺย อตฺร อคฺนิขทายำ ปฺรปต| เอว เต โโพธิสตตวจรยา
ปฺริศุทฺธิ คมิชยติ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกสย เอตททวตฺ ทุรลภา อษฺฎากษณวินิวฤตติะ| ทุรลโก มานุษยป
รติลาภะ ทุรลภา กษณสัปทวิศุทฺธิะ ทุรลโก พุทฺโธตปาทะ ทุรลภา อวิกเลนทฺริยตา ทุรลโก พุทฺธธ
มศฺรวะะ ทุรลภั สตปฺรุษสมวธานันุ ทุรลภานิ ภูตกลยาณมิตฺรธาณิ ทุรลโก ภูตยนานุศาสโนปัสัหาระ ทุรล
ภั สมยคชิวิตั มนุษยโลกะ ทุรลภา ธฺรมาณฺธธมปฺรติปตติะ| มา ไหวยํ มาโร ภวิชยติ มาราริษฺชโต วา
มารากายิกอ วา กลยาณมิตฺรปฺรติรูปโก วา โโพธิสตตวชฺฉทโก วา โย มม กุศลมูลานตฺรยาย ปฺรติปน
นะ โย มม ชิวิตนโรธาย อภยฺตุติตะ| มา ไหว มมานตฺรยํ กรตฺตูกามะ สรวชดตายำ| มา ชลฺ มำ วิช
เมณ ปลา ปฺรเณตฺตูกามะ| มา ชลฺ เม ธฺรมมฺขานตฺรยํ กรตฺตูกาโม พุทฺธธมธิกมาย| ตสโยว จินตา
มนสิการปฺรยูกตสย ทต พฺรหมสทฺสรานฺยปฺรยยนตฺริเกชฺ สฺถิตวา เอวมอาหฺมา กุลปฺตร เอว [117]เจตนา
ทฤตฺติการชฺชะ| เอช กุลปฺตร อารโย วชฺรารจิสมาธยวภาสทฺพะระ อวิวฺรตยวิโรย มหารมโภตตารณป
รติปนนะ สรวชคตฺสเนหปฺรยาทานายาภยฺตุติตะ สรวทฤชฺฐิกตชาลทาลนาย ปฺรยูกตะ สรวเกลศกร
มกษณินฺรทหาย ปฺรตฺยูปสฺถิตตะ สรวากษณชฺชานกานตารวภาสทาโยทฺยูกตะ สรวสตตวชฺรามรณปฺร
ปาตภยวินิวฺรตนาย วยวสฺถิตตะ ตฺรยธฺวานธการวิธมนตฺาโย อภยูกตะ สรวธฺรมศฺมิปฺรมฺณจนาโย ป
รติปนนะ| เอตสย ทิ กุลปฺตร ปณจตปสฺตปยมานสย ยาวนตะ เกจิทฺพฺรหมณะะ กรตฺตฤตวมีศฺวรตฺวิ สรว
โลกชฺเชชฺชตวมาตฺมนิ มนฺยนเต วิวิทฤชฺฐิกตาทินิวิชฺฎาะ ตสย อสโมครตโปวฺรตสมาทานปฺรภาเวณ
สรวเว สวภวเนชฺ น รมนเต| เต ธฺยานรติมฺนาสวาทยนโต'สย สกาศมฺปัสักรามนฺติ| ตาเนชฺ อาคตาทนฤ
ถยฺนุภาเวนาภิกฺภย อคฺรฺวตตปสา จ เตภยะ สรวทฤชฺฐิกตวินิวฺรตนาย สรวมานมทปฺรทาณาย จ ธฺรม
เทศยติ| สรวชคณฺมหาไมตฺริมทากรฺณาสรณตฺาโย โพธฺยาศยทฤตฺติกรณตฺาโย โพธิจิตโตตปาทวิปฺล
กธตฺาโย สรวพุทฺธสัทฺศนาภิมฺขตฺาโย พุทฺธสวรมณชฺลปฺรติลภปฺริปฺรณาย สรวตฺรานุรณพฺุทฺธชฺษาป
รติชฺชาทานาวรณตฺาโย จ ธฺรม เทศยติ ||

ทต จ มารสทฺสรานฺยปฺรยยนตฺริเกชฺ สฺถิตวา ทิวโยรฺมณินฺรตโนรภยวภฺริย เอวมอาหฺ อสย
กุลปฺตร ปณจตปสฺตปยโต'สมาทฺรจิตะสฺกนฺธาทาภา นิสฺจจริตวา อสมทภวณานฺยตฺมภาวนาภวนาภรณ-
ปฺริโกคําคฺจ ชินฺมิกรฺวณฺติ| เต วยํ สัเวคชฺาตะ สปฺริวาระ เอตสย สกาศมฺปัสักรามม| อุปัสักรานตฺานำ

โงษา'สมากั ตถา ธรรม์ เทศยติ ยถา สวจิตตปฐิตลพฐา โพธาย จิตตมุตปาทย อวินิวัตสียา ภาวาโม'-
นุตตรายา สมยกสิโพธา ||

ทศ จ วศวรรตเทวราชสหสราณี ทิวโยะ ปุชไปรภยวกรีย เอวมาหุะวย กุลบุตร อสย
ปญจตปสฺตปยตะ สวภวเนชฺ รติ น วินทามะ| เต วย สวสวชนปรีวารา เอตสย สกาศมุปสักรมามะ| ส
เอโซ'สมากมุปสักรานตานา สวจิตตวศวรรติตาปฐิตลาภาย ธรรม์ เทศยติ| สรวเกลศวศิตาปฐิตลาภาย
ยถาภิปราโยปตติวศิตาปฐิตลาภาย สรวกรรมวารณวิศุทวิชิตาปฐิตลาภาย สรวสมาปตติวศวรรติตาป
ฐิตลาภาย ปรี[118]ษกากรวศิตาวุหปรีศุทเย ยถาภิปรายวศวรรติตาโย จ ธรรม์ เทศยติ ||

ทศ จ สุนิรมิตเทวราชสหสราณยุปรยณตรีเกษ สติตวา ทิวสัคิตปรีโยคณินรนาทมจุนิโรฆเชณ
ปูชา กฤตวา เอวมาหุะ เอตสย กุลบุตร ปญจตปสฺตปยต เอโภย'คณิภูณยสฺตทฐุปา ปรีภา นิศจริตวา
ยยา อสมากมิมานี วิมานานยุตตปยนเต วิศุทยณติ ปรีภาสวธรรม์ ภาวนติ| อิมานี จาภรณานี อิมาศ
จาปสรสชะ วยมนปีทานิน สเทวปฐิตราปสโรคณปรีวาราน กาเมชฺ รติ วินทามะ| น กามสุขมภินนทามะ|
เต วย ปรีพลาทิตกายจิตตชะ เอตสย สกาศมุปสักรมามะ| ส เอโซ'สมากมุปสักรานตานา จิตตวิศุท
เย ธรรม์ เทศยติ| จิตตปรีภาสวธรรม์ ภาวนติ| จิตตภยณตยาโย จิตตภยณตยาโย จิตตปรีติสัชนนตยาโย ทศ
พลชวานปฐิต-ลาภวิศุทเย มหาธรรม์เวควิวัธนตยาโย กายวิศุทเย อปรมานพุททกายภินิรหณตยาโย
วาควิศุทเย ตถาคตโฆษปฐิตลาภาย จิตตวิศุทเย สรวชมตปฐิตลาภาย ธรรม์ เทศยติ ||

ทศ จ สัคยิตเทวราชสหสราณี เทวปฐิตราปสโรคณปรีวารานี อูปรยณตรีเกษ สติตวา สรวคณธ-
จุนธเมฆวรัชฆมาภิปรีวฤษย ปุชยิตวา นมสฺกฤตย เอวมาหุะ อสย กุลบุตร ปญจตปสฺตปยมานสย อส
มากั สวภวเนชฺ รติรณ ภาติ| เต วยมนภีรตชะ สนตะ เอตสย สกาศมุปสักรมามะ| ตต เอโซ'สมาก
มุปสักรานตานา สรววิชยานเวกษตยาโย ธรรม์ เทศยติ| สัคยภูจิตตตยาโย กุศลมูลสัชนนตยาโย โพธิจิต
โตตปาทปฐิตลาภาย ยาวตสรวพุทธรรม์ปรีปฐิตยาโย ธรรม์ เทศยติ ||

ทศ จ สยามเทวราชสหสราณี สเทวปฐิตราปสโรคณปรีวารานี ทิวยาน มานทาวรกุสมุวรัชฆาณ-
ยภิปรีวฤษย เอวมาหุะ อสย กุลบุตร ปญจตปสฺตปยมานสย อสมากั ทิวสัคิติสู รติรณ ภาติ|
เต วยมนภีรตา เอตสย สกาศมุปสักรมามะ| ตต เอโซ'สมากมุปสักรานตานา สรวกามรติวินิวัตนต
ยาโย ยาวตสรวพุทธรรม์ ปฐิตลาภาย ธรรม์ เทศยติ ||

[119]ทศ จ ศกรเทเวณทศตสหสราณี ปฐิตเยกั ทวาตริศทภีรปนไทรชะ สเทวปฐิตราปสโรคณ-
ปรีวาไรชะ สารธั ทิวยวสตรรตนาภรณกุสมุเมฆวรัชฆมาภิปรีวฤษย เอวมาหุะ อสย กุลบุตร
ปญจตปสฺตปย-มานสย อสมากั สรวศกรภวโนทยานภีรทาวนทิวยตฐิตาโลปจารสัคิติปรีโภเคชฺ รติรณ
ภาติ| เต วยมนภีรตา เอตสย สกาศมุปสักรมามะ| ตต เอโซ'สมากมุปสักรานตานา สรวกามรติปรี
หาณาย ธรรม์ เทศยติ| สรวมิทมนิตยั จลั วยยธรรม์มิตติ วาจมูทียติ| สรวมทปรีมาทสมุจเฉทนาย ธรรม
เทศยติ อนุตฺตรโพธิจณทวิวัธนตยาโย| อปี ตุ ชลฺ ปุณะ กุลบุตร อสย สัปเรกษิตน อิมานี เมรุศิขราณี

สัปรกมปีตานี| เต วยั วยถิตส์วิคนจิตตาะ สรวชวลตาจิตโตตปาทนทฤตตยา สรวชวลตาชวานา
 ปรณิธิมภินิรหรามะ ||

ทศ จ นาคสหสรธานี ไอราวตนนโทปนนทนาคราชปรมาณิ อุปรยนตรีเกษ คตานิ ทิวยกาลานุ-
 สาริจนทนมเมฆรนาคกนยาส์คีตินิกิรนาทมธุนิรุโฆไซรุทิวคนโธทกธาราปรสฤตปรมุกไตรภิปรวฤษย
 เอวมาหุระ อสย กุลบุตร ปถจตปสตปยตา เอโภย มหาคณิสกนธราศิกย อาภาะ ปรมุกตาะ สรวนาค
 ภวานานยวภาสย วาสิกาวรชสุปรณิภยานยปนยนติ| กโรธปรวฤตตี ใจษา ปรศมยิตวา อาศยั ปรห
 ลาทย มนะ ปรสารทยนติ| ตต เอไซ'สมากั ปรสนนจิตตานำ ธรรม์ เทศยติ| ยทุต หีนนาคคตวิชุกุ
 สนตาโย สรวาวรณียกรมปรหาณาย| อดยัย เทศยิตวา อนุตตรายำ สมยกส์โพธา จิตตานยุดปาทย
 สรวชวลตายำ ปรดิษฐापยติ ||

ทศ จ ยเกษนทรสหสรธานี คคนตเล สฤติวา นานาวิธยา ปุชยา ปุชยิตวา ซโยษมายตณั พ
 ราหมณั สุธนั จ เศรษฐทารกเมวมาหุระ อสย กุลบุตร ปถจตปสตปยมานสย อสมตปารชทานำ มนุษ
 เยษุ ไมตรั จิตตั สัชายเต| สรวยภษรากษสกุณภานทาศจ ไมตรจิตตา ภวนติ| เต ไมตรจิตตา อวิเทจ
 นปรติปนา อสมตสกาตมุปลักรามนติ วยมปีทานิน ไมตรยธาธิปตเยนาภิกฤตาะ สเวษุ สเวษุ ภวเนษุ รตี
 น วินทามะ| เต วยั สรวชชนปรีวาร่า เอตสย สกาตมุปลักรามมะ| ตทสมากมุปลักรานตานามสย
 [120]ศรีร์นริยาตา ปรภา อวภาสย สรวศรีร์ สุเชน สฬรติ| ส เอไซ'สมากั ปรีณิตกายจิตตานำ ตถา
 ธรรม์ เทศยติ| ยทเนเกษำ ยภษรากษสกุณภานทกภูตุนานำ โพธาย จิตตานยุดปทยนเต ||

ทศ จ คนธรวนทรสหสรธานีอุปรยนตรีเกษ สฤติวา เอวมาหุระ อสมากมปี กุลบุตร สวภวเนษุ
 ปถจตปสตปยต เอโภย'คณิกูเตภย อาภา นิคจริตวา อสมทภวานานยวภาสยติ| เต วยั ตยา ปรภยา
 สปฤษฐา อจินตยสุชสมรปิตา เอตสยานติกมุปลักรามมะ| อุปลักรานตานาเมไซ'สมากั ตถา ธรรม์
 เทศยติ| ยทวิรวตยา ภวาไม'นุตตรายาะ สมยกส์โพธาะ ||

ทศ จ อสุเรนทรสหสรธานี มหาสมุทราทภยทุทคมย อากาเศ ทกษิณั ชานุมณทลมนวามย-
 กฤตถาลยชลิปฏานิ สมสยมานานิ เอวมาหุระ อสย กุลบุตร ปถจตปสตปยโต'สมากั สรว'สุรโลกาะ
 สสสาคราณิ สไศศลานิ จ มมทาปฤถิวิมณทลานิ ปรกมปนเต| ตโต วยั สเว นิตมมานมททรปา
 วรตตโปภิกฤตา เอตสย สกาตมุปลักรามมะ| อุปลักรานตานาเมไซ'สมากั สรวมายาสาชยปรหาณาย
 คมภีร์ธรมภษานตยวตาราย อจลธรมตาปรดิษชานาย ทศพลชวานปรินิษปตเตย จ ธรรม์ เทศยติ ||

ทศ จ ครุฑนทรสหสรธานี มหาเวคธาริครุฑนทรปรมุขานิ อุทาร์ มาณวกรุปมภินิรมาย เอวมา
 หุระ อสย กุลบุตร ปถจตปสตปยมานสย เอโภย'คณิราศิกยะ ปรภา นิคจริตวา อสมทภวานานยวภาสย
 สักรมยติ| เต วยั ภิตาสตรสตตะ สวิคนมนส เอตสยานติกมุปลักรามมะ| ส เอษ กุลบุตร อสมาน
 ธรรม-เทศนยา มหาไมตรยำ สันโยชยติ| มหากรณายำ สมหาทاپยติ| สัสารสาคราวคหนตายำ สันโยชย
 ติ| กามปงกนิมคนสตตวาทภยทุทธรณาย สันโยชยติ โพธยาศยมุขวิศุทธา ปรโยชยติ| ปรโยชยปาย
 ติกษณตายำ สันโยชยติ| ยถาปริปกวสตตววินยาโยทโยชยติ ||

ทศ จ กิณนเรนทรสหสราณี อุปรยบุตริเกษ สติตวา เอวมาหุอะ อสย [121]กุลบุตร
 ปณจตปสตปยโต วายุสมิริตาโภย'สมททวนคตตาลปงกิติภยะ กิงกิณีชาลรัตนสูตรทามวาทยวฤเกษ
 โภย สรววาทยภาณทรรตนาภรณคฤหปริโภเคโภย พุทศพโท นิสจริตวา ธรรมศพโท'วิวรุตย
 โภอิสตตวสัสมศพโท โภอิสตตวปรสฐานปรณิธานศพโท นิสจริติ| อมุขย้า โลกธาดุสัซายายามมุโก นาม
 โภอิสโตตว โภธาย ปรณิทธาติ| อมุขย้า โลกธาดุสัซายายามมุโก นาม โภอิสโตตว พุชกรปริตยาคั กโร
 ติ| อมุขย้า โลกธาดุสัซายายาเมวंनाมา โภอิสโตตว สรวชวลตาชลาณมณลลั ปรีโคธยติ| อมุขย้า โลก
 ธาดุสัซายายาเมวंनाมา โภอิสโตตว โภธิมณชมุปลักรามติ| อมุขย้า โลกธาดุสัซายายาเมวंनाมา โภอิส
 โตตว สวาหนั มารี ปราชิตย อนุตตรา สมายกสิ'โพธิมภิสัพุชยเต| อมุขย้า โลกธาดุสัซายายาเมวंनाมา
 ตถาคโต ธรรมจกรั ปรวรวุตยติ| อมุขย้า โลกธาดุสัซายายามมุโก นาม ตถาคโต'นวเศษพุทศการุยั กฤต
 วา อนุปธิเศษนिरวณธธาเตา ปรีนिरวาตีติ| อปรยบุตระ กุลบุตร ภาเวชชมุพุทวิเป สรวตถุณกาชชศา
 ขาปตรปลาศานา ปรมาณูภาคสะ ปรีจฉินนानา น เตวว เตช่า ตถาคตานามนำ โภอิสตตวปรณิธินำ
 โภอิสตตวจรรยาปรสฐานวิเศษานาม เย'สมททวนคตตาลปงกิติโภย ยาวตสรววาทยภาณทรรตนา
 ภรณคฤหปริโภเคโภย วายุสมิริเตโภย พุทศธรรมโภธิศพทา นิสจรรนติ อนุรวันติ โสตรวิชุลปติมาจฉน
 ติ| เต วัย กุลบุตร พุทศสัสมโภอิสตตวปรสฐานปรณิธิจรรยาณามนिरโฆเศณ มหาปรีติเวคหรัชสัซาดา
 เอตสย สกาศมุปลักรามมะ| ส เอโษ'สมากมุปลักรานตานำ ตถา ธรรม์ เทศยติ ยทสมตปรีชติ อเนเก
 สตตวา อวิวรุตยา ภาวนตยनुตตรายาะ สมายกสิ'โพธะ ||

อปริมาณานิ จ กามาวจรเทวบุตรสหสราณูพาโรทารวรวณานุยาภาเศ สติตวา มโนมยยา ปู
 ชยา ปุชยิตวา เอวมาหุอะอสย กุลบุตร ปณจตปสตปยโต เอโภย'คินิภูณยสตุถารูปา ปรภา นิสจรรนติ
 ยยา ปรภยา อวิจิปรยบุตราน สรวนिरยานวภาสย สรวไนริยิกสตตวหุชานิ ปรติปสรพทานิ| ตโยว ปร
 ภยา อยมสมากั จกษุชु อาภาสมาจฉติ| เต วยมสโยปรี จิตตานิ ปร[122]สาพยิตวา ปรณิเตชु
 กามาวจรเทวนิกาเยชูปปนนะ| เย วยมสย กฤตชุลตยา ทรศเนนาวิตถูปตาสะ สรวกามรติมุตสสุชย
 อสย สกาศมุปลักรามมะ| ตต เอโษ'สมากมุปลักรานตานำ ตถา ธรรม์ เทศยติ ยทปริมาณะ สตตวา
 โภธาย ปรณิทธติ ||

อด ชลุ สุธนะ เศรษฐทารกสตุชฎ อุทคร อาตตมณะ ปรมุทิตะ ปรีติเสามนสยชาตะ อิมเมว
 รูปิ ธรรมนัยั ศรุตวา ชโยชมายนเต พุทธมณเณ ภูตกลยาณมิตราสัชลาณามุตปาทย ชโยชมายตนสย พ
 ราหมณสย ปาพโยชะ ปรณิปปตย เอวมาท อดยยมตยโยโต เทศยามยารย โย'หิ กลยาณมิตราชญา ปรีติ
 วาหยามิ| อด ชลุ ชโยชมายตโน พุราหมณะ สุธันิ เศรษฐทารกั คาลยาธยภาชต

ปรทกษิณิ ย โภอิสตตว อานุศาสติ กุรวตี

น กางกษเย คุรุภย เอกธา สถย⁸²¹ตว มานสม

⁸²¹ Gv: ปี

โต'สย สรว อรณ โภณติ เต'ปี จ ปุทธกษิณาะ ปุทธกษิณัม จ พุทธชฌานู โพธิมุลิตี พุทธเต || 1 ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทวารกสตี กุชुरธารัจตี ปรวตปโรปาตมารคมภิริหุย ตตร มหาคณิสกนธ
ปโรปตต| เตน ปโรปตตา สุปรตติชโต นาม โพธิสตตวสมาธิะ ปรัตติลพะระ| เตน จากณิสปรัตเนน ปรัตตม
สุชาภิโชธ นาม โพธิสตตวสมาธิะ ปรัตติลพะระ| ส เอวมมาท อาศุจรมมารุย ยาวตสุชสัสปุโร'ย อค
นิสกนธะ เอษ จ กุชुरธารัจติะ ปรวตปโรปาตมารคะ| ส อาท อหิ กุลปุตราปรัยาทตตมณฑลสย
โพธิสตตววิโมกษสย ลากิ| เอตมหิ กุลปุตร อปรัยาทตตมณฑล โพธิสตตววิโมกษ ชานามิ| ก็ มยา
ศกฺย เต'ชโรศมิกลปานา โพธิสตตวานา สรวชคตเกลศทฤษฏีปรัยาทตตปรัณิธานานามปรัตตยทวารตยเก
ตุณามปรัยาทตตทฤษฏานามทีนจิตตานามสัฏฺฐิตมานसानา วชรครภนารายณกลปานา มหารม
โกตตรณาวิชณณานามศีลิลปรัโยคานา วาตมณฑลสิกลปานา สรวชคทรลปรัยูกตานามวิวรตยวีร
ยณามปรัตตยทวารตยสันาหานา จรฺยา ชมาตุ คณาน วา วกต?

คจจ กุล[123]ปุตร อิทมิ'เทว ทกษิณปาเถ สิวิชฎมภิต นาม นคร| ตตร ไมตรรายณี นาม กน
ยา ราชณะ สิวเก'โตรุทิตา ปณจกนยาศตปรัวารา| ตามุปลักรมย ปรัปฤจจ กถ โพธิสเตตวน
โพธิสตตวจรฺยา ย่า ศิกษิตวฺย กถ ปรัตติปตวฺย ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทวารโก ชโยษมายตนสย พุราหมณสย ปาเทท ศิรสาภิวนทย ชโยษ
มายตน พุราหมณมเนกศตสสรกถวะ ชโยษมายตนสย พุราหมณสยานติกาตปรักานตะ ||

13. ไมตรรายณี

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทวารกะ กลฺยานมิตรจันตยโคจรนริยาตะ อูทวารอิหมุคตีวิศุโท มหายา
นาภิมุโข พุทธชฌานาภิลาซี พุทธธรมสมวสรณะ กลฺยานมิตรานุพนธนาภิทางกษิ ธรมโคจรวิจारी
อสงคชฌานาภิมุโข ภูตโกฏิสูวินิจิตะ ชฌานโกฏิสถิตวิษยะ ตระธวักษณโกฏยนุคตะ อากาศโกฏยทวยา
ภิมุชะ อทวโยโกฏีวินิจยปรัปโต ธรมธาดุโกฏยวิกัลปวิหารี อนาวรณโกฏีวินยปรัตติเชธปรัวิษฎฐะ กรม
โกฏยวิโรธปรมะ ตถาคตโกฏยวิกัลปวิหารี สรวสตตวสัชฌาชาลวิกิรณชฌานปรมะ สรวเกษตราบินิเวศ
วิกตะ สรวพุทปรัษนมนณฑลเลขานูนีตจิตตะ สรวพุทปรัศุทฤษิชนิเกตวิหารี สรวสเตตวชฺ นิ
ราตมนิเสตตวสัชฌ สรวตพเทษุ วากปโถปมาวตีรณะ สรวรุเปษุ รูปปรัตติภาชวิชลปติปรัโม'นุปุรเวณ
เยน สิวิชฎมภิต นคร เตโนปลักรมย ไมตรรายณีน กนยามเนวษมาณะ ปริมารคมาโณ'เศรราชิต เอษา
ไมตรรายณีน กนยา ราชณะ สิวเก'โตรุทิตา ปณจกนยาศตปรัวารา ไวโรจนครภปราสาทตลาภิรุตทา
อูรคสารจหนปาเท สุวณสูตฺร-ชาลศจโยเต ทิวยจิวรปรัชลปเต ภัทราสเน อูปวิษฎฐา ธรม เทศยติ| ศ
รุตวา จ ปุนะ สิวิชฎมภิต นคร ปรัวิศย เยน ราชณะ สิวเก'โตรุคถหิ เตโนปลักรมย รา'โชธ พหิรทวาร
ศาลาย่า ปรัตตยสเถต ไมตรรายณยะ กนยายา ทรศนากมะ| ส ตตราททราภิชีทเนกานิ ปราณิสตานิ
อนกานิ ปราณิสทสรานิ อนกานิ ปราณิ-ศตสสรานิ ปรัวิศมานานิ| ทฤษฏวา จ ปรัปฤจจติ กว ยฺย

คจฉฉ กุลบุตราษ กว วา อาคจฉฉ? [124]เต'โวจณ ไมตรรายณยาษ สกาศ์ ธรรมศรวณาย| ตสโยตทภวต
 นาตกรคจิตปฺรตินิวารยเต'นุปรวิศน| อิติ ส ปฺราวิศต| ปฺรวิษโฏ'ทฺรากษีตต' ไวโรจนศรภํ ปฺราสาทํ
 สผฏิกสํสสิตตลาอย่า ปถถีย่า ไวพฺพุรยมโยษ สตมโภรวชรมโยธภิตติภิรชามพูนทกนกกฏญนิรยหศตสทส
 ราล์การมสํเขยมณิรตนวิจิตรสรศรศรภรตนาทฺรศมณทลจจิต์ ชคโฑรจณมณิรตนวฺยหสํเขยมณิรตน
 ชาลปฺริกษิปตํ สุวณณฆณฺฎานํ ศตสทสรสมิรติ์ มธฺรนิรโฆษาจिनตยวฺยหาล์การ์ ต่า จ ไมตรรายนี้กน
 ยามทฺรากษีต อภินิลเนตฺรามภิลเกศีน สุวณนวรณจฉฉวิ| ส ตสยาษ ปาเทา ศิรสาภิวนทฺย อนนค
 ศตสทสรภกฺตวะ ปฺรทกษิณิภกฺตย ปฺราถชลิษ สติทวา เอวมาห มยา อารฺยเอ อนฺตตฺราย่า สยัภสัโพธา
 จิตตมุตฺปาทิต์| น จ ชานามิ ภถ์ โภธิสเตตฺวณ โภธิสตตฺวจฺรยาย่า ศิกษิตฺวย? ภถ์ ปฺรติปตฺตวย? ศฺรุตํ จ
 เม อารฺยา โภธิสตตฺวานามววาทานุศาสนีน ททาตีติ| ตทวทตฺ เม อารฺยา ภถ์ โภธิสเตตฺวณ
 โภธิสตตฺวจฺรยาย่า ศิกษิตฺวย ภถ์ ปฺรติปตฺตวย? อาท เปรภษสว กุลบุตร มม ภวณ-วฺยฺหานิติ| ส สมน
 ตาทนุวิโลกยณนทฺรากษีเทโกกสยาษ ภิตเตเรโกกสมาทสตมภาเทโกกสมาทาทฺรศมณท-ลาเทโกกสมา
 ทาการาเทโกกสมาทสํสสถานาทะโกกสมานมณิรตนาท เอโกกสยาษ สุวณณฆณฺฎายาษ
 เอโกกสมาทฺรตนวฤกษาเทโกกสมาทฺรมวิวราเทโกกสมาทฺรตนหาราต ธรรมตฺครภาสตถาคตาทน สปรถม
 จิตโตตฺปาทาน สจฺรยาปฺรณิธานวิษยาน สนิรยถวฺยหาน สภิสัโพธิวิภูริวาทน สธรมจกรปฺรवฺรตนา
 สปฺรินิรฺวณทฺรศนนา ปฺรติภาสโยเคน| ยถา จ เอกสมาทารมพณาต ตถา สรวารมพณฺภย|
 ตทยถาปี นาม อุกทสรสิ สวจเฉ'นาวิเล วิปฺรสนเน คณัน จนทฺราทิตย ชโยติรคณปฺรติมณฺฑิต์ สํทฤศยเต
 ปฺรติภาสโยเคน เอวเมว ไวโรจนศรภปฺราสาทสย เอโกกสมาทารมพณาทฺรธรมธาทฺคตาสตถาคตาท
 สํทฤศยเนเต ปฺรติภาสโยเคน ยทฺต ไมตรรายณยาษ กนยายาษ ปฺรวูกศลมูลนิษยนเทน|

โส'นุวิโลกย ตทพฺพทฺรศนวฺยฺหนิมิตตํ สํชารยณ ปฺราถชลิฏฺโต ไมตรรายณยาษ กนยายาษ วจณ
 สํเปรภษเต สม| सा प्पिरोवाज ओं क्लुपुत्र समनत्वयुहस्य प्रश्नवापारमितामृषप्रिव्वरुत्सय लार्णि [125]
 เอษ จ เม สมนตฺวยฺหะ ปฺรชฺษาปารมิตามฺชปฺรिव्वरุत्สเย ชฺญตฺริศทคกคานทิวาลิกาสमानํ ตถาคตนามนติ
 กาทปฺรยณวิษญะ| เต จ เม ตถาคตา นานามฺชปฺรเวคฺเรตฺ สมนตฺวยฺหํ ปฺรชฺษาปารมิตามฺชปฺรिव्वรุตม-
 ตารยมาษุ| ยจใจเกน เทศิต์ น ตท ทฺวิตีเยน อาท ก เอตสย อารฺยเอ สมนตฺวยฺหสย ปฺรชฺษาปารมิตา
 มฺชปฺรिव्वรุตสย วิษยะ? อาท เอตณมม กุลบุตร สมนตฺวยฺหสย ปฺรชฺษาปารมิตามฺชปฺรिव्वรุตมภิมุขีภฺรฺวณตยา
 อุปนิตฺยายนตยา อนฺสรณตยา วฺยวจารยณตยา อนฺวิจिनตยณตยา อาการยณตยา อาธารยณตยา
 วฺยฺหยณตยา อภินิรฺทณตยา สมลัภฺรณตยา ปฺรวิจिनวณตยา สมณตฺมฺชา นาม ชารณิ อาชายเต ยตฺร
 ชารณิมณฺทเล ทศ ธรรมมุขาสํเขยศตสทสรณยวฺรตนเต สมวสรนติ อามุขีภวณติ อภิปตฺนติ
 ปฺรिव्वรตนเต ยทฺต พุทฺธเกษตฺรมุขํ พุทฺธมุขํ ธรรมมุขํ สรวสตตฺวมฺชมตีตมฺชมนาคตมฺชํ ปฺรตฺยตฺตปนณมุขํ
 สลิต-โกภฺมิมุขํ ปุณยมุขํ ปุณยสํการมุขํ ชฺหวนมุขํ ชฺหวนสํการมุขํ ปฺรณิธานมุขํ ปฺรณิธานวิกลปมุขํ
 จรฺยामุขํ จรฺยาวิศุทฺธมุขํ จรฺยาสมุทฺธมุขํ จรฺยาปฺริปฺรุมุขํ กรมมุขํ กรมวิโรจณมุขํ กรมสโรตมมุขํ
 กรมาภิสํสการมุขํ กรมวิษยมุขํ วิษยกรมปฺรिव्वรณมุขํ สมยกรมปฺรติปตฺติมุขํ กรมวศิตตมมุขํ สฺจจริตมุขํ

สุจริตสมาธาปนมุขํ สมาธิมุขํ สมาชยนุจารมุขํ สมาธิวิจารณ์มุขํ สมาธิโคจรมุขํ สมาธิวิญญูตถาน-
 มุขมภิขณามุขํ จิตตสาครมุขํ จิตตปรยายมุขํ จิตตลตาปริศุทธิมุขํ จิตตคหนาวภาสมุขํ จิตต-
 สระปราสาทมุขํ จิตตสํภามุขํ จิตตวิจารณ์มุขํ สดตวเกสศปรจารมุขํ เกสศวาสนามุขํ เกสศปรโยค-
 มุขมธิมุขํ สดตวจรรยามุขํ สดตวจรรยาวิมาตราชามุขํ โลกสํภามุขํ สดตวาศยมุขํ สดตวสํชลาตมุขํ
 ทิงมุขํ ธรรมทิงมุขํ มหากรณามุขํ มหาไมตรีมุขํ ศานติมุขํ วากุปลมุขํ นยมุขมนุคคมมุขํ วิภกตมุขํ
 สมวสธมมุขมสงคโกฎฐิมุขํ สมนตมุขํ พุทธธรรมมุขํ โพธิสทตวธรรมมุขํ ศรราวคธรรมมุขํ ปรัตเยกพุทธ-
 ธรรมมุขํ โลกธรรมมุขํ โลกสํภวธรรมมุขํ โลกวิภวธรรมมุขํ โลกสํสถานธรรมมุขํ โลกธาตวิศุทธิมุขํ โลกธาต-
 สํกัทธิมุขํ สํกัทธิวิศุทธิโลกธาตมุขํ วิศุทธิสํกั[126]ษญโลกธาตมุขเมกานตสํกัทธิมุขโลกธาตมุขเม
 กานตวิศุทธิโลกธาตมุขํ โลกธาตสมตลानุคคมมุขํ วยตยสทโลกธาตมุขมวามุรุธหารมุขมินทรชลาตปรเวศ-
 มุขํ โลกธาตปฏิวรตมุขํ ปรัตยชานสํชลาตมุขํ สุกษมโฆทธานุคคมมุขมุทธานุคคมมุขมุทธานุคคมมุขํ
 มุขํ พุทธกายเวไมตราชามุขํ พุทธศมิชลาตไวจิตราชามุขํ พุทธสวรมณทลวิภกตมุขํ พุทธธรรมจกรากินิหาร
 มุขํ พุทธธรรมจกราสํภากินิหารมุขํ พุทธธรรมจกรนิรุกตมุขํ พุทธธรรมจกราวรตปฏิวรตมุขํ พุทธกายมุขํ
 พุทธปรัชนมณทลมุขํ พุทธปรัชนมณทลวิภกตมุขํ พุทธปรัชนมณทลสาคราวตธมมุขํ พุทธ-
 พลาภาสมุขํ พุทธสมาธิมุขํ พุทธสมาธิวิกรวณมุขํ พุทธวิหารมุขํ พุทธาธิชชานมุขํ พุทธนิรมาณมุขํ
 พุทธปรสทตวจิตวิชวลปติมุขํ พุทธวิกรวณมุขํ ตชิตภวานสํวาสมุขํ ยาวตปรีนิรวานสํทสรณมุขํ อปรมาณ-
 สดตวารลกริยามุขํ คมภีธรรมนยมุขํ วิจิตธรรมนยมุขํ โพธิสทตวธรรมรูปมุขํ โพธิจิตตสํภ-
 ธรรมมุขํ โพธิจิตตสํภารูปมุขํ ปรัณนิธูปมุขํ จรยารูปมุขมภิขณารูปมุขํ นิรยารูปมุขํ ธารณวิศุทธิ-
 รูปมุขํ ชลาตมณทลวิศุทธิรูปมุขํ ปรัชญาปริศุทธิรูปมุขํ โพธิยปรมาณรูปมุขํ สมถวิศุทธิรูปมุขํ| เอ
 ตมห์ กุลปุตฺร สมณตสมถุตฺตวฺยหํ ปรัชญาปารมิตามุขปฏิวรตํ ชานามิ| กิ มยา ศกฺยํ อากาตธาตสมจิตตา
 นํ โพธิสทตวานํ ธรรมธาตวิปลมตํ นํ ปุณฺยสํภโรปสทตพธสํตํ นํ โลโกตฺตรปฺรติปฺรติปฺนนานาม-
 สมุทาจาร์โลกธรรมาณํ วิติมิรชลาตโลภจกษุสปรตลพธานามตมะสรวธธรรมธาตูปริวิธานํ คคนกล
 ปาปรมาณพุทธีนํ สรวารมพณานุสมถจกษุสํ อสงคภุมยาโลกครภานํ สรวธธรรมรตปทปรเภทกศลา
 นํ สรวโลกานาภิกุตทานํ โลกจาริตฺตวิธิวิจารณ์านํ สรวโลกคตยนวทยานํ สรวโลการลกริยาปรมาณํ
 สรวชคตปฺรติศรณานํ สรวชคทวาคุปจารวิธิชลาตํ สรวชคคณินวสาตยานํ ยถาศยวิชวลปติ-
 นิทรศานานํ สรวกาลจกรวศรตํ นํ จรฺยํ ชลาตํ คุณฺยานํ วา วกตฺ ||

คจจ กุลปุตฺร อยมิไหว ทกษิณาปเถ ตรินยโน นาม ชนปทะ| ตตร สุทฺรศโน [127]นาม ภิกษุ
 ปรัตยสตี| ตมปสํกรมย ปรีปฺถจจ กถํ โพธิสทตวานํ โพธิสทตวจรรยาํ ศิกษิตวยํ กถํ ปรัตยตตวยํ ||

อด ชลฺ สุณนํ เศรชชทาทโก ไมตราชณฺยาะ กนฺยาเย ปาเทว ศิรสาภินทย ไมตราชณฺน
 กนฺยามเนกศตสทสรกถวํ ปรัทิกษิณีกถวํ ปุณํ ปุณรวโลกย ไมตราชณฺยาะ กนฺยาเย สกาตาด
 ปรักรานตํ ||

14. สุตฺรศนํ

อถ ชลฺ สุณนํ เศรษฐทาร์โก คมภีร์ โภธิสตตวชวานาวิจารณ์จินตยณฺ คมคีร์ ธรรมชาตตุตลา-
 คมนมนุวิจารณ์จินตยณฺ คมภีร์ สรวสุกษมชวานาวิจารณ์จินตยณฺ โลกสัชวาตคตคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ อนภิสัการ
 ตลคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ จิตตสโรตคตคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ ปรีตตีตยสมุตปาทตลคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ
 สวภาวสตยตลคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ สรวชคทวยวหารสตยตลคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ ธรรมชาตปุรัมมณ
 ชาติวภูตลคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ กายยนตราเปกษตลคภีร์ตามานุวิจารณ์จินตยณฺ กรมจิตตโลกตลคภีร์ตาม
 นุวิจารณ์จินตยณฺ อนุปุระเวณฺ เยน ตรินยโน ชนปทสเตรโนปลักรมย สุตฺรศนฺ ภิกษุ มารุคยมาโณ ชนปทวยว
 จาเรษุ นครวยวจาเรษุ นครวยวจาเรษุ ปฏฏณฺวยวจาเรษุ นิคมวยวจาเรษุ ครามวยวจาเรษุ โฆษวยว
 จาเรษุ ฤชยาศรมวยวจาเรษุ เทศปฺรเทศวยวจาเรษุ ชลปถวยวจาเรษุ คิริทริวยวจาเรษุ มหา
 วณษณทวยวจาเรษุ โส'ทฺรชาติ สุตฺรศนฺ ภิกษุมนยตมสมิ วณษณเต จักรมยมาณฺ ทฬฺร ตฺรณมภีร์ูปิ ปฺรา
 สาทิกิ ทฺรศนียภินีลปฺรทกษิณาวรตเกศํ ฆตฺรการมูรชานมุขณิษคิรสิ ปุถุฏลลาภฺมณิณีลวิศาลโคปกษ
 มนยณฺ มธฺโรนตจารตฺตคนาสิกาวคํ ทิงคฺลुकสุวรนสุคฺลิชฺโชษจ สมสทิตสุคฺลปฺรณจตวารีศททนต์ สึ
 ทหนุ ปรีปุระโณปจิตกโปลํ สฺรจฺริจาปายตกรูวํ ศคางวโรนฺรณยา กุถตติลกายตมุกตปฺรลมพกรณฺ
 ปูรวจหนเสามยวหนํ กมพฺรจฺริวฤตตคฺรีวํ ศรีวตสาลกฺกฤตทฤทยํ สึทปฺรวารุชกายํ จิตานตฺร่าสํ สฺรสิ
 ฤตสกนฺธํ ปฺรลมพพาทุ ชาลวณทชางคฺลึ จกรางกิตทสตปาทํ มฤทฺตรโณปจิตปาณิปาทํ [128]สป
 โตตสทํ วชรสทฤตสมธฺยํ พถนทฤชคฺตรํ สฺรวรตีโตรฺ โกศคตพสติกุหฺยํ ไอณยชงฆํ ทิรชางคฺลิมายตปาท
 ปารษณิ วยามปฺรภํ สฺรวรณวรณจณฺวิเมโกกปฺรทกษิณาวรตโรมํ นยคโรธราชปฺริมณทลํ ลกษณานวยลยช
 โนปจิตศรีรํ อนิมิชาวิภฺรณตทฤชภฺมิปฺสทิตสมถติ ทิมวตปฺรวราชมิว นานาตฤณวเนาชิลโตปโศภิตํ วิ
 ปูลพฺุทธิมสัหารยชวานาโคจรวิชยํ ชลธฺรการสวรมณทลวยุทํ สฺรวเวณชนมนยสนปนทนปฺรปญจนาปคต
 จิตตํ อสัภินชวานาโคจรํ วิปูลพฺุทชวานาวิษยวภาสปฺรติลทธํ สฺรวสตตวปฺรปภาวินยวายุจณินนาศยํ สั
 ชาตวิปูลมหารกฺรณามณทลํ สฺรวตถาคตธรรมเนตฺรึสัธารณารุถํ สฺรวสตตวชวานาโลกสัชนนารุถํ ตถาคต
 คตมินุสมรณตํ สฺรวชคทฺรธจกรมาภีร์ธมมทฺรตมวิลมพิตํ นิภฤตํ สฺรวยวสถิตํ จักรมยมาณฺ ศุทฺธาवासเท
 วกลปวสนํ เทวณาคยภฺษคณธฺรวาสฺรคฺรทกษิณนรโมหฺรคศกรพฺรหมโลกปาลมณฺษยามนฺษยเษ ปรีวฤตํ ||

ตสย ชลฺ ปุณํ สุตฺรศนฺสย ภิกโษศจักรมยมาณฺ สยภิมุขทิกาวฤตทา ทิคฺเทวตา
 ทิงภณทลมาวรตยณฺติ | ปทคามินโย เทวตา รตนปทไมะ กรมวิเกษปํ สัปฺรตีจณฺติ | อปฺรยาทตทา
 โลกมณทลโลปชวณเทวตาสตโมนธการํ วิธมนฺติ | ชมพฺุทชวณเทวตาะ กุสุเมาฆวรชมิปฺรวรชณฺติ |
 อจลครภฺภูมิเทวตา รตนากราณยฺุปทฺรศยณฺติ | สมณตาวภาสศรีคคนเทวตา คคนตลมลลักรวณฺติ | ศ
 รึสัภวาะ สาครเทวตา มหามณิรตไนรภยวกรณฺติ | วิมลครภาชะ สฺเมรฺเทวตาะ กฤตถายชลิปฺภูา นมส
 ยณฺติ | อสงคพลา วายุเทวตา คณธฺฐปฺุชปากุลํ มารุตํ ปฺรมุณจณฺติ | วาสนตีราตริเทวตาะ สวลลักฤต
 ศรีวระ ปฺรณตางคา นมสยณฺติ สทาวีโพชน-มณทลา ทิวสเทวตา ทิคโรจนมณิรตนธวชคฤทิตา คคนตเล
 ดิษณฺติ อาโลกสัชนนารุถาย ||

อถ ชลฺ สุทฺธนะ เศรษฐทาร์โก เยน สุทฺธสโน ภิกฺขุสฺเตโนปสักรมย สุทฺธสนสย ภิกฺโขชะ กรมตลา
 ภยํ นิปตย สุทฺธสนสย ภิกฺโขชะ กรมตลํ ปริจุมพย ปริลิขย ปฺราณชฺลิตะ สติตวา เอวมาท อหมารย อนุต
 ตรายํ สมยกฺสัฟเธา สंपฺรสถิตโต โโพธิสฺตตวจฺรยํ ปริมารคามิ| ศฺรุตํ จ เม [129]อารโย โโพธิสฺตตวา
 นามวาทานุศาสนิน ททาติ อนุศาสนมนุปรยจฺฉติ| ตทวทตุ เม อารยชะ กถํ โโพธิสฺเตตฺวาน โโพธิสฺตตวจฺร
 ยายํ ศิกฺขิตวฺยํ กถํ ปฺรติปตฺตวฺยํ| ส อาห อหํ กุลปฺตร ททโร ชาตยา นวกสฺตุ ปฺรวชยยา| เตน เม กุล
 ปฺตร เอกชนมนนา อษฏฺตริศฺทคฺจฺคานทิวาลูกาสมานํ ตถาคตานามนฺติเก พฺรหมจฺรยํ จีรณํ| กฺวจินฺเม
 ตถา ราตฺริทิวํ พฺรหมจฺรยํ จีรณํ กฺวจิตฺสฺปตฺ ราตฺริทิวานิ กฺวจิทรธมาสํ กฺวจินฺมาสํ กฺวจิทฺวฺรชํ กฺว
 จิทฺวฺรชศตํ กฺวจิทฺวฺรชสฺหสฺรํ กฺวจิทฺวฺรชศตสฺหสฺรํ กฺวจิทฺวฺรชโกฏี กฺวจิทฺวฺรชโกฏีนิยฺตํ กฺวจิทฺยวทฺนภิ
 ลาปฺยานภิลापฺยานิ วฺรชานิ กฺวจิทฺนตฺรกลปํ กฺวจิทฺรชกลปํ กฺวจิตฺกกลปํ กฺวจินฺเม ตถาคเต ยาวทฺนภิลाप
 ยานภิลापฺยาน กฺลปฺาน พฺรหมจฺรยํ จีรณมนฺไยว กฺลปํสํชยยา| สฺรวชชาเมว ตถาคตานามนฺติกาทฺธรม
 เทศนา ศฺรุตฺวา| อวาทานุศาสนิ สंपฺรตฺติจฺฉติ| ปฺรณิธานวฺยูหชะ ปฺริศฺไศธิตาชะ| สมฺทาคมวิชยวาทีรฺณจฺร
 ยามณฺทลํ ปฺริศฺไศธิตํ ปารมิตาสาคราช ปฺริปุริตาช| อภิสํโพธิวิภูวิตานิ อาชฺวาทานิ| ธรรมจฺกรปฺรवฺรตนา
 นิ ใจชามนฺโยนยาสํภินฺนานิ สํชาริตานิ| พลสมาทา ใจชามวตฺริณฺนา| ศาสนํ ใจชํ สํชาริตํ ยาวตฺสทฺธรม
 นิชฺชาปฺรยณฺตํ| สฺรวชชา จ เม เตชํ ตถาคตานํ ปูรฺวปฺรณิธานานิ สวพฺุทฺทเกชฺตรปฺริศุทฺชเย'ภินิรฺหุตฺตา
 นิ ปฺรณิณฺณทลสมายภินิรฺหารพฺเลน| สฺรวชชา จ เม เตชํ ปูรฺวโพธิสฺตตวจฺรยา สวจฺรยาปฺริศุทฺชเย'ภิ
 นิรฺหุตฺตา สวจฺรยวาทารสมายปฺรติลภพฺเลน| สฺรวชชา จ เม เตชํ ตถาคตานํ ปารมิตาวิศุทฺธิภินิร
 หุตฺตา สมนฺตภทฺรจฺรยานิรฺยาณพฺเลน| อปี ตุ ชลฺ ปฺนฺรเม กุลปฺตร เอวํ จํกรมยมาณสย สวทิกฺสโรโตมฺ
 ขานยวฺรตฺนเต สฺวโลกิตฺชยฺวานมุชตยา| สวฺวโลกธตฺสโรโตมฺขานิ วฺยวฺรตฺนเต เอกจิตฺโตตฺปาเทน อนภิ
 ลาปฺยานภิลापฺยโลกธตฺวติกรมณฺปฺริศฺชนตฺไย ยทฺตุ มหาปฺรณิธานาภินิรฺหารพฺเลน| เอกจิตฺตคฺษณ
 อนภิลापฺยานภิลापฺยสฺตตวจฺรยานยมฺขานยภิมฺขมาวฺรตฺนเต ทศพลชฺชยฺวานปฺริปุรฺเย| สมนฺตภทฺร
 โโพธิสฺตตวจฺรียาปฺรณิณฺยภินิรฺหารพฺเลน เอกจิตฺโตตฺ[130]ปาเทน อนภิลापฺยานภิลापฺยพฺุทฺทเกชฺต
 รทฺนศนฺวิศุทฺชเย'ภิมฺชีกฺวานติ อนภิลापฺยานภิลापฺยพฺุทฺทเกชฺตรปฺรมาณฺรชชะสมาทถาคตปฺุชปฺสฺถานปฺริ
 จารณตฺไย| ปูรฺวอตฺตรตถาคตปฺุชปฺรณิณฺยภินิรฺหารพฺเลน เอกจิตฺโตตฺปาเทน อนภิลापฺยานภิลापฺย
 ตถาคตธรรมเมฆา อาศเย'ภิปตฺนติ| อสํชยชฺรุมคฺติวิธยฺนคฺมธฺรุมจฺกรสํชารณธารณิปฺรณิณฺยภินิรฺหารพ
 เลน เอกจิตฺโตตฺปาเทน อนภิลापฺยานภิลापฺยโพธิสฺตตวจฺรยาสมฺทฺรา อภิมฺขา อวฺรตฺนเต สวจฺร
 ยามณฺทลปฺริศฺชนตฺไย|

อินฺทฺรพโลปฺมโพธิสฺตตวจฺรยาปฺริปุริปฺรณิณฺยภินิรฺหารพฺเลน เอกจิตฺโตตฺปาเทน อนภิลापฺยานภิ
 ลาปฺยสมายิสาครา อภิมฺขา อวฺรตฺนเต สวฺวสมายิณฺณทลปฺริศฺชนตฺไย| เอกสมายิมฺุชะ สวฺวสมายิมฺุช
 สมวฺรณปฺรณิณฺยภินิรฺหารพฺเลน เอกจิตฺโตตฺปาเทน อนภิลापฺยานภิลापฺยเนทฺริยสมฺทฺรา อภิมฺข
 มาวฺรตฺนเต สฺรวเนทฺริยจฺกรกาลจฺกรานวฺรตฺนตฺไย| สมฤตฺติโกฏีเนทฺริยปฺรติลาภปฺรณิณฺยภินิรฺหารพฺเลน
 เอกจิตฺโตตฺปาเทน อนภิลापฺยานภิลापฺยกาลจฺกรานยภิมฺขมาวฺรตฺนเต สวฺวกาลธฺรุมจฺกรปฺรवฺรตฺนตฺไย|

อนิษชสวดตวนิษาปรมณิธยภินิหารพเลน เอกจิตโตตปาเทน อนภิลาปยานภิลาปยสรวตฺรยชฺวสาครา
 อภิมุขมวารตฺนเต สรวโลกธาตฺซุ ตฺรยชฺววยสถานตยา อนุคมชฺวานาโลกปรมณิธยภินิหารพเลน| เอ
 ตมห์ กุลปฺตร อนิศานชฺวานปรทีป โปธิสตตววิโมกฺษ ชานาติ| กิ มยา ศกฺย วชรกลปาศยานำ โปธิสต
 วานำ สรวตถาคตกุลกลินตาทิชาตานามนุปรุทฺชชีวเตนุทฺรียาณามนิศานตชฺวานปรทีปานามนาจเฉท
 ยาเกทยกายานำ มายาคตรูปานิรวฤตตานำ ปฺรตยยธรมสมางคปฺรตยงคศรีรำนำ ยถาศยชคทวิชฺลปติ
 กายานำ สรวชคทูปมารูปกายวธรมสํสถานาโรหปฺริณาทสํทศกายนามคฺนิชฺวาลาวิศษสฺตรานุปฆาตศรี
 รำนำ วชรทถฒจกรวาลานวมฤทฺยาตมภวานำ สรวมารปฺรปฺรวาทิตลาพลกรณำนำ ชามพูนทก
 นกปฺรวตสํนิภานำ สรวชคทภฺยทคตศรีรำนำ สรวชคทวิชฺลปตยาศฺรยำนำ สมณตฺมชฺวิชฺลปตฺยสรวณ
 นำ สรวชคทลโลกิตฺมุขานำ สรวธรมชลธฺรการภูตานำ สมณตทิกฺวิโรจนำนำ สรวาวธรมปฺรวตวิ
 กิ[131]รณตวาทปฺรติกุลทฺรศนำนำ สรวากุศลมูลาตยนตสมุทฺธาภิตตวาทปฺรมศฺรทฺรศนำนำ วิปฺลกุล
 ลมูลนิษยนทสํภูตวาทภิลชิตทฺรศนำนำ ปฺรมทฺรลภปฺรทฺรภวาทวาทุมพรปฺชปสทศานำ จรฺยำ ช
 วน าคุ คุณน วา วกฺต ||

คจจ กุลปฺตร อิทฺมิไหว ทกฺษิณาปเถ ศฺรมณมณฺฑเล ชนปเท สุมุขํ นาม นคฺร์| ตตฺร อินฺทริ
 เยศฺวโร นาม ทารกะ ปฺรติวสติ| ตมฺปสํกรมย ปฺริปฺถจจ กถํ โปธิสเตตฺวณ โปธิสตตวจรฺยายำ ศิกฺษิตวฺย
 กถํ ปฺรติปตตวฺย ||

อถ ชลฺ สุธนะ เศรชฺชทารโก โปธิสตตววิกรมปฺรติปทฺวิศุทฺธิปฺรมะ โปธิสตตวพลาโลกาวภาสิต-
 จิตโต'ปฺราชิตโปธิสตตวไวรยปฺรยาทตตทฤทฺยะ โปธิสตตวทถฒปฺรมณิธิสํหาสํกฺจิตจิตโต โปธิสตตว
 ศยทถฒสํสถานปฺริณาทปฺรโม โปธิสตตวจรฺยามะสํธารณสํปฺรสถานาศโย โปธิสตตวธรมเมฆา
 ปฺรติถูปตสํถานะ สรวโปธิสตตวคฺณาวตาราภิมุขปฺรมณิธานะ สรวชคตสสารภิสํคราทกฏตมาตมานมุ
 นามยิตฺกามะ สรวชคณมหาสํสาราภฺวิگانตาราทตฺกรามยิตฺกามะ กลฺยณมิตฺรทฺรศนศฺรณปฺรยฺยาสนา
 ปฺรติถูปต เหว อปฺรมาณธรมเคารวสํชาตะ สฺทฺรศนสฺย ภิกฺโขชะ ปาเทา ศิรสาภฺวินทฺย สฺทฺรศนํ ภิกฺษุ
 มเนกศตสทฺรศนทฺวะ ปฺรทกฺษิณีกถตฺย ปฺนะ ปฺนรวโลกย สฺทฺรศนสฺย ภิกฺโขษรณติกาทปฺรกรณตะ ||

15. อินฺทริเยศฺวร

อถ ชลฺ สุธนะ เศรชฺชทารกสฺตํ สฺทฺรศนสฺย ภิกฺโขษรณฺศาสนิมฺนมนฺตรยณ ปฺรวรตฺยณ
 อนุปฺรยจจณ ปฺรวิจินฺวณ ปฺรภาชมาณะ ปฺรติภาวณ อุทฺริยณ ทฺรศยณ อนุวิจินตฺยณ อกฺยวจฺรณ นยํ วิ
 คมยณ ตทฺธรมนยมนฺวิจารยณ อวภารยณ สมวสฺรณ อวารตฺยณ สํภินทณ ปฺรทฺรศยณ อวภาสยณ อนุ
 วิโลกยณ เทวนาคยกษคฺนธฺรวปฺริวโร'นุปรุเวณ เยน ศฺรมณมณฺฑเล ชนปเท สุมุขํ นคฺร์ เตโนปสํกราน
 ตะ อินฺทริเยศฺวโร ทารกํ ปฺริมารคฺมาณะ| ตสฺโยปฺรยณตฺริเกษ คตา เทวนาคยกษคฺนธฺรวา อาโรจยณติ
 เอช กุลปฺตร อินฺทริเยศฺวโร ทารโก นทิสํภาทภยาเศ ทศทารกสทฺรศนปฺริวฤตตะ ปาษุภฺรียา กฺริชฺตติ ||

อด ฆลฺ สุณนํ เศรษฐทาร์โก เยน สุขุขํ นครํ นทีสํเภาทภยาตสเดโนป[132]สักรานตะ| โส' ทราภษิต อินทริเยศวรํ ทารกํ ทศทารกสทสรปวิภูตํ ป้าษุกรัทยา กรัชนตํ| ทฤษฏว จ ปุนรยเนน- ทริเยศวโร ทารกสเดโนปสักรมย อินทริเยศวรสย ทารกสย ปาเทา ศิรสาภินทย อินทริเยศวรํ ทารก มเนกศตสทสรกฤตวะ ปรัทิกษิณีกฤตว อินทริเยศวรสย ทารกสย ปุระตะ ปรัณชลิเช สติตวา เอวมายา มยา อารย อนุตตราย้า สมยกส์โพธา จิตตมุตปาทิตํ| น จ ชานามิ ถลํ โพธิสเดตวน โพธิสตตวจรยา ย้า ศิกษิตวย ถลํ ปรัติปตตวย ศรุตํ จ เม อารโย โพธิสตตวานามวาทานุศาสนิน ททาตีติ| ตทวทตฺ เม อารยเช ถลํ โพธิสเดตวน โพธิสตตวจรยาย้า ศิกษิตวย ถลํ ปรัติปตตวย| อาห อหํ กุลบุตร มลชุศรียา กุมารภูเตน ลิปีสัชยามุทราคณนายนํ ศิกษยตา สรวทิลปาภิชวาวาภาสชุลานมุขมวาริตะ| โส'หํ กุล บุตร ยานิ อิมานิ โลเก ลิปีสัชวาคตานิ สัชยาคณนามุทรานิกेषชุลานวิวิทิลปชุลานานิธาตุนต ธานี วิชยปรโยคปรัติภานกานิ โศษาปสมารภูตเปรัตครหปรัติเชชกานิ ครามนครนิกมปฏฐโนทธานต โปวนาวสถนิเวศนชุลานานิ อภิปรายปรัการปราสาททวากษุภาคารปรัณาชุลานานิวิวิทยนตรรถกริ โยปจารชุลานานิ เกษมาเกษมภยาภยนิमितตชุลานานิ กฤชิวานิชยววารกรียาปรโยคชุลานานิ สร วาจคปรัตยงคลกษณจาโรปจารวิจารชุลานานิ สุกติทุระคตกรมปลวิศุทชยนนุคมชุลานานิ กุศลา กุศลธรรมคณปูชาชุลานานิ สุกติทุระคตัสัการชุลานานิ ศรวากปรัตเยกพุชชยานัสัการชุลานานิ ตถาคต ภูมิสัการชุลานานิ เหตุกรียาปรโยคปจารชุลานานิ ตานิ สรวาณิ ปรัชานามิ| เตสุ จ สตตวานว ตารยามิ นิเวศยามิ ปรัติชจาปยามิ ศิกษยามิ ศีลยามิ ทฤตมิกรมิ สาริกโรมิ สัตรามิ สัภาวยามิ สัวรตยา มิ อนุนามยามิ วิวรชยามิ นิमितติกโรมิ โภฏิกโรมิ วิโสชยามิ วิมลิกโรมิ อุตตูปยามิ ปรัภาสวริกโรมิ วิป ลิกโรมิ| โส'หํ กุลบุตร โพธิสตตวาน้า คณนายนํ ชานามิ|

ส ปุณนะ กตมะ? ศตํ ศตสทสราน้า โภฏิเช โภฏิเช โภฏินามยุดํ อยุดมยุดาน้า นิยุดํ นิยุดํ นิยุดา น้า พิมพริ พิมพริ พิมพราณ้า[133] กักริ กักริ กักรานามครํ อครมคราน้า ปรวริ ปรวริ ปรวราณ้า มปรั มปรั มปราณ้า ตปรั ตปรั ตปราณ้า สิม สิม สิมาน้า ยามิ ยามิ ยามาน้า เนมม นํ เนมานามวคํ อว คมวคาน้า มฤคว มฤคว มฤควาน้า วิราค วิราค วิราคาน้า วิคว วิคว วิควาน้า สักรม สักรม สักร มาน้า วิสร วิสร วิสราน้า วิกช วิกช วิกชาน้า วิชงฆ วิชงฆ วิชงฆาน้า วิโสธ วิโสธ วิโสธาน้า วิวาห วิ วาห้าวาหาน้า วิภกต วิภกต วิภกตาน้า วิชต วิชต วิชตาน้า ฑลน ฑลน ฑลนान้า อวน อวน อวนา น้า ถวน ถวน ถวนาน้า วิปรัย วิปรัย วิปรัยान้า สมย สมย สมยान้า วิตุรณ วิตุรณ วิตุรณาน้า เหตุริ เหตุริ เหตุริาน้า วิจาร วิจาร วิจาราน้า วยตยสต วยตยสต วยตยสตานามภยทุกต อภยทุกตมภยทุก ตาน้า วิศิษฏ วิศิษฏ วิศิษฏาน้า นิลมพ นิลมพ นิลมพาน้า หริต หริต หริตาน้า วิโกษภ วิโกษภ วิโกษ ภาณ้า หลิต หลิต หลิตาน้า หริเช หริเชหริณามาโลกะ อาโลกะ อาโลกาน้า ทฤษฏานตะ ทฤษฏานตะ ทฤษฏานตาน้า เหตุณ เหตุณ เหตุณาน้า เอล เอลเมลาน้า ทูเมล ทูเมล ทูเมลาน้า เกษมุเช เกษมุเช เกษมุณ้า เอลุท เอลุทเมลุทาน้า มาลุท มาลุท มาลุทาน้า สมตา สมตา สมตาน้า วิสท วิสท วิสทาน้า ป ราชตรี ปราชตรี ปราชทราน้า อมนตริ อมนตริมนตริาน้า ภารมนตริ ภารมนตริ ภารมนตริาน้า คมนตริ

คมนตร์ คมนตราณำ นมนตร์ นมนตร์ นมนตราณำ นหิมนตร์ นหิมนตร์ นหิมนตราณำ วิมนตร์
 วิมนตร์ วิมนตราณำ ปรมนตร์ ปรมนตร์ ปรมนตราณำ ศิวมนตร์ ศิวมนตร์ ศิวมนตราณำ เทลู เทลู
 เทลุนำ เวลู เวลู เวลุนำ เคละ เคละ เคลุนำ เขละ เขละ เขลุนำ เนละ เนละ เนลุนำ เภละ เภละ เภลุนำ
 ภูละ ภูละ ภูลุนำ เสดะ เสดะ เสดุนำ เปละ เปละ เปลุนำ เมละ เมละ เมลุนำ สรทะ สรทะ
 สรทานำ เภรทะ เภรทะ เภรทุนำ เขลทะ เขลทะ เขลทุนำ มาลทะ มาลทะ มาลทุนำ สมุละ สมุละ สมุ
 ลานามถวี่ อถวมถวานำ กมลี่ กมลี่ กมลานามควี่ อถวมถวานามถรม อถรม-มถรมนำ เหตุวะ เหตุวะ
 เหตุวานำ มिरทะ มिरทะ มिरทุนำ จรณี่ จรณี่ จรณานำ ธมนี่ ธมนี่ [134]ธมนานำ ปรมท่ ปรมท่ ปรมทา
 นำ นิคมี่ นิคมี่ นิคมานามปุวรด่ อปุวรด่ อปุวรดานำ นิรุเทศี่ นิรุเทศี่ นิรุเทศานามกษยี่ อกษยมกษ
 ยานำ สัฎถี่ สัฎถี่ สัฎถานำ มมมม มมมี่ มมมานำมวที่ อวทมวทานามตปลี่ อตปลมตปลานำ ปทม
 ปทมี่ ปทมานำ สัขยา สัขยา สัขยานำ คติ คติขี คตินำมปคี่ อูปคมุปกานาเมมาปมยี่ เอาปมยเมมาปมยา
 นามสัเขยยี่ อสัเขยยมสัเขยยานามสัเขยยปวิรวรดี่ อสัเขยยปวิรวรดมสัเขยยปวิรวรดานามปรมาณม อป
 รมาณมปรมาณานามปริมานม อปริมานมปริมานานามปริมานปวิรวรดี่ อปริมานป
 วิรวรดมปริมานปวิรวรดานามปริญนตี อปริญนตมปริญนตานามปริญนตปวิรวรดี่ อปริญนตปวิรวรดมปริญนตป
 วิรวรดานามสมนตี อสมนตมสมนตานามสมนตปวิรวรดี่ อสมนตปวิรวรดมสมนตปวิรวรดานามคณนียี่
 อคณนียมคณนียานามคณนียปวิรวรดี่ อคณนียปวิรวรดมคณนียปวิรวรดานามตลยี่ อตลยมตลยานามตลย
 ปวิรวรดี่ อตลยปวิรวรดมตลยปวิรวรดานามจินตยี่ อจินตยมจินตยานามจินตยปวิรวรดี่ อจินตยปวิรวรดม
 จินตยปวิรวรดานามมาปยี่ อมาปยมมาปยานามมาปยปวิรวรดี่ อมาปยปวิรวรดมมาปยปวิรวรดานามนภ
 ลापยี่ อนภิลापยมนภิลापยานามนภิลापยปวิรวรดี่ อนภิลापยปวิรวรดมนภิลापยปวิรวรดานามนภิลाप
 ยานภิลापยี่ อนภิลापยานภิลापยมนภิลापยานภิลापยานามนภิลापยานภิลापยปวิรวรดี่ ตสย ปุโร
 ตมทาน วาลิการาศีรฎฐเนกโยชนปรมานะ| ส ตั วาลิการาศี คณยัสตลยณ ปุโรสิณจน สัขยามการุชี่ต
 อียนตีมานี วาลิกาผลกานี ยาวทियนตเยตานิ วาลิกาผลกานยอนภิลापยปวิรวรดานีติ| ส ตั วาลิการาศี
 คณนาสัเกตนีรุเทเสน นีรุทิสย เอวมาท เอษ กุลปุตฺร คณนาโยโค โลกธาตูปรัปรยา สุปวรวรดเต
 โพธิสตัดวานำ| อเนน คณนายนเณ โพธิสตัดวาะ ปูรวสยำ ทิศิ โลกธาตูปรัสราน คณนยติ| เอว
 ทกษินายำ ปศจิมายามตตรยามตตรปูรวายำ ปูรวทกษินายำ ทิกษินปศจิมายำ ปศจิมอตตรายามธ
 อูรววายำ ทิศิ| อเนน คณนายนเณ[135] โพธิสตัดวาโลกธาตูปรัสราน คณนยตเยษ กุลปุตฺร คณนายน
 ทศสุ ทิกษุ โลกธาตุนามปรัปรานีรุเทเศษุ ปวรวรดเต โพธิสตัดวานามเนน คณนายนเณ โพธิสตัดวาทศสุ
 ทิกษุ โลกธาตุนามปรัปรำ คณนยติ| ยลา โลกธาตุนามปรัปรานีรุเทเศษุ เอว ทศสุ ทิกษุ กลป
 นามปรัปรานีรุเทเศษุ พุทช-นามปรัปรานีรุเทเศษุ ธรรมนามปรัปรานีรุเทเศษุ สดตวานามปรัปรานี
 รุเทเศษุ กรรมนามปรัปรานีรุเทเศษุ| เอษ เอว คณนายนโย ยาวททศสุ ทิกษุ สรวนามปรัปรานีรุเทเศษุ
 ปวรวรดเต โพธิสตัดวานำ อเนน คณนายนเณ โพธิสตัดวา ทศสุ ทิกษุ สรวนามปรัปรานีรุเทเศษุ ปวรวรด
 เต โพธิสตัดวานำ| อเนน คณนายนเณ โพธิสตัดวา ทศสุ ทิกษุ สรวนามปรัปรำ คณนยติ|

เอตมห์ กุลบุตร สรวธรมชฌานศิลป์ภาภิขฌาวนตํ สรวธรมชฌานาโลกํ ชานามิ | ก็ มยา ศกยํ
 สรวชคตส์ขยานุปรวิษณฺวํ โโพธิสตตสนํ สรวธรมวิธิสํขยานุปรวิษณฺวํ ตฺรยธวส์ขยานุปรวิษณฺวํ
 สรวสตตวส์ขยานุปรวิษณฺวํ สรวธรมสกนธส์ขยานุปรวิษณฺวํ สรวพุทฺธโพธิสํขยานุปรวิษณฺวํ สรวธรม
 นามจกรวศรตินํ โโพธิสตตวานํ จรยา ชาตฺ คณานํ โคจโร วา วกตฺ วา สฺวยิตฺ วิชโย วา ปรภาวยิตฺ พลํ
 วา สํวณยิตฺ อาศโย วา นิทรศยิตฺ สํภโร วา ปรทีปยิตฺ ปรณิธานํ วา นิรเทศญฺ จรยํ วา สํทรศยิตฺ
 ปารมิตาปริศฺพุทฺธิรฺวา อภิปโยตยิตฺ สมุทาคมปริศฺพุทฺธิรฺวา สंपฺรกาศยิตฺ สมာธिवิชโย วา วกตฺ ชฌานาโลก
 วา อนุคนตฺ ||

คจจ กุลบุตร อยมิไหว ทกษิณาปเถ สมุทฺธปรดิษฐานํ นาม นกรม | ตตร ปรภูตา นาโมปาสิกา
 นาม ตามุปลํกรมย ปริปฺถจจ กถํ โโพธิสเตตวนํ โโพธิสตตวจฺรยายํ ศิกษิตวฺยํ กถํ ปรดิปตตวฺยํ |

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก กลยาณมิตรวจนํ ศฺรุตฺวา สํหริตตฺนุรุโห มหาปรดิเวคส์ชาตเต
 ปรมุททิตมานสเส สฺพุทฺธภาศจฺรยาศยรตนปรดิทโพธิ วิปฺลชคทฺธิตจิตตเจชฌานินฺรยาโต พุทฺธโรต
 ปาทปรปฺรา-วตารวศวรตี ธรรมมณฺทลวิศฺพุทฺธิมตีปรมะ สรวตฺรานุคตวิภกตินิรฺยาณนิทรศนปรมะ
 ตฺรยธวตลาสํภินนพุทฺธ-วิษยะ อกษยปฺณยสาครสํภูตเจตเต มหาชฌานาวภาสวศวรตี ตฺริภวนปรพฺน
 ธนกปาณฺนนิรเกทเส อินฺทฺริเยศฺวรสย ทารกสย ปาเทว ศิรสาภินนทฺย อินฺทฺริเยศฺวรํ ทารกมเนก
 ศตสทสฺรภกตวเส ปรทิกษิ[136]ณฺนิภกตว ปุณฺะ ปุณฺรวโลกย อินฺทฺริเยศฺวรสย ทารกสยานติกาทปรกรฺราน
 ตเต ||

16. ปรภูตา

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกเส กลยาณมิตรานุศาสนิเมชฺมิ สंपฺรตีจจณ อตฺถปโต ชลนินิธีริว
 มหาเมฆวฺไรเส กลยาณมิตรภาสกรชฌานําศุปริปาจนศุภธรมนิตเลนทฺริยจกรปรโรหส์ชาตเต กลยาณ
 มิตรปฺรูณจจนทรานุศาสนยฺศุขาลปรหลาทิตกายจิตตเต กลยาณมิตรานุศาสนิสลิลปิปาสะ ครีษมทินกรกิ
 รมปรตปต อิว มฤคคณเส ทิมวตปรสรวสลิลกลยาณมิตรานุศาสนิปฺโรธิตจิตตเปาณฺทฺริโก ภฺรอมรคโนทฺวิ
 ฆาณฺโนนมิชิตกมล อิว กมลากระ กลยาณมิตรานุศาสนีรตนจริตาวภาสิตสํตานเส รตนทฺวิป อิว วิวิธรต
 นากีรณะ กลยาณมิตรานุศาสนีปฺณยชฌาโนปจยสंपฺนนะ มหาชมพฺวฤกษ อิว ปุชฺพลวินทฺธเส กลยาณ
 มิตรานุศาสนีศฺรุตสํการปรวฤทฺธเส มหาภุชเคนทฺธปรวกรฺทาสํภว อิว คคนมหาชณะ กลยาณมิตรา
 นุศาสนีสมฺมุทตามลวิจิตฺธธรมภูญเส ตฺริทศโลโกปฺโตศิกิต อิว จิตฺธภูญเส กลยาณมิตรานุศาสนยฺทภูตวิมล
 คณคณปรวิฤตเต อภิกฺษะ อนภิกฺษะ ตฺริทศคณปรวิฤตเต ศกร อิว อสุเรนทฺธคณปรมรทฺนเส อนุปฺรูเวณ เยน
 สมุทฺธปรดิษฐานํ นครํ เตโนปสํกรานตเต ปรภูตามุปาสิกา ปริมารคมาณะ | ตสย มหาชนกาย อุปทฺรศ
 ยติ เอชา กุลบุตร ปรภูโตปาสิกา มธเย นครสย สวคฤเท ทิษชตีตี ||

อด ชลฺ สุณนะ เศรษฐทาร์โก เยน ปรภูตยา อุปาสิกาเย นิเวศน์ เตโนปัสกรรมย ปรลาชสิภูโต ทวารศาลายำ ปรตยสภาตฺ| ส ปศยติ ปรภูตยา อุปาสิกาเย ตทคฤห์ วิปุลวิสตีร์ณ รตนปรการ- ปรกษิปต์ จตุรทิกษุ วิภกตทวารมส์เขยยาปริมาณรตนวฺยูหมจินตยปฺณยวิปากาภินิรวฤตต์| ส ตทคฤห์ ปรวิศย สมณฑาทนุวิโลกยนฺนทราภษิตปรภูตตามุขาสิกำรตนาสโนปวิษฏฺ นวำ ทหฺรำ ตรุณินฺ ปรธม- เยวณสมุทคตามภิริูปำ ปราสาทิกำ ทรศนินฺยำ ปรมศุภวรณปฺษุกถยาสมนวาคตฺำ มุกตเกศินฺนรารณ- คาคตรามวาทวสตรนิวสนาม| สถาปิตวา พุทฺโฑธิสตตวานน ส [137]กศจิตตตวสตทคฤหมุปัสกรร- มติ ยมเสา นาภิกฺษุย ติษฺจติ กาเยน ว จิตตาริปตเยน วา เตชสา วา วรเณน วา ศรียา วา| เย จ สตตวเว ปรภูตตามุปาสิกา ปศยนติ เทวา วา มนุชฺยา วา เตษำ สรเวษำ ปรภูตยามุปาสิกาเย ศาสตถุสฺสขณาภวติ ตสมึศจ คฤเห ทศาสนโกฏิสทสรธาณิ ปรชวลปตานิ ทิวฺยมานุชฺยสมตฺติกรานตานิ พุทฺธ- โฑธิสตตวกรรมวิปากปรีนิษฺปนฺนानิ| น จ ตสมฺมิน คฤเห ปศยตยนฺนปानนิจฺย วา วสตรารณปรีภค- นิจฺย วา อนยฺไตร กปิจริกาเย ปรุสตานนิกษิปตยาเย| ทศ จาสยาเย สตรีสทสรธาณิ ปรุตเต สติ- ตานยปศยทปสโรวธฺธาณิ อปสโรธูปาณิ อปสระกลปานิ อปสระศุเจษฺฐานิ อปสระปรีภคานิ อปส- รอุچارชณิ ทิวฺยกลปทฺษยธารีณิ ทิวฺยภุชณจริตางคานิ อปสโรธฺมโนชฺลโฆษาณิ อปสระสมาโรท- ปรีณานนินิ| ตาเย ตสฺยาเย สตรียะ กิกรว วจนปรีตการิณเย ปรุต อุตฺติษฺชนติ อุตฺวิจฺรณติ สंपเรภฺชนเต- อุตฺนิธยานนติ อภิวนฺทนเต อาโลกยนติ อวณมนติ ปรณมนติ นมสฺยนติ| ตาสำ จ คาคเรภฺโย โย คนธะ- ปรวาทิ ส ตํ สรวฺ นกรรมภิริูปยนติ| เย จ สตตวเว สคฺนํ ชินฺรณติ เต สรเว วฺยาปนฺนจิตตา ภวณติ อโว- รจิตตา อวิทฺสัจจิตตา อธิษฺยามาตฺสรยวิคตจิตตา

อมายาศาญฺจิตตา อนฺนิตตา อปรตฺติหตฺจิตตา อนวลินานนฺนตจิตตาสะ สมจิตตา ไมตรจิตตา หิตจิตตาสะ สัวรฺสจจิตตาสะ ปรปรีครหานภิลาชจิตตา ภวณติ| เย จ ตาสำ สรวฺ ศถณวณติ เต สรเว ปรหฺรชิตปรมุ- ทิตปรณตจิตตา ภวณติ| เย จ ตาเย ปศยนติ เต วิคตฺราคมาตฺมานํ สํชานนติ ||

อด ชลฺ สุณนะ เศรษฐทาร์กะ ปรภูตยา อุปาสิกาเย ปาเทหา ศิรสาภิวนฺทย ปรภูตตามุปาสิกา- มเนกศตสทสรฤตวเว ปรทกษิณิภฺกตย ปรุตเต ปรลาชสิสฺสิตฺวา เอวมาท มยา อารเย อนุตฺตรายำ สมยภสฺสโพะธา จิตตมฺตฺปาทิตฺ| น จ ชานามิ ภลฺ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสติตฺวจฺรยาเย ศิกษิตฺวฺย ภลฺ ป- รตฺติปตฺตวฺย| ศฺรุตํ จ เม อารฺยา โโพธิสตฺตวานามวาทานุศาสนินฺ ททาตีตี| ตทวทฺตฺ เม อารฺยา ภลฺ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสตฺตวจฺรยาเย ศิกษิตฺวฺย ภลฺ ปรีตฺติปตฺตวฺย| อาท อหํ ภลฺปฺตฺร อภฺษยวฺยูหปฺณยโภษสฺย [138]โพธิสตฺตววิโมภฺษสฺย ลากินิ| อิตฺ'หํ ภลฺปฺตฺร เอกปิจริกาเย นานาธิมุกตฺวาน สตตฺวาน ยถาภิเปเรต- โภชเณะ สัตรฺปยามิ นานาสูไปฺรณานารสฺรณานาวรเณรณานาคนฺโธะ| อิตฺ'หํ ภลฺปฺตฺร เอกปิจิกายาเย สตตฺวศตฺมปี สัตรฺปยามิ ยถาภิปรายโรภฺชเณะ สตตฺวศตฺสทสรฺมปี สตตฺวศตฺสทสรฺมปี สตตฺวโกฏิมปี สตตฺวโกฏิสตฺมปี สตตฺวโกฏิสตฺสทสรฺมปี สตตฺว-โกฏินิยฺตศตฺสทสรฺมปี ยาวทนภิลापยานภิลापยานปี สตตฺวานานานาธิมุกตฺวาน ยถาภิปรเตรีโรภฺชเณะ สัตรฺปยามิ สंपรวารยามิ สัโธษยามิ สंपฺรหฺรชฺยามิ สंपฺรโมทฺยามิ ปรีปรีณยามิ อาตตฺมนสฺกาน กโรมิ| น ไชยา ปิจริกา หียเต น ปรีหียเต โนนีภวติ น กฺษี

เต น ปรยาทานํ คจฉติ น สีมานุไปติ น นิษฐํ้า คจฉติ| อเนน กุลปุตฺร ปรยาเยณ ชมพฺพทวิปฺรมาณู
 รชะสมานปี สดตฺวาน เอวํ จาตุรทวิปกโลกธาตฺพฺรมาณูรชะ สมานปี สาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณูรชะ
 สมานปี ทวิสาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณูรชะสมานปี ตริสาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณูรชะสมานปี ยาวทนภิลाप
 ยานภิลापยพฺพทเกษตรพฺรมาณูรชะสมานปี สดตฺวานุปลํกรานตานานาณิฏฺกตานยถาภิปเรไตรโกชไนร
 นานาสูไปฺรนานารไสรนานาวรุเณรนาคนโรเช สํตฺรปยามิ สंपรวารยามิ สํโตษยามิ สंपฺรหฺรชยามิ สंप
 รโหมทยามิ ปรีปรีณยามิ อาตตฺมนสฺกาน กโรมิ| น จ เอชา ปิจริกา ทียเต น ปรีทียเต โนนีภวติ น กุชีย
 เต น ปรยาทานํ คจฉติ น สีมานุไปติ น นิษฐาม น ปรยฺนตํ น ปรีนิษฐาม คจฉติ| สเจต กุลปุตฺร
 ทศทิกสรวโลกธาตฺพฺรยาปนฺนาะ สรวสดตฺวา มทนตฺกมุปลํกรเมยฺรนาณิฏฺกตา นานาภิปฺรายาเย ตานปี
 สรวาน ยถาภิปเรไตรโกชไนระ สํตฺรเปยฺยํ ยาวทาตตฺมนสฺกาน กุรยามิ| ยถา นานาโกชไนระ เอวํ นานา
 ปานวิธิธิระ นานารสาคฺโรระ นานาศยไนรนาณาวไคระ นานापฺุชไปฺรนาณามาลโยรนาณาคฺนโรรนาณาสู
 ไปฺรนาณาวิลेषไนรนาณาจูรไนรนาณารตไนรนาณารเณรนาณารตฺนรเณรนาณาคฺไคระ รนาณารวไซร
 นานापตาภากริรนาณาวโรปกรณวิเศไชระ สํตฺรเปยฺยํ ยาวทาตตฺมนสฺกาน กุรยามิ|

อปิ ตฺ ขลฺ ปุณะ กุลปุตฺร เย เกจิจิ ปุรวสฺยํ ทิติ เอกสมิน [139]โลกธาเตา ศฺราวกปฺรตฺเยก
 พุทฺธา อนตฺติมเทหธาธิระ ศฺราวกปฺรตฺเยกโพธิผลมฺนุปรापฺนฺวติ สรว เต มมาหาร์ ปรีกฺุชย| ยถา
 ปุรวสฺยํ ทิติ เอกสมิน โลกธาเตา เอวํ เย โลกธาตฺศเต โลกธาตฺสทฺสเร โลกธาตฺศตฺสทฺสเร โลกธาตฺโกฏ
 ยาม โลกธาตฺโกฏฺศเต โลกธาตฺโกฏฺสทฺสเร โลกธาตฺโกฏฺศตฺสทฺสเร โลกธาตฺโกฏฺนียตฺศตฺสทฺสเรฯ เยชม
 พุทฺทวิปฺรมาณูรชะสเมษุโลกธาตฺุชจาตุรทวิปกโลกธาตฺพฺรมาณูรชะสเมษุสาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณูรชะ
 สเมษุ ทวิสาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณูรชะสเมษุ ตริสาหสฺรมหาสาหสฺรโกธาตฺพฺรมาณูรชะสเมษุ เย เกจิจิ
 กุลปุตฺร ปุรวสฺยํ ทิติ ยาวทนภิลापยานภิลापยพฺพทเกษตรพฺรมาณูรชะสเมษุ โลกธาตฺุช
 ศฺราวกปฺรตฺเยกพุทฺธา อนตฺติมเทหธาธิระ ศฺราวกปฺรตฺเยกโพธิผลมฺนุปรापฺนฺวติ สรว เต มมาหาร์
 ปรีกฺุชย| ยถา ปุรวสฺยํ ทิติ เอวํ ทกฺุชเณยํ ปศฺจิมายามุตฺตรายามุตฺตรปุรวสฺยํ ปุรวทกฺุชเณยํ
 ทกฺุชเณปศฺจิมายํ ปศฺจิมอตฺตรายํ อธ อูรฺวายํ ทิติ ||

เย เกจิจิ กุลปุตฺร ปุรวสฺยํ ทิติ เอกสมิน โลกธาเตา เอกชาติปฺรติพุทฺธา โพธิสฺตฺตฺวาเย สรว เต
 มมาหาร์ ปรีกฺุชย โพธิมณฺเฑ นิษฺทย สํสเนยํ มาร์ ปฺราชิตฺย อนตฺตรํ สเมยฺกสํโพธิมภิสํพุชฺยนเต ยถา
 ปุรวสฺยํ ทิติ เอกสมิน โลกธาเตา เอวํ เย โลกธาตฺศเต โลกธาตฺสทฺสเร โลกธาตฺศตฺสทฺสเร โลกธาตฺโกฏ
 ยาม โลกธาตฺโกฏฺศเต โลกธาตฺโกฏฺสทฺสเร โลกธาตฺโกฏฺศตฺสทฺสเร โลกธาตฺโกฏฺนียตฺศตฺสทฺสเรฯ เย ชม
 พุทฺทวิปฺรมาณูรชะสเมษุ โลกธาตฺุช จาตุรทวิปกโลกธาตฺพฺรมาณูรชะสเมษุ สาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณู
 รชะสเมษุ ทวิสาหสฺรโลกธาตฺพฺรมาณูรชะสเมษุ ตริสาหสฺรมหาสาหสฺรโกธาตฺพฺรมาณูรชะสเมษุ เย เก
 จิจิ กุลปุตฺร ปุรวสฺยํ ทิติ ยาวทนภิลापยานภิลापยพฺพทเกษตรพฺรมาณูรชะสเมษุ โลกธาตฺุช
 โพธิสฺตฺตฺวาเย สรว เต มมาหาร์ ปรีกฺุชย โพธิมณฺเฑ นิษฺทย| สํสเนยํ มาร์ ปฺราชิตฺย อนตฺตรํ สเมยฺกสํ
 โพธิมภิสํพุชฺยนเต ยถา ปุรวสฺยํ ทิติ เอวํ ทกฺุชเณยํ ปศฺจิมายามุตฺตรามุตฺตรปุรวายํ ปุรว

[140]ทกษิณายำ ทกษิณปศุจิมายำ ปศุจิมอตตรายามโธ ทิศิ| เย เกจิต กุลบุตร อูธรวายำ ทิศิ เอกสมิน
 โลกธาตาเวกชาติปฤติพทธา โพธิสตุตวาะ สรวเว เต มมาหารี ปริงุชย โพธิมณฑเท นิษุทย สไสนยี่ มารี
 ปราชิตย อนุตตรำ สมยกส์โพธิมภิสัพุชยนเต ยถา อูธรวายำ ทิศิ เอกสมิน โลกธาเตา เอวี่ เย โลกธาตุศ
 เต โลกธาตุสหัสเร โลกธาตุศตสหัสเร โลกธาตุโกฏยาม โลกธาตุโกฏีศเต โลกธาตุโกฏีสหัสเร โลกธาตุ
 โกฏีศตสหัสเร โลกธาตุโกฏีนิยุตศตสหัสเรชฺชเย ชมพูทวิปปรมาณูระชชะสมเมชฺชโลกธาตุชฺชจตุรทวิป
 โลกธาตุปรมาณูระชชะสมเมชฺชสาหสรโลกธาตุปรมาณูระชชะสมเมชฺชทวิสาหสรโลกธาตุปรมาณูระชชะสมเมชฺช
 ทริสา
 หสรโลกธาตุปรมาณูระชชะสมเมชฺชเย เกจิต กุลบุตร อูธรวายำ ทิศิ ยาวทนภิลाप्यानภिलापยพुठ
 เกษตรปรมาณูระชชะสมเมชฺช โลกธาตุชฺช เอกชาติปฤติพทธา โพธิสตุตวาะ สรวเว เต มมาหารี ปริงุชย
 โพธิมณฑเท นิษุทย | สไสนยี่ มารี ปราชิตย อนุตตรำ สมยกส์โพธิมภิสัพุชยนเต ||

ปศุยสิ ตวั กุลบุตร อิมานี ทศสตุตรีสหัสราณิ มม ปวีวาม? อาห ปศุยามิ อาเรเย| อาห เอตต-
 ปรมุขานี กุลบุตร สตุตรีณำ ทศาส์เขยศตสหัสราณิ มม สภาคจิริทานิ เอกปรีณิธานานิ เอกกศลมูลานิ
 เอกนिरยาณวฺยูหานิ เอกาธิมุกติปลวิศุทธานิ มม สภาคสมถติวิศุทธานิ สภาคคตติวิศุทธานิ สภาคพุทช-
 ปรมาณานิ สภาคเนทริยปฤติลพธานิ สภาคจิตตสมรณานิ สภาคโคจริวิชยานิ สภาคธรมนยาวตีรณานิ
 สภาคารุณินิจจทานิ สภาคธรมารโถปโยตนานิ สภาครูปวิศุทธานิ สภาคพลาปรมาณานิ สภาคไวรยา-
 ปราชิตานิ สภาคธรมรุตโฆษานิ สภาคสวารวิศุทธานิ สรววฺยวหาเรชฺช สภาคคณวิศุทธานิ อปรมาณ-
 คุณวรุตตยา สภาคกรมวิศุทธานิ อนุวทกรมวิปากวิศุทชยา สภาคมหาไมตรีสมรณานิ สภาคชคต-
 ปฤติรณตยา สภาคมหากรณาสุสมรณานิ สรวชคตปรีปาจนาเขตตยา สภาคกายกรมวิศุทธานิ
 ยถาศยสรวสตุตวส์โตชฌนกายสัทรศนตยา สภาควากกรมวิศุทธานิ ธรรมธาตุนิรุกติวฺยวหาเรชฺช สภาโคป-
 สักรมณานิ สรวพุทชปฺรชนมนชฺชเลชฺช สภาคนिरชานานิ สรวพุทชเกชฺชเตรชฺช สรว[141]พุทชปฺุชปสถาน
 ตาโย สภาคปฤตยกชชานานิ สรวธรมนยานุคเมชฺช สภาคจรยาวิศุทธานิ สรวโพธิสตุตวณฺุมิปฤติ
 ลาเกชฺช|

เอตานิ กุลบุตร ทศสตุตรีสหัสราณิ เอกกษเณน ทศ ทิกษะ สฺมรณติ ยทุไตกชาติปฤติพทธาน
 โพธิสตุตวาน โภชเนน ปฤติปาทนต์ายิ อสฺยา เอว ปิจริกาया โภชนมาทาย| ทศ ทิกษะ สฺมรณติ อสฺยา
 เอว ปิจริกาया โภชนมาทาย| ทศ ทิกษะ สฺมรณติ จรมภิกาน สรวศรวากปฤตยอกพุทชยานิกาน ปินช
 ปาเตน ปฤติปาทนต์ายิ| สฺมริตวา สรวเปรตคณาน โภชเนน ตัตฺรปยนติ| สา อห กุลบุตร อสฺยา เอว
 ปิจริกาया เทวาน เทวโภชเนน สัตฺรปยามิ| นาคานนาคโภชเนน ยกษาน ยกษโภชเนน คนธรวาน
 คนธรวโภชเนน อสุรานสุรโภชเนน ครุชาน ครุชโภชเนน กิณนราน กิณนรโภชเนน มโหรรคาน มโหรรค
 โภชเนน มนุชยาน มนุชยโภชเนน อมนุชยานมนุชยโภชเนน สัตฺรปยามิ|

อาคมยสว กุลบุตร มุหุรต์ ยาวตปฤตยโกช ภวิชยสิ| สมนตฺรภชิตา เจย วากปฺรภูตโยปาสิกยา
 อถ ตาวเทว อปรีมาณาะ สตุตวาะ ปูรเวณ คฤททวาเรณ ปรีวิศนติ สม ยทุต ปฺรภูตโยปาสิกยา
 ปูรพรีณิธานนิมนตฺริตาะ| เอวี่ ทกษิณเณน ปศุจิมเณตตเรณ คฤททวาเรณ อปรีมาณาะ สตุตวาะ ป

รวินันติ สม ยทุต ปรงูโตปาสิกยา ปูรวปรัมณิธานนิมนตริตตะ | ตาน ปรงูโตปาสิกยา เตชวาสเนษุ
 นิษทุย ยถาภิปเรไตรโกชไนรณานาสูไปรณานารไสรณานาวรไณรณานาคนไธระ สัตฺรปยติ สंपรวารยติ สंप
 ไทษยติ สंपรหษยติ สंपรมทยติ ปรีปรีณยติ อาตตมนสกาณ กโรติ | ยถา นานาโกชไนระ เอว นานา
 ปานวริธิกะ นานารสาคไธระ นานาสไนระ นานาศยไนร นานายาไนร นานวสไตรระ นานาปุષไปรณานา
 มาลไยรณานาคนไธรณานาสูไปรณานาวิเลปไนรณานาจรไนรณานาภรไณรณานารตฺนรไณรณานาฉไตร ร
 นานาธวไซรณานาปตกาภรินานาวิโรปกรณวิเศไชระ สัตฺรปยติ ยาวทาตตมนสกาณ กโรติ | เทวาน เทว
 โภชนเนน สัตฺรปยติ | นาคาน ยักษาน คนธรวานสุราน ครุฑาน กิณนราน มโหระคาน มนุษยานมนุษยาน
 ตตตเทว โภชนเนน สัตฺรปยติ ยาวทาตตมนสกาณ กโรติ | น จ สา ปิจริกา หียเต น ปรีหียเต โนนีภาวติ น
 กษียเต น ปรยาทาน [142]คจจติ น สีมานูปติ น นิษฐา น ปรยนต์ น ปรีนิษฐา คจจติ ||

อถ ชลฺ ปรงูโตปาสิกยา สุณฺ เสรษจทารกเมวามาห เอตมห์ กุลบุตร อกษยวฺยหฺปนฺยโกศํ โพธิ-
 สตตววิโมกษํ ชานามิ | กิ มยา ศกยํ อกษยปฺนฺยยานาํ โพธิสตตวานาํ มหาปฺนฺยสาครากษยตยา คคน-
 กลปานาํ สุกฺตวิปฺลปฺนฺยโยปจยตยาจินตาราชมณฺดินนกลปานาํ สรวชคตฺปรัมณิปุรัมณตยา มหาปฺนฺย
 จกรวาลานาํ สรวชคทฺรตฺนปาดฺยภิปรวรชณตยา มหาปฺนฺยโกศายกษณานาํ ธรรมนคทวารวิวารณตยา
 มหาปฺนฺยปฺรทีปานาํ สรวชคทวาริทรยานธการวิธมนตยา จรฺยา ชลาตุ คฺณาน วา วตุ ||

คจจ กุลบุตร อีโหว ทกษิณาปเถ มหาสํภวํ นาม นครํ | ตตฺร วิทวานนาํ คฤหปตี ปรีตวิสตี |
 สมุสํกรมย ปรีปฺจจจ ถลํ โพธิสเตตฺวาน โพธิสตตวจรฺยายาํ ศิกษิตฺตวํ ถลํ ปรีตปิตตวํ ||

อถ ชลฺ สุณฺระ เสรษจทารกะ ปรงูตยา อุปาสิกยาเย ปาเทา ศิรสาภินทฺย ปรงูตามูปาสิกยา
 มเนกตสทสรกฺตวระ ปรีทกณฺณิกถตฺย ปฺนุระ ปฺนุรวโลกย ปรงูตยา อุปาสิกยา ทฺรศนาวิทฺตปฺโต'นตี
 กาทปฺรกรานตะ ||

17. วิทวาน

อถ ชลฺ สุณฺระ เสรษจทารโก'กษยวฺยหฺปนฺยโกศวิโมกษาวภาสปรีตลิตฺทระ ตํ ปฺนฺยสาคร-
 มนฺวิจินตยณฺ ตตฺปฺนฺยคคนมวโลกยณฺ ตํ ปฺนฺยราตีมาททณฺ ตํ ปฺนฺยปฺรวตมภีโรทณฺ ตํ ปฺนฺยนิจยํ สํคฤ
 ทณฺ ตํ ปฺนฺยเอธมวคาหยมานะ ตตฺปฺนฺยคคนมวโลกยณฺ ตํ ปฺนฺยมณฺทลํ ปรีโสธยณฺ ตํ ปฺนฺยนิธี สंपศยณฺ
 ตํ ปฺนฺยณยมนุสมรณฺ ตาํ ปฺนฺยเนตตี สมณวาทรณฺ ตํ ปฺนฺยวคํ ปรีโสธยณฺ อนุปุรเวณ เยน มหาสํภวํ นคร
 เตโนสํกรมย วิทวาสํ คฤหปตี ปรีมารคตี ปรีคเวษตี วยวโลกยตี กลยาณมิตรานยภิลชณ | กลยาณมิตร
 รทฺรศนวาสิตยา สตตฺยา กลยาณมิตราธิชจาเนน อาศเยน กลยาณมิตรานุกเตน ปรีโยเคน กลยาณมิ
 ไตรปจาราปรีชินเนน วีรเยณ กลยาณมิตราธิไนระ สรวุกฺสลมฺไละ กลยาณมิตรนิยไตะ [143] สรวปฺนฺยส
 ภาไระ กลยาณมิตรวิวรฺธิไตรูปายเกาศลยจรีไตะ อปฺรปฺรตฺยเยน กลยาณมิไตรปจาราเกาศลเยน วิวรฺธ
 มาไนะ สรวุกฺสลมฺไละ วิศฺทยตยา โพธิสตตวจรฺยาคเยน สัวรฺธมาไนรโพธิสเตตฺวานทรีโยะ ปรีปจายมา
 ไนะ สรวุกฺสลมฺไละ สัวรฺธมาไนรมหาปรัมณิธานาภินิรฺหาไระ วิปฺลิตฺตวณตฺยา มหากรฺณยา สรวชลตยา
 อาสนนีฎฺตมาตมานํ สंपศยณฺ สมณตภาทรโพธิสตตวจรฺยายาเย สรวพฺทเทโภย ธรรมาวภาสํ สंपรีตฺจจจณ

วิศวกรรมาเนน ทศตาดาคทพลาวภาเสณ วิหว่าศั คฤหปตี ปรีคเวษมาโณ อทราภชินมธเย นครสย ศฤง
 คาฎเก สปตรัตนโวยมโกปรยสัเขยยรัตนมเย วิวิธเชรนทรนัรจิตมณิรัตนปาเท กาลจนสุตฺรชวาลเศว
 เต วิมลครุภมณิรัตนครุเก ปณจรตณศตสมลัภฤตพิมเพ วิจิตรทิวยทุษยปรชชเปต อุจฉ
 ริดทิวยปฏฐฐวชปตาเก อนนกรตณชาลสัณนเน มหารตณวิตานวิตเต มหาสุวณรตณปุชปทา
 มาภิปรมพิเต ภาทราสเน นิษณณม วิมลไวฑูรยทณเทณ ชามพูนทกนภจณเตรณ ธรียตา หัสรราชนิรมล
 จามรสัวิชัยมานม วิวิธคนโรปะจารปรฐฐิตั วามทกษิณเนน ปณจภิสตฺรยศไตะ ปรวาทุยทภิษ ทิวยาติเร
 กมฐุรนิรโฆไษรมหาสัภวั นครั ปรยาปนไนะ สตตวปรีติสัชนารถั ทิวยกุลุสมเมไษะ ปรวรชทภิษทิวยมา
 นุษยรูปสมตฺกรานไตะ ปรีนิชปนนโพธิสตตวาศไยะ ทิวยาติเรกวิภูษณสมลัภฤไตะ กัโรปะจรณปรตฺกการิ
 ภิษะ ปรวกุลุสมลสภาคจรีไตรทศภิษะ ปราณีสทไสระ ปรีวฤตม| ทฤษกวา จ สุธนะ เศรชชทารโก เยน
 วิหवानุ คฤหปตีสเตรโนปะชคาม| อุเปตย วิทุโษ คฤปะเตะ ปาเทา ศิรสาภิวนทย วิหว่าสั คฤหปติมเนก
 ศตสทสรฤตวะ ปรทกษิณิภฤตย ปุระตะ ปราณชลิษะ สติตวา เอวมาท อารย สรวสตตวานามรฎาย
 อนุตตรายำ สมยกลัโฬธึ สัปรสฤโต| ยทุต สรวสตตวทุชชวยุปะศมาย สรวสตตวาทยนตสุขปรีติชชปา
 นาย สรวสตตวสัสารสาคราภยุทธารณตاي สรวสตตวสรวสตตวธรมรตณทวิปส์ปราบณตاي
 สรวสตตวตฤษณาสเนโหจโฆษณตاي สรวสตตวานำ มหากรุณาสเนหสัชนนตاي สรวสตตวานำ กาม
 รตติตฤษณาวินิรตณตاي สรวสตตวานำ พุทธชณานตฤษโณตปาทณตاي สรวสตตวานำ สัสาราฎวิ
 กานตารสมตฺกกรมณตاي สรวสตตวานำ พุทธคุณธรมารมรตีสัชนนตاي สรวสตตวานำ ไตร ธาตुकุ
 รานนิ[144]ษกรมณตاي สรวสตตวานำ สรวชณตاپุโรปนยตاي| น จ ชานามิ ถลั โพธิสเตรตวน
 โพธิสเตรตวจรยายำ ศิกษิตวัย ถลั ปรีตปิตตวัย| ศรุต จ เม อารโย โพธิสเตรตวานามวาทานุศาสนิม
 ททาทิตติ| ตทวทตุ เม อารยะ ถลั โพธิสเตรตวน โพธิสเตรตวจรยายำ ศิกษิตวัย ถลั ศิกษมาณา
 โพธิสเตรตวะ ปรีตศรณฤตา ภานติ สรวสตตวานาม ||

เอวมุเกต วิหवानุ คฤหปตีะ สุธันิ เศรชชทารกเมวมาท สาธุ สาธุ กุลปุตร เยน เต อนุตตรายำ
 สมยกลัโฬธา จิตตมุตปาทิตม| ทุรลภาะ กุลปุตร เต สตตวา เย'นุตตรายเย สมยกลัโฬธา จิตตมุต
 ปาทย โพธิสเตรตวจรยำ ปรีมารคยมาณา น ตฤปนเต กลยาณมิตรทศเนน| น ชิตยนเต กลยาณมิติ
 โตปส์กรมณสุ| น ปรีตปนเต กลยาณมิโตรปะจาเรช| น เทารมนสมยมุตปาทณนติ กลยาณมิตรท
 ราสทตยา| น นิรตณเต กลยาณมิตรคเวษณตยา| น วยารตณเต กลยาณมิตรตฤษณาลลสทฤทยต
 วาต| น ปรีตยทวารตณเต กลยาณมิตรมุขาวโลเกน| น สัสีทนต์ิ กลยาณมิตรานุศาสนิปเถช| น
 ชิตยนเต กลยาณมิโตรปะสถานปรีจรยาช| ปศยสิ ตวิ กุลปุตร อิมั มม ปรีวาริ? อาห ปศยามิ อารย|
 อาห สรว เอเต กุลปุตร มยา อนุตตรายำ สมยกลัโฬธา จิตตมุตปาทิตา| มโยเต ชนิตาสตถาคตฤเล
 มโยเต โปะชิตาะ ปารมิโตปส์หาโระ| มโยเต สัจรีตาะ สรวศฤกธธัไมะ| มโยเต วิวรธิตา ทศสุ ตถาคตพ
 เลช มโยเต อุจจาลิตา โลกวัศาค มโยเต ปรีติชชปาปีตาสตถาคตวิเศ มโยเต ปรีติชชปาปีตา ธรมสมตานุค
 เมน| เอวั ทิ กุลปุตร โพธิสเตรตวาสุตราตาโร ภานติ สรวสตตวานาม อหิ กุลปุตร มนะโกศสัภวานำ ปุณ

ยานำ ลากี่ โส'หมนนารธิโทย'นน ททามิ ปานารธิโทยะ ปานัง รสาครารธิโทย รสาครม ขาทยารธิโทย
 ยะ ขาทย โภขยารธิโทย โภขย์ เลหยารธิโทย เลหย์ โภขยารธิโทยศโภขย์ วัสตรารธิโทย วัสตรม ปุช
 ปารธิโทยะ ปุชปี มาลยารธิโทย มาลยม คนธารธิโทย คนธม ธูปารธิโทย ธูปม วิเลปนารธิโทย
 วิเลปนม[145] จุรณารธิโทยศจุรณม อารณวิภูษณารธิโทย อารณวิภูษณานิ รตนารธิโทย รตนานิ
 สุวรรณารธิโทยะ สุวรรณม รูปยารธิโทย รูปยม มุกตารธิโทย มุกตาม ปรัตติยารธิโทยะ ปรัตติยม
 อาสนารธิโทย อาสนม ศยनารธิโทยะ ศยนม คลานปรตยโยภชชยปรัชการารธิโทย คลานปรตยโย
 โภชชยปรัชการาน ยานารธิโทย ยานม วาหนารธิโทย วาหนม หสตยศวรธโคครทมทมิเชทการธิโทย
 หสตยศวรธโคครทมทมิเชทกาน ฉตธวชปตการธิโทยศฉตธวชปตกาทะ ทาสีทาสารธิโทย ทาสีทา
 สาน มาณวปวีรารารธิโทย มาณวปวีรารม สุตยรธิโทยะ สุตริยะ กุมารยรธิโทยะ กุมาริม มกุฎ
 จูทามณยรธิโทย มกุฎจูทามณีน สจรมจูทามณยรธิโทย สจรมจูทามณีน นิลวิมลเทศมณฑลารธิโทย
 นิลวิมลเทศมณฑล ยาวทวิวิสรโวปรณรธิโทย วิวิสรโวปรณานิ ปรัยจฉามิ|

อาคมย กุลบุตร มุหุรต์ ยาวตปรตยโทย ภาวิษยสี| สมนนตรภาชิตายำ จาสยำ วาจิ วิทุษา
 คฤหปตินา อถ ดาวเทว อปริมาณะ สดตวา วิทุษา คฤหปตินา ปูรวปรัณิธานานิมนตริตาส สันนิ
 ปติตาส| นานาทีคโย นานาชนปทปรเทศโทย นานานครโทย นานานิคเมโทย นานาปฏฏเนโทย นา
 นากรวณโทย นานาสตตวกุลโทย นานาสตตวกุลวิมาตตราโทย นานาคติปวีรุตโทย นานาปรัติษ
 านส์ชวานคติโทย นานายตนวิศุทธา นานาหารารธิโน นานาหาราภิลาชโณ นานาศยา ศุจยนาป
 กามา มำสารธิโน วิวิธโชนวิมาตตราภิกางษโณ วิวิธคติวิเศปตยัตนสทธิตาส ยทุต มนุษเยชโว
 ทนกุลมาชสุปมตสยมาสาทิวิวิธกวลีกาหารารธิณะ| ยถา มนุษเยช เอวั สรวคตวิจาเรช นานาโชนปา
 นารธิณ อุปส์กรานตาส ยทุต โภชิตตวานุภาเวน อสงคตยาคทุนทุกิโนชเณน โภชิตตวปรัณิณินมต
 ริตาส ตมุปส์กรมย วิทวำส คฤหปตี ยาจนเต'วโลกยนติ นิรัชชนเต วิชญาปยนติ ||

อถ ชล วิทวาน คฤหปติสทาน ยาจนทาน สันนิปิตาน วิทิตวา มุหุรตมนุวิจันตย คคนตล
 มวโลกยติ สม| ตสย ตโต คคนตลาทวิวิธา โภชนปานวิธโย นานารสา นานาวรณา นานาคนธา
 อวลมพย หสตตเล ปรัตยติษณ| ส ตานยาทาย ตาน ยถาสันนิปิตาน ยาจนทาน นานาธิ[146]มุกทาน
 ยถาภิปไรไตรโชนปานวิธิเกะ สรวโวปรณวิเศชะ สัตรัปยติ สंपรวารยติ สโตชยติ สंपรัชชยติ สंप
 รัมทยติ ปรัปรัณยติ อาตตมนสทาน กโรติ| อุตเตร วั นานามิเชณ สัตรัปย เตโทย ธรรม์ เทศเยต|
 ยทุต วิปุลชวานส์ภาโรปจยเหตุ ปรัทีปยน สรวทาทิทรยาส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน มหาโภคตาสมูทาคมส์ภ
 เหตุ ปรัทีปยน ธรรมชวานนยปรัติลาภส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน วิปุลปณยส์ภาโรปจยเหตุ ปรัทีปยน ปรั
 ติภกษโชนปรัติลาภส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน ลกษณานวยณชโนปจิตศรัปรติลาภส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน
 อนวมฤทพลปรัศุทธิปรัติลาภส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน อนนตราหารปรัชญาปรัติลาภส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน
 สรวมารพลปรัมรทนาปรัยาทตตปณยพลปรัติลาภส์ภเวเหตุ ปรัทีปยน ธรรม์ เทศเยต| โส'นนารธิณ
 อุปส์กรานทาน คคนตลนนานานนวิธิน คฤหิตวา สัตรัปย เตภย आयुรวรณพลมุขปรัติทาน สंपศยน ป

รติลาภาย ธรรม เทศเขต| ส ปาณารุณิน อุปสักรานตานานาไวโธระ ปาโนรฐาไระ กลยาณนรทโยรม
 นะสัปรหุระโกะ สัตรปย เตภย สัสารตฤษณารตีวินิรตนตาโย พุทธธรรมตฤษณาสัชนนตาโย ธรรม
 เทศเขต| รสรสาครารุณิน อุปสักรานตานานาวิธรรสาครโรรมธูรามลลวณกฏติกตกาโยะ สัตรปยา
 มาส| อุตเตร ใจษา รสรสาครตามหาปุรุชลักษณปรติลาภาย ธรรม เทศเขต| ส ยานารุณิโน นานาทิกส
 โรโตภยาคตานานาวิธยานทาโนะ สัคฤหย เตภโย มหายานาธิโรหนตาโย ธรรม เทศเขต| ส นานาทิ
 คาคตาน วสตรารุณิน อุปสักรานตาน วิทิตวา มุหุรตัม วิจินตย คคนตลมูลโลกยติ สม| ตสย ตโต
 คคนตลนนานารังคายนเนกวรรณานิ วิศุทธานี นีลปิตโลหิตาวาทตมาภชิษฐสมภูิกวรรณานิ วิวิธานิ วสต
 ราณยวลมพย หสตตเล ปรตยติษจน| ส ไตสตาน ยาจนกัน ปรติปาทย เตภโย'นุดตรตถาคตหุรยปต
 ราชยสุวรรณวรรณจฉวิตาปรติลาภวิศุทเย ธรรม เทศเขต| ปรตเยกเมว สรวโปกกรรมวิธิกรียตถาคตาน
 ยาจนกัน ปรติปาทย เตภโย ยถารหิ ธรรม เทศเขต ||

อด ขลฺ วิทวาน คฤหปติะ สุชนสย เศรษฐการกสย ตมจินตยัม [147]โพธิสตรวิโมกษวิษย
 มุปรศย เอวมัท เอตมหิ กุลบุตร มนะโกศสัภวิโมกษ ชานามิ| กิมยา ศกยัม ปรัชการวศิตาปราปตา
 นำ โพธิสตรวานา รตนปาณินา ปรติลพชานา จรย้า ชวาทู คุณาน วา วกตุ วิกรูวิท วา นิทรศยิตู เย
 เต สรวโลกธาตุนนวเศษ ปาณินา สัฉาทย พุทธปูชาวิธานตาโย สรวตถาคตประชนมณฐเลขุ นา
 นาวรรณรตนเมฆาน ปรววรรณติ| เอวิ นานาวรรณา ภรรณเมฆาน นานาวรรณภูฏาครเมฆาน นานาวรรณ
 วิจิตรวสตรเมฆาน นานาทิวยตฺรยตาโลปจารสัคติมโนชวามธูรนโรฆาน นานาวรรณคนธเมฆาน นา
 นาวรรณรูปมลายวิเลปน-จฺรณจิวรจฉตฺรชวปตกาสรโปกกรรมเมฆาน สรวาการสรวพุทธปูชามะฆาน
 ปรววรรณติ| สรวตถาคต-ประชนมณฐเลขุ สรวสตรวภเนษุ ยทุต สรวพุทธปูชปสถานตาโย สรวสตร
 ธาตุปริปากวินยาย จ ||

คจฉ กุลบุตร อยไมไหว ทกษินาปเล สัหโปตี นาม นคร| ตตร รตนจูฑ นาม ธรรมเศษฐี
 ปรติวสติ| ตมุปสักรมย ปรปถจฉ กถั โพธิสเตรตวัน โพธิสตรจฺรย้า ศิกษิตวยัม กถั ปรติปตวยัม ||

อด ขลฺ สุชน เศรษฐการกสตุษฏ อทคร อาตตมนาะ ปรมุทิตะ ปรีดีเสามนสยชาโต วิทฺธิ
 คฤหปเตา ธรรมเคารวฉฉิษยภามุปรศย ตทฤษชานาตสรวพุทธธรมาน สัปศยน ตทธีนำ สรวชวาทา
 สัปศยน กลยาณมิตรานาจเฉทยปเรมตามุปรศยณ กลยาณมิตเรชวตยณตาชวาทาจินตยตัม สัทรศยณ
 กลยาณมิตรวศรวตติตามนุวรตยณ กลยาณมิตรานุศาสนวีจัน สุศรุชมาณะ กลยาณมิตรปรภว
 ศรทเธนทรียัม นิธยายณ กลยาณมิตรานุศาสนยณปุเรชิตะ กลยาณมิตราภิธาธนานุวรรณจิตโต วิทฺโช
 คฤหปเตะ ปาเทา ศิรสาภินทย วิทฺวาสั คฤหปติมเนกศตสสรกถวะ ปรทกษินิภฤตย ปุณะ ปุณรว
 โลภย วิทฺโช คฤหปเตรนติกาตปรกรานตะ ||

18. รตนจูฑะ

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ ตตฺปุณฺยโตยํ สํภาวณฺ ตตฺปุณฺยเกษตรํ สํปศยณฺ ตตฺปุณฺยสุเมธมฺ
 ปริโสชยณฺ ตตฺปุณฺยตีรณมวคทายมานะ[148] ตตฺปุณฺยโกศํ วิวถณฺวณฺ ตตฺปุณฺยนิธิมวโลกยณฺ ตตฺปุณฺ
 ยมณฺทลํ ปริโสชยณฺ ตตฺปุณฺยสภํ สมหาทตฺ ตตฺปุณฺยพลํ สํชนยณฺ ตตฺปุณฺยเวคํ วิวรชยณฺ อนุปุรเวณ
 เยน สีสโปตํ นครํ เตโนปสํกรมย รตนจฺจฺจํ ธรรมเศรษฺจฺจํ ปริมารคฺมาโน'ทฺรากษีทฺนตราปณฺมชฺยคตมฺ|
 ตสย ปาเทหา ศีรสาภิวณฺทย ปฺรทกษีณีกถย ปฺรตตะ ปฺรธาณฺชลิชะ สติตฺวา เอวมมาท มยา อารย อนุตฺตรายํ
 สมยกสิโฬเฮา จิตฺตมฺตฺปาทิตมฺ| น จ ชานามิ กถํ โโพธิสเตตฺวณฺ โพธิสตฺตฺวจฺรยายํ ศิกษีตฺวยํ กถํ ป
 รมติปตฺตฺวยมฺ| ตตฺสธาธุ เม อารโย โพธิสตฺตฺวมารคฺมฺปทิสฺตฺตฺ เยนานํ มารคเณ สรวชฺชวตาายํ นิรยายาม ॥

อด ชลฺ รตนจฺจฺจํ ธรรมเศรษฺจฺจํ สุธนํ เศรษฐทารกํ ปาณา คฤทิตฺวา เยน สฺวํ นิเวศนํ เต
 โนปสํกรมย ตทฺคฤทฺมฺปทฺรศย เอวมมาท เปรภษสฺว กุลปฺตร มม นิเวศนมฺ| โส'นฺวิโลกยณฺ อท
 รากษีตฺตทคฤทํ ศฺทฺธํ ปฺรภาสวริํ ชามพฺพนทสฺวธมฺมยํ วิปฺลุมฺทวิทฺธํ รุบยปฺรการปฺรภษีปตํ สผกฺกิปฺร
 สาทสฺกฤโตปโสภิตํ ไวจฺรยภฺกฺกตสทสฺรปฺรติมณฺชิตํ มฺสสารคฺลวสมฺจจฺริตสฺตมภํ สฺปฺรชฺลปตํ โลทิตมฺก
 ตามยสีหาสนํ ชโยตีรสมณิรตนสีทฺชวชสมฺทฺจฺริตํ ไวโรจณมณิรตนวิทฺวานวิทตํ จินฺตามณิวิจิตฺรเหม
 ชาลสํณนมสํเขยยมาณิรตนปฺรติมณฺชิตฺวยฺหํ คีตฺชลาศมฺครมยปฺชฺกรณิสมฺเปตํ สรวรตนทฺรมปฺริวฤตํ วิ
 ปฺลํ วิสตีรณํ ทศปฺรมฺทวิทฺธมฺชฺญทวารมฺ| ส ตทคฤทํ ปฺรวิศย สมฺนตาทฺนฺวิโลกยติ สมฺ| ส ปฺรธเม ปฺเร'
 นนปानวิธิปฺรติยาคมทฺรากษีตฺ| ทฺวิตีเย ปฺเร สรววสฺตรวิธิปฺรติยาคมฺ| ตฤตีเย ปฺเร สรวรตนาภรณาลํ
 การปฺรติยาคมฺ| จตฺรเถ ปฺเร'นตะปฺเรปฺริโกครติมหาปฺฤถิวิกลยาณกนยารตนปฺรติยาคมทฺรากษีตฺ|
 ปณฺจเม ปฺเร ปณฺจมีภฺมิปฺรติชฺชตนาํ โพธิสตฺตฺวานํ ธรรมสํคีตฺริตฺติปฺรยูกตนาํ โลกทิตฺสขจิตฺตเจษฏานํ
 สรวศาสตราณยภินิหารยตํ ธารณินยํ จ สมာธิสมฺทฺรํ จ สมာธิวฺยตฺถานํ จ สมာธิวฺยวจาร์ จ ชลานา
 โลกํ จ อภินิหารยตํ สํนิปาตมทฺรากษีตฺ| ชฺชเจ ปฺเร ปฺรชฺชวาปารมิตาวิทฺวารปฺรติลพฺธานํ คมภีรปฺรช
 ฌานํ สรวธรมปฺรศานตาภิชฺชานํ ภฺมิสมာธิธารณิมฺชฺครภสมนฺตมฺชฺนินฺรยาดานาม อนาวรณโคจราณาม
 อทวยส[149]มฺพาทจารานํ ธรรมสํคีตํ กฺรวตํ ปฺรชฺชวาปารมิตาปฺริวรตนมฺนฺสรตํ วิภชตามฺตฺตานํ กฺรวตํ
 โพธิสตฺตฺวานํ สํนิปาตมทฺรากษีตฺ อิมานิ ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชานิ สํคายตาม ยทฺต ศานตฺติครภํ นาม
 ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ สรวชคชชฺชานสฺวิภกฺตํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ อจลาจฺรตํ จ นาม ปฺรช
 ฌวาปารมิตามฺชมฺ วิรชชะปฺรภาสํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ ทฺรโยธนาครภํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชม
 ชคโฑรจนามณฺทลํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ อนุคฺมณยมณฺทลํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชม
 สาคฺรครภํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ สมฺนตจกชฺชฺรฺเปกษาปฺรติลพฺธํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชม
 อกษยโกศานคฺมํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ สรวธรมนยสาครํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชม
 สรวชคตฺสาคฺรานคฺมํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชมฺ อสงคปฺรติภานํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชม ธรรม
 เมฆาวลฺมพานุปฺรวาภิลมพฺนิลยํ จ นาม ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชม|

อิติมานิ ปฺรชฺชวาปารมิตามฺชานิ ปฺรมฺชํ กฤตฺวา ปฺริปฺรณานิ ทศ ปฺรชฺชวาปารมิตาสํเขยยคตสทส
 ธานิ ยานิ ตานํ โพธิสตฺตฺวานนภิลापยวฺยฺหสฺวิภกฺตปฺรชฺชนฺมณฺทลสฺสติดานํ สํคายโต'ทฺรากษีตฺ| สปตฺเม

ปุเร ประดิศรุตโกปมกุชานติปติลพธานามุบายชฌานวินิจจยนิรยาตานำ สรวตถาคตธรรมเมฆสंप्रदयेष
 กานำ โพธิสत्त्वานำ สंपิपाตमतฺรากษีत् | อชฺฐเม ปุเร'จยुत्तคามिनยภิชฌापติลพธานำ สรวโลกธาค
 นुวิจฺรณำ สรวप्रश्नमन्थलप्रतिभासप्रापदानำ สรวธรรมธาคसुविगतस्त्रीरानำ สรวตถาคตปา
 मुलासंनिधनविषयानำ สรวपुत्रकयसमवसरनानำ สรวตถาคตप्रश्नमन्थलपुर्वकमगापुरुषानำ
 โพธิสत्त्वानำ สंपिपाตमतฺรากษีत् | नवमे पुरे ऐकधातिप्रतिपथानำ पोथिसत्त्वानำ संपिपातमतृगक्षीत् |
 त्तमे पुरे स्रवतถाकदानำ सप्रठमोपजित्तोत्तपथजयानिरयानप्रमिधानसाकरान स्रवपुत्रधर्मविकुर्वित
 विषयानु स्रवपुत्रकेषत्रप्रश्नमन्थलानु स्रवपुत्रधर्मजग्निरिषेणानु स्रवसत्त्वविनयाधिष्ठानुयुधानु
 रागक्षीत् ||

ทฤษฎา จ รตนจुฑั ธรรมเศรษฌนเมตทโวจต อารย กุตสฺเต อียเมว[150]รูปา สंपิพิโคธิตา?
 กุตร เต กุศลมูลานยวโรปีตานิ ยสฺย ตว อียมีทฤศิ วิปากสंपิต? ส อาท สมรามี กุลปुत्र ओती'ธ्वनि
 पुत्रकेषत्रप्रमाणरश्चेसमानां गलपानां प्ररेण प्रतरेण जग्निरिजितरे लोकธानानुत्तरस्मिधर्मधत्त-
 समल्लगतधर्मराशे नाम त्ताकतो लोके ओपथि विथाजग्णसंपनने सुकतो लोकिवहुत्तरश्चे पुत्रधम्य
 सारथि सारथा तेवानां ज मनुषयानां ज पुत्रो ग्गवान् | स खलु पुनस्तत्ताकतो चणानुवोरोजनप्रमुखेन स
 रवगोक्थितेन चणानुसुर्यतेचेप्रमुखेन ज पोथिसत्त्वोक्थितसहस्रेण सारथि मन्थिध्वयुधराधमोत्
 यानधर्मप्रविष्णो राชणा धर्मेश्वरराजेन ओगिनिमन्थितश्चे | तस्य मे त्ताकतस्य नक्रप्रविष्णुसयान
 त्तापधर्मयत्तस्य तुयनाथनिरनाथितं कारितम् | ऐका ज कन्धकुलिका निरुपीता तस्य ग्गवते संपोथिसत्त्वस्य
 रवगसंस्य पुत्राग्रमे | तया ज कन्धकुलिया निरुपीत्या संपिता स्रवधमपुत्रो'ननद्वरिणे
 स्रवसत्त्वगतसहस्रेरुपगुलमेधे संधनो'ग्थ | तेग्यस्य रुपगुलमेधे एवुरुषे सप्तो निज्जति
 सम ओजिनद्यस्तत्ताकतत्रयविवेलेन सग्नयेन समनवाकते स्रवधमे स्रवधर्मविकते स्रवगेलसास
 नाप्रथिणे स्रवतत्ताकतारोपीता त्थिणा ओप्रमाणस्रवधत्ताफलथायिका स्रवधत्तासमवसरना ओति
 यत्त ओसमतकुशलमुलप्रीपाकार्गमजिनद्यस्तत्त्वकुशलमुलवेकसंधनारुग् | तेग्ये रुपगुलमेधे
 पुत्राधिष्ठानेन ओमेवुरुषे सप्तो निज्जजार | तज्ज मे कुलपुत्र त्ताकताधिष्ठानं संप्रथनप्रातिहार्य
 कुशलमुलं त्रिषु स्थानेषु परिणामितम् | गतमेधु त्रिषु? यत्त ओद्यनत्स्रवधार्थिधर्मसमुज्जहाय
 सधर्मस्रवधार्थिधत्ताये स्रवपुत्रपोथिसत्त्वग्लयानमित्तरथनप्रीपुरे ज | ऐतम्हं कुलपुत्र ओप्रति
 हत्तप्रमिधिमन्थलयुधपोथिसत्त्वविमेग्थे चानामि | गी मया सग्यमजिनद्यथाप्रमाणकुणरत्तागराना
 पोथिसत्त्वानां जग्था चणात् कुणानु वा वत्त जे ते ओसंधिनपुत्रस्त्रीरसाकरात्तीरणा जे ते ओसंधिन
 धर्ममेधसंप्रीज्जगा जे ते ओसंधिनकुणसाकरप्रतिपनने जे ते समन्तगत्तरयाचालिष्ठता जे ते
 ओसंधिनसमाधिध्वयत्तीरणा जे ते[151] ओसंधिनस्रवपोथिसत्त्वोक्थितकुशलमुला जे ते ओसंधिनत्ताक
 ताविकल्पिविधारे जे ते ओसंधिनत्रयध्वसत्तात्तीरणा जे ते ओसंधिनस्रवग्लसंप्रीचिन्ना जे ते
 ओसंधिनसमन्तजग्थध्वयुधिमिधत्ता जे ते ||

หาภรณ์วิภูษิต่างคาน ยถารหวสตรสัณทิตศรึราน วิวิธโฆชนรสาคไระ สัทรูปย อปริมิตชนสมฤทธาน กโรมิ| อุตเตร ใจชำ รากปรหณาย ธรรม์ เทศยามิ อคุโภปส์หาเรณ| โทษปรหณาย ธรรม์ เทศยามิ มหาไมตรีส์วรณนตยา| โมหปรหณาย ธรรม์ เทศยามิ ธรรม์ปริวิจยปรเภทปรทรรคนตยา| สมภาคจรรยา เกลศปรหณาย ธรรม์ เทศยามิ วิเศษปริชยานยมุขส์ปรกาศนตยา โโพธิจิตตส์ภเวตุ ปรีทียยามิ| สรว พุทธคุณธรรมส์ปรยุกตถาส์ปรกาศนตยา มหากรณาส์ภเวตุ ปรีทียยามิ| อปริมาณส์สารทุขส์ปร กาศนตยา อปริมิตคุณปรติลาภส์ภเวตุ ปรีทียยามิ| วิบุลบุญชยานส์ภโรปจยส์วรณนตยา มหายาน ปรณิธานส์ภเวตุ ปรีทียยามิ สรวสตตวปริปากวินยส์สรุศนตยา สมณฑกทรรโพธิสตตวจรรยาปรติลาภส์ ภเวตุ ปรีทียยามิ สรวเกษตร สรวกลปส์วาสรจยาลปรวิสตรณตยา ลกษณานวยณชนโนปจิตพุทธร ศรึรปรติลาภส์ภเวตุ ปรีทียยามิ| ทานปารมิตาส์วรณนตยา สรวตรรคามินีตถาคตปริศุทธิปรติลาภส์ ภเวตุ ปรีทียยามิ| [153] ศीलปารมิตาส์ปรกาศนตยา อจินตยตถาคตรูปวรณวิศุทธิส์ภเวตุ ปรีทียยา มิ| กษานติปารมิตาส์ปรกาศนตยา ทุโรยธนตถาคตศรึรส์ภเวตุ ปรีทียยามิ| วิรยปารมิตาส์ปร กาศนตยา อภิกุทานภิกุตตถาคตตามภาววิศุทธิ ปรีทียยามิ|

ธยานปารมิตาส์ปรกาศนตยา ธรรม์ศรึรวิศุทธิ ปรีทียยามิ| ปรชญาปารมิตาส์ปรกาศนตยา สรวชคทภิมุขพุทธรตมภาววิศุทธิ ปรีทียยามิ| อูปายเกาศลยปารมิตาส์ปรกาศนตยา สรวกลปกาล- ชคจิตตส์เวศนศรึรวิศุทธิ ปรีทียยามิ| ปรณิธานปารมิตาส์ปรกาศนตยา สรวพุทธรเภทรภยพุทธรตม- ภาววิศุทธิ ปรีทียยามิ| พลปารมิตาส์ปรกาศนตยา สรวชคทภยถาศยส์โตษณกายปริศุทธิ ปรีทียยามิ| ชยานปารมิตาส์ปรกาศนตยา ปรมศุภทรรคนกายปริศุทธิ ปรีทียยามิ| ยพุต สรวากุศลธรรม์วินิวรณน- ส์ปรกาศนตยา| เอวิ ใจตยาน ธรรม์ทานเนน สัคคหุย อนนตธนรตโนปจโยปสตพธาน กฤตวา วิสรชยามิ| อปี ตุ ชลุ ปุณรหิ กุลปุตระ สรวคนธฐปวาสนานุเลปนยุกติะ ปรชานามิ ยพุต อตลคนธราชปรมุขะ| สีนธวาริตคนธราชปรมุขะ อชิตาวตคนธราชปรมุขะ วิโพธนคนธราชปรมุขะ อรุณวตคนธราชปรมุขะ กาลานุสาริตคนธราชปรมุขะ อูรคสารจหนคนธราชปรมุขะ เมฆาครคนธราชปรมุขะ อโภษภ เยนทรียคนธราชปรมุขะ สรวคนธยุกติะ ปรชานามิ| อปี ตุ ชลุ ปุณรหิ กุลปุตระ สรวสตตวส์โตษณ สมณฑมุขพุทธรทรรคนบุโซปสถานคนธพิมพ์ ปรชานามิ ||

อิตตจ เม กุลปุตระ สรวสตตวส์โตษณตสมณฑมุขพุทธรทรรคนบุโซปสถานคนธพิมพาทสรวาภิ- ปรายะ ปรีปุรยเนต เยน สรวสตตวปริตรธณาล์การเมฆานธิติชจามิ| ยพุต คนธวิมานาล์ การเมฆาน ยาวตสรวากการตถาคตบุโซปสถานาล์การเมฆานธิติชจามิ| ยทาหิ กุลปุตระ ตถาคตทาน ปุชยิตุกาโม ภวา มิ ตทาหิมิตะ สรวสตตวส์โตษณต สมณฑมุขพุทธรทรรคนบุโซปสถานคนธพิมพาทปริมาณาน คนธโกศ กุฎาคารเมฆานนิศจายย ทศทิกสรวธรรม์ธาคตเศษุ สรวตถาคตปรัษนมนนทะเลษุ สรวคนธโกศกุฎาคารเม [154]ฆาล์การิ สรวธรรม์ธาคตมธิติชจามิ| สรวพุทธรเภทปรโรศนเมฆาล์การิ คนธภวนเมฆาล์การิ คน ธปรากการเมฆาล์การิ คนธนิรยหุหุเมฆาล์การิ คนธโตรณเมฆาล์การิ คนธควาภเมฆาล์การิ คนธหรั มิกเมฆาล์การิ คนธารจจนทรเมฆาล์การิ คนธจจตรเมฆาล์การิ สมุจจริตคนธธวชเมฆาล์การิ คนธปตา

กาเมฆาลังการัง คณธวิตานเมฆาลังการัง คณธวิครุทชาลเมฆาลังการัง คณธปรภาเมฆาลังการัง คณธชาวภาสวิมลว
 ยูหมะฆาลังการัง สรวคณธเมฆปรวรัชณาลังการัง สรวธรรมาตุมธิติษจามิ

เอตมห์ กุลบุตร สรวสตตวส์โตษณั สมณฑมุขพุทธรศนบุโซปสถานคณธพิมพ์ ธรรมมุขั ชานามิ |
 ก็ มยา ศกยั โภษชยราชกลปานำ โโพธิสตตวานามโมฆทรรศนนามโมฆศรวณานามโมฆส้วาสานาม
 โมฆานุสมฤตีนามโมฆานูรตานามโมฆนูรตานามโมฆนามเชยคยหนานำ จรยำ ชลวาทู คุณาน วา วก
 ตู เยษำ สหทรศเนน จ สรวสตตวานำ สรวเกลศาะ ปรศมนติ เยษำ สหทรศเนน สตตวา วินิวรตนะเต
 สรวาปายคตติภยะ เยษำ สหทรศเนน สตตวา อวภาคั ลภนเต พุทธรธเมษุ เยษำ สหทรศเนน สตตวานา
 มุปรศมนติ สรวทุษขสภนุธาะ เยษำ สหทรศเนน สตตวา วิคตภยา ภวนติ สรวส์สารคตติภยะ เยษำ
 สหทรศเนน สตตวา อภยปราปตา ภวนติ สรวชวลตาทิกุปนยตยา เยษำ สหทรศเนน สตตวา น ป
 ปรติปตนติ ชรามรรณศวรปรปาเตษุ เยษำ สหทรศเนน สตตวา นิรคฤตีสุขั ปรตติภนเต ธรรมาตุมตาส
 ถาเนน ||

คจจ กุลบุตร อยมีไหว ทกษิณาปเถ ตาลธวัช นาม นคร | ตตร อนโล นาม ราชา ปรตติวสติ |
 ตมุปรศกรมย ปริปจจ กถั โโพธิสเตรตวน โโพธิสเตรตวจรยายำ ศิกษิตวยั กถั ปรตติปตตวยั ||

อล ชล สุธนะ เศรษฐทารกะ สมณฑเนตรสย คานธิกเศรษฐนะ ปาเทา ศิรสาภิวนทย สมณฑ
 เนตรั คานธิกั เศรษฐนมนกศตสสรกภฤตวะ ปรทกษิณิภฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย สมณฑเนตรสย
 คานธิกเศรษฐโน'นติกาต ปรกรานตะ ||

20. อนลละ

[155]อล ชล สุธนะ เศรษฐทารกสตำ กลยาณมิตรปรปรัมณสมรณ ตานิ กลยาณมิตรา
 นุศาสนิมุขานิ มนสิกรวน ปรคฤทิต'สมิ กลยาณมิ'ไตร ริติ สวจิตต์ สโตษยณ กลยาณมิตรารกษิต'สมิ
 น ภุโย วินิวรติษยามิ อนุตตรายาเย สมยภสัโพเธริตยณูวิจันตยณ ปรตยลภต จิตตปรตีติ | จิตตปรสาท
 จิตตปรำโมทยั จิตตตฤษฐิ จิตตปรหรรษะ จิตตนนทิน จิตตวยุปรศม จิตตวิปุลตำ จิตตาลังการตำ จิต
 ตาสงคตำ จิตตानาวรรณตำ จิตตวิวิกตตำ จิตตสมวสรณตำ จิตตวศิตำ จิตโตศวรยั จิตตธรรมานุคัม จิตต
 เกษตรสพรรณตำ พุทธรศนาลังการจิตตตำ ทศพลมนสิการาวิปรवासจิตตตำ ปรตยภต | โส'นุปุรเวณ
 ชนปเทน ชนปทั คราเมณ ครามั เทเสน เทศั ปริมารคน เยน ตาลธวัช นคร เตโนปรศกรมย ปริปจจจติ
 สม กุตรานโล ราชติ | ตมนโย ชนกาย เตทโวจต เอษ กุลบุตร อนโล ราชา อรฤกรณ สีสาสโนวิษโฏ
 ราชการยั กโรติ | ชนปทาน ปรศาสติ | นิครทิตวยานนิคฤทณาทิ ปรครทิตวยาน ปรคฤทณาทิ
 อปราธิตาน ทณชั ปรณยติ วิวทตำ วิวาทั ฉินตติ ทินานาศวาสยติ ทฤปตาน ทมยติ ปรำณิวธา-
 วินิวรตยติ | อทตาทานาทวิจจณทยติ | ปริปริคฤทิตาภิลาษาท วยุปรศมยติ | มฤษาวาทาทวินิวารยติ
 ปิศุนยวจนาทวิเวจยติ ปรุษวจนาทวิรมยติ สภินนปรลาปาท วยวาวรตยติ อภิธยายา วิศเลษยติ
 วยาปาทาทุทธิโรติ มิถาทฤษฏ์วิโยชยติ ||

อถ ชล สุชนะ เศรษฐทาร์โก เยน อนโล ราชา เตโนปชคาม | โส'ทฺรากลีชนล ราชานํ
 นารายณวชรมณินวิจิตเร อสัเขยยานาวีรปภาสวตตนปาเท อนนกรตจนสุรจิตาล์การุจิริพิมเพ
 กาณจนสูตรชาลศเวตสุปรินิษเต อนนกรมณิรตจนที่ปปรทโยติเต วศิราชมณิรตจนมยปทมครเ
 อนนทิวยรตจนวสตรสุปรชณปเต วิวิททิวยคนธรูปโตปจาเร อจฉริตจนชวชตสศตสสรวิราชิต รตน-
 ปตาคาศตสทโสทรทวิทโธปโศภิต วิจิตรรตจนปุชปทามกลาปาภิปรลมพิโตชวลิตเต วิวิททิวยรตจน-
 วิตานวิตเต มหารตจนสีหาสเน นิษณณํ นว ทหฺร ทรณมกรูป ปราสาทิกํ ทรศนีนมณิน [156]ลป
 รทกษิณาวรตเกศั ฉตฺรการมูรชานมุขณิษศิสํ ปถุลลถาณมณินลวิศาลโคปกษมนยณํ มธูโรนตจากรุ
 ตุงคณาสาวิคํ หิงคฺลุกสุวณสุศลิษเฎาษร สมวทิตสุศุกลปฺรณจตวารีศททนต์ สีหหนุ ปรีปุโรนปจิตกโปลั
 สุรจิริจาปายตกรูว ศคางกวรโณรณยา กฤตติลกมายตปรมุกตปฺรลมพกรณํ ปฺรณจจนทรเสามยวทณํ กม
 พุจิริวฤตตคฺรีว ศรีวตสาล์กฤตทฤทยํ สีหปุรวารุทกายํ จิตานตร้าสํ สุลวฤตโตรฺสทณํ ปฺรลมพพาหุ
 ซาลาวนทวาทฺศคฺลิจกรางกิตทสตปาทํ มฤทฺตรูโณปจิตปาณิปาทํ สบโตตสทํ วชรสทฤศมธยํ พฤทฤช
 คาคตรํ สุวติโตรฺ โภศคตพสติกุหยม เอณยชงฆํ ทิรฆางคฺลิมายตปาทปารษณิน วยามปรภํ สุวณจฉวิเม
 ไกกปรทกษิณอรรววงคโรมํ นยคโรรราชปริมณทลํ ลกษณานูยณชโนปจิตศรีริ จินตาราชมณิรตจนมุ
 กฺฎาวพทศิสํ ซามพูนทกนการุจจนทรจิตลลาฎาล์การมินทรนีสมนนิวมณินีสกณทลปฺรลมพิตกรณ
 มนรชยมณิรตจนทวปรภาวภาสิตวิมลวิบูลปจิตวทกษลํ ทิวอยตตมมณิกยूरพลยวิทษฏวิกริษิตพาหุ
 ทศรตจนศลาทศวิภกตจน ซามพูนทกนจกทเนน ชโยติรสมหามณิรตจนสุวิศุทศรเณน รตนฆณฎา
 มาลานิสจริตมโนชณมธูโรฆเษณ สมณตทิงมหามณิรตจนวภาสปรापเตน วิมลไวฑูรยมณิรตจนทณเทน
 มหตา รตนจฉตเรณ ธารยตา มหาราชาธิปตยปรापตมปฺรติหตปฺรจกรศาสนํ วิคตปฺรจกรภโยรชวยม |
 ตสย สมณตาททศามาตยสทสรานิน สันปิตตานิน สันนิษณณานิน ราชการยปรยูกตายนปศยต ||

ทศ จาสย การณาปุรุษสทสรานิน สันปิตตานิน ปฺรต อฺปสธาปิตานิน นรทปาลสทกฺศานิน ยมปุรุษ-
 กลปานิน วิกฤตปทธารีณิน เราทริวิกฤตภยสัชนานิน รกตจนยานิน สัทษเฎาษจตริวีสีกฤกฏิกฤตวททานิน
 อสิปฺรศุศกฺติโตมรภุศณชิสูลปฺรทรรณคฤทิตานิน วิษมวิกฤตทุสสัถิตวทนศรีรานิน เมฆวธฺรณานิน ภิม
 รูปจณชสวณโรฆเษานิน ทฺรณโรกษยเตซาสิน มหาภยกรานิน ปฺรณิสศตสทสรทฤทยสัตราสสัชนานิน นิคฤ
 ทิวยสตตวานิคฺรทปรยูกตานิน อปศยต | ตตร พหุณิน ปฺรณิสศตสทสรานิน โจรณานำ ปฺรสวาป[157]ทาริณำ
 ปฺรสตตวโภควิปโรลปินำ ปนถโฆษกานำ ครามนคฺรนิคมโฆษทาทกานำ กุลฆาตกานำ สัธิจเฆทกานำ
 กิลพิษการิณำ ครทายกานำ ทามริกานำ มนุษยฆาตกานำ ปฺรทวเรวินำ มิถยาปฺรติปนนานำ ทุชฏเจต
 สามภิชยาลูณำ วิวิชปาปกรูกรกรมการิณำ คาคมปลยจพจนพทธานิน อนลสย ราโชฬ'นติกมุปนียมา
 นานายปศยต | เตโภย'นล ราชานํ ยถารททณชํ ปฺรณยณตมทฺรากลีชน | ส ตตร ราโชฬ'นลสยชวลยา
 เกษำจิทษตปาทจเณทํ เกษำจิต กรณนาสาจเณทํ เกษำจิจจกษุรุตปาณิน เกษำจิทกปฺรตยงคศรีษจ
 เณทณ เกษำจิต สรวศรีรมคฺนินา ปฺรทปฺยมานำ กำศจิจฉินนวิกฤตตปตกษาโรทกปฺริษิจยมานศรีราน
 เอวมเนกวิธาสตีวราช ษราช กฏกา อมณาปาษ ปฺรณนทาริณีส การณษ การยมาณา อปศยต | ตสมิศจ

อาฆาตเน ปรวตปรมาณานุ กรจรณนยนกรณนาสาสีโรงคปรตยงคราศีนปศยต| ตริโยชนคมภีร์ จ
 อนเนกโยชนายามวิสตีร์ณ โสณิตสโร'ทราภษีต| ตตร จ องคปรตยงคศิโรวิกลานี มฤตกลเวรศตสทส
 ราณี วฤกศฤคาลาศากคฤทธศเยนกรรไกรวากีร์ณานี ภภษยมาณานี อปศยต| กานิจินนีลานี จ
 นีลวรณานี วิปุยกานี วุยาธมาตกานี วิปฏุมกานี ปรมวิกฤตพีภตสายนปศยต| เตษ่า จ วธยาน่า หนย
 มานาน่า วิวิธาะ การณะ การยมาณาน่า ไธรมารตสวรี้ กรนทดำ มหานต์ นิรนาทนิรุโฆษมเศราชีต
 มหาสเวโคทเวคส์ชนน ตทยธา สัฆาเต มหานรเก ||

ตสย ตทติทารุณไกรวกร์ ปรมไวศส์ ทฤษฏไวมเมตทภวต อห้ จ สรวสตตวหิตสุขเทไตรนุตตร้า
 สมยภส์โพธิมภิสัปรสตีโต โพธิสตตวจรยาปริมารคณตตประ กลยาณมิตราณี ปริปฤจฉามิ ก็ โพธิสเตต
 วณ กุศล กรตวัญ กิมกุศล ปวิรรชยิตวญมิตติ| อัย จ อนโล ราช่า กุศลธรรมปรีทโน มหาสาวทญกรมการี
 พรทษญมณะสักลปะ ประสตตวชีวิโตปโรธาย ปรีติปนนะ ประสตตวโตปัทนตตประ ปรีโลกนิรเปโกษ
 ทุคตติปรปาดากิมุขะ ตตฤโต'สมาทโพธิสตตวจรยาศรโว ภวิษยตีตี? ตสไยว จินตามนสิ[158]การปร-
 ยุกตสย สรวสตตวธาตูปรีตราณากิมุขสย วิปุลกรูณาสัฏฐเจตส อูปริ คคนตเล เทวตา อิตยเวมาโรจยา
 มาสยะ น สมารสิ กุลบุตร ชโยษมายตนสยรชะ กลยาณมิตรานุศาสนิมิตติ? ส อูรธวมุโข คคนตลมา
 โลภย เอวมาท สมรามิตติ| เทวตาะ ปราหุะ มา ตวี่ กุลบุตร กลยาณมิตรานุศาสนิษุ วิจิกิลสามุตปาทย|
 สมยภ สเมน กลยาณมิตราณี ปรีณนยติ น วิษเมณ| อจันตยั ทิ กุลบุตร โพธิสตตวานามุพายเกาศลย-
 จรยาชวานม| อจันตยั สรวสตตวส์ครหชวานม อจันตยั สตตวานุครหชวานม| อจันตยั
 สตตวนิครหชวานม อจันตยั สตตวปรีครหชวานม อจันตยั สตตวส์ครหชวานม อจันตยั สตตวปรีโศ
 ธนชวานม อจันตยั สตตวปรีปาลนชวานม| อจันตยั สตตวาวตรณชวานม| อจันตยั สตตวส์ปรีปา
 จนชวานม| อจันตยั สตตววินยชวานม| คจฉ กุลบุตร ปรีปฤจฉ เอนั โพธิสตตวจรยามิตติ ||

อด สุธนะ เศรษฐทาร์โก เทวตาวจนมุปศรุตว เยน อนโล ราช่า เตโรปชคาม| อูเปตย อนลสย
 ราชณะ ปาเทา ศีรสาภวินทย อนลั ราชานมเนกศตสทสรฤถวะ ปรีทกษิมิภฤตย ปรีตยะ ปรีณชลิส
 สตีตวา เอวมาท มยา อารย อนุตตราย้า สมยภส์โพธา จิตตมุตปาตีตม| น จ ชานามิ กถั โพธิสเตตวณ
 โพธิสตตวจรยาัย คิกษิตวัญ กถั ปรีติปตตวัญ| ศรุตั จ เม อารโย โพธิสตตวานามวาทานุศาสนิม
 ททาตีตี| ตทวทตุ เม อารยะ กถั โพธิสเตตวณ โพธิสตตวจรยาัย คิกษิตวัญ กถั ปรีติปตตวัญ ||

อด ขลวนโล ราช่า ราชการยาณี ภฤตวา อุตถาย สี่หาสนาต สุธนั เศรษฐทาร์กั ทกษิณน
 ปาณินา คฤทิตวา ตาลธวซ์ ราชธานีม ปรีวิศต| โส'นุปุรเวณ สวี คฤหมนุปรีวิศย สุธนั เศรษฐทาร์ก-
 มนตยะปรี ปรีเวศย ภทราสเน นิษทย เอวมาท วุยวโลกยสว กุลบุตร อิมั มม คฤหปรีภคมิติ|
 ส วุยวโลกยนทราภษีตตทคฤห้ วิปุลั วิสตีร์ณ สปตตรตนปรีการปรีภษิปต์ วิวิธมณิรตนปรีสาโทป-
 โศภิตมเนกรตนภูฎาการศตสทสราลัภฤตมจันตยมณิรตนปรีภาชวาโลชชวลิตเตชส์ นานามณิรตน-
 วิวิธวิภคิตติจิตวิราชิตโลหิตมุกตามยสมุจฉริตสตมภั สุปรีชยปตมูสารคลวมยาเนกรตนศตสทสร-
 วิจิจโรปโศภิต[159]สี่หาสนั ชโยธีรสมณิรตนสี่ทรวชสมุจฉริตั ไวโรจัน มณิรตนวิตานวิตตั จินตามณิ

วิจิตรมหาศาลสนมสนมส่วยวิจิตรมณิรตนปรตมณตติณริยหุหุหุ คีตชลาศมครภมยปุษะกิริณีสมุเปตัม
 สรวรตนทุมยปงกติปริวฤตม | ทศ จาสย สตรีโกฏีปริวารมทราภษิต อภิรุปาณำ ปราสาทิกานำ ทศนีนี
 ยานำ ปรมศุภวณปุษะกลตยา สมนวนาคตานำ สรวกลาวิชณานำ ปุรุเวตถายินีนำ ปศจານนินาตีนีนำ
 ไมตรจิตตานำ กีกโรปจาวรรจนปรตการิณีนาม ||

อด ขลวนโล ราชา สุธน์ เศรษฐหารกเมวมาท ตตกี มนยเส กุลบุตร อปี ตู ปาปการิณมาเมวรุ
 ปะ กรมวิปาโก'ภินิรุตเต? เอวรูปา อาตมภาวส์ปต เอวรูปา ปริวารส์ปต เอวรูปา มหาภคส์ปต เอวร
 รูปา มโหศรยาธิปตยส์ปต? อาท โน ทิมมารย | โส'โวจต อห้ กุลบุตร มายาคตสย โโพธิสตตววิ
 โมภษสย ลากี อิมะ จ กุลบุตร มทวิชยวาสินะ สตตวา ยทภยสา ปราณติปาติโน'ทตดาทาทินะ กาม
 มิถยาจาร์โณ มฤชาวาทีนะ ไปศุนิกะ ปารุชีกะ สัมภินปรลาปิโน'ภิชยาลมพา วยาปนนาจิตตา มิถ
 ยาทฤษฏยะ ปาปกรมาโณ เราทราศจณฐาะ สาหสิกา วิวิธากุศลกรมกริยาปริตตาะ | เต น ศกยนเต'
 นยถา ปาปจรรยายา นิวารยิต วินิรุตติตมุนุศาสิตุม โส'ห้ กุลบุตร เอษำ สตตวานำ ทมนาย ปริปจ
 นาย วินยเน ทิตะ สันโยชนารถ์ มหากรณำ ปุรสกถย นิรมิตะรวชยฆาตไกรนิรมิตาน วชยปุรุษาน ฆาต
 ยามิ | นิรมิตะ การณาปุรุษะนิรมิตานกุศลกรมปถการิโณ วิวิธะ การณะ การยามิ | หสตปาทกรณ
 นาสาจคปรตยงคศิริชจเธาธิการิกาจจ ทุฆาตตีวรา เวทนะ ปรตยณูวมานาน สัทรศยามิ ตจจ
 ทฤษฏยา เอเต มทวิชิตวาสินะ สตตวา ลภนเต สัวคม ชายเต ภยม ชายเต สัทรสาะ ภวติ ใจษำ
 ฉมภิตตวม ยทุต ปาปกรมวยาปตติวินิรุตเตย | โส'ห้ กุลบุตร อิมาน สตตวานเนโนปาเยโนทวิค
 โนตตรสตจิตตาดมวิวิคณมนโส วิทิตวา ทศภย'กุศลภยะ กรมปถภย วินิรุตย ทศกุศลกรมปถสมน
 วาคตาน กถตวา [160]อตยนตนิษะเย โยคเกษเม สรวทุฆะชปจเฉเท สรวชลาตาสุเข ปรตติชชاپยามิ |
 นานห้ กุลบุตร กสยจิต สตตวสย วิเทจ กโรมิ กายเน วาจา มนสา ว | อาปรานติกาวิจิกทุเข สักราม
 เยยม อห้ กุลบุตร ติริยคโยนิกตสย สัมตสย อนตศะ กุนตปีปิลิกสย เอกจิตตปาเทนาปี ทุฆะชปโรธ
 เนจเฉยม ปราศเว เกษตรภุตสย กุศลกรมปถวิโรหมสมรตสย มนุษยภุตสย สวบนานตรคตสยาปี เม
 กุลบุตร อกุศลธรมสมุทาจาร์ โนตปทยเต กะ ปุนรวาทะ สมนวนาคตะ | เอตสยานห้ กุลบุตร มายาคตสย
 โพธิสตตววิโมภษสย ลากี | กี้ มยา ศกยั อนตปตติกรมกษานติปรตติลพธานำ โพธิสตตวานำ มา
 ยาคตธรมสรวภวคตยนุพพธานำ นิรมิตะปมโพธิสตตวจรรยาณิรยาตานำ ปรตติภาโสปมสรวโลกวิชยปต
 นำ สวปโนปมธรมตาปรตติวิทธานำ อสงคมชธรมธาดุนยานุสฤตทานำมินทราชาโลปมจรรยาชลาณคต
 นามนารณชฉานโคจรวิษยานำ สมณตสมวสรณสมธาธิปถนิรยาตานำ อนนตาวรตธารณิวศวรัตนำ
 พุทธโคจรวิษยานุพพธานำ จรยำ ชฉาตุ คุณาน วา วกตุ ||

คจจ กุลบุตร อยมีไหว ทกษินาปถะ สุปรภัง นาม นครัง | ตตร มหาปรภโณ นาม ราชา ปรตติวสติ
 ตมุปัสกรมย ปริปถจจ ถลั โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรรยา ยำ ศิกษิตวยั ถลั ปรตติปตตวม ||

อด ขลุ สุธนะ เศรษฐหารกะ อนลสย ราชณะ ปาเททา ศิรสาภินทย อนลั ราชานมเนกศต-
 สหสรกถตวะ ปรทกษินีกถตย ปุณะ ปุนรวโลกย อนลสย ราโชฬ'นติกาต ปรกรานตตะ ||

21. มหาปรภะ

อด ชลฺ สุณนะ เศรษฐทารกสฺตำ ชุณานมายามนุสมรณฺ ตํ มายาคตํ โภอิสตตววิโมกษมุ-
 นิธยายนฺ ตํ มายาคตธรรมตำ ปุรตยเวกษमाणะ ตํ กรมมายาสมตำ ปุรติวิธยณฺ ตํ ธรรมมายาสมตา-
 มนุวิจันตยณฺ ตํ ธรรมปริปากนिरฺมาณสมตามนุคจณฺ ตมจันตยํ ชุณานสํกวาโลกมนุสรณฺ ตมนนตปฺรณิธิ
 มายาคตนิรฺหารมณินิรฺหรณฺ ตามสงฺคจฺรยานิรฺมาณธรรมตำ วิโสธยณฺ ตํ ตฺรยธฺวมายาคตลกฺษณํ ปฺรวิจันวณ
 อนุปุรฺเวณ ชนปเทณ ชนปทํ[161] ปฺริปฺฤจณฺ ปฺริคเวษมาโน’นุวิโลกยณฺ สรวทิกฺวิทิกฺปถนิมนฺสถลสม-
 วิชฺมชลาปถปฺรวตคิริกนฺทศฺรามาณครนิกมชนปทฺรชฺญฺรชานีชฺวปฺริชินนิจิตฺโต’วิศฺรानตศฺรีโร นิชิลค
 เวชี เยน สุปฺรภสฺย มหานครสโยปวิจาร์สฺเตโนปสํกรมย ปฺรยปฺฤจณต กฺว ส มหาปฺรภโ ภราเชติ | ตสย
 มหาชนกาย อุปทฺรศยติ เอตตฺกฺลปฺตฺร สุปฺรภํ มหานครํ ยตฺร มหาปฺรภโ ภราชา ปฺรติวสตี ||

อด ชลฺ สุณนะ เศรษฐทารโก เยน สุปฺรภํ มหานครํ เตโนปสํกรมยาทฺรภกฺษีตฺ สุปฺรภํ มหานครม |
 ทฺฤชฺญา จ ปฺนสฺตฺชฺญ อุทฺคร อาตตมานาเช ปฺรมุทิตะ ปฺริติเสามนฺสยชாத เอวมฺนุจันตยยามาส กฺุตร
 กลยาลมิตฺระ ปฺรติวสตี? อทฺย ตํ ทฺรชฺชยามิ กลยาลมิตฺรม | ตตํ ไศฺรชฺชยามิ โภอิสตตวจฺรยํ
 โภอิสตตวนิรฺยามมฺขมจันตยํ โภอิสตตวธรรมตาม อจันตยาน โภอิสตตวคฺณโคจฺราน อจันตยํ
 โภอิสตตวฤชภิตาม อจันตยํ โภอิสตตวสมาธิวิหริตาม อจันตยํ โภอิสตตววิโมกษวิกิรฺทิตม อจันต
 ยํ โภอิสตตวมหารมณิสตารณวิศุทฺธิม | เอวํ จินตามนสิการปฺรยูกฺโต เยน สุปฺรภํ มหานครํ เตโนปช
 คาม | อุเปตย สุปฺรภํ มหานครมวโลกยามาส วิจิตฺรทฺรศนียํ สปตํนํ รตํนํ สฺวรณฺสย รฺูปสย
 ไวชฺฐรฺยสย สผฺลิกฺสย โลहितมฺเกตรศมฺครมฺสย มฺุสสารคฺลวสย จ สปตํ รตํนํ ปฺริชฺชปตํ
 คมภิกฺรชฺชิตาทกภิกฺเช สฺวรณฺวาลิกาสํสตีรณตลภิกฺธิไวยตปฺลปฺทมฺกมฺทปฺนทฺริกสํณฺนํภิกฺเช กาลานุสา
 ริจฺนทนกรทมฺกฺุชฺชทภิกฺเช สปตฺรตํนมยตลปงกฺติภิกฺเช สมนตาทนุปฺริชฺชปตม สปตภิกฺรชฺชวชฺรตํนปฺรากา
 ไรเช สมนตโต’นุปฺริชฺชปตม ยทฺต สีสฺหกันตวชฺรปฺรากาเรณ อปฺรชิตวชฺรปฺรากาเรณ นิรฺเวธวีรยวชฺรปฺรา
 กาเรณ ทฺุรโยธนวีรยวชฺรปฺรากาเรณ อสงฺควชฺรทฺฤตมฺปฺรากาเรณ วชฺรํศฺชชาลครภปฺรากาเรณ วิโรชวรณฺว
 ยฺุหปฺรากาเรณ อนุปฺริชฺชปตํ | สรว เจ วชฺรตํนมหาปฺรการ อสฺเชยยมณิรตํนปฺรตยจฺปิตา ชามพฺูนทก
 นกฺกชฺชทฺุจฺรทนตมฺลารจิตา รชตมณิกฺุจฺรทนตมฺลารจิตา ไวชฺฐรยมณิกฺุจฺรทนตมฺลารจิตา สผฺลิก
 กมณิกฺุจฺรทนตมฺลารจิตา วิทฺุรุมมณิกฺุจฺรทนตมฺลารจิตา โลहित[162]มฺุกตารฺุจฺรทนตมฺลารจิตา
 สาคฺรครมฺกตามณิกฺุจฺรทนตมฺลารจิตา | ตสย จ มหานครสย ทศโยชนานตฺรณยชฺชเฎา ทฺวารานิ
 วิจิตฺรานิ ทศนียานิ สปตํนํ รตํนํ | ตจจ มหานครํ วิปฺลํ วิสตีรณํ นานาชฺชชวคฺสุวิกฺกตํ นีล
 ไวชฺฐรยมยํ ปฺฤถิวํ ปฺรติชฺชปตม | ตสมิํจ มหานครเร ทศ รฺถยาโกฏฺยเอ ไกกฺสยาศจ รฺถยايا
 อุกยปารศวสํนิวิชฺชานิ นานารตํนยานิ อเนกวิวิธตํนยฺุหปฺรติมณฺชิตานิ อฺุจฺฉริตตํนจฺฉตฺรชฺชปตา
 กาไวชยนตํนิ สรวไภกรณสมถฺุทธานิ อเนกสตตวณิยฺุตาธฺุชิตานิ มหาคฺฤทศตสฺหสฺรานิ ||

ตจจ มหานครมส์เขยยสุวรรณมณิรตนปราสาทโศภิต์ ไวยุรยมณิชาลส์ฉาติตาจินตยรตนวยุ
 หาส์เขยยชามพูนทกนกกุฎาจารย์ โลหิตมุกตาชาลส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยรุษยกุฎาจารย์ วิจิต
 รตนโกศมณิชาลส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยไวยุรยกุฎาจารย์ วิปุลกรรมณิราชส์ฉาติตาจินตยรตนว
 ยุหาส์เขยยสพฐิกกุฎาจารย์ อาทิตยกรรมณิราชส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยสพฐิกกุฎาจารย์ ศรีรศ
 มิณิราชส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยเษนทรนีรตนกุฎาจารย์ ชโยติรศมิณิราชส์ฉาติตาจินตยรตนว
 ยุหาส์เขยยชคตศาครมณิราชกุฎาจารย์ อปราชิตธวชมณิราชชาลส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยวช
 ฎาจารย์ ทิวยามานทารวสุสมชาลส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยกาลานุสาริจนทนกุฎาจารย์ วิวิธทิว
 ยมานทารวสุสมชาลส์ฉาติตาจินตยรตนวยุหาส์เขยยยาตุลคณธราชกุฎาครมเนกรตนโฆฎกปรตมณิฉิต์
 สปรตตนเวทิกาปริวฤต์ รตนตาลปงกติปริกษิปต์| สรวะ จ เต รตนโฆฎกา รตนชาลาศจानโยนยรตน
 สุตรวินิพทชะ| สรวาณิ ตานิ รตนสุตราณิ สุวรรณฆณฎามาโลปโศภิตานิ สรวาศจ ตาชะ สุวรรณฆณฎา
 มาลา วิจิตรตนทามกลาโปปนิพทชะ| สรวะ จ เต รตนสุตรทามกลาปา รตนกิงกนิชา
 ลากิปรลมพิตชะ| สรว์ จ ต์ มหานครมส์เขยยมณิรตนชาลส์ฉนมนส์เขยยรตนกิงกนิชาลส์ฉนมนส์
 เขยยทิวยคนธชาลส์ฉนมนส์เขยยทิวยวิจิตรปุษปะชาล[163]ส์ฉนมนส์เขยยรตนพิมพชาลส์ฉนมนส์
 เขยยวชรวิตานส์ฉนมนส์เขยยรตนวิทานส์ฉนมนส์เขยยรตนจจตรวิตานส์ฉนมนม อส์เขยยรตนกุฎาจารย์วิ
 ตานส์ฉนมนม อส์เขยยรตนวสุตรวิตานส์ฉนมนม อส์เขยยรตนปุษปะมาลาวิทานส์ฉนมนมตสฤช
 นานารตนธวชปะตาคม ||

ตสย จ สุปรรภสย มหานครสย มธเย ราโชธ มหาปรภสย คฤห์ มาปิตมฤต| สมนตาจจตุ
 ไรชนั ปรีเกษเปณ สปรตตนมย์ สปรตภีรณานารตนมย์ภีรเวทิกากิชะ ปริวฤต์ สปรตภี รตนกิงกนิชาโล
 มโนชณมธุนิรโฆชะ สมนตาทนุรจิต์ สปรตตนมย์ภีชะ สปรตตาลปงกติภีรนุปริกษิปตมจินตยนานารต
 นมยกุฎาจารย์วชคตสสรสมล็กฤต์ ทิวยตลปทมกมุทปุลนทริกส์ฉาติตสลิลาภีรชฎาญโคเปตวาริปร
 ปุรณากิชะ สุวรรณวาลิกาส์ศตธีรณตลาภีชะ สรวรตนปุษปะพลวฤกษปรตมณิฉิตาภีชะ จตฺรทิกษุ สุวิภกตรด
 เนชฎากานิจิต์โสปานาภีรเนกรตนมย์ภีชะ ปุษกะริณิภีรปุโศภิต์ ทิวยมธรมโนชณนนานาศกุนิคณกษิตมมรปติ
 ภวนปรตีสปรธิ| มธเย จาสย ชคโทรจนมณิรตนกุฎาจารย์ ส์สเถชะ จิโตร ทรศนีโย'ส์เขยยมณิรตนา
 จินตยวยุหวิราชิต ราชชวา มหาปรภณ สทธรรมคณชะ สฎาปิตชะ ||

อถ ชลฺ สุชณะ เศรษฐทาร์โก รตนปริชาสวณนุณีตจิตโต รตนปราภาเรชววิสมยมาโน รตนตาล-
 ปงกติชวรชยมาโน รตนฆณฎากิงกนิชาลโฆษมนาสวาทยน ทิวยวาทยรุตสตีตมธุนิรโฆษชวสกตจิต
 ตชะ นานาวิจิตรตนวิมานกุฎาจารย์ปรีภคานมนสิกรวน ปรมุทิเตชุนรรนารีกณษุ ธรรมารามรตริโต
 รูปศพทคนธรสสปรศรติวิวิกตเจตา ธรรมนิชยปติปรโม ยถาภิตตสตตวกลยาณมิติรนิรนตริปฤจ
 ฉนตยา อนุปุเรวณ เชน นครศฤงคามุก์ เตโนปชคาม| อุเปตย สมนตาทนุวิโลกยน อทราภีชนมหาปรภ
 ราชานั มธเย นครศฤงคามุกสย ใจตยคฤทสย นาติทุเร มหาวยุเห ภทราสเน นิลไวยุรยมณิรตนปาเท
 ศเวตไวยุรยเม สีหปรติชชเต ชามพูนทสุวรรณสุตรสเวตชालะ ทิวยชาติเรกวิจิตรตนวสุตรสปรชลปะโตป

จําเร อสังเขยรัตนพิมพ์พรจิตาลังการะ อจินตยมนิรัตนวายุหศาสถาทีเต ทิวรัตนนานาภคิตี[164]วิจิตร
 ชามพูนทกนกปฏภูวิตานวิตเต จินตาราชมนิรัตนปทุมครุภ มหาธรรมมาสเน ประยงเคน นิษณณม | ท
 วาตรีศนมหาปุรุษลกษณาลังกฤตศรึรม | วิจิตราศีตยนวนุชโนปโศภิตคาตรม กนกปรวตมิว นานารตน
 วินยาสววิราชิตม | อาทิตยมณพลมิว ทิปตเตชสม | ปุณณจนวนุชณพลมิว เสामยทรศนม | พรหมานมิว
 พรหมปุรุษทิวโรจมานม | สาครมิว คมกัรธรรมานนตคณรัตนนิจยม | มหาเมษมิว วรชสุภาวนิรุโฆษม |
 คคณมิว ธรรมนยชโยติรคณปรติมณทิตม | สุมเรมิว จาตุรบรรณสตตวสาครจิตตปฤติภาสปราปตม |
 รตนทวิปมิว วิวิชชานรัตนากัรณตลม | ปุรตคจาสย อนเگان สุวรรณมณิมุกตาไวฑูรยศษชศิลาปรวาล
 ชาตรุปรชตรตนราสีน นานารตนทิววสุตรัตนราสีน วิวิทิวรัตนภารณราสีน นานาภกษยโภชย
 ราสีน วิวิธสาครวิเศษนิจยาน นานาวุชวิษยสถาปิตานปศยต | อนเگانิ จ ทิวรัตนโกฐิตศสสร
 ราณี อนเگانิ ทิวชรูยโกฐิตศสสรราณี อนเگانิ ทิวคณธปราการโกฐิตศสสรราณี อนเگانิ ค
 ลานปรตยโยภชชยปริษการาน อนเگانิ สโรวปกณวิเศษราสีน กลปิگانนทพยาน ยถาภิป
 รายสตตวปริโภคาย | อนเگانิ จ โคศตศสสรราณี สุวรรณศตจชราณี กัสมโททานิ ทริทรานา สดตวานา
 สัครหาย สถาปิตานยปศยต | อนเگانิ จ กณยาโกฐินียุตศสสรราณี อภิรุปาณี ปราสาทิกานิ ทรศนี
 ยานิ สรวาภณวิภูชิตานิ ทิวยามพรธราณี ทิวโยรคสารจนวนานูลิปตคตธาณี จตตะษชชกิลาวิชชานิ
 สรวกามจรอยปจารกุตลาณี สถาปิตานยปศยต | ยถา จาสย ปุรตศตธา สรวรธยจตวรศตจคาฎกทวา
 รวีถิมุเชษุ เอโกกสยา รถายามุภโยรณตรโยรวิคตโยวมกโกฐิธา สรวโปกณปริปุไรเณะ สถาปิตา ยท
 สดตวสัครหาย สดตวปริครหาย สดตวปริติสัชนนาย สดตวปราโมไทยตปาทยาย สดตวมณะสัปรา
 ทนาย สดตวจิตตปรัลทาพนาย สดตวเกลดชวยปคมาย สรวรธมสวภาวารธสีนโยชนาย สดตวสรวชดธา
 สมานารโถกรณาย สดตวปรโทรหจิตตวินิวรตานาย สรวกายวาคทจจริตวินิวรตนาย
 สดตวทฤษฏีศลยสมุทธรณาย สดตวกรมปถปริศุทเย ||

[165]อล ชล สุชนะ เศรษฐการโก มหาปรภัสย ราชณะ สรวศรีเรน ปรมิปตย มหาปรภ
 ราชานมเนกศตสสรกฤตวะ ปรัทกษิมีกฤตย ปุรตะ ปรัถยชลิธา สติตวา เอวมาท มยา อารย อนุตตรา
 ย่า สมยกลัโโพธา จิตตมุตปาทิตม | น จ ชานามิ กถ น จ ชานามิ กถ โโพธิสเตตวัน โพธิสตตวจรรยา
 ศิกษิตวย กถ ปรัตปตตวยม | ศรุต จ เม อารโย โพธิสตตวานามวาทานุศาสนิม ททาตีติ | ตทวทต เม
 อารยะ กถ โโพธิสเตตวัน โพธิสตตวจรรยา ศิกษิตวย กถ ปรัตปตตวย | อาท อหิ กุลปุตระ มหาไมตรีธ
 ช่า โพธิสตตวจรรยา ปรีศธยามิ ปรีปุรยามิ | เอชา จ เม กุลปุตระ มหาไมตรีธชา โพธิสตตวจรรยา
 อนเเกษ่า พุทศตานามเนเกษ่า พุทศสสรานามเนเกษ่า พุทศโกฐินียุตศสสรานา ยาวทณภิลाप
 ยานภิลापยานา พุทธานา ภควตามนตีกาต ปรีปฤชฎา ปรีปรัศนีกฤตธา วิคธิตา วุชิตา วิลกิตา วิจา
 ริตา อนุคเวชิตา ปรัณนวิษฎา วิจิตริตา วิปูลีกฤตธา | โส'หิ กุลปุตระ อสยา มหาไรตรีธชาย่า
 โพธิสตตวจรรยา สติตวา ธรรมณ ราชยมนุศาสามิ | ธรรมณ โลกมณुकฤตนามิ ธรรมณ โลกมณुकิจรามิ
 ธรรมณ สดตวาน ปรัณยามิ ธรรมณ สดตวชु ปรัตปทเย | ธรรมณชเล สดตวานาวรตยามิ | ธรรมณ

สตตวานามุปส์หรามิ| ธรรมณ สตตวาน ปรีภายามิ| ธรรมปรตปเตตา สตตวาน นโยชยามิ| ธรรมสว
 ภาวนิธยปเตตา สตตวาน ปรีติชจาปยามิ| ไมตรีจิตตตยา มหาไมตริยาธิปเตเย ไมตรีพล หิตจิตตตยา
 สุขจิตตตยา ทยาจิตตตยามนุครหจิตตตยา สตตวานุครหจิตตตยา สรวปรีครหานุสรุคจิตตตยา
 สรวทุชวินิวัตตนปรีณิธยนุจเฉพจิตตตยามตยนตสุขปรีติชจาปนสมุทาจาราน ปรีติปรีสรุทเย สตต
 วาน ปรีติชจาปยามิ| อาศรัย ใจซ่า ปรีหลาทยามิ ปรีสรุทิสุขสัชนนตยา จิตตลต่า ใจซา วุยาวัตยามิ
 สัสารตปรีสงคาจจิตตสัตตี ใจซ่า ปรีณามยามิ ธรรมารามตยา วิศธยามิ สรวากุศลธรรมะเย ปรีโศธ
 ยามิ| สรวากุศลธรรมะโย วินิวัตตยามิ| สัสารสโรตส อวารตยามิ| ธรรมธาตุนยสมุทเรษุ จิตตาวิทยา
 ใจซ่า นีรทหามิ สรวภวคตยูปตติววจเฉทาย| จิตตารจิชาศย์ ใจซ่า สัชนยามิ [166]สรวชตตผลป
 รีตลลาภาย| จิตตสาคร์ ใจซ่า ปรีสาทยามิ อสิหารยศรทฐาพลสัชนนาย|

เอวม่าห์ กุลบุตร ไมตรีธวาชาย่า โพธิสตตวจรยาย่า สติตวา ธรรมณ โลกมนุศาสามิ| น ชล กุล
 บุตร มทวิชิตวาสินะ สตตวา มมานตีกาทภย์ ตราสั ฌมกิตตวั โรมทรุณั วา นีรคจฉนติ| เย จ กุลบุตร
 ทรีทราเส สตตวา วิวัธปกรณวิกลา มามุปส์กรามนติ อนนารุณิโน วา ปานารุณิโน วา วสตรารุณิโน วา
 ยาวต สรวารุณิโน วา ตานห์ ปูรวปรีจิตาเนว วิวัธตวาน ราชโกศาน คฤทธีธวมิตย-
 ปยณุชานามิ ยสยารเถ ยุย์ ป่าปกั กรม อารเถ ปรีณิวัธ วา อทตาทาน วา กามมิถยาจารย์ วา มฤชา
 วาท วา ไปศุณย์ วา ปารุชย์ วา สัณินปรีลาป วา อธิธยา วา วุยาปาท วา มิถยาทฤษฎี วา ตทณยานิ
 วา วิวัธยานิ ทฤษฎีกฤตยานุณิวิเศล| อตะ ตสมาท สุปรภานมทานครานนครทวาเรโยย วิวัธยา
 มุขจตวรศุงคากุโยโย โย เยนารุณี ส ตั คฤทธานุ ปูรวตตเมว ยตตณมเยติ| เย ชล ปุณะ กุลบุตร
 สุปรภานมทานคราญนตริวาสินะ สตตวาเส สรวเต โพธิสตตวา มหายานสัปรสตีตตะ เตซ่า ยถาศย
 ปรีศุทฐยา อิห์ สุปรภั มทานครมาภาสมาคจฉติ ยทุด เกษ่าจิต ปรีตตั เกษ่าจิตวิปุลั เกษ่าจินมฤตติ
 กาทลั เกษ่าจิตวิวัชรูยมนิธตนสัตฤตตลั เกษ่าจินมฤตติกาปราคาร์ เกษ่าจิตปราชิตวสตรธวชวสตรธต
 มหาปราคาร์ปรีกษิปตั เกษ่าจิตทากีรณศรกรกจลลมฤตุนิภูลั ศวกรปรีปาทพหลม เกษ่าจิตเนก
 มหามนิธตนสัตฤตตลั กฤโตปจารย์ สมปานิตลชาตม

เกษ่าจิตสัเขยธตทณภวนิมานปรีสาทกฏาการหมยตลนิริยุทควาภาษาลารจุนทรีสัหปย
 ชรมณิวิวัธทรีศนียมาภาสมาคจฉติ| พหิรนครนินาสินามปี ศุทฐาศยาน่า กฤตกุศลมูลาน่า ปรียปรีต
 พหุพุทโรตปาทาน่า สรวชตตตภิมุชาน่า สรวชตตตปรีตริณาน่า รตณมยมาภาสมาคจฉติ| เย มยา
 ปูรว โพธิสตตวจรยาย่า จรตา จตฺรภีเส สัครทวสตฺรภีเส สัคฤทธีตตะ มทนเยซ่า มฤณมยมาภาสมาคจฉติ|
 ยทา จ กุลบุตร มทวิชิตวาสินะ สตตวา เทศปรีเทเศษุ [167]ครามนครนิกมราชฐราชธานีษุ ปญจกษา
 เย โลก กาลสวภวสัโกชภิตาน ทศากุศลลาน่า กรมปถานปยาจรีตุมิจฉนติ ตทาห์ เตชามนุครหาย
 มหาไมตรีปูรวคัม โลเกนทรียารวต นาม โพธิสตตวสมาธิ สมปาทเย| สมนตริสมาปนนสย จ เม กุล
 บุตร อิมั สมามิ อถ เตซ่า สตตวาน่า ตานิ ภยานิ เต อูปสรุคาะ ตานิ ไวรานิ เต วิครทวิวาทะ เต
 จิตตสัโกชภี ตานิ วิวัธจิตตานิ ปรีศมนติ วุยปศมนติ นีรตตเต นีรชยนเต ตทยถาปี ตทสัไยว มหา

ไมตรีปุรวุคฺมสย โลกนทริยวรวตสย โพธิสตุตวมาธิธรมตาปฺรติลาเภณ อปี ตุ กุลปฺตร อาคมย มุหฺรตฺ
 ยาวต ปฺรตยกฺษีภวิษยิ ||

อถ ชลฺ มหฺาปฺรโภ ราชฺา ตสฺยํ เวลยํ มหฺาไตปฺรีปุรวุคฺม โลกนทริยวรวตฺ โพธิสตุตวสมาธิ
 สฺมาปฺนนะ| สฺมนนฺตฺรสมาปฺนนสย จ ราชโย มหฺาปฺรภสย อิมํ มหฺาไมตรีปุรวุคฺม โลกนทริยวรวตฺ
 โพธิสตุตวสมาธิม อถ ตาวเทว สฺปฺรภํ มหฺานคฺร์ สเทคปฺรเทคํ สคฺรรามนคฺรนิคฺมชนปฺทราชภูราชานีปฺริ
 วารํ ษทฺวิการํ ปฺรภมปีตม| ตสย ปฺรจลตสฺเต'ปี รตนปฺรการา รตนปฺรสาทา รตนคฺรภาณิ รตนคฺฤ
 ภาณิ รตน-ภวานานิ รตนวิมานานิ รตนภูฏาคาราณิ รตนนิริยฺหา รตนหฺรมยาณิ รตนควาภฺษาะ รตน
 เวทิกาะ รตน-ไตรณานิ รตนารุจฺจนทฺรา รตนสีหปฺถจฺราณิ รตนโขฏฺกานิ รตนพิมพานิ รตนวิตานานิ
 รตนสุตฺรภิกฺกณีสาลานิ รตนขณฺฎาะ รตนธวฺษาะ รตนปฺตากาะ รตนตาลาะ สํปฺรจลิตาะ สํปฺรคฺรชิตาะ
 สํขฺมฺภูฏิตาะ| เต จ สํขฺมฺภูฏานา วลฺคฺ มโนชฺ ศฺรวณียํ ศพฺทมนฺรฺวไนโต เยน ราชฺา มหฺาปฺรภะ เตณาวนมน
 ติ สฺม ปฺรณมนตฺติ สฺม| เย จ เต สฺปฺรภสย มหฺานคฺรภยนฺตฺรวาสินะ สฺรวเว เต ปฺริตีปฺราโมทฺยปฺริสฺมุจฺเต
 โส เยน มหฺาปฺรโภ ราชฺา เตนาภิมฺฺษาะ สฺรวศฺรีเรณ ปฺรณมนตฺติ สฺม| เย จาสย วิชิตวาสินะ สตุตวาะ
 สฺรวคฺรรามนคฺรนิคฺมชนปฺทราชภูราชานีษฺ เต'ปี สฺรวเว ปฺรทฺลาทิตกฺายจิตฺตาะ ปฺริตีปฺราโมทฺยชาตาะ
 เยน ราชฺา มหฺาปฺรภสฺเตนาภิมฺฺษาะ ปฺรณมฺเ| เย จ ตฺริยคฺโยนิคฺตาะ สตุตวาะ เต'ปี สฺรวเว อนฺโยนย
 ไมตฺรจิตฺตา ทิตจิตฺตา เยน ราชฺา มหฺาปฺรภสฺเตนาภิปฺรณตฺาะ| ยานิ จ [168]ปฺรวตฺติชฺรธาณิ ตทนเย จาป
 ญฺนนตาะ ปฺฤถีวีปฺรเทคาะ เต'ปี สฺรวเว เยน ราชฺา มหฺาปฺรภสฺเตนาภินตาะ| เย จ ปุษฺปวฺฤภฺษาะ
 ผลวฺฤภฺษาะ ปตฺรวฺฤภฺษา พิชคฺรรามภฺตคฺรรามศยตฺถณฺคฺลมาชฺจิวินสฺปตโย วา เต'ปี สฺรวเว เยน มหฺาปฺร
 โภ ราชฺา เตนาภินตาะ ยานิ จาสย วิชิตะ สฺรวเวตฺสสโรทฺททาคปฺรสรฺวณฺที่ปุษฺภกริณฺยฺทปานานิ
 ตานยปี สฺรวาณิ เยน ราชฺา มหฺาปฺรภสฺเตนาภิมฺฺชฺ เวคํ ปฺรามฺภจฺน ||

ทศ จ นาคราชสฺหสฺราณิ มหฺากาลาครุชฺูปฺภูคฺนโรทกเมโรวิจิตฺรวิทฺยลตฺาชวาลาวภาสิ-
 ไตรภิกฺรชฺทภิกะ สฺภูษมาภิกฺรคฺนโรทกธารภิกฺจตุรทิตฺมภิปฺราวฺรชฺน| ทศ จ เทวปฺุตฺรสฺหสฺราณิ ศกฺรสุยาม-
 สํตฺุชิตฺสฺนิรมิตวศฺวตฺติเทวราชปฺรมฺฺชานิ อนฺตฺริภะ คตฺานิ ทิวยฺตฺุรยเมฆโกฏฺฐินิยฺตฺศตฺสฺหสฺรํปฺราวาทิต
 ทารปฺรมฺกตฺนิรุโฆษาล์การม อสํเขยยาปฺสโรคฺณทิวยสํคิตฺติเมฆนินฺรนาทมนโชนมจฺรฺนินฺรุโฆษาล์การํ อสํ
 เขยยทิวยวิจิตฺรตฺนปฺุชฺปเมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํเขยยนานาวรฺณทิวยคฺนชปฺรวรฺษณาล์การม อสํ
 เขยยทิวยรตฺนวิจิตฺรมาลยเมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํเขยยนานาวรฺณทิวยจฺรฺณเมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํ
 เขยยทิวยรตฺนวิจิตฺรารณเมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํเขยยทิวยรตฺนวสฺตฺรวิจิตฺรวิมลฺสฺภูษมนานาวรฺณ
 เมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํเขยยทิวยรตฺนนานาวิจิตฺรจฺจตฺรเมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํเขยยทิวยสีห
 กานตฺรตฺนธวฺษเมฆปฺรวรฺษณาล์การม อสํเขยยทิวยรตฺนปฺรภาชวาลอชฺชวลิตฺรตฺนปฺตากา
 เมฆปฺรวรฺษณาล์การม คคฺนตฺลมธยติษฺจฺน มหฺาปฺรภสย ราชฺณะ ปุชฺาภรฺมเณ เอราวณศฺจ มหฺานาคราช
 สฺรวํ คคฺนตฺลมสํเขยยทิวยนานารตฺนปฺทเมฆสํคฺนณมธยติษฺจฺทสํเขยยทิวยมณิรตฺนหาราภิปฺรลฺมพิตม
 อสํเขยยทิวยรตฺนปฺภูฏาทมกฺลาปาภิปฺรลฺมพิตม อสํเขยยทิวยรตฺนวิจิตฺรมาลาคฺุณาภิปฺรลฺมพิตาล์การม

คจณ กุลบุตร อยมิไหว ทกษิณาปถे สतिรา นาม ราชธานี | ตตร อจลา นาม อุปาสิกา ปรวตี
สติ | ตมุปสักรมย ปรีปถจณ กถั โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยาฆ่า ศิกษิตวัญ กถั ปรีตปิตตวัญ ||

อด ชลु สุธนะ เศรษฐทาร์โก มหาปรภสย ราชณะ ปาเทา ศีรสาภิวนทญ มหาปรภ ราชานม
เนกศตสทสรกถุตวะ ปรีทกษิณีกถุตย ปุณะ ปุนรวโลกย มหาปรภสย ราโชฬ'นติกาต ปรีกรานตชะ ||

22. อจลา

อด ชลु สุธนะ เศรษฐทาร์กะ สุปรภานมทานครานนิษกรมย มุฑูรต์ มารคมนุสฤตย
มหาปรภสย ราโชฬ'นุศาสนิมนุวิจिनตยน ตั มหาไมตรีธวชั โพธิสตตวจรยานยมนุสมรณ ตั โลเกนทรี
ยารตมมหาสมาธิมุขาลอกั ปรีภาวยน ตามจिनตย้า โพธิสตตวกายวิศุทญลัการสีทาสนวยุหวิมาตฺรตามภี
นिरุทธมาณะ ตามจिनตย้า โพธิสตตวปรีณิธิปุนยธาธิปเตยพลตามนุพถยน ตมจिनตยั โพธิสตตวาน้า
สตตวปรีปากชวานนยั ทถตมิกรวณะ ตามจिनตยยามสาธารณ้า โพธิสตตวปรีโกคมาหาตมยตามนุ
วิจिनตยน ตามจिनตย้า โพธิสตตวธาธมาตฺรต้า นิमितตีกรวน ตามจिनตย้า[171] โพธิสตตวาน้า สตตวปรี
ปากวิศุทธิมนุสมรณ ตามจिनตย้า โพธิสตตวปรีวารสัปตปรีศุทธิมวกลยน ตามจिनตย้า โพธิสตตวาน้า
สตตวการยนิธยานาโลกนยมธิมุจยมานะ ปรีติเลเก จิตตปรีตีปรีสาทเวคั จิตตปรีทฤษั จิตตโตตปลัว
จิตตนนทิม จิตตานาวิลต้า จิตตปรีภาสวรต้า จิตตพถตต้า จิตตวิปูลต้า จิตตาปรียาทนตาม | ส เอวั
กลยาณมิติรานุสมฤติมนสิการปรียุกโต'ศรูณิ ปรวรตยน อนุวิจिनตยามาส อโท พเตท กกลยาณมิติ
รทฤษนั สรวคณรตนากรภูต สรวโพธิสตตวจรยาปรีศโรชนปรีปุรณิ สรวโพธิสตตวสมฤตวิศุทธิกรั สรว
โพธิสตตวธารณิมณทลปรีศโรชน สรวโพธิสตตวสมาธยาโลกสัชนน สรวพุทธฤษนปรีติลาภสัภวาน สรว
พุทธธรมเมฆสัปรวรชณิ สรวโพธิสตตวปรีณิธินยสุนมจिनตยขปรีชญาชวานาโลกสัชนน ทถตโพธิส
เตตวนทรียางกรวิวรชณม ปรีตรายกา มม กลยาณมิติราชะ สรวทฤษติปรีปาตคตฤยชะ | ปรีเนตาโร มม
กลยาณมิติรา ธรรมสมตายนานุคเมน ทฤษยิตาโร มม กลยาณมิติรา มารคสมาวิชตายายะ | ปรีทีปกาณิ
มม กลยาณมิติราณิ มหายานสย | อวาทกานิ มม กลยาณมิติรา สมนตภทโพธิสตตวจรยาชยาม | เท
ศยตฤณิ มม กลยาณมิติราณิ สรวชวตानครมารคสย | ปรีเวศยิตฤณิ มม กลยาณมิติราณิ สรวชวตา
ปूरुม อวตารกานิ มม กลยาณมิติราณิ ธรรมธาตุนยสาครเอ | อาโลกกรานิ มม กลยาณมิติราณิ ตฤษยช
ลยสาครนยสย | ทฤษยิตฤณิ มม กลยาณมิติราณิ สรวารธมณทลคณสย | วิวรชยิตาโร มม กลยาณ
มิติราชะ สรวศुकฤธรमानาม ||

ตสไยวั รุทชะ กรนทชะ ปรีเทวมานสย คคตลคตา เทวคณาะ สทานุพทธาศจ สัจิทกา พุทฤษ
ตา โพธิสตตวเทวตา เอวมาหุ กลยาณมิติรานุศาสนิปรีตปนนสย กุลบุตร โพธิสตตวสย พุทธา ภควน
โต'ภีรธาจิตตา ภวนติ | กลยาณมิติรวจนาวิโลมสธายิน โพธิสตตวสย สรวชวตา อาสนนัภาวติ |

กลยามมิตรวงนาวิกิตสกสย โโพธิสตตวสย อาสนนีภานติ กลยามมิตรานิ| กลยามมิตรมนสิการาวิ-
รหิตสย โโพธิสตตวสย สรวรธา อภิมุขีภานติ|

คจจ กุลบุตร เยน สติรายำ [172]ราชธานยามจโลปาสิกา| ตตะ ไศรัษยสิ โโพธิสตตวจริยาม
อด ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารกสตตะ สมาธิชฌานาโลกาท วยุตถาย อนุปุริเวณ เยน สติรา ราชธานี เต
โนปัสักรมยอจลามุปาสิกำ ปริมารคติ ปรีคเวเขต| ตสย มหาชนกาย อุปทศยติ เอชา กุลบุตร อจโล
ปาสิกา สวนิเวคเน มาตาปิตถสภาคินี กุมารภูตา สวชฌาติคณปรีวฤตา มหโต ชนกายสย ธรรม์ เทศยติ
||

อด ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก มหาปรีติปราสาทปราโมทยปรีสมุญเจตา| เยน อจลาया อุปสิกาย
นิเวคณ เตโนปชคาม| อุปเตย อจลาया อุปาสิกายา นิเวคณทวาร สติโต'ปศยตุ สรวฺ ตํ นิเวคณ สรวรณ-
วรณยา อาภยา สมุญมวภาสิตํ กายจิตตปรุทธาทินยา| สมณนตรสภุชญสย จ สุธนสย เศรษฐทา
รกสย ตยา ปรงยา สรวเวทยิไตรศวยธิวสมาธิปรมุขานิ ศานติประเทศสมาธิปรมุขานิ สรวชคทิต
สมาธิปรมุขานิ สมณตจกษุรูกษาวตีสมาธิปรมุขานิ ตถาคตโกศสมาธิปรมุขานิ ปณจมาตราณิ สมาธิ
มุขศตานุวกรณานานิ สัฎทานิ สุกษมาณิ มถุณิ| ตทยถาปี นาม ตททิวสารธกรณตสย ครภสย วิชฌ
านม เอวํ ตานิ สมาธิมุขานิ สุกษมาณิ ทถุณยชาตานิ| ตถารูปํ จ คนธมชิฆรตโย น เทวานำ น เท
วณยานำ น นาคานำ น นาคกณยานำ น ยกษณำ น ยกษกณยานำ น คนธรวาณำ น คนธรวกณยา
นำ นาสุรณำ นาสุรกณยานำ น ครุทณำ น ครุทกณยานำ น กิณนรณำ น กิณนรกณยานำ น มโห
คณำ น มโหรรกณยานำ น มนุชยานำ น มนุชกณยานาม| น สา สตรี ทศทิตี โลเก สวิทยเต ยา ตส
ยา รูเปณ สสมา กุตะ ปุนรุตตริ| น ส วรณาวภาโส'สติ ทศทิตี โลเก สถาปยิตวา ตถาคตวรณาวภาสม
อภิเชกปราปตโพธิสตตวรณาวภาสํ จ ยสตสยา วรณาวภาเสน สมะ กุตะ ปุนรุตตริ| นาสติ ตทาทม
ภาวาโรหปริณาสสถานํ ทศทิตี โลเก สถาปยิตวา ตถาคตตามภาวาโรหปริณาสสถานม อภิเชกป
ราปตโพธิสตตวตมภาวาโรหปริณาสสถานํ จ ยตตสยา อาตมภาวาโรหปริณาสสถานเนน สมม กุตะ
ปุนรุตตริ[173] นาสติ ส ปรงวายุโห ทศทิตี โลเก สถาปยิตวา ตถาคตปรงวายุหม อภิเชกปราปต
โพธิสตตวจริยาปรงวายุหํ จ ยสตสยา ปรงวายุเนน สมะ กุตะ ปุนรุตตริ| นาสติ ส คนโธ ทศทิตี
โลเก เทวภวเนชฺ ว นาคปักษคนธรวาสุครุทกิณนรมโหรรคมนุชยามนุชยภวเนชฺ ว ยสตสยา มุชโกศ
วิสถคณเนน สมะ กุตะ ปุนรุตตริ| นาสติ ส ภวนวยุหปรีโกโค ทศทิตี โลเก สถาปยิตวา ตถาคต
ปรีโกคม อภิเชกปราปตโพธิสตตวปรีโกคํ จ ยสตสยา ภวนวยุหปรีโกเคน สมะ กุตะ ปุนรุตตริ นาสติ
สา ปรีวารสัปต ทศทิตี โลเก สถาปยิตวา ตถาคตปรีวารสัปทม อภิเชกปราปตโพธิสตตวปรีวารสัปทํ จ
ยา ตสยา ปรีวารสัปทา สสมา กุตะ ปุนรุตตริ น ส สตตวะ สตตวนิกาเย สวิทยเต ทศทิตี โลเก ยะ
สมรโถ'จลามุปาสิกำ รากจิตเตน ปเรกษิตุ น ส สตตวะ สตตวนิกาเย สวิทยเต ทศทิตี โลเก ยะ อจลา
या อุปาสิกายา สหทรศเนน กเลโส น วยุปมํ คจเจต| ตทยถาปี นาม ทศ ศตสหสรวศวรติโน
มหาพรหมณะ กามาวจระะ เกลศานน สมุทาจรณติ เอวเมว สหทรศเนน อจลาया อุปาสิกายา สตต

วาน้ำ เกลศา น สมุทาจรรนติ น ส สดตวะ สดตวนิกาเย สวิทยเต ทศทิตี โลเก โย อจลาया อุปาสิ
กายาเย สหทรศเนน ตฤปติมาปทเขต สถาปิตวา พรชณาตฤปตาน ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ กฤตถาลชลิปฺภู'จลาया อุปาสิกาया อจินตฺยา กายาธิปเตยตาม
อจินตฺยํ รูปวรรณสํสธานาโรหปรีณาหม อจินตฺยํ จ สรวกษิติตลนครมหาปรวตาปรีติหตํ รศมิชาลวฺยฺหํ
ทฤชฎวฺวา อจินตฺยํ สดตวารถกรณํ จ สรวโรมกูปวิสฤตํ คณธมาฆราย อปรยนิตฺตา จ ปรีวารสํปทมวโลกย
อสิหารยฺ จ ภวนวิมานวฺยฺหสํปทมทวีกษย อปริมาณํสจ คณสมุทธานวคาหย อจลามุปาสิกา मनยา
คาลยา อภยษณฺเวยิต

ศีลํ สทา ยทมลํ ปรีรกษิตํ เต

กษานตริยตะ สุวิปฺลา ปรีภาวิตา จ|

วีรยํ จ วชรมิว ยทฤตมมาสฤตํ เต

เตโนทคตา ชคติ ภาสยจเลนทรกลปา || 2 ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'จลามุปาสิกา मनยา คาล[174]ยาภยษณฺตย เววามยา อารเย
อนุดตฺรยาํ สมยกสิโพธา จิตตมุตปาทิตม | น จ ชานามิ กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจฺรยาया
ศิกษิตวฺยํ กถํ ปรีตปิตวฺยํ | ศฺรุตํ จ เม อารฺยา โพธิสตตวานามวาทานุศาสนิม ททาตตี ตทวทตฺ เม
อารฺยา กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจฺรยาया ศิกษิตวฺยม กถํ ปรีตปิตวฺยํ ||

อด ชลฺ อจโลปาสิกา สนิคฺชยา โพธิสตตววาจา มโนชฌยา ปเรณียยา สุธนะ เศรษฐทารกํ ป
รติสิมฺทย เววมาท สาธฺ สาธฺ กุลปฺตร เยน เต'นุดตฺรยาํ สมยกสิโพธา จิตตมุตปาทิตม อหํ กุลปฺตร
ทฺรโยธนชฌานครภสย โพธิสตตววิโมกษสย ลากินี ทฤตสมาทานโพธิสตตวจฺรยามฺเช จ อนฺตฺศิกษามิ
สรวธรมสมตาทุมิธารณิมุชสย จ ลากินี ทฤตสมาทานโพธิสตตวจฺรยามฺเช จ อนฺตฺศิกษามิ สรวธรมสมต
าทุมิธารณิมุชสย จ ลากินี สรวธรมตตโตทโยตนํ จ เม ปรีตภาณชฌานาโลกมุชฌวกรานตม ธรรมปฺร
เยษณฺยปรีเชทวฺยฺหํ จ เม สมาริมุขํ ปรีตลพฺธม อาทกฺ เอตสย อารเย ทฺรโยธนชฌานครภสย โพธิสตตววิ
โมกษมุชสย วิชยะ ทฤตสมาทานโพธิสตตวจฺรยามฺชสย จ สรวธรมสมตาทุมิธารณิมุชสย จ
สรวธรมสตตโตทโยตนปรีตภาณาลโลกมุชสย จ ธรรมปฺรเยษณฺยปรีเชทวฺยฺหสมาริมุชสย จ วิชยะ? อาท
ทฺรธิมอกฺษํ กุลปฺตร อิทํ สถานมฺ อาท วท อารเย พุทธานุภาเวน กลยณมิตฺรปรีครเณน จ อธิโมกษเย
อวตริชยามิ วิชลาสยามิ วิจารยิชยามิ อนฺตฺสริชยามิ นิชฺยาสยามิ อฺปนินฺชยาสยามิ ปรีตยเวกษิชเย
วิภาวิชยามิ น วิโรธยิชยามิ น วิกลปยิชยามิ น สมารوپยิชยามิ สมิกริชยามิ ||

อด ชลฺ อจโลปาสิกา สุธนํ เศรษฐทารกเมวมาทฤตปฺรวิ กุลปฺตร อตีเต'ธวนิ วิมลปฺรเก กลเป
ปรีลมพพาทฺรนาม ตถาคโต โลเก อฺทปาทิต | อหํ จ ราโชฬ วิทฺยทตตสโยกา ทฺหิตา อภวม ตยา เม
ราตฺรยาํ ปรีศานตยาํ ปรีเตชฺ ราชปฺรทวาเรชฺ สฺปฺตโยรมาตاپิตโรเช สํปรีสฺปเตชฺ นรนาเรคเณชฺ
วียุปศานเตชฺ ตฺรยตาลาวจรรนิโรเชชฺ ศยิตฺเตชฺ สภาคจรีเตชฺ ปณฺจสฺ กนฺยาสเตชฺ ศยนตลคตยา คคน
ตลคตํ ชโยตริคณวตีมฺ รชนิมฺ เปรกษนตยา อฺปรยนตริเกชฺ ส ภควาน ปรีลมพพาทฺรตถาคโต'รฺหน
สมยกสิ[175]พฺทชฺ สฺเมรฺรวิจเลนทฺรานกเทวนาคยกษคณธรวาสฺรคฺรชกทินนรมโหระคปรีวาโร'จินฺต
ยาสํเชยโยโพธิสตตวคณปรีวฤตตะ สรวทคปรีติหตรศมิชาลสฺพธณกาโย ทฤชณฺ | ตสย จ ตถาคตสย

สรุวมวิเวกยสตาโรโป คนระ ปรวาทิ เยนาสมิ พรหลาทิตกายจิตตา พรหริชิตมานสา| ศยนตลาหุต
 ภาย ทศนชกฤตกรปฎาณชลิธรรณิตลปรดิษชตา ตั ภควนตัม ปรลมพพาหุมตถาคตมรหนตัม สมยกสัมพุทธี
 นมสกุถวา มูรธนา นมสย อวโลกยมานา ปรยนตัม นาธิคจฉามี วามทกษินตตะ ปรมาณัม โนไปมิ|
 ลกษณานวยลชนสัปทมนุวิจिनตยมานา ตถปตี นาบโนมิ| ตสยา มม กุลบุตร เอตทภาวต กิพฤศั กรม
 กฤตวา อियมีทฤศั กายสัปต ปรดิถภยเต? ลกษณานวยลชนสัปทา ชายเต ปรภาวอุหสัปตสัภวติ?
 ปริวารสัปททินิรฺวตเต? มโนมยภวนปริโภคสัปตปราทุรภวติ? ปุณยสัปตทุตฺตยเต? ชฺชวานสัปท-
 วิสุทฺตยเต? อจिनตยสมาธิวิกรฺวิตสัปตสมุทาคจฉติ? ธารณีสัปตปรินิษฺปตยเต? ปรดิภานสัปทวศัภวติ?

อถ ชลฺ กุลบุตร ส ภควาน ปรลมพพาหุสตาถาคโต มมธยาศย วิทิตวา เอวมาท ทุโรยธนจิตตัม
 เต ทาโรเก อุตฺปาทยิตวฺย สรวเกลศนิรฺฆาตาย| อปราชิตจิตตัม สรวาภินิเวศนิรฺเวทาย| อสัภูจิตจิตตัม
 คมภีธรมนยานุคมาย| อภิโษภยจิตตัม วิชยาศยสตาถวสาครวรวตปรปาเตชฺ| อสัมฺมจิตตัม สรวภา-
 คตยฺอุปตตยตเนชฺ| อวิตถูปตจิตตัม สรวพุทฺททศนาภิลษาปรดิปรสรพชเย| อสัตฺตฺยจิตตัม สรวต
 ถาคตธรรมเมฆสัปิตยเชษณาย| นิธยปติจิตตัม สรวพุทฺทธรรมนยาโลกานุคมาย| สัฆารณาจิตตัม สรว-
 ตถาคตธรรมจกรานาม| อสัปรโมทจิตตมฺนตศะ สัเกตกฤเต กิมฺล ตถาคตวทนวินิรฺคตชฺชวานเ| วิภาชน
 จิตตัม จ เต ทาโรเก อุตฺปาทยิตวฺย ยถาศยสรวสตาถวธรรมรตนสัวิภาชนย|

สาหํ กุลบุตร ตสย ภควตตะ ปรลมพพาโหสตาถาคตสยารหตตะ สมยกสัมพุทฺธสยานตีกาทิมานิ
 เอวฺรูปาณิ ธรรมนยานุคานิมฺขานิ ศฺรุตวา สรวชลชฺชวานมภิกางฺกษมาณา ทศพลภวามภิปรรายมาณา
 พุทฺธสรสวตีมภิลชณตี พุทฺธปรภาวฺยฺหํ ปริโศธยิตฺตกาเม พุทฺธศรีรสัปทํ ปรินิษฺปท[176]ยิตฺตกาเม พุทฺธ-
 ลกษณานวยลชนวิสุทฺธิมภิกางฺกษมาณา พุทฺธปรชฺชนมณฺทลสัปทมภิปรรายมาณา พุทฺธเกชฺตร-
 วิสุทฺธิมภิลชณตี พุทฺธเรชฺยาปถสัปทมภิกางฺกษมาณา พุทฺธายุชฺชปรมาณสัปทมภินนทนต์ี สรวเกลศสรว-
 ศรวกปรตเยกพุทฺธาภยจิตตมฺตปาททิตวตี ทุโรยธนวชฺรมิว สรวปรวตายุชฺชโละ| นาภิชานามิ
 กุลบุตร ตต อฺปาทาเยเตน จิตฺโตตฺตปาเทน ชมพุทฺทวิปะ ปรมาณุรชชสโมะ กลไปริปิกามา|
 ปริโภกตฺตุม กะ ปุนรฺวาทิ ทวยทวยสมาปตตยา| นาภิชานามิ กุลบุตร ตต อฺปาทาโยกปรดิชจิตต-
 มฺตปาทยิตฺตฺ สวพานธเวชฺ ปราคเวานปราริษฺ ตทนเยชฺ สเตตวชฺ| นาภิชานามิ ตต อฺปาทาย
 เอกจิตฺโตตฺตปาทมธยตมทกษฺฐิสทคตมฺตปาทยิตฺตฺ ปราคเว ตทนเยชฺปูกรณชฺ มมการาภินิเวศม|
 นาภิชานามิ จิตตสัโมหํ นานยตวสัชฺชวามวยาภฤตจิตตตํ วา จยฺตยฺอุปตตติครภสัวาเสชฺวปี ปราคเว
 สมนวาหฺรมาณา| นาภิชานามิ ดาวทฺภิชะ กลไปเรกพุทฺททศนมปี วิสมรฺตุม| อนตศะ สวปนทฺรศน-
 วิชฺชปติมปี ปราคเว ทศโพริสตตวจกษฺชปรดิภาสปรापเตชฺ| นาภิชานามิ ตต อฺปาทาย สรวตถาคต-
 ธรรมเมฆาน สัปรตีจฉมาณา เอกธรรมปทวยลชนมปี มนสา วิสมรฺตฺ อนตศะ สัชฺชวาทมปี ปราคเว
 ตถาคตวทนโกศวินิษฺสจตม| นาภิชานามิ ตต อฺปาทาย ดาวโต ธรรมสาคราน ปิพนตี เอกปทมปฺยนิธยา
 ตมวิโลกิตม อนตโส เลากิเกชฺ ธรรมชฺช| นาภิชานามิ ตต อฺปาทาย ดาวตํ ธรรมนยสาครานาเมกธรรมน
 ยทวารมปี ยตร มยา น สมาธิรภินิรฺหฤตตะ อนตโส เลากิกิสิลปชฺชวานนเยชฺวปี| นาภิชานามิ ตต อฺป

ทวย ดาวดำ ตถาคตานำ ธรรมจักร สัธยมาณา ยถาสัธยิตาเทกปทวยณชนมปยุสนุสรุขุม อนตโค' นวยชวานานุกมนเนนาปี อนยตร สดตววินยวศาด| นาภิขานามิ ตต อุปาทาย ดาวดำ พุทธรศนสมุท ราวณามกปณิธานมปี ยนมยา น สรวสตตวสาครวิศุทเย'ภินิรหุตม อนตโค นิรมาณพุทธรณิธิวิ จาเรชวปี| นาภิขานามิ ตต อุปาทาย ดาวดำ พุทธรสมุทราวณำ ปุรวโพธิสตตวจรยาสมุทราวเทก โพธิสตตวจรยามปี ยมยา น สวจรรยาปริศุทเย'ภินิรหุตตา| นา[177]ภิขานามิ ตต อุปาทาย เอกสตตวมปี จกษุรวภาสภาคโต โย มยานุตตรายำ สมยกสิโพธา น สมทาปาตตะ| นาภิขานามิ ตต อุ ปาทาย เอกจิตโตตปาทมปี ศรววกปรตเยกพุทธรณนสิการปรตีสัญกตมภินิรหุตม| นาภิขานามิ กุลบุตร ตต อุปาทาย ชมพูทวีปปรมาณูระชะสไมะ กลไปเรกปทวยณชน'ปี สัศยมุตปาทยิตุ ทวยสัชญา วา วิกลสัชญา วา นานาตวสัชญา วา อครหสัชญา วา หินปรณิตสัชญา วา อนุนยปรติมสัชญา วา อุต ปาทยิตุม ||

สาห์ กุลบุตร ตตะ ปศจาทวิริหิตา อญู พุทโธตปาโทะ| อวิริหิตา พุทโธระภควทมิชะ| อวิริหิตา โพธิสตตวโวะ| อวิริหิตา ภูตกลยาณมิไตรชะ| อวิริหิตา พุทธรณิธานศรเวณ| อวิริหิตา โพธิสตตวจร ยาศรเวณ| อวิริหิตา โพธิสตตวปารมิตานยศรเวณ| อวิริหิตา โพธิสตตวภูมิชวานาโลกนยศรเวณ| อวิริหิตา โพธิสตตวธารณีสมาธยเกษโยเกษนิธานศรเวณปรตिलाเกณ| อวิริหิตา อนนตมธยโลกธาตุ- ชาลปรเวศาวตารนยศรเวณ| อวิริหิตา อนนตมธยสตตวธาตุสัฆเวศรณปรตिलाเกณ| อวิริหิตา สรวชคตเกลศชาลมณฑลปรยาทานชวานาโลกน อวิริหิตา สรวสตตวกุลสมุลสัฆเวศชวานปรติ ลาเกณ| อวิริหิตา สรวสตีตวยถาศยกายสัทรศเนน| อวิริหิตา สรวสตตวชวาปนสวรมณฑลวิศุทเย| เอต จ เม กุลบุตร ทุโรยชนชวานครภ โพธิสตตววิโมเกษสุขม เอตจจ สรวธรมปรเยษุญยปริเขทวยหิ สมามิมุข สมာปนนายะ เอตจจ ทถสมมาทานโพธิจรายมุข ปรวิจินนตยยะ| เอตจจ สรวธรมสมตา ภูมิธารณิมุข|เอตจจ สรวธรมตโลทโยตนปรตีกาชวานาโลกมุข วยวจารยนตยา อจินตยานิ ปรธาติ ทารยานิ ภาวนติ| อิจฉสิ ตว กุลบุตร ปรตยโกชะ ภวตุม? อาห อิจฉามยารเย ||

อด ชล อจโลปาสิกา ยถานิษณเณว ทุโรยชนชวานครภโพธิสตตววิโมเกษมุขปุรวุคมานิ สรวธรมปรเยษุญยปริเขทวยหสมามิมุขปุรวุคมานิ อโหมมณฑลวยุหสมามิมุขปุรวุคมานิ ทศพลชว นามณฑลลาภิมุขสมามิมุขปุรวุคมานิ พุทรวุคากษยโกศสมามิวิโมเกษมุขปุรวุคมาน จ ทศ สมามิมุข ศตสทสรณนิ วยวโลกยติ อนูวิจายติ อนุสรติ [178]นิตยปยติ| สมนนตรสมมาปนนายำ จ อจลายามุปา สิกายาม อปศยต สุนนะ เศรษฐทารโก ทศสุ ทิกษุ ทศพุทธรเกษตรานภิลापยปรมาณูระชะสมาน โลกธา ตุน ษทวิการุ ปรกมปมานาน ปริศุทวโวะชุรยมยาน สัสถิตาน| เอโกกสมิตจ โลกธาเตา โภกิตเต จาตุร มหาทวีปกานำ โลกธาตุนำ โภกิตต ตถาคตานามปศยต| กำคจิตตชิตวรวณคตาน กำคจิตท ยาวตปริ นิรวายมาณานปศยต ยทต อนาวรณตวตปริศุทวโวะชุรยมยโลกธาตุนาม| เอโกก จ ตถาคต สรวธรม ธาตสุพรรณศรีมิชาลปรภามณฑลเม เอโกก จ ตถาคต สรวิกตปรัชณมณฑลสมุทรมปศยต| เอโกสย จ ตถาคตสย สรวธรมจโรทโยตน สรวสตตวโศตรวิชยปน สวรมณฑลเมเศราชิต ||

อด ขลวงโลปาสีกา ตตะ สมหาเรวฺยุดถาย สุธนํ เศรษฐทารกเมวมมาท ทฤษฏี เต กุลบุตร ศฺรุตํ
 วิชฺชาตม? อาท ทฤษฏีมารเย ศฺรุตํ วิชฺชาตม| อาท เอวมหํ กุลบุตร ทถสมมาทานายํ โพธิสฺตว-
 จรฺยายามนุคฺชีฆาณา สรวรฺธมฺปรเยชฺชยฺยปฺริชเวทฺยฺยหสมาสีสมปาปนา ทฺรุโยชนชฺชานครภโพธิสฺตว-
 วิโมกฺษมุขปฺรติชฺชตา สรวรฺธมฺสมตาทฺภูมิจารณฺยนุคฺเคเมน สรวรฺธมฺตโลทโยตนปฺรติภานชฺชานาโลก-
 เกาศลเยน สรวสฺตววาน สุภาสีเตน สํโตชฺชามี| กิ มยา ศกฺยมจินฺตยาปฺรเมยคฺคณสมนฺวาคตานํ
 โพธิสฺตววานํ จรฺยํ ชฺชาตุ คฺคณานํ วา วกฺตุ? ย เต ทฺวิชฺชชภา อิว คคนตเล'นิกเกตจาริณะ| ย เต
 มหาครูเทนทฺธา อิว สตตวสาครมวคานเต ปฺริปกวโพธิสฺโตตวทฺธรณตาโย| ย เต วณิข อิว สรว-
 ชฺชตารตนทฺวีเป'นุวิจฺรณฺติ ทศพลชฺชานตนาภิกางฺกชฺชิณะ| ย เต พลวตฺไกวรฺตา อิว สํสารสาคร'นุวิ-
 จฺรณฺติ รุจฺจิธรมจกรมณฺทลชฺชาลหสฺตาะ ตฤษฺชเณทวสฺตวปฺริปาจนาภฺยทฺธรณตาโย| ย เต'สุเรนทฺธา
 อิว ตฺริภฺวณปฺรู สฺมฺริตวา วิจฺรณฺติ เกลศาสฺรฺสํโกโฆทวฤตฺตสํสมนตาโย| ย เต ทินกรมณฺทลมิว ธรรม
 ธาตุคคนตเล สมุทาคจฺฉนฺติ สตตวตฤษฺชณาสฺลิลเกลศปงฺโกจโณชฺฉนตาโย| ย เต ปุรณจฺฉนทฺธรมณฺทลมิว
 ชฺชานนภสฺยทาคจฺฉนฺติ วินยมนะกฺมุทฺวีโพธฺนตาโย| ย เต ธรรมิตลมิวานุญปฺรติโชนนามาวานมิชฺชเม
 สมา โลเก สํติชฺชนเต สรวชคตฺกฺศเลนทฺริยางฺกรปฺรโรทฺนวิจฺรณตาโย| ย เต มารุต อิวาสงฺคสรวทิกฺวิ
 จาริณะ [179]สรวสฺตวเกลศทฤษฺชฎีทฺธรมลตาวนารโณมฺมฺลนตาโย| ย เต จกรวฺรฺติน อิว โลเก วิจฺรณฺติ
 จตฺตะสํครทวสฺตปฺริชฺชกาโรปกรณสรวชคตฺสํครทนตาโย| คจฺฉ กุลบุตร อิว ทกฺชฺชินาเป'มิตโตสเล
 ชนปเท โตสล์ นาม นครมฺ| ตตฺร สรวคามิ นาม ปฺริวฺรชก ปรตฺวิสฺติ| ตมฺปสํกรมย ปฺริปฺจจฺฉ กถํ
 โพธิสฺเตตวณ โพธิสฺตวจรฺยายํ ศิกฺชิตฺวฺย กถํ ปฺรติปตฺตวฺย ||

อด ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'จลาเย อฺปาสิกาเย ปาเท ศิรสาภินุทฺย อจลาเย อฺปาสิกาเยเนก-
 ศตสฺสสรกฺกตวะ ปฺรทกฺชฺฉิณิกฺกตฺย ปฺนนะ ปฺนรฺวโลกย อจลาเย อฺปาสิกาเย อนฺติกาตฺปฺรกรณตตะ ||

23. สรวคามิ

อด ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'จลาเย อฺปาสิกาเย อฺปาสิกาเย อนุคฺสาสนมฺนุส
 มรณฺ ยทจลโยปาสีกา ทฺรศิตํ ศฺราวิตํ เทศิตํ สํวฺรณิตํ โยชิตํ วิภกฺตํ ปฺรภาวิทํ วิสฺฤตํ ตตฺสํภาวณ
 อนุสรณฺ อนฺวิจฺฉินตฺยณ อวตฺรณ ภาวณ นิคฺมณฺ นิชฺชยานฺ อวภาสณฺ สมิภฺรณฺ อนฺปุรเวณ เทเศน เทศํ
 ชนปเทน ชนปทมนุจฺจกรณฺ อนฺวิจฺรณฺ เยนามิตโตสโล ชนปทสฺเตโนปชคาม| อฺเปตฺย โสล์ นครํ ปฺริ
 มารคณฺ ปฺริคเวชฺชมาโณ'นฺปุรเวณ โตสล์ นครมฺนุปรापตะ| สุรฺยาสตํคฺมนกาเล ส โตสล์ นครมฺนุปรวิศฺย
 มธฺเย นครศฺฤงฺคภาฏกฺสย สฺถิตวา วิถิมฺเชน วิถิมฺชํ จตฺวเรณ จตฺวริ รธฺยยา รธฺยํ สรวคามินํ ปฺริวฺรชกํ
 ปฺริคเวณมาโณ วยวจารณฺ อทฺรชกฺชิตฺรทฺรยํ ปฺรศานตฺยํ โตสฺสย นครสฺโยตฺตเร ทิกฺภาเค สฺลภํ
 นาม ปฺรวตมฺ| ตสฺ สิขเร วิวิธตฺถณคฺคฺลเมาชฺชิวณารามจฺฉิตเต มหาวภาสปรापตํ ภาสกรมฺมิโวทิตมฺ| ตสฺย
 ตมวภาสํ ทฤษฺชฎาว อฺทฺรปฺรติเวคฺสํชตสฺย เอตทวตฺ อสํศยมหมตฺรปฺรวตฺติชเร กลฺยาณมิตฺริ ทฺรชฺชยา
 มิตฺติ| ส ตสมานนคฺรทภินิชฺชกรมย เยน สฺลภะ ปฺรวตตะ เตโนเปตฺย สฺลภํ ปฺรวตมฺภิรฺหฺย เยน ตนมหาว

ภาสั ปรวตศิขรึ เตโนปัสักรามนุนทรากษีหุทรต เอว สรวคามินั ปรีวราชกั มหาพรหมาติเรกวรณั ศรียา เททีปปมานั ทศกริพรหมสทไสระ ปรีวฤตั จักรเม จักรมยมาณม| ส ตสย ปาเทา ศีรสา[180]ภิวททย ตมเนกศตมทสรกฤตวะ ปรทกษินีภฤตย ปุระตะ ปุระณชลิละ สฤติววา เอวมาท มยา อารย อนุตตรายา สมยกสิโพธา จิตตมุตปาทิตม| น จ ชานามิ ถลั โพธิสตัดเวณ โพธิสตัดวจรยาเย คิกษิตวยุ ถลั ป ปรตีปตวยุ| ศรุตั จ เม อารโย โพธิสตัดวานามวาทานุศาสนิม ททาตีติ| ตทวทตุ เม อารยะ ถลั โพธิ สตัดเวณ โพธิสตัดวจรยาเย คิกษิตวยุ ถลั ป ปรตีปตวยุ|

อาท สาธู สาธู กุลปุตร ยสทวมนุตตรา สมยกสิโพธิมสิปสรสฤติตะ| อาหั กุลปุตร สรวคามิ สรวตรานุกตยาเย โพธิสตัดวจรยาเย สฤติตะ สมนตมุขวยวจาธนาโลเกน สมาธิมุเขน อภาวปรตีษจตยา อารยานภิสัการิกยา สมนตธรมธาตลเกเทน จ ปรัชญาปารมิตาชยานาโลกมุเขน สมนวาคตะ| โส' หั กุลปุตร สรวสตัดวภาชนโลกวยวจาเรษุ สรวสตัดวคตววยวจาเรษุ สรวสตัดวจุยติมุเขษุ สรวสตัด วโปตติมุเขษุ สรววาคติสัเกเทษุ วิวิโรปตตยายตนวิจิตเร โลกสันิเวเศ วิจิตรวรณสัสถานาโรหปริณมา หานา สติตวานา นานาวิโรปตตติสัโยชนานา นานาปรัโยคานา วิจิตราธิมุกตานา ยหุต เทวคติปรั ยาปนนานา นาคคติปรัยาปนนานา ยกษคติปรัยาปนนานา คนธรวคติปรัยาปนนานามสุรคติปรัยาปนา นา ครุชคติปรัยาปนนานา กิณนรคติปรัยาปนนานา มโหรรคติปรัยาปนนานา นรคติปรัยาปนนานา ตिरยคโยนิคติปรัยาปนนานา ยมโลกคติปรัยาปนนานา มนุษยคติปรัยาปนนานามนุษยคติปรัยาปนนา นา วิวิธกษุภคิตินิคริตานา ศราวกยานาธิมุกตานา ปรัตเยกพุทธานาธิมุกตานา มหายานาธิมุกตานา สตัดวานามรถั กโรมิ วิวิโรปไยโรวิวิโรชชานนยปรโยโคะ| ยหุต เกษัจจิตสตัดวานา วิวิธเลา กิกคิลปคิกษณตยา อรถั กโรมิ สรวคิลปชยานภทวารณยาโลเกน| เกษัจจิตวานา จตุสัศรทวสตุปร โยเคน อรถั กโรมิ ยหุต สรวชวลชานาโนปนยนาเย| เกษัจจิต สตัดวานา ปารมิตาสัรวรณตยา อรถั กโร มิ ยหุต สรวชวลตาปริณามชชานนยาโลกสัชนนตยา| เกษัจจิต สตัดวานา โพธิจิตตสัรวรณตยา อรถั กโรมิ ยหุต โพธิพีชาวิปริณาโคปสตัดมภสัชนนตยา| เกษัจจิต สตัดวานา สรวาการโพธิสตัดวจร ยาสัรวรณตยา อรถั กโรมิ ยหุต สรวพุททกษेत्रปรีโสชนสรวสตัดวปริปากปรณิธิสัชนนตาเย| เกษัจ จิต สตัดวานามุทเวคสัชนนตยา อรถั กโรมิ ยหุต พุศัจริต[181]วิปากนิษยนทนรคตติ-ทุชเวทนานุ ภวสัทรศนตยา เกษัจจิต สตัดวานา มหาปรีติสัชนนตยา อรถั กโรมิ ยหุต สรวตถาคดาวโรปีตทกษินา นียตสรวชวลตาผลปรยวसानะ'ภยูทีรณตยา| เกษัจจิต สตัดวานา สรวตถาคตคณวรณสัปรกาศนตยา อรถั กโรมิ ยหุต พุททคณศรีราภิลาชสรวชวลตาปรณิธิสัชนนตาเย| เกษัจจิต สตัดวานา พุททมา หาทมยสูงนยา อรถั กโรมิ ยหุต อวิวรตยานาโกคาปรัติปสรพทุทการยานุชชานสฤตพุททกายป ปรติลมภากิลาชสัชนนตาเย| เกษัจจิต สตัดวานา พุทธาธิปเตยตาสัทรศนตยา อรถั กโรมิ ยหุต ภูต พุทธาตมภวสัปตปรัติลาภากิลาชสัชนนตาเย|

อปี ตุ ชลุ ปุณรหั กุลปุตร อีท นคเร โตสเล สรวรธยาสุ สรวจตวเรษุ สรวศฤงคามุเกษุ สรววิธิ- มุเขษุ สรวคฤเทษุ สรวศเรณิษุ สรวกุลเลษุ สรวกุลปรีวเรษุ ยถาสันิปิตานา สตรีปุชชทารกทาริกานา

ยถาศยานำ ยถาปรโยคานำ ยถาธิปเตยานำ ยถาวยวजारานำ ตตสภาคานิ อาตมภาวาโรหปริณหา-
 ส์สถานานิ อภินิรหฤตย ธรรม์ เทศยามิ| น จ เต สดตวา อวพุชยนเต เกเนท์ เทคติม กุโตะ วายมิติ|
 อนนยตฺร ศฺรุตวา ตถตวาย ปฺรติปทฺยยนเต| เย’ปีเม กุลปฺตร ชมพฺทวิเป ษณณวติโย ปาษณฺทา
 วิวิทฤษฏิกตานิวิษฺฐาษ ตตราปยหํ สรวตฺรานุคจฺฉามิ วิวิทฤษฏิกตสฺกตานิ สดตวานำ ปฺริปาจนฺตา
 โย| ยถา จ กุลปฺตร อหมิห โตะสเล นคเร สดตวานามรฺถํ กโรมิ เอวํ ชมพฺทวิเป สรวตฺรานุคจฺฉามิ
 ชนปฺตราษฏฺรธาธาณีษ สดตวานามรฺถํ กโรมิ| ยถา ชมพฺทวิเป ตถา สรวตฺร จาตฺรทฺวิเปก โลกาธาเตา
 เอวํ สาทสฺเร ทฺวิสาทสฺเร ตฺริสาทสฺเร มหาสาทสฺเร โลกาธาเตา เอวํ ทศสฺส ทิกฺษุ อปฺริมาเนษฺสุ โลกาธาตฺษุ
 สรวสฺตตวปฺลเษฺสุ สรวสฺตตวปฺรติษฺฐาเนษฺสุ สรวสฺตตวนิเกเตษฺสุ สรวสฺตตวนิลยส์ษาคเตษฺสุ สรวสฺตตวปฺริว
 เตษฺสุ สรวสฺตตวสมวสฺรเนษฺสุ สรวสฺตตวสมุทฺเรษฺสุ สรวสฺตตววิเศษฺสุ สรวสฺตตวทิกฺษุ สรวสฺตตววิทิกฺษุ
 สรวสฺตตววิธิษฺสุ ยถาศยาธิมุกตานิ สดตวานามรฺถํ กโรมิ| วิวิโรปาโยวิวิโรปนโยวิวิโรทฺวาโรวิโรธา
 ทิรฺยุกฺติทฺวิโรธา สंपฺริโยโคธา วิวิโรปายนโยวิโรธาทิกฺษุ ทฺริยาทิกฺษุวิโรธาปฺรณสฺสทฺรสนสंपฺริสาทนฺตยา วิโร
 วากุปฺโลทฺริณตฺยา สดตวานามรฺถํ กโรมิ|[182] เอตานิ กุลปฺตร สรวคามินี สรวตฺรานุคจฺฉามิ
 โพธิสฺตตวจฺรยำ ปฺรชานามิ| กิ มยา ศกฺยํ โพธิสฺตตวานำ สรวชคนฺมยศฺรึรานำ สวกายสรวกายาส์เภท
 สมาสิปฺรติลพฺธานำ สรวภาวคตฺยนุสฺสฤตฺวิปลนฺนิรฺมาณจฺกรานำ สรวโลโกปตฺติสวศฺรึรานูจิรานิ
 สรวชคนฺนยนโรจนฺรฺจिरนฺนิรฺมาณจฺกรปฺรมาณำ สรวชคฺชชาติกุลชนโมปตฺติปฺรทฺรศกานำ สรวกลปส์วา
 สาปฺรติหตฺปฺรณิธิจฺกรานำ นินฺทรชาตโลปมจฺรยายูทฺวาภาสปฺรติลพฺธานำ สรวชคทฺรลทฺริยานุปลเส
 วาสปฺรมาณำ ตฺรยชวคตฺตลสมตฺตานุคตฺวานำ ไนราตฺมยวติษฺฐานธาตฺปฺรติภาสิตาปฺรยฺนตฺมทากรฺณาค
 ภาณำ สรวชคตฺกฺลาธาณานิฆฺษานำ จฺรยำ ชลาตฺ คฺฉาน วา วกฺตฺ ||

คจฺฉ กุลปฺตร อีโหว ทกฺษิณฺปาเถ ปถุทฺรชฏฺฐิ นาม ชนปฺทะ| ตตฺโรทฺปฺลภูติรฺนาม คานฺธิ-
 กศเรษฺฐิ ปฺรติวสฺติ| ตมฺปส์กรมย ปฺริปฺถจฺฉ กถํ โพธิสฺเตตฺวาน โพธิสฺตตวจฺรยายำ ศิกฺษิตฺวยํ กถํ
 ปฺรติปตฺตวยํ ||

อด ชลฺ สุณฺนะ เศรฺษจฺทาทโก สรวคามินี ปฺริวราชกสย ปาเทา ศิรสาภินฺทย สรวคามินี
 ปฺริวราชกมเนกตฺสทฺรฤตฺวะ ปฺรทกฺษิณฺกฤตฺย ปฺนุชะ ปฺนุรวโลกย สรวคามินี ปฺริวราชกสยฺนตฺติกาต
 ปฺรกรฺรานตะ ||

24. อุตฺปลภฺฐิตะ

อด ชลฺ สุณฺนะ เศรฺษจฺทาทโก’นเปกฺษชะ กาเย ชีวิตะ จ อนเปกฺษชะ สรวภาวโกชปฺริศฺรโหปาทา
 นาภินิเวศนาปตฺติษฺ อนเปกฺษชะ สรวสฺตตวเทศฺรติษฺ อนเปกฺษชะ สรวรूपตฺทพฺทคณฺธรสสฺปฺรชฏฺฐเยษฺ
 อนเปกฺษชะ สรวปฺริวาโรปโกคปฺริโกเคษฺ อนเปกฺษชะ สรวราชโยศฺวรายาธิปตฺยสฺเชษฺ สาเปกฺษชะ
 สรวสฺตตวปฺริปาจนฺนินยปฺริศฺทฺธิษฺ อนุตฺตฺรพฺทฺทกฺษตฺรปฺริศฺทฺธิษฺนินฺทรณตฺยา สาเปกฺษชะ สรวตฺถาคต
 ปฺุโขปฺสถานปฺริจฺรยวิตฺถปฺตฺตยา สาเปกฺษชะ สรวรฺเมษฺ สวภาวปฺริชฺฉานานุคฺมาย สาเปกฺษชะ สรว

โพธิสัตว์คุณเฉชู สรวคุณศากระชช ประดิปตตยจยวนตาโย สาเปกษะ สรวโพธิสัตว์มหาปรณิธานะชช สรว
 วกลปานวเสชโพธิสัตว์จรรยาสำวาสนตาโย สาเปกษะ สรวตถาคตปรัชนมณฑลสมุทราวตาราเชช
 สาเปกษะ สรวโพธิสัตว์สมาธิมเชชช เอโกกสมาธิมชสรวโพธิ[183]สัตว์สมาธยส์เขยยาวตรณวิกุรวณ
 ตาโย| สาเปกษะ สรวธรรมชฌานาโลกจกเรชช สรวตถาคตธรรมจกรส์ปรตัจจนาตฤปตตาโย สรวกถยาณ
 มิตรากราน สรวกถยาณมิตรส์ภวเน ต่ำศจ อนย่ำศจ สรวโพธิสัตว์คุณาน สปัศยน อนุปุรวณ เยน
 ปฤฎราชฎร์ ชนปทสเดโนปส์กรมย อุตปลฎฐตี คานนิกเศรชชจัน ปริมารคน ปรีคเวชมาโน'ทราภชีต
 ทฤชฎว จ ปุนรเยโนตปลฎฐตีคานนิกเศรชชฐี เตโนปชคาม| อุเปตย อุตปลฎฐคานนิกเศรชชณะ ปาเทา
 สิริสาภินทย อุตปลฎฐตี คานนิกเศรชชณมเนกศตสทสรกฤตวะ ปรัทกษิณีกฤตย อุตปลฎฐเตรคานนิก
 เศรชชณะ ปุระตะ ปุราณชลิสะ สลิตวา เอวมาท อหมารย อนุตตราย่ำ สมยกส์โพธา สปัระสทธิตะ สรว
 พุทสมชฌานมากางกษมาณะ สรวพุทสปุณปรณิธานมณฑล ปรีปุระยิตุกามะ สรวพุทธรูปกายั ทรัชฎ
 กามะ สรวพุทธรูมกายั ปรีนิชปาทยิตุกามะ สรวพุทธรูมชฌานกายั ปรีชฌายิตุกามะ สรว
 โพธิสัตว์จรรยาณล ปรีศธยิตุกามะ สรวโพธิสัตว์สมาธิมณฑลสมาธิยิตุกามะ สรวโพธิสัตว์
 ธารณิณลล สัสถาปยิตุกามะ สรววารณมณฑล วิกิริตูกามะ สรวเกชตรมณฑลมนุจิริตูกามะ| น ชา
 นามิ กถั โพธิสเดตวน โพธิสัตว์จรรยา ย่ำ ศิกษิตวัย กถั ปรีติปตตวัย| อาท สาธุ สาธุ กุลปุตร เยน เต
 อนุตตราย่ำ สมยกส์โพธา จิตตมุตปาทิตม| อหิ กุลปุตร สรวคนชาน ปรัชานามิ| สรวคนชโยคาน สรว
 วฐปาน สรวฐปโยคาน ปรัชานามิ| สรวานูเลปนานิ สรวานูเลปนโยคาน สรวจรรณาน สรวจรรณโยคาน
 สรวคนชานูเลปนจรรณากราน ปรัชานามิ| เทวคนชานปี ปรัชานามิ| นาคยกษคนชรวาสุครุชกทินนร
 โทรคมนุษยามนุษยคนชานปี ปรัชานามิ| วิวิชานปี คนชาน ปรัชานามิ| วยธิปรัศมนคนชานปี เทาร
 มนสยาปหารคนชานปี เลากิกปรีตีสัชนนคนชานปี กุเลศชชวาลนคนชานปี เกลศปรัศมนคนชานปี
 วิวิธส์สฤตตรตีสุชส์ชนนคนชานปี สรวส์สฤตโตทเวคส์ชนนคนชานปี มทปรัมาทาปหารคนชานปี พุ
 ธรณนสิการสมุทาจารส์ภวคนชานปี ธรรมนยานุคคนชานปี อารโยปโกคยคนชาน[184]นปี สรว
 โพธิสัตว์คนชวิมาตตามปี สรวโพธิสัตว์ภูมิวยวสถานคนชานปี ปรัชานามิ| สรว่ำศจ ตานหิ คนช
 นการโต'ปี ปรัชานามิ สภวโต'ปี อุตปาทโต'ปี ปุราทุรภาวโต'ปี ปรีนิชปตติโต'ปี ปรีศุทธิโต'ปี
 ปรีหารโต'ปี ปรีโยคโต'ปี ปรีโกคโต'ปี วิชยโต'ปี ปรัภาวโต'ปี ธรรมโต'ปี มุลโต'ปี ปรัชานามิ ||

อสติ กุลปุตร มนุษยโลเก นาคส์กัษโฆภสภวสตีครโก นาม คนชะ ยสย ติลมาตรา คูลิกา สกล
 ปฤฎราชฎร์ ชนปท มหาคนชฆนากรชาลส์ณน กฤตวา สปตาหิ สุกษมคนชโธทกธาราวรัชมิปรัวรัชติ
 ตตร เยช่า สดตวาน่า ศรีเร วา จีวเร วา คนชโธทกธารา นีปตนติ เต สรวเว สุวณนรรณกุสมวิจิริตา
 ภวนติ| เยชช จ ภวนวิมานกุฎาคะเรชช นีปตนติ เต สรวเว สุวณนรรณกุสมวิจิริตา ภวนติ| เย'ปี สดต
 วาสเดช่า คนชเมชชชาน่า มารุตสมีริตานามนตรภวนคตา คนช ชีฆรณติ เต สรวเว สปตาหุมุทาร์ปรีติ-
 ปราโมทยปรีศฎฎา ภวนติ อนุเนกวิชานิ จ กายิกใจตสิกานิ สุขเสามนสยานิ ปรัตยนุภวนติ| น ใจช่า
 ศรีเร วยธิรุตปทยเต ธาตุส์กัษโฆช วา อูปรปรีกรมิโก วา| นาปี ใจตสิกั ทูชชเทารมนสยมุตปทยเต

น สมุทาจรติ ภย์ วา ตราสํ วา จฉมภิตตตํ วา มนะสํโกโซโภ วา วุยาปาโท วา| สรว เว จ เต สดตวา
อนโยนญํ ไมตรจิตตา ภวนติ หรชปรีติสํชาตาดะ| เตชามหํ กุลบุตร หรชปรีติสํชาตานามาศยวิศุทธิ-
मारภ्य तदा चरुम् तेस्यामि यथा नियता भवन्ति अनुत्तरायामा समयस्सिपोहा ||

อสติ กุลบุตร มลยปรวตสํภวํ โคศีรัช นาม จนุทนม เยนานูลิปตคาโตร อคฺนิขทายามปิ
ปรปติโต น ทหฺยเต| อสติ กุลบุตร สาครกจสํภโว อปราซีโต นาม คนธะ เยนานูลิปตายา เกรฺยาะ
ศงฺขสฺย วา นิรุโฆเชณ สรวปรจกรํ ปราชยํ คจฺฉติ| อสติ กุลบุตร อนวตปตฺหฤทฺธิรสํภวํ ปทมฺครมํ นาม
กาลาครุ ยสฺย ติลมาตฺรา คฺลิกา สกถํ ชมพฺพุทฺวิป คนฺธเณ สฺพรติ| เย จ สติตวาสตี คนธํ ชิฆฺรนฺติ เต สรว
ปาปวิศุคฺคฺสนสํวรจิตตํ ปรตฺลภนฺเต| อสติ กุลบุตร หิมวตฺปรวตฺราชสํภวา อรุณวตี นาม [185]คนธ
ชาติยะ ยสฺยา คนธมาฆฺราย สดตวา วิรกตจิตตา ภวนติ| เตชามหํ ตตา ชรุมฺ เทศยามิ ยทฺวิโรชมนฺทลํ
นาม สมาริ ปรตฺลภนฺเต| อสติ กุลบุตร ราชสโลกสํภวา สาครครฺภา นาม คนธชาติยะ ยา ราชล
ศจกรวฺรตฺติเน ปรีโกคาโยตฺปทยเต ยยา ฐูปิตมาตฺรยา จตฺรงฺโค พลกาโย ราชลศจกรวฺรตฺติโน คคนตเล ป
รติษฺชเต| อสติ กุลบุตร สฺฐรมเทวสภาสํภวา โสภวนฺยฺหา นาม คนธชาติยะ ยยา ฐูปิตมาตฺรยา เทวา
พฺพุทฺคนธสมฺภตฺตี ปรตฺลภนฺเต| อสติ กุลบุตร สฺยามเทวราชภวเน ศฺทโกศานํ คนธชาติยะ ยยา ฐูปิตยา
สรว สฺยามเทวปฺตฺรราช สฺยามเทวราชสภาสฺมปสํภรามนฺติ| เตชามปสํภรานตํ สฺยาม เทวราช ชาร
มิม กถํ กถยติ| อสติ กุลบุตร ดุชิตภวเน สินฺธุวารีตา นาม คนธชาติยะ ยา ฐรมาสนนิษฺณณฺสย เอก
ชาติปรตฺพิทฺทสฺย โโพธิสฺตวสฺย ปุโรโต ฐูปิตา มหาคนธเมฆเณ สกถํ ฐรมชาตฺ สฺพรติวา สรวต
ถาคตฺปฺรชณฺมณฺพเลฆวเนกาการยฺหํ มหาฐรมเมฆวฺรชํ ปรวฺรชติ| อสติ กุลบุตร สฺนิรมิตเทวราช
ภวเน มโนหฺรา นาม คนธชาติยะ ยา สฺนิรมิตเทวราชภวเน ปรฐูปิตา สปฺตาหมจินฺตยฐรมเมฆวฺรชํ
ปรวฺรชติ| เอตํหํ กุลบุตร คนธยฺกฺติ ปรชานามิ| กิ มยา ศกฺยํ นิรามคนธานํ โโพธิสฺตวานํ สรวกา
โมจฺฉลิตานํ เกลศมารปาศฺวิปฺรมุกฺตานํ สรวภวคฺติวฺยตีวฺถตฺตานํ ชฺวานมายาคตรูปิจารินํ สรว
โลกานุปฺลิตานามสงฺคสีลานามนาวรณชฺวานมณฺทลวิศุทฺธานามปรตฺพิทฺทชฺวานโคจฺรวิษฺยานํ สรว
วาลยนิเกตานิศฺริตํ สรวภวาลยนิเกตจารินํ จรฺยํ ชฺวาตฺ คฺณาน วา วกฺตฺ คีลจฺรยวิศุทธิมุขํ วา
ปรตฺพิยิตฺ อนวทฺยจฺรณํ วา ปรภาวยิตฺ อวฺยาปาทกาวยวฺงภนะสมุทาจโร วา เทศยิตฺม ||

คจฺฉ กุลบุตร อีโหว ทกฺษิณาปเถ กุฎฺฐาคารํ นาม นครม| ตตร ไวรํ นาม ทาศะ ปรตฺวิสตี|
ตมฺปสํกรมย ปรีปฺถจฺฉ ถถํ โโพธิสฺเตตฺวานํ โโพธิสฺตวฺจฺรยํ คิกฺษิตวฺยํ ถถํ ปรตฺพิตฺตวฺยํ ||

อถ ชฺลฺ สฺฐนชะ เศร[186]ษฺชทารก อุตฺปฺลภูเตรคานฺธิกเศรฺษชฺนชะ ปาเทา ศิรสาภินฺทย อุตฺปฺลภู
ตี คานฺธิกเศรฺษชฺนมนกศตสฺหสฺรภฺตวชะ ปรทกฺษิณีภฺตย ปุณชะ ปุณรวโลกย อุตฺปฺลภูเตรคานฺธิกเศรฺษช
โน'นฺติกาต ปรฺกรานตะ ||

25. ไวระ

อถ ชฺลฺ สฺฐนชะ เศรฺษชฺทารกะ กุฎฺฐาคารนคราภิมุขํ มารุคํ ปรตฺพิทฺทมาโน'นฺวิจฺรณ มารุคินฺมฺนตํ
มารุคินฺนตํ มารุคสมตํ มารุควิษมตํ มารุคสรชฺสกตํ มารุควิรชฺสกตํ มารุคเกษมตํ มารุคคหน

ตำ มारุคานาวรรณตำ มारุคกุฎิลตำ มारุครชุกตามนุวิโลกย เอว จิตตมุตปาทยามาส อิหิ ชลฺ เม ตสย
 กลยาณ-มิตรสโยปสรฺมณํ โปธิสตตวमारุคปฺรติปตฺติเหตุภูตํ สตตวานุครหชวานमारุคปฺรติปตฺติเหตุ
 ภูตํ ภาวิชยติ | ปารมิตามารุคปฺรติปตฺติเหตุภูตํ สรวสตตวานุครหชวานमारุคปฺรติปตฺติเหตุภูตํ ภาวิชยติ |
 สรวสตตวานุนยปฺรติโฆนนามาวนามปฺรปาตวินิจตเตย สรวสตตววิชมมตีปฺรตินิวารณตาโย สรวสตตว
 เกลศรชชปฺรศมนาย สรวสตตววิวิชากุศลทฤษฏีสถานุกณฎกศรกรกชลาปนยนาย อนาวรณธรมชธาตฺป
 รมตาโยะ อกฺษุณฺณสรวชชตาปฺโรปนยนาย เหตุภูตํ ภาวิชยติ | ตตกสย เหโตะ? กลยาณมิตรากรา
 สรวุทฺทลธรมมา | กลยาณมิตราริณา สรวชชตา | ส เอว จินตามนสิการปฺรยุกโต ทฺราสทสมุทาจโร'นุ
 ปฺรุเวณ เยน กุฎาคารํ นครํ เตโนปสรฺมณย ไวโร ทาศํ ปริมารุคนฺ ปรีคเวชมาโน'ทฺรากชินฺมทานครมุเข
 สาคราวตารตีเร ไวโร ทาศํ วนิกุศตสทสโรรเนโกศจ ปฺราณิสตสทสโรรวิจิตฺรา กถา โศรฺตูกาไมะ ปรีวฤตํ
 สมุทฺรทาสปฺรกาศนตยา พุทฺธคุณสมุทฺราน สตตวานามาโรจยมานม |

ทฤษฏฺวา จ เยน ไวโร ทาศะ เตโนปชคาม | อุเปตฺย ไวโรสย ทาศสย ปาเททา ศีรสาภิวนุทย ไวโร
 ทาศมเนกศตสทสรฺกตฺวะะ ปฺรทกฺษิณิกกตฺย ไวโรสย ทาศสย ปฺรตตะ ปฺราณชลิธ สติตฺวา เอวมายมยา
 อารุชฺ อนฺตตฺรายา สมยกสิโพรธา จิตตมุตปาทิตม | น จ ชานามิ กถํ โปธิสตตวณ โปธิสตตวจฺรยายา
 ศิกฺษิตฺวยํ กถํ ปฺรติปตฺตวยํ | ศฺรุตํ จ เม อารโย โปธิสตตวานามวาทานุศาสนิม ททาตีติ | ตทวทฺตฺ เม
 อารุช [186] กถํ โปธิสตตวณ โปธิสตตวจฺรยายา ศิกฺษิตฺวยํ กถํ ปฺรติปตฺตวยํ | อาท สาธฺ สาธฺ กุลปฺตร
 ยสฺตวมนฺตตฺรายา สมยกสิโพรธา จิตตมุตปาทย มหาชวานปฺรติลมภสํภเวเหตุ ปรีปฺฤจฉสิ | วิวิธสิ
 สสารทฺชชสมุทาจารสํภเวเหตุ สรวชชตาทวิปาริชฺชานคมนสิภเวเหตุ อภายมหายานสํภเวเหตุ ศฺรา
 วกปฺรตเยกพุทฺธภูมิปาตภยวิคฺมमारุคปฺรติปตฺติสํภเวเหตุ วิวิธศานตฺมาธิมุชวาวรตฺนยาธิคฺมชวานमारุคสิ
 ภเวเหตุ สรวตฺรคามินิโปธิสตตวจฺรยาวิจารปฺรณิธิรจฺจกราปฺราหตฺमारุคสิภเวเหตุ สรวเตชอฺรมวิยฺยูท
 โปธิสตตวจฺรยาสวากวนยमारุคสิภเวเหตุ สรวธรมทิงฺภาปฺรานตฺमारุคสิภเวเหตุ สรวชชตา
 สาคราวตารमारุคสิภเวเหตุ ปรีปฺฤจฉสิ | อิห กุลปฺตร อิห มหาสาครตีรกุฎาคารเ มหานคเร ปฺรติ
 วสามิ มหากรฺณาธวชา โปธิสตตวจฺรยา ปรีโศธยณ | โส'หิ กุลปฺตร ชมฺพุทฺวิเป ทฺริทฺราน สตตวานว
 โลกย เอชามรฺถาย ตถา ตปสฺตปฺยามิ ยทฺต อภิปฺรยเมชํ ปรีปฺรุยิชฺยามิ | โลกามิชฺสครฺหํ กริชฺยามิ |
 ธรมสิโภเคน ไจนาน สิตฺชยิชฺยามิ ปุณฺยสํการमारุคเมชามุเพทฺชยิชฺยามิ | ชวานสํการํ สันชยิชฺยามิ |
 กุศลมูลพลํ สํวรฺชยิชฺยามิ | โปธิจิตตมุตปาทยิชฺยามิ | โปธฺยาศยํ วิโศทยิชฺยามิ | มหากรฺณาพล
 มุสฺตตมภยิชฺยามิ | สํสารทฺชชํ วฺยฺยปฺศมยิชฺยามิ | สํสารจฺรยาปรีเชทฺพลมฺุสฺตตมภยิชฺยามิ | สตต
 วสาครสํครฺทเณ ไจนานนโยชยิชฺยามิ | คุณสาครปฺรติปตฺติมุเข จ ปรีติชฺชยิชฺยามิค ธรมสาครชวานา
 โลกํ ไจชามุสฺปฺรยิชฺยามิ | สรวพุทฺธสาครํ ไจชามุภิมุชวาวรตฺยิชฺยามิ | สรวชชตาสาครเ ไจนานว
 ตารยิชฺยามิ ||

เอว จินตามนสิการปฺรยุกโต'หิ กุลปฺตร อิห สาครตีรกุฎาคารนคเร ปรีวิจรามิ | เอว ชคท-
 ธิตฺตฺชชปฺรยุกโต'หิ กุลปฺตร สรวมหาสาครตฺนทฺวิปาน ปฺรชานามิ | สรวตฺนากฺราน สรวตฺนโคตฺรานิ

สรุวรรณมูล์ พรชานามิ | สรวนาคภวานานิ สรวนาคสัโกษภาน สรวยภษภวานานิ สรวยภษสัโกษภาน
 สรวรภษภวานานิ สรวรภษภษยปรศมนานิ สรวภฏภวานานิ[188] สรวภฏานตราย วยุศมนานิ
 พรชานามิ | สรวาวรตสัภว⁸²² สรว⁸²³าวรตปริวรชนั มโหรมิเวศปรีหารมทวภณวิมาตธำ พรชานามิ |
 จนุทราทิตยชโยติรครคณปริวรตณั ราตรีทิวภษณลวมุหุรตั พรชานามิ | คมนาคมนวิเศษธำ เกษมา
 เกษมธำ ยานปาตฺรยนตฺรภษยทฤตมธำ ยานปรีหารั ยานวาทนั มารุตสัครหณั มารุโตตปาทนั ยา
 นาวรตณั ยานปริวรตณั ยานสัศฐาปนั ยานสัปรเศษณั พรชานามิ | โส'หิ กุลปุตฺร เอวัชฺชานสมนวาคตะ
 สตตั สตตวาราถภษยปรยุกโต วณิคคณั ทฤตมธำ ยานเนน เกษเมณ ศิเวนาภเยน ยถาปฺรหฺรชั ปฺรโมทยน
 ธารมฺยำ กถยา ยถาภิปราเยณ รตนทวิปฺมฺปนยามิ | สรวรตณสมภุทธิ ใจษำ กฤตวา ปฺนรชมฺพุ-
 ทวิปฺมฺปนยามิ | น จ มม กุลปุตฺร กทาจิตฺ กิจิฑฺ ยานปาตฺริ วิปฺนฺนปฺรุม | เยษำ จ สตตวานามหิ กุล
 ปุตฺร จภษยามาภาสมาคจฉามิ เย จ สตตวา มม ธรรมเทศนำ ศฤณฺวณฺติ เตษำ สรวสัสารสาครสัสีทนภ
 ยานิ วิคจฉนฺติ สรวชฺชวตาสาครวตารชฺชานำ จามุชชีภวติ | ตฤษณาสาครโรจโฆษณฺตยาเย จ ปฺรติปทฺยนเต
 ตฺรยชฺชวตาสาครชฺชานาโลกั จ ปฺรติลภนฺเต | สรวสตตวทฺษะชสาครภษยาย จาภยุตสทนฺเต | สรวสตตวจิตต-
 สาครกาละษยปรสาทนฺตยาเย จ ปฺรยฺชยนฺเต | สรวภษยตฺรสาครวิศุทฺธเย วิรยมารภนฺเต | สรวทิกสาครส
 ฬรณฺตยาเย จ น วินิรตฺนเต | สรวชคทินทฺรยสาครสัภวหิ จ ปฺรติวิธยนฺติ | สรวสตตวจรยาสาครั จานู-
 วรตฺนเต | ยถาศยชคตฺสาครปฺรติภาสปฺราปฺตาตจ ภวณฺติ ||

เอตสย อหิ กุลปุตฺร มหาคฺรณฺธาธวชฺชย อโฆษทฺรศนศฺรวณั สวํสาณฺสทฤตฺรนาม นทินิรุโฆษย
 โโพธิสตตววิโมกฺษย ลามิ | กิ มยา ศกฺย โโพธิสตตวานำ สรวสัสารสาครวิจารินำ สรวภลศาสาครานุ-
 ลิปธำนำ สรวทฤษฏิกตฺสาครสัครทฺรหภยวิคตฺานำ สรวธรรมสาครสวภวชลวิจารินำ สรวชคตฺสาคร-
 สวภวตลวิจารินำ สรวชคตฺสาครสัครทวสตุสัครหณชาลานำ สรวชชวตาสาครสวํสินำ สรวสตตวภ
 นิเวศสาครนิรมถนานำ สรวกาลสาครสัภินนวิหารินำ สรวชคตฺสาครปฺริปากตตวภิชชานำ สรวชคต
 สาครวินยกาลานตฺกฺรณตฺานำ จรฺยำ ชฺชวตฺุ คฺฉานา วา วกฺตฺุ ||

[189] คจฉ กุลปุตฺร อีโหว ทภษินาปเถ นนทิหารั นาม นक्रम | ตตร ชโยตตโม นาม ศฺเรษฐี ป
 รวตฺวิสตี | ตมฺปสักรมย ปฺริบฺลจฉ กถั โโพธิสเตตฺวณ โโพธิสตตวจรยาธำ ศิกฺษิตวฺย กถั ปฺรติปตฺตวฺย ||

อด ชลฺ สุรณะ เศรชชทฺรโก ไวรสย ทาศสย ปาเทา ศิรสาภินทฺย ไวร้ ทาศมเนกศตสทสร-
 กฤตวระ ปฺรทภษิณิภฤตฺย ปฺนระ ปฺนรวโลกย อศฺรุมโย รุทฺน กลยณมิตฺรทฺรศนาภิปาวิทฤปโต ไวรสย
 ทาศสยอนตฺิกาทปฺรกรณตฺะ ||

26. ชโยตตมะ

⁸²² Gv: สรวาวนตั

⁸²³ Gv: สัภว

อถ ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก มหาไมตรยปรมาณสตตวชาตฺสพฺรณจิตโต มหากรณาสเน
 ทาภิชยนทิตส์ตโน วิปุลปฺณยชฺชวานสํการวฺยฺโฮปจิตะ สรวฺเกลศรราชสตโมมลปงกาปกโต ธรรมสมตานุค
 โม นิมนฺนตสรวฺชวลตมารุคฺปรสฺถตะ อปริมาณากุศลธมวตารมฺโขทฺธิธฺตะ สรวากุศลาภทยทฺถ
 วิรยพลปฺรากฺรมะ อจिनฺยโพธิสฺตตวสมาธิวิปฺลปฺรสรพฺธิมุขสมรฺปิตะ ปฺรชฺชวภาสกรเตโฆวภาสวฺริชฺตนิร
 เศชาวิทฺยานธการะ สุขศีตโลปายมารุเทริตชฺชวานกฺสูมาวกีโรน มหาปฺรณิธานสมุทฺธินรฺยณชฺชวานนยา
 นุกฺกะ อปฺรติหตฺธมฺชาตฺสพฺรณชฺชวานะ อกฺขุณฺณสรวฺชวลตปฺรปฺรเวศากิมุขะ โพธิสฺตตวมารุคฺมภิกาง
 ษมาโณ เยน นนฺทิทารํ นครํ เตโนปสฺสํกรมย ชโยตตมํ เศรษฐจฺณํ ปริมารุคฺนปฺริคเวชฺชมาโน'ทฺรากษิตํ ปุ
 รวณ นทิตฺหารสฺย นครสฺย ปฺรยฺนเต วิจิตฺรชฺชวชยามโสทกวนิกายามเนกคฺฤทฺทปฺติสฺสรปฺริวฺฤตํ วิวิทฺยานิ นคร
 การฺยณิ ปฺรินิษฺจาปยฺนตํ ตทาคมย จ ธารมิมํ กถา กถยฺนตม สรวาหํการสมุทฺโยตตย สรวมมกาโรตฺส
 คาย สรวปฺริศฺรหปฺริตฺยาคาย สรววสฺตฺศฺรหณปฺรตินิสฺรคาย สรวาภินิเวศนิตฺรหารณาย สรวตฺถุชฺชณาย
 ชนจฺเจทฺทนาย สรวทฺถุชฺชกิตฺกปาณฺนิตฺรเภทนาย สรวสํสฺยวิมฺติวิจิตฺตสาดิมิรวิธมนาย มายาศาญฺยกา
 ลุชฺชยา ปนยฺนนาย อีรฺชฺชยามาตฺสรมลลสํสฺเรณาย จิตฺตสฺระปฺรสาทนาย อนาวิลจิตฺตตยํ สตตวปฺรติชฺช
 ปนตยา อนาวิลศฺรทฺธาพลตปาทนตยา พุทฺธทฺรศฺนาภิจฺรณตยา โปธสฺตตวพลทฺทภาวนตยา พุทฺธธฺม
 สंपฺรติจฺฉนตยา โปธสฺตตว[190]จฺรยาสฺจฺฉนตยา โปธสฺตตวสมาธิพลชฺชนตยา โปธสฺตตวปฺรช
 ฌวาลสํทฺรศนตยา โปธสฺตตวสมฺฤตฺติลวิศุทฺธยฺตฺตารณตยา ธรรมํ เทศฺยมาณํ ยทฺตํ โปธจิตฺโตตปาทาภิจ
 ไรจ
 นาย ||

อถ ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารกสฺตตกถาปฺรยวसानมาคมยิตฺวา ชโยตตมสฺย เศรษฐจฺณะ ปาทโยช
 ปฺรณิพตย สฺจิริมภินามย ธรรมเคารวปฺรติลพฺเรนาศเยน เอวํ วาจมฺทฺริยามาสฺสุธโน'สมิ สฺสุธโน'สมิ อารฺย
 โปธสฺตตวจฺรยํ ปริมารุคํ | ตทวทฺตํ เม อารฺโย ยถาหํ โปธสฺตตวจฺรยํ คิเกชฺชม | ยถา ศิกฺษมา
 ณะ สรวสฺตตวปฺรปฺกาวินยกาเยชฺชวภิมุโข ภเวยฺม | สรวพุทฺธทฺรศฺนํ น วิชฺชยาม | สรวพุทฺธธฺมํ ศฺฉ
 ญฺยาม | สรวพุทฺธธฺมเมชฺชานํ สํชารเยยฺม | สรวพุทฺธธฺมเนชฺช ปฺรติปทเยยฺม | สรวโลกชฺช
 าทฺชฺช โปธสฺตตวจฺรยํ จเรยฺม | สรวกลปสํวาเสชฺช โปธสฺตตวจฺรยํ น ปฺริชฺชิตเยยฺม | สรว
 ตถาคตฺวิกรฺวิตานยาชานียาม | สรวพุทฺธชฺชานานิ สंपฺรติจฺฉเยยฺม | สรวตถาคตพ
 เลชฺช จ อวภาสํ ปฺรติลพฺโธ ภเวยฺม ||

อถ ขลฺ ชโยตตมะ ศฺเรชฺชิสฺสุธนํ เศรษฐทารกเมวมาท สาธฺ สุธาธฺ กุลปฺุตฺร เยน เต อนุตฺต
 ตรายํ สมยกสฺสโฬธา จิตฺตมฺตปาทิตม | อหํ กุลปฺุตฺร สรวคามินิโปธสฺตตวจฺรยํ
 มุขํ ปฺริโศชยามิ ยทฺตํ อภา-
 ปฺรติชฺชตฺตานภิสํสการวิปฺรติลาภเลน | โส'หมิท สรวคามินิโปธสฺตตวจฺรย
 ามิปฺริศุทฺธิมุขํ สฺถิตฺวา สรว-
 ตฺริสาหสฺรมหาสาหสฺเร โลกชฺชเวตา สรวตฺริทศเทวโลเกชฺช สรวยามภวเนชฺช
 สรวตฺติชิตเทวโลเกชฺช สรวนิรฺมณรติเทวโลเกชฺช สรวปฺรนิรฺมิตวสฺว
 ฤติเทวโลเกชฺช สรวมารภวเนชฺช สรวกามาชฺช
 าทฺชฺช เทวณิกายานตฺรคเตชฺช สรวเทวภวเนชฺช สรวนาคโลเกชฺช สรวนาคภว
 เนชฺช สรวยภฺชโลเกชฺช สรวยภฺช
 ภวเนชฺช สรวรภฺชโลเกชฺช สรวรภฺชภวเนชฺช สรวกฺมภวเนชฺช สรวกฺมภว
 เนชฺช สรวปฺเรต
 โลเกชฺช สรวปฺเรตภวเนชฺช สรวคณฺธรวโลเกชฺช สรวคณฺธรวภวเนชฺช สรว
 สฺสุธโลเกชฺช สรวสฺสุธภวเนชฺช สรว

ครุฑโลเกชฺ สุรวครุฑภวเนชฺ สุรวกัณนรโลเกชฺ สุรวกัณนรภวเนชฺ สุรวมโหระโลเกชฺ สุรวมโหระภวเนชฺ
 สุรวมนุชโยโลเกชฺ สุรวมนุชโยภวเนชฺ สุรวครามนครนิคมชนปทราชภูรราชธานีชฺ สุรวกามธาดวนตรค
 ตาสฺ สุรวสตตวคตึชฺ ธรรม์ เทศยามิ | อธรรม์ ปรีติชยามิ | วิวาทํ ปรีตมยามิ | วิครหํ วยาวรตยา
 มิ[191]กลหํ วยุปตมยามิ | ยุทฺธํ นินวรายามิ | รณมุปตมยามิ | ไวรุมุปรมยามิ | พนธนานิ จฉินทมิ | จาร
 กานิ ภินทมิ | ภยานิ วินิวรตยามิ | อกุศลกรมาภิสัการาน สมุจฉินทมิ | ปราณิวธาด สดตวาน วินินว
 รยามิ | อทตดาทานาด กามมิถยาจาราด มฤชาวาทาด ไปศุณยาด ปารุชยาด สัณินนปรีลาปาทภิตถายา
 วยาปาทาด มิถยาทฤชเฐะ สดตวานนินวรายามิ | สุรวการเยภยะ สดตวาน วินินวรายามิ |
 สุรวธรรมกุศลธรรมกริยาสนนุรตยามิ | สุรวสดตวาน สุรวศิลปานิ ศิกษยามิ | โลกहितาวทานิ สุรวศาสต
 ราณิ ทโยตยามิ ปรีกมลปยามิ ปรีกาศยามิ ปรีกาวายามิ โลกปรีหระณตยา | สดตวปรีปกาย สุรว
 ปาษณชานนุรตยามิ | อุตตริชชานนวิเศษสูจนตยา | สุรวทฤชฎิกตวินิวรตตยา | สุรวพุทธธรรมาโรจน
 ตยา | ยาวทพหุมโลเก'ปี สุรวรูปธาดุกาน เทวานภิกษุ ธรรม์ เทศยามิ | ยถา เจท ตรีสาทสมมหาสาทส
 เร โลกธาดตา ตถา ทศสุ ทิกษุ ทศานภิลापยพุทธฤชเฐะโกฏีนิยุตตสทสรปรมาณุระชสมเมชฺ โลกธาดช
 ธรรม์ เทศยามิ | พุทธธรรมาน เทศยามิ | โพธิสดตวธรรมาน ศราวธรรมาน ปรีตเยกพุทธธรรมาน เทศยามิ |
 นกาน เทศยามิ | นรคคามินีม ปรีตปทํ เทศยามิ | ไนเรยิกสดตวการณํ เทศยามิ | ตีรยคโยนี เทศยามิ |
 ตีรยคโยนิตีสเกทํ ตีรยคโยนิตีคคามินีม ปรีตปทํ ตีรยคโยนินุยูปตตีทุชํ เทศยามิ | ยมโลกเทศยามิ |
 ยมโลกคามินีม ปรีตปทํ ยมโลกทุชํ เทศยามิ | สุรวคโลกเทศยามิ | สุรวคโลกคามินีม ปรีตปทํ สุรวค
 โลกรตยูปจารปรีโกคเทศยามิ | มนุษยโลกเทศยามิ | มนุษยโลกคตคามินีม ปรีตปทํ มนุษยโลกสุขท
 ชานนุภาวไวจิตฺตริยํ เทศยามิ | อติ ทิ กุลปุตฺร โลกธรรม์ เทศยามิ | โลกสมุทโย โลกาสตคมนํ โลกาทินว
 โลกนึะสรณมปี เทศยามิ | ยทฺต โพธิสดตวมารคสัปรีกาศนตยา | สัสารโทยวินิวรตตยา | สุรวชยธาดาคณ
 สัทรศนตยา [192]ภวคตีสัไมทุชชสัปรีตมตยา | อนนารณธรรมาโรจนตยา | โลกปรีวฤตตีกริยาปรีท
 ปนตยา | สุรวโลกปรีวฤตตีสุขทุชชสูจนตยา | สุรวชคตปรีติชชาสัชชวาคตวิภาวนตยา | อนนาลยธาดคธ
 มาภิตโยตตยา | สุรวกรมเกลศจกรวยาวรตตยา | ธาดคธธรรมจกรปรีวรตตยา | ธรรม์ เทศยามิ |

เอตมทํ กุลปุตฺร สุรวคามินีโพธิสดตวจรยาวิศุทธิมุขมวภาสปรีติชชชานนภิสัการวิมลวยุทํ ปรี
 ชยามิ | กิ มยา ศกฺยํ สุรวาภิชชานนํ โพธิสดตวานนํ สุรวฤชชตลมายาคตชชานนศรีสรณนํ
 สมนตจกษุชชชานนภูมิปรีตลพชานนํ สุรววากุปฤตฺตวิชชปตีปรีมโศรตฺตรานนํ ตฺรยชวสรณธรรมมุช
 โลกวศิตาปรีปตานนํ สุรวธรรมสมวสรณชชานนศิตาธิปตีวีรปรีชชานนจินตยาปรีมาณยธาดยสดตววิช
 ชปนาสัณินนสุวรรณนทลปรีภูตฺตจิจิตนุชิตทวนนํ นานาภิปรียสดตวสมุทฺตจิจิรวรณสัสถานสุรว
 โพธิสดตวสมมาโยปมศรีชชานนํ สุรวธาดคตาทวยากลปาลินตยศรีชชชานนํ สุรวตฺตยชชานนุสฤตชชชาน
 กายานนํ คคนตลปิลาปรีมาณนโคจรวิชชานนํ จรยํ ชชานนํ คุณาน วา วฤตฺต ||

คจฉ กุลบุตร อีโหว ทกษิณาปเถ โศรณาปรานเตชฺช ชนปเทชฺช กลิงควนํ นาม นครมฺ| ตตร
 สීหวิชฎมภิตา นาม ภิกษุณฺณี ปรวตฺตสตี| ตมฺปสํกรมย ปริภุจฉ ฉถํ โภธิสเตตฺวณ โภธิสตฺตวจรยาเย
 ศิกษิตวฺยํ กถํ ปรวตฺตตวฺยํ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก ชโยตตมสย เศรษฐนะ ปาเททา ศิริสาภิวทฺย ชโยตตมํ เศรษฐน-
 มเนกศตสทสรกฤตฺวะ ปรวทกษิณฺীগฤตฺย ปุณะ ปุณรวโลกย ชโยตตมสย เศรษฐโน'นฺตีกาตปฏกรานตะ ||

27. สීหวิชฎมภิตา

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'นฺปุรวณฺ เยน ศฺเรณาปรานเต ชนปเท กลิงควนํ นาม นครํ เตโน-
 ปชคามฺ| อุเปตฺย สීหวิชฎมภิตา นาม ภิกษุณฺีม ปุระเยชฺชมาณะ ปรวตฺตตฺวํ ปริภุจฉนฺย ยโต ยตะ ปยุภูติ
 เยน เตโนว อนเณกานิ กุมารศตานิ อนเณกานิ กุมาริกาศตานิ รตฺยจตฺวรสฺยคากฺกเกภยะ สํภฺย อนฺุพฺพนฺติ
 สมฺ| อนเณกานิ จ ปุระชศตานิ อนเณกานิ จ สตรีศตานิโยจยามาสฺ [193]เอชชา กุลบุตร สීหวิชฎมภิตา
 ภิกษุณฺณี อีโหว กลิงควเน นครเ ชยปฺรภาณฺุปรทตเต สฺรูยปฺรภ ฆโหทยาเน ปรวตฺตสตี อปฺริมาณานํ สตต
 วานามรฺถาย ธรรมํ ปฺรกาศยมานา ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก เยน ตตฺสฺรูยปฺรภํ ฆโหทยาณํ เตโนปสํกรมย สมฺนตาทณฺุจิรณฺ อนฺุ
 วิโลกยณฺ อทฺรากษิตตฺสมิน ฆโหทยาเน จโนทฺรทตฺตาน นาม วฤกษาน ภูฏาคารสํนฺนนานรฺจิวรณฺารจิ
 นฺิรฺภาสาน สมฺนตาทโยชนมาภยา สฺพรมานาน สํปฺรจฉทนามําศจ ปตฺรวฤกษาน ฉตฺรการาน สํส
 ถานปฺรณจฉทนาน นีลไวทฺูรยวรณฺปโยทวภาสาน กุสุมโกศนามําศจ ปุชฺชปฺวฤกษาน ทิมวตปฺรวตฺรราช
 รมณฺียวิจิตรสํสฺถานาน นานาวรณฺากษยกุศฺเมฆปฺรวรชณฺาน ตฺริทศปฺุโรปฺโสภณปาริชาตกโกวิทา
 รสทฤตฺวาน สทาปฺกวานนฺุปมสฺวาทุผลนิจิตนามําศจ สฺพลวฤกษาน สฺวรณฺเมรฺุคิขรสํสฺถานาน สทา
 ผลสํปนนาน วัโรจนโกศนามนศจ มณฺิราชวฤกษานนฺุปมมณฺิรตนราชสํสฺถานาน ทิวฺยรตนสรคฺมาลาภรณ
 จินตาราชมณฺิรตนปฺรมุกตโกศสมฤทฺธิธฺราน อสํเขยวรณฺมณฺิรตนการาน ปฺรสาทณนามําศจ
 วสตรวฤกษาน น นาวรณทิวฺยรตนวสตรโกศปฺรมุกตปฺรลมโปปฺโสภิตาน ปฺรโมทณนามนศจ
 วาทยวฤกษาน ทิวฺยาติเรกตฺูรยมนชอมธฺูรณฺิรโฆษาน สมฺนตศฺภวฺยทนามนศจ คนธวฤกษาน สรวทคป
 รวตฺตสรวาการมโนชวคนธภิปฺรโมทณานทฺรากษิตฺ| อุตฺสสรสททาคนฺุชฺชกิริณฺีศจ สปตฺรตเนชฺชกานิจิ
 ตาศจตฺูรทิกษุ วิภกตฺรตนโสปานาฉ กาลานฺุสสาริจนทนปฺริทคฺทวิวิธรตนเวทิกาปฺริวฤตฺตาฉ นีลไวทฺูรยมณฺิ
 ราชกฤตตลสํสฺถานาฉ ชามพฺูนทกนกวาลีกาสตีรณตลาฉ มโนชวทิวฺยคนธชฺชวฺจโคเปตวารีปฺริปุรณฺาฉ
 วิจิตรวรณทิวฺยคนธสฺปฺรศรตโนตปฺลปทมกฺุมทฺุณชฺชริกสํฉาทิตสฺลิลาฉ ทิวฺยาติเรกมโนชวรูปานานา
 ศกฺุณิคนธธฺูรณฺิรโฆษนิกฺุชิตาฉ วิวิธทิวฺยรตนสฺวฺจิจิรทฺูรณฺปงกิปฺริเกชฺชโปปฺโสภิตาฉ| สรวेषุ จ เตชฺช นา
 นารตนวฤกษมฺุเลชฺช วิจิตรมโนชวรูปาณิ รตนสีหसानานิ ปฺรชลปฺตานิ อจินตฺยานกวิวิธรตนวฺยทานินา
 นาทิวฺยรตนวสตรปฺรชลปฺโตปจาราณิ สรวาการทิวฺยคนธธฺูรณฺิรธฺูปิตานินิ ทิวฺยาติกรานตฺรตนปฺภูฏา

ภิปฐมพิทวิจิตรรตน[194]วิตานวิตตานี นานารตณวิจิตรชามพูนทกนกาลสนันนนิ รตนกิงกณีชาล
มโนชณมจรณิรโฆษาณิ อเนกทิวรตนาสนศตสทสรปริวารานยปศยต|

ส กวจิทรตณวฤกษมุเล รตนปทมครภสีหาสนํ ปรัชยปตมปศยต| กวจิทคนธรา
ชมนิรตณปทมครภสีหาสนม กวจินนาควุหมณิราชปทมครภสีหาสนม กวจิทรตณสีทสภนธ-
มณิราชปทมครภสีหาสนม กวจิทโรโจจนมณิราชปทมครภสีหาสนม กวจิททิวโรโจจนมณิราชปทมครภ-
สีหาสนม กวจิทินทรวชรมณิราชปทมครภสีหาสนม กวจิทชคโทรจนมณิราชปทมครภสีหาสนม กว
จิทรตณวฤกษมุเล สิตาภมณิราชปทมครภสีหาสนม ปรัชยปตมปศยต| สรวาวจจ ตนมโทยานํ นา
นารตนาทีกธตลํ มหาสาครมิว รตนทวี่ปาทีกธมปศยต นีลไวชुरยราชขจิตสรวรตณปรตยรูปิตกัจ
ลินทิกสุขสัสสุภคภูมิกาคํ จรณนิกษโปตกษโปนนามาวนามวิกตํ วชรตณราชมยสุขสัสสุภคมโนชณคน
ชณลินสัสตีรณลตํ หัสกเรายจมยรฤณาลกลวิงกโกกิลชีวีชีวีกรตณิรนาทมยรณิรโฆษํ ทิวรตณจหนท
รุมวนสุรจิตปรัชญาอุโหปโศภิตํ วิจิตรรตณปุชบเมษรตณกสุมากษยธารภิปรรวรัชิตํ มิศรกวานปรดิ
วิศิษฏํ สุรจิตนนานารตณกฏาการตุลคนธราชสตตปรัชูปโตปจารํ สุชรรมทเวสภาปรดิวิศิษฏาญห
อุปรัชญาททิวยาตเรกวิจิตรรตณชาลสนันนํ มุกตามณิปุชบหารกลาปปฐมพิโตปโศภิตเทศํ สมนดาท
รตนกิงกณีวิจิตรวินยาไสชชวลิตสุวณชาลปรัชกถํ วิวิธวาทยวฤกษรตนतालกิงกณีชาลมารุตสมัรตมจ
รรมโนชณศพทนิรโฆษํ วศรวติเทวราชปรมุชาปสรสัสตีรตปรมมณีนिरโฆษํ วิจิตรวรณทิวยกลปทุษย
เมฆาภิปรรวษณวิราชิตํ มหาสาครมิवानนตวรณาวภาสมเสจนกทรศนมจินตยาส์เขยรตณวฤกฏา
การศตสทสรปรัตมณชิตํ ตริทเคนทปรุมมิว สุทรศนํ สรวาการนानารตณภกิตปรัตมณชิตํ สุปรินตจจต
รวินยาสมนตศภทรศนํ มเหนทรโลกมิว จิตรกฏโฏปโศภิตํ สทาปรมุกตมโนชณมหาปรภาวภาสํ ชโทร
จนมณิรตณราชปรภาชวลิตมิว มหาพรหมวิหารมสัสเขยโลกชาตวธิษฐานากาศโกศวิปูลาปรมาณาวากาศ
ตตสุรยปรภํ มโทยานมปศยต[195] สี่หวิชฎมภิตายา ภิกษุณยา มหตา อจินตยรทธีปรภาวพลาธา
เนน ||

อด ชลฺ สุรณะ เศรชจทารกะ อีมาเนวมปรมาณาจินตยคุณสมุทิตาน มโทยานวฤทาน โโพธิ-
สตตวกรุมวิปากปรันิชปนนาน โลโกตตรวิปูลกุศลมูลนिरชาดานจินตยพุทฐูปุโซปสภานนิชยนทสภวาน
สรวโลกคตानวเศชกุศลมูลาส์หารยาน มายาคตธรรมสรวาวันิรฤตตาน วิมลวิปูลศภปุณยวิปากสัฎ
ตาน สี่หวิชฎมภิตายา ภิกษุณยา ปูรวสุกถตสุจรัตนิชยนทพลาชานสัฎตานสาธารณาน สศรวากปรต
เยกพุทฐโรสร์หารยาน สรวตีรฤยปรปรวาทิภिरนวมรทยาน สรวมารปถสมุทาจโรรณวโลกยาน สรว
พาลปถคชไนะ สมนดาทनुวิโลกยนนทรากษีต| สรวेषุ จ เตษุ นานารตณวฤกษมุลคเตษุ มหาสีหาส
เนษุ สี่หวิชฎมภิตา ภิกษุณิม สันนิชณณํ มหาปริวารปรัฤตดำ ปราสาทิเกนาตมภาเวน ปรัศานเตรยาปถา
ศานเตนทริย้า ศานตมนสั สุกุปต้า ชิตเนทริย้า นาคมิว สุทานต้า ทรมมิว อจฉานาวิลวิปรัสนนจิตตา
จินตามณิราชมิว สรวากามปรทำ ปทมมิว วารินานุปลิปต้า โลกธร์ไมะ สี่ห อิว วิคตภยโรมทรช่า
ไวศารทยวิศุทธยา महाजलेनत्रराशमिवाप्रग्मपा คีลวิศุทธยา มโนทรคนธราชมิว ชคจจิตตปรัทลาทน

กรีม หิมจันทน์มิว เกลศปริทาหปรศมนกรีม สุทรศนโภษชยราชมิว สรวชคทพชชวยุปศนมนกรีม วรณ
 ปาศมิวโมฆทรศนนำ ตถาคตปรภามิว กายจิตตปรสรพธิสุชส์ชนนีม มหาพรหมานมิว วิคตราคโษ
 โหมหปรยุดถานาม อุทกปรสาทกมณิรตนราชมิว เกลศาวิลสตตวจิตตปรหลาทนกรีม สุเกษตรมิว กุศล
 มุลวิวรรณีม| เตช จาสนปริวารเรช วิจิตร์ำ ปรษท สนิษณณามทรากษิต ||

ส กวจิทาสนปริวารเร มเหตุวเรทวปุตร์ปรมุขานำ ศุทฐาวาสกายิกานำ เทวปุตร์ธำ ส
 นิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีมกษยวิโมกษสภท นาม ธรรมมุข ปรกาศยมานามปศยต| กวจิทา
 สนปริวารเร รุจิรพรหมปรมุขานำ พรหมกายิกานำ เทวปุตร์ธำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม
 สมณตลภท นาม สวรมณพลวิศุทธิ สปรกาศยมานา[196]มปศยต| กวจิทาสนปริวารเร วศวรรตีเทวรา
 ชปรมุขานำ ปรนิรมิตวศวรรตีเทวราชปรมุขานำ ปรนิรมิตวศวรรตีนำ เทวปุตร์ธำ สเทวกนยาปริวา
 ราชำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม โภธิสตตวาศยวิศุทธิวิศิตาวูห นาม ธรรมมุข สปรกาศย
 มานามปศยต| กวจิทาสนปริวารเร สุนิรมิตเทวราชปรมุขานำ นิรมานธตีนำ เทวปุตร์ธำ สเทวกนยา
 ปริวารธำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม สรวธรรมศุภวูห นาม ธรรมมุข สปรกาศยมา
 นามปศยต| กวจิทาสนปริวารเร สุตุชิตเทวราชปรมุขานำ ตุชิตกายิกานำ เทวปุตร์ธำ สเทวกนยาปริ
 วารธำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม สวจิตตโกศาวรต นาม ธรรมมุข สปรกาศยมา
 นามปศยต| กวจิทาสนปริวารเร สยามเทวราชปรมุขานำ เทวปุตร์ธำ สเทวกนยาปริวารธำ ส
 นิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีมนนตวูห นาม ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริ
 วารเร ศกรเทวราชปรมุขานำ ตรายสตุรีศกายิกานำ เทวปุตร์ธำ สเทวกนยาปริวารธำ สนิษณณำ
 สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีมทเวคมุข นาม ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต|

กวจิทาสนปริวารเร สาครนาคราชปรมุขานำ ศตรศมินนโทปนนทมนสโยราวตานวตปตปรภถตี
 นำ นาคราชธำ สนาคกนยานำ นาคกุมารปริวารธำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม พุทธิษย-
 ปรภวูห นาม ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวารเร ไวศรวณมหาราชปรมุขานำ
 ยเกษนุทธธำ สยกษกนยาปริวารธำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม ชตตปริตรานโกศ นาม
 ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวารเร ธฤตราชภูรคนธรวราชปรมุขานำ คนธรวธำ
 สคนธรวกนยาคนธรวกุมารปริวารธำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีมกษยปรหษณ นาม ธรรม
 มุข สปรกาศยมานามปศยต|

กวจิทาสนปริวารเร ราชวสุเรณุทรปรมุขานำ สวเรณุทธธำ สาสุรกนยาสุรกุมารปริวารธำ
 สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม ธรรมธตชชยานยเวควูห นาม ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต|
 กวจิทาสนปริวารเร มหาเวคธาริครุเทนุทรปรมุขานำ ครุเทนุทธธำ สครุทกนยาครุทกุมารปริวารธำ
 สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม ภาวสาครสตราสวชัย นาม ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต|
 กวจิทาสนปริวารเร ทรมกน[197]นรราชปรมุขานำ กนเรณุทธธำ สกนเรณุกนยากนเรณุกุมารปริวา
 ราชำ สนิษณณำ สหวิษณุมภิตำ ภิกษุณีม พุทจรยยาวภาส นาม ธรรมมุข สปรกาศยมานามปศยต|

กวจิทาสนปริวาระ มฤกษิมุขมโหระเคนทรปรมุขานำ มโหระเคนทรานำ สมโหระกษยามโหระคกุมาร-
ปริวารานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม พุทธปรีติสภำ นาม ธรรมมุข สंपรกาศยมา-
นามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ'เนเกษำ สตรีปุรุษทาทกริกาศตสทสรานำ สนิษณณานำ สห-
วิชฎมภิตำ ภิกษุณีม ชุณานวิเศษคมนนั นาม ธรรมมุข สंपรกาศยมานามปศยต|

กวจิทาสนปริวาระ นิตเยาโชทรทรมุราชราเกษเสนทรปรมุขานำ รากษเสนทรานำ สรากษส-
กนยารากษสกุमारปริวารานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม กฤปาสภำ นาม ธรรมมุข
สंपรกาศยมานามปศยต|

กวจิทาสนปริวาระ ศราวกยานาธิมุขานำ สดตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม
ชุณานวิเศษปรภาว นาม ธรรมมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ ปรตเยกพุทธ-
ยานาธิมุขานำ สดตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีมพุทธคณาวภาส นาม ธรรมมุข
สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ มหายานาธิมุขานำ สดตวานำ สนิษณณานำ สห-
วิชฎมภิตำ ภิกษุณีม สมณฑมุข นาม สมาธิชุนานำโลกมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ
ปรถมจิตโตตปาทิกานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม สรวพุทธปรณิธิกุณำ นาม
สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ ทวีตยภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิ-
ษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม วิโรจนธล นาม สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสน
ปริวาระ ตฤตยภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม ปรศานตยูห
นาม สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ จตุรฤตยภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิ-
ษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม สรวชตวาเวควิษยสภำ สมาธิมุข สंपรกาศย[198]มานามปศยต|

กวจิทาสนปริวาระ ปณจมีภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ
ภิกษุณีม จิตตลตาทกุสมครภ นาม สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ ษษฐีภูมิปรดิษ
จตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม ไวโรจนครภ นาม สมาธิมุข สंपรกาศยมา
นามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ สปตมีภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ
ภิกษุณีม สมณฑมุขลการ นาม สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ อษฐีภูมิปร
ดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม ธรรมธาตุปลชรสวิภกตศรีวิษย นาม
สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ นวมี่ภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณ
นำ สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีมนิลมภพลนิตยวูห สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต|

กวจิทาสนปริวาระ ทศมีภูมิปรดิษจตานำ โพธิสตตวานำ สนิษณณานำ สหวิชฎมภิตำ
ภิกษุณีมนาวรณมณธล นาม สมาธิมุข สंपรกาศยมานามปศยต| กวจิทาสนปริวาระ สนิษณณานำ
วชรปาณิปฤษนมณธลสย สหวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม ชุณานวชรนารายณวูห นาม สมาธิมุข สंपรกาศย-
มานามปศยต| อิติ หิ ยาวตยะ สรวโปปตตยายตนสภเทษุ สดตวปรชลปตยะ สดตวคตยะ ตาสู เย
สดตววะ ปริปกวา ไวนยิกา ภาชนินูตาะ เตษำ ตสมิน มโหทยาเน สมวสฤตย ปรตเยกมาสนปริวาร-

สันนิษฐานานำ นานาศยานำ นานาธิมุกตานำ นียตาศยานำ ขนรศรทธานำ สี่หวิชฎมภิตำ ภิกษุณีม
 ตถา ตถา ธรรม์ เทศยมานามปศยต ยตสรเว นียตา ภวนตยนุตตรายำ สมยกส์โพธา| ตตกสย เทโตะ?
 ยถาปี ตตส์หวิชฎมภิตายา ภิกษุณยาะ สมนตจกษุรุเปกษาวตีปรมุขานี สรวพทศธรรมนिरเทศปรมุขานี
 ธรรมธาดุ-ตลปรเภทปรมุขานี สรววารณมณฑลวิกรณปรมุขานี สรวชคตกุศลจิตตส์ภวปรมุขานี วิเศษว
 ติวูหปรมุขานี อสงคนยครภปรมุขานี ธรรมธาดมณฑล[199]ปรมุขานี จิตตโกศปรมุขานี สมนตกุจิตาภ
 นิรหารครภป-มุขานี ทศปรัชลาปารมิตามุขาส์เขยยศตสหสรานยวกรานตานี| เย จ ตตสุรยปรภ
 มโทยานำ โพธิสตตวาสตทหนเย วา สตตวาระ ปรวินตติ สี่หวิชฎมภิตายา ภิกษุณยธา ทธศนาย ธรรมศ
 รวณาย สรว เต สี่หวิชฎมภิตายา ภิกษุณยาะ ปรมม กุศลมูลธรรมสมุทาเนษุ นโยชิตา ยาวทนต์
 ตรายาะ สมยกส์โพเธรวีวตยาะ กฤตตะ ||

อด ชล สุชนะ เศรษฐทารกะ สี่หวิชฎมภิตายา ภิกษุณยธา อีมาเมวรูปามุทธานสำทำ วิหารสำทำ
 จักรมสำทำ ปรีโภคสำทำ ศยยาสนสำทำ ปรัชนมณฑลสำทำธิปเตยสำทำมฤทธิวิกรวิตสำทำ
 สรวติวูหสำทำ ทฤษฏา อจันตย จ ธรรมนย์ ศรวตา วิปุลธรรมเมฆาภิชยนทิตจิตตะ สี่หวิชฎมภิตายา
 ภิกษุณยธา อภิมุขมาศยวิศุทธิสำทำ สำปรัณโต'เนกศตสหสรกฤตวะ ปรัทกษิณีกริชยามิติ| อด สี่ห-
 วิชฎมภิตายา ภิกษุณยาะ สรว ตนมโทยานำ สปรัชนมณฑลวูหมุทาเรณาวภาเสน สผฏุมวภาสิตม|
 อนเนกศตสหสรกฤตวะ ปรัทกษิณีกฤตวา เอว สำซานาติ ปรัทกษิณีกรูวัจจ สมนตาทภิมุข สี่หวิชฎมภิตำ
 ภิกษุณีมทราภีต| ส ปูระตะ ปราวชลิธ สลิตวา เอวมาท มยา อารเย อนุตตรายำ สมยกส์โพธา
 จิตตมุตปาทิตม| น จ ชานามิ กถ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวูย กถ ปรัติปตตวูย| ศรวต จ
 เม อารยา โพธิสตตวนามวาทานุศาสนิม ททาตีติ| ตทวทต เม อารยา กถ โพธิสเตตวน โพธิสตตว-
 จรยายำ ศิกษิตวูย กถ ปรัติปตตวูย ||

สา อโวจต อหิ กุลบุตร สรวมนยนาสมุทธาติตสย โพธิสตตววิโมกษสย ลาภินี อาท ก เอตสย
 อารเย สรวมนยนาสมุทธาติตสย โพธิสตตววิโมกษสย วิชยะ? อาท เอช กุลบุตร ตรัยธวคตวูยไวก-
 จิตตกษณโกฏวิชขปตีสวภาโว ชลวานาโลกะ| อาท ก เอตสย อารเย ชลวานาโลกสย วิชยะ? อาท
 เอตนมม กุลบุตร ชลวานาโลกมุขมายูหตยา นิรยูหตยาะ สรวธโรมปปนโน นาม สมာธิราชายเต ยสย
 สมาระะ สหปรัติลาเกณ มโนมโยะ กาโยะ สรวาสู ทศสุ ทิกษุ สรวโลกธาดุชเวกชาติปรัติพทธานำ[200]
 ตุชิตภวนคตานำ สรวโพธิสตตวานาเมไกกสย โพธิสตตวสย อนภิลापยพุททเกษตรปรมานุระชะ สไม
 รัตตภาไวรณภิลापยพุททเกษตรปรมานุระชะสมากิษะ ปุชาวิมาตรางิษะ ปุชาปรัโยคायปสรกรรมามิ ยทต
 เทไวททกาโยรนาคยภษคนธรวาสูรครุชกิกนนมโหระคมนุษยามนุษเยนททกาโยะ ปุชเปเมฆปรัคฤท
 ไตรคณธเมฆปรัคฤทไตรฐูปเมฆปรัคฤทไตรมลายเมฆปรัคฤทไตรวิเลปนเมฆปรัคฤทไตรศจุนธเมฆปรัคฤ
 ทไตรวสตรเมฆปรัคฤทไตรคณธเมฆปรัคฤทไตรธวชเมฆปรัคฤทไตะ ปตาทกาเมฆปรัคฤทไตะ รตนาภรณ
 เมฆปรัคฤทไตะ รตนาชลาวยุทเมฆปรัคฤทไตะ รตนาวิตานวูยเมฆปรัคฤทไตะ รตนาปรัติปวูยเมฆปรัคฤท
 ไตะ รตนาสนวูยเมฆปรัคฤทไตะ ปุชาปรัโยคाय อุปสรกรรมามิ| ยถา ตุชิตภวนคตานาเมกชาติปรัติพทธา

นำ โปธิสตัดวานำ ปูชาปรโยคโบายปัสักรมามี เอว กุชิตตานำ ชายมานานามนตะปุรมชยคตานามภ
 นิษกรมดำ โโพธิมณฺฑมปัสักรมดำ โโพธิมณฺฑชวรดคานามนุตตรา สมยกลัโโพธิมภิสัพุทธานำ สรวตถาคตา
 นำ สรวธรมจกรั ปรวรุตยตาเมว เทวภวนคตานำ นาคยภษคนธรวาสุครุชกทินนรมโหระคมนุษย์ามมนุษย์
 ภวนคตานำ ยาวตสรวชคจิตตาศยาน สัโธษยิตวา ปรีนริวายมาณาเมวรูไปรมโนมโยธาตมภาไวเรวรู
 ป่า ปูช่า กุรวาณำ สรวตถาคตานามปัสักรมามี| เย จ สตตวา มเมท พุทชบุโซปสถานกรม ปุชานน
 ตี เต สรวเว นิยตา ภวนตี อนุตตราย่ำ สมยกลัโโพธา| เย จ สตตวา มามุปัสักรามนตี เตชามท สรวเวษา
 เมตาเมว ปุชญาปารมิตาวาทานุศาสนิม ททามิ| อท กุลปุตร ชลวานจภษุษา สรวสตตวาน ปศยามิ|
 น จ สตตวสัชฌามตปาทยามิ น มนเย| สรวชคนมนตรสัชฌามุทรา ศถโนมิ น จ มนเย สรววากุปลาน
 ภินิวิษฏตวาต| สรวตถาคตาน ปศยามิ น จ มนเย ธรรมศรีรปริชวานตวาต| สรวตถาคตธรรมจกรานิ จ
 สัฆารยามิ น จ มนเย ธรรมสวภวานุพุทชตวาต| ปรีตจิตตภษณั สรวธรมชธาตุ สฬรามิ น จ มนเย มา
 ยาคตธรรมตาวพุทชตวาต| เอตมท กุลปุตร สรวมนยนาสมุทธาตัต โโพธิสตตววิโมภุชั ปุชชา[201]นามิ
 ก็ มยา ศภยั โโพธิสตตวานามนตมธยธรมชธาตุวตีรณำนำ จรย่ำ ชลวาทุม คุณาน วา วกตุ เย เต
 สรวธรมนยนาวิหารินศจ เอกปรยงเคน จ สรวธรมชธาตุ สฬรณตี| เย เต สวกายานตรคตานิ สรวพุทช
 เกษตรานิ สัทรศยนตี เอกภษณเณน จ สรวตถาคตานุปัสักรามนตี| เยชามาตมภาเว สรวพุทชวิกรูวิตานิ
 ปรวรตนเต| เย เอกโรมนา พทวนภิลाप्यानภิลापยานิ พุทชเกษตราณยภุตภษิปนตี| เย เต สวโรมวิว
 เร'นภิลाप्यानภิลापยโลกธาตुสรวตวิวรตกลปานาทศยนตี| เย เอกภษณเณนภิลाप्यानภิลापยกล
 ปสัवासสมดำ สมวสรณตี| เย เอกภษณเณน อนภิลाप्यानภิลाप्यान กลปาน สัสรณตี|

คจจ กุลปุตร อีโหว ทภษินาปเถ ทุระเค ชนปเท รตนวูหุ นาม นक्रम| ตตร วสุมิตรา นาม
 ภาควตี ปรีตวิสติ| ตามุปัสักรมย ปรีปฤจจ กถั โโพธิสตตวาน โโพธิสตตวจรยาย่ำ ศิภษิตวยั กถั ป
 รัตติปตตวยั ||

อถ ชล สุธนะ เศรษฐทารกะ สัหวิชฎมภิตายา ภิกษุณยาะ ปาเทา ศิรสาภวินทย สัหวิชฎมภิ
 ตำ ภิกษุณิมเนกศตสฬสรภุตวะ ปรีทภษินิภุตย ปุณะ ปุนรวโลกย สัหวิชฎมภิตายา ภิกษุณยา อนตี
 กาทปุรกรานตะ ||

28. วสุมิตรา

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกสตุยา มหาปราชญาวินยตาวภาสิตจิตตเต ตํ สรวชวลชวานาโลกํ
 นิธยายน ตํ ธรรมตาสวภาวพลาวภาสํ สมณุปศยมานะ สรวสตุตวรวุตวิชยปติโกศํ ธารณีนยํ ทถฒีกุรวน
 ตํ สรวตถาคตธรรมจกรสํธารณํ ธารณีนยํ วิปุลีกุรวน ตํ สรวชคจจธณํ มหากรุณาพลมุสตุตมภยน ตํ
 สรวธรรมนยาโลกมุขสมุตถานํ สรวชวลตาเวคํ ปตฺตยเวกษมาณะ ตํ วิปุลธรรมชฏาตุมณฑลสพฺรณปฺรณิธิ-
 ปริศุทธิมนุวตฺตมานะ ตํ สรวธรรมทิวภาสชวานาโลกมุตตปายมานะ ตตฺตสรวธรรมทศทิวโลกธตฺตวฺย-
 สพฺรณมภิชวานพลํ นิรฺหฺรณ ตํ สรวโพธิสตุตวกรมสมถตุยฺปาทานารมณิสฺตีรณปฺรณิธิ ปฺริปุรยน
 อนุปุรเวณ เยน ทฺรฺเค ชนปเท รตนวฺยหํ นครํ เตโนปสํกรานโต วสุมิตรํ ภาควตีมํ ปริมารฺคนํ | ตตฺต ย
 ปุรฺชา วสุมิตรายา [202]ภาควตยา คุณานภิชวา ชวานโคจรวาวิชยภาสจ เตชามาตทภวตฺ กิมสย เหว
 ศานตทานเตนทฺรยสย เหว สํปฺรชานสย เหวมภฺรณตสย เหวมวิกฺชิปตฺมานสสย เหว ยุคมาตฺร-
 ปเรกฺษิณะ เหว เวทนาภฺรปฺรยทตฺตจิตตสย เหวมนิมิตตคฺราหิณะ สรวรูปคเตชฺ อุตฺกฺชิปตฺจกฺษุช
 เหวมวฺยครมานสสย คมภฺรเจษฏสฺยาภฺรปฺสย สาคฺรกลปฺสย อภิโยภยานพลินจิตตสย วสุมิตรยา
 ภาควตยา การยม? น ทิถุศา รากฺรตา ภวนติ น วิปฺรยสตุตจิตตเต | เนทฺถศานามศฺกสํชวา สมฺทาจฺรติ |
 เนทฺถศายะ กามทาสา ภวนติ | เนทฺถศายะ สตุตฺรวิศฺวา ภวนติ | เนทฺถศายะ มารโคจเร จรณติ | เนทฺถศายะ
 มารวิชัยํ นิเชวนเต | เนทฺถศายะ กามปงฺเก สํสฺทหนติ | เนทฺถศายะ มารปาไซฺรพฺยนเต |

นาคารยการิโน ภวนติ | ยะ ปุนรวสุมิตรายา ภาควตยา คุณวิเศษภิชวา ชวานโค
 จรปตฺตยภฺชา วา เต เหวมาหุ สาทฺ สาทฺ กุลปฺตฺร สุลพฺธาสุเต ลาภายะ ยสตุวํ วสุมิตรํ ภาควตีมํ
 ปฺริปฺรชฺญายํ มนฺยเส | นิยเมน ตวํ พุทฺธตวํ ปฺรารภยเส | นิยเมน ตวํ สรวสตุตวปฺรตฺติศฺรณมาตฺมานํ กรตุ
 กามะ | นิยเมน ตวํ สรวตฺตวณํ รากฺสตุลยมุทฺรตุกามะ | นิยเมน ตวํ ศฺกสํชฺญา วิกริตฺตคามะ | เอชา กุล
 ปฺตฺร วสุมิตรา ภาควตี นครศฺตฺยคฺกาสโยตฺตเรณ สวคฺฤเท ทิษฺจติ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารก อิทํ วจนมุปศฺรตุยฺ ตฺชฺญ อุทฺคร อาตตฺมณายะ ปรมุทิตะ ปฺริตฺติเสา
 มนสย-ชาโต เยน วสุมิตรายา ภาควตยา นิเวศนํ เตโนปสํกรมย ตทฺถคฺฤทฺมทฺรากฺษิทวีปุลํ จ วิสฺตีรณํ จ
 ทศฺรตฺนปฺรการปฺริกฺชิปตํ ทศฺรตฺนตาลปงฺกิตปฺริวฤตฺตม | ทศฺภิชะ ปฺริชากฺรคนโรทกาภฺรทิวยรตฺโนตฺป
 ปทฺมกฺมุทฺพฺณชฺรึกสํฉาทิตสฺลิลายะ อชฺญางฺโคเปตวาวิปฺริปุรณายะ กนกวาลิกาสํสฺตีรณตลาภิชะ มโน
 หรคฺนลฺลิตฺตฺสคฺนธิกฺฤโตทกาภิชะ อนกฺรตฺนปฺรการโรปฺสโกตยาภิชะ สมฺนตาทนุปฺริกฺชิปตม สรวรตฺนมย
 ภวนวิมานกฺฎาการสุวิภกฺโตทิวทฺนนิรฺยฺหโตรณควากฺษชาลารจฺนทฺรสีหปฺยชฺรวิจิตฺรชโยตฺติรชฺวณมณฺร
 โนชชวลิตเตชสม อสํเขยยวิวิธตฺนปฺรการโรปฺสโกตํ ไวพฺรยชจิตฺรตฺนทฺรสํสฺกฤตฺตลํ สรวทิวยสุภคฺนชวา
 สฺโตปจาร์ มหากาลาครุชฺฐปฺตฺสคฺนธํ สรวานุเลปนวิลิปฺโตปจาร์ สรวรตฺนโขภฺรชจิตฺปฺรการํ วิวิธ
 [203]ตฺนปฺรตฺยรปฺตฺชามพฺนทชาลสํฉาทิตกฺฎํ กนกขณฺฎาชาลศตสทฺรวาเตริตปฺรมุทฺมจฺรณโนชฺณนิร
 โฆษํ สรวรตฺนปฺชปเมชปฺรสตุตปฺรกีรณตฺนกุสุมาลการํ สรวรตฺนวิจิตฺรชวโรปฺสโกตทวาร์ นา

นามนิรตนปรภาชวาลาโลกาปรยตนินรเทศ์ ปรภูตมณิวิจิตรทรมศาชาวชรสติลาปรกภูนิศตสทสรนิจ
 ยากษยโกศ์ ทศมโททยานปรตมณตติม| ส ตตราปศยทวสุมิตรา ภาควตีมกรูป่า ปราสาทิก้า ทรศนีย้า
 ปรมยา ศุภวณปุษกตยา สมนวาคต้า สุวณวณจฉวมภินิลเกศีม สุวิกฤตสมางคปรตยงคศรีร้า สรว
 กามธาตูกเทวมนุษยชาติกรานตวรณรูปส์สถานโสภ้า พุรหมาตเรกสรวร้า สรวสตตวรตมณตริวิชิญ้า
 สรวสรววูโยเปตกานตสรวร้า จกรากษรววูหวิโมกษเกาศลยานุคต้า สรวศิลป์ศาสตรเกาศลนิริยาค้า
 ธรรมชยานมายาเกาศลสุศิกษิต้า สรวการโพธิสตตโวปายนยปรตลพธ้า วิจิตรรตนาภรณวิภูษิต้า มโนช
 ฌกาย้า สรวรตมยปรภาสรวชาลส์นาคตศรีราม อส์เชยยทิวยมนิรตนนาภรณวูหปรตมณตติโตชชวลเท
 ห้า จินตาราชมหามนิรตนาพทรมกฐ้า วชรตณวิจิตรสีหกานตมนิรตโนปโสภิตมธยไวชุกรมณิหา
 ราวสฤตกณจามภินนกุลลมูลจรรยาสภาโคกปรณิธานมนาปมหาปริวารามกษยปุณยชยานมทานิธาน
 โภคสาม| ตยา จ สรวุ ตทฤทท์ สรวรตณภวนวิมานวูหุ สวศรีนริยาคยา ปรเมณียยา กายปรหลาท
 สุขส์ชนนยา จิตเตทาทพิลยปรตีกรณยา อุทารยา ปรภยา สฎฐภวภาสิตมปศยต ||

อด สุธนะ เศรษฐทาร์โก วสุมิตรายา ภาควตยาะ ปาเทา ศิรสาภินทวย ปรตตะ ปรณชลิ
 สติตวา เอวมาท มยา อารเย อนุตตราย้า สมยกล์โพธา จิตตมุดปาติตม| น จ ซานามิ กถ์ โพธิสเตต
 วณ โพธิสตตวจราย้า ศิกษิตวูย กถ์ ปรตติปตตวูย| ศรุต จ เม อารยา โพธิสตตวานามวาทานุศาสนิม
 ททาตติ| ตทวทต เม อารยะ กถ์ โพธิสเตตวณ โพธิสตตวจราย้า ศิกษิตวูย กถ์ ปรตติปตตวูย| सा
 อโวจท มยา กุลปุตระ วิวาถ โภภูคโต นาม โพธิสตตววิโมกษะ ปรตติลพธะ| สำหรับ กุลปุตระ เทวา
 นามปสรุปรวณส์สถานารโหปรินาหาตเรกปรภาสรววิศุทฐยา [204]ยถาศยาธิมุกตทานามาภาสภาค
 ฉามิ| เอว นาคยภษคนธรวาสुरครุชกนินรมโหระคนุษยามนุษยาคณา กนยารูปรวณส์สถานารโหปรินา
 หาตเรกปรภาสรววิศุทฐยา ยถาศยาธิมุกตทานามาภาสภาคฉามิ| เย จ สตตวา มามุปส์กรามนติ
 ราคปรยวสฤตเจตสะ เตชามห กุลปุตระ สรวเวษ้า ราควิราคตาโย ธรรม์ เทศยามิ| เต จ ต ธรรม์ ศรุตวา
 ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति อสงควิชัย จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เกจिनम्म สหทรศเนน
 ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति ปรานิทยธตี จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เกจิตาลปนมาตเรณ
 ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति อสงคสวรโกศ์ จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เกจิตปาณิศรหมาต
 เรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति สรวพุททเกษตรานุกมนปรตติษจัน จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภน
 เต| เกจิตเทกาวาสมาตเรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति วิสโยคาโลก์ จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภน
 เต| เกจิตุปรเรกษิตมาตเรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति ปรศานตากรวูหุ จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปร
 ตติลภนเต| เกจิตุวิชฎมภิตมาตเรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति ปรปรวาทิวิโกษะภณิ จ นาม
 โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เกจिनนิมีลนมาตเรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति พุทฐวิชยาโลก์ จ นาม
 โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เกจิตาลิงคนมาตเรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति สรวชคตส์ครหาปริต
 ยาคครุภ จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เกจิตปริจุมพนมาตเรณ ราควิราคตามนุปรापनुवन्ति
 สรวชคตปุณยโกศส์สปรศน จ นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตติลภนเต| เย เกจิตสตตวา มมานติกมุปส์ก

รามนติ สรวาสถานหมไตร์ ว วิจารณ์โกฏีกเต อสงคสรวชวลตาภูมยภิมุเซ โพธิสตตววิโมเกษ ปรดิษจาป
ยามิ ||

อาห กุตร ตวยอา อารเย กุศลมูลมวโรปิตม กิถุคฺ จ กรโม่ปจิตม ยสยาสตเวยมีทุคฺ สंपต?
อาห สมารามิ กุลบุตร อตีเต'ธวนิ อตยจจคามิ นาม ตถาคโต'รหณ สมยกสัพพุโ โลเก อุทปาติ วิทยา-
[205]จรมสंपนนะ สุคโต โลกวิทนต์ตระ ปุรุษหมยสารถิศา ศาสตา เทวมนุษยานำ พุโ โลกาวัน | ตสย
กุลบุตร อตยจจคามินสตถาคตสย สตตวานานมกมปารถ์ สุมุขำ นาม ราชธานีม ปรวิตตะ
อินทรกิลมากรามตะ สรว ติพนคร์ ปรางมปต | วิปุลวิสตีร์ณ จ อเนกรตนมย สंपิตมภูต อเนกรตนปร
ภาวยุห วิวัชรตนปุชปาภิกรณ นานาทิวยตूरยปรมุกตนิโรชชม | อุทาราปรเมยเทวกายเมฆปรจณน จ
อนตริภษ สंपิตมภูต | อห จ กุลบุตร เตน สมเยน สุมติรนาม เศรษฐการยา อภูวม | ตโต เม พุทปรา
ติหารย-สัจจิตยา สวามินา สารถ์ ปรัชวิทวา ตสย ตถาคตสย วิถิมุขมุปสกรานตสย อุทารปรสาท
ชาตยา เอกา รตนกากณิศา ปรตีปาติตา | ตทา จ มณชุศรีศา กุมารภูตสตสย ภควโต'ตยจจคามินส
ตถาคตสโยปสถานโก'ภูต | เตนามนุตตรายำ สมยกสัพพุโ จิตตมุตปาติตา | เอตมห กุลบุตร วิจารณ์
โกฏีกค โพธิสตตววิโมเกษ ปรชานามิ | กิ มยา ศกยมนนโตปายชถานเกาศลปรดิษชถานำ โพธิสตตวา
นำ วิปุลากษยปญโยโกศานามปราชิตชถานวิษยณำ จรยำชยาตุม คุณาน วา วกตุ ||

คจจ กุลบุตร อิโหว ทกษินาปเถ ศุภปารคัม นาม นครม | ตตว เวชโล นาม คฤหปติศ
จนทนปีศ ตถาคตใจตย ปุชยติ | ตมุปสกรมย ปริปถจจ ถล โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย
ถล ปรตีปตตวย ||

อถ ชล สุธนะ เศรษฐทารโก วสุมิตรายา ภาคเวตยาะ ปาเทา ศิรสากิวนทย วสุมิตรำ ภาคเว-
มเนกศตสทสรภตวระ ปรทกษินีกถตย ปุณะ ปุนรวโลกย วสุมิตรายา ภาคเวตยา อนติกาตปรกรานตะ
||

29. เวชลละ

อถ ชล สุธนะ เศรษฐทารโก เยน ศุภปารคเม นคร เวชลสย คฤหปเตรนิเวศน เตนปชคาม
อุเปตย เวชลสย คฤหปเตชะ ปาเทา ศิรสากิวนทย ปุระตะ ปราณชลิศา สติตวา เอวมาห มยา อารย
อนุตตรายำ สมยกสัพพุโ จิตตมุตปาติตม | น จ ชานามิ ถล โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายำ
ศิกษิตวย ถล ปรตีปตตวย | ศรุคฺ จ เม อารโย โพธิสตตวานามวาทา[206]นุศาสนิม ททาตีติ | ตทวท
ตุ เม อารย ถล โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย ถล ปรตีปตตวย | โส'โวจท อห กุลบุตร
อปรยาทตตโกฏีกคตสย โพธิสตตววิโมเกษสย ลากิ | น มม กุลบุตร สंपานาตตถาคตะ ปรีนริวฤโต น ปรี
นริวาทิ น ปรีนริวาสยติ สรวโลกธตชช อตยนตปรีนริวาณน อนยตฺร โวนยิกสตตวสมุปาทาย | โส'ห
กุลบุตร จนทนปีศสย ตถาคตใจตยสย ทวารมูทธาภูยามิ | ตจจ เม ใจตยทวารมูทธาภูโย'กษย

พุทธวิศวกุโธ นาม โพธิสตัดวสมาธิะ ประดิลพะชะ | เอต์ จาห์ กุลบุตร สมานี จิตกษณะ จิตตกษณะ
สมาปทเย | สรวตฺร จิตตกษณะ อนเภาการวิเศษตามธิคจฉามิ ||

อาห ก เอตสย อารย สมาเธรวิชยะ? อาห เอต์ มม กุลบุตร สมานี สมาปนนสย อสมินิ โลก
ชาตฺวเศ พุทธปรปฺรยา กาศยบปรมุขาะ สรวตถาคตา กนณฺมฺนิกรกฺจฉนทวิศวกุคฺชีวิปศฺยิตฺติษยปฺชย-
ยโศตฺตรปทฺโมตฺตรปรมุขาะ สรวตถาคตา อภิมุขา ภวนติ | พุทธทศนนานุสเสธา พุทธปรปฺรานุปจเณเทน
จิตตกษณะ จิตตกษณะ พุทธศตฺ ปศฺยามิ | ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน พุทธสทสมวตฺรามิ | ตทนนฺตเรณ จิต
เตน พุทธศตสทสมวตฺรามิ | เอว พุทธโกสิมฺ พุทธโกสิมฺศตฺ พุทธโกสิมฺสทสรฺ พุทธโกสิมฺยุดฺ พุทธโกสิมฺนิยุดฺ
พุทฺธโกสิมฺกงฺกรฺ พุทฺธโกสิมฺพิมฺพรมฺ | ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน ยาวทนภิลापยานภิลापยพุทฺธโธตฺปาทปร
ปรามวตฺรามิ | ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน ชมพุทฺธิปปรมาณูระชะสมฺมาสตถาคตานวตฺรามิ |

เตชะ จ ตถาคตานำ ปรมจติโตตปาทสภารปรปฺรามวตฺรามิ | ปรมจติโตตปาทปรดิสมภ-
วิกุรวิตมวตฺรามิ | ปรมนิธานวิมาตรตาทินิหารวิศุทธิมวตฺรามิ | จรยวิศุทธิมวตฺรามิ | ปารมิตาปริปุริ-
มวตฺรามิ | สรวโพธิสตัดวภูมิสมุทาคมวตฺรามิ | กษานติปรดิสมภวิศุทธิมวตฺรามิ | มารกสิวิกรณวินร
ทิตมวตฺรามิ | อภิสโพธิวิกรวิตฺตวฺยุมวตฺรามิ | พุทธกษेत्रวิศุทธิวิมาตรตามวตฺรามิ | สตตวปริปาก-
วิ[207]มาตรตามวตฺรามิ | ปรัชตฺสนิปาตวิมาตรตามวตฺรามิ | ปรมภณทลวิมาตรตามวตฺรามิ |
ธรรมจกรปรวตฺตวณฺษภิตามวตฺรามิ | พุทธวิกุรวิตปรดิหารยุมวตฺรามิ | สวิภกฺตํ สภินนํ ใจษํ ธรรม
เทศนํ สมรามี | สธารยามี | สมฤตฺยา | โจทฺคฤหฺณามิ | คตฺยา | ปรวิจิโนมิ | ภกฺตฺยา | ปรวิจิโนมิ | พุทฺธยา
อนุคจฉามิ | ปรัชชยยา | ปรัชคาศยามิ | อนาคตพุทฺธปรปฺรา จ | ไมเตรยปรมุขานวตฺรามิ | เอกจิตตกษณะ
พุทฺธศตมวตฺรามิ | ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน พุทธสทสมวตฺรามิ | ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน ยาวทนภิลापยานภี
ลาปยพุทฺธกษेत्रปรมาณูระชะ สมฺมาสตถาคตานวตฺรามิ | เตชะ จ ตถาคตานำ ปรมจติโตตปาทส
ภารปรปฺรามวตฺรามิ | ยาวตฺสฺวิภกฺตํ สภินนํ ใจษํ ธรรมเทศนํ สมรามี | สธารยามี | สมฤตฺยา | โจทฺคฤ
หฺณามิ | คตฺยา | ปรวิจิโนมิ | พุทฺธยา | อนุคจฉามิ | ปรัชชยา | ปรัชคาศยามิ | ยถา | เจท | โลกชาตฺวเศ | ปูรวาน
ตาปรานตปรยาปนนานำ | พุทฺธปรปฺรา | ปศฺยามิ | อวตฺรามิ | ตถา | ทศฺสุ | ทิกฺษุ | อนภิลापยานภิลापยพุทฺธ
กษेत्रปรมาณูระชะ | อตีตนาคเตชฺ | โลกชาตฺวเศชฺ | สรวตถาคตปรปฺรามวตฺรามิ | เตชะ จ ตถาคตานำ
ปรมจติโตตปาทสภารปรปฺรามวตฺรามิ | ตํ จ พุทฺธปรปฺราวตฺตรมยวจฉินนํ | นิษคามวตฺรามิ | อตฺล
ศรทชาคมนียํ | โพธิสตัดววิรวยวสายคมยํ | โพธิสตัดววิรวเวควิรวรณมสหารยํ | สรวโลกเณ | สรวศฺรา
วกปรตเยกพุทฺธโธส | ตท | วิษยานวกรานฺโตศจ | โพธิสตัดวโวะ | ปรตฺยุดฺปนนานำ | จ | ทศฺสุ | ทิกฺษุ | สรวโลกชาตฺช
โรจนปรมุขานำ | ตถาคตานำ | ปรปฺรามวตฺรามิ | เอกจิตตกษณะ | พุทฺธศตฺ | ปศฺยามิ | อวตฺรามิ |

ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน พุทธสทสมวตฺรามิ | ตทนนฺตเรณ จิตฺเตน ยาวทนภิลापยานภิลापย-
พุทฺธกษेत्रปรมาณูระชะสมฺมาสตถาคตานวตฺรามิ | ยํ จ ยทา | ตถาคตํ | ทฺรชฺญุมากางฺกษามิ | ตํ | ตทา | ปศฺยา
มิ | ยจจ | ไตพุทฺธโธระภคทภิกฺรภาศิตํ | ภาษนเต | ภาษิชฺยนเต | ตตฺสรว | ศฤโณมิ | ศฺรุตฺวา | โจทฺคฤหฺณามิ |
สมฤตฺยา | สธารยามี | คตฺยา | ปรวิจิโนมิ | มตฺยา | ปรวิจิโนมิ | พุทฺธยา | อนุคจฉามิ | ปรัชชยยา | ปรัชคาศยามิ |

เอตมห์ กุลบุตร อปริ[208]นิรวาณโกฏีคตฺ โโพธิสตตววิโมกข์ ชานามิ | กิ มยา ศกยํ ตฺรยธฺไวกษณชฌ
 านปรตฺลพฺธานํ โโพธิสตตวานํ กุชณโกฏีสมาธิวฺยฺหริหริณํ ตถาคตฺทิวสวกรานตํ สร
 วกลปวิกปสมตํ นคตํ สรวพฺทสมตํ สรวพฺทสมตํ สรวพฺทสมตํ สรวพฺทสมตํ สรวพฺทสมตํ สรวพฺทสมตํ
 ภาสวธรมวฺยฺหริณํ ชฌานยตฺรโลกชาลสฺพธรมานํ สรวตถาคตฺธรมมฺุทฺรวิโกปิตฺวิหริณํ
 สรวธรมธาตฺวิชฌปนชฌานวิชฌานํ สรวตถาคตฺธรมเทศนาวิชฌปนชฌานวิชฌานํ จรยํ ชฌาตุ
 คุณาน วา วกตฺ ||

คจจ กุลบุตร อยมิไหว ทกษิณปาเถ โปตลโก นาม ปรวตเต | ตตฺร อวโลกิตศฺวโร นาม โโพธิ-
 สตตวสฺสํ ปฺรตฺลพฺธานํ ตมฺุสํกรมย ปฺริปฺจจจ กถํ โโพธิสตตวณ โโพธิสตตวจรยายํ ศิกษิตวฺยํ กถํ ป
 ธิปตตวฺยํ ตสฺยํ เวลายามิเม คาเถ อภาษต

คจจ โห หิ สฺฐน ศิริชฺลราชมธฺยํ ศิริราชโปตลโก โสภนํ สฺฐนภาเค |
 รัตนายํ ตฺรุตฺรํ กุสฺมาภิกิรณ- มุทฺยานปฺุชกิริณิปฺรสรวโนปตม⁸²⁴ || 1 ||
 ตสมฺิศจ ปรวตฺวเร วิหฺรธาติ ธิโร อวโลกิตศฺวโร วิหฺร ชคโต หิตาย |
 ต⁸²⁵ คจจ ปจจจ สฺฐนา คุณนายกานํ เทชฺชยเต⁸²⁶ วิปฺลฺโสภินํ นยปฺรเวสม || 2 ||

อถ ชลฺ สฺฐนสฺสํ เศรชฺชทารโก เวชฺชลสฺย คุถปเตสฺส ปาเทา ศิริสาภินนฺทย เวชฺชลํ คุถปตฺติมเนก
 ศตสทฺสรกฺตวสฺสํ ปฺรทกษิณิกฺกตฺย ปฺนสฺสํ ปฺนรวโลกย เวชฺชลสฺย คุถปเตตฺรณตฺติกาต ปฺรกรานตสฺส ||

30. อวโลกิตศวระ

อถ ชลฺ สฺฐนสฺสํ เศรชฺชทารโก เวชฺชลสฺย คุถปเตตฺรณนฺทย วิชฌนตฺย นํ โโพธิสตตวาธิมุกฺติโกคํ
 นิคมยน ตทโพธิสตตวานุสมฺฤตฺติพลมนุสมฺรณ ตํ พุทฺธเนตฺรปฺริปฺราพลํ สํธารยน ตํ พุทฺธานนฺตรยานุสฺสิ-
 มนุคจจจ ตํ พุทฺธนามสฺโรตฺรณคฺมมนุสมฺรณ ตํ พุทฺธธรมเทศนายนมนุโลมยน ตํ พุทฺธธรม[209]สมฺุทา
 คมวฺยฺหริณํ ตทพุทฺธาภิสฺสโโพธิวินฺรติตมธิมฺุจยมานสฺสํ ตทจินฺตยํ ตถาคตากรมาภิมฺุชฺชิวรณนุปฺรเวณ
 ยน โปตลเก ปรวตฺสเตโนปสํกรมย โปตลกํ ปรวตมภฺิรฺุทฺทวาลโลกิตศฺวโร โโพธิสตตวํ ปฺริมารคณ ปฺริคเว
 ชมานนํ ทรากษิทวาลโลกิตศฺวโร โโพธิสตตวํ ปศฺจิมทิกปรวตฺตตสฺงเค อุตฺสสฺระปฺรสรวโนปโสภิต นิลตฺรณ
 กุณชลกชาตมฺุทฺทสาทวตฺลเล มหาวนวิเวเร วชฺรตฺนศฺลยํ ปฺรยงกํ พทฺธวา อฺุปวิชฺชํ นานารตฺนศฺลยต
 นิชฌณฺาปฺริมาณโพธิสตตวคณปฺริวฤตํ ธรรมํ เทศยมานํ สรวชคตฺสฺครหวิชฌย มหาไมตฺริมฺุทฺทกรณามฺุชฺช
 โยตํ นาม ธรรมปฺรยายํ สํปฺรกาศยนตม | ทลฺชฺชวฺวา จ ปฺนสฺตฺชฺช อฺุทฺคร อาตตมฺานสฺส ปฺรมุทิตสฺส ปฺริตฺติเสา
 มนสฺยชาตสฺส ปฺรหฺริชฺชิตฺวิกสิตานิมิชนยนสฺส กฺุถตฺถาณชฺลิลฺปฺญฺส กฺุถยณมิตฺรปฺรสาทเวคานุคตฺทวาทฺวิชฺชิตฺเจตาส

⁸²⁴ Gv: ปเปตม

⁸²⁵ Gv: เต

⁸²⁶ Gv: เทชฺชยเต

โมปจยปรวฤตตสตุวจิตตส์ใจทนายปี อาศยานุรูปวิจิตรปราปริมาณนิรมานส์ทรศเนนาปี นานาชาติ
ยุปปนุสตุวสภาครูปส์ทรศเนนาปี เอกาวาสนิวาเสนาปี สตุตวาน สักฤตุนามิ ปริปาจยามิ|

เตน มยา กุลบุตร อิหิ มหากุณามุขาวิลมพ์ โพธิสตุตวจรยามุขัง ปริโคธยตา สรวชคต-
ปรัติศรมปรัณิธิรุตปาทิตะ ยทุต สรวสตุตวปรัปตภยวิคมาย สรวสตุตวสัตุราสภยปรัศมนาย
สรวสตุตวสัโมทยวินิวรตนาย สรวสตุตวพณนภยสมุจเฉทาย สรวสตุตวชีวิโตปโรโรปกรมภยวรว
ตนาย สรวสตุตวโวกัณโวกัณภยปณนนาย สรวสตุตวชีวิกภยวยุปศมนาย| สรวสตุตวาศโลกภยสม
ติกรมณาย สรวสตุตวสัสาริกภโยปศมนาย สรวสตุตวปรัชฉนารทภยวิคมาย สรวสตุตวมรณภย
ยติกรมาย สรวสตุตวทุคตภยวินิวรตนาย สรวสตุตวตโมนุทธการวิชมคตยปรัตยุทวารุตยวภาสกรณาย
สรวสตุตววิษภาคสมวธานภยตยนตวิคมาย สรวสตุตวปรัยวิปรัโยคภยนิโรธาย สรวสตุตวาปรัยสัวาสภ
ยาปณนนาย สรวสตุตวภยปรัปีทาภยสัโยคาย สรวสตุตวจิตตปรัปีทณภยนิรมุขณาย สรวสตุตวทุช
เทารมณสัโยปายาสสมติกรมาย สรวชคตปรัติศรมปรัณิธิยุทนิรหาระ กฤตตะ| อนุสมฤติมุขัง จ เม สรว
โลเก'ธิชจต สรวสตุตวภยวยุปศมนาย| สรวนามจกรัง เม สรวโลเก'ภวิชชปต สรวสตุตวภยวิคมาย|
สรวชคตทนตาคฤติภทศมโถ เม กาย'ธิชจโต ยถากาลชคตปรัติวิชชปตเย| โส'หิ กุลบุตร อนเนโนปา
เยน สตุตวาน สรวภเยภยะ ปรัโมจย อนุตตราย้า สมยภสัโพธา จิตตมุตปาทย อวิวรุตยาน กโรมิ
พุทธรูปปรัติลาภาย| เอตมहि กุลบุตร มหากุณามุขาวิลมพสย โพธิสตุตวจรยามุขสย ลากิ| ก็ มยา
ศกัย สมณฑภทรานำ โพธิสตุตวานำ สรวพุทธรูปรัณิธานมณฑลวิศุทธานำ สมณฑภทรโพธิสตุตวจรยาค
ตักคานำ กุศล[212]ธรมภิสัการวรวจฉินนโรต่านำ สรวโพธิสตุตวสมาธิศรัตรสทาสมहितานำ สรว
วกลปสัวาสรยววิวรุตยสโรต่านำ สรวตฺร อชวณยานุคตโรต่านำ สรวโลกธาดวาวรตปรัวรตสโรตักุสลา
นำ สรวสตุตวากุศลจิตตวยุปศมกรสโรต่านำ สรวสตุตวกุศลจิตตสัวรชนสโรต่านำ สรวสตุตวสัสารสโร
โตวินิวรติกรสโรต่านำ จรย้า ชณาตุม คุณาน วา วกตุ || ตตเรทมจยเต

กฤตวา ปรัทกัษิณุสตุตวิตว จ เคารเวณ	ปรักานต ทกัษิณปถั สุนะ สุตานตะ
โส ปศยเต รตนปรัวตกนทรสถั	อวโลกิตศวรุมฤชี กรุณาวิทาริม 2
วชรามเย คิริตญเ มณิรตนจิตเร	สีหาสเน ปทุมครุภิ นิษณณ ธิโร
เทवासुरภุชคกัษิณรภาษสัศจ	ปรัวาริโต ชินสุไตรวติ เตช ธรรมม 2
ทฤษฏัโวปชาต อตุลา สุนสย ปรัติ	อุปคมย วนทติ กรเมมา คุณสาครสย
โอวาวุ ⁸²⁷ เทหิ มม อารย กฤปา ชนิตวา	ศิกษำ ตุ อหุ ลเก อิม ⁸²⁸ ภทรจรยาม 3
พาหุม ปรัณมย วิมล สตุปณนยจิตรั	ปรัภเมฆชาล วิปุล สุก มุณจมาน ⁸²⁹

⁸²⁷ Gv: จ

⁸²⁸ Gv: ม

⁸²⁹ Gv: นะ

มุรธนิ สลิติตว สฺชนสย วิศุทตสฺตโต
 เอก วิโมกษมุข ชานมิ พุทฺธปุตร
 สํภูต สรวชคตฺรายนสํครหาย
 ตฺรายามิ สรวชนตํ วุยสโนเรนโกะ
 คาคเรษุ วิทตฺถ จารกสํนิรุทฺธา
 อุตสฺถยญฺญะ วชย นฤปตีน กฤตฺตาปราราธะ
 ฉิพฺยนติ ศสฺตรฺร ปรีวฺรตฺติ ตีกฺษณ ธารา
 ราชาน⁸³⁰ มธยคตฺ เย จ วิวาทฺปราราปฺตา
 วรฺชนติ สรว ยศ มิตรกุเล ธนานิ
 โจรฺภยา อริภยา อญฺวีปฺรวเศาะ
 คจฺฉนติ นิรฺภย ชินิตฺวน สรวศตฺรฺน
 กฺษิปฺตา มนาคริตฺถิตฺตฺว ปฺรทฺษญฺจิตฺไต-
 ปทฺมาจฺกูราชลนิตฺติ ชวลนา ภวานติ
 ปฺรทฺษิปฺต สาคฺรชเล น มเรนติ ตตฺร
 สรวเ อนรฺถ น ภวานตฺยปี จารฺถสฺทิตฺธิ
 ททิตฺถนทฺพนฺธนิคฺชาศจ ตถา กุทฺถนทา
 อากโรศตฺตาพนพิภท⁸³⁵ สนตฺรชนาศจ
 เย ไวรฺโรณ วิวฺรฉิทรคเวษินศจ
 สทฺทฺรศเนน ตท ไมตฺรมนา ภวานติ
 เวตฺลมนตฺรธ กโฆรฺท สทา ปฺรยุกฺตา
 เตษฺ ศรีริ น กฺรมนติ วิษา อเศษา
 นาเคนทฺรารากษศคฺไณรุ ครุฑะ ปิตฺวาโจะ
 โอโฆทฺไรรฺภยกโระ สฺปิแนนตฺเร'ปี
 มาตฺาปีตฺาสุทฺทฺทฺชลาติกฺพานธเวหิ
 น ธนภฺษโย นาปี อฺุไปติ ทฺริทฺรภาวํ

อวโลกิตฺเศวรุ วิหุ วจฺนํ ภณฺดาติ || 4 ||
 สรวชินาน กฺรฺณมฺนชฺลวานคฺรภม
 สรวตฺร วรฺตติ มมาปฺยถ อาตฺมปฺเรม || 5 ||
 [213]เย คาคมพฺนชฺนคตฺาธิษฺ หสฺตปฺราปฺตาะ|
 มุจฺยนติ พฺนชฺนคตฺา มม นาม ศฺรุตฺวา || 6 ||
 กฺษิปฺตา อธิษฺ น จ กฺรมนติ ศรีริ เตษาม
 เย นามเชยฺ มม ตตฺร อนฺุสมฺรนติ || 7 ||
 วิชินนติ สรวริปฺโว'ถ ศุเก ลภนเต
 โภนติ อธฺรชฺย สฺมริตฺวาน มหย นาม || 8 ||
 สิทฺถกษ⁸³¹ทฺวีปิจมฺริมฺฤควยาท⁸³²กฺิรฺณมะ
 เย นามเชยฺ มม เกจฺิทฺนุสมฺรนติ || 9 ||
 รงคฺารกฺรฺภู⁸³³ชวลิตฺา อปี โจ วธฺารณม|
 เย นามเชยฺ มม เกจฺิทฺนุสมฺรนติ || 10 ||
 นทฺยํ น โจหฺยติ น ทฺยติ จาคฺ นิมธเย
 นามํ มม อนฺุสมฺริตฺว มุทฺรตฺกํ ปี || 11 ||
 อวมานนา ตถา วิมาน จ ชมฺภนาศจ⁸³⁴
 [214]มม นามเชยฺ สฺมรฺมาณ ลภนติ โมกษม || 12 ||
 นิตฺยปฺรทฺษญฺมม เย จ อวฺรณวาทิ
 เกษฺยนติ วรฺถิ ศฺรุตฺ มหย สฺมริตฺว นาม || 13 ||
 ชฺวาทารฺถ เตษฺ ริปฺวสฺติมิตฺา ภวานติ
 เย นามเชยฺ มม เกจฺิทฺนุสมฺรนติ || 14 ||
 กุมฺภานชฺปฺตฺนวิหฺฐกฺเราทฺรจฺิตฺไตะ
 ศามยฺนติ สรวี มม นาม อนฺุสมฺริตฺวา || 15 ||
 นาวิปฺรโยคฺ น ปี จาปฺริยสํปฺรโยคะ
 นามํ มมา อนฺุสฺริตฺว มุทฺรตฺกํ ปี || 16 ||

⁸³⁰ Gv: น

⁸³¹ Gv: ฤท

⁸³² Gv: วุยาล

⁸³³ Gv: ชุ

⁸³⁴ Gv: อวมานนา ตถ วิมานน ฐมภนาศจ

⁸³⁵ Gv: วิภรต

น จ คจฉติ จยุต อีโต นรภิ อวีจี
 เทเว มนุษย อุปปทยติ ศุทสดตโว
 น จ อนนการว⁸³⁶ธิรา น ปี จรจิศาตรา
 สรวเนทรโยรวิกลำ พุกกลบโกฏโย
 อวโลกิตเตติ มม เต สุกตี วชรนติ
 ฐปาศจ ฐปยติ ยศจ ททาติ ฉตริ
 มม พุทษเกษตรี ส จ เกษยติ ทกษิณียะ || 19 ||⁸³⁷

น ตีรศจโยนิ น จ เปรด น จากษณานิ
 โย นามเชย มม เกจิตทนุสมรนติ || 17 ||
 น จ เราทูร ขลชา อถ จากุก เปรกษณียา
 โภนตี นรา มม สมริตวน นามเชยม || 18 ||
 [215]โย ปุษปมุชฎิ มม โอกริต ศรีเร
 วิสตาริโก ปุช กโรติ ประสนนจิตโต

อุปปทยเต อิตุ จยวิตวน ศุทสดตโว
 พุทธำศจ ปศยติ ศถโนติ จ เตษ ธรรม
 เอเต ตถานย กษยิตุ นิमितุ น ศกยา
 เอโก วิโมกษ มม ภาวิตุ พุทษบุตร
 อษฎาปทาถตุ ทศททิตี โลกธาเตา
 น จ ตถปตุ ธรรม ศรณมาณู ชีเนารสำนำ
 เตน ชลุ ปุณะ สมเยนานนยคามิ นาม โโพธิสตะว ฐรวสุยำ ทิตี คคนตเลนาคตย สหายา โลก-

พุทธาน สัมมุข ทศททิตี โลกธาเตา
 เย นามเชย มม เกจิตทนุสมรนติ || 20 ||
 ยาวจจุปายิ อหุ สดตว วิเนมิ โลก
 นาหิ คุณานู คุณธราณ วิชานิ สรวานู || 21 ||
 กลยาณมิตร สมุปาสิต สุธเนน
 กสมานน ปรีติ ภวติ ศรณมาน ธรรม || 22 ||

ธาโตศจกรวาลศิขเร ปรตยชชาติ | สมนตรปรีติชชาติเตา จ อนนยคามินา โพธิสตะตวน สหายา โลกธา
 โตศจกรวาลศิขเร ปาเทา ตตกษณาทิย สหาโลกธาตุะ ชชวิการิ ปรากมปต อนนกรตนมยิ จ สัสติตา
 ภูต | ตถารูปา จ อนนยคามินา โพธิสตะตวน กายาต ปรงภา ปรมุกตา ยยา ปรงภา สรวจจนุสรุยปร
 ภา ปรงาทตตาะ สรวเทวนาคยกษคนธรวาสูรครุทกีนนรมโหระศกรพรหมโลกपालานามคินิมณิชิโย
 ดิษำ จ ปรงภา ชิมิภุตตะ สรวมหานรกาศจาวภาสิตตะ สรวติรยคโยนิยมโลกคตคหนิ จาวภาสิตม สร
 วาปายทุชะขานิ จ ตทนนตริ ปรงานตานิ | สรวสตัดวานำ จ เกลศาน พาธนเต | วิวิธโคกสลยทุชะขานิ จ
 [216]ปรงพรพธานิ | สรว เจท พุทษเกษตรี สรวรตนมเมฆะภิปรงรชช สรวปุษปฐุคณธมาลยวิเลปน
 จูรณจิวรจฉตธวชปตาทากวูหสรวปูษามะฆะภิปรงรชช ภควนตมุปลักรานตะ | ส จาสยาศรยะ
 สรวสตัดวถวนปรีติภาสปรูปโต ยถาศยสตัดวสโตชณากิมุชะ | ตสมิศจ โปตลเก ปรงเต'วโลกิ
 เตศวรสย โพธิสตัดวสยานตีกมุปลักรานตะ สัถศยเต สม ||

ถล ชล อวโลกิตศวโร โพธิสตัดวะ สุนันิ เศรชชทารกเมตทโวจตุ ปศยสิ ตวั กุลบุตร อนนยคา
 มินิ โพธิสตัดวมิห ปรงนมนนทเล สัปรูปตม? อาห ปศยามิ อารย | อาห เอต กุลบุตร อนนยคามินิ
 โพธิสตัดวมุปลักรมย ปรีปฏจฉ กถ โพธิสตัดวน โพธิสตัดวจรายำ ศิกษิตวย กถ ปรีติปตวย ||

⁸³⁶ Gv: กานพ

⁸³⁷ คากาที่ 19 มี 5 บาทคากา แต่ Gvs มีเพียงบาทเดียว คือ อวโลกิตเตติ มม เต สุกตี วชรนติ

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'วโลกิตศวรสย โปธิสตตวสย ปาเทา ศิรสากิวนุทย อวโลกิตศวรํ
โปธิสตตวมนเนกตตสทสรกถตย ปุณะ ปุณรวโลกย อวโลกิตศวรสย โปธิสตตวสยานตีกาทปรกรณตะ ||

31. อนนยคามิ

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'วโลกิตศวรสย โปธิสตตวสย ขณานคาถาลพจติโต'วโลกิ
เตศวรสย โปธิสตตวสยวิตถูปโต ทุศเนน วาณิมปรัตวหนุ เยน อนนยคามิ โปธิสตตวสเทโนปัสกรมย
อนนคามิโน โปธิสตตวสย ปาเทา ศิรสากิวนุทย ปุระตะ ปราณชลิเช สลิตวา เอวมาท มยา อารย อนุต
ตราย่า สมยกลีโพธา จิตตมุตปาทิตม| น จ ชานามิ กลั โปธิสเตตวน โปธิสตตวจราย่า ศิกษิตวยฺ กลั
ปรัตปตตวยฺ| ศรุตํ จ เม อารโย โปธิสตตวานามวาทานุศาสนิม ททาตีติ| ตทวตตุ เม อารย กลั
โปธิสเตตวน โปธิสตตวจราย่า ศิกษิตวยฺ กลั ปรัตปตตวยฺ|

โส'โวจทาหํ กุลบุตร สมณฑมขนิรชวสย โปธิสตตววิโมกษสย ลาภี| อาห กตมสย ตวยา
อารย ตถาคตสย ปาทุมลาเทษ สมณฑมขนิรชวโน นาม โปธิสตตววิโมกษะ ปรัตลพธะ? กियททุเร วา
ส อีโต โลกธาตฺวะ? กियจจิโรจจลิตโต วาสี ตโต โลกธาโตะ? อาห ทุริวิขเณยเมตตกุลบุตร สฐานํ สเทว-
มานุชาสุเรณ โลเกน สศรมณพราหมณิกยา ปรัชยา|[217] ยทุต โปธิสตตวปรากรมิ โปธิสตตววิริยา
นิวรตยตา โปธิสตตววิริยสหารยตา| เนทํ กุลบุตรํ ศกยํ กลยาณมิติราปรัคฤทิตเรพุทธาสมนวาหฤไตร
นุจิตตกุลมฺไโรปรัคฤทิตเรปรัคฤทิตเรโปธิสเตตวนทริโยะ ปรัชวาจกษุวิริทิตะ โส'วตตุ วา สํวารยิตฺตุ วา
อธิโมกฺตตุ วา อวตริตฺตุ วา| อาห วทตุ เม อารย| อธิโมกษยามิ ศรัทธาสยามิ พุทธานุภาเวน กลยาณมิตร
ปรัครเหณ จ| โส'โวจต อหํ กุลบุตร ปุรวสยา ทิสี ศรัครภวตยา โลกธาโตะราจจนามิ สมณฑศรีสภวสย
ตถาคตสย พุทธเกษตราต| ตสย เม กุลบุตร สมณฑศรีสภวสย ตถาคตสย ปาทุมลาเทษ สมณฑมข
นิรชวโน นาม โปธิสตตววิโมกษะ ปรัตลพธะ| ตตตจ เม กุลบุตร ศรัครภวตยา โลกธาโตะรุจจลิตสย
อนภิลाप्यानภิลापยพุทฺทเกษเตรปรมาณูระชสมานะ กลปะอะ กษีณายะ| เอโกเกณ จ จิตโตตปาเทน
อนภิลाप्यानภิลापยพุทฺทเกษเตรปรมาณูระชสมานะ ปทวยวหาราน วุยติกรมามิ| เอโกเกณ จ ปทวยว
หาเรณ อนภิลाप्यानภิลापยพุทฺทเกษเตรปรมาณูระชสมานะ พุทฺทเกษเตรานยติกรมามิ| สรวาณิ จ ตานิ
พุทฺทเกษเตรานิ อวิริทานิ ตถาคโตะ| อวตรามิ สรวาตจ ตาน พุทธาน ภาควตะ| อนุตตรายา มโนมยยา
อนภิสสการธรมธธาตุมุทฺทามุทิตยา ตถาคตานุชลาตยา สรวโปธิสตตวปรัหฺรชสัชนนยา ตถาคตํ ปุชยา
มิ| ยาวตตจ ตาสู โลกธาตฺวะ สตตวสมุทฺทธาน ปศยามิ สรวเวษํ จ เตษํ จิตตสาครานวตรามิ สรวเวษํ จ
เตษามินทริยจกัริ ปรัชเวาย ยถาศยาธิมุกฺติโต รูปกายํ สัทรศยามิ| ธรมโฆษมุทิตริยามิ| ปรั
ภามณฑลมุตสฤชยามิ| วิวิโรปกรณสัปทุมปสรุทามิ| สวากายํ ใจษามธิติษจามิ ยทุต ปรัปากวินยปรัโย
คาปรัตปสรุทเย| ยถา จ ปุรวสยา ทิโส นิรยามิ เอวํ ทกษิณายะ ปศจิมายะ อุตตรายา อุตตรปุ
วายะ ปุรวทกษิณายา ทกษิณปศจิมายะ ปศจิมอตตรายา อธ อูธรวายา ทิโส นิรยามิ| เอตมหํ กุล

บุตร สมมตมุขนิรุชวัน โปธิสตตววิโมกษ์ ชานามิ | ก็ มยา ศกย์ สรวตรานุกตานำ โปธิสตตวานำ สม
 ตาทิคิณี[218]ชานามส์ภินาชวานวิษยานำ สรวธรมธาตุสุวิภกตศรีรณำ ยถาศยาธิมุกตสรวตตวา
 นูวิจารินำ สรวเกษตรสพรมกายนำ สรวธรมยถานุกตานำ ตริยธรวปถสมตานุปรูปตานำ สรวทิกปล
 สมตานุสรณำ สรวชคตปถวิโรจนำ ตถาคตปถาวิกปลปานามสงคสรวปถานุกตานามนาลยปถป
 รัชิตานำ จรยำ ชุลาตุ คุณาน วา วกตุ ||

คจจ กุลบุตรเรไหว ทกษิณาปถ ทวารวดี นาม นครี | ตตร มหาเทโว เทวะ ปรัติวสติ |
 ตมุปลักรมย ปรัปถจจ ถถ โปธิสเตตวัน โปธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย์ ถถ ปรัติปตตวย์ ||

อด ชล สุธนะ เศรษฐทารโก'นนยคามิโน โปธิสตตวสย ปาเทา ศิรสากิวนทย อนนยคามิโน
 โปธิสตตวมนกศตสทรกถวะ ปรัทกษิณีกถตย ปุนะ ปุรวโลกย อจลาया อนนยคามิโน โปธิสตตว-
 สยานติกถต ปรักรณตตะ ||

32. มหาเทวะ

อด ชล สุธนะ เศรษฐทารโก วิปุลโปธิสตตวจรยานุกจิตโต'นนยคามิโน โปธิสตตวสย ชล
 านโคจร สุปถยมาธรูป มหาภิชวนาภินิหารวิษยคุณวิเศษทรี ทถมวีรยสำนหปรัหษปรูปโต'
 จินตยวิโมกษ์วิกริตตานุกตาศย โปธิสตตวคุณภูเม ปรัติปทยมานะ สมธาธิภูมี วิจารยมาโณ ธารณิภู
 เม ปรัติชรมานะ ปรัณิธานภูมิมวตธน ปรัตีสวิทภูมวานุศิกษมาโณพลภูมี นิษปาทยมาโน'นุปุรวณ
 เยน ทวารวดี นครี เตโนปลักรมย มหาเทวี ปรัยปถจจจ | ตสย มหาชนกาย อโรจยามาส เอษ กุล
 บุตร มหาเทโว นครศถจคามูเก เทวาคารเร เอาทริเกณตมภาเวน สตตวานำ ธรรม์ เทศยติ | อด ชล สุธ
 นะ เศรษฐทารโก เยน มหาเทวสเตโนปลักรมย มหาเทวสย ปาเทา ศิรสากิวนทย ปรัตตะ ปรัวชลิ
 สถิตวา เอวมาท มยา อารย อนุตตรายำ สมยกส์ไฟธา จิตตมตปาทิตม | น จ ชานามิ ถถ โปธิสเตตวัน
 โปธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย์ ถถ ปรัติปตตวย์ | ศรัต จ เม อารโย โปธิสตตวานามวาทานุศาสนิม
 ททาศิตติ | ตทวทต เม อารย ถถ โปธิสเตตวัน โปธิสตตวจรยายำ [219]ศิกษิตวย์ ถถ ปรัติปตตวย์ ||

อด ชล มหาเทโว เทวศจตุรทศิ จตุระ ปาณิน ปรัสารย จตุรโยย มหาสมุทเรภยะ ปรัมศีษรช
 เวน วารยานีย สวมุข ปรัษาลย สุธน เศรษฐทารก สุวธณปุษไปรภยวกรีย เอวมาท สุทูลภทรศนา ทิ
 กุลบุตร โปธิสตตววะ ปรัมทูลภทรศรณวา อาศจรายปรัทูลภวา โลเก'ครตวต ปรัมปุษปถนทรีกา
 ชคตรัตราตาระ ปรัติศรณภูตา โลกสย ปรัติชจันภูตา ชคตะ มหาวภาสกราะ สตตวานาม
 เกษมปถทรศกาะ สัมมมมารคานาม นายกภูตา ธรรมนยาวตธธตไย ปรัณายกภูตาะ สรวชลตปาโร
 ปนยนตไย ตสย มม กุลบุตร เอว ภาวติ ทูทฤษภูษิตน นามธัย โปธิสตตวานำ เยน นิรมลจิตตานำ
 สวกายปรัติภาส์ ทศยติ | วิศุทกายกรมณามภิมุขา ภาวนติ | วจนโทษวิวัชิตานำ สรวตยาลอกมวก

รามยนต์ิ| วิชาศุทธาศยานำ สรวกาลมภิมุขาสติษชนติ| อหํ กุลปุตฺร เมฆซาลสย โปธิสตุตฺตวิโมกษสย
ลาภิ| อาท ก เอตสย อารย เมฆซาลสย โปธิสตุตฺตวิโมกษสย วิษย?

อถ ซลฺ มหาทเวโอะ เทวะ สฺธนสย เศรษฐทารกสย ปุโรตฺ มหปรวตฺมาตฺรํ สุวณฺรราศิมุปรทฺศย
รฺบุยราศิํ วัชฺฐุรยราศิํ สฬภิกฺกราศิํ มุซารคฺลวราศิํ อศฺมคฺรฺรราศิํ ซโยติรสมณฺรตฺนราศิํ วมลคฺรฺมณฺรตฺน
ราศิํ วัโรจฺนณมณฺรตฺนราศิํ สมณตฺทคฺภิมุขมณฺรตฺนราศิํ จูฑามณฺรตฺนณภฺภูรฺราศิํ วิจิตฺรณมณฺรตฺนราศิํ เกยฺร
ราศิํ ภูณทลวิภูษณฺรราศิํ วัลยราศิํ เมฆลราศิํ นุปรุรราศิํ วิวิธมณฺรตฺนราศิํ สรวางคปรตฺยงคฺวิภูษณฺรราศิํ จิน
ตาราชมณฺรตฺนราศิํ สรวปุษฺปาณิ สรวคฺนชาน สรวรฺฐปาน สรวมาลยานิ สรววิเลปนานิ สรวจฺรณานิ
สรววสฺตฺรานิ สรวจฺฉตฺรานิ สรวชฺวชาน สรวปตฺกาทะ สรวตฺตฺรยานิ สรวตฺลาลวจฺรณ สรวกามวิษยानุ|
อสิชัยยานิ จ กนฺยาโกฏฺฐิตสฺสสรานฺยปรทฺศย สฺธนํ เศรษฐทารกเมตฺทโวจฺต อิตํ กุลปุตฺร คฤทฺตีวา ทา
นานิ เทหิ ปุณฺยานิ กฺรฺ ตถาคตฺตานํ ปุชย สตุตฺวานํ ทานนํ สํครฺหวสฺตฺนา สํคฤหย ตฺยาคปารมิตฺยาํ นิโย
ชย ทานนํ โลกํ คิกฺษย| ทุษกรปริตฺยาคตฺตาํ ปรทฺศย| ยโลวาทํ กุลปุตฺร [220]ตฺโวปรกณฺวิธิมุปรสํหรามิ
เอวมปริมาณานำ สตุตฺวานำ ทานเจตฺนानิรฺฐานำ ตฺยาควาสิตำ สตุตฺ กโรมิ| พุทฺธธรมสํเมษุ โปธิสตุต
วกลยณฺมิตฺเรษุ จ กุสลมฺูลานยวโรปยิตฺวา อนุตฺตรายำ สมยกสิโฬธา สมหาทาปยามิ| อปิ ตฺ ซลฺ ปุรฺนหํ
กุลปุตฺร กามรติปรมตฺตานำ สตุตฺวานำ วิษยปรโรคฺคปรคฺฤทฺทานำ ตานํ วิษยानศฺุภานธิตฺษจามิ| กโรธา
วิษฺวานำ มานมทฺรปรคฺรวิตฺตานำ วิคฺรทฺไวณยิกานำ เราทฺรราภุสฺวิกฤตฺภยानนตฺครีราน มำสฺรฐิรภกฺษา
นาตฺมภาวานุปรทฺศย ตํ สรวํ สตุตฺมภสฺรมภมุปรทฺศยยามิ| กุสิทฺนยสตุตฺปรโยคาน สตุตฺวานคฺนยทฺกราชเจา
โรปรสฺรคภยสํทฺรศเนนทฺเวชย วิรฺยารมเก นิโยชยามิ| เอวํ ไตฺสไตฺรฺปาโยะ สรวากุสลจฺรยาภโย วิ
นิวรตฺย สรวกุสลธรมปรตฺิปตฺเตา สนิโยชยามิ| สรวปารมิตฺวาวิภุษนิรฺฆาตฺย สรวปารมิตฺาสภำโรปจ
ยาย สรววารณปรวตฺปรปาทปถสมตฺิกรมณฺย อนาวรณธรมาวตฺาราย จ| เอตฺมหํ กุลปุตฺร เมฆซาล
โปธิสตุตฺตวิโมกฺษํ ปรชานามิ| กิํ มยา ศกฺยมิณทฺรกลปानำ โปธิสตุตฺวานำ เกลศาสฺรปรมรฺทกานำ วา
ริกลปानำ สรวชคทฺทุชะคาคฺนีสกนฺธนิรฺวาปยิตฺถณำ เตชะสฺกนฺธกลปानำ สรวชคตฺตฤษณาสลิลิสิ
โสษณกรณำ วายุกปानำ สรวคฺราหาภินิเวศปรวตฺวิกิรณานำ วชรกลปानำ ทฤฑฺมาตฺมสํชฺษาไตฺลนिर
ทารณานำ จรฺยำ ชฺวาทฺ คฺุณาน วา วกฺตฺ ||

คจฺจ กุลปุตฺร อियมิโหว ทกฺษิณปาถ มคฺธวิษย โปธิมณฺเต สถาวรา นาม ปฤถวีเทวตา|
ตามุปรสํกรมย ปริปฤจฺจ กถํ โปธิสเตตฺวน โปธิสตุตฺตวจฺรยายำ คิกฺษิตฺวยํ กถํ ปรตฺิปตฺตวยํ ||

อถ ซลฺ สฺธนะ เศรษฐทารโก มหาทเวสย ปาทา คิรสาภิวณฺทย มหาทเว เทวมเนกสตุตฺสสร-
กฤตฺวะ ปรทฺกฺษิณีกฤตฺย ปุณะ ปุณรวโลกย มหาทเวสย เทวสยानตฺิกาทฺปรกรานตฺะ ||

33. สถาวรา

อถ ซลฺ สฺธนะ เศรษฐทารโก'นุปรฺวณฺ เยน มคฺธวิษย โปธิ[221]มณฺเต สถาวรา ปฤถวีเทวตา
เตโนปรสํกรานตฺะ| ทคฺปฤถวีเทวตาสตุตฺสสรานิ อนโยนฺยเมวํ วาจมฺูทิรยามาสู อยํ ส อาคจฺฉติ ยะ
สรวสตุตฺวานำ ปรตฺิสรณฺภูโต ภวิษยติ| อยํ ส ตถาคตฺครฺภ อาคจฺฉติ ยะ สรวสตุตฺวานามวิทฺยानศฺุทโกศํ

นิรเกตสุขยติ| อัย ส ธรรมราชกุลโลหิต อาคจฉติ โย'สงควรวิมลธรรมราชปฏุมมาพนุชยติ| อัย ส ชวาน
 นารายณวชพรหรรณศูร อาคจฉติ ยะ สรวปรปรวาทิจกร์ ปรมรทษยติ| อถ ตานิ สถาวราปรมุขานิ
 ทศปถิวีเทวดาศตสสรานนิ มหาปถิวีจาล์ กฤตวา คมภีรชลธรรนินรนาท์ ขนยิตวา สรวุ ตรีสาหสรุ
 โลกธาตุมุทาเรณาวภาเสนาวภาสย สรวรัตนภรณาล์การปรตมณตตศร็รานิ วิทยุลตตากลาปา อิว
 คคนตเล ลมพมานาะ ปรรุททษิ สรววฤกษางกูไระ ปรมุลลทษิ สรวบุษปวฤกษิ ปรรวษทษิ สรว
 วนทีสโรโตษิ อุนนทษิ สรวโตสสโรหรรทททาโคะ ปรรวษทษิรมหาคนโรททวไระ ปรรวษทษิ กุสุ
 เมาโฆตกรปรวาทิกรมหาวาโตะ ปรรวษทษิ ตูรยโกฏินิยตศตสทไสระ ปรรสทษิ ทิวยวิมานา
 ภรณมกุฎะ ปณททษิ โควฤชคชวยาขรมฤเคนไทระ ปรรครษทษิ เทวาสุโรรคฤตาทิปติษิ สัมภูมมา
 ไนรมหาไศเลนไทระ อุตปลวทษิ นิธิจยโกฏิสตสทไสระ อุนนทษิ ธรณิตลาทษุทตานิ ||

อถ สถาวรา ปถิวีเทวดา สุณั เศรษฐทารกเมวมมาท สวาคตฺ เต กุลบุตร| อัย ส ปถิวีปร
 เทโศ ยตร เต สติตวา กุศลมูลานยวโรปีตานิ ยตรหา ปรรตยภษา| กิมิจฉลิ ตทวิปากฉโลกเทศุ ทษฏุม?
 อถ ขลฺ สุณนะ เศรษฐทารกะ สถาวรายาะ ปถิวีเทวดายาะ ปาเททา ศิรสาภินทษุ สถาวรา ปถิวีเท
 ตามเนกศตสสรกฤตวะะ ปรรทษิณีกฤตย สถาวรายาะ ปถิวีเทวดายาะ ปรรตะ ปรรณชลิชะ สติตวา เอ
 มาท อจฉามยารเย ||

อถ ขลฺ สถาวรา ปถิวีเทวดา ปาทตลาภยา มหาปถิวีม ปรรทษุ อสัเขยยมนิรัตนินชาน-
 โภกิสตสสรปรตมณตตามุปรศย เอวมมาท อิมานิ กุลบุตร มณิรัตนินชานโกฏินิยตศตสสรานนิ
 ตวานุคามินิ ตว ปุโรชวานิ ตว ยเจจโอบโกคยานิ ตว ปุณยวิปากนिरชตานิ ตว ปุณยพลรภษิตานิ|
 เตภยสตุวิ คฤทิตวา ยตการลั ตตกรษว| [222] อปี ตวหิ กุลบุตร ชวานทุโรยธนครภษย โพธิสตุตว-
 วิโมกษสย ลากินี| สา อหเมเตน โพธิสตุตววิโมกษณ สมนวาคตา ที่ปกรตถาคตมุปาทาย
 โพธิสตุตวสย นิตยานุพทธา สตตมารภษาปรรตปนนา| ตตะ ปรรฤตติ อหิ กุลบุตร โพธิสตุตวสย จิตตจ
 ริตฺ วยวจารยามิ ชวานวิษยมวคทายามิ สรวปรรณิชานมณทลมวตรามิ โพธิสตุตวจรายวิศุทิมนุคฉามิ
 สรวสมาอินยมนุสรามิ สรวโพธิสตุตววิษยมาจิตตวิปลนํ สฬรามิ| สรวโพธิสตุตวพลาธิปเตยตํ สรว
 โพธิสตุตวาสหารยตํ สรวเกษตราชลสฬรณตํ สรวตถาคตวยากรณสัปรตัจฉนตํ สรวกาลาภิสั
 โพธิสัทรศนตํ สรวธรรมจกรปรรวตन्नยํ สรวสุตรานตสัปรภาษณธรรมเมฆนยํ มหารธรรมวโลกาวภาสนยํ
 สรวสตุตวปรรปจนวนินยชวานนยํ สรวพุททวิกรวิตสัทรศนนยํ จ อุนคฉามิ สัธารยามิ สัปรตัจฉามิ ||

เอษ จ เม กุลบุตร ชวานทุโรยธนครภโ โพธิสตุตววิโมกษะ สุมรรุปรมาณุรชชะสมานํ กลปานํ
 ปรรณ ปรรตเรณ จนนทรวชายํ โลกธาเตา สุนตรสย ตถาคตสยานตีกาตปรรตลพชะ อวภาสวยุเท กล
 เป| สา อหิ กุลบุตร อิมิ ชวานทุโรยธนครภ โโพธิสตุตววิโมกษมายุหนตี นิริยุหนตี สรวรชยหนตี วิปูลิ-
 กุรวาณา อวิริททาภูวํ ตถาคตทรรศเนน ยาวท ภทรรกลปาด| อตตร จ มยา อนภิลापยานภิลापยพุท-
 ษะตรรปรรมาณุรชชะสมาสตถาคตา อรฺหนตชะ สมยภัสสุพุทธา อาราคิตาชะ| สรวเวษา จ เม เตชํ

ตถาคตานำ โพธิมณฑปสังกรรมวิภูริตต์ ฤทธิภูมิ | สรวะชา จ อหฺ เตชา ตถาคตานำ กุศลมูลเลขุ สากุชี-
ภูตา | เอตมห์ กุลบุตร ชวานนทฺโรยณครภํ โพธิสत्ตววิโมกข์ ชานามิ |

ก็ มया ศกฺยํ สรวตถาคตานุพทธานำ โพธิสत्ตวานำ สรวพุททกถานุชารินำ สรวตถาคต-
ชวานนคหนปฺรวิษุณำ จิตกษณธรรมธาตฺสพฺรณานุชวานำ ตถาคตสมตาศรีรณำ สรวพุททาศย-
วิมลครณำ สทาภินิรหุตสรวพุทฺโธตฺปาทานามสํภินนสรวพุททกายพฺุตานำ จรฺยำ ชฺวาคู कुณาน วา
วกตฺ ||

คจฺจ กุลบุตร อิทมฺโหเว ชมพฺุทฺวิเป มคฺธวียเย กปิลวสฺตฺ นาม [223]นคฺร์ ตตฺร วาสนตี นาม
ราตฺริเทวตา ปฺรติวสตี | ตมฺปสํกรรมย ปฺริปฺฤจฺจ กถํ โพธิสเตตฺวณ โพธิสत्ตวจฺรฺยายำ ศิกฺขิตฺวยํ กถํ
ปฺรติปตฺตวยํ ||

อถ ชลฺ สุณนะ เศรษฐทารโก สถาวรายาเย ปฺฤถิวีเทวตยาเย ปาเททา ศิรสาภินนุทย สถาวรำ
ปฺฤถิวีเทวตตามเนกศตสทสรกถฺวเย ปฺรทกฺษิณฺীগฺถฺย ปุณะ ปุณฺรวโลกฺย สถาวรายาเย ปฺฤถิวีเทวตยา
อนฺติกาตฺปฺรกรณตฺเถ ||

34. วาสนตี

อถ ชลฺ สุณนะ เศรษฐทารโก เยน กปิลวสฺตฺ มหानคฺร์ เตโนปสํกรณตฺเถ ตำ สถาวรายาเย
ปฺฤถิวีเทวตยา อนุศาสนมนุสมฺรณฺ ตํ ทฺโรยณครภํ โพธิสत्ตววิโมกฺษมนุสมฺรณฺ ตำ โพธิสत्ตวสมาธิ-
ภานำ วิปฺลীগฺรณฺ ตํ โพธิสत्ตวธรรมนยมนุวิจฺนิตฺยณฺ ตํ โพธิสत्ตววิโมกฺษวิกฺริตฺตี วิจฺจายณฺ ตำ
โพธิสत्ตววิโมกฺษชฺวานนุสูกฺษมาตี สวฺยวโลกฺยณฺ ตํ โพธิสत्ตววิโมกฺษชฺวานนุสากฺรณวตฺรณฺ ตํ โพธิสत्ตว-
วิโมกฺษชฺวานนุสํภมฺธิมฺญฺมานะ ตํ โพธิสत्ตววิโมกฺษชฺวานนุตชฺวานนุสํสการณนุคจฺจณฺ ตํ โพธิสत्ตว-
วิโมกฺษชฺวานนุสมุทฺรณวคาหมานะ | ส กปิลวสฺตฺมหानคฺร์ ปฺรทกฺษิณฺীগฺถฺย ปฺุรเวณ นคฺรทฺวาเรณ
ปฺรวิศฺย มธฺเย นคฺรศฺถกฺกฏกฺสย อสธาตฺ | อจฺิตฺราสฺตมฺิตเต สฺุรเย สรวโพธิสत्ตวานุศาสนิษุ ปฺรทกฺษิณ-
คฺรธาตี วาสนตฺยา ราตฺริเทวตยา ทฺรศนปฺรติฤชิตฺเถ กลฺยาณมฺิตเรษุ พุทฺทชฺวานนุปฺรติลมนฺิศจิตฺพุทฺธิ
สมนตชฺวานนุจกฺษุวิษยศรีราชิษฺจานะ สรวทิกฺภิมฺเขน กลฺยาณมฺิตฺรทฺรศนจิตฺเตน อุทฺทาราธิมฺกฺติ-
ชฺวานนุคฺรภํสํชฺวาคตฺเจตฺเถ สรวารมพณปฺรสฺถตชฺวานนุจกฺษุ สรวธรรมธาตุนยชฺวานนุสากฺรปฺรสร-
สพฺรณานุคเตน สมนฺิจกฺษุชา สรวทิกฺชฺเวยสาคฺร์ วยวโลกฺยณฺ มหาชฺวานนุจกฺษุปฺรสฺถตาวทิตาตโย'-
ทฺรากฺษิทฺวาสนตีมฺ ราตฺริเทวตํ กปิลวสฺตฺโน มหानคฺร์สโยธฺวํ คคนตเล วิจิตฺรานุปมณฺิฏฺฐาคาเร
สรววรคณฺุชปฺทมคฺรณฺหารตณฺสีหาสเน นิชฺณณฺนาม สุวฺรณฺวเรณ กายเณนาภินฺิลมฺฤพฺุทฺทกฺศิมฺภินฺิล-
เนตฺรณฺภิมฺภา ปฺรสาทาทีก่า ทฺรศนียำ สรววภณฺาลํการวิภูชิตฺตฺริร่า รกฺตวรามพฺรณิวสนำ จนฺทรมณฺุช
ลาลํกฺถพฺรหมชฺวานนุจกฺษุชารินมฺ สรวตฺรารคฺรทกฺษุชโยตฺริคณฺปฺรติ[224]ภาสสํทฺรศนฺศรีราม |
ยวณตฺสจ ตยา วิปฺลเ สตฺตวธาเตา อกฺษณปายทฺุคตฺวินิปาเตภฺยเย สตฺตวเ ปฺริมฺิจิตฺเถ ตานปฺิ ตสฺยา

โรมวิวรรคตาทรากษีตฺ| ยาวนตะ สวรรคโลกเ ปฺรติษฐาปีตาะ ยาวนตะ ศฺรราวกปฺรตเยกโพเธา สรวชวล
 ตายำ จ ปฺริปาจิตตะ ตานปี ตสยา สรวโรมวิวรรคตานปศฺยตฺ| โยรฺนาโนปาโยะ ปฺริปาจิตตะ กายาภินิร
 หาโร รุปาภินิรหาโรรฺวณภินิหาโระ ตานปี ตสยา โรมวิวรรคตาทรากษีตฺ| โยโรฆะภินิหาโระ สวาราง
 คาภินิหารุโรรฺวิจิมนตรธฺรมนยสปรโยโคะ ปฺริปาจิตตะ ตานปี ตสยา โรมมุโขภฺย'นุรฺวมาณานศฺรธาซีต
 โยะ กาลาภินาโระ โยรฺยถาศยาธิมุกตสฺตตวานุรฺตไนะ ยาภิโรโพธิสฺตตวจฺรยาภิโรโพธิสฺตตววิกรฺไมร
 โพธิสฺตตวสมาธิวิกรฺวิตฺมุโขโรโพธิสฺตตววฤชภิตาภิโรโพธิสฺตตววิหาโรโรโพธิสฺตตววโลกไตรโรโพธิสฺตตววิ
 โลกิตฺโรโพธิสฺตตววิกรฺวาภิโรโพธิสฺตตวมหาปฺรุชสีหวิฆฺมภิตะ โยโรโพธิสฺตตววิโมกฺษวิกรฺตีไตสฺตยา
 สฺตตววะ ปฺริปาจิตตะ ตานยปี ตสยา โรมวิวรรคตานิ ปฺรชานีเต สม ||

ส ตาน นานาปายสํปรยูกตาน ธรรมนยสาคราน ทฤษฏฺว จ ตฺษฏฺ อุทฺคร อาตตมณะ
 ปรมุทิตะ ปฺริดีเสามนสยชาโต วาสนตฺยา ราตฺริเทวตฺยาเย สรวศฺรีเรณ ปฺรณิปตฺย อุตฺถาย วาสนตีม
 ราตฺริเทวตฺตามเนกศตสทฺสรกถวะ ปฺรทกฺษิณีกถย วาสนตฺยา ราตฺริเทวตฺยาเย ปฺรตตะ ปฺราถลชลิะ สฺถิต
 วา เอวมาท มยา เทวเต อนุตฺตรายำ สมยภฺสํโพเธา จิตฺตมุตฺปาตฺตม| โส'หํ กลฺยาณมิตราธิษฺธานาน
 สรวพฺุทศฺคุณาน สํปศฺยน กลฺยาณมิตราศฺริตฺมาตฺมานํ กโรมิ| ทฺรศฺย เม เทวเต สรวชวลตฺมาารคํ ยตฺร ป
 ฺรติษฺฐโต โพธิสโตตฺว นิริยาตี ทศพลภฺมา ||

เอวมุเกตฺ วาสนตี ราตฺริเทวตา สฺฐณํ ศฺเรษฺฐทฺารกเมวมาท สาธฺุ สาธฺุ กุลปฺุตฺร ยสฺตวเมวํ กล
 ยานมิตรวเภาวิษฺญะ กลฺยาณมิตรวจนานิ ศฺุศฺุชฺะ กลฺยาณมิตรานุศาสนยํ ปฺรติปฺทยเส| นียเมน ตฺว
 กลฺยาณมิตรานุศาสนิม ปฺรติปฺทยมานะ อาสนนํวิษฺยสยฺนตฺตรายำ สมยภฺสํโพเธา| [225]อหํ กุลปฺุตฺร
 สรวสฺตตวตโมวิกรฺณธฺรมาวภาสชคทฺวินยฺมุขสย โโพธิสฺตตววิโมกฺษสย ลาภินิ| วิษมมตฺติชฺ สเดตฺวชฺ
 ไมตรจิตฺตา อุกฺสกรมปถปฺรติปนเนชฺุ กรฺณจิตฺตา กุศลกรมปถปฺรติปนเนชฺุ มุทิตจิตฺตา| สมวิษมมตฺติชฺ
 สเดตฺวชฺุเปกฺษาจิตฺตา สํกฺลิชฺเณชฺุ วิโคธนจิตฺตา วิษมคเตชฺุ สมยภฺปฺรติปนนจิตฺตา หินาธิมุกฺติเกชฺุ อุทา
 ราธิมุกฺติสํชนนจิตฺตา หินนทฺริเยชฺุ มหาวิรฺยเวควิรฺรณจิตฺตา สํสाराภิรเตชฺุ ศํสารถฺจกฺวิวินรฺตนจิต
 ตา ศฺรราวกปฺรตเยกพฺุทชฺยานาภิมุเชชฺุ สเดตฺวชฺุ สรวชวลตฺมาารคปฺรติษฺฐาปนจิตฺตา| เอวํ จิตฺตมณสิ
 การปฺรยูกตา ชลฺุ ปฺุรหํ กุลปฺุตฺร อนน สรวสฺตตวตโมวิกรฺณธฺรมาวภาสชคทฺวินยฺมุเชน โโพธิสฺตตววิ
 โมเกชฺณ สมณวาคตา ||

เย สตฺตวา อนุธการตมิสรายำ ราตเรวา ปฺริกรานเตชฺุ มนุชฺเยชฺุ ภูตสํฆานุจฺริตฺายำ ตสฺกรคณ-
 สํกฺิรฺณายำ วิษมจาริตฺรสฺตตวทิกจฺริตฺายำ กาลาภฺรเมชฺาลสํณฺนายำ ธฺุมโรชฺมลสมากุลายำ วิษม-
 วาตวฤชภฺิสํภิตายำ จนฺทฺราทิตฺยชฺุโยตฺริคณรหิตายำ จกฺษุชฺการยาปฺรากรมายำ ราตเรวา สาคฺราคตา
 ภวนตี สฺถลคตา วา ปฺรวตคตา วา อภฺุวีگانตารคตา วา วนานตฺรคตา วา เทศานตฺรคตา วา ค
 รามานตฺรคตา วา ทิกนตฺรคตา วา วิทิกนตฺรคตา วา มารฺคานตฺรคตา วา มหาสาคฺรคตา วา วิปฺนนยาน
 ปาตฺรธา ภวนตี สฺถลคตา วา วิหนฺยฺนเต ปฺรวตคตา วา มหาปฺรปาเตชฺุ ปฺรปฺตฺนตี มหาภฺุวีگانตารคตา
 วา อนนปानวิรฺหิตา ภวนตี วนคหนเวตฺรชฺาโลรฺวสฺกตา วา อนยวฺยสนมาปฺทฺยฺนเต เทศานตฺรคตา วา

ตสกรัรหนยนต์ ครามานตรครดา วา วิษมจาริตรา วินศยนต์ ทิคนตรครดา วา สัมุหนติ วิทคนตรครดา วา วิมุหนติ มารคานตรครดา วา วิลยมาปทนต์ เตษามหิ กุลปุตฺร สดตวานำ นานอปายมูไซรลยณภูตา ภาวามิ ยทุต สาคครदानำ กาลิกาวตเมฆวิกิรณต่าย กุลุไซทากาติกรมณต่าย วิษมวาทมณทลีสวีกรณต่าย มโหรมิเวควยุคสมนต่าย อวารตภววิโมจนต่าย ทิคุทโยตนต่าย สมยคทกปถปฺรติปาทนต์ ต่าย ตีรทฺรศนต่าย| รตนทวิโปปณนาย มาร์ค สัทรศยามี สัคราหกรูเปณ สารถ[226]วาทกรูเปณ| กสยจิตฺราชรูเปณ ชคราชรูเปณ กุรุมราชรูเปณ อสุรราชรูเปณ ครุทราชรูเปณ กิณนราชรูเปณ มโหรคราคราชรูเปณ สาคเรทวารูเปณ ไกวรตฺรูเปณ ปฺรติศรณภูตา ภาวามิ| ตจจ กุศลมูลเมว ปฺรณามยามี สรวรสตวานำ ปฺรติศรณภูตา ภาเวย สรวทุชชสกันธวินิรตนต่าย| สลลคต่านำ สดตวานำ โมหานธการตมิสรายำ ราตเรว เวณุกณฏกศรกรกจลลาภิรณายำ ไชรววิไชรคส์ภิรณายำ นิมนนตวิษมปฺรจารา ยำ รโษเรณสมุทตายำ วิษมวาทวฤชฏิสักโขภิตายำ คีโตษณทุชชสสปรศายำ วุยาลมฤเคนทฺรสาภิศงกายำ วรกตสกรคณานุวิจิริตายำ ธรณยำ ทิกสมุฒานำ สดตวานามาทิตยรูเปณ อุทคตจนทฺรรูเปณ มโหลกาปาตฺรรูเปณ วิทฺยุนมาลานิสจากรณรูเปณ รตนนาการูเปณ ครหมณทลรูเปณ นกษตฺรชโยตฺรคณวิมานปฺรการูเปณ เทวรูเปณ โพธิสทตฺวรูเปณ สดตวานำ ตฺรารณภูตา ภาวามิ| เหว จ จิตตมุตฺปาทยามี อเนน กุศลมูลเลน สรวรสตวานำ ตฺรารณ ภาเวย สรวเกลศานธการวิธมนต่าย| ปรวตปฺรปาดคต่านำ สดตวานำ มรณภยภิต่านำ ชีวิตปฺรติลมภาย ยศสคามตาวศคต่านำ กิรติศททวชคามานำ โภคารถกานำ โลภาวิษฏานามุภกรณปฺรเยชฎยภยูกต่านำ โลกสัปตตยภิลาชปฺรมาณำ ปุตฺรภารยาสเนหวินิทฺธานำ ทฤชฏิกคคทหนปฺรณษฏานำ วิวิทุชชกโยปทฺรต่านำ นานอปายมูไซเช สรณภูตา ภาวามิ ยทุตคิริคฺหาสัสถานานิรฺหาเรณ ผลมูลโภชนานิรฺหาเรณ ชลปโถทปานานิรฺหาเรณ คีโตษณปฺรติปฺกษาภินิรฺหาเรณ สมยกปถนิทฺรศเนน กลวิงฺกรุตนิรโฆเชณ มยฺรราชนิกุชโฆเชณ เอาชชิวลนาวภาสรูเปณ ปรวตเทวตาปฺรการูเปณ| คิริคฺหาทริวิรคต่านำ วิวิทุชชโยปทฺรต่านำ ติมิรานธการวินิรตนต่าย สมปถฤทิตลาภินิรฺหาเรณ สรณภูตา ภาวามิ|

เอว จ จิตตมุตฺปาทยามี ยถาหเมษำ ปรวตคต่านำ สดตวานามรภษำ กโรมิ เอวมหเมษำ สัสารปรวตคิริปฺรปาดปติต่านำ ชรามรณครหาภินิวิษฏานำ สรณภูตา ภาเวย| วนคทนชาลสัสภกตฺกานามปยห สดตวานำ ตโมนธการายำ ราตเรว วิปุลวิษยวฤชวิโรปสถานำ วิวิทตฺโรทกณฏก[227]ทฺรุมตโปรฺทุมารคานำ นานาทฺรุมลตาวนคทหนปฺรปาดานำ ศารทูลนทิตนิรโฆษสัตฺรสทฺทุทยานำ การยاپริปฺรสิสมากุลจิตานำ วิวิทภโยปทฺรโวปสฤชฏานำ วนคทนนิษสรณทิสมปฺรชานต่า สมยคคณนปถสัทรศยตีรี ภาวามิ| เหว จ จิตตมุตฺปาทยามี อเนน กุศลมูลเลน วิวิททฤชฏิกคคทหนคต่าน สดตว่า สดฤชณชาลสัสภกต่าน วิจิตฺรสัสารทุชชกโยปทฺรต่าน สรวทุชชภยเย ปรีโมจเยยม| อฏฺฐวิกานตารคต่านามปยห สดิตตวานามนธการปฺรปาดานำ นานอปายมูไซเช สุข สัชนยย มาร์ค สัทรศย เอต่านภยเกษเม ปฺรติชจาปย เหว จิตตมุตฺปาทยามี อเนน กุศลมูลเลน สัสารภูวิกานตารปฺรปาดาน สดตวาน ทฺรคติปถปฺรติปนนาน สรวทุชชภยเย ปรีโมจย อตยนต์โยคเกษเม สรวชธตามารค ปฺรติชจาปเยยม|

เทศชนปทาวิชฎานปยหิ กุลบุตร สดตวานภินิเวศาศิการิกิ ทุขขิ ปรตยณภูวามานาน วิวิโรฎุทพธย
 มาโนปาโยสโตต ชนปทาภินิเวศาทุจจาลย เอวิ จิตตมุตปาทยามิ อเนน กุศลภูเลน สรวสดตวาน
 สกนธาลยาภินิเวศาทุจจาลย อนาลยสรวชวลชวเนน ปรตติชจาปเยยม | ครามคตानปยหิ กุลบุตร สดต
 วาน คฤหนิเกตพนธนพพฐานนธการตมิสรายำ รัตเรว วิวิคฤหาปทุชชิตาน นานอทเวคมุไซรุทพธย
 สัชนิตสัเวคจิตตान ธนทานน สัคฤหย สมยก ปรินยิตวา อนิเกเต ธรเม ปรตติชจาปย เอวิ จิตตมุตปา
 ทยามิ อเนน กุศลภูเลน สรวสดตวาน สุวยตนครามสันิศริตान สัสารคตติวิษยโคจราทุจจาลย สรวชวล
 ตาโคจเร ปรตติชจาปเยยม ||

เย จ กุลบุตร อนธการตมิสรายำ รัตตราเวโกกศะ ปุรวาทิตติคิวิกิษุ สรวทิกัสมูตมา ภวนติ
 สมะษุ ปฤถิวิปรเทเศษุ วิชมปรปาทสัชญินะ อุนนเตชวอนตสัชญินะ อวนเตชุนนสัชญินะ เตชามหิ
 ทิคมารคเทศัสมูตมานำ นานาวิโรฎุปาโยรวภาสั กฤตวา นิษกรมิตุกามานำ ทวารั สัทรศยามิ |
 คนตุกามานำ มารคั สัทรศยามิ | ตริตุกามานำ ตีรลั สัทรศยามิ | ปรเวษฏุกามานำ ภวนั สัทรศยามิ |
 วิโลกยิตุกามานำ ทิศะ สัทรศยามิ | นิมนนเนเต ปฤถิวิตลั สัทรศยามิ | สมวิษมาน ปฤถิวี[228]ปร
 เทศาน วิวิธานิ จ รูปคตานิ สัทรศยามิ | มารคากรานตานิ ครามนครนิกมารชฎูราชธานี สัทรศยา
 มิ | ธรมตฤษารตานามตสโรทรทตทาคปุษกริณินทิวโนทธานารามธณินยานิ สัทรศยามิ | ปรยวิปรโย
 โคตกณฐตานิ มาตاپิตฤบุตรทารมิตรามายชวณตติสาโลहितาน วิวิธานิ จ มนาปานิ รูปคตานิ สัทรศ
 ยามิ |

เอวิ จ จิตตมุตปาทยามิ ยถาหเมษำ สดตวานามนธการตมิสรายำ รัตเรว ติมโรปทเนตธราณำ
 ทิกัสมูตมานามโลกั กโรมิ อวภาสั ชนยามิ วิวิธรูปคตวิชลปตเย เอวเมวาทิ ทิรชสัสาร-
 รัตตราวุปปนนานำ สรวทิกัสมูตมานามวิทธานธการปรปาทานามชวณนปฏุลาวนทชชวณนจกษุชำ
 สัชวาจิตตทฤษฎิวิปรัยสตานาม อนิตเย นิตยสัชญินำ ทุชเชทุชชสัชญินา อนาตมนิ อาตมสัชญินาม
 อสุเก สุกสัชญินำ ทฤฒาตมสดตวชีวโปษปทุคตครหสันิศริตานิ สกนธธาดววยตนสันิศริตานิ เหตุ
 ผลสัสมูตมานามกุศลกรมปฤทิกปฤติปนนานำ ปราณตติปาตานิमतตาทายินำ กามมิถยาจารินำ มฤษา
 วาทินำ ไปศุนยานำ ปารุชิกานามสัภินนปรัลาปนามภิชยาถุนำ วยาปนนจิตตานิ มิถยาทฤษฎิคตา
 นามมาตฤชชานามปิตฤชชานามศรามณยานามพราหมณยานามนินทยชชานามปุรัชชชานานามธรม
 ราชกรตานิ วิชมลลาภาภิกูตานิ มิถยาทฤษฎิธรมปรีตานิ ตลาคตानภยาชยายิกานำ ธรมจกรานต
 วาทปฤติปนนานำ มารธวชธรานำ โปธิสตตวฆาตานิ มหายานวิทเวชิกานำ โปธิจิตตวิจฉินทิกานำ
 โปธิสตตววิวรณกานำ มาตฤฆาตโทรทินามนปการไวริณามารยาปวาทกานามสตุปุรัชธรมสมาจาร
 โคจรานำ สเดापิกสัสมิกวสตุโทรทินำ มาตاپิตฤวิปฤติปนนานามานนธกรกรมการินำ มหาปรปาทาภิ
 มุชานำ สดตวานำ มหาปรชวลาโลเกน อวิทธานธการั วิธย อนุตตราयำ สมยกสัโพธา สมาทापย
 สมณตภเทรณ มหายาเนน ทศพลชชชานามุมิมารคั สัทรศเยยม | ตลาคตภูมิมปิ ตลาคตวิษยมิปิ สรวชวล

ชุลานนยสาครมปี พุทธชุลานโคจรมปี พุทธวิชยมปี ทศพลปรินิษุตติมปี พุทธธารณีพลมปี สรวพุท
ไธกศรีร[229]ตามปี สัทรศเยยม| สัทรศยไจนาน สรวพุทสมตาดชุลานเน ปรีติษจาปเยยม ||

คูลานานามปยห้ กุลบุตร สดตวานำ ทิรชวยธิปริชินน่านำ ทุรพลศรีรำนำ ชีรณำนำ วุทธธา
นำ ชราภิกุทานามานานำ กฤตพานำ จ ทริทรานำ วิลยคตานำ วิเทศปราปตานำ วิทิกปรีติปน่านำ
พนธนคตานำ การณาปราปตานาม อปราธินำ ราชพนไธตสฤษฎำนำ ซีวีโตปโรธภยปรีตราณาย
อวติษชามิ| สาทิ กุลบุตร คูลานานำ สดตวานำ สรวโวปายไรรวยาธยปนยนาย ปรีติปทยามิ| ชีรณำนำ
ชราภิกุทานามปสฎานปริจรโยปกรณาวินาไธะ สัครห้ กโรมิ| อนาถานำ สดตวานำ สานาถย์ กโรมิ|
กฤตปนทริทรานำ ธนกนกกสกนธเน สัครห้ กโรมิ วินิปาตคตานำ สมานารถตยา สัครห้ กโรมิ| วิเทศ-
ปราปตานำ สวเทศมูปนยยามิ| วิทิกปรีติปน่านำ สมยคทิสมูปนยยามิ| พนธนคตานุ พนธนโยภย วิปร-
โมกษยยามิ| การณาปราปตานำ การณาทุเชโยภย วิปรโมกษยยามิ| อปราธิน ราชวธโยตสฤษฎาน ซีวี
ตาควาสปราปตาน กโรมิ|

เอว จ จิตตมุตปาทยามิ ยถาหเมษำ สดตวานำ วิวิธภโยปทรวปรีตราณ ปรีติศรณั
ภวามิ เอวมหเมตานุตเตรณ ธรรมสิครเทณ สัคฤหุย สรวกเลเศภยะ ปรีโมจเยยม| ซาติชราวยาธิมรณ
โตกปรีเทวทุเชชเทารมนสโยปายาเสภยะ สมติกรามเยยม| สรวทุรคตวินิปาตภเยภยะ ปรีโมจเยยม|
กฤตยามิตระปรีครเท ปรีติษจาปเยยม| ธรรมรัตนทานสัครเทณ สัคฤหุณียามิ| อนนทเย กรมณิ นโยช
เยยม| ตถาคตศรีวิศุทธเย สมาทาปเยยม| อตยนาชราวมรณธาตูปรีติเวธ ปรีติษจาปเยยม ||

มิถยามาคารคตปน่านามปยห้ กุลบุตร สดตวานำ วิวิทฤษฏีกคคคหนานาภินิวิษฎำนำ มิถ
ยาสักลปโคจรานำ วิชมกายวางนสกรมสมุทาจาริณามสัฎตจาริณำ นานาวรตตปะ สันิครตา
นามสมยภัสพุทเธ สมยภัสพุทเธสัณิณำ สมยภัสพุทเธ จ อสมยภัสพุทเธสัณิณำ ศรีราตาปนปรีตาปนป
ยุกทานาม อุตสสโรทรทตชากนที่ปรวตปสรรวณทิกวิทิกปรณามปรายณำนำ ปาปมิตระวคคตานำ นา
โนปายมูไชะ ปรีติศรณภุตา ภวามิ| ตต เอตานุ ปาปกาท ทฤษฏีกคตาด สรวทุรคตปรีปาดปลาทวิ
นิวรตยยามิ| [230]เลากิกายำ จ สมยคทฤษฏี ปรีติษจาปย ทิวยมานุชิกายำ สัปตเตา สันิโยชยยามิ|
เอว จ จิตตมุตปาทยามิ ยถาหเมตานุ สดตวานเวิรูปาทวิชมปรีติปติทุชชาทปรีโมจยยามิ เอวมห้
สรวสดตวานารเย โลโกตเตร ปารมิตามารเค ปรีติษจาปย สรวชวลตายามไววรตยาน กฤตวา สมนตภ
เทรณ มหาปรีธินาเนน สรวชวลตายามูปนเยยม| น จ โพธิสدتวภูเมรุจจเลยมวินิวรตย สรวสดตวธาต
||

อถ ชลฺ วาสนตี ราตริเทวตา ตสยำ เวลายาเมตเมว สรวสدتวตโมวิกิรณธรมาวภาสชคทวินย-
มุขั โพธิสدتววิโมกษทิสึ ภุยสยา มาตธยำ สัทรศยมานา พุทธาธิชชานเนน ทศ ทิโต วุยวโลกย สุณนั
เศรชชทาร์ก คากาภิรธยภษต

โมหวิทยตโมวิกมารุถั

ธรมปรภาวิตสัชนยาย

กาลมเวกษย ชคตสุขนี ⁸³⁸ ตา	เอษ วิโมกศนโย มม ศานตชะ 1
ไมตรี มมา วิปูลา สุวิศุทธา	กลป อนนต สุภาวิต ปุรว
อพาย ฬริตว ปรภาสมิ โลกั	เอต นโยตตร สุธน สุธีรา 2
กรณสมุทรร มمامิต โลเก	สัภว ยตตร ตริยชวชินานาม
เยน ชคสย ทุขั ปรศเมมี	เอต นโยตตร สุธน สุธีรา 3
โลกสุขานยภินิรหรรมาณา	สัศกฤต อารย สุขานิ จ ยานิ
ปรีติ อุทคร ปรโมทมิ เตน	โอตตร เอต นยั ชินปุตตร 4
สัศกฤตโทษปรางมุ ⁸³⁹ ข นิตยั	ศรวากขณานวิมุกตติผล เล จ
พุททพลั ปรีโคธยมาณา	โอตตร เอต นยั ชินปุตตร 5
จกษุ มม วิปูลั ปรีศุทธั	เยน ทศททิติ ปศยมิ เกษตรา
เตษุ จ เกษตรตเลษุ สวยัณฺณ	ปศยมิ โพธิทรรุเมนทรนิษณณาน 6
ลกษณมณตติ พุททศรีราน	นนานวิจิตรปรโภตสฤชมานาน
รศมิสมุทรรปรมฺลจจนโรมาน	ปศยมิ พุททสทสร ปรชภาภิ 7
เตษุ จ เกษตรปเลษุ ย สตตวาวะ	ศรวจุ ⁸⁴⁰ ตืออุปตติมุเชษุ
ปศยมิ เต คติสาคริ พาลาชะ	สัสรมาณ สวกรมฺนุโณนติ 8
[231] สโรตสมุทรร มมาตวิศุทโธ	ยตตร สโมสริ ศพทเศษาะ ⁸⁴¹
ศรวชคสย ย มนตรสมุทรร	ศรว ศรฺณิตว ฐเรมิ สมฤตีเย 9
ศรวศรวางคณิรูกตริฐเตภิ	รโฆษ อลัฏฤตฺตุ อปรติมานาม
โย ทิ ปรวรวตติ จกรุ ชินานา	จ ศรฺณิตว ฐเรมิ สมฤตีเย 10
ฆรรณพลั วิปูลั สมิ สุศุทธั ⁸⁴²	ธรรมสมุทรรนเยษุ อสงคม
ศรววิโมกษวิหารปรเวศั	โอตตร เอต นยั ชินปุตตร 11
ชิวห มมา วิปูล สุปรรภูตา	ตามรตณฺ รตนาภ วิศุทธา
ยาย ชลเปมิ ยถาศย สตตวาน	โอตตร เอต นยั ชินปุตตร 12
ธรรมศรีรุ มมาตวิศุทธั	ศรวตริยชวสมนตสฤติตานาม
รูปศรีรุ ยถาศย สตตวาวะ	ปศยมิ เตษุวิมุกตติพเลน 13
จิตตมสงคมนาศรว มหยั	โฆษรุตฺต ยถ เมฆนินาทะ

⁸³⁸ Gv: เน

⁸³⁹ Gv: ภู

⁸⁴⁰ Gv: จย

⁸⁴¹ Gv: ศพท อเศษาะ

⁸⁴² Gv: วิปูลั สุวิศุทธั

ตตร สโมสริ สรวนเรนทราน	โน จ วิกุลปน วิหยติ มหยม 14
เกษตรตเลขุ อจินตีย สดตวาระ	เตช ปฺรชานมิ จิตตสมุทฺราน
อินทริยอาศย ชานมิ เตษำ	โน จ วิกุลปน วิหยติ มหยม 15
ฤทธิ มโม่ วิปฺลา สฺสมาปตา	กมฺปิย เกษตร อจินตียาย
กายปรภาย ปฺรภาวตุ เยโน	สรว สฺสุทฺรทม สดตว ทเมมิ 16
ปฺณย มโม่ วิปฺลํ ปฺริศฺุทฺธ	อกษยโกศ สมณฑวิญฺหม ⁸⁴³
เยน ปฺรวรตฺยิ ปุช ชินานำ	โกติ จ สรวชคตฺยฺปชิวฺยม 17
ปรชย มโม่ วิปฺลา สฺวิศฺุทฺธา	ยาย ปฺรชานมิ ธรรมสมุทฺราน
สํศยจฉินฺทมิ สรวชชานำ	โอตฺร เอต นยํ ชินปฺุตฺร 18
พฺุทฺธสมุทฺร อหํ อวตีรณา	สรว วิ ตฺริยธฺวิ นโยตฺตรมานา
เตษุ จ โอตฺรามิ ปฺรณิธานํ	เอช นโย อตุลลํ สฺสมาปตฺเต 19
สรวรช ⁸⁴⁴ อหุ เกษตรสมุทฺราน	ปศฺยมิ ไจว ตฺริยธฺวปรเวศาน
ตตร จ ปศฺยมิ พฺุทฺธสมุทฺรา	เตษุ ⁸⁴⁵ สมณฑตลํ นยญฺมิม 20
ปศฺย วิโรจน โพธิวิพฺุทฺธ	สรวทิสาสฺ สุสฺริตฺวณ เกษตรธา
สรวรชปะถิ โพธิทฺุรเมณฑเร	ส ⁸⁴⁶ านติม ธรรม นิสฺรชยมานม 21

[232] อถ ชลฺล สฺุรณะ เศรษฐทาร์โก วาสนตีม ราตฺริเทวดาเมตทโวจจต กิยจจิรํ สํปฺรสถิตาสี เทวเต อนุตฺตรายำ สมยกสํโหเธา? กิยจจิรํ ปฺรติลพฺุทฺธจ เต'ยํ วิโมกษะ ยสย ปฺรติลภภาตฺตวเม'วรูปฺยา สดตวารถกิริยยา ปฺรตฺยฺปสฺติตา? เอวมฺเกต วาสนตี ราตฺริเทวดา สฺุรณํ เศรษฐทาร์กเมวมาห ภูตปฺุรวํ ชินปฺุตร อตีเต'ธฺวนิ สฺุเมรฺุปรมาณูรชชะสมานำ กลปานำ ปฺเรณ ปฺรศานตปฺรโก นาม กลโป 'ภูตปฺณจพฺุทฺธโกฏฺฐี ศตปฺรภาวะ| ตตร รตนศฺุรีสํภวา นาม โลกธาทฺุรภูต| ตสฺยำ ชลฺล ปฺุณฺุโลกธาทฺุร รตนจฺนทฺุรปฺรทีปฺรภา นาม มธฺยมา จาตฺุรทฺุวีปกา| ตสฺยำ ปทฺมปฺรภา นาม ราชธานี| ตตร ราชธานยำ สฺุธรรมตีรโถ นาม ราชา ภูต ธารมิโก ธรรมราชา จกรวฺรตี จตฺุรทฺุวีเปศฺุวระ สปฺตฺรตฺนสมนฺวาคตฺเต| ส ตามกรกฎำ มหาปฺุถฺุถิวิม สสาครคิริปฺรยณฺุตา ธรรมณฺาภินิรชิตฺย อธฺยวสตี สม ||

ตสย สฺุธรรมตีรธสย ราชโย ธรรมตฺิจนทฺุรา นาม ภารยาภูต| สา ราตฺุรยาะ ปฺุรวเอ ยามเม มทฺนมตฺตา รตฺิกฺรีธาปฺริศฺุรานตา มธฺยเม ยาม'นตฺเตปฺุรมธฺยคตา ปฺรสุปฺตา| อถ ตสฺยาะ ปทฺมปฺรภายา

⁸⁴³ วิญูห ศัพท์ ปรากฏมากถึง 27 แห่ง Hillary ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ศัพท์ควรเป็น วยุห ดูเพิ่มในเชิงอรรถที่ 141 ใน Hillary Langberg, "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses.", p. 71.

⁸⁴⁴ Gv: เซ

⁸⁴⁵ Gv: ษ

⁸⁴⁶ Gv: ศ

ราชธานี ยะ ปุระเวณ สมถศรีสัฎเว มหาวนษณเฑ สรวรรณนิครชิตาโซ นาม ตถาคตะ สรววยุหปร
 ภาณิราชศรีเร สรวพุทธิวิภูริตปรภเว มหาโพธิธฤเกษ'นุตตรา สมยกสิโพธิมภิสัพุทธะ| เตนาเสา สร
 โว รตนศรีสัฎเว โลกธาตฺรเนกวรรณยา อุทธารยา ปรภยา สผฏวาทาสีโต'ภูต| ตสย้า จ ปทมปรภย้า
 ราชธานี ย้า สุวิศุทธจณทรภภา นาม ราตรีเทวดา อภูต| सा दाम् चरुमदिजनत्रां राक्षारयामुपसंग्रम्य
 आग्रणसंभुण्णत्पत्तेन प्रपोथ्य ऐवमाह यत्तच्छु राक्षत्तनि चानिये च समत्तरीसัฎवे महान्वषणเฑ
 สรวรรณนิครชิตาโซ นาม ตถาคโต'นุตตรา สมยกสิโพธิมภิสัพุทธะ| सा तस्यै राक्षारयय्ये प्रुतो
 विस्तरेण पुत्तकुณवरुณं पुत्तविภูริत् समन्तगतโพธิสत्तवจรายาप्रणिधानं ज स्प्राकाศयामास| सा शु पु
 न्ने गुลปुत्तर राक्षारया ตถาคตปรภวาทาสีตธยาศเยनानุตตรา สมยกสิโพธิมภิสัพุทธิตา| तस्य
 तถาคत्तस्य सपोธิสत्तवत्तरावसंसस्य महान्तं पुषास्तकारमकार्षित| तत्तकि मन्यसे[233] गुलปुत्तरनया
 सा तेन गालेन तेन समयेन चरुमदिजनत्रा नาม राक्षारयाภูत्? न खल्वेवं तृषण्वयम्| ओहि सा तेन
 गालेन तेन समयेन चरुमदिजनत्रा नาม राक्षारयाण्वम् ||

สา ओहि गुलपुत्तर เตนาภिलाषिगेण जितโตत्ตปาเทन तेन ज ตถาคตาวโรปีเตน กุศลมูลเณ สุมะรุ
 ปรมาณูระชะสัเมะ กลไปรณ ชาตฺ ทุรคตियูปปนนา| न नरके न त्रियकुयेना प्रतेषु वा न चात् ฟ้านกุ
 เลषูปปนนา| न ชาตวินทริยวิกลาण्वम्| ना चात् ทุชะชิตาण्वम्| สทา ओहि เทเวษุ เทวมาหัตมยั ปรติล
 ภย มนุษเยษุ จ มนุษยมาหัตมยั น चात् กุลยาณมิตรวิริหิตา อภูวึ ยทุต พุทธิโพธิสत्ตโตเว| น चात्
 วิษเมษุ กาเลษูปปนนา| सा खल्वहि गुलपुत्तर पुत्तธานुพุत्तेषु กุศลมูลานยวโรปยมาणा สุมะรุปรมาณู
 ระชะสมาน กลปาน สุเชน ศเมณ เกษเมณ มารเคณ อาคตา| न ज दान्वमे पोथิสत्เตवनทริยาणि परि
 निषपन्नानि ||

เตชั สุมะรุปรมาณูระชะสมานั กลปานามตักฺรานตานามิโต ภทรกุลปาตปุรวึ ทศานั กลป-
 สหสรานั ปรณมสเตน กาลेณ อโศกวิโรช นาม กลไป'ภูต รัชวิมลเตชะศรีรนามนิ โลกธาเตา| ส ขล
 ปุณะ गुลपुत्तर รัชวิมลเตชะศรีรโลกธาตฺชะ ภิลิขวิศุทธิ'ภูต ปรภจพุทธิธตปาทศตปรภวะ| เตชั ขล ปุ
 ณะ ปรณณานั พุทธิศตทานั พุทธิศตทานั ปรณมะ สุมะรุชวชายตตศานตเนตรศรีรนาม ตถาคโต โลก
 อุทปาติ วิทยาจรณสัปนนะ สุกโต โลกวิทนต์ตระ ปรุชหมยสารถิชะ ศาสตา เทวมนุษยยามั จ พุทธิ
 ภควาน| ओहि ज प्रखण्वภาสศรีรนาม เศรษฐทาริกา อภูวึ วิษุภฏกิระเตชะ เศรษฐโน ทูหิตา อภิรูปา ปร
 สาทิกาทศนียา ปรมยา ศุภวรรณปุษกลตยา สมนวาคตา| सा ज सुविศुत्तจณทรภภา ราตรีเทวดา
 ปรณิธานวศेณ วิโรชวตยั จารทวิปีกาयั โลกธาเตา วิจิตระชวชายั ราชธานี ยั วิศุทธเนตฺรภภา นาม
 ราตรีเทวดา อภูต| तया मे रात्रय्यां प्रसन्नतयां स्यित्तिये रमातापित्तरोस्तत्तकुहिं गमपित्तया उ
 ทาเรण्वภาसेन सवरूपे सत्तศय पुत्तकुณवरुณं भाषิต्वा स तถาคत्ते प्रणमसत्ताहाภิสัพุทธิโพธิมณ
 ษिषणเณะ สัทรศิตะ|

[234]สา ओहि सारु मातापित्तुय्या महाता ज खुवาทิสัเชน दॅ सुविศุत्तจณทรภภา ราตรีเทวดา
 ปรุสกกุตย तस्य तถาคत्तस्यानตักम्पसักรानता| दॅतो मया तस्य तถาคत्तस्य อุทारा पुชั กฤตवा सह-

ทรศเนน ชคทวินยพุทธทรศนปรภโว นาม สมาริเ ประติลพะระ | ทรยชวตลชชานาวภาสมณทลศจ นาม
 สมาริเ ประติลพะระ ยสย ประติลภานมยา เต สุมเรฐปรมาณูระสมาะ กลปา อนุสมฤตาเย | ตจจ เม
 โโพธิจิตตมานุชี่ภูต | ตยา เม ตสย ตถาคตสยานติกาทรศนเทศน้า ศรุตวา เอษ สรวสตตวตโมวิกริณธ
 มาวภาสชคทวินยมุโข นาม โโพธิสตตววิโมกษะ ปิรติลพะระ ยสย ประติลภาทศพุทธเกษตรปรมาณู
 ระชะสม้าลโลกธาตุน กายน สฬรามิ | เย จ เตษุ โลกธาตुชु ตถาคตาเย เต สรวเว มม จกษุช อาภาส
 มาคจจณนติ | เตษ้า จ ปาทมุลคตมาตมานัน สัชานามิ | เย จ เตษุ โลกธาตुชु สตตวา อุปปนนะ เต'ปี สรว
 เว มม จกษุช อาภาสมาคจจณนติ | เตษ้า จ รุตวิมาตตราสัเกตต์ ปรัชานามิ | จิตตาศเยนทรียาธิมุกตีศจ
 ปรัชานามิ | ปุรวานตกลยาณมิเตรษุ จ ปริปากั ปรัชานามิ | ยถาศยสัโตษณั โจษ้า กายมาทรศยามิ ||

ส จ เม วิโมกษะ ประติจิตตกษณั วิวรชเต | ตทวิโมกษจิตตานนตเรณ จิตเตน โลกธาต-
 ศตปรมาณูระสมานิ พุทธเกษตรานิ กายน สฬรามิ | ตทนนตเรณ จิตเตน โลกธาตุสทสรปรมาณูระ
 สมานิ พุทธเกษตรานิ กายน สฬรามิ | ตทนนตเรณ จิตเตน โลกธาตุศตสทสรปรมาณูระสมานิ
 พุทธเกษตรานิ กายน สฬรามิ | เอวิ ประติจิตตกษณั ยาวทนภิลาปยานภิลापยโลกธาตुปรมาณูระ
 สมานิ พุทธเกษตรานิ กายน สฬรามิ | เย จ เตษุ พุทธเกษเตรษุ ตถาคตาเย สรวเว เต มม จกษุช อาภาส
 มาคจจณนติ | เตษ้า จ ปาทมุลคตมาตมานัน สัชานามิ | ยา จ เตษ้า พุทธาน้า ภควาต้า ธรรมเทศนา ต้า
 สรวามุทคฤณามิ ธารยามิ สัปรธารยามิ อุปธารยามิ | เตษ้า จ ตถาคตาน้า ปุรวโยคสมุทธาน
 ปรัชานสมุทธานวตรามิ | ยา จ เตษ้า ตถาคตาน้า พุทธเกษตรปริศุทธิะ ตามปี จ สรว้า พุทธกษेत्र
 ปริศุทเย'ภินิหารามิ | เย จ สตตวาเสเตษุ โลกธาตुสมุทเธษุ[235]ปนนะ เต'ปี สรวเว มม จกษุช
 อาภาสมาคจจณนติ | ยตปรมาณาศจ เตษ้า สตตานามาศเยนทรียาธิมุกตีเกทาะ ตตปรมาณเกทั กายม
 ธิติษชามิ ยทุต เอษ้า ปริปากวินยมุปาทาย | เอวิ ประติจิตตกษณเมช วิโมกษั วิวรชเต ธรรมชัตปุรสรส
 ฬรณวิวรชโยเคน |

เอตมห์ กุลปุตร สรวสตตวตโมวิกริณธรวาวภาสชคทวินยมุโข โโพธิสตตววิโมกษั ชานามิ | กั
 มยา ศกยมนนตมธยสมนตภทรโพธิสตตวจรรยาปรัณินิรยาตาน้า โโพธิสตตวาน้า ธรรมชัตุสาครนยป
 รสรปรเวศวศวรรดิน้า สรวโพธิสตตวสมุทาคมชชานาวชเรเกตุสมาริวิกริทธิตาน้า สรวโลกธาตुชु สรวต
 ถาคตวิศัธารณมหาปรัณิธานิรยาตาน้า สรวโลกธาตुปรสรจิตตกษณปรีไซธนมหาปุนยสาครปรี
 นิษปนนาน้า ประติจิตตกษณั สรวโลกธาตुปรีปากวินยชชานาวศวรรดิน้า สรวโลกธาตुชุ สรวสตตวสรวาว
 รมมหานธการวิธมนชชานาทิตยจกษุช้า สรวสตตวชัตุมหายานวิชชปนวิกริณมาน้า สรวชคตคางกษา
 วิมตีวิจิกิตสชาติมิรวิธมนมติจนุทราน้า สรวภวสมุทธานิเวไซจจลนวิศุทโฆษสรวมณทลาน้า สรวธรรม
 ชัตุระชะปถิ วิกริวิตสัทรศนศวรรดิน้า ทรยชวตลชชานามณทลาลัภินาน้า จรย้า ชลวาทุ คุณาน วา วก
 ตุ โคจโร วา อวตตรตุม วิโมกษวิกริทธิตั วา สัทรศยิตุ ||

คจจ กุลปุตร อัยมิไหว ทกษินาปะเถ โพธิธณเฑ สมนตคมภีรศรีวิมลปรภา นาม ราตรีเทวตา ป
 รัติวสตี ยยา อหมนุตตาย้า สมยกัสปิเธา จิตตมุตปาตีตา ปุนะ ปุนศจ สัจิตีตา ตามุปัสักรมย

ปริปถจณ กถั โปธิสเตตวน โปธิสตตวจรยาฆ่า คิกษิตวญั กถั ปรัตติปตวญั || อถ ขลุ สุธนะ เศรษฐหาร
โก वासनตีम रात्रिเทवतामागि कारणागिरग्यषणाशित

ปศยมิ กายุ ตวาทยวิศุทัง	ลักษณจิตริ ตุ เมรุ ยไถว
โลก อภยทุกต โลก วิภาสิ	มณชุศิริ ยถ รูปศิริเย 22
ธรรมศิริรุ ตวาติวิศุทัง	สรวตริยธวสมั อวิกถปม
ยตร สโมสริ โลก อเสษะ	สัภวเต'ถ วิโกติ อสงคม 23
ปศยมิ สรวคติปสรเชษุ	กายุ ตว ปรัตติภาสวิกถตม
โรมมุเชษุ จ ปศยมิ ตุภยั	ตารกสัสม สชโยติษจนทราน 24
จิตตุ ตว วิปุลั สุวิศุทัง	เยน สมุญั คคนั ว ทิศาสุ
ยตร สโมสริ สรวนเรนทรธา	ชวานมกลปมลั วรุ ตุภยั 25
เกษตรรโซปม เมฆ วิจิตรา	นิศจริษุ ตว โรมมุเชษุ
เต จ ฆรณติ ทศททิตี พุทธาน	สรววิยูห ปรวรช ⁸⁴⁷ มาณะ 26
สรวชโคปม กาย อนนตา	นิศจริษุ ตว โรมมุเชษุ
เต จ ทศททิตี โลก ฆริตวา	นानอุปาย วิโสธยิ สตตวาน 27
โรมมุเชษุ อจินตยิ เกษตรา	ปศยมิ นานวियูทวิจิตรา
เย ตวย โศธิต สตตวคตัสสุ	เตษ ยถาศยสัสต ⁸⁴⁸ สรวาน 28
ลาภ สุลพัธ สุชิวิตุ เตษั	เย ตว นาม ศถโนนติ อุทคราษ
เย'ถ จ ทรศนเมษิ นรานำ	โปธิปลาภิมุขาจจ ภานติ 29
กถป อจินตยิ วาสู อุปาย	ทรศนเหตุ ตไวตสहितวยษ
ย ⁸⁴⁹ ติ ศรเวณ ปรรหษิตจิตตา	ทรศนมาตร ศเมสิ จ เกลศาน 30
เกษตรสหสรโรปม กายา	สตุวาทฤศ ตานตก กถป ภเวษุ
วรณ ภณตตว โรมมุชสย	วรณกษโย'สย ภเวนน กทาจิต 31

อถ ขลุ สุธนะ เศรษฐหารโก वासनतीम रात्रिเทवतामागि कारणागिरग्यषणाशित वासनत्या रात्रि-
เทवताया पाता ศिरसागिनุทย वासनतीम रात्रिเทवतामเนกसत्सहस्रगतवषे प्रथगिषिणीगतय पुनष
पुनरवलोक्य अवितृपत आव गलयामितरप्रयुपासनेन वासनत्या रात्रिเทवताया अनुतिगत पुग्रानतष ||

35. สมณฑมกักรศิริวมลปรภา

⁸⁴⁷ Gv: वरुष्य

⁸⁴⁸ Gv: गृत्

⁸⁴⁹ Gv: यत्

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทาร์โก วาสนตยา ราตรีเทเวตายะ ปุณณสถานโพธิสตตวจิตตมณฑล-
 ปริศุทธิมนุคจณฺ โพธิครุภสํภามนุจิจารยณฺ โพธิสตตวปรณิธานสาครมวตฺรณฺ โพธิสตตวปารมิตามารคํ
 ปริศฺเรยณฺ โพธิสตตวภูมิมณฑลมาวกรามยณฺ โพธิสตตวจฺรยามณฑลํ ปฺร[237]วิสตฺรณฺ โพธิสตตวณิรฺยาณ-
 สาครมนุสมฺรณฺ สรวชฺชตวภาสมหาสาครมนุวิโลกยณฺ สรวชคตปฺริตฺรณณปฺรวณโพธิสตตวมหากรุณา
 เมฆํ วิปูลีกรุวณฺ| วาสนตยา ราตรีเทเวตายะ สมฺนตภทฺรโพธิสตตวจฺรยาปรณิธานมณฑลํ สรวเกษ
 เตฺรชวปฺรานตาธิษฐานมณิรฺหฺรณฺ เยน สมฺนตคฺมภีรฺศรีวิมลปฺรภา นาม ราตรีเทเวตา เตโนปสํกรมย
 สมฺนตคฺมภีรฺศรีวิมลปฺรภายา ราตรีเทเวตายะ ปาเทหา ศิรสาภิวณฺทย สมฺนตคฺมภีรฺศรีวิมลปฺรภํ ราตรี
 เทเวตามเนกศตสทฺสฺรภฺฤตวะ ปฺรทิกษณฺภฺฤตย สมฺนตคฺมภีรฺศรีวิมลปฺรภายา ราตรีเทเวตายะ ปฺรตะ ป
 ยาลชฺลิตะ สติตวา เอวมาท มยา อารย เทเวเต อนฺตตารายํ สมยภสํโพหา จิตตมุตฺตปาตีตมฺ| น จ ชานา
 มิ กถํ โพธิสโตตว โพธิสตตวจฺรยาภฺรมา จรติ กถํ นิรฺยาตี กถํ ปฺรินิษฺปทฺยเต? อาท สาธฺ สาธฺ กุลปฺุต
 ยสฺตวมนุคตฺรํยา สมยภสํโพหา จิตตมุตฺตปาทย โพธิสตตวภูมินิรฺยาณปฺรินิษฺปตตี ปฺฤจฺฉสิ| ทศภีช กุล
 ปฺุต ฐฺโรมะ สมฺนวาคตา โพธิสตตววะ ปฺรินิษฺปนฺนา ภวนฺติ โพธิสตตวจฺรยายาม|

กตโมรทศภีช? ยทฺต สรวตถาคตสํมุขีภาวทฺรศนสมฺภาติปฺริตฺลิมฺพวิศุทฺธยา สรวพฺุทลภษณฺวิจิตร-
 ตานนฺตกายวโยโลกนจกฺษุวิศุทฺธยา อนนฺตมธยตถาคตวรณสมฺทฺรวิชยปฺตยวตาเรณ อปฺรมาณพฺุท-
 ฐฺรมาวภาสมณฑลสมฺทฺรสรวฐรมธฺาตฺุปรมาณาวตฺรณตยา สรวตถาคตโรมวิวรสรวสตฺตโวปฺรศมิสมฺทฺร-
 นานาสตตวารณฺิศจริตวตฺรณตยา เอโกโรมวิวรสรวตฺนวรณฺริชสมฺทฺรทฺรศนตยา ปฺริตฺติจิตฺตภษณฺ
 พฺุทฺธินฺริมิตสมฺทฺรสรวฐรมธฺาตฺุปรสฺสพฺรณสฺตววินยาธิษฐานาวตฺรณตยา สรวสตตวสวราชสมฺทฺรสํปฺร
 ยุกต ตถาคตนิรฺโฆษสรวตฺรยชวคตฐรมจกรฺนินฺรนาทนิรฺโฆษสรวสฺตฺรณตเมชฺนิครชิตฺตนิรฺโฆษมณฑลวาท
 ฐรมตยา อนนฺตมธยพฺุทฺธนามสมฺทฺรทวตฺรณตยา อจินฺตยพฺุทฺธวิกรฺวิตสฺทฺรศนสฺตตววินยวตฺรณตยา| เอ
 ภีช กุลปฺุต ทศภีรฺฐโรมะ สมฺนวาคตา โพธิสตตววะ ปฺรินิษฺปนฺนา ภวนฺติ โพธิสตตวจฺรยายาม ||

อหํ ชลฺ กุลปฺุต ศานตฺธยานสฺขสมฺนตวิกรมสฺย โพธิสตตววิโมกฺษสย ลากินี| ตสฺยา มม กุล
 ปฺุต ฐฺรยชวปฺราปฺตวะ สรวตถาคตาศจกฺษุช อาภาสมาคจฺฉณฺติ| [238] เตชํ จ ตถาคตานิ พฺุทฺธเก
 ชตฺรปฺริศุทธิมวตฺรามิ| ปฺรชฺชนมณฑลสมฺทฺรณปิ อนนฺตมธยสมฺภาติวิกรฺวิตสมฺทฺรณปิ ปุรวโยคสมฺทฺรณปิ
 นามสมฺทฺรณปิยวตฺรามิ| เตชํ จ ตถาคตานิ ฐรมจกรปฺรวรตฺนวิมาตฺรตามวตฺรามิ| ตถาคตายุชฺป
 รมานนทานาวตฺรมปิ สวราชคฺวิมาตฺรตามปิ| เตชํ จ ตถาคตานิมนนตฐรมธฺาตฺุศรีรตามวตฺรามิ| น จ
 ตํสฺตถาคตานิ ภาวโต'ภินิวิศามิ| ตตฺกสย เทเต? อคตฺกาทิ เท ตถาคตวะ สรวโลกคตฺตินิรฺุทฺธวาท|
 อนาคตฺกาทิ เท ตถาคตวะ สวภาวาสํภูตฺตวาท| อนฺตฺปนฺนา ทิ เท ตถาคตวะ อนฺตฺปาทฐรมตาสมฺศรีร
 วาท| อนิรฺุทฺธา ทิ เท ตถาคตวะ อนฺตฺปาทลภษณฺตวาท| อสฺตยา ทิ เท ตถาคตวะ มายาคตฐรมทฺรศน
 วิชยปฺตยา| อมฺฤชา ทิ เท ตถาคตวะ สรวชคทฺรลสมฺตฺปนฺนตวาท| อสํกรณฺตาทิ เท ตถาคตวะ จยฺต
 ยฺุปฺตติวฺยติวฺฤตฺตวาท| อวินชฺฐาทิ เท ตถาคตวะ ฐรมปฺรภฺฤตยวินาศฐรมตยา| เอกลภษณฺนา ทิ เท

ตถาคตาะ สรววากุปถสมตักุรานตตวาท | อลกุษา หิ เต ตถาคตาะ ฐรมลกุษณสวภาวปรยวสานต
วาท ||

สา ชลฺ ปุณฺรหํ กุลฺปุตร เอวํ สรวตถาคตานวตฺรมาณา เอตํ ศานตชฺยานสุขสมนตวิกรมํ
โพธิสฺตตววิโมกฺษํ ตถาคตชฺยานมณฺฑลลาวภาเสนา วิปุลีกโรมิ ปฺรวิสฺตรามี อวตฺรามี อนุคฺจณฺนามิ สมิกโรมิ
อภินิรฺหฺรามี สมตล็กโรมิ ปฺรเวศยามิ วิวฺรชฺยามิ นิชฺชยามิ อุปนินฺชยามิ อาการยามิ โคจฺร็กโรมิ ทถตฺตีก
โรมิ อวภาสยามิ ปฺรภาสยามิ วุชฺชยามิ วิภชฺชามิ สํภารยามิ สํภาวยามิ | ตตฺร จ สรวสํกฺลปาสุมฺพาทจารา
ยํ มหากรุณฺณายํ สฺถิตวาท สรวสฺตตวปฺรติรฺธานสมฺพาทจารจิตฺไตกาครฺตํ ไย ปฺรณฺมํ ชฺยานํ ภาวยามิ สรว
มนสฺกรมฺมวฺยฺยูปศฺมาย ชฺชวานพลปฺรากลฺมสรวสฺตตวสํครหปฺรติสฺสุขจิตฺไตกาครฺตํ ไย | ทฺวิตฺติยชฺชานํ ภาวยามิ
สํสารวิปฺนโนเปกฺษาสรวสฺตตวสวภาววิคฺคฺชชฺชวยตฺนตํ ไย | ตถตฺติยํ ชฺชานํ วยามิ สรวสฺตตวเกลศทฺชฺชสํ
ตํปปฺรศฺมนตํ ไย | จตฺตฺรณํ ชฺชานํ ภาวยามิ สรวชฺชวตํปฺรณินฺธิมณฺฑลวิปุลีกฺรณตํ ไย สรวสมฺมาธิสาครา
[239]ภินิรฺหฺรเกทลยตํ ไย | สรวโพธิสฺตตววิโมกฺษสาคฺรณยวตฺรณตํ ไย สรวโพธิสฺตตววิกริฉิตชฺชวา
นาภิชฺชวตํ ไย สรวโพธิสฺตตวจฺรยาวิกรวิตภินิรฺหฺรณตํ ไย สมฺนตมฺมุชฺชรมฺมชฺชวตฺตฺรเวศชฺชวานนยํ ปฺริศฺเรช
มานา | เอวํ ศานตชฺชยานมุชฺชสมนตวิกรมํ โพธิสฺตตววิโมกฺษํ ภาวยามิ ||

สา ชลฺ ปุณฺรหํ กุลฺปุตร เอวํ วิโมกฺษํ ภาวยามานา นาโนปาโยะ สตตฺวานนฺ ปฺริปาจยามิ ยทฺต
ราตฺรยํ ปฺรศานตํ ยํ รติปฺรมตฺตานํ สตตฺวานนามศฺกุสฺสชฺชญา สํชฺชนยามิ | อรติสฺสชฺชญา ปฺริเชทสฺสชฺชวามฺ
โรธสฺสชฺชญา พนฺธนสฺสชฺชญา รากฺษสฺสชฺชวามนินฺตยสฺสชฺชญา ทฺชฺชสฺสชฺชวามนาตมสฺสชฺชวามสวามิกสฺสชฺช
วามปฺราริณสฺสชฺชญา ชฺชวามรณสฺสชฺชญา | สรววามวิชฺชยปฺริภโศชฺชวณภริติสฺสชฺชญา สํชฺชนยามิ | เต จ สตตฺวา สตจ
จิตตํ ปฺริภาวณนฺเต สรววามรติชฺชวณภริตํ ฐรมารามรตี ปฺรวารยมาณา อคาราทนาคาริภํ นิชฺชกรามนฺติ |
เตชามหฺมรณยคตํ นา ฐรมะชฺชวานุโลมิภิมฺ ศฺรทฺธํ ชฺชนยามิ | อารตภิชฺชเณทาสรววศพฺททานนฺตฺรชฺชวปยา
มิ | ราตฺรยํ ปฺรศานตํ ยํ พุทฺธฐรมคฺมภริตํ สํทฺรชฺชยามิ | ปฺรหาณานุกฺลํ จ ปฺรตยยมฺปสํหฺรามี | นิชฺช
กรมตํ จ อคารทวาร์ วิวฺถโณมิ |
มารุคํ สํทฺรชฺชยามิ | อาโลกํ กโรมิ | ตโมนฺธการํ วิธมามี | ภยมนตฺรชฺชวปยามิ | ไนชฺชกรมยํ สํวฺรณยามิ |
พุทฺธวฺรณํ ภาชฺชยามิ | ฐรมวฺรณํ สํชฺชวฺรณํ กลยฺณมิตฺรวฺรณํ ภาชฺชยามิ | กลยฺณมิตฺรปสํกรมณํ สํวฺรณยามิ
||

เอตมฺหํ กุลฺปุตร วิโมกฺษํ ภาวยามานา สตตฺวานนามฐรมรฺาครกตํ นามฐรมรฺาคสํกฺลปํ-
นนตฺรชฺชวปยามิ | วิชฺชมโลภภิกฺกิตานํ มิถยาสํกฺลปโคจฺรณํ ตานํ สํกฺลปํ สตฺวาน มนสิการานนตฺรชฺชวปยา
มิ | อนุตฺปนฺนํ ปาปาگانามกฺุสฺลนํ ฐรมานามนฺตฺรชฺชวปาทาย อุตฺปนฺนํ จ ปาปกันํ สํกฺลปํ นาม
นตฺรชฺชวานาย ปฺรตยยมฺปสํหฺรามี | อนุตฺปนฺนํ กุสฺลมฺลนํ สํกฺลปํ ปารมิตาสํปฺรยูกตํ จรฺยา-
สํปฺรยูกตํ สรวชฺชวตํชฺชวานนินฺชยานปฺรณินฺชานาภินิรฺหฺรณสํปฺรยูกตํ ไย ไมตฺรีนยสํปฺรยูกตํ สรว-
สฺตตววมหากรุณฺณาสฺพณสํปฺรยูกตํ วิวิชิตฺตวมนุชฺชยสฺสชฺชวชฺชวณนสํปฺรยูกตํ สํกฺลปํ นามนฺตฺรช
ท

อุตุนานานำ จ วิวิธนยปรตยยมุปส์หรามิ | ยาวตสรวชวลตานุโลมิกานำ สรวส์กัลปานำ ปรตยยมุปส์
หรามิ ||

[240]เอตมห์ กุลบุตร ศานตธยานสุขสมนตวิกรม โภธิสตตววิโมกษ์ ชานามิ | ก็ มยา ศกย์
สมนตภทรโภธิสตตวจรยาปรณิธานนिरยาदानำ โภธิสตตวานามนตการธรมธาตุชุลานปรตลพธานำ
สรวกุศลมูลส์วรจิตจิตตานำ สรวตถาคตชุลานพลจิตตาวภาสปรตลพธานำ สรวตถาคตวิษยส์วสิตจิต
ตานำ สรวส์วาसानาวรรจิตตานำ ปริปุณสรวชวลตาปรณิธิจิตตานำ สรวเกษตรสาคราวตีรณจิตตานำ
สรวพุทธสาครทศนปรสฤตจิตตานำ สรวตถาคตธรมเมฆส์ปรตีจณจิตตานำ สรวาวิทยานธการวิธ
มนกรานำ สสารตติถุษณากษยานตกรณมารคสรวชวลตาภาสส์ชนนจิตตานำ จรยำ ชลาตุ कुณान् वा
वक्तु ||

คจจ กุลบุตร อียมิไหว มमानนตฺร วัโรจโนโภธิมณฑะ พรทกษิณน ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนา
นาม ราตริเทวตา ปรติวสติ | ตามุปส์กรมย ปรปถจจ กถ โภธิสตตวณ โภธิสตตวกรรมสุ ปรโยกตวย์ ||

อถ ชลฺ สมนตคณภีร์ศรีวิมลปรภา ราตริเทวตา ตสยำ เวลายาเมตเมว ศานตธยานสุขสมนต-
วิกรม โภธิสตตววิโมกษ์ ภูยสยา มาตธยา สัทรศยมานา สุชนํ เศรษฐหารกํ คากาภีรชยภาษต

สรวอชวปริมาสตถาคตา	อามุชย อธิมุทิตเจตสะ
เตชฺ จกษฺ วิปุลํ วิศุชยเต	เยน โอตริชฺ พุทธสาคราน 1
ปศยหิ ชินศรีรุ นีรมลํ	ลกษณหิ สมล็กถตํ ศุภม
ตจจ ปศยหิ ชิน วิกรวิตํ	ธรมธาตุผรมํ ปรตลกษณม 2
เอช โภธิตุรมพุทธอาสาเน	สัปรพุทธ สคโต วิโรจโน
ธรมธาตุ วิปุลํ สฬริตวานา	จกร ⁸⁵⁰ วรตยิ ชเค ยถาศยม 3
พุทธยา ชินฺ สุวภาวธรมต่า	นิชศรีร สุปรรคานต อทวยาม
รูปกายุ ศุภลกษณโณศจิตํ	ทรรศยิ ชคฺ ผริตวฺ เศษตะ 4
พุทธกายุ วิปูลโ อจินติโย	ธรมธาตุ ผริ เยน เศษโต
โส จ ทถศยติ สมนตตะ สมํ	สรว ทรรศยิ สมนตโต ชินาน 5

[241] สรวเกษตรปรมาณุสาทถศา พุทธกายปรภมณชลาศริตตะ

อนยมนย ศุภวธนทรรคานา	ธรมธาตุผรมภา ปรตลกษณม 6
รศมิเมฆ วิปูลา อจินติยา	นิศจรณติ ชินโรมโต'กษยาะ
เต สฬริตว ชค สรวเศษโต	เกลศตาป ศมยนติ ปราณินาม 7
พุทธนิรมิตสมุทรร อกษยยา	นิศจริตว ชินโรมมณชลาต
ธรมธาตุ วิปุลํ สฬริตวานา	ทรรคตีทุชคเมนติ ปราณินาม 8

⁸⁵⁰ Gvv: กุรุ

พุทธโฆษ มธุโร นิคฺขิต ⁸⁵¹	สุสวรางครุตสาครปรภะ
ธรมวรัช วิปุล ปรวรชโณ	โพธิอาศยุ ชเนติ ปราณินาม
สัคฤหิต อเนน ปูรวโต	กลปสาคร จริตว จาริกาม
เต วิปศยิษุ วิโรจนํ ชินํ	สรวเกษตรปรติภาสภษณม 10
สรวโลก อุทิตสตุถาคตะ	สตุตว สรววิ สมมามุขีสถิตะ
อนยมนย อธิมุกติโคจรส	เต น ศกยมปี สรววิ ชานิตุม 11
โพธิสตุตวรวร เศษเศษโต	เอกรโมิ สตุตสย โอสรี
ตตวิโมกษนย เย อจินฺตียาส	เต น ศกยมปี สรววิ ชานิตุม 12
เอษ เทวต มมา อนนฺตรํ	โลกนาถมิมุขา ปรมโหเต
ชโยติรรจिनยเนติ นามโต	เอต ปฤจฺจณ กถ โพธิจาริกาม 13

อด ขลุ สุธนะ เศรษฐทารกะ สมณฑคณภีรศรีวิมลปรภายา ราตรีเทวดายา ปาเทหา ศิร
 สากิวนุทย สมณฑคณภีรศรีวิมลปรภำ ราตรีเทวดามเนกศตสหัสสรภุตวะ พรทกษิณีภุตย ปุณะ ปุณรว
 โลกย สมณฑคณภีรศรีวิมลปรภายา ราตรีเทวดายา อนติกาตปรกรานตะ ||

36. ปรมุทิตนยนชคทวิโจนา

อด ขลุ สุธนะ เศรษฐทารกะ กลยามมิตรานุสาสนยาเวศาวิชญะ กลยามมิตรวจนปรติปตติสั
 ภูตจิตตะ กลยามมิตรเวทเยชวาตฺรส์ชวาสุมหาจารจิตตะ กลยามมิตรทศนมนสิการาวิกษิปตติจิตตะ
 กลยามมิตรทศนสรวาวรณปรวตวิกรณาวกาตปรติลพจิตตะ กลยามมิตรทศนเนน สรวสตุตวธาต-
 ปริตราณมหากรฺณานยสาคราวตฺรณปรติลพจิตตะ กลยาม[242]มิตรทศนเนน ธรมธาตุนยสาครชวา
 นาวภาสปรติลพจิตโต เยน ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนา นาม ราตรีเทวดา เตโนปส์กรานตะ ||

อด ขลุ ปรมุทิตนยนชคทวิโจนา ราตรีเทวดา สุธนสย เศรษฐทารกสย ภูยสยา มาตฺรยา กล
 ยามมิตรโรปส์กรณณกุลลมูลสัการสัภวปรีปากมุปาทาย มหาสัการสัภวกลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจ
 ต| มหาวิกรม์ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต| ทูรวตฺรณวีรยกรมกลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต|
 สุจิริวลคณํ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต| อนนฺตมธยทิกฺขปรเวศํ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต|
 ทิรฆาธวสัสนสัภวํ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต| อนนฺตการยสัปุณวิชุลปติสัภวํ กลยามมิ
 โตรปส์กรณณมธยติษจต| อนนฺตมธยมารควุหสัการกรมณํ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต| สมณฑ
 มุขวิกรมสัภวํ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษจต| อนุจฺจลนาคมนวิกรมํ กลยามมิโตรปส์กรณณมธยติษ
 จต ||

⁸⁵¹ Gvv: ครุชเต

อถ ชลฺ สุฉนะ เศรษฐทารกะ สรวชวลตาสำการวีรยปรากรเมณ กลยาณมิไตรปลักรมณน
 มหาปรัณิธานสาคราภินิรุทธวิกรเมณ กลยาณมิไตรปลักรมณน เอกสตุตวารุณมปราณตกลปาปรยณน-
 ทุชชานุกววยวลีเตน กลยาณมิไตรปลักรมณน เอกปรมาณุรชสี สรวธรมธาตวนุจรณวิลมพวิกรเมณ
 มหาวีรยกวจวรมณา กลยาณมิไตรปลักรมณน สรวทิกสมุทฺรปรสรานุชวเนน กลยาณมิไตรปลักร
 มณน เอกวาลปเถ อปราณตกลโปฬิสตตวจรยาส่วสเนน กลยาณมิไตรปลักรมณน โฬิสตตวจร
 ยาปราปตสย ปรัติจิตตกษณํ สกสสรวชวลตาชลาปรัติชชานน กลยาณมิไตรปลักรมณน ตรัยธวป
 ราปตสรวตถาคตวิกรวิตวูหมารุคากรมณนวยวลีเตน กลยาณมิไตรปลักรมณน สรวธรมธาตุนยสโร
 ตะปรสตุตมารุคากรเมณ กลยาณมิไตรปลักรมณน สรวธรมธาตุนยารมพณานุจลิตน สกธรมธาตุส
 ผรณน กลยาณมิไตรปลักรมณน เยน ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนา ราตริเทวตา เตโนปลักรานตยะ ||

[243]โส'ปศยตฺ ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนา ราตริเทวตา ภาควตะ ปรัชนมณนุเล ปุชฺชปครภสีทา
 สนนิชณณํ สมนตททปรตีติวิปลูมิลเวคธวชฺ โฬิสตตวสมาธิ สมาเป็นนาม | ตสยาศจาปศยตฺ สรวโรม
 วิวเรภยยะ สรวสตุตวาภิโรจนา สรวสตุตวาภิจิตฺวา สรวสตุตวทรรศนानุกูลํ สรวสตุตวปริยทรรศนวิวิธ-
 ทานาทีปารมิตาจรยาภิโยตนเมฆานนิจฺจรมาณน ยทุต สรวสตุตวยถาศยวิชุลปติสมรุตทานจร
 ยาสรุทศนเมฆานน สรวสตุตวานุครหาวิครหาย สรวสตุตวณเวกษณตยาเย สรวสตุตวสมปรัโยคาปรัติยาคี
 ตยาเย สรวสตุตวสมจิตตตยาเย สรวสตุตวาวิมานนาปรัติยาคตยาเย อาธยัตมิกพาหุยสรวสตุตปรัติยาคีตา
 ยเย มหาทุษกรปรัติยาคสรุทศนตยาเย สรวโลกเก ยถาศยสตุตวทานจรยาสรุทศนตยาเย ตรัยธวปราปต
 โฬิสตตวาจिनตยทุษกรจรยาปรัติยาคนिरมาณเมฆานนิจฺจริตวา ทศสุ ทิกษุ สรวโลกธาดุปรสรปรยาปน
 นานํ สรวสตุตวานํ วิชุลปติมาคจจโต'ปศยตฺ ยทุตจिनตยโฬิสตตวภิชิตาวิกรวิตปรัติลาเกน ||

สรวโรมวิวเรภยยะ สรวสตุตวสมาปนนานาปตตีนิรมานกายเมฆานนิจฺจริตวา สรวโลกธาดุ-
 ปรยาปนนาน สรวสตุตวาน สฬริตวา อภิมุชฺ สรววรสสมาทานากมปยตํ สรรุศยมานาน สตุตวธาตุสม
 นานาโตปวารตมณนทลุมุทโยตยมานาน สรวสรวโลกนิจฺจริตวา สรววิชยานเวกษณตยาสรวสสารส่วสวิมุชตํ
 ทิวมมานุชสปตตีวิปตตีสุสมวสรณตํ สรรุศยมานาน อศุภมณนทลุมุทโยตยมานาน ศุภส่วลาวิปรยาสร
 โลก วินิวรสตยมานาน อนิตยจลวยยปรัณามธรมตํ ปรัทีปยมานาน ทุชชานาตมสรวสสำการธรมตํ
 สรรุศยมานาน ตถาคตวิชยส่วสาวิปรัสวสตา โรจยมานาน อตยนตถาคตศีลปรัศุทเย สตุตวาน
 สมาทาปยมานาน สรวสตุตวยถาศยรุตศีลจรยา สรรุศยมานาน สรวสตุตวส่วตยณศีลสุคนธิกตํ สรรุ
 ศยมานาน สรวสตุตวาน ปรัปายมานานปศยต |

สรวโรมวิวเรภยศจ สรวสตุตวธาตุสมาปนนาน นานาวรณาทมกาวนिरมาณเมฆานนิจฺจริตวา
 สรวสตุตวานํ สรวางคปรัตยงคจเจทาธิวาสนตํ สรรุศ[244]ยมานาน สรวสตุตวกาโยตปีทโนปก
 รมณาธิวาสนตํ สรรุศยมานาน สรวสตุตวาสตุตวจนากโรศปรัภาษณกุตสนปสันตาทนตรุชานาธิวาสน
 ตํ สรรุศยมานาน สรวสตุตวากโษภยตํ สรรุศยมานาน สรวสตุตวสตุตการานุนนามาวนามตํ สรรุศย
 มานาน สรวสตุตวนิรมิมานตํ สรรุศยมานาน สรวธรมสรวภาวกษานตยกษยตาทกษยชุลานตํ สรรุศย

มานาน สรวสตุตวสรวเกสศปรหณาย ฤษานตัจรย่ำ สัทรศยมานาน สรวสตุตวานำ วิสัถิต
ทุรวรณาศรยศรีรตำ วยวรวตยมานาน สรวสตุตวานามนุตตำร่ำ ตถาคตวรวณวิศุทธิ สัรวณยมานาน สตุต
วาน ปริปาจยมานานปศยต ||

สรวโรมวิวเรภยศจ สรวสตุตวสมานานาวรวณสัสถานาโรหปรินาหาน นาโนปตติกสตุตว
กายนิรมาณเมฆานนิจจารย ยถาศยาน สตุตวาน สฝริตวา สรวชยตามหาสัถารวีรยปรากุรตตำ สัทร
ศยมานาน สรวมากลิวิกรณวีรยตำ โพธยารมภากโษภยาวิวรวตยวยตำ สรวสตุตวสัสรสาครอตตา
รณวยตำ สรวากษณายปายทุรวคตวิวินิปาตปถวินิวรวตยวีรยตามชยวนปรวตวิกรณวีรยตำ สรวตถาคต
พูโซปสถานาปริเชทวีรยตำ สรวพุทธธรรมจกรสัปรตัจฉณสัธารณวีรยตำ สรวาวรวณปรวตนิรเกทนวิกรณ
วีรยตำ สรวสตุตวปริปากวินยาปริเชทวีรยตำ สรวพุทธกษेत्रปริโสชนวีรยตามนุตตำร่ำ ตถาคตวีรย
วิศุทธิ สัทรศยมานาน สตุตวาน ปริปาจยมานานปศยต ||

สรวโรมวิวเรภยศจ นานาวรวณสัสถานาน วิวิทตมภาวนิรมาณเมฆานนิจจริตวา นาโนปาโยะ
สรวสตุตวานำ ปริตี สัชนยมานาน เทารมนสยั วินิวรวตยมานาน สรวกามรตี วิชुकุปสมานาน หริธรมตำ
โลก ปรภวายมานาน คุปเตนทริยตย่ำ สตุตวาน ปรดิชชاپยมานาน อนุตตรพรวหมจรยั สัรวณยมา
นาน สภยั กามโลกมารวิษยั สัทรศยมานาน วิคตกามรตีนามปี สรวโลกกามรตีวิษยั สัทรศยมานาน ฐ
มารามรตย่ำ สตุตวาน ปรดิชชاپยมานาน อนุปุรวธยานสมาธิสมาปตติสชานยภินิรหรมณาน
สรวสตุตวสรวเกสศนิตยปติจิตตตำ สัรวณยมาน สรว[245]โพธิสตุตวสมาธิสมุทรวิกุรวณตำ สัทรศยมา
นาน โพธิสตุตวภิกษวาวิกรูวิทวฤษภิตำ สัทรศยมานาน สตุตวานำ ปริตี สัชนยมานาน ปรำโมทยมุต
ปาทยมานาน เทารมนสยั วยวรวตยมานาน จิตตกลยตามาวหยมานาน จิตตกรรมณยตำ กุรวาณาน
อาศยั วิโสธยมานาน อินุทริยานยุตตاپยมานาน กายสขั สัชนยมานาน ธรรมปริตีเวคั วิวิรยมานาน
สตุตวาน ปริปาจยมานานปศยต ||

สรวโรมวิวเรภยศจ สรวโวปตติสทฤศศรียานานากายเมฆานนิจจริตวา สรวเกษेत्रคตสรว-
สตุตวภิกษวาภิกษจิตทฐศนต่าย สรวกลยณมิตโรปรสักรรมณายปริเชทตำ สัทรศยมานาน สรวจายจคุร-
กลยณมิตโรปรสถานปริจรยาปริเชทตำ สัทรศยมานาน สรวตถาคตธรรมจกรปรวรวตยสัปรตัจฉณสั
ธารณายปริเชทวีรยตำ สัทรศยมานาน สรวธรรมมุขสมุทรวาน ปรวิจินวานาน สรวพุทธสมุทรวาวธารณนยั
สัรวณยมานาน สรวธรรมลฤษณสรวภาวนยภิตโยตยมานาน สรวธรมาน สมာธิทวารั สัทรศยมานาน
สรวสตุตวทฤษภีปรวตนิรเกทน ปรชยวาชูร์ สัทรศยมานาน อนุกจิตตฤษณสมาโยเคน สรวสตุตวาวิท
ยานธการวิธมนปรชยวาทิตยมณทโลทาคม สัทรศยมานาน สรวสตุตวปริตีสัชนนตยา สรวชยตย่ำ
สตุตวาน ปริปาจยมานานปศยต ||

สรวโรมวิวเรภยศจ สรวชคตสมานุทวารัจฉนยานาวรวณวิกल्पสัสถาน อาตมภาวนิรมาณ-
เมฆานนิจจริตวา ยถาศยภิกษุตสรวสตุตวภิกษสถิตาน นานารุตมนุตรสัสการนินเทโสะ สรวเลากิก-

บุญยาภิขยต่า สัทรศยมานาน สรวเลากิกกฤตยปรจารตศจ สรวไตร ธาตุกสัภวสัทรศนตศจ
 สรวไรธาตุนิษสรณทิกสัทรณนตศจ สรวทฤษฏิกานตารคหนนิษสรณทิกสัทรศนตศจ สรวชยตามารค-
 วิเศษต่า สัทรณยมานาน ศรวากปรตเยกพทฤษฏิมิปลสมาดิกรม สัทรศยมานาน สัศการาสัศการานุนย-
 ปรดิฆานุนย'ปรดิฆานุนยต่า สัทรศยมานาน สัศารนิรวานสุขาสันิศริตต่า สัทรศยมานาน ดุชิตภว-
 นวาสาทิปรปราคมนาปรดิปรสรพธิ สัทรศยมานาน โพิธมณฑปร[246]สธานาภิสัโพธาปรดิปรสรพธิ
 สัทรศยมานาน สรวชยต่าย่า สดตวาน ปรทิปิยมานานปศยต ||

สรวโรมิวเรภยศุใจโกกสมาทโรมิวรัต สรวเกษตรปรมาณูระสมานาตมภวานิรมาณ-
 เมฆานนิศจริตวา สรวสดตวโลกาภิมุขสธิตาน สมณฑทพรโพธิสดตวจรยาปรณิธาน สัทรณยมานาน-
 สรวธรมธาตวิศุทธินิษจาปรณิธานไวเศษิกต่า สัทรณยมานาน ปรดิจิตตกษณ สรวโลกธาตุมุท-
 ปริศุทธิ สัทรณยมานาน สรวตถาคตปุโซปสธานาปรดิปรสรพธิ สัทรณยมานาน ปรดิจิตตกษณ
 สรวธรมนยสาคราวตาราปรดิปรสรพธิ สัทรณยมานาน ปรดิจิตตกษณ ตถาคตพลปรเวสาปรดิ-
 ปรสรพธต่า สัทรณยมานาน ปรดิจิตตกษณ สรวโลกธาตุมุทปรมาณูระสมสรวธรมธาตุนย-
 สาคราวตธนาปรดิปรสรพธิ สัทรศยมานาน สรวเกษเตรษวปรานตาธิษจานกลปสัวาสสรวชยตามา-
 มารควิศุทธิสัปรกาศนาปรดิปรสรพธิ สัทรณยมานาน ปรดิจิตตกษณ ตถาคตพลปรเวสาปรดิ-
 ปรสรพธต่า สัทรศยมานาน สรวตธยธวานยสาคราวตาราปรดิปรสรพธต่า สัทรศยมานาน โพิธสดตว-
 สรวเกษตรทวิกรวิตสัทรศนาปรดิปรสรพธต่า สัทรศยมานาน โพิธสดตวปรณิธานจรยาสัทรศเนน
 สรวสดตวาน สรวชยต่าย่า ปรดิษจาปยมานานปศยต ||

สรวโรมิวเรภยศุใจโกกสมาทโรมิวรัต วรวชคจจิตตสมาน กายนิรมาณเมฆานนิศจริตวา
 สรวสดตวาภิมุขสธิตานปรยนต์ สรวชยต่าสัภารพล สัทรศยมานาน อเกทยายปรยาทตดา
 วินาศธรมสรวชยต่าจิตตพล สัทรศยมานาน อวิรตยาปรตยทวารตยาธิษจานาปรดิปรสรพธมนุต
 รสรวโพธิสดตวจรยาสมุทาคมพล สัทรศยมานาน สรวสัสารโทษานนุเลพลต่า โพิธสดตวาน่า
 สัทรณยมานาน สรวมารมณฑลวิกรณพล โพิธสดตวาน่า สัทรณยมานาน สรวเกศคสมลานนุเลปกศพล
 ต่า โพิธสดตวาน่า สัทรศยมานาน สรวกรมวารณปรวตวิกรณพล โพิธสดตวาน่า สัทรศยมานาน สรว
 วกลปสัวาสโพธิสดตวจรยาปริเขมหากธูณพล โพิธสดตวาน่า สัทรณยมานาน สรวพุทธเกษตรสัปร
 รกมปนสัโกษภณสรวสดตวสัปรหษณพล โพิธ[247]สดตวาน่า สัทรณยมานาน สรวมารปรปร
 วาทิณปรมรทนพล โพิธสดตวาน่า สัทรณยมานาน มหาธรมจกรปรวรดนชยวนพล โลก ปรภายมา
 นาน สรวสดตวาน สรวชยต่าย่า ปรทิปิยมานานปศยต ||

สรวโรมิวเรภยศจ เอโกกสมาทโรมิวรัต สรวชคจจิตตสมานานตวธณกายนิรมาณสมุทเร
 เมฆานนิศจริตวาทศทิกนตสดตวธาตุมธณาน ยถาศยาธิมุกตาน่า สดตวาน่า โพิธสดตวจรยาชยวน
 วิกรม สัทรศยมานาน สรวสดตวธาตุมุทรวตธณชยวน สัทรศยมานาน สรวสดตวจิตตสมุทรวต
 ธณชยวน สัทรศยมานาน สรวสเดตวนทริยสาครปริชยาลชยวน สัทรศยมานาน สรวสดตวจรยาสมุท

กลปชยานานุกมาะ ตรียธวชยานานุกมาะ พุทโธตปาทชยานานุกมาะ พุทชชยานานุกมาะ
 โพธิสตตวชยานานุกมาะ โพธิสตตว[249]จิตตสภวชยานานุกมาะ โพธิสตตววยวสถานชยานานุกมาะ
 โพธิสตตวสภวชยานานุกมาะ โพธิสตตวปรสถานชยานานุกมาะ โพธิสตตวปรณิธิชยานานุกมาะ
 โพธิสตตวธรรมจกรชยานานุกมาะ โพธิสตตวธรรมปรัวิจยชยานานุกมาะ โพธิสตตวธรรมสาครนยชยานานุก
 มาะ โพธิสตตวธรรมสมุทรรชยานานุกมาะ โพธิสตตวธรรมปริวรรตชยานานุกมาะ
 โพธิสตตวธรรมนิธานชยานานุกมาะ โพธิสตตวธรรมคติชยานานุกมาะ เย ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนายา
 ราตริเทวดายา ยาวทนต์มธยารมพณชยานานุกมาะ ปารมิตาสंप्रयुक्ता โพธิสตตวธรรมาะ ตานสยาะ สรวโรม
 วิวเรภย เอโกภโรมวิววิสฤตนา นาวรณสตตวกายเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต|

ยทุต อกนิษฐสุทรศนสุทศตไปพถหจจุทชาวาสเทวสทศกายเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต เอว พุทหตผลปญญปรัสวานภกรเทวสทศกายเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| ศุภกฤตสนาปรมาณสุภปรีตตศุภเทวสทศกายเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| อาภาสวราปรมาณภปรีตตภเทวสทศกายเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| มหาพรหมพรหมบุโรหิตพรหมปารชทเทวสทศกายเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| สัปสโรคนสเทวบุตรวศวติเทวราชสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| สัปสโรคนสเทวบุตรสนิมิตเทวราชสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| สัปสโรคนสเทวบุตรสตุษิตเทวราชสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| สัปสโรคนสเทวบุตรสุยามเทวราชสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| สัปสโรคนสเทวบุตรศกรเทวราชสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน
 ปรีปายมานานปศยต| ธฤตราชภูรคนธรวราชคนธรวบุตรคนธรงนยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน
 สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| วิรูตมกุมภานชราชกุมภานชบุตรกุมภานชยาสทศตมภวเมฆ
 นิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานป[250]ศยต| วิรูปากษนาคราชนาคบุตรนาคกนยาสทศตม
 ภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| ไวศรวณมหายกษราชยกษบุตรยกษกน
 ยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| ทรมกีนรราชกีนรบุตรกีนรกน
 ยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| สุมติมโหรเคนทรมโหรคบุตรม
 โหรคกนยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| มหาพลเวคสถามคร
 เชนทครฐบุตรครฐกนยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| ราชวสุ
 เรนทราสุรบุตราสุรกนยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| ยมธรมราช
 ยมบุตรมกนยาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต| สรวมนุชเยนทรน
 นารีทารกทาริกาสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต|

เอว สรวคติปรัยาปนสรวสตตวสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมา
 นานปศยต| สรวศรวากปรตเยกพุทธรชิสทศตมภวเมฆนิจจิริตาน สดตวาน ปรีปายมานานปศยต|

วายุวปะเตชะสกนธเทวดาสฤศาคตมภาวะเมฆนิศจิริตานุ สดตวานุ ปรีปายจมานานปศยต| สาคร
 นทีปรวตวานสปตเยาษธิวฤกษปฤถิวีเทวดาสฤศาคตมภาวะเมฆนิศจิริตานุ สดตวานุ ปรีปายจมา
 นานปศยต| อุทยานนครโพธิมณฑรাত্রีทิวสคคณทิกปาทคามินีศรีรกายิกเทวดาสฤศาคตมภาวะเมฆนิศจ
 ิริตานุ สดตวานุ ปรีปายจ-มานานปศยต| เอวี ยาวทวซุรปาณิสาสฤศาคตมภาวะเมฆนิศจิริตานุ ทศ ทิศะ
 สฬริตวา ธรรมธาตุนยปรสเรษุ สรวสตตวส่มุขีภาวสฤติตานุ สดตวานุ ปรีปายจมานานปศยต ||

เย จ ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนายา ราตรีเทวดายาะ ปรมุจิตโตตปาทสภารมูชาะ ปูรวชนม-
 สมุทาคตฤคจิตตปรีปาววยจเฉทนยะ ยานิ จ โพธิจิตโตตปาทปรีปารานนตฺรยาณิ จยุต
 ยูปตติปรีครหปรีปารานนตฺรยาณิ อาตมภาวะปรีครหปรีปารานนตฺรยาณิ นามจกรปรี
 ปารานนตฺร[251]ยาณิ กลยาณมิโตรปสักรมณปรีปารานนตฺรยาณิ พุทโธตปาทาราคณปรีปารานนตฺรยาณิ
 ธรรมปทวยลชโนทครหปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตวารคปรีตติจิตตปรีปารานนตฺรยาณิ สมานิปรีติ
 ลากปรีปารานนตฺรยาณิ สมานิปรีติลาภาทพุททสรณปรีปารานนตฺรยาณิ เกษตรทสรณจกษุสฬรณ-
 ปรีปารานนตฺรยาณิ กลปปรีปราชานจกรานนตฺรยาณิ ธรรมธาตูปรีติเวชชานปรีปารานนตฺรยาณิ
 สดตวธาตววยโลกนชชานปรีปารานนตฺรยาณิ ธรรมธาตุนยสคราวตฺรณปรีปราชยุตยูปตติชชาน-
 ปรีปารานนตฺรยาณิ ทิวโยศรตฺรปรีศุทธิปรีตยเวกษณชชานปรีปารานนตฺรยาณิ สรวสตตวธาตจิตต-
 ววยโลกนสรวสตยวกรานติมุขปรีปารานนตฺรยาณิ ปรมุทิตยวจกษุรกรานติมุขปรีปารานนตฺรยาณิ
 ปรมุทิตยวโยศรตฺรวิชชปรีปารานนตฺรยาณิ ปรมุทิตยวสตตวจิตตชชานปรีปารานนตฺรยาณิ
 ปรมุทิตยวสตตวปูรวนิवासานสมฤติชชานปรีปารานนตฺรยาณิ ปรมุทิตยวปรีติชชานาภิสักรารุทธิ-
 ปรีติลาภปรีตยยปรีปารานนตฺรยาณิ มหรรุทธิวิกรมทิกสฬรณปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตววิโมกษ-
 ปรีติลาภปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตววิโมกษสาคราจินตยนยาวตารปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตว-
 วิกรูวิตปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตววิกรมปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตวากรมปรีปารานนตฺรยาณิ
 โพธิสตตวสัชชาคตปรีปารานนตฺรยาณิ โพธิสตตวมารคาวตารปรีปารานนตฺรยาณิ ยาวท ยานิ
 ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนายา ราตรีเทวดายาะ โพธิสตตวสุสฤกษมชชานปรีปารานนตฺรยาณิ ตานิ
 อสยยะ สรวโรมวิเวโรภย นิรมานกายเมฆานนิศจิริตวา สดตวโภย ธรรม์ เทศยมานานปศยต| สัปรกา
 ศยมานาน ทโยตยมานาน สัทรศยมานาน อุทรีชยมานาน ปรีวิชชมานาน ปรีวิสตรมานาน คณยโต
 นิรทิสยมานาน วิชชูปยมานาน อุปศัทรมาณานปศยต ||

เกษัาจิทวาทมณฐลิสักรโษภานิรุโฆษรุตฺน เทศยมานานปศยต| เกษัาจิตปสกนธสักรจณนินรนาทรุ
 เตน เกษัาจิชชวลนารจिनิตฺรชิตฺรุตฺน เกษัาจิต สาครครชิตนินรุโฆษรุตฺน เกษัาจิต ปฤถิวีสักรมปนินรุ
 นาทรรุเตน เกษัาจินมหาปรวตราชสักรมณฐลิสักรนินรุโฆษนินรนาทรรุเตน เกษัาจิต[252]เทวนครสักรม
 ปนมธูรนินรนาทนินรุโฆษรุตฺน เกษัาจิตทิวยวิมานสักรมณฐลิสักรนินรุเตน เกษัาจิตเทเวณทรรุเตน เกษัาจิน
 นาเคนทรรุเตน เกษัาจิตยเกษณทรรุเตน เกษัาจิตคณธเวณทรรุเตน เกษัาจิตสุเรณทรรุเตน เกษัาจิตครุ
 เตนทรรุเตน เกษัาจินมโหระครุเตน เกษัาจิตเทวรุเตน เกษัาจิตกีนเรนทรรุเตน เกษัาจินมนุษย์เณทรรุ

เตน เกษำจิพพรหมนทรุเตน เกษำจิพสระสคีติรุเตน เกษำจิพทิวยตุรยสปรวาทนรุเตน เกษำจินมณิ
ราชนโรฆษรุเตน เกษำจิพ สรวสตตวากยานานารุโตะะ ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนายา ราตริเทวดายา วิ
โมกษวิษย์ สตตวานำ ปรรวายนานปศยต| เอว โโพธิสตตวาทมภวเมฆเฆรณานาโพธิสตตวรุโตะ
ตถาคตนิรมาณกายเมฆเฆสตถาคตรุตวิมาตรตาสวราชคนโยะะ ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนายา ราตริเทวดา
ยา วิโมกษวิษย์ สปรถมจิตโตตปาทสภวนิชปตติสมุทาคม สวิโมกษวิกิรติต สรวสตตวานำ วิชลปยุมา
นนานปศยต ||

ตสยา เอไกเกน นิรมาณรูปเมฆน ปตติจิตตกษณมนภิลाप्यानภิลापยานิ ทศทิตี โลก
พุททเกษตรานิ วิโสธยमानานปศยต| อนนตมธยาน สตตวสมุทธาน สรวापายทุเขภโย
วิโมจยमानานปศยต| อนนตมธย สตตวธาตุ เทวมนุษยสंपत्तेा प्रतिषुबाप्यमानानपศयत्| अनन्त-
मथ्यान सत्त्वसुमृथान संसारसाक्रातुजालयमानानपศयत्| अनन्तमथ्यान सत्त्वसुमृथान स्रवाग-
प्रतयेकपुत्रगुमेा प्रतिषुबाप्यमानानपศयत्| प्रतिजित्तकषणमनन्तमथ्यान सत्त्वसुमृथान
तक्षुमावारुत्मानान सुन्ने ऋषुषुथारगे पस्यति सम क्षुण्णदि वुवजारयति ओवजति प्रतिविद्यति-
नियายति अनुज्जति अनुस्रति अनुप्रविसति समतयातिषुत्ति यहुत् ปรมุทิตนยनชคทวิโรจนายา
ราตริเทวดายา อจินตยสมนตภทรปรีติวิปลชวชโพธิสตตววิโมกษวิกิรวิตวฤษิตานูภาเวน ปุรวสภาค-
จริตตวตตถาคตธาธิชชานาธิชชตตวาทจินตยกุลมุลปรีปาเกน สมนตภทรายาศจ โพธิสตตวจรรยา
ภาชนิภูตตวา ||

อถ ชลฺ สุन्ने ฐเรษุทธารโก มหาโพธิสตตวปรีติเวคสาครา[253]วภาสปรติลพโธ ทศทิก-
ตถาคตธาธิชชตเต ปรมุทิตนยนชคทวิโรจนายา ราตริเทวดายา ปุระะ ปราวชลิะ สติตวา ปรมุทิตนย-
นชคทวิโรจนำ ราตริเทวดามาภิะ สารูปยาภิรคาลาภิรภยษเฆาชีต

คมภิรธรรม ต ชินานำ ยตฺร สุกฺกิชิตาสยमितกल्पาน
ทศทิตี โลกิ อนุปุรวุ รูป ยถาศย ชคฺ ฝริตวา || 1 ||

ชลาตวา นิราตมกมนนถ วิตถ วิสัษุณฺนิ สตตภทรานตม
ถุทธยา อเนกวิธ กายโสจจฺรย วิทฺรศตว ชคฺ วินสิ || 2 ||

อตยนตวิชวร ปรรคานตา ธรรมศรีร อทวยวิศุทธา-
ทวยานิศฺริตฺ ชคเศษ นิรมิตเมฆครชน วินสิ || 3 ||

น จ สกนุธอายตนาเตา นิศฺรยฺ ตุภย วิทฺยติ กทาจิต
สรวางคปุรณวรฺรูปศจ⁸⁵²รยฺ นิศฺรชไนรชคฺ วินสิ || 4 ||

อธยตมวา⁸⁵³หิรวิมุกตา อุจฺจลิตา ทวยาท⁸⁵⁴ภวสมุทฺธาต

⁸⁵² Gv: ว

⁸⁵³ Gv: พท

สัสสารสาคริ อนนตานุ ทศยเส คตียุ⁸⁵⁵ ปรีติภาสานุ || 5 ||

น จ ตุกุย อธิชช กทาจินมนนยสนนทนา น จ ปรีปลยจา

โลเก ปรีปลยจรรตพาลานุ ธรรมสวภาว ทศย วิเนสิ || 6 ||

เอกาครจิตต พหุกลปานุ สรวสมทธิสาครวิหาไระ

ปูชารณมุตสถยสิ โรมนา นิรมิตเมฆ ทิกษุ สุกตทานาม || 7 ||

พุกทพลนยปรีเวศาไนตรสิ ปรีติกษณมนนตทาน

สรวาน สัครหปรีโยคั ทศยเส ยถาสวมวตาไระ || 8 ||

วยุวโลกย ตวั ภาสมุทริ กรมวิจิตริตั วิวิชรูปาน

ชรเมษวนาวรณมาร์คั เทศยตี วิโครยสิ สดตวาน || 9 ||

รูปั ติ ลกษณวิจิตรั ศุทท สมนตภทรรจรณน

สดตวานานามาศยวศา ตวั เทเวต รูปุ ทศยสิ โลเก || 10 ||

อด ชลุ สุนนะ เศรษฐทการกะ ปรีมูทิตนยชคทวิโรจนา ราตรีเทเวตามาภิะ สารูปยาภิร
คาถาภิรภิษณุตย เอตทโวจตุ กियจจิรั สัสถิตาสิ[254] เทเวต อนุตตรายา สมยกสิโพธา? กियจจิรป
รติลพทศจายั ตวยยา เทเวต สมนตภทรรปรีติวิปลวิมลเวคธวัช โพธิสدتตวิโมกษ อิติ ||

อด ชลุ ปรีมูทิตนยชคทวิโรจนา ราตรีเทเวตา สุนัน เศรษฐทการกั คาถาภิรธยภษต

สมรามี อติต พหุกลปานุ เกษตรโรชปมาสตต ปรีณ

เกษตรั มณิปรีภสสุชาภั ตตร ปรีศานตโมษุ อนุกุลปะ || 11 ||

ทศจาท⁸⁵⁶ทวิปนยุตานา โภภุศิตสทสร ปรีปूरณม

มณิปूरวตภปริมาณั มชยม จาททวิป สุวิจิตรม || 12 ||

ทศราชานินยุตานา โภภุศิตะ สทสรปรีปूरณม

คณธวชามณิปรีภสา มชยมราชานิ รณณียา || 13 ||

ตสยั วิค้ำปติรภูษี ปารถิว จกรวรรตริภูโป

ทวาทริศลภษณสมนวิ⁸⁵⁷โส'นุยุยชไนเรจิตคตาระ || 14 ||

อุปปาทุโก ปทุมครเก ภาณจนวรณสุปรีภคสิโร

ชมพุกฐวั สกลุ สรว สผรติ ปรีภาย โส คคนจ⁸⁵⁸ || 14 ||

ปุตราณ ตสย ปรีปूरณ สุรวราชครูปิน สทสร

⁸⁵⁴ Gv: โยท

⁸⁵⁵ Gv: ชุ

⁸⁵⁶ Gv: จาทุรุ

⁸⁵⁷ Gv: มงคี

⁸⁵⁸ Gv: จา

โภฏี อมาตย ปริปุรณ ปณทิต ทกษ วิทธ เมฆาวี || 16 ||
 ทศ อิศตรีโกฏี ปริปุรณา อปสรสา ทฤศารตีวธิชฌ⁸⁵⁹
 ตาษ สนิครจิตต ทิตจิตตา ไมตรมนา อุปสทธิษุ ราชณะ || 17 ||
 โส โจ มหาปฤถิวีราชา ปรวตจกรวาลปริยณตาษ
 จตวาทวีป สุตสมฤทธา ธรรมพเลน อวสตี สรวาน || 18 ||
 อหุ จกรวรวตีวรภารยา พรหมรุตสรวา รจนกาया
 วิมลปรภา กนกวรรณ สหรมิ ปรภาย โยชนสหสรหม || 19 ||
 อสตี คเต ทินกรรศมิ สวปีติ นฤเป สปุตรปริวาไรษ
 สตีตีโฆษ อุปศานเต ศยนคตา อหุ สุขปรสุปตา || 20 ||
 ราตรีมธยมิ ยามะ พุทธ อุตปนฺนุ ภู ศิริสมุทระ
 ตสมิน วิกรูวิต อนนตา ทธศี ชีโน ทศททิตี ฝริตวา || 21 ||
 ตาน สรวกษेत्रรรชตุลยาเนชิริษุชินะ⁸⁶⁰ ปรภสมุทธาน
 [255] นานาวิกรูวิตศรีราน เยหิ ฝริ ทิไศทศ อเสษาะ || 22 ||
 ปฤถิวี ปรกมปีต สไศลา โฆษ นิครชิตะ ชิน อุตปนโน
 เทवासुरา มนุชนาคาศะ สรวี ปรหรัช เต ชิน อุตปนนะ || 23 ||
 พุทธสย นิรมิตสมุทธา นิสจรี สรวโรมวิเวรภยะ
 เต โจ ทศททิตี ฝริตวา โลกิ ยถาศเย ภณิษุ ธรรม || 24 ||
 ตำคัจโจ วิกรูวิต อนนตानุ สุปินิ ชีโน นิตธศี มม สรวาน
 คมกีร ครชิต ศรณิตวา ปรีตี มมา อภุชि สุปินานเต || 25 ||
 ทศ ราตรีเทวตสหสรสา อูปริ มม สฤติตา นภตลสมิน
 วรณานุทริย น⁸⁶¹ ชินสย ทิวयरูเตน มำ ภณิ ปรโพธย || 26 ||
 อุตติษช เทวมติภารเย เอษ ชีโนปนฺน ตว ราชเย
 กลปาน สาครสเตภี ทุรลภ สंपเท _ สวิศุทธา⁸⁶² || 27 ||
 อหุ ปรีตีส์ภุต วิพุทธา ปศยมิ อาก นิรมล วิศุทชาม
 สंपศยตากษ⁸⁶³ อियมาภา ปศยมิ พุทธ โพธิทุมราเช || 28 ||
 ทวาตรีศลภษณวิจิโตร รศมิสมุทธ โอสิรตุ โรมาน⁸⁶⁴

⁸⁵⁹ Gv: ญา

⁸⁶⁰ Gv: ตุลยาโน สิริปุชิตะ

⁸⁶¹ Gv: ทิรยนต

⁸⁶² Gv: กลปาน สาครสเตภี ทุรลภ สंपศยน สุชิวิสุทโธ

⁸⁶³ Gv: สंपศย' กษณ

อภยทุคโคโต ยถ สุเมรุ ทกษิณวามโต ชิน สมณฑาต || 29 ||
 ทฤษฏวาม มม ปรมุทิตายาศจิตตมุตปนนมมีทฤศ ภาเวยม
 ปรมุทิตจ เม กฤตฺ อูทาทโร พุทฺธวิกรูวิตฺ วิปุล ทฤษฏวาม || 30 ||
 ปรมุทิตจ สมย ราชา อิศตริคณศจ โย'สย ปริวารม
 พุทฺธปรมุทิต วิปุล ทฤษฏวาม สรวี อภุชิตฺ ปรมุทิตศรีราช || 31 ||
 อูปลํภมฺมี ชินสาก⁸⁶⁵ศ สวามิน สารุช ยานนยฺเตภี|
 พุทฺธปรมุทิตโกภินยฺเตภี สปริวาริตะ สพลกายะ || 32 ||
 ปุชา กฤตฺตา มยิ ชินสโย วรชสทสรวีศติ อุนนา|
 นิรยาดิตา รตน สปิโต ปฤถิวิ สสาครา จ สุกตสย || 33 ||
 สุตฺราสมุทฺธ คณเมฆาน ปรมุทิตสมุทฺธ สํวาวิชฺยาน|
 สรวีสตถาคตปรมุทิต เทศยเต ยถาศย ชคสมิน || 34 ||
 สา ราตริเทเวต หิตารุณํ โปธยิ มํ ททา กรุณชาตา|
 [256] ตสยํ มม สปลุท อุตปนนา อิทฤศ ภูตว โปธยิ ปรมุทิตาน || 35 ||
 เอตนมม ปรมุทิตจิตต์ ปรมุทิตปนนมครวโรโพธา
 สํสารสาครคตยา โน มม นิสฺจิตา ภาสมุทฺธโร || 36 ||
 ทศ พุทฺธโกภินยฺตานี เย มม ปุชิตา ชนีย ศรทธาม|
 สํสารี เทวมนุเชชฺช วิษยรติสุชานนยภิลชนตยา || 37 ||
 ปรมุทิต ชินะ ศิริสมุทฺธสุตตสมนนตฺรํ คณปรมุทิตปะ|
 ตฤถีย ชินโน รตนเกตุรพุทฺธ จตุรฤ ภูทคคนปรมุทิต || 38 ||
 ชิน ปณจมะ กุสมุทฺธโร ชชฺช ชินโน อสงคมติจนุทฺธโร|
 ชินุ ธรรมจณพรมุทิตโร อชฺชภูมฺ ชินานมณพรมุทิตโร || 39 ||
 รจนารุจิปรมุทิตโร ปนวมุ อภุชิตฺ ตตฺร ทวิปเทนุทฺธโร|
 ทศมสตุรียธวปรมุทิตโร มย ปุชิตา ปรมุทิตายา || 40 ||
 เอตาน ทศ ปรมุทิต กฤตฺวา สรวี ต ปุชิตา นรวเรนุทฺธโร|
 น จ ตาว ลพฺธ มย จกฺษุรฺเยนียโมตฺรี⁸⁶⁶ นยสมุทฺธโร || 41 ||
 สรวาจคตสทฺทนุ สตตวเกษตฺรุมภุชิตฺ สรวรัตนากม|
 กลปฺตจ เทวศิริณามา ตตฺร อุตปนน พุทฺธ ศตปณจ || 42 ||

⁸⁶⁴ Gv: โอสริตุ โรมาต

⁸⁶⁵ Gv: สกา

⁸⁶⁶ Gv: มโมตฺตริ

ศคิมณฑลลาภุ ปรณโหม'ภู ทวีตียุ อภูษิ ภาสกรปรทีปะ|
 ชโยติธวชสฤตติยุ พุทสสสย อนนตริ _ มณิสูเมรุระ || 43 ||
 กุสุมารุจิสากรปรทีปะ ชวลนศิริศ เทวศิริครุระ|
 โธภาสราช ปรภเกตุรทสมุ สมนตชุลานปรภราชะ || 44 ||
 เอตานุ ทศ ปรมุข กฤตวา สรวี ต ปุชิตา มย นเรนทรราช|
 สกนธาลเย'ภิตยา เม ธรรมิ อนาลเย นิลยพุทฐยา || 45 ||
 อรวาคตสฤตหนุ _ _ ธรรมปรทีปะเมฆศิรินามา|
 อตฺร โลกธาดุ สรวิจิตฺระ กลป ตทาสี พรหมปรภนามา || 46 ||
 ตสมินิ ชินา อปริมาณะ เต มย ปุชิตา สปริวาราชะ|
 สรวेष เตช สุกตานุ ธรรม ศรุโต มิ เคารวิ ชนิตฺวา || 47 ||
 ปรณโหม ชิโน รตนเมรุสฤตสมนตริ คุณสมุทฺระ|
 [257] ชินุ ธรรมธาดุสวรเกตุ ธรรมสมุทฺรครุชน จตุรฤชะ || 48 ||
 ธรรมธวโซ ธรรมิตฺเตชา ธรรมพลปรภโ คคนพุทฺธิชะ|
 ธรรมารุจิมเรฐิขรราชะ ปศุจิม เตช เมฆศิรินามา || 49 ||
 เอตานุ ทศ ปรมุข กฤตวา สรวี ต ปุชิตา มย นเรนทรราช|
 น จ เมฆ ธรรมต วิพุทฺธา เยนิม โธตริ ชินสมุทฺราน || 50 ||
 ตทนนตริ สุกต อาสี สूरยปรทีปะเกตุศิรินามา|
 เกษตรา ส พุทฺธมตี นามนา ตตร อภูจจ โสมศิริกลปะ || 51 ||
 ตสมินนคีตินยุตานุ ยา มย ปุชิตา ทศพลานาม|
 วิวิธเรนตวิปฺลเกชิ ปุชมุเขภริไนกรุจิเรชิ || 52 ||
 คนธรวราช ปรณโหม'ภู ทวีตียุ อภูษิ พุทฺธทฺรมราชะ|
 ตฤตติยุ ชิโน คุณสมุเมรุสฤตสมนตริ รตนเนตฺระ || 53 ||
 ไวโรจนปรภวิญโ ธรรมสมุทฺรเตชศิริ พุทฺธชะ|
 โลกนทรเตชศิริภทฺระ ปศุจิม สรวธรรมปรภราชะ || 54 ||
 เอตานุ ทศ ปรมุข กฤตวา ปุชิต เต มยา สุกต สรว
 น ตู ตาว ลพธ มย ชุลาน สทฺธรรมสมุทฺร เยนวตเรยม || 55 ||
 ทนนตริ สุปริศุทฺธ วชรมาณิอภทฺยทฤตเตชะ
 เกษตฺริ สมนตปรภเมฆ ไนภวิญหสฺสฤตวิจิตฺรม || 56 ||
 ยสมิน วิศุท พุทฺธตฺวาชะ กลยตฺราช กิเลศมลกฤษุภาชะ|
 กลป ปรศานตมตีเตชะ พุทฺธสทฺสรสภว วิญฺหา || 57 ||
 ปรณโหม ชิโน วชิรนาภิ ทวีตียุ อภูทสงคพลธาริ|

ชินุ ธรรมธาตุปฐมิภาสะ สรวทศปฐมิปฐมิภราชะ || 58 ||
 ชินุ ปณจมะ กรณเตชา ษษจ อญ ชีโน วรดสมุทระ|
 ชินุ กษานติมณฑลปฐมิโป อษฏุม ธรรมมณฑลปฐมิภาสะ || 59 ||
 โธภาสสาครวิญหะ ปศุจิมุ เตษ ปฐมิภราชะ|
 เอตานุ ทศ ปฐมิภ กฤตวา สรวิต ปุชิตา มย นเรนทรา || 60 ||
 น จ เมษ ธรรมต วิพฐธา คคนสมา สรวภาวปฐมิภฐธา|
 [258] ยตร สติทิตว วิจเรย์ จาริก สรวภษทรปฐมิภษะ || 61 ||
 ตทนนตร จ รมณีย คณฐปฐมิภษะ นาม|
 ภษทร กิลิษฐปฐมิภษะ กल्प สรวภาวสทท พฐว || 62 ||
 อุตปนน ตตร ชินโกฐิสเตภ วิญหิตสท ทศกल्पะ|
 เต นายกา ภณีย ธรรมา โส มย ฐาริต สมฤติพเลน || 63 ||
 ปฐมิภ ชินโน วิปลกิริติ ธรรมสมุทระเวคศิริราชะ|
 ธรรมนทรราช คุณโฆษ ธรรมศิริศจ เทวมกฐศจ || 64 ||
 ชณานารุจิตะศิรินามา สปตม เตษ อาสิ พุทเทษฐะ|
 ชินุ อษฏุม คคนโฆษ นวสุ สมนตสรวปฐมิภ || 65 ||
 เตษ จ ปศุจิมุ พุทโธ อูรณศิริปฐมิภสมตินามา|
 เต สรวิต ปุชิต นเรนทรา มาร์คุ น โฆษ โศธิตุ อสงคะ || 66 ||
 ตทนนตร วรวิญหา รตนวิจิตรสรวิตศิริราชะ|
 รตนฐวษฐครมตินามา ปศุจิม โลกฐาตุ สรวิกฐา || 67 ||
 สรวโรจยศจ ตท กल्पสตร อุตปนน พุทฐ ศตปณจ|
 เต สรวิต สทกฤต สวย์ภู เอต วิโมกษ สมภิลษตยา || 68 ||
 คุณมณฑล ปรณม นามนา ศานตนิรุโฆษ สครศิริศจ|
 อาทิตยเตช ศิริราโช ลกษณเมรุ เมษฐตโฆษะ || 69 ||
 ธรรมนทรราช คุณราชะ ปุณยสุเมรุ ศานตปฐมิภราชะ|
 เอตานุ ทศ ปฐมิภ กฤตวา สรวิต ปุชิตา มย นเรนทรา || 70 ||
 มาร์คุ วิโสธิตุ ชินานำ ยตร สโมสรี ชิน อเสษา|
 น จ ตาว ลพฐ มย กษานตริยา อิมเมตเร นย ชินานาม || 71 ||
 ตทนนตร สรวฐิรภะ ศานตนิรุโฆษหารมตินามา|
 อตร โลกฐาตุ ปฐมิภฐโธ อลปภิเลศสทตวอฐิวาสะ || 72 ||
 กल्पะ สรวภฐิตินามา ยตร อสตี พุทฐนยฐาสน|
 เต สรวิต ปุชิตา มย นเรนทรา มาร์คุ วิโสธิโต ชินวราณาม || 73 ||

ปรถโม ชินะ กุสุมราศีะ สาครครภ สัภวศิริศจ|
 [259] เทเวณทรจจุท มณิศรภ กาลณจนปรวโต รตนราศีะ || 74 ||
 ธรรมธวโซ'ถ วจนศรีะ ปศุจิมุ เตษุ ชุณานมติ พุทระ|
 เอตานุ ทศ ปรมุข กฤตวา ปุชิต เต มยา สุรณเรนทราระ || 75 ||
 อรวาคภูตตทनु อสติ เกษตร สุนิรมิตธวชปรทีปม|
 กลป สหสรศิรินามา ตตร ย พุทธโกณินยุตานิ || 76 ||
 ศานตธวชะ คมถเกตุะ ศานตปรทีป เมฆศิริราชะ|
 โภภาสยนตปรภราชา เมฆวิลมพิตะ สุริยเตชา || 77 ||
 ธรรมปรทีปศิริ เมรุอรุจศิริศจ เทวศิริครภะ|
 เตษำ จ ปศุจิมกุ อาสีต สี่หวินรทีโต วิฑูปรทีปะ || 78 ||
 เอตานุ ทศ ปรมุข กฤตวา ปุชิต เต มยา สุกตจนทราร|
 น จ ดาว ลพธ มย กุชานตริยา อิมโมตเร นยสมุทรม || 79 ||
 อรวาคตสทनु อสติ เกษตร สมณฑอากศิรินามนิ|
 กลโป อนาลยวิญหสตร ษทวิศทพุทธนยุตานิ || 80 ||
 ปรถมะ สมณฑคเมฆสตรสมนตร คคนจิตตะ|
 พุทระ สุสัภววิญโท ครชิตธรรมสาครนิรุโฆชะ || 81 ||
 ชินุ ธรรมธาทุสวรโฆโซ นิรมิตเมฆสุสวรศิริศจ|
 พุทระ สมณฑทศเตชา ธรรมสมุทรสัภวรุตศจ || 82 ||
 คุณสาครโร ศิริปรทีโป นวมุ อภุทลาตริ ชินสุรยะ|
 อาราคิตศจรมุ เตษำ รตนศิริปรทีปคุณเกตุะ || 83 ||
 ยท นิษกรมี ส หุปนเทโนทรตณศิริปรทีปคุณเกตุะ|
 ศศิริกรเทวิ อหมาสี่ นิษกรมมาณ ปุชีย นเรนทรหม | 84 ||
 โส เม อนาลยวิญห ปรณิธิสมุทรสัภววิญหม|
 สุตร์ นิครชสุ นเรนทรระ ศรุตว มิ ธาริต์ สมฤติพเลน || 85 ||
 ลพธา มยา วิปูลจกษะศานตสมาธิ ธารณิพล์ จ|
 ปศุยามยหิ ชินสมุทธาน เกษตรปรปฺรา กษณกษณน || 86 ||
 ชาตฺ หิ เม กรุณครภา ไมตรินย์ สมณฑปรภเมฆม|
 [260] โพธาย จิตตุ นภตุลย พุทธพลาปรมาณวิปูลากม || 87 ||
 ทฤษฏาวา ชคทวิปริยสตุ นิตยสุขปรภาสภินิวิษฏม|
 โมหารุถวิทยตมณนุ เกลศสมากุล วิตถสัชลิ || 88 ||
 ทฤษฏีคตา คทนจारी ตฤษณวศานคั วิษมกรม|

คติชู อเนกวิชรูปา กรมวิจิตรดำ สมุทนต์ม || 89 ||
 สรวคติจยุติมูเขภริเย อุปตติภิยะ สมุปพนนะ|
 ชาตีชรามรณปีท่า กายิกโยตสิคามนุภานติ || 90 ||
 เตช่า ตทา ทิตสุซารถ์ จิตตมนุตตร์ สมุปพนนม|
 ยตร สัมโว ทศพลาน่า ยาทตุก สรวเกษตรปรสเรษุ || 91 ||
 ตตะ สัมฤตะ ปรมิธิเมฆะ สรวชคตสุชปรวณครณะ|
 สัมภารสัมภ อนนตา มารคสมุทนต์มยอนนคตจ || 92 ||
 ปรสสถานเมฆวิปูลาณะ สรวปถปรสนนมุขเวคะ|
 วิปูล่าจจ ปารมิตเมฆาน มุญจิชุ ธรรมชัตตปรสเรษุ || 93 ||
 ภูมิยากรโม วิปูลเวคะ สรวตรี ยชวสาครนเยษุ|
 ภูมิษวสงคติจารี เอกภษณน สรวชินคามิ || 94 ||
 อปี จาปยห้ สุตตปุตร จรย สมนตภทร อวกรานตา|
 ทศ ธรรมชัตตลเกทาสเตช สมุทนต์มยมวตรามิ || 95 ||

ตตกี มนยเส กุลบุตร อนนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน วิศาปติรนาม ราชาภูจจกรวรรตี
 พุทธรังษานุปจเฉทาย สติตะ ? น ชล ปุณสเต กุลบุตร เหวี่ ทรชภูวณม | มลชุศรียะ ภูมิภฤตะ เตน กา
 เลน เตน สมเยน วิศาปติรนาม ราชา ภูจจกรวรรตี พุทธรังษานุปจเฉทาย ปติปนนะ | ยยา จาห้ ราตรี
 เทวตยา ปรโพธิตา ส่า สมนตภทรณ โพธิสตัดเวณ นิรมิตา | ตตกี มนยเส กุลบุตร อนนยา ส่า เตน
 กาเลน เตน สมเยน ภทรมตริรนาม จกรวรรตีภารยา อภูต สตรีรัตนม ? น ชลเววี ทรชภูวณม | อห้ ส่า
 เตน กาเลน เตน สมเยน ภทรมตริรนาม จกรวรรตีภารยา อภูว สตรีรัตนม | ส่าห้ ตยา ราตรีเทวตยา
 ปติโพธิยั พุทธรชเน สมทาปาตา | อียจจิโรตปาหิตี เม กุลบุตร อนนตตราย้า สมยก[261]สีโพธา
 จิตตม | ส่าห้ เตน จิตโตตปาเทน พุทธรชษตรปรมาณูระสมาน กุลปาน น ชาตุ ทรชคตวิวินปาเตษุ
 อุปพนนา | สดตสมิต์ เทวมนุษยคตปรายณา | สรวตร จ อวิริหิตา ตถาคตทรชเนนาภูวม | ยาวนเม
 ภควโต รตนศรีปรีที่ปคณเกโตสตัดคตสยารหตะ สมยกสัมพุทสย สหทรศนาทย์ สมนตภทรปรีตีวิปูลวิ
 มลเวคธวโซ โพธิสตัดววิโมภษะ ปติลพะระ ยสย ปติลาภาทเหมวีรูเปณ สรวสตัดวปรีปากวินยารูเณ
 ปติยุปสตีตา ||

เอตมห้ กุลบุตร สมนตภทรปรีตีวิปูลวิมลเวคธวโซ โพธิสตัดววิโมภษะ ชานามิ | ก็ มยา ศกย์
 สรวตถาคตปาทมูละษุ ปิตติภษณิ สรวชชดาปรสสถานมหาเวคสาครปติลพชาน่า โพธิสตัดวาน่า
 สรวปรสสถานมุเชษุ ปิตติภษณิ มหาปรมิธานสาคราวตาราปติปรสรพชาน่า ปติจิตตภษณิ
 สรวปรมิธานสาครนเยษุ อปรานตกุลปจรยามณทลาภินิหารกุศลานาม เอไกกสย้า จ จรยาย้า สรว
 พุทธรชษตรปรมาณูระสมกายาภินิหารกุศลานาม เอไกเกณ จ กาเยน สรวธรรมชัตตุนยสาครสพรมณ
 นาม เอไกกสมิจจ ธรรมชัตตุนยสาคร สรวพุทธรชษตร ยถาศยสตัดวกายวิชยปติจรยาสัมทรศนกุศลา

มาตรฐานชาลี ภาปฏิบัติปรมาณูชาลี ภา วชรปรมาณูชาลี ภา วิวิธมหามณิรตนรชะปรมาณูชาลี ภา
 ปุชฺชคนธจรณปรมาณูชาลี ภา [263]รตนนวยุปรมาณูชาลี ภา สรวารมพนปรมาณูชาลี ภา เตชฺ สร
 เวชฺ ปรมาณูชะสุ เอโกกสมินิ ปรมาณูชะสิ พุทฺธเกษตรปรมาณูชะสมาน โลกธาตุน สัรวตมานาน
 วิวรตมานาสาปศยต| สาปสกันชาน สเตชะ สกันชาน สวายุสกันชาน สปฏิบัติวิสกันชาน สม
 โลกธาตฺสตตวาน สาสิชฺชานาน นานาสัสถานาน สัปรตฺชชานาน นานาปฏิบัติลวฺยหฺน นานาปรวตปริ
 วาราน นานานทีตทาควฺยหฺน นานาสาครปริสัสถานาน นานาทิววิภกิติกวนวฺยหฺน นานาวฤกษสัส
 ถานาน นานาคคนาลัการาน สเทวนครภวนาลัการาน สนาคนครภวนาลัการาน สยกษนครภวนาลักา
 ราน สคนธรจนครภวนาลัการาน สาสฺรจนครภวนาลัการาน สครุทจนครภวนาลัการาน สกินนรจนครภ
 นาลัการาน สมโหรจนครภวนาลัการาน สมนุชฺชนครภวนาลัการาน สสรวิทิวทิวคฺยวสุถานสรวสต
 วนครภวนาลัการาน สนรกโลกคิติวิชฺยาน สติรฺยคโยนิโลกวิชฺยาน สยมโลกวิชฺยาน สมนุชฺชคิติว
 วจารจฺยตฺยูปตติวิชฺยาน นาโนปตตยภิสัณินาน อนนตคิติภทสมวสรณาน| เตชฺ จ โลกธาตฺชฺ วิ
 มาตฺรตามทฺรากษิต| ยทฺต กัศจิลโลกธาตุน สักลิชฺชานปศยต| กัศจิตฺปริศฺทฺชาน กัศจิทฺเทกานตสั
 กัศจิทฺคิตฺปริศฺทฺชาน กัศจิตสักลิชฺชวิศฺทฺชาน กาศจิทฺวิศฺทฺชสักลิชฺชาน กัศจิทฺเทกานตปริศฺทฺชาน
 กัศจิตสมตลปรเวศาน กัศจิทฺวมฺรฐปรตฺชชานาน กัศจิทฺวฺยตยสตสัสถานาน เตชฺ โลกธาตฺชฺ
 สรวสตตวคิตฺชฺ สรวสตตวโปตติตฺชฺ สมนตสตตวตราโณชะศฺริย ราชฺริเทวตฺมา ปรตฺติวเณยสตตวสรวสต
 วาภิมุชามปศยต| สรวโลกาสัณินทฺรจนตยา ยถายะปรมาณานา สตตวานา นานาภิมุคิตฺโคจฺรณานา
 ยถาตมภวานา ยถาตมวจนปรชฺลปตฺนินฺรูกิตฺสัรววฺยวหารานา ยถาปรโยคานา ยถาธิปเตยานา ปริปา
 กวินยมุปาทย สรวสตตวาสัณินสัมุชวสธิตามปศยต ||

ยทฺต นานานรคคิตฺปรยาปนนานา สตตวานา วิวิธนรทฺชฺชกยวิวิวรตนาไทย นานาติรฺยคโยน
 ยฺอุปนานา สตตวานามนโยนยสัภกษณภย[264]วิวิวรตนาไทย ยมโลกคิตฺปรยาปนนานา สตตวานา
 กษฺตฺปิปาสาทิทฺชฺชกยวิวิวรตนาไทย นาคโลกคิตฺปรยาปนนานา สตตวานา สรวนาคทฺชฺชกยวิวิวรต
 นาไทย สรวกามธาตฺปรยาปนนานา สตตวานา สรวกามธาตฺกทฺชฺชกยวิวิวรตนาไทย มนุชฺชโยโลกคิตฺปร
 ยาปนนานา สตตวานามนุชฺชการตมิสรายา ราชฺเร สรวนุชฺชการภยวิวิวรตนาไทย อวฺรณายศฺกัรฺตคิ
 ทศฺลกาภินิวิชฺชานา สตตวานา สรวายศฺกัรฺตคิภยวิวิวรตนาไทย ปรชฺจจารทฺชฺชกยวิวิชฺชานา สตตวานา
 ปรชฺจจารทฺชฺชกยวิวิวรตนาไทย มรณภยภิตานา สตตวานา มรณภยวิวิวรตนาไทย ทฺรคิตฺปรปาตภย-
 ภิตานา สตตวานา ทฺรคิตฺปรปาตภยวิวิวรตนาไทย อาชฺชิวิกภยภิตานา สรวานามาชฺชิวิกภยวิวิวรต-
 นาไทย กุศลมูลวิปรณาศภยภิตานา สตตวานา กุศลมูลวิปรณาศภยวิวิวรตนาไทย โพธิจิตตสัไมชฺณภย-
 ภิตานา สตตวานา โพธิจิตตสัไมชฺณภยวิวิวรตนาไทย ปาปमितฺรสมวชานภยภิตานา สตตวานา
 ปาปमितฺรสมวชานภยวิวิวรตนาไทย กลยาณमितฺรวิปรวาสภยภิตานา กลยาณमितฺรวิปรวาสภยวิวิวรต-
 นาไทย ศฺรวกปรตฺยเอกพุทฺธภุมิปรปาตภยภิตานา สตตวานา ศฺรวกปรตฺยเอกพุทฺธภุมิปรปาตภย-
 วิวิวรตนาไทย วิวิธสัสารสัวาสทฺชฺชกยภิตานา วิวิธสัสารสัวาสทฺชฺชกยวิวิวรตนาไทย-

วิสภาคสรวสมวธานภีตานำ สดตวานำ วิสภาคสรวสมวธานภยวินีวรัตนต่าย วิษมกาโลปตติภย-
ภีตานำ สดตวานำ วิษมกาโลปตติภยวินีวรัตนต่าย วิษมกุโลปตติภยภีตานำ สดตวานำ
วิษมกุโลปตติภยวินีวรัตนต่าย ปาปกรมาธยาปตติภยภีตานำ ปาปกรมาธยาปตติภยวินีวรัตนต่าย
กรมเกลดศาวรณภยภีตานำ กรมเกลดศาวรณภยวินีวรัตนต่าย วิวิธส์ชวลาคตนิเกดพนุชณภยภีตานำ
สดตวานำ วิวิธส์ชวลาคตนิเกดภยวินีวรัตนต่าย สรวสดตวานามส์ภินนส์มุขชาวสธิตามปศยต ||

ยทุต อดนชชานำ สดตวานำ ชรายุชานำ สส์เวทชานามุปาพาทูกานำ รูปีนามรูปีนำ สส์ชวินำ
ไนวนส์ชวินำ นาสส์ชวินำ สรวสดตวปริตรารณปรณิธานพลาภินีรหุตตวาท วิปุลโพธิสตตวสมาธิ-
เวควิกรมพเลน โพธิสตตว[265]มหาภิชญาพลปรกรเมณ สมณฑภทรโพธิสตตวจรยาปรณิธยภินีรหพ
เลน มหากรณานยสาครเวคส์ชตตวาท สรวชคทปรณิหิตมหาไมตรีสพรณต่าย สรวสดตวสุขสมุทยปรี
ติเวควิวรัตนต่าย สรวสดตวส์ครทชชานปรโยคต่าย วิปุลโพธิสตตววิโมกษวิกุรวิตฤชภิตาสมน
วาคตตวาท สรวเกษตรปรีโสธนาภิมุขิมปศยต| สรวธรมชชานานุโพธาภิมุขิม สรวพทุชปุไซปสถานภ
มุขิม สรวตถาคตศาสนส์ธารณภิมุขิม สรวกุศโลปจยาภิมุขิม สรวโพธิสตตวจรยาวิวรัตนภิมุขิม
สรวสดตวจิตตานาวรณภิมุขิสถิตำ สรวสเดตวณทริยปรีจาภิมุขิสถิตำ สรวสดตวาทิมุกติสมุทรว
โสธนาภิมุขิม สรวสดตวาวรณิธยธรมวินีวรัตนภิมุขิม สรวสดตวาชชานานุชการวิธมนภิมุขิม สรวกุศ
ลาปรยาภิมุขิมปศยต สรวชชชชานาโลกส์ชชชชต่าย ||

อด ชลุ สุธนะ เศรษฐทารกะ สมณฑสตตวตราโณชชะศรีโย ราตรีเทวดายา อิทมจินตย์
สรวโลกภิมุขชคทวินยนิทรศนโพธิสตตววิโมกษฤชภิตาวิกุรวิต์ ทฤชฎวาท ปรหรรษาโต มหาปรีติ-
เวคสาครปรติลพธะ สมณฑสตตวตราโณชชะศรีโย ราตรีเทวดายา สรวศรีเรณ ปรณิปตย อูรธวั
วทนมวโลกยามาส| อด ชลุ สมณฑสตตวตราโณชชะศรีโย ราตรีเทวดา ตำ โพธิสตตวรูปภกษณ-
วิกุทิสส์ปทมนตรธาปย ราตรีเทวดารูเปณ สรววิกุรวิตานิ ปรวรัตนมานา อธยติชชต| อด ชลุ สุธนะ
เศรษฐทารกะ สมณฑสตตวตราโณชชะศรีโย ราตรีเทวดายา ปุระตะ ปรานชชชช สธิตวา ตสยำ
เวลายามีมา คากา อภายต

ทฤชโณ มยา วิปุลกายุ ตวา วรา⁸⁶⁷ลกษโณ รตนอาภรณ|

อนุวยถชไนะ จิตรวิจิตรศุภไรคคณ ชโยติชคณน ยถา || 1 ||

ตวนนตเกษตรชชชชตสม์ ปรภมณชลั ปรวรกายศุภม|

นนานาวิธานุปมวรณนิภา เยน สผวี ทิศมนนตตลา || 2 ||

พหุ รศมิชชล ชคจจิตตสมาส ตวั สรวโรมมุชตะ สฤชเส|

รศมีมุขะ รุจิริปทมสธิตาะ ตว นิธมิตา ชคิ สเมติ ทุชชม || 3 ||

คนธารุจิเมชปฏล่ำ สฤชเส ชครูปส์สธิตสมณฑศุภาม|

[266] ปุษปา ปรวรชุนต สมณฑมุขั สผรติ ธรรมธาตคต สรวชินาน || 4 ||
 รตนารจิปรวตเมรุณีภั ตว อากกุฏ วิปุลั วิมลม|
 เยน ปรภาสตี สมณฑชเค โมหานธการ วินิวรตยเส || 5 ||
 ตว สุรยเมฆปฏลา วิปูลา สท นิสจรนต์ วิทนาทวิมลลา|
 ไจโรจนสย วิษยั วิปุลั ตว สุรยมณฑลปรโภตสฤชตี || 6 ||
 ตว จนทรชโยติษปรภา วิมลลา นยเนภี เมฆ สท นิสจริษุ|
 เต โจ ทศททิตี สผริตว ชคั ทโยตนต์ โลภี ติมิโรปหตา || 7 ||
 น จ⁸⁶⁸ ลภษเณรชคศรีรสมา คจฉตี นิรมิตสมุทรร ทิศะ|
 เต ธรรมธาตวิปุลสผรณะะ ปรีปาจยนต์ยमितสรวคณาม⁸⁶⁹ 8 ||
 ตว กายุ ทฤศยตี ทิ ทิกุปรสโรระ สรวชคาภิมุช ปรีติกระ|
 ราชาคณิโจรสลชชตยमित สรววิ ภยั สมยเส วินยม || 9 ||
 ยท ปรเชิตสทว สกาสมหั สมุปสฤโต คณ วิจันตยโต⁸⁷⁰|
 ตท รศมิมณฑลศุภา วิมลลา ภรุมนชานตราน⁸⁷¹ ตว นิสจริษุ || 10 ||
 โอภาสยนุ ทิศ สมุทรรศตานาโลก โลกิ วิปูลาชชนีย|
 นานาวิกุรวิต วิทรศย พหุนสตัดคตา มม ศรีริ ตทา || 12 ||
 ยท รศมิมณฑล มมาภิปตี ตท เสาขยมทฤตมุทรรมฤต|
 โอกรานต ธารณิ สมาริศตา ปศยามิ ทิกษุ จ ชินานมิตา || 12 ||
 กรรมวิกุระเม ยท ธรรา กรรมตะ ปรมาณุสัชยณยุ ชลาตุ มยา|
 ปศยามิ เกษตรปรมาณุสมา เกษตรธาณิ เอกปรมาณุระเซ || 13 ||
 รชสี สติตา ปฤถคเนกวิธา เนกานตกลิชฎ พหุ เกษตรศตา|
 ทุชชานิ เยษวณูภวนต์ ชนาะ ปรีเทวโรทิตนินาทรุไตะ || 14 ||
 สักลิชฎศุท ปุน เกษตร พหุน อลปี สุขั วิปุล ยตร ทุชช|
 สมุเทนต์ เยษ⁸⁷² ชิน การุณิก ชินศรวากา อปี ปรตเยกชินาะ || 15 ||
 ปรีศุททกลิชฎ ปุน เกษตรนยา พหุโพธิสตตวรจนาปรจิตา|
 นรนาริมณฑิต สุทรรชนียะ ชินวัศุ ยตร สติหตี รุจิริะ || 16 ||
 เกษตรสมุทรร วิปุล วิมลลา รชสี สติตา สมตลानุคตา|

⁸⁶⁸ Gv: ตว

⁸⁶⁹ Gv: น

⁸⁷⁰ Gv: ตา

⁸⁷¹ Gv: ตรา

⁸⁷² Gv: ชุ

[267]ไวโรจเน จริตา ทิ ปุรา ปริโสธิตา วิปลกल्पไตะ || 17 ||
 สรวะษุ เกษตรปรสเรษุ ชินาษะ สัฏศยษุ ทรมวเรนทรคตาษะ|
 โโพธิ วิพุทธยยุ วิกรวยโต จกรั ปรวรวตย⁸⁷³ วินยนิติ ชคต || 18 ||
 ปศยามิ ตวามนุคตามปี ตำ ไวโรจนสย วิษเย วิปลเ|
 ปุษา สหสรนยุไตะ อมีไตะ สรวาษชินาน สมภิปุชยนิติ || 19 ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ อีมา คาคา ภาษิตวา สมณฑตตวตตราโณษะศรียั ราตริเทวตา
 เมตทไวจต อาศจรัยั เทวเต ยาวทคมภีโร'ยั โโพธิสตตววิโมกษะ| ก็ นาม อัย วิโมกษะ? กियจจิริ-
 ปรตลิตพศจาร์ ตวยา? กถั จ ปรตปิทยมาโน โโพธิสตตววะ อิมั โโพธิสตตววิโมกษั ปริโสธยติ? อาห
 ทุรภิสภั กุลปุตร เอตสสถานั สเทวเคน โลเคน สศรวากปรตเยกพุทเธเน| ตตกสย เทโตะ? สมณฑกทร
 โโพธิสตตวจรยาปรณิธานานุกตानำ ทิ โโพธิสตตวานาเมษ โคจโร มหากธุนาครภานำ สรวชท-
 ปรตตราณปรตปิพนานำ สรวากษณาปายทุคตติปลวิโสธนปรตปิพนานำ สรวเกษตรานุตตรพุทศเกษตร-
 ปรศุทธิปรตปิพนานำ สรวพุทศเกษตรตถาคตวิธานุปลเจทปรตปิพนานำ สรวพุทศสาสนสัธารณ-
 ปรตปิพนานำ สรวกลโปโพธิสตตวจรยาสัวสสัสนมหาปรณิธานสาคราวตีธณานำ สรวธรมสาคร-
 วิติมิรชวานาโลกวิโสธนปรตปิพนานาเมกษเณน สรวตฺรยธวณยสาครชวานาโลกวิหารปรตลิตพธานำ
 โโพธิสตตวานาเมษ วิษยะ| อด จ ปุณสตถาคตาธิชชานน นิจฺเทกษยามีภุตปุรวั กุลปุตร อตีเต'ธวนิ
 พุทศเกษตรปรมาณุชชะสมานำ กลปนā ปเรณ ไวโรจนเตชะศรียั โลกาธาเตา วิโรชมณฑโลก นาม
 กลโป'ภูต สุมเรฐปรมาณุชชะสมพุทโธตปาทปรภวะ| สว ชลฺ ปุณรวโรจนเตชะศรียัโลกธาตชะ
 สรวรตนเมฆวูหา วชรมยวิมานภวนปรตมิณตีตาภูต ||

อด สว โลกาธาตชะ สรววิมลปรภมณิราชสาครปรตติษจตา สรวคณชราชมณิรตนศรียา
 สมณฑปริมณฑลวิศุทศัสกัธิษฐา สรวาภรณเมฆวิตานัสัฉาตีตา สรววูหมณิจักรวาลสหสรปรกิษิปตา
 จาตฺรทวิปีกโกภินิยุตศต[268]สหสรสุจิตวูหา| กาจิตตตฺร จาตฺรทวิปีกา สกัธิษฐาสกัธิษฐภรมณำ
 สตตวานามาวาษะ กาจิตสกัธิษฐวิศุทศวยามิศรภรมณำ สตตวานามาวาษะ กาจิตวิศุทศสกัธิษฐานำ
 สตตวานามาวาษะ อุตตปตฺกศลมูลานามลปสาวทธานาม กาจิตเทกานตปรศุทธานำ โโพธิสตตวานามา-
 วาษะ ||

ตสยาะ ชลฺ ปุณรวโรจนศรียั โลกาธาตะ ปุรวเณน จกรวาลานุสัธธา รตนกุสมุปรตีปชวชา นาม
 จาตฺรทวิปีกา ภูมิศุทธิสกัธิษฐา อกฤษโฆปตศาลิปรีโกคา ปุรวภรมวิปากาภินิรวฤตตภูฏาการภวน-
 วิมานปรีโกคา สมณฑตต กลปวฤกษัสัฉาตีตา นานาคณชวฤกษสทาปรมุกตโกศคณชเมฆา-
 วิวิธมาลยวฤกษสทาปรวรัชิตมาลยเมฆา วิจิตฺรปุษปะวฤกษา อจินตยวรณคณชปุษปะวเรฆาษปรมุกตา-
 นานาวรณจฺรณวฤกษสทาปรมุกตโกศสรวคณชรัตนราชจฺรณวรัชภิปฺรยวฤกษฐา วิวิธรัตนวฤกษมหามณิ

⁸⁷³ Gvv: ยั

รัตนโกศวิสุตวราณาภาษิตา ทิวยาทวยวฤกษสรวาทวยเมฆวาทสมীরิตคคนตลปรมุคตมธูรนิรุโฆษา
จนทรสุยราตรีทิวาสุขปรภวา มณิรตนสมนดาวภาสสมภูมิภาคา ||

ตสย้า ขลุ จาตุรทวิปีกาย้า ทศ ราชธานีโกฏินิยุตศตสมหสราณยภูวน เอโกกา จ ราชธานี-
สมนदानนทีสทสรปริกษิปตา| สรวาศจ ตา นทโย วิจิตรทิวาปุษเปาฆสักรวาทินโย ทิวยตุรยสัคิตี-
มโนชวมธูรนิรุโฆษาะ สรวรตนทรมตีรสูริวิรูหะ นานารตนปรติมณทิตาะ เนาสัจารินโย ยถจฉา-
วิวิธสุขปริโภคยาะ| เอโกกสยา จ นทยนตริกาย้า ทศ นครโกฏินิยุตสทสรธาณิ สัสถิตานยภูวน เอโกกั จ
นครี ทศครามโกฏินิยุตศตสทสรปริวารม| สรวเ เต ครามนครนิคมา อเนกทีไวยทยานภวนวิมานโกฏี-
นิยุตศตสทสรปริวารา อภูวน| ตสย้า ขลุ ปุณศจาตุรทวิปีกาย้า ชมพูทวิปสย มธเย รตนกุสม-
ปรทีปา นาม มธยมา ราชธานยภูต ฤทธา จ สมีตา จ เกษมา จ สุภิกษา จ อภิรณพหุชนเทวมนุษยา จ
ทศกุศลกรมปถสมาดตาน้า สดตวานามาลยะ| ตสย้า ขลุ ปุณา รตนกุสมปรทีปาย้า ราชธานย้า
ไวโรจนรตนปทุมครุคศรีจุไท นาม ราช อภูต จกรวรรตี จตุรทวิเปศวระ เอาปปาทุกะ ปทุมครุเก ทวาตรี
ศนมทา[269]ปุรุชลกษณสมลัถตศรีโร ธารมิโก ธรรมราชาะ สปรตตนสมนวาคตะ| ปุณัณ จาสย สทส
รมภูต ปุตราน้า สุราน้า วิราน้า วราจครูปิน้า ปรโสนยปรมรทกาน้า สรวากการสุปริปุณวรางคานาม|
ทศ จาสย สตรีโกฏินิยุตศตสทสรานยนตะปุณภูต สรวาส้า จกรวรรตีสภาคกุศลมูลสัภวาน้า สภาคจริ
ตาน้า สทรตนกายาลัการาน้า กลยานจิตตาน้า เทวกันยานิรุวิเศษสทฤศรูปาน้า ชามพุนทสุวณวรณ
กายาน้า นานาทิวยคนธโรมกุปปรมุคตคาตราน้า ทิวยคนธวิมลปรภาปรมุณจนศรีรามม| ทศ จาสย
อมายโยโกฏโย'ภูวน ปริณายกรตนปรมุขาะ ||

ตสย ขลุ ไวโรจนรตนปทุมครุคศรีจุทสย ราชลศจกรวรรตินะ สัปุณณศรีวกรุรา นาม ภารยา
อภูต สตรีรตนม อภิรูปา ปราสาทิกา ทศนียา ปรมศุวณปุษกลตยา สมนวาคตา| อภินิลเกสี-
อภินิลเนตรา สุวณวณจฉวิรพรมสวรา สดตปรมุคตปรภาคศรีรา สมนดาทโยชนสทสรเมเนกวรณยา-
ทิวยคนธปรภยา สพรตติ สม| ตสยาศจ สัปุณณศรีวกรายา ราชภารยายาปทุมภทราภิรามเนตรศรีริ
นาม จกรวรรติทูหิตา อภูต สรวางคสัปุณณา อภิรูปา ปราสาทิกา ทศนียา สรวโลกตฤปตทศนา|
ตทยถาปี นาม กุลบุตร ราชลศจกรวรรติโน ทศเนน น กศจิต ตฤปยติ เอวเมว ตสยาะ ปทุมภทราภิรา
มิเนตรศรียศจกรวรรติทูทรน กศจิตทศเนน ตฤปติมาปทยเต สลาปิยิตวา ปรชลาตฤปตาน| เตน จ
กาเลน เตน สมเยน อมิตายุชะ สดตวา อภูวน น นียตายุชะ นาสติ อนตเรณ กาลกรिया| เตน จ กา
เลน สดตว้า สัสถานานานาตวมปี ปรชลาตฤปเต สม| วรณนานาตวมปี สรวรนานาตวมปี นามเฮย
นานาตวมปี กุลนานาตวมปี आयुชปรมาณานาตวมปี อาโรหปริณาวิมาตตามปี อุตสาหพลปราก
รมสถามวิมาตตามปี มนาปามนาปกรณียวิมาตตามปี อุทาร์หิनाธิมุกตินานาตวมปี ปรชลาตฤปเต สม|
ตตร เย สดตวาะ สุวณนา อภูวนนุทธาราธิมุกติกาะ สัปุณณคาตรา อภิรูปา ทศนียาะ ต เอว วาจม
ภาษนต อห้ โกะะ ปุรุช สุวณนตรสทวตสกาศาทิติ| เอว เย สดตวาะ สุสัสถิตศรีรา อภูวน เต

ทูลส[270]สถิตศรีรานุ สรวานวมนุยนเต สม| เต เตนนานโยนยาวมานนาสมุทิตเนน อุกุศลมุเลน
อายุระปรมาณาทปี ปริทัยนเต สม วรณาทปี พลาทปี เสาขยาทปี ปริทัยนเต สม ||

ตสย้า ขลุ รตนกุสมปรที่ปาย้า ราชธานยามุตเตรณ สมณฑาวภาสนธรมเมฆนิรุโฆษธวัช นาม
โพธิมณฑวฤกษ์'ภูต สรวตถาคตโพธิมณฑวภูตปฤติภษณทรศนะ อภทยวชรมณิราชสารมุละ สรวมณิ
รตนนิจิตวิบุโลทวิทศกนธะสรวรตนมยสกนธศาขาปตรปลาตปุษปผละ สंपนนะ สมณฑสุวิภกตะ
สมภาคาภิปรลมพรจิตศาจะ สมณฑสพธรรณากษยตาวยูโหนานารตนาารจิวุทสมณฑภท-
ปรมุกตาวภาสะ สรวตถาคตวิษยวิกรูวิตนิรุโฆษานูรวิตะ ||

ตสย ขลุ โพธิมณฑทสย ปุโรโต รตนกุสมวิทศุทธรณนิครชิตเมฆโฆษณ์ นาม คนโธทกสรโร'
ภูททศรตนทรมโกฏินียุตสทสทรปริวารม| สรวเจ เต รตนวฤกษา โพธิวฤกษส์สถานา อภูวน ตสย
ขลุ ปุณา รตนกุสมวิทศุทธรณนิครชิตเมฆโฆษสย มหาคนโธทกสรสะ สรวมณิรตนสุวิภกตนิจิดานิ
กุลานยภูวน สรวรตนหารปรลมพิตานิ วิศุทธรตนมยสรวกานวูโยปโศภิตานิ วิศุทธรสรวาภธณวูห-
สมล็กฤตานิ| สรวศจ โพธิมณฑ'ปรมาไนะ ปทมครไกรจินตยวูหมหามณิรตนภูภาคาไระ สมณฑาต-
ปรีวฤโต'ภูต| ตสย ขลุ ปุณา รตนกุสมวิทศุทธรณนิครชิตเมฆโฆษสย คนโธทกสรสะ มธยาด
สรวตธยธวตถาคตวิษยปตรสรีวิโยติตเมฆวูหม์ นาม มหารตนราชปทม์ ปราทุรภูต ||

ตตร มหาปทเม สมณฑชณานารจิตรีคณเกตุธวัช นาม ตถาคตะ ปราทุรพภูว ตำ สุมะรุ
ปรมาณูระชสมานำ ตถาคตานำ ปรลมกลปิกะ เยน ตสมิน กลเป สรวปรลมมณฑตรา สมยภัสโพธิภัส
พุทธา| โส'เนกวรชสทสรณิ ธรรมศรวณน สดตวาน ปรีปายจ ทศวรชสทสร รศมยวภาสวกรูวิตเนน
ปรีปายยามาส ตตร ทศกริรชสทสไรระ ส ตถาคตะ ปราทุรภวิษยตีติ| ยตตตะ สรวตธยธวตถาคต
วิษยปตรสรีวิโยติตตรคมิเมฆ[271]วูหมหารตนราชปทมาต สรวสดตววิระชปรีทปา นาม รศมิรนิศจ
จาร ยยา รศมย เต สดตววะ สปฤษฎฐา ส้านนตี สม ทศกริรชสทสไรระสทถาคต อุตปตสยต อิติ
นวกกริรชสทสไรระ ส ตถาคต อุตปตสยต อิติ| ยตตโต มหาโพธิวฤกษาทวิโรชวตีศรีครภา นาม รศมิร
นิศจจาร ยยา รศมย เต สดตววะ สปฤษฎฐา สรวรูปานิ สุกษมาณยปศยน อษฎฐาภกริรชสทสไรระ ส
ตถาคต อุตปตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวฤกษาท สรวสดตวกรมิวิปากนิรุโฆษา นาม รศมิรนิศจ
จาร ยยา รศมย เต สดตววะ สปฤษฎฐา สวกสวگان กรมสมุทธานวตธนตี สม กรมสมฤติชณำ จ
ปรตยลณต สปตกริรชสทสไรระ ส ตถาคต อุตปตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวฤกษาท สรวกุศล
มุลส์ภานิรุโฆษา นาม รศมิรนิศจจาร ยยา รศมย เต สดตววะ สปฤษฎฐา ปรีปุณนา อวิกลสรเวณท
ริยาะ สตีชชนเต สม ชทกริรชสทสไรระ ส ตถาคต อุตปตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวฤกษาท
จินตยพุทวิษยนิทรศนนิรุโฆษา นาม รศมิรนิศจจารยยา เต สดตววะ สปฤษฎฐา อูทاراتิศยตยา วิ
กรวนตี สม ปลจกริรชสทสไรระ ส ตถาคต อุตปตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวฤกษาท สรวพุทธเก
ษตรปรีศุทนิครชิตปรีภาสวิชญาปน นาม รศมิรนิศจจาร ยยา เต สดตววะ สปฤษฎฐา สรวาการ
พุทธเกษตรปรีศุทนิทรากษะ จตุกริรชสทสไรระ ส ตถาคต อุตปตสยต อิติ| ยตตต เอว มหา

โพธิวิฤกษชาติ สรวตถาคตวิษยาสะเภทปรทีปา นาม รศมิรินิจจจาร ยยา เต สตตวาระ สปุญญะ ตสย ตถาคตสย สรวตธานุคตวิกรวิทมวตารนติ สม ตริกริรวรรษสทไสรระ ส ตถาคต อุตฺตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวิฤกษชาติสรวชคทมิขปรทีปา นาม รศมิรินิจจจาร ยยา เต สตตวาระ สปุญญะ ตถาคต มาภิมุขมิจมฺญาปศฺยณ ทวาทย์ วรชมหาสราภย์ ส ตถาคต อุตฺตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวิฤกษชาติ ตฺรยชวชวานวิหุตฺตปรทีปา นาม รศมิรินิจจจาร สตถาคตปุรวโยคนิโรฆษา นาม ยยา เต สตตวาระ สปุญญะ ตสย ตถาคตสย ปุรวโยคสมุทฺรนาทกฺลปยามาสรวตฺรนติ สม วรชสทสเรณ ส ตถาคต อุตฺตสยต อิติ| ยตตโต มหาโพธิวิฤกษาทวิติ[272]มิรชวานตถาคตปรทีปา นาม รศมิรินิจจจารยยา เต สตตวาระ สปุญญะ สมนตจกฺษุชกตฺา ปรตยลภนต สรวตถาคตวิกรวิทพฺทษเกชต รสรวสทตวทฺรศนตาโย วรชศเตน ส ตถาคต อุตฺตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวิฤกษชาติ สรวชคท พุทฺทศนวิปากกฺศลมูลสํภา นาม รศมิรินิจจจาร ยยา เต สตตวาระ สปุญญะ ตถาคตโตตฺปาทสํญฺา ปรตยลภนต สปตาเหน ส ตถาคต อุตฺตสยต อิติ| ยตตต เอว มหาโพธิวิฤกษชาติ สรวสทตวปรทฺรชปรีติปราโมทยสมุทฺยนิโรฆษา นาม รศมิรินิจจจาร ยยา เต สตตวาระ สปุญญะพฺทษทฺรศนมหาปรีติเวค- สํชาตา อฏฺวาน|

อิติ ทิ กุลบุตร เอภิเรวรูไปรปรมาโณะ รศมิปรีปาจนนโยรทศวรชสทสราณิ สตตวาน ปรีปาจย สปตเม ทิวเส ปุรฺเน สรวี ตํ โลกธาตุมปรมาโณะ สํกมฺพนนโยะ สํกมฺปย เอกานต- ปรีศุทฺชามธยติชชต ยาวททศสุ ทิกฺษุ สรวตถาคตานํ พุทฺทศเกชตฺรปรีศุทฺชิตฺิ| ตามปิ สรวํ ปรตฺติจิตตกฺษณํ ตตฺร พุทฺทศเกชตฺรนาณาวิธาจินตฺยวฺยูหานํ สํทฺรศยามาส| อถ ปศฺจิม สปตาเห เย ตตฺร โลกธาเตา สตตวา พุทฺทศทฺรศนปรีกฺวาระ เต สรวเว โพธิมณฺฑาทมิขชะ สติตา อฏฺวาน ||

อถ ขลฺล ตสฺมินิ โลกธาเตา สรวจกรฺวาลภย สรวสุเมรฺภยชะ สรวปรวเตภยชะ สรวนทีภยชะ สรวสาครภยชะ สรววฤภยชะ สรวปฤถีวิทเลภยชะ สรวนคเรภยชะ สรวปรากาเรภยชะ สรวภวเนภยชะ สรววิมานภยชะ สรววสตรภรณปรีโกเคภยชะ สรววาทฺยวฤภยชะ สรวตฺรยสํคิตฺิภยชะ สรวนิรฺมาณ- วฺยูเหภยชะ เอโกกสมฺพาทรมพณฺฑา สรวตถาคตวิชยปรภวํ นิครชฺมานาชะ สรวคนฺธรูปเมฆานนิจจจารย- สรวรตนารฺจิมะฆานํ สรวคนฺธรูปารฺจิกฺรภานํ สรวคนฺธมณฺิวิครหเมฆานํ สรวมณฺิวสตรรตฺนาภรณเมฆานํ สรวรตนปฺชฺสเมรฺเมฆานํ สรวจฺจฺรณเมฆานํ สรวตถาคตฺรศมิเมฆานํ วิทโยตฺยมานาชะ สรวตถาคต- ปรภามณฺฑลเมฆานนิจจจารยมาณชะ สรววาทฺยตฺรยเมฆานํ สํฆฺญฺยมาณชะ สรวตถาคตปฺรณิธาน- นิโรฆชะเมฆานํ ปรมฺญจยมาณชะ สรวตถาคตสฺวราจฺครตฺสมุทฺรเมฆานํ นิครชฺยมาณชะ สรว- ตถาคตลภณานฺวณฺชนวิจิตฺรปฺรติภาส[273]เมฆานํ นิทฺรศยมาณชะ อจินตฺยานิ ตถาคตโตตฺปาทปุรวนิ มิตฺตานิ สํทฺรศย||

ตสย สรวตฺรยชวตถาคตวิชยปฺตรสํทิตฺรศมิเมฆวฺยูหมหารตฺนราชปทฺมสย โพธา ทศพฺทษเกชตฺรปรมาณฺุรชชะสมฺมา มหารตฺนราชปทฺมปรีวาราชะ สมวติชฺชนต| เตชะ จ มหารตฺนราชปทฺม- ปรีวารานํ มหารตฺนปทฺมานํ เกสกรฺณิกาสฺ ทศพฺทษเกชตฺรปรมาณฺุรชชะสมฺมานิ มหามณฺิรตฺนคฺรภานิ

สีหาสนานิ ปราทุรภูวน | เตษุ จ มณิรตนครเภษาสนเนษุ ทศพุททเภษตรปรมาณุระชเสมา โพธิสตุตวาระ
 ปรยงกนิษณณะ ปราทุรภูวะ ||

สมนตาสีสพุททสย ตสย ภควตะ สมนตชชานรตนารุจิศรีคุณเกตุราชณะ ตถาคตสย
 อนุตตรา สมยกลีโพธิม อถ ตาวเทว ทศสุ ทิกษุ สรวโลกธาตตุตถาคตา อนุตตรา สมยกลีโพธิมกลีพุทท
 ยถาศยานำ สตุตวานามภิมุขั ธรรมจกรั ปรวรวตยามาสะ | เตน ตโต โลกธาโตรปรเมยาระ สตุตวาระ
 สรวพุททคตวิวินิปาเตภโย วินิวรติตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ สรวโคปตติปริตษจาปีตา | อปรเมยาระ
 สตุตวาระ ศรวากภูเภา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ ปรัตเยกโพเธา ปรัปาจิตา | อปรเมยาระ
 สตุตวาระ เวคปรณานิรยณายำ โพเธา ปรัปาจิตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ วิมลปรากุระชชายำ โพเธา
 ปรัปาจิตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ ธรรมปรณานาณานิรยณายำ โพเธา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ
 สตุตวาระ อินทริยปริศุทธิปรณานานิรยณายำ โพเธา ปรัปาจิตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ พลสมต
 สมุทาจารานุกมนิรยณายำ โพเธา ปรัปาจิตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ ธรรมนครภิมุขวิชยยานสำ
 นิรยณายำ โพเธา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ สรวตฺรานุคตฺรทุชภิมุขินนยยาน
 นิรยณายำ โพเธา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ จรยปรโยคสมวสรณนยนิรยณายำ โพเธา
 ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ สมาริปรสถานนยนิรยณายำ โพเธา ปรัตษจาปีตา | อปร
 เมยาระ สตุตวาระ สรวารมพณวิชยปริศุทธิมณฑลนยนิรยณายำ โพเธา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ
 สตุตวาระ โพธิ[274]สตุตวโพเธา จิตตมุตปาตีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ โพธิสตุตวามารุเค ปรัตษ
 จาปีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ ปารมิตามารุคิสุทเธา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ สตุตวาระ ปรธมายำ
 โพธิสตุตวภูเภา ปรัตษจาปีตา | เหว ตสย ตถาคตสย อจินตเยน พุททวฤกษภิตาวิกุรวิตน ธรรมจกรั
 ปรวรวตยตะ ปรัตติจิตตกษณมนนตา ปรัเมยาระ สตุตวาทูตียายำ ตฤตียายำ จตุรธยำ ปณจภยำ ษษ
 ยำ สปรตมยวมษภุภยำ นวมยวม อปรเมยาระ สตุตวาทศภยำ ภูเภา ปรัตษจาปีตา | อปรเมยาระ สตุ
 ตวาทฺรณินไวเศษิกายำ โพธิสตุตวจรยยามวตาริตา | อปรเมยาระ สตุตวาทสมนตภทโพธิสตุตว
 จรยปรณินาณวิศุทเธา ปรัตษจาปีตา | เหว ตสย ตถาคตสย อจินตเยน พุททวฤกษภิตาวิกุรวิตน
 ธรรมจกรั ปรวรวตยตะ ปรัตติจิตตกษณมนนตมธยสตุตวธาตฺรวินยมคมต | ตสมึศจ โลกธาเตา สรวสตุตว
 ยถาศยาสตุตสย ตถาคตสย นานาตมภาโวปายเกาศลยปรมุกต่า ธรรมเทศนามาชานนตี สม ||

ตสยำ ชลุ ปุณา รตนกุสมปรทีปายำ ราชชานยำ รูปรวณวิชยปรัโภคมทตตานำ สตุตว
 นามนโยนยวมมนยมานำ วินยวศั สมุปาทาย สมนตภโทรโพธิสตุตว อุทารวณรูปคตมภินิรมาย ตำ
 ราชชานิมุขปรัตตะ | ตสโยททยา ปรัภย สรวา สา ราชชานยวภาสิตา | ยา จ ตสย ราชชานยาระ
 ปรัภา ยา จ ราชชจกรวรวตโน ไวโรจนรตนปทมครภศรีจุทสย สวศรึรนิรยาดา ปรัภา ยา จ สตุ
 รึรตนสย ปรัภา ยา จ รตนวฤกษภณำ ปรัภา ยา จ มหามณิรตนสย ปรัภา ยา จ จนท
 รสุยครทนภษตรชโยตีชำ ปรัภา ยา จ สรวชมพุททวิเป ปรัภา สา จ สรวา น ปรัชถายเต สม | ตทยถาปี
 นาม อาทิตเย อุทิตเ วิคเต'นธกาเร น จนทครทนภษตรชโยตีชำ นาคเนรณ มณีนำ ปรัภา ปรัชถาย

เตสม เอวเมว สมณฑกทรสย โพธิสตตวสย ปุรภยาภิภูตาะ ตตร ชมพุทวิเป สรวปรภา น ปุรชญาเขต
สม| ตพยถาปี นาม ชามพูนทกนกพิมพสย ปุรโต มชิวโรโท น โศภเต น ภาสเต น ตปติ น วิโรจเต
เอวเมว สมณฑกทรสย โพธิสตตวสย ปุระ เตชะ สดตวานำ รูปกาย น โศภนเต น ภาสนเต น ตปนติ
น วิโรจนเต||

[275] เตชามาตทภวต โก'นวย ภาวิชยติ เทโว วา พรหมา วา ยสย ปุรโต วยั น โศภามเห
น ภาสามเห น ตปาโม น วิโรจามเห กาเยน วา ปุรภยา วา ศุภยา วา วรณน วา เตชสา วา? น จาสย
ศกนุโม นิมิตตมทครหิตู ||

อถ ขลु สมณฑกโทรโพธิสตตวสะ ตสยา รตนกุสมปรทีปายา ราชชานยา มธเย
ไวโรจนรตนปทุมครภศรีจุตสย ราชลศจกรวรรดิโน วิมานสโยปยุนตรีเกษ สติตวา ตั
ไวโรจนรตนปทุมครภศรีจุฑ ราชานำ จกรวรรดินเมตทโวจต ยต ยลุมหาราช ชานีเยะ ตถาคโต '
รหน สมยภสัพุโธ โลก อุตปนนะ| อีโหว ตว วิชิตะ สมณฑธรรมวภาสธรรมเมฆนิรุโฆษชวชโพธิมณฑเท วิ
หริติ||

อถ ขลु สมณฑชณานารจิปทุมภทราภิรามเนตรศรีจันทรา ราชทุหิตา สมณฑกทรสย
โพธิสตตวสย รูปกายั ทฤษฏา ปรภาวิกรูวิตมาภรณนิรุโฆษ จ ศรุตวา มหาปริตีปราโมทยเวคชาตา
ตสยำ เวลายาเมว จิตตมุตปาทยามาส ยนเม กิจิฑุปจิตกุศลมูล์ เตนาหมีทฤศ์ กายั ปรดิเลภยม| อีทฤ
ศมลการม อีทฤชานี ลกษณานิ อีทฤศมีรยาปถม อีทฤศิมถุทธิม| ยถา อเนนนานชการายำ รัตเรา สดต
วานามวภาส สันนยย พุทโธตปาทะ สंपรกาติตะ ตถาหมีปี สดตวานามชณานานชการั วิธูย มหาชณ
านาโลกั กุรยาม| ยตร ยตร โจทปทเยยม สรวตตราวิหิตา สยามเนน กลยาณมิเตรณ ||

อถ ขลु กุลปุตระ ไวโรจนรตนปทุมครภศรีจุตจกรวรรตี สาธ จตุรงเคน พลกาเยน สารธั สปัตถี
รตไนะ สารธั สตรีคณปริวาเรณ สารธั ปุตรามายไนคโมรชานปไทะ มหตยา ราชรทุชยา มหตา
ราชานุภาเวน ตสยา รตนกุสมปรทีปายา ราชชานยา อัจจาลย โยชนมูรธวั วิหายสยภยุทคมย สรว
ชมพุทวิเป สรวาวตีมิ จาตุรทวิปิกโลกธาดู มหาวภาเสน สฬริตวา สรวสดตวานำ พุทททรศน
สมาทาปนารธั สรวรตนปรวเตชु ปรัตติภาส สัทรศย สรวจาตุรทวิปิกโลกธาดูปรยาปนนานำ
สรวานามภิมุขั สติตวา ตพพุทททรศน คากาภิกิเตน สัรวณยามาส

พุทโธ โลก สมุตปนนสตราตา ยะ สรวเทหินาม|
สรเว วรชนต อุตถาย ทฤษฏั โลกวินายกม || 20 ||
กทาจิตกल्पโกฏีกรูตปทยนเต ตถาคตาะ|
ปรกาศยนติ เต ธรรม์ หิตารธั สรวเทหินาม || 21 ||
ทฤษฏา โลกั วิปรัยสตามชณานติมิราวฤตม|
สัสารทุชะขาภิตั สันนย มหาตีมิ กฤปาม || 22 ||
กल्पโกฏีรส์เชยยาศจริตา โพธิจาริกา|

สตตวานำ ปรีปาการณํ สรวทุโฆปศานตเย || 23 ||

ปรยตยชนุ หสตปาทา กรณนาสา ศีรําสี จ|

กลุปานนตปรยนตา พุทโธทยมฤตาปตเย || 24 ||

ทูลภาชะ กลุโกฏีภีโรเก โลกวินายกาชะ|

อโหมฆํ ศรวณํ เยษํ ทรศนํ ปรยูปาสนม || 25 ||

โพธยาสนนิษณโณ'ยํ ทฤศยเต วทตํ วระ|

มารํ สไสนยํ นิรุชิตย วิพุทโธ โพธิมุตตมาม || 26 ||

พุททกาโย จ วิภษธวํ อนนตรศมิณทลม|

นานาอารณํ วินีเสถตย พรหลาทยติ ยชชคต || 27 ||

รศมิเมฆานสํเขยยาน พุทโธโรวินีเสถตาน|

วินทนต์ ปรีติมตุลํ สตตวา ไยรวภาสิตาชะ || 28 ||

สวกสวเกน จิตเตน ปุชยธวํ วินายกม|

ชนยิตวา มหรวทวิระเมต ยามสทนต์กม || 29 ||

อถ ชลฺ ราชา ไวโรจนรตนปทมครุภคฺรีจุทศจาภีรคาถาภีชะ สรวชิตวาสินชะ สรวาน สตตวาน
 สํโจทย ทศภีรวีวชูปุชาเมฆสทสไรศจกรวรวติกุศลมูลปรีนิชปนไนชะ สมณฑาวภาสธรรมเมฆนิรุโฆษธวชํ
 โพธิมณทํ สมณฑาทภีปรวรชน เยน ส ภควาน สมณฑชยานรตนารุจิศรีคุณเกตุราชสทถาคชะ เต
 โนปสํกรานชะ สรวรตนจถตรเมฆสํฉาติตมาภาคํ กุรวน สรวปุชปวิตานเมฆสํฉาติตาลีการมาภาคํ
 กุรวน สรววสตรเมฆสํฉาติตาลีการมาภาคํ [277]กุรวน| สรวรตนกิงกณีชาลเมฆไรศคนมลํกุรวน
 สรวคณชสาครนิรุฐปิตคนธารจิมฆาลํการํ คคนตลมิธิตชชน สรวรตนาสนมณิรตนวสตรปรชลปตวิวจน
 เมฆาลํการํ คคนตลมิธิตชชน สรวรตนชวชเมฆจจริตาลีการํ คคนตลมิธิตชชน สรววณวิมานเมฆสํฉน
 นาลํการํ คคนตลมิธิตชชน สรวปุชปเมฆสํฉนنالํการํ คคนตลมิธิตชชน สรวปุชวายุหเมฆาภีปรวรช
 นาลํการํ คคนตลมิธิตชชน| อุปสํกรมย ภควชะ สมณฑชยานรตนารุจิศรีคุณเกตุราชสย ตถาคตสย ปา
 เทา ศีรสาภีวินทย ตํ ภควนตมเนกศตสทสรฤตวะะ ปรทกษิณีฤตย ตสย ภควชะ ปุรชะ สมณฑทคฺวิท
 โยติตมหมณิรตนปทมครุภาสเน นยชิตต ||

อถ ชลฺ สมณฑชยานรตนารุจิชปทมภทราภีรามเนตรศรีจันทรา จกรวรวติพุทิตา สวานยา
 ภรณานิ กายานนิรุมุจย ไตรราภไรณสทํ ภควนตํ สมณฑชยานรตนารุจิศรีคุณเกตุราชานํ ตถาคตมภย
 วกิริต| อถ ตานยาภรณานิ ตสย ภควชะ อุปริ มุรธสํเฮา มหมณิรตนาภรณจถตรํ สํสทธิตมภวาน
 วิจิตรมณิรตนชาลปรีกษิปตํ นาเคนทรกายปรีคฤทิตํ สรวาภรณศรีรสสสิธิตปรีมณฑลํ ทศาภรณจ
 ถตรมณฑลปรีวาริตเมกานตปรีศุทํ กุฎาคารสํสถานวิจิตรวยุหํ สรวรตนาภรณเมฆสํฉาติตํ
 สรวมณิราชทรมวยุหสํฉนน์ สรวคณชสาครมณิราชสมลํฤตม| ตสย มชเย ธรรมชาทุปรภวสรว
 รตนมณิศาชาปรลมพํ นาม มหาโพธิวิฤกษมทราภีชิต อนนตมธยวยุหนิรุเทคํ ปรทกษิณ

นानาวุฒิสหฺทรศนมฺ | ตตร ไวโรจณํ นาม ตถาคตมทฺรภาษิตํ อนภิลापยพฺพุทฺทเกษตรปรมาณุระชะสไมโร
 โพธิสตัดฺไวชะ ปรีวฤตํ ปุรสกฤตํ สรวโฆชะ สมณฑกทฺรโพธิสตัดฺวจรยาปฺรณิธานนิริยาโตชะ นานาโพธิสตัด
 ไวโรจนิตฺยวฺยุหาสํภินนินฺวาทริภิช สรวโลเกนทฺราศจ ตทภิมุขานทฺรภาษิตํ ตสฺย ภควโต
 ไวโรจนสฺยานนตฺมธฺยํ พฺพุทฺทวิกรฺวิตมทฺรภาษิตํ ปุรวโพธิสตัดฺวจรยาภลปฺรปฺรํ จ อวตฺรติ สม |

ตสฺยาศจ โลกธาโตชะ สํวฺรวทฺวิวฺรตกลปानวตฺรติ สม | ตตร โลกธาตาวตฺตีตํ พฺพุทฺทวศปฺรปฺรามวตฺรติ
 สม | ตสฺยํ จ โลกธาเตา สมณฑกทฺรโพธิสตัดฺวมทฺรภาษิตํ | สรวตถาคตปาทฺมฺเลขุ พฺพุทฺทปฺุชา
 ปฺรยุกตสรวสตัดฺวปฺรียากวินยาภิมุขํ จาทฺรภาษิตํ | สรวโพธิสตัดฺวํศจ สมณฑกทฺรสฺย โพธิสตัดฺวสฺย กา
 เย ปฺรติภาสปฺรปาตฺนํ อาตฺมานํ จ ตโตโร วานुकตมทฺรภาษิตํ สรวตถาคตปาทฺมฺเลขุ | สมณฑกทฺรสฺย
 โพธิสตัดฺวสฺย กายปฺรติภาสปฺรปาตฺสรวโพธิสตัดฺวปาทฺมฺเลขุ สรวสตัดฺวภวเนษุ ตาสุ จ โลกธาตฺุชเวโก
 กสมินิ โลกธาเตา พฺพุทฺทเกษตรปรมาณุระชะสมานํ โลกธาตฺุนทฺรภาษิตํ |

[278] สสฺริชฺฐทานํ สปฺรติชฺชานานํ สสฺสสถานานํ สศฺรียานํ สนานาวุฒิปฺรสิทฺธานํ | นานาวุฒิเมฆ
 ปฺรสิณฺนนานํ นานากลปนามสํเขยยานํ นานาตถาคตวศนินฺรเทศานํ นาราตฺรยธฺวณยาวตฺรารานํ นานาทิก-
 ปฺรสรปฺรเวศานํ นานาธรมธฺาตฺุปฺรสรปฺรยาปฺนนานํ นานาธรมธฺาตฺุคตลปฺรเวศานํ นานากาศตลวยวสฺถา
 นานํ นานาโพธิม⁸⁷⁴ณฺทวฺยุทานํ นานาตถาคตวิกรฺวิตปฺรภานํ นานาพฺพุทฺทสํหาสนวฺยุทานํ นานา-
 ตถาคตปฺรชณฺมณฺทลสมฺทฺรานํ นานาตถาคตปฺรชณฺมณฺทลปฺรวิวฺรตฺนํ นานาตถาคโตปายเกาศลยปฺรียีป
 นานํ นานาตถาคตธรมจกรปฺรวิวฺรตฺนยยานํ นานาตถาคตสรวางฺครตฺนินฺรโฆษมุกฺตานํ นานามนฺตรนย
 สาศกรนินฺรเทศานํ นานาสฺตฺรานตฺเมฆานํรวมมาณานทฺรภาษิตํ | ทถฺยภฺวํ จ ภูยสฺยา มาตฺรยา มหาปฺรียีป
 สาทเวคานํ ปฺรตฺยลภต ||

ตสฺยํ มหาปฺรียีปเวคสํชาตฺายชะ ส ภควานํ สมณฑชฺชานตฺนารฺจิชฺศฺริคฺคณฺเกตฺุราชสตัดฺถาคตชะ
 สรวตถาคตธรมจกรนินฺรโฆษํ นาม สฺตฺรานตํ สปฺรียากศยามาส ทศพฺพุทฺทเกษตรปรมาณุระชะสมสฺตฺรานต
 ปฺรียวารม | ตสฺยาสตํ สฺตฺรานตํ ศฺรุตฺวา ทศ สมายิมุขศตสฺหสฺรธาณยวกรฺานตานิ มถฺุณิ สฺุชสํสฺปฺรศฺนานิ |
 ตทฺยถาปี นาม ตทฺทิวสวกรฺานตสฺย ครภสฺย มาตฺุชะ กุเกษา วิชฺชานมฺ ตทฺยถาปี นาม สตฺตฺวานํ
 กรฺมาภินิรฺหารมฺ ตทฺยถาปี นาม ตทฺทิวสวารุปฺตสฺย สาลกฺลยาณวฤกษสฺย พิชางฺครเหตฺุชะ เอวเมว เต
 สมายโย มถฺุทวะ กมนิยาชะ | ยทฺุต สรวตถาคตาทภิมุขวิชฺชวาปโน นาม สมายิช | [279] สรวตถาคตธรม-
 จกรนินฺรโฆษ นาม สมายิช | สรวพฺพุทฺทปฺรณิธานสาศกรวิชฺชวาปโน นาม สมายิช | สรวสํสารทฺุชปฺรียีปิต-
 สรวนินฺรยาณนินฺรโฆษวิชฺชวาปโน นาม สมายิช | สรวสตัดฺวตโมนธการวิธมนปฺรณิธานวฺยุโท นาม สมายิช |
 สรวสตัดฺวทฺุชวิปฺรโมกษปฺรณิธิวิลมโฬ นาม สมายิช | สรวสตัดฺวสฺุชนินฺชปตฺติสํภโว นาม สมายิช |
 สรวสตัดฺวปฺรียากวินยาปฺรียทศฺรภโณ นาม สมายิช | สรวโพธิสตัดฺวมารฺคาตฺรณธฺวโช นาม สมายิช |

⁸⁷⁴ Gvv: ค

สรวโพิสตตวณุมยากรณณสัถวายุโห นาม สมาธิ | เอวंपรมุขานิ อสยา ทศ สมาธิมุขตสทสรณณย-
กรานทานิ ||

สา สุกษมสมาทิตจิตตา อนินชนจิตตา พรหรัชิตจิตตา สมาศวาสิตจิตตา อนาภาสจิตตา
กลยามมิเตรษวณुकตจิตตา คมภีรสรวชวลตารมพณจิตตา ไมตรานुकมนสาครปรสฤตจิตตา สรวาภินิ
เวศจจลิตจิตตา สรวโลกวิษยาสัถวาสจิตตา ตถาคตวิษยาวตรณจิตตา สรวพุทธฐูปวณสาคราวภาสิต
จิตตา อภุษุภิตจิตตา อนีริตจิตตา อปรติตจิตตา อภินนจิตตา อนุนนตจิตตา อนวนตจิตตา อชินนจิต
ตา อนีวรตยจิตตา อสัสนจิตตา สรวธรมสรวาวนิชยปติจิตตา สรวธรมสรวาวนยสาครานुकต-
จิตตา สรวธรมปรวิจยनยานुकตจิตตา สรวสตตวสมุทรวาตรณจิตตา สรวชคตปริตรณณจิตตา
วิปุลพุทธสมุทรวาภาสัถวาสจิตตา สรวตถาคตปณินชานสาคราวตรณจิตตา สรวาวรณปรวตวิกรณ-
จิตตา วิปุลปณยสัถวาสมุทรวาณนจิตตา ทศตถาคตพลปรตिलाภิมุขจิตตา สรวโพิสตตววิษยาวภาส-
ปรตिलพจจิตตา สรวโพิสตตวสัถวาสัถวตनจิตตา สรวทิกสมุทรวสมรณจิตตา สมनตภทรมหา-
ปณินชานาธยาลมพนตาโย ทศพุทธเกษตรปรมาณุรชชะสไมะ ปณินชานสมุทระ สรวตถาคตานำ
ปุรวปณินชานำ สรวพุทธเกษตรปรคุทเย'ภินิรหตติ สม ยทุต สรวสตตวปริปากวินยาย ธรรม
ธาดุนยสมุทรวปรสรปรชญาโย ธรรมธาดุนยสมุทรวาตรณตาโย สรวพุทธเกษตรชวปรานตกลป
โพิสตตวจรวยวตรณตาโย สรวโพิสตตวจรวยามณชลาปรานตกลปสัถวาสนตาโย สรวตถาคโตปสักร
มณตยาโย สรวกลยามมิตราราคณตยาโย [280]สรวตถาคตปุไซปสถานปริปูรณตยาโย ปรติจิตตภุษณ
สรวชวลชวานวิโรหณวิโพธนโพิสตตวจรวยานุจเฉทนตยาโย | เอวंपรมุไซทศพุทธเกษตรปรมาณุรชชะส
ไมะ ปณินชานาภินิรหารมุขสมุทระ สมनตภทรายำ โพิสตตวจรวายำ ปณินชมิภินิรหตติ สม ตสยชะ
สมนตภทรโพิสตตวจรวาปณินชมิภินิรหาราย ||

ส ภควาน สมนตชวานรตนวิศรีคุณเกตุราชสตถาคตชะ ปูรวกุศลมูลานิ สัจจยติ อุทโยตยติ
สัทรศยติ วิวฤณตติ วิภชติ สัปรกาชยติ สารีกโรตติ อวิปรณาศตยาโย วิปูลีกโรตติ มหาสมรณตยาโย
สลาปยติ สรวชวลตยาปรมาณิกรณตยาโย ยทุต ปรณมจิตโตตปาทมุปาทาย ตถาคตปุรวปณินช-
สมุทรวาสัชยปรตिलाภาย ||

ภูตปุรวู กุลปุตระ อตีเต'ธวตีเต'ธวนิ ตชะ ปเรณ ทศเม กลเป มณิสูรยจนทรวิทโยตติตปรภายำ
โลกธาทา จนุทรวชศรีเกโตะ ตถาคตสย ปรวจเน สมนตชวานารุจิชปทมภทรากิรามเนตร-
ศรีจนวนุทรวา ทาริกยา สมนตภทรโพิสตตวสมาทาปิตยา ปรลुकนสตถาคตวิครหชะ ปทมนิชณณะ
ปรตีสัสการิตชะ | ปรตีสัสการย จิตริตชะ | จิตริยิตวา รตนปรติมณทิตชะ กฤตชะ | อนุตตราयำ สมยกส์โพ
ธา จิตตมุตปาทิต สมนตภทรโพิสตตวกลยามมิตรมาคมาย | สา เตน กุศลมูลเลน อวินิปาตธรมิณี สทา
เทเวณทรวกุเลษุ มนุชเยนทรวกุเลษุ โจปปนนา สรวตระ จาภีรูปาภูต ปราสาทิกาทะศนียา ปรมศุภวณ
ปุกชลตยา สมนวาคตา | สทา จ อวิรทิตาภูตตถาคตทรวศเนน สมนตภทรโพิสตเตตวณ | เตโนว จ

กลยามมิเตรณ ตস্যำ ตস্যำ ซาเตา ปริปาจิตา สัจจิตา สมาริตา| เอตริหิ จ ปุณฺสฺตยา สมฺนตภโฑร
โฑริสฺตตว อาราคิโต'ตฺยฺนตาวีราคณตยา ||

ตตฺกึ มนฺยเส กุลปฺตร อนฺยสฺ ส เตน กาลเณ เตน สมเยน ไวโรจนรตนปทมฺครฺมศรีปรภาจฺุโท
นาม ราจจกรวรฺตี? น ขลฺ ปุณฺสฺเต กุลปฺตร เอวํ ทฺรชฺฎายมฺ| ไมฺเตรยสฺ โฑริสฺตตวสฺ เตน กาลเณ เตน
สมเยน ไวโรจนรตนปทมฺครฺมศรีปรภาจฺุโท นาม ราชาภฺุจจกรวรฺตี| สฺยาคขลฺ ปุณฺสฺเต [281]กุลปฺตร
ไรรวมฺนยา สา เตน กาลเณ เตน สมเยน สํปุรณฺศรีวกรฺรา นาม ราจภฺารยาภฺุต? น ขลฺ ปุณฺสฺเต เอวํ
ทฺรชฺฎายมฺ| อึยํ ปฺรศานตฺรุตฺสาคฺรวตี นาม ราตฺริเทวตา ยา มฺมานนฺตฺรํ สนิชฺณณา| ตตฺกึ มนฺยเส กุล
ปฺตร อนฺยา สา เตน กาลเณ เตน สมเยน สมฺนตฺชฺวานารฺจิสฺปทมฺภทฺราภิรํมเนตฺรศรีจฺนทฺรา นาม ราจ
ทฺุหิตา อภฺวม?| น ขลฺเอวํ ทฺรชฺฎายมฺ| อหํ สา เตน กาลเณ เตน สมเยน สมฺนตฺชฺวานารฺจิสฺปทมฺภทฺราภิ
รํมเนตฺรศรีจฺนทฺรา นาม ราจทฺุหิตา อภฺุวํ| ยนฺเม ทฺาริกาภฺุตยา อินฺทฺรชฺวชฺเกโตสฺตถาคตฺสย ปฺรจเณ
ปฺรลฺกฺนสฺตถาคตฺวิคฺรหสฺ ปทฺไมทคตสฺ ปฺรตีสฺสกาธิตสฺ ส เม เหตฺรภฺุตฺ ยาวทฺนตฺตฺรยาสฺ สมยฺกสฺไฟฺเฮ|
ยทา จาสมิ สมฺนตภเทรณ โฑริสฺเตตฺวณ อนฺตฺตฺรยํ สมยฺกสฺไฟฺเฮ สฺมาทาปิตา ส เม กุลปฺตร ปฺรณ-
จิตโตตฺปาโท โโพธายาภฺุต| ยทา จ ส เม ภควาน สมฺนตฺชฺวานารฺจิสฺรึคฺณเกตฺรราชสฺ ตถาคตสฺ
อุปฺสํกรมฺย อภฺรณเณรวิภฺุณสฺ ตถาคตฺวิภฺุวิตฺปฺรติหารยํ จ ทฺุชฺฎาวา ฐรมฺศจ เม ตสฺย ภควโต'นฺติกาจ
ณฺรุตสฺ ตทา มโยชฺ สรวโลกาภิขชฺทวินฺยนิทฺรคฺโน โฑริสฺตตววิโมกฺษสฺ ปฺรติลพฺส| สรวเ จ เต สฺเมรฺ
ปฺรมาณฺรชสฺมาสฺตถาคตา อาราคิตา อภิรํธิตาสฺ สรวโปกฺรณฺปฺุชาสฺตกาเรณ จ สตฺกถฺตาสฺ| ยศฺจ
ไตสฺตถาคโตตฺรธฺโร ภาชิตสฺ ส เม สรวํ ศฺรุตสฺ| เตชํ จาสมิ ตถาคตานามวาทานฺุศานฺิษฺ ปฺรติปฺนนา|
เตชฺ จ เม ตถาคเตชฺ ติวฺรํ เคารวํ ปฺรติลพฺธํ ยถารูเปณ เคารเวณ เอกจิตตฺกษเณ ตานฺุ สรวํสฺตถคตํ
ตานิ โฑริสฺตตวปฺรชฺนมนฺทลานิ ตานิ จ สรวานฺิ พุทฺทเกชฺตฺรานิ ปศฺยามิ ||

ตสฺยํ จ ไวโรจนศฺรียํ โลกาเตา สํวตฺตยา ตตฺร จ วิรชฺมณฺทเล กลเป นิรคเต'นฺนตเร
มณฺิจกรวิจิตรปฺรติมณฺิตฺวฺยูหา นาม โลกธาตฺรุมหาปฺรภฺุจ นาม กลไป'ภฺุต| ตตฺร ปยจ พุทฺทศตฺน
ยฺตฺปนฺนานิ| ตานิ มยา สรวานฺิยาราคิตานิ| ตสฺมิศฺจ ขลฺ มหาปฺรเก กลเป มหากรฺณเมชฺวโซ นาม
ตถาคตสฺ ปฺรณมกลปิโก'ภฺุต| ส มยา ราตฺริเทวตาภฺุตยา อภิณิษฺกรํมณฺุชิตสฺ| ตสฺยานนฺตฺรํ วชฺรนา
รายณเกตฺรนาม[282]ตถาคตฺ อุตฺปนฺนสฺ| ส มยา จกรวรฺตีภฺุตยา ปุชิตสฺ| เตน จ เม สรวพฺุทฺโรตฺปาทสฺ
โว นาม สฺุตฺรานตสฺ สํปฺรกาติโต ทศฺพุทฺทเกชฺตฺรปฺรมาณฺรชสฺสมสฺุตฺรานตฺปฺรिवารสฺ| ส จ เม ศฺรุตสฺ
อุทฺคถฺหิตสฺ| ตสฺยานนฺตฺรํ ชวณนารฺจิสฺปฺรวตฺศรีวฺยูโห นาม ตถาคตฺ อุตฺปนฺนสฺ| ส เม ศฺเรชฺชฺทฺุหิตฺถภฺุตยา
ปุชิตสฺ| เต น จ เม ตฺรยชฺวาวภาสฺครฺโภ นาม สฺุตฺรานตสฺ สํปฺรกาติโต ชมพฺุทฺวิปฺรมาณฺรชสฺสมสฺุตฺรานต
ปฺรिवารสฺ| ส จ เม ศฺรุตสฺ อุทฺคถฺหิตสฺ| ตสฺยานนฺตฺรํ สรวธฺรณสมฺุทฺรภฺุทคตเวคฺราโซ นาม ตถาคโต โลก
อุทฺปาทฺิ| ส มยา อสุรราชภฺุตยา ปุชิตสฺ| เตน จ เม สรวธฺรณธฺาตฺลชฺวานเภาโท นาม สฺุตฺรานตสฺ สํป
กาติสฺ ปยจฺสุตฺรานตศตฺปฺรिवารสฺ| ส จ เม ศฺรุตสฺ อุทฺคถฺหิตสฺ| ตสฺยานนฺตฺรํ คมภิรธฺรณศฺรึสมฺุทฺรปฺรโภ
นาม ตถาคตฺ อุตฺปนฺนสฺ| ส เม นาเคนทฺรณภฺุตยา ปุชิตศฺจินฺตาราชมณิรตฺนเมชฺวธฺรณภิปฺรวิชฺชนต

ยา| เตน จ เม ปรีติสาครวิวรรธเนวโค นาม สุตรานตะ สंप्रकाशिโต ทศสุตรานตโกष्ठीศตสหสรวีวาระ|
 ส จ เม ศรุตโวกฤทธิเตชะ| ตสยานนตรี รตนศิขรารัจเประวตปรีทีโป นาม ตถาคตะ อุตปนนะ| ส จ เม
 สาครเทวตาภูตยา รตนปทุมเมฆวโรษรูปสังกรมย ปุชิตะ| เตน จ เม ธรรมชาตुसाครนยปรโภ นาม สุต
 รานตะ สंप्रकाशिโต ทศพุทฺธเกษตรปรมาณุระชสมสุตรานตปรีวาระ| ส จ เม ศรุตโวกฤทธิเตชะ สมฤต
 ยา จ สंप्रคาชิเต| ตสยานนตรี คุณสมุทราวภาสมณพลศรีรนาม ตถาคตะ อุตปนนะ| ส เม ปณจาภิขณ
 ฤชिภูตยา มหฺรทวิกรวิเตน ษษฏิฤชิสหสรวีวฤตยา ออุปสังกรมย คนธบุษปติขรเมฆานภิปรวระษนตยา
 ปุชิตะ| เตน จ เม อนาลยธรรมปรีทีโป นาม สุตรานตะ สंप्रकाशिเต ษษฏิสุตรานตสหสรวีวาระ| ส จ
 เม ศรุตโวกฤทธิเตชะ| ตสยานนตรี ไรโรจนศรีครโภ นาม ตถาคตะ อุตปนนะ| อหัง จ สมตารุสภวา
 นาม ปฤถिवีเทวตา อภวम्| सा अहमप्रमेयपृथिवीतेवताप्रीवारा स्रवरतनतुर्मगोकेण्य रतनपुष्य
 मेखरखण्युत्सुखमाना स्रवरतनहारमेखानु प्रवरखमाना औपसंग्रानता तस्य तถाकतस्य पुषाग्रमणे|
 เตน จ เม สรวตถาคตสภวาชวานากรครโภ นาม สุตรานตะ สंप्रकाशिโต'ปรเมยสุตรานตปรีวาระ| ส จ
 เม ศรุตวา ธารีโต น วิปรณาชิเตชะ| [283]เตชะ ชลฺ กุลบุตร ปณจानำ พุทฺธศตानำ สรวปศฺจิม ธรรม
 ชาตुकคนปุณณรตนศิขรศรีปรีทีโป นาม ตถาคโต โลก อุตปาที| อหัง จ เตน กาลเณ อภิรามศรีวกรา
 นาม นฏุฑาริกา อภวम्| सा अहं तस्य तथकतस्य नक्रप्रवेकसमे ये नाग्ने प्रवृत्ते ते पुषानुणावेन
 उरुर्व ककनतेले स्तिदवा काणसहस्रेण दं तथकतमभिषुण्वन्ती औपसंग्रानता| เตน จ เม ธรรมชาตुวิหโย
 ติตวูหัง นาม รศมิมูรมโกศาทตสฤชย สรวกาโย'วภาสิเตชะ| ตยา จ เม รศมยา สมनนตรสปลุชญยา
 ธรรมชาตุนยารวตครโภ นาม วิโมกษะ ปรัติลพะชะ ||

อิตี หิ กุลบุตร เอตान् प्रमुखान् गृह्णत्वा यानि तत्र मणिजगृविजित्प्रतिमन्थितव्युहाया
 लोकधातेा महाप्रणे ग्लपे प्लज पुषศतान्युत्पन्नानि तानि मया स्रवाण्याराकितानि पुषा ज मे
 เตชะ ตถาคตानำ กฤตยา| ยศจ เม ไตสตถาคโต'รธโร'เม เทชิเตชะ ดั สรวี สมรามิ| เอกปทวยณขนมปี เม
 ตโต ธรรมนยานน วิปรมุชิตม| เอโกกสย จ เม ตถาคตสยานติกมุปสังกรามนตยา อปริมาณำ สดตวา
 นามรละ กฤโต พุทฺธธรรมสัรวณนตยา| เอโกกสย จ เม ตถาคตสย อนฺติกาต ตรียธวชวานครภธรรม
 ชาตวิบุโล นาม ธรรมชาตुศรีรสาคระ สรวชวตาวิฑูทวภาสะ ปรัติลพะชะ สรวสมนตภทรจรยาสัวาส-
 สมวสธนะ| เตรหยปี เม กุลบุตร ปรีติจิตตกุษณมนนตมธยาสธตถาคตา อาภาสมาคจณฺติ| สรวะษำ จ
 เม เตชะ ตถาคตानำ สหฺรศนาค สรวชวตาวิฑูทวภาสา อาศเย'วกรานตา อปรัติลพฐปุรวา
 อทฤชญปุรวาชะ| น จ สมนตภทรายา โพธิสธตวจรยาया อุจจลามิ| ตตกสย เทโตะ? อนนตมธยนิร
 เทศ เอษ สรวชวตาวิฑูทวภาสปรติลมะชะ ||

อด ชลฺ สมนตสธตวตราโนชชะศรี ราตรีเทวตา ตสยำ เวลาया तमेव स्रवलोगाभिमुखकथिन्य
 नित्रुศन् โพธิสธตววิโมกษं गुयस्या मातरया प्रत्रุศ्यमाना पुषाธาธิษ्जानेन सुन्नं เศरषชทार्क
 คถาภिरธยภาษาต

ศฤณฺ สุธนา วจนเมตุ มมา คมภีร พุทฺธฤศ พุรราวคหม|

สรวตรียชวตลเภทนย์ ธรรมาภมณฑลสมนตปรภม || 30 ||
 [284] ยถา สักต ปรภม จิตตु มมา โพธาย พุทศคุณปรารุณยา|
 ยถ โพธิวิโมกษุ อยุ ลพฐุ มया ऐत⁸⁷⁵ ศถโณहि ปรวิภาคนयम् || 31 ||
 อิตุ พุทศเกษตรปรมาณุระชะสมกลปปุรวตุ ปรณม ตตะ|
 ไวโรจนธวชปรทีปศิริ อตร โลกธาทู วิปูลา วิมลลา || 32 ||
 กลโป อญ วิรชมณฑลโย อจฉินนุ ยตร ชินุ⁸⁷⁶วสุ อญต|
 ตสมิน สุมเรฐปรมาณุสมา อุปปทมิชु ทศพลา อนินา || 33 ||
 ตสมิน สมนตรัตนารุจิศิริ คุณเกตุราช ปรณมะ สุกตะ|
 ธรรมธวชะ ศิริสุมเรฐ ชีโน คุณเกศศิริศารุ จตุรธ ชินะ || 34 ||
 ชินุ ศานติราช สมิตายูโร ยศปรวโต คุณสุมเรฐศิริ|
 ชินภาสกรชะ ศคิมุโข ภควาเนเต ทศ ปรภม อตร นเย || 35 ||
 คคنالโย ชินุ สมนต⁸⁷⁷ปรโภ ทิศสภวะ สมฤติสมุทรมุชะ|
 อญุทคตา ชินุ สุมเรฐศิริ ธรรมารุจิปรวตศิริ สุกตะ || 36 ||
 ปทโหมทคโต นวมุ การุณโก ชินุ ธรรมธาทุสุโหม ทศมะ|
 พุทโธ สมุทปรทีปยโต เอชา ทศา ทวิตติย อตร นเย ||37||
 ปรภเกตุราชมตี ชณานมตี จิตรารุธ อินุทศิริ เทวมตี|
 ชินุ เวคราชมตี ชณานศิริ อวภาสราช ปรภเกตุศิริ || 38 ||
 วิกรานตเทวคตี นาม ชีโน ตถ ธรรมธาทุปทโหม ทศมะ|
 เอวั นย วิปูล ทศยโต ตฤติยา ทศา ภวตี อตร นเย || 39 ||
 รตนารุจิปรวตศิริ ภควาสตทนนตริ คุณสมุทศิริ|
 ธรรมปรโภ ปทุมครุศิริ คติจันทรเนตรนยนะ สุกตะ || 40 ||
 คนธปรโภ มณิสุมเรฐศิริ คนธรวกายุ ปรภราชชะ ชินะ|
 มณิศรุราชศิริเตชวตี ทศมา⁸⁷⁸ ชินะ ปรศมรูปคตีะ || 41 ||
 ตทนนตริ วิปูลพุทธิ ชีโน รตนปรโภ คคนเมฆศิริ|
 วรลक्षणชะ ศิริ พญว ชีโน ว⁸⁷⁹รตมณฑลศ จ สวศร็รปรภชะ || 42 ||

⁸⁷⁵ Gv: ऐत

⁸⁷⁶ Gv: न

⁸⁷⁷ Gv: समत

⁸⁷⁸ Gv: मो

⁸⁷⁹Gv: प

นารายณวรด สุมะรุศิริ คุณจักรวาลศิริราชุ ชินะ|
 อปราจิตวรดธวโซ ภควาน ทรมุปรวโต ทสมุ เตษุ ชินะ || 43 ||
 [285] สาเลนุทรรราชศิริครุ ฆิโน โลเกนุทรรกายปรรติภาสปรภะ|
 อภยุทคตปรรภศิริ ภควาน วิรชปรรโภ ธรณิเตชศิริ || 44 ||
 คมภีรธรรมคุณราชศิริ ฆินุ ธรรมสาครนิริโฆษมตะ|
 เมรุธวษะ ศิริปรรภาสมตริทศโม ฆิโน รตนราชศิริระ || 45 ||
 พุรหมปรรโภ คคนโฆษ ฆินสตถ ธรรมธาตูปรรติภาสศิริระ|
 อาโลกมณทลปรรโภ ภควาน ทศเกทษณานปรรภะเกตุมต๊ะ || 46 ||
 คคนปรรทีป อภีรามศิริ ไวโรจนปรรภศิริ สุกตะ|
 ปุณยุปรรภาสศิริ ศน⁸⁸⁰ตศิริ ทศโม มหากรุณเมษศิริ || 47 ||
 ตถตาปรรโภ พลปรรภาสมต๊ะ สรวชชคา⁸⁸¹ภิมุขรูป ฆินะ|
 อภยุทคตาภุ อภุ ตตฺร ฆินสตทนนตฺร สมุ⁸⁸²ศรีรุ ฆินะ || 48 ||
 ธรรมทคโต'ถ ส อภุตสุคตสททนนตฺร อนิลเวคศิริ|
 ศุรธวโซ รตนคาคตรศิริ ทศมสตรียธวปรรติภาสปรภะ || 49 ||
 ปรรณิธานสาครปรรภาสศิริ วชฺรคโย คิริศิริ ทวิทียะ|
 ตฤตียะ ฆิโน หริสุมะรุศิริ สมฤตติเกตุราชศิริ ธรรมต๊ะ || 40 ||
 ปรรชญาปรรทีป ปรรภะเกตุศิริ ตทนนตฺร วิปุลพุทธิ ฆินะ|
 ฆินุ ธรรมธาตุนยชณานคตธรรมะ สมุทรรมติชณานศิริระ || 51 ||
 ธรรมธโร รตนทานศิริ คุณจักรวาลศิริ เมษุ ฆินะ|
 กษานติปรรทีปศิริ เตชวติเวคปรรภะ ศมถโฆษุ ฆินะ || 52 ||
 ศานตธวโซ ชคปรรทีปศิริ พุทโธ มหาปรรณิธิเวคศิริ|
 อปราจิตธวชพโล ภควาน ชณานารุจิสาครศิริศจ ฆินะ || 53 ||
 ธรรมศวโร ฆิน อสงคตริชคมนตฺรสาครนิริโฆษมต๊ะ|
 สรวสวารังครุตโฆษศิริ วศวรดียชถยศยษุภิมต๊ะ || 54 ||
 ทิศเทศอามุชชโค ภควาน สตตวาศไยะ สมศรีรศิริระ|
 พุทโธ ปรรารุธสวิหารศิริ ปรรภุติศรีรศิริ ภทรรฆินะ || 55 ||
 เอเต ฆินา ปรรมุช ตตฺร อภุทูปปทยิ เย ฆิน ปรรทีปกราะ|

⁸⁸⁰ Gv: ศาน

⁸⁸¹ Gv: สรวชชคา

⁸⁸² Gv: สม

กลไประ สุเมรุปรมาณุสไมะ เย ปุชิตา ชินสมุทรรนเย || 56 ||

[286] ไตรพทุทเกษตรปรมาณุสไมะ กลไปรูปปทฤษุ ย⁸⁸³ เกจิ ชินาะ|

เต สรวี ปุชิต มยา สุกดา เอต์ วิโมกษนยโมตริยา || 57 ||

กลปานนต อหุ จิรณ ปุรา เอต์ วิโมกษนย ภาวยตี|

ตวมปี ศรุณิตว ปฏิปทย ลขุ ปรัตลปสยเส นยมีม นจิราต || 58 ||

เอตมห์ กุลบุตร สรวโลกาภิมุขชคทวินยนิทรศน์ โพธิสตตววิโมกษ์ ชานามิ| ก็ มยา ศกยมนนตมธยโพธิสตตวจรรยาสาครนานาธิมุกตีส้วาสนำ โพธิสตตวานำ นานาศยศรีราณำ วิวิธเนทริยสาครปรินิษปนนำ วิจิตรโพธิสตตวปรณิธานสุปรตวิวิทธานำ จรยำ ชลาตุ คุณาน วา วกตุ ||

คจจ กุลบุตร อัยมิไหว โพธิมณเฑ ปรศานตฺรุตสาครวตี นาม ราตริเทวดา ยา มมานนตฺริ ชโยติธรรวมณิราชปรติมณชิตครเก ปทมาสเน นิษณณา ทศราตริเทวดาส์เขยยศตมสสรปริวารา| ตามุปลักรมย ปริภุจจ กถ์ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรรยา ศิกษิตวย์ กถ์ ปรัตปตวย์ ||

อด ขลุ สุธนะ เศรษฐทาร์โก สมนตสตตวตฺราโรชะศรีโย ราตริเทวดายา ปาเทา ศิรสาภิวนทย สมนตสตตวตฺราโรชะศรีโย ราตริเทวดตามเนกศตมสสรกถวะ ปทกษิณีกถุตย ปุณะ ปุณรวโลกย สมนตสตตวตฺราโรชะศรีโย ราตริเทวดายา อนติกาตปรกรานตะ ||

38 ปรศานตฺรุตสาครวตี

อด ขลุ สุธนะ เศรษฐทาร์กะ สมนตสตตวตฺราโรชะศรีโย ราตริเทวดายาสต์ สรวโลกาภิมุข-ชคทวินยนิทรศน์ โพธิสตตววิโมกษ์ ภาวยน อวตฺรณ อธิมุจฺยมาโน วัคหายมาโน วิปูลีกรวณะ สผรณปรสรน วศิกูรวน อวภาสยมานะ สมวสรน เยน ปรศานตฺรุตสาครวตี ราตริเทวดา เตโนปลักรมย ปรศานตฺรุตสาครวตฺยา ราตริเทวดายา ปาเทา ศิรสาภิวนทย ปรศานตฺรุตสาครวตี ราตริ-เทวดตามเนกศตมสสรกถวะ ปทกษิณีกถุตย ปรศานตฺรุตสาครวตฺยา ราตริเทวดายา ปุระตะปฺราณชลิธะ สติตวา เอวมาท อหมารเย เทเวเต อนุตฺตรายำ สมยกสโพธา สंपฺรสถิตะ| โส'ห [287]กลยามมิตรสนิสรเยณ โพธิสตตวจรรยา ศิกษมาโณ โพธิสตตวจรามวตฺรณ โพธิสตตวจรรยา ปรัตปทยมาโน โพธิสตตวจรรยา ปรัตษิตะ สรวชวลตายำ นิรยาตฺมิจฺฉามิ| ตทวทสย เม อารเย เทเวเต กถ์ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรรยา ศิกษิตวย์ กถ์ ปรัตปตวย์ ||

อด ขลุ ปรศานตฺรุตสาครวตี ราตริเทวดา สุธนํ เศรษฐทาร์กเมตทโวจต สาธู สาธู กุลบุตรยสตฺวํ กลยามมิตรสนิสรเยณ โพธิสตตวจรรยาสาคร ปริมารคสิ| อหํ กุลบุตร วิปูลปรีตีเวคส์ภวจิตตกษณวฺยหฺสย โพธิสตตววิโมกษสย ลากินี| สุธน อาท ก็กรมาสิ เทเวเต ก็วิษยาสี ก็ปฺรโยคา ก็ยวจารา? ก เอตสย วิปูลปรีตีเวคส์ภวจิตตกษณวฺยหฺสย โพธิสตตววิโมกษส วิษยะ? สา อโวจต อหํ

⁸⁸³ Gvv: เย

กุลบุตร จิตตาศยสาครปริศุทธิสมตาศรีปณนา สรวโลกร์โฆมลิมลาภทวยุหส์ปรีติปณนา อไวรต-
 ยาปรตยุทวารตยารมภจิตตา รตนปรวตคณาการากมปยจิตตา อปรีติษตนาลยจิตตา สรวชคต-
 ปรีตราณาภิมุขจิตตา สรวพุทธสมุทรรทศนาวิทฤปตจิตตา สรวโพธิสตตวพลาศยวิศุทจจิตตา
 มหาชณานาวภาสวยุหสมฤตีสาศรสวสจิตตา สรวสตตวโศกกานตารสมติกรมณาย ปรีติปณนา
 สรวสตตวหุชเทารมนสยวินิวรตนาयाภิกุตา สรวสตตวานำ นามรูปศพทคนธรสสปรุศสมุทาจาร
 วินิวรตนา ย ปรีติปณนา สรวสตตวานำ ปรียาปรียวิปรีโยคส์ปรีโยคหุชชวยุปศมา ย ปรีติปณนา
 สรวสตตวานำ วิชยปรตยยส์ภวส์โหมหุชชวินิวรตนาปรยุกตา วินิปิตตสรวสตตวปรีติศรณฤตา
 สรวสตตวส์สารส์วสหุชชนิษสรณส์รศนาภิกุตา สรวสตตวานำ ชาติชรามรณโศกปรีเทวหุชชเท
 รมนสโยปายาวินิวรตนา ย ปรีติปณนา สรวสตตวานามนุตตรตถาคตศุชปรีนิษปตเต ย ปรีติปณนา สรวค
 รามนครนิกมชนปทราชฎรรราชธานีคตนาำ สตตวานำ สุโขปสถาเนน ตุชฎี วินทามิ เตชะ จ ธารมิกม
 รกษารณคปตี สวีทยามิ| อนุปุรเวณ จ ตาน สรวชวลตยาำ ปรีปาจยามิ| ยหุต มหาภวนวิมานคตนาำ
 สตตวานามนภริตี สันชยามิ| ตานิ ตานิ จ [288]เทารมนสยานิ วุชปณยามิ| สรวาภินิเทศววจเฉทาย
 สรวธรมสวภาวปรีชญาโย จ ธรรม์ เทศยามิ| มาตาปิตถฎรตถกคินิษวาติมาโลหิตสมวธานคตนาำ
 สตตวานำ จีรกาลส์ชาตสนหานำ พุทโธปรีสตตวสมวธานปรีติลาภาย ธรรม์ เทศยามิ| ภารยาปุต
 รสมวธานคตนาำ สตตวานำ สรวส์สารคตติถุชณาปรทานาย สรวสตตวสมจิตตาดาย มหากรุณาปรีติ
 ลากาย ธรรม์ เทศยามิ| อนุตราปณมธยคตนาำ สตตวานามรยส์มตถาคตทรรคนสมวธานสมวสรณตาย
 ธรรม์ เทศยามิ| โภคมทมตตนาำ สตตวานำ กุชานติปารมิตาปรีปุณาย ธรรม์ เทศยามิ|

นฤตคตตีวาทยาภีรตนาำ สตตวานำ ธรรมารามรตโย ธรรม์ เทศยามิ| วิชยรติคฤทธานำ
 สตตวานำ ตถาคตวิชยสมวสรณตโย ธรรม์ เทศยามิ| กโรธาวิษฎานำ สตตวานำ กุชานติปารมิตา-
 ปรีติษจาปนตโย ธรรม์ เทศยามิ| กุสีทานำ สตตวานำ วีรยปารมิตาปรีศุทเย ธรรม์ เทศยามิ|
 วิกรานตจิตตนาำ สตตวานำ ตถาคตธยานปารมิตาปรีติลาภาย ธรรม์ เทศยามิ| ทฤชฎีกฤตคทหน-
 ปรสกนนานำ สตตวานามวิท्यानธการปิตานำ ทฤชฎีกฤตคทหนวิท्यानธการวินิวรตนตโย ธรรม์
 เทศยามิ| หุชชปรีชณานำ สตตวานำ ปรีชญาปารมิตาปรีติลาภาย ธรรม์ เทศยามิ| ไตร ธาตุกาภี-
 นวิษฎานำ สตตวานำ ส์สารหุชชนิษสรณาย ธรรม์ เทศยามิ| หนีนาธิมุกตนาำ สตตวานำ ตถาคตโพธิ-
 ปรีณิธานปรีปุรเย ธรรม์ เทศยามิ| อาตมहितปรยุกตนาำ สตตวานำ สรวสตตวหิตาวหนปรีณิธานปรีปุร
 เย ธรรม์ เทศยามิ| หุรพลาธยาชยานำ สตตวานำ โพธิสตตวพลปารมิตาวิศุทเย ธรรม์ เทศยามิ| อวิท
 ยาทโมนธการเจตสำ สตตวานำ โพธิสตตวชณานปารมิตาวิศุทเย ธรรม์ เทศยามิ| วิรูปากยานำ สตตวา
 นำ ตถาคตรูปกายวิศุทเย ธรรม์ เทศยามิ| วิสส์ถิตศรีรณำ สตตวานามนุตตรธรมกายวิศุทเย ธรรม์
 เทศยามิ| หุรวรณานำ สตตวานำ สุกษมตถาคตสรวรณจจวิตาย กาจิลินทิกสุชส์สปรุศศรีรตาวิศุท
 เย ธรรม์ เทศยามิ| หุชชิตานำ สตตวานามตยนตถาคตศุช

ปรดิลาภาย ธรรม์ เทศยามิ | สุขิตานำ สดตวานำ สรวชอตา[289]สุขปรดิลาภาย ธรรม์ เทศยามิ | คลานานามาตุรณำ สดตวานำ ปรดิภาโสปมโพธิสตัดวกายปรินิษปตเตย ธรรม์ เทศยามิ | วิจิตรรติปรสกตานำ สดตวานำ โพธิสตัดวจรยารติปรดิลาภาย ธรรม์ เทศยามิ | ทริทธานำ สดตวานำ โพธิสตัดวธรรมนิธานโกศปรดิลาภาย ธรรม์ เทศยามิ | อุทยานคตานำ สดตวานำ พุทธธรรมปุระยฆุญโยคาเหตุต่าย ธรรม์ เทศยามิ | มารคคตานำ สดตวานำ สรวชอตามารคปรดิปตเตย ธรรม์ เทศยามิ | ธรรมคตานำ สดตวานำ สรวไรธาตูกนิษสรณต่าย ธรรม์ เทศยามิ |

ชนปทปรเทศคตานำ สดตวานำ ศรวากปรตเยกโพธิมารคสมติกรมาย ตถาคตภูมิปรดิษจาปนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | นครคตานำ สดตวานำ ธรรมราชนคราวภาสนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | วิทิกคตานำ สดตวานำ ตฤษชวสมตาชุณานปรดิลาภาย ธรรม์ เทศยามิ | ทิกคตานำ สดตวานำ สรวธรรมชุณานาภิชอต่าย ธรรม์ เทศยามิ | เอกานตราคจรัตนำ สดตวานามศุภมุเขน สรวสสารรติตฤษณาวินิวรัตนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | โทษจรัตนำ สดตวานำ มหาไมตรีนยสาคราวตธนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | โมหจรัตนำ สดตวานำ สรวธรรมมุขสมุทรวิจยชุณานาภิชอต่าย ธรรม์ เทศยามิ | สมภาคจรัตนำ สดตวานำ สรวยานปรณิธานนยสาครไวเศชิกต่าย ธรรม์ เทศยามิ | สสารวิษยรตยาศยานำ สดตวานำ สสารวิษยรติวินิวรัตนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | สรวสสารทุชชสฤษุณำ สดตวานำ สรวสสารทุชชานุปกฤษุณต่าย ธรรม์ เทศยามิ | ตถาคตไวณยิกานำ สดตวานามนุตปาทปทสปรกาสนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | สกนธนิเกตตยานำ สดตวานามนาลยธรรมโคจรวิหารต่าย ธรรม์ เทศยามิ | สลีนาศยานำ สดตวานำ มารคยอุหวิเศชสปรกาสนต่าย ธรรม์ เทศยามิ | อธิมานปราบตานำ สดตวานำ สรวธรรมสมตาทฤษณตี สปรกาศยามิ | มายาศาจรยวิษยาศยานำ สดตวานำ โพธิสตัดวศยปริศุทธิ สปรกาศยามิ ||

เอวมหิ กุลบุตร สรวสดตวานุ ธรรมทาเนน สักฤหย สรวทุชชทุคติปเถโภย วินิวรัตนานา เทวมนุษยสปรตติสุขานิ สัทรศยมานา ไตร [290]ธาตูกาทูจจาลยมานา สรวชอต่ายำ ปรดิษจาปยมานา วิวิโรรูปายมุไซะ ปริปาจยมานา มหาปริติเวคสมุทรวารภาสปรติลพธา โมทามิ ปรโมทามิ อาตตมนสกาภวามิ | อปี ตู ชล ปุณรหิ กุลบุตร สรวทิกวิทิกษุ โพธิสตัดวปรษนมนทลสมุทรวานวโลกยมานานานาปรณิธานจรัตนำ โพธิสตัดวานำ นานากายวิศุทธานำ นานาปรภามณพลวูหนานามนตวรณรศมิปรภามณทลั ปรมูญจมานานำ นานาสรวชอตายนยสาครปรสฤตชุณานาโลกานำ นานาสมทธิสมุทรวาตีรณานำ นานาวิกุรวิตวิษยณำ นานาสวรางครตสาครนิรโฆษณำ นานาภณณวุชิตศรีรณำ นานาตถาคตนยวตีรณานำ นานาเกษตรสมุทรวปรสรปรสฤตศรีรณำ นานาพุทธสาครวตีรณานำ นานาปรตีสวินยสาครวตีรณานำ นานาตถาคตวิโมกษชุณานวิษยวภาสิตานำ นานาชุณานสาครวภาสปรติลพธานำ นานาสมทธิสมุทรวนยวิหาริณำ นานาธรรมวิโมกษวินยวิกฤษิตวิษยณำ นานาสรวชอตาทวารากิมุขานำ นานาธรรมธาตुकคนวูหนานำ นานาวูหเมชคคนสมรณานำ นานาปรษนมนทลสมุทรวยวโลกยิตถณำ นานาปริติเวคโลกธาตุสนิปติตานำ นานาพุทธเกษตรปรสรานุสฤตทานำ นานาทิกสาครสนิปติตานำ ตถาคตสัปรเรชิตานำ นานาตถาคตปาทุมโลจจลิตานำ

นानาโพธิสตตวคณปริวารานำ นานาวุญเมฆปววรรษณำ นานาตถาคตนยวตีสรณำ นานาตถาคต-
 ธรรมสาครวิจารณ์ำ นานาชยานสมุทราวตีสรณำ นานาวุญหุคระภาวภาสนนิษณำ นานาปริตี-
 เวคสมุทราณ สัชนยามิ เต นานาปริตีเวคสมุทราสัชานาสตถาคตประชนมณฑลสมุทราณวตีสรณตี ปศยนตี
 วิจารณ์ตี เตช่า ตถาคตพลาปรมาณตามนุวจินตยตำ มหาปริตีเวคสมุทราเช สัภวานตี ||

อปี ตุ ขลุ ปุณรหิ กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย ลักษณะปรติมณจิตตามจินตยำ รูปรกาย
 ปริศุทธิมวตรมาณา ลภามิ อุทราปริตีปราไพโรทยม | ปริตจิตตกษณมนนตมธยวธสมุทราสัทรศน
 ธรรมธาตวิปูลิ ปุรภาสมณฑลวโลกยมาณา จิตตกษณ จิตตกษณ มหาปริตีเวคสมุทราณ ปรัตติลเก ||

[291] ปุณรหิ กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายาเทโกสมาโทรมวิวราทนนตมธยพุท-
 ษेत्रปรมาณูระชสมาน มหารศมิสมุทราณ นิจจมาณาน เอไกก่า จ รศมิมนนตพุทษेत्रปรมาณู
 ระชสมรศมิสมุทราปริวารำ สรวพุทษธรรมธาตुสพพณำ สรวสตตวทษชานิ ปุรศมยมาณา ทฤษฏว
 จิตตกษณ จิตตกษณ มหาปริตีเวคสมุทราณ ปรัตติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย อุตตมางคากัสกุภาภยำ จ ปริตจิตตกษณ สรวพุท-
 ษेत्रปรมาณูระชสมาน สรวรตนารุจิปรวตเมชาน นิจจมาณาน สรวธรรมธาตुสพพณาน ทฤษฏว
 อุทราณ มหาปริตีเวคสมุทราณ ปรัตติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายาเทโกสมาโทรมวิวราณ ปริตจิตตกษณ สรวพุท-
 ษेत्रปรมาณูระชสมวณาน นานาคนธรรศมิเมชานนิจจมาณาน สรวพุทษेत्रสพพณาน ทฤษฏว
 อุทราณ ปริตีเวคสมุทราณ ปรัตติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยมาณา ปริตจิตตกษณเมโกกส
 มาลลกษณาสรว พุทษेत्रปรมาณูระชสมาน ลักษณะมณจิตตาสตถาคตวิครเมชาน นิจจมาณาน
 สรวโลกธาตुสพพณาน ทฤษฏว อุทราณ ปริตีเวคสมุทราณ ปรัตติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายาเทโกสมาทนวนุยณชานตปริตจิตตกษณ สรวพุท-
 ษेत्रปรมาณูระชสมานศิตยนวนุยณชโนชวลำสตถาคตนิรมิตกายเมชาน นิจจมาณาน สรวพุท-
 ษेत्रสมุทราสพพณาน ทฤษฏว อุทราณ ปริตีเวคสมุทราณ ปรัตติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยมาณา ปริตจิตตกษณเมโกกสมาโทรม-
 วิวราทนภิลापยพุทษेत्रปรมาณูระชสมาน พุทษวิกรูวิตเมชาน สปรถมจิตตตปาทาน สษฏปารมิตา-
 มารควิศุทธิวูทธาน สโพธิสตตวณุมยากรมณวิกรูวิตาน ทฤษฏว อุทราณ มหาปริตีเวคสมุทราณ
 ปรัตติลเก ||

[292] ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายาตปริตจิตตกษณเมโกกสมาโทรมวิวราทนภี
 ลาปยพุทษेत्रปรมาณูระชสมาน เทเวทรกายเมชาน นิจจมาณาน สรวโลกธาตुสพพณาน สเท

เวณทรวิกฤตีดาน เทเวณทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์ เทศยमानาน ทฤษฏ
 ภา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายาต ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโรมวิวิราทนภิลाप-
 พุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมานนาเคนทรกายเมฆาน สนาเคนทรวิกรูวิตาน นาเคนทรกายสัทรศน-
 ไวนยิกานำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์ เทศยमानาน ทฤษฏภา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน
 ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยमानา ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโรม-
 วิวิราทนภิลापพุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมาน ยฤษณทรกายเมฆาน สยฤษณทรวิกรูวิตาน สรวธรรม-
 ชาติสุพรมาน ยฤษณทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์ เทศยमानาน ทฤษฏภา
 อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยमानา ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโรม-
 วิวิราทนภิลापพุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมาน คนธทรกายเมฆาน สคนธทรวิกรูวิตาน สรวธรรม-
 ชาติสุพรมาน คนธทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์ เทศยमानาน ทฤษฏภา
 อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยमानา ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโรม-
 วิวิราทนภิลापพุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมานสุเรนทรกายเมฆานนิศจรमानาน สาสุเรนทรวิกรูวิตาน-
 สุเรนทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สดตวานามภิมุข สติตวา สรวธรรมชาติคตानำ สดตวานำ ธรรม์
 เทศยमानาน ทฤษฏภา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยमानา [293]ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโร
 มวิวิราทนภิลापพุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมาน ครุเทนทรกายเมฆานนิศจรमानาน สครุเทนทรวิกร
 ูวิตาน ครุเทนทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สรวธรรมชาติคตानำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์
 เทศยमानาน ทฤษฏภา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยमानา ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโรม-
 วิวิราทนภิลापพุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมาน กิณนเรนทรกายเมฆาน นิศจรमानาน สกิณนเรนทรวิกร
 ูวิตาน กิณนเรนทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สดตวานำ ธรรม์ชาติคตानำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์
 เทศยमानาน ทฤษฏภา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลปุตร ภควโต ไวโรจนสย กายั วยวโลกยमानา ปรีติจิตตฤษณเมโกกสมาทโรม-
 วิวิราทนภิลापพุทฤษฏษตรปรมาณูฤษะสมาน มโหรเคนทรกายเมฆาน นิศจรमानาน สมโหรเคนทร-
 วิกรูวิตาน มโหรเคนทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สรวธรรมชาติคตानำ สดตวานามภิมุข สติตวา ธรรม์
 เทศยमानาน ทฤษฏภา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรตติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายํ วุยวโลกยมานา ปกติจิตตกุณเมโกกสมาทุรม-
 วิวิราทณภิลाप्यพุทธเกษตรปรมาณูระชสมาน มนุขเยนทรกายเมฆานานิศจรตะ สมนุขเยนทรวิกู-
 วิตาน มนุขเยนทรกายสัทรศนไวนยิกานำ สรวธรมธาตุคตानำ สดตानามภิมุขิ สติตวา ธรรม
 เทศยमानาน ทฤษฏววา อุทธาราน มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรีติลเก ||

ปุณรปรี กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย กายํ วุยวโลกยมานา ปกติจิตตกุณเมโกกสมาทุรม-
 วิวิราทณภิลाप्यพุทธเกษตรปรมาณูระชสมาน พรหมเมนทรกายเมฆานานิศจรตะ สพรหมเมนทร-
 วิกูวิตาน พรหมเมนทรกายสัทรศนไวนยานำ สรวธรมธาตุคตानำ สดตानามภิมุขิ สติตวา พรหมสว-
 รรุตนิรุโฆเชณ ธรรม เทศยमानาน ทฤษฏววา อุทธาราน ธรรมธาตุวิปูลำศจิตตกุณเม จิตตกุณเม
 สรวชวลตาสหคตान มหาปรีติเวคสมุทธาน ปรีติลเก ||

น จ ปรีติลพัชปุรวาน ปรีติลเก | นาธิคตปุรวานธิคจฉามี | [294]นาวตีรณปุรวานวตรามี | น
 สผุฏปุรวาน สพรามี | น ทฤษฏปุรวาน ปศยามิ | น จ ศรุตปุรวาน ศถโณมิ | ตตกสย เทโตะ? ก็จาปี
 ธรรมสวภาวลักษณปรีชุลเยาะ สรวธรมะ เอกลักษณาสตรยธวปถาวตาราระ ปุณรณนตมธยนิรุเทษาะ
 สรวธรมะ ||

อยมสย กุลบุตร วิปูลปรีติเวคสัถจิตตกุณวยุหสย โโพธิสตตววิโมกษนยสมุทสรยวภาสะ |
 อปี ตุ อนนตมธยะ ชลเวษ วิโมกโษ ธรรมธาดุนยสมุทรวาวตารณตวาท | อกษย เอษ วิโมกษะ สรวชวลตา
 จิตโตตปาทาสัณินนตวาท | อปรียนต เอษ วิโมกโษ โโพธิสตตวจกษุรววิชเยยตวาท | อตุล เอษ
 วิโมกโษ' สัณินนธรมธาดุนยตลสพรณตวาท | สมนตมุข เอษ วิโมกษะ เอกการมพณสรววิกูรวิตสมวสรณต
 วาท | อโมฆ เอษ วิโมกษะ สรวธรมศรีราทวยสมุททจารตวาท | อนุตปนน เอษ วิโมกโษ โโพธิสตตวจ
 ยาสนิรมิตตวาท | มหาปฤถิวีสถศ เอษ วิโมกษะ สรวชคตปรีติครณตวาท | อปสกันโรปม เอษ วิโมกษะ
 สรวชคนมหากรณภิชยนทนต์ยา | เตชะสกันโรปม เอษ วิโมกษะ สรวสตตวตฤษณาสเนห-
 ปรยาทานตยา | วายุสกันโรปม เอษ วิโมกษะ สรวสตตวสรวชวลตาปรีติชจาปนตยา | สาคโรปม เอษ
 วิโมกษะ สรวชคทคณาล์การาลยตวาท | เมรุปรวตราโชปม เอษ วิโมกษะ สรวธรมชชานรตน-
 สมุทสรยทุกตตวาท | วุยหนยวตมณทลสทฤศ เอษ วิโมกษะ สรวธรมวิโมกษวิธวูหนตยา |

คคโนปม เอษ วิโมกษสตรธวปราปตสรวตถาคตวิกูรวิตาวกาศตวาท | มหาเมโฆปม เอษ
 วิโมกษะ สรวสตตวากิมุขธรรมเมฆาภิปวรัชณตวาท | อาทิตโยปม เอษ วิโมกษะ สรวสตตวาชชาน
 ตโมนุทธการวิธมนตยา | จโนทรปม เอษ วิโมกษะ มหาปุณยชชานสมุทสรุสมารชิตตวาท | ตถาคโตปม
 เอษ วิโมกษะ สรวตรวานคตตวาท | สวจฉาโยปม เอษ วิโมกษะ กรมธรมสุนิรมิตตวาท | ปรีติศรุตโกปม
 เอษ วิโมกโษ ยถาธิมุกตสรวธรมนิรุโฆษนิครชนตยา | ปรีติภาโสปม เอษ วิโมกโษ [295] ยถา
 ศยสรวสตตววิชชวาปนตยา | ทูรมราโชปม เอษ วิโมกษะ สรวพุทธวิกูรวิตสัฏฐิมิตตวาท | วชโรปม เอษ
 วิโมกโษ' เกทยธรรมตวาท | จินตาราชมณิรตโนปม เอษ วิโมกโษ' นนตมธยวิกูรวิตสมุทรวาภินิรุทธนตยา |
 วิมลครมณิรราโชปม เอษ วิโมกษะ สรวตรวธวตถาคตวิกูรวิตวิชชวาปนตยา | นนทิวชมณิ-

รตโนปม เอช วิโมกษะ สรวพุทธธรรมจกรสมตานิรุโฆษตวาท | เอวมปริมาโณปโมปนยาสาณุกมนิรุ-
เทโส พลาย กุลบุตร วิปลปรีตีเวคส์ภวจิตตภณณวยุโ โพธิสตตวิโมกษะ ||

อด ชล สุชนะ เศรษฐทการกะ ปรศานตฺรุตสารควตีม ราตริเทวตาทเมตทโวจจ กถึ ปรตติพทย
มานสย เทเวเต โพธิสตตวสย อยเมวรูโป วิโมกษะ สंपทยเต? อาท ทศเม กุลบุตร โพธิสตตวานำ
มหาสภารา มหาวิตานธรมมา มหาวิสมารา มหัทยุตโย มหาวภาสา มหาปรภาวภาสา มหาคาคา มห
วิภาคา มหาสภวา มหาวิกวาเย เยชु ปรตติพทยมานำ โพธิสตตวานำเมวรูโป วิโมกษะ สंपทยเต |
กตเม ทศ? ยทุต ทาน โพธิสตตวสย ยถาศยสรวสตตวสมุทฺรส์ตีชณปรสฤต มหาวิตานธรมะ |
ศีล โพธิสตตวสย สรวตถาคตคคุณสมุทฺรราวตารปรตติปตติปรสฤต มหาวิตานธรมะ | กษานตริ
โพธิสตตวสย สรวธรมสรวภาวนิธยปติปรสฤต มหาวิตานธรมะ | วีรย โพธิสตตวสย สรวชุตาสมารม
ภาวิวรตยปรสฤต มหาวิตานธรมะ | ฤษาน โพธิสตตวสย สรวสตตวเกลศปรตทาปรศมนปรสฤต มหาว
ิตานธรมะ | ปรชญา โพธิสตตวสย สรวธรมสมุทฺรปรชญาปรสฤต มหาวิตานธรมะ | อุปาโย
โพธิสตตวสย สรวสตตวสมุทฺรปรีปากวินยปรสฤโต มหาวิตานธรมะ | ปรณิธาน โพธิสตตวสย สรว
เกษตรสมุทฺรปรสฤตมปรานตโกฏีคตกลปสรวเกษตรโพธิสตตวจรวาวตฺรณตโย มหาวิตานธรมะ | พล
โพธิสตตวสย สรวธรมธาคูนยสมุทฺรปรสฤต สรวเกษเตรษุ ปรตติภณมภิสโพธิทฺรศนาปรตติปรสรวพเย
มหาวิตานธรมะ | ชณาน โพธิสตตวสย ตถาคตพลปรสฤต ตฺรยธวสรวธรมานาวรณชณานวิชฌปเตเย
มหาวิตานธรมะ |

อิม กุลบุตร ทศ โพธิสตตวานำ มหาสภารา มหาวิตานธรมะ เยชु ปรตติชุตานำ โพธิสตตวา-
นามเมวรูโป วิโมก[296]ษะ สंपทยเต วิศุชยตี สภวตี สรวธเต สมุเทติ ปราทฺรภวตี สรวธเต สารภวตี
วิปลีภวตี ปรนิชปทยเต สตีชเต ||

สุชนะ อาท กิจจจิรี สंपสฤตาสี เทเวเต อนุตตรายำ สมยภัสโพธา? สา อโวจจ อาสตี กุลบุตร
อสย กุสมตลครภวญุทาล์การสย โลกธาคตสมุทฺรสย ปูรเวณ ทศโลกธาคตสมุทฺรสหสราณยติกรมย ปรณ
สรวรตนวิมลปรภาวญุโ นาม โลกธาคตสมุทฺร | ตสย มธเย สรวตถาคตปรภาปรณิธินริโรโฆ โฆ นาม
โลกธาคตว้ชะ | ตสย มธเย กนกวิมลปรภาวญุโ นาม โลกธาคตฺะ สรวรตนเมฆวิจิตฺร อโโจโลกธาคตา
สรวรตนหารซาลสาครปรตติชตตะ สรวคณชวธรรมณิราชวญุทศรีระ ภูฏาคารปรณิธาส์สถาน วิศุทโ
สัทธิชญะ ทิวยวิมานภวนเมฆสัฉาทิตะ | ตตร สมณฑาวภาสวโช นาม กลปะ | ตสมิน โลกธาคตา
สรวรตนครภวิจิตฺรโภ นาม โพธิมณโฑ'ภูต | ตตร ภควานวิวรตยธรมธาคตนิรุโฆษ นาม ตถาคโต'
นุตตรำ สมยภัสโพธิมภัสพุทฺธชะ | อห จ เตน กาลเณ เตน สมเยน ตสมิน โพธิวิภุเกษ ปุณยปรตีป
สंपตเกตุปรภา นาม โพธิสมณทเทวตา อภววม | ตยา เม ตสย ตถาคตสย อภิสโพธิวิภุวิต ทฤษฏว
อนุตตรายำ สมยภัสโพธา จิตตมุตปาทิตม | ตสย จ เม ตถาคตสย สหทฺรศเนน ตถาคตคคุณ
สมุทฺรราวภาโส นาม สมายิะ ปรตติลพชะ | ตสยานนฺตร ตสมินเนว โลกธาคตา สมณฑสंपุณศรีครภายำ

ราชานายา ตัไดร ว โภธิมณฑล ธรรมทุมปรวตเตโช นาม ตถาคโต'ภิสัพพุทธะ| อหิ จ ตตตจยุตวา
 ตัไดร ว โภธิมณฑล ชลวานศรีปุนยปรภา นาม ราตรีเทวตา อภูวม| ตยา เม ตสย ภควโต ธรรมทุมปรวต
 เตชตถาคตสย ธรรมจกรปรวรตนวิกรวิท ฤทธิภูวา สรวชคตสัทรศนสมตาวภาสวิชโย นาม สมาธิ
 ปรตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล สรวธรรมสาครนโรฆระราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสย
 เม สหทรศเนน สรวธรรมภูมิสัวรชโน นาม สมาธิ ปรตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล
 รัตนรมิปรทีปฐวชราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ ตสย เม สหทรศเนน [297]สมนตวฤกษปรภเมโฆ
 นาม สมาธิ ปรตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล คุณสมุเมรุปรภเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสย เม สหทรศเนน พุทธสมุทรวภาโส นาม สมาธิ ปรตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล
 ธรรมเมฆนโรฆระราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสย เม สหทรศเนน ธรรมสาครปรทีโป นาม สมาธิ ปร
 ตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล ชลวานโลกวภาสวาช นาม ตถาคต อาราคิตะ เทวกนยาภูต
 ยา|

ตสย เม สหทรศเนน สรวสตตวทุชขปรคมนปรตภาสปรทีโป นาม สมาธิ ปรตลพธะ|
 ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล ธรรมวิกรวิทเวคชวชัศรีรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสย เม สหทรศเนน
 ทรยชวตถาคตสัปรสถานวภาสครโก นาม สมาธิ ปรตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล
 ธรรมปรทีปวิกรมชลวานสีโห นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสย เม สหทรศเนน สรวโลกาปรตลพธ
 ชลวานจกรปรภเตโช นาม สมาธิ ปรตลพธะ| ตสยานนตรี ตัไดร ว โภธิมณฑล ชลวานพลปรวตเตโช
 นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสย เม สหทรศเนน ทรยชวสรวสตตวจรเยนทรียปรภาโส นาม สมาธิ
 ปรตลพธะ| อิติ หิ กุลปุตร ตสมิน สมเย มยา กนกวิมลปรภะ โลกธาเตา ตสมิน สมนตาวภาสชวชกล
 เป ทศพุทธเกษตรปรมาณูระสมมา ตถาคตา อาราคิตะ| เกจิเทเวเนนทรภูตยา เกจิณนาเคนทรภูต
 ยา เกจิทยเกษนทรภูตยา เกจิทคนธรวเนนทรภูตยา เกจิทสุเรนทรภูตยา เกจิทครุเทเนนทรภูตยา
 เกจิทกีนเรนทรภูตยา เกจิณมโหรเคนทรภูตยา เกจิณมมุขเยนทรภูตยา เกจิทพรหมเนนทรภูตยา เกจิ
 เทวภูตยา เกจิณมมุขยภูตยา เกจิตสตรียภูตยา เกจิตปุระภูตยา เกจิทวารกภูตยา เกจิทวาริกภูตยา
 อาราคิตะ| สรวะ จ เม ตถาคตา ปุชิตา ยถาสัปราปไตะ ปุชาปริชกาไระ| สรวะ จ เต ตถาคตา
 อุปสทธิตะ| สรวะชา จ เม เตชา ตถาคตานา ธรรมเทศนา ศรุตา ||

สา อหิ ตตตจยุตวา ตสมินเนว โลกธาเตา พุทธเกษตรปรมาณูระสมมาน กลปาน โภธิสตตว-
 จรยา จริตวา ตตตจยุตวา อหิ กุสมตลครภวภูทาลกาเร โลกธาตสมุเท อสมิน สหาโลกธาตาวูปปนา
 ตยา เม ภควาน กุ[298]กัจฉนทสตถาคต อาราคิตะ| ตสย จ เม สหทรศเนน สรวานชการวิระชปรต
 ภาโส นาม สมาธิ| ตสยานนตรี กนกมนิสตถาคต อาราคิตะ| ตสย จ เม สหทรศเนน สรวเกษตรสา
 ครวภาสานุกตสพรโณ นาม สมาธิ ปรตลพธะ| ตสยานนตรี กาศยปสตถาคต อาราคิตะ|

ตสย จ เม สหทรศเนน สรวสตตวมนนตรสมุทรนนิครชนสวรนโรโฆ โฆ นาม สมาธิะ ปรัตติลพะชะ | ตสยานนตรี ภควาน ไวโรจนสตาตถาคต อาราคิตะ | ตทโพธิมณฑเขต ตถาคตาภิสโพธิวิกรูวิตมุขสมุทราน ปรัตติจิตตฤษณะ สัทรศยมานาน ทฤษณูวา มยา เอษ วิปุลปรีตีเวคส์ภวจิตตฤษณวญูโห โพธิสตตว- วิโมกษะ ปรัตติลพะชะ |

ยสย สหปรัตติลภภาพทศพุททฤษेत्रานภิลाप्यानภिलापयप्रमाणरुषะสมान | สรวธรมธาตุนยสมุทรานวตีรณา | เตษุ จ สรวธรมธาตุนยสมุทรานตรคเตษุ สรวพุททฤษेत्रेषุ ยานิ สรวปริมาณูรชัสสิ เตษุ เอโกกสมิน ปริมาณูรชสิ ทศานภिलापयพุททฤษेत्रप्रमाणरुषะสมานิ พุท- ทฤษेत्रาณยวตีรย ปศยามิ | เตษุ จ สรวฤษेत्रेष्वเอโกกสมิน พุททฤษेत्र ภควนต ไวรโรจน โพธิมณฑทวรดต ปรัตติจิตตฤษณภิสโพธิวิกรูวิต สัทรศยมานาเนโกเกน จ อภิสโพธิวิกรูวितน สรวธรม- ธาตุนยสาคราน สผรนต์ ปศยามิ | เตษุ จ สรวตถาคตานาเมโกกสย จ ตถาคตสย ปาทมุลคตมาตमान สัชานเ | เย จ เตษุ โลกธาตुषु เต ตถาคตา โพธิมณฑตถา ธรรม์ เทศยนติ ต สรว สฤโณมิ | เย จ เตษุ สรวตถาคตานา นิรมาณสมุทราระ สรวโรมวิเวโรภย นิสจราย ธรรมเมฆสมุทราน นิคฺรชมานาน นานาวิกรู- วิตานิ สัทรศย-มานาน สรวธรมธาตुทิกสมุทรานสรคเตษุ เกษตรสมุทเรษุ สรวโลกธาตुวิเศษุ สรวโลก- ธาตुปรสเรษุ สรวสตตวปिरสเรษุ นานาคตुยูปนเนษุ สตตวาศยวเสน นานาสัชาคไตรธรรมจกริ- พรवृत्यนติ ต สรว สัธารยามิ ปรัตติปเย นิธยายามิ | สรวารุภทวยณชโนทททเวคิกรมยา ธาธณยา อุทฤทณยามิ สรวธรมมณฑลวิศฤทธิกรภานुकมยา พรชยยา ปรีโศธยามิ | สรวธรมสาครปรีวิจยาภิชล- ยา [299]คตยานุกจณยามิ | ตฺรยธววิปุลยา พุทฺธยา สผรามิ ตถาคตสมตานุคามินยา พรชยยา สามิกโร- มิ |

สรวธรมนยานมินิรหรามิ | สรวธรมเมฆेषุ สุตฺรานตเมฆานภินิรหรามิ | สรวสุตฺรานตเมฆेषุ- ธรรมสมุทราน ปรีสัสถาปยามิ | สรวธรมสมุทเรษุ ธรรมปรีวรดาน สมวสรามิ | สรวธรมปรีวรดेषุ- ธรรมเมฆาน สัชานเ | สรวธรมเมฆेषุ ธรรมโรมิน สัชนยามิ | สรวธรมรมิษุ ธรรมปรีตีเวคสาคราน ปรัตติ- เภ | สรวธรมปรีตีเวคสาครेषุ ภูมิปรัตติลภภเวคานภินิรหรามิ | สรวภูมิเวคेषุ สมาธิสมุทรเวคานภินิรห- รามิ | สรวสมาธิสมุทรเมฆेषุ พุทททศนสมุทราน ปรัตติลภ | สรวพุทททศนสมุทเรษุวภาสสมุทราน- ปรัตติลภ | สรววภาสสมุทเรษุ ตฺรยธวชยวานมณฑลภูมิเษ ปรีสัสถาปยามิ อนนตมธยทิกสาครสผรณ- โยเคน อปรเมยตถาคตปุรวานตจฺรยาสมุทราวตฺรณโยเคน อปรเมยตถาคตปุรวโยคสมุทฺรชยวานวภาส- โยเคน อปรเมยตถาคตชยวานาโลกปฏติลภโยเคน อปรเมยตถาคตศีลมณฑลปรีศุทฺธยวภาสโยเคน- อปรเมยตถาคตฤษณตฤมิปรีโศธโยเคน อปรเมยตถาคตมหาวิรยเวควิวฺรณวิกรมชยวานวภาส- ปรัตติลภโยเคน อปรเมยตถาคตธยวานมณฑลธยวานาคสมุทฺรปรีศุทฺธิปรีโยควภาสปรัตติลภโยเคน

อปรเมยตถาคตพรชยวาปารมิตานยสาครปรีศุทฺธิวิชยปตฺยวภาสโยเคน อปรเมยตถาคโตปาย- เกาศลยปารมิตานยสมุทฺราวตฺรณโยเคน อปรเมยตถาคตปฺรณิธานปารมิตานยสมุทฺราวตฺรณโยเคน- อปรเมยตถาคตปฺรณชยวานพลปารมิตาสัวฺรณสัสนชยวานปรัตติลภโยเคน อปรเมยตถาคตชยวาน-

ปารมิตานยสาครวิจารณ์ปรลมภโยเคน อปรเมยตถาคตปุรวโพธิสตุตวภูมยากรณชชานาวภาส-
 ปรตลภโยเคน อปรเมยตถาคตภูมยากรณชชิวกรวิตกลปสาครสัสนโยเคน อปรเมยตถาคตปุรว-
 โพธิสตุตวภูมิมณฑลภากรณโยเคน อปรเมยตถาคตโพธิสตุตวภูมิสัสนโยเคน อปรเมยตถาคต-
 โพธิสตุตวภูมิปริศธนโยเคน อปรเมยตถาคตชชานาวภาสวิจารณ์โยเคน อปรเมยตถาคตชชานาวภาส-
 ปรตลภโยเคน อปรเมยตถาคตโพธิสตุตวภูตาศษ[300]ปุรวพุทธรศนนานุพนธวิชยปติโยเคน อปร
 เมยตถาคตโพธิสตุตวภูตาศษปุรวพุทธรศนกลปสมุทรรสวาสโยเคน อปรเมยตถาคตปุรว
 โพธิสตุตวภูตาศษเกษตรสมุทรรศนกาภินิหารชชานาวภาสปรตลภโยเคน อปรเมยตถาคตวิปุล
 ปุรวโพธิสตุตวจรยานวศษชธรมชชตศษรณโยเคน อปรเมยตถาคตปุรวโพธิสตุตวจรยานาโนปาย-
 สชชสรตตวปริปาจนวินยสัทรศนโยเคน อปรเมยตถาคตสรททิกสมุทรรานวศษปรภาปรสรศษรณ-
 โยเคน อปรเมยตถาคตสตุตวภิมชชิวกรวิตสัทรศนโยเคน อปรเมยตถาคตภูมยากรณชชานาวภาส-
 โยเคน อปรเมยตถาคตภิสโพธิวิกรวณชชานาวภาสปรตลภโยเคน อปรเมยตถาคตธรมจกรปร-
 รวตณสรชธรมเมชชานวศษสัปรตัจฉนสัธารณโยเคน อปรเมยตถาคตลภษสมุทรรวิชยปติชชานาว-
 ภาสปรตลภโยเคน อปรเมยตถาคตกายสมุทรรสมุททาจารย์วิชยปติชชานาวภาสปรตลภโยเคน อปรเมย-
 ตถาคตวิปุลวิชยชชานาวภาสปรตลภโยเคน | เตษั จ ตถาคตานั ปรัตติจิตกษณั ปรมจิตตต-
 ปาทมาทาย ยาวตสทธรมานตรธานั สรววมวตรามิ ||

ยตปนเรวั วทสิ กियจจिरปรตลทศตวยายั วิปุลปรีติเวคสัภวจิตตกษณวยุโ โพธิสตุตววิโมกษ
 อิติ| ยนมยา วิพุทธรเกษตรปรมาณูรชชสมานั พุทธรกลปานั ปเรณ กนกวิมลปรภายั โลภธาเตา
 ปุณยปรที่ปสัตสมนตเกตุปรภา โพธิวิภษเทวตา อภุต ตยา อไวรรตยธรมชชตุนิโรชษย ตถาคตสย
 ธรมเทษนั ศรุตวา อนุตตรายั สมยภสัโพธา จิตตมุตปาทย ตาน วิพุทธรเกษตรปรมาณูรชชสมาน
 กลปาน โพธิสตุตวจรยั จริตวา อิห สหายั โลภธาตาวุปรพย กรกัจฉนทปรมุชชช ศากยมุณีปรย-
 วसानา ภทรกลปิกาสตถาคตา อาราคิตาษ| อนาคตัจจ สรวานาราคิชชยามิ| ยเลท โลภธาเตา ตถา
 สรวโลกธชชชชานาวภาสปรตลภโยเคน| อทยาปิ ทิ กุลปุตฺร สา กนกวิมลปรภาย
 โลภธาตสตุตวิชยชชานาวภาสปรตลภโยเคน| อจฉินนพุทธรวัศษ| ตสมตตรทิ กุลปุตฺร อิห นเย มหตา โพธิสตุตววิกรเมณ ปร
 โยกตวยั ||

[301] อถ ขลุ ปรศานตรุตสาครวตี ราตรีเทวดา ตสยำ เวลายามตเมว วิปุลปรีติเวคส์ภว-
จิตตเกษณว्यूห์ โพธิสตตววิโมกข์ ภูยสยา มาตรยา ปรทศยมานา สุธน์ เศรษฐทาร์ก คาลามิรชยภษต

ศฤณ สุธโน ⁸⁸⁴ วจนเมต มยา ⁸⁸⁵	ยถ ยัม วิโมกษ ปรตลพฐุ ศุภม
ศรุตวา จ ปรีติพลุ สัชนียา	เอตัม วิโมกษนยโมตรหิ 1
พหุ กลปสาคร ปุรา จริตา	จิตตาศยัม สวภู วิโคธยติ
อธิมุกติเวค วิปุล่า ชนียา	สรวชยชยานนคโร'ภิมุขม 2
ศรุตวา ตริยชวปรมา สุกตา-	นธิมุกติ เตชุ วิปุล่า ชนีย
สรุไวะ สุไชะ สปริวาร มยา	เต อุปสฤติทาะ สพหุกลปศตान 3
ทฤษฏว มยา ปุริมกาะ สุกตาะ	สัปปุชิตา ชนหิตาย จรณ
ธรรมศจ เม นิรุปโม'ยฺย ศรุตตะ	ปรีติพลุ วิปุล สัชนียา 4
มาตา ปิตา ครุชณะ สตติ	มย สตกฤโต ⁸⁸⁶ ทิตสุเชน ตทา
อุปสถานู เคารวสฤติตา ย กฤตัม	เอตัม วิโมกษนยโมตรมาณา 5
ชีรณาตุรา ธนวิหีน นรา	วิกเลนทริยา ทุชชี อนาถ พหุ
เต เม สุขะ สฤปีย โมตรมณา	สุธนะ สนาถ กฤต ชาติศตान 6
ราชาคนิตสกรชลปรภวา	สีทวิปา หิ ปรศตรุภยาด
วิวิธโรภไยรภวสมุทศตตา	มย ตรายิตา วิจรตีย ปุรา 7
เกลศปรตูปิต สทา ตริภเว	ปรภาวิต ⁸⁸⁷ ตถา อศุโภชะ
สัสารปรวตปรปาดคตตา	มย ตรายิตา ภวคตียุ ปรชชา 8
เย ทุชะทุรคติปรปาดภยชะ	ตีวรานรินทร ⁸⁸⁸ สุ พหุ
ชาติชรามรณโรคภยา	โลเก มยา ศमित เต นิชลา 9
สัสารตีวรทุชสัสมัน	สตตวานู สรวสุชสัชนนม
อตยนตพุทสุชสัชนัน	อปราณตกลป ปรณิธานู มม 10

เอตมห์ กุลปุตฺร วิปุลปรีติเวคส์ภวจิตตเกษณว्यूห์ โพธิสตตววิโมกข์ ชานามิ| ก็ มยา ศกยัม
สรวธรมธาตุนยสาครวตีรณานำ โพธิสตตวานามาธยตมิกพาหุยนिरวเศษทุชะชวิปรมุกดานำ สรวกลป-
สัชวาคต[302]ชยานปรตลพธานำ สรวโลกธตฺสมุทศสัภววิภวชยานวภูศลานำ จรยำ ชลาตุ คุณาน
วา วกตุ ||

⁸⁸⁴ Gv: นา

⁸⁸⁵ Gv: มมา

⁸⁸⁶ Gv: ตา

⁸⁸⁷ Gv: กรโหมะ ปรภาวิต

⁸⁸⁸ Gv: นรินทรชรา

คจณ กุลบุตร อัยมิไหว โภธิมณฑล ภาควโตะ ไวโรจนสย ประชนมณฑลเส สรวนคกรกษาสัภวเต
 ชะศรีรนาม ราตรีเทวตา| ตามุปลักรมย ปริปถจณ ถลั โภธิสเดตวณ โภธิสเดตวจรายำ คิกษิตวยั ถลั
 ปรดิปตตวยั ||

ถถ ขลุ สุธนะ เศรษฐทการกะ ปรศานตฤตสาครวตีม ราตรีเทวตามาภิเส สารูบยาภิกษาคาถาภิกษย
 ภาษต

กลยามมิเตรณ สมานุศิษฏ ⁸⁸⁹	อุปากตสตุภย สกาสุ เทวิ
ปศยามิ เต อาสนุ สันิษณณา	อนนตมธเยน สมุทจจรเยน 11
น วรณสัสถานนimitตโคจไรรุ	ภวาศรีไตรนาปี จ ภาวสัษฐิภิกษ
น หีนสตตไวรวิปรีตทฐิภิกษ	ศกยสทว ชุณาตุมยั หิ โคจระ 12
ชุนาตุ น โลเกน (สหเทเวเกน) ⁸⁹⁰	ตวทวธรรนรูปสย นimitต ศกยม
กลปานนนตทาน สมุทิกษตาปี	ตถา หิ เต รูปมณนตทฐศนม 13
สกนธาลยาทุจจลิตาสี เทวิ	ปรดิษจตา นายตเนษุ จ ตวม
โลกวยตีตา จ วิติธรรนทางกษา	สัทฤศยเส โลกิ วิกรูวมาณา 14
อนินชปฺรธาปฺตาสยนฆา อสงค	วิโศธิตึ เต วรชยานจกษุ
รชปะเถ สรวรชปะปรมาณา	เยเนกษเส พุทฐ วิกรูวมาณา 15
กาโย หิ เต ธรรมศรีรครกะ	จิตตึ จ เต ชุณานมยั อสงคม
สมนตโธภาสปรภาสิตา ตว-	มาโลกุ โลเก ชนยสยนนตม 16
จิตตาทนนตึ สมุเทติ กรม	วิจิตฺติระ กรมณ สรวโลกะ
จิตตสวาวัว จ ชคทวิทิตวา	ชคตสมาน ทฐศยสิ สวากายน 17
สวปโนปมึ โลกมิมึ วิทิตวา	พุทฐำศจ สรวาน ปรดิภาสกลปาน
ธรมาน ปรดิศฐตถสมานเศษาน-	สชชมานา ชคตี ปรวรวตเส 18
ตฺรยธวสธิตสยาปี ชนสย เทวิ	ปรดิภษณั ทฐศยสิ สวากายม
ทวยปรวฤตติธรรน จ เต'สตี จิตเต	ธรมั วทสเยว จ สรวทิกษุ 19
รชสยนนตา หิ มหาสมุทฐาระ	ตถามิตาเส สตตวมมหาสมุทฐาระ
อนนตมธยาระ สุกตารณวาศจ	วิโมกษจรยสย หิ โคจรสเต 20

[303] ถถ ขลุ สุธนะ เศรษฐทการกะ ปรศานตฤตสาครวตีม ราตรีเทวตามาภิเส สารูบยาภิกษาคาถาภิกษย-
 ตย อนกคตสทสรฤตวระ ปรทกษิณีภฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย ปรศานตฤตสาครวตยา ราตรีเทวตايا
 อนตกาตปรกรานตะ ||

⁸⁸⁹ Gv: ฐ

⁸⁹⁰ ศัพท์นี้มีใน Gv แต่ไม่ปรากฏใน Gvs

39. สรวนครรภษาสัฎวเตชะศรีย

อด ฆลฺล สุณนหฺ เศรชฺชทารกสฺตํ วิปฺลปรีตฺติเวคฺสัฎวจิตตกฺษณฺวฺยหํ โฟธิสฺตตววิโมกฺษํ ภาวยน
 สัฎวานุ ปฺรศานตฺรุตฺตสาครวตฺยา ราตฺริเทวตฺยา อววาทานุศาสนิมฺนุสมฺรณฺ นิคฺมยณฺ เอโกกปท
 วุญณฺชานนฺกนฺยาปฺรมาณาศยํ ธรรมตฺตานยชฺชานนฺนุสมฺรณฺ สมฺมตฺตวูปนิพฺพนนฺ มตฺยา ปฺรวิจฺฉินฺน คตฺยา
 อนฺนคจฺจนฺ พุทฺธยา วิปฺลีสัฎฺรณฺ กายนฺ สฺปถฺชฺชวฺวา วิหฺรณฺ อวตฺรณฺ อนฺนปฺรวิคฺชนฺ อนฺนปฺรเวณฺ เยน
 สรวนฺครรภษาสัฎวเตชะศรีย ราตฺริเทวตฺตา เตโนปฺสัฎฺรณฺตเต | โส'ปศฺยตฺ สรวนฺครรภษาสัฎวเตชะศรียํ
 ราตฺริเทวตฺตา สรวนฺครภวณฺปฺรภาสมฺณิราชครฺรภหฺาปทฺมาสเน นิชฺฉณฺณามนฺภิลาปฺยราตฺริเทวตฺตาปฺริวาริํ
 สรวฺทิกฺสฺตตวชคทภิมฺเขนกาเยน สรวชคทฺรฺอุปสมเณน กายนฺ สรวสฺตตวภิมฺเขน กายนฺ สรวชคทฺนฺลปิ
 เตน กายนฺ สรวชคตฺสมศรียเรณฺ กายนฺ สรวชคทฺภฺยฺทคเตน กายนฺ สรวชคตฺปฺริปากวินฺยาภูเลน กายนฺ
 สมฺนตฺทิงฺนิกฺรชเนน กายนฺ สรวชคทฺสัฎฺรณฺเตน กายนฺ สรววารณฺตยณฺตสมฺมทฺธาภูเตน กายนฺ
 ตถาคตฺสวภาเวณฺ กายนฺ สรวชคทฺวินยนิชฺชาปฺรยวसानเณน กายนฺ ||

ทถฺชฺชวฺวา จ ตฺชฺชภู อุตฺคร อตฺตมฺนนาหฺ ปฺรมฺมทิตฺเต ปฺริตฺติเสามนฺสยชฺชาตเต สรวนฺครรภษาสัฎวเต
 ชะศรียํ ราตฺริเทวตฺตยาหฺ ปาเทหา ศิรฺสภิกฺวินฺทฺย สรวนฺครรภษาสัฎวเตชะศรียํ ราตฺริเทวตฺตามเนก-
 ศตสฺหสฺรภฺกตฺตเว ปฺรทกฺษณฺณิกภฺกตฺตย สรวนฺครรภษาสัฎวเตชะศรียํ ราตฺริเทวตฺตยาหฺ ปฺรตเต ปฺรธาณฺชลิ
 สฺถิตฺวา เอวมาหฺ อหํ ฆลฺล เทวเต อนฺนตฺตรายํ สมฺยกฺสัโฝเฮา สัปฺรสฺถิตเต | ตทฺทวทฺสว เม เทวเต กถํ โฟธิส
 ตฺตว โฟธิสฺตตวจฺรยายํ จรณฺนุปการิภูโต ภวติ สตฺตวณฺนาม | กถํ จ สตฺตวณฺนตฺตเรณฺ สัครฺเทณ สัคฺค
 ภูณฺตติ | กถํ โฟธิสฺตตวสฺตถาคตฺตานุชฺชวาทโต โฟธิสฺตตวกรฺมณฺนิ ปฺรยูกฺโต ภวติ ยถาปฺรยูกฺตสฺย
 โฟธิสฺตต[304]วสฺยาสนโน ภวติ ธรรมฺราชหฺ | เอวฺมฺกฺเต สรวนฺครรภษาสัฎวเตชะศรียํ ราตฺริเทวตฺตา สุณฺ
 เศรชฺชทารกเมตทวโจจตฺ สาธุ สาธุ กุลปฺุตฺร ยสฺตวํ สรวชคตฺปฺริปากวินยนิชฺชาคฺมนตฺตาโย สรวตถาคตฺวศั
 ธารณฺปฺรโยคฺนิชฺชาคฺมนตฺตาโย สรวทิกฺปฺรสรฺสฺมฺรณฺชฺชานปฺรโยคตฺตาโย สรวธรรมฺธาตฺนยสาครวตฺรณฺภิ
 มฺขตฺตาโย อากาสสมฺตลานนฺตชฺชานนฺชเยยสฺมฺรณตฺตาโย สรวตถาคตฺธรรมจฺกรปฺรตีจฺฉณฺสัธารณตฺตาโย ยถา
 ศยฺสรวชคทฺสมฺมทฺรธรรมเมฆภิปฺรवरฺชณฺจฺรยณฺยํ ปฺริภฺจฺฉลสิ | อหํ กุลปฺุตฺร มโนชฺฉลรฺตคฺมภีรวิกรฺวิตปฺร
 เวศฺสย โฟธิสฺตตววิโมกฺษสฺย ลากิณิ | สา ฆลฺล ปฺนรหํ กุลปฺุตฺร อนเณน วิโมกฺษณฺ สมฺนวาคตฺตา อสงฺคฺมหา
 ธรรมภานฺกปฺภฺภูทฺธาธฺยาลมฺพนปฺรโยคา สรวตถาคตฺธรรมโกศวิศฺรณฺนปฺรณฺนิธานา มหากรฺรณฺาไมตฺรี
 พลปฺรตฺติลพฺธา สรวสฺตตวโฟธิจิตตปฺรติชฺชาปนตฺตาโย สรวสฺตตวารภฺกิริยาสัปฺรสฺถิตา อปฺรติปฺรสรพฺโพธิ
 จิตตฺกฺกุสฺลมฺมูลสัฎวโรปจฺยาย สรวชคตฺสสารธิภฺมึสัปฺรสฺถิตา สรวสฺตตวณฺา สรวชฺชตามารคปฺรติชฺชาปนตฺตา
 โย สรวโลเก ธรรมเมฆธรรมสุรยสัฎวปฺรโยคา อปฺรเมยฺกฺกุสฺลมฺมูลปฺรภวสรวโลกาภาสณตฺตาโย สรวชคตฺสม
 จิตตปฺรสฺถตฺตาปฺรติปฺรศรพฺธา สรวชคตฺกฺกุสฺลมฺมูลาภิสัฎวการสัฎวสนปฺรโยคฺวิชฺชานตฺตาโย วิศฺพฺทจิตตปฺรโย
 คา สรวกฺกุสฺลกรฺมปฺลปฺรทกฺษณฺกรฺมณฺตตฺตา สรวสฺตตวสสารภวาทวาย สัปฺรสฺถิตา สรวากฺกุสฺลกรฺมปฺลปฺร

ปวิรรตยานปยารภย สดตวานำ ธรรม์ เทศยามิ | เอกสยาปิ ตถาคตสส นามจกรสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี โลกธาดุสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวโลกธาดุสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี พุทธชยากรณสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวตถาคตชยากรณสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี ตถาคตประชนมนชลสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | ตถาคตประชนมนชลสมุทรมารภย-ปยารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี ตถาคตธรรมจกรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวตถาคตธรรมจกรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี สุตรานตมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวตถาคตธรรมจกรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สุตรานตมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี ตถาคตประชนมนชลสนิปาตมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวตถาคตประชนมนชลสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี สรวชชดาจิตตมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวโพธิจิตตมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอกมปี ยานมารภย ธรรม์ เทศยามิ | สรวยานนิริชานสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ | เอตตปรมุไซรหิ กุลบุตร อนภิลาปิยเรเทศนายน-ภินิรทาโรระ สดตวานำ ธรรม์ เทศยามิ | เอวมหิ กุลบุตร ธรรมธาดุนยาสนิภินำสธาคตสมุทรมารภย ธรรม์ เทศยามิ |

สรวสดตวานำ ธรรมเทศนยา อนุตตรธรรมส์ครหิ กุรวาณา สมณฑภทรโพธิสธตตวจรยาปรานตโกฏีคตานุ-กल्पสมุทรมารภย ส่วสมานา เอตตมโนชชลฐตคตภริวิกรวิตตปรเวศ โภธิสธตตวิโมกษะ ภวยามิ เอโกกจิตตคทษณวิวรธเนน วิโมกษวิชยภวานนเณ | เอโกเกน จ วิโมกษวิชยภวานนเณ-ปรตติจิตตคทษณ สรวธรรมธาดุ สหรามิ ||

สุธน อาห อาศจจรัย เทเวเต ยาวทคตภริ เอช โพธิสธตตวิโมกษะ | กियจจริปรตติลพช-ตวยายามรเย โพธิสธตตวิโมกษะ? อาห [307]ภูตปุรวุ กุลบุตราตีเต'ธวนิ โลกธาดุปวิรรตตปรมาณุรช-สมานำ กุลปาดำ ปรณ ธรรมารจินครเมฆา นาม โลกธาดุรภูต จาตรทวิปโลกธาดุปรมาณุรชสมคณ-มณิสูเมรุชลาปรตติชชดา สรวตถาคตปุรวปรณิธานนริชชปทมส์ชิวูหา สรวสธตตวกรมสมุทรมารภย ส่วสมาน-ราช สาครศรีรา มหাপทมส์ชานา วิศุทตสกลิชญา สูเมรุปรมาณุรชสมคณปจกรวาลปวิรรตต-สูเมรุปรมาณุรชสมคณมณิสูเมรวภยทคตลการา สูเมรุปรมาณุรชสมคณาจาตรทวิปกาลการา | เอโกกสยำ จาตรทวิปิกายามนภิลาปยานภิลาปยนครโกฏีนิยตคตสธสรณญวน ||

ตสยำ ชล กุลบุตร โลกธาดะ วิมลปรโณ นาม กุลโป'ภูต สูเมรุปรมาณุรชสมคณตถาคตปรภวะ | ตสยำ จ ธรรมารจินครเมฆายำ โลกธาดะ มธยมา วิจิตรธวชา นาม จาตรทวิปิกากฎ | ตสยำ มธเย-สมนตตตคทษณปรภวะ นาม ราชชานญฎ | ตสยำ ราชชานยา นาทิพุเร ธรรมราชชานนปรตติภาโส นาม-โพธิมณโฑ'ภูต | ตตต โพธิมณเทสรวธรรมสาครนริชชปภรธาโซ นาม ตถาคต อุทปาติ เตชำ สูเมรุ-ปรมาณุรชสมานำ ตถาคตตำนำ ปรณมกल्पิกะ | เตน จ สมเณน วิมลวกรภานุปรโณ นาม ราชชา อภูต-จกรวรวตี | เตน ตสย ภควตะ สรวธรรมสาครนริชชปภรธาชลสธตถาคตชยานตติกาต สรวธรรมสาคร-นาม สุตรานต อุทคฤหิตะ | อุทคฤหิตะ จ ธรรมจกรมณุปวรวตติตม | ปรินิรฤตตสย จ ปวรวชิตวาศาสน-ส์ชาริตม | ศาสนานตตธานกาเล จ สหสรธา ภินเน ศาสนเน ทศนยศตภินนายนำ ธรรมเทศนายนนตตร-

กลุ่ปกษาเย ปฺรตยฺปสฺถิตฺเต สรวฺรกรรมเกฺลศาวรณาวฤตํานํ สดตฺวานํ กลหฺวิศฺรหฺวิวาทมาปฺนนานํ
 ภิกฺษุณฺโณ จ พุทฺธศาสนคฺคณานรฺถิกานํ วิษยฺรติปฺรายนํ ราจเจารกถาภิตานํ สตรีชนปทสมุทฺร-
 กถาภิตานํ โลกายตมนตฺรธาภิตานามุทฺทเวคฺสฺชนนารฺถํ ชาวมิก อุตกาสะ กฤโต'ภูต อโห
 พฺลยมเนกกลุ่ปสมุทฺธานิตา มหาธฺรโม่ลกา อนตฺรธาสุยตีติ สํเวคฺชนนียา กถา กฤตา| ส อูรฺธวํ คคนตเล
 สปตตาลมาตฺรณมฺภุทฺคฺมย อนนตฺรณานรฺจิเมฆานนิจฺจารย นานาวรณาน มหารศฺมิชาลวฺยูหฺน
 กายาทุสฺสชฺย[308] อนเกวรณยา ปฺรภยา โลกเ เกลศตาปํ คมยิตฺวา อนนตฺมธฺยาน สดตฺวาน โฟธา
 ปฺรติษฺฐาปยามาสฺ ตจฺจ ตถาคตฺศาสนํ ปฺนรชฺวาลยิตฺวา ษชฺฎฺวิรชฺสทฺสรณยฺสเถต |

เตน จ สมเยน ธรรมจกรนิรฺมาณปฺรภา นาม ภิกฺษุณฺณยฺภูตฺ ตสฺสโยว วิมลจกรณานุปฺรภสฺย
 จกรวฺรตีโน ทฺหิตา ภิกฺษุณฺณิสฺตสฺสทฺสพฺริวารา| สาทํ สํเวคฺศพฺทํ ศฺรุตฺวา ตจฺจ มหาปฺราติหารยํ ทฺฤชฺฎฺวา
 สปฺริวารา โฟธาย จิตฺตมฺตฺปาทยามาสฺ| ตจฺจ ภิกฺษุณฺณิสฺตสฺสทฺสมนฺตฺรธา ยํ สมยกฺสฺสไฟฺธาวโวรฺติกมฺภูตฺ|
 ตถาคตฺสํมุชฺชีภาวสมวสรณํ จ นาม สมภาธิ ปฺรตยฺลภตฺ| สรวตถาคตฺธรรมจกรนิรฺมาณปฺรภํ จ นาม ธารณฺ
 สรวรณสาครนยปฺรเวคํ จ นาม ปฺรชฺญาปารมิตํ ปฺรตยฺลภตฺ| ธรรมจกรนิรฺมาณปฺรภา จ ภิกฺษุณฺ
 สรวตถาคตฺศาสนสํภาวภาสปฺรทีปํ จ นาม สมภาธิ เอตํ จ มโนชฺลรฺตคฺมภีรฺวิกรฺวิตปฺรเวคํ จ โฟธิสฺตว-
 วิโมกฺชํ สุกฺษมมฺภุทํ ปฺรตยฺลภตฺ ยตฺปฺรติลาภาทสฺย สรวรณสาครนิรฺโฆษปฺรภราชสฺย ตถาคตฺสย
 ตตฺสรวํ กฺรฺวิตมามุชฺชีภูตม |

ตตฺถิกิ มนฺยเส กุลปฺุตฺร อนฺยสฺ เตน กาลเณ เตน สมเยน วิมลจกรณานุปฺรภํ นาม
 ราชาภุจฺจกรวฺรตี เยน ตตฺสรวรณสาครนิรฺโฆษปฺรภราชลฺลสฺตถาคตฺสย ศาสนเ ปฺรवฺรชิตฺวา
 ธรรมจกรณนุปฺรवฺรตีตม ปฺรินิรฺวฤตฺตสฺย จ ศาสนานตฺรชานกาลสมเย ศาสนํ สํธาริตม มหาธฺรโม่ลกา จ
 ชวลิตา? น ชลฺ ปฺนสฺเต กุลปฺุตฺร เอวํ ทฺรชฺฎฺวยมฺ| สมนตฺกโทรโฟธิสฺตวสฺ ส เตน กาลเณ เตน สมเยน
 วิมลจกรณานุปฺรภํ นาม ราชา ภุจฺจกรวฺรตี| ตตฺถิกิ มนฺยเส กุลปฺุตฺร อนฺยา สาทเณ กาลเณ เตน สม
 เยน วิมลจกรณานุปฺรภสฺย ราชนฺจกรวฺรตีโน ธรรมจกรนิรฺมาณปฺรภา นาม ทฺหิตา ภิกฺษุณฺณยฺภูทภิกฺษุณฺ
 นิสฺตสฺสทฺสพฺริวารา? น ชลเววํ ทฺรชฺฎฺวยมฺ| อหํ สาทเณ กาลเณ เตน สมเยน ธรรมจกรนิรฺมาณปฺรภา นาม
 ภิกฺษุณฺณยฺภูวม? มยา ตตฺตสฺย สรวรณสาครนิรฺโฆษปฺรภราชลฺลสฺตถาคตฺสย ศาสนํ สํธาริตม | ตจฺจ
 ภิกฺษุณฺณิสฺตสฺสทฺสรี สรวมโวรฺติกํ กฤตมนฺตฺรธา ยํ สมยกฺสฺสไฟฺธเ | ตถาคตฺสํมุชฺชี[309]ภาวสมวสรณเ จ
 สมาธา ปฺรติษฺฐาปิตม | สรวตถาคตฺธรรมจกรวชฺรปฺรภายํ ธารณฺยํ สรวรณสาครนยปฺรเวคํ ยํ จ
 ปฺรชฺญาปารมิตายํ ปฺรติษฺฐาปิตม |

ตสฺย จ มยา ตถาคตฺสยานนตฺรํ วิมลธรรมปฺรवตฺชฺลนคฺชิขรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสฺยานนตฺรํ มณฺชฺลวภาสปฺรภจฺุโท นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสฺยานนตฺรํ ธรรมภาสกรศฺรีเมฆเ นาม
 ตถาคต อาราคิตะ| ตสฺยานนตฺรํ ธรรมสาครนิรฺเทศโฆษเ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสฺยานนตฺรํ ธรรมาทิตย-
 ชฺลนณมณฺชฺลปฺรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสฺยานนตฺรํ ธรรมกฺสุมเกตุชฺลนเมฆเ นาม ตถาคต
 อาราคิตะ| ตสฺยานนตฺรํ ธรรมารฺจิปฺรवตฺเกตุรโโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสฺยานนตฺรํ ธรรมนยคฺมภีรฺศฺรี-

จโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมชชานสํภวสมนตปฺรติภาสครุโณ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ชชานาการจฺุโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ไสเลนทฺรศฺรีครุภราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตมชชชานาภทฺรเมธุนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สรวธรม วีรยเวคธวโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมตฺนกุสมศฺรีเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ศานตปฺรภคคมิภฺรภู โณ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ รศฺมิเนตฺรปฺรติภาสปฺรภจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ชชานาการจฺุสาคโร นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ มนตชชานาภทฺรณทโล นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ อธรรุชวทิกชชานาภาโส นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ รศฺมิสํกุสมิตปฺรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ชชานาสีทเกตุชชวชราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตสุรยยาวาสปฺรภราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ รตฺนลกุชณวิภิชิตเมธุนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สุรยวิภฺรสมนตปฺรติภาโส นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมชชาลวิพุทศฺรีจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมปทฺมปฺรผลิตศฺรีเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ลกุชณสุรยจกรสมนตปฺรโณ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สม[310]นตาวภาสธรรมศฺรีโฆโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ไวศารทฺยชชานา รายณสีโท นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตชชานาชวชศุโร นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมปทฺมผลคคาโตร นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ คุณกุสมศฺรีสาคโร นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมชชานาภทฺรณทโล นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานตฺรํ ชชานาศิขรารจฺุเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตธรรมทวารวหนศิขรารโณ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ โพธิมณฺทวิพุทศฺรีจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมลภาชชวณศฺรีจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตปฺรติภาสจฺุโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมเมชชชวชปฺรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ วชชสาครชชวชเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ยศะปฺรวตศฺรีเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ จนทศฺรีจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตศฺรีกุสมเตชาโณนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สรวสตตวาวภาสเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ คุณปทฺมศฺรีครุโณ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ คนชารจฺุริวภาสราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ เหตุปทฺโม นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ลกุชณปฺรวตไวโรจโน นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตวิชฺชชฎกัรฺติธวโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมชชานาปฺรภคคเมธุนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมนคฺรปฺรภคคเรีรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ทฺรมปฺรวตเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตศฺรีไวโร จ น เก ตู ร น าม ต ถ า ค ต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ ธรรมสาครนัรฺนาทนัรฺโฆโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สรวธรม ภาวนารมภสํภวเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตฺรํ สมนตชชานาภปฺรวโร นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานตรี วรรณคุณศรีรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมพลศุลธวัชชานาม ตถาคต
 อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมจักรปรภณินโรชโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมคณมกุฎชานา-
 ปรชญาปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมจักรจโนทรท[311]คตศรีรนาม ตถาคต อาราคิ
 ตะ| ตสยานตรี ธรรมปทมไวโรจนวิพุทธเกตตุนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี รัตนปทมาวาสครโภ
 นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี รัตนศรีศิขรเมธปรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สมณฑ
 สัจฉิวิศุชชานากุสโม นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี นานารศมิศรีเมธครโภ นาม ตถาคต อา
 ราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมมณฑลศิขรราช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ปุณณเมฆจู่โท นาม
 ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมศิขรชวเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี คุณปรวดเตโช
 นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมสุรยเมฆปรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมเมฆ
 วิชุษฎีกิริติราช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมมณฑลปฏลเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตส
 ยานตรี วิพุทธชานาโพธิชวเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมมณฑลวิพุทธศรีจโนทรนาม
 ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี กนกมณีปรวดเตโชโกทรนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ภัทรศรีเมธ
 เตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สมณฑปรชชูปตินโรชเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตส
 ยานตรี ธรรมมลศรีภูโฏ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี คนธารจิมะชศรีราช นาม ตถาคต อาราคิ
 ตะ| ตสยานตรี กนกมณีปรวดโฆโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี อุษณิษโกศสรธรรมปร
 ภาณณฑลเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมจักรชวลนเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตส
 ยานตรี ไสลศิขรภยทุคตเตโช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สมณฑวิโรยลภาวภาสเมโฆ นาม
 ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สมาธิมหาวิปุลมกุฎปรชญาปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี
 รัตนรุจิสศรีราช นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมไมถการตนวิตานโฆโย นาม ตถาคต อาราคิ
 ตะ| ตสยานตรี ธรรมคณกานตสีหปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ลักษณวิภูษิตธวัชจโนท
 รนาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมปรวตวิทโยตติเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี
 อนาวรณธรรมคณปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ลักษณรุจิสสุปัชปีตังโค [312]นาม
 ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี โลเกนทรปรวรปรภโฆโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สรวธรรมส
 มาธิปรภโฆโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ทวารสวรปรภุตโกโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตส
 ยานตรี ธรรมชวลนารจิสาศโรโฆโย นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมชวลลักษณปรติภาสเตโช
 นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี ธรรมมณฑลศรีศิขรภปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี
 ธรรมธาตสีหปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สรวสมาธิสาคราวภาสสีโห นาม ตถาคต อาราคิ
 ตะ| ตสยานตรี สมณฑชชานาปรภาโส นาม ตถาคต อาราคิตะ| ตสยานตรี สมณฑปรชชญาธรรมนครปรที
 โป นาม ตถาคต อาราคิตะ ||

อิติ หิ กุลบุตร เอตทพุทชศตัม ปรมุขัม กฤตวา ตสมิน วิมลลาเภ กุลเป สุมะรุปรมาณุระชะ-
 สมาสตถาคตา อุตปนนา อภูวน| เตชัม ปุณะ กุลบุตร สุมะรุปรมาณุระชะสมานัม ตถาคตานิ สรวปจฺฉิ

โม ธรรมชาตุนครภขณานปรที่ปราโช นาม ตถาคโต'ภูต| เต ชลุมยา กุลบุตร สุมะรุปรมาณุระ-
 สมาสตถาคตาะ สรวธรมสาครนโรฆะปรภราชปุรวคมา ธรรมชาตุนครภขณานปรที่ปราชปศุจิมาะ
 สรวเอ ปุชิตาะ| สรวเอฆ่า จ เม ตถาคตทานามุปสถานํ กฤตม| สรวเอฆ่า จ ธรรมเทศนา ศรุตธา| สรวเอฆ่า จ
 เตชามหํ ตถาคตทาน่า ศาสเน ปรวรชิตาะ| สรวเอฆ่า จ เม เตช่า ตถาคตทาน่า ศาสนํ สัธาริตม| สรวเอฆ่า
 จ มยา เตช่า ตถาคตทานามนติกาเทษ มโนชุลรุตคัมภีรวิกูรวิตปรเวศ โภธิสตตววิโมกัษ วิวิธะ
 ปรัตติลาณโยะ ปรัตติลพะระ| สรวเอฆ่า จ มยา เตช่า ตถาคตทานามนติกาทนนตมธยายะ สตตวสาคราะ
 ปรีปาจิตาะ| ตโต'รวาคพุททเกษตรปรมาณุระชะสมะเข วาวนตสตถาคตา อุตปนนาะ สรวเอ เต มยา
 ตถาคตาะ ธรรมปรัตติตตยา ปุชิตาะ| สวา ชลุม ปุนรหํ กุลบุตร ตต อูปาทาย สัธารธาตริคเตษุ สเดตวษุ
 อชณานนิตราปรสุปะเตษุ ชาครมิ จิตตนครํ โจษ่า ปรีपालยามิ ไตรธาตุนคราจเจนาณูจาลย
 สรวชุลตาธรมนคเร ปรัตติชธาปยามิ ||

เอตมหํ กุลบุตร มโนชุลรุตคัมภีรวิกูรวิตปรเวศ โภธิสตตววิ[313]โมกัษ โลกสัณินนปรลาป-
 วินิวรตนมทวยภณิตาวิโยชนํ สตยปรัตติชธาปนปรววสานํ ชานามิ| กิ มยา ศกัย โภธิสตตวานาม-
 วิปริตติพทสรววากปถสวภาวชณานาน่า ปรัตติจิตตคณณํ สรวธรมภัสสิโพธิวศวรรติน่า สรวสตตววจน-
 รุตโฆษสาคราเวตีรณาน่า สรวสนตฺรสมุทฺรสัธการกุศลาน่า สรวธรมสัชยานามสมุทฺรณยวิชิชณาน่า
 สรวธรมสมวสธณธารณีสมุทฺรศวรรติน่า สรวสตตวถาตยธรมเมฆาภินิหารกุศลาน่า สรวสตตว-
 ปรีปากวินยจรยาปรววสานาน่า จรย่า ชลาคู คุณาน วา วคต สรวสตตวสัครหปรัตติตริวา ชลาคู
 อนุตตโร โภธิสตตวกรมสมารมภปรโยโค วา โภธิสตตวสุกษมชณานานुकโม วา โภธิสตตวธรมนิชาน-
 โภทวิภกตวฤษภิตา โภธิสตตวกรมสัถยสิหาสนากรมณํ วา ชลาคู| ตตกสย เทโตะ? ตถา หิ เต
 สตปุระชะ สรวธรมภูมิมณฑลธารณยวกรานตาะ ||

คจจ กุลบุตร อียมิไหว ภควโต ไวโรจนสย ปาทมุเล สรววฤกษปรผลลนสุขสัวาสา นาม
 ราตริเทวตา สนิปติตา ยา มมานนตฺร สนิชณณา| ตามุปสักรมย ปรีปฤจจ กถั โภธิสตตวอะ
 สรวชุลตาย่า คิภษนเต กถั จ ปรัตติปทยมานาะ สรวสตตวาน สรวชุลตาย่า ปรัตติชธาปยนติ ||

อถ ชลุม สรวนครรภษาสัถวเตชะศรี ราตริเทวตา ตสย่า เวลายามेतเมว มโนชุลรุตคัมภีร-
 วีกูรวิตปรเวศ โภธิสตตววิโมกัษ ภูยสยา มาตฺรยา สัทรศยมานา สุธนํ เศรษฐการกั คากาภิธยภษต

คัมภีร ทุรทฤษุ วิโมกัษ ชินาตมชาน่า	อากาศลภษณสมนตตลปรเวชะ
ตฺรยธวสถิตานวตฺรนติ ชินานเศชาน	โยธธรมธาดุปรสราลจ อนนตมธยาน 1
สัธการสัธาววิโมกัษนยานนนตาน	ปรัตติลาภ ธรรมต อจินตีย อปรเมยาน
สัธวธนามปี สมนต อสงคเวคม	อวคาท ไมตรีษุ ตฺรียธวณยษปเถษุ 2
[314] อิติ พุททเกษตรปรีวตฺรชะสมาน่า	กถปานมาทิตตมาส ปุรา หิ เกษตรม
ธรมารจิมะพนคระ ศิริโลกธาดุ	กถโป พภูว วิมลภ มหาปรภศจ 3
ไตรว กถปี ชินวติ ออนุปฉินเน	พุทธาะ สุมะรุปรมาณุสมา อูปปนนาะ

ธรรมสมุทรปรภครชิตราช พุทธร	ปุรุวคมะ ปรภมกลปิก อาสิ เตชาม 4
ชินุ ธรรมเมฆนครภปรทีปราไซ	ยะ สรวปศจิมุ อภุตสุคตาน เตชาม
เต สรวี ปุชิต มยา อุปสักรมิตวา	ธรรมศจ เตช มิ ศรุโต ขนยิตว ปรีติม 5
ทฤษฏม ยา ปรภม กาลจนวรณรศมิะ	ธรรมะ สมุทปรภครชิตโฆษราชะ
ทวาทรีศลกษณวิจิตริตุ เมรุกลปา	ทฤษฏวา จ เม มติรภูตสุคโต ภาเวม 6
สหทรศเนน มม ตสย ตถาคตสย	ปราทุรพภูว พลวชชินจิตตโมทยม
สรวชยดาปรสรสัภวปรตยเยมิะ	อากาศธาตุวิมล ตถตาสวภวาม 7
เยน ตรียชวคต สรวี สผุฎาะ สมณฑาต	พุทธาศจ ตตสุตมุทรวฤตา อเสษะ
ภ ⁸⁹¹ ษตรารณวา อปี สมุท สรว	อาสน กฤปามฤตมโหทธิ สัภเวต 8
กาเยน สรวี สผรณารณมเสษ เกษตรา	กายั ยถาศยชคทวินิทรศนาย
[315] เกษตรณนยเสษมวภาสนภมปนาย	ปากาย ไจว ชคต่า ชนิตั มโน เม 9
ทวิตีย ⁸⁹² ยชชินสย อุปสักรมณ'ปี ทฤษฏาะ	เกษตรณเวษุ ทศสุ สติต เย ชินนุทระ
เกษตราะ สมุทปรมาณุระชเสเมษุ	เกษตรณเวษุ ชิน ปศจิมเก มิ ทฤษฏาะ 10
สรวานตเกษตรปวิวรรตระชเสเมษุ	กลเปษุ เย ชิน อุปปนน ชคตปรทีปาะ
เต สรวี ปุชิต มยา อุปสักรมิตวา	เอวั วิโมกษนยสาครุ โศชเยม 11
อด ขลุ สุชนะ เศรษฐทารโก มโนชวรุตคมิกรวิตปรเวศั โภติสตตววิโมกษั ปรติลพธะ	
อนนตมธยสมาธิมุขสมุทรวาตีรโณ วิปุลธารณิมุขสมุทรสัภูตเจตา โภติสตตวมหาภิชวภาสปรติลพธะ	
มหาปรีติสัวิตสาคราวตีรโณ วิปุลปรีติเวศสาครวิวรรตเจตาะ สรวนครรภษาสัภวเตชะศริยั	
ราตริเทวตามาภิะ สารูปยาภิรคาลาภิรภยษภูภาวิต	
ปรชวา หิ เต วิปุล ธรรมสมุทจจารี	จีรณา จ เม ภวสมุท อนนตมธยาน
ทีรชยาธุ นิรชวร สุขุณานศรีรครเก	ตุวั เทว โรจสิ อิม่า ปรัชามุเปตย 12
พุชยิตว ธรรมปรภฤตี คคนปรภาคั	สรวตรียชวณยโมตรเส อสงคม
อารมพณานิ ตุลยสยปีจาวิกลปา	จิตตภษณน อปี ตานิ อจินตियานิ 13
นิะสตตวธรมต นิรีภษสิ ชลนจภษะ	สตตโวทธีน กรุณยวตตรสยนนทาน
พุทฐยา วิโมกษ สุคภิร วิคาหมานา	[316]สรวาน วิเนสิ ปรีปายเส'ปรเมยาน 14
ตุวั ธรรมมณพลวิจารนเย วิชชวา	ธรรมสวภวปรติเวธนเย วิพุทธา
สรวารยमारคम्मลั ปรีภวายนตี	นีรยัตยเส ชคทเสษ วิโศชยนตี 15

⁸⁹¹ Gv: เก

⁸⁹² Gv: เย

กถั โภธิสตัดวา โภธิสตัดวจรยาฆ่า จรณตี กถั ศิกษณเต กถั จริตวา กถั ศิกษิตวา นิรยานตี สรวชตดา
ยาม ||

เอวมุเกต สรววฤกษปรผลลนสุขส้วาสา ราตรีเทวตา สุธันน์ เศรษฐาทกรเมตทโวจต มม กุล
บุตร อนุภาเวน สเห โลกธาเตา อาทิตยาสตัดคมนาเล ปทมานิ ปรผลลลานิ สุขนธีภวนตี | สรว นคร
นารีกณาศักโยทยานคตา รติกรีกฐาปรยุกตา คฤทคมนาเย มติมุตปาทยนตี | ปโถตปถคตาะ สตตวา
ราตรีสธานเ เจตนาพหุลาะ สรวชคตปาลนาภิสฐา ภวนตี | ทรีคหนคฺหาศรยาะ สตตวา ทรีคหนคฺหาสุ
ปรวิศานตี | ฤกษา[318]ลยาศรยาะ สตตวา ฤกษาลยาศรยาภิมุขา ภวนตี | วิลาศรยาะ สตตวา
พิลาณนุปรวิศานตี | ครามนครนิกมชนปทาศรยาะ สตตวา ครามนครนิกมชนปทานนุปรวิศานตี |
อุทกาศรยาะ สตตวา ชลมวตรนตี | อนุยทิกชนปทคตาะ สตตวาะ สวชนปททิกเจตนามุตปาทยนตี
ราตเรว สุขสปรศวิหาราย ||

อปี ตุ ชลฺ ปุณรหํ กุลบุตร นรนาเรีคนานำ ทหรานำ ตรูณำนำ เยาวนมหมตตานำ นฤตยคีต-
วาทยรตีปรมตตานำ สตตวานำ กามคุณปรมุกตานำ ซาติซรามรณมหาณชการภยปรตีปักษาย
กุศลมูลส์ซานาภโยคํ สรวณยามิ | มตสรินะ สตตวาน ทาเน สันโยชยามิ | ทุเศรีลาณ สตตวาน คีเล
ปรตีชจาปยามิ | วยาปนนจิตตานำ สตตวานำ ไมตรีม สรวณยามิ | กษุภิตจิตตาน สตตวาน กษานเตา
ปรตีชจาปยามิ | กุสีทาน สตตวาน โภธิสตัดววีรยารมเก ปรตีชจาปยามิ | วิกฺรานตจิตตาน สตตวาน
ธยานะชฺ ปรตีชจาปยามิ | ทุเศปรชวาน สตตวาน ปรชวาปารมิตายำ นิโยชยามิ | หีนยานาธิมุกตาน
สตตวาน มหายาน ปรตีชจาปยามิ | ไตรธตฺกานินิวิษฺวาน สตตวาน ภวคตินิษจามณทลจารีโณ
โภธิสตัดวปรณิธานปารมิตายำ ปรตีชจาปยามิ อวารณวศคตาน สตตวาน กรมเกลศปรปีฑิตาน
ปฺณยชวานพลปรตีหีณาน โภธิสตัดวพลปารมิตายำ ปรตีชจาปยามิ อชวานตโมวนทฺชาน สตตวาน อห
การมมการวิทยานชการปฺราปตาน โภธิสตัดวชวานปารมิตายำ ปรตีชจาปยามิ ||

อปี ตุ ชลฺ ปุณรหํ กุลบุตร วิปุลปรีตีสถวส์ตฺษญวภาสสย โภธิสตัดววิโมกษสย ลากินี สุธน
อาท ก เอตสย เทวเต วิปุลปรีตีสถวส์ตฺษญวภาสสย โภธิสตัดววิโมกษสย วิชยะ? อาท ตถาคต-
ปฺณยสตัดวส์ครหชวาโนปายาวภาส เอช กุลบุตร วิโมกษะ | ตตกสย เทโตะ? ยตกีจิต กุลบุตร
สตตวาะ สุขมนุภวนตี สรวํ ตตตถาคตปฺณยปรภาเวน ตถาคตานุศาสนีปเณน ตถาคตวจนปรตีปตตยา
ตถาคตานุศิกษณเณน ตถาคตาธิชฺชานเณน ตถาคตชวานมารคปรตีปตตยา ตถาคตภาค[319]กุศลมูลลาวโร
ปเณน ตถาคตธรรมเทศนานิษยนเทเนน ตถาคตาธิชฺชานเณน ตถาคตชวานมารุปรตีปตตยา ตถาคตภาค
กุศลมูลลาวโรปเณน ตถาคตธรรมเทศนานิษยนเทเนน ตถาคตชวานสุรยาวภาเสน | ตถาคตโคตรศุก
ลกรมมณทลปรภยา ทิ กุลบุตร สตตวานำ สุขานี สรวณตี | ตตกสย เทโตะ? ตถา ทิ กุลบุตร อหเมตํ วิ
ปุลปรีตีสถวส์ตฺษญวภาสํ โภธิสตัดววิโมกษมวตรนตี ภควโต ไวรโจนสย ตถาคตสยารหตะ สมยกุล
พฺทสย ปุรวโภธิสตัดวจรยาสมุทฺร สมณสมรณตี อวตรนตี อวคาหยมานา เอวํ ซานามิ เอวมนุคจฉามิ
ยถา ภควตะ ปุรวโภธิสตัดวภูมิมชฺชาลมพมานสย สตตวานหํการมมการานินิวิษฺวานวิทยานชการปฺราป

दानุ ทฤษฎีคหณกานดารปรัวษฎ้าสตุถษณาวศคคาน รากพนธนพพธาน โทษปรัตติขเจตโส โมหากุลส์
 ตานานีรัชยามาตสรยปรยวนพธาน เกลศสมากุลจิตตาน มหตส์สารทษข์ ปรัตยอนุวตตะ สัสารทา
 ริทษทษขปรัตติตาน พุทษทษคณวิมุขาน สตุตวานุ ทฤษฎีวาม หากกรณาจิตต์ ปรัทษภวต| สรวสตุตวา
 นามรฎ์ สรวชคทูปกรณรตนส์ครหปรัครหจิตต์ สรวสตุตวส์โรปรกรณส์ภวจิตต์ สรวสตุตวาครวทิต
 จิตต์ สรววิษยาลุพธจิตต์ สรวรติษวนธยวสิตจิตต์ สรวปรัโกเศษวคทษจิตต์ สรวทาเนษุ วิปากาปรัติ
 กางกษณจิตต์ สรวโลกส์ปรัตติษวสปฎุหนวจิตต์ เหตุปรัตยยส์มุตมจิตต์ สุปรัยษิตยถาวทษรมนึธยปรั
 จิตต์ สรวสตุตวารฎปรัตติครณตานิรทษณจิตต์ ปรัทษภวต ||

ส เอว ยถาฎตสรวธรมสรวภาวาวตึรณเจตาะ สรวสตุตวธาเตา มหาไมตรีสมตาศปรัตติปนนะ
 สรวชคณมหากกรณาเมษสพธนปรัโยคะ สรวสตุตวโลกส์ถาพนมหัทธรมจณตรมณทละ สรวสตุตว-
 เกลศปรัตติวินิรฎาพนมหัทธานวชรปรัทษณะ สรวชคตสขสัภวตษฎิเวคส์วรัตติเจตาะ สรวสตุต
 วาตยณตสขาภินิรฎาพณิธานเจตาะ ยถาศยภิปรัยสรวสตุตวสตุตวภิปรัวษณเจตาะ สรวสตุตวา
 ปรัตติยาคสมปรัโยคเจตาะ อารยธนสรวสตุตวสัตรัปณเจตาะ ปรมทศพลชถานรตนปรัตติลพเจตาะ
 โพธิสตุตวมหาภิชญาพลาธานปรัปโต วิวัชโพธิสตุตวมหาวิกรวัตเมเมษน ธรมธาคตูปรมากาศธาคตูปรัย
 สาน์ สรวสตุตวธาตु สพริตวา สรวสตุตวามิขสตุตตะ สรวการสรวารมพณมหาเมษ์ ปรัวรัตยณ สรวรต
 นาทรมมหาเมษวรัษ์ จาภิปรัวรัชณ ยพุต สรวสตุตวานา ยถานุกุลปรัโกคายา[320]นนตวสตุตวิมาตธตา
 ปรัตติยาคมปรัเมโยปกรณไวมาตธจาร์ตริ์ นานาวิธสรวทานส์ครหปรัโยคณนเกวิธวสตุต ปรัตติยาคสมุทา
 จารมนภิลापโยปกรณชาคตวยูหาภิสัศการี์ นานาลกษณทานส์การวิจิตรี์ ยถาศยสตุตวสัโตษณมนน
 ตตยาควิธมนคจณน ยถาศยสตุตวสัตรัปณภินิรฎาพ สรวสตุตยาควิธษณมิวัจณนสรวชคตส์ส
 การทษขปรัตติณนปรัโยค์ สรวสตุตวปรัตติการาปรัตติกางฎิ์ สรวชคตสมตาศมุทาคตเจตาะ สรวชคจ
 จิตตธรณั ปรัโศธยมานะ สรวพุทโธกษณกศลมูลสมุทษสัฎุต สรวชคทยถาศโยปกรณวรัษ์สัครหปรัโยค์
 สรวชคตสรวชลตาศปณยสมุทษเรวค์ วิวัชธยณ ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสรวสตุตวปรัปากวินยปรัปรัวิศุทษ
 เย' ภินิรฎาพติ สม|

ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสรวกษตรปรัปรัณูปกฤษฎานตตรพุทษกษตราล์การวิศุทษวยูห-
 ปรัตติมณทลปรัปุเรย ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสรวธรมนยศากรณวิศุทษเย ปรัตติจิตตกษณมนวเศษ
 กาศธาคตลสพธนชถานนยปรัปุเรย ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสตุตวธาธวตธณชถานนยวิศุทษเย ปรัต
 จิตตกษณมนวเศษสรวชคทวินยชถานนยวาสปรัตติลพาย ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสรว
 กาลธรมจกรปรัวรัตนาภิวรัตยต้าย ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสรวชลชถานาภิชจัน
 เอาศลสัทษคทูปการีฎตวาย ปรัตติจิตตกษณมนวเศษสรวโลกธาคตุสขยาปรัจาเรษุ สรวโลก
 ธาคตสมุทษราภยทุกเศษุ สรวโลกธาคตสมุทษสมวสรณณ นานาโลกธาคตปรัสนิรฎเศษุ นานาโลกธาค
 วัศวยวสถานสัธวิยูเหษุ นานาปรัตติษชานาเนกศึรนิรฎเศษุ นานาวยูกลปรัวิมาตธตานิรฎเศษุ สั
 กฤษฎวิศุทษสักฤษฎิฎากานตปรัศุทษวิปุลมทคตาศปรัมาณสักษิปตสูกษไมทษารสมตลวยตยสัโตธรวฎยทค

วิทิมุขานานาทิกสมุทรมวสรณेषु นานามุขนิรเทศานตพवारसंस्थानविमात्रदायुहेषु सर्वलोकघातुपर
 रस्रेषु पोथिस्तद्वज्रयां जरु पोथिस्तद्वनयाममवग्रमय नानापोथिस्तद्वज्रयाविकुरवितस्फरन्ताये प्रति
 जितक्षमनवक्षेत्रस्रवत्रयवपुत्रकयप्रस्तद्वजितदास्यविषयपद्ये सर्ववक्षेत्रस्रवतापुण्यसुत्रवेकं
 विवृत्तयनमिनिरुहन्ति स्म ॥

เอวํ หิ กุลบุตร ภควาน ไวรโจนสตาตตะ ปุรวโปथิस्तด्वจรัยา จรณ ปุณยชยานสํการวิริหิต
 โลกสันนิเวศ อภุตตชลสตาตตวปริปุณเม[321] อชยานตโมวนทุเธ อหํการมมาราภินิวิษเฐ อวิทยาน
 ธการติมิราวูเต อโยนิตไศวิตรกปรสตุเต ทฤษฏคหนกานตารปรสกันเธ เหตุผลสัมมุเต กรมเกลาศคคเต
 มหาสํสารกานตารทุชปาตาลมธยปรปติเต วิวิธทริทฤษทุชํ ปรตยอนุภาติ มหากรุณํ สํชนย วิป
 ลาน ปารมิตาจรัยาเมฆานภินิรุตตย กุศลมูลทลตปรติชจันํ สํวณยน สรวสตาตวานํ สํสารทา
 ริทฤษทุชํ วินิวรตยน มหาปุณยชยานสํการมมิโรจยน เหตุมนทลทิสภทโยตยน กรมธรวาวิโรทิตํ
 ปรภาวยน พุทธธรมนทลสมุทากมทิสภทวาสน สรวสตาตวาธิมุกติทิตํ ปรภาสยน สรวสตาตวเกษตรส
 ภาทิตํ สํทรศยน สรวตถาคตวํคานุปจเจททิสภทนุพชนน สรวพุทธศาสนทิตํ สํธารยน สรวากุศลธรมทิตํ
 วินิวรตยน สรวชลาตาสํการทิตํ สํวณยน สรวสตาตวธาตु สฟริตวา มหานตํ ปารมิตาเมฆภินิรุตตย
 ยถาศยสตาตวสํโตษณมตยนตธรมสํครเท สตาตวาน ปรติชจายามาส| สรวชลาตาสํการเ สมาทาปยติ
 สม| มหาโปथิस्तตวปารมิตาสวตารยามาส|

สรวารยธนปรติลมิโรปรสตามภยามาส| สรวชลาตาศรีตีเวโคละ กุศลมูลสมุทธาน สตาตวานํ
 วิวรัชยามาส| สรวตถาคตวิกุรวิตมุเขษุ เจนानวตารย อตยนตมุปีเศษสุขสํครเทณ สํคฤห
 ตถาคตมาหาตมยาภิมุขาน กฤตวา โปथิस्तตวสํครหชลาเน ปรติชจายามาส ॥

สุชน อาห กियจิริ สंपิรสถिताสี เทวเต अनुत्तरायाम् สมयकसिपोथा? อาह तुरगिसिग्वं कुलบุตร
 ऐतत्तस्थानं तुरविषयेय तुरथिमजं तुरवत्त्रं तुरप्रवयाहारं तुरथिमम| न सक्यं सत्वेगेन लोकेनावตริตุ
 स्रवत्स्रावकप्रत्येकपुत्रैस्त्वञ्च अन्यत्र तत्रात्तत्तच्छिष्यानेन गल्यामित्रप्रिक्रहेण विपुलपुण्यचयान-
 संगाप्रस्तपुत्रजित्तया आस्यवित्तुथा अतिनागलिष्णावग्रानुपहतासंगुजितानुत्तरजित्तया समनता-
 षास्यवानाโลกावशाजित्तया स्रवस्तद्वहितसुखाथानप्रिणत्तजित्तया स्रवमारमन्तलकेल-
 तुत्तरुषजित्तया स्रवचลาतचयानप्रतिलगवाकाजित्तया स्रवसंसारसुखानगिलाषिषिस्तถात्तसुखा
 यालम्पिने स्रवस्तद्वतुชत्वारमनस्यप्रसमनप्रतिपनोस्त[322]ถာत्तคณสมุทราวตารปรतिปद्य
 มุชชเ สรวธรมสวภาวนิชยปติคคณโคจโร อูทธาราธิมุกติปถวิศุทไธะ สंसารสโรโตวิมุชเ สรวตถาคตช
 ฌานสมุทราภิมุชเ สรวนคคณนนิคจเ ๓ถาคตวิชยากรมณวิโรชเ พุทธภุมิคตวิกรานเ ๓สรวช
 ๓าพลปรินิษปตตยภิมุชเ ๓ศพลปรติลมิภปรยวสาเ ๓สตาตวเ ๓ศกยเมตตस्थานมวตริตุมอิโมกตุมุท
 ๓หิตุมุสรมุ วิชวาต| ตตกสย เหโตะ? ตตถถาคตชยानวิชัยํ หิ กุลบุตร ऐतत्तस्थानมนากรานตं สรว
 ๓โปथิस्तตวเ| ๓ปราเคว ๓อนโยชเ ๓สรวสตาตวเ| ๓อถ จ पुनस्तात्तात्ताच्छिष्यानेन निरुतेक्षयामि आशानेया

นำ สดตวานามาศยสมัยศิวุทเย กุศลมูลจรีตานำ สดตวานามธยาศยวศิตาโย ตว จ อธยาศยปริปถุจ
ฉวยากรณธรมตาปรวรัตนาปรติลมาภย ||

อถ ขลฺ สรววฤกษปรผลลนสุขส้วสา ราตรีเทวดา ตสยำ เวลายามेतเมวารุถึ ภูยสยา
สัทรศยมานา ตรยธวปราปตตถาคตวิษย์ วยวโลกย อีมา คากา อภาษต

คมกริรุ เพาโท วิชโย อนนตา	ยั ปถุจลสิ ตวั ขลฺ พุทฐปุตฺร
อจินตยเกษตรโรชปมาไนะ	กลไปรุ น ศกยั ส หิ สรว วกตฺ 1
ลฺพโรฐ น สดตไวโร ⁸⁹⁶ น จ	ทุษฏุจิตไตะ ศกยั น โมหานธตโมวฤไตศจ
น มรภษมาโนปทตาศโยศจ	วิชานิตฺ ตานต ชินาน ธรรมตา 2
ไนรัชยาณ มาตสรยวศานุกามิภะ	น ศาฐยมายากลฺษาศเยภะ
น เกลศกรมารวณาวฤไตศจ	ศกโย หยั ชานิตฺ พุทฐโคจร 3
น สกนธธาวายตนปรตยจไตะ	น จาปี สดทากยสมาศริเตภะ
น ทฤษฏิสัศวาวิปริตจิตไตะ	ศกยา อัย ชานิตฺ พุทฐภูมि 4
ทุรุชฺเวย ศานโต วิชโย ชินานำ	สวภาวโต นิรมลนริวิกลปะ
สัสารสกุไตน ภาวศริไตศจ	ศกยั สมหาชวาทุมยั หิ ธรรมะ 5
เย พุทฐโคไตรรหิ กุเลภิ ⁸⁹⁷ ชาตา	สวธิษธตาะ สรวตถาคไตศจ
เย ธรรมราชญำ กุลวิศธารินส	เตชามถษา ⁸⁹⁸ ณา ขลฺ โคจโร'ยม 6
เย ศกฺลธรมารณวตถุปรตจิตตาะ	กลยามมิไตระ สุปริคฤหิตาะ
[323] มุเนรพลารมพณจิตตเมฆาะ	ภษานตี ลภนเต ต อิทํ นิสามย 7
เย นิรมลธธายนิรวิกลปา	ยถานตริกษะ ขลฺ ทิควิทิกษุ
หตทานธการา มิติทีปเมฆาะ	เตชามยั โคจรุ นิรมลานาม 8
กฤปาศเยเนท ชคตสมุทธาน	เย สรวตรยธวคตานุ สผรนตี
อเสษสดตวานุกตา จ ไมตรี	นเย ชินานำ ต อิทาวตีรณาะ 9
อนาครหา เย ขลฺ ทฤษฏุจิตตาะ	สรวาสติทานาภิตตะ สไทว
สรวेषุ สดตวเวษุ สมปรวฤตตาส	เตชามยั ภูมिरนาครหาณาม 10
เย'กฺลิสฏุจิตตา นิรวทยจรยา	เย'ตยนตเกากฤตยวินีตจิตตาะ
พุทธานุศาสติปรตติยุกตาส	เตชามยั โคจรุ นิรมลานาม 11
เย'กฺโซภยจิตตา หยวิกมปยจิตตา	ธรรมสวภาวปรตพิทฐจิตตาะ

⁸⁹⁶ Gv: น ลฺพฐสทไวโร

⁸⁹⁷ Gv: กุเล'ภิ

⁸⁹⁸ Gv: ฐี

กรโหมทธิชวปยุวิรุทจิตตา	เตช่า วิโมกโข'ยมิหากษยานาม 12
เย'ชินนจิตตา วินิวรตจิตตา	เปารุชยวิรยาธิปเตยยุคตา
สรุขลสภาริ อนนตวิรยาส	เตชามย โคจรุ สุวรตานาม 13
ปรศานตจิตตาจจ สมาหิตาจจ	เย'ตยนตศานตี คต นิรุชวราจจ
สรุขลชยานางคสมุทราจารินส	เตช่า นโย'ย ปรศม คตานาม 14
เย สรุขสงไคะ ปริมุกตจิตตา	ธรรมสวภาวปรตวิรุทจิตตา
คตี คตา เย ชินธรรมธาเต	ปรชลาปรที่ปาน นเยช เตชาม 15
สตุตวสวภาวปรตวิรุทจิตตา	ภวารณเว เย'ปริคฤทเจตส
เย สตุตวจิตตปรตภาสจนทราส	เตชามย มารุควิท่า วิโมกษะ 16
ตฺรยชวสสิตาน่า ชินสาคราณ่า	ปรณิธานโคตฺรารณวสภานาม
เย สรุขเกชเตรชวปรานตจฺรยาะ	สมนตภทฺราน นเยช เตชาม 17
เย ธรรมธาโตรนยสาคไรศจ	ชคตสมุทฺรานวตีรณ สรวาน
สรวาน สสัวรตวิรุทกลปาส	เตช่า วิโมกโข'ยมกลปกานาม 18
เย สรุขทีเกชตฺรชะสวสัชยาน	ปศฺยนตี พุทฺธานุ ทุมราชมุเล
วิพุทฺชโย โพธิ วินยนต สรวาน	อสงคเนตฺราน นเยช เตชาม 19
ตวมาคตะ กลปมหาสมุทฺรธาต	กลยาณมิติราณยุปเสวมานะ
[324] ธรรมารุทธิโก ธรรมคเวชยชินนะ	ศฺรุตวา จ ตั ธารยิตุ สมฺรณะ 20
ตวทาศยสย ปรวิโศรนาย	มเนรชึชานพลาทจินตฺยาน
ไวโรจนีโย วิชโย' ปรเมยะ	ปรวฺรตเต มทวจนาทสงคะ 21

ภูตปุรว กุลปุตร อตีเต'ธวนิ โลกธาตฺสมุทฺรปรมาณูรชะสมาน่า กลปาน่า ปเรณ ปรตฺร
มณิกนกปรวตศิขรไวโรจโน นาม โลกธาตฺสมุทฺเร'ภูต| ตสมิน ชลฺ ปุณะ กุลปุตร มณิกนกปรวตศิขร-
ไวโรจนโลกธาตฺสมุทฺเร ชฺวานปรวตธรรมธาตฺทิกปรตปนเตโชราโซ นาม ตถาคโต'ภูต| เตน ชลฺ ปุณะ
กุลปุตร ชฺวานปรวตธรรมธาตฺทิกปรตปนเตโชราโซนามนา ตถาคเตน ปุรว โภธิสตตวจฺรย่า จรตา ส
มณิกนกปรวตศิขรไวโรจโน โลกธาตฺสมุทฺเร ปรโศชิตะ| ตสมิน โลกธาตฺสมุทฺเร ปฤถิวีปรวตปรมาณู
รชะสมโลกธาตฺปรสรนिरุเทศะ| เอโกกสมึศจ โลกธาตฺปรสเร โลกธาตฺวศปรมาณูรชะสมโลกธาตฺนिर
เทศะ| เอโกกสมึศจ โลกธาตฺปรสเร โลกธาตฺวศปรมาณูรชะสม กลปสัชยานิรุเทศะ| เอโกกสมึศจ
กลเป'เนเก'-นฺนตรกลปนिरุเทศะ| เอโกกสมึศจจานนฺตรเกลปนเนกโลกธาตฺนนากรณนिरุเทศะ| ตถาค
โตตปาทา วิวัฏวิกรุวิตนिरุเทศะ| เอโกกสมึศจ ตถาคโตตปาเท โลกธาตฺปรมาณูรชะสมอะ สุต
รานตสัปรกาศนिरุเทศะ|

เอโกกสมึศจ สุตฺรานเต โลกธาตฺปรมาณูรชะสม โภธิสตตววยากรณนिरุเทศะ อนนตมธยสตุตววินย-
นिरุเทศา นานายานนโยะ ปรวฺรติตา นานาวิกรุวิตปรธาติหารยวินยตาะ ||

ตสมิน ขลุ ปุณรมณิกนภปรวตศิขรโวโรจเน โลกธาดุสมุทเร สมณฑทิกภิมุขทวารธวชวโย
 นาม มธยโม โลกธาดุวิโส'ภูต| ตสมิน ขลุ ปุณะ กุลบุตร สมณฑทิกภิมุขทวารธวชวโย เม มธยเม โลก
 ธาดุวิเศ สรวรตนวรณสมณฑปรภาสศรีรนาม โลกธาดุรภูต| สรวตถาคตโพธิมณฑปรติภาสมณิราโช
 โลกธาดุสัธวโยหะ สรวรตนกุสมสาครปรดิษจตตะ สรวตถาคตนิรมาณนิรภาสนิทรศนมนิราชศรีโร
 เทวนครสัธธาโน วิศุทสัทธิษฎะ| ตสมิน ปุณโรลกธาดะ สุเมรุปรมาณุระชะสมาศจาตุรทวิปกา
 โลกธาดโว'ภูวน| เตชะ จ สุเมรุปรมาณุระชะสมานำ จาตุรทวิปกานำ สรวรตนศิขรธวโซ นาม
 มธย[325]มาศจาตุรทวิปโก'ภูต| ตสมิน ขลุ ปุณะ สรวรตนศิขรธวเซ จาตุรทวิปเก โลกธาดะ อปรเมย
 โยชนศตสทสรายามวิสตาราศจตวาโร ทวีปา อภูวน| เอโกกสมิศจ ทวีปเก ทศ มหานครสทสรานุย
 ภูวน| ตสมิศจ ขลุ ปุณะ จาตุรทวิปเก ชมพูทวีปสย มธเย รตนศาลวยุหเมฆปรทีปา นาม ราชธานย
 ภูทศนนครสทสรปริวารา| ตสมิน ขลุ ปุณรมชมพูทวีเป ทศ วรชสทสรานิ มนุษยยามายุชปรมาณม
 ภูต| ตস্যำ ขลุ ปุณา รตนศาลวยุหเมฆปรทีปายำ ราชธานยำ สรวรธมนิรนาทจถรมณทลนิรโฆโซ
 นาม ราชากุจจกรวรตี| ราชละ ขลุ ปุณะ สรวรธมนิรนาทจถรมณทลนิรโฆษสย ปญจามาตยศตานย
 ภูวน| ษษฎิ สตรีสทสรานุนตะปุมภูต| สปัต บุตรศตานยภูวน สรวเวชะ สุรานำ วีรานำ วราง
 ครูปินำ สุทรศนนำ มหาเตชสำ มหาพลานำ| ตสย ขลุ ปุณะ สรวรธมนิรนาทจถรมณทลนิร
 โฆษสย ราชละ สรวโว ชมพูทวีป เอกจถโร'ภูวนิหตปรจกรปรตยรติกะ ||

เตน จ สมเยน โลกธาดาวนตรกลปเกษเย ปรตยอุปสทธิเต ปญจสุ กษาเยช โลเก ปราทुरुภูเตช
 ทศสุ กุศเลช กรรมปญชวณตรหิตेषุ ทศากุศลกรรมปถวรตินะ สดตวา ยทภูยสา ทุศคิตคามิน'ภูวน| เต
 ทศากุศลกรรมปถสมาทานเทโตะ ปริตตายุโซ'ภูวน อลปโกคา วิรูปา วิวรณา ทุสัธสติดศรีรา อลปสุช-
 สมุทาจารา ทุชเวทนาสมุทาจารพหุลา อนโยนยวิสัธวาทจันตีลา อนโยนยเกทปรติปนนะ ปรชวจน-
 สมุทาจาระ ปรกิรณวโจโส วิชยโลภาภิกูตาะ ปรทุชฎมนะสักลปา วิวิธทฤษฏิกหนกานดารปรวิษฎา|
 เตชามธรมราครกตานำ วิชมโลภาภิกูตานำ มิถยารมปริศตานำ น เทวะ กालะ วาริธาระ อุทสฤชต
 เยน ปฤถิยำ พีชครามาะ สสยครามา วิโรเหยะ ||

เตน ขลุ ปุณะ สดตวาระ ศุชเกษุ ตถณคูลเมฆชิวโนทธานทรูเมชุนานาวยาธิสปฤชฎา ทิค-
 วิทิส วิธาวนติ สม อปรายณะ| เต สมาคมย สรว[326] เอว เยน รตนศาลวยุหเมฆปรทีปราชธานี
 เตโนปสักรมย ตำ สมณฑาทนุปริวารย เกจิทुरुธวพาหะ เกจิตถฤตถายชลิปฎา เกจิต สัสมปิตศรีระ
 เกจิตภยทุกตางคาะ เกจิตโธมุขั ปรปติตาะ เกจิตสรวศรีเรณ ปรณิปติตาะ เกจิตธรมณิตลชานุปรดิษจ
 ต ๑ ๕
 เกจิตคนตลาภินตพาหะ เกจินนคณา นิรวสนาะ เกจิตวิภฤตวทนนยณะ สรวรธมนิรนาทจถ
 รมณทลนิรโฆษสย ราโซ'ภิมุขั มหานครมารถสรวมตกรโศคมการชชะ อุปทฤตตะ สม เทวาปสฤชฎา
 สม| กษุตปิปาสาทุชชปรปิตตะ สม| วิวิธภโยปตปตะ สม| ตรณวิวิทิตตะ สม| เทว อศรณะ อป
 ราชณะ สม|

หุขพลชรดคาะ สม ชีวโตปโรธปราปตา มรณภิมุขะ| อิติ นานาวิธานุ ปรลาปานุ ปรลปนโต นา
 นาสุวรรณไครนานาวจโนรนานาวิกฤตวถนยนา วิวิธสัถวารจนวนยาหารนิมนตฺรปไทรนานารถสูงกว
 จนปไทรตฺกโรศมการุชะ| เย จ ตสยั ราชชานยั สตรีปุรุชทารกทาริกาะ กษุตฺปิปาสาปฺรปิตฺตา นิรา
 ภรณคาคตรา นคนนิรวสนา หุขภูววิรวณา รุกศปุรุชคาคตรา หุชิตา หุรมนโส'นาตตมนสกาะ เต จาปี
 สตตฺวา หุชานภิลาศิโณ หุชภยนิรวินณะ| เต สรวธรมนิรนาทจจตรมณทลนิรโฆษั ราชานั มหาช
 ฎานปุรุชั ปฺรติศรณภูตึ ศรณมุปากต่า สรวสุขปฺรติลมภสัชยยา สรวปฺรียสมวชานปฺรติลมภสัชยยา ชีว
 ตาศาปฺรคตนิชานปฺรติลมภสัชยยา ตีรลสัทรศนสัชยยา มหาปถปฺรติปตฺติสัชยยา มหายานปาดฺรสัชย
 ยา มหาชฎานรตนหุวีปสัชยยา มหารถปฺรติลมภสัชยยา สรวรคสรวรตีสุชปฺรติลมภสัชยยา ||

อเศราชัทรราชา สรวธรมนิรนาทจจตรมณทลนิรโฆษะ ตสย มหตะ สมณฑาทุยาจนกสมุหสย ตั
 มหานตมารตสรวมุตกโรศนศพทม| ศฺรุตฺวา จ อสย ทศ มหากรุณามุขาสัชยยศตสสรณญวกรามน|
 ส มหากรุณานยเจตนาณิธยปติจิตโต มุหุรตเมการคตตามนุญย ทศ มหากรุโณปสัหิตานั วจนปทานุยฺหิ
 ยามา| กตมานิ ทศ? อโห พต อนาลมพนาะ สตตฺวา มหาสัสารปฺรปาตปฺรปิตตะ| กทา ตทภวิชยติ
 ยทวยั สัสารมหาปฺรปาตปฺรปิตตานั สตตฺวานั ลยณภูตา ภวิชยามะ ตถาคตลยณภูมิปฺรติชจาปนตยา|
 อโห [327] พตาดรณณะ สตตฺวา นานากเลศปฺทรโวปทฺรุตตะ| กทา ตทภวิชยติ ยทวยั วิวิธเกลศภโย
 ปทฺรุตานั สตตฺวานามตฺรณานั ตฺรณภูตา ภวิชยาโม'นวยกรมานตปฺรติชจาปนตยา| อโห พต
 อศรณณะ สตตฺวา โลเกชรามรณภยวิชญาะ| กทา⁸⁹⁹ ตทภวิชยติ ยทวยมศรณานั สตตฺวานั ศรณภู
 ตา ภวิชยามะ สรวสัสารภยวินิรวตฺนตยา| อโห พต อปรายณะ สตตฺวา วิวิธโลกภโยปทฺรุตตะ|
 กทา⁹⁰⁰ ตทภวิชยติ ยทวยั วิวิธโลกภโยปทฺรุตานามปรายณานั สตตฺวานั ปรายณั ภวิชยาโม'ตยณต
 โยคเกษเม สรวชุลตามารุเค ปฺรติชจาปนตยา| อโห พต อวิทยานธการปฺรปาตตะ สรวโลโกวิมตีสศยติมิ
 ราวฤตตะ|

กทา ตทภวิชยติ ยทวยมุลกาภูตา ภวิชยามะ สรวสตตฺวานามวิทยานธการวิธมนตยา| อโห
 พตาลอภวิชยิตตะ สตตฺวา กทา ตทภวิชยติ ยทวยั มหาชฎานาลอภกรภยภวิชยามะ สรวสตตฺวานั วิ
 ติมิรชฎานมุขสัทรศนตยา| อโห พต ชฎานชโยติรวิรหิตะ สรวธตรุริชยามาตสรวมายาศาจยกาฬุชาศ
 ยะ|

กทา ตทภวิชยติ ยทวยมนุตฺตรชฎานปฺรทโยตกรภยภวิชยามะ สรวสตตฺวานามตยณตปฺริศุทธิป
 ธิปฺรติชจาปนตยา| อโห พต นายภวิรหิตะ สรวโลโก มหาสัสารสาครวิชมสโรตตะปฺรปนณะ| กทา ตท
 ภวิชยติ ยทวยั นายภภูตา ภวิชยามะ สรวสตตฺวานั กรมสมุทฺรณยาวตฺรณตยา| อโห พต วินายก
 วิรหิตะ สรวโลโก หุรวินิตตะ| กทา ตทภวิชยติ ยทวยั วินายกภูตา ภวิชยามะ สรวสตตฺวานั สรวการ

⁸⁹⁹ Gv: กตา

⁹⁰⁰ Gv: กตา

ปริปากวินยตถาคตาธิษฐานกาลานติกรมณน | อโห พต อปริณายกะ สรวโลก ชาตยณธฤตะ | กทา
ตทภวิษยติ ยทวย ปริณายกภูตา ภวิษยามะ สรวสตวานามวรมณสรวชวลชานนยาวตรณตยา ||

ส อิมานิ ทศ มหากรุโรปส์หิตานิ วจนปทานุฑิทรย ตสยำ ราชธานยำ ฆณฎาวโฆษณมการษีต |
มหาตยาตททุภินิรุโฆษ จ อการยต สรวชคต สัตรูปิษยามะ ยสย เยนารถสตสไม ตทनुปรทาสยาม อี
ติ| เตน สรวชมพุฑิเป สรวราชธานีษุ สรวครามนครนคมนชนปทปตตเนษุ สรวโวภกรณโกศา วิภูตตะ |
สรวศฤงคามกรถยจตวเรษุ วิวิโรภกรณวิธยะ สถาปีตะ | สรวชคทูปชีวเยะ สุปริติวิทิตะ | สรวโกศ-
โกษจาคารานิ วิภูตทานิ | มหารตณนิธานนิจยา นิทฐิตตะ | อนนกนนานาวิธรัตนราชยะ [328]ส
ธาปีตะ | อนนปानวสตรยานปุษปมาลยคนธวิเลปนจूरณนानาคนธวณจूरตनโกศา วิภูตตะ | ศย
นาสนวสนภานวิमानคฤทธานยล็กฤตทานิ สรวรณกนกกสมฤททานิ ชโยติธรวชมณิ⁹⁰¹ราชวินยาสิวิธูตทานธ
การานิ | ส เตษำ สตตวานำ ยถาภิลชิตสรวาภิปุรายปริปูรณารถ์ เตษุ คฤเหษุ ปรัตเยกมาตม
ภาวสทฤศมุปาทาย กายมภินิรมาย สถาปยามาส | สรวสตตวสรววยาธิปตมนาย จ ไวทยโกษชโยปส
ถายกวิวิธชีวิโตภกรณปรตยยสंपทมุสถาปยามาส | ยถารหวิวิโรภกรณปูรณานิ จ นานารตณวิจิตรภา
ชานานุสถาปยามาส ยทุต วชรหมณิภาชานานิ นานาคนธมณิรตณปริปูรณานิ นานาคนธรตณภาชานานิ
วิวิโรทารวิจิตรวรมจวสตรปริปูรณานิ ยานยुकยานิ สัพพหุณิ นานากการสंसถานานิ วิจิตรตณปรตมณช
ิตานิ อาชานะยาศวคชโคยูกตทานิ | วิวิธำศจ รถาน ราชารหาน สรวรตนาภกรณปริโกศำศจ สรวาสน
วิธิศจ นานารตณวิจิตราน วิวิธิตานวิตตान รตณกิงกิลิชาลาवनทธาน อจจธิตจจธรวชปตาโกปโศภ
ิตาน สรวชนปทปรเทษุ สถาปยาปาส ครามนครนคมนชนปทปรทานานิ โจทโธษยามาส | นานาวิโรท
ยานรมยารามโตไปวนปริโกศานปิ สรวคฤททลตรปุตรทารกปริตยาคานปิ อนรชยสรวรตณปริตยาคานปิ
สรวทฤททยมชชานตรคณวฤกุกเมทมาสรุธิรจจวิจรมกรจธนพาทุกรณนาसानยนิหิวาทนโตษฐสิรัชปรีต
ยาคานปิ ยาวตสรวพาทุชยัตมิกสรวากการปริตยาคานปยุทโธษยามาส ||

ส ตเมวรูปูภกรณปริตยาควิธึ ปรัตยูปสถาปย มหายชวลวาก์ การยามาส ยสตสยา รตณศาลว
ยुหมะชปรีทีปายา ราชธานยยะ ปุรวเณณ มณิชิขเรเตชอนามโน นครทวารสย ปุรัตตะ สมวิปูลายามะ ปรม
วิสตีธมธธณิตลปรวเโค นิมนนตวิศุทสมตโล'ปคตศวกรปรปาตะ สรวสถาณุกณฎกาปคตะ อุตสนน
ศรกรากจลละ สรวรตณธาตุสัจยะ สรวรตณมยมนิรตณราชสंसตีธมตละ อนกมณิรตณ[329]วยุโหปโศภ
โธ นานารตณกุสุมาภิกีธณะ สรวจूरณสุคนธราชสมากุละ สรวคนธรูปปริธูปโต รตณารจึะปรีทีปะ
เตชะศรีสรวคนธรูปปฏลเมชคคนส์มาทิตาล์การะ สรวรตณทรมปงกติสูวิภโกโตปโศภโธ นานาภาน
วิमानภูฎากการสมล็กฤตะ อจจธิตจจธรวชปตาโก นานารตณปฏฎปรลมพวิโยติโต วิจิตรตณกุสม
ชาลส์ณนนะ สรวคนธราชรตณชาลจจธมณทละ สุวธนชาลรตณฆณฎานิรุโฆษ นานารตณวิราชิตวิ

⁹⁰¹ Gv: มาณิ

दानวิตตะ สรวรคณราชจฺรณวิกริณะ สรวรตณกุสมปรกิรณาริรามะ ตฺรยโกฏินิยุตศตสหสรมนโชนลฺรุต
โฆษนรินนาทิตะ สรวรตณวิจิตราลการวฺยหฺสฺปรศฺทฺโธ โปธิสตตวกรรมวิปากาภินิรฺวฤตตะ|

ตสย มธเย มหาสึหาสนมภินิรฺวฤตตํ ทศรตณนิจิตวิจิตรภูมิตลสํสฺถานํ ทศรตณนानาเวทิกา
ปรีวารวิราชิตํ ทศมณิฑุมศาชาเวทิกานตรสฺวิภกโตปโศภิตวฺยฺหฺม อภทฺยวฺชฺรจฺรณนิตลสฺปรติษฺจ
ตปาทํสรวรตณพิมพวิครหส์ธาริตาสนจฺกรม อนเกรตณมยนิรฺยฺหฺศตาลกฤตํ นานารตณภกตวิจิตรวฺยฺห-
ปรติมณฺชิตํ สมณตสฺวิภกตฺรตณชวชสมฺจฺจริตํ นานารตณปตกาปรลฺมพิตวิจิตรวฺยฺหํ รตณกิงฺกณีชาล-
ปรีษกฤตํ นานาทิวยมณิวิจิตรเหมชาลวิตตํ วิวิธรตณกุสมชาลมหามณิราชชาลวิจิตรวสฺตรรตณชาลย
ถารหส์ฉาทิโตปโศภิตวฺยฺหํ อนเกรคณธมณิวิครหปาณิมณฺชลคณธเมฆปรมฺกตมจินตยวฺรณคณธมณิราช
วิสตฤตมโนชยนานาสํสฺถานสรวคณชภูลเมฆปรมฺกตํ สรวทิวคณธรูปปรธูปีโตปจาร์ ทิวยาติเรก
สฺขสํสฺปรศาเนกวรณมณิรตณวสฺตรปรชยปตมเนกทิวตฺรยสํคีตติศตสหสฺรํ สมณตาด สंपวาทิตมโนชย
มธฺรณิรฺโฆษํ นานารตณโสปานปงฺกติปตกาสฺวิภกตเวทิกาปรติมณฺชิตวฺยฺหฺมเนกมณิรตณปรตยรปิตวิวิธวิ
กฺรวิตมณิพิมพวิครหวิทโยติตปฺรภาสฺม ยตฺร ส ราชฯ สรวรธมณิรนาทจฺจตรมณฺชลนिरฺโฆษะ สํนิชณโณ
ภูต อภิรฺูปะ ปฺรสาสาทิก ทศคณิยะ ปรมศฺกาวรณปฺษกตยา สมณวาคโต วิศฺทมมหาปฺรชลภฺษณปรติลพ
โธ ไวโรจณมณิรตณนिरฺภาสเกศมกฺฎา อภทฺยนารายณวชฺรสํหนนกาโย คฺฤตมทลปารศฺวนิพทฺธสํสิชะ สร
วจคปรีปฺรณะ สมณตภทฺระ สมณตปฺรสาสาทิกะ สมณตโศภณะ สรวาการวโรเปโต มหาธรมราช
[330]กโรทิตะ สรวปรีษการวศิตาปรติลพโธ ธรมวศิตาสฺวิศฺทฺธะ สวจิตตวศวรตี อปรติหตวจณมณฺชล
อโกปยชฺยานสมณวิตตะ สฺปรติษฺจापิตธรมํสมยกปฺรโยโค'นนตคฺณวรณนिरฺเทชะ| ตสย ชลฺ ปฺนะ
สรวรธมณิรนาทจฺจตรมณฺชลนिरฺโฆษสย ราโชฬ มหาสึหาสนนิชณณสฺโยปรี มฺรธสํชวานตริภะ
มหาจฺจตรมณฺชลํ ปฺราทฺรพภฺว วิจิตรทวิทฺธมณิรตณทณฺชํ มหามหามณิโกศครภํสรวรตณศลาภา
ศตสหสรสมยคฺวิตตมเนกการจิเศศรีเตโชชชวลิตวฺยฺหํ ชามพฺนทกนกปฺรภาสววิศฺทจฺจทณํ นานารตณภ
กตวิจิตรเหมชาลาตยณตวฺยฺหจฺจทโนเปตํ วิวิธมฺกตาหาราภิปฺรลฺมพิตํ สมณตณานานารตณชาลสํฉาทิตํ รตณ
กิงฺกณีชาลสฺวรณมณิชณนฺนารตณสฺตรทาโมทปนิพทฺธภิปฺลมพิตํ มหามณิรตณหารสมณตภิปฺรลฺมพิตว
ยฺหํ ทิวยมธฺรณมโนชยปรมฺกตศพฺโทปจาร์ สรวสตตวกฺศลกรมปถสํจเททณณฺณววิสฤตนिरฺโฆษม| ส ชล
ราชฯ สรวรธมณิรนาทจฺจตรมณฺชลนिरฺโฆษ รตณวาลยชฺไนชะ สวีชยมานะ ศกรเทเวทฺธราติเรเกณ เตช
สา ชวาลยณนฺนุโปศภเต สม| ตสย สมณนตฺรนิชณณสย ตสฺมิน| สึหาสเน สรวโ ชนกาโย'ภิมฺชะ ป
รธาชลชะ สติโต'ภูตตเมว ราชานํ สมสยณ ||

อถ ชลฺ สรวรธมณิรนาทจฺจตรมณฺชลนिरฺโฆษสย ราโชฬ'สํเชยเยชฺ ปฺรธาณิโกฏินิยุตศตสหสเรชฺ
สํนิปติเตชฺ นานายาจนเกชฺ นานาวสฺตฺปรคฺรธาเกชฺ นานอปรณธมฺเกชฺ นานาชาติชฺ นานา
คตฺปรียาปนเนชฺ นานาภิลาชจิตเตชฺ นานาศยาภิปฺรยาเยชฺ นานาทิกสํนิปติเตชฺ นานาวิชยปรีโกโคป
จาเรชฺ นานาปรีโกภาภิลาชิตเจตเนชฺ นานาภิปฺรยาลเปชฺ นานามนฺชยนิกาเยชฺ นานากฺโลปตฺยฺปน
เนชฺ นานาชนปทสมาคเตชฺ นานนिरฺกติวจณมณฺตรสํสกาเรชฺ นานาสวรมณฺชลปฺรโมจเกชฺ นานวส

ศุภยชนเนชุนานาวจนปทานุยทีรยตสุ ตเมกั มหาปุณยสุเมรุมูลโลกยมาเนชุน อยเมไวโก มหาชุลานปุ
 รุช อิติ นิศจิตเจตเนชุน มหาปุณโยปสตพโธ มหาปุรุษจโนทรมหาคายาศยปรดิลพธ อิตยุนมุเชชุน
 โโพธิสตตวปรณิเจตนาปติเตชุน โโพธิสตตวปรณิเจตนา นิรมิตเตชุน ตั มหันทั ยาจนกสนั [331] ปาต์
 ทฤษฏาเว เตช่า ยาจนกันามนติเก' ภูจจิตตเปรม จิตตปริติช จิตตปราสทะ| กลยาณมิตรทรรคนส์ชุลวา
 สุวิปูลา มหากรณเวคาะ สัพภูวชะ| อปรานตกลปสรวยาจนกส์ตรปณาวีวรตยวีรยเวคาะ ปราทรรกาน|
 สรวชคตสมปรโยคปริตยาคจิตตสพรมเมฆาะ สมภวาน ||

ส ชล ปุณะ สรวธรรมนิรนาทจจตรมณทลนिरโฆโซ ราชชา เตช่า ยาจนกัน่า สททรรคเนน
 อาตตมนสกตโร' ภูต น ตริสาทสรจกรวรรตติราชยปรดิลมเณน อสีมาปราปตกลปสรวยสาเนน น
 ศกรตวาธิปตยาสนปรดิลมเพน พหุกลปโกฏินิยตศตสทสรปสรวยสาเนน น สุธยามเทวราชาธิปตยาสนป
 ปรดิ-ลมเณน พหุกลปโกฏินิยตศตสทสรปสรวยสาเนน น สัตุชิตเทวราชาธิปตยาสนปรดิลมเณน
 พหุกลปโกฏินิยตศตสทสรปสรวยสาเนน น สุนิรมิตเทวราชาธิปตยาสนปรดิลมเณน อปรเมยกล
 ปาวสาเนน น วศวรรตเทวราชาธิปตยาสนปรดิลมเณน สุมุชปาสรมนโหรเทวกันโยปสทาเนน อจินต
 ยกลปสรวยสาเนน น พุทธมาสนเนนอันภิลापยกลปพุทธมวิหารสุชวสาเนน น อาภาสวรเทวสุเชน
 อนนตกลปาวสาเนน น ศุภกฤตสนเทวสุเชน อตุลยกลปากษิเณน น ศุทฐาวาสเทวศานตวิโมกษสุชวิหา
 เรณ อปรยนตกลปาวสาเนน| ตพยถา กุลปุตระ ปุรุษสัโยกานตตฤชณาจริตสย มตาปิตฤภรตฤภคินี
 มิตรมาตยชุลวาตีสาลอहितปุตระทิตฤภรยาจริกาลวิปรัยฤตสย อฏฐิกานตารวิปรัชญสย ตททรรค
 กามสย เตช่า สมวธานเนน มหาตี ปริตริชชยวสานมุตตพยเต ตททรรคนาวิตฤปตตยา เอวเมว กุลปุตระ
 ราชชละ สรวธรรมนิรนาทจจตรมณทลนिरโฆษสย เตช่า ยาจนกัน่า สททรรคเนน มหาปริติเวคาะ สั
 ชาตชะ| จิตตตฤษฏิสุชฆวกรานตม| มหัจจิตโตตทครตาเวคาะ ปราทรรกฤตชะ| มหาปราภทฤษชเวคาะ สั
 ฤตชะ| พุทธโพธาพุทธารศรฐาธิมฤติเวคพล สัวรชิตม| มูลชาดา ศรฐา สรวชชุตาย่า วิวรชิตา| สรว
 พุทธธรรมฐายาศยวิศุทธิพลมภिवิวรชิตม| โพธิสเตตวณทรรยกรมณยตา สัภฤตยา| จิตตหรรษปริปुरुณ
 มหาปราสทเวค อุตพทยต| วิปลจิตเตตาทพิลยเวคเนน กลยาณมิเตรนทริยาศยตา มฤทฤตยา| ตตฤสย เท
 โตะ? ตถา ทิ ตสย สรวธรรมนิรนาทจจตรมณทลนिरโฆษสย ราชชละ สรวชชุตารมพณปรยฤกตฤสย
 สรวชชุตารมพณปรดิศรณสย สรวชชุตามารคทวารากิมุชสย สรวชคตส์ตรปณมนสิการปรยฤกตฤสย
 สรวพุทธคณสมุทรรานวตารปรดิปตตยภิมุชสย สรวมารกรมเกลศวารณปรวตวิกรณปรยฤกตฤสย สรวต
 ฤคตานุศาสนัปรทกษิณคราหิตาวสถิตสย สรวกฤคมูลสมุทรรสมนตมุชสมารชานาภโยคครฤสย สรวาภ
 นิเวศจจลิตส์ตานสย สรวโลกวิชยานภินิวิชญสย สรวธรรมสวภาวคณโคจรรสย เตชุน สรวยาจนเกษเวก
 ปุตระกส์ชุลวา อุตพทยต มาตยาปิตฤกส์ชุลวา ทกษิณียสส์ชุลวา กลยาณมิตรสส์ชุลวา ทุรลภสส์ชุลวา พุชกร
 การกส์ชุลวา พุทรรกส์ชุลวาปรโมปการกส์ชุลวา โพธิมารโคปสตมภสส์ชุลวา อาจรรยสส์ชุลวา ศาสตฤกส์ชุลวา
 อุตพทยต| ส ตาน สรวยาจนกัน ยถาคตान ยถาสัปราปदान ยถากาลสนัปิติตาน ยถาทิคเทศสถิตาน
 ยถาสตยาจนกัน ยถารุจिन् ยถาภิป्रायान ยถาภिकाङ्क्षिणे यथाभिलाषिणे यถาสตुप्रयेषकान

สัตรปยามาส อปฺรติหเตน มหาไมตรีมณฑเลน ยาจนภขนาปรางภูชตยา มหาตยาครศมินา สรวสตตวส
มปรโยเคน ตยาคุมเขน|

โส'นมนนารฎิเกภยะ ปราทาต| ปานํ ปานารฎิเกภย วสตรํ วสตรารฎิเกภยะ ปุษปาณิ ปุษ
ปารฎิเกภยะ ปราทาต| เอวํ คนธรูปมालยวิเลปนจฺรณ จีวรจณตรชวชปตาการตนาภรณาสนศยนภวาน
วิมานวิหารารามโทยานตโปวนานิ หยคชรลปตติวาทนยुकยยานานยปี หิรณยสุวรณมณิกฎาไวฑูร
ยศงขศิลาปรวาลชาตฺรुปรชตानยปี ปราทาต| สวคฤหวิมานานตะปุรปริวารานปี สรวโกศานปี วิวฤตย
วิภชย อรฎิเกภยะ ปราทาต ยสย เยนารละ ส ตํ คฤหณาคู อิติ| ชนปทานปี ชนปทารฎิเกภยะ ปรา
ทาต| ครามานปี ครามารฎิเกภย นคราณยปี นครารฎิเกภยะ ปราทาต| ส ตาน สรวยาจนกาน สรวาสติ
ปรีตยาคตยา สรวสเตตวษุ สมปรีตปนนะ สรวสตุปรีตยาไครภิจฉาทยามาส ||

เตน ชลฺ ปุณะ สมเยน รตนปรภา นาม เศรษฐทาริกา ษษฎิกนยาปรีวารา ตสมินเนว มหา
ยชลวาณฺ สนิปตีตาทฎต อภีรुปา ปราสาทิกา ทรศนียา ปรมศุภวรณปุษกุลตยา สมนวาคตา
สุวรณวรณจฉวรีนีนลเกศยภินีนลเนตรา มโนชลคนธา พุทหมสวรา สวสตรา สवल็กฤตา สมฤติ[333]มตี
คตีหรีฤตยปตฺราปเยรฺ ยาจรยาส์ปนนา คฺรุษุ สเคารวา ปรมสंपฺรชนยจาริณี คมภีรเจษฎา เมฆาส์ปน
นา ธรรมานํ คฺรทจนารณปรีตไฟธิษุ ปุรวสุกฤตกุลสมูลา ธรรมาภิชยนทิตปฺรสนนส์ตानา วิศุทถกล
ยาณาศยา อุทธาราธิมุกติคคนโคจฺรปรีตปรีตตจิตตา พุททฺรศนทิกภิมุษา สรวชลชชวานาภิลาษิณี|
สา ชลฺ รตนปรภา เศรษฐทาริกา สรวธรรมนिरนาทจฉตรมณฑลนिरโฆษสย ราโชล มหาสีหาสนสย ป
รทกษิณน นาทิพุเร สติตาทฎต ปฺราณชลิสต์ ราชานํ นมสฺยนตี น จ กิจิทคฤหณาคู| เอกานตสฤติตา ใจว
จิตตมุตปาทยามาส สุลพธา เม ลากา ยททเมวรูปสย กลยาลมิตฺรสย ทรศนสมวธานปรีตลาภินีตี|

สา ตสย สรวธรรมนिरนาทจฉตรมณฑลนिरโฆษสย ราโชล'นตีเกกลยาลมิตฺรส์ชวามนุกมปภ-
ส์ชวามนุคฺราทกส์ชฎา พุทส์ชชวามุตปาทย มายาศาฐยาปคเตน จิตเตน ปรีมทารปรีตีปฺรสาท-
ปฺราโมทยเวคปรีตลพธา สวานยาราณานิ กายาทวมุจย เยน ราชา สรวธรรมนिरนาทจฉตรมณฑล-
นिरโฆษะ เตนาภิมุขมกัษปสีตี| ตานี ตสย สีหาสนเวทิกามธเย อชะ ปฤถิวิมณฑล ปรีตยชตानยฎาน|
สา ตานยาราณานิ ปรีวิกีรย เอวํ ปรีตมิตฺมุตปาทยามาส ยไลษ ราชา สรวธรรมนिरนาทจฉตรมณฑล-
นिरโฆษ'นทานํ สตตวานามนธการปฺราปตานํ ปรีตศรณฎุตะ ตถาหมปยนาคเต'ชวนิ ภเวยม| ยา
เมษ ธรรมตํ ชานาตี ตามหมตี ชานียาม| เยน ยานเนนช นีรยาสยตี เตนาหมปี นีรยายม ยสมินเนว
มารคปรีตปนนะ ตตราหมปี ปรีตปทเยยม| ยถายมเสจนโก รูปเณากษยภโก'นนตปรีจาโร พุทษร'ช'
ปฺราชิต'นวมฤทษะ ตถาหมปี ภเวยม| ยตฺร ยตฺร จาส์โยปตตีรภเวต อหมปี ตตฺร ตตฺโรปทเยยมิตี ||

ตาเมวจิตตมนสิการปฺรยูกตามาชลยา ราชา สรวธรรมนिरนาทจฉตรมณฑลนिरโฆษ'วโลกย
เอวมาท คฤทาณ ทาริเก เยน เต'รละ| อหํ ชลฺ ทาริเก สรวสตีปรีตยาตี สรวสตตวสัตรปณาย
ปรีตปนนะ| สา ชลฺ สมนวาทฎตา เตน ราชลา สรวธรรมนिरนาทจฉตรมณฑลนिरโฆษเณตี ฎยสยา

มาตริยา ปุรสาทิ ปุรตยลภต| सा पुसननजित्ता उधरविपुलकुसुमलवेकसंशता राशानि स्रवरुमनि
 नातजदरुमणुधनोन्धे तस्यं वलयामागिरुकागिरुधयाध

ปุรวะ อัยยิ สาลวิยหเมฆา	อินปปนเน ตวยิ ราชสีห
นิรากริมยา หตเตช อาสีต	เปรตาลัย วา ยถ ภิษณียา 22
ปุราณาดิปาตี มนุชา อฏวน	อหตตอาทายิ อสยิตาศจ
มฤชามภษณ ปุรุษำ จ วาจ	ปิศุนามพทฐำ คิรมปโยจจน 23
ปุรวากุยจิตเตช อภิธยเจตโส	วยาปนนจิตตาะ ปุรปุทลเลขุ
ทฤษฏุคไตรนศิรติปาปโคจรา	มิถยาปโยเคน ปตนติ ทุคคติม 24
อธรมจารีณ นรณ ใจ	อวิทยโมหานธตโมฤตทานาม
ทฤษฏุวิปตตยา วิปริตทริศินำ	พหุภีรวุระษิกริ น เทว วุระษติ 25
อวรุชิ เทเว จ วินษฏุพิชชะ	สสยา น โรหนติ น ใจ วฤกษชะ
สรสตทากา นทิสโรต ศุษกาส	ตฤษโณษธิระ สรววนสปตีศจ 26
นทโย วิศุชกา อภวนนเศษา	อุทยาน สรวะ อฏวิปราคาชะ
ศเวตาสถิปุรณา ปฤถิวิ พฏว	ตวานุตปาเท สุวิศุทเนตรา 27
ยทา ทิ เต ยาจกสสิ ⁹⁰² สฤเต	สัตริปิตา ยาจนกาสตุ สรวะ
อูตปทย เมฆน ตทา จตุรทิส	สัตริปิตา นิมนสถลา จ สรวะ 28
ภุโย น ใจรา น ภฏา น ฐูรตา	น หนยเต กศจน จาปี วธยเต
น จาปยนาถา มธณิ วุระษนติ	นาโถ ภวาน สรวชคตยนาถะ 29
ปุราณาดิปาตากริตา มนุษยา	หตวา ปรัสตทริฐิรี ปิพนติ
ขาทนต์ มำसानิ ปุรสปริ เย	เต ตวตปุรทาไนรฤต ไมตรจิตตา 30
เอกะ ศตानโต ทิ สหสรสขยง-	คณา ตทา จีวรสิวฤตาทูต
สัณทย กายิ ตฤณปธณจิวิไรระ	เปรตาะ กษุธารตา อิว เต'วิศัสตทา 31
ปุราทุรพโ ⁹⁰³ ศาลิรณุปตฤษฏุ	กลปทุรมาศไจว วิมุคตโกศชะ
ทฤศยนติ นารยสตุ นราศจ ปณชิตา	ซาโต ยทา ตวิ ชคโต'สย นาทะ 32
มาสารธมาสสย กฤเต น ปุรว-	มการิษชะ สันธิมุตปถสเถชะ
สวลักฤตาสตวทย มหารุหสตราชะ	กริชนติ เทวา อิว นนทนสเถชะ 33
[335]กาเมษุ มิถยาวิษมปุรวฤตตา	อธรมราเคน นรา ทิ รฤตชะ
นารยชะ กุมารยชะ สวปุราภิกุปตา	วิษิ สป ⁹⁰⁴ นติ สม ปุรา ปุรสชย 34

⁹⁰² Gv: ธิ

⁹⁰³ Gv: เภา

วราปสรโรรณสมานรुपा	ทฤษฏีวา สวสตราละ สมล็กฤตาศจ
ปสรตริยศจนทณลิปตคาคตรยะ	ตุษฏาศจ ⁹⁰⁵ ทาไรสตุชิตา อิวาทย 35
มถุษา จ รุกษา ปิศุนามพทฐา	ปุรา คิริ ศาถยวศาทโวจน
จตุรวิธำ วาจมีมา ⁹⁰⁶ พรหาย	ธรม์ จรณตยททย กุทฤษฏีมุกตาะ 36
น ตูรยนิรนาทฐตัม มโนชญ์	น ทิวยสคีติรุตานยมุณี
สพรหมโฆษาะ กลวิงกโฆษา	รุตสย ตุภยัม ปทวิม สุปถศนติ 37
ฉตฺรํ หิ เต ติชชติ มุรธสเฮา	รตโนศจิตํ กาถจนชาลจฉตรม
ไวฑูรยทณทํ ศิริครุโกศ	สมนตตะ สมณิกถนจชาลม 38
ขณฐาสมุตถาภิรุตานยเศษา ⁹⁰⁷	สรวสวรางคานยภิกุย โลเก
พุทสวรางไคะ สทฤศํ จรณโต	สทฐรมนิรนาทฐตัม ปุรศานตม 39
เย ศรุตว สดตวาะ สมนยติ	เกลศาน อเศษทีเกษตรปรีปราสุ
กลปารณวานำ สุกโตทธีนำ	ธีมตสมุทสรสย จ นามจกรรม 40
ปุรวานตตะ เกษตรปรีปราภิ-	รณนตริยสย จ นามเศยม
ตวานุภาเวน จ ทิกษวเศษ	สทฐรมจกรานิ รวนติ ขณฐาะ 41
ขณฐาสวาร์ สเดมมสชชมานา	ชมพุธวชั วยาปย รณนตย ⁹⁰⁸ เศษม
พทหมนทเทเวณทชคตปตีนำ	สวกสวกํ กรมวิธิน พรวาณะ 42
ศรุตว จ เต ขณฐรุดำ นถเววาะ	สวกสวกำ กรมนิธานโกศาม
วิวรชย ปาปํ ศุภมาจรณติ	สรวเ ปรีติษจันติ จ พุทโโพธา 43
ชโยติปรมสเสเต นถปติะ ปิตาญ ⁹⁰⁹	ปทมปรีภา ตนมหิชี จ มาตา
อภยุตสเท ปญจกษายกาเล	หย ⁹¹⁰ ธรมราชย์ ปรีติลพรวาน สะ 44
อุทยานมสโย วิปุลี พญว	สุปุชปีตวญุหมณิปรีทีปม
ตตปญจภิะ ปุชภิรีณิศไตศจ	สไศภิตี วฤกษศไตรวฤตทานม 45
ปรีตเยกมาสามภวทวิมานํ	สถานู ⁹¹¹ สทโสรวจฉริต จารุตีเร

⁹⁰⁴ Gv: ศย

⁹⁰⁵ Gv: ตุษฏาะ สว

⁹⁰⁶ Gv: มำ

⁹⁰⁷ Gv: ชาน

⁹⁰⁸ Gv: รณตย

⁹⁰⁹ Gv: ฤต

⁹¹⁰ Gv: ก

⁹¹¹ Gv: สฤณมา

สเวทีกาวยุทสหสรจิตร	ชาลารชจนุโทรชวลิต สมุนดาต 46
[336] วรวรรษ เทโว น ยทา พหุณี	วรัชฌณยธรมะ พลวตยปุรณเณ
ชลั ตทา ปุษกิรินีษวเสชา	ทฐมาะ สปรตจรจวยศจ ศุชกาะ 47
ชนิษยมาเณ ตวยิ สปรตราตรา	ทาสนนินิมิตตานิ ตทาทฤตานิ
นิะสัศยา ยานิ นิรักษย สดตวาส	ตราตา หิ นะ สัภวิเตตยโวจัน 58
สมุทธยราตเรษวถ ษทวิการ	สัภมิปิตาภูนนุฏปฏตธาตรี
อนินทิตายามปี ปุษกิรินย้า	มธเย'วภาโส'รูกสโม พภว 49
อษภฏางคสทวาริภฏตานยภวน	ปลจายปโย ปุษกิรินีสตานิ
สุชาตศาซาสูตรโว พภวูะ	ส ⁹¹² เตชสะ ปุษปฝโลรู่เปตาะ 50
ตาะ ปุษกิรินยะ สลิลลาภิปูรณา	อตรปยัสตทวนมบยเสษม
ศโรตา ⁹¹³ ภริสมาทสริตะ ปรรวถไตะ	ชมพุชวโซ'ภูตสลิลปรปุรณะ 51
ทฐเมฆชีสสยตถณานยโรหน	วฤกษา พภวูะ ผลปุษปนทฐาะ
พีชานิ ยาวนติ จ ภูตธาตธรย้า	สรวณยโรหนต ชลาปลุตานิ 52
ชลาปลูโต ยะ ปฤถิวีปรเทศะ	สรวะ สโม'สาวภวตตทานิม
นิมโนนตาศไจว มหิปรเทศะ	สรวะ สมา เอต ตทา พภวูะ 43
ศวกรปรปาโต ⁹¹⁴ วิษมาศจ เทศาะ	สมาสตทานิมภวน กษณเณ
อนตรทฐะ กณภฏกศรกราทยาะ	สุรตนโคตธาณิ สมทพภวูะ 54
อาสนนุทศรา นรนาธิสัฆาะ	ตถษารทิตาศไจว ปปุรชลาณิ
อุทานยามาสูรทานเมว	สุชานูภาโว'ยมโท'ทย กสย 55
ชโยติะปรภ โภมิปติะ สปุโตร	ทาไระ สหามาตยคเณสตทานิม
โกภีสทโสรัสจ วฤโต ชนान้า	อุทธานยาตรา ปรรยยาวุทศราม 56
อนินทิตา ปุษกิรินี สุรภยา	ยา มธยมา คนธชลาภิปูรณา
สตัย้า สติโต'ภูนนุฏติะ สทาระ	ปราสาทมารุหย สุธรรมตีรณม 57
สปรตภยภุทยา รชนี ชลสย	สมุทภว้า ตตร สเมว ราตเร
ปุณะ สไศลา สวิมานมาลา	จจาล สรวา ธรณิ ตไถว 58
อนินทิตายาศจ สหสรปรตริ	มธยานมหมามโภรุมุทพภว
สหสรสูรยทฤติเมฆชาล	เสาเมรุมุขปรภยา สผริตวา 59

⁹¹² Gv: ส

⁹¹³ Gv: สโรโต

⁹¹⁴ Gv: ตา

[337]ตทวชรทณท์ ศุภสทตวครภ	มณีนทรปตร วิบุล วิศุทม
มหารหขามพุนทกรณิก จ	สุคนธราโชชชลเกสรธมยม 60
ตตกรณิกายามสี นาท ชาตะ	ปรยงกพทเชน สมจจจรเยณ
วิโรจเส ลกษณจิตรตางคะ	ศไตะ สรณามภิปุชยมานะ 61
ปราสาทปฤชจาทวตีรย ราช	ตวำ สंपรคฤหยาตตมณะ กรภยาม
เทวโย ททา วาจมววจ ใจว	สุตสทวาย ภว ตุชฎจิตตา 62
ปราทพภูไวว นิธานโกฏยะ	ปรมุกตโกศาสตรโว พฏวะ
ตุรโยศจ นิรนาทิตมนตริกษ	มภูตปรสทูเต ตวย โลกนาเถ 63
ชมพฐวเซ เย ชลु สรวสทตวา	สทวพุนมุขาสเต'ปยภวน ปรตีตาะ
อโห'สยนาถสยชนสย นาท	อิตยพฐวน ปรณชลยศจ ภูตวา 64
ปรภา ศรีราตตว นิศจริตวา	ปรภาสยามาส มหิม สมนตาท
ตโมนธการ ชคตา จ ทตวา	วยาธินเศชาน คมยัพภว 65
เย ยกษกมภานทปิตาจสขมา	วิเทกาสเต จ สทาปชคมะ
อาศวีชา นาปยจรัสตทานี	มหาวิษาะ สทตววธปรวฤตตาทะ 66
อลาภนินเท อโย'ถ ทุชข	ยา อิตโย วยาธिरูปทรวาศจ
ศม สมာสาทย หิต ชคาม	โลเก ปรโมทสตุ สมทพภว 67
ปรสปร มาตฤสมานส์ชย	ไมตธาตมก สรวชคตตทาสีต
อไวรจิตต์ วินีหีสกศจ	สรวชยมารคปรตีปตติมจจ 68
วิวรติตา ทุรคติ ธรรมราชลา	อปาฤตะ สรวคมหาปถศจ
สรวชยตวาวรตมนิทรศน จ	กฤตสทวيارโถ ชคโต วิศาละ 69
ลาภะ ปโร นสทว ทรศเนน	ทาตุรมหามโภนิธินิภสย
อนาถนาโถ ชคติ ปรสทูตะ	จिरปรนษฏ'ทฤตนายกสทวม 70

อถ ชลุ รตนปรภา เศรษฐทาริกา สรวธรรมนิรนาทจถตรมณพลนโรฆม ราชานมาภริคาถา-
 ภริภิชฎตย สัรรณย สंपรศสย อเนกศตสทสรกฤตวะ ปรทกษินีกฤตย ปรณิปตย เอกานเต ปรณชลิ
 สติตาภูนมสยนต์ | อถ ชลุ ราช สรวธรรมนิรนาทจถตรมณพลนโรฆม รตนปรภำ เศรษฐทาริกามว
 โลกย [338]เอวมาท สาธู สาธู ทาริเก ยา ตว ปรสทตวคณวิเศชชยานาภิชยามวตีรณา | ทุรลภาสเต
 ทาริเก สทตววะ สรวโลกะ เย ปรสทตวคณานธิมุจยเนเต | น ศกย ทาริเก ตโมวฤไตรกฤตชยสทตไวะ
 พุทธิวิปนะ กษุภิตจิตไตรลลุตสตาในสทตมศเจโตภิะ ปรกฤตวิษฎาศไยะ ปรตีปตติจยไตะ ปรสทตว
 คณวิเศชชานภิชไวรโพธิสทตวคณา อวตาริตุ ตถาคตคณา วา กลปยิตุ สรวคณชยานวิเศชชภิชชา วา
 อนุปราปตุ | อสศย ตว ทาริเก โพธา สंपรสติตา ยา ตวเมวรูปาน โพธิสทตวคณานวตรสิ | อุทาสตต
 วาภิชยตยา ชมพฐวโป'โมฆ'สมาก สทตวสัครทวิกรม เยชำ โน วิชิตะ ตวเมวรูปชยานสมนวาคตา

อุตปนนา| อถ ขลุ ราชา สรวธรมนิรนาทจถตรมณทลนิริโฆโซ'นรธั มหามณิรตณั ซโยติะปรภมณิ-
 รัตนวิจิตรั จ อนรฐั วัสตรรัตนั สเวน ปาณินา อาทาย รัตนปรภายะ เศรษฐทาทิกายะ ปราทาท| ตต
 ปริวารสย จ สรวาสำ ทาทิกานำ ปรตเยกั นานาวสตรรัตนานิ ปราทาท เอวั จาโวจตปรตติฤททณ ทาทิ
 เก ตวมิท วัสตรรัตนม ปริฤททยาตมนา ปริภุงกษว| อถ ขลุ รัตนปรภา เศรษฐทาทิกา สปริวารา อุ
 ภายำ ซานุกิยำ ธรณิตเล ปรณิปัตย ตทวัสตรรัตนั ปาณิกายำ ปริฤททย มูรธนิ กฤตวา ปรตยวสฤตย
 ตทวัสตรรัตนั ปราวฤตวตี| ตตปริวาราจจ สรวา ทาทิกะ ปรตเยกั สวานิ วัสตรรัตนานิ ปราวฤตวต
 ยะ| สาท ททวัสตรรัตนั ปราวฤตย ราชานั สรวธรมนิรนาทจถตรมณทลนิริโฆโซ' ปรทกษิณมกโรต สारु
 สเวน ทาทิกาปริวาเรณ| ตาสำ สรวาสำ เตษุ วัสตรรัตนेषु สรวนกษตรซโยติระพิมพานิ วิทโยตมา
 นานยทรศน| ตำ ซนกาโย ทฤษฏววา เอวมมา โศภนสทวายั ทาทิกะ กนยาปริวาระ| ราชตริเทวเตว ซโย
 ตिरुคณปรติมณทิตา ตวมากิระ ปริวฤตตา อตีว ภาราชเส ||

อถ ขลุ สรววฤกษปรผลุลนสุขสำสา ราชตริเทวตา สุธณั เศรษฐทาทกเมตทโวจต ตตกั มนยเส
 กุลบุตร อนนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน ราชากูต สรวธรมนิรนาทจถตรมณทลนิริโฆโซ นาม? น
 ขลเววั ทฤษฏววม| อัย ส ภควาน ไวโรจนสตุถาคโต'รทน สมยกสัพทสเตน กาเลน เตน สมเยน
 ราชา อภูต สรวธรมนิรนาทจถตรมณทลนิริโฆโซ นาม| สยาดขลุ [339]ปุนสเต กุลบุตรไวว มยา ส
 เตน กาเลน เตน สมเยน ปทมปรภานา นาม เทวฤททราโชธ ซโยติษปรภสย ภารยา สรวธรมนิรนาทจถ
 ทรณทลนิริโฆษสย ราโชธ นาทา? น ขลเววั ทฤษฏววม| อัย ส มายาเทวี เตน กาเลน ปทมปรภ
 นาม ราชภารยา อภูต ยยา ส อุปปาทกะ กุมาระ อุตสงเค ปรตติฤททิตะ| สยาดขลุ ปุนสเต กุลบุตร
 เอวั อนนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน ซโยติษปรภ นาม ราชา อภูตสรวธรมนิรนาทจถตรมณทล-
 นิริโฆษสย ราชสยะ ปิตา| น ขลเววั ทฤษฏววม| ศุทโธทนะ ส ราชาน เตน กาเลน ซโยติษปรภ นาม
 ราชา อภูต| สยาดขลุ ปุนสเต กุลบุตร เอวม อนนยา ส เตน กาเลน เตน สมเยน รัตนปรภานา นาม
 เศรษฐทาทิกา อภูต| น ขลเววั ทฤษฏววม| อหิ ส เตน กาเลน เตน สมเยน รัตนปรภานา นาม เศรษฐ
 ทาทิกา อภูต| สยาดขลุ ปุนสเต กุลบุตร เอวม อนนเย เตน กาเลน เตน สมเยน สดตวา อภูตเย ตตร
 ชมพทวิเป อุปปนนาะ ราชลา สรวธรมนิรนาทจถตรมณทลนิริโฆษเณ จตุรภิระ สัครทวสตุภิระ สัคฤ
 ทิตา? น ขลเววั ทฤษฏววม| อิเม เต โพธิสตุตวาสะ สรวเอ อีโหว ภควตตะ ปรษนณทลสมวสฤตตา เย
 นุตตรายำ สมยก-สัโพธา อไววฤตยายำ โพธิสตุตวาภูมา ปรตติษจาปีตา| เกจิตปรภมายำ ภูมา เกจิต
 ทวิตติยายำ เกจิตฤตติยายำ เกจิตจตุรฤตยา ภูมา เกจิตปถจมายำ เกจิตษษายำ เกจิตสปรตมายำ เกจิตษฎมายำ
 เกจินวมายำ เกจิตทศมายำ โพธิสตุตวาภูมา ปรตติษจาปีตา| เย นานาปรณิธานวิมาตราชิรนาทาสรว
 ฤตวาปรสธานันรนาทาสำไรรนาทาสุมุทราคไมรนาทานิรยาไณรนาทานามารคยูหศุทธิภิรนาทานาวิกร
 วิตฤษภิตาภิรวิวิธมารคยู่โหะ สมุทาคตา นานาวิโมกษวิหาไรริท ปรษนณทล นานาธรมวิมานวิหา
 รานาวสนโต วิหรนติ ||

อถ ชลฺ สรววฤกษปรมูลลนสุขส้วาสา ราตรีเทวดา ตสฺยํ เวลายาเมตเมว วิปุลปรีดีส้วา-
 นิธานส্তুษฏยวภาสํ โภธิสตตววิโมกฺษํ ภูยสฺยา มาตฺรยา สัทรศยมานา สุธนํ เศรษฐทาร์กํ คาลาภิริชฺย-
 ภาษต

จกฺษุรฺมมา ชินฺสุตา วิปุลํ	เยโน วิโลกยมิ สรวทิตฺเศ
เกษตโรทฺธิเน พหฺวิธาน วิปุลาน	สตตวาวณวานปี จ สัสรตฺเศ 71
[340]สรวเวษุ เกษตฺรปรสเรษุ ชินาน	โภธิตฺรุมาสนคตान วิรชาน
วฺยาปฺยรฺทฺธิภริทศ ทิตฺเศ สตตํ	ธฺรโหมกฺติภริวินยโต ชนตตาม 72
โศทรตฺรารณวเษ สฺปริศฺทุตฺ มมา	เยน ศฺฤโนมยปริเศษฺรุตฺม
ธฺรมานเศษฺสुकตาทิหิตาน	สรวาน ศฺฤโณมิ ภฤศฺมาตฺตมนาเษ 73
ชฺวนนํ มมาทวยมสงคตํ	ปรสตตวจิตฺตวิษยมปรสฺตตฺม
จิตฺโตทฺธิ สฺวิปุลํ ชคต	ศฺจิตตฺกษณาทวตฺรามยชิลาม 74
ปฺรูวานต เม สมฺฤตฺติสมาธิพลาต	กลฺโปทฺธินหมไวษยมิ ตาน
ชาตฺยนตฺรารณวศตานิ พหุ	นยฺหมาตฺมณศจ ชคตตามปี จ 75
เกษตฺรารณไวกปรมาณูสมาน	กลฺปานุ กฺษณเณน จ วิทามยชิลาน
สตตวานนิ คตฺติชวปี จ สัสรโต	พฺุทฺธาน วิภฺรวิตคโณศจ สห 76
ตจจ สมรามี ชลฺ โลกวิทฺทา	เตชํ ยถา ปรณฺมกเษ ปรณฺนิชเษ
ปรสฺถานสัฏวานโยรฺวิปฺุไลเษ	สมฺุทาคตาศจริมฺุเปตฺย จ ยเษ 77
อภิเชกฺภุมิคมณานิ จ ยา	นยฺสมาริโตตตฺมคฺเณาฆวตตาม
โภธฺโศจ พุชฺยณนยาน วิปฺุลา	ศฺจิตตฺกษณาทวตฺรามยชิลาน 78
โยรฺโยรฺปายวิษโยเษ สฺคตเษ	ปฺราวรตฺยณ ชคตฺติ จกฺรารม
ยา นิรวฤตฺติปริมาณคฺณนา	ธฺรมสฺถิตฺเรปี จ โย นิยมเษ 79
เย ยานสาครนยา วิมลา	เย ไจว สตตววินยา วิปฺุลาเษ
สัทรศิตา ชคตฺติ ตานมิโต	รณานนโยรฺวตฺรามิ ปฤถก 80
ปฺริเตรฺนิธานปรฤตฺยชฺฐิธนา	ธฺยาโลก เอษ ทิ วิโมกฺษนยเษ
มม ภาวิโลก วิปฺุล กลฺปศต	นยเตํ ตวมปฺยวตฺราศฺ นยม 81

เอตมฺหํ กฺุลปฺุตร วิปฺุลปรีดีส้วานิธานส্তুษฏยวภาสํ โภธิสตตววิโมกฺษํ ชานามิ | ก็ มยา ศกฺยํ

ส

ร

ว

-

ตถาคตปาทมูลเลขุ สรววชฺยตปฺรสฺถานปรณฺนิชฺมฺุทฺรารวตีรณานํ สรววตถาคตปฺุรฺวปรณฺนิธานสาคราภินิ-
 หารปรณฺนิชฺปฺุรฺณานาเมกโภธิสตตวภูมียากฺรณฺสรวโภธิสตตวภูมียากฺรณฺวิ กรานตชฺยณานํ
 สรววโภธิสตตวจรฺยาสมฺุทฺไรโกกจรฺยาสมวสฺรณปรณฺนิธานจรฺยาปฺริศฺทุชานาเมโกกสมฺิน โภธิสตตววิโมกฺษ

สรวโพธิสตัดววิโมกษสา[341]ครสมวสรณวิหารวศรวตินำ โพธิสตัดวานำ จรยำ ซลาตุ คุณาน วา วกตุ
||

คจจ กุลบุตร อียมไหว โพธิมณฑเต สรวชคทรกษาปรมิธานวีรยปรภา นาม ราตรีเทวตา ภค
วตะ สกาศมุปลักรานตา| ตามุปลักรมย ปริปัจจจ ถถ โพธิสเตตวน อนุตตรายา สมยกลัโพธา
สตัดววะ ปริปาจยิตวยาเย ถถ สรวพุทธเกษตราณิ ปริโคธิตวยานิ ถถ สรวตถาคตา อารายิตวยา
อตยนตดารานตยา ถถ โพธิสเตตวน สรวพุทธธรมะมุ ปโยกตวยาเย ||

อถ ขลु สุนะ เศรษฐทารกะ สรวพุกษปรมุผลนสุขส้วสาया ราตรีเทวตयाเย ปาเทา
ศิริสาภิวนทย สรววุกษปรมุผลนสุขส้วสำ ราตรีเทวตามเนกศตสทรกถวะ ปทรกษิณีกถตย ปุนะ
ปนรวโลกย สรววุกษปรมุผลนสุขส้วสาया ราตรีเทวตया อนติกาตปกรานตะ ||

41. สรวชคทรกษาปรมิธานวีรยปรภา|

อถ ขลु สุนะ เศรษฐทารโก เยน สรวชคทรกษาปรมิธานวีรยปรภา ราตรีเทวตา เตโนป-
ปลักรานตะ| โส'ทรากษิตสรวชคทรกษาปรมิธานวีรยปรภา ราตรีเทวตา ตสมินเนว ปุระนมนทเล
สรวชคททวนปรมิธาสมนิราชครภาสนนิษณณำ ธรรมธาตุนยปรมิธาสมนิชาลสำทิตศรีรำ
สรวจนทรศุรยชโยติครหทารานกษตรปรมิธาสสรุศนกาया ยถาศยสตัดวจกษุวิชวลปติสรุศนกาया
สรวสตัดวกายสสรุศนกาया สรวสตัดวศรีวิชวลปนกาया อนนตมธยวธรมสมุโพธทารวิชวลปติสรุศนกาया
สรวเวรยาปถวิหารนยสรุศนกาया สมนตมุขากิมุขวิชวลปนกาया สรวทิกิมุขสตัดวปริปาจนากิมุข-
กาया สมนตธรมเมฆนิครชิตวิวิจิกรวิตสรวทิกสมธรมสรวชคทกิมุขกาया สรวกาลชคทรถากิมุข-
คคนปรมลพกาया สรวตถาคตกรมตลปรมิปัตติกาया สรวสตัดวกุศลมูลปจยสุขปุรวักมกาया
สรวตถาคตามุขธรมเมฆสปรติจจนสรุศนปรมิธิสิทธิปริปุณเจโตปรางมุขสมถติสรุศนกาया
อนนตมธยวธรมสรวทิกสมธรมศรีรำ สรวชคตตไมวิกรธรมปรมิธาโลกสมนตปรมุกดาวธรมสรุศน
กาया มายาคตธรมนิรมลชวานศรีรินทรุศนกาया วิคตโตมโรธธรมศรีรินทรุศนกาया มายาคตธรมตา
[342]นิรชากาया ธรรมตาปรมิวิพุธานุชการจิตตำ สมมุขชวานาโลกาวธรมปรมิธา
อตยนตนิรชวระนิสรุศนปรมิธา ธรรมกาयाภทยสรวตธีธาตุนิรชวตาม อปรมิธาจตตถาคตาธิษ-
จานปรมิธาตยสัทธิษฐสรวภาวนิรมลธรมตาศรีวิศุทกาया | ส ตำ ทฤษฐว มุรธนา ปรมิธา
พุทธเกษตราปรมิธาธรรมะสมาน ทรุศนนิรมลธรมมาโณ'นตธรมิตเล ปรมิธาตย สจิมิตินามยามาส ||

อถ ขลु สุนะ เศรษฐทารกะ ตสมาทธรมิตลาทฤถาย ปรมิธาชลิฐตะ สรวชคทรกษาปรมิธาน
วีรยปรภาया ราตรีเทวตयाเย กาย นิรชวมาโณ ทศ สัชวาวิศุทธิะ ปรมิธาตย สม ยาสำ ปรมิธา
สรวกถยามมิตรสภาคตำ ปรมิธาตย | กตมา ทศ? ยพุต กถยามมิเตเรษุ สวจิตตสัชฐำ ปรมิธา
สรวชคตสมารมมิธาสรวาลมพนส้วสาया | สวกรมมิธาวิศุทธิสรวภาวนิรมลธรมิตเล ปรมิธาตย
กถยามมิธา

ราราคณวิปุลกุศลมูลสมุทาคมาราคณต่าย | โพธิสตัดวจรยาล์การสัษญา ปรัตยลภต สรวปริญานาล์
 การจรยาสัสนต่าย | สรวพุทธธรมานินิษาปาทนสัษญา ปรัตยลภต สรวกลยณมิตรานุศาสนิปถป
 รัตติปัตตเย | สปรุโศปตติสัษญา ปรัตยลภต สรวพุทธวิษยานุตตรธรมวิทารวภาสัษทรศนต่าย | เอก
 นิรยณสัษญา ปรัตยลภต สมณตภทรยานนิรยณปริญานจรยาศุทเย | สรวชณบุญยสาครา
 กรสัษญา ปรัตยลภต สรวศุกถธรมสมารชนวิวรชนต่าย | สุปริปุรณกุศลธรมปริญานสัษญาป
 ลนสัษญา ปรัตยลภต พุทธโพธา สรวชณชณานวิรยเวคสัษญาปรัตยลภต | สรวกุศลมูลปริญานสัษญา ปรัต
 ยลภต สรวสตัดวสรวาภิปรายปริญานต่าย | สรวารุสสัษญาปรัตยลภต กลยณมิตเรษุ สรว
 โพธิสตัดวกรวมวสรวตติตาปรัศฐาปนาย | อิมาทศ สัษญาวิศุทธิะ ปรัศฐาปนาย สม ยาสั ปรัศฐาปนาย
 สรวชคทรกษาปริญานวิรยปรัศฐาปนาย ราตริเทวต่าย พุทธเกษตรปรัศฐาปนาย โพธิสตัดวสภาคตา
 ปรัตยลภต ยทุต สมฤตติสภาคต่า ทศทิกสรวตถาคตตรยชวานุสมฤตดินเยษุ มติสภาคต่า สรว[343]ธรม
 สาครนยาสัภทวินิศุทธิเตษุ คติสภาคต่า สรวตถาคตธรมจกรมณทลคตยนคตาสัภทวินิศุทธิเตษุ
 โพธิสตัดวตามากาศสมพุทธยา สรวตตรยชณยสาครวภาสปรัศฐาปนาย อินทริยวิศุทธิสภาคต่า สรว
 โพธิสตัดวทนทรยสาครชณานาวภาสปรัศฐาปนาย จิตตวิศุทธิสภาคต่า สรวการสตัดวสัศทรหยุท
 โพธิสตัดวมารคคณปรัศฐาปนายปรัศฐาปนาย โคจรสภาคต่า ตถาคตชณานโคจรวภาสปรัศฐา
 ปนาย นยานคณสภาคต่า สรวการสรวชณตายนสมุทรวตารปถาวภาสปรัศฐาปนาย อรฎปรัศฐาปนาย
 ต่า สรวธรมสรวชณานปรัศฐาปนาย ธรมวิทารสภาคต่า สรวาวรณปรัศฐาปนาย รูปกาย
 วิศุทธิสภาคต่า ยถาศยชคทวิมาตรตาสัษญาปรัศฐาปนาย นวยณชนวิจิตรศรัวิศุทธิปรัศฐาปนาย พลสภาค
 ต่า โพธิสตัดวพลปริญานปรัศฐาปนาย สรวธรมนยสมุทเรษุ ไวศารทยสภาคต่า จิต
 ตาศยคณปรัศฐาปนาย วิรยสภาคต่า สรวกลปโพธิสตัดวจรยาสัษญาปรัศฐาปนาย ปรัศฐาปนาย
 ต่า สรวธรมานาวรณชณานาโลกปรัศฐาปนาย อนภิกุตสภาคต่า สรวชคทภยุทตตามภวปรัศฐาปนาย
 อทินาลินนจณสภาคต่า สรวปรัศฐาปนาย สรวชคทภยุทตตามภวปรัศฐาปนาย สรวธรมนยสมุทเรษุ
 ต่าย สรวางควิศุทธิสภาคต่า สรวชคทภยุทตตามภวปรัศฐาปนาย สรวชคทภยุทตตามภวปรัศฐาปนาย
 นุศาสนิคณปรัศฐาปนาย พุทธธรมกรมว้ศาวีโรธนสภาคตามนวยกรมวิปากวิศุทธิเตษุ ธรมยชณ
 มิปรัศฐาปนาย สรวพุทธปาทรธรมจกรปรัศฐาปนาย พรหมจรัยวิศุทธิสภาคต่า สรวตถาคต
 วิชยชณานสัสนต่าย มหาไมตรีสภาคต่า นานาไมตรีนยปรัศฐาปนาย สรวสตัดวสาครสพณต่าย มหา
 กรุณานยสมุทรวตารสภาคต่า สรวสตัดวธาตูปรัศฐาปนาย สรวธรมนยสมุทเรษุ สรวธรมนยสมุทเรษุ
 สรวสตัดวปรัศฐาปนาย วากกรมวิศุทธิสภาคต่า สรวธรมนยสมุทเรษุ สรวธรมนยสมุทเรษุ มนส
 กรมสภาคต่า สรวสตัดวจิตเตษุ สรวชณตารมพโนปรัศฐาปนาย วิวิธสรววยุทปรัศฐาปนาย สรว
 พุทธเกษตรเรษุ สรวตถาคตปรัศฐาปนาย อุปสักรมณสภาคต่า สรวพุทธ[344]ปาทสมุทเรษุ ธรมจก
 ราธเยชณสภาคต่า สรวตถาคตเตษุ ปุโษปสถานสภาคต่า สรวตถาคตพิเศษกาลสรวปุโษปสถานต่าย
 สรวสตัดวปรัศฐาปนาย สรวสตัดวธาเตอาโลกปรัศฐาปนาย สรวสตัดวธรมนเยษุ สมาริปี

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทการกะ สรวชคทรทษาปรมิธานวีรยปรภายา ราตริเทวดายา พุทฺธ-
 เกษตรปรมาณูระสมทรศนตยา อวติรโณ'นนตมธยกลยาณมิตรสัชวาวิศุทธิปรติลพโธ
 พุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาสภาคตายนาวตธนะ เอกำสั จีวรึ ปรวาฤตย เยน สรวชคทรทษาปรมิธาน
 วีรยปรภา ราตริเทวดา เตนาลชลี ปรมมย ตสยำ เวลายามีมา คากา อภายต

[346]ยถา สุวจิตเต วติตา มมาสติ	ฉนทศจ โพอธา สุตถโฒ'นิวรตยะ
ตวทียจิตเต'ปี ทิ เม ตไถว	สวไตว เทวทย ทถโฒปชาดา 1
ปาปานยเศษานิ วิโศธิตานิ	ศุภโ วิปาโก ทยติมานวาปตะ
สุทรศนายนาสตว ทรศนान เม	สมารชิตาศจากษยศุกตธรมะ 2
จิตต์ कुณาไฆะ สมล็กถต์ เม	ปถถควิโธเระ สตตวทิตปรวฤตไตะ
สมล็กถโต ไยศจริตาสมิ จรยำ	เกษตรชฺ สุเวชวปรานตกลปาน 3
นิทริศิตา เต ชลฺ สรวธรมาน	นิชปตติรารเย มทนุครหาย
หิตาย เม'นุครทสัชวไยว	ธรมานุศาสตี ปรมำ ปรยจฉ 4
วิวรติโต ทุรคตปตมารคะ	สัทรคิตะ สรวคปโถ วิศุทชะ
สรวชอมมารคศจ นิทริศิตสเต	ยานานูยานะ สุกไตรเศไษะ 5
ตวทนต์เก เม'นุปมาทภุตาทย	นิรยานสัชวา ปรมปชาดา
อากาศวจจามลปรมานั	สรวชชตารมมูมิ วิศุทธม 6
สรวชชตาศษศุภากรตว	สัชวาทย เม ตวยยทิตาปรเมยา
ปุนยารุณวา เม คคนปรมานะ	ปรตคิษณั เจตสี โจอทภานติ 7
อุนเนหิ เม ปารมิตาภิรารเย	ปุนไยเรจินตโยศจ วิวรชยศจ
สัวรชิตะ สรวคุโณะ ศุภคจ	สรวชชปฏภู นจิเรณ ลปสเย 8
กลยาณมิเตรชฺ ทิ เม สไทว	สรวชชตมารคปรตปิรสิชวา
อโต นิमितตา มม สรวศุกัล	สัปุชิตาศุ ปรมวิชยตีติ 9
สรวเย โย'รธะ ปรมานติ จาส	มาต สิทศจ กลยาณคุโณรูเปตะ
อารายย ใจไวณมนนตวรณั	สรวชชมารคั ชคตำ ปรวกษเย 10
อาจารย์ภูตา มิ คุณาปรเมเย	สรวชชธรมะชฺ มม ปรมธตรี
น กลปโกฐินยฺไตรสัชโยะ	ศกยั มยา เต ปรมทกรตุมารเย 11

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทการกะ อิมา คากา ภายิตวา สรวชคทรทษาปรมิธานวีรยปรภำ ราตริ-
 เทวดาเมตทโวจต สัทรคิตสทวยา เทวเต มมายมจินตโย โพอิสตตววิโมกษวิชยะ| วทสว เม เทวเต โภ
 นามาย วิโมกษะ? กियจจิริ สัปรสธิตาสี เทวเต อนุตตรายำ [347]สมยกสิโพธา? กियจจิเรณ วา ตวมนุ
 ตรำ สมยกสิโพธิมภิสโภตสยเส?

เอมฤเกต สรวชคทรรักษาประณิธานวีรยปรภา ราตรีเทวดา สุณั เศรษฐทารกเมตทโวจต
 สรวสตตวปริปากสัจทกกุลสภโว นาม กุลบุตร อัย วิโมกษะ| อหิ กุลบุตร อนเนน วิโมกษณ
 สมนวาคตา สรวธรมสรวภาวสมตามนุพทุย สรวธรมปรกฤติมวตีรย อนาลยั ธรมั นิศริตย สรว
 โลโกจจาไลตา สุวิภกตรูปตำ ธรรมานามวตีรย อวิสภาควรรณา อไววรตวรณา อวิกัลปวรณา อนีลวรณา
 อปีตวรณา อโลหิตวรณา อนวทาตวรณา ธรรมตามวตีรย อนเนกวรรณวิกฤติรูปาตมภาวา นานาตวรณา
 อวิสภาคา อนานาตวา อไวมตวรยา อวิกัลปา อนีลา อปีตา อโลหิตา อนวทาตวรณา อนเนกวรรณ
 อปรเมยวรณา วิศุทธรณา สรววยุหปรมณัจนวรณา สมณฑทรรณวรณา สรวชคตสฤทธรณา
 สรวโลกาภิมุขาทิเรกวรรณ สมณฑาวภาสปรติภาสวรรณ อปรติกุลทรรณวรณา ลกษณานุยลยชน-
 สุวิศริตวรณา อนวทยจรณปรภาสวรรณ มหาพลวิกกรมสัทรณวรณา ทุราสทคมีรณวรณา สรวโลกา-
 ปรยาทตวรณา กษณกษณวิจิตรวรรณ นานาวรรณเมฆสัทรณวรณา นานารูปสัสถานวรรณ อปรเมย-
 วิกฤวิตสัทรณวรณา สรวจิจรณวรณา สรวสุรูปิจิตตวรณา สรวสตตวปริปากานุกูลวรรณ ยถาศย-
 ไวเนยาภิมุโขปนิตกกุลวรรณ อปรติทตสมณฑปรภสวรรณ อจฉานาวิลิวิปรสนนปรภาสวรรณ
 อเกทยกาโยปจโยปโศภิตวรณา อจินตยธรมนยปรภานวรณา อภิกูรณภิกูตสรวาภิกวนวรณา
 อตมสตีมิรณวรณา สรวานุชการวิธมนวรณา สรวศุกลสุสมาธิตวรณามหาตมคณสมุทรรณ
 ปุรวคुरुเคารวสุสมาธิตวรณา อธยาศยคคนปรีศุทธีรปรวโรตตมิวิชาลวรรณ อนาจเฉทยาภยคณ-
 สมุทรรปรภานวรณา สรวโลกาภินิศริตาสัภทวรรณ อสงคสรวทิกสพรรณวรณา อนภิลापยเกษตร-
 สมุทรรจิตตกษณปรสรานะกวิวิธวรรณสมุทรรสัทรณวรณา สรวสตตวมหาปรีติเวควิธณวรณา
 สรวสตตวสาครสัทรณวรณา สรวโรมวิวราเศษพุทศคณสมุทรรเมฆนิครชนวรณา สรวสตตวาศยาธิมุคิ-
 สาครวิศริตวรณา สรวธรมารุณินิศจยสัทรณวรณา นานาวรรณรศมิชาลภาสวรรณ คคนปรมาณ-
 วมิลปรภาว[348]ณา วิศุทธรณิราชวิมลระษะปรภานิศริตวรณา นิรมลธรมตาปรติภาสวรรณ
 อตุลวรรณนยสมุทรรวิจิตรปรติภาสวรรณ สมณฑทิกภาสวรรณ ยถากาลชคตสัทรณภินนวรณา
 ปรศมทมทิกสัภาววรรณ สรวเกลศปรศมณวรณา สรวชคตปุณยเกษตรปรภานวรณา สรวนย-
 ปรศมณวรณา อโมฆชคตสพรรณวรณา มหาชยานวิกกรมปรภานวรณา อสงคกายสมณฑสพรรณวรณา
 สมณฑาทวรกายาโมฆชคตสัทรณวรณา มหาไมตรีสมุทรรสมุทาคมวรรณ มหาปุณายสุเมรุสมุท
 คมวรรณ สรวชคตนิศริตสรวโลกคตีปรติภสปรापตวรณา มหาชยานพลวิศธนวรณา สรวโลกา
 นุสมฤตีสัสนวรรณ สรวรตนาภวรรณ ไรโรจนครภนิทรรณวรณา รวชคตปรสาทานูรูปวรรณ สรวช
 ตาการภิมุขวรรณ พรหสิตนยนชคตปรสาทวรรณ สรวรตนวนุยหาคราวภาสวรรณ อนาคฤหา
 ภาสสรวชคตปรางมุขวรรณ อนียตานิวิษณุวรรณ อธิษฐานวิกฤติวิฤษภิตาสัทรณวรณา สรววิวิวิ
 ฤติวิฤษภิตาสัทรณวรณา ตถาคตกุลลมูลาภาสณวรรณ อนวทยสรวธรมธาตุนยสาครปรสฤตวรณา
 สรวพุทธรษณมณฑลอปสักรมณปรติภสปรापตวรณา วิวิธวรรณสมุทรรนิษปาทณวรรณ สุจริต
 นิษยนทสัภูตวรณา ยถาไวนายโกปนายิกวรรณ สรวโลกาตฤปตทรรณวรณา วิจิตรปรภาสรวาภา

สนวธรรณา สรวตฺรยธวธรรณา สมุทฺรสํทฺรศนวธรรณา สรววธรรณศมิสมุทฺรปรมฺมณฺจนวธรรณา อนภิลลาปยวธรรณา
 ปรภามณฺทลสมุทฺรนาณารถวิมาตฺรตาสํทฺรศนวธรรณา สรวคณฺชาวสสรวชคตสมาติภฺรณนตวธรรณา เอโกภ
 โรมวิวธรรณาภิลลาปยพุทฺทเกษตฺรปรมาณฺรชเช สมสุธรมณฺทลเมฆสํทฺรศนวธรรณา วิปลจณฺทรมณฺทลวิคฺรห
 เมฆาธิษฺบานวธรรณา อนนตฺรจฺริรปุษฺปสุเมธฺรเมฆสํปรมฺมณฺจนวธรรณา นานาภินิรฺหการมาลยทฺรมเมฆสรวาล์การ
 มาลยวธรรณปรมฺมณฺจนวธรรณา สรวรตฺนปทฺมเมฆสํทฺรศนวธรรณา สรวคณฺธธูปภฺนฺทลวิคฺรหเมฆสรวธรมณฺทล
 ธวธรรณา ปรตฺติจิตตคฺษณฺณํ สรวจฺจฺรณฺโกศเมฆานาณิษฺชาย ทศสุ ติภฺษุ สรวธรมณฺทลนยสาคราน สฬริตฺวา
 ทศนไวเนยนาํ สตตฺวานาํ ศรวณไวเนยนาณามนุสมฤตฺติไวเนยนาํ ธรมจกรนิรฺมาณาภินิรฺหการไวเนยนาํ
 ปรตฺตยฺสฺลิตฺตปริปากกาลไวเนยนาํ รูปกายสํทฺรศนไวเนยนาํ ปรตฺตยฺปาสนไวเนยนา[349]นามนุโพธ
 ไวเนยนาํ วิวิธวิภฺรุตฺตปรตฺติหารยสํทฺรศนไวเนยนาณามจฺนตฺยวิภฺรุตฺตปรตฺติหารยวิชฺลปตฺติสํทฺรศนไวเนย
 นาํ สตตฺวานามาศยวศน กาลวศน อภฺศลกรมฺวิวธรรณวศน กุศลกรมฺสํภวปรตฺติษฺจาปนวศน ปุร
 มหาปรณิธานาภินิรฺหการวศน สรวชฺลตฺตาเวคฺวศน โพธิสตตฺตวิโมภฺษวิปลวิภฺรุตฺตปรตฺติลาภธรมวศน
 สรวชคตฺตปรตฺตราณสวภินิรฺหฤตฺตมหากรณฺพาฬสํภววศน มหาไมตรีสาครวิศุทฺติสํชนนาศยวศน
 ปรวธฺตยามี ตถาคตาณิษฺชานสุปรตฺติจิตตฺวาต ॥

เอวมหํ กุลปุตฺร อสมินฺ สรวสตฺตวปริปากยถาศยภฺศลมฺลสํโชนโพธิสตตฺตวิโมภฺษ ปรตฺติษฺช
 อวิกภตฺรฐปรณฺตามวตฺตริย อนนตฺมธฺยกายวธรรณสํสฺถานตฺตา สํทฺรศยิตฺยา เอโกภสฺมาจฺจรยวาทายาทนนต-
 มธฺยาน วธรรณสมุทฺรธาโลกวิชฺลปตฺตยา เอโกภสฺมาจฺจรยวธรรณทนนตฺมธฺยาน รมฺมิเมฆานวสฤชฺย-
 พุทฺทเกษตฺรปรตฺติภาสาน ทศยิตฺวา เอโกภสฺมิจฺจ พุทฺทเกษตฺเร อนนตฺมธฺยาเมโกภสฺมาทฺเรศมฺรณนต-
 มธฺยาน ตถาคตฺตปาทาน สํทฺรศยิตฺยา เอโกภสฺย จ ตถาคตฺตสฺย อนนตฺมธฺยานิ วิภฺรุตฺตานิ สํทฺรศยมา
 ปุรฺวภานิ กุศลมฺลลานิ สํโชนยามี | อนนโรปิตานิ จ กุศลมฺลนยวโรปยามี | อวโรปิตานิ จ วิปลิภฺโรมิ
 วิปลิภฺรุตฺตานิ จ กุศลมฺลลานิ วิวธฺธยามี | ปรตฺติจิตตคฺษณฺณํ จ อนนตฺมธฺยํ สตตฺตวธฺตมฺนตฺตฺรยามี สมย-
 สํโชนยามี | อวิวธฺธยญฺเฆมา ปรตฺติษฺชปยามี ॥

ยตฺตฺปนฺนํ กุลปุตฺร เอวํ วทสิ กยจฺจริสํปรสฺสิตฺตาสี เทวเต อนนตฺตฺรยามี สมยสํโชนยามี? กยนิ
 กลปศตฺตานยฺปาทาย โพธิสตตฺตวจาริกํ จรสิ? อิตฺยเตทปิ เต ’รณํ นิรฺเทภฺษยามี พุทฺธานุภวณ
 อภฺลปาวิกลปปริกลปวิษย์ กุลปุตฺร โพธิสตตฺตวานาํ ชฺชานมณฺทลม | น ตตฺร สํสาร์ทฺธิธมฺมา วา สํสาร์-
 ทฺรสวตา วา ปรภาวยเต ปรชฺชยเต | กลปสํภฺลยฺญิตฺตา วา กลปวิศุทฺตวตา วา กลปปรตฺตตฺตา วา
 กลปมทฺตตฺตา วา กลปพหุทฺตวํ วา กลปนานาตฺตวํ วา กลปนานาภฺรณํ วา กลปวิมาตฺรตฺตา วา ปรภาวยเต
 ปรชฺชยเต วา | ตตฺกสฺย เทโธ? ปรภฺรุตฺตสวภวปริศุทฺธํ กุลปุตฺร โพธิสตตฺตวานาํ ชฺชานมณฺทลํ สรว-
 [350]สํชฺชวชาลนินฺรุมฺกตํ สรววธรรณปรวตฺตสมติภฺรณนตฺตมาศย อูเทติ | ตจจ สรวสตตฺตวานาํ ยถาศยปริ
 ปากกาลไวเนยนาณามภาสํ กโรติ | ตทฺยถา กุลปุตฺร สฺฐรมณฺทลเล ราตฺตริทิวํ สํชฺชยา น วิทฺยเต น สํวสตี
 อสฺตํคมิเต สฺฐรมณฺทลเล ราตฺตริช ปรชฺชยเต ปรภาวยเต | อูทาคเต จ สฺฐรมณฺทลเล ทิวสเส ปรชฺชยเต
 ปรภาวยเต | เอวเมว กุลปุตฺร อวิกภเป โพธิสตตฺตวชฺชานมณฺทลเล สรวภฺลปวิกลปปริกลปนา น สวิทฺยนเต |

ภวคตยูปตตินิรเวโท วา วิษยรตยุนนโย วา ปฺรติฆาตจิตตตา วา อุปโภกตุกามตา วา สรวเกสศ-
 ปฺริตาโป วา ทุขเวทหนานุภาโว วา วิษยคตยูปตติภโย วา ภวาทิลลาโซ วา อภินิเวโส วา| อปี ตุ ชล
 กุลปฺตร นิรเทศยามิ พุทธานุภาเวน [352]อนาคตानำ จ โโพธิตตวานำ วิปลโโพธิตตวปฺรณิธานพล-
 วิวฺรณตاي ||

ภูตปฺรุวิ กุลปฺตร อตีเต'ธวนิ โลกธาตฺสมุทฺรปฺรมาณูระสมานำ ปฺเรณ ปฺรตฺเรณ ยทาสิตฺเตน
 กาเลน เตน สมเยน รตนปฺรภา นาม โลกธาตฺเต| ตสฺยำ ชล ปฺนุชะ กุลปฺตร รตนปฺรภายำ โลกธาเตา
 สฺุปรโภ นาม กลโป'ภูต| ตสฺมิน ชล ปฺนุชะ สฺุปรเก กลเป ทศ พุทฺธสฺสรานนฺุปปทฺยนเต สม| เตชำ ชล
 กุลปฺตร ทศานำ พุทฺธสฺสรานำ ปฺราถมกลปิโก ธรรมจกรนิรโฆษคคณปฺรทีปฺราโช นาม ตถาคโต'รฺหน
 สมยกลสฺพุทฺโธ โลก อุทปาที วิทยาจรณสฺปฺนุชะ สฺุคโต โลกวิทฺนุตฺตระ ปฺรุชฺทมยสารถิชะ ศาสตา เทว
 มนุชฺยณำ พุทฺโธ ภควานฺ เยน สรวปฺรณมมฺนุตฺตรา สมยกลสฺโพธิธิสฺพุทฺธา| ส ชล ปฺนุชะ กุลปฺตร ตถาค
 โต มธเย จาตฺรทฺวิปกสฺย รติวฺยูหายา ราชธานฺยา นาตีทฺูเร อุปนุชะ| ตสฺยชะ ชล ปฺนา รติวฺยูหายา
 ราชธานฺยชะ ปฺุรเวณ สฺุปรภํ นาม วนษณฺทมภูต| ตสฺมิน ชล ปฺนุชะ สฺุปรเก วนษณฺเท รตนกุสฺมเมโฆ
 นาม โพธิธินฺุท'ภูต| ตสฺมิน ชล รตนกุสฺมเมฆะ โพธิธินฺุท ไวโรจนมณิปทฺมครภสิทาสนํ ปฺราทฺูรภูต
 ยตฺร ส ภควานฺ ธรรมจกรนิรโฆษคคณเมฆปฺรทีปฺราชสฺตถาคโต นิษทฺย อนุตฺตรา สมยกลสฺโพธิธิสฺพุทฺธชะ|
 เตน จ สมเยน มนุชฺยณำ ทศ วรฺชสฺสรานินิ อาเยชะ ปฺรมาณมภูต| อถ ปฺรมาณาทิปาตีชฺุ สรวเชชฺุ โลเก ป
 ราทฺูรภูเตชฺุ อทตฺตาทาทิชฺุ กามมิลยาจาทิชฺุ มถฺวาทิชฺุ ไปศฺุณิเกชฺุ ปารุชฺิเกชฺุ สฺุณินปฺรลาปีชฺุ อภิชฺุยา
 ลุชฺุ วฺยาปนฺนจิตเตชฺุ มิลยาทฺุชฺุณิชฺุ เอวิ ทศสฺวกุสฺลชะ กรมปเลชฺุ วิปลิณฺุเตชฺุ สฺุปรติชฺุชฺุเตชฺุ ส ภควาน
 ธรรมจกรนิรโฆษคคณเมฆปฺรทีปฺราชสฺตถาคเต ปฺริปฺุรณํ วรฺชสฺสรํ โพธิธินฺุทโต โโพธิตตวานำ ธรรม
 เทศฺยามาส โลกนฺุทธานำ จ ปฺุรวชฺินกฺฤตาทิการณำ ชมพุทฺวิปกาณำ จ มนุชฺยณำ กุศลมูลปฺริปาจ
 นาย ||

เตน จ สมเยน ตสฺยำ รติวฺยูหาयำ ราชธานฺยำ ชยปฺรโภ นาม ราชา อภูต| เตน อทตฺตาทาทินำ
 ปฺุชฺาณำ เจารานำ กิลพิชการินำ ปฺรมาณาทิปาตีนำ กามมิลยาจาทินำ มถฺวาทินำ ไปศฺุณิกานำ
 ปารุชฺิกานำ [353]สฺุณินปฺรลาปีนํ อภิชฺุยาลูณำ วฺยาปนฺนจิตตานำ มิลยาทฺุชฺุณิกานามธรรมราครกฺตา
 นำ วิชฺมโลภาทิกฺฤตานำ มิลยาธรรมปฺริคตานำ กฤตปาปานำ กฤตเรทฺธานามกฤตปฺุณฺยานามกฤตภ
 ษิรฺุตรานานามมาตฺุชฺุณานามปิตฺุชฺุณานามศฺรามณฺยานามพฺราหมณฺยานามมนารฺยชฺุณานามปฺราธ
 นามเนกานินิ ศตสฺสรานินิ จารเก ปฺรกชฺิปฺตานนฺุทฺวาน ทมารฺถาย|

ราชณะ ชล ปฺนุชะ ชยปฺรภสฺย วิชิตาวิ นาม ปฺุโตร'ภูทฺุชฺุปะ ปฺราสาทิโก ทฺุชฺุณิยะ ปฺรมศฺุภวรณ
 ปฺุชฺุกลตฺยา สมณวาคโต'ชฺุณฺุวิศติภิรฺมทาปฺุชฺุชฺุณฺุไรปะเตชะ| อถ ส สรวตฺิสฺคิติปฺราปฺสาทาทิรฺุโฆ
 มหาสฺตรฺิครตปฺริวารปฺริวฤตชะ เตชำ จารกาวรฺุทธานำ สตตวานำ วิวิธคาคมพฺนชฺุพฺุทธานำ ไภรวมฺุค
 โรศพฺุทฺมศเรชฺุชิต| ศฺุรฺุทฺวา จ ปฺุณรฺุทฺุชฺุณชะ สฺุวิคณจิตโต มหากรฺุณาสฺุชฺุชิตชะ ตสฺมาตฺุปฺรสาทาทวตีรฺุย ตจ
 จารเก ปฺริวธิชฺุ อทฺุรากชฺุชิตตํจารกคณปฺรกชฺิปฺตาน สตตวาน นานทชฺุณินคทกฏกฺุณทลศฺุจฺุชลาชฺุสิ

นพพณพพธาน ปรสปรศร์วีนิพพธาน มหานครการปรกษิปตาน ฐมดีมิรวาถตาน วิชมาวาโตปทศร์
 ราน ธมนีสัตตคตธาน กษุติปิปาสาปริปีตธาน นคนาน นิรวสนาน ป้าศุระชษ่มร์กษิตศร์ร่าศจ เกศา
 ภิจฉาทิตกายน อูร์นิกทพพธานพพธาน วิวิธษ การณษ การยมาณาน พุชเชวทนามนุภวมาณานเนก
 วิชาน การณาน ปรีเทววิปฺรลาปาน ปรมฺลยมาณาน| ส ตาน พุชชฎว มหตการณญมฺตปาทย อารก
 รุณาศยส์ชาตษ ปรีทิตาธาโน'ทฎตเจตาศจากรกคทหนคตาน สตตวาน สมาสวาสยามาส พนธนวิปฺร
 โมภษาย| ส เตษ่า สตตวานามภย์ ทตวา เยน ราชา ชยปรภสฺเตโนปส์กรมย เอวมาหยตชลฺ เทโว ชานี
 ยาทมยา พนธนาการพนธนคตาน่า สตตวาน่า การณญาทภย์ ทตตม| เต มจฺเยรณ| อถ ชยปรภณ
 ราชลา สรวาณิ ปรณจมาตยศตานิ สนิปาทย ปรีปฤชฎวานิยฺชมากํ กถํ ภวติ? ต อาหุ เอเต ราชโกศ
 วิโลปิโน ราชโย วธาย ปรากฺรณตษะ| ราโชฬ'นตษปุเร ปรากฺรณนโต คฤทิตษะ| วธารุหา หยเต| วธ
 เอไวช่า ทนโฑ พนธนคตาน่า วา มธณม| โย'ปเยชามนุครทหาย ปรตีปทยเต โส'ปี ราโชฬ'ปราธี ||

[354]อถ ชลฺ ส วิชิตาวิ ราชบุโตร มหากรณปริปีตตสตันมาตยาน ปโรวาทตาสตุ ยถา
 ยฺยํ วทถ| ตทโถตสฤชไตณานปรธินษ ปุรชาน| อหเมษามถารย สรวพุชเชวทนษะ สส์สธมฺตสเท| ยท
 ยฺชมาภิเรษ่า กรณียํ ตนมม กุรุต| อหเมษ่า พนธนวิปฺรโมภษาย วิวิธการณปรคตษ กายชิวิตํ ปรีตยชา
 มิ| ตตกสย เทโตะ? ยทยหเมตาน สตตวานสมาทพพธนนานน ศกฺโนมิ โมจยิตฺ ตตกถํ ศกฺย ไตรธตฺก-
 พนธนาการคตาน สตตวาสตฤชฎวป้าศวินิพพธาน อวิทยาคทหนคตาน โมทานุการปรกษิปตาน
 ทาริทรยพุชชปริปีตธาน คมภิรคททุคติปรีตปนนาน วิสส์ถิตวิวธนศร์ราน นิรสตสรวนทรยปรโย
 คาน วิภรณตมานसान อนิษสรณทรคินษ อาโลกวิทิต้าสตัสไตรธตฺกคามินิวิษฎวาน ปุณยชลาณสส์ภ
 รวิกถาน ชลาณายตนปรีภษฎวาน นานเกลศมลินจิตตาน พุชชปฤชชปรกษิปตาน มารวศคตาน ชาติ
 ชรารมณโศกปรีเทวพุชชเทารมนสโยปายาสปริปีตธาน ปรีจยิตฺ ||

อถ ชลฺ วิชิตาวิ ราชกุมารสตัน สรวาน พนธนคตาน สตตวาสตสมาทพพธนาคารตปรีโมจ
 ยติ สม อาตมปรีตยาคเน สรวปรีวารณ สรวธนสกนธเน| ส ตาน ปรีโมจย ยตเตษ่า สตตวาน่า พุช
 โขปธานํ ตทตสฤชย น วินิวรตยเต สม| อถ ตานิ ปรณจมาตยศตานยฺรธวพาหุณิ อุตฺกโรศมานานิ
 ชยปรภํ ราชานมฺปส์กรมย เอวมาหุ ยตชลฺ เทโว ชานียาท วิชิตาวิษะ กุมารสย จณนเทนายํ ราชโกศ
 วิลุปยเต| อสมากมปิ สรวเวษ่า ชิวิต สศยษ| ยทิ เทโว วิชิตาวิโน ราชกุมารสย นิคฺรทณํ จ กริษยติ
 เทวสย นจิเรณ ชิวิตํ น ภวิษยติ ||

อถ ชลฺ ชยปรภํ ราชา กุปีโต วิชิตาวิณํ ราชกุมารํ สท ไตรปรีธินษ ปุรชัรธวธายตสฤชฎวาน|
 ตสย มาตา ชเนตริ ตจจฺรุตวา อุทวิกนา สตรีสทสรปรีวฤตทา ปรมฺกตเกศิ นีราภรณคตริ สวมุชํ
 วยาลุปย อูรศตาทยนตี ป้าศวทวิธนศิรศกา กรนทมานา อารตสวริ รุทนตี ราชานมฺปส์กรมย สปริวาร
 จรณโยรณิปตย เอว วิชญาปยามาสปรมฺลย เทว วิชิตาวิณํ[355] ราชกุมารม| เททิ เทว กุมารสย
 ชิวิตม| อถ ราชา วิชิตาวิณํ กุมารํ สมุชํ สทาปิยตวา เอวมาหํ อุตสฤช กุมาร เอตานปรธิน นนุชยาน|
 ยทิ โนตสฤชยสิ ตเทษามธาย วธมฺปคมิษยสิตี| ส วธมภยฺปคตวานสส์ลิเนน จิตเตน อสํกฺจิตเน

สรวชวลตารมพณปรยุกตณ ปรีทิตปรีณเตน มหากรุณาปุรวคเมน | ตสย ชนตฺรยา ราชา ชยปรโภ'รช
 มาสึ ยาจิตฺ ทรศนาย อรุณมาสึ กุมาโร ทานํ ททาตุ ยสย เยนารุณ | ตโต ยถากามํ กรณียะ | ภาต
 ตตตเถติ ราชวานุชยตาม | อถ ตสยา รติวฺยหายา ราชธานยา อุตตเรณ ปุรวชวลตวาทฺตปรกตํ สุรวปร
 ภา นาม มโหทยานํ | ตตร กุมาโร'ภินิษกรมย ยสย เยนารุณ ตสย ตตปราทาต | เตน นิรคฺลึ ยช ยชตา
 อรุณาสึวิวิชา ทานวิธโย ทตตาะ | อนนมนนารุณิภยะ ปานวสตรปุชฺปมาลยวิเลปนจฺรณ
 จีวรจณตฺรชวปตการตนาภรณวิวิธวิภูษณสรโวปกรณวิษยสฺตทฺรธิโภย นิสฺถษฺภูษะ ||

ตตะ ปคฺจิเม ทิวเส สรวชนกายะ สันปิตีตะ | ราชามาตยสฺตรึคณเศรชชคฺฤหปตีไนคม
 ชนปทาะ สรวปาษณชาศจ สันปิตีตะ | ส จ ภควาน ธรรมจกรนิรุโฆษคณเมฆปรทีปราชสฺตถาคตะ
 สตตวปริปากวินยกาลมากมยย ตํ ยชวลวาทฺตปสฺสกรานโต เทเวทฺรคณปริวฺฤโต นาเคนทฺรคณปริวฺฤโต
 นาเคนทฺรสฺปูชิตอ ยเกชนทฺรกายาภินโต คณธฺรเวทฺรธาภิษฺฏโต'สุเรทฺรปรณตศรีรคฺจฺจวามณิวิภูษิต-
 ปรสนนจิตโต ครุเททฺรชววิธิภริภริกริณะ ปรีติมนิภะ กิณนเรนโทะ ปรีปฺชิตะ สฺตติสฺคีตีสฺจิติโต
 มโหเรเคนทฺรสฺปรกฺชิตาวโลกิตวทนะ | อทฺรากฺษิต ส มทาชนกาโย สิชิตาวี จ ราชกุมารสฺตํ ภควนตํ
 ธรรมจกรนิรุโฆษคณเมฆปรทีปราชํ ตถาคตมรหนตํ สมยกสฺพุทฺธํ พุทฺธ เอวาคจณนตํ ปราชาทิกํ ทฺรศนียํ
 ศานเตนทฺริยํ ศานตมานสํ คุปตํ ชิตฺเตนทฺริยํ นาคมิว สฺถานตํ ทฺรทมิววจนํ วิปรสนนมนาวิลํ มหตา
 พุทฺธวิกรฺวิตปราทิหารเยณ มหตยา พุทฺธวฤชภิตยา วิโรจยมานํ พุทฺธธาธิปเตยนากิภวานตํ
 พุทฺธมาหตมยตยา ปฺรภาสยมานํ มหาพุทฺธลภชณานูยลยชนวิภูษโณปโศภิตกายํ สรวโลกํ
 พุทฺธปฺรภามณทฺลวภาเสณ สฺมรมาณํ พุทฺธศฺมึกรว[356]ภาสยมานํ สรวโรมวิวเรโภย คณธฺรตนาจรคิ-
 จกรานิ ปรมุจยมานํ พุทฺธเกชตฺรปรกมปเนน สรวโลกํ สํกมปยมานํ สรววฺยเมฆปฺรวรชเณน พุทฺธ-
 วิกรเมณสรวสฺตตวเกลศปรชเนน พุทฺธเรชยาปเลณ สรวสฺตตวปรีตีเวควิวรชเนน พุทฺธทฺรศนปฺรภาเว
 โนปสฺสํกรมณณ | ทฺฤชภูวา จ ภควโต'นตีเก จิตตมภิปฺรสาทยามาสุชะ ||

อถ ชลฺ วิชิตาวี ราชกุมาระ ส จ มหาน ชนกายสฺตํ ภควนตํ ธรรมจกรนิรุโฆษคณเมฆปรทีป
 ราชํ ตถาคตํ ทฺรธาเทว ปฺรตยฺทคฺมย ปฺรสนนจิตตะ สรวศรีเรณ ปฺรณิปตย ปาเทา ศิรสาภินทฺย อนก
 วิชยา ปุชยา สํปฺชย เอวํ วาจมภาชต เอหิ ภควน เอหิ สฺคต | สมนวาทฺตตะ สมะ ตถาคเตน อนฺุปรีคฺฤ
 ฑิตตะ สมะ สฺคเตน | อถ ชลฺ วิชิตาวี ราชกุมารสฺตสย ภควโต'คราสนนฺุปทฺรศยน เอวมาท นิษีทฺ
 ภควาน | อิทมาสนํ ปฺรชยปตม | ตโต ภควต อฺุปสฺสํกรามตสฺตทาสนํ ศฺจิจฺรภศรีรกายิกายิกาทฺรเวทาทิก
 พุทฺธานูภาเวณ คณธฺมณิราชปทฺมครฺภมาธิษตํ | นยชิตทภควาน ธรรมจกรนิรุโฆษคณเมฆปรทีปราชส
 ตถาคตสฺตตราสเน อาสนปฺริวาระช จ โโพธิสฺตตวาระ | ตสย สทฺรศเนน ตสยํ ปฺรชที สรวะชํ สตตวา
 นำ สรววฺยารชยะ ปฺรศานตตะ สรววารณนิวรณวิคตาศจายธฺรมาณํ ภาชนิภูตตะ สฺสฺถิตตะ ||

อถ ชลฺ ภควาน ธรรมจกรนิรุโฆษคณเมฆปรทีปราชสฺตถาคตสฺตทาน สตตวาน ภาชนภูตาน วิ
 ทิตวา อนฺุปฺรวเณน กถามการฺชิต | ยทฺต เหตุมนทลปฺรภาสํ นาม สฺตฺรานตํ สํปฺรภาศยามาส |
 สวราชศสฺสสรสํปฺรยูกตํ จ วทนานตฺรารต สรวธฺรมางคสํปฺรยูกตํ สรวชคนมนตฺรสาครนิรุกฺตินิรนาทนิรุ

โฆษํ นิศจายามาส| อถ ตาวเทว ตตะ พรชโท'คีตีนา ปราณินิยุตานา วิโรช วิตมลํ ธรเมษุ ธรรมจกษุ
 รุดปนนม| พหุภิศจ ปราณินิยไตรไตกษภูมिरनुปราปตา| ทศ จ ปราณิสหสราณิ มหayaan วิณิตานิ
 ยหุต สมนต์ภทรโพธิสตตวจรยามหาปรัณิธานปริปूरिनเย'วตาริตานि| เอวํ ตสย ภควโต महापुत्रविरुवि
 เตन ธรรมจर्กร प्रव्वरद्यमानस्य तत्सु तिग्षु पुत्रुषेत्रस्तसहस्रप्रमाणुरश्चेस्मा ॥ สดตวา มหayaan
 วินยมนนม| อนนตมธยาศจ สดตวา ทศทิสิ โลเก นานापुत्रुषेत्रप्रसरस्मวสธเนชวปาย[357]ภูมิ วิ
 นีวรุตยามาสุ| คณนาสมติกรานตาศจ สดตวาช สรวโคปตติปเถ ปรดิษฐापิตา อภูวน| วิชิตาวิ จ
 ราชกุมาร อิมํ สรวสตตวปริปากยถาศยสีเจทนกุศลมูลส์ภวํ โภธิสตตววิโมกษํ ปรตยลภต ॥

สยตชลุ ปุณสเสถ กุลบุตร อนนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน วิชิตาวิ ราชกุมารโ'ภูต येन
 ตตสวกายชีวิตํ ปรตยชยล สรวธนสกนธปริวารํ ปรตยชยล สรวมานุษยภํ จ ชีवलोकสุขํ ปรตยชยล เต
 พนธนคตาช สดตวาช ตสสมาทพนธนาต ปรโมกษิตาช? ส จ นีรคโคโล มหายโชล ยษฏุ? ส จ ภควาน
 ธรรมจกรนิโรฆษคคนเมฆปรทีปราชสธถาคโต'รहन สมยภสํพุทเธ อาราคิตะ? ตสย จ ตถาคตสย
 สหทรศเนนानุตตรายา สมยภสํโพธา จิตตมุตปาทิตม? เอษ จ สรวสตตวปริปากยถาศยสีเจทนกุศล-
 มูลส์ภวํ โภธิสตตววิโมกษะ ปรตยลพะ? น ชลุ ปุณสเสถ กุลบุตร เอวํ ทรษภูวณม| อหํ ส เตน กาเลน
 เตน สมเยน วิชิตาวิ นาม ราชกุมารโ'ภูวม| มया तद्विचिताविराजुमारुतेन महाकरुणाप्रपीतितेन
 สรวชคทิตตปรัตีปนเนน ไตรธาทูกานิสริเตน วิปากปรัตีทางภิชินา ยศสกีร์ดินามานภินินิทินา อาตमान
 มนุตกรษยตา ปรมปัสยตา สรววสตนภินิวิษฏุณ ภวสํชโยจจลิตेन ไตรธาทูกานภินินิทินา โลกวิษยสุข
 วิมุชเชน ตถาคตวิษยวิมุชเชน โพธยาศยวิศุเพเนน อธยาศยวชुरปรันิษปนเนน สรวชคณมหาไมตรีปรัโย
 เคน สรวชคณมหาकरुणातेषुชยุปคตมสंप्रयेकेन ตถาคตพลาธยาศยมธยาลมพตา โภธิสตตวमारुคं ปรि
 โสธยตา มหayaanวयुหนिर्यानภมลํกรวตา สรวชลตามารคตมภिवิโลกยตา อิมานเยวํ ทุษกรานि ฤฤตา
 นิ| เอวํ จिरปรตยลพะ กุลบุตร มโยษ สรวสตตวปริปากยถาศยสีเจทนกุศลมูลส์ภวํ โภธิสตตววิโมกษะ
 ॥

ตตกี มนยเส กุลบุตร อนนยานิ ตานि เตन สมเยน ปรญจามาตยศตानนยภูวน โยษ ส ราช
 ชยปรโภ วิตถํ วิชยาปย มม วธાયโทยชิตะ? น ชลเววํ ทรษภูวณม| อิมานิ ตานิ ปรญจ ปรุชศตานิ ยา
 นิ เทวตเตน ภควโต วธાયโทยชิตานि| ตานि จ ภควตา วินีย อนุตตรายา สมยภ[358]สํโพธา วยากฤ
 ตานิ ภวิษยตยนาคเต'ธวนิ สุมेरุปรमाणุระชะสไมะ กลปะเช เอกสมิน สุปरणามธเย กลเป ปรญจ พุท
 ศตานิ นานापुत्रुषेत्रकुณवुहानि นานาชนมकुलोत्तरส์ภวานि นานามาตاپิตถวยปเทศานิ นานาชนม
 วิกรูวิตส์ทรศนानि นานาภินิชกรมณวิกรูวิตานि นานาโพธิธฤกษปรภาสส์ทรศนानि นานาโพธิมณฺเฑปส์-
 กรมณมฺขานि นานามารภคส์ทรศนानि นานาภิสํโพธิวิกรูวิตส์ทรศนानि นานาธรรมจกรปรव्वरदननยนาม-
 นีรुकตานิ นานาสูตรานตनยนิรุมทตานิ นานาวากุปลरुतोताहारानि นานาप्रश्नमण्डलवुहानि
 นานาप्रणामण्डलप्रणवुहप्रमुञ्जनानि นานายะปรमाणานि นานासासानिष्ठानानि นานासासन-
 วิशलปตีनि นานานामธยานิ महाकरुणास्त्रीरानि येषां प्राणमग्लปิโก महाकरुणिโก नाम तथาคतो

รตนปรภายำ โลกธาตาวนุตตรา สมยกุลโพิธิมภิสโภตสยเต | ตสยาเมว โลกธาเตา ทวีตียะ
 สรวชคทิตตปณินธานจโนทรนาม ตถาคต อุตปตสยเต | ตถตโย มหากรณาสีโ ท นาม ตถาคต อุตปตสย
 เต | จตุรละ สรวโลกหิตไตซี นาม ตถาคต อุตปตสยเต | ยาวตสรวปศจีโม ไวทยราโซ นาม ตถาคต
 อุตปตสยเต ||

ตตกี มนยเส กุลปุตฺร อนนเย เต เตน กาเลน เตน สมเยน อปราธินะ ปุรุชา ราชกิลพิษการิโณ'
 ภูวน เย เต มยา วรยฆาตวศคตาะ สวกายชีวิตํ ปรีตยชย ตโต พนธนาต ปรีโมกษิตาจะ? น ชลเวว
 ทฤษฎวม | อิเม เต กรกจจนทปूरวคมา ภาทรกลกปกาตถาคตตะ | ตทนายานิ จ ทศะ โพิธิตตวา-
 ส์เขยศตสทสรานิ ไยรภควโต 'นนตพลวิษุขุณิรนาทิตศรีสัภวเมตสตถาคตสย ทศเนน อนุตตรายำ
 สมยกุลโพิธา จิตตมุตปาทิตม ยานเยตริท ทศสุ ทิกษุ โพิธิจรยำ จรณติ | อิเม จ สรวสตตวปริปาก-
 ยถาศยส์ใจทนกุลมุลลสัภว โพิธิตตววิโมกษั ภาวณติ วิปัสสิกรวนติ ||

ตตกี มนยเส กุลปุตฺร อนนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน ชยปรโภ นาม ราชา อภุต? น ชลเวว
 ทฤษฎวม | สตยกะ ส มหาวาทิ เตน กาเลน[359] เตน สมเยน ชยปรโภ นาม ราชา อภุต | ตตกี
 มนยเส กุลปุตฺร อนนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน ราชปริวาโร'ภูทตตะปूरสตรยาการเทาวาริกปารษท
 ยา วา อนูยตริกา วา ? น ชลเวว ทฤษฎวม | อิมานิ ตานิ ษษุณิครนถสทสรานิ ยานิ สตยเกน
 มหาวาทินา ภควตะ สกาศมุปนีตานิ วาทิธวชธารณตยา ภควโต วาทาโยปัสสิกรานตานิ | ตานิ จ สร
 วาณิ ภควตา วยากถตตานยนุตตรายำ สมยกุลโพิธา | นานาพุทศเกษตรวยุไหรุณานากลไปรุณานา
 นามธะโยสตถาคตตำ โลก อุตปตสยเต ||

ส ชล ปุณะ กุลปุตฺร วิชิตาวิ ราชกุมาริ มาตาปิตถภยามนุชลาตสตัน พนธนคตานุ สตตวาน
 ปรีโมจย สมีตำ วสุมตีม ธนกันกรตนสมฤทตามปหาย ปุตฺรทาร์ โจทสฤชย ตสย ภควโต ธรรมจกร-
 นิโรฆษคคนเมฆปรีที่ปราชสย ตถาคตสยานติเก ปราวรชต | ปราวรชิตวา ปภจ วรชสทสรานิ พรหม-
 จรยมจรต | เอตสมินนนตเร ทศ สมาริมุขสทสรานิ สนิษปาทยามาส | ทศ จ ธารณิมุขสทสรานิ
 ปรีตยลภต | ทศ จ อภิษณานยสทสรานยวกรานตานิ | ทศ โพิธิตตวมหานิธานสทสรานิ ปรีตลภเต
 สม | ทศ จาสย สรวชตวาเวคสทสรานยชาตานิ | ทศ จาเนน กษานติมุขสทสรานิ ปรีไศธิตานิ | ทศ
 จิตตนิธยปรีสทสรานยภินิรหุตตานิ | ทศ จ โพิธิตตวพลศรีรานิ สัวรธิตานิ | ทศ จ โพิธิตตวชยาน-
 มุขสทสรานยวกรานตานิ | ทศ จาสย ปรัชญาปารมิตานยสทสรานยชาตานิ | ทศ จ พุทศสทสร
 ทรศนทิงภุชสทสรานยามุขิภูตานิ | ทศ จ อนเนน โพิธิตตวปณินธานสทสรานยภินิรหุตตานิ | ส เอว
 ธรรมสมนวาคตะ ปรีตจิตตกษณ ทศสุ ทิกษุ ทศพุทศเกษตรสทสรานยากรามติ สม | เอไกกสยำ จ
 โลกธาเตา จิตตกษณ จิตตกษณ ทศ พุทศสทสรานิ ปูรวานตาปรานตโต 'นุสมรติ สม | เตษำ จ
 ตถาคตานิ ทศ พุทศนิรมานสมุทสรสทสรานิ ทศทิกปूरสถตตานยวตฺรณติ สม | จิตตกษณ จิตตกษณ
 ทศ พุทศเกษตรสทสรปฺรยาปนนาน สรวสตตวานทฺรอกษิต | นานาคตยูปนนำตจยวต อุปปทยมานาน
 หีนาน ปรีณิตาน สุตตาน ทฺรคตาน สุวรณาน ทฺรวรณาน ยถากาโมปคตานิ | เตษำ จ สตตวา[360]นำ

จตุตถุปตตีรวตติ สม | จิตตปริวรรตาน จิตตจรีตานิ จินตानนตฺรยตามาศยนานาตวมิณฑริยสาครานปี
 ปรอยคปสรานปี กรมาวसानมปี ปรีปากวินยกาลมปี อวตติ สม ||

ส ชลฺ ปุณะ กุลบุตร วิชิตาวี ราชกุมารสตตศจตุตวา ตไตรว ชมพทวิเป รติวฺยหาย่า ราชานาย่า
 ตสมินเนว ราชกุลเ อุปปทย จกรวตติราชโยศจฺรยํ ปฺรตยลภต | เตน จกรวตติราชภูเตน ตสย ภาควโต
 ธรรมจกรนิรุโฆษคคนเมฆปฺรทีปราชสย ตถาคตสย ปรีนิรวุตสยानนตฺรํ ธรรมคคณาภยฺหคตศรีราช นาม
 ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตไตรว โพธิมณฑเ ศกรภูเตน เทเวนนทฺรครุโณ นาม ตถาคต อาราคิตะ |
 ตสยानนตฺรํ ตตร โลกธาเตา สฺยยามเทวราชภูเตน ธรรมศรีปฺรวตเตโซ นาม ตถาคต อาราคิตะ |
 ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาเตา สฺตฺยิตเทวราชภูเตน ธรรมจกรปฺรณนิรุโฆษราช นาม ตถาคต อาราคิ
 ตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาเตา สฺนินฺมิตเทวราชภูเตนคคนกานตฺรราช นาม ตถาคต อาราคิตะ |
 ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาเตา วศวตติเทวราชภูเตนानวมรทพลเกตุรนาม ตถาคต อาราคิตะ |
 ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาดาวสุเรนทฺรภูเตน สรวธรรมนิครุชิตฺรราช นาม ตถาคต อาราคิตะ |
 ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาเตา พฺรทเมนนทฺรภูเตน ธรรมจกรนิรมานสมนตปฺรติภาสนิรุโฆโซ นาม
 ตถาคต อาราคิตะ | อิติ หิ กุลบุตร เอตาสตถาคตान ปฺรมุขาน กถตวา ตสยामเ รตนปฺรภาย่า โลกธา
 เตา ตสมินเนว สฺปรเก กลเป ทศ พุทฺสทสฺสราณยฺหปฺรทยนต | สรวเ จ เต ตถาคตา วิชิตาวินา ราชกุ
 มาเรณาราคิตะ | ตสย ชลฺ ปุณะ กุลบุตร สฺปรภสย มหากุลปฺสยानนตฺรํ สฺรศฺมิรนาม กลโป ภูต |
 ตสมิตฺจ สฺรศฺมิกลเป ทศ พุทฺสทสฺสราณยฺหปฺรทยนต | อหํ จ ตสมิน กลเป महामतिรนาม ราชา อภูวม |
 เตน เม ราชภูเตน ลักษณะศรีปฺรวโต นาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาเตา กลเป
 คฤหปฺติภูเตน สฺวถตสฺกนโธ นาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว โลกธาเตา กลเป อมาตย
 ภูเตน วิมลวตโส นาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว กลเป ฺสุเรนทฺรภูเตน เวศธา[361]รี
 นาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว กลเป วฤกษเทวตาภูเตน ลักษณะสุเมรฺรนาม ตถาคต
 อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว กลเป สารวาทาภูเตน วิมลพาหุรนาม ตถาคต อาราคิตะ |
 ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว กลเป นครเทวตาภูเตน สฺหวิกรานตคามิ นาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ
 ตสมินเนว กลเป ไวศรวณภูเตน เทเวนนทฺรจฺูเท นาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว กลเป
 คนชวราชภูเตน ธรรมทคตกีรตินาม ตถาคต อาราคิตะ | ตสยानนตฺรํ ตสมินเนว กลเป กุมภานเทนนท
 ภูเตน อวภาสมกฺุณี นาม ตถาคต อาราคิตะ ||

อิติ หิ กุลบุตร มโยตาน ทศ ตถาคตान ปฺรมุขาน กถตวา ตตร สฺรศฺมิกลเป ษษฏฺริพฺุทโภถ
 อาราคิตะ | นาโนปตตีกายิกยา สรวเ จ เม ตถาคตาส ปุชิตะ | เอไกกํ จ ตถาคตมฺปสฺกฺรามนตฺยา
 อนนตมธษะ สตตวธาตฺรนตฺตราย่า สมยกสฺโพธา ปรีปาจิตะ | เอไกกํ จ ตถาคตมฺปสฺกฺรามนตฺยา
 นานาสมาธิมุขานี ปฺรติลพธานี | นานาธารณิมุขานี นานาภินิหารนยา นานาปฺรติสฺวินนยาภินิหารา
 นานาสรวชฺชตानยานุคมา นานาธรรมาโลกมุขปฺรติลาภนยา นานาชลาณนยานุคมาวิจारा
 นานาติกสมุทฺรปฺรวศาวภาสา นานาเกษตรสมุทฺรเวตารปฺรวศาวภาสา นานาตถาคตทฺรศนสมุทฺร-

วิหขณปตยวภาสาชะ ปรัตติลพธะ อวกรานตา วิศุทธะ สัมวัธิตะ ปรัตติลพธะ ปรัตติลพธะ | ยถา จ ตตร
 สुरुสมิกลเป ตถาคตา อาราคิตะ ตถา สรวตตรโลกธัตถสมุทรรพรมานุระชะสเมษุ กลเปษุ เย เกจิต-
 ตถาคตา อุปปทยนเต เย'ปิ ตทหนเยโทย โลกธัตถุภย อากตย ตถาคตา ธรม์ เทษยมาสุช เตษำ มยา
 สรวเวษำ ตถาคตานามนตีกาทุธรรมเทศนา ศรุตา ศรุตวา จ สัธาริตา | สรวเว จ มยา เต ตถาคตา
 อารคิตา อภิรธาธิตะ | เตษำ จ เม พุทธานำ ภควตัม ศาสนัม สัธาริตม | สรวเวษำ จ เม เตษำ ตถาคตา
 นามนตีกาทะ สรวสตตวปริปากยถศยสัจจททกสมมูลสัภโว โพธิสตตววิโมกษะ ปรัตติลพธะ นานา
 ปรัตติลาภนยนาวิโมกษนยมุไซะ ||

อด ขลฺ สรวชคทรรกษาปรมิธานวีรยปรภา ราตริเทวดา ตสยำ เวลา[362]ยามเตตัม วิโมกษนยัม
 ปรีทียปนตี สัทรศยมานา สุธนัม เศรษฐทาร์ก คาลาภิรธยภษต

อจินตยเมตัม ปรมัม วิโมกษัม	มำ ปถจฉลิตี ตวั ขลฺ ยตปรีปะตะ
วินิรุทิตยยะ สุขตานุกวาจ-	ฉถถุชว ตนเม นิฉิลัม ยถาวต 12
กลปานนตทาน วิปลานจินตยาน	เกษตรรารณวาศจาปรมิธานสัมขยาน
สรวานตีกกรมย พทว รมยา	รตนปรภา ยา ขลฺ โลกธัตถะ 13
ตสยยามถุตสุปรภนามเธยชะ	กลไป'ปิ ⁹¹⁵ ตานำ ปรมโว ชินานาม
อาราคิตาสเต ขลฺ เม มุนินทรา	วิโมกษเมตัม ปรีภายนตยา 14
ยสยำ รตวิยหสนามิกาทุ	วสตีรณจิตรา วรราชธานี
สุวิศุทธจิตตา วิษมปรีโยคชะ	สตตวา หิ ยสยยามภวีสตทานิม 15
ชยปรโภ'สยา นถปตริพทว	ธรมเณ ยสตานนุศาสตี สตตวาน
บุตโร'สย นามนา วิชิตาวิราสีต	ปฺราสาทิโก ลกษณฉิตริตางคะ 16
วธาย สฤษฎานี นถเณ เตน	ตทา สหสราณยปฺราธินา ⁹¹⁶ ทิ
ทฤษฎว กุมาระ กฤปยา ปรีตส	เต ⁹¹⁷ วิปรีโมกษาย นถป ยยาเจ 17
ศรุตวา นถไป'มาตยคณิ ตทาณิ	มาหุย เตษำ นิฉิลัม ตทาท
เต ปโรจเรณัม ปรมิปตย สรวเว	ตวทธัตถนาโยช นถป ปรีโยคชะ 18
วิกฺราหิตสไตรนถปตีสตไทวั	วธาย ตัม ปุตฺรมโถตสสรุช
อทีนวกตฺระ สรวธานเปกโช	วธยานตยชนน สรราชสุษุชะ 19
ศรุตวา วโธตสฤษฎมถาสย มาตา	सानตปะปฺรารุตา นถปตี ยยาเจ
มฤญจารุมาสี นถเปณ เตน	ทาทู ปฺรททานนยชิลานิ โลเก 20

⁹¹⁵ Gv: มิ

⁹¹⁶ Gv: นำ

⁹¹⁷ Gv: ตาน

ทตตาทนุชญาศจ นฤเปณ เตณ
 ราตรีทิว ทานมถารธมาส
 ปาษณตินา ยสย ยทีปสดี ตต
 มุกตารตนาทถ วินิรัชคาม
 สทธรรมโฆษามพรทีปราไซ
 ปกวานิ ชญาตวา ชคทินทริยาณิ
 [363]อุเปตย ตสย่ำ ปรัชทยถาเสา
 ธรรมปรทีปามพุทธรรมโฆษ
 อนนตมธย่ำ ชนตำ วินีย
 สंप्रस्तिโต'เสา วิชิตวายุทคโร
 อาราคย พุทธาน วิปลลาญ¹⁹จ ตสไม
 ทวีโป ภเวย ชคตำ วินิตา
 ส ปราวรชตตสย มุเนะ สมีเป
 ธรรมสวาว์ สุปรีกษมาโน
 ทุขารณวเตว ปติตามนาถำ
 สंपิธิมารค์ ปรีภายิตวา
 เย ตตฺร กลเป สุกตา พญู-
 ปุชำ จ เตษามกโรทุทารำ
 ตตฺตเตเร กลปมหารณเวษ
 เย โจทยาทยนตชินาสตทานี-
 อหัง ส อาส วิชิตาวินามา
 ตทวิปรีโมกษาย วิสฤชย เทห์
 โย ภาวิตะ กลปมหาสมุทธาน
 ปรีติกษณัง ไจว วิวรธิโต'ภู-
 ทฤษฏาศจ เม เกจน เย มุเนินทระ
 มุไซรณยานามปราปรัง จ
 เตษามจินตเย ทิ วิโมกษตเตว

ปราทาตสทาตา¹⁸นิ ยโลจิตานิ|
 ทตวา ทิศาภยะ สมุปากตานิ || 21 ||
 ตสไม ททาติ สม วชาย สชช|
 ส ราชชานยา ชนตา สมคณา || 22 ||
 โพิทรมสเถ สุกตสทานิม|
 ตัง ยชณวามุ กุภยา ชคาม || 23 ||
 ตถาคตวยุทวิกรวิเตน
 สุตฺรานตฺราซัง สุกโต พภาเช || 24 ||
 ส วยากรโรติ สม ตทาครโพธา|
 ราชาตมชศุไจว วราครโพธา || 25 ||
 วิชาย ปุชำ มุทีโต พภาเช|
 ตฺรณัง ตฺรณยศจ ปฺรายนัง จ || 26 ||
 มิง²⁰ โพิธิมารค์ ปรีมารคฺมาณะ|
 ยตฺร สติตะ กลปตทานิ จีรณะ || 27 ||
 กุภยาปมาโน ชนตามเสษาม|
 ลกเต ตทานิม ส วิโมกษเมตม || 28 ||
 ราราคย ตานปยชิลาน ปรีสนนชะ|
 สัธารยามาส จ ธรรมจกรม || 29 ||
 เกษตฺรารณวณุปรีตีเมษวเสษชะ|
 มาราคยามาส ส ตาน ปรีปชย || 30 ||
 ทฤษฏว นรำศจากรกพนธสถาน|
 ลพโร มมายัง ทิ ตทา วิโมกษะ || 31 ||
 เกษตฺโรทธีนำ ปรีมาณุสัชยาน|
 ทนนตมธไยรสไมรณเยภี || 32 ||
 ปราปตศจ ยัม เม นิชิลेषววาปตชะ|
 สัทรคิตโต'ยัม มม ตทวิโมกษะ || 33 ||
 สัศิกษิตาห์ พุกุกลปโกฏีชะ|

¹⁸ Gv: นา

¹⁹ Gv: พุทธิ วิปลัง

²⁰ Gv: สั

ปรดิษชตา ยตร ชีโนรวิมุกตานุ
 เกษตรธานี สรวาณยปี สรวทิกษุ
 ปรดิทษณั เกษตรปถะษวจินตยาส
 อเศษตสตรยชวชินารณวณนา-
 วิทรศยนตเยว จ เต ชินेषุ
 [364]สรวาสุ ทิกษวปยุปลักรมนโต
 วุชานเศษานภิวรชมาณะ
 ปถจณตโยถ พุทศสมุทสรสัชยาน
 สัชารยณตยปยมิตทาน ชินานำ
 สรวาสวเศษาส จ ทิกษุ ยานติ
 อเนกรูปาสนสันิษณณา
 อนนตวรไณรปี จาตมภาไวะ
 อนนตมธยานิ วิทรศยนติ
 เอโกโกโต โรมมุขาทสัชยาน
 เกลศาคนิทาหิ ศมยณติ ไจว
 ยตร สติตา นิรมิตกายเมฆา
 ไตรทภูโตะ สรวทิกษะ สฬริตวา
 นยปรเวโค'ยมจินตยรูปะ
 ยตร ปรดิษชาย จรณติ จรยำ
 ยถาศยั ธรรมมุท็รยณตะ
 สรวโคปวรไตร⁹²⁴วินิเวศย สตตวาน
 โลโกปตติชวชิลาสวจินตโย-
 ยถาศยั ธรรมมุทาทรณติ
 เอตัสตถานยานปี จาปรเมยาน
 อจณมภี เต วรณมหาสมุทธาน
 เอตมหิ กุลบุตร สรวสตตวปริปากยถาศยสัจเททกกุศลมูลสัภว โปธิสตตววิโมกษั ชานามิ | กิ

สทธรรมเมฆาน ยุคว⁹²¹ตปิพนตี || 34 ||
 สฬรณติ กาเยน อสชชมานาะ|
 ตรยชวาภิชานาน ปรวิศานติ วัศาท⁹²² || 35 ||
 เมโกกศศจาภิมุขา ภานติ|
 สวกายเมฆาน ปรดิพิมพภูตาะ || 36 ||
 วิภานติ เต สรวตถาคตทานาม|
 ปุชำ ปรกรูวณติ จ เต ชินานาม || 37 ||
 ปศโนทธีสเต วิปุลานนตทาน|
 เต ธรรมเมฆานภิวรชมาณาน || 38 ||
 จกษุชูปถะ เต ชินมณพเลขุ|
 นานาวิกูรามย⁹²³ปทรศยนตะ || 39 ||
 สฬสรศะ สรวทิกษะ สฬรณติ|
 รุปาณิ จาปเยกสมุจจรยณเต || 40 ||
 มุณจณติ เต รศมิมหาสมุทธาน|
 สรวปรชานำ วิวิโรธูปาโยะ || 41 ||
 เนโกกโรมณะ ปรวิมณจมานาะ|
 ธรรมามพुरुไชรวินยณติ สตตวาน || 42 ||
 สมาสรยะ สรวชินาตมชานาม|
 เกษเตรษุ สรวะชวปรานตกลปาน || 43 ||
 เต ทฤษภูชลาทวินิวรตยณติ|
 สรวชณภูมิ ปรวิทรศยนติ || 44 ||
 รณนตวรไณรปี จาตมภาไวะ|
 เต สรวสตตวปรดิภาสรูปะะ || 45 ||
 เกษตรารณวณุปริติมานจินตยาน|
 วิโมกษเมตัง ปรดิถลย ศานตม || 46 ||

⁹²¹ Gv: ป

⁹²² Gv: น

⁹²³ Gv: มุ

⁹²⁴ Gv: สรวคอปวรไคร

ศกย์ สรวโลกคติสมตักรานานำ โพธิสตตวานำ สรวโลกโกปตติปฤติภาสปรุปตานำ สรวช-
 ษณานาวรณปรวตวิกรณปรยุกตานำ สรวธรมสรวาลกษณปรตวิวิทธานำ สรวเกลศาวรณานธการ
 วิธมนปรยุกตานำ สรวธรมปรวิจรรณานินิรหารกษลมูลานำ นิราตมธรมชณานปรตยภษณำ
 สรว[365]สตตวปริปากวินยาปรตีสรวพธานามทวยธรมธตุนยสุปรตพิพธานำ สรววากปลนยสาครา-
 นุปรสฤตพุทธิ่นำ จรยำ ซลาตุ คุณสมุทธาน วา อวตตตุ ชณานวิกฺรโม ปริชณาตุ จินดาวสธานำ วา
 ปรชณาตุ สมาธิวศิตา วาธิคนตุ วิโมกษวิกฺรวิทฺ วา สมาชณาตุ ||

คจจ กุลบุตร อัยมิไหว ชมพุทธิเป ลุมพินีวเน สุเตโฆมณทลตติศรีรุ นาม ลุมพินีวเนทเวตา
 ปรติวสติ | ตมุปลักรมย ปริปลจจณ ถถ โพธิสตตวา ซาตา ฆวนติ ตถาคตกุลเล? ถถมาโลกกรร ฆวนติ
 โลกานาม? ถถมปรานตโกฏีกตาน กุลปาน โพธิสตตวสัจจาริกำ จรนโต น ปริชยนเต? ||

ถถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ สรวชคทรรกษาปรณิธานวีรยปรภายา ราตริเทเวตายา ปาเททา
 ศิรสาภิวททย สรวชคทรรกษาปรณิธานวีรยปรภำ ราตริเทเวตามเนกศตสทสรฤตวะ ปรทกษิณีฤตย
 วนทิตวา นมสฤตย ปรลาถชลิฤโต ’วโลกยมานะ สรวชคทรรกษาปรณิธานวีรยปรภายา ราตริเทเวตา
 ยา อนตีกาตปรกรรณตะ ||

42. สุเตโฆมณทลตติศรีรุ

ถถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ สรวชคทรรกษาปรณิธานวีรยปรภายา ราตริเทเวตายาสตาม
 นุศานนินนุสมรณ ตํ สรวสตตวปริปากยถาศยสัจจทนกุลลมูลสัจจวโพธิสตตววิโมกษฺ ปรภายน
 วิปูลีกุรวน อนุปุรวณ เยน ลุมพินีวเน เตโนปชคาม | อุเปตย ลุมพินีวเน ปรทกษิณีฤตย สุเตโฆมณท-
 ลตติศรีรุ ลุมพินีวเนทเวตา ปรคเวษมาถน ’ปศยตสุเตโฆมณทลตติศรีรุ ลุมพินีวเนทเวตา ลุมพินีวเนช
 สรวรตนทรมศากษณทลกฎาคาเร มณิปทมครภสีทาสเน นิชณณำ วิศตยา วนเทเวตานิยตศตสทสไรระ
 ปริวฤตตำ ปรสฤตตำ ธรรม์ เทศยมานำ สรวโพธิสตตวชนมสมุทรรนิตเทศ นาม สุตทรานตํ สปรกาศยมานำ
 ตถาคตโคตตราภิชานำ โพธิสตตวานำ คุณสมุทรรเวควิวธนาม | ทฤษฎว จ เยน สุเตโฆมณทลตติศรีรุ
 ลุมพินีวเนทเวตา เตโนปชคาม อุเปตย สุเตโฆมณทลตติศรีรุ ลุมพินีวเนทเวตายา ปาเททา ศิรสาภิวททย ปุ
 รตะ ปรลาถชลิระ สฤตวา เอมมาท มยา เทเวเต อนุตตรายำ สมยฤ[366]สรีโพธา จิตตมุตปาทิตม | น จ
 ซานามิ ถถ โพธิสตตวา ซาตา ฆวนติ ตถาคตกุลเล ถถ โพธิสตตวจาริกำ จรนตะ สตตวานามโลกกรร
 ฆวนตติ ||

เอวมุเกต สุเตโฆมณทลตติศรีรุ ลุมพินีวเนทเวตา สุธนํ เศรษฐทารกเมตทโวจต ทศมานิ
 กุลบุตร โพธิสตตวชนมมานิ ไยะ สมนวาคตา โพธิสตตวา ซาตา ฆวนติ ตถาคตกุลเลช | นิรยาดา
 โพธิสตตวา ปรทกษิณี โพธิสตตวกุลลวิวธนเต น วิติชชนเต น วิชันทิ น วิวธนเต น ปรตติ-
 ปรสรภยนเต น ปริชยนเต น สสีทนต์ิ น มุหยนต์ิ นาวลียนเต น ปรตตรสยนต์ิ น ปรณศยนต์ิ |

วิปุลสรวชวลตารมพณส์ภวกลุโปททาหवलนกลปาปติปสรพธวีรยเจตาะ สรวชคตปรีปากวินย-
 ปรสถานานนต[368]มธยโพธิสตตวจรยาภนินิหารเจตาะ สรวาจารศีกษาสุปรีปนนโพธิสตตวคณ-
 ปรีนุษปตติษุ สรวภาววิภาวนยานุภาวนยปรีวิษณุเจตา ภาวติ| อิทํ กุลปุตฺร ธรรมนยนิธยปติโยค-
 เนตรยภิมุขส์ภวครภํ นาม ตฤตียํ โพธิสตตวชนม ||

ตตร กุลปุตฺร กตมทโพธิสตตวานํ ทรยธวโลกธยาศยวิศุทธิครภํ นาม จตุรถํ โพธิสตตวชนม?
 อิทํ กุลปุตฺร โพธิสตตวะ ปรีศุทโธ ภาตยธยาศยธาเตา| อวภาสปราบโต ภาวติ พุทโธโพธา| อวตีรโณ
 ภาวติ โพธิสตตวณยสมุทเรษุ| สาโร ภาวติ ทฤฒาธยาศยวชธธาตส์คฤหิตเจตาะ| วิมุขีภาวติ สรวภา
 คตยูปตติษุ| อภิมุขีภาวติ สรวตถาคตวิกรวิตปรีนุษปตติษุ| วิเศษคามินีปราบโต ภาวติ โพธิสตตวตีภษ-
 เณนทริยตาวิวรธนาโย| กลยาณจิตโต ภาตยธยาศยปรภาสธธาโย| อจโล ภาวติ ทฤฒมหา-
 ปรีณธานวิวรธนาโย| สรวตถาคตสมนนาทโต ภาวติ สรวาวรรณปรวตวิกรธนาโย| ปรีตศรณภูโต ภา
 ติ สรวชคทูปชีวยะ| อิทํ กุลปุตฺร โพธิสตตวานํ ทรยธวโลกธยาศยวิศุทธิครภํ นาม จตุรถํ
 โพธิสตตวชนม ||

ตตร กุลปุตฺร กตมทโพธิสตตวานํ สมณดาวภาสปรภาครภํ นาม ปณจมํ โพธิสตตวชนม? อิท
 กุลปุตฺร โพธิสตตวะ ปรีโยคส์ปนโน ภาวติ สรวชคตปรีปากวินยปรีปนนยะ| สรวาสตส์สโธล จจลโต ภาวติ
 ปรีมุกตตยาคะ| อตยนตวิศุทโธ ภาวติ อนนตศीलะ ตถาคตวิษยส์วสนะ| ภษานตีสปนโน ภาวติ
 สรวพุทธรธมภษานตยวภาสปรีตลพธะ| มหาวีรโย ภาวติ สรวต อูทธารนึศรณปรีปนนยะ| ธยาน-
 ปรีมุกโต ภาวติ สมณตมุขสมาธิชญาณมณทลวิศุทธะ| ปรีชญาวีรยปรีภโ ภาวติ สรวธธมาวภาสป
 รีตลพธะ| อสงคจภษุรภาวติ พุทธรศนสมุทรีชยปตยวตีรณยะ| สรวธธมตตตววิภูตวปรีภาวโต ภาวติ
 สรวโลกํ ปรีโตษยิตวา| สุปรียูกโต ภาวติ ยถาพธธมณยปรีตลาภะ| อิทํ กุลปุตฺร โพธิสตตวานํ สมณ
 ดาวภาสปรภาครภํ นาม ปณจมํ โพธิสตตวชนม ||

ตตร กุลปุตฺร กตมทโพธิสตตวานํ สรวตถาคตกุลโคตรส์ภวครภํ นาม ษษจ โพธิสตตวชนม?
 อิทํ กุลปุตฺร โพธิสโตตว ชาโต ภาวติ ตถาคตกุลเ’นุชาโต ภาวติ ตถาคตวิเศ นึษปนโน ภาวติ สรวพุทธ-
 ธธมณยมุเขษุ วิศุทโธ ภาตยตีตानาคตปรีตยูปปนตถาคตมहाปรีณธานะ| เอกธนกุลลุมโล ภาวติ
 สรวตถาคตกุลลุมเลษุ| เอกศรีโร ภาวติ สรวพุทโธ| โลโกตตรคามี ศุกุลธธธมะ| มหาธธมวิหารี ภา
 ติ พุทธาธิษฐานทศนสมาธา| สตตววิศุทธิธธมปรีปนโน ภาวติ ยถากาเล| อปรีตปรีสธพธปรีภาโน
 ภาวติ พุทธธธมปรีปฤจฉาสุ| อิทํ กุลปุตฺร โพธิสตตวานํ สรวตถาคตกุลโคตรส์ภวครภํ นาม ษษจ
 โพธิสตตวชนม||

ตตร กุลปุตฺร กตมทโพธิสตตวานํ ตถาคตพลาวภาสาโลกาล์การครภํ[369] นาม ษษจ
 โพธิสตตวชนม? อิทํ กุลปุตฺร โพธิสโตตว พุทธพลปรีเวศาวภาเส น นีวรตเต พุทธภษธธธคณนยะ| น
 ปรีตยทวารธธเต นานาโพธิสตตวคณสมุทโรปธธานาย| น ปรีตธธยตี สรวธธธมายาคตยถาภูตชย
 านน| สวปโนปมํ สรวโลกํ ปรีตวิธยตี| ปรีตภาโสปมํ สรวธธธปรีชยชญาณมภินิหารตี| นีรมิโตป

มาภิษณาวิกรวิตวศิตาปราปโต ภวติ | ฉาโยปมํ สรวภวคตยुปตติษุ मुखं สํหรัศยติ | ปฺรติศฺรุตโกปมานิ
 สรวตถาคตธรมจกรณนิ ปฺรชานาติ | ธรมธตุนยนิรเทศปรมปารมิตาปราปโต ภวติ | นานารุโถปายนย-
 นิรเทศปฺรยูกตะ | อิทํ กุลปุตฺร โหริสฺตตวานํ | ตถาคตพลวภาสาโลกาลํการครุํ | นาม สปตมํ
 โหริสฺตตวชนม ||

ตตฺร กุลปุตฺร กตมทโหริสฺตตวานํ | สมนตชฺชวานมฺหุชฺชววารปฺริณิษฺปตติสํภวครุํ | นามาษุณฺม
 โหริสฺตตวชนม? | อิทํ กุลปุตฺร โหริสฺตตว ะ กุมารภูต | เอว โหริสฺตตววยวสถานวยวสฺถิติ | ภวติ | ยตฺร
 ปฺรติษฺชาย | สรวชฺชชวานนยํ | วยววารยติ | เอโกกตฺร | ชฺชวานนยมุเช'ปฺรเมยาะ | กลปาชะ | กุชฺชยํ | วฺรเชยฺร
 ปฺรเมยํ | โหริสฺตตวโคจํ | นิรุทิสฺตชะ | | สรวโหริสฺตตวสมาธิษุ | จ | วศิ | ภวติ | ปรมปารมิตาปราปตชะ |
 ปฺรติจิตตกษณํ | สรวจิตตกษณेषุ | ทศทิกนภิลापฺพุทกษेत्रคตाना | ตถาคตाना | ปาทุมฺลेषु | ปฺรทยเต |
 อสํภินไนศฺจารมพฺโลนรํสํภินนान | สมာธิน | สมापฺทยเต | | อสํภินเนษุ | จ | ธรมेषุ | อสํภินนชฺชวานวศิตา
 ส[370] | หรัศยติ | | อปฺรยณฺตานิ | จารมพฺพานิ | อนารมพฺเพ | ธาตวาวกรรณติ | | ปฺรตีตศฺจารมพฺโลนรนต-
 นิรเทศกฺภูมิมวตฺรติ | | อปฺรเมยํ | จ | ธรมตํ | ปฺรตีตํ | มหฺทคตํ | วา | ปฺรตีวิธยติ | | วิชฺชปฺติสมํ | จ | สรว
 โลกมวตฺรติ | | สรวธรมารมพฺพานิ | สรววิชฺชปฺติปฺถาจ | ภวานยา | อนุคจฺจติ | | อิทํ | กุลปุตฺร | โหริสฺตตวานํ
 สมนตชฺชวานมฺหุชฺชววารณปฺริณิษฺปตติสํภวครุํ | นามาษุณฺม | โหริสฺตตวชนม ||

ตตฺร กุลปุตฺร กตมทโหริสฺตตวานํ | ธรมธตุนิรฺมณวยุหฺครุํ | นาม โหริสฺตตวชนม? | อิท
 กุลปุตฺร | โหริสฺตตว ะ | สรวตฺร | จิตตกษณ | นานาวยุทานิ | พุทกษेत्रาणि | อธิติษฺจติ | | สตตวนิรฺมาณ
 ไวศารทฺยปรมปารมิตาปราปตศจ | ภวติ | | พุทนิรฺมณเกาศลยปราปตศจ | ภวติ | | ธรมนิรฺมณไวศารทฺย
 วิศุทศจ | ภวติ | | อสงฺควธธรมธตโคจฺรศจ | ภวติ | | ยถาศยสรวกายวิชฺชปฺตยธิษฺชานกุลศจ | ภวติ |
 อจिनฺตยสตตววินยเกาศลยคตศจ | ภวติ | | นานาจรยาภิสํโหริสํหรัศกศจ | ภวติ | | อนาวรณสรวชฺชชวา-
 มารคาภินิรฺหารกุลศจ | ภวติ | | ตทนนตฺร | ธรมจกรปฺรवฺรตฺนเกาศลยํ | สํหรัศยติ | | อนนตมธยสตตว-
 วินยปายาภินิรฺหารกุลศจ | ภวติ | | กาลปราปเต | สตตววินย | สหฺสสมาหิตศจ | ภวติ | | ไวโรจฺนชฺชวานครุ
 โกชะ | | อิทํ | กุลปุตฺร | โหริสฺตตวานํ | ธรมธตุนิรฺมณวยุหฺครุํ | นาม | นวํ | โหริสฺตตวชนม ||

ตตฺร กุลปุตฺร กตมทโหริสฺตตวานํ | ตถาคตกฺภูยากรมณเวคครุํ | นาม | ทศมํ | โหริสฺตตวชนม?
 อิทํ กุลปุตฺร | โหริสฺตตว | วิวิกโต | ภวติ | | สรวตฺรยธวตถาคไตภิวาวิษเย | | สรวโลกธตววานนตฺรยวิษยํ
 จาวตฺรติ | | สรวสตตวานํ | ปุรวานตาปราณตจฺยตฺยปฺตติษุ | จิตฺตานนตฺรโยตฺปาหํ | ชานาติ | | สรวโหริสฺตต
 วานํ | จรยาชฺชวานานนตฺรยวิษยํ | ปฺรชานาติ | | อตีตนาคตปฺรตฺยตฺปนนานา | จ | สรวพุทชานามภิสํ
 โหธานนตฺรยํ | ปฺรชานาติ | | สรวธรมานํ | โจปการเกาศลยानนตฺรยํ | ปฺรชานาติ | | สรวกลปสํวตฺรวิวฺรตกล
 ปานํ | จ | ปุรวาน | ตาปราณตปฺรตฺยตฺปนนานา | สนามนํ | โสปเทศานามานนตฺรยํ | ปฺรชานาติ | | ยถาปฺริปา
 จิตेषุ | จ | สตตวษุ | ยถากาลปราปเตษุ | อภิสํโหริวิยฺหวิพุทชานนวิษย[371] | สํหรัศนาธิษฺชานชฺชวานมภินิรฺห
 ติ | | สรวพุทโธตฺปาเทษุ | จาภิสํโหริยฺปนยนธรมจกรปฺรवฺรตฺนเกาศลยनยานนตฺรยตํ | สํหรั

ศยตยन्नตตตตวธาตวินโยปายาภินิหารเกาศลเยน | อิหิ กุลบุตร โพธิสตตวานำ ตถาคตถมฺยากรรมณ
เวคครภี นาม ทศม โพธิสตตวชนม ||

อิมานิ กุลบุตร โพธิสตตวานำ ทศ โพธิสตตวชนมานิ เยชฺช โพธิสตตวา ซายนเต อุปปทยนเต
สมรชยนติ สวรรชยนติ ปฺรติปุรยนติ สํภวนติ ปฺรึสํภวนติ ปฺรึนิชฺชปทยนเต | สรวเกษตรนิรวเศษานูปุธา-
โยกวุยฺหาลการสมฺมาจารานาธิชฺชนติ | สตตวธาตุนยาปฺรติปฺรสมภณาย อปรานตโกฏีคตกลปาธิชฺชา
นนาธิชฺชนเต | สรวธรมสมฺพุทธานารมพณาเนกวิจิตรนานาปฺรปฺรานินฺรเทศานนตธรมปฺรปฺราสโรโต'ภึสํ
พุชยนเต | อจินตยํ พุทฺธวฤษภิตํ ธรมธาตูปรมากาธาตูปฺรยวसानํ สํทฺรศยนติ | อปรเมยสตตวจฺร
ยานานาตวสมฺพุทฺเธชฺช ปฺรึปากวินยสํคฤหิตेषฺช ธรมจกรปฺรवฺรตน์ สํทฺรศยนติ | สรวโลกธาตุน พุทฺโธตปา
ทาวีรหิตานาธิชฺชนติ | สรวธรมเมษานนภิลापยสรวางคสมฺพุทฺธิวิคฺฐึ สรวารมพณेषฺช ปฺรवฺรตมานํ วิชฺช
ปยนติ | อปรเมยวิหาริตายามนารมคตึ คตธา สรวธรมรฺจิวฺยูหานิ โพธิสตตวณทลानิ ปฺรภาวยนติ |
ยถาศยาธิ มุกฺตึชฺช สเตตวชฺช อปรเมยพุทฺธมฺยนุคตสรวโลกปฺรึนิชฺชปาทนารมณนตมธฺย ธรมโกษํ สंपฺร
กาศยนติ ||

อถ ชฺลฺ สุตฺเตชฺชเมณทลรตฺติศฺรีรฺลุมพินฺนเวทวตา ตสยํ เวลายาเมตเมว โพธิสตตวชนมารมภิท
โยตยนตี พุทฺธาธิชฺชานเน ทศ ทิโศ วยวโลกย สฺฐนํ เศรชฺชทารกํ คากาภิรชฺชยภาชต

อชฺชยาศเยน วิมเลน อนาวิเลน	ปศยนติ เย ชิน น ชาตฺ ภาวนติ ตถปตฺตา
สรวาน ชินาน อปรานตวียุหเมษาน	ปฺรณฺธิชฺชนติ เต ปฺรณมชนมสฺถิตาเส สฺมุเมธา 1
สรวตฺรียชฺชวคฺมเศษ สฺฝริตว โลกํ	เกษตรานนิ สรว ตถ ธรม ตถว พุทฺธาน
[372] สตตวปฺรโมกษปฺรณฺธิชฺชานวียุหจิตตํ	ชนมํ ทฺวิตฺติยมิทฺมกฺตมจินตฺติยานาม 2
เย ธรมเมษ ปิพมาน น ชาตฺ ตถปตฺตา	นิชฺชปตฺติมานส ตฺรียชฺชวอสงคกายา
อากาธาตฺตวิมลา สมจิตตคายา	ชนมํ ตถตฺติยมิทฺมปฺรตฺติมิ ทิ เตชาม 3
เย เต มหากรฺณสาครโมตฺรนติ	อชฺชยาศโยรฺวชฺชิสารสฺมุเมรฺกฺลโป
สรวชฺชตตานยสมฺพุทฺ วิชา ²⁵ หมานา	เตชํ จตฺรฺถมิท ชนม นรฺรชฺชภาณาม 4
เย ไมตฺรยา ทศสุ ทิกฺชฺช ชคตสฺฝริตวา	อภินิรฺทรนตฺยมลปารมิตาสมฺพุทฺธาน
ปฺรึปาจยนติ ชคฺ ธรมปฺรภามิ ²⁶ รฺนต	อิมุ ชนม ปณฺจมฺ มหาปฺรชฺชาน เตชาม 5
ธรมสฺวภาวปฺรติวิทฺธ อสงคจิตตา	ไตฺรยชฺชวีกาปฺรตฺติมพุทฺธกฺลาภิชฺชิตา
เย ธรมธาตุนยสาครโมตฺรนติ	ชชช อิทฺ วิปฺล ชนม วิทฺน เตชาม 6
เย ธรมกาย ปฺรึศฺชทฺธ อสงคจิตตา	เกษตรานนยเศษตฺ สฺฝริตว สวโกเส ศรีโร
นิเศษพุทฺธพลตานุคมปฺรวิชฺชภา	ชนมาถ สปตฺมมจินตฺติมิท พุทฺธานาม 7

25 Gv: ศา

26 Gv: ภี

วนมวภาสย ติษจนฺติ สม เตษุ จ สรวรศฺมิขมณฺทเลษุ เตษํ สรวตถาคตานํ ชนมวิภูริวิตานิ
 ปรตฺติภาสปรปาตานิ สํทฤษฺยนเต สม| สंपฺรสวิภูริวิตาเส สรวโพธิสฺตตวคฺคณาศจ พุทฺธสรวสंपฺรยูกตา-
 สโตภโย รศฺมิขมณฺทเลภโย นิศฺจรมาณาสะ ศฺรฺยนเต สม| อิทํ ทศมํ ปุรวนิมิตตํ ปฺราทฺรภูต| อิมานิ ทศ
 ปุรวนิมิตตานิ ปฺราทฺรภูตานิ โพธิสฺตตวชนมกालสมเย ปรตฺยฺปสฺถิตเต เยษํ ปฺราทฺรภูทาวาทิตฺรภมภวต
 สรวโลเกนฺทธานํ โพธิสโตตว ชนฺิษยต อิติ| สา ชลฺุ ปฺนรหํ กุลปฺตฺร เอษํ ทศานํ ปุรวนิมิตตานํ
 ทฺรศนาทจฺนิตยํ ปรตีเวคํ ปรตฺติลเก ||

[375]ปฺนรปฺริ กุลปฺตฺร มายาทเวยาสะ กปิลวสฺตฺโน มหานครานนิษฺกรมนตฺยอา อิท ลุมพินีนวเน
 ทศ มหาวภาสปุรวนิมิตตานิ ปฺราทฺรภูทวณฺ เยษํ ปฺราทฺรภูทาวาทปรเมยानํ สตตวณํ สรวชวลตาธฺรมา
 โลภปรตีเวคา วิวฺรตฺตาเส| กตเม ทศ? ยทฺต ธรณิตลคเตษุ สรวรตฺนภฺภูทการครภษวภาสเส ปฺราทฺรภู
 ตะ| สรวคณฺทคฺคสมฺภุเลษวภาสเส ปฺราทฺรภูตเส| อเศษรตฺนปทฺมภุเลษุ วิกสมานेषุ สรวปตฺเนภโย
 วภาสเส ปฺราทฺรภูตเส มธฺรศจ สฺวชตชตศพทฺท เอภโย นิศฺจรตฺติ สม| ยศจ ทศสุ ทิกษุ โพธิสฺตตวณํ ป
 รณมจิตโตตปาทวภาสเส ส อิทํ ลุมพินีนวมวภาสย อภฺยทิตเส| ยศจ ทศสุ ทิกษุ โพธิสฺตตวณํ สรว
 โพธิสฺตตวณฺมยการมณาวภาสวิภูริวิตม ตทิต ลุมพินีนวเน ปฺราทฺรภูต| ยศจ ทศสุ ทิกษุ โพธิสฺตตวณํ
 สรวปารมิตาปรินิษฺปตฺติชานานาธคมาโลกาภาสเส ส อิท ลุมพินีนวเน ปฺราทฺรภูทว| ยศจ ทศสุ ทิกษุ
 โพธิสฺตตวณํ สรวปรริชานวคิตาชานานาโลกาภาสเส ส อิท ลุมพินีนวเน ปฺราทฺรภูทว| ยศจ ทศสุ ทิกษุ
 โพธิสฺตตวณํ ปริปากวินยชานานาโลกาภาสเส ส อิท ลุมพินีนวเน ปฺราทฺรภูทว| ยศจ ทศสุ ทิกษุ
 โพธิสฺตตวณํ ธรณตฺนยชานานาธคมาโลกาภาสเส ส อิท ลุมพินีนวเน ปฺราทฺรภูทว| ยศจ ทศสุ ทิกษุ
 โพธิสฺตตวณํ พุทฺธวิภูริวิตชนมาภินิษฺกรณโพธิวิพฺยชนานาธคมาโลกาภาสเส ส อิท ลุมพินีนวเน ป
 ราทฺรภูทว| อิมานิ ทศ มหาวภาสนิมิตตานิ ปฺราทฺรภูทวเส ไยรณนตฺมธฺยานํ โพธิสฺตตวณํ จิตตาศยค
 หนานธการณณยวภาสิตานิ||

ตตร กุลปฺตฺร มายายา ทเวยาสะ ปรภษทฺรุมนिलยคตฺยาสะ สนิปตฺติตานํ สรวโลเกนฺทธานํ สรว-
 กามธตฺตกานํ จ ทเวปฺตฺรธานํ สาปฺสโรคณทเวกนยาปรिवารธานํ สนิปตฺติตานํ สรวเวษํ จ รุปาวจธานํ
 ทเวปฺตฺรธานํ นีรณคณธานํ สรวเวษํ จ ทเวนาคยภษคณธวาสฺรศฺรชกนินนรโมหฺรคณํ สปรिवารธานํ
 สนิปตฺติตานํ โพธิสฺตตวปฺุชาสंपฺรยูกตานํ มายาทเวยาสเตชสา ศฺรียา วรณฺเนน รุเปณ สรวปฺุชาวฺุชฺษา
 กายาศจาวภาสิตา [375]พภฺวเส อสฺยํ จ ตฺริสาทฺรสมมหาสาทฺรยํ โลภธาเตา ยาสะ ปรภษะ ตา อปี สรว
 วา ครสฺตตจจาภิกฺุทตจจาภฺวณฺ| สรวโรมวิวริสฺถตจจ มายาทเวยาสะ ปรภภาวภาสาสตทนยาภึะ ปร
 ภภรินฺุปทตา อนาวธตตา อปรวยาทธตตา อสงคากะ สรวทิตเส สผริตวา สรวาณิ ไนเรยิกานิ ทฺุชชานิ สรว
 วาณิ ไตรยคโยนิกานิ ทฺุชชานิ สรวาณิ จ ยามเลากิกานิ ทฺุชชานิ สรวภวคตฺติปรยาปนฺนํ จ สตตวณํ
 สรวทฺุชชานิ สํภเลศํคจ ปรศมยิตวา ติษจนฺติ ภาสนเต ตปนฺติ วิโรจนเต สม| อิทํ กุลปฺตฺร
 โพธิสฺตตวสย ลุมพินีนวเน ปรณมํ ชนมวิภูริวิตม ||

ปุณรปรํ กุลบุตร ยสมิน สมเย มายายา เทวยายะ กุเกษยา สรวาวตีย์ ตริสาหสรมหาสาหสรา
โลกธาตุนทรคตา ปกติภาสปรापता संहृद्यते स्म तस्यै ज त्रिसाहस्रमहासाहस्रायाम् लोकधाते
गोष्ठिस्तजातृत्विपिकानाम् लोकधातुनां स्रवे चमपुत्वीपेषु नानानामधेयासु राधानेषु नानानामधेषु
वन्धनेषु नानावदुष्कर्मण्येषु मयायातेवि उपकता एवमेव संहृद्यते स्म स्रवलोकनेत्परिवृता
पोषिस्तद्वचनप्रत्युपस्थाना अजिनतेन पोषिस्तद्वचनचिन्तानविकृतिना | इति कुलपुत्र पोषिस्तद्वस्य
लुम्पिनीवने त्वितीयं चन्मविकृतिम् ||

ปุณรปรํ กุลบุตร มายายา เทวยายะ สรวโรมวิเวรภย เอโกสมาโทรมมุขาทายาวโนโต ภควตา
ปุรวุ โพธิสตัดวจรายำ จรता तदाकता आराकित्ता सद्गुता क्रुग्गता मानिता पुचित्ता ते स्रवे
संहृद्यन्ते स्म | यच्च तैस्तदाकदैरुत्तरो मे तेतिष्ठे स स्रवस्तेभ्यो रोमविरेभ्यो पृथक्सुराङ्कसंप्रयुक्तो
निचिलेन सुर्यते स्म | तथ्यथापि नाम वारिवात् रसि गनकप्रमाणरसि वा आत्रस्मन्धले वा स्रवे
सुप्रसन्ने वा อุत्ते कन्मन्धलमातिद्यजन्तुरो योतिक्कणप्रतिमन्थितं कर्मिरेमेष्णुल्लिखित-
निश्चेषप्रतिभासप्राप्तं संहृद्यन्ते स्म एवमेव कुलपुत्र मयाया तेवยายะ सรวโรมमुखमन्धलेषु
पुर्वदत्तात्त्विकृतिना संहृद्यन्ते स्म स्रवरुमेतेनानिश्चेषाणि | इति कुलपुत्र पोषिस्तद्वस्य
लुम्पिनीवने तृतीयं चन्मविकृतिम् ||

[377]ปุณรปรํ กุลบุตร มายายา เทวยายะ สรวากายตสรวโรมमुखมन्धलेภย เอโกสมาโทรมวิ
รชทายาตสุ สรวเกษेत्रेषु ยาวตสุ โลกธาตुสมุทเรषु ยาวตสุ โลกธาตुวิเศษेषु ยาวตสุ โลกธาตुस्थिताคतेषु
ภควान् โพธิสตัดวजारิกामการ्षित | ยत्प्रतिष्ठानेषु เกษेत्रेषु ยत्स्थानेषु ยत्पृथगेषु ยच्चรีरेषु
ยत्प्रवतालं กारेषु ยत्क्रमนครนิคมชนบทปฏฏणालं กारेषु ยत्พหุยานนทีหฤตทชากศครालं กारेषु
ยत्คคนเมฆालं กारेषु ยत्सत्त्वानิลयेषु ยत्พหุยานนทีหฤตทชेषु ยत्กลปนามสังขยาสุ ยत्พหุโรตปาทปรภเวषु
ยत्วิศุทธิप्रमेषु ยถายะประมาณสत्त्ववेષु ยถาโลกชนโมปตติषु ยถาสत्त्वสมवाธानेषु ยถากลยาณ
मितรสันิศเรषु ยถากุสलธรรมप्रโยकेषु ยถาธรรมप्रतिपद्यภิโยकेषु พุทธเกษेत्रेषु โพธิสตัดวजारิกाम
จรรน ते स्रवे पुत्रकेषेत्रप्रसरा मयाया तेवยายะ सรวโรมमुखेभ्यะ संहृद्यन्ते स्म | ยาวत्किञ्च का
โยरภควान् ปุर्वุ โพธิสตัดวजारिकामการ्षित्विविद्यสถานप्रापते यैराकाไรरुयोวิहाไรरुये परिโกक्र
ये सुखेषुขप्रतिस्वेतिग्रयेषु चातिप्रिवरतेषु तत्सรวमेโกสमिन् रोमविरे संहृद्यन्ते स्म | स्रवे च
तेषु तासु तासुपตติषु मयायातेवि โพषिस्तद्वस्य चन्มि पणु | स्रवे ज ते पोषिस्तद्वकया मयाया เท
या रोमविरेषु विकृतिप्रतिभासप्रापता संहृद्यन्ते स्म | इति कुलपुत्र पोषिस्तद्वस्य लुम्पिनीवने चतुर्थ
चन्मविकृतिम् ||

ปุณรปรํ กุลบุตร ยาวทภี กาโยรภควาน् ปุर्वุ โพธิสตัดวजारิกामจรรต ยत्वरुโณรยตस्थानไรร-
ยทาการุรยตปริโกक्रยตสุखेषุขप्रतिस्वेतिग्रयेषุชาติप्रिवरते ते สรว มายายา เทวยายะ กาย
สรวโรมमुखेषु प्रतिभासप्राปता สंहृद्यन्ते स्ม | इति कुलपुत्र लुम्पिनीवने โพषिस्तद्वस्य पण्डม चन्
มविकृतिम् ||

ปุณรปรํ กุลบุตร ยาวนโต ภควตา ปุรวํ โภธิสตตวจาริกํ จรตา พุชกรปริตยาคาะ ปริตยกตะ
 หสตาปาปริตยาคา วา กรณนาสาปริตยาคา วา ชิวาทัษฏฐาปริตยาคา วา นยโนตตมางคปริตยาคา
 วา มาสโตณิตปริตยาคา วา อสถิมชชาปริตยาคา วา วกโษเหตุยปริตยาคา วา ฉวิจรม[378]ปริตยาคา
 วา พาหยาธยาตมิภวสตุปริตยาคา วา บุตรทุหิตถฎการยาปริตยาคา วา อาตมภาวปริตยาคา วา โภค
 รตนปริตยาคา วา ครามนครนิกมชนปทราชฎราชธานีปริตยาคา วา ธนธานยโกศโกษจากรปริตยา
 คา วา มณิมุกตาไวฑูรยคชชศิลาปรวาลชาตรุปรชตปริตยาคา วา วิจิตรตนาภรณปริตยาคา วา ศยยา
 สนปริตยาคา วา คุถวิมานปริตยาคา วา สรวโอบโภคปริตยาคา วา เต จ ทายกโภธิสตตววิครทกาโย รู
 ไปะ ปริตยชนติ สม| เต จ ปรตติคราทกาโย รูไปะ| ปรตติคุหนติ สม| ตานิ จ เทศวสตุนิ ยานิ ปริตย
 ตานิ เต จ เทศปรเทศาะ เต จ โภธิสตตวปริวารา| สรว เต มายายา เทวยาะ สรวโรมวิวเรภยะ ปรต
 ภาสปรวาปตะ สํทศยนเต สม| อิทํ กุลบุตร ลุมพินีนวเน โภธิสตตวสย ษษช ชนมวิกรวิตม ||

ปุณรปรํ กุลบุตร.....ลุมพินีนวเน สรวสตุตา อภิชตชคทวิชวานา ปราทรภวต| อิทํ กุล
 บุตร ลุมพินีนวเน โภธิสตตวสย สปตม ชนมวิกรวิตม ||

ปุณรปรํ กุลบุตร ยาวนตะ สรวเทเวณทรภานวูหปริโภคสมติกรานตะ สรวนาคยภษ-
 คนธรวาสุครชกนินรมโหระคนษเยนทรภานวูหปริโภคสมติกรานตะ สรวโภธิสตตวปริโภคาะ ยทุต
 สรวมณิราชฎฎการปริโภคา วา มณิราชวิมานปริโภคา วา มณิราชซาลปริโภคา วา มณิราชวิครท-
 ปริโภคา วา มณิราชพิมพปริโภคา วา มณิราชวูหา วา สรวาภรณปริโภคา วา สรวคนธราชปริโภคา
 วา ศฎาปรตติกุลสรวารมพณปริโภคา วา เต สรว มายายา เทวยาะ กุเกษรณโยนยาสํภินา นิจจริตวา
 อิท ลุมพินีนวเน สมนตวูหะ สรวาสถิชนต| อิทํ กุลบุตร ลุมพินีนวเน โภธิสตตวสยษษช ชนมวิกรวิตม
 ||

ปุณรปรํ กุลบุตร มายายา เทวยาะ กุเกษะ ปรภมตริ ทศพุททเกษตรานภิลापยโลกฎนियุต-
 ศตสทสรปรมาณุระสมา โภธิสตตวา ภควโต ไวโรจนสย สทศฐุปรวณสํสถานะ สทศลภษณา-
 นวูยชนาลํการะ สทศปรภาะ สทศศรมิปรมุชจนะ สทศลิ่งคลีลาะ สทศสิกรมาะ สทศ
 วิ[379]โรจนวิกรวิตตะ สทศปริวาระ สทศวูหา นิจจรติ สม ภควโต วรณสมุทธานุทีรยมาณะ|
 อิทํ กุลบุตร ลุมพินีนวเน โภธิสตตวสย นวม ชนมวิกรวิตม ||

ปุณรปรํ กุลบุตร โภธิสตตวสย ชนมกาลสมเย ปรวฤตเต มายายา เทวยาะ ปรสตาทโธ วชรต
 ลาน มหาปฤถิวิมภินิรภิทย สรวรัตนวูหครภํ นาม महामณिरदनपทम्मภยुคตมภทปราชิตมหาวช
 รมณิราชครภสรวมณิราชเกสรศมิวูหํ ทศพุททเกษตรปรมาณุระสมปตรปงกตสิวิภกตํ วิวิธมณิราช-
 ปตรมณชลํ จินตามณิราชวิศุทกรณิกํ สรวรัตนวูหาปรเมยเกสรปงกตวิวูหม อสํเขยมณิราชรัตนว
 ยูหซาลสํนวมภทยนารายณวชรมณิราชเนทรภฎฐสํฉาทีตํ สรวเทเวณทรภายปริวฤตํ สรวนา
 เคนทรคนธเมฆาภีปรวรัชิตํ ทิวปะษปะปาณิปฎุปรยुकตสรวยเกษนทรปริวฤตํ สรวคนธเรนทรปุรวพุท
 โธตปาทสถานมธรรุตส์คิตินโรษสंप्रयुकตสตุติเมฆาวิษกฤตํ นิตमानमतพรปस्रवासुरेनทรปรณตศรี

รณมสกุณต์ สรวครุเทนุทราภิปรลมพิตรตนปฏภูคคนเมฆาล์การโพธิสโตวคณส์โจทนส์คีตีส์ปรยุกไตะ
 ปริติมโนภิะ สรวกีนนเรนไทระ สंपเรกษิต์ สรวมโหรเคนทรปริติส์ภาปรยุกตนยรุจिरนिरโฆษวยุหเมฆา
 ภิปรวรัชิตม | อิหิ กุลบุตร ลุมพินีนวเน โพธิสโตวสย ทศม ชนมวิกรูวิตม ||

อิมานิ กุลบุตร ลุมพินีนวเน โพธิสโตวสย ทศ ชนมวิกรูวิตานิ ปราทุรภูวน | ตตะ ปศจาท-
 โพธิสโตว'จินตยาปรมาณปรภาเสจนทศโน มายายา เทวยายะ กุเกษรภยทุกตะ สूर्यมณฑลมิว
 คคนตลาต วิทยุตกลาป อิว เมฆสัฆาตาด สัธย อิว มหาฆนะ ไศลศิขรานตราต มหาปรทีป อิว
 ตโม'นธการาด | อิตเยว โพธิสโตว มายายา เทวยายะ กุเกษรภินิษกรรมณ สัทรศยามาส มายาคตรูป-
 วิชฌปติสัทรศนธรมตยา อนาคตธรมตยา อนุดปาทานิโรธโลกวิชฌปติสัทรศนธรมตยา ||

อิตเยวมหิ กุลบุตร ภควโต ไวโรจนสย ชนมวิกรูวิตสมุทราณวตรามิ อิห ลุมพินีนวเน วิหรมานา |
 ยถา จาหิ กุลบุตร สยั ภาควตยั จาตุรทวิปีกาเย ภควโต ไวโรจนสย ชนมวิกรูวิตสมุทราณวตรามิ
 ตถา [380]สรวาวตยั ตรีสาหสรมหาสาหสราเย โลกาธาเตา สรวจาตุรทวิปีกาสุ โภกัศตขมพทวิปานั
 สรวตฺร ภควโต ไวโรจนสย ชนมวิกรูวิตานยวตรามิ | ยถา จาหิ กุลบุตราสยั ตรีสาหสรมหาสาหสราเย
 โลกาธาเตา สรวจาตุรทวิปีกาสุ โภกัศตขมพทวิปานั ภควโต ไวโรจนสย โภกัศต ชนมวิกรูวิตานยวตรามิ
 เอวิ สรวตรีสาหสรมหาสาหสรโลกธาตูปรายาปนนปรมาณูโรชนตรคเตชु สรวพทุทเกชตรปรมาณูระ-
 ปรเวตชวานานุกเตชु ปรติจิตตกษณเมโกเกน จิตตปรเวเคน พุททเกชตรปรมาณูระสมานิ ภควโต
 ไวโรจนสย ชนมวิกรูวิตานยวตรามิ | ตทนนตเรณ จิตเตน พุททเกชตรสสรปรมาณูโรชนตรคเตชु
 พุททเกชเตรชु เอโกกตร พุททตตสมานเยว โพธิสโตวชนมวิกรูวิตานยวตรามิ | เอเตน นเยน
 พุททเกชตรปรมาณูโรชนตรคเตชु พุททเกชเตรเชวโกกสมิน พุททเกชเตร สรวาณิ โพธิสโตวชนมวิกรู-
 วิตานยวตรามิ น จ ปรยนตมูไปมิ | สรวปรมาณูระชสุ เอโกกสมิน ปรมาณูระชสิ พุททเกชตรปรปรมาณู
 น จ ปรยนตมูไปมิ สรวเกชเตรเชวโกกสมิน พุททเกชเตร พุททสโตวชนมปรปรมาณู | ยถา เจท
 โลกาธาเตา สรวาณิ โพธิสโตวชนมวิกรูวิตานยวตรามิ ตถา ทศสุ ทิกษุ อนนตมธยาสู โลกาธาตชु สรวปร
 มานูระชสุ ปรติจิตตกษณเมโกเกน จิตตปรเวเคน สรวาการานิ สรวโพธิสโตวชนมวิกรูวิตานยว
 ตรามยปรตีปรสรพุชยิษุชานโยเคน ||

เอวมุกุต สุธนะ เศรษฐทการกะ สุเตโฆมณฑลตติศริย ลุมพินีนวเนทเวตาเมวมมาท กियจจिर-
 ปรติลพธสโตวยายี เทวเต อปรเมยกลปสรวารมณโพธิสโตวชนมวิกรูวิต์ สัทรศยมาโน โพธิสโตวชนม
 วิโมกษะ? อาท ภูตปุรวู กุลบุตร อตีเต'ธวณิ พุททเกชตรโภกัศตปรมาณูระสมานัน กุลปานัน ปเรณ
 ปรตรมิศวรคณาปราชิตธวโซ นาม ตถาคโต'รหน สมยกุลสัพทโธ โลก อุทปาที วิทยาจรณสัปนนะ สุกโต
 โลกวิทนุตตระ ปุรุชทมยสารถิะ สาสตา เทวมนุษยยานัน พุทโธ ภควาน สมนตฺรตนาเย โลกาธาเตา
 สมาปทยเต กลเป'ศรีตีพุทโธภินิยุตตสสรปรภเว | ตสยั ขลु กุลบุตร สมนตฺรตนาเย โลกาธาเตา
 วิจิตรวุหปรภา นาม มธยมา จาตุรทวิ[381]ปีกาภูต | ตสยั ขลु จาตุรทวิปีกาเย มธเย ชมพทวิปสย
 เมรุวิศุทวูทวชชา นาม ราชชานยภูต | ตสยั ขลุ ราชชานเย รตนารจินตฺรปรโภ นาม ราชชา อภูต |

ราชณะ ขลุ กุลบุตร รตนารจินทรปรสย ราชณะ สุทธิจิตประเศศวรา นาม ภารยาภุต | ตพยถาปี นาม
 กุลบุตราสย้า ภาคเวตย้า จาตุรทวิปีกายามิห ชมพทวิเป มายาเทวี ภควโต ไวโรจนสย ชเนตรี เอวเมว
 กุลบุตร เตน กาเลน เตน สมเยน ตสย้า วิจิตรวยุหปรภาย้า จาตุรทวิปีกาย้า ชมพทวิเป สุทธิจิตประ
 เภศวรา นาม ตสย ภควต อีศวรรคณาปราชิตธวชสย ตถาคตสย มาตา อภุต | สา ขลุ กุลบุตร
 สุทธิจิตประเศศวรา เทวี โพธิสตตวสย ชนมกาลสมเย วิศตยา สตรีนียุตศตสทสไรระ สารธ สวรรณปุษ
 ปาภมณฑล นาม มโทยานัน นิรยเยา ยตธ ตมีศวรรคณาปราชิตธวช สุมาริ ชนยามาส อจินตเยน
 โพธิสตตววิกรวิเตน | เตน ขลุ ปุณะ สมเยน สวรรณปุษปาภมณฑลสย นาม มโทยานสย มธเย ศุภรตน
 วิจิตรภุณ นาม ภูฏาการมภุต | ตสมิน ภูฏาการเร สรวกามัททวฤกษชาขามธยาลมพตยา สุทธิจิตประ
 เภศวรายา เทวเยา ส ภควานีศวรรคณาปราชิตธวชสตาโคโต ชนิตะ | เตน ขลุ สมเยน ตสย ภควโต
 ชนมกาเล วิลลสภวปรภา นาม ธาตรี ปรตยูปสธิตาภุต | ชาตมาตริ จ โพธิสตตว โลเกนทรา วิจิตรสุ
 รภิมโนชยทวิยปุชโปตคโรทคาริภะ ปรมสุภิกนโรทกกลไศริวิสนาปย ตททราภิศจ อจินตยาส์เขยยาภิ
 รุตตมาภะ ปุชาภิรภิปุชย ตสยา วิลลสภวปรภายา ธาตริยา องเก ปรายจณน | ปรคฤหิตมาตเร จ ตส
 มิน โพธิสเตตว ตยา ธาตริยา อูภาภย้า ปาณิภยามเส จ ตตภษณเมว สา ธาตรี มหาปรีตีปราโมทย
 เวคปรตลพธา สมนตจภษุวิชัย นาม โพธิสตตวสมาธิ ปรตยลภต ยสย สมาธะ สหปรตลภาตตสมาท
 ทศสุ ทภษุ นานาโลกธาสธิตา อปรเมยาสตถาคตาคจภษุ อาภาสมคมน | เอช จ อปรเมยกลปสร
 วารมพณโพธิสตตวชนมวิกรวิตสทรศโน โพธิสตตววิโม[382]กโษ'วกรานตะ สสุภษมะ ตพยถาปี นาม
 ตททิวสาวกรานเต มาตตะ กุภษา ครภวิชยานม ยสย วิโมภษสย ปรตลภภาพนยา สรวตถาคตชนมวิกร
 วิตสทรศนมหาปรณิธิภินิรหตตะ ||

ตตกี มนยเส กุลบุตรานยา สา เตน กาเลน เตน สมเยน วิลลสภวปรภา นาม
 โพธิสตตวธาตริภุต? น ขลุ ปุณสตวยา เอวิ ทษภุภวม | อห ส่า เตน กาเลน เตน สมเยน วิลลสภวปร
 ภา นาม โพธิสตตวธาตริภวม | ตตกี มนยเส กุลบุตร อนยานิ เตน กาเลน เตน สมเยน วิศตีสตรีนียุต
 ศตสทสรณยภวน? น ขลเววิ ทษภุภวม | อิมานิ ตานิ วิศตเทวตานียุตศตสทสรณิ ยานีห ลุมพินิวเน
 ปรติวสนติ มม ปริววาระ | ตตกี มนยเส กุลบุตร อนยา สา เตน กาเลน เตน สมเยน สุปรรษิตประ
 เภศวรา นาม เทวภุทีศวรรคณาปราชิตธวชสย กุมารสย ชเนตรี? น ขลเววิ ทษภุภวม | อिय ส่า มายา
 เทวี เตน กาเลน เตน สมเยน สุปรรษิตประเศศวรา นาม เทวภุ | ตตกี มนยเส กุลบุตร อนยะ ส
 เตน กาเลน เตน สมเยน รตนารจินทรปรโภ นาม ราชา อภุต | น ขลเววิ ทษภุภวม | อัย ส ราชา ศุท
 โธทนะ เตน กาเลน เตน สมเยน รตนารจินทรปรโภ นาม ราชา อภุต | สา ขลเววิ กุลบุตร ตต อupa
 ทาย สรวจิตตภษณษววิรหิตา อภุวิ ภควโต ไวโรจนสย โพธิสตตวชนมวิกรวิตสทราวตธณตยา สตต
 วนยวภษภิตาวิกรวิตสทราวตธณตยา ||

ยถา จาห กุลบุตร อสย้า สหาย้า โลกธาทา ภควโต ไวโรจนสย มหาปรณิธานสมุทสาครส
 ภวาน้า ตถาคตาน้า สรวจิตตภษณษุ สรวปรมาณุระชะปรเวศสมวสฤเตน ชุณนจภษุษา สรวปรมาณุ

รชะสุ เกษตรสมุทธานวตรามิ เตษุ จ เกษเตรษุ ตถาคโตตปาทสาครานวตรามิ| ยถา เตษำ ตถาคตา
 นำ โปธิสตตวชนมวิกุรวิตมมหาสมุทธานวตรามิ ตถา ทศสุ ทิกษุ อนนิตมธยานำ ตถาคตानำ สรว-
 จิตตเกษณษุ โปธิสตตวชนมวิกุรวิตสาครานวตรามิ| ยถา จ อสยำ ตริสาหสรมหาสาหสรายำ โลกธา
 เตา สรวปรมาณุรชะปรสรปรปราวตาเรณ สมยกสัพุทฐโปธิสตตวชนมาภิมุขีภาว[383]คตान พุทฐ
 คุณานวตรามิ เอวิ ทศสุ ทิกษุ พุทฐเกษทรานภิลापยโกฏินียุตศตสหสรปรมาณุรชะปรสรานตฺรคตान
 เกษตรสาครานวตรามิ| เตษุ จ วิปลาน พุทฐสมุทธานวตรามิ| ตำศจ พุทฐาน ภควโต โปธิสตตวภูต
 ชนมวิกุรวิตสุมุขีภาวคตान ปศยามิ| ตถาคตภูตानปิ ปุชยามิ| เตษำ จ ตถาคตानำ ธรรมเทศนำ ศฤโณ
 มิ ธรรมสย จ อนุธรม์ ปรตีปทเย ||

อถ ขลु สุตเตโชนณทลตติศรีรลุมพินีนวเทวตา เอวเมวาปรเมยสรวกลปสรวาวรณ-
 โปธิสตตวชนมวิกุรวิตสทรศนโปธิสตตววิโมกษั ปรีตีปยมานา พุทฐาธิษจาเนน ทศ ทิโศ วยวโลกย
 ตสยำ เวลายามีมา คากา อภาษต

พุทฐปุตร ศฤณ มหย ภาษิต์	ยสมิ ปถจฉสิ ชนิตว เคารวม
ศานต ทุรทศุ ชินาน โคจโร	เหตุการณนโยรนิทฺรศิตะ 1
เกษตรโกฏีปรมาณูมาทฤศาน	ปุรวกลป สมรมิ อจินตียาน
กลป อาทิริว อนต นายโก	ยตราศีดินยุดา ชินานภูต 2
อีศวราชิตคุณธวชสตา	เตษวภูตปรณมกสตาตตะ
ชานมาน มย ทฺรชภู นายกะ	สรวณปุชปปรภเว วโนตตเม 3
นามโต วิมลสภวปรภา	ตสย อาสิ อหุ ยาทฺริ ปณติตา
โลกปาล มม อสิ ตํ สุตปี	ชาตมาตร กนโกตตมปรณม 4
อสิ ตํ ครทีย อครปุทล	มูรณิมสย น ปฺรโภมิ ปเรกษิตุม
..... ตํ อจินตีย	เปรเกษมาณ น จ อนตุ ปศยมิ 5
ลักษณณิ ปรตีมณชิต์ ศุภ	กายมสย วิมล สฺทฺรศนม
ทฤษภู เม รตนพิมพสาทฤศ	ปรีตีเวค อตุลา วิวรธิตา 6
จินตยิตว คุณ ตสย เม'มิตาน	ปฺณยสาคร อเมย วรธิตา
ทฤษภูว ตสย จ วิกุรวิตทธีน	โพธิจิตตวิปล มี สภุตม 7
ปรารุธยิตว ชินวรณสาคราน	วรธิตะ ปฺรณธิสาคโร มม
สรวเกษตรปรสรวา วิโสธิตา	สรวทฺรคติปถา วิวรธิตา 8
ปุชนาย สคตานจินตียาน	สรวเกษตรปรสเรชวาคตान
[384]สตตวทุชชิตวิโมจนาย จ	ปโรทิตะ ปฺรณธิสาคโร มม 9
ศฺรุตว ธรรมมถ ตสย ตายโน	ลพธิม วรวิโมกษมณฺทลม
โพธิ โสธิตุ จริตว จาริกำ	กลปเกษตรรชโกฏีสาทฤศาน 10

เยชฺ ฺยานตฺกฺปฺปนฺน นายกา	เต อเสชฺ มยิ สรวฺ วิชิตฺตา
ศาสนํ จ มยฺ เตชฺ ฐาริตํ	โศธนา อิมุ วิโมกฺษสาครม 11
เกษตรโกฏิปรมาณูภิ สมมา	เย'ภวนฺ ทศพลา อตีตกา
ธรรมจกรุ มยฺ เตชฺ ฐาริตํ	ภาวิทํ (วร) วิโมกฺษมณฑลม 12
พุทธเกษตริ รช ยาวโต อีโห	ตานุ รชาครปรสรพาธิ ปศยตี
เอกเมกิ รชฺ เกษตรสาคราน	ปุรว โศธิต ชินน ปศยตี 23
เตชฺ เกษตรปรสเรชฺ นายกาน	ชายโต วนวเรชฺ ปศยมิ
เอกจิตตปรสเร อจินตียา	ทรศยนต วิปฺลา วิกรฺวิตา 14
ปศยมิ กุวจิ จ เกษตริ นายกาน	ปรารถยนต วรโพธิมุตตมาม
ติษฏํ ตฺชิตโลก	เกษตรโกฏิญฺไตรจินตียะ 15
ชายมาน วิปฺโลกรฺวิกรฺวิเต	เกษตรสาครศเตชฺ ปศยมิ
นาริสํวร สंपฺรสุกฤตา	ภษมาณ ฐรม นายกาน 16
เกษตรโกฏิปรมาณูสทศ	เนกจิตตกษณ วัร ปศยมิ
ทรศยนติ ชคตามเนกธา	เอกิ กษณิ ศานตนิรวฤติม 17
ชนม ยาทุก ชินาน ปศยมิ	เปรภษมาณ รชฺ เกษตรสาคราน
ชนมิ ชนมิ พุทฺกายโกฏิภิ	ปูชิ เตชฺ กรุณามุปาคมิ 18
เกษตรสาครนโยรจินตโน	รภษยา คติปรจาร ยาทูกา
เตชฺ สรวชคทามุชา อหิ	ธรรมเมชฺ วิปฺลानุ ปรวรชมิ 19
เอตมหิ ชินสุตา อจินตีย	ชานมิ วรวิโมกฺษมณฑล
กลปโกฏิญฺไตรจินตีย	รยํ น ศกฺย อยฺ สรว ทรศิตุม 20

เอตมหิ กุลบุตร อปรเมยกลปสรวารมพนโพธิสตนวชนมวิกรฺวิตสทรศนํ โพธิสตนววิโมกฺษ
 ชานามิ| มยา ศกฺย โพธิสตนวานา จิตตกษณ จิตตกษณ สรวกลปปรสถานครภสํภูตจิตตานา สรวฐ
 มนยนิธยปติ[385]ชาตินิทรศกานา สรวตถาคตปูชาปรณิธิสํภูตาศยานา สรวพุทธธรมานิ-
 สโพธิปรณิธิปรมาณา สรวกุลโคตโรปตตติศทรศนปรติภาสกลปานา สรวตถาคตปาทมูลปทุมคร
 โภปตตีนา สรวชคตปริปากกาลาภิชณานา สรววินยาภิมุชชนโมปตตีวิกรฺวิตสทรศกานา สรว
 เกษตรปรสรวิกรฺวิตเมชสทรศกานา สรวชคตคิตชาติกุลปรติภาสปรปตานา จรฺยา ชฺฉาตุ คฺคณาน วา
 วกตุ ||

คจจ กุลบุตร อियมิไหว กปิลวสฺตฺนิ มหानคร โคปา นาม ศากฺยกนยา ปรวิตวสติ| ตา
 มุปสกรมย ปรีภจจณ กลํ โพธิสตนวณ โพธิสตนวปริปากาย สํสาเร สํสริตวฺย ||

อด ฺขลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ สุเตโฆมณฺทลฺรติศฺริโย ลุมฺพินีนวทเวตตายะ ปาเทท สิริสาภิวนทฺย
 สุเตโฆมณฺทลฺรติศฺริโย ลุมฺพินีนวทเวตตตามเนกศตสทสรฺกฤตวะ ปฺรทกฺษิณีกฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย
 สุเตโฆมณฺทลฺรติศฺริโย ลุมฺพินีนวทเวตตายา อนฺติกาตปฺรกรฺรณตตะ ||

43. โคปา]

อด ฺขลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ สุเตโฆมณฺทลฺรติศฺริโย ลุมฺพินีนวทเวตตายา อนฺติกาทปฺรกรฺมย เยน
 กปิลวสตุ มหานครํ เตโนปสฺกรฺมย เอตเมวาทปรเมยกลปสรวารมพณฺโพธิสฺตตวชนมวิกรฺวิตสฺทรศนํ
 โพธิสฺตตววิโมกฺษํ ภาวณฺ อวตฺรณ วิปฺลิกฺกรวนฺ อนฺติชฺชนฺ อุตตตปยณฺ ปรีชยณฺ ปรีจินฺตยณฺ ปรีวิจินฺวณ
 อนฺปุรเวณ เยน ธรรมชฺาตฺปฺรติภาสปรโก โพธิสฺตตวสํคีติปฺราสาทสฺเตโนปสฺกรฺมต| ตสโยปสฺกรฺมณฺสย
 อโศกศฺริรนาม โพธิสฺตตวสํคีติปฺราสาททเวตตาทศกิริคฤททเวตตาสทสฺไรระ| สारธํ ปฺรตยฺทคฺมย สุธนํ
 เศรษฐทารกเมวมาท สุวาคตํ เต มหาปุรุษ มหาปฺรชลาชฺวานวิกรามินฺ อจินฺตยโพธิสฺตตววิโมกฺษ-
 ภาวนาธฺยาลมพณฺปฺรณิธิจิตฺตวิปฺลฺลธรรมวิมานโคจรจารินฺ ธรรมนคฺราภิมุข อนนฺตโพธิสโตตวปายนยาว-
 ตารณาปฺรติปฺรสรพฺตถาคตคฺคุณสาคราวภาสปฺรติลพฺธ สรวชคทวินยปฺรติภาสปฺรติภาณ-
 ชฺวานาภิมุขสรวสฺตตวจรฺยาชฺวานกายมนฺตราณวฺรตฺน จรฺยาภิมุขจิตฺต สรวชคทเวทนาปรีติสมุทฺร-
 เวควิวฺรณปฺรณิธาน สรวตถาคตธรรมปฺรติเวธมารุคปฺร[386]ติปฺนณ| ยถา ตวํ ปศฺยามิ อนิมิขเนตฺรคฺม
 ภีรจฺรเยรฺยาปฺลวิศุทฺโคจฺรณ นจิเรณ ตวมนฺตตฺรตถาคตกายวากิจิตฺตาสํการวิศุทฺธี ปฺรติลพฺโธ
 ลกฺษณานูยณฺชนปฺรติมณฺทิตฺน กายเณ ทศพลชฺวานาโลกาสํกฤตฺน จิตฺเตน โลกํ วิจฺริชฺยสิ| ยาทถุสํม
 จ เต ทถุทวียปรากฺรมา ตํ ปศฺยามิ นจิเรณ ตวํ สรวตฺรยชฺวตถาคตสํมุขีภาวทฺรศนสมฺจคี สรวตถาคต-
 ธรรมเมฆานํ สंपฺรติจฺจนํ สรวโพธิสฺตตวธฺยานวิโมกฺษสมาปฺตติศานตฺรธรรมวิมานรติมนุภวานํ คมภีร
 พุทฺธวิโมกฺษมนุปรเวกฺษยสิ| ตถา หิ ตวํ กลยาณมิตโรปสฺกรฺมณทฺรศนปฺรยฺอุปาสนาอนุศาสนีระ สंपฺรติจ
 ฉํสฺตทคฺคุณปฺรติเนยฺชฺ ปฺรยฺชฺยมาโน น ปรีชิตฺยเส น วินิวฺรตเส น ปรีตปฺลิตฺน | น จ เต กศฺจิทนฺตราโย วา
 อวารณํ วา นิวฺรณํ วา ปฺรสทเต มารา วา มารากายิกา วา ทเวตตาทฺเตน อจิริทเวตตวํ สรวสฺตตวาทํ ป
 รีติกรโร ภวิชฺยสิ||

เอวมฺเกตฺ สุธนะ เศรษฐทารโก'โศกศฺริโย โพธิสฺตตวสํคีติปฺราสาททเวตตาทเวจฺต ตถาสฺต
 ทเวตเต ยถา วทสิ| อหํ ฺขลฺ ทเวตเต สรวสฺตตวเกลศสํตาปวฺยฺุปคฺเมณ ปรมํ ปรีตี วินฺทามิ| สรวสฺตตววิช
 ยกรฺมวิปากวินิวฺรตเนน สรวสฺตตวสุขสํภเวณ สรวสฺตตวาทนทฺยกรฺมปฺรติปฺตตฺยา ปรมํ ปรีตี วินฺทามิ|
 ยทา จ ทเวตเต สตตวาทวิวิชฺยกรฺมเกลศปฺรโยคากฺษิปฺตจิตฺตาทุรคฺติชฺุ ปฺรปตฺนติ สุกฺติชฺุ วา วิวิชานิ กา
 ยิกจฺจิตฺตีสถานิ ทฺุชฺทเวทมนฺสยานิ ปฺรตยฺนุภวานติ ทฺุรมนสฺสตฺสมีนํ สมเย โพธิสฺตตวาทภาวนติ ปรมทฺุรมน

สะ| ตพยถาปี นาม เทวเต ปุรุชสโยกานตตฤชณาจริตสย เอกปุตโรโก ภเวต ปริโย มนาปะ| ส ตส
 ยางคปรตยงเคษุ อัจฉิตยมาเนษุ เอกานตตฤชณาจริตตวาท ปรมทุรมนาะ สยาทนาตตมนสกะ เอวเมว
 เทวเต โพธิสโตตว โพธิสตตวจาริกำ จรณ สดตวาน กรมเกลศวเสน ติสฤษุ ทุรคติชุ ปติตาน ทฤชฎว
 ทุรมนา ภวติ ปรมทุรมนาะ| ยสมิน วา ปุณะ สมเย สดตววะ กายวางภนะสุจริตสมาทนเทโตะ กายสย
 เกทาตสุศเตา สวรคโลก เทเวษุปปทยนเต เทวมนุษยคติชุ จ กายิกใจตสิกาณี สุขานิ ปุรตยณูภวนติ
 ปรมสุชี ตสมิน สมเย โพธิสโตตว ภวติ สุขานา อาตตมนสกะ [387]ปรมุทิตะ ปริติเสามนสยชาตะ| น
 ชลุ ปุณรเทวเต โพธิสตตวา อาตมารุทาย สรวชวลตามภิปรรณนเต| น วิจิตรสสารตีสุขปรภวนารุณ
 น กามธาตูปรยาปนัน วิวิธรวิตวูหปรารณยา สัชวาจิตตฤชฎิวิปรยาสวเสน น สโยชนพนธนานุ
 ศยปรยวสถานวศคตะ| น ตฤชณาทฤชฎิวศคตะ| น วิวิธสตตวสัสรคตีสัชวาวินิพทเจตสะ น ฐ
 ยานรตีสุขาสวาทปริคฤทฐะ น วิวิธวารณาวฤตะ สัสรคติชุ ปริวรัตนเต|

อปิ ตุ ชลุ ปุณรเทวเต โพธิสตตวา ภวสมุทรรคตานามปริมิตทุชขปรีชิตานำ สดตวานามนติเก
 มหากรุณำ สัชนยิตวา สรวชคตีสัครหมหาปริมิมิภินิรหฺรณติ| เต มหากรุณาปรณธยภินิรหารพลเว
 เคน สดตวปรีปากวินยปรยุกตะ สัสาเร โพธิสตตวจรยำ จรณตะ สัทฤศยนเต| เต สรวสตตวนำ สรว
 วารณสรวชวลตาชวานำ ปุระยฆมาณะ สรวตถาคตปุโซปสถานปริมิมิภินิรหฺรณติ| เต ตถาคตปุโซป-
 สถานปริมิธิวไสรน ปรีชิตยนเต โพธิสตตวจรยายาม| เต โพธิสตตวจรยำ จรณตะ สักลิชฎวานิ เกษต
 รานิ สัปศยนตะ สรวพุทษเกษตรปรีชิตนปริมิมิภินิรหฺรณติ สักลิชฎวาน เกษตรสาคราน ปรีชิตย
 มานะ สรวสตตวานามายตนนานาตว สัปศยมานะ| อนานาตวานตตรธมกายปรีศุทเย ปริมิมิภ
 นิรหฺรณติ สักลิชฎกกายวากจิตตตำ สดตวานำ สัปศยมานะ| สรวสตตวากวากจิตตตำการปรีศุทเย
 ปริมิมิภินิรหฺรณติ| วิกลยตนานปรีศุทเจตสะ สรวาน สัปศยมานะ สรวสตตวจิตตจริตานิ ปรีชิตย
 มานา โพธิสตตวจรยำ จรณโต น ปรีชิตยนเต| เอว ทิ เทวเต โพธิสตตวา อนนตมธยำ โพธิสตตวจรยำ
 จรณโต'ปรีชิตนจิตตะ| เอว จรณโต'ลัการภูตา ภวนติ สเทวกสย โลกสย เทวมนุษยสัปตติสัชนนตยา|
 มาตาปิตฤฎตา ภวนติ โพธิสโตตวตปาทปรีติชจาปนตยา| ธาตรีฤฎตา ภวนติ โพธิสตตวมารุ
 คาวตธมตยา| นิตยานุพทษสหเทวตา ภวนติ ทุรคติปราตภยารกษณตยา| มหาทาษฤฎตา ภวนติ สั
 สารสมุทรรตธมตยา| ศรณฤฎตา ภวนติ สรวมารเกลศภยวินิรตนตยา| [388]ปรายณฤฎตา ภวนติ
 อนตปรมศีติภาโวปนยตยา| ตีรฤฎตา ภวนติ สรวพุทษสมุทรรวตธมตยา| สัคราหฤฎตา ภวนติ ฐ
 มรตนทวิโปปนยตยา| ปุชปฤฎตา ภวนติ สรวพุทษคณสัปุชปีตจิตตตยา| อลัการฤฎตา ภวนติ วิปูล
 ปุณยชวานปรภาปรมุณจตยา| ปรมปรีติกรว ภวนติ สมนตปราสาทิกตยา| อภิมนียา ภวนติ อนวท
 ยกรมปรีตตตยา| สมนตภทรา ภวนติ สรวการวรางคสุปรีปุณกตยา| อเสจนกรูปา ภวนติ อป
 ปรติกุลทษนตยา| อวภาสกรว ภวนติ ชวานรศมิปรมุณจตยา| อาโลกรว ภวนติ ฐรมปรีทีป
 ธารณตยา| ปรีทโยตกรว ภวนติ โพธยาศยปรีชิตนตยา| เสนาปติฤฎตา ภวนติ สารกรมวินิรตนตยา|
 สุรยฤฎตา ภวนติ ปรีชวารศมิชาลปรภาปรมุณจตยา| จนทรฤฎตา ภวนติ คคนพุทษิจโนทรรทา

คมนตรียา| เมฆภูตา ภวนติ สรวชคนมหาธรมเมฆาภิปรวษณตยา| เอว์ ชลฺ เทเวเต ปฺรติปทยมานา
โพธิสตตวาะ ปฺรียา ภวนติ สรวสตตวานาม ||

อถ ชลฺ อโศกศรีรุโพธิสตตวสคีติปฺรสาทเทเวตา สารธั ไตรทศภีะ คฤทเทเวตาสหสโรระ สุชนั
เศรชชทาร์กั ทิวยสมติกรานไตะ มโนมโยะ ปุชปมาลยคนชจฺรณวิเลปนรตนาภรณวโรไซะ ปฺรวฤชย
อนุปฺริวราย โพธิสตตวภวนั ปฺรวิศนตมาภีรคาถาภีรภยชฎาวีต

อุตฺตปทยนเต ชินา โลเก กทาจิ ชฺฆานภาสฺกราะ|

สโพธา จิตตมุตฺตปาทย สรวสตตวานุคฺมปยา || 1 ||

พหุภีะ กลปนยุไตะ ทฺรลภนต จ ทฺรศนฺม|

อวิทฺยานุชย โลกสย ชฺฆานสุโรโย มหานสิ || 2 ||

ทฤชฎาวา โลกั วิปฺรยสฺตมชฺฆานติมิราวฤตฺม|

มหากฤปา สัชนย ปฺรสฺติโต'สึ สวยัภุตาม || 3 ||

วิศุทฺเทนาศเยน ตวํ พุทฺธโพธิยรณฺมทฺยตะ|

กลฺยณมิติรฺ ภชเส'นเปกฺษะ กายชิวีเต || 4 ||

น นิศฺรยสฺเต โลเก'สฺมินฺน นิเกโต น สัตฺวะ|

อนาลโย'สย สักฺกิโรนฺ นิะสงคฺ คคฺนาศยะ || 5 ||

โพธิจฺรยํ จรฺสยครฺรํ ปุณฺณมณฺทลสฺุปรภะ|

[389]อุทฺยาสฺตมิเต โลเก ชฺฆานรศฺมิปฺรมุณฺจนะ || 6 ||

โลกานนฺ ไจโวจฺจลสิ โลกธฺรไมรฺนฺ ลิปฺยเส|

อสงฺคศฺจรเส โลเก มารุโต คคฺเน ยถา || 7 ||

กลฺโปทฺทาเห ยถา วหฺนึะ ปฺรทีปฺตะ สตโตทฺยตะ|

อคฺนิกฺลเปน วิรฺเยณ จรฺเส โพธิจาริกาม || 8 ||

สึทฺกฺลป มหาวีรฺ ทฤตฺมวีรฺยปฺรารฺกมะ|

ชฺฆานวิกฺรฺมสัปนฺนสฺตวํ จรฺสยปฺราชิตะ || 9 ||

ธฺรฺมธฺาตฺสุมุทฺเร'สฺมินิ เย เกจฺนินฺนยสาคราะ|

สนฺมิตฺรเสวยา ศฺูร ตวํ ตานวตฺริชยเส || 10 ||

อถ ชลฺวโศกศรีรุโพธิสตตวสคีติปฺรสาทเทเวตา สุชนั เศรชชทาร์กมาภีรคาถาภีร
ภีชฎุตฺยคจฺฉนตํ ปฤชชตะ สมนุพฺธนาติ สฺม ธฺรฺมกามตยา| อถ ชลฺ สุชนะ เศรชชทาร์โก ธฺรฺมธฺาตฺปฺรติ
ภาสปฺรภโพธิสตตว-

สคีติปฺรสาทมฺปสักรมย อนุปฺรวีศย สมนตาทนุวิโลกยามาส โคปายะ ศากฺยกนฺยายา ทฺรศนฺกามะ|
โส'ปศยทโคปา ศากฺยกนฺยํ ธฺรฺมธฺาตฺปฺรติภาสปฺรภสย โพธิสตตวสคีติปฺรสาทสย มชฺเย สรว
โพธิสตตวสย คฤทฺทวสนปฺรติภาสมณิปฺทมครฺภาสนนิชฺฉณํ สฺตฺรีณํ จตฺรฺสตีตยา สหสโรระ ปฺริวฤตฺตา สร

วาสา ปารถิวกุลสภานำ ปุรวโพธิสตตวจรยาสภาคกุลมุลานำ ปุรวทานสัครหส์คฤหิตานำ ศลภษณ
 มธรวจนสมุทาจารณำ สรวชวลตารถาภิมุขสุขสัคฤหิตานำ พุทโพธิสตตวสมุทาคมสมานารถยา
 สุสัคฤหิตานำ มหากรณาปุรวคัมปุตรทารปรีครหส์ปรีคฤหิตานำ มหาไมตรยุเปตสวทารานูวรัตนปรี
 โศธิตานำ ปุรวโพธิสตตวาจันตโยพายเกาศลยปรีปรีปาจิตานำ | สรวาณิ จ ตานิ จตฺรศีตีสตรีสท
 ราณยไววฤตีกานยนุตตรายำ สมยกส์โพธา โพธิสตตวปารมิตานยาวตีรณานิ สรวโพธิสตตวศึกษาสุ อป
 ธิปรณยานิ สรวครหวิคตจิตานิ สรวสัสารตตีวิตมานसानิ อสงคธรมธาตุนยปรีศุทธานิ สรวชวลตภิมุข
 จิตตเวคานิ สรวนิวรวณาวรณชาลวิกตานิ สรวางคปถสมตีกรานตานิ ธรรมกายสุนิรมิตวิจารณานิ สรว
 [390]โลกปรีปากวินยาภิมุขานิ วิปุลปุณยสมุทสรุสัถจิตตานิ สมณฑภทโพธิสตตวจรยาปรีณิธานินรยา
 ตานิ วิปุลโพธิสตตวพลเวคสัวรชิตานิ ชณานสุรยมณฑลจิตตปรีทีปานิ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก เยน โคปา ศากยกนยา เตโนปัสกรมย โคปายาเย ศากยกนยาเย
 กรมตลโยเช สรวศรีเรณ ปรีณิปัตย อุตถาย ปูระ ประาณชลิเช สติตวา เอวมาท มยา อารุเย อุนุตตรายำ
 สมยกส์โพธา จิตตมุตปาหิตม | น จ ชานานิ กถ โพธิสตตวาช สัสาเร สัสรนติ สัสารโทไซศจ น
 ลิปยนเต | สรวธรมสมตาสวภาว จาวพูธยนเต | ศรวากปรีตเยกพุทฐเมาน จ ปรีติษณเต | พุท
 ธรวาภาสปรีตลพธาศจ ภวนติ | โพธิสตตวจรยำ น จ วุยจฉินนติ | โพธิสตตวภูเมาน จ ปรีติษณา
 ภวนติ | สรวตถาคตวิษย จ สัทรศยนติ | สรวโลกคตสมตีกรานตาศจ ภวนติ | สรวโลกคติชุ โจบวิจรณ
 ติ | ธรรมกายปรีนิษปนนาศจ ภวนติ | อนนตวรณำศจ รูปกายานภินิรหณติ | อลภษณธรรมกาย
 ปรายณาศจ ภวนติ | สรวชทวรณสัสนำศจ กายานาทศยนติ | อนภิลापยำศจ สรวธรมานวรณติ |
 สรววากปถนิรุกตยูทาทาไรศจ สตตวานำ ธรรม เทศยนติ | นิษตตวาศจ สรวธรมาน ปรีชานนติ | สรว
 ธาตวินยปรีโยคัจจ น วินิวิรัตนเต | อุนุตปาทานิไรธำศจ สรวธรมานวตรนติ | สรวตถาคตปุไซปส
 ถานปรีโยคัจจ น วินิวิรัตนเต | อกรมวิปากำศจ สรวธรมานวตรนติ กุศลกรมาภิสัการปรีโยคัจจ น
 วินิวิรัตนเต ||

เอวมุกเต โคปา ศากยกนยา สุธนฺ เศรษฐทารกเมตทโวจต สาธุ สาธุ กุลปุตฺร ยสตีว โพธิสตต
 วานามิมาเมวรูปา จรยำ ธรรมตำ ปรีปรีษณวิยำ มนยเส ยถापि ตตสมณฑภทปรีณิธานจรยาภิมุขสย อัย
 ปรีศโนทาทาระ | เตน ทิ กุลปุตฺร ศถณฺ สาธุ จ สุขสุ จ มนสิ กुरु ภาษิเย พุทธานุภาเวน | ทศภิช กุล
 ปุตฺร ธูมะ สมนวาคตา โพธิสตตวา อีมาเมวรูปามินทรชาลตโลปมา สมณฑชณานปรีภำ โพธิสตตวจร
 ยำ ปรีปุรยนติ | กตไมรทศภิช? ยทุต อูทารกถยาณมิตรสนิสรเยณ วิปุลลธิ[391]มุกติปรีตลาภณ
 ทารกถยาณาศยวิศุททยา วิปุลปุณยชณานสมุทโรปสทพจจิตตตยา พุโธตปตีสัภวมหาธรมนิ
 เทศศรวณปรีตลาภณ ตริยธวตถาคตาธิมุกติเจตนาสัวาเสน สรวโพธิสตตวจรยามณฑลสมตานุคเมน
 สรวตถาคตาธิชณานปรีตลาภณ ปรีภุติมหากรณาธยาศยวิศุททยา สรวสัสารจกโรปจเท
 จิตตพลาชานปรีตลาภณ | เอภิช กุลปุตฺร ทศภิชธูมะ สมนวาคตา อีมาเมวรูปามินทรชาลตโลปมา
 สมณฑชณานปรีภำ โพธิสตตวจรยำ ปรีปุรยนติ ||

ตตร กุลบุตร อวิจรตยวีรยา โพธิสตุตวา เอตานุ ธรรมาน ปรัตติลภย อภิษยาการากินิรทาเรณ
 ภาวณโต พุทธิกรวนตตะ กลยาณมิตราณยาราคย ทศกริรากาไรโรภิรธาณนติ | กตโมรุตศภิ? ยทุต
 ภายชีวัตานเปกษตยา สัสโรปรณานรฎิกตยา สรวธรมสวภาวสมตานุคเมน สรวชวลตา
 ปรมิธานาวิจรตยตยา สรวธรมธาตุนยววยวโลกนตยา สรวภวสมุโทรจจลิตมานสตุตยา อนาลยธรมคคน-
 ปรมิธานาวิจรตยตยา สรวโพธิสตุตวปรมิธานานาวรณตยา สรวเกษตรสาครปสรณตยา อนาวรณ-
 โพธิสตุตวชวานมณทลสุปรยวทาปิตตยา | เอภิ กุลบุตร ทศกริรากาไรโรโพธิสตุตววะ กลยาณมิตราณ
 ยาราคยิตวา อภิธาณนติ ||

อด ชล โคปา ศากยภนยา เอตเมวารณนย์ สัทรศยมานา พุทธาธิษฐานน ทศ ทีโส วยวโลกย
 ตสย้า เวลายามีมา คธา อภษต

เย ปรสติตามลวิศาลธิษะ	ปรารธะ	สนมิตรเสวนปรา คตศาลยมาเยะ					
ศาสตฤตวสัชฌปรัตติลพธ	อชินนวิรยา	ศจรเยนทรชาลสทฤศี จรเตษ โลเก 11					
อธิมุคตติ	เยช วิปูลา	คคนปรกาศา	ยสย้า สโมสรัตติ สรวตริยธวโลเกะ				
เกษตรราศจ สตุตว ตถ ธรรม	ตเถว	พุทธาสุ	เตชามิยั จริย ชวานปรภักรณาม 12				
[392]เยชาศโย	คคนกลป	อนนตมธยะ	สัเกลศนิรมลตยา ปรมั วิศุทธะ				
เย'ตโรทภวานนติ	คุณ	สรวตถาคตาน้า	จรเยนทรชาลตลภทสมาทิตานาม 13				
สรวชวลชวานวิปูละ	มิตเรจินตโย-		รุตสตุตพธเย คุณมโทธิภิษะ สุมะธะ				
เต	ปุนยสาครศรีวิศุทธครภา		โลเก จรณนติ น จ โลกมเลน ลิปตอะ 14				
สรวสวารจครุตโฆชนโย	รชินาน้า		เย ธรรมครชิต ศฤโณนต น ยานนติ ²⁷ ตฤปติม				
ธรมั	นยานุคตปรัชฌปรมปรัที่ปาส-		เตชามิยั ชคปรัที่ปกรณม จรยา 15				
เย	เต ทศทีศี	ตถาคต	อปรเมยาน	สรวตตร จิตตภษณ โอตริ อนนมนยาน			
สรวาสตุตถาคตสมุท	วิจันตยนติ		พุทธาศยานนคตทานมยั ปรัเวชะ 16				
ปศยนติ	เย	ปรัชโท	วิปูลา	ชินาน้า	เตช้า	สมาธินยสาครโมตรนติ	
ปรมิธานสาครนยั	จ	อนนตมธยั				เตชามิยั จริตมิททรตโลปมานาม 17	
เย'ธิษฐตา	ทศสุ	ทิกษุ	ชีโนเรเศไชชะ			กลป้าศจรนตยนปรัณตสมนตภทระ	
สรวตตร	เกษตรปรัสเร	ปรัตติภาส	ปรัปตาส-			เตชามิยั จริยธรมปรัภักรณาม 18	
เย	เต	มหากรณมณทลชวานสุรยา				ทฤษฏว้า ชคทวยสนปรัปตมูเทนติ	ธีระชะ
[393]ธรมายา	ชคตติ	โมห	วิธูย	_ _		เตชามิยั จริ	ทิวากรสาทฤตทานาม 19
ทฤษฏว้า	ปรัช้า	ภวคเตา	ปรัวรตมาน้า			สัสารสโรตปรัวิโลมสฤติตะ	สุมะธะ
สทธรรมจกรมมิตั	สมุทานนต					ศจรยาสมนตวรภทรมตี	จรนติ 20

เต อตฺร ศิกษิต นเยหิ อนนตมธยาน	กายาน ยถาศย ชคตยฺปทฺรศยิตฺวา
ปรตฺติภาสพิมพสทฺถุสฺโรปี โตะ สวกาโยะ	ปริปาจยนฺติ ชนตฺมา ภวสาคเรษฺ 21
ไมตฺรีนโยะ สุวิปฺโลรชนตฺมา สฝริตฺวา	นนานาธิมุกฺติษฺ ชเนษฺ จรี วิทฺรศย
ธรมฺ ยถาศย ชคตยภิวรชฺมาณา	โพธาย สตตฺวานยฺตุตฺตาน วินยฺนติ ธีราะ 22

อด ชลฺ โคปา ศากยกนยา อีมา คาคา ภาษิตฺวา สุธฺนํ เศรษฐทารกเมตทโวจตฺ อหํ ชลฺ กุลปฺตฺร
 สรวฺโพธิสฺตตฺวสมาธิสาคฺรณยฺวยวโลกนวิษยสย โพธิสฺตตฺววิโมกฺษสย ลากินี| สุธฺน อาท ก เอตฺสย อาร
 เย สรวฺโพธิสฺตตฺวสมาธิสาคฺรณยฺวยวโลกนวิษยสย โพธิสฺตตฺววิโมกฺษสย วิษยะ? อาท เอตฺมทํ กุลปฺตฺร
 โพธิสฺตตฺววิโมกฺษํ สมาปนฺนา อิห โลกธตฺตาวนภิลลาปยพฺพทฺทเกษฺตรปรมาณูรชฺชสมาน กุลปฺนาวตฺรามิ|
 เตษฺ เย สตตฺวอะ สรวคฺติปรยาปนฺนอะ ตาน ปรชานามิ| ยาวนฺติ จ เตษฺ สตตฺวานํ จยฺตยฺปตฺติมุขา
 นิ ตานิ ปรชานามิ| ยาวนฺตยภินิรฺวฤตฺติติมฺขานิ ยาวตฺยะ กรฺมาภิสฺสการสมาปตฺตยะ ยาวตฺยะ กรฺมวิ
 ปากวิจิตฺรตฺตา ตา อปี ปรชานามิ| กุศลฺมปเยษฺ กรฺมสมาทฺานํ ปรชานามิ| อกุศลฺมปี ไนรฺยาณิกมปี
 อไนรฺยาณิกมปี นียตฺมปี อนียตฺมปี มิถฺยตฺวณียตฺมปี สานุศยมปี นินฺรุศยมปี กุศลฺมุลสฺปนฺนมปี
 กุศลฺมุลวิปนฺนมปี กุศลฺมุลปริคฺฤทฺทิมปี อกุศลฺมุลปริคฺฤทฺทิมปี กุศฺลากุศฺลปริคฺฤทฺทิมปี สมฺภูทฺานิตฺกุศ-
 ลฺมุลม[394]ปี อสมฺภูทฺานิตฺปาปธฺมมปี เอษฺ กรฺมสมาทฺานํ ปรชานามิ ||

เตษฺ จ อนภิลลาปยพฺพทฺทเกษฺตรปรมาณูรชฺชสมेषฺ กุลเปษฺ เย พฺพทฺธา ภควนฺตํ อุตฺปนฺนอะ เตษฺ
 นามสมฺภูทฺานาวตฺรามิ| เตษฺ จ พฺพทฺธานํ ภควตฺมา ปรธฺมจิตฺโตตฺปาทสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| สรวฺชยตฺตา-
 ปรสฺถานนยสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| สรวฺปรณฺธิสาคฺรณินิรฺหารานปี ปรชานามิ| ปุรวฺพทฺธโรตฺปาทปรส-
 ถานสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| ปุรวฺพทฺธปุชฺชอสฺถานปรโยคสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| ปุรวฺโพธิสฺตตฺวจฺรฺยา
 ปริปริสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| นินฺรฺยานยฺยสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| เตษฺ จ พฺพทฺธานํ ภควตฺมา สตตฺว-
 ปริปากวินยสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| อภิสฺโพธิสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| ธฺมจกรฺปรวฺรตฺตฤชฺชิตฺวาวิกรฺวิ
 ตานยปี ปรชานามิ| สรวฺพทฺธวิกรฺวิตสมฺภูทฺานปี ปรชานามิ| เตษฺ จ พฺพทฺธานํ ภควตฺมา
 ปรชฺนมนฺทลวิกฺทิตฺรปี ปรชานามิ| เตษฺ จ ปรชฺนมนฺทลเย เตษฺ สรวฺวากสฺเตษฺ นินฺรฺยานนยมปี ปรชานา
 มิ| ปุรวฺกุศฺลฺมุลานยปี ปรชานามิ| มารุคฺภาวนานานาตฺวมปี ปรชานามิ| ชฺวานปรตฺติลาภสฺปทฺวิศฺุทฺปร
 เกทฺมปี ปรชานามิ| เย จ ไตสฺตถาคฺโตะ สตตฺวอะ ปรตฺยอกฺโพธเอา ปรตฺติชฺธาปีตาสฺตฺานปี ปรชานามิ| ยา
 นิ จ เตษฺ ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานํ ปุรวฺกุศฺลฺมุลานิ ตานยปี ปรชานามิ| เย จ เตษฺ ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานํ ปรต-
 ยอกฺโพธยฺธิคฺมาสฺตฺานปี ปรชานามิ| ยานิ จ เตษฺ ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานํ ศานตฺวิหฺวารวิกรฺวิตฺวิโมกฺษมุขานิ
 ตานยปี ปรชานามิ| ยานิ จ เตษฺ ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานํ วิวิกรฺวิตฺตานิ ตานยปี ปรชานามิ| ยศฺจ เตษฺ
 ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานํ สตตฺวปริปากสฺตมปี ปรชานามิ| ยา จ เตษฺ ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานํ ธฺมเทศฺนา ตามปี
 ปรชานามิ| ยานิ จ เตษฺ ปรตฺยอกฺพฺพทฺธานามนฺตสมฺภาวิหฺวารวิกรฺวิตฺวิโมกฺษกรฺฐิตฺตานิ ตานยปี ปรชานามิ|
 ยจฺจ เตษฺ พฺพทฺธานํ ภควตฺมา ปรินิรฺวณฺณํ ตทฺปี ปรชานามิ| เย จ พฺพทฺธานํ ภควตฺมา
 โพธิสฺตตฺวปรชฺนมนฺทลสมฺภูทฺาสฺตฺานปี ปรชานามิ| เตษฺ จ โพธิสฺตตฺวานํ ปรธฺมกุศฺลฺมุลาว

โรปนานายปี ปรชานามิ | [395] ปรณมจิตโตตปาทปรณิธานานายปี
 ปรชานามิ | ปรณิธานวิมาตตามปี สรวโพธิสตตวจรยานิรยณวญหาภินิรหารวิมาตตามปี ปรชานามิ |
 ปารมิตามารคางคส์การวิศุทธิวิมาตตามปี ปรชานามิ | โพธิสตตวमारคปติปตติวญหวิมาตตามปี
 ปรชานามิ | โพธิสตตวญญากกรรมณส์การวิมาตตามปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญากกรรมณเวควิมาต
 ต
 ำ
 ม
 ปี
 ปรชานามิ | โพธิสตตวญญิสักรมสมาธิมณฑลวิมาตตามปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญากกรรมณ-
 วิกรูวิตานายปี ปรชานามิ |

โพธิสตตวญญากกรรมณวิหารานปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญิปรดิษฐานานายปี ปรชานามิ |
 โพธิสตตวญญิกาวนาวิจารณ์ปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญิปรโศรณนยานปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญิสั-
 วาसानปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญินิมิตตานายปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญิมวิตตามปี ปรชานามิ |
 โพธิสตตวญญากกรรมณชลาณมปี ปรชานามิ | โพธิสตตวสัครหชลาณมปี ปรชานามิ | โพธิสตตวปริ
 ปากชลาณมปี ปรชานามิ | โพธิสตตวญญิวสุถานสวาสมปี ปรชานามิ | โพธิสตตวจรยामณฑลวิस्ता
 รานปี ปรชานามิ | โพธิสตตวจรยวิกรูวิตานายปี ปรชานามิ | โพธิสตตวสมาธิสาครานปี ปรชานามิ |
 โพธิสตตววิโมกษนยสมุทธานปี ปรชานามิ | เตษำ จ โพธิสตตวานำ ปติจิตตกษณั นานาสมาธิสมุทปร
 ปรติลาถานปี ปรชานามิ | สรวชวลดาวภาสนปรติลาถานปี ปรชานามิ | สรวชวลดาววิญญาโลกเมฆานปี
 ปรชานามิ | โพธิสตตวญญานติปรติลาถานยานปี ปรชานามิ | สรวชวลดาวคานวิกรมานปี ปรชานามิ |
 เตษำ โพธิสตตวานำ กุตรสมุทธานุคมานปี ปรชานามิ | ธรรมสมุทธานยวตารานปี ปรชานามิ | สรวส
 มุททรลक्षणานาตวมปี ปรชานามิ | สรวโพธิสตตววิหารนยวิกรูวิตานายปี ปรชานามิ | นา
 นาปรณิธานนยสมุทธานปี ปรชานามิ | วิวิกรูวิตสมุททวิมาตตามปี ปรชานามิ ||

ยถา จ อหิ กุลปุตฺร อสยำ โลกธาเตา อตีตวฺรตมานาน กุลปสมุทฺธาน นานาวิธานวตฺรามิ
 เอมปรานตปรปฺราววจฉินนนานาคตาน กุลปสมุทฺธาน ปรชานามิ | [396] ยถา จ มหายำ โลกธาเตา
 ปรชานามิ | ตถา สหาโลกธาตฺสมวสรณาสฺ สรวโลกธาตฺปรปฺราสฺ ปรชานามิ | ยถา จ สหาโลกธาตฺ-
 สมวสรณาสฺ สรวโลกธาตฺปรปฺราสฺ ปรชานามิ | เหว สหาโลกธาตฺปรมาณุรโชนตรคตาสวปี สรวโลก-
 ธาตฺปรปฺราสฺ ปรชานามิ | ยถา จ มหาโลกธาตฺปรมาณุรโชนตรคตาสฺ สรวโลกธาตฺปรปฺราสฺ ปรชานามิ |
 เหว สหาโลกธาตฺทศทิกานนตรยสฺถิตาสวปี โลกธาตฺชฺ ปรชานามิ | ยถา จ สหาโลกธาตฺทศ-
 ทิกานนตรยสฺถิตาสวปี ปรชานามิ | เหว สหาโลกธาตฺทศทิกานนตรยปรปฺราสฺถิตาสวปี สรวโลกธาตฺชฺ
 ปรชานามิ | ยถา จ สหาโลกธาตฺทศทิกานนตรยปรปฺราสฺถิตาสฺ สรวโลกธาตฺชฺ ปรชานามิ | เหว
 สมนตทิกฺปรภาสไวโรจนโลกธาตฺวศปรยาปนนาสวปี สรวโลกธาตฺชฺ ปรชานามิ | ยถา จ สมนตทิกฺ
 ปรภาสไวโรจนโลกธาตฺวศปรยาปนนาสวปี โลกธาตฺชฺ ปรชานามิ | เหว สมนตทิกฺปรภาสไวโรจนโลกธาตฺ
 วศทิกานนตรยปรปฺราสฺถิตาสฺ สรวโลกธาตฺชฺ ปรชานามิ | ยถา จาสย สมนตทิกฺปรภาสไวโรจนสย โลก
 ธาตฺวศสย ทศทิกานนตรยปรปฺราวสฺถิตาสฺ สรวโลกธาตฺชฺ ปรชานามิ | เวมิห สรวาวติ กุสมตลครภว

ยูหลัการะษุ โลกธาตุมุสมุระษุ โลกธาตุมุทธานุตรคเตษุ โลกธาตุมุปรุสเรษุ ปรุชานามิ| เอวิ โลกธาตุนเยษุ
 โลกธาตุมุจกเรษุ โลกธาตุมุณทเลษุ โลกธาตุมุวิภาเคษุ โลกธาตุนทึษุ โลกธาตุมุวารุเตษุ โลกธาตุมุปริวารุเตษุ
 โลกธาตุมุสมุระษุ โลกธาตุมุทคเตษุ โลกธาตุมุพทเมษุ โลกธาตุมุฤเกษุ โลกธาตุมุขารเกษุ โลกธาตุมุสัชวาค
 เตษุวิ ปรุชานามิ ||

ยถา จ อสมินิ กุสมตลครภวูหาลัการะ โลกธาตุมุทเร ปรุชานามิ เอวิ ทศสุ ทิกษุ
 อนนตปรุยนเตษุ ฐรมธาตุมุปรเมษุ อกาธาตุมุปรยวसानะษุ สรวโลกธาตุมุทเรษุ ไวโรจนสย
 ปุรวปรุณิธานสาคราน ปรุชานามิ อวตรามิ อนุสมรามิ| ปุรวโยคสมุทธานุปรยวตรามิ| ปุรวสมุทธานุค
 นสาครานุปรยวตรามิ| อนนตมธยกลุโพธิสตุตวจรยาสัวาสมุปรยวตรามิ| เกษตุรปริศุทินยานุปรยวตรา
 มิ| สตุตวปริปาโกปายนยานุปรยวตรามิ| ปุรวตถา[397]คตาราคโณปสักรมณวิกรุวิตานุปรยวตรามิ|
 ปุรวตถาคตปุโซปสถานุปรโยคนยานุปรยวตรามิ| ปุรวตถาคตธรรมเทศนาสัปรตัจจนนยานุปรยวตรามิ|
 ปุรวโพธิสตุตวสมาธิปรุติลาภนยานุปรยวตรามิ| ปริศุการุคิตาปรุติลาภนยานุปรยวตรามิ|

ปุรวตถาคตคณสมุทธานุปรุติปตตินยานุปรยวตรามิ| ทานุปรามิตานุสมุทธานุปรยวตรามิ|
 โพธิสตุตวคัลวรตมณทลปริศุทยภินิรุทธนยานุปรยวตรามิ| โพธิสตุตวภูษานุติปรุติลาภนยานุปรย
 วตรามิ| โพธิสตุตววิรยเวคสมุทธานุปรยวตรามิ| สรวุยานางคปรินิษุปตตินยสาครานุปรยวตรามิ| ปรุราช
 ญาณมณทลปริศุทินยสมุทธานุปรยวตรามิ| สรวุโลโกปตตติกายุปรุติภาสัทรุคโนปายนยานุปรยวตรามิ|
 สมณตภทรุจรยาศุปรุณิธานมณทลปริศุทินยานุปรยวตรามิ| สรวุเกษตุรสาครุสพรรณตามุปรยวตรามิ|
 สรวุเกษตุรปริศุทินยสมุทธานุปรยวตรามิ| สรวุตถาคตชวานาวภาสสมุทธานุปรยวตรามิ| สรวุพุทโพ
 ยากรมณวิกรุวิตสาครานุปรยวตรามิ| สรวุตถาคตชวานาวภาสปรุติลาภนยานุปรยวตรามิ| สรวุช
 วนาธาตุมุวารุณยสมุทธานุปรยวตรามิ| อภิสัโพธิวิกรุวิตสมุทธานุปรยวตรามิ| ฐรมจกรุปรุวรตนวฤษ
 ติวิกรุทิตินยสมุทธานุปรยวตรามิ| นานาปรุษนมณทลสมุทธานุปรยวตรามิ| เตษุ จ สรวุปรุษนมณท
 เลษุ สรวุโพธิสตุตวานา ปุรวกุศลสมุทธานุปรยวตรามิ| ปรุธมุปรุณิธานนยสมุทธานุปรยวตรามิ| สตุตว
 ริปาภินยานุปรยวตรามิ| ยะ จ ภควต ปุรวุ โพธิสตุตวจรุยา จรต สตุตวสมุทธานุ ปรุ
 ปาจิตาสถานุปรยวตรามิ| เตษุ จ โพธิสตุตวานา ปรุติจิตตภุษณิ กุศลมุลิวรรุคโนปายนยสมุทธานุปรย
 วตรามิ| สมာธิปรุติลาภนยสมุทธานุปรยวตรามิ| ฐารณิมุขสมุทธานุปรุติลาภนยสาครานุปรยวตรามิ| ปรุติ
 ภาณชวานมณทลวิศุทินยสมุทธานุปรยวตรามิ| สรวุโพธิสตุตวภุยกุณมณวิกรุวิตินยสมุทธานุปรย
 วตรามิ| จรยาลาภินิรุทธนยสมุทธานุปรยวตรามิ| อนุปุรวสมุทธานุปรยวตรามิ| อนุปุรวสมุท
 ธานุคทิกุปรเวคชวานนยสมุทธานุปรยวตรามิ| เตษุ จ สรวุณทริยพลโพธิยงคชยานวิโมกษสมာธิสมปาตติ
 วิกรุวิตสมุทธานุปรยวตรามิ ||

[398]ยถา จ ภควโต ไวโรจนสย สรวุสมินิ ฐรมธาเตา โพธิสตุตวจริตสมุทธานุปรยวตรามิ
 ปรุชานามิ อภินิรุทธามิ เอวิ สรวุตถาคตวานา ทศสุ ทิกษุ ฐรมธาตุมุปรเมษุวากาธาตุมุปรยวसानะษุ ส
 วโลกธาตุมุทเรษุสัณินสรวุโพธิสตุตวจริตสมุทธานุปรยวตรามิ| ปรุชานามิ อภินิรุทธามิ| เอวิ สรวุ

ถาคตานำ ทศสุ ทิภษุ ธรรมธาตุปรเมษวากาศธาตุปรยวसानेषุ สรวโลกธาตุสมุทเรชวส์ภินนสรว
 โพธิสตัดวจริตปรเวศมนนตมายาชาลปรเวศมนนตธรรมธาตุสพรมนมนตมขนิรเทศมปรยนตกลปาธิษฐ
 านปรเวศนิรเทศมวตรามิ ปรชานามิ อภินิรหรามิ| ตตทสย เทโต? เอษ ทิ กุลปุตร อสย สรว
 โพธิสตัดวสมาธินยสาครวยวโลกนวิษยสย โพธิสตัดววิโมกษสย วิษยะ ยเทต สสมาปนนา สรวสตัดวจิตต
 จริตนยาน ปรชานามิ| สรวสตัดวกุลสัจยาน ปรชานามิ| สรวตตวสเกลศวยวทานนยาน ปรชานามิ|
 สรวสตัดวกรรมนานาตวิ ปรชานามิ| สรวศรวากสมาธิทวารานิ ปรชานามิ| สรวศรวากสมาธิภูมิ
 ปรชานามิ| สรวปรตเยกพุทธศานติวิโมกษวิภูริตมวตรามิ| สรวโพธิสตัดวสมาธิสมุทรรณาย ปรชานา
 มิ| สรวโพธิสตัดววิโมกษนยสาคราวตาร ปรชานามิ| สรวตถาคตวิโมกษนยสาคราวตารมปี ปรชานามิ
 ||

อด ขลฺ สุธนะ เศรษฐทาร์โก โคป้า ศากยกนยาเมตทโวจตฺ กियจจิรปรติลพธสตุวยายมารุเย
 โพธิสตัดวสมาธินยสาครวยวโลกนวิษโย โพธิสตัดววิโมกษะ? อาห ภูตปุรวุ กุลปุตร อตีเต ฐวณิ พุทธ-
 เกษตรศตปรมาณุระชะสมานำ กลปำนำ ปรธณ อภยักรา นาม โลกธาตฺรภูตฺ| ตสยำ ขลฺ โลกธาเตา
 คติปรวโร นาม กลโป ภูตฺ| ตสยาะ ขลฺ ปุณฺรโลกธาตฺรธมธเย เกษมาวตี นาม จาตฺรทวิปีกา อภูตฺ| ตส
 ยำ ขลฺ จาตฺรทวิปีกายำ มธเย ชมพทวิปสย ทฺรมเมธฺรศรีรนาม ราชธานยภูจจฺตรศีเตรนครโกฏีสหส
 รานำ ปรมุขา| สา ขลฺ ปุณฺรทฺรมเมธฺรศรี ราชธานี| ตานิ จตฺรศรีดินครโกฏีสหสรานนิ ปรตเยกั นีล
 ไวยุทธฺยภูมิภาคสัสถาปีตานิ สปรตฺรตนมยปรากการปริกษิปตานิ วิจิตรวรณปรภาชาลศุภคนธศกภูจจฺกรปร
 มา[399]โณตปลปทมกมุทปฺณฐริกสัณฺนกนกวาลิกาสัตฺถตตลคนโธทกปริปุณฺณสปรตปริชาปริกษิปตา
 นิ รตนมยสปรตเวทิกาชาลสปรตตาลปงกติปริวฤตานิ สปรตฺรตนมยวฤกษมาลาปริกษิปตานิ อูปริ เมฆ
 ชาลสัณฺาทิตานิ รตนาษฎาปทสุวิภกตวิจิตรรตนภกตีวิราชิตภูมิภาคานิ สิทธคณวิจริตานิ
 อภิชาดปภษีสัสมโนชลรุตฺรวิตนิรโฆษนิกุชิตานิ อุทยานโกฏีศตมทโสธโรปโสภิตานิ ฤทฺธิสตีตานิ ปรมุ
 ทิตนรณาริคนศตสหสรากีรณานิ ศุภากิลปษณียมารุเตริตานุปรตปุชปวฤกษีสหสรากิปรวฤกษฎานิ
 ปารุถิเวณทฺรศตสหสรายุชิตานิ| เตษำ ขลฺ ปุณฺรมหานครานำ สรวรตนวฤกษเหมชาลาล์การาทิโภย
 วาตสัฆฺภูติเตโภย พหุตุรยนิรโฆษสมรุตฺนิจจริเตโภย อยเมวรูป อานนทศพโท นิจจริติ สม สุนาต ปิพต
 ขาทต ธรรม์ จรต โพธิจิตตมุตปาทยต อวินิรตนิยภูมิวิตตามธิจจจต| ภทฺรมสตุ ว อิติ ||

ตสยำ ขลฺ ทฺรมเมธฺรศรียำ ราชธานยำ ธนปติรนาม ราชา อภูต มณฺทลิกะ| ตสย จตฺรศีตีสต
 รีสหสรานยนตะปุรมภูตฺ| ปณจ จ อมาตยศตานยภูวน| ราชณะ ขลฺ ปุณฺรธนปเตะ ปณจ ปุตรศตานย
 ภูวน สรวะษำ ศุรานำ วีรานำ วราจครูปินำ ปรโสเนยปรมรทกานำ ปราสาทิกานำ ทฺรศนียานำ
 ปรมศุภวารณปุชกตยา สมนวาคตานำ| ราชณะ ขลฺ ปุณฺรธนปเตะ ปทฺมศรีครภัสสว นาม อक्रमทิษี
 อภูต เตษำ จตฺรศีเตะ สตรีสหสรานำ ปรมุขา| ตสยำ เตโซธิปติรนาม ปุโตร ภูทกรูปะ ปราสาทิโก
 ทฺรศนียะ ทฺวาทรีศนมหาปุชชลกษณสมล็กฤตกายะ| ตสเยมานิ ทฺวาทรีศนมหาปุชชลกษณานยภูวน|
 ยทุต สุปฺรติษฐตปาณิปาทะ เตโซธิปติราชกุมารโ ภูตฺ| สมั มหาปฤถิวำ ปาทตลาตฺกษิปติ สมั

นิภษิปปติ นิภษิปปัจจ สรวาวตปาตตลาภยา สมัม มหาปฤถิวิม สัมปฤศติ | ปาตตลโยศจาสย จกรณนิ
 ชาตานิ สหสราธาณิ สนาภินิ สเนมิกาณิ สรวากการปรีปุณณานิ สรุจิจราณิ ทรศนียานิ | อุจฉงขปาตตา
 จาสย อภินิรวฤตตาทาภูต สรวฤตตปรีมโปศภิตา อุปรี ปาทจฉวิกุสมุครภาติเรกปรีภาสวรา | อุเม จาสย
 หสตปาตตเล ชาลินิ อภูตัม วิจิตรสวิภกตัจฉิตราปรีสรวาวิณิ ตทยถา ฤตตราษฏรสย สัหราชสย | อา
 [400]ยตปาตปาธาษณินิตาสยาภินิรวฤตตาทาภูตปรีศุทธา ปรีภาสวรา สรวรตตวรณาวภาสปรีมุกตา | ที่ร
 ฆา อสยาจคฺลโย'ภูวน วฤตตาดะ สมายตสัธยะ | ส ตาดะ สมัม ปฤถิวียัม ปรีติษจาปยามาส สมุทธรติ สม
 มฤทูนิ จาสย หสตปาตตลานยภูวน กาจิตลินิกาติเรกสขสัสปรีศานิ | ส ไตรยาน สปฤศติ สตรียัม วา ปุ
 รุชัม วา ทารกัม วา ทาริกัม วา สรวเว เต ปรีติมินโส'ภูวน ปรีมสขเสามนสยสมรूपิตาดะ | เอณยชงฆตา
 จาสย อภินิรวฤตตาทาภูต | ตสย ชงฆเ ออนุปรีวสมุทเต อภูตัม รจิตเต วฤตเต สุชาเต เอณยสเยว มฤครช
 ณะ | ไนนํ กศจิตสมรโธ'นุชวิตุมนปรีาปตฺ วา น จ วรชน กุลมมาปทยเต สม | สปิโตตสทะ ชลฺ ปุณะ ส
 เต'ไซธิปตีราชกุมารโ'ภูต | ตสย ทวโยชะ ปาทยโรทรวาวุตสทา ชาตาวภูตัม วฤตเตตา สุชาเตตา สุปรี
 ปรีณาวทฤศยสัธิ สรุจิตตา ทรศนีเยา เทวา หสตโยทรวาวัสถุโยชะ ปฤษจโต คีรวายาเมกะ | โภศคตพส
 ติกุหยตา จาสย มหาปรีษลภษณมภินิรวฤตตมฤต สุกุปตมสย โภศพสตีคุหยมภูณนิมคณ สัฉาติตม
 ตทยถา หสตยาชานยสย วา อศวาชานยสย วา | นาสย กศจิตสตี วา ปูริชะ วา ทารโก วา ทาริกา
 วา ทฤทโธ วา มธโย วา ททโร วา คुरुรวา คुरुสถานโย วา นิรวสนสยาปยปศยทนายตร สวปรีโกเคน 'ไน
 มิตติเคน วา กาโมปจิตน | สึหปรีวารธกายะ ชลฺ ปุณะ ส เต'ไซธิปตีราชกุมารโ'ภูต | ออนุปรีโวทคตศรี
 อูปรีสตีรณวฤตโรสโก'ภิกษิตมฤคราชาติเกสสัสมฤตสมุจฉริยะ | จิตานตริสชะ ชลฺ ปุนรภวต สุปิจิตศรี
 สวิภกตสมุจฉริยะ สรวากายสมภาคปรีติษจตะ ออนุคาคตระ ออนุนตคาคโตร'ปรีณตคาคโตร มณิผลก
 วิสฤษฎาติเรกทฤตคาคตระ | สัฏตตสกันชะ ชลฺ ปุนรภวต | วฤตตาวสย สกนชาวภูตัม ปีเนา ศุภภา สุปรี
 ปุษฎา | ปรีลมพพาหุตามหาปรีษลภษณปรีติลพชะ ส ชลฺ ปุนรภวต | โส'นวนมเนโนภายา ปาณียา
 ชานมณทเล ปรีมารชติ ปรีมฤคตี สมภาคสตีเตน ศรีเรณ | วฤททฤศคาคตรมหาปรีษลภษณปรีติลพชะ
 ส ชลฺ ปุนรภวต สรวาวโรเปตปรีมาณสมคาคตระ ปรีศมคาคโตร คुरुคาคตระ ปรีสนนคาคตระ ปรีลทาทคาค
 ตระ | กมพुकีรวตามหาปรีษลภษณปรีติลพชะ ส ชลฺ ปุนรภวต อทินกณจศจ | ตสย ยาวตโย คีรวาสามน
 ตเคน [401]มุขสามนตเคน จ รสทรณยะ ตาดะ สรวาชะ समा อภูวน สมนตาดะ สุปรีปุณณะ | สึहनุตาม
 มหาปรีษลภษณปรีติลพชะ ส ชลฺ ปุนรภวต สุนิษกิติตหนุชะ สุปรีปุณณมุขมณทละ สุชาตปรีศุทสมุ
 ขมณทละ สรวายตมุขทวารโ'ปวีวชะ | สมจตวารีศททนต์ตามหาปรีษลภษณปรีติลพชะ ส ชลฺ ปุนรภูต
 ออนุทชนะ | ตสย กิจิทภกตปรีโภเคษุ เอกวารมปิ มุขภกตัม ปรีวรัตมานมสัภินนภยวหารมคमत
 อนตศ เอโกทนพินทูป | อวีรลาวิชมทนต์ตามหาปรีษลภษณปรีติลพชะ ส ชลฺ ปุนรภวต | อวีรลาวี
 ษมา อสย ทนตา อภูวน อจฉิตรสัธยะ สมัม สวิภกตาดะ ไยรสยาหารัม ปรีภิกษานสย นาทุตสจโค วา
 ปรีสจโคปรีทจจโค (?) วา อุกเลโท วา อภิชยนโท วา ปรียวนาโท วา อติสรวณัม วา | สมทนต์ตามหาป
 รัชลภษณปรีติลพชะ ชลฺ ปุนรภวต สมทนต์ โนนทนต์ นาทิกทนต์ โนนนทนต์ น สันตทนต์ น

สัณนิษทานตะ สมณตมธยทนต์'นุตสนนทนต์ อวินิรณินทนต์| สุกุศลทษฏุระศจ กุมารโ'ภูต นิรุป
 เกลศทษฏุระ สุปรสนนทษฏุระ สุปริศุททษฏุระ สุกุสสธิตวิจิตรทษฏุระ| สุปรภูตชิวตามหาปุ
 ฤษลक्षणปรติลพระ ขลฺ ปุณรภาวต| ปรภูตา จาสย ชิวา อภูต ตนวิ มฤทวิ สุกุมารา กรมณยา กมนี
 ยา ลขุปริวรตินี มุขมณฑลสัณณานี ตถยปถยารถยณชนปทนิรุกตยธิษฐานสัปรยุกตา| พรหมสวรศจ
 ส กุมารโ'ภูตภริจิสวระ สรวตुरยนิรนาทศิตวาทยโฆษมโนชยรุตรวิตาลาปสัลาปวากรรมปรวยอาหาระ|
 วากปถาภริตีสชนนีม สรวโลกาภินนทินีม วาจมูทริยติ สม| พรหมมาตีเรเกณ สุวเรน จ ปรชนมณฑล
 ติกรามติ สรว จ อนุรตติ| อภินีลเนตรศจ ส กุมารโ'ภูตจเนตระ ปริศุทเนตระ ปรภาสวเนตระ วิ
 ปรสนนเนตโร'ภริรูปเนตโร ทรศนียเนตระ สุกุจเนตระ ปรหสิตเนตระ| โคปกศโม ส กุมารโ'ภูตปทมราค
 สุกุศุทจกษุรายตนะ สมเนตรรงคะ สมสทศเนตรรงคะ สุกุชเนตรรงคะ आयตเนตรรงคะ ปริปูรณ
 เนตรรงคะสุปรติษจตเนตรรงคะ| ภรุโ'ภูตเร จาสย อูรณา ซาตาภูนหมฤทวิ กรมณยา สุกุมารา
 กุลสัปรศ สวจฉา ศุทธา ปรภาสวรา ทิมคุชีกาตษุรารวรา สุกุกลรศมิณชลปรภาวภาษา| สรวนิจ
 อสโยษณีษมิภินิรเวตตม[402]ภูต สุกุชัต สมนตปริมณฑล มธยาภินยสตเกศาลการโกฏี
 ศตสทสรปตรตปนทมสัทรศิต สมนตตสมภาคปรติษจตมปริมิตมหารธยตาปรธานมธย| สุกุชมจ
 วิศจ ส กุมารโ'ภูต| นาสย กาเย รโซ วา มโล วา เกลโท วา ซาล วา วลี วา ไศลลย วา ภงโค วา ป
 ปรสรณ วา วิสรณ วา อสม วา อสธิต| สรวณวรณจวิศจ ส กุมารโ'ภูตชามพุนทเหมนิรภาสะ
 สมนตวยามปรภา กาลจไนกขวาลาปรภามณฑลปโคภิตะ สรวโรมกุปปรมุกตคณธศมิวิติมิปร
 ภาสวรสริรลการะ| เอโกโรมา จ ส กุมารโ'ภูต| เอโกโรมสย เอโกสมิน โรมกุเป โรม ซาตม
 ภูนนิลไวฑูรยวรณปรทกษินาวรตกณชลชาติ สุปริสัจต สุนิวิษุ สุปริษจตม| อูรชวากโรมา จ ส ก
 ุมารโ'ภูตวินิรตนิยโรมา อปรตยทวารตนิยโรมา อสสุษฏุโรมา อินทรนิลวรณเกศตามหาปุ
 ฤษลक्षणปรติลพระ| ส กุมารโ'ภูต| ตสย นีลาะ เกศา อภูวน ไวโรจนมณิรตนิลวรณนิรภาสะ ส
 นิครา มฤทวะ สุกุณจิตาะ ปรทกษินาวรตกณชลินะ สุกุชตมูลา อนุทธตาะ นิษปีทิตา อสสุลิตาะ
 สมสทศสถานสัสถิตาะ| นยคโรธปริมณฑลตามหาปุฤษลक्षणปรติลพระ ส ขลฺ ปุณะ เตโชธิปตี ราชกุ
 มารโ'ภูต สมนตภทปริมณฑลละ สมนตภทระ สมนตปราสาทิกะ| ส ปุโร'ภูตฤตฤตฤตจรรุทศโน'
 ภูต| ปถุชโต'ปี ทกษินโต'ปี วามโต'ปี คจจนนปี ติชชนปี นิษณโณ'ปี ภาชมาโน'ปี ตูษณโณ'ปี
 อตฤตฤตฤตนาปจรรุทศโน'ภูต| เอภีะ กุลปุตฺร ทวาตรีศตา มหาปุฤษลक्षणะ สมลฤตฤตฤต ส
 เตโชธิปตี ราชกุมารโ'ภูต สรวสตตวาปรติกุลทศนนะ สรวาภิปรายปริปุกทศนนะ สรวสตตวตฤตฤต
 ษนะ ||

ส ขลฺ กุลปุตฺร เตโชธิปตี ราชกุมารโ'ปเรณ สมเยน ปีตฺรภยณุชลาโต ทรมเมรุศริโย
 ราชธานยา คนธางกรปรภเมฆ นามโทยานม ตตร ภูมิตุศนาย อภินิรยเยา วิศตยา กนยาสทสไรระ
 สวรรค มหตา ปุณยเตชาตะศรีเสภาคยวิกรวิตยูเหน นรนาเรคโณะ สมนตาทภินนทุมมาโน ซามพุนท-

สุวรรณมรรคาหุย มหาพรตจตุศกกร์ นารายณวชมยทฤตมา[403]กษยาภษมุตมจนทสนุปรินิษต-
 ปรดิษตเตษั สรวคนธมณิราชสุวิภกตปถษั สรวรตนปุษปสุวิจิโตรปโศภิตวยุหุ สรวรตนชาลสัมาทิต-
 วยุหุ महामณिरत्नराज्युहकर्मण्यप्रतिषथापितसिंहासनं प्लवगनयास्त्ररत्नसुत्रतामप्रिकुहीत् कन्या
 सकवयुस्मश्वाशानेयास्वसहस्रयुक्तम् अनुपूर्वप्रिणदजारुत्तरत्नेन स्वैतवैपुर्यमณिराชมयज्जत्नेन
 विमलाप्रमाणप्रणेन ओजिनद्यात्कुत्सรวरत्नविरजनाभक्तिविनयासजिद्वरुवाकारव्युहोपโศภितेन नीलवैपुर
 यमณिराโชत्तवत्तत्तेन महता रत्नज्जत्नेन धरियता พหุปรานิศตสहस्रप्रिवृत्तทियมจรुมนोชุนนิร
 โธไซศตुरยศตสทไสระะ प्रवाथयमाने महत्ये पुष्यमेधैरभिप्रवश्यत्ये सुरगित्वयकनธुरुष्मणिानियुत्
 ศตสทไสระะ ปรุอุปยमानะ| ตสย ตถา วรชโโต'ษฏวรตมา มารुคะ สมวสลิษต นิมนนุนตวิคโต'ปคต
 ศรกรกจลโลตสโท ชาตुरुปรชตสรวรตนราชตสัจจิตภูมิตลปรดิษชานะ สุวรรณวาลิกาसंस्तिरिणे विजित्
 रत्नपुष्यपागीरुणะ อุภयोโต रत्नवृक्षपङ्क्तिस्मल्लगुद्विजित् रत्नवेทिकाप्रिवृत्ते| อุปริ रत्नकिङ्किणी
 ชาลसัณโน วิวิธรत्नवित्तปรदिमन्थितो'เนกรत्नธวชปตกาปฏิกุศตสहस्राभिप्रलम्पितोपโศภितव्युह
 उभयोतो नानारत्नवैयमगपङ्क्तिवित्तव्युहะ ||

ตตร เกษุจิทรตนไวยมเกษุ วิวิธรตนปริปุณานิ รตนภาชานานิ สถาปิตานยภูวน ยาจนกลัสม-
 ปรดิปาทนาการม| เกษุจิทไวยมเกษุ สรวรตนาภรณวิธะ สถาปิตา อลัการารุณินา ยาจกานามลั-
 ภรณารม| เกษุจิทไวยมเกษุ จินตามณิรตนานิ สถาปิตานิ สรวสตตวานา สรวาภิปรายปริปุณารม|
 เกษุจิทไวยมเกษุ สรวาการวิธานนปานรสปริปุณานิ โภชานานิ สถาปิตานิ ยสย เยนารุณะ ตสย ตั
 ปรดิปาทนาการม| เกษุจิทไวยมเกษุ สรวาการปรมสวาทูรมโนชววรรณคนธรสสปรุสาคะ ทิวภกตวิธะ
 สถาปิตา| เกษุจิทไวยมเกษุ วิจิตรรสาสวาทาทิวสรวผลวิธะ สถาปิตา| เกษุจิทไวยมเกษุ
 วิวิธชชวลวิจิตรรจครกตานิ นานาจิตรภกตวินयासविराचितानि प्रम्महारहाणि सुक्ष्माणि
 सुकुमारกानตวรณานิ ทิวवสตรโกฏีศตสहस्राणि สถาปิตานि वसुत्तरารुณินा यถาภิป्राय[404]ปริโ
 कारม| เกษุจิทไวยมเกษุ สรวาการวิธทิวมโนชววรรณคนธะ สรวคนธวิธะ สถาปิตา อภูวน วิเล
 นารุณินา ยถาภิป्रायปริโकारม| เกษุจิทไวยมเกษุ สรวไภกรณราชะ สถาปิตา อภูวน สตตวานา
 ยถาศยาภิป्रायปริโकारม| เกษุจิทไวยมเกษุ นารุโย'ภिरูปาะ ปราสาทิกา ทรศนีया วิวิธจารูรูปเวศา
 วิจิตรามโนชวสตรสัธิตา สรวาภรณสวลักกตา วิวิธวิเลปนภกตวินयासปรदिमन्थितोपโศภितศรีราช
 สรวสตรัสติลปมาयाกลาวิธชะ สถาปิตา อภูวน|

เตน ชลุ ปุณ สมเยน ตสยาเมว ทูรมเมรุศริย้า ราชชานย้า สุทรศนา นาม อครคณิกากุทราช-
 ปริโศคยา| ตสย้า สุลิตรติปรภาสศรีรนาม ทาริกากุทกรูปา ปราสาทิกา ทรศนีया นาติที่รมา นา
 ดิทรสวา นาติสตุลา นาติภคตา นาติเคารา นาติศยามา อภินीलเนตรา อภินीलเกศิ อภिरามวฤตรา พ
 รมสวรา มธูรปริยวาทีนึ ปราชญา สรวกลาวิธชะ สรวศาสตรโกวิทา ทกษา อนลสา สเคารวา สปรุสา
 ทา ไมตรจิตตา อปรดิษตพหุลา อตฤปติกรมนาปทรศนา มนุทราคโทษโมหา หรยปตราปยสัปนนา
 มารุทวา ถษวี อศาชญา อมาया วินิตา| सा मात्रा सारुध्मनेकगनयाप्रिवृत्ता रत्नरत्नागिรुत्ता तुर्म

เมรุศรีโย ราชธานี นิษกรมย เตโชธิปเต ราชกุมารสย ปุระตะ เตโชธิปตี ราชกุมารัง ปริมารคยมาณา
 ราชาชวนานิโยคาคทจณนตี เตโชธิปตี ราชกุมารัง ทฤษฏววา ติวรี รากจิตตมุตปาทยามาสา| สภา เตโชธิปเต
 ราชกุมารสยานติเก'ธิมাত্রี สัชาตสเนหานุพพธา อสวตจนตรจิตตา มาตรี สุทรศนาเมตทโวจต ยตขลุ
 อมพ ชานีเยาะ สเจนมำ เตโชธิปเต ราชกุมารสย น ทาสยสิ มรณัง โวปกมิษยามิ มรณมาตรกั วา ทูษขม|
 สภา ปุราห ไมวั ทาริเก เจตนาตปาทย| เอษ ทิ กุมารศจกรวรรติลักษณสมนวาคตะ| สฐานเมตทวิทย
 เต ยเทษ ปิตุรชนปเตรตยยาจกรวรรตาราชยมธยวารสิษยติ| ส ราชา ภวิษยติ จกรวรรตี| ตโต'สย สต
 รีรตนั ปุราทุรภวิษยติ ไวหายสัคมม| อปี ตุ ขลุ ปุรททาริเก คณิกา วัย สรวโลกรตติกราะ| น วยเมก
 [405]สตัดว์ ปุรตินิยเมน ยาวชชีวมุปติษจามเห| วัย ทิ ราชโย ธนปเตรราชยยา เตโชธิปเตชะ กุมารส
 โยปสถานาย นิรยาตาชะ| ไม่นำ เจตนา ทฤตมิกรูษว| ทูลภเมตตสถานม ||

เตน เจท สมนเยน สุรยคาตปรวโร นาม ตถาคโต'รหณ สมยภัสพุทโธ โลก อุทปาที วิทยา
 จรณสันนนะ สุกโต โลกวิทนต์ตระ ปุรุชทมยสารถิชะ ศาสตา เทวมนุษยยามำ พุทโธ ภควาน| ตสย ขลุ
 ปุณรคณธางกูรศิขรปรภเมฆสโยทธานสยานตเร ธรรมเมฆทคตปรภาโส นาม โพธิมณเฑ'ภูต| ตตร ส
 ภควาน สุรยคาตปรวรสตถาคตะ ปุรัมสปตาทาภิสัพพุทโธ วุยาหารุชิต| ส ตยา ทาริกยา
 รัถาภิรุฒไยว ปุระจายมานยา สวบนานตเร ทฤษฏว| ปุรติวิพุทธาตจ ปุราณชลาตีสาลอหิตยา
 เทวตยา อาโรจิตม เอษ ทาริเก สุรยคาตปรวรสตถาคโต ธรรมเมฆทคตปรภาเส โพธิมณเฑ วิหริติ
 ปุรัมสปตาทาภิสัพพุทโธ โพธิสตัดวคณปวิภูโต เทวนาคยภษคณธรวาสูรครุทกีนนรมโหระเทเวเนท
 พรหมภาสวรากนิษจเทวคณปุระสภฤตะ| ตโต'รว จ สรวาชะ ปุฤถวิเทวตาชะ สันปีติตาชะ| อากาศเทวตา
 อพเทวตา ชวลนเทวตา วายุเทวตาชะ สาคเรเทวตาชะ นทีเทวตา ปุรวตเทวตา ราชเรเทวตา อรุณทคต-
 เทวตา วนเทวตา วฤกษเทวตา เอษยเทวตา นครเทวตาชะ ปทคามินีเทวตา โพธิมณเฑ-
 เทวตาชะ ศรีรรมมิเทวตาชะ สตตวนิกายเทวตา คคนเทวตา สรวทิกเทวตาชะ สันปีติตาชะ ตสย ภควตะ
 สุรยคาตปรวรสย ตถาคตสย ทรศนาเยติ ||

สภา เตน ตถาคตทรศเนน ตถาคตคณศรวณเณ จ วิศารทา ภูตวา อวภาศปรัตติลพธา เตโชธิปเต
 ราชกุมารสย ปุระตสตัดส์ยาม เวลายามีมา คากา อภาษต

รูปวเรณหุ โลกิ วิศิษฏา	วิศรุต สรวทิสาสู คุณณิชะ
ปุระชญาพเลน น เม สทฤศาสติ	สรวกลารตีมายวิชิชญา 1
ปุราณศตา พุท ไนกสทสรา	เย มม ปุระกษิษุ ราชวเสน
นาปี จ รชย กุมารา	กสยจิตนตติกิ มา น ตุ โลกเ 2 ⁹²⁸
[406]โน จ มม ปุระติหนยติ จิตต์	นาปยุณนียติ กุตรจิจิ สเดตว
นาปี จ เม กวจิ ไวรู น โทษะ	สรวทิตเต'ภีรต์ มม จิตตม 3

⁹²⁸ Gvv: นาปี จ รชยติ มหย กุมารา กสยจิตนตติกิ มานสุ โลกเ

ยท มิ ตวมปี ทฤษฏี กุมาโร	รูปพลปรวโร คุณธารี
ตท อินทริย ปรีณิต สรว	ปรีต โมโม วิปูลา อุปชาตา 4
ศุทธรวิโรจนรัตนสุวรรณ	เกศภินีล สุวลลิต ตฤยม
สุภรุลลาภ สุนาสา เอษ	นิเวทยมี ตว อาตมา 5
วรลักษณธารี สุตธา	กาณจนปรวตสันนิภุปะ
ปุรโต น วิราชมิ ตฤย์	ศยามภฤตา มชวิครหตุลยา 6
สวภินีลมหายตนเนตรา	สีหนโย ปรีปุณ สุภุคระ
น จ เต ปรีตนิยติ วาจย์	อครรุต ปรีตคฤหณมิ มหยม 7
วทเน ตว ชิวา ปรีภูตา	ตามรัตน วิปูลา รตนาภา
วรพรหมสุวรรณางคสุโขไช	เต สุธเต ชคทธารมานะ 8 ⁹²⁹
วทเน สหิตาสตว ทนตา	ศงขนิภา วิมลลา สุวิภฤตา
สมิตฺย เยหิ วิทรศยมานะ	โตษยเส ชนตำ นรวีร 9
ตว ลกษณโส ⁹³⁰ ภนกายส-	ตรีศ ทูเวว ปรีภาสสุ ศุทระ
สมลภฤตฺย เยหิ สुरुปะ	จกรธโร ภวิตาสี จเรนทรา 10

อด ขลฺ เตโชธิปตี ราชปุตฺระ สจฺจลิตฺรติปรีภาสศฺริยํ ทาริกาเมตทวโจจต กสย ตฺวํ ทาริกเก โโก วา
ตววารกษกะ? น มม ทาริกเก กลปเต ปรีปรีคฤหิตฺเตชฺ ทาเรชฺ มมตำ กรตุมฺ | ตสยํ เวลายามิมา คาลา
อภาษต

สุทรศเน รูปคฺไณรุเปเต	สลกษณ ปุณยวิศุทกาเย
ปฤจฉามิ เต พรุหิ มโมตมรฺถํ	ปรีครหสฺตวํ วรคฺาตรี กสย 11
มาตา ปิตา วา ตว กจฺจิสฺติ	ภรฺตาปี วา สวามิ ปรีครโห วา
สตตวโห'ปี จานยะ ขลฺ เยน	สํชฺลา ภฤตา มเมติ ตวฺยิ เสามยรูป 12
กจฺจินน หีสาภิรฺตํ มนสฺเต	ทรสยทตฺตํ ขลฺ มา ปเรชาม
มา กามมิถยาจรณ รติสฺเต	มา วา มฤษาทฺย ปรีสฤตฺ มนสฺเต 13
[407]มา มิตรภทปรีสฤตา มติสฺเต	มา มรฺมภทินี วจําสี วกษิ
มา เต'ปรีกษेषฺชฺ ฐเนชวภิธยา	วยาปาทจิตฺตํ ชนตาสฺ จาปี 14
มา ทฤษฏีกานตารปถิ สถิตาสี	มา กรมวโศทฺธ ⁹³¹ เรจตนา วา
มายาวินี ศาจฺยวศานุกา วา	มา พาธเส ตฺวํ วิชเมณ โลกม 15

⁹²⁹ Gv: วรพรหมสุวรรณางคสุโขไช

โตษยเส ชคทาลปมานะ

⁹³⁰ Gv: โศ

⁹³¹ Gv: ฐ

มาตาปีตาชวาทิสุหฤทศรุณำ	กจจิตปรยตว์ ตว เคารว์ วา
พริทรภูเตษุ จ สัครหาย	กจจิตปรทาตุ ปรสฤตฺ มนสเด 16
ปเรมาสติ กลยาณสุหฤตสวโถ	วา ฐรเมณ กाले จ วทนต์ิ เย ตวาม
กายสย จิตตสย จ กลป ⁹³² ตำ เต	กรมณยตำ วา ชนยนต์ิ สมยก 18
พุทเธษุ เต เคารวมสติ กจจิต	ปเรมาปี วา พุทเธษุเตษุ ตีวรม
กจจิตปรชานาสี ตมครธรม	ยตะ ปรสฺตึะ สฺคตาทมชานาม 19
กจจิตปรเ ตึษจสี ฐรมวเศ	จ จาปยธรม จริตุ มติสเต
อนนตวรณเ จ कुमारณเว เต	กจจิตปรี ปเรม จ เคารว์ จ 19
อนาถภูเตษุ ชเนษุ กจจิต	ไมตรี มนสเด'ปริณายเกษุ
อาปายิเก กรมณิ จ ปรวฤตฺตา	กจจิตภฤตฺสวธา กรณายเส ตวม 20
ปเรษุ ส্পตฺติมิทีเกษย จาคร์ว	กจจิตปรี ตฺษฏิมุไปชี จ ตวม
เกลาสาสวตฺนตเรษุ ชเนษุ กจจิต	ปรชวาทสวตฺสชนยสยฺเปเกษาม 21
อชวาท ⁹³³ สปฺตำ ชนตมทีเกษย	กจจิตภฤตฺมำ ปรรายเส'ครโพธิม
กลปานนตฺน จรณ ⁹³⁴ จรฺยำ	กจจินน เต ปรรณยาสติ เขทะ 22

อด ชลฺ สุทรศนาครคณิกา สจฺจติตรติปฺรภาสศริโย ทาริกายา มาตา เตโชธิปตี ราชกุมารเมต-
ทโวจต มไมษา กุมาร ทาริโกปปาทูกา ปทมครภสฺสภูตา นาภินิษฺกรานตปฺรูวา คฤหาตฺ | ตสฺยำ จ
เวลายามีมา คธา อภาษต

มำ ภาษมาณำ ศถณฺ ราชปฺตร	ยททาริกา เต ปรีปฺถจฺจเตย
วเกษเย'นุปรวฺยา ตว ทาริเกย	ชาตา เสามย วิวรธิตา จ 13
นิตากษเย ยตร ภวานุ ปรสฺตึะ	ตฺไตรว ชาตา มม ทาริเกย
อุปปาทูกา นิรมลปทมครเ	สรวางคปฺรูณา สฺวิศาลเนตรา 24
[408]วสนตกาเล ปรวเร ฤตฺนำ	สฺภูตสสโยชธิสฺปโรเท
สาธปฺโรทฺยานวเร มทีเย	จิริ มยา ตตร วินิรฺคตาห 25
ปรมุกตสาชวครวิจิตรโกเศ	ปรผลลวฤเกษ ชนเมฆวฺรณเ
นานาทวิชนนาทิตวฤเกษนเต	วเน วิโสกา มุฑิตา รามมิ 26
กนฺยาศฺไตรษฏฺภรินวิตาห	วิภูษิตาภิ สฺมนโหรธาภิ
วิจิตรตฺนามภรธาธิภิ	คีเต จ วาทเย จ สฺศิกษิตาภิ 27

⁹³² Gv: ย

⁹³³ Gv: น

⁹³⁴ Gv: จรมาณ

วิจิตรคนธธวัชปทุมตรีเก	วาปีตัญญู'ภูวมหิ'นิษณณา
บุษปภาภิกรเณ ธรณีปรเทศ	สุคติภิตสตรีกณส์ปรปุรเณ 28
ตตรามพุมธเย'ถ สหสรปตรี	ปราทุรพภูโวตตมรตนปทมม
ไวฑูรยทณห์ มณิราชปตรี	วิศุทชามพูนทกรณิกิ จ 29
สุคนธรัตน ⁹³⁵ ตมเกสรามย	ชมพุธวโฆทภูตมทาวภาสม
อาสัสตทา สักยิตา ชเนาชา	ราตรรย้า กิมภยทุกต เอษ สุรยะ 30
มหารวินทราทรชนิกษเย'สมาด	ปรโพธยมานาตสวิตะ ปรภามิะ
มุกโต'วภาโส มธุรศจ ศพทส-	ตชชนมนะ ปูรวนิมิตตมสยะ 31
สตรীরตนมตทติ มนุษย์โลก	ปราทุรพภูโวตตมศีลศุทชยา
น กรรมโณ หยสดี กฤตสย นาคะ	ปรเว สุจีรณสย วิปาก เอษะ 32
สุนิลเกศยุดปนิลเนตรา	พรหมสวรา กาลจนศุทธรณา
อามุกตมาลาภรณา สุเวศา	ปทโมทภาวา ศรีริว นิรมลภา 33
วิศุทศาคาตรี สมภาคกายา	สัปรุณคาคตรา สุวิกตเทหา
สุวรรณพิมพ์ มณิเนว ปฤษฏ	วิโรจเต สรวทโศ'วภาสย 34
โคตโรทภวศจนทนราชคนธะ	ปรวาติ จาสยาภิตศะ สฝริตวา
รุด จ ทิวย์ มธูรี รุวดยา	คนโธ มุขาทวาติ ยโถตปลสย 35
สมิต ยไทษา ปรกรโรติ'ใจ	ทิวย์ ตทา ตูรยรว วิเรชาติ
สตรীরตนมตตชลุ ชาตุ โลก	น ปรากฤตานำ วศมภยเบติ 36
มนุษย์โลก น หิ วิทยเต'เสาภรตา	หิ โย'สยาสตวทฤเต ประ สยาด
สลลภษเณศจิตรตจารูปะ	กนย้า ปรตีจฉสว ยตสตวเมตาม 37
[409]หรัสวา น เจย์ หิ น จาริทีรฆา	สญฺลน ไจษา น กฤศาติมาตรม
จาโปทรี ปีนปโยธรา จ	ตวานูรูเปยมนินิติตางค 38
สังขยาลิพิชฆานนเย ตไถว	มูทราวิธา ศาสตรนเยษวภิชญา
ศิลปินิ ยาวนติ จ สรวโลก	ปาร์คเตย นิชิลेषุ เตษุ 39
อิชวสตรวิชฆานน ปร วิชชญา	สตตวาน ยุเกตตา สุวินิศจिता จ
อากรษเณ ศตรูมนะปรสาเท	สรวตร ปาร์ ปรม คเตยม 40
วิศุทธรตโนตตมสรวคาคตร	มุกตปรภามณทลราชิตยเม
สวลักฤตา ปูรวกฤไตะ สวปุ่นไยส-	ตวานูรูปา ปริจาริเกยม 41
เย วยารยะ เกจน ชิวโลก	เตษ้า สมุตถานนเย วิชชญา

เตชามเศษปรศม์ จ สำปท- ไภษชยสมยกปริวิจารณ์ จ || 42 ||
 ชมพุทธเว เย'ปี จ สรวมนตร- นิรุกติเกทา นิขิลา ชนนานาม|
 สรวตร โลกวยวหารสเสา⁹³⁶ จิตเร คเตยฺ ปรมา คติจจ || 43 ||
 สวรางนिरุหารนยาจ เย'ปี เตชํ ปรภเทษุ นเย ปรวิษฎา|
 คีตานี นฤตยานี จ ยานี โลก เตชวปยเศเชษุ ปร วิชิตวา || 44 ||
 ตูรเยษุ วาทยेषุ รติปรโยเค ทาสเย จ ลาสเย จ คตี คเตยม|
 รเกตษวรเกตษุ นเรษวภิชลา นรานูนีตา ปรติฆานวิตา วา || 45 ||
 สตรีณํ รุตานีห จ ยานี โลก วิเศษตสตานยชิลานยเถ⁹³⁷|
 เย จาปรเมยา วนิตาชนสย โทษา น เตชํ นิขิเลน สนติ || 46 ||
 นิรีกษิตะ จาถ⁹³⁸นิรีกษิตะ จ องคปรทานะ'งควิทรศเน จ|
 นิษฐํ คตา สรวกลาสุ ใจว มโนรธานํ ปริปูรณิ เต || 47 ||
 อมตสรา เจยมนีรุษกา จ น กามโลลา น ปานคฤทธา|
 เกษมารชวมารทวสุรตา จ อรุโรธนา จาปรุษา สุวิชลา || 48 ||
 อุตถานคีลาปรติกุลวากยา นิตยํ คุรุณามนุวัตินิ จ|
 สเคารวา กีกุศไลษินิ จ ตวานุโยคยา จริตานุฤตเตตา || 49 ||
 ซีรณेषุ วฤทเธษุ จ โรควตสุ ทริทรฎเตษุ สุหะชิตेषุ|
 จกษุรวีหีนेषวปรายณेषุ การุณยเมฆิ ชนยตยชสรหม || 50 ||
 [410]ปรารุณจินตากริตา สไทษา น จินตยตยาตมहितานิ ใจว|
 สรวสย โลกสย หิตะชินิ จ สवलฤตตา จิตตคุณเรรุทาไระ || 50 ||
 นิตยาปรมตตา สมฤตีสัปรชนเย สลิตา นิษณณา คยิตา วรชนตี|
 ตูษณิม ปรภาชตยปี จ สมฤไตว โลกสย ใจวาภิมิตา สไทษา || 51 ||
 สมณฑตะ ปุณยวตี วิภาติ สไทว จ ปรเมกริ ชนนานาม|
 เอตามุทีกษนน หิ ตฤปติเมติ โลก น จาสยาะ กวจิตสตี สกติะ || 53 ||
 กลยณมิเตรษุ สเคารเวยฺ ตวททรศเน นิตยสมตสุกา จ|
 ที่รหานุทรศินยวิหุษฎเจษฎา สุเมรูกลปสถิรศุทจิตตา || 54 ||
 สทา สวปุนโยะ สมลฤไตษา น วิหยเต'สยาะ กวจิตปยมิตรหม|
 ชลาเน น จาสยาะ สทฤศาสติ โยชิ เทษานูรูปา ตว ราชปุตฺร || 55 ||

936 Gv: เฆมา

937 Gv: ไว

938 Gv: จารุห

อถ ขลฺ เตโชธิปตี ราชบุโตร คนธางกูรศิขรปรภมหมุทยานํ ปรวิศย สฺจุลิตฺรติปรภาสฺศริโย
 ทาริกายา มาตฺรครคณิกายาเย สฺสุทรศนาเยเย สมกษํ สฺจุลิตฺรติปรภาสฺศริโย ทาริกาเมตทโวจต อหํ ขลฺ
 ทาริกเก อนฺตตรา สมยกสํโพธิมภิสํปรสฺสิตะ | เตน มยา อปริมาณะะ สรวชฺชตาสํภารายะ
 สมุทธานยิตฺวายะ | อนนฺตมธฺยานุ กลปาน โโพธิสฺตตฺวจรฺยํ จรฺตา สรวปารมิตายะ ปริโสฺชยิตฺวายะ |
 อปรานตโกฏฺฐิตานุ กลปาสฺตถาคตายะ ปุชฺชิตฺวายะ | สรวพฺพุทฺทศานานิ สํธารยิตฺวยานิ | สรวพฺพุทฺทเกชฺช
 ราณิ ปริโสฺชยิตฺวยานิ | สรวตถาคตฺวํสา น วยฺวจฺเจตฺตฺวายะ | สรวสฺตตฺวสํสํสาเย ปริปาจยิตฺวายะ |
 สรวสฺตตฺวสํสํสาเยชฺชานิ ยินิวรฺตยิตฺวยานิ | อตฺยนตฺสฺเส สตฺตฺวายะ ปฺรติชฺชาปยิตฺวายะ | สรวตฺตฺวานํ
 ชฺชวานจกฺษุเย ปริโสฺชยิตฺวาม | สรวพฺพุทฺทโพธิสฺตตฺวสมุทาคเม ปฺรโยคตฺวาม | สรวโพธิสฺตตฺวสมตฺยํ ส
 ถาคตฺวาม | สรวโพธิสฺตตฺวภูมีย นิชฺชปาทยิตฺวายะ | สรวสฺตตฺวธาตฺเย ปริโสฺชยิตฺวเย สรวสฺตตฺวทา
 ริทฺรยวฺยจฺเจทฺทาย สรวสฺวปฺรติยาคินา ภฺวิตฺวาม | อปรานตโกฏฺฐิตานุ กลปาน ทานปารมิตายํ จรฺตา
 อนนฺปาทานน สตฺตฺวายะ สํตฺรปยิตฺวายะ | สรวโวภฺกรณฺวสฺตฺตฺวปฺรติยาคเณ สรวยาจนกสํชเย สํตฺรปยิตฺวเย |
 เตน มยา สรวสฺวปฺรติยาคิตายํ ปฺรติปฺทฺยมาเนน นาสฺติ ตฺททฺธยาตฺมิกํ พาทฺหํ วา[411] วสฺตฺย นนฺ ปฺร
 ตฺยกตฺวาม | เตน มยา ปุตฺรฺทิตฺถภฺรารา ทาทฺวายะ | จกฺษุเยชฺชโรสฺตปาทสรวางคปฺรตฺยงฺคานิ ปฺรติยกตฺว
 ยานิ | สา ตฺวํ มม ตทา ปฺเรชฺช ปฺรติปฺทฺยมานา ทานานฺตฺรายํ กริชฺชยสิ | ปฺรียेषฺช ปุตฺเรชฺช ปฺรติยชฺชมาเนชฺช
 วนาตตฺมนา ภฺวิชฺชยสิ | พฺพุ กายิกโจตฺสสิกํ ทุชฺชํ ปฺรตฺยนุภฺวิชฺชยสิ | มม สรวสฺวปฺรติยาคจิตฺเต ปฺรตฺยปฺสฺส
 เต มาตฺสรวจิตฺตมฺตฺปาทยิชฺชยสิ | มมางคปฺรตฺยงฺคานิจิตฺตฺวา ยาจนเกภฺยเย ปฺรติยชฺชมาเนชฺช ทุชฺชิตา
 ทฺรฺมนสฺวินิ ภฺวิชฺชยสิ | ภฺวิชฺชยติ จ ส กาลโย ยทํ ตฺวํ ปฺรติยชฺช ตถาคตฺตฺสเน ปฺรวัรชฺชียามิ | สา ตฺวํ ตส
 มินฺ สมเย’นาตตฺมนา ภฺวิชฺชยสิ ||

อถ ขลฺ เตโชธิปตี ราชบุตฺรเย ตสฺยํ เวลายํ สฺจุลิตฺรติปรภาสฺศริโย ทาริกํ คาลาภฺริชฺชยภฺยชต
 สํโพธิสํสํการมมหาสมุทฺธา มยา⁹³⁹ปฺรเมยายะ ปฺรปฺรณฺณียายะ |
 ยตเย กถฺตํ สรวชฺชตฺสฺ กถฺตฺวา สํปฺรสฺสฺสโต’หํ สฺจุจฺจราย โโพธา || 56 ||
 กลยารุณฺโวยะ สมยกคณนฺตมธฺยเย โวยมาปฺรมาโณเย ปฺรณฺณิรฺวิโสฺชยเย |
 ปฺรสฺถานภฺมเมศฺจ ตถาคตฺวานํ กลปานนฺนทานุ ปฺริกฺรุม การฺยม || 57 ||
 ตฺรยชฺชวสฺสิตานํ จ มยา ชินานํ สํสิคฺชิตา ปารมิตาปเกชฺช |
 วิโสฺชณฺนียะ วรโพธิมารฺโค นิจฺจตฺรชฺชวานมทานเยน || 58 ||
 เกชฺชตราณิ สรวาณฺยปี สรวทิกฺษุ กลิชฺชวานิ โสฺชยานิ มยาชิลานิ |
 สรวากฺษณา ทฺรคตฺยศฺจ สรวา วยวาวรตฺนียายะ ขลฺ สรวโลเก || 59 ||
 สรวจ สตฺตฺวา นิชฺชลา วิโสฺชยายะ เกลศาวฤตา โมหฺตโม’นฺธฤตฺตฺวา |
 ปฺรปาจยิตฺวา วิวิโรปาโยเย สรวชฺชตมาปรคณเย นินฺเวศฺชเย || 60 ||

ภูมี้รสงคาศจ มยา วิศรยา	กลปารณวาสใจว ชินาะ ปรปฐา
ไมตรีม จ สันนย ชคตยเศเช	เทยานิ ทานานยชิลานิ โลก 61
สมาคตายนาจนกาณที่กษโย	สรวปรทานาภริตสย นิตยม
มา ลินทีนา กฤปณา ตทานิม	ภุยา มม ตวั วิสภาคจิตตา 62
ศิโร'รฺถโน เม'รฺถนุกที่กษย อิมจ ⁹⁴⁰	จรยามุทารา จ รตสททานิม
ภวิษยสิ ตวั ภฤศทษชตปตา	ศรุตไววมรฺถ สฺถิตตามุไปหิ 63
[412]ตวั เทารมนสย มม หสตปาท	จเฉทาน ปรทาสยามยาปิ ยาจกานาม
กฏนิ วกษยสยพลารตรูปา	ศรุตไวตมรฺถ ปริจินตยสว 64
ปริยานิ วสฺตุนิ ตไถว ปุตราน	ทาสยามิ จ ตวามหมรฺถินะ สน
ศรุตไวตมรฺถ ยหิ เต น สาทะ	สรวิ ตไถวาสฺต ยถา ตเวษฏม 65

เอวมุเกต สฺจลิตฺตปฺรภาสศรฺรทาริกา เตโชธิปตี ราชปุตฺรเมตทโวจต ตถา ภวตฺ กุมาร ยถา วท
 สฺสิ| อหิ เต ยถากามิ กรณียา ยถาจฺฉาปรีโภคยา เยนกามิคุมา สรวตฺรตยนตานุคามินิ นิตยานุพฺพธา
 สรวการโยตฺสกา อาศยานุกุโลปจารา สมยกุปรากฺรมา อวิษมปฺรตฺติปฺรโยโคปจารา ภวิษยามิ || อถ
 ขลฺ สฺจลิตฺตปฺรภาสศรฺรทาริกา เตโชธิปตี ราชปุตฺร คธาภริชยภาชต

กาโย หิ ยนเม นรภาคินินาย	ตฺตาปยมาโน วิลยํ ปรยาयाต
ชนมารณวานปยหมตฺสหามิ	จรฺยาสภาคา ปรีจาริกา เต 66
ชาติชวนนตาสวปี ชาตชาตศ-	ฉิทฺยเตต กาโย ยหิ เม'ติมาตฺรม
ตทฺตฺสเห'หิ สฺถิรชรีจิตตา	ภรตา ภว ตวั มม สารฺฐรูป 67
กลปานนตตานปี จกรวาลาะ	กจฺจิจฉิโร เม ปรีจฺจฺรณเยยฺชะ
อากฺลानตจิตตาปี ตทฺตฺสเห'หิ	สวามิ ภว ตวั มม สารฺฐวจินตย 68
ชาตยนตฺรณยปยมิทานิ จ ตวั	ฉิตฺตวาทฺจมาตฺมานิ ปรสย เทหิ
เจโถวศิตฺตวั มยิ สันิเทศย	ทฤตฺม ปฺรติษฺธาปย มา สวธฺรเม 69
อตยนตฺเมว ปฺรติปาทยามิ	กาโย ตเวมํ นรเทวปุตฺร
จรฺยา จรณ กลปมหาสมุทฺราน	ปรยจฉ มारรฺถิชนาย หฤษฏาม 7
สฺปฺรสฺถิตสฺตวั ปฺรวราครโพธา	สเตตวชฺ สันนย กฤปามนฺตาม
อเศษสตฺตวารณวสฺครหาย	คฤหณิษว มามปฺยนุกมปฺยาตะ 71
น โภคเทโตรน ฐนสย เทโถ	รณ กามจรฺยารติสฺสวารณม
อิจฺฉามยหิ สวามินมครสฺตตวั	สภาคจรฺยาจรณาย ตฺ ตวาม 72

ศุทธาภินิเณษณ ไมตรจิตตา ยเภษเส ตวั ชลฺ สรวโลเก |
 [413]อรกตจิตตะ กรุณายมาโน นิเสศฺยํ ตวั ภวิตา มุเนินฺทระ || 73 ||
 ยถา กรมาตปรกรรมโต มหี เต รตโนชชวลา ติชฺชติ นิรมลเยม |
 สลลภษณาลักฤต จกรวรตี นิเสศฺยํ ตวั ภวตา นฤโลเก || 74 ||
 สวปฺนानตเร'ปศยมหํ รชนยํ สุธรรมเมฆปรภโพิธมณฺเฑ |
 ทฺรฺเมนทรมฺล สุกตํ นิษณณํ ปฺรฺสภฤตํ พุทฺธสุตฺรเนโกะ || 75 ||
 ตํ สฺรฺยคาตฺรปรวรี ชินนทฺรี ชามพฺนโทตตปฺตมหาทฺรภลปม |
 สวปฺนानตเร มุรฺธนฺยกโรตส เม'ทย ปาณิ ปฺรพฺุทฺธา มุทิตา ตโต'หม || 76 ||
 รติปฺรภา นาม วิศุทฺทกาเย ปฺรฺราณสาโลหิตเทวตา เม |
 อาโรจยตฺเยช ตถาคโต'สมินฺ สโพิธมณฺเฑ วิจฺรตฺยฺทาเร || 77 ||
 อภฺตปฺุรา เม ชลฺ เจตโนว มิเกษย เตโชธิปตี กุมารม |
 อาโรจิตํ เทวตยา กุมารํ ตวั ทฺรภษยสีตฺยทย นิสานตเร เม || 78 ||
 สวปฺนानตเร เม สุกโต'ทย ทฺลษณฺเฑ ตวั ไจว ทฺลษณฺเฑ ปฺริศุทฺธสฺตตวะ |
 สารฺธํ ตวฺยาวาปฺตมโนรธาหํ ตํ พุชยิชฺยามิ มุเนินฺทรมทย || 79 ||

อด ชลฺ เตโชธิปตี ราชปฺุตฺระ สฺรฺยคาตฺรปรวรสย ตถาคตฺสย นามเธยํ ศฺรุตฺวา พุทฺธทฺรศฺนาวกา
 ศปรตฺลพฺุโธ มหาปฺรีติปฺรสาทเวคฺสชาตะ สฺลลิตฺรติปฺรภาสศฺรียํ ทาริกํ ปลจภฺิรมณฺิรตฺนศฺไตฺรภฺยวตีรย
 ศฺรีศฺรภปฺรภาสํ นาม จูทามณฺิรตฺนมฺสยาะ ปฺราทาต | อคฺนิวฺรณฺน ใจฺนํ มหามณฺิรตฺนจิตฺเรณ วสฺตฺรต
 เนนาจฺฉาทยามาส | ไสวํ สตฺกถตา น หฤปฺยติ โนตฺปฺลวฺติ น จรติ วา ปฺรมาทํ วาคมต อนุยตฺร กฤตฺถลช
 ลิปฺุฉา อนิมิชฺชนยนา เตโชธิปเตะ กุมารสฺย วทฺนํ เปรภษมาณา สฺถิตาภฺุต ||

อด ชลฺ สฺุทฺรศฺนา อคฺรคณฺิกา เตโชธิปตี ราชกุมารํ คาถาภฺิรธฺยภาษต
 ททฺยามีมา เต ชลฺ ทาริกํ ห- มิตเยวมาสีนฺมม ทฺิรชฺรทฺรตฺร |
 เสยํ ปฺรทตฺตา ตว จารฺุรูปา สวลฺกถตา ปฺุณฺยคฺุณฺเฑรฺุเปตา || 80 ||
 มนุชฺยโลเก สทฺลศิ น กนฺยา สวิทยเต'สยาะ กุวจฺิทฺตมาเย |
 ศิเลน พุชฺ⁹⁴¹ยถ คฺุณฺเฑสฺตถานฺไยะ สตฺรีณํ วเรยํ สวลฺ สรวโลเก || 81 ||
 [414]ปทฺโมทภเวยํ น หิ ชาติวาทะ สํหุชณามรฺหติ นิรมลตฺวาท |
 อเศชโทชานูปฺลิตฺจิตตา จรฺยาสภาคา ตว สํพฺุว || 82 ||
 สรวฺตตมสฺปฺรศฺสุชวาทานิ คาทฺรานิ จาสยาะ ปฺรมํ มถฺุทฺุณิ |
 วยฺายาตฺราระ สํสฺปฺริเศน เยชา- มโรคตํ ตตฺกษณเมว ยานฺติ || 83 ||
 ยสยาะ⁹⁴² ศฺุภ วาติ หิ คาทฺรคณฺโธ วราสฺตทฺนยานภฺิภฺุย คณฺุชาน |

941 Gv: พุทฺธ

ตัม คนธมาขราย วิศุทศีล	ปรดิษชตา สรวนรา ภาวนติ 84
อสุยา ทิ ภายะ กนกปรกาโส	วิโรจเต นิรมลปทมครุณะ
กรุทชายมูทวิภษย ทิ ไมตรจิตตา	ภาวนติ สรวเว นิชิลเนน สดตววะ 85
สนิครุ้ วโจ'สยา มธูร์ มโนชุล	กานต์ จ นานา ⁹⁴³ ศรวณาภิรามม
ศรุตไวย ยทโทษตโมวิชาติ	กรมาศุภํ นาภิลชนติ กรตุม 86
ศุทฐาศยา นิรมลมานเสย์	สรวตฺร ศาจฺยํ น ทิ วิทฺยเต'สยาะ
ยทภาษเต เจตสิ ตตตไถว	ยโต ชคตโตษยติ สวเรน 87
น มายยา โมหยเต จ สดตวาน	วิโลภยตเยว จ นารุทเทโตะ
ลชชาวตี สํวุดตมานเสย์	สเคารวา วุททชนเวษุ นิตยม 88
น ชาติโคตเรณ น รูปมตตา	ตไถว เนย์ ปริวารมตตา
มเทน มาเนน จ วิปรยูกตา	นมฺรา ชินेषุ ปรณตา สํไทว 89

อถ ชลฺ เตโชธิปตี ราชปุตรสฺ สปริวารยา สจฺจลิตรติปรภาสศรียา ทาริกยา วิศตฺยา กนฺยาสทสฺไส
 ระ ปริวารเณ จ สารุธํ ตโต คนธราชฺกรุทศิขรปรภเมฆาทุทยานานนฺิชกรมย เยน ธฺโรมทคตปรภาโส
 โโพธิมณฺโฑ เยน จ ภควานํ สุรยคาตฺรปรวระ ตถาคตสฺ เตโนปสํกรานนฺต'ภูตฺ ตภควสฺ สุรยคาตฺรปรวรสย
 ตถาคตสย ทฺรศนาย วนทนาย ปุชนาย ปรยฺอุปาสนาย| ส ยาวทฺยานสย ภูมิสตาวทฺยานเนน คตฺวา ยา
 นาทวตีรย ปทภยาเมว ภควตสฺ สุรยคาตฺรปรวรสย ตถาคตสฺยานตฺกมฺปสํกรามนํ อทฺรากุષีตเตโชธิปตี
 ราชปุโตร ภควนตํ สุรยคาตฺรปรวริ ตถาคตฺรมหนตํ สมยฺกสํพุทฺธํ ทูรตฺ เอว ปฺราสาทิกํ ทฺรศนีนํ ศาน
 เตนทฺริยํ ศานตฺมานสํ คุปฺเตนทฺริยํ นาคมिव สฺทฺวานตํ ทฺฤทมิวาลจฺฉํ อนาวิลํ วิปรสนนมฺ| ทฺฤชฺญวํ จาสย
 จิตตฺมภิปฺรสนนมฺ| ปฺรสนนจิตโต พุทฺธทฺรศนมหาปฺริตีปฺรสาทเวคานํ สํวฺรชยา[415]มาส| มหาปฺริตี
 เวคปฺรสาทปฺราโหมยปฺริสพฺพฺเณน จิตเตน ตํ ภควนตฺมเนกศตสทฺสรกถฺวสฺ ปฺรทกฺษิณีกถฺย ภควตสฺ ปา
 เทา ศิรสาภิวทฺย สารุธํ สจฺจลิตรติปรภาสศรีทาริกาปฺรมฺเชน สรวฺปริวารเณ ปญจภิรมฺหามณฺิรตฺนปทฺม
 ศตสทสฺไสระ ตํ ภควนตฺมภิจฺฉาทยามาสฺ ปญจ จ วิหารศตานิ สรวฺคนธมณฺิรตฺนมยานิ สรวฺมณฺิรตฺนราช
 วิจิตฺรานิ ตสย ภควตสฺ การยามาสฺ| เอโกกํ จ วิหารํ ปญจภิรมฺหามณฺิรตฺนราชศตสทสฺไสระ ปฺรติมณฺุ
 ยามาสฺ ||

อถ ชลฺ กุลปุตร ส ภควานํ สุรยคาตฺรปรวรสตถาคตสฺ เตโชธิปเต ราชกุมารสย อธฺยาศยํ วิ
 ทิตฺวา สมนตฺเนตรทวารปฺรทีปํ นาม สุตฺรานตํ สंपฺรภาศยามาสฺ| ส ตํ ศรุตฺวา สรวฺธฺรมนเยษุ ทศ สมานิ
 มุชสมฺพุทฺธานํ ปฺรตฺยลภต| ยทฺตุ สรวตถาคตปฺรณิธานสาครสํภาวาภาสํ นาม สมานิมุขํ ปฺรตฺยลภต|
 ตฺรยชฺวาวภาสครุภํ จ นาม สมานิมุขํ ปฺรตฺยลภต| สรวฺพุทฺธมณฺุชลาภิมุขนิรฺยาณํ จ นาม สมานิมุขํ ปฺรต

⁹⁴² Gw: โย'สยาะ

⁹⁴³ Gw: กานต์ ชน่าน่า

ยลภต| สรวสตตวปรวรวาภาสปรเวศี จ นาม สมาธิมุขํ ปรตยลภต| สรวโลกสมุทยชฌานาวภาสปร
 ติปนัน จ นาม สมาธิมุขํ ปรตลภต| สรวสเตตวณรียสมุทรวาภาสปรทีป จ นาม สมาธิมุขํ ปรตลภต|
 สรวชคตปริตรานชฌานเมฆํ จ นาม สมาธิมุขํ ปรตลภต| สรวสตตวชคตปริปากวินยาภิมุขปรทีป จ
 นาม สมาธิมุขํ ปรตลภต| สรวตถาคตธรรมจกรนิรุโฆษวิชฌปนํ จ นาม สมาธิมุขํ ปรตลภต|
 สมณฑภทจรยามณทลปริศุทธิปรณิธิเมฆํ จ นาม สมาธิมุขํ ปรตลภต| อิมานิ ทศ สมาธิมุขานิ ปรมุขํ
 กฤตวา สรวจรรมนเยษุ ทศสมาธิมุขสมุทรวาน ปรตยลภต สุจลิตรติปรภาสศรีศจ ทาริกา ทุโรยชนชฌาน
 สาครครุภํ จ นาม จิตตนิธยปตี ปรตลภต อโววฤติกา จาภุทนต์ตรายา สมยกุลไฟเธา ||

อถ ขลฺ เตโชธิปตี ราชปุตรระ ภควตตะ สूर्यคาคตรปรวรสย ตถาคตสย ปาเทหา ศิรสาภิวนทย ตํ
 ภควนตมเนกตสทสรกฤตวะ ปรทกษิณีกฤตย ส[416]จลิตรติปรภาสศรียา ทาริกยา สรวปริวาเรณ จ
 สารธํ ตสย ภควโต'นตีกาตปฺรากรามต| ส เยน ทรมเมรุศรี ราชธานี เยน จ ปีตา ราชชา ฌนปติสเตโนป
 ชาคาม| อุเปตย ปิตุรฌนปเต ราชณะ ปาเทหา ศิรสาภิวนทย เอตมรตมาโรจยามาสา ยตขลฺ เทว ชานีเย
 สूर्यคาคตรปรวโร นาม ตถาคโต'รหนฺ สมยกุลไฟเธา โลก อุทปาที วิทยาจรณสंपนนะ สุกโต โลกวิทนต์
 ตระ ปुरुษทมยสารถิศา ศาสตา เทวมนุษยานำ พุทโธ ภควาน| อโหว ติว วิชิต ธรรมเมฆทคตปรภาเส
 โพธิมณเต วิหระตยจिरาภิสंपุทชะ| อถ ขลฺ ราชชา ฌนปติสเตโชธิปตี กุมารเมตทโวจต เกณ เต กุมาร
 อยมรธํ อโรวิจิต เทเวณ วา มนุษเยณ วา? ส ปฺราห สุจลิตรติปรภาสศรียา ทาริกเยติ ||

อถ ขลฺ ราชชา ฌนปติรพุทโธตปาทศรวเณณ มหานิธานปรตिलाภสंसขลฺ สทูลภพุทธรตณปริ
 ลาภสंसขลฺ ตถาคตทรรคเน สรวทूरคติปฺรปาตภยวินิรตณสंसขลฺ สรวเกลศวยาธิปฺรศมนมหาไวทยราชปรติ
 ลาภสंसขลฺ สรวสंसารทุชปรีโมจกสंसขลฺ อตยนตโยคเกษมปรติชฌापกสंसขลฺ วิติมิรชฌานาโลกทรรคกสंस
 ขลฺ อวิท्यानธการวิจวंसมนโหลกาปฺราทूरภาวสंसขลฺ อนายกสย โลกสย ธรรมนยวินายกปรตिलाภสंसขล
 อปริณายกสย สรวชลตายานปริณายกสมุตปาทสंसขลฺ มหาปรีติปฺรสาทปฺราโมทยปรตिलโพ พุทโธต
 ปาที ศรุตวา กษตริยพฺราหมณนคมชนปทามาตยปฺโรหิตกุมารโกภีภีราชาน เทหาวิกปารุชยาศจ ส
 นิปาตย พุทโธตปาทนนทศพทาเวทินสเตโชธิปเตะ กุมารสย ตทราชย์ ธรรมจฉาทํ ปฺราทาต| ส ตํ กุมาร
 ราชเย'ภิชิจย สารธํ ทศภิศา ปฺรานิสทสโรเรน ภควาน สूर्यคาคตรปรวรสตถาคตสเตโนปชคาม|
 อุเปตย ตสย ภควตตะ ปาเทหา ศิรสาภิวนทย ตํ ภควนตมเนกตสทสรกฤตวะ ปรทกษิณีกฤตย ตสย ภค
 วตตะ ปุรสตานนยชีทต สารธํ สวเกณ ปริวาเรณ ||

อถ ขลฺ กุลปุตร ส ภควาน สूर्यคาคตรปรวรสตถาคโต ฌนปตี ราชานํ สรวาวจจ ปรชนมณท
 ลมวโลกย ตสยํ เวลายามูรณาโกศาตสรวชคจจิตตปรทีป นาม รศมี ปฺรามูณจต| सा तसु तिगुषु स्र
 वलोक[417]रातुनवास्य स्रवलगेनतरानभिमुखं प्रिसंसठाप्य अजिनद्यानि पुठुविकुरवितानि संहरस्य पुठ
 वैनयिगानां सदत्वानामासयान विच्छेद्य तस्यं वेलयामजिनद्येन पुठुथिपदेयेन स्रवलगाण्युत्कटेन
 पुठुकायेन स्रवस्रवाजसाकरसंप्रयुगेन पुठुधेयेन स्रवธรรมविदिमिराधप्रทีप नम चारणीमुखं संप्र
 कासयामास पुठुकेषुत्तरप्रमाणरुषेसमचारणीमुखप्रिवारम्| अถ राओद्य ฌนปเตสททธารณิมุขํ ศรุตวา

สรวธรมะมุ มหาน ธรรมาวภาสะ ปราหุรภูต| ตสยำ จ ปรัชติ ชมพูทวีปปรมาณุระชะสมานำ โพธิสตตวา
 นำ สรวธรมวิติมิรารุทปรีปราชยา ธารณยะ ประติลโม'ภูต| ษษญะจ ปราณินิยุดานามนุปาทาย
 อาสรเวภยศจิตตานี วิมุกตานี| ทศานำ จ ปราณิสหสรานำ วิโรช วิคตมลั ธรรมะ ธรรมจกษุรวิศุทธร
 อปรมาณานามนุตปนุนปุรวมนุตตรายำ สมยกสิโพธา จิตตมตปนุนม| ทศสุ ทิกษุ อจินตยพทวิกร
 วิตสัทรศเนนานนตมธยะ สดตวธาตฺรวิณยมาคมาต ตรีภริยาไนะ ||

ราชสวศจ ฅนปเตธรมหาธรมาวภาสปรติลพธสย เอตทภวต น ศกยมคกรรมธยวสตา อีมา เอวิรู
 ปา ธรมา อธิโมกตุม เอวิรูปี จ ชวนัน นิษปาทยิตุม| ยนนวนหิ ภควโต'นติเก ปรวราชเยยม| อถ ชล
 ราชชา ฅนปติสดี ภควนตเมตทโวจต ลเกยหา' ภควโต'นติเก ปรวราชยามุปลัปหิ ภิกษุภวาม| อาห
 ยสเยทานิม มหาราช กาลั มนยเส ||

อถ ชล ราชชา ฅนปติษ สूरยคาตฺรปรวรสย ตถาคตสยानติเก ปรวราชต สารุทธิ ทศภิกษุ ปราณิ-
 สหไสระ| เตน อจิเรณ ปรวรชิตน สรวธรมวิติมิรารุทปรีปรี ธารณิมุขิ สปริวาริ นิษปาทิตี ภาวิตม
 ตาวนตเยว จ สมามิฆานี ปรีติลพธานี| ทศ จ โพธิสตตวาภิกษุภวะ ปรีติลพธา| อนนตมธยั จ
 ปรีติสวินนยสาครามวดีธนะ| อสงคโคจรวา จ นาม กายปรีศุทธิษ ทศทิกตถาคโตปลักรมธนะ
 ปรีติลพธา| ส ตสย ภควโต ธรรมจกรั ปรีติจจิตวาน สัธาริตวาน กถาปุรุษตวิ จ การยามาส|
 มหาธรมภานกตวิ จ อกรโต| ศาสนปรีครหิ จาการชิตี| อภิกษุภวาปรีติลาภเลน จ สรวาวตีม โลกธาค
 สฬริตวา ยถาศยานำ สดตวานำ กาย สัทรศย เอตี [418]พทโรตปาหิ ปรีภวายน ตำ สรวตถาคตสมุท
 ธรรมตามภิกโยตยน ตำ ปรววโยคปลัปหิ สัปรกาศยน ตั พทวิกรวิตปรีภาวี สัธธณยมานะ ศาสน-
 ปรีครหมการชิตี ||

เตโชธิปดินา จ ราชปุเตรณ จ ราชปุเตรณ ตไตรว ทิวเส ปูรณายำ ปูรณมาสยำ สบต รตนานี
 ปรีติลพธานี| ตโลยปรีปราสาทลคตสย สตรีคณปรีวฤตสย ปูรสตาทปรีติหตเวคิ นาม ศตสหสราริ
 สรวรตนสมลักฤตติ ทิวยิ ชามพูนทสูธธณมยิ สมนตปรีภิ สรวาการวโรเปตี มหาจกรรตนัน ปราหุรภูต|
 วชรรัตนคิริเตชศจ นาม มหาหสตีรัตนัน ปราหุรภูต| นิลคิริยนิลเวคิ จ นาม อศวรรตนัน ปราหุรภูต|
 อาทิตยครภปรภเมฆราชิ จ นาม महामณिरत्नं ปราหุรภูต| सा ज सुजलितरतिप्रभासक्री तारिका सु
 रीरत्नं ปราหุรภูต| ปรีภูตฆนสกนธิ จ นาม คฤทปตีรัตนัน ปราหุรภูต| วิมลเนตริ จ นาม
 ปรีณายกรตนัน สปตม ปราหุรภูต| ส สปตรัตนสมนวาคโต ราชากวจกรวรรตี จตฺรทวิเปศวโร ธารมิโก
 ธรรมราโช วิชิตาวิ ฅนปทสถามวิธยปราปตยะ| ปูรณ ชล ปูนรศย สหสริ ปุตฺรธณมภูจจฺจฺรณำ วีรณำ
 วรางครูปินำ ปรีไสนยปรีมรททานาม| ส อิมำ มหาปฤถิวิม สสาครคิริปรียนตามชิลามกณภูกานนีติ
 กานนุปทรวามฤทฐำ สมิตีดำ เกษมำ สุภิกษุ รมณียามากีธณพทฺชนมณษุภยำ ธรรมณภิกษุชิตย อธยว
 สตี สม ||

ส ตสมิน ฅมพูทวีเป จตฺรศีติราชธานีสหสเรษุ เอโกกสยำ ราชธานี ยปยจ วิหารศตานี
 การยามาส สรวาการวโรเปตานี สรวโอบโกคปรีโกโคปจารสัปนนานี สรวโทยานปราสาทจกรมณิธยาน-

สุขปริโภคยวณราชวิภูษิตานิ | เอโกกสมิ์ศจ วิหาระ ตถาคตใจตย์ การยามาส วิบุโลทวิทมตยบุตรา-
 เนกาการรตณวยุห์ สรวมนิรตณราชวิจิตรม | สรวาส จ ตานู ราชธานีขุ ตั ภาควนตึ สรวุคตตรปรวรั
 ตถาคต สปริวารมูปนิมนตรยามาส นครปรเวศาย | สรวาส ราชธานีขุ ตั ตถาคต สรวการยา อา
 จินตยยา ตถาคตปุชยา ปุชยน ปรเวศยามาส | ส พุทธรนครปรเวศปราดิหารยวิกรวิเตน อปรมาณานำ
 สตตวานำ กุศลมูลานิ สันขยมาส ตตรา[419]ปรสนนจิตตาะ สตตวาะ ปรสาทั ปรตยลภนต | ปรน
 จิตตาะ สตตวา พุทธรศนปริตีเวคาน วิวรธยามาสะ | ปริตีเวควิวรธิตะ สตตวา โพธยาศยวิศุที ปรต
 ยลภนต | โพธยาศยวิศุทธะ สตตวาะ มหากรุณาเจตนามุตปาทยามาสะ | ปริตีเวควิวรธิตะ สตตวา
 สรวพุทธรธมปรเยษภยิกุกตา อฏวน | พุทธรธมนยวิธชวณะ สตตวาะ สรวธธมสวภวานิธยปตเย จิต
 ตมภินิรณามยามาสะ | ธธมสมตาวตีรณะ สตตวาะ ตรยธวสมตาวตาราย จิตตมภินิรณามยามาสะ |
 ตรยธวชวานาวภาสปรตลพธะ สตตวาะ สรวพุทธรปรปาวิชลปตเย ชลวานาโลกมวกรมตติ สม
 วิจิตรตถาคตวิชลปตยวกรานตาะ สตตวาะ สรวชคตส์ครหาย จิตตมภินิรณามยามาสะ |
 สรวชคตส์ครหปรยูกตาะ สตตวา โพธิสตตวามารคิวิศุทเย ปรณิธานมุตปาทยามาสะ | มารคสมตาว
 तीรณะ สตตวาะ สรวตถาคตธธมจกรภินิรหาราย ชลวานาโลกมุตปาทยามาสะ | ธธมสาครวินยาภิม
 ขา สตตวาะ สรวเกษตรชาลสวกายสมรณต่าย จิตตมภินิรณามยามาสะ | เกษตรสมตาวतीรณะ
 สตตวาะ สรวสเดตวันทริยสมุทธรปริชวไย ปรณิธานมการษะ | สรวชคทินทริยธธิมุกติวิจารปร
 ยูกตาะ สตตวาะ สรวชลตาทิคมาย อธยาศย วิโศธยามาสะ | อิตเยวิรูปำนำ สตตวานามิมาเมวิรูปรถ
 สิทธิ สंप्रवेक्ष्य तेऽथिपतिं राजा स्रवासु राजधानीं तं सुर्यकात्रप्रवर्त्त त्वात्तं प्रवेक्ष्यमास अजिनतेन
 पुत्रविक्रवित्प्रतिहार्यसंश्रुत्तन्न तेऽथा सत्त्वानां परिपाग्विनयय ॥

ตตก็ มนยเส กุลบุตร อนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน เตโชธิปตีรนาม ราชบุโตร'ภูต? น ชล
 ปนสตุไยวี ทรัชภูยวม | อัย ส ภควาน ศากยมนิสตถาคตสเตน กาเลน เตน สมเยน เตโชธิปตีรนาม
 ราชบุโตร'ภูต येन तज्जग्वरुदिराख्यं प्रतिलपथम् स ज सुर्यकात्रप्रवर्त्त नाम त्वात्त अराकिते | ตตตี
 มนยเส กุลบุตร อนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน ธนปตีรนาม ราชอ ภูต เตโชธิปเตะ กุมารสย
 ปิตา? น ชลเววี ทรัชภูยวม | รตนกุสมปรโก นาม ตถาคตสเตน กาเลน เตน สมเยน ธนปตีรนาม ราช
 อภูต ย เอตรหิ ปุรวสย่ำ ทิสิ โลกธเตา สาครปรมาณู[420]รชะสมานำ โลกธตุมุทธานำ ปรธธ ธธม
 ธตคคณปรตภาสเมขนามนิ โลกธตุมุทเธ ตรยธวปรตภาสธธมราชสภากุลมธยเม โลกธตุมุทเท พุท
 ปรภามณชลศรีปรทีปายำ โลกธเตา สุนททรกายปรตภาสธวเซ โพธิธมณเท อนุตตรา สมยภสิโพธิธมิส
 พุท'นภิลापยพุทเกษตรปรมาณูรชะสมโพธิสตตวปริวฤโต ธธม เทศยติ | เตน จ ภควตา รตนกุสม
 ปรธธ ตถาคเตน ปุรว โพธิสตตวจรย่ำ จรตา สรวธธมธตคคณปรตภาสธธม โลกธตุมุทเธ ปรโคสิ
 ตะ | ยาวนตศจ ตสมินิ โลกธตุมุทเธ ตถาคตา อุตปนนาศจ อุตปทยนเต จ อุตปตสยनเต จ เต สรว
 จ ภควตา รตนกุสมปรธธ ตถาคเตน ปุรวโพธิสตตวจรยาศจรตา อนุตตรายำ สมยภสิโพธา ปริปา
 จิตตะ ॥

ตตกี มนยเส กุลบุตร อนยา สา เตน กาเลน เตน สมเยน ปทมศรีครภสัฎวา นาม ราชภารยา
 อภุต เตโชธิปเตะ กุมารสย มาตา จตุรศีติสตรีสหสราณำ ปรมุขานาม? น ขลเวว์ ทรษภูวยม| เอชา สา
 กุลบุตร มายาเทวี ภควโต มาตา โพธิสตตวชนนี สมณฑาวภาสานาวรณวิโมกษปรัติษชตา อสัเขยสรว-
 ตถาคตสมุทราคมปรัตยภษา สรวโพธิสตตวชนมส์ทรศนวิธิชญา เตน กาเลน เตน สมเยน ปทมศรีครภ-
 สัฎวา นาม ราโชย ณฑเรครมทิสยภุต| ตตกี มนยเส กุลบุตร อนยา สา เตน กาเลน เตน สมเยน
 สุทรศนา นาม อครคณิกา อภุต? น ขลเวว์ ทรษภูวยม| เอชา สา สุนตรา นาม ทนทปาณะ
 ศากยสย ภารยา มม มาตา เตน กาเลน เตน สมเยน สุทรศนา นาม อครคณิกาภุต| ตตกี มนยเส กุล
 บุตร อนยา สา เตน กาเลน เตน สมเยน สุจลิตรติปรัภาสศรีรนาม คณิกาทาริกาภุต? น ขลเวว์
 ทรษภูวยม| อหิ สา เตน กาเลน เตน สมเยน สุจลิตรติปรัภาสศรีรคณิกาทาริกา อภุต| ตตตี มนยเส
 กุลบุตร อนยะ ส เตน กาเลน เตน สมเยน เตโชธิปเต ราชณะ ปรัวาโร'ภุต| น ขลวึ น ขลเวว์
 ทรษภูวยม| อิเม เต โพธิสตตวาะ สรว สมณฑทพรโพธิสตตวจรยาปรัณิธานปรัปุรยา ภควตา ปรัติษช
 ปิตา อสมินเนว ปรัชนมณฑล สันิษณณาสรวโลกธาตูปรัติภาสปรา[421]ปเตน กาเยน สรว
 โพธิสตตวสมาธิวิหารสัณิเนน จิตเตน สรวตถาคตะ สัมขภาวทวิชยปเตน จภษษา สรวต
 ถาคตคคนสวรางคเมฆจกรนิครชิตนโรฆะวิชยปเตน โศรเตรณ สรวธรมวิหารวศวรรดิษา อาศวาสปรัศ
 วาเสน สรวพุททเกชตธานุจลิตเนน นโรฆะเขณ สรวตถาคตปรัชนมณฑลโลปสักรมณาปรัติปรัสรพเธน
 โพธิสตตวกาเยน โพธิสตตวถาศยาภิมุเขน ปรัปากวินยานุกุเลน อาตมภาวภินิรหาเรณ อเศษสรวทิก
 ชาลปรัสฤเตน นานาคตสรวกุลปาวุยวจฉินเนน สมณฑทพรโพธิสตตวจรยาปรัณิธานปรัปุริสมุทาคเมน
 สมณฑวคตา ภควตะ ปรัชนมณฑล สันิษณณะ| ส ขล กุลบุตร สूरยคาตรปรัวรสตถาคตเตโชธิปติ
 นา จกรวรรดิษา จ มยา จ ยาวชชีวมุปลัทธิ'ภุต จีวรปรัณทปาดศยนาสนคลานปรัตยโยภษชยปรัชกา
 ไระ ||

ตสย ขล ปุณะ กุลบุตร สूरยคาตรปรัวรสย ตถาคตสย ปรันิรฤตสยानนตรี ตสยานเมว โลกธา
 เตา ปรัสนนคาโตร นาม ตถาคโต โลก อูทปาที| โส'ปยสมภिरาราคิตะ สดกฤโต ครุฤโต มานิตะ ปุช
 ติ| ตสยานนตรี สรวคาตรชยานปรัติภาสจโนทรนาม ตถาคโต โลก อูทปาที| โส'ปยสมภिर
 เทเวนทรภูไตราราคิตะ|

ตสยานนตรี ชามพุนทเตโชราไซ นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตรี ลภษณภูชิตคาโตร นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตรี วิจิตรรคมิชวลนจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตรี สุวิโลกิตชยานเกตุรนาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตรี วิปุลมหาชยานศมิราไซ นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตรี นารายณวชรวีโร นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตรมปราชิตชยานสุถาโม นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตฺร สมณตฺวิโลกตชฺฌาโน นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร วิมลศรีเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สීหวิชฺฌมภิตปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร ชฺฌานนรศฺมิชฺฌวลนจฺุโท นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร คฺุณนรศฺมิธฺวโชนาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร ชฺฌานนภาสฺสกรเตโธ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร รตฺนปทฺมปรฝุลลิตคาคฺุตร นาม ตถาคต อาราคิตะ| [422]
 ตสยานนตฺร ปุณฺณยปรทฺธิปธฺวโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร ชฺฌานนรศฺมิเมฆปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สมณตฺไวโรจนจฺุโนทฺรนาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร อภรณจฺุจตฺรนิรโฆโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สมณตชฺฌานนาลอกวิกรรมสීโห นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร ธรรมธาตฺวิชฺฌยตฺถจฺุโนทฺรนาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สตตฺวคคณจิตตปรตฺถิภสฺสพฺโพ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร ปรศฺมคคณธฺสุนาโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สมณตฺนารฺวิตคคณตฺนิรโฆโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สฺุทฺถคคณชฺฌานนรศฺมิชฺฌาลพฺพิมพฺสคณฺโธ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร อมฤตปรวตฺตปรภาคเตโธ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร ธรรมสาครนิกฺรชฺิตโฆโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร พุทฺธคคณปรภาสฺสจฺุโท นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร รศฺมิจฺุโนทฺรนาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร รศฺมิจฺุโนทฺรรุณเมโฆ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สฺุปริปฺุณฺณชฺฌานนมุชฺุโกตฺร นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สฺุวิศุทฺธชฺฌานนคฺุสมาวภาโส นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร รตฺนารฺจฺุจะปรวตฺตศฺรีเตโชราโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร วิปฺุลคฺุณโชยตฺถิปรโภ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สฺมาธิเมรฺวภฺยทฺถคคณชฺฌาโน นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร รตฺนจฺุณทฺรธฺวโช นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร มรฺจฺุจรมณฺฑลคาคฺุตร นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร รตฺนาคฺุรปรภาคเตโธ นาม ตถาคต อาราคิตะ|
 ตสยานนตฺร สมณตชฺฌานนจฺุรยาวิลมฺโพ นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ อรุจีสมุทรมุขเวคปรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ธรรมวิมานนิริโฆษราโซ นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์มสทฤศคุณกัรติธวัช นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ปรลมพพาหุรนาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ปุรวุปรณิธิรมาณจโนทรนาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์มาภาศชยานารุธปรทีโป นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ธโรมทุกตณเภศวโร นาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ไวโรจนศรีครุภราโซ นาม [423]ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ธรรมนารายณเกตุรนาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ชุณานเกตุรนาม ตถาคต อาราคิตะ|

ตสยานนตร์ ธรรมสาครปทโม นาม ตถาคต อาราคิตะ|

อิติ หิ กุลบุตร เอตัสตถาคตาน ปรมุขาน กถตวา ตสยัม โลกาเตตา ษษฎฐิปุทโธฏฐินิยุตต-
สทสรณยุตปนนานิ อฎวาน ยานยสมาภีราราคิตานิ สตถกถตานิ กุรูกถตานิ มานิตานิ ปุชิตานิ จีวร-
ปิณฑปาทศยนาสนคฺลานปรตยโยชชยปริชกาโระ ||

เตชะ ชลฺ กุลบุตร ษษฎฐิปุทโธฏฐินิยุตตสทสรณัม สรวปศฺจิม วิปุลธรรมาธิมุทิสํภวเตโช
นาม ตถาคต อุตปนโน'ภูตฺ| ตสย ภควโต นครเ ปรวิชฺฐสย มยา ราชภารยาภูตยา สรว สวามินา สร
วการปุชามุขํ ปยุกตยา ตถาคตปุชยา ปุชัม กถตวา สรวตถาคตโตตปตติสัวปรทีโป นาม ตถาคตธรรม-
ปรยายสฺตสย ภควโต'นตีกาตฺ ศฺรุตตะ ยสย สทศรวณานมยา ชุณานจกษุชะ ปรตลพธม| เอช จ
สรวโพธิสฺตตวสมาธินยสาครวโยโลกนวิชโย โพธิสฺตตววิโมกษะ ปรตลพธะ ||

สา ชลวหิ กุลบุตร เอตํ วิโมกษํ ภาวยมาณา พุทฺธเกษตรศตปรมาณูระชสมาน กุลปานาคตาน
โพธิสฺเตตวณ สรวํ โพธิสฺตตวจรยัม จรมาณา| เตชะ จ เม พุทฺธเกษตรปรมาณูระชสมเมษุ กุลเปษุ อนน
ตมธยาสตถาคตตา อาราคิตาชะ| กวจิตฺ กลเป กลปสฺสโล'ปี เอกตถาคต อาราคิตชะ| กวจิตฺ กลเป ทเวา
ตถาคตาวาราคิตเอา| กวจิตฺ กลเป ยาวทนภีลาปยาสฺตถาคตตา อาราคิตาชะ| กวจิตฺ กลเป
พุทฺธเกษตรปรมาณูระชสมาสตถาคตตา อาราคิตาชะ| น จ เม ชาตุ โพธิสฺตตวสย กาโย ชุณาคะ
กิปฺรมาณะ กิ'ทฤกสฺสถานะ กิ'ทฤควธนะ| น กายกรม ชุณาคํ น วากกรม น มนสฺกรม ชุณาคํ น
ชุณานทรศนํ น ชุณานโคจรัม น ชุณานสมาธิวิชโย ชุณาคะ| เย ชลฺ ปุณะ กุลบุตร สตตวา โพธิสฺตตว
โพธิสฺตตวจาริกัม จรนต์ ทุภุชฎวา โพธิสฺตตวสยานตีกะ'นุนยจิตตมุตปาทยามาสะ นานาสํเก'ตรนานา-
สัวไสสจฺจ ปรสาทํ ชนยามาสะ สรว เต โพธิสฺเตตวณ เลากิกโลโกตตไรรวิวีโรรูปาโยชะ สักฤทิตา
โพธิสฺตตวสย ปริวารา ภวนติ สม| เต โพธิสฺตตวสย โพธิสฺตตวจรยัม จรตะ ปริวารสัวเส น อไวรวุติกา
ภวนติ สม อนุตฺตรายัม สมยกสฺสไฟธา ||

[424]สาห์ กุลบุตร วิบุลธรรมาธิมุกตีสภวตฺตสวตฺตสย สหฺรศนาทิมิ สรวโฬิสตฺตวสมาธิ
 สาครวยวโลกนวิษย โฬิสตฺตววิโมกฺษํ ปฺรติลภย โฬิสตฺตวตวน สารธํ พุทฺธเกษตรศตปฺรมาณฺรชฺชสฺमान
 กลปานาคตา เอตํ วิโมกฺษํ สํภวยามานา| เย จ เตษุ พุทฺธเกษตรปฺรมาณฺรชฺช สเมษุ กลเปษุ ตถาคตา
 อุตฺตปฺนนาเช สรว เต มยา ตถาคตา อาราคิตาเช ปุชิตา อุตฺตสฺถิตาเช| สรวเษํ จ เม เตษํ ตถาคตานํ
 ธรรมเทศนา ศฺรุตฺตา ศฺรุตฺตวา อุตฺตคฺฤทฺทิตา สํธาริตา| สรวเษํ จ มยา เตษํ พุทฺธานํ ภาควตามนฺติกาเทษ
 วิโมกฺษเช ปฺรติลปฺโธ นานานโยรวา นานาสฺตฺตรานตฺตนิรฺโฆโฆรฺนนานาวิโมกฺษศฺรีโรรฺนนานาวิโมกฺษทฺวาโร
 นานาวิโมกฺษวิจาโรรฺนนานาธวชปฺรเวคฺเช นานาพุทฺธเกษตรสาครวตฺตาโร นานาพุทฺธทฺรศนสมุทฺร
 วิชฺชปฺตฺติเก นานาตถาคตปฺรชฺชรมณฺทลวตฺตาโร นานาโฬิสตฺตวปฺรณิธานสาครนยปฺไล
 นานาโฬิสตฺตวจฺรยาปฺรสโร นานาโฬิสตฺตวจฺรยาภินิรฺหาโร นานาโฬิสตฺตวปฺรสโร| น จ
 โฬิสตฺตวสย สมฺนตภทฺรวิโมกฺษนยมวตฺตรามิ| ตตฺกสย เทโตะ? อากาสตลปฺรเวศปฺรมาณา ทิ กุลบุตร
 สมฺนตภทฺรานํ โฬิสตฺตวานํ วิโมกฺษนยเย สรวสตฺตวสํชฺชวคตฺตลาปฺรมาณเย ตฺรยชวปฺรวิรวตฺตสาค
 ตลาปฺรมาณเย ทิกสมุทฺรตลาปฺรมาณเย ธรรมธาคตฺตยสาคตลาปฺรมาณเย| ตถาคตฺตวิษยสมศฺรีรา ทิ กุล
 บุตร สมฺนตภทฺรานํ โฬิสตฺตวานํ วิโมกฺษนยเย ||

สา อหํ กุลบุตร พุทฺธเกษตรปฺรมาณฺรชฺชสฺमान กลปาน โฬิสตฺตวศฺรีโร เปรภษมาณา
 อตฺตปฺไตว ทฺรศเนน| ตทฺยถาปิ นาม กุลบุตร เอกานตฺรคจฺริตโยเช สตฺริปฺรชฺชโยรฺนโยนยสฺมาคเม
 สํเกตกฤตโยรปฺรมาณเย อโยนิโศมนสิการปฺรภวเย ศุภสํชฺชวาวิตฺรภสํโหมสํภวาศจิตฺโตตฺตปาทา
 อุตฺตปฺทยนเต เอวเมว กุลบุตร มม โฬิสตฺตวสย ศฺรีโร เปรภษมาณายา เอโกกสมฺมาโถมวิวราทนนต-
 มธฺยาปฺรมาณนิรฺเทศา โลกธาคตฺตวคปฺรสรานานาปฺรติษฺฐานานานาสํชฺชวาทานานาสํสฺถานานานา
 นานาปฺรเวทวฺยหา นานาปฺลฺลิตฺตวฺยหา นานาคคณเมษสํชฺชวาทานานากลปนาม-
 สํชฺชยานิรฺเทศานานาพุทฺธโธตฺตปาทตถาคตฺตวคปฺรภวานานาโฬิมณฺทาลํการานานาคตาคตฺตรม[425]-
 จกรปฺรเวทนนวิกรฺวิตานานาตถาคตปฺรชฺชรมณฺทลวฺยหา นานาสฺตฺตรานตฺตนิรฺเทศนิรฺโฆษา นานา
 ยานนยนิรฺหารปฺรภวานานาปฺริศฺทปฺรภวโลกาวภาสา อทฺถษณฺณปฺรเวทนิมิตฺตเย ปฺรติจิตฺตคฺษณํ จกฺษุ
 อากาสมาคจฺจณฺติ| เอโกกสมฺมาโถมวิวราทนนตมธฺยา พุทฺธสมุทฺรทศจกฺษุ อากาสมาคจฺจณฺติ|
 นานาโฬิมณฺทาลํการานานาธรรมจกรปฺรเวทนนวิกรฺวิตานานาสฺตฺตรานตฺตนิรฺโฆษวิกรฺวิตาย อปฺรติศฺรพ
 โยเคน ปฺรติจิตฺตคฺษณํ จกฺษุ อากาสมาคจฺจณฺติ| เอโกกสมฺมาโถมวิวราทนนตมธฺยเย สตฺตวสมุทฺร
 นานาภวณารามปฺรเวทนิมิตฺตนิรฺเทศนิรฺโฆษนิรฺเทศานานารูปภวานานาปฺริภวคฺชฺชานานาจารโยคจาร-
 ปฺรโยคานานเนนทฺรยปฺรินิชฺชปฺตฺติสํสฺถานเย ปฺรติจิตฺตคฺษณํ จกฺษุ อากาสมาคจฺจณฺติ| เอโกกสมฺมาโถม-
 วิวราทนนตมธฺยาสตฺตวสาคปฺรเวทนนตมธฺยเย อวภวณารามจฺจณฺติ| อนนตมธฺยา โฬิสตฺตวปฺรณิธานสมุท
 รา วิศฺรยณฺณต| อนนตมธฺยา โฬิสตฺตวภุมิรฺยวาทฺตสุมุทฺรา อากาสมาคจฺจณฺติ| อนนตมธฺยา
 โฬิสตฺตวปารมิตานยสาคปฺริศฺทโย'วภวณารามจฺจณฺติ| อนนตมธฺยา โฬิสตฺตวปฺรเวทโยคสมุทฺรา
 อากาสมาคจฺจณฺติ| อนนตมธฺยา พุทฺธเกษตรปฺริศฺทนนยสมุทฺรา อากาสมาคจฺจณฺติ| อนนตมธฺยา

โพธิสตตวมหาไมตรีนยสมุทราษ สรวสตตวมหาไมตรีนยสมุทราษ สรวสตตวปริปากวินยปรากรมปรโยคสาครา อวกรามนติ| อนนตมธยา โพธิสตตวมหากรรณาเมฆนยสาคราษ สัภานติ| อนนตมธยา โพธิสตตวมหาปริตีเวคสาครา วิวิธนเต| ปรีติจิตตกษณมนนตมธยาษ สรวสตตวสัครหปรโยคสาครา นิษปทยนเต ||

สา อหิ กุลปุตฺร เตษุ พุทฺทเกษตรศตปรมาณุระษสมेषุ กลเปษุ โพธิสตตวสย เอโกกสมาทโรม-
วิวราตปรีติจิตตกษณมนนตมธยาน ธรรมนยสาครานวตรมาณา ปฺรยนตี นาธิคจณามิ| น จ อวตีรณ
ปฺรุมวตฺรามิ| น ปรีติลพฺรปฺรวิ ปรีติลเก ยาวทนตเตปฺรมธยคตสยาปยหิ กุลปุตฺร สรวารุสสิทสย สด
รีคณปรีวฤตสย นานาวิโมกษนยสาคราวตาโร| เอโกกสมาทโรมวิวราทนนตมธยัสตรยธวณยสา
ครานวตารามิ ธรรมธตวตารนยสมุทราวตาเรณ ||

[426]เอตมหิ กุลปุตฺร สรวโพธิสตตวสมาธิสาครวยวโลกนวิษย โพธิสตตววิโมกษั ปฺรชานามิ
สมาปทเย| กิ มยา ศกฺย โพธิสตตวานามนตมธโยปายนยสาครปฺรสุตทานา สรวสตตวสมสทกฺศ-
สัสนานสัสถิตกายวิชลปตีสัทรศกานา สรวชคทาศยานุกุลจฺรยาสัทรศกานาม อนนตมธยวรณนรีรมิต-
เมฆสมุทฺรสรวโรมมุขปฺรมุณจกานา สรวศรีธรรมตาสวภาวปฺรภฤติปรีศุทธานามาภาศกษณ-
ชคตปฺรภฤตยวโพธินรีวิกปานา สรวตฺรานุคตพุทฺทวินิจยตถาคตสมวิกรูวิตปรีมาณาม อนนตมธย-
วิโมกษวิษยวิกรูวิตนรียาดานา วิปุลธรรมธตฺติตตปาทปฺรเวศวิหารวศวตฺตนา สมนตมมุขสรวธฺรุมิ-
วิโมกษสาครวิกรูวิตานา จรฺยยา ชวตฺต คณาน วา วกฺตฺ นิชิตาน วา คณนินฺน สัทรศยิตฺ ||

คจจ กุลปุตฺร อีโหว ภควโต ไวโรจนสย ปาทุมเล วิวิธรตนวฺยูหมหามณิราชปทฺมครภาสน-
นิษณณา โพธิสตตวชเนตรี มายา นาม เทวี| ตามุปสักรมย ปรีปฺฤจจ กถิ โพธิสตตวา โพธิสตตวจรฺยยา
จฺรนโต'นุปลิปตา ภวานติ สรวโลกธฺรุมมโลษ| อปฺรตีปฺรสรพฺธา ภวานโต ตถาคตปฺุชาปฺรโยเคษุ|
อไววฤตฺติกา ภวานติ สรวโพธิสตตวกรฺมานเตภยษ| สรวาวรณวิคตา ภวานติ โพธิสตตววิโมกษาวตาเรษุ|
อปฺรปฺรตยยา ภวานติ สรวโพธิสตตววิหาเรษุ| สมุขีภาวคตา ภวานติ สรวตถาคตานาม| น วิวฺรตฺนเต
สรวสตตวสัครหปรโยเคภยษ น นีวฺรตฺนเต'ปฺรานตโกฏีคตกลปฺรสรวโพธิสตตวจรฺยยาสัวาเสภยษ| น
ปฺรตฺยูทาวรตฺนเต มหายานปฺรณิธานาตฺ| น สัสีทฺนติ ชคตฺกุลศมฺมูลสัธารณวิวฺรตฺนตยา ||

อด ชลฺ โคปา ศากยกนฺยา เอาตเมว วิโมกษมุขนย สัทรศยนตี พุทฺธาธิษฺฐาเนน ตสยฺา
เวลายามิมา คากา อภาษต

สัโพธิจรฺยยาจฺรณปฺรยุกต์ ปศฺยนตี สดตวษ ชลฺ เย'ครสตตวม|

ปฺรสนนจิตตษ ปรีติฆาตีโน วา วรชฺนติ เต สัครหมสย สรวเว || 90 ||

ยวานติ หิ เกษตรศเต รชัสสิ สมฺรามิ กลปานิห ตาวโต'หม|

เมรุปฺรภาภูทวโรลกธตฺ สดตษ ปรี วฺยูทสนามนิ กลเป || 81 ||

[427]ชทฺวิศตึะ โกฏยฺยุตานิ ตสมินฺ สหสฺรสัชฺยา หยภวานมฺนีนาม|

เตษามภฺทยศจฺรโม มฺนินฺทฺร ธรรมธวโซ นาม ชคตปรีตีปะ || 92 ||

ศรีเตชนามา นฤปติสททานิม	ตสมิน มุเนินทเร ปรีนิรวฤเต'ถ
ชมพุชเช'สมินนิหตาริจกระ	โส'วยาหตาชณะ ประเมศวโร'ภูต 93
ศุราณี วีราณยถ รุปวนติ	ปลยจาวท ⁹⁴⁴ ปุตรศตานิ ตสย
สรวางศัปฺรณวิศุททกาเย-	นยนุตตมศรีปรตมณจิตานิ 94
ราชา สปุตรระ สุกเต ประสนนะ	ปูชามการชืทวิปลำ ชินสย
นิตยั จ ส ⁹⁴⁵ ธรรมปริศโร'เสา	ธรรมาภิกุโตะ'ภวทปรกมบยะ 95
สุรศมินามา จ นฤปลย ตสย	วิศุทตตโต'ยมภูตกุมาระ
สุทรศนียศจ มโนชยรูปะ	ตรีศทวาราลักฤตลภษณางคะ 96
ราชย์ ปรีตยชย นฤณำ ส ปลยจ	โกฏิวฤตตะ ปรวรชิตสททานิม
ส ปรวรชิตวา ทฤตวิริยชุกตะ	สัธารยามาส ชินสย ธรรม 97
ทรมาวตี นาม ปรี วฤตภาต	โกฏีสทสไรเรนคไรตตมานาม
อาสีทวนั ตตร วิจิตรศำ	ปรศานตนิโร'ชมนนุตตรศริยม 98
ยตะ สุรศมิรวิชหาร ตสมิน	วิศารโท ธีปรติกานศุทระ
ส ทโยตยามาส ชินสย ธรรม	สักลิชภูตตเวาฆวิ'ศธนาย 99
ปิลนทาย ธีมาน ส ปูร์ วิเวศ	ปราสาทิเกรยาปลศานตเวชะ
อนตคชปีตจภษะ สมฤติมาน	ปรชานน คมภีรเจษภูชะ สธริธีรคามิ 100
นนทีธวโซ'ภูตปรวระ ปุราณำ	ศเรชจี ตทานิม สุวิษษภูกิริติะ
ตสยาหมาส หุหิตา มนาปา	ภานูปรภา นาม สุจารูรูปา 101
ทวาร'ธ ตสโยตตรมนทิสย	ทฤษภู ⁹⁴⁶ มยาภูตศคณะ สุรศมิะ
ปราสาทิโก ลภษณจิตรตางคะ	ตตรากวนเม สุมทาน ปรสาทะ 102
ยทา คฤททวารคตะ มมาภูต	ปาตเร ปรัตโต'สย มณิสตทา เม
มุกตวา จ สรวาภรณานิ ไมตร-	จิตตานันนิตาหมทาทตทาไสม 103
สราคจิตเตน วิชาย ปูชำ	สุรศมิเกโตะ สุกตาทมชสย
อธตฤตียานิ ศตานิ นาคำ	กลโปตตมำยำ ชลฺ ชาตวปายาน 104
[428]เทเวษุ เทเวณทรกุลेषุ ชาตา	นเรนทรปุตรี มนุเชษุ จาหม
อนนตวรเณน สมุจจรเยณ	สรวตฺร จาทาทสททศนั เม 105
อธตฤตียेषุ คเตษุ กลป ศเตษุ	ชาตาสมยภยั กราณาม

944 Gv: น

945 Gv: สท

946 Gv: โต

สุทรศนายา คณิกอิตตมาเย	สัจจาลิตาขยา ทูหิตา ตทานิม 106
ทฤษฏวาท เตโชธิปตี กุมาร	ปูชามการุช มุทิตาหมาสย
อาตมานมสโยว นิเวทยิตวา	ภูตาสมิ วศยา ชลุตสย ภารยา 107
สัพฺพิชิตสเสน มยา สหาภูต	ส สूरยคาตรปรวโร มหรัชชะ
ปรสนนยา ไจว ตมิทษย พุทธ-	มุตปาทิต์ เม วรโพธิจิตตม 108
ปุรณา ชินานำ ชลุ ษษฏิกโกฏยส-	ตโตรว กลเป สุตมุตถิตานาม
พภูว เตษำ จรโม ชินานำ	พุทธสุตทานิมธิมุกติเตชะชะ 109
ตสมิน วิศุทธี มม ธรรมจกษุร	ธรรมสวภาวศจ มยาวพุทธชะ
อโยนิโศ'ตยนตวิกลปศานตา	ลพธาวภาสาสมยภว ติโต'วาก 110
สมาธิภูมี จ วิโลกยามิ	ตตะปรภฤตเยว ชินารसानาม
เกษตรารณวณกมนะกษณณ	จินตาวยตีตัจจ ทิศามิ ทิกษุ 111
นานาวิศุทธานิ จ สรวทิกษุ	เกษตรานิ ปศยามยมิตาทฤตานิ
ทฤษฏวาท มนสเตษุ น สชชเต เม	กสิษฏษุ ไนว ปรดิหนยเต จ 112
เกษตรเรษุ เตษเวว จ โพธิมณเต	ปศยามิ พุทธานุ นิชิเลชวเศษาน
ปรภาสมุตธานมิตัจจ เตษำ	เอเกน จิตเตน วิโลกยามิ 113
ตโตว เตษำ จ ปรษตสมุตธาศ-	จิตตกษณนาวตรามยสงคาน
เตษำ สมาธิชิลานไวมิ	สรวาน วิโมกษานปิ จาปรเมยาน 114
จรยำ จ เตษำ วิปลำ ฐรมิ	ภูมินยาศจาวตรามยเศษาน
ปรณิธยสัชเยยมมหาสมุตธาน	ปรติกษณ จาวตรามย ننตान 115
สัเปรภษตี สตปุรุษสย กาย	กลปานนตัจจจรตี จ จรยาม
เอไกกรอมนาสย ⁹⁴⁷ วิกรูวิตานำ	ไนเวท ปรยณตมูไปมิ ชาตุ 116
สัชยาวยตีตานิ ไจว โรมนิ	เกษตโรทธีนปยวโลกยามิ
สมารุตสกนธมหาชเลาชา-	นคนิปรปุรณา ⁹⁴⁸ ปฤถิวิศรีราน 117
[429]นานาปรติษธานวิกลปฐุปาน	วิจิตรสัสถานนยเปรวเศษาน
นานาวิธา ⁹⁴⁹ ธาตุศรีเรภไทร-	นนตมธยาคฤตวิครหำศจ 118
เกษตโรทธีชวมิเตษวลาปยาน	ธาตุน ปฤถค ยานวโลกยามิ
ธรมภาธาไนรชนตำ วินิตำ	เตษเวว ปศยามิ ชินาน ปรยุกตान 119

947 Gvv: โรมโน' สย

948 Gvv: ฌาน

949 Gvv: ฌาน

น ภายกรมาสย มยาวพุทธ น วาคน จิตต์ น ตโยศจ กรม|

ฤทธิรณ ไนवासย ปถกคิกรุวา กลปาศจรณตยา วิปุลำ สุจราม || 120 ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทาร์โก โคปายะ ศากยกนยายะ ปาเทา ศิรสภาวินทฺย โคปำ ศากย-
กนยามเนกศตสทสรกฤตวะ ปรทกษิณีกฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย โคปายะ ศากยกนยายา
อนติกาต ปุรกรานตะ ||

44. มายา

อด ชลฺ สุธนสย เศรษฐทาร์กสย มายายา เทวฺยาะ สกาศ์ คมนาภิมุขสย พุทธโคจรวิจาร์-
ชชานปรดิปนฺนสย เอตททวเตกโนปาเยน มยา ศกฺยํ สรวโลโกจจลิตชชายตนา นามปรดิชชตนา
กลยาณมิติรณำ สรวสงคสมติกรานตกายานามสงคคิตคามินีปรดิปทาปรดิปนฺนนำ ธรรมกาย-
สุวิศุทธานำ ภายกรมมายาสุนิรมิตศรีรณำ ชชานมายาคตโลกิจารณำ ปุณฺนิชฺฐูปกายานำ
พุทธาธิชชานมโนมยศรีรณามนุตปนฺนานิรุททกายานามสตัยามฤชกายานามสักรานตวินชฺฐุกายา-
นามสัภวาวิภวกายานาม อลกษโณกลกษณกายานาม | อทวยสงควินิรมุกตกายานาม อนาลยนิลย-
กายานาม อนกษตกายานำ ปุรติภาสสมนิรวิกุลปกายานำ สวปนสมวิจาร์กายานาม อาทรมณฺฑล-
สมสทฤศากรานตกายานำ ทิกสมปฺรศานตปรดิชชกายานำ สรวทิกุสพฺรณนิรมานกายานำ ตฺรยชฺวาส์
ภินนกายานามศรีจิตตนิรวิกุลปกายานำ สรวโลกจกษุขปถสมติกรานตกายานำ สมนตภทฺรจกษุ-
ปฺรสรวิชฺเวยวินยกายานาม อสงคคคโคจรณำ กลยาณมิติรณำ ทฺรศนมาราคยิตุ
สัมุชฺชิวตามนุปรูปตฺ สมนวณำ จาปตฺ นิमितตฺ โจทฺครทิตฺ ไซมณฺฑลลํ วา วิชฺชาตฺ มนฺตรวฺยวจาราน วา
อาชฺชาตฺมณฺศาสนิม โจทฺครทิตฺ ||

[430]ตเมว จินตามนสิการปรยุกตํ รตนเนตฺรธา นาม นคเรเทวตา คคนเทวตาคณปริวฤตา
คคนตลคตมาตมานมฺปทฺรศย นานาวิญฺชณวิญฺชิตศรีธา อเนกาการวรณทวฺยกุสมปฺภูปริคฤทิตา
สัมุชฺชภยวทิตฺรมาณา สุธนํ เศรษฐทาร์กเมตทโวจตฺ จิตตนครปฺริปาลนปรยุกเตน เต กุลปฺตุร ภวิตวฺย
สรวสัสารวิชฺยรตยสัสนตยา | จิตตนคราล์การปรยุกเตน เต กุลปฺตุร ภวิตวฺย ทศตถาคตพลาธฺยาน-
ลมนพตยา | จิตตนครปฺริศฺชนปรยุกเตน เต กุลปฺตุร ภวิตวฺย ภวิตวฺยมีรัชยามาตสรยศาสฺยาปนยนต
ย

า

|
จิตตนครสัตาปฺรศมาภิกฺฤเตน เต กุลปฺตุร ภวิตวฺย สรวธรมนิจยปตยา | จิตตนครวิวธฺรนาภิกฺฤเตน เต
กุลปฺตุร ภวิตวฺย สรวชฺชนตาสัการมทาวีรัชเวควิวธฺรนตยา | จิตตนครภวนโกศวฺยูทาร์กษาปรยุกเตน เต
กุลปฺตุร ภวิตวฺย สรวมาธิสมาปตติธฺยานวิโมกษวิปุลธรมวินยมานวิหารวศวฺรุตติยา | จิตตนคราวภาส-
ปรยุกเตน เต กุลปฺตุร ภวิตวฺย สรวตถาคตปฺรชฺชนมณฺฑลสมุทฺยสมนตภุมิปฺรชฺชวาปารมิตาปฺรติลมภ-
ปฺรติจฉนตยา | จิตตนครปฺโรปสตมภปรยุกเตน เต กุลปฺตุร ภวิตวฺย สรวตถาคตสัภโวปายมารุคสวจิตต-

นครสมวสรณตยา| จิตตนครทฤฒปรการาภินิหารปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สมณฑภทร-
โพธิสตตวจรยาปรณิธานาภินิหารจิตตวิศุทเย| จิตตนครทุโยชนทุราสททาภินิหารปรยุเกตน เต
กุลบุตร ภิวถวย์ สรวเกลศมารกายิกปาปมิตรมารจกรานวมฤทยตยา| จิตตนคราวภาสนปรยุเกตน เต
กุลบุตร ภิวถวย์ สรวสตตวตถาคตชณานาวภาสปริตปิทยมานตยา| จิตตนคราภินิษยนทนปรยุเกตน
เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวตถาคตธรรมเมฆสंपริตัจฉนตยา| จิตตนครโพรสทมภนปรยุเกตน เต กุลบุตร
ภิวถวย์ สรวตถาคตปุณยสมุทรวสัจตาศยสंपริตัจฉนตยา| จิตตนครปรวิสตรณปรยุเกตน เต กุลบุตร
ภิวถวย์ มหาไมตรีสรวชคตพรณตยา|

จิตตนครสंपริตัจฉาทนปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ วิปุลธรรมจฉตรสรวากุศลธรรม-
ปรตปิภษาภินิหารณตยา| จิตตนครปรตีสยนทนปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ วิปุลมหากรุณาสร-
ชคทนุภนตยา| จิตตนครทวารวิวรรณปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวยมา[4313]ธยาตมิกวาหุยวส-
ตุสรวชคตสंपราปณตยา| จิตตนครวิโศชนปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวสสารวิษยรติปราง
มุขตยา| จิตตนครทฤฒสธามาภินิหารปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวากุศลธรรมสรวสंपตยสंप
ภวนตยา| จิตตนครวิรยปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวชณตาสังการสมารชนวิรยาภินิหารตนตยา|
จิตตนครปรภาสนปรยุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวตถยชวตถาคตมณฑลสมฤตยวภาสนตยา| จิต
ตนครวิจยวิธิชเณน เต กุลบุตร สรวตถาคตธรรมจกรสูตรานตวิธิชธรรมทวารปรวิจยศุรตาทิขุลาตยา|
จิตตนครนิยามวิธิชเณน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวชคทมิขสรวชชวตาทวารมารควิธิชंपทรณตยา| จิต
ตนคราธิษฐานวิธิชเณน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวตถยชวตถาคตปรณิธานนิหารวิศุทเย| จิตตนครสंप
การพลวิวรรณวิธิชเณน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวธรรมธาทวิปุลปุณยชณานสंपการวิวรรณตยา| จิตต-
นครสมณฑปรภาสปรณณจณวิธิชเณน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวสตตวจิตราศเณนทริยาธิมุกตีสंपเกลศ-
ววยวทานชณานาภิชณตยา| จิตตนครวศรวตถนวิธิชเณน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวธรรมธาทุนย-
สมวสรณตยา|

จิตตนครปรภาสวารภิกุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวตถาคตสมฤตยวภาสนตยา| จิตตนคร-
สรวภาวปริชณาภิกุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวยมศรีรสรวธรรมนยปรตวิธิชยณตยา| จิตตนครมาโยปมปรตย-
เวภษณาภิกุเกตน เต กุลบุตร ภิวถวย์ สรวชชวตถาธรรมนครคณตยา| เอว จิตตนครปริศุทยภิกุเกตน
เต กุลบุตร โพธิสเตตวน ศกย สรวกุศลสมารชนมนุปรापตุม| ตตกสย เทโตะ? ตถา हि โพธิสตตวสย
เอว จิตตนครปริศุทสย สรววารณานิ ปุโรโต น สंपิษณเต พุทททรศनावरण วา ธรรมศรวณวารณ วา
ตถาคตปุโซปสธานวารณ วา สตตวสंपครหंपริโยควารณ วา พุททเกษตรปริศุทยวารณ วา| วรววารณ-
วิกเตน हि กุลบุตร จิตตาทธาศเณน กลยณमितรปรเยชฎยภิกุเกตสย โพธิสตตวสย อลปภฤจฉณ
กลยณमितราณยาภาสมาคฉฉนตี| กลยณमितราธินา จ กุลบุตร โพธิสตตวานา สรวชชวตา ||

[432]ตตถ ธรรมปทมศรีกุศลา ศรีรกายิกเทวตา หรีศรีมณชรีปรภาวา อปริมาณเทวตาคณ
ปริวฤตา มายายา เทวยา วรณมูทริยมาณา โพธิมณทานนิษกรมย สุนสย เศรชทหารกสยาภิมุข

คคนตเล สติตวา สวกสวเกโภย'เตกรตนวนรณานิ รศมิขาลานิ อนนคณธฐุปวิมลารจิรวรณานิ จิตตาศย-
 ปรสาทนวนรณานิ จิตตปรีติเวควิวรณนวนรณานิ กายปริทาหปรทลาทนวนรณานิ กายปริศุทธิสัทรศน-
 วนรณานิ อสงคกายวิกรมสักรววิษยาณิ รศมิขาลานิ ปรามุญจต| ตานิ วิปุลานิ เกษตรานยวภาสย
 สุธนสย เศรษฐทารกสย สรวตรานุกต์ สมทนตานิมุขั สรวตถาคตกายั สัทรศยิตวา สรวาวนตั โลกั
 ปรทกษิณีถฤตย สุธนสย เศรษฐทารกสย มุรธสัธา นิปตนติ สม| ตานิ มุรธานมุปาทาย สรวโรม-
 ภูเปษวนุปรวิศย อนุปรสรนติ สม| สมทนตสภุชฎุจ สุธนเส เศรษฐทารกสตาภิรเวตารศมิภีะ ถถ
 ตาวเทว วิรชปะปรภาสั นาม จกษุะ ปรติเลเก ยต สรวตโมนธกาเรณ สารธั น สัวสตี| วิติมิรั จ นาม
 จกษุะ ปรติเลเก เยน สตตวสวภาวมวตริตี| วิรชปะปตี จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เยน จ สรวธรม-
 สวภาวมณทลั วยวโลกยตี| วิศุทศคตี จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เยน สรวเกษตรปรกฤตี วยวโลกยตี|
 ไวโรจนปรภั จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เยน ตถาคตธรมศรีรั วยวโลกยตี| วิศุทศคตี จ นาม จกษุะ
 ปรติเลเก เยนัจินตยั ตถาคตรูปกายปรินิษปะตตี วยวโลกยตี| สมทนตปรภั จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เย
 นัจิตยั ตถาคตรูปกายปรินิษปะตติภกตี วยวโลกยตี| อสงคปรภั จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เยน
 สรวเกษตรสาครปรสรโลกธาสักรววิภกตี วยวโลกยตี| สมทนตาวภาสั จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เยน
 สรวตถาคตธรมะษุ สุตรานตณยนิรหารทิกั วยวโลกยตี| สมทนตวิษยั จ นาม จกษุะ ปรติเลเก
 เยนานนตมธยพุทธิกรวิตสตตววินยาศิษฐานั วยวโลกยตี| สมทนตทศั จ นาม จกษุะ ปรติเลเก เยน
 สรวเกษตรสมุตปะตติปรสฤตั พุทธิธตปะทั วยวโลกยตี ||

ถถ ขลุ สุนตโร นาม รากษเสนโทธิโรพิสตตวสัคตีปราชาททวารปาโล ทศานา รากษสทส
 ธานา ปรมุชะ สภารยะ สปะตริยะ สสวชนปรี[433]วาระ สุธนั เศรษฐทารกั นานาวรณมโนชถคณนัธะ
 กุสุไมรภยวกีรย เอวมาท ทศภีะ กุลปะตริ ธรัมมะ สมทนวาคโต โทธิโรสตตว อาสนโน ภวตี สรวกถยาณ-
 มิตรานาม| กตไมรทศภีะ? ยพุต มายาศายาปะคเตน สุปริศุทเธนาศเยน สรวชคตปริครหาสัภินนยา
 มหากรุณยา สรวสตตวนิะสตตวสวภวานิธยปะตยา ปรัตยเวกษยยา สรวชถาคมนาวาไวรวตเยนาธยาศยพ
 เลน ตถาคตมณทลานิมุขเณานิมุขิติพเลน สรวธรมสวภาวิมลวิศุทเธน จกษุษา สรวสตตวมณทลასั
 ภินนยา มหาไมตรยา สรววารณวิกิเรณน ชถานาโลเกน สรวสัสารทะชปะตติปะกษจถฤตฤเตน มหาธรม
 เมฆน สรวธรมธาคัศโรตริสมทนตปรสฤเตน กลยาณमितรคมนาภิมุขน ชถานจกษุษา| เอภีะ กุลปะตริ
 ทศภีระ-ธรัมมะ สมทนวาคโต โทธิโรสตตว อาสนโน ภวตี สรวกถยาณमितรานาม| ทศภีจ สมานิธยปะตติมุ
 ไชรวยวโลกยณ โทธิโรตตวะ สัมชัภาวั ปรัตติภเก สรวกถยาณमितรานาม| กตไมรทศภีะ?

ยพุต ธรรมคณวิโรจิวารมณทเลน จ สมานิธยปะตติมุขน สรวทิกสมุทราภิมุขจกษุษา จ สมานิ
 นิธยปะตติมุขน สรวารมพณาวิกลปะวิจาเรณ จ สมานิธยปะตติมุขน สรวทิกถถาคตเมฆสัภเวณ จ สมานิ
 นิธยปะตติมุขน สรวชถชถานปุณยสมุโทธิโรปะจยครภเณ จ สมานิธยปะตติมุขน สรวจิตโตตปะทา-
 วิรทิตถยาณमितรสักรวสนเนน จ สมานิธยปะตติมุขน สรวตถาคตคณกลยาณमितรสุขสัภเวณ จ สมานิ-
 นิธยปะตติมุขน สรวกถยาณमितราตยนตาวิปรวาเสน จ สมานิธยปะตติมุขน สรวกถยาณमितรสมตาสทา-

สมนโตปัสกรรมณปรโยเคน จ สมานินิธยปติมุเขน สรวกถยามมิโตรปายจริเตชวกลานตปรโยเคน จ
 สมานินิธยปติมุเขน| เอภีะ กุลบุตร ทศภีะ สมานินิธยปติมุไชะ สมนวาคโต โโพธิสโตวะ สัมมุชีกา
 ปรติลภเต สรวกถยามมิตรานาม| สรวตถาคตธรรมจกรกถยามมิตรมุขนิรุโฆษํ จ นาม สมานิวิมุข
 ปรติลภเต ยตฺร ปฺรติปทยมาโน โโพธิสโตตว'สัณฺณินา สรวพุทฺธสมตตามวตฺรติ อสัณฺณินานิ จ
 สรวตฺรานุคตานิ กถยามมิตรานิ ปรติลภเต ||

[434]เอวมุเกตฺ สุนฺเดรณ รากษเสนทฺเรณ สุชนะ เศรษฐทารโก คคนตลมวลอกฺย เอวมมาห
 สาธุ สาธุ อารย อนุกมโปโก'สมากมนุครหปรวฤตตะ กถยามมิตรานา ทฺรศยิตา| ตตฺสาธวสมุมา
 สมยคฺพายมุขมุขปฺทิสนุ กถํ ปฺริกรมาติ? กตมา ทิศมภิมุขํ นิรุชวามิ? กสมินฺนธิษฺฐาเน ปฺริมารคฺยามิ?
 กตมทารมพณฺมุปฺนิธฺยยามิ กถยามมิตรทฺรศนาย? อาห เตน ทิ กุลบุตร สมฺนตทิกปฺรณิปฺติเตน ศรี
 เรณ สรวารมพณฺน กถยามมิตรสมุถฺตฺยปฺนิพฺพธฺนาศเยน สมฺนตนิรุชเวเน สมฺาธยฺนุคเมเน สวโปเนปเมเน
 จิตตชเวเน ปฺรติภาโสปเมเน มนะศรีวิจฺจารคเมเนน กถยามมิตรสกาศมฺปัสกรรมิตวฺยม ||

อถ ชลฺ สุชนะ เศรษฐทารโก ยถานุศิษฺฎฺฐะ สุนฺเดรณ รากษเสนทฺเรณ ปฺรติปทยมาโน'ทฺรากษีต
 ปฺรโต ธรณิตลานุมหารตฺนปทฺมสมุทฺตํ สรววชฺรศรีรทฺนุทํ สรวชคตฺสาครมณิราชคฺรภํ สรวมณิ-
 ราชปฺตรปงฺกติไวโรจนมณิราชกรภิกฺกํ สรวรตฺนวรณคณฺธมณิราชเกสรมสํเขยรตฺนชาลสํฉาติตม|
 ตสฺยํ จ มหารตฺนราชปทฺมกรภิกฺกํ ยํ ธรรมชฺาตฺตทิกสมวสฺรณคฺรภํ นาม กุฎฺฐาคารมปศฺยจจิตรํ ทฺรศนีย
 วชฺรไวโรจนธรณิตลสํสฺถานํ สรวมณิราชมยปฺริปุรณสมภสทโสโรปโสภิตํ สรวรตฺนสํฆิกฺกิตายามิ
 ชามพฺูนทวิมลกนทวิญฺยสฺตปฏฺิฏฺมสํเขยยนานามุกตาทารชาโลปนิพฺพธํ มณิรตฺนราชวิจฺจิตร-
 ภกตีวินยาสํ ชมพฺูชวชมณิรตฺนสมนตวฺยุมสํเขยรตฺนเวทิกاپริวฤตฺสมนตทิกมณิราชโสปานสุวิภกตม|
 ตสฺย กุฎฺฐาคารสฺย มธฺเย จินฺตาราชมณิรตฺนปทฺมคฺรภมาสมนทฺรากษีต สรวโลเกนทฺรสํสฺถานมณิ
 วิครทพิมพปฺรติษฺจตํ สรวมณิรตฺนวิครทวรณมินทฺรชวชปฺรทโยตสํสฺถานํ วชฺรณจกรภูมิตลปฺรติษฺจตํ นา
 นามณิราชปงฺกติวฺยุมเนกรตฺนเวทิกاپริวฤตํ ชโยติรุชวชมณิราชสุปฺรตฺยรปิตํ นานารตฺนวฺยโหปโสภิตํ
 ทิวยาติกรานตมณิราชวสฺตรสฺปฺรชฺลปตฺมเนกวรณวิจิตรวสฺตรรตฺนสฺสํสฺกฤตํ สรวรตฺนวสฺตรวิทฺวาน-
 วิตตคคณาลกํ สรวรตฺนชาลสํฉาติตํ สมฺนตทิกสุวิภกตวชฺรชวชนิรุโฆษํ สรวรตฺนปฏฺิฏฺฐวชฺรสุสมิรติ-
 วิทโยติตํ สรวคณฺธมณิราช[435]ธวชวินยสฺตสมตาลกํ สรวปฺชปฺฐปฺริจิตฺรกุสฺเมฆสํปฺรวฺรชณิ สรวรตฺน
 กิงฺกณิธวชฺรสุสมิรติศรวมณนะสุขมธฺรนิรุโฆษํ นานารตฺนภวณมุขทวาร์ปฺรยุกตํ นานารตฺนมณิวิครท-
 มุขานเนกวรณคณโธทกปฺรวฤทฺธโรโรจนมณิราชวิครทคเสนทฺรมุขปทฺมชาลปฺรยุกตํ นานาวชฺรสีห-
 มุขานนตฺรณรฐปเมฆปฺรยุกตํ พฺรหมสํสฺถานไวโรจนมณิราชมุขมหาไมตฺรินยพฺรหมโฆษนิรนาทปฺรยุกตํ
 นานารตฺนรชตมุขศฺกฺลปโกชทฺทโยตมธฺรนิรนาทฺรตฺรณิ ตฺรยธวพฺุชนามกนกษณฺฐามาลามธฺรธฺร-
 ปฺรยุกตนิรุโฆษํ สรวพุทฺธธรรมจกรมทามณิราชชณฺฐามาลามโนชลฺรตฺรณิ สรวโพธิสโตวปฺรณิธิ-
 นานาวชฺรชณฺฐานิสฺจจริตนิรุโฆษํ จนทฺรชวชมณิราชปงฺกติสรวพุทฺธปฺรติภาสณิจิตนามนิรนาทวิชฺลปนํ
 ศฺุทฺครภมณิราชปงฺกติ สรวตฺรยธวตถาคตชนฺมปฺรปฺราปฺรติภาสวิชฺลปนมาทิตฺยคฺรภมณิราชปงฺกติ

สรววิกรูวิตปฏิบัติตยาภาศาตูปรมทศทิกสรวพุทษเกษตรวิธีปถรศมิสัทรศนหม อวภาสธวชมณิราช-
 ปงกติ สรวตถาคตปรมภณณทลวภาสปรมณจนไวโรจนมณิราชปงกติ สรวชคทินทรสทฤศนิรมาณเมฆ-
 ตถาคตบุโซปสถานปรมณจน จินตามณิราชปงกติ สมณฑทพรโพธิสตตววิกรูวิตปฤติภณสรวธรมธาค-
 สผรณ เมรุธวชมณิราชปงกติ สรวเทเวณทรภวณเมฆาปสรุรัตนครชิตนิรุโฆษ สรวารมพณตถาคตสตุติ-
 เมฆปรมณจนจันตยคุณวณนिरเทศ จ ตทาสมนทรากษิต อจันตยรัตนวยูหาสมปริวารม ||

ตสมิศาสาเน มายาเทวิม นิษณณามทรากษิต ไตรโลกยสมติกรานเตน รูปเณ สรวโลกาภิมุเขน
 สรวภวคตยทศเตน รูปเณ ยถาศยชคทวิชูปเตน สรวโลกานูปลิปเตน รูปเณ วิปุลปุนยสัณเณ
 สรวชคตสทฤศเนน รูปเณ สรวสตตวสุโขปทรศเนน สรวชคตปรีปากวินยานุกูเลน รูปเณ สรวสตตวาทิ-
 มุขปรลุมพีเตน สรวกาลคคชคทวิชูปตยสัณเณน รูปเณ สรวชคคณิษจาวิชูปตยธาธิษฐานเณ
 อคติเกน รูปเณ สรวโลกคคิเกน รูปเณ สรวโลกคคิตินิรุเทเนน อนาคติเกน รูปเณ สรวชคทสัณเณ
 อนุตปนเนน รูปเณ อนุตปตติสมธรมนिरเตน อนิรุเทเนน รูปเณ สรวโลกวยวหารปรเมณ อสตเยน รูปเณ
 ยถาวตปฤติลพเณ อมฤเชน รูปเณ ยถาโลกวิชูปเตน [436]อกรานเตน รูปเณ จยตยูปตติวินิวฤ
 เตน อวินษเณน รูปเณ ธรมธาคตปฤกตยวินาเศน อลกษเณน รูปเณ ตรยธวากูปถปรเมณ เอกลกษ
 เณน รูปเณ อลกษณสุลกษณนिरยาเตน ปฤติภาสกลเปเนน รูปเณ สรวชคจจิตตยถาศยวิชูปเตน มา
 ยากลเปเนน รูปเณ ชลวานมายาปรินิษปนเนน มริจิกลเปเนน รูปเณ ปฤติภณชคตสัณเณธาธิษฐานปรเมณ จ
 ฉายเปเนน รูปเณ ปฤณิธานสรวชคทพพเณ สวปโนเปเนน รูปเณ ยถาศยชคทวิชูปตยสัณเณน
 สรวธรมธาคตปรเมณ รูปเณ อากาศาตูปฤกตติปฤศุเทเนน มหากรุณานिरยาเตน รูปเณ สตตววิศปรีปา
 ลนปรยูเกตน อสงคมุขนिरยาเตน รูปเณ ปฤติภณธรมธาคตสผรเณน อนนตมธเยน รูปเณ อนา
 วิลสรวชคคณิศริเตน อปรมาเณน รูปเณ สรววากูปถสมติกรานเตน สุปฤติษเจเตน รูปเณ สรวชคท
 วินยาธิษฐานนिरฤตเตน อนิธิษเจเตน รูปเณ อธิษฐานชคตกายปรยูเกตน อสัณเณน รูปเณ ปฤณิธาน
 มายาปรินิษปนเนน อนภิกูเตน รูปเณ สรวโลกภยทุกเตน อยถาวเตน รูปเณ สมถาโลกวิชูปเตน อสั
 เณน รูปเณ ยถากรมชคทพพเณ จินตามณิราชกลเปเนน รูปเณ ยถาศยสรวสตตวาทิปรายปรี
 ปูรณปฤณิธิปรีปูรเณน อวิกลเปเนน รูปเณ สรวชคตปรีกลโปปสทธิเตน อวิกลเปเนน รูปเณ สรวชคทวิชูปต
 ยกลเปเนน อธิษฐานเณน รูปเณ สัสาราวินิวฤตติปรเมณ วิศุเทเนน รูปเณ ตถตาสมนิรุวิกลเปเนน | อิตยวंप
 การเณน รูปเณ สุธนะ เศรชชทาร์โก มายาเทวิมทรากษิตรูปเณ รูปปฤติภาสเนน อเวทเนน รูปเณ
 โลกษะชเวทนาปธานติปรเมณ สรวสตตวสัณเณคโตจจาติเตน รูปเณ ปรสตตวสัณเณคตวิชูปเตน
 อนาภิสัศการธรมธานिरยาเตน รูปเณ มายาคตกรมวินิวฤตเตน วิชวานวิษยสมติกรานเตน รูปเณ
 โพธิสตตวปฤณิธิชวานสัณเณน อสวภาเวเนน รูปเณ สรวชคทวากูปถปรเมณ ศรีเรณ สัสารเณ สัตาปนिरู
 เณ รูปเณ ธรมภายปรมศีตีภาโวคเตน ยถาศยชคทรูปกายสัทรศนหม สตตวาศยเวเตน สรวชคตสทฤศ
 สรวชคทรูปกายาติเรกั รูปกายั สัทรศยมานาม | ตตร เกจิตสตตวา มารกนยารูปเณ มารกนยาติเรกรู
 ปา มายาเทวิมทรากษะ | เกจิตสตตวา วศวตยปสรุติเรกรูปา [347]เกจิตสุนิรมิตาปสรุ' รติเรกรูปา

ปรยุปาสมานันุปุรเวณ ยาวตตว สกาศมุปลักรานตะ| ตทวตตุ เม อารยา กถั โภธิสเตตวณ
 โภธิสตตวจรยาฆ่า ศิกษมาณะ ปรินิชปนโน ภาติ สรวชเวตายาม| सा ओवजत ओह कुलपुत्रम
 हाप्रणिधानचवानमायाकत्वयुहस्य लोकिसतत्वविमोक्षस्य लामिनी|

สาह कुलपुत्र ओनेन विमोक्षेण समनुवाकता यาวन्ति อิह लोकात्समुत्तरे षक्वतो वैरोजनस्य
 स्रवलोकधात्सु स्रवचमपुत्रीपेषु जर्मणिविपोธिसतत्वचनमविकुरवितानि प्रवरत्नते स्रवेष्मा ज देष्मा
 जर्मणिवाना โภธिसตत्वानामहं चननी| स्रवे ते โภธिसตत्वाम मम गुण्या सँगवन्ति| मम तक्षिणात्-
 पारस्वाननिष्क्रमन्ति| อิहो तावत्त कुलपुत्र षค[439]वद्यथा जात्तुरत्थिवियाथा กပါवस्तุนิ महानकर
 राชणे क्षุโธทนสย कुลพทกกลเปน สิทธารธั โภธิสตत्वั चนितรวती महताजिनतेयेन โภธिसตत्वचनमविकुरวิ
 เตन ||

सा खल्वह कुलपुत्र तथा राชणे क्षุโธทนस्य कुคता गवामि| ओธ โภธिसตत्वสย ต्षิต-
 ภาวนาज्जयवणกาลสมये प्रत्युपस्तिเต स्रवโรมมุเขण्य ऐโกกस्मात्त्रอมมุखात्तनภिलाप्यपुत्त
 षेत्रप्रमाणरचेसमा स्रवโภธिसตत्वचनนิคुณनय्युहा स्रवตถाक्तचनนิคुณमन्तลप्रभवप्रणासा
 नाम रत्तमो निसจริत्वा स्रवान्तं लोकधात्तुमास्य मम श्रीरे निपद्य मुत्तानमुपाहाय स्रवโรมकुपेष्व
 नुप्रवात्तिन्| समनन्तरप्रविष्णागिच्च कुलपुत्र लामिर्โภธिसตत्वรत्तมิगिरเนกนามयेथागिरनाना
 โภธिसตत्वचनนิวิกुरवित्वयुत्तप्रमुจ्जनिति ओธ तावत्ते मम गाये โภธिसตत्वรत्तมิชมนत्तลामिविष्वปता
 स्रवโภธिसตत्वचनमविकुरवितनय्युहा สัทศยन्เต สม อนตรคเตน प्रिवारेण| समनन्तरप्रविष्णागिच्च
 कुलपुत्र มม गाये ลามิर्โภธिसตत्वรत्तมิอิ ओธ तावत्ते เยष्सा โภธิสตत्वานา ตานि โภธिसตत्वรत्तมิ
 ชมนत्तลानิ วิष्वปตานิ चนมนยวิกुरवितานि प्रवरत्नते ส्रवे เต มม จกษุช อาภาสมคมน ยุต
 โภธิมณชวราคคตา พุत्तสีหาสนนิชณณา โภธิสตत्वप्रชนมนत्तลปวิภูตา โลเกนทราภิปุชิตา
 ธรรมจर्กร प्रवरत्तयमानา| ये ज त्तสत्तถाक्ते ปุรวโภธิสตत्वจรรยา จรทกิสถถาक्ता आराचिते ते'पि
 स्रवे मम जकษुช อาภาสมคมน| प्रणमजित्तत्तปาत्तचनमविकुरवितเต सालिसโภธिरत्तจกรप्रवरत्तनปริनि
 वानวิกुरवितเต स्रवพุत्तक्षेत्रวิศุत्तว्युहा यानि ज देष्सा तถाक्ताना निर्माणมन्तลानि प्रति
 जित्तक्षณं स्रवธรรมธาตุ สฝรन्ति ตानยปิ สรวาणि मम जกษु อาภาสมคมน| तस्या मम कुलपुत्र गाये
 ตาगिर्โภธिसตत्वรत्तมิगिरनुप्रविष्णागिच्च सรวชคทกยुत्तคเต गाये สँสति'ภูत्त आकात्तत्ตวิपुत्तจ कुष्णि
 न ज मनुष्ยาत्ตรयप्रमाणาทติกรानตะ| यาวन्तत्तจ तत्तสุ तिष्ण โภธิสตत्वครภาवासवान्युहा ते ส्र
 वे मम गाये'นत्ตรคता अनुप्रविष्णा स्रवे สँสत्तยन्ते ||

[440]สมนन्तरป्राทรุภุตสย จ มม कुलपुत्र गाये โภธिसตत्वครภาवासवान्युหปริโกคस्य ओธ
 तावत्ते โภธิสตत्व सार्व तत्तพุत्तक्षेत्रप्रमाणरचेส'ไมโร'โภธิสตत्वไวัเรกปรณิธานे สภาคจริเตเรก-
 กุत्तลภูไลเรกภูไวัเรกวิโมक्षวิหาริกิเรกชวานภูมิ'สวา'สิ'เรกวิกुरवितนिरยา'ไตเรกปรณิधानสมุ'ทาค'ไต-
 เรกจรรยา'นिरยา'ไตรธรรมกายปริศุ'โธ'ร'น'น'ต'ม'ธ'ย'ร'ูป'ก'าย'า'ธิ'ษ'ฐ'า'ไน'ะ' สม'น'ต'ภ'ท'ร'โ'ภ'ธ'ิ'ส'ต'ต'ว'จ'ร'ยา'ป'ร'ณ'ิ'ธิ-
 วิ'ก'ู'ร'ว'ิต'น'ิ'ร'ยา'ไ'ต'ร'นา'เคน'ท'ร'ค'ร'ม'ณ'ิ'ภู'ฎ'า'ค'าร'ค'ไ'ตะ' ส'า'ค'ร'น'า'ค'ร'า'ช'ป'ู'ร'ว'ค'ไ'ม'ร'ค'ี'ต'ย'า' น'า'เคน'ท'ร'ส'ห'ไ'ส'ระ

สรวลโกลนทรสทไสรศจาภิพูชยมาโน มหตา โพธิสตตววิกรวิเตน สรวตฺติฆวนจฺยุตีสฺทรศเนน
 เอโกกสมตตฺติฆวนาต สรวโลกธาตฺปรสทตจาทฺรทวิโปตตติปฺรติลาภสฺทรศเนน อจฺินตยสตตว-
 ปฺริปาโกปายเกาศลยानุคเตน ปรมตตสรวสตตวสฺสิจทเนน สรวาภินเวโสจจาลเนน มหารศมิขาล-
 ปรมุญจเนน สรวโลกานธการวิธมเนน สรวาปายทฺชวฺยูปศมเนน สรวนริยคตินิกฺรตเนน สรวสตตว-
 ปุรวกรรมสฺสิจทเนน สรวสตตวธาตฺปฺริตรายเนน สรวสตตวาทมิขกายสฺทรศเนน ตฺติฆวนาจฺยุตว
 สารธฺ สปริวารเนน มม กุเกษา ปฺราวิศต ||

เต สรวเว มม กุเกษา ตฺริสาทสรโลกาตฺวิปฺเลน ยาวทนภิลापฺยพฺุทเกษตฺรปฺรมาณฺรช
 สมโลกธาตฺวิปฺเลน อากฺรมวิกรเมณ อนุวิจฺรนติ สม| สรวาภิน จ ทศสุ ทิกฺษุ สรวโลกธาตฺปรสเรช
 สรวตถาคตปาทมูลेषุ สรวโพธิสตตวปฺรชฺนมนฺทลานินิ ปฺรติจิตตฺกษณมนภิลापฺยานินิ มม กุเกษา
 สมวสรนติ สม โพธิสตตวครภาวาสวิกรวิตฺ ทรชฺญุม| จตวารศจ มหาราชาเช ศกรสุยามสฺตฺติฆวนินิรมิต-
 วศวฺรตฺตินศจ เทเวทฺรช พฺรหเมทฺรชจ ครภาวาสไศคตโพธิสตตวมฺปสฺกรามนติ สม ทฺรศนาย
 วทนาย ปฺรยฺุปาสนาย ธรรมศรวณาย สํากถยานุภาวนาย| น จายํ มม กุเกษิสตวณติ ปฺรชฺนมนฺทลานินิ
 ปฺรติจจณ วิปฺลีสภาติ| น จาสมานมนุชฺยาศรยาทย์ มม กาย วิชฺษฏตฺระ สฺติชฺชเต| ตานินิ จ ตวณติ
 ปฺรชฺนมนฺทลานินิ สฺปฺรติจจติ| สรวเว จ เต เทวมนุชฺย นานาโพธิสตตวปฺริโภคปฺริศฺุทธิยฺุทานปศฺยณ|
 ตตฺกสย เหฺตฺชะ? ยถาปี ตทสฺสยว มหاپฺรณิธานมายาคตสย โพธิสตตววิโมกฺษสย สฺุภาสิตตวาท ||

[441]ยถา จาหํ กุลปฺุตฺร อสยํ ภควตฺยํ จาตฺรทวิปิกายํ ชมพฺุทวิเป โพธิสตตวํ กุเกษินา
 สฺปฺรติจจามิ เอวํ ตฺริสาทสรมหาสาทฺสเร โลกธาเตา สรวจาทฺรทวิปิกาชมพฺุทวิเปชฺุ สฺปฺรติจจามิ อนเนน จ
 วิกรวิตฺวฺยฺุเหน| น จายํ มม กาย ทวฺยภวติ นาทวฺยภวติ น ใจกเตว สฺติชฺชเต น พฺุทเว ยถาปี นาม
 ตทสฺสยว มหاپฺรณิธานชวานมายาคตสย โพธิสตตววิโมกฺษสย สฺุภาสิตตวาท| ยถา จาหํ กุลปฺุตฺร อสย
 ภควโต ไวโรจนสย มาตา อภวาม ตถา ปุรวภานามปี ตถาคตานามนตมธฺยานํ มาตา อภวาม| ยตฺร
 โพธิสโตตว โลก อุปปาทุก อุปปาทยต ปทฺมครภ ตตฺรทหํ นลินีเทวตา ภุตฺวา โพธิสตตวํ สฺปฺรติจจามิ|
 โลกศจ มํ โพธิสตตวชนนินิ สฺซานาติ| ยตฺโรตฺสงเค ปฺราทฺรพภว ตตฺรทหมสย ชนนยภวาม| ยตฺร
 พฺุทเกษเตร ปฺราทฺรภวติ ตตฺรทหํ โพธิมณฺฑเทวตา ภวามิ| อิติ หิ กุลปฺุตฺร ยาวทฺริชฺุปายมฺุชฺุจจรมภวิ
 กา โพธิสตตว โลก อุปปตฺติ สฺทรศยนติ ตวาทฺริชฺุปายมฺุชฺุรหํ โพธิสตตวชนนินิ ภวามิ ||

ยถา อหํ กุลปฺุตฺร อิท โลกธาเตา อสย ภควตฺชะ สรวโพธิสตตวชนนินิวิกรวิตฺสฺทรศเนชฺุ ชเนตฺรย
 ภวาม ตถา ภควตฺชะ กรกฺจจณทสยปี ตถาคตสย กนภมฺุเนชะ กาศยปสย ตถาคตสย ชเนตฺรยภวาม| ตถา
 สรวเวชะ ภทฺรภลิปิกานามนาคตานํ ตถาคตานํ ชเนตฺรี ภวิชฺุยามิ| ตทยถา ไมเตรยสย โพธิสตตวสย
 ตฺติฆวนคตสย จฺยุตีสฺทรศนกาเล ปฺรวฤตฺเต สรวโพธิสโตตวปตฺติสภวครภสววิกรวิตฺสฺทรศนปฺร
 ภาสายํ รมชฺุยามตฺสถชฺุภายํ ปฺรภสฺติเตชฺุ สรวธรมธาตฺนยตเลชฺุ ยาวนติ มม ธรมธาตฺนยตลานินิ จกฺษุชฺุ
 วภาสมาคมิชฺุยนติ เยชฺุ ไมเตรยเนน โพธิสเตตวณ มนุชฺุยโลก มนุชฺุเยนทฺรภุเลชฺุ ชนไมปตฺติสฺทรศเนน
 สตตว วินยิตฺวเยชฺุ เตชฺุหํ สรวตฺร โพธิสตตวชนนินิ ภวิชฺุยามิ| ยถา จ ไมเตรยสย โพธิสตตวสย ตถา

สีสหยา โย ไมเตรยสยานนตรมนุตตรา สมยกลส์โพธิมภิสส์โกตสยเต ตถา ปรทโยตสย เกโตะ สุนตรสย กุ
 สุมสย กุสุมศรียะ ดิษยสย ปุษยสย สุมนโส วชรสย วิรชสะ จโนทรลกาธาริณเ ยศโส วชรศุทสย เอ
 การถท[442]ศิโน สีตางคสย ปาร์คตสย รตนารจิปรวตสย มโหลกาธาริณะ ปทโมตตรสย
 วิษุภฏศพทสย อปริมิตคุณธรมสย ทิปศรียะ วิภูษิตางคสย สุปรยานสย ไมตรศรียะ นิรมิตสยานิเกตสย
 ขวลิตเตชโส'นนตโฆษสย อนินนมสย อนินเนตรสย วิมตีวิกิณสย ปริศุทสย สุวิศาลาภสย ยศะศุทโธ
 ทิตสย เมฆศรียะ วิจิตรภูตสย สรวรตนวิจิตรวรณมณิกุณพลสย สาครมเตชะ ศุภรตนสย อนินทมลลสย
 ปริปูรณมโนรทสย มเหศวรสย อินทรศรียะ'คินศรียะ จนนเมฆสย สิตวิศาลาภษสย เศรษฐมเตรวิภาวิ
 ตมเตรวโรปนราชสโยตตอปนราชมเตรวิภูษิตสย วิภูเตชะ เกศรนนทิน อีศวารเทวสย อีศวารสย อุษณิษศร
 โย วชรชยานปรวตสย ศรีครภสย กนกขาลากายวิภูษิตสย สุวิกกตสย อีศวารเทวสย มเหนทรเทวสย
 อนิลศรียะ วิศุทนนทิน'รจิมโต วรณศรียะ วิศุทมเตรครยานสย นินิตคุณทิตสย อริคูปตสย วากย
 นุทสย วศีกุตสย คุณเตสย ไวโรจนเกโตรวิกวคนธสย วิภาวนคนธสย วิภกตางคสย สุวิชาสย
 สรวรคนธารจิมุขสย วชรณณวิจิตรสย ปรหสิตเนตรสย นินทรครชสะ ปรวรททกายราชสย วาสุเทวสย
 อุทวารเทวสย นิโรธนิมนสย วิพทุเธรฐตรชสะ อรจิรมเนทรสย อุปศมวโต วิชากเทวสย วชรคิโร
 ชยานารจิวลิตศรียะ เกษมกรสย เอาปคมสย ศารทูลสย ปริปูรณศุภสย รุจิรภทรยศสะ ปรากรมวิก
 รณสย ปรมารถวิกิรามิณะ ศานตรศเมเรโกตตรสย คมภีเรศวรสย ภูมิมเตรสิตสย โฆษศรียะ วิศิษฏสย วิ
 ภูตปเตรวิภูตภูตสย ไวทโยตตมสย คุณจนนทรสย ปรหรัชิตเตชโส คุณสัจยสย จโนทรทคตสย ภาสกร
 เทวสย ภิษมยศโน รศมิมุขสย ศาเลนทรสภสย ยศสะ เอาษธราชสย รตนนทรสย วชรณเตชะ สิตศรียะ
 นิรฆาตาลยสย มณิราชสย มหายศโส เวคธาริณเ'มิตาภสย มหาสนารุจิโซ โมทรณเมศวรสย นินท
 ธีรสย เทวศุทสย ทฤฒปรงสย วิศวามิตรสย วิมุกตีโฆษสย วินรทิตราชสย วากยจเฉทสย จมปก
 วิมลปรงสย อนนทยสย วิศิษฏจนนทรสย อุลกาธาริณเ วิจิตรคাত্রสย อนภิลาปโยทคตสย ขคนมิตรสย
 ปรงูตรศเมชะ สวารังคศุรสย กรุณาวฤภษสย ธฤตมตีเตชสะ กุณทศรียะ'รจิต[443]จนนทรสยานินิตมเตร
 นุนยวิกตสยานิลมภมเตรูปจิตตสภนธสยาปายปรมณสยาทีนกุสุมสย สีสวินรทิตสย อนินทานารุสย
 อนนารณทรศินะ ปรงมณสย อนิลเนมสย อภมปิตสาครสย โศภนสาครสยาปราชิตเมโรรณิลย-
 ชยานสย อนนตาสนสย อยุธิษธรสย จรยาคตสย อุตตรทตตสย อตยนตจนนทรสโย'นุครหจนนทรสย
 อจลสภนธสย อครसानุมเตรนุครหมเตรภยุทศรียะ อรจิตนมสยานูปคมนาโม นินทเตชโส
 วิศวาวรณสย อนิมิตตปรงษสย อจลเทวสย อจินตยศรียะ วิโมภษจนนทรสย อนุตตรราชสย
 จนนทรสภนารจิตพรหมโณ'กมปยเนตรสย อนุนยคাত্রสย อภยุทคตกรมโร'นุธรรมเตรนุตตรศรียะ พ
 รหมเทวสย อจินตยคุณานุตตรธรมโคจรสย อปริยนตภทสย อนรูปสวรสย อภยุจจเทวสย
 โพธิสตตวสย| อิติ ทิ กุลปุตระ เอตานุ ไมเตรยปรมุขานนาคตาสตถาคตานุ ปรมุขาน กฤตวา สรเวษำ
 ภทรกฏปิกานำ ตถาคตานุามรหตำ สมยกลส์พุทธานามเหมว ชนนี้ ภวิษยามิ อสยำ ดริสาทรสมมหาสา
 หสรายำ โลกธาเตา| ยถา จ อิท โลกธาเตา ตถา ทศสุ ทิกษุ อปริมาณษุ โลกธาตษุ อนนตมธยาน

ธรรมชาตุนยานวตรมาณา ยถา จ ไมเตรยสย ตถาคตสย อนภีลาไปยรคณวิเศไชรชนนี ภวิษยามิ เอว
 มนภีลาปยคณวิเศไชระ สีหสย เอว ยาวโทรจมสย ตถาคตสย ชนนี ภวิษยามิ| ยถา จ ภทรกลปิกานำ
 ตถาคตานาม เอวมสมินิ สรวาวติ กุสมตลครภวภูทล่ำกาเร โลกธาตुสมุทเร สรวโลกธาตुวเศษุ สรวโลก
 ธาตुปรสเรช สรวโลกธาตुษุ สรวชมพุทวิเปชวปรานตโกฏีคตานุ กลปาน สมณฑภทรายำ โพธิสตตวจร
 ยายำ จรมาณา สรวกลเปษุ สรวสตตวปริปากวินยมาธิษุจาย สรวเวชามนาคตานำ ตถาคตานำ
 โพธิสตตวภูตานำ ชนนี ภวิษยามิ ||

เอวมุเกต สุธนะ เศรษฐทารโก มายาเทวิเมตทโวจต กियจจิรปรตลพุสตวยา อยมารเย
 มหาปรณิธานชุลานมายาคตวภูโท โพธิสตตววิโมกษะ? อาห ภูตปุรวุ กุลบุตร อตีเต 'ธวนิ อจินตยานำ
 จิตตวิษยสมติกรานตานามภีชาตโพธิสตตวจกษุขปลวิชุลปตานำ วิชุลานคณนาสม[444]ติกรานตานำ
 ปเรณ ศุภปรโภ นาม กลโป'ภูต| ตสมินิ ชลุ ปุณะ ศุภปรโภ กลเป เมรุทคตศรีรนาม โลกธาตुरुท
 วิศุทศกสิขญาณกรตนมยี่ สจกรวาลสุเมรุสาครา ปถจคติจรจารา จิตรา ทศนียา| ตสยำ ชลุ เม
 รุทคตศรียำ โลกธาเตา ทศ จาตुरुทวิปิกโกฏีคตานุยภูวน| เตชำ ชลุ ทศานำ จาตुरुทวิปิกโกฏีคตานุ
 มธเย สีหราชครเตโซ นาม มธยมา จาตुरुทวิปิกโกฏีคตานุยภูวน| ตำ ชลุ อคิ
 ตินำ ราชธานีโกตีคตานุ มธเย ธวชาครวตี นาม มธยมราชธานีภูวน| ตสยำ มหาเตชะปรากรโม นาม
 ราชา อภูจจกรวตี| ตสยำ ชลุ ปุณรรวชาครวตี ราชธานี จิตรมณชริปฐาโส นาม โพธิมณ'เท'
 ภูต| ตตร เนตรศรีรนาม โพธิมณ'เท'เทวตา อภูต| ตสมินิ ชลุ ปุณศจิตรมณชริปฐาเส โพธิมณ'เท'
 วิมลธวโซ นาม โพธิสโตตว นิษณ'ณ'ภูต สรวชุลตาธรรมาธิคมาย| ตสย สรวชุลตาธรรมาธิคมานตรา
 ยาย สุวณปรโภ นาม มาโร มหาไสนยปริวาร'น'ตริตกาย อุปกรานโต'ภูต| ส จ มหาเตชะปรากร
 มศจกรวตี โพธิสตตวศิตาปรตลพุ'ภูต มหรรุทวิกรวิตนริยาตะ| ส ตโต มหาไสนยาทวิปุลกร
 มุครตริ จ महानต์ พลกายมภินิรมาย ต โพธิมณ'ฑี สมณฑาทนุปริวารยามาส มารไสนยปราชยาย| เตน
 หิ มหตี มารเสนา วิกรณา|เตน จ ภคตวตา วิมลธวเซน ตถาคเตน อนุตตรา สมยกลสิโพธิธริภิสัพุทธา| อถ
 ชลุ เนตรศรีโพธิมณ'เท'เทวตา มหาเตชะปรากรมสย จกรวตีโน'น'ติเก ปุตรสิชุลามุตปาทย ตสย
 ตถาคตสย จรณโยชะ ปุณิปตย ปุณิธานมการชิต ยตร ยตราห์ ภควน อุตปทเยยม ตตร ตไตรช เม
 มหาเตชะปรากรมศจกรวตี ปุโตร ภเวต| ยทา ใจโซ'น'ตตรา สมยกลสิโพธิธริภิสัพุทธเยต ตทาปยหมตสย
 ชนนี ภเวยม| ไสว ปุณิธานัน ภูตวตา ตสมินิเนว จิตรมณชริปฐาเส โพธิมณ'เท' ตสมินิเนว ศุภปรโภ กล
 เป ทศ นยุดานิ ตถาคตานามาราคยามาส||

ตตกี มนยเส กุลบุตร อนนยา [445]สา เตน กาลเณ เตน สมเยน เนตรศรีรนาม โพธิมณ'เท'เลว
 ตาภูต? น ชลุ ปุณสเส กุลบุตร เอว ทรชภูวยม| อหี सा เตน กาลเณ เตน สมเยน เนตรศรีรนาม
 โพธิมณ'เท'เทวตา อภูวม| ตตกี มนยเส กุลบุตร อนนยะ ส เตน กาลเณ เตน สมเยน มหาเตชะปรากรโม
 นาม จกรวตตยภูทโพธิสตตวศิตาปรตลพุ'ภูต มหรรุทวิกรวิตนริยาโต เยน सा महती มารเสนา
 วิกรणा? น ชลเวว ทรชภูวยม| อย ส ภควาน ไวโรจนสตถาคโต'ร'हन สมยกลสิพุทชะ เตน กาลเณ เตน

สมเยน มหาเตชะปรากรโหม นาม ราชา จกรวรรตยภูตฺ | สา อหิ กุลบุตร ตต ออุปาทาย ยตรตต
 ไรโปปนนะ สรวตฺร เอษ มม ปุตรตวมุปากตเต สรวพุทฺทเกษเตระษุ โโพธิสตตวจรยํ จรณ สรวคติมุเชษุ
 สรวโวปตตติมุเชษุ สรวกุศลมุลมุเชษุ สรวโพธิสตตวจรยาวิจารปรากรเมษุ สรวชาตกนเยษุ สรว
 เทเวณทฺรชนมสุ สรวโลเกนทฺรคเตษุ สรวเวศฺวรัมมิษุ สรวคตฺติปรภาเคษุ | ยตร ยตโรปปทฺยเต สตตวปริ
 ปากเทโตะ สรวตฺร อหเมवासย ชนฺนยภูวม | จรเม จ ภเว'สย อหเมว สรวตฺรานุคตา ชนฺนยภูวม | สรว
 โโพธิสตตวชนมมุเชษุ กษณเณ กษณเณ ยวานนติ โโพธิสตตวชนมวิภูวิตานยาทฺรศยามาส สรวตฺราราหเมवासย
 มาตา อภูวม | อตีตนาณปิ ตถาคตนาณ อนนตมธฺยานาณ-ปริมาณานาณหิ ชนฺนยภูวม | ปฺรตฺยตฺตปนา
 นานปิ ทศสุ ทิกษุ อนนตมธฺยานาณปริมาณานํ ตถาคตนาณหเมว ชนฺนิตฺวํ ปฺรตฺยตฺตภูวามิ | ยาวตํ จ
 ตถาคตนาณหิ จรเม ภเว โโพธิสตตวมาตา อภูวม | สรวเอษํ จ เตษํ ตถาคตนาณํ นาภิณฺณทฺลเภโย รศฺม
 โย นิศฺจริตฺวา มหากายมาสนํ จาวภาสยามาสฺ | เอตมฺหิ กุลบุตร มหาปฺรณฺนิธานชฺชานมายาคตฺวยุหิ
 โโพธิสตตววิโมกฺษํ ปฺรชานามิ | กิ มยา ศกฺยํ มหากรุณาครุณานํ โโพธิสตตวานํ สรวชฺชตฺตาปฺริปากวิน
 ยาปฺริตฺถูปตฺตกุกฺษีณํ สรวตถาคตฺตวิภูวิตโรมฺมุชฺฉินฺนริยาตฺนทฺรศนฺนทฺรศวตฺตนา จรยํ ชฺชวตฺตํ คุณานํ วา วกฺต
 ||

คจจ กุลบุตร อียมิทฺเว ตฺริทศฺเนทฺรภาเน สุเรณฺทฺรภา นาม สมถฺติมโต เทวปฺตรสย ทฺุหิตา |
 ตามุปสฺกรมย ปฺริปฺถจจณ กถํ โโพธิสตตวณ โโพธิสตตวจรยายํ ศิกฺษิตฺวํ กถํ ปฺรตฺติปตฺตวํ ||

อถ ชฺลฺล สุธฺนชฺช เศรชฺชทฺรโก มายายา เทวฺยชฺช ปาเททฺท ศิรสาภิวนฺทฺย มายาเทวีมเนกศต-
 [446]สทฺสรกถฺวชฺช ปฺรทกฺษิณฺนิกถฺย ปุณฺช ปุณฺรวโลกย มายาเทวฺยชฺช อนตฺติกาตปฺรกรณฺตชฺช ||

45. สุเรณฺทฺรภา

อถ ชฺลฺล สุธฺนชฺช เศรชฺชทฺรโก เยน ตฺริทศฺเนทฺรภาณํ เยน จ สุเรณฺทฺรภา เทวกนฺยา สมถฺติมโต
 เทวปฺตรสย ทฺุหิตา เตโนปชาคาม | อฺุเปตฺย สุเรณฺทฺรภายา เทวกนฺยชฺชช ปาเททฺท ศิรสาภิวนฺทฺย
 สุเรณฺทฺรภํ เทวกนฺยามเนกศตสทฺสรกถฺวชฺช ปฺรทกฺษิณฺนิกถฺย สุเรณฺทฺรภายา เทวกนฺยชฺชช ปุณฺช
 ปฺรธาณชฺลลิสฺส สติตฺว เอวมาท มยา อารฺเย อนฺตฺตรายํ สมยกฺสํโพธา จิตตมฺตฺปาทิตม | น จ ชานามิ กถํ
 โโพธิสตตวณ โโพธิสตตวจรยายํ ศิกฺษิตฺวํ กถํ ปฺรตฺติปตฺตวํ ศฺรุตํ จ เม อารฺยา โโพธิสตตวานามวาทา-
 นฺุศาสนฺนิม ททาตฺติ | ตทวทสฺว เม เทวเต กถํ โโพธิสตตวณ โโพธิสตตวจรยายํ ศิกฺษิตฺวํ กถํ ปฺรตฺติปตฺตวํ
 ||

เอวมุเกตฺต สุเรณฺทฺรภา นาม เทวกนฺยา สุธฺนํ เศรชฺชทฺรกเมตทวโจจต อหิ กุลบุตร อสงฺกสมถฺติ-
 วิศุทฺทวฺยหฺสย โโพธิสตตววิโมกฺษสย ลาภินิ | สา อหิ กุลบุตร อภิชานามิ อุตฺตปฺโลก นาม กลโป'ภูตฺ | ตตร
 เม คจจคานทิวาลูกาสมาสตถาคตา อาราคิตา | อภิณฺนชฺชกรมตํ ใจฺชามารกฺษา กถฺตา ปุชฺชา กถฺตา
 อารามาจฺจ กถฺตาชฺช ปฺริโกคาย | ยศฺจ ตฺรพฺพุทฺธโรธฺกทฺทวิภูวิตฺตวภูตฺรมาตฺตชฺช กุกฺษิณฺนทฺรชฺชชชมาเนชฺช

สप्त ปทานิ ปุรกรรมทภิรมหาสีหนาท นททภิ กุมารภูมิสถิตเรนตะปุรมธยคไตรวา อภินิษกรรมทภิ
 วา โพธิมภิสัพฺพธมาโนรฺว ธรรมจกรฺ ปรวรตฺยมาโนระ สรวพฺพทวิกรฺวิตฺ วา สํทศฺยทภิ สดตฺวปริปาก-
 วินยะ กฤตตะ ตตฺสรวฺ ปุรณมจิตฺโตตฺปาทาย ยาวตฺสทธรรมปรยฺนตฺนิษจ ปฺรชานามิ สมฺรามี อนุสฺสมรามี
 ธารยามิ สํธารยามิ อุปฺธารยามิ อนุสฺรามี| สุกฺติรนาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม ทศ คงคานทิวาลูกาสมาส-
 ตถาคตา อาราคิตา| สุกฺโค นาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม ทศ พุทฺทเกษตรปฺรมาณุระชฺชมาสตถาคตา
 อาราคิตา| อนิลมโภ นาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม จตฺรศีตฺรพฺพทโกฏฺนียตฺสทสฺสทฺรณฺยาราคิตา|
 สุปฺรโภ นาม กลฺโป'ภูตฺ| [447] ตตฺร เม ชมพฺพทวิปฺรมาณุระชฺชมาสตถาคตา อาราคิตา| อดุลปฺรโภ
 นาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม วิศตฺคคานทิวาลูกาสมาสตถาคตา อาราคิตา| อดตฺปตฺศรฺรนาม กลฺโป'ภูตฺ|
 ตตฺร เม คงคานทิวาลูกาสมาสตถาคตา อาราคิตา| สฺรโยทโย นาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม เม'ศีตฺค
 คานทิวาลูกาสมาสตถาคตา อาราคิตา| ชยฺคโม นาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม ษชฺชิกคานทิวาลูกา
 สมาสตถาคตา อาราคิตา| สจฺจโนทรนาม กลฺโป'ภูตฺ| ตตฺร เม สप्तตฺรคคานทิวาลูกาสมาสตถาคตา
 อาราคิตา|

อิตฺติ ทิ กุลปฺตร อนนโนปาเยน คงคานทิวาลูกสมาน กลฺปानุสฺมรามี ยทฺท สดตฺสมิตฺมวิริทิตา
 ภูวตฺถาคไตรรททภิ สมยกลฺสพฺทโระ| สรวเอษํ จ เม เตษํ ตถาคตานามนฺตีกาทยมสงคสมฺฤตฺวิศุท-
 วยุโท โพธิสทตฺตวิโมกฺษะ ศฺรุตตะ| ศฺรุตฺวา จ อาราคิตะ ยโถกตฺ จ ปฺรติปนฺนะ| เอวฺ จาหํ วิโมกฺษํ สดต-
 สมิตฺมनुปฺรวิษฺญา ยจฺจ เตษํ สรวตถาคตานํ โพธิสทตฺตวภูมิมุปาทาย ยาวตฺสทธรรมสถิตปรยฺนต-
 นิษจ พุทฺทวิกรฺวิตฺ ตตฺสรวมเนน อสงคสมฺฤตฺวิศุทวยุเหเนน โพธิสทตฺตวิโมกฺษณานุสฺมรามี ธารยามิ
 สํธารยามิ อุปฺธารยามิ อนุสฺมรามี| เตมฺหํ กุลปฺตร โพธิสทตฺตวิโมกฺษํ ชานามิ| กิ มยา ศกฺยํ
 โพธิสทตฺตวานํ วิคตฺตโมนุชการานํ สํสารราตฺริปฺรภาวิตานํ วิคตฺนินฺวณานามนฺราคมานํ วิคต-
 สตฺยานมิทธานํ ปฺรสรพฺทกายสํสการานํ สรวธรรมสวากวานุโพธฺสูวิศุทธานํ ทศพลวิศุทฺธิโพธิยิตฺถณํ
 จรฺยํ ชลาตฺ คุณฺยาน วา วกฺตฺ ||

คจฺจ กุลปฺตร กปิลวสฺตฺนินิ มหานคเร วิศฺวามิตฺโร นาม ทารกาจารย์ะ ปฺรติวสฺติ| ตมฺปสํกรมย
 ปฺริปฺฤจฺจ กถํ โพธิสทตฺตวณ โพธิสทตฺตวจรฺยายํ ศิกฺษิตฺวํ กถํ ปฺรติปตฺตวํ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรฺษชฺทารกะ ตฺชชฺฏ อุทฺคร อาตตฺมณะะ ปฺริตฺติเสามนฺสยชาโต'จินฺตยกุลฺลมูลเวค-
 สํวรฺธิตะ สฺเรณฺทราภายา เทวกนฺยายะ ปาเทหา ศิรฺสาภินฺทฺย สฺเรณฺทราภํ เทวกนฺยามเนก
 ศตสทฺสรกฤตตะ ปฺรทกฺษิณฺนิกฤตฺย ปุณะ ปุณฺรวโลกย สฺเรณฺทราภายา เทวกนฺยายา อนฺตีกาตปฺรกรานตะ
 ||

46. วิศฺวามิตฺร|

[448]อด ชลฺ สุธนะ เศรฺษชฺทารโก ตฺริทศฺเนทฺรภวานาทฺตฺริย อนุปฺรเวณฺ เยน กปิลวสฺตฺนินิ มห
 นคเร วิศฺวามิตฺโร ทารกาจารย์สฺเตโนปชคาม| อุเปตฺย วิศฺวามิตฺรสฺย ทารกาจารย์สฺย ปาเทหาศิร

สาภิวนทย วิศวามิตร หารกาจารย์มเนกศตสสรกฤตวะ ปรทกษิณีกฤตย วิศวามิตรสย หารกา
 จารยสย ปรตะ ปรานชลิะ สติตวา เอวมาท มยา อารย อนุตตรายำ สมยกส์โพธา จิตตมุตปาทิตม| น
 จ ชานามิ ถั โพธิสเตตวัน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย ถั ปรตปตตวย| ศรุต จ เม อารโย โพธิสตต
 วานามวาทานุศาสนิม ททาตติ| ตทวทต เม อารยะ ถั โพธิสเตตวัน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย
 ถั ปรตปตตวย| เอวมุกต วิศวามิตร หารกาจารย์ะ สุนัน เศรษฐหารกเมตทโวจตอย กุลบุตร ศิลปาภ
 โชล นาม เศรษฐหารโก โพธิสตตวาลลปิขณาน ศิกษิตะ| เอตมุปสักรมย ปรปจจณ| เอช เต นรเทศ
 ยติ ยถา โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย ยถา ปรตปตตวย ||

47. ศิลปาภิชณะ|

อด ชล สุนะ เศรษฐหารโก เยน ศิลปาภิชอล เศรษฐหารกสเดโนปสักรมย ศิลปาภิชลสย
 เศรษฐหารกสย ปาเทา ศิรสาภิวนทย ศิลปาภิชลสย เศรษฐหารกสย ปรตะ ปรานชลิะ สติตวา เอ
 มาท มยา อารย อนุตตรายำ สมยกส์โพธา จิตตมุตปาทิตม| น จ ชานามิ ถั โพธิสเตตวัน
 โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย ถั ปรตปตตวย| ศรุต จ เม อารโย โพธิสตตวานามวาทานุศาสนิม
 ททาตติ| ตทวทต เม อารยะ ถั โพธิสเตตวัน โพธิสตตวจรยายำ ศิกษิตวย ถั ปรตปตตวย ||

โส'โวจทอห กุลบุตร ศิลปาภิชวารโต โพธิสตตววิโมกษสย ลากิ| ตสย เม กุลบุตร มาตถก่า
 วาจยมานสย อการมกษร ปรกิรตยโต โพธิสตตวานุภาเวน อสัณนวิษย นาม ปรชลาปารมิตา-
 มุขมวกรานตม|

รการ ปรกิรยโต'นนตตลสัเกท นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ปการ ปรกิรยโต ฐรมธาตตลสัเกท นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 จการ ปรกิรยตะ สมนตจกรวิกกตติจเฉทนิ นาม ปรชลาปารมิตามุข[449]มวกรานตม|
 นการ ปรกิรยโต'นลยปรตลพธ นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ลการ ปรกิรยโต วิกตทานลยวิมล นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ทการ ปรกิรยโต'ไววรตยปรโยค นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 พการ ปรกิรยโต ฐรมณฐล นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ทการ ปรกิรยตะ สมนตจกร นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 สการ ปรกิรยตะ สาคครภ นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 วการ ปรกิรยตะ สมนตวิฐตวิฐปน นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ตการ ปรกิรยโต ฐโยติฐรมณฐล นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ยการ ปรกิรยตะ สัเกทกภู นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ษฏการ ปรกิรยตะ สมนตทาทปรศมนปรภาส นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|
 กการ ปรกิรยโต'สัณนเมษ นาม ปรชลาปารมิตามุขมวกรานตม|

ชকার์ ปรีกัรยโต อภิมุขปรววรรษมปรลมพ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 มการ์ ปรีกัรยโต มหาเวควิจิตรเวคศิขร์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 คการ์ ปรีกัรยตะ สมนตตลวิจปล์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ถการ์ ปรีกัรยตะ ตถตาส์เภทครภ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ชการ์ ปรีกัรยโต ชคตส์สารวิศุทธิวิคานห์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 สวการ์ ปรีกัรยตะ สรวพุทสมฤติวูห์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ธการ์ ปรีกัรยโต ธรรมมณทลวิจารวิจย์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ศการ์ ปรีกัรยตะ สรวพุทธานุศาสนิจกรโรจ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ขการ์ ปรีกัรยโต'ภิสส์การเหตุภูมิขลนครภ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 กษการ์ ปรีกัรยตะ กรมนิศานตสาครโกศวิจย์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 สตการ์ ปรีกัรยตะ สรวเกลศวิกรณวิศุทธิปรภ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ณการ์ ปรีกัรยโต โลกส์ภววิชลปติมุข์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ถการ์ ปรีกัรยตะ ส์สารปรติจกรชขลนณทล์ นาม ปรชชวาปารมิตามุข[450]มวกรานตม|
 ภการ์ ปรีกัรยตะ สรวภวนมณทลวิชลปติมุข์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ณการ์ ปรีกัรยตะ อุปจยครภปรโยค์ จาริตรจณตรมณทลเกภ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 รานตม|
 สมการ์ ปรีกัรยตะ สรวพุททศรณทิกภิมุขาวรต์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 หวการ์ ปรีกัรยตะ สรวสตตวภวยาวิโลกนพลส์ชาตครภ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 รานตม|
 ตสการ์ ปรีกัรยตะ สรวคุณสาครปรติปตตยวตารวิคานห์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 รานตม|
 ชการ์ ปรีกัรยตะ สรวธรรมเมขส์ธารณทลตมสาครครภ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 จการ์ ปรีกัรยตะ สรวพุทปรณิธานทิกภิมุขคมน์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ณการ์ ปรีกัรยตะ จกรากษรการโกฐวิจน์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ผการ์ ปรีกัรยตะ สรวสตตวปริปากโกฐิตตมณทล์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 สกการ์ ปรีกัรยโต ภูมิครภาสงคปรตีสวิตปรภาจกรสพรณ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 รานตม|
 สยการ์ ปรีกัรยตะ สรวพุทธรรมนिरเทศวิขย์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 ศจการ์ ปรีกัรยตะ สตตวคคนธรมขนนิครชิตนिरนาทสพรณ์ นาม ปรชชวาปารมิตามุขมวกรานตม|
 รานตม|

ฎุการํ ปรีกัรยโต สดตวารถไนราตมยการยาดยณตปรีนัษจาปรทีปํ นาม ปรัชญาปารมิตา-
มุขมวกรานตม|

ตมการํ ปรีกัรยโต ธรรมจกรสัเภทครภํ นาม ปรัชญาปารมิตามุขมวกรานตม|

อิตี หิ กุลบุตร มม มาตถกัา วาจยต เอตานิ ทวาจตวารีศต ปรัชญาปารมิตามุขปรมุขานย-
ปรมैयाสัเขยยานิ ปรัชญาปารมิตามุขานยวกรานตานิ| เอตสย อหํ กุลบุตร ศิลปาภิชณาวโต
โพธิสตตววิโมกษสย ลาภี| เอตมหํ ชานามิ| ก็ มยา ศกยํ สรวเลากิกโลโกตตรศิลปสถานปารมิตา-
ปราปตานัา โพธิสตตวานัา จรยัา ชลาตุ कुณान วา วกตุ? ยถา สรวศิลปสถานปรเวเศษุ สรวลปิสังขยา
คณนानิเกษปปรเวเศษุ สรวมนตเราชวิธีชณานปรโยคปรดิเวเศษุ สรวภตครหซโยติชปาสมารกาไซรท
เวतालปรดิชชานेषु สดตวธาตुจิกิตसाใภษชยสัโยคชณานेषु ธาตุนตตรสัโยคปรโย[451]เศษุ
สรวรณมณิมุกตาไวชुरยศงชศิลาปรวาลโลहितกมุसारคवलเกศรศรีครภาศมครภสรวรตนสัโกไวตปตติโคต
รากรมุลยชณานेषु อุท्यानตไปวนครามนคณิคราชฎีรราชนยภินิรหาเรษุ มฤคจกรางกวิท
ยาสรวลภษณนิमितตมูมิจาลทิกทาโหลกาปาดเกษมาเกษมสุภิกษทุรภิกษสรวเลากิกาวรตนิวรดปร
เวเศษุ สรวโลโกตตรธรมวิภกตีสูจนาทินิรเทศปรเวศตตวานุคณชณานेषु नासुत्यावरณं वा विमरुत् वा
विमदिरवा सँतेहो वा सँसो वा सँमोहो वा रँथायित्तुवं वा वुयापारिकं वा अवसाहनं वा अखणनं वा अनभिसम
यो वा ||

คจจ กุลบุตร อัยมิไหว มคธวิชเย เกวลเก ชนปเท วรตนเก นคเร ภโทรตตมา นาโมปาสิกา
ปรติวสติ| ตามุปลักรมย ปรีปถจจถ ถถ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายัา ศิกษิตวยํ ถถ ปรตูปตตวยํ ||

อถ ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารกะ ศิลปาภิชณสย เศรษฐทารกสย ปาเทหา ศิรสาภิวณทย ศิลปาภิช
เศรษฐทารกมเนกศตสทรภถตวะ ปรทภษิณีภถตย ปุณะ ปุณรวโลกย ศิลปาภิชณสย เศรษฐทารกส
ยานตีกาตปรกรานตะ ||

48. ภโทรตตมา|

อถ ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก เยน เกวลเก ชนปเท วรตนกํ นครม เยน จ ภโทรตตโมปาสิกา
เตโนปชคาม| อุเปตย ภโทรตตมาया อุปาสิกาयाะ ปาเทหา ศิรสาภิวณทย ภโทรตตโมปาสิกา
มเนก-
ศตสทรภถตวะ ปรทภษิณีภถตย ภโทรตตมาया อุปาสิกาयाะ ปุระตะ ปราณชลิเช สถิตวา เอวมาห
มया आरुये अनुत्तरायँ समयस्सिँไฟेธา जित्तमुत्पातिम्म| न ज चानामि ถถ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรย
ายัา ศิกษิตวयํ ถถ ปรตูปตตวयํ| ศรุตํ จ เม आरुया पोथिसत्त्वानामव्वาทानुศาสนीम्म त्थात्ति| त्त्वत्तु
मे आरुये ถถ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยายัา ศิกษิตวयํ ถถ ปรตูปตตวयํ ||

สา อโวจตุ อหํ กุลบุตรานาลยมณทลํ นาม ธรรมปรยายํ ชานามิ เทศยามยธิชชานศจ เม
สมายิเช ปรตูปตตวโย น ตตร समाहे กสยจิทธรรม[452]สยาริชชานม| ตตร สรวชณตางภษุ ปรวรุตเต'

ธิษฐาน สรวชวดาโครตรม | ธิษฐาน สรวชวดาฆราณม ธิษฐาน สรวชวดาชีหฺวา ธิษฐานะ
 สรวชวดากายะ ธิษฐาน ตตร สรวชวดตามนะ ปรวรตเต ธิษฐานา สรวชวดโตรมิะ ธิษฐานา
 สรวชวดาวิหฺยุต ธิษฐานาะ สรวชวดาเวคาะ ปรวรตเต ชคโทรจนามณฑลอะ | เอตมห์ กุลปุตฺร
 อนาลยมณฑล ธรรมปรายย์ ชานามิ | ก็ มยา ศกยมสงคโโพธิสตตวจรฺยา สกลา ชฺวาทู?

คจจ กุลปุตฺร ทกฺษิณาปเถ | ตตรภรฺกจจํ นาม นครม | ตตร มุกฺตาสาโร นาม ไหรณฺยกะ
 ปรวตฺตวสฺติ | ตมฺปสํกรมย ปรีปฺถจจ กถํ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสตตวจรฺยา ยํ ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปรวตฺติตฺว ยํ ||

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก ภโทรตตมายา อุปาสิกาเยะ ปาเทหฺวา ศิรสากิวนฺทฺย ภโทรตตมฺปา
 สิเกยามเนกศตสทสรฺกถฺวะ ปรวทกฺษิณีกถฺย ปุณะ ปุนรวโลกฺย ภโทรตตมายา อุปาสิกาเยะ อนฺติ
 กาทปรกรานตะ ||

49. มุกฺตาสาระ |

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก อนุปุระวณ ทกฺษิณาปถํ คตฺวา เยน ภรฺกจจเ นคเร มุกฺตาสาโร
 ไหรณฺยกะ เตโนปสํกรมย มุกฺตาสารไหรณฺยกสฺย ปาเทหฺวา ปุระตะ ปราวชฺลิตะ สฺถิตฺวา เอวมาท มยา อารฺย
 อนฺุตฺตรายํ สมยฺกสํโพเธา จิตตมฺตปาทิตม | น จ ชานามิ กถํ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสตตวจรฺยา ยํ
 ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปรวตฺติตฺว ยํ | ศรฺุตํ จ เม อารฺโย โโพธิสตตฺวานามวาทานุศาสนิม ททาตีติ | ตทวทตฺ เม
 อารฺยะ กถํ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสตตวจรฺยา ยํ ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปรวตฺติตฺว ยํ ||

โส'โวจทอหํ กุลปุตฺร อสงคสมถฺตฺวฺยฺหํ นาม โโพธิสตตฺววิโมกฺษํ ชานามิ | อปรวตฺตฺพรพธา จ เม
 ทศฺสุ ทิกฺษุ สรวตถาคตปาทฺมฺเลขุ ธรรมปรเยษฺฐิเ | เอตมห์ กุลปุตฺร อสงคสมถฺตฺวฺยฺหํ โโพธิสตตฺววิโมกฺษํ
 ชานามิ ปรวชานามิ | ก็ มยา ศกฺยํ โโพธิสตตฺวานามจจมภิตสีหนาทนาทนาทินา มหาปุณฺยชฺวานปรวติษฺตา
 นํ จรฺยา ชฺวาทู คุณาน วา วกฺตฺ ||

คจจ กุลปุตฺร อยมิโหว ภรฺกจจเ นคเร สฺจโนทรนาม คถฺหปติะ [453]ปรวตฺติตฺว | ตทวภาสิ
 ตมสฺย คถฺม | ตมฺปสํกรมย ปรีปฺถจจ กถํ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสตตวจรฺยา ยํ ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปรวตฺติตฺว ยํ ||

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก มุกฺตาสารสฺย ไหรณฺยกสฺย ปาเทหฺวา ศิรสากิวนฺทฺย มุกฺตาสาร-
 ไหรณฺยกมเนกศตสทสรฺกถฺวะ ปรวทกฺษิณีกถฺย ปุณะ ปุนรวโลกฺย มุกฺตาสารสฺย ไหรณฺยกสฺยานติ-
 กาทปรกรานตะ ||

50. สฺจนฺทฺระ |

อถ ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก เยน สฺจโนทรคถฺหปติะ เตโนปสํกรมย สฺจนฺทฺรสฺย คถฺหปเตะ
 ปาเทหฺวา ศิรสากิวนฺทฺย ปุระตะ ปราวชฺลิตะ สฺถิตฺวา เอวมาท มยา อารฺย อนฺุตฺตรายํ สมยฺกสํโพเธา
 จิตตมฺตปาทิตม | น จ ชานามิ กถํ โโพธิสเตตฺวาน โโพธิสตตวจรฺยา ยํ ศิกฺษิตฺว ยํ กถํ ปรวตฺติตฺว ยํ | ศรฺุตํ จ

อารุโย โปธิสตะวานามวาทานุศาสนีม ททาตีติ| ตทวทตุ เม อารุยะ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตว-
จรรยาฆ่า ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ ||

อาหฺมยา กุลปุตฺร วิมลชฺวานปรโภ นาม โปธิสตะตววิโมกฺษะ ปฺรติลพฺพะ| เอตมฺหิ กุลปุตฺร
วิมลชฺวานปรภั โปธิสตะตววิโมกฺษั ชานามิ| กีมฺยา ศกฺยมปฺรมาณวิโมกฺษปฺรติลพฺพานา โปธิสตะตวานา
ชฺวาตฺ คฺณาน วา วกฺตฺ ||

คจฺฉ กุลปุตฺร อยมิไหว ทกฺษิณาปเถ โรรูกั นาม นคฺรม| ตตฺร อชิตเสโน นาม คฺฤหฺปติ
ปฺรติวสฺติ| ตมฺปสักรมฺย ปฺริปฺจฉ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตวจรรยาฆ่า ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ ||

อถ ชลฺ สุธฺนนะ เศรษฐทารกะ สฺจนฺทรสฺย คฺฤหฺปเตชะ ปาทุ ศิรสาภิวนฺทย สฺจนฺทรุ คฺฤหฺปติมนก
ศตสฺหสฺรกฺตวะ ปฺรทกฺษิณิกฺกตฺย ปฺนุชะ ปฺนรวโลกฺย สฺจนฺทรสฺย คฺฤหฺปเตรนฺติกาตฺปฺรกรานฺตชะ ||

51. อชิตเสนะ|

อถ ชลฺ สุธฺนนะ เศรษฐทารโก'นฺปุรวณฺ โรรูกั นคฺริ คตฺวา เยน อชิตเสโน นาม คฺฤหฺปติวเต-
โนปสักรมฺย อชิตเสนสฺย คฺฤหฺปเตชะ ปาเทา [454]ศิรสาภิวนฺทย ปฺรตชะ ปฺราณชฺลิตะ สฺถิตฺวา เอวมาห
มฺยา อารุย อนุตฺตรายา สฺมยกฺสัฟฺเฮา จิตฺตมฺตฺปาทิตฺม| น จ ชานามิ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตวจรรยา
ฆ่า ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ| ศฺรุตํ จ เม อารุโย โปธิสตะตวานามวาทานุศาสนีม ททาตีติ| ตทวทตุ
เม อารุยะ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตวจรรยาฆ่า ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ ||

อาหฺมยา กุลปุตฺร อกฺษยลฺกฺษโณ นาม โปธิสตะตววิโมกฺษะ ปฺรติลพฺพะ| ยสฺย สหปฺรติลม
ภาทกฺษยพฺุทฺทศนฺนิชานปฺรติลาโภ ภาวติ ||

คจฺฉ กุลปุตฺร อยมิไหว ทกฺษิณาปเถ ธรรมคฺรามํ ศิวราคโร นาม พฺราหฺมณชะ ปฺรติวสฺติ|
ตมฺปสักรมฺย ปฺริปฺจฉ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตวจรรยาฆ่า ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ ||

อถ ชลฺ สุธฺนนะ เศรษฐทารโก'ชิตเสนสฺย คฺฤหฺปเตชะ ปาเทา ศิรสาภิวนฺทย อชิตเสนํ
คฺฤหฺปติมนกศตสฺหสฺรกฺตวะ ปฺรทกฺษิณิกฺกตฺย ปฺนุชะ ปฺนรวโลกฺย อชิตเสนสฺย คฺฤหฺปเตรนฺติกาตฺปฺรกร
รานฺตชะ ||

52. ศิวราคระ|

อถ ชลฺ สุธฺนนะ เศรษฐทารโก'นฺปุรวณฺ ธรรมคฺรามํ คตฺวา เยน ศิวราคโร พฺราหฺมณชะ เต
โนปสักรมฺย ศิวราครสฺย พฺราหฺมณสฺย ปาเทา ศิรสาภิวนฺทย ปฺรตชะ ปฺราณชฺลิตะ สฺถิตฺวา เอวมาห มฺยา
อารุย อนุตฺตรายา สฺมยกฺสัฟฺเฮา จิตฺตมฺตฺปาทิตฺม| น จ ชานามิ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตวจรรยาฆ่า
ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ| ศฺรุตํ จ เม อารุโย โปธิสตะตวานามวาทานุศาสนีม ททาตีติ| ตทวทตุ เม
อารุยะ ถลั โปธิสตะตวัน โปธิสตะตวจรรยาฆ่า ศิกษิตวัญ ถลั ปฺรติปตตวัญ ||

โส'โวจตอห์ กุลบุตร สตยาธิษฐานเนน จรามิ| เยน สตเยน สตยวจนเนน ตฺรยธฺวสุ น กศ
 จิทธิสตัดโว'นุตตรายาเย สมยกสิโพเธรวิวฤตตะ น วิวฺรตเต น วิวฺรติษยติ เตน สตยวจนาธิษฐานเนน อิห
 จ เม การยํ สมฤตฺตวิติ| ตนเม ยถาภิปฺรายํ สรวํ สมฤตฺยติ| เอเตนาหํ กุลบุตร สตยวจนาธิษฐานเนน
 สรวการยาณิ สาธยามิ| เตมหํ กุลปฺต สตยาธิษานํ [455]ชานามิ| ก็ มยา ศกฺยํ สตยานุปฺริวฺรตฺตํ วากุ
 ธิปฺพธานํ โภธิสตัดวานํ จรฺยํ ชวาทุ कुณาน วา วกฺตุ ||

คจฺจ กุลบุตร อยมิหฺเว ทกฺษิณาปเถ สุมฺนามุขํ นาม นครํ| ตตฺร ศฺริสํโหว นาม ปฺรติวสฺติ ศฺริ
 มติศฺจ นาม ทาริกา| ตมฺุปสํกรมย ปฺริปฺจจฺจ กถํ โภธิสเตตฺวาน โภธิสตัดวจรฺยายํ ศิกฺษิตฺวํ กถํ ป
 ธิปฺตฺตวํ ||

อถ ขลฺล สุธนะ เศรษฐทารโก มหาธรมฺเคารวมฺตปาทย ศิวราครสฺย พฺราหฺมณสฺย ปาเท
 ศิรสาภิวนฺทย ศิวราครํ พฺราหฺมณมฺเนกศตฺสทฺสกรฺกฺตฺวํ ปฺรทกฺษิณิภฺกฺตฺย ปุณฺะ ปุณฺรวโลกฺย ศิวราครสฺย
 พฺราหฺมณสฺยานติกาตฺปฺรกรานฺตํ ||

53. ศฺริสํโหว ศฺริมติศฺจ|

อถ ขลฺล สุธนะ เศรษฐทารโก'นุปฺรเวณ สุมฺนามุขนครํ คตฺวา เยน ศฺริสํโหว ทารกะ ศฺริมติศฺจ
 ทาริกา| ตาวุปฺกรมย ตโยะ ปาเท ศิรสาภิวนฺทย ปฺรตํ ปฺราวชฺลิสฺ สฺถิตฺวา เอวมาห มยา อารฺเย
 อนุตฺตรายํ สมยกสิโพเธ จิตฺตมฺตปาหิตม| น จ ชานามิ กถํ โภธิสเตตฺวาน โภธิสตัดวจรฺยายํ
 ศิกฺษิตฺวํ กถํ ปฺรติปฺตฺตวํ| ศฺรุตํ จ เม อารฺโย โภธิสตัดวานามวาทานุสฺสานิมฺ ตทฺท อิติ| ตทฺทตฺตฺ เม
 อารฺยะ กถํ โภธิสเตตฺวาน โภธิสตัดวจรฺยายํ ศิกฺษิตฺวํ กถํ ปฺรติปฺตฺตวํ ||

อถ ขลฺล ศฺริสํโหว ทารกะ ศฺริมติศฺจ ทาริกา สุธนํ เศรษฐทารกเมตฺทโวจตามอิห อวากุญฺญํ
 กุลบุตร มายาคโต นาม โภธิสตัดววิโมกฺษะ ปฺรติลพฺธะ สาภฺษาตฺกฺตฺวํ| ตาวาวํ กุลปฺตร อนเนน
 วิโมกฺษณ สมนวาคเตา มายาคตํ สรวโลกํ ปศฺยาโว เหตุปฺรตฺยยมายาสํภูตม| มายาคตานํ สรวสตัด
 วานํ วิชานีวะ| กรมฺเกลศฺมายาชฺลาเนน มายาคตํ สรวชคตฺปศฺยาวะ| อวิทยาภวตฺถุณามายาสํ
 ภวานํ มายาคตานํ สรวธฺรฺมานํ ปศฺยาวะ| อนฺโยนฺยปฺรตฺยยมายานิรฺวฤตฺตํ มายาคตํ สรวชคตฺปศฺยาวะ|
 อวิทยาภวตฺถุณามายาสํภวานํ มายาคตานํ สรวธฺรฺมานํ ปศฺยาวะ| อนฺโยนฺยปฺรตฺยยมายานิรฺวฤตฺตํ
 มายาคตํ สรวไตรธาตฺกํ ปศฺยาวะ อภินิรฺหุตฺมจินฺตยวิษยมายาโพธิวิปฺรยาสมายาสํภูตม| มายาคตานํ
 สรวสตัดวานํ จยฺตฺตฺยปฺตฺติชาติชฺรามรณฺโสภฺปริเทวทฺุชฺเทารฺมนสฺโยปายาसानํ ปศฺยาวะ|
 อสท[456]ภฺตสํกฺลปฺมายาชนิตานิ มายาชนิตานิ สรวภฺษตฺราณิ ปศฺยาวะ| สํชฺวาจิตฺตทฺุณฺวิปฺรยา
 สมายากาวทฺุรยสํชฺวาสนํ โหปฺรภวานํ มายาคตานํ สรวศฺราวกปฺรตฺยฺกพฺุชฺชานํ ปศฺยาวะ| ชฺลาเนน
 ปรหฺณมายาสํกฺลปฺชนิตํ มายาคตํ สรวโภธิสตัดวจรฺยาปฺรณิธานสตัดวปฺริปากวินยปฺริปฺรํ ปฺรชานีวะ|
 มายานิรฺหาราภินิรฺวฤตฺตนิรมิตฺจฺรฺยาวิณฺยมายาสวภวานํ มายาคตํ สรวพฺุทฺโภธิสตัดวมณฺุชฺลํ ปศฺยาวะ|
 ปฺรณิธานชฺลาเนนมายาภินิรฺหุตฺมจินฺตยวิษยมายาสวภวาม| เอตฺมวํ กุลบุตร มายาคตํ โภธิสตัดว-

วิโมกข์ ปรชาณีวะ| กิมาวาภยา ศกยมนนตกรรมมายาวิธปชาลาณคตানা โพธิสตตวานา จรยา ชลาตุ
คุณาน วา วกตุ ||

อด ชลฺ ศรีสัโหว ทารกะ ศรีมตฺตจ ทาริกา สุธนํ เศรษฐทการกมาจินตเยน กุศลมูลเวเคน
อภิษยนทพิตวา สวํ จ วิโมกษวิษยํ ศรารวย เอตทโวจตาม คจจ กุลปุตฺร อยมิไหว ทกษินาปเถ
สมุทฺรทจโณ นาม ทิคฺมุขปรตฺยทเทศะ| ตตร มหาวยุหนํ นามทยานมฺ| ตตร ไวโรจนวยุทาลการครโก
นาม มหาภูฏาคาโร โพธิสตตวกุศลมูลวิปากาภินิรวุโธ โพธิสตตวเจตนามนสิการสัโหว
โพธิสตตวปรณิธานสมุทฺโธ โพธิสตตวติตาสมุตฺติโธ โพธิสตตวภิชานพลาภินิรมโธ โพธิสตตว
ปาย-เกาศลยสัโหว โพธิสตตวปฺณยชวานพลปรินิษปนโน โพธิสตตวมหากรุณาสตตววินย
สัทรฺสน โโพธิสตตวภิชานวยุโหปะจิโธ โพธิสตตววจินตยวิโมกษวิหาราลการะ| ตตร ไมเตรโย นาม
โพธิสโตตว มหาสตตวะ ปฺรติวสติ ชนมภูมิกานา มนุชยามานนุครหาย| มาตาปิณฑุชลาติสัพนธินา
ปฺริปากาย| ตโตรปปนนานา สภาจจริตานา สตตวานา มหายานทฤตฺมิกฺรณาย| ตทนเยชามปี สตตวา
นา ยถาภูมิชฺ กุศลมูลปฺริปาจนาย| สวสย จ วิโมกษนยาวตารสย สัทรฺศนาย| สรวตฺรานุตา จ
โพธิสโตตวปตฺติวสิดา ปฺรภาวยน สรวสตตวชนมสัทรฺศนาภิมุชตยา จ สตตวปฺริปากาภิชจนาโย
สรวชคตปฺริครทชुकุปสนตยา จ โพธิสตตวมหากรุณาพโลทภวานาย| สรวนิกตสฺถาโนจจลิตํ จ
โพธิสตตววิหาร[457]เมวโพธนาย| อนิกตปรมํ จ สรวกโวปตฺติวสัสสัทรฺศนาย| ตมฺปสักรมย
ปฺริปลุจจ กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยา ปฺริปฺรชฺญายา กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวมารุคะ ปฺริ
โศธยิตวเย กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวศึกษาสฺ ปฺริตฺตตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิจิตตํ ปฺริ
โศธยิตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวปรณิธานมภินิรหฺรตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวสัการาเส สมุ
ถาปยิตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวภูมย อากฺรมิตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวปารมิตาเส ปฺริ
ปฺรยิตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวภิชานตโย'วตฺริตวยม กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวปฺริตฺต
คฺเณชฺ สธาตวยม กถํ โพธิสเตตวน กลยาณมิตฺรานิ ปฺรยฺอุปาสิตวยานิ|

ตตกสย เทโตะ? ส ทิ กุลปุตฺร ไมเตรโย โพธิสโตตว'วตฺริธนะ โพธิสตตวจรยาสุ คตฺติคตะ|
สรวโพธิสตตวจิตตาคเยชฺ โส'นุปฺริวิษฺญะ| สรวสตตวจรยาสุ โส'ภิมุชเส สรวสตตวปฺริปากวินเยชฺ| เตน
ปฺริปฺริตาเส สรวปารมิตาเส| สฺปฺริตฺติชตฺตาเส สรวโพธิสตตวภุมิชฺ| เตน ปฺริตฺลพธาเส สรวโพธิสตตวภิชานต
เย| โส'วกรานโธ โพธิสตตวนิยามมฺ| เตน ปฺริตฺติชฺญานิ สรววยากรณานิ| ส วิกรฺตีตเส สรวโพธิสตตววิ
โมกษเยชฺ| เตน สัธาริตานิ สรวพุทธาภิชานานิ| โส'ภิมุชิตเส สรวตถาคิตเส สรวชุลชุลานวิษยาภิช
เถณ|

ส เต กุลปุตฺร กลยาณมิตฺร'ภิชยนทพิชยติ สรวกุศลมูลานิ วิวรชยิชยติ| โพธิจโธตตปาหํ
ทฤตฺมิกฺริชยติ| อธฺยาศยธตฺตมิตตاپยิชยติ| สรวกุศลมูลานิ วิวรชยิชยติ| โพธิสเตตวนทฺริยเวคาน
สัทรฺศยิชยติ| อนาวรณธรมทิสํ ปฺรเวศยิชยติ| สมนตภทฺรภูมยนุคเม นิเวศยิชยติ|
สรวโพธิสตตวปรณิธานนिरยาณมุชฺ สัวรณยิชยติ| สรวโพธิสตตวจรยาปรณิธานคฺณปฺรินิษปตฺติมาช

ยาสุยติ สมณฑภทรโพธิสตตวจรยาศรวณปรุยาชทวารม| น จ เต กุลบุตร เอกกุศลมูลตนมเยน ภวิตวยั
 ไโรธรรมมุขาลอกาวภาสปรเมณ ไนจกรยาปรัสตฺษเฐน ไนกปรณิธานาภินิหารปรเมณ [458]
 ไนกวยากรเณน น นิษาปฺติปรสรพเณ น ตริภษานุตยวตารปรมส์ชณินา น ชฎุปารมิตาปฺริปุ
 ริปรสรพเณ น ทศภูมิปรติลาภนิษจาคเตน น ปฺรามานิกพุทฺธเกษตรปฺริครหปฺริศุทธิปฺริณิธานเณน น ปฺร
 มาณีกฤตกลยาลมิตรราราคณปรุยาสนสฺตฺษเฐน ภวิตวยม| ตตฺกสย เทโตะ? อปรมาณานิ ทิ กุลบุตร
 โพธิสเตตวณ กุศลมูลานิ สมุทธานตวยานิ| อปรมาณา โพธิสตตวสํภารา อุตถापิตวยายะ| อปรมาณา
 โพธิจิตตเหตุวระ สมารุชยิตวยายะ| อปรมาณา นยายะ ศิกษิตวยายะ| อปรมาณายะ สตตวธาตฺฐะ ปฺรินิ
 วาปิตวยายะ| อปรมาณา สตตวธาตฺฐะตฺรณฺุปรเวษฏวยายะ| อปรมาณิ สเตตวณฺุทฺรยานิ ปฺริชฺษาตวยานิ|
 อปรมาณา สตตววิมุกฺติรนฺุวตยิตวยายะ| อปรมาณายะ สตตวธาตฺฐจฺรยา อณุโพธยวยายะ| อปรมาณสตต
 ววินยะ กรตวยายะ| อปรมาณายะ เกลศานฺุศยายะ สมุทฺธาภูยิตวยายะ| อปรมาณิ กรमारณานิ ปฺริโสธยิตว
 ยานิ| อปรมาณิ ทฺุชฺฐิกตานิ นีวฺรตยิตวยานิ| อปรมาณาศจิตตสํเกลศา อปนยิตวยายะ| อปรมาณาศ
 จิตตวิศุทฺธย อุตปาทยิตวยายะ| อปรมาณา ทฺุชฺชลยายะ สมุทฺธารยิตวยายะ| อปรมาณายะ
 สตตวตฺุชฺชนารณวระ สมฺจโณชยิตวยายะ

อปรมาณมวิทธานุการํ วิธมิตววม| อปรมาณายะ ปฺรวตายะ ปฺรปาทยิตวยายะ| อปรมาณิ
 สํสารพณฺุณานิ นีวฺรทยิตวยานิ| อปรมาณโณ ชนฺุสมุทฺธะ โศษยิตวยายะ| อปรมาณโณ ภเวชส
 ตฺริตวยายะ|

อปรมาณายะ สตตวายะ กามปงฺกสฺกตา อภฺยทฺุชฺชรตวยายะ| อปรมาณาสไศตรธาตฺุคปฺรินิรฺุทฺธายะ
 สตตวา นิษกรามยิตวยายะ| อปรมาณายะ สตตวา อารยมารุเค ปฺริติษฺฐापิตวยายะ| อปรมาณา ราก
 เทวชโมหายะ ปฺริศมยิตวยายะ| อปรมาณา มารปาทายะ สมตฺติกรมยิตวยายะ| อปรมาณิ มารกรมณานิ วิ
 นีวฺรตยิตวยานิ| อปรมาณโณ โพธิสตตวธาตฺุชยธาตฺุช ปฺริโสธยิตวยายะ| อปรมาณา โพธิสตตวปฺริโยคา
 วิวฺรตยิตวยายะ| อปรมาณิ โพธิสเตตวณฺุทฺรยานิ สํชนยิตวยานิ| อปรมาณา โพธิสตตวาธิมุกฺตโย วิ
 โศษยิตวยายะ| อปรมาณา โพธิสตตวสมตฺตา อวตารยิตวยายะ| อปรมาณโณ โพธิสตตวจฺรยาวิเศษํนฺุสรตว
 ยะ| อปรมาณา โพธิสตตวคฺุณายะ ปฺริโสธยิตวยายะ| อปรมาณา โพธิสตตวาวีตฺริจฺรยายะ ปฺริ
 ปูรยิตวยายะ| อปรมาณิ โลกจาริตฺรณณนฺุวตยิตวยานิ| อปรมาณา โลกานนฺุวตฺนายะ สํทฺุชยิตวยายะ|
 [459]อปรมาณํ ศรทฺุทฺธพลํ สํชนยิตวยายะ| อปรมาณํ วีรยพลมฺุปสฺตมภยิตววม| อปรมาณํ สมฤตฺติพลํ
 ปฺริโสธยิตววม| อปรมาณํ สมာธิพลํ ปฺริโสธยิตววม| อปรมาณํ ปฺริชฺษาพลมฺุตปาทยิตววม|

อปรมาณมธิมุกฺตฺติพลํ ทฺุชฺฐีกรตววม| อปรมาณํ ปุณฺุณยพลํ สมฺุปารุชยิตววม| อปรมาณํ
 ชฺุณฺุณพลํ วิวฺรตยิตววม| อปรมาณํ โพธิสตตวพลํ สมฺุตถापิตววม| อปรมาณํ พุทฺธพลํ ปฺริปุรยิตววม|
 อปรมาณานิ ธรรมมุขานิ ปฺริวิเจตวยานิ| อปรมาณา ธรรมทฺุชฺชะ ปฺริเวษฏวยายะ| อปรมาณานิ ธรรมทฺุช
 รณานิ ปฺริโสธยิตวยานิ|

อปรมาณา ธรรมาโลกา สันยิตวยาเย| อปรมาโณ ธรรมาวภาสะ กรตวยาเย| อปรมาณา
อินทริยวิศา อวภาสยิตวยาเย| อปรมาณะ เกลศวยาธยะ ปรีโสธยตวยาเย| อปรมาณานิ ธรรมโฆษชยา
นิ สมุททาเนตวยานิ| อปรมาณะ เกลศวยาธยาตุระ สตตวธาตุระ จิกิตสีตวยาเย| อปรมาณา อมฤตส์
ภาราสะ สมุททาเนตวยาเย| อปรมาณานิ พุททเกษตรานยากรมิตวยานิ| อปรมาณา สตถาคตาสะ
ปุชยิตวยาเย| อปรมาณานิ โพธิสตตวปรัษนมนชลาณยวคาหยิตวยานิ| อปรมาณานิ ตถาคตศาสนานิ
สัธยิตวยานิ| อปรมาณานิ สตตวโทรทินยานิ โสธมวยานิ| อปรมาณา อภษณาปายปถาสะ สมุจ
เจตตวยาเย| อปรมาณานิ สตตวสุชานยูปสัทรตวยานิ| อปรมาณะ สตตวสัทรทาสะ กรตวยาเย| อปร
มาณานิ ธารณิมชานิ ปรีโสธยิตวยานิ| อปรมาณานิ ปรมณิธานยูนยนิรทวยานิ|

อปรมาณานิ มหาไมตรีมหากรณาพลาณิ ปรีภายิตวยานิ| อปรมาณานิ ธรรมปรเยษญญโยคา
นิ ปรีติปรัสรณยิตวยานิ| อปรมาณานิ นิชยปตีพลาณยูนยสรตวยานิ| อปรมาณา อภิชณาภินิรหารา
อุตปาทยิตวยาเย| อปรมาณา วิทยาชลาณานาโลกา วิโสธยิตวยาเย| อปรมาณา สตตวคตึรณคตวยา
เย| อปรมาณา ภาวัตปตติส ปรีครทิตวยาเย| อปรมาณา ภายวิภกตึส สัทรศยิตวยาเย| อปรมาณา มนต
รววิภกตึส ปรีชลาตวยาเย| อปรมาณะ สตตวจิตตวิมาตตรา อุนยปรเวษญญวยาเย| วิสตีโรโณ โพธิสตตวโคจ
โร'นุปรเวษญญวยาเย| วิปุล โพธิสตตวภวนมนุจิริตวยาม| คมภีโร [460]โพธิสตตววิหาโร วยวโลกยิตวยาเย|
ทูนุโพโธ โพธิสตตววิชโย'นุโพทวยาเย| ทูรคมา โพธิสตตวคตึรณคตวยาเย| ทูราสทา โพธิสตตวเวคาสะ
สัธยิตวยาเย| ทูรวกราโม โพธิสตตวนิยาม'วกรมิตวยาเย| วิจิตรา โพธิสตตวจรรยา อุนยโพทวยาเย|
สรวตธานคต โพธิสตตววิกรวณ สัทรศยิตวยาม| อภิสัณินา โพธิสตตวณ ธรรมเมฆาสะ สัปรตเยษญญวยาเย|
อนนตมธย โพธิสตตวจรรยาชาล ปรีวิสตริตวยาม| อปรยุนตา โพธิสตตวณ ปารมิตาสะ ปรีปุรยิตวยาเย|

อปรเมยณิ โพธิสตตวณ วยากรณานิ สัปรตเยษญญวยานิ| อสัเขยยานิ โพธิสตตวณ กษานติ-
มูชานยวตวตวยานิ| อสัเขยยา โพธิสตตวณ ภูมยสะ ปรีโสธยิตวยาเย| อสมนตานิ โพธิสตตวณ
ธรรมมูชานิ ปรัยวทาปยิตวยานิ| อนภิลापยานิ โพธิสตตวณ พุททเกษตรานนิ ปรีโสธยิตวยานิ|
อปรยุนตานิ โพธิสตตวณ กลปาน สัณาทส สันทวยาเย| อมาปยา โพธิสตตวณ ตถาคตาสะ ปุชยิตวยาเย|

อจินตยา โพธิสตตวณ ปรมณิธานาภินิรหารา อภินิรทวยาเย| สัภชิปเตน กุลปุตระ สรวสตตว-
สโมกตา โพธิสตตวานา จรรยา สตตวปรีปาจนตยา| สรวกลปสโมกตา สรวกลปสัสนตยา| สรวโวปต
ตีสโมกตา สรวตวรรษนสัทรศเนน| สรวาธวสโมกตา ตรัยธวชลาณานุโพชยาเย| สรวธรรมสโมกตา
ตตปรีติปตตยา| สรวเกษตรสโมกตา ตตปรีโสธเนน| สรวปรมณิธานสโมกตา ตตปรีปุรณตยา|
สรวพุททสโมกตา ตตปุชยาภินิรหารณ| สรวโพธิสตตวสโมกตา ตตปรมณิธานิกเตวณ| สรวกลยามมิตร
รสโมกตา โพธิสตตวานา จรรยา ตทาราคนตยา ||

ตสมตตรทิ กุลปุตระ น เต ปรีเชท อุตปาทยิตวยาเยกลยามมิตรปรีมารคณาสุ| น ปรีตถูปตึรุต-
ปาทยิตวยาเย กลยามมิตรสัทรศเนน| น ปรีตชชัฎราปตตวยาเย กลยามมิตรปรีปฤจณาสุ| นาคโย
วินิวรตยิตวยาเย กลยามมิตรสัสรคเช| น ปรีโยคส ปรีติปรัสรณยิตวยาเย กลยามมิตรเคารโวปถาเนน|

น วิโลมคราหิณา ภวิตวຍံ กลยาณมิตราวาหาทานุศาสนิขุ | น สံศย อุตปาทยิตวยะ กลยาณมิตรคุณ-
 ปรติลาเภษุ น วิจิกิตสา [461]กรณียา กลยาณมิตรนิรยาณมุขสัทรศเนษุ | น โทโซตปาทน กรณียံ
 กลยาณมิไตรปายสัธิลอกานูวรัตนปรติจาเรษุ | น กายจิตตวินิวรัตน กรณียံ กลยาณมิตรปรสา
 ทวิวรัตนษุ | ตตกสย เหโตะ? กลยาณมิตราธินาษะ กุลปุตระ โพธิสตัดวานา สรวโพธิสตัดวจรยาสะระวาชะ|
 กลยาณมิตรปรภาวาชะ สรวโพธิสตัดวคุณปรินิษปตตยะ|

กลยาณมิตรปรภาวณิ สรวโพธิสตัดวปรณิธานสโรธาสี | กลยาณมิตรชนิตานิ สรวโพธิสตัด
 วกุศลมูลานิ | กลยาณมิไตรตถปิตาชะ สรวโพธิสตัดวสัการาชะ | กลยาณมิตรนิรยาตาชะ สรว
 โพธิสตัดวธรรมมุขาลอกาชะ | กลยาณมิตรสัภูตาชะ สรวโพธินิรยาณมุขวิสุทตยะ | กลยาณมิตรปร
 ติพทาชะ สรวโพธิสตัดวศึกษาปรติปตตยะ | กลยาณมิตรปรติษตตาชะ สรวโพธิสตัดวคุณธรมาชะ |

กลยาณมิตรมูลาชะ สรวโพธิสตัดวอาธยาศยปริสุทตยะ | กลยาณมิตรสัชาตา สรวโพธิสตัดว-
 จิตโตตปาททฤตตปา | กลยาณมิตรเนตริกาชะ สรวโพธิสตัดวสมุทรรธารณิปรตีภานมุขาลอกาชะ |
 กลยาณมิตรสัธาริตาชะ สรวโพธิสตัดววิสุทติมุขโกศาชะ | กลยาณมิตรสัชนิตาชะ สรวโพธิสตัดวชวานา-
 ลอกาชะ | กลยาณมิตรสตัดคตา สรวโพธิสตัดวปรณิธานไวเศษิกตปา | กลยาณมิตรปรธาน เอโกตีภาวาชะ |

กลยาณมิตรโคตราชะ สรวโพธิสตัดวสมุทาคมไวเศษิกศรทาชะ | กลยาณมิตรโกศคตานิ
 สรวโพธิสตัดวคหุยสถานานิ | กลยาณมิตรากราชะ สรวโพธิสตัดวธรมากราชะ | กลยาณมิตรวิวริตตาชะ

สรวโพธิสตัดวทริยเวคางุราชะ | กลยาณมิตรวิวริตตาชะ สรวโพธิสตัดวชวานาสาคราชะ | กล
 ยาณมิตรปรติपालิตาชะ สรวโพธิสตัดวนิธานโกศาชะ | กลยาณมิตรรภชิตาชะ สรวโพธิสตัดวป
 โนยปจยาชะ | กลยาณมิตรชนิตาชะ สรวโพธิสตัดวชนมวิสุทตยะ | กลยาณมิตรมุขาคตาชะ สรว
 โพธิสตัดวธรมเมฆาชะ | กลยาณมิตรโกษจคตาชะ สรวโพธิสตัดวนิรยาณปถปรเวคาชะ | กลยาณมิตรารา
 ธนปรติลพธา สรวพุทโพธิชะ | กลยาณมิตรสัคฤหิตาชะ สรวโพธิสตัดวจรยาชะ | กลยาณมิตรสมนวาหฤ
 ตา โพธิสตัดวา นาติกรามนติ โพธิสตัดวศึกษาม |

กลยาณมิตรสวารภชิตา โพธิสตัดวา น คจจนติ ปาปมิตรวตสม | กลยาณมิตรปริปาลิตา
 โพธิสตัดวา น ปรีหิยนเต โพธิสตัดวธรมภยชะ | กลยาณมิตรสัคฤหิตา โพธิสตัดวา อติกรามนติ ปถฤค
 ชนภูมิม | กลยาณมิตรานุศิกษิตา โพธิสตัดวา นาวกรามนติ ศรราวกปรตเยกพุทฐนิปาตม | กลยาณ
 มิตรปรติจจนนา โพธิสตัดวา อภยทุกตา ภวานติ โลกาน | กลยาณมิตรสัวรชิตา โพธิสตัดวา อนุปลิปตา
 ภวานติ โลกธรมะ | กลยาณมิตรปรยูปาสิตา โพธิสตัดวา อสัปรโมษจาริโณ ภวานติ สรวจรยาสุ | กล
 ยาณมิไตรตถापิตา โพธิสตัดวา น นิวรัตนเต สรวารมภยชะ | กลยาณมิตรปริคฤหิตา โพธิสตัดวา
 ทูรธราชะ ภวานติ กรมเกลไสชะ | กลยาณมิตรพลสตัดพธา โพธิสตัดวา อนวมรทยา ภวานติ สรวมาไรชะ |
 กลยาณมิไตรปนิศรยวิหาริโณ โพธิสตัดวา วิวรัตนเต สรวโพธยงไคชะ | ตตกสย เหโตะ? วิโสธกานิ กุล
 ปุตระ กลยาณมิตราณยวารณียานา วินิวรัตนานิ | กลยาณมิตราณยปาเยภยชะ สัโพธนานิ |

กल्याณมิตรราณยกรณีนยานำ สนิวารกานี ปรมาทสภานะภยะ| วิธิมิตาโร'วิทยานุชการสย|
 นิรหารยิตาโร ทฤษฏีพนธนานาม| นิษกรามยิตาระ สัสาราต| อุตขากฎยิตาโร โลกนิเกตาต|
 นิรโมจยิตาโร มารปเศภยะ| สม่่าพถยิตาโร ทุเศศลยานาม| ปรีโมจยิตาระ อชฎานคหนาท|
 สมติกรามยิตาโร ทฤษฏีกานตาราต| อุตตารยิตาโร ภเวาฆะภยะ| อุทธรตาระ กามปงกาท|

วินิวรตยิตาระ กุมารุคาคต| สัทรศยิตาโร โพธิสตตวมารุคสย| นิโยชยิตาโร โพธิสตตว-
 ส[463]มาทาเนน| ปรีติษฐาปตาระ ปรีติปตติษุ| ปรีณตาระ สรวชชตาคมนทิสม| วิโคชยิตาระ
 ปรีชลาภกษุชชะ| วินิวรยิตาโร โพธิจิตตสย| สัชนยิตาโร มหากรุณายาชะ| อาชฎยิตาระ จรยายาชะ|
 อววาทิตาระ ปารมิตาสุ| ปรีติยาปยิตาระ ภูมิษุ| วิภชิตาระ กษานตีนาม| สัภายิตาระ สรวกุศลมุลลา
 นาม| อุตถาปยิตาระ สรวสัภารานาม| ทาตาระ สรวโพธิสตตวคณานาม| สัปฺราปยิตาระ สรวพุท
 ปาทุมเลษุ| สัทรศยิตาระ สรวคณेषุ| สม่าทาปยิตาระ อรเณษุ| สมุตเตชยิตาระ ปรีติปตติษุ| นิทรศย
 ตาโร นิรยานมูชานาม| อารกษิตาระ ปรีณาศปเภภยะ| อวภาสยิตาโร ธรรมาโลกมูชานาม|
 อภิปรวรชยิตาโร ธรรมศรวณเมฆานาม| นาศยิตาระ สรวเกลศานาม| วินิวรตยิตาระ สรวทฤษฏีกฤดา
 นาม| นิเวศยิตาระ สรวพุทธรเมษุ ||

อปิ จ กุลบุตร มาตถกุตานี กल्याณมิตรราณี พุทฺธกุเลษุ ชนยิตรีณิ| ปิตถกุตานี กल्याณมิติ
 ราณิ วิปุลหิโตปสัทรณตยา| ชาติรีกุตานี กल्याณมิตรราณิ สรวปาปารกษณตยา| อาจารย์กุตานี
 กल्याณมิตรราณิ โพธิสตตวศิกษานูโพธนตยา| ไทศิกกุตานี กल्याณมิตรราณิ ปารมิตามารคาวตฺรณตยา|
 ไวยถกุตานี กल्याณมิตรราณิ เกลศยวธิปรีโมจนตยา| หิมวตปรวตกุตานี กल्याณมิตรราณิ ชฎานาเชช
 วิวรชนตยา| ศูรกุตานี กल्याณมิตรราณิ สรวภยารกษณตยา| ทาศกุตานี กल्याณมิตรราณิ
 สัภารมเหาฆตฺรณตยา| กรณธารกุตานี กल्याณมิตรราณิ สรวชชชฎานรตนทวีสัปฺราปณตยา ||

ตสมตตรหิ กุลบุตร เอว มนสิการาต ปรีติปสรพฺรเณน กल्याณมิตรราณยูปสักรมิตวยานี ปถถิวี
 สมจิตเตน สรวภารวหนापรีณมนตยา| วชรสมจิตเตนาภทยาศยตยา| จกรวาลสมจิตเตน สรวทุชะ-
 สัปฺรเวชนตยา| สมจิตเตน ยเษฐาชฎากกรณตยา| ศิษยสมจิตเตน สรวาชฎาวิโลมนตยา|
 โลกทาสสมจิตเตน สรวกรมสมათานาวิชुकุปสนตยา| ชาติรีสมจิตเตน สรวเกลศापรีตมนตยา|
 ภถยสมจิตเตน กักรณิปรทกษิณคราหตยา| โรชปฺรณสมจิตเตน มานาติมานวิวรชนตยา| [464]
 ปูรณจนทรสมจิตเตน กาลากาลานามาวมนตยา| อาชานายาศวสมจิตเตน สรวชฎกตาวิวรชนตยา|
 ยานสมจิตเตน คุรภารวหนตยา| นาศสมจิตเตน ทานตาชานายจิตตตยา| ไศลสมจิตเตน
 อจลาภมยตยา| ศวสมจิตเตน อกรเณชนตยา| จณทาลกุมารกสมจิตเตน นิรมานนिरหัการตยา| ฉินน
 วิชานรชสมจิตเตน สรวทฺรปวีกเตน| อนเวทาสสมจิตเตนนานติมานตยา| เนาสสมจิตเตน คมนาคมนา
 ปรีชินนตยา| เสตฺสักรมจิตเตน กल्याณมิตราโรชยตฺรณตยา| สุปฺตรสมจิตเตน กल्याณมิตรมุโข
 ทีกษณตยา| ราชกุมารสมจิตเตน ธรรมราชาชฎापรีตวหนตยา ||

อาตมณี จ เต กุลบุตราตุรัสโฆตปาทยิตวยา กลยามมิเตรษุ ไวทยสัชชานุศาสนีษุ
 โภชชยสัชชวา ปฏิปตติษุ วุยาธินิรฆาตนสัชชวา| อาตมณี จ เต กุลบุตร อชวคตส์โฆตปาทยิตวยา
 กลยามมิเตรษุ ไทศิกส์โฆตปาทยิตวยา อนุศาสนีษุ มารคสัชชวา ปฏิปตติษุ เกษตรทิกคมนส์โฆต-
 ปาทยิตวยา| อาตมณี จ เต กุลบุตร ปารคส์โฆตปาทยิตวยา กลยามมิเตรษุ นาวิกส์ชวา อนุศาสนีษุ
 ตีรลสัชชวา ปฏิปตติษุ เนาส์โฆตปาทยิตวยา| อาตมณี จ เต กุลบุตร กรษกส์โฆตปาทยิตวยา กล
 ยามมิเตรษุ ภูชเคนทรสัชชวา อนุศาสนีษุ วรชสัชชวา ปฏิปตติษุ ศสยนิษุปตติส์โฆตปาทยิตวยา|
 อาตมณี จ เต กุลบุตร ทริทรส์โฆตปาทยิตวยา| กลยามมิเตรษุ ไวศรวณสัชชวา อนุศาสนีษุ ชนสัชชวา
 ปฏิปตติษุ ทาริทรยาปนยสส์โฆตปาทยิตวยา|

อาตมณี จ เต กุลบุตร อนุเตวาสิกส์โฆตปาทยิตวยา กลยามมิเตรษุ อาจารย์สัชชวา อนุ
 ศาสนีษุ ศิลปส์ชวา ติปตติษุ อธิคมนส์โฆตปาทยิตวยา| อาตมณี จ เต กุลบุตร อภีรส์โฆตปาทยิตว
 ยา กลยามมิเตรษุ ศุรส์ชวา อนุศาสนีษุ พรหณสัชชวา ปฏิปตติษุ ศตรุนิรฆาตนส์โฆตปาทยิตวยา|
 อาตมณี จ เต กุลบุตร วณิกส์โฆตปาทยิตวยา กลยามมิเตรษุ กรณธารสัชชวา อนุศาสนีษุ รตนสัชชวา
 ปฏิปตติษุ รตนครทณส์โฆตปาทยิตวยา|

อาตมณี จ เต กุลบุตร สตปุตรส์โฆตปาทยิตวยา กลยามมิเตรษุ มาตาปีตถุสัชชวา อนุ
 ศาสนีษุ กุลวถตติสัชชวา ปฏิปตติษุ [465]วถตตยวิปรณาสส์โฆตปาทยิตวยา| อาตมณี จ เต กุลบุตร
 ราชกุมารส์โฆตปาทยิตวยา กลยามมิเตรษุ ธรรมราชาครามาตยสัชชวา อนุศาสนีษุ ราชศึกษา ปฏิปต
 ติษุ ชุชชานราชมกุฎาล์การธรรมปฏิญญสิโรพจนจธมราชนครวยวโลกนส์โฆตปาทยิตวยา| เอว จิตตสัช
 ชวามนสิการปริภาวิเตน กุลบุตร กลยามมิเตรษุ ยุปสักรมิตวยานิ| ตตกสย เทโตะ? เอว กลยามมิ
 ทรธยาศยปริศุทธา ทิ กุลบุตร โพธิสตตววะ กลยามมิเตรษุ ราชวาส ปฏิปทยามานา วิวรจนเต สรวุกุลม
 ไลละ ทิมวตสันสิริตา อิว ตถณคคฺลเมฆาชิวสนปตยะ| ภาชนิภวนติ สรวุพุทธธรมานำ มหาสาคร อิว
 ชลสย| อากริภวนติ สรวุคณำ นำ มหาสมุทริ อิว รตนานาม อุตตاپยนติ โพธิจิตต์ สุวรรณมิวาคินสิ
 ตาเป| อภยทคตา ภวนติ โลกาท สุเมรุวิวิ สาคราต| อนุปสิปตา ภวนติ โลกธรุไมะ ปทมมิว ชเลน|
 สัสนนติ สรวุทศจริโตะ มหาสาคร อิว ปุติกณเปน| วิวรจนเต ศุกุลธรุไมะ จนุทริ อิว ศุกุลปเกษ| อ
 ภาสยนติ ธรรมธาค สุรย อิว ชมพทวิปม| ปรวธยยนติ โพธิสตตวปรณิธานศรีราณี กุมารกา อิว
 มาตถูปิตถนิศริตา| สักขิปเตน กุลบุตร กลยามมิเตรษุ อนุศาสนีษุ ปฏิปนนา โพธิสตตวา ทศานภิลाप
 คุณโกณินิยตศตสสรธาณี ปรตติคถุณนติ|

ทศายาศยโกณินิยตศตสสรธาณี ปริโศธยนติ| ทศ โพธิสเตตวนทริยโกณินิยตศตสสรธาณี
 วิวรจนนติ| ทศายิจจณโกณินิยตศตสสรธาณี วิโศธยนติ| จรณียธรมาสัชชยศตสสรธาณี ปริโศธยนติ|
 ทศ มาราสัชชยศตสสรธาณี สมติกรามนติ| ทศ ธรรมมุขทวาราสัชชยศตสสรธาณี ปรติวสนนติ|
 ทศสัการวิศุทธิมุขาสัชชยโกณินิยตศตสสรธาณี ปริปุรยนติ| ทศ จรยาสัชชยศตสสรธาณี ปริปุรยนติ|
 ทศ จรยาสัชชยศตสสรธาณี ปรยวทาปนนติ| ทศ มหาปรณิธานาสัชชยศตสสรธาณยภินิรหณนติ|

สักขีปเตน กุลบุตร สรวโฬิสตตวจรยาะ สรว[466]โฬิสตตวปารมิตาตะ สรวโฬิสตตวภูมยะ
 สรวโฬิสตตวสมาธิมุขานิ สรวโฬิสตตววิชลาชยานวิภูริวัตานิ สรวโฬิสตตวธารณีปรัติภานาโลกาตะ
 สรวโฬิสตตวปริณมนนาชยานาภิชญาปรมาณตาตะ สรวโฬิสตตวปรัณิธานาภินิหาราตะ สรวพุทธรธรม-
 ปรัติลภปรินิษปตตยะ กลยาณมิตราธินาตะ กลยาณมิตรมูลาตะ กลยาณมิตรปรัภาวะ กลยาณมิตรโย
 นิกาตะ กลยาณมิตรายทวาราตะ กลยาณมิตรสัชาตาตะ กลยาณมิตรสัวรธิตาตะ กลยาณมิตรปรัติษจนาตะ
 กลยาณมิตรเหตุกาตะ กลยาณมิตรปรัภูตาตะ ||

อถ ขลุ สุธนะ เศรษฐทารกะ อีมาเมวรูปา กลยาณมิตราคูณวรณานูศาสนิม โฬิสตตวจรยา-
 ปรมาณตา พุทธรธรมวิสตีธมตา จ ศรุตวา ตุชฎ อุทคร อาตตมนาตะ ปรมุทิตะ ปรัติเสามนสยชาตะ
 ศรีสัถสย ทารกสย ศรีมตยาศจ ทาริกายาตะ ปาเทา ศิรสาภินทย ศรีสัถสั ทารกั ศรีมตีม ทาริก้า จ
 อนนคตสทสรกฤตวะ ปรัทกษิณีกฤตย ปุณะ ปุณรวโลกย ศรีสัถสย ทารกสย ศรีมตยาศจ ทาริกายา
 อนตีกาตปรักรานตะ ||

54. ไมเตรยะ|

อถ ขลุ สุธนะ เศรษฐทารกะ กลยาณมิตรานุศาสนยภิชยนทิตจิตโต เยน สมุทรรกจโณ
 ชนปทสเดโนปสักรานตะ ตาเมว โฬิสตตวจรยานุศาสนิมนุวิจันตยณ สมยจกรยานิสมรลปุรวานต
 โภฏีกตกายปรัณามสมนนาหาเรณ กายพลั ทฤตมิกรวณะ ปุรวานตโภฏีกตกายจิตตปรัศุทธินิษการณสั
 สารีกจิตตปรัจารสมนนาหาเรณ จิตตมนสิการั คฤถณน ปุรวานตโภฏยสตรกกรมเลากิกการยปรัยุกตะ
 นิษปรัโยชนปรัชยนทสมนนาหาเรณ ปรัตยุดปนนปรัโยชนมหาสมรลยั วิจันตยณ ปุรวานตฤต
 ปรักลปสมฤตถิตตสักลปสัทรสัตมสนสิการสมนนาหาเรณ สรวโฬิสตตวจรยาสมยกัสักลปาภิสัสกา
 รพลั สมฤตาปยน อตีตตามภาวาทมารลปรัโยคารมภิชิมตาสมนนาหาเรณ สรวสตรวารธารมภ
 ไวเศษิกตยา อธยาศยพลั ทฤตมิกรวณะ อตีตกายปรัเยษฐิสมุทาทจารสวาทาสมนนาหาเรณ สรว
 พุทธรธรมปรัติลภปรัโยคมทาศวาสปรัติลภเนน อินทริยเวคาน วิวรธยมานะ อตีตาธววิปรัยา
 [467]สสัปรัยุกตมิถยามโยคปรัโยคสมนนาหาเรณ ปรัตยุดปนนาธวสมยกัสัทรศนาวิปรัยาสสัปรัยุก
 ตน โฬิสตตวปรัณิธานน สัตตี ปรัโศธยณ ปุรวานตคตวิธยารมภการยาปรันิษปนนสมนนาหาเรณ ปรั
 ยุดปนนสรวพุทธรธรมสมุทาคมปรัตยุดปสยาเนน มหาวิธยารมภวิกรเมณ กายจิตตสัปรัครหั ชนยณ ปุ
 รวานตโภฏีปรัยจคตยปายนิภิชิปตตามภาวนิรูปณาชยนิรูปชีวยสมฤจธรายมปรัณตโภฏีกตกลปรัครหป
 รยุกตสย สมนนาหาเรณ สรวพุทธรธรมตลาปกรสรวชคหุปชีวยสรวกลยาณสมรธาตมภาวปรัครเหน วิ
 पुलปรัติปรัโหมทยเวคาน วิวรธยมานะ ปรัตยุดปนนชนมาภินิรฤตตั ชรวายาธิมรณโศกกรฤตต์ สัโยควิ
 โยคนิธานฤตต์ สมฤจธรายมปรัณตโภฏีกตกลปโฬิสตตวจรยาจธณปรัยุกตสย สตรตวปรัปajanพุทธรธรม
 ปรัครหปรัยุกตสย ตลาตทธรศนสรวเกษตรานุจธณสรวธรมภานโกปสธานสรวตลาตตศาสนสัธารณปรั

ยุกตสยสรวรธรรมประเยชฎิสหายภูตสย สรวกลยถมมิตรทศนสรวพุทธธรรมสมุทานยนปรยุกตสย
 โภธิสตตวปรณิธานศรีรสย เหตุปรตยภุตมวโลกย อจินตยกุลมูเลนทวยเวคาน วิวรธยมานะ| เอวจิต
 ตะ เอวมนสิการะ เอวโยนิตะปรยุกตะ สรวโภธิสตตวปรสาทสมาโรปีตยา ศรททยา สรวโภธิสตตวาศย
 สมาโรปีเตน ปรมณา สรวโภธิสตตวาศยสมาโรปีเตน เคารเวณ สรวโภธิสเตตวทวยปรสาทสมาโรปี
 เตน จิตริกาเรณ สรวโภธิสตตวาศาสนตรยธิมุกติสมุตติไตรนทริยปรสาทเวโคะ สรวโภธิสตตวเคารวนิร
 ยาทน จิตตปรสาเทน สรวโภธิสตตวศรทฐาสมุตติไตะ กุศลมูลสภาระ สรวโภธิสตตวากิสังการสมุตติ
 ตาภะ ปุชาวิมาตตตภะ สรวโภธิสตตวไมราศุโรยะ กฤตถายชลิปฏเฐ สรวชคจจรรีสภวากิจกษุวิ
 มาตตวาทโลกนตาภะ สรวชคตสัชวาชคตสมาโรปีตภะ สรวโภธิสตตวสวรางควิศุทธิสมุตติตวโรนทา
 ทารวูทนิรหาไระ ปุรวานตปรตยตปนนโกฏีคตสรวโภธิสตตวาชิจานปริปุณเณน ตถาคตวิหाराภิมุชี่
 ภาวคเตน สัชวาคเตน สรวตธานุคเตน ตถาคตโภธิสตตววิกรวนาสีโพเณน เอกวาลปถายติริเกตน
 สรวพุทธโภธิสตตวกายสพรมณาคเตน สรวโภธิสตตวจ[468]ษุขปลปริศุทธิสมาโรปีตภะชวาชานา
 โลกวิชูปตติภะ สรวทิกษาลสัภทานุคเตน มนอายตเนน ธรรมชัตตลภทสพเรณ ปรณิธยนิรหารพ
 เลน อากาศชัตตูปรมปรยวสานเนน สรวตธานุคเตน ตรยชวาสินเนน อปรติปรสรพเพณ สรวธรรมาตาร
 มุเชน สรวกลยถมมิตรานุศาสนยวภาสทิกปรสเถเตน ศรทฐาธิมุกติปรเวศพเพณ|

อิติ ทิ สุธนะ เศรษฐทารกะ เอว เคารวจิตริการปูชาสตวปรณิปาโตทิกษมาณาธิษ-
 จานปรณิธานสัชวานุคมานสะ เอวมปรมาณชวานโคจรภูมิปรสเถเตน ชวานจกษุษา ไวรจนวนูหาล์
 การครภสย มหาภูฏาคารสย ปุรสตาททวารมูเล สรวศรีเรณ ปรณิปตติตะ| ส อิมเมวรูปมนิรหารปร
 โยคั มุหุรต วิจารย อธิมุกติศรทฐาสมุตติเตน อชยาศยปรณิธยนิรหารพเพณ อปรติปรสรพพมาตมา
 นมธยติษจต สรวตถาคตปาทมูเลขุ เอว สรวโภธิสัมชี่ภาเวษุ สรวกลยถมมิตรภวเนษุ สรวตถาคตจัต
 เยษุ สรวตถาคตวิครเหษุ สรวโภธิสเตตวษุ สรวพุทธวาทเสษุ สรวธรรมตณสถาเนษุ สรวศรทวกปรตเยก
 พุทธาศรยจัตยสัมชี่ภาเวษุ สรวารยคณทกษินียคุรมาตูปิตถปรยเนเตษุ อปรติปรสรพพมาตมานมธ
 ยติษจต สรวชคตกายสัมชี่ภาเวษุ สรวตธานุคเตน ชวานศรีราสัภทนยปรเวศานุคเตน สัชวาชิจานช
 วานมนสิการะเม|

ยถา จ ไวรจนวนูหาล์กาครภสย มหาภูฏาคารสย ปุรสตาท เอว ปุรวปริกิริตติเตษุ สรวารมพ
 เณษุ สรวธรรมชัตตสพเรณ ปรณิปาตมธยติษจต| เอวมปรานตโกฏีคตาน กุลปานปรติปรสรพมชี่ชย
 อากาศชัตตูปรยนตปรมาณสมตยา ธรรมชัตตวนาวรณสมตยา สรวตธานุคภูตโกฏีสมตยา ตถาคตา
 วิกลปสมตยา ฉายาคตชวานสัชวาสพเรณตยา สวปนสมวิจารสมตยา ปรติภาสสมสรวโลกชคทวิชูป
 ติสมตยา ปรติศรุตกาสสมเหตุปรตยยสมตถานสมตยา อนุตปาทสมตยา สัภววิภวสมตยา
 อภวสมปรตยยปรตติยวรตณสมตยา ยถากรมสมตถิต วิปากมธิมิจยมาโน ยถาเหตุสมตถิต ผลิต
 มุจยมาโน ยถอปจยสมตถิตำ สรวกรियามธิมุจยมานะ ศรทฐาสมตถิต สรวตถาคตปาทมธิมุจยมาโน
 ยถาธิมุกติสมตถิตานี สรวพุทธปูชา[469]นิรมาณานยธิมุจยมาโน เคารวสมตถิตานี สรวตถาคตนิร

มาฆานยธิมฺจุยมานะ กุศลมโลปจยสมฺมุติตํ สรวพุทฺธรมตามธิมฺจุยมานะ พรฺชโยปายสมฺมุติตาน สรวม
 โนมยวฺยุโหปจยานธิมฺจุยมานะ พรฺณิธิสมฺมุติตาน สรวพุทฺธรมานธิมฺจุยมานะ ปริณามนาสมฺมุติตาน
 สรวโพธิสฺตตวจรฺยาสรวชวตาวิชยธรมธาตฺวิจปนสพรณาลํการวฺยูหานธิมฺจุยมานะ อฺจเฉทสํชฺษาวิคฺเตน
 ปริณามนาชฺษาเนน ศาศฺวตสํชฺษาวิภูเตน อนุตฺปาทชฺษาเนน เหตุกรฺรียาทฺถุชฺชฺวิคฺเตน สมฺยกฺกรฺร
 ยาทฺถุชฺชฺวิคฺเตน สมฺกรฺรียาทฺถุชฺชฺวิคฺเตน สมฺกรฺรียาวตารเหตุปจยชฺษาเนน วิปรฺยาสทฺถุชฺชฺวิคฺเตน
 อปรปรตฺยยชฺษาเนน อาตมปรสํชฺษาทฺถุชฺชฺวิคฺเตน พรฺตีตยวตารชฺษาเนน อนุตฺคราหทฺถุชฺชฺวิคฺเตน
 อนุตฺตมธยธรมธาตฺปรเวศชฺษาเนน สํกรฺรานติทฺถุชฺชฺวิคฺเตน พรฺตีชฺชาสมตาทินิรฺวฺวตฺติชฺษาเนน ภาว
 ภาวทฺถุชฺชฺวิคฺเตน อนุตฺปาทนิโรชชฺษาเนน สรวทฺถุชฺชฺวิคฺเตน ศุณฺยตานุตฺปาทชฺษาเนน อโนศฺวรฺยธรม
 ตาปรตฺติพฺพเชน พรฺณิธฺยมิบริหารชฺษาเนน สรวนิมิตตสํชฺษาปนีเตน อนุมิตฺตโกฏฺฐิมุชชฺษาเนน พิชางฺกุ
 รฺวินาศธรมตฺยา มุทฺธาปรตฺติมุทฺธาสมฺมุตฺถานสมธรมตฺยา พรฺตีพิมพฺพรศนสมธรมตฺยา พรฺตีศฺรุตฺกาสมฺมุ
 ติชฺษาเนน สวปฺนสมฺวิจฺจวิชฺชฺวิคฺเตน พรฺตีภาสทฺรศนสมธรมตฺยา มายาคตสมฺกรมสมฺมุ
 ตฺยธรมตฺยา จิตฺตารูปโลโกตฺถาปนธรมตฺยา ยถาปรตฺยยเหตุปจยผลธรมตฺยา ยถากรโมปจยวิปาก
 สมธรมตฺยา อฺปายเกาศลยวิจปนธรมตฺยา ธรมธาตฺวสํภเวทวิหารวิหารินํ [470]สฺตตวธาตฺตวณฺุปลมภ
 วิหารวิหารินํ สรวธรมานฺุตฺปาทวิหารวิหารินํ สรวโลกานิเกตฺวิหารวิหารินํ สรวชคทาลยานิลย
 วิหารวิหารินํ สรวาวสฺยจิตฺวิหารวิหารินํ สรวาปาศฺรยานิศฺริตฺวิหารวิหารินํ สรวสมฺจุจฺรยานิศฺริต
 วิหารวิหารินํ สรวเกลศสํชฺษาคตฺวิฐตฺวิหารวิหารินํ สรวธรมาสวภาววิหารวิหารินํ สรวกลฺปวิกลฺปา
 วิกลฺปวิหารวิหารินํ สรวสํชฺษาจิตฺตมโนวิวิทฺวิหารวิหารินํ สรวสํชฺษานายุหนิรฺยุทฺวิหารวิหารินํ คม
 ภิรฺพรชฺษาปารมิตาปรเวศวิหารวิหารินํ สมฺนตฺมุชฺธรมธาตฺสพรณโณปายวิหารวิหารินํ สมฺนตฺเกลศศาน
 โตปายวิหารวิหารินํ สรวทฺถุชฺชฺวิคฺเตนปรตีณปรโซลตฺตวิหารินํ สรวชฺยานวิโมกฺษสมฺมา
 สมฺปาตฺตยภิชฺษาวิทฺโยตฺปาทวิกรฺรชิตฺวิหารวิหารินํ สรวโพธิสฺตตวสมฺมาธิโคจฺรภาวนาวิหารวิหารินามยํ
 สรวพุทฺธปาทฺมโลปนิศฺริตฺวิหารวิหารินามาวาเส|

เอวํ ชฺษานปรเวศาทินิรฺวฺวตฺติเตน สํชฺษามนสิกาเรณ สุธฺนชะ เศรฺษชฺทาทโก ไวโรจฺนวฺยูทาลํ
 การครฺมสย มหาภูทฺทการสย พรฺสฺตตต พรฺณิปาตฺติเต| สุจฺริมตฺนินมย อจฺินตฺยกุศลมฺลเวคาภิชฺชนทิตฺสํตา
 นะ พรฺหฺลาทิตฺกยจิตฺตเต ตเต ภูทฺทการทวารมฺลาทฺตฺถาย มุทฺธรมนินิมิชาภยํ เนตฺรภยํ ไวโรจฺนวฺยู
 ทาลํการครฺม มหาภูทฺทการํ สํปรฺกษย กถฺตฺถายชฺลปิฏฺเฐ'เนกศตฺสทฺสรกถฺตเว พรฺทกชฺชฺชฺกถฺตย เอวํสํชฺษา
 มนสิการสํปรฺเชตฺจิตฺโต วาจฺมภาสต อยํ ส ศุณฺยตานิมิตฺตาปรณิหิตฺวิหารวิหารินามาวาเส| อยํ ส
 สรวธรมาวิกลฺปวิหารวิหารินามาวาเส| ธรมธาตฺวสํภเวทวิหารวิหารินํ [470]สฺตตวธาตฺตวณฺุปลมภ
 วิหารวิหารินํ สรวธรมานฺุตฺปาทวิหารวิหารินํ สรวโลกานิเกตฺวิหารวิหารินํ สรวชคทาลยานิลย
 วิหารวิหารินํ สรวาวสฺยจิตฺวิหารวิหารินํ สรวาปาศฺรยานิศฺริตฺวิหารวิหารินํ สรวสมฺจุจฺรยานิศฺริต
 วิหารวิหารินํ สรวเกลศสํชฺษาคตฺวิฐตฺวิหารวิหารินํ สรวธรมาสวภาววิหารวิหารินํ สรวกลฺปวิกลฺปา
 วิกลฺปวิหารวิหารินํ สรวสํชฺษาจิตฺตมโนวิวิทฺวิหารวิหารินํ สรวสํชฺษานายุหนิรฺยุทฺวิหารวิหารินํ คม
 ภิรฺพรชฺษาปารมิตาปรเวศวิหารวิหารินํ สมฺนตฺมุชฺธรมธาตฺสพรณโณปายวิหารวิหารินํ สมฺนตฺเกลศศาน
 โตปายวิหารวิหารินํ สรวทฺถุชฺชฺวิคฺเตนปรตีณปรโซลตฺตวิหารินํ สรวชฺยานวิโมกฺษสมฺมา
 สมฺปาตฺตยภิชฺษาวิทฺโยตฺปาทวิกรฺรชิตฺวิหารวิหารินํ สรวโพธิสฺตตวสมฺมาธิโคจฺรภาวนาวิหารวิหารินามยํ
 สรวพุทฺธปาทฺมโลปนิศฺริตฺวิหารวิหารินามาวาเส|

เย เต เอกกลฺปสรวกลฺปสรวกลฺปไปกกลฺปานฺุปรเวศวิหารวิหารินะ|

เย เต เอกเกชฺตรสรวเกชฺไตรกเกชฺตราสํภเวทวิหารวิหารินะ|

เย เต เอกธรมสรวธรมสรวธรมไมกธรมาวิโรทวิหารวิหารินะ|

เย เต เอกสฺตตวสรวสฺตตวไกสฺตตวณานานาวิหารวิหารินะ|

- เย เต เอกพุทธสรพพุทธสรพพุโฆกพุทธาทวยวิหารวิหาริณะ|
- เย เต สรวารุโลกกษณปรเวศวิหารวิหาริณะ|
- เย เต สรวเกษไตรกจิตโตตปาทคมนวิหารวิหาริณะ|
- เย เต สรวสตตวภวนปรดิภาสวิหารวิหาริณะ|
- เย เต สรวโลกहितสุขจิตตวิหารวิหาริณะ|
- เย เต สรวสวาอินปรดิลมภวิหารวิหาริณะ เตชามย วิหาระ|
- เย เต โลกนิเกโตจจลิตาศจ สรวชคทภวนเนษุ สัถุศยเนเต สรวสตตวปริปานาย|
- เย เต สรวเกษตรานิศรตาศจ สรวเกษเตรษุ จ อนุวิจรัตนติ ตถาคตปุชากรมณเ|
- เย เต สรวเกษตรานิ จ อนุวิจรัตนติ สรวพุทธเกษตรวยุหปริศรทนต์ไย น จ สถานาทุวิจรัตนติ|
- เย เต สรวตถาคตปาทมูลคตาศจ พุทธสัชฌาภินิเวศวิคตาศจ|
- เย เต สรวกลยภณมิไตรปนิศรยวิหารวิหาริณศจ น โจษ่า สรวชคตติ สมนโม'สติ ชลวเนน|
- เย เต สรวมารภวนวิหารวิหาริณศจ กามคณรตวิปริษุคตาศจ|
- เย เต สรวสัชฌาคตปรเวศวิหารวิหาริณศจ[471] สรวสัชฌาคตวิฐตมานสาศจ|
- เย เต สรวชคจฉริรานุคตกายาศจ น จาตมสตตวทวยวิหาริณะ|
- เย เต สรวโลกธตวนตรคตกายา น จ ธรรมธตสัภทวิหาริณะ|
- เย เต สรวานาคคตกลปสัวาสปรณิธานาศจ น จ ทิรมหรสวกลปสัชฌาคตวิหารวิหาริณะ|
- เย เต เอกวาลปถาศจ น จลนติ สรวโลกธตษุ จ สัถุศยเนเต เตชามย พุราสทธรรมทิกนุปรเวศวิหาร-
วิหาริณ่า พุราชเวยวิหารวิหาริณ่า คมภีรวิหารวิหาริณ่า อทวยวิหารวิหาริณ่า อลกษณวิหาร-
วินิะปรดิปรดิภุชวิหารวิหาริณ่า อนุปลมภวิหารวิหาริณ่า นิษปรปลยจวิหารวิหาริณ่า มหาไมตรีมหา
กรุณาวิหารวิหาริณ่า สรวศรวากปรตแยกพุทธทรวคทวิหารวิหาริณ่า สรวมารวิษยสมตากรุณตวิหาร-
วิหาริณ่า สรวโลกวิษยานุปลิปรตวิหารวิหาริณ่า สรวโพธิสตตวปามีตวิหารวิหาริณ่า สรวพุทธวิหาร
นุกุวิหารวิหาริณามย วิหาระ| เย เต สรวนิมิตตปคตวิหาริณศจ| น จ ศรวากนियามมวกรามนติ|
- เย เต สรวธรมานุตปาทวิหารวิหาริณศจ น จ อนุตปาทธรรมตาย่า ปตนติ|
- เย เต'ศุภาวิหารวิหาริณศจ น จ รากวิรากธรรมต่า สากษาคกรุณนติ น จ รากธฐโมะ สารธั สัสนติ|
- เย เต ไมตรีวิหารวิหาริณศจ น จ โทษมโลปคตจิตตาศ| ปรตีตยสมตปาทวิหารวิหาริณศจ
อตยนตาสัสมุคตาศจ สรวธรมะ|
- เย เต จตฺรชยานวิหารวิหาริณศจ น จ ฐยานวเศโนปปทยนเต|
- เย เต จตฺรปรมาณวิหารวิหาริณศจ น จ รูปธตคตตี คจณนติ สรวสตตวปริปานารุณม|
- เย เต จตฺรารูปยสมปตตติวิหารวิหาริณศจ น จารูปยธตคตตี คจณนติ มหากรุณาปริคฤทิตตวต|
- เย เต สมถวิปศยนาวิหารวิหาริณศจ น จาตมนา วิทยาวิมุคตี สากษาคกรุณนติ สรวสตตวปริปาทาย|
- เย เต มโหเปกษาวิหารวิหาริณศจ น จ สตตวธตตุ ปรีตยชนติ|

เย เต ศุภยดาวิหารวิหาริมศจ น จ ทฤษฏีคตสันิคริตา|
 เย เต อานิมิตตโคจราศจ นิมิตตจริตสดตวนยาภิมุกตาศจ|
 เย เต สรวปรณิธานวิคตาศจ โพธิสตตวปรณิธานวยวฉินนาศจ|
 เย เต สรวกรมเกลศวศวรรตศจ[472] สตตวปริปากาย จ กรมเกลศวศานคาคะ สัทศยุนเต|
 เย เต จยตุยูปตติปริชญาตาวินศจ ชนมจยติมาณ จ สัทรศยุนติ|
 เย เต สรวคตวิยตวิฤตตตศจ สรวคติชุ จ คจฉนติ สรววินยวศเน|
 เย เต ไมตรีวิหาริมศจ น กวจิทนนยวิหาริม|
 เย เต กรุณาวิหาริมศจ น กวจิทนุสัศยทรศนวิหาริม|
 เย เต มุทิตาวิหาริมศจ นิตโยทวิคนาศจ ทุชิตสรววยวโลกนตยา|
 เย เต อุเปกษาวิหาริมศจ ปรการเยษุ|
 เย เต นวานุปุรววิหารสมปตติวิหาริมศจ น กามธาตูปตติวิชุคุปสกา|
 เย เต นรโวปตตยนิคริตวิหาริมศจ น จ ภูตโกฏีสากษาศกรณวิหาริม|
 เย เต ตรีวิโมกษวิหาริมศจ น จ ศรวากวิมุกตีสปรศวิหาริม|
 เย เต จตุรารยสตยวยวโลกนวิหาริมศจ น จ ผลสากษาศกรณวิหาริม|
 เย เต คมภีรปรตติยสมตปาทวยูปปริกษณวิหาริมศจ น จาตยนตนิปตนาวิหาริม|
 เย เต อารยาชฎางคมารคภาวนาวิหาริมศจ น จาตยนตนิรยาณวิหาริม|
 เย เต ปฤถคชนภูมิสมติกรานตวิหาริมศจ น จ ศรวากปรตแยกพุทธภูมิปตนาวิหาริม|
 เย เต ปลงใจปาทานสกุณชปริชยานวิหาริมศจ น จาตยนตสกุณชโรชวิหาริม|
 เย เต จตุรमारปถสมติกรานตวิหาริมศจ น จ มารกลปนวิหาริม|
 เย เต ษทายตณสมติกรานตวิหาริมศจ น จาตยนตทานภินิรวฤตตวิหาริม|
 เย เต ตถตวิหาริมศจ น จ ภูตโกฏียายตวิหาริม|
 เย เต สรวยานนิรยาณสัทรศนวิหาริมศจ น จ มหายานจยวนวิหาริม เตชามย สรวคณวิหาริม วิหา
 ระ||

อถ ขลฺ สุชนะ เศรษฐทารกสตสยํ เวลายามีมา คากา อภาษต

อิหฺ โส มหารุณฺ ลากิ วิศุทฺทพุทฺธิ-	รไมเตรย ไมตรศิริ โลกหิตาภियุกฺต
อภิเชกฺภูมิสถิต ชเยษฺจสุโต ชินานํ	วิหฺราติ พุทฺทวิษยํ อนุจฺนิตยนฺต 1
[473]สรวเวช โย ชินสุตฺตาน มหายศานํ	มหาชฺยานโคจร วิโมกฺษปรตติชฺชตฺตานาม
เย ธรรมชฺาตุ วิจฺรณฺติ อสชฺชมานา	อวาสุ เตชมยมปรตติปุกฺตลฺานาม 2
ทมทานสึลภฺชมวีรยพฺโลทฺคลฺานํ	ธยาไนรภิชฺยพลปารคตฺคตฺตานาม
ปรชฺลาอุปายปรณิธานพลสฺถิตานํ	มหายานปารมิตฺตานมยํ วิหฺระ 3
เอโช อสงคมตินํ วิปฺลาศยานํ	อากาศโคจรตฺตานมนฺนิคริตานาม

สรวตฺรยชฺวสฺรณานมนาวฤตํ	อวาสุ สรวภวภาววิภาวิตานาม 4
เย สรวธรมอนุตฺปาทนยปรวิษฺฐา	วิมฤตฺสนติ ธรมปรภฤตฺตี คคนสรวภวาม
น กโรนฺติ นิศฺรย กุวจิตฺคเน ว ปกฺษี	เตชํ วิหารุ อยุ ชวนานวิศารทานาม 5
เย รากโทษมถ โหมสรวภว ชวาทวา	สํกลปเหตุชนิตํ วิตถปรวฤตฺติม
นิรวิกฤตฺปนติ จ วิรคณยิท เตชํ	ศานตฺปรศานตฺยุมคตณมย วิหาระ 6
เย เต วิโมกฺษมุขสฺตยนยารณมารค	สฺกนธํสฺตถายตณสฺตตวปรตฺตีตฺยตํ จ
ปรปริกษมณ น ปตฺนติ วิฑู ปรศานติ	ปรชวอาอุปายกฺุศลณมย วิหาระ 7
เย เต อนาวรณชวนนทิสฺ ปรวิษฺฐา	ชินเกษตร สตตวปริกฤตฺปวิกฤตฺปศานตา
[474]ภาวสรวภววิทิตา น วิมฤตฺสนติ ธรมาน อวาสุ เตชมย ศานติปรายณนาม 8	
เย เต อสงคจริตา อิม ธรมธตฺ	วิจฺรนติ ภาววิกิตา ขควายฺภูตฺา
สรวํ นิเกตวคตา อนิเกตจาริ	เตชามนิศฺริตฺมตฺนมย วิหาระ 9
เย ทฤษฺฐิทฺุรคตคิตํ ชนตามชินนํ	ทฺุชานตฺรํ กฏุก เวทน เวทนตฺม
ไมตรปรภาย สมยฺนติ อุปาย สรวาน	อวาสุ เตชมย ไมตรภฤตฺปศานนาม 10
สํสารสํกฺุคตารยปถปรนษฺฏํ	ชาตฺยนธฺสารถมิว ไทศิกวิปรทฺธณม
เย ปรเกษย โลกมิต โหมกษปถ ปรณฺนติ	สารถธาตฺิวาสทฺุศนณมย วิหาระ 11
เย ชาตฺิศกชรมฤตฺยวศฺปนีตํ	ทฤษฺฐิวา ชคณนมุจิสฺกนธวปาศพทฺธม
สํปรายตฺยภยเกษมทิสฺ วิโมจย	ศฺุรณ เตชมยมา(ว) สฺุ สฺุทฺุชยานาม 12
เกลศาคฺุร ชนมิมํ วยวโลกยิตฺวา	สมทานยฺนตฺยมฤตฺชวณนมหาชธานี
ปรวิโมจยฺนติ วิปลํ กรณํ ชนิตฺวา	มทฺไวทฺยราชทฺุศนณมย วิหาระ 13
เย เต นิสามย ชนตํ ทฺุชิตามตฺรณํ	ศกากเร ปตฺิต มฤตฺยฺสมุทฺุคคามิ
ตาเรนติ ภฤว มทฺตม ศฺุภธรมนาวํ	เตชํ วิหารมย ทาศสฺุตฺปมานาม 14
[475]เย เกลศสาคฺุรจรํ ชนตํ นิสามย	สรวชวจิตฺตรตนาศยศฺุทฺุสสฺุตฺวา
อภยฺุทฺุธรนติ ภาวสาคฺุรโมตฺริตฺวา	ไกวรตฺปฺุตรสทฺุศนณมย วิหาระ 15
ปรณฺิธานอลยคตา กฤปไมตรยทฤษฺฐยา	เย สรวสฺตตวภวณนยวโลกยิตฺวา
อภยฺุทฺุธรนติ ชนตํ ภาวสาคฺุรสถํ	ครุเทนทฺุรปฺุตสทฺุศนณมย วิหาระ 16
เย ธรมธตฺุคคเน ศฺุคิสฺุรยภฤตฺา	วิจฺรนติ สตตวภวณปรตฺิภาสปรายตฺา
ปรณฺิธานมณฺุทล.....ชวณนรศฺุมิ	โลกปรภาสกรณณมย วิหาระ 17
เย เอกสฺตตวปรปฺาจนตฺาย ธีรา	ติษฺฺนติ กลปนยฺุตณปรณนตฺินิชฺา
อถ เอกิ สตตฺวิ ตถ สรวชคตฺยเตชม	อวาสุ เตชมย โลกปรายณนาม 18
เย เอกเกษตรปรสเร อปรณนตฺกฺุลปณ	วิจฺรนติ จาริก ชคารุณณชินนวิริยเย
ยถ เอกเกษตริ ตถ สรวทศทฺุทิตาสฺุ	อวาสุ เตชมย วชรทฺุทณนศานนาม 19

ศศิสุรยมณฑลสมาธิ มุกต สัมสารปาเศภยะ || 35 ||
 อิท เต สถิตา ชินสุตาะ สรวชินานำ จ ปาทมุเลชฺ
 ทฤศยนติ สรวเกษตรษวณนตกลปานุ กษปยมาณะ || 36 ||
 อิท เต ชคทณทสไมะ สรวชินสุตาศรยปรมาไณศจ
 สรวทีไศ'นวเศษาะ สผรนต์ นิรมาณเมฆมิเก || 37 ||
 อิท เต ปรวิชญ ศูระะ สรว ชินโคจร์ ตุลงมานา
 วิหรนต์ กลปนยุดานน จาปี ตฤปตี สมุปยานติ || 38 ||
 อิท เต สมาธินยุดานภิลापยานิ प्रतिक्षणं पृथुया
 त्रुसेन्ति पृथुविषयं यथा समाधिप्रवेसेन || 39 ||
 อิท เต กษณาวลมพา กลปเกษตราणि พุทธนามานิ
 ปรวิศนติ วิปูลพุทธิ กลปานุ กษปยนตยปริมาณาน || 40 ||
 อิท เต สถิตาปรเมยากกลปานุ ปรวิศนติ เอกจิตเตน
 ปริกल्पส์ชวลวิตตา ชคตะ สัมถาวศคเตน || 41 ||
 อิท เต สมาธิภวนปรัติษฐ ปศยนติ ตโร'ธวานะ
 เอกกษณโกฏีปราชตา วิโมกษภวเน วิจรमाणะ || 42 ||
 อิท เต สถิตา วิหาเร ปรงงกนิษณณานุจลิตกายายะ
 สรวेषุ กษेत्रेषु युคपทฤศยนติ สรวคตาะ || 43 ||
 อิท วิหรนโต วุชภี ธรรมสมุทราตปิพนติ สคตानาม
 อวตีรณ ชลวานสาครมกษยคุณปารมิตाप्राप्तये || 44 ||
 อิท สรวเกษตรส์ชยำ กลปานำ ไจว ธรรมส์ชยำ จ
 สรวชินานำ ส์ชยำ จินเตนติ อนาวรรณจินตี || 45 ||
 อิท เต สถิตา ชินสุตา ยาวต กษेत्रาสตริยธวส์ชยาคตาะ
 เอกกษณเนน เตชำ สัมภววิภว วิจินวนต์ || 46 ||
 อิท เต สถิตา ชินานำ จรยำ ปรมิธี จ อินทริย ชคตาม
 ปศยนตสมตಾಯ ชินสุตภวเน วิจรमाणะ || 47 ||
 เอกรชาครคตान ये स्रवरश्माननारण अस्याम
 पस्यन्ति प्रुषसाकरक्षेत्रानु सदत्वानि ग्लपासज || 48 ||
 स्रवरशाक्रेषु आवे परिषक्षेत्राणि सदत्वग्लपासज
 प्रतिभासकतानु स्रवानु सुविगतानु สंप्रปศยนติ || 49 ||
 อิท เต ธรรมสวภาว สรวเกษตราธวกลปส์พุธานุ
 ภาวสวภาววิกตानส์ภวไนยวิจินวนต์ || 50 ||

[479] สติเตวห สดตวสมต่า ฐรเมษุ พุทฐสมต่า จ ปเรกษย|
 ทรยธวนิ เกษตรสมต่า ปณิธานสมต่า จ ปรีวิศนติ || 51 ||
 วินยนติ สดตวณยต่านนเย มหยนติ พุทฐนยต่านิ|
 วิมฤชนตยปเร ฐรมานิห เต ภวนวเร สติตา ธีระา || 52 ||
 กลปนยไทรน เยษ่า ปณิธานชถานวิษยมติกลปะา|
 ศกยา มยา หิ วกตุ วิสตีร์โณ'นนตุ พุทฐินาม || 53 ||
 เตษามนินทิตาน่า อนาวรณโคจร์ จ นีรต่านาม|
 อาวาสั วนเท'ห กฤตกรรมโกศะ ปณตกายะ || 54 ||
 ตมปี ชินชเยชชสุตฺติ นีรารณจรมารยไมเตรยน|
 นีรุปมิวิศุทฐพุทฐี ตทนุ สมฤติมา ปณิปต่ามิ || 55 ||

อิตติ หิ สุธนะ เศรษฐทาร์โก ไวรโวจนวยุหาลัการกรรมหาภูภาคารนิวาสิโน โพธิสตัดวาเนว จ
 อปรมาไณรุโพธิสตัดวสตุไวริชัญญตย วนทิตวา นมสกุถตย ปณิปตย อุทวิเกช จิตรีกฤตย อามุชีญย
 อภิสัปุชย ไวรโวจนวยุหาลัการกรรมสย มหาภูภาคารสย มุเล'ติชชนไมเตรยสย โพธิสตัดวสย
 มหาสตัดวสย ทฐศนมภิลชมาโณ ไมเตรยสย โพธิสตัดวสย สมวชานมาทางภษมาณะ|

โส'ทราภชินไมเตรย โพธิสตัดว พหิรธา ภูภาคารสย อนยตมสมต่าปฐเตสาทาถจณตมเนก-
 ปราณิตตสทสรปวิารมเนกเทวนาคยภษคนธรวาสูครชกนินรมโหรเคนทฐปฐสกุถต วามทกษินาภย่า
 ศกรพรมโลกปาไลรณมสยมานั ชนมภุมิโกศจ พหุภริชชชาติสัพนธิภริพราหมณตตสทสไรระ ปรีวฤต
 ปฐสกุถต ไวรโวจนวยุหาลัการกรรมภูภาคาราภิมชมาถจณตม| ทถษภูวา จ ตชชญ อุทคร อาตตมณะ
 ปรมุทิตะ ปรีติเสามนสยชาโต เยน ไมเตรโย โพธิสตัดวสเตนาภิมโซ ฤตุวา ทฐต เอว ไมเตรยสย
 โพธิสตัดวสย สรวศรีเรณ ปณิปติตะ ||

อถ ชลฺ ไมเตรโย โพธิสตัดวะ สุธนั เศรษฐทาร์กั วยวโลกย สรวปฐชโท ทกษิณเณ
 หสเตโนปฐชย ฤไตรคุไณะ สัวรณยน คาทาภิรชยภษต

[480] ปศยเกมุ สุวิศุทฐอาศย สุธนั ทถฒธน่าน อาตมชม|
 เอชมาณฺ วรโพธิจาริกา- มาคโต มม สมปี ปณชิตะ || 56 ||
 สวาคตฺ ตี กฤปไมตรสัภวะ⁹⁵⁰ สวาคตฺ วิปุลตรมณฺทละ⁹⁵¹|
 สวาคตฺ ปฐศมศานติโลจณ มา กิลามยสิ จรณตุ จาริกาม || 57 ||
 เอหิ สวาคตุ วิศุทฐ อาศย⁹⁵² เอหิ สวาคตมชินนมานสะ⁹⁵³|

⁹⁵⁰ Gv: สัภว

⁹⁵¹ Gv: มณฺทลา

เอहि สวาคตมสันอินทริย⁹⁵⁴   มา กิลามยสิ⁹⁵⁵ จรนต์ สุรต || 58 ||
 สรวธรมวิจราย อุตถิต⁹⁵⁶   สรวสตตววินาย อุตสุกะ⁹⁵⁷
 สรวมิตรภขนาย ปุสธิต⁹⁵⁸   สวาคตฺ ติ อจโล⁹⁵⁹ ทฤตวรต⁹⁶⁰ || 59 ||
 สวาคตฺ ศุภปถเนน อาคตตะ⁹⁶¹   สวาคตฺ คุณปถे ปฺรติษฐตตะ⁹⁶²
 สวาคตฺ ชินปถเนน ปุสธิต⁹⁶³   มา ศรมํ กิล มรชสว⁹⁶⁴ กวจิต || 60 ||
 เอहि สวาคตฺ คุณेषุ ตนมยา   สวาคตฺ ติ กุศลानิสฺยนทิต|
 สาธฺ สวาคตมมนนตโคจร⁹⁶⁵   ทรฺศนํ ตว สฺทฺรลภํ ชเค || 61 ||
 ลาภาลาภสมตฺลยมานสา   นินทหุชช อยโศวิวฺรชิตตะ⁹⁶⁶
 โลกธรมิกมโลตปโลปม⁹⁶⁷   สาธฺ สวาคต ตมภฺรानตมานส⁹⁶⁸ || 62 ||
 มายศารุยวિકตา ศุภาศย   มานทฺรปฺยวિકโต⁹⁶⁹ สฺภาน|
 กโรธโรชวિકโต⁹⁷⁰ อนุนนต   สาธฺ เต ทฺรศนํ สฺทฺรศนम् || 63 ||
 เอहि สรวทิสโคจรามช⁹⁷¹   เอहि สรวทิสโกศสภ⁹⁷²

⁹⁵² Gv: อาศยา

⁹⁵³ Gv: มานสา

⁹⁵⁴ Gv: อินทริยา

⁹⁵⁵ Gv: กิลามยสิ

⁹⁵⁶ Gv: สรวธรมวิจราย อุตถิตา

⁹⁵⁷ Gv: อุตถิกา

⁹⁵⁸ Gv: ปุสธิตา

⁹⁵⁹ Gv: อจลา

⁹⁶⁰ Gv: ทฤตวรตา

⁹⁶¹ Gv: อาคตา

⁹⁶² Gv: ปฺรติษฐิตา

⁹⁶³ Gv: ปฺรติษฐิตา

⁹⁶⁴ Gv: สมรฺธสว

⁹⁶⁵ Gv: โคจรา

⁹⁶⁶ Gv: วิวฺรชิตา

⁹⁶⁷ Gv: ปมา

⁹⁶⁸ Gv: สวาคตมภฺรानตมานสา

⁹⁶⁹ Gv: มานทฺรปฺยวિકตา

⁹⁷⁰ Gv: วิคโต

⁹⁷¹ Gv: มุชา

⁹⁷² Gv: สภวา

เอหิ สรวชินโกศวรรณ ⁹⁷³	สวาคตํ ตี อภิธานตมานส ⁹⁷⁴ 64
เอหิ สวาคตุ ตริยธวโคจร ⁹⁷⁵	ธรมธาตุ อธิมุกติมณฑล ⁹⁷⁶
สรวพุทศคุณครุสํว ⁹⁷⁷	สวาคตํ ตี อภิธานต สุรต 65
เอหิ มลชุศิริชุกรานปงกช	เอหิ เมฆศิริโตยวรุติธะ ⁹⁷⁸
เอหิ สรวชินปุตฺรปฺเรชิต	ทฺรศยามิ ตี อนาวฤตํ ทิศม 66
ปศฺยถ ปฺรณิธิชาลु กิฑุคํ	ธรมธาตุสฺพรณํ อจินตियม
โพธิสฺตตวจฺริมารุคฺรชฺณํ	วิสฺตรนตฺ สุธโน อีหาคตะ 67
เอชฺมานุ สุกฺตาน โคจฺริ	มารุคฺมานุ วิรชาน จาริกาม
ปฤจฺจมาน ปฺรณิธานสาคริ	อาคโตะ อยมชินนมานสะ 68
[481]ยตฺร ศิกฺษิต อตีต นายกา	ศิกฺษิเชนฺติ ตถฺ เย อนาคตา
ติชฺชตํ จ สุกฺตาน ยา จริ	ปฤจฺจมานุ อุตฺตามีหาคตะ 69
เอติ มิตร มม ธรมภาณกา	สรวธรมปฺรติปตฺติเทศกา
โพธิสฺตตวจฺริมารุคฺเทศกา	เอก ⁹⁷⁹ จิตฺต อยมาคโตะ อีห 70
โพธิสฺตตว มม พุทฺธิวรุธิกา	พุทฺธิปุตฺร มม โพธิทายกา
เอติ มิตร มม พุทฺธิวรุณิดา	เอวจิตฺตกุศลา ⁹⁸⁰ อีหาคตะ 71
มาตฤภูต ชนกายิเม มม	ธาตฺริภูต คุณฺสตนฺยทายกา
โพธิองคฺปรีปาลกา สทา	เอติ มิตร อหิตานฺนิวารกา 72
ไวทยภูต ชรมฤตฺยโมจกา	ศกรฺภูต อมฤตภาวิรุชีกา
จนฺทรภูต ศุภปุรณมณฑลา	สุรยภูต ศิวมารุคทฺรศกา 73
เมรุภูต สม มิตรศตฺรุชฺ	สาครโรปม อภิษภฺยเจตส
กรณฺธารปรีปาลโกปมา	เอวจินฺติ สุธโน อีหาคตะ 74
ศุรภูต อภฺยปฺรทายกา	สารถฺวาท ศรณํ ปฺรายนม
นายกา มม สุขํททา อีเม	เอวจิตฺต อญ มิตร เสวเต 75

⁹⁷³ Gv: วรณา

⁹⁷⁴ Gv: มานสา

⁹⁷⁵ Gv: โคจรา

⁹⁷⁶ Gv: มณฑล

⁹⁷⁷ Gv: สํว

⁹⁷⁸ Gv: วรุติ

⁹⁷⁹ Gv: เอว

⁹⁸⁰ Gv: กุศล

สรวธรมทิสฺสุทฺรศกาะ สทา	สรวพุทฺคฺคุณฺชฌานทฺรศกาะ
สรวทฺรคฺติอปาโยศฺรกา	เอติ มิตร มม สารฺ ุทฺรศกาะ 76
เอติ สรวชินโกศทหายกา	เอติ สรวชินคณฺชรภษกาะ
เอติ สรวชินคฺหุยธารกา	เอว มิตร ภช เตษ ปณฺชิตะ 77
ชฌานสํปท อโต วิศฺรยเต	รูปโกคฺกุลชนมสํปท ⁹⁸¹
คคค ลล อโต น ทฺรลภา	เอวมาศย อยมิหาคตะ 78
ปศฺยถา อยมุทธาร อาศยะ	เสวมาน อิม มิตร ปณฺชิตะ
ยาทฺถศิมฺ ปฺรติชเนติ สฺรุต	เอว ยฺยมนฺตฺิกษโถ สทา 79
เอษ ปุรวศฺกุปฺถนฺยเหตุนา	ทฺถษณฺ มณฺชฺศิริ โโพธิปฺรสถิตะ
อนฺุศาสฺติ อยฺ ตสฺย กุรวโต	ปศฺยถา กถมณฺญยเขทวาน ⁹⁸² 80
เอษ สรวสุชเสาชย อฺชฌมฺย	อฺตสฺถชิตฺว อมโรปมํ คฤหม
ธาทฺริมาตฺถปิตฺถโกคฺวิสตฺริ	ทาสฺถุต อิม มิตร เสวเต 81
[482]เอษ อาศย วิศฺรย ปณฺชิตะ	สฺวาศฺรยํ ชหฺย มานุชํ อิมม
สรวพุทฺทวณฺ ปฺรวเกษยเต	อิทฺถคํ ผลมโต ภาวฺชยติ 82
เอษ ทฺถษณฺว ชนฺวยาธิปิตฺตาน	ปฺรานิโน ทฺถอชคฺไตรูปทฺรุตาน
ชนมมถฺตยฺภยโตคฺตาปินะ	เตษุ อฺรถิ จร ⁹⁸³ กฺถปาศยะ 83
ทฺษชยนฺตรปฺริปิตฺติ ชคท	ทฺถษณฺ ⁹⁸⁴ ปณฺจคฺติจกรมณฺชเล
ชฌานวชฺรมยเมษ เต ทฺถณฺ	ทฺษชยนฺตรคฺติจกรเกทนม 74
ราคโทยตฺถณฺชลล ⁹⁸⁵ กณฺญกํ	ทฺถษณฺสิสงคฺพทฺกํ ภษตางฺกรม
สตตวเกษตฺรปฺริศฺธนารถิกะ	ปฺรชฺล ⁹⁸⁶ ํลางคค ทฺถณฺ คเวษเต 75
โมหวิทฺยคหนาศยํ ชคต	ปฺรชฺล ⁹⁸⁷ ํจกฺษุทต นชฺญทฺเทศิกม
ตสฺย เกษมทิสฺทฺรศนปฺรภุ	สารถฺวาทุ ชคโต ภาวฺชยติ 56
ภษานตฺรธมฺตฺริวิโมภษวาทโน	ชฌานชงค रिपुเกลศธฺรชกะ
ศฺรฐุต อภยสย ทายโก	(คคค) ⁹⁸⁸ ทิ ชคตํ ภาวฺชยติ 86

⁹⁸¹ Gv: สํปทะ

⁹⁸² Gv: กถมณฺญยเขทวาน

⁹⁸³ Gv: จรเต

⁹⁸⁴ Gv: ทฺถษณฺว

⁹⁸⁵ Gv: ถาณ

⁹⁸⁶ Gv: ปฺรชฺล

⁹⁸⁷ Gv: ปฺรช

ธรรมนาว สมุทธานยตยยี	ชฌานสาครปะเถ สุคิภิชิตะ
ศานติริตนวนรทวิปตายกะ	กรณธาร ตริภวารณเว อยม 77
ชฌานวศมิปรัณนิชานมณทละ	สรวสตตว ⁹⁸⁹ นาวภาสนะ
ธรรมธาคคเน มหาปรโภ	พุทสุรย สมุทเทษยเต ⁹⁹⁰ อยม 89
ไมตรจนทนสมานศีตละ	สรวสตตวสมจิตต สุปรภะ
ศุกถธรรมปริปุณณมณทโล	พุทจนทร สมุทเทษยเต อยม 90
อาศย ทถตลปรติชุโต	โพธิจรัย อนุปุรว อุทคตะ
สรวธรรมรตนากร หยยี	ชฌานสาครวโร ภวิษยติ 91
โพธิจิตตภุขเคนทรสัโก	ธรรมธาคคเน สมุทคตะ
ธรรมเมษยคปตปรวรัชณ	สรวศุกถผลสสย พุทธานำ ⁹⁹¹ 92
ศรท ⁹⁹² วรัติ ตริมลั ตโมหริ	ไมตรเสนหสมถติภาชนิ ทถมม
โพธิจิตตวิมลาคินิสุปรภ	ธรรมทีปไมตรย ⁹⁹³ ซาลยิชยติ 93
โพธิจิตตกลละ กถปารพุโท	ไมตรเปตี รณนาศโย ฆนะ
โพธิองคอนุปุรวสัโก	พุทศรภุ อยุ สัปรวธเต 94
[483]ปุนยครภมภิวรัยิชยติ	ชฌานครภมิ โศธยิชยติ
ชฌานครภุ สมุททิสยเต อัย	ยาทถศะ ปรัณนิครภสัภวะ 95
อิทถศะ กรุณา ⁹⁹⁴ ไมตรวรมิตะ	สตตวโมจนมตี หิตาศยะ
ทูลธ ⁹⁹⁵ ซคิ สเทวมานุเช	ยาทถโส อยุ วิศุทธานสะ 96
อิทถศาศยสมุลลัสสิโต	อิทถศ ⁹⁹⁶ ทถมปรัยควรัชิตะ
อิทถศสตริวาจ ⁹⁹⁷ ฉาทนปรโภ	ชฌานวฤภษ ผลทะ สุทูลภะ 96
เอษ ⁹⁹⁸ คุณสัภวานารุภิกะ	สรวธรรมปรัปถจจนารุภิกะ

⁹⁸⁸ Gv: เทสิโก

⁹⁸⁹ Gv: สตตวภาว

⁹⁹⁰ Gv: สมุทเทษยเต

⁹⁹¹ Gv: วรัณม

⁹⁹² Gv: ศุท

⁹⁹³ Gv: ทีปมย

⁹⁹⁴ Gv: กรุณ

⁹⁹⁵ Gv: ทูลโภ

⁹⁹⁶ Gv: อิทถโส

⁹⁹⁷ Gv: ภา

สรวสศยวิธารณารุณิกะ	สรวมิตรภชเน ⁹⁹⁹ อดนทุริตะ 97
เอช มารกสิเกลศสุท ¹⁰⁰⁰	เอช ทฤษฏีมิลตฤษณโสธนะ
เอช สรวชคโมกษโณทยตะ	เอช เต สทวิเศษปณทิตะ 98
เอช ทุรุคตี วิโสธยิษยติ	เอช สรวคมุปทุรศยิษยติ
โมกษมารคมุปเนษยเต ชคต	ยาทฤเศ คุณปเถ ปรีติษชตะ 99
เอช สรวคตีทุชขโมจโก	เอช สรวคตีเสาขยทายกะ
เอช สรวภวาปาศจ ¹⁰⁰¹ เฉทโน	เกษยเต ภาคตีนิษุทนะ 100
ทฤษฏีสักก วิโมจยิษยติ	ตฤษณชาลลต เฉทยิษยติ
นนทிரาคมุปโสธยิษยติ	เกษยเต ตฤภวมารคทุรศกะ 101
เอช โลกศรณัม ปรายณัม	เอช สรวชคตี ปรีภากระ
นายกสตรีกุวเน ภวิษยติ	สรวโต ภววิภา ¹⁰⁰² โกวิทะ 102
เกลศสุปตชนตาวิโสธกะ	กามปังกตรูตารโก วิทุชะ
สัชชสภตปรีโมจโก อยัม	พนธโมกษกรโณ ภวิษยติ 103
ธรมธาตตลภทภาสโน	โลกธาตตลภทโสธนะ
สรวธรมตลภทปารโค	เกษยเส สฐน ปรีติมาน ภว 104
ยาทฤศ ภว ¹⁰⁰³ ปรีโยค สฐตะ	ศรทุช ยาทฤศ ตวา อนินทิตะ
ยาทฤศศจ คุณวัสตวาศยะ	สรว อาป ปรีปุริษยติ 105
สรวพุท น จิเรณ ทฤษฏยสิ	สรวเกษตร นจิเรณ ยาสยสิ
สรวธรม น จิเรณ ชลวาสยสิ	ตาทฤศ ตี ศุภมาตมณา กฤตม 106
[484]เกษตรสาคร วิโสธยิษยเส	สตตวสาคร วิโมจยิษยสิ
จรัยสาคร ปรีปุริษยสิ	ตาทฤโส.. ปรีตปตติสาคระ 107
ตวั ภวิษยสิ คุณาน ภาชนัม	ตวั ภวิษยสิ ศุภาน สัภวะ
ตวั ภวิษยสิ ชินารโสสะ สโม	ยาทฤศ ตี อธิมุกติมณฑลม 108
มารมณฑล ปราชิต์ ตวยา	กรมมณฑล วิโสธิต์ จ เต
เกลศมณฑล วิโสธิต์ ตวยา	ยาทฤศ ตี ปรีณิธานมณฑลม 109

⁹⁹⁸ Gv: เอชา

⁹⁹⁹ Gv: ภชเต

¹⁰⁰⁰ Gv: สุธโน

¹⁰⁰¹ Gv: ปาศ

¹⁰⁰² Gv: ภาว

¹⁰⁰³ Gv: ตว

ชุลานวรดนิ ¹⁰⁰⁴ วิโคธยิษยเส	ธรมวรดนิ ปุรภาวยิษยสิ
กรมเกลศทุอขยนตรวรดนิ ¹⁰⁰⁵	โน จิเรณ วินิวรดยิษยสิ 110
โลกจกรภวจกรมาศริตัม	ปลยจณทตติจกรโมहितม
สรวสตตวทุอขจกรจณทณัม	ธรมจกรตรุ วรดยิษยสิ 111
พุทรวศมนุธารยิษยสิ	ธรมวศ ปรีโคธยิษยสิ
สัสมวศ ปรีกรษยิษยเส	รตนส์ภวโร ภวียสิ 112
ตุษณชลา วินิวรดยิษยเส	ทฤษฏีชลาคหนั ตไถว จ
ทุษชชลา ชค โมจยิษยเส	ตาทฤศะ ปรมณิชาลุ โศธิตะ 113
สตตวธาตु ปรีปาจยิษยเส	โลกธาตु ปรีโคธยิษยสิ
ชุลานธาตุมุตถาปยิษยเส	อาศยสย ตว ธาตु ตาทฤศะ 114
สรวสตตวทิตปรีตินนทโน	โพธิสตตวกุลวศนนทนะ
สรวพุทสปรมณิธานนทโน	เภษยเส สุนน นนทิวรณะ 115
สรวสตตวคติวาสทศนะ	สรวเภษตรปรีติภาสทศนะ
สรวธรมอวภาสทศนส	ตว ภวียสิ ชินะ สุทศนะ 116
ธรมธาตुอวภาสนปรงะ	สรวทศตติศมกรปรงะ
เภษยเส ตริภวทุชคักระ	คคค ลลล คคค ลค 117
สรวคทวารมุปทศยิษยเส	พุททวารุ วิวริษยเส ชเค
โมกษทวารมูปเนษยเส ชคต	ทวารุ ตาทฤศุ วิโคธิตัม ตวยา 118
มิถยมารค วินิวรดยิษยเส	อารยมารค ชนตัม วิเนษยสิ
โพธิมารค ตถ ตว อนุทธโต ¹⁰⁰⁶	มารคเส ทฤฒมเต อตุนทริตะ 119
[485]ตว ภวาวณวคตान เทหิना	ทุษชปารคมนาย อุตสุกม
ตารยิษยสิ ชคทภวาวณวาท	ตาทฤศั ภว มหาคณารณะ 120
เกลศสาคร วิโคษย เทหิना	ชุลานสุรยวรดศมิสาครไระ
ตानนิเวศย ปรีตปตติสาคร	ชุลานสาคร ปรีติษรเปษยสิ 121
พุทริสาคร วิวรดยิษยสิ	จรายสาคร วิโคธยิษยสิ
สรวพุทสปรมณิธานสาครัม	โน จิเรณ อวคาหยิษยสิ 122
เภษตรสาคร พหุ เปรภษยสิ ¹⁰⁰⁷	ทฤษยเส ปรีษสาคราน พหุณ

¹⁰⁰⁴ Gv: นิ

¹⁰⁰⁵ Gv:นี

¹⁰⁰⁶ Gv: อนุทธโต

¹⁰⁰⁷ Gv: ปรีเวภษยเส

พุทฺธิสาครพเลน ปณฺฑิตะ	พุทฺธเมฆนยฺตานิ ทฺรภุชยเส 123
ปฺพเมฆ วิปุลํ ภริษยสิ	ธฺรมเมฆนยฺตานิ โศภุชยสิ
ตาทฤศตา ปฺรณฺธิเมฆ ภูรวสิ	สฺรวสตตวภวานา สฺพริษยเส 124
สฺรวเกษตฺรภวานานิ ยาสุยสิ	สฺรวพุทฺธภวานํ ปฺรเวภุชยเส
ตาทฤศตาย ทิตาย ปฺรสฺถิ	ตฺวํ สฺมาธิภวานํ ปฺรเวภุชยเส 125
ตฺวํ วิโมภุชภวานานิ ลปฺสยเส	ธฺรมธฺตวภวานปฺรติษฺฐิตะ 126
สฺรวสตตวภวาน อูเทษยเส	จฺนทฺรสุสุยปฺรติภาสาทฤศตะ
อฺทคฺมิษยสิ ชินาน สํมุขํ	ตาทฤศสฺส ตว มหาปโลทคฺมะ 127
ตฺวํ จริษยสิ นนฺตะ ¹⁰⁰⁸ สฺโศจเร	สฺรวโลก อนิเกต โคจเร
-----	----- ¹⁰⁰⁹
ตฺวํ ภริษยสิ ปฺรศานตโคจระ	ตาทฤศสฺสว อภิชญโคจระ 128
อินฺทฺรชาลตลภเน วิหุ	เกษตฺรชาลตลภเน ยาวตะ
โน จิเรณ สฺพรมานุ ปศยเส	มารุโต คมเน ¹⁰¹⁰ อสงฺควาน 129
ธฺรมธฺตวปฺรสรํ ปฺรเวภุชยเส	โลกธฺตวปฺรสราน คมิษยเส
สฺรวพุทฺธปฺรสรํ สฺตริยธฺวคาน	ทฺรภุชยเส สฺฐน ปฺริตี วน ¹⁰¹¹ ทฺธิ 130
ไมเว เขท ขนยาหิ สฺฐรตา	ตฺสยฺญิ วินฺทิต วิปุลํ นิรามิษฺม
เยน เต อิมุ วิโมภุ อิทฺถโค	ทฺฤษฺญ ปศยสิ จ ญฺย ทฺรภุชยเส 131
ตฺวํ สฺภาชน คุณฺน สฺฐน ¹⁰¹²	--- ชินานุศาสฺติษฺ
ตฺวํ สฺมรฺถ อิมุ ธฺริตฺถ นย ¹⁰¹³	เตน ปศยสิ อิทํ วิภฺรวิตฺม 132
[486]เยช กลปฺนยฺเตสฺส สฺทฺรลภํ	ทฺรศนํ กุตฺถ คุณปฺรภวาน
เตหิ ทฺฤษฺญ จรโต สฺจจาริกํ	พุทฺธปฺตฺร อนิเกตโคจระ 133
ลาภ ญฺย วิปฺลา อจฺินฺตียา	สฺวาคตํ จ ตว มานุषเ ภว
เยน มลฺลชฺฐิรี ทฺฤษฺญ สํมุข-	มิทฺถศํ กุตฺถ คุณฺน ภาชนม 134
สฺรวทฺรคฺติปฺลา วิวฺรชฺ ¹⁰¹⁴ ตา	สฺรวรอกฺษณอปาโยสฺสธก ¹⁰¹⁵ ะ

¹⁰⁰⁸ Gv: นตะ

¹⁰⁰⁹ Gv: คาคาที่หายไป คือ บาทที่สองของคาคาที่ 123 และบาทที่ 3 ของคาคาที่ 126

¹⁰¹⁰ Gv: มารุโตว คคเน

¹⁰¹¹ Gv: วิน

¹⁰¹² Gv: ตฺวํ สฺภาชน คุณฺน สฺฐนา

¹⁰¹³ Gv: นย

¹⁰¹⁴ Gv: ธิ

ทุขธรรม ตวยิ สรวิ อุชฌิตา	สรวเขต จ วิวรชิต ¹⁰¹⁶ ภว 135
พล ¹⁰¹⁷ ภูมิ วินิวรติตา ตวยา	โพธิสตตวคุณภูมิสุสเถ
ชยานภูมิ ปริปุรย อุตตมา	พทุธภูมิ นจิเรณ ลปสยเส 136
โพธิสตตวจริ สาคโรปมา	พทุธชยานวิธิ อากาสสาทฤตม
ตตปรมาณปรณิธานสาครา	เอษ ตานิ ภว ตุชฌมานสเส 137
อิทฤโส อปริชินนอินทริยา	อาศยทฤตมปรโยคนิศจิตา
เย ภชนติ อิม มิตร อิทฤศา	เต ภวนติ น จิเรณ นายกา
ทฤชฌว สตตว วินย คตา พหุ	โพธิสตตวจริ จิตร ยาวต
มา ตุ ชาตุ วิมตี กริชยเส	สรวธรรมมุข โพธิจาริกม 139
ปุนยสัปท อจินตียา ตว	อรธธรรมคุณศรทสัปท
เย สัปท อีมา ตวมีทฤตี	พทุธปุตฺร อิห อทย ปศยสิ 140
ปศย ลาก ตว กิทฤโส มหาน	ปศยโต ¹⁰¹⁸ ชินสุตา นิรณตฺรม
ทฺรศยนติ ปรณิธิ สวกสวกา-	สตุว จ ตานชิลโต'นุคจฉสิ 141
ทฺรลภา ภวศไตรปีทฤศา	โพธิสตตวจริเตชฺ ภาชนา
เตน โจ ชินสุตา นิรณตฺร	เต วิโมกษนย ทฺรศยนติ ¹⁰¹⁹ มาม 142
กลปโกฏินยตานิ เต ชนา	สัวสนติ สุตตตามไชเส สท
เต'ปี เตชฺ น วิทนต์ิ โคจรี	นาตม ไตรหิ คุณภาชน กฤตม 143
ตว ศฤณษิ อิม อิทฤศ นย	ปศยเส จ สทุรลภ ชเค
โพธิสตตววมหตา วิกรวิตี	สุธนา ภว อครมานสเส 144
สรวพทุธ สมนวาทรนต์ิ เต	โพธิสตตว ตว สัครหสเถ
ตว จ เตช อนุศาสนิสเถ	สาธฺ สุธน สุชชีวิตฺ ตว 145
[487]โพธิสตตวกุลธรมิ วรตเส	ศิกษเส ชินสุตาน ตว คุเณ
เภษยเส สุตตวศวรณะ	ปรีตี วน ¹⁰²⁰ ทหิ อุทาร สุธนา 146
สรวพทุธ ปิตรสตวา สมา	โพธิสตตว ตว สรวิ ตรา ¹⁰²¹ ตฺระ

¹⁰¹⁵ Gw: กา

¹⁰¹⁶ Gw: ตา

¹⁰¹⁷ Gw: พาล

¹⁰¹⁸ Gw: ยสย เต

¹⁰¹⁹ Gw: วิโมกษนยา ทฺรศยนต

¹⁰²⁰ Gw: วิน

¹⁰²¹ Gw: ภรา

โพธิองค์ ตว สรวี ชา ¹⁰²² ตยะ	ตว สุธาตุ สุกตาน โอรสะ 147
ธรรมราชกุลวศธาริโณ	โพธิสตตวกุลวศวธนะ
ธรรมราชมจิเรณ ลปสยเส	สุธนา ตุขภู ภาว ปรีณิตนทฺรยะ 148
สรวพุทฺธมภิเชกมุตตม	โน จิเรณ ลปสยเส'ทฺกตม
เภษยเส'สมสไมฺรชเณารไสะ	ตาทฤศิ ¹⁰²³ ภาว สภาคโต ภาว 149
ยาทฤศิ วปติ พิซ โย นโร	ตาทฤศิ ลภติ ตสย โส ผลม
ปรีติ วินท วิปฺลามาจิณฺดยา ¹⁰²⁴	เอษ เต'ทฺย สมนวาสยามยหม 150
จิเรณ กลปนยุตาน เย จรี	โพธิสตตวณฺยุตา อจิณฺดยา
ต'ปี สํปท ลภนฺติ เนทฺถชี-	เมกชนมิ ปฺรติลพธ ยา ตวยา 151
สรวเมตทิท มุกฺติตะ ผล	อาศยสย ทฺถมวีสยตาย จ
ยสย จาริก ภาเวทียํ ปรียา	โส ฐเรย สุธนฺสย ยา จรี 152
สรวจฺรย ปฺรณิธานสํภาว	สรวธฺรม อธิมุกฺตีสํภาว
สุธน เหว สมฺทานิตาสตวยา	นิตฺยเมษ ทิ วิเศษจาริกา 153
ยาตกา ¹⁰²⁵ ภูชคเจตโนทฺภาว-	สตาตฺโก ภาวติ วาริสํภาว
ยาตฺกา ปฺรณิธิชฺฆานโคจฺร-	สตาตฺกา สผฺรติ โพธิจาริกา 154
เอษ โภถฺ ตว ทฺรศิโต ตยา	ภทฺรนาม จริยาย สุธน
เอต ชฺฆาตว ส กทาจิ เภษยเต	เสวมาน อิท มิตร ตนฺมยะ 155
กายโกฏฺฐิ สมฺรปฺรวิ ¹⁰²⁶ ตวยา	กามเหตุ ภูษยิตา นิสฺรลคม
อทฺย โพธิย _มารคโณ หยํ	กาย ตฺรชฺตฺ วฺรเตน สุวฺรตะ 156
กลปโกฏฺฐิ อตีนาमितาสตวยา	สรวทฺษชมนฺนฺภูตฺ สํสฺกถเต
คฺงควาลิกสมา ¹⁰²⁷ วิราคิตา	พฺทฺธ โน จ ศฺรุต อิทฺถโส นยะ 157
โส อิทานิ ภูษณ ลพธ มานุไซ	พฺทฺธปาท อิม มิตรฺ อิทฺถศา
ศฺรฺยเต จ วรโพธิจาริกา	วิศฺุทฺธิ น ภาวียเต กถม 158
[488]โกติ ภูย สุกตาน สํภโว	มิตรธฺรมศฺรวณฺ จ ศฺรฺยเต
โน จ ศฺรฺยติ อยํ ปฺนรฺนโย	อาศโย ยทิ น โภติ ไศฺริตตะ 159

¹⁰²² Gv: ชญา, Gve: ญาติ

¹⁰²³ Gv: โส

¹⁰²⁴ Gv: ยํ

¹⁰²⁵ Gv: ญาตฺกา

¹⁰²⁶ Gv: กา

¹⁰²⁷ Gv: สมตา

เตน ศรทวมธิมุกติอาศย์	สัชนิตว ครุเคารว ปรม
ทางภษทฤษฏีปริเขทวรัชิต	ภุย ภุย นยมีทศ ศฤณ 160
เตช ลาก ปรมา อจินตียาส	เตช มานุษภวสย ¹⁰²⁸ อาคตชะ
ไยริย์ จริ ปรวศมีทศ	ศรุตว เอว ปรมิธิ ภรินรหฤดา 161
ตสย สรวี สุกตา น ทูลภา	ตสย สรวี ชินบุตร นารตชะ
ตสย โพธิ น ภุย สัศโย	เยน เอว อธิมุกติ โศธิตา 162
เตน สรวี วินยา น วรัชิตา	เตน สรวทุชธรรม อุชมิตาชะ
เตน สรวคณส์ครหะ กฤตชะ	โย อิม นย ปรวิชฎ อิทศม 163
โน จิเรณ อิมุ กาย อุชมิยา	พทุทเภชตร ปรีศุท ยาสยสิ
โพธิสตตวภานัน ปรวกษยสิ	ทฤษยเส ทศทิต ¹⁰²⁹ ตถาคตาน 164
ปรวเหตุชน ตภุย สุธน	ปรตยตปนน อธิมุกติ นิศจิตา
มิตร เสวสิ วิเศษอรุทิกะ	เตน วรัชยิ ชเล ยโถตปลม 165
สรวมิตรอภีรารนาศยา	สรวพทุทอาราคณาศยชะ
สรวธรรมปรีปฤจณนาศยา	อุตถิโท กิลมโถ น สุวตชะ 166
สรวธรรมปรีตติมุตติชะ	สรวมารคอนุมารคสุสฤติชะ
พทุทบุตร ปรมิธานสุสฤติ	อุตถิ สรวคณธรรมภาน 167
ยาทศาย อธิมุกติสัปทา	วนทน กฤตมิท ติวยา มม
สรวพทุทปรีชาสุ สัมข	โน จิเรณ ทิ สมุทมิชยสิ 168
สาธ สุธน อชินนมานสะ	สรวพทุทปรีนิธานเจตนะ
ตวั ภวิชยสิ ทฤตวรตัจริ	สรวพทุทคณปารมี คตชะ 169
สตตว มลขุศิริ ปฤจณ สุธน	ชณานโคจรวิมกษปารคม
ภทรนาม วร จรัช อุตตมา	ตนมมตม ปรวศยิชยติ 170
เอว ไมตรกุ อสงคโคจโร	ทฤษฎ สุธน คุเณะ สมุทตม
ทรัชยิตว ปรีชาย สัมข	วรณโกศมิมุ ตสย วุยาหริ 171
[489]ศรุตว สุธน ตทานุศาสนี-	มีทศิม จ อนุศาสติ อุตตมาม
ปรีติเวค อภิชยนทิเตนทริยา	อศรวค วิปุลาน ปรมุจติ 172
สรวโรมทริโซทคตาศโย	นิศวสนตุ ปรีปรีนิเตนทริยชะ
อุตถิหิตว สุธนะ กฤตาลชลิชะ	ไมตร นาม กุรุเต ปรวทกษณม 173

¹⁰²⁸ Gv: ภาวะ สุอาคตชะ

¹⁰²⁹ Gv: เศ

ตสย มณชฺศิริ เตน เตชสา	ปุชฺปะหารรตนา จ ปาณิษุ
สํสธิตา สुरुจิรา มโนรมา	โพธิสตตวปรณิธานสํกาวะ 174
สุธโน วรปรทฤษฏมานโส	ไมตรกสย กุชปี ตานิ หรัชิตะ
ตสย ศีรชฺ ปริมารชเต ตทา	ไมตรนาถ สุธนํ จ ภาชเต 175
สาธฺ สาธฺ ชินปุตร สุธน	ยสย เต อปริเขต อิทุศะ
ตวั ภวิษยสิ คุณาน ภาชนํ	มณชฺชโฆษฺ ยถ ยาทุโส ว หนม 176
ศรุตว สุธน อุทานุทานยิ	ทูลลาภา ภวศเตชฺ อิทุศะ
มิตร เยภิริห เม สมาคมะ	สาธฺ อาคมนมทย เม อิท 177
สาธฺ สตตวคณปารมีคโต	มณชฺชโฆษฺ ภวโต'นุภาวตะ
มิตร ลพธ มย ทูลลาภา อิเม	โภตุ เม ลชฺ สมาคมสทวยิ 178

อด ขลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก ไมเตรยสย โพธิสตตวสย ปุระตะ ปราณชลิชะ สธิตวา อวมาห-
อหาราย อนุตตรายํ สมยกลํโพธาวิสํปรสธิตะ| น จ ชานามิ กถํ โพธิสเตตวน โพธิสตตวจรยาयํ
ศิกษิตวยํ| กถํ ปรีติปตตวยํ| อารยไมเตรโย วุยาภุคตชะ สรวตถาคโตเรกชาติปรีติพทตยา อนุตตรายํ
สมยกลํโพธา| ยสํจกชติปรีติพทโธ'นุตตรายํ สมยกลํโพธา ส สมตักรานตชะ สรวโพธิสตตววยวสุธา
นานิ โส'วกรานโต โพธิสตตวนิยามม| เตน ปรีปุริตชะ สรวปารมิตชะ| โส'วตีรณะ สรวาศาภานติมุ
ขานิ| เตน ปรีติลพชะ สรวโพธิสตตวณุมยชะ| ส วิกริตชะ สรววิโมกษมุเชษุ| เตน ปรีนิษปาทิตชะ
สรวสมาธชะ| ส คตติคชะ สรวโพธิสตตวคตติชฺ| เตน ปรีติลพชะ สรวธารณนิปรีติภานา อาโลกนยชะ| ส
วคิปปราปชะ สรวโพธิสตตวคิตาสุ| เตน สมุปารชิตชะ สรวโพธิสตตวสํการชะ| ส วิกริตชะ ปรีชโย
ปายเกาศลยนเยชฺ| เตโนตปาทิตา มหาภิชญาวิหยาชยานาโลกนยชะ| ส [490]นिरยาตชะ สรวศิกษาสุ|
เตน ปรีชโยตชะ สรวโพธิสตตวจรยชะ| เตนาภินิรทตานิ สรวปรณิธานนिरยาณมุขานิ| เตน ปรีตีชฺญา
นิ สรวตถาคตวยากรณานิ| โส'ภิชณะ สรวยานนिरยาณมุขานาม| เตน สํชาริตานิ สรวตถาธิษฐานานิ|
เตน สํคฤทิตา สรวพุทธโพธิชะ| เตนาชาริตชะ สรวตถาคตโกศชะ| ส คณชชะ สรวตถาคตคฺหยานาม|
ส มุรธปฺราปชะ สรวโพธิสตตวคฺหยมณชฺลสย| ส ศุระ สรวเกลศวํศวิกโฆภิตาสุ| ส ไทศิกะ สํสาราฐวีป
ราปตานาม| ส ไวทยะ เกลศาคฺุรณาม| โส'คชะ สรวสตตวานาม| ส อินทชะ ส ชเยชชะ สรวารยปฺ
คลานาม| ส อุตตมะ สรวารยศราวกปรีตเยกพุชานาม ส กรณชชะ สํสารสาครปฺราปตานาม| เต
นากรชิตํ มหตตวสตตววินโยปายชาลม| เตน วยวโลกิตานิ ปรีปกวชคทินทริยานิ| ส สंपฺรยุกชะ
สรวสตตวานาม ปรีปาลนยุกชะ สรวโพธิสตตวานาม| ส สํคายนปฺรยุกชะ สรวโพธิสตตวกรียาสุ| ส
สํสธิตชะ สรวตถาคตปฺรชนมนชฺลชะ

ส ปรีติภาสปฺราปชะ สรวชคทภวเนชฺ| โส'นุปลิปชะ สรวโลกธฺโรไมชะ| ส สมตักรานตชะ สรวมา
รวิษเยภยชะ| โส'นุคชะ สรวพุทธวิษยม| โส'นาวรณปฺราปชะ สรวโพธิสตตววิษเย| ส ปุชปาปฺรยุกชะ
สรวตถาคตานาม| ส เอโกตีภาวคชะ สรวพุทธธฺรเมชฺ| ตสยวพทโธ'ภิชกปฏิกฺษชะ| เตนาธยาสิตํ

มหาธรรมราชายม| โส'ภิชิกตะ สรวชวลชวานาวิษเย| ตตะ ปฺรภาวะ สรวพุทฺธธรรมาณาม| ตสย โพธิป
 ราปตี สรวชวลชวานาธิปตยม| ตทวทตฺ เม อารยะถถ โพธิสตัดเวณ โพธิสตัดวจรยาฆ่า ศิกษิตวຍ ถถ
 ปฺรติปตตวຍ| ยถา ปฺรติปทยมาโน โพธิสตัดโว โพธิมธิกจจติ สรวพุทฺธธรรมาน ปฺรติมานยติ ยถานิมนต
 ริตี สตัดวธาตุมตตารยติ ยถาภีรุธมา ปฺรติชญา นิสตารยติ มหาโพธิจรรยาธมฺ สมาสวสยติ สเทวถ โลกั
 น วิสัทธิ อาตมมา สรวพุทฺธธรรมาณ วยวจฉินตติ| พุทฺธาวศมศุนยิกโรติ โพธิสตัดวกุลม| สัธารยติ
 ตถาคตเนตริม ||

อด ชลฺ ไมเตรโย โพธิสตัดวะ สรว ตตปฺรชชนมณฑลวมวโลกย สุธนฺ เศรษฐทการกมฺปทฺรศยนเนว
 มาท ปศยถ กุลปุตฺรา อิมฺ เศรษฐปุตฺรม| โย'ย มา โพธิสตัดวจรยาคุณปฺรินษปตตี ปฺริปถจจติ| เอช
 มารุชชะ [491]เศรษฐทการกะ อเนน วีรยารมฺภณ อนยา อธิกิตยา เอเตน จฉนทสมาทาเนน เตยา
 ทถุฒาศยตยา อนิวรตยวีรยตยา เอตยา พุทฺธธรรมาตถปตตยา เอตยา วิเศษปฺริมารคณตยา เอตยา
 ทิปตศิริศไจโลปมตยา เอตยา กลยณมิตฺรทฺรศนคามตยา เอตยา กลยณมิตฺรปฺรยฺุปาสนาปฺริชทตยา
 สรวกลยณมิตฺราณิ ปฺริมารคมาณะ ปฺริปถจฉน ปฺรยฺุปาสนิ มลชฺศุริยา กุมารภูเตน สัปเรชิต ษนยา
 ธานนคราทุปาทาย สรวทกษณาปถมณฺ ทศตตฺร กลยณมิตฺรศต ปฺริปถจฉน ยาวนมนานติกมนุปฺรา
 ตตะ สรวปฺริชทวิกเตนารุชชะเยน| ทฺรลภ กุลปุตฺรา เอวฺรูปาณา มหายานสัปฺรสถิตานา มหาปฺรติช
 ลสามารถานา มหาธมฺภวยวสิตมานसानา มหากรุณาสันทศาคตรานา มหาไมตรีสตัดวปฺริตรานมตีนา
 มหาวีรยปารมิโตทฺยูกตานา มหาสตัดวารถปฺริปาลนาภิกุฏตานา มหาสัธารสาครสตัดวตารณปฺรติ
 ษนนา สรวชวลตามารุคสัปฺรสถิตานา มหาธมฺเนาสมฺุทธานยโนทฺยูกตานา มหาธมฺรตนปฺนุยสม
 ทานยนกถวยวสายนา มหาธมฺยชวลสัภาโรปโยทฺยูกตานา นามเฮยศรวณฺ วา รูปกายทฺรศนฺ วา โค
 จรสวาโส วา จรยาสภาคตา วา|

ตตกสย เหโตตะ? เอช ทิ กุลปุตฺราชะ สตปฺรชชะ สรวชคตปฺริตรานาย อภยฺุตถิตะ
 สรวทฺชสตัดวปฺริมจนาตาโย สรวทฺรคตสมุจโษณาย สรวากษณวินิวรตนาย สรววิษมมารคปฺริวรตน
 ตาโย สรวาชวานตโมนธการวิธมนตาโย สรวสัธารกานตารสมตฺกมณตยาโย สรวคติจกรวินิวรตนตาโย
 สรวมารวิษติกรมณตยาโย สรวนิกตสธาโนจฉนตยาโย สรวาลยนิลนโนทนตยาโย กามปงกสมุทฺรณต
 โย นนทึรคตปฺรทธานาย ทถุชฎิพนชนนิจฺรทธานาย สตกายาภิชวงควินิวรตนตยาโย สัชวาปาศสมุจเจ
 ทนตยาโย วิปฺรยาสปลวินิวรตนตยาโย อนุศลยสม่าพถุทนตยาโย นีวรณกวางฺวนิรเกทนตยาโย อวารณ
 ปฺรทวิกิ
 รณตยาโย ตถุชณาชาโลทฺรณตยาโย อวิทฺยาสโยชนวิศเลชกรณตยาโย ภโวทฺทโยตกรณตยาโย มา
 ยาศาญยปฺรทธานาย จิตตกาละชยปฺรสาทนาย สัศยวิมตีวเลชนสมุทฺรณตยาโย อชวานมเหโฆตฺรณต
 โย สรวสัธารโทชวิชฺุคฺุสนตยาโย ปฺรติปนนะ ||

[492]เอช ทิ กุลปุตฺราชะ สตปฺรชชะ สตัดวานา จตุโรฆตฺรณตยาโย มหาทาน มหาธมฺนา
 สมุทธานตฺกาโม ทถุชฎิปงกนิมคานา มหาธมฺเสตฺ สลาปิตฺกาโม โมทานธการปฺราปตานา ชวานา
 โลกั กรตฺกามะ สัธารกานตารปฺรณษณานามารุค สัทฺรศยิตฺกามะ มหาเกลศวยาธิปฺรปิตตานา ธม

กุลบุตร เยน เต สรวโลกहितสุชาย สรวสตตวธาตุปริตรานาย สรวพุทธรูปปริตรานาย อนุตตรายำ สมยกส์โพธา จิตตมุตปาทิตม| สุลพธาเสเต กุลบุตร ลาภาะ สวาคตศจ ตว์ มนุษยปรติลมะ| สุชีวิดี เต ชีวโลเกช| อาราริตศจ เต พุทโธตปาทะ| สุลพฐศจ เต มณชุศรีะ กลยาณมิติรม| สุภาชนตา จ เต สัตานสย| สวภิชยนทิตศจ ตว์ กุศลมูไละ| สุปตตพศจ ศุกลธระมะ| สุวิโคธิตา จ เต อุทธาราธิมุกติ กลยาณายาศยตา| สมนวาหฤตศจาสิ สรวพุทโธ| สุปริคฤทิตศจ ตว์ กุลบุตร กลยาณมิติระ เยน เต'ธยาศเยน อนุตตรายำ สมยกส์โพธา จิตตมุตปาทิตม|

[494]ตตกสย เทโตะ? โพธิจิตต์ หิ กุลบุตร พิชภูต สรวพุทธรูปปริตรานาย| เกษตรภูต สรวชคจ-
 ฤกษธรรมวิโรหณตยา ธรรมภูต สรวโลกปริตรานตยา วาริภูต สรวเกลศมลนิจรชานตยา วายุภูต สรว
 โลกานิเกตตยา อคนิภูต สรวทฤษฏยูปาทานกฤษนิรทหนตยา สุรยภูต สรวสตตวภวานาภาสนตยา
 จนนทรภูต ศุกลธรรมมณฑลปริปุณตยา ปรีทีปภูต ธรรมาโลกกรณตยา จกษุรภูต สมวิชมสรุทศนตยา
 มารุคภูต สรวชตตวครปรเวศนตยา ตีรธมูล กุติรธวิวัชชนตยา ยานภูต สรวโพธิสตตวภวิโรหณตยา ท
 วารภูต สรวโพธิสตตวจรามุขปรเวศนตยา วิมานภูต สมาธิภาวนาธยาศนตยา อุทยานภูต ธรรมตย
 ภาวนตยา ลยณภูต สรวชคตปริตรานตยา ปรีตศรณภูต สรวโลกहितวหนตยา นิศรยภูต สรว
 โพธิสตตวจรณตยา ปิตถภูต สรวโพธิสตตววารกษณตยา ชนยิตรีภูต สรวสตตวานาม ชาติรีภูต สรวตะ
 ปรีपालนตยา ราชภูต สรวไสกษาไสกษปรตยเอกพุทจิตตภาภานตยา อธิปตีภูต สรวปรีณิธาน
 วิศิษฏตยา มหาสาครภูต สรวคุณรัตนสมวสรณตยา มหาเมรุภูต สรวสตตวสมจิตตตยา จกรवालภูต
 สรวโลกปริตรานตยา หิมวทภูต ชลนาเนาชธิวัชชนตยา คนธมาทนภูต สรวคุณคนธาศรยตยา คนนภูต
 มหาคุณวิสตีรณตยา ปทมภูต สรวโลกธรรมานุปลิปตตยา นาคภูต ทานตาชานายตยา อาชานายาศภูต
 สรวชกฏตวาทิตตยา สารถิภูต มหายานปริตลยณปุรวคมนตยา ไภษชยภูต เกลศวยาธิจิกิตสนตยา ปา
 ตาลภูต สรวากุศลธรรมปรยวทานกรณตยา วชรภูต สรวธรรมนิรเวชชนตยา คนธกรณชกภูต คุณคนธ
 กรณตยา มหาปุชปภูต สรวโลกาภิจิตทศนตยา หิมจันทนภูต รากส์ตาปปรหลาทนตยา กลาปภูต
 สรวธรรมธาตุสพรณตยา สุทศนมหาไภษชยราชภต สรวเกลศวยาธินิรชานตยา วิคมไภษชยภูต
 สรวานุศยศลยสมุทธานตยา อินทรภูต สรวเนทริยาธิปเตยตยา ไวศรวณภูต สรวทาทิทรยสมจเจ
 ทนตยา ศรีภูต สรวคุณาล์การตยา วิภูษณภูต สรวโพธิสโตตวปโตภานตยา กลโปททาหาคนิภูต
 สรวพุทธรูปปริตรานตยา อนิรฤตตมูลมหาไภษชยราชภูต สรวพุทธรูป[495]ปริตรานตยา นาคมณีภูต
 สรวเกลศวิชชนิรชชนตยา อุทกปรัสทมณิรณตยา สรวกาลุชยาปนยตยา จินตามณิราชภูต สรวารธ-
 สัธานตยา ภัทรณภูต สรวภิปรายปริปุณตยา กามัททวฤกษภูต สรวคุณาล์การาภิปรวรชณตยา
 หัสลภณตยสตรภูต สรวสัธวโรชาสัธยภูตยา กรปาสตนตภูต ปรีกฤติปรีภาสวตตยา ลางคคภูต
 สตตวาศยเกษตรวิโคชนตยา นาราจภูต สตทกยธรรมนิสตาทนตยา พาณภูต พุชชภณนิรเวชชนตยา
 ศกตีภูต เกลศศตริวิชชยาย วรณภูตมโยนิโคสมนสการสัธาทนตยา ชงคภูต เกลศศิระปรปาตนตยา
 อสิปตภูต มานมทพรปัสนาหจเจทนตยา กษุรปรภูตมณุศยธรรมนิรเวชชนตยา ศูรชชภูต มานธวชปรปา

สรวชวลตาจิตเตาษธิปริคฤหิโต โปธิสโตตว รากาคินินา น ทหฺยเต วิษยวิษมสฺย นากรมติ เกลศศสฺตเรณ
น กษณฺยเต ภวาเขน โนหฺยเต สํกลปฐฺเมณ น มริยเต|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺตยนิรมุกฺตา นามาษธิ| ตยา คฤหิตฺยา สรวปโรปฺกรม[497]ภยานิ น
ภวนฺติ เอวเมว โปธิจิตตชฺลาเนาษธิปริคฤหิตสฺย โปธิสฺตตวสฺย สรวสํสาโรปฺกรมภยานิ น ภวนฺติ|
ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ มชฺี นามาษธิ| ตยา คฤหิตฺยา คนฺธเโนว สรวาศีวิษายะ ปลาณเต เอวเมว โปธิ
จิตตคนฺธเโนว สรวเกลศาศรีวิษายะ ปลาณเต| ตหฺยถา กุลปุตฺร อปราจิตโภษชฺยคฤหิตะ ปุรุโซ'ชโย
ภวติ สรวศตฺรมณฺพเลน เอวเมว สรวชวลตาจิตตาปราจิตโภษชฺยคฤหิตโต โปธิสโตตว ทุรุฆฺโร ภวติ
สรวมารปรตฺยรฺถิกมณฺพเลน|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ วิคโม นาม โภษชฺยม| เตน สรวศลยายะ ปตฺนติ| เอวเมวโปธิจิตตวิคม-
โภษชฺยปริคฤหิตสฺย โปธิสฺตตวสฺย สรวราคโทยโมหฺฤษฺฐิสฺลยายะ ปตฺนติ|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ สฺุทฺรคโน นาม มหาโภษชฺยราชะ| ตทคฤหิตะ สรววยาชินฺนิรฆาตยติ|
เอวเมว โปธิจิตตสฺุทฺรคนมหาโภษชฺยราชคฤหิตโต โปธิสฺตตวะ สรวเกลศาชฺลาณวยาชินฺนิรฆาตยติ|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ สํตาโน นาม มหาโภษชฺยวฤกษะ| ตสฺย สหฺนิปาติตา ตวกฺ สรววรณาน
สํโรหยติ ยโถตฺปาภูติสฺย ตวกฺ สํภวติ ||

เอวเมว โปธิสฺตตวพิชฺสํภิตะ สรวชวลตาสํตานวฤกษะ สหฺทฺรคเนน ศฺราทธานํ กุลปุตฺรณํ
กรมเกลศฺวรณาน สํโรหยติ| ส จ สรวชวลตาวฤกษะ สรวโลเกน อกฺษโต'นุพฺตะ| ตหฺยถา กุลปุตฺร
อสฺตยนิรมุกฺตมฺูลา นาม มหาโภษชฺยชาตึะ ยสฺยายะ ปฺรภาเวณ สรวชฺมพฺุทวิปกา วฤกษา สรวา วิวรฺธ
เต เอวเมว โปธิจิตตนิรมุกฺตมฺูลมฺหามหาโภษชฺยปฺรภาเวณ สรวไตฺกษาไตฺกษปฺรตเยกพฺุท
โปธิสฺตตวธฺมฺตรโว วิวรฺธเต|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ รติลมฺภา นามาษธิ| सा यस्स्य श्रीरुक्ता भवति तस्य गायजित्तग्लयता
ชยเต| เอวเมว สรวชวลตาจิตโตตฺปาทรติลมโภษธิะ สรวโปธิสฺตตวณํ กายจิตตกลยตํ สํชนยติ|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ สมฺฤติลพฺธา นามาษธิ| ตยา กลฺปายะปฺรมาณํ ภวติ| เอวเมว
สรวชวลตาจิตโตตฺปาทสมฺฤติลมโภษธิโรโปธิสฺตตวณํ สรวพฺุทฐฺรมานาวรณสมฺฤติวิคฺุทฺยเย สํวฺรตเต|

[498]ตหฺยถา กุลปุตฺรอสฺติ มหาปทฺมา นามาษธิ| ตยา กลฺปายะปฺรมาณํ ภวติ| เอวเมว
โปธิจิตตมหารฺมาษธิปฺรสิโต โปธิสโตตว'สํเขยกลปายูรวศิตาปฺราปโต ภวติ|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ อทฺฤศฺย นามาษธิ| ตยา คฤหิตฺยา สรวมนุชฺยามนุชฺยเณน ทฺฤศฺยเต|
เอวเมว โปธิจิตตาทฺฤศฺยมเหาษธิคฤหิตโต วฺยวกีรณวฺหารี โปธิสฺตตวะ สรวมารวิษเย น ทฺฤศฺยเต|

ตหฺยถา กุลปุตฺร อสฺติ สรวมณฺิรตฺนสมฺฤจฺยํ นาม มฺหามณฺิรตฺนราชํ มฺหาสมฺฤทฺเร| ตสฺย
อนฺยโลกธาวสํกรานตสฺย อสฺถานมนวกาโต ยนฺมฺหาสมฺฤทฺรสฺย สรวกลโปทฺทาหาคินินา ศกฺย
तालमात्रम्पि परिश्रेयितुम्| เอวเมว สรวชวลตาจิตโตตฺปาทสรวมณฺิรตฺนสมฺฤจฺยมฺหามณฺิรตฺนราชาธฺยา

ศยส์ตานคตานำ โภธิตตวณามสถานมนวกาโศ ยเทกกุศลมปี สรวชวลตาปริณามิต์ ปรมศเยต เนหํ
สถานํ วิทยเต| อุตสฤษฏเฐ จ ปุณะ สรวชวลตาจิตโตตปาเท สรวกุศลมูลานยุปศุชยณติ|

ตทยถา อสตี สรวปรภาสสมุจจยํ นาม มหามณิรตนม| เตน กณทาวสเกตน สรวมณิ-
รตนาล์การา ชิหมีภวนติ| เอวเมว โภธิตตวสรวปรภาสสมุจจยมมามณิรตนาศยาล์การาวพทโธ
โภธิตตวะ สรวศรวากปรตเยกพทฐจิตโตตปาทรตนาล์การานภิวาติ|

ตทยถา กุลบุตร อสตี อุทกปรสาทกั มหามณิรตนม| ตทวาริปรภษิปต์ สรวกรทมกาละษย์
ปรสาทยติ| เอวเมว โภธิจิตโตทกปรสาทกมมามณิรตนํ สรวเกลศกรทมกาละษย์ ปรสาทยติ|

ตทยถา กุลบุตร อุทกส้วสมณิรตนาวพทฐะ ไกวรต อุทเก น มริยเต เอวเมว สรวชวลตาจิตโต
ทกส้วสมณิรตนคฤหีโต โภธิตตวะ สรวสัสารสาครเ น มริยเต|

ตทยถา กุลบุตร อสตี นาคมณิรุมมหารตนม| เตน สหคเต ไกวรตาทโย ชลชีวินะ สรวนาค
ภวานานิ ปรวิศนโต'ธฤษยา ภวนติ สรวนาโครโคะ| เอวเมว สรวชวลตาจิตโตตปาทชullanนา
คมณิรุมธาริ โภธิตตวะ สรวกามธาดภวานานิ ปรวิศนน กษณยเต|

ตทยถา กุลบุตร ศกรากิลคนมณิรตนาวพทฐะ ศกโร เทวราไซ สรวเทวคณานภิวาติ เอวเมว
สรวชวลตาจิตตศกรากิลคนมมามณิรตนราชปรณิธิมกุฎาวพทโธ โภธิตตวะ สรวไตรธาดุกมภิวาติ|

ตทยถา กุลบุตร จินตาราชมมามณิรตนคฤหีตะ ปุระษะ สรวทาทิทรยานน พิภเถติ| เอวเมว
สรวชวลตาจิตโตตปาทจินตาราชมมามณิรตนคฤหีโต โภธิ[499]สตวะ สรวไปกรณชีวิกาภเยโยภย น
พิภเถติ|

ตทยถา กุลบุตร สूरยกานตมณิรตนํ สूरยทศิตมคณิํ ปรมุญจติ| เอวเมว สรวชวลตาจิตโตต
ป
ก
ท
-
สूरยกานตมณิรตนํ ปรัชวารตนรศมิสัสฤษฏ์ ชullanาคณิํ ปรมุญจติ|

ตทยถา กุลบุตร จันทกานต์ นาม มหามณิรตนํ จันทราภยา สปะฤษฏมุกทธารำ ปรมุญจติ|
เอวเมว โภธิจิตโตตปาทจันทกานตมมามณิรตนํ กุศลมูลปริณามนาจันทรปรภาสฤษฏ์ สรวกุศล-
มูลปรณิธิโตยธาราษะ ปรมุญจติ|

ตทยถา กุลบุตร จินตาราชมณิรุมกุฎาวพทฐานำ มหاناคราชานำ นาสติ ปโรปรกรมภยม|
เอวเมว โภธิจิตตมหารุณาจินตาราชมณิรุมกุฎาวพทฐานำ นาสติ ทุรคตยปาโยปัสักรมภยม|

ตทยถาปี นาม กุลบุตร ชคทวยุหครภํ นาม มหามณิรตนํ สรวสตตวาภิปรายปริปุณตยา น
กทาจิตกษยมุไปติ เอวเมว โภธิตตวจิตโตตปาทสรวชคทวยุหครภมมามณิรตนํ สรวสตตวาภิปราย-
โภธิปรณิธิปริปุณตยา น กทาจิตกษยมุไปติ|

ตทยถา กุลบุตร ราชลศจกรวรรดิโน มหามณิรตนะ ส ตโมนธการวิธรรม คจฉติ อนตะปุ
รมธยคตํ จ ปรภาสยติ| เอวเมว สรวชวลตาจิตโตตปาทจกรวรรติมมามณิรตนํ สรวมวิทธานธการวิธรม
สตตวคติชุ คจฉติ กามธาดุสธิตํ จ มหาชullanาลอกมวมุญจติ|

ตทยถา กุลปุตฺร เย อินฺทนีลมหามณฺรตนาภยา สฺปฤศฺยนเต สฺรวเ เต อินฺทนีลมหามณฺรจฺจนวรณา ภวนฺติ เอวเมว สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาเทนทฺรนีลมหามณฺรตฺนํ เยษุ วิจารณ์เต ปฺเรษฺยเต ยานิ จ กุศฺลมูลานิ สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาเทน ปรีณมฺยนเต ตานิ สฺรวาณิ สฺรวชฺลตตามหามณฺรตนาภยานิ ภวนฺติ|

ตทยถา กุลปุตฺร ไวฑฺฐมมณฺรตฺนํ วรชฺศตสฺสสรฺมปี อเมธฺยมธฺยคฺตํ ติชฺชต สฺรวทวารุคฺนธฺยเณ สารุณํ น สํวสฺติ เอวเมว สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาทยนฺตวิมลวิศุทฺธปฺรภมณฺรตฺนํ สฺรวปฤศฺยนตฺสกุชฺชา ตฺสกุชฺชปฺรตเยกพุทฺธคฺณรตนาภานภิกาวติ|

ตทยถา กุลปุตฺร เอกมาคฺเนยํ นาม มหามณฺรตฺนํ สฺรวตโมนธฺการํ วิธมฺติ เอวเมว เอกสฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาทาคฺเนยมหามณฺรตฺนํ วิปศฺยนาสํปฺรยุกฺตํ โยนิศฺ โมนสิการตฺตะ สฺรวมชฺลนตโมนธฺการํ วิธมฺติ|

ตทยถา กุลปุตฺร มหาสมุทฺเร โปตาโรปีตมนรฺชฺเยยมาณิ[500]รตฺนํ วณฺคฺชสฺตคฺตํ นครปฺรติชฺชจฺจานิ กาจมณฺคตสฺสสรฺรานยภิกาวติ วรณตฺสจฺจ อายตฺสจฺจ เอวเมว สํสารมมหาสมุทฺรคตฺมปี สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาทานรฺหมมหามณฺรตฺนํ ปฺรณฺธิโปตาโรปีตํ ปฺรณฺมจิตฺโตตฺปาทิกโพรฺธิสฺตตฺวาธฺยาศยสํตฺนาคตฺมปฺรปฺตเมว สฺรวชฺลตานคฺร์ วิมุกฺตินคฺร์ ปฺรวิษฺฎานํ สฺรวศฺราวกปฺรตเยกพุทฺธกาจมณฺคานภิกาวติ|

ตทยถาสฺติ วิศวราชํ นาม มณฺรตฺนํ ยชฺชมพุทฺธิวปีคตฺเมว จตฺวารีศฺทโยชฺนสฺสสรฺสธิตานํ จนฺทฺร-สฺรฺยมณฺชลาณํ ภวนวิมานปฺรติภาสฺวยฺหานํ สํทฺรศฺยตี เอวเมว สฺรวคฺณปรีศฺริตํ สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาท-วิศวราชมณฺรตฺนํ สํสารคตฺเมว ธรรมชฺาตฺคคฺนโคจฺรณํ ตถาคตฺมหาชฺลนสฺรฺยจฺนทฺรมสํ สฺรวพุทฺธ-วิษฺยมณฺชลปฺรติภาสฺวยฺหานํ สํทฺรศฺยตี|

ตทยถา กุลปุตฺร ยาวจจฺนทฺรสุรฺยมณฺชลาณิ ปฺรภยฺยาวภาสฺยนฺติ อตฺรานตฺเร เย เกจิทฺชนชานยฺรตฺนชฺาตฺรปฺรชตฺปุชฺคณฺธมาลยวสฺตฺรปรีภอกฺชํ สฺรวเ เต วิศวราชมณฺคินนสฺย มูลยํ น กุชฺมนเต เอวเมว ยาวตฺ ตฺรยธฺวสุ สฺรวชฺลชฺลนํ ธรรมชฺาตฺวิษฺยมวภาสฺยตี อตฺรานตฺเร ยานิ กานิจิทฺเทว มนุชฺยสฺรวศฺราวกปฺรตเยกพุทฺธกุศฺลาณิ สาสฺรวาณฺยนาสฺรวาณิ วา สฺรวาณิ ตานิ โพรฺธิจิตฺโตตฺปาทวิษฺยชฺมมหามณฺรตฺนสฺย มูลยํ น กุชฺมนเต|

ตทยถา กุลปุตฺร อสฺติ สาคฺรวฺยหฺรณํ นาม มหามณฺรตฺนํ ยตฺสรวฺมหาสาคฺรวฺยหฺรณํ สํทฺรศฺยตี เอวเมว โพรฺธิจิตฺโตตฺปาทสาคฺรวฺยหฺรณมหามณฺรตฺนํ สฺรวชฺลชฺลนวิษฺยสาคฺรวฺยหฺรณํ สํทฺรศฺยตี|

ตทยถา กุลปุตฺร จินฺตาราชฺมณฺรตฺนํ สฺถาปยิตฺวา นาสฺติ กิจิตฺปฺรติวิศิษฺฎนฺตํ ทิวเณ ชามพฺพนท-สฺวรฺเณน เอวเมว สฺรวชฺลชฺลนจินฺตาราชฺมมหามณฺรตฺนํ สฺถาปยิตฺวา นาสฺติ กิจิตฺปฺรติวิศิษฺฎนฺตํ โพรฺธิจิตฺโตตฺปาททิวชามพฺพนทสฺวรฺเณน|

ตทยถา กุลปุตฺร นาคมณฺชลสิทฺธ อานิตฺตฺนชฺิกะ สฺรวนาโครคานํ วศํ สฺถาปยตี เอวเมว สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาทปฺรตฺติตฺนาคมณฺชลสิทฺธ โพรฺธิสฺตตฺวาหิตฺตฺนชฺิกะ สฺรวเกลศฺนาโครคานํ วศํ สฺถาปยตี|

ตทยถา กุลปุตฺร ปฺรหฺรณคฺฤทฺธิตะ สุโร ทฺรชฺรฺโซ ภวติ ศตฺรฺมณฺชเลน เอวเมว สฺรวชฺลตาจิตฺโตตฺปาทปฺรหฺรณคฺฤทฺธิโต โพรฺธิสฺโตตฺว ทฺรชฺรฺโซ ภวติ สฺรวเกลศฺศตฺรฺมณฺชเลน|

[501]ตพยถา กุลปุตฺร ทีโวยรคสารจนทนสย เอกจฺรณธารณํ สาทสฺรํ โลกธาดุ คนธเน สฬรติ
กรษปรมาณํ สรวตฺริสาทสฺเร โลกธาดฺรตนปฺริปุรณน มุลยํ น กษมเต เอวเมว สรวชวลตาดิจิตโตตปาท-
ทีโวยรคสารจนทนสฺโยกาธยาศยธาดุสฺเร สรวธรมธาดุ คุณคนธเน สฬรติ สรวสฺไทกษาสฺไทกษปรตเยกพฺท-
จิตตานิ จาภิวาติ|

ตพยถา กุลปุตฺร หิมวจจนทน์ นาม มหาจนทนรตนํ สรวาทหํ ปฺรศมยติ สรวํ จาศรยํ สิตลิกโร
ติ เอวเมว สรวชวลตาดิจิตโตตปาทหิมวจจนทนรตนํ สรวเกลศสฺกิลปฺราคโทษโมมหาทหํ ปฺรศมยติ ชวล
นาศรยํ จ ปฺรหลาทยติ| ตพยถา กุลปุตฺร เย สุมเร ปฺรวตฺราชมปฺสํกรามนติ สรวเว เต เอกวธฺนา ภวนติ
ยพฺต สรวธฺนวธฺนํ เอวเมว เย สรวชวลตาดิจิตโตตปาทสมานํ โปธิสตฺตวานุปฺสํกรามนติ สรวเว เต
เอกวธฺนา ภวนติ ยพฺต สรวชวลตาวธฺนํ|

ตพยถา กุลปุตฺร ยะ ปาริยาตฺรกสย โกวิทารสย จฉวิคนธะ ปฺรวาติ ส สรวชวมพฺทวิเป สรว
วารุชีกาชาติสุมนาทีนํ ปุชฺปะชาตীনํ น สวีทยเต เอวเมว โย โปธิสตฺตวสย สรวชวลตาดิจิตโตตปาท
พีชปฺรณิธิวฤทฺษคุณชวลนตวโจ คนธะ ปฺรวาติ ส สรวปฺรตยวฤทฺษคฺลมูลานํ สรวศฺรวากปฺรตเยกพฺท
วารุชีกาชาติสุมนาทนามนาสรวสฺตีลสมธิปฺรชวาวิมุกฺติชวลนทฺรศนํ น สวีทยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร ปาริยาตฺรกสย โกวิทารสย ศงกัฏฺตสย เวทิตวยํ พพฺพนา ปุชฺปะศตสทฺสรวาณา-
มายทวารํ ภวิษยตีติ เอวเมว สรวชวลตาดิจิตโตตปาทปาริยาตฺรกวฤทฺษสย กุศลมูลศงกัฏฺตสย เวทิตวยม-
สฺสเขยยานํ เทวมนุชฺชยานํ สาสรวนาสรวโปธิกุสุมายทวารํ ภวิษยตีติ|

ตพยถา กุลปุตฺร ยะ เอกทิวสปฺริภาวิตสย ปาริยาตฺรกุสุมะวสฺตฺรสย ไตลสย วา คนธะ ปฺรวาติ
ส ทิวสตสทฺสพฺริภาวิตสย จมปกวารุชีกาสมุณาภวสฺตฺรสย วา ไตลสย วา น สวีทยาเต| เอวเมว ย
เอกชนมปฺริภาวิตสย สรวชวลตาดิจิตตสฺตานสย โปธิสตฺตวคุณชวลนคนธะ ทสฺสํ ทิกษุ สรวพฺทปาท-
มุเลขุ ปฺรวาติ ส กุลปฺศตสทฺสพฺริภาวิตานํ สรวศฺรวากปฺรตเยกพฺทจิตตานามนาสรวกุศลธรม-
ชวลนคนธะ น สวีทยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร อสฺติ นาลีเกรี นาม วฤทฺษชาติสฺ อุตฺยตเก[503] สมฺพุเร สํภูตา| สา มูลต
อุปาทาย ยาวตปุชฺปะผลปฺรยณตาดสรวกาลํ สรวสฺตฺตวานํ น กทาจिनโนปชีวยา ภวติ| เอวเมว
มหากฺรณาปฺรณิธิมูลสฺชาโต โปธิสตฺตวสย ปฺรณมสรวชวลตาดิจิตโตตปาโท ยาวตสทฺสธรมสฺถิติปฺรยวसानาต
สทเวกสย โลกสย น กทาจिनโนปชีวโย ภวติ|

ตพยถา กุลปุตฺร อสฺติ หาฏกปฺรภาสํ นาม รสชาตม| ตสย เอกปลํ โลทพลสทฺสร์ สรวณิกโรติ|
น จ ตทฺรสปลํ ศกฺยํ เตน โลทพลสทฺสเรณ ปฺรยาทาตุ น โลกทีกฺรตฺม| เอวเมว เอกสรวชวลตาดิจิตโตตปาท
รสธาดุสฺเร กุศลมูลปฺริณามนาชวลนสฺคฤทฺหิสฺเร สรวกรมเกลศาวธฺนโลทานิ ปฺรยาทาย สรวธรมาน
สรวชวลตาวธฺนํ กโรติ| น จ สรวชวลตาดิจิตโตตปาทรสธาดุสฺเร ศกฺยํ สรวกรมเกลศโลทิสฺเร สฺกฤทฺษยิตฺ
ปฺรยาทาตุ วา|

ตพยถา กุลบุตร กียตปรีตโต'ปยุคณิรยวาทุพาทานํ ลภเต ตาวตีม ขวาลำ ปรมุญจติ เอวเมว กียตปรีตโต'ปี สรวชชวดาจิตโตตปาทาควนิรรามพณวยวกีรณตยา ยาวต สীগาโรปาทานํ ลภเต ตาวทวิวรรตเต ชณานารุจิปโรมจนตยา|

ตพยถา กุลบุตร เอกสมมาตปฐิปาพเนกานิ ปฐิปโกฏีศตสทสรณญาทีปยุนเต อภษย เอว ปฐิปโป ภวตยปรยทตตะ สรวปฐิปนิรยาไณะ เอวเมว เอกสมมาตสรวชชวดาจิตโตตปาทปฐิปาพ- ติตานาคตปฐิตุตปนนานำ สรวตถาคตานำ สรวชชวดาจิตโตตปาทปฐิปานำ ทีปยุมานานามภษย เอว ส เอกะ สรวชชวดาจิตโตตปาทปฐิปโป'วภาติ อปรยทตตะ สรวชชวดาจิตโตตปาทปฐิปนิรยาไณะ|

ตพยถา กุลบุตร เอกะ ปฐิปโป ยาทฤเศ คฤเห วาตายเน วา ปฐเวศยเต สทปฐเวศิโต วรุษสทสรสัจิมปี ตโมนธการ วิธมตี อวภาสํ จ กโรตี เอวเมว เอกสรวชชวดาจิตโตตปาทปฐิปโป ยาทฤ- เศ สตตวาศยคฤคหเน'วิทยาตโมนธการานุกเต ปฐเวศยเต ส สทปฐเวศิโต'นภิลापยกลปศตสทสรสัจ- ตมปี เกลศวารณตโมนธการ วิธมตี ชณานาโลกํ จ สันชนตี|

ตพยถา กุลบุตร ยาทฤศิ ปฐิปปฐิตริภวตี ตาทฤศิ ปฐิปโป'วภาสํ กโรตี ยาวาตจ สเนหสัจโย ภวตี ตาวททีปยเต| เอวเมว ยสย โพธสตตวสย ยาทฤศิ ปฐิปยานวฐตีวิเศชตา ภวตี ตาทฤศิ สรวชช- วดาจิตโตตปาทปฐิปโป ธรรมธาทววภาสํ กโรตี| ยาวจ มหากรณาจรยาสเนหสัจโย ภวตี ตาวตสตตว- วินยเกษตรวิศุทธิพุทธารยปรภวานา ภวตี|

ตพยถา กุลบุตร ทิวชามพุนทสุวรรณาลำโร วฐฐตีโน เทวราชสย มุฐนาวพทโธ'สหารโย ภวตี สรวกามาจโรฐเทวปุไธระ เอวเมว ปฐิตปตติคุณปฐิติษตะ สรวชชวดาจิตโตตปาททิวชามพุนท- สุวรรณาลำโร'วินิวฐตียานำ โพธิสตตวานำ มหาปฐนิธานมุฐนาวพทโธ'สหารโย ภวตี สรว- พาลปถุถคชนไสกษาไสกษปฐเตยกพทโธระ|

ตพยถา กุลบุตร สีหสย มฤคราชสย นาเทน อจิริชชาทะ สีหโปตตะ ปุชยนตี วฐวมฤคาคจ- วิลย คจฉนตี เอวเมว ตถาคตปุชสีหสย โพธิจิตตสัรวณนสรวชชวาทานาเทน ปฐยเกตน สรวาทิกรมิก- โพธิสตตวสีหโปตตะ ปุชยนตี พุทฐธูมะะ สรวโวลมภสันสิริตาสจ สตตวา วิลย คจฉนตี|

ตพยถา กุลบุตร สีหสนายุกฤตวิณาดนตรีศพเพน สรววิณาดนตริยะ สฉิทยนเต เอวเมว- ปารมิตาศิริตถาคตสีหโพธิจิตโตตปาทสนายุกฤตวิณาดนตรีศพเพน สรวกามคุณตริวิณาดนตริยะ- สฉิทยนเต สรวศราวกปฐเตยกพทฐจรยาคคุณกถาสจ สนิฐฐนเต|

ตพยถา กุลบุตร โคมทิมชชากษีรปุณณมหาสมุทเธ เอกสีหทุคชพินุทฐเพณ สรวกษี- รานยปกรามนตี น สฉยตี เอวเมว กลปศตสทสรสัจิตะ กรมเกลศกษีรมมหาสมุทระ ตถาคตมหาปุ- รุษสีหสรวชชวดาจิตโตตปาททุคไธกพินุทฐเพณ สรวโ'นวนเศษะ กษย คจฉนตี สรวศราวกปฐเตยก- พุทฐวิมุกตยศจ น สฉิษฉนเต น สัวสตี|

ตพยถา กุลปุตฺร อณฺทโกศาทนินฺรคตสย กลวิงกโปตสย โย นาทพลวิเศษษ สรวพลเวค
สัปนนานา ทิมวนนินวาสนา สรวปกษิคณานา น สวิทยเต เอวเมว ยะ สัสาราณทโกศคตสยาทิกฺรมิก
โพธิสตตวกลวิงกโปตสย มหากรุณาโพธิจิตตนาทพลวิเศษษ สรวศราวกปรตเยกพุทธานา น สวิทยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร โย'จิริชาตสย มหาครุเทนฺทรโปตสย ปกษวาทพลปรากรโม นยนปรีศุทธิคุณ
ศจ ส สรวศรีรปรวุทธานา ตทนเยษั ปกษินา น สวิทยเต เอวเมว ยะ ปรมจิตโตตปาทิกสย
ตถาคตมมหาครุเทนฺทรสย กุลโคตรสัภวสย โพธิสตตวมหาครุเทนฺทรโปตสย สรว[504]ชวลตจิตโตต
ปาทพลปรากรโม มหากรุณาธยาศยนยนปรีศุทธิคุณศจ ส กลปศตสทสรนินฺรยาดานา สรวศราวกปรต
เยกพุทธานา น สวิทยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร มหาปุรุษสทคโต นารัจจะ กियททถมปิ วรม นินฺรณินตติ เอวเมว ทถมวีรย-
โพธิสตตวสทคตษ สรวชวลตจิตโตตปาทนารัจจะ สรวทฤษฏยญุศยวรมานิ นินฺรณินตติ|

ตพยถา กุลปุตฺร กโรธาวิษุสย มหานคนสย ยาวลลลาถุ ปิกกาสติษณฺติ ตาวทมถยโย ภาวติ
สรวชมพุทวิปโกรมนุชโยษ เอวเมว มหาไมตรีมหากรุณาวิษุสย โพธิสตตวมหานคนสย
ยวาทธยาศยวทเน สรวชวลตจิตตปาทปิกกา น วิคจณฺติ ตาวทมถยโย ภาวติ สรวโลกธตฺตปุรยาปน
ไนษ สรวมาไรษ สรวกรมกิศจ|

ตพยถา กุลปุตฺร ยะ ศิกษิตสเยชวสตรานเตวาสน อิชวสตรชวานเน กถตถายาสสย ศิลปสถาน
โยคพลวิเศษษ ส สรวศิกษิตสย อิชวสตราจารยสย น สวิทยเต เอวเมว ยะ สรวาทิกฺรมิกสย สรวชวลต
ภุมยา กถตถายาสสย โพธิสตตวชานเนยสย ปรีณิธิชวานานิรมุคตจรยาพลวิเศษษ โส'นฺตปาทิตโพธิจิต
ตานา สรวไศกษาไศกษปรตเยกพุทธานา จ น สวิทยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร อิชวสตร ศิกษมาณสย ปรมมะ ปทพนฺชโยคยาภยาสษ ปุรวคโม ภาวติ
สรเวชวสตรชวานสย เอวเมว โพธิสตตวสย สรวชวลตภุมยา ศิกษมาณสย ปรมม สรวชวลต-
จิตตธยาศยสัปรสถานํ ปุรวคมํ ภาวติ สรวพุทธรธมมิกมาย|

ตพยถา กุลปุตฺร มายาการสย มายาคตวิษย สัทรศยมานสย ปรมมณฺตรปทสิทษยนินฺรหาร-
เมว มนสิกรวณสย สรวกริยาสิทริภวติ เอวเมว โพธิสตตวสย สรวพุทโพธิสตตววิษยวิกุรวาษ
สัทรศยตษ ปรมมจิตโตตปาทปรีณานานินฺรหาร เอวตถาปโก ภาวติ สรวพุทโพธิสตตววิษยสย|

ตพยถา กุลปุตฺร สรวมายาวิทายมณฺตราศจรูปิโณ'นินฺรศนษ สรวมายานินฺรมาณรูปคตานิ สัทรศยนฺติ
จิตโตตปาเทเน เอวเมว สรวชวลตจิตโตตปาทศจรูปยานินฺรศนษ สรวธรมธตฺต วิชปยติ สรวคณาลัการ-
วยุไหศจิตโตตปาทวศิตตามาตเรณ|

ตพยถา กุลปุตฺร มารุชารสย มททฤษฏยวิจารมาตเรณ สรวมุชิกา วิลยมาปทยนเต เอวเมว
โพธิสตตวสย สรวชวลตจิตโตตปาทธยาศยปรีโยควิจ[505]รมาตเรณ สรวกรมเกลศวา วิลยมาปทยน
เต| ตพยถา กุลปุตฺร ชามพูนทสุวณาลัการ อาพทษะ สรวาภรณานิ ชิมิกโรติ เอวเมว โพธิจิตตชามพ

น

ท

-

สุวรรณาลัการาราชาศวาวพทโธ โโพธิสตตวระ สรวศรวากปรตเยกพทศคณาธิการานภิวาติ ชีหมักโรติ|

ตทยถา กุลบุตร อยสกาณตราชสย กียตปรีตโต'ปี ฐาตุระ สรวทฤตมมายส์ พนธน์ สโผฎยติ เอว
เมว กียตปรีตโต'ปยธยาศโยตปาทิตะ สรวชยตัจิตโตตปาทธาตุระ สรวทฤษฎีกฤตาวิท
ยาดฤษณาพนธนาณี สโผฎยติ|

ตทยถา กุลบุตร ยตร ยไตรว อยสกาณตถาตุรวิจจารเต ตตร ตไตรว สรวาณิตราณยย้าสิ
ปลายนเต น ติษจนเต น สัทธิติ| เอวเมว ยตร ยไตรว สรวชยตัจิตโตตปาทธาตุรวิจจารยเต การเมษุ
วา กเลเศษุ วา ศรวากปรตเยกพทศวิมุเกตา วา ตตสตุต เอว กรมเกลศาะ สรวศรวากปรตเยกพทศวิ
มุกตยศจ ปลายนเต น ติษจนติ น สัทธิติ|

ตทยถา กุลบุตร มกรวิทศาคริตะ ไกวรุตะ สรวโวกปราณภยวินิรฎโต ภาตยณูปฆาตศรีโร
มกรมุขคโต'ปี เอวเมว อธยาศยโพธิจิตตวิทศาครีโต โโพธิสตตวระ สรวสัสารกรมเกลศยสสินิวฎโต ภาต
สรวศรวากปรตเยกพทศภิสมยานตราบาปตยณูฆาตโย ภูตโกฎีสากษาศกริยาปรณาศปลาตนตยา|

ตทยถา กุลบุตร อมฤตปานปีตะ ปุรุษะ สรวโรปรกรไมรณ มริยเต เอวเมว สรวชยตัจิตโตต-
ปาทามฤตปานปีโต โโพธิสตตวระ สรวศรวากภุมิษุ น มริยเต น โจปรมติ โโพธิสตตวมหากรณาปรณิธา
นาต|

ตทยถา กุลบุตร อณชนสิทธิระ ปุรุษะ สรวมนุชยภวเนษุ จานุวิจระติ น จ สรวมนุชโยรทศยเต
เอวเมว โโพธิจิตโตตปาทปรชญาปรณิธยปสตุพโธ โโพธิสตตวระ สรวมารวิษเยษุ จานุวิจระติ สรวมาไรศจ
น ทฤศยเต|

ตทยถา กุลบุตร มหาราชสันิคริตะ ปุรุษะ สรวปรากฤตชนาต น พิภติ เอวเมว สรวชยตัจิต
โตตปาทมหารฐมราชสันิครีโต โโพธิสตตวระ สรวาวรณนิวรมทศคตโภย น พิภติ|

ตทยถา กุลบุตร ปรวตคฤเหษุ สรวภุมยณตริคตปานีภยานนาสตุยคณิภยม| เอวเมว โโพ
จิตตกุลมุลลาภิชยณูทิตส์ตานสย โโพธิสตตวสย นาสติ ศรวากปรตเยกพทศวิมุกติชยวานาคณิภยม|

[506]ตทยถา กุลบุตร ศุรสันิคริตะ ปุรุษะ สรวศตรุโภย น พิภติ เอวเมว สรวชยตัจิตโตต-
ปาทศุรสันิครีโต โโพธิสตตวสย สรวทศจริตศตรุโภย น พิภติ|

ตทยถา กุลบุตร วชรปรหรรณคฤหีตะ ศกโร เทเวณทระ สรวาสุรคณั ปรมรทยติ เอวเมว
สรวชยตัจิตโตตปาทฤตฉาธาศยวชรปรหรรณคฤหีโต โโพธิสตตวระ สรวมารปรปรวาทยสุรคณั ป
รมรทยติ|

ตทยถา กุลบุตร รสายโนปยุกตะ ปุรุโซ ฑีรฆมายะ ปาลยติ น จ ทุรพลีภวาติ เอวเมว สรวชตา-
จิตโตตปาทรสายนสัการปรยุกโต โโพธิสโตตว'สัเขยยาน กุลปาน สัสาเร สัสรณน ปริชิตยเต น จ
สัสารโทยโรลปิยเต|

ตทยถา กุลบุตร สรวโฆษชยรสสรโยเคษุ ปานีโย ปุรวคัม น กวจิททุษยติ เอวเมว
สรวโพธิสตตวจรยาปณิธานสภารโยเคษุ สรวชวลตวจิตโตตปาทะ ปุรวคโม ภาติ น กวจิททุษยติ|

ตทยถา กุลบุตร ปุรุชสย สรวการเยษุ ซิวีเตนทริโย ปุรวคम्म เอวเมว โพธิสตตวสย สรวพุทธ-
ธรรมาทานेषุ โพธิจิตต์ ปุรวคम्म|

ตทยถา กุลบุตร ซิวีเตนทริยวิมุกตะ ปุรุโษ นิรูปชีโวโย ภาติ มาตาปิตถุชญาตีวรสย สรว-
กรมาสมรุตตวาท เอวเมว สรวชวลตวจิตโตตปาทวิยุกโต โพธิสตตวะ สรวชวลตาคุนนิรูปชีโวโย ภาติ
สรวสตตวานา พุทธชยานปรติลมภาสมรุตตวาท|

ตทยถา กุลบุตร มหาสมุทระ สรววิไชรทุโยโย ภาติ เอวเมว สรวชวลตวจิตโตตปาทมมหาสมุ
โทร'ทุโยโย ภาติ สรวกรมเกลศศรวากปรตเยกพุทธจิตโตตปาทวิไชษะ|

ตทยถา กุลบุตร สุธมณทลมปรยนตะ สรวตาราวภาใสะ เอวเมว สรวชวลตวจิตโตตปาท-
สุธมณทลมปรยาปนนิ ภาติ สรวศรวากปรตเยกพุทธตารานาสรวคูนานภิกวติ|

ตทยถา กุลบุตร อจิรัชชาติ ราชปุโตร มุรธปราชาน สรววฤทธยามาตยานภิกวติ กุลาภิ-
ชาตยาริปปเตน เอวเมว อจิโรตปาทิตโพธิจิตตสตาตธรรมาชกุลปรตยาชาต อาทิกรมโก โพธิสตตวศ
จิรจิตพรหมจรยาน วฤทธาศรวากานภิกวติ โพธิจิตตมหากรณาริปปเตน|

ตทยถา กุลบุตร กियทวฤทเธนาปยมาตเตน กियทพาลสยาปิ ราชกุมารสย ปณิปปิตถวยม น จ
ราชปุเตรณ วฤทธยามาตยสย เคารวิน กรณียม เอวเมว กियทวฤทเธโรปิ จิรจิตพรหมจรโย
[507]ศรวากปรตเยกพุทธโรธาทิกรมิกสย โพธิสตตวสย อวมิตถวยม น จ โพธิสเตตวน ปรตเยกพุทธेषุ
เคารวิน กรณียม|

ตทยถา กุลบุตร สรวาปริภูโต ราชปุโตร'วิริทโต ราชลักษณน สรวาครตาปราชปไตรปิ
ราชามาตโยรณ สโม ชาตยชยภษตวาท เอวเมว กियตกรมกเลศปาทานปริภูต อาทิกรมโก โพธิสตตวะ
สรวชวลตวจิตโตตปาทลักษณนาวิริทิตะ สรวาครปราชปไตรปิ สรวศรวากปรตเยกพุทธโรธุน สโม
พุทธกุลาธิปตยารยภษตวาท|

ตทยถา กุลบุตร ปริศุทรมณิรตนัน จกษุสติมิรโทเชณาปริศุทรมิตยาภาสมาคจจติ เอวเมว
ปรกฤติปริศุทธี สรวชวลตวจิตโตตปาทรตนัน สตตวา อศรทธานยนาชยานติมิรโทเชณาปริศุทรมิติ สั
ชานนติ|

ตทยถา กุลบุตร สรววิทเยาษธิสัครหสัปรยุกโต โภษชยวิครโท ทรศนสปรศนสัวาสนะ สตต
วานา วุยาธิน สมยติ เอวเมว สรวกุศลมูลปลยปรชโยปายวิทเยาษธิสัครหัตต์ โพธิจิตตสัปรยุกต์
โพธิสตตวปณิธิชยานศรีร์ ศรวณทรศนสัวาสนานุสมฤติปรโยเคน สตตวานา เกลศวยาธิน ปรศมติ|

ตทยถา กุลบุตร หัสลภษณั วสตรั สรวกรทมโทไซรณ กุสิศยเต เอวเมว โพธิจิตโตตปาทหั
สภษณวสตรั สัสารเกลศกรทมโทไซรณ กุสิศยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร มุรฺธศลยสํคฤทฺโธ ทารุวิคฺรโห น วิกรียเต สรวฺกรียาศจानฺวติ เอวเมว
โพธิจิตโตตฺตปาทปฺรณิธิมุรฺธศลยสํคฤทฺโธ สรวฺชวลตาปฺรณิธิชฺวานศรีรํ โพธิสฺตตวกรียาสมฺรณํ ภาวติ น จ
วิกฺรียเต สรวฺชวลตาปฺรณิธิศรีรตฺวาตฺ|

ตพยถา กุลปุตฺร ศลยวิมุกฺตํ ยนฺตรมการยสมฺรณํ วมติ ตานฺเยว ทารุปรตยงคานิ เอวเมว
สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทาทฺยาศยวียุกฺโต โพธิสโตตฺว พุทฺธธรมปฺรินิษฺปาทนาสมฺรณโธ ภาวติ เอวํ จ เต
โพธยงคสํการาษะ|

ตพยถา กุลปุตฺร ราชยศจกรวฺรฺติโน หสฺติคฺรภํ นาม กาลาคฺรตฺนम्| เตน สห ฐูปิตมาตฺระ
สรวฺราชยศจตฺรยงคพลกาโย วิหายเส ติชฺยจติ| เอวเมว สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทาคฺรฐูปิตานิ โพธิสฺตตวสย
กฺศลมูลานิ สรวฺไตรธาตฺกวยตีวฤตฺตานิ ภาวติ อสํสฺกฤตสรวฺตถาคตฺชฺวานคคณโคจรปรยวसानานิ|

ตพยถา กุลปุตฺร วชฺรํ เนตฺราทฺรตฺนากฺราทฺตฺปทยเต’นยตฺร วชฺราราตฺสวฺรณากฺราทฺวา [508]
เอวเมว วชฺโรปมะ สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทษะ| ส เนตฺราตฺสตฺตวาศยกฺศลมูลตฺนากฺราทฺตฺปทยเต’นยตฺร
สฺตตฺวปฺริตฺราณมหารุณาวชฺราราตฺ สรวฺชวลชฺวานาธาณมพนมหาสวฺรณากฺราทฺวา|

ตพยถา กุลปุตฺร อสฺตยมูลา นาม วฤกษชาตีษะ| ตสย มูลปฺริตฺยชานํ โนปลภยเต สรวฺศาษาปตฺร
ปลาศสํกฺศฺมิตา จ วฤกษษุ ชาลิจฺจิตา จ สํทศยเต เอวเมว สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทษย มูลปฺริตฺยชานํ
โนปลภยเต สรวฺปฺณยชฺวานาภิชฺวานาสํกฺศฺมิตคฺจส สรวฺโลกอปตฺติชฺ มหापฺรณิธานชาลิจฺจิตษะ สํทศยเต|

ตพยถา กุลปุตฺร วชฺรํ เนตฺเร ภาชเน ติชฺยจโณภเต นาปี จฉิทฺรศฺชिरภาชเนน ศกฺยํ สํธารยิ
ตฺมณยตฺร อจฉิทฺรภาช’เนน เอวเมว สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทวชฺรํ น หินาธิมุกฺติเกษุ สตฺตวภาชเนษุ
มตฺสริษุ ทุษะสีเลษุ วยาปฺนนจิตเตษุ กฺสิเทษุ มุષิตสมฤตฺยษุ ทุษะปฺรชเณษุ โศภเต นาทฺยาศยวิปฺนนจลาจล
พุทฺธสรวฺภาชเนน ศกฺยํ สํธารยิตฺมณยตฺร โพธิสฺตตวาทฺยาศยรตฺนภาชเนน| ตพยถา กุลปุตฺร วชฺรํ
สรวฺรตฺนานิ นิริวธิยติ เอวเมว สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทวชฺรํ สรวฺธรมรตฺนานิ นิริวธิยติ|

ตพยถา วชฺรํ สรวฺไศลานิ ภินตฺติ เอวเมว สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทวชฺรํ สรวฺทฤษฺฐิตไศลานิ
ภินตฺติ|

ตพยถา กุลปุตฺร ภินนมปี วชฺรตฺนํ สรวฺรตฺนปฺริตฺยิชฺฐํ สวฺรณาลํการมภิกฺวติ เอวเมว
อาศยวิปตฺติภินนมปี สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทวชฺรตฺนํ สรวฺศราวกปฺรตเยกพุทฺธคฺณสวฺรณา
ลํการานภิกฺวติ|

ตพยถา กุลปุตฺร ภินนมปี วชฺรตฺนํ สรวฺทาทิทรุยํ วินิวฺรตฺยติ เอวเมว ปฺริตฺติภินนมปี สรวฺชวลตา-
จิตโตตฺตปาทวชฺรตฺนํ สรวฺสํสารทาทิทรุยํ วินิวฺรตฺยติ| ตพยถา กุลปุตฺร กียตฺปฺริตฺโต’ปี วชฺรธาตฺษะ
สรวฺมณิปาชาณภทลภษณะ เอวเมว กียตฺปฺริตฺตารมพนปฺรศฺยโต’ปี สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทวชฺรธาตฺษะ
สรวฺวาชฺวานภทลภษณะ|

ตพยถา กุลปุตฺร วชฺรตฺนํ น ปฺรอกฤตฺชนหสฺตคตฺ ภาวติ เอวเมว สรวฺชวลตาจิตโตตฺตปาทวชฺรตฺนํ
น ปฺรอกฤตฺธาธาณามิตวรกฺศลมูลานํ เทวมนุษฺยานํ หสฺตคตฺ ภาวติ|

ตพยถา กุลบุตร รตนปรีกษานภิชณะ ปุรุโษ วัชรมนิรตนคุณานชานนุ นาสย คุณวิเศษมนุภาว
ติ เอวเมว ทุษปรชวลชาติยะ ปุรุชบุทคโล [509]โพธิสตตวจิตตมหาปรชวลาวชรรตนคุณานภิชโย นาสย
คุณวิเศษมนุภาวติ| ตพยถา กุลบุตร วชร น ศกย ชรยิตูเอวเมว สรวชวลตาเหตุฎุต์ โพธิจิตโตตปาทวชร
น ศกย ชรยิตุม|

ตพยถา กุลบุตร วชร มหาปรหณ น ศกย महानकुनेनापि सँचारयितुमन्यत्र महानारायणस
गामपलवेकेन एवमेव स्रवचलताजित्तोत्तपामहावचरपरहण न ศกย स्रवศुरावकप्रत्येकपुठमहानค
ไนरपि सँचारयितुमन्यत्र स्रवचलताहेतुप्लोपस्तपธาप्रमाणकुशलमुลมहानारायणसगामप्रतिविशिष्ट
महावगासप्राप्तैरुमापोธิสत्तไวะ|

ตพยถา กุลบุตร ยตร สรวปรหณานิ น ปรสหนเต ตตร วชร ปรสหนเต น प्रतिहनยเต เอวเมว
ยตร สรวศुरาवकप्रत्येकपुठप्रणिचชวานปรหณานิ น ปรสหนเต สत्त्वปรีปากวินเย वा त्रय्य
वकलपजूरयातुषेसวาเส वा तत्र स्रवचलताजित्तोत्तपामहावचरपरहणकुठीतो โพธิสत्त
'प्रचिन्नमानसे प्रसहते न प्रतिहनयते|

ตพยถา กุลบุตร วชร น ศกย เกนจิตปถุถิวี ปฐเศน สँचारยิตुमन्यत्र वचरतเลน เอวเมว
สรวศुरาवकप्रत्येकपुठโพธิสत्ตवनिर्यानปรณิธานसँการवชร น ศกย สँचारยิตुमन्यตราथासยโพ
จิตโตตปาทวชรทถมปถุถิวีตเลน|

ตพยถา กุลบุตร ทถวชรตลาจลิตฐภาชนตวานมหาสมุทเร ปานีโย น วิสริติ เอวเมว
โพธิสत्ตวชราจทฐถมตลปริณามนาปรติชชตานิ โพธิสत्ตวสย กุशलมูลานิ น กชียนเต สรวโกวปต
ติช|

ตพยถา กุลบุตร วชรตลปรติชชตา มหาปถุถิวี น วิทริยเต น สँสีทติ เอวเมว โพธิจิตโตต-
ปาทวชทถมตลปรติชชตานิ โพธิสत्ตวปรณิธานานิ สรวไตรธาตุเก น วิทริยนเต น สँสีทติ|

ตพยถา กุลบุตร วชรมุทเกน น กุฬิทยเต เอวเมว โพธิจิตโตตปาทวชร สรวกรมกเลศทเกน
สรวกรมสวาไสรณ กุฬิทยเต น สวิทยเต|

ตพยถา กุลบุตร วชร สรวาคินิทาไหรน ทหยเต น สัตปยเต เอวเมว สรวชวลตาจित्तอ
ปาทวชร สรวสँสารทุชาคินิทาไหรน ทหยเต สรวเกลศาคินิตาไปรน สัตปยเต|

ตพยถา กุลบุตร ตถาคตานามรหตา สมยกสัพุธานา โพธิมณฑะ นิชิตตา มาร์ โยธยตา
สรวชวลตาสัพุชมานานา นานเยน ปถุถิ[510]วีปฐเศน ศกยมาสน สँचारยิตुमन्यत्र त्रिसाहस्रमहा
साहस्रवचरनाचिरनितเลน एवमेव पोथित्तवानामनुत्तरायाम् समयकसँपोथा प्रणित्तता जर्या जरता
पारमित्तये परिपुर्यता गषानदिमवगरामता गुमी प्रतिलगमानाना कुशलमुलानि परिणामयता वुयाकर्ण
सँप्रतिज्जता सรวโพธิสत्तวमारुकसँการमुखपस्तमयता सรวตถาคตานา महाचरुममेधान सँचारयता ते
महाकुशलमुलपลาชानवेका नानเยन जित्तैन ศกยเย सँचारยितुमन्यत्र सรวปรณิधानชवानवชरทถมนา
นา สรวชวลตาจित्तอปาเทน|

อติ หิ กุลบุตร เอภิศจ อนโยศจ อปรมาโณรยวาทนภิลाप्यानภिलापयैरकुณविसेषे समन
 वाकते सरुवधताजितोदत्तापठे ते'पि सतत्त्वा ऐर्वकुणधम्मसमनवाकता गुतासจ गविष्यन्दिजयैरनुत्तरा
 यं सम्यक्सिंहेहा जितदानयुत्पातिदानि| तस्मात्तस्मिन् कूलुत्तर सुलपुत्रासते लागाथे यस्त्वमनुत्तरायं
 सम्यक्सिंहेहा जितदमुत्पाथ्ये पोथिस्तद्वज्रयं परिमारुक्षी ऐषा कुमाना प्रतिलाग्ये ||

อปี จ กุลบุตร ยทวทสิกถ์ โพธิสเตตวัน โพธิสत्त्वจรัยยาม์ ศิกษิตวयั กถ์ प्रतिपत्तवयमित्ति|
 คจจ กุลบุตร อสย ไวโรจนวยุहाลัการครภสย มหากุणाการสย อภยन्ตรั ปริวิศย วยวโลกย| อตร
 ชวนาสยสิ ยถา โพธิสत्त्वจรัยยาม์ ศิกษิตวयั| ศิกษมาณสย จ ยาทุत्ตี कुณปริनिषत्पत्तिरภาวत्ति ||

อถ ขลु สุธนะ เศรษฐทารโก ไมเตรยั โพธิสत्त्वั พรทกษิณิเกตุวาทา เอวมาทวิภูณู อารย อสย
 กุणाการสย ทวารม| ปริเวษยามิ| อถ ขลु ไมเตรโย โพธิสโตตว ไวโรจนวยุहाลัการครภสย กุणा
 การสย ทวารมมูลมุปลักรมย ทกษิณเณ ปาณินา อจจกัณฐาพทหมการะเชิต| ตสย ทวารั วิภูตมภูต| ส อาท
 ปริวิศ กุลบุตร เตตกุणाการม อถ ขลु สุธนะ เศรษฐทารกะ ปริมาศจรัยปราปตสत्ตกุणाการั ปริวิศต|
 ตสย สมनन्ตรปริวิษณุสย ตททวารั สัฏถมภูต| โส'ทราภษิตั ตั กุणाการั วิปุลวิสิตรัณั พหุโยชน
 ศตสทสรวิสิ[511]ติรัณั คคนตลาปริมาณั สมณฑาทากาศธาตวิปุลม อัสเซยยจจตรชวชปตาคาลัการม|
 อัสเซยยรตนาลัการม| อัสเซยยมุกตาหารปรลมพิतालัการม อัสเซยยรตนาหารปรลมพतालัการม อัส
 เซยยโลहितมุกตาหารปรลมพิतालัการม อัสเซยยสีหมุกตาหารปรลมพิतालัการม อัสเซยยสีทรวชาลั
 การม อัสเซยยจนทรารจจนทรालัการม อัสเซยยวิจิตรปฏิภาทาภาภิปรลมพิतालัการม อัสเซยย
 วิวิธปฏิภาปฏิภาลัการม อัสเซยยมณิชาลปรภาลัการม อัสเซยยเหมชาลาลัการม อัสเซยยรตนปฏฐาลั
 การม อัสเซยยรตนสุวรรณสูตรปรตยुปतालัการม อัสเซยยฆณฐาณฐุณิโรฆชาลัการม อัสเซยยรตนกิง
 กิณิชาลสมิทธิมนโชนลศพทาลัการม อัสเซยยทิวยุปะเปาภาภิปรวรณชาลัการม อัสเซยยทิวยุมาลยทา
 มาภิปรลมพิतालัการม อัสเซยยคนธฆิกานิรุธิโปตปจาราลัการม อัสเซยยสุวรรณจुरुณัสปรรวษณาลั
 การม อัสเซยยหรมยชาลาลัการม อัสเซยยควากษาลัการม อัสเซยยไตรณาลัการม

อัสเซยยนิรุยहाลัการม อัสเซยยยาทรศมณฑาลัการม อัสเซยยรตนเขษุกานิจิตาลัการม
 อัสเซยยรตนภิตตยลัการม อัสเซยยสตุณาลัการม อัสเซยยรตนวสตรเมฆาลัการม อัสเซยยรตนวฤกษาลั
 การม อัสเซยยรตนเวทิกาลัการม อัสเซยยรตนปถาลัการม อัสเซยยรตนจจทนสรวยุहाลัการม อัส
 เซยยภูมิตลปริติษฐานวิจิตรวยุहाลัการม อัสเซยยรตนนิจิตปราสาทาลัการม อัสเซยยรตนาสนาลัการม
 อัสเซยยมณิกนยาลัการม อัสเซยยรตนปฏฐาสัตถตจักรมालัการม อัสเซยยชามพูนทสุวรรณวรณกทลี-
 สตมภสุวิภุกतालัการม อัสเซยยสรวรตนวิครहाลัการม อัสเซยยโพธิสत्त्वาทมภาवालัการม
 อัสเซยยปภษิณวิจิตรมนโชนลรุตานูรวิทาลัการม อัสเซยยรตนปทมาลัการม อัสเซยยรตนยษฐิสั
 ธารณาลัการม อัสเซยยปุษกริณยลัการม อัสเซยยปुณฐริกาลัการม อัสเซยยรตนโสปานาลัการม อัส
 เซยยรตนวามกวิรจนาลัการม อัสเซยยวิจิตรรตนนิจิตภุมยลัการม อัสเซยยมหามณิรตนปรภาปรมุก
 ตาลัการม อัสเซยยสรวรตนวยุहाลัการม อัสเซยยคุณวรณสมุทิตาลัการม ตสย จ มหากุणाการสย

อภยบุตร ตทณยานิ ภูฏาคารศตสหสราณเยวิรุปัญญหาลักฤตทานเยวาปศยต อสัเขยรัตนจณตฺรธวชปตา
 กาลัการานิ ยาวทส์[512]เขยยคุณวรณสมุทิตาลัการานิ จ| ตานิ ภูฏาคารานิ วิปุลวิสตีรณานยปร
 มาณาภาศโกศฏฏทานยปศยต สมนตาท สุวิภฏทานิ| เต จาสย ภูฏาคารวฺยูหา อนโยนยาสัณินนา อน
 โยนยาไมตรีภูตา อนโยนยาสักริณนํ ปรตภิาสโยเคน อาภาสมคมน เอกสมินนารมพณเ| ยถา จ เอกส
 มินนารมพณเ ตถา เศษสรวารมพณेषุ ||

อด ชลฺ สุธนะ เศรษฐทารโก ไวโรจนวฺยูหาลักการครภสย มหาภูฏาคารสย อิทเมวิรุปมจินตย
 วิชยวิกรูวิทํ ทฤษฏฺวา อตุลปรีตีเวควิวิริเตน มหาหฺรชปิราโมทเยน อภิชยนทิตกายจิตตะ สรวสั-
 ชวาคตวิฐุตมานสะ สรววารณวิริตติจิตตะ สรวโมทวิทโต 'สัปรโมชทิวยนยนะ สรวศพทาสงคสมฤติ
 วิชยปติศโรตฺระ สรวมนสิการวิเกษปวิโคโต 'นารณวิโมกษนยนาอนุสรณพุทธิะ สรวทิกสโรโตภุเขน
 กายปรศเมน สรวารมพณานาวรณสัปรเชิตจกษุะ สรวตฺรานุคเตน อภินิหารพเลน สรวศรีเรณ ปรณิ
 ปติตะ ||

สมนนตฺรปรณิปติตมาตฺรศจฺ สุธนะ เศรษฐทารโก ไมเตรยสย โภธิสตตวสย อธิษฐานพเลน สร
 เวษุ เตษุ ภูฏาคาระชวภยบุตรปวิษฏฺมาตมานํ สัชานีเต สม| เตษุ จ สรวภูฏาคาระษุ วิวิทไวมাত্রยค
 ตานยจินตยวิชยวิกรูวิทานยทราภีต| กวจิตภูฏาคาระ ยตฺร ไมเตรเยณ โภธิสตตวณ ปรณมํ ปรณิธาน-
 จิตตมุตปาทิตมนุตตรายํ สมยกสัโพธา ยนนามโคตโรปปนเนน เยน กุศลมุเลน ยยา สมาทาปนยา
 เยน กลยถณมิตรสัโจทเนน ยทายะปรมาณน ยนนามเก กลเป ยตฺรตถาคเต ยทวฺยูเห ยาทฤศยํ
 ปรชฺทิ ยาทฤศน ปรณิธานวิเศษภินิหารเรณ ตตฺสรวมทฺรากษีต สัชานีเต อนุสรติ| วาวจจ เตษํ สตต
 วานํ ตสย จ ตถาคตสย เตน สมเยนายะปรมาณมฤต| ตาวตกาเล ตสย ตถาคตสย ปาทมุลคตมาต
 มานํ สัชานีเต สม| ตํ จ สรวํ กรियามปศยต ||

กวจิตภูฏาคาระ ยตฺร ไมเตรเยณ โภธิสตตวณ ปรณมํ ไมตรสมาธิะ ปรติลพธะ ยต อูปาทาย
 อสย ไมเตรย อิติ สัชเวทปาทิตททฺรากษีต| กวจิตยตฺร จรฺยาะ จิรฺณนํ กวจิตยตฺร ปารมิตาะ ปรีปุ
 ริตาะ กวจิตยตฺร กษานติ[513]รวตีรณา กวจิตยตฺร ภูมिरวกรานตา กวจิตยตฺร พุทฺทเกษตฺรวฺยูหาะ
 ปรีภุทิตาะ กวจิตยตฺร ตถาคตศานํ สัชาริตม กวจิตยตฺร อนุตปตตเกษุ ฐรเมษุ กษานติะ ปรติลพธา
 กวจิตยตฺร วฺยาภุโต 'นุตตรายํ สมยกสัโพธา ยถา วฺยาภุโต เยน วฺยาภุโต ยาวจจิเรณ จ วฺยาภุ
 ฤตสตตสรวมทฺรากษีต| ส กวจิตภูฏาคาระ ไมเตรย โภธิสตตวํ จกรวฺวตีราชภูตํ สตตวณ ทศสุ กุศเลษุ
 กรมปเกษุ ปรตฺธิษฐापยมานมปศยต| กวจิตลโลกपालภูตํ สรวโลกทิตสุขํ สตตวณามุสัสมรณม กว
 จิจจกรภูตํ กามคุณรตี สตตวณํ วินิวยตยมานม กวจิตพฺรหมภูตํ ฐยานาปรมาณรตี สตตวณํ
 สัวรรณยมานม กวจิตสุยามเทวาริปติภูตมปรมาณคณาน สตตวณํ สัวรรณยมานม กวจิต สัตฺธิต
 เทเวศฺวรภูตเมกชาติปรตฺพิทฐโภธิสตตวคณานุททวฺยมานม กวจิตสุนิรมิตเทวาราชภูตํ สรว
 โภธิสตตวณิรฺมาณวฺยูท เทวปรชฺทิ สัทรศยมานม กวจิตทศวฺวตีเทวาราชภูตํ สรวธรมวศวฺวตีตํ เทวานํ
 สัปรกาศยมานม กวจินมารตฺวิ การยมานม สรวสัปตตยนิตยตํ เทวานํ เทศยมานม กวจิตสุเรนทฺรภว

โนปปนน์ สรวมานมทพรปพรหานาย มหาชานสาครวิคานาย ธรรมชานสาครวิคานาย ธรรมชาน
 านมายาปรดิสมกาย อสุรปรษท ธรรม์ เทศยมานมปศยต| กวจิตกฏากาเร ยมโลกมทราภษิต| ตตร ไม
 เตรย โพิสตตว ปรภยา มทานรگانวภาสย นรโกปปนนานำ สดตวานำ สรวนริยทุษข์ ปรศมยมานมท
 ราภษิต| กวจิตกฏากาเร เปรตภวานมทราภษิต|

ตตร ไมเตรย โพิสตตว เปรตภวานโนปปนนานำ สดตวานำ วิปุลมนนปานมุปสัทฤตย กษุติปปา
 สำ ปรศมยมานมทราภษิต| กวจิตกฏากาเร ตริยคโยเนา วิวิโรปตยตยตนิมาตตรตยา ตริยคโยนิค
 ตาน สดตวาน วินยตมทราภษิต| กวจิตกฏากาเร มหาราชิกเทวปรษท โลกपालานำ ธรรม์ เทศยมา
 นมปศยต กจิจฉกรเทวราชปรษท กวจิตสุยามเทวราชปรษท กวจิตสตุษิตเทวราชปรษท กวจิตสุนิรมต
 เทวราชปรษท กวจิตทศวรรตเทวราชปรษท กวจิตกฏากาเร พรหมเมณฑรปรษท ไมเตรย โพิสตตว
 มหาพรหมภูต ธรรม์ เทศยมานปศยต| กวจินนาคมโหระคปรษท กวจิตยภษรภษสปรษท กวจิตกษณร
 กิณนรปรษท กวจิตสุรทานเวนทรปรษท [514]กวจินนโหระเคนทรปรษท กวจินนุชเยนทรปรษท ก
 จิตกฏากาเร เทวนาคยภษคณธรวาสูครฐกิณนรโหระคคณษยามนุชเยนทรปรษท ไมเตรย โพิสตตว ธรรม์
 เทศยมานมปศยต| กวจิจฉรวรภษท กวจิตปรตเยกพทษปรษท กวจิตโพิสตตวปรษท กวจิตกฏาก
 คาเร ปรภมจิตโตตปาทิกานามทิกรมิกานำ โพิสตตวานำ ไมเตรย โพิสตตว ธรรม์ เทศยมานมปศยต
 กวจิจจรยาปรดิปนนานำ กวจิตกษานติปรดิสมทานมวินิวดตนิยานำ กวจิตกษชาติปรดิสมทานม
 ภิชกปรปาตานำ กวจิตกฏากาเร ปรภมภูมิสถิตานำ โพิสตตวานำ ภูมิไวเศษิกตำ สรวณยมา
 นมปศยต| กวจิตยยาวทศภูมิสถิตโรพิสตตวโวะ สห ไมเตรย โพิสตตว สรวภูมิไวเศษิกตำ สคายน
 ตมปศยต| กวจิตสรวปารมิตาปริปุรเย'ปรมาณตำ กวจิตสรวตสิกษากิมุขาวตารสมาดำ กวจิตสมาสี
 มุขปรเวตวิสตีรณตำ กวจิตวิโมกษนยคมภีรตำ กวจิจฉานตธยานสมาสีสมปตตยภษวาวิษยสพณตำ
 กวจิตโพิสตตวจรยาวินโยปายมุขปรเวตตำ กวจิตปรณิธานาภินิหารวิสตีรณตำ กวจิตกฏากาเร ไม
 เตรย โพิสตตว จักรมาภียุกต์ สภาคจรีไตรโพิสตตวโวะ สารุธิ โลกหิตากกริยารุธิ วิวิธศิลปทานศาสตรวิ
 เศษำ สรวสตตวหิตสุชาธาโนปสัทิตตำ สคายนมปศยต|

กวจิตกษชาติปรดิสมโหระโพิสตตวโวะ สารุธิ สรวพุทธชานาภิชกมุข สคายนตมปศยต| ก
 จิตกฏากาเร ไมเตรย โพิสตตว จักรมาภียุกต์ วรชศตสทไสรณนิกษิปตธรมปศยต| กวจิตกษเทศสว
 ยายปรยุกต์ กวจิตธรมมุขปรตยเวกษณปรยุกต์ กวจิตธรมสคายนปรยุกต์ กวจิตธรมเลขนปรยุกต์ ก
 จินนิตรสมาสีสมปนน กวจิตสรวธยานาปรมาณานิ สมปนน กวจิตสรวกฤตสนายตนิโมกษสมปนน
 กวจิตกฏากาเร โพิสตตวภิชวาภินิหารปรโยคสมาสีสมปนน ไมเตรย โพิสตตวตมปศยต ||

กวจิตกฏากาเร นิรมานวตีม โพิสตตวสมาสี สมปนนาน โพิสตตวานปศยต| เตษำ จ สรว-
 ศรีโรมมุเขภษะ สรวนิรมานเมฆานนิจจรโต'ปศยต| เกษำจิตสรวโรมมุเขภษ เทวนิกายเมฆานนิจจร
 โต'ปศยต| เกษำจินนาคยภษคณธรวาสูครฐกิณนรโหระคคกรพรมโลกपालจ[515]กรวรรติเมฆาน
 เกษำจิตโกภฏีรราชเมฆาน เกษำจิตทราชกุมารเมฆาน เกษำจิจฉเรษชยมาตยคฤหปติเมฆาน เกษำจิจ-

ฉรววกปรตเยกพุทโพธิสตตวเมฆาน เกษำจิตตถาคตกายเมฆาน เกษำจิตสรวศรีโรมสุเขโภย 'ปร
 มาณาน สรวสตตวนิรมาณเมฆานนิศจรโต'ปศยต| เกษำจิตสรวโรมมุเขโภย วิวิธานิ ธรรมมุขานิ นิศจร
 มาณานยศเราศีตยทุต โพธิสตตวคุณวธณมุขานิ ทานปารมิตามุขานิ ศีลภษานติวิริยธยานปรโชล
 ปายปรณิธานพลชวานปารมิตามุขานิ สัศรวสตุธยานาปรมาณสมาสมาตตยภิชณาวิทยาธรรณิป
 ปรติภานสตุยปรตีสวีจณณถวิปศยนาวีโมภษมุขปรตีสยสมุตปาทปรตีสรณธรมโหททานสมถตุยปส
 ถานสมยภุพราธณรหิปาเทนริยพลโพธยงคมารคศรววากยานกถาปรตเยกพุทธยานกถาภษานกถา
 ภูมิภษานติจรรยาปรณิธานมุขานิ เอว สรวธรมมุขปรเวศศพทานนิศจรโต'เศรราชิต| กวิตภูฏาคาเร
 ตถาคตปรัชนมณทลสนิปาดานทราภษิต| เตษำ จ ตถาคตानำ นานาวีมาตตราตำ ชนมภูลวิมาตตราตำ
 กายวูหาปรมาณวิมาตตราตำ ยววิมาตตราตำ เกษตรวิมาตตราตำ กลปวิมาตตราตำ ธรรมเทศนาวิมาตตราตำ นิ
 มาณมุขวิมาตตราตำ สหธรรมสถิตวิมาตตราตำ ยาวทเศษสรววการปรัชนมณทลวิมาตตราตามทราภษิต ||

มธเย จ ไวรโจนวูหาสิการครภษย มหาภูฏาคารภษย เอกมูทรรตริ วิสตีรณตริ จ ตทนยสรว
 ภูฏาคาราศเศษสรววูหาตริภิตตรวูหาสมลภิต ภูฏาคารมทราภษิต| ส ตสย ภูฏาคารภษายนตเร
 ตริสาหสรมหาสาหสร โลกธตุมทราภษิต| ตสมิศจ ตริสาหสรมหาสาหสเร โลกธตาโกฏีศต
 จาตวรวิปีกานำ โภฏีศต ชมพุทวิปีกานำ โภฏีศต ตุชิตถวานานามทราภษิต| ส ตตร ชมพุทวิเป
 ฆไมเตรย โพธิสตตว ปทมครภคต ชายมานมปศยต| ศกรพรมภายำ ปรตีกษยมาณ สบตปทานิ
 ปรกรานต ทศ ทิโศ วูวโลภยมานิ มหาสิหนาท นทนต์ สรวกุมารภุมิ สัศรวศยมานิ อนตเตปรมธเย
 คตมูทยานภุมิ นิษกรานต สรวชยตภิมุขมภินิษกรมย ปรวรชนต์ พุชกรจรรยา สัศรวศยนตมาหาร
 ปริภูลชาน โพธิมณตมูปสักรานต มารี [516]ธรรยมาณ โพธิ วิพุธยมานิ โพธิวฤภษณิมิษ นิริภษมาณ
 มหาพรมณธเยชยมาณ ธรรมจกร ปรวรตยมาณ เทวภวเนษุ ปรวิศนตมทราภษิต| นานา-
 ภิสโพธิธรรยจกรปรวรตนิษยสัศรวศนวิมาตตราภษานากลปนามปรวรตนิมาตตราภษานานายะ-
 ปรมาณวิมาตตราภษานานาปรัชนมณทลวูหาวิมาตตราภษานานาเกษตรวิศุทธิณยสัศรวศนวิมาตตราภ
 ษานานาจรยาปรณิธานปรภวานวิมาตตราภษี นานาธรรมเทศนาวูวสถานสรวปริจาโนปายวิมาตตรา
 ภษี นานาธาตวิภงคสาสนสถิตยธษชานสัศรวศนวิมาตตราภษี| สรวตจร จ ตตร สุธนะ เศษษจทารกะ
 ปาทมูลคตมาตมานิ สัชานิต สม ||

ส สรวปรัชนมณทเลษุ สรวกริยาสัศรวศเนษุ สรวายะปรมาณวิมาตตราสุ อสัปรมุชิตน
 สมถตุยธษชานชวาเนน สรวสัชวาคตวูวสิตายำ ชวานภุมเฆ สติโต ยวานติ เตษุ สรวภูฏาคาเรษุ
 ฆณภูกิงภินิชาลตวรยสัศิตปรัภิตนยารมพณานิ สดตวเวภยสเดโภย'จินตยเมฆนิตรชิตนิโรฆศพท
 นิศจรรนตมเศรราชิต| กวจิทโพธิจิตตวิมาตตราตำ กวจิตปารมิตาจรยาปรณิธานวิมาตตราตำ กวจิทภุมยป
 รมาณวิมาตตราตำ กวจิทภิชณาจินตยวิกรวิตวิมาตตราตำ กวจิตตถาคตปูชาวิมาตตราวิมาตตราตำ กวจิทพุท
 เกษตรวูหาวิมาตตราตำ กวจิทปรมาณตถาคตธรรมเมฆวิมาตตราตาม เอว สรวธรมนิโรฆชาน ยถาปรวปริภี
 ติทานเศรราชิต| กวจิตสรวชยตปรัสถานศพทมเศรราชิตอมุขมิน โลกธตาวมูโก นาม โพธิสโตตว โพธิ

จิตตมุตปาทยติ อมุกั ธรรมมุขั ศรุตวา อมูเกน กลยาณมิติเรณ สมาทาปิโต'มุกสย ตถาคตสย ปาหฺมูเล
 เอรฺวํนามนิ กลเป อีทฺฤเศ พุทฺธเกษเตร อีทฺฤกฺพฺรชฺชนมฺยคเต อีทฺฤศั กุศฺลมูลมวโรปย อีทฺฤศํสฺตถาคต
 คุณาน ศรุตวา อีทฺฤเศนาธยาศเยน อีทฺฤศยา ปฺรณิธานวิมาตฺรตยา| อยตตะ กลปาน โปธิสฺตตวจฺรยํ
 จริตวา อียทฺธิเก กลไปฺรนฺตฺรํ สมยกฺสัโปธิมฺภิสัโภตฺสยเต| อีทฺฤคฺนนามเชยยะ อีทฺฤเศน आयุสฺปฺรมาเณน
 อีทฺฤศยา พุทฺธเกษตรคฺณวฺยหาสฺปทา| อีทฺฤเศน ปฺรณิธานวิเศเชณ อีทฺฤเศน สดตววินเยน อีทฺฤเศน ศ
 รวากปฺรเตยกพุทฺธโปธิสฺตตวสนิปาเตน| ตสย ปฺรินิรฺวฤตสย อยตตะ กลปาน สทฺธธมฺมํ สฺถาสยติ อียาน
 สมฺรโถ ภวิชฺยติ| กฺวจินฺนริชฺชมเศรราชิตอมฺมุขมิลโลกธาตวามุโก [517]นาม โปธิสฺโตตว ทานปารมิตายํ
 จรณนิตฺถุสฺยานิ พุชฺกรปฺริตยาคตานิ กโรติ| อมฺโก โปธิสฺตตวหะ สึลํ รกฺษติ กฺษานตี ภาวยตี วิรฺยมาภเต
 ธฺยานานิ สมฺปาทยเต ปฺรชฺณาวิจยปฺรยูกตํ| อมฺโก โปธิสฺตตวหะ สทฺธธมฺมปฺรเยชฺฐิเทโต ราชปฺริตยาคั
 กโรติ รตนปฺริตยาคั ปุตฺรปฺริตยาคั ภารฺยาปฺริตยาคั หสฺตปาทนยนตตมางคปฺริตยาคั กโรติ อค
 นิปฺรตฺตนํ กโรติ| อมฺโก นาม โปธิสฺตตวหะ ตถาคตศาสนฺมภฺยฺทุกฺโต ธฺมภาณกตฺวํ กโรติ ธฺมทานํ ททา
 ติ ธฺมยชฺช ยชติ ธฺมธวชฺชมฺญจฺรยติ ธฺมเกรีมฺ ปฺราหฺนตี ธฺมศงฺขมาปฺรยติ ธฺมวฺวรฺษํ ปฺรวฺวรฺษติ ตถาคต
 ศาสนํ ธารยติ ตถาคตจิตฺถยานยล็กโรติ ตถาคตวิคฺนทาน การยติ สดตวสุโขปชานมฺุสฺสฺหริติ สทฺธธมฺโกศ
 มารกฺษติ| กฺวจินฺนริชฺชมเศรราชิต อมฺมุขมิลโลกธาตวามุโก นาม ตถาคต เอตฺรหิ ติชฺชติ ธฺริยเต ยาปยติ
 ธฺมํ จ เทศยติ เอรฺวํนามนาภิเศเกณ อีทฺฤศยํ ปฺรชฺชติ อีทฺฤเศ พุทฺธเกษเตร อีทฺฤเศ กลเป อีทฺฤเศ
 นาเยสฺปฺรมาเณน อีทฺฤศยา ธฺมเทศนยา อีทฺฤเศน สดตววินเยน อีทฺฤกฺปฺรณิธยภิสัโปเณ| เอวเมโกกส
 มาท ฆณฺฎากิจฺจิกิณฺฑิชาลตฺรยชาติกาทารมฺพณาทปฺรมาณธฺมมุขวิมาตฺรตานิรฺชฺชานเศรราชิตฺถ สฺรวชํ จ
 เตชํ นิรฺชฺชานํ ศฺรเวณ สฺฐนํ เศรชฺชทารโก วิปฺลปฺริตเวคากิชฺชนทิต จิตตฺสฺตานิ ธฺมมุขานิ ศฺลโรติ|
 กฺวจิทฺถารณฺมิขานิ ปฺรตฺยลภต กฺวจิตฺปฺรณิธานมุขานิ กฺวจิตฺกฺษานติมุขานิ กฺวจิจฺจฺรยามุขานิ กฺว
 จิตฺปฺรณิธานมุขานิ กฺวจิตฺปารมิตามุขานิ กฺวจิทฺถิชฺชานมุขานิ กฺวจิทฺถิชฺชานานาโลกมุขานิ กฺวจิทฺถิ
 โมกฺษมุขานิ กฺวจิตฺสมฺภาสิปฺรเวศมุขานิ ปฺรตฺยลภต||

เตภยศฺจ อาทฺรศมณฺฑลโภย'ปฺริมาณปฺรติภาสวฺยฺหวิชฺลปฺติมปฺศยตฺ| กฺวจิต
 ตถาคตปฺรชฺชนมณฺฑลปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิทฺถโปธิสฺตตวปฺรชฺชนมณฺฑลปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิจฺจฺร
 วกปฺรชฺชนมณฺฑลปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺปฺรตฺยกพุทฺธปฺรชฺชนมณฺฑลปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิต
 ตถาคตปฺรชฺชนมณฺฑลปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺสัทธิษฺฏฺเกษตรปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิทฺถิพุทฺธเกษตรปฺรติ
 ภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺสัทธิษฺฏฺวิสุทฺธเกษตรปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺสรวพุทฺธโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหป
 ตี[518] กฺวจิทฺถิพุทฺธโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺปฺริตตโลกธาตฺปฺรวิภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจินฺนมหคตโลก
 ธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺสูกฺษมโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิทฺถิทารโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี ก
 จิทฺถินฺทฺรชาลปฺรเวศโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิทฺถยฺยสฺตโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิทฺถมฺรฐวโลก
 ธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิตฺสมฺธรณฺตีลปฺรเวศโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจินฺนรกฺติรยกฺเบรตาวภาส
 โลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺตี กฺวจิทฺถเวทมนุชฺยาก็รณโลกธาตฺปฺรติภาสวฺยฺหปฺติมทฺรากฺษิตฺ| เตชฺช จ จักรเมษฺ

นิษททย สวาสนเนษุ จ อสัเขยยาน โฬธิสตตวณ นานาการยปรยุกตานปศยต| กัศจิจจักรมยมาณาน
 กัศจิทวยายจฉต่า กัศจิทวิปศยตะ กัศจิจินมหากรณยา สฬรมาณาน กัศจิทวิวิธาน ศาสตรนยาน
 โลกการลสัปรยุกตานภินิรหรมานาน กัศจิททุทศิตะ กัศจิตสวธยายมานาน กัศจิลลิตะ กัศจิต
 ปริปรศนยตะ กัศจิตรตริสกันธเทศนาปริณมนากิยุกตาน กัศจิตปริณิธานานยภินิรหรมานาน ||

เตภยศจ สตมภภยะ สรวมณิราชปรภาซาลานิ นิจจรณติ วยปศยต| กวจินนีลวณานิ กวจิต-
 ปีตวณานิ กวจิลโลทิตวณานิ กวจิทวาทวณานิ กวจิตสฬภิกวณานิ กวจิตตปนียวณานิ
 กวจิทินทฺรนีลวณานิ กวจิทินทฺรยวณานิ กวจิชชามพุนทสรวณวณานิ กวจิตสรวปรภาสวณานิ
 กายจิตตปริดีสัชนนปรมนยนาภิรามานิ| ต่าศจ ชามพุนทสรวณวณกทลีสตมภาน สรวรตนวิครทำศจ
 ปุษุปเมฆาวลมหพิตปาณีนทราภีต| มาลยทามปาณีน ฉตฺรชชปตกาปาณีน คนธฐปวิเลปนปาณีน
 วิวิธรตนวิจิตฺรสรวณสุตฺรปาณีน วิวิธมุกตาทหารปาณีน นานารตนหารปาณีน สรววยุหปรีคฤทิตปาณีน|
 กัศจิทวณตจทามณิมกฺวาน อนิมิชนยนาณ กฤตถาลชลิปฺฎาน นมสยโต'ปศยต| เตภยศจ มุกตาทาเรภ
 ยะ สรวคนธปรีภาวิทาชฎางโคเปตสูกษมชลธราน ปรสรวมาณานปศยต| เตภยศจ ไวทฺูยมณิหารชา
 เลภย ทิรหมปงกติน กษรณตินปศยต| ตานิ จ รตนจฉตฺรณิ สรวลัการวโยโหปโศภิตานยปศยต| ต่า จ
 รตน[519]ฉณฎากิงกณีซาลปฏิกฺทามกลาปมณิสลาการวิจิตฺรมณิรตนโกศสมลักฤตครภามปศยต|
 ตาภยศจ ปุษุภีริณีโภย'สัเขยยานิ รตนปทโมตปलगุมทปฺณทริกานยภยทฺคตานยปศยต| กานิจิทิตส
 ติปรมานมาตฺรณิ กานิจิทวยามปรमानมาตฺรณิ กานิจิจฉกฏจกรปรमानมาตฺรณิ| เตษุ จ นานาร
 ปาน วุหนานปศยต| ยทฺต สตรีรูปาน ปุษุรูปาน ทารกรูปาน ทาริการูปาน ศกรรูปาน พรหมรูปาน
 โลกปาลรูปาน เทวนาคยภษคนธรวาสูรครุชกนินรมโหระกรูปาน ศรวากปรตเยกพฺทุโฬธิสตตวรูปาน
 สรวชคทฺรูปสัสถานศรีราน วิจิตฺรนาณาวณาน กฤตถาลชลิปฺฎานวณตกายานนมสยโต'ปศยต| ทวาทรี
 ศนมหาปุษุชลภษณสมลักฤตกายาศจ ตถาคตวิครทาน ปรยงกนิชณณานปศยต ||

ยา จ สา ไวทฺูยตลาชฎापทมหาปฤถिवี ตฺตร เอโกโกโต'ษฎापทาทจินตยาะ ปรีติภาสวิชยป-
 ตีรปศยต| กวจิตเกษตฺรปรีติภาสวิชยปตี กวจิทพฺทปรีติภาสวิชยปตี| ยาวนตศจ เตษุ กุฎาคาเรชวล
 การวโยหะ ตาน สรวาเนโกกสมินนษฎापเท ปรีติภาสปรापตานปศยต| เตษุ จ รตนวฤภษณำ
 สรวตฺร ปุษุพลโลเศโภย นานาสัสถานวิจิตฺรสรวณรูปารุคทายานปศยต| กวจิทพฺทธารุคทายาน กวจิท
 โฬธิสตตวรุคทายาน กวจิทเทวนาคยภษคนธรวาสูรครุชกนินรมโหระคารุคทายาน กวจิจฉกรพฺทหมโลก
 ปาลารุคทายาน กวจิจจกรวตฺมินษุเขนุทธารุคทายาน กวจิทราชกุมารเศรชจคฤทิตยมาตยสตรีปุษุ-
 ทารกทาริกากิภษภิกษณยฺปาสโกปาสิการุคทายาน กัศจิตปุษุปทามาวลมหพิตปาณีน กัศจิทรตน-
 หาราภีปรลมหพิตปาณีน กัศจิตสรววโยหปรีคฤทิตปาณีน กัศจิทวณตกายาน กฤตถาลชลิปฺฎานนิมิช
 นยนาณ นมสยตะ กัศจทภิชฎวตะ กัศจิตสมาปนนาน กัศจิตสรวณวณาวภาसान กัศจิท
 รูปยวณาวภาसान

กัจจกิตติขรรษุณวารวณวภาสานุ กัจจกิตินทรนีสมณิรณวภาสานุ กัจจกิตวิโรจนมณิรณวภาสานุ
 กัจจกิตสรุวรรณวณวภาสานุ กัจจกิตจุมปกปุชปุวรรณวภาสานุ กัจจกิตปรภากายาวภาสานุ
 กัจจกิตลภษณวิจิตราตมภาวานปศยต| เตภยศจ อรชจนทโรภย'[520]สัเขยย้าศจนทสรุชคนท
 นตารา-
 ปรตภาสานุ นิจจรย ทศทีโศ'วภาสยมานานปศยต ||

ตาศจ ปราสาทวิมานภูฏาการภิตติะ สรวรตนาชฎาปทวิจิตรา อปศยต| เตช จ สรวรต
 นาชฎาปเทช ไมเตรยสย โภธิสตตวสย สรวโภธิสตตวจระยากรรมปศยต ยถา ปุรว โภธิสตตวาศจระยา
 จรณ| กัจจกิตชฎาปเท ไมเตรยสย โภธิสตตวสย ศิระปรทานมปศยต| กัจจกิตเนตรปรทาน กัจ
 จิตสตรปรทาน กัจจกิตจุมภณิรณปรทาน กัจจกิตสทธรรมจุมภณิรณปรทาน กัจจกิตทนต์ปรทาน กัจจกิตช
 ฆาปรทาน กัจจกิตปรณนาสารทาน กัจจกิตถฤทยปรทาน กัจจกิตมชฆมาสปรทาน กัจจกิตฐธิรปรทาน กัจ
 จกิตจจรมปรทาน กัจจกิตมาสนชปรทาน กัจจกิตสชาลาจกิตปรทาน กัจจกิตสรวศริรปรทาน กัจจกิตปุตร
 ทูทิตถการยาปรทาน กัจจกิตทรนราศิปรทาน กัจจกิตครามนครนิกมชนปทราชฎิรราชธานีปรทาน กัจ
 จกิตชมพทวิปปรทาน กัจจกิตจตุรทวิปปรทาน กัจจกิตสรวราชโยศวรยปรทาน กัจจกิตททราชาสนปรทาน
 กัจจกิตทาสทาสีปรทาน กัจจกิตทตะปุปรทาน กัจจกิตทุยานตโปวนปรทาน กัจจกิตจจธวชปตภาปร
 ทาน กัจจกิตปุชปมาลยคนธานูเลปนปรทาน กัจจกิต คลานปรตยโยชชยปรทาน กัจจกิตสรวานนพาน
 วิธิปรทาน กัจจกิตสรโวปรณปรทาน กัจจกิตสรโวปาศรยปรทาน กัจจกิตทรนกำสยปาตริปรทาน กัจ
 จกิตทรรณปรทาน กัจจกิตพนธนาการคตาน วิโมกษยนต์ กัจจกิตทวยาน นีโรโมกษยนต์ กัจจกิตพาลำศิกิต
 สมาน กัจจกิตปรนชกมารคานำ มารคมุปรทศยนต์ กัจจกิตทาศกุต นทีปเถ นาว วาหยमान กัจจกิตพาล
 ทาศวราชกุต มหาสมุทเร รากษสีทวิปคตาน สดตวาน ปรตยรายมาณ กัจจกิตมทริชกุต ศาสตราณยภินิ
 ทรมาณ กัจจกิตจจกรวรรตีกุต ทศกุตเลขุ กรมปเถช สดตวาน ปรตยชاپยมาณ กัจจกิตไททยกุตมาตุรณำ
 จิกิตสำ ปรโยชยมาณ กัจจกิตมาตาปิตรมุปติชจนต์ กัจจกิตกลยณมิตราณิ ศุศรชจนต์ กัจจกิตจจรวารจ
 รุเปณ สดตววินยณ ปรยุกต์ กัจจกิตปรตยเอกพททวารจจจรูปณ กัจจกิตโภธิสตตววารจจจรูปณ กัจจกิตพททวารจ
 จจจรูปณ กัจจกิตสดตววินยปรยุกต์ กัจจกิตสดตวชาตกวิเศไชรูปตตี สัทรศย สดตวาน ปรปายจมาณ กัจจกิต
 ธรรมภณกรูเปณ[521] ตถาคตศาสโนปคตมททิตศนต์ สวารยายมาณ โยนิโศมีมีสาปรยุกต์ ตถาคตจ
 ยานยลักรวณ ตถาคตวิครทาน การยมาณ พุทชปุชายำ สดตวาน สมาทापยมาณ คนธานูเลปนปร
 ทาน สุนธไตลาภยณชนปุชปมาลยาโรปนาทิสรวาการพทชปุชายปรยุกต์ ทศสุ กุศลมุเลขุ กรมปเถช
 สดตวาน ปรตยชاپยมาณ ปณจสุ ศิกษาปเทช อชฎางคโปชเชช พุทชธรรมสัสมศรณคณนชช ปรวรชยา
 ยำ ธรรมศรวณ อทเทศสวารยโยนิโศมนสิกาเรช สดตวานนโยชยมาณ ธรรมสำกถาย สิทาสนส
 นิชณณ พุทชโพธิวิภูณนตม| อิติ ทิ ยาวนไมเตรโย โภธิสโตตว'สัเขยโยะ กลปโกฏินิยุตสทสทสไรระ
 ชฎาสุ ปารมิตาสุ จิรณจริตะ ตตสรวิ สุชนะ เศรชชทวารกสทต เอโกกสมาทชฎาปทาพปรापไรราภา

ไรโรทรากษีต| ส กวจิตกฏาการเ ยาวนติ ไมเตรเยณ โโพสิตตวน กลยามมิตรานิ ปยุปาสิตานิ เตชา
 วิกุรวิตวยุหทานทรากษีต| สรวेषุ จ เตษุ กลยามมิเตรษุ
 อุปัสกรานตมาภษยามาตมานัน สันานีเต สม เอหิ สุน สวาคตม| มาสิ กุลานตเต| ปศเยมา โโพสิตต
 วา จินตยตาม ||

อิตี หิ สุนะ เศรษฐทารกสุตต เอโกกสมาทกฏาการาเทโกกสมาทารมพณาหิมานิ จ อนยานิ
 จ อวิจินตยวยุหวิษยวิกุรวิตานยทรากษีต| อสปรมุขิตน สมฤติพลธาเนน สมนตทิกวยวจาริตยา
 จกษะ ปริศุทธยา อนาวรเณน วิปศยนาเอาศลยชวาเนน โโพสิตตวชวานาธิชชานวศิตาปรตสมเณ
 โโพสิตตวสัชวาคตปรสฤตยา ชวานาฐเมา สติตะ ตตสรวมนนตวยุหวิษยวิกุรวิตมทรากษีต| ตทยถา
 ปุรุषะ สุปตะ สวปนานตรโคโต วิวิธาน รุปารมพณวิเศษาน ปศเยต ยหุต คฤหิมานรณีนยานิ วา คราม
 นครนิกมชนปทรมณีนยานิ วา วสตรานนพานปริโกกรรมณีนยานิ วา คีตวาทยตุรยส์คิตีวิวิธรรตีกิรทารมณี
 ยานิ วา ปศเยต| อุทยานารามตไปวนรณีนยานิ วา วฤกษณที่ปุษะกิริณีปรวตรมณีนยานิ วา มาตาปิตถ
 มิตรชวาตีสาลอหิตสมวชานคต วา อาตมานัน สันานีเต| มหาสมุทริ วา ปศเยต สุมเร วา ปรวตราชานัน
 สรวเทวภวานานิ วา ชมพูทวีป วา [522]อเนกโยชนศตสฤติ วา อาตมานัน สันานีเต| ตจจ คฤห วา
 อวจกร วา วิปุล ปศเยต| สรวคณาลการสมวสฤต ทิวสมเว สันานีเต| น ราตรีทริษ จ สันานีเต น
 หรสวม นสวปน อิตี สันานีเต| สุขโปสถานัน จาตมนะ ปศเยต| ส ประสรพทกายสัสกาโร วิคตสตุยาน
 มิทระ สรวรตยปกรษีโต วิปุลปรีตีสุขสเวที ทริษ จ วิปุล จ สันานีเต| ทิวส วา สปตาห วา อธรมาส วา
 สัตสริ วา วรชศต วา ตโต วา อุตตริ สันานีเต| ปรีตวิพทศจ ตตสรวมนนสมเรต| เอวเมว สุนะ
 เศรษฐทารกะ โโพสิตตวธิชชานเนน สรวไตรธาคทสวปนสมวสรณชวาเนน ปรีตตสัชวาคตนิรุตเจตา
 วิปุลมहतตानาวรณโพสิตตวสัชวาคตวหาริ โโพสิตตววิษยานุคโต'จินตยโพสิตตवनยปรเวศานุส
 ถตพุทธิสตุตสรววยุหวิกุรวิตมปศยต สันานีเต'นกวติ วิจารยติ นิมิตตีกโรติ อาลภษยติ ตตร จ สฤติมาต
 มานัน สันานีเต| ตทยถา คลานะ ปุรุชศจระเม จิตโตตปาเท วรตมาน อุปตยานนตริยจิตเต ปรีตยปสฤ
 เต กรมภเว อามุชีกูเต ยถากฤตกรโมปจยวิปาเกน อศุภกรมปรีตยเนน นรกี วา ปศเยต ตริยคโยนี วา
 เปรตวิษย วา ยมปุรุชาน วา ทถมปพรรณคฤหิตาน รุทิตานากโรศโต รุทิตากโรศิตาศพห จ นารกาณัน
 ศรุณยาด| ต้า จ กษารนทิม ปศเยต ต้าศจ กษุรธาราวรวตาน ต้า จ กฏาศาลมลิ้ม ตจจ อสิปตรวน
 ปศเยต| ต้าศจ महानरकानातिपदान สंप्रचुलिदानेकขवाल्लिगतान तासज लोहगुमिषे पस्येत ता
 कारणा कार्यामानान तासज वेथानानुगुमानान सानिเต| दानि ज नैरयिकानुयकिनस्तापठेथानि पस
 येथनुगवेत| सुकग्रोमपजयेन वा तेवगान पस्येत| तेवप्रथपसरोरुณं सรวवुहालगार्रासज पस्येत
 อุथ्यानविमाननที่ปุษะกิริณีรตนปรวตกลปวฤกษปริโกคาน วา ปศเยथनुगवेत दथायुगालं ज सानियेत
 อิตศจยुตสตุตโร वोपपन्नो'ननत्रहित एव ग्रमविषयाजिनतयत्या एता गुरिया पस्येत सानिते अनुगवेत|
 एवमेव सूनं स्रेष्टतारो गो पोहितत्वग्रमविषयाजिनतयत्या दतसรวवुहविकुर्वितमทรากक्षीत| ตทยถา

ภูตครหาวิชญะ ปุรุโษ วิวิธานิ รูปคตานิ [523]ปศยติ| ยจจ ปริปถจฉเต ตทวยากโรติ| เอวเมว สุชนะ
 เศรษฐทาร์โก โพธิสตตวชวานาธิษฐานพเลน ตาน สรววญฺหทานทราภษิต| ตทยถา นาคภวานปรัวิชญะ
 ปุรุโษ นาคสัชฌาคตปรเวเศน ทิวสั วา สปตาทั วา อรรธมาสั วา มาสั วา สัวตสรั วา วรุษศตั วา สัชฌ
 ามาตรั สัชานีเต นาคสัชฌาคตปรเวเศน ทิวสั วา สปตาทั วา อรรธมาสั วา มาสั วา สัวตสรั วา
 วรุษศตั วา สัชฌามาตรั สัชานีเต นาคสัชฌาคตตสฤษโฏ มนุษยสัชฌาคเตน มุหุรตมาตรั ปศยเต|
 เอวเมว สุชนะ เศรษฐทาร์โก โพธิสตตวสัชฌาคตานุสมฤตพุทธิสตนไมเตรยสย โพธิสตตวสย อธิษฐานว
 เศณ ตนมุหุรตั พหุณี กลบโกฏินียุตศตสทสรธาณิ สัชานีเต สม| ตทยถาสติ สรววชทวรวุทธครมั นาม
 มหาพรหมโณ วิมานม| ตตร สรวตริสาทสรมหาสาทโสโร โลกาธาตุรภาสมาคจฉติ ปรัติมาสโยเคน สร
 วารมพณามิศรีภูตะ| เอวเมว สุชนะ เศรษฐทาร์กะ ตาน สรววาน วุญทานนโยนยาสักรัณาน สรวารมพ
 ณะชฺ ปรัติภาสปรापตะ ตทยถา กฤตสนายตนมปตติวิหาริ ภิกษุเรโก'ทวิตียะ ศยเน วา จักรเม วา
 นิษทยาย่า วา อุตถิโต วา นิษณโณ วา ยถากฤตสนสมาปตติวิษยวตาเรณ สรวโลกั สัชานีเต ปศยตยณ
 ภาติ ธยายิวิเศชาจिनตยตาโย| เอวเมว สุชนะ เศรษฐทาร์กะ ตาน สรววาน วุญทาน ยถาวิษยวตาเรณ
 ปศยติ สัชานีเต| ตทยถา คนธรวนคราณำ สรววญฺหาลัการา คนตเล สัทฤศยนเต น จ กสยจิทาว
 รณตวาย กลปนเต| ตทยถา ยกษวิมานปรัวิชญานิ มนุษยวิมานานิ ยกษวิมานานตรดตานย-
 โยนยาสักรัณานานิ ยถากามวิษยปรัศุทธยา สัทฤศยนเต| ตทยถา มหาสมุทเร สรวสย ตริสาทสรมหา-
 สาทสรสย โลกาโตะ ปรัติภาสสมุทราชะ สัทฤศยนเต| ตทยถา มายากาโร มนตรวิทเยชธิพลาธิษช
 านเนน สรวรูปคตานิ สรวกริยาศจ สัปศยติ| เอวเมว สุชนะ เศรษฐทาร์โก ไมเตรยสย โพธิสตตวสยาธิษ
 ฐานชวานมายาจินตยปรเทเศน ตานิ สรววญฺหวิกรัวิทานยทราภษิต ธรรมชวานมายาพลาณินิรฤตเตน
 โพธิสตตวศิตาธิษฐานชวานมายาคเตน ||

อถ ขลฺ ไมเตรโย โพธิสตตวสตตภูฏาคารั ปรัวิศย ตทธิษฐานมวสฤชย สุชนั เศรษฐทา
 รกมจฉฉาศพทั กฤตวา เอตทโวจต อุตติษชฺ กุลปุตฺร [524] เอชำ ธรรมาณำ ธรรมตา| อวิษจปน-
 ปรัตยฺปสฺถานลกษณะะ กุลปุตฺร สรวธรรมา โพธิสตตวชวานาธิษชตาชะ| เอวิ สวภาวาปรันิษปนนา
 มายาสวปนปรัติภาโสปมาชะ| อถ ขลฺ สุชนะ เศรษฐทาร์กะ เตนาจฉฉาศพเพน ตตะ สมาระรวยฺตุติตะ|
 ตั ไมเตรโย โพธิสตตว อาททฤชญา เต กุลปุตฺร โพธิสตตวธาธิษฐานวิกุรวาชะ? ทฤชญาสเต โพธิสตตวสั
 ภารพลนิษยนทาชะ? ทฤชญา เต โพธิสตตวปรัณิธิชานวิจปนา? ทฤชญาสเต โพธิสตตวจรยาสมุ
 ทาคมาชะ? ศรัตเต โพธิสตตวนิรยาณมุขม? ทฤชญา เต พุทฺทเกชตรวุทธาปรัมาณตา? ทฤชญา เต
 ตถาคตปรัณิธิไวชะรทยไวเศชิกตา? อนุคตา เต โพธิสตตววิโมกษจिनตยตา? อนุภูตเต โพธิสตตวส
 มาธิปรัติมิมุขม? สุชน อภท ทฤชญมารย กลยาณมิตรธาธิษชานเนน กลยาณมิตรปรัภาเวณ| อปี ตุ ขลฺ
 อารย โก นาไมชะ วิโมกษชะ? ไมเตรย อาท สรวตฺรยชวารมพณชวานปรัเวศาสัไมษสมฤตวิญฺหครโก นาม
 กุลปุตฺร เอช วิโมกษชะ| อีทฤศานำ จ กุลปุตฺร วิโมกษานามนภิลापยานภิลापยานาเมกชาติปรัติพทโธ
 โพธิสโตตว ลากิ| สุชน อาท กว อาเสา อารย วุญโท คตะ?

ไมเตรโย โพธิสตตว อาห ยต เอวาคตะ| สุธน อาห กุต อาคตะ? ไมเตรโย โพธิสตตว อาห โพธิสตตวชวานาธิษฐานาภินิหาราทาคตะ| ตไตรวราชิษาเนน ติษฐติ| น กวจิทคโต นาคโต น ราสีภูโต น สัจญโต น ภูฏสโถ น ภาวสโถ น ภาวสโถ น เทศสโถ น ประเทศสเถ| ตทยุถา กุลบุตร นาคานำ เมฆชาลี น กาเยน จิตเตน อภยนตีภูตฺถ น สัจยสเถติ น สัทศุຍเต| นาคเจตนาเวศน อาปรมาณา วาริฆาระ ปรมุจติ นาควิษยาจินตยตยา| เอวเมว กุลบุตร เต วยุหา นารยัตมคตา น พหิรชาคตา น จ น สัทศุຍนเต โพธิสตตวราชิษฐานเวศน ตว จ สุภာชนตยา| ตทยุถา กุลบุตร มายาการสย สรว มายาคตวิษย์ สัทศุຍมานสย มายา น กุตศิจาทคจณนตี น วิคจณนตี น กวจิตส์กรานตม สัทศุຍเต จ มนตเรชธิพเลน| เอวเมว กุลบุตรเต วยุหา น กวจิทคตา น กุตศิจาทคตา น กวจิทราสีภูตตะ| สัทศุຍนเต จ อจินตยโพธิสตตวชวานา[525]มายาสุคิภุชิตวาต ปูรวปรัณิธานาธิษฐานชวานนวิศิตยา| สุธน อาห กियทพุราทารย อาคจณสี? อาห อนาคตคตคตะ| กุลบุตร โพธิสตตวานำ คติธ อจลนาสฐานคติธ| อนาลยานิเกตคติธ| อจยุตยูปตติคติธ| อสถานส์กรานตคติธ| อจลนानุตถานคติธ| อนเวกษานิเกตคติธ| อกรรมวิปากคติธ| อนุตปาทานิโรคคติธ| อนุจเฉทาศาศวตคติธ|

อปิ ตู กุลบุตร มหากรุณาคตริโพธิสตตวานำ วิเนยสตตวาเวกษณตยา มหาไมตรีคตริโพธิสตตวานำ
 นำ ทุชิตสตตวปริตรานตยา คีลคตริโพธิสตตวานำ ยถาโยปตติตยา ปรัณิธานคตริโพธิสตตวานำ ปูรวราชิษาเนน อภิชวาคตริโพธิสตตวานำ สรวสุชส์ทรศนตยา อนภิสส์การคตริโพธิสตตวานำ สรว-
 ตถาคตปาทมูลานุจจลนตยา อนาญหวิญหคตริโพธิสตตวานำ กายจิตตาสปรัวณตยา ปรัโซลปายคตริ-
 โพธิสตตวานำ สตตวานนุวรรตนตยา นิรมานส์ทรศนคตริโพธิสตตวานำ ปรัติภาสปรัติพิมพนิรมิตศรี
 รสมตยา| อปิ จ กุลบุตร ยทวทสิกियทพุราตตวมาคจณสีติ| อหมีสินิน กุลบุตร อาคจณามิ ชนมภุมเร
 มาลเทโทย ชนปเทภยะ กุฏิกุรามกาต| ตตฺร โคปาลโก นาม ศุเรชชี| ตํ พุทธรธเมษุ ปรัติษจาปย ชนม
 ภูมกานำ จ มนุษยानำ ยถาภาชนตยา ธรรม์ เทศยิตวา มาตาปิตถุชวาทิสัพพนธนศจ พุทธมณคถูปตี
 มหายาเน สมاتاปย| สุธน อาห กตมา อารย โพธิสตตวานำ ชนมภุมิ? อาห ทเศมาะ กุลบุตร
 โพธิสตตวานำ ชนมภุมยะ| กตมา ทศ? ยทุต โพธิจิตโตตปาโท โพธิสตตวานำ ชนมภุมิ? โพธิสตตวกุล
 ชนค อธยาศโย โพธิสตตวานำ ชนมภุมิ| กลยาลมิตฺรกุล ชนยิตาะ.....ภุมิปรัติษจัน โพธิสตตวานำ
 ชนมภุมิ| ปารมิตากุเล ชนค...ปรัณิธานาภินิหารโร โพธิสตตวานำ ชนมภุมิ| อนุตปตติภกรรมชาน
 ติกุเล ชนเกา....| สรวธรรมปรัตปตตะ กุลบุตร โพธิสตตวานำ ชนมภุมิ| อตีตानาคตปรัต
 ยุตปนนสรวตถา[526]คตกุล ชนยิตรี ชนมภุมิ| อิมะะ กุลบุตร โพธิสตตวานำ ทศ ชนมภุมยะ ||

ปรัชญาปารมิตา กุลบุตร โพธิสตตวานำ มาตา อุปายเกาศลย์ ปิตา ทานปารมิตา สตนยม คีล
 ปารมิตา ธาตรี กษานตีปารมิตา ภูษณาล์การะ วีรยปารมิตา สัรวธิกา ธยานปารมิตา จรยวิศุทธิ
 กลยาลมิตฺรานิ ศิกษาจรัยะ สรวโพธยงคานิ สหายาะ สรวโพธิตตวา ภราตระะ โพธิจิตต์ กุลม ป
 รัตปตติะ กุลธรรมะ ภูมยวสถาน กษานตีปรัติลมภะ กุลาภิชาติะ ปรัณิธานาภินิหาระ กุลวิทยาลาภะ

จรรยาวิศุทธิระ กุลธรรมานุวรรตนา มหายานสมาทาปนา กุลวศาวยวจเฉพะ อภิเษโกกชาติปรัติพทุธตา
 ธรรมราเชชฺช ปุตรตวม สรวตถาคตสมุทาคมะ กุลวศปรัศุทธิระ| เอวํ ทิ กุลปุตร โพธิสโตตว'ติกรานโต ภา
 ติ พาลปถุถคชนภูมิ| อวกรานโต ภาติ โพธิสตตวนิยามม| สํภูโต ภาติ ตถาคตกุเล| ปรัติษจโต ภาติ
 ตถาคตว'เศ| อวยวจเฉทาย ปรัติปนโน ภาติ ตริตตวน'ศสย| ปรัปาลนาภิกุโต ภาติ โพธิสตตว'กุลสย|
 ปรัศุทธิโร ภาติ ชาติโคตเรณ| อนูปกกุชโณ ภาติ วรรณชาติโยะ| อนวทโย ภาติ สรวชาติะ| อโทษะ
 สเทวเก โลก สมารเก สพรหมเก สศรมณพราหมณิกายํ ปรัชายาม| กุลิโน ภาติ อุตตมพทุธกุลสํภูโต
 มหาปรัณิธิครุภคธีระ ||

เอวํ กุลชาติสมถุทธาตจ กุลปุตร โพธิสตตว'วะ ปรัติภาสายตนสรวธรรมปรัชวาทตวานน
 วิชุกิปสนเต สรวโลกอปตติชฺช| นิรมิตโตปมสรวโกวปตติปรัชวาทตวานน สักเลศยนเต สรว-
 ภาตคยูปตติสํวาเสชฺช| นิราตมสรวพทุธตวานน ปรัชิตยุนเต สรวสตตว'ปรัปากวินเยชฺช| มหาไมตรี-
 มหารุณาสธีระตวานน ศรามยนิติ สรวสตตวาน'ครุหะ| สวปโนปมสํสาราธิมุกตตวานน ปรัตรสนติ
 สรวกลปสํวาเสชฺช| มายามยํ จ สกนธปรัชวาทตวานน กรามยนิติ สรวชนมจยุดิมรณสํทรศเนน|
 ธรรมธาตูปรัถกติกตวายนมจิตวานน กษณยุนเต สรววิชเยชฺช| มรัจยปมสรวสํชวาคตสุภาวิตตวาน-
 น มุหยนิติ สรวสํสารคตติชฺช| มาโยปมสรวธรรมวิกริขิตตวาทนุปลิปตา ภาวนติ สรวมารวิชโยะ| สรวกาย-
 ปรัภาวิตตวาทวณจนิยา ภาวนติ สรว[527]กุลเส| อุปตติวคิตาลพตตวาทคตคิตา ภาวนติ สรวคตติชฺช|
 โส'หํ กุลปุตร สรวโลกธาตูปตตยนตฺรคเตน กายน สรวชคทฺรปสไมรพลวิเศ'เชะ สรวสตตว'โวปไมรนิ
 รุกตีสํเก'โทะ สรวชคทฺปมาภिरนามเยยวิมาตฺรตาทิเก สรวสตตว'าธิมุกตีสไมริรยาป'โถะ สรวชคท'วินย-
 ปรมารโรโลกานูวรรต'เนะ สรววิศุทธิสไมรชนมกุโลปตติสํทรศ'เนะ กริยาวตารม'โชะ สรวสตตว-
 สํชวานูปรัเว'เศะ สรวโพธิสตตว'ปรัณิธินิรมาณสไมรตมภาว'สํทรศนปรัภาว'เนะ สรวธรรมธาตฺ สฝริตวา
 ปุรวสภาคจริตานํ สตตวานํ ปรัณษภูโพธิจิตฺรานํ ปรัปจนาธ'ถํ ชมพทุทิวเป จ ชนโมปตติ-
 สํทรศนารม'หิ ทกษิณาป'เถ มาลเทชฺช ชนป'เทชฺช ภูฏาคราม'เก พราหมณกุลเชชฺชูป'นนานํ มาตถูป'ถ-
 ชวาทิสํพน'ธินํ วินยาร'ถํ พุรหมณกุลชาติวิ'เศเชณ ใจ'ชา ชาติยภิมานิกานิรภิมาน'ตاي ตถาคต'กุเล
 สํชนนารม'มิโฮป'นนะ| โส'หํ กุลปุตร อ'หิ ทกษิณาป'เถ อน'โนปายน ยถาศยานํ สตตวานํ
 ยถา'วินยานํ ปรัปาก'วินยํ กุ'รวน อ'โหว ไวโรจนวนุ'หาล'การ'คร'เก ภูฏา'คาเร ปรัติว'สามิ| อิต'ตจ'หา
 จย'ตะ ตุ'ชิต'ภว'เน อุป'ตติ สํ'ทรศ'ยิ'ช'ยามิ ยถาศ'ย สต'ตวาน'นุ'วรร'ต'ต'าย ตุ'ชิต'ก'าย'ก'านํ จ ส'ภาค'จ'ริ'ต'า
 นํ เทว'ปุ'ตรา'นํ ปรั'ป'กาย สรว'ก'าม'ธา'ต'สม'ติ'กร'าน'ต'านํ โพ'ธิ'ส'ต'ต'ว'ปุ'ณ'ย'ช'วาน'นิ'ร'มา'ณ'ว'ย'ห'ส'ทร'ศ'น
 ต'าย ก'าม'ร'ต'ิต'ถ'ุ'ษ'ณ'ว'ิน'ว'รร'ต'ต'าย สรว'ส'ํ'ส'าร'าน'ิต'ย'ต'ว'ป'ริ'ที'ป'น'ต'าย วิ'ป'ต'ติ'ป'ร'ย'ว'ส'าน'ส'รว'เท'ว'อ'ป'ต
 ต'ิส'ทร'ศ'น'ต'าย จ'ย'ว'นา'กา'รํ น'าม มหา'ช'วาน'ธ'ร'ม'มุ'ช'เม'ห'ชาติ'พ'ท'โร'โพ'ธิ'ส'ต'ต'ว'เ'ว'ะ ส'าร'ธํ ส'ค'าย'น'าย ส'ห
 ป'รั'ป'จ'ิต'านํ จ ต'ต'โร'ป'ต'ติ'ส'ค'ร'ห'น'ต'าย ศ'าก'ย'ม'น'ิส'ป'เร'ช'ิต'านํ จ วิ'เน'ย'ก'ลา'นํ ป'ร'โ'พ'ธ'น'ต'าย| ก'า'เล
 ป'รั'ปุ'ร'ณ'า'ภ'ิ'ป'ร'าย'ส'รว'ช'ว'ต'าม'ธ'ิม'ช'ยามิ| โพ'ธิ'ป'ร'า'ป'ตํ จ มํ กุ'ล'ปุ'ตร ต'วํ ปุ'น'ร'ปี ท'ร'ก'ษ'ย'สิ ส'าร'ธํ ม'ณ'ช'ุ'ศ'
 ริ'ยา ก'ล'ยา'ณ'มิ'เท'ร'ณ ||

มูลตณมโยศจรยาปรมิธานาภินิหารากุศลโละ กลยาณมิตราปริคฤษฏีไตรพุทธาสมนวาหุถุไตรยิ ธรรมตา
 ชลาตุ เอษ นยะ เอษ โคจระ เอษ วิหาโร ชลาตุ วา อวคาหิตุ วา อวตริตุ วา อธิโมกตุ วา กลปิยิตุ
 วา ปรตยวคนตุ วา ปรตลพัฐ วา อิติ ||

ส ตั ธรรมกลยา สัทรศยิตวา สมาทาปย สมุตเตชย สัปรหษยิตวา อสัเขยธรรมมุขสมนวาหาคั
 กฤตวา อนนตชลาณมหาวภาสปรापต กฤตวา อปรยนต์โพธิสตตวธารณีปรตภิธานสมาธยภิชณ-
 ชลาณเวศาวิษฏ กฤตวา สมนตภทจรยามณชเล'วตารยิตวา สวเทเศ จ ปรตยชลาปย สุนสย
 เศรชชทารกสยานตีกาถ ปรกรานตะ ||

56. สมนตภทจรยาปรมิธานม]

อถ ชลฺ สุนชะ เศรชชทารกะ ตริสาหสรหมหาสาหสโลกธาตูปรมานุระชะสมกลยาณมิตรปรยुปา
 สิตะ สรวชลาตาสำโรปจิตเจตชะ สรวกลยาณมิตราวาทานุศาสนิษุ ปรทกษิณคราหิตยา ปรตปิณชะ
 สรวกลยาณมิตราศยสมตาศปรสฤตะ สรวกลยาณมิตราราคณาวิราคณพุทธิชะ สรวกลยาณมิตราวาทา-
 นุศาสนิษสมุทธานุคตะ มหากรุณาศยสาครสัฎฐครโก มหาไมตรีนยเมฆสรวชคทวิโรจนชะ มหาปรตี-
 เวกส์วริตศรีระ วิบูลโพธิสตตววิโมกษปรศานตวิหारी สมนตสุขปรสฤตตยาคจกษุชะ สรวตถาคตคณ-
 [530]สมุทปรตปิตติสุปริปุณชะ สรวตถาคตาทิมุกติปถปรสฤตะ สรวชลาตาสำการวิริยเวควิวริตชะ
 สรวโพธิสตตวจิตตาศยสุปริณามิตพุทธิชะ สรวตถยชวตถาคตปรัปราวตีรณะ สรวพุทธรณนยสาครานู
 พุทชะ สรวตถาคตธรรมจกรนยสาครานุคตะ สรวโลกอปตติปรตภิภาสสัทรศนโคจระ สรว
 โพธิสตตวปรมิธานนยสาคราวตีรณะ สรวกลปโพธิสตตวจริยาสำปรสฤติชะ สรวชลาตาวิษยาวภาสปร
 ตลพัฐชะ สรวโพธิสเตวนุทริยวิวิริตชะ สรวชลาตามารคาวภาสปรตลพัฐชะ สรวทิกวิติมิราโลกปรापตะ
 สรวธรรมธาตุนยปรสฤตพุทธิชะ สรวเกษตรนยาวภาสสัชชะ สรวสตตวปรसारรถกริยาปรตสิโรโตนุค
 ตะ สรววารณปรปาดปรวตวิกริณ'นารณธรรมทานุคตะ สมนตตลภูมิธรรมธาตครภโพธิสตตววิโมกษปร
 ศานตวิหारी สรวตถาคตโคจรมเนวษมาณะ สรวตถาคตาทิษชะชะ สมนตภทสรย โพธิสตตวสย โคจรั
 วิจารยมาณะ สฤโต'ภูต| สมนตภทสรย โพธิสตตวสย นามเชยฺ คุรุตวา โพธิจรยา คุรุตวา ปรมิธาน
 วิเศษฺ จ คุรุตวา สำการสำกวปรสธานปรตยชตวิเศษฺ จ คุรุตวา อภินิหารนิรยาณปถวิเศษฺ จ คุรุตวา
 สมนตภทรมยาจาร์จาร์ จ คุรุตวา ภูมิสำการฺ จ คุรุตวา ลมภวิเศษฺ จ คุรุตวา ภูมิปรตลภภเวคฺ จ คุรุต
 วา ภูมิภากรมณฺ จ คุรุตวา ภูมิปรตยชานฺ จ คุรุตวา ภูมิปรากรมวิกรมฺ จ คุรุตวา ภูมิเคารวฺ จ คุรุตวา
 ภูมิยชิชชานฺ จ คุรุตวา ภูมิสัวาสิ จ คุรุตวา สมนตภทโพธิสตตวทรศนปรตฤชิตสตสมินเนว
 วชรสาครครภโพธิมณเฑ ตถาคตสิหาสนาภิมุชะ สรวรัตนครภปทมาสนนิษณณะ อากาธาตวิปูลเณ
 จิตเตน สรวาภินิเวศจลิตเตน สุภาวิตยา สรวเกษตรสัชชยา สรวสงคสมตภิกรานเตน จิตเตน สรวธรรมา
 นารณโคจเรณ อปรตทิเตน จิตเตน สรวทิกสมุทสรสมเนน อนารณเนน จิตเตน สรวชลาตาวิษยากร
 มณเนน ศุทเธน จิตเตน โพธิมณทาล์การวิปศยนาปริศุทเธน สุวิภเกตน จิตเตน สรวพุทธรณสมุทราว

ตีระเนร วิบุเลน จิตเตน สรวสตตวธาตูปริปากวินยสพเรนเนน มหทคเตน จิตเตน สรวพุทธเกษตรปริโสธ
 เนน อปริมาเนน จิตเตน สรวพุทธปรัษนมนทลปรัถิภาสปรापเตน สรวกลปส์วสาปรยาทตเตน
 [531]อนนเตน จิตเตน สรวตถาคตพลไวศารทยาเวณิกพุทธธรมปรยวสาเนน| เอวิ จิตตมนสิการปร
 ยุกตสย ขลฺ ปุณะ สฺชนสย เศรษฐทารกสย ปุรวกุศลมูลลาภิชยนทิตสรวตถาคตาธิชจาเนน จ
 สมนตภทสรย โพิสตตวสย ปุรวกุศลมูลสภาคตยา สมนตภทสรย โพิสตตวสย ทศนาย ทศ ปุรวนิ
 มิตตานิ ปราทรวาน|

กตมานิ ทศ? ยทุต สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม สรวตถาคตโพธิมณฑลาล์การวิศุชยา|
 สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม สริวากษณาปายทุคตดิปลวินิวถตตตยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุ
 ชยนติ สม ธรมนลินีวยุพุทธเกษตรวิศุชยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม สรวสตตวกายจิตตปร
 หลาทนปรापตตยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม สรวรัตนมยส์สถานตยา| สรวพุทธเกษตรานิ
 วิศุชยนติ สม สรวสตตวธาตูลกษณานูยลชนปรติมณฑิตส์สถานตยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ
 สม สรวสตตวธาตูลกษณานูยลชนปรติมณฑิตส์สถานตยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม สรวว
 หาล์การเมฆส์สถานตยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม สรวสตตวธาตวโนยนยไมตรทิตจิตตาวยา
 ปนณจิตตส์สถานตยา| สรวพุทธเกษตรานิ วิศุชยนติ สม โพธิมณฑลาล์การวยุหส์สถานตยา| สรวพุทธ
 เกษตรานิ วิศุชยนติ สม สรวสตตวพุทธานุสมถิตมนสิการปรยูกตส์สถานตยา| อิมานิ ทศ ปุรวนิมิตตา
 นิ ปราทรวาน สมนตภทสรย โพิสตตวสย มหาสตตวสย ทศนาย ||

อปเร ทศ มหาวภาสาะ ปราทรวาน สมนตภทสรย โพิสตตวสย มหาสตตวสย ทศนปุรวนิ
 มิตต| กตเม ทศ? ยทุต สรวโลกธาตูปรมานุรชชะ เอโกสมิน ปรมานุรชชี สรวตถาคตชาลานิ วิทโยต
 ยนติ สม| สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย เอโกสมิตปรมานุรชชะ สรวพุทธปรภามณฑลเมฆา นิสจราย
 อนเนวรณา นนาวรธา อนเนกศตสทสรวรณะ สรวธรมธาตฺ สฬรณติ สม| สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย
 เอโกสมิตปรมานุรชชะ สรวรัตนเมฆาะ สรวตถาคตปรัถิภาสวิชลปนนานนิศจริตวา สรวธรมธาตฺ สฬร
 ติ สม|

สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย เอโกสมิตปรมานุรชชะ[532] สรวตถาคตารุจิจกรมณฑลเมฆา
 นิสจริตวา สรวธรมธาตฺ สฬรณติ สม| สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย เอโกสมิตปรมานุรชชะ สรวคณ
 ปุชปมาลยวิเลปนธูปเมฆา นิสจริตวา สมนตภทสรย โพิสตตวสย สรวคณธรมสมุทรมเมฆานนิศ
 ชมานา ทศทิกสรวธรมธาตฺ สฬรณติ สม|

สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย เอโกสมิตปรมานุรชชะ สรวจณทสรุชชัยติระเมฆา นิสจริตวา วา
 สมนตภทสรย โพิสตตวปรภำ ปรมุณจมานาะ สรวธรมธาตฺ สฬรณติ สม|

สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย เอโกสมิตปรมานุรชชะ สรวสตตวกายส์สถานปรทีเปเมฆา นิสจริต
 วา พุทธธรมมิตตปรัภาสมานาะ สรวธรมธาตฺ สฬรณติ สม| สรวโลกธาตูปรมานุรชชัย เอโกส

มาตปรมาณูระชะ สรวตถาคตกายปฤติภาสณณิรตนวิครหเมฆา นิศจริตวา ทศสุ ทิกษุ สรวธรมธธาตุ
สพฺรณติ สม|

สรวโลกธธาตุปรมาณูโรชภย เอโกสมาตปรมาณูระชะ สรวตถาคตกายสัสถานรศมิวิครหเมฆา
นิศจริตวา สรวพุทธาธิษฐานปฺรณิธานเมฆานภิปฺรวัชฺชมาณาะ สรวธรมธธาตุ สพฺรณติ สม|

สรวโลกธธาตุปรมาณูโรชภย เอโกสมาตปรมาณูระชะ สรวรูปคตวรณาวภาสา โภธิสตตวกาย-
ปฺรติภาสเมฆสมุทฺระสรวสตตวณิรมาณการยปฺรโยคาะ สรวสตตวสรวาภิปฺรยปริปรินิษปาทนา นิศจ
ริตวา สรวธรมธธาตุ สพฺรณติ สม| อิเม ทศ มหาวภาสาสะ ปฺราทุรภูวน สมณตภทฺรศย โภธิสตตวศย
ทฺรศนปฺรูวณิมิตตม ||

อถ ขลฺล สุธนะ เศรษฐทารก อิมาน ทศ ปฺรูวณิมิตตาวภาसान ทฤษฏฺวาว สมณตภทฺรศย
โภธิสตตวศย ทฺรศนาวภาศปฺรติลพฺธะ สวกุศลมูลพลโลปสตพฺธะ สรวตถาคตธาธิษฐานสรวพุทธธรมาว
ภาสสัชาตะ สมณตภทฺรโภธิสตตวปฺรณิธานาวิษฏฺฐะ สรวตถาคตโคจฺรภิกฺษุชะ อุทฺธารโภธิสตตวโคจฺร
นิศยพลาธานปฺรอาปตะ สมณตภทฺรโภธิสตตวทฺรศนสรวชยตาปฺรภาลาสัชย สมณตภทฺร
โภธิสตตวทฺรศนาภิกฺษุเชนทฺริยะ สมณตภทฺรโภธิสตตวทฺรศนมหาวิริยเวคปฺรอาปตะ สมณตภทฺร
โภธิสตตวปฺริคเวฆมาณาวิวรุตยวิริยปฺรโยคะ สรวทิกภิกฺษุเชเนนทฺรยจกเรณ สมณตภทฺรจกษุวิษยวาก
ธรมณเณ โภธิสตตวศรีเรณ สรวตถาคตารมพณสัปฺรณิเตน อนนวเสษพุทธปาทมุลคตสมณตภทฺร
[533]โภธิสตตวานุพฺพเรณ จิตเตน สมณตภทฺรโภธิสตตวารมพณปฺริคเวฆณาวิปฺรวัสตีเตนาศเยน สรว
วารมพณेषุ สมณตภทฺรโภธิสตตวทฺรศนสัชยาคตครภะ สมณตภทฺรโภธิสตตวปถปฺรสุถเตน
ชยวานจกษุษา อากาศธาตฺวิปฺุเลนาศเยน มหากรณาวชรสุสัคฺคทีเตนาธยาศเยน อปฺรานตโกฏีคตกล
ปาธิษฐานเณน สมณตภทฺรโภธิสตตวานุพฺพณนปฺรณิธานเณน สมณตภทฺร-โภธิสตตวจฺรยาสมตานุคตยา กรม
วิกรมวิศุทธยา สรวตถาคตวิษยสัวสเนน สมณตภทฺรโภธิสตตวภูมิปฺรติษฐานชยวานวิหาเรณ สมนวาค
โต'ทฺรราชีต สมณตภทฺร โภธิสตตว ภาควโต ไวรโจนศย ตถาคตสยารหตะ สมยภสัพฺพุทศย ปฺรูโต
มหารตนปทมครุภะ สึหาสเน นิษณณั โภธิสตตวปฺรชยมนนทลสมุทฺรธาตฺ โภธิสตตวคณปฺริวฤตฺ
โภธิสตตวสัฆปฺรสุถฤตฺ สรวปฺรชยมนนทลानุสฤตภายทุกตกาโย สรวโลกานภิกฺษุตฺ สรวโภธิสตตวานุชยวโลกิ
ตมปฺรยณตชยวานวิษยมสัหารยโคจฺรมจินตยวิษยั ตฺรยชวสมตานุคตฺ สรวตถาคตสมตานุปฺรอาปตม|

ส ตสย สรวโรมวิเวรภยะ เอโกสมาโทรมวิเวรธาตฺ วรวโลกธธาตุปรมาณูระชะสมาน รศมิเมฆาน
นิศจริตวา ธรมธธาตุปฺรมาภาศธาตฺปฺรยวसानาน สรวโลกธธาตุนวภาสย สตตวานา ทุชะปั ปฺรศมยมา
นนานปศยต|

ส ตสย กายาต สรวพุทธเกษตรปรมาณูระชะสมาน ปฺรภามณนทลเมฆานนิศจริตวา นา
นาวรณาน สรวโภธิสตตวานุทฺธารปฺรติปฺรโมทยเวคาน วิวรชยมานานปศยต| มุรธโต'สกุฎฺฐาภย้า
สรวโรมวิเวรภยจ นานาวรณาน คนธารจิเมฆานนิศจริตวา สรวตถาคตปฺรชยมนนทลานิ สฬริตวา

อภิปรวรัชฌาณานปศยต สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราตสรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน
สรวปุษเมฆานนิจจารย สรวตถาคตปรัษนมนถลลานี สฬริตวา อภิปรวรัชฌาณานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราต พุททเกษตรปรมาณูระชษมาน สรวคณชฎกษเมฆาน-
นิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน สรวธรมชฎาตุ คณชฎกษเมฆาลักการาลักกฤต กฤตวา อภษยคณชฎจूरณ
วิลปนโกศปรยูกตान สรวตถาคตปรัษนมนถลลานี สฬริตวา อภิปรวรัชฌาณานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราตสรววสตรเมฆานนิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน
สรวธรมชฎาตุ สัณทย อลักรวณานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราตสรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน สรวปฏิญทาม
เมฆาน สรวภารณเมฆาน สรวมุกตาทหารเมฆาตุจินตามณิรตนเมฆานนิจจารย สรวตถาคตปรัษนมนถ
ลลานี สฬริตวา อภิปรวรัชฌาณานปศยต สรวสตุตวานัน สรวาภิปรายปรันิษปตเตย|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราต สรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน รตนทรมเมฆาน-
นิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน สรวธรมชฎาตุ สฬริตวา วิสฬฏรตนทรมเมฆาลักการาลักกฤต กฤตวา
สรวตถาคตปรัษนมนถลลานี มหารตนวรูไซโรภิปรวรัชฌาณานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราตสรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน รูปชฎาเทวนิกาย-
เมฆานนิจจารย โพิสตุตวั สัปรณยตตะ สรวโลกชฎาตุ สฬรมาณานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราต สรวพทหมคติปรัยาปนนเทวนิกายนิรมิตเมฆานนิจ
จารย อภิสัพทธาน ตถาคตान ธรรมจกรปรวรัตนายาเยษมาณานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราต สรวกามชฎาตุเทเวณรกายเมฆานนิจจารย
สรวตถาคตธรรมจกรานี สัปรตัจจณมานานปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราต ปรัติจิตตกษณั สรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน
ตรยชฎาตุปรยวสานันสรวพุททเกษตรเมฆานนิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน สรวธรมชฎาตุ สฬริตวา
อลยนานามตราณานามปรัติศรณานัน สตุตวานัน ลยนตราณปรัติศรณฏตानปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราต ปรัติจิตตกษณั สรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน
สรวพุททชฎาตุโพิสตุตวปรัษนมนถลลานีปรัปุณปรัศุททเกษตรเมฆาน นิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน
สรวธรมชฎาตุ สฬริตวา อุทธารธิมุกตีกานัน สตุตวานัน วิศุทเย วรรตมานานปศยต |

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราตปรัติจิตตกษณั สรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน
วิศุททสักลิษษเกษตรเมฆานนิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน สรวธรมชฎาตุ สฬริตวา สักลิษษานัน สตุตวา
นัน วิศุทเย สัวรรตมานาน[534]ปศยต|

สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมาโทรมวิวราตปรัติจิตตกษณั สรวพุททเกษตรปรมาณูระชษมาน สัก
ลิษษจิตตวิศุททเกษตรเมฆานนิจจารย อากาศชฎาตุปรยวสานัน สรวธรมชฎาตุ สฬริตวา เอกานตสักลิษษ
นัน วิศุทเย สัวรรตมานานปศยต|

สรุโรมวิวเรภย เอโกกสมมาโทรมวิวราตปฺรติจิตตกษณํ สรวโลกธาตูปมาณฺรชษสมานํ สรว-
โพธิสฺตตวกายเมฆานนิตฺตจารย อากาศธาตูปฺรยวสานํ สรวธรมธาตฺ สฝริตฺวา สรวสฺตตวจฺรยामนฺรุตมา
นानนฺตตรายํ สมยกฺสไฟฺเฮา สตตฺวานํ ปฺริปาจยมานานปศยตฺ|

สรุโรมวิวเรภย เอโกกสมมาโทรมวิวราตปฺรติจิตตกษณํ สรวโลกธาตูปมาณฺรชษสมานํ
โพธิสฺตตวกายเมฆานนิตฺตจารย อากาศธาตูปฺรยวสานํ สรวธรมธาตฺ สฝริตฺวา สรวสฺตตวกฺศลฺมฺลววิวฺรณ
ตฺวาเย สรวพฺพุทฺทนามานนฺยฺทริยมานานปศยตฺ| สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมมาโทรมวิวราตสรวพฺพุท
กฺษेत्रปรมาณฺรชษสมานํ โพธิสฺตตวกายเมฆานนิตฺตจารย อากาศธาตูปฺรยวสานํ สรวธรมธาตฺ สฝริตฺวา
สรวพฺพุทฺทกฺษेत्रปรสเรษุ ปฺรณมจิตฺโตตฺปาทฺมฺปาทฺยาเย สรวโพธิสฺตตฺวานํ สรวกฺศลฺมฺลลาภินิรฺหารมฺปฺสํห
มาณานปศยตฺ|

สรุโรมวิวเรภย เอโกกสมมาโทรมวิวราต สรวพฺพุทฺทกฺษेत्रปรมาณฺรชษสมานํ โพธิสฺตตวเมฆาน-
นิตฺตจาริตฺวา สรวพฺพุทฺทกฺษेत्रเรษุ เอโกกสมินิ พฺพุทฺทกฺษेत्र สมนตฺกทฺรโพธิสฺตตวจฺรยาวิตฺตฺทเย สรว-
โพธิสฺตตวปฺรณิธานสาครานภิตฺยตฺยมานานปศยตฺ|

สรุโรมวิวเรภย เอโกกสมมาโทรมวิวราต สรวพฺพุทฺทกฺษेत्रปรมาณฺรชษสมานํ สรวสฺตตวภิปฺราย-
ปฺริปฺรณานํ สรวชฺลตาสมฺทาคมปฺรีติเวควิวฺรณานํ สมนตฺกทฺรโพธิสฺตตวจฺรยामเอฆานนิตฺตจารย
อภิปฺรยวษมาณานปศยตฺ| ส ตสยฺ สรวโรมวิวเรภย เอโกกสมมาโทรมวิวราตสรวพฺพุทฺทกฺษेत्रปรมาณฺรชษ-
สมานํ สรวพฺพุทฺทกฺษेत्रาภิสํโพธิสํทฺรศฺนํ สรวชฺลตาสมฺทาคมปฺรีติเวควิวฺรณานภิสํโพธิเมฆานนิตฺ-
จฺรมาณานปศยตฺ ||

อถ ขลฺล สฺฐนฺชฺ เศรชฺจทฺหารกชฺ สมนตฺกทฺรสยฺ โพธิสฺตตวสยฺ อิทฺมกฺทฺธิวิษยวิกฺรฺวิตฺ ฑฺฤชฺญวฺวา
ฑฺฤชฺญวฺ ฑฺฤชฺญวฺ อฺทฺทฺรชฺ อวตฺตมฺนาชฺ ปฺรมฺพิตชฺ ปฺรีติเสามนสยชาโต ภูยสฺยา มาตฺรยา สมนตฺกทฺรสย
โพธิสฺตตวสย ภายมฺปนิธฺยายน อทฺรากฺษิตฺ สมนตฺกทฺรสย โพธิสฺตตวสย เอโกกสมมาทฺงคาทเอโกกํจฺควิก
ทิตชฺ เอโกกสมมาจฺฉริวาววาทฺ เอโกกสฺยชฺ ชฺรีวาวววิกฺเกตชฺ เอโกกสมทฺงคปฺรทฺเศตฺ เอโกกโต'จคปฺร
ทฺเศวิกฺทิตชฺ เอโกกสมมาทฺทฺทาทฺ เอโกกสมมาทฺทฺทวิกฺทิตชฺ เอโกกสมมาโทรมวิวราตฺ เอโกกสมโทรมวิก
กฺเกตฺริมฺ ตรีสาทฺสรฺมหาสาทฺสรํ โลกธาตฺ ส[536]วายุสฺกนฺธํ สปฺฤถิวิสฺกนฺธํ สเดชชฺสฺกนฺธํ สสาครํ สทฺวิป
สนทิกํ สรตฺนปฺรวตฺ สสฺเมรฺ ส จกฺรวาลํ สครามนคฺรณิคมฺรชฺฐิรชฺชานํ สวณํ สกวนํ สชนกฺายํ สน
รกโลกํ สตฺริยคฺโยนิโลกํ สยมโลกํ สาสฺรโลกํ สนาคโลกํ สคฺรชฺโลกํ สมนุชโลกํ สทฺเวโลกํ สพฺรหฺมโลกํ
สกาณธาตฺวิษยํ สารูปยธาตฺวิษยํ สาธิชฺจณํ สปฺรติชฺจณํ สสํสฺถานํ สเมฆํ สวิทฺยตฺ สชฺโยติชฺ สรตฺตรีทิว
สวธฺมาสํ สมาสฺรตฺ สสํวตฺสรํ สานตฺรกลปํ สกฺลปมฺ| ยถา เจมํ โลกธาตฺ เอวํ ปูรฺวสฺยํ ทิตฺติ สรวโลกธา
ตฺนทฺรากฺษิตฺ| ยถา ปฺรวสฺยํ ทิตฺติ เอวํ ทกฺษิณายํ ปศฺจิมายามฺตฺตรสฺยามตฺตรปฺรววายํ ปูรฺวทกฺษิณายํ
ทกฺษิณปศฺจิมายํ ปศฺจิมตฺตรายามธชฺ อูรฺธวํ สมนตฺตาสรวทิกฺวิกฺทิกฺษุ สรวโลกธาตฺนทฺรากฺษิตฺ ปฺรติภาส
โยเคน สรวพฺพุทฺโทตฺปาทฺยานํ สโพธิสฺตตวปฺรชฺนมนฺชฺลานํ สสตฺตฺวานํ ยาศฺเจทฺ สทฺหายํ โลกธาตฺเตา ปูร
วณตฺโกฏฺทิตชฺ สรวโลกธาตฺปฺรปฺรชชฺ ตา อปฺติ สรววชฺ สมนตฺกทฺรสย โพธิสฺตตวสย เอกสมานมฺหาป

เทवासย สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมานิ สมามิมุขานยวกรานตานิ| เอโกเคน จ สมา[538]ธินา สรว
 พุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาลโลกธาตุมุทฺธานวิตีโรณ'ภูต| อทฤษฏปุรวา สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระ
 สมาสจาสย สรวชวลตาสํภารา อุปจยมคเมน| สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาสจาสย สรวชวล
 ตาธรมสํภาวะ ปฺราทฺธรภาน| สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสไมศจ สรวชวลตามหาปฺรสถานไรมยุตติตะ|
 สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาสจ ปฺรณินานสาครานวตีระณะ| สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสไมศจ
 สรวชวลตานิรยาณปไถรนิรยาตะ| สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาส จ โพิสโตตวจฺรยาสฺ ปฺรสถตะ|
 สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสไมศจ สรวชวลตาเวโครวิวริตะ| สรวพุทฺธเกษตรปรมาณูระสไมศจ สรว
 พุทฺธชวลนาวภาสเะ ปฺรภาวภาสิตะ| ยถา เจห สหายา โลกธาเตา ภควโต ใจโรจนสย ปาทมุลคตะ
 สมนตภโทร โพิสโตตว ทกษิณํ ปาณิ ปฺรสารย สฺจนสย มฺรฺธนิ ปฺรติชจาปยามาส ตถา สรวโลกธาตฺษ
 สรวตถาคตปาทมุเลษุ นิษณณะ สมนตภโทร โพิสโตตว ทกษิณํ ปาณิ ปฺรสารย สฺจนสย เศรษฐทา
 รกสย มฺรฺธนิ ปฺรติชจาปยามาส| เอวิ สมนตาท สรวทิกวิทิกษุ สรวโลกธาตฺษปรมาณูโรชนตรคเตชวปี
 สรวโลกธาตฺษ สรวตถาคตปาทมุเลษุ นิษณณะ สมนตภโทร โพิสโตตว ทกษิณํ ปาณิ ปฺรสารย สฺจนสย
 เศรษฐทารกสย มฺรฺธนิ ปฺรติชจาปยามาส| ยถา ภควโต ใจโรจนสย ปาทมุลคเตน สมนตภเทรน โพิส
 เตตวน ปาณินา สปฤษฏสย สฺจนสย เศรษฐทารกสย ธรรมมุขานยวกรานตานิ เอวิ สรวสมนตภทฺราตม
 ภาวปฺรสถิตะ ปาณิเมโฆะ สปฤษฏสย สฺจนสย เศรษฐทารกสย ธรรมมุขานยวกรานตานนฺยภูวน นานาน
 โยะ ||

อด ขลฺ สมนตภโทร โพิสโตตว มหาสตตะวะ สฺจนํ เศรษฐทารกเมตทโวจต ทฤษฏํ เต กุลปฺตร
 มม วิกรวิตม? อาททฤษฏมารย| อปี ตฺ ตถาคตะ ปฺรชานนฺ ปฺรชานินยาดดาวทจินตยมิทํ วิกรวิตม|
 โส'โวจต อหํ กุลปฺตร อนภิลापยานภิลापยพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาน กุลปาน วิจริตะ สรวชลา-
 จิตตมภิลชมาณะ| เอโกกสมิศจ มหากลเป'นภิลापยานภิลापยพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาสตถาค
 ตา อาราคิตา โพิจิจิตํ ปฺริโคธยตา| เอโกกสมิศจ มหากลเป [539]สรวตฺยาคสมายุกตะ สรวโลก
 วิษุขฺภา มหายชลา ยษฏา| สรวสโตตวปฺรติปาทนา สรวชลาปฺณยสํภารตะ| เอโกกสมิศจ มหากล
 เป อนภิลापยานภิลापยพุทฺธเกษตรปรมาณูระสมาสตถาคตา มหาตฺยาคะ กฤตะ อตฺยรตฺยาคะ
 กฤตะ สรวชลาธรมานภิปฺรารยตา| โกกสมิศจ มหากลเป'นภิลापยานภิลापยานตมภาวะ
 ปฺรติยกตะ มหาราชยานิ จ ปฺรติยกตานิ ครามนครนิกมชนปฺรธาษฏฺรราชานยะ ปฺรติยกตะ ปฺริ
 ยมนาปา ทฺสตยชชะ ปฺริวารสํชชะ ปฺรติยกตะ ปฺตรทฺหิตถุภารยชะ ปฺรติยกตะ| สวศรีรมภसानิ
 ปฺรติยกตานิ สวกาเยภโย รุธิริ ยางนเกภยะ ปฺรติยกตม อสถิมชชะ ปฺรติยกตะ| องคปฺรตยงคานิ
 ปฺรติยกตานิ| กรณนาสาชะ ปฺรติยกตะ| จกษุชิต ปฺรติยกตานิ| สวมุเขภโย ชินเวณทฺริยาณิ ปฺรติยกตานิ
 พุทฺธชลาเนาเวษยา กายชิวิตนिरเปเกษณ| โกกสมิศจ มหากลเป'นภิลापยานภิลापยพุทฺ
 ษเกษตรปรมาณูระสมานิ สวศีราสิ ปฺรติยกตานิ สวกาเยภยะ สรวโลกภยฺพุทฺตมฺนตฺตรสรวชวล
 ตาศีระมภิปฺรารยตา|

ทนต์ภิลลาปยานภิลลาปยพุทธเกษตรปรมาณูระชสมาน กุลปาน มามนุสมรมาณะ ปรีปาก์ คจฉนติ| เก
 จิตเทศาตยา ปรีปาก์ คจฉนติ มามนุสมรมาณะ| เกจิซชาติศเตน เกจิตยวาทนภิลลาปยานภิลลาปยพุทธ
 เกษตรปรมาณูระชสไมรชาติปรีวไรเต| เกจิตตตวา มม ปรีภาทรศเนน ปรีปาก์ คจฉนติ| เกจิตรศ
 มิปรีโมกษสัทรศเนน เกจิตเกษตรปรกมปเนน เกจิตรูปกายสัทรศเนน เกจิตสัปรหษณเนน ปรีปาก์
 คจฉนติ| อิติ ทิ กุลบุตร พุทธเกษตรปรมาณูระชสไมรปาโยะ สดตวา อไวรวตติกา ภาวนตยนตตรายา
 สมยกุลสัโพธา| เย ชลฺ ปุน กุลบุตร สดตวา มม พุทธเกษตรปรีศุทธิ ศถฉนวนติ เต ปรีศุทธิเชษุ พุทธเกษ
 เตรชูปปทยนเต| เย มมาตมภาวปรีศุทธิ ปศยนติ เต มมาตมภาเว อุปปทยนเต| ปศย กุลบุตร อิมำ
 มมาตมภาวปรีศุทธิ ||

อด ชลฺ สุชนะ เศรษฐทารกะ สมณฑทสรสย โพธิสตตวสย กายมุปนิตยายนนทราภุชิตฺ เอโกกส
 มิน โรมวิเว'นภิลลาปยพุทธเกษตรสาคราน พุทโธตปาทปรีปุณาน| เอโกกสมิศจ พุทธเกษตรสาคร
 ตถาคตาน โพธิสตตวปรัชตสาครปรีวฤตตานทราภุชิตฺ| สรวำศจ ตาน เกษตรสาคราน นานาปรีติษ
 นาน นานาสัสถานาน นานาวยูหาน นานาจกรวาลาน นานาเมชคนสนนนาน นานาพุทโธตปาทาน
 นานาธรมจกรนิรุโฆษานปศยต| ยถา จ เอโกกสมิน โรมวิเว ตถา อนวเสชตะ สรวโรมวิเวษุ
 สรวลเกษเชษุ สรวานวยยชเนษุ สรวางคปรีตยงเคษุ| เอโกกสมิศจ เกษตรสาคราน สรวพุท
 เกษตรปรมาณูระชสมาน พุทธกายนิรมิตเมฆานนิรมย ทศสุ ทิกษุ สรวโลกธาดุน สฝริตวา อนตตรา
 ยำ สมย(กุล)โพธา สดตวาน ปรีปายมานานปศยต ||

อด ชลฺ สุชนะ เศรษฐทารกะ สมณฑทสรโพธิสตตวาวาทานุศาสนยนุศิษญะ สมณฑทสร-
 โพธิสตตวากายนตฺรคเตษุ สรวโลกธาดุชวตริย สดตวาน ปรีปายามาส| เย จ ชลฺ ปุนะ สุชนสย
 เศรษฐทารกสย พุทธเกษตรปรมาณูระชสมกถยามมิโตรปสักรมทศนปรียูปาสนชวานาโลกกุล
 [542]

มุโลปจยาะ เต สมณฑทสรโพธิสตตวสทศเนน กุศลมุโลปจยสย ศตตมิมีปี กลำ โนปยานติ สทสร
 มิมีปี ศตมทสรตมิมีปี โกฎิศตสทสรตมิมีปี| สัชยามปี กลามปี คณนามปี อุปมามปี อุปนีสามปี น
 กษมนเต สปรณมจิตโตตปาทาย ยาวตสมณฑทสรสย โพธิสตตวสย ทศนม| อสมินนตเร ยาวตริพุท
 เกษตรสาครปรีปรา อวตริธตโต'นภิลลาปยานภิลลาปยพุทธเกษตรปรมาณูระชสมคุณะ สมณฑทสร
 โพธิสตตวสโยกสมิน| โรมวิเว พุทธเกษตรสาครปรีปราช ปรีติจิตตเกษณมวตรนติ สม| ยถา ใจกสมน
 โรมวิเว ตเถว สรวโรมวิเวษุ ปรีติจิตตเกษณมภิลลาปยานภิลลาปยพุทธเกษตรปรมาณูระชสมสม
 โลกธาดุ ปเรณ อปรานตโกฎิศตกลปาริษจันโลกธาดุ ปเรณ วิกรมณ ปรียนตฺ โนปชคาม| เกษตร
 สาครปรีปราณำ เกษตรสาครครณำ เกษตรสาครสัเภทานำ เกษตรสาครสมวสรณานามนภิลลา
 ปยานภิลลาปยพุทธเกษตรสาครสัภวานำ เกษตรสาครวิภวานำ เกษตรสาครวูหนำ พุทโธตปาท
 สาครครณำ พุทโธตปาทสาครสมวสรณำ พุทโธตปาทสาครสัภวานำ พุทโธตปาทสาครวิภวานำ
 พุทโธตปาทสาครปรีชนมนณฑลสาครณำ โพธิสตตวปรีชนมนณฑลสาครปรีปราณำ

โพธิสัตว์ประพนมณฑลสาครครภานำ โพธิสัตว์ประพนมณฑลสาครสภานำ โพธิสัตว์ประพนมณฑล
 ลสาครสมวสรณานำ โพธิสัตว์ประพนมณฑลสาครสภานำ โพธิสัตว์ประพนมณฑลสาครวิภานำ
 สัตตวธาตุปรเวศานำ สัตตวณทริยปรตักษณชลาณปรเวศานำ สัตตวณทริยชลาณปรตเวธานำ สัตตวป
 ริปากวินยาน คมภีร์โพธิสัตว์วิภานำ โพธิสัตว์ภุมยวกรรมวิภานำ ปยุนต์ โนปช
 คาม ส กวจิตกษेत्र กल्प วิจรติ สม| ส กวจิตกษेत्र ยาวทนภิลายานภิลายพุทธกษेत्रปรมาณู
 ษะสมาน กल्पาน วิจรติ สม| ตตศจ กษेत्रาน จลติ สม| จิตตกษेत्र จิตตกษेत्र จ อนนตมธยาน ก
 ษेत्रสาครานวตริติ สม สัตตวาศจ ปริปาจยติ สม อนุตตรายำ สมยภัสโพธา| โส'นุปุรเวณ ยาวต
 สมณฑลโพธิสัตว์จรรยาปรีธานสาครสมตามนุปรापते स्रवतलकतसमता स्रवकषेत्रकयपारण
 समता [543] जर्याप्रीपुणसमतामिषीपोथिविगुरवितस्रुत्नपारणसमता ठरुमजरुप्रवरुत्नसमता प्रतिसीवि
 विसुत्तिसमता मोषोहाहारसमता स्रवस्रवकसक्रसंप्रयोक्तसमता प्लवैसारथ्यसमता पुत्तविवारसमता
 महामैत्रिमहाकरुणसमतामजिनद्यपोथिसत्त्वविमोक्षविगुरवितसमतामनूप्रापते इति ||

อถ ขลु สมณฑลโพธิสัตว์ โพธิสัตว์ มหาสัตตว เอวเมว โลกธาตุปรปราน ภิลายานภิลาย-
 พุทธกษेत्रปรมาณูษะสมาน กल्पาน กल्पปรสรานภิตโยตยมาโน ภูยสุยา มาตริยา คากาภิตีเตน
 ปรีธานปการชีต

ยาวต เกจิ ทศทิตี โลเก	สรวตริยชวคตา นรสีหะ
ตานหุ วณทมิ สรวี อเศชาน	กายตุ วาจ มเนน ปรสนนะ 1
กษेत्रรชปมกายปรมาโณะ	สรวชินาน กโรมิ ปรณามม
สรวชินาภิมุขน มเนน	ภทรจรีปรีธานพลน 2
เอกรชาคริ รชปมพุทธา	พุทธสุตาน นิษณณก มธเย
เอวมเศษต ธรรมตธาตุ	สรวาธิมุจยมิ ปุรณ ชินะภี 3
เตษุ จ อภษยวธรมสมุทธาน	สรวสรวรังคสมุทรรุเตภี
สรวชินาน คุณาน ภณมานสตัน	สุคตาน สत्वมี อหุ สรวาน 4
ปุษปเรภี จ มัลยวเรภี	วาทยวิเลปนฉตรวเรภี
ทีปวเรภี จ ฐปวเรภี	ปุชน เตษุ ¹⁰³⁰ ชินาน กโรมิ 5
วสตรวเรภี จ คนธวเรภี	จूरณปุณเภาภี จ เมरुสมะภี
สรววิศิษฏวิยหวเรภี	ปุชน เตษุ ชินาน กโรมิ 6
ยา จ อนุตตร ปุช อุทารา	ตานธิมุจยมิ สรวชินานาม
ภทรจรีอธิมุภิติพลน	วณทมิ ปุชยมิ ชิน สรวาน 7
ยจจ กฤต มยิ ปาปุ ภเวยยา	ราคตุ ทเวษตุ โมหเวศน

กายตุ วาจ มเนน ตไถว	ต้ प्रतिเทศยมี อหุ สรววม 8
ยจจ ทศททิตี ปุณย ชคสย	ไศกษ อไศกษปรตเยกชินานาม
พุทธสุตानถ สรวชินานำ	ต้ अनुโมทยมี อหุ สรววม 9
[544]เย จ ทศททิตี โลกปรที่ปา	โพธิวิพุทธ อสงคตปราชตอะ
ตานหุ สรวี อชเยชมิ นาลำศ ¹⁰³¹ -	จกรุ อนุตตรุ วรตนดาโย 10
เย'ปี จ นีรวฤติ ทรศิตุกามาส	ตานภियางมิ ปราณชลิฏตะ
เกษตรรโซปมกลป สติหนตุ	สรวชคสย หิตาย สุขาย 11
วหนปนุชนเทศนตาย	โมทนธเยชณยาจนตาย
ยจจ ศุภ มยิ สัจิตุ กิจิท	โพธิยิ นามยมี อหุ สรววม 12
พูชิต โภณฑุ อตีต ¹⁰³² พุทธา	เย จ ฐริยุนติ ทศททิตี โลกเ
เย จ อนาคต เต ลขุ โภณฑุ	ปุณณมนโรถ โพธิวิพุทธ ¹⁰³³ 13
ยาวต เกจิ ทศททิตี เกษตตราส	เต ปรีศุทฐ ภาวนตุ อุทธาระ
โพธิทรูเมนทรคเตภี ชินเนภีรุ	พุทธสุเตภี จ โภณฑุ ปรปุณณะ 14
ยาวต เกจิ ทศททิตี สดตवास	เต สุขิตาะ สท โภณฑุ อโรคาะ
สรวชคสย จ ธรรมิกุ อโรถ	โภณฑุ ปรทกษิณุ ฤชยตุ อาสา 15
โพธิจรี จ อหิ จรมาโณ	ภวิ ชาตีสมรุ สรวคตีชุ
สรวสุ ชนมสุ จยตุยูปตตี	ปรวรวชิตอ อหุ นิตยु ภเวยยา 16
สรวชินานนุศิกษยมาโณ	ภทรจรี ปริปูรยมาณะ
ศีลจรี วิมล่ำ ปรีศุทฐำ	นิตยมนชณพมจฉิทฐ จเรยม 17
เทวรุเตภี จ นาครุเตภีรุ	ยภษกุมภานพมษษยรุเตภีะ
ยานิ จ สรวรุตานิ ชคสย	สรวรุเตษวหุ เทศยิ ธรรมม 18
เปศล ¹⁰³⁴ ปารมิตาสวภิกุโต	โพธิยิ จิตตุ ม ชาตุ วิมุหเยต
เย'ปี จ ปापก อวารณียาส	เตชु ปรีภษชु โภตุ อเศษม 19
กรมตุ เกลศตุ มารปถาโต	โลกคตีชु วิมุทตุ จเรยม
ปทม ยถา สลิลเณ อลิปตะ	สุรย ศศี คคเนว อสกตะ 20
สรวี อปายทุขำ ปรศมนโต	สรวชคต สุขิ สสถาปยมานะ
สรวชคสย หิตาย จเรย	ยาวต เกษตฺรปถา ทิศตาสุ 21

¹⁰³¹ Gv: ถำ

¹⁰³² Gv: อตีตก

¹⁰³³ Gv: ฐาะ

¹⁰³⁴ Gv: เย ชล

สตตวจรี อนุวฤตยมาโน	โพธิจรี ปริปุรมมานะ
ภทรจรี จ ปรภวายมานะ	สรวิ อนาคตกลป จเรยม 22
[545]เย จ สภาคต มม จรฺยาเย	เตภี สภาคมฺ นิตฺย ภาเวยยา
กายตุ วาจตุ เจตฺนโต วา	เอกจรี ปรณิธาน จเรยม 23
เย'ปิ จ มิตรรา มม หิตกามา	ภทรจรีย นิทรศยิตาระ
เตภี สภาคมฺ นิตฺย ภาเวยยา	ตำสจ อหํ น วิราคยิ ชาตุ 24
สํมุข นิตฺยมหํ ชิน ปศฺเย	พฺทฺสฺเตภี ปริวฤตฺ นานาน
เตชฺ จ ปุช กเรย อุทารำ	สรวิ อนาคตกลปมชินฺนะ 25
ธารยมาณฺ ชินาน สทฺธรมฺ	โพธิจรี ปริทีปยมานะ
ภทรจรี จ วิโสธยมานะ	สรวิ อนาคตกลป จเรยม 26
สรฺวภเวชฺ จ สํสรมานะ	ปฺณยตุ ชฺวานตุ อุกฺษยปรापตะ
ปรชฺลอุบายสมาธิวิโมกฺไช	สรฺวคฺไณรฺ ภวิ อุกฺษยโกษะ 27
เอกรชาคณิ รโชปมเกษตรา	ตตร จ เกษตฺริ อจินตย พฺทฺธาน
พฺทฺสฺตฺตาน นิษณณฺก มธฺเย	ปศฺยีย โพธิจรี จรฺมานะ 28
เอวมเศษตฺ สรฺวทิสาสฺ	วาล ¹⁰³⁵ ปฺเภชฺ ตฺริยชฺวปรฺมานาน
พฺทฺสฺสมุทฺร ถ เกษตฺรสมุทฺรา-	โนตฺริ จาริกกลปสมุทฺราน 29
เอกสรฺวางคสมุทฺรรุเตภี	สรฺวชินาน สรฺวางคฺวิศุทฺธิม
สรฺวชคฺสย ¹⁰³⁶ ยถาศยโฆษาน	พฺทฺสฺสรฺสวติโมตฺริ นิตฺยม 30
เตชฺ จ อุกฺษยโฆษรฺุเตชฺ	สรฺวตฺริยชฺวคฺตาน ชินานาม
จกรฺนยํ ปริวฤตยมาโน	พฺทฺธิพฺเลน อหํ ปรวิเศยม 32
เอกุกฺษณน อนาคต สรฺวาน	กลปปรเวศ อหํ ปรวิเศยม
เย'ปิ จ กลป ตฺริยชฺวปรฺมานาส	ตานุกฺษณโกฏฺฐิปฺริวชิฏฺ จเรยม
เย จ ตฺริยชฺวคฺตา นรสีหํส	ตานหุ ปศฺยีย เอกกฺณน
เตชฺ จ โคจรีโมตฺริ นิตฺยํ	มายคเตน วิโมกฺษพฺเลน 33
เย จ ตฺริยชฺวสุเกษตฺรวิชฺวา	สฺตานภินิรฺทฺริ เอกรชาคเร
เอวมเศษตฺ สรฺวทิสาสฺ	โอดฺริ เกษตฺรวิชฺวห ชินานาม 34
เย จ อานาคต โลกปรทีปาส	เตชฺ วิพฺทฺยน จกรปรวฤตฺติม
นิรฺวฤตฺติทรฺศนนิษฺจ ปรศานตี	สรฺวิ อหํ อุปสํกรฺมิ นานาน 35

¹⁰³⁵ Gv: พาล

¹⁰³⁶ Gv:ชินาน

[546]ฤทธิพล สมนตชเวน	ยาน ¹⁰³⁷ พเลน สมนตมฺขเน
จรัยพเลน สมนตคฺณน	ไมตรพเลน สมนตคฺเตน 36
ปฺณยพเลน สมนตศฺภน	ชฌานพเลน อสงคฺคเตน
ปรชชอุบายสมาธิพเลน	โพธิพลฺ สมนทานยมานะ 37
กรมพลฺ ปรีศฺธยมานะ	เกศพลฺ ปรีมรฺทยมานะ
มารพลฺ อพลฺกรมานะ	ปุริย ภัทรจรีพล สรวาน 38
เกษตรสมุทฺร วิศฺธยมานะ	สตตวสมุทฺร วิโมจยมานะ
ธรมสมุทฺร วิปศฺยมาโน	ชฌานสมุทฺร วิคาหยมานะ 39
จรัยสมุทฺร วิศฺธยมานะ	ปรีณิธิสมุทฺร ปรีปุริยมานะ
พุทฺธสมุทฺร ปรีปุชยมานะ	กลปสมุทฺร จเรยมชินนะ 40
เย จ ตริยธฺวคฺตาน ชินานำ	โพธิจรีปรีณิธานวิเศษะ
ตานุ ปุริย ¹⁰³⁸ สรวี อเศชาน	ภัทรจรีย วิพฺธิย โพธิม 41
ชเยชชกฺ ยะ สตุ สรวชินานำ	ยสย จ นาม สมนตตภทฺร
ตสย วิทฺสย สภาคจรีเย	นามยมี กุศลฺ อิมุ สรวม 42
กายตุ วาจ มนสย วิศฺฐิติศ	จรัยวิศฺฐยถ เกษตรวิศฺฐิธิ
ยาทฤศ นามน ภัทร วิทฺสย	ตาทฤศ โภตุ สมน มม เตน 43
ภัทรจรีย สมนตศฺภาย	มณชฺฐีปรีณิธาน จเรยม
สรวี อนาคต กลปมชินนะ	ปุริย ตำ กรีย สรวี อเศชาม 44
โน จ ปรีมาณุ ภเวยย จรีเย	โน จ ปรีมาณุ ภเวยย คฺณานาม
อปริมาณ จรียาย สลิติตฺวา	ชานมี สรวี วิกรฺวิตุ เตชาม 45
ยาวต นิชฺจ นภสย ภเวยยา	สตตว อเศชต นิชฺจ ตโลว
กรมตุ เกลศตุ ยาวต นิชฺจา	ดาวต นิชฺจ มม ปรีณิธานม 46
เย จ ทศทฺทิตฺติ เกษตร อนนฺตา	รัตน ¹⁰³⁹ อลํกฤตุ ททฺย ชินานาม
ทิวย จ มานุช เสาชยวิศฺฐิภำ	เกษตรโรชปม กลป ทเทยม 47
ยศจ อิมฺ ปรีณามนราช	ศฺรุตว สกฤชชนเยทิมฺกฺติม
โพธิวรามนุปรารุทยมาโน	อครุ วิศฺฐมฺ ภเวทิมฺ ปฺณยม 48
[547]วรชิต เตน ภวานติ อปายา	วรชิต เตน ภวานติ กุมิตฺราช

¹⁰³⁷ Gv: ชญาน, Gve: ชญาน

¹⁰³⁸ Gv: ปุริย

¹⁰³⁹ Gv: รัตน, Gve: รัตน

กษิปรุ ส ปศยติ ตํ อมิตามํ	ยสยิมุ ภาทรจรีปรณิธานม 49
ลาม สฺลพธ สฺชีวิตฺ เตษํ	สวาคต เต อิมุ มานุษฺ ชนม
ยาทฤศ โส หิ สมฺนตตภทฺรส	เต'ปี ตถา น จิเรณ ภาวนติ 50
ปาปก ปณจ อนนฺตริยาณิ	เยน อชฺฌานวเสน กุถตานิ
โส อิมุ ภาทรจรี ภาณมานะ	กษิปรุ ปริกษยฺ โภ ¹⁰⁴⁰ ติ อเศษม 51
ชฺฌานตฺ รุปตฺ ฤกษณตศจ	วรณตฺ โคตรตฺ โภติรุเปตะ
ตีรฺถิกมารคณณิกร ¹⁰⁴¹ กษยะ	ปฺชิตฺ โภติ ส สรวตฺริโลกे 52
กษิปรุ ส คจจติ โโพธิทฺรุเมนทฺร	คตฺว นิษิตติ สตตฺวหิตาย
พฺรยติ โโพธิ ปรวรตฺยิ จกฺร	ชฺรยติ มารุ สฺไสนยฺกฺ สรวม 53
โย อิมุ ภาทรจรีปรณิธานํ	ชฺรยิวาจยิเทศยิตฺ วา
พฺทชฺ วิชานติ โย'ตฺร วิปาโก	โโพธิ วิศิษฺฏม กางฺกษฺ ชนเณ 54
มณฺชฺคีรี ยถ ชานติ ศฺรยะ	โส จ สมฺนตตภทฺร ตเถว
เตษุ อหํ อนฺตฺสิกษมาโน	นามยมี กุศลํ อิมุ สรวม 55
สรวตฺริยชฺวคเตภิ ชินนิกฺร	ยา ปริณามนฺวรณิตอครา
ตาย อหํ กุศลํ อิมุ สรว	นามยมี วรภาทรจรีเย 56
กาลกฤ ¹⁰⁴² ยํ จ อหํ กรมาโณ	อวารณาน วิเนวฺรตฺยิ สรวาน
สํมุข ปศฺยติ ตํ อมิตามํ	ตํ จ สฺขาวตี ¹⁰⁴³ กษยตฺร วรเชษม 57
ตตฺร คตสย อิมิ ปรณิธานา	อามฺชิ สรวิ ภาเวยฺยฺ สมครา ¹⁰⁴⁴
ตํสจจ อหํ ปรีปฺรยฺ อเศษาน	สตตฺวหิตํ กิริ ยาวตฺ โลเก 58
ตฺหิ ชินมณฺฑลํ ไศภนํ รมเย	ปทฺมวเร รุจฺริเร อฺปฺนนะ
วฺยากรณํ อหุ ตตฺร ลเมยฺยา	สํมุขโต อภิตาภชินสย 59
วฺยากรณํ ปฺรติลภย ต ตสมิน	นิรมิตโกฏฺฐิตฺเตภฺรเนโกะ
สตตฺวหิตานิ พฺหุณฺยหุ กุรฺยํ	ทิกษุ ทศสวปี พฺทฺธิพเลน 60
ภาทรจรีปรณิธาน ปจตฺวา	ยตฺ กุศลํ มยิ สํจิตฺ กิจิต
เอกกษณน สมถฺยตฺ สรว	เตน ชคสย ศฺกํ ปรณิธานม 61
[548] ภาทรจรี ปริณามย ยทาปต์	ปฺณฺยมนนตฺมตีว วิศิษฺฏม

¹⁰⁴⁰ Gv: เน, Gve: เน

¹⁰⁴¹ Gv:ฆ

¹⁰⁴² Gv:กฺริ

¹⁰⁴³ Gv:ติ

¹⁰⁴⁴ Gv: ครา

เตน ชคทวยสเนาขนิมคณั

ยาตวมิตาภปูรี วรรเมว || 62 ||

อิทมิวโจทภควานาตตมนาะ| สุธนะ เศรษฐทารกสเต จ โพธิสตัดวา อารยมณชุศรีปูรวคมาะ
 เต จ ภิกษวะ อารยมณชุศรีปริปาจิตาะ เต จ อารยไมตรยปูรวคมาะ สรวภทรกลปิภา โพธิสตัดวาะ เต
 จารยสมนตภทรโพธิสตัดวปรมุขา เยาวราชยาภิกษิตาะ ปรมานุรชะสมา มหาโพธิสตัดวา นานา
 โลภธาตส์นิปติตาะ เต จารยศาริปุตรเมาทคลยายนปรมุขา มหาศรวากาะ सा ज स्रवावती प्रचत् सत्वे
 มานุษสุรคณธรวจ โลกโก ภควตะ สมนตภทรสย โพธิสตัดวสย ภาษิตมภยन्नทนนิติ || อารยคณช-
 วุทยานมหาธรมปรยาयाทยถาลพะระ สุธนสย กลมิตรปรยูปาสนจรัโยกเทศะ อารยคณชวูโย
 มหายานสูตตรตนะระชะ समाปตะ || สหสุธาณี ทวาทศ ||

เย ธรรมา เหตุปรภาวา เหตุ เตชะ เตถาคโต หยวทต|
 เตชะ จ โย นิโรธเ อเวิ วาที มหาศรมณะ ||

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. Edited by 11. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์, 2551.
- Martin T. Adam. "Meditation and the Concept of Insight in Kamalasila's Bhāvanākramas." Doctor of Philosophy, McGill University, Montreal, 2002.
- Bhikkhu Ānandajoti. *Gaṇḍavyūha: The Quest for Awakening*. 2 ed.: Ehipassiko Foundation, 2019. <https://www.photodharma.net/Indonesia/08-Gandavyuha-Level-2/08-Gandavyuha-Level-2.htm>.
- rpt. ed. Delhi: Banarsidass, 1970.
- Marcus Bingenheimer, Cheng-en Hsieh, and Jen-Jou Hung. "Stylometric Analysis of Chinese Buddhist Texts-Do Different Chinese Translations of the Gandavyuha Reflect Stylistic Features That Are Typical for Their Age?". *Journal of the Japanese Association for Digital Humanities* 2, no. 1 (2017): 30.
- Daniel Boucher. "The Pratityasamutpadagatha and Its Role in the Medieval Cult of the Relics." *The Journal of the International Association of Buddhist Studies* 14, no. 1 (1991): 29.
- Lara Braitstein. "A Road to Nowhere; the Significance of the Pilgrimage in Buddhist Literature." Master of Arts, McGill University, Montreal, 1999.
- Swati Chemburkar. "Borobudur's Pala Forebear?: A Field Note from Kesariya, Bihar, India." *Esoteric Buddhism in Mediaeval Maritime Asia*: 20.
- . "Stūpa to Maṇḍala: Tracing a Buddhist Architectural Development from Kesariya to Borodudur to Tabo." *Pacific World Third*, no. 20 (2015): 54.
- Thomas Cleary. *Entry into the Inconceivable: An Introduction to Hua-Yen Buddhism*. United States of America: Library of Congress Cataloging in Publication Data, 1983.
- . "Book 39 Entry into the Dharma Realm." In *Flower Ornament Scripture a Translation of the Avatamsaka Sutra*. Boston: Shambhala, 1993.
- Steve Collins. "Kalyanamitta and Kalyanamittata." *Journal of Pali Text Society* 21 (1987): 22.
- Kate Crossby. "Tantric Theravada: A Bibliographic Essay on the Writings of François Bisot and Others on the Yogacavacara Tradition." *Contemporary Buddhism* 1, no. 2 (2002): 60.
- Micheal Curtis. *The Great Political Theories: From Plato and Aristotle to Locke and Montesquieu*. New York: Avon Book Division, 1961.
- Har Dayal. *The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature*. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd.: London, 1932.
- Uday Dokras. *Borobudur-Waiting for the Maitreya Buddha*. 2021.
- . New Haven: Yale University Press, 1953.
- Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary Vol.2*. 2 ed. Delhi: Motilal Banarsidass, 1993.
- "Encyclopedia of Indian Philosophies." edited by Karl H. Potter. New Delhi: Motilal Banarsidass, 1978.
- Asaf Federman. "Literal Means and Hidden Meanings: A New Analysis of Skillful Means." *Philosophy East and West* 59, no. 2 (2009): 19.
- "Gandavyuha Sutra." In *Tibetan Buddhist Encyclopedia*. http://www.tibetanbuddhistencyclopedia.com/en/index.php?title=Gandavyuha_Sutra.
- The Gandavyuha Sutra*. Edited by Daisetz Teitaro Suzuki and Hokei Idzumi. Kyoto: The Sanskrit Buddhist Texts Publishing Society., 1934.
- Julie A. Gifford. *Buddhist Practice and Visual Culture: The Visual Rhetoric of Borobudur*. New York: Routledge, 2011.
- Luis O. Gomez. "Selected Verses from the Gandavyuha: Text, Critical Apparatus and Translation." PhD., Yale University, 1976.
- Padmakara Translation Group. *The Way of the Bodhisattva*. Boston&London: Shambhala Publication, 1997.
- Paul Harrison. "Manjusri and the Cult of the Celestial Bodhisattvas." *Chung-Hwa Buddhist Journal* 13 (2000): 36.
- James W. Heisig. "Way of Enlightenment, Way of Salvation." *Studies in Interreligious Dialogue* 14, no. 1 (2004): 22.

- Judy Ann Jastram. "Three Chapters from the Gandavyuha Sutra: A Critical Edition of the Sanskrit and Tibetan Texts of the Youth Sudhana's Visits to the Bhiksus Meghasri, Sagaramegha, and Supratisthita, with English Translation and Commentary." Doctoral of Philosophy, University of California Berkeley, 1975.
- Tao Jiang. "Desire and Education in the Lotus Sutra." (n.d.).
- Lao Kan. "Six-Tusked Elephants on a Han Bas-Relief." *Harvard Journal of Asiatic Studies* 17, no. 3/4 (1954): 4.
- Kumataro Kawada. "On Prajñakara." *Journal of Indian and Buddhist Studies (Indogaku Bukkyogaku Kenkyu)* 10, no. 1 (1962): 392-87.
- Damien Keown. "Paternalism in the Lotus Sutra." *Journal of Buddhist Ethics* 5 (1998): 17.
- Maurits G.T. Kwee. "The Borobudur: A Psychology of Loving Kindness Carved in the Stone." *Journal of the International Association of Buddhist Universities (JIABU)* 1, no. 6 (2017).
- Mart Laanemets. "On the the Meaning of 'Good Friendship' in Buddhism1." 17.
- Hillary Langberg. "Gender Equity in a Mahayana Sutra: The Gaṇḍavyūhasūtra's Enlightened Goddesses." *EASTERN BUDDHISM* 1, no. no.1 (2021): 46.
- "The Lankavatara Sutra: A Mahayana Text." Updated 20 April 2023, 1956, http://lirs.ru/do/lanka_eng/lanka-nondiacritical.htm. (tran. by D.T. Suzuki).
- J.Van Lohuizen-de Leeuw. "The Dhyani Buddhas of Barabudur." *Bijdragen tot de Taal- Land-en Volkenkunde* 121, no. 4 (1965): 27. <http://www.kitlv-journals.nl>.
- Brian G. Levman. "Buddhalakṣaṇa and the Gaṇḍavyūha Sūtra." *Canadian Journal of Buddhist Studies* 1, no. 27 (2005).
- Rob Linrothe. "Skirting the Bodhisattva: Fabricating Visionary Art." *Etudes mongoles et siberiennes, centraliatiques et tibetaines Online* 42 (2019): 45.
- . London: Oxford University Press, 1958.
- Sonya Rhie Mace. "Clearing the Course: Folio 348 of the Nepalese Gandavyuha Sutra in the Cleveland Museum of Art." *Religions* 11, no. 4 (2020): 19.
- .
. Delhi: Munshiram Manoharlal, 2002.
- David L. McMahan. "Transpositions of Metaphor and Imagery in the Gandavyuha and Tantric Buddhist Practice." *Journal of Institute of Buddhist Studies* (2004): 14.
- Marek Mejor. "Sudhana's Encounter with the Lumpini-Vana Goddess According to the Gandavyuhasutra." The International Conference on Lumbini: The Birthplace of Buddha and Fountain of Buddhism and World Peace, Lumbini, 28-29 April 2018.
- Manish Meshram. "The Signification of Bodhisattva Manjushri in Mahayana Buddhism." *International Research Journal of India* 2, no. 7 (2017): 7.
- . Oxford: Oxford University Press, 1899.
- Les Morgan. *Croaking Frogs: A Guide to Sanskrit Metrics and Figures of Speech*. n.p.: Mahodara Press, 2011.
- Keikyo Nakamikado. "Amitābha Cult in Bhadracarīprañidhānarāja." *Journal of Indian and Buddhist Studies* 52, no. 1(December) (2003).
- Barbara Elizabeth Nelson. "Kṣānti in the Bodhisattva Path of Śāntideva " Doctor of Philosophy, University of Sydney, 2021.
- Douglas Osto. "Soteriology, Asceticism and the Female Body in Two Indian Buddhist Narratives." *Buddhist Studies Review* 23, no. 2 (2006): 18.
- . *Power Wealth and Women in Indian Mahayana Buddhism*. London and New York: Routledge, 2008.
- . "Proto-Tantric Elements in the Gaṇḍavyūha Sūtra." *Journal of Religions History* 33 no. 2 (2009): 165-77.
- . "'Proto-Tantric' Elements in the Gaṇḍavyūha-Sūtra." *Journal of Religious History* 33, no. 2(June) (2009): 13.
- . "The Supreme Array Scripture: A New Interpretation of the Title Gaṇḍavyūha-Sūtra." *Indian Philos* (2009): 18.

- . "A New Translation of the Sanskrit Bhadracarī with Introduction and Notes." *New Zealand Journal of Asian Studies* 12, no. 2 (December 2010) (2010): 13.
- . "The Supreme Array Scripture: Chapter 55." (n.d.).
- Douglas. E. Osto. "The Gaṇḍavyūha Sūtra: A Study of Wealth Gender and Power in an Indian Buddhist Narrative." Doctor of Philosophy, University of London, 2004.
- Kwang-soo Park. "A Comparative Study of the Concept of Dharmakaya Buddha: Vairocana in Hua-Yen and Mahāvairocana in Shingon Buddhism." *International Journal of Buddhist Thought and Culture* 2 (2003).
- Edward Delavan Perry. *A Sanskrit Primer*. 4th ed. USA: Columbia University Press, 1936.
- David Quinter. "Mañjuśrī in East Asia." In *Brill's Encyclopedia of Buddhism*, edited by Jonathan A. Sil, Richard Bowring, Vincent Eltschinger and Michael Radich, 15, 2019.
- Gregory Schopen. "A Verse from the Bhadracarīprañidhāna in a 10th Century Inscription Found at Nālandā." *The Journal of the International Association of Buddhist Studies* 12, no. no.1 (1989).
- Chandradhar Sharma. *Indian Philosophy: A Critical Survey*. U.S.A: Barnes & Noble, Inc., 1962.
- T.R. Sharma. *An Introduction to Buddhist Philosophy {Vijñānavāda and Mādhyamika}*. Delhi: Eastern Book Linkers, 1994.
- Tadeusz Skorupski. "A Prayer for Rebirth in the Sukhāvātī." *The Buddhist Forum* 3, THE INSTITUTE OF BUDDHIST STUDIES, TRING, UK & THE INSTITUTE OF BUDDHIST STUDIES, BERKELEY, USA. (2012): 29.
- David L. Snellgrove. "Borobudur: Stupa or Mandala." *East and West* 46, no. 3/4 (1996): 8.
- Adrian Snodgrass. *The Symbolism of the Stupa*. Cornell University Press, 2018.
- Nancy Shatzman Steinhardt. "Temple: Buddhist Temple Compounds in East Asia." In *Encyclopedia of Religion* edited by Lindsay Jones, 9045-53. 2. USA: Thomson and Gale, 2025.
- Shakya Sudan. "The Interpretation of Ādibuddha: As Described in the Nāmasaṃgīti Commentaries." *Journal of Indian and Buddhist Studies* 58, no. 3 (2010): 7.
- D.T. Suzuki. *Outlines of Mahayana Buddhism*. New York: Schocken Books, 1963.
- Jikido Takasaki. "Dharmatā Dharmadhātu Dharmakāya and Buddhadhātu-Structure of the Ultimate Value in Mahāyāna Buddhism."
- Miyazaki Tensho. "Highly Effective Practices in the Saha World: Similar Accounts Found in Four Mañjuśrī Sūtras and Other Mahayana Sūtras." *Journal of Indian and Buddhist Studies* 64, no. 3 (2016): 7.
- Minh Thanh. *The Seeker's Glossary of Buddhism*. Edited by 2. New York: Sutra Translation Committee of the United States and Canada, 1998.
- Anthony Tribe. "Mañjuśrī-Origins, Role and Significance." *The Western Buddhist Review* 2 (1997): 38.
- P.L. Vaidya. *Gaṇḍavyūha Sūtra (Buddhist Sanskrit Text No.5)*. Darbhanga: The Mithila Institute, 1960.
- . *Saddharmapuṇḍarikasūtra*. Darbhanga: The Mithila Institute, 1960.
- J.E. Van Lohuizen-de Leeuw. "พระธยานิพุทธที่บุโรพุทโธในเกาะชวา." ศิลปากร 11, no. 1 (2510): 9.
- Paul Williams. *Mahāyāna Buddhism : The Doctrinal Foundation*. London and New York: Routledge, 1994.
- . "Mahāyāna Buddhism: The Doctrinal Foundations, Ed. 2." *The Library of Religious Beliefs and Practices* (2009).
- M. Winternitz. *A History of Indian Literature Vo. II Buddhist Literature and Jaina Literature*. Calcutta: University of Calcutta, 1933.
- สำเนียง เลื่อมใส. มหาวัสดุอาทาน เล่ม 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสันสกฤตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2553.
- . มหาวัสดุอาทาน เล่ม 2. มูลนิธิสันสกฤตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: นิติธรรมกายพิมพ์, 2557.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. "รูปแบบการปกครองในพระไตรปิฎก." สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

- สมหวัง แก้วสุฟอง. "การดำรงอยู่ของระบบวาระในสังคมอินเดีย." *Panidhana: Journal of Philosophy and Religion* 14, no. 1 (2018): 20.
- เสถียร โพร้นันทะ. ปรัชญาพหุศาสน. Edited by 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2541.
- . ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 4 ed. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.
- อภิชัย โพร้ประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนามหายาน. กรุงเทพฯ: วี พรินท์ (1991) จำกัด, 2551.
- โลกปวัตติ อรุณวดีสูตร ปฐมมุล ปฐมกัปปและมูลตันไตรย. หอสมุดแห่งชาติ: หอสมุดแห่งชาติ, 2533.
<http://164.115.27.97/digital/items/show/19810>.
- กาญจนา การเกิด. "พระโพธิสัตว์ที่พบในเมืองโบราณสมัยทวารวดี ที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา." ปรินญาหมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2554.
- พระมหาวิชาญ กำเหนิดกลับ. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โพธิจักรยาวดาร." Doctor dissertation, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2006.
- . 2519.
- วัชรระ งามจิตระเจริญ. "อนัตตาและนิพพานในพระไตรปิฎก." วารสารครุศาสตร์ 1, no. 1(มกราคม-มิถุนายน) (2544): 24.
- พระมหาสุรชัย ชยาภิวัตน์(พุทธชู). "อุปายโกศลวิธี: ทฤษฎีการตีความในพุทธปรัชญาเซน." วารสารปณิธาน 15, no. 1 (2562): 24.
- อรองค์ ชาคร. "กลวิธีการแปลวรรณกรรม." *Thai Library Association* 61, no. 2(July-December) (2017): 17.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. "ศึกษาวิเคราะห์ความหมายของคำโลกธาตุ ทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับ คำเอกภพ ตามแนวคิดของนักดาราศาสตร์." สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. (2560): 15.
- งามตา ธนานันตสูตร, วิทยา ศักยาภินันท์, and ธเนศ ปานหัวไผ่. "การศึกษาวิเคราะห์มหาปุริสลักขณะในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วยหลักกายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยา." *Mahamakut Graduate School Journal* 16, no. 1(July-December) (2018): 15.
- พระสัทธัมมโชติกะ ฐัมมาจริยะ. สมถกรรมฐานที่ปณี. ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 9 เล่ม 1. 7 ed. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, 2560.
- ละอองดาว นนทสร. "การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์รัตนโคตรวิภาค มหยาโนตรตันตรศาสตร์." ปรินญาดุขฎิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561.
- ปัทมา นาควรรณ. "การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ทิวาวทานเรื่องที่ 1-19." ปรินญาศิลปศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาภาษาสันสกฤต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.
- พระธีรวัฒน์ บุญทอง. "สมาธิในพระพุทธศาสนา การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องชยานะในพระพุทธศาสนามหายานกับพระพุทธศาสนาเถรวาท." อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). กรรม-นรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. 6 ed. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2542.
- . กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- .
- . (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2556.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ปยุต ปยุตโต). "พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์." 15 ตุลาคม 2566 2547.
- . กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.
- . กรุงเทพฯ, 2540.
- พจนานุกรมพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณ, 2537.
- "พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ-เพิ่มเติม)."
- พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน เล่ม 70 ภาค 1. มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.

- พิมพ์ครั้งที่ 34 ed. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2559.
- พระพุทธรูปโฆษาจารย์. สมันตปาสาทิกาแปลไทย ภาค 1. มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2463.
- . วิสุทธิมรรค. กรุงเทพมหานคร: กองทุนกิตติยาการศาสนาปัทม์ภัก, 2512.
- พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 10. มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 11. มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสุตตันตปิฎกและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อุทานเล่ม 1 ภาค 3. มหามกุฏราชวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เมธี พิทักษ์ธีระธรรม. "พุทธานุสติ และการเห็นพระ." *ธรรมสาร* 1, no. 1 (2557): 56.
- พุทธทาสภิกขุ. ปฏิจจสมุปบาทจากพระโอษฐ์. พิมพ์ครั้งที่ 7 ed. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2547.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. "บทความพุทธศาสนาสำนักอวตังสกะ พุทธแบบเต๋าหรือเต๋ำแบบพุทธ." *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 9, no. ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม (2545): 15.*
- . พุทธศาสนนามหายาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, 2550.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปลภาค 1 พิมพ์ครั้งที่ 6 ed. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532.
- . วิสุทธิมรรคแปลภาค 2. พิมพ์ครั้งที่ 6 ed. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532.
- พระมหาสมปอง มุกีโต. คัมภีร์อภิธานวรรณนา.
- กุสุมา รัชมณี. การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2549.
- . กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2542.
- วิทยา ตักยาภินันท์. "อุดมการณ์พระโพธิสัตว์: พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน." *Manutsayasat Wichakan* 16, no. 1 (2009): 15.
- 1 ed. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521.
- สมเด็จพระสังฆราช(ปสุสเทว), ed. พระปฐมสมโพธิ. Edited by สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส, ร.ศ. 124.
- จำลอง สารพัดนึก. พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับนักศึกษา. Edited by 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2530.
- . ประวัติวรรณคดีสันสกฤต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
- ประพจน์ อัครวิรุฬหาร. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน." *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.*
- . โพธิสัตว์จรยา:มรรคาเพื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ภัททันตะ อาสภเถระ. วิปัสสนาที่ปณีฎีกา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2532.
- วสิน อินทรสระ. พุทธปรัชญามหายาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.